Digitized by Google

8
6 F
5

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

42. 1. 5.
O
43

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

0-6-F-5
1

REVERENDI PATRIS GAUDENTIJ BONTEMPI, BRIXIENSIS, ORDINIS CAPUCINORUM

Bibl. Secr. Sacræ Theologiæ Profeſſoris. Coll. Romi

PALLADIUM THEOLOGICUM,

SEV

TOTA THEOLOGIA SCHOLASTICA.

In ſeptem Tomos diſtributa.

AD INTIMAM MENTEM D. BONAVENTVRÆ SERAPHICI DOCTORIS.

Cuius eximiæ Doctrinæ raptæ reſtituuntur, ſententiæ impugnatæ propugnantur.

In qua diuinæ Sapientiæ Theſauri, dudum depoſiti, jam recens effoſſi, erutique, mundo elucent.

Soc. Jesu

Tomus Quintus, De Virtutibus.

LVGDVNI,

Sumptibus LAVRENTII ARNAVD, PETRI BORDE, IOAN. & PETRI ARNAVD.

M. DC. LXXVI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

IN LAVDEM

SACRÆ THEOLOGIÆ,

LVDOVICO XIV.

GALLORVM REGI,

DICATÆ

AB ADM. R. P. GAVDENTIO BONTEMPO

à Brixia Concionatore Capucino.

ELOGIVM.

CHRISTIANISSIMO,
POTENTISSIMO,
Inuictiſſimoque Principi;
Inter meliores Optimus,
Inter Optimos Maximus,
Prudentiæ Fons,
Bonitatis Speculum,
Gloriæ Phœbus,
Religionis Cultor,
Iuſtitiæ Defenſor,
Pietatis Pater,
Defectorum Domator,
Cujus nutibus totus penè Terrarum moderatur Orbis;
Hæc Theologica volumina
Gaudens GAVDENTIVS à Brixia
D. D. D.
Sub Italico Climate Gallica Lilia ſubodorauit fragrantia
(Tantùm valet virtus.)
Natis è Iunone Iouis conjuge LILIIS
Hæreditario jure eis Regna debentur Iouis.
In CHRISTIANISSIMO radiniuum TRIMEGISTVM

Digitized by Google

Extaticus contemplatur Orbis;
In cuius animi amplitudine
RELIGIO, VIRTVS, REGIA MAIESTAS
Æqua lance contendunt.
Vt in Stemmate LILIA, ſic in opere NIL CANDIDIVS:
REDOLET PROCVL, ET DIV, SVPERGREDITVR OMNES.
Quid mirum?
Lilium ſtemmatis delatum fuit ab Angelis Regi Frãcorum.
Aliter ne FLOS, cœleſti ſeminè natus, è Cœlo Angelica manu delatus?
Tanta ſiderum clementia exceſſit humanæ ſortis faſtigium
CHRISTIANISSIMVS,
Habet commune cum Superis:
Paſcentem inter Lilia Liliatus inſequitur;
Glorietur de PRIMOGENITO tanto Apoſtolica ſedes.
Fremit malorum verſutia, læta GAVDET GAVDENTII virtus
Sub NVMINE GALLO,
Digna cordium hecatombe.
Majora tibi debentur, & habuiſſes
LVDOVICE,
Ni GAVDENTII calamus fuiſſet præmatura falce ſucciſus.
Proh dolor?
Sæua mors, dirum heu fatum, Parca crudelis,
Vel in vno GAVDENTIO omnium gaudia ità reſcindis?
Niuei LILII, niuei moris Amaſius,
SERAPHICO redolens FLAMINE, SERAPHICA eruditus
SAPIENTIA,
Quod ſemel impreſſit in libris, in ſe ſemper expreſſit.
Vnde nam?
Hauſerat BONAVENTVRÆ æmulator in GAVDIO de VIVO
FONTE aquas.
Quem Suo læta ſinu lactauerat CAPVCINA RELIGIO,
Et nunc elegiaco carmine proſequendum? abſit.
Calculi morbo deceſſit.
Abſorpta morte in victoriâ felix Regna petiuit Olympi.
Lapides illi dulces fuerunt, vidit enim cælos apertos.
Euacuata fide, haud in ænigmate, at facie ad faciem
Quem ſemper fuerat ſpeculatus in terris
GAVDENTIVS
Inter æterna GAVDIA GAVDIO videt duraturo in Æuum.
Io viue,
Io GAVDE GAVDENTI,
Io Lætare,
Per LVDOVICVM viuis in terris,
Num diuiſum Imperium?
Per DEVM in Cœlis.

F. CLEMENS, à Brixia Concionator Capucinus.

FACVLTAS

Digitized by Google

FACVLTAS REVERENDISSIMI PATRIS GENERALIS.

NOS F. Stephanus à Cæſenna totius Ordinis Fratrum Minorum S. Franciſci Capucinorum Generalis miniſter, licèt immeritus, virtute & tenore præſentium concedimus, vt ſeruatis ſeruandis, Typis mandetur Opus, cui titulus: PALLADIVM THEOLOGICVM, *ſeu tota Theologia Scholaſtica ad mentem D. Bonauenturæ*, à R. P. GAVDENTIO BONTEMPO, ex Prouincia Brixienſi, olim Ordinis noſtri Concionatore, & Sacræ Theologiæ Prælectore compoſitum; & in ſeptem Tomos diſtributum: Opus quippè ad ſtateram reuiſionis per aliquos Theologos, à nobis deputatos, ita ſedulò appenſum, & approbatum; vt nihil ſit minus habens inuentum, quinimò Seraphicam Doctrinam, præclarè elucidatam, omnium oculis objicere cenſeatur: In quorum fidem, his, ſolito noſtro ſigillo firmatis, manu propria ſubſcripſimus.

Datum Pariſiis in Conuentu noſtro Aſſumptionis, die 20. *Maij* 1674.

Fr. STEPHANVS MINISTER Generalis.

Approbatio Theologorum Ordinis.

NOs infra ſcripti Theologi, à R. P. Stephano à Cæſenna, Generali Ordinis noſtri Miniſtro, deputati ad reuiſionem operis, cui titulus: PALLADIVM THEOLOGICVM, *ſeu tota Theologia Scholaſtica ad mentem D. Bonauenturæ*, Authore R. P. GAVDENTIO BONTEMPO Brixienſi, Concionatore Capucino, & Sacræ Theologiæ prælectore: fidem facimus, Tomum hunc quintum, *de Virtutibus* inſcriptum, à nobis ſolerti ſtudio perlectum, Orthodoxæ veritati nullibi refragari, Chriſtianiſue moribus obſiſtere; ſed vtique mirificè obſequi; dignumque eſſe cenſemus, quòd prælo premente, publicæ fiat lucis, & juris.

Dat. in Conuentu noſtro Aſſumptionis Pariſiis die 4. *Maij* 1674.

Fr. CYPRIANVS GAMACHÆVS Concionator Capucinus, olim Sereniſſimæ Brittanniarum Reginæ Matris à Sacris.
Fr. FRANCISCVS COSSIN Concionator Capucinus, & Lector Theologus.

APPROBATIO.

SPeciali huiuſce operis mihi reuiſione commiſſa à R. P. Stephano à Cæſenna, Ordinis Minorum S. Franciſci Capucinorum Generali Miniſtro; teſtor, Tomum hunc quintum *De Virtutibus*, à R. P. GAVDENTIO BONTEMPO compſitum ſummariè ſuum exprimere Authorem, verbiſque ſincerè virtutes, quas ille exercuit, factis exerere. Abſit itaque, quòd obſit in minimo fidei, ſanctis ſaniſue moribus, cùm Euuangelicæ veritati; & virtuti propugnandæ, & propagandæ ita ſtrenuè inſiſtat, vt vere ſit Armatura fortium, & Clypeus munitiſſimus, in quo ſectariorum ignita tela facilè extinguuntur. Quapropter, vt Typis ſupputetur, digniſſimum ſentio, ſic enim lucem, quam è prælo ſuſcipiet, cum Sacrâ & Religioſâ vſura, legentibus publicè reddet.

Datum Lugduni in Conuentu noſtro S. Andreæ, die 8. *Octobris* 1676.

F. ANDRÆAS NVGENTIVS, ab Hybernia Concionator Capucinus, & Apoſtolicus Miſſionarius.

APPROBATIO.

TOmum hunc de virtutibus, à R. P. GAVDENTIO BONTEMPO, Brixienſi Capucino, Concionatore & lectore Theologo eximiè compoſitum, non impiger legi, ita mihi demandante R. P. Stephano à Cæſenna, Ordinis noſtri Generali miniſtro, nec in eo quidquam offendi, quod vel moribus Chriſtianis officiat, vel fidei Orthodoxæ non obſequatur; Quapropter vt Typis committatur, fidei, morumque intereſſe, haud dubius Sentio.

Lugduni in Conuentu S. Andreæ, die 10. *Octobris* 1676.

F. CALIXTVS BVRGENSIS, Concionator Capucinus, & Sacræ Theologiæ Lector.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

AVthoritate Regis Cautum eſt, ne quis in ſuo regno, aliiſvè locis ſuæ ditioni ſubditis, intra decem proximos annos, librum, qui ſic inſcribitur: PALLADIVM THEOLOGICVM, *ſeu tota Theologia Scholaſtica &c. Tomus Quintus*, abſque LAVRENTII ARNAVD, PETRI BORDE, JOANNIS, & PETRI ARNAVD, Bibliopolarum Lugdunenſium permiſſu, imprimat, aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium. Qui ſecùs fecerit, pœna indicta, pro vt amplius in Diplomate Regio continetur, mulctabitur. Datum Pariſiis. De mandato Regis. Signatum LE NORMANT.

Prima editionis prælum ceſſauit die primo Nouembris, anno 1676.

Digitized by Google

INDEX

DISPVTATIONVM, QVÆSTIONVM, Sectionum, & Dubit. quæ in hoc Tomo Quinto,

DE VIRTVTIBVS,

In ſeptem Tractatus diuiſo continentur.

TRACTATVS PRIMVS.

DE VIRTVTIBVS THEOLOGICIS.

DISPVTATIO PRIMA.

De Fide.

QVÆST. I. QVID Fides ſignificet, & quid ſit. pag. 4
II. Quodnam ſit fidei obiectum. 5
III. An obiectum fidei ſit aliquod complexum. 9
IV. An fidei obiectum poſſit eſſe falſum. 10
V. An obiectum fidei poſſit eſſe euidens, ſcientificè. 12
VI. An fides ſit de his, de quibus habetur viſio in via. 13
VII. An articuli fidei ſint euidenter credibiles. 14
VIII. An credibilia rectè per articulos ſint diſpoſita. 15
IX. Vtrum articuli fidei, decurſu temporum creuerint. 16
X. Vtrum fides creuerit quoad lumen. 17
XI. An fides creuerit certitudine. 18
XII. An fidei articuli exponendi ſint auctoritate aliqua, quæ ſit infallibilis, &c. 19
XIII. Quæ ſint nota veræ Eccleſiæ, apud quam ſtat Authoritas exponendi fidem. ibid.
XIV. Quidnam ſit neceſſariò credendum neceſſitate medij. 22
XV. Quæ ſint credenda neceſſitate præcepti. 26
XVI. An teneamur fidem confiteri, & quando. 28
XVII. An liceat de fide diſputare, & quomodo. 29
XVIII. An fides ſit in intellectu. ibid.
XIX. An fides perficiatur per charitatem tanquam per formam. 32
XX. An certum ſit, fidem ſine Charitate manere. 33
XXI. An, & quomodo fides ſit virtus. 35
XXII. An fides ſit vna virtus. 36
XXIII. An fides ſit prima virtutum. 37
XXIV. An fides ſit certior quacumque ſcientia, vel habitu quocumque intellectiuo. ibid.
XXV. An quis certò ſcire poſſit, ſe fidem habere. 38
XXVI. In quibuſnam ſit fides. 39
XXVII. An fides ſit donum Dei ſubſtantialiter. ibid.
XXVIII. Vtrum differentia fidei, & aliorum actuum naturalium à ſupernaturalibus moralibus proueniat ſemper ex obiecto. 41
XIX. De fidei effectibus. 43
XXX. De dono intellectus. ibid.

DVBITATIONES.

I. AN intellectus ſit donum Spiritus Sancti. 46

II. Vtrùm

II. Vtrum Donum intellectus poſſit eſſe ſimul cum fide. ibid.
III. An donum intellectus conſiſtat in contemplatione Creatoris,& Creaturæ. ibid.
IV. Vtrum donum intellectus inſit omnibus habentibus gratiam, & an his ſolis. 47
V. Quæ ſit neceſſitas, & vtilitas doni intellectus. ibid.
VI. Vtrum dono intellectus reſpondeat ſexta beatitudo, &c. 48
VII. An dono intellectus reſpondeat, inter fructus ſpiritus ſancti, fides, ibid.

QVÆSTIO XXXI.

De dono Sapientiæ.

Dvbit.I. AN ſcientia ſit donum Spiritus Sancti. pag.48
II. An ſcientia ſit de rebus diuinis. 49
III. An donum ſcientiæ ſit ſpeculatiuum. ibid.
IV. An dono ſcientiæ reſpondeat tertia Beatitudo: Beati qui lugent, &c. ibid.

DISPVTATIO II.

De Infidelitate.

Qvæst.I. QVid, & quale peccatum ſit infidelitas. pag.50
II. An opera omnia infidelium ſint peccata. ibid.
III. Vtrum infideles poſſint compelli ad fidem audiendam. 51
IV. An cogi queant infideles, ad fidem noſtram ſufficienter propoſitam amplectendam. 52
V. An fideles non Baptizati cogi queant, ad relinquendos errores, vel ritus, rationi naturali contrarios. ibid.
VI. An permittendi ſint ritus infidelium. 53
VII. An liceat cum infidelibus paciſci de eorum ritibus tolerandis. 54
VIII. An infideles non baptizati, poſſint retinere poteſtatem ſuprà fideles, & an poſſint ea priuari. 55

DISPVTATIO III.

De Hæreſi.

Quæst.I. QVid ſit hæreſis. pag.57
II. An dubitans de articulis fidei ſit hæreticus. 57
III. An qui actu opinatiuo mero aſſentitur articulo fidei, ſit hæreticus. 58
IV. An, & quæ ignorantia excuſet ab hæreſi. ibid.
V. Quæ pertinacia ad hæreſim requiratur. 59
VI. An, vt quis cenſeatur hæreticus, neceſſe ſit vt fuerit Baptizatus, & fidelis. 60
VII. Vtrum Eccleſia poſſit cogere hæreticos, ad fidem catholicam recipiendam. ibid.
VIII. De alio medio, quo vtitur Eccleſia contra hæreticos prohibendo eorum libros. 62
IX. An teneamur, hæreticorum, conuerſationem euitare. ibid.
X. Quæ excommunicatio hæreticis infligatur. 63
XI. De aliis pœnis ſpiritualibus hæreticorum. 64
XII. De pœnis temporalibus hæreticorum. 65

DISPVTATIO IV.

De Spe.

Qvæst.I. QVid ſit Spes. pag.65
II. Quodnam ſit obiectum materiale ſpei. 66
III. Quodnam ſit obiectum formale ſpei. 67
IV. An ſpei certò obiectum exhibeatur, & ſperetur. 68
V. An ſpes ſit virtus. 69
VI. An ſpes ſit virtus Theologica. 70
VII. An aliquandò ſpes ſit informis. 71
VIII. An ſpes oriatur ex meritis. 72
IX. An ſpes præcedat Charitatem. 73
X. Quodnam ſit ſpei ſubiectum proximum. 74
XI. Vtrum ſpes maneat in Beatis. 75
XII. An detur præceptum ſperandi in Deum. 76

DVBITATIO VNICA.

AN vrgeret hoc præceptum, cui reuelata eſſet damnatio certa. pag.77

DISPVTATIO V.

De Dono Timoris.

Qvæst.I. AN timor ſit habitus diſtinctus à ſpe. pag.78
II. Quodnam ſit timoris obiectum. 79
III. An mundanus timor ſemper ſit malus. 80

IV. An

Digitized by Google

IV. An timor ſeruilis ſit honeſtus, & donum Dei. ibid.
V. An timor ſeruilis expellatur, gratia adueniente. 82
VI. An timor initialis, & filialis differat ſpecie. 83
VII. An creſcente Charitate timor decreſcat. 84
VIII. An timor gratuitus maneat in patria. ibid.
IX. An paupertas ſpiritus reſpondeat dono timoris. 86
X. De effectibus,& præcepto timoris. ibid.

DISPVTATIO VI.

De Deſperatione.

QVÆST. VNICA. Quius potentiæ actus ſit deſperatio, & quod peccatum. pag.86

DISPVTATIO VII.

De Præſumptione.

QVÆST. VNICA. Quid ſit præſumptio, & quale peccatum. pag.88

DISPVTATIO VIII.

De Charitate.

QVÆST. I. Quid ſit Charitas. pag.88
II. Quodnam ſit charitatis obiectum. 90
III. An charitas ſit propriè Dei amicitia. 92
IV. Vtrum charitas ſit habitus creatus. 93
V. An charitas ſit vna ſpecialis virtus. 94
VI. An charitas ſit vna ſpecie ſpecialiſſima. 95
VII. An charitas ſit virtutum præſtantiſſima. 96
VIII. An charitas ſit forma virtutum. ibid.
IX. An præter charitatem infuſam detur alia charitas noſtris actibus acquiſita. 97
X. An charitas poſſit eſſe informis. 98
XI. An charitas augeatur,& quomodò. 99
XII. An charitas augeri queat in infinitum. 102
XIII. An, & quomodò cahritas huius vitæ ſit perfecta. 103
XIV. An charitas minui poſſit. 104
XV. An charitas corrumpi queat, & quomodò. 105
XVI. Quodnam ſit ſubiectum Charitatis proximum. 107
XVII. An ſolus Deus Charitate diligendus ſit; an etiam proximus. ibid
XVIII. An charitas ſit ex charitate diligenda. 108
XIX. An omnia dona gratuita ſint charitate diligenda. 109
XX. An irrationalia ex charitate ſint diligenda. ibid.
XXI. An homo debeat,ſeipſum ex charitate diligere. 110
XXII. An homo debeat corpus ſuum ex charitate diligere. 111
XXIII. An peccatores ſint charitate diligendi. ibid.
XXIV. An neceſſe ſit,ex charitate diligere inimicos. 112
XXV. An teneamur, charitatis effectus in hoſtes oſtendere, & quoſnam. 113
XXVI. An ex charitate Angeli ſint diligendi. 115
XXVII. An dęmones, & damnati ſint charitate diligendi. ibid.
XXVIII. Vtrum conuenienter quatuor ex charitate diligenda enumerentur. ibid.
XXIX. An eodem habitu charitatis diligantur Deus, & proximus. 116
XXX. Vtrum in Charitate ſit Ordo. 119
XXXI. Vtrum Deus ſit magis diligendus, quàm proximus. 120
XXXII. Vtrum homo debeat, ex charitate plus Deum diligere, quam ſeipſum. ibid.
XXXIII. Vtrum natura magis inclinet ad Deum amandum, quàm nos ipſos. 121
XXXIV. An debeat homo, magis ſe, quàm proximum diligere. 123
XXXV. An diligenda ſit magis proximi ſalus æterna, quàm vita noſtra. 124
XXXVI. Vtrum vnus proximus ſit alio magis diligendus. ibid.
XXXVII. Vtrum magis debeat diligi filius, quàm Pater. 125
XXXVIII. Vtrum homo debeat,ex charitate magis diligere matrem,quàm Patrem. ib.
XXXIX. Vtrum homo debeat magis diligere coniugem, quàm parentes, & filios. ibid.
XL. An ordo charitatis attendatur penes affectum, & effectum. ibid.
XLI. Vtrum ordo charitatis maneat in patria. 126
XLII. Vtrum charitatis ſit magis proprium amare, quàm amari. 127
XLIII. Vtrum amor ſit idem ac beneuolentia. ibid.
XLIV. An debeat,poſſitque Deus in via amari ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & omnibus viribus. ibid.
XLV. An diuinæ dilectionis ſit aliquis modus habendus. 130

XLVI. An

Digitized by Google

XLVI. An charitas debeat in patria dilatari. ibid.
XLVII. Vtrum ſit magis meritorium, diligere inimicum, quàm amicum. ibid.
XLVIII. An homo, in quantulacumque charitate conſtitutus, teneatur mortem ſubire pro Chriſto. 131
XLIX. An habentes charitatem perfectam teneantur ea, quæ ſunt perfectionis implere. ibid.
L. Quomodò, & quandò obliget præceptum dilectionis Dei. 132
LI. An teneatur homo, in primo iſtanti vſus rationis ad Deum conuerti. ibid.
LII. Quomodò, & quandò obliget præceptum dilectionis proximi. 133

DISPVTATIO IX.

De effectibus internis Charitatis, Gaudio, Pace, & Miſericordia.

SECTIO PRIMA.

De Gaudio. pag. 133

QVÆST. I. An Gaudium ſit effectus Charitatis, & qui. pag. 134
II. Vtrum Gaudium ſit virtus. ibid.

SECTIO II.

De Pace.

QVÆST. VNICA. Quid ſit Pax. pag. 134

SECTIO III.

De Miſericordia.

QVÆST. I. Quid ſit Miſericordia. pag. 136
II. Quæ, & qualis virtus ſit miſericordia. ibid.

DISPVTATIO X.

De effectibus externis Charitatis.

SECTIO PRIMA.

De Beneficentia.

QVÆST. VNICA. Quid ſit Beneficentia. pag. 137

SECTIO II.

De Eleemoſyna.

QVÆST. I. An dare eleemoſynam ſit actus charitatis. pag. 138
II. Vtrum conuenienter eleemoſynarum genera diſtinguantur. ibid.
III. Vtrum eleemoſyna ſit in præceptum. ibid.
IV. An præceptum ſit, in communibus neceſſitatibus largiri pauperibus ſuperflua. 139
V. An teneatur quis, aliquandò facere eleemoſynam de neceſſariis ad ſtatum extra neceſſitatem proximi extremam. 142
VI. An extremè indigenti debeatur eleemoſyna ex iuſtitia. ibid.
VII. An eleemoſyna fieri debeat ex rebus iuſtè poſſeſſis. 143

SECTIO III.

De correctione fraterna.

QVÆST. I. An correctio fraterna ſit præcepta. pag. 145
II. An ordo correptionis fraternæ, etiam in Religionibus, ſit præceptus, vt prius correptio fiat ſecreta. 146

DISPVTATIO XI.

De Odio.

QVÆST. I. Quodnam ſit obiectum odij, & quid ipſum ſit. pag. 149
II. Quod, & quotuplex ſit odium. ibid.

DISPVTATIO XII.

De Accedia.

QVÆST. VNICA. Quid ſit accedia, & quodnam eius obiectum. pag. 150

DISPVTATIO XIII.

De Inuidia.

QVÆST. I. Quid ſit inuidia. pag. 151
II. Quàm praua ſit inuidia. 152

DISPVTATIO XIV.

De Diſcordia, & Contentione.

QVÆST. I. Quid ſit diſcordia, & quale peccatum. pag. 153
II. Quale, & quantum peccatum ſit contentio. ibid.

DISPVTATIO XV.

De Schiſmate.

QVÆST. I. QVale peccatum ſit Schiſma. pag. 154
II. Quantum peccatum ſit Schiſma. 155
III. Quænam pœnæ ſchiſmaticis debeantur. ibid.

DISPVTATIO XVI.

De Bello.

QVÆST. I. AN bellum aliquod poſſit eſſe juſtum. pag. 156
II. Quæ conditiones ad bellum iuſtum requirantur. 157
III. A quibuſnam bellum geri poſſit. 159

DISPVTATIO XVII.

De Rixa, & Seditione.

QVÆST. I. QVid rixa, & quale peccatum ſit. pag. 159
II. Quid ſit ſeditio. 160

DISPVTATIO XVIII.

De Scandalo.

QVÆST. I. QVid, & quotuplex ſit ſcandalum. pag. 160
II. An ſcandalum ſit ſpeciale peccatum. 161
III. Quænam ſint facienda, & quæ omittenda ad vitandum ſcandalum. 163
IV. An liceat reſoluto in malum grande, ſuadere minus malum. 165

DISPVTATIO XIX.

De dono Sapientiæ.

QVÆST. I. QVale donum ſit ſapientiæ. pag. 167
II. Quæ ſit vtilitas, & neceſſitas huius doni. ibid.
III. Qua ratione donum Sapientiæ à Deo obtineatur. 168
IV. De illuminatione quam affert ſapientia. ibid.
V. De Sapientiæ ſpiritualibus deliciis. 169
VI. Quo pacto ſtultitia opponatur ſapientiæ. 170
VII. An ſeptima Beatitudo reſpondeat dono Sapientiæ. ibid.

DISPVTATIO XX.

De Prudentia.

QVÆST. I. QVid ſit Prudentia. pag. 170
II. An prudentia ſit virtus. 171
III. Quænam ſint prudentiæ munera. 173
IV. Quinam ſit Prudentiæ particeps. 174
V. Quomodò acquiratur Prudentia, & amittatur. ibid.
VI. De partibus virtutis Prudentiæ. ibid.
VII. Quomodò ex Angelica Hierarchia eruantur quædam regulæ Prudentiæ, ſtatui Monaſtico, & politico applicabiles. 175

SECTIONES.

I. DE Prudentia, quam viri votis ſolemnibus obſtricti, ex primo Angelorum Choro ſibi vindicent. pag. 175
II. De regimine Prælatorum Eccleſiæ ex Hierarchiæ ſecundæ Choro primo dominationibus aſſimilato. 177
III. De Prudentia judicum virtutibus comparata ex ordine ſecundo Hierarchiæ ſecundæ. 178
IV. De regimine Principum, poteſtatibus ſimilium. ibid.
V. De Prudentia ſingularium ex Hierarchia infima. 182
QVÆST. VIII. AN vna ſit Prudentia pro omnibus virtutibus moralibus. pag. 182

DISPVTATIO XXI.

De dono Conſilij.

QVÆST. I. QVid ſit donum Conſilij; & quod ipſius munus. p. 184
II. Qualiter donum Conſilij mentem ordinet. 185
III. An donum Conſilij maneat in patria. 186
IV. An quinta Beatitudo reſpondeat dono Conſilij. ibid.

DISPVTATIO XXII.

De vitiis contrariis Prudentiæ.

QVÆST. I. DE præcipitatione. pag. 187
II. De inconſideratione. ibid.
III. De inconſtantia. ibid.
IV. De negligentia. 188
V. De prudentia carnis. ibid.

VI. De

Digitized by Google

VI. De aſtutia. ibid.
VII. De dolo. 189
VIII. De fraude. ibid.
IX. De ſollicitudine temporalium. ibid.
X. De ſollicitudine futurorum. ibid.
XI. De præceptis prudentiæ. ibid.

DISPVTATIO XXIII.

De Iuſtitia.

QVÆST. I. AN jus ſit obiectum iuſtitiæ. pag. 190
II. Quid ſit juſtitia. 192
III. An juſtitia ſit virtus ſpecialis. 193
IV. In quo ſubiecto juſtitia conſiſtat. 194
V. An juſtitia ſit virtutum moralium præſtantiſſima. 195
VI. Quale peccatum ſit iniuſtitia, & quomodò committatur. ibid.
VII. An judicium ſit juſtitiæ actus. 196
VIII. Qua ratione juſtum ſit Iudicis publicum judicium. ibid.
IX. Quo pacto illicitum ſit judicium priuatum de proximo. 200
X. An diſtributiua juſtitia à Commutatiua differat ſpecie. 201

DISPVTATIO XXIV.

De Reſtitutione.

QVÆST. I. QVid ſit reſtitutio. pag. 203
II. An ſit neceſſaria reſtitutio ad ſalutem. ibid.
III. Quis reſtituere teneatur. ibid.

DVBITATIONES.

DVBIT. I. AN ſit vera cauſa damni, ſine quo adhuc illud ſecutum eſſet. pag. 204
II. De cauſis indirectis damni. ibid.
III. An ille qui ter, vel quater promiſit reſtituere, & non reſtituit ſit abſoluendus ante reſtitutionem. 206
QVÆST. IV. CVi reſtitutio facienda ſit. 207
V. Quidnã debeat reſtitui. 208

SVBQVÆSTIO I.

Quid ſit reſtituendum, ſpectatis rebus, quæ ſunt bona noſtra. pag. 208

DVBIT. I. AN bona fortunæ ſint eadem reſtituenda. ibid.
II. Quo pacto reſtitutio facienda pro bonis corporis. ibid.
III. An & quomodò reſtitutio famæ & honoris ſit facienda. 209
IV. De reſtitutione bonorum animæ. 212

SVBQVÆSTIO II.

Quæ res ſint reſtituendæ ratione modi, quæ fuerunt acquiſitæ. pag. 213

DVBIT. I. QVandò reſtituenda ſit res acquiſita per contractum. ibid.
II. Quandonam debeant reſtitui acquiſita per donationem. ibid.
III. Quandò debeant reſtitui acquiſita titulo præſcriptionis. ibid.
IV. Quandò reſtituendum acquiſitum titulo mercedis pro functione officij. 214
V. An reſtituenda ſit merces meretricij. ibid.
VI. Quomodò ſint reſtituenda acquiſita aucupio, piſcatione, & venatione. 215
VII. Quandò reſtituenda ſint, quæ ſunt acquiſita per vſum rerum cõmunium. 216
VIII. An acquiſita ludis illicitis ſint reſtituenda. ibid.

SVBQVÆSTIO III.

De reſtitutione debita ex impeditis alicui bonis. pag. 220

DVBIT. I. DE reſtitutione bonorum, vi, dolo, aut praua intentione impeditorum. ibid.
II. An teneatur, quis reſtituere fraudata vectigalia. ibid.
III. Quænam forma ſeruanda ſit in iuſto tributo. 222
QVÆST. VI. QVantum ſit reſtituendum. pag. 223
VII. Quandò ſit reſtituendum, & de cauſis ab ea excuſantibus. 224

SVBQVÆSTIO IV.

De aliis duabus cauſis excuſantibus à reſtitutione ex parte debitoris. pag. 225

DVBIT. I. VTrum ingreſſus in religionem excuſet à reſtitutione. ibid.
II. An ceſſio bonorum excuſet à reſtitutione. 226
III. De cauſis excuſantibus à reſtitutione ex parte creditoris. ibid.
IV. De cauſis excuſantibus à reſtitutione ex parte rei. 227
V. De cauſis excuſantibus à reſtitutione ex parte publicæ poteſtatis. ibid.
VI. Vbi ſit reſtituendum. ibid.
VII. Quomodò ſit reſtituendum. 228
VIII. Quo ordine reſtituendum. ibid.

DISPVTATIO XXV.

De Acceptione Perſonarum.

QVÆST. I. QVid ſit acceptio perſonarum, & quale peccatum. p. 229

Digitized by Google

II. An & quomodò, ſit peccatum acceptionis perſonarum, eligere indignos, vel minus emeritos ad beneficia. 230
III. An acceptio perſonarum habeat locum exhibitione honoris, & reuerentiæ. 235
IV. An acceptio perſonarum inueniat locum in iudicum ſententiis. 236
DVBIT. AN poſſit iudex abſque nota acceptationis perſonarum adiudicare amicorum fauori, quandò ius est dubium inter Doctores. ibid.

DISPVTATIO XXVI.

De Homicidio.

QVÆST. I. QVid ſit homicidium, & quotuplex. pag. 238
II. De homicidio à propoſito doloſo, inſidioſo, & proditorio. 239
III. An mandans eadem culpa, & pœna cum mandatario grauandus ſit. 240
IV. An conatus homicidij, & aliorum, eadem pœna cum delicto patrato, ſit puniendus. 241
V. Quæ ſint pœnæ homicidij voluntarij. ib.

SVBQVÆSTIO VNICA.

Quæ ſint pœnæ Canonum, Homicidis impoſitæ. pag. 242.

QVÆST. VI. AN liceat occidere hominem cum moderamine inculpatæ tutelæ ad ſui, vel ſuarum rerum defenſionem. pag. 243
DVBIT. I. AN liceat, aliquem occidere ad conſeruandum honorem, non fugiendo, &c. pag. 245
II. An teneatur in aliquo caſu inuaſus, occidere aggreſſorem. 246
III. An liceat, ob defenſionem propriam bonorum occidere furem. ibid.
IV. An ad defenſionem pudicitiæ liceat, inuaſorem occidere. 248
QVÆST. VII. AN, & quomodò Monomachia ſit illicita. pag. 248
VIII. An liceat marito, occidere vxorem deprehenſam in adulterio, & Patri filiam, & fratri ſororem, ſimul cum proco. 250
IX. An liceat, ſeipſum interimere. 252
DVBIT. I. AN liceat, mortificationibus vitam nobis decurtare. p. 253
II. An liceat ad vitandum peccatum, vel aliud malum ſe occidere. ibid.
III. An liceat pro vita proximi, ſe morti tradere. 254
IV. Quandònam teneamur pro ſalute animarum mori. ibid.
QVÆST. X. AN liceat Matri grauidæ, ad ſaluandam vitam ſuam, procurare fœtus abortum. ibid.
XI. De homicidio caſuali. 255
XII. An poſſit iudex morte damnare innocentem, qui in iudicio probatus eſt reus. ibid.
XIII. An poſſint Principes, dare licentiam occidendi bannitos. 257
XIV. De reſtitutione debita ex homicidio, vel mutilatione. 258
XV. An liceat aliquandò mutilatio membri. ibid.
XVI. An liceat, alium carceri mancipare, aut verberare. ibid.

DISPVTATIO XXVII.

De Furto, & Rapina.

QVÆST. I. QVid ſit Dominium. pag. 259
II. Sit ne licitum, habere proprium dominium rerum. 260
III. Quid ſit furtum. 262
IV. Quæ quantitas requiratur ad mortale in furto. ibid.

DVBITATIO VNICA.

Quæ ſit quantitas grauis furti Filiorum, vxoris, & Religioſorum. pag. 264

QVÆST. V. AN furtum ſit mortale, quandò pluribus minimis factis furtiolis ſuperuenit particula faciens rem grauem. 265
VI. An in extrema, vel vrgenti neceſſitate liceat, aliena auferre. 267
VII. De furtis Religioſorum. 268
VIII. An poſſint, extrahi homines in mancipia, & vendi. 269
IX. An ſerui poſſint, ſe Dominis eripere. 270
X. An liceat, priuata authoritate eripere, quod eſt noſtrum. 271
XI. De pœna furum. ibid.
XII. De reſtitutione furtorum. 272

DISPVTATIO XXVIII.

De Iudice.

QVÆST. I. AN ſit neceſſaria in Iudice poteſtas. 273
II. An Iudex ſequi debeat veritatem, & ideo eſſe ſapiens. 275
III. An acta Iudicis, non habentis titulum verum, ſed putatiuum tantùm, ſint valida, ita vt neque ipſe peccet. 276
IV. An poſſit Papa, ſe alicuius iudicio ſubjicere. 277

V. An

Digitized by Google

V. An bonitas ſit judici neceſſaria. 278
VI. De exteriori puritate manuum iudicis. ib.
VII. An iudices excommunicati peccent iudicando, & inualidè iudicent. 279
VIII. De ordine à iudice ſeruando. 280
DVBIT. I. De modo procedendi per denunciationem. ibid.
II. De modo procedendi per accuſationem. 284
III. De modo procedendi per inquiſitionem. 286

DISPVTATIO XXIX.

De Reo.

QVÆST. I. De deductione Rei ad Tribunal. pag. 289
II. An teneatur reus confiteri delictum. ib.
III. An reus in vno crimine infamatus, poſſit de aliis etiam interrogari. 291
IV. An conuictus de crimine, poſſit interrogari de ſociis occultis, de quibus nulla eſt infamia. ibid.
V. An Reus negans iniuſtè verum crimen, propter quod erat damnandus pœna pecuniaria teneatur ſoluere, & ſit ne reſtitutioni obnoxius. 292
VI. An reus negans veritatem indebitè, qua damnaretur, teneatur retractare ante finem iudicij. ibid.
VII. An ſi reus iterum interrogetur, poſſit ſolam reſponſionem relatiuam dare dicendo, vt reſpondi. 293
VIII. Quomodò ſe gerere debet reus in examine à iudicis præſſus iniquis interrogationibus. 294
IX. An liceat reo, alium iudicem appellare. ibid.
X. An, & quomodò reus ſe defendere poteſt. 295
XI. An reus poſſit fugere, & quomodò, ac quandò. 296

DISPVTATIO XXX.

De Teſtibus.

QVÆST. I. An teneatur aliquando quis ferre teſtimonium. pag. 297
II. Qui poſſint eſſe teſtes in iudicio. 298
III. De iniuſtitia falſorum teſtium. 300
IV. Quæ pœnæ ſtatutæ ſint falſis teſtibus. 301

DISPVTATIO XXXI.

De Aduocato.

QVÆST. I. Qui poſſint, & debeant hoc munere fungi. pag. 301
II. De peccatis Aduocati praui. ibid.
III. An teneatur Aduocatus de culpa leui. 303
IV. An Aduocatus conductus ad annos, ſit honorario dignus eo anno, quo nihil egit. 304
V. An teneatur Aduocatus defendere clientem gratis, in graui neceſſitate. ibid.
VI. An poſſit Aduocatus recipere munera. ibid.

DISPVTATIO XXXII.

De Notario, & Tabellione.

QVÆST. VNICA. De Notarij, & Tabellionis iuſtitia, vel iniuſtitia. pag. 305

DISPVTATIO XXXIII.

De Contumelia.

QVÆST. I. Quid ſit contumelia, & vnde oriatur. pag. 306
II. Quomodò Chriſtianum oporteat, ſe gerere contumeliis laceſcitum. 307

DISPVTATIO XXXIV.

De Detractione.

QVÆST. I. Quid ſit detractio, & quotuplex. pag. 309
II. An detractio ſit peccatum mortale. ibid.
III. An ſit mortale reuelare crimen occultum vni, vel duobus viris prudentibus, qui id tacebunt. 310
IV. An detractio materialis, quæ fit ex loquacitate, ſit mortifera. ibid.
V. An tacere bonum denigratum, ſit mortale. ibid.
VI. De variis caſibus, quibus detractio videtur excuſari. 311
VII. An liceat, aliquando, alterum de falſo infamare, aut occultum eius crimen aperire. 312
VIII. An liceat, crimen notorium in vno loco narrare in alio, vbi non eſt notum. 313
IX. An liceat crimen occultum alicuius ad vitanda tormenta aperire. 314
X. An poſſit aliquis ſeipſum infamare. ibid.

DISPVTATIO XXXV.

De Suſurratione.

QVÆST. I. De Suſurrationis malitia. p. 315
II. De malitia irriſionis. 316
III. De maledictionibus. ibid.

INDEX
TRACTATVS SECVNDI,
DE CONTRACTIBVS.

DISPVTATIO PRIMA.
De Contractibus in genere.

QVÆST. I. QVID, & quotuplex ſit contractus. pag. 320
II. An ad valorem contractus requiratur intentio contrahendi, & ſe obligandi. 321
III. Quomodò error, ſeu dolus vitiet contractus. 322
IV. Quomodò metus irritet contractus. 323
V. De contractibus conditionalibus. 327
VI. De obligatione, quæ reſultat ex valido contractu. 328
VII. Quæ perſonæ contractus inire queant, & quæ non. 329
VIII. An, & quomodò liceat à contractu reſilire, altera parte repugnante. 331

DISPVTATIO II.
De acquiſitione Dominij in perſonas, & res alias per diuiſionem rerum acquiſitas.

QVÆST. I. QVo iure facta ſit prima rerum diuiſio, & ſubiectio. pag. 332
II. De acquiſitione dominij in Barbaros. 335
III. De acquiſitione dominij in irrationalia. ibid.

DISPVTATIO III.
De Promiſſione.

QVÆST. I. QVid ſit promiſſio, & quomodò differat à donatione. 335
II. Vtrum ſimplex promiſſio acceptata obliget ex iuſtitia. 336
III. An promiſſio merè interna facta homini obliget. ibid.
IV. An promiſſio externa, antequam acceptetur, obliget. 337
V. An promiſſio ob turpem cauſam obliget. 338

DISPVTATIO IV.
De Donatione.

QVÆST. I. QVid ſit donatio, & quotuplex. pag. 338
II. Qui poſſint donare, & quid. 339
III. De reuocationibus donationum. 341

DISPVTATIO V.
De Emptione & Venditione.

QVÆST. I. QVid ſit emptio, & venditio. pag. 342
II. Quæ perſonæ emere, & vendere queant. ibid.
III. Quæ res vendi poſſint. 343
IV. Quotuplex ſit rerum pretium. 346
V. An liceat ex quibuſdam cauſis minuere infra minimum pretium, vel ſupra ſummum augere. ibid.
VI. An ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis poſſit pretium augeri vltra ſummum. 347
VII. Vtrum liceat carius vendere ſupra ſummum pretium, expectata ſolutione, quàm numerata pecunia. 348
VIII. An licita ſit Stocolia, & Baracolia, Italicè Stoch. Hiſpanicè Mohatra. ibid.
IX. Quouſque emptio, & venditio in monopoliis ſit illicita. 349
X. An teneatur venditor defectum rei gravem aperire. 350
XI. An res vendita, non adhuc tradita, pereat emptori. ibid.
XII. De reciſione venditionis, & emptionis ratione doli, &c. 351
XIII. An licita ſit venditio cum pacto retrouendendi. ibid.

DISPVTATIO VI.
De Mutuo, & Vſura.

QVÆST. I. QVid ſit mutuum, & vſura, & cur hæc ſint peccatum. p. 352
II. An ſit vſura mutuare, vt mihi, cum opus habuero, remutues, aut iuſto pretio à me emas. 355
III. An liceat mutuare cum pacto, vt qui recipit mutuum conferat officium, vel beneficium Eccleſiaſticum. ibid.
IV. An ſit vſura, accipere vltra ſortem quælecumque etiam aliud emolumentum præter pecuniam. 356
V. An, & quid accipere queat mutuans ratione periculi, & lucri ceſſantis. 357
VI. An liceat mutuare triticum, vel aliquid aliud cum pacto, vt reſtituatur in eadem menſura,

Digitized by Google

menſura, &c. ibid.
VII. An, & quomodò reſtituendum lucrum vſurâ acquiſitum. 358
VIII. An liceat, petere mutuum ab vſurario. ibid.

DISPVTATIO VII.

De Cenſibus.

QVÆST. I. QVid ſit cenſus, & quotuplex. pag. 359
II. An cenſus poſſit licitè vendi. ibid.
III. Ex quibus rebus iure naturæ cenſus vendi queat. 360
IV. Ad quantum tempus cenſus vendi queat. ibid.
V. Quæ conditiones ad cenſum requirantur. ibid.

DISPVTATIO VIII.

De Cambio.

QVÆST. I. QVid ſit Cambium, & quotuplex. pag. 362
II. An in cambio minuto liceat accipere aliquid ſupra valorem nummi, lege definitum. ibid.
III. An in cambio locali, ſiue per litteras, quandò campſor prior accipit, vt alibi reſtituat, poſſit aliquid lucrari. ibid.
IV. An cambium ſit licitum, cùm pro Campſario reſpondet Procurator Campſoris cum pecuniis ipſius Campſoris. 363
V. An dicta recambia ſolùm liceat ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis. 364
VI. An ſolutiones, & prouiſiones, quas Campſores accipiunt, ſint licitæ. ibid.

DISPVTATIO IX.

De Contractu Societatis.

QVÆST. I. IN quo conſiſtat contractus ſocietatis, & quænam requirantur, vt ſit iuſtus. 366
II. An & quomodò cum Societatis contractu poſſint vniri alij contractus. ibid.
III. An liceat contractus, per quem, ſecuro capitali, accipitur annuatim certum aliquod lucrum. 367

DISPVTATIO X.

De Emphyteuſi, Locatione, Conductione, & Feudo.

QVÆST. I. QVid ſit Emphyteuſis. pag. 368
II. Quid ſit Locatio. ibid.
III. Quid ſit Feudum, & quotuplex. ibid.

DISPVTATIO XI.

De Teſtamentis.

QVÆST. I. QVid ſit Teſtamentum, & quotuplex. pag. 369
II. Quæ ſolemnitas requiratur ad Teſtamentum clauſum, & apertum. ibid.
III. Qui poſſint, & debeant teſtari, aut hæredes inſtitui. 370
IV. An poſſit hæres inſtitutus in Teſtamento è defectu ſolemnitatis inualido iure ciuili, hæreditatem in foro conſcientiæ adire, ſpoliando hæredem ſuccedentem ab inteſtato. 372
V. Quibus modis Teſtamentum eſt reuocabile. 373
VI. Quam obligationem ſubeunt hæredes, teſtamento inſtituti. ibid.

DISPVTATIO XII.

De Legatis.

QVÆST. I. QVid & quotuplex ſit legatum. pag. 374
II. An legata debeant ſolui illis omnibus, quibus fiunt, & quomodò. 375
III. Quæ res poſſunt legari. 376
IV. Quid ſit Legatum pium, ſeu priuilegiatum. 377
V. Quibus modis Legata ſint caduca, ita vt hæres non teneatur ea ſoluere. 378

INDEX TRACTATVS TERTII, DE RELIGIONE.

DISPVTATIO PRIMA.

De Religione in genere.

QVÆST. I. QVid ſit Religionis virtus. pag. 380
II. An Religio ſit virtus. ibid.
III. An Latria, ſeu Religio ſit virtus ſpecialis. 382
IV. An Religio ſit virtus Cardinalis. 383
V. Quàm latè pateant actus Religionis. 384
VI. An Religio ſit neceſſaria. 385
VII. An vera Religio debeat eſſe vna. ibid.

DISPVTATIO II.

De Deuotione.

QVÆST. VNICA. QVid ſit Deuotio, & quotuplex. pag. 386

DISPVTATIO III

De Oratione.

QVÆST. I. QVid ſit Oratio. pag. 388
II. Quotuplex ſit Oratio. 389
III. An Oratio ſit neceſſaria. 390
IV. An Oratio ſit non modò impetratoria, ſed & ſatisfactoria, & meritoria. 393
V. Quæ conditiones ad perfectam orationem requirantur. 394
VI. Quid oratione petendum: vbi exponuntur petitiones Orationis Dominicæ. 395
VII. Quis debet orare. 399
VIII. Quis ſit Orandus. 400
IX. Pro quibus ſit Orandum. ibid.
X. Quomodò ſit Orandum. 401
XI. De modo illo Orandi Horis Canonicis. 402

DVBITATIONES.

DVBIT. I. AN attentio ſit neceſſaria ad Officium ex præcepto recitandum. 403
II. An ſatisfaciat recitans Officium aliud pro currenti. ibid.
III. An interrumpere partes eiuſdem horæ grauiter ſit mortale. 404
IV. An omittens omnes horas vnius diei, plura committat peccata. 405
V. An recitans in Choro Diuinum Officium voce valde dimiſſa, &c. ſatisfaciat. ibid.
VI. An Canonici confabulantes in Choro, ſint capaces diſtributionum. 406
VII. An qui priuatim Officium recitat, debeat ſeipſum audire. ibid.
VIII. An qui dicit Officium notabili ſyllabarum abſciſſione, ſeu detruncatione ſatisfaciat. ibid.
IX. An qui partem Officij magnam dicit, animo non ſatisfaciendi, ſatisfaciat. 407
X. Quænam ſit grauitas materiæ in omiſſione horæ Canonicæ 408

DISPVTATIO IV.

De Adoratione.

QVÆST. I. AN Latria ſit in genere virtutis alicuius. pag. 409
II. An Latria ſit diſtincta à Dulia. ibid.
III. De locis ſacris, adorationibus deſtinatis. 410

DISPVTATIO V.

De Sacrificio.

QVÆST. I. QVid ſit Sacrificium. pag. 414
II. Quænam requirantur, vt ſacrificium ſit rectum. ibid.
III. An ſacrificium ſit de iure naturæ. 415
IV. An præter ſacrificium ſint offerendæ primitiæ. ibid.

DISPVTATIO VI.

De Decimis.

QVÆST. I. AN ſint Decimæ ſoluendæ. pag. 416
II. E quibus rebus ſunt ſoluendæ decimæ. 417
III. Quibus, & à quibus ſoluendæ ſint decimæ. ibid.
IV. Vbi, & quandò ſoluendæ ſint decimæ. 418
V. Quâ authoritate exigenda ſit decimarum ſolutio. ibid.

INDEX
TRACTATVS QVARTI,
DE VOTIS.

DISPVTATIO PRIMA.

De Voto.

QVÆST. I. QVID ſit Votum, & quæ eius conditiones. p. 421
II. Quæ deliberatio ad votum requiratur. ibid.
III. An promittens Deo aliquid, & ſciens obligationem, tamen habens intentionem non ſe obligandi, voto teneatur. 422
IV. An promiſſio votiua ſoli Deo fiat. 424
V. Quomodò error, vel ignorantia circa votum cauſet inuoluntarium. ibid.
VI. An metus incuſſus reddat votum inualidum. 425
VII. An res neceſſaria poſſit eſſe materia voti. 431

VIII. An

Digitized by Google

VIII. An votum ſit de aliquo bono tantum. 432
IX. An votum ſit tantùm de meliori, an verò etiam de minus bono. 433
X. An votum de re, quæ poteſt habere bonum, & malum euentum, valeat. 435
XI. An aliqua obligatio oriatur ex voto, & quæ ſit. ibid.
XII. An impuberes votis teneantur. 438
XIII. Quæ, & qualis ſit poteſtas vota irritandi. 439
XIV. De poteſtate Prælatorum Religioſorum ad vota irritanda. 441
XV. An vir poſſit, irritare omnia vota vxoris, vltra votum Caſtitatis. 442
XVI. An poſſit vir, irritare votum caſtitatis ab vxore emiſſum abſque licentia conſtante matrimonio, & pro tunc implendum. 444
XVII. Vtrum poſſit vir, irritare vota vxoris, ſine ſua licentia emiſſa, implenda tempore ſoluti matrimonij. ibid.
XVIII. An poſſit vir, irritare vota vxoris ante matrimonium emiſſa. 445
XIX. An vota vxoris abſque licentia viri facta, ſoluto matrimonio, reuiuiſcant. 446
XX. An poſſit vir, irritare vota vxoris ex ſua licentia edita: omitto votum caſtitatis. ibid.
XXI. An poſſit maritus, votum caſtitatis vxoris ex licentia ſua editum, reuocare. 447
XXII. An vir poſſit, irritare vota vxoris edita ſub præcedenti dominatione patris, vel primi viri. 448
XXIII. An poſſit vxor aliqua viri vota irritare, & quæ. ibid.
XXIV. An parentes, vel tutores valeant, irritare omnia vota filiorum impuberum. 450
XXV. An Pater, & Curator valeant, irritare vota filiorum puberum perſonalia. ibid.
XXVI. Quæ vota realia, aut mixta puberum valeant à Patre irritari. 451
XXVII. Quibus competat facultas, irritandi vota puberum, & impuberum. ibid.
XXVIII. Quæ vota ſeruorum, valeant Domini, irritare. 452
XXIX. An ſit in Eccleſia poteſtas vota diſpenſandi. 453
XXX. An ad diſpenſationem exigatur cauſa, & quæ. 459
XXXI. An & quomodò facienda ſit votorum commutatio. 461
XXXII. An commutatio requirat cauſam. 463
XXXIII. Quæ vota poſſint commutari ordinaria Prælatorum poteſtate. ibid.

DISPVTATIO II.

De Statu Religionis; ſeu de Votis Solemnibus.

SECTIO I.

De Votis Religioſorum in communi. pag. 465

QVÆST. I. IN quo ſolemnia vota à ſimplicibus differant. ibid.
II. An vota ſolemnia ſint neceſſaria ad ſtatum Religioſi. 469
III. An, & quomodò hic ſtatus ſit ſanctus. 470
IV. An tria, paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ vota ſint Religioni eſſentialia. 479
V. An Pontifex valeat in votis ſolemnibus diſpenſare. ibid.
VI. Qui recipiendi ſint ad Religionem. 481
VII. De Nouitiis. 482
VIII. Quæ requirantur ad profeſſionem in Religione. 483
IX. An, & qualiter teneantur Religioſi ad perfectionem. 484
X. Vnde ſumenda ſit maior Religionis perfectio. 485
XI. De tranſitu ad aliam Religionem. 486
XII. De Religioſis ejiciendis. 488
XIII. An quilibet Religioſus teneatur ad omnia conſilia. 489
XIV. An Religioſi debeant, docere, prædicare, &c. ibid.
XV. An debeant Religioſi laborare manibus. ibid.
XVI. An liceat, Religioſis negotia Secularia tractare. 490

DISPVTATIO III.

De Obedientiæ Voto.

QVÆST. I. AN votum obedientiæ ſit præcipuum inter vota Religioſa. pag. 491
II. Quæ obedientia in Religione ſit promiſſa. ibid.
III. An Religioſi teneantur obedire Prælatis in omnibus. 492
IV. Vtrum dubitans, an res præcepta ſit licita, teneatur Prælato obedire. 493

Digitized by Google

V. An omnia Religionum ſtatuta ſub culpa obligent. 494

DISPVTATIO IV.

De Voto Paupertatis.

Qvæst.I. DE eſſentia huius Voti. p.495
II. Quæ paupertas ſit præſtantior. 496
III. An Religioſam paupertatem deceat mendicitas. 497
IV. An Religioſi ob paupertatem vilibus indui debeant. 499
V. An Religioſa victûs auſteritas debeatur paupertati. 500
VI. Quomodò violetur paupertas. ibid.

Dvbit.I. AN Prælati poſſint Religioſis concedere annuum peculium. pag.501
II. An Religioſus Superioris licentiâ habens ſuperflua, ſit proprietarius. ibid.
III. An Religioſus peccet accipiendo pro aliis eleemoſynas. 502
IV. An ſtet Legatum Religioſo, vt ad eum præciſè pertineat. ibid.

Qvæst.VII. DE pœnis, & ſignis proprietarij. ibid.

DISPVTATIO V.

De Voto Caſtitatis.

Qvæst.I. QVæ differentia ſit inter caſtitatem Clauſtralem, & Clericalem. 503
II. A quo tempore cœpit votum caſtitatis ſolemne, ſubſequens matrimonium dirimens. 504
III. An ſolemnitèr vouens caſtitatem, diſſoluat matrimonium, vel conſummatum, vel ratum, & quo iure, & tempore id fieri cœperit. 505
IV. Quo iure, & tempore cœperit Caſtitas Religioſa Clauſura obſignari. ibid.
V. Quibus modis Clauſura violatur. 507

SVBQVÆSTIONES.

I. QVibus modis egrediendo violet Religioſus Clauſtrum. ibid.
II. Quibus modis Clauſura Religioſorum violetur exterorum ingreſſu. 508
III. Quomodò Monialium Clauſura egreſſu violetur. 509
IV. De ingreſſu in Clauſtra Monialium. ibid.

Qvæst.VI. VTrum in caſtitatem Religioſam cadere poſſit diſpenſatio; & quis in clauſura diſpenſare poteſt. 510

DISPVTATIO VI.

De Iuramento.

Qvæst.I. QVid ſit iuramentum, & quotuplex. pag.511
II. An liceat per Deum iurare. 514
III. An liceat iurare per Creaturas. 515
IV. Quænam requirantur ad iuramentum. 516
V. An, & quomodò ſit peccatum iurare abſque veritate. 517
VI. An,& quod peccatum ſit juramentum abſquè juſtitia factum. 519
VII. An,& quod peccatum ſit juramentum iudicio carens. 520
VIII. An, & quomodò conſuetudo jurandi ſit mala. ibid.
IX. Quandonam incautè jurans ex conſuetudine mortaliter peccet. 521
X. Quodnam peccatum ſit jurare doloſè. 522
XI. An liceat juramentum à pejeraturo exigere. 525
XII. An,& quomodò liceat iuramentum ab Idololatra exigere. 527
XIII. De obligatione juramenti promiſſorij ſecundùm ſe. 528
XIV. Vtrum iuramenta doloſa obligent. 529
XV. An iuramentum per iniuriam extorſum, vt ſoluendi vſuras, obliget. 532
XVI. An iuramentum metu extortum, obliget. 533
XVII. An iuramentum alicuius, dolo vel errore, aut ignorantia ſit irritum. 535
XVIII. An iuramentum incautum promiſſorium obliget. 536
XIX. An iuramentum confirmet contractus qui alitèr poſſent irritari. ibid.
XX. De modis tollendi obligationem iuramenti. 537
XXI. De pœnis periuriis impoſitis. ibid.

DISPV

Digitized by Google

DISPVTATIO VI.

De Adiuratione.

QVÆST. I. QVid ſit adiuratio, & quibus modis fiat. pag. 538
II. Quænam liceat adiurare. 539

DISPVTATIO VII.

De diuinis Laudibus.

QVÆST. VNICA. DE natura, & qualitate diuinarum laudum. pag. 539

DISPVTATIO VIII.

De obſeruatione dierum feſtorum.

QVÆST. I. DE origine dierum feſtorum. pag. 541
II. Cuius ſit feſta inſtituere ſub mortali ſeruanda. 542
III. Vtrum peccata mortalia in feſto ſint hoc præcepto vetita. ibid.
IV. Vtrum opus licitum liberale reddatur ſeruile; eò quòd ob lucrum fiat. 544
V. Quæ ſint opera ſeruilia vetita die feſto. ibid.

DVBIT. VNICA. QVæ opera iure Canonico ſint vetita in Feſto. pag. 546

QVÆST. VI. QVod tempus laboris ſeruilis inducat grauem Feſti tranſgreſſionem. pag. 547
VII. De cauſis excuſantibus à Feſti violatione. 548
VIII. An audito tantùm Sacro, tota die Feſti otiari ſit vetitum. 549

DISPVTATIO IX.

De ſuperſtitione.

QVÆST. I. QVid ſit ſuperſtitio, & quotuplex. pag. 549
II. De diuinatione per Aſtra. 551
III. De diuinatione per Elementa, & cætera mixta. 554
IV. De diuinatione è ſomniis. 555
V. De ſortilegiis. ibid.

VI. De ſuperſtitioſis obſeruationibus ad opera. 556
VII. De maleficiis ſagarum. 557
VIII. An liceat, ſagas conſulere, vt maleficia ſaltem tollant. 558
IX. De pœnis ſagarum, &c. ibid.

DISPVTATIO X.

De tentatione Dei.

QVÆST. I. QVid ſit tentatio, & quotuplex. pag. 559

DISPVTATIO XI.

De Sacrilegio.

QVÆST. VNICA. QVid ſit ſacrilegium, & quotuplex. pag. 560

DISPVTATIO XII.

De Simonia.

QVÆST. I. QVid ſit ſimonia, & quotuplex. pag. 561
II. Quomodò ex parte obiecti cognoſcatur ſimonia. 562
III. Quo pacto committatur ſimonia ex parte ipſius actus commutationis. 565
IV. De pœnis ſimoniacorum. 566

DISPVTATIO XIII.

De cæteris virtutibus juſtitiæ adnexis.

SECTIO PRIMA.

De Pietate.

QVÆST. I. QVid ſit pietas, & qualis virtus. pag. 568
II. Quæ reuerentia parentibus ſit exhibenda. 569
III. Quæ obedientia ſit parentibus exhibenda à filiis. 570
IV. Quomodò, & quandò teneantur filij parentibus ſubuenire. 571
V. De obligatione parentum erga filios. 573
VI. In quibus caſibus poſſint parentes filios exhæredare. ibid.
VII. An filij poſſint aliquandò alimenta parentibus negare, eoſque exhæredare. 574

Digitized by Google

VIII. Ad quid teneatur mulier, quæ filium ex adulterio habet, vel ſuppoſuit. ibid.
IX. De obligatione mutua ſeruorum, ac Dominorum. 575
X. De obligatione fratrum in fratres, & ſorores, & è contra. ibid.

SECTIO II.

De obſeruantia, Reuerentia, & Dulia.

QVÆST.I. DE obſeruantia, & reuerentia. pag.576
II. De Dulia. ibid.

SECTIO III.

De Obedientia, & Inobedientia.

QVÆST.I. QVid ſit, & qualis virtus obedientia. pag.576
II. De inobedientia. 577

SECTIO IV.

De Gratitudine, & Vindicatione, & Vitiis oppoſitis.

QVÆST.I. DE gratitudine. pag.578
II. De ingratitudine. ibid.
III. De vindicatione. 579

SECTIO V.

De Veritate, Amicitia, Liberalitate, Epikeia, & oppoſitis vitiis. De dono Pietatis, & præceptis decalogi, ad juſtitiam ſpectantibus.

QVÆST.I. DE veritate. pag.579
II. De mendacio. ibid.

DVBITATIONES.

DVBIT.I. QVid ſit mendacium. p.580
II. Quotuplex ſit mendacium. ibid.
III. An omne mendacium ſit intrinſecè peccatum. 581
IV. An mendacium ſit ex genere mortale. 583
V. An omne mendacium viris perfectis ſit mortale. 584
VI. An in gradibus mendacij detur grauiſſimum, & leuiſſimum. ibid.
VII. De aliis, quæ ad mendacium reducuntur. 585

QVÆST.III. DE amicitia. pag.586
IV. De liberalitate. 587

DVBIT.I. DE auaritia. ibid.
II. De prodigalitate. 589

QVÆST.V. DE Epikeia. ibid.
VI. De dono pietatis. ibid.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
TRACTATVS QVINTI,
DE FORTITVDINE.

DISPVTATIO PRIMA.

De fortitudine.

QVÆST.I. AN fortitudo ſit virtus, & quæ. pag.592
II. De dono fortitudinis. 593
III. De Martyrio. 594

DVBIT.I. AN conferat Martyrium primam gratiam. 595
II. An Baptiſmus infantium poſſit Martyrio ſuppleri. 597

QVÆST.IV. DE præceptis fortitudinis. 598
V. De vitiis fortitudini oppoſitis. ibid.

DISPVTATIO II.

De Virtutibus Fortitudini oppoſitis.

QVÆST.I. DE magnanimitate. pag.598
II. De vitiis magnanimitati oppoſitis. 599
III. De magnificentia. 600
IV. De vitiis magnificentiæ oppoſitis. ibid.
V. De patientia. ibid.
VI. De vitiis patientiæ oppoſitis. 601
VII. De perſeuerantia. ibid.
VIII. De vitiis perſeuerantiæ oppoſitis. 602

INDEX
TRACTATVS SEXTI,
DE TEMPERANTIA.

DISPVTATIO PRIMA.

De Virtute Temperantiæ.

QVÆST.I. QVÆ virtus ſit temperantia, & qualis. pag.604
II. Quænam vitia temperãtiæ ſint contraria. 605
III. De temperantiæ partibus. ibid.
IV. De verecundia. 606
V. De Honeſtate. ibid.
VI. De abſtinentia. ibid.

SVBQVÆSTIO VNICA.

De Ieiunio.

DVBIT.I. QVid ſit ieiunium, & quotuplex. pag.607
II. Quo pacto frangatur ieiunium naturale, ibid.
III. An ieiunium proprium ſit opus bonum, & præceptum. 608
IV. A quibus ſit abſtinendum in ieiunio Eccleſiaſtico. 609
V. De collatione ſerotina. 610
VI. De hora refectionis die ieiunij. 611
VII. Qui teneantur ieiunare. 612

SVBDVBITATIONES.

SVBDVB.I. QVinam impotentes cenſeantur ieiunio. ibid.
II. De neceſſitate excuſante à ieiunio. 613
III. De caſibus pietatis excuſantibus à ieiunio. 614

QVÆST.VII. DE ſobrietate. pag.614
VIII. De caſtitate. ibid.
IX. De virginitate. 615

DVBIT.I. AN virginitas ſit virtus. ibid.
II. An virginitas præcellat continentiæ coniugali. ibid.
III. An virginitatis præmium ſit aureola. 617

QVÆST.X. DE continentia. ibid.
XI. De manſuetudine. ibid.
XII. De clementia. ibid.
XIII. De modeſtia. 618
XIV. De humilitate. ibid.

DISPVTATIO III.

De vitiis oppoſitis virtuti Temperantiæ.

QVÆST.I. DE Gula. pag.619
II. De Ebrietate. 620
III. De Luxuria. 622

DVBITATIONES.

DVBIT.I. QVid ſit luxuria, & quotuplex. pag.622
II. An in genere luxuriæ detur paruitas materiæ. 623
III. De fornicatione. ibid.

SVBDVB.I. DE concubinatu. 624

DVBIT.IV. DE ſtupro. 625
V. De inceſtu. 626
VI. De adulterio. 627
VII. De ſacrilegio. 628
VIII. De peccatis contra naturam. 629

SVBDVBITATIONES.

I. DE ſodomia. 630
II. De beſtialitate. ibid.
III. De copula cum Dæmone. 631
IV. De pollutione. ibid.

DVBIT.IX. DE luxuria coniugum. p.632
X. De raptu. 634

QVÆST.IV. DE incontinentia. ibid.
V. De iracundia. 635
VI. De crudelitate. 636
VII. De immodeſtia. 637

DVBIT.I. DE mulierum ornatu. ibid.
II. De immodeſtia in verbis, geſtis, iocis, & ludis. 639

QVÆST.VIII. DE ſuperbia. pag.640
IX. De cæteris vitiis oppoſitis partibus potentialibus temperantiæ. 643

Digitized by Google

12

INDEX
TRACTATVS SEPTIMI,
DE VARIIS HOMINVM STATIBVS.

DISPVTATIO PRIMA.

De Statibus, & perfectione in communi.

QVÆST.I. QVid ſit ſtatus, & quotuplex. pag.646
II. De ſtatu perfectionis. 650

DVBITATIONES.

DVBIT.I. IN quo conſiſtat perfectio hominis. ibid.
II. Quæ perfectio in hac vita haberi queat. 651
III. Quinam ſint in ſtatu perfectionis. 652

QVÆST.III. AN aliqui, qui in ſtatu perfectionis non ſunt, obeant ratione ſui officij opera perfectiora, quàm aliqui, qui ſint in ſtatu perfectionis. ibid.

DISPVTATIO II.

De Statu Epiſcopi.

QVÆST.I. AN Epiſcopus ſit in ſtatu perfectionis. pag.653
II. Qualem oporteat eſſe, qui ad Epiſcopatum aſſumitur. 654
III. An liceat, Epiſcopatum expetere, vel refutare. 657
IV. An reſidentia Epiſcopis neceſſaria ſit, & quo iure. 658
V. An Eccleſiæ, & Epiſcopi habeant dominium rerum aliquarum temporalium. 659
VI. An Epiſcopi, & alij Eccleſiaſtici habeant dominium redditu um, qui ſunt ſuperflui ſtatui eorum. 660
VII. An Epiſcopi, qui ante fuerant Religioſi, teneantur ad obſeruantiam regularem. 662

DISPVTATIO III.

De Statu Prælaturæ Regularis.

QVÆST.I. AN ſit neceſſarius ſtatus Prælaturæ Regularis in Religione. pag.662
II. Quomodò eligendus eſt Religionis Prælatus. 663
III. Quot ſunt in vna Religione Prælati, & quis inter eos Ordo. 665
IV. An deceat, Prælatum Regularem in eodem Officio diù durare. 666
V. An in Prælato Religioſo ſit poteſtas coercendi ſubditos pœnis, tùm ſpiritualibus, tùm corporalibus. 668
VI. Quales ſolemnitates tenetur Prælatus Regularis, agens in iudicio, obſeruare. 669
VII. An poſſit à Prælato, ſeu iudice Regulari appellari. 671
VIII. Quis ſit judex à quo, & ad quem appelletur. 673
IX. An Prælatus Regularis poſſit diſpenſare cum ſuo ſubdito, quis, & in quibus. ibid.
X. Quam poteſtatem habeat Prælatus Regularis ad ſoluendum, tàm à culpis, quàm à pœnis. 676
XI. An habeat Prælatus Regularis poteſtatem adminiſtrandi temporalia, & quam. 677
XII. An, & quid poſſunt Prælati Regulares circa Ordines conferendos, & res, ſeu loca benedicenda. 680

DISPV

Digitized by Google

DISPVTATIO VLTIMA.

De Statu vitæ actiuæ, & contemplatiuæ.

QVÆST. I. VTrum ſit ſufficiens diuiſio vitæ in actiuam, & contemplatiuam. 682
II. Quiſnam ſtatus eſt altero præſtantior; num ſtatus vitæ actiuæ; vel è contrà contemplatiuæ. 683
III. Vtrum detur vita mixta ex actiua, & contemplatiua reſultans; & vtra harum ſit præſtantior. 685
IV. Quæ ſunt præcipua exercitia vitæ actiuæ. 688

SVBQVÆST. VNICA. DE Officio, & obligatione Prædicatoris. pag. 689

QVÆST. V. DE præcipuo actu vitæ contemplatiuæ, & quomodò hic actus à cogitatione, meditatione, ſpeculatione, & intuitiua viſione differat. 692
VI. Vtrum contemplatio habeat aliquos ſuæ perfectionis gradus, quot, & quos. 694

Finis Indicis Tract. de Virtutibus.

APPARATVS

APPARATVS
IN
SECVNDAM SECVNDÆ
SVMMÆ THEOLOGICÆ,
AD MENTEM
D. BONAVENTVRÆ.

GRATIAM è limpidiſſimo Diuinitatis fonte, Copioſis profluentem vndis, comitantur varij virtutum riuuli: Cùm igitur tractatu ſuperiori Diuinam hanc Saluatoris aquam, quantò profundiùs deſcendentem, tantò altiùs reſilientem, à Deo gratâ gratuitâque diffuſione primò manantem, poſteà placidiſſimè in anima habituali ſtatione ſtagnantem perſpexerim; Operæ pretium eſt, vt hic de virtutibus agamus. Totus porrò in eo eſt Seraphicus Noſter Bonauentura, vt terrenis affectibus cœlicas cannas ſuperſtruens, hæc gratiæ fluenta per difficiles cordis meatus in fidelem Animam deducere queat, quæ tandem ſalutari hoc diluuio ſubuecta, paradiſum, vndè miſere ceciderat, fœliciter conſcendat, clametque ad Dominum Deum ſuum *exaltaſti ſuper terram habitationem meam.* Hunc in finem vt nihil Animæ non opituletur, non ſolùm virtutibus fulcitur, ne verſus terram obliquetur, verùm donis adhuc promouetur, vt fideliùs, faciliúſque operetur; Beatitudinibus prouehitur, vt perfectiùs aſſequatur; fructibus denique prouocatur & ſaturatur, vt ſui immemor, guſtans, & videns *Quàm ſuauis eſt Dominus*, in illum protinus prorſuſque abſorbeatur. At quia quantò plus Diuinorum chariſmatum capit Anima, tantò fit Capacior: Hinc primùm virtutes Theologicas, quibus SS. Trinitatis ſigillo reformatur, in trinario ſuſcipit numero; Inde Cardinales quatuor; Dona deinde ſeptem; deiñ Beatitudines octo; Fructus demùm duodecim capeſcit. De his omnibus, ſicut & de virtutibus in genere, Tomo quarto, actum eſt inter actus humanos. Hic verò ſpeciebus Virtutum elucidandis ſedulò reſtat incumbendum; inter has præcipuè emicant præfatæ ſeptem, quarum tres primæ circa

Deum immediatè negotiantur; Sequentes autem quatuor proximum propiùs reſpiciunt: Illæ è ſuo officio nobilius præ cæteris nomen hæreditarunt ſeſeque Mariæ, dudum ad pedes Domini quieſcenti, in meliorem partem deſponſarunt: iſtæ autem Marthæ actitanti, & circa plurima inter vitæ actiuæ Cardines mobiliter verſanti obſequuntur; vnde Cardinales nuncupantur. Subſequitur ſpecioſa aliarum virtutum turma; quibus quid Deo, quid nobis, quídve proximo debeamus, ad amuſſim ſoluere ſatagamus: Verùm ex aduerſa parte ſtat geminata vitiorum acies, quæ vtrinque virtutem eò fortius vrgent, quod certaminis campum, priùs occupatum, ſibi adaptarint: His tamen dignoſcendis, & è ſuis latebris ſtrenuè profligandis etiam ſatagendum eſt: Hoc enim Moralis Theologi præcipuum munus eſt, cùm nullus vitam benè queat inſtituere, vt virtutis eſt opus, dum eam vitiorum incurſibus ſinat proſtitui; Nec aliud eſt virtus, vt notat S. Doctor *de profectu Relig. lib.*1. *cap.*23. quàm vitiorum curatio, aut carentia; Ea etenim naturæ noſtræ pro nunc eſt conditio, vt è duobus ei detur optio, vt aut virtutibus fortiter incumbat, aut vitiis turpiter ſuccumbat: His, illíſve ſi quid hæretica obſtinatione, aut improbabili opinatione ſit adſcriptum, Flammeo Cheru-Seraphici Bonauenturæ gladio, qua parte verſatili, reſecandum curabimus. Qua verò parte flammeus eſt, propria manu vibratus, non tam Scholaſtica digladiatione, quàm Anagogica cordis verberatione, Errores abigit, & Veritatis ardorem, ſimul & lumen accendit.

Digitized by Google

TRACTATVS PRIMVS DE VIRTVTIBVS THEOLOGICIS

PROOEMIVM.

ASTVTISSIMVS Serpens, totum prorſus pempturus hominum genus, ipſos Protoplaſtos adortus eſt, vt infecta ſtirps conceptum virus in totam propaginem latiùs diffunderet; Haud ſecus Heretici, hoc noſtro præſertim ſæculo, ſectariorum feraciſſimo, in ipſum veritatis fontem lethale Aconitum iniicere nefario ſunt auſi moliri, vt vnde Chriſtiani Iuperij moles altiùs ſurrexerit, inde radicitùs corrueret; & negata fide, primæ veritatis veracitate nixâ, cætera quæque falſitatis ſuſpecta, facilè arguerentur: Hinc pro fide inanem fiduciam, pro ſpe deſperandam præſumptionem, pro denique charitate, dilectionis Impoſſibilitatem credulo Vulgo inſinuant. Ita eximij hi Theologaſtri de Deo eloqui didicere; ſic Lutherus cum ſequacibus, dum in tumidam ſuæ ſalutis certitudinem inſoleſcit, Chriſtum Dominum Barathri pœnas, non minus animâ, & corpore, quàm diuinitate ſubiiſſe, impio dogmate concludit; ſic enim promit ſuam inſaniam ad Pſalm. 16. vt notat noſter Bouerius *examine ſecundo de fidei vnitate, art.* 5. Caluinus verò, dum in imputandæ ſibi iuſtitiæ præſumptionem intumeſcit, Chriſtum Saluatorem in ipſius gloriæ veſtibulo, & inter meritorum cumulos deſperabundum clamat: ita latrat ad 26. *Matthæi*, vt notat etiam Bouerius *exam.* 1. *Atheiſmo* 9. De charitate denique ita ſentit vterque, vt non niſi Ironicè eam Deum, ſicut & mandata, præcepiſſe perfrictis frontibus aſſerant in ea Euangelij verba: *Si vis ingredi ad vitam, ſerua mandata.* Hos, vti & cæteros huiuſmodi, errores expungendos curarunt ex profeſſo plurimi, & quidem efficaciter; ſed cuius, vel quibus rationibus, in huius tractatus decurſu patebit, dum vnamquamque opinionem, errroremve ad mentem D. Bonauenturæ diſcutere contigerit.

Digitized by Google

DISPVTATIO PRIMA.

DE FIDE.

SOL non aliter, quàm lumine, quod ipſe dederit, videtur; nec aliena luce Deus patitur videri: Sola fides, vnde ipſa venerit, eò viam demonſtrat. Hæc eſt lux illa in Microcoſmo primò creata, noctem à die ſegregans, cœlicarum virtutum quidem primogenita, ideò primo loco proponenda: Ex parte affulget, & ex parte offuſcat, vti Columna illa nubis, Iſraëlitis ſanè lucida, Ægyptiis verò tenebroſa: Eſt quidem Speculum, multa obſcuritate, nulla tamen erroris maculâ offuſum, in modica ſpecie, magna exhibens: Eſt etiam Scutum illud triangulum, quod Deum nobis trinum & vnum oſtendens, omnia nequiſſimi tela extinguit: Ipſum in omnibus ſumentes, in fide fortiter reſiſtemus, ſuis, quas parturit rationibus, ipſam pro viribus propugnantes.

QVÆSTIO I.

Quid FIDES *ſignificet, & quid ſit.*

D. Bonauent. in 3. diſt.23. dub.2. litt. & quæſt.5.
D. Thom. 2 2. quæſt.1. art.1. & quæſt.4. art.1.

1 FIDES dicitur ex *ſit*, & *dicitur*, eò quòd ſit, quod dicitur. Ità D. Auguſtin. *epiſt*. 19. *ad Hieronymum*. Sumpſit autem hoc ex Tullio, *lib. 1. offic.* vbi ait: *Credimus, quia fiat, quod dictum eſt, appellatam fidem.*

HINC decem modi emanarunt, quibus Fides accipitur apud D. Bonauenturam. Primò enim ſumitur pro Sponſione, quo ſenſu de nonnullis ait Apoſtolus, prima Timoth. 5. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*; ideſt, primam fidem ex voto debitam, quia vouerunt, & non reddiderunt, vt explicat S. Auguſt. *pſalm*. 75. & eodem ſenſu, *L. de Spiritu, & litt.* cap. 31. *Aliter* (inquit) *dicimus, non mihi habuit fidem: aliter autem, non mihi ſeruauit fidem. Nam illud eſt, non credidit quod dixi: iſtud; non fecit, quod dixit.* Inde fides ſumitur ſecundò pro Fidelitate in ſeruando promiſſo. Sic
2 Deus dicitur fidelis, *Pſalm*. 144. & prima *Corinth*. 10. Ideò è regione *Hierem*. 7. ait de hominibus: *Periit fides in terra.* Tertiò ſumitur Fides pro Conſcientia, Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Quartò ſumitur pro Sacramento fidei, ſeu Baptiſmo, quo ſenſu D. Auguſt. *epiſt*. 23. ad Bonifacium ait: *Non eſt aliud, paruulos habere fidem, quàm habere fidei Sacramentum.* Quintò ſumitur pro Aſſenſu concluſionis, per rationem probatæ. Secundum hoc ait Boët. *Argumentum eſt ratio rei dubia, faciens fidem.* Sextò ſumitur pro Cognitione comprehenſionis. Sic dicitur Rom. 1. *Iuſtitia Dei reuelatur ex fide in fidem.* Gloſſa: *In fidem ſpei, quæ dicitur fides, quia fidentiſſima, & certiſſima eſt.* Septimò ſumitur pro Habitu fidei informis, Iacobi 2. *Fides ſine operibus mortua eſt.* Octauò pro Habitu fidei formatæ, Rom. 1. *Iuſtus ex fide viuit.* Nonò pro Actu fidei, vt dicit S. Auguſtinus Tract. 40. in Ioan. *Fides eſt credere, quod non vides.* Decimò ſumitur pro Obiecto fidei, vt dicitur in Symbolo Athanaſij: *Hæc eſt fides Catholica.* Apoc. 2. *Non negaſti fidem.*

SVMITVR latiùs etiam pro bona exiſtimatione: vt 3
cùm dicitur aliquis nullius eſſe fidei. Eccl. 27. *Qui detegit arcana, fidem perdit*; E contra, dicitur fide dignus, qui dicitur habere creditum.

HIS modis analogia quadam nominatur Fides. Nos verò in hac diſputatione agemus de fide Theologica, quæ eſt Habitus ad intellectum pertinens, quo infallibiliter, & ſine vlla formidine credimus reuelatis à Deo, ob Dei reuelantis authoritatem; & eſt noſtræ Iuſtificationis initium, & reliquarum virtutum Radix, & Fundamentum.

PORRO illa fides, de qua Iacob. cap. 1. *Poſtulet* 4
autem in fide, nihil hæſitans: & Matth. 14. *Modicæ fidei quare dubitaſti?* Et Marci 11. *Si habueritis fidem, dicetis monti huic, &c.* Potiùs ad Spem reducitur, & eſt fiducia, vt monet Suarez *ſect*. 1. tametſi Caſpenſis *diſp*. 1. *ſect*. 1. velit includere fidem Catholicam, quod non renuo. Ideò enim arbitror dixiſſe Apoſtolum: *Et ſi habuero omnem fidem, ità vt montes transferam, &c.* prima Corinth. 13.

FIDEM ſanè cum Spe connexam oſtendit definitio 5
fidei, tradita Heb. 11. *Eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.* Dicitur: *ſubſtantio*, ſeu ſubſiſtentia *rerum ſperandarum*, quia eſt fundamentum ſpei, nam per eam ſubſiſtunt quodammodo in nobis res, quas ſperamus, quia proprium eſt fidei fulcire Spem, & Fiduciam; non enim poſſet homo ſperare, niſi crederet. Dicitur *argumentum*, ſiue conuictio, quia fides debet eſſe aſſenſus non minùs ex Diuina authoritate firmus, quàm ſit aſſenſus euidens, quo intellectus conuincitur, & ex neceſſitate inducitur. Additur *non apparentium*, quia fides debet eſſe de rebus, quæ non videntur. Ità exponitur à D Bonauent. *quæſt*. 3. *adducta* ex D. Auguſtino *lib*. 2. *de peccatorum meritis, & remiſſ. cap*. 21. & aliis Patribus. Quapropter inſulsè, & inſolenter Eraſmus negat, hanc eſſe fidei definitionem. Vide S. Doctorem, & Valentiam *diſp*. 1. *quæſt*. 4. *puncto* 1. cum D. Thom. *quæſt*. 4. *art*. 1. Motandum *Tract. de fide, quæſt*. 12. Cum hac conueniunt aliæ definitiones fidei, allatæ à Patribus, è quibus aliquas refert Tannerus *quæſt*. 7. *dub*. 5.

HANC

Digitized by Google

6 Hanc verò eſſe veram fidei definitionem, docent omnes Theologi cum ſanctis Patribus, Baſilio *in pſalm.* 115. Gregorio Nyſſ. *lib. de vita moyſis* ante medium, Chryſoſtomo *homil.* 21. *in epiſt. ad Heb.* Auguſtino ſupra, Hieron. *in cap.* 5. *epiſtolæ ad Galat.* Bernardo *epiſt.* 190. Fatetur tamen D.Thom. eam non tradi terminis Scholaſticis.

Probatvr verò à D. Bonauent. eam definitionem eſſe quidditatiuam, cui ſubſcribunt D. Thomas, Richardus 3. *diſt.* 23. Nam Habitus virtutis poteſt è duplici capite notificari, nempè ex Obiecto, & Fine vltimo; primò quidem vocatur ſubſtantia habitus virtutis quidam intellectualis firmus, & certus, qui ſit initium, & fundamentum ſalutis, adeoquè inchoatio vitæ æternæ. Sicut enim ſubſtantia eſt fulcrum accidentium; & materia formæ, & ipſorum accidentium; ità tranſumptiuè, fides dicitur ſubſtantia, quia eſt fundamentum totius fabricæ ſpiritualis, & ideò S.Damaſcenus *lib.* 4. *de fide*, *cap.* 11. ſic definit: *Fides eſt hypoſtaſis eorum, quæ ſperantur, & redargutio eorum, quæ non videntur*, vt obſeruat S.Doctor *ad* 1.

7 Deinde ex actibus, & obiecto explicatur eius eſſentia; nam habitus per actus, & actus per obiecta dignoſcuntur, ſeu etiam ſpecificantur: Sic igitur explicat actus eius circa vltimum finem creditum, ideſt Deum, qui nondum poſſidetur, ſed ſperatur, & ideò ait: *ſperandarum*. Et vt oſtendatur aſſenſus ille circa vltimum finem ineuidens, dicitur: *non apparentium*, in hoc enim diſtinguitur Fides à ſcientia; & vt tamen aſſenſus ille agnoſcatur certiſſimus, dicitur *argumentum*, ſeu *conuictio*, vt legunt alij.

Ibi autem loqui Apoſtolum de Fide Theologica conſtat ex Conciliis, quæ, vt oſtendant neceſſitatem fidei, afferunt ex hoc loco Apoſtoli teſtimonia. Confirmatur; nam ibi *cap.* 10. affert Apoſtolus illud Abac. *Iuſtus ex fide viuit.* Vide S.Doctorem de pluribus Martiribus *ſermone* 18.

8 Obiicies primò. Nullus habitus eſt ſubſtantia: Fides eſt habitus: Ergo.

Respondet S.Doctor, vocari fidem ſubſtantiam tranſumptiuè, vt dixi.

Obiicies ſecundò. Nulla virtus eſt argumentum. Fides eſt virtus: Ergo. Si dicas ſumi argumentum tranſumptiuè. Contra; quia implicat eſſe argumentum, & tamen non apparentium.

Respondet S. Doctor, dupliciter dici argumentum, propriè, & tranſumptiuè. Propriè accipitur quadrupliciter. Primò dicitur Ratiocinatio, quæ diuiditur in ſex ſpecies principales: Syllogiſmum, Inductionem, Enthymema, Exemplum, Soritem, & Dilemma. Secundò, argumentum dicitur breuis collectio prolixi diſcurſus. Tertiò, dicitur argumentum ipſum medium, in quo ſtat robur arguitionis. Quartò, dicitur argumentum ipſa maxima propoſitio, in qua conſiſtit tota vis illationis. His omnibus modis, fides dicitur argumentum, quia mentem arguit, & illuminat ad firmiter obiecto adhærendum. Et dicitur: *argumentum rerum non apparentium*: quia firmius facit adhærere obiecto credito, quàm Demonſtratio faciat obiecto demonſtrato.

9 Obiicies tertiò. Hæc definitio poteſt conuenire etiam Spei, quæ eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, & argumentum non apparentium; quia per eam certificamur, nos eſſe habituros res, quas non videmus.

Respondetvr, Fidem eſſe ſubſtantiam, ſeu fundamentum omnium virtutum; non autem Spem, quæ neque eſt argumentum, &c. quia non facit aſſentiri veritati.

Obiicies quartò. Ad Fidem ſpectat credere etiam pœnas æternas; quæ non ſperantur; ſed timentur: Ergo non ſatis dicitur argumentum rerum ſperandarum.

Respondet S.D. ſupplicia contineri ſub rebus ſperandis, quaſi ſub fine, licèt non vt ſub obiecto; ideò enim quis credit æterna ſupplicia, vt aſſequatur bona æterna ſperanda.

Obiicies quintò. Non debet definiri res prior per poſteriora, & ignotiora: Sed Fides eſt poſterior Spe, & notior quàm ea, quæ non apparent: Ergo.

Respondet S.Bonau. negando Minorem; Nam definitur per finem, & obiectum; licèt autem, finis ipſius fidei, quæ ſunt res ſperandæ, ſit poſterior in executione; tamen eſt prior in intentione. Licèt etiam obiectum fidei in veritate non apparente ſit homini infideli incognitum; tamen cognitum eſt homini fidem habenti. Quamuis etiam ſit incognitum, quale ſit; tamen notum eſt, ipſum non apparere, & ità definitio non eſt per poſterius, & per incognitum, ſed per priùs notum.

Obiicies ſextò. Ad euidentiam definitionis ſpe- 10
ctat, vt priora præmittantur poſterioribus. Si ergo cognitio præcedit affectionem, & fides, in quantum argumentum, reſpicit cognitionem: in quantum verò ſubſtantia rerum ſperandarum, reſpicit affectionem; ergo confuſa eſt definitio, dum priùs dicitur: *ſubſtantia rerum ſperandarum.*

Respondet S. D. quòd intellectus ſequitur affectum, quando inclinatur ad aſſentiendum alicui rei ex imperio voluntatis, & hoc modo fides eſt Virtus, quia eius aſſenſus eſt à principio voluntatis; & ideò rectè Apoſtolus priùs ponit id, quod reſpicit affectum, quàm id, quod ſpectat ad intellectum.

Obiicies ſeptimò. Fides eſt fundamentum non 11
modò Spei, ſed etiam Charitatis, & totius ædificij ſpiritualis: Ergo eſt ſubſtantia etiam rerum amandarum, & non ſolùm ſperandarum; & eò magis debuit ea recenſere, quò nobiliora ſunt. Item eſt de rebus, & præteritis, & futuris: Ergo male definitur, eſſe ſolùm rerum ſperandarum.

Respondet S.D. definiri fidem in ordine ad finem, ad quem tendit; & ideò in ordine ad res ſperandas definitur, quæ ſunt finis virtutis, & totius noſtræ, per viam, expectationis de beatitate, quæ in viſione, & amore Dei ſtat.

Obiicies octauò. Fides informis eſt vera fides; & tamen non eſt fundamentum Fabricæ ſpiritualis. Ergo hic definitur ſola fides formata.

Respondet S. D. *in corpore*, quod ſi accipiatur fundamentum pro actuali, & ſufficienti; ſola fides formata intelligitur, nam informis eſt adhuc informe fundamentum. Idipſum intendit D. Thom. *quæſt.* 5. *art.* 7. *ad* 4. vt notat Valentia *ad* 3.

Obiicies nonò. Fidelis deſperans habet fidem ſine 12
ſpe.

Respondet Valentia, Ideò dici fidem eſſe *fundamentum rerum ſperandarum*, non ſperatarum. Ex dictis ruunt definitiones Caluini, & Kemnitij, fidem eſſe certam credulitatem beneuolentiæ Diuinæ & gratiæ erga nos. Hæ enim ſupponunt hæreſim illam, teneri nos credere, noſmet prædeſtinatos eſſe, & in gratia.

QVÆSTIO II.

Quodnam ſit Fidei *obiectum.*

D.Bonau. in 3. diſt. 24. quæſt. 2.
D.Thom. 2.2. quæſt. 1. art. 1.

VT præclarè definitionem, & eſſentiam Fidei in- 13
ueniamus, oportet obiectum ſcrutari, à quo ſumitur eſſentia, vel ſaltem à poſteriori cognoſcitur.

OBSERVANT ex D.Bonau. *in corpore*, duplex aſſignari obiectum: alterum materiale, & dicitur *Quod*: alterum formale *Quo*, de quibus *p.1. tract.1. quæſt.4.* Materiale eſt res conſiderata: Formale eſt ratio, quæ, & ſub qua conſideratur.

OMNES concedunt, Deum eſſe obiectum principale *Quod* noſtræ fidei, contra Caluinum *lib.2. Inſtit. cap.6.* qui vult, non Deum ſolùm eſſe obiectum fidei, ſed, vt eſt etiam Homo, Chriſtus. Ità S. Doctor hìc, & D. Thom. hìc, & *p.1. quæſt.1. art.7.* Alenſis *3.p. quæſt. 79. membr. 6.* Albert. *3. diſt. 23. art.12.* Durand. ibi *quæſt.1.* Capreolus *in Prol. ſent. quæſt.4. art.2. circa quintam concluſionem*, Caiet. *ad art. cit. D.Thomæ*, Valentia *diſp.1. quæſt.1. punct.1.* Caſpenſ. *tract.15. ſect.1.* Morand. *tract. vnico in 2. 2. quæſt.1.* Scotus *3. diſt.23. quæſt. vn. G.* & aſſeclæ, Maſtrius *tom.3. diſp.6. quæſt.1. art.1.* Vulpes *tom.2.p.3.diſp.30. art.2.* Arriaga *tom.5. tract.1. diſput.1. ſect.1.* Suarez *diſp.2. ſect.1. & 2.* Cardinalis Lugo *tract. de fide diſp.3. ſect.2.* Amicus *tom.4. diſp.1. ſect.1. & ſequentibus.* Tannerus *diſp.1. quæſt.1. dub.2.* qui aiunt eſſe communem. Aliqui tamen negant, Deum eſſe obiectum attributionis, vt *Deus*, ſed volunt, eſſe Deum complexè, vt volentem beare. Ità Vulpes cum Gregorio *quæſt.4. prol. art.2.* & aliis Nominalibus; Nituntur autem eo Ioan.20. *Hæc ſcripta ſunt, vt credatis,*
14 *& vt credentes vitam habeatis in nomine eius*; ſed hanc ſententiam refellunt etiam Scotiſtæ; neque Scoto nititur, vt aduertit Maſtrius *num.8.* Arriaga concedit quidem, Deum eſſe obiectum principale fidei; ſed negat eſſe obiectum attributionis; & Maſtrius aduertit, multos Recentiores in hoc impingere, confundendo obiectum principale cum obiecto attributionis, quod vocant multi adæquatum.

15 ALII verò hæc duo obiecta diſtinguentes aſſerunt, Deum eſſe vtroque modo obiectum. Ita Morandus.

ALII, obiectum principale, & attributionis materiale, diſtinguunt ab adæquato, vt Caſpenſis, cum Suarez: Hæc tamen ſunt diſſidia non grauia.

D.Bonauentura vult, obiectum materiale principale, & attributionis, eſſe Deum; non tamen eſſe materiale adæquatum. Eſt communis ſententia ex Tannero *diſp.1. quæſt.1. dub.2.* Fulienſi *lib.3.cap.1.*

16 ASSERO primò, obiectum principale, & attributionis fidei, eſſe Deum.

PROBATVR primò à D.Bonau. quia Fides eſt virtus Theologica, quæ habet Deum pro obiecto. Ideò enim ſæpè denominatur Fides à Deo, Marci 11. *Habete fidem Dei.* Ioan.14. *Creditis in Deum, & in me credite.* Epheſ.4. *Vnus Dominus, vna fides.* Vide, ex vnitate Dei elici vnitatem fidei, Prima Theſſal.1. *In omni loco fides veſtra, quæ eſt ad Deum, profecta eſt.* Hebr.6. *Non rurſus iacientes fundamentum ab operibus mortuis, & fidei ad Deum.* Hebr.11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt.* Confirmatur à S.D. ex Symbolo: *Credo in Deum.* Idem docent SS. PP. Aug. *lib.4. de ciuit. cap.20.* Cyrill. Hieroſol. *catech.5.* Irenæus *lib.4. cap.13.* & alij. Sic arguunt Caſpenſ. & alij.

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. Omnis habitus ſimplex debet habere vnum obiectum, ad quod omnia reducantur; ſed fides eſt vnus habitus, nec habet aliud, ad quod omnia obiecta reducantur, quàm Verum increatum, ideſt Deum: Ergo. Maior eſt clara. Minor probatur primò ex Apoſtolo, qui ſæpè proteſtatur, fidem noſtram ordinari ad Dei cognitionem. Sic. *Epheſ.1. Coloſſ.2. & 3.* apud Valentiam, & ex D.Auguſt.11. *de ciuitate, capite 2.* Confirmatur; Nam Deus eſt præſtantiſſimum obiectum fidei.

ASSERO ſecundò, obiectum adæquatum materia- 17
le complecti multa, præter Deum.

PROBATVR à S.Bonau. primò è Symbolo, in quo proponuntur credenda, præter Deum, Creatio, Incarnatio, & alia Myſteria Redemptionis, Iudicium vniuerſale, Eccleſia, remiſſio peccatorum, reſurrectio, & vita æterna.

PROBATVR ſecundò à D.Bonau. Tantæ amplitudinis eſt fides, quantæ eſt charitas; nam credimus ea, quæ amanda ſunt; & amantur ſupernaturaliter ea, quæ creduntur. Imò fides credit etiam non amanda, vt pœnas æternas; At charitas non ſolùm diligit bonum increatum, ſed & proximum, & alia creata: Ergo.

PROBATVR tertiò à S.D. quia nullum futurum eſt Deus. Sed creduntur futura, nempè vita æterna, retributio, & pœnarum inflictio: Ergo. Maior patet: nam Deus eſt æternus.

PROBATVR quartò à S. D. Si quis non crederet hiſtorias Scripturæ, & minutula, vt Saulem quæſiiſſe aſinas, 1. *Reg.* 9. & Tobiæ canem mouiſſe caudam; eſſet hæreticus.

NEGAT autem Arriaga, hæc ordinari ad Deum. 18
Imò eorum fidem ordinari ad Deum negat Scotus 3. *diſt.25. quæſt.2.* Sanè, & hæc non fruſtra de fide credenda proponuntur: *Corde enim creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem:* Roman.10.

RESPONDET ergo, ea minuta ordinari ad Deum, qui & in minutulis verax eſt. Inſuper illa ſollicitudo Saülis denotat eius obedientiam, qua dignum ſe reddebat imperio; & exultatio canis indicat Diuinam bonitatem, quæ beſtiolam etiam lætabundam nunciam præmiſit cæco illi. Denominatur tamen fides ab obiecto principali; ideſt Deo, & à Chriſto, quia hæc eſt noſtra fides propria. Hinc illuditur Caluinus.

PROBATVR tandem, quia prophetia concomitatur fidem; illa autem eſt de bono creato.

QVOAD obiectum formale, eſt maior difficultas.

PRIMA ſententia, quæ adſcribitur Aureolo 3. 19
diſt.24. art.2. & defenditur à Caietano 2. 2. *quæſt.1. art.1.* aſſerit, obiectum formale fidei eſſe Deum ſub ratione primæ veritatis in eſſendo, & conſequenter ſub ratione deitatis. Sequi videntur Bannes hìc, Valenc. *quæſt.1. p.1.* Tanner. *num.25.* & alij apud eum. Hi tamen vocant formale, *Quod.*

VERA ſententia eſt, obiectum formale fidei eſſe Deum ſub ratione veracis reuelantis. Ità S.Bonau. *in corpore*, vbi affert ſimilitudinem: Sicut enim Lucidum mouet, vt obiectum, potentiam, dum illi exponitur, vel in Luminari, vel vt eſt materiæ terrenæ incorporatum, puta adamante, & carbunculo; ita Diuina veritas dupliciter mouet intellectum, vel vt eſt per ſe in articulis ad Deum ſpectantibus, vel vt vnita creaturæ, puta in humanitate Chriſti, vel in alio opere. Eum ſequuntur omnes Thomiſtæ, & Scotiſtæ cum Scoto *quæſt.1. Prol.* & aliis relatis à Maſtrio *num.21.* Tannero *dub.3.* Valent. *quæſt.1. p.1. §.4.* Fulienſi *lib.3. cap.1.* Baſſæo *v. Fides.*

VVLPES tamen tranſuerſo vngue declinat, dicens, Deum, vt volentem reuelare, eſſe obiectum formale fidei. Sanè creditur, quia Deum habemus de facto iam reuelaſſe; poſſumus tamen dicere fidem amplecti omne, quod Deus voluerit reuelare, tenemur enim credere etiam, quod Eccleſia declaratura ſit in Concilio, Decreto, vel ſimili.

ITAQVE noſtra ſententia eſt etiam Alenſis 3. *p. quæſt.78. membr.4.* Alberti 3. *diſt.23. art.7. & 12.* Altiſiodor. *lib.3. ſumma, Tract.3. cap.1. quæſt.3.* Richardi 3. *diſt 23. art.4. quæſt.3.* Durand. *ibi, quæſt.7. num.12.* & *diſt.24. quæſt.1. & quæſt.2.* Capreol. *diſt.24. quæſt.*

Digitized by Google

quæſt. vnica, *art.* 1. *concl.* 4. Gabrielis *diſt.* 23. *quæſt.* 2. *art.* 1. Marſil. 3. *quæſt.* 14. Cani. *Lib.* 12. *de locis Theolog. cap.* 3. & cæterorum ſuprà.

Declinant Soto 3. *diſt.* 23. *quæſt. vn. art.* 2. Gulliel. Pariſ. de fide, dicendo, credi Deo; non quia verax eſt, aut quia verum eſt, quod ipſe loquitur; ſed quia iubet ſic credi, & ſic fidem eſſe effectum obedientiæ intellectus, Deo exhibitæ.

20 Assero cum D. Bonauentura, obiectum fidei formale, *Quo*, eſſe primam veritatem reuelantem.

Probatvr primò à S. Doctore *in fundamento* 4. In eo eſt ratio formalis fidei, ſecundùm quod firmiter aſſentimur articulis, & myſteriis; ſed hoc eſt Diuina veritas, & authoritas reuelans: Ergo. Ità arguunt Valentia, Maſtrius, & cæteri. Minor probatur: nam Scriptura id teſtatur *prima Ioan.* 5. vbi rationem, vt credamus ait, nullam aliam eſſe, niſi quia: *Spiritus eſt, qui teſtificatur*; & arguit à minòri: *Si teſtimonium hominum accipitis; teſtimonium Dei maius eſt.* Prima Theſſal. 2. *Cùm accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud, non vt verbum hominum, ſed (ſicut eſt verè) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui crediſtis.* Et 1. Timot. 3. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, &c.* Et Secunda Petri 1. *Spiritu Sancto inſpirati locuti ſunt Sancti.* Eadem habentur Matth. 16. *Caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus.* Ioan. 1. *Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe narrauit.* Secunda Corinth. 4. *Deus illuxit in cordibus, &c.* Galat. 1. *Neque enim ego ab homine accepi illud* (Euangelium,) *ſed per reuelationem.*

21 Idem habet S. Dion. *cap.* 7. *de Diuinis nominibus.* Irenæus *libro* 4. *cap.* 14. Athan. *in oratione, quòd vnus ſit Chriſtus.* Chryſoſt. *homil.* 8. *in ſecundam ad Corinth.* Ambroſius *ſerm.* 21. Hieron. *in cap.* 1. *ad Titum*, Auguſt. *contra epiſt. fundam. capite* 14. Confirmat id S. Doct. ex Richardo de S. Victore.

22 Ex his habes, veritatem Diuinam entitatiuè in eſſendo eſſe potius obiectum *Quod*, partiale fidei noſtræ. Scio, veritatem Diuinam in eſſendo, eſſe primam radicem credulitatis: cùm enim reuelatum aliquod credo; ideò credo, quia eſt reuelatum à Deo, qui non poteſt mentiri.

Enim verò inſurgit difficultas admodum torquens. Si enim prima radix noſtræ credulitatis eſt veracitas Dei, ſequitur circulus: Cùm enim interrogor, quare credo Incarnationem? & reſpondeo, quia Deus reuelauit: Et rurſus interrogor: Cur credo reuelationi? & dico: Quia Deus mentiri non poteſt. Rurſus, cùm quæritur: Cur credo ipſum veracem? Reſpondeo: Quia ipſe dixit, & reuelauit, ſe eſſe veracem. En circulus.

Deinde reuelatio eſt obſcura, ideò non poteſt parere ſui aſſenſum: Ergo oportet, vt reducatur in fidem humanam, vt ideò credam, quia reuelatur ab Eccleſia, quæ id reuelatum ſibi dicit à Deo; At vnde; nam ſciam hoc à Deo illi reuelatum? Sic nunquam erit finis.

23 Aliqvi videntur ſentire, noſtram credulitatem reduci in fidem humanam, tanquam radicem. Et videtur Scoti, eò quòd *diſt.* 23. *art.* 1. dixit cum D. Auguſt. contra Manichæos: *Non crederem Euangelio, niſi crederem Eccleſiæ Catholicæ.* Sed verè id non ſentit Scotus, vt optimè aduertunt Caſpenſis *d.* 1. *ſect.* 3. & Maſtrius *num.* 37. nam ſciebat Scotus, fidem humanam eſſe fallibilem, atque adeò non poſſe eſſe noſtræ credulitatis baſim.

Videbitvr ergo reſolui noſtra credulitas in Deum veracem, qui tamen, cùm mihi ſit ineuidens, debet fieri euidens reuelatio per aliquid: Eritne igitur alia reuelatio? ſanè, & hæc erit per aliam; & ſic in infinitum: Vel oportet, vt ſiſtatur in aliqua reuelatione, quæ me primò certiorem reddat; quælibet autem eſt ineuidens, niſi addatur Lumen aliquod: Eritne habitus, qui nos ferat in aſſenſum? Sed profectò tunc non eſſet aſſenſus propter extrinſecam authoritatem dicentis; & ità non erit actus Fidei. Neque erit actus liber; ſed neceſſarius. Sic enim puer, ad diſcretionem perueniens, habitu infuſo determinatus erit ad articulos credendos, præcognitis ſolis terminis; ſicuti cognitis terminis principiorum naturalium aſſentimur illis. His dubiis agitatur Scotus, inclinat tamen in noſtrum modum dicendi, qui fidem in veridicam Dei reuelationem reſoluit, vt obſeruant Smiſingh. Aretinus, & Maſtrius.

24 Igitvr ſciendum, cauſam formalem mei aſſenſus eſſe reuelationem Dei veridici dicentis: Cauſa verò materialis eſt ipſe articulus, & inter articulos, ille: *Credo ſanctam Eccleſiam*, cui credo, non ſimpliciter motus atteſtatione nudà eius; vnde enim ſciam, illam non poſſe errare? Moueor igitur diſpoſitiuè ab Eccleſia: *Quia fides ex auditu*: Rom. 10. Eſt autem multis de cauſis fide digna; tum ob authoritatem tot ſapientum, ob integritatem, ob miracula, quæ humanitus fieri nequeunt, &c. Attamen neque hoc ſufficit, ſed requiritur efficiens Lumen. Ideò *Epheſ.* 2. dicitur: *Fides donum Dei*, & Ioan. 6. *Nemo venit ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Sic igitur Lumen Spiritus Sancti, operante etiam habitu infuſo, inclinat noſtram voluntatem, vt præcipiat intellectui aſſenſum dare articulis traditis ab Eccleſia, cui credo tanquam mihi propoſitæ magiſtræ veritatis à Deo, atteſtante, & mihi dictante ſuâ infallibili veritate, eam docere veram fidem. Ità D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 23. *quæſt. vlt.* & *in* 3. *diſt.* 24. *dub.* 2. *litt.*

25 Si igitur interrogeris: Cur credis Symbolum? Dic: quia Deus reuelauit, qui verax eſt. Quo pacto ſcis hoc à Deo reuelatum? Dic: Eccleſia hoc mihi dicit. Vnde autem ſcis, Eccleſiam non falli? Quia prima Veritas dixit, hanc eſſe magiſtram veritatis; & hoc ſolùm principium eſt per ſe diuina fide credibile, agente diuino lumine Spiritus Sancti, & habitu infuſo inclinante. Et ità deuenitur ad radicem, quæ eſt Dei veracitas; hæc verò præcedi debet aliqua diſpoſitione, vt vitetur circulus, & ſanè etiam ratione naturali conſtat, Deum veracem, quia eſt ſummum Ens. Vide Valentiam *loco cit.* Arriagam *diſp.* 1. *ſect.* 4. *num.* 58. Cardinalem de Lugo *diſp.* 1. *ſect.* 6. Caſpenſem *ſect.* 3.

Ex quo fit, vt Veracitas Dei ſit veluti principium; Veritas verò reuelationis ſit concluſio deducta, vt oſtendit Lugo *ſect.* 7.

Neque verò diſpoſitio naturalis ad Dei veracitatem credendam, & articulorum veritatem inferendam, eſt ſatis, ſed requiritur concurſus ſupernaturalis.

26 Hinc ſoluitur quoddam argumentum Poncij *diſput.* 27. *quæſt.* 2. Quam (ait) connexionem habet veracitas Dei cum aduentu Antichriſti? Eſſet enim Deus verax, etiamſi Antichtiſtus non eſſet futurus: Ergo veracitas Dei non eſt obiectum formale fidei. Confirmatur; nam credimus, etiamſi non cogitemus de hac Dei veracitate.

Respondetvr, Veracitatem Dei, non entitatiuam, ſed dicentem, eſſe obiectum formale fidei; & ita, licèt poſſet Deus non reuelare Antichriſtum; tamen ſuppoſita reuelatione, eſt obiectum materiale, creditum, quia à Deo reuelatum, vnde oritur ratio ipſius formalis.

Dices cum Vulpio, & Auctore *Controu.* inter Scotiſtas. Si ratio credulitatis eſt Diuina veracitas, quatenus voluit Deus reuelare. Ergo voluntas Dei eſt ratio formalis fidei.

Digitized by Google

Respondetvr, voluntatem non ingredi obiectum fidei, ſed ſupponi vt conditionem. Ex dictis ferè ſoluitur quæſtio illa: An reuelatio intret in obiectum formale fidei.

27 Prima opinio eſt, eam eſſe meram conditionem, vt articuli credantur. Ita communiter Scotiſtæ: Smiſingh. Vulpes *diſp.*19.*art.*1. Arretinus, & alij apud Meldulam *Tom.*3. *diſp.*6. *quæſt.*2. Hunc modum videtur approbare Suarez *diſp* 3. *ſect.*2. & alij.

Secvnda ſententia eſt, eam ſolam eſſe obiectum formale fidei. Sic Poncius *diſp.*27. *quæſt.*2.

Tertia ſententia eſt, obiectum formale fidei eſſe Diuinam Veracitatem dicentem, & reuelantem, & hoc modo eſſe de obiecto formali fidei. Ità Suarez *loc. cit.* Valentia *diſp.*1. *quæſt.*1. *p.*1. Caſpenſis *diſp.*1. *ſect.*2. in fine, Turrianus, Lugo, Coninch *diſp.*9. *dub.*4. Torres, Amicus, Arriaga, Tannerus, & alij Recentiores apud Meldulam *num.* 54. Idem ſentit D.Bonau. *ad vltimum.*

Probatvr à S.D. *fundamento* 6. Id ſpectat ad rationem formalem, quod nos arctat ad credendum; ſed hoc eſt articulus, vt à Deo reuelatus: Ergo. Minor probatur; Nam ſemper, quando eſt ſermo de fide, explicatur in ordine ad reuelationem, ad teſtimonium, & ad verbum, vt conſtat ex teſtimoniis Scripturæ ſuprà allegatis.

28 Nec ſufficit dicere, hanc eſſe conditionem; Nam dicimur per fidem accipere verbum Dei; At profectò non accipimus conditionem, vt aduertunt Arriaga, & [illegible] cius.

Respondet Maſtrius, nos credere reuelatione Dei, quatenus eſt verax, ſeu quatenus eſt teſtis infallibilis, & hoc ſubintelligi in ſcripturis; Igitur rationem formalem noſtræ credulitatis eſſe Dei veracitatem; At reuelationem eſſe conditionem, ſicut applicatio ignis eſt cauſa caloris.

29 Contra; nam ex Maſtrio *num* 55. Sola interna Dei locutio non ſufficit ad obiectum formale fidei in actu completo; ſed requiritur externa reuelatio: Ergo hæc ingreditur obiectum formale. Quòd verò interueniat etiam Veracitas Dei, nihil obeſt; nam interuenit vt dicens, & reuelans. Quare non eodem modo ſe habet reuelatio ad aſſenſum fidei, ſicut cognitio boni ad appetitum, quæ eſt tantùm conditio; nam reuelatio eſt connexio Veracitatis Dei cum rebus, & eſt obiectum credulitatis; non enim veracitas entitatiuè eſt ratio formalis, ſed in dicendo, vt aſſerit Maſtrius *num.*23. ſanè non vt aſſerit intra ſe, hoc enim nil refert, ſed vt extra dicit mihi reuelando. Vnde ſicut in Syllogiſmo non ſola euidentia præmiſſarum eſt cauſa aſſenſus concluſionis, ſed etiam euidentia conſequentiæ; ideò enim concluſioni aſſentior, quia video ſequi è præmiſſis, quas ſcio, eſſe veras; ità etiam hîc. Vide Coninch. *diſp.*9. *dub.*4. Confirmatur; nam teſtificatio externa Dei habet eandem certitudinem, quam habet ipſa prima veritas, vt aduertit Amicus; & vnit primam veritatem cùm obiecto. Hæc tamen quæſtio eſt parui momenti.

Ex dictis etiam oritur quæſtio: An de ratione formali obiecti fidei ſit reuelatio, vt obſcura eſt, ità, vt non exponatur inſtitutioni claræ.

30 Prima opinio eſt ſpectare ad obiectum formale fidei, ità Suarez *diſp.*3. *ſect.*7. Turrianus 2. 2. *diſp.*8. *dub.*1. Albertinus *tom.*1. *corol. quæſt.*4. *diſp.*3. & alij plurimi, eſt D.Bonau. *Fundamento* 3.

Secvnda ſententia dicit, eſſe tantùm conditionem. Ità Scotus 3. *diſt.*31. *quæſt. vnica*, *C. ad* 2. quem ſequuntur Scotiſtæ, & Caietanus 2.2. *quæſt.*1. *art.*6. Bannes *ibi*, *art.*4. *diſp.*3. Durandus 3. *diſt.*24. *quæſt.*1. Coninch. *diſp.*11. *dub.*1. Amicus *diſp.*2. *ſect.*4. Baſſol. 3. *diſp.*24. *quæſt. vnic. art.*1. Maſtrius *diſp.*6. *quæſt.* 3. *art.*1.

Assero cùm priori ſententia, reuelationem obſcuram ingredi rationem fidei formalem. 31

Probatvr efficaciſſimè à D. Bonau. *loco cit.* Id, in quo Fides differt ab aliis habitibus intellectus, ſpectat ad rationem formalem; Sed fides eſſentialiter differt à ſcientia per ineuidentiam: Ergo. Minor probatur; nam id quod eſſentialiter deſtruitur, adueniente ſcientia clara, eſt oppoſitum ſecundùm differentiam; ſed hæc eſt obſcuritas: Ergo. Minor probatur; nam adueniente viſione patriæ, euacuatur fides, *prima Corinth.*13. Eſto autem poſſit eſſe ſcientia, & fides de eodem obiecto, vt dicam *quæſt.*5. tamen fides adhuc retinet obſcuritatem, quia nititur authoritate obſcura, non demonſtratione, in credendo.

Respondet Scotus, maiorem, vel minorem claritatem venire ex maiori, vel minori approximatione agentis, & paſſi, quæ eſt mera conditio: Sic ex maiori vicinitate ad lumen, magis illuminatur corpus, neque tamen eſt alia formalis ratio agendi. Ità, & Maſtrius.

Respondet ſecundò cum Amico Maſtrius, negando, actum fidei differre per obſcuritatem, ſed per proprium obiectum formale, quod eſt teſtificatio Dei veracis dicentis.

Sed hæc ſunt inania; nam circa idem obiectum eſt ſcientia viſionis, & fides; neque ſolùm ſecundùm rationem materialem; ſed etiam, vt reuelatum à Deo ipſo, & tamen fides, adueniente viſione, deſtruitur: Ergo ab oppoſita differentia. Quid autem eſt, fidem eſſe à Deo reuelante, aut dicente diuerſum à reuelante claré in patria, niſi id quod dico? nam neque ceſſabit omninò authoritas illa concepta in reuelatione viæ, ſed euidenter videbitur, amota viæ obſcuritate. 32

Scio obſcuritatem ænigmatis eſſe conditionem, additam ſtatui huic cæco, vt dixi *p.*1. *tract.*4. *diſp.*5. *quæſt.*2. & *tract.*10. *diſp.*1. *quæſt.*9.

Profecto obſcuritas in definitione fidei traditur ab Apoſtolo, à quo dicitur *argumentum non apparentium*: Ergo. Confirmatur; Nam in hoc vbique expreſsè oſtenditur fides. Pro hoc ſtatu autem 1. *Cor.*13. dicitur Ænigmatica. Et *ſecunda Petri* 1. comparatur lucernæ in caliginoſo loco. Ideò D. Auguſt. Tract.40. in Ioan. *Quid eſt fides? credere, quod non vides.* Confirmatur ✠ Suarez argumento D.Bonau. *opuſculo, Principium Scripturæ*, ſumpto ex D. Auguſt. *lib. de vtilitate credendi*, cap. vlt. *Quod intelligimus, debemus rationi; quod credimus, auctoritati*; Sed auctoritas non oſtendit rem in ſe: Ergo obſcuritas obiecti eſt de ratione fidei. 33

Respondet Maſtrius *num.*83. illam non eſſe definitionem fidei, quod probat, quia omittitur præcipuum in fide, ideſt auctoritas Dei.

At SS. Patres clarè dicunt, eſſe definitionem. Eas retuli *quæſt.*1. Quòd verò ibi ponatur etiam auctoritas Dei, fatetur Maſtrius *num.*64.

Occvrrit verò dubium: An eſſet aſſenſus fidei de re obſcura, quam ſcirem euidenter, ità à Deo eſſe reuelatam, & ità euidens eſſet ex parte reuelantis.

Prima opinio eſt negatiua Durandi 3. *diſt.*23. *quæſt. vnica*, Suarez *diſp.*3. *ſect.*8. *p.*3. Turriani *diſp.*8. *dub.*1. Coninch. *diſp.*9. *dub.*8. Hurtadi *diſp.*27. *ſect.*1. Lugo *diſp.* 2. *ſect.* 1. Bannes *ad articulum citatum D. Thomæ.* Et eſt D. Bonau. 2. *diſt.*23. *quæſtione vltima.* 34

Affirmant Caietanus 2.2. *quæſt.*5. *art.*1. Ferrar. 3. *cont. Gent. cap.*40. Medina *p.*2. *quæſt.*90. *art.*1. Valentia

Valentia *diſp.* 1. *quæſt.* 1. *p.* 4. qui allegat S.Bonau. Vaſquez *p.* 1. *diſp.* 135. *cap.* 3. & 3. *p. diſp.* 53. *cap.* 1. Amicus *diſp.* 2. *ſect.* 5. & alij. Eſt autem ſententia Scoti 3. *diſt.* 24. *quæſt. vnic.* §. *ſed ſi loquamur.* Eum ſequuntur diſcipuli, & Mætac. *diſp.* 3. *ſect.* 4. Paſqualigo *diſp.* 33. *ſect.* 1. Tanner. *quæſt.* 5. *art.* 2. apud Maſtrium, qui ſubſcribit *diſp.* 6. *quæſt.* 3. *art.* 2. Caſpenſis *diſp.* 1. *ſect.* 5. Morand. *tract. vn. quæſt.* 3. vbi adducit D.Bonauenturam, Alenſem, Durandum. Imò Tannerus & Mætac. adducunt D.Thomam *quæſt.* 5. *art.* 2. ſed ibi loquitur de euidentia credibilitatis, vt ponderat Morand. *loco citato*, & Cardinalis de Lugo *tom. de fide, diſp.* 2. *ſect.* 1. *num.* 46. qui tamen dicit, priorem ſententiam eſſe communem, & veriorem.

Mediam ſententiam videntur ſecuti Becanus *cap.* 1. *quæſt.* 5. Arriaga *diſp.* 4. *ſect.* 4. vt referam in argumentis.

Fateor, me in D.Bonau. vbi allegatur 3. *diſt.* 24. *art.* 2. *quæſt.* 3. non inuenire id, quod quæritur hîc, ſed ſolùm, poſſe dari fidem cum cognitione aliqua ſcientifica. Eam tamen ſententiam videtur *in Hexamer. ſerm.* 2. & 9. indicare: ſed oppoſitam docet *locis citandis.*

35 Assero cum D. Bonau. euidentiam atteſtantis reddere rem extra obiectum fidei.

Probatvr à Suarez argumento S. Bonauent. 3. *diſt.* 24. *dub.* 1. *litt.* Aſſenſus fidei noſtræ eſt liber, & pendet à voluntate. Ideò *Rom.* 10. dicitur: *Non omnes credunt Euangelio.* At ſi eſſet euidentia reuelantis, vt clarè cognoſceremus, reuelantem eſſe Deum, qui eſt prima Veritas infallibilis; iam intellectus neceſſariò rei claræ aſſentiret: Ergo non eſſet aſſenſus fidei. Minor probatur hoc Syllogiſmo, cui neceſſariò aſſentimur. Quidquid prima Veritas reuelat, eſt verum; ſed hoc prima Veritas, ex ſuppoſitione, reuelat, puta, Deum Trinum: Ergo hoc eſt verum.

Respondet Becanus, & Arriaga; obiectum fidei includere adæquatè non ſolam reuelationem, ſed etiam veracitatem Dei. Iam verò Deo reuelante agnito, agnoſcitur clarè ſola euidentia reuelationis, non autem veracitatis Dei, atque adeò non eſt euidens ſecundùm totam rationem obiecti formalis.

36 At argumentum probauit, claram eſſe etiam veracitatem Dei, nam cognito euidenter reuelantem eſſe Deum; cognoſcitur etiam prima Veritas. Vnde in maiori aſſumitur: *Quidquid Deus reuelat, eſt verum.*

Reſpondet Maſtrius *num.* 91. non ſequi in illo Syllogiſmo conſequentiam. Ergo euidens eſt, Deum eſſe trinum. Sed: Ergo verum eſt; teſtimonium de Trinitate verum eſſe. Igitur euidentia eſt ſolùm extrinſecè, non autem in obiecto.

Contra arguit Suarez, nam idem eſt, verum eſſe hoc, & hoc ità eſſe; nam propoſitionem eſſe veram, nihil aliud eſſe, quàm ità eſſe.

Reſpondet Maſtrius, concedendo, ea eſſe idem, quando habetur cognitio de re per principia intrinſeca, vel per effectus intrinſecè manantes; non verò quando cognitio habetur per principium extrinſecum atteſtantis. Ità concludit cum Amico, ex principiis notis in atteſtante, deduci concluſionem notam eodem modo.

37 Cardinalis de Lugo *num.* 9. proteſtatur, ſe non capere hanc ſolutionem, & meritò. Contra eam arguo ſic: Omnis veritas à poſteriori euidens, infert conſequentiam euidentem; ſed hæc propoſitio: Deus, qui eſt prima Veritas, cognitus euidenter dixit, Incarnationem factam: Ergo euidenter ſequitur, eam eſſe factam: Nam non ex ſolà reuelatione oritur hæc euidentia ad modum, quo hæc dictio: *Pontifex ægrotat*, mihi pronunciata à Tabellione, qui poteſt mentiri, & ità obſcurum eſt mihi obiectum, tametſi euidens ſit, illum eſſe Tabellionem Romæ; ſed in euidentia reuelantis includitur veritas rei euidens, quia Deus non poteſt mentiri. Ex quo ruit funditus argumentum Maſtrij *num.* 86. Poteſt eſſe euidens, teſtem quempiam hoc aſſerere, v.g. Conſtantinopolim incenſam, & tamen manere ineuidens, rem ità eſſe; eſt enim diſpar ratio, vt dixi.

Fiat ergo hoc argumentum: Euidens eſt, omne reuelatum à Deo, eſſe verum, quia Deus eſt prima Veritas: Sed euidens eſt, hanc eſſe reuelationem Dei: *Filius Dei eſt Incarnatus*: Ergo euidens eſt, eſſe verum.

Qværes: An Syllogiſmus conſtans vna præmiſſa de fide; alterâ euidenti naturaliter, habeat concluſionem de fide.

Respondetvr, negando, nam concluſio ſequitur debiliorem partem; debilior autem eſt veritas naturalis, quàm veritas de fide. Vide Caſpenſem *ſect.* 6. Valentiam *puncto* 2.

QVÆSTIO III.

An obiectum Fidei *ſit aliquod complexum.*

{ D.Bonau. 3. diſt. 24. quæſt 3.
D.Thom. quæſt. 1. art. 2.

Hanc quæſtionem agunt cum SS. Doctoribus Alenſ. 3. *p. quæſt.* 79. *membr.* 5. Albert. *in* 3. *diſt.* 24. *art.* 5. Altiſiodor. *lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 2. *quæſt.* 2. Richard. *diſt.* 24. *quæſt.* 2. Durand. *ibi*, & alij; nec vlla eſt ferè difficultas. 38

Prima opinio eſt, obiectum fidei, eſſe quid Incomplexum, vt Deum, Incarnationem, &c. Sic, quoad Deum, obiectum principale videtur res clara.

Hvnc modum redarguit S.Bonau. quia, licèt Deus in ſe ſimplex ſit, tamen non creditur incomplexè, ſed complexè, vt notant etiam Valentia *quæſt.* 1. *p.* 2. Maſtrius *diſp.* 6. *quæſt.* 1. *art.* 1. Caſpenſis *ſect.* 1. *num.* 9. Cùm igitur debeat obiectum ſumi non materialiter, vt res; ſed ſub ea ratione, qua reſpicitur ab habitu, & potentia, & potentia reſpiciat obiectum vt complexum; ideò ſic enunciandum.

Secvnda ſententia eſt, obiectum fidei eſſe circa verum complexum, non ſolùm quia fides reſpicit obiectum, vt enunciatur, & potentia intellectiua noſtra non capit, niſi per modum compoſitionis; ſed etiam, quia obiicitur ſecundùm differentiam aliquam temporis, vt: Incarnatio eſt facta: Iudicium non eſt factum. Et ſi dicas, mutandam fidem, dum mutantur enunciabilia temporibus diuerſis. Reſpondent Nominales, non mutari enunciata, quia eſt idem enunciatum verum, te curſurum, te currere, te cucurriſſe pro temporum diuerſitate. Deinde, eſto mutentur enunciabilia; tamen aiunt non mutari Fidem. 39

Hvnc tamen modum repulit S.Bonau. *in* 1. *diſt.* 41. *quæſt. vlt.* quia enunciabile ſignificat non ſolùm rem, ſed & modum ſe habendi, & cùm alius ſit modus, quo ſe habebit Iudicium; & poſtea, quo ſe habet; & deinde, quo ſe habuit; varia eſt etiam enunciatio, & variatur eius veritas. Etſi ob immutabilitatem rationis ſint immutabiles enunciationes fidei; erunt etiam vnus articulus, quia vna eſt ratio omnes credendi.

Asserit igitur S.D. obiectum fidei, vt reſpicitur à fideli, ſecundùm aſſenſum, eſſe complexum. 40

Probatvr

PROBATVR à S.D. primò ex D.Auguſt. *de prædeſt. Sanctorum, cap.2.* vbi ait: *Credere, eſſe cogitare cum aſſenſione.*

SECVNDO, quia fides reſpicit obiectum, vt verum, & ideò aſſerendum. Confirmatur, quia fides opponitur errori; at error eſt circa complexum, attribuendo rei id, quod non habet: Ergo.

TANDEM, ſi obiectum fidei eſſet Incomplexum, puta aduentus Meſſiæ, aut Vniuerſale Iudicium: Ergo non errarent Iudæi dicentes, ſe credere aduentum Meſſiæ; ſed adhuc non veniſſe: Neque erraret, qui diceret, Iudicium iam factum eſſe. Aduertit ergo S.D. obiectum explicitum fidei includere etiam differentias temporis, vt credatur v. g. Incarnatio iam facta, &c.

31 ASSERO ſecundò, aliquod obiectum fidei, vt res eſt, puta Deum, eſſe incomplexum. Ità D. Thom. Valentia, Caſpenſis, Maſtrius; nec diſſentit S. Bonau. eſt enim Deus ſimpliciſſimus in ſe.

PROBATVR ſecundò à S. D. Nam credentes olim implicitè Incarnationem, non credebant neceſſariò ſub aliqua differentia temporis, ſed poterant ſuſpendere: an eſſet natus; vel non.

OBIICIES contra primum aſſertum. Spes, & Charitas ſunt circa incomplexa: Ergo & fides.

RESPONDET S.D. negando conſequentiam, quia Spes, & Charitas ſunt affectiuæ, ideò reſpiciunt res, puta beatitudinem, Deum, &c. At fides negotiatur in intellectu, componendo, diuidendo, &c.

QVÆSTIO IV.

An FIDEI *obiectum poſſit eſſe falſum.*

D.Bonau.3.diſt 24 quæſt.1.
D.Thom, quæſt.1. art.3.

32 VNANIMES reſpondent Theologi, obiecto fidei non poſſe falſum ſubeſſe. Ita Sancti Doctores hic; Alenſ. 3.*p. quæſt.79. membr.1.* Albert. 3. *diſt. 25. art.3.* Altiſiodor. *lib.3. tract.3. cap.2. quæſt.3.* Richardus 3.*diſt.24. quæſt.3.* & alij omnes apud Tannerum *diſp.1. quæſt.1. dub.5.* vbi omnia fere è S. Doct. habet.

PROBATVR à D.Bonau. primò. Illius tantùm eſt fides in via, cuius erit viſio in patria; ſed viſioni in patria non poteſt ſubeſſe falſum: Ergo.

SECVNDO. Sicut ſe habet Charitas ad bonum, ita Fides ad verum; ſed Charitas non appetit niſi bonum: Ergo Fides nunquam facit credere, niſi verum.

Tertiò. Omne, id quod cadit ſub fidem, cadit ſub reuelationem à prima Veritate; ſed nihil falſum poteſt cadere in primam Veritatem: Ergo neque in Fidem. Maior probatur; nam prima Veritas, vt reuelans, eſt ratio formalis, *ſub qua* ipſius fidei; nihil autem cadit in aliquem habitum, niſi ſub ratione formali obiecti ipſius, vt neque etiam in potentiam aliquam. Nihil enim attingitur à potentia viſiua, niſi ſub ratione lucidi. Minor probatur à D.Bonau. Nam falſum pugnat directè cum prima veritate, & opponitur illi, ſicut malum bono; & non ens enti. Hoc eſt præcipuum argumentum, quo cæteri ferè vtuntur, vt ait Valentia *quæſt.* 1. *puncto* 3.

33 DICES, multa reuelata pendent ex fide humana, v. g. authoritas Clementis X. ex eo, quòd ſit canonicè electus. Concilium Tridentinum, quòd ſit canonicè congregatum, & ſimilia.

RESPONDETVR, ea pendere ex fide humana, tanquam ex diſpoſitione; At electionem eſſe certam, quia *Matth.*16. promittitur, Eccleſiæ non defuturam Dei aſſiſtentiam.

Confirmatur à S. D. Nam cognitio, cui poteſt ſubeſſe falſum, eſt potiùs deceptio, quàm illuminatio; At fides eſt mentis illuminatio, vt ait D. Auguſt. *lib. cont. epiſt. fund. cap.*14.

Confirmatur ſecundò à S. D. nam Virtus Theologica eſt certior omni arte, & ſcientia; At ſcientiæ non poteſt ſubeſſe falſum: Ergo.

PROBATVR à S.Bonau. *in corpore*, quia fides noſtra nititur Diuina cognitione; ſed Deus omnia comprehendit, ita vt etiam futura contingentia certò ſciat: Ergo. Hic S.Doctor, anſam arripiens à Minori tertij argumenti, definit eam quæſtionem: An Deus poſſit decipere; quam quæſtionem agit etiam *in* 1. *diſt.*37. *art.*2. *quæſt.*1. & ex propoſito *quæſt.*3. eam perluſtrat Cano de *Locis Theol.*

Si etenim poteſt Deus decipere, non patebit nobis 34
via ad cognoſcendum hoc, vel illud infallibile; cùm nequeant reduci in primam veritatem.

EST certiſſima aſſertio omnium Catholicorum, hæreticum eſſe dicere, Deum per ſe, vel per alium, vnquam docuiſſe falſum, vel de lege ordinaria poſſe docere. Ita admonet Valentia. Eſt contra Priſcillianiſtas apud D.Auguſt. *de hæreſ. hæreſi* 70.

PROBATVR primò à S.Doct ad 3.Ioan. *Qui accipit eius teſtimonium, ſignauit quia Deus verax eſt*, & additur ad Rom.3. *Eſt autem Deus verax: omnis autem homo mendax.* Hinc deducit ibi etiam, quemcumque loquentem verba Dei, ſeu nomine Dei, eſſe veracem & ita non poſſe Deum per alium decipere.

IDEM probat S.D. *ad cap.*8. *Ioan.* illis verbis: *Qui* 35
miſit me, verax eſt. Ibi autem ſoluit lepidè dubium: Cur Pater dicatur Verax: At filius Veritas: *Ego ſum via, veritas, & vita.* Ioan.14. Et cantat Eccleſia in officio Sanctiſſimæ Trinit. *Verax Pater, Veritas filius.* Mouit hoc dubium S.Auguſt. *tract.*30. *in Ioan.* Cùm enim Veritas dicat quid amplius quàm Verax, ſicuti Pietas plus dicit, quàm Pius; pius enim dicitur à pietate non è contra: Ergo veritas debuit appropriari Patri, à quo eſt Filius.

RESPONDET S.Bonau. ex D. Auguſt. Patrem eſſe veracem, quia dixit Verbum verum, quod eſt Veritas. Itaque non participatione dicitur Verax.

IDEM oſtendit S.D. *ad* 14. *Ioan.* illis verbis Chriſti: *Ego ſum via, veritas, & vita*, & affert expoſitionem Chryſoſt. *homil.*27. & D.Auguſt.*tract.*69.*& ſerm.*54. *de verbis Domini.* Id oſtendit etiam *ad* 16. *Luca* ex Pſalmo 116. *Veritas Domini manet in æternum*, & Pſalm.118. *In generationem, & generationem veritas tua*, & de veritate mediata: *Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta.* Ioan.3. & cap.8. *Si manſeritis in ſermone, cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.*

PROBATVR ſecundò. Quidquid Deus poteſt face- 36
re, habet exemplar in Deo; ſed enunciatio falſa, vt falſa, non habet exemplar in Deo: Ergo. Minor probatur; Nam veritas eſt ratio exemplandi.

PROBATVR tertiò à S. D. Sicut ſe habet bonitas ad malitiam, ſic ſe habet veritas ad falſitatem; ſed à ſumma bonitate nullo modo poteſt eſſe malitia: Ergo à ſumma veritate non poteſt eſſe falſitas. Hoc argumentum eſt à proportione; nam culpa magis Deo repugnat, tametſi Enti perfectiſſimo vtrumque intrinſecè repugnet, vt aduertit S. Doctor. *in corpore.*

PROBATVR quartò à S.Doctore. Verum, & Ens conuertuntur: Sed non poteſt à Deo eſſe aliquid, quod non ſit ens: Ergo neque poteſt eſſe, quod non

ſit

Digitized by Google

ſit verum: Sed enunciatio falſa dicit priuationem veri: Ergo.

PROBATVR quintò. Si poteſt dicere falſum; vel hoc ignoranter, vel ſcienter; Non ignoranter, quia Deus eſt infinitæ ſapientiæ; Neque ſcienter, quia ſic mentiretur; At dicere, Deum mentiri, eſt prophanum, & impium contra Scripturam, & Patres. Ergo:
37 Subſumptum probatur. Num.23. *Non eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur.* Pſal.5. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.*

IDEM conclamant SS. Athan. *lib. de Incarn. Verbi.* Chryſoſt. *homil. in Symbolum Apoſtolorum*, Cyrill. Alex. *lib.2. in Ioan. cap.69.* Ambroſ. *lib.6. epiſtolarum, epiſtola* 37. vbi affert id Numer.23. & Hebr.6. *Impoſſibile eſt mentiri Deum.* D. Auguſt. 22. *de ciuit. cap.25.* & *lib.1. de Symbolo ad Cathec. cap.1.* Anſelm. *lib.1. Cur Deus homo, cap.12.* Eos refert Valentia.

Ex his Patribus eruit S. Bonau. argumentum. Id, quod dicit imperfectionem, eſt Deo impoſſibile; At mendacium dicit imperfectionem; ſimiliter & deceptio per falſitatem; dicit enim carentiam veritatis: Ergo. Hoc eſt ad litteram argumentum horum Patrum, qui ex omnipotentia Dei imò colligunt, eum non poſſe mentiri; quia mentiri, eſt deficere, non autem poſſe.

OBIICIES primò aliquas Scripturas verbis pugnantes. Exodi 20. *Ego ſum Deus fortis, & Zelotes, puniens peccata Patrum in filios vſque ad quartam generationem.* Et tamen *Ezech.*18. dicitur: *Filius non portabit iniquitatem Patris.*

38 ITEM *Iob.*1. dicitur: *In omnibus his non peccauit Iob, neque ſtultum aliquid contra Deum locutus eſt.* Cuius contrarium ſignificat Iob 39. & 42. Similiter *cap.*7. ait: *Peccaui, quid faciam tibi*; At cap.27. *Neque enim reprehendit me cor meum.*

RESPONDET S. D. hæc non implicare, & ad id Exodi reſpondet, *ſermone de decem præceptis*, Deum punire temporalibus incommodis; (nam, quoad hæc, Filius eſt pars Patris) non autem pœnis æternis, & hoc ſenſu loquitur Ezechiël.

AD loca Iob dico, eum peccaſſe leuiter, *cap.*7. non grauiter *cap.*37. & *cap.*39. & 41. inſipienter locutum ſe fatetur; non tamen peccaſſe. Vide D. Gregorium *lib.*32. *Moral. cap.*1.

OBIICIVNT ſecundò Scripturas, in quibus videtur Deus decepiſſe, quas refert latè Melchior Cano *lib.*2. *de locis, cap.*2. Geneſ.22. Abraham dixit: *Expectate hic · Ego & puer, poſtquam adorauerimus, reuertemur*; & tamen volebat immolare filium. Locutum autem diuino inſtinctu, aſſerit Ambr. *lib.*1. *de Abraham, cap.*8.

RESPONDET S.D. 3.*diſt.*38. *quæſt.*2. Abraham non eſſe mentitum, quia putabat, filium immolatum reſuſcitandum, vt dicitur *Hebr.*11. & ideò reuerſurum. Ità exponit D. Auguſt. *ſerm.*71. & 72. *de tempore.* Eos ſequuntur Gabriel 3.*diſt.*30. Carthuſ. in eum locum Valentia *loc. cit.*

39 OPPONVNT Geneſ. 27. vbi Iacob mentitus eſt. *Ego ſum Eſau*, quæ tamen inſtinctu Dei dixit, vt docet Innocentius Papa, *cap. Gaudemus extra, de diuortiis.*

RESPONDET S.D. 3.*diſt.*38. *dub.*4. *litt.* Iacob verum dixiſſe; nam erat Eſau non quidem perſona, ſed electione ad primogenituram, de quo inſtructus erat à matre, quæ edocta erat, Maiorem ſeruiturum minori *Geneſ.*25. Neque etiam veſtitu decepit, ſed myſteria ſignauit. Ità cùm D. Auguſt. contra mendacium *cap.*10. Ambroſio *de Iacob.* Sequuntur Cano, Valentia, & alij. Vide ad ea loca Pererium, & Riberam *ad cap.*11. *Hebr.*

OBIICIVNT id *Iſa.*38. & 4. *Reg.*20. vbi Dominus per Iſaiam nunciauit Ezechiæ mortem; nec tamen mortuus eſt. Sic & Niniue non eſt ſubuerſa, *Ionæ* 2.

HVIC, & ſimilibus reſpondi *p.*1. *tract.*1. *diſp.*8. *quæſt.*1. ex D Bonau. *lib.*1. *compend. Theolog. verit. cap.*19. Ezechiam moriturum ſecundùm cauſas naturales, ſed Deus eum miraculo liberauit. Sic & Niniue ſecundùm demerita erat deſtruenda, liberata tamen ob pœnitentiam, quam ſi non feciſſet, periiſſet.

OBIICIVNT etiam id 3. *Reg.*22. vbi ait Dominus: *Quis decipiet Achab?* & prodiit Spiritus nequam, qui ſuſcepit decipiendos omnes prophetas. Et Dominus: *Egredere, & fac ita.* Et ſubdit propheta: *Ecce dedit Dominus ſpiritum mendacem in ore omnium prophetarum.*

RESPONDET S.Doct. *in* 2.*diſt.*10.*dub.*1. & *diſt.*27. *art.*2. *quæſt.*1. *ad argumenta*, illis verbis non ſignari præceptum Dei, ſed permiſſionem, quæ ſæpe in Scripturis eodem modo dicendi explicatur, quo & præceptum, vt Ioan.13. *Quod facis, fac citius*, de quo vide S. Bonau. ibi, vbi alias expoſitiones affert. Eodem reſponſo nituntur Morandus, Cano, Valentia, & reliqui.

ASSERO conſequenter ſecundò, nullâ potentiâ 40
Deum poſſe docere falſum. Eſt contra Gabriëlem 3. *diſt.*38. *quæſt. vnica.* Aliacum *p quæſt.*12. Hybernicum, & Adamum, quos refert Gregorius *primo, diſt.*42. *quæſt.*2. eſt verò communis Theologorum.

PROBATVR primò. *Hebr.*6. vbi ait: *Impoſſibile eſt mentiri Deum*, quod probant rationes omnes S. Bonau. ſumptæ ex natura Dei, & cum Sanctis Patribus roboratæ; Illi enim propterea negant, poſſe Deum mentiri, quia hæc eſt imperfectio repugnans ſimpliciter naturæ, ſeu perfectioni Diuinæ.

HINC arguit S. Doct. Is, de quo omnis perfectio ſimpliciter eſt aſſerenda, & authoritas, atque omnis imperfectio neganda, non poteſt capere imperfectionem mentiendi: Sed Deus habet ſummam perfectionem, & authoritatem ad perſuadendum: Ergo ei repugnat mentiri.

PROBATVR alia ratione S Doct. *in corpore* ex con- 41
ſequentia culpæ. Certum eſt, Deum non poſſe eſſe authorem culpæ. Certum eſt etiam, culpam eſſe nobis grauiſſimam, niſi credamus firmiſſimè omnia à Deo reuelata de fide; nam de eis dubitare, eſt hæreſis, vel ſaltem culpa mortalis; negare verò, eſt hæreſis aperta. At ſi Deus poſſet mentiri, non teneremur firmiter credere reuelata à Deo; imò poſſemus iuſtè ſemper dubitare: an Deus voluerit mentiri, ſeu nos deciperet: Ergo. Probatur, hoc conſequi, non enim poſſemus certificari de natura Dei ex hypotheſi, quod non repugnat ei mentiri; Neque ex lege ordinaria, quia ſi poteſt mentiri, non ſumus certi: an in aliquo mentiri voluerit: Ergo. Itaque non reduceretur noſtra credulitas in radicem ſolidam veracitatis Dei, vt aduertit Morandus. Hoc eſt germanum Seraphici argumentum, ſi penitius penſitetur, quod tanti ponderis eſt apud Valentiam, vt nil ad perſuadendum deſideretur. Neque enim argumentum Seraphici eſt abſolutè à ſola proportione deceptionis cum culpa; vt ſicuti non poteſt Deus peccare, ità nequeat decipere; nam peccare eſt grauius, quàm dicto alium decipere, vt ipſe S. Doct. aduertit; Sed ex conſequentia inducente culpam. Propter hæc cenſetur aſſertio de fide à Morando *T. vlt. quæſt.*2. Paſqualigo *diſp.*31. *ſect.*1. & aliis.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO V.

An obiectum FIDEI *poſſit eſſe euidens ſcientificè.*

D.Bonauent. diſt.14. art.2. quæſt.3.
D.Thom. quæſt.1. art.4. & 5.

42 PRIMA opinio negat, poſſe ſimul de eodem eſſe ſcientiam, & fidem. Ita D. Thom. hîc, vbi omnes Thomiſtæ, vt videre eſt apud Complutenſes *diſp.*20. *Logicæ*, *quæſt.*4. Paſqualigo *diſp.*33. *ſect.* 2. & 3. citatur à Valentia etiam Scotus 3. *diſt.* 24. *quæſt. vnic.* §. *ad quæſt.* & §. *ſed ſi aliter.*

SECVNDA ſententia eſt aſſertiua. Ità D.Bonauent. hîc, Alenſ.3. *p. quæſt.*79. *memb.*3. Albertus 3. *diſt.*24. *art.*9. Valentia *diſp.*1. *quæſt.*1. *p.*4. Suarez 3. *p. Tom.*2. *diſp.*19. *ſect.*2. Vaſquez *p.p. diſp.*4. Caſpenſ. *Tract.*15. *diſp.*7. *ſect.* 10. Tannerus *diſp.* 1. *quæſt.* 1. *num.*169. Morandus *Tract. vnic. quæſt.* 3. ſequuntur Coninch, Arriaga, Amicus, De Lugo, & alij apud Maſtrium *diſp.*6. *quæſt.*4. & Tannerum ſuprà.

TERTIA ſententia media tenet, fidem actualem cum ſcientia actuali eſſe non poſſe; ſed tamen habitualem. Eſt communis Scotiſtarum cum Scoto 3. *diſt.*24. *quæſt. vnic.* apud Maſtrium. Aliqui tamen dicunt, de potentia Dei abſoluta poſſe eſſe ſimul fidem, & ſcientiam actualem. Ità Poncius *diſp.*22. *Log. quæſt.* 2. Oppoſitum tamen tenent non modò authores primæ ſententiæ, ſed etiam communiter Scotiſtæ.

43 ASSERO primò, poſſe de eodem eſſe habitum fidei, & Scientiæ in ordine ad actus.

PROBATVR primò à D. Bonauent. ex quibuſdam Scripturæ locis, quibus proponuntur credenda, quæ cadunt ſub ſcientiam, vt: *quòd Deus ſit.* Hebr. 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt.* Rom.4. *Abraham fide tenuit Deum ſtare promiſſis*, & Geneſ.1. & in Symbolis proponitur, Deum credendum eſſe vnum, eſſeque Creatorem cœli, & terræ. Et *Exodi* 20. & *Deuter.* 6. proponitur, fide credendum, eſſe vnum Deum. At verò hæc demonſtrari poſſunt, vt oſtendi *p.p. Tract.*1. *in diſputationibus de Exiſtentia Dei*, *de vnitate*, & *Tract.* 3. *de Creatione.* Hæc vrget Tannerus & alij.

44 RESPONDENT Thomiſtæ, habitum fidei in eruditis, ſeu peritis harum demonſtrationum, non manere ad actus, circa hæc obiecta eliciendos; ſed manere tantùm materialiter.

CONTRA, quia ſic eſſet deterior conditio ſcientium, quàm idiotarum, vt infert Valentia, & Tannerus *num.*171. Deinde Patres omnibus, etiam ſapientibus, hos articulos proponunt credendos: Cyrillus Hieroſol. *catec.*6. Chryſoſt. *homil.* 2 *in Symb. Apoſtolorum.* Auguſtinus *L. de fide*, & *Symb. cap.*1. & *Lib.*4. *de ciuit. cap.*20. apud Valentiam.

QVOD verò ille habitus habeat ſuum actum, probatur à S. Doctore *in corpore*, contra tertiam ſententiam, quam refert: Deus, & natura nil fruſtrà faciunt; ſed dat ſapientibus habitum fidei, etiam quò ad cognita ab eis ſcientificè, neque potentia eſt impedita: Ergo quò ad ea habet ſuos actus.

CONFIRMATVR à S. Doctore; quia non opponuntur iſti habitus, cùm ſint ex diuerſis motiuis conuincentes, & habitus ſcientiæ firmetur in certitudine à fide, quæ habet firmiorem propheticum ſermonem, vt ait D.Petrus. Deinde, quia habitus ſcientiæ imperfectè inſtruit; nam non oſtendit perfectè, Dei vnitatem eſſe poſſe in pluribus ſuppoſitis.

MASTRIVS *num.*132. è Soto *in primo*, *diſt.*2. *q.*3. dicit, proponi nobis fide credenda etiam aliqua nota, vt, Deum eſſe: Nam hæc debent communitati hominum tradi, tum ob negligentiam hominum in quærenda veritate; tum propter imbecillitatem intellectus, & propter periculum inquirentium veritatem demonſtrationibus, qui multa falſa permiſcent, vt ait D.Auguſtinus 18. *de ciuitate*, *cap.* 41. & conſtat ex philoſophis errantibus. Fuit igitur neceſſaria authoritas ad perfectam certitudinem; nam motiuum fidei ſæpè ſupplet defectum noſtri intellectus, vt docet etiam D.Bonauent. *quæſtione hac*, *in fine corporis.* 45

HÆC tamen Seraphici doctrina, quoad hanc rem nil mihi obeſt; Nam hinc potius arguo contra Maſtrium ex D. Bonauent. *argumento ſecundo.* Quando vnus actus ordinatur ad alium perficiendum, non repugnat, ſic qui cognouit per demonſtrationem à poſteriori, poteſt, manente eadem cognitione, idem cognoſcere demonſtratione à priori; & hæc notitia noua non tollit præcedentem, quia è diuerſo motiuo oritur, ſicut cognitio intellectiua ſuperueniens ſenſitiuæ, non hanc deſtruit; Sed ità ſe habet per te cognitio fidei ſuperueniens cognitioni actuali demonſtratiuæ: Ergo poſſunt eſſe ſimul. Totum argumentum eſt Maſtrij hîc, & ità repugnat ſuo ſecundo aſſerto. 46

QVARE validiſſimum eſt argumentum S. Bonau. *in corpore*, quo vtuntur Suarez, Amicus, Caſp. & alij, nullam hîc reperiri implicantiam; quia euidentia illa, & ineuidentia non repugnant; nam euidentia ſcientiæ eſt talis, vt poſſit augeri certitudine fidei ex authoritate; atque adeò ſe iuuant, vt infert S. D. & Amicus. Ex his habes, poſſe dari actus fidei, & ſcientiæ de eodem obiecto.

ASSERO ſecundò, non poſſe dari viſionem intellectiuam, & fidem de eodem. 47

PROBATVR à S.Doctor *in corpore*, & *ad* 2. ex prima Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. Cùm autem venerit quod perfectum eſt, euacuabitur, quod ex parte eſt.* Tunc ſic: Ea, quæ ſe expellunt, nequeunt ſtare ſimul: Talis eſt viſio patriæ, quæ pellit fidem: Ergo.

RESPONDET Maſtrius *num.*110. hoc eſſe commune etiam intellectiuæ cognitioni viæ. Contra; nam ſequeretur, habitum fidei euacuari ab habitu ſcientiæ viæ. Probatur ſequela. Ea, quæ eodem gradu opponuntur, eodem gradu ſe excludunt; ſed habitus fidei, & ſcientiæ viæ eodem modo per te, eodemque gradu opponuntur, ſicut habitus fidei cum viſione Dei: Ergo ſicuti fides euacuatur per viſionem, quò ad habitum, ità euacuabitur per habitum ſcientiæ, contra tuum primum aſſertum. Porrò euacuari habitum fidei in patria, conſtat ex Apoſtolo *loco cit.* vbi de habitibus loquitur.

ASSERO tertiò, neque per Dei potentiam poſſe ſtare viſionem claram patriæ cum fide. Ità S.Bonau. quem ſequuntur omnes Thomiſtæ, & ferè Scotiſtæ: E recentibus. Lugo *diſp.*2. *ſect.* 1. Turrianus *diſp.*8. *dub.*5. & alij contra torrentem Recentiorum, Suarez, Coninch, Granadum, Amicum, Arriagam, Hurtadum, & alios apud Maſtrium *art.*2 *quæſt. quarta.* 48

PROBATVR primò à multis argumento D. Bonauent.3. *diſt.* 24. *dub.* 1. quod attuli *quæſt.*2. ad finem. De ratione aſſenſus fidei eſt, vt ſit liber, vt dicitur Rom. 10. *Non omnes credunt Euangelio.* Sic etiam *Marci* 16. *Ioan.* 12. *Act.* 20. legitur; & colligitur è Concil. Arauſ. 2. *can.* 5. Trident. *ſeſſ.*6. *cap.*6. ſed aſſenſus liber non ſtat cum aſſenſu neceſſario ſimpliciter. Ità & D.Thom. *quæſt.*1. *art.*4.

RESPONDET

RESPONDET Maſtrius,aſſenſum neceſſarium è motiuo ſcientiæ, non excludere liberum è motiuo fidei.

CONTRA primò ad hominem: Non poteſt idem effectus eſſe à duabus cauſis adæquatis, maximè oppoſitis apud Scotum. Aſſenſus exhibitus Euangelio, nobis obiecto, eſt adæquatè à viſione beata immutabiliter neceſſitante,& clariſſima. Ergo nequit produci à fide, quæ eſt contingenter libera, & obſcura mutabiliter. Eſt argumentum Apoſtoli 1.*Cor.*15.*Hebr.*11. vt oſtendi *quæſt.*1.*&* 2. & confirmabitur *quæſt.6.ad* 4.

CONTRA ſecundò ex D. Bonau. hîc, quia motiuum fidei non poteſt habere vim ad liberè mouendum intellectum in præſentia euidentiæ, & viſionis, mouentis neceſſariò, vt ait Maſtrius *num.*111.*&* 117. & hoc etiam de potentia abſoluta, vt fatetur *num.*126.
49 & aduertit Card. Lugo *diſp.*2. *num.* 81. Eſt enim eſſentialis repugnantia; ideò ſtantibus formis non eſt ſeparabilis. Hinc ruit reſponſio Tanneri *num.*176. hanc repugnantiam eſſe tantùm moralem,& decentiæ.

PROBATVR ſecundò aſſertio à D. Bonau. *diſt.*31. *art.*2. Quandocunque tollitur obiectum eſſentiale,tollitur & habitus: Sed in patria tollitur obiectum eſſentiale fidei, nempè obſcuritas, quæ in definitione Apoſtoli ponitur *Hebr.*11. Ergo. Confirmatur: nam poſita euidentia patriæ, non manet ampliùs motiuum fidei ex mera reuelatione ad mouendum intellectum; & aduenit repugnantia eſſentialis; vt monet Cardinalis de Lugo *diſp.*2.*num.*81.

RESPONDET Arriaga, poſſe intellectum ex euidentia aſſentiri in patria illi obiecto, & tamen relinquere fidei aliud motiuum; ſic poteſt ob plures euidentias eidem aſſentiri.

CONTRA: Eſto ob plures euidentias poſſit intellectus eidem aſſentiri; tamen, ſi ſemel clariſſimè aſſentiatur, non poteſt ampliùs ex motiuo obſcuro eſſe liber ad aſſentiendum.

NEQVE dicat Amicus, poſſe Deum, ſuo teſtimonio ſummè intellectum mouere ſuper omnem certitudinem; nam, ſi ſemel teſtimonium Dei viſi mouerit, non relinquitur locus aſſenſui libero ob teſtimonium Dei obſcurum.

50 NON eſt tamen eadem ratio de aſſenſu abſtractiuo; Nam, vt ait Card. de Lugo, cognitioni abſtractiuæ adhuc relinquitur locus maioris claritatis, vt docet S.Bonau. *in corpore* contra Maſtrium *num.*129.

PROBATVR tertiò à D.Bonau. *ea diſt.*31. *loc. cit. ad vltimum*, argumento, quo nititur Vulpes *diſp.*28. *art.*2. Ità ſe habet Lumen fidei ad lumen gloriæ; ſicut Sol ad noctilucam; ſed lumen ſolis obruit lumen noctilucæ, nec relinquit, quò appareat. Profectò dum video Solem; & mihi aliquis Aſtrologus dicat: *Sol* lucet; non moueor vllo pacto illius dicto, etiamſi ſciam, eum Aſtrologum non poſſe errare.

OBIICIES primò contra primum aſſertum. Sicut ſe habet Charitas ad ſuum obiectum, ità Fides ad ſuum; ſed Charitas non compatitur ſecum amorem creaturę ſuper omnia:Ergo nec fides obiectum ſcientię.

51 RESPONDET S.Bonau. non ità opponi verum ex ſcientiæ motiuo, & verum ex reuelatione, ſicut amor Dei, & amor libidinoſus; nam hi ſunt oppoſiti: At illæ duæ notitiæ ſe habent vt perficiens, & perfectum, & cùm ex diuerſis motiuis conuincant, non ſummis; neque opponuntur; Fides enim ex obſcuris ſanè credit; ſed ſcientia naturalis non omninò euacuat obſcuritatem myſterij, eſto habeat in ſuo genere euidentiam. Vnde actus fidei dat principalem aſſenſum, & ſcientia minùs principalem. Ideò dixere illi Samaritæ Ioan.4. *Iam non propter verbum tuum credimus*, ideſt ob notitiam humanam, ſed ex fide in Chriſto atteſtante.

OBIICIES ſecundò. Viſio patriæ fidem euacuat, *prima Cor.*13. Ergo & ſcientia noſtra.

RESPONDET S. Doct. negando Conſequentiam; Nam viſio excludit omnem latentiam, non ſic ſcientia naturalis.

OBIICIES tertiò. Fidei aſſenſus eſt liber *Rom.*10. 52
at ſcientiæ aſſenſus eſt neceſſarius, maximè in primis principiis; non enim negare potes,triangulum habere tres angulos, æquales duobus rectis.

RESPONDET S. Doct. in ſcientia aliquid Dei latere, cui addit Fides; puta, quòd Deus ſit ea infinità perfectione ſimpliciter, quam *tract. primo,p.*1. Expoſui. Quod ſit Trinitas; vnde illicò incipit: *Credo in Deum Patrem*, *&c.*

OBIICIES quartò. Idem nequit eſſe ſuper rationem, & ſub ea: Scientia rationi ſubiacet; fides excedit: Ergo.

RESPONDET S.Bonau. non implicare aliquod obiectum ex vno capite eſſe ſub rationibus; ex alio verò, ſupra rationes; tale eſt obiectum fidei, quod ſecundùm aliquid ſubiicitur rationi, vt: quòd *Deus ſit*; attamen eſt ſupra rationem, quòd ſit ità perfectus, vt ſit *Trinus perſonis*, quòd vna perſona ſit incarnata, &c. Sanè Apoſtolus meritò ait: *Stultam fecit Deus ſapientiam huius ſæculi*, nam ſine fide eſt inſana.

OBIICIES contra vltimum aſſertum cum Poncio: Non magis repugnat fides, & viſio, quàm duo corpora in eodem loco, vel calor, & frigus vt octo, in eodem ſubiecto; Sed hæc per Dei potentiam ſtare ſimul poſſunt: Ergo.

RESPONDETVR ex D.Bonau. *loc. cit.* hoc magis 53
repugnare; quia repugnat ſecundùm intrinſecum eſſentiæ, quia formale obiecti viſionis deſtruit formale fidei: At calor, & frigus opponuntur ſolùm ſecundùm contrarietatem in ſubiecto, quæ poteſt à Deo ſuperari, vt ait Maſtrius.

QVÆSTIO VI.

An FIDES *ſit de his, de quibus habetur viſio in via.*

D Bonau.d.24.art.2 quæſt 1.
D.Thom 2.2. quæſt.1.art.4.

VERA ſententia eſt negatiua. Ità D. Bonau. quem 54
ſequuntur omnes Scotiſtæ, & Thomiſtæ communiter. Et ex recentioribus Card. de Lugo *diſp.*2. *ſect.*2. Turrian.*diſp.*8.*dub.*5.Paſqualigo *diſp.*33.*ſect.*1.

OPPOSITVM tamen tenent Valentia *p.*4. *col.*62. vbi ait, ſine cauſa Bonauenturam id negare; Tanner. *quæſt.*1. *diſp.*6. Morand. *quæſt.*3. & alij plurimi apud Maſtrium *diſp.*6. *quæſt.*4.*art.*2.

ASSERO cum D.Bonau. non poſſe haberi Fidem de rebus, quæ videntur hic clarè.

PROBATVR primò à S.Doct.ex PP. D.Aug. *ad* 14. *Ioan.* ad ea verba: *Vado parare vobis locum. Eat ne videatur*; *lateat vt credatur*, & tract.40. in Ioan. *Fides eſt credere, quod non vides.* Et lib.2. qq. Euang. cap.39. *Fides eſt virtus, qua creduntur,quæ non videntur.*

Ex D.Gregorio *homil.*36. in Euang. *Quæ videntur, fidem non habent, ſed agnitionem.*Et Chryſoſt.homil.21. ad Hebr. ait: *Eos perdere velle fidem, qui credita volunt videre.* Idem ſentiunt communiter Sancti, vt refert S.Doct. *quæſt.*3. *in corpore.*

PROBATVR ſecundò à S.Doct. Fides in patria euacuabitur, vt colligitur *ex prima Corinth.*13. ſed viſio corporalis ità manifeſtat Chriſti Humanitatem, ſicut viſio ſpiritualis in patria Deitatem: Ergo ſicut fides Diuinitatis non poteſt eſſe circa viſa in patria, ità

nec fides humanitatis in via viſæ. Hinc gratis negant paritatem, vt notat Maſtrius *n.*110. hac ratione vſus.

PROBATVR tertiò à S. Doct. credere eſt liberum *Rom.*10. At credere, quod video, eſt penitus neceſſarium.

PROBATVR quartò *in corpore.* Id, quod repugnat eſſentiæ fidei, non poteſt ſtare cum fide: Sed ſenſibilis viſio repugnat: Ergo. Minor probatur; nam ex Apoſtolo *loc. cit.* Fides eſt cognitio obſcura, & nunc Ænigmatica: at Viſio eſt clariſſima; hæc autem ſunt contradictoria. Hoc argumento vtuntur Scotiſtæ, & Thomiſtæ.

55 NEC valet reſponſio, hæc non eſſe contradictoria, quia ex diuerſis motiuis. Contra enim iam reſtitit argumentum, quia ex intrinſeco formali obiectum Fidei debet eſſe obſcurum; vnde adueniente viſione non habet ampliùs obſcurum, de quo fidem præſtet reuelanti; & ratio formalis vnius, ideſt ſcientiæ, deſtruit rationem formalem obiecti Fidei. Neque differunt ſecundùm perfectum, & imperfectum, vt putant aduerſarij; ſed differunt ſecundùm eſſentialia eorum, poſitiuum, ſcilicet & priuatiuum; ex quo deducit Card. de Lugo *diſp.*2. *num.*81. quòd, cùm hæc repugnantia ſit formalis intrinſeca, conuincit, non poſſe, etiam per Dei potentiam, ſtare viſionem, & Fidem. Inanis etiam eſt reſponſio Valentiæ, fidem eſſe de non viſis per fidem ipſam; nam,vt ait Maſtrius *num.*109. ridiculè locuti eſſent Patres, & Scripturæ, & ſenſus eſſet nullum videre per actum fidei. Fallitur & Tanner. *num.*176. negans, hæc repugnare.

OBIICIES primò *Ioan.*20. dicitur: *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti*; ergo de hoc habuit fidem, & viſionem.

56 RESPONDENT D.Bonau. & Scotus ex D.Gregorio *homil.*26. *in Euang.* quòd: *Thomas aliud vidit, & aliud credidit*; *Vidit hominem, & Deum credidit.* Eadem eſt reſponſio D.Auguſt. *tract.*79. *in Ioannem.*

INSTAT Arriaga, hanc expoſitionem non eſſe textui conſonam. Primò, quia Chriſtus non eſt locutus æquiuocè, ſed de eodem, de quo dixit: *Vidiſti*, dixit & *credidiſti.* Deinde, ſi quod non vidit, credidit: Ergo non habuit minus meritum, quàm alij, qui, non videntes, crediderunt, quos tamen ibi Chriſtus præfert Thomæ. Tertiò, quia ibi Thomas nil credidit de Diuinitate, ſed de Reſurrectione, de qua dubitabat, quam tamen videbat non minùs, quàm ego video Petrum præſentem; & tamen vos negatis,viſionem cum fide ſtare.

ENIM verò friuola hæc ſunt contra Patrum expoſitionem; Neque verò Chriſtus æquiuocè locutus eſt, ſed cum myſterio, vt ſenſus ſit: Quia vidiſti me à mortuis ſuſcitatum, credidiſti Deum, cùm purus homo non valeat ſeipſum ſuſcitare. Iam ſicuti me au-
57 diſti: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam*, ità nunc vidiſti,& ideo credis Deum. Vide S.Bonauenturam *ſermone de S.Thoma.*

Ex quo ruit ſecunda oppoſitio: Senſus enim eſt, plus meriti eſſe eorum, qui, nec me viderunt ſuſcitatum, & crediderunt, abſque miraculo hoc, me eſſe Deum.

AD tertium dico, Thomam confeſſum: *Dominus meus, & Deus meus.* De diuinitate enim dubitauit, dum mortuum vidit; neque credidit, donec vidit ſuſcitatum.

OBIICIES ſecundò Prima Ioan. primo: *Quod vidimus, & manus noſtræ contrectauerunt de Verbo vitæ*; At Apoſtoli habebant de eodem Chriſto etiam fidem.

RESPONDET D.Bonau. Apoſtolos habuiſſe Fidem de myſteriis viſis; nam tametſi viderent hominem mori; credebant tamen illum Deum. Itaque habuere fidem de Hac perſona, vt eſt Deus. Hanc expoſitionem Maſtrius *num.*113. præfert Scoticæ.

OBIICIES tertiò. B. Virgo ſenſibili experimento nouit, ſe concepiſſe de Spiritu Sancto, & tamen credidit; Ideò Eliſabeth ait: *Beata, quæ credidiſti, &c.*

RESPONDET S.Bonau. Beatam Virginem ſenſiſſe, ſe concepiſſe ſine viro; attamen non ſenſiſſe, ſe concepiſſe filium Dei. Sic reſpondet & Maſtrius.

OBIICIES quartò. Sequeretur, peioris conditionis eſſe doctos, & qui viderunt, vt Apoſtolos.

RESPONDETVR cum D.Bonau. eos, qui viderunt, aliquid aliud crediſſe.

MASTRIVS reſpondet ex D.Bonau. *quæſt.*3. negando ſequelam, quoad ſapientes, qui de eodem habent ſcientiam, quia illi non cognouere perfectè per ſcientias, Deum eſſe, eſſeque vnum, aut infinitum ſimpliciter eſſe in tribus perſonis, vnde eguere lumine fidei, ſine quo Philoſophi errarunt. Hoc reſponſum ait, eſſe conforme doctrinæ Scoti; vnde patet, quomodo & docti actus ſupernaturales fidei exerceant. 58

ENIM verò non recordatur, ſe dixiſſe in primo aſſerto *num.*108. non poſſe actus fidei, & ſcientiæ ſimul eſſe de eadem concluſione in eodem intellectu, Quare abutitur doctrinâ S.Bonauenturæ.

FIRMISSIME igitur probata eſt noſtra aſſertio. Confirmatur argumento S.Bonau. principali *in corpore*, quo vtuntur Suarez *diſp.*3 *ſect.*9.Coninch.*diſp.*11. *dub.*1. Lugo *diſp.*2. *ſect.*2. Vaſquez *diſp.*53. & 62. Maſtrius *num.*115. vbi docet eſſe firmam rationem; nam viſio clara ità rapit aſſenſum, vt non modò libertati ad fidem neceſſariæ negetur locus; ſed neque remaneat motiuum aſſenſus; ſic, dum video Solem, quamtumuis aliquis dicat mihi, diem eſſe, etiamſi is eſſet Angelus; non credo ex authoritate, ſed quia video. Rationem reddunt Coninch. & Suarez; quia cùm actuatus ſit intellectus formali aſſenſu perfectiſſimo, non relinquitur alteri formæ aſſentiendi locus.

SED contra arguunt: nam Beati habent cognitionem intuitiuam creaturarum, & tamen poſſunt habere etiam abſtractiuam. Idem de anima Chriſti ſanctiſſima aiunt Theologi. 59

RESPONDET Maſtrius è Scoto *ad* 3. rationem eſſe, quia medium fidei, à medio viſionis impeditur, ne moueat, redditurque inſufficiens ad mouendum in præſentia eius: medium enim fidei non habet virtutem ad mouendum, niſi quando indiget intellectus illo, eò quòd aliundè veritatem non habeat. Idem reſpondet Lugo.

SED eadem difficultas incurritur, quam Suarezio oppoſuerunt, quia viſio clara creaturarum in Deo ſuum patitur abſtractiuum.

RATIO igitur eſt, quam affert S.Doct. *in corpore*, quia intrinſecè opponuntur formaliter, vnde obiecto clarè viſo, implicat verſari fidem circa illud, quia intrinſecè eſt ænigmatica, vel ſaltem obſcura, & obſcurum exigit obiectum.

QVÆSTIO VII.

An articuli FIDEI *ſint euidenter credibiles.*

HANC quæſtionem ſatis tractaui *p.*1 *tract.*1.*diſp.*1. *quæſt* 9.cum D.Bonau.*ſermonibus Hexaëmer.*præcipuè 8.9.& 10. & *in opuſculo: Principium Scripturæ.* 60

Teſtimonia ſanè *Dei credibilia ſunt nimis*, vt clamat *Pſal.*92. De quibus argumentis vide etiam Valentiam *diſput.* 1. *quæſt.*1.*p.*4. Scotum *quæſt.*2. *Prolog. ſent.* & Scotiſtas, Medinam *tract. de fide* Poncium *diſp.*28.

Digitized by Google

*diſp.*18. Maſtrium *diſp.6.quæſt.*10. Caſpenſem *tract.*15. *ſect.*9. Tanner. *diſp.*1. *quæſt.*1. *à num.*160. Fulienſem *lib.*3. *cap.*1.

PRÆCIPVVM argumentum ſumitur è Chriſti præſtantia, quo nititur Valentia *arg.*17. eruto è D.Bonau. *p.prima ſtimuli Diuini amoris*, *cap.*6. Si Chriſtus falſò voluiſſet ſibi nomen, ac dignitatem filij Dei arrogare; profectò inſanè, & perperam feciſſet; nec Deus tot miraculis eius dicta confirmaſſet, & aduerſarij in dictis eius inſipientias, & errores inueniſſent, quod non potuere. At celebres ſunt etiam apud exteros, eius innocentia, ſapientia, & prophetiæ, miracula, &c. efficacia ſermonum, &c.

SECVNDVM eſt prophetiarum multitudo de noſtrâ fide.

61 TERTIVM eſt firmitas Eccleſiæ inter tot tempeſtates.

QVARTVM eſt victoria de tot ſapientibus, & Tyrannis.

QVINTVM eſt teſtificantium notitia, eorumque fama præclara.

SEXTVM, tot Martyrum mira conſtantia.

SEPTIMVM, teſtificantium concordia tot terrarum diſſitis partibus; totquè diuerſis temporibus.

OCTAVVM eſt inconcuſſa firmitas eorum, quæ fides docet.

NONVM, ineptiæ, & abſurda tot aduerſantium ſectarum.

DECIMVM, fructus, qui ex hac legis ſanctitate exuberant.

VNDECIMVM, teſtimonium alienorum.

DVODECIMVM, Exitus infelix perſequentium Eccleſiam. Vide ibi, & quæ addam *quæſt.*11.

QVÆSTIO VIII.

An credibilia rectè per articulos ſint diſpoſita.

D.Bonau. diſt.24. art.3.
D.Thom quæſt 1. art 6.

62 D.THOMAS, articulum, ait nominari ἄρθρον, quod ſignificat coaptationem partium ad motum: Id agnouit etiam S. Bonau. *quæſt.*1. *art.*3. Calepinus verò à nomine *actus* ſumpſit, eò quòd ſit particula, in quam reſoluuntur artus, ſeu membra corporis, dicitur verò articulus ab arctando, quòd activè, & paſſiuè applicitum eſt myſteriis credibilibus: Paſſiuè quidem; quia eſt quid arctatum, & ſicuti nodi in corpore, ſunt partes in quas artus, ſeu membra reſoluuntur; ità articuli ſunt veluti prima principia, in quæ reſoluuntur partes totius habitus Fidei: Actiuè verò, quia arctant ad credendum.

63 HINC colligit S.Bonau. articulos fidei eſſe prima principia in fide, in quæ reſoluuntur omnia obiecta credibilia ad modum, quo articuli in corpore ſunt, in quos reſoluuntur membra, etiam minuta digitorum; & ſicuti in ſcientiis, & actibus prima principia ſunt, in quæ reſoluuntur concluſiones, nec illa reſoluuntur in alia, vt notat etiam Caſpenſ. *diſp.*1.*ſect.*12. Itidem ſunt primò diſtinguentes obiectum credibile ad modum, quo articuli in Grammaticis diſtinguunt genera, & caſus. Et in Rhetoricis vocatur articulus diſtinctio, quæ fit in ſcientia, & prolatione. Quoniam igitur ſcientiæ, & artes ſunt Theologiæ ancillæ, vt egregiè demonſtrat S. Bonau. *opuſc. De reductione artium ad Theologiam*, ideò accepit nomen articuli ad ſignificanda prima capita, & principia, in quæ omnia credita reſoluuntur, quæ dicuntur obiectum fidei. Hinc S.Doctor laudat definitionem articuli, traditam à Richardo Victorino: *Articulus eſt veritas indiuiſibilis de Deo, arctans nos ad credendum.* Dicitur veritas indiuiſibilis, quia vltimò credita reſoluuntur in articulos, reſolutio enim ſtat ad indiuiſibile. Dicitur *arctans*, &c. arctat enim, vt regula directiua ad omnia credibilia. Vide Caſpenſem, Cardinalem de Lugo, Morandum, & alios conſentientes.

OBIICIT ſibi contra hanc definitionem S. Doct. primò, quia articulus eſt propoſitio diuiſibilis. 64

RESPONDET, eſſe indiuiſibilem formaliter, quia non diuiditur in alios articulos, vt credibiles.

OBIICIT ſecundò. Si articulus eſt veritas indiuiſibilis. Ergo eſt vnus articulus, quia vna eſt veritas. Deinde veritas eſt Deus: Ergo non eſt de Deo.

RESPONDET S. Doct. articulum eſſe veritatem, prout comparatur ad aliquid de Deo aſſerendum, vt eſſe Deum vnum; eſſe Trinitatem, &c. & ità Deus eſt ſubiectum harum veritatum.

OBIICIT tertiò. Inter articulos ſunt aliqui, qui non ſunt de Deo, vt Reſurrectio carnis. Reſpondetur, carnis reſurrectionem eſſe de virtute Diuina.

OBIICIT quartò. Quia articuli fidei non conuincunt rationibus: Ergo non arctant ad credendum. RESPONDET, arctare fideles illuminatos ex authoritate reuelantis; arctant verò non cogendo; ſed omnem tollendo ambiguitatem: arctant etiam obligando; & reſtringendo, & reſoluendo in principia diſtincta obiectum fidei.

MOX S. Doct. *quæſt.*2. tradit aliam definitionem Articuli ex D.Iſidoro. *Articulus eſt perceptio Diuinæ veritatis, tendens in ipſam.* Sic autem declarat: Dicitur *perceptio Diuinæ veritatis* cauſaliter, quia eſt id, quo primas fidei veritates percipimus. Dicitur *tendens in ipſum Deum*, quo oſtendit fidem dirigere voluntatem in Deum, in quem excitamur fidei articulis. Ex quo deducit S.Doct. definiri articulum, prout eſt obiectum fidei formatæ. 65

HAC expoſitione ruunt oppoſitiones, quæ contra hanc definitionem fiunt. Vide S.Bonau.

ORDO credibilium in Symbolo habetur. Significat autem Symbolum iudicium, ſiue notam, qua alij ab aliis dignoſci queant, & collationem plurium in vnum, vt notat D. Bonau. *diſp.*25. *quæſt.*1. dicitur enim Symbolum à *Syn*, quod eſt ſimul; & *bole*, quod eſt ſententia; vnde Symbolum eſt plurium ſententia, conſtituta è pluribus articulis, quibus fideles ab infidelibus, veluti teſſerâ, ſecernuntur, vt aduertit etiam Valentia *diſp.*1. *quæſt.*1.*p.*5. ex Ruffino *in expoſitione Symboli*, & Caſſiano *lib.*6. *de Incarn. ad Leonem P.* Vide etiam Tannerum *diſp.*8.

TRIPLEX autem Symbolum exiſtit in Eccleſia, vt notat D.Bonau. *ad* 5. *quæſt. cit.* Primum eſt Apoſtolorum, quod recitatur in officio. Hoc verò à duodecim Apoſtolis compoſitum aſſerunt communiter Patres veteres; Clemens I. *epiſt.*1. Irenæus *lib.*1. *cap.*2. Tertullianus *in præſcriptionibus*, Ambroſ. *epiſt.*81. Ruffinus *in expoſitione*, Hieron. *epiſt. ad Pammach.* & *de erroribus Ioan. Hieroſol.* Chryſoſt. *homil.*1. & 2. *in Symb.* Auguſt. *ſerm.*115. & 180. *de tempore*, Leo *ſerm.*11. *de Paſſione Domini*, & *epiſt.*13. *ad Pulcheriam*, & cum eis S.Bonau. & alij. 66

Addit S.Doct. cum Auguſt. & Leone ſuprà, ſingulos Apoſtolos appoſuiſſe vnum articulum.

SECVNDVM Symbolum eſt Athanaſij, quod, vt ait S.Doct. fuit contextum præcipuè contra Arium. Eſt autem illud, quod recitatur in Hora prima Dominicæ. Ità teſtantur SS. Auguſt. *in Pſalm.* 120,

*in enchir. cap.*36. & *lib.*5. *de Trinitate*, *cap.* 8. & *epiſt.*174. & *ſerm.*195. *de Tempore.* Et S. Gregorius Nazianzenus *de laudibus Athanaſij*, & quod caput eſt, vniuerſa Eccleſia illud recipit. Habetur Romæ, ab eo Latinæ Scriptum.

TERTIVM Symbolum eſt Nycænum, quod in Miſſa recitatur cum quibuſdam additis in CC. Conſtantinopolitano primo: Toletano 8. & Florentino; & ſeorſim ab Eccleſia addita eſt illa particula: *Filioque procedit*, vt vidimus *p.*2. *tract.*1. *diſp.*10. *quæſt.*2.

67 CONVENIENTER autem fidem in articulos ordinatam oſtendit S.Doct. primò, vt eſſet Catholica, ideſt vniuerſalis vniformitas fidei apud omnes gentes, quod ante docuit Irenæus *lib.*1. *cap.*3.

SECVNDO, quia omnibus, etiam ſimplicibus debuit tradi Fides, quæ non ſatis eſſet explicita in genere, nec profuſis eruditionibus potuiſſent erudiri, vt docent D.Auguſt. *lib. de fide*, *& Symb. cap.*1. Cyrill. Hieroſol. *catech.*5.

ADDIT Valentia cum D.Bonau. vtile, imò pernecesſarium eſſe, contra hæreticos habere formulam fidei, quæ ideò, exurgentibus hæreſibus temporum decurſu, adaucta eſt, vt dicam quæſtione ſequenti.

68 ORDINE autem congruo articulos collocatos oſtendit S.Doct. cum D.Thom. *quæſt.*1. *art.*8. Sumit autem ordinem hunc è capitibus credendorum. Primùm enim credenda eſt Diuinitas: deinde Trinitas perſonarum: tertiò Humanitas: quartò Operationes diuinitatis; & vltimò opera Chriſti incarnati. Quoad Diuinam eſſentiam, eſt vnus articulus, ſicut eſſentia Dei eſt ſimpliciſſima: *Credo in Deum.* Quoad Trinitatem ſanctiſſimam, tres ſunt articuli. Primus eſt: *Credo in Deum Patrem*, Secundus eſt: *In Ieſum Chriſtum, filium eius, &c.* Tertius: *Credo in Spiritum Sanctum.* Quoad Operationes deitatis, tripartitæ ſunt. Prima eſt naturæ creatio, & notatur, cùm dicitur: *Credo in Creatorem cæli, & terræ.* Secunda eſt, gratiæ collatio, & notatur, cùm dicitur: *Credo Sanctam Eccleſiam Catholicam: Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum.* Tertia eſt collatio gloriæ: *Carnis reſurrectionem, vitam æternam.* Et ſic ſeptem ſunt articuli circa diuinitatem, reſpicientes ipſam diuinam eſſentiam: Vnus Deitatem in ſe; Tres reſpicientes Trinitatem perſonarum, & alij tres opera Deitatis. Similiter circa humanitatem Chriſti ſunt ſeptem articuli, ſecundùm ſeptem actus Redemptionis, qui ordinantur ad noſtram ſalutem. Primus eſt Incarnatio, & de hoc eſt articulus: *Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto.* Secundus eſt Naſci: *Natus ex Maria Virgine.* Tertius eſt Redemptio: *Paſſus ſub Pontio, & crucifixus, mortuus, & ſepultus.* Quartus eſt Inferni ſpoliatio: *Deſcendit ad inferos.* Quintus eſt triumphus de morte: *Tertia die reſurrexit à mortuis.* Sextus eſt Aſcenſio in cælum: *Aſcendit ad cælos, ſedet ad*
69 *dexteram Patris.* Septimus eſt Aduentus ad iudicium: *Inde venturus eſt iudicare, &c.* Vide S. Doct. *diſt.*25. *quæſt.*1. ſingulis Apoſtolis proprium articulum: aſſignantem.

Hos quatuordecim articulos miratur S. Doct. expreſſos *Apoc.*1. vbi inter ſeptem candelabra aurea viſus eſt Chriſtus, & habebat ad dexteram ſeptem ſtellas, ſunt autem ſtellæ articuli cæleſtes deitatis: At ſeptem candelabra aurea, è terrena ſubſtantia, ſed pretioſa, ſunt ſeptem humanitatis articuli. Eadem docet *in Hexaemer. ſerm.*8. & *in Centiloq. ſect.*38. & *in Dieta*, *cap.*5. *titulo* 3.

ADVERTIT autem, reductos articulos in duodecim; nam primus continet Deitatem; & primam Perſonam, quæ eſt *Fons* omnium communicationum deitatis; & opus Creationis, quæ omnia S.Petrus aſſerit, & ita duodecim ſunt articuli, lato modo. Vide S.Doctorem.

PROBAT igitur S.Doct. ſufficientiam Symboli primò ex Caſſiano *lib.*6. *de Incarn. ad Leonem Papam.*

SECVNDO, quia fides verſatur circa Deum: Dupliciter autem Deus reſpicitur, vel in ſe, vt Vnus, & Trinus; vel in Humanitate aſſumpta. Rurſus. Deitas non cognoſcitur in via, niſi per opera; hæc verò tria ſunt præcipua, Creatio, Gratificatio, & Glorificatio. Opera verò humanitatis ſunt relata in Symbolo, quod, cùm ab Apoſtolis, plenis Spiritu Sancto compoſitum fuerit, non eſt dubium, quin congruum ſit; fuere enim magiſtri Eccleſiæ Catholicæ. Itaque, licèt quatuordecim poſſint etiam numerari, vt docent S.Bonau. *loc.cit.* Scotus *diſt.*25. *quæſt.*1. tamen ad duodecim rediguntur.

OBSERVAT autem Valentia *loc. cit.* Morand. *q.*4. Card. Lugo *diſp.*3. *ſect.*4. Symbolum non eſſe Scripturam Canonicam, quia compoſitum fuit ab Apoſtolis, tanquam formula breuis profitendi fidem, iam præhabitam. Miraberis, hîc omitti Myſterium fidei, ideſt Euchariſtiam Sed includitur in omnipotentia. Vide D.Th. *art.*8. *ad* 6. Clauditur etiam in Eccleſia.

QVÆSTIO IX.

Vtrum articuli FIDEI, *decurſu temporum, creuerint.*

D.Bonau. diſt.25.art.2.q.1.
D.Thom.quæſt. 1.art.7.

COMMVNIS Theologorum ſententia eſt, articu- 70
los omnes fidei implicitè ſemper fuiſſe creditos, non tamen explicitè: Sic D.Bonau.& D.Thom. hîc, vbi Thomiſtæ, & Sententiarij omnes cum Magiſtro 3. *diſt.*25. vbi Albert. *art.*1. *ad* 2. Scotus *quæſt.*1. Durand. *quæſt.*1. Richard. *art.*3. *quæſt.*2. Valentia *quæſt.*1. *p.*6. & alij apud Suarez de Fide *diſp.*2. *ſect.*6. Card. Lugo *diſp.*3. *ſect.*5. Aragon. hîc. Tanner. *diſp.*1. *q.*1. *n.*101.

ASSERO primò, articulos Fidei, quoad credulita- 71
tem implicitam non creuiſſe.

PROBATVR à S.Doct. primò, quia Fides Chriſtiana tota continetur in lege noua, & lex noua inuoluebatur veteri, veluti rota in rota, vt dicitur *Ezech.*1.

PROBATVR ſecundò à S.Doct. Mutato obiecto ſubſtantialiter, mutatur habitus: Ergò ſi fides haberet obiectum nouum credens, quod antè non credebat, mutata eſſet; ſed Fides ſecundùm diuerſa tempora non eſt mutata ex D.Auguſt. *epiſt.*51. Irenæo *lib.*4. *cap.*13. & aliis Patribus, atque adeò id, quod credimus nos, explicitè crediderc Patres, quoad ſubſtantiam, ſaltem implicitè, vt docent etiam Sancti Doctores, qui hoc termino vtuntur, non eſſe mutata, quoad ſubſtantiam, ſed ſecundùm accidens; quia implicitè olim creditum, iam creditur explicitè, atque adeò continebantur hi articuli in antiquis, ſicut conceptus vlteriores, & diſtinctiores in vniuerſalibus, vt notat Valentia.

PROBATVR tertiò à S.Doct. Nam antiquitùs omnes expectabant Redemptorem; ſed quòd futurus eſſet homo Deus, non omnes ſciebant. Sic de reliquis articulis ſpectantibus ad paſſionem, reſurrectionem, & Aſcenſionem Chriſti. Hoc magis explicat S.Doct *in corpore.* Hæc ſunt argumenta ad oppoſitum, hoc ſenſu conceſſa *in reſponſis.*

PROBATVR quartò. Sicuti creuit obiectum Charitatis, ità & Fidei; ſed omnia nunc diligenda explicitè, etiam inimici, erãt antiquitus diligenda implicitè: Ergo.

ASSERO ſecundò, non omnia, quæ nunc creduntur 72
explicitè, fuiſſe credita eodem modo antiquitùs.

PROBATVR

Digitized by Google

Probatvr primò à S.Doct. ex illo Exodi 6. *Ego ſum Deus Abraham, Iſaac, & Iacob: & Nomen meum* Adonai *non indicaui eis*, ideſt, non impertiui illis claram notitiam Simplicitatis, & Vnitatis meæ, vt exponit D.Thom. *queſt.* 174. *art.* 6.

Probatur ſecundò à S. Doct. Sicut ſe habet Lex Euangelica ad Moſaïcam; quoad moralia ita & Fides legis nouæ ad fidem veteris quoad credibilia; ſed Euangelium ſupra legem veterem addit multa conſilia: Ergo lex noua addit plura credibilia; non tamen aliter, quàm implicita explicando vt patet ex ſupradictis. Eſt ferè Argumentum D.Irenæi *lib.* 4. *cap.* 47.

Probatur tertiò à S. Doct. Nam Myſteria Incarnationis, ſacramenta, & alia Eccleſiæ credita, non credebantur olim explicitè.

Probatur quartò à S. Doct. Eccleſia noua, multa nouit, quæ Angelos latebant, vt dicitur *Epheſ.* 3. Ergo multò magis hæc latebant homines veteris legis.

QVÆSTIO X.

Vtrum Fides *creuerit quoad lumen.*

D.Bonau diſt. 25. art. 2 q. 2.
D.Thom. in 3. ſent diſt. 25. art. 2. quæſt. 2.

Assero, Fidem ſecundùm lumen creuiſſe ab initio mundi.

82 Probatvr primò à S.Doct. ex D.Gregor. *homil.* 16. *in Ezech.* vbi exponens id Lucæ 10. *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis*, ait: *Secundùm incrementa temporum creuit ſcientia Sanctorum, & ſpiritualium Patrum. Et quantò aduentui Saluatoris viciniores extiterunt, tantò myſterium ſalutis pleniùs perceperunt*: Ergo pleniori lumine cognouerant; ſed non niſi lumine fidei: Ergo. Idem ſentit D.Thom. *queſt.* 1. *art.* 4. *ad* 4. viciniores, nempè Chriſto, maiori lumine fuiſſe perfuſos, non omnes ſanè, ſed aliquos. Addit Valentia aliam limitationem, hoc verum eſſe de lumine infuſo; nam lumine naturali nunc iam Theologi plura cognoſcunt. Sed iam nos loquebamur de lumine infuſo Fidei.

Addit Tanner. *diſp.* 1. *queſt.* 1. *num.* 206. nullum etiam è Doctoribus, ſuccedentibus in Eccleſia, explicatiùs Apoſtolis myſteria fidei accepiſſe.

Probatvr verò hoc. Ioan. 14. *Paracletus vos docebit omnia*; & cap. 15. *Omnia, quæ audiui à Patre, nota feci vobis.* Et cap. 16. *Cùm venerit Paracletus, ille vos docebit omnia*, & Lucæ vltimo: *Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas*, vt obſeruat S.Doct. *in commentariis.* Et ſecunda Corinth. 3. *Nos reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes.* Addit S. Doct. illud *Act.* 2. vbi Petrus admonet Iudæos, iam impleti Ioëlis prophetiam capite 2. *Et erit in nouiſſimis diebus effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt, & viſiones videbunt.*

83 Addit S. Doct. ad ea verba *Lucæ vltimo*, argumentum è Scripturis; Nam Chriſtus habet clauem ſcientiæ, vt dicitur *Iſa.* 22. & *Apoc.* 5. Agnus aperuit Librum reuelationum, antea occultatum, & quatuor animalia, quæ Euangeliſtas comitantur, & vigintiquatuor ſeniores circumſtantes viderunt arcana. Igitur, quò viciniores fuere diſcipuli Chriſto; eò ſapientiores.

Obiicit verò ſibi D.Bonau. *ad cap.* 16. *Ioan.* Quomodo ait, cap. 15. *Omnia nota feci vobis*, at hic ait: *Multa habeo vobis dicere?* Reſpondet cum D.Auguſt. *Tract.* 96. eum loqui de his, quæ reuelata ſunt in aduentu Spiritus Sancti, ad quæ non erant adhuc diſpoſiti. Omnia enim, Canonica (ait S.Auguſt.) authoritate conſcripta ante aduentum ſpiritus, quis audit, vel legit? ponit autem præteritum pro futuro; & ſignificat, *nota feci*, ideſt, nota adeo certè faciam, vt ea poſſitis, vt habita, tenere.

Præclara verò habet de hoc S.Doct. *ſerm.* 9. *in die Pentec.* vbi obſeruat, Apoſtolos vocari cælos à Spiritu Sancto formatos, Iob. 26. *Spiritus Domini ornauit cælos.* Pſal. 116. *cæli enarrant gloriam Dei.* Pſal. 32. *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum*, vt Patres exponunt: hæc autem componit cum illo Ioan. 16. *Cùm venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*, & ait: Sicut cæli ſunt; in quibus eſt fons lucis, & Luminaria, ità in Apoſtolis ſplenduère Lumina fidei præclariſſima. Et ſicuti in fundamentis eſt maior ſubſtantia, ſic in Apoſtolis, qui dicuntur fundamenta Eccleſiæ, *Epheſ.* 2. *Apoc.* 21. Et ſicut Spiritus Sanctus dicitur Fons aquæ ſalientis effuſus, quem Chriſtus erat daturus; ità qui fuere viciniores huic Fonti, magis ebibere: Ergo Sancti Apoſtoli maiori Lumine fidei præditi ſunt. His argumentis, hoc probant SS. PP. Cyprianus *epiſt.* 74. Ambroſ. *ſerm.* 24. Auguſt. *lib.* 5. *de Baptiſmo, contra Donatiſtas, cap.* 26. apud Valentiam. Et Morand. *queſt.* 5. qui obſeruat cum Aragonio hic *art.* 7. Card. Lugo *diſp.* 3. *ſect.* 5. Apoſtolos habuiſſe fidem explicitam eorum omnium, quæ nunc fideles tenentur credere; At Suarez *lib.* 2. *ſect.* 6. *num.* 18. tenet, hoc verum ſolùm de ſpectantibus ad ſubſtantiam illorum temporum, non de contingentibus, puta, quòd fuerit Tridentinum legitimè congregatum, quæ tamen fuiſſe de fide etiam tunc, ſed nunc ſolùm declarata; aſſerunt Vualdenſ. *lib.* 2. *doctrinalis fidei*, *cap.* 22. Lyrin. *contra hereſ. cap.* 17. Ideò inquiunt Cano, Caſtro, & alij, nobis non eſſe expectandam nouam reuelationem, Apoſtolis ignotam. 84

Profecto Petrus dubitauit de hoc magno puncto: An Euangelium eſſet prædicandum gentibus. *Act.* 10. & *cap.* 11. aliquo modo reprehenditur circa vſum legalium à Paulo.

Pergit S.Doct. probare præcellentiam fidei noſtræ in lege Euangelica ſupra Moſaïcam; quia ſicuti prophetiæ ſemper fiebant clariores etiam in lege veteri; vnde ait Dauid Pſal. 118. *Super ſenes intellexi*, & fuit æſtimatus propheta, ſuper anteriores; ſimiliter & poſteriores nouo veluti diei gratiæ aduenientis lumine, fuere irradiati; ſic vſque ad Euangelium, in quo eſt dies perpetua præclara, præclarior eſt fides. Eſt enim Euangelium Lux; & Lex antiqua eſt Vmbra; atque adeò præclarior eſt illuminatio interior, & exterior inſtructio, ac proinde maiori lumine decoratur fides. 85

Obiicies primò. Quod eſt ſupra tempus, non augetur tempore. Talis eſt fides: Ergo.

Respondet S.Doct. eſſe ſupra tempus, quoad rationem mouentem, quæ eſt prima veritas; at quoad inſtructionem creuit è nocte, in diem.

Obiicies ſecundò. Id, quod oſtendit occultius obiectum, eſt lumen intenſius; ſed fides antiqua oſtendebat Redemptorem futurum, qui erat magis occultus, quàm nunc; cùm iam aduenerit: Ergo.

Respondet S. Doct. primò, Maiorem eſſe veram, 86 ſi tale lumen oſtendat rem occultam intenſiùs, & clariùs, plus de ea patefaciendo: At ſi minùs pandat, negatur: Hinc lumen fidei, etſi oſtendat Deum in via occultum, eſt minus lumine gloriæ, quod plus exhibet, reddendo Deum, qui nobis eſt occultus, clariùs. Ità lumen veteris fidei, oſtendens Chriſtum obſcurum, erat remiſſius, quia parum de eo detegebat, minuſque noſtro.

Digitized by Google

Respondet ſecundò, lumen, quod pandit obiectum in ſe obſcurum, illudque potentiæ facit clariùs apparere, eſſe præclarum; At ſi oſtendat in nubilo; non eſt tale. Iam verò Chriſtus erat antiquitus in ſe obſcurus; & ex parte potentiarum parum lumine vmbroſo oſtenſus; nunc autem tametſi iam venerit; tamen obiectiuè viâ naturali parum exhibetur. Eſto enim ſciamus, fuiſſe in Iudæa hominem celebrem, vocatum Iesvm; multaque de eo apud hiſtoricos mundi legamus; attamen notitiam Perſonæ Diuinæ, veritatis doctrinæ, ſanctitatis, & miraculorum, accepimus lumine fidei, quo Euangelia credimus; & ideò lumen, hoc occultum reddens mentibus notum, eſt clarius lumine illo, antiquis infuſo. Hæc reſponſio continet, & explicat præcedentem.

Idem lumen perfudit eos, qui in carne Ieſum contrectarunt; vnde plurimi, tametſi viderint miracula, &c. non crediderc, vt ait D.Bonau. *ad* 3.

Obiicies tertiò. Maius eſt lumen fidei, quod oſtendit futura, quàm quod præterita: Sed antiqui videbant futura; Nos præterita: Ergo.

Respondet S.Doct. ea, quæ ſunt ſupra naturalem cognitionem, eſſe æquè obſcura, ſi præterita ſint, & de talibus eſſe prophetiam. Sic prophetauit Moyſes deſcribens creationem mundi *Geneſ.* 1. & alia præterita. Et Eliſabeth *Lucæ* 1. ait: *Beata, quæ credidiſti*, & de his eſt fides, vt quòd Ieſus filius Dei ſit mortuus, &c. quæ naturali lumini non ſunt peruia.

87 Obiicies quartò. Maior eſt illuminatio, vbi maior eſt luminis communicatio: Sed fides noſtra confirmatur per lumen etiam antiquorum Patrum: ergo recipit ab antiquis lumen.

Respondet S.D. id euenire per accidens, quatenus expoſiti ſunt Patres illi ſuper candelabra poſteris nouę etiam legis gratię. Sic expoſita eſt Iobi, & Tobiæ patientia; Abrahæ fides, &c. vt illi primi eſſent Ideæ virtutis, noſque animati videremus quàm altiorem ſanctitatem ſcandere teneamur in teſtamento gratiarum, ad quam ſanè innumeri ſuperuolarunt conſiliorum perfectionis obſeruantiâ, etſi ſub Modio latuerint multi.

QVÆSTIO XI.

An Fides creuerit certitudine.

{ D Bonau diſt. 25 art. 2. q. 3.

88 Aſſero primò, fidem non creſcere in ratione ſua intrinſecæ certitudinis.

Probatvr à D.Bonau. primò, quia pendet à prima veritate, quæ immutabilis eſt.

Secvndo, quia pendet à Diuina præſcientia, & decreto, quæ immutabilia ſunt.

Tertio, quia pendet ex diuinis prædictionibus, quæ ſemper eodem modo ſunt certæ.

Qvarto. Id eſt certius, quod magis ab errore eſt remotum, ſicuti id eſt albius, quod magis à nigro recedit, vt habet Ariſtoteles 3. *Top. cap.* 4. ſed fides antiqua, & noſtra, ſunt æquè remotæ ab omni errore: Ergo.

Asserо ſecundò, fidem creſcere ex parte credentium, ob clariorem inſtructionem, & deuotionem.

Probatvr à D. Bonau. primò. Certius enim eſt, quod pluribus mediis notificatur; ſed myſteria nouo lumine, nouiſque modis ſunt expoſita: Ergo.

Secvndo; quia myſteria Chriſti, quæ futura erant, iam certiora *ex facto* redduntur.

Tertio, quia fides pluribus teſtibus abundat, nempè, qui fidem Catholicam receperunt. Quo argumento mouetur D.Auguſt. *lib. contra epiſt. fundam. cap.* 4. & *lib. de vtilitate credendi, cap.* 14. Quantò magis mouet conſenſus eorum, qui poſt S.Auguſt. venere? Sanè tot homines non ob priuata commoda ad fidem veniebant, ſed ad expoliationes bonorum, ad carceres, ad martyria currebant tot diuites, tot ſapientes, tot Principes, vt arguit S. Iuſtinus *Apol.* 2. *ad Imperatorem*. Inſpice noſtris etiam temporibus tot Heroes, mundi infulas in cilicia, ſuperbaque tecta in humiles cellulas vertentes.

Deinde ſunt teſtimonia præclara tot martyrum, inter tormenta triumphantium, è quibus viri ſapientiſſimi, & ſanctiſſimi, noſtris etiam temporibus in Anglia, & aliis Poli plagis, vnde panditur omne malum, ſectariorum, & Mahumetanorum crudelitate, & incredulitate inductum.

Quartò, tot Regum, Imperatorum, totque florentium in orbe ſapientiâ, ſunt teſtimonia; eorum inquam, qui præclaris conuerſionibus ad fidem venerunt ad hæc vſque tempora. 89

Qvinto, impugnationes, bella, perſecutiones ſuperatæ ab Eccleſia contra hæreticos ſectarios, qui Galliam, Germaniam, Angliam ſanguine irrigarunt, vt Catholicam fidem euerterent: Profectò hi videntur longè Romanorum Cæſarum Paganorum ſæuitias ſuperaſſe.

Sexto, multiplicata miracula ad hæc vſque tempora, etiam in remotiſſimis vltramarinis Indorum: Quo argumento vſus eſt Chriſtus *Matth.* 11. Quod ſi miracula non ſunt, & ſine miraculis ſtat, & creſcit Eccleſia; quod maius eſſe poteſt miraculum? Sic arguit S.Auguſt. 22. *de ciuitate, cap.* 5. Magnum eſſe miraculum, Eccleſiam ad hæc vſque tempora inter innumeras procellas incolumem nauigare.

Septimo, etiam inimici noſtri ſint teſtes *Deuter.* 32. 90
Ioſephus Hebræus *lib.* 18. *antiq. cap.* 9. Imperatores Pagani apud Euſebium *lib.* 4. *Hiſt. cap.* 13. & *lib.* 9. *cap.* 9. & Iuſtinum *Apol.* 2. *ad Imperatorem*.

Octavo, teſtentur ſanguinis characteribus, qui fidem noſtram oppugnarunt. Omitto veteres: Lutherus raptim mortuus: Caluinus à vermibus depaſtus, & alij: Adulphus Rex Suecus contritus in bello. Quod ſi temporibus antiquis hoc erat ad fidem incentiuum, dum videbant Paganos Cæſares peremptos, Arium viſcera fundentem, Iulianum Apſtatam fulminatum, quantò magis nunc id debeat mouere, dum omnes alios, terribili nece è medio repentinè ſublatos, ſpectauimus?

Accedant tot Concilia Sapientum, & Sanctorum, tot prophetarum vaticinia firmata, tot Confeſſorum ardua exantlata, tot mira in Eccleſia patrata, quæ nunc ſumma maieſtate, & potentia præualet: Et acclamatur id Math. 16. *Portæ inferi non præualebunt.* Quàm rectè Richardus Victor. lib. 1. de Trinitate, cap. 2. *Domine, ſi decepti ſumus, tu nos decepiſti*; At Deum non poſſe decipere oſtendi *quæſt.* 4. Eius indefectibilem perpetuitatem oſtendit S.Doct. *in Hexaëm.* & Bouër. *in demonſtr.* 8.

Tandem probat S. Doct. fidem certiorem factam, ſeu dixero fundatiorem, deuotione, quæ fouet fidem. Sanè Eccleſiæ noſtræ deuotionem demiratur Antiqua in Canticis paſſim, vt Patres exponunt. Iam enim Sanctorum exercitus, Martyrum acies, Virginum chori abundant, vt melliflué diſſerit S.Bonau. hîc, & *in ſermonib. Hexaëmer.* maximè 8. & *ſequent.*

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO XII.

An FIDEI *articuli exponendi ſint auctoritate aliqua, quæ ſit infallibilis magiſtra, & quæ ſit.*

91 HÆc quæſtio inſinuat diſputationes grauiſſimas contra ſectarios, qui proprio marte & ſpiritulo inani, inflato tamen, vrgent, omnibus licere Scripturarum, & articulorum fidei interpretationem: Sed de his egi *p.p. Tract. primo, diſp.* 2. *Proœmiali. De Locis Theologicis*, vbi ſummam clauis ſcientiæ poteſtatem ad ſedem Papæ deduxi. Id præclarè demonſtrat S. Doctor *in Apolog. pauper. reſp.* 1. *cap.*1. vbi adducit præceptum *Deut.* 17. confugiendi in dubiis ad Pontificem.

QVÆSTIO XIII.

Quæ ſint notæ veræ Eccleſiæ, apud quam ſtat authoritas exponendi FIDEM.

92 ECCLESIAM ab origine mundi fundatam aſſerit S.Bonauent. *in Pſalm.*61. quem omnes imitantur. Incepiſſe autem magis ab Abel, quàm ab Adam, ediſſerit; quia fuit Abel occiſus in Chriſti figuram; non autem occidit alios, vt Adam. Deinde fuit virgo, Martyr, & Paſtor, ſeu Doctor. Tandem quia truncus non computatur, vt conſtat in conſanguinitatis Arbore. Adde, Abelem incepiſſe multiplicationem: Nam Eccleſia eſt adunatio multorum fidelium. Sanè Cain fuit hæreticus, & odio fidei occidit Abelem. Hoc conſtat ex *Geneſ.* 4. vbi enim habemus: *Dixit Cain ad Abel: Egrediamur foras.* Chaldæus legit: *Dixit Cain: Non eſt Lex, non eſt iudex, nec retributio.* Quam propoſitionem deteſtatus Abel, Cain concitauit.

HÆC ſemper in aliquibus integra permanſit, vt diſcurrit S. Bonauent. *ſerm.*16.*Hexaëmer.* Veræ Notæ Eccleſiæ ſunt præcipuæ, quæ in Symbolo leguntur, dum dicitur: *Credo Vnam, Sanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam.*

93 PRIMA Nota eſt, vt ſit vna. Propter hoc enim (vt obſeruat S. Bonauent. *in cap.*1. *Sap.*) dicitur Cant. 6. *Vna eſt columba mea, perfecta mea.*

Propter hoc, comparatam ait etiam orbi. Ideò *Sap.* 1. dicitur: *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum*, tum vt vnam ſignificet; tum vt perfectionem in orbe; tum vt Catholicam, ideſt vniuerſalem oſtendat, vt aduertit S. Doctor ibi deſcribens alias, è parallelo orbis, Eccleſiæ perfectiones, ſtabilitatem in ſua ſede, *Portæ inferi non præualebunt.* Matth. 16. ſicuti &: *terra in æternum ſtat*, Eccl.1. motum ſphæricum ad bona cœleſtia communicanda: ornamenta nobiliora virtutum in ſtellis; inferiora in herbis, plantis, &c.

CONSIMILIBVS parallelis applicat S. Bonauent. Eccleſiæ nomen Columbæ, ad ea verba Pſalm 67. *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri*, præcipuè verò aucupatur ſimilitudinem è fœcunditate, quâ omnes fideles peperit in toto orbe, vt omnes vnam matrem cognoſcant Chriſti ſponſam, vnam fidem Chriſti confiteantur, vniri in capite Vicario eius Romano Pontifice. Sic docent Irenæus *Lib.*3. *cap.*3. Cyprianus *Lib.*1. *epiſt.*3. & *Lib.*4. *epiſt.*8. Ambroſ. *de obitu Satyri.* Hieron. *epiſt. ad Damaſum*, qui, & in Epitaphio Marcellæ, ſcribit SS. Athanaſium, & eius ſucceſſorem, Petrum Alexandrinum, Epiſcopos, perſecutionem Arianorum, eorumque hæreſes declinantes, ad Romanam ſedem, tanquam Matrem, confugiſſe. Eandem doctrinam tenet Optat: *L.*2.*cont. Parmen.* Auguſtinus *epiſt.*162. Leo *epiſt.*87.

94 EX vna natiuitate per Baptiſmum, vnoque ritu, colligit S. Doctor *in* 4. *diſt.*3. *p.*1. *quæſt.*2. vnam matrem cum Apoſtolo, Epheſ. 4. *Vnus ſpiritus, vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma.* Vnita igitur ſemper in membris Eccleſia Romana fuit, vt oſtendit S.Doctore *in Hexaëmer. ſermone* 22. Hoc egregiè oſtendit S.Doctore *ad cap.*10. *Ioan.* illis verbis Domini Ieſu: *& fiet vnum ouile, & vnus Paſtor.* Hinc Epheſ. 2. *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum:* & Iſa 28. *Ipſe eſt lapis angularis factus in caput anguli vniens duos parietes*, & Iob 38. *Quis demiſit lapidem angularem vnum?* ſibi profectò adſcribi vult Deus hoc opus grande vniendi è tot exteris, diſſitiſque toto orbe gentibus in vnam domum, in vnum ouile. Magnificè ideò Deus hunc Paſtorem promiſit Ezechiel. 34. *Suſcitabo ſuper eos Paſtorem vnum.* Hæc S.Doctor.

95 HINC altiùs exorditur Eccleſiæ noſtræ conſiſtentiam, & tot ſectarum ruinam, argumento, ſumpto è Chriſto, Lucæ 11. *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur:* Nam, vt ait D Hieron. *in Regula Monach. de charitate, & pace*, ex Salluſtio de bello Iugurtino. *Concordia parua res creſcunt; diſcordia maxima dilabuntur.* Quod dictum aſſumpſere tres Rhetorum excelſæ confœderationes, idque ſuis tribus adſcripſere inſignibus, quibus depicti ſunt Hyrcus in vna, in alia Satyrus, in tertia Crux inter faſcias, & hæc tria, catenis collegata, illa pendente inſcriptione, eminent. At Rheti miſeri in hæreſes delapſi, mutuò ſeipſos dilacerantes, eam tantùm ſeruant collegationem, quæ eſt inter hoſtes, & cum Catholicis ſuis perpetuò diſcerpuntur. Id efficit Diabolus in ſectis hæreticorum, quod Academiis effectum eſt Philoſophorum, quæ, in ſectas diuiſæ, miſerrimè ſunt delapſæ, vt aduertit S.Auguſtinus *Lib.*18. *de ciuit. cap.*52. Percurrito hæreticorum ſectas apud Bellarminum *cap.*10. Sectarij, hæretici ſæculi noſtri, in innumeras ſunt ferè ſectas lacerati.

96 AT Romana Eccleſia ſemper ſub capite vno integra, atque adeò incolumis tot ſæcula permanſit. Sic obſeruauit S.Auguſtinus *epiſt.* 162. & *in Pſalm. contra partem Donati* & Leo *epiſt.* 87. & Cyprianus *Lib.*9. *epiſt.*4. & *Lib.*1. *epiſt.*3. Hoc oſtendam etiam *Tract. de Relig. diſp.*1. *quæſt. vlt.*

QVOD verò Caluinus obmurmurat *in pref. ſuarum deſolationum, non Inſtitutionum*, etiam nos in Scholas Thomiſtarum, Scotiſtarum diuidi; dico cum D. Auguſtino *Lib.* 1. *contra Iulianum*, Scholas noſtras non diuidi, quò ad ea, quæ ſunt fidei.

SECVNDA Nota Eccleſiæ eſt, vt ſit Sancta: Multis autem de cauſis eſt Sancta. Primò, quia doctrinam ſanctam docet, quæ nil falſum, nil iniquum continet, vt dicitur Pſalm. 18. *Lex Domini immaculata conuertens animas.* Id verò probat, quia efficax fuit ad animos tot gentium alliciendos, imò pertrahendos, quia viderunt Legis noſtræ ſanctitatem, vt diſcurrit S.Doctor ad hunc Pſalmum.

97 HINC dicitur Vnica columba, vna perfecta, vt S. Doctor ediſſerit *ad cap.*1. *Sapientiæ.* Addit verò *ad Pſalm.*118. *cap.*8. *verſ.*6. & *ad Pſalm.*76. & *in ſermonibus* 8.9. 16. 22. *Hexaëmer.* alias etiam rationes, ob quas Eccleſia dicitur Sancta.

PRIMA, quia innumeris ferè membris ſanctis ſplendet,

ſplendet, quia fundata eſt dignitate perſonæ, & meritorum Chriſti. Ideò hoc fundamento inconcuſſa, vt inferorum portæ atque phalanges non præualeant, hoc Duce optimè conſtituta, veluti caſtrorum acies ordinata, nullis Tartari armis, nullis Tyrannorum viribus cedat. Ideò de ea dictum: *Fundaſti eam ſuper ſtabilitatem ſuam; non inclinabitur in ſæculum ſæculi*, Pſalm. 103. docet S. Auguſtinus; & Petrus *epiſt.* 1. *cap.* 2. vocat Chriſtianos, *Gentem ſanctam, populum acquiſitionis.*

Porrò ſanctitatem noſtrorum Catholicorum, vel etiam Bernardi, Dominici, Franciſci falſi ſunt Luther. *de captiuitate Babyl. cap.* 2. Philip. *in Apol. art.* 5. *&* 27.

At Sectarum aduerſantium turmas, prauis, & impiis erroribus conſpurcatas, ex hominibus ſceleſtiſſimis oriundas inueniemus. Lege Bellarminum *à cap.* 11. Hoſium *in confeſſ. Polon.* Valentiam *in Analyſi*, & alios. Porrò ſanctitatem noſtræ Eccleſiæ oſtendi cum D. Bonauent. *p.p. Tract.* 1. *diſp. prima, &* 2.

98 Tertia Nota Eccleſiæ eſt, vt ſit Catholica, id-eſt vniuerſalis. Obſeruat autem S. Doctor *in Pſal.* 47. & *Pſalm.* 114. eam eſſe vniuerſalem primo tempore, quia ab initio in Adam, vel Abel incipiens, vſque ad finem mundi eſt duratura. Secundo loco, ita vt in vniuerſo mundo ſit propagata. Tertiò quò ad doctrinas, quia vniuerſa neceſſaria ſcienda tradit. Quartò, quò ad perſonas, quia in omni gente diffuſa & propagata eſt.

99 Primo igitur, quò ad durationem per omnia tempora, eſt Vniuerſalis: Nam ab exordio mundi vſque ad Chriſtum; & à Chriſto ad nos vſque deuenit, vt rectè oſtendit S. Doctor *in ſermonibus Hexaëmer.* præcipuè 16. vbi obſeruat illud Chriſti promiſſum: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*: Durauit enim ad hæc vſque tempora perennis in Pontificibus, vt oſtendi *loco cit.* in rationibus, & dogmatibus. E contra verò, Græci, aliique Orientales, & Africani, apud quos florebant Heroes, Concilia, Patres; ſtatim ac diſceſſere à noſtra Eccleſia, lacerati ſunt, diſſipati, diſſiciſſi, conſumpti. Ab vnitate namque Eccleſiæ vniuerſalis deficientes, in ſectas dilacerati euanuêre. Vide S. Doctorem ibi hæc enarrantem.

Perpetuitas Eccleſiæ oſtenſa fuit Lucæ primo. *Regni eius non erit finis*, vt ibi in commentario diſſerit S. Doctor & confirmat illo Dan. 7. *Poteſtas eius æterna, quæ non auferetur, & regnum, quod non corrumpetur.* Idipſum oſtendit S. Doctor *in* 4. *diſt.* 4. *part.* 2. *dub.* 2. ex vlt. Matth. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi.* Vbi aduertit, non eſſe neceſſe Eccleſiæ, vt ſit Catholica, apud om-
100 nes permaneat omnibus temporibus. Hoc argumento ab antiquitate Eccleſiæ vſi ſunt Patres libenter Tertull. *de præſcrip.* Optat. *lib.* 2. *cont. Parmen.* Hilarius *lib.* 6. *de Trin.* Hieronymus *ad Pammach.* & *contra Luciferian.* Auguſtin. *contra epiſt. fund. cap* 4. Igitur cùm noſtra Eccleſia è Chriſto hucuſque durauerit, profectò vera erit Eccleſia. Inueniant Lutherani ſuam Eccleſiam ante annum 1517. Ego noſtram oſtendi *p.p. Tract.* 1. *diſput.* 2.

Deinde Eccleſiam *Catholicam* ab vniuerſitate locorum, & gentium nominat S. Doctor cum Lyrin. ſic enim prædictum erat Pſalm. 2. *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ*, & Pſalm. 71. *Dominabitur à mari, vſque ad mare.* Et Dominus *Lucæ vlt.* ait, prædicandum Euangelium in toto mundo, vbi eruditè S. Doctor *in commentario*, apponit alia teſtimonia ad id confirmandum. Geneſ. 49. *Ipſe erit expectatio gentium.* Iſa 49. *Parum eſt, vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & fæces Iſrael conuertendas. Dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ.* Et Pſalm. 109. *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.* Ideò obſeruat, ibi dici incipiendum à Hieruſalem, & Pſalm. 18. *In omnem terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.*

Idipsum confirmat *ad cap.* 1. *Ioan.* illo: *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* De quo ibi egregiè cum Patribus diſſerit.

Advertit autem *in* 4. *diſt.* 4. *p.* 1. *dub.* 2. *litt.* cum 101
D. Auguſtino *epiſt.* 80. vt ſit Eccleſia Catholica, non eſſe neceſſe, vt ſit in omnibus hominibus totius orbis, ſed vt innoteſcat in omnibus Prouinciis. Neque requiri, vt fiat ſimul, vt etiam aduertit Driedo *Lib.* 4. *cap.* 2. *p.* 2. *de Eccleſ. Dogmatibus.*

Iam verò Eccleſiam noſtram, toto orbe ſparſam oſtendit S. Bonauent. *ſerm.* 16. *Hexaëmer.* & quidem temporibus Irenæi teſtatur ipſe *Lib.* 1. *cap.* 3. Tertullianus ſuo tempore *Lib. cont. Iudæos, cap.* 3. Cyprianus *de vnit. Eccleſ.* Athan. *Lib. de humanitate verbi.* Hieron. & Chryſoſt. *in* 24. *Matth.* Auguſtinus *epiſt.* 78. *&* 80. Theodoretus *Lib. de legibus.* Leo M. *ſerm. de SS. Petro, & Paulo.* Proſper *Lib. de ingratis.* Sed quia vſque ad tempora Gregorij, hoc, aduerſarij concedunt, atque fatentur etiam à tempore Leonis vſque ad Gregorium, latas fuiſſe Leges Canonicas toto orbi, vt ediſſerit S. Doctor. Iam id oſtendere pergit à tempore Gregorij, qui obiit anno 604. vſque ad Adrianum, qui ceſſit anno 795. quod tempus ſublimis Cathedræ vocat S. Doctor; & quidem *ex epiſt.* D. Gregorij ad Epiſcopos orientis, Africæ, Hiſpaniæ, Galliæ, Angliæ, Sciciliæ, hoc colligitur ex Beda, qui vixit circa annum 662. in *cap.* 6. *Canticorum*, Bernardo, qui obiit circa annum 1153. Is enim diſputans coram Rogerio Rege Sciciliæ, hoc aſſerit, vt habetur in eius vita *Lib.* 2. *cap.* 7.

Nostris etiam temporibus non modò in orbe 102
iſto ſunt vbique Catholici, ſed in nouo orbe ad Orientem in Indiis, & Sinis; ad Occidentem in America; ad Septentrionem in Iaponia; ad Meridiem in Braſilia in manicongo. At neque Mahumetanorum ſecta, neque ſectariorum fabulæ per vniuerſum orbem euolarunt; imò verò nunc canæ & muſſitæ reſtringuntur. Viuat igitur Eccleſia noſtra iure, ac meritò *Catholica* acclamata ob fidei perſeuerantiam in omnibus temporibus, ob fidelium in vnum gregem conuenientium vnionem ad charitatem, & communicationem, atque communionem omnibus gentibus, vt ſapienter ediſſerit S. Doctor *ad Pſalm.* 114. vbi Vnam fidem, ſicuti, & vnus eſt Dominus; vnumque Baptiſmum, ſicuti eſt vna Eccleſiæ fides in vniuerſo dilatata, iuxta dictum Apoſtoli *Epheſ.* 4. concludit Seraphicus ibi, & ad Pſalm. 47. *Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Dei noſtri, &c. ſecundùm nomen tuum Deus, ſic & laus tua in fines terræ.*

Itaque pergit *Pſalm.* 115. *ſequenti*, oſtendere, vnam eſſe inter nos fidem, de qua Athanaſ. in Symbol. firmam, perſeuerantem, fideliter integram, & inuiolatam.

Hinc educit Eccleſiæ quartam Notam, vt ſit 103
Apoſtolica, quod latè ediſſerit *ſerm.* 16. *&* 22. *Hexaëmer.* Quo argumento veræ Eccleſiæ nota argumentati ſunt Irenæus *Lib.* 3. *cap.* 3. Tertullianus *Lib. de præſcript.* Euſebius *in hiſt. & Chron.* Hieronymus, & Proſper, qui Chronicum Euſebij continuarunt. Epiph. *hæreſi* 27. qui enumeratis Romanis Pontificibus, tandem concludit: *Et ne quis miretur, quòd tam exactè ſingula recenſemus. Per hæc enim ſemper claritas oſtenditur.*

Digitized by Google

oſtenditur. Optatus *Lib. 2. cont. Parmen.* enumerat Romanos Pontifices à Petro vſque ad Siricium, vt oſtendat, non eſſe Eccleſiam apud Donatiſtas, qui tali ſucceſſione non gaudent. Ideò concludit: *Vos veſtræ Cathedræ originem oſtendite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vendicare.*

Idem præſtat D.Auguſt. *epiſt.165.* & *in pſalm. cont. part. Donat.* & *cont. epiſt. fund. cap.4.* & *cont. epiſt. Manich. cap.4.* teſtatur: *Multa ſunt, quæ me in Eccleſiæ gremio iuſtiſſimè tenent. Tenet conſenſio populorum atque gentium: tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata. Tenet ab ipſa Sede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oues ſuas Dominus poſt Reſurrectionem commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum Sacerdotum ſucceſſio.*

Vt autem hoc argumentum vrgeat; obſeruo ex D.Bonauent. *ſermonibus allegatis*, non poſſe vllo modo Eccleſiam ſtare ſine Paſtoribus, vt docet S. Cyprianus *epiſt.9. Lib.4.* & Hieronymus contra Luciferianos, vt dicitur: *Epheſ.4. Act.20.* Id probat S.Doctor *ad 10. Ioan.* illis verbis: *Ego ſum Paſtor bonus, & cognoſco oues meas: & alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili; & illas oportet me adducere*, ideſt per Apoſtolos, & Paſtores alios: *& fiet vnum ouile, & vnus Paſtor. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum*, Eph. 2. *Ipſe eſt lapis angularis.* Iſa 28. Vide Seraphicum.

104 Religionis eius ſtabilem Monarchiam *Daniel cap.2.* prænunciat: *In diebus regnorum illorum, ſuſcitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, & conſumet vniuerſa Regna hæc: & ipſum ſtabit in æternum.* Pondero Hebræum ſic legere Pagn. וּבְיוֹמֵיהוֹן דִּי מַלְכַיָּא אִנּוּן: *Et in diebus Eorum regum ipſorum*, vbi aduerto, non prædici Meſſiæ regnum temporibus quatuor ſimul regnantium iam præuiſorum, ſed Romanorum monarcharum, quibuscum ſubiectis, ſed in temporali Imperio ſuccedentibus, conregnarent paralleli ſucceſſores in ſede Romana, Chriſti loco, Monarchæ Pontifices: *In diebus eorum Regum ipſorum.* Eſt autem locutio emphatica. Addit: *Non diſſipabitur, & alteri populo regnum eius non tradetur.* Si hæc in perſonam Chriſti caderent; quis ignorat ſceptrum eius diuinum non transferendum ad alienos; At ſpondet, in Eccleſia perpetuò ſucceſſurum in Chriſti ſede Monarcham non externum, ſed Catholicum, in ſede Romana Pontificem. Hic genuinus eſt ſenſus. Ideò de Chriſti Eccleſia hoc vaticinium exponunt communi plauſu Patres. Origen. *hom.30. in Luc.* Hieronym. *in cap.1. Eccleſ.* & 21. *Ezech.* & 27. *Matth.* Auguſt. *tract.51.* & 117. *in Ioan.* & *lib.* 83. 99. Greg. Nyſſ. *de orat.* Epiph. *lib.1. cont. hær. Fin.* Adrianus *cap.10. libri 5. flagell. Iudæorum*, & alij apud Expoſitores. Accinit Iſa 9. *Multiplicabitur eius Imperium.* Eſt ſinè vnum, nec multiplicatur multiplicatis fidelibus, ſed augetur, & extenditur idem. Igitur perſeuerat in ſucceſſione Monarcharum in ſede Romana nunquam interrupta, ſed iurata perpetua in æternum ſeu לְעָלְמַיָּא in ſæcula. Sic Pſalm. 80. *Ponam thronum eius ſicut dies cœli*, ſanè dies dici ſuccedit continuè vſque ad finem mundi.

105 Assvmo Chriſti ſponſionem Matth.16. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*, mox prænunciat oportere ſe occidi, & tertia die reſurgere. Græcus ἐγερθῆναι *excitari.* Ædificium non complet in Petri Pontificatu ſummo, ſed eum promittit, ad lineam hanc fundare perpetuum, vt tale regimen in Petro incipiens, in ſucceſſoribus conſurgat. Suſcitatur verò Imperium cum Chriſto Ioan.21. *Paſce oues meas*, vt notant Patres allati *p.p. tract. 1. diſp. quinta queſt.4.* præcipue Bernardus *lib.3. de conſider. cap.8.*

Igitvr non ſolis quingentis primis annis manſit 106
Eccleſia virgo, vt fingit Caluin. *Lib. 1. Inſt. cap. 1. §.13.* & *lib.4. cap.2. §.3.* ſed hucuſque: Multò minùs verum, quod ait Faius Enchir. *diſp.65. conc.83. & ſeq.* cum Caluino *lib.4.c.2.§.1.* eam ſub primo ſæculo dirutam. Quæro enim ab hoc Prothæo, quid rurſum velit *lib.4. Inſt. cap.9. §.8.* dicens: *Sic priſcas illas Synodos, vt Nicenam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, Chalcedonenſem, ac ſimiles, quæ confutandis erroribus habitæ ſunt, libenter amplectimur, reueremurque vt Sacroſanctas, quantum attinet ad fidei dogmata; nihil enim continent, quàm puram, & natiuam Scripturæ interpretationem, quam Sancti Patres ſpirituali prudentia ad frangendos Religionis hoſtes, qui tunc emerſerant, accommodarunt.*

Qvæ verò Faius latrat è D. Auguſtin. *epiſt.159.* 107
cap.19. quaſi de ruina eccleſiæ conqueratur, conficta ſunt, vt patet legenti, & oſtendit Bouer. *dem.8. art.2.* Sane promiſſa *Matth.16.* cit. & vlt. cap. *Ecce ego vobiſcum ſum, vſque ad conſummationem ſæculi.* Lucæ 22. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Ioan. 14. *Rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum*, hæc ſunt certa ex ore Chriſti.

Illivs æternam ſtabilitatem conclamant SS. Pa- 108
tres, quibuscum confitetur id ipſum ſuprà Caluinus. Sic D. Chryſoſt. *ad cap.2. Iſa.* Baſil. *in cap.8. Iſaia*, Gregor. *lib 9. in Iob, cap.6.* Ambroſius *lib. de Salom. cap.4.* Auguſt. *in Pſalm.47.* Leo M. *ſerm.1.* de SS. Petro, & Paulo.

Magna ratio eſt, quam affert S. Doctor *in Diat. tit. 5. cap. 3.* & *Hexaëmer.* Eſt enim Eccleſia vxor Chriſti. *Oſeæ 2. Apoc. 21. Epheſ. 5.* Eſt autem hoc vinculum inſolubile.

Hinc D. Cyprian. de vnitate Eccleſiæ ait: *Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt, & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.* Cur ergo hi deformatores, non reformatores, libellum repudij dant? Sanè Eccleſia *Catholica*, dicitur propter fidei conſtantiam perpetuam, propter dilectionem maritalem, & Sacramentorum communionem, vt ait S.D. *ad Pſalm.114.*

Bene *can.3.* hæc ſponſa dicit: *Tenui eum, nec dimittam*, vt ait S. Doctor *ad pſalm.118. cap.8. verſ.7.* Hæc latè proſequitur *à ſerm.8. Hexaëmer.* & *ad 9. Lucæ*, vbi varias rationes indefectibilitatis Eccleſiæ
affert, quam ideo comparat firmamento; Quia ſcilicet 109
in firmitate diuinarum nititur ſponſionum. Ità & D. Gregor. *in pſalm.5. Pœnit.* Damaſcenus *orat. de Transfigur.* Promiſit enim Chriſtus, Lucæ 22. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Neque loquitur de eo, vt priuato, ſicuti nugatur Caluin. ſed vt Prælato, vt monet S. Doctor *ad 9. Lucæ.* Ideò addit, vt conuerſus confirmet fratres ſuos, vt notat D. Auguſt. *99. teſtam. queſt.75.*

Alia ratio ſumitur ex immobili Chriſti Doctrina, cuius verba non deficient. Hac nititur Euſeb. Cæſar. *lib. 4. demonſt. Euang.* cap. 19. *Prius enim cœlum, & terra tranſibunt, &c.*

Tertia ratio, quia Veritatis eſt Arca, Columna, & firmamentum, nil enim Veritate firmius, ſtabilius aut certius. Eſt ratio D.Hilarij *lib.7. de Trinit.* Et Hierem. Conſtantinop. *reſp. 1. ad Cruſium.* Sanè dicitur Chriſto, Ioan.17. *ſermo tuus veritas eſt.*

Ecclesia Lunæ comparatur, quia ſemper illuminata à Sole, & dum nobis non apparet lumen, altius illuſtrata eſt deſuper, vt arguit paſſim *in ſermoni-* bus

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

bus Hexaëmer. & cum eo Philo Carpath. ad *id Cant.* & Raban. Maur. *in Eccleſ. lib.9. cap.7.*

Alia ratio ſumitur à D. Bonauent. *in Hexaëmer.* & S. Leone *ſerm. 1. de SS. Apoſtolis Petro, & Paulo.* E meritis Chriſti, & morte in Cruce, qua diabolum deuicit.

Multas alias rationes vide ibi apud S. Doctorem.

110 Magnvm verò eſt argumentum veræ Eccleſiæ hæc Pontificatus perpetuitas, & Religionis, vt diſſerunt Tertullian. *de præſcript. cap. 32.* Optatus contra Donatiſtas *lib.2.* Irenæus *lib.4.*

Hoc argumento litem vicêre Iudæi Hieroſolymi, contra Samaritas apud Alexandrum M. & ſapientes; Et Samaritæ damnati ſunt, vt refert Ioſeph *lib. 13. antiq.cap.6.*

Cvmqve hanc ſucceſſionem habeamus ex *Matth.16.* vt dixi, & notant Sergius Cyprius, qui anno 650. floruit, *epiſt. ad Theodorum P.* Ignat. Conſtantinop. *epiſt. ad Nicolaum*, quæ habetur *act.3. Synodi* 8. Gabriel Patriarcha Alexandriæ *epiſt. ad Clem. VIII.* cum D. Bernardo *lib.3. cap.8. de conſider.* Et è ſuprà dictis, & *p. p. Tract. 1. in qq. Prœmialibus*, Non video quid ad hæc muſſitare audeant Crabrones illi Tartarei.

Iam ergo nobis eſt ordo Pontificum à Petro, vſque ad Clementem X. & aliorum minorum Paſtorum ordinatio ab eis conſequenter legitima, vt oſtendi *p.p. Tract.1. diſp.2.*

Enim verò oſtendant hoſtes ſectarij, vbinam eorum fuerit Eccleſia antè annum 1517. Quo argumento, qua interrogatione hæreticos exagitabant Gregorius Nazianzenus *epiſt.2. ad chelid.* Hieronymus *ad Pammach.* Tertullianus *in præſcript.* Irenæus *Lib.4. cap 4. & cap.45.*

111 At extraordinario modo ſe ordinatos clamant. Hinc igitur nequiſſimi Apoſtolatus arrogatores, Lutherus nimirum, Caluinus, Beza, aliique egregio Apoſtolatu digni ſunt? Sanè cùm à verò Paſtore miſſi non ſint; aliunde aſcenderunt fures, & latrones, vt arguit Chriſtus *Ioan.10.* & exponit de hæreticis S. Bonauent. ibi, & Valentia *p.7. §.25.* Tales eos oſtendit Bou erius *in ſuis Demonſtrationibus.*

Gloriatvr Lutherus in præf. doctrinæ, editæ Lypſiæ, anno 60. Chriſtum primò ab eo vulgatum, & articulos fidei ab Apoſtolorum temporibus ad ſuam vſque diem non eſſe cognitos. O inſanum! Ergo non fuit Eccleſia à tempore Apoſtolorum, aut ſi fuit; ſanè fuit verificatum id Matth.16. *Portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam*, vt oſtendit S. Bonau. *ſerm.16. Hexaëmer.* Vel grex Chriſti derelictus, fuit à Lupis depaſtus primo tempore; ſurrexit verò è Lutheri femore Sacrilego, qui Monachus apoſtata Catharinam Bernenſem, monialem, ſibi deſponſauit. O proles ſacrilega, quæ prodiit! At dicit Caluinus, inuiſibilem fuiſſe Eccleſiam. Equidem Eccleſia eſt adunatio fidelium, eandem fidem profitentium, regimine viſibili regendam, vt habetur *Num.20. Act.20.* alioqui, quo pacto hi Cingari Eccleſias ſuas inſtituunt.

Cætera, quæ ad authoritatem Pontificis, Conciliorum, &c. pertinent, & quæ ſit authoritas Scripturarum, Traditionum, &c. diſſerui *p.p. Tractu primo, diſput.2.*

QVÆSTIO XIV.

Quidnam ſit neceſſariò credendum, neceſſitate medij.

S. Bonauent. *diſt.25.* per tres quæſtiones.
D. Thom. quæſt.2. art 6. & 7.

Dvplex neceſſitas aſſignatur à Theologis, poſt D. Bonauent. hîc, & *in 4. diſt.12. p.2. art.2. quæſt.1.* & *diſt.3. p.1. articulo 1. quæſt.3.* 112

Alia eſt neceſſitas medij; alia præcepti. Neceſſitate medij, ſiue finis, illud eſt neceſſarium, quod è Lege Dei, ordinaria ex inſtitutione, eſt ad ſalutem neceſſarium, adeò vt neque ignorantia ſuppleat, aut excuſet. Neceſſarium ex præcepto eſt, quod exequendum eſt neceſſariò, vbi facultas ſuppetit, & occaſio; non tamen ita, vt ob ignorantiam, vel opportunitatis defectum impediatur ſalutis conſecutio. Aliqua verò ſunt vtroque modo neceſſaria, vt Pœnitentia poſt peccatum, votum Baptiſmi, & fides, vt ait S. Doctor *diſt.3. loco citato.*

Fvisse autem ſemper fidem neceſſariam ad iuſtificationem in adultis, & ad ſalutem, probaui *prima ſecundæ, Tract. 5. diſput. 3. quæſt. 10.* Et conſtat illo Hebr.11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem, &c.* Et Ioan.3. *Qui non credit, iam iudicatus eſt*, vt diſſerit S. Doctor *ad cap.3. Ioan.* Huc ſpectat etiam id, quod dicitur Sap. 9. *Per ſapientiam ſanati ſunt, quicumque placuerunt tibi Domine à principio*, vt indicat S. Doctor ad eum locum, nam per ſapientiam intelligit Doctrinam è reuelatione. Sic & D. Ambroſius *in Primam Tim.3.* per Sapientiam, *Fidem* accipit.

Est Catholica ſententia. Ità D. Bonauent. locis allegatis, & *in Breuiloquij prœmio*, & *Lib.2. Pharetra, cap.23.* vbi multos Sanctos Patres adducit, & *in Diata, tit.5. cap.3. & tit.9. cap.5.* quibus locis id probat Scripturis teſtantibus, fidem eſſe fundamentum ſalutis, vt Matth. 16. *Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam*, nempè ſuper Petri confeſſionem, & fidem Chriſto baſi fundatam. Et *Hebr. 11.* dicitur Subſtantia, ſeu Fundamentum. Et *in Hexaëmer. ſerm.8.* eam comparat firmamento. Probat Rom.10. *Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Heb.11. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum.* Act.15. *Fide purificans corda eorum.* Et *ſerm. 9.* idem proſequitur, firmitatem fidei è multis capitibus probans. Et *ſerm. 10.* eam cœlo comparat, quod eſt cauſa animantium vniuerſalis. 113

Seqvvntvr D.Thom. 2.2. *quæſt.2. art.3.* vbi Thomiſtæ. Magiſter 3. *diſt.23.* vbi Sententiarij. Cano *relect. de Sacram. in genere, p.2. quæſt.2.* Perer. *ad Rom. d.17.* & *cap.2. d.8.* Valentia 2.2. *diſp.1. quæſt.2. p.2.* Sanchez *Lib.2. decal.c.2.* Suarez *de fide, diſp.12. ſect.1. & 2.* Becan. *ſumma p. 2. cap. 12.* & eſt fidei dogma. Neque vel ex hæreticis ferè id negarunt, præter manichæos, & Pelag. vt ait Tannerus *quæſt. 7. num. 28.* Vix vnus Zuingl. *tom.2. art.12.* Socratem, Ariſtidem, Nummam, Camillum, Catones, Scipiones, Senecam, & alios, ſine fide ſaluos ait, & Eraſmus *in Tuſcul. qq.* Ciceronem. 114

At Chriſtus reclamat, Matth. vlt. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Et etiam Concil. Trident. *ſeſſ.6. cap.7.* quod idem ait D. Bonauent. 4. *diſt.3. p.1. art.1. quæſt.3.*

Probatvr à S. Doctore *in Pharetra*, ex Patribus, præſertim

Digitized by Google

præſertim D. Auguſtino *homil. de centum ouibus*: & *Lib.5. com. Iulianum, cap.3. de verbis Apoſtoli, ſerm.1. ſerm.18. & 38. de Tempore; de verbis Domini, ſerm.61.* Chryſoſtomo *homil.62. in Ioan.* Bernardo *epiſt.77. & ſerm. 28. Cant. & ſerm.1. Annunc.* vbi ea etiam aſſignat, quæ ſunt neceſſariò credenda, dicens: *Neceſſe eſt enim primò omnium credere, quòd remiſſionem peccatorum habere non poſſis, niſi per indulgentiam Dei: deinde, quòd nihil prorſus habere queas operis boni, niſi etiam hoc dederit ipſe: poſtremò quòd æternam vitam promereri nullis potes operibus, niſi gratis detur & illa,* ſcilicet gratia, qua promereamur. Vide Fagundez *Lib. 1. cap. 2.* Caſpenſem *diſp.3. ſect.4.* Morandum *quæſt.10.* Tannerum *quæſt.7. dub.2.* Bouer. *demonſt. 2. Symb.* Arragon. *art.3,* Card. Lugo *diſp.12. ſect.2.* qui etiam confutant Vegam *Lib. 6. in Trident. cap. 20.* & Sotum *Lib.2. de natura, & gratia, cap.11.* dicentes, non eſſe neceſſariam fidem de obiecto ſupernaturali, ſed ſupernaturalem tantùm ex parte principij: imò Soto ait, totum hoc præſtari per fidem naturalem; etſi is retractauerit *in 4. diſt. 1. quæſt. 2. art.3. & in fine quarti ſent. in recognitione,* territus à D.Auguſt. *de natura, & gratia.*

Assero igitur, actus fidei, neceſſarios ad ſalutem, eſſe ſupernaturales.

116 Probatvr à D.Bonau. *locis allegatis.* Ex Hebr.11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt; & quia remunerator.* Confirmatur ex PP. allatis & Concilio Trident. *ſeſſ.6. cap.6. & can.3.* Quare eſt de fide.

Obiicies primò id *Rom.1.* vbi de infidelibus dicitur: *Cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt.*

Respondetvr, ſolùm intendi, gentes aliquas potuiſſe cognitione naturali, addito lumine ſupernaturali, venire in cognitionem Dei; ſed noluiſſe.

Obiicies ſecundò. Si ſufficit Baptiſmus in voto: Ergo & pari modo fides.

Respondetvr, negando conſequentiam; nam fides ad naturalem intrinſecam mutationem neceſſaria eſt per ſe diſpoſitio: non ità actus externi, vt Baptiſmus, & confeſſio, vt rectè obſeruat Fagundez, *numero* 13.

117 Qværitvr autem primò: An ante Incarnationem ſuffecerit fides implicita Trinitatis, & Chriſti Domini: Et, num item, poſt Incarnationem vſque ad ſufficientem Euangelij promulgationem. De hoc agit S.Doctor. *3. diſt.25. quæſt.2.*

118 Omnes quidem confitentur, fidem Incarnationis, ſeu fidem de Chriſto neceſſariam, fuiſſe implicitam, ab Adam vſque ad Chriſtum. Ità communiter Theologi *3. diſt.25.* cum D.Bonauent. Albertus *art.1.* Scotus *quæſt.1.* Gabr. *quæſt.1. art.2.* Alenſ. *3. part. quæſt.82. memb.3. art.1.* Richardus *art. 3.* Durandus *quæſt.1.* & alij. Valentia *quæſt.2. p.4.* Soto *Lib. de natura, & gratia, cap.11. & 12.* Cano *Relect. de Sacram. in genere, p.2. concl.1.* Vega *Lib.6. in Trident. cap.20.* D.Thom. *3. p. quæſt.69. art.4.* & *2 2. quæſt.2. art.7.* vbi Thomiſtæ, Sanchez *Lib.2. decal. cap.2. num.7.* Suarez *de fide, diſp.12. ſect.4.* Fagundez *Lib. 1. cap.2. in decal. num.17.* Caſpenſ. *diſp. 3. ſect. 5.* Morandus *quæſt.10. de fide,* Lugo *diſp.12. ſect.4.* Tannerus *quæſt.7. dub.2.* Becan. *cap. 12. quæſt. 2.* Petrus à S. Ioſeph Fulienſis *lib.3. cap.5,* Baſſæus V. *Fides 1. num.6.* Bouer. *loco cit. art.1.*

119 Aliqvi tamen dicunt, neceſſariam fuiſſe explicitam, etiam ante Euangelij promulgationem. Ità Becanus, allegans D. Bonauent. & alios. Alij verò tenent etiam poſt promulgationem Euangelij ſufficere implicitam fidem de Chriſto: Ita Sotus ſuprà, & *in 4. diſt.5. quæſt. vnic. art. 2.* Canus *loco cit. concl.3.* Vega *loco cit.* & videtur D.Thom. *3. p. quæſt.69 art 4. ad 2.* Richardus *art.4. quæſt. 1.* Medina *lib. 4. de recta fide, cap.20.* Maldonat. *Ioan.5. num.25.* Arretinus *3. diſt.25. quæſt. 1. art. 8.* Suarez, Coninch. Lugo, Arriaga, Turrianus, Poncius apud Maſtrium *diſp.6. quæſt.16.*

Alii verò, neceſſariam aiunt talem fidem ad beatitudinem, non tamen ad iuſtificationem. Ità Caietanus *relect. de Sacram. p.2. quæſt.2.* Bannes *2. 2. quæſt.2. art.8.* & quidam alij Thomiſtæ, qui communiter reijciuntur; nam eadem eſt ratio de vtraque. Ideò *Act.10.* dicitur: *Remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius*: & cap.15. *Fide purificans corda eorum*, & c.26. refertur, Paulum miſſum à Deo ad prædicandum, vt remiſſionem peccatorum accipiant per fidem, quæ eſt in Chriſto. Fulienſ. verò ait, non exigi, neceſſitate medij, explicitam de Chriſto fidem.

Vera ſententia eſt, poſt Euangelij promulgationem, neceſſariam eſſe fidem explicitam de Chriſto. Ità cæteri communiter, quibus adde Toletum, *Summa p.p. cap.2.* Lorin. *Act.4.* Molinam *p.p. quæſt.9. punct 4.* & alios apud Maſtrium *loco cit.* Tannerum *num. 46.* qui adducit etiam D Bonau. *3. diſt.25. quæſt.2.* quem allegat etiam Baſſæus *num.7.*

Assero primò, ante Incarnationem vſque ad 120
Euangelij promulgationem, ſufficientem fuiſſe fidem implicitam de Chriſto, non autem explicitam fuiſſe neceſſariam.

Observa cum D. Bonauent. *in corpore.* Implicitè ea credi, quæ non creduntur expreſsè, & in particulari, ſiue in ſeipſis perfectè; ſed tantùm in alio, v.g. cùm quis credit id, quod credit Eccleſia; credit etiam Chriſtum Dominum mortuum, &c. Sic etiam implicitè creditum fuiſſet antiquo tempore, ſi credidiſſent Deum ſaluaturum mundum, ſeu redempturum à peccatis eo modo, quo ſanctæ Eccleſiæ iam reuelatum erat. Hunc modum Becanus ſuprà putat explicitum, & ideò Seraphicum adducit pro ſua ſententia, cùm tamen dicat, ſuffeciſſe fidem implicitam. Pro hac fide expreſſa Dei Liberatoris citatur à Tannero *num 42.* D.Bonauent. *diſt 25. quæſt.2.* cum D. Thom. *art.7. ad 3.* & alij.

Explicite creduntur, quæ in ſe diſtinctè creduntur, vt cùm credis, Meſſiam fuiſſe filium Dei, incarnatum, &c. Debet autem id, quod explicitè creditur, eſſe ſcitum. Porrò illo implicito modo creditum eſſe Chriſtum, ante eius aduentum, docet, & probat S.Bonauent. *Lib.2. Pharetra, cap.23.* ex D. Bernardo *epiſt. 77. ad Hugonem de S. Victore,* vbi ait: *Multi, ante aduentum Saluatoris, Deum omnipotentem timentes, & diligentes ſuæ ſalutis gratiſſimum promiſſorem, ſperantes certiſſimum Redemptorem in hac fide, & expectatione ſaluati ſunt, licèt quando, & qualiter, & quo ordine ſalus repromiſſa fieret, ignorarent.*

Probatvr à D. Bonauent. primò cum Magiſtro 121
ex 4. Act. *Nullum nomen ſub cælo datum aliud eſt hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Similia habentur. *Rom 3. 4. & 5. Galat.2. & 3. Prima Corinth.3.*

Deinde, quia Chriſtus eſt Caput totius Eccleſiæ, vt habetur *Epheſ. primo, & ſequenti.* Prima *Corinth.3. Coloſſ.1.* Ergo influit motum, & ſenſum vitalem omnibus; At non poteſt influere, niſi vnitis ſibi in fide, vt ibi diſſerit Apoſtolus: Ergo.

Tertio, Nullus potuit ſaluari, niſi iuſtificaretur, 122
nec iuſtificari, niſi per gratiam: hæc autem non dabatur, niſi in meritis Redemptoris, qui ideò dicitur: *Agnus occiſus ab origine mundi.* Apoc.13. & aperuiſſe Librum clauſum, *cap.5.* Et Ioan. primo, *Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Ideò Galat. 3. *Scriptura concluſit omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus*, nempè, quia gratia,

Digitized by Google

gratia, & alia dona in fide iſta dabantur. Deinde oſtenditur, ſufficientem fuiſſe fidem implicitam de Chriſto.

PROBATVR primò, exemplo Cornelij *Act.10.* qui dicitur iuſtus, antequam fidem Chriſti diſceret, vt innuit S.Doctor *in littera.*

PROBATVR ſecundò à S.Doct. *in corpore*, & *ad argumenta*, ratione, qua vtitur Fagundez. Nulla res diuina obligat ad credendum; niſi reueletur; ſed ante Euangelij prædicationem, Lex iſta, eiuſque articuli non erant manifeſtati gentibus; imò neque reuelati, niſi perpaucis: Ergo.

133 ADVERTE autem cum D. Bonau.hîc *ad 5.*ante ſufficientem Euangelij propalationem, aliquos famoſos Dei cultores nouiſſe Myſteria Redemptionis, vt teſtatur *Iob* 19. & Sybillæ in lege Naturæ; & in lege Scripta Moyſes, Dauid, & alij, vt obſeruat S.Doct. ad ea verba Lucæ 24. *Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſis, Prophetis, & Pſalmis de me.* Et ad Ioan.5. ad ea verba: *Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit.* Itaque illi expreſsè ſciebant, & credebant Chriſtum. Videtur Magiſter idem indicare de Cornelio, quem indicat S.Doct. *diſt.25. in littera.* Sed *in quæſtione* perſiſtit, habuiſſe tantùm fidem implicitam eos omnes, vſque dum reuelatus eſt Chriſtus, exceptis inſignibus, inter quos non numeratur Cornelius, qui implicitè profectò ſolùm habuit eam fidem, vt indicat S.Auguſt. *quæſt.84. in Leuit.* & *lib. de prædeſt. Sanctorum, cap.7.* Ideò S.Doct. *dub.4.* in fine ait,ea, quæ de fide Cornelij dicuntur, eſſe plana.

134 ASSERO ſecundò, poſt Euangelium promulgatum, neceſſariam eſſe fidem explicitam de Chriſto.

PROBATVR à S.Doct. *ad 3. Ioan.* illis verbis: *Qui autem non credit, iam iudicatus eſt: quia non credidit in nomine vnigeniti filij Dei.* Actorum 4. *In hoc enim ſolo eſt ſalus, & non eſt alind nomen ſub cælo datum, in quo oporteat, nos ſaluos fieri.*

PROBATVR ſecundò à S. Doct. ad illud Ioan.17. *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*, vbi etiam cognitionem SS. Trinitatis explicitam neceſſariam iam eſſe, aduertit inde Seraphicus Rom.3. *Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum.* Galat.2. *Non iuſtificatur homo, niſi per fidem Ieſu Chriſti.*

135 PROBATVR tertiò à S.Doct. ratione, quâ vtitur Fagundez ante *num.* 21. habetur autem hæc ratio *dub.2. litt.* & hîc *fundamento primo*, quia cùm Chriſtus ſit iam notificatus, eſſe Caput Eccleſiæ, & nos ſuis meritis redemiſſe, & noſtram fundaſſe Eccleſiam, meritò debemus eum confiteri, & conſequenter credere explicitè. Ideò *Matth. vltimo* dicitur: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & filij, & Spiritus Sancti.*

CONFIRMATVR à S. Doct. hoc totum ex aliis ſcripturis. Et primò *ad cap.6. Ioan.* ex illo: *Qui credit in me, habet vitam æternam.* Ioan. 14. *Creditis in Deum, & in me credite.* Quæ loca aliis teſtimoniis Scripturæ, & Patrum roborat S.Doct. Eſt autem eximius diſcurſus Chriſti, *Ioan.3.* quem grauiter S.Doct. percurrit ad rem: *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ità exaltari oportet filium hominis: vt omnis, qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Infert, omnes credentes in ſuam Diuinam perſonam incarnatam, exaltatam in cruce, ſaluari à morte, ſicuti ſaluabantur, qui diſtinctim videntes Serpentem Æneum,credebant,& ſperabant à Domino ſalutem. Obſeruat enim S.Doct. parallelos, & aduertit, notari humanitatem, dum dicitur: *Filius hominis:* mortem in cruce, dum dicitur; *Ita exaltari oportet filium hominis:* efficaciam: *vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat, &c.*

PROBATVR à S.Doctore, etiam ex aliis Scripturis. 136
Primò ex illo Lucæ vltimo: *Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas, & dixit eis, quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieroſolyma.* Tunc ſic arguit S. Doct. *in commentario*: Chriſtus datus eſt, vt viam ad cælum aperiat. Ideò dicitur Iſaiæ 12. *Dabo clauem Dauid ſuper humerum eius, & aperiet.* Ideò dicitur Dan.2. *Ipſe reuelat profunda.* Ad hunc autem finem reuelat, vt ipſe cognitus, adoretur. Quare *Apoc.5.* introducitur, vt Agnus, aperire Librum ſigillatum, ex quo Seniores, & Animalia, & Gentes eum expreſsè confeſſi ſunt: *Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere Diuinitatem*, quia ſcilicet aperuit Myſteria, quæ ad eum referuntur, tanquam ad Caput; & ad corpus Eccleſiæ, ex eo comparatum, quod debuit eum agnoſcere, vt principium ſuæ ſalutis, quam, non niſi volentibus, per pœnitentiam, & Baptiſmum diſtribuit, modo ſcilicet conuenienti naturæ liberæ; Non poterant autem in hæc conſentire, niſi agnoſcerent eum, vt principium; quod notat etiam Valentia. Hæc autem conſtipatis Scripturarum teſtimoniis roborat.

In ipſo enim benedicendæ erant omnes gentes. 137
Geneſ.22. Ergo debebant gentes agnoſcere Fontem ſuarum benedictionum. Sic *Geneſ.* 49. dictus eſt: *Ipſe erit expectatio gentium*; At non expectatur, niſi bonum, benè cognitum, Pſal.2. dicitur: *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Igitur debebant gentes, ab eo denominandæ, agnoſcere ſuum Chriſtum Dominum diſtinctè. Et Pſal.116. dicitur: *Laudate eum omnes gentes.* Profectò debebant eum agnoſcere, vt laudarent; nam & *Iſa.49.* dicitur: *Dedi te in lucem gentium.* Et Iſa.2. *Venite, aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius: quia de Sion exibit Lex, & Verbum Domini de Hieruſalem. Et iudicabit gentes &c.* Et cap.62. *Propter Sion non tacebo, donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur. Et videbunt gentes Iuſtum tuum. Non vocaberis vltrà derelicta, &c. Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, dicite filiæ Sion: Ecce Saluator tuus venit: Ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo. Et vocabunt eum, Populus ſanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis: Quæſita ciuitas, & non Derelicta.*

PERGIT Chriſtus: *Vos autem teſtes eſtis omnium.* 138
Ideò Act.1. *Eritis mihi teſtes in Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ*, & ideò ait Petrus, Act.10. *Nos teſtes ſumus omnium, quæ fecit, &c. quem occiderunt ſuſpendentes in ligno. Hunc Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri teſtibus præordinatis, &c. Et præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo Index viuorum, & mortuorum.* Igitur fides noſtra ſpecialiter ſtat in agnitione diſtincta Chriſti Domini.

Hoc ampliùs confirmat S.Doct. *ad cap.3. Ioannis* 139
illis verbis: *Pater diligit Filium, & omnia dedit ei*, vt dicitur Matth.11. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.* Ideò ſubdit: *Qui credit in Filium, habet vitam æternam*, quia, vt dicitur Ioan.17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Habent (inquam) vitam æternam in pignore, & radice, vt dicitur 2. *Corinth.5.* Pergit ibi Ioan. *Qui autem eſt incredulus Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet,*&c.Obſeruat autem S.Doct.vehementiùs

Digitized by Google

hementiùs minari Ioannem, quàm anteà Chriſtum, eos, qui non credunt in filium Dei; nam Chriſtus ſolùm dixit: *Qui non credit, iam iudicatus eſt: quia non credidit in nomine vnigeniti filij Dei.* Mitiùs autem locutus eſt, ne videretur amore ſui loqui. Deinde obſeruat S.Doct. manere Iram omnem Dei; Primò peccatum, ſecundò pœnas, tertiò derelictionem; quartò ſententiam damnationis, vt inferat, eum excludi à gratia, & gloria, qui non credit in filium Dei.

140 PROBAT adhuc S.Bonau. *ſerm.*8. *Hexaemer.* ex illo 1. Ioan.5. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt. Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra: ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres vnum ſunt*; nempè in Spiritu Diuinitas; in Aqua Humanitas; in ſanguine Vita, profuſa in redemptionem. Hæc igitur debent omninò credi; iam enim dixerat: *Omnis qui credit, quoniam Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt.* Et poſtea ſubdit: *Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe. Qui non credit filio, mendacem facit eum.* Ideò aduertit, poni in Symbolo diſtinctè Trinitatem, & Incarnationem.

ALIO etiam argumento vtitur S.Doct. *ſerm.*9. *Hexaemer.* quo vſi ſunt SS. PP. Ambroſius *lib.*1. *offic. cap.*29. Hieron. *in cap.*1. *ad Epheſ.* Gregorius *lib.*7. *epiſt.*47. ſumpto *ex prima Corinth.*3. vbi Chriſtus dicitur Fundamentum Eccleſiæ. Et *Iſaiæ* 28. vbi dicitur (ſicuti & *Eph.*2. 2. *Petri* 2.) Fundamentalis petra angularis; Et ad *Eph.*1. & 5. vbi dicitur Origo noſtræ
141 ſalutis. Sic autem diſcurrit S. Bonauentura: Teſtimonium Fidei ſumendum eſt à Patre, & Verbo, & Spiritu Sancto, vt dicitur prima Ioan.5. *Sanè verbo Domini cæli firmati ſunt.* Pſal.32. nempè cælum Eccleſiæ. Nam totum teſtamentum nouum eſt in declarando Chriſto. Ideò & Pater de cælo teſtimonium perhibet, *Matth.*3. Huius autem fidei Chriſtus eſt Fundamentum, vt dicitur prima Corinth.3. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitum eſt, quòd eſt Chriſtus Ieſus.* Is eſt lapis angularis *Iſa.*28. *prima Petri* 2. *Epheſ.*2. Huic lapidi tota nititur Eccleſia. Igitur oportuit, hunc eſſe maximè diſtinctè creditum. Ideò Apoſtolus *Hebr.*1. ait: *Multifariè Deus olim loquens Patribus in prophetis; nouiſſimè locutus eſt in filio.* Et ſubdit: *Qui cùm ſit ſplendor gloriæ* (ſecundùm ſcilicet deitatem,) *Purgationem peccatorum faciens*, per humanitatem: Propter fidem, & confeſſionem Chriſti occiſi ſunt Martyres, inſudarunt Apoſtoli, &c. Ecquis igitur negabit, neceſſariam eſſe expreſſam fidem Chriſti? Confirmatur è praxi Eccleſiæ, quæ baptizandos interrogat de explicita fide in Chriſtum.

OBIICIES primò contra primum aſſertum, *Hebr.*11. dicitur: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quia remunerator*: Ergo non erat neceſſaria fides Redemptoris.

142 RESPONDET Valentia ex Marſilio 3. *quæſt.*14. *art.*3. Satius dixiſſet ex D.Bonau. *ad primum*, Apoſtolum non recenſêre omnia neceſſaria ad ſalutem, ſed ſolùm aſſerere neceſſarium eſſe, duo illa credere: Quòd *Deus ſit*, & quòd *Remunerator.* Hæc autem recenſet, quia etiam in ſtatu naturæ erant creditu neceſſaria. Neſcio autem, cur Valentià *col.*317. *Aſſertione prima* dicat, In ſtatu naturæ integræ maiores debuiſſe credere Incarnationem Chriſti, & qua ratione per mortem erat redempturus genus humanum; Sanè in ſtatu naturæ integræ non eſt reuelatus Redemptor; nec erat neceſſarius, nec veniſſet filius Dei in mundum, vt ipſe tuetur.

OBIICIES ſecundò. Fides illa ſufficit, quæ ſatis dirigit ad Spem, & Charitatem. Talis eſt fides in Deum Remuneratorem: Ergo.

RESPONDET S.Doct. negando minorem; quia debemus ſperare per merita Chriſti ſalutem, Deumque amare, non modò vt Creatorem; ſed etiam vt Saluatorem.

OBIICIES tertiò. Multi ſaluati ſunt, qui non cog- 143
nouerunt venturum Chriſtum ad mortem pro noſtra ſalute.

RESPONDET S.Doct. omnes implicitè crediḍiſſe Redemptorem, quem in ſuis ſacrificiis exprimebant ſapientiores; reliqui verò expectabant implicitè aliquem venturum per quem ſaluarentur, eſto ignorarent: An filius Dei: An moriturus, &c Et in hoc actu erat implicita fides de Chriſto. Ità Ægidius, quem Caſpenſis *diſp.*3. *ſect.*5. laudat, vt authorem huius modi, cùm tamen ſit Seraphici etiam *in corpore.*

FVIT autem profectò Fides ſupernaturalis, quæ ad finem ſupernaturalem eſt omninò neceſſaria, & ità loquuntur Concilia contra Ripaldam *primo de Ente ſupernaturali, diſp.*19. & 63. qui neſcio, quam fidem latam excogitauit ex humana notitia naturali. Contra eſt enim ſenſus CC. præſertim Tridentini *ſeſſione* 6. Vide Lugum *diſp.*12. *ſect.*1.

OBIICIES quartò. Nullus homo tenetur noſſe, 144
quod ignorant Angeli; ſed ante Incarnationem, Angeli hoc Myſterium ignorabant: Ergo. Maior eſt certa. Minor probatur illo Iſa.63. *Quis eſt iſte, qui venit de Edom?* Eſt enim exclamatio Angelorum, vt ait Gloſſa: Et Epheſ.3. *Vt innoteſcat Principatibus, & Poteſtatibus*, vt exponit Chryſoſt. & Gloſſa ad id Epheſ.3. *Quaſi diſpenſatio Myſterij abſconditi a ſæculis in Deo.*

RESPONDET S. Doct. Angelos omnes agnouiſſe venturum Saluatorem; nam annuntiarunt prophetis Myſteria, præcipuè Iſaiæ. Mira autem ſingularia admirati ſunt, & didicêre. Neque datur ignorantia inuincibilis de his, apud D.Bonauent. & alios.

OBIICIES quintò. Qui adimplebat legem iuxdictamen naturæ, perueniebat ad ſalutem, vt innuit Apoſtolus, Rom.2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt.* Et: *Factores legis iuſtificabuntur*: Sed in lege naturæ, vel ſcripta, non eſt neceſſitas credendi Mediatorem: Ergo.

RESPONDET D.Bonau. legem naturæ ſufficere, 145
adiutam dono gratiæ, & fidei, quæ dictabat implicitè Mediatorem. Ità etiam Vaſquez *diſp.*190. *cap.*15. Fagundez *lib.*1. *Decal. cap.*2. *num.*10. ex D.Auguſt. *lib. de ſpiritu & litt. cap.*27. vbi id, *naturaliter*, ſic exponit, ſine lege ſcriptâ, ſed cum naturali, adiutâ à gratia, quæ legis ſunt, faciunt.

OBIICIES ſextò. Nullus tenetur credere, quod non poteſt diſcere; ſed in lege naturæ non poterat aliquis ediſcere Incarnationem, nec erat vllus docens: Ergo.

RESPONDET S. Doct. fuiſſe aliquos etiam tunc edoctos in hoc myſterio, vt Iob teſtatur *cap.*19. Fuit autem hic ante legem ſcriptam, vt notat Lyra, & etiam Henoch, vt dicitur à D. Iuda, verſ.14. *Prophetauit autem de his ſeptimus ab Adam Henoch, dicens: Ecce venit Dominus in Sanctis millibus ſuis facere iudicium contra omnes, &c.* Vbi Chriſtum Iudicem ait, proptereaque Incarnatum ſupponit.

ASSERO tertiò, eàdem ratione, ante Chriſti ad- 146
uentum, non fuiſſe neceſſariam fidem explicitam Sanctiſſimæ Trinitatis.

PROBATVR à D.Bonau. quia ante Chriſti Incarnationem, vt ſuprà oſtendi, erat ignotus Filius Dei: Ergo & Pater; nam, qui nouit Filium, nouit & Patrem, vt ait Chriſtus. *Ioan.*15. Addit tamen

Digitized by Google

men S.Doct.*quaeſt.*2. aliquos habuiſſe etiam tunc hanc notitiam explicitam, quod aſſerunt de Sybillis, Henoch, Iob, Adamo, & aliis.

Assero quartò; nunc, neceſſitate medij, neceſſariam eſſe cognitionem explicitam Sanctiſſimæ Trinitatis Irà D.Bonau *quaeſt.*3. D.Thom.*art.*8.*q.*2.Valentia *quaeſt.*2.*p.*5. *aſſert.*2. Fagundez *lib.*1. *cap.*2. *num.*24. Becanus *quaeſt.*2.& *quaeſt.*8.*dub.primo*, Caſpenſ. *diſp.*3. *ſect.*5. *num.*3. Mætac. *diſp.*19.*ſect.*2. & alij, quos ſequitur Morand, *quaeſt.*10. contra aliquos dicentes, non eſſe neceſſarium neceſſitate medij, ſed tantùm præcepti, etiam poſt promulgatum Euangelium. Vide Palaum *tom.*1.*tract.*4.*diſp.*1.*p.*9. multos referentem. Cum his eſt & Ful. *lib.*3.*cap.*5.

147 Probatvr à D.Bonau. *in* 4.*diſt.*3.*p.*1.*quaeſt.*2.Eadem fides eſt neceſſaria intrinſecè, quæ extrinſecè cuique intimatur, vt eam expreſſè profiteatur: *Corde enim creditur ad iuſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem*; ſed fides expreſſa Sanctiſſimæ Trinitatis intimatur omnibus expreſſè profitenda in baptiſmo, per formam erutam è *Matth. vlt.* vbi Chriſtus præcipit: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & filij, & Spiritus Sancti.* Infantibus verò intimatur in Patrino, vt nomine eius profiteatur, & poſtea ipſam doceat: Ergo.

Assero quinto, tenere omnes neceſſitate medij credere omnes articulos Fidei implicitè, ità vt quiſque ſit paratus, eos credere, ſi doceatur. Vide Becanum *quaeſt.*4. Valentiam *quaeſt.*2 *p.*6. Imo teneri explicitè aiunt Valentia *loc. cit.* Aragon. *art.*5. Tannerus *n.*51. Præcipuè Baptiſmum, Pœnitentiam, & Euchariſtiam.

QVÆSTIO XV.

Quæ ſint credenda neceſſitate præcepti.

{ D.Bonau quæſt. 3. diſt cit.

148 PRæmitto primò cum Sanchez *lib.*2. *cap.*3. Valentia *diſp.*1. *quaeſt.*2.*p.*3. *in calce*, Azorio *tom.*1. *lib.*8.*cap.*7.*quaeſito* 1. Fideles ea teneri diſcere, quæ debent credere. Hinc vide quàm neceſſaria ſit doctrinæ Chriſtianæ Schola. Ratio eſt. quia eſt medium neceſſarium; *nam fides ex auditu*: Rom 10.

Prælibo ſecundò, Doctores, & Paſtores teneri ſcire non modo articulos; ſed alias etiam Fidei veritates, vt docet D.Thomas *art.*5. D.Bonau. *de* 6. *alis Seraphim*, & *de Eccl. Hierarch.*

Circa quæſtionem, prima opinio eſt, Ruſticis ſatis eſſe articulos fidei implicitè credere, & conſequenter ſcire, nempe credendo, quod credit Eccleſia; ac proinde nullius culpæ reos, ſi Myſterium Trinitatis ignorent. Ità Innocentius *in cap. Firmiter* in fine *de ſumma Trinitate.* Ioan. Andrea *rubr. eo tit. num.*26. Abbas *num.*6. Hoſtienſ.*num.*11.& 18. Imola *num.*11. & 12. Ananies *cap. firmiſſimè*, *num.*7. *de heret.* Bald. *C.de Summa Trinit. in rubr. num.*7 & 8. Zanchinus *de heret.cap.*2. & Roſella *verb. Fides*, dummodò credant, Deum eſſe, & remunerari. Hanc opinionem erroneam proclamant Valentia *quaeſt.*2. *p.*4. Petrus Ledeſma 2. *Tom. ſumme*, *tract.*1.*cap.*2. Sanchez *lib.*2.*cap.*3. Imò eam hæreticam proclamant Bannes 2. 2. *quaeſt.*22. *art.*2. *col.*3. & Eymericus *in* 2. *p. direct. Inq quaeſt.*10. *hereſi* 8. damnatam à Gregorio II. Vide etiam de Lugo *diſp.*13. *ſect.*4. *num.*60. Equidem non credo, eos Doctores locutos de omnibus ruſticis, ſed ſolùm de quibuſdam rudioribus, ferè incapacibus, quales abundant in locis deſertis, vt notat Vaſq. 1 2 *diſp* 121.*cap.*2.

149 Secvnda ſententia eſt, teneri omnes credere omnes articulos Symboli Apoſtolici. Videntur autem niti, quia Sancti Patres dicunt, ideò ab Apoſtolis compoſitum, vt D.Auguſt.*lib.de fide, & Symb.cap.*1.Cyrillus *catech.*5. & hoc ſupponitur in multis decretis, quæ collegit Gratianus *de conſecr. diſt.*4. Ità ſentiunt Gabriel.3. *diſt.*25. *quaeſt. vn.art.*2. Marſil.3.*quaeſt.*14.*art.*3. *concl.*5.Caſtro *lib.*1. *de iuſta heret. punit.cap.*9. Bannes 2.2.*quaeſt.*1.*art.*8. *diſp.*2. Aragon. *eadem quaeſt.*2. *art.*6. Valent. *quaeſt.*2.*p.*3. & *p.*4. Sayr. *in Claui Reg. lib.*2. *cap.*9.*num.*15. Suarez *de fide,diſp.*13.*ſect.*14. quamuis non abſolutè omnes id dicant:Becanus *p.*2.*cap.*12.*n.*8. Bellarm. *in Symbolo*, §. 3. & 5. Laym. *tract.*1.*cap.*9. Caſpenſ. *diſp.*3.*ſect.*6.*num.*40.Tanner. *quaeſt.*7. *dub.*3. Lugo *diſp.*13. *ſect.*4. Fulienſ. *lib.*3. *cap.*5. Morandus *quaeſtione* 10. Fagundez *lib.*1. *cap.*2. *num.*30. Nauar. *lib.*5. *Conſil. tit. de pœn. conſil.*6. *quaeſt.*1. In ſecunda *edit. conſil.*10.*quaeſt.*1. & Azor.*p.*1 *lib.*8.*cap.*6. dicunt, neceſſarium eſſe vel articulos Symboli Apoſtolorum, vel 14. articulorum credere Symbolum, quod dicitur catechiſmus puerorum.

Tertia ſententia eſt, non teneri omnes, articulos 150 Symboli credere explicitè, vt in Catechiſmo puerorum habentur; ſed eos, quos Eccleſia ſolemni ritu celebrat, & diſcendos proponit. Ità Scotus *diſt.*25.*quaeſt.*1. § *ſed poſito.* Richard. *art.*4. *quaeſt.*7. Angel. *verb. fides num* 7. & ibi Syluest. *quaeſt.*3. Tabiena *v. credere*, *q.*3. Michaël Medina *lib.*4. *de recta in Deum fide*, *cap.*6. Albertus 3.*diſt.*25. *art.*6. Durand. *quaeſt.*1. *num* 9. Almain. *quaeſt. vn.* Citatur à Sanchez, à Fagundez, & aliis communiter D.Bonau.*diſt.*25. *quaeſt.*3. ſed immeritò, vt dicam.

Qvarta ſententia eſt, teneri omnes quatuordecim 151 articulos, in Catechiſmo puerorum contentos, credere; quia eos adeò prædicatione, & ſolemnibus expoſitionibus Sancta Eccleſia patefacit, vt nullus prætendere valeat ignorantiam. Eſt ſententia D. Bonau. qui explicat, de quibus articulis loquatur, & refert articulos catechiſmi puerorum; Myſterium Trinitatis, & alios articulos, qui omnes, de Deo ſunt ſeptem; & ſeptem de Chriſto homine, & ad deitatem reducitur effectiuè remiſſio peccatorum, reſurrectio, & glorificatio; at meritoriè ad Chriſtum, qui per Sacramenta, præcipuè Baptiſmi, & Pœnitentiæ iuſtificat; per Euchariſtiam verò principaliter cultus Dei ſuſtinetur. Hæc eſt ſententia etiam D. Thom. *ad prim. Corinth.*11. *lect.*4. Sequuntur Armilla *v.credere, num.*2.Eymer.*p.*1. *direct. Inq quaeſt.*3.ibi Penna *in com.*20.& 2.*p.quaeſt.*10. *com.*35. Tolet. *lib.*4. *ſumme*, *cap.*2. Pet. Ledeſma 2. *Tom. ſumme*, *tract.*1. *cap.*2. Vaſq. *diſp.*121. *cap.*2. Manuel *p. tom.ſumma*, *ſecunda edit. cap.*88. Ludou. Lopez *p.*1. *Inſtruct.cap.*41. Azor.*t.*1.*lib.*8.*cap.*6. *quaeſito* 2. Sanchez, alios referens *lib.*2.*cap.*3.*num.*6.Scotus 3.*diſt.*25.*quaeſt.*1.& 4. *diſt.*5. *quaeſt.*1. & Scotiſtæ, præcipuè Maſtrius *diſp.*6.*quaeſt.*16. *num.*408. Articulos verò quatuordecim, iuxta communem ſententiam Theologorum, expoſui *quaeſt.*8. ſeptem de Diuinitate, & totidem de Humanitate Chriſti, & eius operibus.

Assero cum D.Bonau. primò, non omnes articulos 152 eſſe neceſſitate præcepti credendos, ſed eos tantùm, quos in Symbolo Catechiſmi, & Apoſtolorum proponit, & docet Eccleſia.

Probatvr à S.Doctore, quia Symbolum ad hoc traditur, & compoſitum eſt, vt docent SS.PP. præcipuè D.Auguſt. *ſerm.*130. *de tempore*, & Concilia mox alleganda.

Et Catechiſmus Pij V. declarat. *Quæ primùm Chriſtiani homines tenere debent, illa ſunt, quæ SS. Apoſtoli diuino Spiritu afflati, duodecim Symboli articulis diſtinxerunt.*

Probatvr verò à S. Bonau. non teneri diſtinctiſſimè omnia Symboli ſcire, nam ibi ſunt aliqua,

vt

vt Sanctorum communio, ac multò magis emanatio Spiritus Sancti à Patre, filioque per viam voluntatis; & Filij per intellectum, quæ vix Theologi capiunt; Et ſi hæc omninò diſtinctè ſcire teneremur, pauciſſimi ſaluarentur, quod eſt incredibile.

Igitvr ſufficit explicitè quidem, & expreſsè credere ſeptem Myſteria Deitatis, & ſeptem Humanitatis, ad quæ reducuntur opera Creationis, Iuſtificationis, & Glorificationis, vt concludit S.Doct. *in corpore.* Debent autem media ad Iuſtificationem ſcire, Baptiſmum ſcilicet, Pœnitentiam, adde & Euchariſtiam.

Cætera verò omnia implicitè credere debent, credendo quidquid Sancta Mater credit Eccleſia. Ipſam verò Eccleſiam ſub Pontifice credant Romano coadunatam.

153 Regvla verò S.Doctoris eſt optima, eos articulos eſſe credendos explicitè, quos Sancta Eccleſia in Symbolo exponit, prædicatione aſſerit neceſſarios, & ſolemnitatibus celebrat. Vbi non vult dicere, eos ſolos, qui ſolemnizantur, eſſe credendos, vt ei adſcribunt Valentia, Fagundez, & Caſpenſis, qui inferunt, fore ſic neceſſariò credendum etiam myſterium Circumciſionis, Epiphaniæ, &c. Non enim omnia Myſteria credenda ait, quæ celebrantur feſtiuitatibus; ſed ea, quæ in Symbolo ſunt; maximè quæ frequentiùs traduntur, & exponuntur, vt Incarnatio, Natiuitas, Mors, Reſurrectio, Aſcenſio, &c. Hinc patet, malè etiam Tannerum de S. Doctore locutum *num.*68.

Probatvr tertiò *argumento* 2. *ad oppoſitum* cum *reſponſo*; Sicut ſe habet obedientia, reſpectu præceptorum, & charitas diligendorum; ità fides reſpectu articulorum. Sed non eſt vera obedientia, niſi quis promptus ſit obedire omnibus præceptis, & pro loco, & tempore impoſita recipiat; neque eſt charitas, niſi ſit promptus diligere explicitè Deum, & proximum, cùm ei iniungitur: Ergo & fides non eſt integra, niſi omnia, quæ pro eius ſtatu ſunt neceſſaria, credantur.

154 Assero ſecundò: Sicuti ea, quæ in Symbolo ſunt neceſſariò credenda in ordine ad cognitionem; ità in ordine ad actionem ſunt neceſſariò ſcienda, atque credenda, quæ ſunt neceſſaria ad vitam Chriſtianam exercendam: id patet argumento ſuprà allato.

Hæc autem ſunt, Sacramentum Baptiſmi, neceſſarium ad profitendam fidem, & ad obligationes, Chriſtiano nomini debitas; obeundas: Sacramentum Pœnitentiæ ad medium neceſſarium ſalutis habendum poſt Baptiſmum lapſis lethaliter: Et Euchariſtiam, eò quòd illam tenemur recipere; & eſt præcipuum fidei Sacramentum, quo Dominum Ieſum veneremur.

Qvoad alia Sacramenta, aliqui apud Suarez *diſp.*13. *ſect.*4. cenſent, ea neceſſariò credenda, ſed Suarez *loc. cit.* Sanchez *lib.*2. *cap.*3. & Fagundez *lib.*1. *cap.*2. *num.*40. id negant, quia non ſunt neceſſaria ſimpliciter. Quoad alia tria, aſſerunt hi cum Henriquez *lib.*6. *de Pœnit. cap.*18. Valentia *diſp.*1. *quæſt.*2. *p.*5. Becano *p.*2.*cap.*12.*n.*111. Bannes *quæſt.*2.
155 *art.*8. *diſp.*2. Petro Ledeſmâ *tom.*2. *ſummæ*, *tract.*1. *cap.*2. Eſt autem ſententia D. Bonau. *diſt.*25. *quæſt.*1. *ad* 3. qui ait, reduci hanc notitiam ad articulum Eccleſiæ, & remiſſionis peccatorum: Euchariſtia quidem eſt Sacramentum vnionis, quo Chriſto altè coniungimur: Baptiſmus verò, & Pœnitentia ſunt Sacramenta iuſtificationis; ideò, vt obſeruat S.D. in Symbolo Nicæno dicitur: *Confiteor vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum.*

Addo neceſſariam eſſe etiam fidem Decalogi ad obſeruantiam. Ita Suarez *diſp.*13.*ſect.*4. *num.*11. Fagundez *lib.*1.*cap.*2. *num.*41. Et quoad ſciendum, aſſerunt Sylu. *verb. ſcientia, num. vnico* Angelus ibi *num.*1. Tabiena *ad fin.* Armilla *num.*2. Bannes *quæſt.*2. *art.*8 *diſp.*2. Ledeſma *tom.*1. *ſummæ, tract.*1. *cap.*2. Clauis Reg. *lib.*2. *cap.*9. *num.*30. Sanchez *lib.*2.*cap.*3. *num.*10. Valentia *diſp.*1. *quæſt.*2.*p.*5. Fulienſis *lib.*3.*cap.*3.

Notat autem S.Doct. *ſerm.*2. Decalogi, tria prima præcepta referri ad articulos Deitatis; alios verò ad vnitatem compactam inter homines in charitate.

Probatvr à D.Bonau. *arg.*5. *addito reſponſo*, ratio- 156
ne quâ vtuntur Sanchez, Fagundez, & alij. Id, quod ad obſeruantiam ſimpliciter eſt neceſſarium, non poteſt obſeruari, niſi ſciatur; & ſi eſt ad finem ſupernaturalem, non poteſt ſatis ſciri, niſi fide credatur: Sed præcepta Decalogi ſunt neceſſariò obſeruanda ob finem ſupernaturalem; nec datur de eis ignorantia inuincibilis in his, qui inter Chriſtianos ſunt educati: Ergo. Et quidem de his non dari ignorantiam inuincibilem, aſſerunt cum D.Bonau. D.Thom. 1.*Corinth.*11. *lect.*4. Durand. 3 *diſt.*25. *quæſt.*1. Gabriel *quæſt. vn. art.*2. Manuel. *tom.*1. *ſummæ, ſecunda edit. cap.*88. *num.*4. Ratio S.Bonau. eſt *in corpore*, quia cùm tanta ſit erudientium frequentia, nullus poteſt excuſari, cùm facilè poſſit ediſcere.

Qvod verò dentur aliqui Syluestres, in quibus ſit aliqua ignorantia inuincibilis, concederem ferè Nauarro, Bannes, Ledeſmæ ſuprà, Azorio *lib.*8.*cap.*6. *quæſito* 7. & *cap.*7. *quæſito* 3. & *cap.*8. *quæſito vlt.* Vaſquez *diſp.*121.*cap.*2. Sanchez *lib.*2.*cap.*5.*num.*20. Fagundez *lib.*1.*cap.*2. *num.*67. Sed oppoſitum eſt certius, vt dixi 1.2. *tract.*3.*diſp.*3. *quæſt.*2.

Addo cum D.Bonau. *ad* 5. teneri nos ſcire etiam 157
Orationem Dominicam, quâ ſcire debemus omnia bona à Deo petenda. Id clariùs indicat S Doct. 4. *diſt.*16. *p.*2. *dubiis litt.* & 5.*p. Breuiloq. in fine*, & 5.*p. Centiloq. ſect.*46. & *p.*3. *Stimuli Diuini Amoris, cap.*17. & *in cap.*3. *Regulæ noſtræ* & eſt ſententia D.Aug. *lib. de fide, & operibus, cap.*6. & 9. *lib. de fide, & Symb.* & *in ſerm. in vig. Paſchæ*, & *Pentecoſt.* Hæc præcipiunt Concilia, Brach. II. & Cabil. *cap.*46. relata *de conſecr. diſt.*4.*c.*20. & *ſeq.* Mogunt. *cap.*46. Forolienſe, & Rhem. apud Fagundez *num.*59. Autel. *cap.*10. & 19. Later. ſub Leone *ſeſſ.*9. & Trid. *ſeſſ.*6. *cap.*7. & *ſeſſ.*24. *cap.*4. apud Tannerum *num.*66. Sic & Fulienſis.

Ratio horum Conciliorum, quæ eſt D.Bonauenturæ frequens, & familiaris, eſt, quia hoc eſt ſignaculum Chriſtiani, & ſine hac oratione neſcitur petere, quod eſt neceſſarium ad ſalutem.

Docent verò allata Concilia, debere omnes Symbolum, & orationem Dominicam memoriæ commendare. Et VII. Synodus *can.*7. dicit, non eſſe cenſendum Catholicum, qui Symbolum non ſciat.

Addit S.Doct. *in Confeſſionali, cap.*2. *particula* 9. Confeſſarium debere interrogare pœnitentes, an prædicta ſciant, quoties iure ſuſpicatur: Eſt enim peccatum, hæc neſcire, vt dixi. Ità etiam Bannes *loc. cit.* Azor. *lib.*8.*cap.*8. Sanchez *lib.*2.*cap.*5 *n.*21. Fagundez *n.*68.

Addvnt ex allegatis Conciliis Fagundez, Sanchez, Suarez, & alij apud hos, debere diſci memoriâ etiam verba, & eis, qui pluries moniti nolunt diſcere, abſolutionem ſuſpendendam.

Qværes quo tempore obligare incipiat præcep- 158
tum credendi, & ſciendi ſupradicta Myſteria.

Respondetvr, incipere obligationem in ſeptennio. Ità Suarez *de fide diſp.*13. *ſect.*5. *num.*6. Azor. *T.*1. *lib.*8. *cap.*7. *quæſito.*1. Sanchez *lib.*2. *Decal. cap.*3. *num.*12. cum D.Bonau. hîc *quæſt.*3. vbi eum allegat Fagundez *num.*57. & alij apud hos. Non tenentur tamen ſtatim ſcire, ſed incipere diſcere, & moralem adhibere diligentiam, vt ea diſcant, quæ retuli, & præcepta quinque Eccleſiæ. Hæ ſunt obligationes omnium fidelium.

Digitized by Google

159 Enim verò aduertit S.Doct. *ad* 1. *&* 2. Doctores, & Paſtores debere omnia ſcire, quæ ſunt docenda in Eccleſia: cæteros verò ſcire debere, quæ ſunt ſui ſtatus. Vide etiam Azorium *lib.*2. *cap.*2. *quæſito* 3. Sanchez *num.*11. Fagundez *num.*48. vbi ait, eſſe communem ſententiam, cum D.Thom. *quæſt.*2. *art.*6.

Ideò S. Doct. *diſt.* 25. *quæſt.*1. explicat diuinitus Symbolum, & *ad* 2. ait, multa è Symbolo erui, quæ Theologis ſunt diſcutienda.

In reſponſione verò *ad* 5. diſſerit; cur Symbolo Apoſtolorum alia ſint addita, nempe Nicænum, & Athanaſij; ſcilicet ad hæreſes euellendas. Ideò dicitur: *Credo in vnum Deum*, ad confundendum Mani-
160 chæum, qui duo principia ponebat. Alterum rerum corporearum, ideſt, Deum malum: Alterum bonum, ſpiritualium; ſed hoc retunditur illis verbis: *Creatorem cæli, & terræ, viſibilium omnium, & inuiſibilium.* Ad confutandos verò Arrianos dicitur: *Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia ſæcula, Deum de Deo, Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt.* Ad confutationem verò Macedonij, & Neſtorij, & Eutychis, qui dicebant, Spiritum Sanctum ſeruum; dicitur: *& in vnum Spiritum Sanctum Dominum, & viuificantem, qui ex Patre procedit.* Addidit Eccleſia: *Filioque procedit* ad Græcorum errorem refellendum, Additur: *Qui locutus eſt per prophetas* ad aliquos elidendos, qui dicebant eos locutos, vt phantaſticos. Vide S. Doctorem egregiè diſſerentem, cur variis temporibus adhibeantur hæc Symbola.

Est autem præceptum diuinum hæc ſcire, vt dixi cum D.Bonau. *quæſt. præcedenti*, quia Chriſtus præcepit, Matth. vlt. *Docete omnes gentes, &c.*

QVÆSTIO XVI.

An teneamur Fidem *confiteri, & quando.*

{ D.Thom. quæſt.3. art 2.

161 Fides à nobis exigit officium cordis, & linguæ, vt ait D.Auguſt. *lib. de fide, & Symb. cap.*1. Iam egi de Actibus cordis; nunc de Confeſſione fidei.

Certvm eſt autem de fide, extare præceptum diuinum de non neganda fide. Ità D.Bonauent. *ad* 9. *Lucæ*, quod inde probat: *Qui me erubuerit, & meos ſermones: hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in Maieſtate ſua.* Sequuntur D.Thom. *quæſt.*3. *art.*2. Valentia *quæſt.*3. *p.*2. Fagundez *lib.*1. *cap.*3. Ità docent Concilia, Nicænum *can.*11. *&* 12. Ancyr. totum ferè, & Elibert. *can.*1. *&* 2. vbi teſtantur, innumeros Martyres tormenta, & mortes ob fidei confeſſionem ſubiiſſe, quæ tenemur potiùs ſubire, quàm fidem negare. Ideò dicitur Matth.10. *Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo. Nolite timere eos, qui occidunt corpus*, vt aduertit S.Doct. *in* 3. *diſt.*39. *art.*3. *quæſt.*2. *& ſermone* 18. *de pluribus Martyribus.* Vide Valentiam *quæſt.*3. *p.*1. Fagundez *cap.*3. Tannerum *diſp.*1. *quæſt.*7. *dub.*5. Fulienſem *lib.*3. *cap.*5.

162 Observa, actus virtutis aliquos eſſe ab ipſo habitu productos, & ſunt phyſici; & hoc modo ſoli actus interni ſunt actus Fidei; nam producuntur ab eodem habitu, cuius ſignum eſt, quia reſident in eadem potentia; in qua eſt habitus. Secundò, aliqui ſunt actus virtutis tantùm moraliter, quia habent laudem ob obiecto formali Virtutis, & in illud, tanquam in finem, ordinantur, & hoc modo Confeſſio etiam exterior fidei eſt actus virtutis fidei. Probatur: nam ordinatur ad eundem finem, & idem obiectum, vt habetur 2. Corinth.4. *Habentes eundem ſpiritum fidei, credimus, propter quod & loquimur.* Hinc poteſt dici Confeſſio fidei ad diuerſas virtutes pertinere; puta ad Religionem, quatenus parit Deo honorem: & ad fortitudinem quatenus ob imminens periculum, poteſt eſſe ardua, vt docet S.Doct. *de Dono fortitudinis.*

Confessio igitur Fidei obligat in duobus caſibus. Primò, quando alioqui ſubtraheretur Deo debitus cultus. Secundò, ſi ſubtraheretur populo grauis vtilitas ſpiritualis. 163

Probatvr à D. Thom. *ad primum.* Tunc actus Virtutis alicuius eſt neceſſarius, quando neceſſarius eſt ad finem charitatis erga Deum, vel proximum. Sed in illis duobus caſibus confeſſio fidei eſt neceſſaria ad charitatis finem. Ergo. Maior probatur, nam finis cuiuſlibet virtutis ordinatur ad charitatem. Minor probatur; nam, cùm poteſt quis honori Dei, vel ſaluti proximi conſulere, & non vult, non cenſetur prouidere charitati. Adde tempora, à Concilio Tridentino aſſignata pro fidei profeſſione. Vide Fagundez *lib.*1. *cap.*4. Baſſæum *verb. fides* 2. *num.*5.

Qvæstio ergo prima eſt: An in aliquo caſu poſſit quis negare fidelem ſe eſſe. Dupliciter autem poteſt hoc negari. Primò ne credatur, ſe eſſe Chriſtianum, vel Catholicum ab iis, qui hoc nomine intelligunt nationem prauam aliquam & odibilem; & hoc ſenſu non eſt peccatum negare, ſe Catholicum, vel Chriſtianum, per quem intelligitur aliquis talis prauæ nationis. Exempla affert Valentia: Vide illum. Secundò verò modo negare ſe Chriſtianum rectè intelligenti, non licet. Ita communiter Doctores omnes cum D.Bonau. 3. *diſt.*25. *&* 6. *p. Breuil. cap.*8. D.Thom. 2.2. *quæſt.*3. *art.*2. vbi Caietanus, Aragon. & alij Thomiſtæ; Azor *lib.*8. *cap.*27. Suarez *diſp.*4. *ſect.* 1. Sanchez *lib.* 2. *cap.*5. Becanus *p.* 2. *cap* 9. *n.*30. & alij apud Fagundez *lib.*1. *cap.*3. Tanner. *loc. cit.* 164

Probatvr à S.Doct. allegatis locis, & *ad* 22. *Lucæ*, & 19. *Ioannis* ex culpa Petri, qui timore mortis negauit Chriſtum, & grauiter peccauit, vt fatentur Patres, præcipuè, allati ab eo, Chryſoſt. *homil.*82. Auguſt. *tract.*113. Gregorius *homil.*21. *in Euangelia.*

Deinde dubitatur: An, qui à Tyranno interrogatur de fide in odium eius, poſſit tacere, vel diuertere. 165

D.Thom. *quæſt.*2. *art.*2. negat, quoties eo ſilentio, vel reſponſo poſſet exiſtimari, non habere fidem. Eum ſequuntur alij. Fundamentum ſumitur ex cap. *Nolite timere* 11. quæſt.3. Videtur D. Bonau. *ad* 12. *Lucæ* ad ea verba: *Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus.* Et affert id 1. Machab.2. *A verbis viri peccatoris ne timueritis. Vos confortamini, & viriliter agite in Lege.*

Alii dicunt, poſſe tacere, vel diuertere. Ità Aragon. *quæſt.*3. *art.*2. Roder. *cap.*119. *Summæ.*

Alii aſſerunt, teneri clarè confiteri, ſi ſit perſona grauis, vt Epiſcopus, vel Doctor. Ità Valentia *diſp.*1. *quæſt.*3. Sanchez *lib.*2. *cap.*4.

Alii dicunt, teneri, ſi à Tyranno publicè interrogetur. Ità Valentia *loc. cit.* Azor. *cap.*27. *quæſito* 1. Tanner. *num.*120. Aragon. *quæſt.*3. *art.*2. Bannes *q.*3. *art.*2. & alij apud Fagundez *cap.*5. Ratio eſt; quia tunc detrahitur Dei honori, ſi non confitearis. Hoc videtur innuere S.Doct. *ſerm.*18. *Martyrum.* Accinit Fulienſ.

166 Qværitvr tertiò. An per actus externos fictos falſæ religionis, liceat fidem veram occultare, puta genua Idolo flectendo.

Adrianvs

ADRIANVS *in* 4. *Tract. de Baptiſmo, quæſt.*1. *art.*1. *ad* 5. ait, licere vrgente grauiſſima cauſa. Adducit D.Hieronymum 2. *ad Galat.* & *epiſt.*89. *ad Auguſt.* vbi docet, Apoſtolos cauta ſimulatione exercuiſſe cæremonias legis, iam mortiferas.

PROBAT primò *ex* 1. *Reg.*5. vbi Naaman petiit ab Eliſeo: *Hoc autem ſolùm eſt, de quo depreceris Dominum pro ſeruo tuo, quando ingreditur Dominus meus templum Remmon, vt adoret, & illo innitente ſuper manum meam; ſi adorauero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, vt ignoſcat mihi Dominus ſeruo ſuo pro hac re*, cui reſpondit Eliſæus: *Vade in pace*, ſignificans id licitum.

SECVNDO *ex* 4. *Reg.*10. exemplo Iehu, qui finxit ſe velle ſacrificare Baal, vt ad muſcipulam ſacerdotes Baal traheret, & videtur laudari à Deo: *Studioſè egiſti, quod rectum erat, & placebat in oculis meis.* Hoc exemplum adduxit D.Bonau. 3. *diſt.* 38. *quæſt.*1. *ad* 3. vbi ait; ſimulationem Iehu fingentis, ſe velle adorare Baal, non eſſe mendacium, ſed ſimulationem cautelæ. Propter hæc verba trahunt aliqui Seraphicum ad opinionem Adriani. At S. Doct. non eximit Iehu à peccato contra fidem.

167 Vera igitur ſententia eſt, non licere: Videtur D.Bonau. 4. *diſt.*33. *dub.*8. *litt.* & *loc. cit. Breuil.* eſt D. Thom. *quæſt.*3. *art.* 2. vbi Caietanus, Valentia *quæſt.*3. *p.*2. *dub.* 4. & alij Interpretes, Alenſ. 3. *p. quæſt.*183. *membr.* 2. D. Antonin. 2. *p. tit.*22. *cap.*6. Sylueſt. *verb. fides, quæſt.*5. Armil. ibi *num.*9. Ang. *verbo Infidelitas, num.*8. Nauar. *cap.*11. *num.*23. Toletus *lib.*4. *ſummæ, cap.*2. Vaſquez *diſp.*182. *cap.*5. Suarez de fide *diſp.*14. *ſect.*4. & *lib.*9. *de leg. cap.*17. & *in defenſione fidei, lib.*6. *cap.*9. Becanus 2.*p. ſummæ, cap.* 9. *quæſt.*5. & alij communiter Fagundez *lib.*1. *cap.*6. Caſpenſ. *diſp.*3. *ſect.*7. *num.*61. Tanner. *quæſt.*7. *diſp.* 5. Morand. *quæſt.* 11. Sanchez *lib.*2. *cap.*4. *num.*14. qui oppoſitam ſententiam erroris damnant. Et quia in ea inuoluunt Seraphicum, afferam alia loca, quibus hanc ſecundam tenet abſolutè. Primus eſt *prima parte Centil. ſect.*26. vbi vult, committi abſolutè Idolatriam genuflectendo, vel thus euaporando ad Idolum. Idem docet *ad caput* 15. *Sap.* in ea verba: *Digni ſunt morte, qui ſpem habent in talibus.*

168 Probatur primò ex illo 1. Cor.10. *Nolo vos fieri ſocios dæmoniorum: non poteſtis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum.* Idem colligitur ex *capite* 10.

Probatur ratione D. Bonau. quia cultus externus continet intrinſecè ſuperſtitioſum cultum, quia inſtitutus eſt ad vſum religioſum.

Ad D. Hieronymum reſpondetur, illas cæremonias fuiſſe ad veri Dei cultum, neque fuerant adhuc declaratæ noxiæ. Vide *Tract. de Legibus, diſput. penultima.*

Ad exemplum Iehu reſpondetur cum D. Bonauent. *loc. cit.* D. Auguſt. *lib. cont. Mendacium*, & D. Thoma 2.2. *quæſt.*3. *art.*1. non excuſari Iehu à mendacio, vel ſimulatione religionis. Ideò non ſic laudatur: *Studioſè locutus es.* Sed: *egiſti*, occidendo filios Achab. Vide Vaſquez *num.*70. Tanner.104 Fulienſem *loc.cit.*

Igitur ſolùm, quoad cautelam directam ad cultum, & obedientiam Dei, excuſatur, non quoad præciſum mendacium, & ſimulationem.

Quoad Naaman reſpondetur, eum petiiſſe ſolùm, vt obſequium politicum domino ſuo exhiberet, vt explicant Abul. *quæſt.*20. Caietanus, Lyra, & Burgenſ. *ibi.* Deinde, eſto petiiſſet Idolum colere externo cultu. Reſpondet Valentia, & Fagundez; Eliſæum non conſenſiſſe, ſed ſolum dixiſſe: *Vade in pace*, quod potuit eſſe etiam reprobantis ſenſum.

Faciliùs reſpondeo, eum petiiſſe, vt Eliſæus oraret pro eo ob peccatum ingrediendi in Meſquitam 169
Remmon, de quo oportuit, vt fuerit correptus ab Eliſæo, nec profecerit. Ideo ait: *Vade in pace*, quaſi dicat: Quoniam non eſt ſpes emendationis; orabo pro te: *Vade.* Profectò Eliſæus eum idolatram monuerat de hoc cultu ſuperſtitioſo; Cur enim aliter conſcientia punctus diceret ipſi, vt oraret pro ſe de hoc peccato? Igitur propheta non retractat, ſed ſolùm dimittit; ſicut dimittitur pauper, cui non vis dare eleemoſynam: *Vade in pace*: Eſt enim oratio, ſpiritualis eleemoſyna.

Ex dictis habetur, neque poſſe adhiberi veſtes ex- 170
primentes cultum ſuperſtitioſum, quæ ſunt ſignum Sectæ (etſi Fulienſ. nutet.) Quoad veſtes verò ſignificantes tantùm politicè falſam ſectam, vt eſt pileus flauus Hebræorum, variæ ſunt opiniones. Aliqui aſſerunt; alij negant. Vide Fagundez *cap.*7. vbi decem authores pro affirmatiua refert, nempè licere; & totidem pro negatiua. Veſtes verò, quæ ſolum vſum gentis ſignificant, non ſunt vetitæ. Licet etiam ad hæreticorum Fana, ad conciones confutandas, ire. Vide Valentiam *quæſt.*3. *p.*2. Azor. *cap.*27. *quæſito* 5. Tanner. *num.*123. Non tamen, vbi præſumitur cultus, vt in Anglia, ex *Decreto.* Pauli V.

QVÆSTIO XVII.

An liceat de FIDE *diſputare, & quando.*

CERTVM eſt, licitam eſſe diſputationem de fide, 171
vt omnes concedunt cum D.Bonau. *in* 4. *diſt.*11. *dub.*1. vbi ait; licere diſputationem de rebus fidei ad defenſionem, ſic enim & SS. PP. diſputarunt, & *Act.*6. & 7. Stephanus: & *Act.*9. Paulus cum Iudæis.

ILLICITVM verò ait, diſputare, vt rationibus, & argumentis aſſequatur aliquid ſupra rationem, vel vt experiatur fidem ſatis editam, arguendo. Ità etiam D.Thom. *quæſt.*10. *art.*7. Bannes ibi, Sanchez *lib.*2. *cap.*10. Becan. *cap.*15. *quæſt.*7. Suarez *diſp.*20. *ſect.*1. Fagundez *lib.*1. *cap.*8. Non erit tamen illicitum illi, cui nondum ſatis propoſita eſt fides. Ità Suarez, Sanchez, Fagundez, & Valentia *diſp.*1. *quæſt.*4. *p.*1.

OBSERVA, Laïcis vetitum eſſe diſputare de fide, 172
decreto Alexandri, *cap. quicumque* §. *Inhibemus, &c.* & definitur: *Qui contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur*, vbi intelliguntur etiam docti Laïci, vt dicunt communiter Doctores, è quibus quatuordecim afferuntur à Fagundez *cap.*8. licèt Caietanus, & Bannes 2.2. *quæſt.*10. *art.*7. Petrus Ledeſma 2. *Tom. tract.*1. *cap.*5. doctos excludant, quia etiam Albertus Pighius Comes, & Ioannes Echius, & Henricus VIII. Rex Angliæ, cùm erat Catholicus, contra Lutherum diſputarunt, & fuere laudati; Addit Fulienſis *lib.*3. *cap.*6. id licere Laïco erudito, ſi neceſſitas vel magna vtilitas adſit.

QVÆSTIO XVIII.

An FIDES *ſit in Intellectu.*

{ D.Bonau. d.23. art 1. q.2.
D.Thom. quæſt 4. art.2.

EST apud omnes Theologos certiſſima aſſertio, 173
Fidem eſſe in intellectu, tanquam ſubiecto proximo, vt aduertit Valentia *quæſt.*6. *p.* 2. Caſpenſis *diſp.*4. *ſect.*1. Tanner. *diſp.*1. *quæſt.*6. *num.*8.

Digitized by Google

Seraphicvs perſcrutans acutiùs fidei naturam, & actus, non ſtatim concedit, Fidem in intellectu ſolo exiſtere.

Ponit igitur tres opiniones de hac re.

Prima eſt, fidem eſſe in intellectu ſpeculatiuo. Ità D.Thomas *quaſt.4.art.2.* & Tanner. *diſp.1.quaſt.6. dub.2.*

Probatvr primò. Intellectus ſpeculatiuus eſt ille, qui tendit in verum, ſub ratione veri: At fides facit credere articulos ſub ratione veri, non quia boni, ità enim credit quis damnationem malorum; ſicut glorificationem bonorum.

Probatvr ſecundò. Diuerſarum virtutum ſunt diuerſa obiecta, ſed Charitas, quæ eſt virtus, diuerſa à fide, vt ait Apoſtolus *prima Corinth.*13. tendit in Deum, vt bonum: Ergo fides non tendit in eum ſub hac ratione boni, tendit autem ſub ratione primæ veritatis dicentis, & reuelantis, vt oſtendi *quaſt.2.* Ergo Fides reſpicit ſuum obiectum, vt verum, ſed hoc eſt intellectus ſpeculatiuus: Ergo.

174 Alia eſt ſententia, quæ aſſerit, fidem eſſe in Intellectu, non definiens: an ſpeculatiuo, vel practico, & hæc eſt communis. Alia dicit eſſe in Intellectu eminenter: Ità vterque Caiet. & Arag hîc, Valent *quaſt.4. p.2.* Suar. *tom.1. de Relig. lib.1. cap.2.*

Probatvr prior opinio à S.Doct. in fundamentis ex D.Auguſt. *cap.2. de prædeſt. Sanctorum*; vbi ait: *Credere, eſt cogitare cum aſſenſione.* Hanc eſſe fidem ait: *Tract.40. in Ioan. & ſerm.14. de verb. Apoſt. & 4. de ciui. cap.20.*

Deinde id probat ex Gloſſa *ad Rom.10.* quæ eſt S.Gregorij *lib.1.* exponens enim illa verba: *Fides ex auditu* ait: *Dat intellectam, dum de auditis mentem illuſtrat.* Sic Cyrill. *lib.11. Ioan.cap.16.* & Cyril. Hier. *Cat.5.*

Probatvr tertiò à S.Doct. Virtutes Theologicæ ſunt ad reformandam imaginem quoad potentias, Cognitiuam, & Affectiuam: Sed affectiua reformatur quoad concupiſcibilem à charitate, & quoad iraſcibilem à Fide: Ergo fides perficit cognitiuam.

Probatvr quartò. In eadem facultate eſt virtus gratuita, & dos illi ſuccedens in patria. Sed viſio, quæ ſuccedit fidei eſt in potentia cognitiua, vt patet: Ergo & Fides.

Probatvr à S.Doct. quintò. In ea potentia animæ eſt virtus, tanquam in ſubiecto, circa cuius actum explicat, & tollit difficultatem in operando; habitus enim in ea potentia collocatur, ad cuius opus habilitat, ſed per fidem captiuatur intellectus in obſequium Chriſti: Ergo fides expedit actum ipſius potentiæ intellectiuæ.

175 Tertia opinio eſt, Fidem eſſe in intellectu Practico.

Obſeruat autem S.Doct. ex Ariſtotele 2. *de anima, cap. de mouent, et.49.* Intellectum ſpeculatiuum extenſione fieri practicum. Contingit autem tripliciter intellectum extendi, vel per coniunctionem cum affectione, à qua inclinatur. Vel per coniunctionem ſui cum affectione, ad quam inclinat. Vel per coniunctionem ſui ad operationem, quam dirigit: Omnibus autem his modis contingit, fidem poni in intellectu extenſo, ſiue practico, ſecundum varios ipſius fidei ſtatus. Nam fides ſimpliciter dicta, ſiue ſit formata, ſiue informis, quæ facit hominem credere Deo in his, quæ non videt, eſt in ipſo intellectu in quantum inclinatur ab ipſa voluntate; non enim crederet, niſi vellet. Fides autem formata, qua quis credit in Deum, eſt in ipſo intellectu, in quantum inclinat affectum. Ad hoc enim vt quis credat in Deum per fidem formatam, oportet vt in ipſum amando tendat, ſecundùm quod habetur *in littera.* Fides autem perfecta, in quantum operans per dilectionem, eſt in intellectu, quatenùs, mediante affectu, dirigit opus.

Ratio autem prima eſt ex Ariſtotele, & Tullio, dicentibus, Virtutes eſſe in intelligentia practica.

Secvnda ratio eſt. Habitus, circa quem eſt laus, aut vituperatio, eſt voluntarius: Sed circa fidem eſt laus: Ergo.

Vltima opinio eſt, fidem eſſe in potentia cognitiua materialiter; in affectiua verò formaliter, quia ratio formalis virtutis eſt facere laudabilem actum. Virtus enim definitur à D. Auguſt. de moribus Eccleſiæ, cap.15. *Eſt amor ordinatus.* Hæc eſt ſententia Hugonis *lib. de Sacramentis.* 176

Secvndo probatur à S.Doct. Nulla virtus eſt in potentia ſimpliciter, quæ poſſit cogi; ſed potentia cognitiua poteſt cogi: Ergo.

Tertio probatur. In illa potentia eſt virtus formaliter, quæ eſt principium actus, & operationis, illi virtuti debitæ; ſed nullus aſſentit veritati non viſæ, niſi quia vult: Ergo ſi principium actus videndi eſt à voluntate, erit fides in ea formaliter.

Observat S.Doct. ad veritatem enucleandam; Virtutem eſſe habitum, ſecundùm quem conſiſtit laus, & meritum; ſicut habitus malus, & culpa, ſecundùm quæ conſiſtit vituperatio, vt docent omnes Morales. Quò fit, vt in ea potentia ſit ponenda, quæ eſt principium primi operis laudabilis; hæc autem potentia eſt liberum arbitrium. Enim verò neceſſe eſt, habitum in eo ſubiecto poni, in quo eſt difficultas ad actus; hæc autem eſt potentia intellectiua, reſpectu fidei, quæ ordinat ad captiuandum intellectum in obſequium Chriſti, ad aſſentiendum primæ veritati, & hoc pacto eſt in intellectu ſpeculatiuo; ſed quoniam intellectus inclinatur ad credendum ipſi veritati primæ non ſecundùm ſuum iudicium; ſed ſecundùm voluntatis imperium; ideò fides non reſpicit intellectum ſecundùm eſſe purè ſpeculatiuum; ſed prout extenſus ab affectu inclinatur. Et quoniam ipſum velle credere, eſt eſſentiale fidei; hinc eſt quod habitus ille reſpicit etiam affectum. 177

Vt autem hæc percipiantur, diſcutiendæ ſunt aliquæ doctrinæ & quæſtiones. Primò diſcutienda eſt illa quæſtio: An omnis fidei aſſenſus neceſſariò à voluntate dependeat.

Nominales enim, quos ſequuntur aliqui Recentiores, id negant. 178

Secunda verò ſententia eſt D. Bonau. hîc, quem ſequuntur Thomiſtæ, affirmans, primum aſſenſum fidei pendere à voluntate, imperante explicitè; ſequentes verò actus eſſe à voluntate non renuente, ſed virtualiter volente liberè. Videtur etiam Scoti 3. *diſt.25. quaſt.2.*

Hoc autem ità ſenſiſſe D.Bonauenturam conſtat è *corpore quaſtionis*, vbi habitum fidei in intellectu ponit ad remouendas intellectus difficultates; voluntate mouente, quo fit, vt remotis difficultatibus, & intellectu captiuato, non ſit neceſſaria voluntas explicita.

Probatvr verò hæc dependentia à D. Bonau. ex D. Auguſt. ſuprà, alludente ad id Rom.10. *Corde creditur ad iuſtitiam.* Idem è D.Auguſt. mox probabo.

Addit S.Doct. ad hoc confirmandum *ſerm.1. de pluribus Martyribus*, id Act.15. *Fide purificans corda.* Probatur verò ab eo ibi, & in *hac quaſt. arg. vltimo*, quia obiectum obſcurè, & in Ænigmate propoſitum, quale eſt obiectum fidei, non eſt ſufficiens ad determinandum intellectum, non adhuc conuictum; neque intellectus eſt ſui determinatiuus, cùm non ſit 179

potentia

Digitized by Google

potentia libera: Ergo eget extrinſeco voluntatis imperio determinantis ad credendum, quod nón videt, ſed eſt ei obſcurum, vt obſeruat etiam Scotus ſuprà, Maſtrius *diſp.6.quæſt.8.num.*137.& Coninch. *diſp.*13. *dub.*4. qui hac ratione vtuntur.

180 Probatvr tertiò à S.Doct. *fundamento* 2. *& argumento* 4. *ad oppoſitum*, vbi affert illud D. Auguſt. effatum, Tract.26. in Ioan. *Multa poteſt facere homo, non volens; credere autem non poteſt, niſi volens*; Quæ in corpore componit: Id, quod eſt diſpoſitio virtutis ad ſupernaturalia dona, & gratiam, ac meritum, eſt à voluntate: Talis eſt actus fidei, per eius enim actum diſponuntur peccatores ad iuſtitiam, dum excitati diuinâ gratiâ, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes, vera eſſe, quæ reuelata ſunt, vt ait Concilium Trident. *ſeſſ.6. cap.6.* Maior probatur; nam cùm talia ſint laudabilia, ſunt à potentia capaci laudis, quæ eſt libera; hæc enim eſt obiectum laudis, quatenus liberè operatur actus ſtudioſos. Eadem habet D. Auguſt. *de ſpir. & litt. cap.*31.

Confirmatvr ex Concilio Arauſ. *cap.*5. vbi docet, affectum credendi, eſſe initium fidei, quo in eum credimus, qui iuſtificat impium: Ratio eſt, vt ait D.Bonau. *in corpore*, quia, cùm dirigat ad opus ſupernaturale iuſtificationis de congruo, vt docuit S.Doct. 1. *diſt.*41. *quæſt.*1. & *in* 4. *diſt.*15. *p.*1. *quæſt.*5. etiam mediatè ad meritum debet eſſe à voluntate; non enim Deus iuſtificauit te, ſine te. Idem colligitur è Concil. Trid. *ſeſſ.6. cap.*5. *&* 6.

181 Deinde dico, regulariter loquendo, voluntatem in aſſenſu fidei determinare intellectum, non ſolùm ad exercitium, ſed etiam quoad ſpecificationem actus. Eſt ſententia S.Bonau. hîc, & communis apud Coninch. *cit.* Aretinum 3. *diſt.* 25. *quæſt.* 2. Poncium *diſp.*27. *quæſt.*2. Maſtrium *diſp* 6. *num.*239. Tannerum *num.*9. Albertinum *T.*1. *princ.*3. *coroll.*5. Bouërium *dem.*2. *Symb. art.*6.

Probatvr à S. Doct. *in corpore*, & *argumento vltimo*, Quia regulariter non mouentur homines ad credendum articulis, vt determinentur ad ſpeciem actus circa id, quod credunt de diuina veritate; aliqui enim credunt Paſtoribus, vel parentibus docentibus, quod motiuum non ſufficit ad ſpecificationem actus. Dixi *regulariter*, quia poſſunt motiua authoritatis, reuelationiſque adeò conſtare, vt non egeat ex imperio voluntatis determinari ad ſpecificationem explicitè, ſed ſolum ad exercitium, cùm adhuc non ſit tantæ euidentiæ, vt cogat ad exercitium.

182 Dico tertiò, fidelem, in fide iam fundatum, non egere in ſingulis actibus imperio voluntatis, vt aſſentiatur, ſed ſolùm, vt applicetur ad cogitandum de rebus fidei. Ità Suarez *diſp.6. ſect.*7. & hoc ſæpè experimur; niſi dicas cum Arriaga *diſp.7. ſect.*1. ſolùm faciliorem inuenire voluntatem in intellectu obedientiam; ſemper tamen imperare.

Obiicies. Voluntas non verſatur circa verum, atque adeò ſpectat ad intellectum, ſeipſum determinare circa proprium obiectum.

Respondetvr, motiua credibilitatis non eſſe talia, vt abſolutam vim determinandi habeant, ſed ſolùm dictant, prudenter eis aſſentiendum; ſpectat verò ad voluntatem imperare, vt obſequatur; & in hoc conſentiunt etiam aduerſarij, qui ad aſſenſum fidei exigunt ſaltem non contranitentiam voluntatis. Requiritur ergo imperium voluntatis extrinſecus, inducens intellectum. Multi enim repellunt fidem, vt dicitur *Act.*13. nec nolens credit quiſquam, vt ait D.Auguſt. *de ſpir. & litt. cit.*31. & *tract.*26. *in Ioan.* notans id: *Credere non poterant*, & *lib.*1. *ad Simpl. quæſt.*2. *& contra.* 2. *epiſt. Pel. cap.*19. Cyrill. Hier. *Procat.* Chryſoſt. *homil.*34. *in cap.*13. *ad Hebr.* & D.Gaudentius Brixiæ Epiſcopus *tract.6. Exodi.*

Hinc oritur quæſtio: An pia credulitatis affectio ſit à fide; & ideò reſideat etiam in voluntate; an detur ad id alius in ea habitus, ad actus fidei imperandos. 183

Scotvs *in* 3. *diſt.*25. *quæſt.*2. cum aſſeclis ſuæ Scholæ videtur negare, requiri aliquem habitum, maximè ſupernaturalem, ſed ſufficere imperium naturale voluntatis, quia cognito vero ſupernaturali, poteſt voluntas mouere intellectum, habitu inſtructum.

Secvnda ſententia oppoſita eſt, requiri aliquem habitum. Sed hi diuiduntur. Aliqui enim volunt, hunc habitum eſſe virtutem obedientiæ: Alij ſtudioſitatem: Alij dicunt eſſe peculiarem habitum, ad hos actus inclinantem. Ità Suarez, Arriaga, Coninch. & cæteri Recentiores.

Sententia D.Bonau. eſt, habitum fidei hoc ipſum præſtare. Ità *in vltimo argumento*, & *in corpore* Alenſ.3.*p. quæſt.*66. *memb.*8.

Svpponere debemus, affectum illum voluntatis ad credendum, eſſe ſupernaturalem. Ità declarat Concil. Arauſ. 2. *can.*2. 5. *&* 6. vbi definit, pium credulitatis affectum, quem initium fidei vocat, eſſe donum gratiæ Dei. Et quamuis *can.*5. loquatur de primo actu conuerſorum ad fidem; tamen in *can.*6. loquitur de omnibus; quatenus ad omnes actus virtutum docet prærequiri voluntatem gratuitam, ac requiri auxilium præueniens, in ordine ad iuſtificationem, & meritum. Et idipſum definit C. Trident. *ſeſſ.6. cap.6.* vbi docet, hominem ex gratia Dei liberè moueri ad fidem. Neque Scotus renuit, ſed ſolum ait, per actum naturalem imperij voluntatis poſſe ſe applicare ad conſiderandum in materia fidei, & poſtea per habitum infuſum exercêre actum credendi, ſine alia motione voluntatis, vt obſeruat Maſtrius *diſp.6. num.*265. Idem nobiſcum ait C. Tol.4. *cap.*53. relatum à Gratian. *cap. de Iudæis, diſt.*45. 184

Cvr autem hæc pia credendi affectio debeat eſſe ſupernaturalis, probatur à D. Bonau. *in* 2. *diſt.*28. *art.*2. *quæſt.*1. *fundamento* 3. Diſpoſitio debet proportionari formæ, ad quam diſponit: eſt enim diſpoſitio aliquo modo cauſa formæ. Cùm igitur fides ſit diſpoſitio ad gratiam, & ſanctitatem, quatenus libera eſt, ex Concilio Trident. *ſeſſ.6. cap.6. &* 7. neque ſit libera formaliter, niſi ex voluntatis imperio; ſequitur, imperium voluntatis naturale, non eſſe diſpoſitionem proportionatam.

Dico igitur, Fidei habitum dare virtutem voluntati, vt imperet ſuos actus intellectui. 185

Probatvr à S.Doct. ex D. Auguſt. *loc. cit.* Hugone *lib.*1. *de Sacram p.*10. *cap.*2. Confirmat ex definitione fidei lata Hebr.11. *Eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*, vbi ponitur *ſubſtantia*, ſeu fundamentum verificum, ſpectans ad intellectum; & *rerum ſperandarum*, ad quod requiritur affectio.

Probatvr ſecundo, quia nullus habitus eſt virtus, niſi rectificet voluntatem: Ergo neque fides. Confirmatur à S. Doct. nam etiam prophetia illuminat intellectum ad diuina, neque tamen eſt virtus; quia ad eam illuminationem non cooperatur voluntas.

Obiicies cum Vulpe *diſput.*33. *art.*4. Maſtrio *diſp.6. num.*278. Non poteſt habitus operari extra potentiam, in qua inhæret, nec pluribus potentiis inhærere; At fides eſt in intellectu: Ergo non poteſt eſſe etiam in voluntate, aut in ſolo exiſtens intellectu,

Digitized by Google

operari etiam in voluntate. Confirmatur, quia fides reſpicit Deum; at habitus ille, quo voluntati imperat, eſt actus ipſe creatus fidei, ſeu honeſtas eius, vnde non poteſt eſſe à virtute Theologica.

Hoc argumentum benè vidit, atque reſoluit S.Bonau. hîc. Reſpondet igitur, liberum arbitrium complecti appetitum, & rationem, vt docet D. Auguſt. 12. *de Trinit. cap.*8. & ideò non eſt inconueniens, quod quælibet virtus, quæ reponitur in vna iſtarum potentiarum, reponatur in libero abitrio, ſecundùm quod virtus eſt, & principium meriti.

186 Similiter. Nullum eſt inconueniens, ponere, vnum habitum eſſe in ratione, & voluntate; ita vt vnam illarum potentiarum reſpiciat, quantum ad actum materialem: alteram, quoad formalem. Sic habitus ſcientiæ, quoad retentionem ſpecierum, reſpicit memoriam; & quod facilitatem conuerſionis, ſpectat ad intelligentiam, & tamen eſt vnus ſimplex habitus, Quamuis enim potentiæ diſtinctæ ſint; non tamen realiter, ſed formaliter, & continuantur in vno ſubiecto, ratione cuius poteſt eſſe in eis vnitas proprietatis, ſicut vna ſanitas ponitur in multis membris corporis interiùs; & vna honeſtas in multis exteriùs. Ex his elicit generalem regulam de ſubiecto virtutis cuiuſcumque, vel vitij. Similiter fides, in quantum eſt virtus meritoria, eſt in libero arbitrio; tamen in quantum eſt habitus, reddens potentiam facilem, ponenda eſt in potentia cognitiua, vt docet Hugo. Ideò à D. Auguſt. dicitur: *Amor ordinatus.* Ex his totius quæſtionis nodus ſoluitur. Collige ex dictis, mentiri Caluinum 3. *Inſtit. cap.* 2. Fidem eſſe meram notitiam: Exigitur enim etiam aſſenſus. Vide Bouërium *loc citato.*

QVÆSTIO XIX.

An Fides *perficiatur per* Charitatem, *tanquam per formam.*

D.Bonau diſt.23.art.2.q 5.
& diſt.36. quæſt.6.
D.Thom. quæſt.4. art.3.

187 Omnes Theologi *in 3. diſt.*23. cum Magiſtro ibi, hoc effato conſentiunt, Fidem, aliaſque Virtutes à charitate formari; non quidem, vt charitas ſit forma fidei, aut eſſentialis, vt anima homini; vel accidentalis, vt albedo Olori; hoc enim falſum eſt, vt aduertit S. Doct. *argumento* 4. *p.*1. *addita ſolutione.* Ex his enim, quæ ſunt diuerſi generis, non fit vnum per eſſentiam: Fides autem, & Charitas ſunt diuerſæ virtutes, vt habet Apoſtolus prima Corinth.13. *Manent fides, Spes, Charitas, tria hæc.* Igitur non poteſt eſſe, vt charitas informet eſſentialiter Fidem: Neque accidentaliter, vt oſtendit S.Doct. *ad* 5. nam fides, etiam informis, eſt virtus, abſtracta etiam charitate, & quamuis adueniente charitate, & gratia ornetur, veluti colores à luce (vt ait S. Doct. *in corpore*) tamen non inhæret ipſi fidei, quæ non eſt ſubiectum accidentium, cùm ſit merum accidens, & habeat ſecum ſuas potentias, & virtutes, atque accidentia; ſed aduenit gratia, ſicuti pluuia terræ aridæ. Igitur charitas dicitur forma fidei metaphoricè tantùm. Vide etiam Valentiam *diſp.*1. *quæſt.*4. *p.*3. Hanc quæſtionem tractabo rurſus *diſp.*8 *quæſt.*8.

188 Assero, fidem à charitate formari, ideſt, perfici in ordine ad meritum. Dirigit enim rectè actum ſuum ad vltimum finem.

Probatvr à S.Bonau. primò *in* 2. *diſt.*27. *quæſt.*2. ex prima Corinth.13. *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil ſum.*

Deinde *in* 3. *diſt.*23. *dub.*2. *& art.*2. *quæſt.*1. *ad argumenta, & diſt.*24. *art.*2. *quæſt.*2. *ad arg.* ex ſecundo Iacobi. *Fides ſine operibus mortua eſt.* Et Opuſc. *de ſeptem donis. De dono Intellectus, cap.*1. ex illo Galat.5. *In Chriſto Ieſu, neque Circumciſio aliquid valet: ſed Fides, quæ per charitatem operatur.*

Probatvr ſecundò hîc rationibus S.Doct. Prima eſt. Certum eſt, per omne peccatum mortale non amitti fidem, vt oſtendam *quæſt. ſequenti* definitum. Ergo manet fides informis, ideſt ſine ea perfectione, quâ fides perficiebatur ad merendum: Ergo reſtitutus in gratia, rurſus habet fidem formatam.

Secvnda: Magis accedit fides ad gratiam, & charitatem, quàm natura; Sed natura per gratiam perficitur; Ergo multò magis fides. 189

Tertia ratio eſt: Plus conuenit habitus infuſus cum gratiâ, quæ eſt infuſa, quàm habitus acquiſiti; ſed habitus acquiſiti per aduentum gratiæ informantur, quod patet, quia in eorum vſu, & exercitio, homo meretur: Ergo multò magis habitus fidei informis formatur per ipſam gratiam ſuperuenientem.

Qvarta ratio: Non minùs viuificantur habitus infuſi, qui remanent in delinquente, quàm merita in iuſtificatione: Sed hæc mortificata reuiuiſcunt: Ergo & illi.

Qvinta ratio: Nihil eſt aliud, habitum viuum eſſe, quàm per illum vitam æternam mereri poſſe: ſed fides informis adueniente charitate habet omne, quod neceſſarium eſt ad meritum: Ergo, ſi actus eius eſt meritorius ad vitam æternam, ſignum eſt, habitum eſſe formatum. Quod autem habeat omne, quod neceſſarium eſt ad meritum; clarum eſt, cùm ipſum opus de ſe ſit bonum, & rectum, & à charitate imperatum. Vnde D.Auguſt.15. *de Trinitate, cap.*18. loquens de charitate ait: *Quantum bonum eſt, ſine quo ad æternam vitam neminem bona tanta perducunt,* hoc eſt fides, & alia, de quibus ibi Auguſt. aſſeruit, ea ſine charitate nihil valere, vt ait Apoſtolus ſuprà. 190

Sexta ratio: Omne illud, quod dicitur eſſe mortuum è ſolo defectu, ſeu è ſola abſentia alicuius, illo ſuperueniente viuificatur; ſed fides informis dicitur mortua ob ſolum defectum gratiæ, & operationis fructuoſæ: Ergo ipſis ſuperuenientibus reuiuiſcit: Sed, cùm reuiuiſcit, formatur: Ergo fides informis poteſt fieri formata; & hoc eſt, quod habetur in Gloſſa ſuper illud Iacobi 2. *Fides ſine operibus mortua eſt.* Reuiuiſcit ex operibus fides: Ergo ex operibus habet vitam, & formam.

Igitvr formatio fidei à gratia, & charitate, dicit perfectionem duplicem ſuperuenientem. Prima in ordine ad opera meritoria facienda. Secunda, quia fidei actus per imperium charitatis refertur ad vltimum finem, hoc eſt, quatenus credit aliquis propter Deum, vt ſummum bonum, pertinet actus fidei ad eandem ſpecie rectitudinem, ad quam ipſa charitas, ac proinde eſt eiuſdem ſpeciei, cuius eſt charitas ipſa, cum hoc tamen diſcrimine, quòd rectitudo hæc eſt eſſentialis ipſi charitati; at fidei aduenit tanquam perfectio extrinſeca, ſicuti lux aduenit coloribus, eoſque lucidos, venuſtoſque reddit, & ornatos; & ſicut Lux cum coloribus non facit vnum compoſitum per eſſentiam, ſed per ordinationem quandam; ſic neque ex fide informi, & gratia, fit vnum per ſe, ſed per quandam ordinationem, & relationem ad Deum. Hæc S. Bonau. cum D.Thom. *quæſt.*4. *art.*3. quos explicat Valentia *quæſt.*4. *p.*3. 191

Obiicies

Digitized by Google

192 Obiicies primò. Oppoſitorum eadem eſt ratio: Sed vitium, & peccatum non poteſt eſſe formatum: Ergo nec virtus oppoſita poteſt eſſe informis, atque adeò, nec formari.

Respondet primò. S.Doct. non eſſe in hoc parem oppoſitionem; nam formatio eſt bonum, quod pluribus indiget, vt fiat, quàm deformatio, quæ eſt imperfectio. Ideò non ſequitur, quòd, ſi peccatum non poteſt formari; neque virtus poſſit deficere, & reddi informis.

Respondet ſecundò, peccatum dupliciter accipi: abſtractè, & concretè. Si abſtractè accipiatur, impoſſibile eſt, quod poſſit formari, cùm ſit mera malitia; ſi autem accipiatur concretè, vt dicatur aliquis actus virtutis deformatus à fine; cùm quis, v.g. abſtinet ob inanem gloriam, ipſa abſtinentia fit ei culpa; & hoc modo, ratione actus ſubſtrati, vel habitus, poteſt rectificari à gratia, ſi propter Deum abſtineat. Hoc modo dicimus, virtutem formatam, fieri informem, ratione videlicet habitûs ſubſtrati, quoniam indifferens eſt ad ſtatum culpæ, & gratiæ; imò ſi eſt actus abſtinentiæ, eſt naturâ ſuâ bonus, & ſtudioſus.

193 Obiicies ſecundò. Nullum opus mortuum poteſt fieri viuum; fides ſine gratia eſt mortua, *ex 2. Iacobi:* Ergo. Maior probatur; nam opus factum in peccato, non viuificatur per gratiam.

Respondet S.Doct. actum mortuum non eſſe capacem vitæ, quia iam tranſiit, nec manet in aliqua radice; at fides in peccatore manet, licèt informis; ideò poteſt viuificari, venuſtari, & adornari per gratiam aduenientem; ſicuti redeunt ad præmium merita mortificata.

Obiicies tertiò. Nullum accidens poteſt alterari: fides informis eſt accidens: Ergo non poteſt alterari; ſed quod ex informi formatur, alteratur: Ergo.

Respondet S.Doct. accidens non alterari formaliter, ſed alterari ſubiectum, & ratione ſubiecti etiam accidens; vt cùm color illuminatur in pariete.

Obiicies quartò. Ex his, quæ ſunt genere diuerſa, non poteſt fieri vnum per eſſentiam; ſed fides formata dicit habitum vnum per eſſentiam: Ergo impoſſibile eſt, eam conſtare etiam ex gratia ſanctificante, quæ eſt genere diuerſa.

194 Respondet S.Doct. ex fide, & gratia non fieri vnum formale, ſed per ordinationem; ſicuti cùm dico, colorem illuminatum, dico duo, per modum tamen vnius, propter hoc, quia ordinatur ad vnum actum, nempè ad mouendum Viſum; ſic & fides, & gratia dicunt vnum, quatenus ordinantur ad opus meritorium.

Obiicies quintò. Fides informis per aduentum gratiæ tranſmutatur ſolùm accidentaliter: ergo ſi per aduentum gratiæ efficitur formata, accidit fidei, vt ſit formata; Si ergo nullum genus accidit ſpeciei; fides non eſt ſpecies virtutis propriæ dictæ: Sed hoc eſt falſum: Ergo & illud, ex quo ſequitur, videlicet, quòd habitus fidei informis, per aduentum gratiæ formetur.

Respondet S. Doct. tranſmutationem accidentalem in genere naturæ, poſſe eſſe eſſentialem in genere moris, vt patet in actibus, qui per mutationem alicuius circumſtantiæ accidentalis mutant eſſe mora-
195 le virtutis, aut vitij. Igitur & fidei, licèt accidat, prout eſt habitus, eſſe formatam gratiâ, vel ſine ea; tamen eſt ei neceſſarium, & intrinſecum in ordine ad meritum acquirendum, ſeu, vt eſt principium meriti: Præterea ipſa fides informis, etiam gratiâ circumſcriptâ, eſt habitus virtutis, ideò non poteſt inferri, quod fides non ſit ſub proprio genere virtutis.

Obiicies ſextò. Sicut infunditur anima in corpus; ità & gratia in animam; ſed adueniens anima ſecum fert ſuas potentias: ergo & gratia ſuos habitus virtutum: ergo & fidem formatam: Ergo fides formata non eſt eadem cum illa, quæ prius erat in anima: ergo non informatur aliqua fides, quæ præexiſteret informis.

Respondet S. Doct. negando paritatem; nam virtutes non ſunt Potentiæ gratiæ, per quas operetur, ſed differunt realiter, vt oſtendit *in 2. diſt.27.quæſt.2.* neque venit gratia in animam, ſicut anima in corpus cum ſuis potentiis; tunc enim recedente gratia, re-
cederent & virtutes, quod eſt hæreticum. Aliam por- 196
rò ſimilitudinem aptiorem dat S.Doct. Sicut pluuia rigans terram facit germinare herbam, hac verò æſtu areſcente, iterum rediens pluuia non facit germinare herbam illam; ſed germinatam facit vireſcere; ſic & gratia fert ſecum Virtutes, illis autem areſcentibus ardore peccati mortalis, ruſus rediens pluuia gratiæ, non reproducit virtutes infuſas; ſed eas virore perfundit. Quod autem Seminaria virtutum ſint in anima, probat S.Doct. ex D.Auguſt. & Bernardo. Igitur charitas exornat virtutes, datquè eis virorem ad fructificandum. Sic enim dicitur fides viua, quia floret, & fructificat merita, & ſine charitate eſt ſine floribus, fondibus, & ità dicitur mortua, etiamſi in radice vireat, ad modum, quo plantæ in hyeme dicuntur mortuæ, vt docet S.Bonau. quem imitatur Caſpenſ. *diſp.4.ſect.2.* eadem ſimilitudine vtitur D.Gregorius *6. Moral. cap.*8. apud D.Bonau. *ſerm.3. Dom.23. poſt Pentecoſt.*

QVÆSTIO XX.

An certum ſit, Fidem *ſine* Charitate *manere.*

EX dictis liquet, manere Fidem ſine Charitate. Id 197
verò altiùs probandum contra hæreticos ſectarios, qui diſtinctionem illam *fidei formatæ, & informis*, ſubſannant, vt Lutherus, & eius aſſeclæ.

Definitvm eſt autem in C. Trident. *ſeſſ. 6. cap.15.* & *can.28.* veram fidem Theologicam in peccatore manere informem.

Probatvr primò à D.Bonau. *ad 12. Ioannis* illis verbis: *Verumtamen, & ex Principibus multi crediderunt in eum: ſed non confitebantur; dilexerunt enim magis gloriam hominum, quàm gloriam Dei.*

Obſervat autem S. Doct. eos habuiſſe veram fidem, ſed propter timorem dimiſiſſe confeſſionem debitam. Addit verò, non habuiſſe hos perfectam fidem, quæ exigit etiam neceſſariam confeſſionem. Ita D.Auguſt. *tract.54.*

Respondent aduerſi, non habuiſſe iſtos veram fidem; ſed notitiam imperfectam quandam.

Contra; quia in eodem capite, ſæpè eadem 198
phraſi vtitur, & ſemper veram fidem intelligit: *Multi propter illum abibant, & credebant in Ieſum. Cùm tanta ſigna feciſſet, non credebant in eum: vt ſermo Iſaiæ impleretur: Domine, quis credidit auditui noſtro,* quem locum Iſaiæ allegat Paulus *Rom.10.* de fide iuſtificante: *Ego veni: vt omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat.* Ioan.12.

Dicitvr verò fides horum non recta, quia factis negabant, quod corde credebant. Ideo eis dixit cap.5.

Quomodo

Digitized by Google

Quomodo poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis? Vt exponit cum D.Auguſt. *ſerm.3. poſt Pentec. Dom.23.*

PROBATVR ſecundò à D.Bonau. 3. *diſt.25. dub.4.* ex 13. primæ ad Corinth. *Etſi habuero omnem fidem, ità vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.*

RESPONDENT aliqui, loqui Apoſtolum de fide ſignorum.

199 CONTRA: Nam fides ſignorum eſt effectus fidei Chriſtianæ, vt dicitur Marci vltimo: *Qui crediderit, ſaluus erit. Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur, In nomine meo dæmonia eiicent, &c.* Et cap.11. ad Hebr. loquens de fide, ex qua iuſtus viuit, recenſet ſigna: *Sancti per fidem vicerunt regna, &c. obturauerunt ora Leonum, extinxerunt impetum ignis*, vt latè diſcurrit S.Doct. *ſerm.1. de pluribus Martyribus.* Ideo enim (ait) S.Bonau. ob eandem fidem *alij diſtenti ſunt, ſecti ſunt*, &c. nempe Martyres, ob fidem Chriſtianam, ſeu Theologicam. Igitur fides ſignorum eſt fides Chriſtiana excellens. Ideo ait Apoſtolus: *Etſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, &c.*

200 ID latiùs explicat S.Doct. ad ea verba, Lucæ 17. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, diceretis huic arbori Moro: eradicare, & transplantare in mare: & obediet vobis.* Quòd autem ea ſit fides Theologica iuſtificans, probat S. Doct. nam cùm Chriſtus hortaretur ad opera pietatis, charitatis, &c. quorum operum radix eſt fides, cumque ad ea opera diſcipuli, infirmos ſe faterentur, nempe ad remittendas ſemper iniurias; dixerunt: *Adauge nobis fidem*, petunt autem fidem, tanquam donum primarium, quam Apoſtolus *Hebr.11.* definit: *Eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, &c.* Et: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Et quæ etiam ad ſigna extenditur: *Sancti per fidem vicerunt regna, obturauerunt ora Leonum, &c.*

TANDEM concludit Apoſtolus: *Manent fides, ſpes, Charitas, tria hæc*: vbi concludit, ſe agere de fide Theologica, quæ eſt eadem cum fide ſignorum, vt notat D.Bonau. *in 3. diſt.36. quæſt. quinta.* Et clariùs in Diæta *tit.5. cap.1.* & cum eo Bouëtius *demonſtr.2. Symb.2. art.3.* è D.Auguſt. *lib.1. de Bapt. cap.8.* & *de fide, & oper. cap.4.* Hier. in Matth. *lib.2.cap.13.* Chryſoſt. *ſerm. de Ana bem.* Anſelm. *in cap.13.* hîc Cypr. *de vnit. Eccl.* Baſil. *Reg. breu. cap.179.*

RESPONDENT ſecundò, Apoſtolum loqui, ducto argumento ab impoſſibili, ad oſtendendam neceſſitatem charitatis, ſine qua nihil eſſemus, etiamſi Angeli eſſemus.

201 AT non eſt argumentum ab impoſſibili; nam transferre fide montes, eſt poſſibile, vt conſtat in B.Gregorio Thaumaturgo: Erogare quoque omnem ſubſtantiam pauperibus, tradere corpus Martyrio, non eſt impoſſibile: Loqui etiam linguis omnibus, ſicuti potuere Apoſtoli, vel Angelorum, exponendo intus ſuos conceptus, fieri poteſt, Deo donante.

PROBATVR tertiò à S.Doct. ad præfatum locum Lucæ ex illo *Iacobi* 2. vbi aſſumpſit probare, fidem ſine operibus exiſtere, ſed non iuſtificare. *Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? numquid poterit fides ſaluare illum?* Quod autem de vera fide loquatur, non de vmbra fidei, quam ſomniat Caluinus *lib.3. Inſt. cap.2.* probatur à D.Bonau. quia loquens de Abrahamo dicit, eum iuſtificatum ex operibus, quibus fides cooperata eſt: *Vis autem ſcire ô homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt? Abraham pater noſter nonne ex operibus iuſtificatus eſt; offerens filium ſuum Iſaac ſuper altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus illius fides conſummata eſt.* Fidem ſanè veram in Abrahamo quis negabit? 202
eam verò ſine operibus mortuam vocat. Confirmatur ex PP. qui hunc locum de vera fide intellexerunt. Hieron. *ad Galat. in cap.5.* Chryſoſt. *homil.2. in Geneſ.* & *homil.2. in epiſt. ad Philem.* Auguſt. *lib.21. de ciuit. Dei, cap.26.* & *Libro vnico de baptiſmo, cap.10.* Cyrillus *libro 10. in Ioannem, capite decimo octauo.*

INSTAT Caluinus primò, quia Apoſtolus ait: *Quid proderit, ſi fidem quis dicat habere*, cùm debuiſſet dicere: ſi fidem habeat.

RESPONDETVR, Apoſtolum notaſſe iactantiam improborum, qui habent quidem veram fidem, ſed ſine charitate. Ideò ſubdit: *Numquid fides poterit ſaluare illum*, ergo ſupponuntur habere fidem, & id dicere iactanter.

Inſtat ſecundò, eam fidem vocari mortuam, & fidem dæmonum.

RESPONDET S. Doct. *ſerm.3. Dominic. 23. poſt* 203
Pentec. & *in 3. diſt.23. dub.2. & art.2. quæſt.1. ad argumenta*, eam eſſe veram fidem, ſicut corpus exanime, eſt verum corpus; & ſicut aqua, quæ non mouetur, dicitur mortua; ſed tamen eſt vera aqua. Secundò dicitur Fides mortua per defectum formæ extrinſecæ accidentalis, & intrinſecæ in ordine ad merendum vitam æternam.

AD illud de fide dæmonum, reſpondet *in 3. diſt.23. quæſt.3.* fidem dæmonum eſſe veram ex parte obiecti, vt notat D.Auguſt. *loc. cit. de bapt.* etiamſi extortam, eo quod inuiti credant vera eſſe ea, quæ nos credimus; dum vident, eos, qui fidem Chriſti habent, & operibus reſpondent, non poſſe damnari; hinc enim torquentur ad credendum, noſtram fidem veram eſſe. Itaque non comparantur nobis in habitu fidei, ſed in obiecto, ſeu actu credendi, vt conſtat.

PROBATVR quartò à D.Bonau. 3. *diſt.23. art.2. quæſt.1. & 2.* argumento ſumpto è Scripturis, & experimento, oſtendentibus, dari aliquos peccatores, qui tamen ſunt fideles, & pro fide certant. Sic *Matth.22.* Omnes venerunt ad nuptias. *Matth.25.* Quinque Virgines fideles confitentes *Domine, Domine aperi nobis*, reiectæ ſunt, quia oleo charitatis accenſo carebant; & in Iudicio damnantur plurimi, non ex defectu fidei, ſed operum; cùm tamen ſcirent, & crederent, ea neceſſaria eſſe & per ea obſequium præſtari Chriſto. Sic obſeruant D.Auguſt. *de fide, & oper. cap.15.* & alij PP.

PROBATVR quintò à S. Bonau. *lib.2. Pharetræ* 204
cap.23. ex P.P. Auguſtino *de verbis Domini, ſerm.61.* & 15. *de Trinitate, cap.18. In 3.* autem *diſt.23. art.2. quæſt.1.* affert D.Auguſtinum *lib. de vera innocentia.* Idem habet *lib.6. in Iulianum, cap.117.* Iſidoro *de ſummo bono, lib.2.cap.2.* Idem aſſerunt Irenæus *lib.4. cap.25.* Cyprianus *ſerm. de Zelo.* Ambroſ. *lib.2. offic. cap.2.* & *in Pſal.1.* Hieronym. *in 32. Hieremiæ*, & alij apud Valentiam *quæſt.4. p.4.* Bellarm. *lib.1. de Iuſtificatione, cap.15.* vbi eiſdem mediis D. Bonau. argumentatur.

PROBATVR à S.Doct. hîc. Nam id, quod non perficitur ab alio intrinſecè, ſed extrinſecè aduenit liberè, poteſt ſtare ſine illo: Talis eſt fides, quæ extrinſecè tantùm perficitur à charitate, quæ aduenit liberè ex iuſtificatione: Ergo: ſic etiam D.Thom. arguit.

OBIICIES primò cum Caluino, aſſenſus fidei eſt affectus in Deum, vt habetur Rom.10. *Corde creditur ad iuſtitiam.*

RESPONDETVR his confodi Caluinum; vult enim Apoſtolus, confeſſionem deitatis, & reſurrectionis Chriſti, eſſe ad ſalutem, ſi ex corde non fictè fiat; ſed ex vera fide, quæ horum iuſtitiæ eſt baſis. Sic Chryſoſtomus

ſoſtomus *homil.* 25. *in* 9. *Matth.* accinit Auguſt. *tract.*26. *in Ioan.*

205 Obiicies ſecundò aliquos PP. dicentes, Fidem ſine charitate, non eſſe veram fidem.

Respondetvr ex D.Bonau. *diſt.*23.*art.*2.*quæſt.*1. eo ſenſu vocari Fidem non veram, ideſt imperfectam, ſuis operationibus ad meritum carentem, vt dicam *quæſt. ſequenti.*

Obiicies tertiò loca plurima Scripturæ, adſcribentis Iuſtificationem Fidei *Matth.*9.*Lucæ* 8.*Ioan.*3. *Rom.*5. Premunt præſertim locum illum Lucæ: *Crede tantùm, & ſalua erit.*

Respondet S.Doct. fidem eſſe initium, & radicem ſalutis; non tamen ſolam. In illo autem Lucæ exigi ſolam fidem ad miraculum. Sic & Ioan.11. ait: *Si credideris, videbis gloriam Dei*, ſed de hoc egi *prima* 2. *tract.*5.*diſp.*3. *quæſt.*11.

Profecto Iuſtificatio adſcribitur etiam Dilectioni, *Lucæ ſeptimo.* Spei. *Rom.*8. Timori *Eccleſiaſtici* 2. Vide quæſtionem citatam.

QVÆSTIO XXI.

An, & quomodo Fides *ſit* Virtvs.

D.Bonau.diſt.23. art.1.q.1. & art.2. quæſt.1.
D.Thom. art.5.

206 Magister *ſent.*3. *diſt.*23. D.Thom. hîc Albertus *in* 3. *diſt.*23. *art.*5. Richard. *art.*4. *quæſt.*1. & alij ferè Theologi, quibuſcum allegatur communiter etiam D.Bonau. dicunt, fidem, charitate formatam, eſſe veram virtutem, quia reddit actus ſuos perfectos ad Deum: at verò fidem informem non eſſe ſimpliciter virtutem, quia non reddit actum ſuum perfectum, quibus videtur arridere D.Auguſt. *lib.*4. *cont. Iulianum cap.* 3. Vide Paſqualigum *diſp.*36. *ſect.*2. Lugum *diſp.*15.*ſect.*2. Merac. *diſp.*22.*ſect.*1. Morandum *tract. vn. quæſt.*12.

207 Assero primò; Fidem, charitate non formatam, eſſe propriiſſimè virtutem.

Probatvr à D.Bonau. primò ex D.Auguſtino *de vera innocentia, ita aſſerente.*

Secvndo, quia circa difficilia, neceſſaria eſt menti rationali ars, aut virtus ex 2. *Ethic. cap.*3. ſed articuli fidei ſunt creditu difficiles, & creduntur à peccatoribus; ergo eis ad hoc neceſſaria, confertur ars, vel virtus. Non ars: Ergo virtus fidei.

Tertio. Difficilius eſt credere articulos, quàm contineri à libidine, ſed ad hoc neceſſaria eſt virtus. Ergo & ad illud; ſed homo etiam peccator credit per fidem informem: ergo hæc eſt virtus.

Qvarto. Quod eſſentialiter opponitur vitio, & peccato, eſt virtus; ſed actus fidei informis directè, & eſſentialiter opponitur vitio hæreſis, & infedilitatis: Ergo.

Qvinto. Cui conuenit ratio ſpecifica, conuenit & generica, ſed fidei informi conuenit ratio ſpecifica fidei, quæ eſt captiuare intellectum in obſequium Chriſti: ergo & ratio generica virtutis. Hinc igitur deducit S.Doct. & cum eo cæteri, fidem informem eſſe virtutem eſſentialiter, tamen imperfectam, quia non habet perfectam operationem ex defectu extrinſeci, ideſt charitatis, quacum facit vnum ad meritum, vnum inquam phyſicè accidentale, ſed moraliter eſſentiale. Et hoc modo loquuntur etiam Caietanus, & Aragon. *ad art.*4. *D.Thomæ.*

Assero ſecundò, hoc ſenſu, fidem informem non eſſe perfectam virtutem. 208

Probatvr à D.Bonau. primò, quia dicitur mortua *Iacobi primo*, ſenſu dicto *quæſt.*20.

Secvndo, quia virtus perfecta eſt, qua benè, perfectèque operamur ex D.Auguſt. apud Magiſtrum *diſt.*23.

Advertit tamen S.Doct. *ad* 4. non eſſe eandem rationem fidei informis in peccatore fideli, & fidei partialis in hæretico, qui aliquos articulos tantùm credit; nam hæc deficit ab eſſentia, cùm non habeat rationem formalem, ideſt aſſenſum exhibitum articulis ſub ratione primæ veritatis dicentis; nam tantùm vnum Dei aſſertum negans, iam negat Deum veracem.

Aliqva argumenta ſoluit S. Doct. *quæſt.*1. Primum eſt in eodem genere ſunt extrema, & medium; nam medium participat naturam extremorum. Sed fides eſt medium inter opinionem, & ſcientiam, vt ait Hugo: ergo in eodem genere eſt cum extremis: ſed ſcientia, & opinio non ſunt virtutes: Ergo neque fides. 209

Respondet S.Doct. primò, fidem eſſe medium inter hæc, quoad certitudinem, non eſt autem ob id neceſſe, vt ſit in eodem genere proximo, cum extremis.

Respondet ſecundò, Maiorem eſſe falſam in moralibus, nam medium ſæpe eſt virtus, & extrema ſunt vitia.

Obiicies ſecundò. Habitus diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta. In hoc autem diſtinguitur virtus, & ſcientia ex Ariſtotele 6. *Metaph. t.*8. quòd virtus eſt in bonum, & ſcientia in verum. Sed fides eſt in verum ſub ratione veri: Ergo non eſt virtus. Minor probatur, quia actus fidei eſt aſſentiri primæ veritati.

Respondet S.Doct. verum eſſe obiectum fidei, vt ſalubre ad vitam æternam, quia enim eſt verum obſcurum, exigit alium habitum diuerſum à ſcientia; & quia eſt ſalutiferum, ideo directè ad ſalutem ordinat, & ideò habet rationem virtutis, quia reſpicit veritatem obſcuram captiuando intellectum, & illum ordinat ad ſalutem liberè; ideò eſt virtus. 210

Obiicies tertiò. Vituperabile eſt homini rationali, velle aliquid ſine ratione; ſed fides non requirit rationem: Ergo.

Respondet S.Doct. falſam maiorem, vbi auctoritas ſupplet rationem; nunc autem fides credit Deo reuelanti, etiamſi obiectum ſit obſcurum, & hoc quidem eſt laudabile, & rationabile.

Obiicies quartò. Quantò aliquis actus habet rationem nobiliorem, tantò eſt virtuti vicinior: Ergo credere per rationem cogentem plus ſpectat ad virtutem, quàm credere abſque ratione; at aſſenſus neceſſarius non eſt virtus: Ergo multò minus fides, quæ nulla ratione nixa aſſentitur, erit virtus.

Respondet S.Doct. negando Maiorem ſi loquamur de credulitate nixa ratione naturali, quæ ſæpe fallit, itaque ſtudioſius eſt credere abſque ratione veritati primæ reuelanti, etiamſi ea videantur irrationabilia. Multa enim ſunt reuelata, quæ contraria ſunt philoſophiæ, vt omninò continere, mendicare, &c. Similiter credere vnam eſſentiam in tribus Perſonis; Duas naturas cum vna ſubſiſtentia, &c. 211

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO XXII.

An FIDES *ſit vna* VIRTVS.

D.Bonau.diſt.23 quæſt.3.
D.Thom. art.6.

212 VEra, & communis ſententia Theologorum *in* 3. *diſt.*23. eſt, fidem eſſe vnicam virtutem ſpecie, eò quòd vnum eſt obiectum formale; etſi ratione ſubiectorum multiplicetur numero.

QVOAD actus fidei multi cenſent, eos ſpecie differre.Ità Arriaga *diſp.*15.*ſect.*4. Poncius *diſp.*27.*ſect.*5. Hurtad. *diſp.*56. *ſect.*1. Lugo *diſp* 8.*ſect.*1. & alij.

OPPOSITVM cenſent communiter cum D.Bonau. hîc *in fundamentis*, *& corpore*, Suarez *diſp.*6. *ſect.*3. Coninch. *diſp.*16. *dub.*2. *num.*18. Maſtrius *diſput.*6. *quæſt.*13. *num.*354.

ASSERO primò, habitum fidei eſſe vnum.

PROBATVR à D.Bonau. primò ex 4. Epheſ. *Vnus Dominus*, *vna fides*, *vnum Baptiſma*, ſed Baptiſma eſt vnum ſpecie: Ergo.

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. ex 1. Cor.13. *Nunc autem manent fides*, *ſpes*, *Charitas*, *tria hac*: ſed charitas eſt vna ſpecie: Ergo & fides.

PROBATVR tertiò à S.Doctore. Habitus deſumunt ſuam vnitatem ex obiecti formalis vnitate: Sed obiectum formale fidei eſt vnicum, quantumuis obiecta materialia credibilia ſint diuerſa, nempè veracitas Dei, eiuſque reuelatio: Ergo habitus etiam erit vnicus.

213 Explicatur à S.Doct. *in corpore*; nam etiam in reliquis eſt vnus habitus, vbi eſt vnum obiectum formale v.g. vnus eſt habitus videndi, licèt reſpiciat innumera, ſpecie diuerſa, puta Homines, Equos, Elementa, Cælos; vna tamen eſt potentia, vnuſque habitus, quia hæc omnia ſub vna ratione formali reſpicit, vt ſunt viſibilia, ſeu vt colorata, vel lucida.

SIC habitus fidei eſt vnus, quia, licet habeat multos atticulos diuerſos reuelatos; tamen omnes reſpicit ſub vna ratione formali, vt ſunt à prima veritate reuelante. Hac ratione vtuntur communiter Thomiſtæ, & Scotus 3. *diſt.*23. *quæſt. vn. art.*1. §. *Secundo de fide infuſa*, & *diſp.*25. *quæſt.*2. vt notat Maſtrius *num.*350.

214 Ex quo habes, deceptum Marginiſtam Seraphici, dum ait, hanc rationem à Scoto impugnari, dum impugnat rationem D.Thomæ, probantis,fidem habere vnum tantùm obiectum formale, quod eſt prima veritas. Scotus enim eam rationem D.Thomæ impugnat. Quod vna ſit fides, quia, licèt obiecta materialia ſint plura, reducuntur tamen ad vnum obiectum principale, videlicet in Deum. Impugnat autem ſic, quia Deus non continet alia obiecta, vt obiectum ſunt; nam neque ex aſſenſu fidei circa Deum colligimus aſſenſus alios circa reliqua fidei obiecta materialia; neque mouemur ad aſſentiendum illis ex illo obiecto primario fidei, quod eſt Deus. Indicatur verò hæc ratio etiam à S.Bonau.*initio corporis*,ſed tandem concludit ſuâ illâ ratione,allatâ *fundam.*3.nempe, vnam eſſe fidem, quia vna eſt ratio formalis, nimirum prima Veritas, vt reuelans; Sicuti ego vnâ fide humanâ crederem Magiſtro, docenti me varia, puta Geometrica, Phyſica, Aſtronomica, &c. quia ſub vna ea ratione crederem, quia eſt Magiſter meus docens, cuius Sapientiæ fido. Idem docet ad verbum Scotus.

EAM tamen rationem defendit Caietanus, & Valentia, quia ſcilicet, licet multa ſint obiecta, tamen omnia creduntur in ordine ad Deum, vt principale obiectum, ità vt his non aſſentiretur fides, niſi ordinem haberent ad Deum, quem Virtus Theologica reſpicit. 215

CONTRA rationem verò D.Bonau. arguit Arriaga *diſp.*16. *ſect.*3. quia ratio formalis fidei eſt etiam reuelatio: at reuelationes ſunt diuerſæ: Ergo.

RESPONDET S. Doct. reuelationum diuerſitatem materiali modo ſe habere, nam eorum formalitas ſtat in hoc, vt à Deo reuelata ſint, qui eſt veritas infallibilis.

PROBATVR quartò à S.Doct. Qui credit Deo, non iudicatur eſſe fidelis, niſi credat omnibus articulis; ſed fidei virtus facit,vnumquemque eſſe fidelem; ergo non eſt vera virtus, niſi omnia credibilia per eam credantur, & in vnum colligantur; ſed non colligerentur in vnum perfectè, niſi fides eſſet vna: Ergo, &c.

PROBATVR quintò à S.Doct. Ità ſe habet fides ad ſuum obiectum, ſicut obedientia ad ſuum; ſed vna eſt obedientia, quæ obedit Deo in omnibus præceptis variis, primâ, & ſecundâ tabulâ contentis, eò quòd ſub vna ratione formali obeditur: Ergo &c.

ASSERO ſecundò, omnes actus fidei eſſe eiuſdem ſpeciei. 216

PROBATVR rationibus ſuprà factis, quia omnes ſub vna ratione formali eliciuntur, etiamſi inter actus aliqui ſint diſſenſus, vt Chriſtum non eſſe bis mortuum: alij aſſenſus, vt dum credo, ſemel Chriſtum mortuum; nam illa varietas in actibus valde materialis eſt, eſto aliqui actus ſint ſpeculatiui, vt Deum eſſe trinum, & vnum; alij practici, vt Deum eſſe amandum; tamen hæc ſub vna ratione formali vniuntur; quia ratio Practici, & ſpeculatiui, adhuc materialis eſt in hac ratione obiecti.

HINC ait, non eſſe ſimile de ſcientia, quæ pro ſingulis habet obiecta varia; neque de voluntate, quæ ſub diuerſis rationibus tendit in appetibilia; vnde ſunt variæ virtutes, & vitia; ſicut variæ ſcientiæ, & ita nec ſimilia ſunt ea, quæ reſpiciunt bonum, & malum, vt talia; nam Fides reſpicit hæc, v.g. Deum, & dæmones ſub vna ratione veri, qua reſpicit etiam materias aliarum virtutum, quas dirigit. Quare neque eſt virtus generalis. Sic elucidat omnia S.Doctor.

Ex his colligit S.Doct. 3.*diſt.*25.*quæſt.*1. vnam eſſe fidem Catholicam Vniuerſalis Eccleſiæ, & non diuerſam in diuerſis, vt admittunt hæretici, Caluin. *lib.*3. *cap.*2. §.31. Confeſſio Heluet. *cap.* 17. Beza *lib. cont.* Brentium, Smidellinus contra Staphylum. 217

SANE Eccleſia, quæ Catholica eſt,ſeu Vniuerſalis, debet in genere vndique conuenire ſub vno Domino ſponſo, non adultera, Oſeæ 2. *Deſponſabo te mihi in fide.* Hanc vocat ſpiritum, in quo viuimus, Paulus 2. *Cor.*4. clariùs Epheſ.4. *Sollicitiſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vnum corpus*, *& vnus Spiritus*, *ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtra. Vnus Dominus*, *vna fides*, *vnum Baptiſma.* Hinc ad *Coloſſ.*2. comparat eam radici vnius arboris, & fundamento vnius ædificij. Et 1. *Tim.*5. vni domui. Et 1. *Cor.*2. vnitati corporis in vno ſpiritu nos aſſimilat, vno ſignatos Baptiſmo. Hanc vrgent neceſſariam SS. Patres, Irenæus *lib.*1. *cap.*3. Hilar. *contra Conſtantium*,Chryſoſt. *hom.*1. *in* 1. *ad Cor.* Imò Chriſtus *Ioan.*10. petit vt fiat vnum ouile,& vnus paſtor, vt notat ibi S.Bonau. & latiùs *in Hexaemer.* proſequitur.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XXIII.

An FIDES *ſit prima Virtutum.*

{ D.Bonau.diſt.23.quæſt.1.
{ D.Thom.quæſt.4.art.7.

ASSERVNT SS. Doctores, Fidem eſſe virtutum Aurigam.

218 ET quidem eſſe virtutem oſtendi *quæſt.*21. & iterum hic probat: Sicut honeſtum eſt, appetitum noſtrum ſubiici diuinæ bonitati; ita honeſtum eſt, intellectum ſubiici primæ veritati, & captiuari in obſequium Dei dicentis; ſed captiuare affectum in Deum, eſt virtus: Ergo. Quòd verò ſit veluti virtutum Auriga, probat S.Doct. primò. Quod eſt neceſſarium directè ad ſummum bonum conſequendum liberè, habet rationem primæ virtutis; talis eſt cognitio voluntaria per fidem: Ergo. Maior eſt euidens. Minor probatur: nam fides dirigit ſpem, & charitatem, tanquam regula oſtendens bonum illud appetendum, expectandum, & adamandum. Idem argumentum ſtruit *diſt.*23. *dub.*6. *litt.* Illud tamen exhibet ſub ratione ſua veri reuelati, vt dixi. Confirmatur à S.Doct. Sine cognitione Summi boni non poteſt eſſe intentio directa; hoc enim fit recta intentione, quod fit ad honorem Dei, ſine verò recta intentione nullus actus virtutis incedit. Quoniam ergo habitus fidei eſt, quo ſummum bonum à nobis cognoſcitur; hinc eſt, vt Fides dirigat noſtram intentionem, & per hoc regula eſt omnis operationis bonæ, & omnis virtutis meritoriæ, & conſequenter eſt prima virtutum ordine, ſicut cognitio affectum præcedit. Hac ratione probatur etiam à D.Thom. *loc.cit.* & Valentia *puncto* 7.

219 CONFIRMATVR ratio D.Bonau. ex D.Ambroſio *lib. de Caïn, & Abel, cap.*9. vbi ait: *Quid miraris, ſi pietatem non agnouit* (Caïn) *qui non agnouit Auctorem; & ideò doceris hac ſerie Scripturarum, fidem eſſe radicem virtutum omnium; vnde & Apoſtolus ait: Quia fundamentum noſtrum Chriſtus eſt.* Prima Corinth.3.

Ex Auguſt. lib. de agone, cap.13. *Fides eſt prima, quæ ſubiugat animam Deo; deinde præcepta viuendi.*

Ex S.Proſpero lib. de vocat. gent.cap.8. *Fides bonæ voluntatis, & bonæ actionis eſt genitrix.*

POTEST verò dubitari: an vnquam priùs tempore, quàm aliæ virtutes, Fides infundatur.

220 ASSERO cum D.Bonau. *diſt.*23. *dub.*6. & *diſt.*22. *quæſt.*5. & *in* 4. *diſt.*14. *p.*1.*art.*2. *quæſt.*3. Scoto *in* 3. *diſt.*36.*q.*4. Capenſ. *diſp.*4.*ſect.*1. *n.*12. ſemper Fidem ſimul infundi. Ità videtur declaratum in Concil.Tridentino ſeſſ.6.cap.7. *Vnde in ipſa ſanctificatione cum remiſſione peccatorum hæc ſimul infuſa accipit homo, &c. fidem, ſpem, & charitatem.* Eſt communis ſententia antiquorum apud Lugum *diſp.*16.*ſect.*2. contra Suarez 3.*p.t.*3.*diſp.*38.*ſect.*3.& hic *diſp.*7.*ſect.*5.Salam 1.2. *tom.*2. *tract.*11. *diſp.*5.*ſect.*3. Valentiam *quæſt.*6.*p.*2. Turrianum *diſp.*41. *dub.*9. Granad. *tract.*13. *diſp.*5. *num.*9.

RESPONDET Vaſquez 3.*p. diſp.*158. particulam, *Simul*, idem ſignificare, *ac pariter:* vel ſi ſignificat durationem, non ſignificat inſtans infuſionis gratiæ habitualis, ſed totam durationem iuſtificationis; vt iuſtificatio ſumitur pro ſerie diſpoſitionum à primo auxilio vſque ad infuſionem gratiæ: Sed Concilium ait, eſſe fidem viuam, quæ per charitatem operatur. Tunc ſic: Ergo in ſua infuſione eſt cum charitate; nam *eſſe* ſupponitur operationi: Sed fides à ſui infuſione operatiua eſt per charitatem: Ergo.

QVÆSTIO XXIV.

An FIDES *ſit certior quacumque ſcientiâ; vel habitu quocumque intellectiuo.*

{ D.Bonau.diſt.23 quæſt.4.
{ D.Thom. art.8.

PRIMA opinio eſt Durandi, omninò id negantis 221
in 3. *diſt.*23. *quæſt.*4. Cum eo ſunt alij.

SECVNDA ſententia abſolutè aſſerit. Ita Scotus 3. *diſt.*23. & 24. quem ſequuntur communiter Scotiſtæ, & aliqui moderni apud Maſtrium *diſp.*6. *num.*144. nec non Baſſæus *verb. Fides*, 1. *num.*2.

TERTIA ſententia diſtinguit, Fidem ſecundùm ſe 222
eſſe certiorem quouis habitu intellectiuo: at nobis ratione ineuidentiæ, ob quam poſſumus negare articulos fidei, cum alioqui non poſſimus negare demonſtrationes, & prima principia, notiores eſſe habitus alios. Ita D.Thom. hîc, Albertus *in* 3. *diſt.*23. *art.*17. Richard. *art.*7. *quæſt.*1. Valent. *quæſt* 4. *p.*8. Suarez *diſp.*6.*ſect.*5.Molina *p.*1.*quæſt.*1.*art.*5. Mætac.*diſp.*12. *ſect.*1. Paſqualig. *diſp.* 35. *ſect.*2. De Lugo *diſp.*6. *ſect.*3. vbi eiſdem terminis Seraphici vſus eſt.

Eodem ferè modo incedit S.Bonauentura, vt notat Valentia.

SVPPONIT autem, ſe non comparare fidem cum 223
viſione beata, quia hæc vndequaque eſt certior. Quoad ſcientias in vna. Hoc vel intelligitur de his, de quibus eſt etiam fides: Et de his, ſimpliciter loquendo, certior eſt Fides, quàm ſcientia. Vnde ſi aliquis philoſophus cognouit ſcientificè, Deum eſſe vnum creatorem, &c. nunquam tamen ità certò agnoſcit per ſcientiam, ſicuti per fidem cognoſcit fidelis. Vel intelligitur ſcientia de aliis cognoſcibilibus. Sic, quodammodo certior eſt fides, quodammodo non. Si loquamur de certitudine adhæſionis affectu; ſic maior eſt certitudo in ipſa fide, quàm ſit in habitu ſcientiæ, quia vera fides efficit, vt firmiùs adhæreamus veritati creditæ, quàm aliqua ſcientia alicui rei ſcitæ: Videmus enim, veros fideles neque per argumenta, neque per tormenta inclinari poſſe ad fidem creditam negandam: At profectò nullum Mathematicum inuenies, qui prudenter iugulum pro demonſtrationibus Euclidis præbeat. Si verò intelligatur de cognitione ſpeculatiua; ſic ratione euidentiæ nobis firmiùs adhæret demonſtratio.

ASSERO primò, fidem ſimpliciter, & ſecundùm ſe, eſſe certiorem, & firmioris adhæſionis, quàm ſit ſcientia.

PROBATVR à D.Bonauent. *in Diæta, tit.*5. *cap.*3. 224
ex prima Ioan.5. *Hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra.*

Profusè id oſtendit S.Doct *ſermonibus Hexaemeronis* 8. 9. & 10.

PRIMO ex definitione fidei *Hebr.*11. vbi dicitur *Subſtantia*, vel conuictio.

DEINDE ex obligatione, quam nobis adiungunt articuli fidei, id arguit cum Apoſtolo, Hebr.2. *Propterea abundantius oportet obſeruare nos ea, quæ audiuimus, ne fortè pereffluamus. Si enim, qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, &c.* Idipſum probat cum Apoſtolo *Hebr.*1. ex dignitate Chriſti reuelantis, qui eſt Sapientia Patris, cumque firmiſſimum habeamus teſtimonium à prophetis, diuinantibus futura, omnem

Digitized by Google

omnem certitudinem affert. Ideò ſecunda Petri 1. *Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, tanquam lucernæ, lucenti in caliginoſo loco.*

Vide Seraphicum *allegatis ſermonibus*, id mirificè probantem.

225 Probatvr verò à S.Bonau. illis præcipuè locis. Ille habitus ſecundùm ſe eſt certior omnibus aliis, qui innititur cauſâ,ſiue ratione magis infallibili: Talis eſt fides: Ergo. Maior probatur; nam perfectio cauſæ redundat in effectum. Minor probatur, quia fides nititur reuelatione diuina; aliæ verò cognitiones ratione naturali. Eandem rationem refricat hîc. Totum autem argumentum, maximè verò diuinæ reuelationis firmitatem, plurimis ſcripturarum teſtimoniis confirmat *ſermonibus allegatis*.

Probatvr ſecundò hîc alio argumento, quo vtitur Valentia. Certitudo habitus, vel aſſenſus intellectus, vt eſt accidens diſtinctum ab euidentia, & aliis, in hoc propriè conſiſtit, vt quamdiu certus habitus, vel aſſenſus in intellectu retinetur, nequeat aliquis deliberatè vereri,ne non ſit verum,quod per talem habitum, ſiue aſſenſum ſibi perſuadet; Sed qui verè fidelis eſt, multò minus dubitare poteſt de veritatibus fidei, quàm de vllis aliis veritatibus euidentibus, & faciliùs quaſcumque veritates negaret, quàm veritates fidei: Ergo &c. eodem argumento vſus eſt Albertus.

Confirmatvr ex Patribus: S.Auguſt. 7. confeſſ. cap.10. *Faciliùs dubitarem viuere me, quàm eſſe vera, quæ audiui.*

226 Idem aſſerunt Sancti, Dionyſius *cap.7. de diuinis nominibus.* Baſil. *epiſt.*43. & *in Pſal.*115. Chryſoſt. *homil.*12. *in epiſt. ad Hebr.* Ambr. *in Pſalm.*40. Tandem aptiſſimè ad argumentum Seraphici, Hieronymus, epiſt.61. cap.3. *Vis ſcire quantus ſit ardor benè credentium? Audi Apoſtolum: Et ſi nos, aut Angelus de cælo aliter euangelizauerit vobis; anathema ſit.* Et *in cap.*1. *ad Galat.* Apoſtolus firmitatem fidei ſuæ oſtendit dicens: *Scio, quia neque mors, &c.* Aptè S.Bonauent. *ſerm.*2. *de pluribus martyribus* firmitatem fidei *ex* 11. *cap. ad Hebr.* diſcurrit, conſiderans mirabilia,fidei virtute exantlata,tormenta ſuperata,&c.Quę pariter excurrit *ſermonibus Hexaemeronis allegatis*, quos oporteret ad verbum tranſcribere, ſunt enim Peruano pretioſiores auro: eos Perlegite apud ipſum.

Mastrivs reſpondet, etiam ſubiectiuè fidei actum eſſe certiorem, quia actus debet informari ſecundùm totam perfectionem ſuæ certitudinis. Sed fallitur primò, quia alioqui omnes ſummè crederent. Secundò dico, non informare ſecundùm euidentiam, quæ reddit firmiorem aſſenſum; neque enim certitudo actus, vel habitus ſumitur è certitudine obiecti ſecundum ſe, ſed ex lumine etiam, quo nobis applicatur.

227 Asſero ſecundò; Quoad nos quidem, vnâ quadam ratione ſunt habitus alij fide certiores, quatenus ratione ineuidentiæ poſſumus fidei articulos negare.

Hoc ſenſu Hugo Victorinus *lib.*1. *de Sacram.p.*10. *cap.*1. ait: *Fidem eſſe certitudinem animi de rebus abſentibus,ſupra opinionem, & infra ſcientiam conſtitutam*, vt refert S.Bonau.

Probatvr à D.Bonau. argumentis aliis. Certius cognoſcitur id, de quo non poteſt dubitari, eò quod cognoſcitur aperta viſione, quàm quod in ænigmate; & certius noſcitur, quod poteſt euidenter probari, quàm quod ità nequit probari: Tale eſt obiectum ſcientiæ, quod euidenter demonſtratur, è regione fidei: ergo. Profectò enim principia prima talia experimur, vt certiora appareant, maximè vniuerſaliora, vt: *Quodlibet eſt, vel non eſt. Omne totum eſt maius ſuâ parte*, vt notat Arretinus.

Qvod verò dicebat S.Doct. ea ſcita, quæ ſpectant ad fidem, eſſe certiora,probatur; nam adeſt motiuum rationis, & authoritatis, quæ ſe adiuuant ad roborandam veritatem, vt aduertit Amicus.

Dices, videri hanc quæſtionem inutilem, quia, 228
ſicuti non eſt vna veritas maior alia, cum conſiſtat in indiuiſibili, ita nec vna certitudo eſt alia perfectior.

Respondetvr cum Lugo *diſp.6.ſect.*2. diuerſam eſſe rationem veritatis, & certitudinis; nam veritas in ſe conſideratur, vt eſt conformitas obiecti, & ſtat in indiuiſibili; At certitudo eſt ratione notitiæ relatiua, quæ poteſt eſſe maior, vel minor; prout potentiæ noſtræ intellectiuæ fortiùs repræſentatur. Alio modo reſpondet Arriaga *diſp.*3. *ſect.*4. *num.*77.

QVÆSTIO XXV.

An quis certo ſcire poſſit, ſe Fidem *habere.*

S.Bonau.1.diſt.17. quæſt.3. ad vlt. & in 3. diſt.23. dub.4. litt.
D. Thom 1 2. quæſt.112. art.5.ad 1.

Hanc pertractaui 1.2. *tract.*5. *diſp.*2. *quæſt.*8. vbi opiniones recenſui.

Asſero cum D.Bonau. poſſe aliquem ſcire certitudine Theologica, & morali,ſe habere fidei habitum.

Probatvr à D.Bonau. *dub.*1. Qui actus experi- 229
mento nouit; nouit & habitum ex quo veniunt. Homo poteſt noſſe ſuos actus fidei ſupernaturales: Ergo. Maior patet: nam habitus per actus certò noſcuntur, vt docet Scotus, relatus *p.*1. *tract.*9. *diſp.*2. *quæſt.*3. Minor patet; nam actus per obiecta noſcuntur, è Scoto *loc.cit.* Eam fatetur Maſtr. *in* 3. *diſt.*6. *quæſt.*14. *num.*368. cum Scoto 3.*diſt.*23.*quæſt.vn.* vbi & maiorem confitentur. Id confirmant cum D.Bonau. ex vi experimenti. Sicut enim experimento noui, nos credere homini aliquid narranti; ità experimur euidenter (aiunt) nos credere myſteria fidei, quæ à Deo ſunt reuelata. Confirmat Maſtr. nam clarè experimur,nos ad illum aſſenſum non moueri ex obiecti euidentia, cùm ſit nobis obſcurum, neque aliunde, quàm authoritate. Et hoc ſenſu ait cum Scoto dixiſſe D.Auguſt. *lib.*13. de Trin.cap.1. *Nihil eſt homini certius ſua fide.* Hæc tamen pugnant cum his, quæ è Scoto addit *num.*369. non poſſe euidenter cognoſci; an hanc notitiam habeamus actu,è ſola diuina actus reuelatione.

Probatvr ſecundò, id ſciri Theologicè certò. Qui 230
habet pium affectum credendi ea,quæ ſunt fidei; eis aſſentiri ſe nouit ſupernè. Fidelis experitur in ſe hunc pium affectum: Ergo. Maior eſt certa, quia affectus ille eſt principium ſupernum aſſenſus, vt oſtendi 1.2. *Tract.*5. *diſp.*1. *quæſt.*6. Minor conceditur à Maſtr. *num.*373. conſeq. recta. Eſt argumentum S. Bonau. *loc.cit.* Obſerua fallaciam Maſtrij, & Scoti, qui inferunt,non poſſe haberi euidentiam actu reflexo actus directi, & habitus fidei; quia actus directus ex obiecto eſt ineuidens, vt mox dicam.

Probatvr tertiò à D.Bonau. *in reſponſione*; nam fidelis Chriſtianus nouit, ſe in mente credere articulos veræ fidei; alioqui poſſet dubitare: an ſit chriſtianus.

Respondet Maſtrius, poſſe aliquem certò ſcire, ſe habere fidem obiectiuè, ideſt vera credere; non autem formaliter ſe elicere actum fidei.

Contra ex D Bonauent. *ſerm.*9. *Hexaemer.* Nam 231
firmitas fidei à nobis attendentibus apprehenditur, atque

Digitized by Google

atque adeò, cognito obiecto, ex quo elicitur actus, cognoſcitur etiam actus eſſe naturalis, vel ſupernaturalis, quia actus ſpecificantur, vel cognoſcuntur per obiecta. Hoc autem oſtendit S. Doct. ex illo 2. Petri primo: *Habentes firmiorem propheticum ſermonem: cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus veſtris.* Hoc idem vult Apoſtolus 2. Cor. vltimo. *Veſmetipſos tentate, ſi eſtis in fide: ipſi vos probate.*

Respondet Maſtrius cum Becano, fidelem de veritate obiecti poſſe eſſe certum per aſſenſum fidei: at de certitudine aſſenſus non poſſe eſſe certum, niſi per actum reflexum, qui eſt fallax. Contra, quia etſi actus directus ſit obſcurus, quia eſt de obiecto fidei; attamen actus reflexus, qui fertur in actum ſuum præſentem, quo habitus certò innoteſcit; non eſt dubiè agnitus, vt fatetur Maſtr. ſed aliquo modo etiam euidens, nedum certus, vt indicat Scot. *loc. cit.* vt ſenſit Aretin. *diſp.* 23. *quæſt. vn. art.* 12.

232 Confirmatur ab ipſo Maſtrio *num.* 368. experientiâ. Cognoſcimus enim, ad aſſenſum fidei nos non moueri ex obiecti euidentia, cum nobis apertè conſtet in ſe eſſe ineuidens, & ſolâ nos authoritate credere, vtique diuina reuelatione, quâ ſentio me moueri ad aſſenſum, vt ait Maſtr. *num.* 367. quod *num. ſeq.* negat, à ſe diſſonus, vt dixi.

Obiicies, non eſſe certum dari habitum fidei.

Respondetur, certum eſſe certitudine Theologica, eſto aliqui negent. Id igitur nouit certitudine aliquo modo in experientia euidenti, vt fatetur Maſtr. *num.* 375. dicens, communiter Scholaſticis id eſſe acceptum.

QVÆSTIO XXVI.

In quibuſnam ſit Fides.

{ D Bonau. diſt. 23. art. 2. q 3.

233 SVppono, eam in hominibus viatoribus eſſe; & in Angelis viatoribus extitiſſe.

Probatur à D. Bonau. 3. *diſt.* 23. *quæſt.* 2. *ad* 2. ex 11. ad Hebr. *Accedentem ad Deum oportet credere. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.*

Svppono ſecundò, in beatis euacuatam fidem, vt dicitur 1. *Cor.* 13. manere tamen in purgatorio, quia iuſti ſunt, & peregrinantur à Domino.

234 Qvæstio eſt de damnatis hominibus, & dæmonibus.

Assero primò, in dæmonibus non eſſe habitum infuſum fidei. Hoc adeò certum eſt, vt Suarez *lib.* 8. *de Angelis, cap.* 6. dicat eſſe temerarium concedere dæmonibus habitum fidei. Idem ferè ait Bannes *quæſt.* 5. *art.* 2. ſed ab omni nota ita aſſerentes liberant Hurtado *diſp.* 59. *ſect.* 2. Granado *tract.* 13. *ſect.* 1. Lugo *diſp.* 17. *ſect.* 1.

Fvndamentvm D. Bonau. & D. Thom. eſt, quia fides infuſa, eſt donum Dei, ordinatum ad opera bona, & ad merita, ac vitam æternam; ſed dæmones obſtinatiſſimi inepti ſunt ad meritum, & vitam æternam: Ergo. Sic etiam Valentia *quæſt.* 5. *p.* 2.

235 Assero ſecundò, in dæmonibus eſſe fidem aliqualem.

Probatvr primò à S. Bonau. ex illo Iacobi 2. *Dæmones credunt, & contremiſcunt.* Secundò ex Gloſſa *in primum ad Rom.* id aſſerente. Tertiò ex *Marci primo*, & aliis locis, vbi dæmones clamant, Chriſtum eſſe filium Dei. Hinc deducit S. Doct. eos cognoſcere Trinitatem; nam eam etiam in via agnouere.

Dvbitatvr etiam de hæreticis: an retineant habitum fidei.

Asserendvm, eos non retinere fidem.

Probatvr *ex prima Timot.* 1. vbi hæretici dicuntur, naufragaſſe in fide: *Quidam circa fidem naufragarunt, ex quibus eſt Hymaneus & Alexander.*

Probatvr etiam ex Concilio Tridentino *ſeſſ.* 6. *cap.* 15. Ideò oppoſitum eſt erroneum, vt ait Fulienſ. *lib.* 3. *cap.* 3. alioqui hæretici eſſent fideles.

Ratio eſt, quia non manet in eis ratio formalis habitus fidei, vt inclinet ad credendum omnia credibilia, vt à prima veritate reuelata; negato enim vno articulo, negatur prima Veritas. Eſt communis ſententia 236
Theologorum 3. *diſt.* 23. & D. Thom. *quæſt.* 5. *art.* 3. apud Lugum *diſp.* 17. *ſect.* 4. D. Bonau. *art.* 2. *quæſt.* 2.

Qværes: An habitus fidei deſtruatur ab hæreſi phyſicè, an moraliter.

Respondetvr, probabilius eſſe, eum expelli demeritoriè, ſicut & gratia pellitur à peccato, vt dixi *prima ſecundæ, tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 6. Ita Scotus, Gabriel, D. Bonau. & alij, apud Suarez *diſp.* 7. *ſect.* 4. & *tom.* 3. *in* 3. *partem, quæſt.* 63. *art.* 5. & *lib.* 11. *de gratia, cap.* 7. Maldetus, Lorca, & alij apud Coninch. *diſp.* 18. *dub.* 4. *num.* 35. aliiſque apud Lugo *diſp.* 17. *ſect.* 4.

QVÆSTIO XXVII.

An Fides *ſit Donum* Dei *ſubſtantialiter.*

{ D. Bonau diſt. 23. art. 2. q. 3.
{ D. Thom. quæſt. 5. art. 2.

IAm de cauſa efficiente Fidei agendum.

Catholici vnanimes ad aſſenſum Fidei, præter 237
obiectum externum propoſitum, exigunt internum gratiæ auxilium, quo homo iuuetur ad credendum, *vt oportet.* Eſt definitum contra Pelagium in Concilio Arauſic. 2. *can.* 5. & in Tridentino *ſeſſ.* 6. *can.* 3. De quo vide S. Auguſt. *de prædeſt. Sanctorum, cap.* 3. *de bono perſeuerantiæ, cap.* 20. & 21. & *lib.* 1. *retract. cap.* 23. Ratio eſt, quia credere, vt oportet ad ſalutem, eſt diſpoſitio ad gratiam ſanctificantem: ergo non fit ſine gratia intus mouente, vt infert Concilium Tridentinum; alioqui iuſtificatio initium ſumeret ex nobis; atque ità non eſſet gratuita, ſed debita. Ità etiam D. Bonau. *in corpore.*

Observat ſecundò S. Doct. fidem ex auditu haberi, quoad illius materiale, & hoc eſt acquiſitum; 238
non enim lege ordinaria imprimuntur in intellectu articuli fidei, ſed ſolus habitus infunditur qui eleuet intellectum ad aſſenſum ſuper naturam. Ideò paruulus baptizatus, etiamſi habeat habitum; ſi tamen non inſtruatur, facilè cadet in errores, eodem modo ac ſi habitum non haberet, vt aduertit S. Doct. *ad vltimum.*

Fvere verò nonnulli Scholaſtici, qui habitum 239
acquiſitum fidei videntur, tanquam ſufficientem aſſerere ad ſimpliciter credendum articulis fidei; attamen neceſſarium habitum ſupernaturalem ad firmiùs credendum. Ita Durand. *diſt.* 28. *quæſt.* 1. Gabr. *diſt.* 23. *quæſt.* 2. & alij. Nominales, pro qua ſententia Amicus *diſp.* 15. *ſect.* 1. & alij adducunt Scotum 3. *diſt.* 23. *quæſt. vnica.* Sed Maſtrius aliqua Scoti loca refert, in quibus aſſerit, neceſſarium eſſe habitum ſupernaturalem ſimpliciter, ob actus ſupernaturalitatem, vt *quodl.* 14. *art.* 1. & *quodl.* 17. §. *contra concluſionem,* & *in* 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 2. & clarius *in* 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. *ad* 4. *pro* 4. *articulo,* & *in* 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 5. *ad* 2.

Digitized by Google

240 QVÆSTIO præcipua eſt, quomodo actus fidei ſupernaturalis ſit; nam dupliciter poteſt eſſe ſupernaturalis. Primò ſecundùm ſubſtantiam, eò quòd ſecundùm ſuam entitatem tranſcendat omnem ordinem entium naturæ, non ratione agentis tantùm, eò quòd non detur agens in curſu naturæ, potens illud ens producere; ſed etiam ſubiectiuè, quatenus illa entitas, puta fidei, gratiæ, aut Luminis gloriæ, eſt ordinis altioris: vt dixi *p.*1. *tract.*1. *diſp.*11. *à num.*113. Secundò dicitur ens ſupernaturale ſecundùm modum, diciturque ſupernaturale, quia, licèt ſecundùm ſuam entitatem produci queat à cauſa naturali; tamen modus eſt ſuper naturam; ſic viſio, data cæco, eſt ſupernaturalis; ſicut & ſanitas data in inſtanti, quæ durationem permultam exigeret, eſt ſupra naturam.

241 PRIMA opinio eſt, aſſenſum fidei infuſæ non eſſe ſupernaturalem quoad ſubſtantiam, ſed ſolùm quoad modum; & proinde auxilium gratiæ, quod actum fidei requiritur, non requiri ad entitatem actus, ſed ſolùm quoad modum aliquem, tali entitati additum. Ita Scotus 1. *diſt.*17. *quæſt.*2. & *quodl.*17. *art.*3. & *in* 3. *diſt.*23. *quæſt. vnica*; Ipſum tametſi Suarez *lib.*2. *de gratia*, *cap.*4. ad meliorem frugem reuocare conetur. Eum ſequuntur omnes Scotiſtæ, & Nominales apud Maſtrium *diſp.*6. *quæſt.*6. Ita Ocham *quodl.*13. *quæſt.*7. Gabr. 3. *diſt.*23. *quæſt.*2. Durand. 1. *diſt.*17. *quæſt.*2. Baſſolis 3. *diſt.*23. *quæſt. vn.* Vulpes *p.*2. *tom.*2. *diſp.*52. *art.*7. Caietanus *p.*2. *quæſt.*109. *art.*4. & 2.2. *quæſt.*171. *art.*2. *ad* 3. vbi contendit, hanc eſſe D. Thomæ ſententiam. Capreolus 1. *diſt.* 17. *quæſt.*1. *art.*3. Palud. 3. *diſt.*23. *quæſtione* 3. §.3. *tertio dicendum.*

242 SECVNDA ſententia aſſerit, eſſe ſubſtantialiter ſupernaturalem. Ita D. Bonau. hîc, quem ſequuntur D. Thom. 2.2. *quæſt.*6. *art.*2. ac Thomiſtæ, & eam ſupponunt omnes Doctores Societatis Ieſu, Suarez *loc. cit. cap.*4. & *lib. de auxil. cap.*1. Vaſquez *prima* 2. *diſp.*187. *cap.*2. Coninch. de actibus ſupernaturalibus *diſp.*4. *dub.*3. Molina *in concordia*, *quæſt.*14. *art.*13. *diſp.*7. & *diſputatione* 14. *membro* 1. tametſi Lorca *diſp.*9. *de gratia*, eum in contrarium afferat, eò quòd *in concordia*, *quæſt.*14. *art.*13. *diſp.*14. & 15. dicat, credere, diligere, & ſperare eſſe naturales actus, quoad ſubſtantiam; ſed non aduertit Lorca, eum velle ſolùm, quod alij Scholaſtici cum D. Thom. *quæſt.*171. *art.*2. eodem modo loquendi ſignificarunt, actus illos ſecundùm rationem generi*c*am, ſeu quantum eſt ex parte obiecti, poſſe eſſe naturales. Idem ſentiunt Medina *p.*2. *quæſt.*62. *art.*2. Bannes 2.2. *quæſt.*6. *art.*1. Turrianus 2. 2. *diſp.*46. *dub.*3. Lugo *diſp.*9. *ſect.*2. Amicus *diſp.*10. *de fide*, *ſect.*2. & alij Recentiores paſſim, vt Morandus *tract. vnico*, *quæſt.*12. Petrus à S. Ioſeph *lib.*3. *de fide*, &c. *cap.*3. *reſol.*5.

ASSERO primò, aſſenſum fidei eſſe ſubſtantialiter ſupernaturalem.

243 PROBATVR primò à D. Bonau. ad 6. Ioan. *Hoc eſt opus Dei, vt credatis*, vbi de fide loquebatur: Et infrà: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Deinde id probat S. Doct. *in* 1. *diſt.*21. *quæſt. vlt. ad* 2. ex Matth. 11. *Nemo nouit filium, niſi Pater: neque Patrem quis nouit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Hunc locum vrget etiam *de* 7. *Itineribus Æternitatis*, *diſt.*5. *Itineris tertij*, & *Itinere* 5. *diſt.*4. vbi plura loca Scripturæ conglobata affert, Matth. 16. *Caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus.* Pſal. 84. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.* Pſal. 118. *Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.* Ioan. 16. *Cùm venerit Paraclitus, ille docebit vos omnia.* Prima Ioan. 2. *Vnctio docebit vos omnia.* Prima Cor. 2. *Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum.* Et in 1. diſt. 46. dub. 8. litt. id probat illo prima Corinth. 12. *Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu Sancto.*

IDEM probat hîc ex prima Cor. 12. *Alij datur fides in eodem Spiritu:* loquitur autem de gratiis gratis datis: Ergo & de actu fidei informis. Deinde ex Gloſſa ad id prima Cor. 13. *Et ſi habuero omnem fidem, ità vt montes transferam*, vbi adnotat, debere eſſe donum Dei, cùm mirabilia ſuprà naturam operetur.

AFFERT etiam id Rom. 8. *Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore.* Timor autem oritur ex fide informi, vt docet Concilium Tridentinum.

TANDEM definiunt Concilia, fidem eſſe ſuperna- 244
turalem & donum Dei. Sic Arauſicanum ſecundum *cap.*6.8.16.25. & 27. Mileuit. *cap.*4. Trident. *ſeſſ.*6. *can.*3. & *cap.*5.6. & 12. Cæleſtinus *epiſt.*1. *ad Epiſcopos Galliæ.* Innocentius I. *epiſt.* 25. & 26. quæ ſunt 92. & 93. *inter epiſtolas D. Auguſt.* Idem docent paſſim S. Auguſt. *de prædeſt. Sanctorum*; *de bono perſeuerantiæ.* S. Proſper *cont. Collatorem*, *à cap.*36. & *dub.*8. *ad capit. Gallorum*, & S. Fulgentius *de Incar. cap.*8.

RESPONDET Maſtrius, Scripturas, Concilia, & Patres exigere quidem auxilium Dei ſpeciale ad actum fidei, non propter ſupernaturalitatem ſubſtantialem eius, ſed propter modum eius. Ideò ait Tridentinum, auxilium Dei neceſſarium eſſe, vt eliciatur actus fidei *ſicut oportet*, nempe ad iuſtificationem. Itaque auxilium Dei neceſſarium eſt, vt aſſentiamur articulis, *ſicut oportet*, ideſt propter teſtimonium Dei. Et ideò Concil. Tridentinum *ſeſſ.*6. *cap.*6. eam fidem deſcribens, quæ ad iuſtificationem diſponit, ait, eam eſſe, quâ liberè mouemur in Deum, credentes, vera eſſe, quæ diuinitus reuelata, & promiſſa ſunt. Igitur habitum infuſum exigunt ad infallibilitatem aſſenſus, non ad ſubſtantiam.

AT formalitas reuelationis Diuinæ eſt eſſentia fidei, 245
non modus accidentalis, neque infallibilitas aſſenſus eſt formalitas actus ſupernaturalis; nam & hæreticus firmiter aſſentitur articulis, in quibus nobiſcum conuenit; & tamen illâ non eſt fides ſupernaturalis. Neque dicat Maſtrius, eos articulos credi ab hæretico fide humanâ; nam credit ea, vt reuelata Scripturis diuinis, quibus credit.

PROBATVR à D. Bonau. ſecundò, ratione hinc deducta. Secundùm nullum habitum naturalem, vel acquiſitum, eleuatur intellectus ſupra ſe, vt aſſentiat primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia: Sed habitu fidei eleuatur intellectus modo dicto: Ergo.

PROBATVR tertiò à D. Bonau. Id, quod producit 246
effectus ſubſtantialiter ſupernaturales, eſt eiuſdem ordinis, quia non eſt effectus ſuper cauſam; ſed fides eſt cauſa miraculorum, non modo ſecundùm ſubiectum vel modum, ſed etiam ſecundùm ſubſtantiam: Ergo. Minor probatur *Matth.*7. & *vlt. Act.*19. & alibi.

PROBATVR quartò *in corpore.* Id, quod tollit à fide rationem virtutis, tollit rationem ſubſtantialem; ſed credere ex motiuo humano tollit rationem virtutis à fide: Ergo. Maior eſt euidens. Minor probatur; nam credere homini dicenti, non eſt laudabile per ſe, imò ſæpe vituperabile.

PROBATVR quintò à S. Doct. *in corpore*, quia ſi quo ad modum tantùm maioris certitudinis daretur auxilium ad actum fidei; ſequeretur, naturam poſſe ſeipſa, abſque eleuatione ſupra naturam, attingere illam maiorem intenſionem, ſi daretur cogitatio intenſa in ordine naturæ: Sed hoc eſt falſum: Ergo. Minor probatur ex prima Timoth. 1. *Miſericordiam Dei conſecutus ſum, vt eſſem fidelis*, vbi vt benè ponderat

S. Auguſt.

Digitized by Google

S. Auguſt. non dixit, *vt eſſem fidelior*, ſed, *vt eſſem fidelis*. Vide Cardinalem de Lugo *num.* 33. Suarez *tom.* 4. *in* 3. *p. diſp.* 3. *ſect.* 6. & Vaſq. 1. 2. *diſp.* 187. *cap.* 2.

247 Ex dictis colligo, fideles habere donum permanens habituale ad credendum, alioqui non haberent permanentes auxilium, vt ſemper, quando volunt, actum fidei eliciant. Hunc habitum dari, adeò certum eſt, vt ſine temeritate, & errore negari non poſſit, vt aduertunt Lugo *diſp.* 9. *ſect.* 3. Salas *tom.* 2. *in primam* 2. *tract.* 10. *diſp.* 3. *ſect.* 4. & alij apud eum, qui imò dicunt, eſſe de fide. Id definitum eſt in Concilio Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.* 7. & in Concilio Moguntino, celebrato, anno 1549. & Petrus Ioannes, tempore Innocentij III. fuit ob id damnatus, & exhumatus. Vide Lugum.

Obiicies primò cum Maſtrio, Concilia tali diuerſitate loquuntur de actibus viæ, & de actibus patriæ; nam ad hos, exigunt auxilium ſupernaturale; ad actus autem viæ non exigunt abſolutè auxilium gratiæ, ſed vt fiant, *ſicut oportet*: Ergo ſignificant, eos non eſſe ſupernaturales abſolutè, ſed ratione modi, ita vt dentur alij actus iſtarum virtutum, qui non ſint, *ſicut oportet*, nempe ad iuſtificationem proportionati, ſed naturales: Sic vrget Auerſa *p.* 2. *quæſt.* 55. *ſect.* 4.

248 Respondetur, particulam illam apponi ad definiendum id, quod ſolùm ad fidem ſpectat, quia ſciebant Patres Concilij, extare opiniones Nominalium, & aliorum, dicentium, dari actus harum virtutum naturales: & aliorum negantium, infundi habitus Fidei, Spei, & Charitatis ad actus ſupernaturales, eò quòd Viennenſe Concilium partem aſſertiuam, ſolùm vt probabiliorem, acceptaſſet. Igitur Concilium Trident. omnem contrariam opinionem volens eradicare, definit, infundi virtutes ad hos actus, licèt non nominet eos, habitus, vt obſeruat Vega *lib.* 7. *in Trident. cap.* 24. cui ipſe interfuit. Idem dicit Sotus, teſtis oculatus *lib.* 2. *de natura, & gratia, cap.* 19. Itaque non ſupponit Concilium, dari alios actus virtutum iſtarum naturales, & alios *ſicut oportet*, ſed quidquid opinatiuè circumferatur, ſtatuit, hos actus eſſe ſupernaturales, & ad eos eliciendos infundi habitus ad ſimpliciter ſubſtantiam eorum eliciendam.

At eſto ſupponat, dari aliquos actus ſimiles naturales, imitantes eos, qui ſunt perfecti, *ſicut oportet*; non infertur, dari actus fidei veros, humanâ nixos authoritate, vt notat Coninchius ex D. Bonau. *in corpore*.

249 Instat Maſtrius. Si mens Concilij erat, nos poſſe elicere actus quidem ſimiles, non autem eiuſdem ſubſtantialis rationis; non erat cur adiiceret *ſicut oportet*, ſed abſolutè dixiſſet, non poſſe elici actus fidei; ſicut C. Viennenſe abſolutè loquitur, neceſſarium eſſe ſpeciale auxilium ad Deum videndum.

250 Dicam, Concilium Trident. apponere illam particulam ad excludendos omnes actus quoſcumque, qui circumferebantur ſufficientes, etiam quoad modum ſupernaturales, à Scoto, & aſſeclis inuectos, & ob id definire neceſſitatem infuſorum habituum; & licèt hoc non definiat, quoad hoc; tamen definit quoad alias opiniones excludendas, aſſerentes actus naturales virtutum Fidei, Spei, &c. dari; & hos ſufficere, qui tamen non ſunt veræ virtutis fidei actus, vt docet S. Bonau. *in Corpore*. Concilium autem Viennæ abſolutè loquitur, quia Beguinæ, & Beguardi, contra quos agit, adſcribebant virtuti naturali neceſſariæ intellectiuæ virtutem efficacem ad Deum videndum; nec aliud circumferebatur. Et ſi dicas, tunc extitiſſe ſcripta Scoti, dicentis, poſſe Deum abſolutâ potentiâ eleuare aliquem naturalibus viribus ad Deum videndum, vel ſaltem non eſſe neceſſarium lumen gloriæ. Dico, illud primum non aſſeri à Scoto, neque 151 ipſum rectè intrului inter Beguardos; imò refertur in eius vita, quòd ſit mortuus vi dolorum, qui eum inuaſerunt, ſudore madentem, poſt diſputationem contra Beguardos; neque Concilium voluit damnare opinionem Scoti, qui exiſtimat requiri tamen auxilium actuale ſubſtantialiter neceſſarium, vt conſtat 1. *diſt.* 6. *quæſt.* 2. *art.* 1. ſed de hoc *p.* 1. *tract.* 1. *diſp.* 11. *à num.* 145.

Obiicies ſecundò cum Scoto 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 2. & *quodl.* 17. *art.* 2. Si actus fidei eſſet ſubſtantialiter altioris ordinis, vt nequeat homo propriis viribus tales actus attingere, quoad phyſicam entitatem; poſſet homo cognoſcere, ſe eſſe in gratia ex promptitudine, & facilitate, qua experitetur in ſeipſo ad credendum, & diligendum Deum, & vnuſquiſque experimento ſciret, quandonam exercet actus ſupernaturales.

Respondetur primò ex D. Bonau. *diſt.* 25. nihil 152 implicare, ſciri fidem; at non non ſequitur, ſciri, ſe eſſe in gratia, quia ad hoc requiruntur multa ignota, vt, quòd actus ille charitatis ſit ſuper omnia, dum poſſum habere ex ignorantia vincibili auerſionem à Deo, & conuerſionem ad aliquod creatum obiectum. Ampliùs procedit Lugo Cardin. *diſp.* 1. *ſect.* 9. atque excedit recedens *diſp.* 5. *ſect.* 7. *num.* 115. Deinde non ſequitur Scoti illatio (dicant ſecundo) quia ex fide ſola infuſa non poteſt quis elicere actum credendi ex Scoto *quodl.* 14. *art.* 1. *H.* & Maſtr. 191. Igitur non benè hic arguit, me elicientem actum fidei ſupernum, illum iam clarè agnoſcere, quia ei admixtus eſt naturalis, qui non ſinit illum diſtinguere ab actu ſuperno. Adde, habitum non illico dare illam facilitatem; nam experimur arduos eſſe tales actus. Vnde nec habitum palpo ſtatim percipimus; & facilitatem, ſi quæ adueniat, habitui acquiſito adſcribas.

Obiicies tertiò. Quod eſt actuabile ab alio, non eſt diuerſi ordinis ab eo: actus naturalis eſt perfectibilis à ſuperno: Ergo.

Respondetur facilè, actum naturalem habere ſuum eſſe vltimum actuale ſpecificum, nec eſſe potentialem ad actum ſupernaturalem, niſi morali potentiâ; eſſeque geminos ſpecie diſtinctos. Sic & potentia naturalis, & ſupernaturalis differunt genere.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrum differentia Fidei, *& aliorum actuum naturalium à ſupernaturalibus moralibus proueniat ſemper ex obiecto.*

Hæc difficultas eſt communis etiam aliis virtutibus: an differant ſemper actus naturales, & ſu- 153 pernaturales earum ex obiectis, formalibus ſanè; nam materiale obiectum poteſt à pluribus attingi virtutibus.

Prima opinio eſt negatiua; eſto enim quamplures ità differant; adhuc tamen alij actus naturales à ſupernaturalibus differunt ſolùm ex parte principij, quatenus vnus petit fieri à ſolo principio naturali; alter verò exigit oriri à principio ſupernaturali. Ita Scotus 3. *diſt.* 25. *quæſt.* 2. & *diſt.* 27. *quæſt.* 1. quem ſequuntur Scotiſtæ apud Maſtrium *diſp.* 6. *quæſt.* 7. & Molina *in concordia, diſput.* 7. & *diſp.* 13. & 14. & *diſp.* 32. Coninch. *de ſupernaturalitate actuum, diſp.* 5. *dub.* 1. 2. & 3. Granado *in p.* 1. *in proœm. diſp.* 5. *ſect.* 4. *num.* 13. & *quæſt.* 12. *tract.* 5. *diſp.* 8. *num.* 6. & 1. 2. *tract.* 1. *diſp.* 4. *ſect.* 3. Salas *in primam* 2. *tom.* 2. *tract.* 11. *diſput.* 6. Arriaga

Digitized by Google

Arriaga *diſp.*14. *ſect.*1. *num.*28. Auerſa, Lorca, Herize *p.*1. *diſp.*38. *cap.*4. Turrian. *opuſc.*13. *de gratia*, & *opuſc.*15. *cap.*7.

254 Secvnda ſententia eſt, eos actus differre ex obiecto formali. Ita D.Bonau. *in* 3.*diſt.*23.*art.*1.*quaeſt.*3. Caietanus, Conradus, & Medina apud Salam *loc. cit.* Vaſquez *tom.*1. *in primam ſecundæ, diſp.*86.*cap.*6. & *tom.*2. *diſp.*195. *cap.*3. Suarez *lib.*2. *de gratia, cap.*11. & *tom.*4. *in* 3.*p. diſp.*3. *ſect.*6. *num.*10. & *ſect. ſeq.* Idem Turrianus *opuſc.*2. *de gratia, diſp.*8. & *opuſc.*13. *dub.*3. Curiel in præſenti *quaeſt.*109. *art.*1. *dub.*3. §.4. Tanner. Bannes, Amicus *diſp.*10.*ſect.*4. & alij apud Maſtrium *diſp.*6. *quaeſt.*7. *in* 3. Cardinalis de Lugo *diſp.*9. *ſect.*1. Mediator accedit dicens, *de poſſibili* non repugnare actus virtutis naturalis, & infuſæ non diſtingui ex parte obiecti formalis; *de facto* tamen dari actus naturales circa idem obiectum cum ſupernaturalibus.

Assero cum ſecunda ſententia, actus ſupernaturales differre ab actibus naturalibus ex obiecto formali.

255 Probatvr primò hîc à D.Bonau. è Scripturis, Conciliis, & Patribus, allegatis *quaeſtione praecedenti*, diſtinguentibus actus ſupernaturales ſubſtantialiter exigentes auxilium Diuinæ gratiæ, vt obiectum ſuum attingant. Hinc Concilium Arauſ. 2. *can.*5. *&* 25. damnat eos, qui dicunt, fidem, quâ in Deum credimus, eſſe naturalem, vt confirmat teſtimonio Apoſtoli Philip.1. *Vobis datum eſt pro Chriſto, non ſolum vt in eum credatis, &c.* Et Concilium Trident. *ſeſſ.*6. *cap.*6. docet, hominem ad iuſtificationem diſponi, dum liberè mouetur in Deum credens, vera eſſe, quæ ab ipſo dicta ſunt. Et hoc eſt illud *ſicut oportet, can.*3. Ex his eruit S. Doct. argumentum quartum fundamentale quo nititur *in corpore:* Secundùm nullum habitum naturalem, vel acquiſitum, eleuatur intellectus ſupra ſe, vt aſſentiat primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia: Ergo habitus fidei informis habet actus ex obiecto, non attingibiles à virtute naturali, vel acquiſitâ, ratione obiecti. Hoc argumento nititur Suarez *lib.*2. *de gratia, cap.*11. Confirmatur, alioqui virtutes ſupernaturales eſſent ſuperfluæ, ſi earum obiectum poſſet à natura attingi. Et ſi actus eſt ſupernaturalis, debet verſari circa obiectum altioris ordinis, non attingibile à virtute naturali; & ita excedere modum agendi potentiæ naturalis.

Respondet Maſtrius *num.*223. licet obiectum
256 ſupernaturale, puta Deus, vt beans ſupernaturaliter, nequeat primò attingi ſine reuelatione, tamen reuelatum, poſſe naturaliter deſiderari, vel Myſterium credi aliquo narrante; & tunc obiectum ſupernaturale non exercere rationem ſuæ ſupernaturalitatis; & ità reſpectu talis actus, non eſt ſupernaturale obiectum in actu exercito; ſed ſolùm in actu ſignato. Itaque ſupernaturalitas actus non attenditur ex parte obiecti; ſed ex parte ſubiecti.

Hoc tamen malè olet, & ſapit Pelagianiſmum, quod facta reuelatione poſſit homo credere ſuis viribus; nam ſemper virtute auxilij ſupernaturalis eget, alioqui elicito primo actu, ſuperfluum eſt Dei auxilium ad ſubſequentes, ratione excellentiæ obiecti, quod ſatis vires naturales ſemper excedit.

Vrget Suarez. Si quis poſſet actu naturali attin-
257 gere veracitatem Dei, vt eſt reuelans Myſterium Incarnationis, ille actus erit tam certus, quàm ſupernaturalis; Ergo habebit omnem conditionem in ordine ad ſalutem, & erit *ſicut oportet.* Confirmatur; nam cum Tridentinum definit, neceſſarium eſſe donum Spiritus Sancti, vt quiſpiam credere, ſperare, diligere & pœnitere valeat, *ſicut oportet*; loquitur etiam de fideli, qui aliàs etiam habuit ſimiles actus, dum aliàs conuerſus eſt; alioqui poſſet aliquis decima vice conuerti viribus naturalibus.

Respondet Arriaga *ſect.*2. poſſe Philoſophum aſſentiri actu naturali huic articulo: *Deus vnus eſt*, tanta certitudine, quanta aſſentitur ex reuelatione, ex parte obiecti; quare ait, auxilium requiri non propter certitudinem; ſed propter proportionem cum gratia, quæ eſt ſupernaturalis.

Maſtrius verò concedens, requiri propter maiorem etiam certitudinem, negat, fore æque certum aſſenſum philoſophi, ac fidelis.

Instat Suarez, vtrumque niti Dei veracitate, quæ vna eſt.

Respondet Maſtrius, Philoſophum niti veraci- 258
tate Dei, cognitâ fide humanâ, quæ eſt fallibilis, & ideò actus ille non eſt ita certus.

Melivs tamen arguit, & vrget S.Doct. ex improportione obiecti, ob quam neceſſarium adhuc eſt Dei auxilium; alioqui ſuperfluum eſſet auxilium, ſi natura eò poſſit attingere; Veracitas enim Dei actu ſupernaturali reſpicitur propter ſe, vt ait S.Doct. at veracitas à philoſopho reſpicitur ob rationes naturales, quæ ſunt inferioris ordinis.

Probatvr ſecundò à D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 13. *quaeſt.*3. *ad* 1. & *diſt.*26. *quaeſt.*2. *ad* 1. Virtutes, & habitus ſpecificantur ab actibus; & actus ab obiectis formalibus: Ergo virtutes diuerſæ ſpeciei debent habere obiecta diuerſæ ſpeciei; ſed fides infuſa, & acquiſita ſunt diuerſæ ſpeciei: ergo debent habere obiecta diuerſæ ſpeciei. Confirmatur ex D. Bonauent. *loc. cit. in* 3. quem ſequitur Scotus 3. *diſt.*23. §. *ad quaeſtionem*; *& quodl.*14. *ac.*17. vbi fidem infuſam ab acquiſita diſtinguit ex parte motiui, & obiecti formalis; eò quòd fides infuſa nititur immediatè teſtimonio Dei, cui nequit ſubeſſe falſum. Fides verò acquiſita, teſtimonio creato, cui poteſt ſubeſſe falſum.

Respondet Maſtrius *num.*228. ex dictis *num.*208. 259
quòd virtutes quidem eiuſdem ordinis habent diuerſum obiectum, non ſic virtutes diuerſi ordinis, quia ſæpe ſunt ſubordinatæ; habitui enim ſupernaturali ſubordinatur habitus ordinis naturalis, tanquam propriæ regulæ.

Contra; quia ſubordinatio, ſeu ſubalternatio ſemper addit aliquid, accidentale quidem ſubalternanti; ſed eſſentiale ſubalternato. Sic Perſpectiua addit obiecto Geometrico, quod eſt figura, eſſe viſuale; & Muſica Arithmeticæ numeris, eſſe ſonorum; vnde ſubalternans ſemper obiecto diſtincta eſt. Deinde falſum eſt, naturalem habitum ſubalternari ſupernaturali, primò, quia iſte plus continet, quàm naturalis. Deinde, quia ideò ſupernaturalibus neceſſarium eſt Dei auxilium, quia totum ordinem naturæ excedunt; alioqui ſi tale obiectum poteſt attingi à virtute naturali, profectò ſuperfluit gratia, quod eſt Pelagianum, vt infert etiam Suarez. Suppono autem, 260
eſſe ſupernaturales ſubſtantialiter; at eſto quoad modum; adhuc ille modus nequit attingi, & eſt eſſentialis illi habitui: atque rationem nouam addit formalem, quia per hanc tranſcendit naturæ vim. Quod verò conſtituat rationem formalem, probatur; quia honeſtas illius virtutis, vt nobis, ablata diuina reuelatione, ſe tenet vt obiectum; mouet enim ſub hac ratione ad virtutem illam, vt aduertit Lugo *num.*19.

Respondet verò Maſtrius 232. & Lugo *num.*25. 261
non deſtrui illâ opinione neceſſitatem gratiæ; quia hæc neceſſitas non probatur ex motiuo, vel obiecto, ſed ex proportione, quam hi actus habent cum beatitudine ſupernaturali, ad quam fides ordinatur, & ex modo excellenti attingendi tale obiectum.

At contrà oſtendi ſuprà, hanc ſupernaturalitatem

eſſe

Digitized by Google

eſſe ſubſtantialem actibus, atque adeò prouenire ex obiectis vnde ſpecificantur actus, iuxta Ariſtotelis doctrinam.

Obiicies primò. Amor Dei naturalis, & ſupernaturalis reſpiciunt idem obiectum, nempe diuinam bonitatem. Et ſi dicas, amorem naturalem reſpicere Deum, vt eſt auctor naturæ, amorem verò ſupernaturalem, vt eſt auctor donorum ſupernaturalium: Replicat Scotus 3. *diſt.* 17. *quaſt. vnica, art.* 2. eſto aliqua diuerſitas inde eueniat in amore concupiſcentiæ; nulla tamen eueniet in amore amicitiæ, quo amatur Devs propter ſe, & quà eſt bonus in ſe.

262 Enim verò reſpondeo, etiam amorem amicitiæ reſpicere Deum, vt bonum bonitate abſoluta, qua ſupernaturaliter eſt communicabilis, & hâc quidem cognitâ, & obiectâ per reuelationem; at verò amore amicitiæ naturali amari, vt bonum bonitate communicabili per naturam, naturaliter obiectâ. Ex quo ruit etiam oppoſitio Maſtrij *num.* 215. & Coninchij *diſp.* 5. *dubio* 5.

Obiicies ſecundò. Si virtus acquiſita non poſſit tendere in idem obiectum, in quod tendit infuſa, facilè diſcerneremus, quando elicimus actum Fidei, & Charitatis ſupernaturalem; atque adeò ſciremus, nos in Dei gratiâ conſtitutos.

Respondetvr ex dictis *quaſt. præcedenti*, non conſtare mihi, obiectum ſupernaturale amari ſuper omnia, quia poteſt eſſe ex ignorantia vincibili aliquod obſtaculum peccati.

Obiicies tertiò. Quando aliquis mihi narrat, Filium Dei incarnatum, vel alium articulum ſimilem, naturaliter audio illas voces, & naturaliter poſſum concipere totum illud obiectum ſupernaturale; & tunc poteſt voluntas in tale obiectum amore ferri, diligendo Chriſtum, pro me exinanitum, vt hæc ſit ratio motiua. Sic Maſtrius, & Auerſa.

263 Respondetvr ex D.Bonau. auditum illum eſſe quidem materiale fidei, ſed formaliter non percipi aſſenſu, ſeu non cogitari aſſenſione, vt fides exigit, niſi adſit lumen Diuinum, vel habitus fidei, ſine quibus non aſſentietur articulo alicui, neque credet, neque apprehendet, eum poſſibilem; cùm ſit contra naturæ curſum, & conſequenter neque diliget.

Instabis. Fide acquiſitâ poteſt quiſpiam credere Deum Trinum, etiam poſtquam factus hæreticus amittit fidem, tunc id credit fide humana, etiamſi credat motiuo veritatis primæ, reuelantis eodem modo, quo ante credebat fide amictus; alioqui agnoſceret, ſe amiſiſſe fidem.

264 Respondent communiter ex D.Bonau. diuerſo modo credere hæreticum Myſterium Trinitatis ante lapſum, & poſtquam amiſit fidem, negando v. g. Eccleſiam, & adhuc credendo Trinitatem: nam ante credebat immediatè, vt fide diuinâ reuelatum; nunc autem fide humana; Et ſanè reuelationem ingredi obiectum formale, oſtendi *quaſt.* 2. Igitur non ampliùs credit reuelationi, ſeu diuinæ veritati reuelanti, dum negat Eccleſiam, per quam reuelatur; & præterea habet affectum prauum circa motiua fidei, & circa obiectum formale, quod immeritò negat Arriaga *diſp.* 14. *num.* 28. & Maſtrius, *n.* 219. Neque ſatis aduertit differentiam aſſenſuum, quia in his actibus internis reperientur motiua naturalia, & ſupernaturalia, vt aduertit Suarez *lib.* 2. *de gratia, cap.* 11. nec adeò facile eſt, vt ſibi fingunt Arriaga, & Maſtrius.

265 Obiicies quartò. Eſto diſtinctio obiectorum inferret diſtinctionem actuum; non tamen vnitas obiecti ſpecifica ſemper concludit vnitatem actus, & potentiæ, quia diuerſæ ſpecie potentiæ, diuerſis ſpecie actibus poſſunt circa idem obiectum, nedum materiale; ſed etiam formale verſari. Probatur. Idem enim obiectum eſt obiectum omnis intellectus beati, & etiam omnis voluntatis beatæ, nec tamen volitio eſt eiuſdem ſpeciei cum intellectione. Neque Ariſtoteles dixit, quòd actus habeant vnitatem ab vnitate obiecti, ſed diſtinctionem. Et licèt actus ſpecificentur ob obiectis, non tamen tanquam à principio adæquato; ſpecificantur enim etiam in ordine ad principia; imò magis ab his, à quibus magis pendent.

Respondetvr iuxta principium decantatum Scoti, idem eſſe principium conſtitutiuum, & diſtinctiuum, dans enti eſſe vnum, & in ſe indiuiſum, & diſtinctum à quocumque alio; atque adeo ſi actus ſpecificant, vel ſpecificata oſtendunt obiecta, dant eis vtrumque. Quod verò dicit de intellectu, & voluntate, falſiſſimum eſt; nam diuerſis omnino rationibus formalibus feruntur in obiectum materiale. Intellectus, accipiendo in ſe obiectum, vt verum ad notitiam; Voluntas, extrà amore egrediendo ad bonum, ſicuti apud omnes diuerſæ etiam ſunt hæ potentiæ. Nego pariter id, quod dicebat de principio; nam potentiæ, quæ ſunt principia, in tantum diuerſæ ſunt factæ, in quantum taliter inſtitutæ ſunt ad tales operationes, ac proinde potentiæ naturales in ordine ad actus varios, factæ ſunt variæ. Quo ſit, vt optimè tota ratio diuerſitatis ex actibus accipiatur. 266

Obiicies quintò. Comparentur virtutes aliquæ, quoad earum actus. Miſericordia naturalis fertur in egenum, vt ei ſubueniat; ſic etiam infuſa fertur motiuo eodem pietatis in egenum. Sic Iuſtitia naturalis, & infuſa feruntur ad reſtitutionem furtiuæ rei, ob turpitudinem furti.

Respondetvr cum Vaſquez, diuerſum habere obiectum formale; nam Iuſtitia, & Miſericordia naturalis reſpicit proximum, vt conciuem politicum; infuſa verò, vt in Chriſto ſibi, tanquam membrum vnius corporis Eccleſiæ, coniunctum, & ſic diſtinguuntur virtutes; nam vt ait Ariſtoteles 3. *Polit. cap.* 3. Virtutes diſtinguuntur ſecundum diuerſas politias, ad quas ordinant ſubiectum.

Qvod verò explicat Lugo *num.* 9. eſſe contra experimentum, & contra meriti rationem; nam ſic agens ex motiuo naturali nihil meretur, atque deberent Prædicatores hoc aduertere, ne tot opera pereant. 267

Resolvit S.Doct. *in Dieta, in fine tituli* 2. admonendum, qui facit eleemoſynam, quo fine eroget, vt meritum eleemoſynæ obtineat; non enim omnis finis eſt ſatis; ſed ſinis ſupernaturalis proportionatus præmio. Ideò in fine mundi dabitur regnum cælorum, his verbis: *Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, &c.* non quia neceſſe ſit intendere dare Chriſto; ſed dare inopi ob diuinum præceptum.

QVÆSTIO XXIX.

De Fidei *effectibus.*

D.Thom. quæſt. 7. per duos articulos.

Geminos fidei effectus recenſet D.Thomas, ſcilicet Timorem, & Purificationem cordis. Vtrumque colligit è Scriptura: Timorem quidem ex 2. Iacobi: *Dæmones credunt, & contremiſcunt:* Purificationem, ex 15. Act. *Fide purificans corda.* 268

D 4 Enim

Digitized by Google

Enim verò elegantiùs S.Bonau. *ſerm.*1. *de pluribus Martyribus*, conſiderans *caput illud* 11. *ad Hebr.* vbi Apoſtolus definitionem fidei ponit, eamque fundamentum totius ſpiritualis ædificij ſtatuit, Omnia ferè bona è fide deriuari oſtendit.

Probat autem, quia Omnis cauſa quantò eſt prima, tantò vniuerſalis ad omnes effectus producendos, vt habetur *in lib. de cauſis.* Hoc autem exemplis confirmat; nam in Eccleſiam plus influit ſummus Pontifex, quam Archiepiſcopus; & hic magis, quam Epiſcopus; & hic magis, quam Archidiaconus. Similiter cæli, quò ſuperiores ſunt, eò vniuerſaliores effectuum cauſæ. Tandem radix influit magis, quam Truncus; & hic magis, quàm rami ad fructus producendos. Cùm itaque fides ſit fundamentum, & radix virtutum; oportet, vt plurimos effectus habeat.

269 Primo igitur fidem eſſe Scutum ad reſiſtendum aduerſario, atque vincendum, aſſerit cum Apoſtolo ad Epheſ. & Hebr. 11. *Sancti per fidem vicerunt regna, &c.* Hoc elogium fidei adſcribit D.Cyrillus Hieroſol. *catech.*5.

Deinde ait, opera bona è fide exurgere: Vnde dicitur Hebr. 11. *Operati ſunt iuſtitiam* id eſt bona opera, quæ latè in Sanctis erecto Amphitheatro enumerat. Tertiò dicitur fides eſſe initium ſalutis: *Adepti ſunt repromiſſiones.*

Quartò, fidem eſſe illuminatiuam intellectus aſſerit, & purgatiuam affectus, & effectus fortificatiuam, & ita omnes potentias regere, quæ ſatis diuiduntur in Cognitiuam, Volitiuam, & Operatiuam.

270 Est igitur illuminatiua, veluti Solis radius. Sicut autem radius magis illuminat, quò ſubiectum eſt diſpoſitum, v. g. aërem, quàm aquam; aquam, quàm terram, & tabulam auream, magis quàm argenteam, & argenteam, plus quàm ligneam; ita etiam fides; vnde Petrus 2. *cap.*1. relata glorioſa filij Dei transfiguratione in figuram Solis, ait: *Habemus firmiorem propheticum ſermonem: cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus veſtris.* Pergit S.Doct. ſolem illuminare magis, & calefacere corpora quieta, quia homo fit ſapiens, & intelligens, dum anima quieſcit, vt ait Ariſtoteles 7. *Phyſ. t.*20. Ideò Sol calefacit aquam quietam, non defluentem. Sic igitur mentes quietas radio fidei illuminat, & calefacit. Ex quo infert, hæreticos, quia inſtabiles ſunt, & inquieti, nunquam illuminari, vel calefieri. Vide Seraphicum mirabili diſcurſu eloquentem.

Propterea ait, cæcum illum *Lucæ* 18. à Fide lucem accepiſſe: *Reſpice, fides tua, te ſaluum fecit.* Hæc enim eſt primum Lumen ad ſalutem. Ideò Hebr. 11. dicitur: *Eſt argumentum non apparentium.*

271 Secundo Fidem probat eſſe purgatiuam. Id verò probat cum D.Thom. primò ex illo *Act.*15. Deinde, quia anima, cùm ſit nobiliſſima imago Dei, impuritates ebibit, dum terræ miſcetur per culpas, & à Deo diſſimilis, monſtroſa apparet. Fides autem, veluti Sol expurgat terreas fæces, humores eleuat ad cælum, in imbres reſoluit, & defluentes in pluuias emittit ad ornandam floribus, & fructibus ditandam terram, eamque hyeme ſemimortuam, horribili rigore iacentem, viuificat. Ideò dicitur *Rom.*1. dare vitam: *Iuſtus ex fide viuit*; eſt enim Fides, diei Aurora, fugans tenebras noctium. Vnde & Baptiſmus, qui eſt Sacramentum luminis, vt dicitur *eadem epiſtola ad Hebr.* & regeneratio, dicitur Sacramentum fidei. Vide S.Doctorem.

272 Tertio fidem operatiuam oſtendit; nam virtus quantò prior eſt, & radix; ac fundamentum, tantò plus influit operationis. Sic (ait) virtus cordis, quæ eſt omnium membrorum radix, ſiue fundamentum, maximè influit, & robuſtiorem facit partem, in quam è viciniori influit, ſic partem dexteram reddit fortiorem, vnde brachium dextrum fortius eſt ad pugnandum. Ex quo ait Ariſtoteles *lib.*2. *de hiſt. animalium cap.*2. Leonem primum mouère pedem dextrum ad ambulandum; Et mulier, quæ prægnans eſt maſculo, ſubitò vocata, prius mouet pedem dextrum, quàm ſiniſtrum. Iam verò fides eſt fundamentum, ſeu ſubſtantia *Hebr.* 11. quia ſicut ſubſtantia eſt omnium fundamentum, & baſis accidentium; ità & Fides, virtutum. Hinc *allato cap.* recenſentur altiſſima, & glorioſa opera Sanctorum: *Sancti per fidem, &c.* Vide Seraphicum, cuius piget verba tranſcribere *loc. cit.* prolixè diſſerentem.

Pergit verò oſtendere, Fidem eſſe Timoris principium; Seruilis quidem eſt principium fides informis; nam per fidem timemus pœnas creditas æternas; Filialis verò timoris initium eſt fides formata, quæ nobis proponit Dei beneficia, bonitatem, promiſſiones, &c. 273

Fidei fructus enumerat S. Auguſt. *ſerm.*10. *de verbis Apoſtoli.* Ambroſius *ſerm.*8. *in Pſalm.*118. & alij Patres apud D.Bonau. in Pharetra *lib.*1. *cap.*23. & *in Dieta*, *tit.*5. *cap.*3. & *tit.* 8. *cap.*5. & *p.*1. *Breuil. cap.*2. *& ſequentibus*: & *lib.*5. *Compendij Theologicæ veritatis*, *à cap.*19. *ad* 21. His locis mira dicit, quæ arduum eſſet pro dignitate referre, niſi tranſcripta ad verbum. Nec minus præclara *in ſermonibus Hexaemeronis* 2.6.8. ediſſerit. Similiter & in aliis opuſculis, quæ ſi referrem, plurima replerem folia, ſed conſultò ad Fontem remitto, vnde Paradiſi venas haurietis. Reuertor ad ſermonem illum, in quo viſus eſt S.Doctor, Fidem informem dæmonibus concedere; ſed intelligit, iuxta dicta à nobis cum illo *quæſt.*26.

QVÆSTIO XXX.

De Dono Intellectvs.

D.Thom. quæſt. 8.
D.Bonau. 3. diſt. 35. quæſt. 3. & de 7. Donis, & in Diæta tit. 6. cap. 3.

Fidem conſequitur intellectus, qui penetrat ea, quæ tenebris offuſa, credenda proponuntur, & rationis adminiculo, credita faciat quodammodo viſa; hinc S. Doctor *quæſt.*3. *ad* 1. dicit, Intellectum ſe habere ad fidem, ſicut Sapientia ad charitatem; illa enim negotiatur circa æterna ſecundùm rationes etiam æternas in ordine ad veritatis viſionem; Iſta verò circa eadem, iuxta eaſdem quoque rationes, verſatur, ſed in ordine ad dilectionis guſtum; ab illis differt ſcientia, quod verſetur circa creaturas per creatas rationes, vt infrà dicam.

Cvm autem implicare pateat, Intellectum ſimul eſſe cum fide, cùm fides tantùm ſimpliciter aſſentiatur, & captiuet mentem in ſuum obſequium: Intellectus verò vlteriùs procedat, & ſit quaſi cognitio per viſum, vt ait Seraphicus *in Diæta, tit.*6. *cap.*3. *de Dono Intellectus*, ideò de hoc per dubitationes agam.

Dvbita

DVBITATIO I.

An INTELLECTVS *ſit donum Spiritus Sancti.*

274 ASSERO. Probatur à D.Bonau. *allatis locis*, præcipuè *de Dono intellectus*, *cap.*2. & D.Thom. *art.*1. Intellectus importat quamdam intimam cognitionem; dicitur enim *intelligere* quaſi *intus legere*, & hoc patet conſideranti differentiam inter cognitionem Intellectus, & ſenſus; nam cognitio ſenſitiua occupatur circa ſenſibilia extra; cognitio autem intellectiua, tanquam nobilior, atque ſubtilior, penetrat vſque ad quidditates rerum interiores, quia obiectum intellectus eſt *quid quid eſt*, ex Ariſtotele 3. *de anima, text.*57. Vnde cognitio humana incipit à ſenſu, neque perficitur, niſi perueniatur ad Intellectum, qui verè cognoſcit, *quid eſt res*. Dicitur enim *in lib. de ſpiritu, & anima*, *cap.*11. quòd: *Quidquid ſenſus reſpicit exterius, imaginatio repræſentat interius, ratio inueſtigat, intellectus diiudicat, intelligentia comprehendit, & ad contemplationem adducit, quæ memoria conſeruat.* Sed aduertendum eſt, quòd intellectus interdum accipitur, vt eſt Vis animæ naturalis, & ita de eo loquitur author Libri *de Spiritu, & anima*, dum ait, quod intellectus eſt vis animæ, qua inuiſibilia percipit, cui concordat Ariſtoteles *de anima*. Et hic intellectus, vt plurimum cæcutiens eſt: Vnde Pſal.81. *Neſcierunt, neque intellexerunt.* Sumitur interdum Intellectus, vt dicit virtutem intellectualem, ſeu habitum primorum principiorum naturalium, quæ ſubſunt lumini intellectus, vt patet ex Ariſtotele 6. *Eth. cap.*6. Sed neuter iſtorum eſt Donum Spiritus Sancti, licèt ſit à Deo, atque adeò à Spiritu etiam Sancto.

275 QVONIAM verò ordinatur homo ad beatitudinem, tanquam finem ſupernaturalem, vt apparet ex eius imagine; ideò oportet ponere intellectum, ſiue lumen aliquod, vt eſt habitus ſupernaturalis principiorum ſupernaturalium, quæ ſunt articuli fidei, & ex conſequenti quarundam operationem, quæ ordinantur ad finem, quia: *Fides per dilectionem operatur*, vt ait Apoſtolus *Galat.*5. & hoc lumen ſupernaturale vocatur donum Intellectus, quod nominat quandam excellentiam cognitionis, penetrantis ſupernaturalia, quæ non poteſt haberi lumine naturali.

276 DESCRIBITVR autem lib. de ſpiritu, & anima, loc. cit. *Intelligentia ea vis animæ eſt, quæ immediatè ſupponitur Deo: cernit ſiquidem ipſum ſummum verum.*

RVRSVS definitur ibi cap.37. *Intellectus, ea vis animæ eſt, qua de Diuinis, quantum homini poſſibile eſt, cognoſcitur, ad cæleſtia arcana penetranda, quæ penetrari nequeunt, niſi per ſpiritum eius, qui etiam profunda Dei ſcrutatur.* Vnde ait Apoſtolus 1.Cor.2. *Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum, qui omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.* Hæc D.Bonau. ad litteram, & ferè D.Thomas.

ID ipſum probat S.Doct. Scripturarum, & Patrum teſtimoniis. Prima Ioan.2. *Vnctio Spiritus docet nos.* Ioan.16. *Cùm venerit Paraclitus, docebit vos omnem veritatem.* Idipſum probat *in Diæta loc. cit.* ex 2. Timot.2. *Dabit tibi Dominus in omnibus intellectum.* Idem probat in 3. diſt.34. p.1. art.2. quæſt.2. *Requieſcit ſuper eum ſpiritus Domini, Spiritus ſapientiæ, & intellectus.*

277 DE nobiliſſima, & delitioſa cognitione, quam communicat Donum intellectus, eleganter diſſerit ſub metaphora conuiuij S.Bonau. *de ſeptem donis*, *cap.*7. Vbi primò aſſerit, per donum Intellectus cæleſtes epulas apponi, & refert D.Gregorium *lib.*1. *Moral. cap.*32. dicentem: *Intellectus in die ſuo conuiuium parat: quia in eo quod audita penetrat reficiendo cor, tenebras eius illuſtrat:* Ergo in penetratione auditorum, inuentâ veritate, mens reficitur. Ratio eſt, quia menti non ſufficit guſtare velamina veritatum, ſed nucleum. Cùm igitur donum Intellectus, ſecundùm Gregorium, penetret omnia velamina veritatis diuinæ, tam in Scripturis, quàm in doctrina, vſque ad intimam veritatem deguſtandam, quadam intellectuali experientiâ pertingat, quod perfectiſſimorum eſt, vt ait Bernardus *in Cantica*; ideò donum Intellectus
dulciſſimè mentem reficit. De hoc guſtu experientiæ 278
Bernardus loquens *in lib. de amore Dei cap.*10. ait: *Guſtus experientia Scripturarum, & Sacramentorum Dei, qui eſt in Chriſto, facit nobis ſenſum, vt intelligamus Scripturas. Vnde Dominus poſt reſurrectionem aperuit diſcipulis ſenſum, vt intelligerent Scripturas,* Lucæ vltimò. Vide Seraphicum diuinitus delitiantem pane hoc *habente omnem ſaporem ſuauitatis*, Sap.16. *Cibat enim pane vitæ, & intellectus.* Eccleſ.15.

DVBITATIO II.

Vtrum DONVM INTELLECTVS *poſſit eſſe ſimul cum* FIDE.

D.Thom. art 2.

ASSERO. Probatur à D.Thoma hîc, & D.Bonau. 279
de 7. donis, *cap.*7. illo Lucæ vltimo: *Aperuit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas.* Idem probabo, dubio ſequenti.

PROBATVR à S. Bonau. *loc. cit.* diſcurſu Linconienſis ſuper principium Myſticæ Theologiæ, quo vtitur D.Thom. quia donum Intellectus erigit ad ſenſus Scripturarum, & intelligentiam Myſteriorum, modo proportionato viæ; vbi tamen non videtur Deus ſine Symbolis, etiam in ſenſibus anagogicis, nedum litteralibus allegoricis, & moralibus; intrat enim adhuc cum Moyſe caliginem, vt dicitur *Exodi* 24.

DEINDE id probat, quia eleuat hoc donum men- 280
tem, quantum neceſſarium ad meritum; Ideò dicitur Lucæ 10. *Porrò vnum eſt neceſſarium*; atque adeò, quantum non detrahit fidei in via, neceſſatiæ ad modum meriti ordinarium, mentem erigit.

QVA doctrina S.Thom. ſoluit obiecta conantia, donum intellectus, tanquam claré oſtendens obiectum fidei, repugnans oſtendere.

DVBITATIO III.

An DONVM INTELLECTVS *conſiſtat in contemplatione Creatoris, & Creaturæ.*

D.Bonau. in 3. diſt.35. q.3.
D.Thom. art 3.

QVÆRIT S.Doct. qui ſit actus proprius doni In- 281
tellectus, & quod obiectum. Supponit autem, cognitionem de Deo poſſe tripliciter haberi. Primò per ſimplicem, & immediatum aſſenſum, & hoc eſt fidei. Secundò per rationis adminiculum, nempe percipiendo Spiritus Sancti inſtinctum, quo impellimur ad

Digitized by Google

ad aſſenſum fidei. Tertiò per ſimplicem contuitum, & hoc eſt illius beatitudinis, quæ ſtat in mundicia cordis, cuius eſt Deum videre.

QVONIAM ergo rationes, ſeu motiua, quibus iuuamur ad credita intelligenda, accipiuntur non ſolùm à conditionibus Creatoris, ſed etiam à conditionibus Creaturæ ſpiritualis, quæ inter creaturas viciniorem habet aſſimilationem ad Creatorem; hinc eſt, vt donum Intellectus, cuius actus eſt in contemplationem Summi veri eleuari per lumen, quod non ſolùm facit aſſentire, ſed etiam per congruas rationes credita intelligere, non ſolùm attenditur in contemplatione creatricis eſſentiæ, ſed etiam ſpiritualis creaturæ.

282 Ex his deducit, quis ſit actus, & obiectum doni Intellectus. Obiectum enim eius eſt Verum æternum, in quantum intelligibile, non ſolùm ſecundùm proprias conditiones, ſed etiam ſecundùm proprietates creaturarum Deo ſimilium, vt dicit Magiſter. Actus verò eius eſt contemplari ipſum Verum creditum, vt deuotiùs credatur, & ardentiùs diligatur.

Ex quo fit, vt actus eius ſit ſpeculatiuus, quia reſpicit aſſenſum fidei, ſed practicus etiam, quia reſpicit articulos, vt ordinatos ad Charitatem; nam *fides per dilectionem operatur*, vt ait Apoſtolus *Galat.5.* Itaque donum Intellectus ad quædam operabilia ſe extendit, non quidem, vt circa ea principaliter verſetur; ſed in quantum in agendis regulamur rationibus æternis, quibus conſpiciendis, & conſulendis, ſecundùm Auguſt. 12. *de Trin. cap.7.* adhæret ſuperior ratio, quæ dono intellectus perficitur, vt docet etiam D.Thomas. Id confirmat S.Doct. cum D.Thom. illo Pſalm.110. *Intellectus bonus omnibus facientibus eum.*

283 ASSERIT igitur, obiectum huius Doni eſſe CREATOREM, etiam vt relucentem in creaturis ſpiritualibus, quæ ſunt Imagines Dei.

PROBATVR à S.Doct. primò ex Magiſtro *in littera* dicente Intelligentiam non tantùm de æternis eſſe, ſed etiam de rebus inuiſibilibus, & Spiritualibus, in tempores exortis.

SECVNDO ex D.Dionyſio *cap.1. de cælesti hierarchia, circa medium*, vbi habet: *Impoſſibile eſt quamdiu in via ſumus, relucere nobis diuinum radium, niſi circumuelatum: hoc autem velamen oſtendens Deum in imagine, eſt creatura ſpiritualis*: Ergo ſi intellectus eſt ad Creatorem, debet etiam eſſe ad creaturæ cognitionem.

TERTIO. Non eſt perfectus amor in Deum, niſi ametur Deus in ſe, & in ſua imagine: Ergo ſimiliter non eſt perfectum donum Intellectus, niſi Deus per illud cognoſcatur, & quoad conditiones ſuas, & quoad conditiones creaturarum, quæ ſunt ei ſimiles.

284 QVARTO de eiſdem eſt Intellectus, & Fides, ex D. Gregorio 1. *Moral. cap.18.* dicente, quod: *Deus intellectum dat, dum de auditis mentem illuſtrat*; ſed Fides non tantùm reſpicit diuinam eſſentiam in ſe, ſed etiam in comparatione ad creaturam: Ergo donum Intellectus ad duo illa contemplanda ordinatur. Vide S.Doct. *in Dieta loc. cit.* vbi Libros aperit, in quibus CREATOR in creaturis legitur, quem imitatur Glielmus in ſuis diſcurſibus, Italicè conſcriptis.

OBIICIES primò. Donum Sapientiæ circa æterna verſatur: Donum, verò Scientiæ circa creata, ex D. Auguſt. 12. *de Trinitate, cap.14.* Ergo aut donum Intellectus ſuperfluit; aut actus eius non eſt circa illa duo.

RESPONDET S.Doct. diuerſo modo verſari Sapientiæ, & Intellectus dona circa æterna: nam Sapientiæ donum reſpicit æterna ſecundùm æternas rationes; ſecundùm quod illæ æternæ rationes ſunt via ad guſtum, & experimentalem cognitionem diuinæ ſuauitatis; Donum verò Intellectus negotiatur circa æterna, ſecundùm rationes æternas, quæ ſunt via ad cognitionem veritatis, quo ſic à Spiritu Sancto redditur mobilis ad veritates fidei percipiendas. Hinc D.Bernardus donum Intellectus, fidei appropriat: donum verò Sapientiæ, appropriat Charitati, cuius eſt diſponere ad guſtandum Deum.

SIMILITER donum Scientiæ diuerſo modo verſatur circa creata; nam reſpicit ens ſecundùm rationes creatas, vnde negotiatur etiam circa creaturas corporeas, quæ habent rationem veſtigij: Donum verò Intellectus negotiatur ſolùm circa creaturas ſecundùm rationes æternas. Et ideò eſt tantùm circa creaturas ſpirituales, in quibus rationes æternæ relucent, vt in imagine. 285

OBIICIES ſecundò. Sapientia, & Scientia differunt, quia hæc verſatur circa temporalia; illa verò circa æterna. Igitur non poteſt donum Intellectus verſari circa ambas has rationes oppoſitas, quæ ſunt obiecta diuerſorum bonorum habituum.

RESPONDET S. Doct. negando conſequentiam; quia Sapientia, & Scientia, vt dixi verſantur circa ea obiecta, vt oppoſita; at donum Intellectus reſpicit creata, vt ordinata ad rationes æternas, & vnum eſt propter aliud; atque adeò vnum obiectum. Hinc deducit S.Doct. donum Intellectus eſſe infra ſapientiam, & ſupra ſcientiam; & ità in medio.

OBIICIES tertiò. Aut donum Intellectus conſiſtit in cognoſcendo tantùm, aut in cognoſcendo, & afficiendo. Si primum: Ergo non eſt meritorium, quia actus cognitiuus non eſt meritorius. Si ſecundum: Ergo non differt à Sapientia.

RESPONDET S.Doct. diuerſo modo ſe habere Sapientiam, & donum Intellectus; nam illa conſiſtit in experientia diuinæ ſuauitatis; hoc verò in cognitione extenſa ad praxim, vt via ad guſtum; ſicut cognitio fidei ad delectationem, ſeu dilectionem Charitatis, quæ quidem viam ſternit ad ſapientiam gratuitam, quoniam ſuper aſſenſum fidei fundatur, & inſuper ordinat ad ſapientiæ guſtum. Nihilominus in dono etiam Intellectus eſt quædam delectatio de veritate, quæ eſt beatitudo quædam. Huc reuocat *in Dieta* id Pſal.33. *Guſtate, & videte quoniam ſuauis eſt Dominus.* Guſtate, ad ſapientiam pertinet: Videre, ad intellectum, & allegat D.Gregorium *homil.19. in Ezech.* Summa huius differentiæ eſt, quod donum Intellectus eſt propriè penetratiuum; ſed donum Sapientiæ eſt propriè ſaporatiuum. 286

OBIICIES quartò. Si donum Intellectus reſpicit creaturas, vt ex eis conſurgat in Dei cognitionem, debet reſpicere non modo ſpirituales, ſed etiam corporeas; nam etiam in his relucet Diuina Bonitas.

RESPONDET S.Doct. in creaturis corporeis relucere Dei bonitatem ſolùm obſcurè, vt in veſtigio, in ſpiritualibus verò clariùs, vt in imagine; & quia ad donum intellectus ſpectat contemplatio clarior, quàm ſit cognitio fidei; hinc eſt, vt reſpiciat eas tantùm creaturas, in quibus clariùs elucet Deus; hæ autem ſunt, quæ habent rationem imaginis. 287

OBIICIES quintò. Dona, quæ inuicem combinantur, circa idem verſantur: Tale eſt donum Intellectus, quod dono Sapientiæ combinatur: Ergo: Sed donum Sapientiæ eſt ſolùm circa æterna, ergo & donum Intellectus.

RESPONDET S.Doct. quod quia donum Sapientiæ conſiſtit in guſtu; donum verò Intellectus in lumine rationis, & altiùs aſcendit affectio, quàm ratio, & vnio, quàm cognitio, vt ait S. Dionyſius; hinc eſt, vt donum Sapientiæ non ſic indigeat adminiculo

creaturæ

creaturæ, ſicuti donum Intellectus. Ideò hoc verſatur etiam circa creaturas, vt adminicula ad aſcendendum in Deum. Itaque cùm dicitur, dona, quæ inuicem combinantur, habere idem obiectum; id verum eſt de obiecto principali, non de adminiculante.

188. Obiicies ſextò. Donum Intellectus verſatur circa creaturas, vt ducunt ad Creatoris notitiam: Ergo contemplatur Deum per ſpeculum: Ergo non differt à Fide.

Respondet S.Doct. diuerſo modo fidem, & donum Intellectus contemplari Deum in ſpeculo; ſunt enim varij gradus cognitionis ſpeculantis. Fides igitur habilitat ad aſſentiendum articulis fidei immediatè, præcedente tamen per creaturas cognitione illius, quod per tale, nomen dicitur. Sic mouet ad aſſentiendum articulo Trinitatis, præuia tamen cognitione numeri ternarij. At verò donum Intellectus vlteriùs illuminat ad cognoſcendum motiuum, propter quod debeat Trinitas poni in Diuinis; nempe, quia videt in creatura rationali egreſſum Verbi è mente per viam generationis, & Amoris, ab vtroque per viam connexionis. Et ideò conſtat ratio, ob quam debeant eſſe habitus diuerſi.

Ex his habes; quodnam ſit obiectum doni Intellectus; & quis actus illius; & quæ ſit huius doni ab aliis habitibus differentia.

Dvbitatio IV.

Vtrum Donvm Intellectvs *inſit omnibus habentibus gratiam, &: an his ſolis.*

189 Aſſero primò, Intellectum eſſe in omnibus, habentibus gratiam ſanctificantem.

Probatvr à D.Bonau. *in Diata* ex illo Pſal. 110. *Intellectus bonus omnibus facientibus eum.*

Probatvr à S.Doct. *de ſeptem donis, cap.1.* ex progreſſu noſtræ conuerſionis, aſſignato à Concilio Trident. *ſeſſ.6. & 14.* ex quo deducit etiam ordinem Donorum Spiritus Sancti; nam, vt ait D.Anſelmus lib. de ſimil. cap.130. *Primò Spiritus Sanctus mentem facit pauentem per donum Timoris; ſibique compatientem per donum Pietatis; & ea, quæ ſunt facienda, manifeſtat per donum Scientiæ, & illa fortiter exequitur per donum Fortitudinis*, quæ tria dona ad appetitiuam pertinent vim; & in hoc differunt à dono Intellectus, quod primò ad Intellectiuam pertinet, ſecundùm D.Thomam *art.6.* & *de ipſis facit conſulere per donum Conſilij*, quo fit applicatio mediorum ad ſingularia opera, vt ait D.Thomas. *Poſt Spiritus Sanctus accendit mentem ad intelligendum, cur hæc, & illa fieri debeant*, vt affectio charitatis ſequatur: hæc enim ſequitur perfectam veritatis inuentionem; hæc verò eſt ab intellectu. Ideò Intellectus ipſe naturalis dicitur 3. *de*

190 *anima, text.18.* Lumen penetrans ad intimas eſſentias; neque verò poteſt voluntas rectè ordinari ad bonum, niſi præexiſtente aliqua cognitione veritatis, quia obiectum voluntatis eſt bonum intellectum, vt dicitur *3. de anima, text.34. & 49.* Ex quibus fit, donum Intellectus dari cum gratia, vt vltimam diſpoſitionem ad ſapientiam, ſeu Diuinum Saporem. Ideo D.Auguſt. *lib.2. de doctrina chriſtiana, cap.7.* loquens de ſeptem donis, ait de dono Intellectus: *Poſt quintum gradum, ſcilicet donum Conſilij, per quod anima leuatur ab appetitu ſordium inferiorum, aſcendit in ſextum gradum, id eſt in donum intellectus, vbi ipſum oculum purgat, quo videri poteſt Deus ab his, qui huic ſeculo moriuntur; qui in tantum vident, in quantum moriuntur ſeculo.*

Observat autem S.Doct. *cap.4.* triplicem veritatem irradiari dono Intellectus: Veritatem cognitionis, oſtendendo nobis fidem Chriſti veriſſimam: Veritatem operationis, oſtendendo operationem perfectiſſimam; & veritatem dilectionis, oſtendendo nobis charitatem. Hanc autem reuelationem operatur Spiritus Sanctus per donum Intellectus, dum mentem à terrenis eleuat, purgat, & inflammat. Affectus enim terrenus, & animalis impedit intellectum, ne ſpiritualia intelligat, quia: *Animalis homo non percipit ea, quæ Dei ſunt*, vt dicitur *prima Corinth.2.* Ex his ſequitur, donum Intellectus eſſe in iuſtis, qui rectam habent voluntatem, per charitatem, quæ ſupponit rectam intelligentiam; dari verò in vltima præparatione ad charitatem, non autem peccatoribus in ſenſu compoſito; de his enim (aiunt SS.DD.) Pſalm.81. *Neſcierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant.* 191

Quamuis autem actuale donum Intellectus conuertatur cum Fide, quæ eſt etiam in peccatoribus; tamen vt eſt donum habituale, eſt ſolùm in eo, qui habet rectam cognitionem, & directionem voluntatis ad finem, vt ait S.Bonau. *ad 3.* 192

Qvod verò detur in vltima diſpoſitione ad gratiam, probatur illo Ioan.6. *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* Hæc autem ediſcimus per intellectum, vt docet D. Gregorius *primo Moral. cap.32.* Ergo quicumque habet intellectum, venit ad Chriſtum per gratiam gratum facientem. Vnde non rectè affertur hic locus à D.Thom. *art.5.* ad probandum, non eſſe hoc donum Dei, niſi in iam conſtitutis in gratia; hi enim non veniunt ad Chriſtum, ſed venerunt.

Dvbitatio V.

Quæ ſit neceſſitas, & vtilitas Doni Intellectvs.

< D.Bonau.de 7. donis.

Incipit S.Doct. *cap.3.* neceſſitatem, & vtilitates huius doni recenſere. 193

Prima quidem neceſſitas eſt, fidei manifeſtare veritates reconditas, tot Scripturis, atque Sacramentis obuelatas, cùm intellectus humanus abſque lumine ſuperno nequeat ad eas apprehendendas pertingere. Hoc probat ex Richardo *lib.3. de contempl. cap.6.* Hinc D.Auguſt. lib. de ſpiritu, & anima, cap.36. *Poteſt homo hoc lumine agnoſcere, ſe ad imaginem Dei conditum, & ideò capacem Dei, atque ideo Deum trinum, & vnum, vt filius à Patre; & ab vtroque Spiritus Sanctus, & ſimili modo ab intellectu Voluntas; & ab vtroque memoria, & verbum ab intellectu; & ab vtroque amor.* Vide Seraphicum. 194

Pergit *cap. quarto* deſcribere, quo pacto veritates Scripturarum diuinarum nobis dono intellectus illuceſcant; vt dicitur prima Ioan.2. *Vnctio Spiritus Sancti docet.*

Capite quinto oſtendit, quo pacto velamina Sacramentorum, dono intellectus reuelentur.

Capite ſexto oſtendit; quo pacto dies ſpiritualis per hoc donum appareat, vt dicam infrà.

Capite ſeptimo, conuiuium ſpirituale, hoc dono præparari, demonſtrat. Vide S.Doctorem; non enim libet capita integra verbatim huc transſcribere.

Dvbita

Digitized by Google

Dvbitatio VI.

Vtrum Dono Intellectvs *reſpondeat ſexta beatitudo, ſcilicet Beati mundo corde, &c.*

{ D.Thom.art 7.

195 Asservnt D.Bonau. *de 7. donis, cap.* 3. & D.Th. hic cum D.Auguſt. *lib.* 1. *de ſerm. Domini in monte, cap.* 9.

Probatvr à Seraphico *cap.* 4. *de dono Intellectus.* Sicut ſe habet lux ſolaris ad videnda ſenſibilia, & ad purgandum aërem, ita ſe habet Intellectus ad viſionem ſpiritualium; ſed munditia aëris oritur è luce ſolari, ita vt clarè videatur ipſe Sol, & abſente hac luce, aër obſcuretur, & veluti deturpetur: Ergo. Ad hoc adducit S.Doct. illud Pſalmi 81. *Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant*, vbi cauſa, vnde anima obtenebretur, refunditur in defectum Intellectus. Deinde aſſignat S.Doctor. tres gradus munditiæ cordis quæ ſunt veluti mane, meridies, & veſpera Intellectus.

196 Primvs gradus eſt, quando per Donum Intellectus ad noſtra interiora reuocati lumine compunctionis omnes peccatorum maculas, & tenebras abſtergimus, & ſublucet nobis quoddam diuinæ lucis crepuſculum, vndè oriatur matutina cordis munditia, quæ reſpondet ad mane intellectus.

Secvndvs gradus eſt nimietas quædam lucis, & cordis feruor, penetrans omnia velamina, obumbrantia veritatis radios, illuminans pariter & inflammans mentem claritate, & ſimul charitate: Et hinc naſcitur meridies Intellectus, & meridiana cordis munditia.

Tertivs gradus eſt, quando feruida hæc claritas adueſperaſcit, manente tamen Domino, omnis claritatis, & feruoris fonte; Hinc mox inchoatur ſomnus contemplationis, & nocturnæ deliciæ celebrantur, accenſis vndique diuini fulgoris lampadibus; vide ipſum Saraphicum, de his mira, & ſuper humanum intellectum per plura capita dicentem.

Dvbitatio VII.

An Dono Intellectvs *reſpondeat, inter fructus Spiritus Sancti, Fides.*

{ D.Thom art 8.

197 Dono Intellectus inter fructus Spiritus Sancti reſpondere fidem aſſerunt SS.Doctores, & probant; Cùm enim veritates Theologicæ, & Diuinæ, quæ nobis fide reuelantur ad ſalutem, ſint velatæ ſub plurium figurarum velamine, prophetiarum obſcuritate, & expoſitionum diuerſitate, neceſſe fuit ſuperaddi aliud lumen ſupernaturale, prioris cauſans certitudinem, & experimentali quadam claritate penetrans ad interiora velamina, facienſque quodammodo videre, quod fides fecit credere, vnde dicitur Ioan. 10. *Niſi credideritis, non Intelligetis*; pro his affert Seraphicus Doctor D. Bernardum *ſerm.* 33. *in cantica*, vbi præclarè de fidei, & intellectus correſpondentia ſic diſſerit: *Mihi apponitur veritas, ſed in Sacramento. Angelus ex adipe frumenti ſaginatur, & nudo grano me oportet interim quodam Sacramenti cortice eſſe contentum, carnis furfure, palea littera, fidei velamine. Et hæc talia ſunt, quæ guſtata afferunt mortem, ſi non de primitiis Spiritus, quantulumque accipiant condimentum,* quod fit per donum Intellectus, & ſubdit: *In his omnibus fides eſt mihi locuples, intellectus pauper: numquid verò par ſapor intellectui, fideique, cùm ſit in meritum iſta; in præmium illa.* Vide Seraphicum *cap. quinto de dono Intellect.*

QVÆSTIO XXXI.

De Dono Scientiæ.

{ D.Thom.quæſt.9.

Ad fidem ſpectat etiam donum ſcientiæ; cum enim fides in ſe ſit obſcura, indicans quid, ſed non in omnibus quomodò agendum, datur hoc Donum gratuitum à Spiritu Sancto, per quod fides gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur, cuius proprius actus eſt reddere hominem facilè mobilem à Spiritu Sancto ad benè diſcernendum, & diiudicandum ſecundùm legis æternæ regulas in his agibilibus, quorum non eſt determinatus agendi modus, quoad nos, eò quòd non ſemper vniformiter fiant. Ità S.Doct. *cap.* 3. *de dono ſcientiæ.* Hinc homini diuinitus innoteſcit rectum iudicium in agendis, ſeque extendit ad credibilia, & factibilia, quæ nobis in Scriptura Sacra proponuntur: De hoc dono ità loquitur D. Greg. *lib.* 10. *Moral.* apud D.Bonau. *de dono ſcientiæ, cap.* 2. indicans, ipſum lectione Sacræ Scripturæ maximè conciliari: *A terrenis deſideriis ad ſuperna amplectenda cor inuitat, legentis animum humilibus verbis adiuuat, ſublimibus verò ſententiis leuat.* Animam præcipuè prouocat ad charitatem, manifeſtando plures Creatoris amabilitates, & proponendo plures, quibus ametur, modos. Reliqua per aliquas dubitationes indicabo. 198

Dvbitatio I.

An Scientia *ſit donum Spiritus Sancti.*

Asserit S.Doctor, Scientiam eſſe Donum Spiritus Sancti. Hoc oſtendit ex dictis ſuprà, & patet ex illo Sapient. 10. *Iuſtum deduxit Dominus, &c. dedit illi ſcientiam Sanctorum.* Hinc etiam infert, ſcientiam eſſe habitum infuſum, in quo homo habeat illud circa agenda iudicium, vt in nullo deuiet, ſed promptè, & expeditè, quicquid agendum iudicet, agi iubeat. Nam ſicut Intellectus duo circa veritates cognoſcit, eas percipiendo, & voluntatem, dum eis obſequitur, dirigendo. Ità mens noſtra, dono Scientiæ irradiata, primò ſupernas veritates Capit; ſecundò, quomodo in praxi obſeruentur, abſque errore, diſcernit. 199

Cvm enim homo ad res ſupernaturales proprio lumine cæcutiat, non poſſit inter tot præcepta tutò procedere, niſi deſuper ipſi illuceat quædam lux, componens cum credendis agenda, vnde per hoc donum hominis actiones reſoluuntur ad fidei articulos, tanquam ad ſua principia, quod ſolus Spiritus Sanctus in homine præſtare poteſt.

Vt autem diſcernatur hæc ſcientia ab alia, quæ propriis viribus acquiritur, refert S.Doctor deſcriptionem, & diſcretionem vtriuſque, & primò quidem è D.Bernardo ſuper Cantica: *Scientia quædam eſt ſæcularis,*

Digitized by Google

ſecularis, quæ inebriat non Charitate, ſed curioſitate, implet,ſed non nutrit; inflat, & non ædificat, ingurgitat, & non confortat. Secundò è D.Auguſt. lib.14.de Tri. cap.1. *Eſt Scientia, quæ non eſt rerum vanarum; nec curioſarum, ſed de his, quibus fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, &c.* & hanc concludit Seraphicus eſſe donum Spiritus Sancti.

DVBITATIO II.

An ſcientia ſit de rebus Diuinis.

D.Thom art.2.

300 DICENDVM, ſcientiam eſſe de rebus tantùm creatis in ordine ad Deum. Cùm enim anima patiatur difficultatem, & quodammodo torpeſcat ad actus ſupernaturales; iuxta difficultatum genera, ipſi infunduntur habitus, quibus fiat mobilis in obſequium Spiritus ſancti: vnde cùm præcipuè voluntas ab agendo retardetur ob defectum cognitionis in intellectu; dantur ad remouendum hunc defectum duo habitus, quorum primus verſatur circa creata, & de ipſis per ſuas cauſas iudicium fert, vocaturque Donum ſcientiæ: alter verſatur circa diuina per altiſſima principia, & eſt Sapientia.

301 CREATA autem, circa quæ verſatur Scientia, ſunt primò aliæ ſcientiæ, ſtudio, & doctrinâ acquiſitæ, circa quas dono infuſæ ſcientiæ iuſtè ſentimus, & rectè iudicamus; & hanc, hoc ſtatu conſideratam, vocat Sanctus Doctor *horam matutinam*; quia adhuc tenebris admiſcetur.

SECVNDO verſatur Donum ſcientiæ circa credibilia, & agibilia, ſacris litteris contenta. Ex his enim eruit lucem ardentiſſimam, quâ inflammat, & illuminat mentem, veluti Sole meridiano; de hac dicit Iſaias 18. *Sicut lux meridiana, clara eſt.*

302 TERTIO occupatur hæc ſcientia circa cætera moralia, mentem in veritate ſtabiliens, & quietans, laborem intuitu quietis æternæ minuens,& terminans: Hic eſt finis, & veſpertinum huius doni creſpuculum; propter hæc dicitur *Pſal.*103. inquit Seraphicus hîc ad finem capitis 2. *Exibit homo manè ad operationem ſuam vſque ad veſperam.*

DVBITATIO III.

An donum ſcientiæ ſit ſpeculatiuum.

D.Thom.art.3.

303 CVM Scientia præcipuè feratur in agenda, & credenda, vt de ipſis ſecundùm veritatem iudicium ferat, eam eſſe primariò ſpeculatiuam aſſerunt hîc D. Thom. & D.Bonau. *cap.3. de dono ſcientiæ*: eſt tamen ſecundariò practica, quia etiam ad operationem ordinatur, quatenus charitatem his, aut illis modis gignendam,tuendamque præſcribit. Probat vtrumque Sanctus Doctor, hoc donum ſpeculatiuum ſimul eſſe, & practicum, è D.Greg.1. *Moral.cap.6.* dicente: *Scientia in die ſua conuiuium facit, quia in ventre mentis Ignorantiæ ieiunium facit.* Sed ignorantiæ Ieiunium non ſoluitur, niſi per vtramque ſcientiam ſpeculatiuam, & practicam; qui enim rerum ſupernarum ignorantiam peruersè agendo contraxit, neceſſe eſt,vt non ſolùm rectè ſciendo, ſed & benè agendo eam expellat.

304 DEINDE ſpeculatio, vel praxis Scientiæ deſumitur à conditione obiecti; ſed obiectum huius ſcientiæ, quamuis primariò ſpeculabile, eſt tamen in aliquibus operabile; hæc enim præſtat medium, & modum, quibus praxis diuinæ dilectionis habeatur, imò pro hoc ſtatu fruſtrà eſſet, niſi ad charitatis exercitium illuminaret, vt habet Seraphicus ex Hugone *lib.de vanitate mundi*, vbi dicit: *Fruſtrà in nobis diuina cognitionis abundantia creſcit, niſi in nobis diuinæ dilectionis flamma augeſcat.*

DEINDE Donum ſcientiæ ſequitur naturam fidei; de hac enim etiam iudicat; ſed fides, licèt primario nihil operetur circa ſuum obiectum, abundè tamen, iam perfecta, operatur per charitatem. *Galat.5.* 305

His denique adiice conuiuum illud ſpirituale ſcientiæ, vbi ad triplicem menſam Hiſtoriæ, Allegoriæ, & Anagogiæ ſapidiſſimis, & dulciſſimis ferculis cibat Seraphicus totam turbam, per totum caput 3. Ipſum ibi vide, iſtinc enim fercula illa huc tranſlata natiuum ſaporem forſan amitterent.

DVBITATIO IV.

An DONO SCIENTIÆ *reſpondeat tertia Beatitudo: Beati, qui lugent, &c.*

D Thom.art.4.

CVM temporalia idcò cum lætitia nimiâ poſſideantur, quia harum vilitas ignoratur, & adhuc cæleſtia ſub amaro litteræ cortice inſipida probentur; hinc nequit mens ſuam agnoſcere cæcitatem, multòque minus ſalutari luctu valet voluntas eam auertere. 306

ASSERVNT igitur SS. Doctores, S.Thomas hîc, S.Bonauentura, *cap.3. de ſeptem Donis* tertiam beatitudinem reſpondere Dono ſcientiæ.

PROBATVR primò ex D.Auguſt. ſuprà *de ſermone Domini in monte, cap.9.* Deinde, quia donum ſcientiæ docet rectum ferre iudicium creaturarum, ob quas homo auertitur à Deo, & in miſerias labitur, & ideò illi iudicio recto ſcientiæ reſpondet luctus, quo auertitur à malo libidinis, & à languore concupiſcentiæ, & conuertitur ad propriæ cæcitatis malum amarè deflendum, vt dicat illud Pſalmiſtæ: *Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Ex hoc etiam Dono ſcientiæ oritur huius beatitudinis præmium, nimirum conſolatio illa ſuperna, qua homo perpendens creaturæ vanitatem, & Dei guſtans bonitatem, medullitus repletur. Verùm hæc conſolatio non luxuriantibus, ſed lugentibus promittitur, nec lugere queunt, qui per donum ſcientiæ ad contemplationem puræ veritatis non tranſeunt, vt concludit hîc Seraphicus Doctor. 307

DISPVTATIO II.

De Infidelitate.

INFIDELIVM alij ſunt, qui nunquam fidem receperunt, & hi ſunt pagani: Alij ſunt, qui fidem receptam reſpuerunt, & hi ſunt hæretici: Alij denique, qui Saluatoris fidem diù ſub figuris coluerunt, ſed eam exhibitam non agnouerunt, & iſti ſunt Iudæi: Hic de infidelitate in genere pro fidei carentia agendum, & etiam aliquid de infidelibus, non baptizatis, libandum: In ſequenti vero diſputatione de hæreſi diſſeremus.

Digitized by Google

QVÆSTIO I.

Quid, & quale peccatum ſit INFIDELITAS.

1 NOTANDVM ex D.Bonauentura ad ea verba Lucæ 19. *Non relinquent in te lapidem ſuper lapidem: eò quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ*, Infidelitatem eſſe ruinam ædificij ſpiritualis; ſicuti fides è contra eſt fundamentum eius ædificij. Hæc autem eſt Infidelitas, non quæ opponitur Fidelitati, quæ eſt virtus moralis inclinans ad fidem, ſeu promiſſum ſeruandum, de qua Eccleſ.5. *Diſplicet Deo infidelis promiſſio*, vt monet S.Doct. ad eum locum; ſed eſt infidelitas, quæ opponitur virtuti Theologicæ, vt dixi *diſp.1. quæſt.1.* cum D. Bonau. Infidelitatem eſſe peccatum, oſtendi *diſput.1. quæſt.14. & ſequentibus*, vbi actum eſt de obligatione credendi articulos fidei, & alia; atque adeò peccari poſſe omiſſione graui, non diſcendo res fidei, ſufficienter propoſitas.

2 DVPLICITER verò poteſt Infidelitate delinqui, vel poſitiuè, veritatem fidei agnitam impugnando, & recuſando, & hæc dicitur infidelitas contrariè: Vel priuatiuè, carendo notitia debita. Aliqui addunt aliam carentiam negatiuam, quæ ſit per ignorantiam inuincibilem, ſed hanc non admittunt plurimi cum D.Bonauent.3. *diſt.25. art.1. quæſt.3.* de quibus egi *Prima ſecunda, tract. de peccato, diſp.3. quæſt.2.*

3 DIVIDITVR autem Infidelitas in Hæreſim, Iudaiſmum, & Paganiſmum à D.Thom. *quæſt.10. art.5.* & D.Bonau. [illegible] *Centil. ſect.26.* Ibi probat S.Doct. infidelitatem eſſe peccatum, maximum inter peccata viæ Ioan.16. *Arguet mundum de peccato, &c. quia non crediderunt in me.* Vocat hoc *Peccatum* antonomaſticè. & Ioan.3. *Qui non credit, iam iudicatus eſt: quia non credidit in nomine Vnigeniti filij Dei.* Et Marci vltimo: *Qui verò non crediderit, condemnabitur*, quaſi pœna ſumma infidelibus præparata ſit. Dixi, inter peccata viæ infidelitatem eſſe peccatum maximum, cum D.Bonau. quia nullus in via odit Deum expreſsè, ſed ſolùm interpretatiuè, vt docet D.Bonau. ad ea verba Ioan.15. *Et oderunt me, & Patrem meum.* Interpretatiuè quidem oderunt, quatenus ab eo auertuntur per peccata, vel nollent puniri; odium verò formale, eſt damnatorum proprium.

4 DThomas comparat infidelitatem cum odio Dei, & ait, hoc eſſe peius, quia opponitur Charitati, quæ maior eſt, *prima Corinth.13.* Infidelitatem verò maiorem, ait, Deſperatione, vt dicam *diſp.6. quæſt. vn.* tametſi hæc ſit periculoſior. Vide etiam Tannerum *T.1. quæſt.8. dub.2.*

5 PORRO infidelitatem in intellectu ponit S.Doct. *in 2. diſt.5. quæſt.5. ad 4.* opponitur enim fidei, quæ eſt in intellectu, & voluntate, ſeu in libero arbitrio, vt dixi *diſp.1. quæſt.18.* De quo agunt Suarez *diſp.16. ſect.3.* Hurtado *diſp.67.* Lugo *diſp.18. ſect.1.* Quærunt præcipuè: an peccatum infidelitatis ſemper conſummetur in Intellectu; an in ſola aliquando Voluntate.

NEGANT Suarez *loc. cit.* Coninch. *diſp.18. dub.3.* Tannerus 2.2. *diſp.1. quæſt.8. dubio ſecundo*, Fulienſ. *lib.3. cap 6.*

ASSERVNT Valentia *diſp.1. quæſt.10. p.1.* Hurtado *diſp.68. ſect.2.* quæ ſententia Metaphyſice intellecta placet Lugo *num.9* licèt communiter loquendo, priori adhæreat. Fulienſ. verò malitiam obiectiuam in intellectu ait, qui diſſentit à fide; formalem verò in voluntate, à qua liberè exit actus intellectus prauus.

QVÆSTIO II.

An opera omnia Infidelium ſint peccata.

D.Thom. quæſt.10 art.4.
D.Bonau. in 2. diſt. 41. dub.2.

SECTARII huius temporis omnia opera infidelium, peccata eſſe clamant. Sic Lutherus *art.36.* ex damnatis à Leone X. Melancthon *in Apol. confeſſ. Auguſtana*, Bucerus *lib. de concordia controuerſ.* Caluinus *lib.2. Inſtit. cap.3.* Kemnitius *in examine ſeſſ.6. can.7.* 6

FVIT verò ſententia Gregorij Arim.2. *ſent. diſt.41. quæſt. vn. art.2.* omnem actionem iſtius infidelis eſſe malam, qui omnino Deum ignoret; non autem hæreticorum, qui Deum ſaltem agnoſcunt. Capreolus verò *in 2. diſt.41. quæſt. vn. art.3.* putat, ſaltem omnem actionem præceptam, factam ab infideli, quo tempore præcipitur, eſſe malam, quia deberet referri in Deum verum, quod non faciunt infideles, qui Deum verum ignorant: & in hoc Gregorio fauet.

VERISSIMVM tamen eſt, aliqua opera infidelium eſſe bona.

PROBATVR primò à S.Bonau. 3. *diſt.38. dub.2. ex primo Exodi*, vbi Obſtetrices Ægyptiæ laudantur, quia contra Regis mandatum ſeruabant viuos infantulos Hebræorum, ad quod lege Diuinâ, & naturali tenebantur. Illæ autem Obſtetrices infideles erant. De his verò dicitur: *Quia timuerunt Deum, ædificauit eis domos.* Vbi D.Hieronymus: *Ædificauit eis domos ſpirituales:* Ergo aliquam ſpiritualem rem adeptæ ſunt. 7

PROBATVR ſecundò à S.Doct. ex dictis *prima ſecundæ, tract. 5.* qui de Gratia, *diſp.1. quæſt.10.* vbi oſtendi, poſſe aliquem viribus naturæ, agere bonum opus morale.

PROBATVR tertiò à S.Doct. hîc, quia ad opus bonum morale non requiritur fides, neque gratia ſanctificans, vt definit C. Trident. *ſeſſ.6. cap.7.* vbi ſub anathemate damnantur dicentes, omnem actionem hominis ante iuſtificationem eſſe peccatum.

Idem probatur ex PP. Ambroſ. *lib.1. de Abraham, cap.2.* Hieron. *in fine lib.2. com. in epiſtolam ad Galat.* Auguſt. *lib. de ſpiritu, & litt. cap.27. & 28.* Chryſoſt. *homil.67. ad popul.* Vide Tannerum *diſp.1. q.8. dub.4.*

OBIICIVNT aliqua loca Scripturæ, Matth.7. *Non poteſt arbor mala bonos fructus facere.* 8

RESPONDET S.Doct. hîc ex D.Auguſt. *lib.1. cont. Iulianum, cap.3.* & *in Enchir. cap.15.* dici arborem malam voluntatem, quatenus malè aliquid vult, vel vt voluntas eſt illius infidelis, non perfectè bona eſt. Ita etiam Tannerus, & alij.

SECVNDO obiiciunt illud Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.*

RESPONDET S.Doct. ad eum locum, & *in 2. diſt.28. art.2. quæſt.3.* loqui de operibus meritoriis, & de his, quæ ſunt diſpoſitiua ad ſalutem de congruo. Deinde ſufficit, ſi auxilium Dei adſit, vt operetur ob Deum cognitum authorem naturæ, etiamſi abſit fides.

OBIICIVNT tertiò Rom.14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt.*

RESPONDET S.Doct. *in 3. diſt.23. dub.2.* & *in 4. diſt.39. q.3.* ibi loqui de conſcientia, vt opus, contra conſcientiam factum, malum ſit. Sic exponitur à D. Chryſoſt. *homil.26. in epiſtolam ad Romanos*, & aliis. Ita etiam Tannerus *loco citato.* 9

OBIICIVNT

OBIICIVNT quartò id Titi primo: *Coinquinatis, & infidelibus nihil eſt mundum.*

RESPONDETVR ex D.Bonau. hîc, & D.Chryſoſt. *homil.* 3. *ibi*; omnia eſſe immunda infidelibus, ſuperſtitioſè ſuas actiones peragentibus; tam enim poteſt infidelis vnum exiſtimare immundum, puta vitulum, quam Suem. Vide reliqua in Valentia *quæſt.* 10. *p.* 2. Tannero *loco citato.*

QVÆSTIO III.

Vtrum infideles poſſint compelli ad FIDEM *audiendam.*

10 LOQVIMVR nunc de Infidelibus, qui extra ſunt, non baptizati.

POTESTATEM hanc egregiè probat S.Doct. primò *ad* 14. *Lucæ*, vbi Rex præcipit: *Exi in vias, & ſepes: & compelle intrare, vt impleatur domus mea.* Vbi miniſtri illi prædicatores ſunt, qui præcipiuntur à Chriſto, vt extra ciuitatem in vias, & ſepes quærant gentiles, iuxta expoſitionem D. Gregorij *in Gloſſ. in cap.* 14. *Lucæ*, & *homil.* 36. *in Euang.* per vias autem vrbis quærunt Iudæos, qui tenere legem ſub vrbana conuerſatione nouerant. Hos verò compellere terroribus æternorum ſuppliciorum iubet, non bellicis tormentis, vt aduertit S.Doct. ſed rationibus efficaciſſimis, vt notant etiam D.Thom. *quæſt.* 22. *de ver. art.* 9. & alij.

11 IDIPSVM oſtendit S.Doct. *ad vltimum Lucæ* ad ea verba Chriſti: *Sic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis: & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes.* Hoc autem ius oſtendit ex Geneſ. 22. *Benedicetur in ſemine tuo omnes gentes.* Geneſ. 49. *Ipſe erit expectatio gentium.* Pſal. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes. Ego autem ſum Rex ab eo conſtitutus, prædicans præceptum eius.* Iſa. 49. *Dedi te in lucem gentium.*

CONFIRMAT S.Doct. *in* 3. *diſt.* 14. *dub.* 4. illo Matth. vltimo: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes.* Preſſiùs id oſtendit ex hoc loco *in* 4. *diſt.* 3. *p.* 2. *quæſt.* 1. *ad quintum.*

ET Apoſtolus ſecunda Corinth. 5. *Poſuit in nobis verbum reconciliationis: Pro Chriſto ergo legatione fungimur.*

12 CVM igitur diuinâ ſuâ poteſtate miſerit prædicatores Legatos ad annunciandum Euangelium, habent ius illi coërcendi eos, qui prædicationem hanc vellent impedire: Talis enim poteſtas ineſt Regi ad eos coërcendos, qui ſuos vellent impedire Legatos, vt conſtat *ex l.* 2. *ff. de his, quibus mandata eſt iuriſdictio*, *C. Præterea de officio delegati*: Ità ſentiunt communiter Doctores apud Tannerum 2.2. *diſp.* 1. *quæſt.* 9. *dub.* 1. *num.* 10. & ſequent.

De his verò ſunt nonnullæ quæſtiones.

PRIMA eſt: Ad quos pertinet authoritas mittendi prædicatores ad Infideles.

RESPONDET S.Doct. *in opuſculo. Quare fratres minores prædicent*; competere Papæ, & aliis Paſtoribus *ex Luca* 10. Vnde Innocentius in illud Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* relatus *in cap. cum ex iniuncto de hæreticis*, ait, quod non debet ſibi quiſquam indifferenter prædicationis officium vſurpare. Quod probat S.Doct. illis verbis Chriſti: *Rogate ergo dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam.* Matth. 9.

13 PERTINET verò ad Principes defendere Miſſionarios, non directè ratione ſuæ iuriſdictionis, ſed vt ſunt miniſtri Pontificis. Sic Alexander VI. diuiſit Regibus Caſtellæ, & Luſitanæ Prouincias Indiarum, vt prædicatores, & miſſos in his defenderent.

POSSE verò eos comitari exercitibus armatis, vt ſecuri eant, docent Maior 2. *diſt.* 44. *quæſt.* 2. & nouiter Ioannes Solorzano apud Dianam, 6. *p. tract.* 4. *reſol.* 15.

OPPOSITVM tamen ſentiunt Lugo *diſp.* 19. *ſect.* 2. §. 1. cum Suarez *diſp.* 18. *de fide.* Hurtad. *diſp.* 75. Caſtro Palao *Tom.* 1. *tract.* 4. *diſp.* 2. *p.* 5.

14 PROBANT illo *Matth.* 10. vbi Chriſtus mittit Apoſtolos: *Sicut agnos inter Lupos, ſine baculo, &c.* Iam verò eſt noſtra quæſtio: An, ſi prædicatio Euangelij pacificè offeratur, & Infideles renuant audire, cogi armorum vi poſſint ad eam audiendam.

PRIMA opinio eſt aſſertiua Maioris *loc. cit.*

SECVNDA eſt negatiua. Ita Valentia *quæſt.* 10. *p.* 6. & indicat Salmeron *T.* 12. *tract.* 38. Coninch. *diſp.* 18. *dub.* 14. *num.* 24. Caietanus, Bannes, Aragon. 2.2. *quæſt.* 10. *art.* 8. & alij communiter apud Tannerum *diſp.* 1. *quæſt.* 9. *dub.* 1. Videtur D.Bonau. *ad* 9. *Lucæ* in ea verba: *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis.*

TERTIA ſententia media aſſerit, quoad non baptizatos infideles, eos eſſe ſubditos Principibus Chriſtianis tantùm. Ita Suarez *diſp.* 18. *ſect.* 2. Hurtado *diſp.* 75. *ſect.* 3. qui id probant ex Bulla Gregorij XIII. cogentis Iudæos ad audiendam ſingulis hebdomadibus fidem noſtram è concione ſolùm. Idem vult Scotus 4. *diſt.* 4. *quæſt. vlt.* Caſtro *lib.* 2. *de hæret. punit. cap.* 14.

15 ASSERO cum hac D.Bonau. ſententia. Probatur ab illo. Chriſtus enim corripuit diſcipulos volentes punire Samaritas, recuſantes recipere Chriſtum *Lucæ* 9. corripiuntur verò, quia ad Apoſtolos non pertinebat pœnis coërcere, cùm illis dictum eſſet: *Sicut miſit me Pater; & ego mitto vos.* Ipſe autem miſſus eſt manſuetis annunciare, vnctus vnctione amoris, vt dicitur *Iſaiæ* 61. & 42. *Dedi ſpiritum meum ſuper eum: Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet.* Vnde ibi reſpondit diſcipulis: *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare.* Quoniam hic aduentus non erat iuſtitiæ, ſed miſericordiæ, Ioan. 3. *Non miſit Deus Filium ſuum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum*; vnde hinc nomen IESV accepit *Matth.* 1. non Alexandri, non Cæſaris. Et ideò qui Spiritum Dei habet, non debet expetere vindictam, ſed exhibere patientiam, vt ait Ambroſius in Gloſſa ibi: *Perfecta virtus non habet ſtudium vltionis. Nec vlla eſt iracundia charitatis, ſed plenitudo.* Ideo dicitur Rom. 12. *Non vosmetipſos defendentes chariſſimi, &c.* Hæc S.Bonau. *locis citatis.*

Ex quibus video, ipſum inclinare ad ſententias, negantes coactionem quamcumque infidelibus poſſe inferri.

16 NEQVE ex poteſtate prædicandi data à Chriſto, ſequitur poteſtas cogendi ad concionem; alioqui Concionator miſſus ab Epiſcopo, poſſet cogere auditores ad concionem.

Communis igitur ſententia eſt, non poſſe cogi infideles extraneos ad fidem audiendam; nulla enim ad hoc poteſtas data à Chriſto inuenitur, vt notat Lugo *loco citato, num.* 65.

Digitized by Google

QVÆSTIO IV.

An cogi queant Infideles ad FIDEM *noſtram, ſufficienter propoſitam, amplectendam.*

{ D.Thom quæſt.10 art.8.

17 PRIMA opinio eſt, poſſe infideles cogi ad amplectendam fidem, ſufficienter propoſitam. Ita Maior 2. *diſt*.4. & quidem Geneſius ſepuluenda apud Cardinalem de Lugo *diſp*.19. *ſect*.2. §.2.

SECVNDA ſententia id aſſerit de infidelibus, qui ſunt ſubditi in temporalibus Principi, eos ad fidem cogenti; id tamen aſſerunt, loquendo de iure Diuino; nam iure Humano hæc coactio prohibetur. Hanc docet Scotus 4. *diſt*.4. *quæſt*..7. in fine, & aliqui ex eius Schola; eam probabilem aſſerit Lorca 3. *diſp*.36.

ALII id limitant ad coactionem indirectam; negant verò de directa. Ita Gabriel *dicta diſt*.4. *quæſt*.2. Angelus apud Suarez *diſp*.18. *ſect*.3.

18 COMMVNIS, & vera ſententia negat omninò, poſſe infideles, ſiue ſubditi ſint, ſiue non ſubditi, cogi ad amplectendam fidem. Ita D.Thom. *quæſt*.10. *art*.8. & 12. vbi Caietanus, & alij Thomiſtæ, Paludanus, Durandus, Antonius, Richardus, Sotus, Abul. Syluester, Caſtro, Victoria, & alij, quos affert, & ſequitur Suarez ſuprà, Bannes, Aragon, Turrianus, Valentia, Azorius, & alij, quos afferunt Hurtad. *diſp*.75. *ſect*.2. Coninch. *diſp*.18. *dub*.14. *num*.225. Caſtro Palao *Tom*.1. *tract*.4. *diſp*.2. *p*.6. Lugo *diſp* 19. *ſect*.2. §.2. Tannerus *diſp*.1. *quæſt*.9. *dub*.1. qui alios recenſent. Adde Baſſ. *verb. Fides*, 2. *num*.8. Eſt autem ſententia D Bonau. *in* 4. *diſt*.4. *p*.1. *art*.2. *quæſt*.1. *arg*.4. *opp*. quod admittit etiam aliis locis, adductis *quæſt*.3.

ASSERO cum hac ſententia, non poſſe infideles, ſiue ſubditos, ſiue non ſubditos, cogi ad fidem amplectendam.

19 ID præcipit S.Gregorius Magn. *lib*.11. *epiſt*.15. relatus *in cap. Qui ſincera*, *diſt*.45. & Concilium Tolet.4. *cap*.56. relatum *eadem diſt. cit. de Iudæis*. Et id ipſum decernit Innocentius III. *in cap. Maiores*, *de Baptiſmo*, vbi Pontifex reddit rationem; quia eſt contra Chriſtianam religionem, quæ eſt ratio D.Bonau. quia Lex Euangelica libera eſt; nec de his, quæ foris ſunt iudicat, vt docet Apoſtolus *prima Corinth*.5. vt notat S. Bonau. *in* 4. *diſt*.39. *art*.2. *quæſt*.2. & ideò obſeruat S.Doct. *ad* 10. *Lucæ* Miſſionem Chriſti: *Ecce ego mitto vos, ſicut Agnos inter Lupos*, vbi arma, quibus vult, mundum reduci ad fidem, eſſe manſuetudinem, ait; non autem arma, more antiquo, & ſic conuertiſſe ipſummet Paulum, aduertit; de quo dictum erat, Geneſ.49. *Benjamin Lupus rapax*, qui conuerſus fuit, ex Equo ſanè à Chriſto Monarcha deturbatus; ſed conuictus argumentis, & luminibus, ſponte ad fidem venit. Vnde fruſtra exemplum hoc adducunt aduerſarij, vt aduertit Lugo *num*.85. Hoc ſenſu explicat, & illud Lucæ 14. *Compelle eos intrare*, ideſt non armis, ſed motiuis cæleſtibus; non pœnis temporalibus, ſed terrore, ad ſummum, pœnarum æternarum, vt exponit D.Bonau. ad hunc locum: *Arma enim militiæ Chriſtianæ non ſunt carnalia*, vt dicitur 2. *Cor*.10. Id aduertit S.Ambroſius *lib*.7. *in Lucam*. Et obſeruat, prohiberi Apoſtolos tollere virgas, quæ ſunt ſigna poteſtatis, vt deſcribit S. Doct. *ad Pſal*.22. & *in commentario*, *cap*.22. *Lucæ* S.Bonau. obſeruat cum D.Ambroſio *lib*.10. *in Lucam*, præcipi, vt pro tempore ſolo paſſionis ſumant Apoſtoli duos gladios ad meram defenſionem, & addit Gloſſa: *Donec ſopitâ perſecutorum inſaniâ, tempus euangelizandi redeat*. Quod ſi in Eccleſia non manſit hæc vis coactiua, non appareat quomodo manere poſſit in Principibus, in ordine ad infideles: nam de rebus fidei iudicare ad Eccleſiam ſpectat.

EGREGIE autem id probat S.Doct. *ad* 9. *Lucæ* facto illo inſigni, quando Chriſtus ibat Samariam, & quia Samaritæ noluerunt recipere illum ad prædicandum; Iacobus, & Ioannes volebant igne eos punire è cælo; at Chriſtus eos reprehendit. *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit animas hominum perdere, ſed ſaluare*, quem locum, *quæſtione ſuperiori* perpendi cum D.Bonau. Hoc ſi nonnulli penſitaſſent, non tanta ſtrage & immanitate ſæuiſſent in miſeros infideles, apud exoticas terras, ſub prætextu Chriſtianam religionem ipſis conciliandi; de hoc vide Archiepiſcopum Valentiæ in hiſtoria Americæ. 20

PROBATVR à S.Doct. *ad* 9. *Lucæ* rationibus, quia gentes ad fidem debent moueri voluntariè, ſpiritu rectitudinis; alioqui contentiones, & ſcandala oriuntur, vt dicant gentes: *Haccine hic Chriſtus eorum præcepit, qui ſe Saluatorem mundi prædicandum mandauit?* His vtitur etiam Tannerus *num*.4.

OBIICIES, Siſebutum Regem Hiſp. olim Iudæos ad Baptiſmum coëgiſſe, qui laudatur à Concilio Toletano 4. *cap*.56. Rex verò Ferdinandus Iudæos è regno expulit. 21

RESPONDETVR, laudari Siſebuti Zelum; non factum. Ferdinandus verò iure expulit Iudæos, nolens habitare in ſuis regnis, ne ſuis ſubditis nocerent. Sic vtinam ſanguiſugæ vndique pellantur.

OBIICIES ſecundò. S.Gregorius Magn. *lib*.3. *epiſt*.26. relatus, *cap. Iam verò*, 23. *quæſt*.6. videtur velle, cogendos infideles exactionibus.

RESPONDETVR, cogi indirectè, & iure, non remittendo eis tributa debita, niſi conuertantur. 22

OBIICIES tertiò Leges latas contra Paganos, & eorum ritus, vt *Lex prima*, *Lex Nè quis. Lex Nemo ea. Lex Nemo venerandi*, *C. de Paganis*, quæ leges laudantur à Conciliis, & PP. apud Suarez *ſect*.4.

RESPONDETVR, eas leges prohibere cultus Dæmoniorum ſacrilegos, & alia, quæ ſunt contra legem naturæ, ad quod Principes naturale habent ius. 23

OBIICIES quartò. Baptizati inuiti coguntur ad obediendum Eccleſiæ, vt conſtat è Concilio Tolet.4. *cap*.56. relato *cap. de Iudæis*, *diſt* 45.

RESPONDET Lugo *num*.91. è D.Bonau. *in* 4. *diſt*.3. *p*.1. *art*.2. *quæſt*.1. non omnes inuitos æſtimari baptizatos; ſed eos, qui metu adacti, vt vitent incommoda, baptiſmum adeunt; & hi dicuntur tantùm ſecundùm quid inuiti.

QVÆSTIO V.

An Infideles non baptizati, cogi queant ad relinquendos errores, vel ritus, rationi naturali contrarios.

PRIMA opinio eſt aſſertiua. Sic Maior, & Sepuluenda apud Suarez *diſput*. 18. *ſect*. 4. Citantur à Coninchio *diſput*.18. *num*. 184. D. Antonin. 3. *p. tit*. 22. *cap*.1. 5. & 8. ſed ibi loquitur ad mentem Auguſtini Anconitani. Adducitur etiam Syluest. *verbo Papa*, *quæſtione* 7. qui eodem modo loquitur. Citantur etiam Panormitanus *cap. Quod ſuper his*, *de* 24

nouo

voto, & à Panormitano, Hoſtienſis, & Innocentius *in cap. Quod ſuper his, extra de voto.*

SENTENTIA communis Theologorum id concedit de infidelibus tantùm ſubditis. Ità Caietan. Victoria, Soto, Valentia, Aragon, & alij, quos refert, & ſequitur Suarez *diſp.* 18. *ſect.*4. Turrianus *diſp.*52. *dub.*2. Coninch. *diſp.*18. *dub.*12. *num.*187. Hurtad. *diſp.*75.§.23.Lugo *diſp.*19.*ſect.*2.Baſſæus *v. Fides* 2.8. qui alios afferunt. Idem ſentiunt alij cum Tanneto *diſp.*1. *quæſt.*9. *dub.*2. qui etiam dicunt, licere, ſi infenſi, & ſcandalo ſint Chriſtianis. Id probat S.Doct. *de Eccl. Hierarch. p.*2. *cap.*3. ex facto Iudæ Machabæi *lib.*1. *cap.*3.

PROBATVR à Suarez exemplo Dei, qui cùm vellet deſtruere, vel punire gentes habitantes in terra promiſſionis, noluit tamen eas debellari ab Iſraëlitis propter crimen Idolatriæ; ſed propter negatum tranſitum pacificum per terras ſuas, & colligitur *ex* 20. *Numer.* & hoc ſignificat S.Auguſt. relatus *cap.* 3.*d.*23.*quæſt.*2.

At Coninchius *num.*193. hoc factum ait ſpeciali conceſſione Dei ſupremi Domini.

25 ADDIT Lugo *num.*97. ſolùm tranſitum denegatum non induxiſſe mala illa Chananæis, neque ſatis iuſtificaſſe omnia bella Iudæorum. Vnde quando tranſgreſſi ſunt Iordanem, eos occidebant, non tamen ob tranſitum denegatum. Præterea occidebantur etiam paruuli, huius barbariei inſcij. Melius cum D.Bonau. *ad* 12. *Sap.* inuenies cauſam vniuerſalem belli iuſti Iſraëlitarum, quia nempe Pagani illi correpti, nolebant relinquere opera contra ius naturæ; ſic autem loquitur: *O quam bonus, & ſuauis eſt Domine ſpiritus tuus in omnibus! Ideòque eos, qui exerrant, partibus corripis: & de quibus peccant, admones, & alloqueris*: *vt relicta malitia, credant in te Domine. Illos enim antiquos inhabitatores terræ ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti, quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & ſacrificia iniuſta; & filiorum ſuorum necatores ſinè miſericordia, & comeſtores viſcerum hominum, & deuoratores ſanguinis à medio Sacramento tuo, & auctores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluiſti per manus parentum noſtrorum, vt dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ ſibi omnium charior eſt terra.*

Hæ ſunt cauſæ, vt ait S.D. ibi, ob quas populos illos noluit cum fideli populo habitare, neque fœdus cum eis inire; imò expelli, & occidi, quia opera enormia contra naturam incorrigibiles patrabant in ruinam, ſcandalum, & damnationem fidelium. Occidebantur verò paruuli in pœnam ſcandalorum parentum.

26 NICOLAVS Papa ad interrogationes Bulgarorum, loquens de Idolatris, vt ſic, ait: *De his, qui idolis immolant, nihil aliud dicere poſſumus, niſi quod ratione potiùs, quàm vi, conuincendi ſunt.*

Et Paulus III. apud Lugo *n.*102. & Coninch. 160. declarauit, Indos infideles, eſſe veros Dominos ſuorum bonorum, nec poſſe eis ſpoliari.

Aduertunt verò Bannes *quæſt.* 10. *art.*10. *dub.*2. Suarez ſuprà *num.*8. Coninch. *num.*188. Lugo *n.*116. debere priùs Principem legem ferre, prohibendo; & poſtea delinquentes punire.

27 ADDIT Lugo, ſuauiori, quò poteſt modo, punire debere: attamen atrociora crimina, ſuprà relata, grauiſſimè punienda, ait idem. Mirum autem, in Legibus Solonis, & Romuli nullam pœnam parricidis præſcribi. Profectò reor cum Tullio, *oratione pro Roſſio Amerino*, & Plutarcho in vita Romuli, cauſam extitiſſe, quia tantum ſcelus non credebant vnquam futurum. At caſu adueniente, debet parricida atrociſſima morte plecti, ſicuti fuit Franciſcus Rauellac ab Angolemo, qui Henricum IV. Magnum Galliarum legitimum Regem confodit, vt obſeruat Lugo Hiſpanus. Fuit enim magnus hìc Monarcha, Alexandro, & Cæſare non inferior, vt facta eius apud Matthæum, & Dauilam oſtendunt. Fuit Catholicus ſinceriſſimè factus, ſed voluit priùs Regnum enſe acquirere, ne vnquam aliquis in animum induceret, eum regni captandi eluuie Sacramentis Eccleſiæ reconciliatum, neque verò fuerat ſuo iudicio relapſus, quia adoleſcens, mortis terrore à Carolo nono incuſſo, fidem Catholicam ſuſceperat. Enim verò, ſi coram Iudice abiurarat, non excuſabatur, vt ait P. Cyprianus *fol.*748. P.Bonagratia *v. Abſolutio*, etſi hæc doctrina ſit ab Eminentiſſ. declarata ſolùm *an.*1068.

QVÆSTIO VI.

An permittendi ſint ritus Infidelium.

D.Thom.art.11.

REGVLA certa eſt, hos ritus non eſſe abſque grauiſſima cauſa à Chriſtianis permittendos infidelibus ſubditis. 28

CAVSÆ autem grauiſſimæ geminæ ſunt; ad vitanda maiora mala, vel ne impediatur maius bonum. Sic Theologi communiter cum D.Thom. 2.2. *quæſt.*10. *art.*11. & D.Bonau. *locis allegandis*. Sic Tanner. *diſp.*1. *quæſt.*9. *dub.*2. Card. Lugo *diſp.*19. *ſect.*2. §.4. Baſſæus *v. Fides*, 2. *num.*9.

ASSERO primò, ob cauſas allatas poſſe ſuſtineri à Principibus Chriſtianis infideles ſubditos.

PROBATVR à S.Doct. *opuſc. de ſex alis Seraphim, cap.*7. ex illo *Matth.*13. vbi Paterfamilias expoſtulatus de eradicandis Zizaniis, reſpondit: *Non: ne fortè eradicetis & triticum. Sinite vtraque creſcere, &c.* Hæc enim eſt regula generalis, & à Pontificibus, & Regibus eo tempore ſeruata, ne in Eccleſia ſeditiones, & confuſiones ebullirent. Sic enim & Deus mala quædam tolerat ob has cauſas, vt notat Tanner. poſt D.Bonau. *in* 1. *diſt.*47. *quæſt.*3. vbi noſtram infert concluſionem, eâ ſane ratione, quia bona noſtra debent habere exemplaria in Deo.

ASSERO ſecundò, hac de cauſa ſuſtineri etiam Iudæos, 29 tum quia velut vmbræ veritatem confirmant noſtræ fidei, & Libros ſacros nobis exhibent ad Paganos conuincendos. Ita habetur *can. Qui ſincera, diſt.*49. & D.Auguſt. 18. *de ciuit. cap.*46. Libri ſane legitimi veteris teſtamenti ab eis ſunt accipiendi, at verò Thamuldici, Cabaliſtici, & ſimiles, contumelias in Chriſtum euomentes, flammis tradendi, vt iam olim ſtatutum à Gregorio IX. Innocentio IV. Iulio III. Paulo IV. & nuper à Clemente VIII.

ASSERO tertiò, extra hos caſus non ſunt infideles 30 ſubditi tolerandi. Sic definitur in Concil. Carthag. 4. *can.*15. Elibertino; *cap.*44. *& Clem. vn. de Iudæis, & Saracenis*, & *leg. Nemo, C. de Paganis.*

PROBATVR à Suarez *diſp.*18 *ſect.*4. Tannero *diſp.*1. *quæſt.*9. *dub.*2. Lugo *diſp.*19. *ſect.*2. §.4. argumento D. Bonau *ad Pſal.*118. *cap.*2. *verſ.*11. explicantis id Matthæi 20. *Principes gentium dominantur eorum*, quia tenentur ſuos ſubditos remouere ab animarum perditione, à ſcandalis, & ad bonum promouere. Ideò enim Conſtantinus Templa Paganorum combuſſit, vetuit ſacrificia; & laudatur à Sanctis, Ambr. *epiſt.*30. Auguſt. *epiſt.*48. 50. & 204. & refert Nicephorus *lib.*8. *cap.*33. & de Iouiniano *lib.*10. *cap.*39. & Theodoſio *lib.*12. *c.*25. ſic laudantur Ioſias, Ezechias, Ioſaphat, qui excelſa abſtulère 3. & 4. *Reg.* & culpantur alij, qui ea non abſtulère, vt notat S.Auguſt. *epiſt.*50.

Hic quærunt: an poſſit Princeps abſque Pontificis facultate ſaluum conductum infidelibus concedere.

Respondet Hurtadus *diſp.79. ſect.5.* poſſe infidelibus non baptizatis concedi; non hæreticis, qui Eccleſiæ ſunt ſubditi.

31 Igitvr, non obſtante quouis Regum ſaluo conducto, poteſt Eccleſia hæreticos punire, vt definit Concilium Conſtantiæ *ſeſſ.19.* ſi tamen ipſa dederit ſaluum conductum, tenetur ſeruare: vt docet Magiſter Ioan. Marq. Auguſtinianus *lib.2. de gubernatore Chriſtiano. cap.24.* qui *pagina* 302. ait, iis ſeruandam fidem, præſertim iuramento firmatam.

QVÆSTIO VII.

An liceat cum infidelibus paciſci de eorum ritibus tolerandis.

{ D.Thom. quæſt.10. art.11.

32 Gravissima hæc quæſtio eſt, & his temporibus neceſſaria.

Assero primo; non licet abſque grauiſſimis cauſis Principi Chriſtiano de hoc paciſci. Conueniunt Catholici cum D.Bonau. *locis citandis.* Sic D.Thom. *quæſt.10. art.11.* Molanus *lib 1. de fide hæreticis ſeruanda, cap.10.* Lenſæus *de vnica religione ſeruanda.* Becanus *lib. de fide hæreticis ſeruanda, cap.10.* Iacobus Simanc. *lib. Cathol. Inſtit. cap.46.* Conradus Brunus *de hæret. lib.3. cap.15.* Petrus Ribadeniera *lib.1. de Inſt. Principis, cap.17.* & alij apud Tannerum *diſp.1. quæſt.9. dub.3. num.66.*

Probatur primò à D.Bonau. *ad 12. Sapientiæ*, illis verbis: *Illos antiquos habitatores terræ ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti, quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & ſacrificia iniuſta, &c. perdere voluiſti à medio Sacramento tuo per manus parentum noſtrorum.*

Probatvr ſecundò à S.Doct. ibi ex Deuter.7. *Non inibis cum eis fœdus, nec miſereberis earum; nec ſociabis cum eis connubia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo: quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me, vt magis ſeruiat diis alienis: iraſceturque furor Domini, & delebit te citò.* Idem præcipitur *Exodi* 34. Hinc reprehenditur Salomon tranſgrediens 3.*Reg.*11. & Ioſaphat, alioqui pius 2. *Paral.*19. & 20. eò quòd incautè fœdus iniiſſet cum Regibus Iſraël infidelibus.

33 Probatvr tertiò à S.Doct. *opuſc. de ſex alis Seraphim, cap.7.* ex cap.5. ad Galat. *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit, &c. Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, &c. vtinam abſcindantur qui vos conturbant.* Et prima Corinth.5. *Auferte malum ex vobiſmetipſis.* Et Lucæ 13. *Succide illam.* Similia habentur 2. *Timot.*2. *Tit.*3. *Ioan. epiſt.*2. *Apocal.*2.

Probatvr quartò à S.Doct. *ſerm.6. Hexaemer.* ex praxi Eccleſiæ, maximè ſummorum Pontificum, & Conciliorum, damnantium, & ſeparantium hæreticos. Similiter Imperatorum, præſertim Conſtantini, Caroli Magni, & Theodoſij. Extat enim inſignis Theodoſij, Gratiani, & Valentiniani Conſtitutio, & habetur *l. Cod, de ſumma Trinitate*, vbi definitur: *Cunctos populos, quos clementia noſtræ regit imperium, in tali volumus Religione verſari, quam Diuum Petrum tradidiſſe Romanis, Religio vſque adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quam Pontificem Romanum ſequi claret.* Simile eſt reſcriptum Gratiani, Valentiniani, & Theodoſij Imperatorum, qui omnibus hæreticis perpetuum ſilentium indicunt *l.2. C. de hæret.* ſimilia habentur *l.3. C. de hæret.* & apud Euſebium in vita Conſtantini *lib.3. cap.6. & 62.*

Probatur etiam rationibus allatis *quæſt.6.* nam hæc pacta graue damnum, & ſcandalum afferunt, & vi, ac dolo extorquentur, vt conſtat ex fœderibus cum ſectariis horum temporum, quæ grauiſſima bella, & ruinas attulere, vt refert Dauila in hiſtoria Galliæ, & Tannerus *diſp.1. quæſt.9. dub.3.* Baſſæus *verb. Infidelitas*, 10. 34

Addo tamen, ob grauiſſimas cauſas licere paciſci, & tolerare. Ratio eſt Tanneri *num.99.* ea enim licet paciſci, quæ licet tolerare.

Assero ſecundò. Si quando talia pacta à Regibus ineantur ob graues cauſas, non eſſe violanda. Ità Molanus *lib.1. cap.25. & ſequent.* Becanus *diſp. de fide hæreticis ſeruanda, cap.7.* Letmatius *de fide hæreticis ſeruanda*, & alij apud Tanner. *diſp.1. quæſt.9. dub.4.* Hæc eſt ſententia S.Bonau. *locis allegandis.* 35

Probatvr primò à S.Doct. *in 3. diſt.39. art.2. quæſt.3.* vbi ex eo, quod liceat fœdera cum infidelibus inire, colligit S.Doct. poſſe ab eis recipi iuramenta, iuxta eorum ſectas, vt à Mahumetanis ſuper Alcoranum, vt oſtendam *tract. de Relig. diſp. de iuramento, quæſt.2.*

Probat autem, ſeruanda fœdera, eaque eſſe legitimè aliquando inita; primò exemplo Iacob *Geneſis* 31. vbi fœdera iniit cum Laban Pagano. 36

Deinde id probat exemplo Iudæ, Sancti Ducis Machabæorum, qui cum Romanis fœdera iniit 1. *Machab. cap.*8. neque reprehenditur.

Probatvr deinde à S. Doct. *eadem diſt. art.3. quæſt.3.* exemplo Ioſuë Sanctiſſimi Ducis, qui fœdus, licèt incautè initum, Gabaonitis ſeruauit, & in hoc laudatur à D. Ambr. *lib. de officiis.* Diſputat Abulenſis *ad 9. Ioſue, à quæſt.17. ad 27.* An iuramentum ad illud obligaret: Ille enim aſſerit, non fuiſſe obligatorium, nitente Lyrano ad oppoſitum. Cum Toſtato eſt etiam Tannerus *diſp.1. quæſt.9. dub.4. num.119.*

Svpponit quidem S.Bonau. illud fundamentum, quo maximè nititur Toſtatus, obligatos fuiſſe ſimpliciter Hebræos ad occidendum Gabaonitas, qui erant Chananæi; de quibus occidendis abſque miſericordia aderat Dei præceptum. *Deuter.*20. *Num.*33. Neque inuenitur aliqua reuelatio Dei diſpenſans. Ex quo ruit tota argumentatio Lyrani.

Vnam rationem ille affert, quæ eſt D.Ambroſij *loc. cit.* dicentis, *Ioſue pacem, quam dederat, reuocandam non cenſuit, quia firmata erat Sacramenti religione, ne, dum alienam perfidiam redargueret, ſuam fidem ſolueret.* Ratione igitur ſcandali videtur innuere, iuramentum ſeruandum. 37

Respondet tamen Abulenſis *quæſt.22.* non fuiſſe ſcandalum datum, quia Gabaonitæ deceptores extorſerant hoc iuramentum, fingentes, ſe non eſſe Chananæos.

Ratio, quâ D.Bonau. aſſerit, rectè ſeruatum iuramentum, eſt, quia præceptum de occidendis Chananæis latum erat, quatenus erant incorrigibiles: Ideò *Ioſue* 11. dicitur: *Domini enim ſententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac ſic perirent, ſicut præceperat Dominus Moyſi.* Cùm igitur Gabaonitæ non eſſent indurati, ſed ſe dederent Hebræis, non erat præceptum eos occidere.

Respondet Toſtatus *quæſt.21.* primò, quia ſententia Domini erat contra omnes Chananæos, nec fuit declarata exceptio, niſi poſtea *cap.11. Ioſue*, quæ tunc non conſtabat Iſraëlitis. 38

Ego dico, ſignum euidens haberi, ita declaratum præceptum

Digitized by Google

præceptum Ioſuë, & principibus, quia poſt duo capita deſcribitur, non tanquam latum tunc ſolùm, ſed tanquam manifeſtum iuſtæ ſeruationis Gabaonitarum. Et ideò dicitur: *Sicut præceperat Dominus Moyſi, ſic præcepit Moyſes Ioſue, & ille vniuerſa compleuit: non prætermiſit de vniuerſis mandatis, ne vnum quidem verbum, quod iuſſerat Dominus Moyſi:* Mox verò ſubdit exceptionem in lege occidendi Chananæos. Cùm igitur Moyſes initio declaraſſet Ioſuë, & hic ad vnguem impleuerit; ſequitur, latum præceptum hac formâ, quia ſic ſeruatum eſt à Ioſue. Quod verò aliqui poſtea Chananæi ſint interfecti, nihil contra me; erant enim pertinaces, rebelles, ſicuti & cæteri ante occiſionem. Addit S.Doct. fuiſſe ciuiliter punitos perpetuâ ſeruitute, in quo Principes meliùs ſe agere arbitrati ſunt, quàm eos occidendo, cùm ſeruituti ſe ſponte ſubderent. Hanc tamen rationem non accipit S.Doct. quia ſi validum erat iuramentum, non debebant puniri aliâ pœnâ perpetuæ ſeruitutis, vt arguit Toſtatus *quæſt.* 24. qui eorum ignorantiam excuſat. Et in hoc ſolùm S.Doctori adhæret, quod in malum exitum non vergebat, ità eos recipere ad ſalutem.

39 Enim verò ad rem noſtram ſufficit, ſanctum virum Ioſue, qui dicitur, adamuſſim legem Domini ſeruaſſe, fœdera iniiſſe cum iſtis, quos ſciebat Paganos, eſto è longinquis.

Ratio D.Bonau. ex D.Ambroſio *loc. cit.* quâ vtitur Tannerus *num.* 104. eſt, quia Iuris Diuini, & Naturalis eſt, pacta ſeruare; alioqui rumpetur omnis humanæ ſocietatis nexus.

Obiiciunt hæretici nobis, quaſi tenentibus, nulla pacta ſeruanda.

Primò Concilium Conſtantiæ, quod fidem non ſeruauit Ioanni Hus, & Pragenſi.

Respondetur, Concilium ſolùm declaraſſe, non iuuare ſaluum conductum Regum in præiudicium poteſtatis Eccleſiæ ſuper Hereticos. Illi verò duo fuere iuſtè damnati. Et quidem Hieronymus à Praga habuit à Concilio ſaluum conductum, ſed addito, *ſalua ſemper iuſtitia*. Hus verò ab Imperatore. Adde hæreticos ſæpe extitiſſe periuros, vt Hugonotti in Carolum IX. vti refert Dauila.

Obiiciunt multa Concilia, Romanum IV. & Later. III.

40 Hæc tamen ſolùm abſoluunt à iuramento fidelitatis ſubditos, Regibus excommunicatis, & priuatis per Pontificem eorum iuriſdictione.

Assero tertiò, hæc pacta ſeruanda, etiamſi incautè inita. Ita D. Bonau. 3. *diſt.* 39. *art.* 3. *quæſt.* 3. quem ſequuntur communiter alij apud Tannerum *num.* 112.

Probatur à D.Bonau. argumento D.Ambroſij *loc. cit.* quia maius eſt malum, fidem frangere, quàm talia pacta ſeruare; inde enim læditur bonum commune ſocietatis humanæ.

QVÆSTIO VIII.

An Infideles, non baptizati, poſſint retinere poteſtatem ſupra Fideles, & : an poſſint ea priuari.

D.Bonau. in 2. diſt. 44. art 3. quæſt. 1.
D.Thom. quæſt. 10 ad 10.

41 Certum eſt, huiuſmodi Principes infideles, ſeu etiam priuatas perſonas, eſſe dominij capaces. Et quidem habere dominium bonorum, definitur à Paulo III. in quadam Bulla apud Coninch. *diſput.* 1. *dub.* 10. *num.* 160. De Dominio etiam ſuper perſonas; tanquam ſeruos, certum eſt, illud poſſe apud eos eſſe; ſi iuſto titulo, puta belli iuſti, &c. retineant ſeruos.

E multis Scripturis oſtendit S.Doct. iuriſdictionem eſſe poſſe in infidelibus ſuper fideles. Primò ex prima Petri 2. *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue Regi, tanquam præcellenti.*

Deinde illo Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Et infrà: *Non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.* Tandem ex aliis epiſtolis Pauli id colligit S.Doctor.

Tertio ex illo Matth. 22. *Reddite ergo, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Hoc præceptum inculcabant Apoſtoli ad eluendam calumniam, quaſi noſtra fides negaret Principibus obedientiam. Vnde Paulus ad Titum 3. *Admone illos, vt Principibus obediant.* Idem præceptum iniungebant PP. Clemens P. *lib.* 4. *conſtit. cap.* 12. & *lib.* 7. *cap.* 17. Tertullianus *lib. ad Scapulam, cap.* 2. Polycarpus apud Euſeb. *lib.* 4. *hiſt. cap.* 14. Baſil. *in Moral. reg.* 79. Hieron. *epiſt.* 4. Chryſoſtomus *homil.* 23. *in epiſt. ad Rom.* Origenes *lib.* 9. *in eandem epiſt.* Oecumenius, Nazianzenus, Epiphan. & alij, quos refert Suarez *de defenſione fidei, lib.* 3. *cap.* 1.

Probatur quartò à S. Doct. ratione Apoſtoli. 42
Omnis poteſtas eſt à Deo, atque ordinata; & qui ei reſiſtit, Deo reſiſtit, & damnationem incurrit: ſed dantur iure naturæ multi habentes poteſtatem iuriſdictionis, titulo iuſto, ſiue bello, ſiue conſuetudine, ſiue præſcriptione, vel tranſlatione dominij ſiuè in perſonam veram, vt eſt Rex; vel fictam, qualis eſt Reſpublica. Neque verò ſemel acquiſita amittitur ob infidelitatem Principis, vel per fidem ſubditorum; poteſt enim infidelis benè regere populum fidelem Dei, etiam legibus iuſtis.

Confirmatur à D.Bonau. quia ſeruire non eſt malum, ſed meritorium: Ergo ab illa ſeruitute non abſoluimur per Baptiſmum.

De dominio igitur etiam reali in ſeruos fideles probatur à S.Doct. ex illo Epheſ. 6. *Serui obedite Dominis carnalibus cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto: non ad oculum ſeruientes; quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate ſeruientes, ſicut Domino, & non hominibus.* Idem repetit *ad Coloſſ.* 3. *ad Titum* 2. Erant autem tunc principes omnes; imò & Domini priuati ferè omnes infideles. De ſeruis autem dominorum infidelium loqui Petrum *epiſt.* 1. *cap.* 2. illis verbis: *Serui, ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis, & modeſtis, ſed etiam diſcolis*, obſeruat S.Bonauentura, & Lugo *num.* 133. Huius rationem reddit S.Bonau. *fundamento* 4. cum D.Auguſt. *in Pſalm.* 124. quia Chriſtus non fecit de ſeruis liberos, ſed de malis ſeruis, bonos ſeruos, quod etiam confirmat S.Auguſt. *conc.* 31. *in Pſal.* 118. & author *qq. noui, & veteris teſtamenti*, ſub nomine Auguſt. *quæſt.* 35. & in Concilio Gangrenſi *can.* 3. *relato cap. ſi quis ſeruum* 17. *quæſt.* 14. anathema infligitur ei, qui, prætextu religionis, ſeruo fugam ſuaſerit. Fuit autem celebratum tempore Syluestri Papæ, in quo Domini gentiles plures habebant ſeruos chriſtianos.

43 (see margin)

Obiiciunt primò opinionis aduerſæ authores, id prima Cor. 7. *Nolite fieri ſerui hominum, pretio empti eſtis.*

Respondent aliqui cum Suarez, Paulum ibi non loqui de ſeruitute ciuili, vel pœnali: de hac enim paulò antè dixerat: *Seruus vocatus es? non ſit tibi curæ.* Et concludit: *Vnuſquiſque in quo vocatus eſt, fratres,*

in hac permaneat apud Deum. Loquitur ergo de ſeruitute vitioſa, quâ vnus, vt alteri obſequatur, Deum offendit: *Nemo enim poteſt duobus dominis ſeruire.*

44 MELIOREM eſſe expoſitionem D.Bonau. *in corpore* aſſerunt Cornelius *ibi*, Lugo *n.*136.& alij, intelligi verba illa de ciuili etiam ſeruitute, nempe, coactos quidem in ſeruitutem, debere illam patienter ſuſtinere; ſi tamen non cogantur, & liberi eſſe poſſint, non debere, ſe redigere in infidelium ſeruitutem, quia ſic promptiùs, & expeditiùs, & liberiùs religioni vacare poterunt, & hoc innuunt verba præcedentia, vt refert S.Doct. *Seruus vocatus es? non ſit tibi cura: ſed & ſi potes fieri liber, magis vtere*, idest, ſi in tua libertate eſt, non ſeruum eſſe, vtere ea: ſi verò coactus ſis, patienter ſuſtine.

45 VIDETVR tamen *fundamento* 4. non reſpuere aliorum expoſitionem ad hæc verba, nempe, etiamſi poſſet quis è ſeruitute egredi, meritorium eſſe in ea permanere; & ideò hac occaſione vtendum ad meritum humilitatis. Imò poſſe ſeipſos vendere oſtendit S. Doct. 4. *diſt.*36. *dub.*3. Simpliciter tamen debere ſubditos Principibus, & Dominis ſeruos obedire, iniungit Apoſtolus prima etiam Timot. vlt. *Quicumque ſunt ſub iugo ſeruitutis, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Dimini, & doctrina blaſphemetur. Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti: ſuperbus eſt, & nihil ſciens.* Et hoc probat enixè *ad Rom.*13.

OBIICIVNT ſecundò, Legem Euangelicam ſecum ferre libertatem: Ideò enim cum *Matth.*17. tributum ab Apoſtolis exigeretur, interrogauit Dominus Petrum: *Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel cenſum? a filiis ſuis, an ab alienis?* Chriſtus concluſit: *Ergo liberi ſunt filij.* Quo loco, filiorum nomine, omnes fideles intellexiſſe videtur, vt indicat Lyra, & Hieronymus.

46 VARIAS loci illius expoſitiones refert Suarez *lib.*2. *cit. cap.*4. & *lib.*4. *cap.*5. *& cap.*8.

RESPONDET S.Doct. immunitatem hanc ſibi Chriſtum adſcribere, vt pote filio Dei per naturam. Ideò ex hoc loco Patres probant filiationem Dei naturalem, quia inde ſe declarat, non eſſe ſubiectum ad tributa ſoluenda. Ita Chryſoſt. & Hilar. apud Suarez *cap.*5. *num.*5. Hanc verò exemptionem, dicunt eum potuiſſe extendere ad ſuam familiam Apoſtolorum, & aliorum, qui omnia reliquerunt, & ſecuti ſunt eum, & hoc ſenſu loquitur Hieronymus: præcipuè verò eam Petro, & ſucceſſoribus communicauit, vt ſignificarunt verba illa: *Vt autem non ſcandalizemus eos, ſolue pro me, & te*; ſecluſo enim ſcandalo, potuiſſet Petrus non ſoluere, communicata ſibi à Chriſto immunitate, vt notat Lugo *n.*138. cum D.Bonau. *prima parte Centil. ſect.* 31. ſubſcribit Tannerus *diſp.*1. *quæſt.*9. *dub.*2. *num.*44.

OBIICIVNT tertiò ex primo Iacobi: *Qui autem perſpexerit in lege perfecta libertatis*, vbi Gloſſa: *Lex libertatis eſt lex Euangelica.*

RESPONDET S.Doct. Legem Euangelicam liberos nos reddere à ſeruitute peccati, & ſeruitute legis antiquæ, vt dicitur Rom.8. *Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba*, (Pater.)

47 OBIICIVNT quartò. Lex charitatis omnes in vnum componens, omnia facit communia; vnde prima Cor.3. *Omnia veſtra ſunt, ſiue mors, ſiue vita.* Et ad Epheſ. & Coloſſ. *Omnes ſumus in Chriſto*, &c.

RESPONDET S.Doct. charitatem facere nos vnum per quandam communicationem gratiarum, & affectuum; non autem temporalis dominij; alioquin vetitum eſſet, etiam aliquos Chriſtianos eſſe inæquales, puta vnum Regem: alterum Ergaſtulum.

OBIICIVNT quintò. Maius eſt vinculum legis Diuinæ, quàm humanæ; ſed lex Euangelica abſoluit ab obligatione legis veteris diuinæ: Ergo.

RESPONDET S.Doct. non eſſe ſimile; nam Lex noua euacuat legem veterem, tanquam veritas figuram; non ſic autem eſt de Lege humana, quæ adiuuat ad Diuinam obſeruandam: Vnde Apoſtolus 1. *Timot.*2. mandat, vt oretur pro Principibus, vt quietam, & tranquillam vitam ſub eis agamus.

OBIICIVNT ſextò. Chriſtus per ſe nos redimere voluit, vt in priſtinam reſtitueret libertatem, & ſibi homo ſubiectus eſſet, vt ait S. Anſelmus *Lib. Cur Deus homo, cap.*5. cùm ergo empti ſimus pretio magno ſanguinis Chriſti Domini; ipſius tantùm ſumus: Ergo videtur, quod Chriſtianus, qui renatus eſt in Chriſto, adſtrictus non ſit alicui ſeruituti. 48

RESPONDET S.Doct. nos non aſſequi libertatem, emptam nobis à Chriſto, niſi tranſlatos in gloriam. Vnde hîc inchoatur libertas à culpa; ſed ibi conſummatur libertas à miſeria, & ab omni humana potentia; Vnde non ſequitur, quod, ſi ſumus empti à Chriſto, non ſimus ſerui alicuius hominis: Excluditur quidem dominium diaboli, vel peccati, ſecundùm id Matth.6. *Non poteſtis Deo ſeruire, & Mammonæ.*

EST autem adhuc controuerſia: an poſſit Eccleſia Principes infideles priuare dominio temporali, quod in fideles exercent. 49

INDIRECTE quidem habet Eccleſia hanc poteſtatem, iure defenſionis, & iure gubernationis, quia Eccleſia poteſt ſuos fideles vbique regere. Ita D.Thom. *quæſt.* 10. *art.*2. & Bannes, Aragon ibi, Valentia *quæſt.*10. *p.*8. & probabile ait Tanner. *diſp.*1. *quæſt.*9. *dub.*2. *num.*53.

COMMVNITER verò ſentiunt Doctores, Eccleſiam non habere hanc poteſtatem indirectam in Principes infideles, præciſè vt infideles ſunt, niſi redundet in fidei præiudicium. Ita Bellarm. *Tom.*1. *lib.*5. *de Romano Pontifice, cap.*7. Lorca, Caietanus, & alij apud Hurtadum *diſp.*77. *ſect.*2. Coninch. *diſp.*18. *dub.*10. *num.*160. Turrianus *diſp.*52. *dub.*1. Caſtro Palao *T.*1. *tract.*4. *diſp.*2. *p.*8. *num.*6. qui alios afferunt; & Tannerus probabile cenſet *loco citato.* 50

REQVIRITVR ergo, vt cogatur Eccleſia à Principe infideli perſequente, vel vt periculum morale perſecutionis inſtet, vt notat Suarez *ſect.*5. Lugo *ſect.*2. *num.*148. Vide etiam D.Bonau. *ſerm.*16. *in Hexaemerone*, aliqua indicantem.

DISPVTATIO III.

De Hæreſi.

VTi Inter Turcas (vt vulgò notatur) ille Chriſtiani nominis infenſiſſimus eſt hoſtis, qui Chriſtianis natus parentibus, in Mahumetanam familiam adſciſcitur: Ita inter infideles nullus atrociùs in Eccleſiam graſſatur, quàm qui in ipſa aliquantiſper nutritus, & fidei Sacramento formatus, pertinaciter ſuo errori adhæreſcit, eóque craſſiores in tenebras protruditur, quò circumlucente veritatis radio libens excæcatur. Hæc operatur hæreſis, ad Simiæ inſtar Synagogam ſibi ſtruens, quam

Digitized by Google

quam ementito religionis titulo honeſtare contendit; de eius natura, ſtatu, & conditione hic pro ſubiecta materia agendum eſt.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Hæresis.

D.Bonau.4.diſt.13.dub.4.

1 NOmen Hæreſis ab *eligo* ortum habet, Græcè *αἱροῦμαι* & ſignificat Opinionem, quam quis ſibi voluntariè & pertinaciter eligit, vt docent communiter cum D.Bonau. hîc. Vnde & Secta dicitur, quia eam ſequimur, & eo ſenſu dicebantur variæ Philoſophorum ſectæ, quia à communitate recedentes, nouas Scholas erigebant, vt ait S.Bonauentura hîc.

2 Fvit autem nomen Sectæ in bono ſenſu, vt *Act.*24. & 26. Nunc verò à nomine ſectæ abſtinendum,ad noſtram religionem indicandam, vt ait Suarez *diſp.*19. *ſect.*2. Lugo *diſp.*20. *ſect.*1. quia ad alienas tantùm religiones exprimendas valet, vt notat Beda *ad* 24. *Act.* & hæreticos iam *Sectarios* dicimus, & ſectam non à ſequendo, ſed perſequendo, vt notat S.Doct. hîc, deducimus.

3 Definitvr hæreſis: *Eſt error, fidei Catholicæ contrarius, cui pertinaci animo inhæreat is, qui eſt profeſſus fidem in Baptiſmo.* Sic definit Turrecremata *lib.* 4. *ſumma,p.*2.*cap.*1. ex communi mente Doctorum *in* 4. *diſt.*13. vbi D.Bonau. *dub.*4. D.Thom. *quaſt.*11.*art.*2. *ad* 3. & Interpretes eius. Et rurſus D.Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.*1. & *p.*1. *Centil. ſect.*26. Priori autem loco D.Bonau. hæreticum his verbis definit: *Hæreticus eſt qui diuinæ legis ignorantia, vel contemptu, pertinax inuentor proprij erroris, aut alieni ſectator, Catholicæ veritati mauult aduerſari, quàm ſubiici.* Circa hanc definitionem multæ occurrunt quæſtiones.

4 Prima eſt: An error ex ignorantia ſit hæreſis: an dubitatio, vel probabilis tantùm aſſertio de rebus fidei ſit hæreſis. Quæ pertinacia requiratur ad hæreſim: An requiratur ad hæreſim, vt ſit perſonæ baptizatæ, & aliæ ſimiles, quas diſcurremus.

Interim aduerto, diuidi hæreſim in Formalem, & Obiectiuam. Formalis eſt peccatum illud actuale, à quo aliquis formaliter denominatur hæreticus: Obiectiua verò eſt obiectum, quod falsò creditur, vel aſſeritur ab hæretico, v.g. *Chriſtum non eſſe Deum, &c.*

QVÆSTIO II.

An dubitans de articulis Fidei *ſit hæreticus.*

5 PRima opinio eſt negatiua. Referuntur Cano *lib.* 12. *de locis cap.*9. Tannerus *diſp.*1. *quaſt.*8. *dub.*5 *num.*83. Sequitur Diana *primo Tom.*2. *p.tract.*2. *miſcell. reſol.*53. Idem aiunt multi cum his de ſuſpendente actum iudicij. Conſentiunt Sanch. *T.*1. *lib.*2. *cap.*7.Portel *addit.ad dub.Reg.v.Hæreſis,* Puteanus 2.2. *quaſt.*11. *art.*2. *diſp.*2. Baſſæus *num.*3.

At Hæreticum clamat communis ſententia eum, qui voluntariè, & pertinaciter dubitat circa fidem, iudicando, rem illam eſſe dubiam, vel poſſe aliter ſe habere, (quod iudicium malè Sanchez, Vaſquez 1.2. *diſt.*65. & Tannerus *loc. cit.* vocant reflexum, cum Maldeno; nam actus reflexus habet pro obiecto alium actum, vt aduertit Coninch. *diſp.*18. *dub.*7. *num.*86. & Card. Lugo *diſp.*17.*ſect.*5. *num.*85. hæc autem iudicia habent pro obiecto rem ipſam, dicendo, rem illam fidei eſſe incertam. Conſentiunt Villalob. *tom.*2. *tract.*1. *diſp.*10. Sylu. 2.2. *quaſt.*1. Faber *de Sacr. ord. diſp.*3.*cap.*4.*num.*112. Homob. *de exam. Eccl. p.*2. *tract.*12. *cap.*4. *quaſt.*16. Molſ. *t.*1. *tract.*8. *cap.*8. Lara 2.2.*quaſt.*11.*art.*3.*diſp.*42. & alij ſexdecim apud Sanch. Igitur voluntarium hoc iudicium pertinax conclamant hæreſim D.Thom. & alij, quos ſequuntur Suarez *diſp.*19. *ſect.*3. Hurtad. *diſp.*80. *ſect.*4. §.21. Coninch. *dub. cit. num.*102. Lorca *diſp.*42. Caſtro Palao *Tom.*1. *tract.*4. *diſp.*3.*p.*2. *num.*9. & alij apud hos, quibus ſubſcribit Card. Lugo *diſp.*20. *ſect.*1. *num.*17. Fulienſis *lib.*3. *de fide, cap.*7.

6 Suppono ex D.Bonau. *in* 3. *diſt.*17. *dub.*3. dubium propriè dici indifferentiam iudicij rationis, reſpectu vtriuſque partis contradictionis, ità vt neutrum præeligat alteri.

Svppono ſecundò ex eodem D.Bonau. *in* 4. *diſt.*13. *dub.*4. Hæreſim, dictam ab *eligere*, eam eſſe, in qua deliberatè eligitur ſententia falſa. Ex quo deducit, opinari, non eſſe hæreſim; ſicuti etiam nec dubitare. Itaque videtur cum priori ſententia.

Docet etiam S.Doct. *in opuſc. de profectu religioſ. cap.*3. dubia ſæpè aliqua de fide inuehi à dæmone, quæ potiùs contemnenda ſunt; quia, quantò magis indignamur nobiſmetipſis, & diſputamus cum eis, tantò magis eorum rabies accenditur. Attidet Gerſon huic monito *tract. de fœda tentatione, alph.* 62. *lit. O.* vſque *ad T.* Sanchez *lib.*1. *decal. cap.*7. *num.*13. & omnes alij etiam ſecundæ ſententiæ.

7 Assero primò cum D.Bonau. dubitantem de rebus fidei, non eſſe propriè hæreticum.

Probatvr primò ab authoribus prioris ſententiæ, argumento D.Bonau. *loc. cit. in* 4. ſumpto è D. Auguſt. *lib.de vtilitate credendi, cap.*1. & refertur *cap. Hæreticus,* 24. *quaſt.*3. & D. Hieronymo *cap.*5. *ad Galat.*& *ad Tit.*3. & refertur*cap. Hæreſis,*24.*quaſt.*3. eoque vtitur etiam D.Thom. 1.*Corinth.*11. *lect.*4. & 2.2. *quaſt.*11. *art.*2. *ad* 3. De ratione hæreſis eſt electio pertinax doctrinæ contrariæ fidei: ſed dubitans præciſè non eligit, &c. ſed pendulus eſt: Ergo.

Confirmatvr; nam hæreſis eſt error fidei contrarius; error autem aſſenſum, vel diſſenſum importat. Confirmatur, quia hæreſis eſt fidei oppoſita; dubium autem eſt medium.

8 Assero ſecundò,dubitantem eſſe infidelem priuatiuè, quia priuatur certitudine aſſenſus, neceſſariâ ad habitum fidei retinendum.

Probatvr; hoc enim ſenſu *cap.*1. *de hæreticis* dicitur,dubitantem in fide eſſe infidelem,non contrariè, quaſi aſſenſum fidei contrarium habeat, ſed priuatiuè, quia caret aſſenſu neceſſario. Sic poteſt damnari dubium fidei, ſicut damnantur, qui negant animam eſſe formam corporis, vel de hoc dubitant, vt habetur *Clem.*1. §. *Porrò*; & qui dubitant de animæ immortalitate,damnantur à Leone X. in Conc. Later. eodem ſenſu locuti ſunt Patres,quos aggerant Franciſcus Suarez *num.*12. Lorcâ *num.*5. Ex quo manet expoſitus textus *cap.*1. *de hæret.* qui eſt Steph. Papæ, cui alij reſpondent, dubium in fide dici infidelem quoad forum externum.

Alii tertiò dicunt, id verum eſſe, quando reflectit ſuprà ſuam cogitationem dubiam, & de facto elicit iudicium erroneum circa res fidei, vt putet eas tantum probabiles. Sed hi quæſtiones confundunt.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO III.

An, qui actu opinatiuo mero aſſentitur articulo FIDEI, *ſit hæreticus.*

{ D. Bonau. loc. cit. & in 3. diſt. 14. art 2. quæſt. 2.

9 SERAPHICVS *loc. cit. in* 3. quem imitantur Suarez *diſp*. 19. *ſect*. 4. Card. Lugo *diſp*. 17. *ſect*. 5. *n*. 96. diſtinguunt, dupliciter accipi opinionem probabilem. Primò vt conſtat rationibus tantùm probabilibus. Secundò vt habet adiunctam formidinem oppoſiti. Et quidem opinantem cum formidine, hæreticum clamant Suarez, & Lugo poſt D. Bonau. hîc; in priori verò ſenſu nequaquam.

ALII verò, opinantem de rebus fidei, abſolutè hæreticum vocant. Ita Caſtro, Aragonius, & Azorius apud Suarez, Coninch. *diſp*. 18. *dub*. 7. *num*. 105. Caſtro Palao *Tomo* 1. *tract*. 4. *diſp*. 3. *p*. 2. *num*. 12.

10 ASSERO primò cum D. Bonau. opinantem cum formidine de rebus fidei, amittere fidem.

PROBATVR primò à D. Bonau. *in corpore*, & *ad* 3. *&* 4. ratione, qua nituntur alij. Id, quod negat certitudinem obiecti fidei, eam tollit: Talis eſt opinatio formidoloſa: Ergo.

ASSERO ſecundò, opinantem de rebus fidei rationibus probabilibus, non excluſo certiori aſſenſu aliunde, non eſſe hæreticum.

PROBATVR à D. Bonau. quia Theologia eſt de rebus fidei, & opinatiuè incedit rationibus probabilibus, quibus tenemur eſſe parati rationem reddere poſcentibus, vt dicitur 1. *Petri* 3.

ENIM verò; Si quis diceret, obiectum, *Deum eſſe* probabile eſſe, erraret, intelligens, id non debere certò credi. Et hoc ſolùm oſtendunt rationes Coninchij, vt aduertit Eminentiſſimus Lugo.

VIDEO, diſputationem eſſe magis de nomine, quàm de re, & diſtinctione Seraphici ſatis reſolui concludit.

QVÆSTIO IV.

An, & Quæ Ignorantia excuſet ab Hæreſi.

{ D. Bonau. in 4 diſt. 13. dub. 4.

11 DIFFICVLTAS eſt, quia hæreſis dicit errorem cum pertinacia, num ignorantia includat pertinaciam, & quæ hæc ſit.

PRIMA opinio eſt, nullam ignorantiam grauiter culpabilem excuſare ab hæreſi. Ita Sotus 4. *diſt*. 22. *quæſt*. 2. *art*. 3. Lopez 2. *parte Inſtructorij*, vbi *de excommunicatione*, *cap*. 20. Palacius 3. *diſt*. 25. *diſp*. 2. & Lorca *diſp*. 41. *de fide* relicta opinione contraria, quam tradiderat *prima ſecunda*, *diſp*. 33. *membr*. 2. *ad* 3. Idem videtur ſentire D. Bonau. hîc, vt refert Sanchez *num*. 19. *loco adducendo*.

SECVNDA ſententia idipſum aſſerit, quando ignorantia eſt craſſa nimis, & facilè vincibilis. Ita Sayrus, & probabile putat Valentia.

TERTIA ſententia id admittit, quando ignorantia eſt affectata. Ita Cano, Nauar, Corduba, & Torrenſis, quos refert Suarez *diſp*. 19. *ſect*. 3. & Valentia *diſp*. 1. *quæſt*. 15. *p*. 1. *diffic*. 4.

QVARTA ſententia diſtinguit de ignorantia affectata; nam ſi affectetur ex falſa opinione contra Eccleſiam, quaſi parui momenti ſit Eccleſiæ propoſitio, vel ad finem liberius errandi in fide, non excuſat ab hæreſi: Si verò affectetur tantùm ex neligentia, & tædio diſcendi, vel ex quauis alia cauſa, non conſtituit hæreticum. Ita Thomas Sanchez *lib*. 2. *in decal*. *cap*. 7. *num*. 33. adducens Vaſquinm *prima ſecunda*, *diſp*. 126. *cap*. 2. Zumel *prima* 2. *quæſt*. 76. *art*. 4. *diſp*. 1. & ferè Tannerus *diſp*. 1. *quæſt*. 8. *diſp*. 5. qui ex parte etiam Soto, & Valentiæ adhæret. 12

QVINTA ſententia eſt, quamlibet ignorantiam, & craſſam, & affectatam excuſare ab hæreſi. Ita Sylueſter *v. hæreſis*, Azorius *t*. 1. *lib*. 8. *cap*. 9. *quæſito*. 8. Bannes, Aragon. *quæſt*. 11. *art*. 2. Coninchius, & alij, quos affert, & ſequitur Caſtro Palao, *tract*. 4. *diſp*. 3. *p*. 2. *num*. 5. Suarez *dicta ſect*. 3. *num*. 9. Hurtad. *diſp*. 82. §. 10. vbi alios afferunt; & Card. Lugo *diſp*. 16. *de pœnit*. *ſect*. 4. §. 6. & *diſp*. 17. *de fide*, *ſect*. 4. & *diſput*. 20. *ſect*. 6. Diana *p*. 1. *tract*. 5. *Reſol*. 1. Fagund. *lib*. 1. *cap*. 4. dicens eſſe D. Bonau. & D. Thom. 13

ASSERO ergo, primam ſententiam eſſe probabilem, quam vno verbulo indicat S. Doct. *dub. cit.* 14

PROBATVR primò ab auctoribus primæ ſententiæ cum D. Bonau. ex D. Auguſt. *epiſt*. 162. & habetur *in decret*. 24. *quæſt*. 3. *cit. dixit Apoſtolus*, vbi ait: *Qui ſententiam ſuam, quantumuis falſam, atque peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt; quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati, vbi inuenerint, non ſunt inter hæreticos computandi.*

HIS verbis D. Auguſt. eos tantùm ab hæreſis lue excuſat, qui ſollicitè veritatem quærunt; non qui negligunt inuenire, & multò minùs eos, qui ex induſtria fugiunt, ne eam inueniant.

RESPONDET Card. Lugo *num*. 176. Auguſtinum excuſare quidem eos, qui veritatem quærunt; alios autem nec excuſare, nec hæreticos declarare; ſed, quod certum erat ſtatuiſſe; quod autem minùs certum, de eo non diſputaſſe.

RETORQVET autem Lugo authoritatem, quia S. Auguſt. lib. contra Manichæos, relatus cap. *Qui in Eccleſia*, 24. *quæſt*. 3. eos ſolos declarat hæreticos, qui admoniti, quòd Eccleſia contrarium doceat, adhuc pertinaces reſiſtunt: *Qui in Eccleſia* ait, *morbidum aliquid, prauumquè quid ſapiunt, ſi correcti, vt ſanum, rectumque ſapiant, reſiſtant contumaciter, ſuáque peſtifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſunt.* Quod idem docet *lib*. 4. *de Baptiſmo*, *contra Donatiſtas*, *cap*. 16. dicens: *Ex errore credentem idem cum Photino, tum primum eſſe hæreticum, cum manifeſtâ ſibi doctrinâ, Catholica fidei maluerit reſiſtere, & illud, quod tenebat, elegerit.* Hoc vrget Fulenſis *lib*. 3. *cap*. 6.

HÆC tamen nihil proſunt Lugo: Nam in priori loco vellem inueniat, vbinam particulam *ſolum* habeat S. Auguſt. Ponit ſanè, pertinaces ſcienter eſſe hæreticos; at in loco, à nobis allegato, aſſignat omnes conditiones, ne aliquis aliqua de cauſa ſit hæreticus, ideò ibi amplior extenditur. 15

IN altero loco euidenter loquitur de eo, qui inuincibiliter ignorat, ait enim: *Conſtituamus duos, vnum eorum id ſentire de Chriſto, quod Photinus opinatus eſt, & in eius hæreſi baptizari extra Eccleſia Catholica communionem: alium verò hoc idem ſentire, ſed in Catholica baptizari, exiſtimantem ipſam eſſe Catholicam fidem. Iſtum nondum hæreticum dico, niſi manifeſtatâ ſibi doctrinâ, Catholica fidei reſiſtere maluerit.*

PRÆTEREA fatetur Lugo, certum eſſe, eum, qui ignorantia inculpabili ignorat articulos, non eſſe hæreticum, quia veritatem quærit, & opinionem eſſe incertam, 16

Digitized by Google

incertam, quæ dicit, culpabiliter ignorantes, non eſſe hæreticos.

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *in 2. diſt.22. art.2. quæſt.2. in corpore.* In omnibus materiis aliis peccatum ex ignorantia, & ex ſcientia eandem malitiam participant, & ad eandem ſpeciem ſpectant (eſto ex ſcientia delinquens, grauiùs delinquat in eadem ſpecie;) ſic qui ſcienter, & qui ignorantia culpata occidit, eſt homicidij reus, & ſic de aliis: Ergo & qui ex ignorantia tali hæreſim admittit, eſt hæreticus. Hoc argumento vtuntur communiter.

Mvlta reſponſa aggerunt nullius momenti, quæ refelluntur ab Hurtado *diſt.*82.§.56.& Lugo *loco cit.* de Pœnitentia, qui etiam reſponſa Hurtadi refellit.

17 Respondet Lugo, non differre quidem ſpecie, tamen habere diuerſos effectus, ſicuti, & homicidium caſuale, & homicidium voluntarium; nam hoc habet adiunctam irregularitatem grauiorem, ſic neque hæreticum ex ignorantia, & ex malitia mera iiſdem pœnis damnant.

Fallitvr Lugo; primò enim fatetur, hæreſim eſſe eius, qui ex ignorantia delinquit; atque adeo huius criminis apud Deum eſſe reum, & hoc quæro. Cum autem hæreticus damnetur ab Eccleſia excommunicatione; ſequitur, hunc eſſe damnatum, cùm ſit hæreticus. Vnde dicendo hunc non eſſe punitum ab Eccleſia, etiamſi concedatur hæreticus, petitur principium, & implicatur.

18 Probatvr tertiò à D. Bonauent. *fundamento* 3. quo principaliter nituntur cæteri, vt ait Lugo *n.*182. Cognoſcere credenda, & operanda, ſpectat ad fidem, tanquam actus eius: Ergo oppoſitum, nempe culpabiliter ignorare, ſpectat ad infidelitatem: Non pertinet autem præciſè ad Paganiſmum, aut Iudaiſmum, cùm adhuc retineatur confeſſio Religionis Chriſtianæ: Ergo pertinet ad hæreſim; non enim ſunt aliæ infidelitatis ſpecies. Neque dicant, pertinere incompletè ad hæreſim; nam cùm ſit peccatum grauiſſimum, debet eſſe in aliqua ſpecie tanquam indiuiduum completum, vt fatentur Lorca *num.* 16. & Lugo *num.*182. qui neque ſoluit dicendo, eſſe peccatum contra fidem; non tamen hæreſim, Paganiſmum, vel Iudaiſmum, cùm etiam ſit propria infidelitas, quæ in tria capita diuiditur. Contra enim eſt, quia oportet inueniat ſpeciem, ſub qua ſtet hoc peccatum.

Confirmatur à D. Bonauent. quia ad alias ſpecies infidelitatis, nempe Iudaiſmum, & Paganiſmum, ſufficit ignorantia culpabilis.

Probatvr quartò efficaciſſimè à D. Bonauent. *in corpore*, nam cùm neceſſarium ſit ad ſalutem, non ignorare ea, quæ ſunt fidei, profectò omnes tenentur ſcire, & pauci ſunt, qui conſultò nolint ſcire, affectando ignorantiam, ſed vt plurimum ignorant; & ſi hæretici ſunt, tantùm ſcientes, & affectantes ignorantiam, pauciſſimi erunt hæretici; nam, vt experimento vidi, cum hæreticis diſputans, magna ignorantia craſſa laborant, vt fatetur Eminentiſſimus Lugo *num.*194.

Vnde meritò ignorantia culpabilis in foro externo non excuſat, vt aduertunt Caſtro Palao *Tract.*4. *diſp.*3. *p.*2. Menochius, Farinacius, Peña, Simancas, Albertinus, & alij apud Dianam 4. *p. Tract.* 7. *reſol.* 36. Aliquando tamen ad diminuendam pœnam iuuat; non tamen omninò, vt aſſerunt hi. Hæc verò omnia multò magis de ignorantia affectata vera ſunt.

19 Obiicies. Peccans ex ignorantia, poteſt habere voluntatem vniuerſalem eliciendi actus fidei, & credendi omnia, quæ ſufficienter proponentur: At hæreſis eſſentialis eſt pertinacia.

Reſpondet D. Bonauent. *locis adductis*, hunc amiſiſſe fidem. Enim vero *dub. cit.* hanc rationem admittit.

Assero ergò ſecundò quintam ſententiam eſſe probabilem. Patet ex allata ratione.

QVÆSTIO V.

Qua pertinacia ad Hæresim *requiratur.*

Pertinacia, ex D. Bonauentura prima parte Centil. ſect.18. *eſt Voluntas fugiens minerationem probitatis, dicta vel facta ſua irreuocabiliter defendens.* Et ex eodem S. Doctore *in ſpeculo animæ, cap.*1. eſt: *Perſeuerantia in malo propoſito contra voluntatem ſuperiorum.* 20

Omnes concedunt, & in definitione hæreſis ponunt pertinaciam. Ita D. Bonauent. *locis allegatis, quæſt.*4. Vide Suarez *diſp.*19. *ſect.*3. Coninch. *diſp.*18. *dub.*7. *num.*76. Farinacium *de hæreſi, quæſt.* 196. Dianam 4. *p. Tract.*7. *reſol.*36. Sanchez *Tom.*1. *Lib.*2. *cap.*7.

Verissima ergo ſententia eſt, requiri pertinaciam, Sed dubium eſt: an hæc pertinacia dari queat, antequam de ſuo errore admoneatur, & ipſe monitionem contemnat.

Prima opinio eſt aſſertiua, exigens temporis moram, vt incorrigibilitas appareat in fide. Ita Alciatus *Leg.* 2. *Cod. de ſumma Trinitate*, Menoch. *volum.*2. *conſil.*149. *num.*49. adducens Lupum, & Turrecrematum. Fundari poſſunt verbis Pauli Tit. 3. *Hæreticum hominem, poſt primam, & ſecundam admonitionem, deuita.* Mihi tamen videntur hi Iuriſtæ loqui in foro externo. 21

Verissima igitur ſententia Theologorum eſt, eam monitionem, & moram non requiri, vt aliquis hæreticus ſit, ſed ſufficere, vt plena deliberatione errori adhæreat. Ita D. Bonauent. *locis adductis quæſt. præcedenti.* Vide Suarez *diſp.*19. *ſect.*3. *num.*23. Vaſquez *p.*2. *diſp.* 126. Valentiam *diſput.* 1. *quæſt.* 11 *p.* 1. & alios innumeros, quos referunt Sanchez *dicto cap.*7. *num.*7. Diana *dicta reſol.*36. qui benè addit cum Eminentiſſimo Lugo *num.* 158. neque in foro externo eam admonitionem exigi, & hoc magis eſt verum nunc, poſt editum decretum Alex.VII. 22

Ratio eſt, quia monitio ſolùm inſeruit, vt aduertat, ſe contra Eccleſiam ſentire; hoc autem aliunde diſcere poteſt; & tenetur conari ediſcere.

Verba Apoſtoli ſupponunt, eum hominem, ante monitionem iam hæreticum, poſt eam vitandum.

Assero ſecundò, in foro interno non ſufficere, ſi corripiatur à ſuo Epiſcopo, aut ab Inquiſitore, quia hi non ſunt regula fidei infallibilis. Ita cum Cano, Vaſquez, & aliis aſſerit Sanchez *num.* 25. Valentia, Torres, Salas, & alij apud Dianam §. *Prima opinio negat.* Hi ſanè dicunt, neque in foro externo ſufficere, quod tamen aſſerit Suarez *num.*21. Lorca & alij apud Dianam, ſufficere, & ſane propter hoc, ſunt in ſancto Tribunali conſtituti. 23

Mihi probatur ſententia Eminentiſſimi Lugo, non eſſe differentiam in alterutro Foro, quia ſi propoſitio Epiſcopi non eſt ſatis, vt faciat credibile, in nullo foro id præſtabit.

Assero tertiò, ad pertinaciam ſufficere, quòd homo velit indirectè reſiſtere auctoritati Eccleſiæ. Ita Suarez *dicta ſect.*3. *num.*22. Vaſquez *prima ſecunda*, *diſp.*126. Sanchez *dicto cap.*7. *num.*4. Vide Cardinalem

dinalem Lugum *num.*163. qui ita explicat pertinaciam indirectam; ſi ſciat, id eſſe contra ſenſum Eccleſiæ; & tamen id teneat, ex quouis fine, ſiue ob lucrum, ſiue honorem, ſiue alium affectum. Hæc eſt expoſitio D. Bonauent. *p.p. Centil. ſect.*26. ſumpta è D. Auguſtino *Lib. de vtilitate credendi* initio, vbi ait: *Hæreticus eſt, qui alicuius temporalis lucri, & maximè gloriæ, principatuſque ſui gratia, falſas opiniones de fide ac nouas gignit, aut ſequitur.*

Confirmatvr in aliis peccatis, quæ ſufficit, volita eſſe indirectè, etiamſi non ſit volita directè inobedientia, irreligio, &c.

Infert Lugo *num.*166. non excuſari à pertinacia, qui paratus eſt Eccleſiæ acquieſcere, quando tamen ab ea argumentis conuincatur, vt cum Vaſquez, & Ledeſma aiunt Sanchez *num.*6. Suarez *num.*13. & alij. Is enim non eſt paratus obedire Eccleſiæ authoritati.

Deinde admonet, proteſtationem fidei excuſare à pertinacia, vt ſignificant aliqui, cum Palao *diſt.*3. *p.*2. *num.*7. addit ipſe non eſſe in rigore ſufficientem.

QVÆSTIO VI.

An, vt quis cenſeatur Hæreticus, neceſſe ſit, vt fuerit baptizatus, & fidelis.

24 Svppono cum D. Bonauent. *prima parte Centil. ſect.*26. poſſe aliquem eſſe hæreticum, etiamſi non ſit apoſtata à fide omninò, vel ab Eccleſia; quod probat ex D. Hieronymo *in cap.*5. *epiſt. ad Galat.* dicente, hæreticum eſſe, qui Scripturam contra Eccleſiæ ſenſum intelligit, quamuis ab ea non diſcedat. Erit igitur hæreticus, ſi vnum Scripturæ locum inuertat.

Non requiri ad notam hæreſis, vt quis priùs fuerit baptizatus, aſſerit Caſtro *Lib.* 1. *de iuſta hæret. punit. cap.*8. ſic & Tanner. *diſp.*1. *quæſt.*8. *dub.*3. adducens D. Thomam, quem ita refert etiam Bannes 2. 2. *quæſt.* 10. *art.* 5. ſed perperam, vt notant Caietanus, Aragon, & alij. Subſcribit Fulienſis *lib.*3. *cap.*6.

25 Hanc ſententiam omnes alij reiiciunt, quos afferunt, & ſequuntur Suarez *diſp.*19. *ſect.*5. Sanchez *Lib.*2. *in decal. cap.*7. *num.*34. Hurtadus *diſp.*82. *ſect.*2. §.11. Caſtro Palao *tom.*1. *tract.*4. *diſp.*3. *p.*1. *num.*20. Card. Lugo *diſp.*20. *ſect.*4.

Ratio innuitur à D. Bonauent. *in* 4. *diſt.*39. *art.*2. *quæſt.*2. *in corpore* ſumpta ex Apoſtolo *prima Cor.*5. qua vtitur Concilium Trident, ſeſſ. 14. cap. 2. *Cum Eccleſia in neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipſam per baptiſmi ianuam fuerit ingreſſus. Quid enim mihi, inquit Apoſtolus, de iis, quæ foris ſunt, iudicare.* Quo fit, vt neque Cathecumenus queat cenſeri hæreticus, ſi deficiat à credulitate articuli alicuius.

Aduertit Eminentiſſimus Lugo, baptizatum baptiſmo inualido, ob defectum ſcilicet ſubſtantialem, non eſſe hæreticum, ſi poſtea neget articulum aliquem. Ita & Sanchez *cap.*7. *num.*34. Caſtro Palao *loco citato*, Suarez *ſect.*5. *num.*8. Hurtado *diſp.*82. §.17. nam ibi adhuc ratio Concilij Tridentini valet.

26 Dices anno 1619. Maurus, qui aduerſus noſtram religionem deliquit, punitus eſt, etiamſi non inueniretur eſſe baptizatus, & ipſe id allegaret.

Respondet Card. Lugo, hunc punitum ob exceſſum in noſtram Religionem: Eccleſiæ enim licet punire Paganos, & Iudæos ſubditos Principibus Chriſtianis, ſiue quando negant articulos, quos habent nobiſcum communes, vt credere in vnum Deum Creatorem; ſiue cùm Dæmonibus ſacrificant, ſiue cùm ſeducere conantur Chriſtianos, vt conſtat ex Bulla Gregorij XI. incipiente: *Admodum dolenter audiuimus*, & Bulla Gregorij XIII. quæ incipit: *Antiqua Iudæorum improbitas*, quas refert Peña, inter litteras Apoſtolicas *in fine directorij*, de quibus agit Diana 4. *p. Tract.*7. *de pœnis debit. &c. reſol.*2. & Caſtro Palao §.6. Ibi puniendi decernuntur illi etiam ob alias cauſas, puta ſi blaſphemias hæreticales euomant in Chriſtum, dicendo, eum peccatorem; Deiparam non eſſe Virginem (ob id enim nuper Iudæus, quem noui, flagris cæſus eſt Cremonæ) Si hæreticos adiuuent: ſi libros prohibitos deferant, retineant, diuulgent: ſi deriſioni habeant Chriſtianos, Sacram Hoſtiam, Crucem, Chriſtum Dominum conſpuentes: ſi Chriſtianas nutrices habeant, vel cogant eas, quando communicant, effundere lac in cloacas in ſacræ communis deſpectum.

Dvbitari ſolet etiam de dubiè baptizato; vide Dianam *Tract.*8. *reſol.*113. vbi refert ſententiam Didaci Canteræ *in qq. crim. cap.*1. *de hæret. num.*5. dicentis, ſi ille natus eſt, & educatus inter Chriſtianos, præſumi baptizatum. 27

Secvnda pars quæſtionis exigit, an, qui puniendus eſt vt hæreticus, debuerit priùs fuiſſe fidelis, ſeu credidiſſe.

Sensvs Eccleſiæ eſt, eum cenſeri hæreticum, etiamſi non crediderit antè. Vide Suarez *diſput.* 16. *ſect.*4. & *diſp.* 19. *ſect.* 5. & alios apud Cardinalem Lugum *diſp.*18. *ſectione tertia.*

QVÆSTIO VII.

Vtrum Ecclesia *cogere poſſit hæreticos ad* Fidem *Catholicam recipiendam.*

De hoc latiùs diſputant Bellarminus *Tom.*1. *Lib.*3. *de Laicis, cap.*21. *&* 22. Valentia *diſp.*1. *q.*11. *puncto* 3. Suarez *diſp.*20. *ſect.*3. 28

Hæretici nonnulli perantiqui, libertatis, & malæ pacis amatores conclamarunt, omnes in ſua religione relinquendos, & fraterna pace adamandos, atque retinendos. Sic Apelles quidam apud Euſebium *lib.*5. *hiſt. cap.*13. Nicephorum *lib.*4. *cap.*29. dummodo tamen (aiunt) fateantur Chriſtum Redemptorem. Idem ferè docuit noſtro tempore Georgius Caſſander, apud Bellarm. *cap.*19. ſed audiant iſti Paulum Apoſtolum: *Quæ conſenſio Chriſti ad Belial?*

Hæretici ſectarij Catholicorum hoſtes, & libertatis teterrimæ amatores, dixère, non eſſe huiuſmodi vllo modo puniendos. Id ſenſere olim Donatiſtæ, & nouiter Ioannes Hus, & Lutherus apud Bellarminum, *cap.*21. & eſt vniuerſalis hæreticorum querimonia contra nos. Mirum ſanè, eos, execrantes Inquiſitionis ſanctiſſimæ iuſtas punitiones, tot in Anglia tormentorum inuſitata genera inueniſſe ad Catholicos enecandos, vt Barbarorum tyranides longè præcelluerint.

Conſtans Eccleſiæ ſanctæ veritas aſſerit, hæreticos iuſtè puniri, & ad fidem poſſe compelli profitendam. 29

Id definitum eſt in Concilio Conſtantiæ *ſeſſ.* 15. & à Leone X. *in Bulla contra articulos Lutheri*, & *cap. ad abolendam*, & *cap. excommunicamus*, & aliis *de hæret. cap. ſuper eo, eodem titulo, Lib.*6. ex Leone P. *epiſt.*2. *ad Epiſcopos Italiæ*, & aliis epiſtolis, relatis à Suarez *num.*11. & à Lucio P. *epiſt. ad Epiſcopos Galliæ*, Concilio

Digitized by Google

Concilio Tolet.4. cap. 57. & 59. ex Nycæno, vbi poſtulatum eſt à Conſtantino, vt hæreticos Arianos puniret.

Idem conſtat ex Legibus optimorum Principum, qui grauiſſimas pœnas in hæreticos ſtatuerunt Leg. Manichæos. Leg. Arrianis. Leg. quicunque Cod. de hæret. quas laudat S. Auguſtinus Lib. 1. contra epiſt. Parmen. c.7. & epiſt. 166. ad Donatiſtas, vbi addit, ſolum Imperatorem Iulianum Apoſtatam hæreticos reliquiſſe impunitos. Quare Lib. 2. Retract. cap. 5. & epiſt. 48. & 50. retractat id, quod ante dixerat, non eſſe pœna corporali puniendos hæreticos, & Lib. 1. contra epiſt. Parmeniani, cap. 7. & tract. 11. in Ioan. & epiſt. 50. ad Bonifacium, aſſerit, pœnam mortis eis deberi. Videri etiam poteſt D. Gregorius Lib. 1. epiſt. 72. Bernardus ſerm. 66. in Cant. & Lib. 4. de conſider. Leo epiſt. 91. & 93.

30 Probatvr à D. Bonauent. ad 2. Ioan. ad ea verba: Cùm feciſſet flagellum de funiculis, eiecit vendentes columbas, oues, & boues. Vbi poteſtatem fori exercuit, oſtendens, puniendos vendentes columbas, ideſt dona Spiritus ſancti, ſimoniâ: Boues, qui labores Eccleſiaſticos pro mercede temporali merè ſubeunt: & Oues, qui oues Chriſti ab eius paſcuis auocant, & diabolo vendunt veritates fidei, peruertendo, & ad hæreſes trahendo, vt exponunt Patres.

Obſeruat autem S. Doctor acriùs iterum exprobraſſe dicendo: Vos autem feciſtis domum Patris mei, ſpeluncam latronum.

Probatvr ſecundò à S.Doctore in 4. diſt. 18. p. 2. quæſt. 1. ex prima Corinth. 5. vbi inceſtuoſum tradidit ſathanæ in interitum carnis, & 1. ad Timot. 1. Tradidit Hymenæum, & Alexandrum ſathanæ ad torturam etiam corporalem, vt obſeruat ad vltimum.

31 Probatvr tertiò à D. Bonauent. ad 22. Lucæ & 19. Ioannis, vbi Petrus educens gladium, percuſſit ſeruum Pontificis, cui nomen Malchus, Vbi Pontificiam Petri poteſtatem oſtendit, dum percuſſit ſeruum Pontificis Malchum, quod ſonat Regem, intelligens populum Iudæorum, qui incredulitate factus eſt ſeruus, cui amputauit auriculam dexteram, vt iam erronea non audiret. Quod ſi correctus fuit, non eſt quia vteretur gladio; ſed quia non ad rem, vt notat D. Bernardus Lib. 4. de conſideratione ad Eugenium. Gladium verò etiam temporalem, & materialem intelligi datum Eccleſiæ, probat eruditè Sanderus de claue Dauid, lib. 2. cap. 11. ex D. Auguſtino contra Fauſtum.

32 Probatvr quartò à D. Bonauent. in 4. diſt. 18. p. 2. quæſt. 1. nam cùm Eccleſia ſit Monarchia bene ordinata, debuit habere poteſtatem proportionatam ad emendandos lapſos, & coercendos rebelles, & contumaces; ſic enim in omni recta Republica fit; nullum autem ſcelus eſt pernitioſius hæreſi. Sicut igitur Medicus, non iuuante linitiuo, vtitur ferro, & igne; ita in re noſtra Dominus optimus inſtitutor, & fundator Eccleſiæ dedit arma ad regimen, & remedia apta ad corpus Eccleſiæ incolume ſeruandum, vt lenientibus non proficientibus, ſcindantur gladio excommunicationis, vtantur pœnâ, digna eorum peſtilentiſſimo morbo.

Fvndatvr hæc poteſtas Matth. 16. vbi dicitur Petro: Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, &c. Et Matth. 18. Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, vt docet D.Bonauent. eadem diſt. p. 2. quæſt. 3.

33 Hanc poteſtatem fuiſſe præoſtenſam à Phinees, filio Pontificis Numer. 25. cum fornicarios ſacrilegos Idolatras confodit, & fuit à Deo illi ſacerdotio ſummo opus illud remuneratum, notat D.Bonauent. ad locum ſecundò allegatum Lucæ 22. ex Gloſſa Interlineari. Neque abſque errore hæc poteſtas poteſt negari, vt admonent Suarez num. 21. Card. Lugo num. 10. diſp. 21. ſect. 1. & conſtat ex definitione Innocentij IV. in Concilio Lugdun. & relata in cap. Ad Apoſtolicæ, de ſentent. & re iudicata, in 6.

His D. Bonauenturæ mediis vtuntur omnes Recentiores.

Obiicies primò. In Scriptura ſolùm præcipimur hæreticos vitare, non autem occidere: Ad Titum 3. ſecunda Timoth. 2. prima, Theſſal. 3. & prima Ioan. Vnde Chriſtus recedentes à ſe diſcipulos non puniuit, ſed cæteris dixit: Numquid & vos vultis abire? Ioan. 6. vt notauit etiam Cyprianus epiſt. 55. Matth. 18. verò ſolam ſeparationem ab hæretico iubet: Sit tibi ſicut Ethnicus.

Respondet S. Doctor ad illum locum Ioannis, id dixiſſe Chriſtum, ne videretur blandiri diſcipulis, & noluiſſe eos vi, & neceſſitate detinere in ſua tantæ perfectionis ſequela, cuius non dignos, & capaces ſe oſtenderant alij. Non eos dimiſit ergo ad mundum, aut ad errores; ſed noluit vti poteſtate coactiua.

34 Ad illud Matth. obſeruat S. Doctor in 4. diſt. 18. p. 2. quæſt. 1. fundamento primo, Chriſtum ſtatim ſubdere: Amen dico vobis: Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis, dando eis poteſtatem puniendi eos, quos anathemate proiectos dixerat. Itaque etiam Apoſtoli ſeparationem quidem adhibuere, ſed pœnas etiam coercitiuas. Obſeruat autem ampliùs S. Doctor in Hexaëmer. ſerm. 16. Eccleſiam non potuiſſe ſemper rebelles coercere, quia ſub Principibus Paganis iacebat; ſed tempore Conſtantini, caput erexit, & cœpit vti poteſtate contra hæreticos, decernens in Concilio Nicæno, vt Arriani punirentur.

35 Obiicies ſecundò Lucæ 11. Iacobo, & Ioanni, volentibus ignem è cœlo rapere contra Samaritas, obſtitit Chriſtus.

Respondet S. Doctor illo loco, Diſcipulos illos, ductos eſſe zelo amaro, non rationabili, in illos, qui adhuc infideles nondum inſtructi erant. Deinde addit, voluiſſe Chriſtum eos admonere, ſe velle in illo primo ſuo aduentu humilitatem, & patientiam in infideles cæcos præ ſe ferre, vt interpretatur Hieronymus ad Algaſiam.

36 Obiicies tertiò Matth. 13. ſeruos reprehendit Dominus volentes Zizania euellere: Intelliguntur autem hæretici, vt exponunt Cyprianus Lib. 3. epiſt. 3. Chryſoſt. & Ambroſ. apud Maldonatum.

Respondetvr ex D.Bonauent. de ſex alis Seraph. cap. 7. & ſermone Dominicæ primæ in Quadrageſima, intelligi per Zizania impios quoſcumque, & non hæreticos: Vnde & D. Auguſtinus, qui per ea hæreticos intellexerat, poſtea retractauit Lib. 2. Retract. cap. 18. vbi ex Cypriano intelligit omnes malos. Idem ſentiunt Gregorius, Ambroſius, Theophylactus apud Cornelium ibi; Et ſicut non iubet, occidi fures, adulteros, &c. ità neque hæreticos; neque tamen omnes hos prohibet exitpari: ſolùm prohibet ne auferantur incautè cum malis etiam boni. Ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul & triticum, vt monet D.Auguſt. Lib. 3. cont. epiſt. Parmen. cap. 2.

37 Ex dictis inferunt, poteſtatem hanc Eccleſiæ extendi ad eos etiam, qui in infantia baptizati, à fide deficiunt. Imò Concilium Toletanum 4. can. 55 etiam metu baptizatos includit.

Infervnt ſecundò, poſſe filios hæreticorum per ſe ad baptiſmum deduci. Vide Suarez 3. part. Tom. 3.

*diſp.*25. *ſect.*3. Dixi *per ſe*, quia per accidens oppoſitum dic, ſi certum ſit, illos pueros educandos à parentibus in hæreſi; tunc enim in iniuriam Baptiſmi redundaret. Vide Suarez hîc *diſp.*25. *ſect.*5. & Card. Lugo *diſp.*21. *ſectione* 1.

QVÆSTIO VIII.

De alio medio, quo vtitur ECCLESIA *contra hæreticos prohibendo eorum Libros.*

38 CONCLAMANT hæretici vlulantes contra hoc Antidotum ſanè efficax, quorum querimonias refellunt Bellarminus *Lib.*3. *de Laicis*, *cap.*20. Suarez *diſp.*20. *ſect.*2.

NON eſt autem nouum in Eccleſia hoc remedium, nam *Actorum* 19. multi attulerunt Libros vanos, & ſuperſtitioſos comburendos.

S. CLEMENS *Lib.*1. *conſtit. Apoſt. cap.*7. refert Libros Gentilium, & falſorum prophetarum fuiſſe fidelibus ab Apoſtolis prohibitos, & in Concilio Nicæno, teſte Nicephoro, *Lib.* 8. *cap.* 18. ſtatutum eſt, vt Arrij Libri cremarentur, & Conſtantinus addidit pœnam capitis eos occultantibus.

39 IN Concil. Carthag. 4. *can.*16. ſolis Epiſcopis permittitur in caſu neceſſitatis hæreticorum Libros legere, & Theodoſius *in Lege damnato*, *Cod. de hæreticis*, è præſcripto Conc. Epheſini, iuſſit comburi Neſtorij Libros. Leo I. *epiſt.*91. & Gelaſius *in cap. Sancta Romana*, *diſt.*15. Libros hæreticorum prohibuere; & addit Leo, hæreticos cenſendos illos Epiſcopos, qui huiuſmodi Libros in domibus fidelium permitterent. Idem conſtat ex quinta Synodo, *act.*1. & *L. quicunque*, §. *nulli*, & §. *omnes*, *Cod. de hæret.* prohibentur, & igni adiudicantur omnes Libri Eutychetis, ex præcepto Conc. Chalced. *act.* 3. Vide Allegatos Doctores alia referentes cum Baſilio Pontio *in Appendice*, *poſt Lib.*12. *de matrimonio*, *cap.*2.

RATIO eſt ex D. Bonauent. *in Diata*, *tit.*6. *cap.*3. quia neceſſaria eſt nobis ad ſalutem, & Dei cognitionem, inſtructio ſincera; nam ſpiritualia per corporea haurimus. Duo autem ſunt præcipuè ſenſus diſciplinæ capiendæ, *Viſus*, & *Auditus*, Et quidem viſu legimus Librum creaturarum, & ideò in cognitionem Dei aſſurgimus. *Inuiſibilia enim Dei*, *per ea quæ facta ſunt*, *intellecta*, *conſpiciuntur*, Rom. 1. Legimus etiam Libros excuſos; & ſanè Scripturæ Libri aptiſſimi ſunt: Vnde & Chriſtus Lucæ 24. *Aperuit illis ſenſum*, *vt intelligerent ſcripturas.* Vide igi-

40 tur è contrario, quàm nocère poſſint libri, docentes hæreſes; ſunt enim ſubuerſores, peſtilentes, cùm doctrinas ſacrilegas contineant. Hi enim vehementiſſimè mouent, cùm ſint diligentius elaborati, & permaneant. Hinc cautè Gentiles prohibebant Libros, ſuis ſectis aduerſos, vt referunt Valerius Maximo *Lib.* 1. *cap.* 1. & Tullius *Lib.*1. *de natura Deorum.*

41 NEQVE doleant Hæretici, permitti nobis Lectiones Librorum Gentilium, nam Libri Hæreticorum ſunt eum in finem ſpecioſis titulis & doctrinis adornati ad ſeducendum: Libri verò Gentilium iam antiquatos, & exploſos errores, qui non ſunt tanti periculi, recenſent. Prohibentur ſanè aliqui Libri Iudæorum, & Turcarum, in quibus ſunt aliqua periculoſiora.

PROHIBENTVR autem in Bulla Cœnæ Libri Hæreticorum, hæreſim continentes, vel de religione tractantes.

Includit verò ibidem etiam vnam epiſtolam hæretici, afferunt Suarez *diſp.*20. *ſect.*2. Hugolinus apud eum, Megala 3. *p. lib.*3. *cap.*1. *num.*55. Farinacius *de hæreſi quæſt.*180. *num.*70.

ALII tamen ſatis probabiliter negant; Sanchez *cap.*10. *num.* 20. Durandus, & Bonacina, quos refert, & ſequitur Palao *primo Tract.*4. *diſp.*2. *part.*10. Layman, Pottel, & Souſa, quos affert, & videtur approbare Diana *p.* 1. *Tract. de Bulla Cruciata*, *reſol.*34. & Card. Lugo *diſp.*21. *ſect.*2. §. 1. Ratio eſt, quia odia ſunt potiùs reſtringenda. Confirmatur, quia quamuis non liceat libros ſine authoris nomine imprimere de rebus ſacris, ſtante prohibitione Concilij Trident. *ſeſſ.*4. has tamen paruas ſcripturas ſub illo decreto non contineri vſus ipſe declarauit, vt teſtatur Azorius *Tract.*1. *Lib.* 8. *cap.*8. *cap.*17. *quæſito* 4. Lugo *num.*33. 42

OMNES autem perſonæ includuntur in hac prohibitione, iuxta decretum Vrbani VIII. *de motu proprio*, 2. *Aprilis* 1631. 43

Excommunicantur autem legentes, aut retinentes, imprimentes, ſeu quomodolibet defendentes ex quauis cauſa publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore. Vide Cardinalem Lugo, & ea, quæ dicta ſunt *Tomo* 4. *diſp.*17. *de conſcientia*, *quæſt.*10. *ad propoſit. vltimam.*

QVÆSTIO IX.

An teneamur hæreticorum conuerſationem vitare.

ASSERIT Soto 4. *diſt.* 25. *quæſt.*1. *art.*1. & 3. & *diſt.*20. *quæſt.*1. *art.*5. 44

COMMVNIS tamen ſententia id negat, quam diu hæreticus non eſt iuridicè declaratus, & denunciatus, quia Concilium Conſtant. indulſit, communicare cum omnibus excommunicatis, exceptis nominatim denunciatis, & publicis clericorum percuſſoribus. Ità authores apud Sanchez *Lib.*2. *decal. cap.*9. Sic cum aliis Henriquez *Lib.*13. *cap.*5. Suarez 3. *p. Tract.*5. *diſp.*9. *ſect.*2. Toletus *Lib.*1. *ſumma*, *cap.*9. Tannerus *diſp.*1. *quæſt.* 9. *dub.*5.

Ex quo adnotandum eſt, Seraphicum *in* 4. *diſt.*18. *p.*2. *q.*1. aſſerere ſententiam Soti, ſed ante Concilium Conſtantienſe: Tunc autem erat communis ſententia.

DIFFICVLTAS verò eſt; num ſatis ſit, aliquem declarari hæreticum; an verò exigatur etiam, vt declaretur excommunicatus.

MIHI ſatis videtur eſſe, declarari hæreticum; nam hæreſi eſt infallibiliter nexa excommunicatio. Ita vterque Sotus, Medina, Henriquez, & alij, quos refert Sanchez *Lib.*2. *cap.*9. qui tamen oppoſitum tenet cum aliis; & Suarez *de cenſuris*, *diſput.* 9. probabilem putat cum Card. Lugo *diſp.*22. *ſect.*1. 45

POSSVMVS etiam eis in ſacris communicare, nempe aſſiſtendo Miſſæ ſimul cum hæretico. Ità omnes Doctores apud Sanchez *dicto cap.*9. contra Baſilium Poncium *in Appendice de matrimonio Catholici cum hæretico*, *cap.*9. 46

POSSVMVS etiam ab hæretico Sacramenta, more Eccleſiæ noſtræ, ſumere in neceſſitate, niſi aliunde ſcandalum ſurgat. Vide Sanchez *num.*10.

Multa alia de hac re diſcutiunt Sanchez *Lib.* 2. *in Decal. c.*9. Card. Lugo *diſp.*14. *ſect.*5. §. 5. & *d.*22. *ſect.*2. 47

ALIQVA dubia tangam, quæ apud Seraphicum inuenio diſcuſſa. Primum eſt: An matrimonium cum hæretico, vel hæretica, ſit validum.

De

De his Thomas Sanchez *Lib.7.de matrim. diſp.72.* Ferrarius *opuſc. de matrim. Catholici cum hæretico.* Baſilius Poncius *in ſua Appendice, poſt Lib.12.de matrim.* Communiter verò aſſerunt Iuris Doctores, & Theologi cum D.Bonauent. 4. *diſt.39. quæſt.1.* quos refert Sanchez *num. 2.* & Poncius, & colligitur ex *cap. decreuit de hæreticis, in 6.*

Quod ſi hæreticus ſpondeat conuerti, & ſit moralis certitudo, non modò validum, ſed etiam licitum erit matrimonium, vt habetur in C. Chalcedonenſi *cap.14.* Ita Hurtado *diſp.76.§.229.* Sà *verbo matrim. num.8.* Card. Lugo *diſp.22.ſect.1.* Tametſi neget Sanchez *diſp.72. num.4.* Poncius *in Appendice, capite 8.*

Secvndvm eſt, an poſſit coniux dimittere coniugem lapſum in hæreſim; & quidem non ob id ſolui matrimonium definitum eſt in C. Trident. *ſeſſ. 24. cap.5.*

48 Qvod verò poſſit ſeparari, certum eſt; nam præter fornicationem alias cauſas definit Tridentinum, ob quas poſſunt ſeparari *ſeſſ.24. can.8.* Idem conſtat *ex cap. Quanto, de diuortiis,* & *ex cap. litteras in fine,* & *cap. transmiſſa, de reſtit. ſpoliat.* & *cap. 1. vt lite non conteſtata.*

49 Hæretici ſectarij vrgent locum Matth.5. & 19. *Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat.*

Respondet Cardin. Lugo *diſp.22. ſect. 3.* cum Sanchez *Lib. 10. diſp.15. cap.14.* Bellarminus *Lib.1. de matrim. cap. 14.* Chriſtum loqui de ſeparatione perpetua, & propria auctoritate, ſine conſenſu coniugis dimiſſæ.

Hanc tamen expoſitionem, quoad *propriam auctoritatem,* refellit D. Bonauent. *in 4. diſt.35. quæſt.3.* vbi ex vſu oſtendit, neceſſarium eſſe iudicium Eccleſiæ.

50 Respondet igitur S. Doctor *quæſt. 1. ad 5.* exprimi ibi fornicationem, vt cauſam ſeparandi ſe perpetuò, quia inter cauſas eſt euidens, cùm ſit contra fidem directam matrimonij; reliquas verò cauſas diſcutiendas cenſet: Et quòd loquatur de ſeparatione perpetua, probatur; nam ibi *cap.5.* præmiſit vſum repudij, quod erat ad ſeparationem perpetuam. Obſeruat etiam S. Doctor diuortium Eccleſiæ nunc vſitatum, diuerſum eſſe à repudio illo veteri. Vide S. Doctorem *q.1.* De his verò, Tractatu de matrimonio agam.

QVÆSTIO X.

Quæ excommunicatio hæreticis infligatur.

51 Iam de pœnis hæreticorum agendum, & primò de ſpiritualibus.

Prima, & antiquiſſima hæreticorum pœna ſpiritualis, eſt excommunicatio, vt conſtat *ex capite Achatius, 24. quæſt.1. cap. Ad abolendum, cap. Excommunicamus, 1. & 2. de hæret. cap. Quicumque, eodem titulo in 6. cap. Nouerit.*

Porro in Bulla Cœnæ imponitur, & quotannis renouatur excommunicatio, ſummo Pontifici reſeruata. Eſt autem hæc antiquiſſima omnium excommunicatio, vt notat Azorius *Tomo 1. lib.8. cap.10. quæſito 1.*

52 Incvrritvr autem ob hæreſim exteriorem, non ob mentalem, vt docent communiter Iuris Doctores, quos refert Sanchez *Lib. 2. cap. 8. num.2.* Eccleſia etiam de merè occultis non iudicat, ſeu de merè in… …icus verò externus, ſed occultus incurrit …otam, vt docent communiter apud Hurt. …*ſect.4.§.36.*

…arez tamen *diſp.21. ſect.2.* refert aliquos ne…tes de cenſuris in genere non incurri ob crimen occultum, quod de hæreſi docet Crouſers *in reg. S.Franciſci, cap. 7. lect.4. fol. 518.* apud Dianam 6. *parte, Tract.6.miſcel. reſol.51.* Magna verò quæſtio eſt de abſolutione ab hæreſi, quæ quæſtio pendet ex cognitione qualitatis huius cenſuræ.

Referam igitur Bullæ Cœnæ Anathema iactum 53 contra hæreticos, iuxta exemplaria moderna Vrbani VIII. iuxta Bullas etiam Pauli V. & Gregorij XV. *Cæterum à prædictis ſententiis, nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus; nec etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtita, abſolui poſſit, etiam prætextu quarumcumque facultatum, & indultorum, quibuſcumque perſonis Eccleſiaſticis ſæcularibus, & quorumuis Ordinum, etiam Mendicantium, etiam militarium Regularibus, etiam Epiſcopali, vel alia maiori dignitate præditis, &c. per nos, & dictam ſedem, ac cuiuſuis Concilij decreta conceſſorum,* &c. Vide *diſp.17. quæſt. 10. ſect. 3. tom.4. de actibus humanis.*

Gravis autem oritur quæſtio, quia in C.Tridentino *ſeſſ.24. cap.6.* conceditur Epiſcopis facultas abſoluendi ab hæreſi occulta, & aliis occultis caſibus Apoſtolicæ ſedi reſeruatis.

Geminæ opiniones celebres extant: Prima eſt, facultatem à Trident. Concilio conceſſam Epiſcopis 54 adhuc exſtare, nec eſſe Bullâ Cœnæ ſublatam. Doctores refert Sanchez *Lib.2. Decal. cap.21.* qui eam ſententiam probabilem fatetur. Alios refert Diana *p.p. Tract. de Abſol. ab hæreſi, reſol.2.* quibus alios addit *4. p. tract. 4. miſcel. reſol. 239. & 5. p. tract.13. miſcel. reſol.43.* Eam probabilem dixit Suarez *Tract. de cenſuris, diſp. 21. ſect. 3.* licèt poſtea impugnet. Eam acerrimè defendit Hurtado *diſp.84. ſect.2. §.11.* & Fagundez *lib. 1. cap. 15.* referens viginti Doctores *de ſecundo præcept. Eccleſ. lib. 8. cap.8.* Baſſ. *V. Hæreſis, num.18.* multos referens.

Secvnda ſententia aſſerit, ablatam eſſe Epiſcopis à Bulla Cœnæ facultatem. 55

Hanc tenent Nauar. *ſumma Latina noua, cap.27. num.275.* addens ità declaraſſe Pium V. & Gregorium XIII. Peña *in directorio Inquiſit. 3. p. quæſt.91. com. 141.* dicens, ita ſæpe declaratum eſſe in ſuprema Generali Inquiſitione Romana. & Azorius ait, ità declaraſſe Clementem VIII. Suarez dicit ità declaraſſe Congregationem Eminentiſſimorum Cardinalium. Conſentiunt alij plurimi apud Dianam, & Caſtrum Palaum *Tract.4. diſp.4. p.3. §.1.*

Cardinalis Lugo *diſp.23. ſect. 3. §. 1.* ſic concordat ſententias. Si Epiſcopus non credat, voluiſſe Pontificem reuocare facultatem, poſſe primam ſententiam probabiliter amplecti, quæ tot authores, adeoque graues habet; Si verò id credat, debere ſtare ſecundæ ſententiæ. Ipſe autem teſtatur, ſe non poſſe cum prima conſentire, quia moraliter de voluntate Apoſtolicæ Sedis contrariâ eſt certus. Enim verò Fagundez ait Gregor.XIII. oppoſitum declaraſſe, & de Sacr. Congr. non conſtare. Addit Baſſ. in S. Congr. anno 1619. fuiſſe permiſſam.

Eqvidem non apparet, vnde tanto Concilio ſtatim derogatum ſit; nam quod dicatur: *Etiam ſi conceſſum virtute alicuius Concilij Generalis,* non ſatis indiuiduæ facultati Tridentinæ detrahitur; Lex autem poſteriori indiſtinctè loquens, & generaliter, limitanda eſt per anteriorem, ſpecialiter contrariam, vt ait Fagundez etiam *præc.2. eccl. lib.8. cap.8.* 56

Digitized by Google

Addit, nil certi conſtare de Oraculis Pij V. Gregor. XIII. vel Clem. VIII. aut o… Congr. quæ excluderent etiam Reuerendiſſim… qui hanc facultatem à Concilio habent, quæ … Lugo *n.*87. Inanis autem eſt diſtinctio Fagundez. iure derogatum; non de facto, quia incertum eſt ius.

Continentvr hac facultate Prælati, habentes poteſtatem quaſi epiſcopalem: ſic Rodr. *tomo* 2.*c.*10. & *tom. p. qq. reg. quæſt.*24. *art.*16. & *quæſt.*61. *art.*9. Henriq. *lib.*4. *de irreg. cap.* 18. Sanchez *lib.*2. *deciſ. cap.*11. Saytus *lib.*11. Auil. *de cenſ. p.*7. *diſp.*10. Flor. de mena *lib.*3. *var. quæſt.*23. Bulla enim Cœnæ eam facultatem eis non aufert, quam ante habebant, vt ait Fagundez *num.*21.

57 Prælatos hos, dico Eccleſiaſticos, habentes diœceſim, non regulares, vt notant relati.

Prælatos verò regulares non habere hoc à iure conclamant Suarez *lib.*4. *de Penit. diſp.*30. *ſect.*2. Garc. *de benef. p.*7. *cap.*11. Armenda *addit. ad recopil.* Nauar. *tit.*18. *lib.*7. *de irreg.* Fagundez *num.*21. Neque enim ante Concil. id iuris habebant, nec eis à Concil. datur.

58 Qvoad priuilegia, refert P. Bonagratia noſter, editus anno 1667. Coloniæ; priuilegium Pij V. datum Prædicatoribus, vt poſſint, quod & Epiſcopi, in hoc. Et è Suarez *Tom.*4. *de Relig. tract.*8. *lib.*2. *c.*20. & ex Vrbano ab Aſcenſ. *tract.*2. *cap.*3. Prælatos Regul. abſoluere poſſe ſibi ſubditos ab omnibus cenſuris à *Iure*, vel ab *homine*, etiam publicis, Clem. IV. & Sixti IV. Exceptis 4. Bullæ Cœnæ. Relapſu ſcil. in hæreſim, Schiſmate. Falſificatione litt. Apoſt. Delatione prohibitorum ad infideles. Cæteri verò caſus etiam Simoniæ includunt. Vide *Com. Priu. mend. tit. Abſol.* vbi id conceditur Miniſtris, Vic. & Cuſtodibus. Hæc verò ad forum contentioſum Extendit Sigiſm. *de elect. num.* 2. *diſp.* 66. author Rotæ, penes Pluteum *deciſ.* 90. excipe caſus S. Officij.

59 Porro & 4. caſus allatos cum cæteris, concedit Greg. XIII. Societati Ieſu, vt refert Suarez *loc. cit.* Amplum verò à Pio V. conceſſum Prælatis Caſſin. refert Tambutin. *de caſ. reſeru.* c. 11. §. 1. quod priuilegium extenditur ad participantes cum eis; vt poſſint abſoluere omnes ſuos, etiam nouitios perſeuerantes, ab omnibus caſibus, cenſuris, pœnis, per eos iam ante, quàm poſt ingreſſum ſubitis, & incurrendis etiam Bullæ Cœnæ. Hinc hoc extendi, ait, ad notorios in foro conſcientiæ.

60 Qvod ſi probabile eſſet Priuilegiis mendicantium per annum Bullæ Cœnæ publicationem non eſſe derogatum, vt docent Rodriq. *tomo* 1. *qq. quæſt.*20. *art.*9. Suarez *de relig. tom.*4. *tract.*10. *lib.*9. *cap.*20. *num.*18. Diana *p.*1. *tract.*5. *reſol.*6. Souſa in Bulla cœnæ *cap.*23. *diſp.*100. Bonagratia, V. *Abſolutio*, Eligius Baſſæus, V. *hæreſis*, *num.*18. & alij apud hos, poſſent religioſi mendicantes approbati iuxta formam iuris abſoluere ſæculares à caſibus Bullæ Cœnæ, & etiam ab hæreſi, modò ſint occulti; & hæc poſterior pars probatur ab illis primò ex conceſſione Vrbani IV. apud Rodriq. *tom.*1. *qq. quæſt.*61. *art.*3. *Compend. Priuil. mendic.*
61 *V. Abſolutio*, quo ad ſæculares *num.*19. in qua conconcedit fratribus Carmelitis, vt de licentia Prælatorum Eccleſiæ, ideſt, vt declarauit Sixtus IV. modò ſint confeſſores ſecundùm formam iuris præſentati, poſſint audire confeſſiones omnium Chriſti fidelium, causâ deuotionis ad eos recurrentium, niſi talia commiſiſſent, propter quæ eſſet ſedes Apoſtolica meritò conſulenda. Sed pro ſolo relapſo, poſt abiuratam coram Iudice hæreſim, eſt conſulenda ſedes Apoſtolica, quia Sixtus IV. pro vt habetur *in Monum. ordinum, conceſſione* 345. declarat, ſolos relapſos ad ſedem Apoſtolicam deſtinandos vnà cum Schiſmaticis, & falſificantibus litteras Apoſtolicas, & deferentibus vetita ad infideles: Ergo ab hæreſi occulta, poſita illâ probabilitate, præfatis liceret abſoluere.

62 Probatvr ſecundò ex conceſſione Sixti IV. facta Ordini minimorum, vt habetur *in Comp. prædicto*, *num.*20. *eiuſdem tituli*, quâ dictis concedit facultatem confeſſiones audiendi, & ab omnibus caſibus excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, ac ſuper quacunque irregularitate, Ordinario tam à *Iure* quàm ab *homine* reſeruatis, toties quoties opus fuerit abſoluendi, diſpenſandi, ac vota quæcunque permutandi, & relaxandi, & pœnitentiam ſalutarem iniungendi, ſicut poteſt Diœceſanus. At hæreſis ſaltem occulta, ſeu in iudicium nondum deducta, tam iure antiquo, quàm nouo Tridentini, reſeruatur Ordinatio: Ergo. Minor probatur ex Trident. *ſeſſ.*24. *cap.* 6. vt notant Sanchez *lib.*4. *moral. cap.*54. *num.*27. Diana *part.*1. *tract.*11. *reſol.*28. & *p.*3. *tract.*3. *reſol.*13. Ampliùs dicit *p.*4. *tract.*4. *reſol.*239. Rectè dici poſſe, Bullam Cœnæ ſolùm prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & ideò non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt.

63 Addit Baſſæus *loco citato*, prædictam ſententiam, anno 1629. 18. Iulij in Conſiſtorio S. Congregationis Eminentiſſ. Cardinalium viſam, & toleratam, etiam à multis regalis Academiæ Duacenſis S. Theol. Doctoribus admiſſam.

Occultum verò ait, V. *Irregularitas*, 11. *num.*5. eſſe illud delictum, quod non eſt notorium Iudicis ſententiâ, vel per confeſſionem criminis factam in iudicio; vel famâ in populo, Collegio, aut Vicinia. Siue non adhuc deductum eſt ad forum contentioſum; atque hoc vltimum videtur Concilij Trident. *loco cit.* ait Baſſæus ex aliorum ſenſu.

64 Enim verò nunc editum eſt Decretum ab Alex. VII. *anno* 1665. 24. *ſept.* vbi inter alias propoſitiones damnat iſtam: *Sententia aſſerens Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in quo de occultis criminibus ſermo eſt, anno 1629. 18. Iulij in Conſiſtorio S. Congr. Eminentiſſ. Cardinalium viſa, & tolerata eſt.*

Ait tamen P. Bonagratia, V. *Abſolutio*, quo ad ſæculares *num.*44. *ad finem*, Pontificem nullam facere mentionem reuocandi priuilegia regularium, ea, que adhuc in vigore ſuo permanere, vide quæ dicta ſunt *ſectione* 11. *quæſt.*10. *diſp.*17. *de conſcientia, tom.*4. *de actibus humanis.*

65 Ego his, ex aliorum mente relatis, arbitror nil tutum eſſe in his abſolutionibus, atque adeò primam ſententiam non amplector. Cùm enim ex Pontificis voluntate pendeat abſolutionis valor, & ea mihi appareat renuens, nullum exhortor, vt interim eis vtatur.

QVÆSTIO XI.

De aliis Pœnis ſpiritualibus hæreticorum.

Has recenſet Card. Lugo *diſp.*23. *ſect.*4. Fagundez, & Suarez *locis cit.*

Prima eſt, ne in loco ſacro ſepeliantur: *cap. Quicumque, de hæret. in* 6. Hunc tamen textum de ſolis damnatis ſententia intelligunt Suar. *de Cenſ. diſp.*12. *ſect.*4. *num.*13. Coninch. *diſp.*14. *dub.*8. *num.*64. Hurtad. *diſp.*76. *ſect.*1. *ſubſect.*1. Lugo *diſp.*14. *ſect.*5. §.5. *num.*159. Vnde infert, nunc pollui Eccleſiam, ſolùm per ſepulturam vitandorum.

66 Secvnda pœna eſt irregularitas. Vide Sanch.

lib.2.cap.25. Suar. *diſp.21. ſect.5.* & *diſp.43. de Cenſ. ſect.1.* Dianam *2.p. tract.1. miſc. R. 24.* & alios apud hos.

Alij tamen probabile exiſtimant hæreticum occultum non eſſe irregularem. Eos refert Diana *p.1.ſup.1. R.114. & 2.p. ſuprà, reſol.24.* & *p.4.tract.1.ac Irreg. reſol.46.*

Tertia pœna eſt infamia: *cap. Excommunicamus, 1.§. Credentes*, & *cap. Statutum, eodem tit. de haret. in 6.* & *cap. Infam:i, 6. quaſt.1.* & *Authent. Gazaros, C. de hæret.* initio & *L. Cunctos populos, de Summa Trin.* Vide Suar. *diſp.21.ſect 5.*

67 Qvarta pœna eſt, vt hæreticus priuetur beneficiis, & officiis acquiſitis, & inhabilis reddatur ad futura. Vide Lugum *diſp.23.ſect.4. §.2.*

QVÆSTIO XII.

De pœnis temporalibus Hæreticorum.

68 Prima pœna eſt confiſcatio bonorum *L. Manicheos Authent. Gazaros, C. de hæreticis L. Quiſquis*, & *L. vlt. C. ad legem Iul. Maieſt.* & *L vlt. de bonorum præſcript. in cap. vir. gentes de hæreticis.*

69 Regvla autem generalis eſt, bona omnia ſtabilia, & mobilia, iura etiam, & actiones hæretici ad fiſcum tranſire, & in vniuerſum omnia, & ſola, quæ ipſe hæreticus in hæredem extraneum transferre potuiſſet, ſi liberè teſtari poſſet. Hanc regulam ſtatuunt DD. apud Sanchez *Lib.2.cap.14.* Suarez *diſp.22. ſect.5.* Card. Lugo *diſp. 24. ſect. 1. §. vnicos*, quos vide.

70 Secvnda pœna eſt capitalis. Hæc controuerſia contra hæreticos eruditè tractatur à Bellarmino *Lib.3. de Laicis, cap.21. & 22.* Valentia *diſp.1. quaſt.11. p.3.* Et conſtat ex Extrauag. *Vnam Sanctam, de maioritate, & obedientia*, & *cap. ad Apoſtolica, de ſententia, & re iudicata, in 6.*

Ratio eſt, quia Reſpublica ordinata debet punire ſcelera maximè atrocia ſubditorum. Hac ratione vtitur Lugo, 2. & eſt D. Bonauent. *diſt.18.p.2. quaſt.1.* Ideò & Principes ſæculares hanc pœnam hæreticis impoſuère, *L. Quicunque* & *L. Arrian. Cod. de hæret.* Vide alia iura in Farinac. *de hæreſi quaſt.178. 193. & 196.*

Maxime verò relapſi vltimo ſupplicio tradendi ſunt: *cap. Accuſatus*, & *cap. ſuper eo, de hæret. in 6.* & *L. commiſſis*, & *cap. ad abolendam, extra de hæreticis.*

71 Alias etiam pœnas multò magis infligendas hæreticis aſſerimus, puta carcerem perpetuum: *cap. excommunicamus, de hæret.* Vide Cardinalem de Lugo *diſp.24. ſectione 3.*

In Bulla cœnæ includuntur etiam receptores, fautores, & defenſores hæreticorum. Vide Sanchez *Libro ſecundo Decalogi, capite 10.* Cardinalem de Lugo *diſputatione vigeſima quinta.*

DISPVTATIO IV.

De Spe.

Ingenve Seraphicus *in Diata, titulo 5. cap.4. de ſpe*, ad illud Deuteron. 24. *Non accipias loco pignoris inferiorem, & ſuperiorem molam*, inter cæteras virtutes monet, ſpem & timorem peccatori non ſubtrahendum: Spes etenim ſpiritualis mola eſt, & Inferiùs ſuſtinet animam; ſurſumque eleuat, ne per nimiam deiectionem in deſperationem ruat. Timor verò eſt mola ſuperior, animam deorſum premens, ne per elationem euaneſcat: inter has molas optima fit (inquit S. Doctor) animæ molitura, ſeu peccati contritio. De prima mola, nimirum de ſpe agendem hic; de timore autem, ſequenti diſputatione agam.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Spes.

Non ago de Spe, vt eſt paſſio, quæ definitur, 1
Lib.2. Rhet.cap.5. ab Ariſtotele *Spes eſt ſuſpicio futuri boni*, vt refert S. Doctor *3. p. Cemil. ſect.39.* & *in 3. diſt 26. dub.2.* ſed pro vt eſt virtus Theologica.

Definitvr primò à Magiſtro *diſt. 26.* apud Seraphicum, eâ diſt. dub.2. *Eſt virtus, qua ſpiritualia, & æterna bona ſperantur*, id eſt, cum fiducia expectantur.

Observat autem S. Doctor, hîc definiri Spem in ordine ad obiectum, quod eſt bonum æternum, & glorioſum, hoc autem eſt duplex: Increatum, quod eſt Deus; & creatum, quod eſt beatitudo, ad quam reducuntur etiam gratia, venia, perſeuerantia, & cætera ad gloriam perducentia. Dum igitur dicuntur, *bona ſpiritualia*, tangitur obiectum genericum; dum verò dicitur, *æterna*, tangitur obiectum ſpecificum.

Definitvr ſecundò à Magiſtro ex Haymone, vt 2
refert S. Doctor locis citatis: *Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, veniens ex Dei gratia, & meritis præcedentibus.* Quæ definitio lata eſt in ordine ad obiectum, & ad principium, vt aduertit S. Doctor *ibi.*

Definitvr tertiò à D. Auguſtino *Lib. de ciuitate* 3
Dei paſſim: *Spes eſt virtus, qua quis ſe ad illud, quod credit, peruenturum præſumit.* Quæ definitio lata eſt in ordine ad obiectum, & habitum.

Alio modo has definitiones diſtinguit S. Doctor. Prima lata eſt per genus, & differentiam; & eſt Formalis. Secunda Cauſalis, lata per actum, & cauſam. Tertia partim eſt cauſalis, partim formalis, quia datur per obiectum Spei, & præambulam virtutem fidei.

Considerat deinde *dub.3.* S. Doct. tam Spem, quàm fidem eſſe de inuiſibilibus, vt ait Magiſt. ſed fides eſt de inuiſibilibus, in quantum non ſunt viſa; at Spes eſt de inuiſibilibus, vt ſunt non habita.

Observat etiam *dub.4.* Spem, etiam vt paſſio- 4
nem, & vt virtutem, differre à gaudio, & dolore, quia ſunt de obiecto præſenti; ſed Spes eſt de futuro, & per hoc differt Spes etiam à beatitudine; conuenire verò cum amore, qui eſt etiam de futuro.

Differre autem à Timore, quia hic eſt reſpectu mali; Spes verò reſpectu boni. Quare ſi aliquando reſpectu mali dicitur ſpes, impropriè dicitur, vt cum Cicero *Lib.1. ad Atticum*, ſpem malorum dicit, & Virg. *Æneid.4.*

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.

Id obſeruat S. Doctor cum D. Auguſtino, *cap.8. Enchiridij.*

Potest etiam ſic definiri Spes noſtra: *Eſt Theolo-* 5
gica Virtus, qua voluntas fertur in Deum, vt eſt beati-

tudo noſtra, ardua ad conſequendum, quæ obtineri tamen queat Dei auxilio. Dicitur *Virtus*, quia reddit bonum moraliter, eam habentem; hæc enim eſt nota virtutis inſignis, ex Ariſtotele 2. *Eth. cap.*6.

6 Dicitvr *Theologica*; verſatur enim circa Deum, excedentem noſtram naturalem capacitatem, vt dicitur prima Corinth. 2. *Oculus non vidit, &c.* Spem autem eſſe Dei donum, habetur Rom. 15. *Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio, &c. vt abundetis in ſpe*, & Prima Petri, primo. *Qui regenerauit nos in ſpem viuam.* Idcò Concilium Trident. *ſeſſ. 6. can.* 7. definit, eam infundi; & *can.* 3. ait, eſſe donum gratiæ.

Reliquæ particulæ definitionis explicabuntur in quæſtionibus, dum Obiectum Spei examinabimus & ſubiectum eius diſcutiemus. Hanc definitionem colligo ex D. Bonauent. *locis adductis*, & *in opuſculo Declaratio terminorum Theologiæ*, & *in Diæta, tit.* 5. *cap.*4. vbi præclarè Spem pretioſis rebus aſſimilat, & *Lib.*5. *Compend. Theologiæ, cap.*2.

QVÆSTIO II.

Quodnam ſit obiectum materiale Spei.

D Bonauent in 3. diſt. 26. art 1. quæſt. 5.
D. Thom 2. 2. q. 17 art. 2.

7 Conveniunt omnes, primariam huius virtutis materiam eſſe Beatitudinem æternam, vt vidimus in definitionibus ſpei, allatis à S. Bonauent. & deducitur ex illo Rom. 5. *Gloriamur in ſpe gloriæ, &c.* & 1. ad Titum *ſecundùm ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur, Deus.*

Quæritvr ergo, num beatitudo formalis, quæ eſt viſio Dei, & dilectio, ac fruitio; an verò obiectiua, ideſt ipſe Deus, ſit huius virtutis obiectum.

Prima opinio eſt, Spem verſari circa beatitudimen formalem proximè; circa Deum autem remotè, atque adeò hanc virtutem non attingere Deum immediatè in ſe. Ita Durandus 3. *diſt.* 26. *quæſt.* 2. Palud. *ibi*, & alij antiquiores, inter quos recenſetur etiam S. Bonauent. à multis.

8 Secvnda ſententia, è diametro oppoſita, eſt, Spem proximè verſari circa Deum; viſionem verò eſſe meram conditionem exponentem.

Tertia ſententia, media, eſt, Spem verſari circa Deum, & circa Beatitudinem, vt ad Deum refertur. Ita D. Thom. *prima ſecundæ, quæſt.* 1. *art.* 3. *ad* 3. Becanus *cap.* 17. *quæſt.* 1. Poncius *diſp.* 31. *quæſt.* 2. Coninchius *diſp.* 19. *dub.* 3. Maſtrius *diſp.* 6. *de virtutibus Theol. quæſt.* 17. *num.* 442. Caſpenſ. *diſp.* 1. *ſect.* 1. *num.* 3. Morandus *Tract. vnic. quæſt.* 15. Tannerus *diſp.* 2. *quæſt.* 1. *dub.* 1. *num.* 16. Valentia *diſp.* 2. *quæſt.* 1. *puncto* 1. & alij recentes communiter; Et hoc idem volunt, qui dicunt eſſe Deum, vt beatitudine conſequendum, ità vt Deum immediatè attingamus. Ita Scotus 2. *diſt.* 26. *&* 27. Gabriel *diſt.* 26. Almainus *Tract.* 2. *cap.* 7. Suarez *de ſpe, diſp.* 1. *ſect.* 3. *num.* 4. Fagundez in primum præceptum *Decalogi Lib.* 1. *cap.* 31. Tannerus *diſputatione* 2. *quæſtione prima, dub.* 1. *num.* 14. Fulienſ. *lib.* 3. *cap.* 7.

Hæc ſanè eſt D. Bonauent. ſententia *in corpore*, vt conſtat legenti.

Assero primò cum hac ſententia, non ſolam viſionem ipſam, ſed etiam Deum, eſſe obiectum mate-
9 riale Spei.

Probatvr ab authoribus allegatis cum D. Bonau. ex 15. *Geneſ.* vbi Deus ait Abrahamo: *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Hinc D. Auguſtinus 22. de ciuitate, cap. vltimo: *Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit, eique ſeipſum promiſit.*

Videtvr autem id innuere Iſidorus *Lib.* 8. *Ethymolog. cap.* 2. cùm ait: *Spes dicitur, quaſi pes progrediendi ad Deum.*

Et D. Gregorius *Lib.* 10. *moral. cap.* 12. dum ait: *Spes in Deum ſurgit ſolidior, quantò pro eo grauiora pertulerit*, vt refert S. Doctor *in Pharetra Lib.* 2. *cap.* 24.

Probatvr ratione D. Bonauent. à Maſtrio; nam Deus non tantùm ratione viſionis, ſed etiam ratione ſuæ bonitatis intrinſecæ, eſt ſummum bonum noſtrum: Ergo, vt ſic, in illud tendit amore concupiſcentiæ; nam ipſe per ſe nobis datur, & nobis coniungitur, vt dicitur *Ioan.* 14. *Rom.* 5. & hoc ipſum eſt maximum bonum noſtrum. 10

Confirmatur *fundamento* 4. nam idem eſt obiectum Spei, quod eſt delectationis, quæ ſpei ſuccedit, re iam obtenta; ſed obiectum delectationis eſt Deus ipſe; nam voluntas delectatur de obiecto cognito, & poſſeſſo, vt oſtendi *prima ſecundæ, Tract.* 1. *diſp.* 2. *quæſt.* 7.

Confirmatur ſecundò, alioqui non eſſet Virtus Theologica, quia Deum non attingeret, vt infert Maſtrius ex D. Bonauent. 3. *diſt.* 26. *art.* 1. *quæſt.* 3. & hìc *argumento ſecundo, cum reſponſo.*

Assero ſecundò, etiam beatitudinem formalem ingredi rationem obiecti huius virtutis.

Probatvr primò à S. Doct. *locis allatis* Patrum, *quæſt.* 1. multos etiam aff. it *Lib.* 2. *Pharetra, cap.* 14. D. Gregorium *Lib.* 6. *moral. cap.* 14. & *Lib.* 10. *cap.* 12. Auguſt. *Lib* 10. *confeſſ. cap.* 43. & *epiſt.* 120. Bernardum *Lib. de diligendo Deo, cap.* 14. 11

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. ratione, qua vtuntur Morandus, Maſtrius, & alij: nam Spes tendit in ſuum obiectum, quia eſt bonum ſperantibus; ſed eſt bonum ſperantibus, vt habitum in beatitudine, ſeu ipſa beatitudo nobis eſt bona: Ergo.

Probatvr tertiò à S. Doctore *argumento* 3. *cum reſponſo.* Idem eſt obiectum, quod ſperamus, & quod deſideramus; ſed deſiderium eſt ſupernaturalis beatitudinis: Ergo & Spes.

Obiicies. Amor concupiſcentiæ ordinat amatum ad aliud, vt finem; ſed ordinare Deum ad alium finem, eſt peruerſum: Ergo.

Respondetvr, non eſſe neceſſe, vt id, quod amatur amore concupiſcentiæ, ordinetur in aliud, vt in finem; ſed ſufficit, vt ſit volitum alij; neque eſt neceſſe, vt ſit volitum propter illud: Vnde bonus eſt hic amor, quo Deum nobis amamus. Hinc S. Auguſtinus, manuali, cap. 10. *Accende me Domine voluntate, & concupiſcentiâ tuâ, quæ ſancta eſt, & bona*, & Pſalm. 83. *Concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini.* 12

Ratio eſt, quia non comparatur Deus, vt minus bonum, tanquam perficiendum; vnde non interuenit ratio vſus, à D. Auguſtino *Lib.* 83. *qq. quæſt.* 30. reprobatus: *Peruerſus eſt amor vti fruendis*, at in beatitudine beatâ non finitur noſter appetitus; ſed per coniunctionem cum increata, vnde tandem terminatur appetitus in Deum, vt acutè reſpondet D. Bonau. *in primo, diſt.* 1. *in calce vlt. quæſt.* & cum eo Arriaga *diſp.* 27. *ſect.* 2. Maſtrius *num.* 448. cum ſuo Scoto 3. *diſt.* 26. *quæſt. vnic.* Caſpenſ. *num.* 5. & mox iterum in referenda tertia ſententia *quæſt.* 3. refricabo: Spes enim tendit in Deum viſum. Hinc hymno *Te Deum* dicitur: Æternâ fac *in gloria* munerari, ideſt, Deo. 13

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO III.

Quodnam ſit obiectum formale SPEI.

{ SS.Doctores ſuprà cit.

14 TRES opiniones etiam in hac quæſt. referunt Suarez *Tract.2. diſp.7 ſect.3.* Maſtrius *diſput.6. quæſt.17. art.2.*

PRIMA eſt, beatitudinem eſſe obiectum formale Spei, vt eſt ardua. Allegantur Henricus, Richardus, Durandus, Paludanus, D.Bonauent.& alij veteres. Eam ſequitur Amicus *diſp.19. ſect.1.*

SECVNDA ſententia eſt, obiectum formale Spei eſſe auxilium omnipotentiæ Dei, ſicut teſtimonium primæ veritatis eſt obiectum formale fidei. Ita Vaſquez *p.p. diſp.84. cap.1. & diſp.239.* quem ſequuntur Turrianus, Meracius, allegantes D. Thom. *qq. diſp. quæſt. de ſpe, art.1.* & hîc, *art.1.& 5.*

15 TERTIA ſententia eſt, obiectum Spei eſſe Deum, vt ſummum bonum, amabile amore concupiſcentiæ, quaſi in commodum amantis; ſeu obiectum formale Spei, eſſe beatitudinem obiectiuam, quatenus bonum noſtrum. Ita Scotus *3. diſt.26. quæſt. vnic. §. ad quæſt.* Suarez *diſp.1. ſect.3.* Coninchius, Arriaga apud Maſtrium, Caſpenſis *diſp.1. ſect.2.* Maſtrius *loco cit.* Morandus *quæſt.15.* Aragon *quæſt. cit. art.2.* Fulienſis *lib.3. cap.7.* Tannerus *diſp.2. quæſt.1. dub.1 num.19.* qui *n.20.* carpit S.Doctorem, quem mutilum refert, vt dicam.

16 HIC ſiſto: nam Vulpes *diſp.50. art.4.* negat, hanc eſſe Scoti ſententiam, ſed Deum, ſub abſoluta ratione Deitatis, eſſe formale obiectum Spei; non autem, vt eſt bonum nobis. Motus eſt autem Vulpes, quia Scotus *in corpore*, proponit hanc inſtantiam: ſi dicatur, quòd deſiderare bonum mihi, variat rationem formalem obiecti, quia commutat bonum honeſtum in bonum vtile. Reſpondet, falſum eſſe, quia conditio illa, vel circumſtantia *Cui*; non eſt conditio obiecti per ſe, imò talis conditio poteſt addi ſuper obiectum, ſtante ratione formali obiecti.

17 ENIM verò hæc verba ſic exponunt Lichetus, & Arretinus, quòd actus Spei, qui eſt deſiderare bonum infinitum, terminatur primò, & immediatè ad illud bonum ſub ſua ratione formali abſoluta; non quod ille actus terminetur ad tale bonum, vt in ſe, & propter ſe, ſed ad illud, vt bonum mihi; bonum quidem ſuperabundans, & me vltimatè perficiens, eo tamen modo, quo obiectum poteſt perficere potentiam; quia perficit, non intrinſecè, ſed tantùm extrinſecè. Ratio huius eſt, quia ſi voluntas illud bonum tantum vt ſibi commodum vellet, illa volitio non eſſet recta; eſſet enim amor mercenarius illicitus, quod declarat Lichetus, adducendo notabilem Scoti doctrinam *ex 2. diſt.6. quæſt.2. inſ. L.* vbi ait, quòd appetere actum perfectum, vt per illum magis ametur obiectum in ſe, eſt ex affectione iuſtitiæ, quia ex eo, quòd amo aliquid in ſe, inde volo aliquid in ſe; & ita boni Angeli potuerunt appetere beatitatem, vt illam habentes, perfectius amarent Summum bonum, & ille actus concupiſcendi beatitatem eſſet meritorius, quia non vtitur fruendo, ſed fruitur eo, quia bonum, quod concupiſcit ſibi, ad hoc concupiſcit, vt plus amet illud bonum in ſe. Hæc refert Maſtr. *n.459.* ex D.Bonau. *in 1. diſt.1. quæſt. vlt.* & refutat ſententiam Vulpij *n.458.* è D.Bonau. hîc, *in fundamentis*, in quibus oſtendit obiectum formale Spei non eſſe bonitatem Dei, vt talis eſt, contra Vulpem.

18 SENTENTIA S. Doctotis eſt, obiectum formale Spei eſſe Deum bonum, amore concupiſcentiæ appetibile, non vt bonum, ſed vt magnum arduum expectatum à nobis; conſequendum tamen diuinâ liberalitate, veritate, & omnipotentiâ innixis. Ita *in corpore* ſe explicat.

Itaque trium ſententiarum, quas ſuprà retuli, colligit, & conciliat diuerſitatem, atque adeò mutilam afferunt Moderni ſententiam Seraphici, quod frequenter euenit, quia S. Doctorem ex aliis allegant, non in fonte perlectum. Videtur autem Amicus fidelior Seraphicum rectè interpretari.

ASSERO primò contra Vulpem, obiectum formale Spei non eſſe Deum, vt bonum.

19 PROBATVR à D.Bonau. primò. Virtutes diſtinctæ debent habere obiecta diſtincta; ſed virtutes Theologicæ ſunt tres diſtinctæ, vt habetur prima Corinth.13. *Manent fides, Spes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas*: Ergo earum ſunt obiecta diſtincta: At etiam Charitas fertur in Deum, vt bonum: Ergo.

RESPONDENT, Spem reſpicere bonum, vt bonum quidem, ſed futurum.

Contra ait S. Bonau. quia bonum, vt futurum, amatur charitate, nedum deſideratur.

ASSERO ſecundò, obiectum formale benè aſſignari à S Bonauentura.

20 PROBATVR ab eo *in corpore*, quod ratio Ardui ingrediatur rationem obiecti. Sicuti rationalis tendit in verum, ita appetitus in bonum: Appetitus autem diuiditur in concupiſcibilem, & iraſcibilem; ſed Concupiſcibilis fertur in bonum, vt bonum; & iraſcibilis in bonum, vt arduum, & magnum; Oportuit autem, vtramque potentiam ordinari ad Deum: ergo, ſicuti rationalis Fide, & concupiſcibilis Charitate perficitur; ita Iraſcibilis Spe.

PROBATVR ſecundò à S. Doctore. Contrariorum eadem eſt ratio; ſed ſpes, & timor ſunt contraria: Timor autem reſpicit malum, vt excedens ſuam poteſtatem; ergo & ſpes reſpicit bonum, vt ſuperexcellens, & arduum.

PROBATVR tertiò, quia Spei officium eſt animum erigere, vt indicatur *Iſa.64.* & prima Corinth.2. *Oculus non vidit, auris non audiuit, in cor hominis non aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* Hebr.6. ait, Habere nos ſpem: *incedentem vſque ad interiora velaminis*, & cap. 11. Definitur Fides: *ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.*

21 Hoc obiectum arduum exprimitur ferè ſemper in Scripturis, dum Spem nominant, nempe inter multas difficultates, repugnantias, & oppugnationes, ferè creditu inſuperabiles, ſic Iob.14. *Lignum habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rurſum vireſcit.* Id paſſim legitur in Pſalmis. *Si conſiſtant aduerſum me caſtra, in hoc ego ſperabo.* Pſalmo 26. *In te Domine ſperaui, non confundar in æternum, &c.* Pſalm.90. *Et oſtendam illi ſalutare meum.* Rom.8. *Ipſi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis noſtri. Spe enim ſalui facti ſumus. Spes autem, quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem, quod non videmus, ſperamus: per patientiam expectamus. Similiter autem Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram, &c. ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Affert ſæpe S.Doct. id Rom.5. *Tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit.* Adducit etiam *in corpore* id Geneſ.15. *Ego ero merces tua magna nimis.*

22 HINC ſoluitur argumentum, quod tanti pendunt Scotus, Maſtrius, Caſpenſ. Suarez. Quid intelligatur nomine *Ardui*. Dico enim intelligi bonum, vt ma-

gnum, & excellens, multiſque difficultatibus obtinendum.

Instant Caſpenſis, Suarez, & Maſtrius; Nam difficultates non mouent ad volendum, ſed retrahunt; at verò Spes eſt Volitio.

Sed obuiam reſponſionem habent in S.Doct. nam difficultas in bono eſt obiectum, non concupiſcibilis, ſed iraſcibilis, quæ inſurgit ad bonum impeditum, & ad obſtacula remouenda; Spes autem perficit iraſcibilem.

23 Solvitur etiam alia obiectio Suarez, Maſtrij, & Caſpenſis, ex Scoto *diſt.26.* Deus, vt mihi bonus, eſt obiectum alicuius virtutis, ſed non charitatis; nam hæc amat Deum propter ſe; non autem, vt mihi bonum; Neque ad fidem ſpectat, vt patet; ergo ad Spem.

Si Scotus, & Maſtrius inſignem ſuam doctrinam ſuprà relatam penſitaſſent; inueniſſent, amorem concupiſcentiæ in Deum, non mutare obiectum amoris amicitiæ; nam ad Deum propter ſe amandum tendit; & licèt amet bonum ſibi, non tamen propter ſe; atque adeò ad eandem charitatem pertinet; qui enim amat vnum propter aliud, eodem amore amat, vt dixi *p.1. Tract. de Angelis, diſp.7. quæſt.1.* Sic reſpondet S.Doct. *diſt.26.art.1. quæſt.3. ad 3.*

24 Hinc ſanè magis vrget argumentum S.Bonau.nam perfectio omnium animæ rationalis potentiarum, eſt neceſſaria; at non alia virtus inuenitur perficiens iraſcibilem in ordine ad Deum, præter Spem. Quòd enim etiam Charitas reſpiciat bonum ſupernaturale, nihil refert; non enim illud reſpicit ſub hac ratione, vel ſub ratione Ardui, ſed vt bonum; non eſt autem nouum in obiecto materiali multos habitus conuenire, & in noſtra quæſtione omnes tres virtutes Theologicæ Deum reſpiciunt.

Habes etiam ex dictis, imbelle eſſe argumentum Maſtrij *num.456.* quo oſtendere nititur cum Coninchio, omnipotentiam, liberalitatem, & fidelitatem Dei non pertinere ad obiectum formale, quia id ſolùm ſpectat ad obiectum formale actus voluntatis, quod eam mouet ad aliquam rem appetendam, vel fugiendam; ſed auxilium Dei non mouet ad beatitudinem: Ergo.

25 At cum obiectum Spei ſit beatitudo, vt ardua, neque arduitas ſecundùm aduerſarios moueat; deberet excitare, & animare Diuina potentia, liberalitas, & veritas ad proſecutionem beatitudinis, vt mox dicam.

Dices cum Tannero: Deus eſt arduus, etiam Charitati ad conſequendum. Reſpondetur, hoc ſpectare ad materiale obiectum Charitatis.

QVÆSTIO IV.

An Spe certò obiectum exhibeatur, & ſperetur.

D.Bonau. 3. diſt.26. art.1. quæſt.5.

26 Ex definitionibus Spei videtur colligi eius certitudo; dicitur enim certa expectatio beatitudinis. Enim verò, cùm euentus pendeat ex auxiliis Dei, & noſtris meritis, & nemo ſciat: *An amore dignus ſit, an odio.* Eccl.9. non videtur, quæ certa expectatio haberi poſſit, vt notat D. Bonauent. *in argumentis oppoſitis.*

Observa, certitudinem propriè, & formaliter ad intellectum pertinere; eſt enim veritatis effectus, quæ eſt obiectum formale intellectus: Voluntas verò dicitur certa, quatenus ſuum finem infallibiliter conſequi poteſt.

Certiſſimam eſſe Spem omnes concedunt.

Probatur à D.Bonau. primò ex Apoſtolo, qui 27
certiſſimam ſibi gloriam ſperabat, Rom.8. *Certus ſum, quia neque mors, neque vita, &c. poterit nos ſeparare a charitate Dei.* Et cap.5. *Spes non confundit.* Et prima ad Timoth.1. *Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruare iuſtus iudex.* Et Hebr.6. *Fortiſſimum ſolatium habentes, quo confugimus per propoſitam ſpem, quam veluti anchoram tutam habemus.* Quem locum vrget S.Doct. *in Diata, tit.5. cap.4.* vbi aduertit ideò *Galeæ* Spem comparari, *prima Theſſal.5.* quæ tutum in pugna; & Hebr.6. *anchoræ*, quæ tutum in naui reddit, vt notat etiam hîc *fundamento vltimo.* Præclarè id oſtendit S.Doct. *in Pſal.30.*

Hinc *opuſc. de ſeptem donis, de Dono pietatis* circa 28
finem notat, Spem dici immortalitate plenam, *Sap.3.* Præclariùs verò *in Commentario.* Et Rom.5. *Gloriamur in ſpe filiorum Dei.* Ideò *ſeſſ.6. cap.13.* ait C. Trident. omnes in Dei auxilio, & miſericordia debere certiſſimam Spem ponere. Deus enim niſi gratiæ illius defuerint, ſicut cæpit, ita perficiet. Hanc certitudinem ſic aſſerit S.Doct. hîc, & *in Compend. Theolog. verit. lib.5. cap.22.* Ex quo incipit eluceſcere, in quo hæc certitudo poſita ſit.

Refert S. Doct. quoſdam dicentes certitudinem 29
fidei dare Spei omnem certitudinem; hanc verò nullam à ſe habere certitudinem, ſicut ſcientia particularis omnem certitudinem obtinet à ſcientia vniuerſali. Per fidem enim credit homo omnes bonos ſaluandos; per Spem autem credit, ſeipſum in particulari ſaluandum, vnde appropriat ſibi id, quod vniuerſaliter credebat; & quoniam non eſt certitudo circa ſingularia, niſi in quantum referuntur ad vniuerſale, ideò ſpes non appropriat ſibi certitudinem fidei abſolutè, ſed ſub conditione, videlicet, ſi perſeuerauit vſque in finem. Vnde certitudinem fidei vocant fidelitatis, quia Deus ſeipſum negare non poteſt, cùm ſalutem perſeuerantibus promiſerit; certitudo verò ſpei dicitur confidentiæ; confidentia autem non eſt aliud, quàm fidelitas quædam ad ſe conuerſa.

At iſte modus non probatur Seraphico, quia Spes 30
habet ſuam certitudinem, vt ait Gloſſa ad id Rom.5. *Probatio operatur ſpem*, id eſt ſpei certitudinem; alioqui non haberet propriam rationem habitus per ſe, ſed ſubalternatam tantum, vt aduertit etiam Bellarminus *lib. 3. de Iuſtificatione, cap.11.* Habet igitur Spes propriam certitudinem ex parte voluntatis; alteram ex parte intellectus. Ex parte voluntatis certitudo ſpei eſt firma adhæſio voluntatis ad rem ſperatam, & hæc maximè eſſe poteſt, etiamſi ex parte intellectus non ſit homo certus, ſe rem illam conſecuturum. Imò videtur Spes, non ſolùm non exigere, ſed nec ferre poſſe ex parte intellectus certitudinem abſolutam: Nam quod certò ſcimus, nos habituros, non propriè ſperamus, ſed abſolutè expectamus, vt
innuit S.Doct. *argumento 4. opp.* Hoc enim modo ani- 31
mæ beatorum non propriè ſperant corporum reſurrectionem, ſed tantùm expectant, quia certiſſimæ ſunt ex parte intellectus, eam ſibi deeſſe non poſſe. Hinc infert Bellarminus, hæreticos ſectarios, qui certitudinem abſolutam ex parte intellectus requirunt de Iuſtificatione, & ſalute, nullum locum relinquere Spei, propriè dictæ.

Quamvis autem Spes abſolutam certitudinem non requirat ex parte intellectus; tamen hinc habet etiam duplicem certitudinem. Altera oritur ex fundamento ſpei primario, quod eſt promiſſio Dei. Certi enim ſumus,

Digitized by Google

ſumus, Deum non poſſe fallere. Et ſiquidem nihil requireretur ad noſtram iuſtificationem, vel ſalutem, niſi promiſſio Dei, haberemus etiam de his rebus abſolutam, & infallibilem certitudinem; tamen quia requiruntur etiam alia, de quibus non ſumus tam cer-
32 ti, ideò Spes non expellit omnem timorem. Altera certitudo ſpei ex parte intellectus oritur ex charitate, ac per hoc non conuenit, niſi iuſtis; amicus enim ab amico omnia bona ſperare poteſt, neque confunditur, vt dicitur Rom.5. *Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, &c.* charitas enim eſt forma, quæ perficit ſpem.

IGITVR Spes chriſtiana habet certitudinem diſtinctam à Fide, vt colligit S.Doct. quia fides certa eſt de hac enunciatione: *Credo vitam æternam eſſe*; At Spes fertur in vitam æternam incomplexè.

Hoc etiam probat à contrariis; nam vnum vni opponitur: Certitudo autem fidei opponitur errori, & dubitationi; at certitudo ſpei repugnat diffidentiæ, & deſperationi.

33 Sicut autem certitudo fidei in via non reddit inuincibilem, ne labamur in errorem contra veritatem creditam, tametſi poſſit omnem errorem ſuperare: ità Spes non reddit impoſſibilem omnem diffidentiam, tametſi virilem adhæſionem ſecum ferat.

Poteſt verò ingruere dubium per accidens in ſpem noſtram, ratione ſubiecti; ſi non curet gratiæ Dei correſpondere, fideliter operando. Ex quo deducunt alij certitudinem ſpei eſſe conditionatam, quod videtur innuere Concilium Trident. definiens, Iuſtos debere ſperare beatitudinem, ſi bene agendo perſeuerauerint vſque in finem. Sic diſſerunt apud Baſſæum.

PROBATVR, quia eodem modo ſperanda eſt beatitudo, quo Deus eam promiſit, ſed promiſit conditionaliter, Rom.8. *Si tamen compatimur.* Et Matth.8. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata:* Ergo. Ità diſcurrit S.Doct. *in corpore, & ad* 4.

34 IDEO non placet id, quod ait D. Thom. *quæſt.*18. *art.*4. certitudinem ſpei eſſe, qualis eſt certitudo naturæ; hæc autem abſoluta aſſeritur ab eo *in* 3. *diſt.*26. *quæſt.*2. Neque ratio Caſpenſis vrget, nempè quia ſperamus in Deo, cuius potentia eſt inſuperabilis, & voluntas ad benefaciendum parata; & ſpei certitudo eſt determinatio inclinationis ad proprium obiectum.

HÆC ſanè friuola ſunt; nam determinatio ſpei ad obiectum, eſt, prout nobis proponitur à fide, vt certi ſimus beatitudinis, ſi perſeueremus; ad quem finem inclinatio tendit, abſolutè appetens; ſed non ſperat abſolutè, ſed debitis mediis, vt ait C. Tridentinum.

35 OBIICIT Caſpenſis. Si certitudo ſpei eſſet conditionata, non poſſet deficere; ſicut enim non poteſt deficere illa veritas: *Qui perſeuerauerit vſque in finem, ſaluus erit*; ita neque hæc: *Si ego perſeuerauero, ſaluus ero.*

RESPONDETVR, concedendo non deficere conditionatam veritatem Spei.

OBIICIT ſecundò. Timor opponitur Spei; at timor non fertur conditionatè, ſic: *Si moriar in peccato mortali, damnabor*; eſt enim de hoc certus.

RESPONDETVR, Timorem ferri in malum imminens. Itaque conditionatè fertur. Si ergo non egero, quod teneor, amittam perſeuerantiam, ſine qua certò non ſaluabor.

36 Ex his colligit primò S.Doct. *ad* 2. certitudinem Spei non inniti ſolâ firmitate voluntatis; ſed vt voluntas innititur Deo, qui eſt firmitas noſtra, vt ait D August. *lib.*11. *Confeſſ.cap.*30.

37 COLLIGIT ſecundò, Spem habere certitudinem ordinis, quia efficaciter, & infallibiliter ſpes ordinat ad ſalutem; non eſt autem certitudo de euentu, & ita etiam præſciti ſperare tenentur, iuxta id: *Sperate in eo omnis congregatio populi.*

DE hac certitudine euentus, ait Caſpenſis, locutum Tridentinum, dum conditionem apponit: Sed verba Concilij aliud ſentiunt; ait enim: *Nemo ſibi certi aliquid abſoluta certitudine polliceatur; tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes debent.*

COLLIGIT tertiò *lib.*5. *Compendij Theolog.cap.*22. Spem animarum Purgatorij, & Patrum in Lymbo, declinare aliquantulum à ratione Spei, in illam, quæ eſt certitudo ſcientiæ. Sic etiam declinare, ait, altam fidem Pauli ad tertiam cælum; Stephani, cùm vidit Chriſtum *Act.*7. & Adæ in ſtatu innocentiæ.

QVÆSTIO V.

An SPES *ſit Virtus.*

D.Bonauent. diſt.26. art.1. quæſt 1.
D.Thom. quæſt.17. art.1.

PRÆMITTIT S. Doct. Spem ſumi aliquando pro 38
affectione: & ſic Philoſophi, & SS.PP. dicunt quatuor eſſe affectiones animi: GAVDIVM, & DOLOREM, SPEM, & TIMOREM. Aliquando ſumi pro re expectata, vel ſperata, Tit.2. *Expectantes beatam ſpem.* Sumi verò tertio pro habitu dirigente animæ motum, & affectum in illud, quod expectandum eſt.

ASSERO primò, Spem eſſe Virtutem.

PROBATVR à D. Bonau. *fundamento* 3. Habitus, repugnans culpæ, eſt virtus; Spes repugnat Præſumptioni, & Deſperationi: Ergo.

PROBATVR ſecundò à S.Doct. *fundamento* 4. ra- 39
tione, quâ vtitur D. Thom. Habitus rectificans animam, eſt Virtus: Virtus enim eſt habitus potentiæ regulatiuus, & confirmatiuus, qui facit animam gaudere circa ea, quæ recta ſunt, vt ait Philoſoph. 2. *Eth. cap.*3.4. & 6. & 2. *Rhet.* & 7. *Eth. cap.*14. Spes eſt huiuſmodi. Humanorum verò actuum duplex eſt regula, ſeu menſura; Vna proxima, & homogenea, ideſt ratio: Alia ſuprema excedens, ideſt Deus, & ob id omnis actus, attingens ad rationem, & Deum, eſt bonus; actus autem ſpei attingit ad Deum: obiectum enim ſpei eſt bonum arduum, poſſibile haberi: Poſſibile autem eſt aliquid nobis dupliciter: Primò per nos metipſos. Secundò per alios, vt patet 3. *Eth. cap.*3. In quantum ergo ſperamus aliquid per Dei auxilium poſſibile, Spes noſtra attingit ad ipſum Deum, cuius auxilio innititur. Igitur Spes eſt Virtus, & quidem ſupernaturalis, & gratuita.

ASSERO igitur ſecundò, Spem eſſe virtutem gra- 40
tuitam.

PROBATVR à S.Bonau. primò. Id, quod ad ſalutem facit peruenire, eſt à gratia. Talis eſt Spes, vt dicitur Rom.8. *Spe ſalui facti eſtis*: Ergo.

PROBATVR ſecundò. Quod reddit Deo acceptum, eſt gratuitum: Talis eſt Spes, Pſal.32. *Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum; & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius:* Ergo.

PROBATVR tertiò. Habitus directè repugnans culpæ, quæ Deum immediatè attingit, eſt virtus ſuperna. Talis eſt Spes repugnans præſumptioni beatitudinis abſque meritis, & deſperationi de Diuina miſericordia: Ergo.

PROBATVR quartò. Ità ſe habet expectare, quod 41
eſt ſupra omnem appetitus naturæ captum, ſicut credere omne, quod eſt ſupra omnem captum intellectus,

Digitized by Google

lectus: Sed ex hoc capite Fides eſt virtus ſupernaturalis: Ergo & Spes, quæ expectat ea, quæ tranſcendunt cor noſtrum, vt dicitur *prima Corinth.* 2.

Tandem probatur *fundamento vltimo, & in corpore*, ratione facta pro primo aſſerto.

Obiicies primò. Nulla paſſio eſt virtus, *ex* 2. *Eth. cap.* 5. & *lib.* 5. vbi ait: *In anima tria ſunt, Potentia, Paſſiones, & Habitus; inter habitus autem verſatur & virtus.* Sed ſpes eſt paſſio ex Boët. *de conſol.* Ergo.

42 Respondet S.Doct. hîc ſumi Spem, vt eſt regulatiua paſſionum, & eſt Virtus.

Obiicies ſecundò. Sicut contingit expectare futura, ità rememorari præterita: Sed hoc non eſt virtus: Ergo neque illud; nam Spes, vel eſt expectatio futurorum, vel ab ea oritur.

Respondet, negando paritatem; nam virtus magis ſtat in regulandis agendis, quam actis. Deinde rememoratio ſtat in Cognitiua; expectatio verò in Affectiua; virtus autem magis reſpicit regulare affectum. Hinc etiam rememorationi, vt iungitur affectioni, adnectitur actus virtutis; puta prudentiæ, vel pœnitentiæ, vel charitatis, quatenus recordatur præteritorum factorum, vt futura melius agat; vel præteritorum malorum, vt doleat; vel beneficiorum, vt gratias agat.

43 Obiicies tertiò. Sicut contingit rectè ſperare, ita & rectè timere: ſed habitus, qui dirigit animam in timendo, non eſt virtus: Ergo.

Respondet S.Doct. negando paritatem, quia timor ſtat in reſiſtentione; Spes in proſecutione; & ideò Timor magis habet de paſſione; Spes verò de actione; & quia habitus virtutum dirigunt animam in actibus, in quibus conſiſtit rectitudo vitæ, iuxta id, quod dicitur: *Virtus eſt bona qualitas mentis, qua rectè viuitur*; hinc eſt, quòd Spes magis eſt in genere virtutis, quàm Timor. Hinc etiam patet; cur magis circa affectionem Spei conſiſtat habitus virtutis, quàm circa alias tres affectiones, ſuprà relatas; nam Gaudium, & Dolor, quia habent obiectum coniunctum, magis ſunt in ſuſtinendo; affectus verò Spei inter cæteras, magis ſtat in agendo; & ideò licèt, vt eſt paſſio, non ſit virtus, tamen vt eſt protenſio animæ in rem ſperatam, eſt virtus.

44 Obiicies quartò: Omnis virtus moralis conſiſtit circa bonum, & difficile, ex Ariſtotele 2. *Eth. cap.* 3. Sed in expectatione bonorum promiſſorum à Deo, non eſt difficultas, cùm Deus nequeat mentiri: Ergo.

Respondet, quòd ſicut credere ea, quæ naturaliter probata nobis ſunt, eſt facile; ità & ſperare, quæ naturaliter obuia: At ſperare ſupernaturalia, quæ nec ſenſus, nec intellectus percipit, & pro his bona noſtra contemnere, eſt arduum, & magnâ dignum laude.

Obiicies quintò. Nulla virtus gratuita in ſuo actu repugnat perfectioni meriti; ſed Spes in ſuo actu repugnat perfectioni meriti; ex imperfectione enim procedit, vt quis ſeruiat Deo propter retributionem futuram; quia, vt ait S.Bernardus de diligendo Deo, cap. 3. *Charitas præmium non intuetur.* At verò Spes facit expectare pro meritis retributionem futuram: Ergo non eſt virtus gratuita.

45 Respondet S.Doct. primò, Spei actum, non minuere meritum; ſed, vt ait Apoſtolus, illum conſurgere ex meriti perfectione: Quantò enim aliquis maiora habet merita; tantò firmiùs, & certiùs ſperat. Neque detrahitur Charitati, expectando ipſum Deum, quem diligit, in mercedem, cui vniatur; maxima enim charitas maximè deſiderat Deo vniri. Hanc autem mercedem ſperamus, vt habetur Geneſ. 15. *Ego ero merces tua magna nimis.* Et hoc à poſteriori oſtendit S.Doct. nam veri Sancti, qui expectant beatitudinem, parum de ſe; multum de Deo ſunt ſolliciti. Sic ſpernunt omnia, vt Deo vniantur in patria.

46 Cæterum Spes mercenaria ea mala eſt, quæ ponit finem in proprio commodo, vt ait etiam Caſpenſis *ſect.* 4. ſeruire autem Deo ob mercedem iuxta Diuinam voluntatem, quæ declarat, ſe velle dare Matth. 22. *Voca operarios, & redde illis mercedem*; non eſt defectus, ſed actus honeſtus, vt definit Concilium Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.* 11. & can. 31. *Si quis dixerit, iuſtificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis benè operatur; anathema ſit.* Probant hoc Patres Concilij ex Pſal. 53. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum, propter retributionem.* Et Hebr. 11. refert Paulus, Moyſen ſanctiſſimum ſtudioſiſſima opera exantlaſſe, quia *aſpiciebat in remunerationem.* Ideò ſæpe Deus proponit obiectum præmij *Deuter.* 12. *Apoc. vlt.* honeſtum eſt enim vltimum ſuum finem appetere.

47 Hinc contra Sectarios habeo, honeſtum eſſe gloriam æternam expectare, vt coronam laborum. Sic enim & Paulus 2. Timot. 4. *Bonum certamen certaui, &c. Ideò repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.* Et Tobias 4. *Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna omnibus facientibus eam.* Addo, licitum eſſe etiam ſperare ex orationibus, & operibus ſtudioſis bonum temporale, dummodo in hoc non ponatur finis vltimus.

QVÆSTIO VI.

An Spes *ſit Virtus Theologica.*

D.Bonau diſt. 26 quæſt. 3.
D.Thom. quæſt. 17. art. 5.

Omnium Theologorum calculis ſtatuitur, Spem eſſe Theologicam virtutem.

48 Probatur à D. Bonau. primò, quia Apoſtolus eam ponit in ordine cum Fide, & Charitate 1. *Corinth.* 13.

Probatur ſecundò à S.Doct. quia illa virtus, quæ eſt finis virtutum Cardinalium, eſt Theologica. Talis eſt Spes: Ergo. Minor probatur, quia tendit in Deum, vt obiectum beatificum, ad quod obiecta aliarum virtutum inſeruiunt, vt media.

Probatur tertiò à D. Bonauentura *cap.* 6. *ad Hebr.* vbi dicimur, habere Spem incedentem vſque ad interiora velaminis, ideſt vſque ad recondita Dei, vt aduertit etiam Valentia *diſp.* 2. *quæſt.* 1. *puncto primo.*

Probatur quartò à S.Doct. eiuſdem rationis eſt medium cum extremis: Sed Spes eſt media inter fidem, quæ inchoat ædificium ſpirituale; & Charitatem, quæ conſummat; nam Spes erigit in Deum: Ergo.

Probatur quintò à S. Doct. Imago creationis reformatur per recreationem; ſed imago creationis exigit tres potentias: Ergo & imago recreationis requirit tres virtutes. Cùm ergo imago reformetur per virtutes Theologicas: ergo ſunt tres, ſed non aliæ præter fidem, Spem, & Charitatem: Ergo.

49 Tandem probatur *in corpore* ex obiecto; quia reſpicit immediatè Deum, vt obiectum acquirendum in beatitudine. Igitur, ſicuti fides eſt Theologica, quia nititur Deo reuelanti vera; ita Spes, quia nititur Deo promittenti magna.

Probatur etiam ex parte ſubiecti; quia portio ſuperior animæ reformatur in ordine ad Deum per

virtutes

Digitized by Google

virtutes Theologicas: At Spes eſt vna è virtutibus reformantibus; nam ſicuti rationalis fide; concupiſcibilis charitate, ità Spe reformatur iraſcibilis. Hoc etiam oſtenditur, quia dotes animæ in patria reſpondebunt reformationi. Sic fidei reſpondebit viſio, reformans Rationalem; charitati viæ Charitas conſummata, reformans Concupiſcibilem. Sic & tentio reſpondens Spei, Iraſcibilem reformabit.

50 Obiicies primo. Nulla virtus, circa cuius actum poteſt reperiri exceſſus, eſt Theologica; nunquam enim nimis Deo creditur, aut nimis amatur; ſed in Spe poteſt eſſe exceſſus; aliqui enim plus ſperant, quàm merita exigunt: Ergo.

Respondet S. Doct. illam virtutem, in cuius actibus eſt nimia intenſio, verè non eſſe Theologicam; at in Spei actibus non eſt nimia intenſio; nemo enim nimis ſperat in Domino; ſed exceſſus non eſt in genere ſpei, ſed præſumptionis, ex parte ſubiecti, ex defectu conditionis ſpei, quæ exigit, vt ſperetur in Deo, modò à Deo reuelato. Exceſſus igitur intenſionis non poteſt eſſe in actibus virtutum Theologicarum, quæ habent obiectum infinitum; ſed in obiecto virtutum Cardinalium, quod eſt finitum, & determinatum, vnde ſi limites tranſgrediens, actus excedat, declinans ad extrema, deuiat ad vitia.

51 Obiicies ſecundò. Virtus, quæ eſt media inter duas malitias, eſt Cardinalis, non Theologica: Sed Spes eſt media inter deſperationem, & præſumptionem: Ergo.

Respondet S. Doct. Virtutem, quæ eſt media inter duas malitias, participando de extremis quoad ea, quæ bona ſunt, eſſe Cardinalem, vel Cardinalis ſpeciem: Sic Liberalitas eſt media inter auaritiam participans de eius materiali ſubiecto, tenens tenenda, & inter prodigalitatem, participans de eius materiali ſubiecto, quatenus dat danda. At verò, ſi ſit media tantùm, vt eliminatiua vtriuſque extremi, poteſt eſſe Theologica. Talis eſt Spes, media inter deſperationem, & præſumptionem; liberat enim ab illo duplici malo; ſicut fides de Trinitate, & vnitate liberat ab errore Arrij, & ab errore Sabellij, extremis.

52 Obiicies tertiò. Virtus, quæ verſatur circa media ad finem vltimum, eſt Cardinalis. Spes verſatur circa gratiam, perſeuerantiam, & cætera media ſalutis: Ergo.

Respondet S.Doct. non determinari genus, vel ſpeciem virtutis penes obiectum quodcumque, ſed penes illud obiectum, quod habet rationem motiui; quamuis autem Spes verſetur etiam circa media ad ſalutem; tamen obiectum motiuum eſt Deus; vt finis vltimus beatus, ad quem ordinantur gratia, & alia media, quæ ſperat ab eo.

53 Si dicas, etiam Latriam, & Religionis totius virtutem reſpicere Deum; attamen non eſſe virtutem Theologicam, quia reſpicit etiam rem creatam tanquam obiectum, nempe cultum talem.

Respondet S.Doct. non eſſe ſimile, quia Latria reſpicit actum illum creatum, vt obiectum; atque adeo non reſpicit Deum immediatè, ſicuti facit Spes.

Obiicies quartò. Habitus per actus diſtinguuntur: Sed actus ſpei, & actus longanimitatis ſunt iidem, nempe, expectare bona: Ergo Spes, & Longanimitas ſunt eiuſdem generis; Sed Longanimitas eſt Cardinalis: Ergo & Spes.

Respondet S.Doct. Spem expectare bona æterna, innixam Dei promiſſis: Longanimitas verò, quæ eſt pars Fortitudinis, conſtantiâ, & robore animi expectat de affligentibus triumphare; & ideo eius obiectum eſt inferioris ordinis.

54 Obiicies quintò. Ad Fortitudinem ſpectat roborare contra affligentia: Sed hoc etiam ad Spem pertinet, quia facit hominem in aduerſis gaudere: Ergo.

Respondet S.Doct. actum poſſe eſſe alicuius virtutis, vel ſicut elicientis, vel ſicut imperantis, vel ſicut adiuuantis. Perferre terribilia eſt fortitudinis, ſicut elicientis; ſed fidei ſicut imperantis, & dictantis, ſicuti dicitur Hebr. 11. *Sancti per fidem vicerunt regna, &c. Fortes facti ſunt in bello*, ſed Spei, & Charitatis, vt adiuuantis. Amor enim Dei, & Spes beatitudinis multum adiuuant virtutem Fortitudinis, vt poſſit omnia mala perferre iuxta id B.Gregorij: *Spes præmij minuit vim flagelli.*

QVÆSTIO VII.

An aliquando Spes ſit informis

Certiſſime aſſero, Spem aliquando eſſe in- 55
formem.

Probatur à D. Bonau. primò ex D. Auguſt. de vera Innocentia, vbi ſoli Charitati tribuit, eſſe tantùm iuſtorum.

Secundo, quia ſicuti Spes formata oritur è fide formata; ità Spes informis à fide informi debet oriri: Sed datur fides informis, vt dicitur *prima Corinth.* 13. Ergo.

Tertio. Sic enim Spes conſurgit ex fide præmiorum, ſicuti timor ex fide ſuppliciorum: Sed timor poteſt eſſe informis: Ergo.

Quarto. Multi enim peccatores ſperant, ſe miſericordiam conſecuturos, & gloriam; Iſte autem actus ab aliquo habitu bono oriri debet, quia rectificat potentiam ad Diuinam regulam, quæ maximè prohibet deſperare de miſericordia Dei. Sic enim & fides roborat rationem ad credendum reuelata, etiam in peccato maculati mortifero. Concludit autem S.D. ea, quæ dicta ſunt de fide informi, applicari Spei.

Obiicies primò. Spes eſt certa expectatio gloriæ 56
proueniens ex gratia, & meritis; vt dicitur in definitione Spei.

Respondet S Doct. quatuor modis ſpem ex gratia, & meritis oriri; Vel vt habentur actu; & hæc eſt fides formata iuſti emeriti: Vel vt habentur in propoſito, & in radice; ſed non in effectu, & ſic ille, habet merita, qui nuper iuſtificatus, habet radicem gratiæ, ſed nondum exercuit virtutes: Vel aliquis ſperat ex meritis in propoſito; ſed non in effectu, nec in radice gratiæ; & hæc eſt fides informis: Vel ſperat ſine meritis etiam in propoſito; & hæc eſt præſumptio. Cùm igitur definitur Spes *expectatio ex meritis*, definitur ex meritis, ſaltem in propoſito.

Et per hæc reſpondet ad ſecundum, opponens, Spem ſine meritis eſſe malam.

Obiicies ſecundò. Deordinato ſubiecto proximo, 57
tollitur virtus in eo exiſtens; at Spes eſt in affectu; ergo, hoc deordinato, tollitur Spes ſimul cum charitate, quòd ſi manet fides; hoc eſt, quia habet eſſe etiam in intellectu.

Respondet S.Doct. quòd Spes manet etiam deſtructâ Charitate, quia ſtat in expectandis æternis; hoc autem ſtat ſine Charitate; ſicut ſtat credere reuelata abſque gratia ſanctificante. Ideò ratio ſubiecti non eſt adæquata, quia affectus deordinatus in amando poteſt eſſe cum aliquo ordine ad ſperandum ex meritis ſanè in propoſito.

Obiicies vltimò. Fides tunc eſt formata, quando 58
non credit Deo, ſed credit in Deum, tendens in illum: Ergo Spes, quæ tendit in Deum, ſemper eſt formata.

Respondet

Digitized by Google

Respondet S.Doct. tendentiam perfectam eſſe à gratia, hæc autem tendentia non eſt in eo, qui credit, & ſperat, dum eſt in peccato.

QVÆSTIO VIII.

An Spes *oriatur ex meritis.*

{ D.Bonauent diſt.26.art.2. quæſt.2.

59 Calvinvs ore infando *lib.3. Inſtit. cap.2. §. vltimo*, contra Magiſtrum, & D. Bonauenturam, alioſque dicentes, Spem gigni in nobis ex gratia Dei, & meritis; ſic altè oblatrat: Quis non meritò tales beſtias execretur? O magiſtrum Tartareis dignum diſcipulis!

At Vuicleph. errorem huic planè contrarium docuit, ſecutus Pelagium. Eos refert Bellarminus *lib.5. de Iuſtificatione, cap.7.*

Catholica Eccleſia præcipuam quidem Spem, & fiduciam in gratia Dei ponendam docet; aliquam tamen etiam in meritis ex gratia.

Assero primò, Fiduciam Sanctorum ex bonis etiam meritis naſci.

Probatvr à D. Bonauent. primò è Scripturis, Rom. 5. *Tribulatio patientiam operatur patientia autem probationem, probatio verò ſpem; Spes autem non confundit.* Sic idem Apoſtolus loquitur etiam prima Timot.3. *Qui benè miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent, & multam fiduciam.* Hebr.10. *Vinctis compaſſi eſtis, & rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis. Nolite itaque amittere confidentiam veſtram.* Sic Tobias 4. *Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna omnibus facientibus eam.* Iob.11. *Si iniquitatem, quæ in manu tua eſt, abſtuleris à te; & non manſerit in tabernaculo tuo iniuſtitia: tunc leuare poteris faciem tuam: & habebis fiduciam propoſita tibi ſpe, & defoſſus ſecurus dormies.*

60 Id exemplis confirmatur *Pſal.17.* Dauid ſanctiſſimus ait: *Et retribuet mihi Dominus ſecundùm iuſtitiam meam.* Id obſeruat S. Doct. *in Commentario*, meritum oriri ex fide, ſpe, & charitate, ſed rurſum ſpem, ſeu fiduciam ex meritò, quo augetur & charitas.

Idem oſtendit S.Doct. *in Bibliis, cap.16.* ex aliis Sanctorum orationibus, Ezechiæ: *Obſecro Domine, memento quæſo quomodo ambulauerim coram te in veritate;* Iſaiæ 38. Heſter, cap.14. *Tu ſcis neceſſitatem meam, quòd abominer ſignum ſuperbiæ, &c. Exaudi voces eorum, qui nullam aliam ſpem habent, & libera nos.*

61 Probatvr etiam ex Patribus, Cypriano ſerm. de eleemoſyna: *Præclara, & Diuina res, ſalutaris operatio, munimentum ſpei, &c.*

Similia habent alij Patres apud D.Bonau. *lib.2. Pharetræ, cap.49.* S. Gregorius homil.40. in Euang. in illud Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, vbi ait: *Si cæleſte patrimonium eleemoſynis emitur, pauperes; vt patroni, ſunt exorandi.* Vide alios ibi.

Alios refert S. Doct. *eodem lib. cap.24.* ſic D.Gregorius, lib.10. Moral. cap.12. *Tantò in Deum Spes ſolidior ſurgit, quantò pro illo quiſque grauiora pertulerit.* S.Bernard. de diligendo Deo, cap.14. *De fide præceptorum oritur ſpes veniæ, &c.* Plurima habes teſtimonia eodem Libro Seraphici, & ſequentibus.

62 Probatvr ſecundò à S.Doct. ex definitione ſpei. *Eſt expectatio beatitudinis ex gratia, & meritis.*

Probatvr tertiò ratione, qua vtitur Bellarminus. Nos ex fide habemus promiſſa Dei, data ſeruantibus legem, & diligentibus Deum, vt plurimis conſtat ſcripturæ teſtimoniis, vt mox referam. Igitur ſpes noſtra, ſicuti eſt ex fide, certa eſt; fides autem promiſſa Dei ex operibus per gratiam proponit; quæ igitur difficultas eſt, poſſe nos hinc ſperare?

Apponam Exemplum Seraphici P. S. Franciſci, cuius extrema verba fuere, vt refert S.Bonau. & ponderat Bellarminus: *Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant iuſti, donec retribuas mihi.* Idem de S. Hilarione refert D.Hieronymus, & de Sancto Martino Sulpitius. 63

Ea verò, quæ opponunt aduerſarij, ſolùm probant, nos propter incertitudinem propriæ iuſtitiæ, & periculum inanis gloriæ, tutè in Dei miſericordiæ ſinu requieſcere.

Id indicat illud Lucæ 17. *Cùm feceritis hæc omnia, dicite: ſerui inutiles ſumus*, vt obſeruat S.Bonau. *in Commentario*, vbi alias etiam rationes reddit, cur ità humiliari debeamus.

Prima eſt, quia pretium, quo reddimus opera pretioſa, & digna vitâ æternâ, non eſt noſtrum arbitrium; ſed gratia, quæ pretio magno empta eſt, Chriſti nimirum ſanguine, vt dicitur *prima Cor.6.* & *prima Petri* 1. omnia igitur merita ex Dei gratiâ habemus. Ideò hìc refert illud Iacobi 1. *Omne datum optimum deſurſum eſt.* Vide *ad 1. hic.*

Secvnda, quia quæcumque demus Deo, nihil ei conferunt, Pſal.15. *Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* 64

Tertia, quia quidquid facimus nihil eſt, comparatum cum eo, quod facere tenemur, Pſal.115. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi.*

Qvarta, quia quod operamur, & patimur, non eſt æquale præmio, Rom.8. *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, &c.* Ideò obſeruat, vigintiquatuor Seniores *Apoc.4.* clamaſſe, mittentes coronas ante thronum Dei, & Agni: *Dignus es Domine accipere gloriam, & honorem*, & Daniel, cap.9. *Nobis confuſio faciei, regibus noſtris, qui peccauerunt. Tibi autem Domino miſericordia, & propitiatio.* Vide Sanctum Doctorem.

Ex his etiam habes id, quod probaui *quæſt.5. ad vltimum*, licitum eſſe operari intuitu, & ſpe mercedis. Deus enim eam ſic promiſit, Matth.4. *Pœnitentiam agite; appropinquauit enim regnum cælorum:* Matth.5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, &c.* Hinc enim Ioannes exordium ſumpſit prædicationis, *Matth.3.* Hinc Chriſtus iuſſit, Apoſtolos prædicationem exordiri *Matth.10.* & ideò, prima Corinth 9. *Debet in Spe, qui arat, arare: & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi.* Vide Bellarminum *lib.5. de Iuſtificatione, cap.8.* 65

Ex quo apparet, ſcrupuloſè deprauatum Caluinum *lib.3. Inſtit. cap.6. §.3. & cap.18.* timuiſſe hinc conciones exordiri: Satius dixero, infandum malignè vitalibus operibus inſidiari. 66

Vt autem percipias, quo pacto Spes gloriæ ex meritis oriatur, cùm merita ſupponant ſpem, imò & charitatem; Obſeruat S.Doct. *in corpore*, quod Spes aliquando nominat habitum virtutis; aliquando nominat actum; aliquando nominat ſtatum; aliquando terminum, ſiue obiectum. Virtus, quæ eſt habitus, non oritur è meritis; ſed è contrà, merita oriuntur ex ea. Actus ſpei oritur ex meritorum intuitu; nullus enim ſperat beatitudinem, niſi, qui Deo ſeruiuit, vel qui proponit ſeruire. Spes, vt nominat ſtatum, ortum habet ex meritis præcedentibus, & concomitantibus, 67

Digitized by Google

tibus, & hoc modo loquitur Apoſtolus Rom.5. *Tribulatio operatur patientiam: patientia probationem; probatio verò ſpem*, vbi habet Gloſſa, *certitudinem ſpei.* Secundùm autem quòd ſpes dicit rem ſperatam, oritur ex meritis præcedentibus; & hoc modo ſoluitur obiectio relata, & alia, quam addit S. Doctor: Sicuti deſperatio ex demeritis tantùm oritur, ità Spes è ſolis meritis noſtræ voluntatis.

Respondet S. Doct. negando paritatem, quia malum eſt à nobis tantùm, cùm ſit defectus; At bonum meritorium, cùm ſit bonum ſupernaturale, eſt à gratia eleuante, vt dicitur *Iacob.*1.

68 Tandem *ad vltimum* aduertit, ſperare ex meritis, debere eſſe abſque elatione; ne dicat: *Manus noſtra excelſa, & non Deus, fecit hæc omnia*, Deuter.32. & ne dicas: *Propter iuſtitiam meam introduxit me Dominus, &c.* Sed cum humilitate; & hoc pacto licuit Apoſtolo, prima Corinth.15. *Abundantius illis omnibus laboraui: non ego autem, ſed gratia Dei mecum.* Sic admonet Dan. cap.9. *Non in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces noſtras.* Et Eccleſia: *Deus, qui conſpicis, quia ex nulla noſtra actione confidimus: concede propitius, vt contra aduerſa omnia, Doctoris gentium protectione muniamur.* Rectè autem adducitur Doctor gentium in hoc, vt dixi.

69 Eadem admonent Sancti PP. Chryſoſtomus *homil.*21. *in Geneſ.* & *homil.*3. in id: *Elatum eſt cor Oziæ*, & homil.3. in Matth. Auguſt. *lib.*3. *cont. Creſconium, cap.*80. Bernardus *ſerm.*9. *in Pſal. Qui habitat.*

Hinc S.Ambroſius apud Paulinum: ***Non ſic vixi, vt me pudeat inter vos viuere, nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus.*** Quæ verba S.Auguſt. laudare, & admirari ſolebat, vt refert Poſſidonius, & Rebadineïra in eius vita.

QVÆSTIO IX.

An Spes *præcedat* Charitatem.

{ D.Bonau.art.2.quæſt.3.
D.Thom.quæſt.17.art.8.

Ex dictis iam ferè ſoluta iacet quæſtio.

70 Svppono, Fidem eſſe primam; eſt enim ex parte intellectus, illuminans illum, vt inde appetitus, qui in incognita ferri non poteſt, actu elicito conſurgat ad ſperandum, & amandum: Sicuti enim ea, quæ videmus, atque tenemus, non ſperamus; ità ea, quæ non intelligimus, non ſperamus; ſed ea quæ futura ſunt: ex quo etiam differentia quædam oritur inter ſpem, & fidem; nam fides eſt de rebus præteritis malis, & bonis; ſpes autem eſt tantùm de bonis futuris, vt docet D.Auguſt. *in Enchir. cap.*8. ex quo patet perperam Sectarios confundere Fidem cum Spe.

71 Igitvr Fides eſt prior naturâ Spe; ſperamus enim, quia credimus. Eadem habet S.Doct. *lib.*5. *Compendij Theologiæ, cap.*22.

Qvoad Charitatem dico, eam eſſe poſteriorem Spe.

Probatvr à S.Bonau. primò ex Gloſſa id aſſerente.

Secvndo, quia fundamentum eſt prius ædificio & illius perfectione: Sed fides eſt fundamentum ædificij ſpiritualis; eſt enim ſubſiſtentia rerum ſperandarum: Ergo primò eſt Fides, ſecundò Spes, quæ eſt veluti murus conſurgens; & tandem Charitas, quæ eſt vinculum perfectionis.

Tertio. Quia ſecundùm ordinem naturæ, imperfectum præcedit perfectius; ſed Charitas eſt perfectior Fide, & Spe, ex *prima Cor.*13. Ergo.

72 Qvarto: Nullus poteſt amare bonum ſibi agnitum impoſſibile: Ergo prius debet ſperare.

Advertit autem S.Doct. *in corpore*, Habitus quidem Spei, & Charitatis ſimul infundi, ſed in ordine ad actum priùs operari Spem, quæ præparat ad actum charitatis; non enim amaretur id, quod non ſperaremus obtinere.

Obiicies primò. Spes eſt expectatio beatitudinis ex meritis; at merita ſunt ex gratia: Ergo ſupponitur gratia ipſi Spei.

73 Respondet S.Doct. ibi accipi Spem pro ſtatu, vel pro re ſperata, vt explicui *quæſt.*8.

Obiicies ſecundò. Omnis affectio oritur ex amore, vt ait D.Auguſt.14. *de ciuitate, cap.*6. & 15. Ergo & Spes.

Respondet S.Doct. amorem in ſtatu imperfecto eſſe radicem mouentem omnes affectiones; tamen perfectum eſſe terminum omnium, vnde omnes affectiones ordinantur, vt Deus ametur perfectè: Charitas verò non nominat quemcumque amorem, ſed perfectum.

Obiicies tertiò. Nullus ſperat, niſi quod amat; quod enim non eſt mihi bonum amatum, non ſpero; ergo rectitudo amoris præcedit rectitudinem expectationis. Sed charitas dirigit in amando; ſpes autem in expectando: Ergo Charitas eſt ante Spem.

74 Respondet S.Doct. non amari, niſi quod ſperatur; Sic amore concupiſcentiæ non amat charitas Deum, vt ſibi bonum, niſi ſperet obtinendum: Similiter nec amore amicitiæ, niſi confidat in eum; eſto nullus ſperet, niſi quod imperfectè amat.

Obiicies quartò. Timor, & Spes ſunt duæ affectiones ſimul currentes; ideò dicuntur duæ molæ à Gloſſa *ad* 24. *Deuter.* Sed omnis timor procedit ex amore: Ergo & omnis Spes: ergo Spes gratuita oritur ex amore gratuito.

75 Respondet S.Doct. amorem ſui eſſe originem timoris pœnarum, non ſic autem amorem Dei. Ideò non ſequitur, quod actus Charitatis præcedat actum Timoris, imò ex Timore filiali oritur Amor, vt docet Concilium Tridentinum.

Obiicies quintò. Prius eſt, quod eſt communius, à quo non conuertitur conſequentia; ſed communius eſt diligere, quàm ſperare: Ergo illud eſt prius. Minor probatur; nam omne ſperandum eſt amandum, non è contra.

76 Respondet, veram eſſe Maiorem de his, quæ eſſentialiter conſequuntur ad inuicem; non de his, quæ ſe comitantur; & ſic ſequitur: *Si eſt nix: Ergo album quid*; non è contra; & tamen albedo niuis non præcedit niuis ſubſtantiam. Quia igitur ſperare, & amare ſe concomitantur, ideò, quamuis actus amandi ſe extendat ad plura diligibilia, non oportet, quòd ſit prius ordine naturæ.

Præterea, licèt Charitas ſit generalior ex parte obiecti, tamen Spes eſt vniuerſalior ex parte ſubiecti. Omnis enim viator, qui habet Charitatem, habet Spem; ſed non è contra; & ideò actus ſpei origine præcedit actum Charitatis reſpectu ſubiecti, à quo vterque actus ſumit originem.

Obiicies ſextò. Is eſt ordo virtutis ad virtutem, qui eſt ordo dotis ad dotem; ſed perfecta tentio, quæ eſt dos, reſpondens Spei, ſequitur perfectam dilectionem, quæ eſt dos, reſpondens Charitati: Ergo & in via Charitas præcedit Spem.

77 Respondet S.Doct. negando paritatem; quia dotes in patria erunt æqualis perfectionis; in via autem

Digitized by Google

Charitas, in ratione virtutis, eſt maior Spe, & ideò non ſequitur, quod ſi in via expectatio præcedit dilectionem aliquam, etiam in patria tenſio præcedat dilectionem perfectam. Quamuis enim virtutes æquales ſint quoad rationem metendi; perfectior tamen eſt actus dilectionis, quàm Spei; ſed in gloria æquè perfectum erit tenere, & diligere; vnde quamuis in via actus Iraſcibilis præcedat actum Concupiſcibilis; non tamen oportet, ſic eſſe etiam in patria, vbi eſt reformatio perfecta.

QVÆSTIO X.

Quodnam ſit SPEI *ſubiectum proximum.*

D.Bonauent. diſt.26 art 2. quæſt 5.
D.Thom quæſt.18.art.1.

78 ASSERO, Spem eſſe in voluntate,contra quoſdam apud Suarez *diſp.1.ſect.2.* dicentes,eſſe in iudicio intellectus. Ita D.Thom. & D.Bonau. quos alij ſequuntur apud Tannerum *diſp.2. quæſt.1. dub.2.*

PROBATVR à S.Doct. primò ex Philoſophis, & Sanctis PP.

SECVNDO. Eiuſdem potentiæ eſt ſperare, cuius eſt timere; ſed timere eſt affectus: Ergo.

TERTIO. Oppoſita ſunt circa idem; ſed deſperatio eſt in affectu: Ergo & ſpes oppoſita. Maior eſt Ariſtotelis in *poſtpræd.*

QVARTO, quia oportet in potentia rationali, concupiſcibilique ponere aliquam regulam directiuam, quia poſſunt obliquari. Ideo in Rationali ponitur Fides; in Concupiſcibili Charitas: Ergo in Iraſcibili, non minus erratica, poni debet Virtus Spei,regens & dirigens ad Deum, vt arduum.

79 QVINTO probatur argumento, quo vtuntur Caſpenſis *diſp.16. ſect.7.* Valentia *diſp.2.ſect.1.p.1.* Fulienſ. *lib.3. cap.7.* Virtus, quæ habet pro obiecto bonum, vt arduum, eſt in voluntate. Spes eſt huiuſmodi: Ergo. Minor probatur ex dictis. Maior eſt certa; nam bonum eſt obiectum voluntatis; arduum eſt obiectum Iraſcibilis, quæ eſt pars affectiuæ. Spes verò erigit in finem ſupernaturalem, vt arduum.

OBIICIES primò. Spes dicitur conſcientia in Gloſſa *ad primam Timot. primo.*

80 RESPONDET S.Doct. Spem dici conſcientiam ad modum effectus, quia eſt expectatio conſurgens ex gratia, & meritis; merita autem eſſe non poſſunt,niſi vbi conſcientia pura.

OBIICIES ſecundò ex D.Bernardo *in Cant.* Deus futurus eſt memoriæ continuatio æternitatis, quæ dicitur tentio, reſpondens ſpei viæ.

RESPONDET S.Doct. Deum fore continuationem æternitatis, quæ continuatio mediatè eſt in memoria, quatenus conſeruat ſpecies futuræ,nunquam amittendæ, retributionis, & perpetuorum meritorum in ſpe reſpondentis.

OBIICIES tertiò. Spes ex D.Auguſt. in Libris de ciuitate Dei: *Eſt virtus, qua quis ſe ad illud, quod credit, peruenturum præſumit:* Ergo ſperare eſt firmiter credere, quod eſt potentiæ cognitiuæ. Ideò & Rom.4. *Abraham credidit Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam,* & ſubditur: *Qui contra Spem,in ſpem credidit.* Qua authoritate abutuntur Sectarij, vt Spem cum fide confundant.

81 RESPONDET S.Doct. Spem largè ſumptam, dicere credulitatem quodammodo firmatam reſpectu alicuius boni aſſequendi. Sic Abraham dicitur, credidiſſe in Spem, quia in fide promiſſionum Dei fundauit ſuam ſpem contra ſpem, quam natura', præſtare poterat; non tamen vult, *ſperare*, & *credere* eſſe idem. Sperare enim propriè eſt confidere, & ex illa confidentia, cum quadam ſecuritate tendere ad bonum arduum conſequendum, & hæc duo, nempe confidentiam, & ſecuram tendentiam, intelligit S. Auguſt. verbo *præſumendi.* Vide Caſpenſem *numero 42.*

QVOD verò Apoſtolus diſtinguat ibi fidem à Spe; 82
probatur à Bellarmino lib.1. de Iuſtificatione, cap.5. *Non infirmatus eſt fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortuum, & emortuam vuluam Saræ. In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo: pleniſſimè ſciens, quia quæcumque promiſit Deus, potens eſt facere. Ideò & reputatum eſt illi ad iuſtitiam*, vbi loquitur de fide iuſtificante, vt patet ex vltimis verbis; quæ autem fuerit illa fides, oſtendit verbis negantibus: *Non conſiderauit*; & aſſerentibus: *Pleniſſimè ſciens.* Quæ
ad intellectum pertinent. Quod autem ait: *Non hæ-* 83
ſitauit diffidentia; ſignificat, fidem inſignem fuiſſe, & omnem diffidentiam repuliſſe,ſpem pariendo. Deinde diffidentia hîc ſignificat incredulitatem,nam in Græco habes *ἀπιστίᾳ*, vt notat Bellarminus *lib.1. de Iuſtificatione, cap.11.* Hinc Epheſ.3. *In quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem eius:* Si ergo habemus fiduciam per fidem; ſequitur, vt fides ſit cauſa fiduciæ, non autem ipſa fiducia; nihil enim cauſat ſeipſum.

INSVLSE autem Kemnitius *in exam.* dicit,D.Bona- 84
uenturam aſſerere; Spem,quantum ad certitudinem, pertinere ad intellectum; quantùm ad expectationem ſpectare ad voluntatem; nam S.Doct. *diſt.26. quæſt.5.* aſſerit, Spem etiam quoad certitudinem pertinere ad voluntatem; fatetur quidem eſſe ab intellectu cauſaliter, vt notat etiam Bellarminus *lib.1. de Iuſtificatione, cap.6.*

Ait autem S.Doct. *in corpore*: Spei eſt ſtabilire, & quodammodo aſſecurare de aſſequenda futura beatitudine; ſtabilitio autem, & confirmatio pertinet ad potentiam iraſcibilem, quæ eſt pars potentiæ affectiuæ. Quid clarius? Sed *ad vltimum* clariora audies.

FIDES autem in intellectu ponitur, vt dixi *Tract.* 85
de fide, diſp.1.quæſt.18. Ideò Apoſtolus *ſecunda Cor.10.* ait, Captiuari per fidem intellectum. Et ſi *credere* pro, *fiduciam habere*, accipere ſemper velint, abſona inferent, vt cùm ait Chriſtus: *Non creditis, quia ego in Patre,& Pater in me eſt?* Act.8. *Credo, filium Dei eſſe Ieſum.* Rom.10. *Corde creditur ad iuſtitiam*,quæ ineptiſſimè de fiducia explicabuntur, dicendo: confido filium Dei eſſe Ieſum, &c.

OBIICIES quartò. Imago Dei reformatur recreatione; ſed eſſentia animæ gratiâ fit deiformis; potentiæ verò Theologicis virtutibus, è quibus fides reſtaurat Intellectum, Charitas Voluntatem: ergo Spes Memoriam.

RESPONDET S.Doct. Imaginem reformari recrea- 86
tione, vt decet. Quia autem Imago eſt ſecundùm naturalia, ideò magis eſt in cognitiua, ac proinde geminæ reſpondent potentiæ memoria,& Intellectus; & vna affectiuæ,Voluntas. Similitudo verò fit ſecundùm voluntatem magis,qua & auerſione à Deo diſſimilatur concupiſcibili, & iraſcibili effrænibus; ideò duæ virtutes exiguntur; altera Spes reformandæ iraſcibili: altera Charitas concupiſcibili,& vna Fides intellectui. Enim verò Spes reformat & memoriam (cui eſt Sympathia in retentione eorum, quæ percepit) reformando iraſcibilem. Hæc ait, eſſe ad mentem D. Auguſt.

Reformat

Digitized by Google

Reformat autem iraſcibilem formaliter, & efficienter memoriam, hoc ſecundo modo tantùm. Vide hæc *p.1. tract.10.diſp.1.quæſt.2.*

Obiicies quintò. Certitudo reſpicit cognitiuam potentiam; ſed Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis: ergo eſt in potentia cognitiua.

Respondet iterum S.Doct. certitudinem Spei non ſpectare ad cognitiuam potentiam; ſed magis ad potentiam affectiuam, quæ quidem certitudo eſt quædam aſſecuratio, tenens ſe ex parte potentiæ iraſcibilis. Hæcnè audis Surde, & mute Kemniti?

QVÆSTIO XI.

Vtrum Spes *maneat in Beatis.*

D.Bonau.in 3.diſt.31 quæſt.2.
D.Thom.2.2.quæſt.18.art.2.

87 Prima opinio eſt, in beatis manere habitum ſpei: Ità Suarez *diſp.1.ſect.*8. Hurtadus *diſp.*108.*ſect.*4. Poncius *diſp.*31. *quæſt.*4. Vulpes *diſp.*51. *art.*1. Coninch. *diſp.*19. *dub.*10. Amicus *diſp.*22. Caſpenſis *diſp.*2.*ſect.*9. Arriaga *diſp.*26.*ſect.*4. Maſtrius 3.*diſt.*6. *quæſt.*18. qui tamen ait, non manere ſub denominatione ſpei. Hæc fuit opinio Scoti 3.*diſt.*31.§. *Viſo de fide, & ſpe*, in fine. Hi concedunt, manere Spem etiam quoad aliquem actum.

Secvnda ſententia eſt, non manere habitum Spei in patria. Ita D.Bonau. & D.Thom. & omnes hic Thomiſtæ, & videtur Scoti 3. *diſt.*31. *quæſt. vn.* vbi Lichetus, & Tartaretus, Arretinus, & cæteri antiquiores. Conſentiunt ferè Moderni apud Tannerum *diſp.*2. *quæſt.*1. *dub.*2. etſi aliqui actum aliquem ſpei concedant in beatis, vt Suarez 3.*p. T.*3. *quæſt.*7.*art.*4.
88 & de Spe *diſp.*1. *ſect.*8. Alij animabus beatis id dant in ordine ad reſurrectionem, vt Vaſquez 3.*p.diſp.*44. *cap.*22.

Assero cum hac ſententia, in beatis ſpem non manere.

Probatvr à D.Bonau. primò. Ablato obiecto tollitur habitus; ſed beatis tollitur obiectum ſpei: Ergo. Minor probatur ex Rom.8. *Spes, quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat?* Cùm igitur Beati neceſſariò Deum videant, non poſſunt ſperare.

Respondet primò Maſtrius cum Baſſolio *diſp.*31. *quæſt.vn. art.*2. per accidens eſſe obiecto ſpei, vt ſit præſens, vel abſens.

89 At D.Paulus omninò miratur, velle aliquem ſperare ea, quæ habet.

Respondet Maſtrius ſecundò, Spem in beatis non habere actum magis notum deſiderij, à quo denominatur Spes; tametſi habeant actum delectationis, & gaudij, à ſpe productos.

Sed iam oſtendi *quæſt.*3. non eſſe delectationem in obiecto ſpei; nam delectatio eſt de obiecto præſenti, & ità retunditur prima reſponſio Caſpenſis.

Respondet ſecundò Caſpenſis, poſſe beatos habere deſiderium etiam beatitudinis aliorum.

90 At ſpes non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibetur, vt ait D.Auguſt. *in Enchir. cap.*8. apud Caſpenſem *ſect.*3. Igitur appetere beatitudinem alteri, vt bona eſt, non eſt actus Spei; ſed Charitatis, vt habet etiam Vaſquez 3.*p.diſp.*45.*cap.*2.& Caſpenſ. *ibi.* Confirmatur; nam Spe erigitur animus ad vincendas difficultates, quæ ſunt in conſecutione boni ſperati; ſed hic affectus nequit eſſe reſpectu beatitudinis alterius, vt aduertit Turrianus *diſput.*60. *dub.*4.

Dices, poſſe deſiderari alterius beatitudinem, vt redundet in accidentalem beatitudinem nobis. 91

Respondetvr primò, adhuc non haberi obiectum Spei, quod eſt Deus, vt beatis arduè conſequendus, vt dixi *quæſt.*3. & obſeruat S.Doct. *ad* 3. Vnde beatitudo accidentalis non ſufficit ad Spem, quæ eſt virtus Theologica, immediatè Deum attingens.

Probatvr ſecundò hinc à D.Bonau. Spes eſt expectatio futuræ noſtræ beatitudinis, vt ait Gloſſa *ad* 5. *Rom.* Sed beatitudo in patria eſt præſens: Ergo.

Probatvr tertiò ex prima Cor.13. *Manent fides, ſpes, Charitas, tria hæc: Maior autem horum eſt charitas*, vbi Gloſſa: *Charitas, Fide, & Spe diſcedentibus, permanebit aucta.* Concluditur autem, eo ipſam eſſe maiorem, quòd ſola dicta eſt, nunquam excidere.

Respondent Maſtrius, & Caſpenſis, Apoſtolum 92 non dicere, Spem excidere, ſed ſolùm fidem, prophetiam, & linguas; vel euacuari, quoad actum principalem, qui eſt ſperare.

Contra, quia ait Apoſtolus: *Cùm autem venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt*, quia, vt S.Doct. vrget, in ratione obiecti ſpei intrinſeca, eſt vt ſit futurum, & ad illud exurgat, vt vincat difficultates.

Probatvr quartò à S.Doctore. Sicut ſe habet Fi- 93 des reſpectu non viſi, ita Spes reſpectu non habiti; ſed fides neceſſariò euacuatur ſuperueniente clara viſione: Ergo & ſpes, ſuperueniente comprehenſione, ſiue certiſſima tenſione.

Respondet Maſtrius *num.*481. negando paritatem, quia fides nullum actum in patria poteſt exercère; omnes enim actus eius imperfectionem dicunt repugnantem ſtatui patriæ; non ſic autem ſpes, quæ in ſolo deſiderio habet imperfectionem carentiæ obiecti, ſed alios habet actus. Sic reſpondet etiam Maracius *diſp.*34. *ſect.*3.

At verò Paulus *Rom.*5. negat ibi dari Spem, vbi 94 poſſidetur eius obiectum, quod eſt Deus viſus, obiectum beatificum præſens; ad quod ſpes erigit conſequendum, & expectandum; At beati, cùm iam poſſideant Deum, nequeunt expectare deſiderio abſentem, & arduum.

Respondet Maſtrius *num.* 479. Spem non habere tunc actum deſiderij, ſed tentionis, & poſſeſſionis.

Hæc planè ipſum dicere Miror: nam eadem virtus non poteſt ferri in obiectum, ſub ratione ſubſtantialiter oppoſita. Spes autem, vtpotè ſimul cum Fide incedens quoad abſentiam obiecti, vt dicitur Hebr.11. *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*; non video, quo pacto, actum tenſionis, & poſſeſſionis habere queat obiecti beatifici.

Respondet ſecundò cum Arriaga, neque actum 95 iuſtitiæ reddendi cuique ſuum, neque fortitudinis ad vincendas difficultates, in beatis reperiri; & tamen hi habitus manent, quia poſſunt circà proprium obiectum habere actum complacentiæ, & gaudij.

Sed & in patria beati dant cuique ſuum, Deo honorem latriæ; beatiſque debitum obſequium; habitus verò Fortitudinis directè repugnat cum ſtatu beatorum, vt dicit D.Bonau. *diſt.*26.*quæſt.*3.*ad vltimum.*

Obiicies primò. Sap.3. dicitur: *Spes illorum immortalitate plena.* Gloſſa poſtillat: *Indefectiua eſt.* Si dicas, ibi ſumi Spem pro re ſperata. Contra probo de ipſo actu ſperandi; nam Chriſtus fuit beatus, & tamen habuit Spem, vt ait Gloſſa ad id Pſal.30. *In te Domine ſperaui.*

Respondet S.Doct. Chriſtum non in ſe, ſed in 96 membris habere ſpem; in ſe autem habuit aliquam expectationem alicuius beneficij ſpiritualis, quæ tamen non eſt ſpes, quia non reſpiciebat Deum, vt obiectum immediatè fruendum. Deinde nec gloria

Digitized by Google

ipſa corporis erat Chriſto ardua, vt putat Coninchius *diſp.*17. *dub.*11. quia naturaliter ſequitur ad gloriam animæ, vt notat Maſtrius *num.*470. etſi eſſet per crucem acquirenda ſub titulo meriti.

Obicies ſecundò. Vbi eſt deſiderium, ibi poteſt eſſe Spes; ſed in Beatitudine æterna eſt ſummum deſiderium, vt dicitur prima Petri 1. *In quem deſiderant Angeli proſpicere:* Ergo. Confirmatur; poſſunt enim appetere continuationem ſuæ beatitatis.

97 Respondet S. Doct. deſiderium acquirendi eſſe cum Spe: deſiderium verò continuandi bonum, quod amitti non poteſt, nullo modo eſſe cum ſpe; quia non eſt ibi expectatio, vel tendentia in bonum abſens. Igitur in patria eſt deſiderium, vt dicit inceſſabilem delectationem,& indeficientiam, nunquam ſaturam, ſed ſemper cum ſumma delectatione. Quare fruſtra nonnulli ex volitione continuationis beatitudinis arguunt in beatis ſpem; nam, vt ingenuè fatetur Maſtrius *num.*471. beatitudinis continuatio Beatis non eſt ardua, ſed imò facilis, & neceſſariò indeficiens. Qua ratione etiam fatetur, *Arduum*, eſſe rationem formalem obiecti ſpei, quo poſito, ponitur Spes; & quo deficiente, tollitur. Idem reſpondet S.Bonau. *dub.*5. *litteræ*.

Obicies tertiò cum Vulpe, Morando, Caſpenſi, & aliis: Beati ſperant, & expectant futuram corporum reſurrectionem.

98 Respondet S.Bonau. dupliciter peccare hoc argumentum. Primò, quia beatitudo corporum non eſt Sanctis patriæ ardua. Spes autem eſt de ſummo bono arduo.

Dices cum Amico, arduum eſſe, quia excellens.

Contra, quia hoc non eſt arduum ſpei, vt dixi *quæſt.*3. alioqui idem eſſet obiectum etiam charitatis; nam obiectum eius eſt excellentiſſimum, vt notat Maſtrius *num.*455. & 470.

99 Secundo peccat argumentum, quia actus expectandi reſurrectionem, non ſpectat ad virtutem Theologicam, quia reſurrectio corporis non eſt bonum increatum,quod eſt obiectum virtutis Theologicæ; imò neque ad illud bonum conſequendum neceſſaria, vt benè aduertunt etiam Arriaga *loc. cit.* & Maſtrius *num.*471.

Instat Amicus *num.*20. eſſe aliquam participationem boni increati, quatenus cum beatitudine animæ beat totum hominem.

Sed hæc ſunt pura verba; nam beatitudo animæ non intenditur in ordine ad Deum immediatè.

Obicies quartò:Oppoſitorum oppoſiti ſunt habitus; ſed in damnatis eſt deſperatio: Ergo in beatis eſt Spes.

Respondet S.Doct. non eſſe ſimile,quia deſperatio facit ad cumulum mali, ideo eſſe debet in damnatis; At verò ſpes dicit defectum complementi in bono, ideſt abſentiam eiuſdem ſummi boni; vnde nequit eſſe in beatis, in quibus bona omnia omnibus numeris abſoluta cumulantur.

100 Obicies quintò. Actus ſpei eſt, confidere in Domino; At beati in eo confidunt: Ergo.

Respondet S.Doct. non eſſe in beatis confidentiam Spei, quæ eſt cum protenſione, anhelatione, & erectione in arduum; ſed eſſe confidentiam amoris amicitiæ in fruitione.

Obicies ſextò. Ad ſpem pertinet certitudo beatitudinis; ſed hæc erit in gloria: Ergo. Deinde beati expectant beatitudinem quoad ſuccedentia tempora, qui enim iam habent beatitudinem hodie,nondum habent cras.Et ideò *Apoc.*6.dictum eſt eis,vt expectarent.

Respondet S.Doct. non eſſe ibi expectationem noui boni, aut ardui, ſed poſſeſſi inamiſſibilis æternè, non acquirendi;neque ibi certitudo reperitur ſola promiſſionis; ſed tentionis, & fruitionis, quæ non eſt Spei.

Obicies ſeptimò. Quia ſpes habet aliquos actus non repugnantes patriæ, vt delectari, gaudere bono commodo infinito, quod eſt obiectum formale Spei. Hic eſt Achilles Scoti *loc. cit.* & Maſtrij *num.*473.

101 Respondet S.Doct. *in corpore*, obiectum formale ſpei eſſe bonum gloriæ, vt arduum abſens, vt ait Apoſtolus *loc.cit.* neque delectari bono illo iam acquiſito, ſpectare ad ſpem, ſed ad charitatem; alioqui debet manere etiam fides; nam beatus delectatur bono credito in via, & in eo beatur; eſt enim beatitudo gaudium de veritate, vt ait D. Auguſtinus.

102 Cur verò actus, quo mihi futuram volo beatitudinem, non ſit Charitas, ſed Spes: Ratio eſt, quia, licèt id velim mihi; tamen obiectum eſt Deus,vt beans, ad quem ordinatur vltimus actus. Hunc modum indicat Maſtrius in fine ad mentem etiam Cardinalis de Lugo *diſp.*3. *de Pœnit.ſect.*2. *num.*41. Eſt autem concupita beatitudo ad Deum vltimò; alioqui eſſet inordinata appetitio. Vnde vnum bonum conſtituitur, licèt plura bona nominentur in definitione beatitudinis, qua dicitur: Spes eſt virtus, qua æterna bona expectantur; vt explicat S.Doct. *dub.*1. *litt. diſt.*26. & Maſtrius *num.*487. Aduertit verò S.Doct. *dub.*2. expectationem boni abſentis eſſe de ratione Spei. Porrò expectationem materialiter dicere poſſe quietem, vt cùm ſedeo expectans ſocium, tamen dicit motum animi. Eadem docet in 1.*diſt.*17.*p.*1.*quæſt.*2.*ad* 3. Deinde *dub.*3. explicat S.Doct. quo pacto intelligas dictum Pauli: *Quod videt quis, quid ſperat?* Vnde ſpes eſt de inuiſibilibus; non tamen confunditur cum fide; nam Fides eſt de non viſis, vt ſic; Spes verò de non viſis, prout ſunt non habita.

103 Explicat *dub.*4.Spem non poſſe eſſe de bono præſenti, quia de hoc eſt Gaudium, quod eſt affectio diſtincta à Spe,ſecundùm omnes ſapientes.

Dubio quinto tractat quæſtionem noſtram hanc, & concludit, nec Chriſtum in via habuiſſe Spem, quia non ferebatur in Deum beatificum, vt obtinendum, quia beati fruuntur Summo bono, quod eſt obiectum Spei, & beatificum. Deinde, quia Spes nititur Fide, quam habet annexam; Fides autem eſt cognitio obſcura eſſentialiter. Talis cognitio tollitur viſione,& conſequenter euacuando fidem, euacuat Spem.

QVÆSTIO XII.

An detur præceptum ſperandi in Devm.

104 Distingvit S.Doct.*lib.*5.*Compendij Theol.cap.*22. Spem triplicem, ideſt, Veniæ, Pſal.30. *In te Domine ſperaui, non confundar in æternum.* Gratiæ: *Sperantem autem in Domino miſericordiâ circumdabit.* Pſal.31. Gloriæ: Prouerb.28. *Qui ſperat in Domino, ſaluabitur.* Adnotat etiam effectus, vt appareat ſpei neceſſitas. Hæc enim à tribulatione liberat, Pſal.21. *In te ſperauerunt Patres noſtri, & liberaſti eos*, & conſtat *Dan.*13. exemplo Suſannæ. Confortat in diſcrimine, 2. Machab.7. *Pereuntes ſeptem filios ſub vnius diei tempore,conſpiciens mater, bono animo ferebat, propter ſpem, quam in Deum habebat.* Confortat, & mentem eleuat, Iſa.40. *Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas vt aquilæ.* Saluat, Pſal.16. *Qui ſaluos facit ſperantes in ſe.* Temporalia miniſtrat, Pſal.144. *Oculi omnium in te ſperant Domine.*

105 Spes multis rebus neceſſariis comparatur:Galeæ ad præliandum, prima Theſſal.5. *Induti Galeam ſalutis.*

Anchoræ

Digitized by Google

Anchoræ Hebr.6. *Qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem: quam ſicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam.* Medicinæ: *Sperans in Domino non infirmabitur* Pſal.15. Gemmæ: *Gemma gratiſſima expectatio* Prou.17. ſolatium dicitur fortiſſimum *Hebr.*6. Lignum vitæ, Sap.3. *Si coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt.* Claui, è Gloſſa in id Pſal. *ſperate in Domino.*

106 In Diæta ſalutis, *tit.*10. *cap.*5. ponit iterum triplicem Spem, Veniæ, Gratiæ, & Gloriæ. Probat autem, ſpem Veniæ fugare omne peccatum. *Non delinquent omnes, qui ſperant in eo.* Pſal.33. Spes gratiæ, eſt, qua quis confiſus ſoli Diuino auxilio, non humanis viribus, acquirit ſalutem, Hierem. 17. *Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Beatus, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius.* Spes gloriæ reddit fortes vſque ad mortem; ſic martyres tormenta vicerunt. Sic

107 Moyſes *Heb.* 11. ſic Pſal. *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in Domino*, & ad Titum 2. hortatur ad patientiam, & perſeuerantiam: *Expectantes beatam ſpem, & aduentum Domini.* Ex his colligunt Theologi communiter, Spem eſſe medium neceſſarium ad ſalutem, & hoc ab initio, vt dicitur Hebr.11. *Accedentem enim ad Deum, credere oportet quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Et Rom.8. *Spe ſalui facti eſtis.* Et in Tridentino *ſeſſ.*6.*cap.*6.& 7. & *can.*5. numeratur Spes inter diſpoſitiones neceſſarias ad iuſtificationem. Ratio eſt, quia non poteſt ſaluari, qui non credit Deum remuneratorem ſupernaturalem, & niſi ad Deum conuertatur diligendo ſuper omnia; implicant autem hæc, niſi ſperet, hoc bonum conſequendum, vt arguit Caſpenſis *num.*32. cum D.Bonau. 3.*diſt.*16. *art.*2. *quæſt.*3. *in corpore*: Ergo.

108 Dices. Sine Spe poteſt amari Deus amore amicitiæ.

Respondetur, debere ſperare à Deo ſaltem miſericordiam, veniam, & gratiam, vt ait S.Bonau. ſuprà.

Quamuis igitur non inueniantur in ſcripturis verba, præcepti vim exprimentia; tamen ex neceſſitatibus relatis colligunt Doctores, dari præceptum Spei. Ita Suarez *de Spe, diſp.*2.*ſect.*1. Sanchez *lib.*1. *Decal. lib.* 2. *cap.* 33. Fagundez *lib.*1. *cap.*31. *num.*4. cum D.Thom. 2.2.*quæſt.*22.*art.*1. S.Bonau. *diſt.*26.*quæſt.*2. vbi id probat, quia pronunciatur in ſcriptura, ſperandum in Deo ſolo, & maledictum eſſe, qui non ſperat in eo, ſed in creaturis.

Hinc D.Auguſt. *tract.*83. ait, Præceptum eſſe nobis ſperare, quæ promiſſa ſunt.

109 Sic igitur formatur argumentum: Actus omnis, qui eſt medium neceſſarium ad ſalutem, cadit ſub præceptum, vt oſtendit Suarez de fide *diſp.*13.*ſect.*2. & *lib.*8. *de gratia*, *cap.*18. & 19. Sed actus ſpei eſt medium neceſſarium ad ſalutem, vt declarat Concilium Trident. *ſeſſ.*6. *cap.*6. niſi enim ſperemus gloriam, inanis eſt fides noſtra: Ergo datur de illa præceptum. Ità etiam Fagundez *num.*4. Minor probatur à D.Bonau. 5. *p. Breuil. cap.*4. quia ad ſalutem neceſſaria eſt rectificatio animæ in Deum; hæc autem fit per tres virtutes Theologicas, nam per fidem ratio, per ſpem iraſcibilis; per charitatem concupiſcibilis rectificatur.

110 Minor verò explicatur à S.Doct.3.*p.Centil.ſect.*39. quia ad conſequendam beatitudinem oportet à Deo auxilium expectare, & petere; oportet deteſtari culpas, tolerare pœnas, aggredi terribilia, erigi ad ardua præcepta, vincendo dæmones, carnem, & mundum: hæc autem abſque ſpe non fiunt, quæ in iraſcibili reſidet, mouetque alias vires, fortitudinem, &c.

Est autem hoc præceptum affirmatiuum, includens tamen negatiuum, non deſperandi; & prout includit negatiuum, obligat ad ſemper, vt notant Sanchez *lib.*1. *Decal.cap.*33. Suarez *de ſpe, diſp.*2. *ſect.*1. *num.*7. D.Thom. *loc. cit.* Fagundez *num.*5. Nam actus contrarij Spei ſunt intrinſecè mali. Exiſtimant tamen aliqui apud Caſpenſem *diſp.*2. *ſect.*5. præceptum hoc eſſe merè negatiuum; ipſe tamen ait dari & affirmatiuum, & quidem ſpeciale, & non tantum generale; vt putant aliqui ſummiſtæ. Sic & Fulienſ. *lib.*3.*cap.*7.

Quatenus verò eſt præceptum affirmatiuum, obligat aliquando ad actus Spei aliquo tempore; ſed dubium eſt quo tempore obliget. 111

Quidam apud Aragonium 2.2. *quæſt.* 22. *art.* 1. *dub.*1. exiſtimant, habitò ſemel actu Spei, hoc præceptum non ampliùs obligare.

Obligat verò poſt vſum rationis, non ſtatim, ſed non poſt multum tempus, & aliquando etiam in vita, prudentis iudicio, vt non ſit per multos annos ſine actu ſpei. Vide de actu fidei, quæ dixi *Tract. præcedenti diſp.*1.*quæſt.*14. & *ſequenti.* Et dicam *tract. ſequent. de præcepto Charitatis diſp.*8. *à quæſt.* 50. Ita Suarez *diſp.*2.*ſect.*1. Caſpenſ. *num.*19. Addit cum Caſtro Palao, regulariter homines huic præcepto ſatisfacere, cum de peccatis dolent, quod ferè nunquam fit ſine actu Spei. Addit Fulienſ. obligare in fine vitæ, & cum deſperationis quis tentaretur grauiter, & quoties vrget fidei præceptum. *Accedentem enim ad Deum oportet credere, quòd remunerator ſit.* Hebr.11. Sic & Baſſæ u. 112

Dubitatio Vnica.

An vrgeret hoc præceptum, cui reuelata eſſet damnatio certa.

Hvnc tamen caſum impoſſibilem credunt S.Bonau. 1.*diſt.*48.*dub.*1. *litt.* Inclinat D.Thom. ibi *art.*4. *ad* 2. Idem habet Dionyſius Carthuſ. *dial. de iudicio animæ, art.*5. vbi refert Alenſem, Gullielmum, Altiſiodor. Idem ſentit Argent. & alij. 113

Cæteri verò dicunt id poſſe reuelari. Ità D.Thom. *loc.cit.* & *quæſt.*23. *de ver.art.*8. *ad* 2. Maior 3. *diſt.*26. *quæſt.*3. Gabr. *lect.*68. & 69. *in Can.* Caſpenſ. *de ſpe diſp.*3.*ſect.*2. Vaſquez 1.2.*diſp.*22. Fagundez *lib.*1. *in Decal.cap.*31.*n.*13. Thomiſtæ paſſim, Vulpes *diſp.*59. *art.*3. qui dicit, poſſe id fieri etiam regulariter. Tandem de abſoluta potentia id aſſerunt communiter Scholaſtici, quibus ſubſcribit Maſtrius 3.*diſp.*6.*quæſt.*19. Arriaga *diſp.*30. *ſect.*2. qui vna cum Arretino Scotiſtà dicit, in eo caſu, non poſſe deſperare, licèt non teneatur ſperare. Cæteri verò aiunt, poſſe nolle beatitudinem. Ita Suarez, Turrian. Fagundez, Coninch. Amicus, Maſtrius, Poncius, & alij.

Dico igitur, non poſſe fieri hanc reuelationem. 114

Probatvr à S. Doct. quia hæc reuelatio malum cauſaret, & nullum bonum; tunc enim deberet ille velle à Deo ſeparari, vt hoſtis, neque poſſet is præcepta ſeruare, ſed deberet laxè præceps abire, & deſperare. Quæ fruſtra negant aduerſi, vnde etiam ſequeretur, præceptum ſperandi non vrgere, cum eſſet circa rem obtentu impoſſibilem.

Obiicivnt. Scimus Antichriſtum fore damnandum, & cùm venerit, agnoſcetur ex operibus, & ità iuſti aliqui effugient eum. Similiter Iudæ damnatio reuelata eſt, Matth.26. *Væ homini illi, &c.* & Ioan.17. vocat eum filium perditionis.

Reſpondet Maſtrius *num.*498. non fuiſſe reuelatam Iudæ ipſi, ſed Eccleſiæ perditionem Iudæ, & Antichriſti, ideò non ſequuntur incommoda inducta. 115

Digitized by Google

DISPVTATIO V.

De Dono Timoris.

DE illo timore præcipuè diſputandum eſt, vnde incipit Deus menti ſapere, creaturæque deſipere; de hoc dicit Seraphicus *de ſeptem Donis, cap.3. de Dono timoris*, quod à ſapientia nunquam recedit, ſed cum ea creſcit, & proficit in perfectum diem: affertque Hugonem de S.Vict. *lib.2. de Arca morali, cap.vlt.* dicentem: *In cordibus Sanctorum per timorem Sapientia ſeminatur; per gratiam rigatur, per dolorem moritur, per fidem radicatur, per deuotionem germinat, per compunctionem oritur, per deſiderium creſcit, per charitatem roboratur, per Spem viret, per circumſpectionem frondet, & expandit ramos, &c.* Hac gradatione oſtendit etiam Seraphicus in hoc timore Sapientiæ crepuſculum, meridiem, & veſperam: verùm cùm ſpei videatur identificari, ideò de hoc primo videndum eſt.

QVÆSTIO I.

An TIMOR *ſit Habitus diſtinctus à* SPE.

{ D.Bonau in 3.diſt.26.art.2. quæſt.1.

VIRTVTI Speì adnexum eſt Timoris donum, quod in fuga mali inſudat, vt conſtabit ex dicendis.

1 NOTA, Timorem aliqnando ſumi pro affectione ſenſibili, quæ in fuga mali apprehenſi conſiſtit. Secundò pro fuga mali, apprehenſi intellectu. Tertiò pro fuga alicuius mali futuri, quæ ordinem aliquem habeat ad Deum, & tali modo conſideratur à Theologo & inter hos Timores, eſt etiam Timoris donum.

ASSERO, hunc Timorem à Spe differre.

2 PROBATVR à D. Bonau. primò, quia ſecundùm Sanctos, & Philoſophos, quatuor ſunt affectiones animi diſtinctæ. Gaudium, & Dolor: Spes, & Timor. Sic autem retinent ſua eſſentialia in ordine ad quodcumque malum.

SECVNDO: Quia ſicut affectiones de præſenti opponuntur, vt Gaudium, & Dolor; ità & affectiones, quæ reſpiciunt futurum, vt Spes, & Timor.

TERTIO. Plùs differt habitus virtutis ab habitibus donorum, quàm habitus virtutum ab inuicem: Sed habitus Timoris computatur inter Dona: Habitus ſpei inter virtutes, vt ait D.Greg.11. *Moral. cap.4.*

QVARTO: Quando aliqua ſunt ſeparabilia, diſtinguuntur realiter: ſed *Timor Domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi*, Pſal.18. ſpes autem euacuatur in patria, vt oſtendi *diſp.4.quæſt.11.* Ergo.

QVINTO: Quorum effectus opponuntur, etiam cauſæ opponuntur. Sed Timor pauidum reddit, ſpes ſecurum: Ergo.

SEXTO. Quorum actus formales ſunt diuerſi, etiam 3
habitus ſunt diuerſi; ſed actus ſpei eſt quædam confidentia, & erectio in bonum æternum arduum; Timoris verò eſt fuga à malo; Ergo. Quòd etiam diuerſi ſint actus, venit ex varietate obiectorum, nam Potentiæ per actus, & actus per obiecta diſtinguuntur, vt habet Ariſtoteles 2. *de anima*, 33. vt docet D. Bonau. 1.*diſt.7. art.1. quæſt.1. ad argumenta*, & *quæſt.3. ad argumenta*, & *in 2.diſt.7.p.1. art.2. quæſt.1. ad arg.* & *diſt.24. p.1. art.2. quæſt.1. ad arg.* & *in 3. diſt.23. art.1. quæſt.3. ad arg.* & *diſt.26. art.1. quæſt.2. ad arg.* diſtinguuntur inquam, ſaltem à poſteriori per obiecta, vt habent rationem motiui. Sed obiectum ſpei eſt bonum, futurum, æternum, arduum: obiectum Timoris eſt malum futurum ſuperabile: Ergo.

OBIICIES primò: Eadem virtus abſtrahit ab vno extremo, & attrahit ad alterum, ſic enim idem pondus abſtrahit à ſummo, & detrahit ad centrum. Eadem autem eſt virtus in ſpiritibus, quod in corporibus eſt pondus, vt ait D. Auguſt. *lib.11. de ciuit. cap.38.* & *lib.6. de Trinit. cap.10.* & *lib.13. confeſſ.*
cap.9. Ergo vnus eſt habitus, quo refugimus à malo 4
timendo; & tendimus in bonum ſperando.

RESPONDET S.Doct. negando paritatem; nam in motu locali eodem motu recedimus à termino *a quo*, & accedimus ad terminum *ad quem*. Ideò, quia motus localis eſt inter duo extrema, quorum alterum habet rationem principij: alterum termini. In voluntariis autem ſecùs euenit; quando enim ſunt duo oppoſita, poteſt anima affici circa vnum, nihil circa alterum conſiderando; poteſt enim affici circa bonum, nihil conſiderando circa malum, & è contrà; & ideo diuerſis affectibus mouetur circa oppoſita.

OBIICIES ſecundò: In diſciplinis vna eſt oppoſito- 5
rum diſciplina, vt recti, & curui, ſani, & ægri: Sed habitus virtutis eſt quædam ars: Ergo dirigit ad oppoſita: Ergo idem mouet ad proſequendum bonum, & ad malum fugiendum.

RESPONDET S.Doct. negando ſimilitudinem cum habitibus virtutum, duplici de cauſa: Prima eſt, quia voluntas ſeparat ea, quæ realiter ſunt coniuncta, vnde aliquis vult antecedens; & tamen non vult conſequens: Cognitio autem non ſeparat ea, quæ naturaliter ſunt coniuncta; vnde qui nouit, & aſſerit antecedens, aſſerit & conſequens. Quoniam verò per conſequentiam in ipſo ad oppoſita, oppoſitæ conſequuntur proprietates, per quas habent cognoſci, vt ſi album diſgregat, nigrum congreget, hinc eſt, vt vnus poſſit eſſe habitus cognitiuus oppoſitorum, quamuis non ſit vnus habitus affectiuus.

SECVNDA diſſimilitudo eſt, quia potentia cogniti- 6
ua conſimili actu negotiari poteſt ſuper vtrumque oppoſitum: iudicat enim de recto, & obliquo per regulam ipſius recti; ſed affectiua non ſic; imò ſi appetit vnum oppoſitorum; alterum reſpuit; Si amat vnum, alterum odit, per ſe loquendo; ratio eſt, quia affectiua magis vnit ipſi affectibili, quàm cognitiua cognoſcibili, vnde amor transformat amantem in amatum; & propterea non ſequitur, quòd ſi vna eſſe poſſit ſcientia oppoſitorum; etiam valeat eſſe vna affectio, vel vna virtus affectionis directiua.

OBIICIES tertiò. Duorum extremorum vnum eſt 7
medium: ſed inter Deſperationem, & Præſumptionem mediat Spes, & Timor: Ergo ſunt vnum.

RESPONDET S.Doct. inter duas extremitates vnam eſſe medietatem diuidentem ex æquo, & hæc eſt punctum: at latè ſumpta medietate, quæ non eſt inter extrema indiuiſibiliter, poſſunt eſſe plures medietates: Sic inter Brixiam, & Venetias eſt Verona, Vincentia, Patauium. Igitur inter extrema præſumptionis,

tionis, & Deſperationis ſunt Spes, & Timor, ità tamen, vt Timor magis ad deſperationem; Spes magis declinet ad præſumptionem; neutra tamen ad alterutrius defectum pertingat.

ALITER etiam reſpondet S. Doctor, illud intelligi de medietate, quæ conficitur ex vtroque extremo, ſicut Largitas inter Prodigalitatem mediat, & Auaritiam: Spes autem, & Timor non mediant hoc pacto.

8 TERTIO reſpondet, negando, Timorem, & Spem eſſe medietates eorundem extremorum: Spes enim medium tenet inter Deſperationem, & Præſumptionem; ſed Timor inter Temeritatem, & Timiditatem, ſiue puſillanimitatem; & ſic non oportet, vt Timor, & Spes conueniant in vnitate virtutis, vnitate affectionis, &c.

9 OBIICIES quartò. Genitum eſt ſimile generanti; ſed Spes gignitur è fide, quæ credit bona, & mala: Ergo & Spes tendit in bona, & fugit à malis.

RESPONDET S. Doctor negando, in hoc eſſe debere ſimilitudinem, eò magis, quòd producitur Spes à fide, vt cauſa æquiuoca; nam fides, quia reſpicit bona, & mala ſub ratione veri reuelati, poteſt vtraque reſpicere: Spes autem, & Timor ſunt habitus affectiui, qui non reſpiciunt bonum, & malum. Deinde fides eſt habitus ſpectans ad cognitionem, quæ non diuerſificatur propter obiectorum contrarietatem; at verò habitus affectiui diuerſi eſſe debent, quia reſpiciunt ſub diuerſa ratione; bonum quidem ſub ratione conuenientis; malum verò ſub ratione noxij.

10 OBIICIES quintò. Oppoſitorum eadem eſt ratio; ſed vitium, oppoſitum virtuti, auertit à bono, & conuertit ad malum: Ergo eadem virtus idem præſtat.

RESPONDET S. Doctor, actus auerſionis à Deo, & conuerſionis ad creaturas, eſſe duos; licèt poſſint eſſe circa vnum peccatum relati; quia vnum, & idem poteſt ad diuerſa comparari, & referri; & ſic non eſt ſimile de affectione Timoris, & Spei, quia non poteſt ſimul, & ſemel vna potentia vno actu circa diuerſa contraria affici, propterea non ſequitur, quod ſi auerſio, & conuerſio poſſunt eſſe circa vnam actionem, & formam; ſimiliter Timor, & Spes habeant eſſe circa vnam, & eandem affectionem.

QVÆSTIO II.

Quodnam ſit TIMORIS *obiectum*.

{ D.Bonauent. diſt.34. part.2. dub. primo litt.

11 TIMOR habet pro obiecto malum, profectò fugiendum.

Obſeruat autem S. Doctor *dub. primo, & ſecundo*, hìc, quatuor eſſe Timores: Primus mundamus, & eſt is, quo quis, timens aliquod huius vitæ incommodum, vt hoc effugiat, offendit Deum.

Ab hoc cauere docuit Chriſtus Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus*. Secundus Timor eſt ſeruilis, quo quis terretur à peccatis ob pœnas: Hic autem duplex eſt; alius merè ſeruilis mœchanicus, qui ità pœnis terretur, vt ſi illæ non imminerent, adhuc reſolutè peccata committeret; & hic eſt adhuc inordinatus, qui propterea ab omnibus, maximè à D. 12 Bonauent. vituperatur; alius verò eſt ſeruilis, non excludens fugam culpæ, qualis eſt hominis, qui atteritur de peccatis commiſſis ob metum gehennæ, & talis eſt bonus, & donum Spiritus Sancti, vt docet Concilium Trident. *ſeſſ.14. cap.4.* & *ſeſſ.6. can.8.* vt dicam *quæſt.3.* Hunc timorem iniungit Chriſtus ſtatim *loco cit.* Matthæi: *Timete eum, qui poſtquam occiderit corpus, habet poteſtatem mittendi in Gehennam*, & prima Ioan.4. *Timor non eſt in Charitate: ſed perfecta Charitas foras mittit timorem.* Hoc textu innuitur etiam tertius Timor, qui dicitur Initialis, quo quis adeò timet Dei offenſam, vt ſimul timeat pœnam; & hic tangitur *loco cit.* dum dicitur: *Timor non eſt in Charitate: ſed perfecta Charitas foras mittit timorem*: Vult dicere, hunc non eſſe cum charitate, ſanè perfectâ, quod conſtat illâ coniunctiuâ, *ſed perfecta Charitas, &c.*

QVARTVS Timor eſt filialis, qui eſt deteſtans 13 malum, quatenus eſt contra Deum, & in eius offenſam redundat. De hoc dicitur, Rom.8. *Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore*; ideſt, non accepiſtis timorem ſeruilem, ſicuti veteres, qui legis obſeruantiam terroribus & minis audiere; Sed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba (Pater.) De quo timore dicitur etiam Pſalm.18. 14 *Timor Domini Sanctus, permanens in ſæculum ſæculi.* Vbi Auguſtinus, & alij legunt: *caſtus*, Iuſti enim comparantur Deo, vt ſponſa caſtiſſima ad ſponſum, operantes timore quidem, ne ſponſum lædant; ſed cum amore. Sic prima Corinth. 10. *Deſpondi enim vos, &c.*

OPORTET deinde adnotare cum D. Bonau. *opuſc. de ſeptem Donis: De Dono Timoris, cap.1.* Varietatem 15 Timorum ex varietate amorum naſci; Timor enim eſt amor fugiens quidquid aduerſatur, ex D. Auguſtino 14. *de ciuit. Dei cap.7.* Et in Gloſſa *ad Ioan.* 10. quæ eſt S. Auguſtini, habetur: *Timor eſt fuga, ne perdat homo, quod amat.* Igitur Timor oritur ex amore, & ita ex amore ordinato oritur timor ordinatus: & ex amore inordinato, inordinatus timor; & qualis eſt amor boni, talis eſt timor mali oppoſiti.

Hinc Adam, qui primò amabat Deum filialiter, timebat eum offendere, poſtquam verò ex inordinato amore offendit, timuit ſeruiliter, & ait: *Domine audiui vocem tuam, & timui*, Geneſis 3.

HINC Hugo *Lib.2. de ſacr. part.13. cap.5.* quin- 16 que diſtinguit Timores: Primus eſt Humanus, ſeu naturalis, quæ eſt paſſio, oriens ex naturali amore, quo quiſque timet naturæ nocumentum; paſſionibus autem nec meremur, nec demeremur, quia non ſubiacent libero arbitrio, niſi quando quis rationabiliter ſe habet circa eas. Iſto timore Chriſtus timuit mori, ſed non niſi quantum voluit nobis in exemplum, & documentum.

SECVNDVS eſt Mundanus, qui ſanè ex inordinato amore naſcitur vitæ præſentis, vel rerum ad eam pertinentium, & eſt ſemper malus; quia, vt ait Ioan. prima c.2. *Qui diligit mundum, inimicus Dei conſtituitur.* Hic verò iuxta varietatem bonorum mundi, carnis, &c. amatorum, ſubdiuiditur materialiter, vt notat D.Bonauent. *dub.1. litterali.*

TERTIVS eſt Seruilis, qui è Deo eſt (vt ait S.D.) 17 non vt merè ſeruile ſonat, ſed vt implicitè excludit offenſam; de hoc Pſalm.118. *Configę timore tuo carnes meas*, & D. Auguſtinus, enarrat. 25. *Timor ſeruilis, legis pædagogus nouæ, præceſſit, qui ad Chriſtum ducit*, oritur ex amore æternorum, ne ea perdat æterna damnatione, qui eſt duplex, vt dicam *quæſt.3.* circa finem argumentorum.

QVARTVS eſt filialis incipientium, de quo dicitur: *Initium ſapientiæ Timor Domini*, & eſt à charitate inchoata: Ideò de hoc dicitur, non eſſe cum charitate, ideſt perfecta, quia: *perfecta charitas foras mittit timorem*, prima Ioan.4. & D.Bernardus *ſerm.22.*

in Cant. ait: *Non immeritò hic timor dicitur initium ſapientiæ, qui ſæpe ſe inſipientiæ primus opponit. Hic enim timor eſt quidam ingreſſus ad ſapientiam.*

18 QVINTVS eſt Timor filialis, qui ex charitate oritur perfecta, vt dixi.

OBSERVA tertiò cum D. Bonauent. hîc *diſt.* 34. *dub.* 3. diuidi hunc vltimum timorem in ordine ad obiecta ſpecifica, vt alius ſit Timor caſtus, qui eſt ſponſæ: Alius amicabilis, ideſt, Amici; alius filij: filius enim timet offendere Patrem: Amicus amicum: ſponſa ſponſum; At in ordine ad Deum, vnus eſt, tum ex motiuo, in quo genericè etiam allati conueniunt; tum quia vna eſt gratia in ordine ad Deum, conſtituens animam filiam, ſponſam, & amicam Deo.

19 ADVERTIT etiam *dub.* 4. Timorem initialem, & ſeruilem, aliquo modo conuenire, nam vterque eſt initium ſapientiæ, ſed ſeruilis incipit extra; alter verò per aliquam charitatem. Dicitur verò Timor *initium ſapientiæ*, quia incipit gradatim ad dona aſcendere vſque ad ſupremum, quod eſt ſapientiæ.

Ex dictis igitur elice cum D.Bonauent. *dub.* 1. Timorem reſpicere malum fugiendo; & quia ex variatis obiectis oritur varietas Timorum, hinc lata diuiſione poſſunt etiam ferri definitiones cuiuſque timoris. Timor igitur ſic definitur à D. Auguſtino Tract.46. in Ioan. *Timor eſt fuga animi, ne amittat quod amat.*
20 Fugit enim malum, quod eſt carentia boni amati. Definitur etiam à Damaſceno 2. de fide, cap. 18. *Timor eſt expectatio futuri mali*, ſumitur verò expectatio latè pro æſtimatione, imminens periculum horreſcente; ſic enim nuncia infauſta expectantur, vt aduertit S.Doctor *dub.* 1. Igitur Timor in genere eſt fuga mali ardui ad vitandum, & boni ad reuerendum, vt docet S.Bonauent. 3. *part. centil. ſect.* 45.

HINC verò data diuiſione Timorum, ex variis motiuis poſſunt ſinguli definiri. Sic Timor naturalis: *eſt fuga mali noxij naturæ.* Timor mundanus definitur: *eſt inordinata fuga à malis huius vitæ.* Timor ſeruilis: *eſt fuga malorum pœnalium, non excluſa fuga offenſæ in Deum*, & ſic de reliquis.

21 Timor itaque quicumque, eſt reſilitio ab arduo, quod eſt malum in allatis timoribus; & etiam bonum in timore perfecto filiali; reſilit enim, non quidem à bono, ſed ab arduitate, quæ eſt excellentia boni, ſed reſilit cum reuerentia, & ob id etiam in patria Timorem filialem admittunt, vt dicitur Pſal. 18. *Permanens in ſæculum ſæculi*, ſanè in hac vita reſilit à malo, vt eſt offenſa, vt dicam *quæſt.* 7.

Ex hac obiectorum varietate deducit S. Doctor non eſſe vnum omnium obiectum ſpecificum vniuocum, ſed analogum; nam bonum, quod eſt obiectum timoris filialis perfecti, qui timet amittere bonum ſummum in via; & in patria reuerenter in bonum illud ſublime fertur, ſunt obiecta analoga.

22 PROBATVR igitur à S.Doctore, Obiectum Timoris eſſe arduum ſecundum fugam; nam ſicuti ſpes fertur in arduum proſecutione, ità oppoſito modo Timor fugâ debet ab eo arduo reſilire, cùm oppoſito modo ſe habeat. Sicut autem Spes in bonum tendit arduum, quod eſt obiectum proſecutionis; ità timor in malum, quod eſt obiectum fugæ; ſub ratione autem mali includitur etiam boni arduitas; Quod explicabitur ſuo loco.

QVÆSTIO III.

An mundanus TIMOR *ſemper ſit malus.*

ASSERO, ità rem ſe habere.
PROBATVR à D. Bonauent. *locis adductis*, 23
præcipuè *de ſeptem donis*; Quia Timor mundanus oritur ex amore mundano; ſed amor mundanus eſt iniquus: Ergo. Maior probatur ex definitionibus allatis Timoris: Minor probatur à S. Doctore; quia talis amor præfert creaturas Creatori. Sic probatur etiam à Caſpenſi *diſp.* 2. *ſect.* 2.

ADVERTE autem, amorem mundanum ex intenſione merâ abſolutâ ſuâ non eſſe peccatum, vt putauit Adrianus *quodl.* 2. *quæſt.* 2. nam intenſio, quæ eſt augmentum ſecundùm magis, & minus, non variat ſpeciem: ſic amor ſui creſcens, non facit ciuitatem Diaboli, niſi quatenus peruenit comparatiuè ad contemptum Dei, vt habet D. Auguſtinus 14. *de ciuit. cap.* 28. ſic etiam Chriſtus paſſus eſt timorem intenſiſſimum vſque ad mortem, neque tamen peccauit, vt monet Caſpenſis *num.* 13. ex D. Bonauent. *loco cit. de ſeptem donis.*

Tunc igitur eſt malus, cùm peruenit ad præferen- 24
dum bonum temporale Deo; & ſi quidem in illo bono temporali finem vltimum conſtituat, erit mortale. Si verò leuiter præferat rem creatam Deo, puta mentiendo, vel furando dipondium, erit veniale, vt ait S.Auguſtinus 22. *de ciuit. cap.* 16. & hoc ſenſu loquitur etiam S.Hieronymus *contra Iouinianum.*

OBIICIES. Teneremur omnibus renunciare, Lucæ 15. *Omnis, qui non renunciauerit omnibus, non poteſt meus eſſe diſcipulus*; ſed qui intensè diligit creaturas, non habet animum paratum ad eas ſpernendas propter Chriſtum: Ergo.

RESPONDET S. Doctor ad locum illum, duplicem 25
eſſe diſcipulatum Chriſti; alterum neceſſitatis; alterum ſupererogationis, ſeu perfectionis: Diſcipuli ex neceſſitate tenentur omnibus renunciare affectu; ideſt vti rebus mundanis, non frui; ſed tendere in æterna, vt non velint temporalia præferre æternis, atque adeò propter ea Deum offendere, vt notat etiam Caſpenſis *num.* 14.

Diſcipulatus verò ex perfectione debet omnibus renunciare, etiam effectu, eaquè relinquere. Vnde Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.*

DICES: Amor, ſi intenditur in creaturas, debet remitti in Deum.

RESPONDETVR, intenſionem non tollere amorem Dei appretiatiuum, vt notat S.Bonau. & Caſpenſ. *n.* 15.

QVÆSTIO IV.

An TIMOR *ſeruilis ſit honeſtus, & Donum Dei.*

D.Bonauent. diſt. 34. p. 2. quæſt. 1. & 2.
D.Thom. 2. 2. quæſt. 19. art. 4.

HAS duas quæſtiones S. Bonauenturæ coniungo, 26
quia multa habent communia & vno probatur alterum; Si enim eſt donum Spiritus Sancti, certè eſt bonum.

ASSERO

26 Assero, timorem ſeruilem eſſe honeſtum, & donum Spiritus Sancti.

Videtvr definitum in Concilio Trident. *ſeſſ.*14. *cap.*4. vbi docet, Attritionem, qua deteſtamur peccata propter metum pœnæ æternæ, eſſe donum Dei, & fieri ex impulſu Spiritus Sancti.

Sic & D. Bonauent. ait, *dub.* 1. Timor verò ex gratia, vel eſt ex gratia gratis data, & ſic eſt ſeruilis; vel ex gratia gratum faciente, inchoata, & ſic eſt initialis; aut ex gratia perfecta, & ſic eſt filialis. Hoc ſenſu loquitur etiam Concilium Trident. definiens etiam ſeſſ.6.can.8. *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores peiores facere; anathema ſit.* Hunc *quæſt.*1. ait eſſe donum Spiritus Sancti, quod aſſerunt etiam Alenſis 3.*part. quæſt.*76. *memb.*2. & D.Auguſtinus, & D.Gregorius citandi.

27 Probatvr à S. Doctore authoritatibus Scripturæ, & Patrum.

Iſaiæ 26. *Sicut quæ concipit, cùm appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus ſuis: ſic facti ſumus apud te.* Vbi S. Bonauent. iuxta LXX. legit: *A timore tuo Domine concepimus, & parturiuimus Spiritum ſalutis.* Vbi S.Hieronymus, *timorem ſeruilem propheta vocat Spiritum ſalutis.*

Affert etiam in Diæta id Pſalm.118. *Confige timore tuo carnes meas*, iuxta expoſitionem D. Auguſtini enarr.25. relatum *quæſt.*2. & *cap.*3. ibi, & hic affert illud Eccleſ.1. *Initium ſapientiæ timor Domini*, vt exponit S.Auguſtinus *Tract.* 9. *in epiſt. Ioan.* quod docent etiam Sancti: Baſilius *oratione in princ. Prouerb.* Beda *in cap. primo. Prouerbiorum.* Gregorius *homil.*19.
28 *in Ezech.* Bernardus *homil.*23. *in Cant.* Magiſter cum Scholaſticis *diſt.* 34. & *ad* 12. *Lucæ* affert S. Bonauent. id. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere; ſed timete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam.* Vbi primò diuertit à timore mundano. De quo etiam Iſaiæ 51. *Quis tu, vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum ità exareſcet*, & primo Machab.2. *A verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius ſtercus, & vermis eſt.*

29 Deinde timorem ſeruilem ſanctum ſuadet: *Timete, &c.* Sic eſt Hierem.10. *Nolite timere ea, quia nec malè poſſunt facere, nec benè.* Et poſt: *Quis non timebit te ò Rex gentium? &c. ab indignatione eius commouebitur terra.* Et Pſalm.32. *Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem.* Et Iſa 8. *Ipſum Dominum ſanctificate: ipſe pauor veſter, & ipſe terror veſter.* Et Hierem.5. *Me ergo non timebitis, ait Dominus: & à facie mea non dolebitis?* Addit hic illud Prouerb.15. *In timore Domini declinat omnis à malo.*

Hinc S.Doctor *quæſt.* 2. etuit, eſſe bonum, quia huius habitus eſt donum Dei: Ergo & actus. Probatur conſequentia, quia quales ſunt habitus, tales ſunt actus; alioqui ſi vſus eius eſſet malus, non eſſet à Deo.

30 Probatvr ſecundò à S.Doctore ex Gloſſa, ad id Rom.8. *Non accepiſtis iterum ſpiritum ſeruitutis*, vbi habet: *Caue ne ex eo, quod ait, ſpiritum ſeruitutis, & adoptionis, diuerſum intelligas ſpiritum, cùm ſit vnus, atque idem ſpiritus*, ſed Spiritus adoptionis eſt donum Spiritus Sancti: Ergo. Confirmatur. Nam docet, ſpiritum ſeruitutis acceptum diuinitus ab antiquis, vt notat Bellarminus. Deus enim dedit etiam legem veterem.

Deinde id probat ex D. Auguſtino in Pſalm.127. *Bonus eſt timor ſeruilis, & vtilis, per quem fit paulatim conſuetudo iuſtitiæ.*

Probatvr tertiò à S. Doctore *quæſt.* 1. & 2. *in fundamentis*, ratione. Id, quod præparat ad iuſtitiam, & gratiam, eſt à Spiritu Sancto: Timor ſeruilis eſt huiuſmodi: Ergo.

Hoc eſt argumentum, quo vtitur Concilium Tri- 31
dent. ſuprà, vbi etiam declarat, eum tantum eſſe, qui voluntatem peccandi excludat, quo pacto loquitur etiam S.Doctor *locis allegatis.*

Probatvr quartò à S. Doctore. Plus eſt timere Deum, quàm credere: Multi enim credunt, qui non timent; & Sanctus timor oritur ex fide vitæ æternæ, &c. Sed fides eſt donum Dei, vt oſtendi *diſput. prima*: Ergo.

Probatvr quintò. Id quod aperit cor, vt Deum 32
per gratiam ſanctificantem accipiamus, eſt donum Dei; nam diſpoſitio eſt ad formam ſupernaturalem, atque adeò eiuſdem ordinis eſſe debet: ſed timor ſeruilis eſt huiuſmodi ex Concilio Trident. Ergo: Minor explicatur à S. Auguſtino *tract.* 9. *in epiſt. Ioan.* apud D.Bonau. quæſt. 3. in corpore: *Si nullus timor, non eſt quà intret charitas. Sicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur, ſeta priùs intrat, ſed niſi exeat, non ſuccedit linum; ſic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intrauit, vt introduceret Charitatem.* Explicat enim id Ioan. *Charitas perfecta foras mittit timorem.* Probatur deinde minor à D. Bonauent. ex oppoſito, illis verbis, Iſa. 63. *Indurasti cor noſtrum, vt non timeremus te:* indurat enim Deus, non dando gratiam, vt notat Bellarminus ex D.Auguſtino *epiſt.*105.

Probatvr ſextò à S. Doctore. Actus ſumit ſuam 33
ſpeciem ab obiecto; obiectum autem timoris ſeruilis eſt bonum honeſtum, ſcilicet pœna æterna, faciens diſplicere peccatum ex motiuo Diuinæ iuſtitiæ, & propter illarum pœnarum timorem ceſſat homo à peccatorum perpetratione, licèt non omnino ceſſet à voluntate, vt dicit Gloſſa *ad Pſalm.* 118. quæ eſt D.Auguſtini ſuprà; quod totum (ait S. Doctor) eſt ex diuino munere. Vnde concludit, eſſe donum Spiritus ſancti; *quæſt.* autem 1. & *quæſt.*2. infert eſſe bonum, quia eo vitantur peccata.

Pro intelligentia horum verborum aduerte ex D. 34
Bonauent. *quæſt.*2. duos quaſi gradus poſſe diſtingui in timore ſeruili ſancto. Primus eſt, quando impedit opus peccati externum, ſed quia coniunctus eſt cum mala voluntate, non gignit Contritionem, neque Attritionem. Secundus eſt, quando non ſolum actum externum impedit, ſed etiam voluntatem coercet, & hic eſt Timor, de quo loquitur Concilium Trident. eſſe motiuum attritionis, & ſacramento accedente iuſtificare, vt retuli ex Concilio Tridentino *ſeſſ.* 14. *cap.*4. dicens, Attritionem diſponere ad iuſtificationem, ſi voluntatem peccandi excludat: Et eſt melior.

De priori autem locutus eſt D.Auguſtinus *conc.*25. 35
*in Pſalm.*118. ad ea verba, quæ refert *quæſt.*1. S.Doct. *in corpore*, & quæſt.2. ad 1. *Confige timore tuo carnes meas: Timor, quo non amatur iuſtitia, ſed timetur pœna, ſeruilis eſt, quia carnalis eſt, & ideò non crucifigit carnem. Viuit enim peccandi voluntas: quæ tunc apparet in opere, quando ſperatur impunitas. Cùm verò pœna creditur ſecutura, latenter viuit, viuit tamen: mallet enim licere, & dolet, non licere, quod lex vetat: quia non ſpiritualiter delectatur eius bono, ſed carnaliter malum metuit, quod minatur.* Hæc eſt Gloſſa, quam affert D. Bonauent. qui ait, per hunc timorem non omnino ceſſare voluntatem peccandi habitualiter, licèt aliquo ceſſet modo; vnde eſt malus; nam ſi adhuc manet voluntas actu reſoluta; talis voluntas peccandi, ſi pœna non eſſet, iam eſſet inordinata, vt ait S.Bonauent. *quæſt.*2.

Igitur

Igitur timorem ſeruilem ſuprà allatum ſic accipit hîc S.Doctor,& *de ſeptem donis, loco cit.*

36 PROBATVR ſeptimò à D. Bonauent. *locis allegatis*, & *in Bibliis pauperum*, *cap.*38. etenim Deus ipſe ideo incuſſit in ſcripturis terrores pœnarum, vt à peccatis deterreret: ſanè verò Deus timorem malum non immitteret, vt patet. *Exodi* 14. *&* 20. dum legem dabat. Vnde & Iob 31. *ſemper quaſi tumentes ſuper me fluctus, timui Deum.* Deuter. 32. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima.* Pſalm.7. *Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrabit.* Iſa 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante?* Ionas 3. *Adhuc quadraginta dies, &c.* Matth. 3. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, &c.* Matth.5. 13. 24. 25. *Marci* 9. *Lucæ* 12. & alibi.

37 ACCEDANT Sancti Patres relati à Bellarmino *Lib.*2. *de Pœnitent. cap.*17. vbi eiſdem mediis S.Bonauent. vtitur.

Ex quibus eluitur error Lutheri, qui initio ſuæ peruerſionis Timorem hunc damnauit, tametſi Lutherani iam cum nobis eum confiteantur vtilem. Quibus accedit Caluinus *Lib.*3. *inſtit. cap.*3. §.7.

OBIICIES primò, Omne donum Spiritus ſancti ſtat cum ipſo; ſed dum infunditur Spiritus ſanctus per gratiam, aufertur timor ſeruilis: ergo. Minor eſt D. Auguſtini ſuprà ad *epiſt. Ioan.*

RESPONDET S. Doctor, falſam eſſe Maiorem de dono Spiritus ſancti, qui eſt diſpoſitio, & præparatio ad gratiam; talis eſt timor ſeruilis, qui adueniente gratia Sanctificante neque tollitur omnino, ſed perficitur. Falſa eſt etiam Minor.

38 OBIICIES ſecundò. Donum Spiritus ſancti habet exemplar correſpondens in Deo; ſed in Deo, non eſt exemplar timoris: Ergo.

RESPONDET S. Doctor extare exemplar ſolùm quò ad ea, quæ dicunt perfectionem, vt in timore eſt auertere à malo: Deus enim malum auerſatur.

OBIICIES tertiò. Dona Spiritus ſancti dantur ad erigendam animam ad præclara; ſed timor ſeruilis potius deprimit: Ergo.

RESPONDET S.Doctor, timorem ſeruilem ſanctum amouêre à malo, & ad bonum erigere. Eo enim incipit Deum reuereri.

OBIICIES quartò ſic ſe habet timor, ſicut amor: at Deum amare ob bona temporalia non eſt donum Spiritus ſancti. Ergo nec timere.

RESPONDET S. Doctor, amorem in Deum ob temporalia, vt ordinant ad eum vt finem ſupernum, eſſe ſanctum: ſic & timorem Iuſtitiæ Dei ex pœnis æternis, vel etiam temporariis, vt flagellis ad excitandum ad Dei iuſtitiam reuerendam, eumque reuerendum eſſe ſanctum; non vt præcisè vitam reſpiciunt hanc. Ideò ait, *non ſemper, &c.*

39 OBIICIES quintò. Ad timendum ſuſpendium non eget latro Dono ſancto: Ergo minus ad timendas pœnas grauiores. Sunt autem pares hi, timentes ſolùm pœnas.

RESPONDET S. Doctor negando eſſe pares; nam timor Dei eſt ex fide, & eſt alicuius bonitatis diſponens ad gratiam. Neque enim eſt infructuoſus ad hoc, ſed ſolùm ad meritum, vt ait S.Bonauent. *in fine corporis, quæſt.*2. Sicuti de fide etiam ait S.Paulus prima Corinth. 3. *Si habuero omnem fidem, &c.* Neque eſt hypocriſis, quia non fit ſimulatè, neque corde reduplicatiuè à Deo auerſo, vt fingit Lutherus, imò hinc incipit conuerſio peccatoris. Neque eſt malus,
40 eò quòd magis reſpicit pœnam, quam culpam, quamuis ipſe habens, quia ſeruus eſt, imperfectè adhuc agit; vnde hæc malitia eſt ſubiecti, non formæ, eſto & ipſa imperfecta ſit. Vide Bellarminum in fine. Neque eſt ex tumore, licèt ſit ex timore; ſed timor, & ſuperbia poteſt eſſe concomitans ratione ſubiecti, quod eſt peccator nondum iuſtificatus. Et hoc ſenſu ait D. Gregorius apud D. Bonauent. *Cùm pœna timetur, & Dei facies non amatur, tumor ex timore eſt.*

OBIICIES quintò. Omnis timor oritur ex amore; nam timemus, ne bonum amatum rapiatur, vt docet D.Auguſtinus allatus *quæſt.* 2. ſed Timor ſeruilis non oritur ex Charitate in peccatore, neque ex amore naturali; alioqui eſſet timor naturalis: Ergo ex libidinoſo.

RESPONDET S. Doctor, non oriri ex Charitate; ſed ex amore ſui boni æterni, quod timet per gehennam ſibi eripi, quam nouit ex fide; & ità eſt ab amore naturali, & gratuito, orto ex cognitione ſupernaturali fidei, licèt non ex habitu charitatis.

OBIICIES ſextò. Nullus actus, Charitati incom- 41
poſſibilis, eſt bonus: Actus timoris ſeruilis eſt huiuſmodi: Ergo. Maior eſt euidens, quia Charitas bono non repugnat. Minor probatur ex D. Auguſtino *tract.*9. *in primam Ioan.* & Apoſtolo *Rom.* 8. vbi ſpiritus ſeruitutis dicitur repugnans ſpiritui adoptionis.

RESPONDET S.Doctor, actum, qui ex intrinſeco eſt incompoſſibilis charitati, eſſe malum; ſed actus timoris ſeruilis non eſt intrinſecè repugnans charitati, quia poteſt iuſtus ex motiuo gehennæ timere Deum: repugnat verò per accidens ratione ſubiecti; Vnde non ſequitur eſſe malum.

OBIICIES ſeptimò. Sicuti ſe habet amare Deum, 42
ſic & timere; ſed amare Deum propter bona temporalia eſt malum: Ergo & timere propter pœnas.

RESPONDET S. Doctor negando ſimile; nam amans propter temporalia ſolùm ponit in eis finem & ideò prauus eſt, dum fruitur vtendis; non ſic qui timet Deum propter pœnas, modo dicto *ad* 4.

Deinde alia ratione negatur paritas; nam qui amat Deum propter temporalia, duo amat: ſed qui timet Deum propter pœnas, vnum timet; qui enim timet habentem gladium, timet ſimul gladium, & ictum, vt vnum & idem.

OBIICIES octauò. Timor ſeruilis dicitur à ſeruitute peccati: Ergo nullus ſeruiliter timet abſque circumſtantia peccati.

RESPONDET S. Doctor, circumſtantiam poni in ſubiecto, non in actu, qui non deformatur ratione ſubiecti, cùm eſſentiam ſumat ab obiecto, à quo eſt bonus.

QVÆSTIO V.

An TIMOR *ſeruilis expellatur, gratiâ adueniente.*

D.Bonauent. diſt 25. p.2. quæſt.3.
D.Thom. 2.2. quæſt 66. art.6.

PRIMA opinio eſt, eum expelli quò ad deformita- 43
tem adnexam ſubiecti hominis, qui iuſtificatur, non ratione ipſius doni.

SECVNDA opinio eſt, pelli formaliter, quia habet adnexam imperfectionem eſſentialem, quæ repugnat Charitati, nempe operari ex motiuo magis pœnæ, quàm alicuius boni, & hic videtur ſenſus D. Auguſtini allati *q.præcedent*, vbi dicit, timorem ſeruilem reſpectu charitatis ſe habere veluti ſetam caligarij reſpectu fili, quæ filum inducit, ſed ab eo pellitur.

TERTIA

Digitized by Google

Tertia opinio media, tria diſtinguit in timore ſeruili. Primum eſt materiale, timere ſcilicet pœnam æternam. Secundum formale, quod eſt moueri principaliter à pœna. Tertium eſt adnexum, nempè habere voluntatem deformem.

Assero primò, Timorem tolli quò ad formale, adueniente gratia.

44 Probatvr à D.Bonauent. primò ex D.Auguſtino *loco cit.* ad ea verba Ioan. prima, cap.5. *Perfecta charitas foras pellit timorem.*

Secvndo Spiritus adoptionis, & ſeruitutis, repugnant ex *cap.*8. *Rom.* Sed gratia eſt Spiritus adoptionis; Timor ſeruilis venit è Spiritu ſeruitutis: Ergo.

Tertio, quia habens charitatem, mouetur amore, non timore pœnæ principaliter: Ergo tollitur quò ad hoc Timor, adueniente Charitate.

45 Qvarto. Sicut ſe habet amor, qui eſt ante gratiam ſanctificantem, ad charitatem infuſam; ita & Timor ſeruilis ad initialem. Sed amor charitatis alius eſt ab amore, præcedente iuſtificationem: Ergo & timor: Et cùm ſeruilis nequeat fieri initialis, ſeu in eum mutari: Ergo pellitur.

Respondet tamen S. Doctor negando paritatem, quia Charitas non poteſt fieri informis, & tranſmutari, vt patet, cùm aliquis cadit à charitate, & tamen poſt lapſum remanet timor gehennæ. Et ſi obiicias, quòd amor eſt radix timoris? Ergo debet currere pari paſſu. Reſpondetur, non valere, quia ſimiliter eſt radix Spei, & tamen Spes poteſt eſſe informis, & formata; & ita non concludit, quod timor omnino expellatur, quia habet aliquid, quod poteſt eſſe ſimul cum Charitate, & ſine ea; Charitas verò tota tollitur.

46 Assero ſecundò, non tolli timorem quò ad materiale operandi ex metu gehennæ. Hoc probant argumenta afferenda; quæ tamen ſoluit, quia materiale non facit, vt res dicatur permanere.

Probatvr primò; quia ſicut ſe habet fides ad gratiam, ità & donum timoris; ſed fides non tollitur, ſed formatur: Ergo.

Respondet tamen S. Doctor, non eſſe ſimile, quia fides manet quò ad eſſentiam, nempe aſſentiendi veris ex reuelatione: At timor ſeruilis, adueniente gratia, non fugit malum, principaliter è motiuo pœnarum.

47 Probatvr ſecundò. Plùs diſtat natura à gratia gratum faciente, quàm gratia gratum faciens à gratia gratis data; ſed adueniente gratiâ ſanctificante, non tollitur natura: Ergo nec donum gratiæ: Ergo nec ſanctus timor.

Respondet tamen S.Doctor, non eſſe ſimile, quia natura datur permanens, vt à gratia perficiatur; At verò ſunt aliquæ gratiæ, quæ dantur ad tempus, ideo tolluntur ſuperueniente gratiâ, tanquam ſtatui imperfecto conuenientes.

48 Probatvr tertiò: Quod aliud continet, aliquid addendo, non deſtruit illud contentum, ſed perficit: Timor initialis continet ſeruilem; nam ambo operantur ob motiuum pœnæ: Ergo.

Respondet S.Doctor, id, quod addit differentiam oppoſitam, non perficere, ſed auferre: ſic timor filialis addit differentiam oppoſitam timori ſeruili, quæ eſt operari non principaliter motiuo pœnæ; Ideò ipſum tollit.

Probatvr quartò. Gratia ſecundùm ſe non repugnat, niſi peccato. Sed Timor ſeruilis non eſt peccatum: Ergo non pellitur à gratia.

49 Respondet S.Doctor; timorem ſeruilem reſpicere pœnam, quæ eſt ex peccato. Ideò gratia, quæ eſt dos filiorum Dei, non ſinit operari magis principaliter ex pœna, eſto ſinat reſpicere etiam pœnas, quia filij operantur diuerſo modo, ac ſerui non adhuc reconciliati, ſed ſolùm tendentes ad reconciliationem.

QVÆSTIO VI.

An Timor *Initialis, & Filialis differant ſpecie.*

D.Bonau.diſt.34.art.2.quæſt.1.
D.Thom.2.2.quæſt.19.art.2.

Oportet vtriuſque obiectum diſcernere, vt di- 50
ſtinctionem habituum percipiamus.

Circa obiectum Timoris initialis aiunt, medium eſſe inter obiectum Timoris ſeruilis, quod eſt pœna; & obiectum timoris filialis, quod eſt ratio offenſæ Dei. Itaque obiectum Timoris Initialis eſt tam offenſa, quam pœna; ſed principalior offenſa. Obiectum verò Timoris filialis habet pro obiecto malum culpæ, vt eſt offenſa Dei, non ſimpliciter, ſed attendens ſummam Patris reuerentiam.

Probatvr à S. Doctore *de ſeptem donis. De Dono* 51
Timoris, & hîc *diſt.*36. *art.*2. *quæſt.*1. quia oritur ex charitate filiali, qua diligimus Deum, nullo habito reſpectu ad noſtrum commodum, vel incommodum & hoc modo timet ſeparationem à Deo, vt oſtendit S.Doctor *dub.*3. *litt.* ità, vt non ſit timor ſeparationis à Deo, quatenus eſt bonum noſtrum, vt putat Durandus 3. *diſt.*34. dicens, pœnam ſenſus reſpici, & fugi à timore ſeruili; pœnam verò damni à Timore filiali; ſanè timor hic ſeparationis eſſet ab amore concupiſcentiæ, non autem à Charitate perfecta, ſeu amore amicitiæ, vt notat Caſpenſis *diſput.*2. *ſect.*1. *num.*5.

Hinc igitur aſſero, hos amores diuidi in diuerſos, ſaltem modaliter.

Probatvr à S.Bonauent. primò, quia ſic Timores 52
diuiduntur à D. Auguſtino, à Magiſtro, & aliis Patribus in Initialem, Filialem, &c.

Deinde, quia diuerſa ſunt obiecta principalia, vt oſtendi, nam Initialis reſpicit principaliùs pœnam, quàm offenſam: At filialis principaliùs offenſam Dei refugit.

Obiicies. Si vnum oppoſitorum non multiplicatur; neque multiplicatur alterum; ſed Spes, oppoſita Timori, non multiplicatur: Ergo neque Timor.

Respondet S.Doctor, maiorem eſſe veram de diuiſione vniuocorum, vt teſtatur Ariſtoteles *in poſt prædic. cap. de oppoſitis*: & 3. *Metaph. tract.*4. At ſpes, & timor non opponuntur vniuocè. Diuiditur autem magis Timor, quàm Spes, quia hæc ſemper in vnum bonum tendit ſummum; Timor verò è multis malis, principalius fugit, ſecundùm diuerſos ſtatus, vt dixi.

Obiicies ſecundò. Magis, & minus non variant 53
ſpeciem: ſed Timor initialis, & filialis differunt, vt minus perfectum à magis perfecto: Ergo.

Respondet S.Doctor, non eſſe ibi propriam differentiam; alioqui deberemus etiam alterum timorem medium ponere, ideſt proficientem. Deinde reſpondet, non differre ſolùm, vt minus perfectum à magis perfecto; ſed per motiuum principale, licèt vnum quodammodo ſupponat alterum, & quod erat formale reſpectu initialis, fiat materiale filiali.

Obiicies tertiò. Si libet ſic diſtinguere Timorem; poteſt diſtinguere & Amorem, à quo Timor manet, in

Digitized by Google

in Initialem, & Perfectum: Sed Amor per has differentias non diſtinguitur ſpecie: Ergo neque Timor.

54 Respondet S. Doctor negando paritatem, quia amor non habet diuerſa motiua, ſed ſolùm ratione ſtatus perficitur.

Obiicies quartò. Qualis cauſa vniuoca, talis effectus; ſed vterque iſte Timor oritur ex amore gratuito ex D.Auguſtino *Tract.43. in Ioan.* Ergo.

Respondet S. Doctor amorem non eſſe cauſam vniuocam Timoris, vnde ex vno amore generantur, non modò diuerſæ differentiæ Timorum; ſed etiam tria genera affectionum, vt docet D. Auguſtinus *Tract.9. in epiſt. Ioan.*

Obiicies quintò. Si plures ſint Timores gratuiti: ergo dona Spiritus ſancti ſunt octo.

55 Respondet S. Doctor, vnum timorem, qui eſt initialis, includi in alio quò ad id, quod dicit nobilitatis; & ideò includi in vno Spiritu Timoris Domini.

Obiicies ſextò. Si Timores iſti differunt, quia Initialis refugit etiam pœnam, & Filialis offenſam Dei, Tunc ſic: In offenſa eſt Deum offendere, quod eſt culpa; & à Deo ſeparari per inimicitiam, quæ ſunt diuerſa: Ergo duo Timores.

Respondet S. Doctor. Timorem initialem ad duo reſpicere; ſed ad vnum principaliter; ad alterum conſequenter: Similiter & Filialem; ideo eſt vnum motiuum principale, diuerſum in ambobus, vnde variari debent Timores. Ratio verò offenſæ, prout dicit ſeparationem, quæ eſt pœna, minùs reſpicitur à Filiali; & principaliter ab Initiali.

QVÆSTIO VII.

An creſcente Charitate Timor *decreſcat.*

D.Bonauent. diſt.34. part.2. art.2. quæſt.2.
D.Thom. quæſt.29. art.10.

56 Mvltas hac de re ſententias refert S.Doctor.

Prima eſt, creſcente charitate quò ad habitum, creſcere etiam Timorem quò ad habitum, quia habitus gratuiti ſunt æquales; At quo ad vſum, creſcente charitate, decreſcere Timorem; quantoque magis vrget vſus charitatis, tantò minus vigere vſum Timoris, & illud experimento apparet: Homo enim initio ſuæ conuerſionis multa ex timore facit, ſed cùm guſtauerit Spiritum deuotionis, & dulcedinis, quæ eſt in amore, approximans ad ſtatum perfectionis, iam ad benè operandum magis trahitur liberalitate amoris, quàm ſtimuletur pœnalitate timoris.

In hoc modo tamen inuenit S. Doctor implicantiam; ſi enim magnitudo habitus dignoſcitur ex magnitudine actuum; decreſcentibus actibus, debet argui decreſcere etiam habitum; vel ſi habitus creſcit; creſcent, & intendentur etiam actus.

57 Secvnda ſententia eſt, Timorem quidem, nedum pœnalem, imò Initialem decreſcere creſcente charitate, quia iſte Timor communicat cum ſeruili, operans metu etiam pœnarum: Timorem verò filialem non minui creſcente Charitate; quia quantò magis aliquis Deum amat, tantò Diuinam refugit offenſam. Hæc eſt opinio D.Thomæ.

Sed contra arguit S. Doctor; quia timor filialis, quo quis timet Deum offendere, pœnam habet, & multum affligitur anima illa formidine. Beatus autem Ioannes *prima, cap. 4.* dicit: *Perfecta charitas foras mittit Timorem*, propter adnexam pœnalitatem.

Tertia igitur opinio eſt, duplicem eſſe vſum timoris gratuiti. Alter eſt quo cor hominis ſollicitatur è conſideratione ſuæ fragilitatis: Alter, quo humiliatur è conſideratione ſuæ paruitatis, & diuinæ maieſtatis; & primus vſus minuitur, cùm charitas perficitur, quia confidentia conſurgit ex perfectione charitatis, vt iam homo dicat illud Apoſtoli: *Quis nos ſeparabit à Charitate Chriſti?* Alter verò vſus creſcit, charitate creſcente, ſicut timoris habitus: Vnde quantò quis habet plus de Spiritu amoris, tantò plus habet de Spiritu timoris. 58

Assero primò, creſcente charitate, minui Timorem quò ad anxietatem.

Probatvr à S. Doctore, ex illa *prima Ioan.4.* & D.Auguſtino *Tract.9.* ibi.

Probatvr ſecundò à S.Doctore; quia quantò creſcit charitas in aliquo, tantò magis is ſperat: Ergo minus timet ſeperari à Deo, quia ſtrictiùs Deo alligatur. 59

Tandem creſcente amore, creſcit delectatio: Ergo minuitur Pœna.

Assero ſecundò, creſcente charitate, creſcere reuerentialem timorem.

Probatvr à S.Doctore primò. Augmentata cauſa, augetur effectus; ſed fides, & amor cauſant timorem gratuitum: Ergo fide, & charitate creſcente, creſcit Timor gratuitus. Hac ratione vtitur etiam D.Thomas ſed moderatur eam S.Bonauent. vt ſuprà. 60

Secvndo. Quantò aliquis amat, tantò arctiùs tenet bonum, & illud æſtimat; & ſi excedit, reueretur.

Tandem. Quantò alicuius intenſior eſt charitas, tantò maior ſollicitudo ad ſeruiendum Deo, ne Dei voluntatem offendat, iuxta id Micheæ 6. *Indicabo tibi ò homo quid ſit bonum, & quid Deus requirat à te.* Et poſtea: *& ſollicitum ambulare cum Deo tuo*, quantò autem eſt maior ſollicitudo, tantò maior eſt timor amittendi bonum.

Respondet S.Doctor, non omnem ſollicitudinem eſſe ex timore: ſollicitudo enim, qua quis animo erigitur, vt Deo inſeruiat, oritur ex Charitate. 61

Dices: Sollicitus eſt is etiam ne offendat.

Respondet S. Doctor, illam eſſe ſollicitudinem diligentiæ, quæ in viris perfectis non adeò hærentem habet timorem, niſi ad aliquod tempus, dum ex conſideratione diuinorum iudiciorum animo concutiuntur.

Ex his elicit alium modum reſpondendi quæſtioni, quod vſus alicuius habitus dupliciter dicitur creſcere, vel decreſcere: Primò intenſione: Secundò numero actuum. Igitur creſcente charitate, decreſcit timor filialis actuum numero; quia vir perfectus non eget ſollicitari tam ſæpe, ſicut imperfectus, qui tum ratione culpæ præteritæ, ne fortè adhuc remiſſa ſit; tum ratione futuræ ne ex fragilitate recidat, anxiatur. 62

QVÆSTIO VIII.

An Timor *gratuitus maneat in patria.*

D.Bonau. diſt.34. quæſt. vltima.
D.Thom. prima ſecundæ, q.68. art.6. & 2.2. quæſt.19. art.11.

Difficile eſt quidem, in Beatis Timorem, quantumuis ſanctum, admittere; & tamen omnes Scholaſtici illud admittunt, ne dono inſigni Spiritus ſancti eos expolient; adeò vt illum beatis negare erroneum dicat Valentia *diſp.2. quæſt.2. puncto 5.* nam in Miſſa etiam dicitur: *Tremunt poteſtates.* Varij autem modi

Digitized by Google

modi dicendi extant, vt saluent motiuum timoris filialis, qui eſt Diuinæ offenſæ fuga; etenim beati ſunt impeccabiles.

PRIMVS modus dicendi eſt Suarez *diſp.* 1. *ſect.*4. *num.*10. Timoris donum manere in Beatis eo modo, quo Temperantia infuſa, & aliæ virtutes, quæ manent in eis, non modò quoad habitus, ſed quo ad actus ſimplices voluntatis, quibus complacent in ſuis obiectis, & honeſtatibus eorum, & deteſtantur oppoſitas turpitudines; Quia odium mali formaliter, & expreſsè eſt amor boni contrarij, v. g. odium tenebrarum eſt amor Lucis, vt ait Hurtado *diſput.*113. *ſect.*9. ſubſcribit Caſpenſis *diſp.*2. *ſect.*1. *num.* 10. Cum igitur timor ſit odium peccati, aut pœnarum, eſt formaliter amor carentiæ pœnarum, aut peccati, quam carentiam amant Beati, ſed tanquam rem nón contingentem, cùm ſint impeccabiles.

54 SECVNDVS modus eſt Medinæ apud Caſpenſem *diſput. cit.* Timorem Domini in patria amittere nomen Timoris filialis, quia iam non innenitur peccatum, quod timeatur, neque, vt eſt ſeparatio à Deo, neque vt offenſa eius, & inducere nomen timoris reuerentialis, quia nouo modo tendit in Deum.

TERTIVS modus eſt Caietani, & Bannes, *art. cit. D. Thom.* Timorem reuerentialem patriæ reſpicere omnipotentiam Dei, vt poteſt ſanè inferre malum, ſeu pœnæ, inferendo; ſiue culpæ, permittendo; non tamen vt actu inferet. Sic enim reuerentiali quodam timore demittuntur. Huic arridet Valentia citandus infra.

55 QVARTVS modus eſt, timorem illum beatorum non eſſe fugam, cùm non amplius ſint in pugna, ſed reuerentialis proſecutionis, ortum ex conſideratione ſuæ paruitatis, & Dei magnitudinis, & iuſtitiæ, quæ potuiſſet punire, & tamen miſerta eſt, & præmiat vltra condignum, & ita proſternuntur reuerentes. Neque eſt admiratio, vt infert Caſpenſis *num.*10. ſed humiliatio profunda, eſto cum admiratione. Ita ſentiunt cum D.Bonauent. hîc, D.Thomas *in corpore*, Valentia *diſp.*2. *quæſt.*2. *puncto* 5.

56 ASSERO igitur primò, Timorem filialem eſſe in Beatis.

PROBATVR à D. Bonauentura, primò, ex illo Pſalm. 18. *Timor Domini ſanctus permanens in ſeculum ſeculi.*

SECVNDO ex illo Iſaiæ 11. vbi ait: *Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini; Spiritus Timoris.* Chriſtus autem fuit ſemper comprehenſor.

TERTIO. *Plenitudo ſapientiæ Timor Domini*, Eccl.1. ergo cum in beatis ſit plenitudo perfectionis ſapientiæ, erit & Timor.

QVARTO. Sicut ſummæ bonitati debetur ſummus amor, ità ſummæ maieſtati, ſummus reuerentialis Timor.

57 TANDEM *in corpore*, innuit teſtimonia Scripturæ, & Eccleſiæ, aſſerentia, Timorem iſtum in Angelis eſſe. Sic *in Apoc.*14.*&* 15.*Hierem.*10.*Iob* 26.*&* in Præfatione Miſſæ: *Tremunt Poteſtates.* Addunt igitur Sancti noſtri DD. ex D. Auguſtino 14. *de ciuit. cap.*9. ex Gregorio *Lib.*7. *moral. cap.*15. ad ea verba Iob 26. *Columnæ cæli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius*; diuerſum eſſe timorem filialem viæ, & patriæ; & etiam timorem illum in Chriſto fuiſſe diuerſum à noſtro, oſtendam 3. *part. Tract.* 1.

OBIICIES primò. Perfectior eſt Spes, quàm Ti-
58 mor: ſed illa non manet in patria: Ergo.

RESPONDET S. Doctor, quoad actum reſiliendi à malo, perfectiorem eſſe Spem, ſed quo ad reuerendam ſummam Maieſtatem reſiliendo in propriam paruitatem, excellentiorem eſſe actum Timoris.

CÆTERA reſoluuntur per diſtinctionem timoris fugacis, & reuerentis.

EGREGIE autem hac de re diſcurrit S. Doctor *de ſeptem Donis. De Dono Timoris, cap.*2. vbi etiam ediſſerit, qui timor in via excludatur à perfectione charitatis, ſupponit autem illud Ioan prima, cap.4. *Perfecta charitas foras mittit timorem.*

PERFECTOS autem alios perfectione neceſſitatis diſtinguit, qui ſunt in gratia; de quibus Deuter. 18. 59
Perfectus eris, & abſque macula coram Domino. Alios perfectione excellentiæ. Vtroſque diſtinguit S. Proſper *Lib.* 3. *de vita contemplatiua, cap.* 15. Perfectos autem excellentiâ vocat eos, qui maximo enixu ad virtutes properant, de quibus etiam Bernardus in epiſtolis ait: *Et hæc Charitas horum pellit omnem timorem, qui pœnam habet.* Quid enim timebit Charitas ait Gilbertus, *ſerm.* 19. *in Cant.* veteres offenſas? Nam *Charitas operit multitudinem peccatorum*, ex 2. Petri 4. *Quid? Infirmitatem conſcientiæ?* Fortis eſt, vt mors dilectio, Cant. 8. *Quid? temporales moleſtias? Cùm nec etiamſi æterna ſint, diffatigari, aut euaneſcere poterit dilectio conſummata? Non ideò amat Charitas ne pereat, ſed magis vult perire æternum, quàm priuari vſu amoris interni æternaliter. Si enim dederit homo omnem ſubſtantiam pro charitate, quaſi nihil deſpiciet eam; ideſt ſubſtantiam.*

CONCLVDIT, perfectam Charitatem conſummatam non expellere timorem filialem perfectiſſimum, 60
qui iam ferè eſt amor, cum ferè deſierit eſſe timor, qui non habet quid timeat, nec offendere metuit. Hunc timorem ait eſſe reuerentiam, & votiuam ſubiectionem; eſt enim neceſſitas obſequendi, ſiue conditionis, ſed neceſſitatem ignorat libertas dilectionis.

QVIDAM dicunt, vt Bernardus *Lib. de diligendo Deo, circa Finem*, quod Timor filialis augetur, aug- 61
mentata Charitate; & Charitate perfectâ, perficietur, & ideò habebit in patria eundem omninò actum, quem habet modò, & illi adducunt authoritatem Auguſtini *Lib.* 14. *de ciuitate, cap.* 9. vbi ait: *Timor ille caſtus permanens in ſeculum ſeculi, ſi erit in futuro ſeculo, non erit timor exterrens à malo, quod accidere poteſt, ſed tenens ſe in bono, quod adimi non poteſt, & ità alium actum habebit, quàm modo.* Hæc S.Bonauent. Ratio huius eſt, quia vbi boni adepti amor immutabilis eſt, profectò ſi dici poteſt, mali cauendi timor ſecurus eſt.

PRÆCLARE verò *cap.* 3. oſtendit, quo pacto Timor Domini, quaſi Lux primæ diei faciat nobis Manè, & Auroram vitæ ſpiritualis, Meridiem, & Veſperam, permanens in ſæculum ſæculi. Ipſum vide.

DEINDE *cap.*4. Timorem Domini conuiuium no-
bis parare oſtendit cælicum, vnde exclamat pſalmi- 62
ſta, Pſalm. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te.* Ipſum Lege obſecro, & Paradiſi epulas deguſtabis ad eius menſam.

Nititur autem illo *Eccleſ.*1. & Pſalm. 111. *Initium ſapientiæ*, ideſt, ſapidæ cognitionis. *Timor Domini; Timor Domini delectabit cor.* Ipſum vide.

Digitized by Google

QVÆSTIO IX.

An Paupertas Spiritus reſpondeat DONO TIMORIS.

63 BEATITVDINES non ſunt habitus diſtincti à Virtutibus, & Donis, ſed actus ab eis eliciti. Per paupertatem verò Spiritus intelligit S. Auguſtinus humilitatem; quia humilis non eſt Spiritu inflatus. Ambroſius verò intelligit abdicationem rerum temporalium, & vtroque ſenſu paupertas Spiritus eſt elicita à Timore filiali, vt notat Caſpenſis *diſp.* 2. *ſect.* 4. *num.* 26. & D. Bonauent. 5. *part. Breuil. cap.* 6. & 3. *part. Centil. ſect.* 45. & 46. & *opuſc. de ſeptem donis*, *cap.* 3.

PROBATVR à S. Doctore; quia ad perfectionem primò recedendum eſt à malo, vt dicitur Pſalm. 33. *Declina à malo, & fac bonum.* A malo autem primò deterretur pœnarum minis; deinde timore initiali, &c. vt etiam docet Concilium Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. & quia *radix malorum eſt cupiditas*, prima Timot 6. Ideò Timor diſponit ad paupertatem, in qua ſimul iungitur humilitas cum paupertate, vt ſic elongetur homo à fonte omnis culpæ, ideſt, cupiditate, de qua dixi, & ſuperbiâ; nam *Initium omnis peccati ſuperbia.* Vide ibi S. Doctorem egregiè dicentem.

64 PROBATVR ſecundò à S. Doctore, *Lib.* 5. *compendij Theol. cap.* 48. ex D. Gregorio lib. 16. moral. cap. 20. *Pauperes ſpiritu, ſunt humiles, & Deum timentes.*

QVÆSTIO X.

De Effectibus, & præcepto TIMORIS DEI.

65 MVLTOS ſanctos effectus ibi, *cap.* 39. Timoris Domini recenſet S. Bonauent. expellere peccatum *Eccleſ.* 1. Sapientiam gignere. *Eccleſ.* 7. Mentem ſtabilire. *Eccleſ.* 17. Ditare opibus Spiritualibus *Pſalm.* 32. Bona opera cumulare *Eccleſ.* 15. Cor delectare. *Eccleſ.* 1. Vitam prolongare, *Prou.* 10. Deuotionem irrigare, *Prouerb.* 14. Æternaliter remunerare, *Eccleſ.* 1. Pergit docere *ibi*, Timorem ſeruilem eſſe à Spiritu Sancto, etiamſi non cum eo, ſed pellitur, vt Seta à filo caligarij, vt ait D. Auguſtinus *Tract.* 9. *in primam Ioan.* Initialem verò incipere intrinſecè perfectionem, probat *cap.* 41. & perficere, oſtendit *cap.* 42. Vide S. Doctorem.

66 MVLTA, eaque præclara de hac beatitudine tradit S. Doctor *ad cap.* 6. *Lucæ* in ea verba: *Beati pauperes Spiritu*, vbi oſtendit Timore Domini nobis aperiri cœlum: *Beatus enim qui ſemper eſt pauidus. Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis eius cupit nimis*, ò verè aurea verba. *Pſalm.* 111. cuius vide præclaram Seraphici expoſitionem.

Ex effectibus Timoris Domini intelligitur, extare præceptum. Sic Deuter. 10. *Quid Dominus Deus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum tuum.* Loquitur de Timore filiali; & de ſeruili, Lucæ 12. *Timete eum, qui poſtquam occiderit corpus, habet poteſtatem, & corpus, & animam perdere in gehennam.*

67 ADDIT Caſpenſis in fine *num.* 34. hæc præcepta timoris Dei non eſſe ſpecialia, ſicque non diſtingui à præceptis aliarum virtutum, quatenus exigunt timorem filialem, & ſeruilem, vt per hos retrahatur homo à peccatis, tam contra charitatem, quàm contra alias virtutes; & proinde ex defectu timoris nunquam committit ſpeciale peccatum, quod ſit neceſſariò in confeſſione explicandum, vt obſeruat etiam 68
Valentia *diſp.* 2. *quæſt.* 4. *punct.* 2. Sanchez *Lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 4. Et probatur; quia de hoc neque confeſſarij eruditi interrogant, vt ait Fagundez *num.* 29.

DISPVTATIO VI.

De Deſperatione.

LICET à Præſumptione, pariter & Deſperatione Spes impetiatur in ruinam, dicente D. Chryſoſtomo apud Seraphicum lib. 3. Pharetræ cap. 14. *Confidentia nimia ſtantem euertit, & deſperatio poſt lapſum non permittit reſurgere*, poſterior tamen plùs ſpei aduerſatur, quàm prior, cum tota ab ea deficiat, & in Anxietatis barathrum etiam in hac vita deiiciat: Ideo cuius ſit potentiæ, & quod peccatum, priùs breuiter videndum.

QVÆSTIO VNICA.

Cuius potentiæ actus ſit DESPERATIO, *& quod peccatum.*

D Bonauent. in 2. diſt. 43. dub 4. litteræ.

ALMAYNVS *in* 3. *diſt.* 26. & *in moral. tract.* 2. *cap.* 3. cenſet, Deſperationem eſſe actum intellectus, & conſiſtere in iudicio, quo quis iudicat, impoſſibile eſſe, ſe conſequi beatitudinem, aut veniam; ac proinde non requiri actum voluntatis.. 1

HÆC tamen ſententia communiter reiicitur à Theologis cum D. Bonauent. 3. *diſt.* 26. *art.* 2. *quæſt.* 5 D. Thom. *prima ſecundæ*, *quæſt.* 23. *art.* 2. & *quæſt.* 40 *art.* 4. 2

PROBATVR à S. Doctore: Oppoſita ſunt circa idem ſubiectum; ſed ſpes eſt in voluntate: Ergo & Deſperatio. Sic arguunt etiam alij, præcipuè Caſpenſis *diſp.* 3. *ſect.* 1. *num.* 2.

QVO fit, falſum eſſe id, quod ait Turrianus *diſp.* 64. *dub.* 2. ad Deſperationis peccatum ſufficere liberum, & imprudens iudicium, quo quis iudicet, ſe non conſecuturum beatitudinem.

RESPONDET enim Caſpenſis, hoc iudicium eſſe contra ſpem, ſed non adhuc eſſe deſperationem: ego video Caſpenſem ſecum pugnare. Oppoſita enim ſunt circa idem, vt ait Caſpenſis; ſed iudicium illud eſt in intellectu: Ergo non eſt contrarium Spei.

DICAM igitur, opponi tantùm in diſpoſitione, non formaliter; nam poſito adhuc eo iudicio, non eſt factum peccatum, quia poteſt falli inuincibiliter; & ſi vincibiliter fallitur, peccat contra præceptum, non quidem Spei, ſed ſciendi neceſſaria.

Hinc reſoluitur illa quæſtio: *An Deſperatio ſit ſemper cum Infidelitate.*

RESPONDETVR

Digitized by Google

3 Respondetvr enim negatiuè cum D. Bonauent. *dub. citato in margine*, D. Thomâ *quæſt. 20. art. 2.* quos cæteri ſequuntur, vt videre eſt in Caſpenſi *loco citato num. 4.* Valentia *diſp. 2. quæſt. 3. puncto primo.*

Probatvr à Sanctis Doctoribus. In hoc differt Fides à Spe, quod Fides reſpicit ipſum obiectum in vniuerſali, ſed Spes reſpicit in particulari, videlicet reſpectu ſperantis, & in hoc etiam, quod Fides dicit certitudinem in intellectu, Spes dicit certitudinem in affectu. Sicut igitur contingit aliquando, ignorari aliquid in particulari, & ſciri in vniuerſali, ſicut ait Philoſophus, *primo Poſter. cap. 1.* ſicut eſt de illo, qui ſcit, omnem Mulam eſſe ſterilem; & tamen exiſtimat, hanc habere in vtero; ſic poteſt aliquis habens certitudinem circa fidem, carere Spe, & ſicut poteſt aliquis non habens certitudine de aliquo in affectu, habere illam in intellectu; ſic poteſt aliquis, non habens Spem, habere fidem.

4 Contra hanc rationem arguit Valentia, quia, qui habet iudicium negatiuum de aliqua propoſitione particulari, non concedit, eſſe vniuerſaliter verum. Quare, qui deſperans iudicat, ſe non poſſe ſperare veniam, hoc ipſo negat, poſſibilem eſſe omnibus peccatoribus veniam.

Sed Caſpenſis *num. 5.* obſeruat cum S. Bonauent. poſſe haberi iudicium ſpeculatiuum de Deo, parato ad miſerendum omnibus; quod ſi etiam ſpeculatiuè quis dicat, non eſſe talem miſericordiam Dei, vt excedat noſtra peccata, is eſt hæreticus; ſi verò paſſione oppreſſum iudicium ſuccumbat ex puſillitate, talis deſperatio eſt ſine infidelitate.

5 Itaqve is non eximit ſe à propoſitione vniuerſali miſericordiæ Dei, vt putat Valentia, ſed aliquid noui excogitat in ſe aberrans, propter quod vniuerſalis propoſitio non ſit vera, putà, quòd non ſit Deus daturus auxilium congruum, vel gratiam efficacem, eò quòd talis ſit ex illis probabiliter, qui derelinquuntur à Deo, vt aliqui Theologi aſſerunt, dicentes, negari quibuſdam auxilia ſufficientia; hæc enim opinio non eſt anathemate icta: Neque ſequitur id, quod ait Valentia; ſi vera eſſet illa opinio, poſſe aliquem deſperare ſine peccato; nam adhuc ille, cùm neſciat, ſe eſſe de numero eorum, tenetur ſperare: Concludit S. Doctor, illam exiſtimationem oriri potiùs ex ſubuerſione confidentiæ, quàm ex ſubuerſione notitiæ. Sic enim homo, licèt ſciat aliquid, tamen affectione dominante rapitur ad oppoſitum; vel dici inaduertentiam potiùs, vt ait D. Auguſtinus *de pœnit. cap. 5.* apud D. Bonauent. *in Pharetra, Lib. 3, cap. 14.* quia clauſis oculis præcipitatur, vt ait D. Gregorius 16. *moral. cap. 8.* vt notat D. Bonauent. *loco citato Pharetra.*

Ratio ſecunda D. Bonauent. eſt, quâ vtitur etiam D. Thom. & Caſpenſis *num. 4.* Remoto poſteriori, non remouetur prior. Sed Spes eſt poſterior fide: Ergo remota Spe, poteſt adhuc manere fides, & conſequenter non quicumque deſperat, eſt infidelis. Minor probatur à S. Doctore; nam Fides eſt in intellectu, Spes in affectu, qui eſt poſterior.

6 Hinc etiam infertur, in quo conſiſtat ratio peccati deſperationis, quod ſanè eſt grauiſſimum, quippe oppoſitum virtuti Theologicæ, vt arguit S. Doctor *in 3. diſt. 26. art. 2. quæſt. 2. ad 1.* Vnde Hierem. 18. *Qui dixerunt: deſperauimus: poſt cogitationes enim noſtras ibimus, &c. Ideò dicit Dominus: Interrogate gentes: Quis audiuit talia horribilia? Numquid deficiet de petra agri nix Libani? aut euelli poſſunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes?* Aurea ſanè verba, & intimos artus penetrantia. Hinc S. Doctor ibi hoc peccatum vocat abyſſum culpæ, quia deſperans ſe agit per præceps in profundum. Ideò Epheſ. 4. *Deſperantes, ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, &c.*

Conſiſtit igitur hoc peccatum in quadam voluntatis fuga, & præcipitio, quo deſiſtit à beatitudine, vel quouis alio obiecto Spei, vt à ſe conſequendo; in hoc enim conſiſtit contrarietas cum Spe; nam ſicut ſpes eſt erectio animi ad proſequendum bonum arduum, ità demiſſio animi, deſiſtens à proſecutione talis boni, eſt actus oppoſitus. 7

Hinc tamen dubitatur, an obiectum formale Deſperationis ſit malum, vt malum; cùm enim ſit fuga voluntatis, videtur eius obiectum eſſe malum.

Respondetvr, Deſperationem eſſe fugam à beatitudine, non vt mala, ſed vt impoſſibili; Ideò definitur: *Deſperatio eſt voluntas grauedine opprimens, de adiutorio, & remuneratione diffidens*, vt notat S. Bonauent. *opuſc. declaratio terminorum Theologiæ;* & *in ſpeculo animæ, cap. 3.* circa finem ait, eſſe peſſimum, quia peccatorum immunitatem conſiderans, & de Dei miſericordia diffidens, laxat frænum peccatis: Et hoc quidem grauiſſimum eſt peccatum, 8
quod dicitur in Spiritum ſanctum, de quo Dominus Matth. 12. *Non remittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Non quod non poſſit dimitti, ſed quia vix dimitti poteſt; vel quia non eſt ibi ratio vlla excuſationis, qua locum præſtet Diuinæ miſericordiæ. Hoc autem peccatum communiter ex Acedia oriri dicitur, quia, vt dictum eſt, acedioſus complacentiam aliquam in bono non inuenit, & ideo à bono opere ſe ſubtrahit; Spes autem ex merito operis prouenit: Hæc S. Doctor.

Igitur Deſperatio ſtat in fuga beatitudinis, & nolitione mediorum. Ita etiam Ægidius *diſt. 20. dub. 10.* D. Thom. *prima ſecundæ, quæſt. 25. art. 3.* Caſpenſis *num. 7. loco citato.* Valentia *diſp. 2. quæſt. 3. puncto 1.* allegans D. Gregorium *Lib. 3. moral. cap. 31.* & D. Thom. *hic, art. 4.* 9

Docet verò S. Gregorius 22. *moral. cap. 5.* oriri etiam ex ſuperbia, vt notat D. Bonauent. *loco citato Pharetræ.*

Perbelle S. Chryſoſtomus *homil. 10.* de pœnit. *Vtrumque periculoſum eſt, & confidentia peruerſa, & deſperatio. Nam confidentia nimia ſtantem peruertit; & deſperatio, poſt lapſum, non permittit exurgere*, vt etiam ſuprà, ad Diſputationem notaui. 10

D. Isidorvs in Synonymis cap. 1. *Non deſperes de ſalute, ſi ad meliora conuerteris: qui enim veniam de peccato deſperat, plus ſe deſperatione, quàm commiſſo ſcelere damnat. Deſperatio namque auget peccatum, & peior eſt omni peccato.* 11

Vvlt autem dicere, peiorem, ideſt, pernicioſiorem; nam procul dubio peius eſt odium Dei, quod eſt contra Charitatem, Reginam virtutum, vt docet etiam D. Thom. *art. 3.* & Valentia *loco citato*, qui dicunt peiorem eſſe Infidelitatem, quia eſt contra Deum in ſe, vt eſt veritas; at Deſperatio eſt contra
Deum, vt participatur à nobis, nempe per bonitatis diffuſionem. Eſt autem peius malum pugnare contra Deum, vt eſt verax, per infidelitatem; vel vt eſt bonus in ſe, per odium, quàm deſperare, ſe participaturum de bonitate, vt arguit S. Thom. *art. 3.* & cum eo Fulienſis *lib. 3. de fide, & Spe, c. 6.* poſt D. Bonau. *loco cit.* vbi admonet, deſperantem ſæpe credere, Deum in dictis veracem; & in promiſſis fidelem vniuerſaliter; ſed malè particulari ſibi applicare illam diuinarum promiſſionum fidelitatem, nam ſicut error, & dubitatio contra fidem Facit, vt Intelle- 12

Digitized by Google

ctus dubitet, vel diſcredat, ità deſperatio infirmat affectum, & facit, vt diffidat, ſtante fide rantùm in intellectu, nullaque inde prouenientе applicatione in voluntatem.

DISPVTATIO VII.

De Præſumptione.

PRÆSVMPTIO variis modis ſumitur: & quidem apud Iuriſtas, interpretando, vel conſenſum abſentis, vel iudicando iuxta præſumptas cauſas, non illicitum quid ſonat: in Diſciplina verò morum, alia eſt interior, qua ſenſum proprium perperam qui præfert alieno; alia exterior, cuius indicia ſunt (inquit Seraphicus Doctor *part.1.in ſpeculo diſciplinæ, cap.5.*) ſublimiores oculi, elatum caput, & facies vultuoſa. Hìc autem quomodo ſumatur, infrà indicabo.

QVÆSTIO VNICA.

Quid ſit PRÆSVMPTIO, *& quale peccatum.*

{ D.Thom. quæſt.21.

1 HIc ſumitur Præſumptio pro actu oppoſito Spei per exceſſum.

EST autem Spes obtinendi à Deo gratiam, & gloriam, & reliqua dona ſupernaturalia inordinatè, ideſt, aliter, quàm Deus ea obtinenda ſtatuit. Ideò contra Dei gloriam pugnat, vt aduertit S. Doctor, *ſermone primo Hexaëmeronis.*

2 HINC habes, eſſe peccatum ex genere mortale: nam grauiter contra Dei iudicium, & voluntatem pugnat. Ità D.Bonauent. *loco citando*, D.Thom.2.2. *quæſt.21.art.1.* Suarez *diſp.2.ſect.3.* Sanchez *Tom.1. Decal.Lib.2. cap.34.* Valentia *diſp.2.quæſt.3.puncto 2.* Bannes *quæſt.21. art.2. diſp.2.* Fagundez *in primum præceptum Decal.cap.31.num.20.*

3 VIDETVR autem grauior Deſperatio, quàm Præſumptio: nam illa eſt contra Dei miſericordiam, quæ eſt illi maximè naturalis, & in effectibus propria; Præſumptio verò eſt contra Iuſtitiam, vt notat D. Bonau. *in 3.diſt.26. dub.2.* in fine, & D.Thom. *quæſt.1. art.2.* Suarez *diſp.2.ſect.3.* Fagundez *Lib.1.cap.31.n.26.*

4 OPPONITVR autem Præſumptio non modò Spei, ſed etiam Timori, vt docet S.Thom. *art.3.* Valentia *diſp.2. quæſt.3. puncto 2.* & D.Bonauent. *diſt.34.*

OBSERVAT autem S.Doctor *diſt.26. art.1. quæſt.3. ad 2.* Spem eſſe mediam inter præſumptionem, & deſperationem, non ad modum participantis de extremis, ſed excludentis extrema.

5 IGITVR Præſumptio poteſt multipliciter eſſe: Primò, volendo beatitudinem propriis viribus cum Pelagio. Secundò, ſine pœnitentia, & operibus, cum Luthero, &c. Tertiò, volendo in fine vitæ, poſt laxam vitam, ſubleuari à Deo. Ita Suarez *diſp.2. ſectione 4.* Sanchez *Tom.1. Decal. Lib.2. cap.33.* Medina *Lib.1. ſummæ, cap.14. §.2. folio 79.* Bannes *loco citato*, Azorius *Tom.1. Lib.9.cap.2. quæſito 7.* Fagundez *numero 2.*

POTEST autem eſſe & cum hæreſi, & ſine hæreſi. Erit cum hæreſi, ſi adſit iudicium, poſſe haberi ſalutem propriis viribus, vel ſine meritis. Ita Valentia *quæſt.3.puncto 2.* Sanchez *num.8.* Fagundez 2.2. Baſſæus V. *Spes.* 6

ADVERTE verò, Præſumptionem poſſe eſſe contra humilitatem, vt docet D.Bonau. *p.p. Centil. ſect.17.* & eſt ſpecies ſuperbiæ. Poteſt eſſe contra fortitudinem, & coincidere cum temeritate, &c. Verùm de his præſumptionis ſpeciebus, non eſt hic agendi locus.

DISPVTATIO VIII.

De Charitate.

DE CHARITATE, Seraphicus Bonauentura præclara quidem, & digna, quod ſolaribus radiis exarata, omnium in oculis rutilent, in Opuſculis paſſim, aliiſque in libris, Diuinæ ſuæ indolis monumenta reliquit; præcipuè verò *in Diæta ſalutis, tit.5.c.2.* variis eam comparationibus illuſtrat, quibus Symbolicè epilogat, quicquid alibi de ea fuſiùs dixerit, totum autem reducit ad Typum eius figuralem, actum virtualem, & fructum finalem.

VERVM hæc cùm magis inflammando affectui, quàm Scholaſticæ inſeruiant eruditioni, eò lectorem remitto, vbi Charitatem, tanquam aurum probatum, maximè pretioſam; tanquam ferrum ignitum, vbique Ductilem; tanquam vinum conditum, ſemper dulcem admirabitur. Eam etiam vt nobilem auem, ſurſum ſemper volantem nec terram, niſi neceſſitate victus, tangentem; vt nauim onuſtam, ſolo Spiritus ſancti flatu in huius mundi Pelago nauigantem; vt denique mortem, Carnis improbum ſenſum, ſeu Carnalitatem ſuſpiciet perimentem; hîc verò pro munere ſcholæ de Charitate diſſeremus, pro vt eam Seraphicus *variis diſtinctionibus*, in libros Sententiarum, tradiderit.

QVÆSTIO I.

Quid ſit CHARITAS.

{ D.Bonauent. diſt.27. dub.1. litteræ. D.Thom. quæſt.23.

SVPPONO primò, Charitatem hîc accipi pro amore ſupernaturali. Poteſt enim ſupponi pro amore naturali, qui diuiditur in Amicitiam, & Concupiſcentiã. Secundò pro amore ſupernaturali, qui eodem modo diuiditur. Omitto diuiſionis tertium membrum amoris turpis, qui ſanè impropriè dicitur Charitas, Iudit.9. *Percuties eum labiis charitatis meæ*, ideſt labiis ſimulantibus 1

lantibus amorem blandum. Vide D.Bonauent. *Lib.5. Compend. Theol. cap.*24. Dicitur verò Charitas à charis, quod ſignificat gratiam in Græco, vt notat D. Bonauent. *diſt.*27. *quæſt.*3.

2 Est autem Charitas, Dilectio, & amor Dei, idem, vt notat D.Bonauent. *de profectu Religioſi, Libro* 2. *cap.*23. Itaque Charitas eſt amor.

Ideo enim Chriſtus primò quæſiuit à Petro: *Diligis me plus his?* & poſtea: *Amas me?* Propterea S.Dionyſius, & S.Auguſtinus, infrà citandi apud D. Bonauent. *in primo, diſt.*10. *dub.*1. reprehendunt dicentes, Amorem ſignificare affectum libidinoſum: Dilectionem verò ordinatum: Attamen aliquam diſtinctionem inuenit in his tribus S.Doctor, vt Amor ſignificet affectûs adhæſionem ad amatum; quare S.Dionyſius *cap.*4. *de diuin. nom.* ait: *Amorem vnitiuum dicimus.* Dilectio verò præterea dicit electionem,
3 dicitur enim delectio è pluribus, vt habetur Can.5. *Dilectus meus, electus è millibus.* Charitas verò addit præappretiationem; charum enim dicitur, quod magni tereà æſtimatur. Sic Apoſtolus 2.*Timot.*1. vocat fideles chariſſimos. Idem docet S.Doctor, *in primo, expoſitione Prologi, dub.* 4. quod ſpectat ad Ethymologiam Charitatis; quo ad amorem verò, & charitatem ſimul *diſt.*10. *primi ſent. dub.*4. Alias diſtinctiones afferam infrà.

Svppono ſecundò cum D. Bonauent. *in primo, diſt.*17. *part.*1. *quæſt.*1. & 2. vt oſtendam etiam *quæſtione* 4. vt oſtendi *prima ſecundæ, tract.*5. *diſp.*3. *q.*2. Charitatem eſſe habitum creatum, Teſte autem Apoſt. *Rom.*5. ea diuerſa eſt à Spiritu ſancto: *Chari-*
4 *tas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis*, vbi ſermo eſt de charitate, quâ Deum diligimus, vt docet D.Auguſtinus *Lib. de Spiritu, & littera, cap.*32. & prima Corinth.13. *Manent fides, Spes, Charitas, tria hæc: maior autem horum eſt Charitas.* Quare Concilium Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.*7. definit, in iuſtificatione infundi fidem, Spem, & Charitatem inhærentem. Hanc multis modis definiunt, vt refert S.Doctor *in* 3. *diſt.*27. *dub.*1.

5 Definitvr à D. Auguſtino Lib. 1. de moribus Eccleſiæ, cap.11. *Charitas eſt animi affectio iuſtiſſima, coniungens nos cum Deo*, & in ſoliloq. *Charitas eſt virtus, quâ Deum videre, eoque perfrui deſideramus*, & Lib. de Spiritu, & anima, cap.16. *Charitas eſt vita copulans amantem cum amato*, & ab Apoſtolo, prima Timot. 1. *finis præcepti eſt charitas de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta.*

Vt autem has definitiones explanet, aliquid contra ſingulas opponit.

6 Contra primam. Idem eſt dilectio, & charitas; cùm ergo Magiſter definit charitatem per dilectionem, definit idem per ſe ipſum. Deinde amori naturali in ſtatu innocentiæ conueniebat hæc definitio: Ergo non eſt propria charitatis.

Contra ſecundam, quia affectio animi eſt ab animo: Charitas autem eſt à Deo. Deinde hæc definitio poteſt conuenire Spei: Ergo non eſt propria Charitatis.

Contra tertiam. Viſio reſpondet fidei, & fruitio eſt ad omnem virtutem: Ergo malè definitur charitas per *videre*, & *frui*. Deinde deſiderium eſt in abſens, & quid imperfectum; ſed Charitas eſt perfectiſſima: Ergo malè definitur per Deſiderium.

7 Contra quartam eſt, quia vnire amantem cum amato, competit omni amori, vt docet D.Dionyſius, *cap.*4. *de diuin. nomib. part.*4. Ergo non eſt proprium charitatis. Deinde vita eſt perfectio abſoluta: copulatio amantis cum amato, eſt qualitas reſpectiua: Ergo malè definitur: *Charitas eſt vita copulans.*

Contra vltimam obiicit. Charitas eſt radix virtutum, & principium merendi: Ergo non eſt finis. Deinde puritas cordis eſt à fide, vt dicitur Actorum 15. *fide purificans corda*: Ergo non eſt à charitate.

Respondet S. Doctor. Charitatem ſecundùm multiplicem comparationem multipliciter definiri.

Comparatvr enim Charitas ad obiectum, & 8
hoc modo definitur à Magiſtro. Quamuis autem ſint idem amor, & dilectio realiter, tamen ratione differunt formali. Dilectio enim latiùs patet, quàm Charitas. Vnde ſolet dici: Amor eſt naturæ; dilectio voluntatis deliberatiuæ; & Charitas gratiæ. Præterea Charitas nominat habitum: Dilectio nominat actum; & ità definitur Charitas per dilectionem, tanquam minus commune, per magis commune, & habitus per ſuum actum, neque conueniebat in ſtatu innocentiæ quo ad motiuum, ſed quoad rationem formalem.

Secvndo poteſt Charitas comparari ad actum 9
proprium, & ſic definitur à D.Auguſtino *de moribus Eccleſiæ*; & *Lib. de ſpiritu, & anima*, & cum dicitur: *Eſt animi affectio*, ibi eſt prædicatio cauſalis, neque conuenit Spei, cuius proprium eſt erigere, non vnire: Fidei enim eſt dirigere; Spei erigere; & Charitatis vnire: copulare etiam modo Antonomaſtico conuenit charitati, vt dicit in actu ſecundo relationem.

Tertio poteſt comparari ad finem vltimum, & ſic definitur à D.Auguſtino *in ſoliloquiis*: nam deſiderium videndi Deum eſt à charitate. Definitur autem charitas viæ, quæ eſt imperfecta: Vel dic, poni deſiderium, excluſo faſtidio, quod eſt etiam rei præſentis, vt de Angelis ait: D. Petrus, epiſt. 1. *In quem deſiderant Angeli proſpicere.*

Qvarto poteſt comparari ad habitum, qui eſt 10
charitatis principium. Sic definitur ab Apoſtolo. Neque repugnat, eam eſſe formam, & finem, ac efficientem; hæ enim cauſæ coincidere poſſunt. Sic enim forma eſt finis generationis, & efficiens operationum compoſiti.

Easdem definitiones charitatis affert S. Doctor *Lib.*5. *compend. cap.*23. vbi latius exprimit deſcriptionem Apoſtoli. Dicitur enim *finis*, ideſt, complementum legis, & finis ad quem omnia ordinantur præcepta, vt augeatur ipſa charitas. Dicitur: *de corde pu-* 11
ro, ideſt intellectu, ſeu intellectione, vt ait Gloſſa; ab intellectione enim cauſatur actus charitatis: quantò enim homo Deum puriùs, & perfectiùs intelligit, tantò aptior eſt ad diligendum. Dicitur: *de conſcientia bona*, ideſt conſcientia pura, quam qui habet, ſecurè ſperat, *& fide non ficta*, ideſt non fragili, nec ſimulata, ſed inter aduerſa forti.

Affert ibi amplam diſcriptionem Charitatis è 12
D.Proſpero *Lib.*3. *de vita contemplatiua*, cap.13. *Charitas eſt recta voluntas ab omnibus terrenis, & præſentibus, ac futuris prorſus auerſa, iuncta Deo inſeparabiliter, & vnita, igne quodam Spiritus Sancti, à quo eſt, & ad quem refertur, incenſa, inquinamenti omnino extranea, corrumpi neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, ſuper omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelſa, affectionum omnium potentiſſima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma bonarum actionum, ſalus morum, finis cæleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma iuſtorum, ſanctarum mentium armatura, cauſa meritorum bonorum, præmium perfectorum: ſine qua nullus Deo placuit, cum qua aliquis Deo diſplicere non potuit, fructuoſa in pænitentibus, læta in proficientibus, glorioſa in perſeuerantibus, victorioſa in Martyribus, operoſa in omnibus omninò fidelibus, ex qua, quidquid eſt boni operis, viuit.*

Digitized by Google

13 Hæc definitio complectitur perfectiones charitatis pro omni ſtatu, non autem pro ſola via. Eam rurſus definit opuſc. Declaratio terminorum Theologiæ: *Charitas eſt virtus, qua diligitur Deus propter ſe; & proximus propter Deum*: Amorem verò ait eſſe naturalem affectionem, communem rationalibus, & irrationalibus: Dilectionem eſſe affectionem rationalium. Eandem definitionem charitatis habet *opuſc. de tribus ternariis pecc. cap.* 4.

Exacte verò *de ſeptem Itineribus æternitatis, itinere* 4. definitionem tradit Charitatis.

14 Prælibat autem primò, in diuinis pro eodem poſſe ſumi Amorem, Dilectionem, & Charitatem, vt habent SS.Dion. *cap.*4. *de diuin. nominibus*, & D. Auguſtinus *Lib.*8. *de Trinitate, cap.*10.

Vt autem magis Diuinum amorem ſegreget, obſeruat, dari multos amores. Primus eſt naturalis, qui eſt inclinatio ad bonum, non ſupponens cognitionem; ſic omnes res amant ſui conſeruationem. Ideò Iob 37. *Frumentum deſiderat nubes*, ideſt, naturalem habet inclinationem ad hoc bonum. Secundus eſt amor animalis, ſupponens cognitionem ſenſibilem, & hic eſt in ſolis animalibus. Tertius eſt amor intellectualis, ſupponens cognitionem intellectiuam; & hic eſt duplex, alius ſupponens cognitionem intellectiuam tantùm naturalem, ſeu lumen; & eſt à voluntate non deliberata: quidam ſupponit cognitionem deliberatam reſpectu boni relati ad aliud, vt finem; & hic eſt amor electiuus: ille verò dicitur adhuc naturalis. Quod ſi ille amor ſit ad bonum ſupernaturale, erit à charitate ſupernaturali, ſicuti fundatur cognitione ſuperna fidei. Hic etiam in Angelo eſt Angelicus.

15 Igitvr Amor eſt virtus,vnitiua amantis cum amato proportionaliter, modis dictis.

Vt autem magis aliorum affectuum amoris ſcoriam ab auro charitatis ſeparet, in homine iterum diſtinguit quinque amores.

Primvs eſt affectus naturalis, qualis eſt cuiuſlibet ad corpus ſuum: *Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit*, Epheſ.5. Item matris ad filium, de quo Iſa.49. *Numquid obliuiſci poteſt mulieri infantem vteri ſui?* Hunc ſanè affectum, ſicut non nocere impoſſibile eſt, niſi ratione frænetur; ità non ſequi, ſummæ virtutis eſt.

16 Semper iſte affectus delicata libenter amplectitur; aſpera verò refugit. De hoc immoderato loquitur Chriſtus, Ioan. 12. *Qui amat animam ſuam, perdet eam.* Proinde S. Auguſtinus tract. 51. *Si malè amas, tunc odiſti, ſi benè oderis, tunc amaſti.* Hinc capies dictum Ciceronis de amicitia: *Charitatem, quæ eſt inter parentes, & liberos, dirimi, niſi deteſtabili ſcelere, non poſſe.* Loquitur enim quo ad naturalem moderatam inclinationem.

17 Secvndvs eſt affectus carnalis, qui duplex eſt. Alius, quædam propenſio ad aliquam habitudinem alicuius, puta eloquij ſuauitatem, vultus elegantiam, ſic *Exodi* 2. filia Pharaonis Moyſen, infantem vultus elegantis amauit, & in filium adoprauit. Alter verò ad noxia pellicit;talis fuit Dauidis 2.*Reg.*11.& Salomonis 3. *Reg.* 11. Hunc affectum vocat S. Dionyſius de Ang. Hier. cap. 2. *Longinquum Idolum veri amoris*, eſtque plenus anxietate; at Charitas iucunda eſt.

18 Tertivs affectus eſt officioſus, ſeu officialis, vt ait Richardus *de Trinitate, Lib.*3. *cap.*3. qui ad obſequia, & officia animos inclinat, qui grati animi eſt ſignum: Ergo admittendus, tametſi periculoſus ſit. Ab hoc affectu diſtat charitas, quæ *non quærit, quæ ſua ſunt*, prima Corinth.13.

Qvartvs eſt Rationalis, de quo D.Gregorius *Lib.* 10. *moral. cap.*4. qui ex conſideratione alienæ virtutis oritur. Hic eſt affectus, qui ex præclarè maiorum geſtis animum ad eximia animat exantlanda. Differt à charitate, quæ ab interiori Spiritus Sancti afflatu oritur.

Qvintvs eſt affectus ſpiritualis, & hic eſt tri- 19
plex: Alius immiſſus à Spiritu maligno; alius à Spiritu humano; alius à Sancto Spiritu. A Spiritu maligno afflatus Amnon exarſit in Thamar, 2. *Reg.* 13. & Iudas in aurum contra Chriſtum *Ioan.*13. A Spiritu humano oriuntur Spiritus ſimiles charitati; ſic multi animam pro patria, & ciuibus poſuêre, vt referunt D.Auguſtinus *Lib.*5. *de ciuit.cap.*18. & Cicero *Lib.*1. *de offic.* vbi refert, duo fuiſſe Platonis præcepta, data volentibus Reipublicæ prodeſſe. Primum, vt vtilitatem ciuium ſic tueantur, vt quæcumque agant, ad eam referant, obliti ſuorum commodorum. Secundum, vt totum corpus Reipublicæ curent principaliter, ne dum aliquam partem tuentur, reliquas deſerant. A Spiritu autem Diuino affectus charitatis infunditur.

Differt verò hic ab aliis. Primò origine, quia 20
à Deo ſolo infunditur, vt dicitur *Rom.*5. Naturalis verò cum naturâ enaſcitur, & altera acquiritur. Secundò differt formaliter, quia eſt vita animæ; non ſic ille. Tertiò, quia eſt forma aliarum virtutum, non ſic ille. Quartò in fine, quia hæc eſt ad finem ſupernum, educens è culpa, & in gratiam conducens; non ſic alij. Has differentias innuunt S. Bernardus *ſerm.*50. *in Cant.* & D.Bonauent. *loco citato.*

Ex hac doctrina elicit S.Bonauent. quid ſit Chari- 21
tas: *Charitas eſt virtus creata ſupernaturalis, qua homines Deum diligunt, quatenus Bonum quoddam ſpectans ad ordinem ſupernaturalem propter ſe*, atque adeò eius obiectum eſt bonitas Dei immediatè, ideò eſt virtus Theologica. Ità communiter Theologi apud D.Thom. *quæſt.*23. Valentiam *diſp.*3.*quæſt.*3.*puncto* 1. Palaum *tract.*6. *diſp.*1.*p.*1. Caſpenſem *tract.*17.*diſp.*1. *ſect.*2. Morandum *tract. vnico, quæſt.*21.

Nomen charitatis in Hæbreo eſt אהבת: *Haabat.* Non *Nabaa*, vt legit Valentia *diſp.*3.*quæſt.*1.*puncto* 1. ſignificat gratuitum amorem, Hierem.31. *In charitate perpetua dilexi te.*

Igitur charitas definitur, *Virtus*, quæ ſanè eſt in 22
genere habitus boni: eam verò probabo eſſe habitum, & bonum, eſſeque virtutem ſpecialem Theologicam. Dicitur ſupernaturalis *Haabat.* Deinde dicitur charitate amari Deus propter ſe, vt eſt bonus, non mihi, ſed in ſe. Quamuis autem S. Auguſtinus *in primo ſolil. cap.* 6. dicat, charitatem eſſe deſiderium videndi Deum, non obſtat; nam & hoc deſiderium refert beatitudinem in Deum ipſum, vt dicam cum D.Bonauent. *quæſt.*17. & aduertit Caſpenſis *diſp.*1.*ſect.*1.*num.*5. Porrò quæſtionibus explicabitur Definitio.

QVÆSTIO II.

Quodnam ſit Charitatis *obiectum.*

D.Bonau.diſt.28.quæſt.6.
D.Thom.quæſt.25. per multos articulos.

Svppono ex dictis *Tract. de fide*, duplex eſſe ob- 23
iectum Virtutum: Materiale, & eſt res quæ reſpicitur; & Formale, quod eſt ratio ſub qua reſpicitur. De vtroque quæro.

Commvnis

Commvnis ſententia eſt, obiectum materiale charitatis eſſe Deum, & proximum, & quidquid propter Deum diligi poteſt, vt finis eſt ſupernaturalis; ità verò, vt Deus ſit obiectum principale attributionis, propter quod reliqua amentur: ſic enim, & in Spe, & in fide inuentum eſt. Neque tamen nos confundimus obiectum materiale cum formali, vt putat Arriaga *diſp.*31. *ſect.*2. nam obiectum formale eſt ratio, ſub qua amatur Deus, nempe, vt in ſe bonus, vt dicam; & etiam vt bonus nobis: Obiectum enim formale eſt, quod eſt motiuum, & ſpecificatiuum ipſius actus, ſine determinatiuum potentiæ, & habitus ad agendum circa materiale ſubiectum, vt obſeruat Maſtrius *diſp.*6. *quæſt.*10. *num.*516.

24 Assero primò, obiectum materiale attributionis Charitatis eſſe Deum.

Probatvr primò à S.Doct. *diſt.*27. *in dubiis litt.* & *diſt.*28. *quæſt.*6. Primò ex definitionibus charitatis ſuprà *quæſt.*1. allatis.

Deinde ex *Deuter.*6. Matth.20. Lucæ 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* Quod latè proſequitur S.Doct. *ad* 10. *Lucæ*.

Probatvr ſecundò à S.Doct. 3. *diſt.*26. *art.*2. *quæſt.*4. Quia virtutes Deum immediatè reſpicientes diſtinctè reſpiciunt Deum, vt obiectum immediatè: Talis eſt Charitas: Ergo.

Probatvr tertiò à S. Doct. *eadem diſt. quæſt.*5. Virtus illa Theologica, quæ eſt reformatiua voluntatis; & in voluntate ſtat concupiſcibili, fertur in ſummum Bonum Deum: Charitas eſt talis Virtus: Ergo.

25 Probatvr quartò à S.Bonau. *diſt.*28. *quæſt.*6. & D.Thom. *quæſt.*25. *art.*1. Id primum eſt obiectum Charitatis, in quo primo relucet bonitas: Talis eſt Deus: ergo. Id vrget Fulienſ. *lib.*3. *cap.*9.

Assero ſecundò, alia etiam ad obiectum materiale charitatis pertinere, nempe ea, quæ ad finem ſupernaturalem poſſunt habere ſocietatem, ſcilicet proximus, in quo includimur nos ipſi, ſicut & corpora noſtra eò ſpectant, aliique homines, vt dicam *quæſt.*28.

Probatvr primò à S.Bonau. *locis adductis* è Scripturis, quæ ponunt in præceptis charitatis etiam proximum. Hæc latè proſequitur S.Doct. *in cap.*14. *& ſequentia Ioannis.*

26 Probatvr ſecundò à S.Doct. *diſt.*28. *quæſt.*1. Amans Deum vult illi bonum illius; ſed nos cum proximo poſſumus amari in ordine ad Deum, vt bonum eius: Ergo poſſumus diligere proximum per actum charitatis, quo diligimus Deum, & volumus illi bonum. Ideò Ioan.1. cap.4. *Si diligamus inuicem, charitas Dei in nobis perfecta eſt.* Conſentit D. Auguſt.10. *de Trinitate, cap.*8. Ideò Matth.25. *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Si enim Chriſtus bona ſua reputat illa, quæ hominibus conferuntur, prudentiſſimè homines operantur, quando volunt bona hominibus, vt in illis eadem bona Deo tribuantur. Confirmo, quia proximus eſt quid Dei, particeps beatitudinis: Ad perfectam autem amicitiam ſpectat non ſolùm diligere eum, quocum primariò, &

27 principaliter amicitia contrahitur, ſed etiam ratione illius ea, quæ ad ipſum ſpectant; Sic enim amicus diligit amicum, & propter eum etiam filium amici; non tamen hic amor amicitiæ ſe extendit eadem ratione ad Canem amici, vt aduertit S.Doct. qui inde etuit, non diligi charitate irrationalia, quia non communicant in bono ſupernaturali nobiſcum.

28 Pro quo aduertit Caſpenſis *diſp.*3. *ſect.*1. cum D. Bonau. *loc. cit.* & *diſt.* 9. *art.*2.*quæſt.*4. proximos duobus modis poſſe honeſtè diligi. Primò, propter ſolam Dei bonitatem, ideſt ex deſiderio diuini boni, quia bonum collatum in proximum, quodammodo eſt bonum Dei, atque hæc dilectio manifeſtè pertinet ad charitatem Theologicam; vnus eſt enim actus, quo diligimus Deum, & proximum propter Deum, vt notat S.Doct. *ad* 3. & D.Thom. *quæſt.*25. *art.*1. atque adeo ad eandem pertinet virtutem. Alio modo poteſt diligi proximus, vel propter ſimilitudinem in natura rationali, vel propter virtutes, &c. & hæc dilectio non eſt Charitas, vt docet etiam D.Thom. *quæſt.*103, *art.*3. *ad* 2. Vaſquez *lib.*1. *de ador. diſp.*6. *cap.*2. & *lib.*3. *diſp.*1. *cap.*6. Caſpenſ. *loc. cit. num.*3. Valentia *diſp.*3. *quæſt.*1. *p.*1. in fine.

Assero tertiò, formale obiectum Charitatis eſſe Deum vt bonum in ſe. Ita D. Bonau. 3. *diſt.*26. *art.*2. *quæſt.*4. *&* 5. *& diſt.*27. *&* 28. paſſim, atque *in opuſculis* frequenter, & communiter Theologi. 29

Probatvr primò à S. Doct. Dilectio, qua quis diligitur propter ſe, debet eſſe abſoluta; ſed hæc dilectio charitatis eſt huiuſmodi: Ergo.

Probatvr ſecundò, quia Charitas eſt virtus perficiens voluntatem in ordine ad Deum, ergo vt obiectum; ſed eſt obiectum vt bonum: Ergo.

At verò, quia etiam Amor naturalis Dei diligit eius bonitatem, oportet aliquid formale inuenire, per quod ab eo Charitas diſtinguatur.

Commvniter Thomiſtæ docent cum Doctore Angelico 2.2.*quæſt.*109.*art.*3.*ad* 1. Formale obiectum charitatis eſſe Deum, quatenus in ſe bonum, bonitate pertinente ad ordinem ſupernaturalem, vel bonitate, quâ Deus eſt principium bonorum ſupernaturalium. Ita Suarez *diſp.*1.*ſect.*2. Caſp. *diſp.*1.*ſect.*1. Amicus, & alij Recentiores, & videtur D.Bonau. *de ſeptem Itineribus æternitatis, Itinere* 4.*cap.*2. *& diſt.*27. *dub.*1. *litt.* circa definitionem charitatis, ex D. Aug. *ſoliloq.* 1. *cap.*6. *in hoc* 3. *ſent.* & clarius *diſt.*28. *quæſt.*1. *tota*, & *diſt.*27. *quæſt.*2. *ad* 3. 30

Mvlti tamen dicunt, rationem formalem obiecti charitatis latiùs expandi, eſſeque bonitatem Dei, quâ in ſe infinitè bonus, & perfectus eſt, ſecundùm omnem rationem entis. Vnde inferunt, eumdem habitum ſupernaturalem inclinare ad diligendum Deum; vt finem naturalem, authoremque bonorum naturalium, & ſupernaturalium. Ita Vaſquez *p.*2. *diſp.*195. *cap.*2. *&* 3. Coninch. *diſp.*21. *dub.*2. pro qua ſententia adducunt Scotum 3. *diſt.*27. *quæſt. vnica*, §. *contra primam viam.* Et §. *quantum ad iſtum articulum*, & probabile cenſet Arriaga *diſp.*31.*ſect.*2.*&* 3.& Maſtrius 3. *diſp.*6. *quæſt.*10. *num.*519. cum Baſſoli 3.*diſt.*28.*quæſt. vn. art.*1. Poncio *diſp.*32. *quæſt.*1. & aliis Scotiſtis. Videtur hæc ſententia D.Bonau. *diſt.*28. *quæſt.*1. *ad* 3. & *diſt.*26. *art.*2. *quæſt.*4. *fund.*1. 31

Assero, Deum eſſe obiectum formale Charitatis Theologicæ, quatenus eſt bonum ſupernaturale in ſe.

Probatvr, alioqui non diſtingueretur Charitas ſupernaturalis ab amore naturali; quia non haberet diſtinctum obiectum formale; hoc autem repugnat Patribus. Confirmatur; nam Deus diuerſam habet amabilitatem, prout eſt finis naturalis, & vt finis ſupernaturalis. De hoc ſatis egi *diſp.*1.*quæſt.*28. Vide ibi. Confirmatur à D.Bonau. *diſt.*26. *dubio* 1. ex definitione Charitatis, quæ eſt deſiderium beatitudinis ſupernaturalis, ſeu habendi Deum. Confirmatur à S.Doct. *in Centil.*3. *p. ſect.*40. Charitas eſt virtus vltimò rectificans voluntatem in ordine ad eius obiectum: ergo ad ſummum bonum ſub ratione ſuprema; ſed hæc eſt vltima conſecutio beatitudinis ſupernaturalis: Ergo. 32

Respondet Maſtrius *num.*519. Deum etiam, vt authorem 33

authorem creaturarum, eſſe poſſe obiectum charitatis ſupernaturalis; vnde Sancti ſæpe ex amore creaturarum in amorem Dei excitabantur, & cùm tam ardenter exurgerent in Dei amorem, incredibile eſt, eliciuiſſe ſolos actus amoris naturalis, vt aduertit Coninch. *diſp.*5. *dub.*3. Confirmatur à D. Bonau. *lib.*2. *Pharetra*, *cap.*25. circa medium ex D.Auguſt. *lib.*10. *confeſſ. cap.*6. vbi clamat: *Domine amore tuo percuſſiſti cor meum, & amaui te. Sed & cælum & terra, & omnia, quæ in eis ſunt, ecce vndique mihi dicunt, vt te amem, nec ceſſant dicere omnibus, vt ſint inexcuſabiles*, & ibi diffunditur S. Auguſtinus ex creaturis exurgens in Dei amorem, è luce, è muſicis, è cibis, ex odoribus, & Lib. de ſpiritu & anima, cap.17. *Miſer ego quantum deberem diligere Deum meum, qui me fecit, cùm non eram, redemit cùm perieram. Non eram, & de nihilo me fecit, non lapidem, non arborem, non auem, aut aliquod de animalibus; ſed voluit me eſſe hominem: dedit mihi viuere, ſentire, diſcernere, & intelligere. Perieram, & ad mortalem deſcendit, mortalitatem ſuſcepit, paſſionem ſuſtinuit, mortem vicit & ſic me reſtaurauit.*

34 Idem S.Auguſt. *epiſt.*3. ad Voluſianum apud D.Bonau. loc. cit. Pharettæ: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: & diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Hic Phyſica: quoniam omnes omnium naturarum cauſa, in Deo Creatore ſunt. Hic Ethica: quoniam vita bona, & honeſta non aliunde formatur, quam cùm ea, quæ diligenda ſunt, quemadmodum diligenda ſunt, diliguntur, hoc eſt Deus, & proximus. Hic eſt Logica: quoniam veritas, Lumenque animæ rationalis non niſi Deus eſt.* Vide alia ibi in S.Doctore.

35 Afferre potes cum Seraphico exemplum S. P. Franciſci, qui ex creaturis in Creatorem aſſurgebat: *Laudans laudare monuit, laus illi ſemper affuit, laus inquam Saluatoris: inuitat aues, beſtias, & creaturas alias ad laudem Conditoris.* Quamuis autem eas amore non charitatis, ſed pietatis diligeret, vt ait S. Doct. *diſt.*28. *quæſt.*1. tamen inde ad Dei amorem ſupernum euolabat.

36 Ita verò charitas reſpicit vtramque rationem bonitatis, vt ad ſupernaturalem egeat lumine ſuperno, vt aduertit S.Doct. *loc. cit. de* 4. *Itinere æternit. cap.*2. attamen poteſt ex obiecto naturali cognito, lumine fidei addito, conſurgere ad actum ſupernaturalem.

Enim verò *diſp.*1. *de fide*, *quæſt.*28. iam ſuſtinui, actus ſupernaturales à naturalibus diſtingui ex obiectis. Ideò ad authoritates reſpondetur, Sanctos conſurrexiſſe ex creaturis in Deum amore naturali, quo diſponebantur, vt eleuarentur in Deum, vt finem ſupernaturalem.

Obiicit Scotus, & cum eo Maſtrius *num.*519. Deus ex virtute charitatis ita amandus eſt, vt adhuc amaretur, etiamſi nunquam vellet nobis eſſe cauſa donorum ſupernaturalium: & hoc pacto Sancti, charitate ardentes, Deum diligunt. Aliàs verò Thomiſtæ conſtituentes Deum Charitatis obiectum, vt eſt author bonorum ſupernaturalium, ponunt, charitatem eſſe amorem concupiſcentiæ.

37 Hoc tamen argumentum debile eſt, vt ipſe aduertit Arriaga: Non enim dicimus, nos charitate amare Deum ſolum, vt bonum nobis; ſed vt in ſe bonum diffuſiuum bonorum ſupernaturalium, ſeu naturâ communicabilem ſecundum ſupernaturalia; & ſub hac ratione poteſt excitare amorem amicitiæ.

Instat Maſtrius *num.*520. Deus, etiamſi non eſſet communicabilis hoc modo, adhuc eſſet Charitate amabilis, quia in ſe bonus, eſt infinitè perfectus.

Respondetur, eſſe amabilem, vt bonus vſquequaque, ſed amore etiam naturali; vnde non ſequitur, quod debeat eſſe obiectum charitatis ſupernaturalis, alioqui confundentur habitus naturales, & ſupernaturales; et ſi naturalis poteſt attingere obiectum ſupernaturale, fruſtrà Concilia, & Scripturæ exigent auxilium per Chriſtum, vt latè argumentabar *diſp.*1. *quæſt.*28. 38

QVÆSTIO III.

An Charitas *ſit propriè Dei amicitia.*

D.Thom. quæſt. 23.

Ex eo, quòd Deus in ſe eſt obiectum Charitatis, videtur, charitatem eſſe amicitiam inter Deum, & homines. 39

Negarunt aliqui, amicitiam inter Deum, & homines.

Vera tamen ſententia eſt aſſertiua. Ita D.Bonau. 3. *diſt.*27. *art.*2. *quæſt.*2. & *in* 1. *diſt.*48. *quæſt. vlt. argumento* 3. quod concedit D.Thom. *quæſt.*23. *art.*1. quos alij ſequuntur communiter, vt referunt Valentia *diſp.*3. *quæſt.*1. *p.*2. Caſp. *Tract.*17. *diſp.*1. *ſect.*2. Maſtrius *diſp.*6. *quæſt.*10. *num.*535. Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*2. *dub.*1. Fulienſ. *lib.*3. *cap.*8. Baſſæus *v. Charit.* Hanc quæſtionem diſcuſſi *p.*1. *tract.*1. *diſp.*17. *quæſtione* 3.

Assero cum hac ſententia, dari amicitiam inter Deum, & homines iuſtos.

Probatur à D.Bonau. *ad* 14. *Ioan.* illis verbis: *Vos amici mei eſtis.*

Probatur ſecundò à S.Doct. *loc. cit. in* 3. & Ariſtotele 8. *Eth. cap.*10. vbi ait: *Filiorum ad parentes, & hominum ad Deum eſſe amicitiam, ſicut ad aliquid excellens.* Et lib. 10. cap.8. ait: *Sapientes, quorum Sapientia extenditur ad vitam honeſtam, eſſe Diis amiciſſimos.* 40

Est autem amicitia non æqualitatis, ſed excellentiæ ad finem vnum ſupernum, communicando in bonis; non enim æqualitas eſt eſſentialis amicitiæ; ſed ſufficit proportio Geometrica. Hanc porrò Dei amicitiam cum hominibus aſſerunt Scripturæ. Iudit.8. *Abraham Dei amicus effectus eſt.* Pſal.138. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus.* Sap.7. *Participes facti ſunt Amicitiæ Dei.* Iſa. 41. *Semen Abraham amici mei.* Lucæ 12. *Dico autem vobis amicis meis*, vbi etiam mutuum amorem beneuolentiæ, qui eſt fundamentum amicitiæ, apponit, iuxta id Ioan.16. *Ipſe Pater amat vos, quia vos me amaſtis.* 41

Deinde *Ioan.*15. ad ea verba: *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos*, ponit aliam conditionem amicitiæ, quæ eſt communicatio in bonis, ideò ait: *Quæcumque audiui à Patre, nota feci vobis.* Vnde & D.Petrus: *Diuinæ efficiamini conſortes naturæ.* Et Rom.8. *Accepiſtis ſpiritum adoptionis, in quo clamamus: Abba* (Pater.)

Quod verò ad bonum noſtrum diligamur à Domino, probatur ex forma præcepti: *Diliges Dominum Deum tuum, &c. Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.* 42

Quod quartò conſtet de hoc amore, patet Rom.8. *Spiritus teſtimonium reddit ſpiritu noſtro, &c.* eo ſcilicet modo morali, quo licet in terris id conſtare.

Sic probatæ ſunt conditiones amicitiæ, latæ ab Ariſtotele 8. *Eth. c.*3.4.5. & 9. & D.Thom. hîc. Vide Gregorium de Valentia *diſp.*3. *quæſt.*1. *puncto* 2.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO IV.

Vtrum CHARITAS *ſit Habitus creatus.*

D.Bonau. in 1.diſt 17.p.1. quæſt.2.
D.Thom.2.2.quæſt.23 art.2.

43 MAGISTER 1. *diſt*.17. viſus eſt aſſerere, charitatem, quâ Deum diligimus, eſſe ipſum Spiritum Sanctum, mouentem hominis voluntatem ad amandum ſine aliquo habitu infuſo; cum tamen perbenignè interpretatur S.Doct. non quia Spiritus Sanctus ſit forma animæ diſponens ad amandum, ſed quia immediatè abſque habitu moueat affectum. Attamen & in hoc etiam deficit.

ASSERO igitur, Charitatem eſſe habitum. Eſt communis Theologorum, & poſt Concil. Trident. certa ex fide.

44 PROBATVR à D.Bonau. Id quod habet rationem formæ infuſæ à Deo, ſeu Spiritu Sancto, eſt quid creatum, diſtinctum à ſua cauſa efficiente, nempe à Spiritu Sancto; ſed *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis* ex cap.5. ad Rom. Maior eſt euidens: Deus enim non poteſt eſſe forma, alioqui eſſet pars inexiſtens imperfecta, & omnis cauſa differt realiter à ſuo effectu. Hoc argumento, Concilium Trident. ſeſſ.6. definit, cap.7. *Charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iuſtificantur, atque ipſis inhæret.* Et can.11. definit, Homines non iuſtificari per ſolam remiſſionem peccatorum, excluſa gratia, & charitate, quæ in illorum cordibus diffundatur,& inhæreat.Rurſus Minor prin-
45 cipalis probatur ex Concilio Arauſ. can.25. *Prorſus Donum Dei eſt diligere Deum, diffundit enim charitatem in cordibus noſtris Spiritus Patris, & Fily, quem cum Patre amamus, & filio.* Idem probatur in Concil. Vien. vt refertur *in Clement. vnica, de ſumma Trinitate.* Confirmatur rurſum Minor; nam ſicuti Fides, & Spes ordinatæ ſunt ad reformandum animum, ità & multò magis Charitas, quæ eſt vita animæ: Ergo forma. Deus autem non poteſt eſſe forma, quia nequit ingredi compoſitionem cum alio ente, ſicut ad eſſe formæ eſt neceſſe.

PROBATVR à S.Doct. *fundamento* 4. ex omnibus Scripturis, quæ aſſerunt Charitatem creſcere, minui, amitti,& recuperari. Prima Ioan.2. *Qui ſeruat verbum eius, verè in hoc Charitas Dei perfecta eſt.* Philip.1. *Hoc oro, vt Charitas Dei magis, ac magis abundet.* Apoc.2. *Charitatem primam reliquiſti. Memor eſto itaque vnde excideris: & age pœnitentiam.*

46 PROBATVR vltimò. Id, quod diſtinguit iuſtum ab impio, non tantùm in actu, ſed etiam in quiete; & eos, qui nequeunt habere actus proprios, vt paruulos, debet eſſe creatum, & habitualiter inhærens: nam prima cauſa vno modo ſe habet ad omnes. Talis eſt Charitas è Conciliis allatis, definientibus, eam ideò etiam paruulis infundi. Solum Vienneuſe non definit.

PROBATVR etiam *in corpore* à S.Doct. Si Spiritus Sanctus eſſet charitas, eſſet vnibilis, & tunc vel per naturam, vel per gratiam: non per naturam, vt conſtat. Si per gratiam, rurſum per aliud, &c.

PROBATVR ibi etiam argumento, quo vtitur Valentia Id, quo voluntas, tanquam cauſa principalis, elicit actum dilectionis, debet eſſe creatum; ſed Charitas eſt ea, quâ elicit, &c. Ergo.

47 OBIICIES primò. Nullum accidens eſt melius ſubſtantia: Charitas eſt melior anima, nam eam eleuat, & perficit, & nihil eâ melius, ex D.Auguſt. *lib.*1. *de moribus Eccleſiæ*: Ergo.

RESPONDET S.Doct. Charitatem eſſe meliorem, vt medium, quo carens anima nequit ordinari ad finem ſupernaturalem: proprium eſt enim accidentium perficere accidentaliter ſubſtantiam. Intimè verò ea perficiunt, quæ ſuper naturam à Deo infunduntur, cuius ſunt præclara ſimilitudo, & participatio. Tale accidens eſt charitas, vt dicitur ſecunda Petri,1. vt notat cum D.Thoma, etiam Valentia.

OBIICIES ſecundò. Nulla bonitas creata æquiualet beatitudini; ſed charitas æquiualet Beatitudini; nam per eam meremur gloriam: Ergo.

RESPONDET S.Bonau. æquiualere diuinâ æſtima- 48
tione, quæ opus charitatis æſtimat dignum vitâ æternâ.

OBIICIES tertiò. Omne bonum creatum eſt bonum per participationem, atque adeò poteſt non eſſe bonum: ergo carens ordine.

RESPONDETVR aliam eſſe rem ordinatam; aliam eſſe ordinem; & hæc non poteſt, non eſſe bona.

OBIICIES quartò. Spiritus Sanctus ſeipſo poteſt inflammare affectum; ergo fruſtra requiritur habitus. Probatur Antecedens. Deus enim charitas eſt, *prima Ioan*.4. Ideò *prima Cor*.6. dicitur: *Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus efficitur cum eo.*

RESPONDET S Doct. ibi ſignificari Deum ipſum, 49
ſed tamen requiritur Charitas, qua informati operemur: *Dei enim adiutores ſumus* prima Cor.3. Igitur ponitur charitas inhærens non ex defectu diuinæ virtutis, ſed vt nos modo connaturali cooperemur Deo, mouenti per aliquid formaliter determinans.

OBIICIES quintò. Plus diſtat à Deo virtus naturalis, quàm voluntas; ſed Deus immediatè mouet naturam; Ergo.

RESPONDET S.Doct. naturam, quia vniformiter neceſſariò operatur determinata ad vnum, non egere habitu regulante; ſicuti voluntas, quæ mouet difformiter, quippe indifferens. Deinde anima mouetur ſolùm intra terminos naturæ; at voluntas ſupra naturam, ideò eget habitu eleuante.

OBIICIES ſextò. Vbi eſt primus motor, ſuperfluit alia virtus; ſed Deus ſemper mouet animam: Ergo.

RESPONDETVR, aliam virtutem requiri ad modum connaturalem operandi, vt formaliter perficiatur.

OBIICIES ſeptimò. Non minor virtus eſt neceſſaria 50
ad reformandum, quàm ad creandum; ſed ad creandum requiritur virtus infinita: Ergo & ad reformandum: ſed reformatio fit per charitatem: Ergo hæc eſt Virtus Dei infinita.

RESPONDET S.Doct. recreationem eſſe à Deo efficiente, ſed quia hæc eſt eleuatio ad opera ſupra naturam, requiritur aliqua forma diſponens.

OBIICIES octauò. Nulla vanitas poteſt Deo vnire; omnis creatura eſt vanitas: Ergo non poteſt vnire Deo; ſed charitas vnit Deo: Ergo non eſt creatura.

RESPONDET S. Doct. gratiam, vt creaturam, eſſe inanem; ſed vt eſt influentia Diuina non eſt vanitas.

OBIICIES nonò. Id, quod ordinat ad ordinatum 51
amorem, debet eſſe proportionatum; ſed charitas ordinat ad amandum Deum, qui eſt bonum infinitum: Ergo infinitè: Ergo debet eſſe aliquid infinitum.

RESPONDET S.Doct. Charitatem non facere diligere Deum, quantum diligibilis eſt, ſed quantum à nobis debet diligi, vt æſtimetur ſuper creaturas omnes, quæ eſſe poſſent in infinitum, & ad hoc ſufficit charitas

Digitized by Google

Charitas ſupernaturalis finita, vt cæteris bonis præferatur æſtimatione.

52 Ex dictis habes, quæ cenſura debeatur negantibus, charitatem eſſe habitum: arbitror enim cum Valentia hîc, Soto *lib. 2. de natura, & gratia, cap. 17. &* 18. Bannes *quæſt. 23. art. 2.* non eſſe quidem hæreſim negare, ex Concilio Vienn. *loc. cit.* & Innocentio *cap. Maiores de Baptiſmo*, vbi ſententia negans non damnatur; ſed oppoſita tantùm probabilior aſſeritur: Attamen dico, eſſe temerarium, & errori proximum, vt notat Valentia cum Gabriele *diſt. 23. art. 2. quæſt. 2.*

Ecclesia enim in Concilio Trident. videtur id definire æquivalenter. Et Scripturæ de charitate, vt de habitu permanente, loquuntur: *Charitas nunquam excidit*, prima Corinth. 13. *Manent fides, Spes, Charitas, tria hæc*: Apoc. 2. *Charitatem primam reliquiſti,*
53 *&c.* Quod ſi charitas non eſſet habitus, non inclinaretur adeò perfectè, & facilè, ac delectabiliter in amandum Deum, vt arguit etiam D.Thom. cum D.Bonau. *ad argumenta*; nam potentiæ non habent perfectam connexionem ad actus niſi per habitus, qui à Deo ad actus eliciendos inſtituti ſunt, dando potentiæ modum facilitatis, & ſi quidem ſunt ſupernaturales, eleuant potentiam etiam ad ſubſtantiam actus.

54 Ex his intelliges id, quod opponit Magiſter ex prima Ioan. 3. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.* Vult dicere, Deum eſſe charitatis authorem. Sic enim dicitur etiam: *Patientia noſtra*, cauſaliter, & *qui manet in charitate*, infuſa ſcilicet, &c. Ita exponitur à S.Doct. *opuſculo Reductio artium ad Theologiam*; & *de ſeptem donis, de Dono intellectus, cap. 5.* & *de 7. Itineribus æternitatis, diſt. 6.*

QVÆSTIO V.

An Charitas *ſit vna ſpecialis Virtus.*

{ D Bonau. diſt. 27. quæſt. 1.
D. Thom. quæſt. 23. art. 4.

55 FVERVNT aliqui apud D.Bonau. aſſerentes, Virtutes omnes eſſe indiuiſim vnam ſubſtantiâ, multiplicatas actibus, ità verò, vt vna aliarum actus habeat; vnde & Iuſtitia eſt prudens, & Prudentia eſt iuſta, Fides amat, Charitas credit, & magis Charitas, quæ, vt ait Apoſtolus 1. Corinth. 13. *Patiens eſt, benigna eſt*, & enumerat ibi quindecim opera virtutum. Roborare nituntur hanc opinionem D. Auguſt. effato *de moribus Eccleſiæ*, vbi ait: *Nihil eſſe virtutem, niſi ſummum amorem Dei.*

Alii dixêre, Charitatem, quippe perficientem vim concupiſcibilem, quæ per omnes alias diffunditur vires, eſſe generalem virtutem, cæteras amplectentem.

56 Vera ſententia eſt, Charitatem eſſe Virtutem ſpecialem, ab aliis diſtinctam. Ita S.Bonau. D.Thom. & cæteri Theologi.

Assero primò, Charitatem eſſe virtutem ſpecialem, ab aliis diſtinctam.

57 Probatvr à D. Bonau. primò ex Apoſtolo 1. Cor. 13. *Manent fides, Spes, Charitas, tria hæc: Maior autem horum eſt Charitas.* Cùm igitur charitatem vnam è Theologicis, & cæteris maiorem dicat; fatetur, eam eſſe diſtinctam, vt notat etiam Valentia *diſp. 3. quæſt. 1. p. 1.*

Probatvr ſecundò à S.Doct. ratione, quâ vtitur D.Thom. Valentia *loc. cit.* Caſpenſis *diſp. 1. ſect. 3.* Fulienſ. *lib. 3. cap.* 8. Illa eſt ſpecialis virtus, quæ habet ſpeciale obiectum formale. Talis eſt charitas: Ergo. Minor probatur, quia tendit in Deum, quatenus in ſe eſt ſummum bonum ſupernaturalis ordinis, quod non poteſt naturaliter haberi. Hanc autem rationem formalem nulla alia Virtus reſpicit, neque moralis, vt per ſe patet, neque Theologica; nam Fides, & Spes, quæ ſunt virtutes Theologicæ, ſub aliis rationibus Deum reſpiciunt. Fides enim reſpicit eum, vt 58
eſt prima, & ſumma Veritas: Spes autem Deum, vt bonum ſupernaturale; & obiectum beatitudinis noſtræ, non vtcumque; ſed vt eſt arduum ad conſequendum.

Probatvr tertiò à S.Doct. ex actibus. Habitus per actus diuerſi competiuntur; ſed actus charitatis ſunt omnino diuerſi ab actibus aliarum virtutum: Ergo.

Probatvr quartò à S.Doct. ex ſubiecto. Virtutes Theologicæ ordinatæ ſunt ad rectificandas potentias in ordine ad Deum; ſed charitas diuerſam potentiam rectificat, nempe concupiſcibilem; ſicut Fides rationalem, & Spes iraſcibilem: Ergo.

Probatvr quintò à S.Doct. per comparationem 59
ad ſuum oppoſitum. Quia vitium oppoſitum charitati, nempe odium Dei, diſtinguitur ab omnibus aliis: Ergo ratione habitus ſpecialis vnius Virtutis oppoſitæ; nam vnum vni opponitur.

Probatvr ſextò per comparationem ad præmium. Quando aliqui ſic ſe habent, vt quando vnus perficitur, alij euacuentur, neceſſe eſt, illos habitus eſſentialiter differre; ſed habitus Charitatis in patria perficitur, & conſummatur; habitus verò Fidei, & Spei euacuantur, vt dicitur *prima Corinth.* 13. Ergo.

Probatvr ſeptimò *in corpore* ex principio, quod 60
repræſentat. Vt imago Dei ſit in anima expreſſè, oportet, vt tres potentiæ diſtinctæ reperiantur; & vt reformatæ ſupernaturaliter habeant ſimilitudinem; oportet, vt habitibus ſupernaturalibus in Deum veſtiantur; ſed ob imaginem creationis ſunt vna eſſentia in tribus potentiis, repræſentantes vnam eſſentiam Diuinam in tribus Perſonis: Ergo vt exprimat ſimilitudinem ſupernaturalem, ad quam condita eſt Geneſ. 1. *Creauit Deus hominem ad Imaginem, & ſimilitudinem ſuam*, oportet, vt eſſentia dotetur gratiâ ſanctificante, & tres potentiæ habitibus Theologicis, Intellectus quidem Fide; Memoria Spe; & Voluntas Charitate; Vide *diſp. 6. quæſt. 10. in calce.*

Obiicies primò, prima Corinth. 13. *Charitas pa-* 61
tiens eſt, benigna, &c. Ergo eſt generalis.

Respondet S.Doct. actus aliarum virtutum elici ab eis; at imperari à charitate, quæ & proprios elicit actus amandi Deum.

Obiicies ſecundò Virtus eſt charitas, quâ omne diligendum diligitur, vt ait D.Hieronymus.

Respondet S.Doct. hanc definitionem eſſe cauſalem, quia Charitas mouet omnes virtutes ad operandum, & quod caput eſt, meritoriè; nam ſine charitate nihil proſunt ad vitam æternam, vt dicitur 1. *Cor.* 13.

Obiicies tertiò ex D. Bernardo *lib. de diligendo Deo*, & D.Auguſt. *lib. 15. de ciuit. cap. 22.* Virtus non eſt aliud, quàm ordo amoris.

Respondet S.Doct. primò, hanc eſſe definitionem cauſalem; nam Charitas eſt Cauſa imperans, atque adeo ſic efficiens actus aliarum virtutum: Eſt etiam forma; nam omnibus dat eſſe perfectum in genere meriti. Tandem eſt Finis totius legis, & præceptorum, & Fini vltimo coniungit.

Respondet

Digitized by Google

62 Respondet S.Doct. ſecundò, amorem illum, qui ponitur in definitione Virtutis, eſſe amorem cuiuſcumque virtutis, non charitatem.

Obiicies quartò. Sicut ſe habet præceptum charitatis ad alia præcepta; ità habitus charitatis ad alios habitus: ſed præceptum charitatis complectitur alia præcepta: Ergo & habitus charitatis omnes alios habitus.

Respondet S.Doct. Charitatem comprehendere non per identitatem, ſed per quandam reductionem alia præcepta, quæ ad radicem charitatis reducuntur, vt ait D.Gregor. *homil. 27. in Euang.* non quod, & aliæ virtutes non adimpleant in ſuo genere præcepta, vt Temperantia abſtinere à fornicatione; ſed quia aliæ virtutes ſine charitate non exequuntur præcepta ſecundùm executionem diuinam.

63 Obiicies quintò. Sicut ſe habet obiectum charitatis ad obiecta aliarum virtutum; ita actus charitatis ad actus aliarum virtutum; ſed obiectum charitatis eſt bonum, quod eſt obiectum commune omnibus obiectis aliarum virtutum: Ergo & habitus eſt communis.

Respondet S. Doct. Charitatem non reſpicere Bonum, vt eſt paſſio entis, ſed ſummum bonum immediatè; & hoc eſt obiectum eius materiale, quo diſtinguitur à virtutibus Cardinalibus, quæ bonum reſpiciunt creatum: Neque vtcumque bonum increatum reſpicit, ſed ſub ratione formali motiua, vt dixi *quæſt. 2.*

64 Obiicies ſextò. Id, quod eſt ſuperfluum, non admittitur à Deo, & naturâ; ſed aliæ virtutes ſunt ſuperfluæ: Ergo. Minor probatur; nam Charitas ad meritum ſufficit. Ideò ait D.Auguſt. *Tene charitatem, & fac quidquid vis.* Sufficit etiam ad beatitudinem; nam frui, eſt amore inhærere, vt ait D.Auguſt. *lib. 1. de Doctrina chriſt. cap. 4.* Ergo vel aliæ virtutes ſuperfluunt; vel Charitas ipſa eſt Generalis.

Respondet S.Doct. charitatem dici ſufficere ad meritum, & ad præmium, propter connexionem, quam habet cum aliis virtutibus, & dotibus. Qui enim habet Charitatem, habet alias virtutes; & qui dotem correſpondentem; habet etiam alias dotes. Non itaque infertur rectè, ſuperfluere alias, quia non poteſt aliquis mereri, niſi credat, & ſperet; neque eſt habilis ad credendum, & ſperandum, niſi per Spem; & fidem.

QVÆSTIO VI.

An Charitas *ſit vna ſpecie ſpecialiſſima.*

{ D.Bonau. diſt. 27. quæſt. 2.
D.Thom. quæſt. 23. art. 5.

65 Assero, eſſe vnam ſpecie vltima. Ità communiter Theologi apud Tannerum *diſp. 2. quæſt. 2. dub. 1. num. 19.*

Probatvr à D.Bonau. primò. Sicut Fides reſpicit Deum, vt ſummam veritatem; ità Charitas eum reſpicit, vt ſummam bonitatem; ſed quia prima Veritas eſt vna, Fides eſt vna, vt ait Apoſtolus Epheſ. 4. *Vna fides*: Ergo. Confirmatur prima Corinth. 13. *Manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc:* vbi eodem modo vna dicitur Fides, & Charitas. Hoc argumento vtitur Valentia *diſp. 3. quæſt. 1. p. 1.*

66 Probatvr ſecundò à S. Doct. Sicut ſe habet rationalis ad verum, iraſcibilis ad arduum; ita concupiſcibilis ad bonum; ſed rationalis in credendo verum, vna virtute perficitur; & iraſcibilis in ſperando arduo: Ergo & concupiſcibilis in amando bonum; ſed hæc virtus eſt charitas: Ergo.

Probatvr tertiò à S. Doct. Quantò aliquid eſt vnitiuum, tantò in ſe eſt vnum; ſed *Charitas eſt vinculum perfectionis* ex 3. ad Coloſſ. Ergo.

Probatvr quartò à S.Doct. In omni genere, in quo eſt ordo motuum, oportet, vt primus motor ſit vnus; ſed charitas eſt motrix omnium virtutum, cæteris omnibus imperans: Ergo eſt omnino vna ſpecie in omnibus.

Probatvr quintò à S. Doct. *in corpore.* Cuius vnum eſt vltimò obiectum, & vnus actus principalis, vnus eſt habitus; ſed obiectum charitatis eſt vnum vltimò, quia eſt ſummum bonum, & vnus actus volendi illud ſummum bonum: Ergo, licet illud ſummum bonum velit, Deo amato propter ipſum, & ſibi, & proximo, erit vna Virtus; & per hoc reſoluitur argumentum oppoſitum, nitens multiplicare charitates, quia fertur Charitas in Deum, & proximum. 67

Respondet enim S. Doct. & cum eo Valentia, vtrumque amari propter vnum ſub vna ratione formali, à qua vnificatur, & diſtinguitur habitus

Et ſi dicas, charitatem velle proximo non ſolùm bonum ſummum, ſed etiam alia bona.

Respondet S.Doct. actum principalem eſſe velle bonum ſummum; cætera verò ſecundariò; nec elicitiuè, ſed imperatiuè, præcipiendo aliis virtutibus, puta eleemoſynæ, vt ſubueniat, &c. 68

Obiicies ſecundò. Vbi ſunt duo præcepta diuerſa, ibi ſunt plures habitus habilitantes; ſed duo ſunt præcepta charitatis: Ergo.

Respondet S. Doct. Illa duo præcepta eſſe diuerſa materialiter, non formaliter; quia vnum includitur in altero. Vnde non ſequitur, habitum charitatis diuerſificari formaliter.

Obiicies tertiò. Vbi ſunt diuerſi actus, ibi ſunt diuerſi habitus; ſed diuerſi genere ſunt actus amandi Deum propter ſe, & proximum propter Deum: Ergo.

Respondet S.Doct. illam diuerſitatem venire ex comparatione diuerſa eiuſdem obiecti formalis, non ex diuerſitate obiecti, quod vnum eſt; & ideò non ſequitur, eſſe diuerſum obiectum formale. 69

Obiicies quartò. Sapientia, quæ eſt de æternis, eſt alius habitus, quàm ſcientia, quæ eſt de temporalibus: Et ſimiliter Latria, quæ eſt cultus Dei, eſt alia virtus, quam Dulia, quæ eſt cultus proximi: Ergo pari ratione, & alia eſt virtus, quâ diligitur Deus, & proximus. 70

Respondet S.Doct. negando paritatem: nam Sapientia negotiatur circa æterna ſecundùm rationes æternas: Scientia circa temporalia, diuerſo motiuo à ſapientia, nempe ſecundùm rationes temporales; ſed Charitas vnam habet rationem motiuam, nempe Diuinam bonitatem, quæ cùm ſit ſummè amabilis à voluntate quacumque, non ſolùm prout eſt in ſe, ſed prout participatur à creatura, vtraque ratione eam amat ſub vna ratione formali motiua. Eadem diuerſitas inuenitur inter Duliam, & Latriam, quæ diuerſis motiuis colunt.

Obiicies quintò. Sicuti differunt vita Contemplatiua, & Actiua inter ſe; ita debent differre actus vitæ contemplatiuæ, & actiuæ magis, quàm actus contemplatiuæ inter ſe: Similiter plus debet differre habitus rectificans contemplationem, ab habitu rectificante actionem, quàm duo habitus rectificantes ipſam contemplationem: Sed Charitas Dei & Fides, rectificantes contemplationem, ſunt diuerſi; vt dicitur 71

prima

Digitized by Google

*prima Corinth.*13. Ergo & charitas Dei, quæ pertinet ad contemplationem; differt multò magis à charitate proximi, quæ ſpectat ad actionem.

72 Respondet S. Doct. contemplatiuam, & actiuam denominare ſtatum, ſeu exercitium virtutum; diuerſitas autem ſtatus non inducit diuerſitatem habituum, quæ oritur potiùs ex diuerſitate obiectorum. Vnde eædem virtutes dirigunt homines in vtraque vita. Sic Fides ad vtramque vitam dirigit. Similiter & Charitas; vnde non eſt neceſſe, plures eſſe.

Obiicies ſextò. Amor amicitiæ, & amor concupiſcentiæ ſunt obiecta Charitatis; ſed hi duo amores ſunt diuerſi genere: Ergo.

Respondet S.Doct.Charitatem adhærere Summo bono, amore vtroque concupiſcentiæ, & amicitiæ, qui quidem eſt principalis, vt ait D.Auguſt. *de moribus Eccleſiæ, cap.*14. ad quem alter concupiſcentiæ reducitur; amatur enim aliquid amore concupiſcentiæ ei, qui eſt amatus amore amicitiæ. Igitur quia vnum eſt obiectum formale, nempe Deus vt bonus, cui vniatur, vt ait D.Dion. *cap.4. de diu. nominibus, p.*2. ex ſententia Hierothæi; Ideò vna eſt virtus in vtroque amore amicitiæ, & concupiſcentiæ.

QVÆSTIO VII.

An Charitas *ſit virtutum præſtantiſſima.*

D.Bonau in 2.diſt.17.dub.4. litt & in 3 diſt.27 q.3.
D.Thom.quæſt 23 art.6.

Assero, Charitatem eſſe Virtutum excellentiſſimam.

73 Probatvr à D.Bonau. primò *in* 3. *diſt.*23.*dub.*6. ex *prima Corinth.*13. vbi dicitur: *Maior horum eſt Charitas.* Rationem affert, quia ea ſola eſt mater, dans formam virtutis aliis virtutibus ad meritum; danſquè eis vitam, vt ait S.Ambroſius *in epiſtola ad Romanos.*

Probatvr ſecundò à D.Bonauent. *in* 3. *diſt.*36. *dub.* 3. & *in* 1. *diſt.* 17. *dub.*4. & *art. vn. diſt.*36. *quæſt.*6. quia eſt forma aliarum virtutum, vt oſtendam quæſt. ſequenti: *Eſt vinculum perfectionis.* Coloſſ.3. *Eſt finis legis* prima Timoth.1. Vnde *Matth.*22. dicitur: *Hoc eſt primum magnum mandatum.* Quamuis enim *Rom.*13. dicatur: *Qui diligit proximum, legem impleuit.* Reſpondet S.Doct. 3. *diſt.*36. *dub.*5. in eo contineri Amorem Dei, vel illum in amore Dei, ad quem ordinatur.

74 Probatvr tertiò à D.Bonau. primò *diſt.*17.*p.*1. *dub.*6. nam D. Auguſt.15. *de Trinitate, cap.*17. & *ſerm.*35. *de Tempore*, & *tract.*5. *in* 1. *epiſt. Ioan.* ait, ſolam eſſe charitatem, quæ diſtinguit inter Filios regni, & filios perditionis, illamque eſſe Margaritam pretioſam euangelicam.

Probatvr quartò à S.Bonau. hîc, ratione, qua vtitur etiam D.Thom. *art.6.* Illa eſt virtus omnium præſtantiſſima, quæ reſpicit Deum ſub præſtantiſſima ratione formali: Talis virtus eſt Charitas, quæ reſpicit Deum, vt in ſe bonum, quæ eſt ratio præſtantiſſima ſecundùm noſtrum modum intelligendi: Ergo. Idem argumentum proſequitur *diſt.*15. *p.*1. *dub.*4. & cum eo Tanner. *diſp.*2. *quæſt.*2. *dub.*1. *num.*23.

75 Probatvr quintò à S.Doct.3.*diſt.*34. *p.*1. *quæſt.*3. ex illo prima Corinth.12. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.* Gloſſa indicat rationem allatam: *Demonſtro vobis viam eundi ad Deum, id eſt Charitatem.* Idem adducit *diſt.*26. *quæſt.* 5. addens illud: *Maior horum eſt Charitas*, prima Cor.13.

Præclare Charitatis præſtantiam diſcurrit S.Doct. *in Diæta, tit.*5. *cap.*2. eamque probat illo 1. Cor.13. *Manent fides, Spes, Charitas, tria hæc: Maior autem horum eſt Charitas.* Apoc.3. *Suadeo tibi emere aurum ignitum*; eſt enim charitas inter virtutes, ſicut aurum inter metalla. Vide obſecro S.Doct. qui multis præclaris eam comparatam in Scripturis oſtendit. Vide etiam *in Pharetra, lib.*2. *cap.*25. vbi plurima è Patribus congerit eximia. Eundem lege *lib.*5. *Compendij Theologiæ à cap.*23. vſque *ad* 27. quod eſt Encomium Charitatis. Et *de ſeptem Itineribus æternitatis, Itinere quarto.*

Observa, illam vocari veſtem nuptialem, de qua 76
*Matth.*22. qua qui caruit, eiectus eſt, vt vidit D.Bonau. *in Diæta, tit.*5. *cap.*2. *poſt medium*; ſic enim exponitur à Patribus, vt aduertit etiam Valentia *diſp.*31. *quæſt.*1.*p.*3. Sic D.Gregorius *homil.*28. *in Euangelia.* Sanè Chriſtus, qui eſt ſponſus, eam habet; non habet autem fidem, quam intelligunt perperam Sectarij per veſtem illam nuptialem.

Obiicies primò. Scriptura adſcribit fidei vim iuſtificandi, vt videre eſt in Apoſtolo *ad Rom. & Galat.* & vocatur fundamentum ædificij ſpiritualis. *Hebr.*11. eſt cauſa charitatis.

Respondet S. Doct. *diſt.* 31. *quæſt.* 1. *ad* 2. & 77
*diſt.*23. *paſſim*, fidem vocari fundamentum rude ædificij, quod per Spem conſurgit, & erigitur, & in Charitate firmatur. Fidei porrò adſcribitur iuſtificatio, tanquam diſpoſitioni ad gratiam, & charitatem, quæ eſt forma, vt oſtendit *diſt.*36. *quæſt.*6.

QVÆSTIO VIII.

An Charitas *ſit Forma Virtutum.*

D.Bonau.in 3.diſt.27 q.4. & diſt.36.quæſt 6.
D.Thom. quæſt.23. art 8.

Rident Sectarij ſtultè, audientes hunc titulum, à Catholicis aſſertum.

Oportet tamen cum D. Bonau. cautè obſeruare, quo ſenſu Charitas dici queat forma Virtutum, vt dixi etiam *diſp.*1. *quæſt.*19. vbi hanc quæſtionem latiùs tractaui.

Tripliciter enim poſſunt Virtutes conſiderari. 78
Primò in ordine ad obiectum, & hoc ſenſu cum ab eo ſpecificentur, vel cognoſcantur, oportet ab eo formari, non ab alio habitu extrinſeco. Secundò comparari poſſunt in ordine ad ſubiectum, in quo ſunt. Sic, licèt ſint formæ informantes, tamen perfici, & actuari valent in ordine ad Deum, quatenus Gratiâ adueniente, & Charitate, viuidæ, & efficaces ſunt ad meritoria opera. Tertiò comparantur ad finem, ita ſunt formæ diſponentes, tamen perficiuntur, & diriguntur charitate, quæ eſt pondus dirigens. Finis enim, vt finis, eſt bonum, quod eſt obiectum charitatis; & ità quoad hanc tendentiam, reliquæ virtutes diriguntur, & complentur in ordine ad finem.

Assero igitur, in vltimis duobus ſenſibus, Charitatem eſſe formam Virtutum.

Probatvr à D.Bonau. primò, ex illo *ad Galat.*5. 79
vbi primus fructus Spiritus Sancti dicitur Charitas, tanquam vita, iuxta Id prima Ioan.3. *Qui non diligit, manet in morte.* Et cap.4. *Qui manet in charitate, in Deo manet.* Et Iacobi 2. *Sicut corpus ſine anima mortuum eſt, ità fides ſine operibus mortua eſt.* Vbi Apoſtolus loquitur de operibus Charitatis, iuxta id Galat.5. *Fides, quæ per dilectionem operatur.* Vnde D.Auguſt.

Digitized by Google

D. Auguſt. *lib. de cognitione veræ vitæ, cap.*28. ait: *Fides dilectione animatur, ſicut corpus anima viuificatur.* Et Dion. *cap.*2. *de Eccl. Hierarch.* ait: *Charitatem aptiſſimè formare habitus animæ noſtræ.* Et D. Bernardus, ſerm. 2. de reſurrect. *Fidem* (ait) *dilectione animari, & charitatem eſſe vitam fidei.*

80 Probatvr tertiò à D. Bonauent. Id, quod rectificat principium operum, actuat, & perficit etiam opera, ſed charitas rectificat affectum, qui eſt principium operum aliarum virtutum, quæ ab eo dependent: Ergo & perficit, & informat.

Probatvr quartò. In moralibus complementum, & ſpecies attenditur in ordine ad finem; ſed amor ſummi boni eſt illud, quod facit cætera in finem debitum tendere: Ergo amor ſummi boni dat omnibus habitibus gratuitis, & eorum operibus formam, & complementum; ſed ille amor eſt Charitas: Ergo. Id viget Fulienſ. *lib.*3. *cap.*8. Baſſæus v. *Charitas, num.*3.

81 Hinc manet explicitum, quâ ratione Charitas ſit forma Virtutum; non enim id præſtat intrinſecè informando, ſed efficiendo ſuos actus, & alios imperando cum debita ordinatione ad finem ſupernaturalem, ad quem vita ſtudioſa ordinata eſt; Redduntur actus aliarum virtutum in genere operationis completi, cum ad finem vitæ æternæ rectè ordinati ſint. Ita ſentit etiam D. Thom. 2.2. *quæſt.*4. *art.* 3. *ad* 2. & *quæſt.*23. *art.*8. *ad* 2.

Non autem informat intrinſecè, quia non vnitur aliis virtutibus, aut actibus earum intrinſecè, vt pars; vt aduertit Capenſis *diſp.* 1. *ſect.* 5. *num.* 35. cum D. Bonau. *in corpore*, vbi egregiè id explicat.

82 Igitvr charitas dicitur forma reliquarum virtutum, vel quia earum actibus tribuit quendam moralem dignitatem, & eſſe meritorium; vel quatenus illas ad altiſſimum finem, quem habere poſſunt, hoc eſt ad Deum, quatenus eſt bonus in ſe, eas refert. Sic explicat S. Doct. etiam *ad argumenta*, quæ ſoluuntur hac diſtinctione, Charitatem non eſſe formam intrinſecam conſtituentem Virtutes in eſſe eſſentiali; ſed ſolùm in recta operatione ad meritum, vt finem vitæ æternæ; Atque adeò non informantur intrinſecè, cùm ſuam formam omnes habeant in ordine ad obiecta, ſed ſolùm in ordine ad operationes. Ex quo fit, vt fides, & aliæ virtutes ſine charitate, ſint adhuc virtutes, vt oſtendi de fide *diſp.*1. *quæſt.*21.

83 Hic diſputant Doctores: An Charitas ſit diſtincta à gratia Dei. Hoc ſatis egi *prima ſecundæ, Tract. de Gratia, diſp.*2. *quæſt.*3. Id verò quærit S. Doct. ſub quodam Titulo *diſt.*27. *quæſt.*3. An Habitus Charitatis ſit mere gratuitus. Hîc verò anſam aperit alteri quæſtioni controuerſæ, quæ ſub alio titulo fertur, nempe.

QVÆSTIO IX.

An præter Charitatem *infuſam detur alia charitas, noſtris actibus acquiſita.*

84 Mvltæ in hac quæſtiones clauduntur.

Prima eſt: An præter charitatis ſupernaturalis actus, dentur actus charitatis naturalis. Deinde an, ſi dantur tales actus, generetur ex eis habitus charitatis naturalis.

Altera verò quæſtio: An præter habitum infuſum naturalem acquiratur ex actibus ſupernaturalibus nouus habitus charitatis.

Qvoad primam quæſtionem: an detur amor naturalis in Deum, vt authorem naturæ, diſtinctus à ſupernaturali, fuit opinionum varietas.

Negativam ſententiam tuetur Vaſquez *prima ſecundæ,* 1.2. *diſp.*195. alios adducens è ſchola D. Thomæ, præcipuè Bannem 2.2. *quæſt.*23. *art.*1. Similiter Alenſem 2.*p. quæſt.*30. *memb.*1. *art.*2. §.2. *ad* 1. Albertum 2.*p. tract.*4. *quæſt.*14. *memb.*4. *art.*2. Scotum *in* 3. *diſt.*27. *quæſt.*1. ſed perperam, vt notat Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*2. *dub.*2. *num.*37. Et ſanè ipſe Vaſquez cognouit, hanc eſſe nouitatem. 85

Vera igitur ſententia eſt, dari duplicem amorem Dei, vtique amicitiæ; alterum, vt finis naturalis; alterum vt finis eſt ſupernaturalis. Ita D. Bonau. *in* 2. *diſt.*3. *p.*2. *art.*3. *quæſt.*1. *in corpore, & ad* 3. quem retuli ad hoc. *Et prima ſecunda, tract. de Gratia, diſp.*7. *quæſt.*11. §. *Nota ſecundò.* Idem ſenſere Alenſis 2.*p. quæſt.*131. *membr.*3. & *quæſt.*91. *membr.*1. *ad* 7. Altiſiodor. *lib.*2. *ſumma, tract.*1. *cap.*4. Richard. 2. *diſt.*3. *art.*7. & *diſt.*28. *art.* 1. *quæſt.*1. Arim. *in* 2. *diſt.*39. *quæſt.*1. *art.*2. Abul. *in cap.*19. *Matth. quæſt.*177. Sotus *lib.*1. *de natura, & gratia, cap.*22. Caietanus, Conrad. Medina, aliique Thomiſtæ Recentiores *prima ſecundæ quæſt.*109. *art.*3. Cano *relect. de pœnit. p.*5. Valentia *tom.*2. *diſp.*1. *quæſt.*1. *p.*4. Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*2. *dub.*2. 86

Idem præclarè docuit S. Thomas *p.*1. *quæſt.*60. *art.*5. & *prima ſecundæ, quæſt.*109. *art.*3. *ad* 1.

Et ſanè id dari, definiunt Pius V. & Gregorius XIII. damnantes propoſitionem 34. Michaëlis Baij, qui hanc diuiſionem negabat. 87

Probatvr etiam ratione allata *prima ſecundæ, loco adducto*, quia Deus poteſt cognoſci vtraque ratione, & vt author naturæ præciſè, ſicut agnouere ipſum Philoſophi; & vt author gratiæ, & gloriæ, vt fides docet: Ergo voluntas ſub his rationibus diſtinctis poteſt eum amore proſequi, nempe amicitiæ, vt eſt duplex finis, & bonus, atque adeò amandus, vt arguit S. Doct. *ad* 3.

Respondet Vaſquez *cap.*4. ratione quidem naturali cognoſci bonitatem Dei; at verò non hic oſtendi amandum amore amicitiæ, cùm neque inter gentiles aliquod talis amoris veſtigium inueniatur; quin Ariſtoteles amicitiam inter Deum, & homines negauit.

At Ariſtoteles 8. *&* 9. *Eth.* ex hoc capite conceſſit veram amicitiam inter Deum, & homines, quatenus amatur Deus vt finis; eſto ex alio capite non omninò completam aſtruat, cùm ſit totalis communicatio in bonis; & ſanè nullum inuenies philoſophum negantem, amari Deum propter ſe, vt finem naturalem, vt notauit Tanner. *num.*42. 88

Obicies primò, non inueniri in ſcriptura, vel Patribus hunc duplicem amorem, vt videre eſt in D. Auguſt. in id Pſal. 53. *Voluntariè ſacrificabo tibi*, & epiſt. 113. ac Bernardo *lib. de diligendo Deo.*

Respondetvr, haberi duplicem amorem in exercitio; nam ex diuerſis motiuis, duplicique ex capite diligendum Deum prædicant Scripturæ, & Patres, ſiue ex beneficiis naturæ, ſiue ex donis gratiæ: Sic enim etiam duplicem obiectiuè fidem proponunt, vt notauit Tanner *num.*47.

Obicies ſecundò. Amor ille haberi poſſet ſine gratia, cùm tamen amor Dei amicitiæ repugnet peccato lethali. 89

Respondetvr, hoc non eſſe inconueniens; Neque omnis amor amicitiæ repugnat peccato, ſed ſupernaturalis.

An verò hinc producatur habitus naturalis amoris Dei; Negant Caietanus *prima ſecundæ, quæſt.*62. *art.*3. & *quæſt.*109. *art.*3. Valentia *hic p.*1. §.4.

Digitized by Google

90 Rectius tamen affirmant Aragon. 2.2. *quæſt.*25. *art.*1.*ad vlt.* Tanner. *diſp.*2.*q.*2.*dub.*2.*n.*52. vbi ait, eſſe communem ſententiam. Alioqui euaneſceret nobis fundamentum inueniendi acquiſitos habitus, & quoad hoc, bene arguit Mel-dula 3. *diſp.* 6. *quæſt.* 23. *num.*589. cum liquido experimento inueniamus, ſic habitus acquiri. Fallitur verò, vt mox probabo, volens, eos acquiri actibus.

Potest autem inquiri cum Tannero *num.*64. An habitus, & actus charitatis, conceſſi ſuprà, differant ſemper in obiecto formali.

91 Assero, poſſe quidem actus naturales, & ſupernaturales habere idem obiectum materiale, attamen ſemper formale adæquatum eſſe diſtinctum. Ita D.Bonauent. & alij ſuprà allegati, vt notat Tannerus, quibus addit Curielem p. 1. *quæſt.* 109. *art.* 3. Nam actus ſpecificantur ab obiecto, vel ab eo ſpecificati agnoſcuntur: At verò actus amicitiæ naturalis habent pro obiecto bonitatem Dei, vt eſt finis naturæ; Actus verò charitatis ſupernaturalis habent obiectum bonitatem Dei, quatenus eſt finis ſupernaturalis. Confirmatur; nam actus dicunt intrinſecum ordinem ad formale obiectum. Ea, quæ obiiciuntur, hinc facilè ruent.

92 Qvoad alteram quæſtionem: An actibus ſupernaturalibus acquiratur nouus habitus charitatis, diſtinctus ab infuſo: An verò ille per eos actus perficiatur, additis nouis gradibus: Et quidem hoc ſecundum inquiram *quæſt.*11.

Qvoad priorem partem cenſent aliqui, ex actibus Fidei, Spei, & Charitatis generari nouos habitus, qui non ſunt virtutes Theologicæ, cùm non ſint à Deo infuſi; eſſe tamen Theologicos, quia circa Deum immediatè verſantur. Ità Nominales, & Scotus *in* 3. *diſt.* 23. *&* 26. quem ſequuntur diſcipuli, Arretinus *diſp.* 27. *art.*6. Poncius *diſp.* 26. *quæſt.*2. Maſtrius *diſp.*6. *quæſt.*13. & alij Scotiſtæ.

Idem ſentiunt Auerſa *quæſt.*55. *ſect.*7. Coninch. *lib.* 1. *de virtutibus*, *diſp.*7. *dub.*3. Ouiedo 1.2. *tract.*3. *contrꝫ.*2. *p.*4.

93 Secunda ſententia negat, dari Charitatem acquiſitam. Ita D. Thom. 2. 2. *quæſt.*51. *art.*4. *ad* 3. & Thomiſtæ. Hæc videtur ſententia D.Bonau.3.*diſt.*27. *quæſt.* 3. *in corpore*, & *de ſeptem Itineribus Æternitatis*, *Itinere* 4. *cap.*3. ad finem, vbi ſemper perſiſtit, ex actibus habitus ſupernaturalis charitatis proficere quidem in perfectione eiuſdem habitus, non tamen nouum produci; ſed habitus de nouo productos eſſe ex naturalitate.

Idem ſentiunt Vaſquez *p.*2. *diſp.*79. *cap.*10. Caſpenſ. *de charitate*, *diſp.*2. *ſect.*2. & communiter, vt refert Tanner. *diſp.*2. *quæſt.*2. *dubio* 4.

Assero cum hac ſententia, non dari habitum Charitatis acquiſitum.

94 Probatvr. Vel is habitus, acquiſitus ex actibus infuſi habitus, eſſet eiuſdem ſpeciei cum habitu infuſo, vel diuerſæ. Non primum, quia habitus infuſus talis eſt, vt per naturam fieri non poſſit: Neque ſecundum, quia habitus fit ex actibus eiuſdem ſpeciei.

Vrgeo: Vel hic habitus acquiſitus ex actibus virtutis infuſæ, eſſet naturalis, vel ſupernaturalis; non primum, quia non eſſet eiuſdem ſpeciei, cuius ſunt actus, è quibus comparatur; habitus autem naturalis eſt eiuſdem ſpeciei cum actibus, ex quibus generatur. Neque ſecundum, quia alioqui ex actibus noſtris non fieret.

Respondet Maſtrius, fore habitum naturalem, quia actus harum virtutum ſunt ſupernaturales tantùm, quoad modum, non quoad ſubſtantiam.

Sed hæc reſponſio reiecta eſt *diſp.* 1. *quæſt.*27.

Obiicies, quia Catholicus, aſſuetus elicere actus fidei, & charitatis, acquirit facilitatem credendi; ſed hoc non prouenit ex habitu infuſo, quia eundem effectum produceret in Neophito. Deinde probatur, quia hæreticus, poſt amiſſum habitum ſupernaturalem, retinet eandem facilitatem circa illa, quæ adhuc credit: Ergo ex habitu acquiſito per actus ſupernaturales. Idem argumentum viget de Spe, & Charitate; nam idem hæreticus ſe promptum experitur ad amandum, & ſperandum. 95

Respondet S.Doct. *diſt.*27. *cit.* ex D.Auguſt. *in lib. de ſpiritu, & anima*, circa principium per actus virtutis infuſæ perfici, & augeri à Deo habitum infuſum, non verò nouum acquiri. Sic reſpondent etiam alij Thomiſtæ. Ità verò vt ſicut à Deo habet ortum; ità à Deo augeatur, vt docet D. Bonauent. 1. *diſt.*17. *p.*2. *quæſt.*2. Itaque actibus ſupernaturalibus meretur homo augmentum charitatis, vt docet D.Auguſt. *epiſt.*106. apud S.Bonauent. *fundamento* 1. & oſtendam *quæſt.*11. Quod verò maneat aliquid facilitatis in hæretico; Reſpondetur id fieri per actus ordinis naturalis, qui ſimul elici ſolent cum ſupernaturalibus. 96

QVÆSTIO X.

An Charitas *poſſit eſſe informis.*

< D.Bonau.3.diſt.27.quæſt 4.

Assero, Charitatem nunquàm eſſe informem.

Probatvr à D. Bonauent. Virtus, quæ dilectum facit Deo, & iuſtum, ac perfectum, ſemper eſt formata: Talis eſt Charitas: Ergo. Minor probatur Ioan.14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo.* Coloſſ. 3. *Super omnia hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Prima Cor.13. vbi perfectiones charitatis deſcribuntur, & ſine ea reliquæ virtutes nihili penduntur, tanquam ſine forma. Igitur forma virtutum non poteſt eſſe informis: Charitas eſt forma virtutum ex dictis *quæſt.*8. Ergo. 97

Probatvr ſecundò. Ea virtus, quâ perfectè conuerſus homo in Deum, illum diligit ſuper omnia, obſeruando eius legem, non poteſt eſſe informis: Talis eſt charitas, quæ *eſt finis Legis*, prima ad Timot.1. *Vinculum perfectionis*, Coloſſ.3. Ideò Matth.22. & Lucæ 10. dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum, &c. Et proximum, ſicut te ipſum: hoc fac, & viues.* 98

Probatvr tertiò à S.Doct. Virtus illa, quæ omni peccato opponitur lethali, ſemper eſt formata; talis eſt Charitas: Ergo. Maior eſt euidens. Minor probatur primò ex D. Auguſt. *de lib. arbitr. cap.*3. vbi dicitur, omne peccatum eſſe ex libidine. Deinde probatur à S. Doct. ex D.Auguſt. 14. *de ciuit. cap.*18. vbi ait: Quod omnis affectio oritur ex amore, & ciuitas diaboli ex amore inordinato ædificatur; ciuitas autem Dei ex recto amore.

Ea verò, quæ ſibi obiicit S. Doct. facilè ſoluit ex doctrina allata, ſumpta ex natura charitatis, quæ vel eſt gratia ſanctificans; vel ſi diſtincta, vt certius eſt, cum ea ſemper ſtat, atque adeò, licèt poſſint eſſe Timor, Fides, Spes, & aliæ virtutes; non ideò poteſt eſſe & Charitas, quæ eſt forma, & perfectio virtutum. Quare implicat, habere charitatem, & eſſe impium. 99

Ex his omnibus quæſtionibus habemus, Charitatem eſſe ſupernaturaliter infuſam, neque viribus naturæ haberi 100

Digitized by Google

haberi poſſe. Sic enim Rom. 5. dicitur: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris:* vel *infuſa*, vt ſignificat Cyprianus *lib. de exhortatione ad Martyrium, cap.9.* & intelligit, ac definit Concilium Trident. *ſeſſ.6. cap.9.* & aliis locis ſuprà.

RATIO D. Bonauent. ex omnibus *allatis qq.* præcipue ex iſta, ſic formatur: Illa virtus, quæ infallibiliter eleuat ad finem ſupernaturalem, & ad Dei amicitiam ſupernaturalem, eſt virtus, ſeu entitas ſupernaturalis infuſa; Talis eſt Charitas, ex dictis: Ergo. Eam verò eſſe à Deo efficiente teſtantur Scripturæ *Rom.5. 2. Timot.1. Prima Ioan.3. & 4.*

QVÆSTIO XI.

An CHARITAS *augeatur, & quomodo.*

D.Bonau. in 1. diſt 17. & p.2. quæſt.1 & 2. & in 2. diſt 27 art.1. quæſt.2. D.Thom. quæſt.24. art.4. & 5.

101 IOVINIANVS hæreſi hac ſtatuit, nullum eſſe augmentum charitatis, ſed omnes meritis, omneſquè præmio eſſe æquales, cuius errorem repuli *prima parte Tract.1. diſput.11.* & *prima ſecunda, Tract. de Gratia, diſput.4.* Sic etiam Sectatios inſectatus exploſi.

ALII apud D. Bonau. dixere, augeri Charitatem per aliam diuerſam ſuccedentem, ſicuti dicuntur creſcere dies; non per additionem ad dies, puta Aprilis, ſed per alios ſuccedentes Maij.

Alij dixere, augeri charitatem, ſed per maiorem ſolam radicationem in ſubiecto. Ità Thomiſtæ cum D.Thom. hic, Valentia *quæſt.3. p.3.*

102 VERA tamen ſententia Theologorum eſt, augeri charitatem per additionem graduum: Ad hanc conatur Caietanus reducere D.Thomam.

ADVERTIT autem *quæſt.5.* S.Bonauent. augmentum eſſe paſſionem quantitatis, quæ duplex eſt; alia molis, alia virtutis, ex D. Auguſt. *lib. de quantitate animæ, cap.3.* In ſpiritualibus verò id eſt virtus, quod in corporalibus moles. Datur etiam incrementum in qualitatibus ſecundum intenſionem graduum, vt in calore vſque ad octauum, & hoc modo quæritur de augmento charitatis: An augeatur ſecundum intenſionem, & virtutem, quod ſanè augmentum eſt phyſicum, quo aliæ etiam formæ creſcunt. Dari verò poteſt etiam augmentum morale, quo moraliter in ratione meriti creſcens ſubiectum meritoriè cauſet tale augmentum, & hoc ſenſu locutus eſt D. Auguſt. *epiſt.106.* apud D. Bonau. *Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici.*

103 ADVERTIT ſecundò, S. Doct. *quæſt. ſequenti,* aliquos dixiſſe, augeri charitatem per diminutionem ſolam contrariæ cupiditatis: Sed omninò ipſe aſſerit, eam augeri per intenſionem ipſius; alioqui, neque in Angelis, neque in homine innocente potuiſſet augeri.

ASSERO primò, Charitatem intendi ſubſtantialiter, & meritoriè.

PROBATVR primò à D.Bonau. argumento D. Auguſt. *epiſt.106.* quo vtitur Concilium Tridem. *ſeſſ.6. de Iuſtificatione cap. 10.* Incrementum charitatis fit per meritum in Charitate ipſa, quam habet iuſtus
104 in via, & perficitur in patria: Sed hæc eſt vera Charitas phyſica, diffuſa in cordibus noſtris: ergo. Hoc argumentum ſupponit primò, nos poſſe mereri incrementum charitatis, quod probatur ex 4. ad Epheſ. *Creſcamus in charitate.* Philip.1. *Hoc oro, vt charitas veſtra magis abundet,* & prima Theſſal.3. *Vos Dominus multiplicet, & abundare faciat in charitate.* Apoc.2. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* Eccleſ. 18. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari.* Prima Cor.9. *Augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ.* Vnde D. Auguſt. ſuprà: *Gratia meretur augeri, vt aucta mereatur perfici.* Et D. Gregorius, homil.15. in Euang. *Vnaquaque virtus, quaſi quibuſdam gradibus augetur; & ſic per incrementa meritorum ad ſummum perducitur.* Tandem Iacob. 2. *Videte quòd ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm.*

DEINDE ſupponit argumentum, fieri augmentum 105
eiuſdem charitatis, quod probant loca ſcripturarum allata, & ideo orat Eccleſia: *Da nobis Domine, fidei, ſpei, & Charitatis augmentum;* & ratio philoſophica adeſt, nam intenſio, eſt additio noui gradus, vel virtutis ad idem, vt docet Ariſtoteles 1. *de Gener. text.* 31. & aduertit S. Bonauent. *quæſt.2. fund.2.*

TERTIO ſupponit, eandem chaſitatem perfici in patria, quod aſſeritur prima Cor.13. *Charitas nunquam excidit.* Et ideò ait Apoſtolus *prima Corinth.15.* loquens de merito, & præmio, illi reſpondente: *Alia claritas ſolis, Alia claritas Lunæ, alia ſtellarum. Stella enim à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria.*

MINOR eſt de fide probata *prima ſecundæ, Tract.* 106
de Gratia, diſp.3. Hoc argumentum cæteris etiam fundamentis Seraphici roboratur.

SECVNDVM ergo fundamentum eſt: Omnis motus à minori ad maius, re manente, eſt augmentum: Sed Charitas manens eadem eſſentialiter, quæ in via, augetur in patria: Ergo. Maior eſt euidens. Minor probatur ex 1. Cor.13. *Charitas nunquam excidit.*

TERTIVM fundamentum. Quantitati charitatis viæ reſpondet præmium gloriæ, & charitatis patriæ; ſed in patria erunt præmia inæqualia, vt oſtendi ex *prima Cor.15.* Ergo.

QVARTVM. Ens, quod non eſt ſummum, po- 107
teſt meliorari: Charitas non eſt ſummum bonum, alioqui eſſet in ſingulis idem; atque adeò haberet in omnibus, & ſingulis, æquales effectus, quod eſt falſum; nam in vno iuſto plura, & altiora operatur, quàm in alio. Neque eſt ſummum, quod poſſit eſſe, cùm ſit perfectio, per quam homo conſtituitur formaliter in via ad vltimum terminum patriæ. Ex quo ſic format S.Doct. argumentum, quo vtitur etiam D. Thom. *art.4.* Illa perfectio, per quam homo conſtituitur formaliter in via ad terminum, poteſt augeri; ſed Charitas eſt illa perfectio, per quam homo in via conſtituitur ad beatitudinem, quæ eſt vltimus terminus: Ergo. Maior eſt euidens; nam ad viatorem maximè pertinet, vt in via progredi queat. Minor probatur à D. Bonauent. *quæſt. 2. fundamento 3.* quia Charitas eſt quaſi Lux, creſcens ab aurora gratiæ ad meridiem præclariſſimam gloriæ. Ideò Prouerb. 4. *Iuſtorum ſemita, quaſi Lux ſplendet, procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem.* Eadem ratione vtitur Valentia *diſp. 3. quæſt.2.p.3.*

ASSERO ſecundò, hoc augmentum phyſicè eſſe à Deo.

Digitized by Google

108 Probatvr à D.Bonauent. *quaſt.2. fundamento 4. & corpore.* Ab eodem res augetur, à quo producitur: Sed charitas infunditur à Deo: Ergo. Maior probatur, quia eadem eſt virtus potens in eſſentiam, & in gradus eſſentiæ, & accidentia eius. Minor probatur Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* Secunda Timoth. 1. *Dedit nobis Deus ſpiritum dilectionis*, prima Ioan. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur, & ſimus*, & cap.4. *Charitas ex Deo eſt.* Hoc argumento vtuntur Caietanus *ad art.* 6. D.Thom. & Valentia *diſput.* 3. *quaſt.2. p.3. aſſert.7.* vbi diſcutit; An ſaltem abſolutâ Dei potentiâ poſſet homo, ſaltem inſtrumentaliter, eſſe cauſa phyſica augmenti charitatis: Et quidem ipſe id aſſerit, putans, charitatem non creari. Sed hoc exploſum eſt *p.* 1. *Tract.*3. *diſputatione* 1. vbi oſtendi, habitus infuſos creari.

109 Obiicies primò. Omnis forma eſt inuariabilis, conſiſtens in indiuiſibili.

Respondet S. Doct. verum eſſe quoad eſſentias vniuerſales, & etiam ſingulares quoad eſſentialia, non autem ratione ſubiecti, contra Scotum 1.*diſt.*17. *quaſtione* 4. Non vult S. Doctor, formam in ſubiectis eſſentialiter mutari, ſed quadam ſubſtantiali indiuiduâ perfectione, vt patet de anima rationali; accidentalem verò gradibus intenſiuis per ſe vult variari.

Obiicies ſecundò. Simplicitas non admittit magnitudinem.

Respondet, non admittere magnitudinem molis; ſed virtutis.

Obiicies tertiò. Augmentum in corporalibus eſt ſecundum accidens ex 5. *Phyſ. t.*8.

110 Respondet S.Doct. quantitatem eſſe quanto accidentalem; at quantitatis augmentum ſibi ſubſtantiale eſſe; fit enim ex propria entitate per gradus, qui in virtute morali eſſentiales ſunt.

Respondet ſecundò, terminum augmenti in corporeis eſſe quantitatem perfectam per ſe; at per accidens augeri etiam additione ſubſtantiæ, niſi fiat per rarefactionem, vel protenſionem; cum enim augetur quantitas, augetur & ſubiectum, in quo illa ſit, licèt terminus formalis augmentationis ſit ipſa quantitas; ſic igitur in ſpiritualibus augetur quantitas virtutis in Charitate, quæ eſt accidens quidem, ſed tamen eſt illi formæ conſubſtantialis; ſicuti calori tertius gradus, & ſequentes, ſecundùm quos intenditur.

111 Obiicies quartò. Si Charitas ſubſtantialiter augetur, mutatur ſubſtantialiter, ſed: *Charitas nunquam excidit*, ex prima Cor.13. Ergo.

Respondetvr, Charitatem manere reſpectu eſſe ſui; ſimpliciter tamen augeri per gradus.

Obiicies primò, ad probandum, charitatem augeri à ſeipſa, quia potentior eſt, quàm ignis; ſed ignis ſuo calore ſeipſum auget combuſtione: Ergo.

Respondet S. Doct. Charitatem non eſſe actiuam ad creationem.

Obiicies ſecundò cum D.Thom. ad probandum, eam non augeri per additionem graduum, quia eſt ſimplex.

Respondet S.Doct. Charitatem habere gradus perfectionis, ideò poſſe augeri; neque qualitati repugnant gradus ſecundùm intenſionem, etiamſi ſit ſimplex qualitas, ſic enim etiam calor intenditur. Eodem modo reſpondet S.Doct. *in* 2. *diſt.*27. *art.*2. *quaſt.*2. *ad* 1.

Dices: Punctum habet quantitatem virtutis, nec tamen augeri poteſt. 112

Respondet S.Doct. id euenire, quia punctum eſt in ſuo genere indiuiſibili completum, vnde nihil ei poteſt vniri, vt augeatur, quia eſſentialiter eſt tale.

Deinde reſpondet, punctum eſſe in genere quantitatis molis indiuiſibile; at in genere quantitatis virtutis, nulla perfectio eſt indiuiſibilis ſimpliciter, præter Diuinam. Præterea punctum eſt actus, in genere quantitatis imperfectus, qui non eſt perfectus in actu; ſed ſolum terminatiuus reſpectu linearum; ideò non habet potentiam infinitam actiuam, ſed paſſiuam; vnde nequit lineas producere, ſed terminare; quare non comparatur virtuti Diuinæ, nec poteſt augmentari, ſicut Charitas.

Obiicies ſecundò. Omnis additio dicit compoſitionem, & hæc diminutionem virtutis inducit: Ergo quantò maior fit additio, tantò impotentior fit charitas; & quantò impotentior, tantò minor. 113

Respondet S.Doct. primò, quantum additur de partibus formalibus alicui, tantum addi de actu, & virtute, alioqui minor ignis eſſet potentior, quàm maior; & Sirupus compoſitus ex multis, eſſet impotentior, quam vnum ex ingredientibus illius. Itaque charitas augetur ſecundùm gradus formæ.

Respondet ſecundò, Charitatem augmentatam non eſſe magis compoſitam, ſed magis ſimplicem; contrario enim modo ſe habet res in quantitate molis, & in quantitate virtutis; in quantitate enim molis ſimpliciſſimum eſt minimum, & debiliſſimum, vt punctus; & ideò in hoc genere acceſſus ad ſimplicitatem eſt diminutio; receſſus verò à ſimplicitate puncti eſt per additionem: at in quanto virtutis, ſimpliciſſimum eſt maximum, nempe Deus, ideò acceſſus ad ſimplicitatem, eſt per additionem; quantò enim creatura plures gradus habet perfectionis, tantò magis ad Dei perfectionem, atque adeò ſimplicitatem accedit: Sic Anima, & Angelus præcellunt in Dei imitatione reliquis creaturis, neque tamen excludunt ſimplicitatem quantitatis. Ideò & charitas, quo perfectior, eò ſimilior Deo. 114

Obiicies tertiò. Si additur charitati aliquis gradus; vel is eſt charitas, vel non. Si non: Ergo non auget illam. Si primum: Ergo charitas prima, reſpectu charitatis aduenientis, eſt materialis: Vel ſi non ſic ſe habent, non fiet vnum, quia non fit vnum ex pluribus, niſi vnum ſit vt materia; alterum, vt actuans. 115

Respondet S. Doct. imperfectum ſe habere ad modum materialis, reſpectu gradus perfectioris, ſic calor vt quatuor, ſe habet, reſpectu ſui, vt octo intenſi; & hoc modo charitas vt quatuor ſe habet, vt in potentia ad octauum gradum, nec eſt vllum inconueniens.

Ex quo reſoluitur argumentum Valentiæ *aſſert.*4. quo nititur probare, charitatem non augeri per additionem alicuius gradus charitatis, alioqui eſſent plures charitates: Nam illis gradibus fit vna qualitas intenſa; ſicut è pluribus gradibus caloris fit vnus calor vt quatuor, vel vt octo. 116

Qvod verò ipſe docet *aſſert.*5. augmentum fieri charitatis per quendam modum perfectionis in ſubiecto actuando; fateor mihi inintelligibile eſſe, quia virtus naturalis agit ſemper tota in eodem ſubiecto: ergo manens eadem, ſemper facit idem: Ergo iuſtus non eſt aptus perfectiores actus elicere, quantumuis creſcat in charitate, vt arguebat S. Doct. *quaſtione* 1. *fundamento* 5. Nam maioritas effectus venit ex maioritate virtutis; & maioritas virtutis 117

ex

ex maioritate eſſentiæ. Vel enim illa virtus eſt ipſa eſſentia, vel non. Si primum: Ergo aucta virtute augetur eſſentia. Si ſecundum: Vel illa virtus habet eſſentiam à qua fluat, vel non; ſi habet; vel eſt ipſa eſſentia charitatis, vel alia; Si ipſa eſſentia charitatis: Ergo aucta virtute, oportet, auctam eſſe charitatem; ſi verò habet aliam eſſentiam. Quæro de illa: An ſit charitas, necne; & tunc oportebit, vel abire in infinitum, vel deuenire ad aliquem nouam charitatis entitatem, quæ ſit cauſa illius virtutis.

118 Confirmatur à D.Bonau. *fundamento* 1. & *quæſt*.2. *fundamento* 4. quia actio moralis, quâ augetur illa charitas, eſt noua ex D. Auguſt. *epiſt*.106. Similiter actio Phyſica Dei influentis: Ergo noua entitas Charitatis producitur.

Respondet Valentia, ſatis eſſe, ſi nouæ actioni adueniat nouus effectus formaliter diſtinctus. Sic nouo motui locali, nouus modus aduenit.

Contra primò, quia æquiuocat: nam locus ille, ſeu *Vbi* eſt entitas in ſe faciens nouum prædicamentum, eſto reſpectu locati ſit modus. Igitur concedat mihi, nouam entitatem aduenire charitati, quæ cum ſit virtus, oportet vt & cum noua entitate Charitatis adueniat; non autem nouus modus ſolitarius in ſubiecto, abſque noua additione facta charitati.

119 Igitvr ſit Aſſertio tertia, probataque, augmentum charitatis fieri per nouum additum gradum charitatis. Eſt communis Philoſophis, & Theologis ferè omnibus.

Hic multa diſputantur à Doctoribus. Primò: An quibuſcumque operibus quarumcumque Virtutum augeatur gratia, & charitas; Sed de hoc egi 1. 2. *Tract. de Gratia*, *diſp*.4. *quæſt*.4. Deinde: An quolibet opere, ſeu actu remiſſo acquiratur augmentum charitatis. De hoc egi *loc. cit. quæſt*. 11. Tertiò: An hoc augmentum illicò adueniat. De hoc diſſerui *ibi*, *diſp*.3. *à quæſt*.2. contra Scotum; & eſt ſententia communis Theologorum apud Turrianum *diſp*.68. *dub*.4. Ideò Concil. Trident. *ſeſſ*.6. *cap*.10. definit, Iuſtificatos, per obſeruationem mandatorum, creſcere in ipſa iuſtitia per gratiam Dei acce-
120 ptam: Et ideò ait, Eccleſiam orare: *Da nobis fidei, Spei, & Charitatis augmentum.* Et ſanè argumenta ſuprà allata oſtendunt, hoc augmentum fieri ſtatim poſt actus meritorios, tanquam per cauſas morales, ad quarum operationem Deus phyſicè infundit charitatem. Ideò propter authoritatem Concilij Tridentini, Maſtrius 2. *diſputatione* 7. *numero* 359. oppoſitam ſententiam non poſſe ſuſtineri, aſſerit, & reprehendit Fabrum.

121 Dices: Si ſtatim confertur poſt primum inſtans augmentum: Ergo ſi continuetur actus charitatis per aliquod tempus, in quo ſunt inſtantia infinita, augebitur in infinitum.

Respondetvr cum Suarez *opuſc. de reuiuiſc. merit. diſp*.2. *ſect*.3. Caſpenſis *diſp*.2. *ſect*.6. ex D.Bonauent. *diſt*.17. *quæſt. vlt.* augmentum eſſe finitum, quia non computatur ſecundum durationem per diuiſionem temporis, & actus in partes aliquotas; ſed ſecundùm ſucceſſionem, vel inſtantaneitatem operis, modo phyſico; fiunt autem opera tempore finito; & ſecundùm inſtantia partium æqualium, in quibus eſt operatio; nam quoad partes aliquotas, quibus reſpondent finita, ſunt infinitæ, quibus reſpondent partes aliquotæ actuum; ſed hoc pacto non menſurantur, ſed ſecundùm tempus viæ determinatum.

Ex dictis etiam *Diſput. de merito*, *quæſtionibus al-* 122
legatis maximè 8. & ex dictis *hîc* reſoluta iacet illa quæſtio: An augmentum Charitatis, meriti, & gloriæ, creſcat ex inæqualitate operum, quæ imperantur à Charitate; ita vt, ſi charitas, eadem vt quatuor, imperet duos actus; alterum Temperantiæ; alterum Fidei, augeatur meritum ex mera inæqualitate horum operum; cùm tamen charitas imperans ſit æqualis.

Et quidem falſa eſt opinio Bannes *quæſt*.25. *art*.6. *dub*.5. dicens, creſcere ſolùm ad præmium accidentale. Vera eſt autem ſententia Victoriæ *relect. de augmento charit. num*.11. Valentiæ *diſput*.3. *quæſt*.2. *p*.3. & Caſpenſis *ſect*.7. poſt D.Thom. *p*.2. *quæſt*.114. *art*.4. *ad* 2. creſcere meritum ſubſtantialiter.

Probatvr ex dictis *locis citatis*. Sicut ſe habet 123
ſimpliciter ad ſimpliciter; ita magis ad magis: ſed meritum ſimpliciter habetur ex actibus aliarum virtutum: Ergo & augmentum. Ideò in Concilio Thelenſi, in quo hæreſis Iouiniani damnata eſt, excludens inæqualitatem meritorum, cùm Pontifex eam damnaſſet, ſcribit Epiſcopo Mediolanenſi Ambroſio, & aliis, epiſt. 81. *Agreſtis, ideſt, Luporum vlulatus eſt, nullam virginitatis gratiam, nullum caſtitatis ordinem ſeruare, diuerſis diuerſorum gradus abrogare meritorum, quaſi vna ſit palma, & non abundent tituli præmiorum.* Retundit hîc Iouinianum, qui volebat, ità meritoriam eſſe coniugalem continentiam ab illicitis, ſicuti virginitatem, quod eſt contra Apoſtolum, prima Corinth. 7. *Qui iungit virginem ſuam, benefacit: & qui non iungit, melius facit*, quæ verba adducit Concilium, & ſubdit: *Me-* 124
lior virginitas, per quam regni cæleſtis hæreditas acquiſita, & cæleſtium meritorum reperta ſucceſſio. Quo oſtenditur, loqui de præmio, & merito eſſentiali: nam virginitatem ſimpliciter meliorem nominat, vt aduertit etiam S.Doct. *in* 4. *diſt*.31. *quæſt*.1.

Id etiam exprimitur illis verbis Matth. 19. *Sunt qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum*, quo vtitur D.Hieron. *lib*.1. *cont. Iouinianum*. Eodem vtitur D. Bonauent. *in Dieta*, *titulo* 6. *capite* 2.

Idem probatur à D.Bonauent. *ad* 21. *Lucæ*, exem- 125
plo illius Viduæ, quæ vno minuto demiſſo in Gazophylacium, plus Deo placuit, quàm illi, qui integros aureos iaciebant; hoc autem factum eſt, quia de ſua penuria miſit: Ergo ex vi operis creſcit meritum, vt exponunt S.Gregorius *homil*.5. *in Euang.* & Beda *ad ea verba*.

Respondet Bannes, eam præualuiſſe ex maiori charitate: Confirmatur ab eo ex D. Gregorio *loc. cit.* & Gloſſa Interlin. *ad hunc locum*, & D. Vincentio *ſerm*. 4. *in ſeptuag.* dicentibus, *Perpendere Deum, non quantum offertur, ſed ex quanto affectu*, vt refert S. Bonauent. ad eum locum.

Sed æquiuoco ſcatet: Volunt enim dicere, Deum 126
non reſpicere ſolùm id, quod datur; ſed magis quo affectu, qui quidem eſt, non ſolùm ex charitate, ſed ex obiecto illius virtutis. Ideo ait Chriſtus Matth. 10. *Qui dederit vni ex minimis meis calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem*, vt obſeruat ad eum locum *Lucæ* S. Doct. vbi alia affert Scripturæ loca probantia, etiam affectum aliarum virtutum eſſe ad meritum eſſentiale. Sic 66. Iſaiæ: *Ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum, & contritum corde, & trementem ſermones meos.* Pſalm. 101. *Reſpexit in orationem humilium*, Et Eccl.35. *Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt: à maxilla enim aſcendunt vſque ad cælum.* Et Tobiæ 4. *Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude.*

minum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota virtute, hoc verò præceptum perfecta
136 executione ſolùm in patria impletur. Igitur oportet dari, vt tunc completè impleatur, quando non eſt alia capacitas in corde, alioqui non diceretur *in toto corde.* Neque eſt verum, qualitatem intenſiorem reddere magis diſpoſitam naturam ſubiecti vltra eius capacitatem; ſed intra limites eius. Itaque, ſi aliquod ſubiectum eſt aptum recipere tantum calorem vt 4. non poterit aduenire vt 5. Sic igitur neque ſupernaturalis diſpoſitio dilatat potentiam capacitatis in infinitum, ſed vſque ad terminum limitatum.

137 PROBATVR ſecundò à S.Doctore. Quod eſt in corporeis moles, hoc eſt in ſpiritualibus virtus, & proportionaliter ſe habent vt docet D. Auguſtinus *de quantitate animæ, cap.* 3. ſed in quantitate molis ratione ſubiectorum augmentum habet certum ſtatum, quia, vt ait Ariſtoteles 2. de anima, textu 41. *Omnium natura conſtantium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmenti:* Ergo ſimiliter in quantitate virtutis. Hac ratione vtuntur Gallus 3. *diſp.* 3. *quæſt.* 1. *cap.* 3. & author controuer. Sotus *contr,* 10. *ſecunda, Partis.*

Ratio autem ſumitur in vtroque genere etiam ex finitate perfectionis; Sicuti enim quantitas molis eſt finita ſecundùm curſum naturalem ordinarium, ita & gratia, quæ eſt participatio Dei. Ideo ait Sap. 11. *Omnia in numero, menſura, & pondere diſpoſuiſti.* Sic arguit etiam Scotus. Eſt enim participatio finita infiniti, alioqui calor eſſe poſſet infinitus. Quo refellitur Maſtr j reſponſio *diſp.* 10. *Phyſ. quæſt.* 4. *n.* 65. Ignem inferni creſcere poſſe è parte ſubiecti receptiui.

138 Reſpondet Caietanus, non eſſe parem rationem de naturalibus, & ſupernaturalibus: Nam calor, v. g. eſt participatio infiniti, non cum conuenientia formali; Charitas autem eſt cum conuenientia formali; nam Deus formaliter eſt Charitas, non autem formaliter eſt calor. Porrò de naturalibus quidem ait Ariſtoteles 2. Animæ text. 41. *Omnium naturalium etiam ſtatutum augmentum.*

SED hæc reſponſio frigida eſt; nam videtur ſupponere, Charitatem, qua perficimur, eſſe ipſum Deum, non autem habitum creatum, quod eſt error. Eſto autem Deus ſit formaliter Charitas, attamen ipſe non eſt illa Charitas, qua nos perficimur habitu, vel actu. Vnde currit paritas, quòd cùm Charitas ſit participatio creata Dei, habeat finitam, & terminatam perfectionem. Quòd verò obiectum amoris ſit infinitum, nil facit, vt obſeruat S.Doctor *ad vltimum*; nam obiectum eſt Deus infinitus, cui non commenſuratur Charitas noſtra creata.

139 RESPONDET Caſpenſis; non variari habitum ex multiplicatione partium continuantium, atque eandem naturam participantium, ſed ex diuerſitate graduum eſſentialium, è quibus conſtat quidditas, & ſpecies illius, & hoc magis locum habet in actibus, qui reſpiciunt obiectum infinitum. Idem reſpondet Maſtrius *loco citato* & in 3. *diſp.* 2. *quæſt.* 3. *art.* 1.

SED hæc reſponſio friuola eſt: Nam in entibus accidentalibus gradus intenſionis ſunt ſubſtantiales, v. g. in calore octo gradus dicunt ſummam perfectionem caloris, neque poteſt ad nouem aſcendere; nam
140 virtus oritur ex eſſentia, nec eam tranſcendit. Itaque gradus Charitatis, cùm ex eſſentia finita oriantur, debent eſſe finiti; vt arguit S. Doctor; non enim eſt effectus nobilior ſuâ causâ. Quamuis verò actus reſpiciant obiectum infinitum, illud tamen reſpiciunt, ſicuti & habitus, ſecundùm ſuam capacitatem, & virtutem, quæ creata eſt; atque adeo à potentia finita habent finitam intenſionem. Hoc tamen argumentum non eſt ad quadrum S.Doctoris, vt dixi *p. p. Tract.* 5. *diſp.* 8. *quæſt.* 5.

PROBATVR tertiò. Perfectum eſt, cui in ſuo genere non eſt poſſibilis additio: ſed datur Charitas perfecta in patria: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis *primo cæli, textu* 12. Minor probatur ex prima Corinth. 13. *Cum aduenerit quod perfectum eſt, euacuabitur, quod ex parte eſt*; hoc autem perfectum, ait, eſſe Charitatem.

PROBATVR quartò à S.Doctore. Quantò aliqua 141
res perfectior eſt inter creaturas, tantò fini coniungitur: ſed Charitas eſt perfecta: Ergo; at ſi eſſet in infinitum augmentabilis, non haberet finem.

RESPONDET D. Thomas, Charitatem habere finem, ſed in alia vita. Hoc tamen non ſoluit, quia finis, qui eſt terminus, debet dari cuique finito in ſe.

VNICAM rationem habent, ſumptam ex infinitate agentis Dei, & ex parte obiecti, quod eſt infinitè amabile.

SED hæc atteruntur à S.Bonauent. Nam licèt ob- 142
iectum ſit infinitè amabile, tamen potentia creaturæ eſt finita; vnde, ſicuti eſt infinitè intelligibile, attamen ratione potentiæ creatæ intellectiuæ limitatur intelligibilitas; ita etiam in re noſtra. Quòd verò agens principale ſit infinitum, nihil facit, alioqui omnes effectus Dei eſſent infiniti, ſed limitantur ex propria capacitate; non enim Deus agit, quantum poteſt agere, vt obſeruat S.Doctor.

QVÆSTIO XIII.

An, & quomodo CHARITAS *huius vitæ ſit perfecta.*

{ D.Thom. quæſt.14. art 8. & 9.

CERTVM eſt, vt ait S.Doctor *diſt.* 17. *quæſt. vltima,* 143
dari aliquos in Charitate perfectos, etiam in via. Ea verò perfectio eſt duplex, vt docet D.Bonauent. 3. *diſt.* 30. *quæſt.* 2. Alia neceſſitatis, quæ excludit peccatum mortale, obſeruando legem: alia ſupererogationis, de qua Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, &c.* Ea autem eſt huius vitæ perfectio in Charitate, de qua *ſecunda, Ioan.* 3. non quæ excludat etiam venialia; hæc enim eſt perfectio patriæ, & in via, Chriſti, & dulciſſimæ matris, vt indicat S.Bonauent. *loco cit.* & definit Concilium Mileuit. *cap.* 6. 7. & 8. & Tridentinum *ſeſſ.* 6. *cap.* 11. & *can.* 13. Vnde D.Auguſtinus *Lib.* 1. *de doct. Chriſt. cap.* 39. concludit, nullam eſſe perfectionem viæ, quæ ſit æqualis cum perfectione alicuius beati. Igitur in hac vita eſt perfecta charitas, vt ait D.Auguſt. ſuprà, & D.Bernardus *ſerm.* 2. *de S. Michaele*, quando edomitis paſſionibus expedita inuenitur anima ad actus virtutum. Diuiditur Charitas viæ in Charitatem Incipientium, Proficientium, & Perfectorum. Vide D. Thom. *art.* 8.

PROBATVR à D.Bonauent. *primo, diſt.* 27. *part.* 2. 144
quæſt. 2. Formæ intenduntur per acceſſum ad terminum, & impermixtionem contrarij, ex Ariſtotele 3. *Top. cap.* 4. & 3. *Phyſ. textu* 19. ſed quo minuitur concupiſcentia, eò augetur, & perficitur Charitas in via, ex D.Auguſtino *Lib.* 83. *qq. quæſt.* 36. & *in Enchir. cap. penultimo*, quod eſt 121. intenditur enim feruor Charitatis, qui ad perfectionem deducit, licèt & gradus ipſi Charitatis augeantur, etiamſi non adeſſet concupiſcentia; ſicut patet in Angelis, & in Adamo innocente, in quibus aucta eſſet Charitas

Digitized by Google

confeſſ. cap. 29. *Minus te amat, qui aliquid tecum amat, quod non propter te amat.*

Respondet S. Doctor, minui Charitatem quoad feruorem. Quamuis autem per veniale peccatum ſe diſponat ad ruinam Charitatis; tamen non minuit Deus ex hoc demerito congruo charitatem; ſicut auget ex diſpoſitione actuum bonorum, quia pronior eſt Deus ad miſerendum, quàm ad puniendum. Hinc ſoluitur ſequens obiectio.

Obiicies ſecundò. Sicut homo progreditur proficiens, ità retrocedit; ſed per profectum augetur Charitas: Ergo dum retrocedit, minuitur.

155 Respondet S. Doctor, ex dictis, hominem retrocedendo ſolùm dehabilitari quoad feruorem, quia Charitas non deſtruitur, niſi à mortali contrario, dum autem proficit, aſcendit quoad gradus Charitatis meritoriè. Deinde pronior eſt Deus ad gratias, quàm ad pœnas immittendas.

Obiicies tertiò. Id, quod eſt cauſa ſuæ dehabilitationis in termino, eſt cauſa diminutionis in via; ſed arbitrium in auerſione eſt cauſa deſtructionis Charitatis: Ergo & in diſpoſitione eſt cauſa diminutionis.

156 Respondet S. Doctor, negando Maiorem: forma enim ſubſtantialis deſtruitur ſolum in termino, & nulla pars eius in tempore diſpoſitionum.

Respondet ſecundò, Maiorem eſſe veram, quando diſpoſitio, & terminus ſunt eiuſdem rationis; at in caſu noſtro, terminus eſt peccatum mortale; diſpoſitio autem eſt veniale.

Respondet tertiò, Charitatem pendere à Diuina influentia, & acceptatione; & ità auget, acceptans opera; neque venialia ad hanc pœnam imputat.

Obiicies quartò. Oppoſita nata ſunt fieri circa idem; ſed charitas augetur: Ergo & minuitur.

157 Respondet S. Doctor, Maiorem veram, niſi alterum inſit per naturam, alterum non ſic: augmentum ineſt ex natura Charitati, addita Dei acceptatione; diminutio autem ex noſtro arbitrio tantùm venit: Ergo.

Obiicies quintò. Quæ ſunt ſeparabilia, poſſunt ſeparari; ſed primi gradus Charitatis erant ſine gradibus additis per augmentum: Ergo.

Respondet S. Doctor, nihil eſſe quod eos ſeparet, ideò nequeunt ſeparari; non enim nos id poſſumus, qui non influimus phyſicè in Charitatis habitum; neque etiam Deus, qui non influit niſi ad deſtructionem, & quidem homine ſe priùs auertente.

QVÆSTIO XV.

An Charitas *corrumpi queat, & quomodo.*

D. Bonauent. in 3. diſt. 31. quæſt. 1.
D. Thom. quæſt. 24. art. 11.

158 Fvit antiquitus error Ioiuiniani dicentis, charitatem, & gratiam ſemel habitam, amitti non poſſe. Sic refert D. Hieronymus *Lib. 1. & 2. contra eundem.*

In eo errore fuit etiam Pelagius, vt conſtat ex D. Auguſtino *Lib. de hæreſibus, cap.* 88. Similiter Beguardi, & Beguinæ, vt conſtat ex *Clementina, Ad noſtram.* Vuicleph, vt refert Vega *Lib. 12. ſuper Concilium, cap. 22.* Tandem Caluinus, qui omnes ferè deuorauit hæreſes, hanc quoque deglutiuit *Lib. 3. Inſtit. cap. 4.* eos refert, & refellit Bellarminus *Lib. 3. de Iuſtific. cap. 14.* Bouerius *demonſt. 2. Symb. 2. art. 3.* Valentia *2. 2. diſp. 3. quæſt. 2. puncto 4.* Hunc errorem S. Bonauentura vocat inſaniam.

Vera tamen, & Catholica de fide ſententia eſt, poſſe iuſtum cadere à Charitate.

Probatvr à D. Bonauent. primò exemplis in 159
Scriptura pluries enarratis.

Primò enim Adam, & Eua, in gratia conſtituti, grauiſſimè peccarunt; vnde peccatum Adæ mortem inuenit Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors.*

Deinde Saul erat iuſtus; Sic enim habes primo Reg. 9. *Erat Saul electus, & bonus: & non erat vir de filiis Iſrael melior illo.* Idipſum inſinuatur *cap. 15. & 16.* & aſſerunt D. Auguſtinus *Lib. 2. ad Simplicianum, quæſt. 1.* Cyprianus *Lib. 1. epiſt. 5.* Ex quo vides, mentiri Caluinum, id negantem.

Proinde Dauid adeò iuſtus erat, vt de eo dictum 160
ſit, Act. 13. *Inueni Dauid virum ſecundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* Sumptum eſt autem hoc teſtimonium ex *primo Reg. 16.* At eum grauiter peccaſſe homicidio Vriæ, & adulterio cum Bethſabea, quis negabit? Sanè Pſalmi eius pœnitentiales apertè teſtantur pœnitentiam ipſius, quæ peccatum ſupponit.

Filivs etiam Dauidis Salomon erat iuſtus, de eo 161
enim 2. Reg. 7. ait Dominus: *Ego ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in filium,* & cap. 12. *Et vocauit nomen eius Salomon, & Dominus dilexit eum. Miſitque in manu Nathan prophetæ, & vocauit nomen eius, Amabilis Domino, eò quòd eum Dominus diligeret.* Dauidis viri ſancti erat filius, ex quo inferunt Caluinus, & Petrus Martyr, fuiſſe ſanctum. Hunc autem virum in ſenectute à iuſtitia excidiſſe, teſtatur Scriptura 3. *Reg. 11.* vbi Idolatriæ eius recenſentur, & ſpurci amores in fœminas vetitas *Exodi 34.* & à pluribus SS. PP. damnatus conclamatur, quos referunt Serlogus *in Antiloquijs Cant.* Pineda *de rebus Salomonis,* & alij. Audi D. Auguſtinum. Lib. 22. cont. Fauſtum, cap. 88. *De Salomone quid dicam? Quem vehementer arguit ſancta Scriptura, atque condemnat; nihilque de pœnitentia eius, vel in eum indulgentia Dei, omnino commemorat.*

Veniamvs ad iuſtos noui teſtamenti. Petrus ſine 162
dubio iuſtus erat, de quo Matth. 16. *Beatus es Simon Bar-Iona.* Et Ioan. 13. *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt lauet pedes, &c. Et vos mundi eſtis, ſed non omnes. Sciebat enim quis eſſet eum traditurus.* Ideo omnes Apoſtolos iuſtos acclamat, Iuda excepto; & tamen lethaliter peccauit, negando Chriſtum, vt notat ex D. Auguſtino *tract. 66. in Ioan.* S. Bonauent. *ad eum locum,* & fatentur Magdeburgenſes *Centur. 1. Lib. 2. cap. 10.*

Ivdas igitur fuit antea iuſtus, vt oſtendit D. Hie- 163
ron. *Lib. 3. aduerſus Pelagianos,* ex illis verbis Domini, Ioan. 17. *Pater quos dediſti mihi cuſtodiui, & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis,* vt vidit S. Bonau. *in commentario.*

Similiter alij Apoſtoli, quos ſuprà iuſtos oſtendi, dubitauerunt in fide, vt habetur. *Marci, & Lucæ vltimo.*

Aliqui etiam diſcipuli *Ioannis 6.* retro abeuntes, Chriſtum dereliquerunt.

Probatvr ſecundò à S. Doctore teſtimoniis Scri- 164
pturarum, id aſſerentibus. Prima Corinth. 10. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.* Ezech. 18. *Cùm auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, morietur in illa.* Idem habetur *capite 33.* Subſumit Bouer.

Per

Per vos iuſtitia ſtat in ſola Fide: Ergo & hæc amittitur. Lucæ 8. *Nam quod ſuper petram, qui cum gaudio ſuſcipiunt verbum, ſed hi radices non habent, ſed ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Ad quem locum S.Doctor addit id *Deuter.*32. de populo: *Receſſit à Deo ſalutari ſuo.* Et oſeæ 7. *Væ eis, quoniam receſſerunt à me.* Ioan. 15. *Omnem palmitem, in me non ferentem fructum, tollet eum.* Vbi obſeruat S.Bonauent. palmites hos viuos aliquando fuiſſe, & tolli, quia deſunt gratiæ Dei contra monitum *Heb.*12. tolli autem priuatos gratiâ, & mitti in ignem, vt exponit D.Auguſtinus *tract.*81.

165 MATTH. 24. *Abundabit iniquitas, refrigeſcet Charitas multorum. Qui autem perſeuerauerit vſque finem, hic ſaluus erit.* Prima Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, ne fortè cum aliis prædicauero, ipſe reprobus efficiar.* Galat. 5. *Euacuati eſtis à Chriſto, qui in Lege iuſtificamini, à gratia excidiſtis.* Prima Timot. primo. *Quidam circa fidem naufragauerunt.* Et cap.4. *In nouiſſimis diebus diſcedent quidam à Fide*; & cap.6. *Quam quidam appetentes, errauerunt à Fide.* Heb. 6. *Impoſſibile eſt, eos, qui ſemel illuminati ſunt, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti; guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſaculi venturi, & prolapſi ſunt, renouari iterum ad pœnitentiam.* Apoc.2. *Habeo aduerſum te pauca: quod Charitatem primam reliquiſti; memor eſto vnde excideris, &c.*

166 PROBATVR tertiò ex definitione Eccleſiæ. In Conciliis Vien. vt habetur *in Clement. cit.* Tridentino *ſeſſ.*6. *cap.*12. & 13. & *can.* 23. vbi dicitur: *Si quis dixerit, hominem ſemel iuſtificatum, ampliùs peccare non poſſe, neque gratiam amittere, atque ideo eum, qui labitur, & peccat, nunquam verè fuiſſe iuſtificatum; anathema ſit.*

PROBATVR quartò à S.Doctore authoritatibus Patrum, quas refert Magiſter. His adde SS. Auguſtinum *Lib. de corrept. & gratia, cap.*13. & *Lib. de prædeſt. ſanctorum, cap.* 14. Cyprianum *Lib. de Lapſis,* Ambroſ. *exhort. ad Pœnit.* Hieron. *Lib.*2. *contra Iouinianum,* Gregor. *lib.*1. *moral.c.*42. & *lib.*30. *cap.*32. Chryſoſt. *homil.*24. *in Matth.*

167 PROBATVR quintò à S. Doctore: Certum eſt, paruulos baptizatos iuſtificari, & ditari gratia & Charitate, & tamen multi in ætate adulta peccant grauiter, etiam deficiendo à Fide. Maior conceditur etiam à Lutheranis, imò ſine baptiſmo id aſſerunt Caluinus, Petrus Martyr, Bucerus, vt refert Bellarminus, qui hanc rationem vrget.

Quis autem dicet, eos omnes eſſe prædeſtinatos, & impeccabiles? At ſi omnes baptizati in infantia prædeſtinati ſunt, & perire non poſſunt, qua ratione nos omnes baptizatos, filios clamant Antechriſti, & miſerè elapſos?

168 PROBATVR ſextò. Facilius eſt deficere à Charitate, quàm proficere; & cadere, quam reſurgere; facilius eſt etiam perdere Charitatem, quàm fidem; quia perdita Fide, perditur Charitas, ſed non è contra; ſed poſſibile eſt, hominem, qui non habet charitatem, eam acquirere: poſſibile eſt etiam, hominem habentem Fidem, à Fide deficere: Ergo facilius eſt, habentem Charitatem ab ea cadere.

PROBATVR ſeptimò à S. Doctore: Status viæ eſt talis, vt liberum arbitrium ad bonum, & ad malum ſit liberum, quod conſtat ex tot præceptis, exhortationibus, promiſſis pro bonis operibus, minis peccatorum, quibus tota referta eſt Scriptura pro ſtatu præſenti; quæ omnia eſſent fruſtra, ſi non poſſet homo cadere, & ad vtrumque libertatem haberet.

169 OBIICIVNT hæretici multas authoritates, Cant.8. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere Charitatem.*

RESPONDET S. Doctor *in Diæta, tit.* 5. *cap.*2. Charitatem eſſe ignem illum, de quo Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur?* accenditur autem arbitrio noſtro cooperante, vt obſeruat S. Doctor *ad* 12. *Lucæ.* Itaque Charitas non extinguitur quamdiu nos nolumus eam extingui. Aqua ſanè naturalis, naturaliter extinguit ignem; ſed aquæ non naturales, inter quas etiam tribulationes computantur, non extinguunt Charitatem. Per has autem aquas intelligunt tribulationes S. Ambroſius *Lib.*1. *de Iacob cap.*7. Gregorius ad hunc locum: *Charitas enim omnia ſuffert*, ex prima Cor.13.

OBIICIVNT ſecundò id Ioan. 4. *Qui biberit ex* 170
aqua hac, non ſitiet in æternum; ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

Reſpondet S. Doctor ad *hunc locum*; illum, qui bibens ex aqua hac, ſemper in ea quieſcit, non ſitire aquas concupiſcentiæ; & dum tenuit aquas Ægypti concupiſcentiæ, non amittere aquas iſtas: *Qui enim bibunt me, adhuc ſitient.* Eccl.24. ait Sapiens. Igitur ſi iuxta pretioſum fontem bonorum ſpiritualium, quæ habita ſemper Chariora ſunt, ſtantes in eis labia auidè teneamus, vt ait Sancti, Auguſtinus *Lib.* 1. *de doct. Chriſtiana, cap.* 38. & Gregorius *homil.* 36. *in Euang.* ſemperque auidè bibetimus; perennes dabit aquas. Vide etiam *collationem* 21. S.Bonau. *in cap.*4. *Ioannis*, vbi egregiè diſſerit.

OBIICIVNT tertiò id Rom. 8. *Certus ſum enim,* 171
quia neque mors, neque vita, &c. poterit nos ſeparare à Charitate Dei.

RESPONDET S.Doctor *in Diæta, tit.*5. *cap.*2. & de *ſex alis Seraphim, cap.* 2. & 7. & 8. & *de ſeptem Itineribus Æternitatis, diſt.*6. & *Itinere* 4. *diſt.*5. *art.*2. cum D.Auguſtino *Lib. de moribus Eccleſiæ, cap.*11. hîc exprimi virtutem Charitatis, vt ſi ardeat in nobis, reddat nos intrepidos contra omnes tribulationes; ſi tamen nos conſtantes eſſe velimus, vt ait etiam Bellarminus; ideo enim ibidem S.Auguſtinus monet, poſſe Charitatem in via amitti.

RESPONDET ſecundò S.Doctor *de ſeptem Itineri-* 172
bus Æternitatis, Itinere 4. *diſt.*5. & *opuſculo Incendij amoris, cap.* 2. loqui Apoſtolum ex quadam vehementia propoſiti, in oratione accenſi, & Dei gratiâ moralem quandam ſecuritatem ſibi promittentis.

OBIICIVNT quartò Id prima Corinth. 13. *Charitas nunquam excidit.*

Reſpondet S. Doctor 3. *diſt.*31. *art.*3. *quæſt.* 1. eam 173
ex ſe non excidere, quia & in hac vita, & in futura locum ſuum habet, vt ait Gloſſa: ad oppoſitum ſanè Fidei; & Spei, quæ ex ſua entitate ceſſant; non vult autem Apoſtolus, nullum à Charitate excidere. Remittit S.Doctor etiam ad reſponſiones Magiſtri.

OBIICIVNT quintò, prima Ioan.3. *Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: quoniam ſemen illius in eo manet, & non poteſt peccare; quoniam ex Deo natus eſt.*

Reſpondetur ex D. Auguſtino *tract.*5. *in epiſt. Ioan.* Hieronymo *Lib.* 1. *aduerſus Pelag.* & *Lib.* 2. *contra Iouinianum*, manente gratiâ in nobis, in eſſe filiorum Dei conſeruante, nos peccare non poſſe; nam ex ſuppoſitione manet Charitas, contraria auerſioni à Deo: Hæc reſponſio eſt etiam D.Bonauenturæ *ad tertium.*

Addunt etiam, dictum præſumptum Auguſtini 174
epiſt. 111. *Charitas, quæ deſeri poteſt, nunquam vera fuit.*

Reſpondetur, illud non eſſe D.Auguſtini.

Reſpondet ſecundò S.Doctor 3. *diſt.*31. *dub.*1. maiorem eſſe veram, ideſt quo ad conſecutionem Finis, vnde potius dicitur vana, ſeu ſine Fide.

OBIICIES primò. Fortior eſt Charitas amore naturali; ſed hic vnit indiſſolubiliter: Ergo.

Reſpondet

Digitized by Google

Reſpondet S. Doctor, Charitatem non eſſe nobiliorem amore naturali in indiſſolubilitate, ſed in obiecto, & termino, ac fine ſupernaturali.

175 Obiicies ſecundò. Non poteſt validius ab infirmiori expelli; ſed Charitas eſt fortis, vt mors: Ergo.

Reſpondet S. Doctor; non pelli Charitatem in pugna à peccato, ſed deficere ex demerito peccantis, & Deo negante influxum.

Obiicies tertiò; Quia peccatum oritur, vel ex amore, vel ex timore prauo, ex D. Bernardo *Lib. de diligendo Deo, cap.*8. ſed habens Charitatem non admittit, aut timorem prauè deprimentem, aut amorem malè incendentem: Ergo.

176 Reſpondet S. Doctor, hos malos affectus non eſſe actu in ſenſu compoſito cum Charitate priùs tempore peccato; poſſunt tamen induci prius origine, & expellere Charitatem; nam liberum arbitrium, rectum à Charitate, poteſt cupiditate incuruari.

Obiicies quartò: Arbitrium ſequitur affectionem prædominantem; ſed hæc eſt Charitas: Ergo.

Reſpondetur, arbitrium ſequi affectionem actu prædominantem, non autem habitu; ideo, licèt prædominetur habitu Charitas, tamen poteſt actus inſurgere auertens arbitrium, dum homo in gratia conſtitutus, Dei obliuiſcitur, & cogitat, quæ ſunt mundi.

Obiicies quintò. Habens Charitatem, habet Chriſtum pro fundamento, & Spiritum ſanctum pro adiutorio.

177 Reſpondetur, Chriſtum ſuſtentare ſolùm volentes, & Spiritum ſanctum adiuuare cooperantes. Quomodo verò peccatum mortale deſtruat Charitatem, phyſicè, an moraliter, diſputatum eſt *prima ſecunda, Tract. de Peccato, diſp.*1. *quæſt.*6. vbi oſtendi, gratiam, & peccatum opponi moraliter, non phyſicè, cum D.Bonauent. *locis ibi adductis, & in* 3.*diſt.*31. *art.*1. Scoto *in* 4. *diſt.*16.*quæſt.*2. contra Thomiſtas.

Probatur etiam à D. Bonauent. *ad ſecundum.* Homo non attingit effectiuè productionem Charitatis, eò quòd nequit attingere creationem: Ergo neque annihilationem. Omne enim agens, ſicuti agit è ſubiecto; ità in ſubiecto reſoluit.

178 Vnde ruit reſponſio Caſpenſis, ſumpta ex corruptione formarum naturalium, quatenus poteſt aliquid, quod non produxit formam, eam diſtruere, producendo aliquid ei contrarium. Hoc inquam reſponſum vanum eſt; quia peccatum non eſt entitas formalis, potens expellere Charitatem; ſed eſt priuatio; Et ſi eſſet forma, non haberet virtutem annihilatiuam, ſicuti non habet creatiuam.

QVÆSTIO XVI.

Quodnam ſit ſubiectum Charitatis *proximum.*

D.Thom. quæſt.24. art 5.

Aſſero cum D.Bonauent. paſſim, eſſe voluntatem.
179 Omnes ſubſcribunt huic aſſerto.

Probatur à S.Doctore *in* 2. *diſt.*26. *quæſt.* 5. & *in* 3. *diſt.*23. *quæſt.*2. & *diſt.*27. *quæſt.*1. & *ſequentibus.* Habitus eſt in aliqua potentia, tanquam in ſubiecto, in qua eſt actus, cuius principium eſt ipſe habitus vnà cum potentia: ſed actus dilectionis eſt in voluntate: Ergo & habitus Charitatis, qui eſt principium actus. Minor probatur: nam dilectio Charitatis eſt appetitus, qui fertur in ſummum bonum, intellectu cognitum.

Docet verò S. Doctor, eam eſſe in parte concupiſcibili, ſicuti in Iraſcibili eſt Spes; & in rationali Fides, vt ſæpe dictum eſt *diſput.*1.

Non vult autem, eſſe in Concupiſcibili ſenſitiua, 180
quam ſolam videtur agnoſcere D. Thomas: ſed in concupiſcibili appetitus rationalis, qui profectò non caret viribus, & potentiis, quibus præcellit ſenſitiuis, vt notant Aragon. *quæſt.* 24. *art.* 1. Tannetus *diſp.*2. *quæſt.* 2. *dub.* 3. De his egi *prima ſecunda, Tract.*5. qui *de Gratia, diſp.*2. *quæſt.*4.

QVÆSTIO XVII.

An ſolus Devs *ex Charitate diligendus ſit; an etiam proximus.*

D.Bonauent. in 3. diſt.27. art.2. quæſt.3.
D.Thom. quæſt.25. art.1.

Dvo præcepta Charitatis ſunt: *Diliges Dominum* 181
Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Et proximum, ſicut te ipſum. Deuter.6. Matth.22. Itaque amor proximi includitur in obiecto Charitatis. Ideo Ioannes prima, cap.4. *Hoc mandatum habemus à Deo: vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.*

Diſtingvit autem, quibus modis actus reſpiciant proximum ſimul cum Deo, vel vt obiecta diſtincta terminantia, vel vt alter, nempe Deus, ſit obiectum, & finis vltimus; proximus verò ſit obiectum, tanquam medium amatum in finem.

Si eſt in vnum, tanquam in obiectum, & in alterum, vt finem vltimum; ſic poteſt vno, & eodem 182
motu, & actu tendere in vtrumque, quia eodem motu volumus finem, & media, vt talia ad eum. Sic autem diligimus proximum, volendo Deo hoc bonum, ſcilicet proximum, & ideo id etiam, quod datur proximo, dicitur datum Deo *Matth.* 25. Cùm igitur diligamus proximum in ordine ad Deum, vt in Deo ſit, ſub vna ratione diligimus Deum, & proximum, atque adeo vno actu, vt ait D. Thom. & D. Bonauent. *in argumentis primo loco.*

Qvod ſi conſiderentur Deus, & proximus præ- 183
cisè, vt ſunt duo obiecta, terminantia amorem, ſic diſtinguit adhuc: Diligere enim, eſt velle bonum; poteſt autem bonum duplex eſſe obiectum Charitatis, & id, quod eſt volitum, & is, cui eſt volitum. Si igitur comparetur Deus cum proximo vniformiter, tanquam is, cui volumus bonum; ſic alio motu fertur in Deum; alio in Proximum, quia amantur vt termini diſtincti, & vnus eſt intenſior, alter remiſſior; & ità duo præcepta exigunt; ſi autem comparentur difformiter, vt proximus ſit bonum, quod optat, & Deus ſit is, cui optatur bonum, ſic vno actu amat Proximum, eumque amat Deo.

Aſſerit igitur primò S.Doctor, duobus actibus amari Deum, & proximum, vt terminos materiales.

Probatur à S.Doctore primò: Motus numeran- 184
tur ſubiecto, tempore, & termino, ſiue obiecto; ſed alius eſt terminus, ſiue obiectum dilectionis Dei; alius dilectionis Proximi: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis 5. *Phyſ. textu* 38. Minor patet ex dictis.

Probatur ſecundò à S.Doctore. Quod diuerſas conſiderationes præexigit; diuerſis etiam actibus appetitur; ſed non poſſumus vno actu præcognoſcere Deum, & Proximum, vt terminos præciſos: ergo neque

Digitized by Google

neque amare. Maior probatur *ex 2. Top. cap. 4. in declar. loci 33.*

Probatvr tertiò à S.Doctore. Idem non poteſt eſſe motus ſimul intenſior, & remiſſior; ſed motus dilectionis in Deum eſt intenſior, quàm in proximum: Ergo eſt alius, & alius.

Probatvr quartò à S.Doctore, magis conformatur in ratione obiecti diligibilis Petrus, & Paulus, quam Paulus, & Deus; ſed non poteſt vnus motus dilectionis eſſe in Petrum, & Paulum: Ergo.

Probatvr quintò à S.Doctore. Præceptum reſpicit vſum, & actum virtutis, ſed duo ſunt præcepta Charitatis: Ergo.

185 Asserit ſecundò, vnum eſſe actum in Deum, & proximum primo modo, tanquam in medium, & finem, & tanquam in bonum, Quod eſt Bonum, *Cui.*

Probatvr à S.Doctore primò. Idem eſt motus in finem, & medium, vt tale eſt ad illum, quia motus non numeratur ſecundùm differentiam medij, ſed extremi; ſed motus Charitatis eſt in Deum, tanquam in finem; & in proximum, vt medium: Ergo.

Probatvr ſecundò à S.Doct. Vbi eſt vnum dilectum, ibi vnus actus dilectionis; nam motus ſpecificatur ab obiecto, ſaltem quo ad nos; ſed in proximo non diligitur, niſi Deus, per actum Charitatis: Ergo.

186 Si autem dicas, diligi proximum in ſeipſo ob naturam rationalem nobis ſimilem, vel ob eius virtutes, non eſt actus Charitatis, vt notat D. Bonauent. *hac diſt. 27. art. 2. quæſt. 2.* & *diſt. 9. art. 2. quæſt. 4.* D.Thom. 2. 2. *quæſt. 109. art. 3. ad 2.* Vaſquez *Lib. 1. de adorat. diſp. 6. cap. 2.* & *Lib. 3. diſp. 1. cap. 6.* Caſpenſis *de Charitate, diſp. 3. ſect. 1.* Idem ſentiunt Turrianus, Coninchius, & Arriaga apud Maſtrium *diſp. 6. quæſt. 22.* de quo agam *quæſt. 29.*

187 Probatvr tertiò: Sicuti adoratur imago D.Petri in ordine ad D.Petrum vno actu, vt ait Damaſcenus *Lib. 4. de Fide, cap. 17.* quia honor imaginis tranſit ad prototypum; Sic etiam dilectio proximi refertur ad Deum; atque adeo vnus eſt actus, quo diligitur Deus, & proximus, vt ad Deum prototypum.

In hoc tamen eſt diſparitas, quia honor non terminatur vllo modo ad imaginem; ſed totus tranſit ad D.Petrum; at proximus aliquo modo terminat actum amoris, & hoc ſenſu, diuerſo præcepto iubetur amare; eſto modo dicto, vt finis, & medium, &c. vno actu amentur.

188 Probatvr quartò: Vbi vnum propter aliud, ibi eſt vnum tantum; ſed proximus diligitur propter Deum: Ergo vna dilectione. Hoc tamen verum eſt, ita vt etiam tanquam duo termini, poſſint eſſe obiectum amoris.

Probatvr quintò, quia tametſi ſint plures Diuinæ perſonæ; tamen vnâ amantur dilectione, quia vna eſt ratio obiectiua bonitatis: Similiter vna eſt ratio ſummæ bonitatis, propter quam amatur Deus, & proximus.

189 Advertit tamen, diuerſam eſſe in hoc rationem, quia non eſt eadem omnino terminatiua bonitas proximi & Dei, eo modo, quo eſt bonitas trium perſonarum, communicantium in vna eſſentia; vnde differenti modo ſe habet; & quia ex diuerſitate comparationum conſurgit diuerſitas actuum; ex vnitate verò rationis principalis motiuæ exurgit vnitas habitus; hinc eſt, vt actus, quo amatur Deus, & proximus, vnus ſit, licèt motus alius, & alius.

QVÆSTIO XVIII.

An Charitas *ſit ex Charitate diligenda.*

D.Bonau. in primo, diſt. 27. quæſt. 2.
D.Thom. quæſt. 25. art. 2.

Assero, non ſolum Deum, qui eſt Charitas, 190
ſed etiam habitum, & actum Charitatis eſſe volitum, & amatum ipſo actu Charitatis.

Probatvr à D.Bonauent. primò, ex D. Auguſtino 8. *de Trinitate, capite 7.* quo nititur etiam D. Thom.

Probatvr ſecundò *eodem argumento*, quo vtitur 191
D.Thom. Voluntatis obiectum eſt bonum vniuerſale. Igitur quidquid ſub ratione boni cadit, poteſt eſſe obiectum voluntatis, & actuum eius, & quia ipſum velle bonum, eſt quoddam bonum, poteſt voluntas, quæ perficitur, dum ſupra ſe reflectitur, velle hoc bonum; at ipſam velle hoc bonum, eſt ſupernaturale, quia eſt volitum in ordine ad amicitiam ſupernaturalem cum Deo, dum omnibus optamus hoc bonum Charitatis; & ſimiliter in nobis, dum ipſum amorem amamus; ſanè referimus illum Charitate ad Diuinam amicitiam, atque ad Deum in ſe, vt notat Tannerus *diſput. 2. quæſt. 3. dub. 1.*

Probatvr tertiò. Amamus proximum, quia videmus, eum habere Charitatem: Ergo & ipſam Charitatem, propter quam amamus ipſum proximum; quia propter quod, vnumquodque tale, & illud magis; diligimus autem hæc Charitate, quia ſunt in ordine ad Deum in ſe amandum.

Obicies primò ex D. Auguſtino Lib. 1. de do- 192
ctrina Chriſtiana, cap. 23. *Quatuor tantum ſunt amabilia Charitate, Deus, nos ipſi, proximus, & corpus proximi.*

Respondet S. Doctor, S. Auguſtinum loqui de amandis, amore amicitiæ, quibus nempe optatur bonum; ità etiam D.Thomas.

Obicies ſecundò. Vel amatur Charitas amore concupiſcentiæ, vel amicitiæ; Non amicitiæ, nam hæc eſt inter ſimiles: Non concupiſcentiæ, quia hæc eſt de rebus non habitis.

Respondetvr, Charitatis habitæ eſſe complacentiam. Deinde ſpiritualis dilectio boni, eiuſque poſſeſſio excitat ad deſiderandum, dum reficit; & reficit, dum excitat, vt dicit S.Gregorius, *homil. 36. in Euang.* & D.Auguſtinus *Lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 38.* & diſcurrit S. Doctor ad ea verba Ioan. 4. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, &c.*

Obicies tertiò. Sicut ſe habet Fides ad credere; 193
ſpes ad ſperare; ità Charitas ad diligere, ſed nullus habens Fidem, credit Fidem, quia vt dicit D. Auguſtinus 13. *de Trinitate*, cap. 1. *credens, ſcit ſe credere, & videt ſe credere*; credulitas autem eſt de non viſis; ſimiliter autem nullus ſperat ſpem ipſam, ſed eam habet: Ergo nec diligit Charitatem.

Respondet S. Doctor, actum Fidei dicere imperfectionem, ſimiliter & actum Spei; vnde, ſi vterque habitus reflecteretur, diminueret de ratione habitus: Quare qui credit credulitatem, non habet eam; & ſpem ſimiliter; Sed dilectio eſt actus perfectus, ſicut ſcientia. Vnde ſicut perfectè ſcit, qui ſcit ſe ſcire, ità perfectè diligit, qui amat dilectionem, qua diligit.

Obicies quartò. Si diligit Charitas Charita- 194
tem, vel eam diligit alia dilectione, vel ſe ipſa. Si alia: Ergo & illa per aliam, & ſic in infinitum; ſi eadem:

Digitized by Google

dem: Contra: Nulla forma ſpecialis ſuper ſe ipſam reflectitur, niſi ſit è primis intenſionibus, ſicut vnitas, veritas, bonitas; vnde non dicitur: albedo albat: Ergo nec: dilectio dilecta eſt.

195 RESPONDET S.Bonauent. diligere eodem habitu, ſed per alium actum. Ad id de reflexione, reſpondet, reflexionem aliquando venire ex natura, & ſic eſt in generabilibus; aliquando venire ratione eius, in quo eſt; & ſic eſt in formis, quæ ſunt in potentiis, natis ſupra ſe conuerti, & in quantum ſupra ſe conuertuntur; & quia potentia cognitiua ſe ipſam cognoſcit, & voluntas eſt inſtrumentum, ſeipſam mouens; ideo per ſcientiam ſcit aliquis ſuam ſcientiam, & per Charitatem, ſe, vt ipſam, diligit.

QVÆSTIO XIX.

An omnia dona gratuita ſint CHARITATE *diligenda.*

D.Bonauent. in 3. diſt.28. quæſt.5.

196 PRIMA opinio apud D. Bonauent. eſt, hæc dona non eſſe amata actu Charitatis elicito; Charitas enim non amat proprium commodum, vt affectus naturalis, ſed in alterum protenditur, vt ait D.Gregorius *homil.* 17. *in Euang.* & quia commodum noſtrum ſpirituale reponitur in hiſce donis, quæ nos ordinant ad beatitudinem; ideò amor talium donorum eſt à dilectione naturali elicitiuè; ſed à Charitate imperatiuè, cuius eſt imperare actibus noſtris, vt rectè moueantur in ſuos fines.

HVNC modum impugnat S.Doctor; Nam Charitas tendit etiam in propriam beatitudinem, vt Deo fruatur. Deinde, quia licèt naturæ ſit quærere commoda corporis; tamen ſpiritualia dona amare eſt dilectionis gratuitæ.

197 SECVNDA opinio eſt, quod cum bonum ſit obiectum Charitatis, & actus recipiat ſpeciem ab obiecto, intenſio actus diligendi variatur ſecundùm rationem boni: Bonum autem dicitur aliquid dupliciter: Vno modo concretiuè, quia eſt ordinatum ad beatitudinem, vt finem. Alio modo abſtractiuè, quia eſt id, quo ordinatur ad finem. Dona igitur gratuita non dicuntur bona primo modo, ſed ſecundo; quia illis dirigimur nos ad beatitudinem. Ideò magis dicuntur bonitates, quam bona, & magis rationes diligendi, quàm diligibilia; ideò hæc non ſunt propriè ex Charitate diligenda, ſed potiùs Charitate diliguntur ſuſceptiui donorum. Quoniam verò accidens cum ſuo ſubiecto vnum conſtituit, ideò non multiplicantur dilectiones ad hæc dona, quæ ſint diſtinctæ à dilectionibus, quibus amantur homines.

198 CONTRA arguit S.Doctor: Nam etiam Deus, qui eſt bonitas ſumma, computatur inter diligenda ex Charitate.

DEINDE: Propter quod, vnumquodque tale, & illud magis tale; ſed dona ſpiritualia ſunt bona, propter quæ homines diliguntur: Ergo multò fortiùs ipſa diligenda ſunt, vt arguit etiam D. Thom. *art.*2.

199 ASSERIT igitur, dona ſpiritualia diligi Charitate; non tamen amicitiâ, quia eis donis non deſideratur bonum; ſed amore concupiſcentiæ, quatenus nobis bona ſunt ad vnionem cum Deo. Sic enim Sancti ex Charitate dona cœleſtia ſuſpirant.

PROBATVR primò à D. Bonauent. ex D.Auguſtino 8. *de Trinitate*, *cap.* 7. vbi ait: *Qui diligit proximum, conſequens eſt, vt etiam ipſam dilectionem diligat.*

SECVNDO probatur à S. Bonauent. Id, quod ordinat ad beatitudinem, eſt Charitate diligendum; talia ſunt hæc dona: Ergo.

TERTIO probatur. Talia dona ſunt à Deo expectanda, & petenda; & qui illa diligit, diligendo meretur: ſed præcipua dilectio meritoria, eſt dilectio Charitatis: Ergo. 200

Collige tamen, ſecundariò amari Charitate hæc media, vt explicat S.Doctor, *quæſt.*6.

QVARTO. Sicut ſe habet dilectio gratuita ad dona gratiæ; ità dilectio naturalis ad dona naturæ. Sed hæc amantur amore naturali: Ergo.

OBIICIES primò. Nulla creatura ratione carens, eſt amanda Charitate, quia non communicat in vita nobiſcum.

RESPONDETVR, verum eſſe, tales creaturas non diligi amore amicitiæ; ſed concupiſcentiæ.

OBIICIES ſecundò: Diligere eſt velle alicui bonum; his autem donis non volumus bonum. 201

RESPONDETVR, verum eſſe de dilectione amicitiæ; amor verò concupiſcentiæ eſt potius bonum deſiderare.

OBIICIES tertiò. Sola beatificabilia ſunt Charitate amabilia, quippe quæ poſſunt communicare nobiſcum in vita ſupernaturali.

RESPONDETVR, hoc concedi de dilectione amicitiæ, & hæc ſola enumerat D. Auguſtinus *Lib. primo de doctrina Chriſtiana, capite* 23.

QVÆSTIO XX.

An irrationalia ex CHARITATE *ſint diligenda.*

D.Bonauent. in 3. diſt.28. quæſt.1.
D.Thom. quæſt.25. art 3.

DVOBVS modis, vt ait S.Bonauent. poteſt aliquid ex Charitate diligi: Primò elicitiuè per actum proprium in proprium obiectum. Secundò imperatiuè, dum imperat aliis virtutibus actus earum. Igitur docet, poſſe Charitate, imperante pietati naturali, diligi irrationalia: non autem actu elicito proprio. Ratio eſt, quâ vtitur etiam D. Thom. quia Charitas eſt amicitia quædam ſupernaturalis; Amicitia autem fertur in amicum, cui volumus bonum, tanquam in finem; at brutis non poſſumus velle bonum propriè, cum ſint incapacia, vt docet Ariſtoteles 2. *Phyſ.tex.*59. Deinde amicitia dicit communicationem in bonis; & ſi eſt ſuperna, in bonis ſupernis; at homo non communicat cum irrationalibus in bona vita, quæ eſt amicorum communicatio, ex Ariſtotele 8. *Eth.cap.*3. & 4. multò minus communicat in bonis vitæ æternæ; qua communicatione nititur amicitia ſuperna. 202

ALIO etiam modo ſenſum ſuum aperit, & exponit S.Doctor. Tripliciter poteſt aliquid diligi ex Charitate: Primò vt obiectum, & finis; & hoc pacto diligitur Deus. Secundò vt obiectum dilectum, non vt finis, & hoc modo diligitur proximus; quia ei volumus ſummum bonum. Tertiò diligi poteſt aliquid ex charitate; non vt finis, vel obiectum amatum, neque intuitu ipſius, ſed alterius; & hoc modo irrationalia diliguntur, quatenus in illis diligitur Deus ad modum, quo aliquis diligens amicum, etiam canem eius diligit, vt notat Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*3. *dub.*1. Igitur 203

Igitur amor Charitatis, qui eſt amicitia ad Deum, extenditur ad proximum, tanquam filios Dei; ſicuti amicitiâ, qua diligo Petrum, extenditur etiam ad eius filium; non tamen ad eius carnem. Si autem quæras; quæ virtus amorem iſtum eliciat in creaturas. Reſpondet S. Doctor eſſe pietatem quandam naturalem, quâ Creaturas omnes conſiderans vt opera Dei, in Deum conſurgit laudibus, & amore, vt mirificè præſtitit S. P. Franciſcus; quantò enim aliquis ad rectitudinem reuertitur naturalem, tantò magis ex ipſis creaturis erigitur in Deum opificem.

Assero igitur, irrationalia non diligi Charitate.

204 Probatvr à S. Doctore, primò ex D. Auguſtino *Lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 33.* vbi docet, ea ſola ex Charitate diligi, quæ nobiſcum ſocietate quadam referuntur in Deum, vt homo, & Angelus, vel corpus noſtrum.

Probatvr ſecundò. Ea ſola diligi poſſunt ex Charitate, quæ communicant in obiecto Charitatis, quod eſt bonum increatum, ſeu Deus. Charitas enim eſt virtus Theologica: Igitur ea ſola Charitate diligi poſſunt, quæ frui valent obiecto beatifico: Talia autem non ſunt irrationalia: Ergo.

205 Probatvr tertiò à S. Doctore. Charitas eſt vinculum perfectionis; ſed irrationalia nequeunt nobiſcum virtutibus necti: Ergo.

Probatvr quartò à S. Doctore Amor Charitatis eſt ordinis ſuperioris amicitiâ naturali; ſed hæc non poteſt eſſe inter nos, & irrationalia: Ergo. Minor probatur, quia ad amorem amicitiæ requiritur primò vt amico velimus bonum; vt autem poſſit ei eſſe volitum bonum, oportet vt poſſit vti illo bono; irrationalia verò non habent dominium in bonum; vnde ait Ariſtoteles 2. *Phyſ. textu 39.* quòd ideo huiuſmodi rebus non dicimus, aliquid benè, vel malè contingere, niſi ſecundùm ſimilitudinem. Secundò, quia omnis amicitia fundatur in aliqua ſimilitudine vitæ; nihil enim proprium eſt adeo amicitiæ, ſicut bona vita, vt ait Philoſophus *Lib. 8. Eth. cap. 3. & 4.* creaturæ autem irrationales nequeunt nobiſcum in vita communicare.

206 Probatvr quintò. Ea ſola diligenda ſunt Charitate, quæ includuntur duobus præceptis; ſed irrationalia non includuntur in eis, quia non ſunt proximus, nec Deus: Ergo.

Obiicies primò. Charitas facit nos Deo conformes; ſed Deus diligit omnia; quæ fecit *Sap. 11.* Ergo.

207 Respondet S. Doctor, Deum diligere creaturas, non Charitate, volendo eis bonum æternum, ſed ſolum eſſe ipſarum naturale; Charitas autem vult ſummum bonum.

Neque Charitas conformat voluntates noſtras voluntati diuinæ, quia in Deo eſt vnus amor ſimpliciſſimus, qui ad diuerſa fertur; non poſſumus autem imitari in ſimplicitate; ſed pluribus amoribus ferimur; Charitate quidem in rationalia, quibus poteſt eſſe volitum ſummum bonum; pietate vero in irrationalia, quia Charitas eſt ſolùm ad communicantia cum Deo, vt ait S. Auguſtinus *tract. 65. in Ioannem.*

208 Obiicies ſecundò. Sicut ſe habet Fides ad credendum Deum Creatorem rationalium, & irrationalium, ita & ad amandum: Ergo poſſumus etiam irrationalia, vt ordinata in Deum, diligere Charitate.

Respondet S. Doctor, non eſſe parem rationem, nam Fides reſpicit Deum, non modò, vt finem, ſed etiam vt principium; ideo credit eũ conditorem etiam irrationalium; Charitas verò reſpicit Deum ſolummodò, vt finem, & bonum; & quia creaturæ irrationales cum rationalibus non tendunt eadem ratione in ſummum bonum, ideò non diliguntur. Charitate.

Obiicies tertiò. Creaturæ rationales diligendæ ſunt ex Charitate, quia Deo ſunt ſimiles; At verò etiam irrationales ſunt Deo ſimiles: Ergo. 209

Respondet S. Doctor, non quamlibet aſſimilationem facere aliquid obiectum diligibile ex Charitate; ſed eam, quæ reddit capacem, vt ait D. Auguſt. 14. *de Trinit. cap. 3.* Charitas enim optat ſummum bonum amato; hoc autem non fruimur, niſi per cognitionem, & amorem, quæ in iis tantùm ſunt, quæ habent rationem Diuinæ imaginis.

Obiicies quartò. Virtus, & vitium ſunt circa idem; ſed circa irrationalia poteſt eſſe amor prauus, contrarius Charitati: Ergo & Charitas.

Respondet S. Doctor, quòd licèt virtus, & vitium ſint circa idem ſubiectum; non ſunt tamen circa idem obiectum; plura enim exiguntur ad virtutem, quàm ad vitium. Deinde deficit argumentum, quia licèt Charitas ſit amor ſpecialis; tamen non eſt neceſſe, vt circa illud idem obiectum ſit Charitas ipſa, & omne vitium ſpeciale oppoſitum. Ideò, licèt cupiditas ſit circa bona temporalia, non oportet quòd circa illa ſit virtus Charitatis; & ideò non oportet, hæc temporalia Charitate amari, ſed ex liberalitatis regulis diſpenſari, & moderatè retineri. 210

Obiicies quintò. Amor meritorius eſt ex Charitate; ſed aliquis amat diuitias, vt faciat ex eis eleemoſynas: Ergo eas amat ex Charitate.

Respondet S. Doctor, actum illum eſſe meritorium, etiamſi ſit à Charitate ſolùm imperante. Deinde, cùm quis diligit temporalia ad ſeruiendum Deo, dirigit ſuum amorem in Deum; non tamen affectus Charitate extenditur ad omnes, vt dictum eſt. 211

QVÆSTIO XXI.

An homo debeat ſeipſum ex Charitate *diligere.*

D. Bonauent. in 3. diſt. 28. dub. 1.
D. Thom. quæſt. 25. art. 4.

Assero, Charitatis præcepto includi etiam ſui dilectionem. 212

Probatvr à SS. Doctoribus; nam in præcepto dilectionis proximi habetur: diliges eum, ſicut te ipſum; ſed proximum ex Charitate diligimus: ergo eadem Charitate etiam nos ipſos, vt obſeruat etiam D. Aug. *ſerm. 3. poſt Pentecoſt.* & S. Doct. *diſt. 28. q. 6. ad 2.*

Probatvr ſecundò à S. Doctore, quia diligere Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, eſt ſeipſum diligere. Ideò dicitur *Lucæ* 10. poſt tradita præcepta Charitatis: *Hoc fac, & viues.*

Non oportuiſſe autem ſpeciale præceptum tradere admonet S. Doctor, quia ex naturali propenſione ſatis ad nos inclinamur: *Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit.* Epheſ. 5. Ideò non oportuit tertium mandatum, vt ait D. Auguſtinus *Lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 24.*

Advertit verò S. Doctor, *diſt. 28. quæſt. 5. in corpore*, & *quæſt. 6. ibidem*, quòd cùm Charitas, propriè dicta, ſit amicitia; dupliciter poſſumus loqui de Charitate; vno modo ſub ratione communi amicitiæ; & hoc ſenſu non habetur amicitia ad ſeipſum, quia amicitia dicit vnionem plurium, 213

vt

Digitized by Google

vt ait D. Dionyſius *cap. 4. de diuin. nominibus, part. 2.* vnicuique autem ad ſeipſum eſt vnitas, quæ eſt potior vnione cum alio. Igitur amore ſubliniori, quam amicitiæ, diligimus nos ipſos; ſicut enim vnitas eſt principium vnionis; ità amor, quo quis diligit ſe ipſum, eſt forma, & radix amicitiæ. In hoc enim amicitiam habemus ad alios, quòd ad eos nos habemus, ſicut ad nos ipſos; dicitur enim *in 9.*
214 *Eth. cap.* 8. quòd amicabilia, quæ ſunt ad alterum, veniunt ex his, quæ ſunt ad ſeipſum. Alio modo poſſumus loqui de Charitate, pro vt eſt amicitia hominis cum Deo principaliter, & ex conſequenti ad ea, quæ ſunt Dei, inter quæ etiam eſt ipſe homo, qui Charitatem habet; & ſic inter cætera, quæ ex Charitate diligit, quaſi ad Deum pertinentia, etiam ſe ipſum ex Charitate diligit. Sic diſcurrit etiam Tannerus *diſp. 2. quæſt. 3. dub. 1.*

Ex quibus intellige, quid velit D. Gregorius *homil. 27. in Euang.* quòd Charitas minùs quàm inter duos haberi non poteſt; vnde infert, ad ſeipſum non haberi Charitatem; in ratione ſanè amicitiæ, vt exponunt Sancti Doctores.

QVÆSTIO XXII.

An homo debeat corpus ſuum ex CHARITATE *diligere.*

{ D. Bonauent. in 3. diſt. 28. quæſt. 4.
D. Thom. quæſt. 25. art. 2.

215 ASSERO, ità eſſe. Eſt communis ſententia Theologorum.

PROBATVR à D. Bonauent. primò, ex 5. Epheſ. *Viri debent diligere vxores ſuas, ſicut corpora ſua*, ſed vxores ſunt diligendæ ex Charitate: Ergo & corpora.

PROBATVR ſecundò à SS. DD. ex D. Auguſtino *Lib. 1. de doctrina Chriſtiana, capite* 23.

PROBATVR tertiò à S. Bonau. omne beatificabile eſt Charitate diligibile: Talia ſunt corpora: Ergo.

PROBATVR quartò à S. Doctore. In ordine Charitatis conſanguinei ſunt præferendi extraneis, vt docet Ambroſius in Gloſſa *Cant.* 2. ſed conſanguinitas non eſt niſi ex parte corporum: Ergo cum maximè ſint nobis hac ratione coniuncta corpora noſtra, ſunt Charitate diligenda.

216 EXPLICATVR à S. Doctore, *in corpore.* Charitas eſt pondus inclinans ad ſummum bonum, & perfectam beatitudinem, atque adeò facit, vt diligamus omne beabile. Sic igitur amandus Deus primò beatus per eſſentiam: Deinde Spiritus per participationem beabiles: vltimò corpora beabilia per redundantiam ex anima. Ità etiam Tannerus *diſp. 2. quæſt. 3. dub. 1.*

217 OBIICIES primò Ioan. 12. *Qui amat animam ſuam, perdet eam*; ſumitur autem ibi, provt dicit animationem ad vitam.

RESPONDET S. Bonauent. & D. Thom. Chriſtum hortari ad odiendam vitam carnalem, non provt dicit naturalem vitam, quæ eſt à Deo bona, atque ideo amanda: Vnde non licet interficere ſeipſum; ſed ad odiendam vitam carnalem, vt dicit vitam, concupiſcentiæ igne fouentem.

OBIICIES ſecundò. Id, quod impedit beatitudinem, non eſt Charitate diligendum: tale eſt corpus, Galat. 5. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Et Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis, &c.* Vndè dicebat: *Quis me liberabit de corpore mortis huius.*

RESPONDENT SS. DD. Apoſtolum non refugere vitam corporalem, vt eſt naturalis; neque enim ea eſt impedimentum ad ſalutem tali ratione, ſed propter concupiſcentiam ortam ex peccato. 218

OBIICIES tertiò. *Charitas nunquam excidit*, prima Corinth. 13. ergo quæ diligenda ſunt ex Charitate, non excidunt; ſed corpora cadunt: Ergo.

RESPONDET S. Doct. corpora ad perpetuam incorruptionem in beatitudine deſtinata eſſe: Vnde, quamuis nunc ſeminentur in corruptione; tamen reſurgent in gloria; atque adeo diligenda ſunt Charitate.

OBIICIES quartò. Id, quod facit diligibile ex Charitate, eſt communicatio in imagine Dei: Sed corpora non habent imaginem Diuinam: Ergo. 219

RESPONDET S. Doct. per ſe quidem ea diligibilia eſſe ratione imaginis, & capacitatis Dei; vnde corpora, quia ſolùm comparticipant, ratione vnionis, imaginem, & beatitudinem, ideò ſecundariò diligenda ſunt.

QVÆSTIO XXIII.

An peccatores ſint ex CHARITATE *diligendi.*

{ D. Bonau. in 3. diſt. 28. q. 3.
D. Thom. quæſt. 25. art. 6.

DISTINGVVNT Sancti Doctores in peccatoribus naturam, qua creati ſunt ad Dei imaginem, capaces beatitudinis, & ſecundùm hanc, Charitate amandos dicunt; ex altera parte vident in eis culpas, ob quas Dei ſimilitudine gratuita carent, & ſunt à Deo auerſi, odibiles, vt admonet etiam Tannerus *diſp. 2. quæſt. 3. dub. 1.* 220

ASSERVNT igitur, peccatores ratione naturæ amandos Charitate.

PROBATVR à S. Doct. primò ex *Matth. 5.* vbi diſcipulis ſuis ſanctis præcipit Chriſtus: *Diligite inimicos veſtros*; inimici autem iuſtorum ſunt impij.

SECVNDO. Omnes prædeſtinati ſunt Charitate amandi; ſed ex his multi ſecundùm præſentem iuſtitiam ſunt praui, vt oſtendi *quæſt.* 15. Ergo.

TERTIO. Omnes ſunt diligendi, pro quibus orandum; ſed pro peccatoribus etiam orandum præcipit Matth. 5. *Orate pro calumniantibus vos*: Ergo ſunt amandi. Maior patet, quia vnum ex effectibus dilectionis Charitatiuæ ponit Chriſtus: *Orate pro perſequentibus, &c.* 221

QVARTO. Noſtra Charitas debet Charitati Chriſti conformari; ſed impios dilexit Chriſtus, orauitque pro crucifigentibus, Lucæ 23. *Pater, ignoſce illis: non enim ſciunt quid faciunt.* Rom. 5. *Commendat autem Charitatem ſuam Deus: quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.*

ARGVMENTA in contrarium ſolùm probant, odiendos peccatores, quatenus tales ſunt. 222

Porro obiicitur. Charitas eſt vinculum vnitatis: Ergo illi ſoli ſunt diligendi, qui ſunt de vnitate corporis myſtici; ſed aliqui mali non ſunt de vnitate corporis myſtici Eccleſiæ, vt infideles, & hæretici; cæteri verò impij ſunt membra mortua.

RESPONDET S. Doctor, Charitatem eſſe vinculum perfectionis, & vnitatis ſubiectiuè in iuſto; terminari verò ad eos, qui poſſunt eſſe de vnitate, tanquam ad obiectum. Itaque non eſt neceſſe, vt Charitas ponat vtraque extrema actu vnita; ſed ſufficit, vt ponat in actu ſubiectum, in quo eſt alterum in habitu; ſicut ſcientia ponit ſcientem in actu; ſcibile verò in habitu.

Digitized by Google

223 Ex his etiam colligitur, eadem ratione, quatenus peccatores ſunt homines capaces beatitudinis, etiamſi impij ſint, poſſe ſeipſos diligere ex Charitate; ſi autem diligunt iniquitatem, odio habent animam ſuam *Pſalm.* 10. Vide D.Thom. *art.* 7.

QVÆSTIO XXIV.

An neceſſe ſit ex CHARITATE *diligere inimicos.*

D Bonauent. in 3. diſt. 30. quæſt 4.
D.Thom. quæſt. 25. art. 8.

224 NOMINE inimici intelligitur odiens iniquè, vt aduertit S. Doctor; nam qui iuſta de cauſa nobis eſſet moleſtus, non eſſet cenſendus inimicus, etiamſi ſecundùm opinionem vulgi talis cenſeatur, vt dicebat Apoſtolus, Galat. 4. *Inimicus factus ſum vobis, verum dicens.*

PRIMA opinio apud Magiſtrum, quam refert etiam D.Bonauent. eſt, neceſſariò quidem inimicos diligendos, petentes veniam, pœnitentes, & ad ſatisfactiones promptos; non autem inimicos formaliter reduplicatiuè, ſed hos diligere eſſe tantùm perfectionis.

225 VERA tamen ſententia eſt, & communis, inimicos, vt inimicos, ſeu impios, non eſſe diligendos; attamen in ſtatu inimicitiæ non eſſe excludendos à proximo, dilecto actibus elicitis Charitatis, quibus velimus eis bonum ſupernaturale beatitudinis; non tamen, vt actibus imperatis velimus eis bona temporalia tranſitoria, ſed ſufficit non gaudere de malis eorum, iuxta id Prouerb. 24. *Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas*, & Eccleſ. 8. *Noli de mortuo inimico tuo gaudere.* Ità SS. D. D. cum SS.PP. & Theologis communiter, vt referunt Valentia *diſp.* 3. *queſt.* 3. *p.* 2. Caſpenſis *diſp.* 3. *ſect.* 2 Tannerus *diſp.* 2. *queſt.* 3. *dub.* 1.

226 ASSERO primò, non poſſe negari ſine præiudicio Fidei, in lege Euangelica præceptum diligendi inimicos, extare.

PROBATVR à S. Doct. primò ex illis locis, vbi præcipimur diligere proximum, *Deuter.* 6. *Matth.* 22. ſic enim aduertit S.Auguſt. *in Pſal.* 11. & de diſciplina chriſtiana, & *ſerm.* 59. *de Tempore*, & 221.

227 SECVNDO probatur à S.Doctore, ex ratione, quam affert Chriſtus diligendi inimicos: *Si enim dilexeritis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis*, vbi Gloſſa: *Nullam de cœlo.* Tunc ſic: Charitas non poteſt eſſe ſine præmio in cœlis; ſed diligentes amicos, & non inimicos, non præmiabuntur in cœlo: Ergo Charitatem non habent. Vbi nota, vim habere probationem illam, non modo negatiuè quoad amorem amicorum, & excluſionem inimicorum, quaſi præmiandi ſint ob alia opera, & pro ſtatu gratiæ, quo pacto præmiandi ſunt vitâ æternâ iuſti dicentes verbum otioſum, etiamſi non ob illud verbum; ſed vis eſt, nullum præmium ſimpliciter expectandum ex illa excluſiua inimicorum; nam ſi ſolamq; dilectionem amicorum accipias ſine excluſiua inimicorum, eſt actus meritorius, vt oſtendam *queſt. ſequenti.*

218 IGITVR probatur tertiò à S.Doctore, ex præcepto Chriſti, Matth. 5. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros.* Vbi Gloſſa Interlin. *Non ſufficit non odiſſe.*

PROBATVR quartò à S.Doct. Id, quod neceſſarium eſt ad remiſſionem peccatorum, eſt præceptum; ſed parcere inimicis, eoſque non excludere ab obiecto Charitatis, eſt ità neceſſarium: Ergo. Maior eſt euidens. Minor probatur à S.Doct. ex Matth 6. *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus: nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Et
Matth. 18. præcipit, vt dimittamus iniurias vſque ſep- 229
tuagies ſepties, ideſt ſemper, vt obſeruat D.Auguſt. nam numerus ſeptenarius eſt ſignum vniuerſitatis, quia ſeptem diebus creatum eſt vniuerſum; numerus vndecimus eſt ſignum tranſgreſſionis, quia tranſgreditur decimum, in quo Decalogus, lex Charitatis, deſcribitur; ſepties autem vndecim facit ſeptuagies ſepties, qui eſt numerus vniuerſitatis, auferens imperfectionem prioris numeri. Infert hîc etiam præpotens motiuum; nam Lamech ſeptuagies ſepties maledictiones indicuntur *Geneſ.* 4. Lamech ſignificat humiliatum; peccatum verò Lamech, peccatum totius generis humani; poſt lapſum verò excurrerunt 77. generationes vſque ad Aduentum Chriſti, vt habetur *Lucæ* 3. Igitur vult dicere, præceptum eſſe nobis remittere omnia peccata contra nos patrata; ſicuti & Chriſtus omnia peccata noſtra, contra ſuam maieſtatem patrata, remiſit, imò
& ſanguine filij expiauit. Vnde infert id Apoſtoli. 230
Donantes vobiſmetipſis, ſicut Deus in Chriſto donauit nobis. Id obſeruat D. Auguſtinus. Hinc eo *cap.* 18. *Matth.* affertur parabola ſerui, qui nolens dimittere exile debitum conſeruo, cùm tamen ſibi dimiſſum eſſet debitum decem millium talentorum, quæ ſummant centum & viginti milliones auri, more Perſico, damnatus eſt carcere perpetuo.

PROBATVR quintò à S.Doct. Plus inimica eſt caro hominí, quàm inimicus quicumque; ſed *nemo vnquam
carnem ſuam odio habuit.* Epheſ 5. Ergo. 231

PROBATVR ſextò à S. Doct. Vbi eſt ratio obiecti Charitatis, ibi eſt etiam actus Charitatis terminandus; ſed obiectum Charitatis eſt proximus, quatenus eſt communicabilis ei vita æterna nobiſcum, & in hac omnes etiam inimici noſtri conueniunt; & ob id proximi ſunt, vt docet etiam Valentia *loco cit.* Ergo.

EX quibus deducunt multi, hoc eſſe præceptum naturæ, quod vrgebat etiam tempore legis veteris. Ideò Exodi 23. *ſi occurreris boui inimici tui, ſeu aſino erranti, reduc ad eum, ſi videris aſinum odientis te iacére ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis eum eo* Leuit. 19. *Non quæras vltionem; neque memor eris iniuriæ ciuium tuorum.*

RATIO ſumitur ex dictis à D.Bonauent. nam tenemur iure naturæ diligere proximum, vt habetur *Deuter.* 6. *Matth.* 22. Proximus autem eſt etiam inimicus.

PRÆCEPTVM autem hoc non ligat ad habendum 232
actum Charitatis ſingularem in hoſtes; ſed ſolùm generalem ad omnes, & ab eis non excludendos hoſtes, vtcum Sacerdos orat; *memento Domine, & omnium circumſtantium*; non excludat inimicum aſſiſtentem. Similiter neque à beneficiis communibus in neceſſitate ſpirituali, vel temporali. Cæterum benefacere hoſtibus extra neceſſitatem, eſt opus conſilij, & egregiæ perfectionis, vt docet D. Auguſtinus *in Enchir, cap.* 73. vt notat Caſpenſis, & dicam *queſt.* 25.

QVOAD actum verò, ſeu affectum dilectionis, eſt 233
præceptum, vt docet idem S.Auguſtinus *Lib.* 1. *de doctrina Chriſtiana*, *cap.* 22. & *Tract.* 8. *in primam Ioan.* & alij Patres apud Valentiam. Ideò Chriſtus ait: *diligite inimicos veſtros, &c. vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis* [illegible] Ergo hoc eſt neceſſarium ad filiationem adopt[illegible], ſine qua nemo ingreditur hæreditatem regni [illegible]rum. Vnde ait Chriſtus, Matth. 5. *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Inter doctrinas autem, & traditiones falſas Phariſæorum, erat hoc: *Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Propterea, vt

Digitized by Google

vt poſſimus ingredi regnum cœlorum, ait: *Diligite inimicos veſtros, vt ſitis filij Patris veſtri.* Ex quo deducitur, neceſſarium eſſe hoc, atque adeò præceptum, vt arguit S. Doctor, *fundamento ſecundo, & 4.*
234 Ideò ait Apoſtolus Rom.12. *Si inimicus tuus eſurierit, ciba illum: ſi ſitierit potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius*, Charitatis vtique, carbones, iuxta Ambroſium, Auguſtinum, Bedam, & D.Thomam, non ſupplicij æterni, iuxta Chryſoſtomum apud Tannerum *diſput.* 2. *quæſt.* 3. *dub.* 1.

Obicies primò Matth.5. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Diliges proximum, & odio habebis inimicum tuum:* Ergo Lex Dei integra antiqua ſeruata eſt, etiamſi odio haberetur inimicus. Confirmatur, quia in decem præceptis Lex moralis continetur, & in ea non fit mentio inimici diligendi. Ideò Gloſſa ad id 3. Reg.7. *Fecit Hiram mare fuſile decem cubitorum.* Gloſſa ibi: *Decem præceptis in lege, omnia, quæ facere debemus, Dominus expreſſit.*

235 Respondet S. Doctor primò, hoc non præcepiſſe legem, ſed id deduxiſſe Phariſæos ex oppoſito, quia Leuit.19. dictum erat: *Diliges proximum*, vel vt noſter vertit: *amicum*, Hebræus enim רע *rea* ſignificat ſocium, vel amicum; per amicum autem intelligebant ſocium ex genere Abrahæ, & Iacob, quaſi cœteræ gentes eſſent odio habendæ, & delendæ, quia dicitur Deuter. 25. *Delebis nomen eius ſub cœlo. Caue ne obliuiſcaris*, vt gloſſat Maldonatus: At decepti ſunt, quia, licet quaſdam gentes delendas diceret; tamen non omnes; imò diligendas; quippe eſſent in vnum parietem lapide angulari ſociandæ, vt dicitur *Iſaiæ* 28. *Epheſ.* 2. *Prima Petri* 2. *Pſalm.* 117.
236 Vide Molanum ad eum locum, Cornelium à Lapide, alioſque expoſitores. Itaque hoc pacto interpretati ſunt locum iſtum, Imperfectus *homil.* 13. *in Matth.* Chryſoſtomo adſcriptus, & alij, quos ſequuntur Toſtatus *quæſt.* 344. S. Thom. 3. *diſt.*30. *art.*1. Valentia *diſp.*3.*quæſt.*3.*puncto* 2. vbi eam vocat peruerſam traditionem Phariſæorum, atque Cornelius à Lapide, obſeruantes, in lege antiqua ſolùm conceſſum ad iuſtitiam occidere, non autem odio habere. Sic enim & Iudex occidit reos. Ideò Caſpenſis *num.*11. vocat eam prauam interpretationem Phariſæorum. Sic etiam Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*5. *dub.* 1.

237 Deinde reſpondet S. Doctor, & cum eo Tannerus, conceſſum, ſeu permiſſum antiquitus legi odium, quoad effectus, vt dictum eſt; non autem affectum odij; & ſanè quoad effectum conceſſit, non in aduerſarios priuatos, ſed in Idolatras Chananæos, inimicos pugnaces Eccleſiæ. Itaque illi, qui *Exodi* 23. *Leuit.* 19. ſuprà dicuntur inimici, erant inimici priuati, ſed amici quoad Rempublicam. Ex quibus ſequitur, ità lege conceſſum fuiſſe; eam verò legem Chriſtum correxiſſe, & nouum Euangelij præceptum edidiſſe, vt Legiſlatorem, & illud ſanè perfectum. Ità incredibili conſenſu ferè antiqui Patres, Irenæus *Lib.* 4. *cap.*22. Tertullianus *Lib. de Patientia*, Clemens Alex. *lib.*6. *ſtrom.* Hilarius *can. in Matth.*4. Epiph. *in Ptolomaitas, hereſi* 31. Baſil. *homil. in Pſalm.*14. Chryſo-
238 ſtomus *homil.*16. *in Matth.* Auctor *imperf. homil.* 11. Ambroſius *ſerm.*5. *in Pſalm.* 118. Hieronymus *epiſt. ad Heroniam, de Monogamia*, Theophylac. & Euthym. ad hunc locum, quos allegat, & ſequitur Maldonatus *in cap.*5. *Matth. num.*21. magis autem quadrat hæc expoſitio ad probandum, Chriſtum in Euangelio veniſſe, non vt bonum tantùm nuncium, ſed etiam Leges ſanxiſſe, vt Legiſlatorem contra hæreticos Pelagianos, de quibus Hieronymus *Lib. primo*, & ſectarios noſtri temporis. Igitur legem corrigit, & vult, nomen proximi extendi ad omnes, quippe communicantes in capacitate Dei, & Beatitudinis, vt exponunt Hieronymus, Auguſtinus, Theophylac. & alij apud Cornelium à Lapide.

Et hæc eſt prima ratio fundamentalis D. Bonau. 239 qua oſtendit, inimicos diligendos, quia iuxta Chriſti Legem, & interpretationem, in proximo includuntur etiam inimici.

Obicies ſecundò ex Gloſſa ad id Lucæ 6. *Diligite inimicos veſtros*, quæ dicit, eſſe perfectorum.

Respondet S. Doctor, diligere affectu elicito eſſe præceptum; affectu verò, imperante opera, extra neceſſitatem, perfectionis eſſe, & ità loqui Gloſſam.

Obicies tertiò. Diligere hoſtes eſt mirabile, vt 240 ait Gloſſa ad id Pſalm.118. *Reuela oculos meos; & conſiderabo mirabilia de lege tua.*

Respondet S. Doctor, diligere hoſtes eſſe ex mirabilibus, quæ tanquam maxime ardua mundus admiratur præcipi lege Diuina; poſſunt tamen fieri gratiâ adiuuante, & Charitate, & cum his mirabilibus includit Gloſſa diligere hoſtes, non autem cum miraculis, quæ ſunt gratia gratis data.

Obicies quartò ex D. Ambroſio apud Magiſtrum diſt.29. *ſufficit non odiſſe hoſtem.*

Respondet S. Doctor, authoritatem illam eſſe 241 truncatam, ait enim: *ſufficit, ſi ſimpliciter diligimus, & non odio habemus.*

Remedia odij tradit S. Doctor, *de profectu religioſi, cap.*29. nempe timere vindictam Dei, qui non remittit odienti peccata *Matth.*18. Vincere in bono malum *Rom.*12. Vide S.Doctorem.

QVÆSTIO XXV.

An teneamur Charitatis *effectus in hoſtes oſtendere, & quoſnam.*

D.Bonauent. in 3. diſt.36. quæſt.5.
D.Thom. quæſt.25. art.9.

Asserendvm, præceptum eſſe, non ſolùm affectu hoſtem diligere, ſed etiam effectibus.

Probatvr à D. Bonauent. primò ex veteri teſtamento, Exodi 23. *ſi videris, Aſinum odientis te, iacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis cum eo.* Prouerb. 25. *ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi.* Hæc autem mandata omnibus data ſunt Iſraelitis. 242

Probatvr ſecundò à S. Doctore, & S. Thom. ex 5. *Matth.* vbi eodem præcepto iniungitur: *Diligite inimicos veſtros, & benefacite his, qui oderunt vos; & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos*, Vbi Gloſſa: *Eccleſia tria facit, diligit, benefacit, & orat:* Ergo non eſt membrum viuum Eccleſiæ is, qui non benefacit inimicis, & non orat pro eis.

Probatvr tertiò à S.Doctore. Vbi eſt vera Charitas, ibi effectus eius, ſicuti vbi eſt ignis, ibi calefactio materiæ applicitæ, ſed effectus Charitatis ſunt opera exhibita ad bonum, vt dicitur Ioan. 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ eo præcipio vobis*, vbi Gregorius *homil.* 30. in Euang. *Probatio dilectionis, exhibitio eſt operis:* Ergo; alioqui erit dilectio ficta. 243

Probatvr quartò à S. Doctore: Inimicior eſt caro noſtra quouis inimico; ſed hanc tenemur conſeruare, vt dicitur *Epheſ.*5. Ergo.

Digitized by Google

244 Probatvr quintò: Subtrahere effectus Charitatis, eſt effectus odij, & vindictæ contrariæ Charitati; ſed tenemur non vlciſci *Leuit*.19. *Rom*.12. Ergo tenemur non ſubtrahere effectus Charitatis.

Observat autem *in corpore*, S. Doctor, hoc præceptum vrgere in neceſſitate inimici, quod probat illo prima Ioan.3. *Si quis viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo Charitas Dei manet in eo?* Et claudit: *Filioli mei, non diligamus verbo & lingua, ſed opere, & veritate*.

245 Itaqve præceptum eſt in caſu neceſſitatis ſubuenire, maximè in ſpiritualibus, inimico, vt oſtendi *quæſt. præcedenti*, ex D.Auguſtino.

Qvia verò hîc eſt duplex præceptum; alterum negatiuum, non audiendi, nec negandi ſigna amoris: alterum affirmatiuum, hæc ſigna oſtendendi; ſcire debes, negatiuum, non odiendi, &c. ad ſemper obligare. Ideò *Matth*.18. traditur tortori, qui non remiſerit iniurias. Ità Nauar. *cap*.14.*num*.25. Lorca 2.2. *ſect*.3.*diſp*.25.*num*.33. Valentia *diſp*.3. *quæſt*.3. *punct*.2. Suarez *diſp*.5. *ſect*.5 *num*.9. Tannereus *diſp*.2. *quæſt*.3. *dub*.1. Coninchez *diſp*.24. *dub*.6. *num*.82. Caſpenſis *diſp* 3 *ſect*.2. Fagundez in primum præceptum Decalogi *Lib*.1. *cap* 28. *num*.9. cum D.Bonauent. hîc, &

246 *quæſt. præcedenti*. Quatenus verò affirmatiuum eſt, licèt videatur non obligare ad aliquem actum amoris internum eliciendum; per accidens tamen ſæpe obligat ratione ſcandali vitandi. Vnde cum inimico ita te gerere debes, vt non oſtendas ſigna inimicitiæ, quod prudentis iudicio relinquitur videndum; ſed tamen aliquas regulas tradunt.

Primo cum orationes fundis generales, non excludas hoſtem; aliter enim te in Eccleſia non rectè geris, & oſtendis, te membrum mortuum Eccleſiæ, quæ pro omnibus orat, vt habet S. Doctor *fundamento ſecundo*.

247 Cvm eleemoſynas communitati indigenti largiris, non debes excludere inimicum egenum. Ità Syluester V. *Charitas*, *num*.5. §.5. Toletus *Lib*. 4. *ſumma*, *cap*.10. Nauar. *ſumma Latina*, *cap*.25. Fagundez *numero* 10.

Similiter cum in circulo ſtas, alloqui communiter inimicum, & ſalutare eum obuium debes ſalutantem. Hinc S.Doctor *de profectu religioſi*, *cap*.28. dicit: *examinent hi, quomodo eſurienti inimico cibum miniſtrarent, ſi ſalutationem negant, maxime ſi affectet eam*. Vnde colligit, hunc non ſeruaturum illud: Rom.12.& prouerb.25. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum*. Ità etiam D.Thom. 2. 2. *quæſt*. 25. *art*.9. & expoſitores, & Suarez *diſp*.5. *de Charitate*, *ſect*.5. *n*.7. Valentia *diſp*.3.*quæſt*.3. *puncto* 3 ad finem *verſ*.3. Coninch. *diſp*. 24. *dub*.6. *à num*.85. Fagundez *loco cit*.

248 qui duo hinc colligit: Primum eſt, eſſe mortale hæc ſigna Charitatis negare. Ita etiam Suarez *num*.7. Secundum, tunc eſſe peccatum ſcandali, quando omnino eleemoſyna, & alia ſunt publica; tunc enim neceſſitas vrget. Non teneris autem primus eſſe ad ſalutandum per ſe; non reſalutare verò, per ſe eſt ſolùm veniale, vt ait Caſpenſis *num*.15. niſi ſcandalum adſit. Addit Baſſæus V. *Charitas*, *num*. 14. & notabilis contemptus, vbi circumſtantias ait obſeruandas, maximè ſi diſpar ſit grauiter conditio, neque ita citò mortale damnat. Sic Diana *part*.2. *tract*.1. *reſol*.62.

Signa verò ſpecialis amoris in quauis opportunitate ſunt tantùm perfectionis. Ita Fagundez *num*.11. Coletus *Lib*.4. *ſumma*, *cap*.10. Caſpenſis *loco citato*, cum D.Bonauent. *in corpore*. Imò addit Nauar. *loco cit*. & Caietanus *art*.9. etiam reconciliatum cum inimico, non teneri ei prima obſequia, tempore amicitiæ exhibita, exhibere; Imò poteſt eſſe neceſſarium, abſtinere aliquando, ſi familiaritas ſit nociua, vt ait Tannerus *diſp*.2. *quæſt*.3. *dub*.1. *num* 9.

Tenemvr etiam ſub mortali, inimicis veniam 249
petentibus iniuriam remittere, quantum ad odium, & quantum ad culpam in nos commiſſam; non verò quantum ad debitam ſatisfactionem, nec quantum ad actionem, quam erga illos habemus in iudicio. Ità communiter Doctores cum D.Thom. hîc, ſic Caietanus & Aragon. ibi, Toletus *Lib*.4. *ſummæ*, *cap*.10. Syluester V. *Charitas*, *num*.4. §. 6. Angelus *verbo iniuria*, *num*.6. Nauar. *ſumma Latina*, *cap*.14. *num*.25. Tannerus *num*.8. Sic Lucæ 17. *Si inimicus tuus reuerſus fuerit ad te dicens: pœnitet me: dimitte illi*. Vnde obſeruat S. Doctor, in commentario, ex Beda in Gloſſa, Non iuberi paſſim peccanti, ſed pœnitenti dimittere. Ideò ſubdit: *& ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, dicens: pœnitet me; dimitte illi*: Hoc autem eleganter oſtendit ſic: 250
Præcipimur diligere inimicum, eique parcere, vt ſimus miſericordes, ſicut & Pater cœleſtis miſericors eſt, & ita eius filij ſimus regenerati. Ipſe autem pœnitenti parcit non obſtinato Ezech. 33. *Impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conuerſus fuerit*. Vnde Gloſſa Bedæ in hunc locum Lucæ: *Aliter fratri petenti, aliter inimico perſequenti veniam dare præcipimur, fratri conceſſa remiſſione, ſocia Charitate communicamus. Perſecutori malum nobis volenti, vel ſi poteſt, nobis facienti, bona voluntate faciamus, quod poſſumus, & hoc, exemplo Chriſti*, Lucæ 23. *Pater ignoſce illis; non enim ſciunt quid faciunt. Exemplo Dauidis* Pſalm.7. *Si reddidi retribuentibus mihi mala, &c.* & Act.7. *exemplo Stephani: Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum*. Hæc S.Bonauentura.

Non tenemur tamen ſatisfactionem remittere, imò 251
addit Nauar. *in ſumma Latina*, *cap*. 14. *num*. 25. aliquando non poſſe aliquas remittere, etiamſi velint, vt habetur *cap. Parochianos, de ſent. excom. in verb. ſatisfaciant*: talis eſt filiusfamilias, ſeruus, &c. Ità etiam Tannerus *num*.10. cum aliis.

Qvando autem eſt æqualis tempore, grauitate, 252
& cæteris circumſtantiis iniuria, fiat recompenſatio mutua, vt ait Leſſius *Tom*.1. *Lib*.1. *cap*.11. *dub*.25. *num*. 133. contra Nauar. *ſumma Latina*, *cap*. 18. *num* 47. & Caietanum 2. 2. *quæſt*.26. *art*.2. qui non admittunt compenſationem, ſed malè; nam datur etiam in pecunia, & aliis bonis temporalibus: Ergo & in fama. Certum eſt verò, primum offendentem teneri primò veniam petere. Si verò vnus incepit, & alter grauiter exceſſit, tenetur iſte primus petere. Ità Syluester *in Roſa aurea*, *cap*.56. ſemper tamen attendas ad qualitatem perſonarum, vt notat Fagundez *num*.13.

Argvmenta verò in contrarium ſoluuntur à D. 253
Bonauent. hac diſtinctione, teneri in neceſſitate, & datis conditionibus ſuprà; extra verò neceſſitatem, perfectionis aſſeritur à Gloſſa *ad* 5. *Matth*. à D. Auguſtino *cap*.73. *Enchir*, qui *cap*.24. ait: *Quiſquis autem roganti, & petenti, ſeu pœnitenti, non ex corde dimittit, nullo modo exiſtimet à Domino ſua peccata dimitti*. Ità D.Bonauent. *diſt*.30.

Obiicit adhuc. Naturale eſt, vt inimicus non ametur, ſed impugnetur.

Respondet, naturam in neceſſariò agentibus, 254
eſto, procedere, vt calidum contra frigidum; at inimicitia contra homines, eſt contra naturam noſtram; Imò & beſtiarum eiuſdem ſpeciei ſociabilem. Addam: Eſto non teneat ſatisfactionem in iudicio remittere, vt dixi, præciſo graui læſoris damno; tamen ſuadenda remiſſio, maximè ſi puniendus ſit morte, mutilatione,

Digitized by Google

mutilatione, &c. vnde nihil læſo prouenit. Non abnuo, ſi infamia ſit eluenda, ſatisfactionem petendam &c. Sylueſt. *verb. Charitas, quæſt.* 6. Malder. 2.2. *quæſt.*25. *art.*9. Filliuc. *tract.*28. *num.*15. Syluius 2.2. *loc. cit.* Laym. *lib.* 2. *tract.*3. *cap.* 4. Tanner. ipſe *diſp.*2. *quæſt.*3. *dub.*1. *num.*11. Baſſæus *verb. Charitas, num.*16. qui monent, vt vindictam, iuſtitiâ palliatam, caueamus.

QVÆSTIO XXVI.

An ex CHARITATE *Angeli ſint diligendi.*

D.Bonau.diſt.28.quæſt 2.
D.Thom.quæſt.25.art.10.

255 ASSERO, Angelos ex Charitate eſſe diligendos. PROBATVR à S.Doct. *ad* 2. & D.Thom. *in corpore.* Amicitia charitatis fundatur in communicatione beatitudinis æternæ, in cuius participatione communicamus cum Angelis: Dicitur enim *Matth.*22. In reſurrectione futuros Homines, ſicut Angelos, in cælo. Quapropter, licèt naturâ differant, qua conſtituitur amicitia ſecundùm naturam; ſunt tamen ſecundùm ſupernaturalia ad eundem finem, & ad idem Bonum. Et ideò conuiuunt nobiſcum in vita æterna, quod ſatis eſt ad amicitiam ſupernaturalem; ſicuti conuictus naturalis eſt proprius amicorum ſecundùm naturam, vt docet Ariſtoteles 8. *Eth. cap.*5. Hac ratione vtuntur cæteri, vt videbis apud Tannerum *diſp.*2. *quæſt.*3. *dub.*1.

QVÆSTIO XXVII.

An Dæmones, & Damnati ſint CHARITATE *diligendi.*

D.Bonau diſt.28 quæſt.2.
D.Thom.quæſt.25.art.11.

256 ASSERO, dæmones non eſſe charitate diligendos. PROBATVR à D.Bonau. primò. Illi tantùm, qui ſunt ordinati ad eundem finem vitæ ſupernaturalem, ſunt Charitate diligendi; ſed dæmones non ſunt ordinabiles ad vitam æternam nobiſcum: Ergo. Maior eſt certa: nam vbi habetur: *Diliges proximum ſicut teipſum*, exprimitur, eos ſolos diligendos Charitate, qui poſſunt, ſicut & nos, in eodem bono communicare, quod nobis optamus, vt indicat D.Auguſt. apud Magiſtrum *diſt.*28. Aduerte tamen, id expreſsè non haberi in D.Auguſtino.

257 PROBATVR ſecundò à S. Doct. ex illo *Lucæ* 10. vbi Chriſtus profert Præcepta: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo: & proximum ſicut te ipſum.* Interrogatus autem Chriſtus: *Et quis eſt meus proximus?* Concludit: *Qui fecit miſericordiam cum illo*, vulnerato ſcilicet. Vbi Gloſſa: *Proximus eſt is, cui impenditur, vel qui impendit miſericordiam*: Sed dæmones non ſunt tales: Ergo.

258 OBSERVAT autem Maldonatus *ad* 5. *Matthæi*, hîc deſignari proximum, non iuxta legem antiquam, quæ ſolos Iudæos proximum declarabat, & ideò gentes excludebat; ſed modo Euangelico, *vbi non eſt diſtinctio Iudæi, neque Græci*: Ideò Samaritanus ille extraneus, eſt proximus illi, qui incidit in latrones, quem adiuuit operibus, hic enim non ſolum fuit illi proximus, ſed etiam ſe cum illo vt Proximus exhibuit.

MVLTIPLICITER autem in Scriptura vocatur Pro- 259
ximus. Primò, cognatione, Pſal.37. *Amici mei, & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt, & ſteterunt.* Pſal.34. *Quaſi proximum, & quaſi fratrem noſtrum ſic complacebam.* Secundò Religione, Eccleſ.15. *Exaltabit illum apud proximos ſuos*, & hoc ſenſu loquebatur Lex antiqua, ſaltem ſecundùm Iudæorum intelligentiam, non includens inimicos, id eſt, Paganos. Tertiò communicatione in natura, & fine ſupremo; & ſic hominis homo, & Angelus bonus eſt proximus, vt docet D.Auguſt. *lib.* 1. *de doctrina Chriſtiana, cap.*30. Vltimò dicitur proximus probatione ex effectibus, & ſic etiam extraneus ille Samaritanus, qui fecit miſericordiam, eſt verè proximus, vt Chriſtus ait. Hæc S.Bonau. *ad eum Lucæ textum.*

PROBATVR tertiò à S.Doct. quia Charitas fertur 260
in ſimiles, vel quia iuſti ſunt, & communicant in vita ſpirituali, vel quia poſſunt eſſe iuſti, & habiles ad gloriam, vt ait D.Auguſt.8. *de Trinit. cap.*6. Sed dæmones non ſunt tales: Ergo.

PROBATVR quartò à S.Doct. Eccleſia militans eſt Soror conformis triumphanti, quæ ideò dicitur: *Deſcendens de cælo*, Apoc.21. Sed Curia triumphans dæmones non diligit: Ergo.

PROBATVR quintò, quia Charitas non comprehendit eos, qui in æternum ſunt à Charitate Chriſti ſeparati. His mediis vtuntur alij. Vide Tannerum *diſp.*2. *quæſt.*3. *dub.*1.

ARGVMENTA in contrarium ferè omnia ſoluit 261
S.Doct. concedens, ad amicitiam naturalem ſufficere conformitatem in natura, & conuictu: Sed charitas dicit amicitiam ſupernaturalem, ad quam Dæmones non ſunt idonei.

DICES primò: Dæmones nobis proſunt ad meritum, & gloriam: Ergo Charitate ſunt diligendi.

RESPONDET S.Doct. proficere nobis contra intentum; ideò nihil faciunt ad hoc.

DICES ſecundò; dæmones conferunt ad Dei honorem, & iuſtitiam exaltandam: Ergo, cùm Charitas Dei honorem diligat, debemus etiam dæmones diligere.

RESPONDET S.Doct. id verum eſſe ad ſummum de 262
eo, quod per ſe confert ex ſui ordinatione. Igitur dæmones ſunt quidem materia Diuinæ iuſtitiæ laudandæ, quatenus puniti, & in æternum priuati beatitudine; & hinc nos ad Dei laudem inſurgimus; non tamen ſunt obiectum Charitatis, quod exigit ordinationem in ſe ad beatitudinem, aut ad minus, vt medium, ſicuti ſunt dona gratiæ.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrum conuenienter quatuor, diligenda ex CHARITATE, *enumerentur.*

D.Bonau.diſt.28.quæſt.6.
D.Thom.quæſt.25.art.12.

D.AVGVSTINVS *lib.*1. *de doctrina Chriſtiana, c.*23. 263
quatuor enumerat Charitate diligenda. Vnum ſupra nos, id eſt Deum; vnum, quod nos ſumus; tertium iuxta nos, id eſt, Proximum; Quartum infra nos, id eſt, Corpus noſtrum.

SVFFICIENTIA autem ſumitur ex ipſius Charitatis natura; cum enim hæc ſit amicitia ſupernaturalis,

Digitized by Google

conſiſtens in communicatione vitæ beatæ, in qua quidem communicatione interuenit primò Deus, cauſa beatitudinis, & finis, cui omnia volumus bona. Secundo alij, quibus volumus bonum hoc beatitudinis, in quo communicemus: Et hi vel communi-
264 cant, & participant directè, & ſunt Homo, & Angelus; & hoc includit nos ipſos, & animas, & Angelos, qui ſunt proximi: Vel participant indirectè per redundantiam, & hæc ſunt corpora noſtra. Sic etiam D.Thomas *loc. cit.* vbi Malder. Syluius, & Tanner. *diſp.2. quæſt.3. dub.1.* Laym. *lib. 2. tract.3. cap.3.* Filliucius, *tract.28. num.8.* cum Richard. 3. *diſt.28. art.1.*

265 Svmitvr etiam ſufficientia diligendorum ex comparatione ad diligentem; nam diligens, aut habet reſpectum ad id, quod eſt ſupra ſe, nempè Deum; Vel ad ſe; vel ad conſocios iuxta ſe, vel ad id, quod infra ſe; & hoc pacto non ſolùm obiecta diligibilia recenſentur, ſed etiam ordo dilectionis.

Obiicies primò. Quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, faciunt vnum; ſed nos, & proximus ſumus tales: Ergo.

Respondet S. Doct. eſſe vnum naturâ, tamen primò Charitatem mouere nos propter noſmet ad beatitudinem: deinde reſpicere proximum in ordine ad beatitudinem; nam proximus eſt minus pertinens ad nos.

Obiicies ſecundò. Scriptura ſatis enumerat diligibilia, Deum, & proximum.

Respondet S.Doct. in his præceptis includi nos quoad animam, & corpus, vt oſtendi *quæſt.21. & 22.*

266 Obiicies tertiò. Nihil eſt beatum, præter tria, Deus per eſſentiam, animus per influentiam, & corpus per redundantiam, quæ ſunt tantùm tria.

Respondet S.Bonau. Charitatem ſua obiecta reſpicere ordinatè. Eſt enim ordinatiſſima: ideò reſpicit primò nos, deinde quæ iuxta nos ſunt poſita.

Obiicies quartò. D. Ambr. in Gloſſ. in id Cant.2. *Ordinauit in me charitatem*, ſex recenſet diligibilia: Deum, Nos ipſos, Parentes, filios & Fratres, Domeſticos, ac Inimicos.

Respondet S.Doct. Ambroſium diſtinctione accidentali diſtinguere proximum, prout nobis coniunctus eſt; at D.Auguſt. diſtinguit iuxta ordinem Charitatis ſecundum ſe; ideò attenditur ſecundùm differentias principales boni. Vide S. Doct. etiam *diſt.29. dub.3. litt.*

267 Obiicies quintò. Sicut diligendum eſt corpus noſtrum; ita & proximi: Si ergo animus noſter, & animus proximi diſtinguunt duo membra: Ergo & corpora.

Respondet S.Doct. corpora noſtra, & proximorum, eſſe infra nos in eodem ordine; vnde vnum conſtituunt; animum verò noſtrum, & animum proximi diuerſo modo ſe habere, quia vnus eſt intrinſecus, alter extrinſecus in ratione charitatis.

Obiicies ſextò. Ex charitate diligendum eſt etiam id, quod eſt contra nos.

Respondetvr, contineri id in proximo, qui tamen non diligitur, vt contra nos ratione culpæ; ſed vt iuxta nos ratione communicationis in vita beata.

QVÆSTIO XXIX.

An eodem habitu Charitatis *diligantur Deus, & Proximus.*

D Bonau. 3. diſt.27. art 2. quæſt.2.
D.Thom. quæſt 16. art.2.

Nota, proximum dici nobis ratione identitatis naturæ, coordinatæ ad beatam vitam. 268

Hæc quæſtio alio etiam titulo à Modernis proponitur: An idem ſit motiuum Charitatis Dei, & proximi.

Prima opinio eſt, diuerſa eſſe motiua charitatis Dei, & proximi, ità, vt motiuum diligendi Deum, ſit increata eius bonitas; motiuum verò diligendi proximum, ſit eius ſupernaturalis perfectio ſanctitatis, virtutis, &c.

Pro hac citantur à Maſtrio Vaſquez, Caſpenſis, 269
& alij recentiores, adducentes D.Bonauenturam. Ille autem author, propoſito titulo *diſp.6. quæſt.22. tertiæ partis:* An idem ſit motiuum Charitatis Dei, & proximi, ſic proſequitur.

Prima ſententia negat, docetque, motiuum charitatis Dei eſſe ipſam increatam bonitatem: motiuum verò Charitatis, quo proximus amore amicitiæ diligitur, eſſe bonitatem ipſam ſupernaturalem proximi. Duobus enim modis (inquit hæc ſententia) poteſt proximus honeſtè diligi: Primò propter ſolam Dei bo- 270
nitatem, ideſt ex deſiderio diuini boni, quia bonum, collatum in proximum, eſt quodammodo bonum Dei, ex verbis Chriſti, Matth.25. *Quamdiu feciſtis vni ex fratribus meis minimis, mihi feciſtis*, atque hæc dilectio manifeſtè pertinet ad Theologicam virtutem Charitatis. Alio modo poteſt diligi proximus, vel propter naturam rationalem, quam habet noſtræ ſimilem, vel propter morum ſanctitatem, in qua dilectione, quoniam formale obiectum longè differt à formali obiecto Charitatis, aſſerit, illam non eſſe actum elicitum Theologicæ virtutis; ſed alterius inferioris. Ita Vaſquez, Turrianus, Caſpenſis, Coninchius, Arriaga, & alij Recentiores pro ſe citantes D. Thomam, D.Bonauenturam, Richardum, Durandum, & alios antiquiores.

Hi verò Doctores duo quidem dilectionis motiua 271
fatentur, Dei, ſcilicet & proximi, vnum tamen dicunt eſſe motiuum eius dilectionis, quæ eſt Charitas, vt conſtat ex D.Bonau. allegato à Doctoribus his; imò ab ipſo Maſtrio *num.569.* à Caſpenſi *diſp.3. de Charitate, ſect.1. num.3.* vbi idem aſſerit cum Vaſquez *lib.1. de ador. diſp.6. cap.2.* & *lib.3. diſp.1. cap.6.* & ſanè verba D.Bonau. *in 3. diſt.9. art.2. quæſt.4.* vbi ab his adducitur, ſunt pro ſecunda ſententia mox referenda: Neque enim S.Doct. illos duos habitus agnoſcit, nec vnum de illis verbulum dicit.

Fallitur igitur Maſtrius referens, hos doctores negare, eſſe idem motiuum Charitatis Dei, & proximi, ſed ponere duos: Imò ipſe ſuum errorem detegit, dum ait, hos Doctores ponere quidem duo motiua dilectionis proximi, alterum, eſſe bona proximi; alterum eſſe Deum, vt finem; & prius motiuum non eſſe Charitatis, ſed inferioris virtutis dilectionis.

Secvnda igitur ſententia eſt, vnum eſſe moti- 272
uum, quo diligitur Deus, & proximus, ſcilicet bonitatem increatam. Ita D.Bonau. *loc.cit.* D.Thom. 2.2. *quæſt.105. art.3. ad 2.* Vaſquez, Caſpenſis, Turrianus, Durandus, Richardus, Valentia, Suarez, Malderus,

Digitized by Google

dectus, Syluius, quos adducit, & ſequitur Amicus *diſp.24. ſect.3.* Idem ſentiunt Lorca, Tannerus, Maſtrius, alios allegans, & inter cæteros Scotum 3. *diſt.18. quæſt. vnica*, & omnes Scotiſtas. Idem ſentit D.Bonau. *diſt.27. art.1. quæſt.2.* & *art.2. quæſt.3. in corpore.*

273 SVPPONO, quæ diſtinxi *quæſt.17.* cum D.Bonau. ex qua quæſtione nonnulli deducere poterunt, duo eſſe motiua Charitatis Dei, & proximi; ſed ibi vult, eſſe duos amores ratione materialium obiectorum, propter quæ, duo etiam præcepta traduntur: at verò vnum motiuum aſſeuerat, atque vnum actum charitatis, vnumque habitum, tametſi detur alius habitus virtutis, quo diligamus proximum propter ſimilitudinem eius nobiſcum in natura, & propter eius ſanctitatem: Et in hoc eſt differentia vera inter primam, & ſecundam ſententiam; prima enim admittit vnum motiuum charitatis; attamen ponit alium habitum, quo ametur proximus per ordinem ad ſuas perfectiones, vt dixi; quem habitum, non charitatem vocant illi; Authores verò ſecundæ ſententiæ eum omnino negant.

274 ASSERO primò, vnum eſſe habitum Charitatis, vnumque actum formalem eius in Deum, & proximum.

PROBATVR à D. Bonau. primò *diſt.27. quæſt.2. argumentis, relatis quæſt.6.* vbi id ex profeſſo oſtendi.

PROBATVR ſecundò ex PP. qui eandem charitatem eſſe definiunt Dei, & proximi. Ità D.Auguſt.8. *de Trinit. cap.8.* & *ſerm. de Dominica poſt Aſcenſionem.* Bernardus *ſerm. de cœna Domini*, Beda *in 5. ad Romanos*, apud Maſtrium *num.565.*

275 ADDO D. Gregorium *homil.38.* apud D. Bonau. lib.2. Pharetræ, cap.25. *Si quis quemlibet amat, ſed propter Deum non amat, Charitatem non habet; ſed habere ſe ſimulat, ſiue putat: Charitas autem vera eſt, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus.* His verbis non ſolùm vnum habitum Charitatis aſſerere videtur, ſed etiam excludere omnem alium virtutis habitum, quo proximum ob ſupernaturalia diligamus.

Alios Patres vide *ibidem.* Authoritates verò apud Maſtrium, illud primum tantùm probare videntur.

276 PROBATVR tertiò à S.Doct. *allegatis locis.* Vbi eſt idem obiectum formale, ibi vnus habitus: ſed vnum eſt obiectum formale charitatis: Ergo. Maior probatur: nam habitus ab obiectis ſpecificantur, ſanè formalibus, vt docet Ariſtoteles, allegatus *quæſtione 6.* Minor probatur; nam vbi eſt idem motiuum, ibi idem obiectum formale; ſed in Charitate Dei, & proximi eſt idem motiuum: Ergo. Minor probatur à D.Bonau. quia in proximo non diligitur, niſi Deus, vt ait D.Auguſt. adductus *argumento ſecundò, diſp.26. art.2. quæſt.2.*

DEINDE probatur Minor à D.Bonauen. Quando vnum eſt propter aliud, ibi vnum motiuum, atque vnus ideo motus: Sed charitas diligit proximum propter Deum: Ergo. Probatur tertiò minor. Quando vnum eſt principaliter dilectum, tunc vna eſt dilectio; ſed in dilectione proximi principaliter dilectus eſt Deus: Ergo. Hoc eſt argumentum D.Bonau. *diſt.9. art.2. quæſt.4. ad 3.* & *diſt.27. art.1. quæſt.2. in corpore*, quod Scoto attribuit Maſtrius *num.568.* Probatur aſſumptum; quia, quod principaliter intenditur, principaliter mouet.

277 Ex his video, Seraphicum admittere quidem plura obiecta materialia charitatis, nempe diuinam bonitatem, & creatam ſanctitatem; ſed tamen compleri actum, dum creata perfectio reducitur in ſuum finem, ſine qua directione non eſt virtutis perfectæ actus ille dilectionis proximi, quò diligitur eius perfectio, etiam ſupernaturalis. Et propterea D. Gregorius, ſuprà allatus, ſine hac directione negat, eſſe actum virtutis. Id arbitror voluiſſe Apoſtolum, cùm ait: *Qui diligit proximum, legem impleuit*, Rom.13. & Ioannes dicere ſolebat: *Filioli diligite alterutrum*, & nihil aliud prædicabat. Interrogatus verò: Cur id ſolùm commendaret, Reſpondit: *Quia, ſi hoc fiat, ſufficit.* At ſanè ſi daretur dilectio perfecta terminans in hominis perfectiones, ea certè non ſufficeret ad legis Diuinæ obſeruantiam, quia non diligeretur per eam Deus, qui principaliter diligendus præcipitur.

ID acutè obſeruat S.Bonau. 3. *diſt.37. dub.2. litt.* 278
& cum eo Maſtrius *num.569.* Idipſum etiam indicat S.Doct. *diſt.23. quæſt.1. ad 1.* Hinc arguit *fundamento 1. quæſt. mox citandæ.* Quando vnum eſt propter aliud, tunc vnum tantùm; ſed amor proximi, vt ſit perfectus, eſt propter Deum: Ergo vnus cum Dei amore. Hoc argumentum Scoto adſcribit Maſtrius *num.570.*

PROBATVR quartò à D. Bonauent. *diſt.27. art.2. quæſt.3. in corpore.* Idem obiectum ſpecificat actum directum, & collatiuum, ſeu reflexum, etiamſi ad directum immediatè, & directè concurrat; ad reflexum verò mediatè ſolùm, & indirectè; Ratio eſt, 279
quia ſemper principale ſpecificatiuum eſt id, quod principaliter intenditur, ſiue directè, & immediatè; ſiue indirectè, & mediatè ad actum concurrat: Sed quod actu Charitatis principaliter intenditur, eſt bonitas Dei, quocumque modo diligatur, ſiue directè, ſiue reflexè: Ergo ſemper ab illa ſumitur vltima ſpecificatio; ab illo enim actus principalis ſpecificatur, propter quod principaliter eſt, & principaliter intenditur. Maior patet, quia, quod principaliter intenditur, principaliter mouet, & influit in ipſam ſpeciem actus. Minor in actu dilectionis proximi ſatis liquet primo modo; quia, quod vnicè mouet, eſt bonitas increata: De actu verò dilectionis ſecundo modo probatur, quia tunc, licèt charitas directè & immediatè moueat ad diligendum proximum propter intrinſecam ipſius bonitatem; non tamen mouet propter illam abſolutè, ſed reſpectiuè, vt nimirum ſingularis eſt participatio bonitatis increatæ: Ergo etiam illo ſecundo modo, licèt mediatè, & indirectè, ſiue terminatiuè, & in obliquo moueat ad illum actum bonitas ipſa increata Dei, adhuc tamen principaliter mouet. Hoc argumentum D.Bonauenturæ, Scoto adſcribit Maſtrius *num.568.* licèt *numero ſequenti* referat D.Bonauenturam idem docentem *in 3. diſt.9. quæſt. vltima*: Sed argumentum hoc in D.Bonau. eſt *diſt.27. loc. cit.* quo vtitur etiam Amicus.

ADVERTVNT autem Amicus, & Maſtrius, charitatem proximi terminari ad Deum de facto; potuiſſe 280
tamen Deum alium habitum charitatis condere, quo diligeremus proximum in ſe, independenter à Deo, quemadmodum, & ſancti Dulia coluntur ob ſuas perfectiones.

RESPONDET Arriaga, Scripturam, & Patres ſolùm velle, habitum dilectionis Dei eſſe connexum cum habitu, quo diligitur proximus; ſiue proximus ſit obiectum materiale, ſiue formale.

CONTRA: nam Sancti Patres excludunt alios amores, vt patet ex D. Gregorio; & amor proximi dicitur complementum legis, quod non eſſet verum, ſi amor proximi non eſſet vnus cum Dei amore.

RESPONDET ſecundò, etiamſi dicat Scriptura: 281
Qui diligit proximum, legem impleuit; tamen non ſequi, ab vno habitu procedere etiam amorem Dei; alioqui deberet inferri, nullum alium habitum ſupernaturalem eſſe à charitate diſtinctum; nam qui diligit Deum,

Digitized by Google

Deum, caſtus eſt, iuſtus eſt, patiens eſt, vt dicitur *prima Corinth.*13. Hoc argumentum ſumptum eſt è D Bonau. 3.*diſt.*33. *quæſt.*1. & *diſt.*37. *argumento primo ad oppoſitum.*

282 Sed hæc euaſio præcluditur, vt vidit Maſtrius *num.*573. Primò enim non educimus vnitatem habitus Charitatis ex hoc ſolo *Rom.*13. ſed ex *prima Corinth.*13. vbi Paulus vnam charitatem ponit, ſicuti vnam fidem, & ſpem; ſed hæ ſunt ſingulæ ſpeciei: Ergo. Quo argumento vſus ſum *quæſt.*6. cum D.Bonau. *diſt.*27. *quæſt.*2. ſumpto ex vnitate obiecti; quia ſicut vna eſt prima veritas, qua vnificatur fides; ità vna eſt bonitas prima, atque vltima, quæ eſt obiectum charitatis. Quòd verò neceſſarij ſint alij habitus præter charitatem, eſt; quia charitas alios actus ſolùm imperat, qui non ſunt actus Charitatis, vt notat S.Doct. *diſt.*33. *loc. cit. ad* 1. ſed charitas Dei, & proximi elicit, tanquam proprios, vtriuſque actus.

283 Obiicies primò. Vel bonitas creata proximi eſt obiectum formale charitatis, vel ſolùm materiale. Si primum, habeo intentum; ſi ſecundùm: Ergo bonitas ſupernaturalis non eſt bonum honeſtum, quia non poteſt terminare appetitum, ſed eſt bonitas tantùm vtilis, quæ amatur propter alios.

284 Respondet D.Bonau. *tota quæſtione tertia, art.*2. *diſt.*27. bonitatem proximi eſſe obiectum honeſtum, & terminatiuum actus Charitatis; non tamen vltimò terminare actum, qui cum habeat pro obiecto principali Diuinam bonitatem, tanquam obiectum formale vltimum, pergit, ac progreditur ad illam, etiamſi bonitas creata ſubalternè ſit terminatiua actus, & affectus charitatis; ratio autem ſpecificatiua ſumitur ab vltimo, ad quod tendit, & terminatur actus, & ad quod obiectum bonitatis creatæ ſubordinatur: Ex quo patet, non eſſe neceſſarias duas virtutes charitatis: alteram Theologicam; alteram moralem, quia duæ illæ bonitates ita ſe habent, vt vna ad alteram ordinetur; & vbi eſt vnum propter alterum, ibi vnum tantum; etſi illud, quod ad alterum ordinatur, ſit terminatiuum, minus tamen principaliter terminat. Hac doctrina reſpondent argumento Amicus *loc. cit.* & Maſtrius *num.*576. qui eam attribuunt Scoto 3. *diſt.*31. *quæſt. vn.* §. *Sed adhuc*, qui eam hauſit è

285 D. Bonau. *loc. cit.* Addo tamen, Scotum *diſt.*28. *quæſt. vn. ad argumenta*, aſſerere, bonitatem proximi nihilò plus mouère, quàm feſtucam, quod benignè explicat Aterinus *diſt.*28. *art.*1. intelligi, non mouère, vt cauſam principalem.

Dices. Quando do eleemoſynam, actus vltimò terminatur ad obiectum illud ex pietate in proximum, & non aſcendit in Deum, & tali pacto eſt actus virtutis: Ideò eſt habitus diſtinctus: Ergo, &c.

286 Respondetur, negando paritatem; nam habitus charitatis, vtpotè Theologicus, tendit vltimò in Deum, nec eſt alius cognitus habitus charitatis apud Scripturam, & Patres.

Obiicies ſecundò. Si ratio motiua charitatis proximi eſt bonitas Dei, ſequitur, Charitatem non eſſe amicitiam propriè dictam noſtram ad proximum: nam ſecundùm Ariſtotelem 8. *Eth.* amicitia eſt gratiâ amici; diligit enim amicum ex complacentia ipſius amici.

Respondetur ex D.Bonau. *quæſt. cit.* argumentum valiturum, ſi concederem, bonitatem creatam non terminare affectum; at dicimus, terminare; ita tamen, vt ad vltimum finem ordinetur, quod non eſt contra rationem amicitiæ: neque Ariſtoteles excludit, amicitiam ordinari ad finem vltimum.

287 Obiicies tertiò. Minus diſtant duæ honeſtates, & bonitates creatæ, quàm bonitas creata, & increata: at bonitas creata duplex, eſt obiectum diuerſarum virtutum: Ergo. Maior patet, quia creatæ ſunt finitæ omnes; at creata ab increata differt, vt finitum ab infinito. Sumitur ex D.Bonau. *fund.*4.

Respondetur ex D. Bonau. *in corpore*, negando conſequentiam, quia licèt in ratione materiali obiecti magis differant; tamen in ratione obiecti formalis non differunt magis; quia vnum mouet ratione alterius principalis vltimi, quod eſt bonitas Dei. Vnde etiam dantur varij habitus bonitatum creatarum, quia altera, puta iuſtitiæ, non ordinatur ad bonitatem temperantiæ; at bonitas creata proximi amatur in ordine ad Deum, qui ſolus vltimò intenditur, vt Bonum in virtute Theologica. Subſcribit Maſtrius, *num.*580.

Obiicies quartò. Amicitia humana tendit vltimò ad bonum amici: Ergo & ſupernaturalis. 288

Respondet S. Doct. *diſt.*28. paſſim, negando conſequentiam; quia charitas, quæ nunc datur, eſt participatio illius Charitatis, qua Deus nos diligit propter ſe, & ordinatur ad beatitudinem, & vitam ſupernaturalem in Deo.

Obiicies quintò. Minus differt excellentia Diuina ab excellentia creata, quàm bonitas Diuina à bonitate creata; ſed ad colendam excellentiam diuinam datur Latria, quæ eſt cultus diuerſus à Dulia, quo colitur excellentia creata: Ergo. Hoc argumentum extraxit Arriaga è D.Bonau. *ad* 3. vbi de cultu imaginum negans paritatem, concedit (vt videtur) de cultu Sanctorum, & Dei valere paritatem, quòd ſicuti terminant diuerſos cultus, ità & Deus, & proximus diuerſos amores, eò vel maximè, quod charitas immediatè reſpicit bonitates, creatam, & increatam; Religio verò reſpicit immediatè, non excellentias, ſed earum cultum, vnde minor videtur ratio diſtinguendi.

Respondetur cum Amico, & Maſtrio ex argumento D. Bonau. poſſe inferri, non repugnare dari talem habitum diuerſum; attamen illum, qui nunc eſt, eſſe terminatiuum ſanè ad duas bonitates, ità tamen, vt creata ad increatam ordinetur. Addo ego ex D. Bonau. melius, terminari ſanè charitatem ad duo obiecta diſtincta, Deum, & proximum; Attamen, quia charitas habet pro obiecto bonum, quod eſt finis; ideo hunc in charitate recipiendum, atque adeò Charitatem non ſiſtere in bonitate creata, quæ non eſt vltimus finis, ſed eam ordinare ad vltimam Increatam; at religionem non reſpicere Deum, & Sanctos ſub ratione boni, ſed ſecundùm excellentias, quarum altera in ratione obiecti non ſubordinatur, ſed ſolùm in ratione boni; & hæc eſt ſolutio D.Bonau. *in corpore*, vbi omnia complectitur argumenta. 289

Obiicies ſextò. Actus ſpecie diuerſi, diuerſos requirunt habitus; ſed actus charitatis in Deum, & proximum, ſunt diuerſi: Ergo. Minor probatur *in fundamentis D. Bonau.* quia actus amoris in Deum ſunt propter ſe; at amoris proximi, propter Deum. Similiter actus amoris in Deum ſunt ſpeciei diuerſæ in appretiatione. 290

Respondet Maſtrius, Maiorem in habitibus acquiſitis eſſe veram, quia ex actibus eiuſdem rationis gignuntur, non de infuſis.

Respondetur ſecundò ex D.Bonau. *in corpore*, verum de actibus vltimò terminantibus ad diuerſa obiecta; actus verò charitatis Dei, & proximi ad vnam Dei bonitatem tendit.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO XXX.

Vtrum in CHARITATE *ſit ordo.*

D.Bonau.diſt.29.quæſt.1.
D.Thom.quæſt.26.art.1.

ASSERO, obiecta diligenda eſſe ordine quodam à voluntate.

291 PROBATVR à SS.Doctoribus primò ex 2. Cantic. *Ordinauit in me charitatem.*

DEINDE probatur à S.Bonau. ex D.Auguſt. *lib.1. de doctrina Chriſtiana, cap.23.* vbi ait: *Primò diligendus eſt Deus, qui eſt ſupra nos*; non dixit autem hoc, loquens, prius tempore diligendum; ſed ordine excellentiæ, & æſtimationis.

TERTIO ex D.Ambroſio in Gloſſa ad verba Canticorum adducta: *Primò Deus diligendus eſt, ſecundò nos ipſi, tertiò parentes, inde filij, poſt domeſtici, qui ſi boni ſunt, malis filiis præponendi ſunt.*

292 PROBATVR quartò à S.Doct. Prius, & poſterius eſt ſecundùm relationem ad aliquid principium, ex Ariſtotele 5. *Metaph. t.16.* & ad finem. Ordo autem includit in ſe aliquem modum prioris, & poſterioris; vnde oportet, vt, vbi eſt aliquod principium, & aliquis finis, ſit etiam aliquis ordo: Charitas autem tendit ad rectificandam voluntatem in Deum, vt in principium, finemque ſupernum, in cuius communicatione amicitia Charitatis fundatur, & ideò oportet, in his, quæ charitate diliguntur, attendi aliquem ordinem ſecundùm relationem ad principium, quod eſt Deus, qui eſt etiam ſummum bonum, quod eſt beatitudo. Hoc argumento vtitur etiam D.Thom. Maior probatur à D.Bonau. *in 2. diſt.35.art.2.quæſt.1.* His nituntur alij, cum Tannero *diſput.2. quæſt.3. dub.2.*

PROBATVR quintò à S.Doct. vnus habitus tendit in vnum obiectum principale, & in alia per ordinem ad illud: Sed Charitas eſt vnus habitus, habens pro obiecto principali diuinam bonitatem, ex dictis *q.19.* Ergo cætera amata reſpiciuntur, vt ordinata ad illud; atque adeo principalius obiectum eſt Deus, primò amandus; deinde cætera. Idem repetit *in corpore*, & *ad 2.*

293 PROBATVR ſextò à S.Doctore magis debetur ordo amori deliberatiuo, quàm naturali; ſed naturalis eſt ordinatus reſpectu diligibilium: Ergo.

PROBATVR ſeptimò. Vinculum, multa rectè connectens ad finem, debet ea ordinatè colligare ad eundem finem: Sed *Charitas eſt vinculum perfectionis* ex 3. ad Coloſſ. & ex D. Dion. *cap.4. de Diuin. nominibus*, eaque multa colligans, cùm ſit amor maximè liberalis, complectens multa diuerſa in fine colliganda: Ergo ea vnit ordinatè.

PROBATVR octauò à S. Doct. Quod eſt pondus in corporibus, eſt amor in ſpiritibus, ex D.Auguſt. *lib.13. confeſſ. cap.9. & lib.11. de ciuit. cap.28.* & 6. *de Trinitate, cap.10.* Sed pondus debet eſſe benè libratum: Ergo & amor.

294 OBIICIES primò. Vbi ordo, ibi diſtinctio; ſed charitas reſpectu diuerſorum eſt vna: Ergo non ordinata.

RESPONDET S.Doct. ordinem in habitu attendi in ordine ad obiectum; quamuis autem charitas non ſit multiplex in ſe, habet tamen multa obiecta materialia, & multos actus, ratione quorum ſunt multa præcepta.

OBIICIES ſecundò. Vbi eſt ordo, ibi proportio; ſed inter diligibilia non eſt proportio; creati enim ad increatum nulla eſt proportio: Ergo.

RESPONDET S.Doctor, quod proportio eſt duplex. Alia propriè dicta, quæ eſt commenſuratio rerum eiuſdem generis, & hoc ſenſu falſa eſt maior. Secundò, proportio dicitur largè, & eſt quæcumque habitudo, quæ attenditur ſecundùm conuenientiam analogiæ; & hoc modo datur proportio boni creati ad increatum, & etiam ordo ſecundùm rationem primitatis, & cauſalitatis; finis enim dignior eſt his, quæ ad finem, & quantum ad hoc, attenditur ordo in Charitate.

OBIICIES tertiò. Ordo ſpectat ad cognitionem, 295
quia ſapientis eſt ordinare: Ergo ſi non ponitur ordo in cognitione reſpectu cognoſcendorum, multò minus debet poni in Charitate reſpectu diligendorum. Si dicas, quod ordo eſt in ſcientiis. Contra: nam charitas ſequitur cognitionem fidei; ſed in huius obiectis non eſt ordo: Ergo.

RESPONDET S.Doct. duplicem eſſe ordinem: Primus eſt partium in toto, & rerum in vniuerſo: Et quidem ordinare eſt intellectus. Alter eſt ordo rerum in finem, & hîc eſt à voluntate, quæ tendit in bonum, atque adeò in finem, & talis eſt ordo Charitatis.

RESPONDET ſecundò, ordinem in habitibus attendi per ordinem ad obiecta, quia verò Summa Bonitas per eſſentiam reſpectu aliorum diligibilium, quæ ſunt participantia, pluris meritò æſtimanda eſt, & ex eis diligibilibus aliqua plus, vel minus participat de bonitate, vt corpus minùs, quàm ſpiritus: hinc eſt, vt charitatis amor ſecundùm hæc ſit ordinandus. Sic enim etiam in cognoſcibilibus eſt ordo, vt prius ſint prima principia, in quibus eſt maior veritatis euidentia; deinde ſcientia concluſionum ſubſequatur; & ita poteſt negari aſſumptum. Nec eſt ſimile de fide; omnes enim articuli ad primam veritatem æquè comparantur, ex cuius reuelatione omnes vniformiter creduntur. 296

OBIICIES quartò. Sicuti in fide eſt vna ratio cre- 297
dendi, ſcilicet ſumma veritas; ità in Charitate vna ratio diligendi, quæ eſt ſumma bonitas: Sed ex eo, quòd vna eſt Veritas, quæ eſt ratio credendi, vna eſt Fides omnibus articulis æqualiter aſſentiens: ergo ex eo, quod eſt vna ratio diligendi, vna eſt charitas, eodem modo ſe habens ad omnia diligibilia.

RESPONDET S.Doct. diſparem eſſe rationem, nam in Charitate inæqualia ſunt obiecta terminantia affectum, eſto omnia ad vnum reducantur.

OBIICIES quintò. Charitas eſt habitus vnus, naturaliter inclinans ad bonum: ergo æqualiter; nam idem, ſemper manens idem, facit idem.

RESPONDET S. Doct. vnum ſemper facere idem, data pari diſpoſitione in obiectis naturalibus; alioqui diuersè operatur. Sic Sol magis illuminat chryſtallum, quàm lapidem; at voluntas eſt potentia operans ex electione, quæ regitur à charitate, quæque & ipſa mouetur; non autem manet eadem ſemper. Præterea reſpicit obiecta, diuerſo modo, & gradu amabilia.

OBIICIES ſextò. Si ordo attenditur in Charitate, 298
aut attenditur penes habitum, aut penes actum; non quoad habitum, qui eſt omninò vnus: Si quoad actum: Ergo non eſt ordinata in infante baptizato, vel in dormiente, qui non habent actum. Igitur quæro, quid attenditur in ordine charitatis? & cur attenditur magis in ipſa, quàm in alia virtute ordo, cùm omnis virtus ſit amor ordinatus, vt ait D.Auguſt. *de moribus Eccleſiæ?* Et rurſus, cùm circa omne bonum ſit modus, ſpecies, & ordo, cur potius charitas dicitur ordinata, quam modificata?

RESPONDET

Digitized by Google

Respondet S. Doct. attendi ordinem in habitu, in ordine ad obiecta. Præcipuè igitur dicitur charitas ordinata, quia eſt pondus, cuius eſt librare; & vinculum perfectionis, cuius eſt omnia ordinatè colligere.

QVÆSTIO XXXI.

Vtrum Devs *ſit magis diligendus, quàm proximus.*

{ D. Bonau. diſt 27. dub. 1. & art 2 quæſt. 4.
D. Thom. quæſt. 26. art. 2.

299 Assero primò, habitum Charitatis principaliùs, & magis ferri in Deum.

Probatvr à D. Bonau. primò, quia ſic Deus præcipit, Matth. 22. *Hoc eſt primum, & maximum mandatum.* Idem habes *Matth.* 10. *Lucæ* 14.

Secvndo. Cauſa eſt prior ſuo effectu; ſed dilectio Dei eſt cauſa dilectionis proximi: Ideo enim homo diligit proximum, quia diligit Deum, cuius eſt imago, & quem Deus iubet diligi.

300 Tertio, quia amicitia principalius, & priùs reſpicit id, quod habet rationem finis, in quo inueniatur illud bonum, ſuper cuius communicatione fundatur, & eſt cauſa illius boni: Sed Deus eſt tale bonum, ad quod ordinatur & proximus, & eſt illud, à quo deriuatur illa communicatio in vita ſupernaturali beatitudinis, in qua conſiſtit amicitia charitatis perfecta: Ergo. Eadem ratione vtitur etiam D. Thom. quam refricat S. Bonau. magis *in corpore.* Et Tannerus *diſp.* 2. *quæſt.* 3. *dub.* 2. *num.* 21. & cæteri.

Tandem: Amor inclinat prius ad illud, ad quod inclinat ardentiùs, quia affectus ſequitur maiorem inclinationem; ſed Charitatis amor, ardentiùs inclinat ad amandum Deum, quàm proximum: Ergo.

301 Assero ſecundò. Charitas quoad exercitium priùs fertur in proximum, tanquam actus imperfectior, vt per actiuam exurgat ad perfectum Dei amorem, & in contemplatiuam; qui enim vult eſſe perfectus amator Dei, priùs debet ſe exercere in amore proximi; ſicut qui vult eſſe contemplatiuus bonus, priùs debet eſſe bonus actiuus, vt docet D. Gregorius. Et in huius rei ſignum, bis datus eſt Spiritus Sanctus.
302 Primò in terra, *Ioan.* 20. Secundò de cælo, *Act.* 2. Quia prius oportet amorem charitatis exerceri in his, quæ videmus, vt per amorem viſibilium in amorem inuiſibilium rapiamur, & ſecundùm hanc viam procedunt rationes infra afferendæ: Hæc D. Bonauentura.

Probatvr ergo primò. Deſtructio vnius, eſt deſtructiua alterius, & poſitio eius, eſt poſitio alterius: Sed deſtructio Charitatis proximi, eſt deſtructiua charitatis Dei, vt arguit Ioan. prima, cap. 4. *Qui non diligit fratrem ſuum, quem videt; Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?* Id autem, ad quod ſequitur conſequenter poſitio, vel deſtructio alterius, debet eſſe illo prius; hoc autem eſt ſecundùm diſpoſitionem, vt ait etiam D. Thom. *ad primum.*

303 Secvndo. *Prius, quod animale eſt, deinde quod ſpirituale ſequitur*, prima Cor. 15. ſed dilectio proximi eſt ſenſibilior: Ergo præcedit.

Tertio. Proceſſus eſt ab imperfecto ad perfectum, à via ad terminum; ſed dilectio Dei eſt perfectior, & terminus, ad quem dilectio proximi tendit: ergo.

Qvarto. Prior eſt actio contemplatione; ſed dilectio proximi occupatur circa actiuam; Dilectio Dei circa contemplatiuam: Ergo.

QVÆSTIO XXXII.

Vtrum homo debeat ex Charitate *plus Deum diligere, quàm ſe ipſum.*

{ D. Bonau. diſt. 29. quæſt. 2.
D. Thom. quæſt. 26. art. 3.

Assero, ità diligendum.

Probatvr a D. Bonau. primò ex *Deuter.* 6. 304
Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum, & primum mandatum.* Nulli autem alij impendendus præcipitur totus affectus: Ergo. Idem probat S. Doct. *ad* 14. *Lucæ*, illis verbis: *Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, &c. adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.*

Deinde probatur ex SS. Auguſt. & Ambroſio, qui Deum præ omnibus diligendum monent, vt dixi *quæſtione* 28.

Tertio probatur à S. Doct. Propter quod vnum 305
quodque tale, & illud magis tale; ſed propter Deum diligimus nos, & proximum; & iure ità diligendus eſt, quia ſummum bonum: Ergo magis tenemur diligere ipſum Deum. Maior eſt Ariſtoteles: *Primo poſt, cap.* 3. & 2. *Metaph. t.* 4.

Probatvr quartò. Finis eſt magis diligendus, quam ea, quæ ſunt ad finem; ſed Deus eſt finis omnium: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis 2. *Phyſ. text.* 23.

Probatvr quintò *in corpore.* Ratio recta dictat, ſummum bonum eſſe magis diligendum, quàm cætera bona; ſed Deus eſt ſummum Bonum: Ergo. Hoc argumento vtitur Scotus, vt dicam *quæſtione ſequenti.*

Obiicies primò. Perfectio non inuertit ordinem ſui perfectibilis; ſed gratia eſt perfectio naturæ, quæ ſine gratia magis diligit ſeipſam, quàm Deum: Ergo gratia addita perficit, non inuertit hunc ordinem.

Respondet S. Doct. naturam duo habere, & Eſſe 306
poſitiuum, & defectum corruptionis: Id igitur, quod eſt poſitiuum, & perfectionis, perficitur; id autem, quod habet defectus, corrigitur, & emendatur. Igitur amor proprius inordinatus, eſt naturæ corruptæ, ideò corrigitur à gratia.

Obiicies ſecundò. Sicut ſi æqualibus addas æqualia, manent æqualia; ità ſi addas inæqualia, manent inæqualia; ſed amor noſtri ante aduentum gratiæ præponderat amori Dei: Ergo & poſt eius aduentum: Ergo ſecundum ordinem Charitatis debemus diligere magis nos ipſos.

Respondet S. Doct. Maiorem veram, ſi æquale 307
additum, æqualiter reſpiciat vtrumque; at verò charitas magis reſpicit amorem Dei, quàm illum, qui eſt in ſeipſum; vnde in aduentu Charitatis minuitur amor ſui, & augetur amor Dei.

Obiicies tertiò. Amoris affectus ſequitur cognitionem; ſed magis nos cognoſcimus, quàm Deum: Ergo magis etiam diligimus.

Respondet S. Doct. amorem ſequi ad cognitionem, non ſolùm quoad Charitatem, ſed etiam quoad bonitatis perfectionem maiorem. Igitur, licèt clariùs cognoſcamus nos ipſos, quàm Deum; tamen agnoſcimus, maiorem eſſe bonitatem Dei, & pluris æſtimandam.

Obiicies

308 Obiicies quartò. Quantum aliquis diligit Deum; tantùm appetit frui Deo; & quantum appetit frui Deo, tantum appetit ſui beatitudinem; & quantum appetit ſui beatitudinem, tantum ſe diligit: Ergo tantum diligit ſeipſum, quantum diligit Deum.

Respondet S.Doct. affectu quidem concupiſcentiæ tantum aliquem diligere Deum, quantum cupit Deo frui; at amore amicitiæ magis diligere Deum, quia & ſuam bonitatem ordinat vltimò in Deum, tanquam in finem magis amabilem, vtpote bonum per eſſentiam, ad quod, tanquam ad principium, ordinatur bonum per participationem: Enimverò amor concupiſcentiæ non facit pluralitatem cum amore noſtri; & ideo non ſequitur, quòd eo amore æqualiter Deum, & nos diligimus: diligere enim nos ex charitate, non eſt aliud, quàm ſummum bonum nobis optare.

309 Deinde reſpondet, negari poſſe Maiorem; quia poteſt quis optare frui Deo propter ipſum Deum, & ideo magis diligere Deum, quàm ſuàm beatitudinem; & hic eſt ordo Charitatis.

Obiicies quintò. Quando duo ſunt finita, poteſt vnum intendi, & alterum remitti, & ad æqualitatem redigi; ſed charitas in Deum, & nos, eſt finita: Ergo poteſt fieri, vt charitas Dei remittatur, dum amor noſtri intenditur à Charitate: Ergo, &c.

310 Respondet S.Doct. amores hos eſſe finitos; attamen ratione obiecti amorem Dei eſſe infinitum, & hac de cauſa non poſſe æquari. Neque verò eſt nouum, quod finitum excedat infinitè aliud finitum: Sic enim linea excedit punctum infinitè, & ità nunquam punctum poteſt peruenire, vt ſit lineæ æquale, imò plurima, & infinita puncta nunquam facient aliquam lineæ longitudinem. Ità igitur ſunt bona creata reſpectu boni ſummi Animæ rationalis; Itaque infinita bona creata nunquam ita amabilia erunt, quia ſemper bonum Diuinum, etiam vt participabile mihi, ſemper diligetur, vt finis; atque adeo nunquam æquabitur illi amor ſui, vel cuiuſcumque creaturæ.

311 Obiicies ſextò. Amor eſt vis vnitiua; non poteſt autem quis vniri cuicumque, magis quàm ſibi ipſi.

Respondet S.Doct. primò, nihil magis eſſe vnitum nobis, quàm nos ſecundùm naturam; at non ſecundùm affectum. Itaque poteſt Deus eſſe nobis magis inhærens amore; & hoc ſecundo modo amor eſt vis vnitiua affectu, non naturâ.

Respondet ſecundò, Deum nobis eſſe magis intimum, & ab eo nos magis pendere, quàm à principiis intrinſecis, quia Deus naturæ illabitur, eamque beat.

QVÆSTIO XXXIII.

Vtrum Natura magis inclinet ad DEVM *amandum, quàm noſmetipſos.*

D.Bonau. diſt. 29. quæſt. 2.
D.Thom. quæſt. 26. art. 3.

312 PRIMA ſententia negat, nos naturaliter inclinari ad diligendum Deum, magis quàm nos ipſos. Ita Coninchius *diſp.* 24. *dubio* 3. pro hac allegans D. Bonauenturam, Gabrielem, Altiſiodorenſem, & alios antiquiores.

Secvnda ſententia eſt, naturaliter nos inclinari magis ad diligendum Deum, quàm nos metipſos. Hæc ſententia eſt expreſſa D.Bonau. hîc, vt vidimus *quæſt. præcedenti*, & patet *in corpore*, *fundamentis*, & *ad argumenta*, vbi nihil clarius legi poteſt; Aſſerit enim, & replicat, naturam, vt natura eſt, magis inclinare in Deum, eſto ratione deprauationis, & corruptionis, amore proprio magis vrgeatur. Eum ſequitur D.Thom. hîc, vbi omnes Thomiſtæ, Caietanus, Bannes, Aragonius; Scotus 3. *diſt.* 27. *quæſt. vnica* §. *Iſtis igitur rationibus*, quem omnes Scotiſtæ ſequuntur apud Maſtrium *in* 3. *diſp.* 6. *quæſt.* 25. Caſpenſis *tract. de Charitate*, *diſp.* 3. *ſect.* 5. Valentia hîc *p.* 2. Vaſquez *prima ſecunda*, *diſp.* 194. Tannerus *diſp.* 2. *quæſt.* 3. *dub.* 3. malè in oppoſitum adducens D.Bonauenturam 3. *diſt.* 25.

Assero cum hac ſententia, naturalitèr nos inclinari ad amandum magis Deum, quàm noſmetipſos. 313

Mvltas rationes multi adducunt. Multique eas refellunt, vt ſuas extollant.

Prima ratio eſt D.Thomæ *in corpore*, quam innuit S.Bonau. 3. *diſt.* 29. *dub.* 1. *litt.* & *in Dieta, titulo* 5. *cap.* 5. & *ſerm.* 2. *de vno Sancto Doctore*. Omnis pars naturaliter amat magis bonum commune, & totius, quàm proprium partis: ſed bonum cuiuſcumque rei creatæ comparatur ad bonum Diuinum, vt bonum partis ad bonum totius: Ergo. Deus enim eſt ſummum bonum, cuius participatione cætera ſunt bona, & ſine quò nullum eſt bonum, ac proinde eſt omne bonum, & totale vniuerſi. Maior probatur exemplo Serpentis, qui vt ſaluet caput, in quo eſt vita, partes exponit ictibus; & manus ſe naturaliter exponit, vt ſaluet caput, & totum conſequenter; & aqua aſcendit, ne admittat in natura vniuerſi inconueniens vacui.

Hanc rationem impugnat Scotus §. *Iſtæ rationes*: 314
Nam exempla, quibus nititur aſſumptum, ſolùm oſtendunt, totum magis diligere ſeipſum, vel partes principaliores, quàm minus principales; non enim aqua ſuâ formâ naturaliter aſcendit ad replendum vacuum, ſed violenter rapitur à natura, curante Vniuerſi ordinem; neque manus ſeipſam exponit; ſed homo eam opponit: Similiter Serpens exponit partes principaliores, vt caput ſeruet. Hinc igitur ſolùm habes, quòd Deus diligat bonum Vniuerſi, magis quàm partis; vel benè, eſſe partis principalis, quàm minus principalis; ſed non colligis, quod aliqua pars Vniuerſi magis diligat bonum totius, quàm ſui.

Addit Scotus, eſto in exemplis id concedatur; attamen diſpar eſt ratio; nam partes illæ ſaluando totum, ſaluant ſe ipſas, quæ illius ſunt partes; at creatura non eſt aliqua pars Dei, licèt ſit effectus illius. Sic etiam Maſtrius. 315

Sed hæc friuola ſunt. Primo quidem natura partis eſt ordinata ad totum, tanquam finem; atque ideo plus appetit bonum totius. Quòd enim formæ aquæ ſit violentum aſcendere, ſi nulla vrgeat totius vniuerſi neceſſitas, nihil facit; at ſi inſtet vacuum, mouetur motu naturali, vt eſt formaliter pars; non enim à Deo miraculosè mouetur, neque ab alio attrahitur: Numquid enim vacuum habet virtutem actiuam? At eſto vniuerſi natura hoc naturaliter operetur. Sic igitur agere eſt maximè innatum pariformiter etiam ſingulis partibus, ſicque naturale eſt agi; natura enim particularis ſequitur naturam communem, quæ eſt ſui regula. Ideò ait Ariſtoteles 1. *Phyſ. text.* 78. Vnumquodque aptum eſt agi, & moueri, ſicut naturaliter agitur, & mouetur.

Neqve verum eſt, quòd cauſa, ob quam pars in mundo, vel ſerpente, aut homine, ſe exponit diſcrimini, ſit, quia conſeruando totum, conſeruat ſeipſam, quæ eſt pars totius, &c. imò contrarium eſt: Nam ſui deſtructionem, & interitum ſubit, vt ſui deſtru- 316

Digitized by Google

ctione ſaluetur totum. Quæ enim conſeruatio aquæ dicedere à loco naturali ad inſenſum?

317 Ad diſparitatem vltimò allegatam à Scoto occurrit D.Bonau. *ad* 6. Nam,licèt creatura non ſit pars componens Dei, tamen ab eo pendet magis quàm pars à toto, & magis quàm a ſe ipſa, ità vt ad deſtructionem Dei, ſequatur per locum intrinſecum Creaturarum annihilatio. Eſt præterea Deus intimus peruadens, illabens, continens, atque adeò magis intimus nobis, quàm noſmetipſi nobis.

Mastrivs eadem reficiat, addens, aquam trahi ad replendum vacuum ex Ariſtotele 4. *cæli, textu* 34. Enim verò trahitur a natura ob bonum commune.

318 Durandus rationem SS.Doctorum oppugnat, quia non ſequitur, eum, qui ſe exponit diſcrimini pro alio, magis diligere illum, quàm ſe; nam & amicus pro amico, vel pecunia, ſe exponit diſcrimini, & tamen magis diligit ſe ipſum, quàm amicum, vel pecuniam. Similiter bonus ciuis exponit vitam pro Republica, nec tamen magis amat Rempublicam; quàm ſe, quia in eo actu vult ſibi maius bonum, ideſt bonum virtutis, quo nollet carere pro vniuerſa Republica. Vnde Ariſtoteles 9. *Eth. cap*.8. ait, quod vir ſtudioſus in his, & ſimilibus actibus maximè diligit ſeipſum.

319 Laborat tamen Durandus in æquiuocis, vt vidit Caſpenſis *num*.32. nam SS.DD. id intendunt, vt quando naturaliter exponitur pars ob bonum commune, tanquam cauſam adæquatam, ametur magis totum; at exponens ſe diſcrimini pro amico, vel Republica, aut pecunia, non ſe exponit naturaliter, nec ob bonum amici, aut Reipublicæ; multò verò minus pecuniæ, vt conſtat ex dictis ab ipſo Durando. Ideò non eſt ad rem. Deinde volens non Eſſe ſui pro amico, &c. magis diligit eum, cuius vult Eſſe, cum deſtructione Eſſe proprij, vt aduertit etiam Scotus.

Addit Maſtrius cum D.Bonau. *ad vltimum*, quod deſtructo Deo, etiam ipſe homo deſtruitur, non ſolùm formaliter, quia pendet à Deo; ſed etiam eminenter ſecundùm eſſe, quod habet in Deo; at ſi maneret Deus, maneret & ipſe in cauſa, à qua poſſet reproduci, vt notat etiam Amicus *diſp*.29. *ſect*.3.

320 Hinc igitur eruit Scotus aliam rationem, quæ eſt D. Bonau. *loc. cit*. Fortis Politicus debet ſecundùm rectam rationem ſe morti exponere ob Reipublicæ bonum, ex Ariſtotele 9. *Eth*. quia bonum publicum debet præualere priuato: Ergo multò magis homo debet plus diligere Summum Bonum, quàm bonum ſuum ſingulare; nam incomparabiliter eſt maius, quàm bonum commune Reipublicæ, reſpectu ſui boni ſingularis.

Oppositiones verò Durandi ſolutæ iacent.

Ex quibus habes, etiam Scotum, qui ſubtiliter rationem D.Thomæ diuidit, in qua aſſumebat, exponi rationabiliter partem pro toto; tandem ad eundem ferè medium terminum confugere.

321 Probatvr tertiò à D.Bonau. *ad* 4. Natura rationalis ſummè diligit beatitudinem ex Ariſtotele, & Auguſtino 13. *de Trin. cap*.5. Sed non magis diligit beatitudinem, quàm obiectum beatificum, imò beatitudinem ordinat ad Bonum ſummum Deum motu amicitiæ ordinato.

Ex quo etiam detrita iacet reſponſio Scoti, quam S.Doct. vidit; nempe hinc ſequi, maius dilectum ſe ipſum, cui concupiſcitur Deus ad fruitionem; nam amor concupiſcentiæ, quo bonum mihi concupiſco, ſupponit amorem amicitiæ, quo me ipſum diligo, atque Deum ad mei fruitionem amo.

322 Respondet verò S.Doct. amore concupiſcentiæ id euenire; monet tamen, hunc amorem concupiſcentiæ non facere numerum cum amore amicitiæ ſui, & ità non poſſe dici propriè vnum altero priorem, quod etiam aduerti *p*.1. *Tract. de Angelis, diſput*.7.*quæſt*.2. vbi Scotus vrgebat, prius Angelum amaſſe ſe amore amicitiæ, & poſtea optaſſe ſibi gloriam; Amorem verò beatitudinis ordinari ſecundùm rectam rationem ad ſummum bonum, & vltimum finem Deum, atque adeo plus amari Deum, quàm noſtram fruitionem, ſi rationem ſequamur. Adde ablato Deo, tolli beatidinem nobis.

Probatvr quartò à D.Bonau. *in fundamentis*, & *corpore*, ratione ſua propria, quam vſurpant communiter Recentiores, quamque propriam Scoti acclamat Maſtrius *num*.629. Ratio amoris naturalis ſequitur dictamen naturæ; ſed naturæ dictatur, Deum eſſe ſummè diligendum præ omnibus: Ergo. Maior eſt certa; nam voluntas dependet à cognitione, & volitio naturalis à lumine naturali, ſicut volitio elicita à cognitione elicita. Minor probatur: Natura enim ordinata dictat actus ordinatos, ſed natura ſecundùm ſe eſt recta, & ordinata: Ergo dictat actus voluntatis ordinatos. Confirmatur à D.Bonau. Minor *ad tertium*, quia recta ratio dictat id, quod verè eſt maius bonum, eſſe magis amandum; & Deum eſſe ſummum bonum: Ergo ſuper omnia amandum. 323

Confirmatvr ſecundò à D.Bonau. *ad primum*. Gratia & charitas non deordinat naturam, ſed perficit; ſed charitas inclinat ad Deum ſuper omnia diligendum: Ergo & natura; alioqui ſi natura inclinaret ad diligendum magis ſe ipſum; ſequeretur, charitatem non perficere, ſed peruertere naturam. 324

Confirmatvr adhuc tota ratio, quia natura eſt à Deo: Ergo bona: Ergo & eius inclinatio eſt à Deo. Abſonum eſſet autem, Deum indidiſſe naturam inordinatam, cùm omnis effectus ad ſuam cauſam tendat: dat: *Omnia autem propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*.

Confirmatvr adhuc: Quæ enim diliguntur infra aliud, ſunt vſui, & quod diligitur præ omnibus eſt fruibile; tale obiectum eſt ſolus Deus, qui eſt vltimus finis, & ſummum bonum: Ergo. Sic arguit S.D. *in corpore*, & latiùs *in primo,diſt*.1.*art*.3. *quæſt*.1. & 2. ex D. Auguſt. *lib*.1. *de doctrina Chriſtiana*, *cap*.4. & 33. 325

Confirmatvr adhuc *in corpore*. *Deus creauit omnia in numero, pondere, & menſura*. Charitas autem eſt pondus, vt oſtendi *quæſt*.30. & pondus rectum, vtpote à Deo; atque adeo rectè librans affectus, iuxta maiorem obiectorum dignitatem.

Respondet Coninckius, æſtimatiuum ſanè amorem Dei præ cæteris dictari à natura, non autem intenſiorem, ſed potius ferri in nos magis, ac vehementiùs, & hoc ſenſu conatur authores conciliare vtriuſque opinionis.

At quæſtio noſtra eſt de amore æſtimatiuo, & Authores prioris ſententiæ contendunt ſuis argumentis, naturam dictare amorem æſtimatiuum noſtri, magis, quàm Dei, vt videbimus. Ex quo etiam habes, eum malè allegaſſe Seraphicum pro priori ſententia, ea de cauſa, quia amorem appretiatiuum quidem Dei, non autem intenſiuum, aſſerit connaturalem, eò quòd natura ſenſibilis vehementiùs fertur in ſe. Quod ſi de hoc amore eſſet quæſtio, nulla eſſet controuerſia. 326

Obiicies primò. Tota ratio diligendi eſt conuenientia; ratio namque boni, & conuenientis conuertuntur; ſed nihil eſt conuenientius vnicuique rei, quàm ſuum proprium eſſe: Ergo nihil magis diligitur ſecundùm inclinationem naturæ. Confirmatur, quia quidquid natura amat, amat vt ſibi vnitum, & coniunctum, vt ſumitur ex Ariſtotele, Elenchorum, cap.2. *Amabile bonum vnicuique proprium*: Ergo quo magis coniunctum, 327

&

Digitized by Google

& vnum eſt, ſibi magis amatur; at creatura eſt magis ſ... vnita, quàm Deus; cùm ipſa ſit ſibi vnita per identitatem; Deus autem per cauſalitatem efficientiæ. Confirmatur ex Ariſtotele 9. Eth. *Amicabilia ad alterum, ſumuntur ex amicabilibus ad ſe:* Ergo amor naturalis in Deum venit ex naturali amore noſtri: Ergo creatura naturaliter magis ſe amat, quàm Deum.

328 Respondet Maſtrius *num.*631. ex D. Bonau. *ad vltimum*, rationem conuenientiæ amabilitatis priùs, & perfectiùs reperiri in Deo, tanquam in bono vniuerſali, & totius boni origine, vt explicuerat S. Doct. *in corpore*; vnde nullum eſt bonum amabile, niſi vt participat de diuina bonitate. Ad confirmationem reſpondet, quòd, eſto ſit ſibi magis vnita per identitatem; adhuc tamen Deus eſt ei magis vnitus per virtutem; cùm enim creatura magis à Deo ſuo principio tota pendeat, quàm à ſeipſa, magiſque ſuſtentetur, & conſeruetur à Deo intimè illabente; ideò magis eſt Deus homini vnitus, quàm ipſe ſibi virtute.

Respondet ſecundò Scotus *diſt.*27. *tit. in ſolut. principalium*, & Maſtrius *num.*632. ex vltimis verbis D. Bonau. *ad vltimum*, vnitatem quidem mouere affectum amoris; attamen bonitatem eſſe propriè illam, quæ eſt amabilis: Deus autem eſt omnibus melior infinitè.

329 Ad tertiam confirmationem loquitur Ariſtot. de amicitia inter æquales, in qua amor ſui ordinatus, eſt menſura amoris ad alterum; innoteſcit quippe amicitia ad alterum, quando appeto alteri ſimilia his, quæ mihi; ſed ſi amicitia ſit minoris ad maximum, negatur, quòd amor ſui ſit menſura, vnde reſpectu ſuperioris, præſertim Dei, eſt ſuperamicitia, eò quòd eſt fons bonitatis, quæ eſt potius ratio, vt alia amentur. Ariſtoteles verò loquitur de bonis alienis particularibus. Ita & Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*3. *dub.*3. *num.*48.

Obicies ſecundò. Experimento conſtat, nos magis in nos ipſos inclinare, quàm in Deum; vnde quando euenit neceſſitas moriendi pro Chriſto, refugit natura, vt patuit in multis martyribus, & etiam in Chriſto Domino.

330 Respondetur primò, repugnantiam illam venire ex ſenſu; nam *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma*, Matth. 26. Neque eſt abſonum id, quod inducit Caſpenſis ſequi; quod ſenſus naturaliter amet magis naturam, quàm Deum; hoc enim non eſt abſonum, quia ſenſus non eſt capax fruendi Deo. Vnde nec lumen, nec cognitionem habet præferendi Deum ſibi. Ita etiam Tannerus.

Respondet ſecundò Caſpenſis ex D. Bonau. *ad primum*, id euenire ex apprehenſione vehementiori boni proprij, quod eſt ſenſibile; & ideo magis mouet naturam debilitatam, ac deprauatam.

Obicies tertiò. Si inclinatio naturalis eſſet magis in Deum, quàm in nos, non eſſet neceſſaria gratia ad diligendum Deum ſuper omnia, quod eſt contra Concilia, & Patres. Nec ſatisfacit Maſtrius dicens, Concilia, & Patres loqui de ſtatu naturæ lapſæ. Contra enim eſt, quia D. Auguſt. *in Enchir. cap.*106. & Concilium Arauſican. *can.*19. idem aſſerunt de ſtatu innocentiæ.

331 Respondet Maſtrius, verum eſſe amore ſupernaturali; non autem naturali, & hoc imperfecto, quo eniteretur natura in Deum, vt naturale obiectum, puta Creator, quæ affectio naturâ corruptâ infirmatur.

Obicies quartò. Si id verum eſſet, nunquam homo in ſtatu innocentiæ peccaſſet, cum ad Deum natura magis propenderet.

Respondetur, negando ſequelam; quia potuit obiectum creatum vehementius offerri, & attrahere, vt notat Amicus.

QVÆSTIO XXXIV.

An debeat Homo *magis ſe, quàm proximum diligere.*

D. Bonau. diſt. 29 quæſt. 3.
D. Thom. quæſt. 26. art. 4.

Asserendvm. Hoc probatur à S. Doct. primò è Sanctis, Auguſt. & Ambroſio, qui immediatè poſt dilectionem Dei ponunt dilectionem ſui, vt vidimus *quæſt.*28. 332

Deinde ex 14. Eccl. *Qui ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit?* Ergo non poteſt aliquis ordinatè diligere proximum, niſi priùs diligat ſe: Ideò enim *Matth.*22. *Deuter.*6. dicitur: *Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.* Ergo dilectio ſui eſt exemplar dilectionis proximi: Exemplar autem eſt potius exemplato.

Tertio ex D. Auguſt. *in Enchir. cap.*76. Vide etiam Valentiam *diſp.*3. *quæſt.*4. *p.*3. Tanner. *diſp.*2. *q.*3. *dub.*3.

Qvarto. Ordo charitatis eſt priùs in principium primum, & finem vltimum, qui eſt Summum Bonum; deinde in participantes: Homo igitur diligit ſe, vt participem illius boni; alios verò, vt Socios in participatione; data autem paritate participantis, vnitas eſt potior vnione. Eodem medio vtitur D. Thomas.

Confirmatvr primò à S. Doct. *in corpore*, quia pondus magis trahit id, in quo eſt, quàm id, quod ei adnectitur: Charitas autem eſt pondus, vt oſtendi *quæſt.*30. 333

Confirmatvr ſecundò. Vnumquodque plus appetit perfectionem in ſe, quàm in ſuo ſimili: Ergo rationabiliter magis appetimus, Deum nobis vniri, quàm aliis nobis ſimilibus.

Confirmatvr tertiò à S. Doct. & Valentia, quia illi reprehenduntur, ac ſtulti dicuntur, qui ſalutem propriam negligunt, vt procurent alienam, Matth. 16. *Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur; animæ verò ſuæ detrimentum patiatur.*

Tandem, ſi ſingulos proximos deberet diligere, vt ſe ipſum: Ergo & alium proximum ſimul coniunctum duplo plus, & quatuor quadruplo, & ſic in infinitum. Ex hac aſſertione ſequitur, non poſſe aliquem dare vitam pro vita amici ſaluanda. Ità Durand. 4. *diſt.*17. *quæſt.*6. Richard. *diſt.*15. *art.*3. *quæſt.*5. Gabriel *diſt.*16. *quæſt.*3. *art.*1. Paludanus *diſt.*15. *q.*3. *art.*1. Bellarm. *de bonis operibus, lib.*3. *cap.*8. *tom.*3. Vnde D. Auguſt. lib. de mendacio, cap. 6. ait: *Si quis vitam corporalem pro vita corporali amici perdat, non diligit proximum ſicut ſeipſum, ſed plus quam ſeipſum; quod doctrinæ regulam excedit.* 334

Ratio eſt, quam affert S. Doct. *in corpore, & ad* 2. quia amor erga ſeipſum, eſt menſura amoris erga proximum; Dicitur enim: *Diliges proximum, ſicut teipſum:* menſura autem eſt perfectior menſurato, vt ait etiam Scotus. Ideò hanc ſententiam mordicus tuetur Hurtadus 2. 2. *diſp.*114. *ſect.*4. §. 42. vbi ſtatuit, peccatum eſſe, mori pro vita proximi.

Alii tamen dicunt, id licere, Azorins *tom.* 2. *lib.*2. *cap.*3. *quæſito* 2. Sotus *de Iuſtitia, lib.*5. *quæſt.*1. *art.*6. Victoria *relect. de homic. num.*25. Corduba *lib.* 1. *quæſt.*83. *ad* 4. Tanner. *diſp.*2. *quæſt.*3. *dub.*4. *num.*73. adducens D. Thom. 3. *diſt.*29. *quæſt.*1. *art.*5. *ad* 3. & *lib.*1. *de regim. Princ.* & hìc *quæſt.*26. *art.* 4. *ad* 2. Bannem, Aragonium, Valentiam *quæſt.*4. *p.*3. Vide infrà *quæſt.*35. 335

Diana *p.*5. *tract.*4. *reſol.*28. cum Fabro *de Reſtitutione, in* 4. *diſp.*52. *num.*41. Valentia *tom.*3. *diſp.*3. *quæſt.*4. 336

quæſt.4. p.3. Lorca 2.2. *quæſt.26. art.5. ſect.3. diſp.28. membro 3. num.55.* dicunt, licere aliquando ob additam aliquam cauſam id facere; puta ſi amicus ſit vtilior, vel ſi oppreſſus iniuſtè ſit; & ita ſaluetur etiam iuſtitia: & hoc modo eſſe opus heroïcum, ait Lorca.

Idem omnino aſſerit S. Doct. *in 3. diſt.29. dub.1. litt.* Data verò æqualitate, vult S.Doct. eleemoſynam ſibi prius faciendam. Enim verò perfectam charitatem heroïcam vocat *dub.5.* ex D.Auguſt. *tract.5. in Ioan.* ſi quis paratus ſit mori pro amore fratrum, quæ mors non ſubitur præciſè pro illis, ſed in ordine ad Deum. Quare actus erit Charitate heroïcus. Ideò dicitur Ioan.15. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Sic, & Baſſ. *v. Charitas, num.19.* vbi multos affert.

337 Contra aſſertum Obiicies primò. *Charitas non quærit, quæ ſua ſunt* 1.Cor.13.

Respondetur, prohiberi quærere bonum proprium, vt excludit commune; ſic enim eſt libido. Quærere autem ſuum bonum, vt ſic, non eſt malum; ita enim & ipſe, *Philip. primo,* cupiebat *diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Ita reſpondet etiam D.Thomas ex D.Auguſtino, *regula tertia.*

Obiicies ſecundò Matth. 22. habetur: *Diliges proximum, ſicut teipſum*: Ergo æqualiter.

Respondet S.Doct. particulam, *ſicut*, non eſſe notam æqualitatis perfectæ, ſed expreſſæ ſimilitudinis, quæ in hoc attenditur, vt homo diligat proximum ad illud bonum, ad quod diligit ſeipſum, & poſt ſalutem propriam nihil debet magis optare, quàm alienam.

Obiicies tertiò ex D.Gregorio, homil.17. in Euang. *Nemo ad ſeipſum Charitatem habere dicitur, ſed ad alterum.*

Respondet S.Doct. ſenſum eſſe, non terminare Charitatem in ſe, ſed extendi debere ad proximum, *qui enim non diligit, manet in morte.* Reſpondetur etiam, Charitatem ad alterum eſſe, quatenus eſt amicitia.

338 Obiicies quartò. Liberalitas attenditur ad alterum. Charitas autem eſt amor liberalis: Ergo.

Respondet, Liberalitatem extendi ad alterum, ſed tamen incipere à ſe.

Obiicies quintò. Charitas adueniens naturæ, inuertit ordinem; & qui priùs amabat magis ſe, quàm Deum, incipit amare magis Deum: Ergo inuertit etiam amorem in ordine ad proximum, vt is magis ametur.

Respondet S. Doct. non eſſe varietatem naturæ, vt priùs diligam me, quàm proximum; ideò Charitate non eſt tollenda, ſicut tollitur amor proprius vitioſus.

339 Obiicies ſextò. Charitas noſtra debet Charitati Dei conformari, qui diligit magis proximos noſtros, ſi ſint meliores, quàm nos. Probatur aſſumptum: Nam vult honorem ſuum: At ſalus centum animarum eſt magis ad Dei honorem, quàm ſalus mea: Ergo. Sic enim Apoſtolus *Rom.5.* Cupiebat eſſe anathema pro fratribus.

Respondet S.Doct. cum D.Thom. ordinem Charitatis non attendi penes magnitudinem boni optabilis tantùm; ſed ex parte etiam diligentis; ſicut & quantitas actionis pendet ex ipſo ſubiecto. Ideo, licèt proximus ſit melior; tamen non præponderat, quia charitas data eſt mihi priùs ad operandum in ſubiecto ſuo, & hic eſt honor Dei, voluntaſque eius in ſcripturis

340 expreſſa. Quod verò Apoſtolus cupiebat, *eſſe anathema*, intellige ad tempus, vel ſub conditione, ſi optabile foret, vt ait S.Bonau. *ad vltimum.* Vel optabat ſegregationem à membrorum Chriſti commercio, vt exponit Chryſoſtomus; vel optabat mortem pro ſalute proximi, vt notat Valentia *diſp.3. quæſt.4. punct.3.* Idem dic de illo Moyſis effato, Deuter.32. *Aut dimitte eis, &c. aut dele me de libro tuo*; quod per quandam exaggerationem filialem exponit Fulienſis *lib.3. cap.9.*

QVÆSTIO XXXV.

An diligenda ſit magis proximi ſalus æterna, quàm vita noſtra.

Aſſero, Salutem proximi eſſe præferendam vitæ noſtræ, ex dictis *quæſt.30.* cum SS. DD. ac D. Auguſt. *lib.1. de doctr. Chriſti, cap.27.* 341

Probatvr ſecundò à D.Bonau. hîc. Illud eſt magis diligibile charitate, quod eſt magis conſociabile in beatitate ſuperna: Talis eſt anima proximi immediatè comparticipans; cùm corpus comparticipet ſolâ redundantiâ. Id vrget Fulienſ. cum D.Thom. Hoc tamen eſt in neceſſitate ineuitabili, puta, ſi infans ſine baptiſmo periret, ſi ego non accurrerem, nec poſſem ſine diſcrimine vitæ; non ſi is, iniquo in bello, certamini ſe exponeret; ea enim eſt euitabilis. Ita D.Thom. *loc. cit.* vbi Syluius, Malder. Arag. Nau. *Man. cap.24. num.10.* Valent. *diſp.3. quæſt.4. p.3.* Dian. *p.5. tract.13. reſol. 24.* Tanner. *diſp.2. q.3. dub.n.60.* Filliuc. *tract.28. num.35.* nec renuit Baſſæus *v. Charitas, num.18.*

Renvit tamen Sancius *ſelect. diſp.10. num.9.* qui ait cum Sà *num.4.* teneri nos quidem non inferre damnum ſpirituale proximo, nec inferre ob noſtrum corpus ſeruandum, ſed non teneri impedire; alioqui teneretur mater grauida ſinere ſe ſecari, vt baptizari queat infans, alioqui ſine baptiſmo periturus, ac indiſcretionis arguit eos Doctores, qui dicunt, ſed non facerent.

Excipit, ſi ex conuentione teneat, puta ſi Parochus; ſi Nauta conducti. Hoc docet ex D.Bonau. ad id Ioan.10. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis*: Ideò enim vterque ſtipendia accipit. Sic & Bonac. *tract.2. diſp.3. quæſt.4 punct.4.* Syluius *cit.* Laym. *lib.2. tract.3. cap.3.* Reginald. *lib.4. cap.25. num.356. 348. & 357.* Chapeauilla *cap.1. quæſt.4.* Malder. *loc. cit.* Tab. *v. Epiſc. quæſt.5.* Tannerus *cit. diſp.4. n.64.* Filliuc. *cit. num.36.* Dian. *loc. cit. & reſol.33.* Baſſæus *loc. cit.* 342

QVÆSTIO XXXVI.

Vtrum vnus proximus ſit magis alio diligendus.

D.Bonau. loc. cit.
D.Thom. art.6.

Aſſero. Probatur à D. Thom. quia ordo dilectionis attenditur iuxta principium bonitatis. Igitur qui magis bonitati amabiliori eſt coniunctus, eſt magis amabilis; aliqui autem proximi ſunt aliis viciniores Deo, & nobis. Hac ratione vtitur etiam S.D. *loc. cit.* & Valent. *diſp.3. q.4. p.4.* Fulienſ. *lib.3. c.9.* & alij. 343

Primo quidem dilectione maiori obiectiuè melior magis eſt diligendus. Ita D.Thom. *art.7.* Nam qui eſt melior, eſt magis coniunctus cum obiecto præcipuo charitatis, quod eſt Deus, & plus boni in ſe habet. Poſſumus tamen alteri, puta conſanguineo, optare maius bonum illo, quod alius habet.

Secvndo. Maiori dilectione appretiatiua ille magis diligendus, qui vel Deo, vel diligenti ipſi, vel vtrique eſt coniunctior: At ſi alter ſit melior, alter mihi coniunctior, is diligendus magis quoad ea bona, quibus eſt mihi coniunctus; vnde prima Timot.5. *Si quis ſuorum, maximè domeſticorum, curam non habet, fidem negauit*: Et eſt ſententia D.Auguſt. *lib.1. doct. Chriſt. c.28.*

Probatvr etiam ratione D.Bonau. allata *q.30.* Omnis motus accipit intenſionem ſuam, & quaſi pondus, 344

quo

Digitized by Google

quo tendit in terminum ex ipſo ſui principio, præcipuè, à quo ſcilicet procedit; ergo & charitatis motus maiori quaſi pondere fertur in illud, quod eſt coniunctius principio illi, à quo procedit is dilectionis motus; ſcilicet ipſi diligenti.

Hinc habes, coniunctos quoad omnia, magis diligendos, quàm extraneos, etiamſi hi ſint meliores, cæteris paribus; nam quoad bona ſpiritualia magis diligendi ſunt, qui ſunt coniuncti in gratia, vt filij ſpirituales, vel parentes ſpirituales.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrum magis debeat diligi Filius, quàm Pater.

D.Bonau. diſt.29. quæſt.4.
D.Thom. quæſt.26. art.9.

345 Assero, Parentes magis diligendos ex Charitate, ex parte obiecti amabilis, quod eſt bonum. Ita D.Bonau. hîc, & D.Thom. *quæſt.26. art.9.* & *quæſt.31. art.3. ad 4.* Vbi Valentia, Bannes, Aragon, & Tanner. *diſp.2. quæſt.3. dub.5.* Fulienſ. *lib.3. cap.10.*

Probatvr à D.Bonau. primò, quia poſt cultum Dei, præcipitur ſtatim honor parentum *Exodi 20.* Ergo quoad honorem debitum, & obligationem ſubueniendi, parentes ſunt præferendi.

Secvndo probatur à SS.Doctoribus ex D. Ambroſio, allato *quæſt.13.*

Tertio: Vbi eſt maior dependentia, & vnde maius bonum, atque origo perueniendi ad ſummum bonum, in cuius fruitione ſtat conſummatio Charitatis, ibi eſt ad illud maior inclinatio; ſed homo magis pendet à parentibus, à quibus habet eſſe ordinatum ad ſummum bonum, quæque imitantur primum Principium, & vltimum Finem: Ergo: Hinc Ariſtot. *9. Eth. cap.2.* ait: *Homo honeſtius ſubuenit parentibus, quàm filiis, & ſibi etiam ipſi.*

Qvarto *in corpore*, quia plura, & præſtantiora bona habemus à parentibus: Ergo ex parte obiecti Charitatis, quod eſt bonum, amandi ſunt magis parentes.

346 Assero ſecundò, ex parte diligentis magis amandos filios.

Probatvr à SS. Doctoribus, quia filius eſt pars patris, atque adeò magis intimus diligenti ex 8. *Eth. cap.12.* & in eo magis conſeruatur, & exprimitur. Itaque diuerſa ratione dilectio ſe habet vt excedens, & exceſſum; ità tamen, vt gratia magis inclinet ad parentes; natura verò quoad affectum ad filios, quod adeo clarum eſt, vt mirer, Valentiam *diſp.3. quæſt.4. p.5.* dixiſſe, Bonauenturam deceptum, in quo etiam Tannerus malè carpit S.Doctorem.

QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrum homo debeat ex Charitate *magis diligere Matrem, quàm Patrem.*

D.Thom. art.10.

347 Assero, magis Patrem amandum per ſe ex parte obiecti, & principij.

Probatvr à D.Thom. quia charitas ſequitur naturam ordinatam; ſed natura ordinata magis fertur in ſuum principium præcipuum, à quo habet eſſe, cuique magis eſt coniunctus: Ergo & gratia. Sed præcipuum principium naturæ eſt Pater: Ergo. Per accidens verò plus ſæpè debetur Matri, quæ magis amat, & aliquando plura patitur pro filio educando.

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrum homo debeat magis diligere coniugem, quàm parentes, & Filios.

D.Bonau. in 4. d.37. art.2. q.2.
D.Thom. art.11.

Assero. In his, quæ ſpectant ad Oeconomicam rationem, & extra neceſſitatem extremam, magis diligenda eſt coniux. Quia quoad ea, quæ ſpectant ad hoc genus, arctior eſt coniunctio coniugalis, vt dicitur Matth.19. *Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro*; & ideò Geneſ.2. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Ità Atagonius *art.11.* Imò Sà *verbo Charitas, num.3.* ſimpliciter vxorem Matri præfert. In extrema verò neceſſitate præualent parentes, quia maius eſt debitum in eos, & maior coniunctio quoad eſſe abſolutè, vt notant Valentia *diſp.3. quæſt.4. p.5.* & Bannes *ad hunc articulum*, quia vnio cum parentibus eſt ſubſtantialis identitatis; cum coniuge verò ex commixtione. Addit Valentia cum Caietano *ad hunc articulum*, in extrema neceſſitate præualere obligationem ſubueniendi filio. Addit Tannerus *diſp.2. quæſt.3. dub.5. num.84.* etiam in graui, quæ non ſit extrema, magis ſubueniendum parentibus, quàm filiis. 348

Ex dictis deducit S.Doct. maius eſſe peccatum percutere matrem, quàm coniugem, ob reuerentiam debitam, & dependentiam tanquam à principio; ideò crudelior eſt longè, quod etiam inter beſtias magis ſeruatur erga parentes, quàm erga ſolùm coniunctas copula, contra quas ita magis accenditur, quàm contra genitores. 349

Qvamvis autem maior pœna vxoricidio videatur impoſita; tamen hoc factum eſſe, ait S.Doct. ad remouendos impetus, qui ſæpe ad vxoricidium irrumpunt. Peruerſionem inter horum amores venialem cenſent Tanner. *diſp.2. quæſt.3. dub.5. num.83.* Bonacina *t.2. diſp.3. quæſt.4. p.4.* Filluc. *tract.28. c.2. q.9.* quia parua eſt diſtantia & vtrinque ſunt probabiles opiniones.

QVÆSTIO XL.

An ordo Charitatis *attendatur penes affectum, & effectum.*

D.Bonau. diſt.29. quæſt.6.

Assero, ordinem charitatis ſeruandum quoad vtrumque. 350

Probatvr à D.Bonau. primò ex prima Ioan.3. *Non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate.*

Secvndo ex D.Gregor. homil.30. in Euang. *Probatio dilectionis exhibitio eſt operis.*

Tertio. *Operemur bonum ad omnes, maximè ad domeſticos fidei*, hortatur Apoſtolus *Galat.6.* Sic igitur, data paritate, bona magis propinquis ſunt exhibenda, vt notat etiam Valent. *diſp.3. quæſt.4. p.5.* Sic & magis diligendus inſignis amicus, à quo beneficia eximia acceperis, quàm conſanguineus, non valde propinquus. Ita Valentia *loco citato*; non tamen quàm intimus, puta frater, &c.

Dices. Prouerb.18. dicitur: *Vir amicabilis ad ſocietatem magis erit amicus, quàm frater.* 351

Digitized by Google

Respondet S.Doct. in textu haberi reſponſum; nam loquitur de affectu ſocietatis, quatenus poteſt aliquis magis delectari conuerſatione amici, quàm fratris, & quoad conuerſationem delectabilius eſt conuerſari cum amicis, quàm in oratione cum Deo. Hoc tamen ait S.Doct. *ad ſecundum* non eſſe tolerabile in ſeruo Dei religioſo, cuius eſt guſtare, & videre quàm ſuauis eſt Dominus: Maxime verò genitores ſunt omnibus præferendi, vt habet Ariſtoteles 8. *Eth. cap. vltimo*, vbi ait: *Diis, & parentibus non reddi æqualia.* Charitatem verò magis reſpicere ordinem in actibus ſuis propriis elicitis, quàm in imperatis, obſeruat S.Doct. *ad* 1. Hoc affectu debeo mihi priùs velle vitam æternam; deinde Patri, & aliis ordinatè, vt notat etiam Valentia.

352 Affectus verò imperatus, quo volumus bonum temporale, & procuramus, non eſt adeo ſeuerè ordinatus.

Qvod ſi beneficium reſpiciat perſonam ſingularem, tunc benè ſeruatur ordo prædictus, cæteris paribus.

Verum ſi beneficium reſpiciat vtilitatem communem, hæc propriæ vtilitati meritò eſt præponderanda. Ideo grauiter monet, vt dignitates, beneficia Eccleſiaſtica, & cætera huiuſmodi non dentur ex affectu priuato conſanguineis, ſed iis, qui meliùs inſeruiant

353 bono vniuerſali Eccleſiæ, aut Reipublicæ; & hi reprehenduntur Habacuc primo: *Væ qui ædificat Sion in ſanguinibus*, & Ezech. 44. *Sufficiat vobis domus Iſrael, qui introducitis incircumciſos in Sanctuarium Dei.* Ibi reprehenduntur, qui beneficia Eccleſiaſtica conferunt magis domeſticis, quàm aliis, vt obſeruat S.Doct. *argumento vltimo.* Vnde in reſponſione dicit, quantum ad hæc non eſſe ſeruandum ordinem Charitatis ratione vnionis, ſed ratione obiecti, quod eſt abſolutè bonum, vel reſpectiuè melius; eſt autem melius bonum publicum, quàm priuatum.

QVÆSTIO LI.

Vtrum ordo Charitatis *maneat in patria.*

D.Bonau d.31.art.3.quæſt.3.
D.Thom. art 13. quæſt.cit.

Geminas hac de re opiniones refert Seraphicus. Prima eſt, eundem penitus ordinem Charitatis manſurum in patria, qui eſt in via.

354 Ratio prima ſumitur ex naturæ dictamine, quæ dictat, priùs ſe diligendum, quàm proximum, & inter proximos plus eos, qui ſunt magis coniuncti. Gloria autem erit ſumma perfectio naturæ, non illius deſtructio.

Secvnda ratio ſumitur ex perfectione gloriæ, quæ magis reſpicit eum, in quo eſt, quàm alios ſimiles, & propinquos; alioqui ſi omnia eſſent communia; non eſt cur laboremus ad hoc, vt operibus maiorem gloriam adipiſcamur.

Tertia ratio ſumitur conſequenter ex ordine diuinæ iuſtitiæ, quæ ordinat, vt plus de ſuis meritis gaudeat homo, quàm de alienis, eò quòd propria merita debent eſſe remunerata merenti, non aliena. Hanc opinionem plurimorum eſſe, ait S.Doctor.

355 Secvnda ſententia eſt, charitatem conſiderari poſſe, vel quoad bonum, quod eſt obiectum eius, qui ordo eſt Charitatis ſecundùm ſe, & ſecundùm intrinſeca: Deinde ratione ſubiecti, in quo eſt. Quò ad ordinem Charitatis ſecundùm ſe, manet in patria; ille enim eſt eſſentialis Charitati. Vnde in patria maximè diliget maximum bonum, & conſequenter ordinatè ea, quæ ſunt meliora.

Ille verò ordo, qui conuenit Charitati ratione naturæ ſubſtratæ, non manebit in patria, quia non competit illi ſtatui: In ſtatu namque beatitudinis perfecta erit obedientia naturæ reſpectu gloriæ, perfecta conformitas voluntatis noſtræ ad voluntatem Diuinam, perfecta etiam redundantia lætitiæ communis, 356
Quia perfecta erit obedientia naturæ reſpectu gloriæ, conformabitur tunc perfectè natura ipſi gloriæ, vt, ſicut corpus efficietur ſpirituale, quatenus ſpiritui per omnia obtemperabit, quamuis in via cogatur ſpiritus corpori condeſcendere; ſic natura per omnia conformabitur ordini gloriæ, & gratiæ, quæ attenditur ſecundùm differentias boni, quàmuis nunc gratia condeſcendat affectui naturali.

Rvrsvs, quia erit perfecta conformitas voluntatis noſtræ voluntati diuinæ, non magis diligemus illud, quod magis erit nobis propinquum; ſed illud, quod plus erit Deo placitum, & acceptum, & erit melius; ſic enim & Deus diligit. 357

Præterea, quia ibi erit perfecta redundantia communis lætitiæ, tantùm gaudebit de bono proximi, quantum de ſuo; neque tamen erit cum præiudicio meriti; nam hæc erit lætitia accidentalis ex redundantia perfectæ Charitatis.

Hoc eſt, quod ait D.Anſelmus in Proſol. cap. 25. *In illa perfecta Charitate innumerabilium Angelorum, & hominum beatorum, vbi nullus minus alium, quàm ſeipſum diligit, non aliter gaudebit quiſque pro ſingulis aliis, quàm pro ſeipſo.* Et hæc opinio confirmatur, quia ibi ceſſabunt officia ſpectantia, ceſſabit prouiſio neceſſaria, & ſubuentio debita magis coniunctis, maximè qui ſunt principia noſtri eſſe, & omnia vnientur in Deo, Summo omnium bono.

Hanc opinionem ait S.Doct. eſſe etiam D.Auguſt. *lib. de vera religione*, & Dionyſij *de Diuinis nominibus*, D.Bernardi *de diligendo Deo*, *cap.*7. & patet ex dictis. Eam ſequitur D.Thomas hic, & diſcipuli, ac Tanner. *Tom.*2. *diſp.*1. *quæſt.*4. *dub.*1. & *tom.*3. *diſp.*2. *quæſt.*3. *dub.*5. *num.*87. 358

Obiicies primò. Sicut gratia eſt perfectio naturæ, ita & gloria: Ergo ſicut ordo naturalis dilectionis ſaluatur in via cum charitate; ità erit in patria.

Respondet S.Doct. ſaluari ordinem naturæ ablatis imperfectionibus viæ, vt dixi, quæ licèt compatiantur Charitatem imperfectam viæ, non tamen charitatem conſummatam patriæ.

Obiicies ſecundò. Ordo eſt intrinſecus Charitati, alioqui non erit Charitas: Ergo ablato ordine Charitatis, tolletur charitas; ſicut ablato modo cognoſcendi in ænigmate, euacuatur fides. 359

Respondet S.Doct. negando paritatem: Nam modus, quo cognoſcit fides, conuenit ei eſſentialiter; ordo verò iſte charitatis quoad multa, euenit ratione imperfectionis viæ, & ſubiecti pro hoc ſtatu.

Obiicies tertiò. Si gaudium eſt commune, & tantùm gaudet ibi non Martyr de gloria Martyris, quantum ipſe Martyr, quorſum Martyrio emeritus eſt Martyr.

Respondet S.Doct. materiam quidem gloriæ omnibus communicari; attamen qui emeritus eſt, habet intenſiorem Charitatem, & magis gaudebit, & in Martyre habet ex Martyrio augmentum Charitatis, quâ magis gaudeat.

Obiicies quartò. Si communis eſt lætitia: Ergo gaudebis de ſalute omnium, etiam non conuerſorum à nobis, vt quid ergo Laurea Doctoris pro conuerſis à nobis? 360

Respondetvr, hoc gaudium fore ſingulare, ratione cuiuſdam decoris, quod eſt ſpecialis materia gaudij, quæ

Digitized by Google

quæ erit in Doctore, etiamſi diffundatur, quo ad congaudium aliis, ſine tamen præiudicio intenſionis, & decoris in eo, qui laborauit.

Si verò priorem ſententiam ſequi velis, reſpondere te docet S. Doctor, hæc intelligenda, cæteris paribus.

361 Ad primum; quòd debemus diligere maiora bona, dic, ex parte obiecti hoc verum; ſed ratione vnitatis, quæ reſpicitur à Charitate, & ratione vnionis, modum alterari.

Ad illud de conformitate cum voluntate Dei, dic, Deum non diligere maiori affectu, licèt maiori effectu, vt prouidentiam decet.

Ad rationem ex perfectione gloriæ, dic, eam non præiudicare meritis cuiuſque, quæ debent eſſe in mente remuneranda.

QVÆSTIO XLII.

Vtrum Charitatis *ſit magis proprium amare, quàm amari.*

{ D.Thom. quæſt. 17. art. 6.

362 Peractis quæſtionibus de Charitatis habitu, & ordine eius ad obiecta; agendum de actibus illius.

Assero, magis conuenire Charitati amare, quàm amari.

Probatvr à D. Thom. quia amare eſt actus. Charitas autem, cùm ſit virtus, habet ſuum actum, qui eſt amare, atque adeò ei competit actus amandi; amari autem conuenit ei, vt eſt bonum, ad quod ipſa etiam Charitas mouetur.

QVÆSTIO XLIII.

Vtrum Amor ſit idem, ac Beneuolentia.

{ D.Thom. art. 2.

363 Asserit S. Thomas, in dilectione, vt eſt actus Charitatis, includi beneuolentiam; ſed dilectio, ſiue amor, addit vnionem affectus.

Probatvr, quia beneuolentia propriè eſt actus voluntatis, quo alteri bonum volumus, etiam non præſuppoſita vnione affectus ad ipſum; amor verò Charitatis eſt actus voluntatis, quo alicui bonum volumus, importatque vnionem affectus amantis ad amatum, in quantum ſcilicet amans æſtimat amatum, vt vnum ſibi, vel ad ſe pertinens.

QVÆSTIO XLIV.

An debeat, poſſitque Devs *in viâ amari ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & omnibus viribus.*

{ D.Bonauent. in 3. diſt. 27. art. 2. quæſt. 6. D.Thom. quæſt. 2. art. 5.

364 Hæretici omnes noſtri temporis, legem diuinam eſſe impoſſibilem homini, etiam iuſto, conclamant. Hinc verò aliud deducunt, opera omnia eſſe peccata mortalia. Sic Lutherus, *Lib. de libertate Chriſtiana*, & *in aſſert. art.* 2. 31. 32. 36. Caluinus *Lib.* 3. *Inſtit. cap.* 14. §. 9. & *in Antidoto*, *ſeſſ.* 6. *cap.* 11. & *Lib.* 2. *Inſtit. cap.* 7. §. 5. id maximè vrget de hoc præcepto diligendi Deum ex toto corde, &c. Sequuntur Kemnitius *in Examine*, Philippus *de Locis & confeſſione Auguſtana*.

Catholica Fides docet, præcepta Diuina, maximè verò hoc dilectionis Dei ex toto corde, non eſſe impoſſibilia obſeruatu. 365

Qvoniam verò Legem Dei poſſibilem latè oſtendi *prima ſecunda*, *Tract. de Legibus*, *diſp.* 1. *quæſt.* 9. & Libertatem ad eam defendi *Tract. de anima diſput.* 9. *quæſt.* 3. nunc de hoc præcepto agam; & quia in hoc conſiſtit Legis obſeruantia, manebit probatum de omnibus.

Probatvr ergo primò à D.Bonauent. quia: *Hoc eſt maximum, & primum mandatum*, Matth. 22. à Deo datum nobis in via, & modum ipſum imperat: *Ex toto corde, ex tota anima, &c.* Ergo poteſt obſeruari. Crudeliter enim Deus ſub pœna damnationis præciperet id, quod eſt impoſſibile. Quare SS. Patres propoſitionem illam anathemate damnant, Deum præcepiſſe impoſſibilia, vt aduertit S. Bonauent. *in fundamentis*, & Concilium Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.* 11. Eſtque argumentum S.Ioannis Chryſoſt. *Rom.* 8. *de Pœnit.* vbi ait: *Nequaquam Dominum accuſes; haud mandat impoſſibilia*, & D. Auguſtini *Lib. de natura & gratia*; *cap.* 69. vbi ait: *Eo ipſo, quo firmiſſimè creditur, Deum iuſtum, & bonum, impoſſibilia non potuiſſe præcipere; hinc admonemur, & in facilibus, quid agamus, & in difficilibus quid petamus. Omnia quippe facilia fiunt Charitati, cui vni Chriſti ſarcina leuis eſt.* 366 Idem habet *Lib. de peccatorum meritis*, *cap.* 3. & 6. & *Lib. de gratia*, & *Lib. arbitrio*, *cap.* 16. apud Bellarminum *Lib.* 5. *de Iuſtificatione*, *cap.* 10. & *Lib. de monachis*, *cap.* 13. Sanè Tyrannis omnibus deterior, atque crudelior foret, ſi præciperit ſub pœna æternæ damnationis, etiam ſuis amicis ea, quæ impoſſibilia ſunt. Hinc D. Auguſtinus: *ſeruum pigrum non damnaret, ſi ea quæ nullo modo fieri poterant, imperaret.*

Probatvr verò ſecundò, hoc præceptum dilectionis Dei, & proximi eſſe poſſibile, Pſalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* Philip. 4. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Sanè præcepta Dei non nudis viribus arbitrij, ſed Dei gratia agnoſcimus obſeruabilia, vt oſtendi *Tract. de gratia*, *diſp.* 1. *quæſtionibus* 11. 12. 13. & 14.

Id oſtendunt Scripturæ, teſtantes, mandata de facto obſeruari ab his, qui diligunt, quos amicos vocat Deus. Ioan. 14. *Qui diligit me, ſermonem meum ſeruabit*, vt obſeruat ibi S. Doctor. Rom. 13. *Qui diligit proximum, Legem impleuit.* Galat. 5. *Omnis Lex in vno ſermone impletur; Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.* Hoc autem dicitur, quia amatur proximus in ordine ad Deum; vnde & præceptum dilectionis Dei impletur, vt dixi *quæſt.* 29. cum Seraphico; & *prima ſecundæ*, *Tract. de gratia*, *diſp.* 1. *quæſt.* 12. Ioan. 13. *In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.* Nec poſſemus amici Dei fieri, ſi non poſſemus diligere. Suprà enim ait Ioannes 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Quid autem præcipiat, explicat ibi: *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem.* Deuteronomij 30. præclarum habes teſtimonium: *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui: vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.* 367

David etiam dicit Pſalm. 118. *In toto corde meo exquiſiui te*, & Lib. 3. Reg. 14. *Non fuiſti ſicut ſeruus* 368

Digitized by Google

meus David, qui cuſtodiuit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo, faciens quod placitum eſſet in conſpectu meo, & Act. 13. *Inueni virum ſecundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.*

De Ioſia Lib. 4. Regum 23. *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in vniuerſa virtute ſua.*

De Aſa, & populo, ſecundo Paral. 15. dicitur: *In tota voluntate ſua quæſierunt Dominum, & inuenerunt.*

369 De Ioſue dicitur, cap. 11. *Sicut præceperat Dominus Moyſi ſeruo ſuo, ita præcepit Moyſes Ioſue, & ille vniuerſa compleuit: Non præteriit de vniuerſis mandatis, nec vnum quidem verbum, quod iuſſerat Dominus Moyſi.* Nec dubium, quin eadem dici queant de Abraham, Moyſe, Samuele, & aliis.

In teſtamento nouo, *Lucæ* 1. dicitur de Zacharia, & Eliſabeth: *Erant iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini ſine querela.*

370 De Apoſtolis Ioan. 17. *Tui erant, & mihi eos dediſti: & ſermonem tuum ſeruauerunt*, & Lucæ 12. vocantur amici: *Dico autem vobis amicis meis.* Ioan. 15. *Vos amici mei eſtis*; & tamen dixerat ibi, ſolos eos eſſe amicos, qui præcepta ſeruant.

Hæc verò non ſoluunt ſectarij, reſpondentes, dicta eſſe per non imputationem: Scripturæ enim præclarè dicunt, illos obſeruaſſe mandata Domini.

Ideo S. Doctor ad ea verba 13. Ioan. *In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem*, obſeruat, Charitatis executionem eſſe teſtimonium diſcipulatus Chriſti, vt ait D. Gregorius *Lib.* 20. *moral. cap.* 9. Charitatis inquam non imputatæ, ſed de qua Ioan. prima, cap. 3. *Non diligamus lingua; ſed opere, & veritate. Diligamus alterutrum, ſicut mandatum dedit nobis*, & Rom. 12.

371 *Charitate fraternitatis inuicem diligentes.* Et ad 15. Ioan. ad ea verba. *Hæc mando vobis; vt diligatis inuicem. Maiorem Charitatem, nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Ea autem Charitate ait, hæc nos operari, *Quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis*, nempe dono interno cooperante, non extrinſeca imputatione. Hoc teſtimonio etiam Concilium Trident. *ſeſſ.* 6. *c.* 7. Iuſtificationem non mera imputatione fieri grauiter cum D. Bonauent. infert. Et ad ea verba Lucæ primo: *Erant autem iuſti ambo ante Deum*, obſeruat, tales fuiſſe, & aſſeri interius in oculis Dei. Iuſti enim tales ſunt intus. Ideò Sap. 5. *Iuſti in perpetuum viuent, & cogitatio illorum apud Altiſſimum*: & ideo de hoc, Geneſ. 6. *Noë vir iuſtus, atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulauit.* Primo Reg. 6. *Dominus enim intuetur cor.* Sic & Ezech. 4. Reg. 20. dicit: *Memento quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto.*

372 Ideo & Dauid vir erat ſecundùm cor Dei, vt dicitur *locis allegatis.* Deus autem intuetur cor, *primo Reg.* 16. vt ſuprà; quam rationem obſeruat *loco cit.* Seraphicus Doctor. Nam qui verè non obſeruat vnum præceptum, etiamſi cœtera ſeruet, *factus eſt omnium reus*, vt ait Iacobus, *capite* 2.

373 David ipſe, Pſalm. 118. *Ad omnia mandata tua dirigebar; viam mandatorum tuorum cucurri*, vt obſeruat S. Doctor ad eum Pſalmi locum. Ait & Pſalm. 58. *ſine iniquitate cucurri, & direxi.* Et Apoſtolus Philip. 2. *Non in vacuum cucurri.* Tunc ſanè, cùm *dilataſti cor meum*, tuâ ſcilicet gratiâ priùs emollitum.

Vere enim cor emollitur, vt dicitur 2. Paral. 34. *Quoniam audiſti verba voluminis, & emollitum eſt cor tuum, & humiliatus es in conſpectu Dei.* Heb. 13. *Optimum eſt gratiâ ſtabilire cor.* Hæc ſanè internas motiones innuunt. Quæ omnia, aliaque ſupradicta obſeruat S. Doctor, quaſi Sectariorum inſanias præuidiſſet.

Probatvr tertiò à D. Bonauent. *Diligere Deum ex toto corde, eſt diligere dulciter, ſapienter, & fortiter*, ex D. Bernardo, *ſerm.* 20. *in Cant.* & ex D. Auguſtino. *Eſt diligere ſine errore, ſine contradictione, & ſine obliuione.* Lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 22. ſed hoc totum poteſt in ſtatu viæ: Ergo etiam tenetur. Alia vide in Bellarmino: Huc etiam recurrunt, quæ dixi *tom.* 4. *de actibus hum. diſp.* 17. *quæſt.* 10. *ad propoſit.* 1. 374

Obiiciunt primò hæretici. Præceptum hoc non poteſt in vita impleri perfectè, ex D. Auguſtino *Lib. contra Cæleſtium, poſt* 16. *reſp.* vbi ait: *Cùm ineſt aliquid concupiſcentiæ, non omnimodè ex tota anima diligitur Deus.* Et Lib. de ſpiritu & litt. cap. vltimo ait: *Ad illam vitam iam immortalem pertinet: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Ad hanc autem; Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, &c. Ad illam, Non concupiſces: Ad iſtam, Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Similia dicit D. Bernardus *ſermone* 50. *in Cant.* & D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 44. *art.* 6. & *quæſt.* 184. *art.* 3. 375

Oportet primò videre, quid ſignificetur illis variis expoſitionibus præcepti. Primò enim *Deuter.* 6. ſic habetur: *Diliges ex toto corde, ex tota anima, & ex tota fortitudine tua.* Matth. 22. dicitur: *Ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente.* Marc. cap. 12. *Ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute.* Lucæ 10. *ex tota corde, ex tota anima, ex omnibus viribus, & ex tota mente.*

Qvidam ex Patribus exiſtimant, ea eſſe diuerſa, ideò conati ſunt diſtinctionem eorum oſtendere, vt, videlicet Anima ſignificet partem vegetatiuam, Cor ſenſitiuam, Mens intellectiuam, vt refert Bellarminus *cap.* 13. vel per Cor, vires naturales, ideſt vegetatiuam; Per Animam, animales, ideſt ſenſus; per Mentem, vires rationales. Ita Theophylactus, & ferè Gregorius Nyſſ. apud Toſtatum.

Melivs ad mentem Patrum explicatur à D. Bonauent. *diſt.* 27. *dub.* 3. ſic: Quod quamuis Charitas immediatè reſpiciat actum Concupiſcibilis, circa quem primò conſiſtit; tamen actus illarum virium reſpicit vt diſponentes (vt ait etiam Toſtatus:) Vnde omnes vires animæ quodammodo ordinantur ad ipſam dilectionem, ſicut ad id, quod habet rationem completam reſpectu omnium virium; & quoniam vires ſuperiores animæ ſunt tres, ideo tres apponuntur conditiones. Rurſus, quia ternarius virium animæ dupliciter habet diſtingui, ita vt vnus illorum modorum non diſcordet ab alio: Ideo conditiones circa actum diligendi reſpicientes vires animæ dupliciter modo diſtinguuntur. Vno enim modo diſtinguuntur vires animæ, ſecundùm quod in eis conſiſtit imago, & dicuntur in mente eſſe tres potentiæ, nempe, Memoria, Intelligentia, & Voluntas: Et ſic ſecundùm iſtas tres vires, tres apponuntur conditiones, quarum vna reſpicit intelligentiam, ſcilicet *ex toto corde*, vt ait Gloſſa; altera voluntatem, ſcilicet, *ex tota anima*, tertia memoriam, ſcilicet *ex tota mente*, & ſic aſſignantur iſtæ tres conditiones à Matthæo, & exponuntur à D. Auguſtino Lib. 1. de doctrina Chriſt. cap. 22. *Ex toto corde, ideſt ex toto intellectu ſine errore. Ex tota anima, ideſt ex tota voluntate ſine contradictione. Ex tota mente, ideſt ex tota memoria ſine obliuione.* Alio modo diſtinguuntur vires animæ in Rationalem, Concupiſcibilem, & Iraſcibilem; & ſecundùm

dùm hoc tres apponuntur conditiones, quarum vna
reſpicit Rationalem, ideſt *ex toto corde*. Alia Concu-
piſcibilem, nempe *ex tota anima*. Tertia Iraſcibilem
ſcilicet *ex tota fortitudine*, & ſic aſſignantur in Deu-
teronomio, & explicantur à Bernardo, ſerm. 20. in
378 Cant. *Ex toto corde*, ideſt, ſapienter. *Ex tota anima*,
ideſt dulciter; *Ex tota fortitudine*, ideſt fortiter, vt
non ſeducamur fallaciis, non abducamur blanditiis,
non frangamur iniuriis, & ad hæc tria reduci poſ-
ſunt illa tria, quæ tanguntur: *Ex corde puro, con-
ſcientia bona, & fide non ficta.* Nec eſt in iſtis aliqua
repugnantia, quia Iraſcibilis, & Memoria confor-
tantur in actu: & ideò vna virtus eſt vtriuſque refor-
matiua, & vna dos vtriuſque perfectiua, & vnam
reſpicit principaliter; alteramque ex conſequenti:
Itaque, vbi dicitur in Deuteronomio *ex tota fortitudi-*
379 *ne*, In Matthæo dicitur: *ex tota mente.* Et hæc eſt ra-
tio, cur hæc conditio *ex tota mente*, vltimò loco
ponitur. Vide Gregorium Nyſſ. *Lib. de creatione ho-
minis*, *cap.*8. Theophylactum, & Anſelmum *in com-
mentariis*, *cap.*22. Matth. D.Auguſtinum, D.Bernar-
dum *loco cit.* & Toſtatum *in* 22. *Matth. quæſt.* 171.
vbi ſic explicat, vt *ex toto corde*, &c. dicat vires in-
ternas; *ex tota fortitudine*, executiuas, quæ eſt ex-
poſitio D.Bonauent. *ad* 10. *Lucæ.* Quia enim ad per-
380 fectum modum diligendi Deum requiritur, vt refe-
ramus in eum omnes cogitationes, omnes affectio-
nes, omnes operationes. Ideò *Deuter.* 6. dicitur: *ex
toto corde*, cogitationes; *ex tota anima*, affectiones:
ex tota fortitudine, operationes, & vires executiuas
intelligit: Et quia intellectiones ſunt cogitatiuæ cor-
dis, & memoratiuæ mentis; Ideo Lucas, & Mat-
thæus addunt *ex tota mente*, in quo Legem explicuit,
& quia, qui refert quod interius eſt, ſcilicet actum
memoriæ, intelligentiæ, & voluntatis in Deum,
per conſequens refert operá; ideo in his tribus clau-
ditur relatio omnium virium apud Lucam. Vide S.
Doctorem, omnes fere expoſitiones referentem.
381 Innvit verò particulam, *ex omnibus viribus* eſſe
incluſiuam omnium, atque omnia idem ſignificare,
vt pro viribus amemus Deum, vt notat etiam Bel-
larminus; multa verò exprimi maioris gratia expreſ-
ſionis. Sic etiam ſentiunt Hilarius, Hieronymus,
Chryſoſt. *ad* 22. *Matth.* Ambroſius *ad cap.*10. *Lucæ.*
Hanc ſenſum eſſe magis Scripturæ conformem ait
Bellarminus hîc, & Maldonatus *ad* 22. *Matth.* vbi
ait, id velle D. Auguſtinum *Lib.*1. cap.22. Tom.3.
de doctrina Chriſt. dicentem: *Cùm autem ait, Toto
corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ noſtræ par-
tem reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare,
vt alia re velit frui, ſed quicquid in animum diligen-
dum venerit, illuc rapiatur, quò totius dilectionis impe-
tus currit.* Ex quibus impietatem Caluini infert di-
centis, Deum ſic præcipere impoſſibilia; cùm ſolùm
præcipiat, vt pro viribus amemus, adiutis gratiâ,
nunquam deficiente.
382 Qvo verò ad illam particulam replicatam (*ex to-
to*) refert D.Bonauent. duas expoſitiones. Altera eſt,
præcipi totalitatem affectuum, & virium; ita vt
præceptum hoc Charitatis, quæ eſt finis Legis, &
complementum perfectionis, imponatur grauiter quò
ad media, & indicetur finis, quæ eſt perfectio; itâ
verò, vt ſi perfectionem finis non aſſequamur in hac
vita, non peccemus; ſicuti, ſi Rex præciperet exer-
citui: *Capite vrbem*; non eſſent puniendi milites, ſi
finem non aſſequerentur, ſed ſi non pugnarent. Si
autem pugnarent fideliter, ſatis eſſet ad implendum
præceptum. Igitur dicunt SS.Auguſtinus, Bernardus,
& Thomas, præcipi hîc media, & indicari finem,
qui in hac vita non poteſt perfectè obtineri, atque
adeò præceptum hoc ſolùm in altera vita perfectiſſi-
mè adimpleri; ità verò dari locum conſiliis, quæ alia
media, præter præcepta, apponunt. Hanc expoſitio-
nem laudat Tannerus *diſp.* 2. *quæſt.* 4. *dub.*4. *num.*76.
vbi concludit, impleri hoc præceptum in ordine ad
finem, etiamſi finis nequeat hîc attingi.
Secvnda expoſitio, quæ eſt magis Scripturæ 383
conſona, vt notat etiam Bellarminus, quamque re-
cipit S.Bonauentura, eſt; hoc præcepto: *ex toto cor-
de*, non præcipi omnes actus cordis, vel omnem in-
tenſionem poſſibilem, ità vt nihil corde agamus,
quàm Deum diligere; ſed ſolùm, vt amemus Deum
tali amore, vt in anima noſtra nihil ei præferamus,
vel æquemus, atque adeò hoc præcepto non contine-
ri finem, ſed ſolùm media, hoc ſenſu moderata quò
ad appretiationem; ex quo habes, ſeruari hoc præ-
ceptum: dummodo in Deo ponatur vltimus finis, non
in alia re, auertendo ſe à Deo lethaliter.
Hvnc ſanc modum Charitatis eſſe intentum, & 384
nil amplius; eſſeque Scripturis magis conſonum,
probatur; quia hoc præceptum ex Scripturis aſſeritur
facilè, Deuter. 10. *Et nunc Iſrael, quid Dominus
Deus tuus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum
tuum, & diligas eum, ac ſeruias ei in toto corde tuo,
& in tota anima tua*, & cap. 13. *Tentat vos Dominus
Deus veſter, vt palam fiat, vtrum diligatis eum an
non in toto corde, & in tota anima veſtra*, & Lucæ 10.
quærenti Iuriſperito. *Quid faciendo vitam æternam
poſſidebo?* Dominus reſpondit: *In Lege quid ſcrip-
tum eſt, quomodo Legis?* ait ille: *Diliges Dominum
Deum tuum ex toto corde, &c.* Et Dominus: *Hoc fac,
& viues.* Chriſtus dat regulam: *Si præcepta mea ſer-
naueritis, manebitis in dilectione mea*, vt notat Baſ-
ſæus *num.*8.
Deinde Dominus promiſit, ſe facturum, vt in 385
hac vita adimpleremus hoc præceptum *Deuter.* 30.
allegato, & Hierem. 24. *Dabo eis cor, vt ſciant me,
quia ego ſum Dominus: & erunt mihi in populum, &
ego ero eis in Deum: quia reuertentur ad me in toto cor-
de ſuo.*
Mvltos etiam obſeruaſſe hoc præceptum, te-
ſtantur ſcripturæ multæ ſuprà.
Tandem Patres ſummo conſenſu teſtantur, nil
impoſſibile præcipi nobis. Vide Origenem *homil.*9. *in
Ioſue.* Baſilium in illud: *Attende tibi.* Hilarium *in
Pſalm.*118. ad ea verba: *Latum mandatum tuum ni-
mis.* Hieronymum *Lib.* 3. *cont. Pelagianos*, apud D.
Bonauenturam hîc. Auguſtinum *Lib. de natura, & gra-
tia*, *cap.*69. & *in Pſalm.* 56. Bernardum *ſerm.*50. *in
Cant.* vbi in hanc poſteriorem ſententiam magis pro-
pendet, quæ eſt D.Bonauent. vt notat Bellarminus.
Hanc ſequuntur communiter apud Aragonium q 26.
*art.*2. Tannetum *diſp.*2. *quæſt.*3. *dub.*3.
Ex hac expoſitione colligit Bellarminus cum S.Bo- 386
nauent. *ad argumenta*, huic præcepto non contraue-
niri peccatis venialibus, quia non auertunt ab vlti-
mo fine.
Deinde non aduerſari eidem præcepto motus in-
ordinatos inuoluntarios concupiſcentiæ, etiam circa
materias graues; quia, cùm Charitas ſtet in volunta-
te, non opponuntur ei motus appetitus, qui non ſint
voluntarij. Ex quo etiam ruunt opiniones tumultua-
riæ ſectariorum apud Bellarminum *Lib.*5. *de amiſſio-
ne gratiæ*, *cap.*10. vbi concupiſcentiam indomabilem
conclamant, omneſque eius actus mortales, etiamſi
inuoluntarij; quod eruere nituntur ex confeſſione
Apoſtoli *ad Rom.*6. 7. & 8. ſed horum inſaniam re-
puli *prima ſecunda*, *Tract.*4. *De peccat. diſp.*1.
Ea Edepol indomita eſt ſectariis, qui laxis habe- 387
nis ad omne facinus irrumpunt, deſperati magis,
quàm

Digitized by Google

quàm concitati. Indomita eſt Luthero, qui & Monialem Catharinam Bernenſem, è monaſterio raptam, violauit, & in pſeudo-coniugem duxit. Indomita eſt Caluino, qui infandis, & ſpurciſſimis abominatio-
388 nibus demerſus, igne Pentapolis cremandus, putredine vermium conſumptus eſt, ſicuti & Lutherus in ſinu Bernenſis animam inferno efflauerat. Indomita eſt Theodoro Bezæ, illi Galliarum Antechriſto, qui in teneros pueros incenſus, vt prius nutriebatur in croceis, poſtremò amplexatus eſt ſtercora; qui ſeditiones Hugonoticas in regno illo nobiliſſimo adeò commouit, excitauit, incendit, vt Gens illa bellatrix præclaros de barbaris olim reuectos glorioſè triumphos, in propriorum ciuium ſtragibus, & ſanguine merſerit.

QVÆSTIO XLV.

An Diuinæ dilectionis ſit aliquis modus habendus.

D.Bonauent. in 3. diſt.27.
& q.6 articuli ſecundi,
D.Thom. quæſt.27. art.7.

389 TRIBVS modis poſſe actum virtutis habere modum docet D. Bonauent. Primò per limitationem in ſeipſo; & hoc ſenſu omnis actus virtutis creatæ habet modum; omnis enim virtus creata finita eſt, & limitata. Secundò dicitur actus habere modum per aggregationem circumſtantiarum; & hoc ſenſu modum habent omnes virtutes morales, & actus meritorij; quia nullus actus eſt laudabilis, niſi præditus debitis circumſtantiis. Tertiò ſenſu modus indicat medietatem inter extrema, quæ ſunt *Excedens*, & *Deficiens*; & hac ratione virtutes Cardinales habent modum, ſeu medium inter ſuperfluum, & diminutum.

390 QVONIAM ergo Charitas eſt virtus creata, & gratuita, habet modum finitatis, debitæ creaturis, & modum impoſitum circumſtantiarum, vt diligamus Deum ſuper omnia, & propter ſe, & pro viribus: at modum illum, qui eſt ſtandi in medio inter extrema vitioſa, non habet Charitas, quia cùm ſit virtus Theologica, habens obiectum infinitum, nunquam nimium in Deum tendit, qui eſt infinitus, verus, bonus, &c.

ASSERO igitur, Charitatem non habere modum ex tendentia in obiectum.

391 PROBATVR à D.Bonauent. primò ex D.Bernardo de diligendo Deo, initio, vbi ait: *Cauſa diligendi Deum, Deus eſt; modus eſt, ſine modo diligere.*

SECVNDO, quia ratio diligendi eſt bonitas infinita, & vltimus finis, non habens modum; nam finis, maximè vltimus; non enim finis, vt finis, menſuratur ab aliis, ſed ipſe eſt menſura mediorum, quæ menſurantur in ordine ad finem. Hoc argumento vtitur etiam D.Thom. *loco cit.* Valentia *diſp.3.quæſt.5. puncto 2.*

TERTIO: Motus Charitatis eſt appretiatiuus ſecundùm dignitatem obiecti; ſed obiectum Charitatis, quod eſt Deus, eſt infinitæ bonitatis, atque ſine modo appretiabilis: Ergo.

QVARTO: Quidquid habet modum, vitiatur per exceſſum; ſed nullus eſt vituperabilis, quantumuis Deum diligat intenſè: Ergo.

ASSERO ſecundò, Charitatem habere modum, iuxta alios modos ſuprà allatos.

392 PROBATVR à D.Bonau. primò, quia *Omnia diſpoſuit in numero, pondere, & menſura*, vt habetur *Sap.9*

SECVNDO: Omnis actus Charitatis finitus habet modum: omnis actus noſter eſt finitus: Ergo habet modum.

TERTIO: Modus, Species, & Ordo ad ſe comparantur, vt Vnum, Verum, & Bonum; ſed Bonum præſupponit Verum, & Verum præſupponit Vnum: Ergo pari ratione Ordo præſupponit ſpeciem, & ſpecies præſupponit modum; ſed motus Charitatis in Deum eſt ordinatus: Ergo modificatus.

ALIVD argumentum affert, quod non approbat. 393
Sapientia eſt ſupra Charitatem, vt ait Bernardus *Lib. de amore Dei, cap.2.* vbi ait: *Amor proficit in Charitatem, & Charitas in ſapientiam*: ſed ſapientiam oportet habere modum, vt ait Apoſtolus, Rom.12. *Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, &c.* Ergo & ipſa Charitas debet modum habere.

RESPONDET S. Doctor, Sapientiam, vt dicit ſapidam ſcientiam, ſeu ſaporem ſcientiæ, non vitiari per exceſſum; & ſic ſapientia à ſapore, eſt ſuper Charitatem; at vero vt dicitur à *ſapere*, poteſt habere exceſſum curioſitatis: Sed hoc ſenſu, non eſt ſuper Charitatem.

QVÆSTIO XLVI.

An CHARITAS *debeat in patria dilatari.*

D Bonauent. in 3. art.3.
quæſt.2.
D.Thom. quæſt.25 art.13.

ASSERO primò, Charitatis actus fore intenſio- 394
res in patria.

PROBATVR à S.Doctore, primò. Ampliato habitu, intenduntur actus; ſed habitus in patria dilatabitur, & ampliabitur; quia excellentiori modo habitabit Deus in corde per conſummatam Charitatem, debitam patriæ: Ergo.

DEINDE: Affectio ſequitur cognitionem; ſed in patria erit perfectior cognitio: Ergo & intenſior affectio.

ASSERO ſecundò, dilatari Charitatem in patria, 395
non diligendorum multitudine, quia tunc non habebimus inimicos, quos diligamus; neque diligemus præſcitos; attamen tunc plures habebimus cognitos prædeſtinatos, quos diligamus; tunc enim dilectio noſtra complectetur tam eos, qui ſunt in patria, quàm eos, qui ſunt in via, ad patriam tamen peruenturi.

ASSERO tertiò, dilatandam Charitatem affectu amicabili. Vide Sanctum Doctorem. Nam ampliori & amicabiliori affectu Deus tunc diligetur, in ſe, & in ſuis creaturis; Charitas enim ſibi Deum, & omnes beatos affectuoſiſſimè inuiſcerabit.

QVÆSTIO XLVII.

Vtrum ſit magis meritorium diligere inimicum, quam amicum.

D.Bonauent. in 3. diſt.30.
quæſt.6.
D.Thom. quæſt. 27. art.7.

DVPLICITER ſumi poſſe hos duos amores, ad- 396
monet S. Doctor. Primò pro vt ſunt à diuerſis habitibus, quorum alter habiles reddat ſolùm ad amicos diligendos; alter verò extendatur etiam ad inimicos. Sic perfectior eſt habitus hic ſecundus, vt ait

Digitized by Google

ait Auguſtinus *in Enchir*, *cap.*73. Si verò comparemus iſtos actus, pro vt ab eadem Charitate procedunt, ſic quodammodo ſunt æquales quoad meritum ſubſtantiale; quoad vigorem verò actuum, & præmium accidentale motus dilectionis erga amicos, excedit alium quo ad feruorem, & frequentationem. Quoad difficultatem verò, motus dilectionis in inimicos eſt purior, & difficilior.

Simpliciter tamen motus dilectionis in amicos probabiliter eſt melior, ratione obiecti, quod eſt melius, & magis coniunctum ſibi, & Deo; vnde maius eſt peccatum odiſſe amicum, vt docet etiam D. Thom. *art.*7. & communiter Theologi, vt refert Valentia *diſp.*3.*quæſt.*5.*punct.*3.contra Durandum *diſp.*30. *quæſt.*2.

397 Assero primò probabiliter cum hac ſententia, perfectiorem eſſe dilectionem amicorum.

Probatvr à S.Doctore, primò ex D.Ambroſio, relato *quæſt.* 30. Reſpondet tamen, non ſeruare Ambroſium gradus perfectionis; ſed obligationis.

Secvndo, quia dilectio amicorum, eſt ſimilior dilectioni Dei, qui diligit diligentes ſe, vt habetur. *Prouerb.*8. Attamen reſpondet, commendari Charitatem Dei magis in nos inimicos, *Rom.*5.

Tertio, quia eſt feruentior, & frequentior. Reſpondet tamen, verum eſſe, data paritate difficultatis.

Qvarto, quia plus habet de æquitate. Reſpondet tamen æquius eſſe ex meritorum exigentia, non ex parte diligentis.

Qvinto, quia ſic deberet homo ſe in dilectione inimici magis exercere, ſi hæc eſſet perfectior.

Reſpondet tamen, id verum ad exercitium, non ratione debiti.

398 Asserit ſecundò, probabile eſſe etiam amorem inimicorum eſſe perfectiorem.

Probatvr à S.Doctore, primò ex Matth. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* Reſpondet tamen, id verum, excluſis inimicis, qui diligi præcipiuntur.

Secvndo. Diligere inimicos eſt præceptum Euangelij, Matth.7. *Ego autem dico vobis: diligite inimicos veſtros:* Ergo maioris perfectionis. Reſpondet, id verum, quo ad difficultatem; ratione tamen, boni, melius eſſe diligere amicum.

399 Tertio vbi eſt maior victoria, ibi maior virtus, quæ eſt circa difficilia.

Respondet, id verum eſſe cæteris paribus; at amor amicorum eſt melior ex ſubiecto.

Qvarto: Vbi amor purior à carne ſeiunctus, ibi maior perfectio.

Respondet tamen S. Doctor eodem modo, ſi ſint cœtera paria, quæ hîc non ſunt. Ex his probabilis vtrinque relinquitur hæc opinio.

QVÆSTIO XLVIII.

An homo, in quantulacumque Charitate *conſtitutus, teneatur mortem ſubire pro* Christo.

{ D.Bonauent. in 3.diſt.30. quæſt.1.

400 Assero primò, in neceſſitate, vel deferendi iuſtitiam; vel moriendi, vnumquemque teneri mortem ſubire pro Chriſto.

Probatvr primò à S. Bonauent. Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua.*

Deinde probatur à S. Doctore, ex prima Ioan.3. *Quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.*

Tertio: Plus tenentur omnes Deum diligere, quàm omnia creata: Ergo ſi alterum amittendum eſt, debemus totum creatum profundere.

Assero ſecundò. Extra neceſſitatem, eſſe opus ſupererogationis.

Probatvr à S.Doctore, primò. Ioan.15. *Maiorem Charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis:* Ergo mortem obire pro 401
Chriſto, eſt perfectionis maximæ; ſed imperfecti non tenentur ad heroica opera: Ergo.

Deinde id probat ex Gloſſa *ad Rom.*6. id aſſerente.

Tertio id probat S. Doctor, ex D. Auguſtino *tract.*5. in primam Ioannis. *Perfecta Charitas hæc eſt, vt quis paratus ſit pro fratribus mori.* Infert autem S. Doctor, Prælatos teneri ad maiorem perfectionem, quàm teneantur ſubditi; nam tenentur pro omnibus animas ponere. Ioan. 10. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro Ouibus ſuis.* Quæ obſeruat S. Doctor etiam ad *Ioannis cap.*10.

Itaqve tempore peſtis tenentur periculo vitæ ſe 402
exponere, miniſtrando Sacramenta neceſſaria, vt communiter aſſerunt Doctores. Admonet verò Diana *Tract.*4. *de Sacramentis reſol.*167. poſſe tempore peſtis inungi virgâ oblongâ moribundum Extrema vnctione & *reſol.*168. poſſe vnam partem inungi celeriter, dicendo: *Per iſtam ſanctam vnctionem, &c. remittat tibi Dominus quidquid viſu, auditu, &c. deliquiſti.* Ità etiam Syluest.3.*part. quæſt.*32. *art.*2. & Doctores Louanienſes, *anno* 1573. *&* 1588. apud Octauium Tricaricenſem, Nuncium Apoſtolicum in Germania, & *in Directorio Eccleſiaſtica diſciplinæ Chapean, cap.*5. *quæſt.*30. Addit Diana, ſe potius velociſſimè vncturum, abſque cruce, vnum oculum, vnam aurem, &c.

QVÆSTIO XLIX.

An habentes Charitatem *perfectam, teneantur ea, quæ ſunt perfectionis, implere.*

{ D.Bonauent. in 3.diſt.30. quæſt.3.

Perfectio in Charitate conſiſtit, *quæ eſt vinculum perfectionis*, vt dicitur: *Coloſſenſes* 3. 403

Advertit S. Doctor quinque genera perfectionum.

Prima eſt neceſſaria, de qua Matth.5. *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt*, vt aduertit etiam Bellarminus *de monachis, cap.*9.

Secvnda perfectio eſt conſilij, quæ conſilia Euangelica ſeruat, de qua Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende vniuerſa, quæ habes, & da pauperibus.*

Tertia eſt perfectio prælationis, ſeu debita ex 404
officio Prælati. De hac Lucæ 6. *Perfectus omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter eius.*

Qvarta eſt perfectio debita ex bono exemplo, nobis iniuncto. De hac Geneſ.6. *Noe vir iuſtus, atque perfectus in generationibus ſuis fuit.* Ad vitandum ſcandalum.

Qvinta eſt perfectio tranquillitatis, qua eliguntur

Digitized by Google

gunrur optima opera. Talis eſt, de qua dicitur prima Ioan.4. *Perfecta Charitas foras mittit timorem*, & qua Beata Thereſia vouit, ſemper ea facere, quæ magis perfecta intellexiſſet.

405 Igitvr homo perfectus primâ perfectione tenetur ad præcepta. Sic Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Quo oſtendit, ſola obſeruatione mandatorum perueniri ad vitam æternam. Hic verò non tenetur ad eam perfectionem, cauendi omne verbulum, de qua Iacobi 3. *Qui non offendit in verbo: hic perfectus eſt vir.*

Perfectvs autem ratione obligationis voti tenetur ad promiſſa.

Prælatvs item ad opera ſui officij exequenda, &c. Vide S.Bonauenturam.

QVÆSTIO L.

Quomodo, & quando obliget præceptum dilectionis Dei.

{ D.Thom. quæſt 44.

406 Dvplex eſt hoc præceptum: alterum negatiuum odij, & auerſionis à Deo; & hoc ſemper ligat. Alterum affirmatiuum actus amoris.

Qvamvis ex dictis habeatur, quo vinculo obliget hoc præceptum, tamen aliqua apponam ad maiorem claritatem. Iam oſtendi, diligendum Deum ſuper omnia: Ratio eſt, quia obiectum amoris eſt bonitas; cùm autem Deus ſit ſumma bonitas, debet ſuper omnia æſtimatiuè amari, eſto effectiuè intenſione magis premamur rebus ſenſibilibus. Vide Valentiam *diſp.3.quæſt.19.puncto* 1. & hoc includit negatiuum, & affirmatiuum præceptum.

Debere etiam amari Deum ſupernaturaliter oſtendi: Nam dilectio, qua ferimur in Deum, dicitur ex Fide non ficta 1. *Timot.* 1. Quoad Tempus igitur; Primò ſuppono, quomodo in hac vita non obſeruetur perfectiſſimè hoc præceptum, vt dixi *quæſt.* 44. Poſſe verò ſecundùm id, quod nobis iniunctum eſt in hac vita obſeruari, oſtenſum eſt *quæſt. citata.*

407 Fvere nonnulli, qui dixêre, hoc præceptum nullo modo obligare aliquo vitæ huius tempore ad actum charitatis eliciendum; verum illos cenſura Apoſtolica notauit Alex.VII. vt vidimus *tom.4. de actib. human. diſp.17. de conſcient. quæſt.10.ſect.1.*

Primvm autem tempus eſt, cùm homo peruenit ad annos diſcretionis, & animaduertit ſuam obligationem amandi Deum, eique ſeruiendi. Non tamen vrgeo, in primo inſtanti teneri ſecundùm ſententiam D.Thom.*prima ſecundæ, quæſt.* 89. *art.6*, vt diſſeram *quæſt.ſequenti.*

Secvndvm tempus eſt, cùm quis adultus ſuſcipit baptiſmum, vt rectè cenſuit Sotus *Lib.* 1. *de natura, & gratia, cap.* 22. Valentia *loco cit.* & ſi repugnet Baſſæus V. *Charitas, num.9.*

Tertivm eſt, cùm quis tenetur habere contritionem. Ita Nauar.& Caietan. apud Valentiam *loc.cit.*

Qvartvm tempus eſt, cùm aliquis à Deo accipit ſingulare beneficium, vt probabiliter cenſet Sotus *Lib.2. de Iuſt. & Iure, quæſt.3. art.*10. & Valentia *loco cit.* Hoc enim lex amicitiæ exigere videtur.

Qvintvm tempus eſt, dum imminet ſubeundum
408 Martyrium, vt aiunt Sotus, & Valentia.

Sextvm tempus eſt, dum præceptum vrget defendendi honorem Dei violatum. Ità Valentia & Nauar. apud eum.

Septimvm eſt tempus mortis. Ità allegati, & communiter apud Baſſæum.

Tametſi autem ignorantia poſſit excuſare, tamen monet Valentia, rectum eſſe de hoc ſe accuſare in confeſſione.

Addit Baſſæus *num.9.* obligare aliis temporibus iudicio prudentis, cum Azor *tomo* 1. *lib.9. cap.4.*

QVÆSTIO LI.

An teneatur homo in primo inſtanti vſus rationis ad Devm *conuerti.*

{ D.Thom.1.2. quæſt.89. art.6.

Statvs vſus rationis incipit, cùm apparet diſcre- 409
tio inter bona, & mala opera; qui cenſetur ſeptimo anno.

Prima opinio eſt D. Thomæ hîc aſſertiua; cum ſequuntur omnes ferè diſcipuli; aliqui tamen ab eo recedunt, qui eam ſententiam nimis ſeueram, & creditu difficilem dicunt, vt notat Aluar. *diſput.*191. Porrò & aſſeclæ non conueniunt in modo conuerſionis. Aliqui volunt, teneri elicere actum amoris Dei ſuper omnia. Alij cenſent, ſufficere conuerti ad bonum honeſtum. Aliqui cogunt conuerti ad Deum, vt finem ſupernaturalem. Alij, ſufficere conuerti ad Deum, vt finem naturalem, puta Creatorem, &c.

Secvnda ſententia eſt D. Bonauent. *in* 4. *diſt.*21. 410
*art.*1. *quæſt.* 1. *in fine*, non adeſſe tale præceptum. Eum ſequuntur Scotus 2. *diſt.*21. *quæſt.* 1. & omnes diſcipuli apud Maſtrium *in* 2. *diſt.*4. *quæſt.*3. Vulp. *art. vlt. de peccat.* Poncius *diſp.*31. *de præcept. charit. quæſt.*1. & omnes Nominales, Gabriel, &c. Dur. Richardus, Paludanus, & ferè omnes Moderni apud Arriagam *tomo* 3. *diſput.* 48. *ſect.* 7. Suarez, Vaſquez *diſp.*149. *cap.*1. Valentia, Sanchez, Coninchius, Amicus, Auerſa, Granadus, Corduba, Lorca. Eſtque communis extra Scholam D.Thom. Baſſæus *num.* 10. explicat, teneri aliquem cùm agnouit debitum Deo ſeruiendi, vel paulo poſt. Ideò hortatur, parentes parochos, & confeſſarios, vt erudiant, eos eſſe creatos à Domino, vt ei ſeruiant, eum ament, præcepta ſeruent, & ad beatitatem aſpirent.

Assero cum hac ſententia, non dari tale præceptum.

Præcipvvm fundamentum eſt. *Non cognoui pec-* 411
catum niſi per Legem, vt ait Apoſtolus: At non eſt inuenire tale præceptum expreſſum pro hoc tempore, aut Dei promiſſio de auxilio neceſſario pro eo inſtanti dando; neque inuenient, quæ conuerſio ſit præcepta: nam & Thomiſtæ inter ſe diſcrepant. Si enim non exigitur illicò à peccante, cur exigent ab habitualiter conuerſo per gratiam, qualis eſt baptizatus?

Igitvr ſeruando mandata, ſaluatur homo, vt di- 412
citur *Matth.*19. Primum autem mandatum eſt: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c.* At hoc præceptum non ligat pro omni momento; non enim ibi exprimitur. Cur ergo in primo inſtanti, cum in eo ſit baptizatus, Charitate præditus? Ita indicat S.Doctor *in* 3. *diſt.*30. *quæſt.*3.

Thomistæ nullum habent teſtimonium, quod opponant, niſi præceptum conuerſionis à peccato, quod non facit ad rem.

Hinc ſequitur, poſſe aliquem in primo vſu ra- 413
tionis peccare venialiter, & ſi non eſt baptizatus, decedere cum originali, & actuali veniali; ſiue quia poteſt primò habere vſum rationis imperfectum, &

venialiter

Digitized by Google

venialiter peccare ex plena cognitione, ſeu aduertentia; ſiue quia, etſi daretur tale præceptum, poteſt eſſe, vt omittat ex veniali ignorantiâ, & inaduertentiâ.

Obiicies. Concilium Florentinum ponit locum pro ſolis damnatis decedentibus cum ſolo originali, vel cum ſolo actuali mortali.

414 Respondeo, Concilium explicare ſolùm modos ordinarios, ad quos alij reducuntur: Nam poteſt eſſe, vt infidelis decedat cum originali, & mortali. Poteſt etiam eſſe, vt aliquis decedat cum ſolis actualibus venialibus, & mortalibus. Ità non omnes adæquatè recenſet, ſed intentio fuit declarare, diuerſum locum damnati aſſignari è ſolo contracto peccato, & ex commiſſis.

Obiicies ſecundò. Innocent. III. *cap. Maiores de Bapt.* docet, non poſſe adultis dormientibus, & amentibus dimitti originale; ſicut paruulis per Baptiſmum ſine proprio conſenſu, quia non poteſt dimitti originale ſine mortali: Ergo ſupponit, adultum habentem originale, habere etiam mortale.

415 Respondetur, Pontificem id præcipere, quia facilè poteſt eſſe, vt adultus, diu moratus ſine baptiſmo, ex vi concupiſcentiæ lethali deliquerit, quia nemo poteſt diu ſine Baptiſmo viuens frænare tentationes; attamen id non ſupponit Pontifex; & neque in ſententia D. Thomæ id ſupponere oſtenditur, quia poteſt eſſe, vt is primò inſtanti vſus rationis ſe conuerterit ad Deum, etſi non potuerit poſtea baptizari.

416 Dices Innocentius §. *præcedent.* ait, paruulum, quia non peccauit proprio conſenſu, non egere illo ad iuſtificationem per baptiſmum; ſecus docet de adulto dormiente: Ergo ſupponit, habentem originale, habere etiam mortale, actu ſuo commiſſum.

Respondetur, negando conſequentiam: Tum quia loquitur cautè, ſolùm caſu, quo habeat peccatum mortale ex hoc capite; & quia in alio debet adultus velle Baptiſmum. Itaque illa ratio non eſt adæquata pro quolibet adulto, egente proprio conſenſu ad Baptiſmum. Quare ineptè Medina dicit, ſententiam D. Thomæ ſupponi à Concilio Florent. & Innocentio.

417 Esto autem ſupponant, mortale cum originali; vndenam probant Thomiſtæ, illud eueniſſe ex omiſſione illius actus?

QVÆSTIO LII.

Quomodo, & quando obliget præceptum dilectionis proximi.

D. Thom. art. 2. 3. & 7.

418 Modum ſuprà explicuimus, eſſe diligere proximum, ſicut ſeipſum, non æqualiter, ſed ſimiliter. Primò ex parte finis in ordine ad Deum. Secundò ex parte obiecti, & regulæ bonæ dilectionis. Tertiò ex parte rationis diligendi, vt propter bonum proximi diligat, vt exigit ratio amicitiæ.

Tempus verò eſt, quoties tenemur benefacere, & quando neceſſe eſſet ad vitanda peccata in proximum, maximè odij, &c. Vide Valentiam *puncto 2.*

419 Appono hîc lepidum dubium. Solent deſideria mortis eorum, à quibus expectantur hæreditates, inſinuari. Hæc ſanè eſſe mortifera, ait Nauar. *man. c. 15. num. 10.* & omnes allegat, quia vita proximi eſt bonum altius diuitiis. Enim verò alij dicunt non eſſe neceſſe ea pellere, ſed licita eſſe, ita Baſſæus V. *char. num. 13.* adducens Sa V. *Charitas, num. 8.* Azor *p. p. lib. 3. cap. 12. quæſito 2.* Sancium *ſel. et. diſp. 2. num. 9.* Palaum *part. 1. tract. 6. de char. diſp. 4. part. 1. num. 11.* modo non coopteteris morti. Probat Baſſæus; quia ſolum cupitur bonum vtile; mors verò, ſi Deus velit: Sed hæc friuola ſunt, ideò prætermittenda. 420

DISPVTATIO IX.

De effectibus internis Charitatis, Gavdio, Pace, & Misericordia.

Inter præcipuos internos Charitatis effectus enumerantur Gaudium, Pax, & Miſericordia. Et quidem cùm homo pigritetur aliquando ad deuotionis, & virtutis ſtudia ob tædium Diuinorum, neceſſe eſt, vt alacer, & agilis ad illa affectu gaudij reddatur, quo iucundetur in bonis operibus, & mala faſtidiat. Item cùm homo mobilis circa plurima turbetur, dum fluctuat in huius mundi pelago, Charitas ipſum tranquillum, & Pace ſerenum reddit, carnem pacatam Spiritui, ſpiritumque Deo placatum ſubiiciendo. Similiter è Charitate naſcitur Miſericordia; qua homo alienas miſerias, ſuas reputat, eiſque aut corporaliter ſubuenit, aut ſpiritualiter compatitur; Cùm enim Charitas ſit maximè vnitiua, omnia proximorum, ſeu bona, ſeu mala in ſe transfert, eiſque gaudere, aut ea propellere nititur; quare duplex eſt miſericordia, vt infrà dicetur, in cuius figuram Salomon duplex fecit oſtiolum de oliuis in ingreſſu Oraculi, vt habet Seraphicus *in Diata, tit. 7. cap. 4.* Verùm de his vlteriùs inquirendum eſt.

SECTIO I.

De Gaudio.

Primo Anima, decorata Charitatis ſtolâ, in Gaudij affectum exhilareſcit; quare ante alios ipſius effectus imprimis de gaudio agendum eſt; & quoniam multiplex eſt lætitiæ genus; ideo Gaudium illud, quod eſt vera Charitatis proles, ab aliis ſecernendum eſt.

QVÆSTIO I.

An GAVDIVM *ſit Effectus Charitatis, & Qui.*

{ D. Thom. quæſt. 28. art. 1.

1 GAVDIVM non ſumitur hic pro paſſione appetitus ſenſitiui, quæ dicitur delectatio, de qua D. Bonauent. *in 3. diſt. 26. quæſt. 1. & art. 2. quæſt. 1.*

SVMITVR potiùs Gaudium, prout eſt diffuſio animi in aliquo bono, & hoc ideò non eſt verum, niſi de vero bono Deo, vt ait S. Doctor *collat. 73. in Ioannem*, eſſe autem effectum vitæ in Domino, quæ eſt Charitas, probat S. Doctor ex illo Philip. 3. *Gaudete in Domino ſemper*, & 17. Ioan. *vt Gaudium veſtrum ſit plenum*; Ibi enim, poſtquam orauit Chriſtus Patrem, vt diſcipuli ſint vnum in Deo, ſubdit:
2 *Vt Gaudium veſtrum ſit plenum, & vt ipſi habeant Gaudium meum impletum.* Hoc Gaudium complendum monet, cum dicitur: *Intra in Gaudium Domini tui*, vbi nos non iubemur gaudere, vel Gaudium recipere, ſed intrare in gaudium infinitum, comprehendens nos. Vide S. Doctorem *ad 16. & 17. Ioannis*, & *ſermonibus 4. & 5. de Natiuitate*, mirabiliter de Gaudiis omnibus differentem, maximè verò de Gaudio, Charitatis effectu, vbi plurimas de omnibus congerit authoritates è Scripturis. Igitur hoc Gaudium eſt actus, à virtute Charitatis elicitus, qui ideò dicitur fructus eius, Galat. 5. *Fructus Spiritus ſunt, Gaudium, &c.* vt aduertit S. Doctor *3. part. Centil. ſect. 6.* & *Lib. 5. Compendij Theol. cap. 57.* & Gregorius de Valentia *diſp. 3. quæſt. 6. puncto 1.* ac Tannerus *diſp. 2. quæſt. 4. dub. 1. num. 17.*

3 Hoc autem Gaudium perfectum eſſe in patria, nec creſcere poſſe, ſicuti nec creſcit Charitas, admonet S. Bonauent. *in 2. diſt. 11. art. 2. quæſt. 2. argumento 1. ad oppoſita, cum reſponſo.*

4 In hac vita verò: *Gaudium eſt iuſto facere iuſtitiam*, vt dicitur *Prouerb. 21.* & ideò, & pœnitentem contritum Gaudere oportere, eò quòd Deum inuenerit, attamen mixtum eſt amaritudine Gaudium, quod amiſerit illud bonum. Ità D. Bonauent. *in 4. diſt. 16. part. 2. dub. 10.*

NON habet ſanè per ſe tædium, quia ex ſapientia naſcitur. Ideò dicitur, Sap. 8. *Non habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tædium conuictus illius, ſed lætitiam, & Gaudium*, iuxta Eccleſiaſtici primò. *Iucunditatem, atque Gaudium dabit*, & cap. 5. *Iucunditatem, & exultationem theſaurizauit ſuper eum.* Quæ omnia obſeruat S. Doctor ad ea verba *Sap. 8.* Triſtatur igitur, quatenus aliquid occurrit repugnans participationi diuini boni, vel in nobis, vel in proximis, quos tanquam noſmetipſos amamus, vt docet D. Thom. *art. 2.* Tannerus *num. 18.*

5 ITAQVE hoc Gaudium in hac vita compleri non poſſe, concludit S. Doctor ad ea verba Ioan. 15. *Vt Gaudium meum in vobis ſit, & Gaudium veſtrum impleatur*, & toto ferè illo capite. Ratio eſt, quia non poteſt eſſe perfecta quies, quamdiu eſt motus; in hac autem vita ſemper in motu ſumus, vt ait D. Thom. *art. 3.* Ideò Ioan. 16. *Mulier cùm parit, triſtitiam habet; & vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis*, & Chriſtus triſtis fuit ad mortem *Lucæ 22.* vt obſeruat S. Doctor ad ea loca.

QVÆSTIO II.

Vtrum GAVDIVM *ſit virtus.*

{ D. Thom. art. 4.

NON eſſe virtutem, oſtendit D. Thomas *art. cit.* è partium enumeratione. 6

PROBATVR à S. Thom. quia Gaudium non eſt habitus operatiuus, ſed eſt actus ad quem inclinat habitus, qui dicitur: *Charitas.* Idem enim habitus inclinat ad diligendum, ad deſiderandum dilectum, & ad gaudendum de eo; & ideo ab habitu Charitatis non eſt diſtinctus habitus, quia omnis virtus Gaudet in ſuis actibus exercendis, vt docet D. Bonauent. *3. diſt. 26. quæſt. 2. ad 4.* maximè verò conuenit Charitati, quæ habet pro obiecto bonum, vt bonum per habitum delectat.

SECTIO II.

De Pace.

PVRGATISSIMI animi ſtatus eſt Pax; quare pacificis magis tribuitur eſſe filios Dei, quam aliis, vt notat Seraphicus *in comp. Theol. lib. 5. cap. 54.* quia licèt miſericordia hominem Deo maxime aſſimilet, quoad exteriora, quoad interiora tamen, magis aſſimilatur Pace.

QVÆSTIO VNICA.

Quid ſit PAX.

{ D. Bonauent. opuſc. de 7. Donis. D. Thom. quæſt. 29.

PACEM deſcribit S. Doctor *opuſc. de ſeptem Donis, de Dono timoris, cap. 4.* ex D. Auguſtino, ſerm. 167. 7
de tempore: *Pax eſt ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, vinculum amoris, conſortium Charitatis.* His oſtendit pacem in conſenſione, & ſimplicitate, quæ eſt vnitas perfecta affectionum in vero bono omnimodo, conſiſtere, vt ait etiam D. Thom. *art. 1.* Differt verò à Concordia; quia hæc eſt vnio cordium, & voluntatum in vno, vt ait D. Bonau. *3. p. centil. ſect. 44.* & *opuſc. declaratorio terminorum Theologiæ* circa finem. Poteſt verò eſſe mala concordia, vt notat D. Bonau. *in Pharetra, loco citando.*

EX iuſtitia Regum oritur Pax populorum, vt ait Cæſarius Arel. *homil. 22.* in illud Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos eſt*, apud D. Bonauent. *loco cit. de ſeptem donis.* Ratio eſt, quia duæ ſunt germanæ: *Iuſtitia, & Pax oſculatæ ſunt*, Pſalm. 44.

HANC eſſe effectum Charitatis oſtendit S. Doctor *Lib. 4. Pharetræ*, & D. Gregor. *in regiſtro, lib. 7. indic. 11.* & *lib. 4. indic. 13. cap. 80.* & *Lib. 7. indic. 2. cap. 27.*

HANC deſcribit ibi ex D. Auguſtino *ſerm. 57.* de verbis Domini: *Pax cunctis eſt placida, non quærit alienum, deputat ſuum, docet amare, quæ odiſſe non nouit. Neſcit extolli, neſcit inflari. Hanc ergo qui accipit, teneat; qui perdidit, repetat, qui amiſit, requirat: quoniam, qui in ea non fuerit inuentus*

Digitized by Google

inuentus abdicatur à Patre, exhæredatur à filio, nihilominus à Spiritu ſancto efficitur alienus. Proſequitur ex D. Auguſtino Lib. 1. de ciuit. cap. 13. Teſtamentum Dei, & hæreditas, pax eſt, vt à concordibus conſortibus poſſideatur, non à litigantibus diuidatur; ex quo deducit, oppoſitum pacis eſſe diſſenſionem, ideo ea antitheſi Apoſtolus ait, prima Corinth. 14. *Non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis.*

Idem oſtendit S. Doctor ibi ex D. Auguſtino lib. 19. de ciuitate, cap. 12. *Pacis intentione bella geri* (ait) *quia, qui bella volunt, nihil aliud, quàm vincere volunt. Victoria autem eſt ſubiectio repugnantium; quod cum factum fuerit, pax erit.*

Vide S.Doctorem ibi, alios Patres, mira dicentes, referentem.

10 Hinc pacem non eſſe ſine Charitate, oſtendit *ad 2. Lucæ* S. Doctor ex illis verbis: *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, ideſt, iuſtis. Quia *non eſt pax impiis*, vt dicitur: *Iſaiæ 57.* E contra, Iuſtis dicitur, Philip. 4. *& pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra.* Ideò *ſuper pauperculum, contritum corde, & trementem ſermones meos*, ait Dominus Iſaiæ 66. *Declinabo ſuper eum fluuium pacis.* Vide Seraphicum *ibi*, præclara promentem. Hanc adeo pretioſam obſeruat S.Doctor ibi, & *ad 24. Lucæ*, vt Chriſtus dictus ſit Apoſtolus pacis: *Veniens Euangelizauit pacem vobis*, Epheſ. 2. *Ipſe etiam dicitur Pax noſtra, qui facit vtraque vnum*, Epheſ. 1. Et *Pacificans per ſanguinem eius ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt*, Coloſſ. 1. Vide S.Doctorem *ad 24. Lucæ* ad ea verba: *Pax vobis.*

11 Oſtendit autem S. Doctor *allegatis locis*, neceſſe eſſe ad pacem, vt non habeatur diſſenſio cum aliis, & ſecum ipſo. Idem ſentit S. Thom. hic, & Tannerus *diſp. 2. quæſt. 4. dub. 1. num. 20.* & communiter.

Et hoc videtur indicaſſe S. Auguſtinus *Lib. 19. de ciuit. cap. 13.* vbi deſcribens pacem, ait, eſſe tranquillitatem ordinis, quia omnia ſunt ordinata. Id ipſum indicat D. Dionyſius *cap. 11. de diu. nominibus*, dicens: *Pacem eſſe omnium vnitiuam, & conſenſus operatiuam.* Quod ſi cum aliis conſentiat, non ſecum, habebit concordiam, non pacem; ſiquidem pax concordiam quidem includit, & addit conſenſum appetitionum in ipſomet eodem homine. Latè tamen pax dicitur *ordinata concordia*, à D.Auguſtino *Lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 13.*

12 Porro (ait Valentia, puunct. 2.) non quæuis omnimoda conſenſio, & vnio appetitionum, eſt pax, de qua loquimur; ſed debet eſſe conſenſio in vero bono, vt oſtendit S. Doctor illo Iſa. 57. *Non eſt pax impiis*, Hierem. 6. *Dicentes pax pax, & non eſt pax.*

13 Tres autem gradus vnius vnionis, ſeu vnitatis, conſtituentis pacem, recenſet S. Bonauent. de gradibus virtutum, cap. 13. *Pacis* (ait) *altus gradus eſt, cùm caro ſubiicitur ſpiritui, ſiue rationi, difficilem ſe reddens ad omnia mala, perpetranda.* vt dicitur: Rom. 6. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis*, & cap. 7. *Ego ipſe mente ſeruio Legi Dei; carne autem Legi peccati.* Altior, cùm ſubiicitur caro ſpiritui, promptam ſe exhibens ad omnia bona facienda: *Caſtigo corpus meum, &c.* prima Corinth. 9. Altiſſimus, cùm ſpiritus ſubiicitur Deo, omnem ordinationem in omnibus animæ viribus penitus obſeruando. Iſte vltimus gradus ſeruatur in cœlo.

14 Item altus gradus eſt inferioribus parcere, ſi in aliquo exceſſerunt, eoſque benignè conſolari, ſi in aliquam afflictionem inciderint. Altior eſt, cum paribus benignè conuerſari, ita vt faciat eis bonum, quod iuſtè ſibi vellet fieri. Altiſſimus, voluntatem ſuam, voluntati ſuperiorum in omnibus conformare.

Item altus gradus eſt, nullum turbare factis: altior eſt, nullum turbare verbis, vel alio modo abſentem. Altiſſimus, nullum dare occaſionem iuſtam turbationis.

Item in altum gradum pacis aſcendit, qui mala proximorum non publicat. In altiorem gradum, qui bona proximorum non minuit, nec denigrat, nec inuertit, ſed extollit. In altiſſimum aſcendit, qui defectibus eorum compatitur, & profectibus eorum ex corde congratulatur.

Vide eundem S.Doctorem *de Donis Spiritus ſancti, de Dono Timoris, cap. 4.* referentem gradus Pacis.

Quomodo autem Charitatis effectus ſit pax: an ſit actus eius, vel relatio conſequens Charitatis actum; eſt quæſtio de nomine, vt ait Valentia. 15
Nam Caietanus dicit, eſſe relationem conſequentem, quæ eſt vnio appetitionum, ſiue tranquillitas, vt dicebat D. Auguſtinus 19. *de ciuit. cap. 13.* At D. Thom. *art. 4.* omnino videtur velle, eam eſſe actum, de quo exter præceptum, Marci 9. *Pacem habete inter vos*, ſed vtroque modo Pax videtur effectus Charitatis, vt ait Valentia. Significat enim etiam fundamentum relationis illius, quod eſt idem velle, & nolle, qui eſt actus Charitatis, vt monet Tannerus *diſp. 2. quæſt. 4. dub. 1. num. 23.*

Hinc videbis, quid velit S. Dionyſius *cap. 11. de Diuinis nominibus*, docens, *Pacem eſſe omnium vnitiuam, & conſenſus operatiuam.*

Non eſt autem neceſſaria alia virtus ad pacem pro- 16
ducendam, quàm Charitas, quia habita Charitate, facilè habetur vnitio affectionum omnimoda, quapropter non remanet alia difficultas, propter quam neceſſariæ ſunt nouæ virtutes.

Ex his habes, pacem diuerſis rationibus numerari, tum inter Beatitudines, *Matth. 5.* tum inter fructus Spiritus, *Galat. 5.* Eſt enim quædam beatitudo, quatenus eſt actus virtutis perfectæ, puta Charitatis, ſeu ſtatus virtutis ipſius, in quo eſt delectatio in Deo, ſine contradictione carnis, mundi, & diaboli; vel ſi eſt aliqua, inefficax eſt, vt docet D.Bonauent. *Lib. 5. Compend. Theol. cap. 54.* Eſt verò fructus, quatenus eſt quoddam bonum vltimum, quod habet iucunditatem, ſiue delectationem, vt ait S. Bonauent. *loco cit. cap. 57.* & D. Thom. *art. 4. ad 1.* & Valentia *diſp. 3. quæſt. 6. puncto 2.* circa finem.

Sequitur etiam, nullam rem eſſe, quæ ſuo mo- 17
do non expetat pacem, vt docet D. Thom. *art. 2.* & oſtendit D.Auguſtinus *Lib. 19. de ciuitate, cap. 12.* apud D.Bonauent. *loco cit. Pharetræ.* Ratio eſt, quia omnis res, modo conuenienti naturæ ſuæ, expetit bonum, & perfectionem ſibi congruentem vult obtineri ſine vlla repugnantia; atque adeo nullo etiam repugnante appetitu. Quod ipſum eſt, pacem habere. Atque hanc rationem innuit D. Auguſtinus dicens: *Sicut nemo eſt, qui gaudere nolit, ità nemo eſt, qui nolit habere pacem, nimirum quia tunc aliquis gaudet, quando bonum poſſidet cum quiete, & tranquillitate, atque adeò cum pace.* Ideò pretioſum theſaurum nobis Chriſtus linquens, eamque commendans, ſæpe refricat *Marci 9. Lucæ 24. Ioan. 14. & 20.*

Poſtremo ſequitur, non ſine cauſa in Scrip- 18
turis tantopere commendari pacem, nihil enim expetibilius eſt, quàm bonum tranquillè poſſidere. Quamobrem Angeli in Chriſti Natiuitate, cùm vellent maximum bonum hominibus nunciare, annunciarunt: *Gloria in Excelſis Deo, & in terra pax hominibus*, vt eleganter proſequitur D. Bonauent. *ad 2. Lucæ.* Ideò enim, vt dixi, Chriſtus ipſe factus eſt Apoſtolus annunciator pacis, eam

Digitized by Google

ſanguine ſuo acquirens, vt ait Apoſtolus *locis ſuprà citatis*. Et Euangelium noſtrum eſt *Euangelium pacis*, vt dicitur *Iſaiæ* 52.

19 HINC formulam illam ſalutandi docuit: *Pax vobis*, Lucæ 24. & *Ioan*. 20. vt eleganter proſequitur S. Bonauent. ad ea loca. Vbi etiam oſtendit quanto pretio eam redemerit: *Diſciplina enim pacis noſtra ſuper eum*, Iſaiæ 53. ſic vitâ ſuâ acquiſiuit theſaurum hunc infinitum, vt dans pacem, auferret maximum malum, quod eſt diſſenſionis: Dicitur enim Epheſ. 2. *Deus pacis, non diſſenſionis*, vt ſuprà etiam notaui.

20 PORRO regulam obtinendi pacem tradit Apoſtolus, Galat. 6. *Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti: per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo, & quicumque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos.*

HANC regulam interpretatur S. Bonauent. eſſe regulam Fratrum Minorum, quippe quæ omnimodam abnegationem ſui præcipit, vt latè proſequitur *in expoſitione*, in cuius Procemij locum ponit hæc verba Apoſtoli: *Mihi autem*, &c. vt ſuprà.

Porrò Pacis præconia egregia vide in D. Bonauent. *in Diæta*, *tit*. 7. *cap*. 6. vbi eam oſtendit, cœli Idioma, quo Angeli, & Chriſtus vſi ſunt.

SECTIO III.

De Miſericordia.

QVÆSTIO I.

Quid ſit MISERICORDIA.

D.Thom. quæſt. 39. art. 1.

21 MISERICORDIA definitur à D. Bonauent. 3. part. Centil. ſect. 44. *Miſericordia eſt virtus, per quam animus ſuper calamitate afflictorum mouetur.* Hæc virtus nihil humanum à ſe alienum putat; aliorum damna, vel commoda, ſua æſtimat.

Eruitur ex D. Auguſtino 19. *de ciuit. cap*. 5. vbi ſic eam definit, ſeu deſcribit: *Miſericordia eſt alienæ miſeriæ in noſtro corde compaſſio, quâ vtique, ſi poſſumus ſubuenire, compellimur.*

VALENTIA ſic ex D. Thom. *art*. 1. D. Auguſtino *loco cit*. & Ariſtotele 2. *Reth. cap*. 8. Miſericordiam deſcribit: *Miſericordia eſt dolor, ſiue triſtitia de malo alieno inuoluntario, æſtimato vt proprio, & aliquo modo contra perſonæ miſerabilis dignitatem, cui ſubuenire velit miſerans, quantum in ipſo eſt, & commodè poſſit.*

22 DICITVR à D. Bonauent. *Virtus*; eſt enim diſtincta virtus à Charitate, vt docet Apoſtolus *Coloſſ*. 3. vbi primò docet: *Induite viſcera Miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam*; mox verò ait: *Super omnia autem hæc, Charitatem habete.*

23 PROBATVR, quia habet peculiare obiectum, id eſt malum alienum, & calamitates afflictorum, vt ſubleuabiles operâ noſtrâ. Hæc autem eſt ratio peculiaris obiecti, & in executione efficaci peculiarem difficultatem parit in actu miſericordiæ. Profectò enim in ſubleuanda efficaciter aliena miſeria, manet difficultas præcipua, etiam habenti Charitatem.

OBSERVA verò, in deſcriptione vltima miſericordiæ, poni, quòd ſit *triſtitia de aliena miſeria*; nam, vt docet Damaſcenus 2. de fide, cap. 14. *Miſericordia eſt quædam ſpecies doloris, ſiue triſtitia de malo proximi ſanè, ſed æſtimato vt proprio.*

DICITVR deinde *de malo inuoluntario*; nam miſeria ſtat in patiendo inuoluntariè; ſicut Beatitudo, 24 cui miſeria opponitur, conſiſtit in hoc, vt quis habeat ea bona, quæ vult, iuxta illud Auguſtini, Lib. 13. de ciuit. cap. 4. *Beatus eſt, qui habet, quidquid vult, & nihil mali vult.* Neque tamen oportet, miſeriam illam eſſe omnino inuoluntariam; poſſumus enim miſereri peccatoris, vt docet D. Thomas *art*. 1. *ad* 1. ex D. Gregorij ſententia, *homil*. 34. *in Euangelia*.

DEINDE dicitur *de malo alieno æſtimato proprio.* 25 Triſtitia enim, & dolor ſunt de malo proprio: Vnde motiuum miſericordiæ debet aliquo modo miſerentem tangere, vt docet D. Thom. *art*. 2. Vnde quando S. Doctor *in explicatione terminorum Theologiæ*, circa finem deſcribit miſericordiam: *Miſericordia eſt compaſſio miſeriæ, & indigentiæ proximi*; non intendit tradere definitionem, ſed terminum explicare; alioqui addidiſſet: *Miſeria proximi*, tanquam propriæ.

QVÆSTIO II.

Quæ, & qualis Virtus ſit MISERICORDIA.

D. Bonauent. in Diæta, Tit. 7 cap. 4.
D. Thom. art. 3. & 4.

PRÆCLARE S. Doctor de Miſericordia differit 26 *loca allegato*. Oſtendit autem primò, Miſericordiam eſſe Virtutem peculiarem inſignem, quæ circa miſerias proximi ſubleuandas, eo affectu tanquam proprias verſatur; vt ait etiam D. Thom. *art*. 1. & 3.

Deinde eam præfert cæteris virtutibus, præcipuè inſignioribus.

PRIMO quidem eam præfert Pœnitentiæ, quia hæc immolat corpus; illa verò animam. *Corporalis enim exercitatio*, id eſt, pœnitentia, *ad modicum vtilis eſt. Pietas verò ad omnia*, vt habetur, prima Timothei 4. *promiſſionem habens vitæ.*

SECVNDO ſuperat Iuſtitiam: Ideò reos liberat, 27 Matth. 5. *Beati Miſericordes, quoniam ipſi Miſericordiam conſequentur.* Et Matth. 6. *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, & Pater veſter cæleſtis dimittet peccata veſtra.* Lucæ 6. *Dimittite, & dimittemini*, Prouerb. 19. *Fœneratur Domino, qui miſeretur proximo.* Id etiam affert in argumentum, quia in Deo, *Miſericordia ſuperexaltat iudicium*, Iacobi 2. & Pſalm. 144. *Miſerationes eius ſuper omnia opera Eius.* Hoc verò innuit, valere ſolum in eo, qui non habet ſuperiorem, vt ait D. Thom *art*. 4.

PRÆCIPVE verò oſtendit, aliqua ratione eſſe 28 Charitate præſtantiorem. Ratio eſt, qua vtitur etiam D. Thom. Nam Charitas ſolùm diligit, & ità quaſi fluuius in alueo continetur, tendens in bonum dilectione: Miſericordia autem redundans ſuper ripas effunditur, communicando ſe inferioribus agentibus, & ideo non ſolum bona proximorum, ſed etiam mala libentiſſimè portat.

Secunda

Digitized by Google

Secunda Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Itaque miſericordia, in ſe conſiderata, ſuperat Charitatem.

29 Dvobvs autem modis hæc doctrina poteſt ad Charitatem, & Miſericordiam accommodari. Vno modo, vt ſunt quidam habitus boni, ideſt virtutes, quæ ſecundùm rationes ſuas adæquatè inueniuntur in homine: inadæquatè verò etiam in Deo, præciſis formalitatibus, ſcilicet habitus, quæ dicunt imperfectiones, & hoc ſenſu comparari Charitatem, & miſericordiam ſecundùm ſe, & ſecundùm perfectionem, quam exigit in ſeipſa, ſine reſpectu ad obiectum, vel ſubiectum, & ſolùm conſiderando rationem actus eiam. Hoc ſenſu ait Valentia, locutum D. Thomam; nam comparat has virtutes, vt habitus ſunt, quorum alter eſt ad amandum; alter ad ſubleuandam, vt notat Tannerus *diſp. 2. quæſt. 4. dub. 2. num. 31.*

30 Secvndo poſſunt conſiderari, non vt habitus ſunt, ſed abſtractiſſima ratione, quatenus miſericordia eſt ſubleuatiua miſeriæ: Charitas autem eſt facultas diligendi Deum; & hoc modo intelligi D. Thomam, aiunt Caietanus, & Bannes, Miſericordiam quidem, ſuâ abſtractiſſimâ perfectione eſſe meliorem Charitate: Nam id, quod conſiſtit in ſubleuando alienam egentium miſeriam, & defectus, debet eſſe actus purus, non potentialitate quadam, ſeu carentia; alioqui non poterit ad actum reducere egentiam; & hoc ſenſu reſplendet in Deo, qui eſt actus purus infinitus, qui poteſt omnes defectus, & potentialitates replere.

31 Qvoad D.Bonau. arbitror, eum locutum vtroque ſenſu. In priori quidem, quia comparat habitum Charitatis, & alios, cum habitu miſericordiæ in genere, vt conſtat allatis ſuprà exemplis. In hoc vero poſteriori ſenſu; quia aliqua affert exempla miſericordiæ Dei è Scripturis, id indicantia, vt vidimus. Itaque vtroque modo perfectior miſericordia in ſe conſiderata videtur.

32 Enim verò, ſi conſiderentur ambæ in ordine ad ſubiectum; melior eſt Charitas in eo, qui non eſt ſupremus, quatenus ſumma perfectio ſtat in vnione cum ſummo bono; quod ſi ſit ſummum bonum; tunc maxima perfectio eſt diffundere bonitatem ad omnes inferiores. Vide S.Doctorem, ponentem etiam motiua, quibus commoueamur ad miſericordiam *loco cit. Diat.* Primum motiuum eſt conſiderare miſeros eſſe noſtræ naturæ. Vnde Matth. 23. *Omnes enim vos fratres eſtis*, & Iſa. 58. *Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.* Secundum motiuum miſericordiæ eſt propria indigentia & miſeria; homo enim conſiderans propriam miſeriam, compatitur alienæ, vnde Eccleſiaſtici 31. *Ex te ipſo intellige, quæ ſunt proximi tui.*

33 Tertium motiuum eſt Chriſti, & membrorum eius vnitas, & in ea amor, vt ſibi reputet factum, quod pro eis fit, ſeu profunditur, Matth. 25. *Quod vni ex minimis meis feciſtis, &c.* In calce verò recenſet opera quatuordecim miſericordiæ. Ipſum vide mira promentem.

DISPVTATIO X.

De effectibus externis Charitatis.

POstqvam interiùs concupiſcentiam, & cupiditatem Charitas minuerit, foras benefaciendo ſe profundit; Cùm enim ſua non quærat, ſed nobili queſtu aliorum miſerias, proprij fœlicitatis commutatione, ſuas faciat; tota beneficentiis mancipatur, & corporali ſubleuatione per Eleemoſynam, aut ſpirituali eruditione per fraternam correctionem præcipuè occupatur.

SECTIO I.

De Beneficentia.

QVÆSTIO Vnica.

Quid ſit Beneficentia.

D Bonauent. in 3. diſt 19. quæſt. 6.
D.Thom. quæſt. 31.

Beneficentia eſt executio quædam actus interni, & eliciti Charitatis erga alterum. 34

Hanc eſſe proprium Charitatis actum docent Theologi.

Probatvr à D.Thom. *art.* 1. *&* 4. & D. Bonauent. hîc; Nam actus externus, per quem interior actus alicuius virtutis eſt efficax, & ad executionem perducitur, ad eandem virtutem pertinet, ad quam actus internus, quatenus vterque actus reſpicit eandem rationem obiecti. Confirmatur à Valentia cum D.Bonauent. ex illo prima Ioan. 3. *Non diligamus lingua, ſed opere, & veritate*, vbi ſatis indicat, ipſum benefacere, eſſe diligere efficaciter, ac proinde eſſe actum Charitatis.

Ex hac doctrina colligit S. Doctor, ita eſſe omnibus benefaciendum pro loco, & tempore, ſicut omnes diligendi, vt docet etiam D. Thom. *art.* 2. & Apoſtolus Galat. 6. *Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei.* 35

Hinc etiam deducit, eodem ordine ſingulis benefaciendum, quo ſunt ſinguli amandi ex ordine Charitatis; ac proinde coniunctioribus nobis priùs benefaciendum, vt dixi *diſp.* 8. *quæſt.* 40.

Admonet autem Valentia *diſp.* 3. *quæſt.* 8. *puncto vnico*, prudentiam in hoc adhibendam.

Digitized by Google

SECTIO II.

De Eleemoſyna.

EXIMIE S. Doctor *in Diæta, tit.2. cap.7.* Eleemoſynam comparat radioſo lumini, quod non poſt, ſed ante hominem gradientem debeat portari; non enim poſt, ſed ante mortem facienda eſt fructuoſiùs Eleemoſyna, dicente ſapiente Eccleſ. 14. *ante mortem benefac amico tuo.* Qui autem ſecus facit, ſimilis eſt à tergo lumen portanti, alias præclaras ſimilitudines ibidem vide.

QVÆSTIO I.

An dare ELEEMOSYNAM *ſit actus Charitatis.*

36 ASSERO, eſſe actum Charitatis.

PROBATVR à S.Bonauent. *in 4. diſt.14. p.2. dub.5. litt.* & *Lib. 6. Compendij Theologiæ, cap. 31.* & D.Thom. *art.1.* Exteriores actûs ad eam virtutem pertinent, ad quam pertinet id, quod eſt motiuum huiuſmodi actus; motiuum autem ad dandum Eleemoſynas eſt miſericordiæ, de qua *diſp.9. ſect.3.* nam in Græco Eleemoſyna à miſericordia denominatur; Miſericordia autem eſt effectus Charitatis, vt oſtendi loco citato.

37 DEINDE probatur à D.Bonauent. *in Diæta, tit.2.* in fine, quia hoc motiuum eſt pro amore Dei, qui eam ſibi datam adſcribit *Matthæi 25.*

QVÆSTIO II.

Vtrum conuenienter ELEEMOSYNARVM *genera diſtinguantur.*

{ D Bonauent. in 4. diſt.15. part.2. dub.2. litt.

38 PONVNTVR ſeptem genera Eleemoſynarum corporalium hoc verſu:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Ideſt, paſcere eſurientem, potare ſitientem, veſtire nudum, recolligere hoſpitem, viſitare infirmum, redimere captiuum, & ſepelire mortuum.

Septem alia ſunt genera ſpiritualium, quæ hoc verſu exprimuntur:

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Docere ignorantem, conſulere dubitanti, conſolari triſtem, corrigere peccantem, remittere offendenti, ſupportare oneroſos, & graues, & pro omnibus orare.

39 HÆC refert S.Bonauent. *in 4. diſt.15. part.2. dub.2. litt.* & *de ſeptem Donis, de Dono Pietatis, cap. 1.* & *in Diæta, tit.7. cap.4.* & *Lib.5. Compendij Theologiæ, cap.52.* & *ad 11. Lucæ* in ea verba: *Quod ſupereſt, date Eleemoſynam.* D. Thom. hîc, & communiter Theologi.

PROBATVR à SS. Doctoribus ex defectibus proximorum, quibus poteſt ſubueniri; quorum aliqui ſunt ex parte corporis; aliqui ex parte animæ, quæ quidem neceſſitates facilè colliguntur, & apud Sanctos Doctores claræ ſunt.

SVNT autem ſpirituales per ſe potiores; in aliquo 40
tamen caſu eſſe poſſunt corporales; vnde in neceſſitate extrema potiùs paſcendus eſt deficiens, quàm alius ignorans docendus, vt docent SS. Doctores, Thom. *art.4.* & Bonauent. *diſt. cit. dub 4.*

QVÆSTIO III.

Vtrum ELEEMOSYNA *ſit in præcepto.*

{ D.Bonauent. tit.10. c.5. in Diæta Salut. D.Thom. art.9.

ASSERO, præceptam eſſe Eleemoſynam iure Na- 41
turali, & Diuino.

PROBATVR à D. Thom. hîc, & D. Bonauent. *in Diæta, tit.10. cap.5.* Id, de quo erit iudicium vltimum, & propter quod Chriſtus diſtribuet præmia æterna, & pœnas æternas, eſt præceptum; ſed in iudicio, qui Eleemoſynam egerint, vocabuntur ad præmia; & qui eam omiſere, eiicientur in infernum, vt deſcribitur *Matth.25.* Ergo.

PROBATVR ſecundò à D. Thom. hîc, & D. Bo- 42
nauent. ad ea verba Lucæ 11. *Quod ſupereſt, date Eleemoſynam*, & *in 3. diſt.29. quæſt. 6.* quia dilectio proximi eſt in præcepto; ideo neceſſe eſt, ea cadere ſub præcepto, ſine quibus dilectio proximi non conſeruatur; ad dilectionem autem proximi pertinet, vt proximo non ſolùm velimus bonum, ſed etiam operemur, iuxta id, prima. Ioan. 3. *Non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate.* Ad hoc autem quod velimus, & operemur bonum alicuius, requiritur, quod eius neceſſitati ſubueniamus, quod fit per Eleemoſynarum elargitionem; & ideò earum largitio eſt præcepta. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum, neceſſe eſt, quòd hoc modo donum Eleemoſynæ cadat ſub præcepto, vt eſt de neceſſitate virtutis, vt recta ratio requirit; tamen ex parte dantis, vt det ſuperflua, ſecundùm id *Lucæ 11. citatum*, ſuperfluum inquam ſibi, & aliis, quorum cura incumbit. Ex parte etiam recipientis requiritur
aliqua neceſſitas: Hinc dixit Paulus 2. Cor.8. *Non* 43
enim vt aliis ſit remiſſio; vobis autem tribulatio, vt notat S.Doctor *ad 11. Lucæ*, quia ſi tu, vel tui habent neceſſitatem, non debetis vobis tribulationem inferre, vt alteri ſubueniatis, excepta illius extrema neceſſitate, ſi veſtra ſit mediocris. Vide D.Bonauent. *locis adductis*, & D. Thom. *art. 6.* Valentiam *p.4.* Iure etiam naturæ, præceptum conſtat illo Matth.7. *Quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis.*

Eleemoſynæ Encomia vide in D. Bonauent. ibi & *Lib.2. Pharetra, cap.59.* quæ accipit Valentia *diſp.3. quæſt.9. p.3.*

OBSERVAT autem S.Doctor *locis allegatis, quæſt.2.* 44
ſepulturam mortuorum non recenſeri, Matth.25. attamen eſſe opus miſericordiæ recenſitum, *Tobiæ 4. & 12.* Vnde D.Ambroſius, Lib. de Tobia, cap.1. *Si viuentes operire nudos lex præcipit, quantò magis debemus operire defunctorum corpora. Nihil hoc præſtantius vindicare à volatilibus, & à beſtiis conſortem naturæ.*

PROBATVR etiam à S.Bonauent. *locis allegatis*, & S.Thom. *art.2. ad 1.* quia magnus eſt honor defuncto, ſepultura;

ſepultura; & magna pœna, iacère inſepultum; & non minus, quàm in vita nuditates oſtendere. Quæ ratio innuitur à D.Auguſt. *lib. de cura pro mortuis, cap.* 7. Valentia *diſp.* 3. *quæſt.* 9. *p.* 2. Bannes *articulo* 2.

45 PROBATVR tandem de aliis eleemoſynis,Prou.21. *Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur*, & prima Ioan.3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo; quomodo charitas Dei manet in illo?* Idem aſſerunt Cyprianus *ſerm. de eleemoſyna*, Ambroſius *lib. de Nabute, cap.*22. Baſil. in id dictum diuitis: *Deſtruam horrea*. Nazianzenus *de pauperum amore*. Vide Valentiam *puncto* 4. vbi obſeruat, Ioannem dicere: *& viderit*; nam ſi ignorat, excuſatur, vt aduertunt etiam communiter Doctores.

46 QVONIAM verò hoc præceptum eſt affirmatiuum, non obligans ad ſemper, multæ oriuntur quæſtiones, quoad tempus, in quo obligat.

SVPPONAM autem aliqua certa. Primò in extrema neceſſitate incumbere hoc præceptum ſubueniendi inopi. Intelligitur autem neceſſitas extrema, non ſola mortis imminentis; ſed etiam graue vitæ diſcrimen

47 imminens, vt notat Valentia cum Medina *de eleemoſyna, quæſt.*3. Nauar. *in Manual. cap.*24. In hac verò debemus eleemoſynas facere, etiam de ſpectantibus ad decentiam ſtatus, quæ non ſtant in indiuiſibili, ſed latitudinem admittunt, vt docet D. Thom. *art.*6. Syluester *verbo eleemoſyna, num.*2. & alij cum Tannero *diſp.*2. *quæſt.*5. *dub.*2. De neceſſariis ad ſtatum, dandam eleemoſynam extremè indigenti docent: Ita D.Bonau. *locis allegatis*, D. Thom. *art.*5. Ioan. Medina *tract. de eleemoſyna, quæſt.*3. vbi ait, eſſe communem, & certam Doctorum ſententiam.

48 PROBATVR, quia ordine charitatis teneris magis vitæ proximi, quàm tuis facultatibus: Vnde currit illud: *Paſce fame morientem; ſi non paniſti, occidiſti*, quam ſententiam adſcribunt S.Ambroſio *de offic*. Gratianus *diſp.* 86. *can. Paſce*. Et D.Thom. *art.*5. Reliqua vide in Valentia. Nunc quæſtiones aliquas controuerſas apponam.

QVÆSTIO IV.

An præceptum ſit, in communibus neceſſitatibus largiri pauperibus ſuperflua.

D.Thom.quæſt.32.art.5.

EXTREMAM neceſſitatem ſuprà explicui. Grauis eſt illa, quæ priuat neceſſariis ad ſuum ſtatum. Ordinaria autem eſt, qui pauperibus eſt communis.

49 PRIMA opinio negatiua eſt, quàm ſequuntur Gerſon *p.*2. *Alphab.* 32. *litt. E.* Alenſ.4. *p. quæſt.*113. *membr.*1. Panormit. *in cap. ſi verò, extra de Iureiurando*. Turrecrem. *in cap. ſicut hi, diſt.*47. Antonin.2.*p. tit.*1. *cap.*24. Summa Roſella, & Piſana *verbo Eleemoſyna*. Gabriel *in* 4. *diſt.*26. *quæſt.*1. Propendet Durand.4. *diſt.*15. *quæſt.*6. Ioan Med. *quæſt.* 3. & videtur D. Thomæ *art.* 5. *in fine corporis* Fernandez *in ſuo Exam. Theol. p.*4. *cap.*20. §.2. Victorellus *in notis ad Nauar. cap.*23. *num* 74. Turrian. 2.2. *diſp.*82. *dub.*2. Vaſquez *opuſc. de eleem. cap.*1. *dub.*3. *num.*21. Malderus 2.2. *quæſt.*27. *art.*6. *dub.*4. Petrus Nauar. *lib.*3. *cap.*1. *num.*358. Couar. *lib.*3. *var. cap.*14. quos allegat, & ſequitur Diana *Tom.*1. *tract.*15. *reſol.*32. & *tom.*5. *tract.*8. *reſol.*17. addens Hurtadum *diſp.*159. *ſect.*4. §.131. Nec abeſt Granado *Contr.*3. *tract.*11. *diſp.*2. *ſect.*4. dicens, eſſe ſolùm veniale dimittere. Inclinat Baſſæus *v. Eleem. num.*5. *in praxi*, & alij.

SECVNDA ſententia eſt, omninò teneri. Ita D. 50
Thom. *hic, art.*7. vbi Caietanus, & Bannes, ac cæteri Thomiſtæ, Palud.4. *diſt.*15. *quæſt.*3. *art.*2. Richard. *quæſt.*2. *art.*2. Abul. *in cap.*6. *Matth. quæſt.*34. Lyra *in cap.*3. *prima Ioan.* Carthuſ. *in eundem locum*, Adrian. *in* 4. *de reſtit*. Nauarr. *in manual. cap.*24. Valentia *diſp.* 3. *quæſt.*9. *p.*4. vbi ait, eſſe iam receptam in ſcholis. Becanus 2. 2. *cap.*21. Bellarm. *lib. de Eleemoſ. cap.*7. Beia *in reſolut. caſuum, p.*2. *caſu in Sabb. die* 19. *Octob.* & alij, quos refert, & ſequitur Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*5. *dub.*2. *num.*12. Eſt autem clarè ſententia D.Bonau. *locis allegandis in argumentis*.

CASPENSIS medio quodam modo incedens *tract.*17. *diſp.*5. *ſect.*2. negat quidem vniuerſaliter tale præceptum. Addit verò, teneri aliquoties, ita, vt, qui haberet propoſitum, etiam virtuale, non dandi eleemoſynam,niſi in graui neceſſitate,mortaliter peccaret. Allegat Suarez *diſp.*7. *ſect.*3. Caſtrum Palaum: 51
adde Lorcam *diſp.*39. *ſect.*3. *membr.*3. Tanner. *diſp.*2. *quæſt.*5. *dub.*2. *num.*12. & alios; ſed nolens, in noſtram redit ſententiam; nam reddit rationem, cur non teneantur vniuerſaliter diuites, quia prudenter credunt, pauperum neceſſitates communes depellendas ab aliis. Lepida ratio quidem. Sic igitur nunquam boni hac fide tenentur, vel ſemper tenentur; quia non debent hoc credere de aliis diuitibus; vel ſi hoc vniuerſaliter datur pro regula; omnes credent de aliis, & nullus tenebitur ſuccurrere, neque ſuccurret.

ASSERO, teneri diuites in communibus neceſſitatibus, è ſuperfluis eleemoſynas erogare. 52

PROBATVR primò à D. Bonau. *ad* 11. *Lucæ*, ad ea verba: *Verumtamen, quod ſupereſt, date eleemoſynam: & ecce omnia munda ſunt vobis.* Hoc autem de eleemoſyna,debita noſtræ neceſſitati, ad pœnitentiam profectò neceſſarium explicat vt mundemur. Deindè de vera eleemoſyna è ſuperfluis. Ex effectibus autem oſtendit ſuam neceſſitatem. Ratio enim Chriſti eſt: *Et ecce omnia munda ſunt vobis*, idest, cùm pleni ſitis iniquitate, docet mundare vos, vt notant etiam Valentia, & Tannerus.

PRIMO enim per eleemoſynam mundatur anima; 53
diſponitur enim ad gratiam, prima Timot.4. *Pietas ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ*. Eccleſ.3. *Eleemoſyna enim Patris non erit in obliuione: & ſicut in ſereno glacies, ſoluentur peccata tua.*

SECVNDO liberat à pœna æterna, Tobiæ 4. *Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur, animam ire in tenebras.*

TERTIO defendit à pœna tranſitoria, Dan.4. *Peccata tua eleemoſynis redime.*

QVARTO mitigat fomitis concupiſcentiam, Eccleſiaſt.3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis.*

QVINTO dat de hoſte victoriam, Eccleſiaſtici 29. 54
Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Super Scutum potentis, & ſuper lanceam, aduerſus inimicum tuum pugnabit.

SEXTO conſeruat gratiam, Eccleſ.17. *Eleemoſyna viri, quaſi ſignaculum cum ipſo, gratiam hominis quaſi pupillum conſeruabit.*

SEPTIMO dat fiduciam perueniendi ad gloriam, Tob.4. *Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna facientibus eam.* Et ſubdit, de his diſceptari in 55
iudicio, *Matth.*25. nempe quia, qui eleemoſynas fecerunt, vocantur ad vitam; & qui omiſerunt, eiiciuntur in ignem æternum.

Digitized by Google

QVOD verò loquatur de communibus neceſſitatibus, patet; nam vniuerſaliter de operibus miſericordiæ in omnes egentes fit inquiſitio.

DE his porrò dat conditiones: Prima eſt ſimplicitas cordis, Matth. 6. *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Secunda, diſcretio, Eccleſ. 12. *Si benefeceris, ſcito cui benefeceris.*
56 Tertia, compaſſio, Iſa. 58. *Cùm effuderis eſurienti animam tuam.* Et Iob. 30. *Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.* Quarta, dulcedo in ſermone, Eccleſ. 18. *Nonne ardorem refrigerabit ros? Sic & verbum, melius quàm datum.* Quinta, hilaritas in facie, Eccleſ. 35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Sexta, debita quantitas, Tob. 4. *Quomodo potueris; ità eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, &c.* en loquitur de communibus neceſſitatibus. Septima, celeritas, Prouerb. 3. *Ne dicas amico tuo: vade, & reuertere.*

57 INFERT igitur D. Bonau. *ex illo textu* argumento Chriſti: Cùm vos Phariſæi, pleni ſitis immunditia, & iniquitate, doceo vos modum neceſſarium emundandi vos ipſos, nempe vera pœnitentia, & eleemoſyna de ſuperfluis. Sic enim facietis fructus dignos pœnitentiæ.

58 SIMILIS eſt locus *Lucæ tertio*, vbi interrogatus Ioannes à turbis, Quomodo poſſent facere fructus dignos pœnitentiæ, de quibus dixerat: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Reſpondit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui eſcas habet, ſimiliter faciat.* Cuius ſententiæ vim rectè D. Hieronymus *epiſt. ad Hedibiam, quæſt. 1.* eam eſſe interpretatur, vt neceſſarium ſit ſuperflua indigentibus erogare, vt aduertit S. Doct. ad eum Lucæ locum. Igitur (ait S. Doct.) ex quo neceſſe eſſe audierant, facere fructus dignos pœnitentiæ, interrogant; & adducit etiam id *Lucæ 11.* ſuprà allatum. Monet autem perbellè cum Beda, & Gregorio *homil. 20. in Euangelia*, dari præceptum de duabus tunicis diuidendis, quia altera eſt ſuperflua; non
59 de diuidendo vnam, ſi aliam non habeat; Sic enim neuter veſtiretur; tametſi opus egregium eſſet, quale fuit glorioſiſſimi Martini in porta Ambiani, cum Chlamydem diuiſit: En S. Bonau. apertè cum SS. Patribus aduertit, eſſe præceptum. Idem igitur eſt præceptum, Lucæ 3. & 11. *Quod ſupereſt, date.* Vbi particula, *ſupereſt*, non ſignificat id, quod dicimus: *De cætero*, ſed quod ſuppetit, ſeu ſuperexiſtit, vt habetur in Græco, & obſeruat Valentia cum eodem Beda, & D. Bonau. qui legit: *De eo, quod ſupereſt*, ſeu *ſuperexiſtente*, ex Græco idiomate, cuius fuit S. Doct. peritiſſimus, vt norunt, qui eius opera perlegunt. Obſeruant autem hic, & *locis allegandis*, præceptum è ſola ſumi ſuperfluitate.

60 PROBATVR tertiò à D. Bonau. *in Diata, tit. 2.* ad finem, ex illo 1. Timot. cap. 6. *Diuitibus huius ſæculi præcipe facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum.* Aduertit autem S. Doct. hoc eſſe præceptum, datum diuitibus, non in ordine ad pauperes grauitèr egentes, ſed præciſè, quatenus illæ opes diuitum, eis ſuperfluæ cùm ſint, debentur Domino in tributum, ſeu debitum ex iuſtitia. Et ſicut Principes defraudantibus tributa auferunt etiam capitale; ità & Dominus, negantibus eleemoſynas, & retinentibus ſuperflua, non ſolùm aufert gratiam, ſed etiam, & ſæpe, bona temporalia. Quod grauiter admonendum eſt; & de hoc interpretatur id Matth. 25. *Tollite ab eo talentum, & date ei, qui decem talenta habet*; auaro ſiquidem tollenda eſt ſubſtantia temporalis, & danda illi, qui miſerendo pauperibus, implet mandata Domini, & negotiatur illas diuitias, vt Centuplum recipiat in hac vita, & deindè vitam æternam. Hinc rationem inferam.

DEINDE S. Doct. conſiderat motiua, quibus di- 61
ues elargiri debet eleemoſynam. Primum motiuum eſt, quia eleemoſynam ſibi factam Chriſtus proteſtatur *Matth. 25.* Ideò omnibus, volentibus regnum æternum, faciendas eleemoſynas imponit. Vnde non eſt magnum, quod diuites volentes à Deo regnum, illud emant fruſtulo panis; & timere debent, ne audiant: *Ite maledicti*, iuxta id Prouerb 21. *Qui obturat aures ſuas ad clamorem pauperis, clamabit ipſe, & non audietur.* Igitur primum motiuum eſt: *Quis poſtulet?* ideſt, Deus in paupere. Secundum motiuum eſt: *Quid petatur?* quia Deus in pauperibus petit id, quod ſuum eſt: Proinde (ait S. Doct.) dicebat Dauid, Pſal. 29. *Tua ſunt Domine omnia, & quæ de manu tua recipimus, dedimus tibi.*

Tertium motiuum eſt: *Ad quid petit Deus?* nempe 62
vt ad vſuram reddat: *Centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* His argumentis vtitur S. Doct. mixtis tot Scripturarum ornamentis, etiam ad conciones vtiliſſimis.

PROBATVR tertiò à D. Bonau. *in 3. diſt. 30. quæſt. 5.* illo Prouerb. 25. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum; & ſi ſitierit, potum da illi.* Et Exodi 23. *Si occurreris boui inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum. Si videris aſinum odientis te iacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis cum eo.* Hæc ſanè non eſt lex cære- 63
monialis, aut iudiciale præceptum, ſed Naturalis, & Diuina Lex, ob quam *Matth. 25.* in iudicio examinabuntur omnes.

PROBATVR quartò à D. Bonau. *ad 18. Lucæ* illis verbis: *Facilius eſt, camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum:* Hoc autem dixit Chriſtus illi, qui volebat ſuas diuitias aliqua ex parte dare pauperibus, contra quem dicitur, Eccleſ. 7. *Noli eſſe puſillanimis in animo tuo: exorare, & facere eleemoſynam ne deſpicias*, vt obſeruat S. Doctor cum Theophylacto.

IDEO homines tenaces non ſaluati, ait, quia, vt 64
dicitur prima Timot. 6. *Incidunt in laqueum Diaboli, & deſideria, quæ mergunt homines.* Vbi aduerte, hæc non dici in diuites, qui nolunt omnia dimittere, & paupertatem vouère; hoc enim eſt conſilium, quod illi Iuueni dedit Chriſtus; ſed videns eum auarum, renitentem ad quamcumque eleemoſynam è ſuperfluis, dixit: *Quàm difficile eſt, &c. Facilius eſt, &c.* vt ſuprà ad 18. Lucæ.

PROBATVR quintò à S. Doct. ex *illo Lucæ 16.* vbi diues ille: *Sepultus eſt in inferno*, nimirum propter immiſericordiam in Lazarum.

PROBATVR ſextò à S. Doct. ex *illo Lucæ 12.* vbi 65
diues ille, cui ager fructus vberes reddiderat, dicebat: *Deſtruam horrea mea, & faciam maiora: & illuc congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, & bona mea*, ſed nocte audiit: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te; quæ autem paraſti, cuius erunt? Sic eſt* (inquit Chriſtus) *qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum diues*, vbi admonet id, quod docuerat *Matth. 6.* vbi eleemoſyna iniuncta, & modo tradito ſimplici: *Cùm facis eleemoſynam noli tubâ canere.* Subdit: *Theſaurizate vobis theſauros in cælo, &c. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra.* Quaſi diceret: Omnis, qui 66
theſaurizat in terris, retinens ſuperflua, amittit cæleſtes theſauros, inops Diuinæ gratiæ. His mediis vtitur etiam Tannerus.

HINC Baſilius in illum locum: *Deſtruam, &c.* ait: *Cur tu abundas; ille verò mendicat, niſi vt tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris; ille verò patientia brauiis decoretur. Eſt panis famelici, quem tu tenes; nudi tunica,*

Digitized by Google

tunica, quam in conclaui conſeruas; diſcalceati calceus, qui penes te marceſcit; indigentis argentum, quod poſſides inhumatum. Quocirca tot iniuriaris, quot dare valens es.

67 Similia exclamans habet S.Gregorius Nyſſ. & concludit, oratione de pauperibus amandis: *O pauperum inimici? an neſcitis horum cauſâ commemorari in Euangelio exempla horrenda, & terribilia?* Ac ſubdit duo exempla geminorum diuitum ſuprà allata *Lucæ* 12. & 16.

Et D. Ambroſius *lib. de Nabuthe, cap.*11. Eadem habet. Et ſerm.81. *Quis tam iniuſtus, tam auidus, quàm, qui multorum alimenta ſuum non vſum, ſed abundantiam, & delicias facit? Neque enim maius eſt crimen habenti tollere, quàm cùm poſſides, & abundas, indigentibus denegare. Eſurientium panis eſt, quem tu detines.*

68 D.Hieronymus *in regula, cap.*6. & refertur à Gratiano, ait: *Aliena rapere conuincitur; qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur.*

D.Avgvst. in Pſal.147. *Cætera, quæ ſuperflua iacent, aliorum ſunt neceſſaria: ſuperflua igitur neceſſaria ſunt pauperum; res aliena poſſidentur, cum ſuperflua retinentur.* Idem aſſerit *ſerm.*119. vbi concludit: *Quidquid enim Deus nobis, pluſquam opus eſt dederit, non nobis ſpecialiter dedit, ſed per nos aliis erogandum tranſmiſit: quod ſi non dederimus, res alienas inuaſimus.* Similia habet Beda *in cap.*11. *Lucæ.*

69 Confirmatvr à D. Bonauent. *lib.*2. *Pharetræ, cap.*49. ex illo Lucæ 16. Matth.6. *Facite vobis amicos de mamona iniquitatis*, vbi D. Gregorius: *Si cæleſte patrimonium eleemoſynis emitur, pauperes non ſunt audiendi, vt egeni; ſed vt patroni exorandi*, ita homil.40. in Euang. circa finem. Aduertit autem ad eum locum S.Doct. vocari Mammonam iniquitatis, non quia de rapina, & iniquitate acquiſita ſint bona; ſed quia diuitiæ plerumque ad iniquitatem ducunt, vt dicitur Eccleſ.11. *Si diues fueris, non eris immunis à peccato.* Sed intelligitur (ait D.Bonau.) quod dari debeat de diuitiis, quæ iuſto titulo poſſidentur, & tamen iniquitatem pariunt, niſi deſtribuantur ſecundùm illud
70 Eccleſ.10. *Nihil eſt iniquius, quàm amare pecuniam.* Hic enim & animam ſuam venalem habet. De his inquam diuitiis debent tibi fieri amici per largitionem eleemoſynarum, quæ manifeſtant pietatis affectum; nam dicitur prima Ioan. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo.* Et Eccleſ.29. *Perde pecuniam propter fidem, & amicum, & ne abſcondas illam ſub lapidem in perditionem.* Et Prouerb.11. *Qui abſcondit frumenta maledicetur in populis.* Hucuſque S.Doctor ad 16. *Lucæ.*

71 Rvrsvs in *Pharetra* idem confirmat, illo *Matth.*25. vbi apponit D.Gregorium homil.40. *Ad tribuendum pigri cur eſtis, quando hoc, quod iacenti in terra porrigitis, ſedenti in cælo datis? Dominus ait: Quidquid feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.*

Hæ ſanè authoritates, non de ſolis grauibus neceſſitatibus loquuntur, ſed de ordinariis, vt conſtat legenti. Neque ſolum præceptum hoc eſt nonnullis vicibus, ſed ex natura ipſa diuitiarum ſuperfluarum ſumitur, & obligat eo ipſo, quod diuitiæ adſint ſuperfluæ.

72 Probatvr etiam ratione indicata *argumento* 3. ex D.Bonau. *in Dieta, tit.*2. quæ ſumpta eſt è SS. Patribus, Baſilio, Ambroſio, Auguſt. Nyſſeno, & aliis ſuprà, eaque vtuntur D.Thomas 2.2. *quæſt.*66. *art.*7. Valentia hîc, & alij. Diuiſio rerum facta iure gentium iuſta fuit, cùm eſſent antea omnia communia. Quod ſi iuſta eſt, oportuit, vt conſtitueret modum humanum viuendi de rebus antea communibus iure naturæ: At quæ eſſet æqua diſtributio; ſi aliqui lauarent in vino ſtolas, in butyro natarent, opibus omnibus redundantes, commodis omnibus affluerent; alij verò nec panem ſatis haberent; neque his pauperibus tenerentur opulentiſſimi neceſſaria ſuppeditare? Sanè hoc eſt Deo pedagium reſeruatum, vt ſi diuites habent redundantia, dent inopibus aliqua ſaltem ad neceſſitatem. Hoc ſanè iniquum eſſet, relinquere maiorem hominum partem in miſeria, cùm iure naturæ eſſent æquè antea domini.

Qvod verò illa diſtributio fuerit iuſta, probatur; 73
nam in eam conſenſerunt omnes gentes vnanimes, naturalis rationis dictamine; alioqui Leges iuris gentium eſſent reſcindendæ, quæ tamen vbique plurimi æſtimantur.

Igitvr iuris naturæ hoc ſeruauit in illo iure Deus ex natura, vt ſuperflua in pauperes diſtribuantur. Ideò Ambroſius, ſerm.81. *Numquid iniquus eſt Deus, vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia? vt tu quidem eſſes affluens, & abundans, aliis verò deeſſet, & egerent?* En ratiò D.Bonau. ſuprà aſſignata.

Obiicies primò cum Diana, & aliis apud eum; Si 74
omnia ſuperflua eſſent danda pauperibus, oporteret damnare omnes diuites, qui habent ſuperflua, & omnes eorum Confeſſarios. Vrget Vaſquez *num.*14. Laïci poſſunt de bonis patrimonialibus ſeruare ad ſtatum ſuum, vel conſanguineorum, augendum; at tunc illud non erit vnquam ſuperfluum. Vnde vix in ſæcularibus, & Regibus ſuperflua inuenies. Hæc ſanè Confeſſariis diuitum plauſibilis ſunt.

Respondet Valentia ex doctrina D.Bonauenturæ 75
ſuprà *in argumentis*, præceptum erogandi eleemoſynas egentibus, non graui, ſed ordinaria neceſſitate oriri, non ex vi neceſſitatis; ſed ex vi ſuperfluitatis, quæ quidem prudenter æſtimanda, vt non cuicumque teneatur erogare egenti, ſed illis, quos proportione prudenti viderit ad ſe pertinere, ſeruatis ſeruandis, ad ſtatum, & ſtatus ipſius conſeruationem; imò, & aliquo cauto augmento, vt ſolent homines timoratæ conſcientiæ. Cauenda tamen eſt auaritia illius diuitis, *Lucæ* 12. qui horrea volebat ampliare, vt mutaret ſtatum, hîc enim modus eſt à Deo reprobatus. Ideò diues ille ſtultus vocatur à Deo. Debent igitur per partes egentibus diſtribuere diuites è ſuperfluis, habita ratione loci, temporis, & aliarum circumſtantiarum. Itaque in noſtra ſententia non damnantur adeò in præceps diuites, aut eorum Confeſſarij; ſed damnantur auaritia, & cupiditas, quam ſiqui foueant Confeſſarij (ait Valentia) cæci erunt, cæcis ducatum præbentes, & ambò in foueam cadent, vt dicitur *Matth.*15.

Obiicies ſecundò. Si tenetur, dare ſuperflua, nec 76
ea poteſt retinere; Ergo neque poteſt ea acquirere.

Respondet Valentia, negando ſequelam, quia non eſt peccatum, ſimpliciter habere ſuperflua; ſed ea retinere, non dando pro opportunitate, etiam egentibus; imò aliqua acquirere, vt & ſibi prudenter prouideat, & egentibus valeat largiri: eſſet autem peccatum, ſi ſtatim habita eſſent malæ poſſeſſionis. Nequeunt ſanè acquiri, quæ contra iuſtitiam detinentur; neque ſi eo animo acquirantur, vt mordicè velis ea retinere, negando in opportunitatibus eleemoſynam egentibus; At ea acquirere ſimpliciter, non eſt malum; nam hæc poſſunt licitè retineri, dando pro opportunitatibus etiam pauperibus Eccleſiis ad pios vſus, &c. Vnde nec prohibentur etiam aliqua pro ſuo ſtatu, vt conuiuia, &c.

Ex

Digitized by Google

77 Ex quibus elicitur, multò magis in graui neceſſitate teneri eleemoſynas erogare è ſuperfluis. Ita tenent Diana *reſol.*14. *tract.*8. Citatur Granado *contr.*3. *tract.*11. *diſp.*2. *ſect.*4. *num.* 18. Vuigers *quæſt.* 36. *art.*6. *concl.*3. Laym. *lib.*2. *tract.*3. *cap.*6. *num.*4. Sanchez *in opuſc. tom.*1. *lib.*1 *cap.*5. *diſp.*5. Bannes *quæſt.*32. *art.*6. Sotus *de Iuſtitia*, *lib.*5. *quæſt.*3. *art.*4. Aragon. *quæſt.*32. *art.*5. Salon *quæſt.*32. *art.*5. Salon *quæſt.*71. *art.*1. *contron.*1. *ad* 1. Nauar. *de reſtit. lib.*3. *cap.*1. *num.* 358. Malder. *quæſt.* 32. *art.*6. *dub.* 4. Valentia *diſp.*3. *quæſt.*9. *p.*4. Hurtad. *diſp.*159. *ſect.*4. §.82. Azorius *tom.* 2. *lib.* 12. *cap.* 7. *quæſito* 4. Coninch. *diſp.*27. *dub.*8. *num.*125. & 130. Turrianus *diſp.*82. *dubio* 1. Vaſquez *opuſc. de eleemoſyna*, *cap.*1. Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*5. *dub.*2. *num.*13. adducens plurimos.

PROBATVR, quia charitas præcipit ſubleuare graue malum proximi. Confirmatur ex omnibus, quæ dicta ſint pro neceſſitate communi, quæ multò magis hîc vrgent.

78 AD hanc autem eleemoſynam tenentur etiam monaſteria redundantia. Ita Sanchez *tom.*1. *lib.*2. *cap.*2. *dub.*28. *num.*17. & vterque Rodriquez, Emanuel, & Hieron. hîc *in Compend. qq. regul. quæſt.*59. Ille *in qq. regul. tom.*2. *quæſt.*57. *art.*1. Sotus *de iuſtitia lib.*10. *quæſt.*4. *art.*4. Reginald. *tom.*1. *lib.*4. *cap.*21. *num.*183. Toſtatus *ad cap.*6. *Matthæi*, *quæſt.*60. qui adducunt id Lucæ 11. *Quod ſupereſt, date eleemoſynam*, vt citatur *cap. Quia ſua*, 12. *quæſt.*1. Hi loquuntur etiam
79 in neceſſitatibus ordinariis. Sed Diana *Reſol.*33. cum Suarez *tom.*2. *de Relig. tract.*1. *lib.*2. *cap.*16. *num.*13. limitant de grauibns ſolis neceſſitatibus, quibus adde Peirinum de Prælatis *tom.*2. *quæſt.*1. *cap.*3. *num.*57. Ad hæc addo cum D.Bonau. *in* 4. *diſt.*15. *p.*2. *quæſt.*1. etiam religioſos ſingulos ex licentia prælati id poſſe.

TENENTVR etiam omnes habentes dominium, vt filij in bonis caſtrenſibus. Vidde Filliuc. *tom.* 2.
80 *tract.*18. *cap.*4. *num.*94. Dianam *loc. cit. reſol.*25. Sic etiam vxores è bonis paraphernalibus, quæ ſcilicet, cùm nupſit, præter dotem, ſibi reſeruauit ad proprios vſus, & quæ, conſtante matrimonio, illi obueniunt in hæreditatem, vel ex donatione. Ita D.Thom. *quæſt.*32. *art.*8. D.Bonauentura *in* 4.

SIMILITER tenentur Tutores, & curatores, habentes adminiſtrationem, in grauibus neceſſitatibus.

QVÆSTIO V.

An teneatur quis aliquando facere eleemoſynam de neceſſariis ad ſtatum, extra neceſſitatem proximi extremam.

81 PRIMA opinio eſt negatiua. Ità Caietanus *in tract. de eleemoſ. & in Summa, verbo Eleemoſyna*, Sanchez *tom.*1. *opuſc. lib.*1. *cap.*5. *diſp.*5. *num.*44. Martin. Ledeſma *in* 2. *p.*4. *quæſt.*18. *art.*3. D.Thom. *in* 4. *diſt.*15. *quæſt.*2. *art.*4. *quæſtiunc.*1. Salon. *quæſt.*31. *art.*1. Sotus *de iuſtitia*, *lib.*5. *quæſt.*8. *art.* 1. Nauar. *de reſtit. lib.*3. *cap.* 1. *num.* 121. Diana citandus. Fulinſ. *lib.* 3. *cap.*10.

SECVNDA ſententia eſt, teneri, ſi tamen poteſt fieri cum minori incommodo, quàm ſit illud, quod ſubit proximus egens, puta, ſi proximus excidere debeat è ſuo ſtatu, vel calamitates incurrere. Ità Palud. 4. *diſt.*15. *quæſt.*3. Adrianus *quodl.*12. *art.*2. *concl.*2. Bannes *quæſt.*31. *art.*6. *dub.*4. qui ait, hanc ſententiam docuiſſe aliquos Theologos huius tempeſta-
82 tis, Victoriam, Sotum, Canum; & videtur ſententia eſſe D.Thomæ *art.*5. *ad* 3. Eam etiam tuetur Valentia *diſp.*3. *quæſt.*9. *p.*4. Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*5. *dub.*2. *num.*12. Hæc mihi videtur ſententia D. Bonau. *ll. cc. quæſt. præcedenti*, quam è modernis tuentur Hurtadus *diſp.*159. *ſect.* 4. §.92. Syluest. *quæſt.*32. *art.*6. & alij apud Dianam 4. *p.* *tract.*4. *reſol.*225. & *p.*5. *tract.*8. *reſol.*15.

PROBATVR primò à D.Bonau. 3. *diſt.*29. *quæſt.*6. vbi oſtendit, charitatem debere in effectum exire, affert autem id, *prima Ioan.*3. vbi poſtquam dixit: *Si quis habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo Charitas Dei manet in illo.* Concludit: 83
Non diligamus lingua, ſed opere, & veritate. Id autem fieri infert, ſi propriam ſubſtantiam non negauerit vtcumque proximo ſuo, in neceſſitate non extrema conſtituto: quod ſi negauerit, infertur, eum Charitatem non habere.

PROBATVR ſecundò, exemplo illo *Matth.*18. illius, qui noluit remittere debitum illi, qui debebat ſibi; & traditus eſt tortoribus; & tamen iſte erat talis, vt neque ipſe haberet vnde ſolueret Domino ſuo. Ideò egebat his, quæ conſeruus debebat.

PROBATVR tertiò ex Patribus, qui dum aiunt, è 84
ſuperfluis dandam eleemoſynam, per ſuperflua, etiam abundantia, ſtatui conuenientia, videntur intelligere, quæ in neceſſitate proximis ſunt danda, vt obſeruat Valentia poſt D.Bonau. 4. *diſt.*15. *p.*2. *art.*2. *quæſt.*2. *ad vltimum*.

OBIICIES. Cùm plurimæ ſint neceſſitates inopum, plurimi diuites, non dantes ea, quæ ſuo ſtatui competunt, damnarentur, qui profectò hanc muſicam libenter non audiunt, nec viri ſapientes inueniunt, cur eos damnent.

RESPONDETVR, non eſſe adeò multas neceſſitates, 85
de quibus loquimur, ità vt etiam nobis conſtent, vt multi damnentur; & certè charitas Chriſtiana videtur ſuo lumine docere, ſubleuandos alios Chriſtianos, in miſerias elapſos, aliquo noſtro incommodo, etiam notabili: Neque verum eſt, quod ait Diana, diuites habere ius ad viuendum in ſuo ſtatu opiparè, tantò inopum damno, & miſeria.

QVÆSTIO VI.

An extremè indigenti debeatur eleemoſyna ex iuſtitia.

PRIMA opinio eſt, ex ſolâ miſericordiâ erogari ta- 86
li caſu eleemoſynam. Ita Lorca 2.2. *ſect.*3. *diſp.*39. *membr.*4. *num.*45. Sancius *in opuſc. tomo* 1. *lib.*1. *cap.*5. *dub.*5. *num.*61. Salon 2.2. *quæſt.*62. *art.*7. *contron.*2. Bannes 2.2. *quæſt.*32. *art.*6. Mald. 2.2. *quæſt.*32. *art.*6. *dub.*3. Azor. *tom.*2. *lib.* 12. *cap.*9. *quæſito* 3. Turrianus *tom.*1. *in* 2. 2. *diſp.*82. *dub.*3. Sotus de Iuſtitia *lib.*4. *quæſt.*7. *art.*1. *ad* 4. & *lib.*5. *quæſt.*3. *art.*4. Bellarminus *lib. de eleemoſ. cap.*6. Ludouicus de Sancto Iuan *in ſumma, quæſt. de eleemoſ. art.*3. *dub.*3. *diff.*3. Coninch. *diſp.* 27. *dub.*7. *num.* 104. Reginaldus *tom.* 1. *lib.*4. *cap.*20. *num.* 264. Gordonus *tom.*2. *lib.*6. *quæſt.*14. *cap.*3. §.2. Molina *Tom.*1. *tract.*2. *diſp.*144. Vaſquez *opuſc. de eleemoſ. cap.*1. *num.*37. Suarez *de Charitate*, *diſp.* 7. *ſect.*6. Villalob. *in ſumma*, *tom.*1. *tract.*22. *diffic.*2. *num.*9. Diana *p.*5. *tract.*8. *reſol.*2. Caſpenſ. *diſp.*5. *ſect.*2.

SECVNDA ſententia eſt, debitum eſſe ex iuſtitia in 87
tali caſu. Ita D.Bonau. *in* 4. *diſt.*15. *p.*2. *dub.*5. D.Thom. *quæſt.*118. *art.*4. *ad* 2. Caietan. ibi *art.*3. Aragon. 2.2. *quæſt.*32. *art.*5. Spino *in ſpec. teſtament. gloſſ.*6. *num.*8.
Nauar.

Digitized by Google

Nauar. *de reſtit. lib.*3. *cap.*1. *à num.*344. Alenſ.4.*p. quæſt.*113. *membr.*1. Sarmiento *de reddit. Eccleſia,p.*3. *cap.*1. *concl.*3. Ex hac ſententia deducit Hurtado 2.2. *diſp.*159. *ſect.*3. §.31. omittentem teneri ad reſtitutionem damni, ſicuti, vt ſi fame pereant, tenetur filiis. Idem vult Tannerus *diſp.* 2. *quæſt.* 5. *dub.* 2. *num.*21.

Eadem eſt ſententia Sanctorum Patrum, quos recenſui *quæſt.*4.& referuntur in Gratiano *diſt.*42.

Assero cum hac ſententia, extremè indigenti deberi Eleemoſynam ex iuſtitia.

88 Probatvr, quia bona omnia,iure naturæ communia,facta ſunt propria cum hac conditione, vt dixi *quæſt.*4. Quare Hurtadus ſic authores conciliat, teneri ex iuſtitia, quando proximus extremè indiget pecuniâ, veſte, & cæteris bonis, quorum diuiſio facta eſt iure gentium, non quando proximus eget noſtrâ induſtriâ, quia ad eam nunquam ille ius habuit.

Respondent aduerſarij, non eſſe adeò ſtrictè capiendum, vt in extrema neceſſitate dominus rerum diues amittat dominium ob neceſſitatem alterius; ſed ſolùm quòd ex miſericordia obligetur.

At non eſt neceſſe, vt amittatur dominium; ſed ſufficit, vt pro tempore neceſſitatis poſſit illis vti, egens.

Ex his aliæ quæſtiones ſoluuntur.

Primo enim deducit Villalobos *Tom.*1. *tract.*22. *difficult.*2. *num.*10. cum Caietano, Sarmiento,& Aragonio, poſſe extremè egentem ad iudicem recurrere contra diuites.

89 Secvndo habes, quod ſi proximus eget non ſolo vſu, ſed re ipſa, non ſatisfieri mutuando. Ita Villalobos *Tract.*2. *difficult.* 2. Ariag. *quæſt.*118.*art.*5. Bannes *dub.* 3. Granado 22. *contron.* 3. *tract.* 11. *diſp.*7. Valentia *Tom.* 3. *diſp.* 3. *quæſt.*9.*p.*4. Turrianus 2.2. *Tom.*1. *diſp.* 82. *dub.*6. Suarez *de Charitate*, *diſp.*7. *ſect.*5. Becanus 2.2. *tom.*1. *cap.*21. Lorca 2.2 *diſp.*39. *num.*54. Sotus *de Iuſtitia*, *lib* 4. *quæſt.*7. *art.*1. Coninch. *diſp.*27. *dub.*9. *num.* 153. Reginald. *tom* 1. *lib.*4. *cap.*20. *num.*260. Diana *loc. cit. reſol.*5. contra Tannerum *num.*20. & alios apud eum. Sic & Fulienſ. *lib.*3. *cap.*10.

90 Tertio colligunt, obligari, ex bonis neceſſariis ad ſtatum, opitulari extremo indigenti. Ita Suarez *de Charit. diſp.*7. *ſect.*4. Turrian. 2.2. *diſp.*82. *dub.*4. Valentia *diſp.* 3. *quæſt.*9. *p.* 4. Vaſquez *de eleemoſ. cap.*1. *num.*10. *&* 25. Filliuc. *tom.*2. *tract.*28. *cap.*3. *num.*64. Gordonus *tom.*2. *lib.*6. *quæſt.*14. *cap.*4. *n.*7. Villalob. *Tom.*1. *tract.*22. *diffic.*20. adducens Bannem, Caietanum, Syluestrum. contra Fulienſem *loc. citat.*

Dedvcvnt quartò Diana *reſol.*8. Petrus Nauar. *lib.*4. *cap.*4. *num.* 24. Coninch. *diſp.* 27. *dub.*10. *num.*166. Palao *tom.*1. *tract.*6. *diſp.*2. *p.*10. Hurtadus 2.2. *diſp.*159. *ſect.*3. §.63. eum, qui furatus eſt ante extremam neceſſitatem, & furtum in neceſſitate extremâ conſumpſit, non teneri ad reſtitutionem; multò minus, ſi in extrema neceſſitate furatus eſt, poſtea non tenetur, etiamſi poſſit reſtituere, vt docent Sotus *de Iuſtitia,lib.*4. *quæſt.*7. *art.*1. Aragon.2.2. *quæſt.*31. *art.*6. Sylueſt. Angel. Roſella, Tabiena, quos citat, & ſequitur Azor. *Tom.*2. *lib.*22. *cap.*8. *quæſito* 7. nec diſſentit Diana *reſol.*9.

91 Ex quo deduco argumentum ad hominem pro noſtra principali aſſertione; Ideò non tenetur is reſtituere, quia iuſta eſt conſumptio rei alienæ in extrema neceſſitate, ideò enim in ea neceſſitate licet auferre res à diuitibus, & hoc fit iuſtè: Ergo ex iuſtitia debetur eleemoſyna extremè indigenti.

Imo deducunt, quod ſi creditor ſit in extrema neceſſitate, & debitor habeat patrem & matrem in extrema etiam neceſſitate, tenetur prius ſubuenire patri, matri, imò & filiis, & fratribus. Ita Diana *reſol.*12. Syluius 2.2.*quæſt.*31.*art.*3.Hurtad.2.2.*diſp.*159. *ſect.*3.§.69. Leſſius *lib.*2. *cap.*16. *dub.*1. *num.*14. Tolet. *lib.*5. *cap.*24. Caſtro Palao *tom.*1. *tract.*6. *diſp.*2. *pag.*11.

Imo dicunt multi apud Dianam *reſol.*23. poſſe inopem, etiam in neceſſitate graui, non extrema, furari à diuitibus, quando ipſi tenentur dare eleemoſynam. Ita Diana, Coninch. *diſp.*27. *dub.*10. *num.*161. Ioan. Vuigers 2.2. *quæſt.*32. *art.*6. *num.*33. Vaſquez *opuſc. de eleemoſ. cap.*1. *dub.*7. *num.*60. Hurtad. *diſp.*159. *ſect.*4. §.92. iuncto §.19. Angel. *v. furtum*, *num.*37. Caſtro Palao *tom.*1. *tract.* 6. *diſp.*2. *p.*10. Andreas Duallius *in* 2. 2. *D. Thom. tract. de charit. quæſt.*8. *art.*3. Neque dicimus nos, dominos rerum in extrema aliorum neceſſitate amittere dominium earum, vt nobis inurit Caſpenſis *num.*10. ſed in neceſſitate extrema, egenum acquirere vſum, quantum neceſſitas extrema exigit, atque adeò non acquirit ſimpliciter dominium, ſed ſolùm quo ad id, quod ſecum fert vſus in rebus conſumptibilibus. 92

Collige tandem, Eccleſiaſticos magis hoc præcepto teneri: tum ratione ſtatus: tum ratione bonorum Eccleſiæ, quæ ſunt patrimonium pauperum. Ideò ex communi ſententia tenentur in eleemoſynas,aliaue pia opera, expendere quidquid ex reditibus beneficij, congruæ eorum ſuſtentationi ſupereſt. Sic enim ea bona à teſtantibus legata ſunt; vt obſeruant Petrus à S.Ioſeph Fulienſis *lib.* 3. *cap.* 10. *de Charit.* Obſecro vt Sanctum Tridentini Concilij decretum *ſeſſ.*25. *cap.*1. *de Reform.* aureis characteribus cedro cordis inſcribant, & aſſidua meditentur, ac perlegant pietate. Ibi mediocritatem dimetientur; exceſſus dignoſcent, eos moderabuntur. Legito D. Bernard. *epiſtol. ad Fulc.* 93

QVÆSTIO VII.

An Eleemosyna *fieri debeat ex rebus iuſtè poſſeſſis.*

D.Bonau. in 4. diſt.15.p.3 quæſt.1.
D.Thom quæſt.31.art.7.

Observat S.Doct. res poſſe eſſe, vel manifeſtè alienas, vel communes, vel proprias; has verò vltimas poſſe eſſe acquiſitas, vel honeſtè, vel turpiter.

Assero primò, de rebus alienis non poſſe fieri eleemoſynam.

Probatvr à D.Bonau. primò ex iuribus omnibus, quæ præcipiunt, non fieri donationes de rebus alienis, quia, qui non habet dominium rei, non poteſt illud transferre. 94

Secvndo ex Scripturis, Prouerb. 30. *Honora Deum de tua ſubſtantia.* Eccleſ.34. *Immolantis ex iniquo, oblatio eſt maculata. Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu Patris ſui.* Et infra: *Dona iniquorum non probat Altiſſimus.* Addit S.Doct. ad 11. Eccleſ. id: *Mitte panem tuum, &c.* tuum, non alienum (ait S. Doctor.)

Tertio ex D.Gregorio *in Regiſtro, lib.*7. *epiſt.*110. id inſinuante.

Neqve dicant, velle ſatisfacere pro domino, earum rerum auaro, qui non dat eleemoſynas: Nam ad 95

Digitized by Google

ad nos non pertinet adigere quemcumque ad id, ad quod ipſe tenetur, vt ait D.Auguſt. *homil.7. & 50.* & refertur *in Decretis 14. quæſt.5. Can. Fortè.*

ASSERTIO verò intelligitur, quando fit ſine conſenſu, ſaltem præſumpto Domini: ideò enim poteſt filius de rebus Patris, vxor de rebus Mariti, ſeruus de rebus Domini largiri, quia de horum conſenſu poſſunt præſumere. Addit tamen Valentia cum D.Bonau. & D.Thom. in caſu extremæ neceſſitatis proximi, poſſe dari de alieno, quia tunc omnia communia. Ita Tanner. *diſp.2 quæſt.5. dub.2. num.21.*

96 ASSERO ſecundò. Quoad res communes, neceſſarius eſt conſenſus, vel communitatis, vel Prælati, ad quos pertinet, vt habetur *cap. Cum in cunctis, extra de iis, quæ fiunt a maiori parte Capituli.* Et 12. *quæſt.1. can. Certum eſt.* Vt benè aduertunt Medina *Tract. de eleemoſyna, quæſt.4.* Valentia *diſp.3. quæſt.9. p.5.* Tannerus *diſp.2. quæſt.5. dub.2. num.28.*

ASSERO tertiò. Si quis non habet rerum adminiſtrationem, non poteſt dare in eleemoſynam, vt mente capti, & minores, vt notant etiam iam allegati.

ASSERO quartò. Ea, quæ turpiter acquiſita ſunt, per aliquod negotium iniuſtum, vt vſuram, ludum deceptorium, furtum, rapinam, non poſſunt dari in eleemoſynam; ſed debent reſtitui.

97 PROBATVR à S.Bonau. *ad 4.* quia horum non habetur dominium ab eo, qui ea poſſidet. Quoad acquiſita ludo alearum ſi acquiſita ſunt ab aliquo, qui non habet adminiſtrationem, vt filio, minore, &c. debent reſtitui. Similiter, ſi aliquis traxit alios ad ludum illicitum, vt alearum, vel alium, qui pendet ex fortuna magis, quàm ex arte. At verò, ſi ipſe inductus fuerit ab alio, & vicit, non tenetur; attamen dicitur *Malæ fidei poſſeſſor* à iuribus, vt referunt Valentia *diſp.5. quæſt.6. puncto.5.* Nauarr. *Manual. cap.29.* & habetur, *can. Epiſcopus, diſt.35.* & *cap. Clerici 2. Extra de vita, & honeſt. clericorum*, & *L. ſolent, ff. de alea luſu. Et Auth. Alearum vſus, C. de Relig. & ſumpt.*

98 Addit Tannerus, poſſe de malè acquiſitis, quæ non ſunt reſtituenda in indiuiduo, fieri eleemoſynam, ſalua obligatione reſtitutionis; ſed hæc quis ignorat?

ASSERO quintò, acquiſita turpi modo, qui non eſt contra iuſtitiam, vt meretricio, poſſe dari in eleemoſynam. Ita S. Doct. *ad 4.* D.Thom. *art.7.* quos ſequuntur alij. Nam res illa eſt ipſam acquirentis. Vide Tannerum *num.32.*

ADDO primò cum D.Bonau. D.Thom. *art.7.* & Valentia, id quod acquiritur per ludum, ad quem alium compulit ex cupiditate lucri, eſſe illegitimè acquiſitum. Probatur, quia ſic non eſt tranſlatum dominium plenâ voluntate.

ADDO ſecundò cum D.Bonau. *ad 4.* D.Thom. Valentia, Tanner, ob ſcandalum, non offerendum Domino de meretricio, nec acceptandum; vnde dicitur Deuter.23. *Non offeres mercedem proſtibuli in Domo Domini Dei tui*; id, quod prohibebatur ſolùm ob ſcandalum, & ob irreuerentiam.

99 ADDIT tertiò S.Doct. non eſſe dandas eleemoſynas communiter de eo, quod eſt neceſſarium ſimpliciter victui humano, niſi velimus ſequi ſtatum perfectionis, iuxta conſilium Euangelij Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.*

ADVERTIT etiam, ad eas eleemoſynas non compellendos pœnitentes.

100 Ex his omnibus habes cum D.Bonau. *in fine corporis quæſt.* illos omnes, & ſolos poſſe facere eleemoſynam, qui habent dominium legitimum, & adminiſtrationem. Itaque mulier coniugata non poteſt facere eleemoſynas è bonis mariti, ſed ſolùm è ſuis, vt ait S. Auguſt. *epiſt.199.* Sic de lucratis prouentibus, ſaltem vigeſimam partem dare poteſt. Ita Bannes *art.8.* Maldonus *ibidem*, Cenedo, Ledeſma, Vega, & alij, quos refert Diana *p.1. tract.1. Miſcel. reſol.33.* Caſpenſis *diſp.6. ſect.3.* Tanner. *num. 24.* De ſuis autem bonis Paraphernalibus poteſt largiri. Similiter & filius de bonis Caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus. Vide Valentiam *p.6.* Dianam *p.5. tract. 8. reſol.25.* Azorium *1.2. lib.12. cap.10. quæſito 1.* Hurtadum *2.2. diſp.159. ſect.6. §.139.* qui addit, poſſe filium ad vſus honeſtos aliqua ſurripere.

CIRCA accipientes eleemoſynas, ſimulantes paupertatem, tenentur ad reſtitutionem. Ità communiter 101 Doctores apud Dianam *5. p. tract.8. reſol.21.* Fabrum *in 4. diſt.50. num.120.* qui adducit Scotum, Gabrielem, Alenſem, & alios. His adde D.Bonau. *Tract. de paupertate, & in regulam Minorum.* Addit Diana quoad oſtiatim mendicantes, eos excuſari, quia in paucis habetur ratio non paupertatis, ſed miſericordiæ. Horum autem reſtitutionem aliqui dicunt faciendam donanti; alij faciendam pauperibus. Vide Dianam *loc. cit. reſol.22.*

ADVERTE adhuc, ſicuti diximus de charitate, & 102 ordine eius intrinſeco; ita loquendum de extrinſeco, quoad faciendam eleemoſynam; vt prius fiat propinquioribus, & ſicuti ibi docuit S.Doct. etiam peccatores, vt naturæ ſocios, amandos; ità etiam ipſis eleemoſynam erogandam dico contra Vuiclephum apud Vualdenſem *Tom.3. lib.2. doctrinalis fidei antiquæ, cap.81.* eſto non peccatori, vt peccator obſtinatus eſt, & hoc ſenſu intelligitur id Eccleſ.12. *Da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorem*, vt habet etiam S.Thom. *art.9. ad 1.*

QVIBVS omnibus facienda ſit eleemoſyna, docet S.Doct. ad 11. Eccleſ. *Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas.* Aquæ ſunt gentes. *Apoc.17.* & tribulationes *Pſal.68.* Ideo Lucæ 14. *Cum facis conuiuium, voca pauperes, & debiles, cæcos, & claudos.*

OBIICIES primò, contra primum aſſertum, id 103 Lucæ 16. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.*

RESPONDET S.Doct. id intelligi de eo, quod per accidens iniquè lucratum eſt, non de iniuſto contra iuſtitiam; hoc enim debet reſtitui.

VEL dicuntur iniquitates, quia ſunt origines iniquitatum, vt exponunt S.Thom. hîc, & S.Bonau. ad eum locum. Vide SS. Doctores, alias expoſitiones afferentes.

OBIICIES ſecundò. Hebræi obtulerunt pro Sanctuario aurum, & argentum, furata Ægyptiis.

RESPONDET S.Doct. Deum tranſtuliſſe dominium 104 in eos; & iure mercedis, ea fuiſſe eis debita, alij aduertunt.

QVOAD quantitatem eleemoſynæ Eccleſiaſticorum refert Diana *reſol.27.* ſe omnes authores deuoraſſe, & latiſſimam opinionem eſſe, vt dent quartam partem reddituum, vt ait Bannes, & Tanner. vel medietatem reſidui congruæ ſuſtentationis.

ET hoc etiam de Papa multi aſſerunt apud Dianam *reſol.28.* & de Penſionariis multa apud eundem *reſol.29.* habentur.

ADDVNT plurimi, eos teneri ad reſtitutionem, ex 105 quibus referuntur decem, ferè omnes claſſici, à Diana *reſol.31.* Attamen ipſe oppoſitum tenet cum 16. Doctoribus, ferè omnibus modernis. Ratio eſt, quia habent dominium. Aſſerit quoque *reſol.31.* etiam Regulares, ad Epiſcopatum aſſumptos, habere dominium, & refert multos DD. *loc. cit. & 3. p. tract.2. reſol.50.* oppoſitam tamen non reiicit, quæ eſt plurimorum.

QVATVOR

Digitized by Google

106 QVATVOR genera eleemoſynarum recenſet S.Doct. *ad Pſalm.*36. & *in* 4. *diſt.*15. *punct.*2. *dubiis litteralibus*. Correctio, Iniuriarum remiſſio, ſui miſeratio, Proprij beneficij collatio. De primo, & vltimo dicitur: *Omni petenti te, tribue*, Lucæ 6. rem, vel ſalutem animæ per correptionem. De ſecundo dicitur, Matth.5. *Qui percuſſerit te in maxillam vnam, præbe illi & alteram*. De tertio dicitur Eccleſ.30. *Miſerere animæ tuæ, placens Deo*. Et ſanè ſpirituales eleemoſynas digniores, ait S.Bonauentura *dub.*3. *litt.* cum D.Auguſt. *Enchir.cap.*73.

A ſeipſo autem ſpiritualem eleemoſynam incipiendam, monet S.Doct. *dub.*4. Deinde auſteritatem in ſe magis, quàm erga alios, in corporalibus laudat.

107 CIRCA quantitatem *dub.* 6. eleemoſynas largas commendat pro cuiuſque ſtatu; attamen admonet è facientibus eleemoſynas, tantùm mereri vetulam, quæ dat ſecundùm ſuum ſtatum modicum, ſicut Regina dans theſauros, vt dicitur *Lucæ* 21.

APPONIT *dub.*7. aliquas conditiones eleemoſynæ ſubſtantiales; alias accidentales. Inter ſubſtantiales primam ait, vt procedat ex charitate, vt ſit meritoria, vt dicitur prima *Corinth.*13. Secundam ex parte ſuſcipientis, Lucæ 14. *Voca pauperes, &c.* Tertiam ex parte muneris: *Honora Dominum de ſubſtantia tua*. Quartam ex parte intentionis, ne fiat, vt hypocritæ ſolent, nam hi *receperunt mercedem*. Matth.6.

108 ALIÆ ſunt conditiones eleemoſynæ ad benè eſſe, Eccleſ.3. *Da iuſto, & ne receperis peccatorem*, quod exponit de poſtponendo peccatore. Vel de hæretico, cui non eſt danda eleemoſyna ſine neceſſitate extrema. Secundò exigitur hilaritas in dando, 2. *Cor.*9. Tertiò abundantia, quanta fieri poteſt, Tob.4. Quartò exigitur velocitas, Prou.3. *Ne dicas: vade, & reuertere* Eccleſ.4. *Ne protrahas datum anguſtianti*.

109 PRÆCLARA eleemoſynæ Symbola vide in S.Bonau. *in Diæta, tit.*2. *cap.*7. vbi eam comparat Lumini, quod præmitti debet ante mortem, vt iter videamus ad vitam æternam. Flumini, quod exit à mari & reuertitur, *Eccleſ.*1. Eadem enim reuertitur ad nos. Ideò eam comparat Semini, quod grana multiplicat. Ideo Prouerb.19. *Fœneratur Domino, qui miſeretur proximo*, obſeruat autem ſemina pretioſa, vt tritici, non colligi eodem anno, ità etiam eleemoſynas, optimè latas, non in hac vita, ſed in alia: aliàs verò habere in hac vita præmium ad modum, quo ſemina vilia, ſtatim reddunt prouentum, vt millium. Vide alia præclara in S.Doctore. Eleemoſynæ acceptæ habet plurimas è SS. PP. authoritates in Pharetra *lib.*2.*cap.*49. Inacceptæ verò eleemoſynæ alias, *cap.*50.

SECTIO III.

De correctione Fraterna.

INTER duplicem Miſericordiæ ſpeciem, in ſeptemfluos riuos vtrinque deriuatam, vt ſuprà habes, *quæſt.*2. *ſect.* 2. *de eleemoſ.* Solet annumerari Correctio Fraterna, per quam multa bona præſtantur inuitis, quando eorum conſulitur vtilitati, non voluntati, vt habet D.Auguſt. apud Seraphicum *lib.*4. *Pharetra, cap.*38. & ſi fortè vtilitas hæc non ſequutura præuideatur, etiam pro bono publico corripiendum proximum ſuadet D. Gregorius hìc apud S.Bonau. *Cum melius ſit*, vt ait, *pro multorum ſalutatione vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur*. Hic tamen de correctione, vt eſt ſpecies quædam ſpiritualis eleemoſynæ, delinquenti exhibita, agendum eſt.

QVÆSTIO I.

An CORRECTIO FRATERNA *ſit præcepta.*

TOTA Sectariorum turma, quia ſe exiſtimant cæco impetu more iumentorum duci, nullo præditos libero arbitrio ad operandum, omnem fraternam correctionem penitus excludunt; non enim meliorari deſiderant, qui in deterius ſemper ruunt. 110

EAM tamen eſſe in præcepto, docent omnes Theologi *in* 4. *diſt.*19. Vbi D.Bonau. *dub.*4. *litt.* ait: De correctione verò fraterna hoc notandum, quod tunc tenetur homo corripere, quando videt fratrem grauiter peccare, & credit probabiliter, quod debeat prodeſſe, & non obeſſe. Hoc tamen cauendum, ne quis 111
formet ſibi conſcientiam ſtultam ex modica coniectura. Et *in ſpeculo animæ, cap.*3. ait: Correctio proximi eſt omnibus in præcepto, cùm tum ſcitur, vel creditur, quod correctio peccatum impediat, quod aliàs fieret. Et licèt ſit omnibus in præcepto; illis tamen præcipuè, quibus incumbit ex officio, vt ſunt Domini, Principes, Prælati, & magis in hoc peccare poſſunt. Quòd autem correctio ſit omnibus in præcepto, patet per Auguſt. de verbis Domini, ſerm.16. *Si negligis corripere, peior factus es eo, qui peccauit.* Sic etiam D.Thom. *quæſt.*33. *art.*2. vbi Expoſitores, & Canoniſtæ ſuper *cap. Nouit, extra de Iudiciis*, & ſuper *Can. ſi peccauerit*, 2. *quæſt.*1.

PROBATVR à S.Doct. in Bibliis pauperum *cap.*36. 112
plurimis Scripturarum exemplis. Huius regulam, ait, datam Petro, Matth.18. *Si peccauerit in te, &c.* Quo teſtimonio euidenter habetur præceptum.

ITA aſſerunt Innocentius III. *in cap. cùm ex iniuncto, extra de hæreticis.* Anacletus, *diſt.*24. *q.*3. *Can. tum Sacerdotis.* Origenes *homil.*3. *in Leu.* Baſil. *in moral. ſumma* 52. *cap.*2. Chryſoſt. *homil.*60. *in Matth.* Hieronymus *in Pſal.*140. Auguſt. *ſerm.*16. *de verbis Domini.* Gregorius *lib.*22. *Regiſt. epiſtola* 31. quos refert Valentia *diſp.*3. *quæſt.*10. *punct.*2. & alij apud D. Bonau. *lib.*4. *Pharetræ, cap.*38.

IDEM probat S.Doct. *ad* 17. *Lucæ* ex præcepto ibi 113
impoſito. Et 2. Timot.4. *Argue, obſecra, increpa, &c.* & Eccleſ.19. *Corripe amicum, ne fortè non intellexerit.* Eccleſ.17. *Mandauit illis vnicuique de proximo ſuo.* Prima Timot.5. *Peccantes argue.*

PROBATVR ratione ibi à D.Bonauent. ſumpta ex D.Gregorio, quia tenemur diligere proximum, ſicut nos ipſos; ergo etiam maximè quoad ſalutem. Hanc rationem adhibet Valentia, inde colligens, eſſe præceptum naturæ, agnitum ab Ariſtotele ipſo 9. *Eth. cap.*3.

SECVNDO probatur à D.Bonau. *diſt.*19. *quarti ſent. in dubiis litt.* Nam ſi extat præceptum eleemoſynæ corporalis, multò magis ſpiritualis. Ità etiam Valentia.

IGITVR ſic præcipit grauiter Chriſtus, Lucæ 17. 114
Attendite vobis, quaſi dicat: Prius te exhibe aptum, vt poſſis alium corripere, ne tibi dicatur id: *Qui præcipis non furandum, furaris.* Et id Rom.2. *Qui alium doces, teipſum non doces.* Et id Matth.7. *Hypocrita, eiice primùm trabem de oculo tuo; & tunc videbis eiicere feſtucam* de

de oculo fratris tui. Et id Lucæ 4. *Medice cura te-*
115 *ipſum*, vt aduertit *ibi in commentario* S. Doctor. *Si*
peccauerit (ait Chriſtus) *in te frater tuus, increpa*
illum. Igitur : *Si peccauerit in te*, quod dupliciter ex-
poni ſolet, vt ait S. Doct. *In te*, ideſt, *contra te.*
Qui ſenſus patet ex interrogatione Petri : *Quoties*
peccauerit in me frater meus, & dimittam ei? Sic ex-
ponunt Hieronymus, & Chryſoſt. *ibi.* Ambroſius
ad 17. *Lucæ.* Hilar. *can.*18. *in Matth.* & Auguſt.
*ſerm.*16. *de verbis Domini*, vbi ſecundam etiam am-
plectitur expoſitionem : *Si peccauerit in te*, ideſt, co-
ram te : Lyra *ibi*, S.Thom. *quodl.*11. *art.*12. & iuxta
hanc expoſitionem, quæ alteram non excludit, da-
tur præceptum corripiendi proximum, quomodocum-
que pecantem, ſiue contra nos, ſiue contra Deum.
116 Id, quod ſupponunt omnes Doctores, præſertim
D.Auguſt. *loc. cit.* concludens, non ſolùm quando
in nos peccatur, ſed quandò peccatur ab aliquo,
neſcientibus aliis, in ſecreto debemus eum corripere.

Hoc autem præceptum eſt, quando proximus
peccauit mortaliter. Ideò Chriſtus ait : *Si te audie-*
rit, lucratus eris fratrem tuum. Vnde S. Auguſt. *in*
ſerm. citato infert : *Si lucratus es fratrem tuum, ergo*
perieras.

QVÆSTIO II.

An ordo correptionis fraternæ, etiam in Reli-
gionibus, ſit præceptus, vt priùs correptio
fiat ſecreta.

117 QVÆRIMVS hîc : An datis conditionibus, ſuprà
à D. Bonau. aſſignatis, vt proximus grauiter
deliquerit, deinde correptione fraterna probabiliter
emendandus ſit, corrigi debeat prius, quàm eius pec-
catum deferatur Prælato, etiam tanquam Patri ; non
Iudici. Loquor autem de peccato ſecreto, non in
publicam perniciem, vt ſunt hæreſis, rebellio, &c.

PRIMA opinio eſt ; Si ſpes ſit, Prælatum magis
profuturum, non teneri ad correptionem ſecretam ;
ità tamen, vt Prælatus ſit prudens, diſcretus ; non
violentus, non inimicus religioſo, qui peccauit. Ci-
tantur à Caſpenſi *Tract.*17. *diſp.*6. *ſect.*5. D. Tho-
mas *quodl.*11. *art. vltimo*, Syluest. *v. Correctio*, Ga-
br. *lect.*74. *in Can.* Antonin. 2. *p. tit.*9. *cap.*6. Ri-
118 chard. 4. *diſt.*19. Iulius Caluus *in Synaxi curæ ani-*
marum, Angelus Clauaſius *in ſumma, v. Denuncia-*
tio, *num.*10. qui aſſerit, eſſe ſententiam D.Auguſt. &
omnium Doctorum ordinis Seraphici. Gerſon 2.*p.*
*Alph.*24. *litt. T.* Turrecremata *in cap. ſi peccauerit* 2.
quæſt. 1. Nicolaus Orbellius 4. *diſt.*19. *quæſt.*1. Ia-
cob. Graſſius *lib.*2. *cap.*69. qui plures alios allegant,
& omnes Theologos Societatis Ieſu.

ADDIT D.Bonauenturam *in cap.*19. *Lucæ*, & Capi-
tulum Generale Barcinonenſe, ac Conſtitutionem Pa-
trum Prædicatorum, *cap.*18. *lect.*6. Quam conſtitu-
tionem antiquiſſimam ait ; nam Smaragdus Abbas
in Regulam S. Benedicti, hanc Conſtitutionem re-
fert *cap.*24. & alia addit *cap.*32. Hanc porrò com-
munem inter Doctores clamat ; & omnino tenen-
dam ; ſed videbimus mox oppoſitum.
119 ALIOS Doctores refert pro hac ſententia P.Anto-
ninus Diana *p.*2. *Tract.*2. *reſol.* 37. hi ſunt Turrianus
*Tom.*1. *in* 22. *diſt.*89. *dub.*4. vbi citat D.Bonauentu-
ram, Angelum, Roſellam, & Arraualum. Arridet
Bictus *de denunc.* auſus *quæſt.*16. referre etiam D.Tho-
mam, & D. Bonauenturam, quaſi verè citatos.

MONENT tamen ferè omnes, hanc ſententiam ve-
rum, dummodo ſuperior ſit prudens, diſcretus, non
violentus, vel religioſo infenſus, vt ſuprà monui,
alioqui ad ſecundam ſententiam euolant.

OPPOSITA ſententia videtur D.Bonau. *ad* 17. *Lu-* 120
cæ, quo loco vtuntur aduerſarij ad ea verba : *Si pec-*
cauerit in te frater tuus, increpa illum, vbi ait : Et nota,
quod in hac increpatione ſeruari debet ordo, qui ex-
primitur ibi : *Si peccauerit in te frater tuus, vade,*
& corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Et poſtea ſub-
dit, quod adhibendi ſunt teſtes ; deinde, dicendum eſt
Eccleſiæ. Hunc tamen ordinem quoad teſtes, ait eſſe
congruitatis, non neceſſitatis, & maximè ſi perci-
piatur, quod proximus incorrigibilis ſit. Vbi cau-
ſam affert, ob quam prius poſſit dici prælato ; addit
rationem ex Prouerb.9. *Noli arguere deriſorem, ne*
oderit te, & addit ex D. Hieronymo : *Fruſtra niti, &*
nihil aliud laborando, quàm odium quærere, extremæ de-
mentiæ eſt ; alioqui verò eſſe præceptum aſſerit *in*
ſpeculo animæ, cap 3. vide dicta tomo ſuperiori *de con-*
*ſcient. diſp.*17. *quæſt.*10. *ad propoſitionem* 5.

Ex hoc verò ſuppoſito colligit, poſſe dici Prælato 121
culpam proximi abſque præuia correptione fraterna,
intelligens, quando fructus non ſperatur è correptio-
ne. Eandem ſententiam apertè indicat *aliis locis* ſuprà
*quæſt.*2. *allegatis*, & *in ſpeculo animæ, cap.*1. expreſsè
ordinem correptionis fraternæ ſub mortali aſſerit ex
pleriſque, quibus ſubſcribit. Vide poſt medium ca-
pitis. Idem grauiter aſſerit abſolutè ad ea verba Ec-
cleſ.10. *Si mordeat ſerpens, &c.* vbi, ordinem ipſum
aſſerit, eſſe præceptum Diuinum, Idem infert *in ſpe-*
*culo animæ, cap.*3.

EIVSDEM ſententiæ omnino eſt D.Thom. *in vlti-* 122
mo ſuo teſtamento 2.2. *quæſt.*33. *art.*7. vbi expreſsè do-
cet, hunc ordinem eſſe ſub præcepto, nec prælatum
poſſe illum inuertere, etiam ſi perciperet in virtute
obedientiæ, non eſſeque ei obediendum, imò &
præcipientem, & eum, qui obedit, peccare contra
diuinum præceptum. Idem docet *art.*8. *ad* 4. Rodri-
quez *de ordine iudiciario, tit.*4. *cap.*19. vbi alios re-
fert Thomas à Ieſu *lib. de inſt. tract.*1. *cap.*9. *num.* 1.
& 6. Lorca 2.2. *ſect.*3. *diſp.*47. Ioan. de Cruz *in di-*
*rectorio conſcientiæ, p.*1. *præc.*5. *art.*2. *dub.*5. *conclu-*
ſione 1. Miranda *de ordine iudic. tom.*1. *quæſt.*11. *art.*4.
quibus ſubſcribit Diana *tom.*1. *parte* 2. *tract.*2. *re-*
*ſol.*37. Bannes 2.2. *quæſt.*33. *art.*8. *dub.*2. Nauar. *in*
*Manual. Lat. cap.*8. *num.*14. Petrus Nauar. *lib.*2.
*cap.*4. *dub.*11. *num.*131. Sotus *relect. de tegendo ſecre-*
*to, membr.*2. *quæſt.*4. *concl.*3. *diſp.*3.

E Societate Valentia *diſp.*3. *quæſt.*10. *punct.*5. Tan- 123
ner. 2.2. *diſp.*2. *quæſt.*5. *num.*106. qui citat Adrianum,
Syluest. Sotum, Bannes, Nauarrum, Valentiam, Vm-
bertum, Hugonem, Victorinum, & D. Thomam.
Becanus 2.2. *cap.*21. *dub.*4. Sayrus *in Claui Regia,*
*lib.*11. *cap.*4. Fagundez *in octauum præceptum Decal.*
*cap.*8. *num.*7. vbi *num.*8. carpit quaſi audaces, Ri-
chardum, & alios primæ ſententiæ, oppoſitum di-
centes. Et *num.*9. dicit, eam opinionem nullo modo
eſſe probabilem ſtando in iure communi. Admittit
tamen *num.*13. cum aliis Patribus ſuæ Societatis,
poſſe aliquam Religionem peculiari ſtatuto aliter de-
terminare, ſi tamen iure ſuo velint religioſi renun-
ciare, ſicuti fit in Societate Ieſu ; cuius conſtitutio-
nem abſque præiudicio huius ſecundæ ſententiæ de-
fendunt, Suarez *tract. de fide, diſp.*8. *ſect.*6. Coninch.
*de act. ſupern. diſp.*28. *dub.*12. *num.*121. Layman *in*
*Theol. moral. dub.*3. *ſect.*5. *tract.*3. *punct.*2. *cap.*4. *num.*5.
Valentia *loc. cit.* Cantarellus ſuper Decal. *lib.*2. *cap.*69. 124
*num.*111. Rodriquez *in exercitiis ſpiritualibus, Tom.*3.
*tract.*8. *cap.*6. vbi tamen malè allegat Seraphicum,
quem falsò etiam allegant Suarez, & Tannerus *ſuper*
Regulam

Digitized by Google

Regulam noſtram. Sancius *in ſelect. diſp.* 46. *num.*28. Sanchez *ſumma*, *t.*2. *lib.*6. *cap.*18. *num.*50. Ribadineira *de Inſt. ſoc. cap.*34. Becanus 2.2.*cap.*21. *dub.*5. *num.*33. & alij apud Dianam *loco adducto*, Bouerium *in direct. p.*2. *cap.*14. Bictum, *de denunc. quæſt.*15. & 16. Eandem ſententiam tenent Octauianus ſpatarius *in Practica*, *de modo corrigendi Regulares,tract.*5. *cap.*1. *num.*4. & *cap.*3. *num.*4. Petrus à S.Ioſeph *lib.*3. *cap.*10. Baiſæus *v. Correptio*, *num.*11. & noſter Ordo *in Conſtit.*

Asserendvm cum hac ſententia,in correctione fraterna ſeruandum, ex præcepto, ordinem Euangelij.

125 Probatvr à D.Bonau. *ad locum Lucæ*, quia correctio fraterna præcepta eſt à Charitate ad medelam ſalutarem proximi; ſed ſuauiùs, quàm poteſt,ex amore: At amor magis operatur cum minori, quàm poteſt,damno proximi: Ergo.

Vnde non rectè Caſpenſis *loc. cit.* & P. Matthias Bellintanus, conantur oſtendere, religioſum melius mederi fratris ſaluti, deferendo ad Superiores, vt manu forti remedium præbeant. Sanè medicina docet, non eſſe adhibendum ferrum, quando lenitiua iuuare valent, vt aduertit Fagundez *num.*7.

126 Probatvr ſecundò quia *Matth.*18. & *Lucæ* 17. fatentur Patres allati *quæſt.*1. eſſe præceptum, latum à Chriſto, profectò etiam quoad ordinem. Id confirmatur ex Gloſſa *ibi*, & D. Auguſt. *in Catena aurea D.Thomæ*, vbi ait: *Non corripientem modo dicto, eſſe proditorem.* Idem habet D. Chryſoſt. *ibi*, afferens exemplum medici ſuprà allatum, & *homil.* 60. *in Matth.* idem docet. Et D. Hilarius ad hunc locum ait: *Eum ordinem continendæ Charitatis nobis Dominus impoſuit.* Ità & D.Hieronymus ad hunc locum: *Corripiendus eſt frater ſeorſim, ne ſi ſemel pudorem, ac verecundiam amiſerit, remaneat in peccato. Sin autem audire noluerit, adhibeatur frater.* Sic etiam D.Auguſt.

127 homil.2. ad hunc locum: *Denique ex his verbis attende, cuius amore id facere debeas. Ergo propter illum fac, vt lucreris.* Et conferens illud Apoſtoli 1. ad Timot.5. *Peccantes coram omnibus argue*, ait: *Dico ergo, iſta præcepta fratres ſic audiamus, & inter vtraque præcepta parati conſtituamur, verum eſt vtrumque, aliquando corripiendum eſſe fratrem inter te, & ipſum ſolum: Audi, ſi peccauerit in te, quia ſecretum fuit, quando in te peccauit, ſecretum quære.* Hinc habes, malè ab Angelo adduci pro prima ſententia D. Auguſtinum.

Idem habet Euſebius Emiſſ. & alij *in Bibliot. homil. feria tertia poſt Dominicam tertiam Quadrageſimæ*, & alij Patres, adducti à Lorca *diſp.*47.

128 Probatvr tertiò. Religioſi non modò non eximuntur ab obſeruantia præceptorum Euangelij, maximè Fratres Minores, quorum Regula incipit: *Vita, & Regula Fratrum Minorum, hac eſt, Sanctum Domini noſtri Ieſu Chriſti Euangelium obſeruare*; ſed ei magis obligantur. Hoc autem eſſe præceptum aſſerit S.Bonau. *locis adductis*, *quæſt. prima.* Vnde malè à Sanchez, & Caſpenſi adducitur pro oppoſita ſententia. Confirmatur; nam & Conſtitutiones noſtræ, quæ proteſtantur obſeruantiam ſecundùm regulam, iniungunt *capite* 3. hanc ordinationem correctionis fraternæ ſeruandam, vt primò corripiatur frater, & non ſecuta emendatione, dicat alteruter peccatum alterius. Miror, adduci Capitulum Barcinonæ in contrarium, quod ſolùm id decernit, *quando ſunt ſocij criminum*, vndè neuter inemendatus poteſt alterius peccata corripere, ne ei dicatur: *Ait Latro ad latronem.* De fratribus verò extrà, ſcandaloſè delinquentibus, præcipit, & ſolùm damnat in fine, negantes teneri vnquam fratrem peccata fratris dicere Prælato. Idem damnauit Iulius II. Vnde Capitulum illud non eſt ad propoſitum noſtrum.

Probatvr quartò: nam Nullus eſt Dominus famæ alterius. Ideò non poteſt illicò ad Prælatum deferre, quo famam turpiter conſpurcet, & verecundiam primò excitatam in ſubdito eliminet; dum enim Religioſus coram Prælatis defertur, peius ei damnum infertur, quàm ſi aliis multis dicatur. Ideò P. Marinus Rex de Caluaſeſio,Brixienſis, qui 30. ferè annos definitoris, Vicarij Prouincialis, & Viſitatoris, Apoſtolici munere fungebatur in Miſſiones Rhetorum, Vir ſummæ integritatis, ac ſanctitate, Zelo, & Charitate præfulgens, dicere ſolebat: *Mallem peccatum meum graue* (ſi me Deus permitteret labi) *potius ſciri ab omnibus fratribus, quàm in Definitorio, vbi Patres me diſponunt, atque ad libitum gubernant.* O vtinam agnoſcerent auream hanc noſtram ſententiam Prælati omnes! Plurimi enim, ſemel ad ſuperiores delati, animo ita concidunt, vt in reprobum ruant. Quòd ſi eſſemus Domini famæ proximi, neque perderetur dilatione ſecreta ad Prælatum, tanquam Patrem: cur Patres Societatis Ieſu id premerent; vt Nouitij de illo ſuo more inſtruantur, & ſi velint profiteri, iuri famæ quoad hoc abrenunceient? Cur tot Patres Societatis eruditiſſimi adeò inſudarunt, vt ſuam illam conſtitutionem tueantur? Profectò adhuc Lorca 2. 2 *quæſt.*33. *art.*8. *ſect.*3. *diſp.*47. *num.*12. Ledeſma *in ſumma Tom.*2. *tract.*4. *cap.*4. *concl.*24. & Coſmas Philiarcus *de officio Sacerdotis, tom.*1. *puncto* 2. *lib.*4. *cap.*14. etſi Ieſuitæ, contra tale ſtatutum clamant, quorum ſententiam, vt probabiliorem, ſecuta eſt nouiſſimè Academia Salmaticenſis, teſte Hieronymo Rodriquez *in Compend. regularium quæſtionum*, *reſol.*36. *num.*13. Eſt autem Academia illa Patrum Prædicatorum.

Probatvr quintò. Ab eo, quod aut ſemper, aut vt plurimum euenit, metienda eſt natura rerum; plerumque autem delatio ad prælatum concitat odia, verecundiam excitat, & illam poſteà eliminat; ad deteriora proſtituit, vt docent SS. PP. ſuprà relati: Vide Dian. Videtur D.Bonau. ad illud *Lucæ* 17. aliquantulum inclinare; ſed quia volebat, Prælatos omnes ſibi ſimilandos, qui eximia ferebatur lenitate, Charitate, & benignitate etiam in Apoſtatas, nedum lapſos intra parietum ſecreta, vt omnes mirificè in eum confiderent, vt habetur in eius vita in Breuiario, & in primo Tomo operum. Nullus legitur abiiſſe abſque conſolatione, nullus abſque refrigerio. Omnes, etiam olim lapſos, ſinu benigno complectebatur. Talis fuit etiam S.P. Franciſcus, qui illi erat in lenitatis & Charitatis exemplar, de quo legitur, voluiſſe Prælatos adeò eſſe mites, vt ſi centies peccator reſipiſceret, ſemper, vt primò, benigniſſimè, facie hilari reciperetur. Et ſi miſericordiam nollet ſubditus; volebat tamen S.Pater, humaniſſimus etiam erga animalcula, Hirundines, Lepores, &c. vt ſummam erga lapſos Charitatem præferrent Prælati, diceretque ſolebat, eum Prælatum, qui vult lapſum eleuare, debere ſe inclinare ad terram, ſicut Chriſtus inclinauit ſe, quando adulteram ad ſe pertractam vidit, quam noluit, iuxta legem, lapidandam tradere, ſed ait: *Nemo te condemnauit: Nec ego te condemnabo. Vade & iam ampliùs noli peccare.* Inclinauit ſe,ſcribens in marmore peccata Prælatorum illius Synagogæ, qui ſupercilio eleuato condemnationi mulieris inhiabant. Debent itaque Prælati recordari,vt aiebat S.P.Franciſcus multò peiores futuros fuiſſe nos omnes, ſi Deus deſereret, neque meritis noſtris id non fieri. Hæc iniungunt etiam

etiam noſtræ Conſtitutiones in *eo capite*. Itaque conſtitutio illa Barcinonæ, inter Conſtitutiones Farinerij *cap.7.* vel non facit ad rem, vel abolita eſt. Sed dic, non eſſe ad rem, quia ſolùm damnat nolentes vnquam prælato deferri peccata proximi complicis, etiam publica, & perniciosa Religionis corpori; quod idem damnauit Iulius II. in Conſtitutionibus Franciſcanæ familiæ, vt refert Fagundez *num. 20.* & vt ſuprà monui.

134 Date nobis perpetuò Prælatos SS. Franciſcos, Bonauenturas, ac alios ſecundum hęc Charitatis exemplaria. At in hoc itinere trito non poſſum greſſus figere, nec ſententiam oppoſitam vniuerſaliter ſuſtinere: Non tamen renuo aliud in quo etudiè loquitur Bouërius noſter, aliquos eſſe religioſos reprobos, qui correctionibus abutuntur, vt ſecretò delinquant. Hos verò deferendos reor Prælato, non modò vt Patri; ſed etiam vt Iudici. Verùm hos enormia non horrentes, facilè ab aliis diſcernes, qui ex aliquo paſſionis impetu, aut fragilitate delinquunt.

135 Ex his attritæ ſunt reſponſiones Caſpenſis, dicentis, præponderare debere bonum animæ, bono famæ. Iam enim vidimus, bonum animæ famâ bonâ facilius promoueri. Et quidem ſcio, aliquos in præceps corruiſſe ob famam amiſſam. Deinde fama eſt iuris naturæ, neceſſariò ſuſtinenda, *nec ſunt facienda mala, vt eueniant bona*, ſicuti ait Apoſtolus.

Altera etiam reſponſio contrita eſt, modicam eſſe infamiam ex notitia Prælati.

Imo maximam oſtendi, quæ perpetuò eſt obfutura in regimine, diſpenſationibus officiorum, & cæteris Religionis bonis; imò religionis peritiſſimi maiorem hinc famæ iacturam æſtimant, quàm ex notitia aliorum fratrum. Satis etiam oſtendi, conſtitutionem Farinerij nihil eum iuuare, vbi doctrinam illam, pluribus infenſam, declarat ex mente D. Bonauenturæ.

Sane D. Bonau. profitetur Euangelium, & hoc Domini præceptum *ll. cc.* confeſſus eſt; Et ad minimum in illo loco *Lucæ*, admittit admonitionem: Ergone peſtifera Chriſti præcepta? Heus P. Caſpenſis, Euangelij profeſſor!

136 Qvod verò ſpectat ad Conſtitutiones Patrum Prædicatorum *loc. cit.* nihil moueor; nam loquuntur de peccato ſcandaloſo. Deinde Patres Theologi Salmaticenſes, & alij Prædicatores nobiſcum ſunt. Deinde Regula fratrum minorum hæc eſt, Sanctum Domini Euangelium obſeruare, *cap.1.*

Qvoad regulam S. Benedicti, apertè loquitur de eo, qui apoſtaſiam molitur, & de ſcandaloſis. Vnde non eſt ad rem. Addo Conſtitutiones noſtras, *cap.3.* correctionis ordinem imponere.

Addvcit etiam Innocentium III. *cap. 39. Qualiter, & quando, 2. de accuſat.* Sed is loquitur de delicto, ità iam noto Prælatis, vt poſſint procedere. Vbi ſolummodò magis laudat ſine proceſſuum telis prouidere, ſi poteſt fieri, remouendo ab officio, in quo frater peccat. Neque loquitur de ordine Euangelico. Imò Innocentius ipſe *cap. cum ex iniuncto*, ait: *Aliud eſt, fratrem in ſe peccantem occultè corripere, quod quiſque tenetur efficere, iuxta regulam Euangelicam.*

137 Hoc tamen admoneo cum Caietano, oculatè incedendum, dum Religioſum lethaliter peccantem videmus; & præſumendum difficilè huiuſmodi reduci ad pœnitentiam. Vide ipſum *opuſc. primo, reſp.5. ad vltimum dubium*, & Durandum *in 4. diſt.19.* & D. Chryſoſt. *homil.40. in Matthæum.*

Oportet igitur, vt monitor induat viſcera Charitatis, & cor Zelo armet, & neque Prælatorum faueat curioſitati, nec ſubditorum licentiæ indulgeat; nam fraterna correctio eſt filia miſericordiæ, nepos Charitatis, vt omnes Doctores, etiam primæ ſententiæ, fatentur, apud Sanchez *num.46.* qui addit *n.47.* non eſſe Prælato deferendum, ſi dubium ſit, an Prælatus aptior ſit ad ſalutem peccatoris.

Crimina verò, ruinoſa communitati, hæreſis præcipuè, abſque correctione ſunt deferenda, vt nouiſſime dicitur in Conſtitutione Sanctæ Inquiſitionis Alexandri VII. Inter peccata verò publicè damnoſa refert Caſpenſis fornicationem, & refert ſexdecim Doctores. Addit verò, lapſos ex fragilitate commiſerandos, & pallio potiùs Charitatis tegendos. 138

Ex dictis habes, mortale eſſe hoc præceptum tranſgredi, vel odium inuertere. Quo fit, vt non poſſit dici Prælato, antequam adhibiti ſint teſtes, vel ſaltem vnus. Ita Hugo de S. Vict. qui fuit alter Auguſt. vt ait Trithem. & refert eundem Auguſt. Idem aſſerunt Albert. Nauar. Valentia, qui id probat ex D. Baſilio *quæſt.46.* & D. Auguſt. *regula tertia.*

Probatvr etiam, quia Chriſtus ſuauem modum Charitatis, hoc correctionis ordine, præſcribit: Certum autem ſupponit, maius detrimentum eſſe famæ, ſi Prælato deferatur, quàm ſi duo ſubditi tantùm norint. 139

Tandem admoneo, Chriſtum dediſſe hoc præceptum Apoſtolis religioſis; Vnde miror, dicentes, bonum religionis aliud requirere, quaſi non inſtituerit Chriſtus optimam religionis normam.

Addvnt multi apud Dianam *reſol.38.* peccatum eſſe veniale, venialiter peccantem non corrigere: ſed hoc diſplicet; neque placet Azorio *punct.2. lib.12. cap.14. quæſit.4.* Angelo, vel Syluestro, & aliis *ibi*. Excipiuntur Prælati, qui debent etiam venialia corrigere. Ipſum vide. Imò addit Fulienſ. Prælatum lethali culpatum iri, ſi omittat corrigere venialia, grauiter noxia, puta ſilentium; & ſimilia, quæ in religionis detrimentum non modicum vergunt. 140

DISPVTATIO XI.

De Odio.

ODivm, ſi inter paſſiones numeretur, harum indifferentiam obtinet, ita vt modò malum, modò bonum, iuxta obiecti diſpoſitionem nominetur; vnde aliquando eſt virtutis, aliquando vitij; Hîc verò ſumitur pro praua animi affectione, Charitati è diametro oppoſita, vt infrà videre licet.

QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

Quodnam ſit obiectum ODII, *& quid ipſum ſit.*

D.Thom.quæſt.34.

141 ODIVM reſpicit totum, quidquid apprehenſum eſt, vt malum, & moleſtum. Hinc patet, poſſe odio haberi, non modo proximum; ſed etiam Deum, ſi apprehendatur vt moleſtus; ſic enim eum odio habent damnati, & oderunt in hac vita. Ita *Ioan.*15. ait Chriſtus. *Oderunt me, & Patrem meum. Sed vt impleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt: Quia odio habuerunt me gratis.* Pſalm.34. & 138. Vbi obſeruat argutè S.Doct.*ad* 15. *Ioan.* ex D. Auguſt. *tract.*81. & Gloſſa; Deum dici odio haberi gratis, quia nullam cauſam habemus odiendi Deum, nullumque inde commodum ferimus. Diuiditur in odium affectus, & effectus. Vide D.Bonauent. *in* 3. *diſt.*30. *quæſt.*4. & *ad Pſalm.*30. vbi verè diuidit odium. Definitur à D. Bonauent. in opuſc. declaratorio terminorum Theologiæ: *Odium*
142 *eſt voluntas, affectans proximo malum, vt careat bono, quod ipſum odientem contriſtat.* Vbi definit ſolum odium in proximum. Nyſſenus vero *homil.* 8. *in Eccleſ.* ſic definit: *Eſt alienatio, & auerſio appetitus, ſeu voluntatis ab eo, quod eſt iniucundum, aut moleſtiâ afficit*, ſiue, vt ait D. Thom. prima 2, quæſt.29. art.1: *ab eo, quod æſtimatur vt noxium, & malum.*

Ex his definitionibus habes duplex odium, Abo-
143 minationis, & Inimicitiæ. Illud eſt, quo aliquem, vt indignum noſtrâ amicitiâ abominamur; hoc verò eſt, quo volumus proximo malum præciſè, vt illi malè ſit, vt notat Tannerus *diſput.* 2. *quæſt.*6. *dub. cit.*

QVÆSTIO II.

Quod, & quale peccatum ſit odium.

144 NVLLI dubium eſt, odium eſſe peccatum contra Charitatem, vt latè oſtendit S. Doct. *ad* 15. *Ioannis.* Ideò odientes Deum, increpat ibi: *Oderunt me, & Patrem meum.* Odientes verò proximum: *Quia verò de mundo non eſtis, propterea odit vos mundus.* Leuit.19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Prima Ioan. 3. *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* Ideò reprehenduntur odientes proximum, *Amos* 5. *Prouerb.* 9. vt refert S. Bonauent. *ibi ad* 15. *Ioan.* Vnde D. Auguſt. tract.5. in primam Ioan. *Non mouit manum ad occidendum hominem, & iam homicida tenetur à Domino. Viuet ille; & iſte iam inter-*
145 *fector iudicatur.* Dixi autem odium, cuius obiectum materiale ſit Deus, vel homo, eſſe peccatum; nam ſi odium feratur in peccatorem, vt talem, non eſt malum, vt notat D.Bonauent. *ad* 15. *Ioan.* quod probat illo Pſalm. 138. *Perfecto odio oderam illos*, vbi D. Gregorius in Paſtorali, p.3. cap.1. admon.23. *Perfectum odium, quo oditur vitium, & diligitur natura.*

Vel, ſi chari etiam noſtri obſtent diuino obſequio, odiendi ſunt, Lucæ 14. *Si quis venit ad me, & non odit Patrem, & Matrem*, vt obſeruat S.Bonauent. ad
146 eum locum. Grauiſſimum autem, & monſtruoſum eſt odium in Deum, qui eſt Lux, Veritas, & Summum bonum, vt latè diſſerit S.Doct. *ad* 15. *Ioan.* ruminans ea verba: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem, & viderunt, & oderunt me, & patrem meum.*

ASSERO primò, odium Dei eſſe grauiſſimum peccatum.

PROBATVR à D. Bonau. *loc. cit.* primo ratione 147
D. Auguſt. *tract.*92. *in Ioan.* & Chryſoſt. *homil.*72. *in Ioan.* ſumpta ex illo Ioan.15. citato: *Odio habuerunt me gratis.* Nam vbi eſt ſummum bonum, extra quod non eſt aliquod bonum, & in quo non eſt inuenire aliquid mali, eſſet neceſſariò quoad ſpecificationem amandum; & monſtruoſiſſimum eſt odiſſe. Confirmatur ex Ariſtotele 8. Eth. cap.10. *Illud eſt peſſimum, quod optimo eſt contrarium.* Sed odium Dei eſt contrarium Charitati, quæ eſt ſumma virtus, quippe quæ fertur in Bonum ſummum, vt Summum bonum eſt: Ergo.

PROBATVR ſecundò à D.Bonau. *in Incendio amoris*, & *Stimulo amoris*, quia, ſicuti eſt maximum debitum diligendi Summam bonitatem, à qua nobis, Eſſe, Vita, & omnia bona proueniunt; ità eſt maxima abominatio, & iniquitas, ferri odio in eam bonitatem, eiuſque deſtructionem velle.

PROBATVR tertiò à D.Bonau. *locis adductis*, & 148
alibi paſſim, ratione, qua vtitur etiam D.Thom. *art.*2. quia ſicuti charitas optima eſt, quia tota toti adhæret Deo, vt Deus eſt; ita odium eius peſſimum, quia auertit à Deo totum, & omnibus modis. His, & ſimilibus argumentis repleta ſunt omnia Seraphici opera.

ADVERTIT tamen S.Bonau. homines viatores ordinariè non odiſſe Deum explicitè, ſed ſolum implicitè, quatenus ab eo auertuntur, vt ad bonum commutabile conuertantur; & ideo virtualiter omnia peccata odium Dei continent, vt notat etiam Valentia *diſp.*3. *quæſt.*11. *puncto* 2.

ASSERO ſecundò, Odiſſe proximum eſt grauiſſimum peccatum.

PROBATVR à S.Doct. *ad cap.*15. *Ioan.* & *collat.*70. 149
homicidæ enim vocantur odientes proximum, vt dixi. Ibi affert multos PP. odium deteſtandum aſſerentes: Gregorium *homil.*27. *in Euang.* & D.Auguſt. dicentem: *Odium tenere aduerſus fratrem, eſt fontem Charitatis obturare.*

HINC S.Doct. *lib.*1. *de profectu religioſi*, *cap.*19. inter remedia odij primum ponit ſeriò conſiderare, Deum non parcere illi, qui non parcit, vt dicitur *Matth.*18. Vnde oportet odium deponere, qui vult ſaluari, & melius eſt id citò facere; eſt autem ſemper ex genere ſuo peccatum mortale; per accidens verò poteſt eſſe veniale, primò ex imperfectione deliberationis. Secundò, quando vult proximo maximum malum. Ità Suarez *de Charitate*, *tract.*3. *diſp.*6. *ſect.*1. Azorius *Tom.*3. *lib.*2. *cap.*10. Syluester *v. odium*, Fagundez *in* 10. *precept. Decalogi*, *lib.*10.*cap.*2. *num.*12.

IMO ex genere ſuo eſt maximum peccatum, ex his, 150
quæ in proximum fiunt. Ita D.Thom. *quæſt.*34. *art.*4. & Suarez. Quamuis enim nocumenta, quæ proximo inferuntur, alia peccata aggrauent ſuper odium; tamen hoc ex deordinatione voluntatis eſt peius, quia auertit omnino à Proximo, obiecto Charitatis, amando iure naturæ; & Diuino.

NON ponitur tamen inter vitia capitalia, quia ex 151
eo non procedunt primò alia peccata, ſed eſt potiùs fæx aliorum peccatorum, Inuidiæ, Iræ, &c. ex qua poſtea fæce alia ſanè ſerpunt. Ita D.Thom. *art.*5. Fagundez *num.*24.

EX dictis, habes, diuerſa ſpecie eſſe odia in Deum, & proximum, quia obiecta ſunt diuerſa; neque habent

Digitized by Google

habent per ſe, vt vnum ſit propter alterum, vt in Charitate dicebamus cum D. Bonauent. 3. *diſt.* 27. *quæſt.* 2.

Imo vtrumque odium videtur duplicari, quatenus auertunt à bono Diuino naturali, & ſupernaturali; ſimiliter & proximi, vt dixit Bannnes *art.* 6. ſed Valentia *puncto* 2. aſſentitur oppoſito.

DISPVTATIO XII.

De Acedia.

CVm charitas, ad inſtar ignis, ſemper agat, ſitque otij impatiens, hinc, ſubminiſtrata ipſi operandi materia ab operantis promptitudine, in magnam hilareſcit lætitiam; verum pigreſcente à bono opere voluntate, triſtitia enaſcitur; hinc Gaudio Charitatis opponitur Acedia, vt notat D. Bonau. *prima parte Centiloq. ſect.* 21. Ideò de ea agendum eſt hîc.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Acedia, *& quodnam eius obiectum.*

{ D. Thom. quæſt. 5.

152 ACedia Græcum eſt vocabulum ἀκηδία, quod ſignificat iniuriam, ſeu negligentiam. Deinde etiam triſtitiam quamdam aggrauantem, & opprimentem animum, vt afferat incuriam illam. Poteſt autem triſtitia illa eſſe, vel ſenſus, vel voluntatis. Hîc accipitur pro triſtitia voluntatis, afferente incuriam in bono opere.

Hæc autem ſic poteſt deſcribi ex D. Thom. *art.* 2.
& D. Bonauent. *p.* 1. *Centil. ſect.* 21. & *in Diata, tit.* 2.
cap. 7. & *in Declaratione terminorum Theologiæ*, vbi
etiam eius filias deſcribit Latiùs *in ſpeculo animæ*,
153 cap. 3. *Acedia eſt triſtitia voluntatis de bono aliqualiter*
diuino, & noſtro, exiſtimato vt malo proprio, pro-
pter adiunctam difficultatem illud obtinendi, afferens
proinde incuriam, & torporem in operibus ſaluta-
ribus.

Ex quibus habes primò, Acediam eſſe peccatum,
cùm ſit triſtitia de bono. Hinc reprehenſam inuenies
in Scriptura hanc tepiditatem, Prouerb 8. *Vſquequo*
154 *piger dormies?* Deinde: *Vult, & non vult piger.*
Eccleſiaſt. 6. *Subiice humerum tuum, & porta illam*
ideſt ſpiritualem diſciplinam, *& ne acedieris vinculis eius.* Matth. 3. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, &c.* Ideo *Matth.* 25. & *Luca* 19. punitur grauiter ſeruus, quia in terra foſſum abſcondit talentum, vt oſtendit S. Doct. *in ſpeculo animæ, cap.* 3. vbi etiam obſeruat, euomendum, *Apoc.* 3. illum tepidum; & *ad* 8. *Lucæ*; illum qui lucernam ſub lecto ponit. Vide multos PP. apud D. Bonauent. *lib.* 2. *Pharetra, cap.* 10.

155 Habes ſecundò, peccatum hoc opponi virtuti Charitatis: eſt enim contraria gaudio eius, vt docet S. Bonau. *p.* 1 *Centiloq. loc. cit.*

Habes tertiò, eſſe ex genere ſuo mortale, ſi ſit de bono diuino præcepto, &c. vt notat D. Thom. *art.* 3. *ad ſecundum.* Et D. Bonau. *in Speculo animæ, cap.* 3. & *lib.* 3. *Compendy Theol. cap.* 25. at ſi ſit de bono non præcepto, eſt veniale.

Habes quartò, hoc eſſe vitium capitale; nam, vt Philoſophus 8. Eth. cap. 6. *Nemo diu permanere poteſt in triſtitia ſine delectatione*: Adeò vt, qui triſtitia venantur, aliquid aliud faciunt, vt quærant delectationem. Sic nominatur à D. Gregorio 21. *Moral. cap.* 17. apud D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.* 3.

Remedium acediæ aſſignant Caſſianus *lib.* 10. 156
de Inſtitut. Cænobiorum, cap. vltimo. Et Climacus
grad. 21. apud D. Bonau. *de pugna ſpirituali, cap.* 7.
Bernardus *ſerm.* 3. *de Aſcenſione*; grauiter reſiſtere, & opus ſtrenuè aggredi, atque proſequi. D. Bonau. *loc. cit. Diata* aſſignat diuerſitatem occupationum, nunquam otiando, ſed variè operari, nunc orando, nunc legendo, nunc cantando. Vide D. Bonau. *de pugna ſpirituali, loco citato.*

Ex his intelliges multas definitiones acediæ, rela- 157
tas à D. Bonau. *p.* 1. *Centil. ſect.* 1. Prima ex D. Auguſt. *Acedia eſt tedium interni boni.* Secunda ex Richardo: *Eſt tepor animi, bonum incboare negligentis.* Tertia ex Damaſceno, lib. 2. de fide, cap. 14. *Eſt triſtitia aggrauans.* Quarta ex Magiſtris multis: *Acedia eſt diffidentia de propriis viribus, & auxilio Dei, implendi ardua, ſiue mandata.*

Ex quibus elicit S. Bonau. Acediam eſſentialiter quidem opponi gaudio charitatis; ſed non quantum diffidentia opponitur Spei, in quantum eſt tædium interni boni, ex quo generatur puſillanimitas: Opponitur Fortitudini: Quatenus reputat difficilia omnia, etiam faciliora; Opponitur Charitati, quæ omnia efficit facilia.

Cum autem Acedia ſit vitium capitale, habet 158
multos filios, & filias. Prima eſt malitia, quæ eſt voluntas, grauedinis impatiens, machinans malum illius, quem illud ſibi æſtimat inferentem. Secunda eſt rancor, qui eſt voluntas, ex impotentia repellendæ grauedinis amaricata, amaritudinem intus clauſam per ſignum exterius manifeſtans. Tertia eſt puſillanimitas, quæ eſt voluntas immoderatè metuens grauedinem in agreſſu agendorum, ſiue de propriis viribus immoderatè diffidens. Quarta eſt deſperatio, quæ eſt voluntas, grauedine opprimens, de adiutorio ad agenda diffidens, ſiue de remuneratione diuina propter ſuſtinentiam grauedinis, quæ eſt in implendis præceptis diffidens. Quinta eſt Torpor, qui eſt voluntas grauedini ſuccumbens, tepida, vel pigra ad impletionem agendorum inchoatorum: Sexta eſt vagatio mentis circa illicita, quæ eſt voluntas, interno gaudio deſtituta; in rebus exterioribus illicitis quietem, vel conſolationem quærens.

Secundum Iſidorum *lib. in Deuter. cap.* 16. aliæ 159
ſunt filiæ triſtitiæ; aliæ acediæ; ipſe enim triſtitiam vocat voluntatem, in quantum à graui debito ſe auertit.

Acediam verò vocat voluntatem, in quantum ſe ad quietem indebitam conuertit. Dicit primò: De triſtitia exeunt rancor, puſillanimitas, amaritudo, deſperatio; De acedia oriuntur, otioſitas, ſomnolentia, importunitas, inquietudo mentis, corporis inſtabilitas, curioſitas. Hæc omnia habet S. Bonau. *loc. cit. p.* 1. *Centiloquy.*

In Diæta *tit. primo, cap.* 7. Quindecim filias ac- 160
cediæ nominat, & ſunt, Tepiditas, mollicies, ſomnolentia, otioſitas, dilatio, tarditas, negligentia, imperſeuerantia, remiſſio, diſſolutio, ignauia, indeuotio, triſtitia, tædium vitæ, deſperatio. Hæc vitia expreſſa fuiſſe, ait per quindecim cubitos, quibus

aqua

Digitized by Google

aqua ſuper montes aſcendit in diluuio, *Geneſ.* 7. ſic enim hæc vitia acedioſum ſubmergunt, ac ſuffocant.

Præclara ibi habet S.Doctor contra Acediam ad conciones, quæ hîc tranſcribere nimis foret prolixum.

Plurimas ad id Scripturas congerit *in Bibliis pauperum*, *cap.*117.

161 Docet autem S.Doctor *in confeſſionali*, *cap.* 2. *particula* 5. quomodo de Acedia interrogandus ſit pœnitens: An per tædium, bonum illud, etſi præceptum, omiſerit: An in faciendo malo lætitiam cœperit: An retraxerit alios à bono; deridendo; &c. Ipſum S.Doctorem vide, diſcutientem omnes filias Acediæ, cogitationibus, verbis, & factis diſtinctas.

DISPVTATIO XIII.

De Inuidia.

Charitati ità aduerſatur Inuidia, vt ſicut illi omnia etiam mala cooperantur in bonum, ità huic omnia etiam bona cooperantur in malum; & ſicut Charitas multitudinem peccatorum operit; ità Inuidia omnia proximi bona, ne videantur, obtegit; vnde Inuidus dicitur à non videndo, vt habet Seraphicus, vbi infrà.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Invidia, *& quodnam eius obiectum.*

D.Tom. quæſt 36.

162 De Inuidia multa præclarè ſcripſerunt PP. Cyprianus, *ſerm. de liuore*, Baſil. *homil.* 11. *&* 21. Chryſoſtomus *homil.* 44. *&* 45. Caſſianus *collat.*18. Proſper *lib.* 3. *de vita contemplatiua*, *cap.* 9. & alij apud D. Bonauent. *Lib.* 2. *Pharetræ*, *cap.* 8. vbi ex D.Gregorio *Lib.*2. *moral. cap.*20. *Lib.*3. *cap.* 17. refert Inuidiæ filias; quæ ſunt Odium, Suſſurratio, Detractio, Ira; & aliæ, ex aliis Patribus, præcipuè D. Auguſtino *de diſciplina Chriſtiana*, *cap.*1. Hieronymo *epiſt.* 99. vbi eam vocant *diabolicam culpam.*

163 Invidia ab omnibus definitur: *Triſtitia de bono alieno proximi, æſtimato vt malo proprio, quatenus per comparationem imminuit proprij boni excellentiam.* Ità S.Doctor *opuſc. explic. Terminorum Theologiæ*; & *p.p. centil. ſect.* 19. Ideò Ariſtoteles *Lib.*2. *Rhet. cap.*9. ait, cauſam Inuidiæ eſſe æqualitatem, vel ſimilitudinem, & propinquitatem. Et ſimilia habent Sancti, Auguſtinus *in Pſalm.*104. apud D.Bonauent. *loc. adducto*, Damaſcenus *Lib.*2. *cap.*24. Etiam D.Auguſtinus *Lib.*11. *de Geneſ. ad litt. cap.* 14. deſcribit Inuidiam dicens: *Amando quiſque excellentiam ſuam, vel paribus inuidet, quod ei coæquentur, vel inferioribus, ne ſibi coæquentur; vel ſuperioribus, quòd ei non coæquantur; &c.* Idem docet S.Doctor *p.p. centil. ſect.*19. Vnde etiam cecinit Lucanus,

—— Stimulos dedit æmula virtus,
Nec quemquam iam ferre poteſt, Cæſarve priorem;
Pompeiuſve parem. ——

Igitvr non modò bonum præcellens proxi- 164
mi parit Inuidiam, ſed quodlibet etiam æquale, quatenus minuere noſtram excellentiam apprehenditur, aut præcellentiam impedire. Quo ſenſu intelligendus D.Gregorius Lib.5. moral. cap.33. *Inuidere non poſſumus niſi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus,* non enim meliores vocat ſimpliciter, ſed quatenus minuunt noſtram excellentiam, vt adnotauit Tanerus *diſp.*2. *quæſt.*6. *dub.*1. Valentia *diſp.* 3. *quæſt.*14. *puncto* 1. Hinc D.Auguſtinus *Lib.*11. *in Geneſ. cap.*13. apud D. Bonauent. *loco cit.* ait, differentias inuidiæ eſſe tres, nempe, Inuidere ſuperioribus, quia eis non æquantur: Paribus, quia in melius proſperantur: Inferioribus, ne ei æquentur. Oportet autem aduertere, Inuidiam in ratione Triſtitiæ conuenire cum aliis tribus affectibus; ſed differre per alias particulas definitionis, vt indicat S. Doctor *p.p. Centil. ſect.*19. & *in ſpeculo animæ*, *cap.*1.

Primo enim datur quidam effectus timoris, qui 165
eſt triſtitia de bono alterius, quatenus timetur allaturus perniciem nobis; neque eſt peccatum, vt conſtat ex Ariſtotele *loco cit.* & D.Thom. *hic art.*1. *&* 2. & D.Bonauent. *in ſpeculo animæ.* Inuidus verò non ſub hac ratione triſtatur de bono alieno, ſed vt de facto æſtimat, alium ſuper eminêre propriæ excellentiæ.

Secvndvs effectus Inuidiæ ſimilis eſt, cùm 166
quis triſtatur, non de bono alterius, vt Inuideat, ſed de ſuo defectu, quatenus & ipſe illud bonum non habet; & hoc non eſt peccatum, vt ait S. Bonauent. Hic affectus dicitur zelus & æmulatio, vt docet Philoſophus *Lib.*2. *Rhet. cap.*11. & D.Thom. *art.*2. Inuidia verò triſtatur de bono alterius, quatenus minuit propriam excellentiam. Vnde *prima Ioan. cap.*3. dicitur, Propterea Cain occidiſſe fratrem, quia fratris opera erant iuſta. Vbi aduertit S.Doctor aliquando Inuidiam nomine iræ vocari, Geneſ.4. *Quare iraſceris?* vbi Gloſſa: *liuore torqueris:* Aliquando nomine odij: *Oderant eum fratres*, Geneſ. 37. Aliquando nomine æmulationis, primo Reg. 1. *Affligebat eam æmula eius.* Eo pertinet id, quod ait Nyſſenus Lib. de vita Moyſi: *Inuidus fœlicitate aliorum dolet, calamitatibus gaudet.* Et Chryſoſtomus homil. 44. ad pop. *Cur doles, ò homo, proximi bonis? Dolere nos oportebat iis, quæ patimur malis, non bonis, in quibus alios probabiles haberi videmus. Propterea omni venia caret iſtud peccatum.* Et Iſidorus, Lib.3. ſent. cap.25. *Nulla eſt virtus, quæ non habeat contrarium Inuidiæ malum: ſola miſeria caret inuidiâ.*

Tertivs affectus, ſimilis Inuidiæ, eſt triſtitia 167
de bono alterius, quatenus illum æſtimamus eo bono indignum, & hic affectus dicitur *Nemeſij*, ſiue *Indignatio.* Ita Ariſtoteles *loco cit. cap.*9. & hunc affectum quò ad bona temporalia, quæ ſæpius ruinam afferunt, non eſſe peccatum, aſſerit S. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, ſuprà *citato.* Vide ipſum etiam *Lib. primo de profectu Religioſi*, *cap.*13. Vnde S.Gregorius *in Paſtorali*, *part.*3. *cap.*1. *admon.*23. ait: *Euenire plerumque ſolet, vt non amiſſâ Charitate, nos inimici ruina lætificet, & rurſum eius gloria ſine inuidiæ culpa nos contriſtet: dum & ruente eo, quoſdam benè erigi credimus; & proficiente eo, pleroſque iniuſtè opprimi formidamus.* Ità refert S. Bonauent. *Lib.* 3. *Pharetræ*, *cap.*22.

Ex dictis ſequitur, Inuidiam non eſſe inter eos, 168
qui in aliquo ſtatu non ſint æquales, vel ſimiles, vt docet Ariſtoteles *cap.* 10. nam inter hos tantùm per

vnius præſtantiam, Excellentia alteriùs obſcuratur. Hinc deducit, nec mortuis, nec remotiſſimis ad columnas Herculis inuideri: ſed inuidiam, ait, eſſe inter proximos, & riuales; & inter eos, qui eadem cupiunt, & intendunt, vnde dictum eſt: *figulus figulo inuidet; faberque fabro.*

169 HINC deduces, eos inuidiæ obnoxios, qui puſillanimes ſunt, quippe eis omnia videntur magna, vt adnotat D.Gregorius ſuprà, ad id Iob.5. *Paruulum occidit Inuidia.* E contra, magnanimi inuidiâ carent, vt ait Silius Italicus. Vide Valentiam.

EX his omnibus colligit S.Doctor *loco cit. Centil.* Inuidiam opponi pietati, quæ ex Charitate orta eſt.

QVÆSTIO II.

Quam praua ſit INVIDIA.

¶ D Thom. art.2.

170 ASSERO primò, Inuidiam, ex ſuo genere, eſſe peccatum mortale.

PROBATVR primò à D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.3.* Ex primo Rom. *Tradidit eos Dominus in reprobum ſenſum, vt faciant ea, quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, &c. plenos inuidia, homicidio, &c.* & ad *Galat.* 5. Inter opera carnis nominantur inuidiæ, de quibus ſubdit: *Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.*

171 PROBATVR à S. Doctore *Lib.* 2. *Pharetra, cap.*8. è SS.PP. qui hoc peccatum grauiter exaggerant, præcipuè D.Gregorius 2. *moral. cap.* 10. & *Lib.* 31. *cap.* 17. *Lib.* 3. *Dial. cap.* 15. & *homil.* 5. *in Euang.* Chryſoſtomus *homil.* 54. *in Ioan.* Auguſtinus *de diſciplina Chriſtiana, cap.* 1. *de Virginitate, cap.*31. Hieron. *epiſt.* 99. Iſidorus *in Synop. cap.* 9. Anſelmus *de ſimil. cap.*45. Inuidiam, ad conciones, deſcribit egregiè S.Doctor *in Diæta, tit.* 1. *cap.* 4. & *in Bibliis pauperum, cap.*42.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. *in compend. Theol. Lib.*3. *cap.*16. quia opponitur diuinæ bonitati, quæ eſt communicatiua; *tam bonum autem Deum*, ait D. Auguſtinus in Enchir. cap.27. vt habetur in offic. Septuageſimæ, *vt de malis bonum faciat*; ſed inuidus adeò prauus eſt, vt è bonis ipſis mala ſugat; & bona in malum ei cooperantur. Vide S.Doctorem.

172 PROBATVR tertiò à S. Doctore *cap.* 28. *De profectu religioſi*, & *Lib.* 3. *Compend. Theol. cap.* 23. quia Inuidia opponitur virtuti Miſericordiæ, & Charitatis, eiuſque gaudio. Hinc etiam infert, eſſe peccatum inuidiæ, non ſolùm triſtari de bono alterius; ſed etiam non gaudere de eo, & non dolere de malo. Addit verò, poſſe eſſe veniale ex ſubreptione actus. Vide ipſum *in Compend.*

173 ASSERO ſecundò, Inuidiam eſſe peccatum capitale. Ità D.Gregorius 31. *moral. cap.* 31. D. Thom. *art.*4. D. Bonauent. *locis allegatis* hic, & *in præcedenti quæſtione*; nam de hac multa vitia naſcuntur, ex D.Gregorio 31. *moral. cap.*17. nempe, Odium, quod eſt velle malum alicui, & nolle bonum. Secundò exultatio in aduerſis proximi, afflictio in proſperis eius, ſuſurratio, detractio. Vide S.Doctorem *de profectu Relig.*

DE Inuidia etiam ait S. Doctor *in ſpeculo animæ citato*, exire duos ramos. Hi ſunt, exultatio in aduerſis proximi; & dolor in proſperis. Idem habet *loco iam cit.*

DE Primo diramantur primò Machinatio, quæ 174
eſt mali occulta procuratio. Secundò ſcandalum, quod eſt dictum, vel factum minus rectum, præbens aliis occaſionem ruinæ, vt ait D. Hieronymus *in c.*15. *Matth.* & D.Auguſtinus *locis allegandis diſp.*18. Tertiò Inſidiæ, quæ ſunt inueſtigatio factorum alterius, vt inde accuſari poſſit proximus. Quartò Proditio, cùm quis amicitiam ſimulat cum alio, vt eum decipiat. De hoc ait Boëtius, nullam eſſe peſtem, familiari inimico deteriorem. Quintò Suſpicio, cùm quis facilis eſt, vt malum de alio ſuſpicetur. Vnde Tullius: *ſuſpicio eſt mala opinio ex leuibus cauſis*, & hoc ex mala affectione Inuidiæ procedit, & tunc habet rationem mortalis, aliàs autem non iudicatur mortalis, vt ait S.Doctor, quem ſequuntur Suarez, & alij apud eum. Sextò eſt iudicium peruerſum, cum
quis ad alium malè affectus, non ſolùm malum ſuſ- 175
picatur in ipſo ex cauſis leuibus, verum etiam definit in corde, vel ore ſententialiter, & hoc eſt ſemper peccatum mortale ex genere; vnde Gloſſa ad id, prima Cor.4. *Nolite ante tempus iudicare*, hoc damnat.

EX hoc ramo pullulat diſcordiæ ſeminatio, quæ eſt peccatum mortale, *Prouerb.* 6. ſicut & ſecretorum reuelatio, quando ſunt in damnum.

EX altero ramo Inuidiæ præcipuo, qui eſt Dolor 176
in proſperis proximi, procedunt Detractio, qua proximi proſperitas impeditur; hæc autem fit, vel bonum proximi amouendo, vel tacendo, vel negando, vel peruertendo. Aut volendo, malum reuelare, aggrauare, imponere, confirmare, libenter audire, vt notat S. Bonauent. *in ſpeculo cit.* & ſunt decem cornua beſtiæ, viſæ à Daniele, *cap.* 7. vt exponit Gloſſa.

Obſeruat autem S. Doctor, denigrari famam per 177
verba occulta, & nutus, iuxta id Eccleſiaſte 10. *Si mordeat ſerpens in ſibilo, nihilominus habet, qui occultè detrahit.* Habet autem ex genere rationem mortalis; cùm enim ſecundùm ſapientem, Prouerb. 22. *Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ*, ſicut peccatum mortale eſt furari, & fur ad reſtitutionem tenetur; ita etiam, qui famæ detrahit: Monet tamen, non omne verbulum eſſe mortale.

AD detractionem autem ſpectat tacere, quando 178
eſt neceſſitas iuſtificandi proximum, iniuſtè vituperatum; ſicut enim in temporalibus neceſſitatibus tenemur ſuccurrere illi; ita & in Spiritualibus. Sic etiam peccatur, bonum grauiter proximi minuendo, vel peruertendo, quaſi malo fine patratum: De hoc dicitur Eccleſ. 11. *Bona in mala conuertens inſidiatur, & in electis imponet maculam.* Sic negare bonum ſcitum alterius, grauiter detrahere eſt. Item malum de aliquo libenter audire, vel anſam detractionis dare, vel diſſimulare, cùm poſſit corrigere, eſt mor-
tale. Vnde Apoſtolus Rom. 1. *Detractores Deo odibi-* 179
les, ait, *Non ſolum autem facientes, ſed etiam conſentientes.* Addit tamen S. Doctor, quod ſi aliquis detractionem non corrigat ex verecundia, vel timore humano, non eſſe mortale, niſi ſit perſona, cui incumbat corrigere. Item ait, malum alicuius dictum confirmare, amplificare ad infamationem, eſſe mortale. Multum tamen intereſt, an hoc procedat ex Inuidia, an verò ex zelo indiſcreto iuſtitiæ; Aliquando enim mala aliorum dicuntur ex indignitate, vel leuitate dicendi, quæ durum eſſet iudicare mortale, vt ait S.Doctor.

EX Inuidia, ait D. Bonauent. oritur etiam rancor, 180
qui eſt motus cordis grauis, ex mala affectione in proximum procedens, & habet rationem mortalis, ſi ex Inuidia procedat; ex rancore autem naſcitur odium; Hæc S.Doctor.

DISPVTATIO

Digitized by Google

DISPVTATIO XIV.

De Diſcordia, & Contentione.

ISTÆ animi prauitates eò ſolummodò conueniunt, vt inconſutilem Domini Tunicam, cui ipſi pepercêre milites, Charitatem vtique, dilacerent: Hæc quidem veritatem, quam nequit rationibus, clamoribus impugnat; Illa corda, pacis vinculo priùs vnita, diſrumpit; vnde diſcordiæ nomen accepit.

QVÆSTIO I.

Quid ſit DISCORDIA, *& quale peccatum.*

{ D.Thom. quæſt 37.

181 DISCORDIA *eſt diſſenſio voluntatum circa bonum diuinum, vel proximi, quod quiſque tenetur ex Charitate velle.* Idem ſentit D. Bonauent. *p. p. Centil. ſect.* 18. vbi eam ſic deſcribit: *Eſt voluntas fugiens tionem ſapientia; ab his, qua ab aliis dicuntur, tiens.*

ITAQVE eſt peccatum, ex genere mortale; Nam opponitur paci Chriſtianæ, quæ eſt actus Charitatis. Ideò *Galat.* 5. nominatur inter opera carnis, de quibus dicitur: *Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt*, & Prouerb. 6. *Septimum deteſtatur anima eius, &c. Qui ſeminat diſcordias inter fratres*, vt oſtendit S.Doctor in ſpeculo animæ, *cap.* 1.

182 EST autem proles ſuperbiæ, vt docet D.Gregorius 31. *moral. cap.* 31. & D. Thom. *art.* 2. D. Bonauent. *loco cit.* ſæpe etiam Inuidiæ, vt ait D. Thom. *ad* 2. Plurima mala gignit, vt dicitur, Matth. 12. *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.* Vbi Hieronymus: *Quomodo concordiâ res paruæ creſcunt, ſic diſcordiâ maximæ dilabuntur*, vt refert D.Bonauent. mox *citando loco.*

183 VNDE SS. PP. apud D. Bonauent. *in Pharetra, Lib.* 3. *cap.* 22. grauiter eam reprehendunt, præcipuè D.Gregorius *in regiſtro, lib.*6. *indic.* 15. *cap.* 166. & *Lib.* 1. *indic.* 9. *cap.* 78. & *Lib.* 10. *indic.* 10. *cap.* 37. & *Lib.* 1. *moral. cap.* 4. & *Lib.* 22. *cap.* 6. & *in Paſtor. part.* 3. *cap.* 1. *admonit.* 23. *&* 24. & *Lib.* 2. *Dialog. cap.* 3. & *homil.* 38. *in Euang.* D.Hieronymus *epiſt.* 14. & *in cap.* 12. *Matth.* & *in Michæam, Lib.* 2. *cap. ſeptimo.* D. Auguſtinus *ſerm.* 56. *de verbis Domini, epiſt.* 13. *ad Macedon*, & *Lib.* 9 *confeſſ. cap.* 8. D.Ambroſius *de Virginitate, Lib.* 2. *ad finem.* S.Iſidorus *in Synon. cap.* 8. & *de ſummo bono, Lib.* 3. *cap.* 31. D. Chryſoſtomus *homil.* 16. *in Matthæum*, D. Bernardus *epiſt.* 78. & *ſerm.* 71. *in Cantica.* Gloſſa *in primam Ioannis*, 3. Boëtius *de Conſol. Lib.* 5. *proſa* 5. *in fine.* Hinc

184 ad conciones mira deſcribit.

Plurima etiam è Scripturis affert S. Doctor *in Bibliis pauperum, cap.* 50.

QVÆSTIO II.

Quale, & quantum peccatum ſit Contentio.

{ D Thom. quæſt. 38.

CONTENTIO eſt altercatio quædam verborum contra veritatem, ad eam impugnandam. Itaque eſt peccatum, paci Charitatis contrarium, vt docet D.Bonauent. *in explicatione terminorum Theologia*, & *in primo ſent. dub.* 7. *Prol.* vbi ex D.Ambroſio in Gloſſa ad id Rom. 1. *Contentione, &c.* ait: *Contentio eſt impugnatio veritatis cum confidentia clamoris.* 185

QVAPROPTER eſt ex genere mortale, vt oſtendit D.Thom. *art.* 2. ex D. Gregorio 31. *moral. cap.* 31. Vnde in Scriptura aliis mortalibus adnumeratur *Galat.* 5. *Rom.* 1. *prima Corinth.* 1. vt aduertit D. Bonauent. *in ſpeculo anima, cap.* 1.

PORRO per Contentionem oppugnatur veritas: Primò formaliter impugnando veritatem agnitam, vt notant Caietanus, & Valentia. Secundò, qui rem propoſitam, ità oppugnat, vt non curet ſitnè vera, an falſa. Tertiò qui poteſt, & debet ſcire, veram eſſe rem propoſitam, quam oppugnat; quo modo veritatem fidei oppugnant hæretici, vt notat Valentia, *quæſtione* 14. 186

De hac multa habes ex SS. PP. apud D.Bonauent. *Lib.* 3. *Pharetra, cap.* 3. §. 9. D. Gregorius in 26. moral. cap. 2. *Culpabiliores eſſe ſolent hi, qui contentiones inchoant, quàm qui reſpondent*, & in Paſt. part. 3. admon. 24. *Quiſquis in ſeminando iurgia dilectionem proximorum perimit, hoſti familiariùs ſeruit*, & Lib. 31. moral. cap. 8. *Hyppocrita, aſſumpto ſancta religionis habitu, filiorum ſuorum cuſtodiam deſerit, & temporalia quæque defendere etiam iurgiis quærit.* 187

D. AVGVSTINVS in regula 3. cap. 37. *Lites autem nullas habeatis, aut quam celerrimè finiatis: ne ira creſcat in odium, & trabem faciat de feſtuca, & animam faciat homicidam. Sicut enim legiſtis: Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* Et cap. 39. *Vobis a verbis durioribus parcite: quæ ſi emiſſa fuerint ex ore veſtro, non pigeat ex ipſo ore proferre medicamenta, vnde facta ſunt vulnera.* 188

ISIDORVS in Synon. cap. 9. *Contentio faces odiorum accendit, pacem cordis contentio extinguit, concordiam contentio rumpit.*

SENECA in epiſtola prima: *Prima eſt inter competitores contentio.*

ADVERTIT autem S. Doctor *loco cit. in ſpeculo anima*; Contentionem iudicandam ex radice, nam ſi oriatur ex odio graui, vel ira graui, vel voluntate opprimendi veritatem ſanctam, vel confundendi, eſt mortalis. Et *in* 22. *Luca* ad ea verba: *Facta eſt autem contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior*, ait S.Doctor. Quæ fuerit huius contentionis occaſio, neſcitur. *Contentio tamen eſt ſignum amoris priuati boni*, Hinc Iacobi 4. *Vnde bella, & lites in Vobis? Nonne ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris?* Contentio autem de primatu eſt ſignum amoris excellentiæ, & dominij: Hæc repreſſa fuit per Chriſtum; & per Apoſtolum Paulum diſſuadetur, prima Cor. 11. *Si quis videtur inter vos contenſioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus; neque Eccleſia Dei. Quia* Prouerb. 11. *honor eſt homini, qui ſeparat ſe à contentionibus.* Sed hæc conſuetudo receſſit ab aula. Imò, ſicut imminente paſſione Chriſti contenderunt de primatu; ſic imminente morte 189 190

Digitized by Google

morte prælati, contentio ſit inter Canonicos, quis debeat præponi.

191 Præclaram ſententiam S. Doctoris appono, *ex ſpeculo diſciplinæ ad nouitios, cap.* 10. Indignum penitus ſeruis Dei, muliercularum more contendere, ſi reſiſtentiæ incidant verba, cedendum eſt continuò reſiſtenti. Honor eſt homini, qui ſeparat ſe à contentionibus. Nunquam diſcendi, vt dicitur, gratiâ litigent, ſcientes, ad ſe verborum contentiones nullo modo deinceps pertinere. Non poteſt eſſe, quin contentio aliquid quod contra conſcientiam d[illegible]at, extorqueat. Peruerſum eſt, maximè ſi auſu d[illegible]abili ad iniurioſa, vel maledica verba, quæ ſecundùm Apoſtolum, *prima Corinth.* 10. à regno Dei excludantur, os viri religioſi laxetur. Hæc Seraphicus.

DISPVTATIO XV.

De Schiſmate.

EO deteriùs per Schiſma delinquitur, quod agnitam in mente veritatem, diſcordi voluntate reprobet, & propiorem in Dogmate fidei vnionem, ſequatur longa voluntatum diſtantia; quam ob rem Charitati, quæ voluntati inſidet, & membra Eccleſiæ in vnum corpus reducit, maximè opponitur; hinc inquiremus, quale, & quantum peccatum ſit Schiſma.

QVÆSTIO I.

Quale peccatum ſit Schisma.

D.Thom. quæſt. 39.

192 Schismatis nomen, à verbo *ſcindo* deducitur, vt notat D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 1. ex hoc vocabulo incipit elucere, quodnam peccatum ſit Schiſma: *Eſt enim ſchiſma diſiunctio, quâ quis ſe ſeparat ab vnitate Eccleſiæ, vt eſt quoddam corpus myſticum, conſtans ex diuerſarum conditionum fidelibus, tanquam membris inter ſe connexis, præcipuè cum Capite ſummo Pontifice, Chriſti Vicario.* Ità refert D. Bonauent. in declaratione terminorum Theologiæ: Breuiùs definitur à S. Doctore *loco hîc cit.* propè finem: *Schiſma eſt illicita diſſenſio eorum, inter quos debet eſſe vnitas.*

Hoc inferunt Patres, cùm dicunt, per Schiſma ſeparari hominem ab Eccleſia, vt ait Hieron. *in cap.* 3. *ad Titum.* Scindi Eccleſiæ vnitatem, vt ait Irenæus *Lib.* 4. *cap.* 43. & Cyprianus *Lib. de vnitate Eccleſiæ.*

193 Qvomodo autem quis ſe ab ea Scindat vnitate, percipietur, agnita ratione vnitatis corporis Eccleſiæ, quæ conſiſtit in analogica proportione ad officia, & vnitatem corporis humani, in quo diuerſa ſunt membra, variis officiis deputata; aliqua ad operandum, vt manus; aliqua ad videndum, vt oculi; aliqua ad loquendum, vt Lingua, labia, palatus, &c. Sic enim, & in hoc myſtico aliqui ſunt ad laborandum deſtinati in operibus ſanctis; alij ad videndum, & prouidendum; alij ad loquendum, docendum, erudiendum, &c. Ideo ſæpe Apoſtolus in Epiſtolis hâc metaphorâ explicat Eccleſiæ ſtatum, vt *Rom.* 12. *prima Cor.* 13. *Epheſ.* 4.

Hinc verò apparet ratio Schiſmatis, quæ eſt, nolle ſe gerere modo ſibi ab Eccleſia propoſito, ac ſibi conuenienti inter operandum, & ſubeſſe Capiti Supremo, cuius regimini totum corpus ſubiicitur.

Assero igitur primò, Schiſma eſſe peccatum 194 mortale.

Probatvr illa *prima Cor.* 1. vbi grauiter iniungit Apoſtolus: *Non ſint in vobis Schiſmata*: Nam ſeiungere ſe ab vnitate, neceſſaria ad ſalutem, grande peccatum eſt.

Assero, Schiſma eſſe peccatum ſpeciale mortale.

Probatvr, quia per Schiſma rumpitur vin- 195 culum ſingulare Charitatis, vt docet Apoſtolus, prima Cor. 12. dicens: *Non ſit Schiſma in corpore, ſed idipſum pro inuicem ſollicita ſint membra, &c.* Et Epheſ. 4. *Supportantes inuicem in Charitate, ſolliciti ſeruare vnitatem in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus Spiritus*; & infrà: *Totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam adminiſtrationis, ſecundùm operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in Charitate.* Vide etiam D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 13. *dub.* 4. *litt.*

Deinde probatur ex Patribus, qui dicunt, Schiſmate violari Charitatem, & pacem; ſic D. Cyprianus *Lib. de vnitate Eccleſiæ*, vbi mira hac de re profert: Auguſtinus *Lib. de fide, & Symbolo, cap.* 10. & *Lib.* 2. *de Baptiſmo contra Donatum, cap.* 6.

Probatvr tertiò, quia quiſque tenetur, ſibi, 196 & proximo velle bonum illud Charitatis, & pacis, ac communionis in eodem Eccleſiæ corpore.

Hinc ſcire potes, Schiſmaticum eſſe poſſe aliquem, etiamſi non ſit hæreticus, ſi nempe ſe ſeparet ab obedientia Pontificis, quem tamen credat Chriſti Vicarium. Hæreſis enim, præter ſciſſionem, addit dogma prauum, vt notat S. Bonauent. *in centil. loco citando.*

Hanc diſtinctionem agnouêre Patres, Chryſoſtomus *homil.* 11. *ad Eph.* Auguſtinus *de fide, & Symbolo, cap.* 10. & *Lib.* 2. *contra Creſconium, cap.* 7. Hieron. *in* 3. *ad Titum*, vt notat D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 1.

Hæc autem inobedientia non eſt, contra ſim- 197 plex aliquod præceptum; puta ieiunij, ſed rebellis inobedientia contra ipſum Paſtorem; vt notant Valentia *diſp.* 3. *quæſt.* 15. *puncto* 1. Caietanus *in ſumma, verbo Schiſma.* Admonet autem S. Doctor *p. p. centil. ſect.* 26. Schiſma plerumque inducere in hæreſim, ſeu dogma hæreticum; Non eſſe ſcilicet obediendum Eccleſiæ.

Erit etiam Schiſma, ſi à membris Eccleſiæ ſe 198 ſeparet, nolendo ſe cœteris membris in ritibus conformare: Ex quo patet, etiam Papam, eueniente illa ſuppoſitione, poſſe fieri Schiſmaticum, vt notant Turrecremata *lib.* 4. *ſummæ de Eccleſia, part.* 1. *cap.* 11. Caietanus *hîc, art.* 1. Bannes *ibi*, Valentia *loco cit.* Quod fieret, ſi totam Eccleſiam excommunicaret; ſi nollet Eccleſiaſticis ritibus vti, &c. Vide hos Doctores.

Hoc autem dico euenturum, ſi ita Pontifex ſe 199 geſſiſſet; nam exiſtimo, Deum perpetuò aſtiturum peculiari prouidentiâ, ne perſona Pontificis ità cadat, ſicuti ſemper præfuit, ne vllus Pontifex hæreſi, vel Schiſmate caderet. Vide authores allegatos.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO II.

Quantum peccatum ſit Schisma.

{ D.Thom. art 4.

200 Assero primo, Schiſma eſſe peccatum grauiſſimum.

Probatvr, quia lædit magnum Eccleſiæ bonum, quod eſt vnitas præclariſſima corporis myſtici Eccleſiæ; vnde videtur grauiſſimum inter peccata contra proximum, vt ait Valentia *puncto* 2. Ideò Sancti Doctores ſciſſionem hanc grauiter vituperant. Sic Irenæus *lib*.4. *cap*. 34. Chryſoſtomus *homil*. 11. *ad Eph*. Auguſtinus *Lib*. 2. *de Baptiſmo cont. Donat. cap*.6.

Assero ſecundò, ex obiecto grauius eſſe peccatum hæreſis, quod eſt contra veritatem diuinam; attamen ex damno ſæpe eſt deterius Schiſma, vt patet, & patuit experimentis, vt notant cum D.Thoma Tannerus *diſp*.2. *quæſt*.6. *dub*.2. *num*.17.

QVÆSTIO III.

Quænam pœnæ Schismaticis *debeantur*.

{ D.Thom. art.3. & 4.

201 Svppono primò, Schiſmaticos non amittere ſpiritualem poteſtatem: conſiſtentem in Charactere Baptiſmi, Confirmationis, vel Ordinis; nam hæc eſt indelebilis, vt docet D. Thom. *art*. 3. & alij, & patet ex Vrbano, *can. Ordinationes*, *diſt*.9 *quæſt*.1. qui, ordinatos ab Epiſcopis Schiſmaticis, decernit, eſſe verè ordinatos, & D. Auguſtinus *Lib*. 6. *de Baptiſmo*, *cap*.5. vbi ait: *Poteſt Sacramentum tradere ſi: paratus, ſicut habere*.

202 Secvndo certum eſt, priuari hos Schiſmaticos facultate vtendi rectè, & legitimè huiuſmodi poteſtate Characteris; atque adeò priuari hac poteſtate, quò ad vſum legitimum. Ità D.Thom. *art*.3. Habetur *cap*, *Nouatianus*, *cauſa* 7. *quæſt*.1.

Hoc ſenſu intellige Patres Concilij Later. *cap*.1. *extra*, *de Schiſmaticis*, dicentes: *Ordinationes ab Octauiano, & Guidone, hæreſiarchis, factas, irritas eſſe cenſemus*. Quod etiam ait Vrbanus *in can. Ordinationes*, 9. *quæſt*.1. debet enim intelligi quo ad executionem earum legitimam, vt ibi exponit Gloſſa, & D.Thom. *loco cit*. ac Turrecremata *Lib*. 4. *ſummæ*, *part*.1. *cap*.7.

In neceſſitate tamen licèt à Schiſmatico Baptiſmum accipere, vt notat D.Thom. *art*.4. *ad* 1.

203 Tertio certum eſt, hos incurrere excommunicationem, latam *in can.Nulli*, *diſt*. 19. ſecundum Syluestrum, V. *Schiſmatici*, *num*. 5. poſt Archidiaconum, Hugonem, Innocentium, & Ioan. Andream, & *in cap. Excommunicamus*, *de heret*. & *in Bulla cœnæ*, vt notant Valentia *quæſt*. 15 *puncto* 3. Tannerus *diſp*.2. *quæſt*.6. *dub*.2.

Qvarto certum eſt, per Schiſma amittere ipſo facto iuriſdictionem eos, qui poſſunt incurrere excommunicationem, qui ſunt omnes infra Papam; nam Excommunicati amittunt iuriſdictionem, à quorum poteſtate liberamur, vt notat Valentia *loco cit*. ex Caietano *de authoritate Papæ*, *cap*. 22. imò ex Gregorio VII. *can. Nos ſanctorum*, 15. *quæſt*.6.

At verò Pontifex non poteſt per excommunicationem cadere à dignitate. 204

Qvinto certum eſt, Schiſmaticos pertinaces, poſſe puniri depoſitione, vt patet *in Can. In nomine Domini*, 23. & notant Turrecrem, & Valentia ſuprà. Et ſi adhuc non reſipiſcant, poſſunt puniri pœnis corporalibus, auxilio brachij ſecularis, vt iubet Pelagius Papa *de Liguribus*, 23.*q*.5. & docet D. Thom. *art* 4. *ad* 3. Tannerius *num*.11.

Controversia eſt autem, an ex vi Schiſmatis 205 amittatur iuriſdictio, atque adeò etiam Pontifex, ſi fiat Schiſmaticus, excidat à Papatu.

Eadem quæſtio eſt de peccato hæreſis: an ex vi illius amittatur iuriſdictio, etiam Papalis.

Prima ſententia eſt, neque per Hæreſim, neque per Schiſma, quod minus eſt, amitti vnquam iuriſdictionem præſertim Papalem. Ità Caietanus *de authoritate Papæ*, *cap*.20. 21. & 22. Idem videtur ſentire Sotus 4. *diſt*.22. *quæſt*.2. *art*.2. Canus *lib*.4. *de locis*, *cap*. 2. & *cap. ult. ad arg*. 22. & alij apud Turrecremata *Lib*.4. *ſummæ*, *part*.2. *cap*.19.

Secvnda ſententia, extremè oppoſita, eſt, per 206 Schiſma, vel hæreſim, etiam occultam, amitti iuriſdictionis poteſtatem, etiam Papalem. Ità D. Thom. *hic*, *art*.3. Turrecrem. *cap*. 20. Syluest. *verbo Schiſmatici*, *num*.3. vbi ait eſſe omnium Doctorum vnanimem ſenſum, & alij apud Valentiam *diſp*.3. *quæſt*.15. *puncto* 3.

Tertia ſententia media eſt, Schiſmaticum, & 207 hæreticum manifeſtum, ipſo facto amittere poteſtatem iuriſdictionis; non autem occultum, donec is, vel manifeſtus fiat, vel per ſententiam Eccleſiæ declaretur. Ita ſentire videntur, quicumque arbitrantur non omnino deſinere eſſe membra Eccleſiæ, qui externa ſaltem profeſſione fidei, & Sacramentorum communicant cum aliis fidelibus. Ità Vuald. *Tom*. 1. *Lib*.2. *cap*.9. & 11. Driedo *Lib*. 4. *de Eccleſiaſticis dog. & Scripturis*, *cap*.2. *part*.2. *ſent*.2. & 7. Canus *Lib*.4. *de locis*, *cap*.6. *ad arg*. 12. Bellarm. *Lib*.3. *de Eccleſia*, *cap*. 12. & *Lib*. 2. *de Romano Pontifice*, *cap*. 30. Valentia ſuprà, qui ait, hanc ſententiam vitare faciliùs confuſiones, & pericula, quæ alioqui ſequi poſſunt in Eccleſia, ſi actiones Schiſmaticorum, & hæreticorum eſſent ipſo facto inualidæ; ſic & Tannerus *diſp*.2. *quæſt*.6. *dub*.2. *num*.22.

Secvndo, quia hîc licèt non ſit intrinſecè pars Eccleſiæ, tamen externa vnione adhuc eſt Eccleſiæ membrum per profeſſionem, & vſum Sacramentorum.

Confirmatvr ex eo, quod ait Cœleſtinus Papa, 208 *epiſt. ad clerum Conſtantinop*. vbi ait, Neſtorium, & aſſeclas, poſtquam ſuas hæreſes prædicare cœperunt, non potuiſſe vllum excommunicare, aut de ſuo loco mouere, quia poteſtatem ad id amplius non habuerint. Eadem dicit in alia epiſtola ad Ioannem Antiochenum. Idem dicitur de quouis Epiſcopo *in can. Audiuimus*, 24. *quæſt*. 1. Neminem poſſe damnare, ex quo hæreſim, à ſe confictam, cœperit prædicare.

Tandem id omnino tantùm volunt alij Patres, adducti à Doctoribus ſecundæ ſententiæ, vt Cyprianus *Lib*.1. *epiſt*.6. Ambroſius *Lib*. 1. *de pœnit. cap*.2. Auguſtinus *in Enchir*, *cap*. 65. Optatus *Lib*. 1. *cont. Parmen*. & Beda *in cap*. 18. *Matthæi*.

Obiicies cum ſecunda ſententia. Qui habet iu- 209 riſdictionem in corpus Eccleſiæ, debet eſſe membrum illi vnitum; nam, qui eſt diuiſus, non poteſt influere, aut mouere; ſed Schiſmaticus, & hæreticus, etiam occultus, eſt ſeiunctus: Ergo. Minor probatur de hæretico; nam Fides eſt fundamentum vnionis. Quo ad Schiſmaticum, patet ex definitione Schiſmatis.

Respondet

Digitized by Google

neminem percutere, vulnerare neminem, ſed quia ſciebat, eos, cùm hæc militando facerent, non eſſe homicidas, ſed miniſtros legis, & non vltores iniuriarum ſuarum, ſed ſalutis publicæ defenſores: reſpondit eis: *neminem concutiatis, &c. ſed contenti eſtote ſtipendiis veſtris.*

218 Loquebatur ſanè Baptiſta pro hominibus etiam noui teſtamenti; erat enim Chriſti præcurſor.

PROBATVR ſecundò etiam ex Heroibus, in Scriptura laudatis vt ſanctis, qui bella geſsêre, ſic Abraham, Moyſes, Ioſue, Gedeon, Sampſon, Dauid, Ioſias, Machabæi, & alij.

PROBATVR tertiò ex Pontificibus ſanctis, qui bella geſta à Chriſtianis laudarunt, vel gerenda ſuaſerunt Ità: Damaſus apud Theodorum *lib.5. c.*10. Gregorius *lib.1. epiſt.*72. Chryſoſtomus *in Pſalm.*45. Nazianzenus *oratione* 3. *de pace*, Ambroſius *Lib.1. offic. cap.*40. *&* 41. Hieronymus *in* 4. *Michea*. Vide S. Doctorem in ſermonibus Hexaëmeronis.

219 PROBATVR ratione D.Bonauent. *loco allegando*, ſumpta ex Ariſtotele 7. *Polit. cap.*24. & D. Auguſtino *epiſt.* 207. quia pax humanæ Reipublicæ eſt neceſſaria, vt nos, noſtraque habere poſſimus ad viuendum; ſed hæc ſæpe violentiis impediuntur, quæ nequeunt aliter quàm bello propulſari; eſt autem ius naturæ, vt violentias propulſemus, ex quo argumenta aduerſa corruunt.

220 ID totum confirmat S. Doctor *ad* 6. *Luca*, in ea verba: *& qui te percutit in maxillam, &c.* ex D. Auguſtino *primo de ciuit. cap.*21. vbi ait, exponens illud præceptum: *Non occides: Contra hoc præceptum non fecerunt, qui, Deo authore, bella geſſerunt, aut perſonam gerentes publicæ poteſtatis, ſecundùm eius leges, hoc eſt, iuſtiſſimum rationis imperium, ſceleratos morte punierunt.*

CONFIRMAT ex *cap. Fortitudo* 23. *quæſt.*3. qui eſt D.Ambroſij Lib.1. de offic. cap.27. *Fortitudo, quæ vel bello tuetur à barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus ſocios, plena iuſtitia eſt.*

OBIICIES primò. Prædictum eſt *Iſaia* 2. & *Michea* 4. bella tempore gratiæ abigenda.

221 RESPONDETVR cum D.Ambroſio *in Pſalm.* 45. & D. Hieronymo *in cap.*4. *Michea*, prædictam tempore aduentus Chriſti futuram pacem in toto orbe, vt recipiendo Euangelio eſſet peruius.

OBIICIES ſecundò in Euangelio præcipitur, Matth. 5. *Qui te percuſſerit in vnam maxillam, præbe illi & alteram.* Matth.26. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Rom.12. *Nulli malum pro malo reddentes.*

RESPONDETVR ex D. Auguſtino *epiſt.* 5. *ad Marcellinum*, id prohiberi, ne fiat priuatâ authoritate.

222 ADVERTE in Concilio Nicæno, *can.*11. damnari eos, qui priùs depoſito cingulo militari, ne idolis immolarent, ruſus ad vomitum redibant, ſeruientes Imperatoribus Paganis, Diocletiano, Licinio, & aliis, qui omnes Chriſtianos cingulo militari dehoneſtabant, niſi immolarent Idolis.

ALIQVI verò Patres damnant bella tantùm iniqua, vel quæ occaſiones ſunt proximæ peccandi, vel diſſuadent viris religioſis, vel ſuadent ad religionem ire, &c.

223 EX his habes, bella etiam contra Turcas eſſe licita; eſto enim Deus vtatur Turcis ad exercitium noſtrum, vtitur etiam peſte, & fame, & tamen nos tenemur defendere, ne Chriſtianum orbem ſuperſtitionibus obruant. Vide Valentiam *loco cit.* & Bellarminum, *cap.*16. Sunt enim Turcæ iniqui poſſeſſores Regnorum Chriſtianorum.

QVÆSTIO II.

Quæ conditiones ad bellum iuſtum requirantur.

PRÆCLARE poſt D.Auguſtinum *Lib.*22. *contra Fauſtum, cap.*74. & *epiſt.*5. *&* 207. hac de re ſcripsêre D.Thom. *hîc* Alenſ. 3. *part. quæſt.*76. *memb.*3. Gandau. *quodl.* 15. *quæſt.*16. Gabr. 4. *diſt.*15. *quæſt.*4. Victoria *relect. de Iure belli.* Caſtro *Lib.*2. *de iuſta hæreti. punit. cap.* 14. Couar. *relect. in cap. Peccatum de regulis iuris, part.*2. §. 9. *&* 10. Bellarm. *Lib.* 3. *de moribus Eccleſiæ, cap.*14. Bannes, Caietanus, & alij Thomiſtæ hîc, Valentia *quæſt.*16. *puncto* 1. Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*6. *dub.*3. Syluester, & alij Sumiſtæ, *verbo Bellum.* Canoniſtæ 23. *quæſt.*1.2 *&* 3. & D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.*1. ad finem, & *in Bibliis pauperum, cap.*82. vbi è Scripturis mira colligit exempla, egregiè probantia integritatem, orationeſque Sanctorum magis ad victoriam conducere, quàm arma. 224

PRIMO autem tres conditiones ad iuſtum bellum requirit S. Doctor *in ſpeculo animæ, cap.*1. ex D. Auguſtino. Prima eſt authoritas legitima. Ità S. Auguſtinus *loco citato, contra Fauſt. cap.*74. Secunda eſt cauſa iuſta; ſic D. Auguſtinus *quæſt.*10. *in Ioſue.* Tertia eſt intentio bona; Ità S.Auguſtinus *epiſtola* 207. 225

QVOAD primam conditionem ſolus Princeps, vel Reſpublica, abſolutè dominantes, poſſunt offenſiuum bellum indicere. Hinc Principes, qui ſunt partes alicuius totius dominij, id nequeunt: ita, Molina *diſp.*100. Tanner. *num.*30. & communiter. Ad defenſiuum autem omnes populi, & Magiſtratus admittuntur, quia cuique licet vim vi repellere.

QVOAD ſecundam cauſam oportet, eſſe contra hoſtem, iniuſtè, grauiter lædentem, & vt monet D. Auguſtinus *loco cit.* Referam autem iniurias certas, ob quas poſſit bellum indici, quas refert D.Bonauent. *in Bibliot. pauperum, cap.*82. 226

PRIMA eſt, ſi negetur id, quod debitum eſt: ſic filij Iſrael debellarunt Amorrhæos, quia eis tranſitum innoxium negarunt *Num.* 21. & aduertit S.Auguſtinus *quæſt.*43. *in Lib. Numerorum.*

NEQVE verò iuſtam cauſam habuit Iulius Cæſar, eò quòd Romani aditum ad vrbem negarent, vt putant Alphonſus à Caſtro *lib.*2. *de lege pæn. cap.*14. & Coar. *loco cit.* §.9. nam tenebatur ille ad Rubiconem arma deponere, cùm eſſet ſubditus Reipublicæ, id iubenti. Neque iuſtum bellum Indis infertur, eò quòd negant liberum acceſſum ad ſuas prouincias. Ità Molina *diſp.*105. Tanner. *num.*34. ſi tamen non reſiſtant fidei prædicationi. 227

SECVNDA cauſa eſt, pro rebus propriis recuperandis. Sic pugnauit Dauid contra Iſboſet, 2. *Reg.*2.

TERTIA cauſa eſt ad reſiſtendum inuaſoribus Reipublicæ. Sic pugnarunt ſæpe Iudæi aduerſus Philiſtæos, & Machabæi contra Antiochum, & Demetrium. 228

QVARTA, ſi hoſtibus iniquis ſuppetias exhibent; ſic pugnauit Dauid contra Siriam Damaſci, eò quòd ferebat opem Adarezer, 2. *Reg.*8.

QVINTA, ad vlciſcendam publicam iniuriam. Sic Dauid pugnauit aduerſus Hannon, qui nuncios vilipendio dimiſerat 2. *Reg.*10.

SEXTA aduerſus rebelles ſubditos, ſic Dauid 2. *Reg.*20. Vnde iuſtum eſſe bellum contra pertinaces hæreticos, infert D.Gregorius *Lib.*1. *Regiſtri, cap.*72.

Septima, ſi aliqui publicos malefactores defendunt, vt docet D. Auguſtinus *quæſt.* 10. *in Ioſue*, ſic *Iudicum* 20. pugnarunt Hebrei contra Beniamitas, ſuos contribules.

229 Octava, ob violatum pactum; exemplum habes in Iotam, & Ioſaphat 4. *Reg.* 3. Itaque cauſa iuſti Belli eſt ſola iniuria, aut iure defenſionis repellenda, aut iure commutatiuæ iuſtitiæ compenſanda, aut iure vindicatiuæ vleiſcenda, idque, cum aliunde debita ſatisfactio non præſtatur. Ità cum D. Auguſtino *Lib.* 22. *contra Fauſtum*, *cap.*74. fatentur omnes.

Contra infideles autem, non Baptizatos, agere Bellum, laudant Caſtro, & alij; ſed communis ſententia eſt, id non licere; non enim ad hoc ius habet Princeps aliquis, niſi vt membrum Eccleſiæ, quæ non habet ius in non ſibi ſubditos.

230 In hoc verò nonnullos Chriſtianæ militiæ exercitus aberraſſe narrat Archiepiſcopus Valentiæ *in hiſtoria America*, qui bellum miſerrimis Indis, religionis conciliandæ gratiâ, inferentes, gentem illam ad internecionem vſque deleuerunt: Id ſanè Euangelium non præcipit, vt ea immanitate gentes perimantur, ſed vt ſumma humanitate, & patientia redimantur, potiuſque eſſet proprium pro illis ſanguinem labore, & longanimi prædicatione impendere, quàm ipſorum cruorem in riuos ita deducere; vt enim oues ſint Apoſtoli, præcipit Chriſtus, non manus, ſed linguæ gladium, verbum ſcilicet Dei, omni gladio ancipiti penetrabilius, ipſis tradens.

Potest autem, qui Iuſtè bellum infert, alios ſibi in adiutorium, & belli ſocietatem aduocare; ſic enim & Machabæi Romanorum fœdus expoſtularunt, vt Notat Tannerus *num.*52. ſic etiam vbique gentium, dum bella geruntur, fieri exploratum habemus; Non renuo tamen, vbi Chriſtiani nominis Scandalum inde imminet, id non licere; Ita Molina *diſp.* 112. Azotius *Tom.* 1. *lib.*8. *cap.*25. *quæſito* 14. & Tannerus vt ſuprà.

231 Verùm cum tam nota ſit aduocantis neceſſitas, vt id agere compulſus in propriam defenſionem, non in fidei iniuriam, cognoſcatur; nemini inde Scandalum obuenturum nemo inficiabitur. Per hæc patet ad ea, quæ obiicit Valentia *diſp.*3. *quæſt.*16. *puncto* 2.

232 Potest etiam inſidias ſtruere, nec tenetur certamen prænunciare, vt notat S. Doctor *in Bibliotheca*, *cap.*82. quod probat exemplis Abrahæ *Geneſ.* 14. *Ioſue* 8. & 10. & *Iudic.* 8. ex Gedeone. Ità Tannerus.

In dubio autem iuſtæ cauſæ melior eſt conditio poſſidentis, vt docent communiter apud Valentiam. Attamen rationabile eſt etiam parti aduerſæ ſatisfacere, vt notant Victoria *num.*28. Molina *diſp.*103. Valentia *quæſt.*16. *puncto* 2. Tanner. *num.*41.

Adverte autem, non ſtatim agnita iuſta cauſa, eſſe bellum indicendum, ſed priùs petendam ſatisfactionem, vt habetur *Deuter.* 20. alioqui erit contra Iuſtitiam initum, & conſequenter cum reitate, & reſtitutionis obligatione. Ità Bannes *dub.*8. Tannerus *num.*32. & 51. Valentia *puncto* 2. *in calce*.

233 Si autem neuter ſit in poſſeſſione legitima, res pro rationibus diuidenda, aut facienda eſt ab altero, pro rata compenſatione. Vide Tannerum *numero* 43.

Quoad intentionem ità eſt neceſſaria, vt ſi adſint aliæ conditiones, hæc verò deſit, non inducat neceſſitatem reſtitutionis. Ità ex communi docet Caietanus, Bannes hîc, Valentia *puncto* 2. Molina *Tom.* 1. *de iuſtitia*, *diſp*, 123. Tanner. *dub.*2. *num.*28.

Potest autem bellum vtraque parte eſſe iuſtum per accidens, ſi ex vna parte ſit inuincibilis ignorantia, quo pacto videntur fuiſſe bella Amorthæorum cum Iſraele, vt docet Toſtatus *ad* 10. *Ioſue*, & tunc agnita veritate, tenentur recedere, & reſtituere ea, quæ adhuc ſalua ſunt, & in quibus ſunt facti ditiores; vt notat Valentia; ſed antè debent Principes conſulere eruditos; alioqui in re grauiſſima exponitur periculo culpæ. Ita Victoria *de iure belli*, *num.*20. Valentia *quæſt.* 16. *puncto* 2. Molina *diſp.*109. Tanner. *diſp.*2. *quæſt.*6. *dub.*4. *num.*37. 234

Præter allatas conditiones, ad ſubſtantiam belli iuſti requiritur modus in eo gerendo. Primò quidem in damnis inferendis licere quidem reactionem neceſſariam, tum ad damna illata reſarcienda, tum ad pacem ſtabiliendam; non tamen exceſſus omnes licere, puta occidere innocentes, vt mulieres, infantes, vt decernitur *Exodi* 23. *Deuter.*20. Quod ſi aliquando Deus præcepit, etiam mulieres, & infantes necari: *Ioſue* 6. in Ierico, *primo Reg.*15. in Amalech, fuit peculiaris cauſa ex voluntate ſupremi Domini. Ita Molina, Valentia, Victoria apud Tannerum *num.*66. 235

Præter pueros autem, & mulieres, præſumi debent innocentes alij, vt habetur *in cap. Innouamus, de Treuga, & pace*, ex Alexandro III. *Innouamus, vt Presbyteri, monachi, Conuerſi, Peregrini, Mercatores, Ruſtici, euntes, & redeuntes, & animalia, quibus arant, & ſemina portant ad agrum, ſeruitute congrua lætentur.* Quibus adduntur & Legati, ſiue Oratores *in cap. Paternarum* 24. *quæſt.*3. Vide ibi. 236

Licitum eſſet tamen per accidens, ſi Arx non poſſet aliter expugnari, & plurimum expugnatio illa referret. Ita Tannerus *num.*67. cum Victoria.

Licere tamen expoliare innocentes hoſtes, ait Valentia, eos ſcilicet, quæ ſunt partes Reipublicæ, quæ intulit iniuriam. Hoc enim & ad damnum publicum reſarciendum, & ad pacem confirmandam conferre poteſt, ne hoſtes illis rebus vtantur, ſed infirmati pacem quærant. Vel ſi ex noſtris innocentibus expoliati ſint; ideò conceduntur Repreſſalia. Ità etiam Caietanus *verbo bellum*, Victoria *de iure belli*, *num.*41. Corm. *in regula Peccatum*, *part.* 2. *quæſt.*4. Molina *diſp.*121. Tanner. *num.*71. Valentia *loco cit.* & alij. 237

Excipiuntur autem Clerici, & Eccleſiæ propter immunitatem, niſi aliter hoſtes vinci queant, vt notat Valentia *diſp.*3. *quæſt.*16. *puncto* 3. cum Sylueſt. *verbo bellum*, 3. *quæſt.*6. & 8. Bannes *art.*2. *dub. vlt.* 238

Præterea modus talis ſeruandus eſt, vt neque Duces, neque milites contra iuſtitiam agant, illi non ſoluendo ſtipendia militibus: iſti rapiendo, nam *Lucæ* 3. Ioannes eis impoſuit: *eſtote contenti ſtipendiis veſtris.*

Similiter ne contra fortitudinem agant, temerè ſe diſcrimini exponendo.

Debet etiam ſeruari modus, iure gentium conſtitutus, vt res mobiles acquiſitæ, ſint exercitus; res verò immobiles ſint Principis. Vide Valentiam, & Bellarminum, *loco citato*, ac Tannerum *num.*75. qui mobilia capientibus dat; Immobilia verò Principi deſignantur *Leg. ſi captiuus*, *ff. de captiuis.* 239

Adverte cum D. Bonauent. ad locum adductum Lucæ, peccare milites, ſcienter in bello iniuſto militantes, ſiue paratos in omni bello militare. Ità ex communi, Caietanus *verbo Bellum*, Bannes *hic*, *quæſt.*40. *art.*1. *dub.* 6. Valentia *quæſt.* 16. *puncto* 2. Molina *diſput.*103. Tanner. *num.*47. Ratio eſt,

Digitized by Google

eſt, quia malum agere, ſeu periculo etiam ſe exponere non licet.

240 In dubia quidem cauſa milites ſubditi, vel ſtipendiarij perpetui, non tenentur iuſtitiam Belli ſcire, & examinare, niſi fortè grauia indicia habeant de iniuſtitia: cæteri verò tenentur priùs inquirere, antequam nomen dent militiæ; Eſt doctrina communis apud Caietanum, Bannem, & alios *hic*, *quæſt.* 40. *art.* 1. Victoriam *num.* 25. Molinam *diſput.* 114. & 118. Valentia *puncto* 2. Tanner. *num.* 48. Patet ex *can. Qui culpatur*, 23. *quæſt.* 1. poſt D. Auguſtinum *Lib.* 22. *contra Fauſtum*, *cap.* 75. At Fulienſis *lib.* 3. *cap.* 11. addit, etiam exteros poſſe in primo caſu militare, ſi Princeps ſit bonæ famæ, & Chriſtianus, de quo benè præſumitur.

QVÆSTIO III.

A quibuſnam Bellvm *geri poſſit.*

D.Thom. quæſt 40. art. 2.

241 Primo certum eſt, Clericos in ſacris conſtitutos, & monachos etiam Laicos, iure Eccleſiaſtico prohiberi. De Monachis habetur *Can. eos qui, d.* 20. *quæſt.* 3. De Clericis verò 23. *quæſt.* 8. præſertim *Can. clerici*, & *can. Quicumque ex clero.* Ità D. Thom. & alij.

Posse tamen hos è licentia Pontificis pugnare in caſu neceſſitatis, adnotant Couar. *Relect. in Clement. ſi furioſus.* Bannes *art.* 2. Caietanus *ibidem*, Valentia *puncto* 4.

Ratio eſt; quia tunc obligatione naturali cedit ius Eccleſiaſticum. Non prohibent tamen allegati Canones clericis, adeſſe, hortari, ſuccurrere ſpiritualibus. Vide D. Thom. *art.* 2. Valentiam *loco cit.* Molinam *diſp.* 108. Suarez *Tom.* 5. *diſp.* 47. *ſect.* 6. Tanner. *num.* 80.

242 Itaqve ſi Clerici abſque debita iuſtitia, & licentia pugnent, irregulares fiunt, vt colligitur, *cap. de cætero, extra de homicidio*, mòdo tamen aliquis ibi occidatur.

Imò etiamſi in Bello iniuſto tantùm hortentur, vt colligitur *ex cap. Quod in dubiis, extra de Pœnis*, & *cap. Clericus, extra de homicidio.*

Itaqve ſi Bello iuſto pugnent clerici ex licentia pontificis, etiamſi occidant, non fiunt irregulares.

243 Quod ſi bello iuſto, ſine tamen licentia pugnent, adhuc non incurrunt irregularitatem, iuxta communem ſententiam, Syluest. *verbo Bellum*, 3. *quæſt.* 2. Couarru. *loco cit. part.* 2. §. 3. *num.* 9. Caſtro *Lib.* 2. *de lege pœn. cap.* 14. Valentiæ *loco citato*, *puncto* 4.

Ratio eſt, quia non ſunt Iura odioſa amplianda. Iura verò ſolum homicidium illicitum, & miniſtrorum iuſtitiæ publicorum, irregularitate onerant.

Neque eſt credibile, quòd propter actum, ad quem tenetur iure naturæ, incurrat quis impedimentum ad ſuum officium.

Qværes, quo tempore licitum ſit Bellum.

244 Hoc quæritur ob dies feſtos; certum quidem eſt, hiſce diebus bellum defenſiuum licere, vt habetur *primo Machab.* 2. Probatur; Nam ſi licet bouem extrahere è fouea, vt dicitur *Lucæ* 14. & ſanare hominem, vt dicitur *Ioan* 7. cur non licebit pro conſeruatione Reipublicæ pugnare? ſic decernit etiam Nicolaus *can. ſi nulla*, 23. *quæſt.* 8.

Licite etiam fit, quando eſt neceſſarium ad finem belli, nempe ad victoriam. Id è dictus Nicolaus, vrgente neceſſitate, id licere affirmat.

Non eſt tamen peccatum mortale, extra neceſſitatem, die feſto pugnare, dummodo audiatur Miſſa, vt ait Caietanus apud Valentiam, Tannerum *numero* 87. adducens Bannem *hic*, & Molinam *diſput.* 111. 245

DISPVTATIO XVII.

De Rixa, & Seditione.

In Charitate continetur eminenter Amicitia, (quæ, iuxta Philoſophum, perfectè inter duos tantum initur;) vti & pax politica, quæ plures conciues vnius facit voluntatis, & labij, ad repellendos exterorum inſultus; contra priorem ex aduerſo pugnat Rixa; contra alteram Seditio; contra Charitatem verò vtraque; quare de illis hîc videndum breuiter.

QVÆSTIO I.

Quid Rixa, *& quale peccatum.*

Rixa à *Ringor* dicta, quòd ſignificet pugnam priuatam, qualis eſt pugna canum, qui ringunt: Hinc ab ira ortum habere colligitur. 246

Est igitur Rixa, ex parte inuaſoris, peccatum mortale, vt habetur *Galat.* 5. ex parte verò inuaſi, poteſt eſſe mortale, ſi grauiter repugnando excedat.

Deſcribitur à D. Bonauent. in declar. terminorum Theolog. *Rixa eſt audax voluntas vindicandi, in iniuriam facti procedens.*

Mvlta Rixarum exempla refert S. Doctor *in Bibliis pauperum*, *cap.* 50. Geneſ. 26. Rixati ſunt paſtores Geraræ cum Iſaac. 247

Exodi 2. duo Hebræi Rixati ſunt, quibus ſuperuenit Moyſes, reprehendens.

Duæ mulieres litigant ante Salomonem 3. *Regum*, 3.

Litigabant Iudæi de Chriſto *Ioannis* 7.

Diſceptabant Iudæi *Act.* 11. nolentes prædicari Gentilibus.

Diuiſa eſt multitudo Iconij, è quibus aliqui pro Iudæis ſtabant, alij pro Apoſtolis *Actorum* 14. & alia *cap.* 15. alia *cap.* 19. alia *cap.* 21. alia *cap.* 23. 248

Hic agi ſolet de duello, quod eſt Rixa duorum ex condicto.

De quo egregiè Caietanus 2. 2. *quæſt.* 95. *art.* 8. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 39. Fillinc. *tract.* 29. *cap.* 8. Suarez *de cenſ. diſp.* 23. Bonac. *tract.* 3. *diſp.* 11. Fagundez *loco citando*, cum Tannero.

Asserendvm autem, duellum iure naturæ illicitum eſſe, niſi neceſſarium ſit ad effugiendam mortem.

Damnatvr autem in ſacris Legibus, vt conſtat *in cap Monomachiam*, 2. *quæſt.* 5. & cap. Henricus, *extra de clericis in duello*, & Concilio Trident. *ſeſſ.* 25. 249

Digitized by Google

in Decreto de reformatione generali, *cap.* 19. & ex D. Auguſtino habetur 23. *quæſt.* 1. Damnantur ex *Leg. unic. Cod. de gladiatoribus*, *Lib.* 11.

Et Noſtra tempeſtate Ludouicus XIII. Iuſtus meritò acclamatus, Rex Galliæ Legem ſeuetiſſimam ſanſiuit, quâ duellum infamiæ notâ obſignat, damnat duellantes morte, & aliis pœnis, vt tantam in regnis ſuis ſtrenuiſſimorum Ducum, ac militum internecionem auerteret.

Novissime etiam tanto patre digna Soboles Ludovicus XIV. immenſo Iuſtitiæ zelo, infracti, & intrepidi animi adiiciens magnitudinem, quo verè Magnus proclamatur, id ipſum regio Diplomate decreuit, ſtatuitque inſuper vltra capitis irremiſſibilem pœnam, bonorumque proſcriptionem, nobilitatis infulis in perpetuum exuendos, qui inter nobiles anathematiſata iſtâ pugnâ certauerint; Nec efficaciùs ſanè remedium generoſæ procerum gallorum ſanguinis ebullitioni attemperandæ potuit applicari, vti exitus quotidie comprobat, quàm vt gloriam ita ſectantes ingloriùs cum viuæ etiam poſteritatis nobilitate tumulentur. Quare quem ſanguinem gens illa præclara nequit effundere duellando, propè, longeque hoſtes Eccleſiæ debellando glorioſius profundit.

Nec Honorem ſanè defendunt duellantes; imò ſibi aucupantur ignominiam; Non iniurias rectè rependunt, cùm priuatè id non liceat.

250 Qvod verò *primo Reg.* 18. Dauid certamen inierit, fuit ad defenſionem Diuini honoris, publica authoritate Regis ex diuino inſtinctu, vt habet & Gloſſa *in cap. Cura ſuſcepi*, *de pugnatione ordinariâ*.

Peccant grauiter, & excommunicati ſunt etiam cooperantes duello. Vide Concilium Tridentinum; neque ex aliqua conſuetudine excuſantur, vt notat D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.* 1. nam communiter omnes Doctores, Theologi & Iuriſperiti reclamarunt, vt aduertit S. Doctor. Ideò & Dominos id permittentes, vel locum concedentes patrinoſque, procuratores à conſilio, ſpectatores & excommunicat ipſo facto Concilium Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 19. & Bulla Clementis VIII. cooperantes, etſi duellum non ſequatur; ſi per eos non ſtetit, excom-

251 municat Gregorius XIII. non tamen reſeruat. Itaque præter infamiam, & carentiam Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ſi in duello moriantur, etiam excommunicationem incurrunt duellantes, Papæ reſeruatam; ſi fiat cum ſolemnitate, patrinis, Chartuliſque prouocatoriis, ex propria bulla Pij IV. Adde ſi duellum ſit tantum priuatum, iuxta Bullam Gregorij XIII. & Clem. VIII. qui excommunicationem Concilij Trident. ad priuatum etiam duellum extendunt, vt cum Nauarro docet Suarez *Tom.* 5. *diſp.* 23. *ſect.* 3. Tanner. *diſp.* 2. *quæſt.* 6. *dub.* 7. Fagundez *in* 5. *præcept. lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 3 & eſt latæ ſententiæ.

Easdem pœnas incurrunt alij cooperantes. Iam igitur excommunicatio, eſto à Gregorio non reſeruata, ſanè reſeruata eſt à Pio & Clemente; Abſolui tamen poſſunt à Religioſis Romæ, & extra Italiam, Vide Fagundez *num.* 5. de hoc plura dicta ſunt *prima ſecundæ*, *tract. de actib. human. diſput.* 17. *quæſt.* 10. *ad propoſ.* 2. iuxta Decretum Alexandri VII.

QVÆSTIO II.

Quid ſit ſeditio.

D Thom. quæſt. 4.

Seditio eſt ciuium diſſenſio, quaſi aliqui ſeorſum eant. 252

Eſt autem profectò ex genere ſuo mortale peccatum, cùm paci Reipub. repugnet: Et eſt contra Charitatem, imò & iuſtitiam. Vide D. Thom. *art.* 2. & Tannerum *diſp.* 2. *quæſt.* 6. *dub.* 7. *num.* 94.

Mvltas Seditiones, à Deo grauiter punitas, refert S. Doctor *in Bibliis pauperum*, *cap.* 50. præcipuè contra Moyſen. *Exodi* 15. 16. *Num.* 11. 21.

Narrat ſeditionem Ephraitarum contra Iephte *Iud.* 12. & Iudæorum contra Roboam 3. *Reg* 12.

Certvm eſt autem ex parte eorum, qui iuſtitiam, & veritatem defendunt, non eſſe peccatum, 253 vt docet D. Thom. *art.* 2. Caietanus *in ſumma*, *V. ſeditio*, Valentia *diſp.* 3. *quæſt.* 17. *puncto* 2. Vnde hi propriè non ſunt vocandi ſeditioſi.

Est autem Seditio ſpeciale peccatum contra Charitatem, cui ſpeciali modo repugnat, differente à Diſcordia, Schiſmate, Bello, Rixa, vt oſtendit D. Thom. *art.* 1.

Discordia quidem eſt tantùm in animis; ſeditio verò etiam extra prodit. 254

Schisma aduerſatur vnitati Eccleſiæ; ſeditio autem vnitati politicæ Reipublicæ.

Bellvm eſt inter Reſpublicas integras; ſeditio verò inter membra eiuſdem Reipublicæ.

Rixa eſt inter duos, aut paucos; ſed Seditio eſt inter plurimos. Ideò Apoſtolus 2. *Corinth.* 2. ſeditiones recenſet, vt peccata ab aliis diſtincta.

Est igitur Seditio contra pacem Charitatis, ſed 255 materialiter; eſt etiam contra iuſtitiam, quatenus infert damnum Reipublicæ, & eius ciuibus. Vide Valentiam.

DISPVTATIO XVIII.

De Scandalo.

Boni operis exemplo, quo Dei Eccleſia ædificatur, opponitur Scandalum, quo ſatagit inimicus homo vt in ruinam procumbat: hoc enim Charitatis cœmentum diſſoluit, ponitque eius loco lapides offenſionis, in quos è ſtructura decidentes, impingunt pedes iniquè ambulantium, vt mox dicam.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Scandalvm.

D. Thom. quæſt. 43.

Scandalvm ſignificat impactionem pedis 256 in aliquod offendiculum, vt ait D. Hieronymus *in cap.* 15. *Matth.* & D. Bonauent. *p. p. Centil. ſect.* 31.

à

à Græco *Scandalon*, quod ſignificat obicem, offendiculum Σκανδαλον quod apud Græcos ſignificat patulum illud ſignum in muſcipula, quod cùm mus tetigerit, vt rodat eſcam, ſequitur caſus aſſerculi.

257 IGITVR Scandalum apud Theologos eſt id, quod eſt occaſio ſpiritualis ruinæ, proximo data. Hinc illud definiunt: *Scandalum eſt dictum, vel factum minus rectum, præbens proximo occaſionem ſpiritualis ruinæ*, Ità D.Thom. hic, Alenſ. *part.2. quæſt.* 189. *memb.*1. Richardus 4. *diſt.*38. *art. vlt. quæſt.*1. Durandus *ibi*, *quæſt.*3. Maior *quæſt. vlt. art.*1. Adrianus *quodl.*1. *art.*1. Syluest. & alij Summiſtæ *verbo Scandalum*. Couar. *Relect. in cap. Peccatum, de reg. iuris, part.*1. *num.*5. & D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.*1. & *parte prima Centiloquij, ſect.*31.

258 DICITVR verò *dictum, vel factum*, quia debet eſſe aliquid externum. Dicitur *minus rectum*, quia non eſt neceſſe, vt abſolutè ſit malum; ſed ſufficit, vt minus rectum ſit deficiens in vna circumſtantia ex illis integralibus, quibus bonum conſtituitur, ſecundùm D.Dionyſium, *cap.*4. *de diuin. nominibus*. Includitur etiam omiſſio debiti.

DIVIDITVR Scandalum primò in Actiuum, & Paſſiuum. Actiuum eſt illud, quod modò definiuimus; Paſſiuum eſt ipſa ſpiritualis ruina alterius. Vide S.Bonauent. *loco cit. Centiloquij.*

259 SECVNDO diuiditur Scandalum actiuum in Scandalum per ſe, & Scandalum per accidens. Scandalum per ſe hoc loco dicimus, cùm ex certa, & expreſſa intentione datur occaſio ruinæ, eam promouendo, ſollicitando, ſuadendo, hortando. Per accidens eſt duplex: alterum reſpectu operantis, non reſpectu operis, vt cùm quis peccat, in facie aliorum, tali crimine, quod ex ſe inducit ad peccatum, tametſi is non hoc intendat; tali Scandalo peccat alendo concubinam in facie filiorum, & dicitur generale. Aliud eſt per accidens, tum reſpectu operantis, qui non intendit alios ad peccandum inducere; tum ex parte operis, quod non eſt ſuapte natura incentiuum ad peccatum, etſi næuo ſcateat.

260 DIVIDVNT adhuc Actiuum per ſe in illud, quo intenditur formaliter ruina ſpiritualis proximi; & in aliud, quo intenditur ſola voluptas, vel vtilitas à peccante, non autem formalis ruina. Et vtrumque à multis dicitur ſpeciale.

SCANDALVM paſſiuum ſubdiuiditur in Datum, & Acceptum. Scandalum Datum eſt id, quod oritur ex actiuo alterius Scandalo; & vocatur Scandalum puſillorum, quod eſt cauendum, iuxta dic-
261 tum Chriſti, Matth. 18. *Qui autem Scandalizauerit vnum de puſillis iſtis, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris*; oritur hoc etiam ex infirmitate videntium. Scandalum Acceptum eſt, quod non ex occaſione data, ſed accepta, propria malitia oritur, & dicitur etiam Phariſaicum. De hoc ait Chriſtus Matth.15. *Sinite illos: cæci ſunt*. De hoc enim non eſt curandum.

QVÆSTIO II.

An SCANDALVM *ſit ſpeciale peccatum.*

262 CERTVM eſt primò, Scandalum omne, etiam per accidens datum, non voluntate directa, ſed ex opere, eſſe mortale ex natura ſua.

PROBATVR primò à D. Bonauent. *p.p. Centil. ſect.*31. & *ad* 17. *Lucæ* ex illo Matth. 18. *Væ homini illi, per quem Scandalum venit. Expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris*, quod idem teſtificat B.Lucas, vbi ex Beda in Gloſſa, obſeruat, imponi pœnam grauiſſimam potius ſubeundam, quàm æternam; illam verò fore illi vtilem.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauentura *ibi*, 263 Quia contra Charitatem pugnat, deducens ad infernum animas. Eſt etiam contra iuſtitiam, eripiens Chriſto animas, creatas, & ſuo ſanguine redemptas; de quibus dicitur Sap.11.*Tua ſunt omnia Domine, qui amas animas.* Hinc grauiter Apoſtolus, prima Corinth.*cap.*8. ait: *Peribit infirmus in tua ſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt? Sic autem peccantes in fratres, & in Chriſtum peccatis.* Ideò Apoc.2. 264 proteſtatur: *Habes tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere Scandalum, &c. Pœnitentiam age: ſi quo minus, &c.*

PROBATVR tertiò à S. Doctore, quia ſicuti ædificanti bono exemplo grande paratur præmium, ità deſtruenti opus Dei, grandis pœna. Ideò Rom. 14. *Noli propter eſcam deſtruere opus Dei.*

PROBATVR quartò à S.Doctore, quia magna 265 crudelitas eſt ſeducere ſimplices, vt dicitur Leuit.19. *Nec coram cæco pones offendiculum.*

PROBATVR quintò, quia ſcandalizans tenetur illi pœnæ: *Animam pro anima.*

Hoc autem eſt maius peccatum in perſonis publicis, vt Prælatis, ac religioſis, de quibus Malach.2. *Legem requirent ex ore eius. Vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in lege: Propter quod & ego dedi vos contemptibiles.*

OBIICIES Matth.18. dicitur: *Neceſſe eſt vt ve-* 266 *niant Scandala.* Quod autem eſt neceſſarium, non eſt culpa.

RESPONDET S. Doctor, *loco cit.* loqui ex ſuppoſitione, quod mali ſint, maximè verò de Scandalo paſſiuo ex ſuppoſitione actiui; imò ex ſuppoſitione malitiæ, quæ ſcandalizatur etiam de operibus ſanctis, ſicuti ſcandalizatus eſt mundus de Chriſto *Ioan.*7. *Matth.*13. *Marci* 11. *prima Petri* 2. & Paulus, Chriſtum, ait, Iudæis eſſe Scandalum, & Lucæ 2. dicitur: *Poſitus in ruinam multorum.* Ità reſpondet etiam Valentia *puncto* 2.& alij.

CERTVM eſt etiam, Scandalum paſſiuum ſem- 267 per eſſe peccatum mortale, vel veniale, pro vt erit peccatum ipſum.

CERTVM eſt etiam, Scandalum ex intentione trahendi in ruinam animæ, ſeu ad aliquod crimen, vt ſic, eſſe ſpeciale Scandalum; nam opponitur beneficæ Charitati.

QVÆSTIO eſt iam: an ille, qui alium induxit iuſſu, concilio, &c. tametſi ruinam eius directè non intenderit, ſpecialis criminis Scandali ſit reus. Inſuper, num etiam, non ſolùm qui intendit ſolummodò ad illam voluptatem ſibi attrahere, ſed & qui è ſola operis prauitate malo exemplo accenderit, ſit Scandali ſpecialis contra Charitatem reus.

PRIMA opinio eſt eſſe peccatum ſpeciale. Ità 268 Adrianus *in* 4. *diſt.*38. *quæſt. vltim.* Antoninus 2. *part. titul.*7. §.4. *cap.*4. Nauar. *relect. in cap. Conſideret, de Pœnit. diſp.* 5. & *in Manuali, cap.*6. *numero* 19. Valentia *diſp.*3. *quæſt.* 18. *puncto* 2. vbi allegat etiam Alenſem *part.*2. *quæſt.* 189. *memb.* 2. Idem ſentiunt Petrus Soto *Lect.* 9. *de confeſſ.* Suarez *de Charitate, diſput.*10. *ſect.* 2. Layman *Lib.*2. *tract.* 3. *cap.*13. Tannerus *diſp.*2. *quæſt.*6. *dub.*8. aſſerens etiam Victoriam, & modernos Thomiſtas, Syluius 2. 2. *quæſt.*43.

*quæſt.*43. *art.*3. Syluester, V. *Scand. quæſt.* 2. apud Baſſæum, *num.*4.

168 Secvnda ſententia eſt, hoc ſcandalum eſſe meram circumſtantiam aggrauantem. Ità D. Bonau. *in* 4. *diſt.*38 *dub.*2. *lit.* D.Thom. 2. 2. *quæſt.*43. *art.*3. Caietanus *ibi*, & *in ſumma*, *V. ſcandalum*, Couar. *relect.in cap. Peccatum*, *part.* 1. *num.*5. Bannes *quæſt.*43. *art.*4. Durandus 4. *diſt.*38.*quæſt.*3. Palud. *ibi*, *quæſt.*6. Fagundez *part.* 2. *Lib.* 4. *cap.* 4. Ledeſma *Tom.*2. *Tract.*4. *cap.*5. *concl.* 5. Lorca 2. 2. *quæſt.*43. *ſect.*3. *diſp.*56. *num.*7. Villalob. *ſumma*, *Tom.* 2. *tract.*3. *diffic.*8. Becanus 2.2. *cap.*27. *quæſt.* 2. Coninch. *de act. ſupernaturalibus*, *diſp.* 33. *dub.* 5. *num.* 35. Filliucius *Tomo* 1. *tract.* 28. *cap.*6. *num.*216. Syluius 2.2. *quæſt.* 43. *art.* 3. Sanchez *ſumma*, *Tom.* 1. *Lib.* 1. *cap.*6. Vaſquez *prima ſecundæ*, *diſp.*102. *cap.*4. Azor *Lib.*4. *cap.*7. *quæſito* 1. Diana *part.* 3. *tract.*4. *reſol.* 114. & *part.*5. *Tract.*2. qui totus eſt de ſcandalo, vbi *reſol.*2. renuit ſententias Doctorum referre, quia hæc diſputatio videtur metaphyſica; nam quo ad praxim parum refert, quia iuxta communem D. Bonauent. ſententiam, quocumque modo des occaſionem ſpiritualis ruinæ, teneris eam confiteri. Eodem modo loquuntur aliqui è ſuprà allegatis, præcipuè Layman, & Hurtadus 2. 2. *diſp.*173. *ſect.* 8. §.61. Fulienſis *lib.*2. *cap.*12. Baſſæus, & alij.

Assero cum hac ſententia, huiuſmodi ſcandalum ſolummodò eſſe circumſtantiam aggrauantem.

169 Probatvr à D. Bonauent. & D.Thom. quia peccatum non nominatur ratione eius, in quem eſt; vnde ſi quis vna contumelia plures offenderet, vnum peccatum committeret; ſed ſumitur ratione actus, circa quem eſt, & circa id, quod per ſe eſt intentum, non circa id. quod per accidens. Ideò id, quod eſt præter intentionem formalem, non niſi reductiuè pertinet ad actus ſpeciem, vt fatetur etiam Valentia.

170 Respondet Valentia, aſſumptum verum eſſe de eo, quod eſt præter omnem intentionem, & abſque omni voluntario; neque ſpectat ad moralem actum, neque habet aliquid quo inter actus morales computetur. Aſt, ſufficit Seraphico, ſi actus non habeat eſſe morale per ſe, ſed egeat ad aliud reduci, vt non conſtituat diſtinctam ſpeciem actus moralis.

Obiicit Valentia. In omni alia materia, in qua peccatum ſpecificatur à nocumento, vel iniuriâ illatâ, intentio, & voluntas tacita, & indirecta, ſiue virtualis æquiualet intentioni expreſſæ, ſaltem vt committatur peccatum talis ſpeciei: Ergo & in materia ſcandali. Antecedens probatur: Nam verè committit detractionis peccatum, qui temerè dicit aliquid, ex quo ſequitur detrimentum famæ proximi. Item committit verè peccatum furti; qui aufert rem alienam, non intentione nocendi proximo; ſed ſibi commodandi; & qui committit fornicationem in loco ſacro, committit Sacrilegium, licèt expreſſè non intendat inferre iniuriam loco Sacro: Ergo. Huius argumenti nodum fatetur Caietanus, ſe neſcire diſſoluere *quæſt.*53. *art.*2. *ad* 3.

171 Respondetvr tamen, diuerſos eſſe caſus: nam omnes habent entitatem moralem per ſe, neque egent iam alteri inniti, non ſic in caſu noſtro. Quò ad primum; probabile cenſent multi, non eſſe peccatum. Quò ad ſecundum caſum, ea eſt voluntas directa, nam neceſſariò vult eripere alteri, vt ſibi commodet. Tertius caſus eſt diuerſæ materiæ, circa quam actus per ſe fit in Eccleſia, ſi fornicans vult profectò fornicari in eo loco, eſto principaliter id non intendat.

Obiicies ſecundò. Qui per actum bonum ſcandalizat, verè committit peccatum ſcandali, vt concedunt Caietanus, & Paludanus; licet is indirectè ſolùm velit proximi ruinam: Ergo etiam, qui ſcandalizat per actum malum. Neque enim is eſt melioris conditionis, quàm ille; nec, quòd actus eius ſit alioqui malus, obſtat, quo minus alia ratione poſſit eſſe in alia ſimul ſpecie peccati, vt patet ex doctrina D.Thom. *prima ſecundæ*, *quæſt.*18. *art.* 10. Non puto (ait Valentia) hoc argumentum ſolui poſſe. 172

Respondetvr cum D.Bonauent. negando Antecedens: Nam ille peccat contra prudentiam, atque adeò circumſtantia illa actus eſt, non peccatum per ſe, & per hoc patet *ad tertium.* 173

Obiicies tertiò: Si formalis intentio neceſſaria eſt ad ſpeciale ſcandali peccatum; rarò, aut nunquam peccato ſcandali peccabitur. Quotus quis enim eſt diabolico ità veneno imbutus, vt velit ſpecialem, ac ſpiritualem aliorum ruinam? & tamen in Scriptura hoc peccatum, vt frequens deſcribitur *Matth.*18. *prima Corinth.*8.

Respondetvr facilè, ad intentionem directam non eſſe neceſſe, vt velis illum inducere in ruinam ſpiritualem, nempe ad infernum directè; ſed ſatis eſt, vt velis illum inducere ad peccandum tali modo, ſuadeaſque, ſollicites, mineris, &c. Heu quàm frequentes ſunt actus iſti. Hoc ſenſu aliqui ſecundæ ſententiæ non negant, eſſe peccatum ſpeciale. Sic D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.* 1. & *lib.*3. *Phar. cap.*39. vbi id ſentire videntur SS. Patres allati, & *ad* 17. *Lucæ*, & *in* 4. *loco cit.* idem viſus eſt loqui.

Ex dictis colliges; quomodo ſe debeat gerere in confeſſione, qui ſcandalum dedit.

Sane videtur, non eſſe confitendam hanc circumſtantiam neceſſariò, iuxta doctrinam D. Bonau. *de circumſtantiis aggrauantibus*, *vt dicam* 3. *part.Tract. de Pænit.diſp.*2. *ſect.*3. *quæſt.*5. Ità multi hac de re aſſerunt. 174

Commvniter verò docent, eam confitendam. Ità Lorca, Villalobos, Becanus, Coninchius, Fagundez, Ledeſma, ſuprà citati, quibus ſubſcribit fere Diana *Parte* 3. *Tract.*4. *reſol.* 114. cum D.Bonauent. Imò aduertunt Syluius, Filliucius, Sanchez, Layman ſuprà, Bonacina *de ſacrament. diſp.*5. *quæſt.*5. *ſect.*2. *puncto* 2.§.3. *diff.*3. *num.*21. & Diana, debere exprimi numerum perſonarum, & earum conditionem, quibus ſcandalum datum eſt, etiam vnico peccato, & qua ratione, num colloquiis de fornicatione? num de infandis? vel de coningatis? Quare cæcos conclamant hi duo poſtremi confeſſarios, qui hæc non interrogant. Subſcribit iterum Diana *Parte* 5. *Tract.*7. *reſol.* 3. addens Palaum, Molſeſium, Leonem, & alios. 175

Nota verò primò, ſollicitare paratum, vel paratam, eſſe ſcandalum probabiliter directum, in confeſſione dicendum, apud Sanchez *lib.* 1. *cap.*6. *num.*14. Bonacin. *tract.*1. *diſp.*5. *quæſt.*5. *puncto* 2.§.3. Vaſquez *quæſt.*91. *art.*1. *diſp.*4. Fill. *tract.* 28. *num.*231. Excipiunt, ſi explicito actu ſatis perciperetur, vt dicto, te fornicatum cum fœmina, colligere poteſt id te petiiſſe; non enim ſolet fœmina, vt plurimum, petere. 176

Alii tamen non confitendum admittunt; non enim inducit, cum paratum inueniat. Sic Fagundez *præcept.*2. *lib.*4. *cap.*5. Suarez 3. *part. tract.*4. *diſp.*22. *ſect.*4. *num.*18. Henriquez *lib.*2. *de pæn. cap.*6. *num.*7. Diana *part.* 1. *tract.*7. *reſ.* 34. Azor *tract.* 2. *lib.* 12. *cap.*16. *quæſito* 5. Baſſæus §.1.

Sollicitare verò non paratam, vocatur à Diana ſcandalum indirectum; ſed renuo, Opera enim facere 177

facere in facie perfectorum, quæ incendunt, multi non excuſant; nam & hi cadunt, vt Dauid 2. *Reg.* videns Bethſabeam in balneo. Salomon 3. *Reg.* 11. Vide D.Thom. *art.* 5. & 6. Excuſaris forſan, ſi opineris, videntes non mouendos, vt dicunt multi cum Diana, *Tract. de ſcandalo*, *reſol.* 3. vel ſi ita peruerſi ſint, vt non moueantur ob id. Vide ibi.

QVÆSTIO III.

Quanam ſint facienda, & quæ omittenda ad vitandum ſcandalum.

NON agimus de ſcandalo per ſe ſpeciali, ſeu intento; ſed de generali ex opere ſolùm.

278 MVLTÆ regulæ dantur de hac re à Gregorio de Valentia *diſp.* 3. *quæſt.* 18. *puncto* 4. Tannero *diſp.* 2. *quæſt.* 6. *dub.* 9. ex D.Bonau. *p.* 1. *Centil. ſect.* 31. quocum latè Baſſæus eas tradit *v. Scandalum, à num.* 8.

PRIMA eſt, non licere ad vitandum ſcandalum, facere aliquam rem, vel aliquam omittere, quam facere, vel omittere ſit peccatum mortale per ſe intrinſecè. Ita D.Thom. 2.2. *quæſt.* 43. *art.* 7. & D.Bonau. *loc. cit.* & alij infra *cit.* Ratio prima eſt, quia peccatum non eſt ordinabile in bonum.

PROBATVR ſecundò: Nam, vt dicitur Rom. 3. *Non ſunt facienda mala, vt eueniant bona.* Et confirmatur ex ordine charitatis, debet enim quiſque ſe magis, quàm alium, immunem à ſpirituali ruina ſeruare.

279 SECVNDA regula eſt, neque licere aliquid intrinſecè veniale. Ità D.Thom. *art.* 1. *ad* 5. Valentia *loc. cit.* & D.Bonau. ſuprà Tanner. *diſp.* 2. *quæſt.* 6. *dub.* 9. Diana *p.* 5. *tract.* 7. *reſol.* 21. & *ſeq.* Baſſ. *num.* 12. & aliæ apud iſtos.

TERTIA regula eſt, ad vitandum ſcandalum infirmorum, ea omnia vitanda, quæ ſine peccato vitari valent, ne infirmi, & ſimplices cadant. Ità D. Gregorius *homil.* 7. *in Ezech.* Beda *in cap.* 9. *Marci*, & communiter Doctores.

PROBATVR ex natura charitatis, quæ tenetur proximi ſaluti in neceſſitate proſpicere, ſi poteſt. Ita etiam D.Bonauentura ex D. Bernardo, & hoc colligit S.Doct. illo Matthæi 17. *Ne autem ſcandalizemus eos, vade ad mare*, &c. Sanè tributo non tenebatur Chriſtus, aut Apoſtoli. Addit Baſſæus *num.* 12. quando horum ſcandalum aliter vitari nequit; debent enim fieri capaces.

280 HANC regulam colligit S. Doct. etiam ex Gloſſa, ad illud Matth. 15. *Scis quia Phariſæi audito verbo hoc, ſcandalizati ſunt*, vbi ait: *Omittendum eſſe, propter ſcandalum, omne, quod poteſt prætermitti, ſalua triplici veritate, ſcilicet vitæ, doctrinæ, & iuſtitiæ.* Comprehendit *Veritas vitæ* omnes actiones conformes rationi, atque adeò veras, practicè continentes præcepta, imo & conſilia. *Veritas doctrinæ* continet ea, quæ ad veritatem magiſtris incumbit. *Veritas iuſtitiæ* ſpectat ad Prælatos, quoad puniendos malos, & iuſtos præmiandos, ac ſuſtentandos, atque adeò in ordine ad alterum. Ita ferè etiam Valentia *diſp.* 3. *quæſt.* 18. *punct.* 4. cum Adriano *quodl.* 1. *art.* 2.

281 Hæc ſanè ex D. Hieronymo non ſunt omittenda ob metum ſcandali. Quod ſi ſcandalum oriatur ex mera malitia videntis, temnendum eſſe monet S.Doct. *ibi ad* 6. *Ioan.* afferens illud Matth. 15. *Sinite illos: cæci ſunt.* Eandem doctrinam habet S.Doct. *ad* 18. *Lucæ* ad ea verba: *Impoſſibile eſt vt non veniant ſcandala.* Apoſtolus dicebat, ſe abſtinere à carnibus, ne ſcandalizet, *Rom.* 14. & *prima Corinth.* 8. quia ſcandalum poterat hinc oriri. Vide etiam Tannerum *numero* 15.

ORITVR verò quæſtio: an aliquando ad vitandum ſcandalum, teneamur aliquod præceptum omittere.

Negant Vaſquez *opuſc. de ſcandalo*, *art.* 8. *dub.* 1. 282
Turrianus 2. 2. *Tom.* 1. *diſp.* 96. *dub.* 1. Becanus 2.2. *Tom.* 1. *cap.* 27. *quæſt.* 5. Baſilius Ponc. *de matrim. lib.* 5. *cap.* 18. §. 2 Caſtrus Palaus *T.* 1 *tract.* 6. *punct.* 16. *num.* 3. Videtur colligi ex Innocentio III. *cap. Cum ex iniuncto de noui operis nunciatione.*

AFFIRMANT tamen Hurtado 2.2. *diſp.* 173. *ſect.* 20. *à* §. 256. Valentia *diſp.* 3. *quæſt.* 18. *punct.* 4. Suarez *diſp.* 10. *ſect.* 3. *num* 9. Bannes 2. 2. *quæſt.* 43. *art.* 8. *concl.* 2. Tanner. *T.* 3. *diſp.* 2. *quæſt.* 6. *dub.* 9. *num.* 120. Gordonus *Tom.* 1. *lib.* 6. *quæſt.* 16. *cap.* 5. §. 1. Sà *verbo auditio miſſæ*, *num.* 3. Lorca 2.2. *quæſt.* 43. *art.* 8. *num.* 10. Henriquez *lib.* 8. *cap.* 47. Exemplum affert Bannes de muliere, quæ, ne lædat virum zelotypum, omittit ſacrum.

DIANA *Tom.* 5. *tract.* 7. de ſcandalo vtramque probabilem cenſet, ſed priorem magis amplectitur; At 283
ſi aliquis poſteriorem hanc ſequi velit, aduertere debet, quando præcepta ſint omittenda ob vitandum ſcandalum, quæ tradit Hurtado §. 268.

PRIMO quando præceptum eſt humanum, & nullum malum ſequitur ex eius omiſſione, tunc eſt vitandum. *Exempli gratia.* Si ego non poſſum audire Sacrum, quin alicui præbeam occaſionem grauis iracundiæ, odij, luxuriæ, teneor abſtinere à Sacro. Idem docet Valentia *loc. cit.* Suarez *diſp.* 10. *ſect.* 3.

OPPOSITVM tamen cenſent de fœmina, quæ 284
eſſet concupiſcenda, ſi vadat ad Sacrum, Caſtro Palao *T.* 1. *tract.* 6. *diſp.* 6. *punct.* 16. Granado 2. 2. *contr.* 3. *tract.* 13. *diſp.* 5. *ſect.* 5. *num.* 28. Azorius *tom.* 2. *lib.* 12. *cap.* 18. *quæſito* 12. Vaſquez *opuſc. de ſcandalo*, *quæſt.* 43. *art.* 8. *dub.* 2. *num.* 27. Diana *loc. cit. reſol.* 22. Tannerus *num.* 121.

Si verò ex omiſſione præcepti immineat aliud damnum graue proximo, non eſt prætereundum præceptum, v.g. ſi ego teneor opitulari indigenti, & alius videns ſit detracturus, & prauè iudicaturus ſuſpectum conuerſationem cum perſona illa, v.g. Vidua, teneor ei ſubuenire. Quidquid dicat Bannes *art.* 8.

HINC facilè etiam eruas: an fœmina teneatur ſe non ornare, & in publicum non exire, ad vitandum aliorum ſcandalum.

ARBITROR enim, nulla exiſtente neceſſitate, 285
euitandos eſſe ornatus laſciuos, & egreſſus inanes. Ita multi Doctores apud Dianam *reſol.* 31. Vide etiam circa ornatum mulierum Suarez *diſp.* 10. *ſect.* 3. *n.* 10. Gordonum *tom.* 1. *lib.* 6. *quæſt.* 16. *cap.* 5. §. 2. *num.* 15. Sanchez *T.* 1. *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 17. Layman *lib.* 2. *t.* 3. *cap.* 13. *num.* 11. *quæſt.* 13. qui tamen ait, excuſari fœminas ſe ornantes, nudas mamillas oſtendendo, iuxta morem patriæ.

PLVRIMOS etiam caſus referunt Doctores, do- 286
centes, quandonam pericula ſubire teneamur ad vitandum ſcandalum.

PRIMO quidem non eſt ſubeundum periculum damnationis, puta ſi vrgeat neceſſitas confeſſionis, & non adſit, niſi Sacerdos indignus.

IMO multi apud Dianam *reſol.* 4. extra neceſſitatem, aſſerunt licere petere Sacramentum à miniſtro indigno expoſito; non enim ille inducitur ad peccatum; Imò licere petere etiam ab excommunicato, qui non habet abſoluentem. Ita Sanchez *de Matrim. tom.* 2. *lib.* 7. *diſp.* 9. *n.* 8. Hurtado 2 2. *diſp.* 113. *ſect.* 18. §. 249. Nituntur decreto Concilij Conſtantienſis, & Martini V. Quare non erit ſcandalum petere.

Secvndo, non eſſet ſcandali peccatum in pictore, ſi turpis Amaſiæ imaginem pingeret amanti, ad mortem vitandam. Ità multi cum Diana *reſol.*5. Baſſæo §.5.

Ea de cauſa multi apud Dianam *reſol.*6. dicunt, poſſe pingere Idolum; attamen id adeò malum videtur, vt non relinquatur excuſatio.

Idem dicunt aliqui apud Dianam *reſol.*27. de ſeruis, deferentibus litteras amatorias turpes; ſed hoc videtur abſonum, vt notant Petrus Ledeſma *ſum. tom.*1. *tract.*27. *cap.*9. *diff.*3. & Martinus Ledeſma *in* 2. *p.*4. *quæſt.*17. *art.*7. Alphonſus de Leone *de offic. Confeſſ. tom.*1. *recoll.*14. *num.*63. Rebell. *p.*1. *lib.*2. *quæſt.*14. *num.* 53. Bonac. *de matrim. quæſt.*4. *p.* 14. *num.*6. Laym. *lib.*2. *tract.* 3. *cap.*13. & videtur Sanchez *tom.*1. *lib.*1. *cap.*7. *num.*26. qui tamen oppoſitum docet *lib.*9. *de matrim. diſp.*46. *num.*34. vt aduertit Diana.

288 Asservnt aliqui apud Dianam *reſol.*28. licere ſeruo, ad vitandum graue damnum, porrigere ſcalam hero aſcendenti, ad rem habendam cum fœmina. Sic & Baſſæus *num.*10.§.1. Similiter alij apud Dianam *reſol.*29. ob ſimilem cauſam, aiunt poſſe famulam in domum heri ducere concubinam. Baſſæus *loco citato.*

Similiter multi apud Dianam *reſol.*30. dicunt, poſſe ergaſtulos Chriſtianos adiuuare in bello Turcas, & ad vaſtandas domos Chriſtianorum, vt mortem vitent. Sic etiam alij cum Baſſæo *num.*10. excipiunt tamen, ſi in bello, non iuuantes, darent nobis victoriam.

289 Eodem modo ad vitandam mortem dicunt multi apud Dianam *reſol.*33. licere vti pileo Iudæorum, vel Tobalia Turcarum. Ità Gordonus *ſumma*, *Tom.* 2. *lib.*6. *quæſt.*12. *cap.*9. §.3. Duallius 2.2. *Tract. de fide*, *quæſt.*3. *art.*3. Vuigers 2. 2. *quæſt.*3. *art.*2. *num.*50. Tanner. *tom.*3. *diſp.*1. *quæſt.*7. *dub.*5. *num.*110. Palaus *Tom.*1. *tract.*4. *diſp.*1. *punct.*17. Coninch. *de fide*, *diſp.* 15. *dub.*3. *concl.*8. Hurtadus 2. 2. *diſp.*48. *ſect.*3. §.27.

Similiter alij apud Dianam *reſol.*34. dicunt, tali neceſſitate licitum eſſe vti veſtibus, ſigniſque aliis inſtitutis ad ſuperſtitiones. Eos vidè *ibi.*

Similiter dicunt multi apud Dianam *reſol.*35. licere tranſeunti per loca hæreticorum edere carnes, ad euitandum graue damnum.

290 Nec diſſimili ratione aiunt alij apud Dianam *reſol.*36. vendere idolum gentili licere, ad euitandum graue damnum. Vide alia in ipſo Diana *ibi.*

Qværvnt etiam: an teneat non petere pecuniam ab vſurario, parato patrare peccatum vſuræ, ſine cauſa honeſta.

Asservnt Palaus *Tom.*1. *tract.*6. *diſp.*6. *p.*10. Poncius *de matrim. lib.*5. *cap.*18. *num.*50. Vaſquez *opuſc. de ſcandalo*, *art.*8. *num.*33. Suarez *diſp.* 10. *ſect.*3. Molina *Tom.*2. *tract.*2. *diſp.*335.

Negant tamen probabiliter Hurtad. 2. 2. *diſp.*173. *ſect.*14. §.176. & 177. Diana *reſol.*8. Imo Sanchez *T.*1. *lib.*3. *cap.*8. *num.*27. Valentia *tom.*3. *diſp.* 5. *quæſt.* 21. *punct.* 4. Molina *de Iuſtitia T.*2. *diſp.*335. *concl.*5. Bannes 2. 2. *quæſt.*78. *art.*4. *dub.*2. dicunt poſſe aliquem dicere vſurario: da mihi mutuum, etſi ad vſuras, quam ſententiam probabilem cenſet Suarez *de Religione*, *T.*2. De *Iurament. lib.*3. *cap.*13. *num.*9. Diana *reſol.*8.

291 Ex dictis habes, quid dicendum de ſoluente vſuras; eadem enim eſt in vtroque ratio. Quare Valentia idem de ſoluente, & petente cenſet. Vide Dianam *reſol.* 12.

Ex dictis etiam ferè habes, qua ratione, bona ſiue ſpiritualia, ſiue temporalia dimittenda ſint propter ſcandalum; De quibus agit Tannerus *dub.*9.

292 Primo igitur omittenda eſt omnis actio, habens mali ſpeciem, vt ait D. Thom. *quæſt.*43. *art.*2. & communiter apud Syluestrum, Caietanum, & Sà, *v. Scandalum*, iuxta id Theſſal.5. *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* Et prima Corinth.6. *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.* In caſu tamen magnæ vtilitatis, quæ valdè præponderaret ſecuturo ſcandalo, exiſtimat Tannerus non eſſe illicitum. Huius exemplum videtur Petri, quem à peccato excuſant etaim Patres multi, & tamen reprehenſus fuit à Paulo. *Galat.*3.

Deinde non ſunt ad ſcandalum vitandum omittenda ſpiritualia, hic & nunc, ad ſalutem neceſſaria. Ita cum Thom. *art.* 7. & D.Bonau. ſuprà, docent omnes Theologi.

Tertio, bona ſpiritualia, quæ non ſunt neceſ- 293
ſaria ad ſalutem, non ſunt omittenda ob ſcandalum Scribarum. Ità D.Thom. *art.*7. & conſtat illo Matth.15. *Sinite illos.* Vide Baſſæum.

Qvarto, ſpiritualia, non neceſſaria ad ſalutem, ſunt differenda, ne ſcandalum patiantur puſilli, donec rei fiant capaces.

Qvinto, ſunt omittenda aliqua opera, ad remouendum ſcandalum ordinata, ſi ex eis oriturum ſit ſcandalum. Talis eſt aliquorum punitio ſceleratorum. Ita D.Auguſt. *lib.*3. *contra epiſtolam Parmen. cap.*2. Talis eſt etiam correctio fraterna.

Sexto, Veritas quidem doctrinæ ob ſcandalum non eſt deſerenda, ità vt falſum doceatur; attamen actus docendi nonnunquam omittendus. Ità D.Bonau. ſuprà, & D.Thom. *art.*7. Non ità tamen, vt neceſſaria in fide inſtructio omittatur.

Septimo conſilia Euangelica, & opera miſeri- 294
cordiæ, non ſunt ſimpliciter omittenda ob periculum ſcandali. Ita D.Thom. & D.Bonau. ſuprà; quia iuxta D.Hieron. *ad* 15. *Matth. in Gloſſ. ordin.* relatum ſuprà à S. Doctore: *Propter ſcandalum dimittendum eſt omne, quod poteſt prætermitti, ſalua triplici veritate, vitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ.* Sub his comprehenduntur ea, quibus facilius ad ſalutem venitur.

Qvoad bona verò temporalia. Ea, quorum 295
nos domini ſumus, propter ſcandalum infirmorum, aut dimittenda, aut aliter ſcandalum ſedandum: non tamen ob Scribarum ſcandalum. Ita D.Thom. *art.*8. & communiter.

Addit Tanner. *num.*116. id verum, niſi aliunde ob aliorum bonum, eiuſmodi temporalium rerum iactura ſit negligenda, vt ſi Princeps hæreſim potius in ſuam Prouinciam introducturus ſit, quàm reſtituere bona Eccleſiaſtica, vt docent Caietan. Valentia, Bannes, & Sà *locis citatis.*

Ea verò bona, quæ noſtra non ſunt, ſed nobis tradita ad conſeruandum, vt bona Eccleſiæ, commiſſa Prælatis, non ſunt dimittenda propter ſcandalum, iuxta D.Thom. *loc. cit.* & communem ſententiam; cum ea ſub neceſſitate tueri teneamur: Idque confirmatur exemplo S.Thomæ Cantuarienſis.

Adde tamen, debere aliquando Prælatos diſſimulare vſurpationem.

Qværes primò: an liceat inuitare ad cœnam, 296
paratum frangere ieiunium.

Prima opinio eſt negatiua, Ità Vaſquez *de ſcandalo quæſt.*43. *art.*1. *diſp.*3. *num.*17. Palai *Tom.*1. *tract.*6. *diſp.*6. *p.*9. Turriani, *Tract.*1. *in* 2. 2. *diſp.*95. *dub.*6. Poncij *de matrim. lib.*3. *cap.*8. §.7. Suarez *de charitate*, *diſp.*10. *ſect.*3. alioqui (aiunt) poſſet quis etiam paratum ad venerea, illum hic, & non ad ea inuitare.

Licitvm tamen id aſſerunt Hurtado 2.2. *diſp.*173. 297
*ſect.*12. §.154. Azorius *p.*1. *lib.*7. *cap.*31. *quæſito* 12. Salas *de empt. dub.*47. *num.*10. qui citat Sà, & alios.

Idem

Digitized by Google

Idem docent Naldus *v. Ieiunium*. Nauar. & Caietanus,*v. Ieiunium*, Tanner. 2.2. *diſp*.3. *quæſt*.3. *dub*.5. *num* 94. Filliuc. *de offic. Sacer. Tom*.1. *p*.2.*lib*.3. *c*.25. *& Tom*.2.*tract*.27.*p*.2.*cap*.5.*num*.94. Ortiz *in ſumma, cap*.19. *mand*.2. Villalob. *ſum. Tom*.1.*tract*.23.*diff*.3. quam opinionem probabilem ait Diana *Parte* 1. *Tract*.9. *reſol*.38. & *part*.5. *tract*.7. *reſol*.7.

Ex his excuſantur ſerui, & ancillæ, vendentes, & coquentes cibos vetitos heris, nolentibus ieiunare. Ità Azorius *p*.1. *lib*.7.*cap*.31. *quæſito* 11. & *p*.2.*lib*.12. *cap. ult. quæſito* 5. Villalob. ſuprà, Caietanus 2. 2. *quæſt*.147.*art*.4. Baſſæus *num*.9. citans alios; non enim ſeruiunt fractioni ieiunij. At hæc ratio eſt vana.

Hinc Diana *Tom*.1. *tract*.9. *reſol*.39. aliam expedit quæſtionem: An Caupones, proponentes indifferenter cœnam omnibus in die ieiunij, peccent.

298 Respondet autem negatiuè cum Ledeſma *in ſumma, Tom*.2. *tract*.27.*cap*.2. *concl*.6. *diffic*.4.*fol*.698. Pro ea Sanchez *T*.1. *lib*.1. *cap*.7. *num*.34. citant Salonium, Martinum de Ledeſma, Rodriquez, & alios, eamque ſequitur Homobonus *de exam. Eccleſiæ, p*.2. *tract* 8. *cap*.7. *quæſt*.21.

Oppositam tamen tenent Fernandez *in exam. Tolet. p*.2. *cap*.8. §.2. *num*.22. Toletus *ſumma, lib*.6. *cap*.5. Nauar. *in manuali, cap*.21. *num*.26. Gabriel. *in* 4. *diſt*.16. *quæſt*.3. *art*.3. *dub*.9. Medina, & alij.

Videtur tamen probabilis media ſententia, licere, quando non poteſt aliter fieri ſine graui incommodo. Eam tenent Filliuc. *Tom*.2. *tract*.27. *p*.2. *cap*.4. *num*.93. Leſſius *lib*.4. *cap*.2.*dub*.4. *num*.24. Sanchez *Tom*.1. *lib*.1. *cap*.7.*num*.37. nec renuit Diana *loc. cit*. Baſſæus ait, ſi alioquin alibi inuenirent parantem.

299 Quæres ſecundò: An liceat petere iuramentum ab aliquo, quando timeo, illum peieraturum.

Asserunt Suarez *T*.2. *lib. de Relig. lib*.3. *de iuram. cap*.15. Hurtado 2. 2. *diſp*.173. *ſect*.15. §.197. Diana *Tract*.7. *de Scandalo, reſol*.9. Dummodo tamen adſit iuſta cauſa, & non petatur, vt falſum iuret.

300 Oppositam ſententiam tenent D. Thom. apud Syluium 2.2. *quæſt*.98.*art*.4. D.Bonau.3. *diſt*.39. *art*.2. *quæſt*.3. & alij apud Suarez *loc. cit*. Sotus *de Iuſt. lib*.8. *quæſt*.2. *art*.14. Vaſquez *opuſc. de Scandalo quæſt*.43. *art* 9. Baſil. Ponc. *de Matrim. lib*.5. *cap*.18. §.8. *num* 57. Eſt autem ſententia D. Auguſt. ſerm.2. decoll. S. Ioannis. *Si dicas: Ipſe videris ſe perimens*. Reſpondet S. Auguſt. ſerm.28. de verbis Apoſtoli, cap. 10. *Ille ſuo periurio ſe perimit; ſed iſte manum interficientis preſſit*, vt refert S.Bonau. *arg*.2. *ad oppoſitum*. Si dicas, tua intereſſe, iuramentum ab homine illo accipere. Reſpondet S.Auguſt. ſerm. illo 2. *Nonne melius erat, vt rem tuam perderes, quàm hominis iſtius animam falſa iuratione perimeres?* Hinc ſoluitur argumentum Suarez *loc. cit*. & Dianæ.

301 Obiicies primò. Nam homines hinc acciperent anſam ad furta, ſi intelligerent, non licere actoribus petere iuramentum à falsò iurantibus.

Respondetur, negando ſequelam; latrones enim timent ſuſpendium ex aliorum teſtimoniis, & negantibus dantur torturæ ad excutiendum verum.

Obiicies ſecundò. Sequeretur, non poſſe iudicem exigere iuramenta à reis; nam dubitare debet, ne velint dicere verum.

Respondetur, poſſe reos ſæpe tergiuerſari, & negare. Quod ſi ſciret Iudex, reum peieraturum, & poſſet aliter veritatem excutere, malè faceret iuramentum exigendo.

302 Quæres tertiò: an poſſim perſuadere alicui, vt iuret rem veram, illi tamen ignotam.

Respondet Hurtado *diſp*.173.*ſect*.15.§.200. non licere, niſi iuraturus prius ſibi perſuadeat, rem ità eſſe probabili fundamento, ex quo poſſit formari dictamen practicum de honeſtate iuramenti. Vide etiam Dianam *loc. cit. reſol*.10.

Cæterum, quando ex malitia propria ſcandalizantur, non eſt curandum, vt ait Chriſtus, Matth.15. *Sinite illos: cæci ſunt*, vt obſeruat S.Doct. ipſumque omnes ſequuntur.

Addit Baſſæus *num*.10. §.4. excuſari heros, & parentes, qui filiis, vel famulis non auferunt occaſionem furandi, vt eos experiantur; nequeunt tamen offerre; ſicuti nec maritus poteſt ſuadere vxori, vt fingat aſſentiri amaſio, vt deprehendatur.

QVÆSTIO IV.

An liceat reſoluto in malum grande, ſuadere minus malum.

Hæc quæſtio ad materiam ſcandali pertinet. Intelligitur autem, ſuppoſito, quod nequeas eum reuocare alia ratione; & ille non cogitet niſi de illo malo grandi, non de illo minori potius eligendo, quia ſi hoc cogitaret eligere, ſuaderes malum abſolutè. 303

Prima opinio eſt negatiua. Ita docent Caietanus 2.2. *quæſt*.78. *art*.4. *notab*. 3. Gabr. *in* 4. *diſt*.15. *quæſt*.11. *art*.3. *dub*.24. Azorius *t*.2. *lib*.12. *cap*.16. *quæſito* 8. Couar. *in* 4. *decr. p*.1. *cap*.4. *in princ*. Valentia *Tom*.3. *diſp*.5. *quæſt*.21. *punct*.4. Sà, *v. peccatum, numero* 8. Caſtro Palao *Tom*.1. *tract*.6. *diſp* 6. *p*.6. *num*.9. Hurtado 2. 2. *diſp*.173. *ſect*.10. §.110. Layman *lib*.2. *tract*.3. *cap*.13. vbi alios refert. Sic Lyra *Geneſ*.19. & *Iudicum* 19. Videtur D.Bonau. *in* 4. *diſt*.33. *quæſt. penult. ad* 2.

Secunda ſententia eſt affirmans. Ità Abbas *in cap. ſuper eo, num*.4. *de vſuris* Adrian. *quodl*.1. *art*.3. & *quodl*.9. *art*.3. Nauar. *cap*.14. *num*.40. *& cap*.17. *num*.263. Sotus *lib*.6. *de Iuſtitia, quæſt*.1. *art*.5. Bartholomeus Medina *prima* 2. *quæſt*.96. *art*.4. Rodriquez *tom*.1.*ſum.cap*.12 *concl*.9. Molina *t*.2. *diſp*.335. Sanchez *lib*.7. *de matrim*. §. 11. *num*. 15. Becanus *cap*.27. *quæſt*. 4. Vaſquez *opuſc. de ſcandalo, ſuper quæſt*.40. *art*.1. *dub*.1. Turrianus 2.2. *Tom*.1.*diſp*.99. *dub*.6. Baſilius Poncius *de matrim. lib*.3. *cap*.28. §. *num*.16. Diana *Parte* 3.*Tract*.5.*reſol*.37.*& p*.5.*Tract*.7. *reſol*.18. Baſſæus, *v. Reſtitutio*, *num*.4. & alij apud iſtos. 304

Assero primò, probabiliorem eſſe primam ſententiam. 305

Probatur primò. *Non ſunt facienda mala, vt eueniant bona:* Ergo multò minus, vt minora mala; at peccatum illud eſt verè malum, vt ſuppono vetitum: Ergò. Confirmatur, quia illius peccati tu verè cauſa es inducens. Eſt argumentum D.Bonau. *loc. cit*.

Respondent, non perſuaderi illud malum ſimpliciter; ſed ſub conditione, quod maius malum velit; & ſuaderi non malum illud, ſed antepoſitionem minoris mali, vt maius vitetur, alioqui ineuitabile.

Contra; quia adhuc illud eſt malum, non eligendum, vt quodcumque bonum eueniat, vt imperat Apoſtolus; multò minus, vt malum grauius vitetur. Nam adhuc vetitum eſt illud minus malum, nec vſquam eligendum conceditur, ſed vitandum.

Assero ſecundò, probabilem eſſe etiam ſecundam ſententiam. 306

Probatur primò ex *Geneſ*.19. vbi Lot Sodomitis

Digitized by Google

domitis locutus eſt, vt à nefando complexu illo m adoleſcentum remoueret: *Habeo duas filias, quæ nec dum cognouerunt virum: educam eas ad vos, & abutimini eis, dummodò viris iſtis nihil mali faciatis*

307 RESPONDET Layman, fuiſſe hoc, non conſilium, aut inductionem, ſed permiſſionem comparatiuam, ſic: Potius filias proſtituerem, quàm hoc permitterem. Quo ſenſu dixit Abſalon, vt Patrem induceret ad libere ſe in aulam admittendum: *Quod ſi memor es iniquitatis meæ interficiat me.* Sic interpretantur Caietanus, Baſilius, Sà, Valentia *locis citatis*. Sanchez *loc.cit.diſp.11.num.28.* Molina *diſp.355.* Tali modo concedit S.Doct.

QVAMVIS S.Auguſt. Abulenſis, & Lyra exiſtiment, Lot peccaſſe; ſed minus grauiter ob animi perturbationem, ait Layman.

308 PROFECTO verba eius clarè oſtendunt oppoſitum, imò iuſſionem: *abutimini eis*, non autem eum modum dicendi, qui prætenditur.

Quòd verò non peccauerit Lot, oſtendo; nam eo tempore, quo egreſſus eſt Sodomis, dicitur Iuſtus fuiſſe 2. *Petri* 2. vt obſeruant Diana, Poncius, & alij cum D.Bonau. *in* 1. *diſt.*43. *dubio* 2.

309 PROBATVR ſecundò ex illo *Iudic.*15. vbi Leuita ſuaſit fornicationem ſpurciſſimis illis, vt ab infandioribus reuocarentur. Hunc verò non peccaſſe, multi apud Lyranum aſſerunt, licèt ipſe eum non excuſet.

PROBATVR tertiò ex D.Auguſt. *lib.*2. *de adulterinis coniug. cap.*15. & refertur *in cap. ſi quod verius* 33. *quæſtione* 2. *Si facturus eſt, quod non licet, iam faciat adulterium, & non faciat homicidium; & viuente vxore alteram ducat, & non humanum ſanguinem* (ideſt vxoris) *fundat.*

310 RESPONDET Gloſſa, non fuiſſe conſilium D.Auguſt. ſed comparatiuam permiſſionem, ſi alterutrum peccatum committendum ſit, potius ſe permiſſurum adulterium, quamuis neutrum ſuadeat; Quare ſtatim ſubiungit: *Quod ſi eſt vtroque nefarium, videlicet vxorem occidere, & altera viuente, aliam ducere, non debet alterum pro altero perpetrare; ſed vtrumque vitare.*

PROBATVR quartò; nam omnes fatentur, licitum eſſe, à Tyranno iuſtitiam ſuæ cauſæ petere, vt docent Caietanus, Armilla, Sà *v. Tyran.* Nauar. *cap.*14. *num.*4. Leſſius *lib.*2. *cap.*29. *dub.*9. & tamen Tyrannus peccat exercendo iuriſdictionem.

311 RESPONDET Layman, Communitatem tacitè conſentire, vt Tyrannus interim, dum principatum cedere non vult, ſaltem iuſtè iudicet. Ideò non peccari, dum ab eo ius poſtulatur, vt notat etiam Leſſius *num.*73.

CONCEDIT Layman *loc.cit.* cum Azorio *c.*17. *quæſito* 1. poſſe tunc minus peccatum ſuaderi, quando eſt pars maioris peccati; vt latroni, volenti totum abripere, poſſum ſuadere, vt partem relinquat ſaltem; Volenti occidere, vt percuſſione pugnorum contentus ſit; volentem adulterare, vt fornicetur cum ſoluta.

312 ADMONET tamen, ſuaſionem minoris mali non debere eſſe in damnum tertij, v. g. vt qui vult adulterare, fornicetur cum tali determinata; vel qui vult furari centum à Titio, furetur quinquaginta à Caio.

ALIVD exemplum mouet Diana *reſol.*19. an ſit licitum volenti rapere nummos pauperi, ſuadere, vt à diuite ſurripiat determinato.

Hoc vltimum negant Caſtro Palao *Tom.*1. *tract.*6. *diſp.*6. *part.*6. *num.*12. Hurtado 2.2. *diſp.*173. *ſect.*10. §. 156.

OPPOSITVM tamen cenſent Vaſquez apud Palaum, Baſilius Poncius *de Matrim. lib.* 5. *cap.*18. §. *num.*28 Turrianus 2.2. *tom.*1. *diſp.*95. *dub.*6.

AT non determinando perſonam, adhuc non licere docet Palaus. Verum enim verò oppoſitum docent Sanchez *de matrim. Tom.*2. *lib.*7. *diſp.*11. *num.*24. Molina *de Iuſt. tract.*2. *diſp.*355. Addunt autem conſequenter Diana, Sanchez, & alij, non teneri ſuadentem ad reſtituendum diuiti, ſi furtum ſecutum ſit. 313

IMO addit Diana, poſſe ſuadentem ad minus furtum, reſpectu eiuſdem etiam cooperari, quia in bonum operatur.

AD bona tamen vitæ non licet cooperari, v.g. ad reſcindendum naſum ei quem volebat occidere; Ratio diſparitatis eſt, quia bonorum fortunæ ille eſt dominus, & præſumitur aſſentiri; non autem bonorum vitæ. Ità docent Diana *loc. cit.* Baſil. Poncius *loc. cit. cap.*18. §.5. *num.*28. Vaſquez *art.*1. *num.*13. Turrian. *diſp.*95. *dub.*7. Hurtado §.122. qui §.119. concedit etiam, poſſe proponi ei, qui maius malum vult, aliud minus, non ſuadendo, ſi is velit infandum peccatum; proponas: Maior delectatio capitur cum fœminis. Sed hic ad noſtram ſententiam reuertitur; nam proponitur tale malum minus, vt ad illud alliciatur, & conſentiat. 314

MOVENT dubium: An ad impediendam proditionem vrbis, liceat traditorem inebriare, ſi alio modo ipſum auertere non vales. 315

ASSERVNT Leſſ. *lib.*4. *cap.*2. *diſp.*4. Villalob. *tom.*2. *tract.*60. *diff.*6. quia ebrietas tunc non eſt mala, & ſicut eum poſſem ferire, ità, &c. Miror Baſſæum hoc reprobare cum Vuigers *tract. de Temper. cap.*1. *diſp.*7. Laym. *lib.*3. *ſect.*4. Nam bonum publicum priuato præualet.

DISPVTATIO XIX.

De Dono Sapientiæ.

LEVI licèt Iugum faciat charitas, non tamen ſapidum abſque ſapientia, quæ affectiuam ſimul, & intellectiuam, cæteraſque facultates afficit per redundantiam; diciturque meritò DONVM, quia non ſtudio acquiritur, ſed inſpiratione donatur; quare ait D. Iacob. *cap.*1. vt habet Seraphicus *in Diata, tit.*7. *cap.*4. ad finem: *Si quis indiget Sapientiâ, poſtulet à Deo:* Propterea comparatur ibidem SOLI ſplendidiſſimo, omnia illuſtranti, MELLI ſapidiſſimo, cui deguſtato cætera deſipiunt: MARI denique profundiſſimo, cuius viæ, & ſemitæ ſunt inueſtigabiles: vide Seraphicum.

Digitized by Google

QVÆSTIO I.

Quale donum ſit SAPIENTIÆ.

D.Bonau. varijs in locis.
D.Thom. quæſt.45.

316 NOTANDVM ex D.Bonau. *de ſeptem Itineribus æternitatis, Itinere* 3. *diſt*.3. *art*.3. & *de ſeptem donis,de dono Sapientiæ*, *cap*.1. & 3.*p. Centiloquij*, *ſect*.45. & aliis locis, Multas enumerari ſapientias. Omitto *Sapientiam carnis*, *inimicam Deo*, vt dicitur Rom.8. & *Sapientiam huius mundi*; quæ dicitur à D.Iacobo, cap.3. *animalis*, *& diabolica*, & à Paulo dicitur *Stultitia*, quippe quæ bona tranſitoria æternis præfert, veluti auro ferrum. Vide D. Bonauenturam *ll. cc.*

EST Sapientia Increata, cuius Panegyricos intexuit Sap. cap.7. *Candor lucis æternæ*, *ſpeculum ſine macula*, *&c*. quæ eleganter proſequitur S.Doct. *in Commentario*, & D.Auguſt. *lib*.1. *de Geneſ. ad litt. cap* 5. Eſt autem hæc ſapientia FILIVS DEI, non Donum, ſed Donator donorum.

317 DATVR duplex Sapientia Creata: Altera, quæ ſtudio humano acquiritur, & eſt virtus intellectualis, de qua Ariſtoteles *lib*.1. *Metaph. cap*.2. & D.Auguſt. *lib*.14. *de Trinit. cap*.1. aiunt, eſſe vniuerſalem cognitionem omnium rerum diuinarum, & humanarum. Hæc ſanè poteſt dici ſapientia, quia eſt ſapida ſcientia, tametſi non perfectè condita: Quamuis admirabiles in ea delectationes aſſerat Ariſtoteles *in Ethicis*; eas tamen imperfectas eſſe, addit S.Doct. quia non ſunt oleo gratiæ conditæ.

318 POTEST verò illa Sapientia aliqualiter rectum habere iudicium circa res diuinas, vt oſtendit Hugo *ſupercæleſtem Hierarchiam*, *cap*.1.

EST autem Sapientia, quæ de rebus abſtractiſſimis, atque diuinis agit, quam Ariſtoteles *Metaphyſicam* vocat; nos autem aptius *Theologiam* nuncupamus, ad cuius ſplendorem eclipſata eſt, & in figmenta eſt reſoluta terrena ſapientia. Eam verò laboribus acquirimus, ſuppoſita fide.

319 PORRO eſt etiam altera Sapientia infuſa, vt ait. *Iacobi* 3. cuius obiectum eſt Deus, non ſub ratione nudi veri, ſed veri, vt ad bonum deguſtandum; & hæc eſt verè Sapida Scientia. De hac Sap.11. *Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini*, *Spiritus Sapientiæ*, *&c*.

320 HVIVS actus eſt contemplari Deum, non quocumque modo, ſed ex dilectione cum quadam experimentali ſuauitate, & affectu. Hinc D.Auguſt.15. *de Trinitate,cap*.7. ait. *Vbi nulla eſt dilectio*, (ſcilicet gratuita) *quis vllam dicit eſſe Sapientiam?* Et Bernardus ſerm.85. in Cant. *Nec dixerim reprehendendum*, *ſi quis ſapientiam ſaporem boni definierit.* Vnde Iſidorus, lib.10.Ethymol.*Sapiens dictus eſt à ſapore:* Quia ſicut guſtus aptus eſt ad diſcretionem ſaporis ciborum, ſic ſapiens ad dignoſcendum ſapores rerum, atque cauſarum eſt aptus.

321 Ex his habes, Donum Sapientiæ eſſe habitum ſupernaturalem, animæ à Spiritu Sancto infuſum, ad Deum cognoſcendum, & ſaporosè diligendum. Sic autem definitur: *Eſt habitus, à Deo infuſus*, *reddens animam facilè mobilem ad Dona amanda*, *& deguſtanda ex dilectione*, *ſeu Charitate.* Itaque actus eius eſt contemplari Deum, non quocumque modo, ſed ex dilectione, cum quadam experimentali ſuauitate, & affectu.

OBIECTVM igitur Sapientiæ principale eſt Deus, non ſub ratione veri abſolutè; ſed ſub ratione veri in relatione ad rationem boni, vt eſt excitatiuum voluntatis ad eius ſaporoſam delectationem. Ideò dicitur Sapientia, quaſi ſapida ſcientia, vt ſæpe ait S.Doct. Sapientiæ quaſi ſubiectum eſt intellectus quidem, ſed redundans operationes ad voluntates, ſicut Sol in quarto cælo influit in alios orbes, & in elementa. Probat igitur S.Doct. eam non ſiſtere in intellectu *lib. de ſeptem donis*. *De Dono ſapientiæ*, *cap*.1. & *in Diata*, *tit*.6. *cap*.4. & *in* 1. *quæſt*.3. *Proœm.* è Scriptura, & Patribus. 322

PRIMO quidem *Eccleſ*.6. dicitur: *Sapientia enim Doctrinæ eſt ſecundùm nomen eius*, ideſt, Sapida ſcientia.

RESPONDET D. Thom. *quæſt*.45. *art*.2. *ad* 2. Tanner. *diſp*.2. *quæſt*.4. *dub*.3. *num*.44. & alij, hanc non videri veram ſapientiæ nominis interpretationem, quod ſcilicet ſit Sapientia, quaſi ſapida ſcientia. 323

CONTRA quia ſic interpretantur SS. PP. relati à S.Doct. D.Bernardus, ſermone 85. in Cant. *Nec dixerim reprehendendum,ſi quis ſapientiam boni definierit.* Iſidorus, lib.10. Ethymol. verb. Sapiens. *Sapiens dictus eſt a Sapore; quia ſicut guſtus aptus eſt ad diſcretionem ſaporis ciborum*, *ſic ſapiens ad dignoſcendos ſapores rerum*, *atque cauſarum aptus eſt*, vt modò ſuprà notaueram.

CONFIRMAT ex *cap*.24. Vbi Sapientia ait: *Spiritus meus ſuper mel dulcis.* 324

RESPONDET S.Thom. id in Latino haberi, non in Græco; ſed ſenſum eſſe, Sapientiam eſſe ſecundùm nomen, ideſt *Magnam*, nec minorem ſuo nomine, ideſt *Fama*. Sed in Græco habetur ſecundum nomen τὸ ὄνομα.

DEINDE dico, eam non poſſe eſſe ſine charitate. Probatur à S.Doct. ad id Sap.1. *In maleuolam animam non introibit Sapientia.*

PROBATVR à SS.DD. quia facit rectitudinem iudicij: adde & ſaporis circa diuina, ſecundùm regulas diuinas ſibi connaturales, quæ quidem ſunt per Charitatem.

QVÆSTIO II.

Quæ ſit vtilitas, *& neceſſitas huius Doni.*

NOTANDVM primò cum D. Bonau. *de Dono Sapientiæ*, *cap*.2. ex D. Bernardo *lib. de natura*, *& dignitate amoris Diuini*, *cap*.7. quòd: *Sicut corpus habet ſuos quinque ſenſus,quibus anima coniungitur*, *vitâ mediante*; *ſic Anima habet ſuos quinque ſenſus ſpirituales*, *quibus Deo coniungitur*, *mediante Charitate*; *& ſicut ſenſus omnes*, *ſine ſenſu Guſtus*, *infirmantur*, *& hebetantur in operationibus ſuis*; *ſic omnes ſenſus ſpirituales infirmantur*, *& langueſcunt in operibus ſuis*, *ſine guſtu ſapientiali*, *qui guſtabilia ſpiritualia ſapida facit.* Hunc ſaporem, vt ait S.Bernardus, *ſerm*.85. *in Cant*. perdidimus in eſu pomi acidi, veneno infecti, ex quo ſapiunt nobis concupita. Hic autem ſenſus per ſapientiam reparatur, vt diuina nobis ſuauia fiant; vnde vegetantur vires animæ, vt ait S.Bernardus ſuprà, *cap*.10.Senſum itaque Auditus excitat ad verbum Dei audiendum; Senſum Olfactus ad dilectum ſectandum, vt dicat: *In odorem curremus vnguentorum tuorum*; ſenſum Tactus ad dilectum firmè tenendum, vt dicat: *Tenui eum*, *nec dimittam. Introducam in domum patris mei*, *& in cubiculum genitricis meæ.* Cant.3. 325 326

ITAQVE omnes ſenſus ſpirituales, guſtu ſapientiæ

pientiæ excitantur in ſummum appetibile, vt docet D.Auguſt. *lib.*10. *Confeſſ. cap.*6.

De hac ſapientia dicit Iacobus, cap.3. *Sapientia, quæ deſurſum eſt, primùm quidem pudica eſt*; quia vitat corruptelas peccati; pacifica quidem, & modeſta eſt, in omnibus tenens medium, &c.

327 Igitvr donum Sapientiæ, non ſolùm docet ſecundùm iudicium rectum contemplari diuina, ſed etiam docet regulari humanos actus excellentiori modo, quàm doceat ſapientia, quæ eſt virtus intellectualis. Rationem affert D.Auguſt.12. *de Trin.cap.*14. dicens: *Superior pars rationis ſapientiæ deputatur; inferior autem ſcientiæ. Superior autem ratio meditationibus ſupernis ſcilicet diuinis, & conſpiciendis, & conſulendis. Conſpiciendis quidem, ſecundùm quod diuina in ſe ipſis contemplatur. Conſulendis autem, ſecundùm quod per diuina iudicat de humanis, per diuinas regulas dirigens actus humanos, vt homo non ſolum aſſimiletur Deo ſecundùm imaginem, ſed etiam ſecundùm*
328 *operationes, prout poteſt.* Vnde S. Auguſt. de ſerm. Domini in monte cap.9. ait: *Sapientia eſt contemplatio veritatis, pacificans totum hominem, & ſuſcipiens ſimilitudinem Dei. Pretioſior eſt ſapientia cunctis operibus, & omnia, quæ deſiderantur, non valent huic comparari.*

Ex dictis deducit S. Doct. cum D.Thom. *art.*3. Sapientiam eſſe practicam. Vnde Apoſtolus *Coloſſ.*4. ait: *In ſapientia ambulate*: indè elicitur etiam, ad quam operationem ordinet, nempe, vt ſaporosè deguſtata diuina, iudicentur palato emundato, non infecto, & ad ea auidè famelici aſpiremus, ſublata infectione mali humoris, ad modum, quo Saccaro roſato expurgata bile, ſapiunt nobis poſtea cibi neceſſarij. Idem habet S. Auguſt. 12. *de Trin. cap.*14.
329 Ratio eſt, quia quantò aliqua virtus eſt altior, tanto ad plura extenditur, vt habetur *lib. de cauſis, prop.*10. Cùm igitur ſapientia, quæ eſt donum, ſit præcellentior ſapientia intellectuali acquiſita, quæ ad contemplationem dirigit; ſequitur, ad actionem etiam extendi, vt arguit etiam Tannerus *num.*39.

Dices *Sap.*8. habetur: *Non habet amaritudinem conuerſatio illius* (ſcilicet Sapientiæ,) *nec tædium conuictus illius, ſed lætitiam & gaudium.* Cùm tamen in actione tædium, & amaritudo reperiatur, vt ait D. Gregorius *lib.*6. *Moral. cap.*28. dicens: *In contemplatione principium, quod Deus eſt, quæritur; in operatione autem ſub graui neceſſitatis faſce laboratur.*

330 Respondetvr, amaritudinem, quæ eſt in actione, non prouenire à Sapientia; ſed ab ea potius in dulcedinem verti, vt obſeruat Tannerus *numero* 40. ex D. Bonauentura ad eum locum Sapientiæ, & D.Thoma.

QVÆSTIO III.

Qua ratione Donvm Sapientiæ *à Deo obtineatur.*

331 Observat S. Doctor, Sapientiam inueniri per cognitionem; ſed poſſideri per dilectionem; per cognitionem quidem videri; per dilectionem autem amplexari, & guſtari. Videre pertinet ad intellectum; ſed amplexari, & guſtare ad voluntatem, vt ait Richard. *lib.*4. *de contempl. cap.*15. dicens: *Sicut Deus per memoriam auditur, per intellectum videtur: ità per affectum amplexatur, & guſtatur, vel aſtringitur, & ſic tenetur:* Et hoc vtique eſt perfectius, quàm ſolùm videre, quod oſtendit D.Auguſt. *lib.*9. *de Trinitate, cap.*12. vbi ait, actum amplexandi eſſe proprium voluntatis actum.

Igitvr docet ſapiens *Prouerb.* 2. quærere Sa- 332
pientiam: *Si quæſieris Sapientiam quaſi pecuniam, & ſicut Theſauros, effoderis illam: tunc intelliges timorem Domini, qui eſt initium ſapientiæ.* Quæ verba exponens Hieronymus ait: *Qui theſauros effodit, terram reiicit, foueam in altum fodit, ſedulus inſiſtit, donec inueniat quod quærit. Sic qui theſauros ſapientiæ inuenire deſiderat, omne pondus terrenum à ſe reiiciat, in ſe foſſam humilitatis faciat, nec quieſcat, donec inueniat.* Hæc ille: *Ipſa enim ſapientia facilè videtur ab his, qui quærunt eam: & cogitare de illa, ſenſus eſt conſummatus.* Eſt igitur quærenda Sapientia, quia ſicut ipſa dicit, Prou.8. *Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet ſalutem à Domino.*

Qvomodo autem agnoſcas, inuentam à te ſa- 333
pientiam, docet S.Bernardus in ſententiis: *Inueniſti planè ſapientiam, ſi prioris vitæ peccata defleas, ſi huius ſæculi deſiderabilia paruipendas, ſi æternam beatitudinem toto deſiderio concupiſcas. Inueniſti ſapientiam, ſi tibi horum ſingula ſapiunt, prout ſunt, vt hæc quidem amara, & omnino fugienda; illa quoque, velut caduca, & tranſitoria contemnenda; iſta verò vt perfecta bona, toto deſiderio appetenda, quæ intimo quodam animi ſapore diiudices, & diſcernas.*

Igitvr hoc donum, quod eſt habitus ſupernaturalis, eſt à Deo enixè poſtulandum, vt ait Iacobus, cap.1. *Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans.*

Qvatvor autem conditiones apponit: Pri- 334
mam, indigentiam in poſtulante: *Si quis indiget.* Secundam, Poſtulationem, quæ eſt filiorum, vt dicitur Pſal.2. *Poſtula à me, &c.* Sicut rogare eſt ſerui. Vnde habes, ſapientiam non infundi, niſi filiis gratiâ adoptatis. Ideò Sap.7. dicitur: *Neminem diligit Deus, niſi eum, qui cum ſapientia habitat.* Tertiam, largitatem donatoris: *Qui dat affluenter omnibus*, vnde 3. *Reg. cap.*3. dicitur Salomoni, qui Sapientiam poſtularat: *Sed & hæc, quæ non poſtulaſti, dedi tibi, diuitias, & gloriam.* Quartam, poſtulantis fiduciam: *nihil hæſitans.* Hæc S.Doct. de Sapientia. Vide multos SS.PP. in D.Bonau. *lib.*3. *Pharetra, cap.*32.

QVÆSTIO IV.

De illuminatione, quam affert Sapientia.

Sapientia eſt veluti Sol, diem afferens lu- 335
centem cognitione, & feruentem affectu. Ideò Alanus de inſulis: *Sapientia eſt Sol, per quem lumen mentis dieſcit in tenebris, cordis oculus, fructus internæ dilectionis, delicioſa animæ paradiſus. Hæc in cæleſtem terrenum, in immortalem caducum, hominem in Deum deifica mutationis auctoritate conuertit. Hanc luminoſam ſapientiam deſiderauit, qui dicebat*, Sap.7. *Inuocaui, & venit in me Spiritus Sapientiæ: & propoſui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile eſt lumen illius. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, quoniam horum omnium bonorum Mater eſt.* Vide S.Doctorem *in Dieta*; *tit.*6. *cap.*4. mira dicentem.

Tvllivs primo de legibus ait: *Mater omnium* 336
bonarum rerum eſt Sapientia, qua nihil vberius, nihil præſtantius, quia bonum vitæ datum eſt. Hæc enim cùm cæteras res omnes docuit; tum quod difficillimum eſt docuit, vt nos noſceremus. Vide D.Bernardum *ſermone* 85. *in Cant.* & *ſerm.*3. *de circumciſione*, vbi oſtendit, ex ſapientia

Digitized by Google

ſapientia oriri decorem in anima, conſcientiæ claritatem, cuius teſtimonio nihil clarius, *Cùm veritas*
337 *in mente fulget, & mens in veritate ſe videt.* Hunc diem, ſereniſſimum Sabbathum mentis, in contemplatione ait fulgère, qui ſanè dies ſeptimus, ſeptimum ſcil. donum, non habet veſperam, ſed hîc auroram habet, & in cælo æternum meridiem. Optimam enim partem vocat eum Dominus, *Lucæ* 10. Vnde Anſelmus *lib. de ſimilitudinibus*, *cap.* 131. ait: *Donum Sapientia pertinet ad vitam complatiuam, quæ eſt optima pars, quam Maria elegit, quæ non auferetur ab ea: Sed magis in patria perficietur.* Vnde Gloſſa ibidem dicit: *Contemplatiua vita hic incipit, & in cæleſti patria perficitur; quia amor eſt ignis, qui ardère incipit, ſed cùm ipſum, quem amat, videbit, ampliùs in amore igneſcet.* Hæc S. Doct. quem vide.

QVÆSTIO V.

De Sapientiæ ſpiritualibus deliciis.

338 EDISSERIT hæc eleganter S. Doct. à *cap.* 5. *de Dono Sapientiæ*, vbi ſub ſpecie conuiuij exponit ſpirituales delicias Doni Sapientiæ.

HOC conuiuium exponitur Cant. 5. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.* Vbi triplex conuiuium præparatum oſtendit à Sapientia. Primum amicis iuſtis, vt comedant, labore maſticando, vnde dicitur: *Labores manuum tuarum, quia manducabis.* Secundum conuiuium eſt potatio ſuauis animæ poſt hanc vitam. Tertium eſt inebriatio hominis poſt reaſſumptum corpus in reſurrectione; & hi vocantur *chariſſimi.* Vide D. Bernardum *lib. de diligendo Deo*, vbi ſic habet: *Cibat in hac vita laborantes, potat poſt hanc vitam quieſcentes, & inebriat in æterna vita regnantes*, &c.

339 PRIMVM igitur conuiuium eſt amicorum, quibus Spiritus Sanctus præparat conuiuium Sapientiæ. In hoc anima edit Sapientiæ panem, ſed in ſudore vultus. Hic cibus eſt ipſum opus, facere voluntatem Dei; vnde Chriſtus Ioan. 4. dicebat: *Meus cibus eſt vt faciam voluntatem Patris mei.* De hoc D. Gregorius lib. 1. moral. cap. 16. *Sapientia in die ſuo conuiuium facit: quia mentem de æternorum ſpe, & certitudine reficit.* Hoc cibo veſcuntur, qui mandunt meditatione panem, qui de cælo deſcendit, vt dicitur *Ioan.* 4. Vide D. Bonauent. mirabilia de his promentem.

340 PERGIT *cap.* 6. apponere vinum ſapientiæ, de quo Prouerb. 9. *Bibite vinum, quod miſcui vobis.* Hoc carent mundani, Ioan. 2. *Vinum non habent*, vt egregiè exponit S. Doct. & S. Gaudentius Brixiæ Epiſcopus. Vnde lætatur ſponſa Cant. 2. *Introduxit me Rex in cellam vinariam*: Hæc eſt Sapientia increata, Verbum æternum, continens omnes theſauros Sapientiæ Dei abſconditos.

Hoc erat vinum generoſum, de quo vmbraticè *Eſther* 13. incaluit Aſſuerus. De hoc Cant. 8. *Dabo tibi poculum de vino condito.* Vide S. Doctorem.

Explicat verò *cap.* 7. qui ſint amici, & chariſſimi ad conuiuium inuitati Sapientiæ.

341 ORIGENES ad illud Cant. *Amore langueo*, diſtinguit inter ſimplicem amorem, ardorem, & languorem, dicens: *Amant incipientes, ardent proficientes, ſed languent in amore perfecti.* Igitur, qui maiori amore diligunt, diliguntur à Deo: *Ego diligentes me diligo.* Prouerb. 8. ſunt chariſſimi Deo, qui maximè Deo delectantur, quia maximè diligunt. Vnde *Cant.* 7. dicit Dilectus: *Quàm pulchra es, & quàm decora chariſſima in deliciis.* Hinc Vercellenſis: *Quàm pulchra es feruoribus affectualibus, & ſpiritualibus, chariſſima, propter præcipuam pulchritudinem; & feruidam dilectionem.*

PORRO ebrietatem iſtam exponunt S. Dionyſius *epiſt. ad Titum*, & Vercellenſis ad ea verba Cant. 5. *Inebriamini chariſſimi*, per abundantem cæleſtium theoriarum, ideſt reuelationum frequentiam, & experimentalem redundantiam. Talem, ait Richard. *lib. de Beniam. cap.* 37. fuiſſe illam Pauli, primæ Corinth. 11. *Siue in corpore, ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit.* Cui alludit Pſal. 67. *Ibi Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu.* Dixerat autem anteà: *Pluuiam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt, &c.* Ebrietas enim alienationem mentis efficit, vt ait Richard. *lib.* 4. *de contempl. cap.* 16. Vnde Pſal. 35. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* 342

SI igitur cupimus hac ebrietate madère, ſatagamus. Dominum intimè diligere. Sic enim in Deum transformati, extra nos viuemus, vt aiebat Paulus. Tanta eſt enim vis amoris, & pulchri, vt ait Vercellenſis *in prologo ſuper Cant.* vt non ſolùm homines, & Angelos extra ſe in Deum rapiat, ſed & Deum ipſum extra ſe eliciat ad creaturas. Hoc didicit à D. Dionyſio *cap.* 4. *de diuinis nominibus*, vbi ait: *Audendum eſt dicere pro vero; quia ipſe Deus omnium, tam pulchro, & bono amore exit per abundantiam amatiuæ bonitatis, quaſi extra ſeipſum.* 343

HINC igitur S. Doctor *cap.* 8. aſcendit ad ſecundum conuiuium exponendum in gloria, vbi anima, carne exutâ, bibit vinum cum lacte Soporatiuo. *Cant.* 5.

PERINDE *cap.* 9. tertium exponit conuiuium regnantium poſt reſurrectionem; de quo Lucæ 22. *Ego diſpono vobis regnum, ſicut diſpoſuit mihi Pater, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam, &c.* Vide S. Doctorem. 344

MOX *cap.* 10. Conuiuantium in illo regali ſapientiæ epulo ſeriem deſcribit, vbi mira è Sanctis Patribus contexta enarrat.

POSTREMO *cap.* 11. iuxta numerum ſeptem donorum, conuiuantium beatitatem exponit. Eum vide diuinitus eloquentem.

EX ſuprà dictis colligere potes, differre donum Sapientiæ ab aliis donis. A dono intellectus differt, quia Sapientia eſt cognitio Dei abſolutè; intellectus verò collatiuè, ſcilicet in comparatione ad creaturas. Secundò, quia intellectu cognoſcitur Deus per illuminationem de auditis in Scriptura; Sapientia autem cognoſcitur experimento. Itaque per Intellectum Deum cognoſcimus; per Sapientiam dulcedinem eius guſtamus; vnde Sapientia dicitur, quaſi ſapore virtutum condita ſcientia. Atque adeò, ſicut donum Intellectus eſt ad ſpeculationem, vt intellectus facilè moueatur ad res diuinas, prout in ſe ſunt tales. Donum autem Sapientiæ eſt practicum, reddens intellectum facilè mobilem ad percipiendas res diuinas, vt ſunt bonæ, & expetibiles, & vt iudicet illis inhærendum, vt docet D. Bonau. *lib.* 5. *Compendij Theologiæ, cap.* 46. D. Thom. *art.* 2. & 3. Caietanus *ibi*, & *quaſt.* 46. & Valentia *diſp.* 3. *quæſt.* 20. *punct.* 1. 345

DIFFERT etiam à dono ſcientiæ, quia hoc reddit intellectum facilem ad iudicandum, quibus rebus creatis, & quomodo inhærendum; atque hoc ſecundùm rationes creatas docet. Donum verò Sapientiæ monſtrat, quomodo rebus diuinis, & ſecundum rationes diuinas ſit hærendum. Vide D. Bonau. *de ſeptem donis, de Dono ſcientiæ.* 346

Digitized by Google

347 Differt etiam à Dono Conſilij; nam hoc edocet quid hîc, & nunc agendum: Sapientia verò vniuerſalis eſt. Vide de Dono *de Conſilij* Seraphicum.

QVÆSTIO VI.

Quo pacto ſtultitia opponatur Sapientiæ.

348 SAPIENTIÆ opponitur ſtultitia, quæ dicitur falſa Sapientia à D. Gregorio *lib.*13. *Moral.cap.*14. apud D. Bonau. *lib.*3. *Pharetra, cap.*32. à Paulo dicitur: *Sapientia huius mundi,* prima Cor.1. & à Gregorio lib.31. cap.20. vocatur: *Stultitia apud Deum,* apud quem eſt rectum rerum iudicium.

HÆC autem conſiſtit in prauo iudicio, quod diuina poſtponit caducis, vt ait D. Auguſt. *lib.*2. *de lib. arb. cap.*16. & *de quantitate animæ, cap.*19. & *lib.*10. *de ciuit. cap.*28. & hoc vocatur *malè ſapere, & deſipere* à D. Bernardo *lib. de gradibus humil. gradu* 1. & in illud: *Ecce nos,* &c. vocat eam maledictam ſapientiam, quæ ſupplantat, & terrenam, animalem, diabolicam, vt notat S. Doct. *loc. cit. Pharetra,* quem vide.

EODEM pacto vocatur à D. Iacobo *cap.*3. vt egregiè exponit S. Doct. *de dono Sapientiæ, cap.*1. Dicitur ſanè *diabolica,* quia fallit ad perdendum. Vide D. Thom. *quæſt.*46. *art.*2.

349 SICVTI autem Sapientia dat ſaporem, ſuauitatem, & guſtum in rebus Diuinis; ſic ſtultitia in rebus caducis. De hac *ſecundo Sapientiæ,* vbi iuuenes illi conclamabant: *Venite, fruamur bonis, &c. Vbique relinquamus ſigna lætitiæ noſtræ,* vt explicat S. Doct. *ſerm.*2. *infra octauam Natiuitatis.*

EX quo deducitur, ſtultitiam eſſe peccatum eius generis, cuius eſt obiectum, quod Deo anteponitur. Vide etiam D. Thomam *art.*2. & 3.

QVÆSTIO VII.

An ſeptima Beatitudo reſpondeat dono Sapientiæ.

350 D. AVGVST. *lib. de ſerm. Domini in monte,* diſtribuens dona per beatitudines, ait: *Sapientia conuenit pacificis, in quibus nullus motus eſt rebellis, ſed rationi obtemperans.*

IGITVR Sapientia reſpondet huic ſeptimæ beatitudini: *Beati pacifici; quoniam filij Dei vocabuntur:* Ratio D. Bonau. 5. *p. Breuiloq. cap.* 6. eſt; quia Sapientia iungit nos ſummo, & vero bono, in quo eſt finis, & tranquillitas totius noſtri rationalis appetitus; Qua pace adepta, neceſſariò ſequitur ſuperabundans delectatio ſpiritualis, quæ in duodenario fructuum Spiritus continetur.

351 CVR autem Sapientia ordinet ad pacem, explicat etiam S. Thom. *quæſt.*45. *art.*6. nam pax eſt tranquillitas ordinis, vt ait D. Auguſt. 19. *de ciuitate*; ordinare autem pertinet ad Sapientiam, vt docet Ariſtoteles *initio Metaph.* & ideò *eſſe pacificum* attribuitur Sapientiæ.

DISPVTATIO XX.

De Prudentia.

POST virtutes Theologicas agunt Theologi de Cardinalibus, quarum prima recenſetur Prudentia. Hæc namque præficitur toti moralium virtutum Æconomiæ, eaſque, vel diſcernendo, vt Conſiliarius, aut diffiniendo, vt Imperator, ad ſuos actus dirigit: præterita recognoſcit, de præſentibus diſponit, futuriſque prouidet; hinc habet partes ſuas ſubiectiuas, præteritorum Memoriam, præſentium Intelligentiam, & futurorum prouidentiam; inſuper paſſionum retinet habenas, et ſi quando repentino motu inſurgunt, eas ſubitò cohibet, & in concordiam redigit: aliquando mundana eſt in cumulandis diuitiis; humana, in carnis ſectandis commodis; Diuina verò obſequiis mancipatur æternis, vt notat S. Doctor locis infrà notandis; huius adhuc natura, & qualitas inueſtiganda eſt.

QVÆSTIO I.

Quid ſit PRVDENTIA.

D. Thom. à quæſt. 47. vſque ad 56.

VARIIS modis accipitur nomen prudentiæ, vt docet D. Bonau. *lib.*5. *Compendij Theol. cap.*34. *in Dieta, tit.*5. *cap.*5. & *opuſc. de quatuor virtutibus Cardinalibus.* Et *de ſeptem Itineribus, Itinere* 7. *diſt.*5. & *in Pharetra, lib.*2. *cap.*27. 1

Primò enim ſignificat quamcumque veri cognitionem, humano ſtudio comparatam, ſic accipitur à D. Ambroſio *lib.*1. *de offic. cap.*24. à Tullio *lib.*1. *de offic.* & *lib.*2. *de Inuentione* apud D. Bonau. *in Pharetra* & 3. *p. Centiloquij ſect.*41. & *ſerm.*6. *Hexaëmeronis.*

SECVNDO ſignificat cognitionem tantùm practicam rerum, quæ vel expeti, vel repudiari debent. Sic illud accipit D. Auguſt. *lib.*1. *de lib. arb. cap.*13. & *lib.*83. *qq. quæſt.*31. Prudentiam eſſe rerum appetendarum, & vitandarum ſcientiam: ita accipitur & apud S. Doctorem *in Pharetra.* & D. Iſidorum *in Ethymol. lib.*10. verbo Prudentia: *Prudens dicitur, quaſi porro videns, perſpicax eſt enim, & incertorum prævidet caſus.* Vnde in Græco habetur φρόνιμος. Et hoc modo accipitur à S. Doct. *in declaratorio Terminorum Theologiæ,* & *in Centiloq. loc. cit.* à D. Gregorio. Sed neque hæc eſt propria Prudentia, quæ debet, & ſcire, & prouidere. 2

TERTIO ſumitur Prudentia pro omnibus facultatibus intellectus practici, quæ ad rectè inſtituendas humanæ vitæ actiones conducunt, aut etiam ſunt neceſſariæ. 3

ceſſariæ. Sic accipitur frequenter à Philoſopho *lib.6. Eth. cap.5.10.& 11.*

Qvarto Prudentia, maximè propria, nominatur facultas quædam intellectus practici ad rectè ſtatuendum, quid agendum ſit in quouis actu particulari.

Porrò hanc Prudentiam definit Ariſtoteles lib.6. Eth. cap.5. *Prudentia eſt habitus intellectus, vera cum ratione actiuus circa ea, quæ homini & bona, & mala ſunt.*

Idem vult S.Doct. de ſeptem Itineribus, Itiner. 7. diſt.5. definiens: *Prudentia eſt ad rationis normam vniuerſa dirigere.*

4 Et in opuſculo de quatuor virtutibus Cardinalibus: *Prudentia eſt bonarum rerum, & malarum diſcretio, vtraque cum fuga mali, & electione boni: de qua procedit circumſpectio, docilitas, & cautio.* Circumſpectio eſt cautela contrariorum vitiorum, qua fugimus auaritiam, & cauemus prodigalitatem, &c. Docilitas eſt potentia erudiendi, hoc ordine, vt priùs te, & poſtea alios inſtruas. Cautio eſt prudentia diſcernendi vitia, virtutum ſpeciem inferentia.

Huc refertur etiam definitio Macobrij *lib. 1.* in ſomn. Scipionis: *Prudentia eſt ad rationis normam, quæ cogitat, quæcumque agit, vniuerſa dirigere, ac nihil præter rectum velle, vel facere.* Sic D. Bonau. *lib.6. Compend. Theologiæ, cap.34.*

Definitvr etiam à Tullio de requie mentis: *Prudentia eſt rerum bonarum, & malarum, cum alterarum dilectione, & reliquarum deteſtatione ſcientiarum:* apud D.Bonau. *3.p. Centiloquij, ſect.41.*

5 Similis eſt definitio D.Auguſt. *de moribus Eccleſiæ, lib.1, cap.15.* apud D.Bonauent. *loc. cit.* Centiloquij. *Prudentia eſt amor, ea, quibus adiuuatur in Deum, ab his, quibus impeditur, ſagaciter diſcernens.* Et lib.83. qq.31. definit: *Eſt cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum.*

6 Describit autem Prudentiam, vt eſt virtus purgatoria, ex Macrob. lib.1. in ſomn. Scip. *Prudentia eſt mundum iſtum, & omnia, quæ in mundo ſunt, diuinorum contemplatione deſpicere, & omnem animæ cognitionem in ſola diuina dirigere.* Prudentia autem, prout eſt virtus purgati animi, definitur: *Eſt ſola diuina noſcere, & tanquam nihil aliud exiſtat, eam intueri.* Sic definitur *lib.5. Compend. Theol. cap.34.* & *opuſc. de quatuor virtutibus Cardinalibus,* & alibi.

QVÆSTIO II.

An Prvdentia *ſit virtus.*

S.Bonau.3.diſt.33.quæſt.1. & 4.
D.Thomas quæſt.47.art.4. & 5.

Certvm eſt, Prudentiam eſſe Virtutem.

7 Probatvr à D. Bonau.1. *ad* 8. *Sap.* & *in* 3. *diſt.*33. *quæſt.*1. & 4. ex illis verbis: *Sobrietatem, & Prudentiam docet, & Iuſtitiam, & Virtutem,* ideſt Fortitudinem. Idem probat illo Prouerb.8. *Mea eſt prudentia, mea eſt fortitudo. Per me Reges regnant, & Legum conditores iuſta decernunt.*

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *in Diata tit.5. cap.5.* & aliis Scripturæ locis, Prouerb.28. *Dux indigens prudentiâ, multos opprimet,* &c.

Proverb. 6. *O piger, vade ad formicam, & diſce Prudentiam; quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe, quod comedat.*

Proverb. 30. Comparatur prudens quatuor animalculis, ibidem laudatis. *Quatuor ſunt minima terræ, & ipſa ſunt ſapientiora Sapientibus: Formica, populus infirmus, qui præparat in meſſe cibum ſuum: Lepuſculus, plebs inualida, quæ collocat in petra cubile ſuum: Regem Locuſta non habet, & egreditur vniuerſa per turmas ſuas: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.* Hæc quatuor animalia proponuntur Magiſtri prudentiæ, vt notat Lyranus *ibi* cum S. Bonau. vbi egregiè hæc animalia myſticis parallelis exponit nobis; vt imitemur Lepuſculum, ponentes cubile in petra, quæ eſt Chriſtus, vt dicitur *prima Cor.*10. Stellionem, vel Lacertum, qui alas non habens, ſupplet manibus indigentiam naturæ, ſic & prudens diligentiâ in operando ſuppleat defectum naturæ: Locuſtam, quæ altè aſcendit, & ſtatim ad terram deſcendit; ſic enim & prudens altè per ſancta deſideria aſcendit, & deſcendit ſtatim ad propriæ infirmitatis cognitionem, atque inde diuini auxilij neceſſitatem recognoſcit; Iuxta id Pſal.110. *Aſcendit vſque ad cælos, & deſcendit vſque ad abyſſos.* Et iuxta D Gregorium infrà. Denique Formicam imitemur, vt prudenter paremus nobis merita, iuxta id Ioan.9. *Operamini dum dies eſt.* 8

9 Matth. 10. *Eſtote ergo prudentes, ſicut ſerpentes,* quam ſimilitudinem optimè exponit S.Doct. *loc. cit.* quinque parallelis. 10

Primo enim ſerpens totum corpus exponit ictibus, vt caput ſeruet, ſic prudens Chriſtianus exponit omnia, vt honorem Chriſti Capitis ſeruet, vt dicitur Philip.3. *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum, propter Chriſtum, detrimenta.*

Secvndo, ſerpens inter anguſta, ac radentia ſaxa pellem expoliat veterem; ſic & Chriſtianus debet veterem hominem exuere, vt monet Apoſtolus *Epheſ.*4.

Tertio ſerpens deludit incantatorem, vt dicitur *Pſal.*57. Sic & prudentes Sancti dæmonem deludunt, vnam aurem obturant cauda, ideſt memoriâ nouiſſimorum; iuxta id Eccleſ.7. *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis;* & alteram aurem, more ſerpentis obturant in terra, memoriâ propriæ fragilitatis, quia dicitur Geneſ.4. *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* 11

Qvarto, inſidiatur ſerpens calcaneo; ſic viri prudentes ſuperant deſideria carnis, attendentes, quis finis delectationis, ſcilicet mors infernalis, iuxta id Rom.6. *Finis illorum mors.*

Qvinto, fugit mulierem ob inimicitias, *Geneſ.*3. intimatas; ſic prudens fugit occaſiones fornicationis, iuxta conſilium Pauli *prima Corinth.*10. 12

Aliam prudentiam ſerpentis exponit S. Doct. *ſerm. de SS. Philippo, & Iacob*, nam cùm ſe ſentit veneno grauatum, herbam quandam edit, cuius virtute venenum euomit; mox ad balneum aquæ properat, ibique ſe lauat, & multis diebus ieiunus permanet; ex quo cutis à carne relaxatur, inter radentes anguſtias petræ pellem exuit, vt nouam induat. Sic & homo prudens, volens ex veteri fieri nouus homo, debet ſe lacrymis lauare, amaram pœnitentiæ herbam edere, & ſic venenum peccatorum confitendo euomere; mox per ſatisfactionis foramen arctum tranſire, & ſic ſpoliis culparum exutus, induere gratiam. Vide ibi Sanctum Doctorem.

Easdem comparationes habet *ſermone 2. de vno S. Doctore*, qui eſt 31. & *ſerm.* 33. vbi loquitur iuxta Ariſtotelem *libro de hiſtoria animalium*, 8. *capite* 17: 13

Sermone verò 2. *de S. Antonio de Padua* ex *Iob.*38. Galli prudentiam laudat: *Quis dedit Gallo intelligentiam.* Et ſerm. de S. Lucia, multa prudentiæ exempla refert ex hiſtoriis Sacris, & prophanis. Eam enim eſſe virtutem fatentur Ariſtoteles 3. *&* 6. *Eth.cap.*5.*&* 13. Cicero *lib.*1. *&* 2.*Tuſcul. qq.* Seneca *epiſt.*68. Plutarchus *in lib. de virtute morum*, Iuuenalis *Satyra* 10. Valerius Maximus *de prudentia.* Vide S.Doct. etiam *in* 3. *diſt.*33. *quæſt.*3. illos referentem.

14 Probatur tertiò à S. Doct. *lib. citato Pharetra,cap.*27. è SS. PP. id vnanimiter aſſerentibus.

D. Augvst. *lib.*1. *de moribus Eccleſiæ*, *cap.*15. diuidit quatuor virtutes Cardinales, vt docet etiam D.Bonau. *in* 3. *diſt.*33. *quæſt.*2. *ad* 1. *argumentum*; mox *in ſoliloquiis lib.*1. *cap.*14. docet, opus perfectum prudentiâ fieri, dicens: *Cauendum eſt magnopere, dum hoc corpus agimus, ne quo ſenſibilium viſco penna noſtra impediantur: quibus integris, perfectiſque, opus eſt, vt ad illam lucem ab his tenebris euolemus.*

15 D. Ambrosivs de offic. lib.1. cap.10. *Sapiens, vt loquatur, multa prius conſiderat, quid dicat, & cui dicat, quo in loco, & tempore*, & cap.27. ait: *Primus officij fons, prudentia eſt.* D. Gregorius lib.2. Moral. cap.36. ait: *Solidum mentis noſtræ ædificium ſuſtineri his quatuor virtutibus, è quibus prima eſt prudentia*, & lib.7. Moral. cap.15. *Cum rectitudo Sanctos viros ad libertatem vocis erigit, conſideratio infirmitatis propriæ in humilitate cuſtodit.*

16 D.Bernardus ſuper Cant. ſerm. 49. *Diſcretio eſt non tam virtus, quàm quædam moderatrix, & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix: Tolle hanc, & virtus vitium erit.* Eodem modo loquitur D.Iſidorus, lib. de Synon, cap.16. *Quidquid boni cum diſcretione feceris, virtus eſt; quidquid ſine diſcretione geſſeris, vitium eſt. Virtus enim indiſcreta, pro vitio reputatur.* Et lib.2. de ſummo bono, cap.25. *Nihil iuuat, quod inter bonum, & malum ſenſu prudentiore diſcernimus, niſi opere, aut malè cogitata caueamus, aut bona inchoata faciamus.*

Et D. Hieronymus in Oſeam, lib.2. cap.7. *Prudentia abſque bonitate, malitia eſt.*

Et Caſſianus, *Coll.*1. *cap.*23. ex ſententia Abb. Moyſis de Diſcretione, ſeu Prudentia ait. *Hæc inter cunctas virtutes arcem, & primatum tenet.*

17 Et coll.2. cap.2. *Hæc namque eſt, quæ oculus, & lucerna corporis in Euangelio nuncupatur, ſecundùm illam ſententiam Saluatoris: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus*; *&* Matth.6. Et Lucæ 11. *Eo quòd* (inquit) *ipſas cogitationes hominis vniuerſas, actuſque diſcernens, cuncta, quæ agenda ſunt, prauideat, atque perluſtret.* Eadem habet S.Doct. hîc, & ad eum Lucæ locum, tametſi per lucernam intentionem explicet. Quo pacto etiam D. Gregorius, prudentiam cum intentione permiſcet, homil.22. in Ezech. *Reſtat vt ſiue in verbi miniſterio fatigemur, ſeu indigentibus noſtra largiamur, ſeu per abſtinentiam carnem domemus, ſeu Zelo moueamur, ſeu per patientiam aliquando leniter praua toleremus, vt ſummopere debemus in intentione noſtra diſcutere, quatenus omne, quod facimus, non noſtro, ſed Domini Zelo faciamus.*

18 Alia loca Sanctorum Patrum refert S Doct. *in* 3. *diſt.* 33. vt D. Hieronymi *ad* 8. *Sap.* D. Auguſt.12. *de Trinitate*, *cap.*14. & *lib.*14. *cap.*9. Bedæ *in Gloſſa*, *ad* 26. *Exodi*; & Gloſſ. in id 2. Geneſ. *Fons egrediebatur de Paradiſo, qui diuiditur in quatuor capita.* Omnia huius virtutis Encomia claudit Iuuenalis, *Satyra* 10.

Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia.——

Et hoc eſt, quod dicunt SS. Patres allegati, prudentiam eſſe Ducem, & Aurigam Virtutum omnium.

Probatvr quartò ratione, qua vtitur S.D. 19 omnibus ferè *allegatis locis*, præcipue *in tertio ſententiarum*, *diſt.* 33. paſſim. Omnis habitus bonus, & conueniens homini, eſt virtus; Sed habitus ille prudentiæ eſt huiuſmodi: Ergo. Maior patet; nam virtus eſt, quæ bonum facit habentem, ducens in eius finem, & actum eius reddit bonum, vt docent Ariſtot. *in Ethicis*, *lib.*3.*cap.*1.8. *&* 12. *& lib.*6. & Tullius *lib.*2. *de Inuent.* apud D.Bonau. 3.*diſt.*33. *quæſt.*3. & D. Auguſt. *lib.*83.*qq.quæſt.*31. & *lib.*1. *ſoliloq.cap.*6. apud D. Bonauent. *locò citato.* Minor probatur: nam optimum, & conuenientiſſimum eſt naturæ hominis, ratione conſtituere, & ſibi præfigere ad expetendum, vel fugiendum ea, quæ ſecundùm rectam rationem ſunt expetenda, vel fugienda, quod eſt officium Prudentiæ. Quod confirmat S.Doct.*quæſt.*1.*&* 3. à contrario. Malum eſt enim, quod contra prudentiam eſt, quod idem eſt ac contra rationem, quod ſanè prauum fatetur eſſe S Dionyſius *cap.*4. *de diuinis nominibus*, *p.*4.

Assero ſecundò, Prudentiam eſſe Virtutem rationalem, intellectualem, & moralem. 20 Eſt ſanè rationalis, quia in ratione, vt obſeruat S.Doct. *in* 3. *diſt.*33. *quæſt.*3. *in corpore*, §. *Ad euidentiam.* Nam dirigit in diſcernendo, quod rationis proprium eſt, vt notat S. Doct. ex Ariſtotele 6. *Eth. cap.*3. Idem docet S.Thomas 1.2. *quæſt.*57.

Rationis autem duplex eſt officium, diſcernere, & definire. 21 Hæc autem ſunt munera prudentiæ, vt docet S.Bonau. *locis ſuprà allegatis.* Hinc *in Dieta tit.*5. *cap.*5. Eam comparat Iudicis aſſeſſori, qui iudicando dirigit iudicem, vel regem, non tamen imperando; ita regit Prudentia rationem: Quare non rectè Valentia eam definit *puncto primo.* Eſt facultas intellectus practici ad rectè ſtatuendum, per actum imperij, quid agendum ſit. Nullum enim imperium intellectui vſquam conceditur, contra Thomiſtas *prima* 2. *quæſt.*57. *art.*6. Tannerum *diſp.* 3.*quæſt.*1. *dub.*1. & alios confutatos *prima ſecunda*, *Tract.*1. *Diſput. de Imperio.* Eſt verò virtus moralis extrinſecè, quatenus ab appetitu recto per inclinationes moralium virtutum mouetur, & excitatur intellectus, vt per Prudentiam ſequatur agibile bonum, & appetitui recto conſentaneum.

Assero tertiò, Prudentiam eſſe Virtutem, à 22 cæteris diſtinctam.

Probatvr à D. Bonau. ſuprà authoritatibus, quæ eam ſpecialem eſſe virtutem recenſent.

Secvndo probatur ab eo *in* 3. *diſt.*33. *quæſt.*2. *&* 3. ex ratione obiecti diuerſa, quæ eſt ratio agibilis ſecundùm rationem, vt conformis appetitui recto, atque adeò vt practicè vero, ſeu bono. Hac ratione vtitur Tannerus *num.*12.

Tertio probatur à S. Doct. ex actibus Prudentiæ, qui ſunt dirigere ad omnes actus virtutis, ſecundùm rectum dictamen rationis.

Probatvr quartò ex potentiis, in quibus 23 ſubiectantur Virtutes Cardinales, quaſque dirigunt, quia Prudentia dirigit Rationalem, Temperantia Concupiſcibilem; Fortitudo Iraſcibilem.

Probatvr quintò à S.Bonau. ex vitiis oppoſitis; vnum enim vni opponitur; nam Prudentiæ ſub vna ratione opponuntur Præcipitatio, Inconſideratio, Inconſtantia, Negligentia, Aſtus, Dolus, Fraus, quæ ſanè aliis non opponuntur virtutibus.

Probatvr ſextò à S.Doct. ex medietatibus; nam Prudentia eſt media inter extrema, inter quæ non mediant

Digitized by Google

mediant aliæ virtutes, ſic enim Prudentia eſt inter Inconſiderantiam, Præcipitationem, Aſtutiam, Dolum, &c.

24 Obicies primò. Ratio agibilis, vt eſt verum practicè per conformitatem cum appetitu recto, tam latè patet, & communior eſt, quàm ratio agibilis, vt eſt bonum morale, per conformitatem cum ratione recta, ſeu cum appetitu recto; ſed hæc ratio boni non conſtituit ſpecialem aliquam virtutem, ſed ſolùm genus moralis virtutis: Ergo neque illa ratio veri conſtituet ſpecialem virtutem Prudentiæ.

Respondet S. Doct. *diſt.*33. *quæſt.*2. *ad* 5. vniuerſalitate quadam prædicationis eſſe pares; ſed ordine nequaquam; nam Verum practicum habet ordinem ſolùm ad rationem, quia vno modo rectificare difficile eſt, ideò vna virtus eſt neceſſaria: At materiæ potentiæ, in ordine ab bonum, varias patiuntur difficultates.

25 Obicies ſecundò. Prudentiæ eſt inſpicere medium, quod cuilibet virtuti etiam conuenit; quæcumque enim videt medium eſſentiale ſui finis: Ergo non eſt virtus ſpecialis.

Respondet S. Doct. appropriari cuilibet virtuti videre ſuum medium per modum determinatæ inclinationis; ſed tamen proprium eſſe prudentiæ videre medium per modum directionis. Quare Prudentia ſibi, & aliis hòc modo videt medium dirigendo; perficit enim potentiam rationalem, cuius eſt conſiderare, & diſcernere, & hoc modo proprium eſt Prudentiæ. Quare ſicut oculus videt ſibi, & aliis membris, ſic prudentia dirigit, ſe videns, ac
26 virtutes cæteras. Tametſi quoad inclinationem omnes tendant ad ſuum finem, atque quaſi pondus mouent, ad modum quo grauitas dicitur aſpicere ad centrum mundi; ſic enim omnis virtus dicitur aſpicere ad medium rectè viuendi.

QVÆSTIO III.

Quænam ſint Prudentiæ *munera.*

§ D.Thom. quæſt. 48. art. 6. vſque ad 10.

27 Ex nuper allato argumento habemus primò cum D. Bonauent. Prudentiæ munus non eſſe proponere virtutibus moralibus earum fines intrinſecos, quatenus ſunt formaliter fines, ſed ſolùm proponere ipſis media, per quæ attingant huiuſmodi fines. Idem ſentiunt D.Thom. *hic*, *art.*6. & diſcipuli, ac Tannerus *diſput.* 3. *quæſt.* 1. *dub.* 3. contra Scotum *in* 3. *diſt.* 36. *quæſt. vnica*, *art.* 2. vbi contendit, fines ipſos præfigi virtutibus moralibus à Prudentia.

28 Probatur à D. Bonauent. *loc. cit.* ex doctrina Ariſtotelis 6. *Eth. cap.*12. vbi affirmat, ab ipſa virtute morali intendi finem ex impulſu rationis, nimirum per Synderesim; à Prudentia verò dirigi, & recta effici ea, quæ ſunt ad finem: *Opus* (ait) *& ex Prudentia, & ex morali Virtute efficitur: Virtus enim propoſitum ſcopum: Prudentia autem, quæ ad ipſum tendunt, recta efficit*, & cap. 13. *Virtus finem; Prudentia, quæ ad finem tendunt, vt agamus, facit.*

29 Secundo probatur à Valentia *diſp.*4. *quæſt.*1. *punct.*3. ratione ducta ex differentia Synderesis, & Prudentiæ; nam munus Synderesis eſt præfigere virtuti bonum, ei præſtitutum in finem, vt Temperantiæ eſſe vtendum delectationibus moderatè, vt docet D. Bonauent. *in* 2. *diſt.*39. *art.*2. *quæſt.*1. & hæc ſanè mouet, quaſi pondus, affectum, vt docet S.Bonau. *ibi*, *& in* 3. *diſt.*33. *quæſt.*2. Prudentia ergo dirigit ad media, ordinando rationem, alioqui ſi ambæ eſſent ad idem, oporteret ponere alium habitum rationis directiuum.

Probatur tertiò ex connexione Conſilij, & 30
Prudentiæ; nam Prudentia circa illa ſolum verſatur, de quibus eſt conſultatio, vt docent SS. PP. relati ex D. Bonauent. & ex aliis *locis citatis* Seraphici conſtat. Conſultatio autem eſt de mediis ad finem, non de ipſis virtutum finibus formaliter: Ergo etiam Prudentia. Maior patet ex Philoſopho *lib.*6. *Eth. cap.*5. *&* 7. vbi ait: *Prudentia circa humana bona verſatur, atque ea, quæ in conſultationem cadunt. Prudentis enim id maximè opus eſſe dicimus, vt rectè conſultet.* Minor probatur; nam conſultatio eſt tantùm de rebus dubiis tales autem non ſunt ipſi fines virtutum, vt docet Ariſtoteles *cap.*7. dicens: *De illis autem conſultat nemo, quæ euenire aliter nequeunt, neque de iis, quorum finis aliquis non eſt.*

Aduerte tamen cum D. Bonau. *opuſc. de ſep-* 31
tem donis, *cap.*6. Prudentiam, & Conſilium eſſe ad finem, Primò quatenus media præfigit in ordine ad eum, atque adeò intendit eum, vt id, *cuius gratia*, vt docet etiam Caietanus *quæſt.*47. *art.*6. & Valentia *puncto* 3.

Deinde Prudentia dicitur tendere ad finem, quatenus iudicat, & decernit ad modum Aſſeſſoris, in quibus medietatibus ſit ratio finis virtutis, vt docet S.Doct. *in Diæta, loc. cit.* cum Ariſtotele 2. *Eth. cap.*6. & D.Thom. *art.*7.

Assignat autem S.Doct. *in Diæta, tit.*6. *cap.*1. 32
differentiam Prudentiæ à Conſilio, nam Conſilium dicit: vtrum ſit aliquid agendum: Prudentia verò oſtendit, quo fine, & quibus circumſtantiis adhibitis, temporis, loci, &c. ſicut alterius eſt ſcientiæ cognoſcere: An expediat aliquem ſaluari, alterius verò ſcire qualiter ſit ſaluandus, &c.

Obicies primò cum Scoto. Omnis virtus moralis ſupponit dictamen Prudentiæ: Ergo ad finem.

Respondetur, Supponere hoc dictamen in ordine ad media tantum; circa finem autem ſupponere dictamen Synderesis, vt dixi.

Obicies ſecundò. Niſi prudentia præfigat finem virtuti, non poterit eſſe vna prudentia in materia cuiuſque moralis virtutis.

Respondetur, eſſe vnam Prudentiam, 33
communem omnibus virtutibus.

Assero tertiò, Prudentiam non præfigere media virtutibus per rationis imperium.

Probatur, quia imperium eſt voluntatis, quæ eſt veluti regina, vt oſtendi *Tractatu de Anima*, *diſp.*9. *cap.*5. *quæſt.*8. & aliis locis.

Neque verò Ariſtoteles 6. *Eth. cap.*10. eam ex rationis imperio præceptiuam facit, vt putat Valentia.

Assero quartò, dictamen Prudentiæ eſſe cum 34
quadam ſollicitudine. Ideò Ariſtoteles *lib.*6. *Eth. cap.*9. ait: *Citò agenda eſſe, quæ conſultaueris; tardè verò, ac diù conſultandum, maximè in rebus grauibus*, vt docet etiam D.Gregorius *lib.*2. *Regiſt. indic.*10. *cap.*6. apud D.Bonau. *lib.*2. *Pharetræ*, *cap.*27. vbi ait: *Summis in rebus, citum non oportet eſſe conſilium.*

Probatur ex contrario. Negligentia enim, deſidia, & torpor vituperantur, vt videbis apud D.Bonau. *p.*1. *Centil. ſect.*8. & *lib.*3. *Pharetræ*, *cap.*8. & in Diæta *tit.*1. *cap.*7.

Hinc obſeruat ibi, valdè reprehendi pigrum. Prouerb. 21. *Deſideria occidunt pigrum.* Prouerb. 10. *egeſtatem operata eſt manus remiſſa.* Sic Matth. 12.

Digitized by Google

otioſum ingrediuntur ſeptem dæmones. Et Matth. 25. *Tollite ab eo talentum.* Eccleſ. 22. *In lapide luteo lapidabitur piger.* Prou. 18. *Timor deiicit pigrum.* Prou. 24. *Per agrum hominis pigri tranſiui: & ecce totum repleuerant vrtica.* Et ibidem: *Vſquequo piger dormis?* Et Prouerb. 6. *Vade ad formicam ô piger.* Vide ibi S. Doct. egregie diſſerentem.

35 Addo, Prudentiam præfigere media pro omnibus finibus, etiam publicæ commoditatis.

Probatvr: Nam 6. *Eth. cap.* 5. ait Ariſtoteles, Prudentiam eſſe rectam rationem agibilium: Ergo etiam circa bonum publicum: eò vel maximè, quia hæc magis neceſſaria eſt, quò magis neceſſarium eſt bonum publicum, maximè verò Chriſtiano; de quo *prima Cor.* 13. dicitur: *Charitas non quærit quæ ſua*
36 *ſunt.* Hoc obſeruabant Romani apud Valerium maximum *lib. 6. cap.* 4. Patriæ enim rem vnuſquiſque, non ſuam augere properabat. Ratio eſt, quia, vt ait Ariſtoteles 1. *Eth. cap.* 2. etiamſi & vni hominum, & ciuitati bonum idem ſit; bonum tamen ciuitatis & acquirere, & conſeruare, maius quid, ac diuinius videtur. Ac contentus quidem eſſe etiam vniſquiſque poteſt, ſi vni ſoli; pulchriùs tamen, ac diuinius, ſi vni genti, ac ciuitatibus bonum efficiatur.

37 Igitvr diuidi poteſt Prudentia, vt alia ſit Regalis, ſeu Legiſlatiua in communitate Regni: Alia Politica in Ciuitate: Alia Oeconomica in domo: Alia militaris in Exercitu; vt videtur ſentire Ariſtoteles 6. *Eth. cap.* 8. Vide latius D. Thomam *quæſt.* 50.

QVÆSTIO IV.

Quinam ſint Prvdentiæ *participes.*

D. Thom art. 12. 13. 14. quæſt. 47.

38 Primo oritur quæſtio: An Prudentia ſit in ſubditis; nam id videtur negare Ariſtoteles 3. *Eth. capit.* 3. ſed loquitur de ſubditis, vt ſubditi ſunt. Enim verò cum Prudentia connexa ſit cum cæteris virtutibus moralibus, quibus præditi eſſe poſſunt etiam ſubditi, non eſt dubium, quin in eis ſit prudentia. Loquitur ergo Ariſtoteles de ſubditis formaliter, vt ſubditi ſunt, vt ait Diuus Thomas *articulo* 12.

De peccatoribus etiam dubitatur; nam Ariſtoteles 6. *Ethic. cap.* 12. ait: *Manifeſtum eſſe, non poſſe quempiam prudentem eſſe, niſi bonus ſit.*

In contrarium verò vrget, quia *cap.* 5. multos etiam improbos conſilio valere dicit.

39 Dico primò, in peccatoribus falſam eſſe prudentiam; loquor de mortaliter peccantibus: De hac Rom. 8. *Prudentia carnis mors eſt.* Et Lucæ 16. *Filij huius ſæculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt*, vt aduertit S. Bonau. ad hunc locum, & *locis adductis* initio *quæſt.* 1.

Dico ſecundò, prudentiam infuſam non eſſe in peccantibus lethaliter.

40 Probatvr: Sunt enim virtutes infuſæ morales; connexæ Charitati; vt oſtendi *prima ſecunda, Tract. de Virtutibus.*

Assero tertiò, Prudentiam acquiſitam veram non eſſe in iis, qui valdè frequenter peccant. Eſt enim connexa cum virtutibus moralibus, & actibus frequenter oppoſitis deſtruitur.

Assero quartò, Prudentiam infuſam circa bonum proprium eſſe in iuſtis.

Probatvr, quia connexa eſt cum charitate, 41
vt oſtendi *loco* ſuprà *citato.*

Assero quintò, In iuuenibus non eſſe prudentiam acquiſitam.

Probatvr ex Ariſtotele 6. Ethic. cap. 8. *Cauſa autem eſt, quia prudentia eſt ſingularium, quæ experientia nobis innoteſcunt; Iuuenis autem expertus non eſt.; experientiam enim temporis efficit longitudo.*

QVÆSTIO V.

Quomodo acquiratur, Prudentia & amittatur.

D. Thom. art. 15. & 16.

Primo igitur acquiritur longi temporis experientiâ, vt dicitur Iob. 1. *Et in multo tempore Prudentia.* Et docet Ariſtoteles 6. *Eth. cap.* 8. & 11. 42

Secvndo, eruditione ſeniorum ſapientiorum, vt docet Ariſtoteles *cap. illo* 11. & D. Gregorius Nazianzenus, *oratione ad Nicolaum*; & Caſſianus *coll.* 2. *cap.* 10. Ideò Prouerb. 3. monemur: *Ne innitaris prudentia tuæ; ne ſis ſapiens apud temetipſum.* Et Eccleſ. 6. *Si dilexeris audire, ſapiens eris. In multitudine Presbyterorum prudentium ſta, & Sapientia illorum ex corde coniungere.* Vide Caſſianum ſuprà.

Amittitvr verò, partim obliuione, & affectibus prauis. Per obliuionem quidem, quatenus 43
pendet ab experientia, & hæc ex memoria, vt docet Philoſophus 1. *Metaph. cap.* 1. Per prauos autem affectus: nam pendet ex appetitu recto. Ideo Exodi 23. *Ne accipias munera, quæ etiam excæcant prudentes.* Rom. 1. *Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, &c. obſcuratum eſt enim inſipiens cor eorum.*

QVÆSTIO VI.

De partibus Virtutis Prvdentiæ.

D. Thom. à quæſt. 48.

Vnanimes fatentur Philoſophi, Prudentiæ 44
aliquas eſſe partes; de quibus Ariſtoteles 6. *Ethic. cap.* 8. & *ſequent.* Cicero *lib.* 2. *de Inuent.* Auguſt. *lib.* 83. *qq. quæſt.* 61. Macrobius *lib.* 1. *in ſomn. Scipionis, cap.* 8. eas refert ex his S. Doct. paſſim *lib.* 5. *Compend. Theol. cap.* 34. Et 3. *p. Centiloq. ſectione* 41. & *opuſc. de quatuor virtutibus Cardinalibus.*

Triplicis generis ſunt partes Prudentiæ. Aliæ 45
integrales, ſine quibus non eſt perfectus vſus Prudentiæ: Aliæ ſubiectiuæ ad modum, quo ſpecies, ſubiectæ generi, dicuntur partes ſubiectiuæ generis, vt Homo, & Leo ſunt partes animalis, quia, ſcilicet animal, de illis, tanquam de ſubiecto prædicatur. Aliæ ſunt Prudentiæ partes potentiales per ſimilitudinem partium potentialium animæ,

Partes Integrales Prudentiæ, quæ eam veluti 46
integrant ad modum, quo membra integrant corpus, ſunt octo. Memoria, quæ eſt cognitio præteritorum; Intelligentia quæ eſt cognitio præſentium; Docilitas, quæ eſt cognitio per alterius eruditionem; Solertia, quæ eſt cognitio per propriam inuentionem;

Digitized by Google

nem; Ratio huius, eſt quia eſt cognitio per illationem vnius ex alio; Prouidentia, quæ eſt ordinatio mediorum ad finem; Circumſpectio, quæ eſt animaduerſio circumſtantiarum negotij; Cautio, quæ eſt machinatio quædam aduerſus ea, quę obſtare, & impedimento eſſe poſſunt.

47 A Memoria ſanè pendet vſus perfectus Prudentiæ, quia is pendet ab experientia; ea verò à multis experimentis, & experimenta à multis memoriis, vt docet D.Thom. *quæſt.49.art.1.* ex Ariſtotele initio *1. Metaph.*

Ab Intelligentia etiam pendet, quæ eſt cognitio particularium, circa quæ verſatur Prudentia, quæ cognitio eſt ab intellectu, partim per conuerſionem ad phantaſmata, partim etiam in ſenſu interiori, ſeu potentia cogitatiua.

Pendet etiam à Docilitate, quam laudat Cicero *Lib.2. qq. Academ.* hinc definit S. Doctor, eam eſſe potentiam erudiendi prius ſe; deinde alios.

Pendet à Solertia, quæ eſt celeris coniectatio, vt docet Ariſtoteles *6. Eth. cap. 9.* & D. Thom. *quæſt.49. art.4.*

48 Pendet à ratione, quæ eſt cognitio vnius ex alio per illationem; nam Conſultatio, ex qua pendent decreta Prudentiæ, omnino eſt cum ratiocinatione, vt docet Philoſophus 6. *Eth. cap.10.* & D. Thomas *art.5.*

Pendet à Prudentia, quæ eſt ordinatio mediorum idoneorum in finem; verſatur enim Prudentia circa agibilia propter finem, vt explicat S.Doctor *locis allegatis*, & D.Thom. *art.6.*

49 Pendet à Circumſpectione; nam prudentia verſatur circa particularia agibilia, vndequaque bona, rationi conſona; pendet autem bonitas actionum humanarum è circumſtantiis, vt oſtendi *prima ſecunda, Tract.1. diſput.9. quæſt.5. & 10.*

Pendet etiam ex Cautione, quæ eſt prouiſio aduerſus mala contraria, quam S.Doctor vocat Prudentiam diſcernendi vitia, virtutum ſpeciem præ ſe ferentia.

50 Quò ad partes Prudentiæ ſubiectiuas, agit S.Thom. *quæſt.50.* Diuiditur in Prudentiam gubernatiuam, & ſingularem operantis. Rurſus Gubernatiua diuiditur in Legiſlatiuam, quæ eſt in Principe, vel Republica; in Politicam, quæ eſt in ſubditis circa idem bonum Regni, vel ciuitatis; in Oeconomicam, quæ eſt circa bonum familiare; & Militarem, circa quæ bonum exercitus verſatur. De Gubernatiua agit egregiè S.Doctor *de Eccl. Hierarchia.* Prudentia verò particularis eſt vna ſpecie ſpecialiſſima.

51 Partes Prudentiæ potentiales ſunt tres virtutes Intellectuales adnexæ, deſeruientes prudentiæ, ſcilicet, Evbvlia, quæ eſt rectè conſiliatiua, vt habes 6. *Eth. cap.9.* Synesis eſt rectè iudicatiua per communes regulas; & Gnomes, quæ eſt rectè iudicatiua in naturali ratione præter communes regulas, quando hæ deficiunt ob circumſtantias caſus particularis. Vide D. Thomam *quæſt.51.* facilè hæc declarantem.

De his agit etiam S. Bonauent. *locis* paſſim hîc *adductis.*

QVÆSTIO VII.

Quomodo ex Angelica Hierarchia eruantur quædam regulæ prudentiæ, ſtatui Monaſtico & Politico Applicabiles.

D Bonauent. de Eccleſiaſtica Hierarchia per totum.

Cvm iuxta ordinem Eccleſiæ Triumphantis regatur, & diſponatur Eccleſia militans, vt dicitur Sap.5. *Dixiſti me ædificare templum, & Altare ſecundum ſimilitudinem ſancti Tabernaculi, quod præparaſti ab initio*, Seraphicus Bonauentura, cuius Ingenij ſtupenda ſublimitas hîc præclarè elucet diſſerit, quomodo triplex ſaluandorum ſtatus, triplici Angelorum Choro, tam publico, quàm priuato regimine conformetur: Et hunc triplicem ſtatum ait deſignari illo Ezechielis 14. *Si fuerint in Ciuitate hi tres viri* (ſcilicet Daniel, Noë, & Iob) *Num liberabunt animas ſuas*. Daniel quidem Abſtinentiæ merito obtinens rerum ſupernarum Intelligentiam, Typum gerit Clauſtralium, qui & à licitis, illicitiſque abſtinendo merentur deſuper illuminari. Noë autem Arcam Gubernans, prælatos indicat, quibus Eccleſiæ Arca à peccati Diluuio ſaluanda, à Deo commiſſa eſt. Verùm Iob coniugatus, pietatis, & miſericordiæ operibus intentus, Cœtum actiuorum, & coniugatorum deſignat. 52

Ex his primi, Religionis voto Deo ſacrati, & ſupremam perfectionem, ac meliora Chariſmata æmulantes, ſupremo Angelorum choro comparantur; hi etenim, & Amoris incendio, & Cognitionis priuilegio, ac Iuſtitiæ perpendiculo, cæteris præeminent.

Secvndi autem, qui Prælationis funguntur officio, alteri choro Angelico aſſimilantur; Prælatio enim à Deo eſt Inſtituta, vel ad morum Diſciplinam, & correctionem, propter quam eſt dignitas ſacerdotalis, Dominationibus reſpondens: vel ad lites reſcindendas, pacemque componendam, cui inſeruit Iudiciaria poteſtas, Virtutibus conformis: vel denique ad malitiam, & Tirannidem coercendam; & hunc in finem data eſt Poteſtas Regalis, ſeu Imperialis, Poteſtatibus configurata.

Vltimi verò tertio choro comparantur; ſi enim ſubditi ſunt & humiles, principatibus ſunt ſimiles; ſi continentes Archangelis; ſi denique operibus pietatis mancipati, Angelis configurantur.

De primo ſtatu prius breuiter nobis quibuſdam ſectionibus agendum.

SECTIO I.

De Prudentia, quam viri votis ſollemnibus obſtricti, ex primo Angelorum choro ſibi vindicent.

Svpponit hîc S. Doct. tres illas Hierarchicas Operationes, Purgare, Illuminare, & Perficere; 53
Angelorum autem nominibus tum priuatas perſonas ob aliquas excellentias, tum etiam rectores. & Principes ob regimen comprobat. Sic *Matth.11.* Ioannes

Digitized by Google

dicitur Angelus ; & 2. *Reg.*14. & 19. Dauid Angelo comparatur. Ità etiam *in Apoc.* Rectores Eccleſiarum Angeli dicti ſunt.

PRIMO igitur ſupremam Hierarchiam Religioſis, & vitiis omnibus perfectis applicat.

54 SERAPHIM, à diuinis incendiis Charitatis denominatos, Religioſos nominat, quibus id *Heb.* 1. applicat. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis*, & Apoc. 10. *Vidi Angelum, cuius facies vt Sol, & pedes eius, tanquam columna ignis.* Et Iſa. 6. *Volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus ignitus, &c.* Sic igitur ſerui Dei accenſi debent ignis naturam imitari; ſemper enim ſurſum attollitur ignis, conſumit rubiginem, & terrena in ſe reſoluit, velociſſimè mouetur, expanditur ad omnia in ſe conuertenda.

55 ITA Religioſi igne Charitatis accenſi probabuntur, ſi velociter aſcendunt, terrena ſpernentes; ſi omnia in amorem Dei reſoluere ſatagant; ſi velociter operentur, & celeres, vt dicitur: Iſa.18. *Ite Angeli veloces*, & Ezech.1. *Quocunque ibat Spiritus, rotæ leuabantur ſequentes eum, ſpiritus enim vitæ, &c.* ideſt Charitatis ſplendere debent optimo exemplo; nam religioſi vita eſt aliorum exemplar. Ideo Deuter. 17. *Accipient legis exemplar à ſacerdotibus*, & prima Timot.4. *Eſto exemplum fidelium.*

56 DEBENT autem alios purgare, vt dicitur Malach.3. *Erit quaſi ignis conflans, & ſedebit, & purgabit filios Leui.* Ideò Seraphim Iſaiæ dicunt: *Auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum purgabitur.*

ILLVMINANT etiam, Matth.5. *Vos eſtis Lux mundi*, Epheſ.5 *Vt filij lucis ambulate in dilectione.*

E SERAPHIM *Iſa.* 6. lucentibus, arguit quaſi flamma lucere debeant religioſi, in aliorum exemplum.

57 PRIMO etiim dicuntur fuiſſe duo, quo exprimitur in Charitate cohabitatio. Ideò & *Dominus binos miſit diſcipulos.* Lucæ 10. & Eccleſiaſtici 4. *Melius eſt duos eſſe ſimul, quàm vnum: habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ.* Et Geneſ. 19. *Duo Angeli miſſi ſunt in Pentapolim.* Quo graue præceptum prudentiæ datur ſecuriorem eſſe vitam in Cænobiis, quàm in ſolitudine Anacoreticha.

SECVNDO Seraphim illi non ſedebant, ſed ſtabant. Vnde in Pſalm.121. *Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem.*

HIEREMIÆ 6. *State ſuper vias veſtras, & videte, & interrogate, quæ ſit via bona?* & Pſalm. 5. *Mane aſtabo tibi, & videbo*, & Habac.2. *Super cuſtodiam meam ſtabo*, & Apoc. 8. *Angelus ſtetit iuxta aram templi.* Igitur impigra eleuatio intentionis in Deum in omnibus traditur.

58 HABEBANT ſinguli ſex alas, ideſt duodecim, quibus opera miſericordiæ ſpiritualia, & corporalia ſignantur, & inuicem iunctæ ſunt; vt dicitur Ezech.1. His alis debet velox operari ad ſalutem omnium.

HIS alis velabant manus, & pedes, operando, vt non videantur, de quibus Matth. 6. *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Caput igitur, manus, & pedes velant, qui nec in principio, nec in fine, nec in medio laudari appetunt de operibus ſuis.

59 HI volabant, quia religioſi ſemper altius in Deum ferri debent. Vnde Pſalm. 54. *Quis dabit mihi pennas, &c.* Igitur mutiplicato alarum ſpiritualium motu, debent aſſiduè contemplatione, & actione in altum aſcendere, nunquam torpendo, nunquamuè otiando.

HI clamabant: SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS, *alter ad alterum*, quia in Diuinis laudibus tenentur perpetuò inclamare. Ter autem orant, vt rectè inſtituantur, promoueantur, & perducantur ad ſalutem. Ideo Ioan.17. *Sanctifica eos in veritate, vt ipſi ſanctificati ſint, & conſummati in vnum*, &c.

QVOD verò labia Iſaiæ polluta calculo purgarint ignito, atque ipſum accenderint, vt ſe ad diuinas miſſiones exhiberet, exprimit, religioſos in ſe puriſſimos, teneri ad alios igne ſancto purgandos, illuminandos, & accendendos ad opera ſalutis; ſic Moyſes *Num.* 11. Mariam leproſam orationibus vmbraticè purgauit & S.Iob amicos ſuos *Iob. vltimo.*

SEQVITVR ordo Cherubim à ſapientia, qua 60
viri religioſi eſſe præditi tenentur & alios illuſtrare. Hæc autem ſapientia eſt practica, ſeu prudentia, vt aduertit S.Doctor *Lib.* 1. *cap.*3. quæ non eſt mundana; de qua Lucæ 16. *Filij huius ſæculi prudentiores filiis lucis ſunt*, quæ eſt in auaris; neque debet eſſe prudentia carnis, quæ mors eſt, vt dicitur *Rom.*8. & eſt in voluptuoſis, quia hæc, *non inuenitur in terra ſuauiter viuentium*, Iob 28. neque debet eſſe diabolica, de qua Iſa.5. *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, &c.* Ideò ad ſapientiam, quæ deſurſum eſt recurrendum, quæ eſt pudica, pacifica, &c.

DVO autem Cherubim aurei indicantur *Exo-* 61
di 25. quia debet eis ineſſe duplex ſapientia, & prudentia. Altera agendorum circa ſe, & proximum: Altera agendorum circa Deum, & vtraque aurea è Charitate. Ideò aurum puriſſimum datur ad Cherubim, *primo Paral.* 28. quod puritatem ſignificat conſcientiæ, ex qua ſequitur, eos videre Deum, quæ eſt beatitudo, mundis corde data. Deinde verò ſequitur, vt diuina luce radiati videant clariſſimè (vt ait S. Doctor) Ideò Cherubim *Ezech.* 1. & *Apoc.* 4. erant oculis pleni antè, & retrò, quia viri Angelis Cherubim comparati circumſpectionis gratia, & prouidentiæ dono, quæ ſunt partes prudentiæ, dotati vndique vident, prouident, & alter ad alterius pericula inuigilat. Vnde & Cherubim ſe mutuò reſpiciebant in Propitiatorio.

HI ſancta quiete in Deum eleuantur Ideò in eis 62
reſidet Deus, *qui ſedet ſuper Cherubim*; & hi trahunt etiam alios. Ideò *Ezech.* 10. dum leuarentur Cherubim, cætera etiam eleuabantur; ex ſanctitate enim religioſorum, pendet & ſæcularium ſalus. Ideò Iudith, cap.8. ait: *& nunc fratres, quoniam vos eſtis preſbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum.*

HI ſunt interpretes Dei, ideò vmbraticè è propitiatorio inter duos Cherubim egrediebatur vox Dei, Num.7. & Ezech. 1: *Sonus alarum Cherubim erat ſicut vox Dei.*

HI debent viam ligni vitæ cuſtodire, & flam- 63
meo gladio oſtendere, vt dicitur. *Geneſ.*3. omnibuſque clamare illud Hierem. 6. *Hæc eſt via, ambulate in ea.*

TERTIVS ordo eſt Thronorum, in quibus reſidet Iuſtitia Diuina, Pſalm.9. *Sedes ſuper Thronum, qui iudicas iuſtitiam.*

RESIDET Deus ſuper humiles, vt ait Iſa.66. 64
& Dan.7. *Thronus eius flamma Ignis.* Hi ſunt Religioſi, vt exponit ibi Origenes: Sicut enim Throni ſunt ſedes Dei, in vnum compactæ, atque coniunctæ, vt ait D.Hieronymus *cap.*7. *de cæleſti Hierarchia*; Ità religioſi, in vnum compacti quietis locum, ſunt Throni Altiſſimi: Hi ſunt Throni eburnei, adumbrati in Throno Salomonis, de quo 2. *Paral.*9. 3. *Reg.*10. & *Cant.*2. Simbolum pudicitiæ, in quo Deus requieſcit, qui paſcitur inter lilia: Ideò in ventre B. Virginis requieuit, qui dicitur eburneus *Cant.*5.

DEBENT eſſe Throni è Sapphiro, de quo 65
Ezech.1.

Digitized by Google

Ezech. 1. *Similitudo Throni quaſi aſpectus Sapphiri.* Eſt autem Sapphirus gemma coloris cœleſtis ſtellata, quæ ſignificat cœleſtem conuerſationem. In Sapphiro. ſcripta fuit à Deo Lex Moyſi: Ità religioſi à rebus terrenis per paupertatem eleuantur. His dicitur Iſa. 58. *Suſtollam te ſuper altitudinem terræ, & cibabo te hereditate Iacob Patris tui*, &c.

Vide S.Doctorem ibi mira eloquentem, quomodo optimus ille euadat religioſus, qui hæc documenta è ſupernis hauſerit.

SECTIO II.

De Regimine Prælatorum Eccleſiæ, ex Hierarchiæ Secundæ Choro Primo, Dominationibus aſſimilato.

66 DOMINATIONES Pontificibus, aliiſque Eccleſiæ Prælatis S.Doctor comparat.

DICVNTVR autem Dominationes, quia, vt ait S.Iſidorus *Lib.7. Ethymol. cap.5.* inferioribus Angelis dominantes, eos inſtruunt, & informant qualiter in prælationis officio debeant ſubditos ad Deificam ſimilitudinem reuocare, & ſine tyrannide ſubditorum facta liberaliter ordinare. Vnde S. Dionyſius de cœleſti Hierarchia, cap.8. *Nominatio Dominationum abſolutam, & liberam Anagogen abſque vlla tyrannica ſeruitute liberaliter ſeueram, & ab omni ſubie-*
67 *ctione ignominioſa remotam declarat*, *Quaſi dicat: Sicut per Anagogen, ideſt, per excellentiam vniuerſalem ſuper alios Angelos, ſine ſubiectione eleuantur; ità per nullam tyrannidem ad depreſſionem aliorum inclinantur. Quorum dominatio, & liberalis eſt, & ſeuera: liberalis in benignitate; ſeuera in poteſtate, & hoc propriè conuenit Prælatis, qui in ſpiritualibus ſingulariter dominantur; ſicut Sacerdotes, & Epiſcopi, qui in ſpirituali officio reputantur aliis digniores.* Hæc S.Doctor.

68 DICVNTVR igitur illi, qui præſunt purè in ſpiritualibus, Dominationes; quia verum dominium obtinetur, quando ſuperantur vitia, ac virtuoſa opera in regno animæ, ſiue Eccleſiæ dominantur. Non autem poſſunt extirpari mala, vt bona efficaciter dominentur, niſi per prælatorum miniſterium, quibus cœlitus collata eſt auctoritas, vt per ipſorum officium, & Sacramentorum Miſteria euacuentur vitia, & mores in hominibus corrigantur, & ſic ſubditorum mentes per morum diſciplinam ad Deiformem ſimilitudinem reformentur. Et ideò apud Prælatos animarum iſtiuſmodi Dominationis auctoritas eſt à Domino relicta, vt ipſis cooperantibus peccati ſeruitus exulet, & vera libertas Spiritus per eorum miniſterium dominetur. Vnde dicitur Sap. 9. *In ſapientia tua conſtituiſti hominem, vt dominaretur creaturæ tuæ, quæ à te facta eſt, vt diſponas orbem terræ in æquitate, & directione cordis, & iuſtitia.*

69 RECOGNOSCANT igitur (ait S. Doctor.) Pontifices Chriſti, ac Sacerdotes, quod à Dominatore vniuerſæ terræ receperunt ſupremum Dominium, & à diebus ſæculi non ſolùm hominibus, ſed & Angelicis ſpiritibus penitus inauditum, quia vt dicit Bernardus *ſermone de cœna Domini*, nec Regibus, nec Principibus legitur attributum, vt conficiant glorioſum, ac Sanctiſſimum Chriſti corpus, il-
70 lud offerentes Deo. Iſtud donum conceſſum eſt Prælatis non ad turpem quæſtum extorquendum, neque ad ſuperbiendum, vel ſubditos opprimendos; ſed potius ad veræ libertatis ſtatum per Sacerdotum miniſterium reducendum, & hoc dicit Zachar. 6. *Sedebit, & dominabitur, & erit Sacerdos in ſolio ſuo, & erit conſilium pacis inter eos, & erunt coronæ memoriales in templo Domini.*

DICVNTVR igitur Chriſti Sacerdotes, non vt tanquam dominantes in cleris ſe gerant ad ſuperbiam, ſed vt formam gregi ex animo ſeſe oſtendant, *prima Petri 5.* & ad Angelorum conformitatem verbo, & exempla promoueant ſubditos.

IGITVR Prælati Eccleſiæ Dominationibus com- 71
parantur. Primo quia, ſicut illæ nullius terreſtris dominationis dignitati ſubditæ ſunt, vt ait S.Dionyſius *de cœleſti Hierar. cap. 8.* ita Eccleſiaſtici Laïcis præeminent, nec vllis eorum legibus, contra Eccleſiaſticam immunitatem vrgentibus, ſubduntur. Vnde eis dicitur id Deuter. 15. *Dominaberis omni nationi, & nullus tibi dominabitur.*

DEINDE quia, ſicuti cœleſtes Dominationes nullam in ſubditos Angelos tyrannicam, vel grauem exercent poteſtatem, ſed ſimpliciter eis condeſcendunt; ità debet talis eſſe clericorum vita.

TERTIO quia, ſicuti Dominationes vocantur à 72
S.Dionyſio loco citato *ſurſum actiui*, quia conuerſi ex ſuo ordine alios inferiores conuertunt, & perfecti in ſe, alios perficiunt, & illuminant; ſic illi, qui præſunt verbo, & exemplo alliciant; *& qui audit, dicat: Veni*, Apoc. vltimo, & fiat id Eccleſiaſtici 10. *Qualis eſt Dominus, vel rector ciuitatis, tales ſunt, qui habitant in ea.*

QVARTO quia, ſicut Dominationes Angelicæ dicuntur Liberales cum ſeueritate; Ità Prælati Eccleſiaſtici liberales, & benigni circa humiles, ſeueri circa ſuperbos, & rebelles, cenſuris eos puniendo. Sic monet Apoſtolus Epiſcopos, Timotheum, & Titum, vt faciant: *Increpa, obſecra, &c.*

QVINTO quia, ſicuti Dominationes Angelicæ 73
ſunt magna perfectionis diſſimilitudine ſegregatæ, quia nihil indecens diuinam ſimilitudinem in illis reperitur; Ità Eccleſiaſtici magna vitæ diſparitate à peccatoribus præemineant, ne illis dicatur id Rom. 2. *Qui prædicas non furandum, furaris.* Vel id Iſaiæ 8. *Audite illuſores, qui dominamini ſuper populum meum.*

SEXTO, quia ſicuti Dominationes Angelorum 74
dicuntur, quia hi dominantur potentiſſimè etiam ſibi ipſis, vt ait S.Dionyſius *loco cit.* ſic dominantes in Eccleſia debent ſuis dominari paſſionibus, vt veluti Melchiſedech ſine patre, ſine matre, ſine Genealogia, etiam charos non agnoſcant, vbi ratio ſui officij eſt adimplenda.

SEPTIMO quia, ſicuti Angeli Dominationes dicuntur, quia bonam, & ſtabilem affectus immutabilitatem tenent in Deo, ità vt nihil eis apparens dominetur, ſed ad verum Ens incommutabile ſine perpetuò conuerſi: Sic & Eccleſiaſtici ità in Deo ſtent, vt ad vanitates, & inſanias non conuertantur, vt ait Tobias cap.4. *Nunquam in tuo ſenſu ſuperbiam dominari permittas.*

Sic igitur Eccleſiaſtici omnes inferiores, purgant, 75
illuminant, & perficiunt, vt ab eis nec purgentur, &c. Sicut enim Spiritus præeſt corpori, eique præcellit; ſic Spiritualis poteſtas corporali. Vnde benè ſortitur nomen Dominationis. Vnde Regalis poteſtas ſpirituali ſubeſt Dominationi. Ideò Petrus prima cap. 2. *Vos eſtis Regale Sacerdotium, gens ſancta.* Nam temporale regnum, velut quoddam adiectum ſubiacet Sacerdotio in nouo teſtamento; tametſi in veteri teſtamento

Digitized by Google

teſtamento Sacerdotium temporalium promiſſionum vmbraticum, regiæ poteſtati adiectiuum videatur apponi. Exodi 19. *regnum Sacerdotale*, vt ait S. Doctor cum D.Hieronym. *lib.*1. *cont. Pelag.* & *epiſt. ad Dardan.* Auguſt. *quæſt.*33. *in Num. & lib.*19. *cont. Fauſt. cap.*31. Quamuis adiectiuum apponatur ibi etiam, vt
76 adiiciens dignitatem, & virtutem neceſſariam Ordinis ſuperioris; nam ſine Religione regna corruunt. Hinc 27. *Num.* iubet Deus, Principem etiam Ioſue à Pontifice pendere, & *Leu.*4. exigitur altius Sacrificium pro Sacerdote, quàm pro Rege: vt videtur Philo *lib. de victoria* Theodoretus *quæſt.*1. *in Leuit.* Procop. *in cap.*4. *Leuit.* Quod ſi Abiathar Pontifex à Salomone depoſitus opponatur; dic cum S. Bonau. iuxta priorem Doctrinam, diſparem eſſe rationem: Vel, id factum, *iuxta verbum Domini*, vt dicitur 3. *Reg.*2. Vide de hac re fusè Seraphicum *cap.*1. *de eccleſ. Hierarchia, part.*2. propè finem.

77 Enim verò vt Pontifices etiam Deo valeant vacare, ſimulque populum ingentem ad Deiformem ſimilitudinem eleuare, atque reformare, debent alios in partem ſollicitudinis aſſumere. Ideò & Iethro Moyſi ſuaſit, Exodi 18. *Vltra vires tuas eſt negotium, ſolus illud ſuſtinere non poteris, &c. Eſto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, vt referas, quæ dicuntur ad eum: oſtendaſque populo ceremonias, & ritum colendi Deum, viamque, per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant. Prouide ergo viros potentes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam, & conſtitue ex eis Tribunos, qui iudicent populum in omni tempore, leuiuſque ſit tibi, partito in alios onere*: Et tales ſunt Decani, Præpoſiti, Archidiaconi, & Iudices, ſiue ordinarij, ſiue delegati, qui lites ſopiunt, & ad concordiam ſatagunt reuocare. Et tales Poteſtatibus, & Virtutibus cœleſtibus comparantur, vt ſtatim dicam *ſect. ſeqq.*

SECTIO III.

De Prudentia Iudicum, Virtutibus comparata, ex ordine ſecundo Hierarchiæ ſecundæ.

78 Angeli Virtutes dicuntur propter firmam, & immutabilem virilitatem ad ſuſceptionem diuinarum illuminationum, vt ait S. Dionyſius *cap.*8. *de cœleſti Hierarchia*, nullatenus infirmam, ſed viriliter in Dei imitationem reductam, Deiformem morum non derelinquentem, ſed firmiter ferentem in ſupereſſentialem, & potentificam virtutem deiformiter prouenientem.

79 Virtutes præcipuè commendantur ob Impenſam Iuſtitiæ defenſionem, ob Diuinæ ſapientiæ imitationem, ob expeditam cauſæ pauperum determinationem, ob Auaritiæ, munerumque conſtantem fugam, ob ſtrenuam denique oppreſſorum liberationem.

Hæc ad illos, qui Iudiciaria funguntur poteſtate, diriguntur; abſque his enim in iudiciis ferendis Iuſtitia facilè peruertitur; nam qui Iuſtitiam violant, quomodo aliis eam poſſunt adminiſtrare; Qui diuinæ ſapientiæ ſtudiis non vacant, Dei nullatenus Iudicia poterunt proferre; nec, qui Diuitibus indulgent, pauperibus æquitatem valent impendere, &c.

Verum cùm hæc non tam ad Iudicum ſpectent prudentiam, quam ad intemeratam Iudiciorum æquitatem, ideò in proximam diſputationem, vbi de Iuſtitia egero, ea remitto.

SECTIO IV.

De regimine Principum, Poteſtatibus ſimilium.

D.Thom. quæſt.50.

Hic agendum eſſet de regimine Principum; de 80
quo prolixum opuſculum, quod eſt vigeſimum, intexuit D.Thomas.

Repete autem partes ſubiectiuas prudentiæ, ſuprà numeratas.

Ponit vero Ariſtoteles 3. *Eth. cap.*3. Prudentiam 81
eſſe propriam virtutem Principis. Ratio eſt, quia ad prudentiam ſpectat regere, & præcipere; & ideò vbi inuenitur ſpecialis ratio regiminis, & præcepti in humanis actibus, ibi etiam inuenitur ſpecialis ratio prudentiæ. Manifeſtum eſt autem in eo, qui non ſolùm ſeipſum regit, ſed etiam communitatem perfectam, vel regnum, inueniri perfectam rationem regiminis. Tantò enim regimen perfectius eſt, quantò vniuerſalius eſt, ad plura ſe extendens, & vlteriorem finem attingens; ideoque Regi, ad quem pertinet regere ciuitatem, vel regnum, prudentia competit ſpeciali ratione, & quidem perfectiſſima.

Huic reſpondet Politica in ſubditis, vt moueantur, 82
atque regantur; ſed enim quia non reguntur, & mouentur ad modum irrationalium, imò ſeipſos mouent per liberum arbitrium; ideo requiritur in eis quædam rectitudo regiminis, per quam ſeipſos dirigant ad obediendum principantibus, & ad hoc pertinet ſpecies prudentiæ, quæ Politica vocatur, vt ait D.Thomas *articulo* 3.

Ab his autem differt alia prudentia, quæ dicitur 83
Oeconomica, & eſt media inter prudentiam principum, & ſingularum perſonarum; nam ordinatur ad regimen domus, quæ eſt pars ciuitatis.

Vt autem propiùs accedam, quarta ſpecies ſub- 84
iectiua Prudentiæ gubernatiuæ eſt Militaris, vt innuitur *Prouerb.*24. Ratio eſt, quia ea, quæ ſecundùm artem, & rationem aguntur, debent eſſe conformia his, quæ ſunt ſecundùm naturam, quæ à ratione diuina ſunt inſtituta: Natura autem ad duo tendit. Primò quidem ad regendam vnamquamque rem in ſe ipſa: Secundò verò ad reſiſtendum extrinſecis impugnantibus, & corruptiuis. Propter quod non dedit animalibus ſolùm vim concupiſcibilem, per quam moueantur ad ea, quæ ſunt ſaluti eorum accomoda; ſed etiam vim iraſcibilem, per quam animal reſiſtit impugnationibus. Quare, & in his, quæ ſunt ſecundùm rationem, non ſolùm oportet eſſe prudentiam Politicam, per quam diſponantur ea, quæ pertinent ad bonum commune, ſed etiam Militarem, per quam hoſtium inſultus repellantur.

Vtraque verò in cœleſtibus Poteſtatibus elu- 85
cet, vt docet D. Bonauent. nam & ad regendos inferiores ſubordinatè Dominationibus ordinatæ ſunt, & præcipuè ad inſultus hoſtium infernorum retundendos, vt docet S. Dionyſius *de cœleſti Hierarchia, cit.* vnde cœleſtes definit Poteſtates apud Seraphicum ſic.

Sanctarum Poteſtatum cognominatio do- 86
cet potentem, & benè ornatam, & inconfuſam circa diuinas ſuſceptiones ordinationem, non tyrannicè

inferiora

Digitized by Google

inferiora poteſtatiuè præcipitantem, ſed potenter in
diuina reducentem; & ad potentificam cauſalem po-
tentiam, quantum fas eſt, aſſimilantem, & ad Deum,
qui princeps eſt omnis poteſtatis, ſecundùm hierar-
chicam diſpoſitionem, inferiora conuertentem, di-
uinam, & lucentem potentiam in inferioribus reſ-
plendêre facientem. Vnde Angeli illius ordinis refræ-
nant, & coercent omnes, hierarchicam prælationis,
& ſubiectionis ordinationem impedientes. Vnde præ-
lationis poteſtatem à ſubditis contemni non permit-
tunt, & ſubditos per violentiam ab iniquis dominis
opprimi non ſinunt, imò omni iniuriæ iſtorum, &
illorum obuiant potentiſſimè, & reſiſtunt.

86 Iam Principes, & Reges debent ſanctas, & cœ-
leſtes intueri poteſtates, ſcilicet vt ſapienter regant,
ordinatè viuant, & potenter malum reprimant, &
vindicent, innocentibus parcant, & iniuriam fieri
miſeris perſonis non permittant, vt etiam de ſuſ-
cepta poteſtate non ſuperbiant, ſed potius humilibus
condeſcendant.

87 Ordinata igitur erit Poteſtas ſæcularis, ſe-
cundum ſimilitudinem cœleſtium poteſtatum diſpo-
ſita, ſi in poteſtate conſtituti fuerint ſapientes, ideſt
non ſecundùm voluntatis impetum, ſed ſecundùm
rationis gubernaculum in ſingulis procedentes, vt
dicitur Prouerb. 1. *Audiens ſapiens, ſapientior erit,
& intelligens gubernacula poſſidebit.* Ideò Salomon ini-
88 tio regni petiit ſapientiam, dicens 3. Reg. 3. *Deus tu
me feciſti regnare pro patre meo, & ego ſum puer pa-
rvulus, ignorans egreſſum, & introitum meum. Da er-
go ſeruo tuo cor docile, vt poſſit iudicare populum tuum,
& diſcernere inter bonum, & malum.* Sicut enim in
ſpirituali iuriſdictione, ſic nec in temporali, ſine ſa-
pientia, & diſcretione eſt agendum. Ideò præcipitur
89 Deuter. 17. *Cùm ſederit Rex in ſolio regni ſui, faciet
ſibi deſcribere Deuteronomium, &c.* Ideò prouectæ
ætatis homines, & ſenes ſolebant eligi in Principes,
& in reges, quia non in pueris, ſed in antiquis ſa-
pientia reperitur, qui multa experimenta ex memoria
præteritorum componunt, vnde prudentia integra-
tur; vt dixi. Hinc Roboam perdidit regnum 3.
Reg. 12. quia relicto conſilio ſeniorum, iuuenum
conſilio acquieuit. Quare dicitur Eccleſ. 10. *Væ terræ,
cuius Rex eſt puer.*

90 Deinde ſimiles erunt poteſtatibus cœleſtibus,
ſi ornati moribus, vitam bonam, & innocentem ſub-
ditis oſtendant. Nihil enim prodeſt veſtiri purpura,
diademate inſigniri, gemmis lucentibus ſplendêre,
& moribus incompoſitis ſordeſcere, itaque dicuntur
Poteſtates benè ordinatam, & inconfuſam accepiſſe à
Domino poteſtatem. Nam ſicut ait Poëta:

Virtus non quæritur extra.
Non eget exterius, qui moribus intus abundat,
Nobilitas ſola eſt, animum, quæ moribus ornat.

91 Dominus itaque non attendit in poteſtatibus mun-
di, vel carnis nobilitatem, ſiue corporis, ſiue habitus
venuſtatem, ſed nobilitatem morum, & conſcientiæ
honeſtatem, & hoc eſt, quod dicitur primo Reg. 16.
*Non reſpicias vultum, neque altitudinem ſtaturæ eius:
quoniam abieci eum, neque iuxta intuitum hominis ego
video.*

92 Item Poteſtatibus cœleſtibus ſunt ſimiles, qui
amore iuſtitiæ animati omnem malitiam in reprobis
vindicantes, & pacem publicam perturbantes perſe-
quuntur, vt dicitur de Iuda, 1. Machab. 3. *Perſecu-
tus eſt iniquos, perſcrutans eos, qui populum conturba-
bant, &c.* Eſt enim poteſtas Regum inter homines à
Domino ordinata, vt ipſorum metu, malorum au-
dacia refrænetur, quæ quidem tantum inualeſcerent, vt
ſi non reſiſteret poteſtas publica, etiam humana
ſocietas penitus diſſiparetur. Ideo Exodi 18. *Elige tibi
viros potentes.* Et Pſalm. 44. *Super femur tuum poten-
tiſſime.*

Item Poteſtates cœleſtes imitantur, qui non 93
tyrannica crudelitate, ſed potius humana, imò An-
gelica benignitate ſubditos regunt, & cuſtodiunt in-
nocentes. Ideò dicitur Eſther. 12. *Cùm pluribus genti-
bus imperarem, & vniuerſum orbem meæ ditioni ſubiu-
gaſſem, nolui abuti potentiæ magnitudine, ſed cum cle-
mentia, & lenitate gubernare ſubiectos, vt abſque terro-
re vitam tranſigentes, optata pace fruerentur.*

Itidem Poteſtatibus comparantur Principes, 94
& Reges, ſi de poteſtate non ſuperbiant. Imò quan-
tò magis eminent cæteris, tantò humiliantur ſingu-
lis, vt monet Eccleſ. 3. *Quanto maior es, tanto plus te
humilia, &c.* Sicut Dei filius, ſuprema poteſtas, Vir-
tus, & brachium Patris, ſemet exinaniens, omni-
bus ſubiectus factus eſt, & per manſuetudinem mun-
dum redemit; Ità monentur Pſalm. 146. *Non in forti- 95
tudine equi voluntatem habebit:* Ille igitur potentiſſi-
mus, qui in Deo confidens, de ſeipſo diffidit. Vnde
obſerua, Reges, & Duces magis ſemper Dei auxilio,
quàm armis triumphaſſe; eos porrò, qui in fortitu-
dine exercituum confidebant plurimum, diſſipatos;
Ideò magnæ actus prudentiæ eſt prouidere ſibi co-
ram Deo, & poſtea coram hominibus, & noſſe, in
manu Dei eſſe poteſtatem vniuerſæ terræ, vt dicitur
Eccl. 10.

Similiter ſupernis poteſtatibus ſimilantur 96
Principes, pacem vniuerſæ terræ procurantes, quæ
ſanè non conſeruaretur, niſi Regales poteſtates id
conarentur, quod agnouêre Machabæi *Lib.* 2. *cap.* 4.
Ideò debent recordari Principes, ſe gladium porta-
re, vt aduerſas, ac rebelles Eccleſiæ comprimant po-
teſtates, quæ à poteſtate eorum timent, vt dicitur
Rom. 13.

Similiter, ſicuti cœleſtes poteſtates lucen- 97
tem Dei potentiam in inferioribus reſplendêre fa-
ciunt, vt ait S. Dionyſius; ità vt veritas, bonitas, &
potentia, quæ in eis elucet, mediantibus angelis ſu-
perioribus, transfulgeat in inferioribus, qui in con-
ſimiles participationes gratiæ, & gloriæ inde redu-
cuntur. Ità Principes nunc per ſeueritatem, & iuſti-
tiam; nunc per clementiam, & benignitatem popu-
lum ſimplicem ad Dei reducant cognitionem, & po-
tentes ad inuiolabilem legum diuinæ iuſtitiæ obſer-
uationem. Ideò dicitur Eccleſ. 44. *Dominantes in po- 98
teſtatibus ſuis, homines magna virtute, & prudentia
præditi.* Sic enim prudenter debent præeſſe, vt luce
ſuarum virtutum ſubditis omnibus adſplendeant, ma-
gis quàm poteſtate ſuperſint. Sicuti Deus *fecit Solem 99
in poteſtatem Diei, & Lunam in poteſtatem noctis.* Pſalm.
135. vt ſicuti Sol præclaro, & benefico lumine Di-
ei præeſt, tenebras diſſipans, prauos humores ſur-
ſum rapiens, vt in pluuias, & rores terræ fœcundos
reſoluat, omnes cauſas inferiores adiuuat ad ſuos ef-
fectus, tanquam cauſa vniuerſalis; ita Principes, te-
nebris vitiorum fugatis, virtutes vſquequaque ſpar-
gant, illuminent, calefaciant, accendant, atque in-
flamment, terrendo animalia inimica lucis. Hinc Pro-
uerb. 19. *Sicuti fremitus Leonis, ita & Regis ira; & 100
ſicut ros ſuper herbam ita hilaritas eius.* Sic erunt dig-
ni, vt *omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita
ſit*, vt dicitur *Rom.* 13. Vnde ait & Petrus prima, cap. 2.
*obedite Dominis veſtris, &c. ſiue Regi tanquam præcel-
lenti, &c.*

Alium tractatum habet S. Doctor de regimine 101
prælatorum, qui titulo hoc decoratur: *De ſex alis Se-
raphim.* Quia enim Seraphim inter Angelos præemi-
nent,

nent, ideò prælatis ſimilantur Eccleſiæ. Quoniam verò hi ſenis alis decorati apparuère *Iſa.6. Apoc.4.* Numerus autem ſenarius perfectus eſt, conſtans ex partibus ſuis aliquotis; Ideò virtutes Antiſtitis ex hoc alatum numero expilare ſatagit, vt his ad ſcopum euolent.

102 Prima igitur Ala Rectoris eſt zelus iuſtitiæ, quo nequit malum quodcumque ſine murmure ſuſtinere. Tantò enim bonus eſt aliquis æſtimandus, quantò malum deteſtatur, & bonum proſequitur, non modo ordinatio, vt nolit deſerere dulcedinem ſuæ quietis ad modum Ficus *Iudit.9.* quæ noluit deſerere dulcedinem ſuam, vt arboribus præeſſet; ſed tales eſſe debent, vt propriæ etiam quietis obliti non delectentur ſalutis propriæ profectibus, niſi alios ad ſalutem promoueant, veluti Paulus prima Cor. 13.
103 *Non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti.* Hoc ſanè zelo, maxime Chriſti vicem gerentes, debent æſtuare; ſic enim de Chriſto dicitur Pſalm.44. *Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem; propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ.* Hæc iuſtitia eſt obſeruantia omnium, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, vt ſunt præcepta Charitatis, Decalogi, & cætera, quæ à lege æterna manant, vt virtutes, humilitas, caſtitas, miſericordia. Deinde etiam, quæ iure humano conſtituta ſunt lege Eccleſiæ, vt ritus Sacramentorum, & cœterorum, ad iuris poſitiui legem pertinentium.

104 Hæc autem & in ſe, & in aliis obſeruanda curent, ſed ordine debito, ne ſint ex his, de quibus Lucæ 11. *Decimantes mentam, & rutam, & relinquentes, quæ grauiora ſunt*, ſicuti quidam Prælati, qui pro vna inclinatione in choro, magis accenduntur, quàm pro grauibus tranſgreſſionibus: magis pro vna rubrica neglecta, quàm pro ſcandalo.

105 Debent autem ſedulò magis pro peccatis publicis remedia porrigere; Præcipuè verò vt ſtudium orationis neceſſarium ſeruetur.

Arida eſt omnis Religio (ait D. Bonauent.) quæ non oleo iſto ſaginatur. Inſtabilis eſt bonorum operum ſtructura, quæ deuotæ orationis frequentia non compaginatur, ſicut paries lapidum ſine cœmento. In omni religione, vbi feruor orationis tepuerit, etiam aliarum virtutum machina incipit deficere, & propinquare ruinæ; Lampades quoque fatuarum virginum ſine oleo extinguuntur, vt dicitur *Matth.25.*

106 Deinde cauenda eſt negligentia exterioris diſciplinæ, ne aliquid incorrectum, aut impunitum relinquat, ne cum Heli damnetur *primo Reg.4.* Hanc autem notam ad internoſcendam laudabilem religionem à relaxata præbet S. Doctor, non quòd, nullus peccans in reformatis religionibus reperiatur, ſed quòd nullus impunè peccare ſinatur, & peccandi aditus ſtudiosè præcludatur, & incorrigibiles, & alij inficientes eliminentur, & boni foueantur, & diligantur, vt perſeuerent. Nam cùm in conuentu Angelorum, & Collegio Apoſtolorum inuenta ſit prauitas, etiamſi ſub magiſterio Dei viuerent; quis ordo bonorum in hac vita ſibi arrogabit, nullum in eo peccatum reperiri.

107 Concludit igitur S. Doctor, Prælatum grauiter Deo rationem redditurum; Primò pro inobſeruantia ſua, & omiſſione officij, Sap.6. *Cùm eſſetis miniſtri regni eius, non rectè iudicaſtis, cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundùm voluntatem Dei ambulaſtis. Horrendè, & citò apparebit vobis: quoniam iudicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet.* Secundò peccata ſubditorum, quæ poterant, & debuerant correxiſſe, & præcauiſſe, non correxerunt, aut præcaue-
108 runt. Ideò dicitur Ezech.33. *Si non fueris locutus, vt ſe cuſtodiat impius à ſua via: ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram.* Quam expoſitionem è Seraphico P. Franciſco didicit S. Doctor. Tertiò reddent rationem pro abuſione poteſtatis ad proprium commodum, & honorem. Ideò Matth.25. *Tollite ab eo talentum, & inutilem ſeruum eiicite.*

Secvnda Ala Antiſtitum eſt Pietas, vt ſicut 109
eum Charitas Dei ad zelum iuſtitiæ inflammat; ità fraterna dilectio ad pietatem informet; nam, etſi vitiis debetur virga percutiens; infirmitati tamen neceſſarius eſt baculus ſuſtentans; de his Pſalm.22. *Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.* Debent autem Prælati eſſe prudentes medici ſpirituales, vt infirmitates internoſcant varias, & remedia omnibus apta habeant. Neque de illis ſint, de quibus Pſal.68. *Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt.* Itaque pietate vigeant, ne penitus pereat, qui abiectus eſt, vt ait 2. *Reg.* prudens Tecuitis; ſed vt dicitur *primo Reg.* 23. poſſint dicere ſubditi: *Benedicti vos à Domino, quia doluiſtis vicem meam.*

Neqve dicas (ait S. Doctor.) Illis dignè ſub- 110
uenitur, de quibus eſt ſpes conualeſcentiæ; in illis verò, de quibus non præſumitur, quòd aliquando conualeſcant, inutiliter conſumuntur expenſæ; nam miſericordia propter meritum Charitatis exhibetur, & non propter vtilitatem tuam; oportet igitur Pontificem experiri infirmitates, vt poſſit compati, vt dicitur *Heb.4.*

Admonet autem S. Doctor, infirmorum 111
mente tria eſſe genera. Primi ſunt, qui ex deuotionis affectu proni ad ſcandala facilè cadunt, vt ait Apoſtolus, prima Cor.11. *Inter vos multi infirmi.* Secundi, qui, licet deuoti, tamen facilè ex correptione, vel commouentur impatientiâ, vel diffidentiâ deſperant. Tertij ſunt imperfecti omnes, qui paſſionibus agitati vacillant. Hic amouendas ait occaſiones ſcandali, opportunitates peccandi, ne videant, vel audiant, vnde infirmentur, ne extra domum vagari ſinantur. Dina enim *Geneſ.34.* egreſſa domum, corrupta eſt. Hi per exempla, & exhortationes amouendi, neque ad iracundiam prouocentur, vt dicitur Coloſſ. 3. *Patres nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo fiant.* Debent Prælati his omnibus compati, vt
alebat Iacob 33. *Noſti, quòd paruulos habeam teneros,* 112
& oues, & boues fœtas mecum, quas, ſi plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges. Ideò Paulus prima Theſſal. 2. *Facti ſumus paruuli in medio veſtrum, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos,* quod ita nimirum humiliter, & piè blanditus ſum vobis, condeſcendens veſtræ teneritudini, & imperfectioni.

E contra de duris paſtoribus conqueritur Domi- 113
nus, Ezech.34. *Quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod ægrotum non ſanaſtis, & quod confractum non colligaſtis, & quod perierat non quæſiſtis, &c. ſed cum auſteritate imperaſtis, & cum potentia.* Ideò Bernardus, ſermone 23. in Cant. *Vt quid grauatis iugum veſtrum, cum ceruitis diſcipulorum, quorum vos potius iugum portare debetis? Ponite onera, producite vbera, pecora lactate, quieſcant. Et ſi interdum ſeueritate opus ſit, paterna ſit, non tyrannica,* iuxta id Num.11. *Porta eos in ſinu tuo, ſicut portat mulier infantulum ſuum, & defer in terram, pro qua iurani, &c.*

Tertia Ala Antiſtitum eſt patientia, & con- 114
ſtans longanimitas; ſicut enim tabernaculi tectum pluuias excepit, ventos, & pulueres; vt interiora manerent munda; ità Prælatus debet ſuſcipere tempeſtates, vt interiora ſeruet, & veluti Gallina pro pullis, ſe Miluo obiicere. Propter tria autem eſt eis

neceſſaria

Digitized by Google

pro pullis ſe Miluo obiicere. Propter tria autem eſt eis neceſſaria patientia: Primò propter varias ingruentes occupationes. Propter hoc & Moyſes erat mitiſſimus Deuter. 1. *Non valeo ſolus veſtra negotia ſuſtinere, &c.* Secundò propter tardum eorum profectum, pro quibus laborat; Quapropter Pſalm. 118. *Tabeſcere me fecit zelus meus.* Tertiò ob ingratitudinem eorum, pro quibus laborat, qui nunquam contenti, ſemper conqueruntur.

115 HIS, & aliis aduerſis, quibus impetitur, triplici patientiæ ſcuto vir prudens ſe opponat. Primò vt maturè, & benignè ad ſingula reſpondeat, & impetum feruoris reprimat, ne voce, aut vultu impatientiam oſtendat. Tunc enim magis ſedat impatientes, ſic Iudic.8. Gedeon compeſcuit iurgantes, nam teſte Sapiente: *Reſponſio mollis frangit iram; ſermo durus ſuſcitat furorem.* Secundò ſtudeat in domo eſſe pacificus, vt nec vindicet ſe de illatis iniuriis, nec in corde oderit illos, ſed imitetur Patrem ſupernum: *Qui benignus eſt ſuper ingratos, & malos.* Tertiò vt non ob id minùs promptè incumbat officio ſuo, vt dicitur 2. Paral.15. *Vos ergo confortamini; & non diſſoluantur manus veſtræ.*

116 QVARTA Ala eſt exemplaris vita. Ipſe namque debet eſſe norma viuendi, vt quæ docet verbis, oſtendat actionum figuris, ſicut qui Geometriam docet, deſcribit in tabulis figurarum demonſtrationes, vt quod dicit, melius capiatur. Sic de Chriſto dicitur, Act. 1. *Cœpit Ieſus facere, & docere,* & Ioan.13. *Exemplum dedi vobis,* & Iudic.7. ait Gedeon *Quod me facere videritis, hoc facite.*

Quamuis autem in omnibus virtutum exemplis debeat rector præcedere ſubditos; ſpecialiter tamen in his tribus: In communis ſcilicet obſeruantiæ conformitate: In manſuetudinis humilitate. Et in maturitatis honeſtate. Vnde ad Titum 2. *In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, &c.*

117 COMMVNEM vitam cum aliis obſeruet in victu, veſtitu, & labore, vt non vacet conuiuiis, & potationibus, nec ſit eis diſſimilis habitu, quibuſcum eſt profeſſio communis: Omnia omnibus debet fieri, vt omnes faciat ſaluos, vt dicitur 2. *Cor.*9. Vide S.Doctorem.

118 QVINTA Ala Prælatorum eſt Prudentia, & circumſpecta diſcretio. Hæc eſt præcipua, vt docet Concilium Tridentinum, quam latè proſequitur S. Doctor *cap.* 7. Propterea etiam Salomon 3. *Reg.* 3. habens à Deo optionem poſtulandi quidquid vellet, hanc petiit: *Dabis ergo Domine ſeruo tuo cor docile, vt iudicare poſſit populum tuum, & diſcernere inter bonum, & malum.* Et Sap.6. *Ad vos ergo Reges ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis ſapientiam, & non excedatis.* Et Pſalm. 2. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram.* Rector enim eſt oculus populi, & D. Bernardus, ſermone 49. in Cant. *Tolle diſcretionem, & virtus vitium erit.* Ob id, Leuit. 2. *in omni oblatione tua offeres ſal.* Vide S.Doctorem,de his mirè differentem: Ex Rationali antiqui Pontificis, & ex quatuor ordinibus gemmarum, quatuor neceſſaria habet rector obſeruanda. Primò, quomodo in ſtatu debito ſubditos gubernet, vt boni exemplo ſuo proficiant. Secundò,quomodo lapſos eleuet, & deuios corrigat. Tertiò, quo pacto exteriora negotia diſponat. Quartò, quomodo in his ſe cuſtodiat, & gerat.

119 IN ſingulis ordinibus lapidum erant tres,ſignando tria ad prædicta ſingula pertinentia, vt onera quorumcumque aptè, & ſuauiter diſponantur, vt dicitur Num.4. *Aaron, & filij eius intrabunt, ipſi quoque diſponent onera ſingulorum.*

Eſt autem triplex obſeruantia in gemmis illis triplicibus expreſſa.

PRIMA circa ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis iuxta cuiuſque profeſſionem.

SECVNDA circa ea, quæ reſpiciunt exercitium altioris perfectionis ſingularis; patientiæ ſcilicet admirandæ, humilitatis ſtupendæ, Charitatis arduæ, ſobrietatis eximiæ, &c. ad quæ Rector allicere ſuauiter debet. Igitur hanc gemmam in pectore teneat, vt ad eximiam virtutem ſubditos animatos dirigat.

TERTIA ſunt quæ ad vtriuſque inſtituta ſunt 120
conſecutionem, vt ſilentium, ieiunia, &c. In quibus diſcretè Prælatus ſe habeat, etiam diſpenſando, ſi oporteat.

CIRCA lapſorum correctionem Prudentia eſt neceſſaria, vt dicitur Galat. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis,* ipſum ſupportando, ſicut Chriſtus Iudam tolerauit, & ſicut *Matth.*13. zizania vſque ad meſſem intacta relinquuntur. Abſcindantur verò, cùm perniciem afferunt, vt dicitur *Galat.*5. *prima Cor* 5. *ſecunda Cor.*7. *Luca* 13. & *Numer.*5. permittuntur leproſi; monet tamen illud Eccleſ. 32. *Omnia cum conſilio fac, & poſt factum non pœnitebis.*

CIRCA negotia, alia expedit à Prælato per ſe 121
perfici, alia per alios; ſic Chriſtus Iudæ loculos commiſit, & noluit inter duos fratres diuidere bona; ſic dixere Apoſtoli, Actorum 6. *Non eſt æquum, nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis,* &c.

Igitur debet tanquam caput præſidere, & motum, & ſenſum membris compartiri, & ita agere, tanquam rationem pro ſubditis redditurus, *Heb.*13.

SVPERFLVA verò negotia expedit præcidere, vt dicitur Eccleſiaſtici 11. *Fili ne in multis ſint actus tui, &c.*

SVPER omnia debet Rector ſe ipſum circumſpi- 122
cere. Quid enim prodeſt homini, ſi alios ſaluet, & animæ ſuæ obſit? *Matth.*16.

Igitur ſemper conſcientiam mundam ſeruet, vt nihil velit, agat, vel permittat illicitum,& indecens, profeſſionique ſuæ contrarium, in quo peccatum, ſcandalumue deprehendatur, *&c.* Vide Seraphicum *cap.*7. mirabilia promentem.

ALIA circumſpectio verſatur circa externos mores, qui enim pluribus ad exemplum cupit viuere, eget magna diſcretione; ne ſit, de quibus Ezech.34. *Vos autem cum auſteritate imperabitis eis, & cum potentia, & diſperſæ ſunt oues meæ.* Et Eccleſ. 4. *Noli eſſe quaſi Leo in domo tua, &c.* Imitetur potiùs manſuetudinem Chriſti.

TANDEM ipſa circumſpectio circumſpiciat ſeip- 123
ſam, ne ſit vt oculus videns alios, non ſe, vt ſcilicet non plus ſapiat, quàm oportet, nec ſibimetipſi ſapiens ſit. Vnde Prou. 26. *Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri, magis illo ſpem habebit ſtultus.* Debet igitur alios conſulere, ſic enim & Moyſes, cui Deus facie ad faciem loquebatur, conſuluit Socerum *Exodi* 18. & Apoſtolus, qui fuerat ad tertium cœlum raptus, conſuluit alios Apoſtolos. Vitet autem conſilia adulatorum, vt dicitur *Iſa.*3. & detractorum, vt dicitur. *Eſth.*16.

SEXTA Ala Prælatorum eſt deuotio; per hanc enim zelus iuſtitiæ accenditur, pietas confertur, patientia roboratur, exemplum bonum conditur, diſcretio clarificatur. Hæc eſt vnctio ſpiritus, docens omnia 1. *Ioan.*2. Vide S. Doctorem, *capite citato de ſex alis Seraphim, ala* 5.

Digitized by Google

SECTIO V.

De Prudentia ſingularium ex Hierarchia infima.

124 INFIMÆ Hierarchiæ chori ſunt Principatus, Archangeli, & Angeli, qui normam ſubditis exhibent Prudentiæ.

PRINCIPATVS igitur, vt ait S.Iſidorus, dicuntur Angeli, qui præ cœteris poſſident donum reuerentiæ; vnde eorum miniſterium eſt docere homines, exhibere vnicuique reuerentiam, ſecundùm gradum ſuum.

125 DE his S.Dionyſius de cœleſt. Hier. cap.6. *Sancti Principatus ad principalem principatum Deiformiter ſunt motiui, & inferiorum ordinatione ſancta, & conuenienti reductiui, & ad ſuperprincipalem omnis principatus principem totaliter conuerſiui, & ordinationis eius manifeſtè oſtenſiui, &c.* Igitur Principatibus ſimilantur ſubditi; qui ſicuti Principes volunt ſibi abſque tyrannide præeſſe; ità ipſi reuerenter iis obediunt, & ſibi etiam inferiores Oeconomica ſubiectione ſubditos ad obedientiæ leges, tum in Deum, tum in Principes, ſiue Eccleſiaſticos, ſiue ſæculares, mitificè reducunt. De his multa tradunt monita Scripturæ *Rom.13. Coloſſ.3. prima Cor.7. ſecunda, Cor.13. Leu.19. Iob.29.* Perpulchrum eſt dictum Iſa.9. *Factus eſt principatus ſuper humerum eius, &c.*

126 HINC verum principatum ſuper omnia obtinet; nam *vir obediens loquetur victorias,* & Ioſue 10. Cœleſtes Sphæræ obedientes ſteterunt ad vocem principis obedientis, *Imò obediente Deo voci hominis, & pugnante pro Iſrael.* Proptereà, & ipſi debent eſſe ſuperioribus reuerentes; Ideò Exodi 22. *Diis non detrahes, & Principi populi tui non maledices.* Vide S. Doctorem, *cap.1. de Eccl. Hierarchia.*

IN ſubditis autem debet eſſe & munditia, & innocentia, Archangelis aſſimilans. Hanc munditiam commendant Scripturæ, Matth.5. Prou.22. *In reſurrectione erunt ſicut Angeli Dei.*

127 DE Archangelis ait S.Dionyſius, quòd hic ordo communicat cum Principatibus, & ſuperioribus ordinibus, quantum ad ſuſceptionem illuminationum, & ſui ad primum principium reductionem; communicant etiam cum inferioribus per eorum ad Deum reductionem. Nam vniti Deo mediantibus aliis ordinibus ſuperioribus per amorem, Angelos inferioris ordinis, & homines nituntur vnire Deo, quemadmodum & ipſi ſunt vniti, ideò vnificam, & ſimplificam dicuntur habere virtutem. His igitur ſimiles ſunt innocentes, & caſti, maximè Virgines, qui miro alios rapiunt ad puritatem exemplo, & ita gratiis ditantur.

128 OBSERVAT autem S. Doctor, Archangelos ſemper dignioribus officiis prælatos, vt putat de Michaele, *Daniel.* 10. Raphaele, *Tob.* 6. Gabriele *Lucæ* 1. è contra immunditia abiicit, & proiicit homines, vt patet in Sampſone *Iud.16.* & *Daniel.* 13. in illis ſenſibus; ille enim excæcatus, infirmatus, & proſtratus eſt; iſti ſenſibus euerſis, *declinauerunt oculos, ne aſpicerent cælum.* Ideò monet S. Doctor cum D.Thom. & aliis, Luxuriam maximè Prudentiæ obeſſe, quia mentem excæcat. Vide S.Doctorem mirè diſſerentem.

129 ANGELI tandem ſunt, qui immediatè ſe habent ad Eccleſiaſticam hierarchiam, vt eam purgent, perficiant, & illuminent, vt illis mediantibus ſit ſurſum in Deum actio, conuerſio, communicatio, & vnitio, vt ait S.Dionyſius. Eſt autem Angelus nomen officij, non naturæ, vnde illuminationes è ſuperis acceptas ad nos deferunt. Iſtis Angelis ſimilantur boni ſubditi, propter opera miſericordiæ, quæ reſpondet dono Conſilij adnexo Prudentiæ. Vide S. Doctorem, hæc eximiè pertractantem, vbi ſollicitudinem in operibus pietatis iniungit, & celeritatem, ac indefeſſum laborem, Vnde, & Angeli iuuenes pinguntur alati. Ex dictis ferè poteſt definiri alia quæſtio.

QVÆSTIO VIII.

An vna ſit PRVDENTIA *pro omnibus Virtutibus moralibus.*

PLAVSV ingenti vnam admittunt Prudentiam
Thomiſtæ omnes cum D.Thoma *quæſt.60. art.1.* 130
vbi Caietanus, Medina, Conradus, Aluarez, Durandus 3. *diſt.* 36. Buridanus 6. *Eth. quæſt.*13. Valentia *prima ſecunda, diſput.* 85. *cap.*2. Tanner. *diſput.*3. *quæſt.*1. *dub.*2. *num.*30. & alij.

E regione, Scotus *in* 3. *diſt.*36. §. *Quantum ergo ad iſtum,* voluit, tot eſſe Prudentias formales, & ſpecie diſtinctas, quot ſunt virtutes morales acquiſitæ circa ipſas, atque adeò cuilibet virtuti morali ſuam propriam Prudentiam reſpondère. Sequuntur Nominales, & Scotiſtæ omnes apud Maſtrium *diſput.* 7. *quæſt.* 7. Arriaga *diſput,* 34. *ſect.*3. Nominales apud Tannerum, Leſſius *Lib.* 1. *cap.*2. *diſp.*2.

HÆC mihi videtur Sententia D.Bonauent. *Lib.5.* 131
*compend. Theol. c.*34. vbi rationem etiam indicat, qua Scotus nititur; eſt autem hæc: Sicut ars reſpicit factibilia; ità etiam Prudentia agibilia, imò ampliùs ſe expandit; nam ars ſola obiecta ordinis artificialis habet; At Prudentia debet regere cœteras virtutes morales, non ſolùm quò ad Ethicam, ideſt, ſui gubernationem moralem: Oeconomicam familiæ: Politicam Reipublicæ: Sed quia plures habet homo fines, ideſt, naturalem, quò ad naturam humanam, & quò ad mundum extra; & diuinum, quò ad ſupernaturalem beatitudinem, & in ordine ad hæc omnia debet dare regulas regimini corporis in deliberationibus oris in loquendo, & in humanis commerciis, & operis, in omnibus actionibus moralibus, in quibus tam variæ honeſtates ad inuicem non inſeruientes, pro regula debent adiri; non videtur quo pacto
vnica regula Prudentiæ ſufficiat, ſed profectò ſicuti 132
reſpectu diuerſorum arte factibilium dantur diuerſæ artes, vt conſtat; ità debent aſſignari diuerſæ Prudentiarum ſpecies. Videmus ſanè, eum, qui habet regulas Architectonycæ artis, non habere artem Antificum; & qui habet artem Sartoriam; non habere conſequenter artem Medicam; & qui habet fabrilem, illicò non habere lanificam, & textrilem. Multò igitur magis plurimæ Prudentiæ ſunt aſſignandæ tot ordinibus rerum, tot diuerſis honeſtatibus, &c. vt ſingulis media aſſignentur; non enim, qui nouit medium Temperantiæ, illicò habet medium Iuſtitiæ, vel Fortitudinis, &c.

RESPONDENT Thomiſtæ, diuerſam eſſe ra- 133
tionem artium, & Prudentiæ in agibilibus, quia in his vnus eſt modus iudicandi inueniendo mediocritatem virtuti, & vnus modus conſultandi. Ità Caietanus *ad* 1.

Ar

Digitized by Google

134 At si hæc firma ſunt, oportebit omnes artes in vnam redigere; nam omnes artes conueniunt in modo conſultandi circa ſuas materias, & omnes virtutes morales in vnam redigentur, quia omnes eodem modo operantur in quærenda ſua mediocritate; vnde ſicuti vna eſt dirigens prudentia, ità vna virtus directa, quod tamen eſt falſum; nam mediocritas in materia fortitudinis erga terribilia, vel in materia Temperantiæ erga cibos, longè diuerſas petunt conſiderationes ex parte intellectus, à mediocritate requiſita in humiliatione, oratione, contractibus, &c. Hanc diuerſitatem amplius declarat Arriaga *num.*28. Nam, vt homo iudicet prudenter; vtrum imminente periculo vitæ liceat omittere Sacrum; & imminente eodem periculo poſſit Aggreſſorem interficere, diuerſa planè principia repetiuntur. Confirmatur à Rubione ex D. Bonauent. nam prudentia circa aliorum regimen, eſt diſtincta ſpecie virtus à ſui regitiua, quæ dicitur Prudentia Monaſtica. Et rurſus prudentia aliorum regitiua, eſt multiplex, & diuiditur in Regnatiuam, Politicam, Oeconomicam, & Militarem, vt concedunt Vaſquez, Tannerus, & alij ex aduerſis: Ergo idem erit de prudentia dicendum, reſpectu virtutum.

135 Confirmatur; nam habitus, reſpiciens plura obiecta ſecundùm diuerſas rationes formales, non eſt vnus, ſed plures ſpecie, vt habetur ex Ariſtotele 3. *de anima*; Sed Prudentia eſt talis: Ergo. Minor probatur; nam obiecta dirigenda, ſunt conſtitutiua diuerſarum virtutum, atque adeo egent diuerſis ſpecie directionibus intellectus.

Vrgeo, nam Prudentia reſpicit non minus regimen virtutum ſingularum ſub diuerſis earum obiectis, quàm ipſæ in ea obiecta ferantur, & tendant, iuxta eaſdem regulas. Neque enim ſatis eſt, Prudentiam dictare mediocritatem virtutum in communi, ſed debet ſingulis ſingula media oſtendere.

136 Neque dicant Thomiſtæ, id fieri vna ratione boni, alioqui non erit cur adeo laboret Prudentia circa præciſas, indiuiduas, variaſque bonitates, circa quas inſudans, acquirit ſpecies de illa mediocritate, puta Fortitudinis; neque tamen intereà ſimul acquiruntur ſpecies circa medium Temperantiæ, vt experimento conſtat, & acutè arguit Scotus, & hæc ratio à poſteriori, vt ait Maſtrius, eſt euidentiſſima. Tunc ſic arguit Baſſolis. Illi ſunt diſtincti eſſentialiter habitus, quorum vno acquiſito non acquiritur alius; ſed ſic res habet, vt oſtendi: Ergo.

Reſpondet Vaſquez, eum habitum primò acquiſitum circa vnam virtutem, poſteà per modum ſuperadditum extendi ad nouum actum alterius virtutis.

137 Contra, quia, vt arguit Arriaga, non eſt ratio dicendi, vnam ex illis habilitatibus eſſe habitum; alteram eſſe modum, cum vtraque ſit diſparata, & independens, adeoque obiecto diuerſa.

Reſpondent Thomiſtæ, eas omnes eſſe partes habitus, tamen inter ſe vniri, vnumque conſtituere habitum.

Contra, quia ſi habitus Prudentiæ vniuntur, poterunt etiam habitus virtutum moralium in vnum coire. Deinde, ſi ſunt diuerſæ partes: Ergo non vnus eſt habitus, ſed multæ partes Prudentiæ, vna pro vna virtute; alia pro alia.

138 Vna eſt igitur Prudentia generica, & multæ ſpecies; ſicuti vna eſt virtus Temperantiæ, & ſub ea plures clauduntur ſpecies.

Obiiciunt primò ex Ariſtotele 6. *Eth. c.*13. vbi ait: *Etenim cum Prudentia, quæ eſt vna, ſimul inerunt omnes*, (idest virtutes.) Ratio eſt, quia omnes habent vnum modum quærendi mediocritatem virtutibus.

Reſpondetur, quod licèt laboret Pruden- 139
tia circa mediocritatem, ſeu circa bonum morale, tamen non agit in genere, quærendo finem, aut media in genere bona, & mediocritatis; alioqui non ſatis dirigeret ad obiecta ſpecialia, neque virtutes ſatis dirigerentur; ſicut autem virtutes ſingulæ diuerſis tendentiis in peculiaria obiecta propria feruntur; ità Prudentiæ multæ in ea obiecta dirigunt, neque Thomiſtæ in hoc aſſignare nouerunt diuerſitatem: Ariſtoteles verò loquitur de Prudentia in genere, pro vt ad omnes virtutes dirigendas extenditur.

Obiiciunt ſecundò: Obiectum Prudentiæ eſt 140
verum; ſed eadem eſt ratio veri in quauis materia moralis virtutis, quam iudicat Prudentia: Ergo vna eſt virtus Prudentiæ.

Confirmatur: Sicut vna eſt Medicina contra omnes ægritudines, ità vna Prudentia contra omnes errores practicos.

Reſpondet Maſtrius *num.*150. ſi argumentum validum eſſet; probare etiam, non eſſe plures ſcientias ſpeculatiuas, quia eſt vna omnium veritas. Igitur neque Scientia, neque Prudentia ſpeciem ſumunt à veritate, ſed à rebus; hæ enim ſunt obiectum ſub tali ratione. Ad probationem negat paritatem; nam Medicina eſt ad vnam ſanitatem; At Prudentia ad plures valetudines ſpirituales.

Sed non aduertit vim argumenti, neque ar- 141
guens benè exerit. Stat igitur neruus rationis in hoc, quod Prudentia non dirigit ad practicam veritatem, vt eſt temperantiæ, vel iuſtitiæ, ſed vt debent aptari ponderi, & menſuræ rationis; ſicuti, qui probat ſtateras varias per vnum pondus, & agnoſcit inde, an ſint æquæ. Sic igitur Prudentia omnes ad ſuam menſuram actus moralium virtutum ponderat, eſto eos conſideret materialiter; tamen omnia obiecta, etiam formalia ſingularum virtutum penſitat ad ſuam regulam.

Reſpondetur igitur, Prudentiam diri- 142
gere actus ſingularum virtutum ad rationis menſuram, non tanquam ad vnum genus commune præciſè, ſed ſecundum hanc, vel illam rationem ſpecialem, quærens ſingulis mediocritates indiuiduas, tot circumſtantiis veſtitas, ità vt non ſiſtat in eſſe rationis, ſed adæquet actus ſingulos regulis indiuiduis illius ſpeciei virtutis; Eſt enim Directrix humanorum actuum, qui ſunt ſingulares, & hos dirigit ad ſpecialem normam mediocritatis huius indiuiduæ. Sæpe enim, quæ ſunt recta in ſpecie, poſſunt aliquâ circumſtantiâ vitiari, atque adeò in indiuiduo eſſe mala; adeoque eget regulis ſpecialibus ſingularibus practicis, cum tam variæ ſint virtutum ſpecies, quarum vna, neque eſt ſpecies, neque eſt circumſtantia alterius, v. g. hic actus at-
tendendi infirmo in die feſto, & ob id omittendi Sa- 143
crum, non dirigitur à prudentia nudè ſub hac ratione communi, vt eſt rationalis, quatenus actus Charitatis, præſtitus in graui neceſſitate, eſt meritò præferendus iuri poſitiuo humano; ſed vt formaliter eſt talis actus, omnibus bonis circumſtantiis munitus indiuiduis; atque adeò vt eſt talis actus talibus de cauſis bonis perfectè; ac proinde oportet, vt Prudentia regulas omnes, & ſingulas habeat, & in hoc ſimile eſt exemplum Medicinæ, quæ, licèt vna genere ſit, tamen plurimæ ſunt ſpecie neceſſariæ, puta purgatiua, præſeruatiua, & ſanè ad plures fines; vnde non eſt vna ſanitas genere, ſed plures; neque enim medicina conſiderat ſanitatem in genere, ſed hanc, & hanc numero ſanitatem,

Digitized by Google

quæ ſunt variæ, & ſæpe oppoſitæ, ratione ſubiecti, quia ſæpe id, quod reducit vnum ad temperiem, diſtemperaret alium; ſic enim purgantia, quæ vnum nimis debilitarent, atque infirmarent, ſanant robuſtum, pluribus onuſtum humoribus, & ſuperfluitatibus plenum; & quibus febri ardenti prodeſt; nocebit Catharro.

144 Dices. Sicuti ſe habet Scientia in materia ſpeculatiua: ita Prudentia in practica; ſed in ſpeculatiua vna eſt ſcientia, principia conſiderans, & concluſiones, cùm tamen magis diſtent inter ſe, quàm diuerſa principia practica: Ergo diuerſitas agibilium non multiplicat prudentias. Adde, omnes eſſe ad vnum finem ordinatas.

145 Respondetvr, non eſſe eundem habitum principiorum, & concluſionum; nam habitus principiorum dicitur Intellectus; habitus concluſionum dicitur Scientia ex primo *Poſter. & 6. Eth.* Ad illud quod innuit de fine, dico, Prudentiæ diuerſos eſſe fines, vt aduertit S. Doctor *loco citato*, & cum eo Scotus *diſt. 36. circa litteram I.* nam alius eſt finis Prudentiæ Oeconomicæ, alius Politicæ, &c. Alius Ethicæ; & vt dixi in argumento pro aſſertione, diuerſi penitùs ſunt fines, atque adeò plures habitus prudentiales, quia non ſatis eſt prudentiæ dirigere ad finem in genere, ſed debet in indiuiduo rem aptare, vt veluti ſagitta Scopum attingat; & propterea plures habitus prudentiales ſunt neceſſarij, vt aduertit Rada *controuerſ. 15. de Virtutibus, articulo 3.*

146 Obiicies vltimò. Prudentia, vt vnam virtutem regat, debet regere ad normam rectitudinis generalis, complectentis omnes regulas rectitudinis, alioqui ex vno defectu illa actio erit praua: Ergo eſt vna prudentia, extenſa ad omnia.

Respondetvr, ſatis eſſe ſingulis virtutibus perfectionem intenſiuam in ſua ſpecie morali, neque extendendam ad omnes regulas rectitudinis aliarum, quæ ſanè impertinenter adhiberentur. Quid enim inſeruit regula ieiunij ad regulam emptionis? Quamuis autem Prudentia ſit regula conſiliatiua, directiua, & imperatiua, (prout tamen præfinit dictans; non enim intellectus imperat,) & ad hæc plurimæ regulæ rectitudinis ſint neceſſariæ; non tamen omnes, & ſingulæ pro ſingulis virtutum actibus ſunt applicandæ.

Ex dictis corruunt aliæ obiectiones Tanneri, & aliorum, quas hîc indicabo.

147 Prima, quia vnus eſt iudicandi modus de omnibus agibilibus particularibus, videlicet per conſultationem inueniendo mediocritatem in qualibet virtutum materia, & conuenientiam mediorum ad finem eiuſdem virtutis.

Secvnda, quia medium, & honeſtas vnius virtutis præſcribi non poteſt, niſi cum reſpectu ad alias.

Tertia, quia diuerſitas agibilium, in ordine ad habitum intellectus, eſt ſolùm materialis.

148 Respondetvr enim, negando aſſumpta & quidem primæ propoſitionis; nam modus, qui inſeruit vni particulari agibili, nihil facit ad directionem alterius agibilis; iſte autem modus vnus iudicandi de omnibus eſt genericus, ac proinde inſufficiens; cùm ſpecialis requiratur; Similiter licèt in vnaquaque virtute ſit conuenientia medij ad ſuum finem; tamen hæc conuenientia alia eſt in virtute temperantiæ, alia in virtute militari, nec eadem medij conformitate tenet Arator ſtiuam, quâ Nauta temonem; Idem dic de cæteris.

Ad ſecundam obiectionem Dico ſimiliter, vnam virtutem habere totam ſuam honeſtatem intenſiuam, abſque honeſtate alterius; vt ſuprà probatum eſt; eſto extenſiuè in materia aliarum virtutum non poſſit occupari; niſi illarum copiis auxiliaribus adiuta; id tamen, cùm ſit per accidens, & aliquando ſuperfluum, cùm non ſemper neceſſe ſit, virtutem aliquam vltra ſuos limites exire, non eſt ad rem.

Ad tertiam patet, quia licèt agibilia plura, vel pauca induant rationem obiecti materialis; cùm tamen vnumquodque agibile cadat ſub directione vnius virtutis particularis; per ordinem ad hanc, neceſſe eſt, obtineat rationem obiecti formalis; & cum inſuper talis virtus ſubeat onus diſcernendi, dirigendi, & impetandi in ſua materia, opus habet particulari prudentia, quæ illud muneris valeat obire, quod cùm ſit obiectum huius Prudentiæ, & quidem diſtinctum ab obiecto Prudentiæ alterius, vt luculenter ex dictis patet; ſequitur hanc, & illam Prudentiam diuerſæ eſſe rationis, ac proinde inter ſe differre. 149

DISPVTATIO XXI.

De Dono Conſilij.

QVÆSTIO I.

Quid ſit donum Consilii; *Et quod ipſius Munus.*

D. Bonauent. locis infrà cit.
D. Thom. quæſt. 52.

Donvm Conſilij eſt Habitus ſupernus, quo mens redditur facilè mobilis ad inquiſitionem, deliberationi neceſſariam. Eſt autem hic modus mouendi mentem ei connaturalis, quia procedit per inquiſitionem ad ſua decreta. Congruè autem modis connaturalibus Deus mentem hominum mouet, vt notat D. Thom. *art. 1.* & D. Bonauentura. 150

Obiicies. Dona dantur in adiutorium virtutum; at ſatis ad conſilium homo perficitur per prudentiam, & Eubuliam: Ergo. 151

Respondet D. Thom. Prudentiam, & Eubuliam dirigere ad Conſilium ſecundùm ea, quæ ratio comprehendere poteſt; ſed quia humana ratio nequit comprehendere contingentia ſingularia, quæ poſſunt occurrere; hinc *cogitationes mortalium timidæ ſunt, & incertæ prouidentiæ noſtræ*, vt dicitur *Sap. 9.* vbi præclarè S. Doctor eloquitur; Ideò indiget homo in inquiſitione Conſilij dirigi à Deo, qui omnia comprehendit, quod fit per donum Conſilij, per quod homo dirigitur, quaſi Conſilio à Deo accepto; ſicut etiam in rebus humanis, qui ſibi ipſis in inquiſitione Conſilij non ſufficiunt, à ſapientioribus conſilium requirunt. 152

Hinc S. Doctor explicare ſatagit, ad quid neceſſarium ſit donum Conſilij; ſcilicet ad inquiſitionem eorum, quæ ratio per ſe non aſſequitur.

Qvare Donum Conſilij ſe habet vt Mouens ſuperius, quia nempe Prudentia mouet, vt mouens rationẽ ad rectitudinem ſecundùm regulas rationis creatæ. Conſilium autem mouet ſecundùm rationes æternas, quæ ſunt regulæ primæ dirigentes ad rectum; hinc elucet alia differentia, quòd Conſilium ſcire faciat; an aliquid 153

Digitized by Google

aliquid ſit faciendum, præcaueatque præcipitia, ne poſt factum pœniteat; prudentia verò docet quo tempore, quibus mediis, & circumſtantiis, hîc & nunc, agendum ſit; quare ſicut prudentia præeſt ſpecialiter virtuti fortitudinis,nè præceps in opus ruat; ſic Conſilium præeſt Dono fortitudinis, quâ diuinitus imbuta voluntas Spiritui ſancto, an, & quid agendum conſulenti, ocius acquieſcit; Hinc D.Gregor. *in moral.* ait apud Seraphicum de 7.Donis,de Dono Conſilij,cap.1. *valde fortitudo deſtruitur, niſi Conſilio fulciatur.*

154 Vnde Prudentia, & Conſilium videntur quaſi Luminare minus,& Luminare maius; prudentia enim eſt minoris lucis, quam etiam, quò ſecuriùs dirigat, à Conſilio mutuatur; hoc autem fulgidis, feruidiſque radiis præeſt ſpirituali diei, quæ in mente exoritur; cuius Manè tunc incipit, quando æterni Conſilij radius voluntatem ad ſanctum propoſitum accendit, tenebraſque longiùs diſſipat, quibus diu priùs mens in propriæ prudentiæ Domicilio pernoctabat; At modò ſuſceptione diuinæ inſpirationis exurgit, ad perfectè ſe conformandum ſupremo illi Conſiliario, cuius vocem intimis auribus percipit inſuſurrantem: *Fili audi, accipe conſilium meum, & ne abiicias.* Audi(poſtillat Seraphicus,)quo ad Intellectum, *accipe*, quo ad affectum, *ne abiicias* quoad effectum. In hac die qui ambulat, non offendit, præterita enim faciliùs reſpicit, præſentia tutiùs intuetur, & futuris ſecuriùs proſpicit; quamobrem Conſilium dicitur Oculus, & Cautio futurorum; de Mane huius Diei ait Pſalmiſta: *Mane aſtabo tibi, & videbo*, vt notat Seraphicus Doctor, *de 7. Donis*, vbi ſuprà, *cap.4.*

Procedit S. Doctor meridianam huius Doni Illuminationem piorum mentibus offundere; quæ in eo ſtat, vt concordi flamma, & luce, affectum ſimul,& Intellectum perpendicularibus radiis ſurſum recto tramite accendat, & acceleret; quod præſtatur, dum mens Diuinis præceptis, ac Conſiliis obſeruandis tota intenditur; tunc enim Deitatis Sol, è ſupremo cœli orbe clariùs refulgens, triplici ſplendore animam viſitat; venit quippe Pater, & viſitat Memoriam, excitando ad perfectè operandum, venit & viſitat Filius, illuminando Intellectum ad clarè contemplandum; viſitat etiam Spiritus ſanctus Voluntatem inflammando ad dulciter amandum, iuxta Dictum Domini Ioannis 14. *Ad eum veniemus, & manſionem faciemus*; tunc Sol diuinus (ait Seraphicus) *In meridiano exurit terram, tripliciter exurens montes, radios igneos exufflans, &c.* vt habetur *eccleſiaſtici, cap.43.*

155 Verum Veſpera, huius Diei ſpiritualis Conſummatiua, tunc declinat, quando, quod à Domino præcipitur, ancipiti curâ non attenditur, ſed exuberanti deſiderio tota ſe mens perfectionis ſtudio impendit, & certo conſilio, quicquid conſulitur, amplectitur: In hanc veſperam peruenit S. Thereſia, dum vouerit, quicquid perfectius, Deoque gratius, iudicaret, ſe extemplò acturam; vt legitur in ipſius vita; Conſilia enim, quò ſunt perfectiora, eò etiam luminoſiora ad perfectum Diem conducunt, & conſummant; vt notat S. Doctor *cap. 4.* propè finem, vbi ſuprà.

QVÆSTIO II.

Qualiter Donum Consilii *mentem ordinet.*

§ D.Bonauent. cap 5 de Dono Conſilij.

CVm Donum Conſilij proponatur,tanquam œconomus, potentiis animæ quoad ſuperna dirigendis, proſequitur hic S.Doct. oſtendere quomodo familiam ſuam ordinet.

Observat itaque, Animam eſſe nobilem quamdam creaturam, *ex libro de ſpiritu, & anima, cap.37.* apud D. Auguſt. *tomo 3.* eſt quippe Ciuitas illa Dei, de qua glorioſa dicta ſunt, *Pſalm. 86.* In ciuitate autem ſunt populi multi; Sapientes ſcilicet ad conſulendum, Milites ad pugnandum, & Artifices ad operandum; Itidem in Anima ſunt ingenitі & naturales vigores, quaſi Indigenæ, vt ait S. Doctor, in tres gradus diſtincti; primum gradum obtinent facultates Intellectuales, medium poſſident Rationales, infimum retinent Senſibiles, ſeu Animales.

Donum igitur Conſilij præficit toti animæ vires Intellectuales ad ſuperna bona penetranda, & ſuadenda; vnde hi ſenſus ſunt optimi Conſiliarij animæ, Conſulunt enim: *Deum time, & mandata eius ſerua; hoc enim eſt omnis homo*, ideſt, totus: His pro Aduocatis adiunguntur Fides, Spes, & Charitas, vtpote è ſuperis ad humanæ ſalutis cauſam agendam vocatæ.

Item hoc Donum potentias rationales Intellectualibus ſubordinat, ad malum, diſcretionis oculo, aſpernandum, & bonum viriliter eligendum; vnde 156 ſunt quaſi Milites Animæ, Inſolentiam concupiſcentiæ pro viribus impugnantes; quibus in Auxiliares copias adiiciuntur habitus acquiſiti, Prudentia nimirum, Temperantia, Fortitudo & Iuſtitia; hæ etenim virtutes vitia fortiter repellunt, ſuumque Ius animosè tuentur.

Infimo denique loco Conſilium ordinat ſenſus animales, ad viſibilia corporis neceſſitati ſubminiſtranda; vnde ſunt veluti Ruſtici, & Artifices, manuum operibus inſiſtentes, & craſſiori minerua operantes, cœteris animæ facultatibus ſubſeruiunt. Hi, vt in artium Inſtrumenta, aſſumunt ſibi exteriores ſenſus, qui ſunt etiam veluti Tyrones craſſiora rudimenta ſectantes; Item ſenſibus animalibus aſſociantur quædam paſſiones, vt Amor, Odium, Dolor, & Gaudium, quibus inſtructi expeditiùs ſuperioribus facultatibus obſequuntur; hæc autem omnia præſtat mediatè, vel imediatè, Donum Concilij, ſuo ordine, & ad ſuum munus vnumquemque ſenſum diſponendo, vt concludit egregiè *hîc* Seraphicus; de his autem mira eloquitur *cap. 6. & 7. ſeqq.*

Q 3 QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO III.

An Donum CONCILII *maneat in patria.*

D.Bonauent. in 3. diſt. 34. art. 2. quæſt. 3. D.Thom. art. 3.

157 ASSERENDVM, manere in patria Donum Conſilij.

PROBATVR primò à D.Thom. Quando mouens eſt cauſa tantùm motus, habito fine, ceſſat mouere; vt quando domus ædificatur, promouetur; at quando iam ædificata eſt, non ampliùs ædificatur; at verò quando mouens eſt cauſa, non ſolùm motus, ſed etiam formæ, ad quam eſt motus; tunc non ceſſat actio mouentis etiam poſt adeptionem formæ, ſicut Sol illuminat aërem, etiam poſtquam eſt illuminatus, & hoc modo Deus cauſat in nobis, & virtutem, & cognitionem, non ſolùm quando primò acquirimus, ſed etiam quamdiù in eis perſeueramus: ſic autem Deus in beatis cauſat cognitionem, non quaſi in ignorantibus, ſed continuando in eis cognitionem eorum, quæ agenda ſunt. Circa ea verò, quæ neſciunt, Deum conſulunt, non inquiſitione anxia, vt nos, ſed ſimplici conuerſione.

158 PROBATVR ſecundò à D. Bonauentura *hic in corpore.* Multò abundantior, & perfectior eſt ſtatus gloriæ, quàm ſtatus Gratiæ; ſed ſtatus gratiæ admittit omnia dona, quibus anima ad Deiformem perfectionē conducatur; inter hæc autem eſt Conſilium; Ergo. Conſequentia patet, quia vbi maior eſt animæ Deiformitas, ibi potiùs danda ſunt Dona, quæ id præſtent; ſed in patria maior eſt Deiformitas: Ergo. Aduertit tamen S.Doctor, Dona, & habitus ibi admitti quò ad nobiliores actus, & vſus; non verò quò ad ea, quæ viæ imperfectionem reſpiciunt.

159 PROBATVR ſecundò à Seraphico *fundam.* 2. Non erimus nos beatiores in patria, quàm fuerit Chriſtus in via; ſed Chriſtus habuit Donum Conſilij, vt habet Iſaias; ergo ex perfectione patriæ non ſequitur Conſilij euacuatio.

CONFIRMATVR *fundam.* 4. Infimum Donorum, ſcilicet timor, in patria non euacuabitur; dicitur enim in Pſalmo. *Timor Domini ſanctus, permanens in ſæculum ſæculi:* Ergo multò minùs Conſilium.

OBIICIES. Vbi non erit defectus dubitationis, aut Compoſitio diſcurſus, ibi non erit Conſilium, quod hæc duo ſecum portat; ſed iſta non erunt in patria: Ergo.

RESPONDET S. Doctor *ad* 4. Conſilium Importare ponderatam partium diſcuſſionem, & ſtabilem, firmam, certamque dignioris partis electionem: primum eſt accidentale, & imperfectionis; quare tolletur: ſecundum vero Conſilio eſt eſſentiale, & perfectionis, vnde remanebit.

160 QVODNAM autem ſit Conſilij munus in patria, colligitur è D. Bonauentura, latè diſſerente *de ſeptem Donis, de Dono Conſilij, cap.* 5. 6. & 7. vbi totam Animæ familiam ſpiritualibus ferculis, & conditis poculis conuiuantem eximiè deſcribit, modumque præſcribit, quo, etiam in via, hoc Donum prægustetur; ipſum vide, cuius verba, diuinum quid, & ſapidum, proprio loco perlecta, ſuggerunt, quæ ideò huc transferre non libuit.

QVÆSTIO IV.

An quinta Beatitudo reſpondeat Dono Conſilij.

D.Thom. art. 4.

D. AVGVSTINVS *Lib.* 1. *de ſermone Domini in monte, cap.* 9. ait: Conſilium conuenit miſericordibus, quia vnicum remedium eſt de tantis malis erui, dimittere aliis, & dare. 161

PROBATVR ergo à D. Thom. quia Conſilium eſt de his, quæ ſunt vtilia ad finem; at inter omnia media, *vtilis ad omnia eſt pietas*, vt dicitur: *prima Timot.* 4. Ideò dono conſilij, tanquam dirigenti, reſpondet Miſericordia, cum optimum Conſilium ſit, vt alteri facias, quod tibi fieri velles.

PROBATVR etiam è D.Bonauentura *in Diata, tit.* 7. *cap.* 4. illi Dono Beatitudo hæc reſpondet, ad cuius Præſcriptum operatur; ſed ad præſcriptum Conſilij operatur miſericordia; ergo. Conſilium enim oſtendit, quomodo de aliorum malis poſſimus meliorari, ipſis compatiendo; ſicut & de paupertate ditari, de infirmitate ſanari, & de onere alleuiari, Iuxta illud Apoſtoli Conſilium: *alter alterius onera portate*, cui miſericordia obſequens omnium onera portare ſatagit, & quantò plùs oneratur, tanto plus lucratur, & velociùs ad brauium ſupernæ patriæ currit.

PRÆTEREA, ſicut Humanum Conſilium ſuadet, Regi libentiùs mutuare, eò quod ſecuriùs Capitale poſſit reddere, damna reſarcire, lucra, vſuraſque ſoluere; Ita miſericordibus hoc dono Conſulitur, vt bona ſua pauperibus vberiùs curent elargiri; per quorum manus Rex liberalis, DEVS, ea recipit, qui Mercatoribus (inquit *hic* Seraphicus) ſuis ſolet Capitale cuſtodire, conſeruando gratiam, damna reſarcire, remittendo culpam; vſuras ſoluere, largiendo ſcilicet gloriam, & vitam æternam. 162

HVIC conſilio prudenter obtemperarunt virgines, portantes oleum, Miſericordiæ nimirum & compaſſionis, in vaſis ſuis, vt explicat S.Doctor quare, vt iuxta hoc conſilium negotiemur, hortatur Chriſtus Matthæi 25. *Vade, & vende omnia, & da pauperibus.*

DISPVTATIO XXII.

De vitiis Contrariis Prudentiæ.

QVo altiori ſede virtus locatur, pluribuſque præſidet, eò etiam vulgatioribus vitiis frequentiùs impetitur; quare Prudentia, quæ cæteris virtutibus ad ſcopum dirigendis in mentis Arce præficitur, plurimâ vitiorum turmâ impugnatur.

VITIA verò oppoſita, virtutibus ſtantibus in medio, alia ſunt ex defectu; alia ex exceſſu. Vitia ex defectu prudentiæ, ei oppoſita, ſunt quatuor, Præcipitatio, Inconſideratio, Inconſtantia, Negligentia.

PECCATA per exceſſum oppoſita prudentiæ

dentiæ, quæ falſam quidem ſpeciem prudentiæ præ ſe ferunt, ſunt ſex, Prudentia carnis, Aſtutia, Dolus, Fraus, Sollicitudo temporalium, Sollicitudo futurorum: Hæc omnia ſunt ſub genere Imprudentiæ, contraria rectæ diſcretioni, quæ ad Prudentiam ſpectat; de his omnibus curſim inquiremus.

QVÆSTIO I.

De PRÆCIPITATIONE.

{ D.Thom.quæſt 53.art 3.

164 PRÆCIPITATIO eſt metaphoricè ſumpta à præcipitatione corporum à ſummo ad imum impetu quodam, vel innato, vel impreſſo; non per ordinem gradatim, ſed ruinosè. Sic igitur præcipitatur aliquis, quando ratio, & voluntas corruit non deſcendendo ad operationes per media debita, & gradus memorandi præterita, intelligendi præſentia, prouidendi futura, &c. Sed ruit per impetum paſſionis abſque conſilio. Hæc, ſi ex mero impetu voluntatis fiat, dicitur præcipitatio; at ſi addatur contemptus eorum, quæ conſiliari oportuit, dicitur Temeritas, vt docent D.Thom. *ad* 2. & D.Bonau. infrà Tannerus *diſp*.3. *quæſt*.5. *dub*.4. & Caietanus *quæſt*.53. *art*.3. Ideò S.Doct. *in ſpeculo animæ, cap*.3. negligentiam, quæ ex contemptu ducit hominem præcipitanter ad opera, ſaluti contraria, abſque debita conſideratione, ait
165 eſſe mortiferam. Id notandum monent Caietanus *art. cit*. & Valentia *diſp*.4. *quæſt*.5. *punct*.1. vt ſciamus, quando incurratur pœna alicuius Legis, ſiue Canonis, ſtatuta in facientes aliquid temerè, ſcilicet quando fit ex contemptu. Id colligêre è D.Bonau. *loc. cit*. & *cap*.1. *einſdem ſpeculi*; & in Confeſſionali.

ADDIT Syluester *verbo Temeritas*, eos etiam cenſeri temerè agere, & pœnas illas, temerariæ iniunctas tranſgreſſioni, ſubire, qui ſcienter ſub prætextu aliquo fraudulento exercent actum à iure prohibitum, vt patet ex *C. Venerabilem extra, qui filij ſint legitimi*. Ità etiam Tannerus.

166 SOLET etiam Temeritas appellari quæuis audacia circa malum, vt patet *l. Iubemus C. de Sacroſanctis Eccleſiis*, vt notat Syluest. ſuprà, & Turrecrem. *in Clem*.1. *de Sacroſanct. Eccleſ*. Sed hæc temeritas non prudentiæ opponitur, ſed Fortitudini. Nunc autem agimus de præcipitatione, & temeritate, oppoſita Prudentiæ, ratione Eubuliæ illi adnexæ, cuius actus eſt benè conſultare, vt docet D.Thom. *quæſt*.53. *art*.2. *&* 3. Ideò etiam opponitur dono Conſilij, vt dixi. Ex quo etiam habes, talem temeritatem eſſe peccatum.

QVÆSTIO II.

De INCONSIDERATIONE.

{ D.Thom.quæſt.53.art.4.

167 INCONSIDERATIO eſt incogitantia, vel non ſatis attenta cognitio earum veritatum, ex quibus eſſet rectè iudicandum, vt ait D.Thom. Itaque peccatum hoc opponitur Prudentiæ ratione *Syneſis*, & *Gnome*, ipſi adiunctarum, quę ſunt rectè iudicatiuæ. Ob id ſub hoc peccato clauditur Incautela, & Incircumſpectio, contra Cautelam, & Circumſpectionem, quæ ſunt partes integrales Prudentiæ: Ordinationes enim iſtæ fiunt ad rectum iudicium, à quo deficiunt illæ duæ oppoſitæ, quæ propterea vnum vitium conſtituunt, & ſimul, & cum Inconſideratione, vt ait Valentia, & Tannerus *numero* 52.

ACCIDIT autem plerumque, cùm quis alioquì Iuris, aut facti habens ſcientiam, inconſideratè contra vtrumuis delinquit; vnde ad illam ignorantiam reuocatur, quam prudens debuit vitare; hinc habet culpam, quando oritur ex illa inconſideratione, quæ dicitur affectata, qua quis ſinens ſe ſuæ paſſionis impetu abduci, conſiderare deſinit, quid & qualiter agere debeat; Culpam verò multoties non habet, ſi ex repentina inſperatæ alicuius rei præſentia mentem ſubitò in obliuionem rapiat, & alioquin rectè operari ſis paratus; ſæpe enim ex alicuius negotij ſubreptione animus in varia diſpergitur, & quæ priùs quantumuis attentè conſideraueris, in alienas cogitationes diſperguntur; quare hoc ſenſu ſumpta inconſiderantia, prudentiæ non aduerſatur; cùm in naturam Ignorantiæ inuincibilis tranſeat.

NEC ſolùm in malo ſimpliciter eligendo interuenit Inconſiderantia culpabilis; ſed & etiam in maiori, aut meliori bono reſpuendo; quod accidit, quando bonum ſenſibile vehementius allicit, nec ratio omnia maturâ deliberatione pondetat; vnde ſequitur, hoc vitium ſemper antecedere peccatum; licèt aliquando illius peccati, cuius non eſt cauſa, ſit effectus; cùm quò magis voluntas rerum ſenſibilium appetitui ſuccumbat, eò minus Intellectus debitæ rerum ponderationi vacare poſſit.

QVÆSTIO III.

De INCONSTANTIA.

{ D.Thom art 5.

INCONSTANTIA eſt ceſſatio ab eo Prudentiæ 168
decreto, quod continuari oportebat; aut illius reprobatio, vt ait D. Thomas. Igitur opponitur actui eſſentiali Prudentiæ, qui eſt rectum iudicium practicum de permanendo in propoſito.

HINC definitur Inconſtantia: *Leuis tranſitus à propoſito in propoſitum*, vt eruitur è D.Bonauent. 3.*p. Centiloquij*, *cap*.43. quare apta ſimilitudine Pardi deſcribitur vir inconſtans, apud D.Bernardum in ſerm. Gilleberti, ſerm. 29. *Pardo ſimilis eſt homo, diſſimilis ſibi, homo varius, & inconſtans, ſubindè mutans Conſilia*. Colorum enim varietate, *Quaſi vult; & non vult Pardus*, vt ibidem dicitur.

INCONSTANTIA ab Imperſeuerantia in eo differt; quòd hæc ſit diſcontinuatio à debito fine, alium ſibi proponendo; illa à ſuſcepto propoſito, aliud eligendo; verùm hæc & illa prudentiæ, dictanti in bono perſeuerandum, & in propoſito permanendum, ſecundùm magis & minùs aduerſantur.

HÆC, ex oppoſito Conſtantiæ, habet tres gradus, vt colligitur è Seraphico *de Gradibus virtutum, cap*.14. Primus eſt, cùm quis à cæpto percellitur laude, vel etiam vituperio bonorum hominum: Secundus, quando facilè quis ſeducitur laude, vel adulatione Hiſtrionum, aut malorum hominum: Tertius eſt quando à propoſito bono quis mouetur irriſione, aut quauis alia leui cauſa; Hæ inconſtantiæ in hæreticis præcipuè animaduertuntur, qui Carentes Anchora

Digitized by Google

Spei, ac proinde infuſæ prudentiæ gubernaculo, omni vento facilè circumferuntur; ab his longè abiit Iob *cap.27.* qui tam proſperitatis adulatione blanditus, quàm aduerſitatis procellis impetitus, prudenter amicis reſpondit: *Iuſtificationem, quam tenere capi, non deſeram*, vt notat Seraphicus Doctor, vbi ſuprà: De Inconſtantia præclarè ait D. Greg. apud D.Bonau. in Pharetra lib.3. cap.5. *Dum cor in aduerſis ſperat proſpera; in proſperis formidat aduerſa, huc illucque quibuſdam fluctibus voluitur, ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate verſatur.*

QVÆSTIO IV.

De Negligentia.

{ D.Bonau.p.1.Centil.ſect.8.
D.Thom. art.6.

169 NEGLIGENTIA in propoſito, eſt rationis, & appetitus cunctatio, ſeu tarditas in promouendo id, quod eſt iam benè conſultatum, & iudicatum. Itaque opponitur Prudentiæ ratione ſollicitudinis debitæ. Hinc D. Bonau. *p.1. Centil. ſect.8.* eam deſcribit: *Eſt debita circumſtantia derelictio in opere bono.*

OBSERVAT autem Gregorius de Valentia, hæc peccata eſſe ſpecie diſtincta, & eſſe ſpecificanda in confeſſione, quando directè ſunt volita, vt ſunt contra Prudentiam, non autem quando indirectè, in ordine ad opus; tunc enim ſatis eſt dicere opus peccati, puta furtum, &c. Si autem, è negligentia graui examinis omittas mortale, erit dicendum, vt ait D.Bonau. *in ſpec. animæ, cap.3.* ad finem: Sicut & ſi negligas ediſcere neceſſaria ad ſalutem.

170 OBSERVAT ſecundò peccata hæc, cùm ſint rationis, maximè à Luxuria oriri, vt docet D. Gregor. 31. *Moral. cap.31.* quamuis ex aliis etiam peccatis oriantur, maximè Acedia, vt ait S.Doctor.

SVNT autem mortalia, vel ex parte obiecti, & materiæ, ſi ſint circa aliquid ad ſalutem neceſſarium ſub mortali: vel ex parte cauſæ, ſi committantur ex tali incuria, ſeu neglectu ſalutis, vt quis nihili faciat Dei amicitiam; alioqui, ſi ex negligentia omittantur aliqua non neceſſaria ad ſalutem, erit veniale, vt docet D.Thom. *quæſt.54. art.3.* & vniuerſim de omnibus vitiis Prudentiæ oppoſitis docent Syluester *verbo negligentia*, Valentia *quæſt.5. p.1.* Tannerus *num.54.* cum D.Bonau. *in ſpec. animæ, cap.3.*

171 NEQVE verò ſunt neceſſariò diſtinctè explicanda in confeſſione, niſi quando directè ſunt volita, alioqui ſunt tantùm conditiones peccatorum. Ita D. Thom. Valentia, Caiet. Tannerus cum D. Bonau. *loc. cit. Centil.* & clariùs *in ſpeculo, animæ, cap.3.* & affert id Prouerb.19. *Qui negligit vitam ſuam, mortificabitur:* Addit, negligentiam propriè eſſe omiſſionem circumſtantiæ; deſidiam verò eſſe deſiſtentiam ab opere.

QVÆSTIO V.

De prudentia Carnis.

{ D.Thom.quæſt.55.art.1.

IAM agendum de vitiis oppoſitis Prudentiæ per exceſſum, quæ ſpeciem falſam Prudentiæ habent.

PRVDENTIA carnis eſt machinatio rationis, ſolers, & accommodata ad conſequendum prauum aliquem finem, conformem deprauato appetitui carnali; eſtque peccatum mortale, ſi eum vltimum finem ſibi præſtituat. 172

De hac intelligitur Apoſtolus Rom.8. *Prudentia Carnis inimica eſt Deo: Legi enim Dei non eſt ſubiecta.* Vide D. Thom. *quæſt.55. art.1.* Valentia *quæſt.5. punct.2.* Tanner. *num.55.* cum D.Bonauent. allegato initio.

HOC verò peccatum non eſt diſtinctum ab eo, quod patratur prauo opere, niſi directè ſit volita hæc prudentia, vt dixi *quæſtione* 4. 173

QVÆSTIO VI.

De ASTVTIA.

{ D.Thom.quæſt.55.& art.3.

ASTVTIA eſt excogitatio mediorum, quæ ad finem aliquem, ſiue bonum, ſiue malum, ita ſunt idonea, vt quidem videantur bona, ſed reuerâ ſint falſa, & ſimulata. Ità colligitur ex Philoſopho *lib.1. Magn. Moral. cap.33.* & *lib.6. Eth. cap.12.* & D. Thom. *art.3.* Vide Tanner. *diſp.3. quæſt.1. dub.4.* Ipſa ſæpè prudentia vocatur Aſtutia *Prouerb.1.* ſicuti Prudentia in malo ſenſu ſæpè accipitur. Propriè tamen eſt vitium, vt dicitur 2. Corinth. 4. *Non ambulantes in aſtutia.* Aſtuti enim, & ſimulatores prouocant iram Dei, ſiue pro occulta iniquitate, ſiue pro aperta ſimulatione; vt ait D.Bernard. *de ordine vitæ, finem verſus.* Hæc imbecilliores & minùs diſcretos ſolent aggredi; ſic Diabolus, primus Aſtutiæ Magiſter, in ſerpente, callidiſſimo Animale, non virum, ſed mulierem, minori quippe diſcretione dotatam, ſimulata loquela decepit. 174

QVARE ait D. Gregor. lib.9. moral. cap.17. *Duo ſunt in bonis operibus timenda, deſidia, & fraus, Deſidiam facit minor amor Dei; Aſtutiam facit maior amor ſui*, hæc ex priuata ſui dilectione prodit exterius in circumuentione proximi, aliud ſimulans factis, aliud præferens verbis, vel è contra.

PLVRIMA Aſtutiæ exempla è Sacris litteris commemorat S.Doctor *in Bibliis pauperum, cap.54.* vt cùm ſcrutaretur Laban ſuppellectilem Iacob, & veniret ad Tentorium Rachel, illa, ſimulatâ fœminarum conſuetudine, eum aſtutè deluſit *Geneſ.31.*

ITA Gabaonitæ, ſcientes quid fecerit Ioſuë Iericho, & Hai, callidè cogitauerunt, quomodo ita facere poſſent, vt non penitus delerentur *Ioſ.5.*

SIC Abſalon, Ambiens regnum ſui Patris, malitioſè cœpit populo adulari, aſtutè iactans ſe cum omni æquitate iudicaturum 2.*Reg.15.*

HIS adiice in nouo teſtamento Aſtutiam Herodis, volentis addiſcere tempus ſtellæ *Matth.2.* vt veniens potiùs occideret, quàm adoraret, licèt poſterius callidè ſimularet; Ità ſæpenumerò Phariſæi cupientes capere Dominum in ſermone, nunc miſerunt ad eum diſcipulos, Iuſtitiæ ſimulatores, modò fœminam in adulterio deprehenſam adduxère; & alia plura, quæ vide *loco* ſuprà *citato.*

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO VII.

De Dolo.

❮ D.Thomas art.4.

175 Dolvs eſt, cum aliud agitur, aliud fingitur, vt ait S.Bonau. ad id Ioan.1. *In quo dolus non eſt.* Doloſus dicitur, duo corda habere, vt ait Pſalmiſta: *In corde, & corde locuti ſunt.*

Dolvs eſt etiam executio quædam Aſtutiæ, tum per verba, iuxta id Pſal.5. *Linguis ſuis doloſè agebant*; tum per facta, iuxta id Pſal.105. *Vt dolum facerent in ſeruis eius.* Aſtutia enim dolos meditatur, vt dicitur *Pſal.*37. & *Ecclеſ.*19.

Hic poteſt eſſe, vel expreſſus foris ſermone, ſicuti qui ſponſalia contrahens, vocaret ſe Petrum, cùm vocaretur Ioannes; vel poteſt eſſe ocultus, vt cùm quis ita loquitur, ſicut qui ſimpliciter conſentit. Ità D.Bonau. *in 4. diſt.*17. *dub.*2. *litterali.*

QVÆSTIO VIII.

De Fravde.

❮ D.Thom art.5.

176 Definitvr à D.Bonauent. in Comp. term. Theol. *Eſt voluntas profectum proximi decipiens ob terrenum emolumentum.*

Dividitvr, 1.*p. Centil, ſect.*8. pro varietate obiectorum; vnde per actus dignoſcuntur habitus.

Fravs eſt executio Aſtutiæ, ſed præcisè per facta patet, tum etiam verbis, (ait S.Bonau. *ad* 1. *Ioan. loco adducto.*) Eſt autem peccatum mortale, vel veniale pro ſubiecta materia, vt notat Caietanus *verbo Fraus*, Valentia *quæſt.*5. *puncto* 2.

177 In hoc igitur differt à dolo, quòd dolus ſiue per verba, ſiue per facta; hæc verò per facta magis aſtutiam exequitur, vt notat Tannerus cum D.Bonau. *ibi.*

QVÆSTIO IX.

De ſollicitudine temporalium.

❮ D.Thom.art.6.

178 Hæc eſt ſtudium immoderatum circa bona temporalia, vel quia in eis conſtituatur vltimus finis, vel quia habet adiunctum timorem ſuperfluum eis carendi. Hanc ſollicitudinem prohibet Chriſtus Matth.6. *Nolite ſolliciti eſſe.* Ità S.Bonau. *Opuſc. Explicatio terminorum Theologiæ*, & *parte prima Centiloquij, ſectione* 8. Ea definitur à Tullio, hîc, ſectione 22. *Eſt Amor immoderatus habendi.*

Tres habet præcipuè ſpecies: Prima eſt magna acquirendi temporalia anxietas, ſiue effectus ſequatur, ſiue non; & hæc habetur tam in his qui multum, quàm qui modicum poſſident: Secunda eſt, magna retinendi tenacitas, quæ in pias cauſas, aut pauperum ſubſidium nihil ſinit erogari: Tertia denique eſt ardens ſitis vndecumque mundanas diuitias, ſiue per fas, ſiue per nefas, accumulandi. Ità D.Bonau. *de profectu Relig. lib.*1. *cap.*34. eximiè verò *in Diæta, tit.*1. *cap.*6. rerum temporalium ſollicitum Talpæ comparat; huius enim ſollicitudinis atra eſt nequitia, & cæca imprudentia; quot habet poſſiones, tot habet tumulos, quos continua ſollicitudine ſibi ſpeliendo effodit. Deinde variis aliis appoſitis ſimilitudinibus reprobat S. Doctor hanc Diuitiarum curam, quas ibi vide.

Ad finem verò Capitis, plures effectus huius ſollicitudinis recenſet, quorum præcipuus eſt Idolorum ſeruitus *Epheſ.*5. Ad hanc enim Auarus omnia ſua opera refert. 179

Secvndvs, eſt ſtultitia prudentiæ oppoſita; nam ſicut ſtultus non præcauet periculum, quamuis propinquum ſit; ità de mundo ſollicitus, etiam morti propinquus, ſuum periculum non præcauet, vt dicitur, Lucæ 12. *Stulte, hac nocte animam tuam repetent*, alios effectus *ibidem* vide.

QVÆSTIO X.

De ſollicitudine Futurorum.

❮ D.Thom art.7.

Immoderata ſollicitudo de futuris reprehenditur, Matth.6. *Nolite ſolliciti eſſe in Craſtino.* De ea agit S.Doct. *in expoſitione cap.*2. *regulæ*, ad ea verba: *Et non ſint ſolliciti.* 180

Hæc in Religioſis, quamuis parua, à perfectione retrahit; in Patrefamilias moderata laudabilis; in quocumque verò immoderata, culpabilis eſt; & prudentiam, ac confidentiam illam deſtruit, qua omnem noſtram ſollicitudinem in Deum conijcere debemus; qui nutrit volatilia cæli, craſtino die moritura; & veſtit lilia agri, mox licèt in clibano proiicienda.

De hac ſollicitudine eximiè D.Bernard. de verb. Pſalm.23. *Sunt & aliæ cogitationes violentæ magis, quæ ad neceſſitates naturæ pertineant; Sæpè enim ſic nos afficit cogitatio Carnalis de potu, de cibo, ſiue veſtimento, vt vix eradicari queat de cordibus noſtris.* Rationem affert, eò quòd ſollicitudo huiuſmodi viſcoſa, & limoſa, limoſam quoque terram, cui adhæreſcat, inuenerit, homo etenim non de alia terra, quàm limoſa plaſmatus, ſuæ indigentiæ conſcius; futurorum prouidentiæ diffidit, omnemque cogitatum eò confert, vt de ea ſecurus ſit. Verum cum incertæ ſint prouidentiæ noſtræ, iuxta veram prudentiam, in Deum omnis ſollicitudo noſtra coniicienda eſt; ſibi enim de ſe confidere in his, quorum euentus incertus eſt, diffidere eſt, vt habet D.Bern. *ſerm.*5. *de vigil. Natiuit. Domini.*

QVÆSTIO XI.

De præceptis Prvdentiæ.

❮ D Thom.quæſt.56.

Non eſt dubium, Virtutem Prudentiæ, quæ eſt regula omnium virtutum, eſſe præceptum; etenim omnia alia præcepta affirmatiua de actibus virtutum ſupponunt præcepta affirmatiua prudentiæ; tum in genere, tum in ſpecie, hoc ipſo, quod ipſi prudenter fieri debent ex recta electione per prudentiam. Similiter omnia præcepta negatiua, vetantia contrarios actus 181

Digitized by Google

actus vitiorum, ſupponunt præcepta negatiua prudentiæ, inhibentia imprudentiæ actus, à quibus actus vitioſi prauè dirigerentur.

Atqve hinc habetur ratio, cur non oportuerit in Decalogo dari præcepta prudentiæ: habent enim hæc ſe antecedenter ad omnia præcepta Decalogi.

182 Ponvntvr autem in multis locis hæc præcepta Prudentiæ, Leuit. 19. *Non facies Calumniam proximo tuo*, per aſtutiam ſcilicet, dolum, vel fraudem. Deuter. 25. *Non habebis in ſacculo tuo diuerſa pondera, maius, & minus.* Prouerb. 3. *Ne innitaris prudentia tua*; ideſt, ne nimirum ſis tenax tui proprij iudicij.

Prouerb. 4. *Acquire prudentiam, & arripe illam*, & cap. 9. *Ambulate per vias prudentiæ.* Et Matth. 10. *Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ*, vbi D. Hieronymus ait: *Vt per prudentiam deuitent inſidias; per ſimplicitatem non faciant malum.*

183 *Et ſerpentis aſtutia ponitur in exemplum, quia toto corpore occultat caput, vt illud, in quo vita eſt, protegat. Ità nos toto periculo corporis caput noſtrum, qui* Christvs *eſt, cuſtodiamus, ideſt, fidem integram, & incorruptam.* Hæc eſt interpretatio etiam Hilarij *can. 10. in Matth.* Epiph. *hæreſi* 37. ac D. Bonau. paſſim, vt dixi *diſp. hac, quæſt. 2.* vbi alias etiam ſerpentis proprietates attuli, è quibus aliquas afferunt etiam Rabbanus, Remigius, & alij multi.

184 Pertinent etiam ad præceptum prudentiæ ea verba Rom. 12. *Nolite eſſe prudentes apud vos metipſos* iuxta id Prouerb. 3. *Ne innitaris prudentia tuæ. Ne ſis ſapiens apud temetipſum.* Et cap. 4. *Poſſide prudentiam.* Et infrà: *Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. Dirige ſemitam pedibus tuis, & actiones viæ tuæ ſtabilientur.* Tit. 2. *Sobrij ſint, pudici, prudentes, &c.* prima Petri 4. *Eſtote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.* Matth. 10. *Eſtote ergo prudentes, ſicut ſerpentes.*

185 Sunt etiam præcepta negatiua abſtinendi ab his, quæ Prudentiæ opponuntur, ſuprà relatis.

DISPVTATIO XXIII.

De Iuſtitia.

Ivstitia alia eſt dirigens hominem in bono, & hæc cæteras virtutes complectitur; quare dicitur *Generalis*: Alia eſt corrigens, & Coërcens à malo, quæ vocatur *Iudicialis*; Alia denique quæ reddit vnicuique proprium, & debitum bonum, de qua hîc, vocaturque *Cardinalis*: Hæc variis ſimilitudinibus Illuſtratur à D. Bonauentura, quas infrà *quæſt.* 3. indicabo.

Hæc etiam aliquando cum priori acceptione Iuſtitiæ apud Patres, oratoria applicatione confunditur; ita è D. Bernard. definitur apud Seraphicum, lib. 2. Pharetræ, cap. 42. *Iuſtitia virtus eſt, quod ſuum eſt, vnicuique tribuens; tribue ergo tribus, quæ ſua ſunt; redde ſuperiori, redde inferiori, redde æquali, cuique quod ſuum eſt*, idem ibi proſequitur: *Habemus ante nos, priores; poſt nos, Iuniores; à Dextris amicos; à ſiniſtris inimicos; reddamus ergo ſingulis, quod ſuum eſt, prioribus obedientiam; Iunioribus Doctrinam; amicis lætitiam; inimicis patientiam.* Verum quantum hæc diſtet à Iuſtitia legali; de qua hîc diſputatur, *dicta quæſtione* 3. aperiam.

QVÆSTIO I.

An Ivs *ſit obiectum* Ivstitiæ.

D. Thom. quæſt. 57.

Omnes Theologi, Iuriſconſulti, atque Philoſophi Ius ſtatuunt obiectum Virtutis Iuſtitiæ: 1
ſed oportet ſedulò videre, quodnam Ius conſtituatur obiectum huius virtutis; & quæ Virtus Iuſtitiæ à nobis intelligatur; multis enim modis vtrumque accipi poteſt.

Ivstitia enim tribus modis præcipuè accipitur. Primò pro habitu, quo reddimur idonei ad omnia æqua, tàm in ordine ad ſe, quàm in ordine ad Deum, alioſque: ſic accipitur ab omnibus Philoſophis, magis verò à Theologis, qui hoc ſenſu intelligunt id, quod vniuerſaliter in Scripturis traditur, cùm aliquem iuſtum nominant, nempe omnibus præditum virtutibus, quod paſſim obuium eſt, quæ Iuſtos heroes nominant, vt Geneſ. 6. *Noë vir iuſtus* Geneſ. 6. 2
Iob. 1. *Eccleſ.* 40. *& ſeq.* vt obſeruat S. Doct. paſſim. Ideò *ad* 3. *Lucæ* interpretatur id: *Rectas facite ſemitas*, iuxta 16. Iſa. *Semita iuſti recta eſt.* Prouerb. 4. *Duxi te per ſemitas æquitatis.* Sic Prouerb. 8. *In viis iuſtitiæ ambulo.* Sic Gregorius Nyſſenus *lib. de beat. oratione* 4. intelligit id Matth. 5. *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam*, quo ſenſu accipitur etiam à D. Auguſt. ad eum locum apud D. Bonau. 3. *p. Centiloquij, ſect.* 44. & *lib.* 2. *Pharet. cap.* 42.

Simili modo accipitur Iuſtitia pro habitu in- 3
fuſo gratiæ ſanctificantis, quo quis conſtituitur iuſtus, & ſanctus, omnibus virtutibus dotatus. Sic Rom. 3. *Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, qui credunt in eum.* Quæ dicitur iuſtitia Dei, non formaliter, ſed efficienter à Deo, ſeu donum Dei, vt docet D. Auguſt. *lib. de Spiritu, & litt. cap.* 9. & ſæpe iniungit, atque grauiter definit Sanctum Concilium Tridentinum, vt oſtendi *Tract. de Gratia, diſp.* 2.

Non igitur tam generali ratione iuſtitiam accipi- 4
mus, ſed vt eſt quædam peculiaris virtus è quatuor Cardinalibus, cuius propria laus, & munus ſit conſtituere æqualitatem debitam inter homines, vt aduertit S. Doct. *in* 3. *diſt.* 33. *dub.* 1. & *in quæſtionibus* paſſim, & *in* 4. *diſt.* 15. paſſim & 3. *p. Centil. ſect.* 44. & 5. *p. Breuil. cap.* 4. & *lib.* 2. *Phar. cap.* 42. & *in Diata, tit.* 5. *cap.* 8.

Eam ſic accipit Sapientia c. 8. vbi dicitur, docere Sobrietatem, & Sapientiam, Iuſtitiam & Virtutem; vbi ſobrietatem vocat Temperantiam; pro Sapientia intelligit Prudentiam; pro Virtute Fortitudinem; Iuſtitiam verò pro Iuſtitiæ Virtute accipit, quæ inter illas eſt ſecunda virtus Cardinalis, vt aduertit Gregorius de Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 1. *puncto* 1. poſt D. Bonau. *in Commentario eius loci.*

Tertiò alio modo eam accipit S. Doct. *in* 3. 5
diſt. 33. *dub.* 1. *litt.* & *in Diata, tit.* 5. *cap.* 31. pro iudiciali coërcente pœnis; Sed hæc eſt ſpecies Cardinalis,

Digitized by Google

dinalis, vt dicam; eam tamen communiter vocant omnes, cùm dicitur: Iuſtitia inquiſiuit Petrum, punit; vel: Petrus in Iuſtitia vexatur.

Porro Ius etiam multis modis accipi poteſt.

Primo, quidquid quouis modo æquum eſt, ſeu bonum, vt ait Paulus Iuriſconſult. *l. Ius, ff. de Iuſtitia, & Iure.*

6 Secvndo ſignificat quidquid eſt legi conforme, ſeu legitimum, vt ait Philoſophus 5. *Eth. cap.* 1. Quo pacto S. Iſidorus dixit *lib.* 5. *Ethymol. cap.* 3. Legem eſſe quandam ſpeciem (id eſt normam, ſeu ideam) Iuris, iuxta doctrinam D. Thom. *art.* 1. *ad* 2.

Tertio ſignificat legitimam facultatem, ſeu poteſtatem faciendi, aut acquirendi, aut poſſidendi, aut alienandi quippiam, quomodo Iuriſperiti diſtinguunt inter Ius *ad rem*, quæ alicui debetur; & Ius *in re*, quam etiam quis poſſidet.

Qvarto ſumitur pro Sententia iudicis, vt habet Paulus Iuriſconſult. *loco citato*.

7 Qvinto ſignificat idem, quod Lex, id eſt, dictamen prudentiæ, aut naturale, aut in habitu authoritatem ad condendas leges, quo pacto Ius diuiditur in Naturale gentium, & Ciuile, ab Vlpiano *in l. Iuri*, & ſæpè à D. Bonau. *in* 4. *diſt.* 36. *quæſt.* 1. *&* 3. *p. Centil. cap.* 44. & aliis locis, adductis *tract. de Legibus.*

8 Nvllo ex dictis modis, vel aliis enumeratis à Valentia, accipitur hîc Ius, ſed ſumitur pro eodem, ac Iuſtum, per æqualitatem cum altero. Hinc Sotus *lib.* 3. *de Iuſtitia, & iure, quæſt.* 1. *art.* 1. Ius per Apocopen, quaſi iuſtum, dici ait: Vnde etiam in Græco Ius, & Iuſtum eodem vocabulo *δίκαιον* exprimitur. Cuius vocabuli ethymologia Ius propriè ſonat, eſſe iuſtum per æqualitatem rei cum re. Nam, vt ait Philoſoph. 5. *Eth. cap.* 4. proptereà appellatur ius *δίκαιον*, quia *δίχα*, id eſt bifariam diuiſum eſt, quaſi dixeris bipartitum, quod autem bifariam diuiditur, in partes diuiditur æquales ſecundùm rationem diſcretæ quantitatis, quandoquidem diuiditur in vnum, & vnum. Vnde, & Iudex, vt ibidem ait Ariſtoteles, quia iuſtum per æqualitem rei cum re determinat,

9 dicitur Bipartitor. Et hac ratione Iuſtitia dicitur Æquitas. Sic Prouerb. 8. *Mea eſt Æquitas, mea eſt Prudentia, mea eſt Fortitudo*, vt obſeruat S. Doct. *ad cap.* 8. *Sapientiæ.*

Hoc etiam ſenſu Ius vſurpauit Ariſtoteles *cap.* 4. cùm dixit: *Ius, quod in commerciis eſt, eſſe æquum quoddam conſtans proportione Arithmetica; id autem ius eſt, quod eſt in diſtributionibus conſtare*, dixerat cap. 3. *proportione Geometrica.*

10 Laborant moderni in hoc iure, quod eſt obiectum Iuſtitiæ, enucleando; & vt video, rem obſeruat Maſtrius *Tom.* 2. *diſp.* 7. *num.* 163. dicens, eſſe illud, quod dominium conſtituit, quod duplex eſt, Iuriſdictionis, & Proprietatis. Hoc autem dominium definitur à Iuriſtis: *Facultas vtendi re pro libito, citra iniuriam alterius.* In qua definitione ait cum Hurtado *diſp.* 12. *de Incarn. ſect.* 3. committi circulum; nam etiam definiendo iniuriam, aiunt, *eſſe vſum rei contra ius, & voluntatem Domini.* Sic autem Ius per iniuriam, & hæc per Ius definitur, quod eſt circulum

11 obire contra Ariſtotelem 5. *Metaph. cap.* 15. Hinc Cardinalis Lugo *diſp.* 1. *de Iuſtitia*, & *diſp.* 3. *de Incarn. ſect.* 2. *num.* 41. docet, hoc ius, quod eſt obiectum Iuſtitiæ, nihil aliud eſſe, quàm prælationem quandam moralem, qua hic homo moraliter præfertur aliis in vſu huius rei, ratione peculiaris connexionis, quam res habet cum eo. Quam explicationem complectitur etiam Bellutus *diſp.* 7. *de Incarn. quæſt* 6. *art.* 1. & Maſtrius *num.* 164. Addit tamen, hanc prælationem explicandam, ex quo capite oriatur, puta ex diſpoſitione legum, vel natura rei. Sic à priori explicatur.

Ego verò, nouum hoc inuentum ponderans, inuenio, omnes hos in eundem circulum relabi; nam Prælatio in vſu rei, eſt effectus iuris. Ideò enim præfertur quiſque in vſu rei, puta domus, veſtis, &c. quia habet ad eam præ cæteris ius, atque adeo Ius eſt fons, & cauſa illius prælationis, & proptereà non exprimitur ius à priori. Rurſus ergo ſi quæras originem illius prælationis, ſumenda eſt à priori ex iure; & ideò in circuitu ambulant. 12

Tannervs itaque *diſp.* 4. *quæſt.* 1. *dub.* 2. *n.* 8. ait, Ius in re per modum dominij vix poſſe aliquo communi conceptu explicari, cùm ſit analogum proportionalitatis ad ſua inferiora, qualia ſunt dominium Iuriſdictionis, & Proprietatis, de quibus agam *Diſputationibus de Furto, & Rapina.* 13

His prælibatis, iam conſtat, Iuſtitiæ, de qua agimus, obiectum eſſe Ius, id eſt, pro vt dicit Iuſtum per aliqualem æqualitatem.

Probatvr primò ex Iuſtitiæ definitione; quæ per huiuſmodi Ius definitur, tanquam per proprium obiectum. Sic Ariſtoteles 5. Eth. cap. 1. *Videmus, omnes huiuſmodi habitum appellari Iuſtitiam ſolere; ex quo ad agendas res iuſtas homines idonei efficiuntur.* Et cap. 5. *Iuſtitia eſt, qua iuſtus dicitur iuſti operator ex electione.* Vbi iuſtum accipit pro æquali. 14

Ivrisperiti etiam verbis Vlpiani *l. Iuſtitia, ff. de Iuſtitia, & iure*, Sic definiunt Iuſtitiam: *Iuſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas ius ſuum cuique tribuendi.* Quam definitionem ponit etiam D. Thom. *quæſt.* 58. *art.* 1. & D. Bonau. 3. *p. Centil. ſect.* 44. vbi eam Magiſtrorum eſſe aſſerit. 15

Sic etiam D. Ambroſius *lib.* 1. *de offic. cap.* 24. ait: *Iuſtitia ſuum cuique ius tribuit, alienum non vendicat, vtilitatem propriam negligit, vt communem æquitatem cuſtodiat.* Et D. Auguſt. lib. 19. de ciuit. cap. 21. *Non eſt* (ait) *ius, vbi nulla iuſtitia eſt: Iuſtitia porrò ea virtus eſt, quæ ſua cuique diſtribuit.* Sic refert etiam D. Bonau. *loco citato.*

Probatvr ſecundò à D. Bonau. *in Dieta, tit.* 5. *cap.* 8. Illud eſt obiectum Iuſtitiæ, quod conſtituit virtutem, in medio conſtantem, non declinantem ad extrema vitioſa per exceſſum, & defectum: Tale eſt ius, ſeu iuſtum: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis 2. *Eth. cap.* 6. Minor probatur; Nam tunc peccatur contra iuſtitiam, quando plus, minuſue datur, quàm debetur. Medium autem eſt æquum, vt oſtendit Ariſtoteles 5. *Eth. cap.* 3. *&* 4. apud D. Bonau. *loc. cit. Dietæ.* Sic *cap.* 4. ait: *Vnde cum altercantur homines, ad iudicem confugiunt, &c. & quærunt iudicem medium, & vocant nonnulli mediatorem, quaſi ſi medium fuerint conſecuti, ius quoque ipſum ſint conſecuturi. Ius igitur medium quoddam eſt, ſi quidem & iudex medium eſt; Iudex autem ad æqualitatem redigit; & quemadmodum, ſi linea in duas inæquales partes diuiſa ſit, illud, quo maior pars dimidium excedit, ab ea aufert, & adiungit minori.* 16 17

Id explicat S. Doct. eleganti exemplo Aſtronomico: Sicut enim ait ſtella Polaris vicina polo, paruulo gyro motu diurno circa Polum fertur; ità tamen, vt à medio non recedat ſeu à polo mundi; ſic & Iuſtitia creata gyrat proximè circa immobilem Dei iuſtitiam: Et ſicut non declinans ſeruat rectitudinem motus diurni; ità vt linea Æquatoris in medio ſua circulatione deſcribat Summum circulum, ideò non ſinit ſtellas gyrantes declinare à dextris, vel ſiniſtris, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem; cum tamen immenſo 1017. Millionum milliarium feratur; ſic & Iuſtitia, 18

Digitized by Google

Iuſtitia, ſeruans lineam æquatoriam æquitatis, res varias à primo mobili raptas, ab Oriente in Occaſum non ſinit declinari, aut ad dexteram exceſſus, aut ad ſiniſtram defectus, dando plus vni; & alteri auferendo.

19 Ex his deducit S.Doct. *in* 3.*diſt*.33.*dub*.1. & 5.*p. Breuil. cap*.4. cum D.Thom. apud Caietanum *art*.1. & Valentiam *p*.1. *in fine*. Et Sotum *lib*.3. *de Iuſtitia, quæſt*.1. *art*.1. differentiam inter iuſtitiam, & alias virtutes morales; nam Iuſtitia ſecundùm propriam ſui rationem facit rectum in ordine ad alterum; aliæ verò tantùm in ordine ad ſe. Propterea D. Ambroſius *lib*.1. *offic. cap*.28. ait, Iuſtitiam aliis potiùs natam eſſe, quàm ſibi. Sic & Cicero *lib*.2. *de Republica*, & Seneca *epiſt*.77. vt docet S.Doct. *in Pharetra*, *lib*.1. *cap*.42.

20 Colligitvr etiam, medium Iuſtitiæ eſſe medium rei, etiam ſine comparatione vel ad ipſum operantem; aliarum verò virtutum, quæ circa paſſiones proprias verſantur, & non circa alterum, nullo modo conſiſtit in medio ſine comparatione ad ipſum operantem. Eſt autem illa æqualitas illud ipſum ius, quod dicitur æquum inter nimium, & paucum, vt ait Ariſtoteles 5. *Eth. cap*.4.

21 Hoc adhuc exemplo illo Seraphici elucet: Sicut enim nullo cogitante polus eſt, ſuper quem mouetur cœlum, & ſtella polaris; quæ ſuo circulo paruulo diurno deſcripto circa polum rectum ſeruant motum vtriuſque Hemiſphœrij per lineam Æquatoris, ſeruata vtrinque Mathematicè vtrique Hemiſphœrio ſubſtantia cæli; ita & Iuſtitia ante omnem cogitationem, & ante omnem ſuam operationem habet obiectum illud tantùm, & tantùm ſeruandum, quod in aliis virtutibus moralibus non reperitur.

22 Hinc etiam eſt, vt in *Diſputatione de Iuſtitia* priùs agatur de obiecto eius; deinde de Virtute, quia obiectum ſupponitur ante virtutem; non ſic in aliis virtutibus moralibus. Vide Valentiam *in fine puncti*.

Oportet autem obſeruare, Ius, quod eſt obiectum Iuſtitiæ, duo includere; Primum, vt ſit debitum: Secundum, quòd ſit æquale.

23 Qvatenvs eſt debitum, poteſt eſſe vel debitum Legale ex vi alicuius Legis, vel ſingulare, ortum ex aliquo pacto, vel conuentione aliquorum, quale eſt inter ementem, & vendentem.

Secvndo diuiditur Ius, vt eſt debitum, in Ius naturale, & Ius humanum. Debitum primi generis eſt ortum ex lege naturæ, puta, vt ſi mutuum das modium tritici; & modium ille tibi reddat. Hoc verò triplex diſtinguitur à D. Bonau. *in* 4. *diſt*.33. *quæſt*.1. Primum dicitur, quod in lege, & Euangelio continetur, & hoc dicitur Ius naturale communiter. Secundum eſt proprium, & definitur initio Decretorum:

24 *Ius naturale eſt, quod eſt commune omnium nationum*; & hoc ius eſt, quod dictat ratio. Tertium propriiſſimum, quod natura docuit omnia animalia

Debitum ex lege humana eſt, quod ſtatutum eſt aliquâ lege humanâ, vt inter res aliquas venales, & pretium illud, quod humana lege, taxatur, ſit ſolum pretium.

25 Ex altero verò capite, quatenus eſt aliquid iuſtum, & æquale; Diuiditur primò ab Ariſtotele *lib*.5. *Eth. cap*.3. & 4. in Ius, ſeu æquale Geometricum; & Arithmeticum. Æquale Geometricum, quod eſt ſecundùm proportionem, ſeruatur in diſtributione bonorum communium in eos, qui ſint membra communitatis, vt ea proportione, qua vnus alterum meritis ſuperat, eadem plus de bonis communitatis recipiat. Ius autem per æqualitatem Arithmeticam exerceri ait Ariſtoteles, tum in commutationibus, quæ voluntariè fiunt inter homines, vt in emptione, venditione, mutatione, &c. tum in compenſandis, ſiue emendandis commerciis hominum inuoluntariis, iiſque ſiue clandeſtinis, vt furto, adulterio, veneficio, lenocinio, ſeruorum ſeductione, doloſo homicidio, falſo teſtimonio, &c. ſiue manifeſtè violentis, vt flagellatione, captiuitate, cæde, rapina, mutilatione, conuitio, contumelia, &c. quæ exempla affert Philoſophus *illo cap*.2. ac per hanc diſtinguuntur duæ ſpecies Iuſtitiæ propriè dictæ, ſcilicet Diſtributiua, & Commutatiua, quas latè expoſui *p*.1. *Tract*.1. *diſput*.19. *quæſt*.1. & 2. 26

Secvndo diuiditur Ius, quatenus æquale, in Ius, ſeu iuſtum ſimpliciter, & Ius ſecundùm quid. Ius ſimpliciter eſt, quod omnino eſt æquale, ſeu per quod exequantur illi, inter quos eſt; & quia æqualitas eſt inter diſtinctos, ideò hoc æquale eſt inter illos, quorum alter non eſt pars alterius, vt inter duos ciues, & dicitur Ius Politicum. Ius ſecundùm quid æquale, eſt inter eos, quorum vnus eſt pars alterius, vt inter Patrem, & filium, qui eſt pars Patris, quippè ex eius ſemine, vt docet Ariſtoteles 8. *Eth. cap*.12. Sic inter Dominum, & ſeruum, qui eſt aliquid Domini, puta inſtrumentum eius, & pars in bonis, vt docet Ariſtoteles 1. *Polit. cap*.3. Tale eſt etiam inter Maritum, & Vxorem, vt ait Ariſtoteles, eò quòd quicumque coniugum eſt alterius, vt colligitur ex Philoſopho 6. *Eth. cap*.5. & magis ex Matth.19. *Epheſ*.5. Sunt enim vna caro, & propterea id ius vocatur à D.Thoma *hic*, *art*.4. Oeconomicum, & intercedit aliquod dominium in corpora, & aliqua alia, vt docet D.Bonau. *in* 4. *diſt*.41. *quæſt. vlt*. Tale ius improprium videtur etiam inter ciuem, & communitatem, cuius ille eſt pars. 27

Altercantvr: An hoc ius improprium, ſit etiam ex parte patris ad filium, cùm pater non ſit pars filij. Reſpondent aſſertiuè Caietanus *art*.4. Valentia *punct*.2. nam quidquid pertinet ad totum, pertinet etiam ad partem. Hinc fit, vt, quod filius tribuit patri, tribuat etiam ſibi ipſi. 28

Dvbitant etiam: An filius, etiam emancipatus, debeat includi ſub hoc iure improprio. Reſpondetur, includi ex ratione ſuprà facta, quia eſſe partem Patris aduenit ei ex generatione, quæ ſemper conſeruat filios, vt ſint quaſi alteri Patres, vt loquitur Ariſtoteles 8. *Eth. cap*.11. 29

QVÆSTIO II.

Quid ſit Ivstitia.

{ D.Thom. quæſt 58. art.1.

Varias Iuſtitiæ definitiones variis in locis affert D.Bonau. *in* 3. *diſt*.33. *dub*.1. *litt*. & 3.*p. Centil. ſect*.44. In *Dieta tit*.5. *cap*.8. & *ad* 3. & 20. *Luca* & *lib*.2. *Pharetra*, *cap*.42. 30

Prima habetur ex Tullio in primo Rhet. *Iuſtitia eſt habitus animi, communi vtilitati ſeruata, ſuam vnicuique tribuens dignitatem*.

Secvnda in Macrobio: *Iuſtitia eſt vnicuique ſeruare quod ſuum eſt*.

Tertia ex D. Auguſt. de lib. arb. *Iuſtitiam quid dicam eſſe, niſi virtutem, quâ ſua cuique tribuuntur*. Et lib.19. de ciuitate, cap.21. *Iuſtitia, eſt virtus, quæ ſua cuique diſtribuit*. Eandem habet D.Bernardus *ſerm*.3. *in aduentu Domini*, & Gloſſa *Matth*.5. Alias definitiones retuli ſuprà. 31

Definitio

32 Definitio autem magis recepta, quam eſſe Magiſtrorum, ait D.Bonau. eſt illa, quam habet Vlpianus, l. Iuſtitia, ff. de Iuſtitia, & iure: *Iuſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas ius ſuum cuique tribuendi.* Hanc approbat D.Thom. *quæſt.*58. *art.*1. & communiter Doctores.

33 Dicitur *Voluntas*, non formaliter, ſed cauſaliter, quaſi dicat: Iuſtitia eſt habitus, qui efficit actum voluntarium,& ex electione; eſt enim de ratione virtutis, vt ſit actus voluntarius, vt docet Ariſtot. *lib.*2. *Eth. cap.*4. & proprium eſt Iuſtitiæ rectificare voluntatem in ordine ad ius alterius, vt docet D.Bonau. 3.*p. Breuil. cap.*4.

Dicitvr *conſtans, & perpetua*, quia Iuſtitia habet actum firmum, & ſtabilem, quod eſt operari conſtanter, & immobiliter, vt operatur virtus, ex Ariſtotele 2. *Eth. cap.*4. D.Thom. *ad* 4. & D.Bonau. *in Dieta*, *tit.*5. *cap.*31. vbi ideò Iuſtitiam ſtellæ polari comparat. Per *Ius* intelligitur iuſtum, ſecundùm
34 æqualitatem, vt explicui *quæſt.* 1. Per particulam *ſuum* ſignificatur id,quod cuique ſecundùm leges eſt debitum, vt explicat D.Bonau. *locis adductis*, D.Th. *art.*11. Per extremum verbum *tribuendi* intelligitur non ſolùm actus ipſe tribuendi ius ſuum cuique, ſecundùm formam rectæ diſtributionis, aut commutationis; ſed etiam omiſſione iniuriæ; ſiquidem eiuſdem virtutis eſt facere bonum in materia propria, &
35 omittere malum contrarium, vt ait Vlpianus ſtatim poſt hanc definitionem. Quare non rectè Buridanus hanc definitionem carpit, quaſi non ponat adæquatum obiectum iuſtitiæ, quod includit etiam non lædere.

QVÆSTIO III.

An Ivstitia *ſit virtus ſpecialis.*

{ D.Thom quæſt 58 art.6. & 7.

36 IVstitia ſecundùm rationem abſtractam, vt in ordine ad alterum perficit, duplex eſt,Ità Ariſtot.5. *Eth. cap.*1. & 2. Altera particularis, quæ perficit hominem in ordine ad alterum particularem, puta venditorem in ordine ad emptorem. Altera perficit hominem in ordine ad alterum, non per ſe primò, vt particularis eſt, ſed in ordine ad illum, vt eſt pars communitatis, & dicitur Legalis; nam Leges præcipiunt, quæ ad bonum commune ſpectant.

37 Ivstitia quidem particularis, abſque controuerſia, ſpecialis eſt virtus, vt ait D.Thom. *art.*7. D.Bonau. *in* 3. *diſt.*33. *quæſt.*2.

Probatvr à D.Bonau. *ad caput citatum Sapientiæ, & in Dieta ſalutis, tit.*5.*cap.*8. ex illis verbis: *Sobrietatem enim, & prudentiam, docet & Virtutem, & Iuſtitiam*, vt explicui *quæſt.*1. Deinde affert in illo Commentario id Prou.8. *Mea eſt Æquitas, mea eſt Prudentia, mea eſt Fortitudo.*

Deinde probatur à S. Doct. *in Pharetra, lib.*2. *cap.*42. ex Patribus ſuprà relatis.

Probatvr tertiò rationibus à D. Bonau. *in* 3. *diſtinct.*33. *quæſt.*2. & *dub.*1. & aliis locis ſuprà adductis.

Prima ratio ſumitur ex potentia, quam perficit; nam Prudentia dirigit rationalem, Temperantia concupiſcibilem, Fortitudo iraſcibilem; Iuſtitia verò
38 omnes ad æquale tribuendum. Elegantem verò hac de re ſimilitudinem affert *in Dieta, tit.*5. *cap.*31. Sicuti enim Deus, in mundo Megacoſmo: *Omnia diſpoſuit in numero, pondere, & menſura*, vt dicitur: *Sap.*11. ità Iuſtitia in hoc Microcoſmo omnia diſponit in numero, pondere, & menſura, commutationibus, & diſtributionibus. Vnde lepido ſchemate eam nomine Deæ decorat, cui dixit Dauid Pſalm.4. *Sacrificate Sacrificium iuſtitiæ*, ideſt agite actus iuſtos, vt exponit etiam Valentia *punct.*1. & *ad cap.*1. *Sap.* in ea verba: *Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram*, ait ex D. Anſelmo: *Diligite iuſtitiam, vt Deo conformemini, quia iuſtus Dominus, & iuſtitias dilexit.* Diligite (ait S.Bonau.) iuſtitiam increatam, quæ eſt rectitudo diuinæ voluntatis; & creatam, quæ eſt rectitudo humanæ. Sic exponit illud: *Beati, qui eſu-* 39
riunt, & ſitiunt iuſtitiam, cum D.Ambroſio *lib.*5. *in Lucam*, vbi Iuſtitiam cum aliis Cardinalibus adnumerat. Sic & D. Auguſt. *lib. de moribus Eccleſiæ, cap.*15. apud D.Bonau. *in Centiloq. loco citato.*

Secvnda ratio S.Doct. ſumitur ex actibus, à 40
quibus diuerſi agnoſcuntur eſſe habitus; nam actus Iuſtitiæ eſt, vt dixi *quæſt.*1. reddere cuique ſuum ius, ſeu æquum, & debitum, modis expreſſis *quæſt.*2. Hoc autem non conuenit aliis virtutibus.

Tertia ratio S. Doct. ſumitur ex obiecto; nam ab eo actus diſcernuntur, ſicut habitus ex actibus. Ea eſt ſpecialis virtus, quæ verſatur circa obiectum peculiariter laudabile, & difficile, vt eſt in confeſſo apud omnes: Talis eſt Iuſtitia particularis, cum verſetur circa æquale debitum, ad alterum, circa quod non verſantur aliæ virtutes: Ergo. Hac ratione vtitur etiam Valentia *puncto* 2.

Qvarta ratio S. Doct. ſumitur à contrario. 41
Nam, ſi quis iniquè ſe gerat erga particularem alterum, v. g. eripiendo ei aliquid, &c. committit ſpeciale vitium, ob quod eſt dignus ſpeciali vituperio, etiamſi ex nullo alio vitio id committat: Ergo rectè, & æquè ſe gerere erga alterum, eſt virtus ſpecialis. Hæc eſt ratio Ariſtot.5. *Eth. cap.*2. quam Valentia *loc. cit.* ſequitur.

Qvinta ratio D.Bonau. ſumitur ex medietatibus virtutum; nam cum hæ virtutes in medio conſiſtant, illa virtus erit ſpecialis, quæ habet medietatem ſpecialem: Talis eſt Iuſtitia, quæ ſtat inter nimium, excedens; & parum, detrahens de æquo, & debito. Hanc autem medietatem cæteræ virtutes morales non ſeruant, vt omnes agnoſcunt.

Qvoad iuſtitiam legalem certum eſt, eam eſſe 42
virtutem generalem, quatenus verſatur in omni materia virtutum moralium. Sicuti enim Leges in omni materia præſcribunt ea, quæ ad bonum commune conducunt, vt docet Ariſtot.5. *Eth. cap.*1. ità iuſtitia legalis perficit hominem, vt rectè, & iuſtè ſe gerat erga communitatem in omni materia moralium virtutum.

Controversvm eſt autem: An Iuſtitia Legalis non modò ex materia ſit generalis, ſed etiam ex ſua ratione formali.

Bvridanvs 5. *Eth. quæſt.*4. exiſtimat, Iuſti- 43
tiam Legalem eſſe quamcumque virtutem,vt operatur propter bonum commune, & ita Temperantia, vt dirigit ad valetudinem ob proprium commodum, dicitur temperantia, vt autem dirigit in bonum commune Reipub.vocatur Potentia; Quatenus verò poſſit ſeruire Reipub. militando, &c. eſt Iuſtitia.

Contraria tamen ſententia eſt S.Bonau. ſuprà, D. Thom. *art.*6. quem ſequuntur Valentia *punct.*2. Soto *lib.*3. *de Iuſtitia, quæſt.*2. *art.*5. & alij communiter apud Maſtrium *in* 3. *diſp.*7. *num.*189.

Aſſero cum hac ſententia, Iuſtitiam legalem 44
non eſſe virtutem generalem.

Digitized by Google

Probatvr primò ex Ariſtot. 5. *Eth.cap.*1. vbi ſpecialia illi dat Encomia, quibus ſpecialis virtus comprobatur, quæ elogia collegit S. Doct. *in Diata, titulo* 5. *cap. vltimo*. Sic eam virtutem perfectam, atque præſtantiſſimam acclamat, eamque ſtellæ comparat.

Sic etiam S.Doct. comparat eam viæ rectæ, quæ neque ad dextram declinet, neque ad ſiniſtram, & huic applicat illud Pſalm.106. *Deduxit eos in viam rectam*, nempe, vt ad brauium æternum peruenirent.

45 Deinde comparat eam rectæ Regulæ, quæ eſt menſura rerum: Sicut enim Regulâ omnia menſuramus, & omnia æquè partimur, ita etiam Iuſtitiâ. Et ſicut regula Aſtronomica per lineam *Fiduciæ* menſurat altitudinem poli ſuper locum habitationis, Clima, &c. ità etiam Iuſtitia terræ, ciuitatis integrum ſtatum metitur, vt omnibus debitum tribuatur.

46 Tertio comparat eam rectæ Lineæ. Sicut enim linea recta eſt pulcherrima linearum, vt ait Philoſophus, adductus *quæſt.*1. ſic etiam Iuſtitiæ rectitudo facit hominem pulcherrimum in intentione, & conuerſatione. Sicut etiam ſtatura humani corporis eſt pulcherrima, quia recta ad cælum. Sic ſtatura cordis eſt ſpecioſiſſima, cùm per Iuſtitiam eſt erecta ad Deum. Vnde Cant.7. *Statura tua aſſimilata eſt Palmæ.*

Deinde eam comparat Gemmæ, inſitæ auro. Virtutes enim Cardinales quatuor gemmas ait in aureo Diademate. In anteriori parte, ſeu in fronte eſt Prudentia, cuius eſt videre non modò præſentia, ſed etiam futura. In dextera eſt Temperantia, quia hæc
47 facit hominem iuſtum in dextra proſperitatis; Fortitudo in ſiniſtra aduerſitatis. Iuſtitia verò in poſteriori parte, ſicut Epiſcopus in proceſſione, ſicut Rex in fine aciei, ſicut Gubernator in cauda nauis, ſicut Sententia iuſta profertur in fine cauſæ, & ſicut in fine certaminis datur victori Corona triumphalis. Vnde ab iſta tanquam à principali denominatur Corona. Sic Apoſtolus prima Timot.4. *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.* Aurifex, in cuius Fucina fabricatur hæc pretioſa corona, eſt Sapientia, de qua *Sap*.8. Comparat deinde eam Stellæ polari, & Deo, vt ſuprà oſtendi. Vide S. Doctorem eximiè eloquentem.

48 Probatvr ſecundò ratione D. Bonau. *locis ferè omnibus adductis*, quia in actu Iuſtitiæ Legalis eſt ſpecialis laus, & difficultas. Ergo. Probatur conſequentia ex Ariſtotele 2. *Eth.cap.*6. & 7. Antecedens eſt Ariſtotelis 5. *Eth.cap.*1. & 3. *Politic. cap.*3.

Hic poſſunt applicari etiam argumenta, primò poſita.

Obiicies cum Buridano. Omnes Virtutes operantur ſecundùm rectitudinem, & in ordine ad bonum publicum; alioqui poſſent virtutes eſſe non rectæ.

49 Respondet Valentia ex D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 33. *quæſt.*2. *ad* 2. & 4. omnes quidem virtutes habere ſuam propriam rectitudinem, & mediocritatem, declinantem ab extremis; attamen ſingulæ habent ſuas ſingulares rectitudines, è quibus Iuſtitia facit rectum ſecundùm omnes circumſtantias, prout ordinatur ad alterum, & hoc competit Iuſtitiæ, non aliis virtutibus.

QVÆSTIO IV.

In quo ſubiecto IVSTITIA *conſiſtat.*

D.Bonau. 3. diſt.34. quæſt.3.
D.Thom. quæſt.58. art.4.

Certvm eſt primò, Iuſtitiam non eſſe in intellectu; non enim quiſquam iuſtus cenſetur, quia cognoſcat, quod iuſtum eſt; ſed quia iuſtum eligat, vt monent D.Thom. & D. Bonau. *hic*. 50

Certvm eſt ſecundò, iuſtitiam eſſe in aliquo appetitu hominis; nam cùm virtus ſit in ea potentia, à qua proximè elicitur virtutis actus; & iuſtitia non ſit in intellectu; reliquum eſt, vt ſit in alia potentia, quæ ſit principium proximum actus boni, & iuſti, vt diſtinguitur ab actu intellectus, & includit electionem obiecti iuſti, aut eſt ipſa electio talis obiecti. Tale autem principium eſt appetitus aliquis, vt aſſerunt SS. Doctores, & cum eis Caietanus *art*.4. & Valentia *diſp*.5. *quæſt*.2. *punct*.4.

Certvm eſt tertiò, iuſtitiam eſſe in appetitu 51
rationali, idest voluntate, vt docet è communi conſenſu Ariſtot. 5. *Eth. cap*.1. & 5. & ex Vlpiano *l. Iuſtitia, ff. de Iuſtitia, & iure*, definiente Iuſtitiam: *Eſt voluntas conſtans ius ſuum cuique tribuendi*, vt docet D.Bonau. *locis allegatis, quæſt*.2.

Controversvm eſt autem: An ſit conſtituenda in appetitu ſenſitiuo quædam Iuſtitia circa bonum alienum, quæ, licèt re ipſa à iuſtitia, quæ eſt in voluntate, ſit diſtincta; tamen in nomine, & in materia cum ea conueniat.

Parvvla autem eſt de hoc controuerſia; nam 52
communiter omnes eam ponunt in appetitu rationali, nempe in Voluntate, vt monet D.Bonau. ſolus verò Buridanus non modò Fortitudinem, & Temperantiam, ſed etiam Iuſtitiam in appetitu ſenſitiuo ponit.

Igitvr communis ſententia eſt D: Bonau. *hic*, D.Thom. *art*.4. quos alij omnes ſequuntur, vt ait Sotus *lib*.3. *de Iuſtitia, quæſt*.2. *art*.4. Valentia *diſp*.5. *quæſt*.2. *punct*.4. Tannerus *diſp*.4. *quæſt*.2. *dub*.1. *numero* 7. qui tamen omninò reclamat.

Probatvr à D.Bonau. primò ex D. Auguſt. 53
lib.1. *Solil. cap*.6. vbi ait: *Virtus eſt ratio recta, perducens in finem*. Quæ prædicatio eſt cauſalis, ſiue materialis.

Secvndo: Virtus eſt principium merendi, & operis meritorij, ac laudabilis: Ergo circa illam potentiam habet eſſe, circa cuius actum conſiſtit laus, & meritum: Sed talis eſt appetitus rationalis: Ergo.

Tertio. In eo ſubiecto eſt virtus, in quo anima habet imaginem Dei, cùm virtutes cæteræ habeant ortum à gratia, cuius homo eſt capax, quatenus eſt imago: Sed non eſt imago, niſi per potentiam rationalem: Ergo. Maior eſt D.Auguſt.14. *de Trinitate, cap*.8. & 15.

Qvarta ratio ſingulariter probat de Iuſtitia: 54
Ille habitus, qui conſiſtit in propria electione boni, & fuga mali, eſt in appetitu rationali. Talis eſt Iuſtitia: Ergo. Maior probatur, quia electio dicit ſelectionem alicuius, vel aliquorum, poſt comparationem cum aliis factam. Ideò Cant. dicitur: *Dilectus meus candidus, &c. electus ex millibus*, comparatio autem plurium, & electio alicuius ex illis, includit ſaltem virtute diſcurſum. Minor probatur; nam Iuſtitiæ obiectum eſt æqualitas cum altero, quatenus refugit extrema, idest, *Nimium*, ſeu excedens; & *Parum*, idest deficiens

Digitized by Google

deficiens ab æquo, quod ſeruandum eſt proportione cum altero, vt alienum donum eſt.

Hanc autem rationem formalem non percipit ſenſus. Hac ratione vtuntur etiam D.Thom. & Thomiſtæ, atque Valentia *loco citato*.

55 Qvinta ratio. Virtus eſt in genere boni honeſti, vt ait Tullius *lib.2. de Inuent.* & *de off.* non rarò. Bonum autem honeſtum eſt obiectum ſolius appetitus rationalis; nam ſenſus ſolum bonum commodum aſpicit: Ergo.

Responsiones aduerſantium his argumentis, quatenus de omni virtute probant, retuli, & repuli *prima ſecunda Tract.2. diſput.2. quæſt.9.*

QVÆSTIO V.

An Iustitia *ſit Virtutum moralium præſtantiſſima.*

D.Thom.art.12.

56 Videtvr S.Doct. *in Diata, tit.5. cap.8.* hanc præ cæteris nobiliſſimam ponere. Ideò eam regulæ, lineæ, ſemitæ rectæ comparat; Stellæ polari aſſimilat; gemmam pretioſiſſimam inter cæteras acclamat. Eſt Ariſtotelis 5. *Eth. cap.3.* & Scoti *in 4. diſt.49. quæſt.4. poſt litt. L.* Maſtrij. *diſp.7. quæſt.8.*

Primo quidem Iuſtitia legalis perfectior videtur omnibus moralibus, quia habet pro obiecto bonum commune, & tanquam ſuperior, & vniuerſalior imperat omnibus moralibus virtutibus, referendo ad bonum commune omnia eorum obiecta. Ideò eam Ariſtot. 5. *Eth. cap.1.* Stellæ præfulgidæ comparat, & D.Bonau. *in Diata, tit.5. cap. vltimo* rectæ Regulæ, Menſuræ, Lineæ, Polari ſtellæ, &c. vt dixi *quæſt.3.*

57 Secvndo Iuſtitia particularis non eſt ſimpliciter perfectior cæteris omnibus virtutibus, quæ ſunt ad alterum; nam Miſericordia videtur perfectior. Similiter Pietas, & multò magis Religio, quæ reſpicit proximè Deum infinitum, tanquam obiectum, cui debitus eſt cultus exhibitus, non vt obiectum *Quod* virtutum Theologicarum. Et ſanè nobiliſſima eſt inter virtutes, quæ circa bonum proprium verſantur.

58 Ratio eſt, quia, vt docet D.Thom. *art.cit.* bonum alterius continetur in quadam diffuſione, in qua maximè reſplendet ratio bonitatis, vt docet Ariſtoteles *primo Rhet. cap.9.*

Deinde obiectum iuſtitiæ ad bonum commune maximè conducit Societatis humanæ, vt ait Cicero *lib.1. offic.* & Ariſtot. 5. *Eth. cap.5.*

Obiicies cum Buridano poſt Scotum *in 3. diſt.27. quæſt.1.* virtutes, quæ verſantur circa bonum proprium, ſunt magis ſecundùm inclinationem Naturæ, & Charitatis.

59 Respondetvr, Iuſtitiam legalem eſſe magis ſecundùm inclinationem, quia eſt ad bonum commune; particularem verò alias præcellentias habere, quæ hinc præpondent, vt dixi *prima ſecunda, Tract.2. diſp.2. quæſt.12.* Deinde Virtutes, quæ circa bonum proprium ad moderandas paſſiones verſantur, ſicuti Fortitudo, Temperantia, & aliæ his adnexæ, non habent obiectum adeò rationale, ſed magis ſenſibile, vt ait D.Thom. & Valentia *puncto 5.*

Non repetam Iuſtitiæ præcellentias, indicatas *quæſt.3.* ex D. Bonau. *in Diata*, quas iterum proſequitur S.Doct. *ad Pſal.18.* in ea verba: *Vtinam dirigantur viæ meæ, &c.*

QVÆSTIO VI.

Quale peccatum ſit Inivstitia, *& quomodò committatur.*

D.Thom.quæſt.59.

Qvot modis dicitur Iuſtitia, relatis *quæſt.1.* tot 60 modis dicitur Iniuſtitia oppoſita, iuxta regulam oppoſitorum, apud Ariſtotelem 5. *Ethic. cap.1.*

Ideò iniuſtitia primò ſignificat omnem iniquitatem, vt accipitur *prima Ioan.3.* & notat Valentia *quæſt.3. punct.1.* Hæc igitur opponitur iuſtitiæ generali, quæ facit ſanctum. De hac in Pſalm.91. *Diſpergentur omnes filij iniquitatis:* Mox ponit antitheſim *Iuſtus vt palma florebit.* Hæc iniuſtitia omnia peccata 61 complectitur, ſiue ex ſuggeſtione, ſiue ex propria voluntate, ſiue ex conſuetudine, quæcumque ſint cordis, oris, & operis; vt obſeruat S.Doct. *ad eum Pſal.* & ſicut omnis declinatio à malo, & proſecutio boni eſt iuſtitia, vt dicitur Pſalm.33. *Declina à malo, & fac bonum, &c. Oculi Domini ſuper Iuſtos*, ità omnis proſecutio mali, & fuga à bono debitò, eſt iniuſtitia, vt monet S.Doct. *ſerm.18. Hexaëmeronis.*

Aliam iniuſtitiam *ibi* adducit S.Doct. quæ eſt 62 imperfectio in virtutibus. Talis eſt eorum, qui ſæpè cadunt: *Septies in die cadit iuſtus.* Prouerb.24. è contra, aliqui iuſti perfecti ſunt, qui rariùs cadunt, de quibus Prouerb.12. *Non contriſtabit iuſtum, quidquid ei acciderit.* Et cap.28. *Iuſtus quaſi Leo confidens, abſque terrore erit.* Hanc perfectionem iuſtitiæ docet Eccleſ.4. *Pro iuſtitia agonizare vſque ad mortem*, & Matth.5. *Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam.* Vide S.Doctorem.

Ideò iuſtitiam in tribus ponit *Pſalm.33.* In declinatione à malo; electione boni; & profectu in bono, vt notat S. Doct. *loco* ſuprà *citato*, & *ad Pſal.110.*

Præcipve verò Iniuſtitia generalis eſt quælibet Legum tranſgreſſio, ſicuti iuſtus eſt, qui legem 63 obſeruat: Talis dicitur Simeon, Lucæ 2. *Homo iuſtus.* Et Zacharias cum Eliſabeth: *Erant iuſti ambo, incedentes in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini ſine querela.* Et Noë Geneſ.6. *Iuſtus in generationibus ſuis*; ad omnia mandata Dei ſcilicet, vt dicitur Pſal.118. *Ad omnia mandata tua dirigebar; omnem viam iniquam odio habui. Quicumque enim totam Legem ſeruauerit; offendat autem in vno, factus eſt omnium reus*, vt dicitur Iacobi 2. & proſequitur S.Doct. *in cap.1. Lucæ.*

Proprie verò magis Iniuſtitia eſt vitium, & 64 peccatum, oppoſitum iuſtitiæ legali, quæ eſt virtus dirigens ad bonum commune: Hanc D.Thom. vocat *art.1.* illegalem, quæ eſt ſpeciale peccatum, ſi ex contemptu boni communis, & ex certa intentione faciendi contra illud committatur, vt docet D. Thom. *loc. cit.* Sotus *lib.3. de Iuſtitia, quæſt.3. art.1. ad 1.* Valentia *quæſt.3. punct.1.* Alioqui non erit diſtinctum peccatum ab iis, quæ committantur contra virtutes eas, quarum actus ſunt exercendi ex imperio iuſtitiæ legalis; ſed erit communis conditio huiuſmodi peccatorum, & quaſi commune peccatum, vt appellant Sotus, & Valentia, & dixi *diſputat.22. quæſt.1.*

Propriissime verò ſignificat vitium, & 65 peccatum peculiare, oppoſitum æqualitati debitæ vnius ad alterum, quam Iuſtitia tuetur particularis.

cularis. Hæc autem iniuſtitia eſt mortalis ex genere, vt docet D.Thom. *art.*4. etſi poſſit eſſe veniale ob materiæ paruitatem, vel ob imperfectionem actus non ſatis deliberati, vel non ſatis voluntarij, vt ob ignorantiam leuiter culpabilem, vt docet D.Thom. *arti.. citat.* & latiùs D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.*2.

66 Dividitvr autem Iniuſtitia huiuſmodi in varias ſpecies ſubalternas, nempe primò in Iniuſtitiam, contra Iuſtitiam diſtributiuam; & Iniuſtitiam, contra Commutatiuam. Deinde in varias ſpecies iniuſtitiæ contra Commutatiuam pro diuerſis valde modis, quibus contra eam delinqui poteſt, quos recenſet, atque explicat S.Doct. *loco adducto*, & cum Ariſtotele recenſui *quæſt.*1. & propriis locis explicabo.

QVÆSTIO VII.

An Iudicium ſit IVSTITIÆ *actus.*

67 IVdicii ſignificatus varios habes in Nauarro *ſupra Rubricam de Iudiciis*, & Valentiam *diſp.* 5. *quæſt.*4. *puncto primo.*

Mvlta ſignificat nomen Iudicij. Primò ſignificat definitionem eius, quod eſt Iuſtum, & æquum inter aliquos, connotan ſimul quandam poteſtatem compellendi partes ad executionem iuris definiti. Tale iudicium eſt ſententia iudicis. Vnde ille dicitur Iudex, cuius eſt ſecundùm iura iudicare, quod in Græco eſt δικαστὴς à δικάζειν, vt notat Valentia cum D.Bonau. *in* 2. *diſt.*15. *parte* 1. *dub.*1. *litt.* Ideò *iudico* eſt *ius dico.*

68 Secvndo per Metaphoram tranſlatum eſt ad ſignificandum id, quod à iudice eſt iudicatum, vt Ioan.5. *Procedent, qui fecerunt mala, in reſurrectionem iudicij.* Et prima Cor.11. *Iudicium ſibi manducat, & bibit.* Ideò præcipuè condemnationem exprimit, vt indicat S. Doct. *in* 4. *diſt.*18. *p.*1. *dubio ſecundo.*

Tertio eodem modo ſignificat etiam q d m ſpectantia ad iudicium, vt tribunal. Sic diuiditur Iudicium in Sæc lare, & Eccleſiaſticum *cap. Quanto, extra de Iudiciis.*

69 Qvarto ſignificat quamcumque intellectus definitionem, quo pacto ad Syneſim, quæ eſt pars Prudentiæ potentialis, dicitur ſpectare, & debet eſſe regulatum ad veritatem, vt docet S.Doct. *diſt.*25. *citata, ſecundo ſent. dubij* 1. Hoc autem duplex eſt, Speculatiuum, & Practicum, vt docet D. Bonau. *in* 2. *diſt.*23. *quæſt.*2. *ad* 2. & *diſt.*7. *p.* 2. *quæſt.*1. *in corpore.*

Qvinto ſignificat eam intellectus ſententiam, quæ de alterius probitate fit, de quo Matth.7. *Nolite iudicare, & non iudicabimini.*

Hæc autem Sententia eſt à voluntate imperante, cuius eſt iudicare. Ideò & liberum arbitrium definitur *iudicium rationis*, quia in actu libero, maximè iudicandi de alterius probitate interuenit ratio, & iudicium, ſeu decretum voluntatis, vt obſeruat *loc. cit. Secundi ſent.* S.Doctor.

70 Observat autem S.Doct. *in* 1. *diſt.*3.*p.*1. *quæſt.*1. *ad* 4. iudicare de aliquo eſſe duplex. Primum diſcernendo, vtrum ſit, vel non ſit; & hoc modo conuenit iudicium omni intellectui cognoſcenti reſpectu omnis obiecti. Secundum approbando, vel reprobando; & ſic non iudicat de veritate, ſed ſecundùm ipſam de aliis, ſicut ait D.Auguſt. *de vera Religione, cap.*31. quod iudex non iudicat de lege, ſed ſecundùm ipſam iudicat de aliis, & hoc modo iudicans potentiam exercet, & Ius ſuper iudicatum. Ideò hoc iudicium eſt reſeruatum Deo, non autem nobis conceſſum, vt ait Matth. *loc. cit.* & Paulus Galatas 6. *Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus.*

Hoc ferè pacto tria dicit Iudicium. Primò collationem meriti, vel demeriti ad præmium, aut pœnam propriè. Secundò addit diſcuſſionem meritorum, & prolationem ſententiæ. Tertiò appropriatè dicitur ipſa condemnatio, vt aduertit S.Doct. *in* 4. *diſt.*47. *art.*1. *quæſt.*3. *in reſol.* Ideò prohibemur iudicare, ideſt diſcuſſis meritis, & demeritis aliquem condemnare, etiam priuatè, quia hoc ad iudicium Dei pertinet, vt docet S.Doct. *ibi*, & *in Diæta, tit.*9. *in finem*, adducens illud *prima Corinth.*4. Quem locum elucidans S.Doct. *in Appendice Diæta Dom.*4. *Aduent.* ait: *Dicit Lex Imperatoris, ceſſat iunior poteſtas.* Ideò Apoſtolus conſiderans aduentum æterni iudicis, reprimit dicens: *Nolite, &c.* & in ſpeculo animæ, cap.1. poſtquam dixit: ſuſpicio eſt mala opinio ex leuibus cauſis, & hoc ex mala affectione inuidiæ procedit; & tunc habet rationem mortalis, aliàs autem non iudicatur mortalis; ſubdit: Iudicium peruerſum eſt, cùm quis ad alium malè affectus non ſolùm malum ſuſpicatur in ipſo ex cauſis leuibus, verum etiam definit in corde, vel ore ſententialiter peccatum mortale committi ab aliquo, & hoc de ſuo genere eſt mortale, ex quacumque radice procedat. Vnde Gloſſa ſuper illud, prima Cor.4. *Nolite ante tempus iudicare* ait: *Suſpiciones vitare non poſſumus, quia homines ſumus; iudicium autem* ideſt, ſententias diffinitiuas, *cauere debemus.* Hoc autem iudicium ſemper eſt nimis graue peccatum. Hæc S.Bonau. & *p.*3. *Stimuli, cap.*8. apponit rationem, ob quam nobis vetita ſint hæc iudicia, ex Apoſtolo Rom.14. *Tu quis es, qui alienum ſeruum iudicas*, & iterum repetit: *Nolite ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus*, nempe quia proximi non ſunt nobis ſubiecti in foro conſcientiæ, ſed Domino, & in Sacramento, ipſius Miniſtris. 71 72 73

Cætervm ſi iudicium ſit rectum, erit actus Iuſtitiæ: Erit autem rectum, ſi ſtatuatur æqualitas debita, tum à Iudice publico in Tribunali Fori, & ad damnationem; tum à quocumque in iudicio priuato conſcientiæ, nempe cùm practicè iudicatur ſecundùm id, quod nobis conſtat, non tamen ad condemnationem, vt monet S.Doct. *opuſc. de profectu Relig. cap.*1. Itaque, quod ſpectat ad ſtatuendum verum, ſpectat ad prudentiam; quod verò ad ſtabiliendam æqualitatem in ordine ad famam proximi, ad quam vnuſquiſque habet ius tuendi, erit actus Iuſtitiæ, vt declarat Valentia *loc. cit.* Iudicium verò, quod à nobis poteſt priuatim fieri de inexcuſabili improbitate proximi, ad Prudentiam ſpectat, non ad Iuſtitiam, quia ad nos non pertinet ius dicere de aliorum omnium criminibus. Vide etiam Tannerum *diſp.*4. *quæſt.*3. *dub.*1. 74 75

QVÆSTIO VIII.

Qua ratione iuſtum ſit Iudicis publicum Iudicium.

IN hac re primò certum eſt, inter Chriſtianos poſſe eſſe Iudicia iuſta, contra errorem Vualdenſium, & Anabaptiſtarum, vt monet Tannerus *diſp.*4. *quæſt.*4. *dub.*1. 76

Probatvr

Digitized by Google

Probatvr latè à S. Doct. *p.2. de Eccleſ. Hi.r. cap.2.* vbi oſtendit S.Doct. Iudices, & Principes eſſe debere ſimiles Virtutibus ſupernis, vt rectè poſſint iudicare. Plures affert hac de re Scripturas 2. *Reg.*14. vbi de Rege Dauide dicitur: *Tu autem Domine mi Rex, es ſicut Angelus Dei, qui nec benedictione, nec maledictione monetur.* Ex quo deducit, Fortem eſſe debere Iudicem, vt rectè iudicet. Ideò Eccleſ.7. *Noli quærere fieri Iudex, niſi virtute valeas irrumpere iniquitates, ne fortè expaueſcias faciem po-*
77 *tentis.* Sap.6. *Audite Reges, & Iudices, qui iudicatis terram, vobis data eſt Virtus ab Altiſſimo.* Idem habetur *Pſalm.*2. in nouo Teſtamento: *Erudimini, qui iudicatis terram.* Ideò Exodi 32. dantur regulæ iudicandi fidelibus: *Non accipies munera, &c.* & Deuter.16. *Non accipies perſonam, neque munera, quia excæcant, &c.* Secundo Paral.19. *Videte quid faciatis; non enim hominum exercetis iudicium, ſed Dei.* Iſa.1. *Iudicate pupillo, ſubuenite oppreſſo.*

78 Sic Dauid 1. *Reg.* 30. iudicauit: *Eruit David omnia, quæ tulerant Amalechitæ, nec defuit quidquam de ſpoliis: Sed omnia quæcumque rapuerant, retulit, & reduxit:* Et 2.Reg.12. *Ouem reddet in quadruplum,* vbi à propheta ſancto vocatur ad iudicandum. Et Salomon 3. *Reg.*3. iudicauit, cùm eſſet Sanctus, de illis duabus meretriculis ſuper raptum pueri. Plurima alia è Scripturis affert S. Doct. in Bibliis pauperum *cap.*50. etiam pro lege gratiæ.

79 Hæc latè proſequitur etiam *ad cap.6. Sap.* in ea verba: *Data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra, quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius non rectè iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ.* Vbi affert illud Rom. 13. *Non eſt poteſtas niſi à Deo,* Ioan.19. *Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper.* Illud Iſa.1. *Pupillo non iudicat, & cauſa viduæ non ingreditur ad eos.* Idem lamentatur *Hierem.*5.

80 Easdem authoritates latè proſequitur S.Doct. ad id Ioan.19. *Non haberes poteſtatem &c.* vbi in nouo Teſtamento à Chriſto, & Apoſtolo *Rom.*13. & à D.Petro, aſſeritur Iudiciaria poteſtas.

Eadem proſequitur *ſerm.*22. *Hexaëmer.* vbi obſeruat, promiſſum eſſe Iſaiæ primò: *Reſtituam iudices tuos, vt fuerunt prius: Poſt hæc vocaberis Ciuitas iuſti, vrbs fidelis Sion in iudicio redimetur, &c.* Quo fit, vt iudicia erecta in teſtamento Veteri, non ſint deſtructa in Nouo, quoad poteſtatem.

81 Ideo & Paulus Cæſarem appellauit, *Act.* 25. & 26. & ideo ſimul cum Petro hortabatur fideles, vt iudicio Principum ſtarent, Rom.13. *Omnis anima poteſtatibus ſubdita ſit ſublimioribus, &c. Non enim ſine cauſa gladium portat; Dei enim miniſter eſt: vindex in iram ei, qui malè agit,* vt oſtendit S. Doctor *in* 2. *diſt.*44. *art.*3. *quæſt.*1. & prima Petri, 2. *Serui ſubditi eſtote dominis, non tantùm bonis, ſed etiam dyſcolis, &c.* Ideò prima Corinth.6. Paulus iudicia laudat.

82 Probatvr latiùs à S. Doct. in *Hexaëmer. ſerm.*16. ex perpetuo vſu Eccleſiæ iam inde à temporibus Apoſtolorum; Nam D. Petrus condemnauit Ananiam, & Sapphiram *Act.*5. & deinceps ſequentibus ſæculis fuere ſemper Eccleſiaſtica, & ſæcularia iudicia in Eccleſia, vt oſtendi *Tract. de Legibus,* & *p.*1. *Tract.*1. *Diſputationibus Proœmialibus.* Hæc conſtant ex veteribus monumentis Conciliorum, hiſtoriarum, & Decretorum. Solùm fuit conſtantiſſimè cautum, vt Eccleſiaſtica iudicia apud Eccleſiaſticos fierent, vt conſtat *in Decretis;* & ſæcularia iudicia apud fideles, ſi poſſent fieri, vt tradit Apoſtolus *prima Corint.*6.

Probatvr tertiò à S. Doct. *in* 2. *diſt.*44. 83
*art.*2. *quæſt.*1. *ad* 1. argumento ſolidiſſimo D. Petri *prima cap.* 2. vbi deſcripto ſtatu ſanctæ libertatis noui teſtamenti, concludit: *Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue Regi, quaſi præcellenti: ſiue Ducibus, tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: quia ſic eſt voluntas Dei.* Hinc eruitur ratio, quam magnificat ad quartum argumentum *quæſt. ſequentis*, eaque vtitur Valentia *diſp.*5: *quæſt* 4 *punct* 2. Quod iure naturali eſt vtile, & neceſſarium ad bonum Reip. non tollitur, ſed ſtabilitur decretis Chriſtianæ Religionis; non enim Religio deſtruit, ſed perficit ius naturæ. At iudices, & iudicia ſunt Chriſtianæ Reip. neceſſaria: Ergo. Minor probatur exemplo omnium nationum, & ex Dei ordinatione Deuter. 16. *Iudices, & Magiſtratus conſtitues, vt iudicent populum.* Deinde
patet Minor: Nam ſi iudices, & iudicia non eſſent, 84
quibus hominum lites terminarentur, & pœnas delictis, & præmia rectè examinatis operibus politicis imponerent, maxima perturbatio, atque ſubuerſio videretur. Hac ratione latiùs vtitur *p.*2. *de Eccleſiaſtica Hier. cap.*2. vt dicam infrà.

Nec aduerſarij hæretici firmo nituntur fundamento.

Opponvnt enim id Matth.5. *Si quis voluerit* 85
tecum in iudicio contendere, & tunicam tollere, da ei & pallium.

Respondet S. Doct. ad hunc locum *Lucæ* 6. non prohiberi iudicia; ſed contentiones, & rixas, ac libidinem vindictæ, vt ait S.Auguſt. *epiſt.*5. Igitur in ſumma tenendum eſt (ait S.Doct.) quod non prohibetur correptio proximi, ſeu impeditio mali, vel punitio ſceleris, perpetrari ab eo, qui poteſt, & debet præpedire, cuiuſmodi eſt legis Miniſter; ſed prohibetur, & cohibetur hîc vlciſcendi libido, & quantum ad manum, & quantum ad ſignum, & quantum ad animum. Eodem modo ait S.Auguſt. intelligendum id, quod ibidem dixit: *Et qui te percuſſerit in vna maxilla, præbe illi & alteram,* & tamen ipſe *Ioan.*19. percutientem correxit, nec alteram
e. præbuit maxillam; Similiter & Paulus *Actorum* 23. 86
in maxilla ictus, reſpondit: *Percutiet te Deus paries dealbate,* & tamen animo patientiſſimus vterque fuit, vt obſeruat S.Doct. *loc. cit. ad locum Ioan.* ex D.Auguſt. *tract.*113. & *epiſt.*5. quem vide. Sic reſpondet Valentia *diſp.*3. *quæſt.*16. *punct.*1. *col.*742. & *diſp.*5. *quæſt.*4. *p.*2. & Tannerus *loco citato.*

Opponvnt ſecundò id Matth.7. *Nolite iudicare, vt non iudicemini.*

Respondet S. Doct. *p.*1. *Centil. ſect.*10. ex 87
D.Auguſt. *lib.*2. *de ſerm. Domini in monte, cap.*28. non prohiberi omne iudicium; ſed temerè aſſertum ſine firma ratione. Idem cenſet D. Hilar. *Can.*5. *in Matth.*

Respondet S.Doct. *de ſeptem Itineribus æternitatis, Itinere primo, diſt.*4. ex D. Hieronymo, doceri ordinem correctionis, vt primò nos ipſos iudicantes emundemus, eiicientes trabem de oculo noſtro, antequam feſtucam in alterius aranea meditemur.

Qvod verò non damnet omne iudicium, habetur Ioan.12. *Nolite iudicare ſecundùm faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate,* vt obſeruat ibi D. Bonauent.

Obiicivnt etiam id prima Cor.6. *Frater cum fratre iudicio contendit: & hoc apud infideles? Iam quidem omnino delictum eſt in vobis, quod iudicia habetis inter vos.*

Respondetvr, non damnari iudicium, vt di- 88
xi ſuprà, imò inſtitui; ſed reprehendi indebitum. Quatuor autem conditiones ponunt Doctores, vt iudicium

Digitized by Google

ſit iuſtum, ſic D.Thomas 2.2. *quæſt.*60. *art.*2. *&* 6. D.Bonau. *in* 2. *diſt.*44. *locis citatis*, & *lib.*1. *Pharetra*, *cap.*45.

PRIMA eſt legitima authoritas, Qualem habent Iudices ordinarij, aut Delegati, aut etiam Arbitri, qui iure gentium eam habent poteſtatem in eos, qui ſe illis vltrò remittunt. Et talis eſſet etiam ille, qui ſpeciali Dei iudicio, fungeretur eo munere, ſicuti Phinees *Numer.*25. occidit Madianitam, virumque Hebræum, vt aduertit S.Doct. *in Bibliis pauperum, cap.*51.

EX defectu huius conditionis dicitur Iudicium iniquum per vſurpationem, vt ait D.Thom. *art.*6. D.Bonau.2. *diſt.* 44. *art.*2. *quæſt.*1.

89 FIERI tamen poteſt, vt iudicium, alioqui iuſtum alicuius Tyranni, qui reuera careat legitima poteſtate, obliget, ſi nimirum in pacifica poſſeſſione ſit. Nam aliàs conſiſtere pacificus Reipublicæ ſtatus non poſſet, niſi dominanti in iis, quæ iuſtè ſtatuit, pareatur: Ita Valentia *punct.*1. qui ait, ita ſenſiſſe ferri Victoriam, eaque eſt ſententia D.Bonau. *loc. cit. in corpore*, *&* *ad* 2. vbi docet, Tyrannum, tametſi abſque legitima poteſtate dominetur; atque adeò iniquè decernat ratione vſurpationis, tamen eſſe audiendum, ſi iuſtè decernat, *in vindictam malefactorum; laudem verò bonorum*, vt dicitur *prima Petri* 2. atque adeò eius decreta eſſe iuſta, eiſque ſe ſubiicere eſſe iuſtum.

90 SECVNDA conditio eſt, vt Iudicium ſit conforme regulæ Iuſtitiæ, nempe, vt id, quod decernitur, iuſtum ſit, etiamſi iudex non operetur ex virtute iuſtitiæ; ſed vel politicæ regulæ, ne priuetur, qualis erat Iudex ille *Luc.*16. qui iuſtum ſanciuit tandem pro Vidua ex timore ſupplicij, vt obſeruat Valentia poſt D.Bonau. *ad eum locum.* Ex defectu huius conditionis, dicitur Iudicium iniquum, neque in conſcientia cogit, vt tradunt Innocentius, & Panormitanus *in cap. Plerique*, *extra de immunitate Eccleſiæ*, Syluest. *verbo Sententia*, *quæſt.* 11. Sotus *lib.* 3. *de Iuſtitia, quæſt.*4. *art.*2.

91 TERTIA conditio eſt debitus ordo iudicialis, citatio, audientia Rei, defenſiones, &c.

QVARTA conditio, vt iudicet ex affectu Iuſtitiæ. Ità omnes Interpretes D.Thomæ *quæſt.*60. *art.*2. Suarez 3.*p.* *Tom.*5. *diſp.*4. *ſect.*7. Tannerus *loco citato.*

Aduerte tamen, hanc conditionem non reddere iudicium inualidum, vt monent allegati. Ordo verò deficiens in eſſentialibus ipſum reddet nullum. Sed de hoc erit ſubdiſputatio.

QVINA conditio additur conformitas eius cum regulis Prudentiæ. Ad hoc autem duas habere debet conditiones: altera, vt debita conſideratione decernat; altera, vt non ſit ex affectu prauo odij, vel alio affectu, ſeu munerum, &c.

92 OPORTET etiam aſſerere, Iudicem non illicò amittere poteſtatem, quia in mortali peccato iacet, contra Vuiclephum, cuius error damnatur in Concilio Conſtant. *ſeſſ.*8.

PROBATVR latè à S.Doct. *in* 2. *diſt.*44. vbi Petrus *prima cap.*2. præcipit, obedire Dominis, etiam diſcolis. Iob 34. *Regnare facit Hypocritam.* Oſeæ 13. *Dabo eis Regem in furore meo.* Ioan.19. *Non haberes poteſtatem, niſi tibi datum eſſet deſuper.* Horum exempla refert S.Doct. *in Bibliis, cap.*102. Sic enim de Nabuchodonoſore dicitur Danieëlis 4. *Poteſtas tua in terminos vniuerſæ terræ.* Idem aſſeritur *cap.*5. & Ieroboam 3. *Reg.* dedit Dominus regnum Iſraël, aliiſque prauis, vt obſeruat S.Doct. *loco citato.* Et Matth.22. *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Erat autem Tiberius impius, quod eleganter diſcurrit S. Doct. *in ſerm.*5. *Dom.*22. *poſt Pentecoſten.*

RATIO etiam eſt D. Bonauent. qua vtitur Va 93
lentia, quia fundamentum iuriſdictionis non eſt gratia Dei, ſed voluntas eius in ordine ad gubernationem politicam, & ſæpe etiam ad pœnam populorum, vt diſſerit *in* 2. *diſt.*44. *art.*2.

EST autem controuerſum: An iudicium iudicis 94
reddatur mortaliter malum, eò quòd feratur à iudice in peccato mortali conſtituto, & quidem temporibus S.Bonauent. plerique Theologi id tenebant, ſaltem de Iudicibus Eccleſiaſticis, Alenſ. 3.*p.* *quæſt.*40. *membr.*3. D.Thom. 4. *diſt.*19. *quæſt.*1. *art.*2. Videtur ſuſpicari D. Bonauent. in ea verba, Ioan.8. *Qui ſine peccato eſt, mittat in eam lapidem*, vbi periculum ait talibus iudicibus, magis verò in peccato publico degentibus, quia ſcandalizant populos, quos arguere debent, & à malo auocare.

EAM ſecuti ſunt Paludanus 4. *diſt.* 19. *quæſtio-* 95
ne 3. *artic.*3. Syluester *verbo, correctio fraterna*, *quæſtione* 16.

OPPOSITA tamen ſententia eſt communis: Ita D.Thom. *hic*, *art.*2. *ad* 3. vbi priorem ſententiam deſeruit. Ità Caietanus, Sotus *lib.*3. *de Iuſtitia, quæſt.*4. *art.*2. Nauar. *in Comment. ſuper Rubricam, de Iud. num.*42. Valentia *diſp.*5. *quæſt.*4. *punct.*2. & eſt D.Bonau. *loco citato.*

ASSERO cum D. Bonauent. eſſe aliquod in eo caſu peccatum, non tamen ſtatuo illud ſemper eſſe mortale, ſed periculoſum, nè in mortale ducat.

PROBATVR primò à S.Bonauent. *loc. cit.* ex 96
illo Chriſti effato. *Qui ſine peccato eſt veſtrum, mittat in eam lapidem*, quem locum ſic explicuit Anſelmus *ibi*, S.Auguſt. *tract.*33. qui aiunt, eos indignos iudicandi mulierem aſſeri à Chriſto. Cùm igitur tales iudices indigni ſint, ſequitur aliquo modo eos peccare, vt fatetur, vltrò reſpondens, Valentia.

PROBATVR ſecundò à D.Bonau. *lib.*1. *Pharetra*, *cap.*45. ex multis Patribus.

D.GREGORIVS homil.26. in Euang. *Durum* 97
eſt, vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ, iudex fiat vitæ alienæ, En periculum, cui ſe exponit homo deprauatus, dum ſe iudicem vitæ alienæ ponit.

D.ISIDORVS de ſummo bono, cap.55. ſent.1. *Neminem ſtultorum, vel improborum oportet iudicem eſſe: Nam ſtultus per ignauiam, improbus per improbitatem corrumpit, quam didicit, veritatem.*

D. AVGVST. epiſtol. 174. *Iniquum eſt, vt quiſque iudicare de alio velit, & iudicari de ſeipſo nolit.*

D.AMBROSIVS in 2. Apol. Dauid, cap. 2. *Vnuſquiſque de alio iudicaturus, de ſeipſo prius iudicet, nec minora in alio errata condemnet, cùm ipſe grauiora commiſerit.*

NEQVE ſatisfacit Valentia dicens, Patres ſo- 98
lùm ſignificare, id eſſe illicitum, ſi ſine humilitate fiat. Profectò enim laxis fibris id iniquum, & periculoſum ex ſe clamant. An verò ſit mortale ſemper, non aſſerit S.Doctor.

QVOD verò opponit fundamentum Valentia, magnum eſſe diſcrimen inter vſum poteſtatis, ordinis, & iuriſdictionis, vt hic non ſit adeò grauis, ſicut conficere Sacramenta indignè; fateor; ſed non negabit, etiam illud eſſe malum.

DISCVRRIT autem S.Doct. eleganter de Iu- 99
dicum requiſitis *parte ſecunda de Eccl. Hier. cap.*2. vbi eos Virtutibus Angelicis aſſimilandos docet: Sunt enim Virtutes, Angeli, ſecundi ordinis. Mediæ Hierarchiæ, qui ſic vocantur *propter fortem, &*

immuta

Digitized by Google

immutabilem virilitatem ad ſuſceptionem diuinarum illuminationum, nullatenus infirmam, ſed viriliter in Dei imitationem reductam (vt docet S. Dionyſius cap.8. de cœleſti Hier.) *Deiformem motum non derelinquentem, ſed firmiter ferentem in ſupereſſentialem, & potentificam virtutem deiformiter prouenientem.* Hæc omnia ad eos, qui poteſtatem iudicandi obtinuerunt, referenda docet.

100 NAM, vt pax, & concordia in Chriſti Eccleſia habeatur, iuſtitia à Domino eſt ordinata. Iuſtitia verò, & Pax ſe inuicem concomitantur; nam dicit Pſalmiſta: *Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam*; quia non eſſet pax in montibus, ideſt, ſuperbis hominibus, niſi eſſet iuſtitia in collibus, ideſt, in bonis, & humilibus Prælatis, & Iudicibus, in quibus virilitas, ſeu virtuoſitas angelica requiritur, vt nec benedictione, nec maledictione à rectitudine iuſtitiæ dimoueantur, ſicut de Dauid 2. Reg. 14. *Tu autem Domine mi Rex, es ſicut Angelus Dei, qui nec maledictione, nec benedictione mouetur.* Fortis igitur, & virilis eſſe debet iudex, ne timore, odio, vel amore, à vigore iuſtitiæ deflectatur. Ideò datur conſilium Eccleſiaſtici 7. *Noli quærere fieri iudex, niſi virtute valeas irrumpere iniquitates, ne fortè expaueſcas faciem potentis.* Et Sap. 6. *Audite Reges, & Iudices, qui iudicatis terram, vobis data eſt virtus ab Altiſſimo, &c.*

101 DEINDE Virtutibus ſimiles eſſe debent Iudices in virtuoſa Iuſtitiæ defenſione, vt dicitur Eccleſiaſtici 4. *Pro Iuſtitia agonizare, & vſque ad mortem certa pro iuſtitia.* Nam quando ſubditi vident Prælatos puſillanimes, & tepidos, facilè perterrentur, vt dicitur Zach. 13. *Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues.* Ideò dicitur Ezech. 3. *Vt adamantem, & ſilicem poſui te, ne timeas eos*; vbi Marinus Brixienſis, *vt magnetem*, quia Iudex debet eſſe fortis, vt adamas, & ſimul benignus attrahens, vt ait S.Doctor. Igitur viriliter agant, ne eis dicatur id Ezech. 13. *Non aſcendiſtis ex aduerſo.*

102 TERTIO Virtutibus comparantur, ob Diuinæ ſapientiæ imitationem, quam debent Iudices in ſuis ſententiis præ oculis tenere. Humana enim ſapientia diuinæ Iuſtitiæ tenetur imitari virtutem. Ideò Sap. 6. *Diligite lumen ſapientiæ, qui præeſtis populis*, ne dicant illud Hierem.5. *Forſan pauperes, & ſtulti ignorant viam Domini, & iudicium Dei ſui. Ibo ergo*, & Iſa.56. *Neſcierunt ſaturitatem, ipſi Paſtores ignorauerunt intelligentiam.* Ideò dicitur de Virtutibus, quod viriliter per ſuſceptionem illuminationum reducuntur ad Dei imitationem. Nam, qui illuminantur à Deo, abſque offendiculo iuſtitiam exequuntur, & hoc dicitur Pſalm.88. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in iuſtitia exaltabuntur.*

103 QVARTO Virtutibus ſunt ſimiles in celeritate expediendi cauſas pauperum; Nam vera Iuſtitia, cùm fuerit nota iudici, non eſt ab executione retardanda, imò ſtatim definienda, & promulganda, & hoc præcipuè in cauſis pauperum, quarum dilatio eis nociua multipliciter eſt; & ideò dicuntur Virtutes Deiformem motum non derelinquere, quia virtuoſi Iudices, cognita cauſa pauperis, iudicare non differunt; ſicut nec Deus, de quo dicitur Eccleſiaſtici 35. *Dominus non elongabit, ſed iudicabit iuſtos, & faciet iudicium, & fortiſſimus non habebit in illis patientiam.*

104 QVINTO debent eſſe Virtutibus ſimiles, non eneruati muneribus, quæ ideo vetantur Exodi 23. *Deuter.* 16. quia excæcant, & eneruant virtutem Iuſtitiæ. Ideò Virtutibus ſimilantur, quæ ad Potentificam, & ſupereſſentialem virtutem perueniunt; ideſt, in ſuis motibus, & actibus, ſolum Deum, non proprium commodum intuentur. Admonentur enim 2. Paralip. 19. *Videte quid faciatis. non enim hominum exercetis iudicium, ſed Dei*, vt etiam ſuprà monui.

SEXTO Virtutibus cœlicis ſimilentur, ob celerem, & virilem oppreſſorum liberationem. Hi enim Angeli ſunt, qui tenentur dæmones coercere, vt Tob.8. *Apprehendit Raphael dæmonium*, & Dan. 6. *Miſit Deus Angelum ſuum, & concluſit ora Leonum.* Sunt enim aliqui potentes, crudeles, vt dæmones, innocentium oppreſſores. Ideò dicitur Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem:* & Iob 29. *Eò quòd liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non erat adiutor, conterebam molas iniqui, & de faucibus eius eruebam.* Veluti *primo, Reg.*17. dicitur Dauid eruiſſe oues, & agnos è faucibus Leonis, & Vrſi. Sic præcipit Deus, Iſa. 1. *Iudicate pupillo, ſubuenite oppreſſo*, &c. 105

TANDEM Virtutibus ſimiles eſſe debent Angelicis, quæ miraculis patrandis deſtinentur, reſtituendo oculos erutos, pedes detruncatos, &c. Sic enim & Iudices bona iniquè ablata, famæ, corporis, fortunæ, debent reſtituenda curare viriliter, & læſores iniquos ad ſatisfactionem compellere, & hoc figuratur facto Dauid: *Omnia quæ tulerant Amalechitæ, nec defuit quidquam de ſpoliis, ſed omnia quæcumque rapuerant retulit, & reduxit.* Et 2. Reg.12. *Ouem* (decreuit) *reddet in quadruplum*, & 3. Reg.3. Salomon raptum infantem matri reddidit. 106

PERGIT eleganter Poteſtatibus Principes, & Reges aſſimilare. Sunt autem Poteſtates Angeli, quorum ſpeciali potentiâ aduerſæ poteſtates coercentur, ne tantùm lædant, quantum vellent. Ait autem S. Dionyſius *de cœleſtibus Poteſtatibus*, cap. 8. de cœleſti Hier. *Sanctarum Poteſtatum cognominatio docet poteſtatem, & benè ornatam, & inconfuſam circa diuinas ſuſceptiones ordinationem, non tyrannicè inferiora virtutes poteſtatiua præcipitantem, ſed potenter in diuina reducentem, & ad potentificam cauſalem potentiam, quantum fas eſt, aſſimilantem, & ad Deum, qui princeps eſt, omnis poteſtas ſecundùm hierarchiam diſpoſitionem inferiora conuertentem, diuinam, & lucentem potentiam in inferioribus reſplendere facientem, &c.* 107

Vnde Angeli illius ordinis refrænant, & coercent omnes, hierarchicam prælationis, & ſubiectionis ordinationem impedientes. Vnde prælationis poteſtatem à ſubditis contemni non permittunt, & ſubditos violenter opprimi non ſinunt. In his omnibus Principes debent cœleſtes Poteſtates imitari, vt ſapienter regant, ordinatè viuant, & potenter malum reprimant, & vindicent, innocentibus parcant, & iniuriam fieri perſonis miſeris non permittant. 108

ITAQVE ſimiles erunt Poteſtatibus, quia amore Iuſtitiæ animati, omnem malitiam in reprobis vlciſcuntur, & perturbatores pacis perſequuntur, ſicut dicitur *Machab.*3. de Iuda. Vide Seraphicum linguâ Angelica percurrentem cætera. 109

ITERVM, atque iterum hunc diſcurſum reſumens *part.4. de Eccleſiaſtica Hier. cap.*3. Iudices terræ cœlis aſſimilat. Cœlis ideò etiam primi Eccleſiæ iudices Apoſtoli aſſimilati fuere *Pſal.*18. & ſic Pſal.21. *Annunciabunt cœli iuſtitiam eius.* Sanè nequeunt impij iuſtitias Domini repræſentare; dicitur enim Pſalm.49. *Peccatori autem dixit Deus; quare tu enarras iuſtitias meas?* Sed cœli, ideſt, viri cœleſtes, quorum conuerſatio in cœlis eſt. Ponam igitur paralellos inter Iudices, & cœlos.

ET primò quidem, cœli ſunt corpora adeò ſincera, vt inter ſapientes diſputetur: an ex materia, & forma componantur; quippe incorruptibiles; vbi 110

Digitized by Google

enim materia, ibi potentia ad nouas formas, atque adeo ad corruptionem. Sic Iudices eſſe debent adeò ab omni terrena concretione ſegregati, vt de iis dubitetur; an carne, & ſanguine concreti ſint, vt affectiones parentum, vel amicorum non ſentiant, ac dici queant, veluti: *Rex Salem Melchiſedech ſine patre, ſine matre, ſine genealogia*, ſic enim incorruptibiles à muneribus, à precibus, & à terroribus eſſe debent.

111 Deinde, Cœli ſunt ſubſtantiæ ſubtiliſſimæ, diaphani, tranſmittentes lumen, quo perfunduntur. Ita & Iudices eſſe debent integritate, puritate, ac innocentia, adeo præcellenti, effulgentes, vt lumen cœleſte transfundant mundo præclaris vitæ exemplis.

112 Tenvis ſubſtantiæ, ac fluidæ, ſunt cœli, iuxta Seraphici, ac Recentiorum Aſtronomorum ſententiam, ita tamen in ſuo loco in orbem Mathematicè conſiſtentes, ac ſi *ære firmiſſimi ſolidati*, vel vt legit Eugubinus: *vt ſpeculum*, ſic & Iudices fragilis quidem naturæ, attamen firmiſſimi in Sphærica perfectiſſima figura conſiſtentes, ita vt circa medium æquitatis abſque deuiatione ſiſtant, ac veluti ſpeculum ſint iuſtitiæ, aliarumque virtutum.

Moventvr Cœli ſuper centrum mundi per lineam Æquatoris ab oriente in occaſum motu regulari, ſpatio 24. horarum, diemque, ac noctem reddunt; ac ſecum ſtellas omnes rapiunt, & ſanè errantes, ac deuias, vt ab erroribus vindicant ad occidentem, quæ interim repreſſæ ſtrident, quaſi ſua peccata gementes. Sic & Iudices ſuper Æquatorem iuſtitiæ commutatiuæ præmia bonis, & pœnas impiis reddendo velociſſimè eos rapiant, corrigendo errantes, etiam vſque ad occidendum.

113 Motv Eccentro inæquali ſuper Arietis, & Libræ puncta cientur cœli ab Occidente Secundum ſucceſſionem ſignorum, vt diſtribuant, veluti Geometrica proportione, lumina, influxus variis regionibus, atque virtutem, bonaque diſtributione proportionali diſpertiantur: Præcipuè verò Sol ad omnium regionum conſeruationem inter Tropicos flectendo temporibus debitis ad Aquilonem per ſigna Borealia, & ad Auſtrum per Antarctica, vt nulla regio conqueri poſſit portionem luminis, & influxuum ſibi eſſe denegatam, quod fieret, ſi ſuper Æquatorem tantùm moueretur.

114 Sic & Iudices non modò commutatiuâ Iuſtitiâ debent præmia, pœnaſque rependere, ſed etiam Diſtributiua ſuper Libram Iuſtitiæ, vbi iterum fit Æquinoctium, ſeruata tamen etiam commutatiua, forteſque ſuper Arietem manſuetæ clementiæ tenentur bona Reipublicæ proportione Geometrica computatis ſingulorum Reipublicæ membrorum neceſſitatibus, ac meritis partiri; vt nullus meritò conqueri queat, ſe rigida in hyeme nudum deſertum, vel torrida æſtate, egeſtate aduſtum, ſed omnes floribus, & fructibus Reipublicæ viantur, Imitantes Solem Iuſtitiæ Christvm.

115 Movetvr Firmamentum trepidando ſuper Cardines Arietis, & Libræ, Itá Iudices debent timere, nè nimium declinent; & ideò immobiles ſuper polos Iuſtitiæ, & miſericordiæ conſiſtant. Sic enim eis indicitur: *& nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore; apprehendite diſciplinam ne pereatis à via iuſta*. Pſalm. 2.

116 Tardissime mouetur eccentrum Solis, vnum ſingulis annorum centuriis gradum percurrens, ad normam Chriſtallini, annum magnum peragens. Sic ad motus irregulares debent eſſe ponderati ſi ni Iudices, nec paſſum gradi, niſi agnita perſpicue, a qua creantur, veritate.

Lvna, terræ vicinior, magna immeritò apparens, octo motibus inter cæteros Errantes deuiat. Sic rebus terrenis magis propinqui in regendo, magis in iudiciis, & gubernationibus aberrant, atque adeò terrenis fœcibus conſperguntur. Tale apparet oculis noſtris Ottomanum Imperium, ingens barbarorum Chaos, vbi crudelitatem pro ſeueritate, diſſolutionem, loco miſericordiæ, obtinent; ideò etiam maculoſum Eclipſibus terrenis obnoxium, ſæpe terræ vmbr in ingrediens, obſcuratur abominatione, luxuria, rapinis, oppreſſionibus. Aſpera apparet Luna, atque rugoſa, montibus, & vallibus plena cauernoſis; ſic imperium illud ſordidum, maculis, & rugis deforme, terrenis fœcibus confœdatum, ſapientibus apparet oculis grande, ſed intellectibus peritiſſimis abiectiſſimum.

Non longè abeſt Mercurius Afer, doloſis Mercaturis, & nauigationibus pyraticis intentus; Qui tamen poteſt Ottomano prædominanti id dicere, quod Pyrata ille Alexandro, vel, ſecundum aliquos, Pompeio: *Tu me indicas vnius cymbæ raptorem, nec te vides mundi ereptorem*. 117

Prope adeſt effæminatum Veneris regnum in Aſſyria

Mox adoratum apud Perſas Solis corpus.

Hinc bellicoſus Thracium, & Græcorum Mars, Cretenſium Iupiter; Saturnus Orientalium, aurei, vt fabulantur, ſæculi. Hi omnes errantes, tandem Iuſtitia Dei corriguntur. Hæc inſignia deducta ſunt ex Bucellio in fine, & ex Caſſanæo *p. p. Cathalogi gloriæ mundi*.

Erigamvs ad ſolidum Firmamentum oculos, & Regum, ac Principum etiam Chriſtianorum Icones, ac ſtemmata exponamus, vt inde Iuſtitiam ediſcant. 118

Svnt in Circulo vitæ Zodiaco, Lotaringiæ Aquarius; Piſces, Reges Sciciliæ. Aries Argonautarum. Taurus Ægyptiorum, & Carthaginenſium; Taurus Mechebel, atque Taurini Sabaudiæ Gemini; Cancer Gambarorum; Venetus Leo; Virgo fulgida aurei potiſſimi Galliarum Regis, ornataque liliis Libra. Scorpius Indorum; Sagittarius Schytarum, atque Perſarum. Leo Angliæ, Hiberniæ Lyra.

Adſunt Aquilæ Auſtriæ, in climate materno Boreali Coronæ, Noruegiæ Dracones Romani, Sueuorum Vrſæ; Lupi, Equique Romulidum. Cruces Burgundiorum, & Æthiopum. Vide & alia plura Iuſtitiæ inſignia apud Bucellium, & Caſſanæum *parte prima de gloria mundi*. 119

QVÆSTIO IX.

Quo pacto illicitum ſit iudicium priuatum de proximo.

D. Thom. art. 3.

Potissima difficultas eſt de Iudicio, quo quis iudicat de alio malum; nam iudicare bonum, rarò, & non niſi per accidens, eſt culpa. 120

Igitvr ſuppono, iudicare aliquid iuſta de cauſa, non eſſe peccatum. Id ſupponunt S. Bonauent. & S. Thom & alij communiter, & probatur à S. Doctore ad 12. Ioan. illo: *Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate*.

Qvænam autem cauſa ad rectè iudicandum requiratur,

requiratur, iudicio prudenti remittitur, vt adnotauit Soto *Lib.*3. *de Iuſtitia*, *quæſt.*4. *art.*3. Valentia *diſp.*5. *quæſt.*4. *puncto* 3.

121 ASSERO igitur. Iudicare deliberatè malum, grauiter lædens famam alterius, abſque iuſta cauſa, eſt mortale.

PROBATVR à SS. DD. primò ex illo Matth.7. *Nolite iudicare, vt non iudicemini.* Quod confirmant ex Beda ad eum locum, & D.Auguſtino *tract.* 90. *in Ioannem.*

DEINDE id probat illo 4. primæ ad Corinth. *Nolite ante tempus iudicare.* Sic D. Thom. *art.* 3. & D.Bonauent. *p. p. Centil. ſect.* 10. vbi obſeruat, iudicium temerarium menſurari iuxta ſententiam Saluatoris, Matth.7. *In quo Iudicio iudicaueritis, iudicabimini.* Vbi Gloſſa: *Si quem iudicaueris temerariè damnatione veniali, venialiter condemnaberis. Si damnatione mortali, mortaliter condemnaberis.* Hoc intelligendum, ait, ſine præiudicio ſententiæ aliorum; nam aliqui dicunt, non eſſe mortale, niſi grauiter lædat fa-
122 mam. Quare Valentia *loco adducto*, & Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*3. *dub.*2. *num.*18. cum Aragonio, ſicuti mortale putant de viro Religioſo aliqua leuia iudicare, vt eſſe mendacem; Ità non putaret mortale de Iuuene mundano, quòd mœchatus ſit; de Milite, quòd iniuſtè occiderit, quia iudicium eſt malum graue, quatenus tollitur grauiter, ſeu læditur fama. E ſimilibus (aiunt) iſti non læduntur. Addit Valentia, etiam eſſe iudicium indebitum, & iniquum, temerarium iudicare de futuro, v. g. *iſte periturus eſt*, quia ad Deum pertinet, qui forſan illum reum mutabit.

123 PROBATVR ſecundò à S. Doctore *opuſc. de profectu religioſi, Lib.*1. *cap.*1. illo Rom. 14. *Tu quis es, qui alienum ſeruum iudicas*, & Lucæ 6. *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* Iudicium autem temerarium definit, quando credo aliquid factum mala intentione, quod potuit & alia fieri intentione; vel cum iudicatur aliquis grauiter lapſus ex leuibus indiciis. Hoc enim eſt vſurpare ſcrutationem cordium, quæ Dei eſt propria, vt dicitur *Hierem.*17.

124 EADEM affert S.Doctor *ad 6. Lucæ* in ea verba allegata, vbi addit id Prouerb. 17. *Et qui iuſtificat impium, & condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum.*

OBSERVAT, iuſtificare impium, eſſe abominabile, non per ſe, ſed per aliud, quando conferendus eſt cum alio in ordine ad aliquid Iuſtitiæ, puta diſtributionis honorum,&c.& ſtabilitur,aut promouetur per illud iudicium æqualitas cum alio in bono famæ, & iuſto impius præfertur, vel æquatur, vt adnotauit S. Doctor *allegatis locis*, & Valentia *puncto* 1. & Nauar. *commentar. in Rubric. de Iudic. n.*47.

ASSERO ſecundò: Iudicare de aliquo, etiam
125 graue, ex leuibus indiciis, ſed cum formidine, non eſt peccatum mortale. Ità S. Bonauent. *locis adductis*, & D. Thomas *art.* 3. Sylueſt. *verbo Iudicium, quæſt.*4. Caietanus *dicto Art.*3. Nauar. *loco cit. num.*49. *& ſequentibus.* Ità etiam Tanner. *loco cit. num.*20. qui leuia indicia ea eſſe dicit, quibus vir prudens non moueatur ad id iudicium. Ità etiam Soto, Valentia, Aragonius, & alij.

126 PROBATVR à S.Doctore, quia nôn læditur grauiter proximus.

OBSERVAT autem *loco cit. Centil.* Iudicium ſuſpicionis eſſe triplex. Primum ſuſpicionis violentæ, quando nulla, vel pauca apparent ſigna boni, ſed omnia mali, & hoc non eſt peccatum. Secundum temeritatis; quando multa boni; pauca mali; & eſt veniale graue. Tertium, quando multa mali, pauca verò ſunt ſigna boni; & hoc eſt veniale leuius.

ADVERTIT etiam *loco cit. de profectu religioſi*, 127
aliquando confundi timorem cum ſuſpicione, cum tamen differant: Timor enim eſt ad cautionem, vt cùm non ſuſpicans malum de aliquo, ad cautionem claudo Monaſterium.

ADDIT Valentia, tale iudicium cum formidine poſſe eſſe, ratione perſonæ, mortale; vt ſi grauiſſimum malum de honeſtiſſimo viro, etiam cum formidine, iudices, vt inceſtum cum matre, vel ſorore.

ADVERTIT etiam *punct.*4. poſſe aliquem dubi- 128
tare, in ancipiti ſtando; tale autem dubium poteſt eſſe peccatum, etiamſi tantùm veniale, quando leuiter fundatus inter vtrumque pendeo, ità, vt non inclinem ad bonum iudicandum. Addit verò cum Soto *loco cit.* poſſe eſſe mortale ratione perſonæ præclariſſimæ, vt ſi quis anceps ſit de B.Ioanne Baptiſta, an eſſet ſanctus, an peccaret mortaliter, &c.

ADDIT vero S. Doctor, huiuſmodi cogitationes magis conuenire Prælato, qui poteſt ratione gubernationis anceps eſſe, vel dubitare prudenter, ſimiliter & eum, qui deſuper illuminatur, de quo ait Apoſtolus: *Spiritualis homo omnia iudicat*; non autem eſſe verum de Spiritualonibus iſtis, qui quaſi Catones vbique naſum figunt, & zelo cydonio iudicant, dic potiùs cotonico.

QVÆSTIO X.

An Diſtributiua IVSTITIA *à Commutatiua differat ſpecie.*

DIFFERENTIA Iuſtitiæ diſtributiuæ, & Com- 129
mutatiuæ ab obiecto accipitur. Vtramque verò diſtinxi, & explicui *p. p. Tract.* 1. *diſp.*19. *quæſt.*1. Diſtributiua igitur conſtituit æqualitatem inter particulares, diuidendo inter eos bona Communitatis æqualiter, ſecundùm proportionem Geometricam, conſiderata perſonarum dignitate, ità nimirum, vt eadem proportione Geometrica (vt dupla, v. g. vel ſeſquialtera, &c.) quâ dignitas vnius eſt maior dignitate alterius; plus etiam obtineat de bonis communibus. Iuſtitia verò Commutatiua conſtituit æqualitatem inter particulares, dando, vel accipiendo æquale ſecundùm proportionem Arithmeticam, qualis eſt, v.g. inter quinque, & quinque.

SIC igitur Iuſtitia diſtributiua habet pro obiecto 130
formali medium inter exceſſum, & defectum, ſecundùm proportionem Geometricam, ſicut quintuplum, v.g. eſt medium inter ſextuplum, & quadruplum; & ideò ei, qui dignitate alterum excedit, v.g. quintuplo, diſtribui debet de bonis communibus quintuplo plus, quàm illi alteri. Iuſtitia verò Commutatiua habet pro obiecto formali medium inter exceſſum, & defectum, ſecundùm proportionem Arithmeticam; ſicut quinque ſunt medium inter ſex & quatuor; & ideò, qui ex duobus, habentibus quinque, accepit vnum ab altero, debet illi reſtituere vnum, ne ipſe habeat ſex, & alter quatuor, ſed vterque quinque, quæ ſunt medium. Tradit hanc definitionem Ariſto-
teles 5. *Eth.cap.*3. *&* 4. ab omnibus receptus. Neque 131
neceſſe eſt, hanc doctrinam ſpeculationibus Geometricis & Arithmeticis diſceptare, quia rem moralem magis obſcurarent, vt monet Gregorius de Valentia *diſp.*5. *quæſt.*5. *puncto primo.*

ADVERTIT autem, quod per Diſtributiuam 132
conſtituitur æqualitas, ſecundùm habitudinem Communitatis ad ſuas partes, & eo ipſo conſtituitur æqualitas

Digitized by Google

litas etiam inter ipſas Communitatis partes, atque in hoc vltimo ait conſiſtere rationem formalem Diſtributiuæ; nam inter has eſt æqualitas quintupla, v.g. ad quintuplum, quadrupla ad quadruplum, quæ eſt æqualitas ſimpliciter, & propriè, qualis eſſe debet in Iuſtitia propria, & hoc docet Ariſtoteles 5. *Eth. capite* 2. Ex quo fit, vt hæc Iuſtitia, non ſolùm ſit in Diſpenſatore communitatis, ſed etiam in membris communitatis, recipere valentibus hanc æqualitatem; poſſunt enim eam velle.

Assero, has duas Iuſtitias eſſe ſpecie diſtinctas. Ità Ariſtoteles *loco cit.* & communiter.

133 Probatvr. Illæ virtutes differunt ſpecie, quarum actus ex ratione formali ſui obiecti habent diuerſam, tum laudem, tum difficultatem: Tales ſunt actus Commutatiuæ, & Diſtributiuæ Iuſtitiæ: Ergo. Minor, quò ad laudem patet; Quò ad difficultatem verò probatur, quia per Commutatiuam datur alteri id, quod eſt verè eius; per Diſtributiuam verò datur id, quod eſt tanquam ſuum, quatenus id, quod eſt totius communitatis, eſt etiam partium; facilius eſt autem dare alteri id, quod ſuum eſt abſolutè, quàm id, quod altero modo eſt quodammodo ſuum.

134 Ex quibus patet ad argumentum Buridani 5. *Eth. quæſt.*7. vbi contendit probare, non eſſe diſtinctas ſpecie, quia ambæ ſeruant æqualitatem. Iam enim vidimus, diuerſam eſſe vtriuſque æqualitatem. Reliqua vide in Valentia *loco cit.* & Maſtrio *diſp.*7. *num.*179.

135 Porrò materia Diſtributiuæ, & Commutatiuæ ſunt res ipſæ, quæ commutantur, vel diſtribuuntur; materia verò proxima Commutatiuæ ſunt commutationes, ſiue voluntariæ, vt Emptio, Venditio, Mutatio, Sponſio, Vſura, Depoſitio, Conductio, vt ait Ariſtoteles 5. *Eth. cap.* 2. Vel ſecundùm D. Thom. *art.*3. Emptio, aut Venditio, quæ eſt permutatio rei cum pecunia; Vſusfructus, cùm quis concedit gratis fructificantis rei vſum, cum debito reddendi eandem rem: Accomodatum, cùm gratis conceditur vſus rei non fructificantis, cum debito reddendi eandem rem numero: Mutuum, cùm conceditur item gratis vſus rei non fructificantis, cum debito reddendi eandem ſpecie, non numero: Locatio, &
136 Conductio, cùm conceditur pro pretio vſus rei, cum debito eandem reddendi: Depoſitum, cùm conceditur res, vt conſeruetur, & poſtea reddatur, Impignoratio, cùm conceditur res ad firmandam obligationem ſatisfaciendi, vt ſcilicet, ſi non ſatisfaciat, retineri poſſit: Fideiuſſio, cùm quis ſimpliciter ſe obligat ad ſatisfaciendum pro altero. Adde Cambium, Societatem, & alia infrà edisſerenda.

137 Aliæ ſunt Commutationes Inuoluntariæ, è quibus aliæ ſunt clandeſtinæ, vt furtum, Adulterium, Veneficium, Lenocinium, Seruorum ſeductio, doloſè perpetratum Homicidium, & falſa teſtificatio. Aliæ violentæ, vt flagellatio, Vincula, Mors, Rapina, Mutilatio, Conuitiatio, Contumeliæ illatio. Vide S.Thomam.

138 Materia autem proxima Diſtributiuæ ſunt diſtributiones bonorum omnium Reipublicæ, prouentuum, honorum, &c. Imò & onerum, quæ debent diſtribui, iuxta diſtributionem, etiam bonorum, honorumque. Vide eundem D.Thomam.

139 Videtvr ex dictis ſequi, Commutatiuam non obſeruare æquitatem Geometricam, alioqui ſpecies confunderentur, vt aiunt Vaſquez, & Turrianus: Attamen Suarez, Card. Lugo, Poncius apud Maſtrium *n.*181. id aſſerunt tunc, quando aliquis, ob contractus, debet multis, & decoxit; ideòque nequit omnibus æquè ſatisfacere; tunc debet omnibus ſatisfacere, iuxta proportionem; vt ſi vnus ſit creditor centum aureorum; alter ducentum, huic dentur 150. illi verò tantùm quinquaginta. Sic ex Commutatiua ſoluet, & ſeruabitur proportio Geometrica.

Neqve tamen ob id illas æquitates confundi, ait Maſtrius, quia in Commutatiua exigitur quantitatis, æqualitatis, & inſuper proportionis æquitas; in Diſtributiua verò, ſola proportionis.

Amicvs tamen *diſp.*11. *ſect.*14. ob id negat, 140
eas ſpecie diſtingui.

Collige etiam, Commutatiuam eſſe genus ſubalternum in ſpecies diuiſum, vt ſuprà retuli; eſt enim in ſingulis ferè diuerſum ius, vt ait Maſtrius *num.*184. diuerſum eſt enim ius ad bona famæ, vitæ, fortunæ, &c. vt ait etiam Amicus.

Colligit etiam Cardinalis Lugo *diſput.* 1. 141
num. 43. de Iuſtitia diſtributiua, quod in quolibet actu plures reſpiciat comparatos, vt proportio ſeruetur.

Id tamen negant Suarez *diſp. de Iuſtitia ſect.*3. Poncius, & Maſtrius, quia poteſt Epiſcopus conferre beneficium alicui abſque collatione cum aliis.

Sed hæc ratio friuola eſt; nam vt ſeruetur Di- 142
ſtributiua, oportet vt dignior eligatur, iuxta decretum Sancti Concilij Tridentini; hæc autem ſupponit comparationem, ſaltem confuſam, aut aliquam diſtinctam cum nonnullis; alioqui, ſi id præſtat nil cogitando: non aget ad normam Diſtributiuæ Iuſtitiæ.

DISPVTATIO XXIV.

De Reſtitutione.

Inter ſpecies Iuſtitiæ, ſuprà enumeratas, nulla grauior eſt, aut vrgentior, quàm Reſtitutio; quæ graues idcircò patitur difficultates: Aliena enim ſurripere, ſuæ indigentiæ conſcia auiditas non faſtidit; reſtituere verò potius ex faſtu, quàm ex inopia plerumque refugit; cùm non tam ſit ablati redditio, quàm patrati criminis publica velut confeſſio: Verum tamen illatam iniuriam, ſiue ablatam rem ea eſt recompenſandi obligatio; vt fidentiſſimè dixerit D. Auguſtinus *epiſt.* 54. *ad Macedonium*, etiam ſuadentem non reſtituere, ſiue etiam non compellentem (modò penes ipſum ſit compellendi munus) ſocium eſſe criminis, & fraudis, ac pari & pœnæ, & culpæ vinculo obſtrictum iri; & quantumuis à culpâ abſolua tactâ pœnitentiâ; nunquam tamen à pœna ſoluendi, aliud, præter ſoluendi impoſſibilitatem, eximet. Nam vt ait *ibidem* paulo infra S. Auguſtinus: *pro nullo interveniendum eſt, vt quod ſcelere abſtulit, ſceleris impunitate poſſideat; ſed, vt remiſſâ iniuriâ, quod iniurioſè abſtulit, reddat, ſi tamen habet quod abſtulit, vel aliud vndè illud reſtituat*; de hac igitur reſtitutione pro ſolita breuitate *hic* agendum eſt.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO I.

Quid ſit Restitvtio.

{ D.Thom. quæſt.62. art.1.

1 RESTITVTIO, vt colligitur ex D.Bonau. *in* 4. *diſt.*15.*quæſt. vltima.* eſt actus Iuſtitiæ Commutatiuæ, quo ſecundùm æqualitatem rei ad rem redditur alteri, quod ab eo, vel volente, vel inuito, eſt acceptum. Ità etiam D.Thom. hìc, & alij apud Valentiam *diſp.*5. *quæſt.* 6. *punćto* 1. Caſpenſem *diſp.* 1. *ſećtione* 1. *de Reſtit.* Magis tamen propriè eſt quàndo redditur id, quod iniquè eſt ablatum, vt notat Tanner.*diſp.*4.*quæſt.*6.*dub.*1. cum Bannes *quæſt.*61. *art.*1. & aliis.

2 Observat verò Caſpenſis ex D. Bonauent, *loco cit.* & *Lib.*6. *Compend. Theol. cap.*29. Reſtitutionem differre à Satisfactione, tanquam inferius à ſuperiori, quia omnis reſtitutio eſt ſatisfactio, non tamen omnis ſatisfactio eſt reſtitutio, qui enim ſatisfacit pro ſe, non dicitur reſtituere. Itaque Reſtitutio eſt redditio accepti, & ſpectat ad Commutatiuam: Satisfactio verò eſt aſſumptio alicuius moleſtiæ ob illatam alteri offenſam, & ſpectat ad Vindicatiuam.

3 Præterea Satisfactio pro peccatis, ſi ſit ex opere operantis, debet eſſe ab homine, exiſtente in gratia: Reſtitutio autem poteſt impleri ab homine, exiſtente in peccato mortali. Satisfactio etiam poteſt eſſe pars Sacramenti Pœnitentiæ: Reſtitutio verò nequaquam. Tandem Satisfactio eſt ad arbitrium boni viri: Reſtitutio verò per ſe debet fieri ad æqualitatem. Porro Reſtitutionem eſſe actum Iuſtitiæ Commutatiuæ omnes aiunt.

QVÆSTIO II.

An ſit neceſſaria Restitvtio *ad ſalutem.*

{ D.Thom. art.2.

4 VVLGATVM eſt illud D. Auguſtini epiſt. 44. *Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Et cap. vlt. de Iniuſtitiis: *Si tuâ culpâ damnum datum eſt, iure ſatisfacere teneris.* Ex quo habes, eſſe præceptum reſtituere, vt docet S.Doctor *in* 4.*diſt.*15. *quæſt. vltima.* Non eſt autem neceſſaria vt medium, nam ſæpe excuſamur à reſtitutione ob impotentiam, & tamen adhuc poſſumus ſaluari, vt oſtendam ex D.Auguſtino; media autem, etiam ſine culpa omiſſa, impediunt ſalutem.

Est autem difficultas: An hoc præceptum ſit negatiuum.

5 Observa, ad dignoſcendum; An Præceptum ſit affirmatiuum, vel negatiuum, oportere attendere materiam, quæ præcipitur, non modum quo enunciatur; nam ſi materia, ſeu obiectum ſit aliquid vetitum, erit negatiuum; ſi verò aliquid iuſſum, erit poſitiuum.

Assero, eſſe negatiuum in ſubſtantia, licèt in forma verborum ſit affirmatiuum: *Reſtitue non tuum*, ideſt, *non retineas alienum*: Ità conciliantur Doctores, qui videntur contrarij apud Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*6. *num.*8. Baſſæus *num.*4.

Probatvr enim exprimi poſitiuè præceptum hoc graue, illo Matth.22. *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Et Rom.13. *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal.* Quæ proſequitur S.Doctor *in Conſeſſionali, cap.*4.*partic.*2. 6

Probatvr deinde a S. Doctore *loco cit.* & *in ſpeculo, cap.*2. *ad finem*, luculento S.Auguſtini teſtimonio *epiſt.* 54. *ad macedonium*, quod refertur *in Regula Peccatum, de regulis Iuris, in* 6. & *in cap.cùm tua, extra de vſuris*, & *in Decretis* 14. *quæſt.*6. *can.*1. Cùm enim Macedonius *epiſtola, præcedenti* 53. quæ eſt ad Auguſtinum ſcripſiſſet, quoſdam etiam ſceleris pœnam cupere ſibi relaxari, & id, propter quod admiſſum eſt ſcelus, poſſidere. Reſpondens S. Auguſtinus, ait: *Peſſimum hominum genus commemoras, cui* 7 *pœnitendi medicina omnis non prodeſt. Si enim res aliena, propter quam peccatum eſt, cùm reddi poſſit, non redditur, non agitur pænitentia, ſed fingitur: Si autem veraciter agitur, non remittetur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſed vt dixi, cùm reſtitui poteſt. Plerumque enim, qui aufert, amittit, ſiue alios patiendo malos, ſiue ipſe malè viuendo; neque aliud habet, vnde reſtituat. Huic certè non poſſumus dicere: Redde quod abſtuliſti, niſi cùm habere credimus, & negare.* Ex hoc teſtimonio S.Auguſtini colligunt D.Thom. *loco cit.* & Diſcipuli, præcipuè Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*6. *num.*7. reſtitutionem non eſſe neceſſariam neceſſitate medij, quia apponitur conditio; *ſi poteſt.*

Qvod verò dicat Præceptum negatiuum, probatur à Valentia argumento S. Bonauent. *loco citato*, quia obligat pro ſemper ad non retinendum rem alienam in iniuriam Domini, & iniuſtus detentor ſemper eſt in mora iniqua, peccans actu, vt ait S.Doctor *loco cit.* & oſtendi *prima ſecunda.* 8

Respondet Baſſæus, non obligare ad ſemper, v.g. in neceſſitate. At tunc res ſunt communes; ideò non eſt iniquus detentor, atque adeò non eſt ſubiectum reſtitutionis.

Obiicies. Si debitor peccat non reſtituendo, debet creditor cedere, ne debitor damnetur; eſt enim præferenda ſalus animæ diuitiis.

Laborant Adrianus *de reſtit.* Sotus *Lib.* 4. *de Iuſtitia, quæſt.*6. *art.*2 & Valentia *diſp.*5. *quæſt.*6. *punćto* 1. Sed facilè reſpondeo ex D.Bonauent. *in* 3. *diſt.*29. *quæſt. vltima.* Ordinem Charitatis inter mea bona, & proximi, exigere in proximo neceſſitatem, quæ ſanè non reperitur in eo, qui poteſt, & non vult reſtituere. Non teneor autem eius malæ voluntati ſuffragari; non enim Charitas agit perperam. 9

QVÆSTIO III.

Quis Restitvere *teneatur.*

{ D.Thom. art.6. & 7.

QVÆDAM regulæ traduntur à Doctoribus, vt agnoſcatur id, quod quæritur. Triplici ex capite oritur obligatio reſtituendi. Primò ratione ſolius acceptionis rei alienæ, etiamſi eam rem fortè amplius non habeas. Secundò ratione ſolius rei alienæ, quam apud te habeas, licèt eam fortè ab eius Domino non acceperis. Tertiò ratione vtriuſque, ſcilicet acceptionis, & rei. Nomine rei intelligitur res, vel in ſe ipſa, vel vt manet in aliquo fructu, vel in pretio, vel in effectu, puta emolumento, ex quo ditior factus ſis. 10

Per acceptionem intelligo, non illam quæ eſt gratuita 11

gratuita, ſed quæ facta eſt in commerciis, puta venditionis, emptionis, &c. ſuprà relatis *in diſp. priori quæſt.* 10.

12 Probatvr. Is tenetur reſtituere, qui eſt vera cauſa, vt aliquis minus habeat, quàm debet, de rebus ſuis: Talis eſt is: Ergo. Ità Caietanus *verbo Reſtitutio*, Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *puncto* 3. Tannerus *quæſt. citata*, Caſpenſis *diſp.* 1. *ſect.* 3. qui eas radices Reſtitutionis diſtinguit ex re, ex delicto, & ex contractu, & duas alias, quæ ad has reducuntur, addit. Prima eſt ex legis ſtatuto. Secunda ex voluntate, puta ex teſtamento. Si enim quis mihi legauit mille aureos, tenetur hæres eos mihi reddere. Ità etiam D. Bonauent. *in confeſſionali, cap.* 2. *particula* 6. & 15. & *cap.* 3. *part.* 44. & *cap.* 4. *particula* 2. vbi cum aliis Doctoribus ſub iniuſtæ acceptionis titulo claudit læſiones, vt incendia, dirutiones, &c. ſic & *in ſpeculo animæ, cap.* 2. & *de decem præceptis*, 7. & *in Diæta, tit.* 3. *cap.* 6.

13 Cavsas acceptionis rei alienæ vltra executorem recenſent nouem communiter cum D. Thom. hîc, & D. Bonau. *in confeſſionali, cap.* 2. *particula* 19. his verſibus.

Iuſſio, Conſilium, Conſenſus, Palpo, Recurſus, Mutus, Participans, Non obſtans, Non manifeſtans.

Ex his primæ ſex ſunt cauſæ poſitiuæ directæ; tres poſtremæ indirectæ, vt ait Tannerus *diſput.* 6. *quæſt.* 4. *dub.* 14. *num.* 392. cum SS. Doctoribus.

Ivbens, ſeu mandans tacitè vel expreſsè, eſt vera cauſa damni; ſi tamen mandatum reuocauit ante damnum, ſciente Mandatario, ille non tenetur reſtituere. Ità communiter apud Baſſæum, V. *Reſtitutio*, 3. §. 1.

14 Consilivm dans, vel hortans, rogans, inſtruens. Is ſi reuocet Conſilium, &c. non videtur ampliùs reſtitutioni ligatus; etſi alij dicant, non ſatis eſſe ſuadere, ſed exigi efficaciter amouere, vt refert Baſſæus §. 2.

Huc reducitur conſenſum dans, ſi eſt cauſa damni, puta ſuffragium præſtando ad bellum iniuſtum, & alia iniqua.

15 Palpo eſt laudans crimen, mouensque, vel irridens, quaſi inertem æſtimandum, vnde ad vindictam velut Bubalus mouetur. Vide Leſſium *lib.* 2. *c.* 13. *num.* 25. Regin. *lib.* 10. *num.* 85. Petr. Nau. *lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 37. Azot 3. *part. lib.* 4. *cap.* 13. Filliucium *tract.* 32. *num.* 64. Syluium *cap. de Palpone*, Baſſæum §. 4.

Recvrsvs ſignat Receptorem furis, &c. fouendo, tuendo ad damnum, vel retentionem rei alienæ. Sic Cauponarij recipientes pecunias, à filiis familias, vel ſeruis ſurreptas; Si tamen non recipiant vt furem, ſed vt amicum, &c. tunc Caupo non tenebitur reſtituere. Vide Bonacin. *de reſtit. diſput.* 1. *quæſt.* 2. *punct.* 2. Filliucium cit. *num.* 66. & 67. Baſſæum §. 5. Includit hic S. Doctor eos, qui fouent Iudæos in negotiationibus, meretrices, & luſores, in domibus, ad quas muſcipulas euolant adoleſcentes incauti, expilantes illos, quos furari fecerint, & eò pecunias, reſque multas pretioſas afferentes. Hi ſanguiſugæ ebibunt potiorem inſontium ſanguinis portionem.

16 Participans mox vellicatos indicat, & quoſcunque cooperantes damno inferendo; Si tamen graui metu coageret, dando claues, tenendo ſcalam, videtur à reſtitutionis debito immunis, ſic videntur & immunes Ergaſti Turcarum, ad damna nobis inferenda coacti, ſed ad cædes non aſſentior, eos excuſare. Vide Suarez *tract.* 5. *diſp.* 21. *ſect.* 2.

Hi, qui ſunt concauſæ ad idem damnum, puta incendium, tenentur in ſolidum, *l. Ita vulneratus, ff. ad Legem Aquiliam.*

Dvbitatio I.

An ſit vera cauſa damni is, ſine quo aduc illud ſecutum eſſet.

Mvlti eum ſolum, vt veram Damni cauſam, reſtitutioni eſſe obnoxium aſſerunt, ſine quo 17
damnum non fuiſſet. Innoc. *cap. ſicut dignum, extra de homic.* Hoſtien. *ibi*, Altiſſiodor. *lib.* 4. *tract. de Pœnit. cap. de Reſtit. quæſt.* 3. Rich. 4. *diſt.* 15. *art.* 5. *quæſt.* 4. Sylueſt. V. *Reſtit.* 3. *quæſt.* 6. Adrian. 4. *quæſt.* 4. *de Reſtit.* §. *De concurrentibus cum fure*, Nau. *man. cap.* 7. *num.* 20. Caſpenſis *diſp.* 1. *ſect.* 9. §. 2. Baſſæus V. *Reſtit.* 3. *num.* 3. §. 2. Quia aliter ſunt cauſæ inefficaces.

Oppositvm cenſent Caietanus hîc, *art.* 7. 18
Ioan. Medin. *quæſt.* 7. *de Reſtit.* Sotus *lib.* 4. *de iuſtit. quæſt.* 7. *art.* 3. Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *puncto* 3. Ratio eſt, quia efficaciter operantur. Hoc ſenſit D. Bonauent. *in ſpec. animæ, cap.* 2. & Clarius *cap.* 1. §. *Damnificatio*. Ideò Reſtitutioni obligat Aduocatum, qui tuetur iniuſtè Clientem, alioqui adhuc volentem iniuſtè hæreditatem, quam per alios inuaderet, ſi eam aliter non obtineret.

Probatvr è S. Doctore. Ea eſt vera cauſa, qua poſita, ponitur effectus, vt ait S. Doctor, & alij. Si enim multi vellent occidere Petrum, nonne ſi vnus ſolus ipſum occideret, eſſet reus iniuſtitiæ, etiamſi ab aliis foret necandus? Vide Valentiam, & Caietanum.

Dvbitatio II.

De cauſis indirectis damni.

Seqvvntvr alij tres, nempe *Mutus*. Dicitur autem is, qui debuit loqui ad impediendum 19
damnum. Poteſt autem, vt teneatur vel ex officio, vt Prælatus, vel ex contractu. De quibus infrà dubitationes ponam.

Secvndvs eſt, *Non obſtans*, cùm deberet, vt Princeps, Magiſtratus, & ſimiles.

Tertivs *Non manifeſtans* damnificantem, cùm teneretur, vt teſtis in iudicio, cuſtodes vinearum, nemorum, &c. De his multa dubia aguntur.

Tannervs *diſp.* 4. *quæſt.* 6. *dub.* 2. *num.* 72. 20
tres exigit conditiones, vt hi teneantur reſtitutioni. Prima eſt, vt is teneretur procurare tale bonum, vel malum arcere ex debito Iuſtitiæ Commutatiuæ, aut Diſtributiuæ. Secunda eſt, vt teneretur procurare illi numero, qui damnificatus eſt, cuius cauſam agere debuerat. Tertia eſt, vt deliberatè omiſſa ſit talis boni procuratio, vel cum culpa proportionata. Ex hac doctrina innumeri caſus reſoluuntur. Vide etiam Vaſquez *prim.* 2. *diſp.* 175. Leſſium *Lib.* 2. *cap.* 12. *diſput.* 10. & 18.

An ergo is, qui eſt cauſa indirecta damni non 21
impediendo, cùm poſſit, & debeat, teneatur ad reſtitutionem; multi aſſerunt vniuerſaliter. Ità Angelus, & Caietanus *ſumma, verbo Reſtitutio*, Richardus *in* 4. *diſt.* 15. *art.* 5. *quæſt.* 4. Valentia quoque *loco cit.* id probabile cenſet.

Alii tamen apud Valentiam dicunt, teneri ſolùm,

Digitized by Google

ſolùm, quando potuit, & debuit impedire ex iuſtitia; puta, quia erat Prætor, &c. Ità videtur D. Bonauentura *in ſpeculo, cap.* 1. *verbo Damnificatio*, Syluester V. *Reſtitutio* 3. Adrianus *quarto, quæſt. de Reſtitut.* Sotus *Lib.* 4. *de Iuſtitia, quæſt.* 7. *art.* 3. Medina *quæſt.* 9. *de rebus reſtitut.* Alenſis 4. *part. quæſt.* 86. *num* 3. *art.* 4. §. 7. Altiſſiodor *lib.* 4. *ſumma, tract. de pœnitent. cap. de Reſtit.* & ferè Valentia; Baſſæus *num.* 15. citans Petrum Nauar. *lib.* 3. *cap.* 4. *numero* 130. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 13. *dub.* 10. Bonacina *diſput.* 1. *quæſt.* 2. *punct.* 11. Azor 3. *part. lib.* 4. *cap.* 17. Filliucius *tract.* 32. *num.* 75. Syluius 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 4. *quæſito* 4. & *art.* 7.

22 Quò ad custodem portarum nemorum, qui diſſimulant aſportationes, multi negant apud Dianam *part.* 2. *tract.* 5. *reſol.* 54. eos teneri ad damna illata reſarcienda.

Occvrrit alia quæſtio: An Confeſſarius, & alij, quibus ex officio incumbit prohibere iniquas detentiones, teneantur Reſtitutioni, ſi omittant admonere, &c. Quò ad Confeſſarium affirmant *Summa Roſella, V. Reſtitutio* 2. §. 5. *Summa Angel. V. Reſtitutio, vltim.* §. 5. Nauar. *in manuali, cap.* 17. *num.* 22. & alij apud Valentiam *diſput.* 5. *quæſt.* 6. *puncto* 3. & Bonacinam *de reſtitut. diſput.* 1. *quæſt.* 2. *punct.* 11. Eandem ſequitur Nungus *in addit. ad* 3. *part. Tom.* 2. *quæſt.* 8. *art.* 4. *dub.* 5. Zanardus *in directorio confeſſ. part.* 2. *præcepto* 7. *cap.* 26. *dub.* 3. Gabriel *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *art.* 3. Syluester V. *vſura*, 7. *quæſito* 2. aliique Neoterici apud Dianam *Tom.* 1. *Tract.* 16. *reſol.* 1. Baſſæus *num.* 8.

23 Contraria ſententia eſt Bonacinæ, & aliorum apud eum, Filliucij *tom.* 1. *tract.* 7. *cap.* 12. *quæſt.* 7. *num* 37. Leſſij *Lib.* 2. *cap.* 10. *dub.* 6. Malderi 2. 2. *tract.* 5. *cap.* 3. *dub.* 14. Bartholomæi à S. Fausto *in ſpec. confeſſ. diſp.* 4. *quæſt.* 121. *num.* 7. Ægid. Coninch. *de Sacram. diſp.* 8. *dub.* 17. *num.* 144. Rebellij *de oblig. iuſt. part.* 2. *lib.* 17. *quæſt. vlt. num.* 12. & *part.* 1. *Lib.* 2. *quæſt.* 14. *ſect.* 8. *num.* 65. Hæc limitat Diana, dummodo Confeſſarius non ſuadeat pœnitenti, vt non reſtituat. At vna eſt obligatio iniungendi reſtitutionem, & non diſſuadendi. Id verò ità docent etiam Suarez *tom.* 4. *in* 3. *part. diſput.* 32. *ſect.* 6. & Rebellius *loco citato*, Caſpenſis *diſp.* 1. *ſect.* 9. §. 1. *num.* 86. Sanchez *Lib.* 7. *Decalogi, cap.* 6. Tanner. *diſp.* 4. *quæſt.* 6. *num.* 75. alios referens, Baſſæus, V. *Reſtit.* 3. §. 7. *num.* 16. Crouſers *ad cap.* 7. *Reg. Min. lib.* 31.

24 Sententia D. Bonauent. eſt, vt video, hæc ſecunda; nam *in Confeſſionali, cap.* 4. vbi profitetur docere Confeſſarios ea, quæ tenentur facere, & quas pœnas incurrant omittendo, ait: Attendendum igitur, quod cùm ſint tria genera pœnitentium, primis nulla poteſt iniungi pœnitentia vtilis ad ſalutem. Horum autem ſunt ſex genera. Primi raptores, Secundi vſurarij, Tertij incendiarij, Quarti fures, Quinti Simoniaci, Sexti doloſi circumuentores, vt ſunt peruerſi Iudices, Aduocati inqui, teſtes falſi, negotiatores fraudulenti, & alij huiuſmodi, quibus omnibus non poteſt alia iniungi pœnitentia,
25 tia, niſi illa Euangelica, Matth. 18. *Redde quod debes*, & illa Apoſtolica, Rom. 13. *Reddite omnibus debita.* Et illud Eccleſiaſtici 4. *Redde debitum tuum.* Quòd ſi hanc acceptare noluerit confitens, nulla alia iniungi poteſt, quæ valeat ad ſalutem; quia, vt dicit Auguſtinus epiſt. 54. ad Macedonium 14. quæſt. 6. *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, poſſit reddi, & non redditur, pœnitentia non agitur; non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Reliquos verò poſtea recenſet mox *part.* 7. Damnat quidem confeſſarios, debitum omittentes; Nil autem de Reſtitutione illis imponit.

Probatvr, quia Reſtitutionis obligatio oritur ex ſola Iuſtitiæ virtute; At Confeſſarius non ex iuſtitia propria, ſed è religione, tenetur admonere.

Ex allatis ſuprà conditionibus habentur aliæ 26
deciſiones. Prima eſt, non teneri pecuniariam mulctam, iudici debitam, ſoluere ante ſententiam, Reum, iniuſtè crimen in iudicio negantem. Ità Tanner. *num.* 76. cum Adriano *quodlib.* 6. Nauar. *manuali, cap.* 18. *num.* 49. Couaru. *in Epitome* 124. *part.* 2. *cap.* 6. §. 8. *num.* 10. Azor. *Lib.* 5. *cap.* 8. *quæſito* 5. Vaſquez *prim.* 2. *diſput.* 175. *cap.* 5. contra Sotum *Lib.* 1. *quæſt.* 6. *art.* 6. Molina *Tract. primo, tract.* 2. *diſp.* 95. Idem videtur de teſtibus, ſi falſum teſtentur. Sic Tanner. cum Sà V. *Reſtitutio*, & Azor. *loco citato.* Ratio eſt, quia non tenentur ex iuſtitia procurare bonum Iudicis, ſeu Fiſci; Neque Fiſcus aliquod ius ex iuſtitia commutatiuà acquiſiuit ad pecunias, ante ſententiam.

Colligitvr ſecundò, tam Reum, quàm 27
teſtes, iniuſtè veritatem negantes, teneri reſtituere parti damnificatæ expenſas, & alia damna, illata ob negatam veritatem. Sic ex communi docet Carbo *quæſt.* 31. Sà *loco citato*, Sotus *Lib.* 4. *quæſt.* 7. *art.* 3. Medina *Cod. de reſtit. quæſt.* 9. Tanner. *num.* 77. Tenebantur enim ex iuſtitia, non damnificare partem inſontem; excuſari tamen poſſunt, ſi grauia ſibi è confeſſione damna immineant. Ità Tanner. cum Leſſio, & Sà. Probabile imò cenſent, Molina nunquam teneri, *diſput.* 83. Syluester V. *Teſtis*, Leſſius *Lib.* 2. *cap.* 30. *dub.* 8. Vaſquez loquens de Reo ſuprà *cap.* 2. Tanner. *num.* 79. Quia non ità liquidò conſtat, hos ex iuſtitia ad id teneri.

Colligitvr tertiò, Iudicem, in proferen- 28
da ſententia negligentem, teneri reſtituere damna Reipublicæ, & partibus, ſed etiam mulctam, quàm Fiſco ſoluiſſent Rei, ſi ritè proceſſiſſet. Quod pariter de Fiſcali aſſerunt Syluester V. *Pœna, quæſt.* 28. Salon *art.* 7. *controu.* 5. Carbo *quæſt.* 31. qui dicit, eſſe communem ſententiam, & quo ad Fiſcalem conſentit Vaſquez. Ratio eſt, quia è iuſtitia ad id ex officio iſti tenentur.

Contrarivm tamen, quò ad Iudicem de pœna pecuniaria, Fiſco ſoluenda, cenſent Azor. *loco cit. ad* 4. Sà V. *Reſtitutio*; Vaſquez *loco cit.* Leſſius *Lib.* 2. *cap.* 3. *dub.* 10. quò ad Fiſcalem, quos ſequuntur alij apud Salonium.

Colligitvr quartò, Telonarios teneri ad 29
reſtitutionem neglecti vectigalis iuſti; ſecus dic de mulcta pecuniaria, ad Fiſcum peruentura, ſi eam procurare negligant. Idem Dic cum Baſſæo de Cuſtodibus rerum, & fructuum, è quibus datur aliquid Principi.

Colligitvr quintò, Cuſtodes Syluarum, 30
Fluminum, &c. non teneri ſoluere mulctam, quæ ad Fiſcum perueniſſet, ſi transgreſſores ad Magiſtratum detuliſſent. Ità Syluester V. *Reſtit.* 3. *quæſit.* 5. §. 7. Baſſæus *num.* 17. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 13. *dub.* 10. Tanner. *num.* 83. contra Carbonem, & Salonium. Ratio eſt, quia illorum officium ex iuſtitia non reſpicit bonum Fiſci, ſed ſecuritatem, & defenſionem boni publici. Excipe tributa, vt dixi, hinc excerpta.

Digitized by Google

DVBITATIO II.

An ille, qui ter; vel quater promiſit reſtituere, & non reſtituit, ſit abſoluendus ante reſtitutionem.

31 RESPONDETVR cum D. Bonauent. *loco cit.* quem ſequitur Fagundez *in ſeptimum præceptum Decalogi, cap.* 24. *num* 17. ſi debitum ſit publicum, quale reſpicitur in vſurariis, & raptoribus Eccleſiarum, nunquam eſſe abſoluendos, neque prima vice, antequam ſoluant, & dent cautionem; idque propter ſcandalum populi.

32 APPONIT verò S. Doctor *cap.* 3. *particula* 54. Decretum Eugenij III. contra raptores Eccleſiarum, & habetur *extra de raptoribus*, vbi id decernit, dicens:

Statuimus, vt quicumque ex his, qui, violenter ſurrexerint in rapinam, ſiue in Eccleſiarum violatione manifeſtè deprehenſus fuerit, niſi prius ablata reſtituat ſi poterit; vel emendandi firmam, & plenam fecerit ſecuritatem, pænitentiæ beneficium ei penitus denegetur. Si verò vſque ad obitum in contumacia ſua durauerit, & in extremis poſitus, remedium pænitentiæ humiliter poſtulauerit, ſi emendationem, vel emendandi ſecuritatem præſtiterit, ei pænitentia, & Eccleſiaſtica ſepultura con-
33 *cedatur. Qui autem in ſanitate obſtinata mente non pænituerit; vel emendauerit, & in morte ſecuritatem præſtare nequiuerit, ſolemnitas pænitentiæ parum prodeſſe videtur, ſicut credimus, ſed de peccato contrito viaticum non denegetur, ità tamen, vt nullus clericorum ſepulturæ illius interſit, nec eius eleemoſynam recipere præſumat. Quod ſi qui præsbyterorum, vel clericorum contra hæc in vita, vel in morte pænitentias dare, aut ſepulturæ intereſſe, vel eorum eleemoſynas accipere attentauerint, ſeu huiuſmodi rapinæ participes inuenti fuerint; ordinis ſui damnum irrecuperabiliter patiantur, & Eccleſiaſtico beneficio careant.* Hæc Canon.

34 ADVERTIT autem S. Doctor ex Raymundo, hanc decretalem eſſe localem; nec pœnitenti ſuffragia publica ſunt neganda; eius tamen hæredes, ad quos bona eius peruenerint, ſunt ad ſatisfactionem compellendi, *extra de ſepulturis*, 5. *Parum prodeſſe, appa quantum ad pœnam temporalem.*

DEINDE, ſi Excommunicatio impoſita ſit non ſoluenti, vt dicitur imponendo *in Tridentino, ſeſſ.* 25. *cap.* 12. non ſoluendi Decimas, nec primò abſoluendus eſt, niſi ſoluat, & ſi non poteſt, cautionem præbeat ſecuritatis.

35 ADDIT tertiò, quod in caſibus ordinarij ille, qui ter non exequutus eſt promiſſum, cenſetur ludere; poteſt tamen eſſe aliqua circumſtantia perſonæ, loci, &c. vt Confeſſario, cui neceſſaria eſt prudentia, videri poſſit abſoluendus. Ità etiam Saytus in clau. reg. *lib.* 10. *tract.* 5. *cap.* 5. *num.* 26. & alij apud eum.

EX dictis habes, etiam eum, qui in vita non 36
vult reſtituere, ſed reſeruat ad mortem id committere hæredibus, non eſſe abſoluendum. Ità S. Doctor *loco citato*, & D. Thom. *quæſt.* 62. *art. vltim.* Toletanus *in ſumma, lib.* 5. *cap.* 24. Nauarrus *Lib.* 4. *de reſtitut. cap.* 12. *num.* 72. Sotus *lib.* 4. *de Iuſtitia, quæſt.* 7. *art.* 4. Syluester V. *reſtitut.* 5. *num.* 7. & alij, quibus ſubſcribit Fagundez *loco citato, num.* 19.

RATIO. Fagundez eſt D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 2. & 4 & *in Confeſſionali, locis adductis*, quia qui iniuſtè retinet, ſemper eſt in actu ad ſoluendum debitor, & iniquus, ſi non ſoluit.

In nullo autem caſu, ſi monere omittat Confeſſarius, tenetur ad reſtitutionem.

DICES cum Nungo: tenetur ex iuſtitia admonere pœnitentem: Ergo id omittens, peccat contra iuſtitiam.

RESPONDET Diana, teneri ex iuſtitia, Sacra- 37
mento pœnitentiæ debita à religione, quæ reſpicit pœnitentem in ordine ad ſpiritualem ſalutem, in qua deficit quidem omittens confeſſarius monere, ſed non deeſt in aliqua obligatione iuſtitiæ, quæ reſpicit temporale bonum creditoris; Subſcribit Valentia *diſput.* 5. *quæſt.* 6. *puncto* 3. Tannerus *quæſt. cit.* Fateor in reliquis, vbi eſt obligatio propria iuſtitiæ, inueniri debitum reſtitutionis, puta in Prætore, Gubernatore, in Cuſtodibus vinearum, &c.

EX ſecundo capite, nempe rei alienæ, oritur re- 38
ſtitutionis obligatio.

Aduertunt autem Valentia *loco citato*, & Caſpenſis *diſput.* 1. *ſect.* 4. rem, ſiue etiam bona fide poſſeſſam, cùm agnoſcitur aliena, ad reſtitutionem teneri; nemo enim alterius iacturâ ditior fieri debet *ex regula* 48 *in* 6. *Lege Nam hoc natura, ff. de conditione indeb.*

Statuitur autem hæc regula generalis à Doctoribus: Quam diu durat res in propria ſpecie, & ſubſtantia, debet ea reſtitui; ſi verò conſumpta ſit, reſtitui debet id in quo locupletior es factus, vel rem tuam ſeruaſti, puta cibos, veſtes, &c.

DVBITANT verò: An qui bona fide à fure 39
emit rem furatam, & eandem alij reuendit; huic emptori teneatur reddere pretium; Et negatiuè reſpondent Leſſius *Lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 5. Rebellium *part.* 1. *lib.* 2. *quæſt.* 3. Caſpenſis *loco cit. num.* 31. Caietanus V. *Reſtitutio.* Nauar. *in manuali, cap.* 17. *num.* 7.

OPPOSITA ſententia eſt Valentiæ *puncto* 3. Soti *lib.* 4. *de Iuſtitia, quæſt.* 7. *art.* 2. talem teneri reſtituere tertio emptori pretium, in caſu quidem, quo emptor ſciat, aut cognitiuus videatur, rem eſſe alienam. Nam ſi non videatur id ſciturus, neque compareat, non eſt opus illi quidquam reſtituere, cùm nullum ei immineat alioqui damnum.

MIHI ad mentem D. Bonauenturæ *in ſpecu-* 40
lo animæ, cap. 2. videtur magis prior opinio; nam ſolas emptiones, & venditiones malæ fidei videtur cogere ad reſtitutionem; ſed manet apud furem obligatio.

RATIO eſt, quia pretium, quod ſolum videtur Reſtitutioni obnoxium, non eſt commutatum cum re formaliter, ſed cum pretio, à me dato illi primo, à quo emi, atque adeo obligatio adhuc remanet apud primum venditorem.

ADDO

Addo verò cum D. Bonauent. *loco citato*, Caſpenſi, *num.*61. & aliis, rem debere eſſe grauem, vt reſtitutionem exigat. Sanchez *lib.* 2. *cap.*23.*num.*160. Azor 3. *part. lib.*4. *cap.*8. Filliucius *tract.* 32. *num.*31. Leſſius *lib.*2. *cap.*7, *num.*24. Syluius *quæſt.*62. *art.*4.

41 Potest verò oriri debitum reſtitutionis ex re, accepta contractu, ſeu acceptione iuſta rei, quæ debetur alteri, & ideò in his magis videtur oriri ex re ipſa; ſimiliter ex re, & iniuſta acceptione, veluti cùm res adhuc eſt apud furem, in quo eſt maior obligatio; nam in his caſibus acceptionis iniquæ, ex quibus non transfertur dominium, ſicuti in furto, rapina, &c. ſemper eſt detentor in mora, & peccat mortaliter detinendo, licèt pœniteat accepiſſe; ſi tamen adſit reſtituendi poſſibilitas, atque opportunitas. Vnde S. Auguſtinus epiſtola 54. *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* In his autem, in quibus dominium tranſit in accipientem, ſicut in venditione, mutuo, &c. non eſt quis in mora, niſi ſecundùm conditiones appoſitas, vt diſſerit S. Bonauent. *loco cit. ſpeculi.*

42 Svnt quidem & contractus, in quibus non transfertur dominium, vt Commodatio, Precarium, Locatum, Depoſitum, & Pignus, vt dixi *diſputatione præced. quæſtione* 10.

Oportet ſcire, è contractibus aliquos referri in vtilitatem ſolius accipientis, vt mutuum, donatio, commendatum, & precarium. Alij reſpiciunt vtilitatem ſolius dantis, vt depoſitum, & mandatum. Alij reſpiciunt vtriuſque contrahentis vtilitatem, vt venditio, locatio, & pignus ſimiliter, & depoſitum, quando aliqua merces datur ratione cuſtodiæ.

43 Qværitvr autem; quando tenetur aliquis ad reſtitutionem ex contractu pereunte re; poteſt autem perire res, vel caſu, vel dolo, vel negligentiâ.

Certvm eſt primò, ex nullo iure oriri obligationem è contractu reſtituendi, quando res ſolo caſu fortuito perit (niſi in contractu id includatur:) ſic enim Iure Canonico *cap. vltimo de commodato*, & *cap.*2. *de depoſito*, & in Iure Ciuili *L.* 27. *ff. de reg. iuris*; & *Leg.* 18. *ff. commodati*, & *Leg.* 22. *Cod. de negotiis geſtis.* Ratio eſt, quia, ſi aliter non explicetur in contractu, tenentur contrahentes ſolùm ad id, quod eſt in eorum poteſtate, quales non ſunt caſus fortuiti. Poſſe tamen includi in contractibus afferunt Iura allegata. Similiter ex alio capite poteſt hæc oriri obligatio, quando, v.g. aliquis fuit in mora reſtitutionis, vel vſu illicito, puta, ſi argentum commodatum portet in nauim, ad cænandum in Lacu, & ob eas cauſas pereat.

44 Certvm eſt etiam, ſi res pereat ex dolo, aut lata, ſeu graui culpa, teneri ad reſtitutionem: Patet ex iure Canonico, & Ciuili allatis.

Similiter quando contractus liberè reuocari poteſt ab illo, qui liberè ſuam rem alteri tradit, tunc qui rem alienam habet, tenetur ad reſtitutionem ſolùm in dolo, & lata culpa, quæ eſt grauis. Probatur *ex Lege* 23.*ff.de reg. Iuris*, vbi Iuriſconſultus ait: *Contractus quidam dolum tantùm recipiunt, ſcilicet Depoſitum, & Precarium.*

45 Qvando verò contractus non poteſt reuocari, ſi reſpicit vtilitatem vtriuſque contrahentis, accipientem obligat de culpa graui, & leui; ſi autem ſit in vtilitatem ſolius accipientis, obligat eum, etiam de culpa leuiſſima. Probatur *ex cap.*1. *de commodo*, & Iur. ciuil. *Leg.* 5. *&* 18. *ff. commodati*, & *Leg.* 1. *ff. de obligationibus.*

QVÆSTIO IV.

Cui Restitvtio *facienda ſit.*

D.Thom. art.5.

Convenivnt omnes, illi reſtituendum, à quo res accepta eſt: Poſitis tamen quatuor conditionibus. 46

Prima eſt, vt is, à quo accepta ſit, habeat ad rem ius, vel vt Dominus, vel vt diſpenſator, aut cuſtos.

Secvnda, dummodo inde damnum ei, à quo accepta eſt, neque alij ſit obuenturum, puta, vt diſſipaturus rem illam, vel ea vſurus ad crimen.

Tertia, ſi datio non fuit per ſe iniuſta, vt in Simoniaco; ſi tamen coniuncta fuerit ex origine cum peccato extero, puta, quia eſt pretium fornicationis, nil obeſt. Tamen etiam Simoniaco poſſe reſtitui ait Caſpenſis *ſect.*1. antequam à iudice feratur ſententia contra eum. Ità & Nauar. *Lib.* 4. *de reſtit. cap.*2.

Qvarta, vt fiat reſtitutio ei, à quo accepit, vel per ſe, vel per alium. Vide Valentia *puncto* 4.

Hic occurrit quæſtio: An res aliena, accepta à fure, debeat ſemper vero Domino reſtitui: Ratio dubij eſt, quia poteſt ab eo accepta fuiſſe bona fide: Ergo ei reddenda, & excutiendum pretium datum; & ita ſentiunt Alenſ. 4. *part. quæſt.*86. *memb.*3. *art.*5. Summa Angl. V. *Reſtitutio*, Gabriel 4. *diſt.*15.*quæſt.*3. *dub.*5. Nauar. *Manuali*, *cap.*17. *num.*9. Valentia *loco cit.* dummodo ei reddatur ad redimendum ſuum pretium, non vt fur eam retineat. Hæc mihi vera videtur contra aliquos apud Valentiam *loco cit.* & Fagundez *in ſeptimum præceptum*, *Lib.*7. *cap.*20. Ratio mea eſt, quia teneor prius innocentiæ meæ proſpicere, quàm alienæ; & meæ rei familiari, quàm alienæ, cur ergo pretium meum amittam inſons, vt res aliena reddatur. 47

Ait tamen Petrus Eligius Baſſæus V. *Reſtit.* 4. §.2, *num.*7. Si furem non inueniat, vel inuentus nolit reddere pretium, reſtituendam rem Domino. Sic Petrus Nauar. *lib.*3. *cap.*4. *num.* 191. Filliucius *tract.*32. *num.*85. Sayrus *lib.*10. *tract.*2. *num.*17. Leſſius *lib.*2. *cap.*14. *dub.*3.

At cur ego inſons meo me pretio priuabo, cùm debitum ſit in fure? Scio id poſſe in foro externo. Agat interim, poteſt reperiri fur, & cogi. 48

Interim non teneor reddere in conſcientia, vt ait Filliucius *tract.*32. *num.*84. & alij, etſi alij repugnent.

Debita incerta ex licito contractu, ignorato creditore, vel nimis remoto, potes retinere; nam cùm ſolo iure Canonico deuoluantur ad pauperes debita incerta, iniuſtè contracta è praua acquiſitione, puta ex vſuris; non video cur hæc ſint ſoluenda. Vide Petrum Nauar. *lib.*4. *cap.* 2. *num.* 46. Layman *lib.* 3. *ſect.*3. *tract.*2. *cap.* 9. Leſſium *lib.* 2. *cap.*14. *num.* 38. Baſſæum *num.*4.

Has regulas indicat S. Doctor *in Confeſſionali*, *cap.*4. *part.*2. concludens illo Apoſtoli epiphonemate 13. *Reddite omnibus debita*, *&c.* 49

Digitized by Google

QVÆSTIO V.

Quidnam debeat reſtitui.

{ D. Thomas art. 2.

50 MVLTA, eaque varia hæc quæſtio continet diſcutienda; nam cùm res, reſtitutioni obnoxiæ, ſint bona, eaque plurima ſint, ſcilicet fortunæ, vt opes; corporis, vt incolumitas honoris, & famæ, atque bona animæ; & inter hæc bona ſint aliqua difficilis reſtitutionis, vt ſanitas corporis, oportet de omnibus differere: An includantur ſub debito iuſtitiæ; an verò aliis bonis ſint compenſanda.

51 RVRSVS poteſt ſecundò oriri debitum reſtitutionis ex modo, quo res ipſæ habentur, & ità æqualitas facienda, cadere poteſt ſupra modum, quo res acquiſita eſt, vt per varios contractus, per donationem, &c. Itidem per venationem, aucupium, piſcationem, effoſſionem, & per actionem aliquam turpem. Ideò de his etiam differendum. Tertiò ex impeditis alicui bonis. Hæc ſingula differam.

SVBQVÆSTIO I.

Quid ſit reſtituendum, ſpectatis rebus, quæ ſunt bona noſtra.

52 QVO excellentiora bona auferuntur, eò ſtrictior reſtituendi incumbit obligatio; modo ea bona talis ſint naturæ, vt reſtitui queant, Inter hæc autem bona, alia aliis ſunt chariora poſſidenti; Bona etenim famæ plerumque apud omnes ſolent præponderare bonis fortunæ, & quidem in ſe illa præferenda ſunt. Bona etiam Animæ, quantum & ipſa anima corpus ſuperat, meliora meritò putantur; ex his itaque bonis, iniquè ablatis, naſcitur varia reſtituendi obligatio; quædam enim ſunt, quæ dum auferuntur, intereunt: quædam verò remanent, ità vt eadem poſſint reſtitui. Hæc ſingillatim per dubitationes expendam.

DVBITATIO I.

An bona fortunæ ſint eadem reſtituenda.

53 CERTVM eſt, & extra controuerſiam, bona fortunæ eadem, ſi extent, eſto vſu conſumptibilia, eſſe reſtituenda eadem numero, niſi fortè inde peccator occultus manifeſtaretur, aut ſequeretur magnum aliquod incommodum, vt notat Valentia *quæſt.6. puncto* 5. §. 1. Nauar. *in Manuali*, *cap.* 17. *num.*24. aut niſi creditor ſit alia re contentus, vt habetur *Leg. cum à quo*, & *Leg. manifeſti*, *Cod. de ſolut.*

54 Si autem res non extet, debet fieri ſolutio in æquiualenti. Et ſi res eſt vſu conſumptibilis, debet reſtitui eadem, ſi extet; vel alia eiuſdem ſpeciei, & æquè bona; vel pecunia. Nec res ſolùm, ſed & fructus rei, vt ait S.Bonauent. 3. *diſt.*37. *dub.*7. ſunt debiti, & de his ſatis etiam ſuprà dixi.

DVBITATIO II.

Quo pactò RESTITVTIO *facienda pro bonis corporis.*

{ D.Thom. quæſt.62. art.1.

CONVENIVNT omnes, mutilantem, occidentem, membra frangentem, & reddentem hominis inutile corpus, teneri ad reſtituendum omnia damna, ex his ſecuta; & ſi non poſſit conualidari medicinis, teneri reſtituere æquiualens in pecuniis. 55
Ità S.Doctor *loco cit.* & *in ſpec. animæ, cap.*1. D.Thom. *art.*2. *ad* 1. Richardus *in* 4. *diſt.* 15. *art.* 5. *quæſt.*2. Syluest. V. *reſtit.* 3. Soto *Lib.*4. *de Iuſtitia*, *quæſt.*6. *art.*3. Valentia *quæſt.*6. *puncto* 5. §. 1. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.* 6. *dub.* 4. Carbo *quæſt.* 15. & alij communiter apud hos.

QVARE ſi mutilatus, vel occiſus erat in lucrando ex induſtria, reſarciendum eſt in bonis percuſſoris, etiam defuncti: Et ſi occiſus aliquos ex iuſtitia alere tenebatur, tenebitur eis percuſſor prouidere, vt ait Sotus *loco cit.* Valentia *loco cit.* contra Scotum 4. *diſt.*15. *quæſt.*3. & Adrianum *de Reſtit.* 56

ADDIT Sotus, aliquantò minus reddendum, arbitrio boni viri, mutilati, vel occiſi hæredibus, quàm is eſſet lucraturus, attento, quod minùs eſt habere quidpiam *in ſpe*, quam *in re*: ſiquidem poterat is, qui occiſus eſt, aliam ob cauſam mori, & is, qui mutilatus eſt alio modo debilitari. Quare monet Valentia, vt diligens habeatur conſideratio ætatis, valetudinis, &c. vt obſeruant etiam Caſpenſis *diſp.*3. *ſect.*6. & alij. 57

EX his autem apparet, verum eſſe id, quod aiunt Maior 4. *diſt.*15. *quæſt.*19. *dub. vlt.* Valentia *loco cit.* nempe, quamuis plus peccet occidens nobilem, nihil ſuo labore, vel induſtria lucraturum, quàm occidens hominem mercenarium, tamen ad plus obligari occidentem mercenarium talem.

OBSERVAT verò S. Doctor *in ſpeculo animæ*, *cap.* 1. *v. Damnificatio*, teneri reſtitutioni non ſolum interfectorem, ſed præcipientem, iuuantem, conſulentem; non tamen eum, qui non impedit, cùm debeat ex Charitate; imò neque peccare mortaliter, ſi aliqua ratione deſiſtat à remouendo occiſorem; puta, ſi timeat, ne contra ſe irrumpat; quod ſi ex odio etiam ſinat occidi hominem, non teneri ad reſtitutionem, niſi ipſe ex iuſtitia teneatur impedire. 58

DEINDE obſerua, damna in conſcientia poſſe illicò exigi ad æqualitatem, non tamen eam pœnam reſtitutionis, quæ à lege præſcribitur; per hæc enim expectare debet iudicis ſententiam, vt habetur *Leg. ex iudiciorum*, *ff. de accuſationibus.* 59

DISPVTANT verò: An etiam iniuriæ illatæ occiſionis, mutilationis, &c. debeat fieri compenſatio in pecuniis, vel ſimili.

PRIMA opinio eſt negatiua Nauarri *in manuali*, *cap.*15. *num.*21. Azorij, Oſtienſis. Ità Caſpenſis *loco cit. num.*51. Couar. *lib.*2. *var. cap.*10. Petrus Nauar. *lib.*4. *cap.*1. *num.* 80. Gomez *lib.* 3. *variarum*, *cap.*6. Leſſius *Lib.*2. *cap.*9. *num.*141. 60

SECVNDA ſententia eſt aſſertiua. Ità D. Thom. *art.*2. *ad* 1. Scotus *in* 4. *diſt.*15. *quæſt.*3. Richardus *ibi*, *art.*5. *quæſt.*2. Adrianus 4. *de reſtit. quæſt. vltim.* Maior *in* 4. *eadem diſt. quæſt.*14. Sotus *Lib.*4. *de Iuſt. quæſt.*6 *art.*3. Valentia *quæſt.*6. *puncto* 5. §. 1. Carbo *quæſt.*12. Lopez *p.p. quæſt.*47. Angles 4. *de reſtit.* Salon *quæſt.*62. *art.*2.

Digitized by Google

*art.*2. *controu.* 4. Aragon. *eodem art.* 2. Molina *tom.*3. *diſp.*88. Azorius *Tom.*3. *Lib.* 3. *cap.*3. *quæſito* 4. Sotus 4. *de Iuſtitia*, *quæſt.* 6. *art.*3. *ad* 3. Tannerus *diſput.*4. *quæſt.*6. *dub.*4. *num.* 111.

61 Mihi negatiua verior apparet. Probatur doctrinâ D. Bonauent. Reſtitutio eſt pars ſatisfactionis, ſeu ſpecies eius, vt oſtendit S. Bonauent. 4. *diſt.*15. *quæſt. vltim.* & *in ſpec. animæ.* Satisfactio autem debet proportionem offenſæ, & nullus Satisfacit, niſi Reſtituat tantum, quantum abſtulit. Ex quo, ſequitur, Satisfactionem, & Reſtitutionem eſſe debere ex bonis proportionatis; ſed pecunia non poteſt proportionari bono vitæ ablatæ: Ergo.

62 Hæc eſt doctrina S.Bonauent. *in* 3. *diſt.*20.*quæſt.*6. & *in* 4.*diſt.*15. *part.*2. *quæſt. cit.* Innititur verò Legibus; nam *Lege finali*, *ff. de iis*, *qui deiect. vel effud.* & *L. Liber homo*, *ff. ad Legem Aquiliam*, & *L. ex hac*, *ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur*, aſſeritur, hominem liberum, nullo pretio æſtimari poſſe; Et corpus liberum nullam recipere æſtimationem, habetur *L. citata*, *L. homo*, & *L. ex hac*, vbi additur, nihil poſſe peti pro homine libero etiamſi occidatur.

Respondet Valentia, Leges ſolùm concludere, id verum eſſe ex natura rei; ſi tamen læſus ex rationabili cauſa contentus ſit, poſſe ſatisfieri, pecuniâ ipſi vitæ.

63 At extra rem eſt, vocare illam reſtitutionem, quæ fit rebus ineptis ad compenſationem, v. g. pecuniâ reſtituere famam, vt notauit Syluester V. *Detractio*, *quæſt.*4.

Respondet Valentia cum D. Thom. *ad* 2. quòd quando non poteſt fieri reſtitutio in eodem genere, poteſt fieri in alio.

64 Sed non reſpondet ad rem, quia, licèt poſſet fieri re diuerſa, puta Reſtitutio agri per pretium, tamen non poteſt fieri, niſi ſecundùm rationabilem rerum æſtimationem; vt ipſe ait Valentia; At multa ſunt, quæ aliis rebus nequeunt æſtimari, vt anima pecuniis, famaque auro; nam eſt Ordinis altioris incomparabilis, vt dicitur Prouerb.22. *Melius eſt bonum nomen*, *quàm diuitiæ multæ*, vt oſtendam *dub. ſequenti.*

Obiicit primò Valentia, & Tannerus id Exodi 21. *Si percuſſus ab altero incolumis ſurrexit*, *percutiens ſit innocens*, *ità tamen*, *vt impenſas eius*, *& operas in medicos reſtituat.* Hac lege ſancitur, vt qui percuſſus non conualuerit, plus reſtituere debeat percuſſor, nimirum etiam pro morte, vel deformatione.

65 Respondetur, ibidem poni quæ pœna debeatur, ſi moriatur percuſſus: *Morte moriatur.* Confirmatur, nam infra, cum de morte, impoſita Boui cornupetæ, loquitur, declarat: *Quod ſi pretium fuerit ei impoſitum*, *dabit pro anima ſua quidquid fuerit poſtulatus:* At ſi Dominus bouis homicidæ fuerit præſcius eius vitij, ipſe occidetur, cum iuxta præceptum, illum non incluſerit.

66 Obiicit ſecundò Scotus, & Tannerus, qui occidit Bouem, vel Canem alterius, debet aliquid reſtituere pro Boue illo, vel Cane occiſo. Ergo multò magis, qui Hominem priuat vita, vel incolumitate, debet pro hoc ipſo aliquid reſtituere. Er hoc non animaduertere (aiunt Scotus, Tannerus, & Adrianus) eſſe fatuum.

67 Sed inſulſa mihi eſt comparatio; nam Bos, & Canis ſunt èmibiles pretio, neque erit aliquis Dominus Canis, qui pro illata iniuria mortis Canis, quatenus erat Domini, accipiat pecuniam, ſed ſolùm pro æſtimatione Canis, & Bouis ad vſum, De reliquo Satisfactiones exigunt in occidente, eò quòd is Dominum animalis non eſt reueritus, & mundani iniurias aſſerunt pro contemptu, ipſi contemnenti occiſori.

Dubitatio III.

An, *& quomodo* Restitutio *Famæ*, *& Honoris ſit facienda.*

Famam eſſe bonum appretiabile, quod ablatum cogit ex iuſtitia ad reſtitutionem, certum eſt. Eſt enim fama, bona æſtimatio apud alios, de qua Prouerb.22. *Melius eſt nomen bonum*, *quàm diuitiæ multæ.* Ex quo deducit S. Bonauent. *p. p. Centil. ſect.* 13. Maiori obligatione teneri detractorem Reſtitutioni, quàm furem; quod adnotauit inde Valentia *diſp.*5. *quæſt.*6. *puncto* 5. 68

Igitur detractor tenetur famam reſtituere, concurrentibus tribus conditionibus. Prima eſt, vt fama fuerit ablata, aliquando enim dicterio non aufertur fama; ſiue quia non creditur, ſiue quia peccatum illud ratione perſonæ non denigret, vt ſi de milite dicas: Alium vulnerauit. Secunda conditio eſt, vt fama iniuſtè ſit erepta. Tertia, vt diffamatus famam raptam non redemerit. Ità ex communi referunt Soto *Lib.* 4. *de Iuſtitia*, *quæſt.*6. *art.*3. Valentia *diſp.*5. *quæſt.*6. *puncto* 5. Turrianus *diſp.*53. *dub.*3. Caſpenſis *diſp.*10. *ſect.*5. 69

Assero igitur primò, Detractorem iniquum teneri reſtituere famam, etiam cum iactura propriæ famæ, non tamen vitæ, etiam dicendo (ſi oportuerit,) ſe eſſe mentitum. Ità D.Thom. 2. 2. *quæſt.*62. *art.*2. *ad* 2. Caietanus *ibi*, Sotus *Lib.* 4. *de Iuſtitia*, *quæſt.*6. *art.* 3. Petrus Nauar. *Lib.* 2. *de reſtit. cap.*4. *diſput.* 5. *num.* 375. Michael Salonius 2. 2. *quæſt.*62. *art.*2. *controu.* 13. Nauar. *in manuali Latino*, *cap.*18. *num.* 45. Rodriquez 2. *part. ſummæ*, *cap.*45. Lopez *prima parte*, *Inſtruct. cap.* 16. Sayrus *Lib.*11. *cap.*3. *num.*22. Filliucius *Tom.*2. *tract.* 32. *cap.*9. *num.* 145. Malder. *de Iuſt. tract.*7. *cap.*2. *dub.*9. *fol.*554. & communiter omnes DD. apud Valentiam *loco cit.* Fagundez *in octauum præceptum Decal. cap.* 15. Tannerum *diſp.*4. *quæſt.*6. *dub.*4. Baſſæum V. *Detractio*, 2. *num.*4. 70

Apponunt aliqui exceptiunculam, niſi ſit grandis inæqualitas; vt infamatus ſit vilis; infamans verò ſit grandis dignitatis, & plus patiatur detrimentum dicendo, ſe eſſe mentitum. Ità Sotus, & Valentia, licèt Nauarrus de hoc dubitet: non enim tenetur maius reſtituere, quam abſtulit. Quo fit, vt neque teneatur cum ſuæ vitæ iactura famam reſtituere, quamuis enim fama ſit ciuilis quædam occiſio, vt docet ex Anſelmo *Lib. de ſimil. cap.*147. apud D.Bonauent. *in Pharetra Lib.*3. *cap.*3. §. *De Detractione*; non eſt tamen propria vitæ ablatio, ſed boni, inferioris vitâ ipsâ, nempe famæ, quæ diuitiis præualet, iuxta id *Prouerb.*22. atque adeo magis ligat ad reſtitutionem, quàm ablatio Crumenæ, vt rurſus iniungit S.Doctor *in ſpeculo animæ*, *cap.*1. Hanc doctrinam ſequuntur plurimi apud Fagundez *cap.* 15. & Dianam *part.*2. *Tract.*5. *reſol.*29. *&* 30. 71 72

Est autem quæſtio ibi apud Dianam: Num, qui falsò aliquem infamauit, teneatur, ſi oporteat iuramento confiteri, ſe falſum dixiſſe. Aſſertiuè reſpondent Caietanus, & Aragon 2. 2. *quæſt.* 62. *artic.* 2. vbi etiam Sylvius *quæritur* 22. *tractat.* 52. *cap.* 20. *num.*245. Turrianus *diſp.* 52. *dub.*1. Salon 73

de Iuſt. tom.1. quaſt.62. art.2. controu.3. Carbo de reſtit. quaſt.18. Villalob. in ſumma, Tom.2. tract.11. diffi.37. Tanner.2.2. diſp.4. quaſt.6. dub.6. num.141. Diana ibi, Fagundez Lib. 8. cap. 15. Nauar. cap.18. num.45. Pet. Nauar. Lib.2. cap.4. num.137. Sotus de Iuſt. Lib.4. quaſt.6. art.3. Fauſtus in ſpeculo, diſp.21. quaſt.21. Baſſæus num.9. Imò addunt Molina tom.5. diſp.41. Ioan. de la Cruz in D.rect. pract. 1. punct.7. art.2. dub.5. Soto, Aragon, & Salon. debere, ſi oportuerit, etiam teſtes adhibere.

74 MIROR autem, Doctores adeo accuratim ruere ad conſcientias ligandas; nam, vt obſeruat Fauentinus in 4. diſt. 15. quaſt. 3. diſp. 53. cap.1. num.32. Theologi antiqui, vt S.Bonauent. locis adductis, & aliis, Alenſis part.2. quaſt. 129. memb.6. D. Thom. quaſt. 62. art. 2. ad 2. Scotus loco cit. non exigunt, niſi ſimplicem retractationem; At moderni Zelores onus ſuperaddunt grauiſſimum, quod nec ipſi forſan digito tangunt.

75 SVAVEM quendam modum reſtituendæ famæ afferunt Doctores; Quia enim dicere ſe mentitum, actus eſt actus, ideò docent reſtituere famam laudando infamatum coram illis, qui detractiones audierant. Ità Caietanus 2. 2. quaſt. 62. art. 2. Soto de Iuſtitia, lib.4. quaſt.9. art.3. ad 4. Villalob. in ſumma, Tom.2. tract.11. diffi 37. num.4. Tannerus 2.2. diſp.4. quaſt.6. dub.4. num.143. Valentia quaſt.4. puncto 5. & quaſt. 17. puncto 2. Fagundez in octauum præceptum, Lib.8. cap.15. num. 5 Leſſius Lib.2. cap.11. dub.10. Aragon.2.2. quaſt.62. art.2. Fauſtus in ſpeculo confeſſ. diſp.21. quaſt.74. num.6. Diana loco cit. Quidquid in contrarium afferant Layman Lib. 3. ſect. 5. tract.3. part.2. cap.7. Nauar. lib.2. cap.4. num.370. Faber n.46. Syluius 2. 2. quaſt. 62. art.2. quæritur 22. Filliucius Tom.2. tract.31. cap.10. num.246.

QVÆRITVR ſecundò: An infamator, non potens famam reſtituere, poſſit, & debeat pecuniâ ſatisfacere.

76 TENERI aſtruunt Layman Lib.3. ſect.5. tract.3. part.2. cap.7. Filliuc. Tom.2. tract.32. cap.10. n.239. Turrianus 2. 2. tomo 2. diſp. 53. dub.7. Faber in 4. diſp 53. cap.4. num.122. Malderus 2. 2. tract.7. cap.7. dub.8. Nauarrus cap.17. num.19. Bannes 2.2. quaſt.62. art.2. Sylueſt. verbo Detractio, quaſt.4. Nauar. lib.2. cap 4. num. 416. Leſſius Lib. 2. cap.11. diſp.11. & alij apud Baſſæum num.7.

77 ALII tamen apud Dianam reſol.30. citata, probabiliter id afferunt fieri poſſe. Ità Villalob. Tom.2. tract.11. diffic 39. Sotus de Iuſt. Lib.4. quaſt.6. art.2. Aragon 2. 2. quaſt.62. art.2. Valentia diſp.5. quaſt.6. puncto 5 Couar. lib.1. variar. cap. 2. num. 8. Molina tract.4. diſput.25. Sà V. Infamia, num.7. Syluius 2. 2. quaſtio 62. art.2. Quæritur 22. poſt Rebell. Sotum, Richardum, Adrianum, Caietanum, & alios apud Fagundez Lib 8. cap. 14. num.11. afferentem etiam Couar. reg. peccatum, p.p. num.6. & Lib.1. var.reſol. cap.2. num.8. Cordubam quaſt. 33. art.2. Lopez p p. Inſtruct. cap. 116. Salonium 2. 2. quaſt.62. art.2. controu.13. Rodriquez 2. part. ſumma, cap. 45. Rebell. Lib.2. quaſt.10. Gloſſam in cap. Eccleſia ſancta Maria extra, vt lite pendente nihil innouetur. Malderum de Iuſt. tract.7. cap. 2. de reſtit. famæ, dub.8. Tannerum diſp.cit. num.150. & alios ſuprà adductos. Adde Baſſæum num.7. qui ait ex æquitate fieri poſſe, ſi infamator ſit pauper.

78 SENTENTIA Seraphici meo iudicio eſt, non poſſe fieri hanc compenſationem. Ità allegati, quibus adde Caſpenſem diſp. 10. ſect.5. num.37. eamque probabilem cenſet Tannerus.

Ratio D. Bonauent. omnibus ferè allegatis locis, & ad cap. 10. Eccleſiaſt. hæc eſt: Reſtitutio eſt actus Iuſtitiæ, redigens ad æqualitatem ſecundùm commutationem per compenſationem ablati; ſed pecunia, vel alia bona fortunæ non ſunt proportionata ad compenſandam famam: Ergo. Minor probatur, Prouerb.22. Melius eſt nomen bonum, quam diuitiæ multæ, & Eccleſiaſtici 41. Curam habe de bono nomine: hoc enim tibi magis permanebit, quàm mille theſauri pretioſi. Hac ratione vtuntur noſtræ ſententiæ au- 79
thores, ex qua etiam ſequitur, non teneri è contra ad reſtitutionem bonis ordinariis ſuperioris vitæ. Ità ſtatuitur cap. eſſi ij, de pænit. & remiſſ. & communiter DD. aſſerunt apud Fagundez in octauum Præceptum Lib.8. cap.13. & Dianam part.2. Tract.3. reſol.30. etiamſi infamatus ſit nobilis à vili. Ratio eſt iam dicta.

QVÆRES tertiò; an qui occultum crimen alicuius ſine iuſta cauſa manifeſtat vni, vel duobus viris prudentibus, quos ſcit non vulgaturos, peccet mortaliter.

AFFIRMATIVE reſpondent Turrianus 2.2. 80
Tom.2. diſp.53. dub.8. Sotus de Iuſt. Lib.7. quaſt.10. art.2. Molina de Iuſt. tract. 4. diſp.29. Leſſius Lib. 2. cap.11. dub. 11. num.70. Bannes 2.2. quaſt.62. art.2. Azor. Tom.1. Lib.6. cap.9. Filliucius Tom. 2. tract.40. cap.4. num. 91. Suarez tom.4. diſp. 34. ſect.1. Villalob. Tom.2. tract.11. diffic. 36. Valentia tomo 3. diſp. 5. quaſt.17. puncto 2. Malderus 2.2. tract.7. cap.1. dub.4. Layman Lib.3. ſect.5. tract.3. part.2. cap. 3. Ioan. de la Cruz part.8. quaſt.2. art. 2. dub. 3. Salonius 2.2. quaſt. 62. art. 2. qui aſſerunt, hanc opinionem eſſe communem inter recentiores Thomiſtas; eam tuetur etiam Fagundez in octauum præceptum, Lib.8. cap.2. num.7. Baſſæus V. Detractio 1. num.11.

CONTRARIAM ſententiam docet Caietanus 81
2.2. quaſt. 62. art. 2. Nauar. de reſtit. Lib.2. cap.4. num.234. Graſſius lib.2. cap 137. & alij, & hanc ſententiam probabilem credunt multi ex aduerſariis, vt Tanner. 2. 2. diſput.4. quaſt.8 dub.7. num.138. Ioan. de la Cruz, & alij, quibus ſubſcribit Diana part.2. Tract.5. reſol.23.

SENTENTIA D.Bonauent. eſt, hunc peccare 82
mortaliter. Ratio eius eſt, qua vtuntur Moderni apud Dianam, & Fagundez; quia fama denigratur etiam apud vnum, vel duos. Quare Ieſus Chriſtus Matth.18. concedit vocare vnum, vel duos ad corrigendum aliquem, quando peruicax recuſat ſolitariam correctionem; aliter verò præcipit fieri inter te, & ipſum ſolum. Nam vnus poſſet eſſe lædens, etiamſi prudens, & qualis deſideratur à Chriſto, vt adiuuet ad correptionem lapſi. Ideò enim vult eligi aptos ad ſubleuandum lapſum; & quidem ſæpe magis læditur fama, ſi vni graui perſonæ dicatur, quàm ſi plurimis è plebe; maximè verò ſi ab ea pendeat infamatus. Ità definit S. Doctor hanc quæſtionem ad ea verba Eccleſiaſtici 10. Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit, ex quo nouum elicit argumentum; eſt enim percuſſio mortifera etiam ſecreta coram vno infamando, hanc enim percuſſioni venenati ſerpentis aſſimilat.

OBIICIVNT, prudentem non reuelaturum. 83
Reſpondetur, nil referre, vt dixi. Deinde quis te conſtituit de hoc fideiuſſorem?

ALIA dubitatio ſuboritur: an teneatur detractor ad reſtitutionem damnorum in bonis rei familiaris, & aliis, ob prauam famam deperditis.

OPORTET diſtinguere. Si enim falsò infamauit, tenetur in integrum ad reſtitutionem omnium damnorum. Ità communiter cum Leſſio Tom. 1. Lib. 2. cap. 12. de detract. dub. 19. numero 101.

Sayro

Digitized by Google

Sayro *lib.*11. *cap.*3. *de reſtit. bon. exter. num.*17. Soto *lib.*4. *de Iuſt. quæſt.*6. *art.*3. *ad* 4. Pet. Nauar. *lib.*2.
84 *de reſtit. cap.*4. *diſp.*4. *num.*375. Nauar. *ſumma Lat. cap.*18.*num.*47. Salon 2.2.*quæſt.*62. *art.*2. *controu.*20. & patet *cap. ſi culpa, de iniur. & damn.* vt notat Fagundez *in octauum Præceptum*, *lib.*8. *cap.*24. *num.*5. qui aduertit, ſententiam hanc intelligi de bonis iam exiſtentibus in poſſeſſione; at verò quoad bona in ſpe, puta ſi ex diffamatione impeditus eſt ab aliqua dignitate, ait, iudicandum à prudenti.

85 ADDIT verò, etiam illum, qui de vero crimine infamauit, non teneri in integrum ad reſtituenda bona in ſpe, ſed benè iam acquiſita. Ità etiam Nauar. *ſumma*, *cap.*18. *num.*45. Saytus *lib.*11. *cap.*3. *de reſtit. bon. exter. num.*20. Leſſius *Tomo* 1. *lib.*2. *cap.*12. *de detract. & contum. n.*19. *& num.*109. Petrus Nauar. *de reſtit. cap.*4.*dub.*6. *num.*384. & Salon. ſuprà.

Ratio poſterioris eſt, quia debitum reſtitutionis non oritur ex quantitate peccati, ſed ex quantitate damni illati; vnde, licèt qui verum dicit, minus peccet, tamen idem damnum iniquè intulit. Neque dicas, cum ſuo peccato cauſam dediſſe. Reſpondetur enim, crimen non illaturum damnum, niſi mediante cognitione, & detractorem non habere ius ad hanc cauſam apponendam. Is verò, qui eſt cauſa damnificationis iniquæ, illicò conſtituitur reus reſtitutionis, vt arguit S.Doct. *in Speculo animæ*, *cap.*.1. & cum illo Baſſæus,*v. Detractio* 2. *num.*2.

86 OCCVRRIT autem hic illicò dubitatio: an teneatur reſtituere famam coram omnibus, ad quorum notitiam peruenit peccatum per eos, quibus ipſe narrauit.

NEGATIVE reſpondet Faber *diſp.*35. *allegata*, *cap.*1. *num.* 35. adducens Alenſem. Vide Dianam *loc. cit. reſol.*34. Tannerum *diſput.*4. *quæſt.*6. *dub.*6. *num.*146. & alios apud iſtum, & apud Villalob. *Tom.*2.*tract.*11. *diffic.*37. *num.*11.

87 EXISTIMO cum Villalobos *loc. cit.* & Caſpenſi *Tract.*18. *de Reſtit. diſp.*10. *ſect.*5. *num.*33. atque Diana, talem excuſari, ſi credebat, eos, quibus narrauit, non eſſe aliis diffamaturos; at ſi credebat, eos diffamaturos, tenetur; quia quod eſt cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati. Cauſa autem damnificationis eſt rea reſtitutionis, vt ait S.Doct. *loco citato*.

88 ALIVD dubium ſubdam: an, ſi aliquis narret alicui iniuriam, ſibi ab aliquo ſecretò illatam, ad leniendum dolorem, peccet mortaliter. Negatiuè reſpondet Diana *loc. cit. reſol.*32. cum Syluio 2.2. *quæſtion.*62. *art.*2. *quærit.*15. Leſſio *lib.*2. *cap.*11. *dub.*12. *num.*32. Nauar. *lib.*1. *cap.*4. *num.*345. Molina *tract.*4. *diſp.* 29. *num.*5. Layman *lib.*3. *ſect.*5. *tract.*3. *p.*2. *cap.*3. *num.*6. Tannero 2. 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *dub.* 7. *num.* 145. & aliis communiter. Sed plus addit Ioan. de la Cruz *in Direct. p.*8. *quæſt.*2. *art.*2. *dub.*3. Si perſona ſecretò grauiter iniuriata, non valens ſe à dolore cohibere, in querimonias prorumpit publicas, non illicò de culpa mortali damnatur, ſi iniurians infametur; durum enim videtur, ſic afflictum animum cohibere, ne in querimonias prorumpat, cùm hoc naturaliſſimum ſit. Adducit pro hac ſententia etiam Ludouicum Lopes.

89 HIS arbitror aſſentiri S.Bonauenturam, qui ad ea verba Eccleſ.10. *Si mordeat ſerpens in ſilentio*, ad tria capita reducit cauſas detrahendi famæ alicuius.

PRIMVM eſt ex neceſſitate, cum ex aliquo legitimo præcepto cogitur, vel humano, vel diuino: Humano cum præcipit, qui poteſt, vt dicat: Diuino, quando conſcientia dictat homini, quòd ipſe tenetur accuſare proximum, vt corrigatur ſecundùm illud præceptum Domini de correctione fraterna.

SECVNDVM caput ex vtilitate, quando narrat malum alicui, qui poteſt prodeſſe, & non obeſſe, ſicut cùm narrat homini, qui diligit, & qui compatitur, & habet voluntatem corrigendi ipſum.

TERTIVM ex detrahendi libidine: Quando igitur non conſideratur neceſſitas, nec conſideratur vtilitas, etiamſi ſit veritas, non excuſatur à detrahendi libidine, imò peccato detractionis peccat. Hæc S.Doctor. 90

IGITVR replicat adhuc, quod ſi vtilitas aliqua interueniat, non eſt peccatum.

Addit *in ſpeculo animæ*, *cap.*1. id quod ait Cruz. Multum tamen intereſt, vtrum hoc procedat ex inuidia, vel indiſcreto Zelo iuſtitiæ; quandoque enim contingit, mala aliorum facta ex quadam indignatione, vel leuitate loquendi, nec intentione diffamandi contra aliquem malum recitari, vel etiam aggrauari, quod eſſet durum iudicare mortale. Hæc S.Doctor.

TANDEM compenſationem multi admittunt; ſi alter etiam abſtulit alteri famam, nec vult reſtituere. 91
Ità Toletus *lib.*5. *cap.*7. Leſſius *diſput.*25. Molina *diſp.*49. Syluius 2.2. *quæſt.*62. *art.*2. *quæritur* 10. Malder.2.2.*tract.*7.*cap.*2.*n.*14. Diana *p.*2.*Tract.*5.*reſol.*30. Caſpenſ. *Tract.*18. *diſp.*10. *ſect.*5. *num.*35.

REMANET aliquid dicendum de reſtitutione honoris. Eſt autem Honor cultus, ſeu reuerentia exterior, quæ alicui perſonæ exhibetur ob aliquam excellentiam illius, ex Soto *lib.*4. *de Iuſt. quæſt.*6. *art.*3. *ad* 5. & *lib.*5. *quæſt.*9. *art.*1. Salon. 2.2.*quæſt.*62. *art.*2. ante *controu.*13. *&* 24. Aragon. 2.2. *quæſt.*62. *art.*2. *ad* 2. Petro de Nauar. *lib.*2. *de reſtit. cap.*4. *num.*6. Sayro *lib.*11. *cap.*8. & aliis, poſt D.Bonau. *in* 3.*diſt.*9. *quæſt.*4. *&* 5. Læditur autem honor verbis, vt contumeliis, quæ culpas imponunt in faciem; conuitiis, quæ etiam pœnalia opponunt, vt eſſe ſpurium, &c. exprobrationibus opponendo miſerias, è quibus ſubleuatus eſt. Sic & factis læditur, pugnis, flagris, &c. vt docent communiter Doctores cum D.Bonau. *in ſpeculo animæ*, *cap.*1. atque adeo tenentur, vt damnificatores, ad reſtitutionem, vt omnes concedunt. Et quidem, eſſe peccatum mortale, ſi graues ſint. 92

PROBATVR à S. Doct. *loc. cit.* illo Matth.5. *Qui dixerit fratri ſuo, Racha: reus erit iudicio. Qui dixerit fratri ſuo, fatue: reus erit gehennæ ignis.* Explicat autem S.Doct. quid ſit Racha *ſerm.*1. *in Dominica* 5. *poſt Pentec.* eſt autem Racha interiectio indignantis, exprimens nomen hebræum, quod ſignificat *canes*, vel *vanum*; peius verò eſt dicere fatuum, & hos contumelioſos, & conuitiatores, ac percuſſores vocat ibi damnificantes, atque damnatos. Hinc probat S.Doct. *ſerm.*4. *in Dominica* 5. *poſt Pentec.* hos contumelioſos, & conuitiatores teneri ad ſatisfactionem: Subdit enim Dominus: *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, &c. vade prius reconciliari fratri tuo.* Hoc teſtimonio nituntur Fagundez *in octauum præceptum Decal. lib.*8. *cap.*18. *num.*9. & alij. 93

MVLTIS autem modis poteſt fieri hæc reſtitutio honoris. Primò honorifica nominatione, & hunc modum ſatis eſſe ſuperioribus ait Fagundez, Leſſius *Tom.*1.*lib.*2.*cap.*11. *de contum. dub.*27. Caietanus 2.2. *quæſt.*72. allegantes D Auguſt. *de regulis ſuperior.* 94

SECVNDO petitione veniæ. Et hoc debere inferiores ſuperioribus aiunt Fagundez *num.*10. Leſſius *loc. cit. num.*145. Imò ſi atrox ſit iniuria, dicit Fagundez, poſſe iuridicè damnari, vt reſte ad collum alligato ſupplex petat veniam, quo pacto factum, ait, in floridiſſimo Galliarum regno decretum, tempore Ludouici XIII. qui florentiſſimum illud Imperium 95

Digitized by Google

iuſtiſſimè, & prudentiſſimè gubernauit, vt acclamat Hiſpanus hic.

96 TERTIO inuitando ad cænam, & dando locum honorificum. Ita Fagundez *num.* 13. & Petrus Nauar. *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 63. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 11. *de contum. dub.* 27. Filliuc. *Tom.* 2. *tract.* 32. *cap.* 9.

COMMVNITER verò aſſerunt, petendam veniam, ſi grauis eſt iniuria. Ita Sotus *lib.* 4. *de Iuſtitia, quæſt.* 6. *art.* 3. *ad* 5. Maſtrius, Ledeſma 2. 4. *quæſt.* 18. *art.* 2. *dub.* 8. Syluest. *verb. Contumel. quæſt.* 4. ex Nicolao de Lyra & Abul. in id Matth. 5. *Si offers munus tuum, &c.* Barthol. Medina *lib.* 1. *Inſtruct. Confeſſar. cap.* 14. §. 35. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. *ad* 3. Salon. *ibidem, controu.* 24. Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 16. *punct.* 1. Clauis regia *lib.* 11. *cap.* 8.

97 ALII tamen mitiorem rationem aſſignant. Ita Caietanus 2. 2. *quæſt.* 72. *art.* 3. Couar. *lib.* 2. *variarum, cap.* 10. Corduba *de detract. quæſt.* 3. *concl.* 11. Angles *in floribus* 4. *quæſt. de reſtit. art.* 1. Petr. Nauar. *lib.* 2. *de reſtit. cap.* 4. *p.* 1. *dub.* 6. Hanc reor eſſe ſententiam D. Bonau. nam *locis allegatis* ſolùm ait, teneri reſtitutioni, ſed modum non ponit in præcepto; qua ratione nituntur cæteri. Subſcribunt cum aliis Turrianus *diſp.* 53. *dub.* 11. Caſpenſ. *diſp.* 10. *ſect.* 5. Tanner. *num.* 158. alios adducens.

98 Illud verò mihi ſtomachum facit, quod aliqui allegati cogunt ſubditos ad veniam petendam; ſuperiores verò nunquam: Arguo autem contrà, ſic: Reſtitutio ponit æqualitatem, & mediocritatem, quæ conſiſtit in re, non ratione, vt ait Ariſtot. 3. *Eth. cap.* 6. etſi ponat in ratione etiam, vt docui ego *prima ſecunda Tract. de actibus humanis, diſp. quæſt.* tamen dependet à re, ſed non eſt reſtitutio honoris, quem infamem compellaſti, vocando nomine Honoris: Ergo. Ego non video quæ reſtitutio honoris ſit hæc. Ius naturale non poteſt peſſundari, & adeo facilè diſpenſari. Neque D. Auguſt. locutus eſt in materia graui, ſed in leuibus ordinariis. Cùm enim ſuperior ex

99 indiſcreto Zelo iuſtitiæ, aut amoris, adeò excedit, vt ſic, inordinatè, quod talis, per talem contumeliam diffamationem incurreret, tunc Zelus iuſtitiæ nullatenus excuſaret, quin peccaret mortaliter. Ecquis autem eximet talem à reſtitutione ablati honoris? Sanè ad Commutatiuam debet proportione Arithmetica compenſari, vt ſi inclamaſti larronem, vel infamem, aſſeras, non infamem, & contrapaſſum acceptæ contumeliæ offenſo reddas, etiamſi eſſes Dux de Macqueda.

100 Ex his colligunt cum D. Bonau. *in Confeſſionali, cap.* 1. negandam abſolutionem ei, qui raptum honorem non vult reſtituere. Ità Caſpenſis *diſp.* 10. *ſect.* 5. vltimò monet.

DVBITATIO IV.

De reſtitutione bonorum animæ.

ASSERO primò, eum, qui dementauit maleficio, aut medicamine prauo, teneri ad reſtitutionem damnorum. Patet apud Valentiam *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *punct* 3. Tannerum *diſp.* 4. *quæſt.* 6. *dubio* 3.

101 ASSERO ſecundò, qui abſque dolo, vi, fraudeuè, ſuadens, tantùm induxit ad peccatum, non tenetur reſtituere illum ex iuſtitia, quantum ex ſe eſt ad ſtatum primum, ſed ſolum ex Charitate. Ita Soto *lib.* 4. *de Iuſt. quæſt.* 6. *art.* 3. Nauar. *in Manual. cap.* 14. *num.* 45. Baſſ. 21. Valentia *quæſt.* 6. *punct.* 5. Tanner. *diſp.* 4. *quæſt.* 6. *num.* 90. Caſpenſ. *diſp.* 9. *ſect.* 1. contra Scotum 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 3. Richardum *eadem diſt. art.* 5. *quæſt.* 2. Paludanum *ibi*, & Adrianum *de Reſtitutione.*

RATIO eſt, quia volenti non fit iniuria contra Iuſtitiam, atque ideò, cùm non delinquat contra Iuſtitiam, neque tenetur ad reſtitutionem, vt notat Valentia. Neque dicant, maius eſſe damnum iacturam gratiæ Dei, quàm totius facultatis; nam cum hoc damnum inferatur volenti, non infertur iniuria contra Iuſtitiam. 102

ET adhuc, vt reor, vult S. Doct. *in ſpeculo animæ, cap.* 1. vbi damnificationem ſolam temporalium in ordine ad reſtitutionem recenſet, quia ſpiritualia non amittuntur, niſi voluntate amittentis. Et de his verum eſt, quod nullus læditur, niſi à ſeipſo. Nulla enim vis poteſt ad peccatum voluntatem cogere; fraus verò, & dolus, ponentes obſtaculum ignorantiæ inuincibilis, non inducunt peccatum. Tenebitur ſanè is, 103
qui infert vim, dolos, vel fraudes affert, ea remouere ex iuſtitia, & in libertate conſtitutum relinquere. Imò hortari ad pœnitentiam, quia inuito cenſetur auferre. At ſi is ſciens nunc ſuum ſtatum, nec reſipiſcit, cenſetur vim condonaſſe, vt ait Baſſ. *num.* 21. cum Petr. Nauarro.

OCCVRRIT verò difficultas circa eum, qui aliquem auertit, ne Religionem ingrediatur diſſuadendo. Concedunt autem communiter, graue eſſe peccatum ſine iuſta cauſa id facere, vt videre eſt apud Fagundez *in ſeptimum præceptum, lib.* 7. *cap.* 31. An verò teneatur ad reſtitutionem.

PROBABILIVS eſt, non teneri reſtitutioni, 104
quia ius nullum religionis violauit, cùm ille adhuc liber ſit; atque adeo nihil tenetur Religioni. Et hac eadem de cauſa, nec tenetur ipſi diſſuaſo, tum quia liberè agit, tum quia nullum ius habet ad religionis bona. Vide Sayrum *lib.* 11. *cap.* 1. *num.* 33. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. Nauar. *ſumma Latina, cap.* 22. *num.* 44. & hoc, etiamſi fiat vi, vel fraude.

OPPOSITVM tamen aſſerunt Vaſquez *de reſtit. cap.* 8. *dub.* 2. *num.* 38. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 8. *dub.* 3. Rebell. *p.* 1. *lib.* 4. *quæſt.* 15. Turrianus 2. 2. *diſp.* 15. *dub.* 2. Molina *Tom.* 4. *de Iuſtitia, tract.* 4. *diſp.* 51. Fagundez *loc. cit. num.* 6. Bannes *quæſt.* 62. *art.* 2. *diſp.* 3. Aragon. *diffic. cit. ad* 4. Tanner. *diſput.* 4. *quæſt.* 6. *dub.* 3. dubitans Baſſ. *num.* 22. ſi fiat vi, fraude &c.

AN verò Nouitium remouens, non tamen per 105
vim, metum, aut fraudem, teneatur ad reſtitutionem. Communiter negant Doctores apud Fagundez *num.* 15. contra Rebellium *p.* 1. *lib.* 4. *quæſt.* 15 *num.* 5. Ineptos autem amouere non eſt malum. Sic enim & Chriſtus *Matth.* 8. talem reiecit, vt notat S. Bonau. *in cap.* 2. *Regula Fratrum minorum.*

SI verò extrahat profeſſum ſine vi, cum fraude 106
tamen; primò certum eſt, non teneri aliquid ipſi religioſo, quia volenti non fit iniuria. Quæſtio eſt: an teneatur religioni; & teneri definiunt Molina *Tom.* 4. *tract.* 4. *diſp.* 51. Vaſquez *de reſtit. cap.* 8. *dub.* 2. Turrianus 2. 2. *diſp.* 15. *dub.* 2. Azorius *Tom.* 3. *lib.* 5. *cap.* 2. Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *punct.* 5. §. 1. *cap.* 2. Reginald. *Tom.* 1. *lib.* 10. *tract.* 4. *cap.* 21. *num.* 309. Tanner. *num.* 99. & alij. Sed negant Sotus *lib.* 4. *de Iuſt. quæſt.* 6. *art.* 3. Sayrus *lib.* 11. *cap.* 1. Baſſæus *num.* 22. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 8. *dub.* 3. Malder. *tract.* 8. *dub.* 3. Filliuc. *Tom.* 2. *tract.* 32. *cap.* 7. *quæſt.* 8. & alij apud hos. Vtramque eſſe probabilem ait Fagundez, ſed ad priorem inclinat. Ipſum vide.

QVÆSTIO

Digitized by Google

SVBQVÆSTIO II.

Quæ res ſint reſtituendæ ratione modi, quo fuerunt acquiſita.

107 ACTVM eſt de bonis reſtituendis, quatenus in ſe ipſis conſiderantur; nunc videndum eſt de iis, prout iniquè acquiruntur, ſeu iniuſto titulo poſſidentur; alia enim contractibus acquiruntur, in quibus formæ, quas nec licitè, nec validè poteſt quis tranſgredi, præſcribuntur; his etiam contractibus perſonæ habiles, ſeu capaces ſupponuntur; aliæ inhabiles à lege declarantur. Alia poſſidentur donatione; quæ ſuas etiam habet regulas, vt valida ſit: Multa titulo præſcriptionis in alterius Dominium abeunt; ſed ad hanc leges varias conditiones requirunt, vt infra expendam: Quædam titulo mercedis ratione functionis officij, aut proſtitutionis meretriciæ intuitu dantur; nonnulla quoque Aucupio, Venatione, Piſcatione, rerum communium vſu, Ludis illicitis, ac denique inſperata inuentione in vnius poſſeſſionem, & dominium adſciſcuntur; de quibus leges varia ſtatuunt; de his per ſequentes Dubitationes inquirendum; an, quomodo, & quando debeant propriis Dominis reſtitui.

DVBITATIO I.

Quando reſtituenda ſit res acquiſita per contractum.

108 TRES caſus afferuntur, in quibus acquiſita per contractum ſunt reddenda. Primus, ſi contractus iure naturæ ſit iniquus, & nullus. Hoc autem quando eueniat; dicetur *Diſput. de contractibus.* Secundus caſus eſt, ſi contractus ſit nullus ex aliqua lege humana, vt emptio à pupillo; vel ſi impediat tranſlationem dominij, qua ratione. Teſtatores nequeunt hæredes neceſſarios priuare. Tertius eſt, quando per ſententiam Iudicis reſcinditur contractus vetitus lege humana, fundata in præſumptione fraudis. Vide Valentiam *diſput.5. quæſt.6. punct.5.* Tanner. *diſp.4. quæſt.6. dub.13.* alios citantem. Sic colligitur ex D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.2.*

ET Ratio huius poſterioris eſt, quia quod per fraudem datur, cenſetur inuoluntariè acceptum; Ad validitatem autem contractuum conſenſus liber, & voluntarius vtrinque requiritur, qui errore interueniente tollitur, vt apud Theologos & Iuriſconſultos plauſibile eſt: Verum ſi error eſt voluntarius ex parte dantis, tunc pro fraude habetur, & contractus reſcinditur, ac reſtituendi debitum ſuccedit. Vide allegatos.

DVBITATIO II.

Quando nam debeant reſtitui acquiſita per donationem.

109 RESPONDETVR id eſſe, quando Donatio eſt inualida, ſiue iure naturæ, vt cùm eſt coacta vel ſi non fuerit abſoluta, ſed conditionalis; & conditio non adſit iure, ſiue iure humano ſit irrita, vt quæ fit à Pupillo ſine conſenſu Tutoris *l. Pupillus, ff. de acquirendo rerum dominio,* & quæ fit inter virum, & vxorem *l. ſi Sponſus, ff. de donat. inter virum, & vxorem,* exceptis quibuſdam caſibus, notatis à Syluestro *v. Donatio,* & quæ fit inter Patrem, & filium non emancipatum *l. vlt. C. de Impuber,* exceptis caſibus apud Sylueſtrum *loc. cit.* Vide Tannerum *diſput.4. quæſt.6. dub.11. num.315.*

EX qua doctrina ſequitur, verum eſſe, id quod 110
Adrianus *de Reſtit.* Alenſis *4. p. quæſt.86. membr.3. art.29.* Altiſiodor. *lib.4. ſum. quæſt.7. de Reſtit.* & D. Bonau. *Apologia de paupertate Chriſti, cap.2. §. Secundus modus mendicandi,* & *ad 8.* aiunt, illorum egeſtatem eſſe contra iuſtitiam, qui ſimulatione ſanctitatis, & paupertatis extorquent eleemoſynas, atque adeo hos eſſe fures, quod probat ex D. Ambroſio *lib.2. de offic. cap.16.* & D. Auguſt. *de operibus Monachorum, cap.26.*

DVBITATIO III.

Quando debeant reſtitui acquiſita titulo præſcriptionis.

SI Præſcriptio ſit legitima, poſſunt res acquiſitæ 111
retineri; ſecus verò ſi deſint conditiones neceſſariæ, vt docet S. Bonau. *in Apologia pauperum, cap.1. quarta reſponſionis.*

PRIMA eſt, vt res ſit præſcriptibilis. Sunt enim aliquæ res, quæ iure nequeunt præſcribi, vt docet Sylueſt. *verb. Præſcriptio, 2.* Couar. *relect. in regul. poſſeſſ. p.2.* Ioan. Medina *quæſt.16. de rerum reſtit.* Valentia *quæſt.6. punct.5.* nam homo præſcribi non poteſt, *l. ſola C. de longi temporis præſcript.* Neque 112
ius decimarum, aut aliæ res ſacræ à Laïcis, *c. Cauſam, extra de Præſcript.* Neque ſeruus fugitiuus, *§. ſed aliquando, Inſtit. de Vſucapion.* Neque exemptio ab obedientia ſui ſuperioris, *c. Cùm non liceat, extra de præſcript.* Neque res communes ad publicum, ſcilicet Reipublicæ, vſum deputatæ, vt viæ publicæ, *l. à l. Vſucapionem, ff. de Vſucapion.* Neque limites Epiſcopatuum, prouinciarum, & parochiarum *16. quæſt.3. cap. Licet,* & *cap. Inter.* & *cap. Super eo, extra de Paroch.* Neque Penſio, aut Canon, qui debet ſolui reipublicæ pro agris *16. quæſt.4. §. Poteſt.* Neque poſſeſſiones agrorum à colonis, *l. Male agitur, C. de Præſcript. triginta, vel quadraginta annorum.* Nec tributa 113
debita Principi *l. Comperit, C. eodem titulo.* Nec res, quæ prohibentur alienari per Legem, aut Canonem, aut à defuncto, aut per pactum, vt habent Sylueſt. *verb. Præſcriptio, 2. num. 13.* & Valentia *quæſt. 6. punct.5.* Neque res, quas Precariò quis poſſidet, & non tanquam verus Dominus *l. Certe, §. Is qui rogauit, ff. de Precar.* Neque res empta à Prodigo, vel luxurioſo, vel luſore. Nec res, quas probabili ignorantia Dominus ab alio poſſideri ignorat, vt explicat Sylueſter *num.17.* Nec res excommunicati, quam diu per eum non ſtat, quo minus liberetur ab excommunicatione, vt notant Sylueſter *num.19.* & Valentia: Eos de his omnibus vide, etiam Couarr. *loco citato.*

SECVNDA conditio eſt, vt res actu poſſideatur 114
ab eo, qui eam præſcripturus ſit, nam ſine poſſeſſione non præſcribitur, vt habet *regula Iuris,* neque vſu capitur, vt patet *l. ſine poſſeſſione, ff. de Vuſucapion.*

TERTIA conditio eſt, vt res poſſideatur legitimo titulo verò, aut probabiliter præſumpto, vt titulo hæreditatis, emptionis, donationis, &c, *cap. ſi diligenti, extra de præſcript.*

QVARTA

Digitized by Google

115 QVARTA conditio eſt, vt res poſſideatur bonâ fide, in conſcientia credens eſſe ſuam, *cap. Poſſeſſor, de regulis iuris*, & *cap. Vigilanti*, & *cap. ſi diligenti, extra de Præſcript.* Per quos canones cenſentur reuocatæ aliquæ leges ciuiles, quæ præſcriptionem cum mala fide permittebant, vt ſentiunt communiter Doctores *in cap. Finali.*

QVÆSTIO verò eſt: an ſola dubitatio, quòd res ſit aliena; impediat hanc bonam fidem.

ALIQVI dicunt, tolli; alij verò non; eos vide apud Valentiam, qui negatiuam ſententiam ſequitur. Ratio eſt, quia, licet dubitans non poſſit incipere poſſidere; tamen, dum poſſidet, *Melior eſt conditio poſſidentis.*

116 QVINTA conditio eſt, vt poſſeſſio tanto tempore durauerit, quantum ex legum præſcripto neceſſarium eſt. Nam ad præſcribendum res mobiles, quarum potiùs poteſt dici Vſucapio, quàm Præſcriptio, ſufficit poſſeſſio triennalis inter præſentes, & quadriennalis inter abſentes, vt patet *ex l. Quas actiones, C. de Vſucap.* Ad præſcribendum autem res Eccleſiaſticas immobiles, poſſeſſio exigitur longiſſimi temporis, nimirum triginta annorum inter præſentes; & quadraginta inter abſentes, vt patet *in l. Quas actiones, & 16. quæſt. 3.* Quin etiam ad præſcribendum res Eccleſiæ Romanæ requiritur poſſeſſio centum annorum, *l. Quas actiones, C. de Vſucap. & 16. quæſt. 3. cap. vlt.*

117 ITEM ad præſcribendas res immobiles temporales, ſi primò quidem fuerint furto, aut vi acquiſitæ, neceſſaria eſt in furis hæredibus poſſeſſio bonæ fidei triginta annorum; ſaltem inter præſentes, & quadraginta inter abſentes, vt aiunt Syluest. *v. Præſcript.* cum Valentia, *Et l. & omnis, C. de Præſcript. triginta annorum.* Res autem cæteræ bono titulo acquiſitæ præſcribuntur poſſeſſione longi temporis, nempe decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes, *l. Quas actiones, C. de Vſucapion.* Et *l. mala fidei C. de Præſcript. longi temporis.*

118 SEXTA conditio eſt, vt bona fides toto illo tempore præfixo non interrumpatur, *cap. Illud autem*, & *cap. Quoniam omne, de Præſcript.* Itaque ſi aliqua deſit ex his conditionibus, iudicanda eſt præſcriptio inualida, & reſtituendum. Si autem omnes hæ adſint, legitima erit præſcriptio; vt docent communiter D. Bonau. præſertim D. Thom. *quodl. 12. art. 25.* Scotus *in 4. diſt. 15. quæſt. 3.* Palud. *eadem diſt. quæſt. 2.*
119 Durand. *in 4. diſt. 41. quæſt 4. art. 2. ad 1.* & alij apud Valentiam. Et patet ex legibus ſuprà, & *C. Nos Sanctorum*, & *C. Quoniam omne, de Præſcript.* Hæc ferè habes etiam apud D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap. 1.* & *locis allegatis 1. 2. diſput. de Conſcientia.* Et *in 4. diſt. 15. p. 2. artic. 2. quæſt. 1.*

DVBITATIO IV.

Quando reſtituendum, acquiſitum titulo mercedis pro functione officij.

120 PRIMO quidem tenetur reſtituere, quando id non eſt emeritus, negligenter operando, aut omittendo, quæ ſui ſunt muneris. Ità Clerici omittendo officium, ad quod tenentur ex aliquo beneficio; tenentur, pro rata omiſſionis, reſtituere, vt probatum eſt *tom. 4. diſp. 17. quæſt. 10. ad prop. 10.*

SECVNDO, ſi aliunde habuit mercedem, vt Iudex, qui accipit nouam mercedem, vt iuſtam ferat ſententiam. Ita communiter cum Adriano §. *reſtat inquirere*, & Valentia.

TERTIO qui accipit mercedem pro officio, ad quod alioqui tenetur, vt pro ferendo vero teſtimonio, *cap. Non ſane 14. quæſt. 5.* & docent Doctores apud Valentiam.

PRÆTEREA id, quod accipitur pro mercede 121
actionis malæ contra Iuſtitiam, & nullam aliam commoditatem afferat alteri, præter eam, quæ ſit contra Iuſtitiam, vt pro occidendo homine, pro ferenda iniuſta ſententia, &c.

AB hoc quidem onere voluêre nonnulli, Iudices, iniquè ſententiam proferentes, vindicare; ſecus, ſi iuſtè iudicarent; eâ potiſſimùm ratione, quod iuſtam ſententiam debet iudex; iniuſtam verò nequaquam; vnde ſi Iuſtitiam, ex ſe debitam, munerum interuentu vendat, reſtitutioni iacet obnoxius: Cùm verò non debeat iniuſtitiam, ſi quid pro ea acceperit Iudex, ſibi id poſſe retineri, perhibent.

PRÆTEREA alia id ratione munire ſatagunt, 122
quia ſcilicet contra Iudicem, ob iuſtum iudicium ab vno litigantium remuneratum, datur actio; poteſtque, qui munera contulerat, litem intentare, cùm alio titulo fuerit ſibi ius illud adiudicandum: actio verò illius, qui iniuſtam ſententiam, iudicem ſubornando, ſibi propitiam emulſit, tota perit, & proſcribitur.

FATEOR equidem, priorem rationem, tanquam valdè ineptam, haud immeritò, ludibrio ſuis authoribus verti à quodam Saliſburgenſi Theologo, qui acri ſatis ſtilo in eos inuehitur; Si enim ideò pretium iuſti iudicij eſt reſtituendum, quia quippè ius debitum nequit vendi, ideo nec Ius indebitum poteſt vendi: Et, ſi ideò nequeo rectum Iudicium vendere, quia illud empturo iam debeo, ideo etiam iniquum poſſum, venditioni exponere, quia illud non debeo; cùm autem hic agatur de poſſe, vel non poſſe morali, ſiue iuris; idem eſſet; ac ſi dicerem: ideò non debeo rectum iudicium vendere, quia illud debeo; & ideò illicitum debeo, vel licitum eſt, quia non debeo.

Aliam huiuſcè diſparitatis rationem attuli *tom. præcedente diſp. 17. de conſcient. quæſt. 10. ad propoſit. 26.* quia ſcilicet publico ſtipendio Iudicis opera ſat compenſatur, quare nequit bis in id ipſum ſolutionem exigere; non tamen iniquè iudicantem ab onere reſtitutionis exemi, nec tamen priori domino aliquid reſtituendum cenſui; cùm æquè ab vtroque Iuſtitia ſit temerata, vnde ille indignus eſt vt recipiat; iſte verò vt retineat; ſed pauperibus, aliiſue piis vſibus totum erogandum, cum vniuerſa Theologorum, & Iuriſperitorum claſſe aſſerui; vnde eneruatur vis ſecundæ rationis, quæ poſſe iudicem, quicquid pro iniuſta ſententia receperit, retinere contendit.

POTEST quidem, titulo donationis, non mercedis, accipi iure naturæ id, quod datur ſponte ad qualemcumque turpem actionem, non vt ob cauſam principalem, ſed ob quandam conditionem. Ità Nauar. *cap. 17.* Valentia *loco citato.* Excipe tamen donationes militis, factæ meretrici, *Leg. Affectionis, ff. de donat.* Et *Leg. Miles ita, §. Miles, ff. de teſt. Militari.*

DVBITATIO V.

An reſtituenda merces meretricij.

PLVRIMI, nec ignobiles Doctores conſtanter 123
clamant, non poſſe meretricem accipere mercedem, eamque acceptam non poſſe retinere. Ita Angelus, Baldus, & Iaſon *ſuper §. Sed & quod meretrici, l. 4.*

Digitized by Google

l.4.ff. de Condict. ob turpem cauſam, & alij Iuriſtæ, quos citat Couar. *relect. in reg. Peccatum*, *p.2. §.2.* Ioan. Medina *quæſt. 20. de reſtituendis.* Nauar. *in Manuali, cap.17. num.36.*

Ex quo inferent, non teneri mœchantem dare mercedem. Ita etiam Durand. 3. *diſt.39. quæſt.4.* Medina *Cod. de reſtit. quæſt.20.* Comitol. *reſp. moral. lib.3. quæſt.5.* Ioannes Valerus *in differ. vtriuſque fori, verbo Promiſſio, diff.8.* & probabile exiſtimat Diana *p.1. tract.16. reſol.40.*

124 Opposita ſententia eſt D. Bonauent. *in 4. diſt.15. p.2. art.2. quæſt.1. ad 4.* D.Thom. 2.2. *quæſt.32. art.7.* & Caietani ibi, Alenſ. *4.p. quæſt.86. membr.3. art.6. §.2.* Richardi 4. *diſt.15. art.5. quæſt.8.* Soti *l.4. de Iuſt. quæſt.7. art.1.* Couar. *relect. allata* ſuprà; Valentiæ *diſp.5. quæſt.6. punct. 5.* Homob. *in exam. Eccleſ. p.2. tract.9. quæſt.14.* Regij *in reſol. caſu 8.* Sayri *lib.10. tract.5. cap.3. num.34.* Aragon. 2.2. *quæſt.32. art.7.* Azor. *p.2. lib.4. cap.21. quæſt.2.* Salonij 2.2. *quæſt.62. art.5. contron.4.* Syluꝫ 2.2. *quæſt.32. art.1.* Cordubæ *lib.1. quæſt.32. art.2.* Tanner. *diſp.4. dub.10. num.300.* Malderi 2.2. *tract.1. cap.9. d.7.* Turriani 2.2. *Tom. 1. diſp.14. dub.1.* Villalob. *tom.2. tract.11. diffic.16.* Rebell. *p.2. lib.18. quæſt.1.* Lopez *p.1. cap.105.* Leſſij *lib.2. cap.14. dub.8.* Dianæ *loc. cit.* Hi dicunt, poſſe à meretrice accipi mercedem. Eſt communis ferè omnium Theologorum, & Iuriſtarum, vt ait Tannerus.

125 Probatvr ex *l.4. §. Sed & quod meretrici, ff. de conductis ob turpem cauſam*, vbi Vlpianus id habet expreſſè.

Probatvr ſecundò ratione à Caietano, Valentia, & aliis, quam ſubtilem conclamant. Primò pro omni actu pretio æſtimabili poteſt accipi pretium; ſed actus meretricius eſt talis: Ergo. Maior probatur, quia ſufficit agere circa proprium virtutis obiectum, & ſuper illud cadere actionem, etiamſi aliunde ratione circumſtantiæ actus ille opponatur alicui virtuti, diſtinctæ à iuſtitia, vt infert Eligius Baſſæus, *verb. Reſtitutio, 4. num.3.*

126 Est autem obiectum proprium iuſtitiæ quæcumque res pretio eſt æſtimabilis. Confirmatur Maior, exemplo; nam res, quæ venditur, tempore, vel loco vetito, iure transfertur: Minor probatur; nam meretricium exhibet materiam cuidam homini naturalis delectationis: Ergo eſt pretio æſtimabilis, non ſecus, ac actus exhibendi cibos, &c. etiam ad ebrietatem procurandam. Ea eſt ratio D. Bonauent. vt dicam.

127 Obiicies primò. Si hæc rectè poſſent accipi: Ergo & Deo offerri. Et tamen *Deuter.23.* legitur: *Non offeres mercedem proſtibuli in domo Domini.*

Respondet Valentia ex D. Bonau. *loc. cit.* non reſpui pretium meretricij, quia ſit de alieno, ſed ob indecentiam, ſicuti etiam oblatio ex pretio Canis reſpuebatur.

Obiicies ſecundò Iura, quæ generatim aſtruunt, non poſſe pro re turpi accipi mercedem, neque valere pactum, aut condictum de illa *l. Generaliter, l. ſi flagitij, ff. de verb. oblig. l. Mercalem, C. de Condicto ob turpem cauſam.* Et *l. Iulius gentium §. ſi ob maleficium, ff. de pactis.*

128 Respondet Valentia ex D. Bonau. *loc. cit.* Iura intelligi de actionibus, quæ ſunt contra Iuſtitiam, & mala fide poſſidentur, vt ſunt pactiones deceptoriæ, pernicioſæ ad vitam; vt qui in tormentis pretia exponunt ferientibus alios. Talia ſunt pacta vſuraria, & alia huiuſmodi, in quibus non transfertur dominium ex redditione, ſcilicet alicuius rei pretio æſtimabilis, qualis eſt exhibitio corporis ad luxum. Quamuis autem illa actio non ſit æſtimabilis formaliter, vt mala eſt; tamen æſtimatur, vt delectabilis naturaliter; & hinc collige, in Seraphico haberi omnia, quæ ad huius rei deciſionem ſpectant, 129
dum ait, fieri tranſlationem dominij pecuniæ in meretricio. Erubuit autem puriſſimus Virgo dicere, quid det meretrix, ſed ſolùm ait, quod illa actio eſt ſufficiens ad transferendum dominium, quo pacto loquitur etiam Caſpenſis *diſp 8. ſect.1.*

Si quæ autem argumenta probare videntur, mercedem hanc eſſe illicitam; probant ſolùm quoad turpitudinem formaliter; vel quoad non habentes dominium, vt ſunt pupilli.

Qvod verò dixi de meretricibus expoſitis, di- 130
cendum & de concubinis priuatis, quoad forum internum, vt aduertit Valentia, & Couar. *loc. cit.* Medina *ad 5.* Sotus *lib.4. quæſt.7. art.1.* & alij. Ratio eſt ſuprà allata.

In foro verò externo non poſſe mercedem accipi 131
pro iis actibus occultis, qui, ſi ſciantur, puniuntur; atque adeo neque in foro interno, poſt latam iudicis ſententiam. Nullus enim poteſt gaudere iuris beneficio propter actum, qui iure eſt puniendus. Ità Couar. ſuprà, Valentia *loc. cit.* & communiter & colligitur *ex l. Mercalem, C. de condicto ob turpitud.* & *l. Lucius Titius; ff. de Iure fiſci.* Vide Baſſæum *loc. cit.* Syluium 2.2. *quæſt.62. art.2.* Fill. *tract.31. cap.9. quæſt.9. & 10.*

Cætervm de actibus aliarum meretricum oc- 132
cultarum, pretio æſtimabilibus, qui iure non ſoleant puniri; ait Valentia, vtramque partem eſſe probabilem. Pretium verò, datum à Religioſo meretrici, eſt reſtituendum monaſterio, vt docet Caſpenſ. *loc. cit.* Vaſquez *cap.7. dub.3.* & communiter apud Fagundez *lib.7. cap.5. num.33.*

Ante verò factum nihil accipi poteſt, quia tenetur abſtinere ab opere prauo, ideo reſcindendus contractus, vt ait Baſſæus cum aliis.

Dvbitatio VI.

Quando ſint reſtituenda, acquiſita aucupio, piſcatione, & venatione.

Loqvor quoad Feras, Piſces, & Aues, quæ iu- 133
re gentium libera eſſe poſſunt, & tunc non eſt reſtitutio facienda, ſi capiantur, quia ſic fiunt primò occupantis.

Qvando verò aluntur ab aliquo in locis ſeptis, vt pro libito ea capiat, vel eant, & redeant domum. Hæ tamen, ſi damnum aliis inferant, cogent ad reſtitutionem. Et hoc videtur etiam de Columbis; ſed tamen non cogunt Syluester *verb. reſtit.2. quæſt 4.* nec Valentia *quæſt.6. punct.5.* afferens lepidè rationem, quia ſtercorando campos, tantùm reddunt quantùm damnificant.

Porro Columbaria eſſe licita communiter aſtruunt 134
cum Nauarro *num.126.* Vide Tannerum *diſp.4. quæſt.6. num.352.* Caſpenſem *diſp.6. ſect.1.* Quod ſi ad alterius Columbarium ſæpius euolent, & ibi quieſcant, & habitent, transfertur dominium. *Inſtit. de rerum diuiſione.*

Idem dicitur de Feris aufugientibus, vt non amplius eas proſequi queas, & de Apibus *ex Inſtit. cit. & ff. lib.3.4. & 5.* Vide Tannerum *num.354.*

Secvndo ſi Feræ, piſces, aut aues capiantur 135
in loco reſeruato à Principe, videntur reſtituenda. Supponit autem Valentia *quæſt. 6. punct.5.* Medina *quæſt.12,*

Digitized by Google

quæſt.12. de rebus reſtit. Sotus lib.4. de Iuſt. quæſt.6. art.4. Nauar. cap.17. num.120. & 124. poſſe Principem ſibi aliqua loca ad venationem reſeruare pro recreatione à laboribus, & occupationibus, quas pro bono publico ſuſtinet. Id probat latè Couar. relect. in Reg. peccatum, p.2. § 8. & ſequuntur Caſpenſis diſp.6. ſect.2. Diana p.2. Tract.6. reſol.18. Valerus v. peccatum, differ.16. qui etiam ad aliquos magnates idipſum extendit cum Villalob. Tom.2. Tract.10. diffic.16. num.7. Quare Diana ait, ſic ſe defendiſſe quemdam Magnatem. Sic & Tannerus num.350.

136 HAC tamen conditione, vt non inferant damnum populis inuitis. Quod ſi conſentiant verè, & ſponte, non tenebitur Princeps reſtitutioni. Ita Caietanus opuſc.17. qq. cap.12. Couar. num.11. Nauarr. num.120.& Valentia. Id ipſum aſſerit etiam D.Bonau. Aduerte, clericis vetitam venationem clamoroſam cap.1. de cler. ven. ſi tamen quibuſdam paucis canibus exerceatur, eam concedit Diana p.2. Tract.6. reſol.19. Imò, & rara permittitur, ſit licèt clamoroſa; cum Valero v. Peccatum, diff.20. & Rebellio lib.1. quæſt.14. num.10. & aliis.

DVBITATIO VII.

Quando reſtituenda ſint, quæ ſunt acquiſita per vſum rerum communium.

137 SOLENT nonnunquam è Syluis Communitatis ligna cedi, & animalia in pratis ipſius paſci.

RESPONDETVR, teneri ad reſtitutionem eius, quod immoderatè ſuper id, quod alicui licet, vt membro communitatis. Ita Valentia quæſt.6. punct.5. Excipe, ſi quaſi extremè indigeat; tunc enim etiam de Syluis quorumlibet poteſt neceſſarium accipere, vt docent
138 Sotus lib.4. de Iuſt. quæſt.6. art.4. Medina quæſt.12. de reſtit. Valentia loc. cit. Tannerus num.348. Molina Tom.1. tract.2. diſp.58. Salon. quæſt.62. art.3. controu.2.

DVBITATIO. VIII.

An acquiſita ludis illicitis, ſint reſtituenda.

139 NON loquor de acquiſitis per ludos licitos induſtriæ, quibus vti licet moderatè ad leuamen; eſtque virtus Eutrapeliæ, vt tradit Ariſtoteles 4. Eth. cap.8. & D.Thom. quæſt.168. art.2. & communiter alij. His acquiſitum non eſt reſtituendum.

EST igitur quæſtio de ludis, qui omninò, vel maiori ex parte pendent à fortuna, & ita prohibetur ludus Alearum omnibus, tum Clericis, tum Laïcis, C. Epiſcopus 35. diſtinct. Et C. Clerici 2. extra, de vita, & honeſt. clericorum, & l. ſolent ff. de alea vſu, & aleat. Et Auth. alearum vſus, C. de religioſis, & ſumptibus fund. Sub hoc autem ludo prohibentur omnes ludi ſimiles fortunæ, vt obſeruat Nauar. cap.20. num.6. Valentia quæſt.6. punct.5. cum D.Bonau. loco citando.

140 Quæritur verò: An his ludis acquiratur dominium.

PRIMA opinio eſt, acquiri dominium, ſi abſit fraus, & dolus, & colludens potuerit alienare, neque vlla Lex extet prohibens talis dominij tranſlationem. Ita Alenſis 4.p. quæſt 86. membr.3. art.6. Adrianus de Reſtit. Ioan. Maior in 4. diſt.15. quæſt.13. Gabriel eadem diſt. quæſt.13. art.1. & 2. Couar. in Reg. Peccatum, p.2. § 4. Caiet. 2. 2. quæſt.32. art.7. & in ſumma, v. Ludus Ioan. Medina de rebus reſtit. Sotus lib.4. de Iuſt. quæſt.5. art.2. Nauar. in Manu. cap.20. & 29. Valentia diſp.5. quæſt.6. punct.5. Fagundez in
octauum Præceptum, cap 27. num.11. Molina Tract.1. 141
de Iuſt. diſp.99. Syluest. v. Lex, quæſito 18. Carbo quæſt.41. Salon. quæſt.5. de dominio, art.6. Leſſius lib.2. cap.26. dub.3. Tannerus dub.8. Et multò magis id tenent hi, qui dicunt, non teneri eum ad reſtitutionem, qui taxillis ludo amiſſis pecuniis multis, coëgit luſorem perſiſtere in ludo, & redemit omnes omiſſas, & alias inſuper, vt Leſſius lib.2. cap.26. dub.2. Gerſias de contract. p.2. cap.19. Diana p.1. Tract.17. reſol.27. & illi, qui cogunt ſoluere pecuniam, taxillis amiſſam, Azor. p.3. lib.5. cap.24. quæſito 7. Bannes 2. 2. quæſt. 32. art. 7. Rebell. p.2. lib.12. quæſt.8. num.6. Salon. 2. 2. quæſt.62. artic.6. quæſt.5.

SECVNDA ſententia eſt, acquiſita per huiuſ- 142
modi ludos eſſe reſtitutioni obnoxia. Ita Palud 4. diſt.15. quæſt.3. art.5. Rich. art.5. quæſt.8. Panorm. in cap. Clerici 2. de vita, & honeſtate clericorum, & in cap. Quia plerique, de Immunitate Eccl. & aliqui alij Canoniſtæ, quos citat Gabriel 4. diſt.15. quæſt.13. art.1. Allegatur etiam D. Bonau. in 4. diſt.15. p.2. art.2. quæſt.1. à Valentia, & aliis

SED audiamus S. Doctorem in reſp. ad 4. Cùm 143
enim dixiſſet, malæ fidei poſſeſſorem non poſſe de his, quæ mala fide poſſidet, erogare in eleemoſynam, qualia ſunt furta; ſubdit: Si verò quæritur de Aleatore, dicendum eſt generaliter, quod eſt malæ fidei poſſeſſor, & iniuſto poſſidet titulo. Et ideo nullo modo debet ſibi tenere, quod lucratus eſt, cùm talis ludus ſit turpis, & reprobatus, & contra Deum, & contra omnia Iura. Verum tamen teneatur reſtituere, diſtinguunt aliqui, quia aut ille, à quo lucratus eſt, talis ſit perſona, quæ rebus ſuis præeſſe non poteſt, vt puta Minor, ſiue Pupillus, Surdus, Mutus, aut perpetuò morbo languidus: & ſic tenetur reſtituere: Si autem ſit talis perſona, quæ potuit amittere;
aut tractus eſt ab illo, & inductus; aut non; ſi tra- 144
ctus eſt ab illo, non tenetur illi reſtituere, quia illi non competit repetitio in vindictam peccati, ſed poteſt inde facere eleemoſynam. Si autem ipſe traxit eum, non poteſt eleemoſynam facere, ſed tenetur reſtituere, ſaltem in foro conſcientiæ; quia, licèt nullus velit amittere, tamen, qui non vult amittere, nec ludere, ſed inducitur, minus culpabilis videtur; & alius, qui inducit, magis; & ideo iſte non debet damnificari; nec auctor, nec inductor in aliquo meliorari: nulli tamen licet ex hoc aliquid lucri acqui-
ſiti in proprios vſus conuertere. Similiter iudicandum 145
eſt de Torneamentis, & dicendum, quod in illis pactionibus, quas habent inter ſe, bona non transferuntur inuicem, ſed in vſus pauperum conuertuntur propter ludi inhoneſtatem, & iuris interdictionem. Hæc S.Bonauentura.

SIMITER in ſpeculo animæ, cap.2. ait: Quintus 146
fructus rapinæ eſt ludus alearum, ſeu taxillorum, qui prohibitus eſt tam à iure Canonico, quàm Ciuili. Vnde de hoc dicunt quidam, quod ſit peccatum mortale, eò quòd ſit contra ius Canonicum, & Ciuile; & quod ex ludo habetur, nullo bono titulo poſſidetur, nec poteſt retineri, ſed debet pauperibus erogari. Quia enim, qui in ludo lucratur, iniuſtè lucratur, & qui amittit, iuſtè amittit; ideò qui lucratur, eidem à quo lucratur, reſtituere non tenetur, niſi fortè induxerit ad ludendum. Cùm autem ludus ſatis videatur ex radice habere rationem mortalis peccati,

Digitized by Google

cati, quia ſcilicet ex auaritia videtur procedere, & quia ludo multa communicantur peccata, ſcilicet fraus, mendacium, periurum, blaſphemia, ſcandalum, amiſ-
147 ſio temporis, & ita frequenter. Ideò hæc cauſa prohibitionis ludi eſſe videtur. Cùm ludit aliquis cauſa recreationis, peccatis ſupradictis excluſis, non videtur habere rationem mortalis. Hæc S. Doctor.

Ex his omnibus habes, S. Bonau. locutum, referendo opinionem aliorum; nec reprehendendum à Valentia, & aliis in aliquo.

Primo enim dicit, ludum alearum eſſe ab vtroque Iure vetitum; & hoc ſuprà oſtendi, relatis iuribus.

148 Deinde docet, ideò videri peccatum mortale aleis, & taxillis ludere.

De clericis quidem, & Religioſis, peccare eos mortaliter tranſgredientes has leges, vbi contraria conſuetudine non ſint abrogatæ; ſi ludant pro notabili quantitate, & præſertim ex fructibus beneficiorum, aſſerunt Nauar. *cap. 20. num. 9.* Sotus *l. 4. de Iuſt. quæſt. 5. art. 2.* licèt aliquando dubius hæſitet Caietanus de Clericis, qui ſint prælati; Idem aſſerit *in ſumma, verb. Ludus*; de quibus id aſſerit Sotus minùs dubitanter, & probatur *ex C. Epiſcopus 35. diſt.* & *C. Inter dilectos extra, de exceſſibus prælat.* vbi clericus ob aleæ vſum iubetur deponi, quæ pœna non infligitur, niſi ob culpam mortalem, vt colligitur ex *C. Non afferamus 24. quæſt. 1.* ſubſcribit Valentia.

149 De Laicis autem, exiſtimant Nauar. Sotus, Caietanus, & ipſe Valentia, eos non peccare mortaliter, ſecluſis aliis paucis circumſtantiis contra ius naturæ, de quibus dictum eſt ſuprà. Ratio eſt, quia, vel illæ leges non cogunt adeo ſeuerè Laicos, & ſunt conſuetudine derogatæ, ſaltem quoad mortale. Eadem eodem modo ferè loquitur S. Doct.

150 Addit, his legibus, & Decretis, non prohiberi hos ludos, ſi inſtituantur principaliter ob recreationem: Et hoc colligunt Doctores, & inter eos Valentia *ex l. Quod in conuiuio, ff. de Alea vſu*; ſed, ſi principaliter exerceatur ob lucrum, vt notat ex cauſa Nauar. *num. 6.* & Valentia *loco citato.*

151 Docet proinde, eum, qui traxit alium, & efficaciter induxit ad ludum, ſi lucretur, teneri ad reſtitutionem, quod idem aſſeruit D.Thom. *quæſt. 32. art. 7. ad 2.* & hoc clarum eſſe docet Valentia, etiam ante Iudicis ſententiam; & allegat Doctores, ſuprà relatos pro ſua ſententia; hoc enim ſignificauit eiſdem verbis S.Thomas de eo, qui traxit ad ludum; tractionem autem ait Valentia intelligi non quamlibet attractionem, nam hæc non ſufficit ad impediendam dominij tranſlationem; in quo deceptus Adrianus exponit malè D.Thomam, vt notarunt Valentia, Couar. & Medina allati; ſed intelligitur violentiâ, vi manifeſta, vel importuniſſimis precibus, quæ rubore ſuffundant, puta ſi opponat, eum pauperem eſſe, vt iidem Doctores ſuprà exponunt, & cum eis Valentia.

152 Porro hunc teneri ad reſtitutionem, præter allegatos à Valentia, tenent Clauis reg. *l. 11. cap. 13.* Malderus 2. 2. *Tract. 1. cap. 12. dub. 3.* Fernandez *in ſuo exam. Theol. moral. p. 1. cap. 15. §. 6.* Molfeſius *Tom. 2. tract. 12. cap. 21. num. 59.* Adde Toletum *l. 5. cap. 27.* Megalam 2. 2. *l. 2. cap. 19. quæſt. 2. num. 16.* loquentes de eo, qui ſciat, & coëgit ſocium ad permanendum in ludo, & recuperauit amiſſa, & inſuper alia lucrifecit, aiunt teneri ad hæc ſaltem ſuperlucrata reſtituenda, vt refert Diana *p. 1. reſol. 27.* addens pro ſententia S.Bonau. Alphonſum de Vega *in ſumma p. 2. cap. 13. caſu 12.* Rebellium *de oblig. iuſt. p. 2. lib. 12. quæſt. 3.* Azorium *p. 3. cap. 25. lib. 5. quæſito 1.* Valentiam *loc. cit.* Comitolum *in reſol. Moral. lib. 3. quæſt. 9.* Salam *Tract. de Ludo diſp. 6.* Bannes, & Aragon. 2. 2. *quæſt. 32. art. 7. ad 7.*

Probatvr, quia, qui ita ludit, inuoluntariè 153
ludit. Hæc eſt ratio D. Bonau. ſuprà, quam opinionem propter rationes, quibus nititur, ſequendam ait Reginald. *Tom. 1. lib. 10. cap. 25. num. 385.* nec improbabilem credit Diana *loc. cit.* & Leſſius *l. 2. cap. 26. dub. 2. num. 9.*

Addit S.Doct. eum, qui tractus eſt, & vicit, non teneri reſtituere, quod omnes ferè allegati ſuſtinent. Ratio D.Bonau. eſt, quia tractori non competit repetitionis priuilegium, à iure conceſſum, quia tractione, ſe indignum reddit.

Asserit etiam eum, qui vicit pecunias, ſanè 154
in notabili quantitate ab his, qui res ſuas regere nequeunt, quos recenſet cum aliis ſimilibus, teneri reſtituere, quod tenent etiam Valentia *loc. cit.* & alij apud eum. Imò Molina *tom. 1. diſp. 142.* Sanchez *l. 6. diſp. 38.* Leſſius *lib. 2. cap. 17. dub. 8.* poſt Gloſſam Nauarrum, Lopez, Cordubam, & alios apud Sanchez docent, proximos pubertati pueros decennio, & dimidio anni, puellas nouennio, & dimidio, manere obligatos naturaliter contractibus oneroſis, non tamen circa immobilia, & alia, quæ ſibi ſunt ſeruanda niſi tamen etiam cum Tutoribus contrahant. Quæ doctrina eximit à moleſtia Confeſſarios.

An verò is, qui nec traxit alium, nec fuit tractus, 155
ſed concors luſit, teneatur reſtitutioni, nihil definit; ſolùm ait, Si acquiſiuit, eſſe poſſeſſorem malæ fidei, quippe contra iura acquiſiuit, & non debet illas pecunias in vſus ſuos conuertere, ſed debet dare pauperibus, quia non transfertur abſolutum dominium pacificè, eò quòd iura reſiſtant, & inducant repetitionem, & quia eſt lucrum turpe, contra leges adeptum. Hoc verò non aſtruit proprio ſenſu reſoluto.

Ideo enim non cogitur in iudicio ſoluere, qui perdidit, & datur actio ad repetenda amiſſa, ſi iam ſoluit, quod ſanè poſt ſententiam iudicis intelligit S.Doct. cum Medina, Couar. Soto, & aliis, qui ita exponunt D.Thomam quibus ſubſcribit Valentia.

Tandem, non teneri in conſcientia eum, qui 156
perdidit, & in ſpe, ac in fide luſit, docent Malderus 2. 2. *tract. 3. cap. 12. dub. 3.* Leſſius *l. 2. cap. 26. dub. 4.* Aragon. 2. 2. *quæſt. 21. art. 7. & quæſt. 62. art. 1.* Ledeſma *Tom. 2. tract. 31. cap. 2.* Molina *Tom. 2. tract. 2. diſp. 515.* Philiarc. *T. 2. p. 2. l. 5. cap. 2. num. 11.* Toletus *l. 5. cap. 27.* Diana *p. 1. Tract. 17. reſol. 8.* & *Tract. 5. reſol. 44.* qui *Tract. 4. reſol. 169.*

Idem ait de eo, qui vicit ludentem chartis falſis. 157
Ratio eſt, quia cui datur actio ad repetendum, à fortiori conceditur exceptio ad non ſoluendum, iuxta regulas vtriuſque Iuris; ſed in ludo prohibito, vt dixi, datur actio ad repetendum. Subſcribunt Medina *l. 1. cap. 14. §. 29.* Couar. *reg. Peccatum, p. 2. §. 4. num. 8.* & decem & octo Doctores apud Salam *Tract. 1. de contract. diſp. 20.*

Hæc intellige ſtando in iure communi; nam ſi in aliquibus locis non eſt conceſſa repetitio perdenti; neque conceditur exceptio, vt non ſoluat.

Hæc eſt ſententia D.Bonau. *loc. cit.* vbi concedit 158
repetitionem ei, qui perdidit, atque adeò exceptionem, vt non ſoluat.

Mvlti tamen apud Dianam docent, hunc teneri 159
ſoluere; Azor. *p. 3. l. 5. cap. 24. quæſito 7.* Bannes 2. 2. *quæſt. 32. art. 7.* Rebell. *p. 2. lib. 12. quæſt. 8. num. 6.* Valentia *loc. cit.* Salon. 2. 2. *quæſt. 62. art. 6. quæſt. 5.* Garzias *de contract. l. 2. cap. 29.* Tanner. *diſp. 4. quæſt. 6. dub. 11.* & alij. Ratio eſt, quia promiſſio, niſi ipſo iure irrita ſit, obligat: Sed hæc in ludo non eſt irrita, ſed ſolùm datur actio ad repetendum *l. Alearum, C. de Relig. & ſumpt.*

DVBITATIO IX.

Quænam ſint reſtituenda ratione inuentionis.

160 OBSERVAT S.Doct. *in ſpeculo animæ, cap.2.* quædam inueniri in littore maris, vel aquæ communis; quædam effoſſione, vt theſauros de quibus latè Fagundez *in ſeptimum Præceptum decalogi, lib.7. cap.22.* Quædam inuentione, quæ ſub alicuius dominio erant, nec inueniuntur eorum dominus.

QVOAD ea, quæ inueniuntur in littore maris, certum eſt proiecta in tempeſtate, vel ſubmerſa naufragiis, eſſe dominorum, atque adeò in Bulla cœnæ ea bona, quæ ſunt Chriſtianorum, vſurpantes anathemate feriuntur, vt notat Caſpenſ. *diſp.7. ſect.1.*

QVÆSTIO eſt de proiectis à mari, quæ nunquam habuere dominum, vt ſunt Piſces, Balenæ, Lapilli, Gemmæ, Vniones, Ambarum, &c.

161 PRIMA opinio eſt, talia eſſe primi occupantis, qui ea inuenerit. Ita Firmus *v. Inuentum*, Gutierrez *l.2. quæſt. can. cap.9.* Rodriquez *in ſumma, cap.197.* Tanner. *diſp.4. quæſt.1. dub.7.* & conſtat ex *C. Ius generale* & *C. Ius gentium, diſt.1.* & *C. dilectiſſimi 12. quæſt.1.* & *l.1. ff. de acq. rerum dominio ex §1.* & *§. ſingulorum*, & *§ lapilli, & §. ferè, Inſtit. de rerum diuiſione.* Hæc eſt ſententia D.Bonau. *loc. cit.* & videtur eam, vt communem, ſupponere Caſpenſ. *diſp.7. ſect.3.* & ita ſæpe definitum in ſenatu regio Luſitano refert Cabedo *2.p. diuiſione 48. num.9.* & Fagundez *in ſeptimum præceptum, l.7. cap.22. num.4.* & ita habetur in Ordinationibus Luſitanis *lib.2. tit.26.* Et idem notant Barthol. *ad l.3. ff. de acquir. rerum dominio.* Et Ripa *l. Rem, quæ nobis, ff. de acquir. poſſeſſ. numero 34.*

162 ADDIT tamen Cabedo *diuiſ.48.* Ambarum quidem, in littore inuentum, eſſe primi occupatoris, & inuentoris; at Balenas ad Regem pertinere; ex quo etiam ſequitur, Ambarum, quod e Balenæ extrahitur ventre, ad regem pertinere. Sed tamen ait Cabedo, deciſum eſſe, Ambarum, quod eſt ambra, odoramenti genus, ad Regem non pertinere, nec ex illo quintam partem Regiæ Gazæ deberi.

163 SECVNDA tamen opinio fuit, hæc inuenta, eſſe Principis. Ita Angelus *§. Item lapilli, Inſtit. de rerum diuiſ.* Et quoad Ambarum probatur, quia partus ſequitur ventrem, vt ait Barthol. *l. ſi quis ex Pamphila, ff. de legatis.* Sed Balenæ ex conſuetudine ad Regem ſpectant: Ergo & Ambarum: Hæc tamen opinio eſt improbabilis; neque ipſæ Balenæ, è quibus Ambarum habetur, ex iure communi ſunt Regum.

164 QVOAD animalia errantia in terris alienis, cum nec adhibita etiam diligentia potuerunt agnoſci eorum domini, iuxta Ius Luſitanum *in nouis ord. l.2. tit.26.* ſunt Regis. Eadem Lex habetur in Regno Caſtellæ *lib.6. tit.13.* Attamen probabilius eſt, eſſe reſtituenda pauperibus, vt aſſerunt Petrus Nauar. *de reſtit. lib.4. cap.2. num 82.* Fagundez *loc. cit. num.7.* Armilla *verbo Inuentum.* Paludanus *in 4. diſt. 15.* & alij.

QVOAD bona inanimata, quorum dominus aliquis erat, vt pecuniæ, veſtes, aurum, &c. an poſſint retineri ab inuentoribus, & diuitibus, ſi poſt diligentiam non inueniatur earum Dominus.

165 PRIMA opinio aſſertiua eſt Soti *de Iuſt. lib.5. quæſt.3. art.3.* Aragonij *2.2. quæſt.62. art.3.* Petri Nauar. *de reſtit. lib.4. cap.2. dub.9. num.75.* Rodriquez *ſumma p.2. cap.41.* Sayri *lib.10. tract.5. cap.3. à num.18.* vbi alios refert, & probabilem cenſet Mald. r. *tract.4. cap.4. diſp.3.* Ratio eſt, quia nullo iure pauperibus hæc ſunt deſtinata. Id cenſet cum aliis Tanner. *diſp.4. quæſt.6. dub.14.* eſſe probabile.

166 SECVNDA ſententia eſt, hæc danda pauperibus. Ita Molina *T.4. de Iuſtitia, diſp.145.* Rebell. *p.1. l.1. quæſt.12. ſect.1.* Leſſius *l.2. cap.14. dub.7.* Turrianus *2.2. diſp.42. dub.2.* Azorius *tom.3. l.4. cap.27.* Couar. *ad reg. peccatum, p.3. §.1.* Malder. *tract.4. cap.4. diſp.3.* D.Thom. *2.2. quæſt 62. art.5. ad 3.* Gutier. *l.2. qq. Can. cap.9. diſp 9.* Sylueſter *v. Reſtit.3. quæſt.1.* Nauar. *ſumma Latina, cap.17. num.92. & 171.* Armilla, *v. inuentum*, & *v. reſtitutio, num.20.* & communiter omnes, quibus ſubſcribit Fagundez *in ſeptimum præceptum, lib.7. cap.22.*

167 RATIO eſt, quia ità de his iudicandum, ac de bonis incertis. Sed illæ ſunt pauperum: Ergo: Minor probatur ex *C. Cum tu de vſur.s, & C. cum ſit nimis de Iudæis,* & *14. quæſt.5. canone Non ſane.* Et *l. omnes peregrini, Cod. de ſuis eſſ.* vbi definitur, bona peregrinorum, qui moriuntur in Hoſpitalibus, applicanda eſſe ipſis Hoſpitalibus.

AN verò hæc ſolo iure poſitiuo ſint pauperum; eſt in diſputatione apud Fagundez *cap.22.* & videtur probabilius iure naturæ deberi.

168 DE his S.Doctor ait; profectò non poſſe ea retineri, ſi probabiliter conſtat, fuiſſe ſub alicuius dominio, & affert illud D.Auguſt. ſerm.21. de verb. Apoſtoli: *Si quid inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti.* Si autem poſſeſſor inueniri non poteſt, conſuetudo terræ eſt ſeruanda: Optimè ſanè definit S. Doct. conſiderata varietate legum, & conſuetudinum in variis regionibus, de his maturiùs deliberandum.

169 QVOAD Theſauros. Theſaurus ſic definiri poteſt cum D. Bonauent. loc. cit. *Eſt vetus depoſitio pecuniæ, vel rerum mobilium, de quarum dominio, vel occultatione, depoſitioneque nulla extat memoria.* Ita conſtat ex *l.N. mo, Cod. de Theſauris,* & *§ Theſauros, Inſtit. de rerum diuiſione.*

POTEST autem inueniri Theſaurus in agro proprio, vel in terra aliena. De illo, qui reperitur in agro alieno, libero à feudo, & emphytheuſi, ſi caſu theſauri effodiantur, aſſerit S. Doct. eſſe dimidiam partem inuentoris, alteram dimidiam Domini agri; patet *ex § Theſauros, Inſtit. de rerum diuiſione:* Et *l. vnica, Cod. de Theſauris,* & hæc dimidia pars debetur Domino fundi ante vllam ſententiam, quia hæc diſpoſitio iuris non eſt pœnalis, ſed definitiua proprietatis rerum, & ideò ante ſententiam obligat. Sequuntur Leſſ. *de Iuſt. lib.2. cap.5. dub.15. num.58. & 59.* Nauar. *ſumma, cap. 17. num. 175.* Caietanus *2.2. quæſt.66. art.2.* Mercado *de contract. cap.15. num.128.* Sà *verbo Theſaurus*, Rebell. *lib.3. de oblig. iuſt. quæſt.15. ſect.2.* Molina *T.1. de iuſt. diſp.56.* Fagundez *in ſeptimum præceptum, l. 7. cap. 22. n.21.* & conueniunt alij. Vide Tannerum *diſp.4. quæſt.1. dub.5.* qui addit, iure naturali præciſè, eſſe totum inuentoris.

170 ID probat S.Doct. illo *Matth.13.* vbi dicitur ille, qui inuenit theſaurum: *Abiit, & emit agrum illum,* vt totus theſaurus eſſet ſuus. Cùm enim inuenitur in agro ſuo, theſaurus eſt totus primò occupantis, dummodò interueniat realis apprehenſio eius; nec enim ſufficit ſola, & nuda inuentio illius, & hoc quidem de iure communi, vt patet *l. vna, C. de Theſaur.* & *dicto §. Theſauros, Inſtit. de rerum diuiſione,* & docet Valaſius *de Iure Emphyteutico, q.15. n.1.* Fagund. *num.13.*

Digitized by Google

*num.*13. cum Bartolo *lib.*1. *num.*17. & 18. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Cyno *l. licet, num.*6. *ff. eodem titulo* & aliis apud Valaſcum.

171 Qvod ſi inueniatur ab Emphytheuta in agro emphytheutico, aut à Feudatario in feudali agro.

Prima opinio eſt, eſſe de iure communi totum emphytheutæ. Ita communiter Iuriſperiti, Accurſius §. *Theſauros, Inſtit. de rerum diuiſ.* Platea *ibi num.*2. Faber *num.*1. Portius, & Iaſon *ibi*, Andreas Iſernia, & Aluarot. *Titulo, quæ ſint Regalia*, & alij apud Valaſium *loco citato quæſt.*15.

Secvnda opinio erit eſſe diuidendum inter dominum, & emphytheutam. Ita Valaſcus ſpeculator *de emphyt. num.*158. *verſ.*132. Nauar. *ſumma, cap.*17. *num.*173. Sà *v. Theſaurum*, & alij apud Valaſcum.

172 Ratio è D. Bonau. eſt, quia dimidium Theſauri, ſecundùm iura, eſt Domini; at Emphytheuta, & Feudatarius, non ſunt domini agri ſimpliciter, ſed ſolùm ratione dominij vtilis, vt patet *l.*1. *Cod. de Vſufruct. l.*2. *Cod. de Mancip.*

Dices: Ergo dominium vtile nihil prodeſt; nam, etiamſi in alieno agro inuenerit, erit eius dimidium.

173 Respondet Fagundez prodeſſe, quia, ſiue caſu, ſiue data opera quærat theſaurum, habebit medietatem, non ſic in agro alieno, cuius non habet vſum; ſi enim in agro alieno dedita opera quærat abſque Domini voluntate, totus eſt Domini fundi; non tenetur tamen ante iudicis ſententiam dare totum, ſed medietatem; poſt ſententiam verò tenetur dare alteram medietatem, quæ eſt lex pœnalis ob iniuriam illatam Domino fundi.

174 Qvod ſi theſaurus in loco publico, puta in via effodiatur, erit totus inuentoris. Ita Leſſ. *lib.*2. *cap.*5. *dub.*16. *num.*63. Couar. *ad reg. peccatum, p.*3. §.2. citans Baldum, & Cynum. Ratio eſt, quia non eſt aliquis dominus horum locorum ſpecialis. Quod ſi in loco publico inueniatur, idcſt ſpecialiter poſſeſſo à Principe; erit dimidium Principis, vt habetur §. *Theſauros, loc. cit.* Viæ autem publicæ ſunt Principis tantùm diſpoſitione generali.

Ideò aurifodinæ, & venæ argenti poſt Regum occupationem manſerunt adhuc iure gentium incolis inuentoribus. Ideò infertur, non potuiſſe licitè priuari Baſilienſes, & Peruanos aurifodinis, & venis argenti, cùm eſſent horum pacifici inuentores, nec iniurias Chriſtianis intuliſſent, ob quas bellum iuſtè eis inferretur. Itaque multò minus poſt conuerſionem ad fidem potuere eis priuari, vt definit Ioan. XXII. Vide Rodriquez *cap.*47.

175 Qvod ſi theſaurus in loco ſacro publico inueniatur, vt cæmeterio, probabilius eſt, & ad mentem S. Bonau. diuidendum, iuxta ſuprà dicta. Sic tenent Nauar. *ſumma cap.*17. *num.*175. Rebel. *lib.*1. *quæſt.*15. *ſect.*2. Couar. *ad Regulam Peccatum, p.*3. §.2. Gomez *ad* §.45. *Taur. num.*52. Molina *diſp.*56. Syluest. *v. Inuentum*; & ideò dimidium inuentoris, & dimidium prælati Eccleſiæ eſſe, quia hodie Eccleſiæ hac in parte illorum eſſe cenſetur, vt ait Fagundez *num.*26. Tanner. *num.*55. qui intelligit, ſi de induſtria inueniatur: at ſi caſu ibi ſit inuentus, totum ſpectate ad inuentorem docent Leſſius, & Retella apud Tannerum.

176 Mihi non placet, Eccleſias eſſe Prælati, quia habet hic ſolum ius ad Decimas, & alia iura Parochialia non ad fundum. Itaque reor theſaurum totum eſſe Eccleſiæ, ſi de induſtria ſit inuentus: at dimidium, ſi caſu. Neque computanda Eccleſia cum viis publicis; in quo fallitur & Toſtatus, *quæſt.*66. *ad* 13. *Matth.* Habent enim Eccleſiæ iura, &c. Multò magis Cœno-

bia, & Collegia; vt ait Leſſ. *t.*1. *lib.*2. *cap.*5. *dub.*15. *num.*50. & Fagund. *num.*26.

Si in agro dotali theſaurus reperiatur, dimidius erit vxoris, quæ eſt domina fundi, licèt conſtante matrimonio maritus habeat vſumfructum; non enim theſaurus inter fructus computatur; vt monet Fagund. *num.*28. Quo fit, vt & inuentus in prædio locato, aut conducto, dimidius ſit domini prædij; dimidius inuentoris, & nihil vſufructuarij, &c. iuxta regulam Iuris à D. Bonau. allatam ſuprà.

Qvod ſi ſit arte magica, vel aliis modis à iure damnatis repertus, deuoluitur Fiſco *leg. vna, Cod. de Theſauris, lib.*10. Gloſſ. *ibi*, vt notant Fagund. *num.*32. Tanner. *num.*56. cum Molina *T.*1. *de Iuſt. diſp.*56. Couar. *ad reg. Pecc.* 3. *p.* §. Lopez *de contr. lib.*1. *cap.*50. Aragon. 2. 2. *quæſt.*66. *art.*5. Nauar. *Man. Lat. cap.*17. *num.*175. Sà, *v. Theſ.* Valaſc. *de iure Emphyt. p.*1. *quæſt.*15. & alij communiter. 177

Ad amplam huius rei notitiam quæri poteſt: An liceat emere agrum, in quo ſcimus, eſſe Theſaurum, non indicato theſauro Domino agri, nec aucto pretio illius.

Prima opinio aſſerens eſt D. Bonauenturæ *loc. cit.* D. Thom. 2. 2. *quæſt.*66. *art.*5. Soti *lib.*5. *de Iuſt. quæſt.* 3. Nauar. *cap.*17. *num.*175. Molinæ *de Iuſt. diſp.*56. & *diſp.*333. Sylueſtri *v. inuentum*, Rebell. 2. *p. l.*9. *quæſt.*5. *num.*2. Sà *v. Theſaur.* Aragon. 2. 2. *quæſt.*66. *art.*1. Mercado *de contract. cap.*15. Rodriquez *ſumma, cap.*47. Lopez *p.*2. *Inſtit. cap.*1. Leſſij *lib.*2. *cap.*5. *diſp.*15. *num.*64. Fagundez *num.*40. 178

Est autem contra Angelum, & Firmum *v. Inuentum*, Tabienam *v. Reſtitutio* §.26. & Valaſ. *quæſt.*15. qui inclinat ad hanc oppoſitam.

Assero cum prima ſententia, talem agrum, Theſauri depoſitarium, poſſe emi, habitâ ſola conſideratione agri.

Probatvr ab authoribus illius cum D. Bonau. ex illo Matth. 13. *Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro: quem qui inuenit homo, &c. vadit, & emit agrum illum*; Vbi aſſerit, poſſe hominem prudentem emere agrum illum, & nihil de augmento pretij dicit. 179

Respondent, nihil inde colligi, dum nihil dicit de pretio; ſed relinquere in debita æſtimatione, cùm Chriſtus fraudibus non faueat.

Sed contrà; nam Chriſtus in ſua puriſſima doctrina expreſſiſſet id, quod erat neceſſarium ad contractum licitum. Imo colligo, hinc noluiſſe Chriſtum aliud requirere; nam propoſitum erat ei agere de emptione regni cælorum per merita, quæ non ſunt ex ſe adæquata tantæ gloriæ, vt exponunt SS.PP. Hilarius, Petrus Chryſol. Euſebius Emiſſ. & Haymo: Vel per theſaurum intelligitur Chriſtus, vt explicant D. Hieronymus, & Chriſtianus Druthmarus, & Gloſſ. ordinaria; aut Verbvm Dei, vt explicant SS. Chryſoſt. & Gregorius *in Bibliot. Homil.* Certum autem eſt, fieri vim in Theſauro, quòd abſconditus ſit, atque adeò ignoretur pretium agri, in quo deceptus eſt Toſtatus *quæſt.*65. *in cap.*13. *Matth.* nam, & verbum prædicationis habet virtutem abſconditam, vt docet etiam in alia parabola, quia comparatur grano Sinapis, vt explicat S. Hieron. nam continet ſapientiam cæleſtem, ſæculorum ſapientibus incognitam: Similiter & Chriſtus eſt, in quo ſunt omnes theſauri Sapientiæ Dei abſconditi, cùm tamen ſit: *Iudæis ſcandalum; gentibus ſtultitia.* Sic & de regno beato, quod acquiritur in via. Quapropter non benè applicaretur, ſi eſſet emptus ager pretio ex parte noſtra adæquato. Vide Patres allegatos. 180 181

Digitized by Google

SVBQVÆSTIO III.

De reſtitutione debita ex impeditis alicui bonis.

IVSTITIA violatur non ſolùm auferendo bona acquiſita; ſed etiam impediendo nè acquirantur; & hoc tertium caput eſt, ex quo oritur debitum reſtitutionis; de quo aliqua dicit S. Doctor in *ſpeculo Animæ, cap.1.* vbi quinque modos damnificandi deſcribit, & ex quatuor primis ponit obligationem reſtituendi; bona enim aliorum, ſeu habita, ſiue habenda, impediuntur faciendo, præcipiendo, conſulendo, iuuando, & diſſimulando; hoc autem vltimo dicit non peccari ſæpe mortaliter, niſi ex odio, aut alia praua diſpoſitione in proximum oriatur; nam plerumque ex timore, & puſillanimitate diſſimulatio hæc contingit; dum quis timet, ne malefactorum ira in ſe concitetur, & in proprium damnum redundet; vnde hinc nullus reſtitutioni tenetur: Aliter tamen dicendum eſſet de illo, cui ex officio incumberet tales malefactores coërcere; cùm hic Iuſtitiæ vinculis obligetur ad tuenda bona ex officio ſibi credita; verùm alij ad id ex charitate tenentur, quare licitè poſſunt etiam diſſimulare, cùm probabiliter credunt corripiendo, ſe non profuturos; vt habet D. Auguſtinus *lib.1. de ciuitate Dei* apu Seraphicum, loco citato: *Si propterea quiſque obiurgandis, & corripiendis mala agentibus parcit, ne deteriores efficiantur, non videtur eſſe cupiditatis occaſio, ſed Charitatis conſilium.*

De aliis autem modis, quibus reus, impediendo proximi bonum, ad reſtitutionem tenetur *ſeqq. dubitationibus* dicam.

DVBITATIO I.

De reſtitutione bonorum, Vi, Dolo, aut praua intentione impeditorum.

SVPPONITVR primò è communi omnium conſenſu, non cogi eum ad reſtitutionem, qui precibus, blanditiis, vel aliis modis ſimilibus ſuaſit alicui, liberaliter donaturo vni, vt donet potius alteri; quia nulli adhuc Iuſtitia acquiritur, contra quam delinquatur; & hoc inſinuatur *lege vlt. C. ſi quis aliquem teſtari probibuerit*; quare ſi Caio teſtaturo precibus ſuadeas, vt potius Titio quàm alteri legatum relinquat, ad reſtitutionem non teneris.

SVPPONITVR ſecundò iuxta Caietanum, Paludanum, Syluestrum, & alios apud Azorium *p.3. lib.4. cap.9. quæſito* 4. eum, qui impediuit quocumque modo dignum ab officio, vel beneficio, vt ab indigno poſſideatur, teneri reſarcire duplex damnum, Eccleſiæ ſcilicet, aut Reipublicæ, cui indignus præfertur; & illius digni, qui ipſius intuitu reiicitur, cùm æquè egerit contra Iuſtitiam, priuando vtrumque, ſeu beneficio, ſeu miniſtro; Ità & vtrique indebitum damnum infertur.

182 SVPPONITVR tertiò vt certum, teneri reſtituere illum, qui etiam abſque vi, dolo, vel praua intentione impediuit alterum, ne acquiſierit bonum, ad quod habeat ius aliquod commutatiuæ Iuſtitiæ, ſiue id ius fuerit perfectum, quod vocant *Ius in re*, (vt notant Nauar. *cap.17. num.89.* Valentia *quæſt.6. punct.5. col.923.*) obtentum diſpenſatione inter viuos, aut teſtamento, aut legitima collatione, aut confirmatione, aut alio modo legitimo. Siue fuerit ius imperfectum, quod vocant Ius *ad rem* acquiſitum (vt Nauar. & Valentia aiunt) iuſta pro 183 miſſione, emptione, ſtipulatione, electione, præſentatione, appoſitione, concurſu, expectantia, regreſſu, acceſſu coadiutoria, primogenitura, aut alio huiuſinodi titulo; ex quo poſſit aliquis legitimè petere à Iudice, vt ſibi libera facultas fiat, & conſeruetur progrediendi vſque ad acquiſitionem iuris perfecti, atque adeò realis poſſeſſionis ipſius. Hunc duplicem modum his verbis expreſſit S. Doct. Damnificatio poteſt fieri dupliciter, aut impediendo bonum habitum; Ecce primum: vel habendum; Ecce alterum.

RATIO eſt, quia is violat iuſtitiam Commutatiuam: Ergo tenetur reſtituere, & quidem ſi habeat 184 ius perfectum, impediens tenetur reſtituere totum; ſi verò ius erat imperfectum, tenebitur ad id, quod æſtimabitur pro rata certitudinis emolumenti, &c. computatis computandis.

PONIT Valentia deinde vt certum, eum teneri reſtituere, qui dolo, fraude, aut vi impediuit alterum, etiam indignum bono, ad quod non habebat aliquod ius ex diſtributiua, vel commutatiua; Sed hoc mihi non probatur, quia ſi nullum habet ius, non agitur contra iuſtitiam, indigno debitam; & licet peccetur contra Charitatem occultum alicuius crimen iniquè prodendo; cum tamen in charitatem ſolum delinquitur; nulla hinc reſtituendi obligatio enaſcitur.

QVÆRVNT autem: An inde naſcatur obligatio reſtitutionis, quia ex aliquo malo affectu odij, & 185 ſine prauo impediuit alium à bonis acquirendis, ſiue ad id i. .buerit ius, ſiue nullum omninò.

AFFIRMANT Scotus 4. *diſt.15. quæſt.6. art.3.* Palud. *quæſt.2. art.2.* Richard. *art.5. quæſt.4. ad* 7. & idem adſcribunt D.Thom. *art.2. ad* 4.

OPPOSITAM ſententiam docet Adrianus *de* 186 *Reſtit.* Sotus *lib.4. de Iuſt. quæſt.6. num.3.* Couar. *relect. in Reg. Peccatum p.2. §.7.* Nauar. *cap.17. n.70.* Valentia *quæſt. 6. punct.5. col.* mihi 924. Caietanus *art.2.* Caſpenſis *diſp.1. ſect.10. num.116.* Couar. *epiſt.4. p.2. cap.6 §.7.* Hæc abſque controuerſia eſt vera, quam S.Doct. ſupponit *in ſpeculo animæ, cap.1. & 2.* vbi ex ſola damnificatione eruit obligationem reſtitutionis; & ideo, quæ fiunt ex odio, ponit quidem oppoſita charitati; ſed non iuſtitiæ, ac proinde reſtitutioni non obnoxia, vt arguunt allegati, ac Tannerus *diſp.4. quæſt.6. dub.2. num.64.* referens Scotum *loc. cit.* & alios.

CONCEDIT ſanè S.Bonau. *loc. cit.* & aliis re- 187 ferendis *in diſputatione* 34. detractionem materialem, quæ non fit ex odio, aut inuidia, vel irâ, non eſſe mortalem. Enim verò non eximit à reſtitutionis obligatione ita damnificantem; ſicuti ſi aliquis ludens, vel inconſultò impelleret alium in flumen, vbi ſubmerſus; teneretur impulſor illum eruere, ſi poſſet; vel ſi aliquis crumenam alterius proiiceret, non animo prauo, ſed ad ludum, in locum reconditum; eſto enim non peccaret proiiciendo; teneretur tamen eam reſtituere.

DVBITATIO II.

An teneatur quis reſtituere fraudata vectigalia.

SVPPONO cum D. Bonau. *in 2. diſt.44. art.2.* 188 *quæſt.* 2. teneri ſubditos in conſcientia ex iuſtitia ſoluere Principi tributa, & vectigalia iuſtè impoſita,

Id

Id probat S. Doct. illo *Matth.* 22. vbi Chriſtus definit: *Reddite ergo, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.* Hæc ſententia eſt Ieſu Chriſti. Eum ſequitur Paulus Apoſtolus Rom. 13. *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Idem vrget S. Doct. *loco citando.*

189 Eſt autem tributum penſio, quæ à Principe imponitur ſubditis, iuxta cuiuſque facultates, præſertim prædiales, &c. ad Principis dignitatem, & impendia publica in regno ſuſtinenda. Vectigal verò ſignificat penſionem pro rebus, quæ exportantur è ciuitate, vel in eam importantur, vel pro tranſuectione mercium per pontes, & per portus, vt notat Leſſius *cap.* 33. Tanner. *diſp.* 4. *quæſt.* 6. *dub.* 12. *n.* 336. cum D.Bonau. *in vita Chriſti, cap.* 60.

Vt autem iuſta ſit penſio, quatuor conditiones requiruntur, ſine quibus ſunt rapinæ, vt docet S.D. *in ſpeculo animæ, cap.* 2. & latius diſſerui 1. 2. *Tract.*

190 *de Legibus, diſp.* 5. *quæſt.* 11. Prima eſt, vt à Principe abſoluto imponatur; alij verò excommunicantur in Bulla Cœnæ. Secunda, vt cauſa ſit iuſta, ideſt bonum publicum, vt pro publicis debitis, vel impenſis, pace, & bello, vel ob legitimam Principis ſuſtentationem. Tertia, vt in rebus imponatur tantùm mercationum, & ſimilium. Vide Valentiam *quæſt.* 6. *punct.* 6. Quarta, vt modo fiat legitimo, ſeu forma, ſecundùm proportionem bonorum, ita vt etiam non exigatur aliquid à non ſubditis, aut aliqui ſubditi eximantur in præiudicium aliorum, vt notat Tannerus. Habetur *l. Omnium*, vt dicam *dub.* 3.

191 An verò ex parte efficientis imponi queant à Principibus feudatis. Reſpondetur aſſertiuè. Itaque Pontifex, Concilium Generale, Imperator, Reges, Principes, & Feudetarij poſſunt tributa imponere, vt notant Valentia *loc. cit.* Caietanus *v. Vectigal.* Medina *quæſt.* 13. *de reſtit.*

Ex parte finis quæres: An poſſint à Principe imponi ob dotandam filiam ſuam, ob filium redimendum, ob recreationes decentes. Et reſpondetur aſſertiuè. Vide Caſpenſem *diſp.* 8. *ſect.* 4. Couar. *in reg. Peccatum, p.* 2. §. 5. Valentiam *loco citato.*

Ex parte formæ debent eſſe impoſita iuxta proportionem facultatum, & virium; neque plura, quàm exigant cauſæ. De quo vide Caietanum.

192 Ex parte materiæ, è iure ciuili, ſolùm conſtitui debent in rebus, quæ ad negotiationem emptionum, & venditionum, ac ſimilium pertinent *l. Omnium, C. de vectigalibus.* Non autem in iis, quæ quis ad vſum, & neceſſitatem ſuam acquirit, vt notauit Caietanus, & Angelus *verb. Pedagium*, §. 3. addens, non valere in hoc contrariam conſuetudinem; ſed conſuetudine id poſſe introduci admonent Valentia *loc. cit.* Nauar. *Manuali, cap.* 17. *num.* 203. Antonin. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 14. Sylueſt. *verbo Gabella*, 3. *num.* 14. Valentia *loco citato.*

193 Qværitvr igitur: An aliqua lege particulari, vel conſuetudine poſſint imponi tributa ſuper his, quæ ad neceſſarium victum acquiruntur, vt pane, vino, oleo, ſale, & ſimilibus.

Assertivam ſententiam aſtruunt Molina *tom.* 3. *diſp.* 669. Suarez *de Legibus lib.* 5. *cap.* 15. Vaſquez *opuſc. de reſtit. cap.* 6. §. *dub.* 1. Azor. *p.* 3. *lib.* 5. *cap.* 21. *quæſito* 1. Malder. 2. 2. *Tract.* 5. *cap.* 6. Ioan. de Cruz *in direct. p.* 1. *præcepto ſeptimo, art.* 3. *diſp.* 1. Turrianus 2. 2. *T.* 2. *diſp.* 14. *dub.* 3. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 33. *dub.* 7. Reginald. *T.* 1. *lib.* 10. *cap.* 25. *n.* 377.

194 Molfeſius *ſumma, T.* 2. *tract.* 12. *cap.* 21. Hi vero tres vltimi ſub his conditionibus licitas eſſe has gabellas aiunt: Primò, quando vrget neceſſitas publica, & aliunde vectigalia haberi non poſſunt, aut non ſufficiunt. Secundò, quando hæc gabella ex libero conſenſu populi ſtatuitur. Tertiò, quando ſecuritate prædictarum rerum, diuectarum aliâ viâ, conſuli nequit. Quando è conſuetudine immemorabili iam ſunt impoſitæ.

Negativam ſententiam defendunt Caietanus *verb. Vectigal*, Zanard. *directorio p.* 1. *cap.* 12. *ſuper ſeptimum præceptum*, Medina *p.* 2. *quæſt.* 96. *art.* 4. Sotus *de Iuſtitia, lib.* 3. *quæſtion.* 6. *artic.* 7. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 73. Angel. *verb. Pedagium*, Sayrus *de Cenſuris, lib.* 3. *cap.* 9. Bertazolus *vol.* 1. *conſil.* 107. Roland. *vol.* 3. *conſil.* 42. *num.* 28. Decius *conſil.* 96. *num.* 5. & 18. Bonacina *de contract. diſp.* 2. *quæſt.* 9. *p.* 1. eamque probabilem putat Diana *p.* 1. *tract.* 17. *reſol.* 28. tametſi oppoſitam probabiliorem cenſeat. Ratio eſt, quia non ſeruatur iuſta forma gabellæ; nam in tali forma tributorum, magis grauantur Pauperes, quàm Diuites. 195

Potest verò dubitari: An quis creditor Principis, vel ciuitatis, fraudando gabellam poſſit ſibi debitum compenſare. 196

Negant Reginaldus *Tom.* 1. *lib.* 10. *cap.* 24. *num.* 383. Graffius *p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 125. *num.* 39. quando gabellæ ſunt locatæ publicanis, qui determinatam Principi vbicumque ſoluunt penſionem; tunc enim fit damnum Publicanis, non Principi.

Asservnt tamen, licitam eſſe hanc compenſationem Petrus Nauar. *lib.* 3. *de reſtitut. cap.* 1. *num.* 24. Leſſius *de Iuſt. lib.* 2. *cap.* 33. *dub.* 10. Bonac. *de contract. diſp.* 2. *quæſt.* 9. *p.* 1. *num.* 12. qui citat Vaſquez, & Molinam. Eam tenent etiam Bartholomæus à S.Fauſto *in ſpec. diſp.* 33. *quæſt.* 37. Turrianus 2. 2. *T.* 2. *diſp.* 46. *dub.* 3. Molfeſius *tomo* 2. *tract.* 12. *cap.* 22. *num.* 142. Vega *in ſumma p.* 1. *cap.* 15. *caſu* 10. Malder. 2. 2. *tract.* 5. *cap.* 9. *dubit.* 16. 197

Hæc tamen opinio mihi non probatur ob rationem allatam pro prima ſententia; neque ſatis reſpondent Diana *p.* 1. *tract.* 16. *reſol.* 16. conductores Gabellæ non accipere damnum, quia conducunt Gabellas, & Datia, longe minori pretio; quia ſciunt fraudes ſubditorum. 198

Contra enim eſt, quia ſatis fraudibus ordinariis ſubditorum concutiuntur, niſi etiam debita Principis ſoluant, quibus profectò ingentibus exterminentur.

Si verò dubium ſit: An vectigal ſit iniuſtum; multi aſſerunt, teneri ſubditum ſoluere. Ita Suarez *de Legibus, lib.* 5. *cap.* 18. *num.* 10. Vaſquez *de reſtit. cap.* 6. §. 3. *diſp.* 5. *num.* 78. Turrianus 2. 2. *Tom.* 2. *diſp.* 46. *dub.* 6. iuxta illud: *In dubiis melior eſt conditio poſſidentis*, poſſidens verò (addunt) eſt Superior, qui habet authoritatem. At Carbo *quæſt.* 33. Syluest. *v. Gabellæ* 4. *num.* 7. & alij dicunt, eas obligare, ſi antiquæ ſint; ſecus ſi nouæ. 199

Tamen non teneri eas ſoluere docent Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 33. *diſp.* 9. *num.* 67. Reginald. *T.* 1. *lib.* 10. *cap.* 25. *ſect.* 1. *num.* 374. Megala *p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 17. *quæſt.* 8. *num.* 132. Nauar. *de reſtit. lib.* 3. *cap.* 1. *p.* 3. *dub.* 13. *num.* 167. Salon. *de reſtit. t.* 1. *quæſt.* 5. *art.* 4. *controu.* 2. Batthol. à S. Fauſto *in ſpec. diſp.* 33. *quæſt.* 23. Sanchez *in ſumma, tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 7. Malder. 2. 2. *Tract.* 5. *cap.* 6. *dub* 4. Diana *p.* 1. *Tract.* 17. *reſol.* 59. Ratio eſt, quia melior eſt conditio poſſidentis; at ſubditus eſt in poteſtate ſuæ libertatis. Subditur quidem Prælato; & hac in re poſſeſſio eſt pro Subdito. Inclinat Tannerus *diſp.* 4. *quæſt.* 6. *dub.* 21. ego hæc remitto ad dicta *prima* 2. *Tract. primo, Diſputatione de conſcientia.* 200

201 QVONIAM verò præcipuæ difficultates hac in
re ſunt circa cauſas, Formalem, & Finalem tribu-
torum, & vectigalium, nempe quod imponantur ob
publicam vtilitatem, & vt imponantur ſecundùm di-
ſtributiuam; vt communiter Doctores aiunt, Tur-
rianus 2.2. *col.*1. *diſp.*44. *dub.*1. *&* 2. Bonac. *tract. de
contract. diſp.*2. *quæſt.*9. *p.*1. Aragon. *quæſt.*77. *art.*3.
Valentia *tomo* 3. *diſp.*5. *quæſt.*6. *puncto* 5. Suarez *de
legibus*, *l.*5. *cap.*14. *num.*16. Barthol. à S. Fauſto *in
ſpeculo*, *diſp.* 33. *quæſt.*2. Salas *de leg. quæſt.* 69.
tract. 14. *diſp.* 15. *ſect.*10. *num.*118. Leſſius *lib.*2.
*cap.*33. *dub.*1. *&* 2. Reginald. *T.*1. *lib.*10. *cap.*25.
*num.*372. Ledeſm. *tom.*2. *tract.*7. *cap.*2. Malder. 2.2.
*tract.*5. *cap.*6. *dub.*2. Layman *lib.*3. *ſect.*5. *tract.*3.
*p.*1. *cap.*3. Tannerus *diſp.*4. *quæſt.*6. *dub.*12. *num.*323.
& 344. Molfeſius *ſumma*, *Tom.*1. *tract.*12. *cap.*22.
*num.*37. Syluius 2.2. *quæſt.*66. *art.*8. Villalobos *T.*2.
*tract.*8. *dub.*13. *num.*14. *&* 15. Aragon. 2.2. *quæſt.*62.
*art.*3. Vaſquez *de reſtit. cap.*5. §.2. *dub.*1. *&* 2. Mo-
lina *de Iuſt. Tract.*2. *diſp.*667. & alij, quos refert Dia-
na *p.*1. *Tract* 3. *reſol.*2. Super hæc multa dubia ipſe
Diana reſoluit.

202 PRIMO: An liceat Regi imponere tributa in vno
Regno pro expenſis, quæ fiunt in aliis eius Regnis,
v. g. Regi Hiſpaniæ in regno Neapolis, pro expenſis
Flandriæ. Reſpondet aſſertiuè cum Turriano 2.2. *T.*2.
*diſp.*46. *dub.*1. Vaſquez *opuſc. de reſtit. cap.*6. § 3.
*diſp.*1 *num.*7. & reddit exempli gratia, rationem
in Rege Hiſpaniæ, qui in religione tuenda ſolus con-
tra hæreticos, & Turcas ſtat, quibus eſt pauori, ab
eoque totum Chriſtianæ Reipublicæ pondus pendet.
Quam hyperbolem latè proſequitur.

QVÆRIT ſecundò. An Rex, qui propter im-
moderatas expenſas in ludis, belliſque iniuſtis in ege-
ſtatem incidit, poſſit iuſtè tributa imponere.

203 RESPONDET aſſertiuè cum Maldero 2. 2. *tract.*5.
*cap.*6. *dub.*4. Leſſ. *l.*2. *cap.*33. *dub.*6. *num.*48. Tur-
rianus 2.2. *t.*2. *diſp.*44. *dub.*2. Molina *de iuſt. tract.*2.
*quæſt.*667. & aliis. Ratio eſt, quia inopia Regis ver-
git in damnum Regni. Notat verò Leſſius, teneri
Principem omnes ſumptus ſuperfluos moderari.

MAIOR difficultas eſt circa cauſam Forma-
lem.

DVBITATIO III.

Quænam Forma ſeruanda ſit in iuſto tributo.

204 QVANTVMVIS cauſa formalis è neceſſitati-
bus ſumpta imponendi tributa exiſtat; requiri-
tur tamen ad diſtributiuam iuſtitiam, vt populorum
vires penſitentur, & ſingulorum proportiones, vt
inde proportionata inter diuites, & pauperes tributa
imponantur; nec adeo onerentur populi, vt nedum
expilati reddantur, ſed excoriati, vt diſſerit Salo-
nius *de Iuſtitia in* 2.2. *tom.*1. *quæſt.*77. *art.*3. *contrresponse.*6.
Villalobos *ſumma*, *tom.*2. *tract.*8. *diffic.*13. Rodriquez
*in ſumma p.*2. *cap.* 74. Ortiz *in ſumma*, *cap.*22.
*num.*15. Turrianus 2.2. *tom.*2. *diſp.*45. *dub.*1. Ioan.
de Madeuaga *lib. de Senatu*, *cap.*40. *fol.*474. Molfeſius
205 *in ſumma*, *tom.*2. *tract.*12. *cap.*22. *num.*36. Ioan. Fran-
ciſcus à Ponte *in Tract. de poteſtate Proregis*, *tit.*4. *de
regalibus impoſitis*, *num.*45. Vega *in ſumma*, *tom.*1.
*cap.*15. *caſu.*3. Petrus Nauar. *de reſtit. lib.*3. *cap.*1.
*num.*237. Ledeſma *in ſumma*, *Tom.*2. *tract.*7. *cap.*2.
Capiblancus *l. de off. Baronum*, *Pragm.*10. Conſultor
Matutæ *in reſp. cont. Meſſan. fol.*4. Diana *p.*1. *Tract.*
de Parlamento, *reſol.* 5. vbi admonet Theologos,
ſcientes grauaminum exceſſus, vt liberè admoneant
Principes, ac miniſtros exactores, ſeueriſſimum eis
iudicium Dei imminere, & ad reſtitutionem teneri;
Omnia verò, quæ iſti diſſerunt, diuiniùs ediſſerit Se-
raphicus Doctor.

IGITVR S. Doct. *in ſpeculo*, *animæ*, *cap.*2. ait: 206
Nouas Talias, vel leges, vel conſuetudines conſti-
tuere ad extorquendum pecuniam abſque iuſta cauſa,
habet rationem rapinæ. Item exactio eſt, cùm quis
debitum inordinatè exigit. Vnde qui à ſubditis Talias
iſto modo exigunt, nec neceſſitati eorum, quantum-
cumque ſint pauperes, compatiuntur, rectè raptores
dicuntur.

ET in *lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia*, *p.*2. *cap.*3. *de* 207
Poteſtatibus, quas Principibus, & Regibus aſſimilat;
ait ad rem noſtram: Ordinata igitur erit poteſtas ſæ-
cularis, & ſecundùm ſimilitudinem cæleſtium Po-
teſtatum diſpoſita, ſi in poteſtate conſtituti fuerint
ſapientes, ſcilicet non ſecundùm voluntatis impe-
tum, ſed ſecundùm rationis gubernaculum in ſingu-
lis procedentes. Ideò Salomon initio regni ſui peti-
uit ſapientiam 3. *Reg.*3. Sicut enim nec in ſpirituali
iuriſdictione; ſic nec in temporali, ſine ſapientia, &
diſcretione eſt agendum. Ideò præcipitur in Deuter.
cap.17. *Cùm ſederit Rex in ſolio regni ſui faciet ſibi* 208
deſcribi Deuteronomij verba, *& accipiat exemplar à
Sacerdotibus Leuiticæ tribus*, *&c. neque declinet in
partem dexteram*, *vel ſiniſtram*, *vt longo tempore reg-
net ipſe*, *& filij eius ſuper Iſraël*, *&c.* Propter hoc
Roboam perdidit regnum 3. *Regum* 12. quia iuuenis
exiſtens, derelicto conſilio Seniorum, Iuuenum con-
ſilio acquieuit, dicens ad Ieroboam, & omnem po-
pulum: *Pater meus aggrauauit iugum veſtrum: ego
autem addam iugo veſtro*, *&c.* Hæc, & alia emeritiſſi-
ma, quæ à Regibus perleguntur, exarauit, vt inde
dogmata eruant infallibilia ad Regnum in pace flo-
rentiſſimum conſeruandum; Ideo ait: Veræ ſunt po- 209
teſtates, qui non tyrannica crudelitate, ſed potiùs hu-
mana, imò Angelica benignitate ſubditos regunt,
& cuſtodiunt innocentes. Vnde dicitur *in Eſther* 13.
ab Aſſuero Rege: *Cùm pluribus gentibus imperarem*, *&
vniuerſum orbem mea ditioni ſubiugaſſem*, *nolui abuti
potentiæ magnitudine*, *ſed cum clementia*, *& lenitate
gubernare ſubiectos*, *vt abſque terrore vitam ſilen-
tio tranſigentes*, *optata cunctis mortalibus pace frue-
rentur.*

DE hoc legitur, quo pacto exactiones mode- 210
ratus ſit, cap. 2. *Et dedit requiem vniuerſis prouin-
ciis*, *ac dona largitus eſt*, *iuxta magnificentiam prin-
cipalem.*

IDEM S. Doct. *in* 2. *diſt.*44. *art.*3. *quæſt.*1. ſe-
cundùm diuinam diſpenſationem inter Chriſtianos
ſunt Reges, & Principes, Domini, & ſerui; & ſe-
cundùm diſtinctionem poteſtatis ei ſubiiciuntur, &
tenentur ſecundùm plùs, & minùs. Et hoc ipſe Do-
minus dicit Matth.22. *Reddite*, *quæ ſunt Cæſaris*, 211
Cæſari; *& quæ ſunt Dei*, *Deo.* Hoc & Apoſtolus
prima Timot. vlt. docet, & contrarium prædicantes
condemnat. Et hoc ipſum Rom.13. *Reddite omnibus
debita: cui tributum tributum: cui vectigal, vectigal.* Ideò
concedendum quòd Chriſtiani ſunt terrenis Domi-
nis obligati; non tamen in omnibus, ſed in his ſo-
lùm, quæ non ſunt contra Deum; neque in his om-
nibus, ſed in his, quæ ſecundùm rectam conſuetu-
dinem ſtatuta ſunt rationabiliter, ſicut tributa, &
vectigalia.

ADMONET verò *in reſponſione ad* 1. Eccleſiaſti- 212
cos, Religioſos præſertim, non ſubdi Regum vecti-
galibus, idque oſtendit illo *Matth.* 22. allegato,
vbi

vbi Petrum Chriſtus interpellat: *Reges terræ, à quibus accipiunt cenſum, a filiis ſuis, an ab alienis?* Et cum reſpondiſſet Petrus: *ab alienis*; reſumpſit Chriſtus: *Ergo liberi ſunt filij.* Matth. 17.

De his agit Diana *p. p. Tract. de immunitate Eccleſiæ.*

Ibi primò definit *reſol.* 35. cum multis, Clericos primæ tonſuræ non teneri Principum tributis. Deinde non teneri clericos, etiamſi non incedant habitu, & tonſurâ clericali, ſoluere Principi tributa.

213 Mox Principem non poſſe Gabellas imponere ſuper bona Nouitiorum, & ait, eſſe omnium Theologorum, & Iuriſtarum peritiorum.

Itidem, non poſſe Principem ob reparationes pontium, murorum, gabellas imponere ſuper bona Eccleſiaſticorum; & ait eſſe communem Theologorum.

Similiter ex communi Theologorum ſenſu neque poſſe ſuper patrimonialia bona clericorum.

Pariter, non poſſe populum cum Principe deducere Eccleſiaſticos ad contribuendum in publicis expenſis, vt ſic; neque, etiamſi concernant æquè principaliter, concernantuè etiam Eccleſiaſticos, ſed debere cum eis conuenire in hoc caſu. Similiter, Principem laicum non poſſe compellere clericos ad ſoluendas Gabellas, quas tenentur ſoluere, ſed debere Iudices Eccleſiaſticos adire.

214 Nec non, illicitum eſſe Principi imponere gabellas ſuper bona Clericis donata, aut empta. Imò neque ſuper bona Clericorum, qui animo non clericandi, habitum aſſumpſere; ſed ſolùm in fraudem Collectarum; & imponentes, excommunicatos Bulla cœnæ clamat. Hæc & alia *ibi*, definit Diana, & *Tractatu ſequenti.* Sed de Immunitate Eccleſiæ agam *tertia part. Tract. de Sacramento Ordinis*, vbi quid de his ſenſerit Seraphicus, aperiam.

215 Illvd hîc monuerim, licere in ſumma exigere ab Eccleſiaſticis tributa huiuſmodi, quo ad ea, quæ deferunt cauſa negotiationis, vt notat Syluester V. *Gabella*, 3. *num.* 10. Medina *quæſt.* 13. *&* 15. *de Reſtit.* Nauar. *cap.* 17. *num.* 203. Valentia *quæſt.* 6. *puncto* 5.

Attamen Clericus negotiator, an teneatur ante trinam monitionem ſoluere gabellas pro his; eſt controuerſum.

216 Asservnt communiter. Ità Malderus 2. 2. *Tract.* 5. *cap.* 6. *dub.* 9. Portel. *in dub. regul. V. Tributum, num.* 5. Ioan. de Neuia *tract. de commerc. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 10. Proſper de Auguſtino *in addit. ad ſummam Quaranta, V. vectig.* Turrianus *Tom.* 2. *in* 2. 2. *diſp.* 44. *dub.* 4. *num.* 12. & alij.

217 Non deſunt tamen Doctores negantes, eos teneri ſoluere ante trinam monitionem, vt deſiſtant à negotiatione. Ità docent Lopez *Inſtruct. part.* 2. *cap.* 41. Souſa *in Bulla Cœnæ, cap.* 19. *diſput.* 92. Rodriquez *ſumma tom.* 2. *cap.* 75. Petrus Ledeſma *Tom.* 2. *tract.* 17. *cap.* 2. *concl.* 17. Molfeſius *Tom.* 2. *tract.* 12. *cap.* 22. *num.* 173. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 33. *dub.* 3. *num.* 23. Ioan. de la Cruz *in direct. conſc. part.* 1. *præcepto ſeptimo, quæſt.* 7. *art.* 3. *dub.* 1. Reginaldus *Tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 25. *num.* 379.

218 Aliqvi verò vtramque ſententiam conciliant; Clericum ſtatim ex cauſa negotiationis amittere priuilegium exemptionis, & hac immunitate non eſſe priuatum, niſi poſt trinam monitionem. Nam quantum ad ipſas res, quas defert occaſione negotiationis, eò ipſo caret exemptione abſque vlla monitione, pro quibus, ſi exigitur gabella, & pedagium, nulla incurritur excommunicatio; & ſic procedit prior opinio. Quantùm verò ad alia omnia bona ſua, & perſonam, non amittit ſimpliciter priuilegium immunitatis, niſi poſt trinam monitionem, ſi deſiſtere nolit; & ita procedit ſecunda Opinio. Sic docent Alterius *de cenſ. tract.* 1. *diſp.* 19. *lib.* 5. *cap.* 6. *quæſt.* 3. Molina *tract.* 1. *diſp.* 147. Durandus *in Bulla Cœnæ, lib.* 2. *cap.* 18. *quæſt.* 8. Vide de hac re etiam Ceuallos *tract. de cognit. per viam violentiæ, part.* 2. *quæſt.* 64. Gutierrez *de Gabellis, lib.* 7. *quæſt.* 94. Marham *de Iuriſdict. part.* 4. *cent.* 1. *caſu* 3. Dianam *p. p. Tract. de Immunitate Eccleſ. reſol.* 46.

Ex his licèt colligere, quandonam ſubditus te- 219
neatur reſtituere fraudatum è gabellis; & è contra, quandonam Principes teneantur reſarcire extortum.

Hoc vnum, Clericis negotiatoribus horrendum, addam ex D. Hieronymo *epiſt.* 2. *ad Nepotianum* apud D. Bonauent. 3. part. Pharetræ, cap. 22. *Negotiatorem clericum, & ex inope diuitem factum, ex ignobili glorioſum, quaſi quandam peſtem fuge.*

QVÆSTIO VI.

Quantum ſit Reſtituendum.

D. Thom. art 3. & 4.

Assero primò, ex Iuſtitia commutatiua re- 220
ſtituendum æquale Arithmeticum. Ità D. Thom. *art.* 3. & communiter. Patet ex natura Iuſtitiæ commutatiuæ, vt notat Tannerus *diſput.* 4. *quæſt.* 6. *dubio* 14.

Æqvalitas autem hæc computari debet non ſolùm ſecundùm bona præſentia, quæ erepta ſunt, ſed etiam ſecundùm ea, quæ erant in potentia computatis expenſis, vt conculcatio ſeminum agri; ereptio equi mercatorij, quo lucrabatur in Nundinis. Vide Valentiam *quæſt.* 6. *puncto* 6. Caietanum V. *Reſtitutio.* Nauar. *manual. cap.* 17. *num.* 27.

Potest verò ex Vindicatiua amplius imponi 221
reſtituendum. Ità D. Thom. *art.* 3. & communiter alij omnes cum D. Bonauent. *locis citandis.*

Sic Exodi 22. ſtatutum fuit, vt qui furatus eſſet
Bouem, aut Ouem, & occideret, aut venderet, quin-
que Boues pro vno Boue reſtitueret, & quatuor Oues
pro vna oue. Ad quod alluſit Dauid Reg. 2. cap. 12. 222
Ouem reddet in quadruplum, & Zachæus, Lucæ 19.
Si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum, vt obſeruat S. Doctor ad hunc locum, aduertens, hoc non fuiſſe neceſſarium ad Iuſtitiam commutatiuam, vt patet; neque ad vindicatiuam, quæ non eſt adimplenda, niſi poſt ſententiam Iudicis, vt docent communiter DD. allegati *Tract. de Legibus, diſput.* 5. *quæſt.* 7. *& ſeq.* Ideò concludit, fuiſſe potiùs liberalitatem.

Et *in Diæta, tit.* 2. *cap.* 4. admonet, reſtitutionem 223
eſſe veluti Phleubotomiam, ideſt ſanguinis euacuationem, quæ nonnullis infirmitatibus eſt neceſſaria, quia: *Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*, ex D. Auguſtino *epiſt.* 54. & allato exemplo Zachæi. Hanc Phleubotomiam faciebat Zachæus, qui dicebat: *Si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum*; ſed
vtinam Viſurarij modò redderent ſimplum. 224

Advertit autem Caſpenſis *diſp.* 1. *ſect.* 11. quantitatem rei inuentæ in reſtitutione conſiderandum in ſtatu meliori, quo vſus ea fuiſſet Dominus; vt ſi habes frumentum in menſe Auguſti, & illud retines vſque ad menſem Maij, quo tempore chariùs illud vendidiſſet Dominus eius, teneris reſtituere illud pretium maius, quia res ſemper perſeuerauit ſub iure Domini ſui, qui illo tritico vſus fuiſſet tempore

Digitized by Google

magis lucratorio. Quod ſi incertum ſit, quo tempore venditatus fuiſſet (,ait Caſpenſis) reſtituendum pretium medium. Itidem ſi detrimentum res in manu retinentis iniquè recipiat, reſtituendum erit damnum, quod non erat receptiua in manu Domini.

QVÆSTIO VII.

Quando ſit reſtituendum, & de cauſis ab ea excuſantibus.

D.Thom art.8.

225 COMMVNIS omnium, & certa ſententia eſt, eum, qui inuito Domino iniuſtè rem detinet, eſſe in continua actuali obligatione reſtituendi. Ità D.Bonauent. *in ſpeculo, cap.* 1. *in calce* D.Thom. *art.*8. Caietanus *ibi*, Sotus *lib.*4. *de Iuſt. quæſt.*7. *art.*4. Valentia *quæſt.*6. *puncto* 7. & cœteri. Res autem, ex contractibus habitæ, non obligant ad reſtitutionem, niſi condicto tempore, vt obſeruat S. Doctor, quem omnes ſequuntur. Vide Tannerum *diſput.*4. *quæſt.*6. *diſp.*14. *num.*4 4.

226 QVAMVIS autem res ita ſint, tamen D. Bonauent. ſuprà, D.Thom. & alij agnoſcunt nonnullas cauſas, quæ excuſant, vel ſemper, vel ſaltem ad tempus, quamdiu durant, à reſtitutione.

HÆ autem cauſæ vel ſe tenent ex parte debitoris, vel ex parte creditoris, vel ex parte rei ipſius, vel ratione publicæ poteſtatis.

Ex parte debitoris prima cauſa excuſans eſt ignorantia probabilis; non tamen craſſa; quam, ſiue iuris, ſiue facti ſit, excuſare aſſerunt Caietanus *verbo Reſtitutio, cap.*6. Nauar. *in manuali, cap.*17. *num.*82. Valentia *loco cit.* At ſi eſt craſſa, vel Supina, non excuſat. Talis eſſet ementis calicem argenteum à milite. Vide Fagundez *Lib.*7. *cap.*25.

227 SECVNDA cauſa eſt dubium; nam in dubio *melior eſt conditio poſſidentis*, vt habet regula Iuris.

TERTIA cauſa eſt inopia. Ità D.Bonauent. quem omnes ſequuntur.

228 QVARTA cauſa eſt neceſſitas, quando habet quidem, vnde reſtituat, ſed eo ipſe indiget, ſiue extrema laboret neceſſitate; in quo omnes ferè aſſentiuntur; ſiue etiam ſi ſit neceſſitas grauis, vt conſeruet decentiam honeſtè ſui ſtatus, vt ſentiunt D. Antonin. *part.*2. *tit.*2. *cap.*8. Nauar. *in man. cap.* 17. *num.*63. Sotus *Lib.*4 *de Iuſt. quæſt.* 7. *art.* 4. Couar. *relect. in regulam Peccatum, part.* 1. *art.* 2. Valentia *quæſt.* 6. *puncto* 7. Aragon *quæſt.*62. *art.*8. & communiter alij apud Fagundez *Lib.*7. *cap.*27. & Tannerum *diſput.*4. *quæſt.*6. *dub.*15. *num.* 419. Baſſæum V. *Reſtitutio* 5. *num.*4. Bonac. *diſp.* 1. *quæſt. vlt. punct.* 1.

OCCVRRIT verò dubitatio: An, ſi Creditor etiam extremè indigeat, teneatur Debitor magis neceſſitati extremæ Creditoris, quàm ſuæ.

SCOTVS 4. *diſt.* 15. *quæſt.*2. Syluest. V. *Reſtit. quæſt.*2. Azor *tract.*3. *lib.*4. *cap.*39. Baſſæus citatus dicunt, eum teneri reſtituere.

229 SECVNDA ſententia negat, eum teneri. Ità videtur D.Thom.2.2. *quæſt.*62. *art.*5. *ad* 4. Eam expreſsè tuentur Valentia *diſp.* 5. *quæſt.*6. *puncto* 7. Leſſius *Lib.*2. *cap.*16. *dub.*1. Malder. *tract.* 4. *cap.*7. *diſp.*1. Sotus *Lib.* 4. *quæſt.* 7. *art.* 1. Azor *tract.*2. *lib.*12. *cap.*8. *quæſito* 6. Tolet. *lib* 5. *cap.* 24. Sayrus *Lib.*10. *tract.*5. *cap* 6. Fagundez *Lib.*7. *cap.*25. *num.*14. Tanner. *loco cit.* addens; niſi tamen creditor ſit reductus ad extremum ob ſuam ſubtractionem.

FVNDAMENTVM eſt, quia in extrema neceſſitate ceſſat Ius gentium, quo facta eſt rerum diuiſio, & reſtituitur in integrum ius naturale, in quo ſunt omnia communia, & fiunt primò occupantis, ſaltem quoad vſum, vt arguit S.Doctor *in Apol.pauper. cap.*1. *quarta reſponſionis.*

QVO fundamento conſequenter inferunt Malderus, Leſſius, Sayrus, Fagundez ſuprà, præferendos etiam parentes debitoris, ſi in extrema iaceant neceſſitate. 230

DVBITATVR ſecundò: An creditore, & debitore exiſtentibus in graui pariter neceſſitate, teneatur is reſtituere, cadendo à ſuo ſtatu, vt, ſi erat nobilis, cogatur fieri artifex.

ALIQVI excuſant, & dicunt, eum non teneri. Ità multi apud Fagundez *Lib.*7. *cap.*27. quam ſententiam probabilem cenſet Malderus *tract.*4. *cap.*7. *dub.*1. Tanner. *num.*430. cum Carbone *quæſt.*77.

ATTAMEN communiter dicunt, eum teneri reſtituere, Azor *tract.*3. *Lib.*4. *cap.*39. Petrus Nauar. *Lib.*4. *de reſtit. cap.*4. *diſp.*9. *num.*53. Leſſ. *Tom.* 1. *de Iuſt. Lib.*2. *cap.*16. *dub.*1. Tolet. *Lib.*5. *cap.*24. Fagundez, Baſſæus *loco cit.* 231

RATIO eſt, quia in graui neceſſitate manet Ius gentium.

QVINTA cauſa eſt damnum graue in rebus propriis, quod ex reſtitutione debitor incurreret; vt notat Caietanus *loco cit.* Ioan. Medina *quæſt.*3. *de rebus reſtit. cauſa* 4. Sotus *Lib.*4. *de Iuſt. quæſt.*7. *art.*4. Nauar. *man. cap.*17. *num.*56. Couar. *loco cit.* & hoc aſſerit S. Doctor, dum eam apponit conditionem; ſi tamen adſit reddendi poſſibilitas; neque enim ſolum is, qui nullo modo poteſt, cenſetur, non poſſe facere, ſed etiam qui commodè non poteſt abſque nimirum graui damno, vt conſtat *ex Lege Nepos Proculo, ff. de verborum ſignificatione*, & *cap. faciat*, 22. *quæſt.*2. vt aduertit Valentia *loco cit. cauſa* 5. Tanner. *num* 433. 232

HINC non tenetur periculo ſuæ famæ reſtituere. Quare excuſant mulierem, quæ non reuelat filium ſpurium, quem habuit ex adulterio. Sic admonent omnes fermè Doctores apud Valentiam nuper *citato loco*. Quod Fagundez *in octauum Præceptum decalogi*, & *in* 7. *Lib.*7. *cap.*28. pluribus confirmat, præcipuè ex declaratione Innocentij III. *de pœnitent.* vt obſeruant Medina, Nauar. Couar. Valentia, & alij. 233

RATIO ſumitur ex D. Bonauent. *locis allatis, quæſt.*5. *ſubquæſt.* 1. *dub.*3. quia non ſunt reſtituenda bona ordinis ſuperioris, pro bonis ordinis inferioris, ſed fama eſt ordine ſuperior diuitiis: Ergo. Maior eſt certa; nam reſtitutio eſt æqualitas Arithmetica. Minor eſt certa ex Prouerb. 22. *Melius eſt nomen bonum quàm diuitiæ multæ*, & Eccleſiaſtici 41. *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille Theſauri pretioſi, & magni*, & Ariſtoteles 4. Eth. cap. 3. ait: *Honorem eſſe maximum bonorum externorum.* 234

GREGORIVS de Valentia tamen cum Soto *Lib.* 1. *de Iuſt. art.*3. *ad* 4. & Molina *Tom.*4. *diſp.*102. volunt, quòd ſi reſtitutio ſit grauiſſima, & amiſſio famæ ſit parua, eò quòd vel antea mulier ſuſpecta ſit, vel ſimile, teneri mulierem ſe manifeſtare, ne hæreditatem ingentem legitimis diſperdat, quamuis enim (aiunt) ex genere ſit fama nobilior bonis diuitiarum, tamen poteſt eſſe adeò parua, vt iis ſit inferior, eo modo, quo aurum quidem eſt pretioſius argento; attamen poteſt paruulum fruſtum auri ſuperari à maſſa grandi argenti; ſubſcribit Tannerus *numero* 434. 235

SED grauiter reclamat Fagundez *num.*9. *cap.*28. 236
cum

Digitized by Google

cum Petro Nauarro *Lib.2. de reſtit. cap.2. part.2. dub.9.* Corduba *Lib.1. quæſt.31.* Vaſquez *opuſc. de teſtam. cap.5. diſput.10.* Leſſ. *Lib.2. cap.10. dub.7. num.50.* Malder. *tract.7. cap.4. dub.10.* Turriano 2.2. *diſp.17. dub.1. num.10.* & aliis.

237 NEQVE ſatisfaciunt aduerſarij argumento Seraphici: Nam ſi famam ita diminuant, vt ad materiam leuem trahant, non renuo, teneri reſtituere grande debitum, etiamſi euulgandum ſit, cum non eſſe adeo prudentem, vt res œconomicas perfectè agat; At verò ſi ſtemus in paritate famæ grauis, & pecuniæ, ſemper illa eſt ordine ſuperior, etſi ſit hominis plebei; & in hoc caſu non eſt ad rem ſimilitudo, ſumpta ex fruſtulo auri, & maſſa argenti; Nam etiam in quantitate, nedum in pretioſitate naturali, aurum eſt maioris pretij; Sic & fama grauis, vt rectè adnotauit Fagundez *num.9.* cum D. Bonauent. *in ſpeculo, cap.1.* vbi allegato eo loco *Prouerb.22.* monet, quod ſicuti leue furtum eſt veniale, ſic leuis detractio famæ, quæ rerum graui Reſtitutionis obligationi cedit.

238 EXPLICANDVM etiam, quodnam ſit detrimentum graue in re familiari, ſufficiens ad excuſandum interim à Reſtitutione; non enim ſufficit detrimentum conſideratum, vt eſt erogatio grandis pecuniæ, vel vt eſt ceſſatio lucri ex illa pecunia debita obueniens; hoc enim lucrum non eſt detrimentum in re propria, ſed requiritur, vt ſit in rebus debitoris, ſiue quia caderet à ſuo ſtatu, ſiue quia cogitur præcipitanti, & pernicioſo pretio res ſuas vendere; tunc enim creditor tenetur expectare, vt notat Fagundez, Molina, Leſſius, Valentia allati; & hoc eſt, quod ait D. Bonauent. *cap.2. ſpeculi*, teneri Reſtitutioni, ſi tamen adſit poſſibilitas, & opportunitas. Tale enim tempus eſſet grauiter importunum, & iniquè eo tempore exigeret creditor.

239 SEXTA cauſa excuſans à Reſtitutione eſt conſueta humanæ vitæ occupatio; non enim neceſſe eſt vt ſurgat media nocte è lecto, vel è menſa in prandio, vt ſoluat, vt adnotarunt Caietanus, Sotus, Valentia, & alij communiter cum D. Bonauent. allegato; ſed poteſt reſtitutio deferri in tempus opportunum.

240 SEPTIMA cauſa eſt compenſatio facta creditori in aliis bonis temporalibus, ſiue conferendo ei officium temporale lucrariuum, vt aiunt Nauar. & Valentia (dixi temporale; nam ſpirituale dare, erit Simonia,) ſiue remittendo creditori aliud debitum æquiualens, vt notant Medina *quæſt.3.* & Valentia ſuprà, Tanner. *num.439.*

OCTAVA eſt compenſatio facta, ſoluendo alicui legitimo creditori eius. Ità Medina, Valentia, & alij.

NONA cauſa eſt præſcriptio rei legitima, hoc eſt talis, qualis eſſe debet ſecundum canones, vt notarunt Nauar. *num.85.* & Valentia *loco citato.*

SVBQVÆSTIO IV.

De aliis duabus Cauſis, excuſantibus à reſtitutione, ex parte debitoris.

241 GEMINÆ adhuc cauſæ extant examinandæ; Prior eſt ingreſſus Religionis; Altera eſt Ceſſio bonorum; in prima perdit quis voluntariè Dominium ſui; in ſecunda Dominium ſuorum; de quibus certum eſt, validè Religionem probatam profitentem nihil ſibi poſſe vel acquirere, vel abdicare; Sed dubium eſt, vtrum obſtrictus æri alieno poſſit ſæculo nuncium remittere, ac licitè Vota Religionis emittere; Item, vtrum vltra poſſe grauatus, cum non ſit in ſoluendo, poſſit bona, quæ poſſidet creditori cedere, ac deinceps à Reſtitutione vlterioris debiti liberari. Hæc per totidem dubitationes expendam.

DVBITATIO I.

Vtrum ingreſſus in Religionem excuſet à Reſtitutione.

CERTVM eſt, grauatum ære alieno peccare non reſtituendo ante ingreſſum in Religionem, ſi nullum habeat impedimentum, vt monet Fagundez *Lib.7. cap.28.* 242

CERTVM etiam eſt, ſi debita ſint incerta, quorum Domini ignorentur, nec factâ diligentiâ ſciri poſſint, & ideò pauperibus eſſent reſtituenda, poſſe huiuſmodi debitores Religionem ingredi licitè, etiamſi in ſæculo manentes acquirere poſſent, vnde ſoluerent. Ità Sanchez *Lib.4. Decal. cap.10.* Aragon. 2.2. *quæſt.68. art.12. fol.1044.* Manuel Rodriquez *quæſt. Regul. tom.3. quæſt.10. art.9. not.1.* Hoc tamen intellige, vt notant Sanchez, & Fagundez, quando ipſe debitor nomine proprio, debitor bonorum incertorum conſtitutus eſt.

QVÆSTIO eſt igitur: An, ſi aliquis certò ære alieno oneratus eſt, & non habet ſoluendum; poſſet tamen ſperare in ſæculo ſuâ induſtriâ lucrari, vnde ſolueret; poſſit licitè Religionem ingredi. 243

NEGANT Gerſon 2. *part. Tractatu de hac re, Alphabeto 39. littera X.* vbi refert multos Doctores Pariſienſes, & ſuppl. Gabriel. *in 4. diſt.38. art.2. diffic.12.* Carbo *de reſtit. quæſt.85. dub.3.* & alij apud Dianam *part.2. Tract.2. reſol.41.*

E regione plurimi affirmant, poſſe ingredi religionem, atque ideo reſtituendo non eſſe obnoxium. Ità D.Thom. 2.2. *quæſt. vlt. art.6. ad 3.* vbi Caiet. Palud. *in 4. diſt.38. quæſt.3. art.2.* D. Anton. 2. *parte tit.11. cap.2. §.1.* Sanchez *Lib.4. Decal. cap.19. num.7.* Roſella V. *Religio 2. num.5.* & V. *Reſtitutio 16.* Angel. V. *Religioſus.* Syluester. V. *Religio 2. quæſt.4.* Tabiena V. *Religio, quæſt.11. num.12.* & ibi Armilla *num.5.* Viguer. *lib. inſtit. moral. cap.17. §.1.* Aragon. 2.2. *quæſt.88. art.12. ad 1. fol.1044.* Sà V. *Religio,* & alij apud Dianam. 244

TERTIA ſententia media eſt, ſecundæ arridens, duabus conditionibus appoſitis. Prima, quando debitor in ſæculo manens ſperaret breui ſatisfacere, ſe poſſe. Ità Sanchez *Lib.4. Decal. cap.19. num.8.* Maior *in 4. quæſt.8. diſt.17.* Nauarrus, *Commentar. primo, de regular. num.8.* Azor *lib.13. cap.1. quæſito 5.* Petrus Nauarr. *lib.4. de reſtit. cap.4. diffic. vlt. num.28.* Syluester *verbo Religio 2.* & multi Canoniſtæ apud eum, Tanner. 4. *quæſt.6. diſput.15. num.444.* referens Carbonem *loco citato*, Valentiam *quæſt.6. puncto 7.* Leſſium *Lib.2. cap.16. num.22.* Lopez *p.p. cap.129.* Si autem interrogentur hi, quantum tempus eſſet expectandum, quo poſſet lucrari ad ſoluendum; Ioan. Maior reſpondet, biennium. Nauar. vnum, vel alterum annum. Sanchez, & Fagundez cum Maiore ſtant. 245

ALTERA conditio eſt, quando expectato biennio, moralis ſpes eſt, vt abſque notabili difficultate poſſit ſoluere, vt aiunt Nauar. Sanchez, & Fagundez. Sanctes verò *in cap.2. Regulæ Minorum*, dicit alium annum expectandum: Eſt communior cum 246

Diana

Diana ſuprà, Baſſæo Verbo *Reſtitut.* 5. *num.*16. Vecch. *diſp.*2. *dub.*13.

QVID ſenſerit D. Bonauent. non eſt arduum inuenire.

247 PRIMO enim exponens regulam noſtram *cap.*2. in ea verba: *Miniſtri dicant eis verba ſancti Euangelij, quod vadant, & vendant omnia ſua, & ſtudeant ea pauperibus erogare. Quod ſi facere non potuerint,* (ait) *propter litium implicationem, ſufficit eis bona voluntas*, qua licitè ceditur, & omnia conſummuntur, iuxta illud Hieronymi: *Si habes res tuas, vende: ſi non habes, proiice. Nemo renunciaturus ſæculo poteſt benè vendere, quæ contempſit, vt venderet.*

248 IBI videtur S. Doctor attidere dicentibus, quod ſi aliqua implicantia, & in quibus alij habent quomodocumque ius ad lites, ſeu etiam iniuſtiſſimas prætenſiones, ſi non habet vnde ſoluat, neque opportunitatis ſpem, omnia poſt tergum proiiciat.

EADEM refricat *in ſpeculo diſciplinæ ad nouitios, cap.*1. & *in Tractatibus de paupertate*, quos perlegi, in quibus ſolùm admonet, mundo perfectè valè dicant, & nullo impedimento rerum familiarium, ſiue eis careant, ſiue abundent, ad Chriſtum euolent, relinquendo de ſuis rebus diſpoſitionem hominibus peritis.

249 RATIO, qua nituntur D. Thom. & alij, eſt, quia perſona hominis liberi non eſt creditoribus obligata; ſed eius ſolùm bona: Ergo eis cedendo ſatisfacit.

CONTRA arguit Fagundez, quia ſequeretur, pereuntibus his rebus, perire ius creditoris; & ità, ſi nouæ facultates acquirerentur, non eſſent ſubiectæ, neque poſſet in carcere trudi debitor, poſt latam Iudicis ſententiam.

250 RATIO igitur ſic à Fagundez affertur; quia perſona non eſt ſubiecta, quaſi ſerua, ſed ſola bona ſubiiciuntur. Itaque ſolùm tenetur ſoluere, quando moraliter poteſt; At in ſtatu dicto computatur moraliter impotens.

251 HÆ tamen rationes non ſunt validæ, & prior ſanè nutat, vt ait Fagundez, non tamen benè ab eo infirmatur; nam ſi nouæ facultates reſurgunt, adhuc obligantur eadem ratione, quia bona debitoris ſubiecta ſunt ſeruituti. Itaque non adhuc ſeruituti ſubiicitur perſona. Quod ſi perſona carceretur, hoc eſt vel in pœnam dilapidationis præteritæ, quâ ſe præcipitâuit in ſtatum ineptitudinis ad ſoluendum, diſſipando bona non ſua; vel quia ſupponitur fraus, & adhuc non conſtat, hunc eſſe ineptum ad ſoluendum.

252 NEQVE ratio Fagundez robur adiungit; nam cùm res ſint ſubditæ, & hæ virtualiter ſint in perſona apta ſoluere, ſubiiciunt virtute perſonam, quæ ratione debiti in iure naturæ poteſt ſubiici, vt rectè arguit D.Bonauent. *in* 2. *diſt.*44. *quæſt. penult.* non enim libertas Chriſtiana eximit perſonas ab omni ſubiectione; alioqui neque Principibus ſubderetur, neque Prælatis, quod eſt falſiſſimum, vt oſtendi *Tract. de Legibus, diſp.*5. *quæſt.*1. & 2.

253 RATIO igitur vera aſſerti eſt, quia creditor, cuius actio eſt inanis ob aduerſarij inopiam, nullam videtur actionem habere, vt dicitur *L. Nam in his, ff. de dolo malo.*

Cùm igitur moraliter non ſit in ſoluendo actu, vt ſupponitur, neque virtute moraliter, quia nimia dilatio exigeretur temporis ad ſolutionem; ſequitur, eum non teneri; & ita ius naturale non inſtat ad impoſſibilia, & ſic obiecta ſoluuntur.

254 OBIICIVNT adhuc, interrogandos, volentes ingredi Religionem: An grauentur ære alieno, quod fruſtra fieret, ſi licitè poſſent ingredi grauati ære tali; hæc verò interrogatio fit, decreto Sixti V. anno 1558. editi motu proprio, qui huiuſmodi grauatos ingenti ære alieno, & ratiociniis, ſeu reddendis rationibus adminiſtrationum obligatos, declarat inhabiles.

HOC decretum temperauit Clemens VIII. quò ad inualiditatem profeſſionis huiuſmodi grauatorum ære alieno; non tamen quò ad illicitum actum profeſſionis, & pœnas recipientium.

NON includuntur tamen in eo *Motu proprio* Sixti V. illi, qui ſine ſua culpa ad impotentiam ſoluendi deuenere, vt aduertunt Sanchez *in Decal. Lib.* 4. *cap.*19. *num.*24. Neque illi, quibus creditores abrenunciant. Nec illi, qui ex ſola promiſſione liberali debitores ſunt; ſed hi, qui facultates ad pecuniam contraxerunt, & poſt contractionem decoxerunt, vt notant Sanchez *loco cit.* & Fagundez *num.*7. 255

TANDEM exiſtimat Sanchez, eos, qui culpâ ſuâ decoxerunt, ſi ceſſionem faciant bonorum, & relinquant ea creditoribus, neque ſit ſpes probabilis, quod ſi maneant in ſæculo, ſatisfacere queant, non includi illo *Motu proprio*, ex his ſatisfit obiectioni. 256

DVBITATIO II.

An Ceſſio bonorum excuſet à reſtitutione.

PERMITTITVR à Legibus Ceſſio bonorum, vt in foro externo tutus fiat debitor *L. Qui bonis, ff. de ceſſione bonorum*, & *Cod. de iis, qui bonis ceſſerunt*, hæc tamen ceſſio in foro conſcientiæ non liberat, niſi quantum excuſat inopia, alioqui liberaret etiam ſine tali ceſſione, vt notant Nauar. *cap.*17. *num.*86. Medina *quæſt.* 3. *cap.* 3. Sotus *lib.*4. *de Iuſt. quæſt.*7. *art.*4. Couar. *Lib.*2. *variarum, cap.*1. Valentia *quæſt.*6. *puncto* 7. Tanner. *num.* 441. *diſp* 4. *quæſt.*6. Baſſæus V. *Reſtit.*5. *num.*5. 257

ITA tenebitur ille reſtituere, ſi ad meliorem fortunam venerit, vt docent iidem Doctores, & habetur *Leg.* 1. & *Leg. cum & filij*, & *Leg. is, qui bonis. Cod. de his, qui bonis, locis citatis.* Quod etiam oſtendit Couar. eſſe verum, quando cum aliqua cæremonia ignominiæ, ceſſio illa bonorum fit. 258

OBSERVAT tamen Caſpenſis *diſp.* 1. *ſect.*13. cum Toleto *Lib.* 1. *cap.*16. poſſe debitorem in ceſſione bonorum retinere, & occultare neceſſaria ſuæ ſuſtentationi, vxoris, filiorum, & aliorum in primo gradu; neque teneri eos, qui ſciunt, id reuelare, etiamſi pœna non reuelanti imponatur; poſſunt etiam iurare, ſe neſcire, vbi ſint talia bona, intelligendo interiùs, *ita vt teneantur reuelare*, ſed Petrus Nauar. *Lib.*4. *cap.*4. *num.*50. verum eſſe ait de eo, qui abſque culpa cogitur cedere bonis, ſubſcribit Tannerus *num.*441. 259

DVBITATIO III.

De cauſis excuſantibus à Reſtitutione ex parte creditoris.

PRIMA inter cauſas cenſetur condonatio libera, facta à Creditore, quæ fiat non vi, nec fraude, vt differunt Caiet. *hic, art.*6. & *in ſum. v. Reſtitutio, cap.*6. Ioan. Medina *quæſt.*3. *de rebus reſtit. cap.*2. Nauar. *in man. cap.*17. *num.* 73. Valentia *diſp.* 5. *quæſt.*6. 260

puncto

Digitized by Google

puncto 7. Caſpenſis *diſp.* 1. *num.* 163. Graffius *Lib.* 2. *deciſ. cap.* 131. Syluest. V. *Iudex*, 1. *quæſt.* 8. Turrecremata *in cap. ſi res* 14. *quæſt.* 6. Fagundez *Lib.* 7.
261 *cap.* 30. Tanner. *diſp.* 4. *quæſt.* 6. *dub.* 15. *num.* 438. qui addunt aduertendum, ne remiſſio ſit impedita à iure, & irritata; poteſt enim ob bonum commune irritari, reddendo debitorem inhabilem ad tale beneficium remiſſionis, & de facto eam irritauit Ius Canon. *cap. ſtatum*, *de reſcript.* in 6. quando iudex Eccleſiaſticus aliquid accipit præter eſculenta; obligatur enim *in eo cap.* ad reſtitutionem, & ibi irritatur remiſſio huius obligationis; Similiter ſi Epiſcopus, vel Archiepiſcopus viſitantes Eccleſias, præter neceſſaria ad victum, aliquid recipiant, iuxta quod habetur *cap.* 5. & 6. *de cenſibus*, & *extrauſt. in* 6. Si iudex delegatus aliquid accipiat à partibus contra *cap. ſtatutum*, *de reſcript. in* 6.

262 Secunda cauſa eſt damnum ſpirituale, aut corporale, quod creditor incurreret, ſi tali tempore, vel loco fieret reſtitutio, vt docet D. Thom. *art.* 5. *ad primum*, & communiter. Hinc enim furioſo non eſt reddendus gladius, ne interimat; neque pecunia, quam in perniciem Reipublicæ, aut aliorum expendat. Quod docuit etiam Ambroſius *Lib. de officiis*, *capite vltimo*, & multi apud Fagundez *Lib.* 7. *capite* 30. *num.* 32. Baſſæum V. *Reſtitut.* 5. §. 1.

263 Quærunt verò: An excuſetur debitor à Reſtitutione, ſi creditor eſt excommunicatus vitandus.

Respondetur negatiuè cum Maiore 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 4. Sylueſter V. *Excommunicatio*, 5. *quæſt.* 12. Ioan. Medina *quæſt.* 3. *de rebus reſtit. cap.* 9. Couar. *in regula Peccatum*, *part.* 1. *num.* 10 Valentia *quæſt.* 6. *puncto* 7. Leſſius *Lib.* 2. *cap.* 16. *dub.* 9. Tolet. *Lib.* 4. *de reſtit. cap.* 4. *diſp.* 15. *num.* 24. Suarez *de cenſuris*, *diſp.* 15. *ſect.* 8. Malder. *tract* 4. *cap.* 7. *dub.* 6. Fagundez *L.* 7. *cap.* 30. *num.* 29. Tanner. 445. & aliis communiter contra Panormitanum *cap. veritatis*, *de dolo*.

264 Probatur, quia in ſententia excommunicationis non habetur, priuari eum iure ſuo circa res proprias, neque prohibetur neceſſaria communicatio, vt omnes fatentur.

Dices *cap. Nos ſanctorum*; & *cap. iuratos*, 16. *quæſt.* 5. & *cap. vlt. de Hæret.* ſubditi abſoluuntur à iuramento fidelitatis, debitæ domino, qui poſtea incidit in excommunicationem.

265 Respondetur, non ob id priuari iure rerum ſuarum, neque odia ſunt amplianda, ſed reſtringenda.

Dubitatio IV.

De cauſis excuſantibus à reſtitutione ex parte rei.

266 Vna cauſa cenſetur, nempe interitus rei ſine culpa, & mora eius, quia eam apud ſe habebat, & debebat eandem numero reſtituere. Tunc res Domino ipſi petit, vt notant Medina *quæſt.* 3. *cauſa* 6. Nauar. *cap.* 17. *num.* 80. Valentia *quæſt.* 6. *puncto* 7. At ſi perit res, quæ non erat determinata ſolutioni, quamuis à re ſolutioni ſit deſtinata, reddere tenebetis. Vide Valentiam.

Dubitatio V.

De cauſis excuſantibus à Reſtitutione ex parte publicæ poteſtatis.

Tres cauſæ ex hoc capite enumerantur excuſantes. 267

Prima eſt authoritas publicæ poteſtatis, ipſo iure aliquid tribuentis alicui, vt in præſcriptionibus, v. g. non autem ſolùm impunè permittentis poſſeſſionem rei, ſicut optimè adnotauit Medina *quæſt.* 3. *cauſa* 7. Tanner. *n.* 440. infrà, Valentia *quæſt.* 6 *punct.* 8. Vnde fit, vt, quamuis leges in contractibus permittant deceptionem, quæ vltra dimidium iuſti pretij non ſit (vt patet *L. Item in pretio*, §. *fin. ff. locati*,) tamen debet in foro conſcientiæ reſtituere ei, qui alterum infra dimidium quoque iuſti pretij decepit.

Secunda cauſa eſt authoritas publicæ poteſtatis per ſententiam iudicialem, alicui rem iurè adiudicans. Vide Medinam *cauſa* 7. Valentiam *diſp.* 5. *quæſt.* 4 *puncto* 2. 268

Tertia cauſa eſt authoritas ſumma Eccleſiaſtica, cùm Pontifex iuſta de cauſa, per Bullam compoſitionis, remittit alicui partem aliquam bonorum incertorum reſtituendorum, modò in pios Eccleſiæ vſus contribuat certam aliquam eorum partem, iuxta ea, quæ de hac re tradunt Medina *dicta q.* 3. & *q.* 11. Sotus *Lib.* 4. *de Iuſt. quæſt.* 7. *art.* 1. *ad* 3. Nauar. *man. cap.* 17. *num.* 93. Valentia *loco cit.* Tanner. *diſput.* 4. *quæſt.* 6. *num.* 444. Baſſæus V. *Reſtit.* 5. *num.* 13. 269

Quæstio VI.

Vbi ſit Reſtituendum.

Geminæ regulæ pro hac re à Doctoribus aſſignantur. 270

Prima eſt. Ibi debet reſtitui, vbi creditor rem ſuam recuperet abſque ſuo damno, dummodò neque debitor damnum abſque ſua culpa mox patiatur. In hac vnanimes conſentiunt Doctores, D. Thom. *art* 5. *ad* 3. Caietanus *hic*, & V. *Reſtitutio*, *cap.* 5. Sotus *Lib.* 4. *quæſt.* 7. *art.* 1. *ad* 3. Medina *quæſt.* 2. *de reſtit. dub.* 3. Nauar. *cap* 17. *man. num.* 42. Couar. *in regul. Peccatum*, *part.* 1. *num.* 9. Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *puncto* 8.

Secunda regula; quando debitor non poteſt abſque iniuſto ſuo, vel creditoris damno reſtituere in tali loco, poteſt admonere creditorem, & interim ſuſpendere, vel etiam iuxta doctrinam D. Thom. *hic*, *art.* 5. *ad* 3. rem interim in tuto deponere, vt opportunè reddatur. 271

E prima regula ſequitur primò, eum qui ratione ſolius rei, & non ratione iniuſtæ acceptionis, aut retentionis tenetur reſtituere; benè ſatisfacere, ſi eam reddat in loco, vbi eam iuſtè, & bona fide accepit, aut vbi ſe ſoluturum ſpopondit, aut in eo loco, in quem ſimplici animo abiit, nec teneri alibi cum ſumptu ſoluere. Secundò, eum qui iniuſta acceptione, retentione, aut mora ſe reddidit obnoxium reſtitutioni, teneri reſtituere, etiam ſumptu, vbi Domino æquè ſit commodum; Nam incommodo ſimili Dominum iniquè affecit. Vide Valentiam. 272

Id tamen reor verum non eſſe, quando debitor 273
eo

Digitized by Google

eo modo reſtituendi maius ſubiret damnum, quā m creditor ſit perpeſſus. Simili ratione ſi in re transferenda cogereris multò plus expendere, quàm res valeat, te non teneri; ſed poſſe dari pauperibus, ait L ligi s *num.9.*

QVÆSTIO VII.

Quomodo ſit reſtituendum.

274 MODVS eſſe debet commodus, vt res modo apto redeat ad Dominum. Hinc non refert; an per ſe, vel per alium debitor reſtituat, vt colligitur *ex cap. Q i per alium, De reg. iur. in 6.*

275 HINC ſequitur, eum, qui ob incertitudinem creditorum debet reſtituere pauperibus, poſſe id facere per ſe, abſque Conſilio conf.ſſarij, vel opera Epiſcopi, vt ex communi ſentiunt Nauar. *man. cap. 17. num. 91.* Valentia *quæſt. 6. puncto 9.* qui addit cum aliis, non poſſe prohibere Epiſcopum, ne per ſe abſque conſilio ſuo faciat, exceptis quatuor caſibus, in quibus Epiſcopus habet ad id poteſtatem, vt docent

276 allegati. Primus eſt, quando, qui reſtituere debebat pauperibus, moritur abſque hærede & exequutore. Secundus, quando talis non vult reſtituere, vnde poteſt contra eum procedi. Tertius, quando talis non rectè diſtribuit pauperibus. Quartus, quando talis eſt repertus vſurarius, & condit teſtamentum, aut eſt iam mortuus, vt patet *cap. Quamquam de vſuris, in 6.* Poteſt etiam certas ob cauſas Epiſcopus confeſſario prohibere, ne abſque conſilio ſuo talem abſoluat.

277 SEQVITVR deinde, eum, qui ex iniqua receptione habet rem, poſſe per alium reſtituere, ne ſubeat infamiam, vel priuationem libertatis, vt dixi ſuprà, & docent Doctores apud Fagundez *Lib. 7. cap.28.* & Baſſæum V. *Reſtitut. 4. §. 5.* Bonacinam *de reſtit. diſp. 1. quæſt.7.* Moneo tamen, vt curet certior fieri, an facta ſit reſtitutio.

Addo cum allatis DD. publica debita è prauitate, vt vſuras, lattocinia, publicè eſſe ſoluenda, ad offenſam aliorum amouendam.

QVÆSTIO VIII.

Quo ordine reſtituendum.

278 DANTVR Leges humanæ præſcribentes ordinem in reſtitutione, atque obligant in conſcientia, vt docent Azor *tract. 3. lib.4. cap.36. quæſito 7.* Turrianus *2. 2. diſput.19. dub.4. num. 5. cap.10.* Vaſquez *de reſtit. cap. 11. dub.2. num. 50.* Fagundez *Lib.7. cap.35. num.17.* Valentia *diſp.5. quæſt. 6. puncto 10.* Ratio eſt, quia potuit lex dare ius creditori ante alium, ſiue ſit Lex municipalis, ſiue ius ciuile ob bonum publicum. Obſeruant autem, ſi debitor ſit in ſoluendo omnibus; non eſſe ordinem neceſſarium.

279 PRIMO igitur iure naturæ ſoluenda ſunt prius debita certa, quàm incerta, vt monent communiter apud Valentiam *loco citato*, Syluestrum V. *Reſtitutio*, Fagundez *Lib. 7. cap. 35. num. 19.* Tanner. *diſput.4. quæſt.6. num.412.* Baſſæum V. *Reſtit.4. § 6.*

280 SECVNDO, ex debitis certis illa iure naturæ ſunt priùs reſtituenda, ſi extant, quorum dominium ſemper manſit apud creditorem, & quæ ideò fuere reſtituenda eadem numero, vt allegati Doctores admonent, vt depoſita, pignora, vel commodata: Et eſt communis ſententia apud Tannerum *num.412. Leg. ſi curator, ff. de iure fiſci.*

TERTIO è debitis certis rerum, quæ non extant, nec ſunt ſoluenda eadem numero, illa ſaltem iure ciuili ſunt primò ſoluenda, quæ peculiariter vocantur debita realia, eò quòd eorum ſolutioni ſunt determinata bona debitoris per expreſſam hypothecam, aut impignorationem, aut propterea, quod rei pretium non eſſet adhuc à debitore ſolutum, & ideò res manſerit peculiariter obnoxia ſolutioni, licet in dominium debitoris tranſierit. Ità Medina *quæ 2. dub.5.* Caietanus, Nauar. Valentia, Tanner. *num.414.* & alij conuenienter *Lege 2. ff. Quibus caſibus, pignor. vel hypothec. tacite contrahentur.* Talia enim debita ſtrictioris ſunt debiti, quàm perſonalia mera, quorum ſolutioni nulla res peculiaris eſt deputata, & hic ordo videtur iuris naturæ. Hypothecariis ſic edunt creditores perſonales *Leg.2. 4. 5. Cod. quo potior in pignore.* 281

QVARTO Ideò ex debitis certis non realibus, ſed perſonalibus, illa iure naturæ videntur prius ſoluenda, quæ fuere contracta ex iuſto contractu, quàm quæ ex delicto, vt ſentiunt Nauarrus, Caietanus, & Valentia. Limitant tamen, vt non intelligatur etiam de contractu, per quem, qui ex delicto debeat, (vt vſurarius) factus ſit pauperior. 282

ENIM verò priùs ſunt ſoluenda, quæ ex delicto habentur; aiunt Medina ſuprà, Salon. *2. 2. quæſt.62. art.8.* Emanuel Rodriquez *part.2. cap.46.* & alij. 283

Mihi probabilius eſt, eſſe æquales, vt docent plurimi apud Fagundez *Lib.7.* excipe caſum, in quo aliquis vendidit rem, & manet eadem numero, nec pretium accepit venditor. Doctores referam *caſu 8.* Sic & Tanner. *num.421.* cum Syluestro, V. *Reſtitutio*, Aragon. *quæſt. 62. art. 5.* Petrus Nauar. *Lib. 4. cap.4.* Leſſ. *cap.15. dubio 7.* Baſſ.*4. num.39.* iuxta *L.6. Cod. de bonis authoritate Iudicis.*

QVINTO ex debitis perſonalibus, citra delictum, ea priùs iure ciuili ſoluenda, quæ vocantur priuilegiata, vt Dos vxoris, & quæ Fiſco debentur. Ità Syluest.V. *Reſtitutio, quæſt.5.* Nauar. ſuprà *n.50.* Valentia *loco citato*, & alij. Nam hæc præponuntur aliis, non habentibus expreſſas hypothecas *Leg. aſſiduis, Cod. Qui potest in pignor. hab.* & *Lib. Quamuis de Priuil fiſc.* Vide Syluestrum. 284

SEXTO ex debitis perſonalibus non priuilegiatis prius ſoluenda ſunt tacitè hypothecata. Deinde, quæ ſunt contracta titulo depoſiti, (cùm iam res depoſita non extat, aut non eſt reddenda eadem numero,) niſi potiùs fuerit Mutuum, quàm Depoſitum. 285

SEPTIMO in vnoquoque genere prædictorum omnium debitorum eiuſdem rationis, prius ſunt ſoluenda, quæ ſunt antiquiora, vt habetur in Iure: *Prior tempore, potior eſt iure.* Quo enim diutiùs creditor caruit ſuo; eò id illi ſtrictiùs debetur. Ità Sylueſter, Medina, Valentia, Salon. *loco cit.* quam Malderus, *tract.4. cap.6.* probabiliorem ait. 286

EGO exiſtimo, in conſcientia ea diuidenda pro rata, computato maiori damno antiquioris. Ità Malder. ſuprà, Baſſæus V. *Reſtitutio, §.4. num.26.* Bonacina *de Reſtit. diſp.1. quæſt.8. punct.2. num.19.* Leſſius *Lib.2. cap.15. dub.6.* D. Anton. *2. part. tit.2. cap.7. §.3.* Molina *Tom.2. diſp.536.* Vaſquez *opuſc. de reſtit. cap.11. diſp.2. à num.48.* Caſpenſis *diſp.1. ſect.12.* Fagundez *Lib.7. cap.34.* neque datur regula iuris, niſi pro realibus debitis cum hypotheca, vel ſimili ex *Leg.1. ff. de ſeparationibus.* 287

OCTAVO

Digitized by Google

288 Octavo quò ad debita ex delicto, ea prius ſoluenda, quæ maiori culpa contracta ſunt, tenent Valentia, & Medina.

289 Opposita tamen ſententia eſt probabilior, nullum dari ordinem inter hæc, puta inter furata, & rapinâ abrepta, niſi in his aliqua offenſio addita, ſit reſarcienda prius. Ità Toletanus *L.* 4. *de reſtit. cap.* 6. *dub.* 8. *num.* 43. Azorius *tract.* 3. *Lib.*4. *cap.*36. *quæſito* 2. Sayrus *L.* 10. *tract.*5. *cap.*20. *dub.*6. Leſſius *L.*2. *cap.*15. *dub.*3. Turrianus 2. 2. *diſp.* 19. *dub.* 2. Vaſquez *opuſc. de reſtitut. cap.* 11. *dub.* 2. Nauar. *ſumma, cap.*17. *à num.* 88. Fagundez *Lib.* 7. *cap.*33. *num.*7. qui neque inter debitum ex contractu, & ex delicto; neque inter debita ex delicto aliquem ordinem admittunt. Idem ferè ait Caſpenſis *diſp.*1. *ſect.*12.

290 Ratio eſt, quia iniuria, præciſa à re ablata, non habet ſuam compenſationem Commutatiuam in ipſa re, ſed in alio ordine, vt notant allegati.

291 De reſtitutione verò è ſingulis debitis Iuſtitiæ Commutatiuæ, & Diſtributiuæ agendum, *ſequentibus diſputationibus*.

292 Inter cooperantes ad damnum, principalis eſt, qui præcepit efficaciter, qui habuit auctoritatem mittendi, vt Iudex ſuper ſubditum, dominus in ſeruum.

Poſteà ſequitur executor damnificationis: Poſt hunc conſulens, vel mandans; mox receptator: Perinde non impediens, cum teneretur ex officio. Inter hos verò primum locum obtinet, qui apud ſe habet rem formaliter, vel in æquiualenti. Vide D. Bonauent. *cit. quæſt.*3. D.Thom. *quæſt.* 62. *art.* 7. Vaſquez *de reſtitut. cap.*9. *num.*52. *&* 56. §.1. Petrus Nauar. *lib.*4. *cap.*4. *num.*75. Sayrum *lib.*10. *tract.*5. *cap.*12. Syluium *loco cit.* D.Thom. Baſſæum *num.*27.

Si creditor remiſit principali, cæteri liberantur; non ita ſi minus principali; At ſi æquali, adhuc tenentur cæteri in ſolidum detracta parte remiſſa. Vide Valentiam *quæſt.*6. *puncto* 3. Medin. *quæſt.* 8. Vaſquez *cit. cap.*9. *diſput.*3. §.1. Bonac. *quæſt.*8. *punct.*1. Baſſæum *num.*28.

293 Si verò prior Creditor locuples ſit, & poſterior pauper, & egenus, huic prius Reſtituendum ait Azorius *part.*3. *lib.*4. *quæſito* 4. Ratio D.Thom. & Medinæ *loco citato*, eſt, quia à maiori iniuria prius eſt recedendum; maior autem iniuria fit retinendo rem pauperioris, quam ditioris: Verum Ratio hæc non probatur Azorio; qui aliam aſſignat, ſupponens pauperem Creditorem ea indigentia laborare, vt miſericordiæ ſit obiectum; & tunc ait ei reſtituendum; quia concurrente duplici hoc præcepto Iuſtitiæ, & miſericordiæ, potius obſequendum eſt vtrique, quàm Iuſtitiæ ſoli; & creditor ditior tenetur conſentire.

294 At Ratio ſanè prior ſatis firma eſt, nec eam tam facile Azorius reprobaſſet, ſi eam in ſuam coincidere perſpexiſſet; Ideo enim maior iniuria infertur pauperi, ei rem ſuam ſubtrahendo, & non reddendo; quia vltra Iuſtitiam, pari pondere ſuprà vtrumque creditorem cadentem, tenebatur iniquus ſurreptor potius ſubleuare pauperis inopiam, ei de ſuo (ſi quidem potuit) tribuendo, quam vlterius ipſum grauare; quare magnitudo iniuria oritur ex violatione miſericordiæ, quæ Iuſtitiæ in eo caſu præponderat; & quam tenetur citius reſtaurare; quare non ex duplicis præcepti concurrentia vrget tunc reſtitutio, pauperi creditori facienda; ſed ex miſericordia potius: Nam etiamſi nullo Iuſtitiæ debito ad reſtituendum teneretur; adhuc tamen lege Miſericordiæ deberet dare egeno, non diuiti creditori.

Quod ſi duo Creditores ſint in iure pares, 295
ſed impares in Debitoris amicitia, dicit Medina totum debitum non poſſe licitè ſolui amico Creditori; cum ex iure eſſet inter vtrumque diuidendum; quod ſi tamen vni præ altero ſolutum ſit, teneri poſſe ait; quod Azorio non placet; & quidem merito; Nam ſi debitum pari ſorte diuidendum erat, vt vtrique ſatisfieret; pars vni debita, & alteri ſoluta, debet ſolui priori; quare ait nequire illum, cui indebitè ſoluitur, eam tenere; cum Iuſtitiæ non debeat vlla amicitia obeſſe; ſimiliter ſi è duobus creditoribus, poſterior tempore, ſit prior in recipiendo debito, cuius ſolutione debitor euadat impotens ad ſoluendum priori; tunc ait Azorius ad finem *quæſiti* 7. teneri poſteriorem Creditorem ſatiſ- 296
facere, & reſtituere priori, cum ipſius debitum ipſe indebitè receperit.

DISPVTATIO XXV.

De Acceptione Perſonarum.

Res reſpicit Iuſtitia Commutatiua; perſonas verò Diſtributiua; quare ſicut illa res rebus iniquè commutando læditur; ita hæc offenditur, dum iniuſte perſona vna alteri præfertur; quod contingit præcipuè in beneficiis, electionibus, honoribus, & Iudiciis, vt notat S. Bonauentura *in ſpeculo animæ, cap.*3. Et totam huius Iuſtitiæ deordinationem ex inordinato amore procedere ait; In conferendis enim beneficiis carò, & ſanguis optimam partem eligit; ratione autem diuitiarum Diuites huius ſæculi præ ſanctis ſæpe Pauperibus honorantur, cùm tamen honor, iuxta Ariſtotelem *lib.* 1. *Rhetor. cap.* 5. aliud non ſit, quàm virtutis teſtimonium; in Iudiciis verò ferendis, inter alia, Largitio munerum prauum iudicium vni in alterius præiudicium pronunciare facit; De hac perſonarum acceptione quærendum eſt, quid, & quale peccatum ſit, cum D. Thoma *quæſtione* 63. *art.*1.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Acceptatio Perſonarum, & quale peccatum.

{ D Thomas quæſt 63. art.1.

Acceptio perſonarum in eo poſita eſt, & conſtituta, vt in diſtributione bonorum communitatis præferatur aliqua perſona aliis, non conſiderata proportione meritorum. Ita docent D.Thom. *hîc*, & *ibi* Thomiſtæ, ac multi ſententiarij *in* 4. *diſt.*15. & Summiſtæ V. *Acceptio perſonarum*, & V. *dignitas*, 1

Digitized by Google

Valentia *diſput.5. quæſt.7. puncto* 1. & alij apud eum cum D. Bonauent. *in ſpeculo*, *cap.* 3. Eam verò S. Doctor definit in Confeſſionali, cap. 1. particula 6. *Acceptio perſonæ eſt iniuſtitia, qua præfertur perſona perſonæ propter cauſam indebitam in diſtributionibus de-*
2 *bitis.* Hanc definitionem eruit S. Doctor ex multis ſanctis Patribus, quos recenſet *Lib.* 3. *Pharetræ, cap.* 38. Eos verò actus Diſtributiuæ oppoſitos acceptationi explicat egregiè *part.* 2. *de Eccleſiaſtica Hierarchia*, *cap.* 2. & 3.

Igitvr diſtribuere bona communitatis, non iuxta proportionem meritorum, ſed alicui dare illa ex aliqua conditione indebitâ, puta Prælationem, aut Cathedram, quia diues eſt, non quia doctus, & ſanctus; eſt acceptio perſonarum, eaque mortifera.

3 Probatvr à D. Bonauent. *locis adductis*, primò Scriptura, Leuit. 19. *Non conſideres perſonam pauperis.* Deuter. 1. *Nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruum audietis, vt magnum: neque accipietis cuiuſquamque perſonam*, Eccleſiaſtici 42. *Ne accipias perſonam, vt delinquas.* Iacobi 2. *Si perſonas accipitis, peccatum operamini.*

Probatvr deinde à S. Doctore, & D. Thom. quia grauiter lædit Iuſtitiam in bono publico.

4 Dvas autem conditiones requirunt Theologi cum D. Bonauent. *in ſpeculo*, *loco citato*, vt ſit Acceptio perſonarum. Altera, vt ſit diſtributio bonorum, quæ ſint communitatis; non autem propria diſpenſantis; nam tunc dicere is poſſet, quod ait Dominus: *Nonne quod volo poſſum facere?* Matth. 20. Altera eſt vt diſpenſator ex iuſtitia teneatur diſtribuere ea proportione bona communia in compenſationem meritorum.

QVÆSTIO II.

An, & quomodo ſit peccatum acceptionis perſonarum eligere indignos, vel minus emeritos ad beneficia.

D. Bonauent. in ſpeculo, cap 3.
D. Thomas art. 2. & ſeq.

5 Dignitates, & Officia, vt obſeruat S. Doctor *in ſpeculo*, *cap.* 3. alia ſunt Eccleſiaſtica, alia ſunt Sæcularia. Rurſus Eccleſiaſtica, alia ſunt, quæ adnexam habent curam animarum, vt Epiſcopatus, Præpoſitura; & alia ſunt beneficia ſimplicia.

Intervenire autem in diſtributione beneficiorum Eccleſiaſticorum iuſtitiam Diſtributiuam, atque adeo in praua diſtributione vitium oppoſitum, cenſet D. Bonauent. *loco cit. art.* 2. Valentia *diſput.* 5. *quæſt.* 7. *puncto* 2. & alij: hæc enim beneficia non ſunt propria debita alicui ex meritis, ſed comparantur ad omnes viros communitatis, vt aſſumatur ex eis dignus, & inter dignos eligatur dignior, ſi opus
6 ſit. Non negauerim tamen, interuenire etiam Commutatiuam, quæ etiam beneficium miniſtranti dat ſtipendia decimarum, &c. vt innuitur *Num.* 18. *Lucæ* 10. *prima Cor.* 9. *prima Timot.* 5. Adde *in cap. finalia, extra de reſcriptis*, haberi: *Beneficium non datur niſi propter officium*, etiam ante diſtributionem aſpicitur, an habeat merita proportionata adæquatè; At non ſiſtitur hîc, ſed ad comparanda eius merita cum aliorum meritis proceditur; & ſic è pluribus comparatis, vnus eligitur. Ideo dicitur Electio, quaſi vnius è pluribus ſelectio, vt probat S. Doctor *in primo, diſt.* 40. *art.* 2. *quæſt.* 2. Ex illo Cant. 5. *Dilectus meus, electus è millibus.*

Certvm eſt autem in electione ad beneficia, 7
neceſſe eſſe vt eligatur dignus. Ita teſtatur Innocentius III. cum Generali Concilio Later. *in cap. Graue nimis*, quod ſæpe vrget S. Doctor *in ſuis tractatibus de Paupertate.* Ideò Concilium Trident. *cap.* 1. *de Reformatione*, declarat, nullam eſſe electionem ad beneficia, quæ in Eccleſiis Cathedralibus adnexum habent officium legendi Sacram Scripturam, in perſona indigna, ſeu minùs idonea, & quæ per ſe ipſum eo fungi officio nequeat.

Qvæstio grauis eſt: An teneantur eligere 8
non ſolùm dignos, ſed etiam digniores.

Prima opinio eſt, ſatis eſſe eligere dignum, Ita videtur ſentire Hugo, & Apparatus ſuper *cap. Licet ergo*, 8. *quæſt.* 1. & ſuper *cap. Monaſterium* 16. *quæſt.* 7. & alij apud Couar. Relect. in regulam iuris: *Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum*, part. 2. §. 7. qui tamen ait eos locutos in foro exteriori.

Plvrimi verò hanc ſecuti ſunt, ſi aliqua ex 9
his conditionibus interſit. Prima eſt, quando exceſſus non eſt notabilis: Secunda, quando magis dignus eſt de alia domo, aut alterius Eccleſiæ, ſeu extraneus: Tertia, quando maior pars vult eligere minus dignum, tunc poteſt minor pars ei dare ſuffragium, etiamſi iuraſſent eligere digniorem. Quarta, quando eligitur indignus alius, ſi huic minus digno non det ſuffragium, & dignior eſt excludendus, ex paucitate votorum. Quinta, cùm dignior præeſſet al- 10
teri Eccleſiæ, & eſſet poſtulandus. Sexta, quando magis dignus eſt implicatus negotiis externis, vel non ita reſidet, ſicut minus dignus. Septima, ſi minus dignus eſt iam expertus, & diſertus circa Prælaturam, & dignior inexpertus. Octaua, quando non eſt liberum collatori, vel inſtitutori conferre alteri, vel alium inſtituere, quàm ſibi præſentatum à Patrono. Nona, ſi beneficium ex inſtitutione confirmata ab Eccleſia, dandum ſit alicui è certa Familia, vel Opido. Decima, ſi beneficij parochialis fundator præſentet dignum, & non digniorem; nam hoc ei 11
licet. Vndecima, quando quis beneficium reſignat digno, prætermittens digniorem. Tandem patronus Laicus poteſt eligere, & præſentare minus dignum, relicto digniori. Hæc omnia inuenies apud Valerum *de differentia vtriuſque fori*, *v. electio, diffic.* 1. Ioan. de Cruz *in direct. part.* 1. *punct.* 7. *quæſt.* 7. *art.* 2. *dub.* 9. *concl.* 2. Riccium *part.* 3. *deciſ.* 214. *num.* 3. Syluium 2. 2. *quæſt.* 63. *art.* 2. *quæritur* 4. *concl.* 3. Tannerum 2. 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *dub.* 2. *num.* 17. Leſſium *Lib.* 2. *cap.* 34. *diſp.* 13. *num* 58. Villalob. *in ſumma*, *Tom.* 2. *tract.* 8. *diffic.* 4. *num.* 6. Vide etiam Malderum 2. 2. *tract.* 9. *c.* 2. *dub.* 7. Dianam *part.* 2. *tract.* 5. *reſol.* 110. Baſſæum, V. *electio*, *num.* 10. Lezanam *tract.* 1. *cap.* 15. *num.* 14. Bonagratiam V. *electio*, *num.* 161.

Mvlto vero magis Patrono licere minus dig- 12
num præſentare, magis dignum excludendo, aſſerunt de Patrono Laico, Lambertus *de iure patron. part.* 1. *Lib.* 2. *quæſt.* 10. *art.* 3. *num.* 17. Riccius *in deciſ. part.* 3. *deciſ.* 306. Bellet. *in diſquiſ. clerical. part.* 1. §. 4. *num.* 50. Ioan. Valer. *in differ. vtriuſque fori*, *v. Electio*, *numero* 1. & hanc opinionem probabilem vocat Ledeſma *ſumma part.* 2. *tract.* 7. *cap.* 2. *concluſ.* 7. *diffic.* 9. Bannes 2. 2. *quæſt.* 63. *art.* 2. *dub.* 4. & in terminis nouiſſimè eam ſequitur Garzias *de benef. tract.* 2. *part.* 7. *cap.* 16. *num.* 19. Petrus Nauar. *de reſtit. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 150. Non renuit Diana *part.* 1. *Tract.* 13. *reſol.* 37.

Sententia

Digitized by Google

13 Sententia verò ſuſtinens, teneri in conſcientia eligere digniorem ad quodlibet beneficium Eccleſiaſticum, eſt expreſſa D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *part*.3. vbi ait: Circa collationem beneficiorum Eccleſiaſticorum tunc intelligo, acceptionem perſonarum habere rationem mortalis, cùm beneficium Eccleſiaſticum alicui indigno confertur, ſcienter dignis poſtpoſitis, ſiue ſit intuitu conſanguinitatis, vel etiam beneficij temporalis, vel affectionis ſpiritualis; Similiter autem,& diuitem eligere ad dignitatem Eccleſiæ, contempto paupere inſtructiore. Vnde Auguſtinus ſuper illud: *Nolite in perſonarum*
14 *acceptione*, &c. Iacobi 2. *Quis* (inquit) *ferat, ſi quis diuitem eligat ad ſedem honoris Eccleſiæ, contempto paupere inſtructiore, & ſanctiore.* Si autem ſint temporalia beneficia, ſic in eis poteſt eſſe perſonarum acceptio mortale peccatum in neceſſitatis articulo, quando quis tenetur beneficium conferre ex præcepto, & cùm datur beneficium illi, qui non indiget, ratione particularis amoris; & ille, qui eſt in arcta neceſſitate, contemnitur. Hæc S. Bonauentura.

15 Illum ſecuti ſunt D.Thom. *hîc* 2.2. *quæſt*.63. *art*.2. & *in quodlib. quæſt*.7. & 8. Alenſis 2. *part. quæſt*.136. *memb*. 2. Lyranus *in cap*. 21. *Ioan*. Richardus, & Maior *in* 4. *diſt*. 15. Adrianus *quæſt. de reſtitut*. Couar. *relect. in Regulam Peccatum*, *part*. 2, §.7. *num*.4. Sotus *lib*. 3. *de Iuſtitia*, *quæſt. vltim. art*. 2. Valentia *diſput*. 5. *quæſt*.7. *puncto* 2. Caſpenſis *Tract*. 18. *diſput*. 2. *ſect*. 2. Fagundez *Lib*. 8. *in præceptum octauum*, *cap*.22. allegans plurimos, conſtanter aſſeren-
16 tes, etiam ſummum Pontificem eligentem minus dignos, relictis dignioribus, lethaliter peccare. Hi ſunt Decius *in cap. conſtitutus*, 2. §.7. *num*.4. Caietanus 2. 2. *quæſt*. 63. *art*.2. D. Thom. Salonis *ibidem*, Nauar. *de orat. Miſcell*. 38. Azorius *part*. 2. *libr*. 6. *cap*.15. *quæſito* 1. Reginaldus *tract*. 3. *num*. 19. Sayrus *deciſ*.22. *de pœnitent*. Riccius *in collectan. part*. 4. *coroll*. 93. Stephanus Gratianus *deciſ*.97. Raudenſis *deciſ*.25. Barboſa *in remiſſ. ad Trident. ſeſſ*. 14. *cap*. 8. *numero* 27. Goncales *regul*. 8. *gloſſa* 4. *numero* 118.
17 Rodriquez *in ſumma*, *part*. 1. *cap*. 106. Cardinalis Zapatta *de prouiſ.benefic. part*. 2. *num*.5. *fol*.53. Leſſius *Lib*.2. *de Iuſt*. *cap*.34. *num*. 64. eamque communem ait Tanner. *diſp*.4. *quæſt*.8. *num*.14. Baſſæus V. *electio*, *num*.11.

18 Imo non ſolùm in beneficiis Paſtoralibus, ſed etiam in cæteris ſimplicibus Præbendis, expreſsè negant licitum eſſe eligere minus dignum, Vaſquez *opuſc. de benef. cap*.2. *dub*.8. *num*. 78. & quò ad inſigniora beneficia ſubſcribit Rebellius *de obligatione Iuſtitiæ*, *part*.1. *L*.3.*quæſt*.9. *num*.22. Salon *quæſt*.3. *art*.2. & alij à Fagundez ſuprà adducti.

18 Tametsi de his oppoſitum ſentiant Reginal. *Tom*.2. *tract*.3. *cap*.15. *n*.179. Aragon. *loco cit*. Leſſius *L*.2. *cap*.34. *dub*. 14. *num*.66. & alij apud Fagundez, dicentes, non eſſe mortiferum, ſi fiat ſemel tantùm, vel bis, & vniuerſaliter oppoſitum ſentiant Nauarrus *de reſtit*. *L*. 2. *cap*. 2. *num*. 172. Ledeſma *in ſumma*, *part*. 2. *tract*. 7. *cap*. 2. *concl*. 7. *diffic*. 15. Guttierrez *can. quæſt. lib*.2. *cap*. 11. *num*. 12. Garzia *de Benefic*. *Tom*.2. *part*.7. *cap*.16. *num*.16. Diana *part*.1. *Tract*.15. *reſol*.38.

19 Assero cum D. Bonauenturæ ſententia, deberi in conſcientia eligi ſemper digniorem, ad quoduis beneficium Eccleſiaſticum.

Probatvr à D.Bonauent, primo ad *cap*.21. *Ioan*. vbi Chriſtus Dominus, electurus ſummum Pontificem, ter examinat Petrum: *Simon Ioannis diligis me plus his?* Hunc locum diſcutit S. Doctor

collat. 99. *in* 21. *Ioann*. Antomiam Prælatis in illis verbis inueniens. Prima enim particula: *Simon*. interpretatur *Audiens*, vel *Obediens*. Qui enim aliis præeſſe, & imperare vult, debet didiciſſe ſubiici, & 20
obedire: Alia particula eſt: *Ioannis*, ſeu *Ionæ*; nam dicitur Matth. 16. *Simon Bar-iona*, ideſt filius Columbæ ob ſimplicem vitæ innocentiam. Hoc autem nomen mutatum eſt in *Cephas*, quod ſignificat caput zefali κεφαλὴ, vt ait S. Doctor, vt eminentiam perfectionis, & ſanctitatis, qualis Capiti debetur, haberet, in cuius figuram Saul erat bonus, *& melior, non erat eo in toto Iſrael, & ab humero, & ſurſum, toto capite præminebat*, vt dicitur 1. *Reg*.10. Si tamen cum celſitudine ſeruet humilitatem, Ideò 21
vocat eum *Simon*, quo nomine vocabatur, dum pauper piſcationibus inſudabat, vt recordaretur ſemper ſui priſtini ſtatus; ſic enim & Sauli dictum eſt 1. Reg. 15. *Nonnè cùm paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es?* in capite autem vigent ſcientiæ; Sic enim debet eſſe eruditiſſimus. Hinc illi minatur Deus, Oſeæ 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam ego te, ne ſacerdotio fungaris mihi, &c.* Mox ait Chriſtus: *Diligis me plus his?* vt oſtendat, eum Charitate cæteris eminentiorem, & præſtantiorem eſſe debere, vt Paſtoris 22
munere perfectiſſimè perfungatur, vt iugulum etiam præbeat, ſeque ſexcentis ferarum lanienis exhibeat ob gregis incolumitatem. Vnde ait D. Auguſtinus Tract. 123. in Ioan. *Si diligis me: paſce oues meas, non tuas; gloriam meam quære, non tuam; lucra mea, non tua.*

De his etiam Iſidorus *Ethymologia Lib*.7. *cap*.9. Vnde ait Auguſtinus, diligere eſſe: *Amare Deum gratis, & alia, præter ipſum, non expectare bona*, Qualiter autem ſit diligendus, ſuprà dixerat, cap.14. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit.* Vt enim 23
ait Dionyſius, de diuinis nominibus, cap. 4. *Eſt enim eſtaſim faciens diuinus amor, non dimittens ſui ipſius amatores*, & quia ſic amantium Deum eſt paſcere oues Domini, quas redemit ſanguine ſuo, ideò ſequitur hîc: *Paſce agnos meos*, ſiue oues, id eſt, ſi diligis me, paſce illas, ſicut ait D. Auguſtinus ſuprà citatus. *Paſcas verbo, paſcas exemplo, paſcas & ſanctarum fructibus orationum*, vt ait S. Bernardus *epiſt*. 101. Specialiùs autem, quibus ſint paſcendæ oues ſpiritualiter, idem ait Bernardus, ſerm.76. in Cant. *Paſtus ouium debet eſſe in paſcuis Scripturarum, tanquam* 24
in hæreditate Domini. Et hoc, vt mandata duris, & carnalibus animis imponantur; diſpenſationum onera puſillis, conſilia ſolida, & hortamenta fortia ſanis. Hæc ille. Tales Paſtores promiſit Dominus Ierem. 3. *Dabo vobis Paſtores, qui paſcent vos ſcientiâ, & doctrinâ.*

Ideo in figura antiqui Patres oues paſcebant, 25
antequam ad Sceptra vocarentur, vt Moyſes *Exodi* 2. David *primo*, *Reg*. 16. & alij; quare Chriſtus Ioan. 10. *Ego ſum Paſtor bonus*. Ideò primò paſtoribus voluit reuelari, vt notat D.Ambroſius in Homilia Natiuitatis Domini. Hinc ipſe Petrus prima cap.5. *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem*. Hinc exprobrat; *Væ Paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos*, Ezechiel.34. Thren.1. plangit: *Facti ſunt Principes eius, velut arietes non inuenientes paſcua*, & Ioel.1. *Mugierunt greges armenti, quia non ſunt paſcua eis*, &c; Hæc Seraphicus Doctor, *collat*. 50. *in cap*.21. *Ioannis*, ſuprà cit.

Hinc in commentario graui Epiphonemate 26
claudit, & patent hic, quæ ſunt ſucceſſoribus Petri neceſſaria, ſcilicet Dei feruida, & vera dilectio, vt ſcilicet Deum diligant, non ſe, & Diuinum honorem,

Digitized by Google

non ſuum ; & diuina lucta, non ſua, & fortè prius ait : *Paſce agnos meos*, bis ; & ſemel : *Paſce oues meas.* Per agnos enim ſimplices, & infirmi, & pauperes ſignantur, qui debent paſci duplici paſtura, ſcilicet corporali, & ſpirituali. Per oues ſignantur firmiores, & ditiores, qui paſci debent paſtura ſpirituali. Vnde
27 Gloſſa : *Paſcere oues, eſt terrena ſubſidia, ſi neceſſe eſt, ſubditis prouidere, exempla virtutum præbere : ſicut Paſtor gregem ſuum paſcet : in brachio ſuo congregabit agnos, & in ſinu ſuo leuabit fœtas*, Iſaiæ 40. Qui ergo Petro ſuccedit in officio paſtorali, & non diligit Deum, nec paſcit oues, Idolum eſt, non Paſtor, *O Paſtor, & idolum, derelinquens gregem*, Zach. 11. Sed nomen Cœphas, Xeſali caput reſumo, & remitto ad illam de electione concionem, in qua Anatomen capitis humani, Rectori, ſeu Capiti alicuius Eccleſiæ per omnia adaptaui.

28 PROBATVR ſecundò à S.Doctore, è Patribus *L.3. Pharetra, cap.38.* hoc vno ore comprobantibus.

D. GREGORIVS Lib.25. Moral.11. ſic ſcribit: *Quia ab internis, atque inuiſibilibus oculos claudimus, & viſibilibus paſcimur, plerumque hominem, non ex eo quod ipſe eſt, ſed ex his, quæ circa ipſum ſunt, veneramur; cumque non intuemur quid ipſe ſit, ſed quid poſſit, in acceptione perſonarum, non ex perſonis, ſed ex rebus adiacentibus ducimur.* Lege, quæ ibidem proſequitur.

29 D. HIERONYMVS in cap. 2. Malachiæ : *Inter omnia peccata Sacerdotum, quaſi maximum notatur, quod non cauſas, ſed perſonas conſiderant, & deſpecto iuſto paupere, iniuſtos diuites honorant.* Refertur etiam authoritas D.Hieronymi 8. *quæſt.1. cap. Licet ergo.*

30 IS etiam *Lib.2. in Iſa. cap.3. in Gloſſa*, ad illud: *Quare atteritis*, ſic acriter arguit : *Noſtri Principes cum pauperes delinquentes publicè arguant, & confundant ; diuitibus peiora peccantibus nec nutum faciunt, in quorum domibus rapina pauperum, dum Eccleſiæ opes ſibi theſaurizant, & eis in delicias abutuntur, quæ ad ſuſtentationem pauperum dantur & ſibi reſeruant, vel propinquis diſtribuunt, & aliorum inopias, ſuas, vel ſuorum diuitias faciunt*, & Lib. 3. in cap.6. Amos. *Quicumque aut conſanguinitate, aut amicitia, aut è contrario hoſtili odio, vel inimicitiis in iudicando ducitur, peruertit iudicium Chriſti, quod eſt iuſtitia.*

31 D. AMBROSIVS Lib.2. de offic. cap.24. *Gratia abſit cauſa, merita diſcernantur : nihil ſic opinionem, imò Fidem grauat, quam ſi in iudicando potentiori dones, cauſam inferioris, vel pauperem innocentem arguas, & diuitem excuſes, reum culpa.*

S. BERNARDVS Lib. 2. de conſider. *Non parui te reum peccati æſtimes, ſi facies peccatorum ſumis, & non potius cauſas iudicas meritorum*, Hîc Pontificem ſummum Eugenium III. alloquitur.

32 IDIPSVM aſſerit S. Leo *epiſt.* 84. relata *in cap. Metropolitano, diſt.63.* vbi iubet, vt defuncto Metropolitano, optimus ſubrogetur, & ordinetur.

ET Innocentius III. *cap. vnica extrà*, præcipit, Eccleſiaſtica beneficia non ex carnis affectu, ſed ex diſcreto iudicio in perſonam magis idoneam debere diſpenſari. Idem patet ex epiſtola Siricij Papæ, ad omnes Orthodoxos, *primo Tomo Concil.* & ex Concilio Baſileæ, vbi in forma iuramenti, quod exigitur ab electoribus, præſcribitur (ait :) *Eligatur dignior.*

33 TANDEM Concilium Tridentinum *ſeſſ.24. in Decreto de Reform. cap.1.* aſſeritur, *Electores Epiſcoporum, alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis vtiles ipſi iudicauerint, &c. eorum exigentibus meritis, præfici curauerint.* Id reſpiciens Clem. VIII. decreto Reform. Regular. confirmato ab Vrbano VIII. exigit ante electiones iuramentum eligendi digniorem.

PROBATVR ratione ab vtroque S. Doctore. 34
Quandocumque præfertur minùs dignus digniori ad beneficium, oportet vt præferatur ob conditiones impertinentes, ſiue amicitiæ, ſiue conſanguinitatis, ſiue aliarum ſimilium ; ſed hoc eſt accipere perſonas: Ergo. Hoc argumentum affert S. Bonauent. *in ſpeculo, loco cit.* & *in Pharetra*, ex Patribus allegatis.

PROBATVR quartò à S. Doctore *ad 12. Lucæ* illis verbis: *Quis putas eſt fidelis diſpenſator, & prudens*, vbi ait : Diſpenſatores prælatos vocat : *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores Myſteriorum Dei.* Tales difficile eſt inuenire fideles. Vnde ibidem : *Hic iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur*; ſcilicet fidelis, & prudens in electione. Vnde Prouerb. 27. *Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſque greges conſidera.* Pauci ſunt vtilitati gregis intenti ; vnde Ezech. 34. *Væ Paſtoribus Iſraël.*

Vide S. Doctorem, qui infert, hos eſſe diſpen- 35
ſatores, non dominos ; atque adeò non poſſe diſpenſare bona, niſi ad intentionem Domini ; & affert exemplum Ioſeph, qui fuit optimus Diſpenſator in terra Ægypti, *Geneſ.*41. Vnde *Væ* indicit eis, qui in electionibus non ſe habent fideliter, & prudenter, prouidendo optimè, quantum fieri poteſt, de miniſtris Eccleſiæ.

HOC argumento vtitur Fagundez *num. 2.* vbi obſeruat etiam cum Cotta *de memorabilibus, V. Papa, pag.655.* & D.Ambroſio *de dignitate Sacerdotali*, & D.Gregorio *homil.9. in Euangelia*, non excludi ſummum Pontificem ab hac obligatione ; imò eum eò magis teneri, quò maiori, & vniuerſaliori eſt præditus adminiſtratione. Quod oſtendit etiam S.Doctor *loco citato*, & Pinellus *lib. de reſcindendis, vend. p.p. cap.2. num.30.* Imò D.Bernardus *de conſider.* hoc vtitur medio.

HIS argumentis oſtenditur, etiam in beneficiis 36
ſimplicibus idem ſtatuendum ; nam etiam hæc ſunt bona cadentia ſub diſpenſatione, non ſub iuriſdictione libera. Quare non ſumitur ratio ex parte beneficij, vt eſt relatiuum ad bonum populi ſpiritualem ; ſed vt in ſe bonum eſt accipienti, & eſt bonum Reipublicæ, ſeu Eccleſiæ, quod fidelis diſpenſator tenetur conferre ad mentem Domini, ſine acceptione perſonarum, & ita vniuerſaliter locuti ſunt S.Thom. S.Bonauent. & alij, vt vidit Diana *p.p. Tract.15. reſol.38.* cum Bannes 2.2. *quæſt.63. art.2. dub.5.*

NEQVE ſatis ſe eximit cum aliis ibi Diana, inferens, futuros omnes Prælatos in malo ſtatu : Eligunt enim ſæpè minus dignos.

DICO enim. Ipſi viderint, non tamen omnes ſunt huiuſmodi.

INSTAT ſecundò ; Nam Tridentinum Conci- 37
lium, ſola Paſtoralia beneficia dignioribus deferenda iubet, atque adeo non videtur includere Canonicatus, quos *in ſeſſ.24. cap.12.* monet conferendos, ſi commodè fieri poteſt, ſaltem ex parte, Doctoribus, vel etiam Licentiatis in Theologia : Ergo non cogit, vt conferantur dignioribus.

CONFIRMATVR ex praxi ; Nam Paſtoralia beneficia conferuntur concurſibus ; non ſic reliqua. Neque de his adeo clarè loquuntur Iura.

ENIM verò, vt ex dictis colligitur, omnia 38
etiam beneficia ſimplicia hac prohibitione includuntur, vt conſtat legenti teſtimonia. Neque verò Concilium Tridentinum ſolâ admonitione incedit in his beneficiis ; ſed *ſeſſ.22. cap.2.* præcipit, vt :

Quicunque

Digitized by Google

Quicumque poſthac ad Eccleſias Cathedrales erit aſſumendus, is non ſolum natalibus, ætate, moribus, & vita, ac aliis, quæ à ſacris Canonibus requiruntur, plenè ſit præditus; verum etiam in Sacro ordine antea, ſaltem ſex menſium ſpatio, conſtitutus. Quarum rerum inſtructio, ſi eius notitia nulla, aut recens in Curia fuerint, à ſedis Apoſtolicæ Legatis, ſeu Nunciis prouinciarum, aut eius Ordinario, eoque deficiente, à vicinioribus Ordinariis ſumatur; ſcientiá vero, præter hæc, huiuſmodi polleat, vt muneris ſibi iniungendi neceſſitati poſſit ſatisfacere. Ideoque antea in vniuerſitate ſtudiorum Magiſter, ſiue Doctor, aut Licentiatus in Sacra Theologia, vel iure Canonico, meritò
39 *ſit promotus, &c. Quod ſi regularis fuerit, à ſuperioribus ſuæ Religionis ſimilem fidem habeat. Prædicti autem omnes, vnde inſtructio, ſeu teſtificatio erit ſumenda, hæc fideliter, & gratis referre teneantur: alioquin eorum conſcientias grauiter oneratas eſſe ſcient; ac Deum, & Superiores ſuos habebunt vltores:* Hæc Sanctum Concilium ſub graui conſcientiæ obligatione decernit.

40 QVÆ cum ita ſint, multò magis in beneficiis Paſtoralibus id aſſerendum, vt omnes ferè aſſerunt apud Fernandez *in Exam. Theol. part.*4. *cap.*4. §.1. Caſtellinum *Tract. de elect. can. cap.* 9. Molfeſium *in ſumma tom.*1. *tract.* 6. *tit. de benefic. num.*6. & 61. Turrianum 2. 2. *tom.*2. *diſp.*22. *dub.*2. & alios, quos refert, & ſequitur Barboſa *in collect. tract.* 1. *L.*1. *tit.*6. *cap.*19. *num.*4. Vega *in ſumma, Tom.*1. *cap.*109. Malder 2. 2. *tract* 9. *cap.*2. *diſp.*7. Vaſquez *opuſc. de benefic. cap.*2. §. 3. *dub.*1. & 8. Azorius *part.*2. *L* 6. *cap.*15. *quæſito* 1. 8. & 9. qui omnes mortalem inhi-
41 bent transgreſſionem huiuſce præcepti. Quidquid in contrarium aſſerant Gloſſa *in cap. licet erg* 8. *quæſt.*1. & *in cap. Monaſterium, diſt.*16. *quæſt.*7. & *cap.*2. *de offic. cuſtodis*, & *cap.*3. *de iure patron.* cum Roccho *de iure patron, v honorificium, quæſt.*15. ad finem. Pedrazza *in ſumma, præcit.*7. §. 36. Filliuc. *tom.*3 *tract.*41. *cap.*4. *n.*181. & Alexandro de Aleſ. *part.*2. *quæſt.*136. §.2. qui ſolùm in Epiſcopatibus ait eſſe peccatum prætermittere digniorem, non autem in cæteris beneficiis, etiam curam animarum habentibus. Et ad hoc tenentur etiam Reges, vt notant Leſſius *Lib.*2. *cap.*34. *dub.*14. *num.*64. Tametſi de illis, & de Papa oppoſitum cenſeant probabile, præter allegatos, ità etiam Diana *p. p. Tract.*15. *reſol.*40. & alij apud Fagundez *cap.*22.

42 IMO deduco ex dictis, etiam renunciantes beneficiis ad id teneri, vt docent Nauar. *in miſcell.*38. *n.*7. Soto *de Iuſtitia, L.*3. *quæſt.*6. *art.*2. Vaſquez *opuſc. de beneficiis, cap.*2. §. 4. *diſp.*7. *num.* 100. Quidquid in contrarium cenſeat Diana *loco citato, reſol.*41. cum Reginaldo *Tom.*1. *L.*30. *tract.*3. *cap.*74. *n.*110. Leſſio *L.*2. *cap.*34 *dub.*13. *num.*61. Maldero 2, 2. *tract.*9. *cap.*2. *dub.*7. citante Caietanum, Sà; & Salonium. Eſt enim diſtributor, etiamſi abſque comparatione reſignet beneficium Nepoti, ſibi præfixo; nam adhuc excludit digniores, atque adeò peccat contra Diſtributiuam, & etiam contra Commutatiuam Iuſtitiam; quia indignus eſt, licèt caro, & ſinguis ipſum dignum oſtendant: Ideò Vaſquez infert, hos plura committere crimina, quam cogitent.

ORITVR verò quæſtio hic: An non modò eli- 43
gens indignum, ſed etiam eligens minùs dignum, omiſſo digniori, peccet contra Iuſtitiam Commutatiuam, atque adeò ad reſtitutionem teneatur.

PRIMA opinio eſt, non agi contra Commutatiuam, ſed ſolùm contra Diſtributiuam, ex qua non oriatur obligatio reſtitutionis. Eam probabilem, & tutam in praxi cenſent Villalobos *in ſumma, Tomo* 2. *tract.*8. *diff.* 8. *num.*15. Soto *de Iuſtitia, L.*4. *quæſt.*6. *art.*3. *ad* 6. Nauar. *cap.*17. *num* 74. & alij, quibus ſubſcribit Diana *parte* 2. *tract.*5. *reſol.* 110. vbi addit, minus dignum, etiam conſcium ſuæ minoris dignitatis, poſſe tutò acceptare illud beneficium. Conſentit Turrianus 2.2. *Tract.*2. *diſp.*22. *dub.*3. *num.*8. Sotus *de Iuſtitia, L.* 3. *quæſt.* 6. *art.* 2. *poſt* 9. *concluſionem.*

ADDIT tamen Turrianus, hoc verum eſſe poſt electionem; nam antea ſciens, tenetur non concurrere, ne cauſet iniuſtitiam. Huic ſubſcribunt Ledeſma *Tom.*2. *tract.*7. *concl.*7. *diff.* 19. Siluius 2, 2. *quæſito* 63. *art.*2. *concl.*4. Cæterum Leſſius dicit poſſe minus dignum etiam ſe offerre concurrendo. Sic *L.*2. *cap.*34. *dub.*41. *num.*70. apud Dianam.

ENIM vero hoc eſſe peccatum contra vtramque 44
iuſtitiam, tenent communiter apud Fagundez *in* 8. *Præceptum, L.*8. *cap.*22. *num.* 4. & Cardinalem Zapattam, ſuprà allegatum *num.*11. *fol* 55. Itaque cenſent, eſſe contra Commutatiuam reſpectu Eccleſiæ, quæ dignioribus miniſtris priuatur, & contra Diſtributiuam, propter digniorem reiectum; & meliores Doctores obligant ad reſtitutionem, Eccleſiæ faciendam. Huius ſententiæ videtur D. Thom. *quæſt.*63. *art.*2. *in corpore.* Eam tenent Garzia *de benefic.* 7. *cap.* 16. *num.*53. Banues 2. 2. *quæſt.* 62. *art.*2. *ad* 6. Salonius *ibi*, Ledeſma *part.* 2. *tract.*7. *cap.* 2. *concl.*7. contra Robell. *p.p. L* 3. *quæſt.*4. *num.* 14.

NON obligant tamen ad reſtituendum digniori 45
reiecto, quia cenſent, ex violatione iuſtitiæ diſtributiuæ non oriri debitum reſtitutionis. Ita Leſſius *L.*2. *cap.*34. *dub.* 15. Azor *tract.*2. *L.*6. *cap.*15 *quæſito* 12. Tolet. *L.*5. *ſummæ, cap.*4. *verſ.*4. & *cap.*78. Valentia *quæſt.*7. *puncto* 7. Nauar. *ſumma, cap.*17. *num.*72. Couar. *in Reg. Peccatum,* 2. *part.* §.7. *num.*6. Molina *de primo genit. L* 2. *cap.*5. *num* 57. Gutierrez *can. qq. L.*2. *cap.* 11. *à num.* 97. & alij, quos ſequitur Fagundez *loco cit.* Vide etiam Caſpenſem *diſp.*3. *quæſtione* 2.

LICET contrarium dicant Molina *Theol. de Iuſt. Tract.*2. *diſp.*714. Rodriquez *Tom.*1. *ſumma, c.*108. *num.*6. Salon. 2. 2. *quæſt.*63. *art.*4. *controu.*3. *concl.*4. Bannes *ibi*, aſſerentes, ex violatione iuſtitiæ diſtributiuæ reſultare debitum rigoroſæ reſtitutionis, tenerique perinde eligentem reſtituere digniori damnum, inde illi reſultans.

DIGNIOR autem non eſt ille cenſendus, qui 46
litteris antecellit, vel ſanctitate; ſed qui aptior eſt Eccleſiæ regimini, iudicio prudentum. Ità docet Soto *L.*3. *quæſt.*6. *art.*2. Riccius *in praxi, reſol* 498 *fol.*394. Couar. *loco citato,* §.7. Hoieda *de incompatibilitate, benefic. part.*2. *cap.*23. *num.*130. Lupius *in cap. per veſtras, not.*3. §.6. *num.* 12. *de donat.* Fagundez *num.*5.

ITAQVE ſicut dignitas conſiſtit in ætate legiti- 47
ma, in litteris, in moribus, in ordinibus ad beneficium requiſitis, *cap. cum in cunctis*, §. *Inferior de electione*, vt non ſit inferior vigintiquinque annis, vt habetur, *cap. Cum in cunctis*, quocum non poteſt Epiſcopus diſpenſare ad honores, *extra de elect.* Vt non habeant aliud beneficium curæ, *extra de clericis, Dudum, &c.* quæ habet S. Bonauentura *in confeſſionali, cap.*5. *particula* 59. Selua *de benefic. part.* 3.

Digitized by Google

quæſt.5. Concilium Trident. cap. 1. cum ſequenti, ſeſſ.7. & cap.2. & 4. ſeſſ.22. Riccius ſuprà, & alij: Là indignitas in eo ſita eſt, vt qualitates non habeant requiſitas, iuxta Rebuffum *de pacifica poſſeſſ. num.7.* D.Thom.2.2. *quæſt.*63. *art.*2. & D.Bonauent. *locis allegatis*, & infrà allegandis. In hoc autem valet plurimum iudicium ſuperioris eligentis, Ità Baldus *in cap. ſi pro debilitate, de off. deleg.* Menoch.*de arbitr. quæſt. centur.*1. *caſu* 67.*num.*13. Alexander *conſil.*33 *Lib.*1. *num.*7. Tiraquel. *de nobilit. cap.*10. *num.*12. Doctores
48 *in cap. ſedes, de reſcriptis.* Attamen per hæc non ſtatuitur infallibile iudicium Epiſcopi, vel alterius Prælati inferioris Pontifici, & ideò ab eis datur appellatio; Nam in eiuſmodi arbitrariis poteſt dolus committi. Baldus *L. ſi fugitiui, col. vlt.* & ſic patet *Cod. de ſeruis fugit.* Alexander ad Bartolum *in L. ſi qua pœna* 2. 44. *in fine, ff. de verb. ſignific.* poſt Gloſſam *ibi v. pœna, in fine*, Tiraquell. *L. ſi vnquam, v. omnia, vel partem, num.*32. *Cod. de reuocand. Donat.* quibus ſubſcribit Fagund. z *num.*6.

49 QVALITATES eligendorum, ait Valentia, ſumendas à fine, pro varietate Præbendarum intento. Itaque ſi ſit beneficium ad docendum, puta Theologalis, vel ad excipiendas confeſſiones, neceſſaria erit doctrina Theologica, & Sacrorum Canonum, vt latè diſſerit S. Doctor *in Confeſſionali.* Si ad curam animarum, oportebit Charitate etiam maiori eſſe præditum, vt docuit S.Doctor ſuprà ad locum *Ioan. vlt.* & Concil. Trident. locis initio relatis.

IN his autem multa ſunt cauenda, multaque obſeruanda, ad bonum publicum. Ideò rectè ait cautum *cap. Nullus*, & *cap. oportebat, diſt.*79. de ſolo collegio Cardinalium eligendum Papam, ne Schiſmata oriantur.

DEINDE rectè cautum eſt, *cap. Nullus, diſt.*61. & *cap. Metropolitano, diſt.*63. vt Electio Epiſcoporum non fiat, niſi ex eadem Eccleſia, vbi priùs ſeruierint, ſi ibi idonei ſint; hi enim ſupponuntur magis cum populum amare.

PRÆTEREA ſæpe etiam rectè in quibuſdam electionibus cautum eſt aliquos promoueri, habito reſpectu ad nobilitatem, & ad familiæ ſplendorem, hi enim promouent bonum Eccleſiæ.

50 SIMILITER rectè excluduntur ab electionibus, qui alias Eccleſias iam ſibi habent deſponſatas; non enim prouidè mutantur Eccleſiæ frequenter, vt poſtquam aliæ oues ſunt cognitæ, deſerantur, vt incognitæ ſuſcipiantur regendæ. Ideò cautum eſt, ne hoc fiat, in Conciliis Nicæno *can.* 15. Arelat. 2. *can.* 13. Sardic. *can.* 1. Carthag. 4. *can.* 27. etſi aliquando hæ mutationes expediant, vt conſtat ex Euariſto Papa *epiſt.*2. *ad Epiſcopos Ægypti.* Calixto I. *epiſt. ad Benedictum*, Anthero *epiſt. ad Epiſcopos Bœticæ & Toletanæ prouinciæ.*

51 TANDEM præcipuè vitæ ratio eſt attendenda, vt illius, qui præficiendus ſit, vita non ſit grauiter praua. *Qui enim ſibi malus, nulli bonus.* Qua de re multi ad ea verba Matth. 24. *Quis putas eſt fidelis ſeruus, & prudens*, & Lucæ 12. *Diſpenſator, &c.* cum D.Bonauent. latè diſſerunt.

ELIGANTER S. Doctor *in Apol. pauperum, art.*1. *in fine*, ait, ex D. Hieronymo epiſt. 83. *Futurus paſtor Eccleſiæ talis eligatur, cuius comparatione ſubiectus populus meritò grex dicatur*, & ex D.Gregorio 2. part. de cura paſtorum, cap. 1. *Tantum debet actionem populi actio præcedere præſulis, quantum diſtare ſolet à grege vita paſtoris.*

52 DE Prælatorum conditionibus eloquentiſſimè, & ex praxi omnium ſapientiſſimè Seraphicus Bonauentura diſſeruit, qui decem, & octo annos Ordinem ampliſſimum Minorum gubernauit; mox factus Epiſcopus Albanenſis, ſummo Pontifici Coadiutor, Cardinalis, Eccleſiæ validiſſimus Atlas, axem humero torquens, totum orbis Eccleſiaſtici gyrum obſeruauit.

DE conditionibus prælatorum diſſerit *in Libello Apologetico*, in eos, qui ordini Fratrum Minorum aduerſantur *quæſt.* 5. vbi exigit Ætatis maturitatem, honeſtam perſonæ habitudinem, vitæ integritatem, ſcientiam diſcretam, prouidentiam, induſtriam, atque prudentiam, zelum iuſtitiæ, & ordinis diſciplinæ, manſuetudinem, pietatem fraternam, deuotionem, orationis ſtudium, &c. Ipſum vide.

OPVSCVLVM egregium contexuit, cui titu- 53
lus. *De ſex alis Seraphim*, in quo aſſumpta illa Dei apparitione 6. *Iſaiæ* deſcripta, vbi in templo, Deo ſedenti, duo Seraphim habentes alas ſenas adſtabant, duabus velantes faciem, duabus pedes, duabus quoque volantes, &c. His adumbrari Prælatos, ſex virtutibus præcipuè ad regimen neceſſariis præditos veluti alis adnotat, vt zelo iuſtitiæ ſimul cum pietate velent faciem; patientiæ, & vitæ exemplaris, veluti duabus aliis alis corpus vſque ad pedes contegant. Circumſpectione verò prudenti, & deuotione euolent in altum; ſunt autem Seraphim ſapientia & Charitate ornati. Remitto ad S.Doctorem egregiè hac de re diſſerentem. Vtinam aureis laminis omnes Prælati ea inſcripta in pectore portarent, veluti Rationale, in quo reſplendet DOCTRINA, & VERITAS remitto etiam ad ea, quæ hac de re diſſeruerim ſuprà *diſp.*10. *quæſt.*7.

PRIMA parte etiam Pharetræ, *cap.* 11. multas 54
Sanctorum Patrum ſententias de Prælatorum recta gubernatione, & alias *cap.* 12. in malos Prælatos conſtipatas eiaculatur.

RVRSVS in opere de Eccleſiaſtica Hierarchia, Ordinum omnium Gubernatorum hierarchiam erigit, & cœleſtibus Hierarchiis, optimè exquiſitis parallelis componit.

EAS igitur tenentur attendere Prælati, diſpenſatores beneficiorum; neque ab hac lege indemnis eſt Papa. Quamuis enim ſupremam habeat poteſtatem, ab hominibus independentem; tamen ſubiicitur legibus naturæ, & diuinæ Iuſtitiæ, & hac doctrinâ reſpondetur argumentis oppoſitæ ſententiæ, ſumptibus ex *cap.*2. *de præbendis, in* 6. *& ex Clementina prima, in fide*, quæ incipit: *Si duobus*, vbi plena, & libera dignitatum Eccleſiæ diſpoſitio aſſeritur.

POSTREMO adnotanda eſt doctrina D. Bona 55
uenturæ quò ad beneficia ſæcularia; de quibus ait *in ſpeculo animæ, loco citato*, verba ſuprà allegata; Si autem ſint temporalia beneficia ſic in eis poteſt eſſe perſonarum acceptio mortale peccatum in neceſſitatis articulo, quando quis tenetur beneficium conferre ex præcepto, & cùm datur beneficium illi, qui non indiget, ratione particularis amoris; & ille, qui eſt in arcta neceſſitate, contemnitur. In his autem, in quibus non tenetur quis dare, non cadit acceptio perſonarum, ſecundum illud Matthei 20. *Aut non licet mihi quod volo facere?*

VOLVIT autem S.Doctor abſtinere à definien- 56
do: an Reges in ſuis Regnis poſſint diſpenſare beneficia vtilia quibuſcúque voluerint, vt ſunt prouentus, & ſtipendia; bona enim Regum videntur ipſorum libera, atque adeò ex communi plurimorum ſententia, quos ſuprà innui, poſſunt ea liberè diſpenſare, cùm non ſint ſolùm diſpenſatores, ſed Domini. Sic etiam tenent Gloſſa *in cap. finali* 9. *q.*3. *verbo ad nos*, Decius *in cap. quæ in Eccleſiarum, de conſtit. num.*26. Ripa *l.*2. *reſpon. cap.*19.

Digitized by Google

*cap.*19. *num.*5. Gomez *in reg.* de non tollendo iure *quæſt.*1. *quod.*3. Baldus *in l. Reſcripta*, *num.*7. *Cod. de precibus Imper. offer.*. Gigas *de penſionibus, quæſt.*10. *num.*4. Socinus *conſil.*13. *num.*34. *l.*1. & *conſil.*266. *num.*46. *l.*2. & *conſil.*87. *num.*21. *l.*3. Selua *de benef.* 2. *p. quæſt.*1. *num.*42. Alciatus *reg.*3. *præſumpt.*8. *num.*2. Caccialup. *de penſionib. quæſt.*19. *num.*30. Panotmir. *C. inter quatuor de maioritate*, *& obedientia*. Idem tenent omnes aſſerentes, poſſe Reges auferre beneficia
57 à ſe gratis collata, Ità lex Luſitana *l.*1. *tit.*98. Cabedo 2. *p. deciſ.* 20. Socinus *conſil.* 53. *l.* 3. Decius *l. finali C. de pactis* Ioan. Lupus *initio ſuæ repetit. de donat. inter virum*, *& vxorem*, Suarius *allegatione* 12. Afflictus *in cap.*1. *v. poteſtas*, *num.*14. quæ ſint *regal. feud. l.*3. Thomas Grammat. *deciſ.*46. Benedictus *in C. Raynutius verſu duas*, *num.*37. Felinus *in C. quæ in Eccleſiarum, num.*40. *de conſt.* Ripa *reſponſ. l.*2. *cap.*19. *num.*4. Gomez *in reg. cancell. reg. de non tollendo iure*, *quæſit.*1. *col* 3.

58 QVOD verò etiam de officiis prædicati Doctores idem aſſerunt, non probatur. Eſt enim valida argumentatio à beneficiis ad officia; ſed Papa nequit beneficia ad libitum diſpenſare, & auferre: Ergo nec Reges ſine cauſa, vt benè arguit ex ſupradictis Fagundez *cap.*23. ad lineam D. Bonau. qui in his, quæ reſpiciunt publicam gubernationis adminiſtrationem, vult, ab his ſeruari Iuſtitiam diſtributiuam.

ITAQVE in bonis vtilibus, quibus Reges ex propriis gazis erigunt ſtipendia, aut prouentus, liberè poſſunt diſpenſare, non tamen retrahendo iam conceſſa, niſi ex aliqua cauſa, cùm libere fuerint con-
59 ſignata. De his diſpenſare quibuſdam, relinquendò alios in neceſſitate arcta, ſeu graui ſine adiutorio, exiſtimat S. Doctor eſſe contra Charitatem, & videtur etiam contra diſtributiuam, iuxta varia principia allata *diſp.*1. vbi oſtendi probabiliter, eſſe contra ius naturæ, iure gentium alteratum, vt dixi *diſp. de eleemoſyna, quæſt.*7.

QVÆSTIO III.

An Acceptio perſonarum habeat locum in exhibitione honoris, & reuerentiæ.

S. Bonau. in ſpeculo animæ cap.3.
D. Thom. art 3.

60 PRo certo habent S. Bonau. *in ſpeculo*, *cap.*3. & D. Thom. *hic*, in talium exhibitione poſſe interuenire acceptionem perſonarum, prout ſunt bona Reipublicæ, & alij ad ea habent ius maius, puta ratione virtutis, quæ pluris æſtimanda, quam alij ratione potentiæ, & diuitiarum.

PROBATVR ab vtroque S. Doctore ex illo Iacobi 2. *Nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Etenim ſi introierit in conuentum veſtrum vir, aureum annulum habens in veſte candida; introierit autem & pauper in ſordido habitu; & intendatis in eum, qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei: Tu ſede hic benè: pauperi autem dicatis: Tu ſta illic; aut ſede ſub ſcabello pedum meorum: nonne iudicaſtis apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum?*

61 HIS oſtendit Apoſtolus, eſſe acceptionem fraeidam perſonarum, honorare aliquos, etiamſi improbos, ob ſolas diuitias magis, quàm pauperes, virtute præclaros. Confirmatur à S. Doctore ex Gloſſa, ad hunc locum, Interlineari, diſertè hanc perſonarum præferentiam reprobante.

PROBATVR ſecundò ratione S. Bonau. Nam honor ex Ariſtotele 2. *Rhet. cap.*5. non eſt aliud, quàm teſtimonium virtutis, debitum cuique pro magnitudine, vel paruitate ipſius virtutis proportionaliter; eſtque bonum æſtimabile, & bonum Reipub. quatenus eſt corpus ciuile, atque adeò priuare viros ſtudioſos hac obſeruantia, eſt acceptio perſonarum, atque adeò, ſi vergat ad contemptum pauperis ſtudioſi, erit mortale, maximè honorato diuite ob ſolas diuitias, vt aduertit S. Doctor ex teſtimonio D. Iacobi, qui talem vocat Iudicem cogitationum iniquarum, ſeu iudicem iniquum. Hoc argumento vtitur Valentia *quæſt.*7. *puncto* 3.

EX quo apparet, deceptos Caietanum hîc, Leſſium 62
*tomo primo de Iuſtitia l.*2. *cap.*11. *de detract. & contumel. dub.*27. *num.*142. Filliucium *tomo* 2. *tract.*32. *cap.*9. *num.* 251. Fagundez *lib.*8. *cap.*18. *num.*8. dicentes, negationem honoris debiti non eſſe contra iuſtitiam, ſed ſolum contra obſeruantiam; de qua S. Thomas *quæſt.*102. niſi fortè habeat contumeliam interpretatiuè adiunctam, vt ſi tranſeuntem Paſtorem, ſeu Principem omnibus honorantibus, aliquis ſine honoris ſigno aſpiciat. Ex quo deducunt, negationem reuerentiæ per ſe non cogere ad reſtitutionem.

FALLVNTVR autem, quia non ſunt conſide- 63
randi hi actus, vt immediatè eliciti à virtute obſeruantiæ, ſed vt ſunt materia, ſeu res debita, atque adeo iniuſtè virtute obſeruantiæ abutitur, quod opponitur actui iuſtitiæ diſtributiuæ; neque enim inſolitum eſt, actus vnius virtutis eſſe materiam alterius virtutis, ſic enim & actus diuinæ liberalitatis, & miſericordiæ, quâ gratiam dat, eſt materia iuſtitiæ, prout ea gratia eſt debita meritis Chriſti. Igitur exhibitio reuerentiæ eſt materia diſtributiuæ iuſtitiæ ad modum, quo & beneficia Eccleſiaſtica diſtribuenda, vt aduertit Valentia *loc. cit.*

Ex quo etiam ruit Caietani alterum argumentum. Hæc honoris exhibitio eſt gratuita; in gratuitis autem non interuenit acceptio perſonarum.

RESPONDETVR, hos actus eſſe gratuitos, 64
vt eliciuntur immediatè à virtute obſeruantiæ; non autem, vt ſunt debiti ex eo, quòd ſunt bona publica Reipublicæ, vt eſt corpus ciuile, diſtribuenda ſecundùm merita. Neque vero benè infert quiſpiam, hæc non ſpectare ad iuſtitiam diſtributiuam, eò quòd etiam ad inferiores ſpectat, hæc ſigna reuerentiæ exhibere. Satis enim eſt, id ſpectare ad omnem habentem Ius ad illa bona, cuique ſecundùm ſuum meritum diſtribuenda.

TANNERVS ſanè *diſp.*4. *quæſt.*8. *num.*20. dicit, immediatè quidem, & elicitiuè honorem eſſe à virtute obſeruantiæ; imperatiuè autem à iuſtitia commutatiua. Sic componit opiniones.

PRÆCLARE verò è SS. PP. aſſertionem poſi- 65
tam confirmat S. Doctor *lib.*3. *Pharetræ*, *cap.*38. quibus etiam oppoſitiones diluit, Præclara ſunt etiam hac de re teſtimonia DD. Gregorij, & Hieronymi, eos vide quæſtione præcedenti.

ADDIT Senecam epiſt. 76. poſt medium: *Hoc labo-* 66
ramus errore, ſic nobis imponitur, quod neminem æſtimamus, eo quod eſt, ſed etiam adiicimus illi & ea, quibus adornatus eſt: Atqui cum voles veram hominis æſtimationem inire, & ſcire qualis ſit; nudum inſpice: ponat patrimonium, ponat honores, & alia fortunæ mendacia, corpus ipſum exuat, animum intuere, qualis, quantuſque ſit, alieno, an ſuo magnus.

Digitized by Google

QVÆSTIO IV.

An acceptio perſonarum inueniat locum in Iudicum ſententiis.

{ D.Bonau loco cit.
D.Thom. art.4.

67 CERTVM ex fide eſt, in iudicio eſſe poſſe acceptionem perſonarum. Id probat S. Doctor illo Deuter.16. *Non accipies perſonam in iudicio*, & Prouerb.18. *Accipere perſonam in iudicio non eſt bonum.*

ADDIT S.Bonau. rationem validam *Parte* 1. *de Eccl. Hierarchia*, *cap*.4. in calce, recitato hoc loco Prouerbiorum; nam declinatur à medioctitate Geometrica, debita meritis cuiuſque.

HOC itaque eſt graue peccatum, & veluti monſtrum, vt qui Iudex eſt hominum, iniuſtè agat, vt dicebat Beatus Andreas Ægeæ, iudici Achaiæ.

PROBATVR tertiò à S.Doct. *l.* 3. *Pharetra*, *cap*.38. ex SS.PP.

68 D.ISIDORVS de ſummo bono, l.3. cap.57. *Iudices iniqui errant à veritate ſententiæ, dum intendunt in qualitate perſonæ; & exulcerant ſæpe iuſtos, dum improbè defendunt iniquos*,& cap.57. *Diues muneribus citò corrrumpit Iudicem; pauper autem dum non habet, quod offerat, non ſolùm audiri contemnitur, ſed etiam contra veritatem opprimitur.*

HINC D. Gregorius *lib*.9. *Moral*. *cap*.17. apud D.Bonau. lib.1. Pharetræ, cap.45. *Tres ſunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude feſtinatur ad iudicium. Munus namque à corde, eſt captata gratia à cogitatione. Munus ab ore, eſt gloria per fauorem. Munus à manu, eſt premium per dationem.*

69 PERGIT ibidem afferre D. Iſidorum de ſummo bono, cap 58. ſent.7. *Quatuor modis iudicium humanum peruertitur, timore, cupiditate, odio, amore. Timore, dum metu poteſtatis alicuius veritatem loqui pauleſcimus. Cupiditate, dum præmio muneris alicuius corrumpimur. Odio, dum contra quemlibet aduerſari molimur. Amore, dum amico vel propinquis obtemperare contendimus.* Alios patres id ipſum teſtantes habes *quæſt*.2. *præcedenti*.

70 ADEO autem exaggerant Patres hoc Iudicum crimen, vt S. Hieron. maximum appellet, quia cùm Iudex ſit anima Iuſtitiæ, ſeu iuſtitia animata, vt docet Ariſtoteles 5. *Eth.* monſtruoſa res eſt in eo iniuſtitia.

71 EST autem dubium: An Iudex, quando iudicat in materia Iuſtitiæ commutatiuæ, puniendo, vel præmiando hunc præciſum, vel illum contra iuſtum, conſiderando in eo conditionem, non facientem ad cauſam, peccet etiam contra Diſtributiuam.

ASSERENDVM, Iudicem ità iudicantem, contra diſtributiuam Iuſtitiam delinquere.

72 PROBATVR à Valentia *puncto* 4. Nam actus Iudiciales, provt in potentia, ſunt moraliter bona publica diſtribuenda ſecundùm proportionem Geometricam emeritis: Ergo Iudex hos actus diſtribuendo iniquè; peccat contra diſtributiuam, quia illa ſententia alteri digniori debebatur.

73 HÆC tamen ratio videtur Metaphyſica, non moralis; alioqui omnes actus Principis, vel Iudicis aliquo præcepto ligati, ſpectabunt ad diſtributiuam. Debent igitur conſiderari in practica applicatione, vnde ratio diſtributiuæ, vel commutatiuæ conſideratur.

RATIO igitur vera, & ſolida eſt D. Bonau. *de Eccl. Hier. p.*1. *cap*.4. *in fine*, & in Pharetra *locis adductis* ex PP. Quia, cùm Iudex habeat in manibus diſtributionem præmiorum, & pœnarum, aliorumque bonorum communitatis, tenetur ſeruare medietatem, ab omni extremitate vitiorum remotam; atque adeò, etiamſi nunc reſpiciat hunc reum, hunc inſontem, reddatque illis ſecundum commutatiuam debitum, tenetur id præſtare ea mediocritate, quæ bono publico computatis etiam aliis, quibus iuſtitia miniſtratur, iuxta præſentem ſtatum rerum debita eſt, vt non adhibeatur rigor ſummus cum hoc; cùm iuſta proportione non adhibeatur, neque adhiberi debeat cum cæteris, ſi pacem Reipub. tueri velit. Hæc verò exorbitantia improportionis oritur, vel ex ignorantia ſui officij, vel ex affectatione in reſpiciendo ad conditiones, impertinentes definitioni cauſarum, vt ſunt amicitiæ, munera, potentia, conſanguinitas, &c. & hoc voluêre apertè SS. PP. apud D.Bonauenturam. Quare non rectè Valentia ait, non ſatis rem hanc alios explicaſſe. 74 75

76 EX his deduco; quid dicendum, quando Iudicis arbitrio relinquitur dare aliquid, puta, cùm Lex determinat, vt Iudex pro arbitrio det tempus litigantibus.

DICO enim, non poſſe ex conditionibus impertinentibus dare vni magis, quam alteri; relinquit enim lex aliqua arbitrio Iudicis, quia tot ſunt conditionibus indiuiduantibus obnoxia, vt de ſingulis definire ſit arduum, ac moraliter impoſſibile. Ideò relinquitur arbitrio Iudicis computatis omnibus, ſeruanda ſeruare, alioqui ſi ex affectionibus hæc diſtribuat, non rectè paci, ac tranquillitati publicæ conſulet; cum enim membra omnia Reipublicæ habeant ius ad ea bona. puta ad illam commoditatem temporis ad comparendum., vel ad ſoluendum, cùm omnes ſunt pares in cauſis, non eſt vni magis, quam alteri denegandum.

77 ALIQVA tamen, quæ proprium incommodum Iudici ſuſcipiendum imponunt, poſſunt amico magis appendi, puta ire ad locum incommodum, ad corpus delicti, vel ad cauſam dicendam, vt notat Valentia *loc. cit.* Sotus *l.*3. *quæſt. vlt. art*.5. & alij. Cauendum tamen ſcandalum.

DVBITATIO I.

An poſſit IVDEX *[illegible] nota acceptationis perſonarum adi[illegible] amicorum Fauori, quando ius eſt dubium inter Doctores.*

78 EXISTENTE vtrinque opinione probabili, cenſent plurimi, poſſe Iudicem pro alterutro ad libitum iudicare. Ita Sanchez *T.*1. *Decal. lib*.1. *cap*.9. *num*.45. Medina 1. 2. *quæſt*.19. *art*.6. *fol*.309. Salon. 2.2. *quæſt*.63. *art*.4. *controu*.2. Valentia 2. 2. *diſp*.5. *quæſt*.7. *punct*.4. *dub*.3. Rodriquez *Tomo* 1. *ſumma*, *cap*.6. Sayrus *lib*.1. *cap*. 11. Salas 2.2. *quæſt*.21. *tract*.8. *dub. vn. ſect*.12. Petrus Ledeſma *T.*2. *ſumma*, *Tract*.8. *cap*.22. *poſt* 11. *concluſionem*, *diff*.1. *fol*.745. Fagundez *in octauum Præceptum Decal. l.*8. *cap*.16. *num*.35. vbi ait, hos omnes aſſerere, non poſſe Iudicem diuidere rem litigio agitatam inter litigantes, aut ſi indiuiſibilis ſit, vt Maioratus, non poſſe diuidere fructus (vt volunt Bannes 2. 2. *quæſt*.69. *art*.4. *diſp*.1. & Malder. *tract*.9. *de iuſtitia*, *cap*.1. *dub*.4.) ſed teneri iudicem ſe determinare, & vnam opinionem, quam maluerit eligere, & ſecundùm eam totam litem parti 79

vni

vni adiudicare; ſed non omnes dicunt, iudicem ad id teneri; ſed poſſe. Neque mihi id probatur, quod teneatur; nam cùm nulla hinc inde maior ratio cogens conſcientiam adſit, ſed vtrinque in æquilibrio ſint probabilitates; non video cur velit cogere. Imò arbitror probabile, teneri diuidere, quia vterque ius habet æquè ad rem, atque adeò totam dando vni, erit acceptio marcida perſonarum, quæ iudicat, non ſecundùm rationem meriti. De hoc egi etiam *prima ſecunda, Tract. de actibus humanis, diſp.* 17. *de conſcientia probabili, quæſt.* 10. *& ad prop.* 16. Hoc multi tenent cum Nauarro *C. ſi quis, de pœnit. diſt.* 7. *num.* 130.

MIROR autem, Fagundez apponere ratiunculas, atque gloriari, egregie probari eas, quæ ſumuntur, eò quòd Iudex tenetur ſe determinare ad aliquam partem.

80 DICO enim, teneri ſe determinare ſecundùm leges iuſtitiæ, non autem contra eas. Iam verò dare totam rem vni, eam auferendo ab alio, qui habet ad eam æquale ius, cogitet Fagundez, an ſit determinare ſe ſecundùm regulas iuſtitiæ. Hæc videtur ſententia D.Bonau. *loco citando.*

81 ADDO has libertates adiudicandi, plerumque ſcandala afferre, dum vident populi modò, vno modo, modò oppoſito iudicari eandem numero rem. Confirmatur. Quando rationes, & probationes vtrinque ſunt æquales, res eſt diuidenda: Ergo & id agendum dum opiniones ſunt vtrinque iiſdem rationibus nixæ.

RESPONDET Fagundez, negando paritatem; nam probationes ſe tenent ex parte cauſæ; probabilitates autem opinionum ex parte Iudicis, qui tenetur eligere opinionem, ſecundùm quam iudicet. Cui annuit etiam Sanchez *lib.* 1. *Decal. cap* 9. *num.* 45.

82 SED fallitur vterque; nam & rationes opinionum ſtant ex parte cauſæ, ſicuti etiam probationes. Sunt enim ſuſtentacula cauſæ, ſine quibus perit, & hoc ſignum regium eſt, quia mutatis rationibus opinionum, mutat cauſa eſſentialiter faciem.

DEINDE non adeò lepidè infert, quod ſi probabilitates ſe teneant ex parte iudicis, ſtet in eius poteſtate contra rationes iudicare: Hæ enim gignunt in iudice probabilitatem.

83 ADDIT Valentia, quod ſi opinio ſit probabilior pro vna parte, tenetur pro ea iudex iudicare; tunc enim ius ſtat pro illo, cui opinio fauet probabiliùs; alioqui erit acceptor perſonarum; & hinc deducit, quid Confeſſarius teneatur agere in foro conſcientiæ, ne ſit acceptor perſonarum.

84 MELIVS S. Bonau. *in Confeſſionali, cap.* 1. *part.* 6. cuiùs verba aurea referam: Studeat etiam Confeſſor cauere ab acceptione perſonarum, quod confeſſor in iudicio pœnitentiæ perſonam non accipiat, quæ ſic deſcribitur à Magiſtris. Acceptio perſonæ eſt iniuſtitia, qua præfertur perſona perſonæ, propter cauſam indebitam. Attende diligenter ô iudex pœnitentialis, quod tibi dicitur, Leuitici 19. *Non facies quod iniquum eſt, nec iniuſtè iudicabis. Non conſideres perſonam pauperis; nec honores vultum potentis*, ne videlicèt declines à via iuſtitiæ propter pauperis com-
85 paſſionem, vel propter potentis adulationem. Attende præterea tibi dictum, Deuter. 16. *Non accipies perſonam, nec munera, quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba iuſtorum.* Attende nihilominus diligenter, & conſidera vniuerſaliter omnibus confeſſoribus eſſe dictum, Deuter. 1. *Audite illos, & quod iuſtum eſt iudicate: ſiue ciuis ille, ſiue peregrinus. Nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruum audietis, vt magnum; non accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt.* Audite inquam, idest, diligenter intendite peccata, & peccatorum circumſtantias examinando, & quod iuſtum eſt iudicate, iuſtos videlicet, ſiue diuites, ſiue pauperes abſoluendo; & impios, quamuis etiam potentes, & diuites, condemnando: nec accipietis perſonam cuiuſquam, pauperes indebitè exaſperando, & diuitibus, & potentibus
adulando. Non inquam accipias perſonam, ne male- 86
dictione prophetica feriaris, qua dicitur Iſa. 5. *Væ qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo.* Hæc S.Bonauentura.

HINC enaſcitur alia quæſtio de Iudicibus, an ſine notâ acceptionis perſonarum, poſſint munerum interuentu iudicare pro parte æque probabili: Hanc difficultatem excuſſimus *tomo quarto, diſp.* 17. *quæſt.* 10. Iuxta decretum Alexandri VII. qui luxuriantium nimis opinionum libidinem tam in hac quam aliis in rebus coërcet. De hac iterum quæſtione agere non pigebit *diſp. de Iudice, quæſt.* 6.

SVNT enim non ignobiles authores, quorum quoſdam iam retulimus, qui arbitrium ſuæ voluntatis Iudicem ità faciunt, vt pro qua libeat parte vtrinque probabili iudicet, & pro ſuæ libertatis determinatione, potius in vnam, quàm in aliam partem, munera poſſit licitè accipere: & hoc nonnulli tuentur, quantum eſt ex iure naturæ; alij quoque omni iure id licere proclamare non erubeſcunt. Verum loco iam citato dicam, quantum hi Iuſtitiam temerant, tam ex parte Iudicis, qui aliunde ſat pro ſui muneris functione recompenſatur, quàm ex parte litigantium, quorum vterque pari Iuris probabilitate æquam litis diuiſionem potiùs expoſtulat, quàm vt vni tota adiudicetur.

DISPVTATIO XXVI.

De Homicidio.

CVM inter cætera bona, vita vnicuique ſit chariſſima, huius iniqua ablatione maximè in proximum delinquitur; eſt etenim veluti omnium bonorum, quibus viuens potitur, annihilatio: quare homicidio omnia iura, quibus Proximo obſtringimur, omnimodè violantur; hoc autem fit ſpiritualiter odio, & detractione; corporaliter vero fit lingua & opere; prior præcipit, conſulit, aut non inhibet; poſterius autem in homicidium aliquando exit, Iuſtitiam exequendo, caſu perimendo, vel neceſſitate defendendo; & hoc vltimo modo ſeruatis ſeruandis homicidium vacat culpa: verum ſi voluntate fiat; dominante tantum vindictæ libidine, grauiter peccatur vti mox videndum eſt.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO I.

Quid ſit Homicidivm, *& quotuplex.*

{ D.Bonau. p.1. Centil. ſect.31.

1 HOmicidivm ſic definitur à D.Bonauentura p.1. Centil. ſect.31. *Homicidium eſt hominis occiſio, ab homine facta.* Hanc definitionem ſequuntur Ioannes de Anania *in rubric. de homicidio, num.*1. & alij. Dicitur *hominis occiſio*, ad differentiam necis, quæ infertur animalibus brutis. Dicitur *ab homine facta*, ad diſtinctionem illius occiſionis, quâ homo occiditur ab aliquo bruto animali. Reſpicit autem hæc definitio magis vim nominis (vt vidit Carterius *in pract. tract. de homicidio, & aſſaſſinio*, initio) quàm eſſentiam peccati, quod aduertit etiam Fagundez *in quintum præceptum, capite* 1.

2 Ideo Carterius, & Iuriſperiti communiter apud Proſperum Farinacium *quæſt.*119. *Tom.*4. & Theologi apud Fagundez *loc. cit.* ex D.Bonauentura *ſermone de decem præceptis, cap.*6. definiunt, prout prohibetur in 5. præcepto: *Eſt iniuſta hominis occiſio.* Eſt autem homicidium iniuſtè factum illud, quod à priuatâ authoritate fit, non ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ; vel à publica, non ſeruata debita iuſtitia, & iuris ordine, vt obſeruat Fagundez ex D.Bonau. *loc. cit. & in* 3. *diſt.*37. *dub.*5. *lit.* & *in qq.* De vtraque autem agendum.

3 Mvltis modis homicidium diuiditur. Primò in Spirituale, & Corporale à D. Bonau. *locis adductis*, & ab aliis vtriuſque Iuris Doctoribus; de qua diuiſione agit præſertim Farinac. *loco citato* ex Iacobo Boulent. *in repert.legis capital. §. Famoſ. num.*63.*ff. de pœnis.*

Spiritvale dicitur primò, quo detractor iniuſtè famam denigrat. Sic enim in iure detractor dicitur homicida, *cap. Homicidiorum, de pœnit. diſt.*2. Secundò illud, quo quis proximum ſuum odio habet, prima Ioan.3. *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* Tertiò illud, quo ſuadet alteri; vt proximo noceat, quia in iure etiam tam ſuaſor mali, quàm odio alterum habens, homicidæ appellantur, *C. Noli putare*

4 *de pœnit. diſt.*1. *C. Homicidium.* Quartò illud, quo quiſque proximo ſuo aliquo modo nocere ſtudet *C. Homicidium, de pœnit. diſp.*2. Quintò illud, quo aliquis fratri ſuo extremè indigenti negat alimenta, vt habetur *diſt.*86. ex Ambroſio: *Paſce fame morientem; ſi non pauiſti, occidiſti.*

Homicidivm verò corporale eſt illud, quo corpus hominis occiditur; maximè verò homicidium ſpirituale eſt, quo quis inducitur ad mortem animæ per peccatum, vt notat S. Bonau. *in Confeſſionali, cap.*2. *particula* 3.

5 Homicidivm igitur, vt à Theologis definitur, grauiſſimum, & atrox peccatum eſt, grauius, quàm furtum, & adulterium. Eſt enim homicidij damnum irreparabile, & per illud inferimus homini maximum omnium nocumentum, quæ illi inferre poſſumus; vt latè, & doctè probat Socinus *conſil.*157. *num.*8. *lib.*2. argumentis ex D.Bonauentura.

6 Primvm argumentum eſt. Grauiora ſunt peccata, quibus infertur nocumentum corpori, quàm ea, quibus infertur nocumentum rebus hominis externis, & bonis illius, & ità pro vnico homicidio imponitur pœna mortis; non ſic pro vnico furto, niſi fuerit veſtitum grauiſſimis circumſtantiis, vt refert S.Doct. *in Confeſſionali.*

Secvndvm argumentum, quia in decem præceptis Decalogi prius ponitur præceptum vetans homicidium, quàm præceptum prohibens furtum, & adulterium, vt arguit S. Doct. *in* 3. *diſt.*37. *art.*2. *quæſt.* 2.

Tertivm; quia in Decretalibus priùs ponitur Titulus homicidij, quam Titulus adulterij, & furti. 7

Qvartvm, quia facilius diſpenſatur cum fure, quàm cum homicida voluntario, vt patet ex *C. ſicut dignum, de homicidio, num.*2. *fol.*315. Decian. *in tract. crim l.*9. *cap.*17. *num.*18. Marſil. *in l.*1. *num.*3. *ff. ad legem Cornel. de ſicar.* cum Socino, Grauius eſſe homicidium adulterio, probant ex textu *in C. ſi quid verius, diſt.*30. *quæſt.*2. *L.* Quamuis è circumſtantiis, vt in adulterio, & furto famoſo, contrarium dicendum ſit, vt docet Decius *conſil.*65. *l.*1.

Vera autem ratio totius aſſumpti eſt, quia damnum illatum per mortem eſt irreparabile; at damnum ex adulterio, & furto, eſt per ſe reparabile, cùm ſit circa bona magis extrinſeca, vt ait Fagundez *cap.*1. *num.*3. cum S.Bonau. ac ſanè homo ſimpliciter pluris æſtimat vitam, quàm diuitias, famam, & honorem, vt ait S.Doctor *in* 3. *diſt.*37. *art.*2. *quæſt.*1. *in corpore*; eſt enim contra ipſius eſſe indiuidui, & contra bonum magis intrinſecum. 8

Qvamvis autem ibi addat, fornicationem eſſe contra debitam conſeruationem ſpeciei, tamen damnum illatum proximo eſt minus; neque tanta eſt damnificatio ſpeciei in vna mœchia, quantum eſt in homicidio.

Homicidivm, inquit D.Bonau. ſuprà cum S.Auguſt. *epiſt.*54. bipartitè accipitur: Aut enim eſt ab authoritate priuata, aut à publica; & vtrumque, ſi illicito modo fiat, prohibetur *Exodi* 20. *Deuter.*5. Erit autem illicitum priuatim, ſi fiat abſque neceſſitate inculpatæ tutelæ; publicum verò à Iudice, vel Principe, ſi contra iuſtitiam aliquis occidatur. Quamuis enim Principibus præcipiatur, vt ſceleſtos puniant, etiam morte, ſicut dictum eſt Moyſi Exodi 23. *Maleficos non patieris viuere*; tamen ſimul etiam præcipitur ne contra iuſtitiam inſontem, aut nec ipſum reum indebitis modis interficiant, vt docet S. Doct. *in* 3. *loc. cit.* 9

Neceſſarivm eſt ſanè ſaluti Reipublicæ, vt latrones, ſicarij, aſſaſſini, & proditores puniantur, & hæc poteſtas, ſeu hic gladius iuſtitiæ datus eſt à Deo, vt ait Apoſtolus Rom.13. *Omnis anima*, hoc eſt, omnis homo, vt exponit S.Auguſt. tract.105. in Ioan. *poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Si malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat.* Portant enim ad reſeranda mala, quæ graſſantur per orbem in corpore Reipublicæ, vt docet D. Thom. 2.2. *quæſt.*64. *art.*1. Sicut enim membrum publicum præſcinditur in corpore humano, vt ſaluti totius corporis conſulatur; ita membrum Reipublicæ noxium merito è medio tollitur, ne totum corpus politicum corrumpat. Tunc autem homo occiditur à Iudice, non vt homo, ſed vt ſceleſtus; & ideò odio malitiæ, zeloque iuſtitiæ, iure, ac merito perimitur, vt ediſſerit S.Doct. *in* 2. *diſt.*44. *art.*3. *quæſt.*1. & *in* 3. *diſt.*37. *dub.* 5. *litt.* & *opuſculo de decem præceptis, cap.*6. vbi plures alios modos ſubdiuidit, quibus homo priuatim occiditur, de quibus infrà. 10 11

Ex dictis habes, non vetari omnem occiſionem cuiuſcumque viuentis, ſed ſolùm hominum. Itaque licèt ſecare plantas, & herbas, vt dicitur Geneſ.1. *Ecce dedi vobis omnem herbam, & vniuerſa ligna, vt ſint*

Digitized by Google

ſint vobis in eſcam, & cap. 9. *Omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum.* Et hoc agnouit etiam Ariſtoteles *lib. 1. Polit. cap. 5. & 6.* Ideò S. Auguſt. lib. 1. de ciuit. cap. 20. *Iuſtiſſima ordinatione Creatoris & vitam, & mortem omnium animantium noſtris vſibus ſubdi.* Id verò plurimis ſcripturis probatur à S. Doctore paſſim. Quare deducit *allegatis locis* cum D. Thom. *art. 1.* quos alij imitantur, inſulſos, & ſtultos fuiſſe Manichæos, qui hoc præcepto clamabant, prohiberi occidere ne dum bruta, ſed etiam plantas. Sunt enim omnia hæc facta propter hominem ad vſum eius, vt proteſtatur Dominus *allatis locis*, & arguunt SS. Doctores noſtri. Hinc conceſſo hominibus *Geneſ. 9.* occidere animalia, ſubditur prohibitio occidendi hominem, cuius rationem affert Dominus:
13 *Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.* Quibus autem modis illicitum ſit, & quibus licitum hominem occidere, infrà ediſſeram.

QVÆSTIO II.

De homicidio à propoſito doloſo, inſidioſo, & proditorio.

14 TRIPLICITER homo occiditur, Caſu, Neceſſitate, & Voluntate, vt aduertit S. Doct. *ſerm. 6. de decem præceptis.* Sed *prima parte Centil. ſect. 31.* Homicidia Iuſtitiæ addit, & quia de peccato homicidij agimus, oportet priùs de eo, quod eſt magis voluntarium diſſerere, qualia ſunt poſita in titulo, quæ dicuntur *Homicidia qualificata*, quæque ſemper habent pœnam mortis iniunctam *l. 3. C. de Epiſcopali audientia, l. ſi ſeruus, C. de his, qui ad Eccleſiam confugiunt, l. 3. §. Legis Corneliæ.* Et *l. Qui cædem, ff. de ſicariis, l. Pœna, ff. de Parricid. §. Item Lex Cornelia 1. Inſtit. de publ. iud.*

15 HOMICIDIVM à propoſito (quod nos vocamus, caſo penſato,) eſt quod longo ex tempore præmeditatum probatur. Quamuis autem cogitata non poſſimus penetrare, tamen ex actis eam deducimus, puta, ſi aliàs inſidias extruxerit illi, ſi armatus cum adunatis ſicariis expectauerit in aliquo loco; attenderit multos dies in aliqua domo, &c. ſi occiſus fuerit crudeliter confoſſus, trucidatus membris aliquibus, puta naſo, auribus, mutilatus, &c. Dicitur autem *à propoſito* ſi poſt 24. horas ab accepta iniuria; quibus probatur inſidias, vel necem molitus, aduocando ſocios, mittendo exploratores, &c. interficiat. Quæ omnia prudenti iudicio demandantur, vt monet Iulius Clarus *l. 5. ſent. §. Homicidium, num. 8.* Itaque huiuſmodi pœnâ ordinariâ, quæ eſt mortis, pu-
16 niendus. Ita Salicet. *l. 15. Qui cum telo, C. de ſicariis.* Et *l. 1. ff. extraord.* Couar. *in Clementina, ſi furioſus, initio ſecundæ partis* Ioan. Igneus *l. 1. §. occiſorum, num. 41. ff. ad Syll.* Iul. Clar. *§. Finali, 9. quæſt. 2.*

17 HOMICIDIVM inſidioſum, quod ferè ſemper coniunctum habet dolum, & fraudem, eſt, cùm aliquis occulto in loco aliquem expectat, illumque aduentantem occidit, vel inſidioſè, fictè, & ſimulatè in domum, in qua eſt, vocatum interficit. Poteſt autem eſſe inſidioſum, & tamen non è propoſito, ſi in calore iræ occidatur intra diem. Is autem pœna mortis punitur, vt ſtatuunt allegatæ leges, & Legis expoſitores cum D. Bonau. *in Dieta, tit. 3. cap. 4.*

18 PRODITORIVM homicidium eſt illud, quod proditoriè committitur, nullâ aliâ intercedente iniuriâ, nullo odio, nullâ rixâ præcedente, vt qui ſocium itineris interficit, vel fingens ſe amicum, necat. Ita D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap. 1.* circa medium Barthol. *l. reſpiciendum, §. Delinquunt, num. 1. ff. de pœnis.* Igneus *in Lege, ſi certus, §. ſi vnus ex dominis, ff. ad Syll. poſt numerum 24.* Iul. Clar. *l. 5. ſent. §. Homicidium, num. 10.* Hi pœna mortis damnantur, vt decernunt Iura ſuprà allegata; & ab immunitate Eccleſiæ excluduntur, ſicuti excluſi ſunt etiam inſidiatoriè occidentes; & ex propoſito interficientes excludebantur iure veteri.

ID totum præclarè oſtendit S. Doct. *in Bibl. loc.* 19
cit. ex Scriptura; nam Ioab Dux, Regi Dauidi ſanguine coniunctus, atque fidelis, tamen quia occiderat Abner. 2. *Reg. 3.* ex propoſito, & doloſè; & Amaſam 2. *Reg. c. 20.* proditoriè, oſculans eum, damnauit eum Sanctus Rex moriens, & præcepit Salomoni Filio: 3. Reg. 2. *Tu quoque noſti, quæ fecerit mihi Ioab filius Sarniæ, quæ fecit duobus principibus exercitus Iſrael, Abner filio Ner, & Amaſa, filio Iether: quos occidit, & effudit ſanguinem belli in pace. Facies ergo iuxta ſapientiam tuam, & non deduces caniciem eius pacificè ad inferos.*

STATIM verò Salomon Rex ſapientiſſimus, & iuſtiſſimus, eum occidendum mandauit Banaiæ. Et quia ille fugit ad Templum, & apprehendit cornu Altaris, & noluit exire; præcepit Salomon, vt occideretur in Templo: *Vade interfice eum.*

EX quo deducitur cum S. Doctore, tales homici- 20
das proditores excluſos eſſe ab Eccleſiaſtica immunitate.

ET quidem homicidas etiam *à propoſito* excluſos docebant communiter Doctores, Suarez *t. 1. l. 3. de de relig. cap. 11.* Nauar. *ſumma cap. 25.* Couar. *l. 2. var. cap. 20.* Iulius Clar. *l. 5. ſent. §. finali, quæſt. 30.* Guido Papa *deciſ. 121.* Bouërius *deciſ. 109.* Alex. *conſil. 145. num. 46.* Corrad. *in pract. fol. 268.* Blancus *in pract. fol. 4. num. 26.* Ordinatio Luſitana in nouis *lib. 2. tit. 5.* Gambacurt. *l. 5. cap. 4. num. 19.* Fagundez *in 5. Præceptum, l. 5. cap. 1.*

DE homicidis etiam ex inſidiis aſſerunt excludi Iu- 21
lius Clarus, Suarez, Nauarrus citati, Remigius *de immunitate Eccleſiæ, fallentia 13.* Fagundez *loc. cit. num. 19.*

NVNC tamen Gregorius XIV. excludit ſuâ Conſtitutione, ex his, ſolos proditoriè occidentes, corrigens ius commune *cap. 1. de Homicidic.* Sic autem declarauit Clemens VIII. in quodam Breui, ad Archiepiſcopum Panormit. anno 1597. die 6. Februarij, qui habetur apud Marcum Antonium Genuenſem *in praxi, cap. 76.* vt refert Diana *p. 1. Tract. de immunitate Eccleſiæ, reſol. 1.* vbi oſtendit Gregorium reuocare eâ Bullâ omnia priuilegia, & omnes conſuetudines, & refert plurimos Doctores. Vide Riccium *p. 5. collect. 1792.* Peregrin. *de Immunitate, cap. 7.* Bonacinam *Tract. de Legibus, diſp. 3. quæſt. 7. §. 6.*

PORRO excludi proditoriè occidentem, docue- 22
re etiam Iul. Clar. *l. 5. ſent. §. Homicidium, num. 10.* Couar. *l. 2. variarum, cap. 20. num. 7.* Gomez *cap. 10. de delictis* Remig. *de Immunitate Eccleſiæ fol. 225.* Placa *lib. 1. delict. cap. 21.* Igneus *in l. 1. ſi Dominus, num. 7. ff. ad Syll.* Milleus *in pract. crim. fol. 32.* Fagundez *num. 21.* & hanc eſſe conſuetudinem totius orbis teſtatur Couar.

ADVERTE tamen apud D. Bonauenturam proditorè eſſe occiſum à Ioab etiam Abner; quia, licèt fuiſſet olim inimicus, & occidiſſet Aſaelem fratrem Ioab; tamen reconciliatus eſt, & ſub ſpecie amicitiæ, ſeu reconciliationis, eum occidit, quod idem ſentiunt plurimi. Hinc multo magis aſſaſſini excluduntur.

ADVERTE etiam cum Diana *reſol. 5.* multo 23
poſt Bullam editam, oppoſitum ſententiæ aſſeruiſſe

ipſam

Digitized by Google

ipſam aliter interpretantes: alios verò ideò ſcripſiſſe contrà, vt Fagundez, & Portellum, quia in Hiſpania degère vbi Gregorij Bulla non eſt vſu recepta.

Qvoad mediatorem aſſaſſinij, ipſum gaudere immunitate Eccleſiaſtica docent Antonius Nouarius *in ſumma Bullarum, tit. de Immunit. Eccleſiæ, num.* 72. qui citant alterum Nouarium Rouitum, & Gambacurtam, quibus ſubſcribit Diana *p.* 4. *tract. de Immun. Eccleſia, reſol.* 109. & *reſol.* 33. vbi refert etiam Antonium de Marinis *in reſol. quotidian. cap.* 171. Gambacurtam de immunitate Eccleſiæ *l.* 5. *cap.* 34.
24 *num.* 14. Maſculum *in addit ad Capyc. deciſ.* 112. Ratio eſt, quia Doctores *in C. pro humana, de homicidio, in* 6. aſſerunt, ſub nomine aſſaſſinij non venire mediatorem, & ſic fuiſſe deciſum in Sacrò Conſiſt. annò 1615. refert Rouitus *in pragm.* 1. *de aſſaſſinio, num.* 49. in Bulla autem Gregorij XIV. excluduntur ab immunitate ſoli aſſaſſini: Ergo non mediatores. An verò quis, proditoriè occidens infidelem, gaudeat immunitate, aſſerunt Ambroſius *de immunitate, cap.* 7. Bonacina *in decal. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *p.* 6. §. 3. *num.* 6. quia non videtur noſter proximus: At Gregorius excludit ſolùm occidentem proditoriè proximum. Arguit autem Ambroſin. quia ſi aſſaſſinans infidelem eâ gaudet, multò magis proditor, cùm maius ſit aſſaſſinium proditione.

25 Assassini autem, & mandantes excluduntur ab immunitate, vt communiter docent Doctores apud Fagundez *in* 5. *Præceptum decal. l.* 5. *cap.* 1. *n.* 22. Sunt autem aſſaſſini quoddam genus hominum in Syria, ſubditi Chriſtianis Dominis, credentes, ſe ſaluandos, ſi homines ex Dominorum ſuorum iuſſu occidant. Ita cenſent Suarez *T.* 5. *in* 3. *p. diſp.* 23. *ſect.* 5. Couar. *l.* 2. *var. cap.* 20. *num.* 9. & alij apud Fagundez *num.* 23.

26 Alii verò aſſaſſinos dicunt eos eſſe, qui, in viis inſidiantes, homines interimunt. Minus verò ſeuerè Iulius Clarus *l.* 5. *ſent.* §. *Aſſaſſini*, & Boſſius *in Concilio, de mandato ad homicidium, num.* 16. & alij dicunt hos, aſſaſſinorum pœnas, *cap.* 1. *de homicid. in* 6. ſtatutas, non incurrere.

Profecto illi, qui in viis inſidiantes interimunt, ſunt verè aſſaſſini, ideoque eorum pœna mulctandi, vt videtur aſſerere etiam S. Bonau. *in opuſc. de decem præceptis, cap.* 6. vbi eos latrones appellat; ſic enim etiam in Italia vocantur. Hi enim habent ſuos Duces, quibus obediunt, ad modum Syrorum. Authores huius ſententiæ ſunt Imola, & Geminianus *in cap.* 1. *de homicid. in* 6. Barthol. *in l. Non ſolùm*, §. *ſi mandato, ff. de iniuriis.* Salicetus *in l. ea quidem, C. de accuſat.* & alij apud Iulium Clar. *l.* 5. *ſent.* §. *Aſſaſſini.*

27 Dices in *cap.* 1. *de homicid. in* 6. ſtatuitur pœna mortis ſolis mandantibus aſſaſſinos, eò quòd aſſaſſini ſint infideles, extra ius Eccleſiæ.

Respondet Fagundez *num.* 25. ſatis fuiſſe Pontifici, pœnam mandantibus imponere; nam ſi hi non mandarent, neque aſſaſſini irent ad homicidia.

Dico igitur, mandantibus ſolis, vtpote Chriſtianis, imponi excommunicationem; non aſſaſſinis Syris infidelibus; at pœnâ capitis intelligitur, ex omnibus legibus, his & illis communis.

28 Eos verò, qui in viis pergunt, quos vocamus aſſaſſinos, eſſe latrones oſtendit S. Doct. ad ea verba Lucæ, 10. *Et incidit in Latrones*, quod probat illo etiam Hier. 3. *In viis ſedebas, expectans vos, quaſi latro in ſolitudine.*

De his ait dici, Prouerb. 1. *Pedes illorum ad malum currunt, & feſtinant, vt effundant ſanguinem.* Idem innuit ad cap. 19. Lucæ ad ea verba: *Feciſtis eam ſpeluncam latronum.*

QVÆSTIO III.

An Mandans, eadem culpâ, & pœnâ cum Mandatario grauandus ſit.

Prima opinio eſt, non eſſe eandem vtriuſque 29
pœnam, ſicuti nec culpam. Ità multi apud Iulium Clarum *l.* 5. *ſent.* §. *finali, quæſt.* 89.

Secvnda ſententia eſt aſſertiua. Ita D. Bonau. *in Bibl. pauperum, cap.* 85. quod probat è Scripturis, adſcribentibus mandanti, quod occiderit, & ſit pœna occiſoris puniendus. Eum ſequuntur Farinacius *t.* 4. *quæſt.* 134. *de conſult. cap.* 2. *num.* 93. Barthol. *in l. ſolum, ff. de iniuriis.* Et *in l. Cicero, ff. de pœnis*, Abbas *in cap. Nihil, num.* 9. *de elect.* Iaſon *in authent. quas act. num.* 17. *C. de Sacroſanctis Eccleſiis*, Salzedo *cap.* 67. *num.* 6. Curtius Iunior *conſil.* 237. Cotta *in verbo, mandans homicid.* Carrer. *in pract. fol.* 331. poſt *numerum* 123. Iulius Clar. §. *finali, quæſt.* 89. Decius *in l.* 15. *damnum, ff. de reg. iuris.* Abbas *in C. Licet, num.* 3. *de decimis.* Et *C. Qui facit, de reg. iuris, l.* 6.

Admitto tamen, quoad pœnas obſeruandum 30
tenorem legum, quæ ſæpe in mandatarium decernunt, ſæpe etiam in mandantem. Sic diſtinguunt multi apud Fagundez *in* 5. *præceptum, l.* 5. *cap.* 1. quibus ipſe ſubſcribit, ſtatuens hac diſtinctione mediam ſententiam.

Assero cum D. Bonauentura, mandantem occidere, eadem cum occiſore pœna mulctandum.

Probatvr ab ipſo ex 1. *Reg.* 22. vbi Saül præcepit Doëgo Idumeo, vt interficeret Abimelech, & aliis, vt delerent ad internecionem habitatores Nobe. *Nobe autem, ciuitatem Sacerdotum, percuſſit in ore gladij, viros, & mulieres, & paruulos, & lactentes:* En mandans percuſſit.

Sic *Iudicum* 9. viri Sichem occiderunt ſeptua- 31
ginta filios Principis Gedeonis, vt clamabat Ioathan, eorum germanus ſuperſtes: *Audite me viri Sichem: Surrexiſtis contra domum patris mei, & interfeciſtis filios eius ſeptuaginta viros ſuper vnum lapidem.* Et tamen ibidem dicitur: *Venit Abimelech in domum patris ſui, & occidit ibi fratres ſuos, 70. viros ſuper lapidem.* Ita ſolus mandans nominatur homicida hîc, vt notat S. Doctor.

Idem apparet 2. *Reg.* 12. vbi Dauid fecit, vt occideretur Vrias, & tamen ille dicitur homicidium exequutus. Sic ait Nathan: *Vriam Hethæum occidiſti gladiis filiorum Ammon.*

Plvrima alia exempla recenſet S. Doctor eo 32
loco.

Ratio innuitur à S. Doctore *in ſpeculo animæ, cap.* 3. & 4. quia peccata, quæ contra iuſtitiam in damno inferendo poſita ſunt, in hoc habent ſuam malitiam, grauitatem, atque demeritum: At damnificatio infertur à præcipiente, qui inducit etiam executorem, & per alium faciens, per ſe ipſum facere cenſetur, iuxta regulam Iuris *in* 6.

Deinde agentes, & conſentientes pari ſunt pœnâ puniendi *in cap.* 1. vbi Gloſſa *v. pari pœna, de officio Iudicis delegati*, & ibi communiter Doctores. Et *in C. Notum, in fine, diſt.* 2. *quæſt.* 1. & *C. facientis, in fine, diſt.* 86. & *cap.* 1. *de homicid. in* 6.

Qvare talis mandans pœnam mortis meretur 33
iuxta reg. iuris, quæ vnam faciunt cauſam cum agentibus, ſeu exequentibus. Hoc autem argumentum aſſumit S. Doct. *cap.* 3. *ſpeculi animæ.* Idque confirmat

ex

ex cap.1. ad Rom. vbi D. Paulus recenſet crimina ferè omnia; præcipuè apponit homicidas, plenos (ait) homicidio: *Qui cum iuſtitiam Dei cognouiſſent, non intellexerunt; quoniam, qui talia agunt, digni ſunt morte, & non ſolùm, qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Loquitur autem de pœnis æternis, vt vidit etiam Fagundez *num.27.* ſic tenent communiter Iuriſperiti apud Fagundez *num.22. & 30. 1. ad Legem, ſi quis non dicam, C. de Epiſcopo.*

34 CERTVM eſt etiam, mandantem, effectu ſecuto, eſſe irregularem, vt oſtendit S.Doct. *in Confeſſionali, cap.5.* partic.40. *Qui conſilium, vel mandatum, vel ſtudium dederit, vt homo occidatur.* Extra C. *ſignificaſti enim, diſt.50. ſi quis viduam, de pœnit. diſt.1. Periculosè.*

IMO ſi mandatus occidatur ab eo, ad quem occidendum venerat, reus eſt mandans, & irregularitatem ſubit, vt docent communiter Doctores, Sayrus *de cenſur. l.7. cap.2. num.12.* Reginaldus *t.1. l.30. tract.2. cap.11. ſect.1. num.326.* Tabiena *v. irregularitas, 2. §.12.* & alij apud Dianam.

35 OPPOSITVM tamen quoad hoc probabile cenſent Diana *Tract.1. Miſcell. reſol.17.* Bonacina *de cenſuris, diſp.7. quæſt.4. p.7. num.17.* Henriquez *l.14. cap.16.* Auila *de cenſuris, p.7. diſp.6. ſect.2. dub.5.* Fagundez *in 5. Præceptum decal. lib.5. cap.1. num.30.* qui tamen priorem ait eſſe probabiliorem.

36 ADMONET tamen cum Diana poſſe in hac diſpenſare etiam Epiſcopum, quia eſt ex homicidio cauſali, iuxta Concilium Trident. *ſeſſ.14. de reformat. cap.7.*

QVÆSTIO IV.

An conatus homicidij, & aliorum, eadem pœnâ cum delicto patrato, ſit puniendus.

37 SVPPONIT S.Doct. *cap.5. Confeſſionalis, particula 38.* aliqua eſſe peccata, quorum conatus non eſt ità puniendus, ac ſi effectus ſecutus fuiſſet, & deducitur *ex l.1.* vbi Doctores, *ff. de extraord. criminibus.*

QVOAD atrociora, eſt opinio multorum, eadem pœnâ puniendum conatum & effectum: Ita communiter Iuriſperiti *l. ſi qui alicui, C. ad l. Iulia Maieſt.* Felin. *in cap.1. de off. deleg.* Couar. *Clem. ſi furioſus, fol.276.* Boër. *de ſedit, præſupp.7. num.42.* Igneus *l.1. §. ſi occiſor num.41. ff. ad Syll.* Vide Fagundez *l.5. cap.1. num.43.*

38 Secunda opinio eſt, de iure ità fieri debere; de conſuetudine autem totius orbis, non ita ſeuerè procedi: Ita docent plurimi apud Fagundez: Afflictus *3.p. rubr.14.* Speculator *in tit. de accuſat. §.1.* Alexander *conſil.15. & 140.* Corſetus *in repertorio Abbatis, verbo affectus,* Iaſo *in l.1. §. finali, ff. quod quiſque iuris.* Boër. *deciſ.316.* Carrer. *in pract. fol.186.* Baldus *conſil.361.* Angelus *l.1. §. Finali, ff. quod quiſque iuris, & conſil.143.* vbi ait, hanc conſuetudinem eſſe toto orbe receptam. Maranta *in ſpeculo, fol.26.* Fulgoſius *conſil.149.* Iulius Clarus *§. Finali, quæſt.92.* Bertrandus *conſil.228.*

39 SERAPHICVS *cap.5. Confeſſionalis, particula 38.* ait, ſunt alij caſus, in quibus tenetur reatu ſanguinis, licet non occidat, vtpote qui viro, vel mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non poſſit generare, vel concipere, vel naſci ſoboles.

VENENA ſanè dantes ad occidendum bibentem, vel ſobolem, puniuntur pœna mortis *l.1. & 3. initio, ff. de ſicar.* ſi mors ſequatur; non ſecuto verò effectu, communiter Doctores pœnam extraordinariam arbitrariam ſtatuunt. Ita Carrer. *in pract. fol.281.* Corrad. 40 *pract. fol. 338.* Iulius Clar. *l. 5. ſent. §. Homicid. num.13.* Fagundez *num.45.* qui concludunt ſeruandas conſuetudines, & leges patrias in his caſibus.

QVÆSTIO V.

Quæ ſint pœnæ Homicidij voluntarij.

41 ATROX flagitium eſt parricidium, quod apud Romanos *l. penult. ff. ad l. Pompeiam de parricid.* tali pœnâ puniebatur, vt refert S. Doct. *cap.3. Confeſſionalis, particula 17.* Parricidas ſanguineis virgis optimè verberatos recenti corio inſutos cum cane, vipera, gallo, & ſimia in mare, vel in flumine proiiciebant, ſi hæc eſſent vicina; ſi verò remota, beſtiis ſubiiciebantur. Parricidium autem in ſolum patrem, matrem, auum, vel auiam fit, neque aliud vult S. Doctor. Vnde titulus, qui eſt *De his qui filios occidunt,* includit magis occiſores patris; nam parricidiæ dicuntur etiam occiſores filiorum; tamen in rigore non ſunt; ſed Filiicidij. Vnde Ægyptis, qui parricidam calamis acutis transfixum, & vulneribus minutiſſimis penetratum ſuper ſpinas volutabant, ac tandem igne applicito in dumetis comburebant, populo ſpectante; Filiicidam, ſtipiti alligatum, cogebant tres dies præſens filij cadauer inſpicere. Hæc ſane infandiſſima ſcelera vocat Azorius *in ſumma,* Menoch. *de arbitr. qq. l.2. caſu 356.*

42 HOC tempore pœnæ illæ horribiles, vltimo ſupplicio mutatæ ſunt, additis arbitrariis ſeuerioribus, arbitrio Iudicis. Ita obſeruant DD. apud Fagundez.

QVOAD homicidia verò execranda Perſonarum Summi Pontificis, Eminentiſſ. Cardinalium, & Epiſcoporum, differam 3.p. *Tract. de Cenſuris.*

ORDINARII Homicidij pœnas, iure ſtatutas, recenſet D.Bonau. *in Diæta, tit.3. cap.4.* vbi ait Triplex eſt homicidarum pœna, ſcilicet exilium, patibulum, & irregularitatis impedimentum. Homicidæ enim exulant; quando autem poſſunt capi, ſuſpenduntur.

43 ITAQVE in iure ciuili pœna homicidæ præfixa, eſt mors. Patet *ex l.3. §. Patiatur, C. de Epiſcop. audientia.* Et *l. Cornelia, de public. prædic.* Et *l. penult. §. Qui alias perſonas, ff. de parricid.* Famoſos verò latrones ſuſpendio enecat *l. capita, §. Famoſos, ff. de pœnis.*

IDIPSVM oſtendit S. Doctor *in Biblior. pauperum, cap.85. & ad 15. Lucæ,* ex iure Diuino, Geneſ.9. *Quicumque effuderit humanum ſanguinem, effundetur ſanguis illius.* Et *cap.4.* Caïn pœnis morte grauioribus mulctatur à Deo, etiamſi non adhuc Leges ſcriptæ contra homicidas extarent.

44 ET *Geneſ.27.* Rebecca protulit ſententiam mortis contra filium Eſau, ſi occidiſſet Iacobum, quaſi iam à Deo ſtatutam: *Vtroque filio orbabor* quia homicida (ait S.Doctor) debet reputari tanquam occiſus; vt oſtenderet, hanc pœnam mortis adeo iuſtam eſſe, vt neque primores ab eâ eximantur, vt monent Iulius Clarus *l.5. ſent. §. de homicidio, num.28.* Couar. *l.2. variar. cap.9.* Angelus *in Lege 3. §. Legis, ff. ad Legem Corneliam de ſicar.* Afflictus *p.1. Conſtitution. regn. rubr.13.* Ludouicus Lucernenſis *deciſ.61.* Ideò etiam Chriſtus *Matth.26.* decernit:

Omnis, qui gladio percuſſerit, gladio peribit, vt obſeruat S. Doct. *ſerm.6. de decem præceptis*, & cum eo Fagundez *l.5.c. primo, num.6.* & Apoc.13. *Omnis qui gladio occiderit, oportet gladio occidi.* Leuit.24. *Omnis, qui percuſſerit, & occiderit hominem, morte moriatur.* Et mox: *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, ab altari meo euellas eum, vt moriatur.*

45 Ideò obſeruat S.Doct. *in Biblioth. loc.cit.* Ioab Ducem exercituum, alioqui fidelem, & ſanguine iunctum Salomoni, fuiſſe ob homicidium, ex decreto ſancti Regis Dauidis, morte punitum à Salomone, vt ſupra dixi, qui eum, etiam nolentem ab altari abſtrahi, iuxta altare occidi iuſſit, vt oſtenderet, neque primoribus, nobilitate præclaris, parcendum. Ideò Principibus minatur Chriſtus ruinas, & ſtrages, Lucæ 11. *Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus*, vt diſſerit S.Doctor *ad Luca* 11.

46 Nec obſtat *l.1.ff. ad legem Corneliam de ſicar.* & *l.3. §. Legis Cornel.* quibus nobiles ob homicidium, non pœnâ mortis, ſed deportationis in exilium, & bonorum proſcriptionis pœnâ damnantur. Ideoque ità aſſerunt Salicetus *in l. Is qui cum telo, col. Finali*, Angel. *conſil.* 14. Montaleon *in ſua pract. fol.*110. *num.*535.

Fateor enim iure antiquo Digeſti id verum eſſe: Non eſt tamen verum, iuxta nouum Ius Codicis iunioris. Abiit enim Ius Digeſtorum in diſſuetudinem. Quare pœna mortis iis etiam debetur indiſpenſabiliter, vt admonent Afflict. *loc. cit.* Placa *l.1. delic. cap.*10. Fagundez *num.*7. Imò non Ius antiquum deiectum eſt, ſed potiùs dixero reſtitutum, quod, vt oſtendi è diuina lege, mortem decreuerat.

Itaqve ex ore communi Doctorum omnium, Pœna mortis in homicidam eſt iuſta, vt ait Fagundez, illos recenſens *num.6.*

47 Qvoad pœnas Eccleſiaſticas tam in clericos, quàm in Laicos ſtatutas.

Primo quidem, vt monet S.Doct. *in Confeſſionali, cap.3. num.*11. Clericus homicida iure canonico perpetuò deponitur *diſt.*50. ex decreto Ioan. VIII. *cap. miror*, & in monaſterium ad ſeptennium, vel ad quinquennium detruditur, non ſolùm, ſi illud ipſe committat, ſed etiam ſi mandet, conſilietur, ſuadeat, aut illi aſſiſtat *C. ſicut digni, § Clericos, extra de homicid.* & ibi Gloſſa, Bernardus Diaz *in pract. cap* 94. Placa *in epiſt. delict. l.1. cap.*11. Farinac. *t.4. quæſt.*119. *de homicid. tit.* 4. *num.*47. *fol.*110. & alij.

Ratio D.Bonau. habetur *ſpeculo animæ, cap.3.* & aliis locis, relatis ſuprà quæſtionibus; non enim ſolùm manibus committitur homicidium, ſed etiam facto, conſilio, mandato, ſuaſu: Ergo omnes cùm ſint rei eiuſdem delicti, vt ait Apoſtolus *Rom.*1. debent eodem modo puniri.

48 Vbi aduerte, præter depoſitionem Clerici perpetuam, ipſum trudi in carcerem, quia in iis caſibus, in quibus iura ciuilia pœnam mortis imponunt, iura canonica, quæ pœnam ſanguinis non infligunt, loco mortis, pœnam carceris, vel concluſionis in monaſterio, inducunt ad ſeptennium, vel quinquennium, vel in perpetuum, iuxta circumſtantias delicti, & probationem illius, vt eſt textus *in C. Nouimus, de verb. ſignif.* & *C. penult. ad finem, de hæret.* & *C. Quamuis, de pœnit. in* 6.

49 In Luſitania Clerici triremibus deſtinantur, vel in exilium ad partes Braſiliæ, vel Angolæ, aſportantur. Optimum ſanè conſilium, vt huiuſmodi ſcandaloſi longius expellantur.

Qværvnt autem: an clericus beneficiatus, voluntarius homicida, ſit ipſo facto priuatus beneficio, ante iudicis ſententiam.

Probabilior ſententia eſt, poſſe quidem à iudice beneficio priuari, & damnari ad reddendos fructus à die criminis patrati; non tamen teneri ipſo facto dimittere beneficium, & fructus non capere.

Hæc eſt ſententia D.Bonau. *in confeſſionali, cap.5. part.*37. eum ſequuntur, hoc tempore, communiter Doctores, quos longa teſſera refert Fagundez *l.5. cap.2. num.*4. Ità Suarez *Tom.5. in 3.p.diſp.40.ſect.2.* Couar. *in 4. Decret. p.2. cap.6.* §.8. Nauar. *ſumma Lat. cap.27. num.*249. Farinac. *t.4. quæſt.*119. *de homicid. tit.*14. Iul. Clarus §. *Homic.* & alij. 50

Ratio D.Bonauenturæ, qua omnes vtuntur, eſt: Nullum crimen inducit priuationem ipſo facto, niſi ſaltem in iure declaretur: In iure autem Canonico nullibi habetur. Imò è contra *diſt.*50. habetur: *Si ſponte fecerit homicidium, ſine ſpe diſpenſationis, & recuperationis, deponatur,* C. Clerici. Et *C. ſi quis viduam.* Hoc autem eſt ſignum, non eſſe iam depoſitos, & priuatos, vt argutè inferunt Fagundez, & alij. 51

Qvia, etiamſi lex diceret: ſit ipſo facto priuatus, adhuc expectanda eſt iudicis ſententia, vt oſtendi *Tract. de legibus, diſput.5. quæſt.7.* & admonent Syluest. *v. aſſaſſ. num.* 4. Fagundez *num.6.* Suarez *T.5. de cenſuris.diſp.40.ſect.2. num.*22. 52

Opposita verò ſententia, quam plures ſequuntur, nullo iure nititur, vt notat Fagundez.

Ex noſtra ſententia ſequitur, poſſe huiuſmodi ante iudicis ſententiam beneficio renunciare, vt aſſerunt communiter Doctores apud Fagundez *numero* 16.

Mvltos canones refert, atque declarat S. D. *in Confeſſionali*, circa Homicidiorum pœnas Eccleſiaſticas; quas libet afferre, tametſi plurimæ in diſſuetudinem abierint. 53

SVBQVÆSTIO Vnica.

Quæ ſint pœnæ Canonum, Homicidis impoſitæ.

Cvm nefandum ſit ſcelus hominis vitam iniuſtè adimere, ab omni tempore legibus variæ in homicidas pœnæ ſunt ſtatutæ, quarum plures in Seraphico Bonauentura commemoratos, hic recenſebo.

Ex Eliberitano Conſilio habetur apud Martinum Brach.cap.78. *Si quis voluntate homicidium commiſerit, ad ianuas Catholicæ Eccleſiæ ſemper iaceat, & communionem in exitu vitæ ſuæ ſuſcipiat, ſi autem non voluntate, ſed caſu aliquo homicidium fecerit, prior canon ſeptem annis pœnitentiam agere iuſſit, ſecundus canon quinque mandauit:* Ita refert S.Doct. *in Confeſſionali, cap.3. particula* 13. 54

Refert etiam *particula quartadecima* ex diſt.4. *Qui intuitu diſciplinæ incautus occidit percutiendo, deponatur, extra de homicid. preſbyterorum.* Loquitur autem de preſbyteris.

Ex Ilerdenſi Concilio *diſt.*50. præcipitur, vt Clerici, in vrbe obſeſſa, vbi non eſſet neceſſitas, occidentes oppugnatorem, duobus annis tam officio, quàm communione corporis Chriſti priuentur, interim ieiuniis, orationibus, vigiliis, & eleemoſynis deſtinati, & tandem communioni reddantur; ita tamen, vt ad priora officia non promoueantur. Sed ſi eſſet neceſſitas ineuitabilis pugnandi, in nullo imputaretur, *diſt.*50. 55

Digitized by Google

diſt.50. Quia te, quod verum eſſe ait quoad peccatum, ſed quoad cautelam pœniteat, bonum eſt, vt extra *de homicidio, cap. 2. in pœnitentiali Romano.*

56 Occidens latronem, vbi comprehendi poterat abſque occiſione, quadraginta dies non intret in Eccleſiam, & laneâ veſte indutus, ab eſcibus, & potibus, qui interdicti ſunt, & à thoro, & gladio, & equitatu illos ſuprà dictos dies abſtineat. In tertia autem, & quinta feria, & Sabbatho, aliquo genere leguminum oleribus, pomis, & paruis piſciculis cum mediocri ceruiſia vtatur temperatè.

Si Presbyter eadem fecerit, non deponatur, tamen quamdiu viuit, pœnitentiam agat.

57 Particula quintadecima, refert pœnitentiam matricidæ *can.33. quæſt.2.* ex Nicolao Papa. Vno anno ab ingreſſu Eccleſiæ prohibitus iaceat, foris orans. Poſt annum ingredi poſſit Eccleſiam, ſed non communicet. Completis tribus annis, admittatur ad communionem, oblationes non offerat, niſi poſt aliorum ſeptem annorum curſus. In his omnibus annis carne abſtineat, nec vinum bibere præſumat, exceptis diebus feſtis, atque Dominicis, & à Paſcha vſque ad Pentecoſten, & quocumque ire voluerit, nullo vehiculo ducatur. Ieiunet vſque ad veſperam tribus diebus per hebdomadam. Si ante trium annorum curſum morti appropinquat, Viatico donetur. Mitius tamen agi iubet, ſi oſtendat magnæ ſigna pœnitentiæ.

58 Particula ſextadecima, refert epiſtolam lachrymoſam Stephani Papæ V. ad Aſtulphum Vxoricidam, cui imponit ingreſſum in monaſterium ſub rigidâ monachorum diſciplinâ. Si autem pœnitentiam degens in mundo, velit facere, ſeueriſſimas pœnitentias imponit, abſtinentiam perpetuam à carnibus, & vino, & ſicera, ieiunium in pane, aqua; & in vigiliis, orationibuſque viuat: Eum vide, & hoc etiam exhorreſces.

59 Particula decimaſeptima, recenſet pœnitentias debitas parricidæ, & Filiicidæ, quos perpetua pœnitentia intra ſepta Monaſterij ſeueriſſima, damnat Alexander III.

Particula quadrageſima prima, refert pœnitentiam ei iniunctam, qui presbyterum necauit, quæ eſt 12. annorum *extra de pœnit. & remiſſ. ex C. Moguntin*, & prætereà conuictus vſque ad mortem coniugio, & cingulo militiæ careat.

Capite verò quinto Confeſſionalis *part.37.* recenſet irregularitates, & depoſitiones, debitas Clericis homicidis.

60 Qui homicidium fecerit ſine cauſa iuſta, cum hoc non diſpenſatur. Si causâ iuſtitiæ, cum hoc etiam non diſpenſatur, vt poſſit promoueri, ſed ſi ſit promotus, in ipſis ordinibus cum ipſo poteſt per Papam diſpenſari *diſt.51. l.1. Aliquantos.* Aliàs ſi ſponte fecerit homicidium; ſine ſpe recuperationis, & diſpenſationis deponatur *diſt.50. Clerici.* Et *C. ſi quis viduam.* Si neceſſitate euitabili, ſimiliter ad ſuperiores ordines non poteſt aſcendere, ſed in ſuſceptis cum eo poteſt diſpenſari, licèt non facilè diſpenſetur etiam per Papam; ſi ineuitabili; datur conſilium, vt non miniſtret homicida, etiam in ſuſceptis ordinibus *diſt.50.*

61 *De his clericis*; non tamen deponitur, ſed in ſuo ordine toleratur de iure abſque diſpenſatione ſecundùm L. & *Raymundum* extra *de homic. cap.2.* & ſecundum Bernardum *in apparatu, ſuper illud cap. extra, Cod. ſicut dignum.* Si caſu interfecerit cum culpa, & negligentia, ab ordine ſuſcepto perpetuò ceſſabit *diſt.50. Hi qui arborem, & extra eod. Presbyterum.* Epiſcopus tamen poteſt in minoribus, & in ſubdiaconatu iam ſuſcepto diſpenſare *extra eod. continebatur.* Si Diaconus, vel Sacerdos fuerit, ad Papam pertinet, vt in ipſis ordinibus, vel miniſtret, vel promoueatur ad ipſos, vt in dicto *C. continetur, & C. Lator præſentium.* Secundum Raymundum tamen non poteſt diſpenſare Epiſcopus *diſt.50. Miror*, quod intelligunt quidam 62 indiſtinctè tam de voluntario, quàm de cauſali; alij de Homicida voluntario. Hæc Raymundus. Si ſine culpa, & negligentia, in ordine ſuſcepto poterit miniſtrare, & ad maiores promoueri *extra eod. Litteris ſignificaſtis, cap. Dilectus, cap. ex litteris.* Et dicunt quidam, quod non oportet cum eo diſpenſari, vt in dictis Capitulis apparet. Sed ſecurius, & tutius eſt, vt ſaltem Epiſcopus cum eo diſpenſet *diſt.50. Clerico.* Hæc S.Bonau. refert.

Ex ſupra dictis, habes, falſum eſſe tempore D.Bonauenturæ, & D.Thomæ, occidentem cum moderamine inculpatæ tutelæ fuiſſe irregularem, vt putat 63 Valentia *quæſt.8. punct.4.* quod putat colligi ex D. Thom. *quæſt.64. art.4. ad 3.* Syluest. *v. homicid.2. quæſt.9. dict.4.* Marolus *l.1. de irregularitate, cap.48. num.9.* qui citant *caput de his clericis, 1. diſt.50.*

64 Sane D.Bonau. oppoſitum ſuprà aſſerit, & ſenſit Gloſſa *in cap. ſi quis viduam, v. Defenſionis*, & *in C. ſicut dignum, eodem titulo.*

Caput vero illud *De his clericis* ſolùm conſilium dat, vt aduertit S. Bonau. non tamen lex deponit; vel præcipit; vt exponit Raymundus & habetur *extra de homicid. cap.2.* & ſecundùm Bernardum *ſuper C. Extra eodem ſicut dignum*, & aduertit etiam Fagundez *l.5. cap.3. num.3.*

Tandem Concilium Eliberitanum *can.50.* decernit. *Si qua fœmina, furore, Zelo accenſa, flagellis verberauit ancillam ſuam; ita vt infra tertium diem cum cruciatu animam emittat eò quòd incertum ſit: an voluntate, an caſu occiderit. Si voluntate, poſt 7. annos. Si* 65 *caſu, poſt annorum tempora, actâ pœnitentiâ legitimâ, ad communionem placuit admitti. Quod ſi infrà tempora conſtituta fuerit infirmata, accipiat communionem.* Sic refert S.Bonau. in confeſſionali *cap.3. particula 13.*

QVÆSTIO VI.

An liceat occidere hominem cum moderamine inculpata tutela, ad ſui, vel ſuarum rerum defenſionem.

66 Tanquam rem certam aſſeuerat S.Doctor poſſe hominem alium occidere, neceſſitate cogente defendendi ſuam vitam, ſuam animam, ſi fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Itaque id licere ſequitur quibuſcumque perſonis, etiam perfectis, puta Religioſis, qui perfectioni tenentur, vel Epiſcopis, qui tenentur eſſe in ſtatu perfecto. Ita *ſerm.6. de decem præceptis.*

Vt autem ſciamus; quodnam ſit moderamen inculpatæ tutelæ, quo redditur homicidium impunibile in foro externo, & licitum in foro conſcientiæ, atque ab omni irregularitate immune, & ab excommunicatione.

67 Fagundez *l.5. cap.5.* illud in tribus ait conſiſtere, in tempore, ſcilicet, in modo, & in cauſa.

In Tempore; vt fiat incontinenter, ſeu in flagranti delicto inuaſionis, non ex magno interuallo. Si enim fiat poſt interuallum magnum, non erit vim vi actu repellere; ſed erit vindictam ſumere, quæ nunquam licet, vt dicitur Ezech. 9. *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Et Deuter. 32. *Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore.* Ita docet D.Bonau.

D. Bonau. *ſerm.6. Decal.* vbi primam conditionem ponit, vt non ſit ex libidine vindictæ, quod reperit omnibus ferè *locis* ſupra *allegatis*. Sequuntur Sayrus *l.7. cap.10. num.18.* & patet *ex cap. ſignificaſti*, 2.
68 *de homicid.* Salomon. *in repetit. Legis, vt vim, ff. de iuſtitia, & iure*: Claudius *num.56.* Bolognetus *num 46.* quia ait, id fieri incontinenter, quod fit rixa durante, vel aggreſſore ab illa non diſcedente. Cynus *l.1. num.4. C. Vnde vi*, Bartol. *ibi*, *num.9.* Baldus *num.8.* Hoſtienſ. *in cap. ſignificaſti*, 2. *extra de homicid. num.17.* Ananias *ibi*, *num.38.* Butrius *in C. olim cauſam, de reſtit. ſpoliat. num.37.* Bellamera *ibi*, *num.22.* Angelus *de maleſ. in verbo*, *& dictus Titius, ſe defendendo*, *num.18.*

QVARE non fit incontinenter, quando inſultatus recipit ſe in domum, arma quærens, & ſtatim ad aggreſſorem regreditur, vt putat Cepólla *conſ.42.* & ferè Maſcard. *de probat*, *l.3. concl.1126. num.51.*

69 SECVNDO conſiſtit moderamen inculpatæ tutelæ *In modo*, quam conditionem exprimit S. Doctor, vt non fiat ex crudelitate: quo verbo oſtendit, excedi quoad modum, quando modus defenſionis ſit, multiplicatis nimis vulneribus, confoſſo modis ſæuis corpore, vt trunco capite, aperto ventre. Illa verò moderatio facti, in repercuſſione, æquata percuſſioni aggreſſoris, vt in brachio pro brachio, non autem in capite, moraliter eſt impoſſibilis, vt ait Fagundez *num.7.* Similiter illa, in æqualitate armorum, videtur inanis, ſæpe enim aggreſſor habet arma inferiora.

70 TERTIO requiritur æqualitas *Cauſæ*, & hoc explicat S. Bonau dicens, eſſe neceſſitatem ineuitabilem moraliter, ſanè adeo, vt aliter fieri non poſſit, neque occurrat alius modus ſeipſum conſeruandi à morte, vel periculo, & hoc eſt *vim vi repellere*. Ita Iaſo *in l. Vim vi.* Bolognetus *num.89.* Bartol. *l.1. C. Vnde vi.* Ananias *loc. cit.* Cæpol. *Conſil.43. num.7.* & in hoc ferè ſolo mederamen hoc poſuit Molina *Tom.4. tract.3. diſp.11.* apud Dianam *p.5. tract.4. reſol.* 1. At ibi refert Vegam *T.1. cap.127. caſu* 12. aliam conditionem ponentem, vt non ponatur maior diligentia in defenſione, quàm ſit neceſſarium.

71 AIT autem ibi S. Doctor ſe, vel alium Religioſum, ne fugæ dedecus incurrat, non poſſe occidere, ſed debere fugam arripere; alioqui non omnino excuſari, ſi occidat. Quare videtur concedere cum Molina *loc. cit.* & Hurtado 2.2. *diſp.170. §.135.* ac Diana, allegante communem Doctorum ſententiam, licere aggreſſorem interficere, ſi dedecoroſum grauiter ſit inuaſo fugere: Sed de hoc infra.

72 ITAQVE aſſero licere occidere inuaſorem cum moderamine inculpatæ tutelæ. Eſt contra Accurſium, & Gloſſ. *Leg. vim vi, ff. de Iuſtitia, & iure*, Richardum de S. Victore *opuſc. de Charitate.* Ioan. Gerſonem *Tract. de Euchariſtia*, Auguſtinum de Ancona *Tract. de poteſtate Eccleſiæ, quæſt.2. art.3.* Hugonem *diſt.50. C. de his Clericis.* Abulenſem *in cap.5. Matth. quæſt.109.* Ita omnes ſuſtinent Doctores apud Dianam *loc. cit.* & Fagundez *in 5. Præceptum decal. lib.5. cap.3.*

ID probat Cicero pro Milone; imò Summus Pontifex Alexand. III. *C. ſi verò, de ſent. excom.* & D. Auguſt. *l.1 de lib. arb.* ante medium; quia vim vi reppellere omnia Iura permittunt.

73 PROBATVR ſecundò à S. Doct. ad ea verba Lucæ 22. *Et nunc qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium*, nempe ad defenſionem.

ADVERTIT etiam S. Doctor ad ea verba: *& percuſſit vnus ex illis ſeruum Pontificis ſacerdotum, & amputauit auriculam eius dexteram*, Lucam non nominaſſe; & Ioannem ad zelum laudandum appoſuiſſe nomen. *Simon ergo Petrus, &c.* de quo Gloſſa: Simon Petrus zelatus eſt eodem ardore mentis, ſicut Phinees, de quo dicitur, quòd ſempiternum propterea conſecutus ſit à Deo Sacerdotium *Numer.25.*

Grauiter autem aduertendum eſt, Seraphicum non 74
excipere ſtatum, vel gradum perſonæ in hoc caſu, neque locum etiam ſacrum, ex quo multa deduces.

PRIMO enim habes, etiam in Eccleſia conſecrata id licere, eaque non pollnetur. Ita, etiamſi Sacerdos, ad altare celebrans, ſit inuaſus, poteſt occidere inuaſorem, & ſtatim Miſſam proſequi abſque metu irregularitatis, etiamſi inuaſor occiſus, ſit clericus: Ita Abbas *C. Clerici de vita cleric.* Socin. *in repert. C. ad audientiam*, *num.40. de homic.* Decius *in l. vt vim, ff. de Iuſtitia, & iure.* Hippolytus *in l. Is qui*
aggreſſorem, *C. ad legem Cornel.* Ioan. de Lignano 75
C. de Iuſto bello, *cap.36.* D. Antonin. *3. p. tit.34. §.1. cap.3.* Leſſius *T.1. lib.2. cap.9. dub.8. num.41.* Suarez *Tom 5. in 3. p. diſp.46. ſect.3.* Iul. Clar. *§. Homic. num 29.* Gloſſa *in cap. ſignificaſti, de homicid. v. tutelæ.* Farinacius *T.4. quæſt.125. de homic. num.14.22. & 29.* Capua *l.1. deciſ. aur. cap.65. num.9.* Carrer. *in pract. de homicid. & aſſaſſinio*, *§.5. excuſ.3.* Placa *epit. delict. cap.28. num.4. & 6.* & alij plures apud Farinacium, quibus ſubſcribunt Fagundez *num.5.* & alij.

Secundò, quoad perſonas habes etiam, perfectas 76
poſſe inuaſorem, prælatum ſuum, occidere. Ita Farinac. *loc. cit. num.34.* Decius *in l. Vt vim, ff. de Iuſtitia, & iure*, *num.8.* Salon. *num.10.* Bolognet. *ibi*, *num.16.* Angel. *in l. Quoniam multa, C. ad l. Iuliam de vi publ. num.16.* Hoſtienſis *in C. ſignificaſti*, 2. *num.19. de homic.* Butrius *num.19.* & communiter apud Fagundez *num.6.*

Quæſtio autem eſt: An poſſis occidere etiam Prin- 77
cipem, iniquum aggreſſorem. Multi ſanè affirmant. Ità Farinac. *T.4. quæſt.125. de homic. num.34. fol.202.* Marſil. *conſil.1.* Petrus Caleph. *conſil. crim.103.* Carrer. *de homic. §. quinto excuſat. &c.* Iulius Clar. *§. Homicid. num.23.* Decian. *in tract. crim. l.7. cap.49. num.25.* Azor. *Tom.3. l.2. cap.2.* Leſſ. *T.1. l.2. dub.8. num.41.* & alij.

SED hoc nullo modo ita abſolutè admittendum, Ius enim, commune bonum dictat præferendum priuato; at ex morte Principis non rarò innumera mala oriuntur, vt clamant Fagundez *num.8.* Suarez *de cenſur. diſp.46. ſect.3.* & communiter Doctores apud Dianam *p.5. tract.4. reſol.2.* Baſſæum *v. Charitas, num.20.* & *v. Homicidium 1. num.28.*

Quidquid exaggeret Bisfeldius *de iniur. cap.1. q.5.* 78
concl.5. Angel. *v. defenſio in Princ.* Sylueſt. *v. bellum 2. quæſt.5.* S. Antonin. *3. p. tit.4. cap.3.* Aurea Armilla *v. Defenſio*, Vaſquez *l.1. Illuſtrium contr. cap.18. n.8.* Card. Zabarell. *in Clem.1. de pœnis.*

HORVM tamen Doctorum ſententiam non tenuerem in vno caſu, quo inuaſus à Principe, ſibi probabiliter inſtantem animæ damnationem metueret. Ita Malder. 2.2. *tract.3. cap.1. dub.7.* & videtur ſententia D. Bonau. *loc. cit. ſerm.6.* vbi vniuerſaliter id concedit, vt impediat ipſum, ne perdat ſuam vitam, & animam; & dum hæc conditio interuenit extendi etiam ad Monachos, nec vllam perſonam eximi. Quidquid dicat Diana cum aliis.

ORITVR verò ex dictis quæſtio: An liceat oc- 79
cidere inuaſorem ex iniuria graui, puta illatam vxori, aggredientem.

DIANA *reſol.3.* cum Villalob. *T.1. tract.12. diffic.10.* Vega *in ſumma*, *tom.1. cap.127. caſu* 11.

Petrus

Petrus Nauar. *de reſtit. lib.2. cap.3. num.361.* Salon. 2.2. *quæſt.* 64. *art.7. controu.* 1. Molina *tom.4. tract.3. diſp.15.* Bannes 2.2. *quæſt.* 64. *art.7.* aſſerunt id impunè fieri poſſe.

80 MVLTAS rationes friuolas affert. Vna mihi ratio ex D. Bonauenturâ adeſt validâ; Si adultero inſtet damnatio, tunc poterit talem agreſſorem occidere, vt ait Bannes, & Rodriquez *Tom.1. cap.220.* tunc enim ius naturale mihi dictat, etiam maius bonum præferendum licere.

CÆTERVM, quoad vitam, adulter eſt iniquus aggreſſor etiam vitæ mariti, quem prouocat grauiſſimè ad pericula mortis. Vide Nauar. *cap.15. num.7.* eſſet verò actus eximius potius mori, vt ait Baſſæus *loco citato.*

81 Ex his habes, licere, etiam præuenire aggreſſorem, ſi neceſſe ſit ineuitabiliter ad mortem euadendam. Ita Diana *reſol.5.* & alij, vt Couar. *in Clem. ſi furioſus, p.3. §. vnico.* Aliter non licet præuenire, vt ait Baſſ. *num.11. & 16.*

DVBITATIO I.

An liceat aliquem occidere ad conſeruandum honorem, non fugiendo &c.

82 SERAPHICVS *ſerm.6. de decem præceptis*, ita loquitur. Si autem fuerit homicida, ex neceſſitate, hoc eſt dupliciter, vel ex neceſſitate ineuitabili, vel euitabili: Neceſſitas euitabilis eſt, ſi poſſum effugere, ſed dimitto propter verecundiam, vel aliam cauſam, & in iſto caſu excuſatur à tanto, ſed non à toto: quia melius eſſet quòd fugeret.

83 DEINDE ſubdit: Si autem ſit neceſſitas ineuitabilis, vt homo occidat alium hominem, non amore vindictæ, ſed amore conſeruationis vitæ, & animæ, vt non interficiat ipſum ex crudelitate, ſed vt inpediat ipſum, ne perdat ſuam vitam, & animam, vt fiat hoc moderamine inculpatæ tutelæ, hoc conceſſum eſt perſonis etiam perfectis, non ſolùm imperfectis. Et hoc dicit Auguſt. *lib.1. de libero arbitrio*, & excuſatur à tanto, & à toto. Hæc S. Bonau. Ibi S.Auguſt. *cap.5.* interrogatus: An liceret occidere inuaſorem vitæ, pudicitiæ, & opum. Reſpondit, licere ob vitam, & pudicitiam; alia verò omittit.

84 Ex his attentè perlectis habes, ſolùm ob ſaluandam vitam, vel animam ex D.Bonauent. licere alium occidere, atque adeò neque excuſari quamcumque perſonam, ſi fugam tanti pendat, vel aliud dedecus, vt, ad hæc fugienda, occidat.

HANC ſententiam defendunt Syluius 2.2. *q.64. art.7. quæritur 9.* Bisfeldius *in com. de iniur. & damno, cap.1. quæſt.5. concl.8.* Bolognetus *in l. Vt vim, num.42. ff. de Iuſtitia, & iure*, Baldus *l.4. conſil.312.* & alij. Rationes plurimas habes apud Syluium, quarum eximia eſt D.Bonau. *loc. cit.* arguentis à ſtatu Religioſo, & Epiſcopali, non licere cuicunque Chri-
85 ſtiano id genus defendendi honorem. Homo Chriſtianus, Epiſcopus, vel Religioſus tenetur fugere, ſi poteſt, & non licet aggreſſorem occidere, quia Religio Chriſti id exigit; at Chriſtianus tandem Chriſti cultum in Baptiſmo ſpondet, abrenuncians omnibus pompis Sathanæ. Hoc argumentum terret dicentes, id licere Chriſtiano nobili; non plebeo, vel Clerico, aut Religioſo, vt Baſſ. *num.22.* ponentem excludi plebeos & *num.26.* Clericos, &c. cum Diana *p.5. tract.4. reſol.49.* Leſſio *lib.2. cap.9. num.86.* & aliis; qui hoc Chriſtiano licere aiunt; Baſſæus quidem ita habet *num.2.* Leſſ. *dub.12. num.77.* Diana *p.3. tract.5. miſcell. reſol.90.* Adde Petr. Nauar. *l.2. cap.36. num.389.* & alios.

VRGEO ad hominem. Id, quod eſt iuris naturæ, 86
conuenit omnibus indiſpenſabiliter: Sed occidere Iniurium non conuenit plebeis, Clericis, aut Religioſis per vos: Ergo meritò Andreas Gail. *obſeruat.100. num.8.* ait, oppoſitum dicentes, Politicè magis quàm Chriſtianè docere.

HOC tamen effatum immodeſtum clamat Diana *reſol.9.* oppoſitam ſententiam ſecutus, allegans Nauarros ambos, Valentiam, Bannem, Salonium, Aragonium, quos citat, & ſequitur Tanner. *T.3. diſp.4. quæſt.8. dub.4. num.7.* Turrianum 2.2. *T.2. diſp.28. dub.3.* Eſcobar. *p.1. de puritate, & nobilitate probanda, quæſt.1. §.8. num.13.* Azorium *Tom.3. lib.2. cap.1. quæſito 14.* Molinam *tomo 4. tract.3. diſput.17.* Sotum *de iuſtitia, quæſt.1. num.8.* Nauar. *man. cap.15.* Gomez *Tom.3. variarum reſol. cap.3. num.23.* & dicit, eſſe communem.

EANDEM ſententiam tuetur Fagundez *in 5.* 87
præceptum, cap.3. adducens Leſſium *Tom.1. l.2. dub.11. num.66.* Farinacium cum aliis multis apud eum *T.4. quæſt.125. de homicid. tit.14. num.41.* Salomonem *in repetit. Legis, vt vim, ff. de Iuſtitia, & iure.* Bouër. *deciſ.168.* Toletum *l.5. ſumma, cap.6.* Ananiam *in cap. ſuſcepimus, de homicid.* Syluest. *verbo homicid.1. quæſt.15.* Iulium Clarum *l.5. ſent. §. Homicid. num.26.* Bartholum *l.1. num.8. C. Vnde vi.* Angelum *in l. Is qui aggreſſor, C. de ſicar.* vbi ait hanc eſſe communem orbis practicam; adde Petrum Nauarrum *l.2. de reſtit. cap.3. num.16.*

HINC inferunt aliqui ex allegatis, licitum eſſe 88
viro nobili ſæculari occidere ſibi inſultantem, qui fuſte, vel alapa ipſum vult percutere, ſi aliter percuſſionem ignominioſam vitare nequit; Cruentum ſanè dogma, & dignum, quòd in ipſum varias excommunicationes plures Pontifices fulminauerint.

HIS multos agglomerat Diana *p.1. Tract.15. reſol.15.* dicentes, licere poſt impactam alapam, fuſtem, vel vulnus, fugientem inſequi, & occidere; Nauar. *Man. cap.14. num.4.* Petrum Nauar. *de reſtit. l.2. cap.3. num.382.* Victoriam *de Iure belli, quæſt.2. num.5.* Henriquez *ſum. lib.14. cap.10. num.3.* qui alios adducit, Fernandez *in Exam. p.1. cap.9. §.1.* eandem tuetur Diana *p.5. Tract.4. reſol.11.* adducens inſuper Merchantium *in ſumma reſol. Paſtor. ad decal. cap.5. quæſt.3. caſu 3.* Fabrum *in 4. diſt.15. diſp.52. cap.1. num.29.*

HIS tamen ſe opponunt agmine conſtipato poſt 89
D.Bonau. *loc. cit.* Ioannes de la Cruz *in Direct. p.2. præcept.5. dub.6.* Tolet. *l.2. cap.6. num.16.* Rodriquez 41. *cap.135. num.11.* Turrian. 2.2. *quæſt.27. dub.3.* citantes Bannem, & Sotum. Salon. 2.2. *quæſt.64. art.7. cont.2.* Malder. 2.2. *tract.3. cap.1. dub.14.* & alij.

EX aduerſariis progrediuntur alij dicentes, licere occidere contumelioſum, quando aliter ea iniuria ar-
ceri nequit. Ita Eſcobar. *p.1. de puritate, & nobil.* 90
quæſt.1. gloſſ.4. num.14. Petr. Nauar. *de reſtit. l.2. cap.3. num.376.* & Henricus Strouerſdorf. *de Iuſtitia, & iure, in 2.2. quæſt.64. art.7.* Baldell. *in Theol. Mor. l.3. diſp.24. num.24.*

HANC tamen reprobant Diana *reſol.12. loc. cit.* Hurtad. 2.2. *diſp.170. ſect.15. §.123.* Petrus Binſeldius *de iniur. cap.1. quæſt.9.* Molſeſ. *tom.1. tract.11. cap.19. num.74.* Leſſius *l.2. cap.9. dub.13. num.78.* Filliuc. *tom.2. tract.29. cap.3. num.49.* Azor. *t.3. l.2. cap.1. quæſito 17.* Baſſæus *num.23.* ſed frigidè.

HINC magis refellitur opinio Strouerſdorf, poſſe occi- 91
di eum, qui dixerit viro honorato: *mentiris*, eum carpit

Diana *Reſol.*13. Baſſ. *num.*23. ſanè occidendo non te probas veracem. Quandonam verò liceat contumelioſo dicere: *mentiris.* Vide Hurt.1.2.ſ.2.*diſp.*170. *ſect.* 14. *num.*116. Criſpotium *in caſu* 11. *militari.* Addit Baſſ. *num.*17. ſtrigdè, non admitti in praxi, licere occidere criminantem apud iudicem; Imò damnatum ab Alexandr. VII. 1665. 24. Sept. Authores affert Baſſ. *num.*17. & 24.

92 NOBIS iam pro vera Seraphici ſententia eſt pugnandum. Eſt autem Lex Chriſti, quam profeſſi ſumus in baptiſmo, abrenunciantes Sathanæ, & omnibus operibus, & pompis eius. Lex enim Chriſti docet, Matth.5. *Qui te percuſſerit in maxillam vnam, præbe illi & alteram.* Et ideò Chriſtus *Ioan.*19. accepit alapam, nec vltus eſt. Et *Ioan.*8. audiuit: *Dæmonium habes.* Poterat autem iuſtè vlciſci. Vbi Chryſoſtomus homil. 82. in Ioan. *Horreas cælum, exceſſum mentis patiaris terra. Creator mundi, filius Dei æternus accepit alapam, & ſeruus eam dedit, qui omni pœna dignus, ſcilicet aut cæleſti igne incendi, aut terra dehiſcente ſorberi, aut correptus Dæmonio voluitari.* Et

93 addit S. Auguſt. tract.113. *Et tamen qui per potentiam iubere poſſet, per quem factus eſt mundus, patientiam docere maluit.* Et quærens, cur alteram maxillam non præbuerit, iuxta præceptum, *Matth.*5. ait: *Quod hinc potius demonſtrauit, quod demonſtrandum fuit, ſua ſcilicet magna præcepta patientiæ, non oſtentatione corporis, ſed cordis præparatione facienda.* Et idem S. Auguſt. *epiſt.* 5. *ad Marcellinum*, ait, quod illa præcepta de præbendo maxillam, &c. magis ad præparationem cordis pertinent, quàm ad opus. Hæc omnia proſequitur S.Bonauentura *ad* 18. *Ioannis.*

94 ET ad 6. Lucæ in ea verba: *Et qui te percuſſerit in maxillam vnam, præbe illi & alteram* aduertit S.Doctor, poni maxillam pro parte nobiliori corporis, quæ, cùm percutitur, præcipua iniuria irrogatur; & notat, Chriſtum patientiam præcepto imperaſſe, iuxta id Deuter.32. *Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.* Et ideò Apoſtolus Rom.12. *Non vos metipſos defendentes chariſſimi, ſed date locum iræ.* Ideò *Matth.*18. præcipit: *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum.*

95 Vnde ſequitur, correptionem faciendam; ideò S.Auguſt. *ſerm.*10. de verbis Domini: *Si iniuriam pateris, & taces, & proximum non corripis, plus peccas negligendo, quàm ille affligendo.*

IDEM probat S.Doct. *ad* 6. *Lucæ* in ea verba: *Qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis*, ſcilicet nocendo, iuxta id Apoc.18. *Quantum glorificauit ſe, & in deliciis fuit; tantum date illi tormentum, & luctum.* Et Iohel.3. *Cito velociter reddam viciſſitudinem vobis ſuper caput veſtrum.*

96 IDEO ibi obſeruat S. Doct. illam proteſtationem Chriſti: *Dimittite, & dimittemini.* Alioqui non ſalubriter oratur: *Dimitte nobis debita noſtra, &c. Si enim non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Et ideo Eccleſ.28. *Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur.* Hæc eſt Lex honoris, quam nos Chriſtiani profitemur.

97 EX quo habes, non de ſolis Clericis, & Religioſis id eſſe verum; de quibus ſanè aſſerunt communiter DD. teneri fugam arripere, vt refert Fagundez *lib.*5. *cap.*7. *num.*9. ſed omnibus Chriſtianis hæc Lex data eſt. Quarè chriſtiano diplomate ſanciuit Alexander VII. vt nullus ſub pœna excommunicationis, ſummo Pontifici reſeruatæ, doceret, virum equeſtrem poſſe duellum acceptare, ne notam timiditatis incurrat, vtique fugiendo, aut reſpuendo, vti probatum habes, tomo proximè præcedenti *diſp.*17. *q.*10. *ſect.*2.

RATIVNCVLA verò, quam ex tot proceribus bus affert Diana, ſumpta à minori: Licet ad defenſionem rei familiaris occidere furem: Ergo & honoris, qui maior eſt, inuaſorem; Hæc attritu digitorum conteritur, negatur enim cum plurimis Antecedens, vt mox negandum oſtendam.

HINC malè Baſſæus *v.Homic.*1.*num.*11.ait licere 98
occidere etiam lædentem in honore.

DVBITATIO II.

An teneatur in aliquo caſu inuaſus occidere aggreſſorem.

VIDIMVS in aliquo caſu id licere: videndum 99
iam eſt: an aliquando ſit præceptum.

COMMVNITER aſſerunt DD. teneri ordinariè inuaſum ſuam vitam defendere, & niſi aliter eam tueri queat, teneri aggreſſorem occidere. Ita Farinac. *T.*4. *quæſt.*125.*de homicid tit.*14. Paulus de Caſtro *in l.vim, ff de Iuſt. & iure*, Salon. *ibi*, *num.*15. Iacobus Ayrerius *tract. de homicidij neceſſitate,p.*1. *num.*395. Fagundez *in quintum præceptum Decal.l.*5.*cap.*3.

PROBATVR ab omnibus ratione ſumpta ex 100
D.Bonau. *in* 3. *diſt.*29. *quæſt.*4. nam ordo charitatis eſt, vt vitam noſtram vitæ proximi præferamus: Igitur grauiter peccat, qui vitam ſuam perire gladio ſinit, ſicut qui perire ſineret vitam proximi extra hanc comparationem.

ALIQVAS tamen cauſas allegant, ob quas poſſet inuaſus ſinere ſe occidi. Prima, ſi is eſt in conſcientia ſua ſine peccato mortali; at inuaſor in peccato mortali. Sed hæc ratio ſemper ferè in aggreſſore ſupponitur: Si enim eſt iniquus aggreſſor, eſt iniuſtus, & in peccato. Secunda, ſi inuaſor ſit perſona neceſſaria Reipublicæ.

DIANA verò *p.*5. *Tract.*4. *reſol.*14. videtur non 101
admittere vniuerſaliter, teneri ex lege ordinis charitatis inuaſum occidere aggreſſorem, ſed ſolùm, ſi inuaſus ipſe ſit Princeps, vel Reipublicæ neceſſarius, aut familiæ ſuæ. Idem tenent Soto *de Iuſtitia*, *l.*5. *quæſt.*1. *art.*8. Sylvius 2.2. *quæſt.*64. *art.*7. & *ibidem* Aragon, & alij cum Baſſæo, *v. Homicid.*1.*num.*14.

DVBITATIO III.

An liceat ob defenſionem propriorum bonorum occidere Furem.

PRIMA ſententia videtur D.Bonau. *loco citato*, 102
*dub.*1. non licere. Eam ſequuntur Accurſius, & alij, quos citat Nauar. *in Man.cap.*15. Idem tenent Archid. & Panormit. quos citat Sylueſter, *v. homic.* 1. *quæſt.*4. Idem videtur Tabiena, *v. Homicid. quæſt.*7. & *v. Irregularitas*, 1. *num.*25. Negant abſolutè Gerſon *tract. de Euch.* Auguſt.de Ancona *de authoritate Eccleſiæ*, Abul. *in cap.*15. *Matthæi* apud Dianam *p.*5.*Tractatu* 5. *reſol.*17. eandem tuentur Farinac. *t.*4. *quæſt.*125. *de homicid.tit.*14.*num.*121. *fol.*120. conſtat *ex cap.*2. *in fine,extra de homic.* in quo perpetua pœnitentia imponitur presbytero, occidenti furem pro liberatione rei ſibi furatæ cum morte furis, Zabarella *ibi,ante numerum primum* Hoſtienſis *num.*9. *v. presbyter* & *ex C. ſuſcepimus*, *eodem titulo*, *ibi.* Ioan.Andr. *ibi n.*1. Butrio *num.* 4. Felinus 1. *not.* 1. Hi canoniſtæ dicunt conſequen

Digitized by Google

conſequenter, incurri irregularitatem & etiam excommunicationem, ſi fur ſit clericus.

103 SECVNDA ſententia eſt, licere quidem ſæcularibus, non autem Eccleſiaſticis, Panormit. *cap. ſuſcepimus,de homic.* Tolet. *lib.5. ſummæ, cap.6. n.14.* Caietanus 2.2. *quæſt.64. art.7.* D.Anton.3. *part. tit.4. cap.3.*

TERTIA ſententia, id abſolutè omnibus licere contendit. Ità Bartol. *Lib.1. num.2. Cod. vnde vi.* Butrio *cap. olim, 1. de reſtit. ſpoliat.* Angelus *in Leg. Is qui aggreſſorem, num.2. Cod. ad Leg. Cornel. de ſicar.* Iaſo *in Leg. vt vim, num.* 10. *ff. de Iuſt. & iure,* Paulus Pariſ. *in cap. Dilectiſſimi filij, num.36. de except.* Alex. *conſil.* 109. Gloſſa *in cap. ſignificaſti,* 18. *de homic.* Abbas *ibi*, Socin. *in cap. ad Audientiam de homicid.* Villadiego *tract. de irregular.* Nauar. *ſum. cap.15. num.* 5. Plouuius *de Irregul. reg.* 36. Hi vero dicunt, fieri tamen irregularem interfectorem. Hoc tamen negant alij huius ſententiæ; Suarez *de cenſur.*

104 *diſp.46. ſect.* 2. Petr. Nauar. *Lib.3. de reſtit. cap.3. num.414.* Tolet. *Lib.5. ſummæ, cap.6.* Henricus Boicius *in cap. 2. de homic. num.* 13. Annan. *ibi, num.9.* Felinus *in dictum cap. num.* 5. Iacobus Æmilianus *conſ.2. num.* 54. Couar. *in Clem. ſi furioſus 3. part.* Fortunius *in Leg. vt vim, ff. de Iuſtitia, & iure*; ſed hi duo formidant, Caſtro *Lib.2. de lege pœnal. cap.14.* Sotus 5. *de iuſt. quæſt.* 2. *art.* 8. Hinc neque excommunicationem incurret *cap. ſi quis ſuadente diabolo,* quæ ob ſolum mortale incurritur, vt docent communiter apud Suarez *diſp.* 22. *de cenſ. ſect.1. num.25.* Molina *Tomo* 3. *de iuſt. tract.3. diſput.* 51. *num.6.* & hæc doctrina vrget etiamſi dubium ſit: an fur veniret animo ſolo furandi; an & necandi, quia in dubio vitæ, poteſt etiam clericus ſe defendere, vt docent Farinacio. *quæſt.* 125. *de homic. tit.14. num.* 224. Polyd. *tract. de tempore noct. cap.24. rubr. de fure, num.53.* Iacobus Aiter. *de homic. neceſſit. par.1. num.139.* Hos allegat, & ſequitur Fagundez *Lib.5. cap.3.*

105 Hanc ſententiam ſecuti ſunt alij apud Dianam *part.5. tract.4. reſol.17.* quam dicit communem. Ità Tanner *Tom.3. diſp.4. quæſt.8. dub.4. num.41.* qui citat Sylueſtrum, Nauar. Sotum, Valentiam, Aragonium, Bannes, & Leſſium. Adde Turrianum 2. 2. *Tom.2. diſp.27. dub.2. num.15.* Marchantium *in ſumma reſol. paſtor. ad Decal. cap.5. quæſt.* 5. Baldellum
31 *Tom.1. Lib.3. diſp.26. num.* 10. Layman *lib.3. ſect.5. tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 3. Petrum Binsfeldium *de iniuriis, cap.1. quæſt.5.* Molinam *tomo 4. tract.3. diſp.16.* Azorium *Tom.* 3. *lib.2. cap.* 1. *quæſit.* 19. Filliucius *tom.2. tract.19. cap.3. num.36.* Baſſæum V. *Homic.1. num.19.* laxè loquentem.

106 QVOAD Religioſos tamen negant Binsfeldius, & D. Antoninus; Sed aſſertiuè ſuſtinent Diana *loco cit. num.97.* Sylueſt. *quæritur* 8. cum Leſſio *lib.2. cap.9. dub.11. num.* 72. Malder. 2. 2. *tract.3. cap.1. dub.13.* Becano 2. 2. *Tom.2. quæſt.7. de homicidio.*

ADDIT Diana, poſſe furem fugientem occidi, ſi cum re furata fugiat, quia inuaſio rei durat, donec in tutum ſe recipiat, & adducit allegatos.

107 ADDIT Strouersdorf *de Iuſtitia, quæſt.64. art.7. in 2.2.* ſufficere, vt interficere poſſis, quod nequeas aliter rem cuſtodire, etiamſi poſſes recuperare poſteà, quia nullus videtur teneti pati, vt res eripiatur, etiamſi poſtea valeat recuperari.

HOC tamen Doctorum torrente non rapior, nec moueor à prima ſententia.

ASSERO igitur, non licere rem familiarem defendere, necando furem.

108 PROBATVR à D. Bonauent. *ad 6. Lucæ*, illis verbis: *Et ab eo qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicam noli prohibere.* Vbi aduertit S. Doctor, loqui Chriſtum de raptoribus per iniuriam rerum grauium, de quibus Iob.24. *Nudos dimittunt homines indumenta tollentes, &c.* & his dici: *Etiam tunicam noli prohibere*, ſcilicet rixando, vel contradicendo, exemplo Saluatoris; de quo Pſalm. 21. *Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea.*

ADDIT verò, hoc eſſe mandatum, prohibe s contentionem, & libidinem vindicandi; Libidinem ſanè immoderatam clamans, quæ pro rebus tranſitoriis tam acriter in alios exardeſcit, vt habetur *cap. ſuſcepimus, de 2. homicidio*, vbi Pontifex argumento D.Bonauenturæ vtitur.

PROBAT ſecundò ex D. Auguſtino *epiſt.5.* ad Marcellinum: *Cauendum eſt ne vindicandi cupiditate amittatur ipſa patientia; quæ pluris habenda eſt, quàm omne bonum, quod poteſt inimicus inimico auferre.* Igitur concludit, non prohiberi *hic*, correptionem proximi, nec impeditionem, vel prohibitionem mali, vel punitionem ſceleris ab eo, qui poteſt, & debet præpedire, cuiuſmodi eſt iuſtitiæ miniſter; ſed prohiberi hic vlciſcendi libidinem, & quantum ad manum, & quantum ad ſignum, & quantum ad animum. 109

EX hoc teſtimonio S.Auguſtini eruitur ratio, quâ vtuntur authores primæ ſententiæ: Scilicet maius bonum non eſt pro minori exigendum, quia eſt contra iuſtitiam; ſed vita proximi eſt maius bonum re familiari: Ergo. 110

RESPONDET Diana nomine omnium; etſi ex natura ſua is ordo ſeruetur, tamen ex malitia inuaſoris peruerti poteſt.

CONTRA; nam cùm æqualitas iuſtitiæ ſit æqualitas rei principaliter, nequit malitia addere; vel minuere, ita vt peruertatur ordo earundum rerum, eiſdem circumſtantiis indutarum.

FAGVNDEZ *num.17.* cum Tannero ita reſpondet, Charitatem Chriſtianam nos non obligare ad præferendam vitam prædonis noſtris rebus magni momenti, niſi quando fuerit in extrema neceſſitate; At in caſu præſenti non eſt in extrema neceſſitate, ſed in voluntate iniqua. 111

DEINDE; nemo intendit, adimere ei vitam, ſed res ſuas recuperare, neque illum furem eſſe in poſſeſſione plena ſuæ vitæ. Addit Valentia quò ad Charitatem proximi, negatiuè ſe habere.

EGO Metaphyſicas iſtas probatiunculas non intelligo. CHRISTVS enim optimè nouerat iura, & melius, quam Fagundez; tametſi longâ teſſerâ Iuriſperitorum ſociatus; & tamen negat hos ordines eſſe ineptos. Aliud enim eſt, me non teneri in extrema neceſſitate profundere rem familiarem; aliud eſt, raptam velle defendere morte alterius. Deinde extrema eſt neceſſitas, quæ eſt æſtimanda ſupra rem familiarem, etiamſi ipſe ad eam venerit ſuâ culpâ; nam adhuc vita eſt ordinis inferioris, neque res familiaris, cùm ſit ordinis ſuperioris aufert ius boni ſuperioris, ideſt vitæ: Tandem contra Valentiam tenemur poſitiuè ordine Charitatis, quando res amandæ, actu concurrunt ſimul. 112

PROBATVR tertiò à D. Bonauent. *ſerm.8. de decem præceptis*, ex D. Auguſtino *Lib. 1. de Lib.arb. cap.1. & 5.* vbi expreſsè id videtur negare eſſe licitum, vt fatetur Valentia *diſp.5. quæſt.8. puncto 4.* neque bene reſpondet, intelligi in caſibus, in quibus non adhibeatur moderamen inculpatæ tutelæ. 113

CONTRA enim eſt; Nam propoſitis bonis, pro quibus occidi poteſt, abſque tamen vindictæ libidine, nempe vita, & pudicitia, omnino prætermittit honorem, & rem familiarem; de qua fuerat

interrogatus. Igitur neque cum moderamine licere concedit.

114 PROBATVR quartò à S. Bonauent. *in confeſſionali, cap.3. particula* 14. ex cap. 2. *extra de homicidio*, vbi perpetua pœnitentia imponitur Præſbytero, etiam cum moderamine, interfectori Latronis; ſæculari verò dicitur: vt ſi potuerit, ieiunet ob imaginem Dei occiſam, & eleemoſynas faciat largiter.

RESPONDET Fagundez *num.* 17. ibi loqui ſuppoſito exceſſu in moderamine inculpatæ tutelæ, quod reſponſum colligit *ex cap. ſuſcepimus*, vbi refertur exceſſus.

ENIM verò locus à me nunc allegatus nullum ſupponit exceſſum, imò addit: *Si autem ſine odij mediatione, te, tuaque liberando huiuſmodi diaboli membra interfeciſti, ſecundùm indulgentiam dico, propter imaginem Dei, ſi aliquid ieiunare potueris, bonum eſt tibi, & eleemoſynam fac largiter; ſi presbyter eadem fecerit, non deponatur, tamen quamdiu viuit, pœnitentiam agat.*

115 EN in ſolo facto homicidij cum quocumque moderamine, ponit culpam, & pœnitentiam imponit, eò quòd manus iniectæ ſint in Imaginem Dei.

TEXTVS verò ille *ſuſcepimus*, etſi reprehendat exceſſum illius Monachi; tamen etiamſi ſine exceſſu id factum fuiſſet, damnat, tanquam libidinoſum exceſſum, argumento è Chriſto aſſumpto *Lucæ* 6. quo nititur S. Bonauent. ait enim: *Verum quoniam expediebat potiùs poſt tunicam relinquere pallium & rerum ſuſtinere iacturam, quam pro conſeruandis vilibus rebus, & tranſitoriis, tam acriter in alios exardeſcere abſtineat iſte humiliter ab Altaris miniſterio, & vterque peccatum ſuum ad arbitrium tuum ſtudeat expiare.* Itaque etiamſi neceſſarium fuiſſet pro illis rebus conſeruandis, vtpote vilibus, ſi vitæ hominis comparentur, non fuiſſe hominem occidendum decernit; & homicidium execratur.

116 NEQVE ſatisfaciunt Canoniſtæ illi ſecundæ ſententiæ, qui de ſolis Religioſis id decretum eſſe aiunt. Fateor, ibi ſcribi ad Religioſos; ſed argumentum ſumptum eſt ex Euangelio, quod omnes præcepto colligat: ſumptum eſt enim ex ordine Charitatis, qui communis eſt omnibus iure naturæ, vt ob vilia ſeruanda non occidatur vita hominis, quæ eſt altioris ordinis.

DEINDE obſerua, textum non excludere ab irregularitate occidentes ad conſeruandas opes ſolas, niſi ſit neceſſe etiam ad ſeruandam vitam à Latrone, eum interficere. Ideò Pontifex ait: *te, tuaque liberando, &c.* vt ſupra, & *in Clementina, Si furioſus* ſolùm excepit defenſionem propriæ vitæ; ibique eum, qui mortem aliter vitare non valet, excuſat.

117 NEQVE ſatisfacit Fagundez dicens *num.* 15. *in Clement.* non dici irregularem occidentem ob defenſionem opum. Scio; ſed exceptio firmat regulam, ibi enim ſolùm pro vitæ defenſione eximitur.

Deinde *in cap.* 2. *de homicidio*, ſaluat ſolùm eum, qui occiderat, ſe, ſuaque liberando. Neque dicat Fagundez cum Suarez *num.* 8. particulam, *que*, ſonare, *vel*; hoc enim gratis excogitatur, in decretis maximè ſanciendis, adeò verba immutare; vt quæ dicunt coniunctiuam, exprimant præciſiuam.

118 COLLIGE falsò Baſſæum *num.* 20. aſſerere, poſſe occidi, qui falſitatibus in iudicio me conetur euertere, niſi aliter valeas impedire. Hoc damnatur ab Alex. VII. 24. Sept. 1665. vti videri poteſt tomo priori *diſp.* 17. *de conſcientia, quæſt.* 10. *ſect.* 18. vbi etiam *ſect.* 2. habes explicatum, quid de fure nocturno occidendo, ſiue etiam diurno, vitam armis aggrediente ſenſerint veteres aliqui Canones cum D. Auguſtino.

DVBITATIO IV.

An ad defenſionem Pudicitiæ liceat Inuaſorem occidere.

LICITVM eſſe adoleſcenti, vel mulieri caſtitatis inuaſorem occidere, cùm aliter ſe defendere non poteſt, etiamſi inuaſor ſit clericus, vel Religioſus, aſſerunt plurimi apud Fagundez *in Quintum præceptum, Lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 24. Ita Tolet. *Lib.* 5. *ſumma cap.* 6. Leſſius *tom.* 1. *Lib.* 2. *dub.* 12. *num.* 76. Syluester V. *homic.* 1. *quæſt.* 5. *num.* 9. Petrus Nauar. *Lib.* 2. *de reſtit. cap.* 3. *num.* 393. Farinac. *tract.* 4. *quæſt.* 125. *de homic. tit.* 14. Baldus *in Leg. vt vim, ff. de Iuſt.* Decius *ibi, num.* 32. & patet ex *text. in L.* 1. *§. Item*, Decius *ff. ad Legem Cornel. de ſicar.* Diuus Adrianus *reſcripſit, eum, qui ſtuprum ſibi, vel ſuis vim inferentem, occidit, dimittendum*, & Gloſſa *ibi*, Alberici *L.* 1. *num.* 17. *Cod. Vnde vi.* Iodocus *in pract. cap.* 80. Boſſius *tit. de homicid. num.* 81. Hugolin. *de cenſur. part.* 2. *cap.* 11. Iacobus Ayrerius *de homic. neceſſitate, part.* 1. *num.* 135. Syluius 2. 2. *quæſt.* 64. *art.* 7. *quæritur* 9. Rodriquez *in ſum. tomo* 1. *cap.* 220. *num.* 24. Diana *part.* 5. *Tract.* 4. *reſol.* 36. vbi ait eſſe communem ſententiam. 119 120

FALLITVR tamen vna cum Tannero *Tom.* 3. *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *dub.* 4. *num.* 68. dicens, D. Auguſtinum hac de re dubitaſſe *Lib.* 1. *de lib. arb. cap.* 5. nam S. Auguſtinus ſolùm ob periculum conſenſus videtur id concedere, quia tunc periret anima, & hoc idem tenet cum eo S. Bonauentura *ſerm.* 6. *Decalogi.*

AT Toletus *loco cit.* & Syluest. §. 8. cum Fagundez, dicunt, præciſo periculo conſenſus, poſſe non occidere, & pati illam iniuriam, quæ apud Deum duplicabitur ad coronam; hi tamen duo dicunt ſecuriùs eſſe occidere, ſi poſſit, ſed magis piè S. Doctor ſolùm admittit cum D. Auguſtino imminente periculo animæ, per conſenſus periculum, ſic & Baſſæus V. *Homic.* 1. *num.* 21. 121

QVÆSTIO VII.

An, & quomodo MONOMACHIA *ſit illicita.*

MONOMACHIAM, ſeu Duellum ait S. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 1. ad finem, ſecundùm Iura eſſe prohibitum, & habere rationem mortalis, & in appellatione, & in dominio, cuius authoritate fit, & in procuratoribus, & in pugillis propter pecuniam, & hoc patet cùm hoc habeat rationem tentationis diuinæ, & à forti debilis per naturam vincatur. Dicunt tamen quidam, quod conſuetudo excuſat in hoc facto, cuius contrarium tenetur communiter à Theologis, & Iuriſperitis. Hæc S. Bonauentura. 122

DVELLVM eſt pugna duorum, vel plurium ex condicto in certo, & conuento loco, & tempore, ad redimendam alicuius rei veritatem, vel ad purgandum crimen, vel infamiam obiectam. Ità communiter Doctores, Sanchez *Lib.* 2. *Decal. cap.* 39. Azor *Tom.* 3. *lib.* 2. *cap.* 5. Bonacina *tract.* 3. *diſp.* 11. *quæſt.* 3. *puncto* 42. 123

TALE certamen eſt prohibitum ab Eccleſia *cap. Monomachiam* 2. *quæſt.* 5. & *cap.* 1. & 2. *de purgat. vulgari*

Digitized by Google

vulgari, & *cap. Porro*, cum hoc diſpenſare poterat Epiſcopus, non ſecuta morte, vel mutilatione membri alicuius, vt refert D. Bonauent. *in confeſſionali, cap.5. particula 19.*

114 ILLVD damnant etiam Theologi cum D. Bonauent. *hic*, & D.Thom.2.2. *quæſt.95. art.8. ad 3.*

DAMNATVR duellum grauiter in Concilio Trident. *ſeſſ.25. cap.19.* Loquitur autem de ſolemni duello, & publico, quod Principum authoritate fit in eorum Statu.

RVRSVS Gregorius XIII. etiam priuatum duellum damnauit Breui, *ad tollendam deteſtabilem*, anno 1582. Et tandem idem decreuit Clemens VIII. anno 1592.

FVLMINAT autem Concilium Tridentinum excommunicationem his verbis:

125 *Deteſtabilis duellorum vſus, fabricante Diabolo, introductus, vt cruenta corporum morte, animarum quoque perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitus exterminetur. Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine, Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac iuriſdictione, & dominio ciuitatis, caſtri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia abſtinent, priuati intelliguntur: & ſi feudalia ſint,*
126 *directis Dominis ſtatim acquirantur. Qui verò pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis ac bonorum omnium proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant; & vt homicidæ, iuxta Sacros Canones, puniri debeant. Et ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſticâ Sepulturâ. Illi etiam, qui conſilium in cauſa duelli, tam iure, quàm facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam ſuaſerint, nec non ſpectatores, excommunicationis, & perpetuæ Maledictionis vinculo teneantur: non obſtante quocumque priuilegio, ſeu praua conſuetudine, etiam immemorabili.*

127 ADVERTVNT autem Fagundez *in Quintum præceptum, Lib. 5. cap. 8.* & alij; excommunicationem ipſo facto latam in Principes non reſeruatam eſſe; atque adeò ab omni Confeſſario approbato abſolui poſſe; nam quoties ſummus Pontifex excommunicationem imponit, ſi eam non reſeruat, nulli cenſetur reſeruata, & ab ea poteſt quiuis Sacerdos expoſitus abſoluere, vt notarunt Delrius *lib 4. diſq. mag. cap.4. quæſt.4. ſect. 2.* Graffis *p. p. deciſ. lib. 4. cap.23.* Sà *V. Excommunicatio*, 14. Sanchez *Tom.1. decal. Lib. 2. cap. 39. num. 27.* & *tom.2. de matrim. diſp.13.* Fagundez *loco cit. num.4.*

128 ENIM vero Pius IV anno Domini 1560. in ſua Conſtitutione, & Clem. VIII. 1592. hanc excommunicationem ſibi reſeruarunt, & hanc cenſuram, cæteraſque Concilij pœnas ad duella etiam priuata extendũt.

POSSVNT tamen Religioſi, habentes abſolutionem caſuum Papalium, abſoluere extra Italiam, & Romæ, vt declarat Sacra Congregatio apud Fagundez *num.5.* & Dianam *part.5. Tract.14. reſol.102.* qui ait, poſſe abſolui in Scicilia, Corſica, & Sardinia, quæ probabiliter ſunt extra Italiam.

DEINDE aduertas, excommunicationem pugnantium, & Patrinorum, atque ſpectantium in Concilio non eſſe expreſſam ipſo facto: Ideò non eſſe latæ ſententiæ, docent Petrus Nauar. *Lib.2. de reſtit. cap. 32. num. 293.* Rodriquez *tomo 1. ſummæ, in 2. edit. cap.73.* 129

EAM tamen eſſe iure latam cenſent Suarez *de cenſur. diſp.13. ſect. vlt. num.11.* Sanchez *Lib.2. decal. cap.39. num.26.* Nauar. *ſumma Lat. cap.27. n.150.* Delrius *lib. 4. diſq. magic. quæſt.4. ſect. 4.* Toletan. 5. *ſumma cap.6. num. 32.* Sà V. *Excommunicatio* Graff. *p.p. deciſ. tract.4. cap.23.* Fagundez *num. 7.* Videtur enim idem ex dictis ſupponere.

SED truncata iam lis eſt, nam Pius IV. & Clem. VIII. omnes Excommunicatione latæ ſententiæ nodant.

POENÆ tamen reliquæ requirunt ſententiam iudicis, etiam priuatio ſepulturæ, vt docent DD multi apud Fagundez. Multas alias addit pœnas Pius IV. de quibus idem dic. Gregorius autem XIII. includit etiam mandantes, & non impedientes. 130

CLEMENS verò VIII. loca, in quibus duellum fit, permittentibus Dominis interdicit, cuius relaxationem ſibi tantùm, & ſucceſſoribus reſeruat, & quia eſt cenſura, incurritur ipſo facto, vt docent communiter Doctores apud Sanchez *Lib. 2. decal. cap.39. num.32.*

GRAVITER autem aduerto primò cum Hurtado 2.2. *diſp.170. ſect.21. §.190.* Fagundez *num.35.* & alij apud eum *num.29.* contra Filliucium *tract.29. cap.9. num. 176.* non incurri pœnas duello inflictas, niſi ſequatur duellum. Quare ſi euntes remoueantur, non incurritur. Incurrunt tamen ſuaſores, relatores, & ſe ad promouendum duellum immiſcentes, ex Clement. VIII. & Gregorio XIII. apud Fagundez *num.29.* 131

ADVERTO ſecundò, aliquos dicere, ad tuendam vitam licere duellum, vt vim vi repellat: Sed falſum omninò eſt, vt docent communiter apud Sanchez *Tomo 1. decal. Lib. 2. cap. 39.* Valentiam, & alios. Caſum verò imaginatur Hurtadus, qui mihi potius Metaphyſicus eſt, quam practicus. Vide Dianam *part.5. Tract.14. reſol.99.* qui eum refellit.

NEQVE ob tuendum honorem licere duellum, clamant communiter Doctores apud Sanchez *cap. 39. num.9.* Azor *tract.3. lib.2. cap.4. quæſt.6.* Fagundez *num.39.* Id definit Alex. VII, *decreto* 1665. vti notaui, edito & probaui loco ad finem quæſtionis 3. citato. 132

PROPONIT autem Diana *part. 5. tract.13. reſol.27.* An, ſi accuſator offerat duellum purgatiuum, poſſit innocens illud acceptare ad tuenda bona temporalia, aut vitam, aut partem corporis, quam aliter amittet ex malitia iudicis; & accuſatoris.

Negatiuè reſpondent Leſſius *lib. 2. cap. 9. dub.8. num.47.* Filliucius *tomo 2. tract.29. num.144.* Suarez *de Charitate, diſp.13. ſect. vlt. num. 5.* Aragon. 2. 2. *quæſt.64. art.3. ad 3.* Abul. *primo Reg cap.17. quæſt. vlt.* Salon 2.2. *quæſt.64. art.3. controu.3.*

ASSERVNT verò Sanchez *in ſumma, tomo 1. Lib.2. cap.39. num.7.* Bannes 2.2. *quæſt.64. art.7. dub.4.* Caiet. 2. 2. *quæſt. 95. art. 8. ad 3.* & *in ſumma, V. Duellum.* Hurtado 2.2. *diſp. 70. ſect. 8. §170.* & alij apud Fagundez *num.41. & 44.* 133

PROBANT, quia hoc non eſt duellum, ſed iuſta defenſio; cùm enim licet occidere iniuſtum direptorem bonorum; iuſta etiam erit acceptatio huiuſcemodi duelli.

SED non legunt hi rationem D. Bonauent. qui eos redarguit: nam defenſionis modus iſte ineptus eſt, & tentat Deum; poteſt enim facilè innocens ab iniquo

Digitized by Google

iniquo occidi, & non eſt hæc iuſta defenſio bonorum inferiotis ordinis, exigere vitam, & quod magis inſanum, vitam etiam propriam diſcrimini mortis exponere.

134 Hinc malè Diana arridet, etiam acceptare poſſe duellum ad honores, & munera publica tuenda.

Neqve probatur mihi opinio Hurtadi 2. 2. *diſp.*170. *ſect.* 9. §.82. poſſe innocentem criminatori offerre ſingulare certamen, quando non poteſt alia ratione ſe, ſuaque tueri, cui adhærent Bannes 2. 2. *quæſt.*64. *art.*7. *dub.*4. Sanchez *tomo* 1. *ſum. Lib.*2. *cap.*39. *num.* 7. Petrus Nauar. *de reſtit. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 289. Valentia *tomo* 3. *diſp.*3. *quæſt.*17. *puncto* 1. Nutilius 2.2. *tract. de Charitate*, *quæſt.*17. *art.*1.

Errant perfectò, nam, vt ait D. Bonauent. non habent conditiones, neceſſarias moderamini inculpatæ tutelæ, cum aliæ viæ pateant ſuæ defenſioni, & hæc aſſumatur, qua validam Iuſtitiæ protectionem perdat, ſi ſe diſcrimini mortis innocens abiiciat, aggreſſorem modo repellat ſtulto, tentando Deum, & volendo, vt ſua vita, & innocentia à vulneribus præſeruetur, quæ omnia meo iudicio fatuum ſonant, vt arguit S. Doctor, & cum eo plurimi apud Fagundez *num.*47.

135 Vtinam honorum zelatores attenderent, ſe infames proclamatos ab Eccleſia, maledictos, & in ſepulturam aſini proiectos iri. Optime hi ſatisfacerent cartello, dicendo, ſe Chriſtianos eſſe, quibus infamiæ Duellum vetitur, vt ait Baſſæus, V. *Homicidium* 1. *num.*25.

136 Sanè Ludouicus XIII. Iuſtus meritò à ſummo Pontifice Vrbano VIII. acclamatus, legem illam, aureis laminis dignam, ſanciuit in florentiſſimo Galliæ Imperio, vt qui duellum inierint, perpetuæ nota infamiæ obſignati, poſt mortem à carnifice inflictam, æternum gloriæ dedecus ſecum ferant ad orcum. Prudentiſſimè glorioſus ille Monarcha generoſos Gallorum animos coercuit à frequentiore ſuorum clade. Induſtriè excogitatum, vt Orator quidam ediſſerit, illi profectò non abſimile, quo Africanæ gentes Leones à cædibus retraxêre, plurimos ex arborum ramis ſuſpenſos, ſtrangulatoſque exponentes. Sane Generoſa Progenies ſpectaculo illi infamiæ attendit, nec vnquam Leoninæ proles videntes patres furcis pendulos, ad inſidiandum in viis illis mercatoribus, & peregrinis rediêre. Quieuêre pariter & illi, nec Leunculos ſuos deduxerunt ad ſtragem.

137 Avdiant ergo pœnas, duellis inflictas iure nouo Concilij Trident. Pij IV. Gregorij XIII. & Clem. VIII. Quarum quinque ſunt ſpirituales: Excommunicatio latæ ſententiæ, ſummo Pontifici reſeruata. Secunda, Priuatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ſi in duello deceſſerint. Tertia, Interdictum pro his locis, in quibus, ſcientibus Dominis illorum, duellum commiſſum eſt. Quarta, Priuatio dignitatum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum, ſi fuerint perſonæ Eccleſiaſticæ. Quinta, Inhabilitas ad illa, & alia obtinenda.

138 Qvinqve etiam temporales ſunt. Prima eſt priuatio ſtatuum, & dominij pro iis principibus, qui ſunt ſubiecti Romanæ Eccleſiæ; vel priuatio iuriſdictionis, & dominij eius loci in quo duellum committitur pro aliis principibus non ſubiectis. Secunda, crimen Læſæ Maieſtatis. Tertia, rebellio. Quarta, confiſcatio omnium bonorum. Quinta, perpetua infamia.

139 Omnes pœnæ temporalès egent ſententiâ Iudicis, vt incurrantur, ſimiliter & ſpirituales, exceptis *Excommunicatione*, & *Interdicto*, vt latè probat Fagundez *num.*51. iuxta probata à me *Tract. de Legibus, diſputatione* 5. *quæſtione* 7.

QVÆSTIO VIII.

An liceat Marito occidere Vxorem deprehenſam in adulterio, & patri filiam, & fratri Sororem ſimul cum proco.

D. Bonauent. in 4 diſt.17. art. 1 quæſt. prima.
D. Thom. ibi quæſt.1. art.1.

Licet huius Difficultatis deciſio vlteriori pro- 140
batione non egeat, cum Decreto Alexandri VII. cautum ſit, vt ne impoſterum à nullo aſſertiuè proponatur, vt viſum eſt *tract.* de actibus humanis *diſp.*17. *quæſt.*10. *ſect.*19. vt tamen propè modum innoteſcat, quam optimè Seraphicus hanc veritatem edocuerit, eam hic diſcutiemus.

Et quidem primò in hoc caſu, miſeratione digno, mariti iure ciuili permittuntur frœna iræ impunè ad ſanguinem laxare; & ſanè id ad cordis duritiam vel etiam aliquando ad commiſerationem permiſſum eſſe legum expoſitores paſſim dictitant.

Ivre tamen Cæſareo non permittebatur, niſi adulter eſſet vilis, & infamis, in adulterio cum vxore interficere. Ideò maritus poterat interficere adulterum vilem in domo ſua, non alibi, *Lex*, *maritis*, *ff. de adulteris*, & tenebatur in ſcriptis admonuiſſe procum, inditiis comprehenſum, vt docet Couar. 4. *Decret.* 2. *part. cap.*7. §.7. Si maritus erat vilis, & procus nobilis, hunc occidens damnabatur ad metalla. Si verò maritus erat honeſta perſona, occidens adulterum nobilem, relegabatur in inſulam, *Lex, ſi adulterium cum inceſtu*, §. *Imperatores*, *ff. de adult.* vel mittebatur in exilium per annos, arbitrio iudicis taxandos *Lex Gracchus*, *Cod. de adulter.* Vide Iulium Clarum 5. *ſent.* §. *homicidium*, *num.*49.

Ivre Caſtellæ permittitur abſolutè adulterum, 141
& vxorem, deprehenſos in adulterio, perimere *Lib.* 3. *tit.*20. *Lib.*8. *nouæ Recopil.*

Ivre Luſitano idem permittitur *Lib.*5. *nouæ ordin. tit.*38. niſi tamen maritus ſit vilis; & adulter nobilis, quia ſic relegatur ad tempus in Africam.

Imo iure hoc poteſt maritus certus, adulterum 142
extra factum occidere *loco cit.* eodemque iure poteſt aduocare adiutores, niſi tamen alioqui ſint inimici adulteræ, vel proci.

Neqve ſolum in coitu adultero poſſunt impunè occidi ſecundùm omnia relata iura, ſed etiamſi deprehendantur in actibus proximè diſponentibus, puta amplexibus; &c. vt communiter Doctores aiunt apud Fagundez *L.*5. *cap.*10. *num.*7.

Idem conceditur Patri in filiam adulteram *Leg.* 143
Patri, *ff. de adulter*, ſi tamen ſit in poteſtate patris, & eam occidat in domo ſua, & generi, & ſimul etiam filiam cum proco perimat: excluduntur portò alij, ſiue patrui, ſiue fratres, auus, &c.

Excipe raptum, quia in raptus flagranti crimine poſſunt raptorem occidere omnes conſanguinei, tutores, patroni, domini. *L.*1. §. *Ne igitur*, *Cod. de raptu Virginum.*

Si tamen maritus etiam ſit adulter, multi dicunt, 144
iniuriam compenſari, & par reddi, atque adeo non poſſe occidere vxorem adulteram. Ita Henriquez *lib.*11. *de matrim. cap.*17. *num.*3. *litt.F.* Couar.4. *Decret.* 2. *part.* §. 7. *num.* 7. Rodriquez *Tom.* 1. *ſum. cap.*206. & alij.

Enim verò cæteri adhuc ſuſtinent, poſſe, quia non

Digitized by Google

non eſt par iniuria, & ius, niſi ad diuortium. Ideò verò conceditur accuſare criminaliter vxorem adulteram, non tamen vxori virum *Leg. 1. Cod. ad Leg. Iul. de adult.* Vnde S. Doctor non arguit à pari, ſed à ſimili iniuriæ *in tertio argumento.*

QVÆSTIO autem noſtra eſt; an id liceat in conſcientia.

145 PRIMA ſententia affirmat, dummodò non liuore vindictæ, ſed zelo iuſtitiæ id præſtetur, Gomez *leg. 8. Tauri, num. 52.* Menchaca *Lib. 1. controu. cap. 6.* Caſtello *l. 82. Tauri*, Ayeued. *Lib. 8. recopil. tit. 20. lib. 1. & lib. 4. tit. 10. Lib. 1. num. 21.* Sà V. *Homicid. num. 15.* Iul. Clarus *L. 5. ſent. §. Homicid. num. 50.* & citari poteſt etiam *cap. Admonere, 13. quæſt. 2.* ibi, *Non inueniſti eam, cum alio rem nefariam facientem.* Ergo ſi inueniſſet, citra culpam necaſſet. Eam non improbabilem cenſet Leſſius *lib. 2. cap. 9. dub. 5. num. 16.* & Baſil. Poncius *L. 9. de matrim. cap. 11.* teſtatur ſuo tempore huic multos Theologos Salmaticenſes ſubſcripſiſſe.

146 SECVNDA ſententia, omninò vera, negat, poſſe maritum occidere vxorem. Ità S. Bonauent. & S. Thom. *hic*, Victoria *de matrim. num. 291.* Veracruz *3. part. ſpeculi, art. 4.* Sotus *4. diſt. 37. quæſt. vnic. art. 3. & lib. 5. de Iuſt. quæſt. 1. art. 3. ad 1.* Arágon. *2. 2. quæſt. 64. art. 3. ad 2.* Rodriquez *ſumme Tom. 1. cap. 106.* Sa *loco cit.* Gutier. *lib. 2. qq. pract. quæſt. 2. num. 22.* Petrus Nauar. *lib. 2. de reſtit. cap. 3. part. 2. diſp 8. num. 206.* Nauar. *ſumma Hiſp. cap. 15.* Couar. *4. Decret. 2. part. §. 7. num. 9.* Fagundez *in quintum preceptum, L. 5. cap. 10. num. 20.* Sanchez *L. 10. de matrim. diſp. 8. num. 41.* Bannes *2. 2. quæſt. 64. art. 3. dub. 2.* Pariſius *conſ. 154. n. 12.* Socinus *lib. 2. conſ. 34.* Sotus *lib. 5. de Iuſt. quæſt. 1. art. 3.* Valentia *diſput. 5. quæſt. 8. puncto 3.* qui aiunt eſſe omnium Doctorum ſententiam, è quibus Barboſa *in collect. Tom. 4 part. 2. cauſa 33. quæſt. 2.* allegat 48. Doctores cum Poncio *loco cit.* Ballæo *hic in 4.* De hac ſententia non eſſe ampliùs dubitandum ait Diana *part. 2. Tract. 4. reſol. 223.*

147 ASSERENDVM igitur abſolutiſſime cum hac ſententia, non poſſe Maritum ita vxorem occidere.

PROBATVR à D. Bonau. *ex cap. Inter hæc 33. quæſt. 2.* vbi Nicolaus I. ait: *Licere ſecundum leges mundanas, non tamen ſecundùm Eccleſiaſticas, vxorem adulteram impunè interficere.*

148 PROBATVR ſecundò à S. Doctore, quia leges ciuiles, ſolùm commiſerantes, vel ad cordis duritiem id permittunt; At leges permittentes fieri aliquid non excuſant à culpa in foro *Poli*, ſcilicet conſcientiæ, eſto excuſent in foro *Soli*, quia forum conſcientiæ, maximè in cauſis tangentibus ſacros contractus, ſpectat in foro interno ad Eccleſiam, vt etiam è Seraphico probaui loco initio citato. Imò in multis aliis conſtat, leges ciuiles permittere, quæ in conſcientia ſunt mortalia; vt meretrices publicas, & alia, quæ recenſet Tiraquellus *lib. 9. connubiali, num. 1.* Permittunt autem meretrices ad maiora crimina vitanda, adulterij, ſodomiæ, &c.

149 PROBATVR tertiò, quia iniquiſſimum eſt, parte inaudita, morte damnare, maximè in nouo teſtamento. Quare Chriſtus ad primam Phariſæorum accuſationem noluit adulteram condemnare *Ioan. 8.* vt obſeruat S. Doctor.

QVAPROPTER iniquiſſimè ageret Iudex, qui, ante iuridicam ſententiam, traderet marito vxorem, & procos perimendos.

OBIICIES primò Exodi 22. *Maleficos non patieris viuere.*

RESPONDET S. Doctor, fuiſſe legem Iudicialem, cuius rigor in Euangelio euanuit. Deinde alloquitur Moyſen, Iudicem legitimum, vt formata cauſa reos puniret.

OBIICIES ſecundò. Leges ciuiles iuſtæ ſunt, ſi ab Eccleſia conceſſæ. Hæc autem Lex ab Eccleſia conceſſa eſt, & ideò *cap. Inter hæc*, non damnatur ſed ſolùm dicitur: *Sancta Eccleſia mundanis non conſtringitur legibus, nec gladium habet, niſi ſpiritualem,* vt notat D. Bonauent. *fundamento 2.* 150

RESPONDET D. Bonauent. & cum eo multi, multas leges ciuiles permitti ab Eccleſia ad maiora mala remouenda, vt dixi. Hanc igitur ſuſtinent ad innumera adulteria, terroribus arcenda. Addit, videri hanc legem ab Eccleſia abrogatam, dum declarat, eſſe iniquum, vxorem in adulterio comprehenſam necare. Quod verò eam non abroget expreſsè, id eſt, quia ſatis viſum eſt id declarare iniquum, & ſecundum Leges *Soli*, ſeu mundi, non *Poli*, & Dei.

OBIICIES tertiò *can. 33. quæſt. 2.* dicitur: *Interfectores ſuarum coniugum, ſine iudicio* (cùm non additur: *adulterarum*, vel aliquid huiuſmodi) *quid aliud habendi ſunt, quam homicidæ*: ergo, ſi additur: *adulterarum*, non videntur homicidæ.

RESPONDET S. Doctor, ibi loqui ſecundùm leges humanas, talis enim ex quo ſine cauſa, & extra iudicium occidit, cenſetur homicida; ſed ſi per iudicium, & ex cauſa faciat, non iudicatur homicida ſecundùm iura humana: Sed ſecundùm ius canonicum, quo debent matrimonia regi, vt iure proprio, cenſentur homicidæ, vt definit Nicolaus P. *cap. ſequenti.* 151

EX doctrina huius argumenti collige, de adulterio ad pœnam ſanguinis ſolùm iudicem ſæcularem eſſe competentem, vt declarat Nicolaus ſuprà. Quò ad alias verò pœnas, eſt mixti fori; & ideò datur locus præuentionis. In cauſa verò diuortij ſolus Iudex Eccleſiaſticus eſt competens, ad cognoſcendum de adulterio. Ità Ioan. de Heuia *in curia Philip. part. 5. §. num. 20. de ſponſ. part. 2. cap. 7. §. 7. num. 12.* Pereira *in L. ſi curatorem, ver. læſis, num. 22.* Suarez de Paz *in praxi. tract. 2. prel. 2. num. 31.* Miranda *in ord. iud. tract. 1. quæſt. 1. art. 5. concl. 6. & 7.* Martha *de iuriſdict. part. 2. cap. 19.* Vincentius de Franco *deciſ. 312.* Ceuallos *de cognit. per viam violent. part. 2. quæſt. 8.* Riccius *part. 5. collect. 2076.* Farinac. *num. 53. quæſt. 2.* Diana *part. 1. Tract. de immunitate Eccleſiæ, reſol. 86.* Germon. *de ſacrorum immun. lib. 3. cap. 12. num. 58.* Sanchez *de matrim. tract. 3. lib. 10. diſput. 8. num. 15.* Quare fallitur Decius *conſil. 212.* credens, quod ſi ſimul agatur de diuortio, & amiſſione dotis, ſit mixti fori. 152

IMO, etiamſi de ſola ſeparatione coniugum ad tempus agatur, vt ob lepram, &c. ad ſolum Iudicem Eccleſiæ ſpectat, contra Rupellan. *forenſ. inſtit. Galliæ, lib. 1. cap. 25.* Et ſi quando ageretur de diuortio, coram iudice Eccleſiaſtico, quæſtio alimentorum, & dotis amittendæ, tanquam acceſſoriæ, pertinent ad forum eundem. Vide Barboſam *de poteſt. Epiſcopi, part. 3. allegat. 84.* 153

COLLIGE ſecundò, quod ait S. Doctor *in corpore*, eſſe contra iura etiam ciuilia occidere vxorem extra flagrans crimen coitus; ſed additum eſt à Doctoribus, non violari ea iura, ſi occidatur inter oſcula, nam Iura de ſolo adulterio loquuntur expreſsè, in quo cenſent DD. comprehendi etiam actus vltimò præuios. Ità Barboſa *L. 2. initio part. 1. num. 7. ff. ſoluto matrim.* Molina *de Iuſt. Tom. 4. tract. 3. diſput. 91. num. 8.* Suarez *de cenſur. diſp. 1. ſect. 1. num. 37.* Syluester V. *Excommunicatio, 6. num. 6. §. 10.* Angel. *ibi 5. num. 19.* 154

Digitized by Google

Si tamen ſit conſanguineus vxoris eam oſculans, vel amplexans, non cenſetur ad malum, vt notat Farinac. *tract.*4. *quæſt.*121. Fagundez *num.*7.

155 Collige tertiò non prohiberi iure Eccleſiaſtico maritis accuſare adulteras ſuas vxores, vt ſuprà dixi; ad hoc enim inſtituta eſt ſecularis poteſtas, quæ non ſine cauſa gladium portat, vt aduertit S.Doctor *hic*, & præcipuè *ſermone* 6. *in Decalogum*, ex Apoſtolo Rom. 13. *Non enim ſine cauſa gladium portat*, ideſt iuriſdictionem, vt ait etiam Fagundez *num.*26.

Collige quartò, non poſſe Iudicem, ante latam iuridicè ſententiam, tradere marito vxorem occidendam; ſed ſi poſteà tradat: caueat maritus ab appetitu vindictæ, quod tamen eſt arduum; deinde indecorum eſt, carnificem agere.

156 Adverte autem, in caſibus, quibus permittitur viro vxorem adulteram cum proco occidere, & patri filiam nuptam adulteram, parcere ius canonicum maledictioni, ita vt non innodet interfectorem excommunicatione, ſi procus ſit clericus, neque irregularitate *cap. ſi vero, de ſent. excom.* & ita, licèt mortaliter peccent, non incurrunt cenſuras. Ità Suarez *de cenſur. diſp.*22. *ſect.* 1. Sylueſter V. *excom.* 6. *num.*6. & alij.

Addo pro coronide, falſiſſimè loqui multos, dicentes, poſſe patrem filiam, vel maritum vxorem prægnantem occidere ſecundùm iura: non enim permittunt eædem inſontis, vt notant Baiardus *in addit ad Clarum*, §.*homic.num.*167. Farinac. *in praxi, tract.*4. *quæſt.*121. *num.*5.

157 Ridicvla eſt autem ratio Fagundez *num.*32. quia partus in vtero cenſetur vna res cum matre. Primò enim perit anima infantis in æternum, quæ non ſpectat ad matrem.

Deinde leges etiam valdè diſtinguunt occidentem mulierem grauidam, quia licet fœtus materialiter vna res ſit, tamen ſunt duæ res in iudicio diuerſæ; alioqui moriente matre in gratia, ſaluaretur etiam infans ſine baptiſmo. Neque in hoc ius humanum poteſt innehi, vt concedat mortem, & damnationem innocentis pueruli, non ſubditi ſuis legibus, extra moralem ſtatum. Eheu quot hinc impietati viæ apertæ!

158 Tandem ipſe Fagundez *L.*5. *cap.* 12. *num.*27. Ideò negat, non licere matri grauidæ occidere fœtum, vt propriam vitam ſaluet.

QVÆSTIO IX.

An liceat ſeipſum interimere.

D.Thom. quæſt.64. art.5.

159 Interfector ſui ipſius iniquus proclamatur à D. Bonauentura *in* 3. *diſt.* 37. *dub.*5. *litt.* D. Thom. *hic*; quos omnes ſequuntur, vt refert Farinac. *Tom.*4. *quæſt.*128. Fagundez *in quintum præceptum decal. cap.*11.

Probatvr à SS. DD. ex quinto præcepto. *Non occides*, quo præcepto, omnis iniqua occiſio hominis prohibetur; nulla autem magis iniqua, quàm in ſeipſum; quia vt ait D. Bonauent. *in* 3. *diſt.*29. *quæſt.*3. Fundamento 2. *Qui ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit?* Eccleſiaſtici 14.

160 Infoelix autem, qui ſeipſum interimit, vt requiem conſequatur, æternis pœnis deſtinatur ſine requie, vt ait Seraphicus *in* 3. *diſt.*28. *dub.* 2, imò requie ſepulturæ priuatur, vt definitum eſt in Concilio Bracharenſi *cap.*34. & refertur, cap. Placuit, diſt.23. quæſt.5. *Placuit, vt qui ſibi ipſis, aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut ſuſpendium, aut quolibet modo, violentam inferunt mortem, nulla pro eis in oblatione commemoratio fiat; neque cum Pſalmis ad ſepulturam cadauera eorum deducantur.*

Addo tamen; ad hanc pœnam incurrendam re- 161
quiri, vt ſe interimat in pleno iudicio; Nam ſi in freneſi id faciat, ſanè pia mater Eccleſia eius miſeretur. Quod ſi dubium ſit, non eſt priuandus Eccleſiaſtica Sepultura, ſed minori apparatu deducendus; puta vno, vel altero Sacerdote ſociante. Ità plurimi, quos ſequitur Farinac. *loco cit. num.*16.

De iure ciuili occidens ſe ipſum, aut tentans occidere, etiamſi mors non ſequatur, infamis eſt, *Lex ſi aliquid*, §.*finali*, *ff.de pœnis*, & *Lex, omne delictum*, §.*ſi ſe vulnerauerit*, *ff.de re militari*, vbi loquitur de militibus honoratis.

Commvniter aſſerunt Doctores cum D. 162
Bonauent. occidentem ſeipſum peccare mortaliter contra Iuſtitiam erga Deum, atque Rempublicam, cuius eſt; & contra Charitatem in ſe ipſum, vt docet S.Doctor *locis citandis*, & *allegatis*, D.Thom.2.2. *quæſt.*64. *art.*5. *ad* 1. Sotus *L.*4. *de Iuſt. quæſt.*2.*art.*3. Couar. *lib.*4. *var. cap.*2. Sayrus *lib.*7. *cap.* 17. Petrus Nauar. *lib.* 2. *de reſtitut. cap.*3. *num.* 34. Fagundez *in quintum Præceptum decalogi, L.*5.*cap.*11. *num.*5.

Non eſt tamen propriè contra iuſtitiam in Rempublicam, quia non eſt perfectè domina vitæ ipſius, vt notat Fagundez *cont. Aragon.* 2. 2. *quæſt.*62. *Tract. de dominio vitæ, concl.*1. ſed contra Deum, ſupremum dominum, vt arguit Plato *in Phœdone.*

Occvrrit noua quæſtio, quam primò Leſſius *Tom.*1. *de Iuſt. Lib.* 2. *cap.* 9. *dub.*6. *num.*32. innuit, & agitat Fagundez *num.*6. An Dux Mioparonum claſſis, quando aliter Barbarorum manus effugere nequit, poſſit licitè ignem immittere in puluerem ſulphureum, & nauim incendere, non vt ſe, & alios interimat; ſed ne illa nauis veniat in manus hoſtium, ne inde inſolentiores, & fortiores euadant.

Prima opinio eſt aſſertiua, quam ſequitur 163
Leſſius, Fagundez plaudit: Subſcribent alij, qui aſſerunt, poſſe patriæ defenſores nequeuntes vitare mortem, facinus aliquod aggredi, etiamſi inde ſint interimendi. Ità Victoria *relect. de homicid. ad vlt.* Aragon.2.2. *quæſt.*62. *tract.*1. *de dominio vitæ, concl.*1. *quæſt.*64. *art.*1. Valentia *Tom.*3. *diſput.*5. *quæſt.*8. *puncto* 2. Lopez *p.p. Inſtruct. cap.* 65. & afferunt exempla Sampſonis, *Iud.* 16. Eleazari *primo, Machab.*9. Raziæ 2. *Machab.*14. & aliorum Heroum.

Secvnda ſententia eſt negatiua. Ità D.Thom. 164
loco cit. quem communiter ſequuntur, qui in facto Sampſonis ad ſingularem Dei impulſum confugiunt. Ità D.Bonauent. *in* 4. *diſt.*32. *art.*2. *quæſt.* 1.

Probatvr à S. Doctore in cap. 6. Decalogi ex diuino præcepto: *Non occides*. Quod autem aiunt, non intendere hunc, ſe occidere, friuolum eſt; Nam agit efficaciter mortem ſuam, cauſam immittendo naturaliter efficacem.

Ad exemplum Sampſonis reſpondet D.Bonauent. 165
id feciſſe, motum à Deo, qui eſt dominus vitæ; ait enim Scriptura: *Irruit ſuper eum ſpiritus Domini*, vt obſeruant Toſtatus *in* 16. *Iudic. quæſt.*54. allegans D. Auguſtinum *primo, de ciuit. Dei, cap.*20. idemque dicit in lib. contra ſecundam epiſtolam Gaudentij.

Qvod verò id ſine impulſu Dei poſſet facere, vt dicunt Sayrus *Lib.*7. *cap.*9. *num.* 9. Leſſius *loco cit.* Caietanus *Iud.* 16. Lopez *cap.*65. *Inſtruct.* non probatur; alioqui fruſtra Deus irruenter immiſiſſet Spiritum ſuum.

Digitized by Google

IDEM dico de Eleazaro, quem laudat D. Ambroſius, *Lib. primo, offic. cap.*40.

166 IDEM omninò aſſero de Razia, qui ſe confodit, & ab alto præceps deiecit, ne in poteſtatem Barbarorum deueniret. Sic enim ait Scriptura: *Eligens nobiliter potius mori, quàm ſubditus fieri peccatoribus.* Textus autem Græcus ſic redditur: *Generosè volens mori potius, quàm peccatoribus ſubditus fieri, & propria nobilitate indignè contumeliam pati.*

167 QVARE ſpiritus Sanctus eum de hoc laudat. Neque rectè dicunt aliqui, eam ita referri; ſed ex opinione ſuæ nobilitatis deceptum, mortaliter deliquiſſe; inter quos eſt etiam D.Thom. *loco citato, ad* 5. & alij apud Fagundez *num.*8. nam actum hunc generoſum fatetur Scriptura. Ideò eum defendit Lyra *ad textum*, & Victoria *ad vltimum.*

DVBITATIO I.

An liceat mortificationibus vitam nobis decurtare.

168 PRIMA opinio eſt, eſſe mortale vti pœnitentiis imprudenter adhibitis, quas grauiter nocituras quis agnouerit, etiamſi ob ſatisfaciendum Deo vita decurtetur. Ità D.Thom. 2. 2. *quæſt.*147. *art.*5. Tolet. *lib.* 5. *ſumma, cap.* 6. *concl.* 4. Nauar. *ſumma Lat. cap.*15. *num.* 12. Petrus Nauarrus *lib.*2. *reſtit. cap.*3. *num.* 88. Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 10. Aragon. 2.2. *quæſt.*64. *art.*5. *ad* 5. Lopez *p.p. inſtruct. cap.*64. Sayrus *lib.*7. *cap.*9. Baſſæus V. *Homic.* 1. *num.* 8. Diana *part.*5. *tract.*4. *Reſol.*33. Paſqual. *de ieiunio, diſp.*27.

SVBSCRIBIT Fagundez *num.* 18. mortiferum eſſe paſci herbis crudis, vel aliis cibis grauiter noxiis, & allegat Victoriam *num.*33. Aragonium, & Lopez ſuprà; excuſant tamen hæc non aduertentem.

169 EGO quidem admirabundus tollor, & illorum moueor exemplis, qui viam ſalutis è cœlo ſecuram indigitant, dum perlego vitam ſanctorum, qui maximè Deo placuêre, & inter eos Seraphici Patris Franciſci; de quo S. Bonauentura *in legenda*, maximè *cap.* 5. refert, ſanctiſſimum Patriarcham adeò crucifixiſſe, toto vitæ pœnitentis curſu, carnem cum concupiſcentiis, vt cocta cibaria vix vnquam ſanus admitteret, admiſſa verò, cinere conſperſiſſe, aut aquâ infeciſſe. De aqua verò nunquam auſum bi-
170 bere, quantum naturæ ſufficeret: Nuda humus lectus erat, cilicium gerens, veſtitu lacero, obſoleto in ſummo rigore hiemis tremens, & alia noua pœnitentiæ genera continuò excogitabat. Iam verò nocte quadam cum apud eremum Sarthiani pernoctaret, audiuit vocem ſe ter vocantem. FRANCISCE, FRANCISCE, FRANCISCE. Cui ille. Quid? Reſpondit vox: Nullus eſt peccator, cui Deus non indulgeat; ſed quicumque ſemetipſum pœnitentia dura necauerit, miſericordiam non inueniet in æternum: Statim vir Dei ſenſit vocem hoſtis, agnouitque veterani ſerpentis calliditatem, adeo enim carnis tentatione accenſus eſt: At Sanctus Pater ſubitò nudatum ſe acriter flagellans, ſic ſuum alloquitur corpus: Eia frater aſine. Sic te decet ſubire flagella. Mox verò inter niues volutatus eſt; deinde ſeptem pallas grandes niuis compoſuit, aitque: Vide, hæc tibi familia alenda: hæc eſt vxor; hi filij; hæ filiæ veſtiendæ; ſi autem te hæc ſollicitudo premit, reuertere; & Deo ſerui.

171 SIC enim corpus ſuum fratrem aſinum appellabat, tanquam laborioſis ſupponendum oneribus, crebris flagellis cedendum, & vili pabulo reficiendum. Hæc D. Bonauentura.

IDEM S.Doctor *in Dieta, tit.*2. *cap.*6. ieiunium grauiter commendat Eliæ, & aliorum ſanctorum, & ait à vero Hippocrate, Deo, eſſe inſtitutum.

ET *Lib.*4. *Pharetra, cap.*45. refert D.Bernardum, ſermone 66. in Cantica: *Abſtinebo à vino, quia in vino luxuria eſt, aut ſi infirmus ſum, modico vtar, iuxta conſilium Apoſtoli. Abſtinebo à carnibus, ne dum mihi nimis carnem nutriunt, ſimul & carnis nutriant vitia*, &c.

SERMONE verò *de S.Ioanne Baptiſta*, obſeruat 172
auſteritatem S. Ioannis *Matth.* 3. erat in deſerto ab ætate tenella, *veſtimentum è pilis camelorum, cibus locuſtæ, ac mel Syluestre*, & Lucæ primò intimatur: *Vinum, & ſiceram non bibet.*

Prabuit hirtum tegumen camelus
Artubus ſacris, ſtrophium bidentes
Cui latex hauſtum ſociata paſtum
Mella Locuſtis.

Item cap.7. dicitur: *Venit Ioannes, non manducans panem; neque bibens vinum*, Et tamen actualiter nunquam peccauit. Sanè maior eſſe debet pœnitentia peccatorum, & D.Gregorio *homil.*20. *in Euangelia*, & ſubdit: ſi Ioannes, & Elias, & omnes SS.PP. in deſertis Ægypti, tantis ſe vigiliis, & ieiuniis macerarunt, tam aſpera, & inculta veſtimenta portauerunt, quidnos pleni peccatis omnibus facere debemus? Hæc S.Doctor ſanè Anachoretæ, & Monachi illi herbis, & aquâ veſcebantur, & nutriebantur.

FATETVR S. Doctor *in Apologia pauperum*, 173
nunc iam ob debiliores naturas plura requiri, ſed cauendum ab amore proprio, qui ſibi nimis indulgere ſolet.

DVBITATIO II.

An liceat ad vitandum peccatum, vel aliud malum, ſe occidere.

ABSQVE dubio, id non licere docet D.Augu- 174
ſtinus *primo de ciuitate, cap.*25. & 27. & D.Bonauent. *ad* 12. *Ioan.* vbi cum eodem D. Auguſtino *tract.*51. *in Ioannem*, damnat Donatiſtas, qui ſe perimebant in deteſtationem peccati, & hinc gloriabantur, ſe coronâ Martyrij mox redimitos iri.

NEQVE hoc licet ad vitandum ſtuprum. Sic 175
enim Lucia fortiſſima dixit: *Si me feceris violari, caſtitas duplicabitur ad coronam.* Ideò eam fortiſſimam deſcribit S. Bonauent. *in ſermonibus.* E contra D. Auguſtinus 1. *de ciuitate, cap.* 19. reprehendit Lucretiam Romanam, vt puſillanimem, quòd ſe interfecerit, ne adulterio ſuccumberet violantis Tarquinij. Eam tamen, aliaſque excuſari poſſe ob ignorantiam inuincibilem, ait Baſſæus; & à multis excuſari factum S.Apolloniæ, & adducit multos apud Dianam *part.* 6. *tract.* 7. *Reſol.*47. At iſta iuſtificatur ab Eccleſia.

SINERE autem ſe potius occidi à volente violare 176
laudat, ad periculum conſenſus declinandum; tenemur etenim ſinere potiùs vitam eripi, quàm in Deum peccare, vt arguit S. Doctor loco cit. *Qui amat animam ſuam, perdet eam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam*, Eſtque communis ſententia

Dvbitatio III.

An liceat pro vita proximi, ſe morti tradere.

177 PRima opinio eſt negatiua. Ità Durandus 4. *diſt.* 17. *quæſt.*6. Paludanus *diſt.* 15. *q.*3. *art.*2. *contr.*3. Petrus Nauar. *de reſtit. lib.*2. *cap.*3. *diſp.*3. *num.*41. & videtur D. Auguſtini *Lib. de mendacio*, *cap.*6. Allegatur à Fagundez *Lib.*5. *cap.*12. *num.*6. & D. Bonauent. 3. *diſt.* 19. *quæſt.* 3. quia dixerit, ſtultos eſſe illos, qui vitam temporalem propriam negligunt, propter vitam corporalem alienam. At S. Doctor alio modo, alioque ſenſu loquitur; ait enim: Illi ſtulti reputantur, qui ſalutem propriam negligunt, vt procurent alienam; loquitur autem iuxta phraſim Chriſti: *Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?* Hæc ad hunc locum *Lucæ* 9. eleganter diſſerit Seraphicus Doctor.

178 Cæterum *dub.* 1. *litt.* id licere ait ex iuſta cauſa, & *dub.* 5. dicit, eſſe perfectæ Charitatis. Quare affirmatiuam ſententiam tenet cum D. Thom. 3. *diſt.* 29. *quæſt.* 15. *art.* 5. *ad* 3. & *Lib.*1. *de regimine Principum*, *cap.* 10. & 2. 2. *quæſt.*26. *art.*4 *ad* 3. & *art.*5. *ad* 3. Sic Victoria *relect. de homicidio*, *ad* 5. *num.*27. Sotus *Lib.*5. *de Iuſt. quæſt.* 1. *art.* 6. Bannes 2.2. *quæſt.*26. *art* 4. *dub.*3. Salon. 2. 2. *quæſt.*64. *art.*5. *ad* 5. Aragon. *ibi ad* 4. Valentia *Tom.*3. *diſp.*3. *quæſt.*4. *puncto* 3. Corduba *lib.*1. *quæſt.*38. *ad* 4. Tolet. *lib.*5. *ſum. cap.*6. Sà V. *homic.* Sayrus *lib.*7. *cap* 9. *num.*23. Fagundez *Lib.*5. *cap.*12. *num.*7.

179 Ratio D. Bonauenturæ, qua vtuntur cæteri, eſt, quia in hoc caſu non diligit magis proximum, quàm ſeipſum; ſed propter honeſtatem virtutis amicitiæ & propter Deum, ob aliquam cauſam præcipuam honeſtatis (addit S. Bonau.) præfert vitam amici.

De hoc egi etiam *in Tract. de Charitate*, *diſp.*8. *quæſt.*34. in qua diſputatione egi etiam, quando ob bonum ſpirituale aliorum teneamur mortem oppetere, *quæſtione* 30.

Dvbitatio IV.

Quando nam teneamur pro ſalute animarum mori.

180 CErtum eſt, in multis caſibus nos teneri mortem pro ſalute animarum ſubire, iuxta id Ioan. 3. *Et nos debemus pro fratribus animas ponere.*

Probatur à D. Bonauent. *ad* 15. *Ioannis*, illis Chriſti verbis: *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Id confirmat ex D. Auguſtino *tract.* 84. *in Ioannem.* Obſeruat autem cum D. Gregorio *homil.* 27. *in Euangelia*, nomine amicorum, in dilectionis præcepto, etiam inimicos includi.

181 Hoc autem eſſe præceptum, aſſerit Chriſtus, qui etiam addit: *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.* Secundò ad fidei honorem tuendum, tenemur mortem obire.

Probatur à D. Bonauent. ad illud Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & meos ſermones: hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua.* Affert etiam id, primo Reg. 2. *Quicumque glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles*, ideſt, in die iudicij. Hæc enim locutus eſt Deus, exitium minitans æternum Heli, qui peccata horribilia filiorum non reprehenderat. Addit etiam id Eccleſiaſtici 4. *Pro anima tua ne confundaris dicere verum.* Ideò & Rom. 1. ait Apoſtolus: *Non erubeſco Euangelium.*

182 His locis eruit S. Doctor teneri virum doctum loqui, ſi Chriſto immineat ignominia, veluti ſi hæretici hinc glorientur, ſuas ſectas eſſe veras; & Chriſtianam Catholicam eſſe falſam Religionem. Ità etiam Sayrus *Lib.*7. *cap.*9. *num.*17. Tolet. *Lib.*5. *ſummæ*, *cap.* 16. Sotus *Lib.*5. *de Iuſt. quæſt.* 2. *art.*7. Fagundez *Lib.*5. *cap.*12. *num.*10.

183 Præceptum ſanè confitendæ fidei tunc maxime cogit, vt dicitur Rom. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, vt innuit *in Dieta*, *titulo ſecundo*, *cap. tertio*, & dixi *diſput.* 1. *quæſtione* 16.

Qvæstio X.

An liceat Matri grauidæ, ad ſaluandam vitam ſuam, procurare fœtus abortum.

184 ABortum procurare crudeliſſimum eſt, ſi fœtus ſit viuus; non enim ſolùm corpus interimit; ſed animam perdit. Ità grauiter admonet S. Bonauent. *in Dieta*, *tit.* 3. *cap.* 4. & *in confeſſionali*, *cap.*2. *particula* 13.

Aſſero, non licere abortum fœtus viuentis procurare, etiam ad vitam matris ſaluandam.

Probatur à Fagundez, quia proles ſine iniuria matris poſſidet vitam: Ergo fit ei iniuria grauis, ſi ad ſaluandam vitam matris interimitur.

185 Deinde, quia tenemur vitam ſpiritualem corporali præferre: Ergo, ſi creditur proles viua naſcitura, grauiter delinquitur, dum priuata Baptiſmo necatur.

Ità cum D. Bonauent. Leſſius *Tom.*1. *L.*2. *dub.*10. *num.*67. S. Antonin. 3. *part. tit.*7. *cap.*2. Sayrus *lib.*7. *cap.*12. *num.* 22. Petrus Nauar. *Lib.* 2. *de reſtitut. cap.*3. *num.*138. & 143. Aragon. 2.2. *quæſt.*64. *art.*7. Fagundez *Lib.*5. *cap.*12. *num.*29. Baſſæus V. *Homicidium*, 1. *num.* 18. Diana *tract.* 5. *miſcel. Reſol.*11. *part.*5.

Addit verò Fagundez, in dubio, an proles ſit viua, poſſe applicari remedia, quia melior eſt conditio poſſidentis; mater autem eſt in poſſeſſione certa ſuæ vitæ: hoc valet à fortiori, ſi proles non ſit animata. Ità etiam Couar. *in Clementina*, *ſi furioſus*, 2. *part.* §. 3. Syluester V. *medicus*, *quæſt.*4. D. Antonin. 3. *part. tit.*7. *cap.*2. §.2. Leſſius, & Petrus Nauarrus, allegati.

186 Foetus autem, ſi maſculus eſt, diebus quadraginta animatur: Si fœmina, octuaginta. Ità Nauar. *ſum. Lat. cap.* 15. *num.* 14. Couar. *loco citato.* Leſſius *num.*67. Sà V. *homicid.* In dubio autem an maſculus ſit, vel fœmina, credendus eſt maſculus, vt aiunt Couar. & Sà.

Anatomici aliqui maſculo dant 30. dies fœminæ 40. Vide Hexaëmer *de Anatome*, *diſput.*4. *quæſt.*22.

Quæres: An liceat ſecare aluum matris prægnantis, de cuius vita diſperatur, vt puer extrahatur viuus.

Respondetvr

Digitized by Google

187 Respondetur, negatiuè cum D. Thom. *in* 4. *diſt.*6. *quæſt.*1. *art.*1. *quæſtiuncula* 1. *ad* 4. & 3. *part. quæſt.*68. *art.*11. Domitol. *lib.*1. *quæſt.* 14. Corduba *quæſt.* 38. *dub.* 2. Lopez *p. p. Inſtruct. cap.*63. Alenſ. 4. *quæſt.*8. *memb.*7. *art.* 1. Gabriel *in* 4. *diſt.*4. *q.*2. *art.*3. *dub.* 2. D. Antonin. 3. *part. tit.* 4. *cap.*13. §. 1. Syluester V. *Baptiſmus*, 4. Sotus *in* 4. *diſt.* 5. *quæſt. vnic. art.* 11. Angel. V. *Baptiſmus*, 6. Tabien. *num.* 5. Armil. *num.* 38. Victoria *de ſacr. quæſt.* 33. Ratio eſt, quia illa ſectio eſt occiſio: *Non ſunt facienda mala, vt eueniant bona*: Secari verò mortua poteſt *L. Poſth. ff. de inoffic. teſt.*

Illicitum eſt etiam dare remedia ad ſterilitatem. Vide Fagundez *L.*5. *cap.* 13. Sanchez *l.*9. *diſput.* 20. Id vetat Sixtus V. *de abortu*, §. 5. *& cap. ſi aliquis*, *& homicid.* Eſt enim contra finem generationis. Neque dicas, abortum inanimis eſſe propiùs contra eum finem.

Dico enim fœtum eſſe aggreſſorem vitæ matris; non ſic fœcunditatem.

188 Obiicies nunquam licita eſt eiectio ſeminis. Ergo nec fœtus, qui vicinior eſt generationi.

Dico neque abortum directè intendi. Quod ſi probabile ſit morituram etiam matrem cum filio viuo; at dato remedio ſaluari matrem; Baſſæus ait, poſſe ei dari potionem.

QVÆSTIO XI.

De Homicidio caſuali.

189 Homicidivm caſuale eſt illud, quod præter intentionem fit, vt docet D. Bonauent. *ſerm.*6. *in Decal.* D. Thom. 2. 2. *quæſt.*64. *art.*8.

Pro homicidio igitur caſuali dat S. Doctor hanc regulam: ſi dans operam rei licitæ adhibuit ſufficientem diligentiam, ne homicidium ſequeretur. Si ſequatur, nulla ex parte illi imputabitur, quia illa mors neque in ſe; neque in cauſa fuit volita; Quare neque erit irregularis. Ità cum D. Bonauentura Leſſius *Tom.*1. *Lib.* 2. *dub.* 15. *num.* 703. Suarez *de cenſur. diſp.*45. *ſect.*5. *&* 6. Farinac. *Tom.* 4. *quæſt.* 126. *n.*74. Ayrenius *Tract. de homic. caſuali, part.*3. *num.*10. Tolet. *Lib.*5. *ſum. cap.*7. Fagundez *L.*5. *cap.*14. *num.* 10. Baſſæus, V. *Homic.* 2. *num.* 1. cum D. Thom. *quæſt.*64. *art.*8. vbi Sylueus, & Caiet. *ad* 2.

190 Idem aſſerunt, etiamſi daret operam rei illicitæ; quia, licèt in hoc eſſet culpa in ordine ad prohibitionem, puta explodendi bellicum tormentum, vel venandi; non eſſet tamen in ordine ad homicidium, vel mutilationem; & hoc forſan ait S. Doctor dicens, tunc taliter occidentem excuſari à tanto; non à toto.

191 Qværes: an occidens alium in ſubita, & repentina rixa, poſſit ab irregularitate diſpenſari per Epiſcopum, qui iuxta Concilium Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.*7. poteſt diſpenſare ſuper irregularitates, contractas ex homicidio caſuali occulto.

Negant Molina *Tom.* 4. *de iuſtitia*, *tract.* 3. *diſp.*70 Suarez *in* 3. *part. tit.*5. *de cenſur. diſput.*94. *ſect.*1.

Asservnt Diana *p. p. Tract.*1. *Miſcell. reſol.* 19. Didacus Perez *Lib.* 8. *ordin. tit.* 13. *in Rubr. fol.*256. Auila *Tract. de cenſur. part.*7. *diſp.*6. *ſect.*2. *dub.*1. & *ſect.*5. *dub.* 5. Coninchius *de ſacr. diſp.*18. *dub.*14. *num.* 11. Rodriquez *in ſumma, p. p. cap.*177. Henriquez, & Salzedo apud Dianam, Fagundez *L.*5. *cap.*12. *num.* 11.

In D. Bonauentura ſolùm inuenio *in confeſſionali, cap.*5. *particula* 49. *caſu* 1. diſpenſationem caſualis ad Epiſcopum deduci, non voluntarij homicidij; hoc autem eſt voluntarium. 192

QVÆSTIO XII.

An poſſit Ivdex *morte damnare innocentem, qui in iudicio probatus eſt reus.*

Hvcvsqve egimus de homicidio, priuatâ authoritate facto; nunc de homicidio ex publica poteſtate agendum. 193

Primò ſuppono, teneri iudicem ex Charitate ſub mortali liberare innocentem à morte, ſi poteſt viâ aliquâ, etiamſi probetur nocens, ſiue id faciat, accuſatores terrendo, vel impediendo, ſiue teſtes ſecretiſſimè examinando, &c.

Deinde fatentur multi, Iudicem teneri, quando inſontem nequit liberare, illius innocentiam in auditorio manifeſtare.

Tertiò dicunt, teneri iudicem inferiorem adſtrictum allegatis, & probatis ad inſontem damnandum, mittere ad ſuperiorem cum informationibus, probationibus, atque indiciis illius innocentiæ. 194

Tota difficultas eſt: an, quando non poteſt aliquid horum fieri, liceat inſontem morte damnare, vel aliâ pœnâ.

Prima opinio eſt, imò teneri iudicem eum damnare. Ità D. Thom. 2. 2. *quæſt.*67. *art.* 2. & *quæſt.*64. *art.*6. *ad* 3. & ibi omnes Thomiſtæ. Sotus *L.*5. *de Iuſtitia*, *quæſt.* 4. *art.* 2. Petrus Nauar. *L.*2. *de reſtitut. cap.* 3. *num.* 157. loquens ſolùm de ciuilibus, Conar. *lib.*1. *var. cap.*1. *num.*6. Nauar. *ſumma Latina, cap.*25. *num.*13. Bartol. *Lex, Illicitas*, §. *Veritas*, *ff. de offic. præſidis*, Innocent. *cap. Venerabilis*, *de cenſibus*, Archidiac. *in cap.*1. *de offic. ordin. Cardinal.* & Ioan. Andrea *in cap. Paſtoralis*, *de offic. delegati*, Gloſſa *ibi*, §. *quia vero*, Syłueſt. V. *Iudex* 2. *num.* 5. *&* 6. Tolet. *Lib.*5. *ſumma, cap.*6. *num.*11. Fagundez *in* 5. *Præceptum Decal. cap.*14. Caietan. Bannes, Salonius, Aragon. 2. 2. *quæſt.*67. *art.*2. Valentia *Tom.*2. *diſp.*5. *q.*11. *punct.*2. Sayrus *L.*12. *cap.*8. *n.*13. Sirouerd. *tr. de Iuſtitia*, 2. 2. *quæſt.*67. *art.*2 Lezan. V. *Iud.* Tanner. *tract.*3. *diſp.*4. *quæſt.*4. *dub.*2. *num.*51. Inclinat tandem Corduba *citando loco*, Diana *part.*5. *tract.*4. *Reſol.*22. 195

Secvnda ſententia negat omninò, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, poſſe iudicem damnare innocentem modo dicto; ſed teneri officium dimittere, etiamſi ſciat, nihil profuturum, quando nullâ aliâ viâ eum liberare poteſt. Imò addit hæc opinio, teneri eum liberare, etiamſi vitam eſſet amiſſurus. Ità docent Leſſius *Tom.*1. *dub.*29. *L.*2. *num.*78. *&* 82. Lyranus *in cap.* 23. *Exodi*, explicans illud: *Innocentem & iuſtum*, *&c.* Adrianus *quodl.* 6. *art.*3. Angelus V. *iudicare*, *num.*7. Petrus Nauarrus *L. cit. num.*161. Hoſt. Calder. Panorm. *cap. Paſtorali de offic. deleg.* Cordub. *lib.*1. *quæſt.*37. vbi 16. argumentis pugnat (etſi in calce deuiet) Raynur. *in gloſſ.* cum Syl. V. *Iud.*2. *quæſt.*5. Sà *num.*13. Bonac. *tract.*1. *diſp.*20. *q.*2. *punct.*2. Filliuc. *tract.*40. *cap.*6. *q.*5. Sylvius 2. 2. *quæſt.*67. *art.*2. Baſſæus V. *Iudex, num.*5. Bictus *quæſt.*138. 196

Tertia opinio eſt, in cauſis quidem ciuilibus, & grauibus, & in criminalibus minoris momenti, poſſe Iudicem procedere ſecundùm probata: At in cauſa mortis, teneri reum abſoluere. Ita Leſſ. *Tom.*1. *L.*2. *cap.*29. *diſp.*10. *num.*84. Petrus Nauar. *L.*2. *de reſtit. cap.*3. *num.*157. Aragon. 2. 2. *quæſt.*60. *art.*5. 197

Digitized by Google

DIANA *part.5. Tract. 4. reſol. 22.* concludit; Si Iudici graue damnum obueniret ex depoſitione officij, non tenetur illud deponere; ſed poteſt damnare; & remittit ad Filliucium *Tom. 1. tract. 48. cap.6. num. 171.* & alios. Idem ferè habet Toſtatus *ad cap.15. Exodi, quæſt.6.*

198 QVID ſenſerit D. Bonauentura, aperiam. Igitur *ſerm.6. de decem præceptis*, ait, Publicum Legis Miniſtrum poſſe occidere, dummodo adſit iuſta cauſa, iuſtus ordo, & iuſtus animus. Iuſta cauſa debet adeſſe, quia dicitur Deuter. 16. *Quod iuſtum eſt, iuſtè exequeris.* Hinc debet eſſe etiam iuſtus ordo procedendi. Item debet eſſe ex amore Iuſtitiæ, non libidine vindictæ, & ità aderit iuſtus animus. Et *in ſpeculo animæ, cap. 2. poſt medium*, eadem ferè habet.

PRÆCLARE verò ſecundam tuetur ſententiam *part. 2. de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap.2.* Eamque probat. Et rurſus *part.4. cap.3.* ſubſcribit.

ADEO mihi altè defixa eſt hæc ſententia, vt ſummopere mirer, tot Proceres Theologos ab ea deuiare.

199 ASSERO igitur, Iudicem nulla ratione poſſe damnare vllâ pœnâ, maximè autem mortis, innocentem, quantumuis ſecundùm allegata, & probata dignus ſit morte.

PROBATVR à D. Bonauent. primò, *ſerm. 6. in Decal.* in Deuter. 16. *Iudices, & Magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per ſingulas tribus tuas: vt iudicent populum iuſto iudicio, nec in alteram partem declinent. Non accipies perſonam, nec munera: quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba iuſtorum. Iuſtè quod iuſtum eſt perſequêris: vt viuas, &c.* Vbi Hebræus habet: *Iuſtitiam, Iuſtitiam ſequêris, vt viuas.*

200 ALLVDIT autem *ad 23. Exodi*, vt poſtillæ Marginales aduertunt, vbi habet: *Inſontem, & iuſtum non occides: quia auerſor impium*, vbi Pagninus: *quia non iuſtificabo impium.*

VT autem phraſim hanc percipiamus, oportet adnotare cum D.Bonauent. *loco cit.* Toſtato *quæſt.6. in 16. Deuter.* Non ſatis eſſe iuſtum agere, niſi iuſtè fiat, quia modus pertinet in moralibus ad ſpeciem actus. Neque enim ſufficit iuſtum agere, ſed oportet, vt iuſtè agatur; ſed non eſt iuſtum, innocentem damnare, etiamſi iuſtum ſit iudicare ſecundùm allegata, & probata; Nam innocentem damnare eſt grauiſſimum crimen contra ius naturæ: at iudicare ſecundùm allegata, & probata, eſt tantùm ſecundùm Leges humanas *extra de conſtitut. cap. Canonum ſtatuta*, & *cap. Ne innitaris prudentiæ tuæ*, & *Cod. de legibus*, & *Cod. de iuris, & facti ignorantia in Lege, Conſtitutiones.*

201 SVNT quidem Leges, & Canones, iuxta politica, cadentia in partem iuris naturalis, vel in partem iuris poſitiui, vt patet *in 5. Eth.* attamen ſi per accidens aberrent à iure naturali, non ſunt ità interpretandæ, ac ſi in omnem euentum præcipiant: decernunt autem iudicandum ſecundùm allegata, & probata ex eo, quòd requiritur recta notitia Rei, data iudici, vt ferat ſententiam; inter probata autem minoris ponderis ſunt, quæ vera vndecunque veniunt.

202 IGITVR Deus, qui eſt ſuprà Leges, præcipit, ne duo occidantur, ſcilicet innocens, & ne occidatur iuſtus. Profectò eſſet idem repetere, quia in tali caſu idem eſſet innocens, ac iuſtus. Iam verò Innocentem prohibet condemnari, ideſt eum, qui falſis teſtibus probatur nocens, ſed reuerà eſt innocens; & tu ô Iudex ſcis, vt priuata perſona, hunc non occides. Iuſtum verò ne occidas, ideſt, eum, qui ità probatus fuerit in iudicio; & hoc modo exponitur ab ipſo Toſtato.

EN duplex illa iuſtitia, Deuter. 16. *Iuſtitiam, Iuſtitiam ſequêris*, ideſt liberando tam innocentem, 203
probatum in foro reum; quàm eum, qui probatus eſt iuſtus.

HOC argumento diſſolues omnia aduerſantia fundamenta, ſumpta ex neceſſitate Legum, iudicandi ſecundùm allegata, & probata. In contrarium enim ſtat *hîc*, lex Diuina, & Naturæ in hoc caſu.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. *loco cit. Eccleſiaſtica Hierarchia*, ex Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes. Si dixeris: Vires non ſuppetunt: qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit, & ſeruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini iuxta opera ſua.*

EN in ordine ad iudicium internum conſcientiæ 204
iubet, inſontes, à legibus damnatos morte, ſedulò liberare, quia ſcilicet ius eſt Diuinum, & Naturale, vt clamant Doctores noſtri.

RIDEO aduerſantium reſponſum, iuſtè iudicari ſecundùm naturam, dum iuxta allegata, & probata iudicatur, quia bonum publicum anteponitur, dum innumera ſcandala arcentur,

HÆC ſunt verbula blanda. Vbi enim ſcandalum, dum innocens liberatur, & Iudex proteſtatur publicè ſe id ſcire in ſui fidem honoris?

IMO totius orbis plauſu hæ ſententiæ excipiuntur, ſicuti excepta fuit liberatio Suſannæ, quæ ſola diuerſitate modica arboris, ſub qua accuſabatur lapſa, comprobata eſt inſons.

QVOD verò in ore perpetuò verſant, Ius natu- 205
rale præcipere, vt iudicetur ſecundùm allegata, & probata, & quamuis hic ordo ſit iuris poſitiui, tamen teneri illum ſeruare Iure naturali, vt reſpondet Fagundez; adeò ridiculum eſt; vt & parcos ſapientis riſus ad Cachinnos prouocet. Vbi enim aliquod ius merum poſitiuum ad ſui obſeruantiam cogit iure naturæ? Sanè ius obſeruantiæ oritur ex iure legis. Ecquod verò bonum publicum eſt, vt damnentur inſontes? Num, quia iterum leges damnant iuxta allegata? Eſto ita ſit; cùm tamen leges ſunt humanæ, nonne cum ſuis epickeiis ſunt ſaltem ſumendæ.

PORRO finis legis, eſt cor legis, Iubetque iudi- 206
care ſecundùm allegata, & probata, vt iuſtè iudicetur ſecundùm veritatem, quæ obuia ſemper eſt iuſtitiæ. Quod ſi publicæ conclamationi, vt perſona publica, tenetur iudex arridere, ſicut clamant Fagundez, & alij in ſuo præcipuo fundamento; eant, & tumultuanti plebi credant, clamanti contra CHRISTVM: Crucifige, qui tamen ſola priuata interrogatione probatus fuerat innocens. Sanè Pilatus inde non excuſatur.

BONVM publicum eſt, quod Reipublicæ ma- 207
gis proficuum eſt. Nihil autem magis neceſſarium, quam fouere, & tueri innocentes, vt latè diſcurrit S. Doctor *part. 2. Eccleſiaſt. Hier. cap. 2.* Scandala timent iſti zelotes. Quod maius ſcandalum, quàm vias ſternere ad calumnias, & mortem innocentibus ſtruere? Appage iſtud ſcandalum.

VRGENT, Iudicem eſſe perſonam publicam, atque adeo non id, quod vt perſona priuata nouit, ſectandum.

EIA! Scire vellem: an vtatur notitiâ ſcientiarum, & artium, quas, vt priuata perſona, in Vniuerſitate inter ſtudia hauſit.

SED

Digitized by Google

208 Sed audiamus D. Bonauenturam *loco allegato de Eccl. Hierarchia, Parte 2. cap. 2.* Virtutes dicuntur Angeli, propter fortem, & immutabilem virilitatem in Dei imitationem, Deiformem motum non derelinquentem. Hæc omnia, figuratiuè intellecta, ſunt ad illos, qui iudicandi recipiunt poteſtatem, referenda. Nam vt pax, & concordia in Chriſti Eccleſia habeatur, iuſtitia è Domino eſt ordinata; Pſalm. 71. *Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam. Iudicabit pauperes populi, & ſaluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem, cui non*
209 *erat adiutor.* Quia non eſſet pax in montibus, ideſt, in ſuperbis hominibus; niſi eſſet iuſtitia in collibus, ideſt, in bonis, & humilibus prælatis, ac iudicibus, in quibus virilitas, ſeu virtuoſitas Angelica requiritur, vt nec benedictione, nec maledictione, à rectitudine iuſtitiæ moueantur, ſicut de Dauid, 2. Reg. 14. *Tu autem Domine mi Rex, es ſicut Angelus Dei, qui nec maledictione, nec benedictione mouetur.* Fortis igitur, & virilis debet eſſe Iudex, ne timore, odio, vel amore à iuſtitia deflectatur. Ideò datur conſilium in Eccleſiaſtico, cap. 7. *Noli quærere fieri Iudex, niſi virtute valeas irrumpere iniquitates, ne fortè expaueſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum*
210 *in æquitate tua*, & Sap. 6. *Audite reges, & Iudices, qui iudicatis terram, vobis data eſt virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur, quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis. Horrendè & citò apparebit vobis, quoniam iudicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet. Ad vos ergo reges ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis ſapientiam, & non excidatis. Qui enim cuſtodierint iuſta iuſtè, iuſtificabuntur.* Et Eccleſiaſtici 44. *Homines diuites in virtute, &c. Pacificantes in domibus ſuis*, ſunt igitur Virtutes quo ad virilem iuſtitiæ executionem.

211 Item, propter virtuoſam iuſtitiæ defenſionem: Nam dicitur Eccl. 4. *Pro iuſtitia agonizare, & vſque ad mortem certa pro Iuſtitia*, &c.

Item, propter Diuinæ Sapientiæ imitationem. Humana enim iuſtitia Diuinam debet, pro vt eſt poſſibile, imitari, & ne erret per ignorantiam, diuino lumine illuſtrari; Ideò dicitur, Sapient. 6. *Diligite lumen ſapientiæ, qui præeſtis populis.*

212 Item, propter celerem, & virilem oppreſſorum liberationem Virtutes dicuntur Iudices: Nam iudex virtuoſus innocenter oppreſſos viriliter eripit, & facienti iniuriam, totis viribus ſe opponit. Vnde in Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem. Quod ſi dixeris: Vires mihi non ſuppetunt: qui inſpector eſt cordis ipſe intelligit, & ſeruatorem animæ tuæ nihil fallit, & reddet vnicuique iuxta opera ſua.* Vbi Hebræus: *Erue captos ad mortem, & nutantes ad occiſionem prohibebis*, & Iob 29. *Eò quod liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non erat adiutor. Conterebam molas iniqui, & de faucibus eorum eruebam, Benedictio perituri ſuper me veniebat.* Vbi Hebræus: *Benedictio pereuntis ſuper me veniebat.*

Iſaiæ primo. *Iudicate pupillo; ſubuenite oppreſſo.* Vbi Hebræus: *Dirigite affectum iniuria.*

213 En munera perſonæ publicæ à D. Bonauent. è Scripturarum penu expoſita.

Et ad 6. *Sapient.* Obſeruat apparatum Spiritus Sancti, vt iudices admoneat: *Melior eſt ſapientia, quàm vires. Audite ergo reges, diſcite iudices, &c.* Ratione ſumpta ex periculo officij eorum. Ideò &

Prouerb. 1. *Audiens ſapiens ſapientior erit: & intelligens, gubernacula poſſidebit*, & ad cap. 19. Ioan.
obſeruat, Pilatum, qui ſecretò cognouerat innocen- 214
tiam Christi, eum tamen iniquè ex teſtimoniis condemnaſſe, & affert illud Prouerb. 17. *Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum.* Et grauiter conſiderat, Chriſtum de veritate adeo grauiter diſſeruiſſe cum Pilato, quia in ea conſiſtebat tota æquitas iudicij, vt ſecundùm veritatem iudicaret Præſes, innocentem eripiendo è manibus calumniantium. Quia verò ſciens inſontem damnauit, certiſſimè Diuina ita ordinante Iuſtitiâ damnatus ab Imperatore, & à Deo eſt reprobatus.

Omnes, agmine conſtipato, iaciunt argu- 215
mentum D. Thomæ, quod quidem Bannes vocat moralem demonſtrationem. Iudex in iudicando publicam ſuſtinet Reipublicæ perſonam: ergo debet vti ſcientiâ tantùm publicâ, quæ ipſi communitati probabilis reddatur. Confirmatur, quia homo non debet eâ vti ſententiâ, quæ viam fraudibus aperit. Idipſum ſatagunt probare authoritatibus Patrum, & Canonum, quos refert Tannerus *numero* 52.

Respondetur facilè cum D. Bonauent. 216
allegatis locis. Perſonam publicam teneri ad inſontium defenſionem, atque adeo ita ſe gerere, vt in facie Reipublicæ ſit innocentiæ aſylum, vt ſuprà oſtendi. Neque verò fraudibus viam aperit, qui certâ vtitur priuatâ ſcientiâ, imò timendum à falſis teſtibus, quibus totus redundat orbis.

Porro Sancti Patres, & Canones iniungunt debitam publicè ſolertiam in cauſis agendis.

QVÆSTIO XIII.

An poſſint Principes *dare licentiam occidendi bannitos.*

De hoc ſolùm id inuenio in S. Bonauentura, 217
ſerm. 6. in Decalogum, miniſtros iuſtitiæ poſſe impios necare, dummodo id fiat zelo iuſtitiæ, non appetitu vindictæ.

Quærunt autem: An poſſint tunc inſidioſè occidi. Affirmant Decius *cap. Quæ in Eccleſiarum, de conſtit. num. 14.* Boſſius *in pract. titulo bannitus.*

Negant verò Mantua *conſil. 100.* Angel. *Lex, finali Cod. de delator.* Alexander *in poſtilla ad Bartol.* ad *eandem Leg. finali.*

Quidquid verò ſit de his, in quibus vide- 218
tur hæc ſecunda opinio tenenda ob animæ ſalutem miſeri illius; ſi tamen aliquis dediſſet fidem bannito eum non offendendi, atque eum occideret, dignus eſſet ſupplicio extremo, vt aſſerunt Iulius Clarus *L. 5. ſentent. §. Homicidium, num. 61.* & Fagundez *Libro 5. cap. 16. num. 12.*

Digitized by Google

QVÆSTIO XIV.

De Reſtitutione debita ex homicidio, vel mutilatione.

219 CERTVM eſt primò, homicidam teneri ad reſtitutionem expenſarum, pro curatione factarum: *Lex. Qua actione in principio, ff. ad Legem Aquiliam*, & *Lex, ex hac lege, ff. ſi quid paup. feciſſe dicatur.*

DE iure etiam canonico patet *cap. 1. de iniuriis, & damnis datis.*

SECVNDO tenetur reſtituere lucra, quæ erat cumulaturus occiſus, vel mutilatus, aut vulneratus *L. x, Qua ait, ff. ad L. Aquiliam*, & *Lex ex hac Lege*, & *in Iure can. loco cit.* Vbi Iuriſtæ. Ea igitur lucra ſunt reſtituenda, detractis his, quæ expendiſſet ipſe, ſcilicet victu, veſtitu, &c. in curſu vitæ.

220 VITÆ autem curſus in Legibus ad 60. annos computatur, *Lex computationis*, & *Lex. Hereditatem, ff. ad Leg. falcidiam.* Hæ tamen leges ſolùm locutæ ſunt de alimentis deputatis ad vitam pro foro externo.

MELIVS computatio fiet, conſideratis prudenter omnibus, ſanitate, ætate, arte, & aliis. Ita Leſſius *Tom. 1. Lib. 2. cap. 9. dub. 20. num.* 129. Menoch. *de arb. qq. Lib. 2. caſu* 121. Fagundez *L. 5. cap. 18. num* 8. & alij apud eum.

Hæc autem reſtitutio cogit etiamſi occiſor decolletur. Ità Nauar. *cap. 15. num. 22.* Leſſius *lib. 2. cap. 9. dub. 22.* Couar. *lib. 1. var. cap. 10.* & alij contra Scotum 4. *diſt. 15. queſt. 3.* Fagundez *num. 19.* & alios.

HÆREDES homicidæ tenentur reſtitutioni, modò reliquerit bona libera, in quibus ſuccedunt. Addit Baſſæus *num. 10.* probabiliter non teneri reſtituere creditoribus occiſi, neque iis, quos occiſus liberaliter alebat.

221 EXISTIMANT verò multi, non eſſe hæredibus reſtituenda, qui non ſunt pater, filij, vxor, aut tales, quos occiſus tenebatur alere. Ità Leſſius *dub. 26. num. 155.* Sotus *Lib. 4. de Iuſt. queſt. 6. art. 3. ad 3.* & alij.

OPPOSITVM tamen cenſent Farinac. *Tom. 4. queſt. 119. de Homicidio, num. 127.* Abbas *in cap. 1. de iniuriis, & damnis datis.* Socinus *ibidem, num. 57. & 63.* Ratio eſt, quia omne ius defuncti tranſit ad hæredes, quicumque ſint. Huic annuit Baſſæus *n. 21.* cum vtroque Nauarro.

222 AN vero etiam pro iniuria homicidij teneatur homicida reſtituere pecuniam, arbitror ad mentem D. Bonauenturæ, non teneri, quia non eſt eiuſdem ordinis. Ità communiter DD. apud Fagundez *cap. 20.* etſi Baſſæus *num. 5.* cum aliis repugnet, ſi hæredes egeant.

QVÆRVNT etiam: An ſi Titius occideret Petrum, & de homicidio damnetur innocens Caius, teneatur Titius reſtituere Caio.

COMMVNITER negant, eum teneri, ſi tamen non animaduertit Titius damna, quæ ſequi poterant Caio. Ità Leſſ. 2. *cap. 9. dub. 16. num.* 110. Sotus *L. 4. de Iuſt. queſt. 6. art. 3.* Nauar. *ſumma Latina, cap. 15. num. 17* Zech. *de caſib. reſeru. caſu* 12. Lazarius Papienſis *de qq. Canon. queſt. 6. ſect. 3.* Fagundez *cap. 17. num. 3.*

223 SI verò præuidit, & noluit cauere; aliqui dicunt, eum teneri ad reſtitutionem. Ita Lazar. *queſt.* 11. Corradus *p. p. queſt.* 128.

OPPOSITVM tamen docet Leſſ. *Lib. 2. cap. 9. dub. 16. num. 111.* & alij apud Fagundez *loco citato, num. 6.* Idipſum ait Leſſius, etiam ſi hac intentione occidiſſet Petrum. Idem ſentit Fagundez.

QVÆSTIO XV.

An liceat aliquando mutilatio membri.

D. Thom. quæſt. 65. art. 1.

MVTILATIONEM eſſe illicitam per ſe, aſſe- 224
runt omnes cum D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap. 1.* & D. Thom. *queſt. 65. art. 1.* & alij: Licitum tamen eſt publico Magiſtratui mutilare aliquem; ſicut occidere ob iuſtam cauſam. Hoc S. Doctor ſupponit *ſerm. 6. in Decal.* Ratio eſt, quia pars ob bonum totius debet dari, vt ait etiam D. Thom. & Valentia *diſp. 5. queſt. 9 puncto vnico.*

IN caſu etiam, quo Chirurgi exiſtiment neceſſarium mutilare; non tenetur, ſi id faciendum erit magno dolore. Ità Sotus *Lib. 5. de iuſt. queſt. 2. art. 1.* Leſſius *Tom. 1. tract. 2. dub. 14. num.* 96. Fagundez *in 5. præceptum, lib. 5. cap. 13. num. 6.*

EXCIPE verò, ſi is ſit Princeps, vel maximè neceſſarius Reipublicæ; tunc enim etiam cum magnis doloribus tenetur pati mutilationem. Ità allegati, Petrus Nauar. *lib. 2. de reſtit. cap. 3. num.* 102. Sayrus *lib. 7. cap. 9. num. 39.* Fagundez *num. 8.*

NEQVE verò tenetur, aut poteſt ſe aliquis mu- 225
tilare, etiamſi à Tyranno eſſet occidendus, ſi nollet. Ità D. Thom. *art. cit.* Sotus *lib. 5. de iuſt. queſt. 2. art. 1.* Salon 1. 2. *queſt. 65. art. 1.* Ratio eſt, quia eſt contra ius naturæ poſſe tamen ait Baſſæus *num. 32.* etiam caſu, quo ſic eſſet effugiendum.

QVÆSTIO XVI.

An liceat alium carceri mancipare, aut verberare.

D. Thom. art. 2. & 3.

NON licere priuata authoritate aliquem carce- 226
rare, docet S. Doctor *in ſpeculo animæ, cap. 1.* Ratio eſt, quia hoc eſt inferre nocumentum quo ad motum membrorum, vt innuit S. Bonau. *loco cit.* & D. Thom. Liceret tamen alicui, habenti curam, carcerare, v. g. filium, vel ſeruum, ad aliquod damnum graue euitandum; magis vero id licet iudici in cuſtodiam, vel pœnam, vt docent omnes.

QVO ad verbera, licet Patri filium verberare, & 227
Domino ſeruum.

Admonet tamen S. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, ne fiat crudelitate. Eſt enim crudelitas, atrocitas animi in exigendis pœnis pro peccato, ſicuti feritas cùm quis ſæuit in proximum, abſque eius culpa, in quibus, ſi grauis ſit exceſſus, ait S. Doctor eſſe mortale.

DISPVTA

Digitized by Google

DISPVTATIO XVII.

De Furto, & Rapina.

FVRTVM, & Rapina germano fœdere ex Auaritia ortum ducunt, ambo pacis, & Iuſtitiæ emolumentis inſidiantur; Furtum quidem fraudulenter, & clam; Rapina verò palam, & violenter. Prius committitur vel iniquè accipiendo, vel iniuſtè detinendo, vel denique dolosè circumueniendo. Vtroque omnis lex temeratur, & quidem naturæ ius violatur, cuius clara vox eſt: *Alteri nè feceris, quod tibi fieri non vis.* Item & Lex Scrita *Exodi* 20. iniuſtam rei alienæ contrectationem inhibet: *Furtum non facies*: Lex autem gratiæ à fortiori furtum prohibet, cùm ſuum pauperibus dare cuique præcipiat. Verum ſi vrgente neceſſitate, qua res redeant in commune, vel iubente ſupremo rerum Domino, ad cuius nutum omnia licent, res aliena contrectatur, vti filiis Iſraël aurea Ægyptiorum vaſa ſurripientibus contigerat, non peccatur, ſed meritum potiùs obedientiæ cumulatur; hoc tamen meritum, liceat cuique gratiſſimum, attingunt pauci. Hæc diſcutiam, poſtquam de dominio aliqua præmonuero.

QVÆSTIO I.

Quid ſit DOMINIVM.

{ D Bonau. in cap. 6. Regul. & aliis locis.

1 DOMINIVM oportet præintelligere, vt furtum, & rapinam, dominio inſultantes, agnoſcamus.

MVLTIS autem modis definitur Dominium: Optima eſt illa: *Dominium eſt facultas, quam quis habet vſurpandi rem independenter ab alterius voluntate, in ſuumque commodum, quolibet vſu lege permiſſo.* Ità ferè definitur à Soto *l.*4. *de Iuſt. quaſt.*1. *art.*1. Gregorio de Valentia *diſp.*5. *quaſt.*10. *p.*1. & aliis. Eruitur ex D. Bonauentura *in cap.*6. Regulæ noſtræ ibi. *Fratres nihil ſibi approprient*, vbi dominium ait ſignificare idem, ac proprietatem rei; vt proprietas diſtingui ſolet à nuda rerum poſſeſſione. Ei adhærent Theologi, ac Iuriſperiti omnes. Hanc definitionem hoc pacto examinat, & declarat *in Opuſculo* ad Magiſtrum innominatum.

2 EANDEM prorſus definitionem explicat re, dum tradit eam aliis locis *in Apologia pauperum, cap.*1. *tertia reſponſionis*. Vide etiam Sotum *l.*4. *quaſt.*1. *art.*1. Couar. *l.*1. *var. cap.*15. Valentiam *quaſt.*10. *puncto* 1. Molinam *diſp.*6. Vaſquez *p.*2. *diſp.*169. *num.*32. Tannerum *diſputatione* 4. *quaſt.*1. *dubio* 2.

DICITVR *Facultas*, ſeu poteſtas propria, vt ait Sotus. Dicitur, *quam quis habet vſurpandi rem in ſuum commodum*, vt excludantur iura ſuperiorum erga inferiores, quæ non ſunt dominia, cùm non reſpiciant vtilitatem ſuperiorum ipſorum, ſed inferiorum; non enim propter ſeipſos faciunt ſuperiores ea, quæ erga ſubditos conſtituunt, ſed propter illos, & ob publicam vtilitatem.

EXCIPE dominium Dei, quod proprium eſt, ordinans ad ſe, tanquam ad vltimum finem, vt diſſerit S. Doctor *in* 1. *diſt.*30. *art. vnico, quaſt.*1. *in reſol.* 3
Dicitur: *Quolibet vſu lege permiſſo*, vt excludantur aliqua dominia peculiaria, quæ non ad omnia extenduntur, puta ad alienandum, vendendum, &c. Eodem fere modo definitur à Gerſone *tract. de poteſtate Eccleſiæ, conſider.*13. & *tract. de vita ſpirituali, lect.*3. Conrado *quaſt.*1. *de contract.*

HINC habes etiam, tantumdem ſignificare deſcriptionem dominij, latam à D. Thom. *quaſt.*67. *art.*1. dicente, Dominium conſiſtere in poteſtate vtendi rebus exterioribus, quaſi propter hominem factis.

EX hac definitione colligit S. Doctor *præfatis locis*, 4
Fratres Minores non habere dominium rerum, etiam conſumptibilium vſu, vt panis, vini, pecuniæ, &c. quæ illis conferuntur in eleemoſynam; ſed tantummodò merum vſum, vt definit Nicolaus III. *in cap. exiit de verb. ſignificatione, in* 6. non enim poſſunt vti illis rebus independenter à dominis earum; etiamſi vſum habeant ad conſumptionem. quamuis non ex voluntate dantis illæ res abſolutè darentur Fratribus, tamen illi eas accipiunt cum dependentia continua ab eo, vſque dum res abſumptæ ſint. Et hoc ſenſu intellexerunt Fratres, & Pontifex Nicolaus declarauit, ac S. Doctor edſſerit, vt notat Valentia *loc. cit.* Sotus *de Iuſt. l.*4. *quaſt.*1. *art.*1. Bannes *de dominio, quaſt.*1. Bellarminus *Tom.*1. *l.*4. *de ſummo Pontifice, cap.*14. Azorius *lib.*12. *cap. vlt.* Sayrus *l.*9. *cap.*7. *dub.*9. Sanctes *in cap.*6. *regulæ*, cum Polirio *ibi*, Suarez *Tom.*2. *diſp.*28. *ſect.*2. Leſſius, *l.*2. *cap.*3. *diſp.*8. Tanner. *diſp.*4. *quaſt.*1. *dub.*2.

EX quo facilè dirimitur lis cum aliis, qui mordicè ſuſtinent, dominium harum rerum eſſe penes 5
Fratres, quia in his rebus, quæ vſu conſumuntur, non videtur poſſe diſtingui vſus à dominio. Qui enim facultatem concedit pane, & vino vtendi, ecquod ſibi dominium eorum reſeruat? Ità ſentiunt D. Thom. *quaſt.*78. *art.*1. D. Antonius 4. *p. tit.*22. *cap.*4. § 4. Caietanus *ad loc. cit.* D. Thom. Syluester *v. Dominium, quaſt.*2. Turrecremata *l.*2. *de poteſtate Eccleſiæ, cap.*122. in fine, vbi nititur definitio Ioan. XXII. in Extrauag. *Ad Conditorem*, & in Extrauag. *Cum inter nonnullos*, & in Extrauag. *Quia quorumdam*, vbi declarat (citra tamen fidei definitionem) & probat hanc opinionem. Sic autem intelligendus eſt, vt ex parte quidem dantium, res omnino dentur Fratribus; attamen non propterea vult, Fratres cogi eas res recipere, & tenere independenter ab earum dominis, atque adeo non impugnat ſtatum noſtrum; vt malè Sanctes muſſitat *loco citato*; non enim hoc ſenſu voluit Ioannes probare, noſtram ſententiam eſſe falſam, vt monet Valentia *loc. cit.* Tannerus *diſp.*4. *quaſt.*1. *dub.*2. Bellarm. *l.*4. *de Pontifice, cap.*14.

NEQVE verò ſufficit ad dominium vſus, ſed requiritur independentia, & vſurpatio ad omnia, vt 6
poſſint res vendi, alienari, &c. Veluti ſi aliquis inuitet ad prandium aliquos, res illæ exhibitæ ſunt ſub dominio inuitantis, quamdiù ſunt, donec conſumptæ. Ita reſpondet S. Doctor ad regulam Minorum, & dicam *quaſtione* 2.

Digitized by Google

7 QVOD ſi vſus in his non differt à dominio, cùm Monachi ex *cap. ad Monaſterium, de ſtatu Monachorum*, non habeant proprium particulare, non poſſent habere vſum rerum conſumptibilium, quia eſſent ſic proprietarij; vt diſſerit ſanctus *loco cit.*

HABENT igitur vſum *Facti* quoad has res, non vſum *Iuris*, vt docet D. Bonau. & cum eo Salonius *de Iuſtitia, queſt.* 1. *art.* 2.

QVAMVIS autem dantes eleemoſynas intenderent transferre dominium, tamen cum ad dominium neceſſaria ſit etiam voluntas acceptantis, & Fratres Minores, eas non acceptent, vt domini; ſequitur, eos non habere dominium, & hoc ſenſu neque D. Thomas, aut cæteri reclamant; neque Ioannes XXII. oppoſitum declarat. Porrò hæc eſt apparens controuerſia ſummorum Pontificum, quæ ad concordiam redigitur; ex quo malè aliquis deducet, eos oppoſita declaraſſe; ſed quidem in ſenſu noſtro conueniunt, neque rem fidei in tota Eccleſia diſputarunt, ſed praxim pro vna tantùm Fratrum familia declararunt.

8 DOMINIVM porrò ab vſu eſſe diſtinctum in rebus vſu conſumptibilibus, probat S. Bonau. *ad cap.* 6. *regulæ*, quia vt ait Lex, ff. de pecul. *Veſtis, qua vtitur ſeruus, eſt de peculio Domini.* Et alibi dicit, quod id, quod acquiritur ſeruo, acquiritur domino.

IN opuſculo verò *contra Innominatum*, aduertit, quod quamuis materialiter dantes eleemoſynas cogitent dare abſolutè Fratribus, tamen implicitè intendunt dare modo, quo licitè recipiant; non enim volunt eorum perditionem, atque adeò, cum ipſi nequeant habere dominium independentiæ; neque dantes intendunt ſic erogare eleemoſynas.

9 QVOAD vſum quarumdam rerum, quæ primò non conſumuntur, quales ſunt Libri, & vtenſilia Sacrarij; ſic edifferit S. Doctor *opuſc. cit.* Regulam non prohibere, vt nihil habeamus; oportet enim, volentes prædicare, habere libros; volentes celebrare, Miſſalia, &c. Proprietas verò harum rerum non eſt noſtra, ſed Papæ, & harum curam habere debet Eminentiſſimus Protector; cuius ſignum eſt, quod nec vendere; nec alio modo valent Fratres hæc omnia

10 alienare. Quod ſi mordicus ſuſtineas, neque eſſe hæc Eccleſiæ, tandem ait S. Bonau. cuiuſcumque ſit horum proprietas, non eſt mea, vt declaro, & proteſtor; Ecquis autem adeò mentis erit impos, vt dicat, me inuitum poſſe poſſeſſionem rei retinere, cum alij plenis voluntatibus ad poſſeſſiones inhient?

QVÆSTIO II.

Sitne licitum, habere proprium dominium rerum.

11 NOTA, dominium, quod Ius in re dicitur, vt oſtendi *diſp.* 23. *quæſt.* 1. de Iuſtitia, eſſe duplex, *Iuriſdictionis*, & *Proprietatis.* Dominium iuriſdictionis eſt poteſtas quædam ſuperioritatis, ſeu vis gubernandi ſubditos. Dominium proprietatis eſt ius quoddam diſponendi de re aliqua, tanquam ſua, & in ſuum commodum.

DOMINIVM Iuriſdictionis aliud eſt Diuinum, ſeu Increatum: Aliud humanum, ſeu creatum. Dominium creatum aliud eſt Eccleſiaſticum proprium, ſcilicet Prælatorum Eccleſiæ ad bonum ſpirituale; Aliud eſt Politicum, ſeu temporale ad publicam pacem. Talis eſt poteſtas Regum, & Imperatoris.

12 DOMINIVM temporale aut merum eſt, aut mixtum. Merum eſt poteſtas, ſeu ius gladij ad animaduertendum in facinoroſos. Imperium mixtum, eſt ſimplex poteſtas iuriſdictionis cum modico iure coërcendi, iure coniuncta, vt videre eſt apud Buſſonium, & apud Tannerum *diſp.* 4. *queſt.* 1. *dub.* 2.

NEC ab hac diuiſione longè abeſt illa dominij partitio in *Altum*, & *Baſſum.* Altum diuiditur pro regiminum varietate in Democratiam, Ariſtocratiam, & Monarchiam.

DOMINIVM proprietatis ex parte obiecti, aliud 13
eſt perfectum, ſeu plenum, quod complectitur rem & omnia commoda eius: Aliud imperfectum, quod vel ſola proprietate ſui abſque commodis, vel ſolo vſu, ſeu commodis rei contentum eſt. Hoc dicitur dominium Vtile; illud verò Directum.

ADEO licitum nonnulli aſſeruère rerum dominium, vt expropriationem penitus damnarent Religioſam, quos tamen elegantiſſimè ſimul, ac validiſſimè refellit Seraphicus Doctor *in Apologiis paupertatis.*

DOMINIVM vniuerſaliter omnibus conceſſum 14
hominibus conſtat ex Geneſ. primo: *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animantibus.* Et Deuter. 15. *Dominaberis nationibus plurimis, & nullus tibi dominabitur*, vt oſtendit S. Doctor *p.* 2. *Eccleſiaſtica Hierarchiæ per tria capita.*

SIC mulieres virorum dominijs ſubiecit, Geneſ. 3. *Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* Sic & gentes Regibus ſubdidit, &c. Vide D. Bonau. *loc.* 15
cit. vbi agit de dominio, & ſubiectione hominum, quæ tamen non eſt proprium dominium, iuxta definitionem traditam, quia nequeunt ſubditis ad omnia vti, vendere, occidere, &c. ad libitum.

IAM verò, an liceat hominibus, maximè legem Chriſti profitentibus, peculiare dominium rerum externarum obtinere, expendam.

FVERE diuiſiones quidem rerum à tempore, quo 16
iure gentium factæ ſunt, ab omnibus vſque ad Chriſtum approbatæ; ſoli tamen Plato, & Socrates obſtiterunt, volentes, omnia eſſe communia, etiam vxores, contra quos agit Ariſtoteles 2. *Polit. à cap.* 1.

TEMPORE verò gratiæ fuère nonnulli hæretici dicentes, omnia eſſe debere communia, etiam vxores, vt refert S. Auguſt. *hæreſi* 40. & Epiph. *hæreſi* 32. tribuens eam Carpocrati.

MOX vero aliqui è Pelagianis, copiam rerum in Chriſtianis damnarunt. Eos refert S. Auguſt. *lib.* 2. *de gratia Chriſti, cap.* 15. & *epiſt.* 160. Fuit autem hic error damnatus in Concilio Palæſtino, cui S. Auguſtinus interfuit.

POSTEA alij hæretici dicti Vadiani, & Antropomorphitæ, teſte Auguſt. *hæreſi* 50. negabant, licitum eſſe, ſaltem Eccleſiaſticis, habere aliquid proprium. Hos ſecuti ſunt Vuiclephiſtæ, & Anabaptiſtæ; qui error damnatus eſt in Concilio Conſtant. *ſeſſ.* 8.

ASSERO igitur, licitum eſſe dominium, ac di- 17
uiſionem rerum, omnibus, etiam Eccleſiaſticis, & Religioſis, iuxta cuiuſque ordinis inſtitutum.

ASSERTVM hoc omnibus Catholicis eſt infallibile, illudque potius ſupponit, quam probet S. Doctor *in Apologiis paupertatis*, ſolumque enixus eſt probare, licitam eſſe etiam rerum abrenunciationem religioſam, quæ prærequirit earum dominium.

PROBATVR ergo aſſertio à S. Doctore ex *Ioſue* 10. vbi Sacerdotes, & Leuitæ veteris Legis habuère poſſeſſiones, & agros, ex Dei conſtitutione. Hoc latè proſequitur S. Bonau. *cap.* 3. *reſponſionis tertiæ in Apologia pauperum.* Ibi tamen enixè oſtendit, 18
malè nonnullos cum Vigilantio hæretico deduxiſſe, etiam

etiam perfectionem ſummam Euangelicam requirere poſſeſſiones, & dominia; atque adeò religiones expropriatas, eſſe ſuperſtitioſas, quippè in veteri teſtamento non figuratas, nam Leuitæ illi fuêre vmbræ remotiſſimæ; habuêre enim etiam vxores & filios, cùm tamen in Euangelio ſuadeatur à Chriſto *Matthæi* 19. Caſtitas, & Paupertas. Illa dum dicitur: *Sunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere, capiat.* Paupertas verò: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.* Quem locum penſitans D. Bonauent. *cap.3. primæ reſponſionis*, admonet, triplicem eſſe ſtatum perfectionis, quæ in charitate exurgit.

19 PRIMVS eſt neceſſitatis, & conſiſtit in obſeruantia præceptorum. Secundus conſilij, & ſtat in adimplendis conſiliis euangelicis. Ideo Chriſtus, cùm primum ſtatum aperuiſſet: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Mox perfectionem hortatur altiorem: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes; & da pauperibus*, adeò vt expropriatio rerum non ſit præcepta, licèt propoſita. Tertium ſtatum perfectionis, ait S.Doctor, eſſe in patria, de qua Prouerb.4. *Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens, procedit, & creſcit vſque ad perfectam diem.* De hac D.Auguſt. primo ſoliloq. cap.6. *Verè perfecta virtus eſt ratio perueniens vſque ad finem, quem beata vita conſequitur; & tunc eſt charitas conſummata.*

20 PROBATVR ſecundò à S.Doctore *cap.1. primæ reſponſionis*; nam & collegium Apoſtolicum loculos habuit ob condeſcenſionem imperfectis exhibendam, vt ait Hugo *in Pſalm.91. cap.64.* ſic etiam explicat idem Sanctus Doctor ad eum locum *Ioan.12.* & de paupertate Chriſti, contra Guillelmum *art.1.* ex Gloſſa in id Pſal.103. *Producens fœnum iumentis*, & ex D. Hieronymo ad eum locum, vbi ait, habuiſſe loculos pro aliis pauperibus.

IDEM probat S.Bonau. *in cap.2. reſpon. ſecundæ, Apol. pauperum*, ex ingentibus opibus, quæ datæ ſunt à Deo Salomoni, vt Templum ditaret, & Sacerdotes.

21 IDEM probat *cap.3. tertiæ reſpon. ex Geneſ.12.* vbi Dominus præcepit quidem Abrahæ, vt exiret de terra ſua, ſed obediens Deo: *Egreſſus eſt Abraham, ſicut præcepit ei Dominus: Tulit Saram vxorem ſuam, & Lot filium fratris ſui, vniuerſamque ſubſtantiam, quam poſſederant in Haran.* En rerum dominium Abrahæ relinquitur à Deo, etiam in ſtatu veteris perfectionis.

IDIPSVM probat S.Doctor exemplis amicorum Dei, Iacob, Ioſeph, Dauid, Iob, qui poſſedêre ampliſſimas opes. Vnde obſeruat, Iob reſtitutas eſſe opes multiplicatas.

ADDIT tamen cum D.Bernardo, in ſermone ſuper id: *Ecce nos reliquimus omnia*, illos diuites antiquos non fuiſſe in apice perfectionis, dum erant ditiſſimi.

PROBATVR ſecundò in eiſdem Apologiis ex SS. Patribus, aſſerentibus, eſſe perfectionem, non præceptum, relinquere dominium rerum.

22 S. AVGVST. de bono coniug. cap.8. *Benefaciebant, qui de ſuâ ſubſtantiâ Chriſto, ac diſcipulis eius, neceſſaria miniſtrabant; ſed melius, qui omnem ſubſtantiam dimiſerunt, vt expeditiores eundem Dominum ſequerentur.*

GREGORIVS, homil.26. in Ezech. *Cùm quis ſuum aliquid Deo vouet, & aliquid non vouet, ſacrificium eſt; cùm verò omne Deo vouerit, holocauſtum eſt.*

IDEM habent Ioan. Chryſoſtom. lib. *Quod nemo læditur, niſi à ſeipſo.* Et D. Bernard. *epiſt.42.*

D. PROSPER de vita contemplatiua *lib.2. cap.9.* laudat Paulinum, & Hilarium, quod ſponte ſua pauperibus erogarunt, licèt ratione Epiſcopalis officij Eccleſiaſtica bona poſtea diſpenſauerunt, vt habetur diſt.12. quæſt.1. *Expedit facultates Eccleſiæ poſſideri, & proprias perfectionis amore contemni.* Id refert S.Doctor etiam *ad cap. ſextum Regulæ.*

GLOSSA in id prima Timot.6. *Habentes alimenta, &c. etſi nihil intulerimus in hunc mundum, non tamen abiicienda hæc temporalia.* Subdit tamen, melius fore, vt propter Chriſtum abiicerentur. 23

ITIDEM Gloſſa ad ea verba, 2. Cor.8. *Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat*, multas alias authoritates Sanctorum refert *reſpon. primæ cap.3.* & *reſponſionis tertiæ cap.1. & 2.*

PROBATVR tertiò à D. Bonau. rationibus, ſumptis è 2. *Polit. cap.3.* imò è Scripturis, primò enim paupertas violenta inducit ad peccata; vt dicitur Eccleſ.27. *Propter inopiam multi deliquerunt.* 24

SALOMON verò *Prouerb.30.* aiebat: *Diuitias, & paupertatem ne dederis mihi; ſed tantùm tribue victui meo neceſſaria, ne egeſtate compulſus furer, & periurem nomen Dei mei.* Hæc ſanè dicta ſunt, tempore legis veteris, vt aduertit Chryſoſt. *homil.18. in epiſt. ad Hebræos.* Ideò *Eccleſ.17.* dicitur: *Vtilior eſt ſapientia cum diuitiis.*

PROFECTO, ſi vitam ordinariam naturalem, & ciuilem aſpiciamus, illud profectò comperiemus, egere ſingulos ſingularibus rei familiaris præſidiis, vt ſollicitus quiſque de multis non ſit, & pacificè viuat.

OBIICIVNT primò, Lucæ 14. *Niſi quis renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Idem autem eſt diſcipulus Chriſti, & Chriſtianus: Ergo non poteſt eſſe Chriſtianus diues. 25

RESPONDET S. Doctor *opuſc. de paupertate Chriſti, cap.1.* ex Gloſſa, Chriſtum velle ſuos diſcipulos renunciare, ideſt affectu, vt ita vtantur mundanis, quæ poſſident, vt tamen mente tendant in Deum, & hoc omnibus diſcipulis Chriſti, ideſt Chriſti nis conuenit; at relinquere omnia, ſolis perfectis conuenit *Matth.19.* Ideò Apoſtolis, qui perfectum ſtatum conſiliorum elegerant, ſuaſit, Matth. 10. *Nolite poſſidere aurum.* Et *ne quid tollerent* Matth.6. Ita etiam Valentia *puncto ſecundo.*

OBIICIVNT etiam multos Sanctos Patres, qui proprietatem rerum reprehendunt. Clemens I. *epiſt.5.* & refertur 12. *quæſt.1. C. dilectiſſimi.* Baſilius *ſerm. ad diuites auaros*, circa id Lucæ 12. *Congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi.* Ambroſius *ſerm.81.* & refertur *cap. ſicut ij, diſt.47.* Ideò ait Ariſtoteles 2. Polit. cap.3. *Amicorum omnia debent eſſe communia.* 26

RESPONDET S. Doct. *loc. citat. de paupertate Chriſti, art.1.* ex PP. Ambroſio *l.2. offic.* Chryſoſtomo *loc. cit.* & aliis, ſenſum eſſe, diuitias nihil adiumenti præſtare ad vitam beatam, quod apertè Chriſtus teſtatur dicens, Matth.5. *Beati pauperes ſpiritu; quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*; ſunt enim occaſiones peccatorum; propterea dicuntur: *Mammona iniquitatis*, quia, vt dicitur Eccleſ.11. *Si diues fueris, non eris immunis à delicto*, vt latè proſequitur S.Bonau. ad eum locum *Lucæ 16.*

AD id de amicis, dico cum Valentia, omnia debere eſſe communia in neceſſitate, exceptis his, quæ turpitudinem inducunt, vt vxores, quæ nunquam fuere communes, vt probat Tertullianus *Apologetico contra gentes, cap.39.* 27

QVANDO autem facta ſit hæc diuiſio rerum, facilè expeditur factam eſſe ex adunatis nationibus iure gentium. Quod ſi facta eſſet iure naturæ, contra naturam eſſet rerum communio, quod patet eſſe falſum ex vſu primitiuæ Eccleſiæ, & diuerſarum nunc Religionum,

Digitized by Google

gionum, apud quas proprietas abdicatur. Nunc verò omnium rerum diuiſio, ſeu iuriſdictio, ſi de nouo fiat, fit iure ciuili, ſeu poſitiuo, vt ait D.Thom.*art.2. ad 1.* & patet *ff. de legibus, & Conſtit. Principum, l.1.* Vnde rectè D.Auguſt. *tract.6. in Ioan.* & refertur *diſt.8. cap.* Quo iure: *Tolle (ait) iura Imperatorum, & nullus audebit dicere: hæc Villa eſt mea.*

28 OMNES autem iuriſdictiones ità ſunt appropriatæ, & diuiſæ, vt nemo priuatus non ſit ſubditus alicui *diſt.99. C. Nullus, & 25. quæſt.2. C. de Eccleſiaſticis.*

EST autem hîc circa dominium iuriſdictionum ex certa, & omnium communi ſententia adnotandum, Principes ſiue Eccleſiaſticos, ſiue ſæculares minimè eſſe dominos rerum, aut etiam perſonarum, ſed ſolùm cuiuſdam in ſubditos poteſtatis, quæ iuriſdictio vocatur, vt notat Valentia *diſp.5. quæſt.10. punct.2.* ad finem, & dicitur dominium Altum, quod tamen ad bonum tantùm publicum vrgens, vti poteſt.

NEQVE obſtat id, quod dicitur, primo Reg.8. *Hoc erit ius regis: Filios veſtros tollet; & agros, & vineas, & oliueta, &c.* Nam ius ſignificat etiam vſurpatum, quo volebat Samuël terrere Iudæos.

29 QVOAD alias res, non omnes ſunt diuiſæ, vt patet *in Inſtitutionibus de rerum diuiſione*, vbi habetur, flumina, venationem, piſcationem, & huiuſmodi manſiſſe communia.

DISPVTANT hi: quot modis acquirantur dominia.

DVOBVS autem modis acquiruntur. Primò Inuentione, & occupatione, abſque eo quod dominium ex alio transferatur. Secundò per legitimam dominij tranſlationem ex vno in alium.

QVOAD acquiſitionem dominij per inuentionem, ſatis differui *diſput.24.*

30 QVOAD tranſlationem dominij, poteſt fieri, vel à Diuinâ voluntate, explicatâ iure naturali, vel iure diuino poſitiuo. Sic Deus tranſtulit dominium theſaurorum Ægyptiorum in Iudæos, *Exodi 12.* vt aduertit S.Bonau. *2. diſt.40. dub.2.*

SECVNDO poteſt fieri voluntate poſſidentis, dummodo id faciat ſponte, non deceptus, neque à lege aliqua impeditus.

TERTIÒ poteſt fieri legibus humanis poſitiuis.

QVARTÒ ſententiâ Gubernatoris interueniente: Poteſt autem voluntaria renunciatio fieri ob bonum commune; aliquando enim aliqui peruersè dominium transferunt, ſua bona dilapidando.

31 QVOPACTO autem dominium transferatur per ludum, dixi *diſp. de reſtit.* Quo pacto etiam per contractus, dicam *diſputatione 1. Tract. de contract.*

EX his habes etiam, diuiſionem dominij in dominium ſingularis perſonæ proprium, & dominium alicuius communitatis, de quo S. Doctor *in Apologia Pauperum, reſponſionis tertiæ cap.1.* Ex quo fit, vt duplex etiam ſit renunciatio dominij, maximè in Religione. Vide Seraphicum Doctorem *loco citato.*

32 PORRO tot ſunt genera Dominiorum, quot ſunt ordines Iurium, concedentium illud, vt Naturale, Diuinum, &c.

QVÆSTIO III.

Quid ſit FVRTVM.

D.Bonauent p.1. Centil. ſect.31.
D.Thom 2.2.q.66.art.3.

FVRTVM definiri ſolet à Theologis: *Furtum eſt occulta acceptio rei alienæ.* Sic D. Thom. *quæſt.66. art.3.* Hanc definitionem approbat, è Iuriſtis, Couar. *Relect. in Regulam Peccatum, p.2. §.1.* hoc enim ipſo quod dicitur occulta acceptio, ſignificatur Fraudulenta, inuito domino. Ideò clarius definitur à D. Bonau. *p.1. Centil. ſect.31.* vbi ait: *Furtum eſt occulta, & ignorante domino, & inuito, alienæ rei contrectatio.* Et in ſpeculo animæ, capite 2. *Furtum eſt occulta rei alienæ contrectatio, inuito domino.* Et ſerm.6. decal. *Furtum eſt attrectatio rei alienæ, inuito domino.* 33

ADVERTIT autem, furtum debere eſſe furtiuum, & per occultam fraudem; alioqui ſi ſit per apertam violentiam, erit rapina; vel ſi per occultam, dicitur latrocinium; ex quo etiam elicit cum D.Thom. ſub furto contineri omnes fraudulentos contractus, quibus proximus rationabiliter inuitus fraudatur re ſuâ. Vnde etiam detentio iniuſta rei alienæ eſt furtum, vt ait etiam D. Thom. *ad 2.* & Valentia *diſp.5. quæſtion.10. p.4.* & D.Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.2.* in fine, qui etiam *in 3. diſt.37. dub.7. litterali* eadem vtitur definitione.

CONSTANTER igitur vbique S. Doctor per *contrectationem* definit furtum, quæ non ſignificat merè contactum materialem, vt putant Sayrus, Valentia, & Fagundez, carpentes hunc terminum; ſed contrectationem formalem, quæ eſt acceptio, vel vſurpatio, vel ablatio. Sic vocabulo *contrectationis* definitur à Iuriſtis *ad Leg.1. §.furtum, ff. de furtis, & Inſtitut. de obligatione, quæ ex debito* &c. §.1. quam explicant Iulius Clarus *l.5. ſent. §. Furtum.* Et Nauar. *in ſumma, cap.17.* & Syluest. *v. Furtum.* Saltem contrectationem eſſe conditionem, ſine qua furtum eſſe non poteſt, vt fatetur *lib.1. §.1.* concedit Sayrus *lib.9. cap.13.* qui tamen in ea non quieſcit. 34

EX dictis habes, Furtum differre ſpecie à Rapina, vt docent D.Bonau. ſuprà, D. Thom. *quæſt.66. art.4.* Caietanus *ibi*, Leſſius *lib.2. cap.12. dub.1.* & Iuriſconſulti *ad Leg.1. §.1. & ſeq. ff. de vi bonorum raptorum*, Molina *Tract.4. diſp.683. & 684.* Fagundez *in ſeptimum præceptum, l.7. cap.1. num.14.* Rapina enim duo requirit, ſcientiam, & violentiam illatam domino: furtum autem neutrum horum requirit; Ideò rapina grauior eſt. Inſuper furtum eſt inimicum luci, cum in occulto ſoleat fieri, non item rapina, iuxta illum verſum. 35

Fur non eſt latro, quia tempore fur rapit atro: 36
Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

QVÆSTIO IV.

Quæ quantitas requiratur ad mortale in Furto.

MERITÒ hîc dici poteſt illud: *Quot capita, tot ſententiæ*, quas refert Diana *p. 1. Tract. 17. reſolut.57.* & *Tract. de paupertate religioſa, reſol.36.* 37

PRIMA opinio eſt Nauarri *in Manuali, cap.17.* vnum, & dimidium regalem eſſe quantitatem notabilem

bilem, quæ furtum mortale conſtituat; aut duos, vel ad ſummum duos, & dimidium. Ita etiam Tolet. *l.5. cap.*16. duos Iulios aſſignat; eſt enim apud Italos idem Iulius, ac apud Hiſpanos Regalis, vt ait Fagundez *l.7.cap.*1. *num.*15.

SECVNDA opinio eſt Cordubæ *in ſumma, quæſt.*109. & Salonij 2.2. *tom.*1. *quæſt.*66. *art.*6. *controu.*1. qui dicunt abſolutè, vnum argenteum eſſe materiam grauem, ſeu quatuor vel quinque regales diuitibus ſurreptos; inopibus autem vnum, vel duos.

38 TERTIÒ Bartholomæus Medina *prima ſecundæ, quæſt.*88. *art.*8. cum multis aliis dicit, non eſſe furtum mortale, niſi ad ſummam duorum argenteorum aſcendat.

QVARTÒ Gregorius de Valentia *Tom.*3. *diſp.*6. *quæſt.*19. *punct.*16. Rebellius *p.*1. *l.*3. *quæſt.*15. *ſect.*2. *num.*22. aſſerunt, abſolutè eſſe lethale furari tres argenteos.

QVINTÒ Vega *in ſumma tract.*1. *cap.*129. *caſu* 12. docet, quatuor, vel quinque regales conſtituere notabilem materiam furti.

SEXTÒ Molina *de Iuſt. t.*3. *diſp.*685. ait, tantum valoris, quantum pecuniæ datur vna die foſſori terræ, videri mortale in ordine ad eos, qui non ſunt valdè diuites.

39 SEPTIMÒ Bartholomæus à S.Fauſto *in ſpeculo diſp.*2. *quæſt.*18. *num.*26. & Sayrus *l.*9. *cap.*15. trium Iuliorum ſummam definiunt grauem, etiamſi à ditiſſimo auferatur; à mediocri autem duos Iulios; à paupere tandem vnum argenteum, vel Iulium ablatos, conſtituere materiam grauem. Sic & Sanctes noſter *in cap.*6. *Regulæ*, vnum Iulium nobis pauperibus imponit miſeris.

OCTAVÒ Bonacina *de contract. diſp.*2. *quæſt.*8. *p.*1. *num.*7. diſtinguit dicens, Furtum eſſe graue pro varietate perſonarum, quibus res auſertur. Si enim perſona ſit illuſtris, opulens, ſplendida, nummus aureus erit materia grauis; ſi verò ſit diues ordinarius, viuens de ſuis redditibus, quatuor regales: Si ſit perſona ſe ſuo ſuſtentans artificio, duo regales; quartò, ſi pauper ſit, vnus regalis.

40 HANC opinionem, quam tenet etiam Nauarrus *de reſtit. l.*3. *cap.*1. *num.*39. & Reginaldus *in praxi, T.*2. *l.*22. *cap.*1. *quæſt.*4. *num.*19. ait Diana eſſe probabiliorem cæteris, dicendo, quantitatem notabilem, reſpectu diuitum, eſſe circiter vnius nummi aurei, ſeu ſexaginta aſſium; reſpectu verò perſonarum communium, circiter 20. aſſium; & reſpectu pauperis, circiter 7. aſſium.

41 NONA opinio eſt Rodriquez *in ſumma t.*5. *cap.*118. *num.*27. & 29. illam eſſe notabilem quantitatem, quæ excedit duos aureos, atque Angel. *v. Furtum, num.*34. & Sylueſter *eodem verbo, quæſt.*2. tenent hanc ſententiam in ordine ad opulentos. An verò hanc opinionem doceat Sotus *l.*5. *de iuſt.quæſt.*3. *art.*3. *ad* 3. negat Vaſquez *opuſc. de reſtit. cap.*5. §.1. *dub.*5. *num.*30. ſed aſſerit Turrianus, Bartholomæus à S.Fauſto ſuprà, & Aragon.2.2. *quæſt.*66. *art.*6. *cauſa* 10. Leſſius, vbi infrà, & communiter Doctores; & circa totam hanc quæſtionem vide Megalam 2.2. *l.*2. *cap.*1. *quæſt.*3. Rebellium *de oblig. inſt. p.*1. *l.*3. *quæſt.*15. *ſect.* 1. Graſſium *p.*1. *l.*2. *deciſ. cap.*97. *n.*27. Bannem 2.2. *quæſt.*66. *art.*6. qui ſatis laxam opinionem ponit. Malderum 2.2. *tract.*4. *cap.*1. *diſp.*3. Leſſium *l.*2. *cap.*12. *dub.*6. *num.*29. Azorium *p.*3. *l.*5. *cap.*13. *quæſt.*2. Medinam *C. de reſtit. quæſt.*10. Tolet. *ſumma, l.*5.*cap.*16. Turrianum 2.2. *T.*2.*diſp.*53.*dub.*2. Sanchez *Tom.*2. *l.*7. *cap.*20. Cenedum *de paupertate relig. dub.*33. Conradum *in reſp. p.*1. *cap.*166. Sayrum *l.*9. *cap.*15. *qui num.*11. refert opinionem Bannis 2.2. *quæſt.*66. *art.*6. dicentem; ſi aliquis diſpenſator Regis auferret 200. aureos, non eſſe materiam grauem.

STEPHANVS Fagundez *num. cit.* ait, melius 42 rem hanc iudicio prudentis relinqui, conſideratis perſonis minus, aut magis ditibus, & locis, &c. Ita etiam Couar. *l.*1. *variar. cap.*3. *num.*11. Syluest. *verb. Furtum, quæſt.*2. Ioan. Medina *de contract. quæſt.*10. Caſpenſis *tract.*18. *diſp.*5. *ſect.*4. Ideò Sanchez *t.*2. *decal. l.*7. *cap.*20. *num.*5. aſſerit, generaliter in Hiſpania, eò quòd regio ſit ditior, quatuor argenteos eſſe quantitatem mortalem. Idem ſentit Suarez *Tom.*3. *de Relig. l.*8. *cap.*6. *num.*10. Tali iudicio ſubſcribit Baſſæus *v. Furtum* 1. *num.*4.

ASSERIT igitur Fagundez primò reſpectu Re- 43 gum, Principum, & Prælatorum locupletiſſimorum, & hominum ditiſſimorum, ſummam duorum, vel trium ducatorum eſſe mortalem ex obiecto ſuo. Allegat Rodriquez *in ſumma, cap.*149. Sotum, Rebellium, Leſſium, Couarruuiam, Sylueſtrum ſuprà, Petrum Nauarrum *l.*3. *de reſtit. cap.*1. *num.*35. Suarium verò *loc. cit.* & Maiorem 4. *diſt.*15. *quæſt.*25. probabiliter, ait, aſſignare reſpectu harum perſonarum quantitatem vnius aurei.

ASSERIT ſecundò, reſpectu hominum mediocriter diuitum, quatuor argenteos conſtituere quantitatem mortalem, aut ad ſummum, addito dimidio. Ita etiam Sanchez *t.*2. *Decal. l.*7.*cap.*20. *num.*5. Suarez *loco citato.*

ASSERIT tertiò, reſpectu pauperum quantitatem centum dipondiorum, vel ad ſummum additis 20. eſſe mortiferam. Adducit Rodriquez, & Aragonium, ac Nauarrum.

TANDEM ait: Si attendamus ad loca, & vrbes 44 magis, vel minus pecunioſas, & vbi res viliùs, aut chariùs venduntur, probabile eſſe, Oliſipone, Hiſpali, Pariſiis, Venetiis, Londini, Lugduni, Romæ, & aliis locis valdè pecunioſis, & opulentis, quantitatem quatuor, aut quinque regalium, ſeu denariorum eſſe mortalem in furto, reſpectu etiam hominum mediocriter diuitum. In Braſilia autem, aut in Indiis occidentalibus, vbi abundant pecuniæ, & res magno venduntur, mortalis erit quantitas Iuliorum 15. contra Lopes *p.*1. *cap.*92. dicentem, duorum regalium ſummam in India eſſe mortiferam.

QVOD ſi è quantitate præſcripta deſint quatuor, 45 vel quinque quadrantes, concludit adhuc, eſſe mortale, quia, quæ parum diſtant, nihil diſtare videntur. Deinde hæ quantitates non ſunt Mathematicè, ſed moraliter accipiendæ, vt benè docet Leſſius *l.*2. *cap.*11. *diſp.*6. *num.*32.

IN D.Bonau. non inuenio quantitatem aliquam præfixam; ſolùm *in ſpeculo animæ, cap.*2. ait: Hoc tamen aduertendum, quod tam modica res poſſet eſſe, vel tam modici valoris, quod non haberet rationem mortalis, niſi fortè adeſſet voluntas maius accipiendi, ſi facultas adeſſet, vel in illo modico eſſet al- 46 terius notabilis damnificatio; plus enim quandocumque damnificatur pauper in paruo, quàm diues in magno. Sic etiam alij antiqui Theologi iudicio prudentis totum negotium remittunt, vt notat Sayrus *l.*9. *cap.*15. *num.*9. nihil ſpeciale ſtatuentes.

EXISTIMANT ergo, materiam grauem cenſendam, iuxta grauitatem damnificationis. Itaque ſtat cum vltima ſententia, vt pro varietate perſonarum, locorum, &c. computanda ſit grauitas rei ereptæ. Il- 47 lud tamen monet, rem ex genere leuem, poſſe ex damnificatione fieri grauem. Afferunt exemplum, ſi aliquod artis inſtrumentum ab aliquo auferas, quo notabiliter lucratur, etiamſi ſit acus, nec habeat aliud

Digitized by Google

aliud ſimile. Conſentiunt Suarez *loc. cit. num.* 16. Tolet. *l.* 5. *cap.* 6. Petrus Nauar. *l.* 3. *de reſtit. cap.* 1. *num.* 33. Leſſius *l.* 2. *cap.* 12. *dub.* 12. *num.* 33. Nauar. *ſumma, cap.* 17. *num.* 3. Sanchez *T.* 2. *l.* 7. *cap.* 20. Fagundez *l.* 7. *cap.* 2. *num.* 2. Ratio eſt, quia grauis damnificatio eſt contra iuſtitiam grauiter, & cogit ad reſtitutionem *C. ſi culpa tua, de iniuriis, & damno datis.* Sic & Tanner. *diſp.* 4. *quæſt* 8. *dub.* 6. referens Aragonium, Bannem *quæſt.* 66. *art.* 6. Bartholomeum Medinam *quæſt.* 86. *art.* 2. Valentiam *quæſt.* 10. *p.* 5. Rebellium *l.* 3. *de iuſt. quæſt.* 15. *ſect.* 2. & 3. Azot. *t.* 3. *l.* 5. *cap.* 13. *quæſito* 1. Leſſium *lib.* 2. *cap.* 12. *dub.* 6.

48 MVLTI dicunt, idem ſequi, ſi aliquis furetur rem paruam, ob quam ſcias Dominum iratum irrupturum in percuſſiones graues alterius. Eos refert Fagundez *num.* 5.

ORITVR hic dubitatio, an furari in Eccleſia rem non ſacram ſit ſacrilegium, ratione circumſtantiæ loci Sacri, & iniuriæ illi illatæ.

49 SENTENTIA olim communis fuit, abſolutè furtum, ratione circumſtantiæ loci Sacri, fieri ſacrilegum, eamque tenent etiam Recentiores plurimi, vt refert Fagundez *l.* 7. *cap.* 2. & Diana *p.* 1. *tract. de circumſtantiis aggrauantibus, reſol.* 27. Tuentur eam Paulus Layman *l.* 4. *tract.* 10. *cap.* 7. *num.* 18 Suarez *de Relig. Tom.* 1. *l.* 3. *cap.* 4. *num.* 7. vbi ait, eſſe communem ſententiam.

PROBATVR ex verbis Ioannis Papæ in cap. Quiſquis, diſt. 17. quæſt. 4. *Sacrilegium committitur auferendo Sacrum de ſacro; vel non ſacrum de Sacro; aut ſacrum de non ſacro.* Igitur cùm Lex non diſtinguat, an illa res non ſacra ſit in cuſtodia, vel depoſito, vel poſſeſſione Eccleſiæ, non videtur diſtinguendum, vt diſtinguunt multi; ſic enim habetur *regula Lex, de pretio, ff. de publican.* niſi alia lex cogat, vel ratio. Sequuntur Raphaël de la Torre 2. 2. *t.* 2. *quæſt.* 99. *art.* 1. *diſp.* 7. Rebellius *p.* 1. *l.* 3. *quæſt.* 15. *num.* 25. cum Reginaldo *T.* 2. *l.* 23. *cap.* 1. *num.* 12. Menoch. *de arbitrar. l.* 2. *cent.* 4. *caſu* 389. *num.* 14. & Petrus Ledeſma *ſumm. Tract. de pœnit. cap.* 10. Hæc eſt ſententia D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 37. *dub.* 7. *litterali.*

50 COMMVNITER verò diſtinguunt, vt ſuprà innui, & dicunt; ſi res illa ſit in depoſito, vel iure, vel ſimili, eſſe ſacrilegium; non autem aliter, ſi ſit crumena eius, qui eſt in Eccleſia. Ita Sotus *in* 4. *diſt.* 18. *quæſt.* 2. *art.* 4. Ioan. de Cruz *p.* 2. *directt. de Sacramento Pœnit. quæſt.* 3. *diſp* 6. Fagundez *lib.* 7. *in ſeptimum præceptum decal. cap.* 2. *num.* 10. Henriquez *l.* 2. *cap.* 6. *num.* 5. eamque probabilem cenſet Diana, & Raphaël de la Torre, ac Leſſius *lib.* 2. *cap.* 45. *dub.* 3. *num.* 14. Zerola *praxi de pœnit. cap.* 12. *quæſt.* 17. Eandem tuentur Cano 5. *p. relectionis*, §. *Multa hic*, Caietanus *tomo* 1. *opuſc.* 31. *reſp.* 12. *dub.* 2. Lopez *Inſtruct. p.* 1. *cap.* 33. §. *At verò.*

51 EGO quidem, ſequor ſententiam D. Bonauenturæ, qui ponit tres ſpecies ſacrilegij. Prima eſt furari rem Sacram, *v.g.* Calicem ſacratum de loco ſacro. Secunda, rem ſacrám de loco non ſacro, vt calicem ſacratum de domo artificis. Tertia, rem non ſacrã de loco ſacro, *v.g.* crumenam in Eccleſia; ſic præter allegatos diſtinguunt Sà, *v. Sacrilegium*, Syluеſt. *ibi*, §. 2. Roſella *ibidem*, Nauar. *Manual. Lat. cap.* 6. *num.* 4. & *cap.* 17. *num.* 95.

52 ENIM verò nos habemus ex iure Canonico declarationem Ioannis Papæ, nec ſtare debemus Iuri ciuili, quod vt detur actio ſacrilegij in furem, requirit vt res ſit ſacra, & ablata de loco ſacro, vt refert Iulius Clarus *l.* 5. *ſent.* §. *Sacrilegium.*

NEQVE Fagundez, qui Canonem illum refert, quicquam reſpondet, niſi Canonem innuere noſtram ſententiam: Sed eam apertè aſſerit, vt vidimus, & fatetur Diana, qui neque verbum ei reſpondet, vt ſe defendat.

OBIICIVNT, per accidens eſſe, rem illam exiſtere in Eccleſia.

RESPONDET D. Bonau. locum illum, & ſi phyſicè addat tantùm accidens, moraliter tamen addere ſpeciem. Eſt enim loci magna irreuerentia; & res illa eſt fidei iuſſã Eccleſiæ; dum, qui religioni intenti ſunt, ideò in tuto debent habere id, quod in ea habent; & furari, eſt ſacratum locum lædere; ſicuti & alia fœda in templo committere, eſt ipſum profanare. 53

DVBITATIO VNICA.

Quæ ſit quantitas grauis furti Filiorum, vxoris, & Religioſorum.

D. Bonau. in 4 diſt 15. p. 2. art. 2 quæſt 1. & in Spec. animæ, cap. 2.

NON eſt adeò ſeuerè iudicandum id, quod eripit, vel furatur filius patri, vel vxor viro, ſicuti quod ab extraneo aufert, vt admonet Fagundez *in* 7. *præceptum, l.* 7. *cap.* 3. ex D. Bonau. *in* 4. *diſt.* 15. *p.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. De his omnibus autem agit S. Doctor *in ſpeculo animæ, capite* 2. 54

OPORTET autem diſtinguere multa genera bonorum in familia, è quibus poteſt eſſe vt Filius quædam aſſumat.

PRIMÒ enim ſunt bona Caſtrenſia, quæ Filiusfamilias, ſeu nondum emancipatus, in militia acquirit, & ea, quæ ex tali peculio acquirit, *L. g. caſtrenſe, ff. de peculio caſtrenſi.*

NON longè abeunt bona, quaſi Caſtrenſia, quæ filius acquirit publico aliquo officio, vel aliqua arte, ex ſeptem liberalibus, vt ſi ſit Medicus, Aduocatus, Magiſter, &c. itaque non erunt bona quaſi caſtrenſia, quæ ex arte ordinata ad priuatum emolumentum adipiſcitur; vt arte Sutoris, vel ſimili.

DE his poſſunt liberè diſponere, vt docent communiter Doctores, dummodò non ſint impuberes; tunc enim de his teſtari non poſſunt *Leg. vlt. Cod. de teſtamento militis.* Et ita neque donare, vendere, aut quouis modo alienare, etiam de conſenſu Patris, *Inſtit. de inutil. ſtipulat.* § *pupillus*; poteſt tamen conſentiente tutore, ſi eum habeat, alienare, vt notat Molina *diſp.* 130. §. *licet.* Ratio diuerſitatis eſt, quia tutor tenetur pupillo, ſi malè authoritatem præbeat, non ſic pater; vt aduertit cum Molina Fagundez *in* 7. *præcept. l.* 7. *cap.* 4. 55

TERTIÒ ſunt bona profectitia, quæ filio adueniunt, causâ, & occaſione Patris, & quæ ab ipſo Patre obtinuit, vel eius pecunia acquiſiuit, vel ei legata ſunt intuitu Patris. Hæc omnia ſunt patris, & quoad vſumfructum, & quoad dominium, ſeu proprietatem, ac proinde erit furtum, aliquod inuito parente accipere, & tenetur ad reſtitutionem. 56

HINC monet S. Doctor *in* 4. *diſt.* 15. *p.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. & cum eo Fagundez *num.* 11. vt caueant hi, qui cum filiis mercatorum negotiantur, aut ludunt; tenentur enim illi hæc omnia in integrum reſtituere, ſi extent, aut mala fide lucrati ſunt; ſi autem bona fide, tenentur reſtituere ea, in quibus ditiores ſunt facti.

SVNT alia bona, quæ Aduentitia dicuntur, quæ ex parte matris, vel ex induſtria adueniunt, & in his 57

habent

Digitized by Google

habent filij dominium, & proprietatem; patres verò vſumfructum tantùm. Ita Molina *T.1. diſp.9. & 232.* Syluester, & alij, quos ſequitur Fagundez *num.21.* De his non poteſt, inuito patre, tollere, alioquin erit furtum.

Qvantitas verò in filiis, vt materiam attingat grauem, amplior conſtituitur, quàm in extraneo. Bannes 2.2. *quæſt.66. art.6.* ait, neque quinquaginta aureos à patre diuite furatos, eſſe materiam grauem. Fagundez *cap.3. num.3.* dicit non videri mortale, ſi filius furetur duo regalia ſupra dimidium, ſi pater eſt Mœchanicus; ſi verò mediocriter diues, non eſſe mortale ſeptem argenteos ſumere. Quod ſi diues admodum ſit, non peccabit, etiam furando tres aureos. Vide & Leſſium *T.1. l.2. cap.12. de iniuriis fortunæ, dub.13. num.36.* & Petrum Nauarr. *de reſtit. l.3. cap.1. num.66.* Caſpenſ. *Tract.18. diſp.5. ſectione 7. Baſſ.2.*

58 Itaqve ſi grauem quantitatem furetur, tenebitur reſtitutioni, vel Patri, vel fratribus in diuiſione. Hæc verò eſſe peccata probatur ex Prou.28. *Qui ſubtrahit à Patre ſuo aliquid, & à Matre, & dicit, hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.*

Qvoad vxores, certum eſt, eas peccare lethaliter, ſi grauem quantitatem auferant à maritis inuitis, ad donandum aliis. Ita communiter Doctores apud Molinam *T.2. de Iuſt. diſp.274.* Fagundez *cap.8. num.1.* cum D.Bonau. *in 4. diſt.15. loc.cit.* Ratio eſt, quia maritus habet vſum fructum omnium bonorum.

Admonent tamen cum D. Bonau. in multis caſibus, non peccare vxorem, ſi à marito aliquid clam furto accipiat.

59 Primò, ſi quantitas non ſit notabilis, ſpectatis facultatibus. Concedunt autem vxori duplo ampliùs, quàm filio, vt notauit Rebellius *prima parte, lib.3. quæſtion.15. ſectione 13. num.16.* Fagundez *num. 2.* cum aliis.

Secvndò, ſi donet ſecundùm vſum aliarum vxorum. In his enim mariti ſunt irrationabiliter inuiti.

Tertiò, ſi in extrema alicuius neceſſitate donet.

60 Qværvnt autem, an ſi habeat amplam dotem, poſſit dare abſque mariti licentiâ quinquaginta, vel ſexaginta aureos ad aliquem vſum honeſtum, puta nutrici ſuæ, vel eius filiæ ad dotem.

Negant Nauar. *in Man. cap.17. num. 155.* Cabedo *p.1. deciſ.107.*

Asservnt Molina *T.2. diſp.34. §. ex dictis* Fagundez *l.7. cap.8. num.11.* cum D. Bonau. *in 4. diſt.15. loc. cit.* vbi licèt quantitatem præfixam non ſtatuat; tamen indicat, poſſe de ſua dote diſtribuere, & de ſuis paraphernalibus, hoc eſt, de bonis, quæ cùm nupſit, ſibi reſeruauit ad proprios vſus. Idem dic de bonis, quæ conſtante matrimonio illi obue-
61 niunt per hæreditatem, vel donationem. Horum enim mulier habet dominium, & adminiſtrationem iure communi, ideò poteſt, quantumuis vir repugnet, de his diſpenſare. Ità etiam D.Thom. *quæſt.32. art.8.* & alij apud Dianam *p.5. tract.8. reſol.34.* vt dixi *diſput. de Eleemoſyna.* Sunt alij caſus, in quibus dicunt Theologi, poſſe vxorem aſſumere de rebus familiaribus, etiam mariti, vt ſi eorum bonorum relicta eſt ei adminiſtratio, quia maritus eſt prodigus, vel amens. Vide Dianam *loc. cit.* & Fagundez *lib.7. cap.8.*

62 Similiter & vir, ſi diſſipet bona ſibi cùm vxore communia; ſoluto matrimonio, tenetur vxori ad reſtitutionem ille, vel eius hæredes. Vide Fagundez, *cap.9.* Tannerum infrà citandum, qui rectè monet, ſpectandas in omnibus prudenter perſonarum conditiones, diuitiarum copiam, amoris vehementiam, &c.

Qvoad Religioſos, cenſent Doctores, quanti- 63
tatem computandam ad regulam furti filiorum. Ita Sanctius *lib.7. de Relig. cap.21. num.31.* Rebell. *lib.3. de iuſtitia, p.1. quæſt.15. ſect.3. n.22.* Caſpenſis *tract.18. diſp.5. ſect.7.* Graff. *p.1. deciſ. l.3. cap.5. num.51.* Tanner. *diſp.4. quæſt.6. dub.6.* Fagundez *cap.5.* qui addit tamen, comparandos cum filiis mediocriter diuitum; & ideò quinque argenteos circiter eſſe graue furtum extra ea, quæ debet ei conuentus, qui tenetur ei ad victum; & veſtitum neceſſaria ſuppeditare; vt ait S.Doct. *in Apol. pauperum, cap.1. reſponſionis 3.* Sed de his *quæſt.7.* agam.

QVÆSTIO V.

An Furtum ſit mortale quando, pluribus minimis factis furtiolis, ſuperuenit particula, faciens rem grauem.

Qvia multis modis poteſt hoc euenire, multas etiam quæſtiones aduocat.

Poteſt enim eſſe, vt furtiola omnia fiant ex 64
intentione aggregandi rem grauem; poteſt eſſe etiam, vt ſine hac intentione ea fiant. Rurſus poteſt eſſe, vt furtiola illa fiant eidem perſonæ, vel pluribus diuerſis; ab vno dipondium vnum; ab altero alium auferendo.

Qvoad primum, Aſſero primò, eum, qui ab initio intendit ab vno auferre quantitatem grauem, peccare lethaliter eâ intentione; & poſtea, dum furtiola committit ſingula, mortaliter etiam peccare. Ita docent communiter. Sanchez *Tom.2. decal. l.7. cap.21.* Leſſ. *tom.1. l.2. cap.12.* Fort. *dub.7. num.36.* Rebellius *p.1. l.3. quæſt.15. ſect.4. num.30.* Petrus Nauar. *l.3. de reſtit. cap.1. num.50.* Sotus *l.5. de Iuſt. quæſt.5. ad 3.* Medina *de Reſtit. quæſt.10.* Lopez *p.1. cap.93.* Fagundez *in ſeptimum præceptum decal. l.7. cap.15. num. 3.* Baſſæus *v. Furtum 1. numer. 8. & ſequent.*

Probatvr, quia, vt arguit S. Doctor *in 7.* 65
præceptum decal. damnificare alium grauiter, eſt mortale; at is intendit ſic damnificare: Ergo.

Assero ſecundò, idem dicendum de eo, qui intendit auferre à pluribus grauem quantitatem. Ità allegati Doctores.

Probatvr, quia illa praua intentio eſt mortalis: Ergo cùm ſingula furtiola procedant ab illa voluntate, erunt lethifera. Alioquin non eſſent grauiter eis, qui menſuris falſis vtuntur, exprobrati à Deo Oſeæ 12. *Chanaan in manu ſtatera doloſa.* Prouerb.11. *Statera doloſa abominatio eſt ante Deum.* Quamuis 66
enim ſinguli modicè damnificentur, tamen Reſpublica grauiter offenditur, quia inuehuntur innumera mala. Et ab hoc crimine rariſſimè euadunt mercatores, vt admonuit S.Doctor *cap.6. in Decalogum.*

Advertit tamen Leſſius *num.49. cont.* in ſin- 67
gulis furtiolis non committi nouum peccatum mortale, ſed continuari iam cæptum; eſto enim continuetur eadem voluntas, tamen poteſt eſſe, vt in ſingulis non renouetur, ſed furetur ille virtute primæ prauæ voluntatis.

Hinc etiam deducunt, teneri hunc reſtitutioni, quæ ſi ardua nimis ſit, vt fiat ſingulis, facienda eſt pauperibus.

Qvæstio maior eſt; Si in ſingulis furtiolis non habeat animum ampliùs furandi, nec animum à principio

Digitized by Google

cipio concepit perueniendi ad notabilem quantitatem, ſed ex occaſione oblata committit minima furtula; an in vltimo, quo fit materia grauis, peccetur mortaliter, ſi aliorum recordetur, licèt non intendat grauiter furari.

Et quidem, ſi non aduertat, materialiter tantùm ſe habet, vt docet Nauar. *Sum. Lat. cap.* 17. *num.* 130. Sanchez *Tomo* 2. *decal. l.* 7. *cap.* 21. *num.* 20. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 12. *dub.* 9. Fagundez *num.* 11.

68 Prima opinio eſt, non peccare in vltima illa acceptione rei vilis; peccare tamen in retentione, quia poſito eo vltimo furtulo, completur materia grauis, quæ iniuſtè retinetur. Ita Nauar. *Summa Lusit. cap.* 17. *num.* 139. Vega *l.* 14. *in Concil. Tridentinum cap.* 11. Graff. *p.* 1. *deciſ. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 51. & *lib.* 2. *cap.* 93. *num.* 18. Carbo *de reſtit. quæſt.* 2. Leſſius *l.* 2. *de Iuſt. cap.* 12. *dub.* 8. *num.* 43. Iaſon *Leg. ſi idem cum eodem, ff. de iudic. omnium iud. & ibi*, Decius *num.* 1. & 16. Claudius *num.* 1. & 2. Farinac. *conſil.* 78. *num.* 3. Filliuc. *tomo* 2. *tract.* 31. *cap.* 10. *num.* 243. Rodriquez *Summa tomo* 4. *cap.* 118. *num.* 29. Salas *in p.* 1. *quæſt.* 58. *tract.* 13. *diſp.* 16. *ſect.* 17. *num.* 88. Toletus *l.* 5. *cap.* 16. *num.* 4. & alij. Quam probabilem cenſet Diana *p.* 1. *Tract. de Paupertate Relig. reſol.* 34. qui ait, tunc præcisè eſſe peccatum non reſtituendo, in ſententia Nauarri, & aliorum, quando extaret; & fur ex ea factus eſſet ditior. Ita docent Granado *in primam* 2. *contr.* 6. *tract.* 2. *diſp.* 2. *ſect.* 5. *num.* 49. Lorca *p.* 2. *tom.* 2.

69 Imò neque peccare mortaliter, neque ad reſtitutionem teneri, aſſeruit Emanuël Sà, *v. Furtum, num.* 8. Nauar. *lib.* 3. *conſil.* 3. *de ſtatu Monachorum, num.* 17. Berarducius *in Summa Corona, p.* 1. *cap.* 1. *num.* 18. & Fernandez *in Exam. p.* 1. *cap.* 6. §. 2. *num.* 12. Hi loquuntur de rebus furatis eidem, nedum pluribus.

Commvnis verò ſententia eſt, probabiliter committi peccatum mortale in vltimo illo furtiolo rei minimæ, cum aduertentia ad præterita furta, ſi in illo grauis quantitas compleatur. Ita Sanchez *Tom.* 2. *decal. l.* 7. *cap.* 21. *num.* 6. Rodriquez *Tomo* 1. *Summa in* 2. *edit. cap.* 150. *num.* 8. *concl.* 8. Valentia 2. 2. *diſp.* 5. *p.* 5. in finem, Sayrus *l.* 9. *cap.* 15. *num.* 22. Petrus Ledeſma 2. *Tom. tract.* 8. *cap.* 21. *num.* 2. Lopez *p.* 1. *cap.* 93. *col.* 2. *quæſt.* 2. Nauar. *l.* 3. *de reſtitut. cap.* 1. *p.* 1. *dub.* 5. *a*
70 *num.* 52. Rebell. *p.* 1. *l.* 3. *quæſt.* 15. *ſect.* 4. *num.* 30. Maior *in* 4. *diſt.* 1. 15. *quæſt.* 25. Ioan. Medina *Cod. de reſtit. quæſt.* 10. Sotus *lib.* 5. *de Iuſt. quæſt.* 3. *art.* 3. *ad* 3. Mercado *l.* 3. *de contract. cap.* 4. *fol.* 129. Couar. *l.* 1. *var. cap.* 3. *num.* 11. Corduba *Summa, quæſt.* 70. *p.* 2. Bartholomeus Medina 1. 2. *quæſt.* 88. *art.* 4. *ad* 3. Vaſquez ibi *diſp.* 146. *cap.* 2. *num.* 5. ibi Zumel *art.* 4. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 6. Salon. ibi, *controu.* 3. *quæſt. vn.* Azor. *tomo* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *quæſito* 12. Reginaldus *T.* 2. *l.* 23. *cap.* 1. *quæſt.* 4. Ledeſma *T.* 2. *tract.* 8. *cap.* 10. Tannerus *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *dub.* 6. Megala 2. 2. *l.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 3. *num.* 23. Caſpenſ. *tract.* 18. *diſp.* 5. *ſect.* 5. Fauſt. *in theſ. l.* 8. *quæſt.* 189. Baſſæus, *v. Furtum*, 1. *n.* 8. Loquuntur autem etiamſi à multis auferantur furtiola. Hanc ait Diana amplexandam, addens aliquas appendices cum Baſſæo. Requiritur ſanè moralis continuatio. Addunt reſpectu alicuius ſaltem communitatis eſſe debere tale damnum.

Ratio eſt quia ex vltimo illo furtulo, adiuncto aliis, componitur notabilis iniuria; nam, etiam ſi vni tantùm non infertur damnum, infertur nihilominus Reipublicæ; alioqui poſſet aliquis ditari, auferendo à ſingulis regnicolis obolum.

Neqve placet ea diſtinctio primæ opinionis; nam retinere, & vſurpare eſt idem peccatum: Ergo qui peccat mortiferè retinendo, peccat etiam vſurpando. Vide Sanchez *Tomo* 1. *decal. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 10.

Hæc videtur ſententia D. Bonauenturæ *in Confeſſionali, cap.* 3. *part.* 20. vbi obſeruat pœnas datas pro falſis menſuris, & ponderibus *ex C. Mogunt.* nempe triginta dies in pane, & aqua, & addit varias pœnas exilij; & tanquam de falſo. Et *Lex Cornelia, & tit. de ordin. circa Annonam*, circa finem. Hinc eruitur graue argumentum: Si licerent illa furtula à diuerſis, abſque reſtitutione, vel culpa graui; inuehi poſſent in Rempublicam grauia mala menſurarum, & ponderum falſorum. Ibi autem ponit S. Bonau. hæc ex ordine ad materiam confeſſionis neceſſariam. 71

Porrò quantitatem paruulam, additam cæteris, & cum eis conſtituentem materiam grauem, facere peccatum mortale, non quidem ſolitariam, ſed cum cæteris, ſentiunt communiter Doctores, longa teſſera relati à Fagundez *in ſeptimum Præceptum decal. l.* 7. *cap.* 5. *num.* 4. & ſunt ferè modò allegati. 72

Vere quidem in foro externo non fit coaceruatio plurium modicorum furtorum ad vnam pœnam mortis, vt ait Iaſon *in Leg. ſi idem cum eodem, num.* 3. & 4. *ff. de iudic. omnium iudicum*, vbi Decius *num.* 1. & 16. & Claudius *num.* 1. & Farinacius *conſilio* 78. *num.* 3.

Limitat verò Diana ſecundam ſententiam, tunc illa minima in vnum conglobari, ſi maſſa fiat ex eodem negotij genere, vel animo diteſcendi. Ita etiam Rebell. *p.* 1. *l.* 3. *quæſt.* 15. *ſect.* 3. *num.* 44. Tanner. 2. 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 6. *dub.* 9. *num.* 147. Bonac. *de contract. diſput.* 2. *quæſt.* 8. *puncto* 2. Sed hæc ratio non placet Sanchez *Sum. t.* 2. *l.* 7. *cap.* 21. *num.* 16. & meritò; quæ enim ratio auferendi mortale, ſi è diuerſis negotiis materia grauis coaleſcat? 73

Deinde ait, illa furtiola in vnum coaleſcere, quando inter illa non ſit magna temporis interpolatio; erit autem notabilis ſecundùm Sanchez, & alios, ſi ſit vnius anni, vel ſecundum Filliucium *Tomo* 2. *tract.* 31. *cap.* 10. *num.* 244. & Dianam, ſi vnius menſis, vel dimidij.

Addit tertiò, multo maiorem quantitatem exigi ad conſtituendam materiam mortalem & eò minorem eſſe culpam, quò plures ſunt domini, in quos diuiditur damnum. Ita etiam Sanchez *num.* 17. Rebell. *num.* 43. Megala 2. 2. *l.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 3. *num.* 36. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 12. *diſp.* 8. *num.* 46. & concludit Diana, duplam quantitatem exigi, quàm in aliis furtis.

Dicit quartò, dictam ſententiam non habere locum quoad exigua furta eſculentorum, quæ committuntur à ſeruis, & ancillis, vt comedant. Ità etiam Megala *num.* 43. Leſſius *num.* 48. Nauar. *cap.* 17. *n.* 138. Reginald. *Tom.* 2. *lib.* 23. *cap.* 1. *num.* 22. Petrus Nauar. *de reſtit. l.* 3. *cap.* 1. *num.* 5. *dub.* 6. *num.* 202. Sayrus *l.* 9. *cap.* 15. *num.* 17. Bannes 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 6. Caietanus, *v. Furtum*, & alij apud Fagundez *lib.* 7. *cap.* 11. 74

Notat denique, ſic furantes non teneri ſub culpa mortifera ad reſtitutionem totius quantitatis furatæ; ſed tantùm ad illam partem, quâ reſtitutâ, ceſſat notabilis quantitas, ad furtum mortale petita. Sic Aragon. 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 6. Rebell. *p.* 1. *l.* 3. *quæſt.* 15. *ſect.* 4. *num.* 29. Megala 2. 2. *l.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 3. *num.* 25. Nauar. *de reſtit. lib.* 3. *cap.* 1. *p.* 10. *dub.* 8. *num.* 62. Filliuc. *tom.* 2. *tract.* 31. *cap.* 10. *num.* 247. & alij, quibus ſubſcribit Caſpenſis *Tract.* 18. *ſect.* 9. Baſſ. *v. Furtum* 1. *num.* 8.

Id tamen non placet; nam reſtitutio cogit ex iuſtitia læſa grauiter; at læſio grauis eſt ratione totius, non autem ſolius particulæ, etſi hæc auget ad materiam vſque grauem, non eſt ſola, neque maior pars. 75

Addit etiam aliam quæſtionem: An Religioſus paulatim ſurripiens comeſtibilia ad proprium vſum cum alio ſodali, lethaliter peccet cum

perueniunt

Digitized by Google

perueniunt ad quantitatem grauem: Reſpondet negatiuè, & multos allegat Doctores.

76 Ex dictis etiam ſequitur, quod ſi multi ſimul, paucula ſinguli, ab vno furentur, quæ faciant materiam grauem, tenentur omnes in ſolidum reſtitutioni. Ità Sanchez *Tomo* 2. *Decal. l.*7. *cap.*21. *num.*19. Petrus Nauar. *l.*3. *de reſtit. cap.*1. *num.*43. Leſſ. *l.*2. *cap.*12. *dub.*9. Fagundez *l.*7. *cap.*14. Baſſæus *num.*9. Intellige, ſi ad furtula communicato conſilio conueniant.

Qvod ſi non communicato conſilio, conſcij tamen alter alterius furti, aduertentes notabile damnum; an peccent mortaliter, quæritur.

Commvniter reſpondent aſſertiuè. Vide Doctores apud Baſſæum Fagundez *num.*14. Alij tamen negant apud eoſdem *ibi*, *num.*6. & Sanchez *T.*2. *decal. l.*7. *cap.*21. *num.*22. Caſpenſem *tract.*18. *diſp.*5. *ſect.*9. & Dianam *p.*1. *Tract.*17. *reſol.*42. Vaſquez *p.*25. *diſp.*146. *num.*6.

77 Obiicies. Si ab obolo ad ducatum progrediendo eſt certa quædam quantitas, quæ faciat peccatum mortale; & quæ minor, non eſt peccatum mortale: Ergo omne furtum erit naturâ ſuâ aut mortale, aut veniale, quia incredibile eſt, vnius oboli additione materiam peccati adeò poſſe mutari, vt quod erat veniale fiat mortale.

78 Respondet Tanner. *num.*122. negando conſequentiam, quia prudens æſtimatio, & Dei prouidentia exigit, vt tandem perueniatur ad notabilem quantitatem, quod facilè ſuadebitur, ſi conſideremus etiam in naturalibus gradulum qualitatis vltimò diſponere ad formam ſubſtantialem inducendam, ſic vltima particula aquæ cauat lapidem, mergit nauem; vltimus ictus interficit.

QVÆSTIO VI.

An in extrema, vel vrgenti neceſſitate liceat aliena auferre.

D. Bonau. in Speculo animæ, cap. 2.

79 Omnes concedunt, in extrema neceſſitate id licere. Ita docent Doctores apud Fagundez *in* 7. *preceptum*, *l.*7. *cap.*26. Itaque in extrema neceſſitate Ità transferre dominium multi aſſerunt; Scotus *in* 4. *diſt.*15: *quæſt.*2. §. *ad argumenta* Salon. 2.2. *quæſt.*66. *art.*7. *concl.*1. *controu.*1. Aragon. 2.2. *quæſt.*32. *art.*5. Azorius *Tomo* 1. *l.*12. *cap.*8. *quæſito* 7. & *cap.*9. *quæſito* 1. Sotus *l.*4. *de Iuſt. quæſt.*7. *art.*1. *ad* 4. Sayrus *l.*10. *tract.*5. *cap.*6. *num.*12. Suarez de charitate *diſp.*7. *ſect.*5. Syluest. *v. Reſtit.*5. *num.*4. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*8. *n.*126. alios adducens.

Alii tamen negant, transferri dominium in egentem extremè. Ità Medina *Cod. de reſtit. quæſt.*3. Nauar. *Sum. cap.*17. *num.*61. Tolet. *l.*5. *cap.*24. *num.*10. Leſſius *l.*2. *cap.*16. *diſp.*1. *num.*8. Bellarminus *T.*3. *l.*3. *de bonis operibus*, *cap.*8. Vaſquez *opuſc. de eleem. cap.*1. *dub.*6. Malderus *Tract.*4. *cap.*7. *dub.*7. §. reſpondeo. Fagundez *l.*7. *cap.*26. *num.*7. Couar. 2. *p. var.* §. 1.

80 Qvoad D. Bonau. ille profectò eſt cum priori ſententia *in ſpeculo animæ*, *cap.*2. vbi ait: Poteſt aliquis rem alterius pro extrema, vel vrgenti neceſſitate corporis accipere, quia in neceſſitate omnia ſunt communia, & tunc furtum dici non debet, quia ſuum eſt quod in neceſſitate accipit, vel etiam pro neceſſitate alterius: Vnde Ambroſius in Dom. 8. poſt Pentec. ſerm. 64: *Eſurientium panis eſt, quem tu detines*; Cum eo præter allegatos ſunt Sarmiento 2. *p. moni.*4. *n.*5. Caſpenſ. *Tract.*18. *diſp.*5. *ſect.*6.

Ex quo deducitur cum prima ſententia, eum, qui in extrema neceſſitate abſtulit aliquid, non teneri valorem reſtituere, ſi ad pinguiorem fortunam veniat.

Fvndamentvm D. Bonau. ſolidiſſimum eſt, 81
quia proprietas inuecta eſt iure gentium, poſt vſurpationem rerum, quæ ante erant communes; hac tamen conditione, vt cæteri ex paupertate non perirent. Quare in extrema neceſſitate omnia ſunt communia, non ſolùm quoad vſum, & ſunt primò occupantis, niſi eadem neceſſitas inſtet poſſidenti. Neque abſonum eſt, eandem rem eſſe communem vſurpationi plurium, etſi etiam conceſſero, dominium in conſumptibilibus ab vſu non ſeparari, addita vſui independentia, quæ ſanè in caſu noſtro addi debet; iam dominium transfertur ad extremè egentem pro
tunc, & non eſt poſſeſſoris. Dixi in conſumptibili- 82
bus; nam quoad alia transfertur ſolus vſus, vt ſi aliquis ad vitandam mortem cogatur auferre equum, vt fugam celerem arripiat; iam ille equus poſt vſum reſtituendus eſt. Quâ doctrinâ eluitur quidquid opponit Fagundez *num.*6. ratus, hoc eſſe fundamentum infirmum; ſic enim explicitum, eſt inconcuſſum, & communi ſententia Doctorum ſolidatum, & fundatur etiam, §. *cum in eadem*, *ff. ad Legem Rhodiam*, *de iactu*, vbi in neceſſitate extrema res communicari declarat.

Neqve dicat Fagundez, fieri communia quoad vſum tantùm, non quoad dominium; nam addita vſui independentia, adiungitur dominium, vt oſtendi *quæſtione prima*.

Maior difficultas eſt: An in neceſſitate etiam 83
non extrema, ſed tamen graui vrgenti liceat propria authoritate rapere aliena.

Prima opinio eſt, in graui neceſſitate morbi, famis, nuditatis, eam acceptionem eſſe licitam. Sic Petrus Nauar. *l.*3. *de reſtit. cap.*1. *dub.*5. *num.*367. Angelus *v. Furtum*, §. 37. Sà *v. Furtum.* Nauar. *Summæ Lat. c. f.*17. *num.*118. Medina *Cod. de eleem. quæſt.*3. & *de reſtit. quæſt.*3. *cauſa* 1. & probabilem indicat Leſſius *T.*1. *l.*2. *cap.*22. *dub.*12. *num.*71. & *cap.*16. *dub.*1. *num.*17. & 18. Vaſquez *de eleem. cap.*1. *diſp.*7. *num.*60. Malderus *tract.*4. *cap.*7. *dub.*1. Caſpenſis *Tract.*18. *diſp.*5. *ſect.*6. Bonacina *de contract. diſp.*11. *quæſt. vlt. p.*1. *num.*32. Diana *p.*1. *tract.*17. *reſol.*29.

Secvnda ſententia docet, non eſſe licitum in 84
vrgenti neceſſitate res alienas vſurpare. Ità Sotus *l.*5. *de Iuſt. quæſt.*3. *art.*4. Salon. 2.2. *quæſt.*66. *art.*7. *controu.*1. Valentia *tom.*3. *diſp.*5. *quæſt.*10. *punct.*5. *dub.*1. Sayrus *l.*9. *cap.*14. *num.*17. Syluest. *v. reſtit.*5. *num.*2. Leſſius *t.*1. *de Iuſt. l.*2. *cap.*12. Fagundez *in* 7. *preceptum decal. l.*7. *cap.*27. *num.*5. Azor. *p.*2. *l.*12. *cap.*8. *quæſit.*8. Turrianus 2.2. *diſp.*88. *dub.*8. Reginaldus *T.*1. *l.*4. *cap.*20. *num.*267. Caiet. 2.2. *quæſt.*66. *art.*7. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*8. *num.*126. Baſſæus verò *v. Furtum* 1. *num.*12. pendulus, ex more, exiſtit.

Seraphicvs apertè ſtat pro priori ſententia; vt conſtat ex verbis eius, ſuprà allegatis.

Assero igitur, licere in vrgenti neceſſitate auferre neceſſarium.

Probatvr primò à D. Bonau. quia diuiſio re- 85
rum rata fuit, ne tamen alij, quibus ereptæ erant nudi, famelici, ægroti, tanquam abortiui proiecti iacērent; ideò enim grauiter Chriſtus, vt Regem Regum ſe deſcribit *Matth.*25. Ius dicentem contra eos, qui in graui neceſſitate negauerint nudos veſtire, fame iacentes paſcere, ægrotos viſitare, & adiuuare, & proteſtatur, iniuriam ſibi factam, tanquam ſupremo Domino rerum, qui dominium tranſtulerat in grauiter egentes.

Sic Ezech. 16. *Hac fuit iniquitas Sororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia: & manum egeno, & pauperi non porrigebant.* Igitur cùm teneatur (eſto ſaltem ex charitate, ſi non ex iuſtitia,) diues, dare rem illam; iniquè inuitus eſt, ſi ei aufertur.

86 RESPONDET Fagundez *num.5.* teneri quidem dare, ſed non huic, vel illi. Igitur eſt iniquè priuatus hac libertate, dum cogitur relinquere huic.

HOC tamen fundamentum apud Vaſquez ruit. Et quidem tenetur occurrentibus egenis dare, vt dicitur *Matth.25.* neque liber eſt, vt poſſit relinquere hunc, & quærere in Gallæcia alium, etiamſi non habeat, vnde omnibus ſuccurrat.

OBIICIVNT. *Cap. ſi quis de furtis*, vbi imponitur pœna furanti in graui neceſſitate: Sed pœna ſupponit culpam: Ergo.

87 RESPONDET S.Thom. *quæſt.66. art.7. ad 1.* Decretalem loqui de neceſſitate non vrgenti. Subſcribit Caſpenſis. Hunc canonem refert D.Bonau. *in Confeſſionali, cap.3. particula 55.*

88 DEINDE *cap.4. particula 2.* ait, furibus nullam pœnitentiam imponendam; quia ſunt incapaces, niſi reſtituant. Supponit igitur, Decretalem, non damnare furti auferentem in graui neceſſitate vrgenti; ſed eum qui non aufert in graui, adeò vt poſſit euitare ereptionem rei alienæ; nam in vrgenti neceſſitate aſſerit, non eſſe furtum, vt dixi ſuprà, referens verba S.Doctoris.

QVÆSTIO VII.

De Furtis Religioſorum.

{ D.Bonau. in Apol pauperum. reſp.3. cap.1.

89 BASSÆVS, *v. Furtum, 2. num.6.* ait, capientem è rebus monaſterij non neceſſariis, vel ſine licentia, quantum ſæculares de ſuis, eſſe furem.

RELIGIOSI ſanè non ſeruorum ſortem ſubeunt, ſed filiorum, vt docet D. Bonauent. *in Apolog. pauperum, reſpon.3. cap.1.* & patet *ex C. litteris, de ſepultur. in 6.* & *Leg. qui in poteſtate, ff. de teſtamen.* & *Authent. Ingreſſi. Cod. de Sacroſanctis Eccleſiis*, Nauar. *cap. Non dicatis 12. quæſt.1. num.61.* Sanchez *l.7. de Relig. cap.21. num.31.* Rebell. *p.1. lib.3. quæſt.15. ſect.3. num.22.* Vndè malè Iuriſperiti eos inter ſuos computant, volentes, eos acquirere Monaſterio, more ſeruorum, quidquid acquirunt.

90 EX his deducunt Doctores indicari *quæſt.4. in fine*, furta Religioſorum conſideranda ad modum furtorum filiorumfamilias, non ditiſſimorum, ſed mediocrium, atque adeò quinque argenteos, vel circiter eſſe materiam grauem; etſi Caſpenſis, ibi adductus, aliquid amplius exquirat, & Fagundez *l.7. cap.5. num.15.* ducentorum dipendiorum, ſeu vingenarum decem.

VNA, è conditionibus excuſantibus religioſum à furto, & proprietate, eſt, ſi ſit de rebus comeſtibilibus ad proprium vſum, quod ſi licet ſeruis, vt oſtendi *quæſt.5.* multò magis licet filiis aliqua comeſtibilia conſumere.

91 AD largiendum verò, non debere excedere valorem trium Iuliorum, ſenſêre Bartholom. à S.Fauſto *Theſauro, l.8. quæſt.218.* Paulinus Berti ſuper Bullam Clement. VIII. de largitione munerum. Vide etiam Fabrum *in 4. diſput.45. cap.5. num.122.* Dianam *p.1. Tract. de paupertate Religioſa, reſol.14.*

MIHI ſententia Suarez videtur diſcreta *T.3. de relig. l.8. cap.11. num.41.* vbi ſic aſſerit.

DE bonis Monaſterij, vſu conſumptibilibus, pertinentibus ſcilicet ad cibum, & potum, ſi tantùm ad proprium vſum actualem, vt ſic dicam, & tranſitorium, à Religioſis aliquid ſumatur, regulariter non videtur peccatum mortale, niſi inde damnificatio Religionis eſſet nimia, & in re extraordinaria, & pretioſiori; extra huiuſmodi verò caſum, res reputantur leuioris conditionis. Et quamuis prælatis hoc diſplicear, non tamen ità ſunt inuoluntarij, vt illam reputent materiam grauem in ordine ad paupertatem, ſed ſolùm in ordine ad decentiam, & perfectionem Religioſam. 92

ACCEDIT, quod Religioſi quoad vſum huiuſmodi rerum tractantur vt filij; inter parentem autem, & filium non cenſetur ſimilis actio grauis; ſecus verò eſſet, ſi huiuſmodi res in magna quantitate acciperentur; & occultè retentæ, paulatim conſumerentur, nam illud poſſet eſſe graue peccatum, quamuis ad id diſcernendum in particulari magna prudentia neceſſaria ſit. Ita Suarez, cui accidet Diana *p.1. Tract.6. de paupertate, reſol.30.* Vide etiam Sanchez *T.2. l.7. cap. 19. num.53.* Tannerum *2.2. diſp.7. quæſt.3. dub.4. num.106.* vbi ait: Nulla etiam Prælati ſeueritas eiuſmodi acceptiones, quoad ſubſtantiam rei acceptæ, iniquas reddere poteſt. Vide rurſus Dianam *ibi, reſol.35.* 93

LEDESMA *in addit. ad Summam, Tom.2. cap.4.* & Cenedo *tract. de paupertate Religioſa, dub. 20. num.10.* octo, vel nouem Reales ponit materiam mortiferam in Religioſis; maiorem verò quantitatem in comeſtibilibus exigit. 94

RODRIQVEZ verò *Summa Tom.4. cap. 118. num.27. & 29.* ſummam duorum aureorum præſcribit religioſis; eam docuit etiam Sotus *de Iuſt. l.4. quæſt.3. ad 3.* Aragon. *2.2. quæſt.66. art.6. concluſ.3.* ea tamen non placet Dianæ *reſol.36.*

BASSÆVS cum Miranda *in Manuali prel. t.1. quæſt. 28. art.17.* putat, quantitatem notabilem in furtis Religioſorum determinandam eſſe in particulari, pro temporum, locorum, perſonarum, Religionum, & aliarum circumſtantiarum differentia, arbitrio boni viri. Mendoza verò *quæſt.8. poſit. de paupertate, concl.9. num.12.* docet, duos argenteos non eſſe quantitatem notabilem. Ioan. de la Cruz *de ſtatu relig. l.1. c.3. dub.5.* & Sanchez *Summa Tom.1. l.7. cap.20. num.3. & 6.* putant, eſſe quatuor argenteorum. Subſcribit Diana, Bartholomæus à S.Fauſto *l.8. quæſt.193. num.21.* ait, in Monaſteriis ditiſſimis, tres argenteos; in Monaſteriis verò mediocriter dotatis, duos argenteos; in pauperibus verò, vnum ſufficere ad proprietatem mortalem. 95

NOSTER verò Sanctes pauperrimus vnum Iulium *in cap.6. Regulæ* poſuit; Non recordabatur hæc furta fieri ditiſſimo Pontifici; Fateor tamen ea fieri de pauperum penu.

QVÆ ſanè pauperrima opinio eſt; neque enim vllus adeò religioſos opprimit, neque ipſe rectè affert Nauarrum. Sed hic Doctor in hac, ſicut & in multis aliis deciſionibus Regulæ, eſt ſeuerior æquo nimium. 96

ADDIT Diana *reſol.41.* ex Ioan. Cruz *de ſtatu relig. lib.1. cap.3. dub.3. concl.3.* poſſe Religioſum accipere prandium, aut alia comeſtibilia ex Lopez *in Inſtruct. p. 1. cap.6.* dicente: Poteſt Religioſus accipere à ſæcularibus aliqua munera electuariorum, vel confectionum cordialium, bina vaſcula, vel par perdicum, vel gallinarum, vel aliquid ſimile; ſed quia in comeſtibilibus magni valoris

non

non præſumitur ità facilè concedenda licentia à Superiore; ideò cautè in tali caſu procedendum.

97 Hæc mihi videntur ad mentem D. Bonauenturæ *in 4. diſt.15. p.2. art.2. quæſt.1.* & hoc pacto intelligendus *canon. 12. quæſt.1.* vbi dicitur: *Certum eſt, quod Monachus nihil habere, vel dare, vel accipere ſine ſuperioris licentia debet, niſi fortè ille, qui indiget, ſit in extrema neceſſitate, tunc non debet obedire Abbati, quia manifeſtè faceret contra Deum.* Ibi etiam docet, non eſſe proprietatem, niſi ſit expreſsè contra voluntatem Prælati. Et addit *cap.2. ſpeculi animæ* hæc verba: *Quartò, circa furtum Religioſorum in retentione proprij, notandum eſt, quod dicit Auguſt.* ſerm. 1. ad Fratres in Eremo de religioſis. *Si quis rem ſibi collatam celauerit, furti iudicio condemnetur; tunc autem intelligo, hoc celari, & habere proprij rationem, quando ſic celatur, quod ſi etiam Prælatus in virtute ſanctæ obedientiæ præciperet, quod reuelaretur; adhuc*
98 *celaretur. Nec aliter intelligo mortale, niſi quando contra voluntatem Prælati præceptoriam detineretur. Hoc etiam notandum de religioſis, & diſpenſatoribus, & filiisfamilias, & vxoribus, quod furtum poſſunt committere, ſi notabiliter Dominos rerum in diſpenſando damnificant contra voluntatem, & intentionem dominorum; cùm autem intuitu pietatis etiam commune bonum procurando, nec mala intentione dant aliqua, vel diſpenſant, non eſt iudicandum mortale.* Idem è D. Auguſt. refert *in ſpeculo diſciplinæ ad Nouitios, p.1. cap.4.*

99 Vbi habes primò, Religioſos cum filiis, & vxoribus connumerari in hoc. Deinde non ſolùm licentiam præſumptam non eſſe neceſſariam ad vitandum furtum, & proprietatem religioſam; ſed requiri retentionem contra voluntatem Prælati, etiamſi foret præceptoria, vt is proprietarius ſit.

Hæc ſanè eſt tacita licentia, dum prælati non prohibent, & hæc ſufficit, quia taciti, & expreſſi eadem eſt virtus, *Leg. cum quod, ff. de rebus creditis, & cap.2. de reſcriptis*, & ità docent Sanchez *l.7. de Relig. cap.9. num.7.* Fagundez *lib.7. cap.5. num.12.* qui addunt vſum, & conſuetudinem receptam in religione inuectam, dandi, & accipiendi abſque licentia in licitos vſus, excuſare Religioſos. Idem dicendum in ordine ad retinendum.

100 Qvare præcipuum ſignum proprietatis, quod eſt retinere aliquid ſine legitima licentia, vt docent Nauar. *C. non dicatis, 12. quæſt.1.* Suarez *de Relig. T.3. l.8. cap.12. num.2.* & habetur, *C. Monachi, de ſtatu Monachorum*, aufertur, ſi accipiat, ac retineat eâ intentione, quod ſi Prælatus præciperet, ipſe nollet retinere.

Etenim S.Doctor conſiderauit, graues pœnas, ibi iniunctas, non eſſe ob quamlibet omiſſionem licentiæ iniungendas. Ibi enim præcipitur, vt remoueantur ab altari, niſi reſipiſcant, & in morte priuentur ſuffragiis, & ſepultura Eccleſiaſtica, ſi in eo ſtatu moriantur, & in vita priuentur biennio voce actiuâ, & paſſiuâ, & olim è Monaſterio expellebantur, vt habetur *cap. cùm ad Monaſterium.* Verum eſt, hanc pœnam eſſe correctam per *cap. Finale de regularibus*, vt notant Sanchez *l.7. de Relig. cap.20. num.77.* & Abbas *in C. prædicto. Cum ad Monaſterium, num.13.* & Fagundez *cap.5. num.13.*

101 Notat autem optimè Sanchez, pœnas proprietarij non incurri à dantibus, vel recipientibus, ſine licentia, ſed tantùm à poſſidentibus proprium, de his verò loquitur *C. Monachi.*

Notandvm etiam, ad incurrendas has pœnas proprietatis, non ſufficere qualecumque peculium proprium, aut proprietatem, ſed opus eſſe, vt

Monachus inueniatur habere magnum peculium. At quanta illius peculij quantitas eſſe debeat, non inuenitur apud Doctores tractatum, vt ait Fagundez *num.4.* ſolùm reperitur apud Ioannem Andream, *C. cum ad Monaſterium, de ſtatu Monach. numer. 4.* & Hoſtienſem *numero 7.* Anchar. *num.10.* & alios, debere Monachum proprietarium ſepeliri extra Eccleſiam cum parte aliqua pecuniæ, & peculij proprij inuenti, his verbis: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem.* Et addunt, hanc partem debere eſſe tringinta argenteos, eò quòd Chriſtus Dominus eo pretio venundatus ſit, hoc eſt, ducata tria. Ex quo habes maiorem iſta quantitatem eſſe debere, vt ſit proprietarius, & ſic exiſtimat Fagundez, eſſe poſſe triginta ducatorum.

Excvsat ſecundò Religioſum à proprietate, 102
præſumpta voluntas ſuperioris pro illa vice, & dicitur quædam epickeia. Ad hanc autem neceſſarium eſt, vt res vrgeat, & vt Superior ſit abſens, vt nequeat adiri. Ità docet D.Bonauent. *p.1. Speculi diſciplinæ ad Nouitios, cap.4.* in fine D. Thom. *2.2. quæſtione 32. articul. 8. ad 1.* Leſſius *Tom. 1. lib.2. cap.41. de ſtatu religion. dub.9.* Lopes *p.1. cap.156.* Rodriquez *Tomo 2. ſumma, cap.31.* quos allegat, & ſequitur Fagundez *in ſeptimum Præceptum, l.7. cap.5. num.20.* Vnde ait Suarez *Tomo 3. de Relig. lib.9. cap.9. num. 28.* Si Fratri Minori S. Franciſci occurrat neceſſitas ſubueniendi parenti, grauiter laboranti, & indigenti, accipiendo oblatam ab aliquo pecuniam, & tunc non habet opportunitatem accedendi ad ſuperiorem, & non ſit ſpes, aliam ſimilem occaſionem habendi, poteſt per epikeiam accipere pecuniam illam; idem inſuper affirmat, ſi ſuperior iniuſtè eam licentiam negaret.

Qværvnt autem: An qui tali modo Epi- 103
keiam adhibuit, teneatur poſtea ſuperiori referre. Reſpondetur cum D. Bonau. ſi res adhuc extat, & poteſt ſuperior reuocare, vel emendare, tenetur referre ſuperiori, ne ſit proprietarius. Idem ſenſêre Sanchez *de Relig. lib.7. cap.19. num.8.* Fagundez *num 22.*

Si verò probabiliter non crederet, ſuperiorem reuocaturum, vel emendaturum, non tenetur eum adire, etiamſi res adhuc exſtet. Ita Sanchez, & Fagundez *loc. cit.* Nauar. *in commentario, 2. num.10. de regular. mendic. quæſt.8. quodlib. concl.8.* Graſſius *p.1. l.3. cap.5. num.54.*

Porrò accipere, vel dare hac intentione, vt 104
poſtea velimus licentiam petere, non admodum tutum exiſtimat S.Doctor *loco adducto.*

QVÆSTIO VIII.

An poſſint extrahi homines in mancipia, & vendi.

{ D.Bonau in 4. diſt.36. dub.2. litt.

Svppono primò, poſſe homines vendere ſuos 105
ſeruos, vt docent communiter Doctores cum D. Bonauent. *in 4. diſt.36. dub.2. litt.* vbi ait, poſſe eos vendere etiam in terris alienis, non tamen in præiudicium fidei, puta infidelibus, vt notat S.Doctor *4. diſt.36. dub.2. litterali.*

Svppono ſecundò, poſſe parentes vendere filios in graui neceſſitate; imò & ſeipſos.

ET quod poſſint patres vendere filios, probatur à D.Bonau. *loc. cit. dub.*3. *ex* 2. *Eſdra* 5. vbi tale quid narratur licuiſſe tempore famis. Notat tamen, requiri conſenſum etiam matris.

QVOD verò poſſit ſe quiſque vendere, probatur ex iure. De quo vide Molinam *Tomo* 1. *diſp.*33. Fagundez *in ſeptimum præceptum*, *l.*7. *cap.* 12. *num.*18.

106 NEQVE tamen coniugatus debet ſe vendere in præiudicium debiti, quo tenetur vxori, quia iniuſtitiam committeret, vt ait S.Doctor *dub.*4.

SVPPONO etiam ex eodem D. Bonau. *in* 2. *diſt.*44. *art.*3. *quæſt.*1. poſſe infideles, bello iuſto captos, vendi. Sic Nigrorum Rex facere conſueuit, & alij etiam Reges Chriſtiani.

QVÆRITVR ergo: An poſſint licitè aliqui populi, vt Luſitani, peragrare in Angolam, & Guineam, & venatu arripere mancipia, eaque in ſua regna deferre vendenda.

MVLTI ſanè viri docti venationem iſtam grauiter reprehendunt. Ita præcipuè Mercado *tract.* 5. *cap.*15. Caſpenſis *Tract.*18. *diſp.*5. *ſect.*1. *num.*11. qui mox non audet negotiationem hanc damnare, quia multi viri, ac Prælati doctiſſimi, & piiſſimi in regno, eam non damnant, nec abnuit Fagúndez *l.*7. *cap.*12. *num.*15. ſi bona fide accipiantur.

107 MIHI tamen omninò damnanda eſt hæc venatio, & negotiatio, etiamſi (vt ferunt) Sobæ habeant caſas mancipiorum, inſtar pecorum, ad negotiationem; nam cùm ſint liberi, nec habeatur titulus aliquis ſuper vitam illorum, non video qua ratione vendi queant. Excuſatio enim inducendi eos ad fidem mucida eſt, vt oſtendi *Tract. de fide*, *diſp.*2. *quæſt.*3. *& ſeq.* Porrò ſimiles ſubiectiones, quas caterationes vocat S.Doctor *in ſpeculo animæ*, *cap.*1. poſt medium mortales clamat.

QVÆSTIO IX.

An ſerui poſſint ſe Dominis eripere.

D.Bonau. in 4.diſt.36.q.1.
fund 3.& quæſt.2.ad 2.

108 LOQVOR de captiuis iuſto bello captis; nam de emptis patet, eos non poſſe fugere.

PRIMA opinio eſt, mancipia bello iuſto capta, veluti Mauros, vel Turcas, poſſe fugere, dummodo eant in propriam patriam, non vt vagentur per loca, vbi ſunt ſerui. Ità docent Petrus Nauar. *l.*3. *de reſtit. cap.*1. *num.*200. Sà *v. bellum*, *num.*7. Leſſius *t.*1. *l.*2. *cap.*15. *dub.*15. *num.*24. Azor. *Tomo* 2. *l.*2. *cap.*24. *quæſito* 3. Couar. *l.*1. *var. cap.*2. *num.*10. & *in Regulam Peccatum*, §.11. *p.*2. Bannes 2. 2. *quæſt.*40. *art.*1. Angles *in flor. in* 4. *quæſt. de dominio*, *art.*2. *concl.*5. Sotus *l.*4. *de Iuſt. quæſt.*2. *art.*2. *concl.*3. Gregorius Lopes *l.*23.*tit.*29.*p.*3. Alenſ.3.*p.quæſt.*48.*membr.*2. *art.*3. Fagundez *l.*7. *cap.*2. *num.*21. poſt D.Bonauenturam *locis allegandis*.

109 NEGATIVAM ſententiam ſuſtinent Molina *T.*1. *diſp.*37. Nauar. *Man. cap.*7. *num.*63. Gloſſa *C. Ius gentium*, *diſt.* 1. Fortun. *Leg. manumiſſ. col.*2. D.Anton. 5. *p. tit.*3. *cap.*6. §.4. Turrecrem. *in C. Ius gentium*, *diſp.*1. Sylueſt. *v. ſeruus*, *quæſt.*3. *dict.*2.

VIDETVR autem probari primò ex S.Doctore 2. *diſt.*44. *art.*3. *quæſt.*1. quia captiuitas in bello, iure gentium inuecta eſt, ac iuſta, legibus ſancita. Ideò illi fugientes, ſe furantur Dominis, *Leg.*1. *Cod. de ſeruis fugitiuis*, & *Leg.*2. *C. eodem titulo*, ſtatuitur, vt ſeruus deprehenſus in fuga puniatur mutilatione pedis; at tam grauis pœna non imponeretur, niſi pro peccato mortali. Leges autem Codicis ſunt moderniores, & Imperatorum Chriſtianorum. Quare illis ſtandum eſt, non aliis Digeſtorum.

CONFIRMATVR ex *cap.*1. *&* 2. *ſi quis ſeruum*, *diſt.*17. *quæſt.*9. vbi dicitur, eos peccare mortaliter, & teneri ad reſtitutionem iuuantes, & hortantes ſeruos ad fugam.

FRIVOLA eſt autem reſponſio Fagundez; Codices loqui de ſeruis vagantibus per regna, vbi ſunt ſerui, non de remeantibus ad ſuos; in quo habent ius; ſunt enim ſerui, ita tamen, vt ſi poſſunt, fugere valeant. 110

HÆC ſanè gratis dicta ſunt, quia in Codicibus non habetur hæc diſtinctio, neque ea aliquid facit; nam quæſtio poſtulat, an abſolutè ſint ſubiecti Dominis; quod ſi ita eſt, ſiue rapiantur, vt remeent ad ſuos, ſiue vt vagentur, nihil confert ad damnum minuendum; ſicuti eadem damnificatio eſſet furantis mihi crumenam, ſiue eam deferret in Hiſpaniam, ſiuè hîc dilapidaret nummos.

ADDO in caſu noſtro minus damnum ſeu inconueniens eſſe, ſi mancipia vagentur per Chriſtianas regiones, vbi facilè conuerti poſſunt ad fidem, quàm ſi remeent ad ſuos Mahometanos, vel Idolatras. 111

ENIM verò aſſertiua ſententia probatur euidenter à D.Bonau. *in* 4. *diſt.* 36. *quæſt.*1. *fundamento* 3. & *quæſt.*2 *ad* 2. Concurrentibus duobus Iuribus inæqualibus, præcedit ius ordinis ſuperioris; ſed libertas eſt Iuris naturæ; ſeruitus Belli eſt Iuris gentium, quod eſt inferius: Ergo. Hæc ratio fecit, vt in Inſtitutis *de rerum diuiſione*, §. *item ea*, hoc ſit ſtatutum his verbis:
Liberi homines in ſeruitutem noſtram deducantur, qui 112
tamen, ſi euaſerint noſtram poteſtatem, & ad ſuos reuerſi fuerint, priſtinum ſtatum recipient. Et idem habetur Inſtitutis: *Quibus modis ius patriæ poteſt. ſoluatur*, §. *ſi ab hoſtibus*. Et *Leg. Nihil intereſt*, *ff. de captiuis, & poſtliminio reuerſis ibi.* Nihil intereſt, quando captiuus reuerſus eſt, vtrum dimiſſus ſit, an vi, an fallaciâ poteſtatem hoſtium euaſerit.

HOC etiam ſtatutum eſt *Leg.*25. *tit.*14. *part.*7. in regno Caſtellæ, ibi: *Si ſeruus Maurus fugiat in Mauritaniam, & ibi ſaluus pedem ponat, manere liberum volumus, etiamſi poſtea ad Chriſtianos redeat.*

CONFIRMATVR, nam damnatus carceri perpetuò, vel triremibus, etiamſi iuſtè, poteſt tamen fugere. Vtraque opinio probabilis eſt, ſed hæc magis probatur ob rationes allatas.

AD obiecta reſpondetur, Ius gentium aliquid iuri naturæ detraxiſſe, & redintegrari, ſi occaſio ſeſe offerat in neceſſitate, vt dixi etiam de proprietatibus rerum, magis verò in libertate, quæ poſitiuè eſt iuris naturæ, vt dixi *Tractatu de Legibus*, *diſp.*4. *quæſtione* 2. 113

AD pœnam mutilationis primò dicerem, eſſe comminatoriam, neque vnquam executioni mandatam. Minantur autem multa leges, ne amplior libertas ab omnibus vſurpetur, quàm par ſit, puta ne fugam accipiant, qui ſe vendiderunt, & ius ſuum naturale renunciarunt; & de his loquitur etiam *cap. ſi quis ſeruum*, non autem de ſeruis factis in bello.

QVOAD ſeruos Chriſtianos captos in bello ex parte eorum iuſto, poſſunt fugere. Ita Petrus Nauar. *l.*3. *de reſtit. cap.*1. *num.*11. Imò tenentur fugere à gentilibus, quando periculum eſt fidei, vt deduco è D.Bonau. *in* 4. *diſt.*36. *dub.*2. *litt.* Ratio Seraphici euidens eſt, quam affert Fagundez *cap.*12. *num.*27. quia tenemur magis ſaluti animæ, quàm cuiuis alteri rei proſpicere. 114

ADDO

Digitized by Google

Addo tamen, bellum ſemper eſſe iuſtum Chriſtianis contra Saracenos, & Turcas, cum prouincias Chriſtianorum tyrannicè occuparint, vt animaduertit Couar. *in Reg. Peccatum*, 2. *part.* §. 11. *num.* 6. Fagundez *loco citato*, poſt D. Bonauent. *expoſitione in Threnos*, & *ſerm.* 16. *Hexaemeronis*, Chriſtianus ab alio Chriſtiano in bello iuſtè bellante captus, licitè poteſt fugere, vt docet D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 36. *quæſt.* 2. *ad* 2. Petrus Nauar. *Lib.* 3. *de reſtit. cap.* 1. *num.* 211. Fagundez *num.* 28. nec etiam fit mancipium; Nam, licèt de iure poſſit fieri mancipium, tamen de conſuetudine legitima inter Chriſtianos, vt ſeruituti legitimè non ſubiiciantur, non licet, vt docet etiam Molina *Tract. de iuſt. diſput.* 33. §. *primus eſt.*

115 Id probat S. Doctor 4. *diſt.* 36. *quæſt.* 1. fundamento 1. *In Chriſto Ieſu non eſt ſeruus*, Galat. 3. Et Iure Canonico. Chriſtiani nequeunt in ſeruitutem mancipiorum redigi.

QVÆSTIO X.

An liceat priuatâ authoritate eripere, quod eſt noſtrum.

116 Non eſſe illicitam ereptionem ſpoliorum in bello iuſto probat *ad* 10. *ſapientiæ* S. Doctor, illis verbis: *Iuſti tulerunt ſpolia impiorum*, quia fit publica authoritate.

Maxime verò iubente Deo aliena rapere, non eſt peccatum. Sic enim Hebræi diuitias Ægyptiorum abſtulere *Exodi* 12. vt aduertunt communiter cum D. Bonauent. *in ſerm.* 6. *de decem præceptis*. Et *in* 2. *diſt.* 40. *dub.* 2. vbi tamen aduertunt multi, Hebræos habuiſſe ius ad eas facultâtes ob interceptas mercedes pro laboribus in ædificiis vrbium inſumptis, vt docent Clemens Alexand. *lib.* 1. *ſtrom.* Epiph. *in Anchorato*, S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 5. *ad* 1. vbi Salon, Aragon, Valentia *tract.* 3. *diſp.* 5. *quæſt.* 10. *puncto* 5. Gabriel *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 3. *art.* 1. Sotus *L.* 2. *de Iuſt. quæſt.* 3. *art.* 8. & *lib.* 5. *quæſt.* 3. *art.* 3. *ad* 1. Melchior Cano *lib.* 2. *de locis*, *cap.* 4. Sayrus *Lib.* 9. *cap.* 14.

Hinc poteſt oriri dubium: An poſſint priuata authoritate ſuas mercedes rapere: Et: An quiſquis alius poſſit rem ab alio iniquè detentam auferre.

117 Hanc quæſtionem tractant Altiſiodor *ſumma*, *tract. de reſtitut. quæſt.* 6. Alenſis 4. *part. quæſt.* 24. *memb.* 5. *art.* 3. Gloſſ. *in cap. Ius Gentium*. Richardus 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 7. *art.* 1. *ad* 2. Paludanus *ibi*, *quæſt.* 3. *diſt.* 3. *art.* 3. & *quæſt.* 4. *art.* 2. S. Antonin. *part.* 2. *tit. primo*, *cap.* 15. Sylueſter V. *bellum* 1. *quæſt.* 9. & V. *furtum*, *quæſt.* 12. Angel. *ibi*, Adrianus *quodl.* 6. *art.* 1. Caſtro *lib.* 2. *de poteſtate leg. pœn. cap.* 10. *argument.* 4. Caietanus 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 3. & 5. Sotus *lib.* 5. *de Iuſt. quæſt.* 3. *art.* 1. & *art.* 3. *ad* 1. Ioan. Medina *Cod. de reſtit. quæſt.* 3. *cauſa* 12. Nauar. Man. *cap.* 17. *n.* 112. & *cap. inter verba* 11. *quæſt.* 3. *concluſione corol.* 66. *num.* 792. Couar. *lib.* 1. *var. reſol. cit.* & *num.* 14. Sebaſtianus Medices *in ſumma*, *titulo* 6. *quæſt.* 129. Salon. 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 5. *contron.* 2. Aragon. *ibidem*, Petrus Nauar. *Lib.* 3. *de reſtit. cap.* 1. *part.* 4. *diſput.* 8. *num.* 384. Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 10. *puncto* 5. Lopez *part.* 2. *Inſtruct. cap.* 8. Ioſeph Angles *quæſtio quid ſit libera reſtitutio*, *art.* 2. *diffic.* 27. *diſp.* 13. Tolet. *lib.* 5. *ſumma*, *cap.* 15. Carbo *de reſtit. quæſt.* 85. *dub.* 2. Corduba *ſumma*, *quæſt.* 111. & *Lib.* 1. *qq. quæſt.* 35. & alij apud Sayrum *L.* 9. *cap.* 14. Fagundez *lib.* 7. *cap.* 30.

Dico igitur primò, non licere ſic auferre rem propriam, ſi aliâ viâ honeſtiori poteſt haberi; quamuis enim non committatur iniuſtitia quò ad rem acceptam, committitur tamen quò ad modum, nam ſibi ipſis faciunt iuſtitiam in præiudicium publici Iuſdicentis. Fit etiam iniuria habenti rem, ſi ſit iuſtus poſſeſſor, vt depoſitarius. Sic enim eum exponis periculo rem bis ſoluendi, aliiſque incommodis, vt ait D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 5. *ad* 3. 118

Dico ſecundò, poſitis nonnullis conditionibus, id licere.

Prima eſt, vt res ſit debita ex iuſtitia. Ità Corduba cum Nauarro, & Sayro.

Secvnda, vt hoc debitum ſit liquidum. 119

Tertia, vt non plus accipiat, quam ſibi debetur.

Qvarta, vt non poſſit ordine iuris illud bonum recuperare, aut extrà, ſine graui iactura.

Qvinta, quod veriſimile illi ſit, nihil ſibi profuturum debitum petere à debitore.

Sexta, ne aliquod graue ſcandalum ſequatur.

Septima, vt admonendum curet debitorem, vel hæredes, iam debitum eſſe ſolutum.

His igitur poſitis conditionibus, cum nulla alicui inferatur iniuria, & res ad æqualitatem reducatur, licebit ſic ſibi facere compenſationem, vt ait Sayrus *num.* 8.

Idem, quod dixi, intelligunt multi etiam poſſe fieri rapiendo violenter, niſi ſequatur ingens in Republica perturbatio: Alij tamen id negant, quia non licet priuato alium punire, vt colligitur ex D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 8. Ideò à Principibus ità rapientes puniuntur. 120

QVÆSTIO XI.

De pœna Furum.

{ D. Bonauent. in ſpec. animæ, cap. 4.

Ad genus furti reducit D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.* 4. Occultam rei acceptionem, rei inuentæ detentionem, ſacrilegium, proprietatem Religioſorum, & malam diſpenſationem. 121

Ad Rapinam item reducit nouas Talias, conſuetudines nouas grauaminum, exactiones iniquas, extorſiones, munerum acceptiones, & ludum alearum.

Nvnc de proprio furto, & rapina agendum.

Scotvs 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 3. §. *De ſecundo*, docet, Fures diurnos non poſſe iure ſuſpendi. Ratio eius eſt, quia Deus præcepit: *Non occides*, neque diſpenſauit, niſi pro furibus nocturnis, non licèt autem in lege ſuperioris diſpenſare.

Alensis *part.* 3. *quæſt.* 47. *memb.* 4. *art.* 3. docet, eſſe quidem poteſtatem in Republica ad fures necandos: non eſſe tamen regulariter ſuſpendendos; quia vita præfertur bonis furatis. Sotus etiam *lib.* 5. *de Iuſt. quæſt.* 3. *art.* 3. *ad* 3. ſatis ægrè fert, quod fures ſimplices ſuſpendantur, vnde inuehitur in Baldum *in Leg. ſed nouo iure*, *Cod. de ſeruis fugitiuis*, qui voluit, fures ſuſpendi debere pro ſimplici furto, ter repetito, aut pro vno ingenti, quod tribus æquipollet. 122

Commvnis tamen ſententia eſt, furem ipſo vno inſigni furto, aut pluribus repetitis, necari poſſe. Ita Iuriſperiti, *Leg. citata*, vbi Baldus, & Paulus de Caſtro, & alij, quos refert Couaruuias.

Inter Theologos autem Ioan. Maior 4. *diſt.* 15. 123

 quæſt. 27.

Digitized by Google

quæſt. 27. *art.* 4. Gabriel 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 15. *art.* 3. *dub.* 1. Ioan. Medina *Cod. de reſtit. quæſt.* 4. Ioan. Driedo *Lib.* 1. *de libertate Eccleſ. cap.* 10. Alph. Caſtro *Lib.* 1. *de Lege pœn. cap.* 6. Victor *relect. de homicid. num.* 21. Couar. *lib.* 2. *var. cap* 9. *num.* 7. Salon. 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 6. *controu.* 4. Aragon *ibidem*, Bannes *ibi, dub.* 1. Petrus Nauar. *lib.* 2. *de reſtit. cap.* 3. *diſput.* 1. Valentia *Tom.* 3. *diſp.* 5 *quæſt.* 8. *puncto* 1. Sayrus *lib.* 9. *cap.* 15. *num.* 33. Idem innuit S. Bonauent. *in Diata, ſalut. tit.* 3. *cap.* 6. id probans *ex* 34. Eccleſiaſtici, vbi Spiritus Sanctus facit furem æqualem ferè homicidæ, de quo dixit S. Doctor *cap.* 4. ſuſpendium illi deberi.

124 PROBATVR hæc opinio ex perturbatione Reipublicæ, à furibus inducta.

AD argumentum Scoti reſpondet Sayrus *num.* 25. ex D. Bonauent. *cap.* 6. *in Decalogum*, eundem Deum, qui iuſſit: *Non occides*, præcepiſſe etiam Exodi 22. *Maleficos non patieris viuere.*

SIC in multis prouinciis fures ſuſpendebantur, vt refert Aulus Gellius *lib.* 11. *noctium Atticarum, cap. vlt. de Romanis Imperatoribus.* Et apud Ægyptios, fur occidebatur. Quod aliqui colligunt *ex* 44. *Geneſis*, vbi dixerunt fratres Ioſeph: *Apud quemcumque fuerit inuentum, quod quæris, moriatur*, ipſe verò clementiùs ait: *Erit ſeruus meus.*

IN Lombardicis autem Conſtitut. ab Imperatore approbatis, ſtatuitur, furem primâ vice fuſtibus puniri, ſecundâ mutilari, & tertiâ ſuſpendi.

125 AFFERT S. Doctor *in Confeſſionali, cap.* 3. *particula* 54. decretum contra Eccleſiarum raptores, ſed adnotat, non eſſe vniuerſaliter in vſu. Poſſunt etiam aliquando excommunicari, vt notat D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 18. *part.* 2. *quæſt.* 3. *fundamento* 3.

QVÆSTIO XII.

De Reſtitutione furtorum.

D. Bonauent. in Confeſſ. cap. 4. & aliis ll.

126 MVLTA de Reſtitutione ſuprà dixi, quæ quidem neceſſaria eſt, non quidem neceſſitate medij, vt ibi dixi cum D. Bonauent. quippe ſine ea poteſt ſaluari, ſi fur non habeat facultatem, qua reſtituat; ſed neceſſitate præcepti, vt communiter tenent cum Seraphico, qui hoc colligit *in Confeſſionali, cap.* 4. *part.* 2. & *in ſpeculo animæ, cap.* 2. ex D. Auguſtino *epiſt.* 54. *ad macedon.* 14. *quæſt.* 6. vbi dicitur: *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, poſſit reddi, & non redditur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur. Si verò pœnitentia veraciter agitur, non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Idem docet Petrus Nauarrus, *Lib.* 1. *de reſtitut. cap.* 1. Valentia *diſp.* 5. *puncto* 2. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. Sayrus *L.* 10. *Tract.* 1. *cap.* 4. Neceſſitas enim præcepti eſt, cum impleri poteſt; At neceſſitas medij abſoluta eſt, ſine qua non poteſt ſalus obtineri.

127 OBIICIES, particulam *Niſi* indicare neceſſitatem medij, Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* Et: *Niſi pœnitentiam egeritis, &c.*

RESPONDET S. Doctor *in* 4. *diſt.* 12. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. non ſemper indicari neceſſitatem medij, nam Ioan. 6. dicitur: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*, & tamen non eſt Communio neceſſaria, vt medium.

128 SVPPONO autem, reſtitutionem ex violatione ſola iuſtitiæ induci, vt communiter docent omnes. Inſudant autem Doctores in aſſignanda cauſa, cur ſola Iuſtitia exigat ad ſuam æqualitatem reſtitutionem.

VALENTIA *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *puncto* 3. apud Sayrum *Lib.* 10. *Tract.* 2. *cap.* 1. reddit quamdam rationem, non quam quærimus, ſed cur vnus teneatur ad reſtitutionem; alter non, nempe, quia ille peccaui contra Iuſtitiam; iſte contra aliam virtutem, puta Charitatis.

NAVARRVS *in man. cap.* 17. ait, alios Doctores 129
non reddidiſſe huius rei rationem, ſe autem nouam reddere, quia ſcilicet aliæ virtutes non violantur per ablationem alicuius rei externæ. Quod aliis verbis dicit Petrus Nauar. *L.* 2. *cap.* 1. *num.* 12. *de reſtit.* tametſi carpere voluerit rationem alterius Nauarræ.

SYLVESTER V. *reſtitutio*, 3. *quæſt.* 6. §. *Tertium*; ait, rationem eſſe, quia ad reſtitutionem nullus tenetur, niſi qui cauſa eſt inæqualitatis rerum; iuſtitiæ verò ſolius eſt æqualitatem cauſare. Huic rationi ſubſcribit Sayrus *Lib.* 10. *tract.* 2. *cap.* 1. *num.* 3. quia ſcilicet verſatur inter datum, & acceptum.

SERAPHICVS omnium optimè *in* 3. *diſt.* 33. 130
quæſt. 3. ait, eam eſſe rationem, quia Iuſtitia inter cæteras ordinatur ad alterum, in reddendis omnibus, quæ vniuſcuiuſque ſunt, & quia vna eſt ratio, quæ ordinat ad alterum ſecundùm rationem debiti; Ideo virtus hæc, quæ eſt Iuſtitia, inducit reſtitutionem.

EXPLICVIT autem id ampliùs *quæſtione* 1. quia Iuſtitia non eſt rectitudo voluntatis, vt ſic, ſed talis rectitudo, ordinans ad alterum, habens pro obiecto ius, ſeu vtile bonum, quod eſt alterius. Itaque reſtitutio oritur ex damnificatione, illatâ in bonis, ſeu opum, ſeu famæ, ſeu honoris, aut vitæ, vt diſſerit Seraphicus *in ſpeculo animæ, cap.* 1. Nunc agimus de damnificatione in re familiari.

ET quidem in furto oritur duplex radix præcepti 131
reſtitutionis, tum ex iniqua acceptione; tum ex iniqua detentione, ſeu poſſeſſione, vt ait S. Doctor *ibi.*

ET quia liquidum eſt, nomine rei alienæ intelligi non modò rem, ſed etiam fructus, quos res ipſa naturâ ſuâ ſolet parere; Ideò hic diſcutiam, quo pacto reſtituendum ſit ratione fructuum rei furatæ. De hoc latè Fagundez *Lib.* 7. *cap.* 15. & 16.

RES igitur furtiuæ ſunt in duplici differentia, aut enim ſunt res, quæ habent accrementum, & decrementum ab intrinſeco, vt pullus equinus, vitulus creſcens, arbores, &c. aut ſunt, quæ habent decrementum, aut incrementum ab extrinſeco, à tempore, loco, quo venduntur, vt triticum, vinum, oleum, pannus, & ſimiles aliæ merces.

IN his autem tuendis, alendis, &c. occurrunt 132
expenſæ, aliæ neceſſariæ ad alendum pullum, & aliæ vtiles, quas non erat facturus Dominus in ea re melioranda, puta paſcere pullum ſegete, vt fortior adoleſcat.

IGITVR, ſi res adhuc extet, reddenda eſt domino, detractis expenſis neceſſariis, & vtilibus rationabilibus in foro conſcientiæ. Ità Leſſius *lib.* 2. *cap.* 12. *de iniur.* Fortun. *diſp.* 16. *num.* 10. Petrus Nauar. *Lib.* 4. *diſp. de reſtit. cap.* 1. *num.* 30. & 32. Couar. *ad regulam peccatum, part.* 2. §. 6. Medina, *Cod. de reſtit. quæſt.* 6. Syluester V. *expenſa, quæſt.* 4. Fagundez *lib.* 7. *cap.* 15.

IN foro autem externo, ſeu iudiciali non recom- 133
penſantur expenſæ vtiles, nec induſtria furis in re melioranda; in pœnam enim furti priuantur expenſis vtilibus, *Lex, ſi à Patre*, §. *fructus, ff. de petit. heredit.* & *Leg. plane*, in fine *eodem tit.* & *Inſtitutio de rerum diuiſione*, §. *ex diuerſo*, & docent authores allegati.

QVOD ſi res iam ſit alienata, cum illo interno melioramento,

melioramento, tenetur fur domino totius emolumenti ad reſtitutionem, detractis, vt ſuprà, expenſis. Ità Filliucius *Tom.* 2. *tract.* 32. *cap.* 4. *num.* 88. Couar. *reg. Peccatum*, §. 6. *num.* 1. *part.* 2. Nauar. *ſumma Lat. cap.* 17. *num.* 26. Gabriel *diſt.* 15. *quaſt.* 2. *art.* 3. *dub.* 1. Angel. V. *fu tum*, *quaſt.* 44. Syluester V. *reſtit.* 3. *quaſt.* 7. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 12. *de iniur.* Fort. *diſput.* 16. *num.* 105. Petrus Nauar. *Lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 37. Fagundez *num.* 9. & facit *cap. grauis de reſtitut. ſpoliat.* & *Leg. in re furtiua*, §. *de furtis*, & *L. ſi nauis*, §. *ſi generaliter*, *ff. de rei vendit.*

134 RATIO elicitur à D. Bonauentura *in ſpeculo animæ*, *cap.* 1. in fine, quia pro toto illo ſtatu fur erat in continua reddendi obligatione: Ergo etiam pro tempore, quo erat in optimo ſtatu, & maius pretium habuit. Tamen addit Diana *p. p. Tract.* 17. *reſol.* 51. hoc verum eſſe, ſi dominus erat venditurus rem in ſummo pretio, in optimo ſtatu, & dicit eſſe omnium Recentiorum.

DICO tertiò. Si conculcaſti ſegetes virides, non teneris reſtituere totum, quod erant valituræ in meſſe, ſed pro vt æſtimatur in ſpe, computatis periculis grandinum, &c. Sic Leſſius *L.* 2. *cap.* 12. *cit. diſp.* 19. *num.* 135.

135 DICO quartò. Frumentum, vinum, & alias merces reſtituendas in eo pretio, in quo erant vendendæ à Domino, tempore, & loco lucratiuis. Ità Doctores allegati. Vide Fagundez *loco cit.* ſi tamen ignoratur, quando vendendæ eſſent, ſufficit reſtituere pretium medium, nec neceſſe eſt ſumma. Ità Diana *p. p. Tract.* 17. *reſol.* 52. vel remittendo viro prudenti.

DICO quintò, quoad ad fructus rerum, quæ communiter lucrari ſolent, vt agri, vineæ, &c. tenetur fur reddere fundos cum frùctibus, detractis expenſis. Ità communiter Doctores apud Fagundez, *cap.* 16. *num.* 6.

PROBATVR à D. Bonauenr. *loco cit.* quia Fures, & malæ fidei poſſeſſores non acquirunt dominum earum rerum, quæ vſu non conſumuntur.

136 HOC aſſerunt, etiam ſi dominus ſuâ negligentiâ eos fructus non eſſet capturus; & deinde aiunt, teneri etiam reſtituere fructus, quos Dominus erat hauſturus, & quos Fur ex negligentia non accepit. Ità Leſſius *dub.* 17. *num.* 115. Fagundez *num.* 14.

137 DICO ſextò, Si Fur negotietur cum rebus, vſu conſumptibilibus, & aliquid lucretur, tenetur reſtituere res, & lucrum ceſſans, & damnum domino emergens. Ità D. Thom. 2. 2. *quaſt.* 78. *art.* 3. Sotus *L.* 6. *de Iuſt. quaſt.* 1. *art.* 4. Couar. *Lib.* 3. *variar. reſol. cap.* 3. *num.* 6. Panorm. *cap. nauiganti de vſuris*, *num. vltimo*, Molina *Tom.* 2. *de Iuſt. diſp.* 327. Angel. V. *vſura* 1. *num.* 15. Syluest. V. *vſura* 6. *quaſt.* 2. Fagundez *num.* 17. Patet *ex Leg.* 1. *Cod. ſi quis alteri*, *vel ſibi*, & *Leg. penult. eodem titulo.*

138 DICO ſeptimò. Si res apud furem pereat, quæ non erat apud dominum peritura, quacumque de cauſa pereat, tenetur fur reſtituere. Ità D. Thom. 2. 2. *quaſt.* 62. *art.* 6. Leſſius *Lib.* 2. *cap.* 12. & *dub.* 15. *num.* 90.

RATIO ex D. Bonau. eſt; quia fur fuit in culpa moræ, detinendo rem illam. Quod ſi res erat certò peritura, etiam apud Dominum, non tenetur reſtituere. Ità D. Thom. *loco cit.* & communiter alij apud Fagundez, *cap.* 17.

DISPVTATIO XXVIII.

De Iudice.

DISPVTATIO hæc variis inuoluta eſt difficultatibus; hominum etenim ſolertia, in propriam defenſionem ingenioſa, varios excogitauit modos, quibus iuſtitia ſi non faueat, ſaltem non noceat. Huius præcipuus interpres, & miniſter eſt Iudex, de cuius Iudiciorum Iuſtitia, & iniuſtitia agit Doctor Angelicus *quaſtione* 67. & *ſequentibus*. Sunt & aliæ perſonæ ad iudicia interuenientes, vt Accuſator, Reus, Teſtis, & Aduocatus, quorum quiſque ſingularem diſputationem exigit; ſuccinctè tamen ab his me expediam, cum ex profeſſo eruditiſſimè integrum tractatum hac de re non ita pridem ſcripſerit P. Elizæus noſter ab Oriano, quem rerum criminalium, & praxis forenſis ſtudioſis apprimè legendum remitto.

QVÆSTIO I.

An ſit neceſſaria in IVDICE *poteſtas.*

S. Bonauent. variis in locis.
D. Thom. quæſt. 67. art. 1.

IVDEX eſt, qui Ius dicit, è cuius parte plura requiruntur, inter quæ principem locum tenet Authoritas. 1

CERTISSIMVM autem eſt omnium conſenſu, neceſſarium eſſe, Iudicem habere poteſtatem ad iudicandum.

ID probat multis modis paſſim S. Doctor, primò, *in Confeſſionali, cap.* 1. *particula* 5. & 6. & Deuter. 16. vbi datur formula inſtituendi Iudices, quibus etiam datur poteſtas. Clariùs hæc habet ad *Sap.* 6. & *part.* 2. *Eccleſiaſtica Hierarchia.*

ID ipſum ſæpe oſtendit S. Doctor, illo Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, id eſt, illis, qui nobis in ſublimi præfecti ſunt, vt explicat *in* 2. *diſt.* 44. *quaſt. penult.* & *part.* 2. *de Eccleſ. Hierarchia*, *cap.* 3.

LATIVS id oſtendit S. Doctor *ad* 6. *Sapientia*, ad ea verba: *Audite ergo Reges, diſcite iudices finium terra: quoniam data eſt vobis à Domino poteſtas, & virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra: quoniam, cum eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis.* Ideò *in cap. At ſi Clerici*, dicitur: *ſententia, à non ſuo Iudice lata non tenet.* Et c. *Vt animarum, de conſtit. in* 6. dicitur: *Extra territorium ius dicenti, non paretur impune*, & S. Gregorius *lib.* 11. *regiſtri*, vt refert cap. *Scriptum eſt* 6. *quaſt.* 3. Scriptum eſt in Lege, Deuter. 23. *Per alienam meſſem tranſiens, falcem mittere non debes, falcem enim iudicij mittere non potes, nec debes in eam ſegetem, qua alteri videtur commiſſa.* 2

Quibus

Quibus mediis id probat S.Bonauent. *in Confeſſionali, cap.4. part.1.* & *in 4. diſt.19. art.3. quæſt.1.*

3 Ratio ſumitur ex D. Bonauent. *in 4. diſt.17. part.3. quæſt.2.* & *in Confeſſionali, loco cit.* quia Iudicare eſt ligare, & cogere ſecundùm leges ad ſententiam; nemo autem poteſt alligare aliquem, & cogere ad legis obſeruantiam, niſi habeat vim coactiuam. Ideò ait Callixtus Papa 9. *quæſt.2. cap.1.* apud D.Bonauent. loco cit. *Talis iudicatio nullas habet vires, quoniam nullius alterius iudicis, niſi ſua ſententia tenebit.* Ideò Pontifex valet omnes iudicare, (ait S. Doctor *in 4. loco cit.*) quia data eſt ei poteſtas coactiua ligandi, & ſoluendi *Matth.* 16. Eodem argumento vtitur D.Thom. & cæteri Theologi poſt eos; & nuperrimè hac vnica ratione nititur Elizæus noſter *tract.4. quæſt.1. num.* 4. vbi infert, Iudicem tantum habere de poteſtate coactiuâ, quantum de Iuriſdictione decretiuâ; quod intelligit de Iudice ordinario, tantum.

4 Probatvr ſecundò à D.Bonauent.4. *diſt.19. art.3. quæſt.* 1. multis argumentis *ex can.16. quæſt.1.* & 9. *quæſt.2.* & *ex Can. Generali, extra de pœnitent. & remiſſ.*

Deinde, quia ordo Eccleſiæ eſt, vt quis vnum habeat ſuperiorem immediatum, vel ordinatum. Itaque non poteſt habere duos Epiſcopos, duos Patriarchas, &c. eſt enim Eccleſia, vt acies benè ordinata.

Tertio, quia ſequeretur. quod poſſet verus ſuperior præcepiſſe hoc, & falſus præcipere contrarium.

5 Observandvm autem cum D. Bonauent. *locis allegatis*, D.Thom. *hîc*, quos imitantur Valentia *diſput.* 5. *quæſt.* 11. *puncto* 1. cum Gabriele *in* 4. *diſt.15. quæſt.6. art.1. not.1.* Soto *L.5. de Iuſt.quæſt.4. art.1.* Baſſæo V. *Iudex, num.2.* Leſſio *lib.2. cap.29. dub.6.* Tolet. *lib.5.cap.56.* Bonac. *tract.1. diſput.20. quæſt.2. punct.1.* Sayro *lib.12. cap. 7. num.3.* Tanneto *diſp.4. quæſt. 1. dub. 1. num. 24.* & aliis, poteſtatem competentem eſſe quadruplicem.

Prima eſt poteſtas ordinaria, ſiue ſit Eccleſiaſtica, ſiue ſæcularis, & eſt illa, quæ alicui ex dignitate vel officio conuenit, & aliquando contingit ex Natiuo, aliquando ex Datiuo, vt habet P. Elizæus *loco cit. num.7.* Sic Papa habet ordinariam poteſtatem ſpiritualem ſuper omnes fideles, & Epiſcopus in ſibi ſubditos.

6 Secvnda eſt poteſtas delegata, & eſt ea, quæ competit alicui ex commiſſione ſeu delegatione alicuius iudicis ſuperioris. Talis eſt poteſtas Prætoris, miſſi à Rege.

Qui autem ex Delegatione obtinet Iuriſdictionem, ſi ſit ad plures cauſas vniuerſaliter, poteſt ſubdelegare ad vnam, vel alteram cauſam, vel etiam ad plures, quæ pro vna particulari reputantur, niſi aliter in patentibus Delegatoriis ſit expreſſum, vel niſi perſona ſit ob ſingularem induſtriam electa, cum particula, *Confiſi*, id ipſum denotante; Si vera ſit Miſſus ad vnius cauſæ deciſionem, & ob induſtriam requiſitam in ea re, negant plurimi eum poſſe ſubdelegare; ad totam cauſam, ſecus ad aliquam cauſæ particulam, vt ad teſtis alicuius examen. Ità Elizæus vbi ſuprà *num.* 20. vbi addit delegationem durare donec reuocetur, vel delegantis ſaltem morte expiret, cauſa manente integra; ſecus ſi iuridice ſit inchoata in vno, vel altero actu. Ità etiam Bictus apud ipſum *quæſt.*1.

Tertia eſt poteſtas arbitraria, quæ habetur ex electione, & deputatione partium litigantium. Hic autem eſt duplex; alter electus ad litem amicabiliter dirimendam; & hic non tenetur iudicare, ſeruato iuris ordine; ſed pro arbitrio ſuo, ſeruata æquitate iuris naturalis. Alter, qui eligitur, vt iudicet ſecundùm ius. Et ſane iſti iudices accipiunt poteſtatem à partibus; & ferre poſſunt ſententiam iure gentium firmatam inappellabilem, à qua ſi alter reclamet, mortaliter peccat, & poteſt à Principe cogi, vt aduertunt Sotus *Lib.3. de Iuſt. quæſt.* 4. *art.* 6. & *L.*5. *quæſt.4. art.* 1. Sayrus *Lib.12. cap.* 8. *num.*4. & alij communiter.

Hoc genus poteſtatis indicatur *in cap. Placuit,* 7
apud D.Bonauent. *loco cit.* vbi dicitur, teneri eum, qui ſemel elegit alium in ſuum Paſtorem, ei ſubdi, qui Canon includit etiam quartum genus poteſtatis, quæ dicitur *iure Acceſſoria*, qualis eſt, quam habet Iudex, ſeu Princeps ratione delicti, vel ratione perſonæ degentis pro tunc in ſuo territorio. Habent enim ſinguli ſuperiores, habentque iudices propria territoria, & terminos, in quibus poſſunt iudicium de omnibus, tali loco accedentibus, ferre; extra illa verò loca non licet eis iudicare, quod probat S. Doctor *in Confeſſionali, loco adducto*, ex *cap. Vt animarum, de conſtit. in 6.* vbi dicitur: *Extra territorium iuſdicentium paretur impune*, & diſt. 9. quæſt. 2. *Nullus Parochianum alterius iudicare præſumat*, & de pœnit. diſt.6. cap. fin. dicit Vrbanus II. *Qui contra hac ſtatuta facere tentauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit.* Et addit S.Doctor, non valere dicere, tota die contrarium fieri, quia, qui hos Canones tranſgrediuntur, grauiſſimè peccant.

Hoc ſtatutum ex debito commiſſo in alterius territorio habetur, *cap.1. de Raptoribus*, & Leg. *Alterius, ff. de Accuſationibus.*

Sic etiam conueniri quis poteſt ratione domicilij in eo loco, *cap. final. de foro compet.* de qua re agit Gloſſa *in ſumma* 3. *quæſt.*6.

Similis eſt caſus, qui eſt quintus modus iu- 8
riſdictionis, ratione iniuriæ, illatæ ſubdito alterius Principis. Si enim ſuperior iniuriantis nolit punire reum, poterit Princeps iniuriati illum pœnis afficere, vt docent Leſſius *Lib.2. cap.29. de Iudice, dub.6.* Filliucius *Tomo 2. tract.40. cap.6. num.155.* Fagundez *L.8. num.12. in octauum Præceptum*, poſt D. Bonau. *in 4. diſt.19. art.3. quæſt.1. corpore.*

Ex his habemus, Iudices ſæculares non poſſe 9
iudicare perſonas, vel res Eccleſiaſticas, vt habetur *diſt.19.* & *in Decretal. Tit. de immunitate Eccleſiæ*, & *cap. ſæculares, de foro compet. in 6.* & ex Concilio Conſtant. *ſeſſ.8.* & Concilio Trident. *ſeſſ.25. de reform. cap.20.* vbi renouantur Sacri Canones, & Concilia omnia generalia. Et Apoſtolicæ ſanctiones in fauorem perſonarum Eccleſiaſticarum, & libertatis Eccleſiæ. Et in iure, cui Authentica. *Vt clerici proprios iudices conueniant, collat.6.*

Hæc omnia tangit S.Doctor *in 2. diſt.25. part.1.* 10
dub.1. dum ait, Iudicium importare actum rationis regulatum ſecundùm regulas veritatis, ſiue ſupernæ legis. Vnde ille dicitur Iudex, cuius eſt ſecundùm leges iudicare cauſam. Ille verò dicitur Arbiter, qui ad proprium voluntatis nutum cauſam terminare habet.

Non concedunt autem leges ſæculari, iudicare Eccleſiaſticos. De quo præclarum exhibuit exemplar Conſtantinus Magnus, qui, vt narrat Ruffinus *L.10. hiſt. cap.2.* cum in Nicæno Concilio multos ab Epiſcopis nonnullis libellos accepiſſet, vt contra alios Epiſcopos procederet, piiſſimus Imperator omnes illos libellos clauſos igni tradidit, dicens: *Deus conſtituit vos Sacerdotes, & poteſtatem dedit de nobis quoque iudicandi, & ideò nos à vobis rectè iudicamur;*

vos

Digitized by Google

vos autem ab hominibus (ſcilicet laïcis) *iudicari non poteſtis*.

11 IMO verò iuri diuino repugnat , Eccleſiaſticos, aut etiam ſæculares in rebus ſpiritualibus ſubiici principibus ſæculi: Solos enim Apoſtolos , & eorum ſucceſſores , non autem Principes , aut Reges conſtituit gubernatores Eccleſiæ , magiſtros fidei , & cauſarum ſpiritualium iudices , vt diſſerit S. Bonauent. *locis citatis* , & *in* 4. *diſt*.17. *part*.3. *art*.1. *quæſt*.1.

CVM enim in Eccleſia militante duo ſint gladij, *cap. Dilecto, de ſent. excom. in* 6. qui duplicem poteſtatem Eccleſiaſticam , & ſæcularem ſignificant , *cap. ſolitæ de maior. & obed.* & *cap. ad verum* , *diſt*.99. hæ duæ poteſtates ita inter ſe diſtinctæ ſunt , vt vna alterius iuriſdictionem vſurpare non debeat ; hoc eſt, neque Eccleſia authoritatem ſæcularem ſibi debet vindicare in rebus temporalibus , quæ aliquo modo non pertinent ad bonum regimen Eccleſiæ , & ſalutem animarum , nec è contrà , ſæcularis poteſtas de rebus ſpiritualibus , aut perſonas Eccleſiaſticas , debet iudicare, niſi in caſibus ſibi permiſſis.

12 QVAMVIS autem , vt ait Bernardus *de conſideratione* , habeat etiam gladium temporalem quod probat illo Lucæ 22. *Ecce duo gladij hic*, & Dominus ait : *ſatis eſt*; tamen gladius ſpiritualis eſt extrahendus manu Eccleſiæ , quia directè eſt in manu eius; temporalis verò ſolùm indirectè , vt docet S. Bonau. *in* 4. *diſt*.37.*dub*.4.*littera* , & vt habet etiam S.Thom. *Lib. primo de Regim. Princip. cap*.14. & *Lib*.3.*cap*.13. & 15. Bellarm. *Lib*. 5. *de poteſtate Pontificis*. Panor-
13 mit. *in cap. Nouit. num*.21. & *ſeq. de Iudiciis*. Habet etiam poteſtatem in caſus mixtos , vt in cauſis vſuræ, ſacrilegij , iuramenti , & matrimonij *arg. cap. cum ſit* , & Gloſſ. vbi V. *Malefactores* , *de foro compet*. Gladium verò temporalem directè habet ſæcularis. Vnde D.Bernardus *Lib*.4.*de conſider*. ad Eugenium apud D.Bonauent. ad ea verba , Lucæ 22. *Ecce duo gladij*, ait : *Si nullo modo ad te pertineret gladius materialis, dicentibus Apoſtolis , ecce duo gladij hîc , non reſpondiſſet Dominus* : ſatis eſt ; *ſed* : nimis eſt. *Vterque ergo eſt Eccleſiæ & ſpiritualis , & materialis. Sed hic quidem pro Eccleſia ; ille vero ab Eccleſia eſt extrahendus ; ille ſacerdotis , is militis manu , ſed ſanè ad nutum ſacerdotis, & iuſſum Imperatoris.*

14 IN tribus tamen caſibus, poſſe Iudicem ſæcularem iudicare Clericum admonet, Tanner. *diſp*.4. *q*.4.*n*.29.

PRIMA eſt , ſi clericus degradatus tradatur brachio ſæculari. Secunda, ex Epiſcopi conſenſu in cauſa ſola ciuili. Tertia probabiliter titulo reconuentionis, ità vt ſi clericus Laicum citauit coram iudice ſæculari , poſſit ipſe viciſſim reconueniri , non tamen criminaliter , vt docent Carbo *quæſt*.51.*de reſtit*. Leſſius *cap*.19. *dub*.6. Tanner. *loco cit*. Et ſi oppoſitum cum Panormit. magis laudo.

15 POSSVNT verò è contra viduæ, & pupilli, trahere ſuos reos ad iudicem Eccleſiaſticum , vt docent Couar. *in epit*. 4. *part*.2. §.12. Sà *verb. Iudiciales*. Tanner. *num*.31. Salon. *quæſt*.60. *art*.4. Clarus praxi *quæſt*. 30. iuxta *cap. Inter alia , de Immun. eccleſ*. & alios Canones 17. *quæſt*.4.

EX dictis aſſero peccare lethaliter iudicantem ſine aliqua è dictis poteſtatibus. Ita D.Bonauent. ſuprà, Azor 3. *part. lib*.13. *cap*.15. Leſſius *lib*.2.*cap*.29. *dub*.6. *num*. 51. Bonacina *tract*. 1. *diſp*.10. *quæſt*.2. *punct*.1. Baſſæus noſter V. *Index* 5.

PROBATVR , quia infert iniuriam tum partibus , eas ſibi iniuſtè ſubiiciendo : tum ſuperiori , eius authoritatem vſurpando.

16 HIC tenetur reſtituere quidquid damni emergit iudicatis contra iuſtitiam.

NOTA verò ſi Iudex rei damnificantis non faciat iuſtitiam , poſſe, hunc iudicari à iudice damnificati proportionaliter ; Si Sæcularis à ſæculare ; ſi Eccleſiaſticus à ſimili.

QVÆSTIO II.

An IVDEX *ſequi debeat veritatem , & ideò eſſe ſapiens.*

S.Bonauent. in confeſſ. cap. 1. part 5.
D.Thom. art. 2.

TRACTATV de Iuſtitia *diſput*. 20. *quæſt*. 7. 17
oſtendi , Iudices eſſe debere iuris conſultos, & homines eruditos. Eadem pluribus oſtendi *in hoc tractatu diſput*. 1. quare ex triplici defectu eos peccare ait P.Elizæus *tract*. 1. *quæſt*. 11. *num*.17. è defectu ſcilicet rectitudinis , poteſtatis , & prudentiæ.

DEBENT enim cauſas facultatum , & vitarum hominum agere prudenter , non temerè , quod de iudicibus etiam conſcientiæ probat S. Doctor *in Confeſſionali , cap*.1. *particula* 5. illo Deuter. 17. *Si difficile , & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris ; &c. Venies ad ſacerdotes Leuitici generis , & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore : quæreſque ab eis , qui iudicabunt tibi, iudicij veritatem*. Quam authoritatem vrget Sayrus *lib*.12. *cap*.8.

EST autem duplex veritas. Alia rei : Alia conſcientiæ. Et quidem Conſcientia eſt ſicuti exiſtimatur : Veritas rei eſt , vt ſe habet à parte rei. Et vt vtraque veritas obtineatur , & conſcientia ſit recta , debet eſſe Iudex eruditus in Iuriſprudentia , debet enim ſecundùm diſpoſitiones iuris communis ferre ſententias *arg. cap*.1. *de ſent. & re iudic. in* 6. Debet eſſe eruditus in Iuribus municipalibus , quæ ſæpe iuri communi detrahunt.

SI autem cauſa decernenda non habeatur expreſ- 18
ſè in iuribus, debet probabilitates opinionum penſitare , & ſe gerere vt dixi *prima* 2. *tract*.2. *diſput*.17. Sic agens in tuto erit etiam à Sindicatu, Felinus *cap*.1. *de conſtit. num*.54. Sayrus *lib*.12. *cap*.9. Alioqui ſi ignorans , eſt in malo ſtatu , nec poteſt abſolui , niſi renunciet, Reginaldus *lib*.25. *num*.657. Nauar. *lib*. 2. *cap*.25. *num*.12. Rectè enim D.Auguſt. *lib*.9. *de ciuit. cap*.6. ait : *Ignorantiam iudicis , ſæpè fieri calamitatem innocentis*. Ideò tenetur reſtituere damna partis læſæ, expenſas , &c.

NON exquiſitam , ſed competentem exegit ſcientiam *arg. cap. cum nobis olim , de elect*. Conceditur verò aſſumere ex defectu ſcientiæ Aſſeſſorem cum vtriuſque partis expenſis , *cap. ſtatutum* , §. *Aſſeſſorem de reſcript. in* 6. Si errauerit , tenetur admonere læſum, vt ſibi prouideat , vt aiunt DD. *in cap. Præterea , de teſt. cogendis*. Ità Caietan. 2.2. *quæſt*.70. *art*.4. Lugo *de iuſt. diſp*.37. *ſect*.1. Baſſæus V. *Iud*.11.

DISPVTANT *hic* : an ſciens aliquem eſſe in- 19
ſontem poſſit damnare , ſi ex allegatis ſit reus. De hoc egi *quæſt*.12. *diſp. præced*.

DISSERVNT etiam , an teneatur iudicare iuxta legis verba ; num verò vti Epikeia. Et quidem quò ad leges naturales , quæ clauduntur Decalogo, non licet , quia indiſpenſabiles ſunt , vt oſtendi *Tract. de Legibus , diſp*.3. *quæſt*.7. Ratio eſt , quia iuſtum in his legibus ex ipſa rerum natura oritur.

QVOAD alias poſitiuas , tenetur Iudex ſecundùm leges ſuperiorum iudicare , quia Iudex non iudicat legem , ſed res ſecundùm legem , vt dicitur communiter

communiter ab omnibus cum D.Bonauent. *in primo, diſt.*3. *part.*1. *art.*1. *quaſt.*1. *ad* 4 & D.Auguſtino *de vera relig. cap.* 31. quos ſequuntur D. Thomas 2.2. *quaſt.* 60. *art.* 5. Salon. & Aragon. *ibidem*, Sotus *de Iuſt. Lib.*3. *quaſt.*4. *art.*5. Valentia *diſp.*5. *quaſt.*4. *puncto* 2. Sayrus *Lib.* 12. *cap.*9. *num.*3. Ratio D.Bonauenturæ,quâ omnes nituntur, eſt, quia iudicare aliquid ad approbandum, vel reprobandum, dicit præauctoritatem ſuper illud: At Iudex huiuſmodi eſt ſubditus illis legibus, quas ſuperiores condiderunt: vnde contra Iudicem poteſt de nullitate opponi, ſi has leges, Canones, vel ſtatuta inter Iudicandum omiſerit. Ità P.Elizæus *tract.*2. *quaſt.*4. *num.*16.

20 Qvoad leges vero à ſe conditas, ſatis actum eſt, *Tract. de Legibus*, *diſp.* 5. *quaſt.* 14. vbi oſtendi, non poſſe Legiſlatorem ſine cauſa in ſuis legibus diſpenſare; quamuis enim ante liber eſſet ad eas Leges ferendas, tamen poſtquam ob commune bonum publicatæ ſunt, tenetur eas conſeruare illibatas.

Enim verò, ſi verbis legis ſeruatis, ſequeretur ratione loci, perſonæ, &c. aliqua iniuſtitia, tunc ſecundùm Epikeiam iudicare debent. Ità D. Thom. 2.2. *quaſt.*60. *art.*5. *ad* 2. Salon. & Aragon. ibi, Sotus *L.*3. *quaſt.*4. *art.*3. Sayrus *num.*4. & alij.

21 Ratio eſt, quia Lex eſt regula, & explicatio iuſti; iudex autem Iuſtitiæ cuſtos eſt. Confirmatur, quia lex, ſi ex aliqua circumſtantia iniqua ſit, non eſt ampliùs lex; neque regula, quæ actiones noſtras dirigere valeat, ſed corruptela, vt optimè ait D. Th. *prima ſecunda*, *quaſt.* 96. *art.* 4. ſicut Horologium, quod cum motu Solis non conſentit, non eſt horologium, ſed horarum perturbatio.

22 E nomine etiam Iudicis conſtat, eum debere ſecundùm leges ſententias ferre; dicitur enim Iudex, cuius eſt ſecundum iura cauſam terminare, vt ait D.Bonauent. *in* 2. *diſt.*25. *part.*1. *dub.*1. *litt.* ſeu à ius dicendo, vt ſuprà monui ex P.Elizæo ab Oriano, & vt ait Becanus *tract.*3. *miſcell. fol.*340. Fagundez *num.*2. *cap.*18.

Notat verò Fagundez *L.*8. *cap.* 18. id, quod ait adnotaſſe Alenſem *part.*3. *quaſt.* 40. *memb.*4. Gabrielem 4. *diſt.*15. *quaſt.*6. *not.*3. *in ſacra pagina*, *Deuter.*1. Iudicium hoc vocari *Iudicium Dei*; gerit enim iudex vices Dei; vnde in tribus conformari debet Deo;
23 In Poteſtate ſeu iuriſdictione; in Veritate, & Bonitate. Poteſtas conſiſtit in authoritate, & ſuperioritate; Veritas Iudicis in diſcretione; Bonitas in rectitudine animi. Vnde Deuter.16. dicitur: *Iudices, & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis*: Ecce authoritas. *Vt iudicent iuſto iudicio populum*: Ecce iudicium veritatis. *Nec in alteram partem declinent*: Ecce rectitudo animi: Hæc tamen latiùs reſoluit S. Doctor, *locis adductis*, *Tract. de Prudentia*, & *Tractatu iſto*, *diſp.*1. præcipuè *part.*2. *de Eccleſiaſtica Hierarchia*, *cap.*2. & *ad cap.*6. *ſapientia*.

Ex defectu incompoſſibili poteſtatis excluduntur mulieres; vnde *Deuter.* 1. dicitur: *Date ex vobis viros.* Et cap.18. *Prouide viros*, & quia dictum eſt ei Geneſ. *Sub poteſtate viri eris.* Ex quo capite excluduntur etiam ſerui, quos hortatur Petrus prima, c.1. *ſubditi eſtote.*

24 Propter defectum iudicij diſcutionis repelluntur ſurdi, muti, amentes, furioſi, & minores, vt latè oſtendit Seraphicus Doctor *locis adductis*.

Propter defectum probitatis repelluntur hæretici, infames, excommunicati, & alij probabiliter ſuſpecti, vt inimici, vel conſanguinei actoris.

QVÆSTIO III.

An acta Ivdicis, *non habentis titulum verum, ſed putatiuum tantùm, ſint valida, ità vt neque ipſe peccet.*

{ D.Bonauent. in 4. diſt.17. part.3. dub.4.

Prima opinio docet, acta, geſtaque per huiuſ- 25
modi Iudicem, vel Parochum, eſſe inualida.

Commvnis tamen, & vera ſententia eſt, ea eſſe valida. Ita Leſſius *Tom.* 1. *lib.*2. *cap.* 29. *dub.*8. *num* 65. Filliucius *Tomo* 2. *tract.* 40. *cap.*6. *num.*162. Sanchez *Lib.*3. *de matrim. diſp.* 22. *num.* 5. Tanner. *diſp.*4. *quaſt.*4. *num.*21. Fagundez *in octauum præceptum decal. Lib.*8. *cap.*19. *num.*3. *&* 8. vbi alios citat & ita deciſum eſt in vtroque iure.

Qvoad D. Bonauent. arbitror ſtare pro hac 26
ſententia, nam *in* 4. *diſt.*17. *part.*3. *dub.* 4. aſſignans caſus, quando debet confeſſio iterari, ponit quatuor. Primus eſt, quando caſus eſt reſeruatus, & debet remitti ad ſuperiorem, habentem iuriſdictionem, & videtur innuere id ſolùm euenire, quando inferior, ſciens, abſoluit, cùm teneatur ad ſuperiorem remittere.

Ex quo deducitur, Euntem bona fide, & reſeruatum tantùm confitentem illi, qui putat ſe habere iuriſdictionem, & ideò non tenetur ad ſuperiorem remittere, valide abſolui. Hoc autem ita ſentire Seraphicum patet *ex diſt.* 19. *art.*3. *quaſt.*1. quod probat *fundamento* 2. *&* 9. *quaſt.*2. vbi nullitas factorum declaratur ſolùm contra eum caſum.

Probatvr primò *ex Leg. Barbarius, ff. de* 27
officio Prætoris, vbi caſus incidit, vt iſte Barbarius, alibi ſeruus, fuerit Romæ ad Præturam aſſumptus, cùm tamen ſerui ad hoc eſſent inhabiles ex ſeruitute, & tamen acta eius fuere à ſenatu Romano ratificata, ne exurgerent confuſiones; & idem caſus in genere definitur, quia poteſt ab eo Principe, qui inhabilitatem poſuit, remoueri.

Idem habetur *in Synodo Romana* 3. *quaſt.*7. *cap.*1. & refertur, *cap. infamis, V. verumtamen* 3. *quaſt.*7. ibi: *Si ſeruus, dum reputaretur liber, ſententiam daret ex delegatione; quamuis poſteà in ſeruitutem depulſus ſit, ſententia ab eo dicta, rei iudicatæ firmitatem tenet.*

Ratio eſt, quia alioqui innumeræ confuſiones in Republica orirentur, ſi eſſent reſcindenda omnia decreta, omnes deciſiones, &c.

Certum itaque eſt ex communi doctrinâ, nulliter electum, ſed iugiter toleratum, modò nil deſit è iure diuino requiſitum, & modò in eligentibus ſit ſaltem titulus coloratus, poſſe validè varios Iuriſdictionis actus exercere. Dixi: modò nil deſit è iure diuino, &c. quia ſi quis eligatur in Confeſſarium, qui non ſit Sacerdos, eius iuriſdictio nulla eſt. Ita P.Elizæus *tract.*10. *quaſt.*22. *num.*15.

Idem ſentit Leſſius, quando etiam populus dubitat de reuocatione poteſtatis; quia melior eſt conditio poſſidentis; Item Diana cum aliis *part.*2. *tract.*16. *reſol.*45. *&* *part.*3. *tract.* 4. affirmant acta Iudicis, poteſtatem tantùm habentis in ſola æſtimatione populi, adhuc valere; Quod idem aiunt Leſſius & Suarez 3. *part. tom.*4. *diſp.*26. *ſect.*6. *num.*7. de iudice, cuius Iuriſdictio tantùm appenditur opinioni probabili, licèt talis opinio in ſe ſit falſa; Prò contraria tamen ſententia plures militant.

Ex

Digitized by Google

28 Ex his ferè definitur alia quæſtio: Quid dicendum de iudice, delegato ſolùm ad vnam, vel alteram cauſam, & decernente omnia. Ea ſanè acta non valere docent Innocentius, *cap. cum dilecta, num.* 10. *de reſcript.* Ioannes Andreas *ibi*, *num.* 14. Abb. *num.* 10. Guido Pap. *deciſ.* 322. Alex. *conſ.* 77. *num.* 7. *lib.* 2.

Opposita tamen ſententia eſt Sanchez *Tom.* 1. *Lib.* 3. *de matrim. diſp.* 22. *num.* 16. Anton. *cap. cum dilecta*, *de reſcript. num.* 15. Abb. *ibi*, *numero* 10. Imola *num.* 11. Fillincius *num.* 3. dicens, eſſe omnium. Decius *in cap. ſciſcitatus*, *de reſcript. num.* 38. Bartol. *in Leg. Barbarius*, *ff. de offic. Prætor. in ſecunda lectura*, *num.* 13. & 18. Paludanus 4. *diſt.* 17. *quæſt.* 6. *art.* 2. Henriquez *lib.* 5. *de pœnitent. cap.* 14. Fagundez *in octauum Præcept. Lib.* 8. *cap.* 19. & alij apud Sanchez.

29 Probatur ex *dicto cap. infamis*, vbi apertè eſt ſermo de Iudice delegato, & tamen eius ſententia ſuſtinetur propter communem errorem, & vtilitatem, cùm verus iudex non eſſet.

Probatur ſecundò *ex Lege* 1. *Cod. de ſentent. & interloc.* ibi: *Si arbiter datus à magiſtratibus, cum ſententiam dixit, in libertate morabatur.* Sic exponit & Gloſſa V. *ſi arbiter.*

Tertio, quia, ſi ſeruus, qui teſtis eſſe nequit, adhibeatur in teſtamento, valet, vt patet *Lege* 1. *Cod. de teſtamento.*

30 Dices. In iudice ordinario concurrit communis vtilitas, non ſic in delegato ad vnum.

Respondetur, interuenire etiam hîc vtilitatem communem ratione officij; nam, dum iudex delegat huic vnam cauſam, conſtituit eum in officio publico *Leg.* 3. *ff. de iuriſdict. omnium iudicum.* Idem autem proportionaliter in caſu ordinarij, & delegati cenſet S. Doctor 4. *diſt.* 17. *part.* 3. *quæſt.* 2.

QVÆSTIO IV.

An poſſit Papa *ſe alicuius iudicio ſubiicere.*

D. Bonauent. in 4. diſt. 19. art 3. quæſt. 2.
D. Thom. in ſupplem. quæſt. 20. art 3.

31 Certum eſt aliquando id præſtitum: Sic enim Leo IV. apud D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 67. *art.* 1. *ad* 2. vt legitur diſt. 2. quæſt. 7. c. *Nos incompetenter*; in cauſa quadam ſe ſponte ſubiecit iudicio Ludouici ſecundi Imperatoris, & Caroli magni pronepotis, dicens: *Si iniuſtè aliquid egimus, cuncta volumus veſtro emendare iudicio.*

Addit autem Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 11. *punct.* 1. in eo caſu teneri Pontificem parere ei, cui ſe ſponte ſubiecit, ita vt, ſi non pareat, peccet.

Quo ſenſu admittit Sayrus *L.* 12. *cap.* 8. *num.* 4. iudicis arbitrarij ſententiam vim habere cogendi Pontificem, quamquam non adeò perfectam, vt poſſit Pontifex ad parendum cogi per pœnam. Hoc fortius aduertit S. Doctor, alioqui poſſet excommunicare ſeipſum, quod eſt abſonum.

32 Svperaddit Sayrus ex Valentia *loco cit.* Caietano 2. 2. *quæſt.* 67. *art.* 1. Soto *Lib.* 5. *de Iuſt. quæſt.* 4. *art.* 1. Aragon *ad loco cit.* D. Thom. Tanner. *diſp.* 4. *quæſt.* 4. *num.* 25. quod Papa poteſt eum arbitrum à ſe electum reuocare ex cauſa, & licèt repudians ſine cauſa, peccaret, tamen eſſet reuocatus, & eius ſententia foret nulla.

Multo verò magis certum eſt, poſſe Papam ſe ſubiicere alteri in iudicio confeſſionis ſacramentalis.

Probatur validiſſime à S. Doctore, quia 33
Pontifex eſt homo viator, particeps infirmitatis humanæ, & poteſt peccare, atque adeò tenetur aſſumere medium neceſſarium, à Chriſto inſtitutum, quod eſt Sacramentum pœnitentiæ pro mortalibus actualibus, & hoc confirmat S. Doctor *ex Decretali*, quæ eſt Gregorij, *de pœnit. & remiſſ.* vbi id declaratur, & hac ratione probatur.

Contra aſſertum obiicies primò. Pontifex non poteſt ſe alteri ſubiicere excommunicandum, aut puniendum, vt docent D. Bonauent. *hîc*, & D. Thom. 4. *diſt.* 29. *quæſt.* 1. *art.* 3. Richardus *diſt.* 18. *art.* 5. Paludanus *ibi*, *quæſt.* 2. Ergo neque poteſt ſe ſubiicere iudicandum.

Respondet S. Doctor *ad* 3. primò, Ex- 34
communicationem, & alias pœnas eſſe contra ſe, atque adeò eſſe contra voluntatem Dei, eſto patienter toleratæ ſint ad meritum, quapropter non poteſt aliquis iuridicè contra ſe pœnas decernere, quia eſſent libentes, & violentæ; At verò quod ex voluntate Rei feratur ſententia de ſe, vbi cauſa eſt anceps, non videtur contra rationem iudicariæ telæ. Hoc reſponſo vtitur Valentia, Quò ad iudicia extra confeſſionem.

Hac tamen reſponſione non quieſcit S. Doctor, nam eligens arbitrum aſſentitur voluntariè etiam cuique ſententiæ iuſtæ contra ſe, ſi deferatur; atque adeò ſequetur, nullum poſſe eligere arbitrum, qui poſſet contra ſe definire.

Respondet ergo ſecundò, non eſſe parem 35
rationem in Excommunicatione, ſimilibuſque pœnis, & in iudicio arbitrario, ſiue confeſſionis, ſiue alio ad ſalutem neceſſario; Nam Excommunicatio, & aliæ pœnæ, quæ ſunt hominibus communes, dicunt iuriſdictionem communem ſuper hominem, qualis eſt in prælatis; At iuriſdictio confeſſionis dicit mediationem inter Deum, & hominem ad reconciliationem. Et quia neceſſe eſt, hominem, quantumuis magnum, ſubiici iudicio Dei; hinc eſt vt poſſit Pontifex ſe ſubiicere alteri ad abſolutionem Sacramentalem; imò ad alia, quæ tangunt conſcientiam, puta reſtitutiones, & ſimilia, atque adeò poteſt in his ſe ſubiicere homini, non vt Papa, ſed vt delinquens coram Deo, vel dubius de hoc; At pœnæ excommunicationis, & aliæ humanæ ſupponunt Prælationem, quæ non poteſt eſſe ſuper Papam, nec poteſt is, manens Papa, aliquem ſibi prælatum ſimpliciter agnoſcere, vt oſtendi *p. p. tract.* 1. *diſp.* 4. *proœm. quæſt.* 8.

Ex quo patet ad aliud argumentum, quod op- 36
ponunt; nempè, vel arbiter electus à Papa, eſt æqualis, vel Superior Papæ. Si æqualis, non poteſt iudicare illum, quia par in parem non habet imperium. Non Superior: Primò, quia Papa eſt ſupremus. Secundò quia non poteſt ſupra id, quod eſt; nemo enim dat, quod non habet. Igitur Papa non poteſt facere alium ſuperiorem poteſtate Papæ.

Respondet Caietanus, & Valentia, Papam eſſe inferiorem ſecundùm quid, ſeu quo ad hoc.

At S. Doctor perſiſtit, non ſubiici illum, vt eſt Papa, ſed vt homo, qui eget in iudicio Dei ſeruare æquitatem.

Hoc autem ius hæreditarium à Chriſto Pon- 37
tificibus concedunt Doctores iuxta illud Matthæi 17. *Ergo liberi ſunt filij.* Neque enim Chriſtus fuit, etiam vt homo, ſubditus poteſtati

Digitized by Google

terrenæ, tametſi illi ſe ſubiecerit, vt proteſtatur Pilato, Ioan.19. *Non haberes in me poteſtatem, niſi datum tibi eſſet deſuper.* Hæc autem exemptio erat illi debita ratione vnionis hypoſtaticæ, vt ait Valentia *diſp* 5. *quæſt.* 11. *puncto* 1. Quare non video, cur hæreditariam eam faciat in Pontifices, cum ipſi non vniantur hypoſtaticè verbo.

Ex alio igitur capite illis obuenit, nempe ex Iure Diuino, quo conſtituit Chriſtus Pontifices Patres, & Iudices totius Eccleſiæ. Vbi ideò arbitror, eò tempore impoſuiſſe hanc dignitatem *Matth.* 16. quando Petrus confeſſus eſt, Chriſtum eſſe filium Dei, atque Deum. Et *Ioan.* 21. cum eum ſuper omnia dilectum, vt Deum, proteſtatus eſt.

38 Solent autem hic interim etiam quærere: An Chriſtus, vt homo, eſſet Rex Regum; atque adeò hac ratione ſupra Imperatoris poteſtatem, quam habuit Pilatus delegatam, ac proinde Chriſtus ſe illi ſponte ſubiecerit, non modo vt exemptus ratione vnionis hypoſtaticæ, ſed etiam ratione dignitatis monarchicæ.

Sotus *Lib.* 4. *quæſt.* 5. *art.* 1. Caietanus *loco cit.* & Valentia negant, Chriſtum hoc pacto ſe Pilato ſubieciſſe, quia ipſe fatetur: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.*

39 Sed D.Bonauent. ad 19. Ioannis profitetur, Pilatum vſurpaſſe ſibi exercitium poteſtatis, contra Chriſtum, & deſuper habuiſſe tantum poteſtatem iudicis, non ſuper Chriſtum, qui ſæpius refricauit, ſe Regem eſſe, iuxta id Pſalm.2. *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo, &c.* & ſi dixit: *Regnum meum non eſt hinc*; non obeſt, quia, vt acutè obſeruat S. Doctor; non dixit Chriſtus: Regnum meum non eſt hic, vel non eſt in hoc mundo, ſed: non eſt de hoc mundo: *non eſt hinc*, quia non iure gentium habebat
40 regiam poteſtatem, ſed iure diuino naturali. Erat igitur Chriſtus Rex, vt oſtendam 3. *part. Tractatu* 1. *diſp.* 24. *quæſtione vltima.*

QVÆSTIO V.

An bonitas ſit IVDICI *neceſſaria.*

D.Bonauent. in 4. diſt.19.

41 SECTARIORVM nonnulli auſi ſunt dicere, Prælatum peccato mortali amittere iuriſdictionem; quem errorem exploſi ſæpius, & damnatur in Concilio Conſtantienſi *ſeſſ.* 8. *art.* 15. & *ſeſſ.* 15. *art.* 3. & patet Matth. 23. *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari*, licèt impio.

Dicvnt tamen aliqui, Iudicem in peccato mortali iudicantem, mortaliter delinquere; Ita Alenſ. 3. *part. quæſt.* 40. *memb.* 3.

42 De Eccleſiaſticis verò D.Thom. 4. *diſt.* 19. *quæſt.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 2. Paludanus ibi *quæſt.* 3. *art.* 3. Sylueſtr V. *correctio*, *quæſt.* 16. Vnde illud Ioan. 8. *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in eam lapidem mittat*, vbi S.Doctor, Lex ſcripta eſt in lapide propter duros: nunc autem ſcripſit Dominus in terra, quia fructum quærebat. Impleatur ergo lex, ſed numquid à puniendis lapidanda eſt adultera? Hæc vox eſt iuſtitiæ; puniatur peccatrix, ſed non à peccatoribus, & allegat D. Auguſtinum *tract.* 33. Ad ſignandum ergo, quod legis præuaricatores non ſunt digni ad iudicandum alios, ideo ſe ſic inclinauit, & ſcripſit, vt ait verè Anſelmus; Quantum eſt de ordine iuſtitiæ, non ſunt digni punire, vel accuſare, qui ſunt in peccato, maximè quando peccatum eſt notorium, quia tunc iudicantes, & accuſantes ſcandalizant.

Qvando verò peccatum eſt occultum tunc 43
peccat iudicans, vel acuſans, eò quòd cognoſcit, ſe eſſe in peccato, & tamen ſe non purgat. Et ideò periculosè faciunt tales iudices, ſic iudicantes, cùm ſciant, ſe eſſe in peccato.

Oppoſita verò ſententia eſt, nullum Iudi- 44
cem peccare, iudicando in peccato mortali. Ità D. Thom. 2.2. *quæſt.* 33. *art.* 5. & *quæſt.* 60. *art.* 2. Caietanus, Salonius, Aragonius, & Bannes *ibi*, Sotus *lib.* 3. *de Iuſt. quæſt.* 4. *part.* 2. Petrus Nauar. *lib.* 2. *de reſtit. cap.* 4. *part.* 4. *dub.* 4. *num.* 455. Martin Nauar. *in Rubric. de Iud. num.* 42. Sayrus verò *Lib.* 12. *cap.* 13. aliqua diſtinguit. Loquuntur autem de Iudicio externo.

Idem ſentiunt Valentia *quæſt.* 4. *puncto* 2. Tannerus verò *diſp.* 4. *quæſt.* 4. *num.* 16. diſtinguit, alios allegans, inter quos etiam Alenſem *loco cit.* apud Sylueſtrum, V. *Iud.* §. 12. Sic & Baſſæus V. *Iudex*, *num.* 12. Lugo *de Iuſt. diſp.* 37. *ſect.* 2. Syluius 2. 2. *quæſt.* 60. *art.* 2. & alij.

Aſſero primò cum D. Bonauent. iudicem in 45
peccato mortali ſcandaloſo, ferendo ſententiam, etiam iuſtam, peccare mortaliter. Ità D. Bonau. D.Thom. *art. cit.* Caietanus, & alij omnes citati, è quibus aliqui dicunt, eſſe per accidens ratione iuſtitiæ, quæ exponitur contemptui.

Ratio D.Bonauent. qui vtuntur alij, eſt, quia inde oritur ſcandalum aliorum, & iuſtitia in vilipendium abit; maximè verò hoc euenit, quando Iudex eiſdem ipſe criminibus obvoluitur, quæ punit in aliis.

Aſſero ſecundò, Iudicem in peccato mortali occulto peccare aliquo modo. Ità cenſent è Doctoribus, etiam ſecundæ ſententiæ, Caietanus, Sotus, Valentia, Martinus Nauarrus, & Sayrus, dicentes, peccare venialiter, eò quòd actum iuſtitiæ ex inclinatione iuſtitiæ non exercet. Probatur à S.Doctore *ad* 6. *Sap.* illis verbis, Rom. 2. *In quo alium iudicas, te ipſum condemnas.*

Addit S. Bonauent. aliquid aliud ob pericu- 46
lum, quia homo impius facilè corrumpitur ad iniquè iudicandum, maximè affectibus, muneribus, &c.

QVÆSTIO VI.

De exteriori puritate manuum Iudicis.

D.Bonauent. II. cc. & in ſpec. animæ, cap.2.

EXTERIOR puritas, Iudici neceſſaria, conſiſtit 47
præcipuè in manibus, *arg. cap. ſtatutum*, §. *Inſuper de reſcript. in* 6. quæ eſt duplex: Prima eſt continere ſe ab iniuriis, contumeliis, &c. Secunda à muneribus.

Contra primum peccat verberando, *Lex Nec magiſtratibus*, *ff. de iniuriis*, & tenetur ad compenſationem illatæ iniuriæ.

Contra ſecundum peccat concuſſionibus, 48
Titul. de concuſſione. Eſt autem concuſſio, vt colligitur *ex cap. Iubemus, & ſeq.* dum quis minatur alicui, niſi hoc, vel illud des, aut facias; vel quando venalem dat ſententiam; aliàs non daturus, vel è contra. Qui igitur extor-
ſione

Digitized by Google

extorſione pecuniæ ex incuſſione metus aliquid accipit, furatur, & ad reſtitutionem tenetur; vel ſi ratione pecuniæ acceptæ vlteriùs procedere omittit, concuſſionis crimen incurrit *Leg.* 1. *&* 2. *de concuſſ.* & extra præceptum *Leuit.*6. vbi iubetur nihil extorquendum. Quæ proſequitur S. Doctor *in ſpeculo animæ*, *cap.*2. ante medium.

Præcipva munditiës manuum eſt à muneribus, de quibus S. Doctor allegato loco ſtatim, *§. quartus fructus rapina eſt munerum acceptio.*

49 Svppono autem, Iudices, & alios iuſtitiæ Miniſtros habere à Legibus iuſta ſtipendia. Itaque ſi aliquid amplius pro ſuo munere exercendo accipiunt, peccant contra iuſtitiam, & reſtitutioni tenentur ante ſententiam iudicis, parti danti faciendæ; poſt ſententiam verò Superiudicis, ei facienda eſt, cui ſententia decreuerit. Ità S. Bonauent. *loco citato*, Molina *tom.* 1. *de Iuſt. diſp.*83. Couar. *ad reg peccatum*, *part.*2. *§.* 3. Nauar. *ſumma Lat. cap.* 17. *numero* 23. Adrianus *quodl.* 10. *art.* 1. *& in* 4. *quæſt.* 19. Gabriel *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 6. *concl.* 9. Leſſius *Lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 9. *num.* 63. Caietanus 2. 2. *quæſt.* 32. *art.* 7. Hoc peccatum ad concuſſionem, & calumniam ſpectat ex D. Auguſtino, relato *in cap. militare*, *diſt.* 23. *quæſt.* 1. à quo Ioannes Baptiſta *Lucæ* 3. milites admonebat, vt abſtinerent: *Neminem concutiatis*; *contenti eſtote ſtipendiis veſtris*, vt explicat S. Bonauent. *in comment.*

Has munerum acceptiones damnant vtraque Iura.

50 Ivs quidem Canonicum *cap. ſtatutum*, *§. ſi quid*, & *§. inſuper de reſcript. lib.*6. vbi præcipiuntur Iudices delegati reſtituere ea, quæ vltra ſibi debita, & iure conceſſa, à partibus acceperunt, & ibi dicitur, non ſufficere ſolam remiſſionem eius, cui hæc reſtitutio debetur, vt Iudex à reſtitutione abſoluatur. Notat autem Panormitanus *in cap. cum ab omni de reſcript.* & Molina *diſput.* 84. Fagundez *Lib.*8. *cap.*26. *numero* 2. id à fortiori vrgere de iudicibus ordinariis.

51 De iure communi etiam patet *in Leg. Plebiſcito*, *ff. de offic. Præſidis*, & *Leg. ſolet*, *§. vlt. ff. de off. Proconſulis*; & Authentica: *Vt Iudices ſine quoquo ſuffragio fiant*, *§. Scriptura eſt exemplar*, vbi tamen non prohibentur, ſed conceduntur Xenia, ideſt munuſcula eſculenta, quæ duorum, vel trium dierum ſpatio conſumuntur; quæ primò Munera vocat S. Doctor à iure conceſſa.

Admonet tamen Nauar. *opuſc. de datis*, *& promiſſ. num.*47. Molina *diſp.*83. Fagundez *num.* 12. ſi quis à iudice petat aliquam diligentiam ſingularem, ſuper eam ad quam tenetur puta, vt iter eò faciat; Sic Tabellionem poſtulet, vt ſcribat diligentius in membranis, &c. poſſe aliquid moderatum dare.

Probatvr ratione, quia Publicum eis dat ſtipendia iuſta, vt ſuppono, ob quæ ſe obligauit ad ea officia, & à lege iuſta ei interdicuntur alia.

52 Mvlti dicunt tamen, poſſe recipere aliquid Iudicem pro ferenda ſententia pro altera parte, quando vtrinque, cùm ſit probabilitas, habet in ſuo arbitrio ferre ſententiam pro alterutro. Sed hoc rideo; non enim eſt in poteſtate iudicis, ſtantibus vtrinque paribus rationibus, dare vni, auferendo alteri, ſed hæc erit fracida perſonarum acceptio, vt docui prima ſecundæ, *Tract.* 2. *diſp.* 17. *de conſcientia probabili*, *ad prop.* 16. & hic *diſput.* 25. *quæſt.*4.

Movent etiam quæſtionem: An poſſit Iudex, vel tabellio, meræ liberalitatis, & amicitiæ titulò, munera recipere à litigantibus, vel ab eo, pro quo tulit ſententiam, &: An teneantur reſtitutioni.

Svpponvnt autem nonnulli, ſpectato ſolo iure naturæ, non eſſe illicita hæc munera, cùm poſſit quiſque ſuum cui libet donare. Ità Molina *diſp.*88. Leſſius *Lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 72. Fagundez *cap.*27. *num.*3. 53

Nec obſtat (aiunt) id Exodi 23. *Non accipies munera*; *quia excæcant prudentes*, *& ſubuertunt verba iuſtorum.* Quia *hic*, ſolùm habetur, rectè eà poſſe prohiberi.

Sed D. Bonauent. *locis allegatis*, ad rapinam hæc reuocat, & rationem reddit S. Doctor; naturaliter enim munera corrumpunt iuſtitiam, quæ debet fieri ex motiuo honeſtatis, vt iudicium à Deo conſtitutum, quod ideò dicitur iudicium Dei, 2. *Paral.*19.

Deinde quia, cum teneatur Iudex, vt concedit Fagundez, hæc agere ex honeſtis ſtipendiis, vim infert, & ferè ſemper non ex amicitia dantur, & ſi hoc titulo darentur, adhuc tamen periculosè ad corrumpendam iuſtitiam pellicerent. 54

Qvod autem hæc ſint iure naturæ prohibita, probat S. Doctor eo Deuter. 16. *Non accipies perſonam*, *nec munera*; *quia munera excæcant oculos ſapientum*, *& mutant verba iuſtorum. Iuſtè quod iuſtum eſt perſequeris*: En ad iuſtitiam ſpectat, non accipere munera; Quare ex natura ſua tenetur ad reſtitutionem. Quod tenent etiam plurimi, quamuis conceſſerint ſolo iure poſitiuo munera eſſe vetita. Eos refert Fagundez *Lib.*8. *cap.*27. *num.*7. Ioan. Medina *de reſtit. quæſt.*20. Bartholomæus Medina *de modo adminiſtrandi ſacram. Pœnit. fol.* 226. Sotus *lib.* 4. *quæſt.*7. *art.* 1. *de Iuſtitia*, Gabriel 4. *diſt.* 15. *quæſt.*6. *concl.*4. Syluester V. *Iudex* 1. *num.*23. *quæſt.*8. propendet Leſſius *lib.*2. *cap.* 14. *dub.*9. *num.*72. Baſſæus V. *Iud.* 12. cum Ghiſlet. *de iud. cap.*6. Bouerius *in direct. cap* 3. 55

Ratio horum eſt, quia iura reddunt iudices inhabiles ad dominium harum rerum capeſcendum. Quare parum refert, an etiam Iure naturæ, ſiue iure poſitiuo ſuſtineamus prohiberi hanc Iudicum corruptelam, de qua plura vide Iuxta Decretum Alexandri VII. *tomo* 4. *diſp.* 17. *quæſt.* 10. *ad propoſit.* 26. 56

QVÆSTIO VII.

An Ivdices *excommunicati peccent iudicando*; *& inualidè iudicent.*

Ivdex quicunque excommunicatus poſt Extrauagantem Martini V. & Concilium Conſtantienſe, ex quo illa extracta eſt, ſi ſit excommunicatus occultus, validè iudicat, & licitè. 57

Ante hæc autem aliqui tenent, talem peccaſſe, & inualidè egiſſe. Sic Gloſſa *in §. verum tamen*, *in cap. infamis*, 3. *quæſt.*7. Syluester *verbo excommunicatio* 1. *num.*6.

Oppositvm tamen etiam ante Concilium Conſtantiæ aſſerunt Suarez *de cenſuris*, *diſp.* 14. *ſect.* 1. *num.* 8. Sotus 4. *diſt.* 22. *quæſt.* 2. *art.* 1. Nauar. *ſumma*, *cap.*27. *num.*21. Couar. *in cap. Alma mater*, *part.* 1. *§.* 11. *num.*4. Richardus *diſt.*18. *art.*7. *quæſt.* 1. Paludanus *quæſt.* 2. *art.* 3. *& quæſt.* 4. Fagundez *in octauum præceptum Decal. lib.* 8. *cap.* 28. *num.*3.

Si verò ſit excommunicatus publicus, olim ante Concilium Conſtantiæ, & Extrauagantem Martini V. 58

Digitized by Google

Ad euitanda, peccabant omnes iudices iudicando, & tenebantur ad reſtitutionem, & eorum acta erant nulla. Hodiè verò poſt Concilium Conſtantiæ, & Extrauag. probabile eſt, non peccare Iudicem ex vi cenſuræ, actaque eius eſſe valida, niſi ſit vitandus, nempe, nominatim denunciatus, vel publicus clerici percuſſor, docent Leſſius *lib*. 2. *cap*. 29. *dub*. 7. qui aliam apponit conditionem, niſi ſe ſponte iudicio ingerat; Filliucius *tomo* 2. *tract*.40. *in octauum præceptum Decal. cap*.6. *num*.167. Nauar. *cap*.27. *num*.7. Henriquez *de excomm. cap*.7. Sotus *in* 4. *diſt*. 22. *quæſt*.2. *art*. 1. Suarez *de cenſuris*, *diſp*. 14. *ſect*. 1. *num*.13. Fagundez *Lib*. 8.*cap*. 28. *num*.5. Baſſæus V. *Iudex*, *num*.4.

59 TALEM igitur excommunicatum vitandum peccare iudicando, eiuſque actus irritos eſſe probatur, quia caret iuriſdictione, iuxta *cap. ad probandum de ſent. & re iudicat*. cap. *Audiuimus*, & cap. *Miramur diſt*.24. *quæſt*.1. & cap. *Nos ſanctorum*,*diſt*.15.*quæſt*.6. Idque etiam de ſæculari iudice procedere aduertunt Leſſius *lib*.2. *cap*.29. *num*.61. Tanner. *diſp*.4. *quæſt*.4. *num*.20. iuxta cap. *Exceptionem*, *de exceptionibus*, & citato cap. *Nos ſanctorum*.

60 EXCIPIVNT tamen, ſi iudex ad alium locum migret, aut in loco ſuæ iuriſdictionis non habeatur pro vitando; Tunc acta eius dicunt eſſe valida, licèt peccet ſe ingerendo in iudicium.

QVÆSTIO VIII.

De ordine à IVDICE *ſeruando*.

S. Doctor in ſpec. animæ,cap.2.

61 INIVSTITIÆ fructus ponit S. Doctor *in ſpeculo animæ*, *cap*. 2. circa finem. Iniuſtam ſententiam, quæ multos fructus reddit, qui ſunt Iuſtitiæ peruerſio, ſeu delatio ordinis, iuris mutatio, falſum teſtimonium, iniuſta aduocatio, litteratum abuſio, quæ omnia habent rationem mortalis, ſecundùm quod cedunt in proximi nocumentum. Hæc S.Bonauentura, ex quibus habes teneri grauiter Iudicem ſeruare ordinem Iuris.

62 QVINQVE autem requiruntur à Iudice ad formam iudicij neceſſariam. Primum eſt ſubſtantia ſententiæ. Secundum, modus procedendi. Tertium, tutela iudicij. Quartum eſt qualitas, & quantitas pœnæ. Quintum denique eſt executio.

QVOAD primum, tenetur ſeruare leges, vel ſi hæ obſcuræ ſint, ſequi Doctorum ſententias, modis à me initio diſputationis indicatis, *quæſt*. 2. & *prima ſecunda*, *tract*.2. *diſp*.17.

63 QVOAD modum, & ordinem procedendi, is triplex eſt. Primus eſt per Denunciationem, & eſt quando officiales denunciant. Secundus per Inquiſitionem, quando Iudex procedit ad inquiſitionem criminum, vt habetur *in cap. Qualiter, & quando, diſt*.2.*de accuſatore*; *& cap.licet Heli*, *de Simonia*, vbi communiter tradunt authores poſt D.Thom. 2. 2. *quæſt*.67. *art*.3. non poſſe Iudicem inquirere ſine Accuſatore, aut ſine aliquo, qui iure accuſatoris fungitur. Tertius eſt per Accuſationem.

DVBITATIO I.

De modo procedendi per Denunciationem.

DENVNCIATIO criminalis,eſt criminis manifeſtatio, & reuelatio ſine aliqua actione, vel accuſatione, qua Denunciator crimen ſui proximi ſuperiori Iudici, ſeu Prælato, tanquam Iudici denunciat, vt ipſe ex officio faciat, quod ei videtur ſecundùm ius. 64

ACCVSATIO verò eſt delatio criminis cum actione, in qua à Iudice petitur, & ipſe compellitur reum punire. Differt autem denunciatio ab accuſatione in multis.

PRIMO, quia Denunciator Iudicialis non intendit præcipuè vindictam publicam, & punitionem delicti, ſed ſolùm intereſſe ſuum, in quo per iniuriam læſus fuit: Accuſator verò, primò, & per ſe intendit punitionem publicam delicti ob bonum publicum.

DIFFERT ſecundò, quia Denunciator non tenetur crimen probare teſtibus, Accuſator verò tenetur probare, apud Arret. §.*fin. quæſt*. 7. & alios; ſed arbitror, etiam denunciantem vno teſte probare teneri, vt docent alij, excipe caſus Sancti Inquiſitionis. 65

DIFFERT tertiò, quod ob denunciationem non eſt infligenda tota pœna iuris: ob accuſationem verò tota pœna eſt infligenda, ſi crimen probetur. Ità docent communiter Doctores apud Fagundez *lib*. 8. *cap*. 45. & Saytum *lib*. 12. *cap*. 10. & hæc vltima differentia colligitur *ex cap. Inquiſitionis, de accuſat*. vide de his *tom*. 4. *diſp*. 27. *de conſcient. quæſt*.10. *ſect*.5.

IGITVR præſentatâ denunciatione, Iudex ex officio contra denunciatum procedit, & ità communiter in praxi ſeruatur, teſte Pract. Papien. Boſſ. *tit. de denunc*. Claro §.*fin. quæſt*. 7. Philippo de Bictis Camerinenſi *in Praxi crimin. tract*.2. Quæ omnia (ait Clarus,) intelligenda ſunt,tam de denunciatione, quæ fit ex neceſſitate officij, quàm de ea, quæ fit à quocumque alio, qui legitimè denunciare poteſt. 66

PRÆMITTO autem, delicta alia eſſe priuata, quæ in priuatum vergunt damnum: Alia publica, quæ in publicum damnum ruunt. Prioris generis ſunt peccata gulæ, ſuperbiæ, furti priuati, & ſimilia; poſterioris generis ſunt ea, quæ contra Deum ſunt, vt hæreſis, blaſphemia, euerſio Templorum, vel eorum incendia; vel contra Eccleſiam, vt violatio immunitatis, maieſtatis Principis læſio, rebelliones, proditiones, publica latrocinia, & ſimilia.

IN Religioſis ſunt aliqua, quæ poſſunt vergere in ſcandalum, & contagium, vt nota fornicatio, & ſimilia. Et hæc inter crimina publica, quæ etiam excepta vocantur, numerant Rodriquez *in ordine iudic. cap*.13. *num*.6. Valerius *de differ. vtriuſque fori*, *v. inquiſitio*, *diff. vltim*. Miranda *in ordin. iudic. quæſt*.11. *art*.2. Ximenez *in declar. reg. cap*.10. *quæſt*.2. *concl*.3. *num*. 17. Camerinenſis *num*. 5. *loco citato*. 67

ARRIDENT Suarez de Fide, Spe, & Charite *diſp*.8. *ſect*.6. Sanchez *Tom*.2.*lib*.6. *cap*.56.*num*.50. Bouer. *ibi*, *cap*.12.

IN vniuerſum verò omnia delicta, quæ à lege declarantur, vt publica habentur, apud Bictum, vt ſunt homicidium, 68

Digitized by Google

ſunt homicidium, adulterium, crimen falſi, vt patet *Lib.1.ff.de publ. iud.* Eſt multorum Doctorum, præſertim Gloſſæ *in Rubr. 6. quæſt. 1. farinac. quæſt.49.* Soti *de tegendo ſecreto, memb.2. quæſt.4.* Rodriquez *tomo 2. quæſt.5. art. 2.* Mirandus *in ord. iud. quæſt.1. art.2.* Plurima huiuſmodi crimina recenſet S. Doctor *in confeſſionali, cap.3.* & Canones adducit iniungentes publicas pœnas, ſane cum proclamata ſunt.

Hvivsmodi crimina poſſe abſque præuia fraterna correptione denunciari aſſerunt aliqui.

69 Addvcitvr D.Thom.2.2. *quæſt.* 33. *art.7.* & alij, quos referunt Bouer. *in Direct. part.2.cap.13.* Bictus *quæſt.15.* Ratio eſt, quia bonum commune bono particulari delinquentis præferri debet, & peccatum publicum ſine publica punitione non eſt relinquendum, vt notat Rodriquez *part. 2. quæſt. 6. art.4.* poſt D. Bonauent. *loco cit.* Inter hæc ponatur Fornicatio, ſaltem ſi ſecreta non ſtet. Vide Dianam *part.2. tract.2. reſol.69.*

Et idem aiunt aſſerendum de criminibus, quæ ſunt in alterius damnum pendens in futurum, ſecundùm omnes fere Doctores apud Bouerium *ibidem, cap.14.*

Similter idem dicunt de criminibus, alio ſenſu publicis, ſeu notoriis, in ciuitate, collegio, &c. de quibus D. Bonauent.4. *diſt.13. quæſt.4.* Huiuſmodi enim ſecreta non egent correptione, Id docent Sotus *de teg. ſecret. mem. 2. quæſt. 5.* Bannes 2.2. *quæſt. 33. art.8. dub.6.* Valentia 2. 2. *diſp.3. quæſt. 10. puncto 5.* Miranda *in ordine iud. quæſt. 11, art 1.* & alij communiter, quibus ſubſcribit Camerinus.

70 Extendit is etiam hæc ad crimina priuata, etiamſi occulta, quod poſſint iudicialiter denunciari, ſine præuia correptione, & allegat Sayrum *lib.12.cap.10.* Nauar. *in manu. cap.18.num.30.* Adrianum *in 4. de correp. fraterna, col.17.* Franc. Aretinum *in pract. part.2. cap.9. art.2.*

71 Ratio eorum eſt, quia in tali denunciatione, ſicut etiam in accuſatione non intenditur ſola emendatio delinquentis, ſed vt pœna ei debita iniungatur, vel ſatisfactio debita parti exhibeatur, vt notant etiam Reginaldus *tract.2. lib. 25. cap.32.* Bonacina *Tract. de Legibus, diſp. 10. quæſt. 2. puncto 5.* & remittit ad Dianam *p. p. tract. 4. reſol.2.* vbi citat multos, Sanctarellum *Tract. de hereſ. cap. 9.* Sanctium *in ſelect. diſp.11. num.56.* Bonac. *tract. variar. diſp.6. part. 3. num. 9.* Syluium 2. 2. *quæſt. 33. art. 7. concl.2.* Villalob. *ſum. part.2. tract.4. diffic.11.* Suarez *tract. de fide, diſp.20. ſect.4. num.11.* Azor. *part.1. L.6.cap.19. quæſito 9.* Turrianum 2.2. *tract.1.diſp.58. dub.3.* Henriquez *lib.2. cap.24. num.10.* in Gloſſa *littera C.* Simancam *in Cathol. inſtit. titulo 19. numero 11.*

Itaqve nulli peccato fraternam correctionem præmittendam inferunt, dum omnia eſſe publica dicunt.

Opposita tamen ſententia eſt vera, quam tuetur S. Doctor *locis*, à me *adductis, diſputatione de Charitate, ſect.3. de Correptione fraterna.* D.Thom.2.2. *quæſt.35. art.7.* cum omnibus diſcipulis.

72 Sotvs *de Iuſt. lib. 5. quæſt. 5. art.1.* Canus *de locis Theol. lib.12. cap.9.* Sylueſter V. *correctio, quæſt.5.* Lopez Inſtruct. *part.4. cap.54.* Ledeſma *ſum. tom.2. tract.4. cap.4. concl.24. diffic.2, fol.* mihi 134. Ioan. de Cruz *in direct. part.1. prac. 5. quæſt. 2. dub.5. concl.2.* qui loquitur de ſollicitata in confeſſione, quæ iubetur denunciare Dominis Inquiſitoribus ſollicitantem. Zanardus *in direct. confeſſ. part. 2. prac.1. c.23. quæſt.13.* & alij. Idem docuere Caſtrus *de hæret punit. lib.2. cap.25.* Tolet. *Lib.5. cap. 57.* Lazarus *Tract. de blaſphemia, quæſt. 12. num. 31.* Homobon. *tract. de caſ. reſer. part.2. cap.1. & de exam.* Eccleſiæ *part.2. tract.9. cap.13. quæſt. 39.* Angelus V. *denunc. quæſt.2.* Roſella V. *Inquiſitio, num 1.*.

Imo Portel. *in dubiis regul. v. correctio fraterna, num.1.* id extendit etiam ad crimen hæreſis. Itidem Reginaldus *in prax. tract. 2. lib. 24. cap. 3. ſect.6. numero 51.* ſi tamen firmiter exiſtimetur emendandus. 73

Adde Repertorium Inquiſitorum, V. *denunciator,* Gundiſlauum *de hæret. quæſt. 10. num. 10.* Decianum *tract.1. lib. 5. cap. 30.* Et de caſu ſollicitationis *in confeſſ.* id docet Fagundez *de prac. Eccl. tract.2. lib.4. cap.2. num.31.* vbi ait: Antequam fiat denunciatio à muliere ſollicitata in confeſſione, præmittenda eſt fraterna correctio, ſi detur ſpes emendationis, quia præceptum correctionis eſt de iure naturali, & diuino; præceptum verò huius denunciationis eſt humanum; vnde non poteſt præualere aduerſus præceptum iuris naturalis. Vt autem correctio fraterna iudicetur profutura, non ſatis eſt, ſemel fieri, & non prodeſſe; ſed oportet iterum, atque iterum adhiberi, quamdiu iudicio prudentis ſperetur emendatio. Hæc Fagundez, & nouiter Peirinus *in Priuil. Minim. tract. 2. conſtit. 4. Gregorij XV. §. 9. num. 26. & conſtit.9. Pauli V. §.2. num.26.* Idem expetit Fagundez *in 6. prac. Lib.6. cap. 12.* ex D. Thom.2.2. *quæſt.33. art.3.*

Addo alios, qui concedunt quidem, in crimine formalis hæreſis non eſſe præmittendam correptionem; in aliis tamen, hæreſim ſapientibus, præmittendam. Ità Fagundez *Tract.2. lib. 6. cap. 4. num.11.* Molfeſius *in ſum. tom.1. tract.7. cap. 24. num.25.* Ortiz. *ſum. cap.21. num.17.* Homobon. *de exam. Eccl. part.1. tract.7. cap.6. quæſt.19.* & ex Doctoribus citatis *in ſecunda opinione.* 74

De hac verò materia agunt, præter citatos, Aldreta *de relig. diſcip. tuenda, lib.1. cap.5. §.4. numero 28.* Onuphr. *opuſc. de ſigillo, ſerm.2. quæſt.2. dubio 4.* P.Eliz. *tract.1. quæſt.14.*

Tandem aliqui apud Delrium *tract. 3. diſq. lib.5. ſect.4. num.6.* dicunt, præmittendam correptionem, etiamſi dubium ſit: An ſit profutura; quam ſententiam valdè æquam exiſtimat, licèt ipſe, & meritò, contrarium ſentiat.

Plvrimos habes apud me *loco citato de corrept.* & Bouerium *in direct. part.2. cap.14.*

Philippvs Bictus *num. 5.* dicit, hos ita intelligendos, vt requirat Euangelium, correptionem fieri præuiam denunciationi Euangelicæ, non autem iudiciali. 75

Vel ſi quis eorum de iudiciali loqui intendat, ſequendum non eſſe, ait; & hoc quod dictum eſt procedere vult, attento iure Canonico, ſecundùm quod omnia crimina ſunt publica, vt tradit Gloſſa *in cap. infames, verſu. Fures, 6. quæſt.1.* & ita ait docere Canoniſtas, vt teſtatur Baldus, & de communi, teſtis eſt Hoſtienſis, quem ſequitur Ananias *cap. ſtatuimus, poſt numerum 19. de maledict.* & his omnibus ſubſcribere Iulium Clarum *lib. 5. §.1. v. hæc tamen.* Cùm autem publicis criminibus non ſit præmittenda correptio; ſequitur, nulli iam eſſe præmittendam.

Addit verò Camer. *num.6.* correptionem ex iuſtitia non requiri, ſed fieri poſſe, vt requiratur ex Charitate, ſi delinquens ſit occultus, & bonæ famæ, & ſperetur emendatio, & adducit Aretinum poſt D. Thom.2.2. *quæſt.68. art.1.* 76

Animadvertit etiam, quod licèt ex correptione emendaretur, licitè tamen ille poſſet denunciari, vel accuſari ſecundùm Gregorium de Valentia

diſput.5. quæſt. 12. *puncto* 1. *verſ. dico tertio*, & ait, eſſe mentem D.Thomæ. Nam habito bono correcti, poteſt licitè denunciator, vel accuſator adhuc ſibi proponere Scopum punitiuæ iuſtitiæ, ideſt bonum commune, vt alij formidine pœnæ à delictis abſtineant; Et propterea denunciare, vel accuſare emendatum. Sed hæc, etiam quo ad Regulares falſa ſunt, vt docent communiter cum Diana *part*.2. *tract*.2. *reſol*.37.

77 Qvoad ſollicitantes verò in confeſſione, abſolutè docet *quæſt*.122. *quæſt*. 42. nullo modo præmittendam correptionem, & adducit Henriquez Paramum Roderiquum, Acugnam, & Nauar. *locis relatis*, à Roderico *in compend. quæſt regul. reſol*. 13. & alios plurimos recenſet apud Dianam *p.p. tract*.4. *reſol*.21. *& part*.4. *tract*.5. *reſol*.24.

Ampliat, etiamſi emendatus ſit, & refert Suarez de Fide *diſp*. 40. *ſect*. 6. *num*.13. Sancium *in ſelect. diſp*.11. *num*.52. & alios apud Dianam *tract*.4. *reſol*.3. Imò, etiamſi ille Sacerdos ſtatim poſt ſollicitationem pœniteat, denunciandum. Affert Bonacinam *tract. var.diſp*.6. *punct* 3. *num*.4. Sanctarellum *de hæreſi, cap*.9. *&* 44. *dubio vnico*.

78 Fateor, me lachrymis commiſereri, dum meam profero ſententiam.

Primo quidem non renuo, peccata publicam perniciem ſpectantia, tanquam contagioſa arcenda, maximè verò hæreſim, quæ eſt peſtis peſſima, vt cancer ſerpens. Ideò meritò prodiit nouiſſimè decretum ſanctiſſimi D. Alexandri VII. grauiter iniungens denunciationem ſuſpectorum de hæreſi, nullâ præuiâ correctione. Et hoc ſeruandum eſt; vt vidimus *tom*.4. *diſp*. 17. *de conſcientia, quæſt*. 10. *ſect*.5. *ad propoſitionem* 5.

Qvoad peccatum ſollicitationis, video, eſſe periculoſum, vt indicans conſcientiam cauteriatam, dum Sacramento ſancto ſalutis abutitur, ad ſui, & aliorum, etiam pœnitentium damnationem, & ideò non audeo tueri, dicentes, præmittendam abſolutè correptionem, aut facilè credendam emendationem.

79 Si tamen verè ſollicitans ſit emendatus, non reprobo opinionem dicentium, non eſſe denunciandum, quod docent Sotus *lib*. 3. *quæſt*. 5. *art*.5. Molfeſius *in ſumma*, *tomo* 1. *tract*.7. *cap*.24. *num*.21. Genuenſis *in praxi*, *cap*.18. *num*. 6. Naldus *in ſumma*, *verbo Accuſator*. Victorellus *in notis ad manuale*, Nauar. *cap*. 25. *num*. 33. Filliucius *de caſib. reſeruat. caſu* 2. *num*. 8. Zanardus *in Direct. confeſſ. part*. 3. *cap*.31. Rodericus Acugna *Tract. de confeſſoribus ſollicitantibus*, *quæſt*.3. *num*. 15. & ibi Freitas *num*. 34. Megala *p.p. lib*. 1. *cap*.5. *num*. 26. Portell. *additionibus ad dub. regular. ſollicitare fæm. num*. 18. Peirinus *in Priuil. Minimorum, tract*. 1. *conſtit*.4. *Gregorij XV*. § 6. *num*.31. At decretum Sanctæ Inquiſitionis præponendum eſt horum opinationi.

80 Difficvltas ſanè eſt in cognoſcendo: An ſit emendatus. Felinus *in cap. teſtimonium de teſtibus*, Confeſſionem Sacramentalem aſſerit probare, aliquem eſſe emendatum. Genuenſis *in praxi*, *cap*.18. *num*.6. putat, poſſe præſumi emendationem, ſi talis conſecutus eſt Iubilæum. Homobonus *de exam. Eccl. part*. 1. *tract*. 7. *cap*. 7. *quæſt*. 33. Freitas *in addit. ad tract. de confeſſor. ſollicitantibus*, *quæſt*.8. *num*.32. Riccius *part*. 2. *deciſ*. 159. *num*. 14. & alij aiunt, quod qui per triennium benè vixerit, emendatus præſumitur.

Aliqvi verò docent, id permitti iudicio boni viri, qui conſideratâ qualitate perſonarum, totam rem iudicabit cum prudentia, & maturitate, quia arduum eſt cognoſcere correctionem huiuſmodi perſonarum, & ità loquens, etiam de hæreticis notauit Freitas *quæſt*.18. *num*.139.

81 Limitant tamen hanc ſententiam Fagundez *tract*.2. *lib*.6. *cap*.4. *num*.17. & alij quo ad hæreticum formalem, de quo ſemper dubitare poſſumus, an re vera ſit emendatus. Sunt enim hæretici valdè ſubdoli, & more contagioſi virus diffundunt. Ideò aptè ab Alexand. VII. contra hos eſt prouiſum.

De cætero nunquam percipere potui argutulas illas Camerini, & Caſpenſis, Zelo Cydonico acriter conditas, dum omnia peccata eſſe publica ſtatuunt, & à correptione liberant.

Profecto Euangelium cuilibet Chriſtiano debet eſſe maioris ponderis, quàm horum ratiunculæ: *Si peccauerit in te frater tuus*, *&c*. qui ordo eſt à Chriſto Domino, lege diuinâ præceptus, vt notat etiam D. Bonauentura, D. Thomas, & innumeri apud Dianam *part*. 3. *Tractat*. 2. *reſolut*. 37. Apud eos verò exulat omnino Euangelium correptionis.

82 Adde & ius naturale ſeruandi alienam famam. Non renuo, ſatisfactiones debitas exigi poſſe iniuriæ à contumelioſo, & facultatum à fure; ſed zelus ille iuſtitiæ non eſt Chriſtianæ, exigere vindictam.

Porro diſtinctio illa de Charitate, & Iuſtitia inanis eſt; quod enim contra Charitatem eſt, nequit eſſe actus iuſtitiæ, ne velimus inter virtutes iniuſtum bellum offenſiuum ſuſcitare, vide quæ ſupra retuli *de correctione fraterna*.

Qvod verò ait Bictus, authores noſtræ ſententiæ loqui de denunciatione Euangelica, quam præcedit correctio; Eſto. Sed ſi iniquum eſt deferre, tanquam Patri, ante correptionem; iniquius eſt tanquam Iudici. Ideò & Chriſtus gradatim loquitur: *Si te non audierit, dic Eccleſiæ, et ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus*, *&c*.

83 Porro vidimus, authores loqui de denunciatione iudiciali, & ad ſanctum officium Inquiſitionis, etiam in caſibus grauiſſimis pertinente.

Qvod verò, vt omnes culpas ad tribunalia cogat, miſerè adducit, omnia peccata eſſe publica *ex cap. infamis*, 6. *quæſt*. 1. inane eſt. Ibi enim Gloſſa ſolùm ait: *Eſt etiam quædam infamia canonica, quæ irrogatur ex quolibet peccato mortali*, vt hîc, *&* 32. *quæſt*.5. Infamia quidem Canonica hic non facit ad rem; nam etiam bigami, & corpore vitiati ſunt infames, ſecundùm Canones. Ea igitur dicitur potiùs indecentia quædam, quam extra propoſitum affert Bictus, ad omne peccatum publicum aſſeuerandum.

Enim verò 35. *quæſt*.5. *cap*. 21. vbi relinquens vxorem, excepta fornicatione, dicitur generoſæ dignitatis teſtimonium amittere, ſiue famæ, dum ſic manet ſeparatus, vt ibi Gloſſa, ſeu, vt inter alios generoſos inferat teſtimonium; non facit ad rem ad inducendum omne peccatum publicum eſſe. Quid enim voluit docêre Chriſtus, dicens: *Si peccauerit in te?*

84 Hic author è noſtris confratrem ſuum Caſpenſem adducit *quæſt*. 16. & relatos à Diana *part*. 7. *tract*. 3. *reſol*.44. Trullench. *in Decal. Tom*. 1. *lib*.1. *cap*. 5. *dub*. 16. & alios dicentes, non eſſe neceſſarium, præuiam correptionem denunciationi paternæ præmittere, & allegat S. Bonauenturam, & S. Thomam apud Caſpenſem, ſed immeritò, vt oſtendi *Diſputat. de Charitate*, *ſect*. 3. *de fraterna correptione*, *quæſtione* 1. *&* 2. Et Diana ſic concludit: Egò vtramque ſententiam probabilem exiſtimo eſſe, licèt

Digitized by Google

licèt pro neceſſitate præuiæ correptionis tenuerim *p.*3. *tract.*2.*reſol.*37. & nunc teneam. Sanè D.Bonauenturam (quem opponit etiam Turrianus 2.1. *diſput.*89. *dub.*4.) iam ſatis oſtendi pro nobis ſtare.

85 A D rationem, quam ex Valentia inculcant, dico, Chriſtum optimè nouiſſe, peccatum eſſe contra aliquem. Ideò ait: *Si peccauerit in te*, vt exprimeret, correptionem ſecretam eſſe præceptum, etiam in maximis, quæ poſſunt inferri, offenſionibus contra nos, & multò magis in aliis, quæ nobis videntibus patrantur à proximo.

N O N video autem, quo pacto diuinam legem velint ipſi immutare, & ius quod habet proximus à natiuitate violare, deferendo ad publicum tribunal ſecretum lapſum, qui alioqui non tendat in publicam perniciem. Quod enim alij per hoc deterreantur à peccato,non eſt ſatis, vt immutetur ordo Euangelij, aut ius naturæ euertatur, manifeſtando occulta cuiuſque, vt ſic nullus omnino locus ordini à Chriſto inſtituto, ſeu potius è naturali iure declaratæ, reliquus ſit.

D O C E A T id Valentia; doceat quoque Suarez in ſua Religione, in qua renunciatur iuri. Et ſi id abſque difficultate poteſt fieri legitimè, cur ipſi in hoc adeò premunt, vt renuncient nouitij eorum ſuo iuri naturæ?

C V R Pontificia emanarunt diplomata, vt ordinem hunc ſuſtineant? Cur tot volumina, vt ritum hunc, poſitâ renunciatione, tueantur contra multos?

86 A D D O quod ſi deferre Prælato, vt patri, hæc neceſſaria à Chriſto ſtatuta ſunt præludia; multò arctius antequam in publicum iudicium deferantur, quam illationem non viderunt aduerſarij, dicentes, præmittendam correptionem ante denunciationem Euangelicam; non autem ante iudicialem. Profectò maius damnum infertur famæ, dum peccatum defertur ad tribunal. Quod ſi maior eſſet delatio ad Prælatum, tanquam ad Patrem, poſſet eâ denunciatione vti, vt procederet ad iudicium, quod ipſi aduerſarij exhorrent, vt fatetur Bictus *cap.*16. *num.*6. referens Sotum, Suarez ſuprà, & Cardinalem de Lugo *de iuſt. tomo* 2. *diſp.*37. *ſect.*7. *num.*81. Dianam *loc. cit. reſol.*47. & alios apud hos.

87 S C I O, nonnullos dixiſſe, dum crimen non eſſet omninò occultum, ſed in iudicio poſſet probari, tunc charitatem, per quam inchoata eſt cauſa, imperare iuſtitiæ, vt iudicialem incipiat proceſſum, ſi tali modo ſpes eſſet, vt deliquens corrigeretur. Itâ Filliuc. *tomo* 2. *tract.*28. *cap.*8. *num.*164. Sanchez *t.*2. *l.*6. *dub.*11. *num.*11. Trullench *in decal. l.*1. *cap.*5. *dub.*16. *num.*8. quos ſibi à latere ſtruxit Bictus, vt oſtendat ſuæ opinionis firmitatem.

A T loquuntur iſti, quando minori damno peccatoris non poſſet eius emendatio haberi; ſi enim ſit Spes emendationis per correctionem ſecretam; intelligunt iuxta Euangelium non eſſe ad tribunalia currendum, tunc enim charitas non poteſt imperare iuſtitiæ diffamationem peccatoris pœnitentis, niſi eius priuata pœnitentia relinqueret extra vulnera in Reipublicæ perniciem, quia tunc ordinata charitas prouidêre tenetur bono communi.

88 I G I T V R, ſi peccator ſperneret correptionem, vel ſcires, eum ex correptione venenum potius hauſturum, poſſes omittere fraternam correptionem, vt docet etiam D. Bonauent. *ad* 17. *Lucæ*, vbi de hoc agitur.

Q V O D ſi crimen eſſet in graue Reipublicæ damnum; poſſet Iudex vti notitia, quam habet, vt Pater, & obligare ſcientem, & paternè denunciantem ad iudicialiter denunciandum, dum non ſuppetit alia via ad illud damnum publicum, vel etiam priuatum innocentis arcendum.

Q V O D ſi ille nolit denunciare, poterit Iudex fiſcalem creare, qui denunciet, dum ſperat, ſe habiturum probationes. Ita Bictus, adducens Caſpenſem *tomo* 2. *tract.*17. *diſp.*6. *ſect.*3. *num.*35. Suarez *de Relig. lib.*10. *cap.*1. 2. & 12. Dianam *reſol.*46. & 47. qui tamen ſubdit, non poſſe procedi ad iudicium in hoc caſu, niſi quantum neceſſe eſt ad emendationem obtinendam.

A D M O N E T verò Sayrus *l.*12.*cap.*10. *num.*7. rarò euenire apud Iudicem ſæcularem, fieri tranſitum à 89
denunciatione Euangelica ad iudicialem, eò quòd crimina apud iudices ſæculares non deferuntur, niſi per accuſationem, vel denunciationem iudicialem. Item Iudex ſæcularis nunquam excipit crimina, niſi, vt in publico puniat, & in ſcriptis coram Notario; Apud Iudices verò Eccleſiaſticos id contingit.

D E N V N C I A R E autem poſſunt omnes, poſitis nonnullis conditionibus.

P R I M A eſt, vt denuncians non ſit infamis, vt notant Baiard. ad Clarum §. *fin. quæſt.*7. *num.*13. Iodocus *in practic. crim. cap.*7.

S E C V N D ò ne ſit inimicus. Ita Doctores citati. 90
Quare peccat lethaliter iudex non recuſando denunciationem inimici. Ita Innocentius, & Hoſtienſis *C. dudum*, *v. electionis de electione.* Archid. *in C. querendum*, 2. *quæſt.*7. Felin. *in cap.* quæ in Eccleſiarum *num.* 13. *de conſtit.* Menoch. *de arbitr. iud. ſent.*5. *caſu* 482. vbi è citatis hic Doctoribus ait, dignoſci denunciatorem Zelo vindictæ deferentem, ex qualitate perſonæ, ferocitate vultus, modo denunciandi, &c. Sequitur Megala *praxi crim. canonica*, *cap.*10.

T E R T I ò repelluntur conſpiratores, & perſonæ viles. Ita Barrard. Iodoc. ſuprà, & Bictus *quæſt.*17. *num.*5.

Q V A R T ò excommunicatus nominatim denunciatus. Itâ Caiet. 2. 2. *quæſt.* 68. *art.*2. Rodriquez *tom.*2.*qq. Regul. quæſt.*6. *art.*3.

Q V I N T ò excluditur Religioſus à denunciando 91
in caſu ſanguinis, niſi adhibita proteſtatione. Ita Couar. *in Clem. ſi furioſus*, *p.*2. §.5. Rodriquez ſuprà, & eſt communis. In aliis verò caſibus admittitur, cum admittatur ad maius, ſcilicet ad accuſandum. Nec obſtat Clem. *exiuit* §. *proindè*, vbi interdicitur accuſatio circa rerum dominia, quæ ipſis ex vi profeſſionis prohibentur. Ita Elizeus *tract.*1. *quæſt.*13. *num.*8.

S E X T ò Laïcus non admittitur ad denunciandum Eccleſiaſticum, niſi ſuam proſequatur iniuriam. Eſt communis opinio Gloſſ. *in ſumma* 2. *quæſt.*7. & omnes admittunt, vt ait Foller. *in pract. Crim. can.fol.*48. *num.*43. Subſcribit Clar. §. *fin. quæſt.*14. *verſu, propter reuerentiam.* Reddit rationem, quia Laïci ſolent eſſe maleuoli Eccleſiaſticorum, vnde potius odio, quam Zelo moueri præſumuntur. Et eſt vulgatum id: *Laïci ferè ſemper clericis infeſti.* C. Laïcos 2. *quæſt.*7. Quæ auerſio eſt ſæpe etiam Clericorum aduerſus Regulares, vt refert S. Doct. *quæſt.*27. Super Regulam.

L I M I T A in criminibus exceptis, in quibus admittitur Laïcus ad denunciandum Eccleſiaſticum, 92
vt probat Gloſſa *in cap. cum P. Mancenella*, *de accuſat.* ſi tamen ſit bonæ famæ, vt ait Gloſſa *ibi.*

Plures à denunciando repelli inuenies *dub. ſequent*, vbi *de accuſatione* diſſeretur.

D E B E T autem Denunciatio continere nomen denunciantis, & Denunciati, Iudicis, Criminis commiſſi, loci, & temporis. Ita Elizeus vbi ſuprà *num.*7.

Digitized by Google

alias eſſet inualida. Ità communiter apud Clarum
93 *quæſt.*10. *verſ. Sciat autem* §. *fin.* Debet & teſtem producere, ſine quo non poteſt Iudex examinare in ſingulari, niſi loco teſtis indicia, vel infamia, vel quid ſimile occurrat, vt aiunt Caiet. *quæſt.*69. *art.*2. Valentia *quæſt.*13. *punct.*2. Delrius *l.* 5. *diſq. ſect.*1. Sà *v. Iudiciales actus.* Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*4. *num.*73. cum D.Bonau.4. *diſt.*13. *quæſt.*4. *ad arg.*

POTEST autem denunciatio vel porrigi in ſcriptis, vt de accuſatione tenent Bartol. & Card. & alij apud Clarum *quæſt.*12. Vel eſſe tantùm verbalis, & à Notario ſcribi, vt tenet Salyc. *in Leg. pœn. Cod. de accuſat. num.*2. iuxta formam *Leg. Libellorum*, *ff. de accuſat.* & poteſt etiam fieri per litteras, vt tenent Abbas *in C. Licet à beato, de accuſat.* Bertus *in praxi tit.*7. *cap.*5. Arretin. *in pract. cap.*9. *num.*4.

94 DEBET etiam adſcribi dies datæ, ſine qua inualida eſſet querela, ſeu denunciatio. Ita communiter apud Clarum *quæſt.*10. *cit.* qui tamen id non putat neceſſarium *Lex Libellorum*, *ff. de accuſat.* vbi dicitur: *Nec diem autem, nec horam inuitus comprehendet.*

DEBET autem Iudex grauiter perpendere denunciationem, & quærere de probitate denunciantis, vt monet Innocentius *de C. Nulli, de accuſat.* Oldrad. *conſ.*214. Clar. §. *fin. quæſt.*15.

PERPENDAT etiam perſonam denunciati, vt monent Innocentius, Oldradus, & Clarus, & ſi vitæ integerrimæ, & a thoritatis ſit, non facilè admittatur, ne fama grauis viri pereat, iuxta *cap. ſi qui ſunt*, & *C. quærendum*, 2. *quæſt.*7. & D. Thom. 2.2. *quæſt.*68. *art.*1. *ad* 2. Imò contra tales non denunciationem, ſed accuſationem tantùm recipiat Iudex, quæ ad pœnam talionis accuſatorem obliget, vt colligitur *ex C. repellantur, de accuſat.* & docent Speculat. *de denunc.* §. *Hoſtienſis, titulo de iniquis*, §.2. Gloſſa *in c. Cum contingat de reſcript.*

95 DE iure Denunciator tenetur probare, vt notat Clar. *quæſt.*7. per textum *in Leg. Diuus. Et in Leg. ab accuſatione*, §. *nunciatores*, *ff. ad Turpill.* tamen communis praxis hoc non admittit, vt dicunt apud Clarum, Mariam.Salic.& Cardin.Alex. ſed id intellige plenè. P.Eliz. *tract.*1. *quæſt.*13. *num.*25.

QVANDO igitur denunciatio eſt apta, debet Iudex denunciationem admittere, & interim denunciatus ad dignitates eſt inhabilis, *C. Omnipotens Deus*, *de accuſat.*

96 ADMISSA denunciatione tenetur Iudex inquirere, aliàs peccat negligendo iuſtitiam, vt tenent communiter Doctores, præſertim Gloſſa *in C. Excommunicamus, verſ. neglexerit, de hæret.* Panormitanus *in C. cum dilectus de accuſat.* D.Thom. 2.2. *q.*54. *art. fin.* D.Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.*2. circa finem, Boſſius *tit. de offic. corrup.* Roder. *t.*2. *quæſt.*39. *art.*1. Caueat tamen ne inquirat, antequam conſtet de corpore delicti, vt dicam *dubio* 3.

DVBITATIO II.

De modo procedendi per Accuſationem.

{ D Bonau. ll.cc.
D.Thom.quæſt.68.

97 ACCVSATIO *eſt delatio alicuius criminis ad vindictam publicam, legitima interueniente ſubſcriptione.* Ita communiter Doctores, teſte Claro *quæſt.*12. Leſſ. *T.*1. *l.*2. *cap.*30. Azot. *l.*13. *cap.*19. Filliuc. *Tom.*2. *tract.*40. *cap.*7. *num.*201. Roder. *de ord. iud. cap.*5. Fagundez *in octauum præceptum Decal. cap.*47. P.Eliz. *tract.*1. *quæſt.*12.

PLVRIMI ſunt, qui iure communi ab accuſando repelluntur, quos refert Clarus *quæſt.*14. & 98
S.Antoninus 3. *p. tit.*9. *cap.*8. §.2. Bouër. *in direct. p.*2. *cap.*17. Farin. *quæſt.*12. è quibus aliquos etiam recenſui, qui itidem denunciare prohibenter. Excluduntur Criminoſi, Apoſtatæ à fide, Hæretici, vel de ea ſuſpecti, Pagani, & Iudæi, qui non poſſunt Chriſtianos accuſare *cap. non poteſt* & *cap. pagani*, 2. *quæſt.*7. & Calumniatores *C. ſimiliter* 3. *quæſt.*5.

ITEM de facili litigantes, dicto *C. ſimiliter.* Item inimici, & de recenti reconciliati, *cap. accuſatores* 3. *quæſt.*5. Item conſanguinei inimicorum, & familiares, ac domeſtici eorum *cap. accuſatoribus* 3. *quæſt.*5. Item ſocius criminis, Impubes, Minorque viginti annorum, Miles, & mulier, & qui à teſtimonio ferendo repelluntur. Item conſtitutus in peccato mortali de iure canonico. Vide Clarum *quæſt.*14. alios etiam referentem. Et Gloſſam *in C. ſi legitimus, de accuſat.* vbi ſic eos enumerat:

Fœmina, pupillus, delatus, crimine tentus. 99
Suſpectus quæſtu, correptus, ſortileguſque,
Infamis, ſeruus, pauper, cum milite, Princeps,
Libertus, ſocius ſocium, nec non inimici,
Clericus Eccleſiam nullus deferre valebit.

PROFECTÒ accuſator odioſus eſt, & non ex charitate, ſed ex liuore agere præſumitur, iuxta Gloſſam *in cap. decreto*, 2. *quæſt.*6. & *ex text. in C. Si omnes*, 6. *quæſt.*1. & hinc eſt, quod accuſatio *illaudabilis intentio* nuncupatur, *C. ſi quis Epiſcopus*, 2. *quæſt.*7. quæ vix ſine culpa exerceri poteſt, ſecundùm eandem Gloſſam, & poſt eam Foller. *in pract. crim. can.*4. *num.*9.

AVDI D. Gregorium *l.*6. *Moral. cap.*13. apud 100
D.Bonau. in Phar. l.3.cap.3. *Inuidi dum bonum, quod vident, accuſare nequeunt, excæcati malitiâ, malum quod non vident, ad accuſationem quærunt.* Tamen poteſt eſſe etiam iuſtitiæ executor *C. illud* 23. *quæſt.*4.

DEBET autem Iudex altè penſitare illud D.Iſidori *in Synonim, cap.*16. effatum. *Ante proba, & ſic iudica.* Non enim qui accuſatur, ſed qui conuincicitur, reus eſt. Id altè proponit D. Bonauentura *loc. cit. Pharetra.*

TENETVR primò Accuſator ad ea, quæ de denunciatore dixi, & ampliùs tenetur totum ſcribere, & ſe ſubſcribere ad pœnam talionis, niſi crimen probauerit, vt declarat Bartol. & Aretinus, & ſequitur Clarus *quæſt.*12. P.Eliz. *num.*9.

QVAMVIS autem de iure ciuili hæc pœna non 101
ſeruetur, vt notat Clarus, tamen de iure Canonico ſeruari ait. Conſentit Card. Alex. *in C. libellorum* circa finem 2. *quæſt.*8. Sic capite *qualiter, & quando*, 2. *de accuſat.*

PRÆSENTATA accuſatione, tenetur vera crimina non abſcondere, vt notant D.Thom.2.2. *q.*68. *art.*3. Sotus *de teg. ſecreto, membr.*2. *quæſt.*5. *col.*6. Nauar. *in Manuali, cap.*25. *num.*3.

PARTE petente, tenetur accuſator calumniæ iuramentum præſtare. Farin. *quæſt.*16. *num.* 28. citans Doctores *in Leg.*2. *Cod. de fin. inſtrum.* & de communi Italiæ obſeruantia teſtatur Bartol. *in Lege* 1. *num.*6. *Cod. de iuram. calum.* & tenet Clarus, §. *fin. quæſt.*18. allegans multos.

TRIA in accuſatione cauenda ſunt: Calumnia, 102
Præuaricatio, & Tergiuerſatio, vt notat Fagundez *l.*8. *cap.*47. *num.*11.

CALVMNIA eſt falſa imputatio, facta ſcienter, & incurrit calumniator debitum reſtitutionis. Calumniari

lumniari etiam ille dicitur, qui de vero crimine, ſed occulto, quod in indicio probari non poteſt, ſcienter accuſat, eodemque modo tenetur ad reſtitutionem damni; Ità D. Thom. 2.2. *quæſt.*68. *art.*8. Sotus *de teg. ſecr. in 2. quæſt.*5. *concl.*5. Sayrus *cap.*15. *in octauum præceptum, num.*12. Roder. *de ord. iud. cap.*6. Fagundez *loco citato*.

103 PRÆVARICATIO duplici caſu occurrit. Primò dum accuſator in occulto fauet Reo. Secundò quando tacet, ac tegit vera crimina, & maiora; exponens in libello minora.

HOC prævaricationis genus contingere poteſt etiam in Iudice, acceptando ſcilicet falſas exceptiones, teſtimonia, & inſtrumenta, vt reum liberet, vt notat D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.*2. ad finem, & vltra peccatum, quod committit, tenetur etiam reſtitutioni, quia contra Iuſtitiam, & officium ſuum egit, quærens accuſatorem iniquè opprimere, & reum ſubtrahere.

CONTINGIT etiam in Aduocatis oſtendendo parti aduerſæ fundamenta ſui clientis, vel non fideliter defendendo, vel aperiendo aduerſariis viam ad cauſam iniquè vincendam, quæ omnia iniqua ſunt contra iuſtitiam, vt docet S. Doctor ſuprà, Sotus *loc. cit. concl.*5. & 6. Nauar. *cap.*25. *num.*30. Rodriquez *num.*5. D. Thom. *quæſt. cit. art.*3. *ad* 2. Sayrus *num.*14. Fagundez *num.*13. qui conſentiunt, eum teneri ad reſtitutionem.

104 TERGIVERSATIO eſt, quando ſine iuſta cauſa deſiſtit ab accuſatione, cùm ad proſecutionem eius ob bonum commune tenetur.

DANTVR tamen caſus, in quibus poteſt deſiſtere. Primò in criminibus, quæ ad bonum Reipublicæ non conducunt. Secundò, quando bona fide incipit cauſam, & mox ſuum videt errorem. Tertiò propter metum grauem. Quartò, ſi imperio Principis repellatur. Vide Sayrum *lib.*12. in fine, Leſſ. *l.*2. *cap.*30. *dub.*3. *num.*15. Sotum *loc. cit.*

105 FAGVNDEZ *num.*14. qui *num.*16. inſtituit quæſtionem: An ante accuſationem ſemper ſit præmittenda correptio. Et reſpondet negatiuè, ſi poſſit delictum probari, ſiue intendat vindictam propriæ iniuriæ, ſiue bonum Reipublicæ, & ait, eſſe communem Doctorum, & allegat Leſſ. *l.*2. *cap.*30. Filliuc. *tomo* 2. *tract.*40. *cap.*7. *num.*103. Gloſſ. *in C. licet, de ſimonia*, 2. *quæſt.*8. Syluest. *v. accuſatio, quæſt.*3. Caietanum 2.2. *quæſt.*33. *art.*7. Nauar. *Summa Lat. cap.*18. *num.*30. Driedonem de libertate Chriſtiana *cap.*10. Roder. *de ord. indic. cap.*6. & alios, & in hoc diſtinguit denunciationem, quæ ad emendationem dirigitur, ab accuſatione, quæ tendit ad vindictam ſceleris, ob publicum bonum. Sed Rodriquez *loc. cit.* adducto Corduba, addit, teneri quamuis ad correptionem, ſi emendationem ſperat. Addit Sotus *loc. cit. concl.*4. Durand. 4. *diſt.*19. Ratio eſt, quia finis principalis debet eſſe emendatio Rei. Sed ipſe Fagundez perſiſtit, ſi delictum eſt publicum, & poſſit probari, & in hoc eſſe Reum in cauſa; quia ſuum delictum fecit publicum. Non teneo ſanè, quando delictum eſt publicum, iuxta ea quæ dixi *dubitatione prima*.

106 ADVERTE, ius Ciuile, & Canonicum Iudicibus præcipere, ne in cauſis criminalibus procedant abſque accuſatore *C. ſi legitimus, de accuſat.* & *Leg. Illicitus, ff. de officio Præſidis*, & docent D. Thom. 2.2. *quæſt.*7. *art.*3. *in corp.* Caietanus *ibi*, & alij Thomiſtæ Roderiq. *de ordine iudic. cap.* 5. Fagundez *cap.*48. *num.*3. & D. Bonauentura paſſim.

PROBATVR à S. Doctore *ad* 8. *Ioannis*, vbi obſeruat, truncatum fuiſſe iudicium, quia illi accuſatores receſſerunt. Ideò ait Chriſtus: *Vbi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnauit: Nec ego te condemnabo.* Accuſatores autem receſſiſſe admonet, quia inepti erant ad accuſandum, cum ipſi eſſent criminoſi.

PROBATVR ſecundò à S. Doctore *ad* 5. *Ioan.* in ea verba: *Sicut audio, ſic indico*, vbi latè diſſerit, afferens D. Gregorium *in Moral. cap.*14. in id Iob. 29. *Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam*, vbi ait: *Nota de Indicio, ne ad proferendam ſententiam iniquam præcipites eſſe debeamus, ne temerariè indiſcuſſa iudicemus, ne qualibet mala audita nos moueant, ne paſſim dicta ſine probatione credamus, &c.* 107

IPSE Deus, cui omnia nuda ſunt, & aperta, in ſuis iudiciis examina adhibet; vt patet Ioelis 3. *Deducam eos in vallem Ioſaphat, & diſceptabo cum eis.* Id repetit *Matth.*25. 108

Vnde & de Domino legitur Geneſ. 18. *Deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* Deinde ſic proſequitur explicationem eiuſdem capitis S. Doctor: Secundò figuratur, quòd iudicium debet eſſe in proceſſu iuſtum. Vnde ait. *Iudicium meum iuſtum eſt.* Et Deuter. 19. *Iudices, & Magiſtros conſtitues, vt iudicent iuſto iudicio*, vt enim ait Tullius *de off. l.*2. Iudicis eſt in cauſis verum ſequi, nec nocentem defendere, nec condemnare innocentem: *Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum.* Item inſinuatur *hic* quod iudicium debet eſſe in ſententiando ordinatum. Idem habet *ad cap. ſeptimum.*

EX quibus habes etiam illos caſus, in quibus poſſunt iudices ſine accuſatore procedere viâ inquiſitionis.

PRIMVS eſt, ſi Iudex cum aliis videat, crimen perpetrari. Secundus, quando ſunt publica indicia, & fama clamoroſa. Tertius eſt, cùm præcedit denunciatio iuridica ad vindictam publicam delictorum, vt ſit in tribunali Sanctæ Inquiſitionis; Differt autem ab accuſatione, quia non tenetur probare. Vbi etiam indicatur, in delictis grauioribus, vbi non eſt accuſator, Fiſcalem habere locum accuſatoris; & hic tenetur probare, & niſi poſſit probare, accuſans peccat, vt aiunt Aragon. 2.2. *quæſt.*67. *art.*3. in fine, Roder. *de ord. ind. cap.*5. *num.*3. 109

QVOAD obligationem accuſandi. Primò tenetur accuſare, qui vident damnum aliquod Reipublicæ imminêre, vel etiam aliis inſontibus, & aliâ viâ nequit impediri; tenetur ex charitate Iudici denunciare. Ita communiter Doctores. D. Thom. 2.2. *quæſt.*68. *art.* 1. Sotus *loc. cit. quæſt.* 5. Sylueſter *v. Accuſat. quæſt.*2. Gomez *Tom.* 3. *var. cap.*1. *num.*9. & probatur, *C. ſicut dignum, §. illis etiam, de homicidio.* Imò in foro externo, ſciens delictum committendum contra Principem, vel Rempublicam, & non reuelans, punitur, vt auctor delicti, Barthol. *in Leg. virum, ff. ad Leg. Pomp. de parric.* & *Leg.* 1. §. *occiſorum, ff. ad Syllan.* Salicetus *in Leg. prima, Cod. ad legem Cornel. de ſicar.* Gomez *loc. cit. num.*8. & Leges Salicæ in Regno Galliæ id præcipiunt. 110

NON tenetur tamen accuſare is, qui probare non poteſt; nemo enim tenetur alterius malum arcêre graui ſuo damno, quòd ſubit accuſans, & non probans. Ità D. Thom. 2.2. *quæſt.*68. *loco citato*, & alij apud Fagundez *cap.*49. *num.*4. 111

PECCAT autem tantùm contra charitatem, qui non accuſat, cùm tenetur, niſi ſit officialis iuſtitiæ; quia hic contra Iuſtitiam peccat, vt notat Fagundez *num.*8.

ORITVR etiam dubium, quia conſanguinei admittuntur ad iuſtam vindictam petendam ſuorum vſque

Digitized by Google

vſque ad quartum gradum, vt probabilius eſt apud Fagundez *l.*8.*cap.*48.*num.*10. & colligitur è *Leg. petitionum, Cod. de aduocat.* An, quando plures conſanguinei concurrunt ad accuſandum reum de aliquo delicto, omnes poſſint à Iudice admitti.

112 Asservnt Morla *in Emporio iuris, titulo de Legibus, quæſt.*14. *num.*9. & Senatus Olyſſiponæ anno 1616. vt refert Melchior Phœbus *tit.*1. *deciſ. deciſione* 9. *num.*10. & ratio eſt, quia ius vindicandi mortem defuncti, eſt penes quemcumque ex hæredibus in ſolidum, & non pro parte, *Leg. portiones, ff. de his, quibus vt indign.*

113 Negant alij; ſed debere iudicem eligere vnum propinquiorem magis idoneum, *Leg. ſi plures, ff. de accuſat.* & *Leg. ſi verò, §. hac autem, ff. de his qui occiderunt, vel effuderunt.* Et docent Gomez *t.*3. *variarum, tit. de delict. cap.*1. *num.*35. Vincentius Franchus *in* 2. *p. deciſ.*382. Fagundez *l.*8. *cap.*50.

Dvbitatio III.

De modo procedendi per Inquiſitionem.

Inqvisitio eſt tertius procedendi modus, ab accuſatione & denunciatione diſtinctus, cum duæ priores ſæpè ſeorſim exerceantur; ſæpe etiam ſunt velut poſterioris Pediſequæ, cum ipſam ſequantur ad melius inquirendum de crimine: Hunc procedendi modum licitum eſſe nullus Iuris canonici gnarus ambigit, cum variis ibi textibus apertè inſinuetur, vt *C. qualiter & quando* 2. *de accuſat. C. inquſit. eodem,* vt habet P. Elizæus *tract.*2. *de modo proced. quæſt.*1. *num.*3. vbi authores etiam aggregat. Ratio eſt publica ſecuritas, cui Iudex ſubiit onus proſpiciendi, quod nequit præſtare, niſi etiam de delictis inquirat, cum autem alicui iniungitur finis, mandantur ei media talem finem attingendi.

114 Præterea potiori iure incumbit Iudici inquirere, quam Actori agere; illud enim magis reſpicit iudicij ſubſtantiam; ſed iura mandant Actori, vt actionem obtendat, vt habet P. Elizæus *tract.*2. vbi ſuprà; & probat *tract.*1. *quæſt.*10. *num.*14.

An verò etiam Iure ciuili, vel conſuetudine ſit in Curia ſæculari licitus, controuertitur apud eundem Elizæum *num.*4. ipſum vide.

Ex his Inquiſitio definitur legitima quædam inueſtigatio, quam Iudex ex officio efficit inquirens de aliquibus criminibus, aut de aliquo delinquente, infamiâ delicti laborante, emendationem illius primariò intendens. Ità Iodoc *in pract. crim. tit. de Inquiſ. cap.*8. Clar. *§. fin. quæſt.*3. Farinac. *quæſt.*1. *num.*3. Rodriquez *Tract. de Ordinario, cap.*2 & patet *ex C. qualiter, & quando,* 2. *de accuſat.*

115 Dvplex eſt autem Inquiſitio. Prima eſt generalis, quâ, incerto delinquente, generaliter inquiritur, quis delictum commiſerit? Particularis eſt, quæ fit ſpecialiter contra aliquam perſonam.

Inqvisitio generalis, ſeu generaliſſima, de qua *in C. pernicioſa, de off. Ord.* & C. Trident. *ſeſſ.*7. *cap.*7. & *ſeſſ.*24. *cap.*3. nullâ præcedente infamiâ fieri poteſt in Viſitationibus, iuxta *cap. Romana, §. ſanè, de cenſibus in* 6. & C. Trident. *cap.*8. *&* 20. de reform. *ſeſſ.*7. & notant Bonac. alios adducens *de præceptis decal. diſp.*10. *quæſt.*2. *p.*5. Fagundez *in octauum Præceptum decal. lib.*8. *cap.*46. *num.*7. vbi ait, eſſe communem Doctorum, excepto Alciato *cap.*1. *de off. ordin. num.*5.

116 In hac autem inquiſitione non poteſt inquiri de Petro, vel Titio; vel, an tale, vel tale delictum commiſerit, ſed ſolùm, quis in tali re deliquerit, vel tali. Ità Rodriquez *tract. de ord. indic. cap.*2. Sayrus *l.*12. *cap.*10. *num.*19. Angel. *v. Inquiſ. §.*1. Syluest. *ibi, quæſt.*4. Sotus *l.*2. *de Iuſt. quæſt.*6. *art.*5. *concl.*5. & *relect. de teg. ſecreto, quæſt.*6. *membr.*2. Salon. 2.2. *quæſt.*69. *art.*12. *controu.*6. Aragon. & Bannes *ibidem.* Nauar. *Man. Lat. cap.*18. *num.*38. Valentia *diſp.*5. *quæſt.*14. *p.*1. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*4. *num.*74. Colligitur expreſsè *ex C. qualiter, & quando, diſt.*2. & *C. cum oportеat.* Et *C. Inquiſitionis, de accuſat.* & *C. Heli, de ſimonia,* & *C. Deus omnipotens, diſt.* 2. *quæſt.*1.

Probatvr ab iſtis apud Fagundez *num.*9. multis authoritatibus ex D. Bonau. ex illo *Geneſis* 18. vbi Dominus expectauit clamorem Pentapolitanorum, & mox ait: *Deſcendam, & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* 117

Probatvr ſecundò à D. Bonau. *ad* 16. *Lucæ,* illâ parabolâ Villici, qui diffamatus eſt, quia bona diſſipaſſet; non enim vocatur ad ſingulare examen ante clamoroſam diffamationem. Ideò enim famam negligens meruit inquiſitione ſeuerâ ad quæſtionem vocari.

Probatvr tertiò à D. Bonau. *in Dieta, tit.*10. *cap.*3. nam Dominus non proceſſit ad inquiſitionem fratricidij contra Caïn, quo vſque non audiuit vocem ſanguinis fratris eius clamantem, & inuocantem iuſtitiam Dei. Hoc teſtimonio nititur Pontifex in dicto cap. *qualiter, & quando.*

Probatvr quartò à D. Bonau. *ad* 3. *Ioan.* ex facto Chriſti, qui quoVſque valuit habere emendationis Iudæ, eum tolerauit, & quia crimen adhuc erat ſecretum, ita eum correxit, ac ſi inter ipſum ſolum; nemo enim diſcipulorum intellexerit; id ipſum determinat Pontifex, *C. ſi quis poteſtatem* 23. *quæſt.*4. vbi dicitur: *Iudicis non eſt ſine accuſatore damnare, ſicut nec Chriſtus Iudam abiecit.*

Hinc, quamuis Iudex delictum ſui ſubditi agnoſcat, de quo nullum eſt indicium publicum, nec clamoroſa inſinuatio, vel ſparſus rumor; ſed adhuc eſt omninò occultum; & ſciat etiam, tres, vel quatuor teſtes id ſcire; nequeat via inquiſitionis particularis de illo ſpecialiter inquirere, vt eum puniat. Sic expreſsè declarat Innocentius III. *C. Inquiſitionis de accuſat. §. Tertia dubitatio ibi.* Non ſufficere ad inquirendum ſpecialiter contra aliquem, non infamatum, etiamſi duo, vel tres teſtes iurati, etiam exceptione maiores, afferant, ſe vidiſſe hominem aliquem delictum illud commiſiſſe: Et hæc totius mundi praxis, vt teſtatur Farinac. *quæſt.*9. & alij apud illum. Nam accuſator neceſſariò requiritur ad puniendum aliquem, vel clamoroſa inſinuatio, & talia indicia, quæ vicem accuſatoris ſubeant & virtualiter accuſent, vt Fiſcalis, & iuſtitiæ promotor, qui ex officio tenetur accuſare, qui etiam in conſcientia non poteſt accuſare, niſi id, quod poteſt probare, & niſi præcedant indicia ſufficientia. Hanc veritatem tradit Caietanus 2.2. *quæſt.*69. *art.*1. *&* 2. Sotus *relect. de teg. ſecr. membr.*2. *quæſt.*6. Nauar. *in C. inter verba,* 11. *quæſt.*3. *concl.*6. *coroll.*48. *num.*579. Salon. 2.2. *quæſt.*69. *art.*2. *controu.*6. Aragon. *quæſt.*67. *art.*3. Valentia *diſput.*5. *quæſt.*14. *p.*1. Sayrus *l.*12. *cap.*10. *num.*200. Rodriquez *de ord. ind. cap.*3. *num.*4. Fagundez *l.*8. *cap.*46. *num.*10. Tanner. *loc. cit.* 118 119

Qvod ſi inquiſitio ſit generalis de ſceleribus; non poteſt fieri particularis de Petro, vel Paulo, niſi laborent infamiâ, vt docent Caietanus 2.2. *quæſt.*69. *art.*1. *&* 2. Sayrus *l.*12. *cap.*10. *num.*22. Salon. 2.2. *quæſt.*69. *art.*2. *controu.*7. Sotus *de teg. ſecr. membr.*2. *quæſt.*6. 120

quæſt.6. Palud.4. *diſt.19.* Adrian. *quodl.111.* Aragon. ibi *diſp.2.* Bannes ibi *diſp.10.* Valentia, & Tanner. cum Rodriquez ſuprà.

PROBATVR, quia præſumitur quis bonus, dum non laborat infamia; & ideò grauis ei iniuria infertur inquirendo, an ſit facinoroſus.

QVOD idem ſequitur, ſi crimen aliquod ſit patratum, & non laboret Petrus infamiâ, non poteſt inquiri in particulari: an ille ſit patrator. Ita Doctores citati; puta ſi cadauer occiſi ſit in via. Et hoc ſo-
121 lùm volunt Doctores citati, Caiet. & Adrianus, adducti à Diana *p.1. tract.13. reſol.63.* Solus Sotus renuit; poteſt tamen inquirere in genere: Quis commiſerit? & venari indicia; *verbi gratia*, quis eo tempore illuc tranſierit? an armatus? an præceps, & fugiens? & ex illis inditiis ad perſonam, quæ cæpit infamari, procedere. Ita communiter Doctores, Rodriq. *num.5.* Sayrus *num.22.* Sotus *de teg. ſecr. membr.2. quæſt.4.* Nauarrus *C. inter verba, concl.6. corol.46. num.214.* Corduba *Summa, quæſt.64. p.1.* Petrus Nanar. *l.2. de reſtit. cap.4. num.154.* Aragon. *loc. cit.* Fagundez *num.18.* Malderus 2.2. *Tract.6. cap.1. diſp.119.* Villalob. *Tom.2. tract.14. diff.7.* Valentia, & Diana *loc. cit.* Bannes 2.2. *quæſt.70. art.1. diſp 2.* Sà verbo Iudiciales actus *§. de modo procedendi*, Salonius *contron.7.* Tabiena, *v. Inquiſitio*, §.8. & huius opinionis fuit etiam D.Thom. vt refert Syluester, *v. correpṭ. quæſt.8.* Idipſum videtur ſentire D.Bonauent. *ſerm.3. in decem præcepta*, vbi hoc obſeruandum accinit, quoad ſubſtantiam, ad purgationem, quæ iuramento fiebat à populo viciniori, inuento cadauere, cuius interfector ignorabatur, poſtquam inquiſitum eſſet de interfectore, & non fuiſſet inuentus.

122 HOC autem conſuetudine inuectum eſt, vt ſine accuſatore in tali caſu procedatur; poteſt autem conſuetudo, legitimè præſcripta, tollere, vel limitare ius poſitiuum *C. vlt. de conſuetudine*, & *Leg. de quibus, ff. de Legibus*, & hoc in toto mundo ſeruari ait Innocentius *in C. Bonæ memoriæ* & Canoniſtæ *in C. Inquiſitionis*, & Diana *p.2. Tract.15. reſol.63.* vbi multos adducit.

NEQVE tamen illicò tenebitur reus ſe prodere; quia, licèt Iudex habeat ius interrogandi teſtes, non tamen habet ius interrogandi reum: an ſit ipſe, niſi poſtquam ſatis probatum ſit, vt dicam *quæſtione ſequenti.*

123 QVOD ſi vnus tantùm ſciat Reum, non tenetur eum prodere, vt notant Sayrus *l.12. cap.10. num.26.* Fagundez *num.20.* tunc autem aiunt teneri confiteri, quando ſunt plures, qui crimen ſciunt.

ADDO, quod ſi aliquis de vno crimine ſit infamatus, & de alio non; poteſt inquiri de illo tantùm, de quo eſt infamia.

OPORTET autem hîc explicare, quid ſit eſſe infamatum de aliquo crimine, vel clamoſosè inſi-
124 nuatum. *Infamia eſt frequens vox bonorum, & proborum hominum, quæ hominem de tali crimine ſuſpectum reddat.* Dicitur: *vox bonorum*, vt excludatur rumor etiam inter malos. Dicitur: *de tali crimine*, vt infertatur, non poſſe de alio inquiri. Ita Caiet. 2.2. *quæſt.69. art.1.* Sotus *l. de iuſt. quæſt.6. art.2.* Sayrus *l.12. cap.10. num.12.* Vnde Sotus meritò inuehitur in Magos, ſiue Ariolos, qui arte diabolica inquirunt aliorum ſcelelera, eoſque iudices acriter reprehendit, qui, ex illorum dictis, aliqua in particulari contra aliquem inquirunt. Eoſdem grauiter Pontifices apud D.Bonau. *in confeſſionali, cap.3. particula 37. & 38.* increpant, & contra huiuſmodi procedendum notat *ex diſt.26. quæſt.5. Non oportet, ſi quis Epiſcopus.*

125 HANC verò infamiam ait Beia *caſu 32.* ex Iuris vtriuſque peritis, eſſe probandam duobus ſaltem teſtimoniis, qui deponant, ſe ita publicè audiuiſſe, vel ita paſſim dici, vt ait etiam Leſſ. *cap.29. dub.16.*

ALIAS conditiones, ad probandam famam requiſitas, recenſet Delrius *l.5. ſect.5.* referens Iuriſtas multos, dicentes, nunquam, ſe vidiſſe proceſſum, in quo fama eſſet ſtatis probata.

LABORANT autem Doctores in aſſignando numero hominum ad conuincendam infamiam neceſſario; Canoniſtæ *in C. Inquiſitionis, de accuſat.* docent, denarium numerum eſſe neceſſarium. Tannerum vide, ex communi dicentem *num.76.* requiri maiorem partem populi, vel parochiæ.

VERVM nihil de iure definitum eſt, vt aduertunt Sotus *l.3. de Iuſtitia, quæſt.6. art.2. concl.6.* & *relect. de teg. ſecr. membr.2. quæſt.6. diſp.3.* Sayrus *l.12. cap.10. num.13.* Salon. 2.2. *quæſt.69. art.2. contron.1.* Fagundez *l.8. cap.46. num.26.* Ita relinquitur iudicio prudentis. Clamoroſa inſinuatio eſt vox populi, vel publicus rumor inter multos de tali crimine extra iudicium, vt ait Baſſæus, *v. Iudicium publ. num.4.* 126

QVOAD indicia, vel circumſtantias, debent grauiter indicare factum, vt notant D.Thom. *quæſt.69. art.2.* Caietanus, & Salon. *ibi*, Sotus *l.5. de iuſtitia, quæſt.6. art.2.* Valentia *diſp.5. quæſt.13. p.2.* Sayrus *l.12. cap.10. num.13.* qualia ſunt, ſi in lecto nudus cum nuda inueniatur, crimen fornicationis grauiter indicant. Si quis diſtricto enſe cruentato iuxta occiſum deprehenditur, & ſimilia; homicidium indicant. 127

IAM verò ſi vnus incipiat nominare aliquem, vt reum delicti, iſta nominatio viam aperiet ad inquirendum ſpecialiter contra nominatum, ideſt ad aſſumendum contra eum alias informationes: Ità Farinac. *quæſt.1. num.49.* Innocent. ſuprà, qui ait, hoc de conſuetudine ſeruare totum mundum, Barr. *in Leg.2. §. ſi publico, num.9. ff. de adult.* Baldus *in Leg. edita Cod. de eden.* & alij apud Clarum, *§. fin. quæſt.5.* Aretin. *in C. cum oportet, num.44. de accuſat.* & Nauar. *rubric. de Iudice, poſt numerum* 88. vbi ait, opinionem Innocentij in Theorica, & praxi receptam eſſe: Ita etiam Tanner. *num.79.* Leſſius *cap.89. diſp.15. numero* 124.

NOTAT verò Philippus de Bictis *quæſt.11.* primum teſtem, qui nominat delinquentem, haberi pro denunciante, cum Deciano *reſp.93. num.125.* ideò, vt denunciator non probat, ac contra Iudices oppoſitum facientes exclamat Dettaz *conſ.251. n.103.* & ſequitur Guez *defenſ.29. cap.2. num.18.* 128

ADDIT Bictus, quod ſi quis interrogatus iuridicè detegat indebitè occultum auctorem, poterit tamen iudex ad inquiſitionem ſpecialem contra detectum procedere, ſecundum Nauar. *rubr. de ind. num.87.* non obſtat Franciſcus Arretinus *in pract. cap.13.* & Leſſ. *de iuſtitia, & iure, lib.2. cap.29. dub.15.* vbi contra Sotum tenet, non modò poſſe, ſed teneri procedere; ſubſcribunt Thomas à Ieſu, & Lezana *tract.1. cap.27. num.4.* Ratio eſt, quia Iudex vtitur iure ſuo, cùm iam crimen ſit publicum, eſto impiè detectum; ſi tamen index non eſt cauſa illius impietatis.

ATTAMEN hæc opinio eſt falſa, vt notat Bouerius *in Direct. p.2. cap.4. n.3.* qui cum Soto, Nauarro, & Sayro exiſtimat, melius eſſe in propoſito caſu abſtinere à procedendo. 129

HINC libet examinare doctrinam Tanneri *diſp.4. quæſt.4. num.73.* in via iuridicæ denunciationis; quando nullus teſtis eſt productus, inſtitui quidem poſſe generalem inquiſitionem; ſed neque Reum, vel alios de Reo ſpeciatim interrogari poſſe, niſi forte loco accuſationis

Digitized by Google

ſationis indicia, vel infamia, vel quid ſimile occurrat; at ſecus eſſe, ait, dum proceditur viâ denunciationis fraternæ, tunc nempe ſat eſſe denunciantem, & adducit Valentiam *quæſt.*13 *p.*2. vbi tamen æſtimationis fratri debitæ rationem habendam ait.

130 Hæc vltima doctrina hac ſanè cautione eſt moderanda, quia etiam in paterna inquiſitione poteſt macula inferri famæ, & bonæ exiſtimationi eius, de quo inquiritur.

Addit etiam *num.*81. approbandam praxim iudicum, qui ex denunciatione procedunt ad quærenda indicia, vt ſic forment libellum inquiſitionis, & putat Leſſius, ſic præcedere infamiam, quæ ex communi Theologorum eſt neceſſaria, & ex canonibus, ſed hoc cum Nauarro *in rubr. de Indiciis*, *num.*66. falſum eſſe reor. Quæ enim infamia hîc præcedit? Timent forſan nè ſcelera impunita maneant; ſed puniantur debitis modis.

131 Hoc ſanè etiam cum Tannero affirmo, Iudicem ob delationem ſibi, non vt Iudici, ſed vt priuato factam, non poſſe ad ſpecialem inquiſitionem procedere; alioqui totus proceſſus eſt iure nullus, vt docent etiam Clarus *quæſt.*5 *num.*4. Leſſ. *dub.*15. *n.*136. ſolùm enim ad generalem inquiſitionem tendere poteſt, vt notat Tannerus *num.*84. cum Caietano, & Salonio.

Hoc pro coronide grauiter notandum, quod omni inquiſitioni ſupponitur, nempe corpus delicti, ſine cuius notitiâ non poteſt Iudex procedere. Ita omnes Doctores exclamant apud Farinac. *quæſt.*2. *num.*1. & Clarum §. *fin. quæſt.*4. qui *quæſt.*66. ait: Si non conſtat de corpore delicti, non poſſe condemnari Reum, etiamſi eſſet conuictus. Imò neque poteſt torqueri *Leg.* 1. §. *Item illud*, *ff. ad Sillan.* Imò neque poteſt examinari Reus, vt dicunt Doctores apud
132 Farinac. *quæſt.*2. Neque poteſt capi, vt teſtantur apud eundem Farinacium Marſil. Boſſius & alij, inter quos Bonacos teſtatur de communi Doctorum; & ſi capiatur Clericus, dum non conſtat de corpore delicti, Iudex eſt excommunicatus, vt notat Farinac. ibi poſt Ioan. Andr. & Cornerum, qui teſtatur, eſſe communem. Neque poteſt contra Reum ſpecialiter inquiri. Farinac. *quæſt.*7. per *Leg. neceſſario*, §. 1. *ff. ad Sillan.* & plura alia iura, citans Baldum, Angelum, Marſilium, Boſſ. & alios, & ait, eſſe communem. Tandem niſi conſtet de delicto, nec generaliter inquirere, nec ad aliquem actum procedere debet Iudex. Ita Clar. *quæſt.*4. Bouër. *p.*2. *cap.*7. §. *primo modo*, qui citat multos Doctores.

133 Ratio horum eſt, quia vbi Lex diſponit de aliqua re, debet prius de ea re conſtare, *Leg. Decius*, *ff. de teſtam. milit.* & qui vult probare qualitatem, debet priùs probare ſubſtantiam, in qua illa qualitas fundatur, Gloſſ. *in Leg. ſi arbiter*, *ff. de probat.*

Neque ſolùm debet conſtare de corpore delicti, puta homicidio; ſed etiam de illius qualitatibus; & ideò praxis vniuerſalis eſt, vt Iudex vadat, vel mittat notarium ad viſitandum cadauer occiſi, & in actis redigat, quot habeat percuſſiones, ſeu vulnera punctim, ſeu cæſim, & in qua parte corporis ea habeat, & ſimilia. Vide Clarum *quæſt.*4. Farinacium *quæſt.*2.

134 Debet etiam cadauer cognoſci per teſtes, ſi poteſt. Hoc tamen non cogit, ſi cadauer probetur combuſtum, vel iactum in mare, vt ait Baiard. *quæſt.*4. *ad Clarum*, plurimos adducens. Vide Bictum *quæſt.*12.

Poſtquam verò conſtiterit de corpore delicti, tenetur Iudex cauſam diligenter proſequi, & ſi neglexerit, puniri poteſt, Clar. *quæſt.*4. Burſat. & Guaz. *tract. ad defenſ. cap.*1. *num.*22. *defenſ.*4. Baiard. ad Clarum *quæſt.*66. *num.*7. & grauiter premit S. Bonauentura *in ſpeculo animæ*, *cap.*2. & *in Apolog. Min. quæſt.*1.

Hæc tamen non intelliguntur in generali Viſitationum inquiſitione, & ſindicatu noſtrorum Prælatorum.

Similiter nec in delictis, quæ ſigna non 135
relinquunt, vt in fornicatione, neque in delictis occultis difficilis probationis, vt in furto, dum fit ſinè fractura. Non poteſt tamen procedi ad condemnationem, antequam reperta ſit res furata. Similiter nec in caſibus, in quibus ambiguum eſt: An interuenerit delictum, vt in aliquo reperto ſuffocato in puteo, occiſo veneno, &c.

Debet autem in his caſibus prius inquirere de de veritate facti, & ſic ſcelere detecto, vltra procedere; Secus autem, ſileat proceſſus. Clar. *quæſt.*4. Farinac. *quæſt.*2. *num.*29. quem vide etiam *num.*30. De hac materia vide Clarum §. *fin. quæſt.*4. 55. 64. & 66. Farinac. *quæſt.*2. Guaz *tract. ad defenſam*, *defenſ.*4.

Aduerte adhuc, quamuis contra perſonas or- 136
dinarias ſufficiat fama, vt inſtituatur cauſa; tamen contra Prælatos, & eximias perſonas requiritur clamoroſa inſinuatio, atque vt eadem fama ſæpè ad aures Iudicis deuenerit, ſecundùm Card. Alex. qui ait, ita tenere communiter Doctores *C. accuſatoris*, & Clar. *quæſt.*6. & 7. & Farinac. *quæſt.*9. vbi admonet, famam debere eſſe in proceſſu probatam per conteſtes, qui ſaltem debent deponere, ſe ita publicè audiuiſſe, vel ita paſſim inter probos dici, Bald. *Leg. litteras, num.*1. *de præſumpt.* ſicque paſſim ſeruatur, teſte Claro *quæſt.*6.

Debet autem Iudex cautus, ſi videat famam 137
alicuius iniuſtè denigrari, delationes non recipere, vt monet Bonetius *p.*2. *cap.*4. cum Soto *de teg. ſecr. quæſt.*1. Nauarro *C. inter verba*, 11. *quæſt.*3. Sayro *l.*2. *cap.*9. *num.*18.

In caſibus tamen atrocioribus procedi poteſt ex inditiis grauibus ſine fama, vt de hæreſi tenet *in C. Excommunicamus*, §. *adiſcimus*, vbi omnes Interpretes; & notat Farinac. *quæſt.*9. *num*14. citans Bartolum, Boſſium, Menochium, Felinum; qui teſtatur de communi, & refert Clarum *quæſt.*6. & Decianum cum aliis *de crimine laſæ maieſtatis*, & aliis enormibus. Eſt communis ſententia D. D. *in C. qualiter, & quando*, *de accuſat.* eamque tenuit Farinac. ſuprà *num.*15. cum Gigante, Alciat. Cephalo, & Deciano.

In his verò caſibus facienda eſt inquiſitio de in- 138
diciis, quibus deficientibus, cùm neque præcedat fama, eſſet inquiſitio nulla. Farinac. *quæſt.*1. vbi innumeros adducit. Eum vide multa differentem.

Hic quærunt vltimò: An Iudex poſſit pœnam relaxare, de quo D.Thom. *art.*4.

Regula generalis eſt, non poſſe in præiudicium partis. Vide Valentiam *p.*4. & D.Bonau. *ad* 8. *Ioan.* in ſententia lata pro adultera, vbi Chriſtus Iudex eam abſoluit.

Peccat etiam lethaliter abſoluendo Reum in 139
præiudicium boni publici, dando anſam improbis peccandi liberiùs: Ità Molina *tomo* 4. *tract.*3. *diſp.*48. Clau. Reg. *l.*12. *cap.*12. & alij apud Baſſæum, *v. Iudicium publ. num.*12.

DISPVTA

Digitized by Google

DISPVTATIO XXIX.

De Reo.

REVS eſt, qui, de re aliqua accuſatus, coram Iudice iuridicè ſiſtitur, quare de ipſo poſt Iudicem, tanquam de ipſius correlatiuo, rectè diſputatio inſtituitur. De hoc integra; volumina contexêre quotquot rebus forenſibus operam nauarunt; ideò quæ conſcientiam tantùm concernunt hac in re, breuiter nobis diſcutienda ſunt. Porrò primus paſſus, quo Reus ad tribunal ducitur, eſt citatio legitima, quæ triplex eſt: Prima ad comparendum, quæ adeo de iure Naturæ eſt neceſſaria, vt quicquid abſque ea à Iudice geritur, nullo iure comprobetur. Secunda eſt ad allegandum. Tertia, ad definiendum: Duas poſtremas de iure eſſe poſitiuo acclamat Elizæus noſter è communi Iuriſtarum ſenſu *tract.7. quæſt.1. num.5.* à prima citatione, vnde reliquæ ex ſe patent, exordiemur.

QVÆSTIO I.

De deductione REI *ad Tribunal.*

1 NECESSARIA eſt primò citatio Rei valida, vti iam inſinuauimus, alioqui ſuper arenam ædificabitur cauſa. Clar. §. *fin. quæſt.*31. Gloſſ. *in Leg. ſi accuſatoribus, Cod. de accuſat.* & eſt communis, vt refert Boſſius *de citationibus, num.*13.

DEBET autem contra eum eſſe probationes ſufficientes, vt infra dicam ad hoc, vt legitimè citetur, alioqui erit iniuſta Rei aduocatio, & peccatum mortale, vt notat D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.*2. & innuit *in apolog. Fratr. Min. quæſt.*2.

2 DICVNT autem Scacc. 8. Guaz apud Bictum *quæſt.*95. & Menochius *de præſumpt. l.*1. *quæſt.*88. *num.* 21. legitimum inditium ſufficiens eſſe vnum teſtem, querelam vulnerati, in articulo mortis conſtituti, fugam Rei cum aliquibus aliis indiciis; ita vt talia indicia maiora ſint, quàm ſimplex præſumptio, & minora, quàm ſemiplena probatio. Ita P. Eliſzeus, vbi ſuprà *num.*3.

QVOD ſi Iudex aliquem non citatum damnaret, inualida eſſet ſententia, vt dicunt omnes, quia eſt iuris naturalis, vt ſuprà dixi, atque adeò neque à Principe poteſt omitti. Quod ſi damnaret non citatum, peccaret mortaliter, vt docet D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.*2. quem ſequuntur Arretin. *in pract. crim. cap.*1. *de Reis*, Bouër. *p.*2. *cap.*34. Nauar. *in Man. cap.*25. *num.*13.

3 SOLET autem, ſi timetur fuga, Reus carcerari, Tres autem ſunt carceres; Primus ad cuſtodiam; Secundus ad torturam; Tertius ad pœnam, vt habet P. Elizeus *tract.*7. *quæſt.*2. *num.*1.

CARCER ad cuſtodiam debet eſſe humanus; nam carceres inhumani vituperantur à Boſſio *tit. de carcere.*

QVANDO quidem eſt ad cuſtodiam debet in actis 4
explicari, vt ſic non contrahat iuris infamiam, quæ ſequitur ad carcerem pœnæ, vt notat Bouër. *cap.*34. Neque verò pro omni crimine, vel leuiter debet carcerari Religioſus, quia eius præiudicium eſt irreparabile, vt notat Baldus, quem ſequitur Felin. *in C. cum ſuper, de re iudic.* alioqui Iudex peccabit mortaliter, vt docet D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.*2. & ad reſtitutionem tenebitur, ſequitur Nauar. *in rubr. de iud. num.*83. cuius doctrinam, vt inſignem, notant Patres noſtri *in modo noſtro procedendi, cap.*2. *in ſecundo ſubſtantiali*; cùm melius allegare potuiſſent hanc, vt doctrinam D. Bonauenturæ.

DEBET igitur primò conſtare Iudici de corpore 5
delicti, & indicia grauia præcedere; alioqui ſi ſit perſona honeſta, erit peccatum mortale, & ad reſtitutionem coget; ſi Clericus, ſubibit excommunicationem, vt communiter docent Doctores apud Clarum *quæſt.*28. Farinac. *quæſt.*27. *num.*74. & Ioan. Andream *in C. ſi clericus, de ſent. excom. in* 6.

HOC multo magis de religioſis procedit, quibus captura infamiam redolet, vt notat Bouër. *p.*2. *cap.*34.

NON poſſe autem carceratum iuſtè aufugere, docent Clarus *quæſt.*21. & plurimi apud Conar. *l.*1. *variarum reſol. cap.*2. & Angelus *v. fugere*, & ſic fugientem peccare mortaliter dicunt Barthol. Felinus, & Boſſius.

ENIM verò è carcere fugere non eſſe peccatum 6
docent plurimi apud Azor. *p.*3. *l.*13. *cap.*14. Dianam *p.*3. *tract. Miſcell.*5. *reſol.*102. dicentes, poſſe damnatum morte confringere carcerem; & eſt communis ſententia, quam ego ſuſtinui *Tract. de Legibus.* Et hoc idem dico cum Diana, & Bonacina, Tannero, & aliis, etiam de damnato ad tempus carcere: Cauere tamen debere Religioſum iuſtè detentum, ne fugiens in Apoſtaſiam cadat, admonent Rodriquez *T.*2. *qq. Regul. quæſt.*23. *art.*6. Bictus *quæſt.*79.

EX quibus verò ſequitur, non eſſe habendum, vt 7
confeſſum, carceris effractorem, vt docent plurimi cum Farinac. *quæſt.*30. *à num.*20. *ad* 21. & hanc opinionem ait Bertaz *ibi*, eſſe communem. Vide Bictum *quæſt.*79. *de Reo.*

QVÆSTIO II.

An teneatur REVS *confiteri delictum, ſemiplenè probatum.*

{ D. Thom. art. 1. & 2.

SEMIPLENA probatio eſt vnius teſtis omni ex- 8
ceptione maioris, vt omnes fatentur. Gloſſa *C. in omni*, vbi citat multa Iura.

NEQVE ſufficit denunciator, quia nullus in cauſa propria eſt idoneus teſtis, *L. Nullus ff. de teſtibus.* Quod verò Sotus obſeruat *ex Matth.*18. vbi iubetur corrigens aſſumere vnum, vel duos, & ſubditur: *Vt in ore duorum, vel trium teſtium, &c.* Non eſt vrgens, nam ibi intenditur merè ſalus correpti: *Si te audierit, lucratus eris fratrem*, & in has ſubtilitates decepti ſunt etiam Leſſ. *l.*2. *cap.*30. Fagundez *in octauum Præceptum, l.*8. *cap.*39. *num.*14.

PRIMA opinio eſt, non modò ſufficere ſemi- 9
plenam probationem, ſed minorem etiam, vt inditia, vel ſaltem præſuppoſitiones, vel etiam ſuſpi-

ciones. Ita *Boſſ. tit. de exam. reorum, num.*6. Carthar. *in praxi interrog. Reorum*, *l.*1. *cap.*2. Clarus verò *quæſt.*20. ait, grauia inditia ſufficere ad examinandum reputatum, tanquam Reum. Idipſum multò magis aſſeuerabunt dicentes, non modò ad interrogandum, ſed etiam ad torquendum reum ſufficere inditia, quæ ſemiplenam probationem non inducant.

GLOSSA *in Leg. cum probatio, ff. de probat*; quam ibi ſecuti ſunt Bald. & Salicet. & cum his tenuêre Albertus, Alex. Angel. Aymo Blan. Boſſius, Caſtrenſis, & Corneus, qui teſtatur de communi, Conrad. Gomez. Maſcard. & quamplures alij, quos refert Farinac. *quæſt.*36. *num.*218. ſed in hoc de tortura eos non ſequitur, vt patet *num.*224.

10 HVIC primæ opinioni videtur fauere Caiet. 2.2. *quæſt.*69. *art.*2. & ipſe D. Thom. ibi, dum aiunt in proceſſu per denunciationem, vel accuſationem ſufficere famam ad reum interrogandum. Et tamen fama in criminalibus ſemiplenè non probat ſecundùm Decianum, Bertran. Saccum, Clarum *quæſt.*21. Baldium, Bero, Butrium, Abb. Felinum, Imolam, & ita de communi teſtantur Blancus, Bonacos. Craſſ. Duen. quos ſequitur Farinac. *quæſt.*47. *num.*59. vbi plures alios citans inducit in comprobationem Romanæ Rotæ deciſionem, coram Rebuſterio *deciſ.*82. *p.*1. Idem tandem muſſitat Nauar. *in Rubr. de iud. numero* 25.

11 SECVNDA ſententia, magno plauſu acclamata, eſt, ad interrogandum Reum ſufficere ſemiplenam probationem, quæ eſt per depoſitionem vnius teſtis oculati, omni exceptione maioris, vel per inditia æquipollentia. In hac concordare Iuriſtas, Theologos, & Summiſtas omnes, & ſine controuerſia triumphare clamat Philippus de Bictis *de Reo*, *quæſt.*80. & Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*4. *num.*72. ait eſſe communem in criminibus non exceptis.

12 HÆC eſt ſententia D.Thom. 2.2. *quæſt.*69. *art.*1. & omnium Thomiſtarum. Ita Caietanus, Salonius, Bannes, Aragon. *ibi* Alphonſus de Vega *in Summa T.*2. *cap.*89. *caſu* 1. Ledeſ. *in Summa*, *tomo* 2. *tract.*8. *cap.*24. *concl.*2. Turrian. 2.2 *t.*2. *diſp.*50. *dub.*2. Pitigian. *in pract. crimin. p.*1. *cap.*7. Sotus *de iuſt. l.*5. *quæſt.*6. *art.* 2. Corduba *in qq. l.*1. *quæſt.*43. *dub.*3. Azor *p.*3. *l.*13. *cap.*25. *quæſito* 3. Sayrus *in Clau. reg. l.*12. *cap.*16. Valentia *T.*3. *diſp.*5. *quæſt.*13. *punct.*1. Syluest. *v. accuſatio*, *quæſt.*13. *& v. confeſſio delicti*, *quæſt.*1. Nauar. *in Man. cap.*18. *num.*57. & *cap.*25. *num.*36. & *C. inter verba*, *diſt.*21. *quæſt.*3. *concl.*6. *corol.*5c. Tolet. *l.*5. *Inſtruct. Sacerd. cap.*58. Tabiena & Sà *v. Teſtis*. Gabr. *diſt.*15. *quæſt.*6. *art.*2 Henricus *quodl.*1. *quæſt.*33. Palud. *diſt.*19. *quæſt.*4. Couar. *qq. pract. quæſt.*6. Gomezius *t.*2. *cap.*12. apud Sayrum *loc. cit.* & Leſſium infrà citandum, eamque ſuſtinet Syluester *in* 2.2. *quæſt.*69. *art.*4. Homob. *tract. de ſtat. p.*2. *cap.*4. Miranda *in l. ordin. Iudic. t.*2. *quæſt.*19. *art.*8. Aldret. *de Relig. diſcipl. l.*1 *tom.*1 *num.*5. & *l.*1. *cap.*4. *num.*8. *&* 24. Cruz *in Direct. p.*1. *precep.*8. *art.*3. *dub.*8. *concluſ.*2. Clarus *quæſt.*20. Graff. *l.*3. *deciſ. cap.*7.

13 NON omnes tamen hæc opinio abſorbet, vt glorietur Bictus noſter; nam Semiplenam probationem non ſufficere ad interrogandum Reum conſtanter, & probabiliſſimè tuetur Ioannes Valerius *in diff. vtriuſque fori*, *diff.*49. Villalob. *in Summa, tomo* 2. *tract* 16. *diff.*1. *num.* 10. Ioſeph à S. Maria *in Tribun. Relig. tract.* 4. *cap.* 14. *num.*5. Filliuc. *tomo* 2. *tract.*40. *num.*266. & ex aduerſis aliqui ſuam probabiliorem vocantes, hanc probabilem innuunt Leſſ. *de iuſt. l.*2. *cap.*31. *dub.*3. *num.*18. Nauar. *de reſt. l.*2. *cap.*4. *num.*142. Rodr. *t.*2. *qq.*19. *art.*4. Salzed. *tract. crim.* Piaz. *cap.*128. Malder. 2.2. *t.*6. *cap.*3. *ſect.*3. Denique eam docent Sancius, *Select. diſp.*43. Peiri. *de relig. ſubd. t.*1. *quæſt.*1. *cap.*16. Octauian Spatarius *in praxi crim. t.*9. *cap.*7. *& ſeq.* ardenter dicens in toto orbe 14
practicari in omnibus iudiciis, vt citra plenam probationem ſinatur Reus hoc iure vti, vbi maximè grauis pœna inſtat. Hunc placide ſequitur Baſſæus *v. Reus*, *num.*4. cum Reginald. *t.*2. *l.*24. *cap.*3. *ſect.*3. & aliis, quos Laudat Diana *p.*1. *tract.*15. *reſol.*27. Qui eam probabiliſſimam, & tutam in praxi acclamat.

HIS omnibus ſubſcribo. Quapropter Confeſſarij, 15
ne cogant pœnitentes confiteri, ſi ſpem euadendi mortem, mutilationem, triremes, confiſcationem, aut graue aliquod dedecus habeant, monet Sà. Eo autem magis huic ſententiæ adhæreo cum videam, eam ad mentem Seraphici Doctoris, qui etiam argumentum huic ſententiæ adminiſtrat.

IS igitur *in* 4. *diſt.*17. *p.*2. *art.*1. *quæſt.*1. *in corpore* ait, confiteri peccata ſua hominibus non dictari à natura, niſi in generali, quatenus dictat reconciliari opottere Deo, omnibus modis à Diuina maieſtate inſtitutis: Et *ad* 4. dicit, accuſationem, & propalationem ſui peccati ad ſui ſalutem, eſſe conformem naturæ, ſi ſit neceſſaria ex inſtitutione Dei, ſicuti eſt conformis naturæ detectio vulneris, etiam in parte pudenda ad neceſſariam medelam; at verò aliter eſſe naturæ conſonum erubeſcere, & ſuum ſcelus non propalare.

ET ſi ad condemnationem, eſſet contra naturam; 16
ex diuina verò neceſſitate prodeſt, vt detur gloria Deo, iuxta id Ioſue 7. *Da gloriam Deo, confitere quid feciſti*, quod idem dixerat *fundamento* 4. & *in confeſſionali*, *cap.*1. *particula* 5. Erat autem confeſſio, quam Ioſuë ab Achan exigebat, iam propalato coram populo ex ſortibus, diuino miraculo reuelantibus huius furtum. Infert igitur S.Bonauent. vbique, ex Diuino decreto ſtatutum, atque exigi, & extorqueri ab Achab confeſſionem illam, alioqui non fuiſſe obligatum. Quare inſulsè Clauis Regia hunc locum affert; vt concludat, licere confeſſionem extorquere à reo abſolutè.

EX his eruitur validiſſima ratio; quam noſtræ 17
ſententiæ authores apud Dianam magnificant. Id, quod eſt contra naturam, non eſt faciendum, niſi Deus in eo honeſtatem conſtituat, & præceptum; ſed tradere ſe morti, vel graui damno vitæ, imò etiam honoris, & facultatum, eſt contra naturam, nec inuenitur Deus præcepiſſe, vt peccatum noſtrum propalemus occultum, ex quo noſtra pernicies emanet: Ergo. Inueniant igitur iſti legem Dei ad hoc me cogentem, ſicuti inuenienda fuit ad confeſſionem Sacramentalem occultorum (vt ait D. Bonauent.) & eò magis exigitur, quò grauior eſt hæc confeſſio.

RESPONDENT cateruatim omnes aduerſarij, 18
Iudicem habere à Deo poteſtatem iudicandi, vt dicitur *Rom.*13. & *Sap.*6. & *Pſalm.*2. & ideò, cùm nequeat iudicari res non expoſita iuridicè, poteſt interrogare, & reus ei tenetur obedire tanquam ſuperiori; neque verò poteſt eſſe, vt Iudex habeat poteſtatem interrogandi, & Reus habeat tacendi; alioqui erit bellum vtrinque iuſtum. Hic eſt aduerſariorum Achilles. Hoc venerandum aſylum.

IMBELLIS tamen defenſio. Primò enim di- 19
co, quòd cùm peccatum ſit, in vnius teſtis ſcientiâ, non adhuc eſt publicum, ſed occultum, vt colligitur ex *C. Inquiſitionis*, *de accuſat.* Ideò contra ius naturæ interrogatur Reus.

DEINDE non repugnat, dari bellum ex vtraque parte iuſtum, ſicuti licitum eſt Iudici, damnato vltimis

vltimis ſuppliciis; præcipere, ne fugiat; & Reus poteſt fugere, vt notat Peſantius *quæſt.77. quæſt. vnica*, & præceptum in tali caſu poteſt cenſeri datum ad Reum terrendum. Ità Sancius, Reginaldus, Leſſius, & alij apud Dianam. Nullus enim tenetur contra ſe arma miniſtrare ad ſui occiſionem, aut ſe ſuis bonis priuare, aut ſe conijcere in carcerem.

20 PERINDE autem faciunt reuelantes ſuum peccatum, cùm non eſt plenè probatum: Et ſanè quamdiù eſt ſpes euadendi, duriſſimum eſt hoc præceptum, quod vix è mille vnus vellet ſeruare, quia eſt contra dictamen naturæ; præcepta autem humana debent eſſe conformia iuri naturæ, & non ſupra, aut contra vires eius.

21 PRÆTEREA nemo in criminalibus tenetur, aut cogi poteſt ad teſtificandum contra conſanguineos, vt patet *Leg.4. ff. de Teſtibus*, quando veritas aliter haberi poteſt, vt docet Lazarius Papienſis *lib. de quæſt. canon. ſect.3. quæſt.11.* Rodriquez *T.1. Summæ cap.69.* niſi in cauſa fidei, aut propter bonum Reipublicæ, aut Principis. At quis mihi magis conſanguineus, quàm ego mihi? Neque dicas, loqui legem de occultis criminibus. Contra enim eſt, alioqui nullum eſſet beneficium legis erga conſanguineos; etenim neque extranei cogi valent ad dicenda crimina occulta.

22 OB has rationes ſecundùm alios etiam, ſaltem pro graui pœna vitanda temporali, non tenetur Reus reſpondere, attamen ſi ad pœnam ſpiritualem ſit interrogatio, qualis eſt irregularitas, excommunicatio, vel interdictum, quæ facilè tolluntur, & ſunt potius medicinæ, quam pœnæ. Secùs faciendum aſſerunt Abbas *in cap. cum ſuper, de confeſſ.* Angelus *v. confeſſio delicti*, Syluest. *v. delicti confeſſio quæſt.1.* Armilla *ibi, quæſt.8.* Alcozer. *Summæ cap.16. §. & reo* Leſſius *l.2. cap.31. dub.3. num.16.* Filliuc. *tract.40. in octauum Præceptum Decal. cap.9. num.266.* Sà *v. reus*. Petrus Nauar. *l.2. de reſtit. cap.4. num.136.* Citatur etiam Nauar. *C. Inter verba, coroll.64. num.733.* Vega *Summa caſ. l.5. caſu 603.*

23 TANDEM eam probabiliſſimam cenſet etiam Fagundez *in octauum præceptum Decal. l.8. cap.32.* à *num.11.* eamque non renuit Bictus *quæſt.81. num.22.* qui addit *num.25.* poſſe etiam conuictum negare factum externum, ſi non ſit criminoſum, vt cum occidit hominem, putans eſſe feram. Ita etiam alij cum Diana *3. p. Tract.5. reſol.66.*

24 ARGVMENTA aduerſa quatuor verbulis corruunt, dicendo, dato etiam, Iudicem vti iure ſuo ad interrogandum; & Reum vti iure ſuo ad ſaluandam vitam, &c. atque adeo vtrinque ratione probabilitatis poſſe agi, & geri iuſtè bellum; attamen arctius eſſe ius naturæ ad conſeruandam vitam, quàm ad obediendum Iudici, quia illud eſt merè naturale; hoc verò mixtum iure humano, ſeu poteſtate, & lege humana cogente ad confitendum.

25 QVOD verò inferunt, futurum breui, vt loca malefactoribus repleantur, vt colligitur *ex C. cum dilecti, de accuſat.* & *cap.2. de confeſſion.* Dico, per accidens id ſequi, non enim extirpandi ſunt praui quacumque ratione, ſed optimo iure.

MVLTO verò minus tenetur Reus, imò & teſtis confiteri, ſi dubium ſit, an iuridicè inquiratur. Ita communiter in Baſſæo.

QVÆSTIO III.

An Reus, in vno crimine infamatus, poſſit de aliis etiam interrogari.

{ D.Thom. art.2.

AFFIRMANT Tabiena *v. accuſatio, num.20.* 26
dub. vlt. D. Anton. *3. p. tit.9. cap.7. §.3. v. Inquiſitio, 1. quæſtione 3.* Palud. *4. diſt.19. quæſt.4.* in fine.

SECVNDA negat licere, atque adeò aſſerit, non teneri Reum ad eam interrogationem reſpondere. Ita communiter DD. D.Thom. *2.2. quæſt.69. art.2.* & *quæſt.8. art.1.* vbi de teſtibus, & multo minus tenebitur Reus. Sequuntur Tolet. *l.5. ſumma, cap.58.* Salon *2.2. quæſt.69. art.2. cont.8.* Aragon. *ibidem*, & Bannes *diſp.1. concl.3.* Nauar. *C. inter verba, 11. concluſ.6. quæſt.3. coroll.51. num.588.* Valentia *diſp.5. quæſt.23. punct.2.* Petrus Nauar. *l.2. de reſtit. cap.5. p.2. dub.5. num.170.* Caiet. *2.2. quæſt.69. art.1.* Sotus *l.5. de Iuſt. quæſt.6. concl.5.* & *de teg. ſecr. membr.2. quæſt.6. diſp.5.* Angelus *v. Inquiſitio, §.11.* Sayrus *l.11. cap.16.* Fagundez *l.8. cap.34. conſtit.58.* pro ſtatu Eccleſiæ, vt refert Bictus *quæſt.80. num.28.* Sic & Baſſæus *v. Reus, num.6.*

EXCIPE tamen, ſi infamatus de vno ſit, quod 27
habeat aliud connexum, vel indicia ad illud; ſic infamata de adulterio, ſi mox inuenitur maritus eius occiſus, poteſt de hoc interrogari. Id probare videtur S. Doctor *in Confeſſionali cap.2. part. 1.* illo Deuter. 24. *Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam; quam debet tibi, non ingredieris domum eius.*

MIHI placet ſententia Bruni *de indiciis, ſecunda* 28
parte, quæſt.5. num.66. Id verum eſſe, quando in eo genere eſt malæ famæ, vt latro, viarum graſſator. Subſcribit Bictus *quæſt.80. num.27.*

QVÆSTIO IV.

An conuictus de crimine, poſſit interrogari de ſociis occultis, de quibus nulla eſt infamia.

ASSERVNT Bartol. *in Leg. Repetita, ff. de* 29
quæſt. Iulius Clarus *l.5. quæſt.21.* Palud. *4. diſt.19. art.4.* in fine, Syluester *verbo Inquiſitio, quæſt.3.*

COMMVNIS, & vera ſententia negat (excipe hæreſim, Læſam maieſtatem, Proditionem patriæ, & falſæ monetæ excuſionem.) Sic Caietanus *2. 2. quæſt.69. art.1.* Salon. *ibi, controu.8.* Aragon. *ibi dub.3.* Bannes *diſp.1.* Sotus *l.5. de iuſtitia, quæſt.6. art.2. concl.5.* Nauar. *Summa Lat. cap.18. num.58.* & *in C. inter verba, 11. quæſt.3. concl.6. corrolario 49. num.584.* Baſſ. *num.7.* Tolet. *l.5. Summæ cap.58.* Sà *v. Iudi-*
cium, num.15. Angel. *v. confeſſio delicti, §.4.* Petrus 30
Nauar. *l.2. de reſtit. cap.4. p.2. diſp.5. num.173.* & alij, vt patet *in Leg. finali, Cod. de accuſat.* & *Cod. repetita, ff. de quæſt.* Et ex Iure Canonico *C. Nemini 15. quæſt.3.* ibi: *Nemini* (præter quam de crimine læſæ maieſtatis) *de ſe confeſſo ſuper alienum crimen credi oportet: quoniam eius, atque omnis rei confeſſio periculoſa eſt, & admitti aduerſus quemlibet non debet.* Et idipſum habetur *Cod. Monaſterium de confeſſis.* Quomodo autem periculoſa ſit, docet

Imperator Seuerus Leg. 1. ff. de quæſt. 5. *Diuus Antoninus, quia reus anſam arripere poteſt ſe vindicandi de ſuis inimicis, vel de illis, quorum opem implorauit, & noluere, faciendo eos ſui criminis ſocios.*

31 HÆC eſt profectò D. Bonau. opinio; nam *in 4. diſt. 21. p. 2. art. 1. quæſt. 3.* vbi, licèt de confeſſione Sacramentali loquatur, negat tamen, poſſe aliorum crimina detegi; dum poſſumus noſtrum ſine alienis reuelare: Et *diſt. 19. dub. 5.* loquens de Iudice innuit, proportionaliter idem de ipſo, ac de confeſſione dicendum.

HANC opinionem tuentur communiter apud Farinac. *quæſt. 43.* nam ſecundum vtriuſque iuris ſtatuta; ſuper aliorum conſociis interrogari non poteſt, vt docet etiam D. Bonauent. exponens locum illum *Deuter. 24.*

EXCIPIVNT tamen, ſi crimen tale ſit, vt mortaliter ſine ſocio fieri nequeat, *v. g.* talis rapina.

32 SIMILITER in falſificatione Scripturæ ad ſe non ſpectantis, vel in examine teſtis falſi ad aliorum inſtantias; debet enim inquiri ad cuius inſtantiam falſum depoſuit. Similiter in homicida, qui nullam habuit cauſam; poteſt enim inquiri de mandante, Farinac. *quæſt. 43. num. 91.* alios adducens.

33 CONCLVDIT tamen Bictus *quæſt. 80. num. 36.* conſuetudine ſeruari, vt conuictus interrogetur de ſociis complicibus; mandatoribus, fautoribus, vt habent plurimi apud Gu z *defenſione* 30. *cap. 9.* Gandinus Iacobus de Beluis, & Blanch. *tract. de Inditiis, num.* 374. & Vulpel. & Maſcar. *de prob. concl. 1311. vol. 3.* qui ait, ita ſeruari in generali conſuetudine Italiæ. Et Baiard. qui hoc refert ad Clar. *quæſt. 21.* ait, ſe vidiſſe idem obſeruari in quocumque delicto, & hoc aſſerit nouiſſime Caſon. *tract. de torm. cap. 16. num. 6.* & Giacharius ad Clarum, qui tamen ait, Mediolani hanc non ſeruari conſuetudinem, ſed ius commune, niſi in caſibus aliquibus exceptis; & ſubdit, laudabile eſſe, vbi non eſt talis conſuetudo, ſtare iuri communi.

34 MONET verò Bictus *num. 38.* Iudices, vt caueant, vbi etiam eſſet hæc conſuetudo, à ſuggeſtione, ſeu à nominanda aliqua perſona, vt monent etiam Chart. & Ambroſin. *de modo formandi proceſſus in foro, l. 6. cap. 4. num. 10.* niſi contra eam adſint inditia ſufficientia; aliàs eſſet ſuggeſtio, & Iudex peccaret grauiter, atque proceſſus eſſet ipſo iure nullus. Clar. *quæſt. 21.* & ad eum Barat. *num. 28.* referens Caſtrenſem, & Foller. Talem interrogationem fore ſuggeſtiuam, docent etiam alios referens Farinacium *quæſt. 43. num. 132.* qui *num. 33.* monet, inditia in hoc caſu eſſe debere nimis manifeſta.

35 ENIM verò hanc conſuetudinem proclamat iniquam Sayrus *lib. 12. cap. 17. num. 9.* quia eſt contra ius naturæ. Sic etiam Salon. 2. 2. *quæſt. 69. art. 2. controu.* 8. Caietanus ibi. Sotus *lib. 5. de Iuſtitia, quæſt. 6. art. 2. concl. 5.* & alij apud Fagundez *in 8. præceptum, l. 8. cap. 34. num. 13.* Intelligunt autem de delictis priuatis, quæ non exigunt complicem, vt ſimplex homicidium, furtum, &c. nam in criminibus, quæ ſo-
36 cium requirunt, vt Sodomia, adulterium, viarum graſſationes, licet de ſociis interrogare, & multò magis in caſibus exceptis contra Rempublicam, vt coniurationibus, proditionibus, falſis monetis, &c. vt dixi.

QVÆSTIO V.

An Reus, negans iniuſtè verum crimen, propter quod erat damnandus pœna pecuniaria, teneatur ſoluere, & ſitnè reſtitutioni obnoxius.

PRIMA opinio affirmatiua eſt Molinæ *de inſt.* 37
tomo 1. tract. 2. diſp. 95. Soti *l. 1. quæſt. 6. art. 6.* Caſtri *de l. pœn. l. 2. cap. 12.* Layman *l. 3. ſect. 5. tract. 2. cap. 7. num. 4.*

OPPOSITA tamen ſententia eſt Tanneri 2. 2. *diſp. 4. quæſt. 6. dub. 2. num.* 76. Nauarri *cap. 28. ad num. 46.* Azorij *t. l. 5. cap. 8. quæſito 5.* Vaſquez *prima ſecunda, diſp. 175. cap. 12.* Leſſ. *l. 2. cap. 13. dub. 10.* Sanchez *Summ. tom. 1. l. 2. cap. 22. num. 22.* & *lib. 10. de matrim. diſput. 8. num.* 14. Medinæ *lib. 1. Summæ cap. 14. §. is,* Angles *in flor. 2. p. de reſtit. legis pœn. art. vn. diff. vn. concl. 3. fol. 248.* Aragon. 2. 2. *quæſt. 62. art. 3. fol. 228.* & ibi Salon *controu. 2.* Bannes *art. 3. diſp. 2.* Lud. Lopez *p. 1. Inſtruct. cap. 159.* Rodriquez *T. 1. Sum. in ſecunda edit. cap. 186. num. 6.* Graffij *p. 1. deciſ. l. 3. cap. 7. num. 25.* Azorij *t. 1. l. 5. cap. 8.* 38
quæſito 5. & l. 8. cap. 12. quæſit. 5. Vaſquez *prima 2. diſp. 175. cap. 12. num. 13.* Fagundez *in octauum præceptum decal. l. 8. cap. 30.* Palac. *l. 4. de contract. cap. 5. fol. 273.* qui loquitur in caſu, quo aliquis iuſtè damnatus pœna pecuniæ, iniquè appellat. Diana *p. 3. Tract. 5. reſol. 52.* & *p. 4. Tract. 4. reſol. 65.* vbi refert opinionem Layman eſſe, teneri ad pœnam ex vi criminis, vt ipſi ipſo facto impoſita, non de inferenda arbitrio Iudicis. Excipit Baſſæus *num.* 17. modò non teneretur ante ſententiam.

TENERI tamen, aiunt ad litis expenſas ait Diana *tract. 5. p. 3. reſol. 52.* cum Sanchez *de matrimonio t. 3. l. 10. d. 8. num. 14.*

HINC etiam proſequuntur Tannerus *num.* 8. & 39
alij cum Azorio *ad* 4. Leſſ. *lib. 2. cap. 13. dub. 10. num. 7.* Granado *prima 2. controu. 7. tract. 3. p. 1. diſput. 14. ſect. 2.* Vaſquez *p. 2. diiſp. 168. num. 30.* Sala *de leg. diſp. 13. ſect. 8. num. 105.* Sà *verbo reſtit. num. 46.* & *v. pœna, num. 14.* Diana *p. 1. Tract. 10. reſol. 23.* & *p. 3. Tract. 5. reſol. 52.* Fiſcalem non accuſantem, vel Iudicem non damnantem, qui ſunt cauſa iniqua, vt Reus pœnâ pecuniariâ non damnetur, non teneri reſtitutioni. Idem dic de cuſtode Syluarum, non accuſante cædentem ligna: Ratio 40
eſt, quia non peccant hi contra commutatiuam, vel diſtributiuam, ſed contra vindicatiuam publicam, & fiſcus non habet ius ad pœnam directè, ſed ſolùm indirectè, & mediante Iudicis ſententia. Itaque Iudex abſque ſententia non cogitur ex iuſtitia illam pœnam exigere.

QVÆSTIO VI.

An Reus, negans veritatem indebitè, qua damnaretur, teneatur retractare ante finem Iudicij.

AFFIRMANT Sayrus *l. 12. cap. 17. num. 13.* An- 41
gles *in flor. 2. p. q. de correct. fraterna, art. 3. diffic. 7.* Malder. 2. 2. *tract. 6. cap. 3. dub. 1. aſſert. 4.* & alij apud

Sanchez

Sanchez *in Summa*, *t.*1. *lib.*3. *cap.*7. *num.*8. Dianam *p.*2. *tract.*1. *Reſol.*26.

Negant verò conſtanter Sanchez citatus, citans Philiarcum, Bonac. *Tract. de Legibus diſp.*10. *quæſt.*3. *punct.*2. *num.*8. Azor. *p.*3. *l.*13. *cap.*25. *dub.*5. qui tamen addit, teneri confeſſarium monēre reum, vt ſit paratus ad veritatem, ſi iterum interrogetur. Hoc tamen diſplicet Dianæ *tract.*15. *reſol.*26. *p.*1. & meritò, quia eſt exponere Reum periculo; ſed ſa-
42 tis eſt eum monēre ad emendationem. Idem ſentiunt quotquot negant, teneri in cauſa mortis fateri veritatem. Panorm. *in C. cum ſuper de confeſſ.* Angelus *v. Confeſſio delicti*, Syluest. *ibidem*, Petrus Nauar. *l.*2. *de reſtit. cap.*4. *à num.*142. & probabilem cenſet Sà *v. Iudex*, Leſſ. *dub.*3. *cap.*31. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*5. Eorum ratio eſt, quia in omni alia materia, extrema neceſſitas excuſat à redditione debiti. Itaque Sà monet Confeſſarios, ne reum hac opinione operantem cogant. Id monet etiam Baſſæus *v. Reus, num.*5.

43 Hæc ſecunda ſententia multò magis valet poſt latam ſententiam; tunc enim iudicium eſt finitum, & deſiit in illa cauſa eſſe Iudex, vt ponderant S. Antonin. 3. *p. tit.*9. *cap.* 16. §.8. Sylueſter *v. iudicium* in fine, Diana cum Sanchez ſuprà; & eſt textus *in Leg. Iudex, ff. de re iudiciaria*, & conſequenter reus non tenetur ampliùs iudici reſpondere, Nauar. *Man. cap.* 25. *numero* 38. Rodriquez *tomo* 2. *quæſtione* 18. *art.*9. Pingranus *in pract. crim. can. cap.*3. *fol.*258. Segura Dauolos *in direct. indicij*, *cap.* 17. *num.* 36. Villalobos *tomo* 1. *tract.*16. *diff.*3. *num.*4. Diana *p.*3. *tract.*5. *reſol.*103. Bictus *quæſt.*81. *num.*10. contra Ledeſmam *tomo* 2. *tract.*8. *cap.*24. Salonium 2.2. *quæſt.*69. *art.*2. *concl.*3. Vegam *Tom.*2. *cap.*89. *caſu* 2. & 3. Bannes 2.2. *quæſt.*69. *art.*2. Medinam *in Summa*, *l.*1.
44 *cap.*14. §.35. Corduba *Sum. quæſt.*64 *p.*2. & alios, qui hac ratione nitebantur, quia in tali caſu, iis, qui negauit ſuum crimen verum, & tamen morte damnatur, exponit ſe, tanquam iniuſtè à iudice damnatum, atque ideò eum infamat, & ſuſcitat contra eum gentem.

Sed reſpondetur, nullam inde infamiam Iudici, vel etiam teſtibus afferri. Sunt enim ſoliti Rei negare, & præſumptio ſtat pro iudicis ſententia. Itaque caueant iudices, ne reos huiuſmodi ad palinodiam inducant.

45 Addit Sanchez *num.*12. ſi Reus vi torturæ ſibi falſum crimen impoſuit, propter quod damnatur, non teneri retractare, niſi infamia in alios redundaret.

QVÆSTIO VII.

An ſi Reus iterum interrogetur, poſſit ſolam reſponſionem relatiuam dare, dicendo, vt reſpondi.

46 Svpponvnt, dari Iudici ius, vt cogat reum reſpondere clarè, ita vt torqueatur, ſi nolit reſpondere, Chart. *in praxi interr. reorum*, *l.*3. *cap.*2. *num.*12. & 23. Iaſon *in Leg. Præſcriptione*, *Cod. ſi contra ius vel vtil. publ.* Baldus, *leg.* Barb. & Boſſ. *tit. de reſponſis reo faciendis*, *num.*4. & prædicta tortura datur reo, non ad eruendam veritatem de delicto; nam ad hunc effectum requirerentur indicia præcedentia, ad torturam ſufficientia, vt cum communi ait Clarus, §. *fin.*
47 *quæſt.*64. & Chart. ſuprà *num.*4. Sed tortura in hoc caſu datur ad extorquendam præciſam reſponſionem aſſertiuam, vel negatiuam, Carrer. Pariſ. de Put. Bald. Boſſius, Brunus, Clarus, Gaſon, apud Chart. ſuprà. Imò addunt cum eo Follerus, & Millcius, Reum, recuſantem reſpondēre, puniendum, tanquam Reum; ſed hoc in re ciuili admittitur, non in criminalibus, vt notant Socinus, Bertrandus, & Chart vbi ſuprà *num.* 9. in criminalibus enim ſilentium eſt indicium ad torturam.

Ad rem igitur noſtram, in caſu, quo Iudex rurſum velit examinare; an poſſit relatiue ſic aridè reſpondere: *Dico, vt aliàs reſpondi*; num tenetur Iudex acceptare talem reſponſionem. 48

Mvlti, quos ſequitur Chart. *loc. cit. l.*3. *cap.*2. *num.*83. & 84. dicunt, poſſe Iudicem iterum exigere, vt integrè reſpondeat.

Svppono, poſſe reum petere, vt ſuæ primæ reſponſiones perlegantur, Boſſ. *tit. de reſponſ. à reo facienda*, *num.*3. & alij apud Chart. *num.*86.

Potest etiam cum proteſtatione reſpondēre, vt nunc recordatur; ſed remittere ſe ad primas reſponſiones, de quibus melius recordabatur. 49

[illegible]erte, aliquando iudicem, vel affectatum [illegible], vel ab aliis impulſum, nimis ſeuerè reum premere, & tunc ſanè, ſi reus candidè incedit, non tenetur reſpondere, vt notant Menochius, & alij apud Chartar. *num.*87.

Et ſi Reus dubitat; an Iudex eum primò, & ſecundò interroget, non tenetur reſpondēre. Ita Bannes, Henriquez, Leſſ. Salas, Sanchez, Sotus, & alij ab his citati. Et hoc probabilius aſſerit Diana *p.*3. *tract.*5. *reſol.*106. adducens Leſſium *l.*2. *cap.*31. *dub.*3. Sanchez *T.*2. *l.*6. *cap.*3. *num.*24. Salam *p.* 2. *quæſt.* 21. *tract.* 8. *d. vn. ſect.* 17. *num.* 155. Henriquez *l.*14. *cap.*3. *num.*3. in Gloſſ. *littera X.* Bannes, Sotum, Medinam, & alios, contra Sancium *Select. diſp.*43. *num.*28. Ratio eſt, quia maius malum eſt, ex mea confeſſione occidi hominem, quàm non obediri Iudici incerta in poſſeſſione illum interrogandi. Prætereà vnuſquiſque præſumitur bonus, quoadvſque probetur malus; & iura fauent reo, vt poſſeſſori. 50

Potest autem Reus præſumptus requirere, vt dentur ſibi depoſitiones teſtium; & quamdiu non dantur, poteſt rationabiliter dubitare, an legitimè interrogetur. Ità Aldiete. Societ. Ieſu *de Religioſa diſciplina tuenda*, *l.*2. *cap.*4. *num.*7. Caietanus, & Aragon. 2.2. *quæſt.*69. *art.*2. Ioan. de Cruz *in direct. p.*1. *pract.*8. *art.*8. *dub.*9. *concl.*1. Sanchez *in Summa t.*1. *diſp.*3. *cap.*7. *num.*15. Salon. 2.2. *quæſt.*69. *art.*2. *controu.*2. Leſſius *l.*2. *cap.*31. *dub.*3. *num.* 10. Segura de Auoloſ. *in direct. ind. p.*2. *cap.*24. *num.*3. Miranda *in ord. indic. T.*2. *quæſt.*19 *art.*13. Diana *p.*3. *Tract.*5. *reſol.*91. vbi cum Salzedo *in pract. cap.*126. *litt.* laudat ritum nonnullorum Iudicum, qui ante Rei confeſſionem præcipiunt Tabellioni, vel Notario, vt teſtium depoſitiones coram Reo legantur ſine eorum nominibus, vnde probatum habeat, quid contra ipſum conſtet. 51

Adverte autem, allegatos Doctores idem aſſerere, quoad Iudices regulares, vt notat Diana. Quare decipitur Ioſeph à S. Maria *in Tribun. Relig. tract.*4. *cap.*17. §.3. dicens, hæc vera non eſſe in Iudicio Regularium. Illis adde Nauar. *in Summa*, *cap.* 25. *num.*35. Rodriquez *in ord. ind. cap.*10. *n.*3. Bonacinam *in Decalogum diſp.*10. *q.*3. *p.*2. Bictum *q.*81. *num.*37. 52

Neqve valet in hoc caſu dicere, Prælatum eſſe in poſſeſſione ſuperioritatis, vt opponit Lorca 2.2. *ſect.*3. *diſp.*53. *num.*8. & 9. Reſpondet enim Bictus, hoc verum in ſimplici obedientia extraiudiciali, de qua 53

Digitized by Google

qua verificatur obiectio ; ſecus autem in obedientia
iudiciali, in qua ſuperior etiam Regularis non eſt in
poſſeſſione, niſi iuris ordine ſeruato.

54 DIANA 4.*p. Tract.*8.*reſol.*130. de hac quæſtio-
ne iterum agit *p.*4. *tract.*8. *reſol.*130. agens de Iudi-
cio Sanctæ Inquiſitionis, vbi maior ſeueritas requi-
ritur, & dicit, in eo foro non requiri, vt manife-
ſtentur teſtes, & alia inditia. Idem aduertit Lodoui-
cus Peguera *in praxi crim. cap.*12. §.5. *num.*13. De
cætero ſe remittit ad ea, quæ dixerat *tract.*5. *reſol.*91.
in 3.*p.* & adducit etiam Suarez *de Paz. in praxi,tom.*5.
*p.*5. *cap.*3. *num.*14. conſtanter confirmans, eſſe cer-
tum, teneri Iudicem notificare Reo teſtium omnium
depoſitiones ; alioqui miſerrimè falli.

55 Ex quo habes, male Bictum *quæſt.*81. *num.*39. vt
ad anguſtias cogeret, dicere, Dianam moderari illam
ſententiam, quam tradiderat *eâ reſol.*91. & ſatis exi-
ſtimare, ſi Reo dicatur à Iudice, haberi, vt proce-
datur contra eum, & adducit etiam Bouërium *in di-
rect. p.*2. *cap.*35. *verbo Reus.*

QVÆSTIO VIII.

Quomodo ſe gerere debet REVS *in examine, à Iudicis preſſus iniquis interrogationibus.*

56 SOLENT Iudices Reo iuramentum deferre de ve-
ritate dicenda, iuxta ſententiam Bartoli *in Leg.
Inter omnes*, §. *rectè*, *ff. de furtis*, & communem ſen-
tentiam apud Auguſt. ad Ang. *de malef. in verſu,
Comperuerunt.* Et *in Leg.*1. *Cod. de iuram. calumn.*
vbi etiam Baldus, qui etiam dicunt, id ſeruari in
tota Italia. Sic etiam D. Thom. 2.2. *quæſtione* 69,
*art.*1. *&* 2. Plura de hac habet Chartar. *l.*3. *cap.*3.
*num.*12.

57 SED quocumque dato iuramento, ſi inique in-
terroget, non tenetur fateri veritatem, vt admonent
Henricus *quodl.*1. *quæſt.*34. Syluester *v. Confeſſio de-
licti*, *quæſt.*1. Petrus Nauar. *l.*2. *cap.*4. *num.*136. col-
ligitur *ex C. Qualiter, & quando*, & *C. Inquiſitionis,
de accuſat.* Leſſius *l.*2. *cap.*3. *dub.*3. Tolet. *Sum. l.*5.
*cap.*58. neque tamen debet mentiri, vt ait S. Doct.
in ſpec. animæ, *cap.*1.

TVNC verò Iudex legitimè non interrogat, quan-
do non ſeruat ordinem à Lege præſcriptum ; ſed ſug-
geſtiuè interrogat ea, quæ non poteſt, & quærendo
extorquere, & ſuggerendo, & cauillis deceptoriis
trahendo ad laqueos, ità vt aliquando Reus in angu-
ſtias deductus, neque negare queat, neque aſſerere,
neque tacêre, aut aliqua ex vſitatis vti amphibo-
logiis.

58 SOTVS *l.*5. *quæſt.*6. *art.*2. putat, non poſſe reum
verbis ſignificantibus expreſsè negationem veritatis
adhibere, & teneri potius mortem oppetere. Sequi-
tur Couar. *l.*1. *var. cap.*2. ratio eſt, quia hoc eſt
apertè mentiri, quod nunquam licet.

59 E regione communiter concedunt, licere illi etiam
illis modis loquendi vti. Adrian. *in* 4. *quæſt. de ſigillo,
confeſſ.* Caietanus *opuſc.*17. *reſponſ.* 5. Maior *in* 4.
diſt. 15. *quæſt.*18. Nauar. *Man. cap.*12. *num.*9. &
*cap.*18. *num.*61. Valentia *diſp.*5. *quæſt.*13. *p.*2. Tan-
ner. *diſp.*4. *quæſt.*4. *dub.*5. Leſſ. *de iuſt. cap.*31. *dub.*2.
& alij apud hos. Et hæc eſt ſententia D. Bonau. *in* 3.
*diſt.*38. *quæſt.*2. *in reſolut.* vbi docet, manente intel-
lectus, & ſermonis diſcordia ; poſſe amoueri omnem
culpam, & *ibi*, & *dub.*3. *litt.* ad mendacium requi-
rit duo ; falſam vocis ſignificationem, vt *materiale*,
& intentionem prauam fallendi, vt *formale*, quam
*dub.*2. libidinem ad mentiendum vocat. Et *diſp.*39.
*art.*3. *quæſt.*1. *fundamento* 1. affert illud D. Gregorij.
*Verba deſeruiunt intentioni, & Deus talia verba indi-
cat, qualia ex intimis proferuntur* ; & ideò *fundamento
vltimo* dicit, verba illa, iuramento firmata, menſu- 60
randa iuxta intentionem iurantis. Itaque cùm iniquè
interrogatur, poteſt adhibere quæcumque verba ad
placitum ex intentione ſignificandi quodcumque
vult ; ita vt ſicuti, ſi nullus interrogaret, poſſet ea
verba in ſenſum omnem ad placitum reuoluere ; ita
& nunc, vbi illegitimus eſt Interrogator. Ex quo reſ-
pondet Valentia ad omnes obiectiones ; illud enim
non eſt formaliter mendacium, in quo intentio eſt
recta, licet verba extrinſecus ſonent oppoſitum : hoc
verò vetitum eſt, vt aiunt Doctores apud Valentiam,
vt non intendat loquens negare id, quod eſt verum,
& tenetur dicere, non autem vti amphibologiis ex-
traordinariis. Quare verba cum ſint pura materia, 61
quamcumque formam ex intentione inducere pote-
runt.

QVÆSTIO IX.

An liceat REO *alium Iudicem appellare.*

< D.Thom art.3.

APPELLARE licet grauato. Sic enim Apoſto- 62
lus *Act.*25. Cæſarem appellauit, & conceditur
*diſt.*2. *quæſt.*6. *C. omnis*, vbi Anacletus Papa *epiſt.*1.
ait : *Omnis oppreſſus liberè Sacerdotum, ſi voluerit,
appellet iudicium, & à nullo prohibeatur, ſed ab iis
fulciatur, & liberetur.*

ET hoc etiam regularibus conceſſum eſt, vt de-
clarauit Sacra Congregatio ſuper Epiſcopos, & Re-
gulares, anno 1587. de quo Sorbus *in Compend. Pri-
uilig. Mendic. v. Appellare*, & notat Lezana *t.*1.
*cap.*9. *num.*7. cum D. Bonau. *in ſpec. animæ*, *cap.*1.
§. *Item ex tertio.*

VT non modò ex inditiis condemnatus, ſed etiam 63
conuictus appellare queat *l.*2. §.1. vbi Gloſſa Bart.
Cyn. & Caſtrenſ. *Cod. quorum appell.* Viuian. *opinio-
ne* 50. Guaz *defenſ.*36. *cap.*11. Farinac. *quæſt.*101.
*num.*131. Scacc. *de appell. quæſt.* 17. *lim.*4. *num.*7.
aſſerens communem eſſe.

NON grauatum verò appellare non poſſe, docent
omnes cum Baldo *in Leg. vn.* Bartolo Caſtrenſi, Sa-
lyceto, *Cod. quorum appell.* Scac. *quæſt.* 5. *num.*94.
Vide infrà de Aduocato *quæſt.*6.

CONFESSVM igitur, & conuictum, ideò dicunt 64
appellare non poſſe, niſi aliquam grauem cauſam
afferat. Vide Farinacium *quæſt.*101. *num.*143. Scac.
*quæſt.*17. *lim.*4. *num.*15.

CVM itaque recto ordine Iudex procedit, & nul-
la Reo eſt cauſa, eò quòd ſententia lata ſit iuxta
Doctorum ſenſum, non licet appellare.

TRES conditiones requirunt ad iuſtam appella-
tionem. Prima eſt, vt fiat inter decem dies. Secunda, vt
Iudex ſit ordinarius, vel delegatus, non arbiter. Ter-
tia, vt non pluſquam ter appelletur ab eadem ſen-
tentia. Ita Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*4. *dub.*5. Vide alias
conditiones in Syluestro *verbo appellatio.*

SI verò manifeſtè iniqua eſt ſententia, poteſt ap- 65
pellari etiam ſine illis conditionibus. Ità Tanner.
*num.*100. cum Valentia *quæſt.*13. *p.*3.

OCCVRRIT verò hîc grauis quæſtio : An quan-
do Iudex iudicauit ſecundùm probabiliorem ſenten-
tiam, licita ſit appellatio.

SVPPONO

Digitized by Google

SVPPONO autem, Iudicem teneri in iudicando ſequi probabiliorem ſententiam. Ità communiter apud Sanchez *Tom.1. Lib.1. cap.9. num.37.* & Dianam *part.2. Tract.13. reſol.3.*

66 QVOD tamen in abſoluendo, & condemnando poſſit opinione probabili, relicta probabiliori, docuêre multi apud Sanchez *num.* 46. Dianam *part.2. tract.* 13. *reſol.* 3. vbi refert Aluarez, Bonacinam, Lorcam; Ruam, Delrium. His ſubſcribunt alij apud Dianam *part.3. in addit. ſecundariis, reſolutione* 13.

EGO quidem *prima ſecunda, Tract.2. diſp.*17. de opinione probabili cenſui, in criminalibus debere Iudicem tenere opinionem illam, quæ fauet Reo, etiamſi minus probabilem. Ità cum Diana *part.3.* addit *ſecund. reſol.*13. ex quo fit, vt ſi iudicet, probabiliorem ſequendo contra Reum, poſſit is appellare. In hoc verò eſt grandis controuerſia: An licitè appellare queat.

67 PRIMA opinio penitus negat. Ità Petrus Ledeſma *tom.2. tract.* 8. *cap.*24. *concl.* 8. *diff.*2. adducens Bannem, & eam tuentur illi, qui dicunt non obligari Iudicem ad fauorem Rei ſequi etiam minus probabilem. Sancius *in ſelect. diſp.*44. *num.*52. Bonacina *de Legibus, diſp.*2. *quæſt.*4. *puncto* 9. *num.*15. Philippus Bictus noſter *quæſt.*143. *num.*6.

SED væ, væ Reis, Aduocatis, & Procuratoribus (clamat Diana *part.3. reſol.* 104.) ſi ea opinio eſſet vera. Itaque aſſerit, poſſe Reum in hoc caſu, ob cauſam ſanguinis appellare, cum Ioan de la Cruz *in direct. part.1. pract.8. art.3. dub.*11. *concl.*2. Salon 2.2. *q.*69. *art.*3. *concl.*2. Inclinat Syluius *in* 2.2. D.Thom. *quæſt.*64. *art.*5. & abſolutè eam tenet Turrianus 2.2. *Tom.2. diſp.*51. *dub.*1.

68 ADDO cum Diana, contra Salonium, Syluium ſuprà, & Malderum 2.2. *tract.*6. *cap.*3. *dub.* 4. hoc verum etiam in cauſis ciuilibus, etiamſi Iudex inferior ſententiam tulerit ſecundùm ſententiam probabiliorem. Quam ſententiam Cruz tenet ſolum in caſu, quo appellans ſit in poſſeſſione; ſed ſemper veram ait Diana generosè, dummodò contraria opinio, pro qua appellatur, probabilis ſit.

DICES, In cauſa ciuili tenebitur Iudex ſuperior iudicare ſecundùm probabiliorem, vt dixiſti *prima ſecunda, loco cit.* & ſecundùm hanc iudicauit iam inferior.

69 RESPONDET Diana, poſſe Iudicem iudicare ſecundùm opinionem probabilem, relicta probabiliori, vt docent Doctores, quos adduxit *Tract. de Parlam. reſol.* 20. & *Tract. de opinione probabili reſol.*3.

RATIO verò pro criminali ſolidior eſt, quia tueri vitam viâ honeſtâ licet. Itaque appellans, nixus opinione probabili, rationabiliter, & licitè operatur; cur igitur is cogitur ſubire mortem, ſi probabiliter tenetur vitam tueri?

70 HOC magis de fama, quàm de bonis diuitiarum ſequitur: Nam fama eſt bonum, quod plerumque mihi conſeruo ſine amiſſione alicuius boni in proximo; At opes, ſi mihi dantur, auferuntur ab alio.

QVÆSTIO X.

An, & quomodo REVS *ſe defendere poteſt.*

{ D.Thom. art.4.

REVS, ſi confiteatur delictum, modicam relinquet ſuæ cauſæ defenſionem; nam in confeſſum Iudicis partes non ſunt, niſi condemnando, vt notat Clarus, §. *fin. quæſt.* 65. Farinacius *quæſt.* 81. & alij apud hos. 71

SIMILITER dum eſt conuictus per duos teſtes, qui ſint conteſtes, vt notat Farinac. *quæſt.* 63. *num.*133. Duo enim teſtes ſufficiunt in omni cauſa ad perfectam probationem *cap. in omni negotio, de teſtibus.* Qui autem ſint conteſtes dicam *diſp.*30.

TVNC igitur ità poteſt condemnari Reus, ac ſi eſſet confeſſus, *Leg. qui ſententia,* & ibi Doctores *Cod. de cuſtodia reorum, cap. At ſi clerici.* vbi omnes. Vide Farinac. *quæſt.*81.

TAMEN de iure Canonico conuicto, minor eſt pœna imponenda, vt docent DD. cum Farinac. *loco cit.* 72

DEBENT autem conteſtes eſſe iurati, & omni exceptione maiores, *Leg. vbi numeris, ff. de teſtibus, cap. in omni negotio, eodem tit.*

CONVICTVS reperitur Reus etiam inditiis indubitatis *Leg.* 2. *Cod. quorum appellatio.* Similiter inſtrumento de mandato, ſeu de conſenſu Rei facto. His tribus modis conuincitur *Leg. ſciant cuncti*, vbi Bal. & Syluius *in ſum. Cod. de prob.* & Farinacius *quæſt.*84. 73

PER viam etiam Notorij conuincitur Reus, vt habet Boſſ. *tit. de conuictis, & tit. quomodo procedatur in crimine notorio.* Loquimur autem de Notorio *facti.*

DICITVR autem *notorium factum*, quando coram toto populo, vel eius maiori parte factum eſt. Ità Cyn. quem ſequitur Clar. *in* §. *fin. quæſt.*9. Farinac. *quæſt.*21. *num* 41. & alij apud eum.

CÆTERVM, ſe multis modis poteſt Reus legitimè defendere.

PRIMVS eſt nullitatem proceſſus inducendo, ſiue allegando defectum iuriſdictionis, quæ eſt fundamentum. Guaz. *defenſ.*1. *cap.*1. Bald. *in Rubr. Cod. ſi à competente Iudice*; Eſt enim iniudicatum, quod à non habente ius dicendi, fit; *Lib.* 1. *ff. hac autem, ff. quod quiſque iuris.* 74

MVLTIS autem ex capitibus caret iuriſdictione, vt refert Guaz. *defens.* 1. *cap.* 21. & de Iudice ſuſpecto integrum volumen edidit Laurentius à Beneuento.

SECVNDVS eſt, ſi non conſtet de corpore delicti, Guaz. *defenſ.*4. Bouer. *deciſ.*259. 75

TERTIVS, ſi Reus non eſt legitimè citatus, Guaz. *defenſ.*10. Farinac. *conſil.*14.

QVARTVS, niſi oblata fuerit copia proceſſus, Guaz. *defenſ.*22. & 24. Ità decreuit ſuâ Conſtit. Paulus V. in Romana Curia.

MVLTI ſunt alij modi, quibus proceſſus ſit nullus ex illegitima teſtificatione, ferie, &c.

SIMILITER ex negatione Rei, graues defenſiones eruuntur.

Itaque Actore, vel fiſco non probante, & Reo negante, abſoluendus eſt Reus, Clar. *quæſt.*62. Guaz. *defenſione* 29.

Digitized by Google

76 Sic optima erit defenſio, ſi oſtendat Reus, licitè fieri id, quod fecit, Clar. §. *fin. quæſt.* 56. vbi Alexand. Iaſon, Decius, qui ait; Hanc doctrinam totus mundus ſequitur, & ſemper in fauorem Rei interpretandum factum, Guaz. *defenſ.*29.

Sic etiam, ſi oſtendatur factum non eſſe punibile, Guaz. *defenſ.*2. & ſi aliàs fuerit punibile. Omnia autem delicta ferè ſpatio viginti annorum præſcribuntur *Leg. Querela Cod. de falſis.* Farinac. *quæſt.*10. Guaz. cum aliis ibi, *defenſ.*2.

77 Svnt enim aliqua delicta, quæ non præſcribuntur, vt ſuppoſitio partus, Farinac. *quæſt.*10. *n.*19. Guaz. *defenſ.*2. *num.*2. Similiter nec parricidium, Farinac. *num.*19. Guaz. *num.*78. Idem de vitio nefando, Guaz. *num.*29. & alij *ibi.*

Similiter nec crimen læſæ Maieſtatis, hæreſis, aſſaſſinij, falſæ monetæ, ſimoniæ, abortus nunquam præſcribuntur, Guaz. *num.* 81. Farinac. *num.*19. *&* 90.

Est etiam bona defenſio, ſi probet, non affuiſſe inditia ad inquiſitionem ſufficientia. Clar. *quæſt.*10. Farinac. *quæſt.*1. Tunc enim nulla eſt inquiſitio. Vide alia in Bicto *Tract.*8.

78 Qvoad defenſiones violentas fugæ, fractionis carceris, & ſimiles, dixi *Tract. de Legibus*, *diſp.*5. *quæſt.* 10. & *Diſput. de Iudice hîc:* & dicam *quæſt. ſequenti.*

Certvm eſt enim primò, damnatum ex iniqua inſtitutione cauſæ, quam fecerat Iudex non ſeruato ordine, poſſe ſe defendere cum Iudicis etiam læſione; Ità D.Thom. 2.2. *quæſt.* 69. *art.* 4. Caietanus *ibi*, Sotus *Lib.*5. *de iuſt. quæſt.*3. *art.*4. Fagundez *L.*8. *cap.*32. *num.*4.

79 Si verò ex errore Iudicis damnatus ſit, non poteſt vim Iudici inferre. Ità D. Thom. *loco cit.* Sotus *art.*5. Leſſius *Lib.*2. *cap.*31. *de Reo, & Aduoc.diſp.*4. *num.*14. Filliucius *tomo* 2. *tract.*40. *in octauum præceptum, cap.*9. *num.*268. Innocent. *in cap. Quia plerique, de Immunitate Eccleſiæ.* Fagundez *loco citato, num.*2.

QVÆSTIO XI.

An Reus poſſit fugere, & quomodo, ac quando.

80 Commvnis omnium Doctorum ſententia eſt, poſſe Reum cuſtoditum, inquiſitum ad mortem, vel mutilationem, ante ſententiam licitè fugere. Ità D.Thom. 2.2. *q.*69. *art.*4. *ad* 2. Leſſius *Lib.*2. *cap.*31. *dub.*5. *num.* 31. Filliucius *tract.*40. *in octauum præceptum decal. cap.*9. *num.* 270. Couar. *lib.*11. *variarum, cap.*2. *num.*7. Sotus *lib.*5. *de iuſtitia*, *quæſt.*6. *art.*4. Sà V. *Reus*, *num.*9. Aragon.2.2. *quæſt.*69. *art.*4. Vaſquez *prima ſecunda*, *diſp.* 174. Syluest. & Angel. V. *fugere*, Nauar. *ſum. Lat. cap.* 17. *num.* 102. Driedo *Lib.*2. *de libertate Chriſtiana*, *cap.*6. Maior 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 22. Fagundez *in* 8. *præceptum*, *Lib.*8. *cap.*33. Tannerus *diſp.*4. *quæſt.*4. *dub.*6.

81 Non poteſt tamen lædere miniſtros iuſtitiæ, à quibus non læditur contra iuſtitiam, vt notat Diana *part.*3. *Tract.*5. *reſol.*102.

Lata verò ſententiâ iniuſtâ, poteſt etiam lædendo reſiſtentes, fugere: nam vtitur iure ſuo.

Qvæstio verò eſſe poteſt: an iuſtè damnatus capite, vel membro aliquo, vel infamia, aut ad Triremes, vel carcere perpetuo, poſſit fugere, & carceres frangere.

Prima ſententia eſt Henrici de Gandauo *quodlib.*9. *quæſt.*25. Syluester V. *Accuſatio.* Couar. *Lib.*1. *variar. cap.* 2. apud Dianam, negans, poſſe talem fugere, frangendo carcerem. 82

Commvnis tamen ſententia eſt aſſertiua, quò ad fugam. Ità D. Thom. 2. 2. *quæſt.*69. *art.*4. vbi Caietanus, Sotus *loco cit.* Leſſius *num.* 33. Filliucius *loco cit.* Sà V. *Reus.* Syluester V. *Accuſatio*, *num.*12. & *loco cit.* Tabien. V. *Carcer.* Vaſquez *loco cit. cap.*17. Et communiter Canoniſtæ *in Clementina Paſtoralis de re iudicata*; imò Couar. *Lib.* 1. *var. cap.*2. *n.*11. addit, non poſſe Iudicem hanc fugam punire. Idem docent Cruz *p. p. part.* 8. *art.*3. *diſput.*12. Villalob. *tom.*2. *tract.*16. *diff.*11. *num.*16. Syluius 2.2. *quæſt.*69. *art.* 4. *quæritur* 2. qui citat Bannem, & Salonium, Azorium *part.*3. *lib.*13. *cap.*24. Turrianus 2.2. *diſp.*51. *dub.* 3. cum aliis communiter, quibus ſubſcribunt Diana ſuprà, & Fagundez. Omnes quidem de pœna mortis, & mutilationis conſentiunt. 83

Probatvr à D.Thom. quia nemo poteſt cogi ad aliquid, in quo ei mors proximè ſuccedat, niſi ratio boni publici id exigat.

Mvlti ex his conſentiunt etiam de damnatis carcere, vel exilio perpetuo, ac ſeruitute, vel de confinio ad loca peſtifera aëris. Ità Leſſius *cap.* 31. Fagundez, Salon. & alij. 84

Qvod verò poſſit etiam carcerem frangere, docent Leſſius, Filliucius, Nauar. Caietanus, Sotus, Salon, Sà, Vaſquez ſuprà, & Driedo *Lib.*2. *de libertate Chriſt. cap.* 6. Cruz, Villalobos, Syluester ſuprà, & multi etiam id dicunt, ſi damnatus ſit carceri ad tempus, Bonacina *de Legibus*, *diſp.*10. apud Dianam, qui ſubſcribit cum Tannero 2. 2. *diſput.* 4. *quæſt.*4. *dub.*5. *num.* 103. & etiamſi damnatus ſit ad triremes.

Ex quo deduco etiam contra Valentiam *diſp.* 5. *quæſt.* 13. *puncto* 4. Sotum, Toletum, & Graſſium apud Malderum 2. 2. *Tract.*6. *cap.*3. *diſp.*7. poſſe ipſi ſubminiſtrari inſtrumenta ad confringendum carcerem. Ita Malderus, & Diana *loco cit.* Villalobos, Caietanus, Vaſquez, Leſſius, Cruz, Sylu. Bannes, Salon. Azorius, & Turrianus ſuprà; Religioſis tamen cauendum, quia fugientes ſcandala dant. 85

Addit Syluius, non referre, etiamſi alij etiam fugiant. Ità etiam Villalob. *loco citato*, ac Reginaldus *tract.*2. *Lib.*24. *cap.*7. *ſect.*7. *num.*152. & alij.

Neqve tenebitur reſtituere damna ſecuta. Ità Diana, Cruz *loco cit.* Tannerus *num.* 104. Fagundez *num.*15. in ſecundo reſponſo, cum Vaſquez. Ratio eſt, quia licet aſſumere media neceſſaria ad rem licitam. 86

Addit Fagundez cum Filliucio, Angelo, Azorio, & Sayto licere pecuniâ etiam corrumpere cuſtodes: Sed mihi non placet, quia cuſtodes ex iuſtitia, & iuramento iuſto tenentur cuſtodire. Quod argumentum Achilleum vocat Fagundez, qui nimis poſteà ſubtiliter ait, ſatis eſſe praſcindere per intellectum ab inducendo cuſtodes.

Respondet ſecundò, Reos ſolùm ex Charitate teneri vitare peccatum iniuſtitiæ cuſtodum, quod vitare non tenentur tanto ſuo incomodo. Itaque ſi ex intentione ſola procurandi ſuam libertatem, non inducendi cuſtodes ad malum, inducat, non peccant. 87

Hæc tamen reſponſio non eſt bona. Quomodo enim directè poſſum inducere cuſtodes ad aperiendum, & non intendere inducere eos ad actum vetitum iuramento?

Neqve etiam licet dare illis potionem ſomniferam ad claues arripiendas, vel inebriare, vt ait Fagundez *num.*15. quia hoc eſt mortale.

Dvbitatvr

Digitized by Google

88 Dvbitatvr verò an poſſint alij hos adiuuare radendo catenas, ferra, &c. Negant omnes conſtanter apud Fagundez *num.* 19. nam hoc eſt cuſtodiam publicam in detrimentum boni Reipublicæ grauis violare.

89 Neqve eſt ſimile de ſuadente, vel ferrum præbente; is enim eſt merum inſtrumentum, & non habet aliam malitiam à cauſa principali; Frangentes verò ſunt cauſæ principales.

DISPVTATIO XXX.

De Testibvs.

TOta Iudicij veritas è Teſtium dictis cum pendeat, in his apprimè examinandis debet ante omnia Iudex eſſe optimè inſtructus, cuius primum in hoc munere officium eſt teſtes admonere, quàm graue & facineroſum ſit falſitatis crimen; ſecundò, ſcriptis tenetur mandare, ea quæ contrà vel pro Reo, deponunt, quos ſi rationabiliter ſuſpectos credat, in veritatis excuſſione omnem debet ſolertiam, etiam & argutiam adhibere; non tamen ſuggeſtionem, aut cauillationem: Tertiò perſcrutari tenetur omnes facti circumſtantias, ex quibus grauitas eius, vel leuitas dignoſci queat; denique omnia ipſorum teſtium crimina prætermittendo, præter ea quæ inhabilitatem obendunt; non debet autem Clericos, aut Religioſos abſque ſuperiorum licentia examinare; examinati tamen tenent; His viſis, de teſtium ipſorum obligatione dicendum eſt.

QVÆSTIO I.

An teneatur aliquando quis ferre teſtimonium.

{ D. Thom. quæſt.7. art.1.

1 CVm proceditur per viam denunciationis, vel accuſationis, nominati iam ſupponuntur teſtes. Cùm verò per inquiſitionem ſpecialem, ſeipſos produnt requiſiti, vel à requiſitis nominantur. Teneri autem aliquando Teſtes reſpondêre veritatem, certum eſt, cùm Iudex exerceat iuſtè ſuam poteſtatem.

2 Igitvr ſi iuridicè teſtis interrogetur, tenetur ex obedientia, & Charitate reſpondere: An verò teneatur etiam ex iuſtitia.

Negativam ſententiam aſtruunt Syluius 2.2. *quæſt.* 71. *art.* 1. *quæritur* 1. *concl.*6. Ioan. de Cruz *part.* 1. *pract.* 8. *art.* 4. *diſp.* 13. *concl.*6. Pitig. *prac. part.*2. *cap.*6. *fol.*191. arridet Iulius Clar. *L.* 5. *ſent.* §. *falſum*, *num.*19. qui tamen paradoxè loquitur, Valentia *diſp.*5. *quæſt* 14. *puncto* 1.

3 Secvnda ſententia eſt, huiuſmodi, contra Iuſtitiam peccare, & ad reſtitutionem teneri. Ità D. Thomas 2.2. *quæſt.*70. *art.* 4. *in corpore.* Nauar. *ſum. Lat. cap.* 25. *num.* 40. & 41. Leſſius *Lib.* 2. *cap.*30. *dub.*8. *num.*54. Filliucius *Tom.*2. *tract.*4. *cap.*8. *n.*288. Salon 2.2. *quæſt.*70. *art.*1. Sotus *Lib.*2. *de Iuſt. quæſt.*7. *art.*1. Bannes *loco cit. D. Thom.* (Valentia verò falsò allegatur.) Petrus Nauarrus, Fagundez *in octauum præceptum Lib.*8. *cap.*42. Malder. 2. 2. *tract.* 6. *cap.*2. *diſp.*9. Turrianus 2. 2. *diſp.* 52. *num.*2. Azor. *part.*3. *lib.*13. *cap.*27. *dub.* 4. Medina, Sotus, Orellana, & alij apud Dianam *part.*3. *tract.*5. *reſol.*101. inter quos Octauianus Spartatius *in pract. regul. tract.*7. *cap.*11. *num.*7. Molina *Tom.*1. *de iuſt. tract.*2. *diſp.* 83. §. *de
teſte*, & *tom.*4. *diſp.*700. *num.*4. docet, teſtem, qui 4
vel falſum dicit in iudicio, vel verum tacet, contra iuſtitiam peccare, & ad reſtitutionem teneri damnorum; at verò ſi fraude, fuga, fictioneve aliqua, cautè iudicium declinauerit, & ea declinatione fuerit in cauſa damni, non teneri ad reſtitutionem; & hoc non eſſe improbabile, ait Leſſius *num.*59. vbi de hoc à ſe conſultos, ait, viros doctos Louanienſis Academiæ, & ita ſibi reſpondiſſe. Eam probabiliorem cenſet Diana, & Villalobos *tomo* 2. *tract.* 12. *diffic.*21. *num.*12. Indicat Tanner. *diſput.*4. *quæſt.* 4. *dub.*6. *numero* 110. Hanc probabiliſſimam eſſe ait Baſſæus, V. *Teſtis* 11.

Hæc mihi videtur ſententia D. Bonauenturæ *p.p. centil. ſect.*13. & *in ſpeculo animæ*, *cap.*1. quibus locis inter Detractores, reſtitutioni obnoxios, numerat tacentes contra detrahentem, cùm ſciant, infamatum eſſe inſontem. Eſt autem eadem ratio, neceſſitaſque & obligatio; imò maior eius, qui vocatus ad iudicium iuridicè, vt veritatem, & innocentiam alicuius tueatur, vel ſubterfugit iudicium, vel in iudicio veritatem tacet. 5

Assero cum hac ſententia, talem, ita proximum Damnificantem, contra Iuſtitiam peccare.

Probatvr, quia is cooperatur Damnificationi proximi, cum teneatur non modò Iuſtitiæ obedire, ſed etiam res proximi non diſſipare in damnum, non ſolùm damnificati, ſed etiam totius Reipublicæ, quæ graue patietur detrimentum, ſi via aperiatur ad veritates iuſtitiæ occultandas. 6

Itaqve hæc obligatio ex iuſtitia iniuncta eſt, ne Iuſtitia, quâ Reſpublicæ gubernantur, pereat, ad quam obligationem velint, nolint, ex Iuſtitia tenentur omnes, & ſinguli, qui membra ſunt Reipublicæ; potuit enim huiuſmodi obligationem Reſpublica imponere ad ſui conſeruationem: Non enim ſine iuſtitia Regna, & Imperia conſeruantur, vt ad rem diſſerit Fagundez *num.*14. & Leſſius *loco cit.* poſt D. Bonauent. *de Eccleſiaſt. Hierarchia*, *part.*2. *cap.*2. & *in cap.*6. *ſapientiæ.*

Ex quo ruit argumentum Molinæ, quod ſumebatur ex eo, quod, ſicuti nemo tenetur munus tutoris acceptare; Ità neque partes iuſtitiæ; Et ratio Dianæ, quod cùm ante iudicis mandatum non teneretur ex iuſtitia commutatiua, & poſt mandatum teneatur ſolùm ex iuſtitia Legali, non tenetur ex Commutatiua Iuſtitia. 7

Addo tamen, probabile eſſe, quod ſubdit Diana cum Maldero, eum, qui incautè ſuo dicto damnificauit aliquem, putans ſe de hoc legitime interrogatum, non teneri reſtitutioni damni illati; teneri tamen retractare, ſi poteſt.

Svboritvr verò quæſtio; num teſtis dubitans: an Iudex iuridicè interroget, teneatur reſpondere. 8

Assertive docet Pitigianus *in pract. crim. can. de ſecundo ſubſtantiali iudicij*, *c.*3. *fol.* mihi 175.

&

& videtur ſententia D.Bonauent. vt dixi *prima ſecunda*, *Tract.* 2. *diſp.* 17. *de Conſcientia dubia*. Sed ratio videtur hîc diuerſa.

NEGANT tamen Leſſius *lib.* 2. *cap.* 31. *dub.* 3. *num.* 10. Sanchez *tract.* 2. *lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 14. Salas *prima ſecunda*, *quæſt.* 21. *tract.* 8. *diſp. vnic. ſect.* 13. *n.* 155. Henriquez *Lib.* 14. *cap.* 3. *in Gloſſa*, *littera X*. Bannes, Sotus, Medina, & alij penes ipſos, quibus ſubſcribit Diana *part.* 3. *tract.* 5. *reſol.* 106.

ASSERO ergo, primam ſententiam eſſe probabilem.

9 RATIO D.Bonauent. quâ cæteri vtuntur, eſt, quia in dubiis melior eſt conditio poſſidentis; at ſuperior eſt in poſſeſſione præcipiendi; ſubditus verò certò eſt ſubditus; at mere dubius ſolùm pro hoc caſu; ſed D. Bonauent. loquitur ſolùm in ordine ad obedientiam religioſam ordinariam; at verò in ordine ad iudicandam vitam proximi, nequaquam; quia eſt alia ratio grauis in oppoſitum, quia proximus ille eſt in poſſeſſione vitæ, honoris, opum, atque eſt res grauiſſima, & altior, quam obedientia debita ſuperiori, quæ iure humano ſolo fere nititur; atque ideò tenebor, non præiudicare vitæ, alterius in poſſeſſione exiſtentis, vt dubiam in hoc iuriſdictionem Hominis ſuſtineam.

Ideò mihi videtur ſententia ſecunda verior, & magis ad mentem Seraphici.

10 ALIAM quæſtionem inſtituunt: An ſi factum ſit notorium; ſed occultus patrator, puta ſi cadauer trucidatum iacet in via, & recognitum eſt à Iudice, qui inquirat de occiſore, teneantur vicini ſcientes reuelare.

SVPPONO ex dictis *diſput. de Iudice*, *quæſt.* 8. *dub.* 3. Iudicem legitimè inquirere hoc pacto de Reo, nec obſtare Canones *cap. cum oporteat*, *cap. Inquiſitionis*, *cap. Qualiter*, *& quando*, ibi enim ſolùm prohibetur, ne inquiratur de aliquo particulari, de quo non præceſſit infamia, *v. g.* ſuggerendo: Dic: An Paulus occiderit; ſed in genere.

11 ASSERVNT igitur, teneri reſpondere, & reuelare, Aragon. 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 2. *diſp. vlt.* Ioan. Valer. *in diff. vtriuſque fori*, *v. Inquiſitio*, *num.* 9. Miranda *de ord. iudic. tom.* 1. *quæſt.* 6. *art.* 6. *concl.* 3. & alij allegati *loco citato*, præcipuè P.Eliſeus noſter.

RATIO eorum eſt, quia, cùm iudex in propoſito caſu ius habeat procedendi propter bonum commune conſeruandum, & teſtes interrogandi manifeſtè; ſequitur quod teneantur & ipſi, propter idem bonum commune conſeruandum, veritatem dicere, & reum reuelare; alioqui innumera ſcelera impunita abirent, & aperiretur via ampla ſicariis ad ſanguinem.

12 ENIM verò adhuc non teneri, docent communiter Neoterici apud Dianam *p.p. Tract.* 15. *Miſcell. reſol.* 63. Sic Turrianus *tract.* 2. *in* 2. 2. *diſp.* 50. *dub.* 5. Filliucius *tomo* 2. *tract.* 40. *cap.* 6. *num.* 185. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 29. *dub.* 14. *num.* 118. Bonac. *de Legibus diſp.* 10. *quæſt.* 2. *part.* 5. *num.* 14. Nauar. *de reſtit. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 67. Salon. 2. 2. *tract.* 1. *quæſt.* 63. *art.* 2. *controu.* 7. & alij.

13 RATIO eſt, quia quando dubium eſt; an iudex iuridicè interroget, & probabilis ſententia eſt, eum non iudicare iuridicè; ac proinde (quod idem eſt) eum non eſſe iudicem; in eo caſu ſubditus non tenetur obedire, quia poteſt amplecti probabilem opinionem, quæ aſſerit, Iudicem in eo caſu non habere ius. Ita Turrianus, qui reprobat Petrum Nauarrum, dicentem, in hoc caſu dari bellum iuſtum vtrinque, vt & iudex, iuxta probabilem opinionem, habeat ius; & ſubditus, iuxta probabilem oppoſitam, non teneatur veritatem manifeſtare, quam reſponſionem tuetur Filliucius. Quidquid ſit de ratione concludit Diana, oppoſitum ſentientes, trepidare ad auras.

VIDEBITVR alicui, S.Doctorem aduerſari ex 14
prima ſecunda, *Tract.* 1. *diſp.* 17. quia Iudex videtur poſſeſſor iuris inquirendi. At hoc ius eſt ſolùm probabile: nec eſt ſimile de Prælato, habente ius certum præcipiendi ſubditis; & ad hoc ſolam probabilitatem, qui tenentur acquieſcere in via D.Bonauent. ſane altiori motiuo, nempe, quia Prælatus à Deo datus eſt, vt ductor ad vitam; non ſic iudex.

QVARE nimia Hyperbole ait Clarus, §. *fin. quæſt.* 5. citans Innocentium *in cap. bona memoria*, in vniuerſo mundo aſſertiuam ſuſtineri ſententiam. Eam ſequuntur Megala *in Praxi*, *cap.* 11. Farinac. *quæſt.* 1. *num.* 49. & Doctores *in cap. Inquiſitionis*, *de Accuſ.* præſertim Ananias *num.* 4. Felin. *num.* 6. & Ambroſin. *de modo formandi proceſſus*, *Lib.* 1. *cap.* 1. dicens, eſſe vniuerſalem conſuetudinem, vt refert Bictus *quæſt.* 11. *num.* 8.

AN vero is, qui ſuo teſtimonio poteſt aliquem ab 15
iniuſta morte, vel oppreſſione liberare, & verè non inquiritur à Iudice, poſſet tamen; peccet mortaliter, & ad reſtitutionem teneatur.

DICO, hunc peccare mortaliter contra Charitatem, non contra iuſtitiam, atque adeò non teneri ad reſtitutionem. Id ſentit D. Bonauent. *in ſpeculo, anima*, *cap.* 1. vbi hanc diſſimulationem damnificationis, lethali culpâ damnat; non tamen obligat reſtitutioni. Sequuntur Nauar. *ſum. Lat. cap.* 25. *n.* 47. & *in cap. Inter verba*, 11. *quæſt.* 3. *num.* 638. 706. & 722. Gabriel. *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 6. *art.* 2. *concl.* 7. D.Thom. 2. 2. *quæſt.* 70. *art.* 1. *in corpore*, Leſſius *lib.* 2. *cap.* 30. *dub.* 8. *num.* 58. Sotus *Lib.* 5. *de Iuſt. quæſt.* 7. *art.* 1. Salonius 2. 2. *quæſt.* 70. *art* 1. *diſp.* 3. Fagundez *in octauum præceptum*, *Lib.* 8. *cap.* 42. *num.* 6.

ID videtur præceptum, Prouerb. 24. *Erue eos, qui* 16
deducuntur ad mortem; ſi dixeris: vires mihi non ſuppetunt: qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit. Sic probatur à D. Bonauent. *de Eccleſiaſt. Hierarch. part.* 2. *cap.* 2. vbi etiam innuit, non teneri ſuo graui damno aliquem ſe exponere ad teſtificandam inſontis innocentiam; & ſi cogatur à iudice, poſſe tergiuerſari. Ità 17
etiam Leſſius *num.* 56. Nauar. *num.* 50. Baldus *in cap. cum nuncius de teſtibus*, Syluester V. *denunciatio*, *q.* 1. & V. *correctio*, §. 7. Filliucius *tom.* 2. *tract.* 40. *num.* 155. Saytus *lib.* 11. *cap.* 20. *num.* 24. Sotus *de teg. ſecreto*, *mem.* 2. *diſp.* 3. *quæſt.* 7. Fagundez *in* 8. *præceptum decal*, *Lib.* 8. *cap.* 42. *num.* 7.

QVÆSTIO II.

Qui poſſint eſſe TESTES *in iudicio.*

D.Thom. art. 2. & 3.

MVLTI quidem à iudiciariis teſtibus repelluntur in iure, vt ait D. Thomas, & patet *Can. ſi teſtes.* 18

PRIMO in cauſis criminalibus repelluntur iure Canonico ſerui, ac fœminæ, facinoroſique, *cap. forus de verb. ſignific.* & *cap. mulierem* 33. *quæſt.* 5.

IVRE tamen ciuili in communi admittuntur fœminæ *Leg. ex eo*, *ff. de Teſtibus*. Præterquam in teſtamento *Leg. qui teſtamento*, §. *mulier*, *ff. de teſtamentis*. Ita communiter Doctores, vt docet Leſſius *Lib.* 2. *cap.* 30. *dub.* 5. *num.* 36. Gomez *cap.* 2. *num.* 13. 19

Meretrix

Digitized by Google

Meretrix tamen non poteſt eſſe teſtis *in cauſa crim.* vt tradit Iul. Clar. *queſt.*24. *num.*14. & ita communiter Doctores, vt teſtatur Iaſon *in Leg. cunctos populos, Cod. de ſumma Trinitate*, & Carrad. *in praxi, fol.*80. *num.* 18. Quæ autem dicatur meretrix docet Iulius Clar. *Leg.*1. *ſent.* §. *meretrix*.

20 Secvndo de iure communi in cauſis criminalibus repellitur minor viginti annis, *Lege in teſtimonium, ff. de teſtibus*, dictum tamen illius facit inditium ſufficiens ad capturam, non ad torturam, vt docet Gomez, & Leſſius allegati, atque Fagundez *Lib.*8. *cap.*40. *num.*29.

Si tamen ſit puber, ideſt quatuordecim annorum maſculus, & duodecim fœmina, admittitur in ciuilibus.

Tertio repelluntur inimici in criminalibus, & ciuilibus, exceptis iis criminibus, & litibus, in quibus alij teſtes non idonei admittuntur, vt in probanda ſimonia, hæreſi, & ſimilibus, *cap. per tuas, de ſimonia.*

21 Qvarto, aſcendentes, & deſcendentes accuſatoris; item collaterales; ſed iſti vſque ad quartum gradum tantùm. Ità Gomez *cap.* 12. *num.*15. Leſſius *Lib.*2. *cap.*30. *diſp.*7. *num.*37. Idem de affinibus conſanguinei, tamen & affines Rei aliquando recipiuntur ad eius innocentiam comprobandam, vt docet Clarus *queſt.* 24. *num.* 12. ſic enim vſus fuit, quando eius innocentia aliunde probari non poteſt; Ità Leſſius *num.*38. cum D. Bonauent. *in* 4. *diſt.*41. *dub.*2.

Qvinto repelluntur domeſtici accuſatoris, & familiares illius, & infames infamiâ *Iuris*, in criminalibus; & hoc eſt certiſſimum abſque controuerſia, vt docet Iulius Clar. *queſt.*24. *num.*23. Leſſius *num.*38. Infamis verò infamiâ *facti* aliquando admittitur, quando aliter veritas haberi non poteſt; ſed cum tortura. Ità Clarus *queſt.*24. *n.*23. Leſſius *loco cit.* P. Eliſeus noſter *in ſua noua Practica criminali.*

22 Sexto periuri aliàs, iuxta communem regulam: *Semel malus, ſemper præſumitur in eodem genere malus*, cap. *ſi quis coniunctus*, & cap. *paruuli* 22. *queſt.*5. vt refert D. Bonauent. *in confeſſionali, cap.*3. *particula* 33.

Septimo repelluntur ſocij criminis *Leg. fin. Cod. de accuſat.* & *cap. veniens, cap. de teſtibus.* Ità Leſſius *num.* 39. Fagundez *num.* 23. Excipiuntur tamen aliqua crimina, vt hæreſis, ſodomia, crimen falſæ monetæ, Læſæ maieſtatis, furtum famoſum, philtri, & ſortilegia.

23 Octavo excluduntur viles, & pauperes perſonæ, quia ſuſpicioni ſunt, ne pretio corrumpantur *Leg.*3. & 4. *ff. de teſtibus.* Sylueſter V. *teſtis, queſt.*1. Leſſius *lib.*2. *cap.* 30. *dub.*5. *num.* 38. Farinacius *deciſ.*138. Vilis autem perſona dicitur ſatelles, & mulier inhoneſta. Farinacius *deciſ.*79. Felinus *in cap. Quoties, de teſtibus.* Pauper autem dicitur, qui manibus victum cogitur quærere quotidianum; Gloſſa *in Leg. Paupertas, ff. de excuſat. tutor.* Farinac. *deciſ.*109.

Nono teſtes corrupti, qui in iudicio probantur aliquid accepiſſe ad iudicium ferendum *cap.* 1. *Si teſtes, de teſtibus*, & docet Molina *diſput.* 83. §. *de teſte.*

24 Deinde debent eſſe iurati *cap. nuper, de teſtibus*, & *cap. tuis queſtionibus, eodem tit.* nam diuinum teſtimonium frœnum nobis eſt, ne vltra veritatem diuagemur. Hæc ratio ab omnibus affertur à Leſſio *Lib.* 2. *cap.* 30. *diſp.*4. *num.* 32. Sayro *lib.* 12. *cap.* 20. vbi ex multis iuribus probat, non valere dictum contra tertium, niſi iuramento firmatum. Sic præcipuè ex *Leg. Iuriſiurandi, Cod. de teſtibus.* D.Thom. 2.2. *queſt.*70. *art.*3. *ad* 2. Couar. *Lib.* 2. *var. cap.*13. *num.*3. cum D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 39. *dub.*3. & 5. *littera*, & *art.*2. *queſt.*1.

Hæc tamen intellige, niſi pars aduerſa iura- 25 mentum remittat, *cap. tuis queſtionibus, de teſtibus*, excepto in cauſa matrimonij, Sanchez *Lib.*3. *diſp.*41. *num.* 5. Maſcardus *de probationibus, concl.* 1023. *numero* 13.

Præterea oportet ad conuincendum eſſe plures conteſtes, ideſt de eodem facto; nam ſingulares teſtes non probant, & ſunt quando vnus vnum crimen, *v.g.* furtum equi teſtatur; alter alterum, *v.g.* furtum crumenæ, &c. qui omnes ſuum dictum probant, non alterius. Ità Leſſius *num.* 23. Sayrus *Lib.*12. *cap.*21. *num.*15. D.Thom. 2.2. *queſt.*70. *art.*2. Caietanus, Salonius, Aragon. *ibidem*, Filliucius *Tomo* 2. *tract.*40. *in octauum præceptum, cap.*8. *num.*236. & habetur *cap. licet vniuerſis, de teſtam.* & *cap. Licet cauſam, de probationibus.*

Teſtes conteſtes ſunt, qui deponunt de eo- 26 dem numero delicto, iiſdemque circumſtantiis. Vnde, vt conteſtes ſint, debent conuenire in tempore, loco, & delicti ſpecie, & numero.

Alia conditio eſt, vt ſenſu aliquo factum perceperint *Leg. ſolum, de teſtibus*, vbi Gloſſa, & Leſſius *num.*34. Fagundez *Lib.*8. *cap.*40. *num.*14. debent autem factum vidiſſe, vel ſi delictum in voce ſit, audiuiſſe; in quo caſu vafrè ſolent vocem è pariete audire confitentis, dummodò optimè nota ſit, vt inducant ad confeſſionem in iudicio. Vide Sayrum *lib.* 12. *cap.* 21. *num.* 22. & P. Eliſeum noſtrum in prax. crim. de Teſtibus.

Qvarta conditio eſt, vt teſtes ſint omni ex- 27 ceptione maiores, quibus nihil iure opponi queat, nullaſque patiantur exceptiones, Leſſius *lib.* 2. *c.*30. *dub.*5. *num.*25. Fagundez *cap.*40. *num.*16. De hoc ſuprà dictum eſt, dum inidoneos excluſimus.

Svfficient autem duo teſtes omni exceptione maiores; tam in cauſa criminali, etiamad morte damnandum; tum in qualibet alia graui.

Probatvr ex Deuter. 17. & 19. *In ore duo-* 28 *rum, vel trium teſtium peribit, qui interficietur*, & prima ad Timot.5. *Aduerſus preſbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus.* Et ex *cap. licet cauſam, de probat.* & *cap. cum eſſet, de teſtam.* Sic docent communiter Doctores, D.Thom. *queſt.*70. *art.*2. vbi Caiet. Aragon. Bannes, Salon. Leſſius *Lib.*2. *cap.*30. *dub.* 4. *num.*24. Sayrus *Lib.*12. *cap.*21. *num.*15. Filliucius *tract.*40. *in octauum præcept. decal. cap.*8. *num.* 243. Sanchez *Lib.* 2. *de matrim. diſp.*45. *num.*30. Fagundez *in octauum præcept. Lib.*8. *cap.*39. *num.*2. & ſupponitur à D.Bonauent. 3. *diſt.*39. & *in octauum præceptum, initio opuſculi*, & indicat ad 9. *Lucæ.*

De iure communi ciuili in teſtamentis clauſis re- 29 quiruntur ſeptem teſtes maſculi, liberi, aut pro liberis reputati, puberes, rogati, & qui ſimul conueniant, & præſentes ſint, & audiant, videant, intelligant teſtatoris voluntatem, vel ſcriptam, vel voce tenus probatam. Si voce tenus teſtamentum abſque vlla ſcriptura conditum fuerit, non eſt neceſſaria ſubſcriptio, aut ſigillum, *Leg. hac conſultiſſima, §. per nuncupationem, Cod. de teſtamentis, & Inſtit. de teſtamentis, §. vlt.* & *Leg. Heres palam, ff. eodem titulo*, nec ſatis eſt, vt præſentes ſint, & audiant 30 vocem teſtatoris, ſed opus eſt etiam, vt illum videant. In apertis quinque: In Codicillis quinque: In cauſis grauioribus, excepta cauſa mortis, ſufficit vnus teſtis eximiæ authoritatis, vt Rex, Papa, Cardinalis, vt notant Sayrus *lib.* 12. *cap.* 21. *num.* 15.

Filliucius

Digitized by Google

Filliucius *tom.2. tract.40. in octauum præceptum, cap.8. num.236.* Fagundez *lib.8. cap.39. num.9.*

De iure verò Canonico validum eſt teſtamentum, quod parochiani conficiunt coram Preſbytero, ſeu Parocho ſuo, & tribus, vel duobus aliis idoneis, *cap. cum eſſet, de teſtamentis.*

31 Ad matrimonium requiruntur duo teſtes, & Parochus, alioqui irritum eſt, vt decernit S. Concilium Trident. *ſeſſ. 24. cap. 1.* Et aduertit Sanchez *lib.3. de matrim. cap.41.*

QVÆSTIO III.

De Iniuſtitia falſorum Teſtium.

32 SI Teſtis vel ſciens, & animaduertens, vel ex craſſa ignorantia falſum testimonium dixit, ratione cuius, alterum iniuſtè læſit, teneri eum ad reſtitutionem damni in ſolidum, aſſerunt Leſſius *lib.2. cap.30. diſp.7. num.52.* & probant ex *cap. ſi tua culpa, de iureiurando, & damn. dat.* & ex *cap. Paroch. de ſententia excom.* Bartol. *in Leg. Nunquam plura, ff. de priuat. delict.* Bald. *in Leg. Quicumque, Cod. de ſeru. fuga, & in Leg. cùm ancillam, Cod. de inceſt. nupt.* Anan. *in cap.1. de crim. falſi.* Farinac. *part.2. praxis quæſt.62. num.5.* Fagundez *Lib. 8. cap. 42. num. 1.* & non ſolùm in foro conſcientiæ tenetur ad intereſſe omnium damnorum, ſed etiam in foro externo poteſt damnificatus actionem intentare ciuilem contra falſum hunc teſtem, de damno ſibi dato, & inte-
33 reſſe. Ità Abbas *in dict. cap.1. de crim. falſi.* Anchar. *ibi*, Buttieus *ibidem, num.4. & 8.* Socinus *num.109.* Caſtrenſ. *in Leg. Preſbyteri, num.3. Cod. de Epiſcopis, & Clericis*, Iaſon *in Leg. Præſcriptione, num.8. Cod. ſi contra ius, vel vtilitatem publicam*; Tindar. *de teſtimoniis, part.1. cap.9. num. 6.* Angelus de Peruſ. *in addit. circa materiam teſtium, num. 15.* Iulius Clarus, *§. falſum*, Suarez *in ſua collecta com. opin. Littera T. numero 155.* Simanch. *de Cathol. inſtit. tit. 64. Rubr. de teſtam. num. 85.* Moncada *ad Crot. de teſtibus, part.9. num. 379.* Boſſius *tit. de teſt. falſis, num. 149.* & alij apud Baſſæum.

Miratvr autem Fagundez *num. 2.* Farina-
34 cium *num. 6.* Iulium Clarum, *§. falſum, verſu pœna autem*, poſt Vincentium, & Corſetum, & alios, quos allegat, dixiſſe, teneri ſolùm in Foro contenſioſo, non in Foro conſcientiæ.

Si verò ex ignorantia, vel inaduertentia non damnabili, vel obliuione, ſaltem non mortifera, teſtificatus eſt, vnde aliquis damnatur, tunc ait *num.5.* cum Diana *P.3. Tract.5. reſol. 105.* non teneri reſtitutioni: Allegat Caietanum *2. 2. quæſt.70. art.4.* Petrum Nauarrum *lib. 2. cap. 2. num. 253.* quibus non omninò renuere ait Leſſium *lib.2. cap.7. dub.6.* Addit *part.4. Tract.4. reſol.99.* Becanum *Quæſito 70. quæſt.5. concl.2.* contra Straueſdorf. *concl. 3.* qui aſſerit. Adde Baſſæum *V. teſtis, num.10.*

35 Si tamen ille erat per alios teſtes reus conuictus; tunc, cùm teſtimonium accedens nihil efficiat, credunt, non teneri reſtitutioni. Ità Pitigian. *in pract. crim. can. de teſt. cap.6. fol.193.* Diana *loco cit.* & alij.

Addit Diana *part.4. Tract. 4. reſol.79.* & meritò, teneri falſum retractare, ſi videat, id profuturum, quamuis periculum ſibi pœnæ ſimilis timeret. Ità etiam Leſſius *Lib. 2. cap.30. dub.7. num. 53.* Petrus Nauar. *lib.2. cap.3. num.251.* contra Vulterum Stroueſdorff. nimis rigide docentem, teneri, etiamſi dubitet, an retractatio ſit profutura.

Qvid ſentiat de his omnibus D. Bonauent. 36
dicam: *In ſpeculo animæ, cap.2.* poſt medium *§. Hoc etiam* docet ex D. Hieronymo *Lib.1. in Hierem. cap.4.* & refertur, *diſt. 22. quæſt. 2. cap. animaduertendo*, ait Iuramentum tres comites habere debere, Veritatem, Iudicium, & Iuſtitiam. Iudicio caret iuramentum, abſque diſcretione, & deliberatione factum. Iuſtitiâ caret Iuramentum illicitum, quod eſt in detrimentum ſalutis æternæ. Veritate autem caret, cùm falſum iuratur: mox, *§. Item, vt dictum*, falſum teſtimonium ſub iniuſtitia collocat, obligante ad reſtitutionem; Iuramentum autem falſum ait, *§. circa iuramentum*, Iuramentum anciſorium eſſe, cùm iuratur falſum, vel quod creditur falſum, quod ex ſuo genere eſt mortale; hoc autem ſic intelligendum videtur, cùm quis ex deliberatione peccat, & ſe peccare aduertit.

Qvare iuramentum ex ignorantia, ſaltem in- 37
culpata, non cogit ad reſtitutionem.

Dvbitant autem prætereà: An poſſint teſtes, aut Iudex, aut tabellio pro iuſta ſatisfactione, vel ſententia, & ſcriptura accipere aliquam remunerationem.

Primo ſanè, pro iuſta teſtificatione, vel ſententia non poſſe munus accipere certum, & ſi quid accipiant, tenentur ante ſententiam omnia reſtituere.

Probatvr ex dictis *diſp. de Iudice, quæſt.6.* Nam quidquid datur pro iuſto teſtimonio, vel iuſta ſententia cenſetur inuoluntarium, datum timore iniuſtæ atteſtationis, vel ſententiæ, vt docet Leſſius *lib.2. cap.14. dub. 8. num.55.* Fagundez *lib.8. cap.42. num.18.*

Secvndo quia nihil eſt ibi vendibile, pro 38
quo pretium accipere poſſint, nam vterque tenetur ad iuſtè teſtandum, vel decernendum: Ergo contra iuſtitiam faciunt aliquid accipiendo. Ità Nauarrus *cap.25. num.45. & cap.17. num.33. in ſumma Latina, & cap. Inter verba, 11. quæſt. 3. concl.6. corol. 63.* Molina *tract.1. de iuſt. diſp.83.* Fagundez *num.18.* vbi ait, teneri id aſſerere eos omnes, qui aſſerunt, teneri Teſtem, iuridicè interrogatum, ex iuſtitia veritatem fateri; & iniuriam facere parti, iudici, & Reipublicæ, non teſtificando veritatem; inter quos eſt etiam S. Bonauent. citatus *quæſt.1.* Idipſum habet *in Diæta, titulo 3. cap.7.* & patet *ex cap. cùm ab omni ſpecie, de vita, & honeſtate clericorum*, vbi dicitur: *Cùm nec iuſtum iudicium iudici vendere liceat, & venales ſententiæ ab ipſis etiam legibus ſæcularibus reprobentur*, quæ ferè ad verbum habet S. Doctor *in ſpeculo animæ, c.2. §. Quartus fructus rapina, circa medium.*

Maivs dubium eſt: An teſtis, Iudex, & Ta- 39
bellio teneantur reſtituere id, quod pro teſtimonio, ſententia, aut inſtrumento iniuſto accipiunt.

Non eſt autem dubium, quin teneantur reſtituere damnum illatum parti, vt notat Fagundez *num.19.* cum D. Bonauent. *locis adductis*, & *cap. 1. ſpeculi, §. Item damnificatio.* Sed tota quæſtio eſt: An, præter reſtitutionem damni, teneantur etiam reſtituere totum acceptum pro ea iniuſtitia.

Prima opinio negat. Sic Leſſius *tract.1. cap.14.* 40
dub. 8. à num.52. Molina *Tom.1. diſp.89.* Nauar. *ſum. Lat. cap. 17. num. 30. & cap. 25. num. 45.* Toletus *Lib.5. ſumma, cap.21. & cap. 59.* Petrus Nauar. *lib.4. de reſtit. cap.2. poſt dubium 12. num. 132.* Rodriquez *ſumma, part.2. cap.40. concl.2.* D.Thom. *2. 2. q.32. art. 1. & quæſt. 67. art. 5.* & alij adducti *diſput. de Iudice.*

Secvnda ſententia aſſerit, hos omnes reſtitu- 41
tioni teneri: Sayrus *Lib.10. cap.2. n.12.* Caietanus *2.2.*

quæſt.32.

Digitized by Google

queſt. 32. *art.* 7. Conar. *ad regulam peccatum part.*2. §.2.*num.*7. Alenſ. *part.*3.*queſt* 40. *memb* 6 *art.*4. Gabr. *in* 4. *diſt.*15. *quæſt.* 6. *art.*3. *dub.* 1. Palud. ibi *quæſt.*3. *art.*5. Adrianus *in* 4 *queſt.*19. *de reſtit.* Sotus *lib* 4. *de Iuſtitia,queſt.*7. *art.*2. Ioan. Medina *Cod.de reſtit.* q.2 *diſp.*2. Ledeſma 24. *quæſt.*18.*art.*5. Salon.2.2 *queſt.*62. *art.*5. *controu.*3.*concl.*6. Bannes *ibi,diſp.*1. Aragon. ibi, *concl.* 6. Medina *Lib.* 1. *inſtruct. confeſſorum* , *cap.*16. §.3. Angles *flor. in* 4. *part.*2. *queſtione. Cui facienda ſit reſtitutio,diffi ult.*12. Valentia *diſp* 5. *quæſt.*6. *puncto* 5. §. *quidnam reſtituendum ſit.* Lopez *p.p. Inſtruct. cap.*106. *queſit.*2. Corduba *queſt.* 32. *in* 4. *prop.dub.*1. & 4. Fagundez *in octauum præceptum, Lib.*4.*cap.*42.

42 E s t autem ſententia D. Auguſtini *epiſt.* 54. *ad Macedonium* , vbi dicit : *Iuſtius dicitur Aduocato: redde quod accepiſti, quando contra veritatem extitiſti, iniquitati affuiſti, iudicem feſelliſti, de falſitate viciſti. Reſtituendum eſt alienum, quod in ipſo foro, vbi peccata puniuntur, legibus id prohibentibus, obtinetur ; ſceleratius accipitur pecunia pro ſententia iniuſta, quàm pro iuſta ; & pro teſtimonio falſo, quàm pro vero.*

E t *ſerm.* 19. *de verbis Domini* , apud D. Bonau. Lib. primo Pharetræ , cap.26. *Vſque adeo cupiditatis inoleuit malum, vt iam ex conſuetudine vendantur Leges , corrumpantur iura, ipſaque ſententia venalis ſit, & nulla iam cauſa poſſit eſſe ſine cauſa.*

43 C v m hac ſecunda ſententia ſentit D. Bonauent. *cap.*1. *ſpeculi animæ* , §. *Quartus fructus rapinæ* ; vbi munera accepta pro iniuſta ſententia ferenda , vel quomodolibet violanda iuſtitia culpam mortalem, rapinamque conclamat.

P r o b a t v r ratione elicita ex D. Bonauent. *loco adducto* , qua vtitur Fagundez , *num.*25.

Ad eandem virtutem iuſtitiæ pertinet præcipere opera iuſtitiæ , & prohibere opera iniuſtitiæ ; ſed illa iniuſta acceptio eſt opus iniuſtitiæ : Ergo prohibetur per virtutem iuſtitiæ : Ergo tenetur accipiens reſtituere id , quod iniuſtè accepit ; ſiquidem contra iuſtitiam accepit.

44 C v i autem reſtituendum ſit, admonet S. Doctor *in ſpeculo animæ*, *cap.* 2. ad finem ; hæc de iis eſſe, quæ non tranſiere ad dominium recipientis, cùm ſit rapina ; ideò ſe habere vt contractus inualidus, qui debet reſcindi , & reſtitui danti , & pari paſſu incedit etiam datum , & acceptum ex ſimonia reddendum ei , qui dedit , vt notant multi Doctores apud Fagundez *num.*30.

45 P r o b a t v r deinde aſſertio ratione D. Bonauenturæ *loco cit.* §. *Quartus fructus rapinæ.* Illud pretium , quod accipitur contra iuſtitiam , eſt obnoxium reſtitutioni ex iure naturæ , & ideò ante omnem ſententiam : Talia ſunt munera ad ferendam iniuſtam ſententiam : Ergo. Minor probatur , nam Teſtis, Iudex,& Tabellio tenentur ferre teſtimonium verum , ſententiam iuſtam , ſcripturam veridicam ſcribere, atque adeò non iniuſtam. Igitur contra iuſtitiam accipiunt , vt damnificent proximum , & iniuſtè agant ; & ſanè certum videtur , eſſe contra ius naturæ , ex quo reſultat obligatio reſtituendi damna, alteri illata.

46 A d v e r t i t tamen Fagundez *num.* 32. cum Sayro *num.*16. non eſſe negandam abſolutionem pœnitenti , qui priorem ſecutus ſententiam , nollet reſtituere.

QVÆSTIO IV.

Quæ pœnæ ſtatuta ſint falſis Teſtibus.

TEstis falſus Deum , Iudices , & partem litigantem offendit , triplicemque in vno peccato committit deformitatem , neceſſariò in confeſſione explicandam ; periurij in Deum , iniuſtitiæ in homines , contra quos falſum dicit teſtimonium ; & mendacium in Iudicem , quo iudicium forenſe peruertit , ob id graues pœnæ in iure eis ſtatuuntur , vt docet Fagundez *cap.*43. poſt D. Bonauenturam *locis citatis* , præcipuè *in Dieta* , *tit.*3. *cap.*7. Idipſum habetur in iure Canonico , *cap.* 1. *de crimine falſi*, vbi triplicem adeo pœnam ait infligendam falſo teſti. 47

P r i m o enim quia periurio ſuo Deum offendit, ieiunium ei in pane , & aqua quadraginta dierum, & per ſeptennium alia etiam pœnitentia indicitur, vt patet *ex C. Quicunque* , *queſt.*1. & Gloſſa *ibi*, & refert D. Bonauent. *in confeſſionali* , *cap.* 3. *particula* 18. 48

S e c v n d o , quia Iudicem deluſit , & publicum iuris ordinem peruertit , notatur infamiâ , *C. ſi quis conuictus* , 2.*queſt.*5.

T e r t i o , quia proximum læſit , punitur iuxta modum , & menſuram læſionis , ideſt quauis pœna, iure ſtatutâ. Ità Farinacius *queſt.* 67. *part.*309. & alij , quos allegat. Idcò *num.*9. aduertit multo grauius damnandum falſum teſtem , tam in cauſa mortis , quàm in cauſa ciuili , vel criminali ; quam damnandus ſit Reus ; quod idem docet etiam Ananias *in cap.*1. *de crim. falſi* , & ibi Butrius *num.*6. Iaſon *in Leg. Et ſi legibus* . ad finem *Cod. ſi contra ius, vel vtilitatem publicam* , Gomez *ad legem Tauri* , 87. Penna *in direct. Inquiſit. part.* 3. *queſt.* 73. *com.*122. fol.675. 49

P r æ t e r e a teſtis falſi pœna eſt , quod ei ampliùs in foro iudiciali , in veris etiam , non creditur. Vnde , licèt aliis criminoſis fides habeatur , falſidicis tamen nunquam. Id probat S.Doctor *loco nuper adducto* , ex *C. Quicunque* , quod eſt decretum Fabiani Papæ qui decernit , vt is nunquam ſit ſine pœnitentia , & nunquam in teſtimonium recipiatur. Ità etiam Bartolus *in Leg. tranſigere* , *de tranſact.* & communiter Canoniſtæ *in cap. fraternitatis* , *de crimine falſi* , vbi Innocentius , Ioan. Andreas , Zabarella , Ananias id teſtantur. 50

Q v a r t a pœna eſt depoſitio , ſi clericus ſit; eam deducunt aliqui *ex c. Cùm non ab homine* , *de iudiciis.* Hoc tamen non ſeruatur , vt colligo ex D. Bonauent. *in confeſſionali* , vbi hanc pœnam non apponit , alias recenſens ; & ità aduertit Ananias *loco cit.* & Fagundez *num.*9. qui *num.*26. cum Anania aduertit , crimine falſi puniendum , qui veritatem tacet , cùm iurauerit dicere. Colligitur *ex cap. Cùm delicti* , *de accuſat.* 51

I v r e ciuili olim *Leg.*12. *Tabularum* , teſtes falſi è Saxo Tarpeio præcipites agebantur , teſte Aulo Gellio , *Lib.*20.*ſuarum noctium Atticarum, cap.*1. Simanca *de Cathol. Inſtit. titulo* 64. *num.* 83. Tiraquell. *de pœnis* , *cauſ.*31. *num.*29.

P o s t e a hæc pœna nimis acerba viſa eſt , & eius loco pœna deportationis cum publicatione omnium bonorum, ſi homo eſſet liber , ſucceſſit ; ſi autem ſeruus , vltimo ſupplicio afficitur , de Iure communi Imperiali *Leg.* 1. *in princip. ff. ad Legem* 52

Digitized by Google

Corneliam de falſis, *iuncto* §. *finali*, & *Leg. ſi diuino*, *ff. de pœnis*, & aduertunt Angelus Peruſinus *in addit.* circa materiam de teſtam. poſt *numerum* 15. Abbas *in cap.* 1. *de crim. falſi*, *num.*6. Simanch. *de Cathol. Inſtit. tit.*64 *num.*89. Marianus Socinus *in cap.* 1. *de crimine falſi*, *num.*109. compellens verò ad teſtificandum falſum, eadem pœnâ punitur, vt docent Ananias *loco cit.* & Fagundez *cap.*43. *num.*3. D.Bonauent. *ſpeculo animæ*, *cap.*2. ad finem.

53 Similiter & teſtis varius, & contrarius punitur pœnâ falſi teſtis, *Leg qui falſo*, & ibi Gloſſa, *ff. de teſtibus*, & *Leg. eas*, *ff. de falſis*. Ità tenent Abbas, Aretin. & Butrius *in cap. Cùm in tua*, *de teſt.* Baldus, Boſſius, Clarus, Foller. & Farinacius, qui alios citat, *quæſt.*66. *num.* 56. & Bictus *quæſt.*47. *numero* 21.

Adverte tamen, teſtem, ne ſibi contrarius ſit, eſſe pro viribus concordandum Vide modos id præſtandi in Farinacio à *num.*369.

54 Falsis teſtibus in ſtatu Veneto imponitur pileus papyraceus, dæmoniolis depictus, & in alio loco Plateæ ſedens illuditur, mox ei linguæ apex præciditur à carnifice, & in exilium pellitur.

55 Qvæ ſpectant ad eſſentiam iuramenti, & periurij, prout eſt contra Deum, ſatis diſſentientur *Tract. de religione*, *diſput. de Iuramento*; nunc enim egimus de eo, prout eſt contra iuſtitiam.

DISPVTATIO XXXI.

De Aduocato.

POſtqvam ſupremum in tribunali locum Iudex occuparit, fueritque Reus coràm adductus, palàmque fuerint teſtes examinati; (quod tamen ſemper non requiritur, cùm aliquando clam id fieri magis expediat) quartus locus relinquitur quibuſdam perſonis, quæ ex officio, pro, vel contra, legum allegatione, & rationum diſceptatione contendunt, vt clariùs & ſecuriùs ad Rei condemnationem, vel abſolutionem procedatur; tot enim omnium ferè locorum Iura ambagibus implicantur; vt viros nonnullos Iuriſperitos requirant, quorum ope extricari valeant, de quibus hic agendum.

QVÆSTIO I.

Qui poſſint, & debeant hoc munere fungi.

1 OMnivm Tribunalium praxis liquidò demonſtrat, hoc officium non omnibus promiſcuè permittendum; ſed vni, aut alteri, quem Aduocatum nominare ſolent.

Advocatvs autem dicitur ille, qui apud eum, qui iuriſdictioni præeſt, ſui, vel amici cauſam dicit, vel alterius cauſæ contradicit. Ità Doctores *in Leg. Paulus*, *ff. de poſtulat.*

Est autem munus Aduocati nobile, & latius tractat Caſſaneus *in Catalogo gloriæ mundi*, *part.*7. *conſider.*28. & conſtat *ex Leg. Laudabile*, *Cod de Aduocat. diuerſorum iudicum* & *Leg.* 1. *ff. de Iuſtitia*, & *Iure*.

Honestatem huius officij oſtendit primò Caſſaneus, *conſider.*29. cum D.Bonauent. *ad* 10. *Lucæ* vbi Chriſtus ipſe hoc munere functus eſt, aſſumens Magdalenæ cauſam defendendam contra Mattham; ſicuti & *cap.*7. eam defendit à Phariſæo, & *Matth.*16. à diſcipulis, vt obſeruat D. Bernardus *in aſſumptione Beatæ Virginis*, *ſerm.* 3. Vbi etiam aduertit S. Bonau. ibidem, ſententiam iudicialem ſubdidiſſe pro Maria. Itaque Chriſtus factus eſt Mariæ Aduocatus, qui fuerat Iudex interpellatus, inſuper, & Iudex factus eſt, & *Ioan.* 8. factus eſt aduocatus adulteræ. Similiter etiam aduocatus fuit diſcipulorum, *Lucæ* 6. *Matth.*12. & habetur *cap. diſcipulos*, *de conſecr. diſt.*5. & Gloſſa *in Leg. Neminem*, *Cod. de ſacroſ. Eccleſia*. Denique Chriſtus ipſe aſcendit in cœlos, vt appareat noſter coram Deo Aduocatus *Heb* 9. 2

Tandem prima Ioan. 2. *Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum*, & Beata Virgo, Mater Dei Altiſſima, Aduocata noſtra eſt, vt canit Eccleſia. Hæc latè proſequitur S.Doctor *in Diæta*, *titulo* 3. *c.*2. Inter ſanctos inſignes, D.Ambroſius decem annos Romæ functus eſt officio Aduocati. B.Germanus, D.Lipardus, B.Iuo, & alij Vide Caſſenenſem *conſider.*29. 3

Ideo multi ex indecentia repelluntur ab hoc officio, vt ſunt excommunicati, infames, hæretici, infideles, & grauibus damnati criminibus. Aliqui etiam ob impotentiam, vt furioſi, pueri, muti, ſurdi, cæci. Ità D. Thom. *hic*, Caietanus *ibi*, Syluester, V. *Aduocatus*, Nauar. *ſumma*, *cap.*25. *num.*28. Panormit. *in rubr. de poſtulat.* Bartol. *in Leg.* 1. *ff. eodem*, *Leg. Nemo*, 2. *Cod de Epiſcop. aud.* Tanner. *diſput.* 4. *quæſt.*4. *dub* 6. *num.*123. 4

Alii arcentur, quia altioribus ſunt ſacrati, vt clerici, & Monachi, *cap. fin. de poſtulat. extra*, *ne clerici*, *vel monachi*. Attamen pro neceſſitatibus tollitur indecentia.

QVÆSTIO II.

De peccatis Advocati *praui*.

ASſero primò, Aduocatum, qui notabili ſuâ negligentiâ, aut ignorantiâ iuſtam clientis ſui cauſam perdit, peccare lethiferè contra iuſtitiam, & ad reſtitutionem teneri valoris cauſæ, & ad expenſas, & alia damna; & hoc, ſi pro viro docto ſe gerit, & cliens eius ignorantiam ignorabat; aliàs non niſi ſit in dolo, aut lata culpâ, & per cauillationem ei cauſam auferat. Ità communiter Doctores. Nauar, *ſum. Lat. cap.*25. *num.*29. Hoſtienſ. *in cap. calumniam*, *de pœnis*. Innocentius *in cap. ſi vt dignum*, *de homicid.* Syluester V. *Aduocatus*, *num* 16. Tolet. *lib.* 5. *ſumma*, *cap.*62. Filliucius *tom.* 2. *tract.*40. *in octauum præceptum*, *cap.*10. *num.*295. Leſſius *Lib.* 2. *cap.* 31. *dub.*8. *num.*47. Fagundez *lib.*8. *cap.* 38. & patet *ex Leg. Idem iuris*, §. 1. *ff. ad Leg. Aquil.* 1

Ratio eſt, quia ex iuſtitia tenetur pro ſuo cliente diligentiam præſtare, & eo maiorem, quò difficilior eſt cauſa clientis. Sic tenetur etiam eſſe peritus. 2

Assero ſecundò, Aduocatus, qui defendit cauſam, quam nouit iniuſtam peccat, lethaliter contra iuſtitiam, & tenetur parti aduerſæ reſtituere damna, quæ illi obueniunt, expenſarum, &c. Eſt communis inter Doctores. Ità D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.* 2. & 4. D. Thom. *art.* 3. *ad* 2. Armilla

Digitized by Google

Armilla V. *Aduocatus, num.* 11. Syluest. *num.* 5. Sà *ibidem* Nauar. *num.* 28. Leſſius *num.* 48. Filliu. *n.* 282. & 284. Sayrus *cap.* 22. *num.* 20. Fagundez *Lib.* 8. *cap.* 38 *n.* 8 Baſſæus V. *Aduoc.* 6.

7 Advertunt autem Syluester, Filliucius, & Leſſius, Aduocatum, poſtquam monuit clientem ſuum de iniuſtitia cauſæ, teneri eum deſerere, ſi ipſe velit illam proſequi, non tamen ea, quæ ſecreta ſcit, prodere aduerſæ parti. Tenetur etiam in Lite iuſta non prolongare, non ſophiſticè allegare iura, ex D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 2.

8 Itaqve Aduocatus, qui per ſuperfluas dilationes, ſubornationem teſtium, oblationem falſorum inſtrumentorum, aut falſis teſtibus, aut aliis iniquis, & doloſis modis falſa iura allegando, quæ ſcit omninò eſſe falſa, facit, vt aduerſarius ſui clientis iuſtam cauſam perdat, peccat mortiferè contra iuſtitiam; & tenetur ad omne damnum emergens. Ità D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 2. *ad finem*, quem ſequuntur Nauar. *ſum. Lat. cap.* 25. *num.* 29. Hoſtienſis *in cap. calumniam de pœnis*, ſumma Confeſſorum, *Lib.* 2. *tit.* 5. Syluester V. *Aduocatus, numero* 4. Armilla, V. *Aduocatus, num.* 19. Filliucius *tom.* 2. *tract.* 40. *in* 8. *præceptum, cap.* 10. *num.* 295. Toletus *Lib.* 5. *cap.* 62. & alij paſſim. Patet *ex cap. ſi quis autem*, 3. *quæſt.* 7. & *ex Leg. Properandum, Cod. de Iudice*. Ratio eſt quia is iniuriam facit parti aduerſæ, vt arguit S. Bonauent. & cum eo Fagundez *cap.* 38. *n.* 18. qui autem alicui iniuſtè cauſa damni eſt, tenetur illud reſtituere, vt patet *ex cap. ſi tua culpa, de iniuriis, & damno dato*.

9 Potest tamen, ſi habeat iuſtam cauſam; decipere aduerſarium, occultando prudenter ea, quæ ius aduerſæ partis impedire poſſunt, dummodò à mendaciis abſtineat; & aliis falſitatibus, non vtatur. Ità D. Thom. *quæſt.* 71. *art.* 3. *ad* 3. Caiet. *ibi*. Nauar. Syluest. *loco cit*. Gloſſa *in cap. ne quis*, 22. *quæſt.* 2. & *in cap. Dominus noſter*, 23. *quæſt.* 2. Fumus V. *Aduocatus*.

Assero tertiò, poſſe Aduocatum patrocinari in cauſa etiam minus probabili, in cauſa ſanguinis, & amiſſionis omnium bonorum.

10 Et quidem, poſſe Aduocatum, relicta probabiliori, ſequi minus probabilem, non ſolùm iuris, ſed etiam facti, docent omnes, vt notat Diana *p. p. tract.* 13. *reſol.* 4. ſed aiunt, teneri manifeſtare parti minorem probabilitatem ſuæ cauſæ, aliàs reſtituet ei damna; & expenſas.

11 Difficvltas igitur ſtat: an poſſit procedere etiam in cauſa ſanguinis, & amiſſionis omnium bonorum, protegendo actorem. Negatiuam enim partem tuentur Ioan. de Cruz *in direct. conſc. part.* 1. *præc.* 8. *art.* 5. *dub.* 1. Malder. *prima ſecunda, quæſt.* 19. *art.* 5. *diſp.* 86. *aſſert.* 8. Martinez *part.* 21. *tract.* 1. *quæſt.* 19. *n.* 16. *dub.* 6. *concl. cap.* 3. & alij cum Soto *lib.* 5. *quæſt.* 8. *art.* 3. quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis Rei, & in dubio fauendum eſt Reo, vt ait etiam Baſſæus V. *Aduoc.* 6.

At tutam exiſtimant ſententiam contrariam Sanchez *in ſumm. tract.* 2. *quæſt.* 72. *art.* 3. Lorca *prima ſecundæ, tract.* 1. *diſp.* 30. *memb.* 2. Villalob. *tom.* 1. *tract.* 1. *diffic.* 14. Diana *loco cit.* Fagundez infra, Baſſ. *loco cit.* Tanner, *diſp.* 4. *quæſt.* 4. *dub.* 6. *num.* 127. referens Syluestrum V. *Aduocat. quæſt.* 10. & 13. Nauar. *man. cap.* 25. Valentiam *quæſt.* 15. *puncto* 4. Azorium *Tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 17. *quæſt.* 12. Leſſium *lib.* 2. *cap.* 31. *dub.* 9.

12 Ratio eſt, quia, ſi Cliens poteſt in hoc caſu litigare; Ergo etiam Aduocatus defendere.

Advocatvs enim ſolùm tuetur partem vnius, quantum valet ratione, non autem ius dicit, aut ſententiam profert.

Addit tamen Fagundez *cap.* 38. *num.* 15. ſi parum vtilitatis actori obueniret, non poſſe defendi in tam grauibus caſibus actorem. Ità etiam Leſſius *lib.* 2. *cap.* 31. *dub.* 9. *num.* 53. Filliucius *tom.* 2. *tract.* 40. *cap.* 10. *num.* 285. Ideò Tanner. cum aliis addit; Niſi Charitas reuocet.

Hæc opinio mihi ſaltem videtur limitanda, quia contra Charitatem eſt ſaltem, mortem, vel ruinam alteri ſic intentare. 13

An verò in cauſa dubia poſſit Aduocatus protegere.

Assertivam ſententiam tuentur Malder. *prima ſecunda, quæſt.* 19. *art.* 5. *dub.* 86. *aſſert.* 8. Lorca *primæ ſecundæ, quæſt.* 39. *memb.* 2. Diana *p. p. Tract.* 13. *reſol.* 6. Ratio eſt, quia Aduocatus nil præſtat, quàm repreſentare Iudici rationes partis. Idem tuetur *part.* 4. *Tract.* 3. *reſol.* 47. adducens Metollam *Tom.* 1. *diſp.* 3. *cap.* 4. *coroll.* 6. *num.* 16. contra Salam *prima ſecunda, tract.* 8. *diſp. vnic. ſect.* 11. *n.* 108. Subſcribit Baſſæus *loco cit.*

Addit tamen Fagundez *num.* 13. teneri clientem admonere, aliter non poſſe: Ita etiam Nauarrus *ſumm. Lat. cap.* 25. *numero* 28. Syluester V. *Aduocatus, numero* 5. De his actum *prima ſecunda, Tract.* 1. *diſp.* 17. *quæſt.* 10. 14

Assero quartò, Aduocatum, tuentem Reos contra Fiſcum fraudibus, & his efficientem, ne Fiſcus clientis bona rapiat, non teneri reſtituere Fiſco illud emolumentum; Ità Leſſius *Lib.* 2. *cap.* 31. *dub.* 8. *num.* 50. Filliucius *num.* 283. Sanchez *Lib.* 10. *de matrim. diſp.* 8. *num.* 14. Fagundez *Lib.* 8. *cap.* 38. *num.* 10. & deducit è Nauarro, *ſumm. Latina cap.* 18. *num.* 49.

Ratio eſt, quia pœna non debetur, niſi ſecutâ Iudicis ſententiâ.

Assero quintò, quod ſi Aduocatus fiſci ſolâ negligentiâ, ſaltem graui, ſit cauſa, vt fiſcus non detegat veritatem ad expoliationem bonorum, non teneri Fiſco reſtituere damnum hoc, ſed ſolùm partem ſalarij pro rata, atque expenſarum, quas fecit: ſic Filliucius *loco cit.* Leſſius *num.* 51. Fagundez *num.* 11. 15

Assero ſextò; ſi Aduocatus ita Clientem defendat, vt accuſator non poſſit rem veram probare, & incidat in pœnam talionis, non tenetur reſtituere illi damna, nec fit irregularis. Ità Leſſius *num.* 52. contra Nauar. *ſi furioſus*, 2. *part.* §. 5. Salon 2. 2. *q.* 71. *art.* 3. *contro.* 1. Fagundez *num.* 22. contra Nauar. *ſumma Lat. cap.* 27. *num.* 209. Ratio eſt, quia hoc malum eſt per accidens, & ipſe non tenetur Accuſatoris partes tueri. 16

Magna verò difficultas eſt de quæſtione ſequenti. 17

QVÆSTIO III.

An teneatur Advocatvs *de culpa leui.*

Affirmative reſpondent. Villalobos *Tomo.* 2. *Tract.* 10. *diff.* 4. Ioan. Valer. *in differ. vtriuſque fori, V. dam num. differ.* 1. *num.* 7. Ledeſma *ſumma, part.* 2. *Tract.* 8. *cap.* 36. Salon. 2. 2. *quæſt.* 71. *art.* 2. *controu. vnica, conclu.* 2. Rebell. *part.* 2. *lib.* 1. *quæſt.* 10. *num.* 7. Molina *Tom.* 3. *tract.* 2. *diſp.* 730. Sayrus *L.* 10. *tract.* 2. *cap.* 8. *num.* 11. Reginaldus *tract.* 1. *Lib.* 10. *cap.* 9. *ſect.* 3. *num.* 90. Nauar. *de reſtit. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 3. Bannes 2. 2. *quæſt.* 71. *art.* 4. *dub.* 2. Cruz *in direct. part.* 1. *præc.* 8. *art.* 5. *dub.* 19. 18

Sed hæc ſententia perditio eſſet Aduocantium. Ideò oppoſitam tuentur Leſſius *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 31. Azorius *part.* 3. *lib.* 13. *cap.* 29. *dub.* 5. Malder. 2. 2. 19

*tract.6. cap.3. diſp.*10. Fernandez *in exam. Lib.*4.*q.*44. Graff. *deciſ. part.*1. *lib.*3. *cap.* 8. Nauar. *man. cap.*25. *num.*28. Rodriquez *ſum. tom.*1. *cap.*6. *num.* 6. Ortiz *ſumma*, *cap.*8. *numero* 3. Turrian. *Tom.* 2. 2.2. *diſput.*11. *dub.*4. *num.*3. *&* 5. Diana *p. p. Tract.* 15. *reſol.*59.

20 Eadem eſt D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.*3. vbi ſolam grauem culpam in promiſſo officio damnat. Itaque ſi amittat cauſam, non tenetur reſtitutioni, quia ſatis prudenter egit, etiamſi leuiter negligens. Id innuit Baſſæus V. *Aduocat. num.*3.

QVÆSTIO IV.

An Advocatvs, *conductus ad annos, ſit Honorario dignus eo anno, quo nil egit.*

21 Negative videtur dicendum ex Flore de mera *var. qq. lib.*1. *quæſt.*8. *num.*54. Azorio *part.*3. *lib.* 23. *cap.* 29. *quæſito* 10. vbi ex Bartolo *Leg. diem functo, ff. de offic. aſſeſſorum*, ait, ſalarium deberi ſolùm pro rata temporis.

Oppositvm ſequitur Gutierez *pract. qq. Lib.*1. *quæſt.*32. Matthæus de Afflictis *in conſtit Regni Siciliæ*, *rub.*82. *de ſalario Aduoc.* Azeued. *in Lib.* 10. *tit.*16. *lib.*2. *num.*4.

22 Media via incedit Diana *p.p. Tract.* 15. *reſol.* 42. dicens, in foro conſcientiæ ſaltem teneri ſoluere, non tamen totum, ſed partem, iudicio viri prudentis. Sic etiam Bobadilla *in polit. tract.*2. *lib.*3. *cap.*14. *num.*63. Quod ſi Aduocatus eſſet genij magis laborandi, quàm otiandi, nil de ſalario minuendum ait, niſi alia cauſa adeſſet. Videtur ad mentem Rebell. *de oblig. iuſt. part.*2. *lib.*14. *num.*7.

QVÆSTIO V.

An teneatur Advocatvs *defendere Clientem gratis in graui neceſſitate.*

23 Assero, in graui, & extrema neceſſitate Rei pauperis, quando iniuſtè ad triremes, ad mortem, ad flagella, ſeu ad durum carcerem putaretur damnandus, vel grauem morbum contracturus crederetur, amiſſa lite, ſi non poſſit ei aliter ſubueniri, tenetur Aduocatus ſub mortifera culpa ei ſuum patrocinium gratis exhibere, modo ei tempus ſuperſit ex neceſſario ad ſuum ſtatum conſeruandum: in extrema verò neceſſitate tenetur patrocinium præſtare, etiam de tempore, & induſtria, neceſſariis ad
24 ſuum ſtatum. Ità D.Thom. 2. 2. *quæſt.*71. *art.* 1. Caietanus *ibi*, Syluester V. *Aduocatus*, *num.*16. Leſſius *Lib.*2. *cap.*71. *dub.* 7. *num.*46. Sotus *Lib.*5. *de iuſtitia*, *quæſt.*8. *art.* 2. Armilla V. *Aduocatus*, *num.*10. Filliucius *Tom.*21. *tract.*40. *cap.*10. *num.*287. Nauar. *ſumma Lat. cap.*25. *num.*29. Fagundez *lib.* 8. *cap.* 38. *num.*20. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*4. *num.*125. & alij cum Baſſæo, V. *Aduoc. num.*5. qui probat prima Ioan. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam, &c.*

Ratio eſt, quia qui ſuperfluum habet, tenetur in graui neceſſitate de neceſſariis ad ſuum ſtatum erogare. Hæc doctrina conſonat cum D.Bonauent. vt dixi *diſput. de Eleemoſyna*.

25 Itaque tenetur Iudex perſonis miſerabilibus, quæ non habent hominem, dare Aduocatum *Leg. nec quicquam, ff. de offic. conſul.* §. *finali*, Et ſi Aduocatus ſine cauſa renuat, poteſt Iudex eum ab officio aduocationis perpetuò amouere *Leg. Prouidendum, Cod. eodem tit.*

QVÆSTIO VI.

An poſſit Advocatvs *recipere munera.*

Vbi certum Honorarium, vel ſtipendium pro 26
munere Aduocationis ſtatutum eſt à Principe, aut conſuetudine, non poſſunt Aduocati aliquid vltra accipere; & ſi recipiant, erit reſtitutioni obnoxium. Eſt communis Doctorum, ſic D.Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.* 2. §. *Quartus fructus rapina*. Filliucius *Tom.*2. *tract.*40. *cap.*10. *num.*290. Nauar. *ſum. Lat. cap.*25. *num.*30. & patet ex dictis *diſput. præcedenti*, *quæſt.*3. & *diſp. de Iudice*.

Prior pars probatur à D.Thom.2.2. *quæſt.*71. 27
*art.*4. *in corpore*, & D.Bonauent. *loco cit.* quia quando quis non tenetur alteri aliquid præſtare, iuſtè poteſt pro eius præſtatione accipere aliquid; at è contra (& ſic probatur altera pars,) quando tenetur aliquis ex pretio aliquid exhibere, nihil vendibile exhibet. Honorarium verò, lege non taxatum, diſcretioni cuiuſque commendat Baſſæus *num.*7.

Qværes: An Aduocato, qui in cauſa propria contra aduerſarium in lite aduocauit, & ſcripturas contexuit, debeatur ſtipendium.

Negant aliqui, eò quòd regula illa deducta *ex Leg. properandum*, §. *ſi autem alterutra*, *Cod. de iudiciis*, de qua Menochius *q.*74. de arbitris adiudicat expenſas à victo faciendas, quas fecit, non quas non fecit. Sic infert Paulus Caſtrenſ. *ad leg. finali, Cod. de fructu, & litium expenſis.*

Asservnt tamen Valaſius *tract.*1. *concl.* 20. 28
*num.*23.

Ratio eſt, quia expenſæ in Aduocato factæ ſunt ad eum creandum Aduocatum; neque debet ſcientia Aduocati eum reddere deterioris conditionis.

Præterea condemnatio expenſarum fit propter contumaciam malè litigantis, vt patet *dicta Leg. Properandum*, & ex Doctoribus *ibi*. Ideò huic ſubſcribit Fagundez, *lib.*8. *cap.*38. *num.*31.

Advertit Fagundez *num.* 39. non poſſe ali- 29
quem aduocare contra eum, à quo beneficium aliquod gratuitum, vel donationem accepit liberalem ſine vitio ingrati animi, non ſi pro ſe agat, vel pro Patre, vel matre, aut pro cauſa propria, vel alia perſona miſerabili, alioqui poteſt donatio libera reuocari. Primum patet *ex cap. finali, de poſtulat.* Secundum *ex Lege Papinianus*, *ff. de inofficioſo teſtam*, & *cap. finali, de donationib.*

Prodvcam quædam pro Aduocatis erudi- 30
menta ex D.Bonauent. *Lib.*1. *Pharetræ*, *cap.*26. ex Diuo Gregorio, homil.7. in Ezech. *Iuſtus aduocatus iniuſtas cauſas nullo modo accipit, nec verba dare pro iniuſtitia conſentit.*

Ex eodem *lib.* 20. *moral. cap.* 15. ad ea verba Iob 30. *Nunc autem derident me iuniores. Egeſtate, & fame ſteriles, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei, qui mandebant herbas, & arborum cortices, & radix iuniperorum panis eorum.* Pergit vulgatus: *Qui de conuallibus iſta rapientes cum ſingula reperiſſent; ad eorum clamore currebant.* Hebræus: *Clamabant contra eos, ſicut furem.*

Pergit vulgatus: *In deſertis habitabant tor-* 31
rentium, & in cauernis terræ, vel ſuper glaream. Qui inter huiuſmodi

huiuſcemodi lætabantur, & eſſe ſub ſentibus, delicias computabant. Vbi legit Hebræus: *Inter arbuſta rudebant ſubter vrticam.* Vbi D.Gregorius: *In valle repertis ſingulis cum clamore occurrere, ex ſubortis cauſarum occaſionibus, etiam pro praua ſtirpe litigare.*

32 Videtvr autem Excellentiſſimos Aduocatos hortari, vt ſuam opem pauperibus impendant etiam pro pauca ſtipe, & gratis, & fideliter defendere; ſicuti Moloſſi defendunt gregem, & Maluam pharmacum eorum apoſtematibus velint imponere, & vrticas ab eis, inurbana ſcilicet verba, tollere.

33 Clamat deinde S. Doctor cum D. Bernardo Lib. 1. de conſider. *Quotidie perſtrepunt in palatio Leges, ſed Iuſtiniani, non Domini.* Quare hortatur, vt in lege Domini meditentur: *Lex enim Domini immaculata, &c. Hæ autem non tam leges, quàm lites ſunt, & cauillationes, ſubuertentes iudicium ſunt Aduocati, qui docuerunt linguas ſuas loqui mendacium: diſerti, aduerſus iuſtitiam: eruditi, pro falſitate: ſapientes ſunt, vt faciant malum: eloquentes, vt impugnent verum. Tales eſſe non debent Aduocati fideles.*

34 Tandem monet ex eodem D. Bernardo *Lib.* 3. ne ſine cauſa appellent: *Iniqua:* (ait) *eſt omnis appellatio, ad quam iuſtitiæ inopia non coegit. Appellare, non vt graues, ſed ne graueris licet. Qui non grauatus appellat, liquet; quod aut grauare intendit, aut tempus redimere.*

35 Ex dictis collige boni Aduocati conditiones quatuor: Prima eſt ſcientia ſufficiens: Secunda diligentia: Tertia veritas: Quarta Iuſtitia, vt refert etiam Fagundez *loco cit. num.* 34. Baſſæus à *num.* 3. cum aliis.

Non licet Aduocato paciſci cum Cliente de aliquota parte litis, ſi vincat *Leg. ſi quis, Cod. de poſtulando*, & *Leg. ſumptus, ff. de pactis*, ne via ad lites fraudibus euincendas aperiatur. Non videtur tamen peccatum, amota fraude, vt docent Victorell. *in manu. Nauar. cap.* 25. Diana *part.* 2. *tract.* 2. *miſcell. Reſol.* 49. Valer. *in differ. vtriuſque contract. diff.* 5. Baſſæus *num.* 8. Poteſt tamen paciſci pro tanto pretio, ſiue cauſa obtineatur, ſiue non: Et tunc Aduocatus tenetur totam proſequi cauſam.

Quod ſi clientis culpâ obtruncetur cauſa, tenetur totum pretium erogare.

36 Vide Sayrum *lib.* 12. *cap.* 23. *num.* 33. Syluest. V. *Aduocat. quæſt.* 22. Azor *part.* 3. *lib.* 13. *cap.* 29. *dub.* 10. Bonac. *diſp.* 10. *quæſt.* 3. *punct.* 4. Filliu. *tract.* 40. *n.* 293. Regin. *lib.* 25. *num.* 678. Rodriquez *part.* 1 *ſum. cap.* 4. Baſſæum *num.* 9. vbi multa addunt.

DISPVTATIO XXXII.

De Notario & Tabellione.

CVm ex Iudiciorum proceſſu tam Priuata, quam Publica commoda ſoleant reſultare, vel actori, vel reipublicæ; ideò ea cautione in rebus forenſibus agendum, vt prouidè futuris litibus
1 præcedentium exhibitione proſpiciatur; quare omnia ſolent ſcriptis mandari. Verùm qui ad hoc munus deputantur, potiùs, vt plurimum, lucrandi libidine, quàm Iuſtitiæ zelo, inſtar veterum ſcribarum, armantur: De quibus diſtrictim dicam.

QVÆSTIO VNICA.

De Notarij, & Tabellionis Iuſtitia, vel iniuſtitia.

INter alias perſonas ad iudicium conuenientes, atque operantes, ſunt Notarij, & Tabelliones, 1
de quorum creatione, & obligationibus diſſerunt Iuriſtæ, atque Summiſtæ, quos recenſet Sayrus *Lib.* 12. *cap.* 25. Eorum obligatio eſt præcipua, ſcripturas, Inſtrumenta, Teſtamenta, proceſſus, & alia fideliter ſcribere, & tranſcribere, quippe qui publica authoritate Imperatoris, Regis, Reipublicæ, vel Principis agunt, qui eos creant; ideo debent eſſe perſonæ honeſtæ, & propterea infamatus iuris, 2
vel facti non poteſt eſſe Tabellio publicus, ex Panormitano *cap. cum dilectus.* Felin. *in cap. fraternitatis de hæret.* Alex. *conſil.* 80. Couar. *Lib. pract. qq. cap.* 19. Alias conditiones vide in iſtis.

Qvia verò eorum Iuſtitia eſt admodum Reipu- 3
blicæ neceſſaria, nec ſemper integra; ideo Iura in cauſis criminalibus grauibus non committunt illis ſolis examen teſtium; imo ipſi Iudices debent eſſe præſentes, vt diſponitur in *Authen. Apud eloquentiſſimum, Cod. de fide inſtrumentorum*, & Authen. *de teſtibus*, & *Cod. in cauſis ciuilibus*, idem agendum ſit, iuxta *text. in Leg. Diuus, ff. de teſtibus*, & Gloſſam *in Leg. Hac conſultiſſima, §. vult. Cod. Qui teſtamenta facere poſſunt*; tamen ob plurima negotia, quibus diſtinentur Iudices in cauſis ciuilibus minoris momenti, committitur Tabellioni examen teſtium, præſtito prius iuramento apud Iudicem, de fidelitate ſeruanda *cap. ſi qui teſtium, de teſtibus, cap.* 2. *de iudic. in* 6. *Leg. Ad egregias de iureiurando.* Couar. *Lib.* 2. *variarum, cap.* 13. *num.* 10.

Optima erat Lex Athenienſium apud Poſtel- 4
lum *de magiſtratibus Athenis, cap.* 26. quæ ſex viros deſtinauerat aſſiſtentes Notariis, & Tabellionibus, vt aduerterent, an aliquid iſti adderent, vel omitterent. Saltem deberent aliquem apponere. Enim verò magnæ ſunt authoritatis.

Diſpvtant hîc; quot numero teſtes præualere poſſint contra Tabellionem.

Certvm eſt, eum, vt perſonam publicam, vni teſti, etiam iuranti, non eſſe ſcriptum verum, præualere, *Leg. ſi quis decurio, Cod. de falſis, cap. ad audientiam, de præſcript.*

Mvlti dicunt, duos teſtes, omni exceptione 5
maiores, præualere. Alij dicunt, requiri tres. Vide Fagundez *lib.* 8. *cap.* 44. Couarruiam *L.* 2. *var. cap.* 13. qui bene videtur diſtinguere; ſufficere duos teſtes, ſi ſint ex iis, qui in ſcriptura extant.

Qværvnt hîc: an teneantur, falſas ſcriptu- 6
ras conficientes, vel falſificantes, vel aliquid eradentes, reſtitutioni, tanquam peccati mortalis Rei contra iuſtitiam.

Aſſervnt omnes cum D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 2. apud Fagundez *Lib.* 8. *cap.* 44. *numero* 6. & aliis locis, & Sayrus *Lib.* 12. *cap.* 25. *numero* 12. Neque ſufficit, vt non conficiat Inſtrumenta falſa, ſed neque debet vetita facere; vt inſtrumentum vſurarium, vel contra Eccleſiaſticam immunitatem.

Præterea conficiens teſtamentum nuncu- 7
patiuum alicuius non ſanæ mentis, peccat, & tenetur reſtituere legitimis hæredibus, ſi hoc ſcienter faciat. Nauar. *manu. cap.* 25. *num.* 54. Baldus

Digitized by Google

*in Leg. Cod. de Sacroſ. Eccleſ. num.*71. ſic, etiamſi pretio corruptus inducat teſtatorem, inſtituere hæredem alium ab illo, quem ipſe volebat, tenetur reſtitutioni. D. Antonin. 3. *part. tit.*6. *cap.*3. §.*vlt.* Toletus *L* 5. *cap.*61. Sayrus *num.*15.

8 NOTARIVS non poteſt aperire teſtamentum clauſum ante mortem teſtatoris *Leg. Qui teſtamenta, Cod. ad legem Corneliam de falſis*, ibi Bartolus.

CAVERE etiam debet, ne pretium excedens exigat. Deinde ne pretium exigat pro re, pro qua nullum pretium exhibendum, vt pro Ordinibus, pro Dimiſſoriis, aut teſtimonialibus, ſi habet ſalarium; ſed ſi non habet, non poteſt recipere pro ſingulis dimiſſoriis, vel teſtimonialibus vltra decimam partem vnius aurei, ex Concilio Tridentino *ſeſſione* 21. *de reform. cap.*1.

9 SIMILITER ne munera, & pretia recipiat ſuper ſalarium, ſi illud obtinent. De his iam dictum eſt ſuprà.

PRÆTEREA debet Notarius abſtinere à conficiendis Inſtrumentis publicis, quæ longius tempus expoſtulant, diebus ſollemnioribus, quibus tenetur populus Deo vacare; præſertim ſi ſint contractus commerciis inſeruientes. Hoc enim colligitur è *cap.*1. *de feriis*; inſuper id variis in locis cautum eſt Synodalibus decretis, vt notat Bonalis in ſua Theologia morali, gallicè contextâ *tom.* 1. *tract.* 7. *ſect.*2. citatque Suarez, Filliucium, aliosque plures in Bonacina *diſp.*5. *quæſt. vnica, part.*2. *num.*10. Excipit tamen loci conſuetudinem, Prælatis notam & permiſſam, ſicut & publicam neceſſitatem, quibus potes adiicere priuatam etiam pietatem, vt in fauorem alicuius inopis fiat.

10 DENIQVE cauere debet Notarius, nè contractibus vſurariis ſcribendis ſcienter inſeruiat; his enim violat Iuramentum, quod præſtabat, cùm ad ſuum officium vocaretur; ad nihil tamen reſtituendum obligatur, cum nil ratione vſuræ receperit. Si tamen vi compulſus debitor obligat ſe Creditori per contractum vſurarium, idque Notario innoteſcat; teneri eum ait Bonalis vbi ſuprà *tract.*17. *lect.*77. ad reſtituendum, cum ad illud nefas ſit cooperatus; à quo ratione ſui officij deberet prorſus abſtinere.

DISPVTATIO XXXIII.

De Contumelia.

HACTENVS varios diſcuſſi modos, quibus proximus in bonis corporis læditur, quibuſque iniurians tenetur damnum illatum reſarcire: iam aliqua diſſeram, quæ ad damnum animæ, famæ, vel honoris ſpectant; inter quæ primò occurrit contumelia, cuius naturam poſtquam deſcripſero; dicam quomodò homo Chriſtianus debeat eam potius ferre, quàm referre.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Contumelia, & vnde oriatur.

S. Bonauent. variis in locis.
D. Thom. quæſt. 72.

DEFINITVR contumelia à D. Bonauent. *opuſculo Declaratorio terminorum Theologiæ*, circa medium. *Contumelia eſt voluntas vindicans per exprobrationem malorum.* 1

Et *in ſpeculo animæ, cap.* 1. ad finem: *Contumelia eſt obiectio criminis perpetrati.*

ADMONET autem S. Doctor, Contumeliam ex ira procedere, vnde dicitur Contumelia, quaſi contumens per iracundiam animi, vt ait D. Iſidorus *L.*10. *Ethymol. cap.*3. ſiue à contemnendo, vt ait Vlpianus *Lege* 1. *ff. de Iniuriis.*

DESCRIBITVR etiam à Valentia *diſput.* 5. 2
*quæſt.*16. *puncto* 1. Syluestro, & aliis Summiſtis, *verbo Contumelia*, Soto *Lib.*5. *de Iuſtitia*, *quæſt.*9. *art.*1. Nauar. in manu. cap. 18. num. 10. *eſt iracunda expreſſio rei, contra honorem facta alicui.*

Seu *eſt dictum, vel factum, quo in præſentia alicuius honorem eius lædimus, & violamus*, vt ait Fagundez *in octauum præceptum, lib.*8. *cap.*1. *num.*3.

NOTANDVM primò, honorem eſſe exhibitio- 3
nem reuerentiæ in ſignum alicuius excellentiæ, ſeu virtutis, vt docet S. Doctor *in Compendio Theologiæ, lib.*5. *cap.*63. & *in ſpeculo diſciplinæ ad Nouitios, part.*1. *cap.*6. & *Lib.* 3. *Pharetræ, cap.*34. & *in* 12. *Lucæ* ad ea verba, *Honorificabit eum Pater meus*, & *in* 3. *diſt.*9. *art.*1. *quæſt.*4. *in corpore*, vbi duplicem conſtituit honorem.

DVPLICI enim modo exhibetur alicui honor; aliquando in obſequium reuerentiæ; & iſte eſt honor venerationis; aliquando in teſtimonium virtutis, & famulatum complacentiæ, & iſte eſt honor adorationis. Ideò etiam D. Thom. 2. 2. *quæſt.*103. *art.*1. *ad* 2. & Thomiſtæ ibi definiunt honorem: *Eſt teſtificatio quædam bonæ opinionis, & excellentiæ alterius, verbis, vel ſignis externis facta*; Verbis ſanè, vt cùm aliquem honorificè compellat vocando eum prudentem, ſapientem, virtute præditum: Signis, vt corporis ſubmiſſione, capitis inclinatione, &c. vt docet D. Bonauent. *allatis locis*; & de hoc ait Ariſtoteles primo Ethicæ: *Honor eſt exhibitio reuerentiæ in teſtimonium virtutis*; nomine tamen virtutis intelligitur excellentia aliqua ſuperioritatis reſpectu aliorum, quam in alio recognoſcimus, vt nobilitatis, &c.

NOTANDVM ſecundò, expreſſionem inter ho- 4
mines, primò fieri verbis; deinde factis, vt docent D. Auguſtinus *lib.*2. *de doctrina Chriſtiana*, ſunt enim verba inditia eorum conceptuum, quos in animo habemus, vt ait Ariſtoteles *primo Perhierm. cap.* 1. & D. Bonauent. *in primo, diſt.*27. *part.*2. *quæſt.*4.

IAM igitur contumelia præcipuè in verbis fit, vt probat S. Doctor *loco cit. Pharetræ de comitiatione, cap.*3. ex Patribus.

D. GREGORIVS Lib. 8. moral. cap. 23. *Sæpe* 5
praui, dum ſuæ vitium fortitudinis ignorant, audenter aliorum rectitudinem lacerant: indeque contra bonos ſibi authoritatem increpationis arripiunt, aut ea bona proferunt, quæ non videndo, ſed audiendo didicerunt, aut ea mala ab aliis mentientes ingerunt, quæ ipſi committunt, & Lib. 5. cap. 8. moral. *Sæpe qui in poteſtate ſunt, ad ſubditorum paſſim contumelias erumpunt, & hoc, quod*

Digitized by Google

quod inuigilantes regimini ſeruiunt, per linguæ procacitatem perdunt, minori ſcilicet rectitudine verba iudicis penſantes; qui ſine cauſa fratrem fatuum dixerit, gehennæ ſe ignibus adiicit.

6 D. Ioannes Chryſoſt. *lib.* 1. *de compunctione cordis* ante medium: *Siue fatuum quis dixerit, ſiue vanum, ſiue Latronem, ſiue quolibet alio nomine iniuriam, vel maledictum fratri ingeſſerit; ex quolibet horum vocabulo ſub maledicti titulo, gehennæ ignis ſuppliciis condemnatur.*

D. Avgvstinvs regula 3. cap. 38. *Quicumque conuitio, vel maledicto, vel etiam criminis obiectum aliquem læſerit, meminerit ſatisfactione quamcitius curare quod fecit: Et ille, qui læſus eſt, ſine diſceptatione dimittere: Si autem inuicem ſe læſerunt, inuicem ſibi debita relaxare debebunt.*

7 D. Hieronymvs *epiſtola* 1. ad Heliodorum: *Nec ſibi quiſquam de corporis caſtitate ſupplaudat, cum de verbo otioſo, quodcumque locuti fuerint homines, reddituri ſint pro eo rationem in die iudicij; cùm etiam homicidij ſit reatus conuicium in fratrem.*

Igitvr ex his deduco, contumeliam ex genere eſſe peccatum mortale; aufert enim immediatè honorem debitum, quæ eſt grauis iniuſtitia, auferens rem magno pretio æſtimabilem.

8 Insvper, quia contumelia hominis honorem lædit in facie, vel præſentem, vel tanquam præſentem coram aliis; detractio verò bonam famam abſentis; grauior eſt contumelia, eò magis, quia fama ordinatur ad honorem, tanquam finem. Eſſe verò lethale probat S. Doctor *cap.* 1. *Speculi animæ*, non ex Diana, aut Bonacina, ſed ex ore Chriſti, Matth. 5. *Qui dixerit fratri ſuo, fatue: reus erit gehennæ ignis.*

9 Observat autem S. Doctor, quod cùm verba ſint ſigna intellectuum ex Ariſtotele *primo Perhierm. cap.* 1. multum conſiderandum eſt, quo animo verba dicantur.

Contingit autem (ait) talia verba dici ex indiſcreto Zelo, vel ex quadam ſubreptione, & ſubito motu iræ, & tunc non eſſet iudicandum mortale, niſi tantus eſſet exceſſus, & verba inordinata quod aliquis per talem contumeliam incurreret in diffamationem manifeſtè: Tunc enim Zelus iuſtitiæ nullatenus excuſaret, quin peccaret mortaliter; ſicut ſi aliquis aliquem ludendo interficeret. Cùm autem quis alteri conuitium, vel contumeliam, vel improperium dicit ad proximi confuſionem, & dehonorationem intendens, tunc agitur contra charitatem proximi, & peccat mortaliter, & ſic intelligitur verbum Domini, dicentis Matth. 5. *Qui dixerit fratri ſuo, fatue: reus erit gehennæ ignis.*

10 Hinc etiam fit, vt cum fama, & honor ſint potiora bona, quam diuitiæ, & quàm alia bona externa, & temporalia, quæ furto obnoxia ſunt, iuxta id prouerbiorum 22. *Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ*, infertur, maius eſſe peccatum contumeliam, & detractionem, quàm furtum, vt docet D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 72. *art.* 3. *ad* 2. & D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.* 3. arguit.

Est tamen minus peccatum, quàm homicidium; eſt enim maius bonum vitæ, quàm honoris, & famæ; cùm hæc ſint bona reparabilia, & illud irreparabile.

Est minus peccatum etiam adulterio, quia hoc eſt contra ordinem ſpeciei humanæ in ordine ad generationem humanam, per quam datur introitus ad vitam æternam.

11 Sic omninò de his ſentiunt cum D. Bonauent. D. Thomas *quæſt.* 23. *art.* 1. 2. & 3. Caietanus ibi, Sotus *l.* 5. *de Iuſt. quæſt.* 9. *art.* 1. Leſſius *l.* 2. *cap.* 11. *de detract.* & *contum. dub.* 3. *num.* 11. Fagundez *in octauum præceptum, l.* 8. *cap.* 1. *num.* 12. & reliqui.

Adverte non rarò contumelias, materialiter graues, eſſe formaliter veniales, ſi non intenditur, & aduertitur grauitas, vel quia leuitati adſcriptæ, non ſunt creditæ: Tales occurrunt inter pueros, & mulierculas.

Nota etiam, contumelias in ſuperioribus animo corripiendi non eſſe culpas. Ita Valent. *diſput.* 5. *quæſt.* 16. *p.* 2. Molin. *diſp.* 18. Clau. Reg. *l.* 12. *cap.* 4. Bonac. *de reſt. diſp.* 2. *quæſt.* 5. *p.* 1. Syluius 2. 2 *quæſt.* 72. *art.* 2. Monet tamen Baſſ. *num.* 3. vt Prælati cautè incedant modeſtè ex neceſſitate coacti ad profectum, & quia plerumque ſunt ita falſæ, & non iuuant, ſed exaſperant, hortatur vt ab his abſtineant, cum Nauar. *Man. cap.* 18. Rodriq. *t.* 2. *qq.* 41. *art.* 2. 12

Contvmeliæ autem ſunt eiuſdem ſpeciei; conueniunt enim in ratione formali auferendi honorem iniuſtè, vt aiunt Sà *v. Contum.* Caiet. 2. 2. *quæſt.* 72. *art.* 1. Azor. 3. *p. l.* 13. *cap.* 5. Sotus *de iuſt. l.* 5. *quæſt.* 9. *art.* 1. Molin. *t.* 4. *diſp.* 21. Reginald. *l.* 24. *num.* 102. Fillic. *tract.* 40. *quæſt.* 6. Baſſ. *num.* 4. cum D. Bonau. *locis cit.* Poteſt verò ità excedi, vt ſit neceſſe confiteri eius grauitatem, vt ſi aliquem hæreticum, proditorem, vel Sodomitam voces.

Si contumelia infertur parentibus, habet ſpecialem malitiam in confeſſione exprimendam. Diana *p.* 1. *tract.* 7. *Reſol.* 29. Sotum, & Reginaldum pro hac ſententiâ recitat, ſed ipſe diſſentit. 13

QVÆSTIO II.

Quomodo Chriſtianum oporteat ſe gerere contumeliis laceſſitum.

Certvm eſt, teneri Chriſtianum animo præparato eſſe ad ferendas contumelias. 14

Probatvr à D. Bonau. primò *ſerm.* 3. *de SS. Apoſtolis* ex illo axiomate D. Gregorij l. 1. Dialogorum, cap. 5. *Qualis vnuſquiſque apud ſe lateat, illata contumelia probat.* Vnde & Politici illi, vt experirentur, an Chriſtus eſſet iuſtus, dicebant, Sap. 2. *Contumeliâ interrogemus eum*: Hebræus *Lapide Lydio.* Sic enim igne probatur aurum, & contumeliis iuſtus, vt eleganter ediſſerit S. Doctor 2. *Sapientiæ* ad locum allatum.

Probatvr præcipuè à D. Bonau. *ad* 22. *Lucæ* in ea verba: *Et emat gladium.* Et *ad* 19. *Ioan.* ad ea verba: *Quid me cædis?* Eſt enim præparatio hæc animi neceſſaria, iuxta expoſitionem D. Auguſt. *epiſt.* 5. *ad Marcellum*, & *tract.* 113. *in Ioan.* illorum verborum Matth. 5. *Si quis te percuſſerit in vna maxilla, præbe illi & alteram.* Et iuxta expoſitionem D. Ambroſij *l.* 10. *in Lucam* ad ea verba *Lucæ* 22. vbi ait: *O Domine, cur iubes, me emere gladium, quem vetas promi? mitte gladium tuum in vaginam. Qui te percuſſerit in maxillam vnam, præbe illi & alteram? vt ſit parata defenſio, non vltio neceſſaria, & videatur potuiſſe vindicare iniuriam, ſed noluiſſe.* 15

Hæc autem præparatio animi præcepto affirmatiuo imperatur à Chriſto; hoc quidem non obligat pro ſemper: Ergo non ſemper tenemur re ipſa ſuſtinere, ſed cùm ratio poſtulauerit; atque adeò licitè poſſumus aliquando contumelias propellere ad noſtram iuſtam defenſionem. Hoc probat S. Doctor exemplo Chriſti, qui alteram maxillam non præbuit, ſed reſpondit: *Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem benè, quid me cædis?* Confirma- 16

Digitized by Google

firmat exemplo Pauli *Actorum* 23. qui percuſſus in maxilla, reſpondit: *Deus te percutiat paries dealbate.*

17 Et ità cum Seraphico ſentiunt D. Thom. *quæſt.*72. *art.*3. Sotus *loc. cit. art.*3, Sayrus *l.*4. *cap.*4. *num.*11. Filliuc. *tom.*2. *tract.*40. *in octauum preceptum*, *cap.*3. *num.*85. Fagundez *l.*8. *cap.*2. *in octauum Præceptum*, Valentia *diſp.*5. *quæſt.*16. *puncto* 3. & alij.

18 Hic verò multi vias amplas præſumptis aperiunt defenſionibus, contra Chriſtianam profeſſionem, contra quos aliqua dixi *diſputatione de Homicidio.* Itaque nullo modo mihi probatur opinio Dianæ *p.*1. *tract.*15. *reſol.*15. Nauar. *in Manuali*, *cap.*14. Petri Nauar. *de reſtit. l.*2. *cap.*3. *num.*83. Victoriæ de iure belli *quæſt.*2. *num.*5. Henriquez *l.*14. *cap.*10. *num.*3. In Gloſſa *littera T.* vbi citat Cordubam, Mantium, Pegnam, tandem Fernandez *in Exam. p.*1. *cap.*9. §.1. *num.*16. poſſe aliquem, graui affectum contumelia, inſequi fugientem, & occidere, ſi ad reparationem contumeliæ ſit occiſio apta. Magis verò diſplicet opinio eiuſdem Dianæ, ibi dicentis, idem poſſe fieri etiam ante acceptam contumeliam, ea imminente; cum Megala *p.*2. *l.*3. *cap.*1. *num.*12. Lopez *in ſuo Inſtruct. p.*1. *cap.*62. quam non reprobat omninò Azor. *p.*3. *l.*2. *cap.*1. *quæſito* 13.

19 Mihi ſanè ea ſententia certiſſima eſt, id non licere, etiamſi Metaphyſicis abſtractionibus intentionis, volentis defenſionem, non vindictam; ſanguinolentam iſtam, ac Turciam defenſionem elambicent.

Igitur aſſero cum Ioanne Cruz *in direct. p.*1. *precept.*5. *dub.*6. Tannero *diſp.*4. *quæſt.* 8. *num.* 73. Toleto *l.*2. *cap.*6. *num.*16. Rodriquez *t.*1. *cap.*135. *num.*11. Turriano 2.2. *T.*2. *diſp.*27. *dub.*3. Baſſ. *verb. Contumelia*, *num.*8. qui citant Bannes, Arag. Sotum; Salonio 2.2. *quæſt.*64. *art.*7. *contr310.*2. Maldero 2.2.
20 *tract.*3. *cap.*1. *dub.*14. nullo modo id licere. Neque vllam ſpeculatiuam etiam probabilitatem admitto, conceſſam à Leſſio *l.*2. *cap.*9. *diſp.*12. *num.*8. Reginald. *T.*2. *l.*21. *cap.*5. *num.*63. Filliuc. *tomo* 2. *tract.*29. *cap.*3. *num.*51. Bonac. *de contract. diſp.*2. *quæſt. vlt. ſect.*1. *p.*10. *num.*8.

Ratio eſt, quia præceptum Domini *Matth.*5. cogit ſaltem à vindicta abſtinere; at inſequi fugientem non eſſet defenſio, cùm iam ceſſauerit ab offenſione, ſed eſt vltio euidens.

21 Deinde vltio priuata non licet, alioqui deturbentur è tribunalibus iudices; tribunalia euertantur. Ecquis autem credet, vt tibi honorem Chriſtianum redintegrent, te id mera defenſione patraſſe? Hominem occidere fugientem? Dicis habere tecum honorem adhuc, quem in actu aufert; ſicuti igitur licet inſequi furem, & occidere; ſi bona mea aufert, ita & hunc.

Vellem ſcire, quomodo actu auferat honorem, dum recedit ab offenſione, imò etſi non fugit, dum ceſſat à contumeliis? Illa ſanè doctrina pernicioſa eſt, non modò Chriſtianæ, ſed Politicæ etiam Reipublicæ, vt altè conclamat Megala: Huc etiam recurrunt Argumenta pro hac ſententia allata *tom.*4. *diſp.*17. *quæſt.*10. *ſect.*2. vbi quidquid aduerſarij pro ſe referunt, refellitur decreto Alex. VII. anno 1665.

22 Itaque neque licèt viro honorato occidere inuaſorem, qui fuſtem, vel alapam nititur impingere, vt ignominiam inferatur, ſi aliter vitari nequit. Ita Tanner. *num.*74. *cont. Leſſ. cap.*9. *num.*12. allegantem alios. Addit nec licere, baculo percutientem, occidere.

Sed aſſumo rationem Dianæ. Defenſio eſt aggreſſorem compeſcere, & impedire damnum imminens, vel ſi allatum eſt, in ſuſpenſo manet. Sic autem manet, quamdiu fit incontinenter redditio vulneris, non autem poſtquam inimicus domum ſe recepit. Vellem ſcire principia in fieri huius reproductionis honoris, ſolo incontinenti durantis; nam priuatio honoris eſt à recepta iniuria, & ſemper manet: Ergo etiam poſtquam ſe in domum recepit offenſor, adhuc manet, & conſequenter poterit recuperari.

Non tenuo tamen cum Fagundez *num.*2. licere 23
contumeliam moderamine debito propellere, vt ſi me latronem inclamat, eum dicam mendacem; non licebit tamen eum alioqui Aſſaſſinum reclamare; at percutientem repercutere non licet; vel conuitiantem percutere, iam enim hoc erit iniuriam vindicare, non repellere, vt optimè aduertit etiam eruditus Sotus *l.*5. *de Iuſt. quæſt.*9. *art.*3. §. *Hoc tamen.* Simili ratione licitum contumelioſo dicere: *mentiris*, aſtruunt Aragon. 2.2. *quæſt.*70. *art.*3. Sà, *v. infamare* Clauis Reg. *l.*12. *cap.*4. Baſſæus *v. Contum.*8. Debet enim contumelia reiici, vt falſa ex malitia, ideò non ſufficit dicere: *deciperis*; vt ait Paſqualig. *deciſ.*437. Diana *p.*6. *tract.*6. *Reſol.*16. Addunt Paſqualig. *deciſ.*439. Hurt. *t.*2. *diſp.*170. *ſect.*3. Bannes, apud Baſſæum poſſe ſic dici, quamuis obiiciatur verum crimen.

Non licere tamen obiicere crimina, aiunt Sot. *l.*5. 24
quæſt. 9. *art.* 3. Hurtad. *ſect.*14. §.120. Paſqualig. *diſp.*438.

Scito deniquè, contumelioſum teneri reſtituere honorem, vt docent omnes, modo proportionato, ſiue retractando, & petendo veniam coram auditoribus, ſiue alio modo competenti. Et ſi quid occultum graue obiecit, tenetur dicere, ſe mentitum:
addit Paſqualigo *deciſ.*443. & Baſſ. *num.*6. ſi neceſſe 25
ſit, vt credatur, addendum iuſiurandum. Modi verò leniores ſalutandi, vocandi amicè, inuitandi ad prandium, valent in leuioribus.

DISPVTATIO XXXIV.

De Detractione.

DVÆ Sorores proſtitutæ, & filiæ Matris vnius ſunt Detractio, & Contumelia: Hæc Oolla maior, feruens, ac contumens: altera Ooliba Minor, de quibus *Ezech.*23. Ambæ ſimiles facie, ſimiles quoque culpâ, calumniandi libidine inſaniunt, proximorum ignominias diſcooperiunt, funduntque ſuper eos malitias ſuas: Verum eò magis in famam proximi deſæuit detractio, quo minori infamandi ſpecie in occulto latitat, ne ſe ſuo vitio prodat. De virulento hoc peccato, quærendum eſt, quid, & quotuplex ſit.

QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

Quid ſit Detractio, *& quotuplex.*

D. Bonau. in Spec. Animæ cap. 1. & aliis 16.
D. Thom. art. 7.

1 Detractio eſt iniuſta læſio, ac denigratio bonæ famæ alterius per occulta verba. Ita D. Thom. *hic*, vbi Thomiſtæ, D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap. 1. ad medium*, & *p. 1. Cemil. ſect. 13.* in fine, & *opuſculo Declaratorio terminorum Theologiæ.*

2 Adverto autem, occultam prolationem non eſſe intrinſecam detractioni, ſed ad modum pertinere, quo fit, vt plurimum; nam ſi aliquis alteri crimen imponat ſecretum, vel falſum, præſentibus aliis; hic ſanè peccat etiam detractione, & non ſola contumelia. Ad modum autem pertinet detractionis, vt ſit de abſente, iuxta id, Eccleſiaſt. 10. *Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit*, vt notat Valentia *quæſt. 17. p. 1.* poſt D. Bonau. *loco primo citato*, & hoc indicat S. Thom. *ad 2.*

3 Differentiæ, ſeu diuiſiones Detractionum ſumuntur ex variis modis, quibus poteſt aliquis voluntariè famam alicuius denigrare, vt videre eſt apud D. Bonauenturam *locis allegatis*, Adrianum *quodl. 11.* D. Thom. *hic ad 3.* Alenſ. *2. p. quæſt. 146. membr. 1.* Sotum *l. 5. de Iuſtitia, quæſt. 10. art. 1.* Nauar. *Manual. cap. 18. num. 21.* Valentiam *loco citato.*

Dividitvr autem detractio in directam, & indirectam ex parte voluntatis.

Directa eſt, cùm aliquis detrahit, vt denigret famam; Indirecta, cum aliquid dicit incautè, vel ignoranter, quod famam lædit. Ita D. Bonau. *loc. cit. ſpeculi*; directa dicitur Detractio formalis; indirecta verò materialis.

4 Secvndo poteſt diuidi in Directam, & Indirectam ex parte actus externi, ſeu modi, quo quis alterum infamat. Atque ex hac parte detractio directa eſt ſecundum D. Thomam *hic ad tertium*, & D. Bonau. *locis adductis Cemil. & ſpeculi*, cùm quis alterum infamat, tribuendo ei aliquid mali; quod contingit quadrupliciter, ſcilicet, vel falsò imponendo crimen alteri, vel illud verbis augendo; vel reuelando crimen occultum, etiamſi verum; vel dicendo, fuiſſe ab eo factum malâ intentione, & hoc ſi leuiter ſine indiciis dicitur, eſt etiam iudicium temerarium, vt dicunt omnes cum D. Bonau. *cap. primo ſpeculi animæ*, ad medium.

5 Indirecta autem detractio *ex eodem capite*, eſt, cùm quis alterum infamat, habendo ſe modo indebito circa famam alterius; idque triplicitet, vel negando bonum illius, vel malitiosè reticendo, quando debet dici, vel etiam minuendo. Addit Gloſſa *ad 7. Danielis* etiam nutibus indicando, & fingendo, ſe id dicere ex charitate, & pietate, qui modi ſunt peſſimi, & hos decem modos ait Gloſſa eſſe decem illa cornua magnæ Beſtiæ.

QVÆSTIO II.

An detractio ſit peccatum mortale.

D. Thom. art. 2.

Certissimvm eſt, detractionem directam, intentione denigrandi famam, eſſe peccatum mortale. Ita D. Bonauent. *locis adductis, quæſt. 11.* D. Thom. *hic*, & alij communiter apud Valentiam *quæſt. 17. p. 2.* Fagundez *l. 8. cap. 1. num. 8.* 6

Mvltis ſcripturarum teſtimoniis id oſtendit S. Doctor *in Bibliis pauperum, cap. 71.* vbi oſtendit, impium eſſe, & peſſimorum hominum ſcelus, grauitatemque huius criminis colligit ex pœnis, à Deo inflictis.

Sic *Numer. 14.* Detraxerunt filij Iſraël in malum ſuum his, qui duxerant Ioſuë, & Caleb de terra promiſſionis; proclamantes eos mendaces, & deceptores ſimul cum Moyſe. *Numer. 16.* Core, Dathan, & Abiron abſorpti ſunt viui in infernum; alij etiam igne viuentes ſunt cremati. 7

Qvi detrahunt Sauli *primo Reg.* indicuntur filij Belial. Abſalom. *2. Reg. 15.* detrahebat regimini patris, & fuit ſuſpenſus à Deo in quercu, & damnatus.

Christvs *Matth. 9. Lucæ 5. & 19.* grauiter reprehendit Phariſæos murmurantes, tanquam perditos. 8

Probatvr à D. Bonau. & ad 19. Lucæ ex Sap. 1. *Cuſtodite vos à murmuratione, quæ nihil prodeſt, & à detractione parcite linguæ.*

Deinde repetit murmurationes populi in deſerto, & eorum damnationem, affertque id prima Corinth. 10. *Neque murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.*

Idipsvm probat S. Doctor in ſpeculo animæ, cap. 1. illo Rom. 1. *Detractores Deo odibiles, dignos morte; & non ſolùm qui talia agunt, ſed etiam qui conſentiunt.* 9

Probatvr ſecundò à D. Bonau. *in Pharetra, l. 3. cap. 3.* ex D. Iſidoro, in Synon. cap. 10. *Detractio graue crimen eſt, detractio grauis damnatio eſt.*

D. Bernardvs ſerm. 24. in Cant. *Vnus eſt detractor, qui loquitur, & vnum tantùm verbum profert; & tamen illud vnum verbum, vno in momento, multitudinis audientium aures inficit, animas interficit.* Et lib. 2. de Conſider. *Detrahere, an detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim.* 10

D. Anselmvs de ſimilitudine, cap. 147. *Tria ſunt genera homicidij, quæ pari plectuntur pœnâ, interfectio hominum, detractio proximorum, odium fraternum.* Et cap. 149. *Detractio eſt, quoties quis aliquid ea intentione de aliquo dicit, vnde ipſe minus amari, vel appretiari poſſit.*

Ratio D. Bonauenturæ, quâ omnes vtuntur, eſt *in ſpeculo animæ, cap. 1.* Furari rem alienam eſt peccatum graue ex genere, contra ſeptimum præceptum, vt ſi furteris bouem proximi, vel nummos; ſed res pretioſior eſt fama externis opibus, vt dicitur *Prou. 23.* Ergo peius eſt detrahere famæ, quàm nummos furari; ex quo etiam deducit S. Doct. eum magis teneri ad reſtitutionem, quàm furem, quia maius bonum abſtulit contra iuſtitiam. 11

QVÆSTIO

QVÆSTIO III.

An ſit mortale reuelare crimen occultum vni, vel duobus viris prudentibus, qui id tacebunt.

12 PRIMA opinio eſt aſſertiua. Ita Salonius, & Bannes 2. 2. *quæſt.*73. *art.*2. ille in controuerſia; hic verò *dub.*1. & alij apud Sayrum *l.*11. *cap.*6. *n.*12. Bonacina *de controu. diſp.*4. *quæſt.*4. *p.*3. Malder. 2.2. *tract.*7. *cap.*1. *dub.*4. Vega *Summa*, *t.*2. *cap.*8. *caſu* 12. Azor. *t.*3. *l.*5. *cap.*9. *quæſito* 2. Videtur D.Bonau. *loc. cit. in ſpeculo animæ*, *cap.*1. Sequitur Valentia *ad quæſt.*73. *p.*2. *dub.*1. Suarez *Tomo* 4. *diſp.*34. *ſect.*1. Filliuc. *Tomo* 2. *tract.*10. *cap.*3. *num.*90. Molina *Tomo* 2. *diſp.*29. Fagundez *l.*8. *cap.*2. *num.*24. Sayrus *l.*11. *cap.*6. *num.*11. Baſſæus, *v. Detractio* 1. *num.*11. qui ait eſſe communem ſententiam.

13 OPPOSITA ſententia probabilis viſa eſt Dianæ *p.*1. *Tract.*17. *reſol.*22. alleganti Leſſium *l.*2. *cap.*11. *num.*7. Caietanum 2.2. *quæſt.*73. *art.*2. *diſt.*1. Petrum Nauar. *l.*2. *cap.*4. *num.*335. His addere poteſt Reginaldum *Tom.*2. *l.* 2. *cap.*4. *num.*75. & alios, ex quo deducit Diana *reſol.*24. non teneri audientem corrigere detractorem illum, & adduci etiam Cordubam *quæſt.*2. *concluſ.*2.

ASSERO cum priori ſententia, aſſerente, eſſe peccatum mortale crimen occultum patefacere etiam vni, vel alteri prudenti.

14 PROBATVR à S.Bonau. quia ordo correctionis fraternæ eſt præceptus; is autem præcipit, ne duos, etiam prudentes ſuppoſitos, ad emendationem adducas ante correctionem ſecretam. Hunc autem ordinem eſſe præceptum, oſtendi *Tract. de Charitate Diſput. de correctione fraterna.*

15 PROBATVR ſecundò, nam iudicium temerarium de aliquo eſt mortale, etiamſi vnus ſolus amittat bonam æſtimationem de illo, & quod ſit paritas probatur ex 4. Iacobi. *Qui detrahit fratri, vel iudicat fratrem, detrahit legi, & iudicat legem.*

RESPONDET Bonacina, negando paritatem, quia iudicans adſcribit peccatum fortè falſum, & ideò grauem infert iniuriam.

16 CONTRA: ergo reuelare crimen verum, non eſt ex genere mortale, ſi indebitè fiat? Tandem, quia, vt dicebat P. Marinus noſter maius damnum infertur, dum dicitur paucis prudentibus, quàm aliis multis, qui prudentes non reputantur, & docet Fagundez *num.*24. Sayrus *loc. cit.* Hoc definit etiam *diſput. de Reſtitutione.*

QVÆSTIO IV.

An Detractio materialis, quæ ſit ex loquacitate, ſit mortifera.

D.Thom. quæſt.73. art.2.

17 PRIMA opinio eſt, detractionem materialem, quæ ex leuitate loquendi, vel Zelo erumpit indiſcreto, non eſſe mortalem. Ità D. Bonau. refert, nec omnino renuit dicens, quod eſſet dutum, hoc iudicare mortale. Sic *Lib. Speculi animæ*, *cap.*1, circa medium: Sed ipſum infrà explicabo.

SECVNDA ſententia eſt, ſi damnum ſit graue, & præuiſum, vel graui culpa ignorantiæ inlectum, eſſe mortale. Ita D.Bonau. *ibi*, qui dicit, eſſe pleriſque communem; D.Thom. *quæſt.*73. *art.*2. Salonius, Caietanus, Aragonius *ibi*, Sotus *l.*5. *de Iuſt. quæſt.*10. *art.*2. Valentia *diſp.*5. *quæſt.*17. *punct.*2. Nauar. *in Man. cap.* 18. *num.* 23. & *in C. Inter verba*, 11. *quæſt.*3. *concl.*6. *coroll.*33. *num.*119. Sayrus *in Claui Regia l.*11. *cap.*6. *num.*9. Toletus *l.*5. *Summæ*, *cap.*63. Sylueſt. *v. detractio*, Leſſius *l.*2. *cap.*11. *de detract. dub.* 3. *num.*11. Fagundez *l.*8. *cap.*2. *numero tertio*, Baſſæus, *v. Detractio*, 1. *num.*4. Diana *p.*5. *tract.*5. *Reſol.*69. Syluius. 2.2. *quæſt.*63. *art.*2.

ERIT autem veniale, ſi ex leuitate veniali loquendi, non aduertens, loquitur, vel ex bono fine rationabili corrigendi eius mores. Hoc ſecundum docet Valentia, Salon. *loc. cit.* Nauar. *num.*30. *&* 844. S. Antonin. *p.*2. *tit.*8. *cap.*4. Adrian. *in* 4. *de correctione fraterna.* Sayrus *num.*9. eſto aliquid Zeli excedat. 18

ASSERO primò, detractionem materialem eſſe venialem, ſi leuiter denigret famam. Patet, quia leue eſt damnum contra Iuſtitiam.

ASSERO ſecundò, eſſe mortalem, ſi graue damnum iniiciatur. 19

PROBATVR primò à D. Bonau. ex præcepto ordinis correctionis fraternæ.

PROBATVR ſecundò, quia ſi ex graui etiam ignorantia ſequatur, cum tenearis damnum graue non inferre, nequaquam aufers actum voluntarium, vnde peccatum reſultat. Si tamen leuitas venialis aliqua ſit in loquendo cauſa, iam erit etiam effectus leuis.

DECLARATVR vlteriùs; poteſt enim eſſe ex impetu aliquo, vel ſubreptione, atque adeo venialis. 20

QVÆSTIO V.

An tacère bonum denigratum, ſit mortale.

ADVERTE cum D.Bonau. *loc. cit.* detractionem indirectam poſſe eſſe materialem, & formalem. Erit formalis, ſi taceatur, *v.g.* ex fine denigrandi famam: Erit autem materialis, ſi taceatur ex mera omiſſione agnita, 21

SI tamen ex verecundia, vel timore taceatur, non audet S. Doct. definire, eſſe mortale, niſi eſſet perſona, cui ex officio conuenit corrigere. Talis enim tenetur reſtitutioni rei, cuius ablationem tenebatur impedire.

PROBAT igitur ibi, omittere, ſeu tacère bonum, eſſe mortale, cùm debet dici; nam ſicuti tenemur pauperi in neceſſitate graui ſubuenire in victu; ita tenemur etiam in bonis famæ, & honoris.

MVLTA hîc diſputant Doctores ſuper hæc dicta, de cauſis excuſantibus à non obſtando murmurationi; vide Molinam *Tom.*5. *tract.*4. *diſp.*34. Azor. *p.*3. *l.*13. *cap.*7. Aragon. 2. 2. *quæſt.*63. *art.*4. Sayrum *l.*11. *cap.*9. *num.*37. Leſſium *l.*2. *cap.*11. *dub.*4. *n.*21. Reginaldum *Tom.*2. *l.*24. *cap.*4. *quæſt.*8. *num.*65. Petrum Nauarr. *de reſtit. l.*2. *cap.*4. *num.*337. Valentiam *diſp.*5. *quæſt.*17. *p.*4. Salon.2.2. *quæſt.*73. *art.*4. Sotum *l.*5. *quæſt.*10. *art.*4. Rebell. *de oblig. iuſt. p.*1. *l.*4. *quæſt.*6. Malderum 2.2. *tract.*7. *cap.*1. *dub.* 15. Bonacinam *de contract. diſp.*2. *quæſt.*4. *p.*11. *num.*8. Baſſæum *v. Detractio.* 22

ADMONENT autem primò hi, quos ſequitur Diana *p.*1. *tract.*17. *reſol.* 24. in dubio, an illa ſit detractio, non teneri nos obſiſtere, quia poteſt eſſe, vt 23

Digitized by Google

vt iuſtè dicat, & eſt in poſſeſſione bonæ famæ, cui iniuriam infers, cum tractando vt detractorem.

Hac doctrinâ Confeſſarij multos à viris timoratis ſcrupulos abigent; itaque Diana *part.* 2. *tract.* 5. *reſol.* 35. abſolutè concludit, eum, qui audit detrahentem, non peccare mortaliter. Sic & Crux *in Direct. prec.* 8. *quæſt.* 2. *art.* 2. *dub.* 5. qui vna voce cum D. Bonau. *loco cit.* aiunt: Qui ob timorem, verecundiam, negligentiam, aut animi leuitatem non reſiſtit detractioni, peccat venialiter. Subſcribit Tanner. 2. 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *dub.* 7. *num.* 151. qui eiſdem ferè verbis Seraphici ità reſoluit cum Baſſæo.

24 Est peccatum cõtra iuſtitiam, ſi quis directè iniuſtã etiam detractionem approbet, aut quod deterius eſt ad eam inducat; Vel erit contra charitatem, ſi quis merè negatiuè ſe habeat non impediendo, niſi ex officio teneatur, aut detrahentem corrigere, aut famam alterius defendere, nempe quia huius, vel illius Superior eſt.

25 Commvniter tamen ex negligentia, timore, vel verecundia non repellere detractionem, cenſetur veniale, niſi vel audiens ſuperior ſit, vel graue damnum ex detractione ſecuturum animaduertatur, vel timor adeo perterſus ſit, vt propter eum peccare aliquis mortaliter non curet. Id ſolum videtur eſſe contrarium Seraphico, quia ſciens, & nolens, dicendo iuſtificare, indirectè eam aufert iuſtificationem contra iuſtitiã, & ideò reſtitutioni obnoxius ponitur cum detractoribus, vt dixi: tametſi *in ſpeculo animæ, cap.* 1. §. *ſecundus ramus inuidiæ?* videtur componere hoc peccatum cum illo non ſubueniendi proximo in graui neceſſitate, quod videtur eſſe contra charitatem, licèt de hoc nil dicat hìc; imò, vt dixi *diſp. de eleemoſyna* videtur ad iuſtitiam ſpectare.

26 Eandem ſententiam Dianæ ſequuntur Reginaldus *Tom.* 2. *lib.* 24. *cap.* 4. *num.* 95. & Faber *de reſtitutione in* 4. *diſp.* 53. *cap.* 3. *num.* 127.

QVÆSTIO VI.

De variis caſibus, quibus detractio videtur excuſari.

27 Primvs eſt, ſi quis probo amico iniuriam, ſibi ab aliquo ſecretò illatam, narret ad leniendum dolorem; nimis enim durum eſt, & præter humanam conſuetudinem, vt quis iniurias ſolus ferat, nec poſſit eas amico communicare; hoc autem licet, non animo detrahendi, ſed vt leuius ferat. Ità Syluius 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. *quæritur* 15. Baſſæus verb. Detractio 12. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 11. *dub.* 12. *num.* 72. Nauar. *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 345. Molina *tract.* 4. *diſp.* 29. *num.* 5. Layman *lib.* 3. *ſec.* 3. *tract.* 4. *parte* 2. *cap.* 3. Tanner. 2. 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *dub.* 7. *num.* 145. & alij Doctores communiter, quibus ſubſcribit Diana *Tom.* 3. *tract.* 15. *reſol.* 32. Sed amplius addit Ioan. de Cruz. *in directorio, p.* 8. *quæſt.* 2. *art.* 2. *dub.* 3. *concl.* 1.

28 Dicens: Si perſona ſecretò grauiter iniuriata, non valens ſe à dolore, cohibere, in querimonias prorumpit publicas, non illicò de culpa mortali damnatur, ſi iniurians infametur; durum enim videtur, ſic afflictum animum cohibere, ne in querimonias prorumpat, cum hoc naturaliſſimum ſit. Ità ille, citans etiam Ludouicum Lopez. Hæc ſententia eſt D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.* 1. circa medium, vbi ait: Multum tamen intereſt, vtrum procedat ex inuidia, quandoque enim contingit, mala aliorum facta ex indignatione quadam, vel leuitate loquendi, nec intentione diffamandi, malè contra aliquem recitari, vel etiam aggrauari, quod eſſet durum iudicare mortale.

Secvndvs caſus eſt, quando aliquis narrat peccata alterius audita, & expreſsè aſſerit, ſe nihil certò ſcire, ſed ſolùm relata referre.

Hvnc peccare mortaliter docent Sotus *de Iuſt. lib.* 4. *quæſt.* 6. *art.* 3. *ad* 4. *& in* 4. *diſp.* 15. *quæſt.* 4. Nauar. *cap.* 18. *num.* 50. Villalob. *ſum. tom.* 2. *tract.* 11. *dub.* 36. *num.* 6. Tanner. 2. 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *dub.* 7. *num.* 139. Malder. *tract.* 7. *cap.* 1. *dub.* 17. Syluius *quæſt.* 62. *art.* 2. *quæritur* 16. *concl.* 3. Turrianus *diſp.* 52. *dub.* 10. *num.* 8. & alij, quibus ſubſcribit Diana *Tom.* 3. *Tract.* 5. *reſol.* 28. Ratio eſt, quia is infamat; ſubſcribunt Syluest. *quæſt.* 4. D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 73. *art.* 4. *in corpore.* Caiet. *ibi*, Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 9. *de iniuriis in corpus, dub.* 16. *num.* 113. 29

Mvlti Recentes in caſu id verum eſſe aiunt, ſi referens ſit vir authoritatis, vt ei credatur, vel ex leuitatè audientium. Sic Azor. *p.* 4. *l.* 13. *cap.* 16. Sotus *loco citato* Leſſ. *l.* 2. *cap.* 11. *dub.* 5. Salon. apud Tannerum, Layman. *l.* 3. *ſect.* 5. *tract.* 3. *p.* 2. *cap.* 3. *num.* 7. Ioan. de la Cruz *in direct. art.* 8. *quæſt.* 2. *art.* 2. *dub.* 3. *concl.* 4. Dicunt tamen Leſſ. *loc. cit.* Nauar. *Man. cap.* 17. *num.* 71. non eſſe contra iuſtitiam, ſed contra charitatem, idque Baſſæus *n.* 13. probabilius cenſet cum Fagundez *num.* 19. quia hic non directè infamat, ſed per accidens. 30

Non tamen deſunt negantes, peccare mortaliter, & ita probabilem ſaltem opinionem oppoſitam tenentes, Tannerus *loc. cit.* Caiet. 2. 2. *quæſt.* 33. *art.* 2. *diſp.* 2. Sotus *in* 4. *diſp.* 15. *quæſt.* 4, *art.* 1. Syluest. *v. detractio, quæſt.* 4. *except.* 5. Armilla *v. reſtitutio, num.* 4. *except.* 7. Sà *verbo informare*, poſt Gabrielem, Adrianum, & alios. Et ità hanc ſententiam docet Faber *in* 4. *de reſtit. diſp.* 53. *num.* 29. & probabilem cenſet Diana. 31

Addit Tannerus *num.* 140. cum Leſſio *dub.* 5. ſi quis ita referat, vt probabiliter putet, nullum crediturum, non eſſe mortale; at ſi aliquos putet credituros è leuitate mera, non eſſe contra Iuſtitiam, ſed charitatem.

Seraphicvs, qui *in ſpeculo animæ, cap.* 1. *&* 2. refert modos omnes in Confeſſione excuſantes, hunc etiam apponit. Ideò arbitror, ipſum ſtare pro prima ſententia, quia, vt ipſe S. Doctor arguit, cùm damnificatur grauiter fama, ſatis eſt, ſi nulla ſit cauſa; ſi tamen hæc ex merâ loquacitate referantur, cenſet S. Doctor non eſſe mortale probabiliter. Quod ſi ex malitia ſit detractio, erit mortalis contra Iuſtitiam, imò hoc genus detrahendi eſt peſtilens, & magis coloratum ad infamandum. Ita Sotus præcipuè. 32

Tertivs caſus, quem aduertit S. Doct. *in ſpeculo animæ, cap.* 1. §. *ſecundus ramus inuidiæ*, &c. eſt leuitas materiæ. Sic Leſſius *l.* 2. *cap.* 11. *dub.* 3. *num.* 11. addens, idem dicendum de reuelante defectus naturales, vt aliquem eſſe ignarum, parui iudicij, &c. Et Petrus Nauar. *l.* 2. *cap.* 4. *num.* 307. cum aliis idem cenſet dicendum in defectibus naturalium; vt ſi dicas, aliquem filium eſſe clerici, natum ex adulterio, & ſimilia; niſi tamen ſit perſona tunc qualificata; quæ grauiter deprimeretur, de qua etiam leuia dicere, eſt graue, vt eſſe mendacem. Subſcribit Diana *p.* 1. *tract.* 5. *reſol.* 69. Leſſius *num.* 14. Salonius 2. 2. *quæſt.* 6. *art.* 3. *dub.* 3. Fagundez *in octauum præceptum, l.* 8. *cap.* 1. ante *numerum quartum.* Tannerus *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *num.* 136. Quo reducit etiam leuitatem animi, ſeu loquacitatem cum D. Thom. *quæſt.* 73. *art.* 3. intelligens ratione indeliberationis cum Valentia *quæſt.* 17. *puncto ſecundo.* Baſſæo, *v. Detractio* 1. *à num.* 6. 33

Regvla generalis S. Bonau. *in ſpeculo, cap.* 1. *&* 2. refricatur; quoties ex detractione grauis amiſſio 34

famæ

Digitized by Google

famæ ex ſe prouenit, eſſe mortale. Ità Fagundez *n.4.* Leſſ. *num.15.* Petrus Nauar. *l.2. de reſtit. cap.4. num.307.* Filliuc. *tract.32. de reſtit. cap.9. num.230.* Nauar. *Summa Lat. cap.18. num.22.23.25.*

Sæpe igitur venialia dicere, erit mortale: Sicuti è contra, mortalia dicere, non erit mortale reſpectu aliquarum perſonarum; vt ſi de aliquo iuuene dicas, inhoneſtos habere amores; de milite, occidiſſe, vel duellum commiſiſſe, aut decepiſſe puellam, vel ha-
35 bere concubinam. Ita Sotus *l.4. de Iuſtitia, quæſt.6. art.3. §. ſequetur in medio.* Et *l.5. quæſt.10. art.2. concl.4.* Leſſ. *l.2. cap.11. de detract. dub.3. num.17.* Lopez *p.1. Inſtruct. cap.285.* Tolet. *l.5. Summa, cap.66.* Caiet. *2.2. quæſt.73.* Filliuc. *tomo 2. tract.32. cap.9. num.231.* Corduba *de detract. quæſt.2.* Fagundez *l.8. cap.2. num.51.*

Idem dic, ſi nominibus generalibus detrahas, erit tantùm veniale; vt ſi dicas, eſſe ſuperbum, auarum, iracundum. Ita Leſſ. *l.2. cap.11. de detract. dub.3. num.18.* Syluester *v. detractio.* Filliuc. *t.2. tract.32. cap.9. num.232.* D. Antonin. *2. p. tit.8. cap.4* Nauar. *Summa, cap.18. num.24.* Fagundez *num.6.*

36 Ratio eſt, quia hæc plerumque recipiuntur pro defectu, non infamatorio, vel ſumuntur pro naturali inclinatione. Poteſt tamen eſſe, vt grauiter lædant. Ideò prudentiâ vtendum, vt diſcernatur, an grauiter infament, conſideratis perſonis, tum infamatis; tum audientibus; & ideò debent in his confeſſarij magnam prudentiam adhibere. Ita Tolet. *l.5. Summa, cap.64.* Nauar. *num.25.* Leſſ. allegatus, Caiet. *loc. cit.* Fagundez *num.7.*

37 Cæterum, ſi peccata aliorum referat otioſè illis, quos ſcit, non eſſe credituros, non peccabit, quæcumque illa ſint, Leſſ. *l.2. cap.11. dub.5. num.24.* Sotus *l.4. quæſt.6. art.3.* Nauar. *cap.18. num.49.* Ratio eſt, quia nulla inde ſequitur damnificatio. Idem ſentit D.Bonau. ſuprà; ſi tamen crimen eſſet atrox, vt Sodomiæ, hæreſis, proditio, & licèt non eſſent credituri, tamen aliquam eſſent ebibituri ſuſpicionem, erit lethale, ſi perſona ſit honeſta. Ratio eſt, quia cùm ſit in poſſeſſione pacifica optimæ famæ, reducitur ad dubium, & diſcrimen graue eam perdendi. Ita D.Bonau. *loc. cit.* D.Thom. *quæſt.73. art.2. in corpore,* Caietanus *ibi,* Sotus *l.5. quæſt.10. art.1.* Tolet. *l.5. Summa, cap.63.* Syluest. *v. detractio, num.2.* Leſſius allegatus, & Fagundez *num.17.*

Quærunt adhuc de ſcribentibus Annales, & in his enarrantibus crimina aliorum occulta.

38 Respondet Fagundez *n.25.* eos non peccare mortali, ſi tamen non ex inuidia, vel odio ſcribant. Hæc eſt mens etiam D. Bonau. *loco ſæpe adducto in ſpeculo, cap.1.* Caueant tamen, ne alicui familiæ, & viuentibus notam aliquam inurant, quæ apud poſteros ſordeſcat. Ità aduertunt Sotus *l.5. de Iuſt. quæſt.10. art.2.* Malder. *tract.7. cap.1.* Molina ſuprà. Arrian. *quodl.11. quæſt.1.* Tanner. *diſp.4. quæſt.8. n.143.* Valentia *quæſt.17. p.2.* hæc enim non licent.

39 Tandem ſunt aliqui Aſtrologi, qui falſa nonnullis imponunt, & hi grauiter peccant, vt notat Fagundez *num.26.* ſtultè enim aſſerunt ex motu aſtrorum, homines infamando. Quo fit, vt ſi Aſtrologus quæſitus, furem aliquem dixerit, legibus municipalibus puniatur; non poſſe tamen cum illo de iniuria agi, docet *Leg. Item apud* Labeonem, *§. ſi quis Aſtrologus.* Proptereà etiam *Leg. Nemo Cod. de maleficio* cautum eſt, vt nemo Aruſpicem, aut Mathematicum conſulat, eò quòd impoſtores ſint, & ideò in vltimas terras eiiciendi, vt docet Sotus *l.5. de virtute quæſt. 10. artic. 2.* qui tamen loquitur de Iudiciariis, qui à Pontificibus, Sixto V. & aliis, ſunt damnati.

Has detractiones damnant Sacri Canones, *ex-* 40
tra de ſortilegiis ex pœnitentiali Theodori, & Alexandri III. Granden. Patriarchæ apud D.Bonauenturam *in Confeſſionali, cap.3. particulis 37. & 38.*

QVÆSTIO VII.

An liceat aliquando alterum de falſo infamare, aut occultum eius crimen aperire.

Iam varios modos, *quæſt.1.* diuiſos, oportet diſ- 41
cutere.

Certiſſimum eſt, nunquam licere crimen falſum alicui imponere; hoc enim eſt mortaliſſimum ex genere. Ità D.Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.1.2. & 4.* & *p.1. Centiloq. ſectione 13. & in 3. diſt.28. quæſt.3. & ſequenti,* & *ad cap.10. Eccleſ.* vbi vrget illud Scripturæ teſtimonia: *Si mordeat ſerpens in ſilentio, nil eo minus habet, qui occultè detrahit.* Eccleſ.10. *Non maledices ſurdo,* iuxta expoſitionem D.Gregorij 2.p. Paſtoralis, cap.1. admonit.36. *Surdo quippe maledicere, eſt abſenti, & non audienti derogare.* Ratio refricata à S. Doctore eſt, quia is iniquè aufert bonum melius diuitiis, iuxta id Prouerb.22. *Melius eſt nomen bonum, quàm theſauri multi.* Qua ratione vtun- 42
tur communiter. Hæc eſt detractio peſſima, vt clamant communiter Doctores cum D.Thom. *quæſt.73. art.2.* quos refert Sayrus *l.11. cap.3. num.7.* & Fagundez *in octauum præceptum, l.8. cap.3.* Itaque neque ad vitandas torturas, ſiue ad quodcumque graue malum declinandum, licet, vt docent omnes Theologi cum D.Bonau. & D.Thom. atque Canoniſtæ *ad C. ſuper eo, de vſuris,* & *C. mihi, 22. quæſt.11.* Vide Fagundez *l.8. cap.5.*

Quæritur verò: An liceat aliquando verum crimen alicuius detegere.

Respondet S.Doct. *in ſpeculo animæ, cap.1.* 43
§. ſecundus ramus inuidiæ; poſſe, cùm laudatur indignus, & vltra merita, & ex hoc poteſt oriri aliqua deceptio, tunc non habet rationem peccati. Igitur, ſi aliquem occultè prauum, pernicioſum, qui poſſet decipere in perniciem, ſiue fidei, ſiue vitæ; vt Pharmacopolam, vel Medicum; ſiue conſcientiæ, vt Confeſſarium; ſiue cauſarum, vt Aduocatum, audiamus commendari, tunc licèt prauitates detegere; non tamen, ſi aliquis ſit hypocrita, & malus ſibi ſoli, vt ſi aliquis exterius pietatem fingat, & intus plenus ſit peccatis priuatis. Conſentiunt Doctores communiter, Filliuc. *tomo 2. tract.40. in octauum præ-*
ceptum, cap.4. num.107. Sotus *l.5. de Iuſt. quæſt.10.* 44
art.2. Leſſ. *t.1. l.2. cap.11. dub.10. num.64.* Petrus Nauar. *l.2. de reſtit. cap.4. num.341.* Corduba *quæſt.2. de detract. concl.4. ad 2.* Tolet. *l.5. ſumma, cap.65.* Fagundez *lib.8. cap.3. num.3.* Valentia *diſp.5. quæſt.17. punct. 2. dub.3.* Salon. *2.2. quæſt.73. art.2.* Sayrus *l.11. cap.6. num.18.* & cæteri apud Tannerum *diſp.4. quæſt.8. n.144.* addens idem, cum ob officium, matrimonium, &c. inquiritur informatio debita, dummodò non ita enorme ſit damnum, vt ſit alterius potius ratio habenda. Subſcribit Baſſæus, *v. Detract. à num.10.*

Hinc etiam fit, inquirentem de defectibus alterius, vt deceptiones euitet, non peccare, puta ſi ad matrimonium, ad Cathedram, &c. Ità monet Fagundez *loco citato.*

Quæres

Digitized by Google

QVÆRES ſecundò: An detegere peccata alicuius, infamati in aliquo delicto, ſit peccatum.

RESPONDETVR, detegere alia peccata afferentia diuerſam infamiam, eſſe mortale, vt, ſi aliquis ſit publicè ebrioſus, & deferas, eſſe furem. Ità Adrian. *quodl.* 11. *art.* 1. Nauarr. *Summa Lat. cap.* 18. *num.* 42. & alij apud Fagundez *num.* 9. & Tannerum *num.* 142. qui addunt, id verùm, etiamſi hoc delictum, quod proditur, ſit minus, vt ſi de furto velles infamare homicidam. Hoc tamen exemplum indicat Maius quoad creditum. Sic & Baſſæus *num.* 9.

46 QVÆRES tertiò: An de mortuo detrahere ſit peccatum mortale.

RESPONDETVR, eſſe peccatum atrox. Ità communiter Petr. Nauar. *l.* 2. *de reſtit. cap.* 4. *à n.* 351. Angelus *in* 4. *quaeſt. de reſtit. honoris.* Malderus *de Iuſtitia t.* 7. *cap.* 1. *dub.* 8. Molina *diſp.* 28. Fagundez *num.* 11.

QVÆRES quartò: An de Religionibus detrahere ſit ſpecialis culpa.

47 RESPONDETVR primò, eſſe in fide periculoſum his temporibus, propter hæreticos inhiantes carpendis Religionibus, maximè in caſtitate, quam inter nos confictam conclamant, exiſtimantes, ſeu impiè proclamantes, vitam coniugalem eſſe meliorem, imò neceſſariam; alioqui concubitum iri cum aliis, vnde fœdum illud dictum ſpurciſſimi Lutheri *l. de vita coniugali: ſi non vult vxor, veniat ancilla.* Cùm tamen, & Chriſtus, & Apoſtolus vitam cælibem, ac virginalem, Dei auxilio ſeruabilem conclament. Et *Apoc.* 14. innumeros huiuſmodi virgines contemplatus fuerit Ioannes, vt ediſſerit Fagundez *cap.* 3. *num.* 13. poſt D. Bonau. *in Diæta ſalutis, tit.* 10. ad finem: Vide Baſſæum 7.

48 CONTRA hos ſæpe ſtrenuiſſimus Eccleſiæ Achilles Seraphicus noſter pugnauit, vt videre eſt *in Libris Apologeticis contra magiſtrum Gulielmum, contra Magiſtrum innominatum in Apologia pauperum, & aliis locis.*

HOS Religionum hoſtes, & detractores, Euangelio perduelles (ſiquidem Chriſtus Euangelica conſilia Caſtitatis, obedientiæ, & Paupertatis edidit, hi autem vituperant) Eccleſiæ Aduerſarios conclamat. Etenim Eccleſia Religiones approbauit, & veneratur; iſti autem eas reprobant, & aſpernantur.

REOS mortis, graui teſtimonio *Deuter.* 17. eos oſtendit; Ibi enim præcipitur: *Si difficile, atque ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem, & ſanguinem, &c. Venies ad ſacerdotes Leuitici generis, & ſequeris ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, vel ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto Iudicis, morietur homo ille.*

49 Vnde arguit S. Doctor: Si vmbratico Pontifici grauiter reſiſtere, aut reclamare definienti, vel decernenti, pœna capitis meritò imponebatur, quantò dignius indigniſſimis, detrahentibus Sacris, & Apoſtolicis ſanctionibus Summi Pontificis, Dei in terris Vicarij, imponetur? Rebelles Eccleſiæ euerſoreſque proclamat S. Doctor huiuſmodi detractores Religionum, quas Sancta Mater Eccleſia erexit, confirmauit, ſolidauit. Quâ enim fronte iſti Dei inimici, pauperes ſpiritu voluntarios, quos beatos Chriſtus *Matth.* 5. acclamat, hi nebulones proclament? Illos, qui propter regnum cælorum rectâ adeundum, ſeipſos ſpiritualiter præciderunt, & continentiſſimè viuunt, ac ab omnibus ſe abſtinent, vt coronam immarceſcibilem conſequantur, à via ſalutis aberrantes latrant? Non vituperant coniugia, Virginitatis amatores (ait S. Bonau.) ſed virginitatem præferunt cum Apoſtolo *prima Corinth.* Vide Sanctum Doctorem latè hac de re diſſerentem.

MERITO igitur anathema fuit impoſitum his membris putridis, Religionum apprimè Sororum, S. Dominici, ac D. Franciſci, detractoribus, teſte Bartholomæo Medina *cap.* 14. *fol.* 184. Quæ excommunicatio Papæ eſt reſeruata. Sed aduertunt Petrus Nauar. *l.* 2. *de reſtit. cap.* 4. *num.* 354. Syluest. *v. Excommunicatio*, 7. *excom.* 48. Sayrus *l.* 4. *cap.* 4. *num.* 10. Graff. *l.* 2. *deciſionum*, *cap.* 137. Nauar. *cap.* 27. *num.* 109. Fagundez *l.* 8. *cap.* 3. *num.* 14. excommunicationem non ferire detrahentes priuatim de Religionibus his, ſed edentes libellos famoſos, cantilenas, & rithmos in ordinum iſtorum infamiam. Et idem valet de aliis omnibus Religionibus mendicantibus per extenſionem eiuſdem priuilegij, vt patet ex quodam priuilegio Alexandri IV. quod incipit. *Ex alto*; & ex alio, quod incipit. *Non ſine multa.* Illi autem tenentur palinodiam ſcripto decantare. 50

CONTEXENTES autem contra alias perſonas famoſos libellos, primò peccant mortaliter, quia grauiter offendunt famam, & eo grauius, quo libelli diu permanent. 51

PRÆTEREA indicitur eis excommunicatio ferenda *C. quidam malign.* & *C. ſi qui inuenti*, *quaeſt.* 1. ſi libelli ſint contra Eccleſiaſticos, nam ſi ſint contra ſæculares, iure canonico tantùm virgis cædendi ſunt, *C. qui in alterius*, 5. *quaeſt.* 1. quas pœnas innouarunt Pius V. in Bulla 147. & Gregorius XIII. in Bulla 7.

ITAQVE errat Salonius 2. 2. *quaeſt.* 72. *art.* 2. *controu.* 1. dicens, eos eſſe ipſo facto excommunicatos. Sunt enim tantùm excommunicandi, vt aduertunt Sayrus *l.* 4. *cap.* 4. *num.* 10. Nauar. *cap.* 18. *num.* 35. Syluester, *verbo libellus*, *num.* 5. Filliuc. *tract.* 40. *n.* 81. Fagundez *cap.* 2. *num.* 17. 52

ILLI verò, qui tales libellos inueniunt infamatorios, tenentur eos reſcindere, alioqui, ſi dent aliis, cadent in eaſdem, cum conficientibus, pœnas.

NON dicetur tamen libellum manifeſtare, qui vni tantum perlegit. Ita Burſatus *conſil.* 99. *l.* 1. *num.* 17. Cephal. *conſil.* 341. *l.* 3. *num.* 28. quia manifeſtum dicitur, quod pluribus innoteſcit, iuxta Bartol. *in Leg. hereſ. palam* 21. *ff. de teſtamentis*, *num.* 2. 53

QVÆSTIO VIII.

An liceat crimen, notorium in vno loco, narrare in alio, vbi non eſt notum.

OPORTET ſupponere aliquos caſus, in quibus non eſt adeò grauis de hac re difficultas.

SVPPONO primò, manifeſtare crimen alicuius etiam infamati, intentione mala grauiter nocendi, eſſe mortale contra charitatem. Ita communiter Doctores apud Fagundez *in octauum præceptum Decal. cap.* 4. *n.* 3. cum D. Bonau. *cap.* 1. *&* 4. *Speculi animæ*, vbi ſæpe iniungit, malitiam conſiſtere in intentione nocendi. 54

DICO ſecundò. Si aliquis infamatus olim, iam ſuam recuperauit famam, erit mortale eum iterum infamare renouando criminis memoriam. Ita communiter Doctores apud Fagundez *num.* 4. Tannerum *diſp.* 4. *quaeſt.* 8. *n.* 143. etſi Leſſ. *l.* 2. *cap.* 11. *dub.* 13. dicat, eſſe ſolùm contra charitatem.

DICO tertiò. Si aliquis in vno loco eſt infamatus, nec famam reſarciuit, non eſſe mortale narrare eius crimen in alio loco, quo fama eſt breui perferenda. Ità Tanner. *diſput.* 4. *quaeſtione* 8. *num.* 142. Fagundez *numer.* 9. adducentes Malderum *de Iuſt. tract.* 7. *cap.* 1. *dub.* 6. Toletum *l.* 5. *cap.* 63. Petrum Nauarrum 55

Digitized by Google

Nauarrum *lib.2.cap.4.num.*295. Leſſium *lib.2. cap.*11. *de detract. dub.*18. *num.*78. Aragonium, Baunem, Valentiam; & alios, infrà afferendos, aſſerentes, non eſſe mortale referre etiam in loco alieno, quò fama non erat perferenda. Idem dicunt Tannerus, & multi apud eum; ſi quis ſententiam Iudicis vulget in loco etiam remotiſſimo, non eſſe peccatum. Sed de hoc eſt grandis quæſtio.

56 PRIMA opinio eſt, eſſe peccatum mortale, ſaltem contra Charitatem, narrare aliquod crimen in loco, quo nunquam eſſet fama peruentura. In hac ſententia ſunt communiter Doctores apud Dianam *part.*3. *tract.*5. *reſol.*17. Leſſius *lib.*2. *cap.*11. *dub.*13. *num.*28. Sotus *lib.*5. *quæſt.*10. *art.*2. Villalobo *tomo* 2. *tract.*11. *diffic.*56. *num.*13. Faber *in* 4. *diſp.*53. *n.*130. Salon 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. *controu.* 18. Nauar. *lib.*2. *cap.*4 *num.*288. Sayrus *lib.*11. *cap.*9. *n.*25. Malder. 2. 2. *tract.*7. *cap.*1. *dub.*6. Adrianus *quodl.*11. & alij plurimi apud allegatos cum Toleto *lib.*5. *c.*65. Tannero *diſp.*4. *quæſt.*8. *num.*142. Baſſæo V. *Detractio*, 1. *num.*10.

57 SECVNDA ſententia negat eſſe mortale. Ità Fagundez *in octauum præceptum decal*, *lib.* 8. *cap.* 4. *à num.*11. (locum malè allegat Diana.) Idem ſentiunt Caietanus, *tom.* 2. *opuſc.*31. *reſponſ.*9. Nauar. *ſumma*, *cap.* 18. *num.* 26. Maior *in* 4. *diſt.* 21. *quæſt.* 2. Azor *part.*3. *lib.* 13. *dub.*8. Filliucius *tom.*2. *tract.*32. *cap.*9. *num.*235. Diana *loc. cit.* & probabilem exiſtimat Nangus 3. *part. tract.*1. *quæſt* 80. *art.*6. *diffic.*3.

RATIO eſt, quia quando crimina ſunt notoria, authores illorum ius ad famam amiſère; & ſi ex iudicis ſententia famam amiſère, eſt pœna, vt ſupponitur, iuſta, inflicta à iudicibus, qui id intendunt, vt ab omnibus ſciatur.

58 ENIM verò ſi delictum in aliqua domo fuerit patratum, non licebit tuba canere per vicos, & plateas, & id erit mortale contra iuſtitiam, Sotus *lib.*5. *de Iuſt. quæſt.*10. *art.*2. Malber. *de iuſt. tract.*7. *cap.*1. Fagundez *num.* 10.

59 RATIO eſt, quia is non eſt iure priuatus, etiamſi rumor aliquis erupiſſet; & ſanè ampla aperiretur via detractionibus.

QVÆSTIO IX.

An liceat crimen occultum alicuius ad vitanda tormenta aperire.

60 SVPPONO, reuelatum in confeſſione nunquam poſſe dici, etiam imminente aliter morte.

SECRETA verò crimina in publicam perniciem mihi ſecretò reuelata extra confeſſionem, poſſum dicere Iudici, abſque periculo etiam irregularitatis, ob mortem alicuius ſecututam, modo proteſter, me denunciare ad mala cauenda ſine ſanguinis effuſione. Ità Doctores multi apud Fagundez *lib.* 8. *cap.*5. *num.*5.

61 IN quæſtione autem propoſita, communiter aſſerunt, poſſe reuelari crimen, extra confeſſionem cognitum ſecretò, ſi graue damnum proximo innocenti immineat, præmiſſâ tamen fraternâ correptione, ſi illa profutura ſperatur. Ità D. Thom. 2. 2. *q.*70. *art.*1. *ad* 2. & alij multi apud Fagundez *cap.*6. *num.*7. Baſſæum, V. *Reus*, *num.*8.

DEINDE dicunt, licere ad vitanda tormenta, & alia grauia mala, dicere peccatum occultum auditum, etiamſi mors patratoris ſequatur. Ità Leſſius *lib.*2. *cap.*11. *de detract. dub.*8. *à num.* 54. Fagundez *num.*9. & indicat Tanner. *num.*149. cum aliis.

MONET verò primò, cauendum ne includantur ſecreta Principum, quorum reuelatio grauia inducit mala: Ità cum multis aduertit.

ADDIT ſecundò, aliàs ſecretum priuatum non reuelandum, ſi vi, & fraude acceptum ſit. Idem docent Sotus *lib.*5. *quæſt.*10. *art.*2. Sayrus *lib.*11. *c.*3. Nauar. *ſumma Lat. cap.*28. *num.*54. Cæterum reuelare ſecretum ſine cauſa, eſſe mortale docet S. Doctor *in ſpeculo animæ*, *cap. primo*, §. *Machinatio*, in fine. 62

DISPVTANT hìc de apertione litterarum.

RESPONDENT, aperire litteras, abſque graui cauſa, puta probabilis opinionis, in eis ſtrui ſibi inſidias, eſſe mortale, ſi probabiliter graue negotium eas continere agnoſcas; non autem ſi litteras ordinarias ex leuitate aperias. Vide Fagundez *cap.* 9. in fine.

EGO equidem æſtimo, rem eſſe grauiſſimam litteratum apertionem, quippe deſtruitur confidentia humani commercij inter abſentes, pax Reipublicæ perturbatur, excitantur inimicitiæ. Et cum ſemper præſumendum ſit, litteras propter grauiores cauſas mitti, non niſi temerè aperiuntur. 63

QVÆSTIO X.

An poſſit aliquis ſe ipſum infamare.

PRIMA opinio eſt, eſſe mortiferum ſeipſum ſine cauſa infamare. Ità Caietanus 2. 2. *quæſt.*73. *art.*2. & *in ſumma*, *v. Detractio.* D. Antonin. 3. *part. tit.*8. *cap.*4. §. 1. Angel. V. *detractio*, §. *vlt.* Syluest. *num.* 4. qui duo excuſant, quando fit metu mortis, Valentia verò *diſp. cit. quæſt.*17. *puncto* 2. ait, eſſe contra Charitatem, quod putat probabile etiam Malderus *tract.*7. *cap.*1. *dub.*10. Turrianus verò 2. 2. *Tom.*2. *diſput.*54. *num.* 11. dicit, eſſe mortale contra magnanimitatem. Tannerus etiam *diſp.*4. *quæſt.*8. *num.* 148. & alij apud eum. 64

SECVNDA ſententia eſt, infamare præcisè ſeipſum non eſſe mortale. Ità D. Thom. 2. 2. *quæſt.*57. *art.*4. & *quæſt.*58. *art.*2. Couar. *lib.* 1. *var. cap.*2. Toletan. *lib* 2. *de reſtit. cap.*4. *part.*2. *lib.*1. *num.*113. & *part.*3. *diſp.*1. *num.*366. Molina *tract.*4. *diſp.*37. Leſſius *lib.*2. *cap.*11. *diſp.*6. Malder. *tract.*7. *cap.*1. *diſp.*10. Sayrus *lib.*11. *cap.*3. *num.*33. Filliucius *tom.*2. *tract.*40. *cap.*4. *n.*113. Tolet. *lib.*5. *cap.*66. Sotus *lib.*5. *quæſt.*10. *art.*2. Nauar. *ſum. cap.*18. Adrian. *in* 4. *de reſtit. fama*, *q.*35. Fagundez *in* 8. *præceptum*, *lib.*8. *cap.*8. 65

SERAPHICVS Doctor videtur mihi conſtans pro prima ſententia, *lib.*4 *Pharetræ*, *cap.*47. vbi neceſſitatem bonæ famæ ex Patribus oſtendit.

D. GREGORIVS in Regiſtro, lib.7. Ind. 2. cap.2. ait: *Quidquid grauare poteſt, aut opinionem tuam, aut animam, omninò refugias, & te committere illud, nullius ſuaſione, conſentias.* Idem lib.26. moral. cap.23. *Laus ſua iuſtos cruciat, iniquos exaltat: ſed iuſtos dùm cruciat, purgat.* 66

S. AVGVSTINVS de moribus, & vita clerici ſerm 53. *Nos adiuuante Domino Deo noſtro, & vitam noſtram, & famam ſic cuſtodire debemus, vt non erubeſcant detractoribus laudatores.* Et de bono viduitatis, cap.22. *In omnibus ſpiritualibus deliciis, quibus fruuntur innuptæ, ſancta earum conuerſatio cauta etiam debet eſſe, ne fortè cum mala vita non ſit per laſciuiam, mala ſit fama per negligentiam.*

Et paulò poſt: *Nobis eſt neceſſaria vita noſtra; aliis fama noſtra, & vtique quod aliis miniſtramus miſericorditer ad ſalutem, ad noſtram quoque redundat vtilitatem.*

VIDEATVR.

Digitized by Google

VIDEATVR etiam relatus in C. Noli, 12. quæſt. 1. *Qui confidens conſcientiæ, negligit famam, crudelis eſt.* Et l. 1. de ciuit. cap. 20. *Non minus reus eſt, qui de ſeipſo falſum crimen fatetur, quam ſi de proximo.*

D. HIERONYMVS epiſt. 2. ad Nepotianum: *Caueto omnes ſuſpiciones, & quidquid probabiliter fingi poteſt, ne fingatur, ante deuita.* Et epiſt. 11. ad Ageruch. *Fuge perſonas, in quibus poteſt malæ conuerſationis eſſe ſuſpicio: nec paratum habeas illud de triuio. Sufficit mihi conſcientia mea: non curo, quid de me loquantur homines. Et certè Apoſtolus prouidebat bona, non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus, ne per illum nomen Dei blaſphemaretur in gentibus.*

68 ET epiſt. 9. ad Saluian. *Tenera res in fœminis fama pudicitiæ, eſt quaſi flos pulcherrimus, citò ad leuem marceſcit auram, leuique flatu corrumpitur.*

D. BERNARDVS ſerm. 46. in Cant. *Validos, & conſtantes neceſſe eſt eſſe eos, qui ſuper alios ordinantur, qui & bonum fidei ſuæ, & conuerſationis vbique odorem ſpargentes, dicere cum Apoſtolo poſſint: Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco.*

ET ſermone 71. *Erit quidem virtus contexta candore conſcientiæ, vbi ſequi non poterit odor famæ, nec excuſare ſufficiet vitium conſcientiæ decoloris, prouidebit tamen ſemper, quantum in ſe eſt, homo virtutis bona, non tantùm coram Deo, ſed coram hominibus.*

69 Et de conſider. l. 3. *Intereſt tuæ perfectionis, & malas res, & malas pariter ſpecies deuitare: in altero conſcientiæ; in altero famæ conſulis. Eſto fortis in fide, decorus in gloria, & probaſti te imitatorem Dei. Fortitudo tua fides conſcientiæ eſt: Et decor tuus ſplendor bonæ opinionis eſt.* Hæc D. Bernardus.

NEQVE verò ſunt hæ ſimplices admonitiones, vt putat Fagundez *num.* 4 ſed præcepta ad mala grauia cauenda. Sanè hinc datur occaſio ſcandali, aperitur via peccatis, dum vir bonæ famæ turpiſſimè labi auditur; ab eo autem, quod plerumque ſequitur ſumendæ ſunt regulæ. Plerumque etiam neceſſaria eſt fama, vt in Patrefamilias, Domino, Paſtore, &c. plerumque redundat in alios, vt in familiam. Ideò multas coguntur aduerſarij dare exceptiones.

70 OBIICIVNT. Vnuſquiſque eſt Dominus propriæ famæ, ſicuti & ſuarum opum.

RESPONDETVR cum D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 1. negando paritatem; nam, vt dicitur *Prouerb.* 22. fama eſt ordinis ſuperioris.

OBIICIVNT ſecundò id *Matth.* 23. vbi iubemur non appetere prima loca.

RESPONDEO; Diuerſum eſſe non appetere prima loca, & ſe infamare, vt ex authoritatibus allatis deducit S. Doctor.

71 QVÆRVNT hic: An ad vitandas torturas poſſit aliquis confiteri graue crimen falſum, nobis impoſitum, quod vellent tormentis extorquere.

MVLTI multa dicunt apud Fagundez *l.* 8. *cap.* 9. & Tannerum *num.* 149.

PRIMÒ dico, non poſſe ſibi crimen falſum imponere, Caiet. 2. 2. *quæſt.* 73. *art.* 2. Armill. & Syl-
72 ueſt. *v. detract. num.* 4. D. Antonin. 3. *p. tit.* 8. *cap.* 4. §. 1. Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 17. *punct.* 2. Idem cenſent, qui docent, teneri eum, qui ſibi crimen falſum impoſuit, in loco ſupplicij retractare. Ità Abbas *in cap ex parte* 2. *num.* 2. *de ſepulturis.* Felin. *C. cauſam, num* 7. Archid. 2. *p. tit.* 11. *cap.* 21. §. 3. Socin. *in repetit. C. Ad audientiam,* Sanchez *Tom.* 1. *Decal. l.* 3. *cap.* 7. *num.* 12.

PROBATVR, quia nullus eſt Dominus ſuæ vitæ.

QVARE mihi non probatur opinio Fagundez *num* 2. qui alios *num.* 9. Doctores allegat; neque Tanneri, qui citat Valentiam, Sotum, Nauarrum, & Leſſium pro ſententia oppoſita, cui ſubſcribit tenens, poſſe ſibi falſum infamans imponere.

QVÆRIT etiam *cap.* 10. Vtrum in diſpenſationibus, quæ petuntur à Summo Pontifice, teneatur quis ſe infamare, manifeſtando copulam occultam cum affine, vel conſanguinea. 73

RESPONDET, nullibi in iure haberi præceptum explicandi talem copulam, ſeque infamandi; ſed probabilius eſt, teneri decreto Congregationis Eminentiſſ. Cardin. ſuper Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *cap.* 5. & iſte eſt Romanæ curiæ ſtylus; ſtylus enim curiæ facit legem, *C. in cauſis, C. ex litteris de conſtit.* & *C. quam graui de crimine falſi.* Et pro hoc plures refert Doctores Maſcard. *vol.* 3. *de probat. concl.* 1312. *num.* 22. 74

DISPVTATIO XXXV.

De Suſurratione, Irriſione, & Maledictione.

CONTVMELIÆ, & Detractioni, de quibus dictum eſt, affines ſunt Suſurratio, Irriſio, & Maledictio; Charitati hæ omnes ſunt infenſiſſimæ; & Proximo non mediocre damnum inferunt; dum vel prima eum ab amico cogit diſcedere; vel ſecunda pudore ſuffundit; vel tertia denique malum ei imprecatur. Has tres totidem quæſtionibus abſoluam.

QVÆSTIO I.

De Suſurrationis malitia.

D. Bonau. variis in locis opuſculorum.

SVSVRRO dicitur etiam bilinguis, quippe qui proximos vtrinque ſuſurrationibus, quaſi duabus linguis ſubuertat: De hoc Eccleſ. 28. *Suſurro, & bilinguis maledictus; multos enim turbabit, pacem habentes.* 1

SVSVRRATIO eſt occulta obloquutio contra proximum, qua poſſit oriri diſcordia inter amicos. 2 Ita ſumitur ex D. Thom. *art.* 1. Valentia *diſput.* 5. *quæſt.* 18. Sotus *l.* 5. *de Iuſt. quæſt.* 11. *art.* 1. Sayrus *l.* 12. *cap.* 5. Filliuc. *Tomo* 2. *tract.* 40. *cap.* 5. *num.* 135. Fagundez *l.* 8. *cap.* 12. Optimè S. Doct. *in Opuſc. explicatio terminorum Theologiæ* penetrat formale detractionis ſuſurratoriæ, ſic eam definiens: *Suſurratio eſt voluntas loquendi, ſeminans diſcordias inter fratres.*

ESSE autem peccatum mortale formalem Suſurrationem probat S. Doctor *in ſpeculo animæ, cap.* 1. §. *Machinatio* ad finem, ex illo Prouerb. 6. *Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius: Qui ſeminat diſcordias inter fratres.*

ESSE autem peiorem furto, detractione, & contumelia, probatur à Tannero *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *num.* 152. 3

ex D. Bonau. *ſerm.*10. *de Apoſtolis*, & D. Thom. *quæſt.*74. *art.*1. ex illo Eccleſ.6. *Amico fideli nulla eſt comparatio, nec auri digna ponderatio, nec argenti, quæ poſſit reſiſtere contra bonitatem fidei illius.* Hinc eruitur argumentum. Tantò peius eſt peccatum, quantò maius aufert bonum: Sed ſuſurratio tollit maius bonum, quàm furtum, detractio, vel contumelia: Ergo. Minor probatur, nam tollit amicitiam pretioſiſſimum bonum ſuper diuitias, famam, & honorem: Ergo & vitium amicitiæ deſtructiuum, eſt peſſimum. Pro-
4 batur ſecundò Minor à D.Bonau. *ſerm.*9. *de Sanctis Apoſtolis* Id ſemper eſt melius, quod meliori ſimilius ex Ariſtotele 3. *Top. cap.*2. *loco* 32. & *l.*2. *de cælo text.*66. Sed amicitia Chriſtiana facit ſimilem Deo, modo exquiſito; vnde Ioan.15. *In hoc cognoſcent quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.*

5 Probatur tertiò Minor à D.Bonau. *ibi.* Finis eſt nobilior his, quæ ad finem; ſed Charitas eſt finis vitæ humanæ: Ergo nobilior famâ, honore, & diuitiis, quæ ſunt media tantùm. Id confirmat S. Doctor aggregatis Scripturis, Rom.13. *Nemini quidquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis; Plenitudo ergo legis eſt dilectio.* Pſalm.81. *Ego dixi Dij eſtis, & filij excelſi.* D.Ioannes ſemper inſtabat: *Filioli diligite alterutrum, & ſi hoc fiat, ſufficit.* Præclara multa addit etiam ſerm. de Sanctis Philippo, & Iacobo. Eadem refricat ad id Lucæ 11. *Quis habet amicum.*

6 Sermone primo de S. Bartholomæo, affert dictum Tullij in Lelio *de amicitia*, & Valerij maximi *l.*4. *cap.*7. dicentium, amicitiam propinquitati præferri, & concludit Tullius: *Omnibus rebus humanis amicitia præferenda.*

Vide S. Doctorem etiam *collatione* 18. *in cap.*3. *Ioannis.*

7 Idipſum oſtendit *ad* 16. *Lucæ* in ea verba: *Scio quid faciam*, vbi Villicus amicos diuitiis præferebat, quia amicus eſt lux vitæ, eſt theſaurus. Eccl.6, è contra inimicitia ſimilis eſt tenebris, & morti prima Ioan.2. *Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt.* Igitur, qui rumpit amicitiam, & inuehit inimicitiam, eſt peſſimus. Ideò Eccleſ.29. *Perde pecuniam propter amicum.*

Hoc peccatum eſt contra iuſtitiam, ſaltem ſi dolo, fraude, mendaciis, vel reuelatione occultorum contrahatur: Ratio eſt, quia habet quiſque ius ad hoc bonum, quod cæteris eſt præferendum. Ità Fagundez *cap.*12. Filliuc. *tract.*40. *cap.*5. *num.*137.

8 Quæres: An liceat inſuſurrare Principi, vel Prælato, vt ſuccedam ei in amicitiam loco alterius, de quo detrahat.

Reſpondetur, non poſſe fieri. Ita Sotus *l.*5. *quæſt.*11. *art.*1. Salon. 2.2. *quæſt.*74. *art.*1. Sayrus *l.*11. *cap.*5. *à num.*5. Fagundez *l.*8. *cap.*12. *num.*6.

Ratio eſt, quia bonum proprium non eſt ratio ſufficiens, vt priuem alium ſuo iure; alioqui liceret furari. Deinde eſt contra naturale præceptum, vt non faciamus alteri quod nobis fieri nolumus.

9 Quæres: an qui volentem reſignare beneficium, vel legare bona alicui, & diſſuadet, vt ſibi ea bona conſignet, ſit Suſurro.

10 Reſpondetur, ſi non proclamat indignum, & ſolùm hortatur; non peccare ſecundùm Fagundez, quia ille nondum habet ius ad ea bona.

QVÆSTIO II.

De malitia Irriſionis.

D.Thom.quæſt.75.

Irriſio eſt vitium linguæ, quod tendit ad pro- 11
ximi erubeſcentiam, & per conſequens proximum pace, ac ſerenitate conſcientiæ priuat. Ità D.Thom. *art.*1. Caiet. & communiter Thomiſtæ, aliique interpretes: D. Bonauentura *l.*3. *Pharetræ cap.*3. §. *de deriſione*, vbi lepidam D.Gregorij *l.*25. *Moral.cap.*8. ſententiam affert: *Timendum eſt, ne etiam nobis cadentibus ſurgat, qui à nobis ſtantibus irridetur, quamuis ſtare iam non nouerit, qui non ſtantem nouerit irridere.* Vbi videtur indicare, eſſe peccatum mortale grauiter deridère.

Id probat in Bibliis pauperum *cap.*70. ex puni- 12
tionibus. Sic enim *Iudic.*8. Viri Sochot deridebant Gedeonem, & dura morte damnati ſunt. Michol 2. *Reg.*6. quia deriſit Dauidem ſterilis à Deo facta eſt. Pueri, qui deriſerunt Eliſeum 4.*Reg.*2. iuſſu Dei fuerunt ab Vrſis lacerati.

Admonet autem S. Doctor *in ſpeculo animæ,* 13
*cap.*1. §.*ſecundus ramus ſuperbiæ*, & *cap.*4. §. *ex contemptu proximi* deriſiones, ironias, & ſubſannationes plerumque oriri è ſuperbia, & contemptu, eſſeque mortalia contra charitatem; ſecluſo verò contemptu, non erit mortale, quia irriſio opponit defectus ad modum leuium, vt rubore ſuffundat. Ita etiam D. Thom. *art.*2. vbi Caietanus, Sotus *l.*5. *quæſt.*11. *art.*1. Filliuc. *Tract.*40. *cap.*5. *num.*143. Valentia *quæſt.*18, *p.*2. Sayrus *l.*12. *cap.*5. Fagundez *l.*8. *cap.*12. *num.*11. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*8. *num* 159.

Si tamen putes, grauiſſimè commouendum, erit mortale, ità Sotus *loc. cit. art.*2. *concl.*2. Filliuc. *loc. cit. D.Thom.* cum Caietano, & alij ſuprà.

Itidem, Si quis ironia, vel irriſione ſtultum 14
notaret, tunc grauius peccaret, quàm ſi contumeliam ſeriò iaceret. Ratio eſt, quia addit contemptum, vt arguit D.Thomas.

Monet autem D.Bonau. *cap.*1. *ſpeculi, loc.cit.* ſubſannationem eſſe geſtu; irriſionem autem voce. Ita etiam Tannerus cum D.Thom. *quæſt.*75. *art.*1.

Graue autem peccatum eſt Parentum irriſio, vnde *Geneſ.*7. maledictus eſt Chanaan, vt notant D.Thom. Caietanus, & Sotus. Ideò Prouerb.30. *Oculum qui ſubſannat Patrem, & deſpicit partum matris ſuæ, effodiant Corui de torrentibus, & comedant eum filij Aquilæ.*

Addunt Tanner. *in* 4. & Valentia, aliquando 15
non eſſe peccatum, ſi fiat ad correptionem, vel ob recreationem conuenientem, ſed diligentem cautionem iniungunt.

QVÆSTIO III.

De Maledictionibus.

D.Bonau. in Declar. Term. Theologiæ.
D.Thom. quæſt.76. art.1.

Maledictio definitur à D.Bonauent. in Declara- 16
torio Terminorum Theologiæ: *Maledicere eſt alicui plagas, vel pœnas, verbo optatiuo imprecari.* Ita etiam D.Thom.

D.Thom. *art.1.* Filliuc. *Tract.40. cap.5. num.146.* Fagundez *l.8. cap.12. num.18.* & alij apud eum, qui definiunt maledictionem: *Imprecationem mali, ſub ratione mali*, & addunt, poſſe fieri maledictionem, vel imperatiuè, vel optatiuè: Sed non video, quod imperium proprium exercere queant, niſi iubeant occidi, vel percuti, quod non eſt maledicere.

Dicvnt autem, addi in definitione eſſe imprecationem mali, ſub ratione mali, quia poteſt aliquis imprecari malum, ſub ratione boni; vt quod aliquis pro delicto iuſtè puniatur.

17 Addvnt etiam, maledicere ore tantùm, eſſe tantùm materialem maledictionem, ſicuti ſolent Patres, qui ideò grauiter non peccant. Sic apud Baſſæum, *v. maledictio.*

Svppono hic, ſi ex iuſtitia imprecemur malum, non eſſe peccatum. Sic enim Noë *Geneſ.9.* maledixit Nepoti, Geneſ.27. Iſaac. *Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus.* Geneſ.49. Iacob Simeoni, & Leui: *Maledictus furor eorum.* Deuter. 27. multas congerit Moyſes maledictiones contra peccatores. Ioſue maledictionem imprecatus eſt eis, qui Hierico reædificarent *cap.6.4. Reg.2.* Eliſæus maledixit pueris irriſotibus.

18 Probatvr id à D. Bonau. *loc. cit. Pharetræ*, ex Patribus, D. Gregorij *l.4.* Moral. cap.6. *Aliter maledictum profertur prætextu iuſtitiæ: aliter liuore vindictæ: Cùm ſancti viri maledictionis ſententiam proferunt, non ad hanc ex voto vltionis, ſed ex iuſtitia examinis erumpunt.* Ideò monet filios Gregorius de Valentia *loco citando*, vt timeant parentum maledictiones, cùm iuſtæ ſunt; ſine cauſa autem maledicentes, grauiſſimè peccant.

19 Cæterum maledictio eſt peccatum ex genere ſuo mortale.

Probatvr à D.Bonau. primò *in ſpeculo animæ, cap.1.* §. *Item folium diſcordiæ*, & *l.3. Pharetræ, cap.3.* §.41. iuxta expoſitionem SS.Auguſt. *de conflictu vitiorum, cap.9.* & Gregorij *l.3. dialog. cap.15.* ex illa prima ad Corinth.6. *Neque maledici regnum Dei poſſidebunt.*

20 Probatvr ſecundò à D. Bonau. *in Pharetra* ex Patribus, è D. Gregorio l.22. Mor. cap.6. *Qui maledictionibus inimicum impetunt, quid aliud in illo Deum facere volunt, niſi, quod ipſi aut facere nequeunt, aut erubeſcunt?* & in Regiſtro *lib.2. indice 10. cap.34.* apud quendam Archiepiſcopum: *Nil te oſtendis de cæleſtibus cogitare, ſed terrenam te cogitationem habere ſignificas: dum pro vindicta propriæ iniuriæ, quod Sacris regulis prohibetur, maledictum anathematis inuexiſti.* Et *lib.3. Dial. cap.15.* ad ea verba Apoſtoli: *Neque maledici regnum Dei poſſidebunt. Penſa quàm grauis eſt culpa, quæ ſeparat à regno cæleſtis vitæ.*

21 D. Avgvst. lib. de conflictu vitiorum, & virtutum, cap.9. *Quid de illis dicendum eſt, qui furore cæcitatis, vſque ad verba prorumpunt maledictionis, niſi hoc quod Apoſtolus ait: Neque maledici regnum Dei poſſidebunt?*

Et in Prouerb.26. *Maledictum fruſtra prolatum in quempiam deuoluetur*, vbi habet Interlinearis: *In proferentem.*

Contingit tamen (ait S. Doct. ſuprà) verbum maledictionis eſſe veniale, vel propter paruitatem mali optati, vel quia ludo, vel ſubreptione, vel Zelo iuſtitiæ, vel non malo affectu verba dicuntur. Et hoc modo D. Auguſtinus *ſermone 41. de Sanctis* indicat eſſe veniale.

Dvbitant aliqui: An liceat imprecari alicui malum ad rectum finem, id eſt ægritudinem peccatori, vt reſipiſcat. 22

Qvidam negant, quia quod non licet facere, non licet deſiderare.

Verior ſententia eſt aſſertiua. Ita D.Thom. *quæſt. 76. art.7.* Sotus *l.5. quæſt.12. art.1.* Filliuc. *tomo 2. tract.40. cap.5. numer.149.* Fagundez *lib.8. cap.12. num.21.* Ratio eſt, quia finis eſt potior, & ideò optatur ei bonum, dum optatur aliqua pœnalitas, ad finem bonum ordinata. Et quod licet deſiderare, licet precari, vt ait Baſſ.4. & Sanci. *ſel. diſp.2. & 6.*

Qværvnt tandem: An liceat maledicere creaturis irrationalibus.

Respondet vniuerſaliter S.Bonau. *ad Pſal.39.* non licere his maledicere. Probat Rom.12. *Benedicite, & nolite maledicere:* Et ex illo *prima Corinth.6.* ſuprà allato. 23

Obiicivnt, Dauidem maledixiſſe montibus Gelboe 2. *Reg.1.*

Respondetvr cum D. Bonau. *de gradibus virtutum, cap.16.* Dauidem ploraſſe ruinam Iſraël, & potius maledixiſſe infortunio virorum. Ità etiam D.Thomas *quæſt.76. articulo ſecundo.*

Obiicivnt ſecundò, Iobum maledixiſſe diei ſuæ natiuitatis, & conceptionis nocti.

Respondet D. Bonauent. *in ſpeculo Beatæ Virginis, lectione vndecima*, Iobum maledixiſſe, nocti ſuæ conceptionis, non vt erat dies, vel nox, ſed vt maculatus in ea eſt peccato originis. Sic reſpondet etiam Fagundez *lib.8. cap.13. numero 24.* 24

Respondet Gregorius de Valentia *quæſt.19. p.2.* maledictiones rerum, quæ leguntur in Scriptura, non poſſe referri ad eas res, quæ non ſunt capaces mali in ordine ad liberam conſecutionem finis ſuperni, ſed ſolùm ad homines ipſos, vt id *Iob.3.* & *ſecundo Reg. primo* citatis. Matth.21. *Nunquam ex te fructus naſcatur*, Geneſ. 3. *Maledicta terra in opere tuo.*

Maledictiones ergo in creaturas irrationales, vt à ruſticis fit, eſſe verba otioſa ait Tannerus *numero 157.* maledicere autem eis, vt ſunt creaturæ Dei, eſſe blaſphemum; ſicut etiam maledicere Sanctis, prout in eis Deus habitat. Maledicere verò illis, vt ſunt res alicuius, eſt idem peccatum, ac maledicere ipſis Dominis: Sic & Baſſæus *num.5.* 25

Rvrsvs maledicere creaturis, vt ſunt relatiuæ ad bona humana, puta maledicere diei, quo quis natus eſt, quia optas, ne natus eſſet, veluti ad malum natus eſſet, eſt peccatum mortale; maledicere verò illis, vt referuntur ad mala, puta diei natiuitatis, ob mala hinc ſecuta, modo tamen abſoluta voluntate Dei ordinationi non repugnetur, non eſſe peccatum ait Tanner. *numero 158.* & ita Iob diei ſuæ *capite 3.* maledixiſſe, & Dauidem montibus Gelboe 2. *Regum 1.* vt docet etiam D. Thom. *quæſtione 76. artic.2.* Caietanus, *verbo maledictum.* 26

Porro maledictum non ad vnum peccati genus pertinet; nam ſi quis alteri malum viâ non iniuſtâ, ſed per Deum, vel elementa, ſeu alias creaturas citra iniuſtitiam inferendum optet, ſpectabit ad ordinem, & opponetur charitati, vt indicat S. Thom. *quæſt.76. art.3.* Si verò huiuſmodi mala iniuſtè inferenda optet, puta homicidio, &c. tunc iuſtitiæ aduerſabitur. Vide Tannerum *numer.159.* 27

28 Agvnt aliqui hîc de Suſpicione, & Iudicio temerario, de quibus egimus nos *diſput.* 23. *quæſt.* [illegible] quare nihil de his iam occurrit dicendum, præterquàm, quod in eo Doctores aſſignant regulam diſcernendi vnum ab altero, dum eâ certitudine ac Iudicij firmitate malum de proximo ob leues coniecturas iudicas, vt ſi publica interrogatione à te aliquis id ſciſcitaretur, idem affirmares.

Alii addunt, quòd etiam id iuramento confirmare non timeres: & tunc quidem graue eſt Pec-
29 catum contra proximi dilectionem, qui ſemper ſtat in poſſeſſione ſuæ probitatis, donec eam tam aperta proſtitutione perdat, vt nulla tergiuerſatione eam valeat ſuſtinere: Hoc intellige tamen de eo proximo, qui adeò integræ eſt famæ, vt communiter talis reputetur. Nam iudicare de milite, qui ſolet inter pocula verſari, quod ebrius ſit, dum è Caupona flagranti vultu egreditur; non erit peccatum adeò graue, etſi reuera temulentus non ſit.

Si vero Iudicium ab hac aſſerendi firmitate deſci- 30
ſcat; tunc erit ſuſpicio tantùm, quæ vt plurimum venialis eſt, niſi contingat circa perſonam valde honorabilem; vt ſi de viro aliquo notæ ſanctitatis furtum, vel adulterium ſuſpiceres, eo quod è domo, vbi hæc patrata ſunt, ipſum videris egredientem; tunc enim ob leuem coniecturam; grauem ei infers iniuriam; ſolent Doctores ſemper interponere: *Ob leues coniectu-* 31
ras; nam ſi de quouis eâ rationis euidentia iudicium ferres, vt nulla in contrarium defenſio ſuppeteret; tunc non temerè iudicatur, nec conſequenter peccatur: Cum tamen à deprauato aliquo affectu, vel paſſione iſtiuſmodi iudicia ſoleant erumpere; cauendum eſt obnixè, ne quis ſibi inter iudicandum nimis indulgeat.

TRACTATVS

Digitized by Google

TRACTATVS DE CONTRACTIBVS.

PROOEMIVM.

VNICVM eſt perfectionis vinculum, quo fideles, inter ſe colligati, Deo vniuntur; plures autem ſunt nexus, & nodi, quibus quoad temporale emolumentum homines non tam ſibi mutuò obligantur quàm inter ſe litigiis implicantur, & hi ſunt contractus: De priori, quippe Charitatis contractu, fuſiſſimè tractauit Seraphicus Bonauentura; nec aliud ferè omnia eius opera redolent: De poſterioribus quidem paucula (fateor) contexuit. Cùm enim adhuc Iuuenis ob ſenilem animi ſapientiam fuerit Religionis clauo præpoſitus, cui decem & octo annos ſollicitus aſſederat, mox inter eminentiſſimos Cardinales conſcriptus, ad Epiſcopatum Albanenſem aſſumptus, & in ſummi Pontificis coadiutorem aſcitus, variiſque diſtentus curiis ad annum quinquageſſimum, quo, abſoluto Lugdunenſi Concilio, cui præfuit, obiit, poſtquam celebrem illam Latinorum, & Græcorum vnionem contraxerit; vltrà tempus non ſuppetebat, quod elucidandis plenè ſæculi contractibus impenderet; mirum ſanè, quomodò inter tot rerum, & temporum Anguſtias, tam egregia volumina, quibus Diuina, ſimul & humana mirificè deſcribuntur, abſoluerit: Hinc ego ab hac materia breuiùs me expediam, nihil tamen præmittens, quod vel ad contractuum eſſentiam, ſpectet, vel conſcientiæ obligationem in tam difficili re reſpiciat: Cæterùm pro fuſiori tractatu cuiquè præ manibus ſunt Bonacinæ, Azorij, aliorumque immenſa ferè opera, qui, quicquid contractibus interuenire queat, dilucidè promere ſatagunt. Inprimis autem de contractu in genere agam; poſtea ſingulos in ſpecie contractus examinabo, vbi eos potiſſimum caſus attingam, qui quotidianæ praxi vbique terrarum inſeruiunt; ſi qui autem caſus occurrant, iam deſuetudine abſoleti, aut inutili Theoria nixi, eos aliis diſcutiendos remittam.

DISPVTATIO PRIMA.

De CONTRACTIBVS *in genere.*

CONTRAHERE ſonat plures in vnum trahere, vnde primus eius effectus eſt obligatio, quæ eſt Iuris vinculum, quo vnus alteri aſtringitur ad aliquid faciendum, vel non faciendum, vt dicitur §.1. *Inſtitut. de oblig.* & *l.1. ff. de pactis.* Ad hanc autem obligationem contrahendam primò requiritur vt perſonæ ſint habiles, ſecundò vt ſe obligandi intentio interueniat; deinde vt nec metu, nec dolo adigantur. Cum enim contractus ſit actus liber, ei infenſum eſt, quicquid voluntarium perimit; Huic autem nihil tam contrarium eſt, quàm error, aut dolus, *l. per errorem, ff. de iuriſd. omnium Iud.* Et hæc quidem ad contractus abſolutos requiri probabimus; verum ſunt & alij conditionales, diuerſimode à Iure modificati, de quibus etiam inquiram; ſed prius de Contractus Quiditate, & Diuiſione agendum.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex CONTRACTVS *ſit.*

D. Bonauent in 4. diſt. 27. & diſt. 29. quæſt. 2.

1 CONTRACTVS propriè definitur ab Vlpiano *Leg. Labeo, ff. de verborum ſignific.* vbi ait: *Eſt vltro, citroque obligatio:* ſubaddiunt Doctores: *Ex partium voluntate, & pactione conſurgens.* Ideſt contractus eſt pactum, ex quo oritur vtrinque obligatio. Sic accipit definitionem contractus D. Bonauentura *in 4. diſt. 27.* paſſim, & *diſt. 29. quæſt. 2. in fundamentis, in corpore, & ad argumenta.*

2 TRADITVR autem hæc definitio, ſiue deſcriptio per effectum, ideſt, per mutuam obligationem, quæ ex pacto partium reſultat, vt aduertit D. Bonauent. *locis adductis*, quare eſt potius definitio cauſalis, quam formalis, vt notat Bonacina *diſp. 3. de contract. quæſt. 1. puncto 1.*

Poteſt tamen dici cum D. Bonauent. 4. *diſt. 27. quæſt. 2.* obligationem, ſeu ligamen contractus, in definitione ſumi ſecundùm cauſam in intentione, quatenus ſcilicet voluntas, intendens obligationem extrà expreſſa, ex vtraque parte eſt contractus, & tunc definitio erit eſſentialis per cauſam formalem, quod obſeruant etiam Suarez *Lib. primo de voto, cap. 13. num. 11.* Fagundez *Lib. 1. cap. 2.*

3 Ex his habes pactum latius patere rigoroſo contractu. Definitur autem pactum: *Eſt duorum, aut plurium in idem placitum, & conſenſus.* In pacto enim poteſt reſultare obligatio ſolùm ex altera parte, vt in donationibus, ſolus donans obligatur dare, non verò donatarius accipere. Deinde oritur ex vi pacti nudi promiſſio in ratione veritatis, non iuſtitiæ: In contractu verò oritur obligatio iuſtitiæ commutatiuæ, vt docet D. Bonauent. 4. *diſt. 29. loco citato.*

4 HINC etiam habes, quo nomine appellentur aliquæ conuentiones, in quibus reſultat obligatio partis, vel partium, ex officio aliquo, puta Tutoris, Curatoris, aut villici; dicuntur autem quaſi contractus. Definitur verò apud Fagundez de contract. Lib. 1. cap. 2. *Quaſi contractus eſt obligatio, qua quis ligatur alteri, non ex aliquo contractu, aut maleficio, ſed ex aliquo officio, vel facto licito, & honeſto, licèt non interueniat expreſſa voluntas vtriuſque.*

CERTISSIMVM eſt igitur, in contractibus neceſſarium eſſe conſenſum vtriuſque partis, vt ſæpè repetit S. Doctor *in 4. diſt. 27. 28. & 29.* Molina *Tom. 2. diſp. 254* Leſſius *Tom. 1. Lib. 2. cap. 17. dub. 2.* Azor. *part. 3. lib. 6. cap. 2.* Bonacina *de contract. in genere, diſp. 3. quæſt. 1. puncto 2.* Sanchez *Lib. primo de matrim. diſp. 8. & lib. 4. decal. cap. 1.* Suarez *tomo 2. de relig. lib. 2. de iuram. cap. 7.* Fagundez *Lib. 1. cap. 2. num. 2.* Tannerus *diſp. 4. quæſt. 7. dub. 1.* 5

MVLTA ſunt genera contractuum, vt docet D. Bonauent. *locis adductis*, & *in ſpeculo animæ, cap. 1. 2. & 4.*

DIVIDVNTVR in Nominatos, & Innominatos. Nominatus contractus eſt, qui proprium nomen habet, vt Locatio, Conductio, Venditio, Depoſitum, & Tranſactio. 6

INNOMINATI contractus ſunt, qui carent nomine proprio, & ferè ad hos quatuor modos reducuntur. *Do, vt des, v.g.* Do equum, vt des triticum. *Do, vt facias:* Do triticum, vt colas agrum. *Facio, vt facias, v.g.* Colo tibi agrum, vt domum mihi ædifices. *Facio, vt des.* Colo tibi agrum, vt des mihi triticum. De his agitur *Lege, Naturalis, ff. de præſcriptis verbis.* Hi verò contractus regulantur iuxta Nominatos.

NOMINATI diuiduntur in Contractus bonæ fidei, & ſtricti iuris. 7

CONTRACTVS bonæ fidei ſunt, in quibus Iudices decernunt non tam in rigore iuris, & pactionis, quàm ex æquo, & bono.

CONTRACTVS verò ſtricti iuris dicuntur, in quibus iudices procedunt rigore iuris.

CONTRACTVS bonæ fidei ſunt Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Procuratio, ſeu negotiorum geſtorum Mandatum, Depoſitum, Commodatum, Aſſecuratio, Societas, Tutela, Pignoratio, Ius diuidendæ facultatis inter hæredes, diuiſio rei communis inter diuerſos. Item quando alicui datur res vt illam reddat, vel pretium eius. Cæteri verò contractus, vt Emphytheuſis *quæſt. 5. num. 12.* & Permutationes, ſunt ſtricti iuris, vt docent Rebellius 2. *part. lib. 1. quæſt. 2.* Molina *Tom. 2. de iuſtitia, diſput. 259.* Vallaſcus *de emphyt. quæſt. 5.* Fagundez *cap. 1. num. 8.* qui contra alios approbant hanc diuiſionem. 8

Digitized by Google

ſionem, non modò in foro externo, ſed etiam in foro animæ.

9 Vtrvm verò ſponſalia debeant computari inter contractus ſtricti iuris; Sanchez *Lib. 1. de matrim. diſp. 64. num. 3.* ſupponit, tanquam certum, eſſe bonæ fidei, ex quo poteſt inferri ſponſalia, quibus dolus cauſam dedit, eſſe inualida, quia inualidi ſunt contractus bonæ fidei, quibus dolus cauſam dedit, & hoc videtur ſentire D. Bonauent. *in 4. diſt. 27. dub. 2. litterali.*

Dividvntvr contractus nominati in Oneroſos, & Lucratiuos. Lucratiui ſunt in quibus abſque vllo onere, aut recompenſatione ex iuſtitia, ſed merè gratis aliquid alicui remittitur, promittitur, vel datur, vt donatio, acceptilatio, commodatum, quo ad vſum rei; nam licèt commodatarius teneatur reſtituere rem, tamen vſus eſt liberalis. Oneroſi contra-
10 ctus ſunt, quibus ex vtraque parte onus incumbit, vt in emptione. Ad hanc diuiſionem reducuntur contractus Reſpectiui, & non Reſpectiui. Reſpectiui ſunt, quibus ex vtraque parte obligatio reſultat, & ſunt contractus proprij. Non reſpectiui, in quibus & vna tantùm parte reſultat obligatio, vt ſunt minus proprij, vt ſtipulatio, & promiſſio.

11 Si contractus accipiatur pro pacto, diuiditur in Nudum, & Veſtitum. Nudum pactum eſt, in quo ſola interuenit conuentio partium, & ad nihil ampliùs eſt proceſſum, & nullum aliud fundamentum adeſt. Veſtitum eſt, quod ſolemnitatibus roboratur, vel aliqua circumſtantia induitur, in qua iure ciuili roboratur.

Vestitvr autem ſex modis. Primò in re, ſi ex altera ſaltem parte ſit impletum. Secundò verbis, ſi accedat ſtipulatio. Tertiò ſcriptura, vt ſi littera fatearis, eſſe tibi iam ſatisfactum, etiamſi ſatisfactum
12 non ſit, quod dicitur Acceptilatio. Quartò ſpecifico, nomine contractus; qua ratione omnes contractus, qui conſenſu perficiuntur, imò omnes contractus nominati, ſunt veſtiti, ſi in ſuo genere ſint perfecti. Quintò iuramento. Sextò cohærentia cum aliquo contractu veſtito, vt ſi vendam tibi domum mille aureis cum pacto, vt illam adhuc inhabitem, & tibi pro inhabitatione dem hanc veſtem; hoc pactum acceſſorium per ſe eſt pactum nudum, quia tamen cohæret cum venditione, eſt etiam veſtitum, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis.

13 Dividitvr etiam in contractum Guarentigium, & non Guarentigium.

Gvarentigivs eſt qui paratam habet executionem, propter iuramentum in illo poſitum, vel hypothecam, vel inſtrumentum publicum, in quo conceditur ius exequendi illum, non expectata iudicis ſententia.

14 Non Guarentigius eſt ille, qui his firmitatibus caret. Ità Molina *tract. 1. diſp. 71.* Leſſius *Lib. 2. c. 28. dub. 1.* Fagundez *cap. 1. in fine.*

QVÆSTIO II.

An ad valorem Contractus requiratur intentio contrahendi, & ſe obligandi.

15 Distingvit S. Bonauentura *in 4. diſt. 27. art. 2. quæſt. 2.* de validitate in Foro conſcientiæ, & in Foro externo.

Igitvr in foro conſcientiæ, ſi non habuiſti intentionem contrahendi; imò intendiſti non contrahere, non ſubſiſtit contractus in foro conſcientiæ. Teneberis tamen in eodem foro omnibus damnis, prouenientibus ex tuo dolo, contrahenti bona fide, & in foro externo cogeris ſtare contractui, quia forum externum ſolùm iudicat externum, non autem occultas intentiones. Ità Sanchez *Lib. 1. de matrim. diſput. 9.* Tanner. *diſp. 4. quæſt. 6.* 329. Fagundez *lib. 1. de* 16
contract. cap. 2. num. 3. qui idem dicunt multò magis de votis, & aliis veluti contractibus, qui forum conſcientiæ magis reſpiciunt, quia Deus, qui ſcrutator eſt cordium, magis reſpicit voluntatem, quàm actus externos *cap. ſi quandoquidem, 15. quæſt. 6.* teneris tamen de damnis, vt dixi, & in foro externo ſtare contractui, *cap. cum Apoſtolica, de reſcrip. cap. ex tenore, eodem titulo,* ad finem, *cap. ex litteris de contumel. Leg. quoties, §. qui dolo, ff. de probat. & 30. quæſt. 1. cap.* Dictum: *Fraus, & dolus nemini debent patrocinari*, vt arguit S. Doctor *loco citato.*

Si verò contrahere voluiſti, ſed non te obligare, 17
multi aſſerunt, te obligari. Sic de contractu matrimonij, & de quolibet alio contractu docent Petrus Ledeſma *de matrim. quæſt. 43. art. 1. dub. 2.*

Loqventes verò de contractibus, & de voto, tenent Soto *lib. 7. de iuſt. quæſt. 1. art. 2.* Guttier. *lib. 2. canon. qq. cap. 22. num. 31.* Aragon. 2. 2 *quæſt. 88. art. 1.* Ludou. Lopez *p. p. Inſtruct. cap. 92.* Suarez *lib. 2. de iuram. cap. 7.* & *lib. 1. de voto, cap. 3.* accerimè pugnax.

Secvnda ſententia eſt, hunc non obligari. Ità Fagundez *lib. 1. de contract. cap. 2.* Henriquez *lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 2.* loquens de contractu matrimonij: De voto autem, Leſſius *lib. 3. de voto, cap. 40. dub. 1.* Azor *p. p. lib. 2. cap. 17. quæſito 9.* Valentia *diſp. 6. quæſt. 6. puncto 1.* Nauar. *ſumma, cap. 12. num. 38.* Sanchez *tom. 1. de matrim. lib. 1. diſp. 9.* vbi ſupra duodecim Doctores allegat. Hæc eſt opinio D. Bonauenturæ *loco citato, & quæſt. præcedenti.*

Assero cum hac ſententia, contrahentem cum intentione non obligandi ſe, verè non obligari.

Probatvr à D. Bonauent. primò, *quæſt. 1.* 18
quia contractus ex intrinſeco obligat; atque ſanè obligatio oritur ex voluntate ſe obligandi; ſed hic non voluit ſe obligare; ergo noluit contractum. Itaque implicat velle contractum, & nolle ſe obligare; negatiua verò cùm ſit deſtructiua, & venenata, tollit etiam poſitiuam voluntatem contrahendi, vt paſſim docet Seraphicus Doctor.

Confirmatvr, nam obligatio reſultans ex voluntate contrahendi, non reſultat naturaliter; ſed eſt effectus moralis pendens à libertate voluntatis.

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *quæſt. 2.* 19
ex Innocentio III. & habetur *de ſponſalibus*, vbi decernit; deficiente intentione ſe obligandi, non valere matrimonium.

Probatvr tertiò è S. Doctore. Vbi deficit ratio formalis, atque adeò forma, deficit quidditas rei, & conſequenter ipſa res; ſed conſenſus eſt forma verborum, quæ faciunt matrimonium: Ergo deficiente intentione ſe ligandi, nullus eſt contractus. Minor probatur, nam contractus eſt vltro, citroque obligatio ex partium voluntate, & pactione conſurgens, vt dixi initio diſputationis, & actus agentium non obligant vltra intentionem eorum. Idem de baptiſmo arguit S. Doctor 4. *diſt. 6. art. 2. quæſt. 1.* eo autem Dei legi nos obligamus.

Probatvr quartò à D. Bonauent. *diſt. 28.* 20
quæſt. 3. conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij illud caſſat *ex cap. finali de condit. appoſitis*, licèt enim contrahens intentionem habeat contrahendi ſub conditione

conditione, quod matrimonium v.g. ad tempus fiat, & non ſit perpetuum; non contrahit, quia matrimonium, ſi quod eſt, perpetuum eſt, & indiſſolubile, vt probat S. Doctor diſt.28. art.2. quæſt.1. ergo cum de intrinſeca ratione ſit ſe obligare; qui ſub conditione non ſe obligandi contrahit, non contrahet. His rationibus vtuntur Authores huius ſententiæ.

21 Fundamenta oppoſitæ ſententiæ conuelluntur his fundamentis, veluti clauus clauo. Enim verò, ſi habuiſti intentionem contrahendi, & te obligandi, teneris, etiamſi non habueris intentionem exequendi. Ità communiter Doctores apud Fagundez num.9.

22 Ratio eſt, quia qui vult antecedens, vult etiam conſequens lib.1. §.1. ff. ſi vſufruct. pet. quando conſequens ex vi eius infallibiliter ſubſequetur, vt arguit S.Doctor in 2. diſt.32. art.3. quæſt.2. ad 2. & aliis in locis, vbi affert exemplum de eo, qui vult eſſe Abbas Monachorum, conſequenter debet velle etiam eſſe Monachus; alioqui ſtultus eſt.

QVÆSTIO III.

Quomodo Error, ſeu dolus vitiet Contractum.

§ D. Bonauent. in 4. diſt.30 quæſt 1.

23 NOtandum ex S. Bonauent. in 4. diſt. 30. quæſt.1. & dub.3. litt. poſſe errorem circa aliquem contractum eſſe duplicem.

Primus eſt circa ſubſtantiam rei. Secundus circa accidentia. Circa ſubſtantiam rei datur, quando v.g. vis emere, & petis torquem aureum, & accipis ex aurichalco; vel ſi petis Adamantem, & datur tibi chryſtalli fruſtum. Circa accidentia eſt error, ſi vis, & petis cuprum auratum, & datur tibi, ſed maculatum; Vel ſi petas equum, & datur tibi defectuoſus.

24 Admonet tamen circa hæc S. Doctor ad 4. quod ſi petas torquem in genere, & nomines aureum, neſciens pretium auri, neque quid ſit aurum, & detur tibi cuprum pretio competenti, non erit error ſubſtantialis, quia tua intentio eſt tantum de torque metallino, ſed nominas aurum, loquens quaſi Pica. Idem etiam dic de errore per dolum.

25 Aſſero primò, errorem, vel dolum circa ſubſtantiam rei, de qua contrahitur, reddere contractum nullum iure naturæ, ſi ſit error, vel dolus antecedens, dans cauſam contractui, quo amoto non contraheretur.

Probatur primò à D.Bonauent. loco cit. fundamento primo. Ablato conſenſu tollitur contractus. Confirmatur à S.Doctore; non enim cenſemur velle, quod non cognoſcimus, & multò minus diuerſum ab eo, quod cognoſcimus; vt ſi volumus aurum, detur cuprum. Hoc argumento vtitur Fagundez, capite 3.

Probatur ſecundò à S. Doctore. Voluntarium eſt, cuius principium mouens eſt intra in volente, cognoſcente ſingula: Ergo inuoluntarium eſt, quod ab extrà nobis aduenit contra cognitionem, ex errore.

26 Probatur tertiò à S. Doctore. Non minus eſt inuoluntarium, quod fit per violentiam, quàm quod per errorem. Et confirmatur ex cauſa 29. quæſt.1. vbi id definitur.

Confirmatur à S.Doctore in corpore, eiſdem argumentis addita authoritate D. Auguſtini 2. de Trinitate, cap.1. & tract.96. in Ioan. vbi ait: Inuiſa diligere poſſumus: incognita nequaquam.

Hæc aſſertio magno recipitur applauſu à D. Thom. 2. 2. quæſt. 77. art. 3. Molina tract.2. de iuſt. diſp.259. & Thomiſtis ibi, Leſſio Tom.1. lib.2. cap.17. dub. 5. num. 27. Sanchez lib.7. de matrim. diſput. 18. num.12. Bonacina de contract. in genere, diſp.3 quæſt.1. puncto 2. §.1. & aliis apud hos; & air Tanner. diſp.4. quæſt.7. dub.1. num.11. eſſe omnium ſententiam. 27

Addit tamen Fagundez num. 6. cum Sala de empt. dub.35. poſſe eſſe errorem circa ſubſtantiam, & tenere adhuc contractum, vt ſi aurum alchimicum ſit eiuſdem perfectionis cum auro è venis ſumpto, & detur tibi illud pro iſto, vel ſi detur vna ergaſtula empta pro alia eiuſdem virtutis, vel à pharmacopola vnum pharmacum æqualis virtutis, loco ordinati à medico. Sed hæc vel non variant ſubſtantiam, & ſi variant, confringunt contractum; vt ſi ego velim eam ancillam numero, & aliam non emerem, vel illud medicamentum. In materia verò matrimonij certum eſt, vt hi ipſi concedunt, eſſe inualidum.

Aſſero ſecundò cum D. Bonauent. quem ſequuntur Fagundez num.9. Suarez tract. 1. de legibus, lib.1. cap.11. num.6. Sanchez lib.1. de matrim. diſp.64. Molina tract.2. diſp. 272. Nauar. ſumma Lat. cap 2. num.27. & communiter, ſi error ſit circa accidentia, quæ grauiter mutant iudicium rei, & reduci poſſunt, prudentum iudicio, ad ſubſtantiam rei, contractum eſſe nullum. 28

Ratio eſt, quia ſupponitur abeſſe conſenſus neceſſarius, vt ſuprà.

Hinc colligo cum D. Bonauentura 4. diſt. 30. dub.6. litt. ſi error ſit circa virtutem, & mores, puta ſi ſit inhoneſta, quam honeſtam arbitrabar; eſſe circumſtantias magni faciendas, & ait Sanchez, eas frangere poſſe ſponſalia.

Aſſero tertiò. Si error ſit circa circumſtantias minoris momenti, iudicio prudentum, etiamſi ille non contraheret, ſi ſciret, probabile eſſe, non irritare contractum iure naturæ. Ità Molina Tract.2. diſp.352. Rebell. lib. 1. quæſt. 6. ſect.2. num. 11. & lib.9. quæſt.1. Bonacina de contract. diſp.3. art.1. puncto 2. Mantica de ambig. conuention. lib.1. titul.9. Ægydius Luſitan. in Leg. ex hoc iure, cap.8. num.95. 29

Itaque ſi contraxiſti cum ea, quam putabas diuitem, nobilem, pulchram, & inueniſti ignobilem, pauperem, lippam; valet contractus, quia hæc non admodum variant in hoc contractu. 30

Ratio eſt etiam, quia ille error, vel dolus eſt cauſa quidem contractus; adhuc tamen habet ſuum obiectum, in quod feratur, ideſt ſubſtantiam rei, vt ait Poncius lib.4. de matrim. cap.21.

Alio modo id definit Caſpenſis Tract.19. diſp.1. ſect.3. num.35. cum Caſtro Palao Tom. 3. tract. 14. diſp. 2. puncto 5. Quoties error, vel dolus eſt cauſa cauſatiua tantùm, non autem obiectum contractus; hic non erit iure naturæ nullus; ſi verò ſit obiectum expreſsè declaratum, talis erit nullus, non autem ſi implicitè tantùm; quia tunc error, vel dolus cenſetur eſſe accidentalis, cum ſupponatur adhuc obiectum ſufficiens ad eſſe contractus. 31

Seraphicus diſt.30. dub.3. ſic diſtinguit errorem circa accidentia, puta circa bona fortunæ, in matrimonium poſſe eſſe vel cauſam impulſiuam in æſtimatione tantùm, & ſpe; ita, vt conſenſus feratur ſuper perſonam adhuc præciſam, tanquam in obiectum conſenſus; vel poteſt eſſe vt ſuſpendatur conſenſus ſuper perſonam, & ſub hac conditione cadat: accipio perſonam, ſi eſt diues, & non aliter. Primo modo 32

ait

Digitized by Google

ait S. Doctor, validum eſſe contractum, quia adhuc conſenſus habet ſufficiens obiectum, ſuper quod cadat; altero vero modò, cùm non adſit conſenſus, ſed reſeruatus ſit, non erit validus.

33 ADDIT verò *quaſt.1.* errorem circa accidentalia in matrimonium, circa conditionem, vel ſeruitutem, quia præiudicat bono grandi libertatis; ſed hoc eſt iure poſitiuo depoſitum, vt explicat *diſt.36. quaſt.2.*

IN reſponſione verò *ad vltimum*, ſic diſtinguit: Dupliciter poteſt eſſe error circa bona fortunæ, puta circa nobilitatem, dignitatem, & cætera accidentalia. Primò ſi erretur circa ſubiectum perſonæ. Secundò ſi circa proprietates.

34 CIRCA ſubiectum erratur, cùm Puella ſciens, & cognoſcens perſonam, puta filium Regis Angliæ viſu, vel auditu, & in illum conſentit, & non in alium, & tunc erit ſubſtantialis error irritans contractum matrimonij. At ſi perſonam filij Regis Angliæ non agnoſcit, ſed tantùm credit, hunc, quem videt habere hanc dignitatem, tunc cum non conſentiat, niſi in hunc, erit validus conſenſus, etiamſi non ſit eâ dignitate præditus.

35 ASSERO quartò; ſi loquamur de iure poſitiuo, receptiſſima eſt ſententia docens; ſi error ſit circa ſubſtantiam rei, & circa accidentia, & qualitates ſubſtantiales, quæ multum variant iudicium, & contractus ipſe fiat bona fide ex vna parte; & dolo ex altera, vt dolus det cauſam contractui, contractum eſſe nullum iure poſitiuo. Ità Vallaſcus *de iure Emphyt. quaſt.5. num.9.* Luſitanus *in Leg. ex hoc iure, ff. de iuſt. & iure, cap.8. a num.93.* Bonacina *de contract. diſp.3. quaſt. 1. puncto 3. §.2.* Gomez *Tomo 2. var. cap.2. num.48.* Fagundez *lib.1. cap.3.* Baſſæus *V. Contractus*, Tanner. *diſp. 4. quaſt. 7. dub. 1.* Patet *ex Leg. 1. & ex Leg. ſciendum, §. vlt. ff. de ædilit. act. & ex Leg.65. tit.5. part.5.*

36 PROBATVR à D. Bonauent. *quæſtione*, nuper *adducta*, ex materia matrimonij *ex cauſa 29. quaſt.1.* & rationibus adductis pro prima aſſertione. Quod enim iure naturæ eſt inualidum, non poteſt iure poſitiuo validari; alioqui ius poſitiuum eſſet contra ius naturæ.

QVÆ diximus de errore antecedenti, aſſerunt aliqui de errore etiam comitante, non modò in contractu matrimonij, vt dum contrahis cum Berta, putans eam Titiam, ſed tamen libentius contraheres cum Titia, ſi eam agnoſceres; ſed etiam in aliis contractibus, vt ſi emis Chryſtallum, exiſtimans gemmam, ſed tamen emeres, etiamſi nouiſſes, eſſe Chryſtallum. Ità Fagundez *num.7.* adducens D.Thom. *prima ſecundæ, quaſt.6. art. 8.* Bonacinam *de contract. diſp. 3. quaſt.1. puncto 2. §.1. & de matrim. quaſt.3. puncto 2. num.3.*

37 HINC obſerua, diſputari: an contractus dolo excuſatus, poſſit validari, data ex iure naturæ optione, decepto ad ſtandum, vel non ſtandum contractui, ſi reducatur ad æqualitatem, & vtraque ſententia eſt probabilis: Ego arbitror, id poſſe, quia iure naturæ deceptus poteſt reſarcire iniuriam.

SED iure naturæ deceptor tenetur ſtare contractui; ſi deceptus velit, ſed hoc poſt iudicis ſententiam.

38 PROBATVR à D. Bonauent. *4. diſt. 27. art.2. quaſt.2. ad 4.* ex cauſa *30. quaſt.1.* etiam in omni foro, tum iudiciali, ſiue ciuile, ſiue Canonico: imò & in foro conſcientiæ, vbi definitur, fraudem, & dolum non debere fraudanti patrocinari, *Leg. Quoties, §. qui dolo, ff. de probat.* ex *cap. ſedes Apoſtolica, de reſcriptis, cap. ex tenore eodem,* & *cap. ex litteris, de dolo, & contum.* & tandem *Leg. finali, tit.2. part.4.* quæ definit, optionem ſemper dandam eſſe decepto; velit ne, an nolit ſtare contractui, qui iure naturæ fuit irritus in pœnam doli, ne commodum ex dolo ſuo conſequatur; reſiſtit enim ſemper totum ius dolo, ac fraudi, vt notat Fagundez *num.18.*

39 DATVR etiam decepto actio aduerſus tertium, qui dolum fecit *leg.2. ff. de prouentis, & iuribus allatis*, & omnis decipiens tenetur in conſcientia reſtitutioni damnorum ante iudicis ſententiam; eſt enim dolus, & fraus ex genere mortalis, vt oſtendunt Reginaldus *praxi, lib.25. num.125.* Bonacina *de contract. diſp.3. quaſt.1. puncto 2. §.2.* Fagundez *num. 23.* ex D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.2. §. ſecundus ramus, & ſequenti.* 40

QVÆSTIO IV.

Quomodo metus irritet Contractus.

{ D.Bonauent.4. diſt.29. quæſt.1.

41 PRÆLIBAT S. Doctor *in 4. diſt. 29. quæſt.1.* metum duplicem. Alter eſt grauis, qui & iuſtus dicitur, & cadens in conſtantem virum: Alter leuis, qui & dicitur cadens in virum inconſtantem, *L. metu, ff. de eo, quod metus cauſa, cap. conſultationi, cap. veniens, 2. de ſponſal. cap. Cùm dilectus, de his quæ vi.* Metus grauis eſt metus alicuius magni mali abſolutè, & in ſe conſiderati, quod nobis timemus, vel noſtris euenturum; talis eſt metus incuſſus, mortis, mutilationis, atrocis cruciatus, ſtupri, ſeruitutis, amiſſionis bonorum, ſtatus, honoris iacturæ, magni lucri, infamiæ, excommunicationis iniuſtæ, &c. vt probat Sanchez *lib.4. de matrim. diſp.5.*

42 HÆC quidem mala ſiue nobis immineant, ſiue noſtris, grauem incutiunt timorem. Ità Menochius *tract.1. lib.2. de arbitr. centur.2. caſu 136.* Azor *p. p. lib. 2. cap. 17. dub. 6.* Sanchez *lib.4. de matrim. diſput.*

IN filiis, vt probat *Leg. Iſti quidem, §. fine, ff. de eo, quod metus cauſa*; liberi enim ſunt pars patris, vt docet Ariſtoteles *in Ethicis*.

IN vxoribus, & maritis, quia vnum ſunt. Ita D.Thom. *in 4. diſt.29. quaſt. vnic. art.2. ad 2.* D. Bonauent. *eadem diſt.* & alij.

43 IN patribus, fratribus, & ſororibus *leg. vlt. Cod. de impub. & aliis ſubſtit. §. hi, qui, Inſtit. de inut. ſtipul.* & communiter Doctores; & de omnibus coniunctis in primo gradu docent Præp. *cap. cùm locum de ſponſal. num. 10.* Cucus *lib.5. inſt.* Maior *tit. 22. num.156.*

IN aliis conſanguineis, & affinibus, quia vt dicitur *cap. non exiſtimemus, 13. quaſt.2.* ſunt vna caro. Probatur etiam *cap. ſciant cuncti de elect. in 6.* quem textum vocat notabilem Iaſon, *leg. de pupillo, §. ſi quis ipſi, num.12. ff. de oper. nou. nunciat.*

44 IN amicis arctiſſimo vinculo iunctis probatur, quia amicus eſt *alter ego*, vt ait Philoſophus *6. Eth. cap.4.* & D.Auguſtinus *lib.4. confeſſ. cap.6.* Itaque metus grauis mali ſiue nobis, ſiue noſtris dicitur incuſſus, & irritat contractum, ſi verè immineat malum.

45 METVS leuis eſt metus reuerentialis, ob præſentiam alicuius perſonæ grauis; hic tamen metus, ſi addantur minæ, verba aſpera, &c. poteſt fieri grauis. Ideò oportet aduertere, metum dici grauem, & leuem reſpectiuè; nam qui alicui, puta viro, eſt metus

Digitized by Google

metus leuis, erit puellæ grauis, vt oſtendit Sanchez, citans ſupra quinquaginta Doctores, & probatur *ex Leg.3. ff. ex quibus cauſis.*

46 QVINQVE autem conditiones requiruntur, vt ſit metus grauis.

PRIMA, vt malum, quod timetur, ſit graue *leg metum, ff. de eo quod metus cauſâ*, ibi metum accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem, ſed maioris mali, ideſt magni mali, vt explicat Gloſſa.

SECVNDA eſt, vt timeatur rationabiliter, non leui de cauſa: patet ex *Leg. metum cit. ibi*, metum autem non vani hominis, ſed qui merito timet, & *Leg. Nec timorem, §. proinde, ff. eodem.* Vnde Eccl. 19. *Qui cito credit, leuis eſt corde.* Itá D. Thom. 4. *diſt.* 29. *quæſt vnic. art.* 2. D. Bonauent. *eadem diſt. quæſt.* 1. *corpore*, & alij. Et quidem non requiritur vera pœnarum inflictio, ſed timor probabilis, & non vanus, vt probat S. Bonauent. & alij apud Sanchez *lib.*4. *de matrim. diſp.*1. *num.*16.

47 TERTIA conditio eſt, vt metum incutiens poſſit minas ſuas exequi. Itá D. Bonauent. *loco cit.* patet ex *Leg. famoſi, ff. ad legem Iulia maieſt.* & probat Sanchez *cit. num.*19.

QVARTA eſt, vt minas incutiens, ſolitus ſit minas exequi; nam ſi ſit facilis ad remittendum, non eſt grauis metus, ex *Leg. Vnica, Cod. ſi quis Imperatori*, & *Leg. famoſi citata.*

QVINTA eſt, non poſſe timentem vitare mala comminata. Itá Sanchez *num.*23. & ſimul Fagundez *cap.*5.

48 ANIMADVERTVNT hîc etiam Doctores, metum grauem aut poſſe prouenire ab extrinſeco agente, & cauſa naturali agente, vt à tempeſtate, morbo, &c. vel ab extrinſeco viuente, ſed operante naturali impetu, vt à bruto, ebrio, & furioſo. Vel denique ab extrinſeco agente liberè, veluti homine, vel dæmone.

49 IGITVR ſi metus incutiatur ab extrinſeco agente naturali, non irritus contractus cenſetur, tametſi conſenſus etiam ibi ſit conditionalis, vt ſi non immineret naufragium ex tempeſtate, vel mors è morbo, non voueret, nec iuraret, hoc agere. Ratio eſt, quia talis metus non eſt iniurióſus, ſed à Dei ſæpe prouidentia immiſſus ad facíenda opera ſancta, vel ad ciendam pœnitentiam, vt docet Concilium Trident. *ſeſſ.*14. *cap.* 4. Ideò addit: *Hoc enim timore vtiliter concuſſi Niniuita, ad Iona prædicationem plenam terroribus, pœnitentiam egerunt, & miſericordiam à Domino impetrarunt.*

TVNC autem pœnitentia, vt ſit recta, non debet habere conſenſum conditionatum. Si ruina non immineret, non pœniterem, vt dicam *Tract. de Pœnit. Diſput. de contritione.*

50 HÆC eſt doctrina D. Thom. *prima ſecunda, q.*6. & D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 34. *part.* 2. *quæſt.* 1. *&* 2. Vaſquez *part.* 2. *diſp.*27. *cap.*3. Sanchez *in decal. lib.*4. *cap.* 1. Fagundez *cap.*5. *num.* 17. & patet ex *cap. de regul.* vbi votum ægroti, ex timore mortis, declaratur validum. Idem dicitur, ſi metus incuſſus ſit a bruto, ebrio, &c.

51 SI verò metus incuſſus ſit ab agente liberè ad extorquendum conſenſum, certiſſima reſolutio eſt omnium Doctorum, inualidum eſſe contractum. Itá D. Bonauent. 4. *diſt.*29. *quæſt.*1. Sanchez *lib* 4. *decal. cap.* 3. Suarez *Tom.* 3. *de relig. lib.* 6. *cap.* 4. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 17. *dub.* 6. Azor *part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 11. *& part.* 3. *lib.*6. *cap.*7. Bonacina *de contract. diſp.* 3. *quæſt. prima, puncto* 2. §. 3. Fagundez *lib.* 1. *de contract. cap.* 5. *num.* 18. Tanner. *diſp.* 4. *quæſt.* 6. *num.*315.

QVÆSTIO autem grauis eſt: An tales contractus ſint iure naturæ irriti, an verò iure poſitiuo. Scinduntur autem in duas acies Doctores.

52 PRIMA opinio eſt, non eſſe iure naturæ irritos. Ita Paludanus 4. *diſt.*15. *quæſt.*2. *art.*5. Sanchez *lib.*4. *de matrim. diſp.*15. *num.*5. & *lib.*4. *decal. cap.*3. *num.*9. Suarez *lib.* 1. *de relig. cap.*7. *num.* 12. Corbo *quæſt.*46. Valentia *Tom.*4. *diſp.*10. *quæſt.*3. *puncto* 2. Henriquez *lib.* 11. *cap.*9. Pet Ledeſm. *quæſt.*47. *art.*3. Tanner. *loco cit.* Azor. *p. p. lib.* 11. *cap.*15. *quæſito* 6. Leſſius *lib.*2. *cap.*40. *dub.*1. loquens de voto, & loquens de contractibus *cap.* 17. *dub.*6. *a num.*36. Vaſquez *prima ſecunda, diſp.* 27. *cap.* 3. Bonacina *de contract. diſp.*3. *quæſt.*1. *puncto* 2. §. 2. Fagundez *de contract. lib.* 1. *cap.*6. *num.*3. Caſpenſis *Tract.* 19. *de contract. diſp.* 1. *ſect.* 4. qui innumeros pro hac ſententia apud Sanchez accinit recenſitos. Subſcribit Baſſæus, V. *Contractus num.*21.

53 EXCIPIVNT tamen iſti contractus matrimonij, ſponſalium, dotis ad matrimonium, & profeſſionis in Religione, quos tamen iudicis ſententiâ reſcindi poſſe autumant.

DE matrimonio hoc docent communiter Doctores, Sanchez, loquens de matrimonio, & ſponſalibus *lib* 4. *de matrim. diſp.*12. *à num.*18. Azor 3. *part. lib.*3. *cap.*7. Leſſius *Tom.*1. *lib.*2. *cap.*17. *dub.*6. *n.*37. Henriquez *de matrim. lib.* 11. *cap.*9. *num.*6. Bonacina *de matrim. quæſt.* 3. *puncto* 8. *num.*31. vbi etiam de ſponſalibus id probat ex multis grauiſſimis Doctoribus, & conſtat ex *cap. veniens* 2. & *cap. cum locum* 1. & *cap. conſolationi de ſponſal.*

54 ET idem conſequenter de promiſſione dotis admonent Azorius, Leſſius, Bonacina & Fagundez, allegati.

RATIO eſt, quia matrimonium eſt perpetuum, nec ampliùs eſt locus irritationi, poſtquam eſt legitimè contractus, ſicuti in aliis contractibus; ideo exigitur ad contrahendum perfecta libertas.

HINC conſequenter de profeſſione in Religione idem deducunt Sanchez *lib.* 4. *decal. cap.* 5. Suarez *tract.*3. *de Relig. lib.*6. *cap.*4. Fagundez *num.*5. & conſtat *ex cap. de his, quæ vi.*

55 DE voto autem quocumque ſimplici, in quacumque materia fiat, validum eſſe aſſerunt Suarez *de voto lib.*1. *cap.* 18. *à num.* 5. & alij; ſed irrita eſſe talia vota ſimplicia, metu extorta, docent Sanchez *Tom.*1. *decal. lib.*4. *cap.* 3. *num.* 12. Cardin. *cap.*2. *quæſt.*1. *caſu* 4. *de his quæ vi.* Sylueſt. *verb. metus, q.*8. & *verb. votum* 2. *quæſt.* 12. Tolet. *lib.* 4. *ſummæ, cap.*17. Nauar. *ſumma Latina, cap.* 12. *num.* 52. & *commonit* 2. *de regular. num.* 13. Azor. *p. p. lib.*11. *cap.* 11. *quæſito* 7. Abbas, Sotus, Aragon, & alij apud Sanchez, & Bonacina *de matrim. quæſt.*3. *puncto* 8. *à num.*2. cui ſubſcribit cum Fagundez *num.*6.

56 DE iuramento, metu graui extorto, communiter aſſerunt, eſſe iure naturæ validum; & ratio eſt, quia iuramentum eſt promiſſio facta, cuius aſſertur Deus teſtis. Igitur ne Deus teſtis ſit falſus, erit valida iure naturæ.

QVOAD teſtamentum, metu graui extortum, eſſe iure naturali nullum, aſſerunt Sanchez *lib.*4. *de matrim. diſp.*8. *num.*6. Molina *tom.*1. *de Iuſt. Tract.*2. *diſp* 136. Spino *in ſpeculo gloſſa, Rubr.*2. *part. num.*5. Guttier. *de quæſt. canon. lib.*2. *cap.*11. *num.*83. Caldas *in Leg. ſi iuratorem, v. contractum, num.* 27. quam opinionem communiſſimam acclamat Fagundez *numero* 8.

RATIO eſt, quia teſtamentum eſt vltima voluntas, & ideò debet vſque ad mortem manere liberum, nec firmatur, niſi morte teſtatoris, vt ait Apoſtolus

Apoſtolus *ad Heb. cap.6.* ideò metus non poteſt dare ei firmitatem.

57 CIRCA collationem beneficij metu extortam, eſſe iure naturæ validam aſſerit Garſia *de benef. part.* 11. *cap.* 3. §. 2. *num.* 143. Fagundez *num.* 9. & conſtare dicunt *ex cap. ſuper hoc penult. de renunc. cap. Abbas, cap. ad aures, cap. ad audientiam de his, quæ vi,* & docet Rebuffus *in praxi benefic. tit. de reſign. metu fact.* & *tit. de vi, in reſign. adhibita,* & *tit. de cauſis reſignationem irritantibus,* Roſinus *lib.* 19. *de benefic.* Nauar. *in cap. accepta, de reſtit. ſpoliat. oppoſit.* 4. 5. & 6. Flaminius *de reſign. lib.* 13. *quæſt.* 1. & 2. Azor 2. *part. lib.* 7. *cap.* 26. *quæſito* 1. Selua *de benefic.* 3. *part. quæſt.* 32. Probant rationibus, quas in fine apponam.

DEBEMVS etiam alia diſtinctione contractuum, varias apponere opiniones.

58 ET quidem contractum lucratiuum, & promiſſorium, metu iuſto celebratum, eſſe validum iure naturæ docent Sotus *in* 4. *diſt.* 29. *quæſt.* 1. *art.* 3. quod ferè docuerat *lib.* 6. *de iuſt. quæſt.* 1. *art.* 4. docens, donationem, aut promiſſionem, metu iuſto factam, eſſe validam iure naturæ. Idem tenent Henriquez *lib.* 11. *cap.* 9. Carbo *de teſt. cap.* 46. *quæſt.* 4. Ledeſma *de matrim. quæſt.* 47. *art.* 3. *dub.* 1. *ad* 3. Sanchez *de matrim. lib.* 4. *diſp.* 8. *num.* 4. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 7. *dub.* 6. *num.* 37. *ea leg. vltima, Cod. de his, quæ vi,* quam opinionem cenſet probabilem Diana *part.* 3. *tract.* 5. *reſol.* 118.

59 OPPOSITAM tamen non minus probabilem tuentur alij, nempè contractum liberalis donationis, aut promiſſionis, ex metu graui celebratum, inualidum eſſe iure naturæ. Ità Medina *Cod. de reſtitut. quæſt.* 3. *cauſa* 2. Aragon 2. 2. *quæſt.* 86. *art.* 7. Rebellius *part.* 2. *lib.* 1. *quæſt.* 5. *conclu.* 1. Molina, & Azor, quos allegatos ſequitur Baſilius Poncius *de matrimonio, lib.* 4. *cap.* 6. *numero* 4. Diana *loco citato.*

60 IDEM de contractibus onerosis aſſerunt Rebell. *loco cit.* & alij apud eum. Alij tamen hos contractus (excepto matrimonio) aſſeuerant, validos, Contractus iſtos, inquam, in quibus datur res pro re data. Ità Baſilius Poncius *cap.* 7. allegans Sotum, Richardum, Paludanum, Syluestrum, Nauarrum, Henriquez, Molinam, & Vaſquez. Imò Poncius ait *cap.* 9. valere etiam iure poſitiuo; dari tamen actionem, & limitat ſolùm in ludo, & alienatione rerum Eccleſiæ, & hæc notanda ait Diana *reſol.* 119. ad ſcrupulos tollendos. Hanc ferè ſententiam tuetur Baſſæus V. *Contractus, num.* 21. excludens aliquos.

61 VERVM enim verò, contractus omnes, metu extortos, iure naturæ eſſe irritos aſſerunt Molina *Tract.* 2. *de Iuſtitia, diſput.* 267. & 326. Sotus *in* 4. *diſt.* 29. *quæſt.* 1. *art.* 3. & *lib.* 7. *de iuſtitia, quæſt.* 2. *art.* 1. & *lib.* 8. *quæſt.* 1. *art.* 7. Salas *part.* 2. *quæſt.* 6. *art.* 6. *dub.* 3. *ſect.* 1. loquentes de contractibus extra matrimonium: loquendo verò de contractu matrimonij, vbi eadem eſt ratio, idem ſuſtinent Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 2. *rubr. gloſſ.* 1. *num.* 189. Barboſa, *ff. ſolut. matrim. rubr.* 4. *num.* 30. Couar. *in* 4. *decret.* 2. *part. cap.* 3. §. 5. Veracruz *p. p. ſpeculi, art.* 8. Gabriel *in* 3. *diſt.* 39. *quæſt.* 1. *art.* 2. *concl.* 8. Bartholom. Ledeſma *dub.* 23. *de matrim. concl.* 3. Philiar. *de offic. ſacerd. Tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 8. & valde probabilem ait Sanchez *lib.* 4. *de matrim. diſp.* 14. citatur à Fagundez etiam D. Bonauent. 4. *diſt.* 39. *quæſt. prima, art.* 2. *concl.* 8.

62 SENTENTIAM ſuam aſtruit S. Doctor, non ibi; ſed *diſt.* 29. *quæſt.* 1. *in corpore,* vbi agit quidem de contractu matrimonij, ſed ratio eius vniuerſalis, eſt ſumpta ex voluntatis neceſſario conſenſu; quæ complectitur alios etiam contractus; atque adeò, tametsi oppoſitam ſententiam, ex hoc capite libratam, probabilem non renuat, hanc tamen eſſe probabiliorem *in fine corporis,* concludit.

ASSERO primò, non improbabilem eſſe priorem ſententiam.

63 PROBATVR primò à D. Bonauent. quia, vbi eſt conſenſus, ſufficiens ad actum moralem, ibi eſt actus moralis validus; ſed conſenſus ex metu eſt ſufficiens ad actum moralem, vt oſtendi *prima ſecunda, Tract.* 1. *diſput.* 3. vbi oſtendi metum grauem non tollere libertatem ſimpliciter. Quod ſi reſcinduntur iure poſitiuo contractus, hoc eſt ex indulgentia, quia exiſtimatur non conſenſiſſe plenè toto corde, ſed ad redimendam pœnam.

PROBATVR ſecundò à S. Doctore; quia, qui timore mortis recipit Baptiſmum, eſt Baptizatus: Ergo iure naturæ id, quod fit ex metu, eſt validum, ſaltem quoad ea, quæ Deum reſpiciunt.

64 PROBATVR tertiò à S. Doctore: Voluntas ad conſenſum non poteſt cogi, ſed ſolùm liberè induci à creatura. Tunc ſic: Non minus ſollicitatus precibus moleſtis, & blanditiis inducitur, quàm qui timore; ſed ille ſatis ex iure naturæ conſentit contractibus: Ergo & iſte. Maior tenetur à multis Doctoribus, vt fatetur Fagundez.

ENIM verò S. Doctor reſpondet, blanditias, & preces non æquipollere metui, niſi taciæ ſubſint minæ, vt docent etiam Sanchez *lib.* 4. *de matrim. diſp.* 7. *num.* 7. Fagundez *cap.* 5. *num.* 25. Romanus *Leg. interpoſitas, Cod. de tranſact.* Nauar. *ſumma, cap.* 17. *num.* 16. Maſcardus *de probat. concl.* 193. *numero* 4. & 8. Ludou. Lopez *p. p. Inſtruct. cap.* 96. Et idem volunt Hippolytus *ſingular.* 645. Sigiſm. *inter conſilia feudalia, conſ.* 17. *num.* 21. Albertus Brunus *inter eadem conſilia, conſil.* 14. *num.* 387. Burgo de Paz *conſil.* 25. *num.* 72. dum aiunt, blanditias principum inferre metum viro conſtanti, quia ſcilicet inſunt minæ occultæ; ſolent enim Principes vlciſci repulſas.

65 PROBATVR quartò à S. Doctore: Vbi eſt conſenſus ſufficiens ad peccatum mortale, ibi eſt ſufficiens ad contractum; ſed in noſtro propoſito talis inuenitur: Ergo. Minor probatur à D. Bonauent. nam ſi quis metu mortis neget Chriſtum, peccat mortaliter.

RESPONDET tamen S. Doctor, negando paritatem, quia plura requiruntur ad conſtituendum, quod requirit integram cauſam; quàm ad malum faciendum, quod fit ex quocunque defectu; vnde non ſequitur, quod ſi ad peccatum ſufficit conſenſus conditionatus, metu excuſſus, ſufficiat etiam talis conſenſus ad actum bonum. Itaque ſi aliquis metu mortis, vel etiam inferni, eliceret actum attritionis de peccatis conditionatum, nempe intendens, remoto metu mortis, vel inferni, ſe non dolere, erit actus imperfectus imò culpatus, Deo ſe ipſum anteponens.

66 DEINDE reſpondet, metum, cadentem in virum conſtantem, non eſſe, qui incutitur ad Diuinam maieſtatem contemnendam: Vir enim conſtans debet præferre Deum omnibus rebus. Itaque metus, cadens in virum conſtantem, cenſetur ille, qui incutitur ad aliquid faciendum, vel omittendum, quod non ſit ſaluti contrarium, quod rationabiliter poteſt etiam fieri, & omitti. Si enim quis vellet mortem ſubire, ne alicui rei indifferenti conſentiret, ſanè ageret non vt conſtans, ſed vt imprudens; puta ſi mors indiceretur alicui, ſi nollet altera via, æquè commoda, pergere ad plateam, & perſiſteret

Digitized by Google

perſiſteret in tranſeundo per viam alteri ſuſpectam. Contractus autem ſunt de genere eorum, quæ non ſunt ad ſalutem neceſſaria.

ASSERO ſecundò probabilius, contractus, metu graui extortos, eſſe iure naturæ inualidos.

67 PROBATVR à D.Bonauent. primò validiſſimè *fundamento primo*, nam iura, matrimonium, metu graui contractum, irritum declarant ex defectu conſenſus, qui iure naturæ exigitur, non autem irritant iure poſitiuo, imò multa matrimonia præterita declarant fuiſſe irrita, & inualida iure naturali, & perinde eſſe, ac ſi nunquam fuiſſent facta, vt patet *ex cap. cùm locum*, & *cap. conſolamini*, & *cap veniens 2. de ſponſal.* & *ex cap.* ſignificaſti de eo, qui duxit vxorem; Similiter *cap. primo, de his, quæ vi*, non irritatur profeſſio graui metu facta, ſed declaratur irrita, & nullus textus in toto iure inuenitur, qui eam irritet.

68 RESPONDET Fagundez *num.*10. concedendo, matrimonium metu excuſſum, eſſe iure naturæ nullum. Similiter & ſponſalia, & promiſſionem dotis, ac profeſſionem religionis, vt ſuprà; ſed negat paritatem de aliis contractibus.

CONTRA, quia non percipit vim argumenti D. Bonauenturæ. Stat enim in hoc: Id, quod ex defectu conſenſus eſt irritum, eſt iure naturæ tale; ſed contractus omnis, metu graui excuſſus, eſt ex defectu contractus nullus: Ergo. Minor probatur, nam Pontifices declarant, matrimonium eſſe nullum, ſi metu graui ſit factum, & allegant rationem ſumptam, non ex conſenſu peculiari, debito matrimonij contractui, eò quòd ſit perpetuus; ſed quia eſt contractus in genere, quod eſt ens indifferens, non neceſſarium ad ſalutem. Igitur omnis contractus, metu graui excuſſus, eſt iure naturæ inualidus.

69 PROBATVR ſecundò à S.Doctore, quia omnis contractus, per quem transfertur dominium in alterum, debet eſſe liber; At vbi eſt metus, cadens in conſtantem virum, non eſt plena libertas: Ergo.

RESPONDENT aduerſarij, hos contractus eſſe ſimpliciter voluntarios, & ad peccatum mortale talem conſenſum ſufficere. Sed huic rationi occurri ſuprà.

PROBATVR tertiò à D.Bonauent. de matrimonio. Eodem paſſu incedunt contractus, qui fiunt cum Deo, puta profeſſio, & votum priuatum; atque matrimonium: Sed illa iure naturæ ſunt inualida, ſi metu graui ſint excuſſa: Ergo & matrimonium. Probatur maior, nam matrimonium eſt ſignum coniunctionis Eccleſiæ, vel animæ cum Deo; ſignum autem menſurat ſignatum.

70 PROBATVR quartò à S.Doctore, quoad matrimonium, quia contractus matrimonij eſt per amorem, atque hic amor coniugalis debet eſſe perpetuus, iuxta Apoſtoli dictum: *Viri diligite Vxores, ſicuti Chriſtus Eccleſiam*; ſed conſenſus coactus non eſt cum amore: Ergo.

PROBATVR quintò à S.Doctore; quia in contractu oneroſo debent eſſe æquales, vt dans retribuat æquè: ſed vbi eſt metus grauis, non datur æqualitas: ergo contractus oneroſus non eſt iure naturæ validus, ſi fiat ex graui metu.

71 PROBATVR ſextò validè, argumento ſumpto è D.Bonauent.4. *diſt.*27.*art.*2. *quæſt.*1. *argumento* 4. *addito reſponſo*. Ius naturale dictat, vt nullus reportet commodum ex damno, quod vnus, ob dolum, iniuriam, & malitiam ſuam, alteri dat, vt omnia iura clamant, 30. *quæſt.*1. *cap. Dictum*, *cap. ſedes Apoſtolica*, *cap. ex tenore de reſcript. cap. ex litteris de dolo*, & *leg. quoties*, §. *qui dolo*, *ff. de probat.* Ac multum admodum commodi reportaret, qui metu graui excuteret ab alio conſenſum ad contractum ex malitia, & iniquitate, niſi contractus eſſet iure naturæ irritus; poſſet enim in conſcientia retinere rem, & fructus eius interim, vſque dum à iudice reſcinderetur contractus, quod eſt ingens abſurdum; abſurda autem ſunt de iure maximè vitanda, *Leg. Nam quod abſurdum*, *ff. operis lib. cap. dudum de prabend. in 6.*

RESPONDET Fagundez *num.* 10. teneri tunc 72
in foro conſcientiæ omnia reſtituere, & hoc grauiter iniungit Confeſſariis pro eorum tribunali, quod eſt tribunal veritatis. Teneri autem ait ad hanc reſtitutionem ratione damni illati; nam ius naturæ id iubet, non autem ratione contractus.

CONTRA arguo validiſſimè. Id, quod infert damnum contra ius naturæ, eſt iure naturæ vetitum, ſi ex vi actionis formaliter damnum ſequitur; ſed per te ex contractu metu extorto producitur, & infertur damnum contra ius naturæ: Ergo & talis contractus eſt iure naturæ vetitus, & nullus.

HANC impugnationem validè roboro argu- 73
mento Dianæ. Innumeri ferè Doctores, & aliqui ex aduerſariis, vt Leſſius, Sanchez, Nauarrus, & Syluester apud Poncium *n.* 6. aſſerunt, eum, qui iniuſtè aliquid per vim, & metum extorquet à donante, teneri ad reſtitutionem: Ergo neque transfertur dominium, atque adeo non fuit validus contractus iure naturæ; nam ſi iure naturali valeret, non eſſet reſtituendum ante iudicis ſententiam; nam dominium ſic eſſet tranſlatum.

CVM igitur his non ſit delatum dominium, at- 74
que adeo ſint in continuo onere reſtitutionis, vt docet D. Bonauentura *in ſpeculo animæ*, *cap.* 2. circa finem; ſequitur, iure naturæ eſſe inualidum. Ex quo deducunt Poncius, & Rebellus in Leſſio, & Sanchez graues inconſequentias.

HIC aduerto, Fagundium *num.*1. *in primo argumento*, vrgere pro nobis, ac ſi inferamus, quod ſi contractus liberales, metu extorti, ſunt irriti, multò magis oneroſi; ſed è contra, nam qui donat ex metu, nil recipit, & qui contrahit, dando rem pro re æqualem, recipit etiam aliam rem, vnde minus ſpecificè grauatur, atque adeò eſt iniuria naturæ, ſpecie inferior. Vnde magis liberet arguere: ſi contractus oneroſus, metu extortus, eſt iuſtus iure naturæ, multo magis gratuitus donationum, promiſſionum, &c.

ARGVMENTO ergo reſpondet Caſpenſis *nu-* 75
mero 38. ex mente Vaſquez, Oneroſos eſſe ipſo iure naturæ validos, quia eſt titulus ſufficiens ad illorum valorem, ſcilicet dati, & accepti. Lucratiuos autem non eſſe validos iure naturæ, quia in his nullus alius eſt titulus ad transferendum dominium, præter voluntatem, quæ cùm ſit coacta, non eſt ſufficiens ad transferendum dominium.

SED vtrumque inualidum ex aliis capitibus oſten- 76
di, nempe, quia deeſt conſenſus, quidquid obmurmuret Caſpenſis *num.*39. qui ineptè arguit: metus leuis non reddit irritos contractus iure naturæ, vt conſtat ex *leg. Vani timoris*, *ff. de reg. iuris*, & *Leg. metum*, *ff. de eo quod metus cauſa*; cùm tamen metus leuis inferat iniuriam: Ergo neque grauis.

RESPONDETVR autem, diſparem eſſe rationem, quia metus grauis tollit conſenſus libertatem, non ſic leuis, vt aduertit S. Doctor *in fine corporis*.

ARGVMENTO autem noſtro ſuprà, & impug- 77
nationi reſpondet Caſpenſ. *num.*40. & 41. cum Baſſæo,

tales

Digitized by Google

tales contractus eſſe ſimpliciter voluntarios, & liberos, neque ſatis eſſe ad eos irritos reddendos, ſi teneatur ad reſtitutionem; nam ſimul eſſe poſſunt, nec repugnat, & contractum eſſe validum, & eſſe obligationem reſcindendi, ſi alter velit.

77 CONTRA enim eſt, quia argumentum ſumebatur à debito reſtitutionis, vt videre eſt ſuprà.

EX dictis etiam patet, falſam eſſe ſecundam concluſionem Caſpenſis *num.* 44. contractus (exceptis perpaucis, ideſt, matrimonio, ſponſalibus, religioſa profeſſione, Teſtibus adhibitis in teſtamento promiſſionum rerum Eccleſiæ, abſolutione à cenſuris) non eſſe iure poſitiuo irritos; ſed irritandos, quod probat ex quibuſdam iuribus, vbi facta per metum reſcindenda ſunt *Leg. vlt. Cod. de his, quæ vi,* & *cap. Abbas, de his, quæ vi.* Et *Inſtit. de except.* in principio.

RESPONDETVR enim, aliqua iura ſolùm definite, declarandos eſſe irritos tales contractus; nam alia iura clarè aſſerunt eſſe irritos.

78 QVÆSTIO verò eſſe poteſt: An etiam ex metu leui, contractus irriti ſint iure.

PRIMA opinio eſt, tales contractus in conſcientia eſſe irritos. Ità Panorm. *in cap. ad Audientiam,* & alij Canoniſtæ, quos allegat Molina *Tract.* 2. *diſput.* 326. de Legibus, Bartolus, *in Leg. metum,* & alij.

EX Theologis Sotus *lib.* 6. *de Iuſt. quæſt.* 1. *art.* 4. & *lib.* 8. *quæſt.* 1. *art.* 7. *ad* 3. Sà *verb. contractus, numero* 3. Carbo *quæſt.* 46. *de reſtit.* Palat. *lib.* 4. *de contract. cap.* 9. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 17. *dub.* 2. *num.* 46. Rebellius *p. p. lib.* 1. *quæſt.* 5. iniunctis his, quæ dicit *num.* 9. & 26. Sanchez *de matrim. lib.* 4. *diſp.* 9. *num.* 4. Tanner. *hic, diſp.* 4. *quæſt.* 6. *num.* 311. qui affert rationem, quia ille metus eſt cauſa contractus, qui non eſſet factus, & refert multos textus vtriuſque Iuris, qui ſolùm dicunt, metum, & vim reddere contractus irritos; ſed intelligunt metum æquiualentem vi, nempe, grauem, qui dicitur metus ſimpliciter.

79 QVANDO enim aliquid dicitur tale abſolutè, intelligitur ſimpliciter tale, non ſecundùm quid tale. Ex quo habes, non rectè Leſſium inferre, teneri hanc ſententiam ſuſtinere quotquot tenuere, metum cadentem in virum conſtantem irritare iure naturæ contractum. Inter hos autem recenſet D. Bonouent. 4. *diſt.* 29. *quæſt.* 1. Sotum *ibi, quæſt. vnic.* Gabr. *quæſt.* 2. *art.* 2. *in ſupplem.* excipit autem matrimonium, quem metu leui non irritari docet cum aliis; etſi alij dicant irritari, inter quos recenſet D. Bonauenturam ponendum.

80 ALTERA ſententia eſt, tales contractus in conſcientia eſſe validos. Ità Medina *Cod. de reſtitut. quæſt.* 3. *cauſa* 9. Baſilius Poncius *de matrim. lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 5. Fagundez *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 12. Menochius *lib.* 2. *de arbitr. centur.* 2. *caſu* 136. *num.* 2. Franciſcus Ripa *lib.* 3. *reſp. cap.* 15. *num.* 8. Bonacina *diſput.* 3. *quæſt.* 1. *puncto* 2. §. 3. & alij apud iſtos, addentes, contractus poſſe irritari, ſi tamen contractus ſint irritabiles; nam ſi irritabiles non ſint, docent, vtroque iure eſſe validos, vt matrimonium, profeſſionem religionis, & ſacrorum ordinum, ſic & Fagundez ſuprà.

QVOAD D. Bonauent. cenſet nullum contractum talem, iure naturæ eſſe irritum, & quo ad matrimonium, & alios contractus perpetuos, ait, nullo iure poſſe eos hinc reuocari. Ratio eſt, quam cæteri adhibent, quia metus hic non labefactat libertatem, vt actus ille non ſit liber. Ex quo ruit fundamentum aduerſum.

81 EX his deducit Caſpenſis *num.* 47. ea, quæ metu leui fiunt, non eſſe reſcindenda aliquo iure, quia hæc actio datur in iure, ſolùm, ob metum grauem; attamen in foro conſcientiæ reſcindi poſſe, ſi paſſus velit.

INFERT etiam, ea, quæ ex metu reuerentiali acta ſunt, poſſe reſcindi; & eum, qui inde commodum percipit, teneri ad reſtitutionem, quia, quamuis hic metus grauis non ſit; eſt tamen iniurioſus, & cauſa actus. Ità Nauar. *cap.* 17. *num.* 152. Petrus Nauar. *lib.* 3. *cap. primo, dub.* 7. & alij. Itaque reſciſſo contractu, tenebitur reſtitutioni is, qui metu eum inierit. Sic filius, qui timens patris indignationem, promiſit ſoluere eius legata, vel debita, non tenetur.

82 PRO coronide aduertunt Molina *Tom.* 2. *diſput.* 267. Leſſius *tract.* 2. *lib.* 2. *dub.* 6. *num.* 39. Sanchez *lib.* 4. *de matrim. diſp.* 8. *num.* 7. Fagundez *cap.* 6. *num.* 13. parum referre; an metus incutiatur à contrahente, an alio tertio, idem enim de vtroque ſentiendum.

QVÆSTIO V.

De Contractibus conditionalibus.

D. Bonauent. in 4. diſt. 28. quæſt. 3.

83 NOTANDVM ex D. Bonauentura, contractum conditionalem requirere ad ſui eſſe aliquam conditionem. Poteſt autem conditio eſſe de præterito, vel de præſenti, aut de futuro: Rurſus vel honeſta, vel inhoneſta, vel neceſſaria, vel contingens.

SI conditio ſit de præterito euentu, vel præſenti, non ſuſpendit conſenſum, quia iam conditio poſita eſt, vel non eſt poſita, & aliter fieri nequit, vt ſi dones mihi prædium, ſi anno præterito fui Romæ. Vel accipio te in vxorem, ſi eſt mortuus Pater tuus, vel ſi es virgo. Ità S. Doctor, quem ſequuntur plurimi apud Sanchez *lib.* 5. *de matrim. diſput.* 6. Rebell. *lib.* 2. *quæſt.* 15. Ideò non ſuſpenditur contractus ex vi talis conditionis, vt explicat S. Doctor, & cum eo Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſput.* 10. *num.* 4. & 5. & *lib.* 4. *decal. diſp.* 23.

84 SI verò ſint de futuro conditiones contingentes, ſuſpenditur contractus, quo vſque conditio impleatur, & tunc contractus adducit obligationem abſolutam, & ideò non requiritur nouus conſenſus contrahentium. Ità plurimis adductis Sanchez *diſput.* 8. *de matrim. lib.* 5. Azor 3. *part. lib.* 6. *cap.* 15. & *p. p. lib.* 11. *cap.* 7. *quæſit.* 9. Nauar. *ſum. Lat. cap.* 2. *numero* 63. Innocent. *in cap.* 1. *num.* 4. & *in cap. ſuper eo,* in fine.

85 SI vero conditiones ſint neceſſariæ, non cenſentur ſuſpendere contractum, quia conditiones illæ ſunt neceſſariæ, vt ſi dicas: accipio te in coniugem, ſi ſol cras orietur. Ità D. Bonauent. & cum eo Azor *p. p. lib.* 11. *cap.* 15. *quæſit.* 9. Sanchez *lib.* 5. *de matrim. diſp.* 5. *num.* 1. & *lib.* 4. *Decal. cap.* 23. Suarez *Tom.* 3. *de relig. lib.* 6. *cap.* 12. *num.* 16. Fagundez *lib.* 1. *de contract. cap.* 7. *num.* 6.

SI verò conditio ſit naturaliter, vel moraliter impoſſibilis, diuerſo modo ſentiunt Doctores.

86 MVLTI enim dicunt, talem conditionem vitiare contractum ipſo iure. Ità Leſſius *lib.* 2. *cap.* 18. *dub.* 15. *num.* 121. Azor *p. p. lib.* 11. *cap.* 15. *quæſit.* 9. Sanchez *tract.* 1. *decal. cap.* 23. *num.* 8. Bonacina *de contract. diſp.* 3.

Digitized by Google

diſp. 3. *quæſt.* 1. *puncto* 4. *num.* 10. Vaſquez *de reſtit. c.* 7. *diſp.* 10. loquens de teſtamentis, & habetur *Leg. ſeruo manumiſſo, ff. de condit. inſtit.*

Alii dicunt, talem conditionem cenſeri tanquam non appoſitam, & contractum valere. Hæc videtur ſententia D. Bonauenturæ, nam & de conditionibus, quæ non poſſunt moraliter impleri, ait, cenſendas conditiones pro non adiectis. Id ſentiunt Philiarch. *tract.* 1. *de offic. ſacerd. part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 21. & alij.

87 Si verò ſit conditio contraria ſubſtantiæ contractus, erit nullus, vt de Matrimonio aſſerit D. Bonauent. *loco cit.* patet *ex cap. fin. de condit. appoſit.* & *cap. ſolet* 32. *quæſt.* 2. & *lib.* 5. *tit.* 4. *part.* 4. & ratio D. Bonauent. eſt, quia ſine ſubſtantia propria res non ſubſiſtit, *cap. tua nos de ſponſal. cap. detrahe* 1. *quæſt.* 1. facit *leg. cùm hi, §. ſi Prætor, ff. de tranſact.* Ità etiam D. Thom. 3. *part. quæſt.* 47. *art.* 5. *in addit.* Idem de aliis contractibus, docent communiter Doctores apud Fagundez *lib.* 1. *cap.* 7.

Quærit verò S. Bonauent. de hac conditione praua: Contraho tecum, ſi vtaris veneno ad ſterilitatem in noſtro matrimonio.

88 Respondet S. Doctor, irritare matrimonium. Sic etiam Paludanus 4. *diſt.* 29. *quæſt.* 2. *art.* 5. *num.* 27. Sanchez *lib.* 5. *de matrim. diſp.* 9. *num.* 8. Fagundez *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 24. Ratio eſt, quia perinde eſt ac ſe obligare ad ea venena ſumenda, quod eſt contra ſubſtantiam matrimonij, vt notat S. Doctor.

Quod ſi conditio ſit praua, ſed non contra ſubſtantiam contractus, vt: accipio te in maritum, dummodò fureris. Dico, has conditiones cenſendas tanquam non appoſitas, & validum eſſe contractum, quare computantur cum conditionibus moraliter impoſſibilibus. Id enim ſolùm poſſumus, quod licitè, & iuſtè poſſumus *Lege Nepos.* Proculo 125. *ff. de verb. ſignific.* Ità D. Bonauent. *loco cit.* quem ſequuntur Ludouicus Lopez 2. *part. Inſtruct. lib.* 11. *de matrim. cap.* 12. Palat. *lib.* 5. *de contract. cap. vlt. folio* 498. Sotus *in* 4. *diſt.* 29. *quæſt.* 1. *art.* 3. Gregorius Lopez *lib.* 6. *verbo ſi furata res, titulo* 4. *part.* 4.

89 Quando verò conditiones turpes ſunt de præſenti, aut præterito, cum ſint iam, vel non ſint iam actu: Si ſunt; valet contractus; aliter eſt irritus. Ità D. Thom. 4. *diſt.* 29. *quæſt. vnic. art.* 3. *quæſt.* 3. Paludanus *ibi quæſt.* 2. *art.* 5. *num.* 28. Palatius *lib.* 5. *de contract. cap. vlt. fol.* 498. Henriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 12. *num.* 7. Alexander de Neuo *in cap. de illis, num.* 18. Couar. *in* 4. *Decretal.* 2. *part. cap.* 3. §. 2. *num.* 2. Syluest. V. *matrim.* 3. *quæſit.* 1. Fagundez *num.* 18.

90 Si conditio ſit de futuro, pendens à voluntate tertij, & ſit poſitiua, attendendus eſt primus actus voluntatis tertij, vt: ſpondeo te mihi, ſi meus pater voluerit. Si verò ſit negatiua, attendendi ſunt omnes actus, *v.g.* ſi meus pater non contradixerit; tunc quocunque tempore contradixerit, ſi adhuc res eſt integra, erit contractus irritus, quia de natura negationis eſt, vt omnia deſtruat.

91 Si promittas ſub hac conditione: ſi Petrus det Franciſco domum, ſatis erit, ſi ille offerat, etiamſi Franciſcus non acceptet, quia per eum non ſtetit *Leg. debitor, ff. de vſuris.* Azor *p. p. lib.* 11. *cap.* 15. *quæſito* 9. & deducitur *ex Leg. ſi ita, ff. de condit. inſt.* & *ex Lege, ſtatu liber, ff. de ſtatu libero.* Idem docent Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 33. *num.* 19. & *lib.* 4. *Decal. cap.* 23. *num.* 18.

92 Si conditio appoſita contractui impediatur ab altero contrahente, conſentiente altero; iam vterque recedit à contractu; ſi verò altero inuito, tenetur impediens ad contractum, ac ſi conditio eſſet impleta. Ità Roderic. à Cunha *in decret. in cap. quo ad nos, diſt.* 47. Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 15. Sanchez *lib.* 4. *decal. cap.* 23. *num.* 47. Fagundez *cap.* 7. *num.* 26. Probatur ex regula: *Cum per eum non ſtat* 66. *de regul. iuris in* 6. & *ex regula in iure ciuili* 122. *ff. de regulis iuris,* & *Leg. in excæcatione* 85. §. *fin. ff. de verb. oblig.*

Ratio eſt, quia contractus requirit bonam fidem 93.
in appoſita conditione, quam ideò non debet impedire, vel per ſe, vel per alium. Vide Sanchez *loco cit. num.* 48.

Addit S. Doctor, quod ſi conditio matrimonij eſt per modum pœnæ, nullius eſt vigoris, quia debet eſſe liberum; vnde, etiamſi non contrahat, non tenetur illi pœnæ.

QVÆSTIO VI.

De obligatione, quæ reſultat ex valido Contractu.

Regula generalis eſt apud Doctores. Contra- 94
ctus validè celebratus parit naturalem obligationem in foro Poli, ita vt vna pars non poſſit ab ea recedere in conſcientia. Ità communiter Doctores cum D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 27. & *ſequentibus*, paſſim.

Dixi validè celebratus, quia ſæpè contractus prohibentur à iure poſitiuo, vel præcipiuntur tali ſolemnitate, ſine qua irriti ſunt, vt aduertit Suarez *lib.* 5. *de Legibus, cap.* 24. Salas *diſt.* 16. *ſect.* 4. Bonacina *diſp.* 1. *quæſt.* 1. *puncto* 7. §. 5.

Si lex poſitiua non reddat perſonas inhabiles, 95
ſed ſimpliciter irritet contractum factum ſine tali ſolemnitate, tunc diſputatur: an in foro Poli valeat.

Communis ſententia docet, non valere. Ità Suarez, Salas, & Bonacina allegati, Azor *part.* 3. *lib.* 6. *cap.* 9. Fagundez *lib.* 1. *cap.* 4. *de contract. num.* 7.

Ratio D. Bonau. *in* 4. *diſt.* 28. *quæſt.* 5. eſt, quia bonum commune, & publicum naturaliter præponderat priuato; ſæpe autem ad euitanda inconuenientia lex ciuilis ſubintrat. Vide S. Doctorem *in corpore, & ad* 1. vbi, vt reor, affert inhabilitationem perſonarum in exemplum partiale eorum, quæ ſolet ius decernere ad irritandos contractus.

Vbi etiam videtur docere, non omnes actus, 96
vel omiſſiones, à lege vetitas, irritare contractus. Signum autem inualiditatis inſigne eſt, ſi lex dicat; *ipſo iure*, vel *facto*, ſit irritus. Vide Suarez *lib.* 5. *de legibus, cap.* 26. & 32. Bonacina *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 1. *puncto* 3. Similiter ſi lex dicat, non poſſint contrahere. Ità Sanchez *lib.* 6. *decal. cap.* 12. *num.* 10. & *lib.* 6. *de matrim. diſp.* 38. *num.* 20. & hanc ſententiam iam communiſſimam eſſe docet Fagundez *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 11.

Quod ſi lex decernat aliquid, ſupponens con- 97
tractum iam factum, non cenſetur irritare. Ità Suarez *lib.* 5. *cap.* 32. vt ſi decernatur ex tali venditione ſolutio gabellæ, alioqui ſit irritus ille contractus.

Quæres: an quando lex irritat contractus ex præſumptione fraudis, ſint validi, vbi non fuerit fraus.

Respondetur; ſi Lex abſolutè irritat ex 98
præſumptione, quod in eis aliter factis poſſit ſubeſſe fraus, erunt ſemper irriti; Lex enim abſolutè loquens, abſolutè eſt accipienda, *ex Leg. pretio, ff. de publican. Leg.* 1. §. & *generaliter, ff. de legatis, præſtand.*

Digitized by Google

ſtand. Leg. 1. §. *quod autem*, *ff. de aleatoribus*, Menochius *conſ.* 74. Ratio eſt, quia radix eſt mala communiter, vt notat S. Doctor *in ſpeculo animæ*, *cap.* 2. §. *Quartus fructus rapina*. Et hoc modo communiter fiunt irritationes contractuum.

Adverte tamen, ſæpe è contractibus reſultare euictionem, quæ eſt amiſſio iuſti tituli, quo quis rem alienam poſſidebat.

99 Observandum etiam, multas eſſe obligationes ad euitandam negligentiam culpabilem. Eſt autem alia culpa lata; alia leuis; alia leuiſſima. Aliqui addunt latiſſimam, quæ eſt Dolus, vt notat Bart. *in Leg. Quod Nerua*, *ff. depoſiti*, qui addit etiam culpam latiorem, quæ eſt dolus præſumptus, ſed hæ ad culpam latam reducuntur.

100 Culpa lata, eſt omiſſio diligentiæ, ordinariæ hominibus prouidis, ad res ſuas cuſtodiendas: Vt ſi librum tibi comodatum ponas in via publica.

Levis eſt omiſſio diligentiæ ſolitæ apud diligentiores; vt ſi domum claue non obſeres.

Leviſſima eſt omiſſio diligentiæ, quam adhibent diligentiſſimi; vt ſi exiens, & putans portam claue clauſam, non tentes, an ita ſit, *Leg. ſi Pater*, *ff. ad Legem Aquil. Leg. Dinus*, *ff. de offic. præt.*

101 Prima regula eſt. Quando contractus fit in ſolam vtilitatem accipientis, tenetur is de culpa leuiſſima, & à fortiori de leui, & lata. Ità Molina *tract.* 2. *diſput.* 293. *num.* 13. Nauar. *ſum. cap.* 17. *numero* 184. Syluester V. *culpa*, *num.* 84. & *verb. commodatum*, *quæſt.* 8. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 2. *dub.* 3. *num.* 11. Bonacina *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 1. *puncto* 6. Patet *ex Leg. Vinus*, *de offic. præſid.* & *Leg. ſi putator*, *ff. ad Leg. Aquiliam.* Exemplum eſt, ſi veſtem habes commodatam, & ponis eam in arca, non obſerata.

Excipe tamen eum, qui accipit precariò, qui tenetur ſolùm de culpa lata, ſeu dolo *Leg. contractus*, *ff. de reg. iuris*, & *Leg. Quæſitum*, §. *& illud*, *ff. de precario.* Ità Syluester, *verb. precarium.*

102 Secunda regula. Quando contractus redundat in vtilitatem ſolius dantis, tunc tenetur accipiens ſolùm de culpa lata, ſeu dolo; vt ſi depoſuiſti apud me centum aureos, vt eos tibi ſeruem gratis.

Tertia regula eſt. Si contractus ſit in vtriuſque vtilitatem, tenetur accipiens de culpa leui, & lata, non de leuiſſima.

103 An autem hæ regulæ valeant tantùm in foro Soli, an etiam in foro Poli; diſciſſæ ſunt opiniones, & vtrinque probabilitas ſtat. Vide Fagundez *lib.* 11. *cap.* 10.

QVÆSTIO VII.

Quæ perſonæ Contractus inire queant; & quæ non.

104 Primo loco à contrahendo excluduntur amentes, & furioſi. Ità aſſerit S. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 34. *art.* 3. *quæſt.* 1.

Observat autem S. Doctor plures eſſe ſpecies amentium. Aliqui enim ſunt perpetuò amentes; alij habent lucida interualla, & ad hanc ſpeciem reducunt ebrios. Hæ tres ſpecies patent *in Leg. Hoc colore*, 2. *ff. de inoffic. teſt.* iuncta *Leg.* 17. *ff. de Teſtament.*

105 Assero primò. Perpetuò amentes ſunt inhabiles ad contractus ineundos, & ad teſtamenta condenda, & ad matrimonium.

Qvoad contractus etiam matrimonij patet ex §. *furioſus*, *Inſtit. de inut. ſtipul.* & *in Leg. vbi non voce*, §. *furioſus*, *ff. de reg. iuris*, D. Bonauent. *loco citato*, D. Thom. *eadem. diſt. quæſt. vnic. art.* 4. Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 8. *num.* 15. Fagundez *lib.* 1. *de contract. capite* 11.

Ratio D. Bonauenturæ vniuerſalis, qua vtuntur cæteri, eſt, quia ad contractum requiritur liber conſenſus; ſed hoc carent iſti, qui ideò nec mereri valent, nec demereri, ac proinde nec ſe obligare, quia tanquam mortui habentur, *Leg. Qui ad certum*, *ff. locat. Leg. Bonorum*, *ff. rem ratam haberi.* 106

Obiicies Fabianum Papam, cap. furioſus, 32. q. 7. *Neque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt, ſed ſi contractum fuerit, non ſeparentur.*

Respondet Fagundez *num.* 3. ex D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 34. *dub.* 7. *litt.* Pontificem loqui de furioſis in actu, qui nequeunt contrahere; enim verò contrahentes, tempore ſanæ mentis, etiam ſi poſtea deſipiant, vel caput in ceraſam impingant, erit validum matrimonium.

Dico ſecundò, furioſos habentes lucida interualla, atque adeò ad mentis redeunt ſanitatem, poſſe contrahere, & teſtamenta facere ex *Leg. cùm furioſus*, *ff. de iudiciis*, & docent communiter Doctores cum D. Bonauent. allegato. 107

Ratio S. Doctoris, qua cæteri vtuntur, eſt, quia adeſt libertas ad conſenſum.

Ardua eſt autem probatio lucidi interualli, quia malè de his præſumitur: requiritur autem, vt per aliquod tempus conſiderabile agat opera prudentis iudicio, arguentia perfectum rationis vſum. Ità Burgos *de paz. conſil.* 11. *num.* 19. Surdus *conſil.* 89. *num.* 43. Fagundez *cap.* 11. *num.* 6.

In dubio autem, quando non conſtat perpetuus furor, præſumendum eſt, eum eſſe ſanæ mentis, quia natura non ſolet producere homines furioſos, ſed iudicio præditos; quare cùm hæc præſumptio ſit naturalis, illi ſtandum. Ità Reinoſus *obſeru.* 32. Gloſſ. V. *probari in Leg. nè Codicillos*, *Cod. de codicill.* & *in cap. vlt. v. compotem*, *de ſucceſſ. ab inteſt.* Boer. *deciſ.* 23. Mantica *de coniect. vlt. vol. lib.* 7. *tit.* 15. *num.* 3. Couar. *in* 4. *decretal.* 2. *part. num.* 5. Menoch. cum plurimis *lib.* 6. *præſumpt.* 45. *num.* 18. Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 8. *num.* 17. & conſtat *ex text. in Leg.* 2. *Cod. qui teſtam. facere poſſunt.* 108

Instar amentium cenſentur prodigi. Eſt autem prodigus ille, qui profuſus abſque diſcretione dat non danda, abſumens, dilapidanſque ſua bona, vt docet D. Bonauent. *in opuſc. terminorum Theologiæ declaratio*, & Vlpianus *leg.* 1. *v. minoribus*, *ff. de curat. furioſ.* Gregorius Lopez *lib.* 5. *tit.* 11. *part.* 5. Vnde prodigalitas eſt vitium profuſionis ſuarum rerum ſine cauſa diſſipatiuum, vt ait S. Doctor, & eſt vitium contra virtutem prudentiæ, & temperantiæ, vt colligitur *ex text. in cap. ſæpe*, *diſt.* 45. & ex gloſſa *in cap. ex parte penult. de conſuet.* & docet Cumha *diſt.* 86. *cap.* 15. *num.* 4. Quare antiquitus dabantur prodigis tutores, quaſi inſanis, Sic vſitatum apud Athenas teſtatur Athæneus *lib.* 4. *cœnæ ſapientum*, *cap.* 20. ſic etiam Romani ſuis legibus id decreuerant, & in Luſitania id practicatur *lib.* 4. *nou. ordin. tit.* 103. furioſis enim in hoc æquiparantur prodigi, vt indicat S. Doctor *in* 15. *Lucæ* ad ea verba: *In ſe autem reuerſus.* Et ad ea verba: *Erat filius ſenior in agro*: dicitur enim ſenior, quia ſenſatus: & ad ea verba: *Filius meus mortuus erat, & reuixit*, cenſentur enim prodigi, quaſi mortui ob prudentiæ, & rationis inopiam, qua laborant. 109

Digitized by Google

110 NEQVE obſtat *l. in re mandata*, *Cod. mandati*, quæ conce dit rebus ſuis abuti; id enim habetur verum, quando quis omni vitio mentis caret. Deinde verum eſt, antequam ei auferatur adminiſtratio.

VT autem quis probetur prodigus, facta ſunt inſpicienda, aliqui enim videntur prudenter loqui, ſed imprudenter operari, *Leg. is qui* 12. *ff. de tutor. & curat.*

IGITVR actiones prodigi, antequam datus ſit ei curator, validæ ſunt; poſtea verò nequaquam abſque authoritate curatoris, *Leg. Iulianus*, *ff. de tutor. furioſ.* Ante verò Iudicis prouiſionem, ſi prodigus alienet, poteſt recurri ad iudicem, vt redimat, vt dicunt Iuriſtæ apud Fagundez *lib.* 1. *cap.* 11.

111 PROBABITVR ſanè prodigus reſipuiſſe, ſi biennio ſaltem prudenter agat, vt dicunt Doctores.

ET verò ſi prodigus notorius eligatur ad gubernationem Eccleſiæ, talis electio erit nulla, quia eſt nociua Eccleſiæ, *argumento*, *leg. final. Cod. de ſent. paſſ.*

SEQVVNTVR minores, & impuberes, quibus ineundi contractus facultas interdicitur.

DICVNTVR autem filij infantes vſque ad ſeptimum annum; ab eo autem vſque ad annos pubertatis impuberes; incipit autem in maſculis pubertas quarto decimo anno; in fœmellis duodecimo; exinde verò vſque ad annum vigeſimum quintum dicuntur minores, vt docent communiter cum D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 27. *art.* 2. *quæſt.* 1. & quidem ante ſeptennium pueri, & puellæ nequeunt contrahere, vt docent omnes cum D.Bonauent. *diſt. cit. quæſt.* 2.

112 Ratio eſt, quia deeſt conſenſus liber; exinde vſque ad annos pubertatis dantur tutores, quo tempore ſunt pupilli; poſteà vſque ad annum vigeſimum quintum Curatores, & ſi ante hunc annum probetur læſus, poterit in integrum reſtitui, *Leg. in cauſa* 13. §. *interdum*, & *Leg. Quod ſi minor*, §. *non ſemper*, *ff. de minoribus*.

PRÆSCRIBITVR autem quadriennium poſt maioritatem ad reſtitutionem in integrum, iuxta Clementinam *vnic. de reſtit. in integrum*, & *Leg final.* vbi Doctores. *de reſtit. in integrum*, & hoc tempus currit à puncto celebrationis contractus. Ità docent Antonius Picardus, *lib.* 2. *inſtit. titulo* 19. & alij apud Fagundez *cap.* 12.

113 OMNES igitur contractus minorum, vt validi ſint, requirunt decretum Iudicis, & conſenſum curatorum, ſeu tutorum, ſi pupilli ſint, & vnum ſine altero non ſufficit. Vnde alienatio bonorum minorum ſine altero non ſufficit. Hinc alienatio bonorum minorum, ſine decreto iudicis, & conſenſu curatorum, vel tutorum reſpectiuè, nulla eſt, vt oſtendit S. Doctor *in* 4. *diſt.* 15. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad arg.*

REINOSVS *obſer.* 30. Hercules Mareſcot *lib.* 1. *variarum reſol. cap.* 68. *num.* 8. & *leg. cit.* 38. *num.* 15. Bartol. & alij *in Leg. Cùm hi*, §. *eam tranſactionem*, *ff de tranſact.* Dummodo tamen abſit fraus, & dolus, alioqui erunt iriti, *leg.* 1. *ff. de minoribus*, & *leg. finali*. Poſſet tamen maſculus maior viginti annis, & fœmina maior decimo octauo anno, petere à Principe habilitatem.

114 ADVERTE autem, quod alienatio, vel contractus minorum geſtus ſine decreto iudicis, & conſenſu tutoris, eſt inualidus, & non reualidatur, ſi poſt initum contractum adueniant. Ratio eſt, quia hæc interueniunt vt cauſa, quæ debet præcedere, vt notat Fagundez *cap.* 12. *num.* 16 & innuit D.Bonauent. *in* 4. *diſt.* 29. & 30. paſſim: conſenſus enim debet præcedere debitus, non ſubſequi.

ADVERTE ſecundò, tutores, curatores, eorumvè filios, aut vxores non poſſe emere bona pupilli; alioqui venditio eſt inualida *Leg. Non licet*, & *Leg. ſi emptione* 23.

QVÆRES: an pupilli ſaltem in foro conſcientiæ ſe poſſint obligare contractibus. 115

PRIMA ſententia eſt negatiua plurimorum apud Fagundez, *cap.* 13.

SECVNDA eſt aſſertiua plurimorum *ibi*, & videtur probabilior.

RATIO eſt, quia contractus, factus à curatore, firmatur à iuramento, vt probat Sanchez *lib.* 6. *de matrim. diſp.* 38. *num.* 13. Ergo ex illo oritur obligatio naturalis.

Confirmatur; nam minores, & pupilli poſſunt ſe votis Deo conſecrare abſque tutoribus, vt docent cum D.Bonauent. *in* 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 3. alij.

FILII etiam familias, nempe qui ſub poteſtate Patris ſunt, etiamſi viginti quinque annos excedant, poſſunt quidem circa bona Caſtrenſia, & quaſi Caſtrenſia contrahere, quia circa hæc pleniſſimum habent ius, ita, vt de eis poſſint etiam teſtari, vt Doctores plerique aſtruunt apud Molinam *Tract.* 1. *diſp.* 131. Fagundez *lib.* 1. *cap.* 14. 116

CIRCA bona verò aduentitia, cùm de his habeat pater vſumfructum, non poteſt filius donare, aut diſponere inter viuos per quemlibet contractum: Non poſſunt verò filij donare cauſa mortis ſine conſenſu patris.

De profectitiis autem, cùm ſint omnino patris, nil poteſt filius diſponere, niſi de licentia patris. Quod ſi de his duobus contrahant, datur in eos actio, vt ait Baſſæus V. *Contractus*.

OBSERVA tamen, poſſe filium egredi è poteſtate paterna multis viis. 117

PRIMA eſt per emancipationem, quæ conſiſtit in ſupplemento ætatis, conceſſo à Principe, de quo *Inſtit. quibus modis ius patriæ poteſtatis ſoluitur*, §. *præterea*.

DE iure tamen communi, patre, & filio comparentibus coram iudice, filius egreditur reciproco conſenſu, vt probat Molina *diſp* 229. De eodem iure communi emancipatio propriè eſt, quando pater filium emancipat *Leg.* 1. *ff. de iis, qui ſunt ſui, vel alieni iuris princip. Inſtit.* & *Leg. iubemus*, & *Leg. vlt. Cod. de emancip.*

SECVNDA eſt per mortem patris, tunc enim profectò egreditur de poteſtate eius. 118

TERTIA eſt per hæreſim patris, etiam occultam, *cap.* 2. §. *vlt. de hæret. in* 6. Vide Molinam *Tract.* 1. *diſp.* 9. Sanchez *lib.* 2. *decal. cap.* 14. *num.* 5.

QVARTA via eſt matrimonium, quod inuitis parentibus poteſt eſſe, vt docet D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 29. *quæſt. vlt.* vbi oſtendit, nullum poſſe eum vetare, quin matrimonium contrahat.

QVINTA eſt per profeſſionem patris, vel filij in Religione.

SEXTA ſecundùm alios, eſt ſuſceptio ſacrorum Ordinum.

SEPTIMA per aſſumptionem filij ad Epiſcopatum, ſiue etiam Patris. 119

OCTAVA per dignitatem Patritiam in Conſiliarium Regis, vel Præfecti prætorij.

NONA eſt, cùm pater capitur ab hoſtibus, vel eiicitur in exilium. Vide Fagundez *lib.* 1. *cap.* 18. *de contract.*

SVBSEQVVNTVR Religioſi, qui nihil donare, nullumvè poſſunt contractum inire abſque licentia Superioris ſui. Ità D. Bonauent. *in* 4 *diſt.* 15. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. de quo agit Baſſæus V. *Contractus*. 120

Digitized by Google

tractu, & Fagundez *cap.19.* & nos *in diſput. de reſtit.* egimus.

Similiter ſerui excluduntur in iis rebus, ſecundùm quas ſunt ſerui, & vxores in his, ſecundùm quas ſunt ſub poteſtate virorum, vt docet D. Bonauent. *in 4. diſt. 29. quaſt. vlt.* & hæc eſt regula generalis pro omnibus ſubditis, vt non poſſint contrahere, quò ad eas res; ſecundùm quas ſubditi ſunt.

121 Ratio generalis D.Bonauenturæ eſt, quia ad contractum requiritur libertas, & poteſtas ſupra res contrahendas. Et hac regulâ multa ſolues.

QVÆSTIO VIII.

An, & quando liceat à contractu reſilire, altera parte repugnante.

122 De obligatione reſultante ex contractu, aliqua dixi *quaſt. 6.* quæ eſt ſeruare contractum, poſſunt tamen euenire caſus, vt alter poſſit reſilire.

Primo aſſero. Quando contractui cuicumque ex vtraque parte ſatisfactum eſt, neutri contrahenti in aliquo foro licet in conſcientia, tum iure ciuili, tum Canonico à contractu recedere.

Est communis cum D. Bonauent. *in 4. diſt.35.* paſſim, Sanchez *Tom.1. decal. lib.3. cap.15. num.11.* Metes *de maioratu, p.p. quaſt.23.* Molina *tomo 1. de iuſtitia, tract.2. diſp.258.* Gloſſa *in Leg. ex placito; Cod. de rerum permut.* vbi aſſeritur alterum alteri teneri de euictione.

123 Assero ſecundò, parte altera repugnante, nefas eſt in vtroque foro, *Poli*, & *Soli*, à contractibus nominatis mutuo conſenſu initis reſilire. Colligitur *ex cap. qualiter de pactis, iuxta leg. iuris gentium 7. ff. de pactis, Leg. ſi pecuniam, ff. de condict. cauſa data.*

Assero tertiò, quamuis pactum ſtipulatione firmatum ſit, ſi tamen alter contrahentium ex parte ſua implere illud noluerit, fas erit parti alteri ſecundùm vtrunque ius recedere à tali pacto, & repetere, ſi quid dedit. Ità Molina *tract. 2. diſput. 258.* patet *ex leg. 3. §. idem erit, ff. de condict. cauſa data, non ſecuta.*

124 Assero quartò. Si præcisè attendamus iuris ciuilis diſpoſitionem, poteſt quiuis contrahentium altero inuito recedere à quouis contractu innominato (modò res integra ſit,) vt neutra ex parte ſit ſatisfactum, maneatque intra limites nudi pacti; Molina *diſp. 258.* Patet *ex leg. 3. §. præſertim in principio, & §.1. & Leg. ſi pecuniam, ff. de condict. cauſa data,* & ex Gloſſa, & Bartol. *ibi*, eſtque communis omnium opinio. Imo ſi ex tua parte impleta res ſit, non tamen ex altera parte, impunè poteris ſecundùm leges citatas recedere, etiamſi alter paratus ſit ex parte ſua implere.

Recte tamen ex iiſdem legibus obſeruat Molina ſecundùm idem Ius ciuile, non eſſe locum pœnitentiæ ei, qui non impleuit reſpectu eius, qui impleuerit.

125 Assero quintò. Interim dum vnus è contrahentibus non diſſentit, nequit alter eo inuito, tam in foro conſcientiæ, quàm ſecundùm vtrumque ius ciuile, & Canonicum recedere à nominato contractu iam inito, & perfecto; *leg. ſicut 5. Cod. de act. & oblig.* iunctis illis iuribus, quæ ibi recenſet Gloſſa, verbo *minimè*. Limita verò contractus precarij, mandati, & depoſiti, qui non prohibent concedentem, mandantem, & deponentem reſilire.

De Precario res eſt patens, *ex Leg. cum precario, ff. de precario.* De contractu mandati, patet *ex Leg. ſi mandauero, 2. §. finali, & Leg. ſi quis alicui, §. qui ſuſcepit, ff. mandati.* De contractu depoſiti colligitur ex *leg. 1. §. penult. ff. de depoſiti.*

Adde etiam contractum ſocietatis non haben-
tem determinatum aliquod tempus affixum, *Leg. verum, §. finali, ff. pro ſocio.* 126

Assero ſextò, quando contractus, præſtito ſibi conſenſu, non accipit ex eo nomen aliquod ſpecificum, ſed ad illud vindicandum vlteriùs rei traditionem deſiderat, aut vtrinque, aut ex altera tantùm parte; Et adhuc tali traditione non eſt perfectus, poteſt quis interim, dum ita imperfectus eſt, ſi ius ciuile attendamus, reſilire. Ità Couar. *in cap. quamuis pactum, 2. part. §.4. num.14.* Molina *Tom.2. tract.2. diſp.257.*

Probatvr, quia huiuſmodi contractus in- 127
tra terminos nudi pacti manet; pactum autem nudum non parit obligationem in foro ciuili. *leg. Iuris gentium 7. §. finali, ff. de pactis, ibi* nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptionem, *leg. ex placito, Cod. de rerum permut.*

In foro tamen conſcientiæ ex iure naturæ obligatio ſequitur in omnibus contractibus & antequam ius ciuile introduceretur, iam obligabant; vt docet Vallaſcus *de iure emphyt. quaſt. 6.* Molina allegatus, Padella *in Leg. Naturalis, §. etſi quidem, num.17. ff. de praſcript.* Gomez *Tom.2. var.* & alij apud Fagundez *lib.1. de contract. cap.25.*

Assero ſeptimò. Ius Canonicum pro tribu- 128
nali ſuo non permittit recedere à contractu etiam nudo, *cap.1. de pactis*, & *cap. iuramenti 22. quaſt.5.*

Assero octauò. Quando alter eſt in mora implendi, poteſt reſilire ſecundùm omne ius, vt docent communiter Doctores *in regula mora, de regul. iur. in 6.*

Assero nonò. Poteſt Donator ſecundùm omne ius reſilire à donatione, quamdiu Donatarius non acceptauit. Vide Couar. *in rubr. de teſtament. 3. part. numero 13.* Sanchez *lib.1. de matrim. diſput. 6.* Molinam ſuprà *diſput. 258.* Fagundez *lib. 1. cap. 25. num.11.*

Agvnt hîc: an iuramento firmentur contra- 129
ctus, ſed de hoc infra *diſp. de Iuramento.*

Hic obiter Aduertendum è Bonacina *diſput. 3. de contract. quaſt.1. part.1. num. 4.* promittentem aliquid cum Iuramento poſſe, antequam acceptetur, ſuam promiſſionem reuocare. Ratio eſt, quia tunc Iuramentum eſt promiſſioni acceſſorium, cuius naturam tanquam ſui principalis ſequitur; nulla autem promiſſio obligat ante acceptationem.

Ivramentvm autem, contractui affixum, 130
varios habet effectus; duplicem primò parit obligationem, vnam erga Deum, alteram erga hominem: verum ſi contractus non afficitur iuramento: perit ſecunda, & prima tantùm ſubſiſtit. Deinde parit actionem partis in Iurantem. Tertiò facit, vt obligatio iuramento firmata ad hæredes tranſeat; eſt enim realis, non perſonalis: Hæc tamen intellige, quando Iuramentum afficit ipſum contractum. Ità Bonacina ſuprà, cum Sanchez apud ipſum alegato.

Digitized by Google

DISPVTATIO II.

De acquiſitione Dominij in Perſonas, & Res alias, per Diuiſionem Rerum Acquiſitas.

COMMVNEM rerum vſum natura inſtituit, cuique etiam ſuæ perſonæ dominium liberum reliquit; verùm ſubintrante per peccatum cupiditate, ac dominandi libidine, Iure Gentium primò inuectum eſt *Meum*, ac *Tuum* tam in Res, quam in perſonas, ne nimiâ licentiâ totum quiſque ſibi arripere moliretur; è duobus his titulis, tanquam è duplici eiuſdem fontis riuulo, manarunt iugiter mille acquirendi artes, quas tandem longa firmauit conſuetudo, ac multa locorum Iura ſanxerunt. Hinc non poſſumus contractus inire, niſi dominium rerum contractarum habeamus, ideò ante diſputationes de contractibus ſingulis, agendum de acquiſitione dominij rerum, iure gentium.

QVÆSTIO I.

Quo iure facta ſit prima rerum diuiſio, & ſubiectio.

D.Bonau. in 2 diſt 44 art.2.
D.Thom. 2 diſt.44.quæſt.1. art.2. & 3.

1 IN hac grauiſſima quæſtione videndum eſt primò, quo pacto pretioſiſſima hominum libertas, quæ non benè pro toto venditur auro, temerata ſit.

SVPPONIT autem S.Doctor in ſtatu etiam naturæ integræ futuram fuiſſe præminentiam, atque prælationem; ſicuti etiam inter Angelos, ne dum erat in via, ſed nunc eſt etiam in patria: hæc enim optimè hierarchiæ conuenientiſſima eſt, quæ dicitur *Vis directiua*, vt ſapientior dirigat minùs ſapientem. Sic prima Corinth.11. dicitur: *Vir caput mulieris*.

2 ALIA eſt præexiſtentia, & prælatio legalis, qua Princeps ſubditos gubernat, atque coërcet ciuiliter.

TERTIA eſt ſubiectio ſeruitutis, quâ vnus homo eſt in alterius poteſtate deſpoticè, & hic modus ſeruitutis eſt miſeria, de qua Ariſtoteles, *primo Polit. cap.3. & 4.*

HAS duas ſeruitutes in ſtatu naturæ integræ oſtendit S. Doctor non extitiſſe. Ideò ait, Deum non dixiſſe hominibus: *Dominamini inuicem*; ſed ſolùm: *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtiis vniuerſæ terræ*, vt obſeruat etiam D.Thomas 2.2. *quæſt.66. art.1.*

3 IGITVR ſeruitutem à peccato ortam eſſe probat S.Doctor, non ſolùm poſt peccatum aſtruitur; ſic Geneſ.9. ait Noë ad Chanaan *Seruus ſeruorum eris fratrum tuorum.* Et Exodi 21. *Si emeris Hebræum, ſex annis ſeruiet tibi: in ſeptimo autem egredietur liber.* Leuit. 25. *Seruus, & ancilla, qui in circuitu veſtro ſunt* (ideſt ex gentibus) *hos habebitis famulos: & hæreditario iure tranſmittetis ad poſteros, ac poſſidebitis in æternum.*

PECVLIARITER etiam Chriſtianorum ſeruitutem exprimit Apoſtolus 1. Corinth.7. *Vnuſquiſque in ea vocatione, in qua vocatus eſt, permaneat; ſeruus vocatus es? non ſit tibi cura; ſed, ſi potes fieri liber, magis vtere.* Et prima Timot.6. *Quicumque ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini, & doctrina blaſphemetur.* 4

HAC ſeruitute Impetatores pij damnarunt ſæpè bello captos, quos poterant interficere, adiudicantes, ſeruitutem miſeram morti ferè æquandam, qui ideò dicti ſerui, quia ſeruabantur; mancipiaque, quaſi manu capta. Ita Molina *tract.1. de Iuſt. diſp.32.* Fagund. *lib.2. de contractibus, cap.1.* 5

IVRE igitur in pœnam inuectam eſſe ſeruitutem oſtendunt allatæ Scripturæ, atque adeò ſeruitutem non eſſe contra naturam corruptam, vt docent cum D. Bonau. etiam D.Thom. *loc. cit. & in 4. diſt.36.* Nauar. *in C. Ita quorundam de Iudæis, notab.11.* Gloſſ. *penult. num.1.* Couar. *in regula peccatum, 2.p. §.11.* patet *ex C. Ius naturale, diſt.1.* & ex Roderico Cunha *ad idem C. in p.1. decret.* & Fagundez *l.2. de contract. cap.1. num.6.*

DEINDE probatur à D. Bonau. ex D. Auguſt. *l.19. de ciuit. cap.15.* vbi id etiam probat, quia rationalem hominem ad imaginem Dei factum dominari noluit Deus, niſi irrationabilibus. Idem probat ex D.Gregorio. 6

PROBATVR tertiò à D. Bonauent. argumento D. Auguſt. quo vtuntur alij allegati. Libertas homini ineſt à natura, tanquam ad Dei imaginem condito. Eſt autem libertas naturalis poteſtas, quâ licet homini facere quod vult. Ergo ſeruitus eſt contra naturam; ſed non alio ex capite priuandus fuerit homo, naturâ liber, ſuâ libertate, niſi ex culpa: Ergo.

QVAMVIS igitur dominari ſit dignitatis; tamen ſeruum eſſe dicit indignitatem, atque adeò non benè arguunt, dominium in ſeruos debuiſſe etiam in ſtatu naturæ integræ eſſe, vt ait S. Doctor *ad 3.* Itaque ex peccato orta eſt, atque etiam occaſione ebrietatis Noë fuit proclamata, & hoc vult D. Ambroſius *l. de Elia, & ieiunio, cap.5.* dicens: *Seruitus introducta fuit per peccatum ebrietatis*, vt refert D.Bonau. *ad 4.* 7

OPTIME autem oſtendit S. Doct. *ad vltimum*, iuſtiſſimè ſeruitutem in ſtatu peccati eſſe ponendam, ſcilicet ad oppreſſiones remouendas, & ad ſcelera arcenda. Si enim omnes eſſent liberi abſque ſubiectione iam effræni cupiditate ferrentur in omne facinus; & Alter alterum opprimere conaretur.

QVATVOR verò titulis iam ex peccato cadunt aliqui in ſeruitutem. 8

PRIMVS eſt iure belli iuſti, quo capti efficiuntur capientium, ità *Leg. Hoſtes, ff. de captiuis.* eſt autem iure gentium inuectum, vt probat *cap. cum Redemptor, 12. quæſt.1.* vbi D. Gregorius, eius canonis author; ait, vt refert etiam D.Bonau. quæſt.2. fund.1. *Homines, quos ab initio natura liberos protulit, ius gentium iugo ſubdidit ſeruitutis.*

Idem probat S.Doct. *quæſt.2. argum.4. cum reſponſo*, ex Inſtit. Iuſtiniani: *Bella exorta ſunt, & captiuitates ſecutæ, & ſeruitus.*

CVM enim iure belli ſit licitum, hoſtes occidere *C. ab illo, 14. quæſt.4. C. quid culpatur, 23. quæſt.1.* nihil æquius ad temperandum belli ſæuientis rigorem exiſtimari 9

Digitized by Google

exiſtimari potuit, quàm, quod illis, qui necari poterant, vita ex miſericordia donaretur, iuxta *c.noli* 23. *quæſt.*1. in fine. Vnde, vt iam dixi, dicuntur ſerui, quod ſeruentur viui, & mancipia, quod manu capiantur, cum poſſent occidi, *Leg. Libertas*, *ff.de ſtat. homin.*

Christiana tamen Charitas ampliùs operatur, vt Chriſtiani bello capti in ſeruitutem non redigantur, quod conſuetudine perpetua ſeruatum eſt, vt monet Bartol. *ad Leg. Hoſtes*, *ff.de capt.*

10 Secvndvs titulus ſeruitutis, eſt natiuitas, de quo D.Bonauent. *in* 4. *diſt.* 36. *quæſt.* 3. qui enim ex ancilla naſcitur, ſeruus eſt, qualiſcumque ſit patris conditio, ſiue naſcatur ex legitimo matrimonio, ſiue non, quia partus ſequitur ventrem, *ex Leg. partum*, *Cod. de rei vindicatione*, *Inſtit. de iure perſonarum*, *§.penult. Inſtit. de ingenuis*, §. 2. *cap. vnic. de natis ex libero ventre*, vt probat S.Doctor *in* 4.*diſt.*36. *quæſt.*2. *&* 3. vbi non ſolùm iure cæſareo, & Canonico id oſtendit, ſed etiam ex lege diuina *Exodi* 21. vbi dicitur: *Si dederit Dominus illi* (Seruo) *vxorem, & pepererit filios, & filias: mulier, & liberi eius erunt Domini ſui, ipſe verò exibit.* His ferè & Fagundez hoc probat.

11 Admonet verò S.Doctor, eum, qui naſcitur ex ancilla, non fieri ſeruum, ſi mater fuit libera, vel quando concepit, vel ſaltem in partu, vel aliquo tempore intermedio, *ex Leg. & ſeruorum*, *ff. de ſtat. homin. Inſtit. de ingen.* §.2. & *cap. vnic. de natis* ex libero ventre, allegato.

Ratio etiam affertur à S.Doctore, quia mater eſt prolis principium ſubſtantialius, ſicuti pater honorabilius, ideò in honoribus ſequitur patrem, & in omnibus, quæ habet; quoniam illa acquiruntur paterna ſollicitatione; at in eo, quod eſt; ſequitur matrem; & quia ſeruitus eſt ſecundùm id, quod eſt, non ſecundùm id, quod habet; ideò in ea ſequitur matrem.

12 Advertit verò S.Doctor *in corpore*, aliquas prouincias, quæ legibus cæſareis non obediunt, aliter diſponere ſuis legibus, vt partus, vel ſequatur deteriorem partem, vel ſequatur conditionem patris, vel ne contrahat ſeruitutem, niſi vterque parens ſit ſeruus, & hoc ibi ſeruandum, vt conſtat *ex cap. licet de coniug. ſeruorum*, & affirmat ibi Panormitanus. Vbi verò leges Romanæ non vigerent, nec alia peculiaris lex, aut conſuetudo; iudicari poſſet, quod mater ſit ancilla, tempore partus, vt ait etiam Fagundez *lib.*2. *cap.*1. *num.*5.

13 Addit etiam S.Doctor in quibuſdam Franciæ locis conſuetudinem eſſe, vt ſi alter coniugum ſit ſeruus, ſint ſerui filij; & ſi mater ancilla ſub diuerſo domino, filij diuidantur inter dominos. Attamen conuenientius eſſe ait, vt proles ſequatur matrem, ſicuti & in animalibus, equulus genitus ſequitur matrem, non patrem, & fructus ſeminis eſt domini terræ, non ſeminantis; & in artificialibus, ſi quis ædificat in terra aliena, ædificium cedit Solo, non autem Solum ædificio. Ità *Lex Patet*, Ratio eſt, quia licèt vis formatiua ſit à Patre, tamen plus ſubſtantiæ trahit à matre.

14 Tertivs titulus redigendi in ſeruitutem, eſt crimen aliquod grauiſſimum, propter quod à Principe damnetur. Hanc pœnam imponi poſſe docent communiter Doctores, Scotus *in* 4. *diſt.*36. *quæſt.*15. Nauar. *in cap. ita quorumdam*, *de Iudæis notab.* 11. *gloſſ. penult.* Syluester V. *ſeruitus*, Angelus *ibi*, Leſſius
15 *Tom.*1. *lib.*2. *cap.*3. *dub.*4. *num.*4. Cunha *diſt.* 32. *in cap. eos qui*, Salon *de dominio*, *quæſt.*3. *art.* 1. *poſt*4. *concl.* Fagundez *lib.*2. *cap. eos qui* 32. *diſt.* conceditur Principibus ſæcularibus poteſtas redigendi in ſeruitutem fœminas, quæ ſcienter contraxerint matrimonium cum initiatis ſacris ordinibus; & *cap. cum multæ* 15. *quæſt.*4. ſtatuitur, vt filij, ex tali coniugio ſuſcepti, efficiantur ſerui illius Eccleſiæ, ad quam pater pertinebat, *cap. de raptoribus*, 36. *quæſt.*1. raptores pœna ſeruitutis damnantur, quæ iura indicat S. Doctor *in* 4. *diſt.*37. & *in confeſſ.cap.*3. *particula* 54.

Qvartvs titulus redigendi in ſeruitutem, ſeu poſſidendi vt ſeruum, eſt venditio, vt docet D.Bonauent. *in* 4. *diſt.*36.*dubio* 2. *litt.* 16

Et primò quidem poteſt homo liber ſeipſum vendere in ſeruum, vt aduertit S.Doctor *dub.* 3. *diſt. cit.* quod probat alibi S. Doctor exemplo D. Paulini, Epiſcopi Nolani, qui ſe pro redimendo filio pauperculæ viduæ vendiderat. Sic *& Deut.*15.habetur regula de hoc ſanciendo; id tamen debet iuxta eam regulam fieri; ità *Leu.*25. aſſignatur paupertas, pro ſufficienti venditionis cauſa.

Ivs tamen Cæſareum *Leg.liberis*, *§.ſi quis ſciens*, 17
ff.de liberali cauſa, prohibet, ne quis ſciens liberum hominem, etiam volentem emat, conceditque ſic empto proclamationem in libertatem.

Observa tamen, Ius illud Cæſareum, latum eſſe in fauorem libertatis ſubditorum Romanorum. Id autem probo, nam *Leg. Non ideo*, *Cod. de liberali cauſa*, competit parentibus poteſtas vendendi filios ſuos liberos in graui neceſſitate, quod etiam eſt de iure naturæ, vt colligitur *ex* 21. *Exodi.* Hæc autem neceſſitas ad caſum nimiæ paupertatis reſtringitur à iure Cæſareo *leg.*2. *Cod. de partibus*, qui filios ſuos diſtraxerunt.

Enim verò licet ibi cauſa ſola egeſtatis ſit ex- 18
preſſa, ſi tamen alia ſimilis adueniat, extenditur lex, vt obſeruat Pinellus *ad Rubr. Cod. de bonis matern. part.*2. *num.* 27. qui etiam obſeruat ex communi Iuriſtarum ſenſu, ſoli patri, non matri concedi venditionem prolis ob Conſilij inopiam, & animi imbecillitatem, quæ in fœminis reperitur; de iure tamen naturæ etiam matri competit prædicta poteſtas, vt vnanimiter ſentiunt Doctores apud Pinellum *numero* 23. *Legem illam* 2. *Cod. de Patribus, qui filios diſtraxerunt.* Quæ omnia vidit S. Doctor *diſt. allegata, dubiis littera.*

Ea tamen lex Romana concedit filio, poſſe libertatem recuperare, reddito emptori pretio.

Hæc tamen lex, & aliæ ſimiles, iam apud 19
Chriſtianos in vſu non ſunt. Vide etiam Fagundez *lib.*2. *de contract.* per multa capita, quibus eruditè diſſerit de emptionibus mancipiorum infidelium è terris vltra Marinis, maximè in Indiis.

Remanet iam videnda altera quæſtionis pars de diuiſione aliarum rerum, facta iure gentium, & primò agam de Facto: deinde de Iure.

Certvm eſt autem, in ſtatu innocentiæ nul- 20
lam eſſe factam rerum diuiſionem, vt aduertit S.Doctor *hic*, *quæſt.*2. *ad* 4. neque vllum in eo futurum erat dominium proprietatis, ſed tantùm iuriſdictionis, vt ait Tanner. citandus *num.*69. ſtatim autem poſt peccatum conueniens fuit diuidi res poſſidendas; ſic Abel, & Caïn dicuntur *Geneſ.*4. obtuliſſe de ſuis rebus; ille oues; hic fructus terræ immolauit Deo; mox verò Noë diuiſit filiis orbem *Geneſ.* 10. *&* 11. Poſteà verò minutiores factæ ſunt diuiſiones per campos, & iugera, & ita creditur facta diuiſio ab Adam, vel Noë, ſiue per electum à populo Principem arbitrum, vt ait Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*1. *num.*70.

Qvoad quid iuris, Aſſero, iure optimo rerum 21
factam eſſe diuiſionem. Ità D. Bonauent. *hîc ad* 4. D.Thom.2. 2. *quæſt.*66. *art.* 2. Sotus *lib.*4 *de iuſtitia*, *quæſt.*3.

quæſt. 3. *art.* 1. Ioan. Medina *Cod. de rebus reſtitut. quæſt.* 1. Conradus *de contract. lib.* 1. *quæſt.* 8. *&* 9. Molina *tomo* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 10. Brito *de locato, & conducto*, 1. *part. rubrica*, *fol.* 4. *col.* 4. & communiter Doctores apud Fagundez *lib.* 2. *de contract. cap.* 7.

Probatvr primò à D. Bonauent. *loco cit.* quia ius naturale dictat pacem, & iuſtitiam in ſocietate hominum ſeruandam; At ſi omnia in communi poſſiderentur, innumeræ orirentur lites, diſſenſiones, & iurgia; nam validiores raperent, nihilquè imbecillioribus relinquerent, & ſæpe numero plures concurrerent ad accipiendam eandem rem, tanquam ſibi neceſſariam.

22 Qvam facilè autem hæc iurgia in ſtatu naturæ corruptæ naſcantur, manifeſtè elucet è peregrinantium, & mercatorum ſocietatibus. Sic *Geneſ.* 13. orta ſunt iurgia inter paſtores Abrahæ,& ipſius nepotis, quod incommodum vt euitaret Abraham, diuiſit terram cum Lot.

Id etiam probat Ariſtoteles *loco cit. Polit.* contra Platonem, & Socratem, qui ad pacem conſeruandam volebant, omnia eſſe communia,etiam vxores, vt ſic omnia eſſent magis vnum.

Præterea Deuter.32. dicitur: *Quando diuidebat Altiſſimus gentes, quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael.* Itaque Deus prædicat ſe authorem huius diuiſionis.

23 Præterea in Concilio Conſtantienſi inter dogmata Ioannis Hus, damnatum eſt illud, quod Clericis non liceret quidquam proprium poſſidere, quæ fuit hæreſis etiam Manichæorum, vt refert S. Bonauent. *in quarto cap. regulæ Minorum.* Certum enim eſt à tempore ſaltem D. Syluestri, Clericos,& Prælatos habuiſſe poſſeſſiones, & has iuſtiſſimè, Eccleſia conclamante; alioqui omnes ſancti Clerici Prælati & Laïci, qui aliquid proprij habuêre, fuiſſent damnati, vt arguit S.Doctor ibi, imò à tempore Apoſtolorum, & anteà multi ſancti fuêre diuites, & tamen iuſti, quam rem allegat, tanquam notam, *in decretis*, 12. *quæſt.* 1.

24 Obiicies primò. Rerum diuiſio eſt contra ius naturæ: Ergo iniqua. Antecedens probatur, quia iure naturæ omnia ſunt communia, vt habetur *cap. ius naturale*, *diſt.* 1. & *in cap. dilectiſſimis*, 12. *quæſt.* 1. vbi ſic ait Clemens, eius Canonis author: *Communis vſus omnium, quæ ſunt in hoc mundo, omnibus hominibus eſſe debuit, ſed per iniquitatem alius dixit, hoc eſſe ſuum, alius iſtud, & ſic inter mortales facta eſt diuiſio.*

25 Respondet Scotus *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. ex D. Bonauent. *diſt.* 44. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 4. ius naturæ quod ante peccatum exigebat omnia communia, exegiſſe poſt peccatum mutato ſtatu, res eſſe proprias, & hoc voluit dicere Scotus, cùm ait, mutatum eſſe ius naturæ poſt peccatum. Quare inconſultò Fagundez *num.* 11. ait, Scotum inconſultò locutum, tametſi ad mentem D. Bonauent. trahere ipſum conetur.

Ad textum Clementis Papæ 12. *quæſt.* 1. iam reſpondit S.Doctor ſuprà *ad* 4. *cap. regulæ*, nempe iuxta Canones illos, Eccleſiam ab initio habuiſſe propria, eſto data occaſione ſtatus corruptionis.

Obiicies ſecundò multos Patres docentes, omnia eſſe communia. Sic Chryſoſt. *in cap.* 6. *Lucæ*, Ambroſius, relatus *in cap. ſicut hi*, 47. *diſt.* & alij. Vide D.Chryſoſt. *oratione de ſancto Philogonio.*

26 Respondet S. Doctor, latiſſimè *ad cap.* 4. *regulæ*, & *in Apologiis paupertatis*, *& pauperum*, id ſolùm voluiſſe Patres, non eſſe adeò adhærendum opibus, vt propter eas omittant Deo ſeruire, & vt recordentur, omnia in neceſſitate, eſſe quoad vſum communia; & ideò adhibendas eleemoſynas. & optimum eſſe conſilium, omnia relinquere, quia illud *Meum*, & *Tuum*, tenax, & viſcoſum eſt. Cæterum luculentiſſimè oſtendit, licitas eſſe diuitias, atque ſanctos innumeros diuites ſaluos eſſe, ac glorioſos. Eccleſiam verò etiam antiquam ditiſſimam, & Leuitas fuiſſe opulentos, ex Dei Lege probat *in Apolog. pauperum*, *reſponſionis tertiæ cap.* 2.

Hæc eadem latè ediſſerit S.Doctor *ad* 14. *Lucæ* 27
in ea verba: *Qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus*, dicens, abrenunciare omnibus affectu, eſſe neceſſitatis; ſed omnia dimittere, eſſe ſupererogationis, & conſilij. Itaque concluditur, nonnulla quidem incommoda oriri ex rerum proprietate, ſed plura futura fuiſſe, ſi omnia in ſtatu hoc eſſent communia.

Convenit ſanè cum amicis omnia eſſe communia, vt aiebat Pythagoras, non proprietate, ſed vſu, vt aiebat Ariſtoteles 2. *Polit. cap.* 3. *&* 4.

Obiicies tertiò. Id eſt melius, quod eſt conſilij, & cadit ſub voto; ſed expropriatio eſt conſilij, Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, & da pauperibus*, & eſt materia voti etiam ſolemnis: Ergo.

Respondet Fagundez *num.* 14. ex Molina 28
Tom. 1. *tract.* 2. *diſp.* 20. §. *tertia concluſio*, conuenire ſanè, aliquas eſſe congregationes, in quibus habeantur omnia in communi, & nihil proprium, vt ſic magis Dei cultui intenti ab omni rerum mundanarum concretione ſegregati, vitam cæleſtem ducant. Hæc latiſſimè S. Doctor *allegatis locis*, proſequitur, qui etiam oſtendit, optionem eſſe, Deo altiſſimè ſeruire volentibus, altiſſimam paupertatem, quæ nihil etiam in communi admittat; attamen in mundo, vbi ad vitam ciuilem, & ad Politicum conui- 29
ctum neceſſaria ſunt prædia, negotia, & contractus; oportet ſanè, quædam eſſe determinatè propria; tum, vt contentiones, & lites remoueantur; tum, vt ſedulò quiſque ſuis rebus incumbat. Nam amabile vnicuique eſt bonum proprium, vt ait Ariſtoteles; è contra, vbi negotium eſt commune:

Segnius expediunt commiſſa negotia plures,

Et vt habetur *in Lege*, *Cod. quando*, *& quibus quarta pars debeatur*, *leg.* 10. naturale vitium eſt, negligi,quod communiter poſſidetur.

Vvlgatvm enim eſt illud apud plures pro- 30
uerbium: *Qui benefacit communi, nulli benefacit.*

Restat modò videndum, quo iure inducta ſit diuiſio rerum.

Iam *Tract. de Legibus*, *diſp.* 4. *quæſt.* 2. hoc dubium ſolui cum cæteris ſpectantibus ad ſeruitutem.

Dixi autem, Iuris quidem naturalis dictamine ſancitam eſſe in hoc ſtatu rerum diuiſionem, hanc tamen factam Iure gentium, vt docet D.Bonauent. hîc *quæſt.* 2. D.Thom. 2.2. *quæſt.* 66. *art.* 2. *ad* 1. vbi Caietanus, & alij Thomiſtæ Medina *Cod. de reſtitut. quæſt.* 1. *concl.* 5. Salon 2. 2. *quæſt.* 4. *art.* 1. *&* 2. Ledeſma 2. 4. *quæſt.* 18. *art.* 1. *dub.* 6. Molina *Tom.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *quæſt.* 20. *concl.* 1. Fagundez *lib.* 2. *de contract. num.* 16. & conſtat *ex Leg. ex hoc iure*, *ff. de iuſtitia*, *& iure*, vbi Bartol. *num.* 5. Iaſon *num.* 43.

Adverte, D. Auguſtinum relatum *in cap.* 31
Quo iure, *diſt.* 8. vbi ait: *Vnuſquiſque poſſidet, quod poſſidet, nonne iure humano? Tolle Iura Imperatorum, quis audet dicere: hæc villa mea eſt?*

Loqvitvr verò S.Auguſtinus de ſpecialibus diuiſionibus,

Digitized by Google

diuiſionibus; firmatis iure Cæſareo, vt notat Fagundez *num*.17.

32 Deinde obſerua, D.Auguſtinum omnia iura reducere ad Ius Diuinum, & Humanum; Et quidem ad ius humanum reducit ius gentium; & ius humanum ad ius Cæſareum; ſicuti Naturale ad Diuinum reuocat, vt docet Cunha 1. *part. decreti*, *cap. quo iure*, *diſt*.7. Rerum autem proprietates latiùs vocantur ſeruitutes, ſiue mixtas, ſiue reales affirmatiuas, vel negatiuas. Vide Layman *lib*.3. Filliucium *tract*.31. Leſſium *lib*.2. Baſſæum V. *Seruitus*.

QVÆSTIO II.

De acquiſitione Dominii *in Barbaros.*

33 Male apud gentes audiuntur Luſitani, mancipiorum mercatores; Attamen iam legibus moderati conati ſunt Luſitaniæ Reges, quidquid criminis in hac mancipiorum emptione perſpexere, & longè lateque ad inſulas remotiſſimas adnauigant ad huiuſcemodi mercaturam. Tituli autem honeſtantes hanc malcolentem mercationem, latè referuntur à Molina *Tom*.1. *tract*.2. *diſp*.34. qui diu Luſitaniam incoluit, & à Fagundez Luſitano, *lib*.2. *Contractuum*.

34 Primvs eſt iuſti belli, quod vel laceſſiti Chriſtiani Reges, vel alia de cauſa gerunt. Præcipuè verò nonnullæ ſunt gentes, Chriſtiano nomini infenſæ, quæ peregrinos deuorant, necantque mercatores. Tales ſunt incolæ Monomotapæ, Cafrariæ, Angolæ, & aliæ gentes.

Simili titulo emuntur, & in ſeruitutem rediguntur occidentales, Braſilianæ, gentes efferatiſſimæ, & carniuoræ.

Indiæ pariter Orientales Calecutij, magis verò ſæuiſſimi Aceni, Somatræ, Iauenſes, Iaponenſes etiam olim Chriſtianis amici, iam adeò excrudeſcentes contra nos deſæuiunt, vt Iaponia, *terra Martyrum*, dicatur.

35 Alii verò iam ſerui facti ſunt, vel ex bellis in Guinea, Manicongo, in Africa, in India Ceilani vel in Imperio Sinarum ex natalibus, plurimi enim ſeipſos vendunt, vt ancillas ibi deſponſent, & liberos ergaſtulos gignant. Vide Fagundez *cap*. 3. *& ſequenti*.

QVÆSTIO III.

De acquiſitione Dominii *in irrationalia.*

36 Occvrrvnt primò Maria, quæ terræ alicui adiacent: hæc enim ſunt eorum, qui dominantur littoribus *cap vbi periculum*, *§.Porrò*, *de electione*, *in* 6. & Gloſſa *ibi*, à Iuris Canonici Doctoribus laudata, quam ſequitur etiam Baldus *in cap*.1. initio, quibus modis feudum amittatur, & *in Leg. penult*. ad finem *Cod. de inſtitut. & ſubſit. ſub conditione factis*, & in Authent, *Vt omnes obed. iudicibus*, §. 1. *& l*. 1. *col*. 2. *de ſent. ex breui recitat*. & *cap. ex litteris*, *de probat*. & *cap. accedens* 2. *vt lite non conteſt*. atque Doctores apud Fagundez *lib*, 2. *cap*. 8. Id indicat S.Doctor *ad* 6. *Lucæ*, vbi aduertit, Mare dictum fuiſſe Galileæ, quia littoribus Galileæ adiacens, & vocatum Tyberiadis, eò quòd adiacêret Vrbi Tyberiadis, conſtructæ in honorem Tyberij Cæſaris. Ob id enim qui eſt in mari adiacenti, vbi maritimæ, in diſtrictu illius ciuitatis eſſe dicitur, vt conſtat *Leg. Inſulæ*, *ff. de iudiciis*.

Dicvnt autem, extendi à littore dominium ad 100. milliaria, Bartol. *in tract. de Inſula*, *col*.2. Cæpola *Tract. de ſeruit. ruſt. prædiorum*, & habetur *Tom*.6. 2. *part. tract. iuris*, *cap*. 26. *de mari*, *num*. 13. & colligitur *ex Leg. Quicumque Cod. de Epiſcopis, & clericis*. 37

Hoc verò intelligitur dummodo inſulæ in medio mari non ſint repertæ, & cultæ; tunc enim totum mare in circuitu per ſpatium dictum, ſunt Principis, repertoris, & populantis.

Et quidem mare ex prima diuiſione manſit commune; attamen vtilitates piſcationum, & nauigationum fuere primò capientis; magis tamen ad aliquem ſpectant ex conceſſione legitimi Principis, ſicuti à Pontifice conceſſa eſt nauigatio Oceani ad Euangelium ſeminandum, vt teſtatur ſe vidiſſe huius conceſſionis Bullas Cabedo 2. *part. deciſ*.47. 38

Sic etiam Veneti Illuſtriſſimi Maris Adriatici nauigatione potiuntur legitima, ad Pyratas remouendos diuinâ poſiti prouidentiâ.

Piscatio verò in mari, adiacenti terræ alicuius Regis, & in fluminibus publicis libera eſt omnibus illius Principis ſubditis, *ex Leg*. 2. *& Leg. Nemo*, *ff. de rerum diuiſione*. 39

Potvere tamen Principes aliquas piſcationes ſibi reſeruare, vt Chinorum, vel Cetorum, ob bonum commune Regni. Vide Leſſium *Tom*. 1. *de iuſt. lib*. 2. *cap*. 5. & Fagundez *lib*, 2. *cap*.8. *de contract*.

De acquiſitione verò dominij in animalia, in theſauros, & cætera, aliquid breuiter indicaui *Diſput. de reſtitut*. nec mihi ampliora ſuggerit hæc de re Sanctus Doctor. 40

DISPVTATIO III.

De Promiſſione.

Post acquiſitum dominium prima contrahendi ſpecies eſt Promiſſio, ponens quidem obligationem in vna parte, patitur tamen, ante acceptationem, liberam reuocandi facultatem. Alia eſt externa: alia interna. Alia ſimplex, alia quoque ſollemnis; ſolent etiam aliquando fieri Promiſſiones ob turpem cauſam: quomodo verò hæ omnes ſtent, paucis hîc abſoluendum.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Promissio, *& quomodo differat à* Donatione.

Affines ſunt Promiſſio, & Donatio. Eſt autem promiſſio datio fidei firma, & ſpontanea de re licita; ſeu eſt deliberata, & ſpontanea fidei obligatio, dandi, vel faciendi aliquid, data alteri de re licita, & bona, ipſiquè grata. Ità communiter Doctores. Vide Sotum *lib*. 7. *de iuſtitia*, *quæſt*. 2. *art*.1. 1

Fagundez

Digitized by Google

Fagundez *lib.3. cap.1. de contract.* & indicat S. Doctor *in 4. diſt.29. quæſt.2. & diſt.38. dub.5. littera.*

2 Donatio verò eſt exhibitio, non fidei, ſed rei; dare tamen, dicit actualem traditionem ex D.Bonauent. *in primo, diſt.18. quæſt.4.*

Pollicitatio verò dicit promiſſionem ex parte offerentis tantùm, ſicuti promiſſio eſt ex parte vtriuſque; attamen pro eodem ſæpe accipiuntur, vt habes apud D. Bonauenturam *in 4. diſt.27. dub.5. littera*, tum etiam donatio dicit reſpectum ad donantem, & ad eum, cui fit donatio, vt notat D. Bonauent. *in primo, diſt.18. quæſt.5.* Donatio verò eo ipſo transfert rem finitam à donante ad donatarium, vt ea res dicatur huius, mea, vel tua, vt monet S. Doctor *diſt.18. citata, quæſt. vltima.*

Dicit verò donatio liberalem exhibitionem rei gratuitæ, vt docet S. Doctor *locis adductis*, & *in 2. diſt.7. part.2. quæſt.1. ad ſeptimum.*

3 Itaque acturi de contractibus ſingulis, ago de Promiſſione, quæ eſt principium omnium, & de exhibitione liberali, quæ ex promiſſione primo fit, quæque obligat ſpontaneum exhibentem, ſicuti etiam promiſſio in foro quidem interno, ſi adfuit intentio ſe obligandi; quod ſi habeat intentionem non promittendi, & tamen extra promittat, cogetur in foro externo adimplere, vt docet D.Bonauent. *in 4. diſt.38. dub.5. litt.* & aliis locis allegatis *diſp. 1. quæſt.3.* & communiter Sanchez *lib. 1. de ſponſal. diſp. 5. num.21.* Caietanus, & alij Thomiſtæ *2. 2. quæſt.88. art.3.* Vbi Aragon Rebell. *de oblig. iuſtitiæ, 2. part. lib.18. quæſt.1.* Corduba *ſum. quæſt.156.* Fagun-

4 dez *lib.3. de contract. cap. 1.* Sic & *quæſt. citata*, & *quæſt.2. diſp. 1.* oſtendi, promiſſionem eſſe debere ſpontaneam, non autem vi, metu, vel fraude extortam, ne is, qui extorſit, ex fraude, aut vi commodum reportet, vt arguit S. Doctor *locis*, nuper *allatis*, & cum eo D.Thom. *2. 2. quæſt.89. art.7.* vbi Caietanus, & alij diſcipuli. Sotus *lib.8. de Iuſt. quæſt.1. art.7. ad 3.* Mercatus *cap.16.* Nauar. *ſumma, cap.18.* Molina *tract.2. diſp.267.* Syluester *V. reſtit.* Lopez *2. part. Inſtruct. cap. 30.* Rebell. *2. part. lib.18. quæſt.1. num.7.* Fagundez *lib.3. cap.1.*

5 Ex quo inferunt Fagundez *num.5.* Azor *Tomo 1. lib.11. cap.7. §. tertia regula*, cum D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.2.* & ſupponunt omnes, præcipuè S.Doctor, *locis*, ſuprà *allatis*, eum, qui recipit promiſſum, per vim, aut metum, extortum, teneri in conſcientia illud reſtituere, quia iniuſtè recipit.

QVÆSTIO II.

Vtrum ſimplex Promissio *acceptata, obliget ex iuſtitia.*

6 Certissimum eſt, promiſſionem frangere per accidens, eſſe contra iuſtitiam: pone caſus quibus promiſſis fidens promiſſarius non ſibi aliunde prouideat, & graue illi damnum adueniat. Vide Sancium *lib.1. de matrim. diſp.5.*

Est igitur controuerſia: an ex promiſſione per ſe oriatur obligatio iuſtitiæ.

7 Prima opinio eſt ſentientium, eam eſſe obligationem ex iuſtitia. Ità Sanchez *lib.1. de matrim. diſp.5. num.20.* Leſſius *Tom.1. lib.2. dub. 8. num. 55.* Nauar. *ſum. lat. cap.18. num.6.* Sotus *lib.7. de iuſtitia quæſt.2. art. 1.* Couar. *in cap. quamuis pactum, part. 2. §. 4. num.24.* Angel. *V. pactum*, Syluester *ibi, quæſt.4.* & *V. Lex, quæſt.10.* Rich. *4. diſt. 38. quæſt.3.* & alij apud Sanchez *loco cit.* & Dianam *Parte 1. Tract.3. miſcell. reſol.9.* Tannerus autem *diſp. 4. quæſt.1. num.62.* vult obligari, quaſi ex iuſtitia. Baſſæus verò, *V. Promiſſio*, eſt ſeuerior.

Opposita ſententia cenſet, eam eſſe obligationem tantùm fidelitatis. Ità Sotus *in 4. diſt.20. quæſt.1. art. 2.* Suarez *de aux. diſp. 2. ſect.2.* Molina *tract.2. de iuſt. diſp.262.* Azor *tract.1. lib.11. cap.5. quæſit.3.* Henriquez *de Excom. lib.13. cap.17. §.5.* D. Thom. *2.2. quæſt.88. art. 1.* Caietanus *ibi*, Fagundez *lib.3. de contract. cap.2.* Leſſius *num.54.* eam probabilem vocat. Suſtinent verò Firmus, *verbo perfidia*, Ledeſma *Tom.1. tract.10. cap.3*, Fernandez *in ſuo examine, p.p. cap.15. §. 8.* Diana *loco cit.* qui opinantur non obligare grauiter. Hæc eſt ſententia D.Bonauent. *locis citandis.* 8

Assero cum hac ſententia, ſimplicem promiſſionem datam, & acceptatam, obligare tantùm ex fidelitate.

Probatur à D. Bonauent. *in 2. diſt. 27. art. 2. quæſt. 2. in corpore*, & *ad 1.* argumento quo vtuntur Molina, & Fagundez, quia ſimplex promiſſio eſt gratuita, & merè liberalis fidei datio, & ex mera liberalitate procedit, atque adeò non tribuit ius iuſtitiæ, niſi promittens liberalis intenderet expreſsè ad id ſe ligare, quod non eſt credendum intendi. Confirmatur à Suarez, quia ſimplex promiſſio non includit ex natura ſua actualem aliquam donationem, ſed puram, & meram obligationem fidei donandi aliquid in futurum; hoc autem non transfert ius in rem, cùm non ſit data. Confirmatur ex D. Bonauent. *ibi*, quia promiſſio liberalis pendet ex voluntate promittentis, qui poteſt nolle ſe alligare iuſtitiæ, ſed tantùm fidem ſuam dare. 9

Dices: Promiſſio acceptata tranſit in pactum duorum, ex quo oritur ciuilis obligatio, quæ tranſit etiam ad heredes *Leg. ſi quis argentum, §. vlt. Cod. de donat.* & *cap.1. de pactis.* 10

Respondetur, id euenire in foro externo, ſi conſtat ex inſtrumento, ſe voluiſſe obligare, quia cùm conſtet de obligatione promittentis, iura præſumunt id ex iuſtitia voluiſſe, cùm de intentione non conſtet, vt monet S. Bonauent. *in 4. diſt. 27. art.2. quæſt.2. ad vltimum*; ſecus eſt in foro conſcientiæ. Probatur à S. Doctore etiam *locis adductis, p.p. Tract.1. diſp.19. quæſt.1.*

Addo verò, hoc peccatum contra fidelitatem eſſe mortale, ſaltem in materia grauiſſima, ſuppoſito quod obliget tantùm ex fidelitate, vt dicunt multi DD. apud Fagundez; materiam talem cenſent plurimi apud Baſſæum quadruplo maiorem materiâ furti. 11

QVÆSTIO III.

An Promissio *merè interna, facta homini, obliget.*

Svppono, Promiſſionem merè internè factam Deo, vel Sanctis, obligare, vt omnes fatentur cum D.Bonauent. *in 4. diſt.38.* 12

Qvoad noſtram quæſtionem, quæ ſanè de ſolo foro conſcientiæ eſt.

Prima opinio cenſet, obligare. Ità Sanchez *lib.1. de matrim. diſp. 3.* qui eam probabilem vocat. Aragon *2. 2. quæſt. 88. art. 3.* Angles *in flor. part. 2. quæſt.1. de voto, art.2. diff.4.* Ledeſma *2. 4. quæſt.18. art.1.* vbi tamen problematicus eſt, imò tandem in contrarium inclinat.

Hinc

13 Hinc verò deducit Diana, teneri hunc patefacere, & implere ſuum promiſſum, atque adeò eum, cui eſt promiſſum, ſi cognoſcat, & debeat aliquid promittenti, quod non poteſt in iudicio obtinere, occultam poſſe compenſationem ſibi facere. Idem ſentiunt Mendoza *lib. 1. de pactis, cap. 1.* Palacius *de contract. lib. 5. cap. 12.* Sanctarellus *var. reſol. p. p. quæſt. 66. num. 49.*

14 Secunda ſententia negat, promiſſionem merè internam obligare. Ità D. Thom. 2. 2. *quæſt. 88. art. 1.* & *in 4. diſt. 38. quæſt. 1. art. 1. quæſt. 2.* Tanner. *diſp. 4. quæſt. 1. dub. 5. num. 59.* Baſil. Poncius *de matrim. lib. 2. cap. 6. num. 9.* Panormit. *in cap. litteraturam, de voto, num. 2.* Turrecrem. *in cap. 1. 17. quæſt. 1. §. 12.* Abul. *ad cap. 5. lenit. quæſt. 4.* & *ad cap. 30. Numer. quæſt. 44.* Roſella V. *votum 1.* Tabiena *ibi 1. §. 4.* & Clarius V. *diſpenſatio*, Molina *Tom. 2. de iuſtitia, diſp. 266.* Leſſius *lib. 2. cap. 18. dub. 5. num. 28.* Rebellius *1. part. lib. 18. quæſt. 1.* Fagundez *lib. 3. de contract. cap. 1. num. 4.* Baſſæus V *Promiſſio, num. 5.*

Hæc eſt ſententia D. Bonauenturæ 4. *diſt. 29. quæſt. 2. ad 2.*

15 Probatur à S. Doctore argumento, quo vtitur Fagundez. Obligatio vnius hominis ad alterum debet eſſe proportionata modo humano; homo enim communicat cum homine ſolùm externis expreſſionibus, quo fit, vt obligatio vnius ad alterum nequeat fieri abſque concurſu vtriuſque voluntatis; dum autem promiſſio interna eſt, ſanè ignota eſt promiſſario, ſed eſt mera volitio vnius, non acceptata ab altero, atque adeò non poteſt eſſe donatio obligans. Sic & alij arguunt.

Dices *l. 3. §. manumittenda, ff. de acquir. poſſeſſ.* ſolo animo amitti poteſt poſſeſſio.

Respondet Fagundez *num. 8.* plus requiri ad ius acquirendum, quàm ad perdendum.

16 Cætera, quæ congerunt aduerſarij, ſolùm probant, internam promiſſionem requiri, vt fundamentum obligationis humanæ, non tamen oſtendunt eam ſufficere.

Neque probant, cogere actum illum internum ex conſcientia ad manifeſtandum, quia ab initio fuit imperfectus, & ideò inualidus eſſentialiter, quoad eſſe.

Dices accedente iuramento, teneris ei ſtare in conſcientia, ſicuti & voto.

17 Respondet Fagundez *num. 6.* ex D. Bonau. 4. *diſt. 28. dub. 2.* id euenire ex alio titulo reuerentiæ in Deum, cui etiam interna promiſſio, & teſtatio, modo competenti fit, atque adeò validè.

QVÆSTIO IV.

An Promissio *externa, antequam acceptetur, obliget.*

18 Assero cùm D. Bonauentura *in 4. diſt. 29. q. 2. ad 2.* promiſſionem extra etiam expreſſam, antequam acceptetur non obligare aliquo iure, & poſſe reuocari. Sequuntur Sotus *lib. 3. de Iuſtitia, q. 5. art. 3.* Tiraquellus *ad leg. ſi vnquam, Cod. de reuoc. donat. v. libertis, num 54.* Molina *de primog. lib. 4. cap. 2. n. 61.* Couar. *in c. Quamuis pactum, 2. part. §. 4 n. 15.* Gomez *tract. 2. var. cap. 9.* Panormit. *in c. Cùm inter vniuerſas, de elect.* Felinus *in c. 1. de pactis, à n. 7.* Fagundez *lib. 3. de contract. c. 4.* Leſſ. *lib. 2. c. 18. dub. 6. n. 35.* & 38. Molina *Tract. 2. de iuſt. diſp. 263.* Tanner. *diſp. 4. q. 1. n. 58.* & alij communiter cum Baſſæo, V. *Promiſſio, num. 5.*

Patet argumento S. Bonauent. quia obligatio vnius ad alterum, non contrahitur, niſi concurrente vtriuſque voluntate, & conſenſu. 19

Probatur deinde iure Cæſareo *leg. 1. ff. de pollicitat. leg. 3. ff. eadem, leg. 2. §. ſed ſi quis*, & *leg. abſenti, ff. de donat.*

De iure Canonico id probant Couar. Felin. & Panormit. relati.

De iure Naturali id ipſum probant Couar. Gomez, Molina, Leſſius ſuprà, Bartol. *ad leg. ſi vnus ex familia, §. pactum, ff. de pactis.*

Ex quo deducunt cum D. Bonauent. licitum eſſe recedere à ſponſalibus ſic promiſſis.

Excipiunt multi promiſſiones ad pias cauſas: Probant, quia *in lege 1. ff. de pollicit.* excipitur donatio facta ciuitati ad illius ruinas inſtaurandas.

Alii tamen negant, eas eſſe exceptas, iuxta *leg. Hoc iure, §. ſi quis dederit, ff. de donat.* & *leg. 3. ff. de ſeruis expoſ.* & *leg. 1. Cod. ſi mancipium.*

Excipiunt alij, donationes factas infanti argumento *leg. Iubemus, Cod. de emancipat. liberorum.* Ità Decius *conſil. 245.* Molina *de primog. lib. 4. cap. 2. num. 76.* ſed Fagundez *num. 8.* non audet illam legem, quæ ſolùm de emancipatis loquitur, adducere. 20

Dubium verò eſt: An promiſſio facta præſenti, & tacenti, valeat, eò quòd in fauorabilibus qui tacet, conſentire videtur. 21

Sic affirmant Iulius Clar. §. *donatio, quæſt. 14.* Molina *de primog. lib. 4. cap. 2.* Fagundez *num. 12.* Cruz *in directorio conſcientiæ, p. prima, pract. 7. art. 1. diſp. 1.* Diana *Tract. 5. miſcell. reſol. 116.* Couar. *in rubr. de teſtam. part. 3. num. 13.* ex *leg. qui patitur, ff. mandati.*

Quæres: an promiſſio, facta abſenti, obliget ante acceptationem.

Respondetur negatiuè ex fundamento D. Bonauenturæ allegato, quia obligatio non oritur, niſi ex mutuo duorum, vel plurium conſenſu. Ità habetur *in leg. ſi tibi abſenti, ff. de donat.* & *leg. nec ambigi, Cod. eodem*, & *leg. 4. tit. 4. partita 5.* Vide Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 6.* Molina *de primog. lib. 4. cap. 2. num. 62.* Fagundez *lib. 3. cap. 5.* & alios apud iſtos. 22

Hoc adeò verum ait Fagundez, vt etiam promiſſiones factæ Deo, & non acceptatæ ab illo, non obligent, vt ſunt vota de bono non maiori. Sed hoc non facit ad confirmationem; nam cùm votum ſit promiſſio de maiori bono, ex ipſis terminis eſt inualidum, quod de promiſſionibus factis hominibus eſt in diſputatione; ſed author iſte ſæpe in hoc impingit, vt ad idem petendum ſæpius redeat.

Vt autem promiſſio ab abſente acceptata ſit, tria requiruntur. Prima, vt promittens per ſe, vel nuncium ſignificet, vt docent communiter cum Claro *lib. 4. quæſt. 12.* Secundò, vt cùm ſit per nuncium, acceptetur coram eo, nec ſatis eſt fieri coram aliis. Quod ſi per litteras res agitur, debet per reſcriptum, vel nuncium acceptatio notificari. Tertiò, vt non reuocetur ante acceptationem. Vide Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 7. num. 35.* Leſſium *lib. 2. cap. 18. dub. 4.* Tannerum *diſp. 6. quæſt. 2. num. 49.* Poteſt autem acceptari etiam poſt mortem donatoris. Ità allegati, Sanchez *diſp. 6.* & alij. 23

Quæstio autem eſt de promiſſione, iuramento firmata, tametſi non adhuc acceptata.

Dico de iure Canonico, & Ciuili, dari actionem in ita promittentem, & donantem. Ità Panormit. *in cap. cùm veniſſent de conſtit. num. 26.* Couar. *in cap. Quamuis pactum, p. p. §. 2.* Molina *tract. 2. diſp. 263.* Fagundez *lib. 3. cap. 5. num. 15.* Sic obligatio tranſit 24

Digitized by Google

tranſit ad hæredes, & colligitur *ex cap. contingat de iureiur.* & *cap. mulieres, eodem in 6.* & ex Authent. *ſacramenta puber. Cod. ſi aduerſus vendit.* ſed de hoc *in diſput. de iuramento* agam. Interim negant, multi
25 apud Baſſæum, V. *Promiſſio*, quia iuramentum ſequitur naturam promiſſionis; hæc verò, non adhuc acceptata, eſt reuocabilis.

QVÆSTIO V.

An PROMISSIO *ob turpem cauſam obliget.*

26 CERTVM eſt promiſſionem ob turpem cauſam, puta homicidij, & concubitus, etiam ante ſolutionem, eſſe inualidam. Conueniunt cum D. Bonauent. *in 4. diſt. 28. dub. 1. litt & quæſt. 3.* D. Thom. 2. 2. *q.* 32. *art. 7. & quæſt. 62. art. 5. ad 2.* Caiet. ibi, Couar. *ad Regulam Peccatum 2. part. §. 2.* Corduba *lib. 1. quæſt. 32. art. 2.* Medina *Cod. de reſtit. quæſt. 20.* Leſſius *tract. 1. de iuſtitia, lib. 2. cap 18. dub. 3.* & cæteri apud Tannerum *diſp. 6. quæſt. 2. num. 48.*

RATIO eſt D. Bonauent. qua omnes nituntur, quia nemo poteſt, aut debet ſe obligare peccato patrando, vel iureiurando, vel ſimplici promiſſione.

QVÆSTIO autem eſt, an poſt patratum opus teneatur promiſſor pretium promiſſum ſoluere.

27 PRIMA opinio eſt eum teneri. Ità allegati, excepto S. Bonauentura, conſentit etiam Leſſ. *Tom. 1. lib. 2. cap. 18. dub. 3.* Sancius *cap. 14. dub. 8. à num. 52.* Guttier. *lib. 2. canon. cap. 10.* Bartolus, & communiter Legiſtæ *in leg. 2. Cod. de condict. ob turpem cauſam*, Nauar. *in ſumma Lat. cap 17. num. 34.* vbi aſſerit, conſpirate in hoc Legiſtas, Canoniſtas, & Theologos. Et id probant Sotus *lib. 4. de iuſt. quæſt. 7. art. 1.* Fagundez *lib. 3. cap. 6. de contract.* & alij apud Dianam *tom. 3. tract. 4. miſcell. reſol. 26.*

28 SECVNDA ſententia negat, teneri ſoluere; imò teneri pretium reſtituere, etiam poſt patrationem acceptum. Ità multi apud Couar. *in regulam Peccatum, 2. part, §. 2. num. 9.* & ex Theologis, Medina *Cod. de reſtitut. quæſt. 28.* Dur. *in 3. diſt. 39. quæſt. 4.* quam etiam probabilem dicunt Leſſius allegatus, & Fagundez *num. 5.* cum multis aliis, Diana *Tomo 1. Tract. 4. miſcell. reſol. 26.* Inclinat Baſſæus, V. *Promiſſio, num. 7.*

QVOAD D. Bonauent. *in 4. diſt. 28. dub. 1. litt.* & *in ſpeculo animæ, cap. 2.* dat regulam generalem ex D. Iſidoro *de contemptu mundi*, cap. de voto. *In malis promiſſis reſcinde fidem.* Quare videtur ſtare pro hac ſententia *ibi.*

29 PROBATVR primò *ex leg. ſi plagij, ff. de verb. obligationibus*, & *in leg. generaliter, ff. eodem.*

RESPONDET Fagundez *num. 6.* eas leges ſolùm velle, tales conuentiones ante opus patratum non valere; neque poſtea dari ius repetendi promiſſum pretium in foro externo. Hoc ſanè in legibus aſſeri docet S. Bonauent. *in 4. diſt. 15. part. 2. art. 2. quæſt. 1. ad 4.* ſed lex plagij ait: *Si plagij faciendi factiuè causâ concepta ſit ſtipulatio, ab initio non valet*; altera verò lex ait: *Generaliter nouimus turpes ſtipulationes eſſe nullius momenti.* Itaquè aliquid ampliùs leges decernunt, vt docet S. Doctor *loco* primò *allegato.*

RESPONDET ſecundò, intelligendum de promiſſione facta in ordine ad turpitudinem; non autem facta intuitu laboris, periculi, & incommodi.

30 SED oſtendo, leges nil de hac diſtinctione cogitaſſe, neque de ſolo iure, & dominio tranſlato, vt non detur repetitio, eſſe locutas; nam *lex Generaliter*, ſic ait: *Generaliter nouimus, turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti, velut ſi quis homicidium, vel ſacrilegium, ſe facturum promittat*, (ſubdit verò) *ſed & officio Prætoris continetur huiuſmodi obligationibus actionem denegari.* Ecce diſtinctim vtrumque decernit. primò nullitatem; Secundò conſequenter, non dari actionem. Ratio verò Fagundez ſubtiliùs, quàm par eſt diſtinguens, mereri ob laborem, eſto non ob malitiam, euaneſcit; nam leges recenſent ſcelera, non præſcindendo, ſed vt opus alicui vtile, puta occidere inimicum ſuo periculo, &c.

ADVERTIT tamen Diana *part. 4. tract. 4. miſ-* 31
cell. reſol. 27. non teneri ſoluere quantitatem immoderatam, puta meretrici 100. aureos, etiamſi id iuramento promiſiſſet, quia iuramentum additum obligat ſolùm ad quantitatem, vbi non eſt prodigalitas, vt tradunt Sotus *lib. 4. quæſt. 7. art. 1. ad 2.* Martin Ledeſma 2. *part. quarti, quæſt. 18. art. 5.* Mercatus *de contract. lib. 6. cap. 16.* Palacius *de contract. lib. 5. cap. 11.* Aragon. 2. 2. *quæſt. 89. art 7.* Salon. 2. 2. *quæſt. 62. art. 5. controu. 4.* ibi Bannes *diſp. 5. concl. 3.* & alij, licèt Molina, & alij oppoſitum probabiliter ſentiant.

ADVERTIT etiam Fagundez *num. 8.* cum cæ- 32
teris primæ ſententiæ, omnem promiſſionem, in cuius impletione eſt aliquod peccatum, etiam tantùm veniale, eſſe irritam, etiamſi iuramento firmetur. Ratio D. Bonauent. *dub. cit. litt.* eſt, quia nemo poteſt ad peccatum obligari, etiam iuramento, quod non eſt vinculum iniquitatis. Ità & Sanchez *lib. 1. de matrim. diſput. 52.* Azor *p. p. lib. 11. cap. 7.* Molina *tract. 1. diſp. 149.*

IRRITÆ ſunt etiam promiſſiones, quæ aufe- 33
runt libertatem teſtandi, aut diſponendi liberè de rebus ſuis *leg. Pacta, Cod. de pactis*, vbi habetur: *Pacta, quæ contra leges, inſtitutioneſque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitati iuris eſt.*

DISPVTATIO IV.

DE DONATIONE.

DONATIO etiam eſt quaſi contractus, ideò poſt promiſſionem de ea agimus; dicuntur vero ambæ quaſi contractus, quia ex ſola liberalitate procedunt, ponuntque obligationem in vna ſola parte, penes quam eſt illam irritare, donec res donata, vel promiſſa in alterius tranſeat poteſtatem. Verum ne nimia eſſet licentia donandi, ſeu potius bona lapidandi, Iura modos, & perſonas determinant, in quibus donationes ſint validæ.

QVÆSTIO I.

Quid ſit DONATIO, *& quotuplex.*

DONANDI actio dicitur donatio, vt ait Iuriſ- 1
conſult. *leg. ſenatus. §. Donatio, ff. de donatione cauſa mortis.* Eſt igitur donatio gratuita, & liberalis datio,

Digitized by Google

datio, vt docet D. Bonauent. *locis adductis*, initio *diſput*.3. & *ad* 7. *Lucæ* in ea verba: *Cùm nonn haberent, vnde redderent, donauit vtrique*.

DVPLICITER autem fit donatio. Primò transferendo ius per verba, dicendo: Dono tibi meum equum, quem domi habeo. Et hæc licet naturaliter ſufficiat ad transferendum dominium ex natura rei, tamen ius poſitiuum requirit alterum modum donationis per actualem rei traditionem, *ex Leg. Traditionibus, Cod. de Pactis*, ibi: *Traditionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur*. Vide Bonacinam *de contr. diſp*.3. *quæſt*.12. *part*.1.

2 DONATIONEM autem eſſe contractum nominatum, docent communiter Doctores apud Fagundez *lib*.4. *de contract. cap*.1. *num*.6.

DIVIDITVR autem donatio in Abſolutam, & Conditionalem, ſub qua includitur donatio *in diem*.

DONATIO Conditionalis eſt vera donatio, vbi conditio ſit honeſta, nec deſtruat donationis ſubſtantiam, vt dixi *de contractibus in genere*, cum D.Bonauent. *in* 4. *diſt*.28. *quæſt*.3. & habet Gloſſa *in leg*.1. *in principio*, *ff. de donationibus*, Curtius iunior *in leg*.1. *num*.73. *ff. ſi certum petat*. Iulius Clarus §. *Donatio*, *quæſt*.2. Fagundez *lib*.4. *cap*.2.

3 DONATIO In diem certò venturum, ſed incertum, quando futurus ſit, eſt valida, puta ſi donem tibi meam domum in diem mortis, quæ donatio inducit obligationem tradendi rem, ſed non ante eam diem *leg. omnis ſtipulatio*, *verſu in diem*, *ff. de verborum obligatione*, & *leg. cedere diem*, *ff. de verb. ſignificat*. & *leg. certi condictio in principio*, & ex Gloſſa ibi, V. *Cæterum*, *ff. ſi certum petatur*, Molina *diſput*. 284. & 567. Fagundez *loco citato*.

4 HINC elicere potes differentiam inter donationem *in diem*, & legatum *in diem*, nam donatio ſtatim obligat, & fit irreuocabilis; at legatum ſolùm in morte fit irreuocabile, *leg. ſi pupillus*, §. *qui ſub conditione*, *ff. de nouationibus*, & *ex lib*.12. & 17. *tit*.11. *part*.5. docet Molina *diſp*.284 § *illud obſerua*. Itaque ſi Legatarius præmoriatur legatori, nihil eius heredibus debetur: at verò ſi donatarius moriatur ante eam diem, præfixam traditioni rei, tranſit ius ad heredes.

5 DIVIDITVR etiam donatio in merè gratuitam, & in remuneratoriam, ſeu antidotalem, quæ potius dicitur compenſatio *leg. Attilius Regulus*, *ff. de donat*. & docent ibi Reinoſus *obſeruat*.31 Couar. *in cap. cum in offic. de teſtam. num* 10. Ceuallos *tract*.1. *commun. contra communes*, *quæſt*. 273. *num*.11. Maſcardus *de probat. concl*.1236. *num*.61.

6 DONATIO autem hæc valet, etiamſi merita aliundè ignorentur, & ſola donantis expreſſione probata ſint, nullus enim meliùs ſcire poteſt beneficia, quàm qui accepit. Ità Petrus Barboſa *Tom*. 2. *leg. quæ dotis* 34. *ff. ſoluto matrim. num*. 56. Iulius Clarus §. *donatio*, *quæſt*.3. Curtius iunior *conſil*. 142. & ita iudicauit Parlamentum Delphinatus, teſtante Guidone Papa *deciſ*. 95. & Claro *numero* 2.

NON præexiguntur tamen merita ex iuſtitia obligantia, ſed ſufficit, ſi iudicio prudentis donantis ex grati animi debito fiat donatio, vt docent communiter Doctores, Iulius Clarus *loco cit*. Couar. & Socin. *num*.1. Molina *diſp*. 244. Sanchez *tract*.1. *de matrim. lib*.6. *diſp*.6. Menoch. *de præſumpt. lib*.4. *præſumpt*.67. *à num*.21.

7 EST & alia donatio ſuprà indicata, quæ dicitur: *Cauſa mortis*, & eſt quædam liberalis datio, vel diſpoſitio voluntatis ex conſideratione mortis, vel periculo mortis præſentis, vel futuræ. Sic docet Syluester V. *donatio* 4. *num*. 1. & ſola morte confirmatur abſque hæreditatis adiectione, vt cùm donatio cauſa mortis fit præſenti, & acceptanti. Tunc enim ad illius confirmationem aditio non requiritur; & in hoc à cæteris legatis, ac fidei commiſſis diſtinguitur, quæ non ſola morte confirmantur, ſed aditionem requirunt, vt docet Bartol. *in leg. & in mortis*, *ff. de donat. cauſa mortis*, Molina *de primog. lib*.1. *cap*.12. *num*.14. Alexand. *in leg. ſciendum*, *ff. de legatis* 1. & communiter Doctores apud Fagundez *lib*.4. *cap*.5.

DIFFERT autem hæc à donatione inter viuos, quia donator cauſa mortis, vult magis ſibi rem, dum viuit, quàm donatario: at in donatione inter viuos, magis vult rem donatario. 8

ADVERTE autem, donationem hanc debere eſſe liberalem, & ideò non metu mortis incuſſo ab aliquo agente liberè ad excutiendam donationem; alioqui erit inualida, vt dixi *diſput*. 1. *quæſt*.4. 9

QVÆSTIO II.

Qui poſſint donare, & quid.

OMNES illi, & ſoli donare poſſunt, qui habent facultatem alienandi cum dominio. 10

PRIMO quidem dubium eſt de vxoribus; an poſſint donare de bonis Paraphernalibus, quæ ſecum extra dotem detulerunt, & de his, quæ acu, & aliis textrinis, induſtriiſquè acquirunt.

RESPONDENT cum D.Bonauent. *in* 4. *diſt*.15. *part*.2. *art*.2. *quæſt*.1. D.Thom. 2.2. *quæſt*. 32. *art*. 8. *ad* 2. Paludanus, Gabriel, Richardus, Syluester, Angelus, & alij apud Molinam *Tomo* 2. *de iuſtitia*, *diſput*. 274. aſſertiuè, ſtando tamen iuri communi; nam iure Luſitano, & Caſtellæ id negatur. Vide Fagundez *lib*. 4. *cap*. 5. Tannerum *diſput*. 2. *quæſt*. 5. *dubio* 2. Baſſæum, Verbo *Donatio*. 11

SECVNDO de donationibus inter virum, & vxorem, an ſaltem cauſa mortis poſſint fieri: Aliqui enim negant, vt Iulius Clarus *lib*.5. *ſent*. §. *donatio*, *quæſt*. 9. cui magis plaudit Fagundez *lib*. 5. *cap*. 4. *num*.21. 12

SECVNDA opinio aſſerit, eſſe validas. Ità Emanuel Coſta *in cap. ſi pater*, 1. *part*. *v. legauit*. Molina *tract*. 2. *de iuſt. diſp*. 288. Gomez *ad leg*.50. *Tauri*, *num*.66. Patet *ex leg. cum ſeruum*, §. *vlt*. & *ex leg. ſed interim*, §. *ſed quod*, *ff. de donat. inter virum*, & *vxorem*.

TERTIO dubitatur de donationibus factis cauſa mortis à ſocero ſuæ nurui, vel genero. 13

INVALIDAS has clamant Iulius Clar. §. *Donatio*, *quæſt*.6. *num*.7. vbi plurimos allegat, quibus adde Couar. *rubric. de teſtam. part*. 3. Molina *Tom*.2. *diſput*.288. Ratio eſt, qua Socer cenſetur vna res cum filio, vel filia, ideo his viuentibus prohibentur donationes.

QVOAD filium familias, certum eſt, poſſe donare bona Caſtrenſia, & quaſi Caſtrenſia. Ratio eſt, quia, ſicut de his poteſt teſtari, ita etiam donare; vt ſumitur *ex leg. marcellus*, *ff. de donationib. cauſa mortis*.

DE bonis autem aduentitiis non poteſt filiusfamilias, etiam de patris conſenſu teſtari. Ità Mo- 14

Digitized by Google

lina *diſput.* 138. Vallaſcus *Tom.* 2. *conſult.* 108. *numero* 36. Gloſſa Bartol. & Doctores *in leg. Qui in poteſtate, ff. de teſtam.* Attamen de his poteſt donare cauſa mortis de patris conſenſu, ſi pubes ſit. Ità Clar. *lib.* 4. *ſent.* 5. *donat.* 9. vbi ait omnes ità cenſere. Ratio autem, cur de his valeat donare cauſa mortis; ſed non teſtari ex patris conſenſu, eſt, quia teſtamentum, cùm ſit vltima voluntas, nequit ex aliena pendere volitione. Ità Iaſon *in leg. ſi aiunt, Cod. Qui teſtamentum facere poſſint.*

15 AD donandum verò neceſſarius eſt patris conſenſus eſſentialiter, alioquin donatio eſt inualida. Ità Couar. *de rubric. teſtam. part.* 3. *num.* 6. Clarus §. *Donatio* 36. Molina *diſp* 288. *Tom.* 2. Fagundez *loco cit. num.* 25.

16 QVÆSTIO inſuper eſt de minoribus: an donare cauſa mortis queant. Sunt autem minores, qui carent patre, & matre, & licet puberes, tamen ſunt infra vigintiquinque annos, vt notat Fagundez *num.* 28. Hi licet puberes, non poſſunt donare, etiam cauſa mortis abſque curatorum conſenſu, & Iudicis decreto, quamuis teſtari queant. Vide Molinam *diſp.* 224. *Tom.* 1. & *diſp.* 288. *Tom.* 2. Excipe tamen bona Caſtrenſia, & quaſi Caſtrenſia, de his enim liberè donare poſſunt tam inter viuos, quàm cauſa mortis, vt patet *ex leg. Pupillus, ff. de acquir. rerum dominio. Et leg. ſi curatorem, Cod. de in integro reſtit.* & eſt communis ſententia, quam docent Baldus, Angel. Salicetus, Paulus de Caſtro, Alexander, Iaſon, & omnes *in Cod. qui teſtament. facere poſſunt.* Authent. *ut ſponſal. larg. cap. ex hoc*, vbi Gloſſa *in verbo teſtari*, & Bartol. *collat* 9.

17 SI autem non habeant Curatorem, vel ætatis veniam obtineant à Rege poſt viginti annos expletos maſculi; & decem, & acto fœminæ, poſſunt donationes facere de mobilibus, tam inter viuos, quàm cauſa mortis; de immobilibus autem nequeunt abſque decreto iudicis. Vide Molinam *Tom.* 2. *diſput.* 277. & 278.

DVBITATVR etiam de deportatis, qui perpetuò ſunt exilio damnati, & de relegatis, qui ad tempus ſunt exilio eiecti, vt habetur *in leg. relegatus, ff. differentia, ff. de interdict.*

18 DICO igitur, deportatos in perpetuum exilium, non poſſe iure communi donare cauſâ mortis, teſtare, aut legare, & idem eſt de morte damnatis; textus *leg. ſi aliquis, ff. de donat. causâ mortis.*

INGREDIENTES Religionem, donationem, & renunciationem bonorum facere nequeunt in Religione. Nouitij exiſtentes, niſi intra duos menſes proximos profeſſioni de licentia Epiſcopi, quæ renunciatio non habeat effectum, niſi ſecuta profeſſione, vt definit Sanctum Tridentinum Concilium *ſeſſ.* 25. *de Regular. cap.* 16. Hoc tamen decretum non impedit, donationes factas ante ingreſſum Religionis, etiam animo ingrediendi religionem, vt declarat ſacra Congregatio, 18. *Maij* 1598. & ſequuntur multi, Sanchez *ſum. Tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 4. decem allegans Doctores. Adde Dianam *Tom.* 1. *tract. de dubiis regular. reſol.* 55. alios adducentem.

19 ALII tamen volunt, includi etiam donationem factam ante ingreſſum animo, & intuitu ingrediendi Religionem. Ità Fagundez *lib.* 5. *cap.* 6: Molina *Tom.* 1. *diſp.* 149. Guttier. *cap. quamuis pactum, de pactis, in* 6. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 4. *num.* 40. Azor *tract.* 1 *lib.* 13. *cap.* 9. *quæſito* 2. qui adducit etiam Sanchez, adducentem ſexdecim Doctores.

HÆC mihi videtur ad mentem Concilij, quod prohibet renunciatioonem bonorum, ne cogantur profeſſionem depauperati adire, vt notat Fagundez Sacra vero Congregatio ſequitur primam ſententiam.

NOTARI velim, vt valida ſit renunciatio ſu- 20
pra ex Concilio, debere maſculum habere ſex decim annos completos, vt aducrunt multi apud Fagundez *numero* 12.

TANDEM regula generalis eſt circa perſonas, quæ validè donare poſſunt, hanc regulam eſſe generalem, vt perſonæ illæ, quæ ſub alterius poteſtate ſunt, licèt dominium habeant bonorum, careant tamen liberâ adminiſtratione illorum; validè donare non poſſe, vt ſunt vxores, amentes, prodigi, carentes ratione, impuberes, filij familias, & minores viginti annis, vt omnes concedunt apud Fagundez *num.* 13. cum D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 15.
part. 2. *art.* 2. *queſt.* 1. *ad* 4. Mariti verò poſſunt qui- 21
dem moderatas donationes facere, inuitis vxoribus, ſi tamen bona ſibi, & vxoribus communia diſſipent, tenentur eam conſumptam facultatem ſibi aſſumere in tertij ſui partem, ſoluto matrimonio, vel facto diuortio, cum diuiſione bonorum. Ità Molina *tract.* 2. *diſp.* 275. Leſſius *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 12. *dub.* 14. *n.* 87. Fagundez *n.* 16. quem vide. Hæc ſatis explicui *Tract. de Charitate, diſp. de eleemoſyna*, & *in hoc tractatu, diſp.* 1.

DONATIONES merè liberales ſimplices, fa- 22
ctæ à patre filiis, ſub ſuâ poteſtate poſitis, regulariter ſunt inualidæ, & ad partitionem adducendæ. Ità communiter Doctores apud Fagundez *lib.* 4. *cap.* 7. *de contract.* Ratio eſt, quia filius cum patre vna res eſt, *leg. finali, Cod. de impuber.* in donationibus autem debent eſſe, ad minus, duæ perſonæ, donans, & donatarius. Valet tamen donatio facta filio emancipato, vt habet *text. in leg. Donationes, quas parentes, Cod. de donat. inter virum, & vxorem*, & Gloſſ. ordin. & communiter Doctores *ad leg.* 2. *Cod. de ineff. ioſ. donat.*

VALET etiam donatio à patre filio ſuo facta dotis 23
titulo, nec tenetur cum fratribus, vel aliis heredibus eam adducere in diuiſionem poſt mortem patris, *leg. Pomponius, ff. familia erciſcunda*, & *ff.* & *Cod. de collat. bonorum*, per totum.

CIRCA donationes verò, quæ fiunt à ſponſo ſponſæ, vel à parentibus ſponſæ, vt honoratior appareat, vide Fagundez *cap.* 7. ſemper tamen ſeruandus eſt mos regionis, quia viri non cenſentur donare, niſi iuxta talem morem, *leg. penult. ff. ſoluto matrim.* & addit Lex: *Sane prodigalia veſtimenta, quæ modernus abuſus induxit, donata cenſeri non puto, nec perlas, nec lapides pretioſos, quia nemo præſumitur malè velle vti ſubſtantiâ ſua cum damni ſui enormitate.* Vide etiam Matthæum de Afflictis *deciſ.* 315.

SIMILITER quod dictum eſt dote pro nup- 24
tiis corporalibus, dicendum etiam de dote pro nuptiis ſpiritualibus ad Religionem; valet enim in fauorabilibus ab vno ad alterum argumentatio *c. inter corporalia, de tranſlat. Epiſcop.* Bartol. *in leg.* 1. §. *ſi parentes, ff. ſi quis à parente*, Vallaſcus *in praxi de partit. cap.* 13. *num.* 31.

NON poteſt fieri donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum. Ità Doctores communiter, Bartol. *in leg. ſtipulatio hoc modo concepta, ff. de verb. oblig.* & *in lege vlt. Cod. de pactis*, & alij apud Fagundez *lib.* 4. *cap.* 10. Ratio eſt, quia ſic aufert ſibi poteſtatem teſtandi, quæ non poteſt adimi, cùm ſit de iure gentium. Idem ſignificatur, ſi dones hereditatem.

AN verò poſſint donare omnia bona præſentia. 25
Probabilius reor, eſſe inualidum cum Iulio Claro, Couar. & Gamma, apud Fagundez *lib.* 4. *cap.* 10.

DONATIONEM

Digitized by Google

DONATIONEM verò omnium etiam futurorum, ſi referuentur vſus fructus, aut aliquid quo poſſit teſtari, valida eſt; ita Bartol. *in Leg. ſtipulatio hoc modo concepta, ff. de verb. oblig.* Iulius Clar. *lib.* 4. *ſent.* §. *Donatio, quæſt.* 19. Socinus iunior *conſil.* 142. *num.* 39.

IMO ſi donatio omnium, etiam futurorum fiat Eccleſiæ, vel loco pio, eſt valida *ex text. in leg. Iubemus,* 2. *verſ. patrimon. Cod. de ſacroſanctis Eccleſia.* Bartolo *in l. vlt. numero* 13. *Cod. de pactis,* & communem teſtatur Gomez *ad leg.* 69. *Tauri.* Id docet etiam Iulius Clarus *lib.* 4. *ſentent.* §. *Donatio, quæſt.* 20. & alij apud eum. Ratio eſt, quia ſi poteſt quis ſeipſum validè Eccleſiæ conſecrare, multò magis ſua, & licèt oppoſitum teneant multi apud Clarum; tamen pro hac ſententia in fauorem Eccleſiæ dicendum.

16 DONATIONES etiam omnium bonorum præſentium, & futurorum, factæ ob cauſam onerosam dotis, vel matrimonij, validæ ſunt. Ità Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 10. *num.* 77. & alter Molina Theologus *tract.* 2. *diſp.* 280. Rainos *obſeru.* 41. Menchaca *de ſucceſſ. creat. leg.* 9. 1. *num.* 32. Fagundez *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 12.

17 QVOAD donationes inter coniuges, olim regulariter fuere nullæ, ne coniuges mutuo amoris nexu propriis ſe bonis ſpoliarent, vt patet *ex Leg. cum hic ſtatus, ff. eodem.* Antoninus Imperator ſanciuit, vt liberum maneret coniugi donanti reuocare donationem alteri coniugi factam, dum viueret ipſe donator; ſi tamen illam non reuocaret, morte confirmaretur, ità vt poſteà heredes donatoris non poſſent eam reuocare. Hoc ſane à legato, & donatione cauſa mortis parum differt. Itaque ſicuti non prohibentur coniuges ſibi inuicem donare causâ mortis, & legare, ità neque hoc debuit denegari, & hoc viget etiam hodie *ex leg. cum hic ſtatus cit. & leg.* 1. *&* 3. *& leg. quas parentes, Cod. de donat. inter virum, & vxorem, & cap. vltimo, eodem titulo.*

18 HÆC autem donatio confirmatur etiam morte ciuili, quæ eſt triplex: Prima per exilium perpetuum, vel longum decennij. Secunda eſt ſeruitutis pœna. Tertia profeſſionis in Religione. Ità Sancius *lib.* 6. *de matrim. diſp.* 17. Fagundez *lib.* 4. *de contract. cap.* 11. *num.* 6. Molina *Tract.* 2. *de Iuſtitia, diſp.* 289.

19 DONATIO porrò facta inter ſponſos de futuro, anteà erat abſoluta, & irreuocabilis, ſed nunc habet tacitam conditionem, & valet, ſi ſequatur matrimonium, & conſumetur. Prior pars habetur *in leg.* 1. *v. igitur, ff. de donat. & leg.* 2. *& leg. ſi filia, & leg. ſi tibi, Cod. de donat. ante nupt.* Quod verò nunc requirantur conditiones allatæ, habetur *leg. cum veterum, Cod. de donat. ante nupt.* & *lib.* 3. *tit.* 11. *part.* 4. Vide Sanchez *lib.* 6. *de matrim. diſp.* 18. *&* 19. Molinam *Tom.* 1. *Tract.* 2. *diſp.* 290.

30 EX iure poſitiuo, vt valida ſit donatio, requiritur inſinuatio coram iudice, *leg. ſancimus, Cod. de donatione,* quare donatio ſine inſinuatione, excedens 300. ſolidos, eſt nulla, quo ad exceſſum, & *eodem tit. lib. penult.* ſtatutum eſt, vt valida ſit donatio abſque inſinuatione, ſi non excedat ſummam 500. ſolidorum. Solidi autem quingenti valent ſcuta Hiſpanica 700. Vide Clarum *quæſtione* 5.

QVÆSTIO III.

De reuocationibus donationum.

DONATIONES, maximè inter viuos, irreuoca- 31
biles ſuppono ex D. Bonauent. *in Diæta, Tit.* 3. *cap.* 1. & *in Pſalm.* 111.

DONATIO, quæ traditione perfecta eſt, atque reddita irreuocabilis, inficitur à tribus præcipuè vomitoriis. Primò ingratitudine. Secundò ſuperuenientia filiorum. Tertiò inofficioſa donatione. Ad hæc capita reducuntur etiam alia, vt aduertit Iulius Clar. *lib.* 4. *ſent.* §. *donatio, quæſt.* 1.

QVOAD primum, ſermo eſt de donatione liberali; nam quæ fit ex remuneratione, iam habuit correſpondentiam.

PRIMO igitur reuocatur, ſi donatarius graues, 32
& atroces iniurias, etiamſi ſemel, in donantem iecit. Ità Molina *Tract.* 2. *diſp.* 281. & alij. Quæ autem ſint tales iniuriæ, remittitur iudicio prudentis, & poſſunt iſtæ iniuriæ verbis, vel factis confici.

SECVNDO ſi donatarius percutiat donantem, vel manus violentas immittat animo ipſum lædendi.

TERTIO ſi graue damnum bonis donantis intulit, dummodo iniuſtè hæc faciat.

QVARTO ſi donatarius donatori vitæ periculum fuit machinatus.

QVINTO ſi donatarius alteram donationem, à donatario impoſitam, non impleuerit, vel conditionem à donante in donatione impoſitam, & acceptatam, non abſoluerit.

CVM autem hæc reuocent donationem in pœnam criminis, non cogitur donatarius ante ſententiam iudicis reſtituere.

ALIAS cauſas apponunt alij, ſed Molina §. *nobis verò*, ait, non eſſe odia hac in re dilatanda.

SECVNDVM caput eſt proles ſuperueniens; ſo- 33
lent enim aliquando fieri donationes tempore, quo donator carebat ſucceſſione: Quæritur verò: an ſuperueniente prole reuocetur donatio.

ASSERO, ipſo facto reuocari *leg. ſi vnquam,* 34
Cod. de reuocand. donat. & quidem licèt hæc lex loquatur de donatione facta liberis, eſt tamen intelligenda de quacunque alia donatione facta alteri extraneo, vt aduertit Iulius Clar. *lib.* 4. §. *Donatio, quæſt.* 22. & Gloſſ. *in leg. ſi nunquam*; & communiter Doctores.

Aduerte, iſtam reuocationem fieri ipſo iure natis filiis, ideò lex ait: *Reuertatur*, &c.

SI tamen donatio facta eſt Eccleſiæ, reuocatur 35
non in totum, ſed quantum mordet. Vide Tiraquellum copioſè *in leg. ſi vnquam,* Baldum *conſil.* 215. Molinam *tract.* 2. *cap.* 2. *diſp.* 292. Bartolum *in leg. Titia,* §. *Imperator, ff. de legat.* 2. Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 19. Ripam *ad leg. ſi vnquam.*

ET aduertunt Doctores, non poſſe patrem renunciare, beneficio legis, *ſi vnquam Cod. de reuocando donat.* ſolùm enim poteſt renunciare, quatenus non præiudicet filiorum legitimis, quæ ſunt illis iure naturali debitæ. Et ideò ait Clarus, hanc ſententiam eſſe optimam, & ſecundùm eam ſemper iudicatum.

TERTIVM caput eſt donatio inofficioſa, quæ 36
duplex eſt. Alia re tantùm, non conſilio, quando pater in re lædit Legitimam filiorum; licèt non intendat lædere: tunc eſt inofficioſa re, & conſilio quando, & in re lædit, & lædere intendebat.

IGITVR ſi donatio facta ſit vni filio, non reuocatur, niſi vſque ad læſionem legitimæ aliorum filiorum.

filiorum. Ità Clar. *lib.4. §. Donatio*, *quaſt.*24. Molina *tract.*2. *diſp.*283.

37 S i fiat extraneo, & ſit inofficioſa conſilio, etiam re reuocatur vſque ad legitimam. Ità Doctores citati, & hoc verum eſt, etiamſi pater donationem iuramento firmaſſet, quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis, vt monet S.Doctor *in* 4. *diſt.* 28. *in dubiis littera.*

S i verò ſit inofficioſa re tantùm, non conſilio, probabilius reor, reuocari totam in ſolidum. Ità Bartol. cit. Iullius Clar. *quaſt.* 24. vbi eam communem vocat ſententiam.

DISPVTATIO V.

De Emptione, & Venditione.

HI Contractus inter cæteros celebriores ſunt, cùm totum ferè humanæ ſocietatis commercium ex eis ſubſiſtat; periculoſiſſimi tamen ſunt, tum propter vitia, ſæpenumerò in re vendibili inſcio emptore latentia; tum propter auaritiam mercatorum, quæ ſpecioſo hoc prætextu palliata, per fas, & nefas ſuas merces venditat, cumulatque ſibi pauperum Denarios, viliores res charius ipſis vendendo; hæc maximè actitantur in locis, vbi nulla ſit pretij taxatio; ſed cuiquè impunè permittitur, res ſuas vel pro emptoris neceſſitate, vel pro ſuo libito commutare.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Emptio, *&* Venditio.

1 PLVRIMAS tradunt de his definitiones, ex quibus elicitur definitio perbreuis, quam indicat S.Doctor in ſpeculo animæ, cap.2. *Venditio eſt pactio mercedis pro pretio. Emptio verò Pactio pretij pro mercede*, ea vtitur Caſpenſis *Tract.*19. *diſp.*4. & alij apud Fagundez *lib.* 5. *de contract. cap.* 1. Baſſæum, *verb. Emptio.*

2 A dverte hìc, nomen mercis propriè ſignificare tantùm res mobiles vendibiles *lib.*66. *ff. de verb. ſignific.* At *hìc* ſumitur merces pro mercede, quatenus habet rationem obiecti pretiandi. Sic accipitur à Leſſio *Tom.*1. *lib.*2. *cap.*11. *dub.*1. cum Iuriſtis ad *leg.*1. *ff. de contract. emptionis, & venditionis*, & Molina *Tom.*2. *de inſt. tra.*2. *diſp.*336. qui ſic eam definiunt. Igitur ſumitur hìc prout dicit mercedem, non mercem. In quo decipitur Fagundez cum Baſſæo.

3 D icitvr *Pactio*, quia eſt mutuus contractus, & hoc eſt loco generis. Dicitur *mercedis pro pretio, & pretij pro mercede*, quia olim ante inuentam pecuniam erant ſolæ permutationes equi cum boue; vini cum oleo; & tritici cum panno; poſt verò pecunia inuenta eſt ob rerum inæqualitatem, quæ, initiò, pede pecudum excuſa fuit; vnde & pecunia dicta eſt, teſte Plinio *lib.*33. *cap.*3. & apud Romanos pede bouino imprimebatur. Vnde illa Mantij paræmia: *Bouem habet in lingua*, ideſt, pecuniâ corruptus eſt. Hinc etiam Depeculatores dicti ſunt, qui pecunias vi, furto, &c. auferunt. Mox verò metallis variis, ob inæqualitatem, pecunia excuſa eſt, cuius pretio inceperunt fieri Emptiones, & Venditiones, iure gentium, licèt quò ad æqualitatem pretij fiant iure naturæ. De his vide Fabianum de monte *de empt. & vendit. quaſt.*1. Molinam *Tom.*2. *tract.*2. *diſp.*336. Fagundez in Proœmio *ad lib.*5. *de Emptione, &c.*

D e hac (vt ait S.Doctor ſuprà) periculoſa materia, aliqua agam, vt pote neceſſaria, tametſi pauciſſima in Seraphico inueniantur. 4

T ria autem colliguntur neceſſaria ad Emptionem, & Venditionem, nempe Conſenſus, Res, & Pretium. De Conſenſu patet *ex Leg. omnibus, ff. de verb. oblig.* De re conſtat *ex lege, Nec emptio, ff. de contrahend. empt.* De pretio conſtat *ex dicta lege*, & docent communiter Doctores.

P robatvr, quia hic contractus eſt vltrò citròque obligatorius; obligatio autem ſine conſenſu non eſt.

A dverte autem, ſimplicem contractum Emptionis, & Venditionis initum cum conuentione formandi ſcripturam non eſſe perfectum, niſi facta ſcriptura, & poteſt quilibet contrahentium reſilire, quia ſub ea conuentione, & conditione initus fuit contractus, & ideò non cenſetur perfecta, niſi purificatâ, impletâque conditione. Ità aduertunt Doctores *ad leg.*2. *ff. de contract. empt. & leg. contractus, Cod. de fide inſtrument.* & *Inſtit. de empt. & vendit.* §.1. Vide Molinam *tom.* 2. *de Iuſtitia, tract.*2. *diſp.*337. Fagundez *lib.*5. *cap.*2. 5

Q vod ſi de ſcriptura facta eſt mentio, perfecto iam contractu non eſt neceſſaria ſcriptura. Poteſt tamen alter contrahentium compellere alium, vt ſcriptura fiat ad faciliorem probationem contractus, quia quod ſibi non obeſt, & alteri prodeſt, tenetur quilibet contrahentium efficere. Inſtrumentum autem tenetur ſoluere, qui alium hoc caſu cogit. Vide Molinam ſuprà cùm Fagundez. 6

S i verò initio contractus conuenēre de ſcriptura facienda, & dubitatur, an ad hoc conuenerint ad maiorem ſcripturæ firmitatem, & faciliorem probationem; an ad valorem contractus. 7

C ommvniter reſpondent, eam cenſendam eſſe ſufficientem ad valorem contractus; alij tamen oppoſitum dicunt.

QVÆSTIO II.

Quæ perſonæ emere, & vendere queant.

CERTISSIME hæc præſtare nequeunt, qui non habent rerum dominium, & adminiſtrationes, vt minores, pupilli, amentes, filij familias, & alij, quos refert S.Doctor *in* 4. *diſt.* 15. *part.* 2. *art.*2. *quaſt.*1. *ad* 4. & *diſp. de contractibus in genere*, ſunt recenſiti. 8

M ercatvra lucratiua eſt Clericis, & Religioſis illicita, *cap. conſequens*, vbi ſuſpenſio inducitur *diſt.*88. & *cap. fornicati, eodem titulo*, & *cap. negotiatorem*, ibidem, & *cap. vltimo, de vita, & honeſtate cleric.* Clement. V. *eodem titulo*, & *cap.*1. *Ne clerici, vel monachi.* Sic communiſſimè Doctores, & *in eo cap.* imponitur excommunicatio ferenda. Similiter vetita eſt conductio agrorum causâ lucri, & auaritiæ, *cap. peruenit, diſt.* 86. vbi permittitur tantùm ad ſuſtentationem.

9 INTELLIGITVR autem de clericis tantùm in ſacris. Vide Molinam *Tom.2. diſp.*342.

PROHIBENTVR etiam Iudices, & alij Principem repræſentantes, in terris à ſe gubernatis emere, & vendere, vide Molinam *diſp.*343.

TVTORES verò iure communi tenentur, volentes emere bona ſuorum pupillorum, habere decretum iudicis palam, & bona fide inito contractu. Ità Gama *deciſ.*217. Probatur *leg. ſi in Emptione*, §.*finali, verbo tutor, ff.de contrah.empt.* dum fiat palam & bona fide, nam ſecretò per amicum ementes præſumuntur de fraude. Vide Molinam *Tom.*1. *diſp.*224.

10 POSSVNT etiam coniuges inuicem, & patri filius de his, quæ ſunt propria, habere tales contractus. De coniugibus habetur *text. in leg. Aurelius*, §.*finali, ff.de liber. legat.* De Patre, & filio quo ad bona Caſtrenſia, & quaſi Caſtrenſia certum eſt; hæc enim ſunt penitus filij.

11 PATER verò nequit vendere filio vni aliqua ſua bona abſque conſenſu aliorum filiorum; neque vni nepoti abſque conſenſu aliorum nepotum, aut ſine licentia Regis, vel Principis, quando illi talem conſenſum præſtare nequeunt, aut nolunt; aliàs tales contractus ſunt irriti, & filius emptor in pœnam amittit earum rerum pretium *leg.*2. *ff.de contrah.empt.* Vide Molinam *tract.*2. *diſp.* 343. aliàs 245. Et idem dic de filiis vendentibus res ſuas parentibus ex regula correlatiuorum, vt notant Fagundez *lib.*5. *cap.*15. *num.* 4. Rebell. *de oblig. inſtit. part.* 2. *lib.* 9. *quæſt. finali*, *ſect.*3. *num.*17. eadem enim ratio in aſcendentibus militat.

12 HINC deducit Fagundez *num.*12. neque poſſe Patrem cum filio mutuum contrahere, neque patrem cum filio prioris matrimonij, exiſtentibus è ſecundo aliis.

SIMILITER, ſi pater donet filio huic agrum pro ſolutione alicuius pecuniæ, quam debebat, erit inualida, quia habet vicem venditionis.

QVÆSTIO III.

Quæ res vendi poſſint.

13 DICO primò, Hominem liberum non poſſe vendi. Itaque ſi mala fide vendatur vt mancipium, tenetur venditor emptori de pretio, & de omni lucro ceſſante, & damno emergente, & venditio eſt nulla ipſo facto. Si autem bona fide vendidit, putans, eum ſeruum eſſe, venditio eſt nulla; non tamen tenetur damnis. Vide Molinam *tract.*2. *de Iuſt. diſp.*340. Leſſium *lib.*2. *cap.*14. *dub.*13. *num.*19. Tannerum *diſp.*4. *quæſt.*7. *num.*55.

HIC oritur dubium: An ille, cui dediſti tuam rem vendendam, poſſit aliquid de pretio retinere, vt ſi ei des equum, dicens: vende quadraginta aureis ſaltem, & ille vendat quadraginta duobus, an poſſit hæc duo aurea retinere; vel ſi dederim veſtem dicens, ſi tibi decem aureos dederint, da; & ipſe duodecim acceperit.

14 DICO, teneri totum dare venditori, quia nihil acquirit iuris in pretium, nec ratione rei venditæ, quæ eſt aliena, nec ratione laboris, quem ſuppono tanti non æſtimari, etſi conductum ſit ſolui mercedem laboris.

DVBITATVR etiam: an poſſit aliquis emere Chirographum continentem creditum minoris pretij, quam ſcriptura teſtetur ob anticipatam ſolutionem, vt ſi ego habeo Chirographum centum aureorum crediti cum Ioanne ad S.Martinum: An Petrus, poſſit nunc anticipare in menſe Iunio emere Chirographum nonaginta quinque aureis.

DICO primò, vſuram eſſe ob ſolam dilationem, 15
excepta causâ lucri ceſſantis, vel damni emergentis, talia credita minoris emere. Ità communiter DD. cum D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.*2.§.*ſecundus ramus principalis auaritiæ, &c.*

DICO ſecundò; ſi Chirographum continet creditum difficile, litigiis obnoxium, potes quid minus emere creditum ob has difficultates iudicio prudentis. Ratione etiam lucri ceſſantis, vel damni emergentis potes minori pretio emere hæc credita. Ità Valentia *quæſt.*20. *puncto* 2. §.*concl.*5. Leſſius *lib.*2. *c.*21. *dub.*18. *num.*65. Nauar. *cap.* 17. *num.* 231. Tanner. *dub.*4. *quæſt.*7. *num.*46. Medina *Cod. de reſtit. quæſt.*38. D. Antonin. 2. *tit.* 1. *cap.*8. §. 3. & 4. Molina *diſput.*361.

RATIO eſt, quia illæ difficultates minuunt pretium crediti, & labores in illis euincendis difficultatibus, pretium exigunt. Eadem etiam ratio eſt de lucro ceſſante. 16

TOTA difficultas eſt, quid agendum, quando nihil horum ſubeſt.

PRIMA opinio concedit, poſſe minoris emi 17
ob has rationes: Prima eſt, quia talia Chirographa iudicio prudentum minoris æſtimantur, quàm valor pecuniæ præſentis; iuſtum autem pretium illud eſt, quod iudicio prudentum iudicatur, vt docet Couar. *lib.*2. *var. cap.*3. & alij apud Fagundez *lib.*5. *cap.*16. *num.*11. & Tannerum ſuprà. Inter eos citatur Bellarminus.

DEINDE, quia emens illa Chirographa, emit ius ad recuperandam pecuniam, quam continent *leg. minus, ff.de regulis iuris.* Hoc autem ius toto tempore, quo non ſoluitur, eſt inutile, & ſterile ementi.

TERTIO, alioqui iniquæ erunt emptiones cenſuum perſonalium, quæ in pluribus locis ſunt receptæ. Subſcribunt alij cum Diana *part.*1. *tract.*8. *reſol.*49.

SECVNDA ſententia negat omninò, poſſe eo 18
caſu minoris emi credita. Ità Medina *Cod. de reſtitut. quæſt.*38. Sotos *lib.*6. *de Iuſt. quæſt.* 4. *art.*3. *ad* 3. Sylueſter V. *vſura*, 2. *quæſt.*14. Gabriel. 4. *diſt.*15. *q.*11. *dub.*14. Leſſius *lib.*2.*cap.*21. *dub.*8.*num.*21. Rebell.2. *part. de oblig. iuſt. lib.*5.*quæſt.*13. Angelus V. *vſura* 1. *num.* 63. Molina *Tom.*2. *diſp.* 361. Fagundez *lib.* 5. *cap.*16.*num.*13. Tanner. *loco cit.* Valentia ſuprà, Sot. *lib.*6. *quæſt.*4. *art.* 1. Baſſæus, V. *emptio*, *num.*18. etſi oppoſitam non tenuat.

RATIO eſt, quia nullum eſt fundamentum huius lucri, & aperit viam vſuris palliatis; Illud enim ius non affert, vt ſupponitur, aliquod damnum in illa dilatione realis acquiſitionis rei.

QVOAD opera, quibus ex iuſtitia tenemur, iam 19
oſtendi *in diſp. de Iudice*, non poſſe ea vendi. Vide Molinam *Tom.*1. *diſp.*89. & Leſſium *lib.*2. *cap.*14. *dubio* 8.

SIMILITER & opera, ad quæ tenemur ex voto, inuendibilia ſunt, quia his tenetur vouens ex quadam iuſtitia ad Deum.

IDEM dic de operibus debitis Principi, vel Prælato ex virtute obedientiæ, poſſunt tamen accipere ſtipendia ad ſuam ſuſtentationem, vt notat D.Bonauent. *ad* 3. *Lucæ* in ea verba: *Contenti eſtote ſtipendiis veſtris*

SIMILITER neque pro operibus præceptis ab Eccleſia poſſunt mercedem accipere. Vide Molinam *diſp.*93.

QVOAD meretrices, licèt pretium accipiant va- 20
lidè, & iuſtè, & ſine obligatione reſtituendi, ratione

 quidem

quidem laboris, non tamen licitè illud accipiunt. Quare peccatum eſt, non contra iuſtitiam, ſed contra ſextum præceptum non mœchandi, vt notat D.Bonau. *in 4. diſt.15. p.2. art.2. quæſt.1. ad 4.* Fagundez *l.5. cap.18. num.21.*

QVOAD opera miſericordiæ extra tempus, cum ex præcepto cogimur, vt docere etiam Theologica, ſeruire infirmis, &c. poteſt vendi; neque enim omnia ſpiritualia inuendibilia ſunt, ſed ea quæ ſunt à Spiritu ſancto. Hæc ſanè venduntur ſimoniacè.

21 QVOAD res Sacras nequeunt vendi. Vide Fagundez *l.5. cap.19.* ſed nos de hoc infra *Tract. de votis, diſput.12. quæſt.3.* Poſſunt tamen vendi ratione materiæ, vt notat Tanner. *num.55.* Azor. *T.3. l.8. cap.5. quæſito 1.* iuxta *C. Ligna, de conſecr. diſt.1. can. Aurum,* & *can. Apoſtolicos,* & *can. Sacrorum, 12. quæſt.2.* de qua re egi laconicè *tom.4. diſp.17. quæſt.10. ad propoſit.22.*

22 QVOAD Religionem, tametſi accipere aliquid ad religionem ob pretium ſit ſimoniacum, tamen poteſt accipi pretium victûs, & veſtitûs. Vide Leſſ. *l.2. cap.35. dub.12. num.71.* Suarez *T.1. de relig. l.4. cap.17.* cum D.Thom. *in 4. diſt.25. quæſt.3. art.3. quæſt.1.*

RATIO eſt, quia venditur temporale, non autem ſpirituale, neque eſt aliquod decretum id vetans. Si tamen monaſterium opulentum ſit, tunc ſimoniam eſſe conclamant communiter Iuris interpretes, & colligitur *ex cap. Tua nos, de ſimonia*; & *C. veniens ad nos*, & *cap. dilectus 2. eodem titulo.*

23 REMANET labor in operibus ſpiritualibus. Diſtinguunt autem multi laborem in intrinſecum, & extrinſecum. Intrinſecus eſt, qui in actione ſacra moraliter includitur, vt labor in cantando Miſſam, Concionatoris in concionando. Alter eſt labor extrinſecus, puta eundo ad locum remotum ad concionandum, vel celebrandum. Ita Fagundez *l.5. de contract. cap.21.*

D. BONAVENT. *in ſpeculo animæ, cap.2.* ait, vendere aliquid ſpiritualiter adnexum, eſſe ſimoniam. Licere autem pro labore, & ſuſtentatione ſecundùm bonas conſuetudines accipere, ſeu dare.

24 ADNEXVM autem ſpirituale faciens ſimoniacum videtur S. Doctor accipere id, quod eſt etiam ſpirituale, vt patet *in 4. diſt.25. dub.5. litt.* aut aliquid intrinſecè coniunctum, vt ordinationem ſacram adiunctam, quæ eſt ipſa ſacrario intrinſecè coniuncta ſpirituali, vel cum venditur præbenda, vel ſi venditur ſpirituale adnexum ſpirituali; vt prædicatio. Ita *p.1. Centil. ſect.30.*

25 QVAPROPTER non videtur eo modo accipere laborem, ſicut accipiunt ſuprà allati, ita, vt vendere laborem, quem inſumo per ſe cantando miſſam, vel prædicando, ſit ſimonia; ſed arbitror, eum laborem eſſe inuendibilem, qui in deuotione, attentione, ſeu intentione collocatur: at labor, quem per ſe inſumo, non modò longum iter aſſumendo, ſed ſtando in Eccleſia, canendo, & clamando, eſſe appretiabilem arbitror, & hoc ſenſu (vt reor) locuti ſunt D.Thom. *in 4. diſt.25. quæſt.4. art.2.* Durand. *ibi, quæſt.3.* Syluester *v. Simonia, quæſt.9.* Malder. *de ſimonia, tract.9. cap.3. dub.6.* Filliuc. *cap.3. quæſt.11.* Reginald. *l.23. diſp.228.* Sotus *l.9. quæſt.6. art.1.* Leſſ. *T.1. l.2. cap.35. dub.8.* Suarez *T.1. de Relig. l.4. de ſimonia, cap.21. num.10.*

CLARIVS autem id aſſerunt alij, quos refert Malderus *loc. cit.* & Bonacina *de ſimonia, quæſt.6. p.3.* dicentes, poſſe licitè laborem appretiari per ſe iniunctum operi ſpirituali, & pro maiori labore, maius pretium exigi, puta, ſi Sacerdos eſt pinguior, vel Concionator imbellis. Imò aliquid amplius dicit Valentia *diſp.6 quæſt.16. p.1.* referens Gabrielem, Caietanum, Sotum, & alios, ac Tanner. *2. 2. diſt.5. quæſt.8. dub.3. num.76.* atque Suarez *loc. cit. num.17.* quibus adhæret Diana *p.1. tract.16. reſol.29.* Baſſæus *v. Emptio, num.5.* monens, non poſſe augeri pretium rei ob ſpirituale adnexum, puta calicis, &c. vel agri, ob ius patronatus, etſi non renuat omnino oppoſitum.

QVOD ſi tantùm ob extrinſecum, & per accidens occurrentem laborem, liceat mercedem accipere, vt ait Fagundez *n.3.* qualis eſt longi itineris ad miſſam, vel ieiunij ad multas horas; heu quot ſimoniacos inſarſiemus? Docet D.Bonau. *ad cap 2. Ioan.* Chriſtum eieciſſe vendentes boues, id eſt, qui laborem prædicationis pretio temporali vendunt. 26

QVOAD officia ſæcularia: an vendi poſſint, multi quidem negant; eò quòd talia officia ſint obiectum diſtributiuæ, & dignioribus conferenda. Ita Medina *C. de reſtit. quæſt.4. de vſuris*, Adrian. *in 4. quæſt. de vſura* Turrianus *2. 2. T.2. diſp. 23. dub.2. num.5.* & facit ad hoc *Lex vnica, Cod. ad Legem Iuliam de ambitu*, quæ prohibet, aliquem promoueri ad officium publicum pro pretio, & ambitione.

ARRIDET Caſſaneus *p.1. Catal. gloriæ mundi, conſider.60.* alias autem *fol.38.* Gloſſa *in C. ſicut 1. quæſt.6.* Bouër. *deciſ.149.* Caietan. *in offic.* Auendan. *reſp.9. col.2.* Fagundez *l.5. cap.13.* 27

ALII verò aſſerunt poſſe Principes vendere illa officia, dummodò moderatè, & dignis ea diſpenſentur, & ob Reipublicæ vtilitatem ad Summam aliquam conflandam, quæ aliter non haberetur. Ita docent Leſſ. *l.2. cap.32. dub.4. num.29.* Aragon. *2.2. quæſt.63. art.2.* Villalobos *T.2. tract.8. difficult.7.* Ioan. de Cruz *in directorio, p.2. punct.7. quæſt.7. art.2. dub.10. concl.3.* Ledeſma *in ſumma, T.2. tract.7. cap.1. concl.15.* Salon. *2.2. T.1. quæſt.63. art.2. controu.8.* Ibidem Syluius, Tanner. *diſp.5. quæſt.7. p.2. §.5. ad 3.* Malderus *2.2. tract.9. cap.1.* Baſſæus *num.8. dub.5.* Rebell. *l.9. quæſt.18. ſect.2. num.24.* & alij apud Dianam *tract.5. Miſcell. reſol.108.* addit is Azorium *T.3. l.8. cap.7. quæſt.3.* Filliuc. *t.1. tract.24. p.2. cap.2.* Cordubam *ſumma quæſt.117.* Addit Fagundez *l.5. cap.23.* Valentiam *diſp.5. quæſt.7. p.2. §.5. ad 3.*

EAM licitam concedit etiam D.Thom. *in reſp. ad Ducïſſam Brabantiæ, opuſculo 21.* Syluester, *v. dignitas, num.4.* Baldus *l. Barbarius, lectura 1. num.6. ff. de offic. Prætoris*, Vallaſcus *in praxi de partitionibus, cap.13. num.67.* 28

APPONIT tamen D.Thom. aliqua inconuenientia, ob quæ hæc non expedire aſſumit.

QVOAD S. Bonau. arbitror, eſſe pro ſecunda ſententia; nam *in ſpeculo animæ, cap.2.* finem verſus *§. Item, vt dictum eſt*, vt probet illicitam ſimoniam, arguit, quia rerum ſpiritualium non ſumus Domini; de temporalibus autem dignitatibus non dicit in illa tota diuiſione integra peccatorum, eſſe illicitam venditionem, imò videtur inferre, eſſe licitam ex ratione allata oppoſita, & quia inibi, vbi omnes ſpecies peccatorum obiicit, tanquam in ſpeculo, ipſi animæ, conſultò hanc venditionem omittit. 29

DEINDE videtur huius ſententiæ etiam *in 3. diſt.40. dub.2. litt.* ad illud: *Non concupiſces domum proximi tui*, vbi opponit Argumentum hoc: *Quod, licet Petro acquirere, licet concupiſcere:* Et reſpondet licere deſiderare moderatè, quod licet emere, & ſtatim addit de honoribus, & dignitatibus ſanè, vt vtiles ſunt temporaliter, quarum ambitus ad auaritiam ſpectat, ait, poſſe moderatè appeti; & infert, poſſe & emi.

OPTIMA ratio eſt, quæ in D.Bonau. includitur, 30
dum

dum hæc ſupponit publica, & antiqua conſuetudine vendibilia. Sic enim Principes, & Reges vendunt officia, habentia etiam iuriſdictiones adnexas, & quidem utiliter non modò Ærario, ſed etiam populis: hi timentes eas dignitates, quas tanti emerant, perdere, magis in officio continentur. Confirmatur, quia, vt S. Bonau. tacitè indicat eo Opuſculo, in quo omnia ad vnguem peccata menti obiicit, Iuraque adducit, nullum contra hoc ius ſe inuenire profitetur. Non arbitror ſanè, omnes Principes conſilij eſſe inopes, vel conſiliatiorum; ſed certò certius exiſtimo, prouidentiſſimè eos ſapientum Theologorum conſiliis hæc agere, maximè quia etiam ſanctiſſimi Principes, nedum probi, hæc in praxi exercent. Neque hæc diſtributiuæ iuſtitiæ obſunt, poſſunt enim vendi melioribus.

31 V x o r i s ſanè Iuſtiniani conſilio facta eſt lex, quòd de cætero officia Iudicaturæ non vendantur *in auth. Vt Iudices, ſine quoquo ſuffragio fiant*, vt refert Caſſanæus allatus. Et S. Ludouicus Rex Franciæ id ordinauit, vt refert Gaguinus *l.6. cap.2.* Et Pius V. motu proprio *Etſi Romani*, & Sixtus V. *Cum pro ſuprema*, vetant procurationem, & aſſertionem aliquarum dignitatum habentium ius medio pretio ſub pœnis confiſcationis bonorum, &c. Vide Dianam *p.3. tract.5. reſol.108. Miſcellan.*

F a t e o r, rem malè agi, cum quod virtute fieri debet, pecunia tractatur, vt dicit Cicero, quem refert Baldus *in Leg. Barbarius.*

32 D i c o, hæc optimo zelo dicta, ne iuſtitia vendatur *Leg. Quiſquis, C. ſi certum petet*, hoc tamè ſanxerunt quoad poteſtatem iudicandi ob grande periculum auaritiæ; qui enim tam carò emunt officia prætoria, volunt in crumenis ſubditorum reſarciri, vt ſæpius vidi in Prætoriis Rhetorum, vbi omnia venalia ſunt officia. Attamen ſi cautè, & prudenter id fiat, auferentur pericula.

Q v æ s t i o verò eſt de his, qui habent talia officia cum poteſtate transferendi ea in alium, putà in conſanguineum, vel amicum; an poſſint etiam illud vendere.

33 C o m m v n i t e r aſſerunt DD. Ità Corduba, *quæſt.117.* Ioan. de la Cruz *in dir. Ɛt. p.1. præcept.7. quæſt.7. art.2. dub.10* & alij cum Diana *Tract.5. Miſcell. reſol.109.* & Fagundez *de contract. l.5. cap.23. num.21.* Ratio eſt, quia ea licentia includit tacitè etiam poteſtatem vendendi, cum non limitetur modus transferendi. Accinit his Baſſæus *num.8.*

A d d v n t multi cum Diana, poſſe hunc reſeruare ſibi aliquam penſionem in transferendo tali officio; ſed Fagundez timore perculſus, huic non arridet.

34 V e n d i b i l e s ſunt res etiam in ſpe, vt partus ancillarum, pecorum, iactus piſcationum, venationes, & aucupia: Hæc enim poſſunt dari hypothecæ *L. & quæ nondum ſunt, ff. de pignoribus:* Ergo & vendi. In his tamen aliqua venduntur conditionatè, vt fructus agri, partus ancillæ, nempe ſi naſcantur; alia verò abſolutè, vt iactus piſcationis, &c. Ità Molina *T.2. diſp.340.* Gomez *t.2. variar. cap.2.* Fagundez *cap.24. Libri 5. num.6.*

V e n d i b i l i a ſunt etiam venena, quæ vel ad colores, vel alios vſus, puta commixtionis, inſeruire poſſunt, non autem cætera. Vide Molinam *diſp.340.*

V e n d i b i l i a ſunt etiam omnia bona præſentia, & futura. Ita Molina *loc. cit.* Fagundez *lib.5. cap.25.*

Q v o a d res alienas, ſuppono cum D.Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.2. & in 4. diſt.15. p.1 art.2. quæſt.1.* dupliciter poſſe aliquem eſſe poſſeſſorem rei alienæ, quam vendit. Primò bonæ fidei Secundò malæ fidei. Poſſeſſor bonæ fidei eſt, qui putat, rem eſſe ſuam: malæ fidei eſt, qui nouit, eſſe alienam. Vide Panormitanum *in cap. grauis, de reſtit. ſpoliatorum*, & patet *ex cap. ſi virgo, 24. quæſt.1. in ſe.* ... *parte decreti.* De his ſatis egi, cùm *de reſtitutione*, & egeram.

C e r t v m eſt igitur, poſſeſſorem malæ fidei 35 vendere non poſſe. Ratio D. Bonauenturæ, qua omnes vtuntur, eſt, quia Venditione transferri debet dominium à vendente in alium: at talis poſſeſſor non habet rei dominium, imò eſt in continua mora obligationis ad reſtitutionem etiam fructuum.

P o t e s t etiam poſſeſſor bonæ fidei rem vendere, quamdiù prudenter putat eſſe ſuam: ſtatim verò ac rem eſſe alienam agnouerit, tenetur eam domino reſtituere, vt dixi *de reſtitutione.*

E v e n i t aliquando, vt ratione loci, vel temporis, venditio ſit illicita, vt deferre venalia ad Eccleſiam, vel locum Sacrum, vt vendantur, peccatum eſt mortiferum. Ità D. Thom. *prima Corinth.2.* ad ea verba: *Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum?* Et allegat factum Chriſti *cap.2. Ioan.* quando eiecit omnes vendentes. 36

E o d e m argumento probatur à D. Bonauent. *ad cap.2. Ioan.* & confirmat authoritate D. Chryſoſtomi *homil.22. in l. art.* & *l.2. de ciuitate, cap.22.* ex quo deducit S.Doct. eſſe culpam grauem, idest, grauem irreuerentiam. Idem docent Molina *t.1. de iuſtitia, diſp.44.* Syluest *v. immunitas*, Panorm *in cap. cum Eccleſia, de immunit.* & arridet Concilium Trident. *ſeſſ.22. decreto de obſeruandis, & vitandis in celebr. miſſ.* 37

P r æ t e r e a in periuriis, mendaciis, & aliis vitiis, quæ proueniunt, non ex ipſa venditione, ſed ex vendentium, & ementium nequitiâ, illicita, & peccaminoſa redditur venditio, vt omnes fatentur cum D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.2.* Imò, ſi mendacia, & periuria fiant ad fallendum emptorem, vt vltra, & ſupra iuſtum pretium emat, mortale eſt contra iuſtitiam, & tenetur venditor ad reſtitutionem ſub mortali, ſi emptor ideò vltra rigoroſum pretium emat, & ſi exceſſus ſit grauis: Veniale autem erit, ſi leuiter iuſtum pretium excedat, vt docet D.Bonau. *loc. cit.* Molina *T.2. diſp.346.* Fagundez *l.5. cap.27.* 38

S v n t verò res aliquæ, non habentes pretium terminatum, vt peregrinæ è nouo mundo, de quibus quæritur: an poſſint vendi, quanti velint domini earum.

M i h i probabilius eſt, haberi pretium aliquod iudicio prudentis apponendum; computatis computandis. Ità Nauar. *ſum. l.23. num.78.* Leſſ. *l.2. cap.21. dub.3.* Caiet. *2.2. quæſt.77. art.1.* Caſpenſ. *Tract.19. diſp.4. ſect.2.* & alij communiter apud Fagundez *l.5; de contract. cap.28.* Tametſi nonnulli apud hunc, & Dianam *p.1. Tract.8. reſol.36.* oppoſitum ſentiant, quos refert etiam Baſſæus *num.8.* nobiſcum ſentiens. 39

R a t i o eſt, quia res venales non ſunt determinandæ à ſolo venditore; alioqui grauiſſima inconuenientia orientur; Neque hæc ſunt melioris conditionis, quàm res cæteræ, imò; cùm neceſſariæ non ſint, non debent expilare populos.

R e s quoque victui neceſſariæ debent in magnis 40 neceſſitatibus vendi, & cogi poſſunt homines ob bonum publicum, & ea abſcondere grauiſſimum peccatum eſt, ſi alioqui pretio aſcendant, vel patiantur grauiter pauperes. Ita D. Bonauenr. *in ſpeculo animæ, cap.2. ad finem.* Quod probat illo *Lucæ 12.* Qui multa bona ſua quidem congregauerat, cui indicta eſt mortis ſententia, & damnationis: *Stulte, hac nocte animam*

Digitized by Google

animam tuam repetent à te. Idem probat *ad* 12. *Luca.* Et hoc etiam de panno, & aliis neceſſariis docent Barthol. *l.*1. *C. de Epiſcopali audient.* Tabiena *v. emptio*, *num.*6. Couar. *l.* 3. *var. cap.*14. alligans alios Panormit. & alij *in cap.*1. *de empt. & vendit.* & *l.*2. *ff. de nundinis*, & *l.*1. *Cod. vt nemini liceat in empt.* Matth. de Afflictis *quaſt.*3. *in proœm. conſtit. Neapol.* Felinus *in cap.*1. *de Iudais.* Itaque poteſt Iudex tempore charitatis, aut annonæ, præfigere pretium, & pœnas imponere victualiis, vt docent Molina *T.*2. *de Iuſtitia*, *diſp.*341. Syluest. *v. emptio*, *quaſt.*4. Couar. *l.*3. *var. cap.*14. Gomez *t.*2. *var. cap.*2. & patet *ex l.*1. §. *cura carnis*, *ff. de offic. Prætoris vrbis.*

41 Tandem addo, licere emere res, vt eædem immutatæ cariùs vendantur cauſa lucrandi, & hoc ad bonum finem alendæ familiæ, &c. Ità D.Bonau. *loco citato* quem ſequuntur Molina *T.*2. *diſp.*339. Leſſ. *l.*2. *cap.*21. *dub.*1. D.Thom. 2.2. *quaſt.*77. *art.*4. Sotus *de Iuſtitia*, *l.*6. *quaſt.*2. *art.*1. Benuenutus *tract. de mercatura*, *cap.*1. *num.*28. Cunha *p.*1. *decret. ord.C.* Fornicari *diſp.*88. vbi id probatur etiam ex D. Auguſtino.

42 Neque obſtat D. Chryſoſt. relatus *eo C.* vbi ait, mercatorem non poſſe Deo placere. Loquitur enim de ponentibus in mercatura vltimum finem, parati mortiferè Deum offendere.

QVÆSTIO IV.

Quotuplex ſit rerum pretium.

Emptiones, & venditiones ex pretio potiſſimum iuſtæ ſunt, vel iniuſtæ.

43 Est autem pretium iuſtum duplex: Alterum lege publicâ taxatum, vt quod carnis libra, cadus olei, vel metreta vini, tanti vendatur. Hoc autem pretium conſiſtit in indiuiſibili, & vocatur ab Ariſtotele *primo Eth. cap.*7. legitimum pretium, cui ſubſcribunt communiter Doctores. Alterum pretium naturale eſt, quod ex natura ipſa ſecundùm prudentem æſtimationem imponitur. Hoc autem iuſtum eſſe, patet *ex l. pretio*, *ff. ad Legem Falcidiam.* Non conſiſtit autem hoc pretium in indiuiſibili, quia pendet ex multis circumſtantiis, de quibus videatur Nauar. *cap.*23. *num.*79. Medina *C. de reſtit. quaſt.*31. Couar. *l.*2. *var. cap.*3. In hoc igitur datur quædam latitudo, intra quam non violatur iuſtitia, vt docet D. Bonau. *in ſpeculo animæ*, *cap.*2. Molina *T.*2. *diſp.*347. Leſſ. *l.*1. *cap.*21. *dub.*2. *num.*8. Fagundez *l.* 5. *de contract. cap.*29. Caſpenſ. *Tract.* 19. *ſect.*2. Tanner. *diſp.*4. *quaſt.*7. *num.*27.

44 Hinc igitur pretium naturale eſt triplex. Supremum, ſeu rigoroſum: Medium, ſeu moderatum; & Infimum, ſeu pium. Exempli gratia, pretium medium ſit centum; Rigoroſum erit 105. Infimum erit 95. Rurſus medium ſit 10. Infimum 8. Supremum 12. quæ exempla ponunt Couar. *l.*2. *var. cap.*3. Leſſius, & Molina ſuprà, Caſpenſis *num.*7. qui tamen computans accrementum in centum, tantùm quinque ponit in decenis augeri, & decreſcere ſolùm vnum, & dimidium.

45 Inter horum trium pretiorum fines non poteſt eſſe iniuſtitia, ita vt cariùs poſſit vendi res credito, quàm pecunia numerata, dummodo ſtetur inter hos limites. Ità colligitur ex D.Thom. 2. 2. *quaſt.* 77. *art.*1. Caietano *ibi*, Molina *t.*1. *diſp.*347. Leſſ. *l.*2. *cap.*21. *dub.*2. *num.*11. Soto *l.*6. *de iuſt. quaſt.* 2. *art.*3. Couar. *l.*2. *var. cap.*3. Scoto *in* 4. *diſt.* 15. *quaſt.*2. Maiore *quaſt.*29. & 40. Conrado *de contract. cap.*3. *quaſt.*56. Nauar. *in C. qualitas*, *de pœnit. diſp.*5. *num.*43. Fagundez *l.*5. *cap.*29. Caſp. *num.*7. qui tamen cum aliis aduertit, pretium debere determinari. Quare, ſi vendas tali pacto: *Vendo, quanti volueris,* 46 eſt inualida.

QVÆSTIO V.

An liceat ex quibuſdam cauſis minuere infra minimum pretium, vel ſupra ſummum augere.

Multis è circumſtantiis tradunt Doctores mutari poſſe rerum pretium naturale.

Primvm eſt ex pecuniâ mercium, & emptorum abundantiâ; ſicut enim emptorum paucitate, & mercium copiâ viliſcunt merces; ità è contra, &c. Ideò enim in fine nundinarum decreſcit mercium pretium. Ità Sotus *l.*6. *de iuſtitia quaſt.*2. *art.*3. Rebell. 2. *p. de oblig. iuſt. l.*9. *quaſt.*1. *ſect.*1. *num.*34. Couar. *l.*2. *var. cap.*3. *num.*4. Caiet. 2. 2. *quaſt.* 77. *art.*1. Tanner. *diſp.*4. *quaſt.*7. *num.*28. Fagundez *l.* 5. *de contract. cap.*30. & indicat S. Doct. *in ſpeculo animæ*, *cap.*2. 47

Secvndo ex abundantia pecuniæ: Sunt enim aliquæ regiones, in quibus aurum, & argentum abundat, vt Indiæ, & totus ferè nouus orbis, vbi amplius auri, & argenti effundi poteſt; Adde etiam id ſæpe euenire ex difficili mercium aduectione. Ità Fagundez *num.*30. 48

Tertio, cauſa eſt modus vendendi; cariùs enim venduntur res minutatim, vt notat Baſſ. *num.*5. Rebell. *num.*36. Syluester *v. emptio*, *quaſt.*20. Molina *T.*2. *diſp.*348. Fagundez *num.*4. Ad hoc reducuntur venditiones *ſub haſta*, aut per *proxenetas*, vel quando ſtudentes vltimò diſcedunt. Ità Nauar. *in Manuali*, *cap.*23. *num.*78. Caiet. & Soto ſuprà. Tannerus *num.*19. 49

Qværvnt autem Doctores, quodnam ſit pretium iuſtum venditioni *ſub haſta*.

Commvniter reſpondent, eſſe illud, quod non excedit dimidium iuſti pretij, nec minuit infra dimidium. Ità Gregorius Lopes *de contract. l.*1. *cap.*29. Filliuc. *t.*2. *tract.*35. *cap.*6. *num.*141. Mercado *l.*2. *cap.*12. Garcia *l.*1. *cap.*21. Corduba *quaſt.*8. Rodriquez *tom.*1. *cap.*174. Ioan. Franc. Suarez *l.*1. *verbo venditio*, & *emptio*, §.14. 50

Aliqvi tamen dicunt, eſſe illud, quod vltimò offertur, ſi fraudes abſint. Ità Iacobus Gordon. *T.*1. *Theolog. Mor. l.*4. *quaſt.*5. *cap.*8. *num.*98. Villalobos *t.*2. *cap.*21. *diffic.*5. & citat alios Fagundez *l.*5. *de contract. cap.*30. *num.*6. Alij dicunt, merces vltroneas viliſcere pro tertia parte. Ità Caietanus, ſed non placet Tannero *num.*29.

Qvarto augetur pretium ex appetitu, & affectu rerum nouarum circa fructus terræ, piſces maris, & quædam curioſa: Sic Æthiopes rubeos pileos magni pendunt, & Iaponij antiquitates quaſdam. Vide Caſpenſem *tract.*19. *diſp.*4. *ſect.*4. 51

Monet verò Tannerus *num.*32. rem eſſe periculi plenam. Idem habet Molina *diſp.*351. Ideò diſſuadendum aiunt. Addit Tanner. *num.*34. pro curioſis rebus poſſe aliquid accipi. Baſſæus adiungit affectum venditoris, quo ſuæ rei velit adhæreſcere, & qua durè ſe priuat.

Qvinto ob maiorem vtilitatem communem. Vide Molinam *diſp.*348. *Tomo* 2. Fagundez *num.*8. 52

Dico

Digitized by Google

Dico vtilitatem communem, quia vtilitas, vel neceſſitas paucorum non eſt cauſa, vt augeatur iuſtum pretium; ſicut enim pretium rerum non pendet ab vnius vendentis æſtimatione, ità nec à neceſſitate vnius ementis; alioqui fas eſſet cariùs vendere pauperi, quàm diuiti, quia magis ea re indiget. Ità S.Bonau. *in ſpeculo animæ*, *capite* 2. §. *circa fraudes, quæ in emendo*. D.Thom. 2.2. *quæſt*.11. *art*.1. Rebell. 2.*p. de oblig. iuſt. l*.9. *quæſt*.15. Molina *loc. cit*. Fagund. *num*.8.

SEXTO augetur pretium ex bonitate rerum, vt ex multis iuribus oſtendit Pinellus 3.*p. C. de reſcind. vendit. C. vlt. num*.32.

53 SEPTIMO ex tranſlatione mercium ad locum, vbi cariùs venduntur, & melioratio illis facta per humanam induſtriam, vel per naturam, & tempus currens, vt ſi equus creuerit, &c. Ità Molina *diſput*.348. Fagundez *num*.11. Tanner. *num*.31.

ALIAM cauſam addit Scotus 4. *diſt*.15. *quæſt*.2. *art*.2. Maior *quæſt*.41. multum facere ad pretium augendum expenſas, induſtriam mercatoris in mercibus vehendis, & computanda pericula, quibus ſe expoſuit in nauigatione, aut deuectione per terras, latronibus obſitas.

54 HANC regulam reprehendit Fagundez *num*.12. quia non eſt induſtriâ mercatoris augendum, vel periculis &c. vt patet *ex Leg. pretia rerum, ff. ad Legem Falcidam*, & *ex text. in cap*.1. *de empt. & vendit*. & *ex l. ſi ſeruum meum, ff. ad l. Aquiliam*.

55 HÆC tamen, ſi rectè intelligantur, non refellunt modum Scoti, qui non vult, immoderatè augeri pretia his de cauſis, aut poſſe naufragia mercium aliarum ſarciri, exceſſu pretij immoderati; hoc enim Scotus non prætendit.

ALIAS cauſas per quæſtiones diſcutiam.

QVÆSTIO VI.

An ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis poſſit pretium augeri vltra ſummum.

56 ASSERO, id licere. Ita Fagundez *l*.5. *cap*.31. Leſſ. *l*.2. *cap*.21. *dub*.4. *num*.18. Tanner. *diſp*.4. *quæſt*.7. *num*.36. Couar. *l*.2. *var. cap*.3. *num*.6. Valentia *quæſt*. 20. *p*.2. Itaque ſi quis habet triticum, quod vult vendere ſolùm menſe Maij; interpellatus nunc, vt vendat, poteſt exigere pretium, quod valebit in Maio, detracto periculo corruptionis, deteriorationis, & prudentis iudicio, prout eſt maius periculum, &c. At verò non licèt vendere pro illo anni tempore, quo valebit plus; nam incertum eſt, quo anni tempore plus valitura ſit, & ſæpe decipiuntur auari, differentes ad Maium, &c. Quare venditor aſſumit certò commodum, & relinquit periculum emptori, quod eſt vſura, vt docet D.Bonau. *cap*.2. *ſpeculi*, & Fagundez *lib*.5. *capite* 37. ac Baſſæus *v. Venditio*, *num*.5.

57 HINC etiam facilè aliam reſolues quæſtionem, vtrum liceat exigere aliquid ſupra iuſtum pretium ratione periculi ſortis, cui interdum vendens credito exponitur.

ID vſurarium conclamant Sotus *de iuſt. l*.6. *quæſt*.4. *art*.1. *diſp*.2. Nauar. *cap*.23. *num*.81. Lopes *in Inſtruct. p*.2. *cap*.220. Palacius *de contract. l*.4. *cap*.3. *concl*.8. Garcias *de contract. l*.1. *cap*.23. Toletus *de ſeptem peccatis*, *cap*.5. Azorius *p*.3. *l*.8. *cap*.8 *quæſt*.7. Rebell. *de oblig. Iuſt. p*.2. *l*.9. *quæſt*.12. Hæc ſecura eſt, & ſuadenda, vt ait Caſpenſ. nam ſequens eſt periculoſa, & viam aperit vſuris. Subſcribit Baſſæus *num*. 11. Ratio eſt, quia hi ſunt fructus mercatorum.

OPPOSITA ſententia probabilis videtur Me- 58
dinæ *de reſtit. quæſt*.38. *cauſa tertia*, & 4. Petro Nauar. *l*.3. *de reſtit. cap*.2. *p*.1. *dub*.11. & *p*.2. *cap*.3. *dub*.10. Valentiæ *Tom*.3. *diſp*.3. *quæſt*.20. *p*.2. Sà *v. venditio*, Rodriquez *p*.2. *cap*.83. Leſſio *l*.2. *cap*.21. *dub*.6. *num*.54. & aliis, quos citat, & ſequitur Sanctarellus *p*.1. *quæſt*.47. *num*.17. & Salas *tract. de vſuris*, *diſp*.27. & Diana *p*.1. *tract*.8. *reſol*.57. ſi tamen emptori explicetur in contractu ob periculum, aliquid ſumi; quæ conditio neceſſaria ſemper eſt in omni exceſſu lucri ceſſantis, vel damni emergentis, vt notat Molina *diſp*.356. & Caſpenſ. *diſp*.4. *ſect*.6. vt ſit verum periculum, & tunc ait eſſe pretio æſtimandum.

ADDVNT alij, ne mercator hoc periculum proponat inuitando emptorem, & prius petat fidei iuſſionem, vel pignus ad aſſecurandum; alioqui exigat aliquid ob periculum.

HINC pedetentim definies: an mercator, qui 59
præuidet, breui ſuperuenturam è mercium adueniente copia abundantiam, ac ſibi damnum emerſurum, poſſit nunc merces illicò pretio currenti vendere.

PRIMA opinio negat. Ità Conradus *de contract. quæſt*.63. & 64. Ioan. Medina *C. de reſtit. quæſt*.35. poſt Ciceronem cum Antipatro *l*.3. *de off*.

PROBANT, quia imminens abundantia cenſe- 60
tur præſens, quæ enim parùm diſtant, præſentia cenſentur in iure. Ideò & Euangeliſtæ referentes conſecrationem Eucharistiæ, dicunt: *Hic eſt ſanguis, qui pro vobis effundetur*. Matth. 26. Lucæ 22. ſed de corpore ait Lucas: *Quod pro vobis traditur*; cum tamen ſimul & ſanguis ſit effuſus, & corpus mortuum, imò prius effuſus ſanguis, in quo eſt anima diſpoſitiuè, ſeu conſeruatiuè.

OPPOSITVM tamen cenſent D. Thom. 2. 2. 61
quæſt.77. *art*.3. *ad* 4. Caietanus *ibi*, Syluester *verbo emptio*, *quæſt*.15. Valentia *diſp*. 5. *quæſt*. 2. *punct*.4. Tanner. *diſp* 4. *quæſt*.7. *num*.53. Sotus *l*.6. *quæſt*.3. *art*.2. *ad* 3. Couar. *ad regulam peccatum*, 2.*p*. §.4. Molina *t*.2. *diſp*.354. Leſſ. *l*.2. *cap*.21. *dub*.5. *num*.4. Pinellus *l*.2. *C. de reſcind. vendit. p*.3. *cap*.2. *num*.24. Fagundez *l*.5. *cap*.31. *de contract. num*.10. Fauſtus *in ſpeculo conf. diſp* 6. *quæſt*.15. Molfeſ. *t*.2. *tract*.12. *cap*.5. *num*.69. Nauar. *de reſtit. l*.3. *cap*.2. *num*.67. Caſpenſ. *diſp*.4 *ſect*.9. Diana *p*.1. *tract*.8. *reſol*.40. & alij apud iſtos.

OPTIMA eſt ratio, quam colligo ex D.Bona- 62
uentura *ſerm. vltimo Hexaëmer*. & *ad cap*.10. *Sap*. vbi aduertit, Sapientiæ diuinæ adſcribi, & ſanctæ ſagacitati, vt Ioſeph frumenta tempore abundantiæ ex Ægypti regno colligeret remiſſo pretio, & ſeruaret cariùs vendendum, tempore penuriæ imminentis *Geneſ*.41. Igitur licet hæc facere, alioqui verò peccaſſet Sanctus ille Patriarcha, & ad reſtitutionem fuiſſet ligatus, vt infert Fagundez *num*.10. quod eſt abſonum, cum *Sapientiæ cap*.10. eas omnes illius actiones ſibi ſapientia Diuina adſcribat. Adde verò, id feciſſe Ioſeph, vt populo in penuria ſubueniret, quod eſt licitum, vt ait S.Bonau. *cap*.2. *ſpeculi animæ*, §.35. *fructus principaliter iniuſtitia*.

INFERO tamen cum D. Bonau. *in ſpeculo ani-* 63
mæ, *cap*.2. Molina citato, Rebell. *t*.1. *de oblig. iuſtitiæ*, *l*.9. *quæſt*.6. *num*.5. Fagundez *num*.24. futurum contra iuſtitiam, & charitatem, ſi dolo, fraude, aut mendacio induceret emptores, vnde magnum eis damnum ex tot mercibus importunè adunatis ſequeretur. Addunt verò aliqui cum Diana *p*.1. *Tract*.8. *reſol*.46.

Digitized by Google

*reſol.*46. interrogatum de aduentu mercium, &c. vnde vileſcat pretium, & negantem, etiamſi ſciat, non teneri reſtitutioni, ſi ille carò emat.

SIMILITER videtur contra charitatem, ſi daret tantam multitudinem illarum mercium vni, cui, ingruente copiâ, damnum graue in reuendendo obueniret.

64 ADDIT tandem Fagundez *num.* 21. ſi merces, puta vinum, oleum, & triticum eſſent alicuius magiſtratus, qui à Principe ſciret, legem promulgandam decrementi mercium, vel monetarum, & ſuos admoneret, vt ſtatim merces, vel monetas ſubitò deiiciendas expedirent, tenerentur hi ad reſtitutionem, etiamſi eſſet ipſe Princeps, quia ex iuſtitia tenentur omnibus ſubditis procurare bona. Ità etiam Rebell. 2.*p. l.*9. *quaſt.*6. Leſſ. *l.*2. *cap.* 21. *dub.*5.
65 *num.*48. & alij. Attamen oppoſitum docent Turrian. 2.2. *diſp.*18. *dub.*3. alios citans. Et Couar. *in regulam peccatum*, *p.*2. §.4. nec diſſentit Diana *p.*1. *Tract.*8. *reſol.*42.

QVÆSTIO VII.

Vtrum liceat cariùs vendere ſupra ſummum pretium; expectatâ ſolutione, quàm numeratâ pecuniâ.

66 INTRA limites iuſti pretij licere concedunt communiter, quia totum illud pretium iuſtum eſt. Ità D.Thom. 2.2.*quaſt.*77.*art.*1. Valentia *diſp.*5.*quaſt.*10. *p.*2. §8. Caietanus *ad art.* D. Thomæ, Leſſ. *lib.*2. *cap.*21. *dub.*6. *num.*50. Rebell. *t.*1. 2.*p. l.*9. *quaſt.*11. Molina *t.*2. *diſp.*355. Baſſæus *v. Vendit.* Fagundez *l.*5. *cap.*32. & alij communiter. Vide etiam Caſpenſem *diſp.*4. *ſect.*6. At verò venditam rem cariùs ob dilationem pretij ſtatim reemere, viliori exhibito pretio, malè olet, vt ait Tannerus *diſp.*4. *quaſt.*7. *num.*52. Carbo *quaſt.*52. Leſſ. *dub.*16. Nauar. *cap.*23. *num.*51. Petr. Nauar. *num.*169. & ſi Baſſæus *num.*4. annuat licere; non tamen primo inire pactum retroemendi, quia hoc eſt mutuum vſurarium.

67 ENIM verò tranſcendere pretium rigoroſum ob ſolam dilatam ſolutionem, eſt vſura palliata. Ita allegati cum D.Bonau. *in ſpeculo animæ*, *cap.*2. §. *tertius fructus principalis iniuſtitia.* Et §. *ſecundus ramus principalis auaritiæ.* Et rurſus D. Thom. *quaſt. cit. art.*2. *ad* 7. Toletus *l.*5. *Summæ*, *cap.*28. Sotus *l.*6. *de iuſt. quaſt.*1. *art.*3. & alij adducti. Ratio eſt, quia nihil eſt aliud expectare ſolutionem, quàm mutuare illam pecuniam, quæ ſtatim reddenda erat pro toto illo tempore, quo expectatur; ſed pro mutuo non licet accipere aliquid vltra ſortem, vt ait S.Bonau. Ergo. Vnde Fagundez cùm Soto damnant mercatores, qui in fine nundinarum, quando vilius eſt pretium, vendunt merces credito, ſeu expectando ſolutionem, eo pretio rigoroſo, quo initio nundinæ vendebantur.

68 ADDVNT tamen, ſi tempore ſolutionis valituræ ſint merces ampliùs; poſſe vendi ſupra rigoroſum pretium præſens, eo pretio, quo vendentur tunc, cùm ſoluet. Ita Leſſius *l.*2. *cap.*21. *dub.*6. *num.*52. Rebellus 2.*p. l.*9. *quaſt.*11. *num.*3. Debet tamen ſciri certò.

Addunt aliqui, poſſe illud plus accipi, etiamſi venditor non conſtituiſſet eo tempore vendere merces illas.

SED hæc eſt vſura palliata, vt docent Couar. *l.*2. *var. cap.*3. *num.*6. Medina *C. de reſtit. quaſt.*38. *cauſa quinta*, Leſſius, Rebellius, & Fagundez.

RATIO eſt, quia, id erit exigere pretium rei alienæ; nam merces ſunt ementis abſolutè eo tempore, quo creſcit pretium, nec enim cogitarat venditor eas tunc habere. 69

ADVERTE tandem, poſſe (vt in nonnullis partibus mundi ſolet) vendi res numeratâ pecuniâ minori pretio; eò quòd illa pecunia vendenti, illicò negotiis expoſita, reddit amplius, vnde ex credito, & dilatione pecuniæ oritur ceſſatio lucri, vel damnum emergens.

Ex dictis etiam definies: an ob anticipatam ſolutionem poſſint pretia remitti. Et quidem intra latitudinem iuſti pretij, iam primò definitum eſt initio quæſtionis. 70

IGITVR ex præciſa anticipatione non licet egredi limites iuſti pretij, attamen ob damnum emergens, vel lucrum ceſſans, ex illa pecunia, quam anticipatè ſoluo, quamque negotiis impenſam augerem, licebit. Vide Fagundez *cap.*33. *l.*5. *de contract.* Caſpenſem *diſp.*4. *ſect.*7.

HAC de cauſa multi Doctores iuſtificant contractum illum Lanarum in Hiſpania ex anticipata ſolutione, infra pretium infimum. Eos refert Fagundez *num.*8. Ratio eſt, quia mercatores illi, pretium illud anticipantes, eâ pecuniâ luctarentur, quam anticipatè profundunt. Vide Molinam *Tom.*1. *diſp.*360. 71

QVÆSTIO VIII.

An licita ſint Stocolia, & Barocolia Italè STOCCH *Hiſpanè* MOHATRA.

CONTRACTVS hic talis eſt: Titius petit 100. aureos mutuò à mercatore Clodio, qui non vult dare pecuniam, ſed exhibet merces ad valorem ſummi pretij 100. aureorum, vt ille vendat pecunia numerata, & ſuæ inopiæ ſatisfaciat; ſed emptor Titius ſtatim eas merces offert ipſi mercatori Clodio; qui eaſdem merces emit pretio medio, vel infimo. 72

HIC prima facie vſura fracida eſt. Ideò legibus Caſtellæ, & Luſitaniæ ſub grauibus pœnis interdicuntur; eſſe igitur vſuram aſſerunt Rebell. 2.*p.l.*9. *quaſt.*7. *num.*7. Medina *l.*1. *Summa*, *cap.*14. §.23. D.Antonin. *p.*3. *tit.*8. *cap.*4. §.4. 73

ALII tamen appoſitis conditionibus eum ab vſura redimere conantur. Prima eſt, vt ſtetur intra iuſtum pretium. Altera, vt tollatur omne ſcandalum, explicando in tali contractu, nullam eſſe iniquitatem, cum ſemper ſiſtatur intra limites iuſti pretij. Sic Nauar. *cap.*23. *num.*91. Petrus è Nauar. *l.*3. *cap.*2. *num.*170. Homobon. *in Exam. p.*2. *tract.*9. *cap.*10. Regius *in ſuis reſol. caſu* 14. & 34. *Summa Corona*, *p.*2. *cap.*7. Leſſ. *l.*2. *cap.*21. *dub.*16. *num.*130.

NEC valet opponere, eſſe dolum, quippe idem eſt venditor, & emptor, quia ſi poteſt alius eo pretio emere, cur non etiam mercator? imò venditor liberatur à cura vendendi per Proxenetas. Non tamen poteſt ad hoc cogere, nec pactum de hoc habere, vt notat Graff. *p.*1. *l.*1. *cap.*209. Bonac. *de contract. diſp.*3. *quaſt.*3. *p.*3. *num.*20. Baſſæus *num.*4. 74

ADDVNT aliqui aliam conditionem, vt non fiat hæc venditio ea intentione reemendi viliori pretio. Sic Molina *T.*2. *diſp.*310. Angel. *v. vſura*, *n.*60. Lopes *l.*1. *de contract. cap.*34. Vegha *in Summa*, *T.*2. *cap.*131. *caſ.*62. Azor. *p.*3. *l.*8. *cap.*11. & arridere videtur Fagundez *l.*5. *cap.*34. *num.*2.

SED hanc tertiam conditionem refellunt Salas *de empt. diſp.*37. & Diana *p.*1. *Tract.*8. *reſolut.*58. quia 75

Digitized by Google

quia vbi nihil vltra ſortem deducitur in pactum, nec ſperatur, vt præmium, aut debitum de iuſtitia pro mutuo, nulla eſt vſura, ſi auctitium intendatur, vt vult Molina *T.2. diſput.*305. Valentia *diſp.*5. *quæſt.*21. *p.*1. Nauar. *de reſtit. lib.*3. *cap.*1. *dub.*2. *num.*19. & idem Salas *tract. de vſuris, diſput.*5. *numero* 5.

76 FATEOR mihi hunc contractum fœtere, quia nullum adeſt huius lucri fundamentum, niſi fraus, & ipſa res, quæ non eſt lucrantis, & eſt vſura in ſpe, vt arguit S.Doct. *in ſpeculo animæ, cap.*2. §. *tertius fructus principalis iniuſtitiæ.* Sicuti vſura eſt manifeſta, cum promiſſum ex pacto interuenit, vt notat S.Doctor.

NEC ſolidè eum tuentur plures Caſuiſtæ, inanibus argutiis prætendendo, nihil mali eſſe, ſi mercator ſuas vendat merces, ſi eas alter emat, redimatque prior venditor; cum non ſit hic deterioris conditionis, quam alter mercator, qui poteſt eas emere. Non inquam ſolidè hæc obtendunt, cùm res morales non ità tractandæ ſunt, vt ſeorſim ſingulæ circumſtantiæ inſpiciantur; nam etiam rem alienam manu tangere, innoxium eſt; ſicut & eam manu clauſam tractare, ac demum è domo excedere, nihil culpæ habet; verùm hæc iunge, furtum eſt. Similiter, vendere, emere, ac reuendere innocua ſunt; at ſi ita fiant vt venditor equum det Iuueni pro 100. Aureis, intra aliquod tempus ſoluendis, Iuueniſque equum venditori reddat pro 60. numerata pecunia: quis talem contractum ab vſura, ſaltem in ſpe, vindicare poterit.

ALIOS ſimiles contractus auaritia excogitauit, quos vide in Fagundez *cap.*34. Molina *diſp.*362. Rebellio *l.*9. *quæſt.*7. *num.*7. Baſſæo *loc. cit.*

VNVM frequentatum appono. Diuites aliqui dant greges ouium, vel armenta boum quibuſdam paſtoribus, vel armentariis, vt paſcant, exigentes lanas ex parte, ſed lac, caſeum, & agnos relinquendo, ita verò, vt pereant paſtoribus, interim pereuntes.

ALII emunt *v. g.* centum oues, pretio communi numerato. Sed cum pacto vt vſque ad menſem Iunium ſeruentur illæſæ; interim fructus omnes exigentes lactis, lanæ &c.

77 DICO cum D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.*2. *loc. cit.* eſſe tacitam vſuram, cum quis aliquid commune habet cum aliquo, quidquid ſit illud, & periculum, vel damnum non ſit commune; ſubſcribunt Fagundez *lib.*5. *cap.*34. *num.*15. Molina *T.*2. *diſp.*362.

RATIO D.Bonau. eſt clara, quia res, ſicuti Domino fructificat, ita & illi perit.

QVÆSTIO IX.

Quo vſque Emptio, & Venditio in Monopoliis ſit illicita.

78 MONOPOLIVM, vt ait Molina *diſput.*345. dicitur quaſi vnus vendens. Fit autem tunc Monopolium, quando vnus, vel pauci efficiunt, vt ipſi ſoli aliquod mercium genus vendant eo pretio, quo ipſis collibuerit.

DEFINITVR autem Monopolium: *Eſt conuentio, machinatio, & induſtria aliquorum mercatorum, quâ efficiunt, vt ipſi ſoli, vel aliquod mercium genus vendant, vel certo pretio vendant.*

79 HOC autem quatuor modis fieri poteſt, vel conſpirando inter ſe de pretio, vt nullus vendat minori. Vel faciendo vt ipſi ſoli vendant aliquas merces, vel emendo omnes merces certi generis, eaſque ſupprimendo, donec pretium illarum multum aſcenderit. Vel impediendo, ne aliunde aſportentur ab aliis. Hos omnes diſcutiam.

SVPPONO autem cum D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.*2. ad finem, Iniuſtam congregationem eſſe, cum quis bona etiam ſua, puta fructus terræ, congregat ſolo ardore diteſcendi, vel vt cariſtia procuretur, & res ſeruatæ poſtea cariùs vendantur, & iterum pretium reponatur.

IGITVR quoad primum caſum; Si mercatores non vendant extra limites iuſti pretij, nec ad cariſtiam ordinentur inducendam, dico non eſſe iniquum contra iuſtitiam. Ità Leſſ. *lib.*2. *cap.*21. *dub.* 20. *num.*145. Molina *t.*2. *diſp.*345. Nauar. *in ſum. Lat. cap.*23. *num.*42. Maior *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.*4. Sylueſter *v. emptio, quæſt.*18. Fagundez *l.*5. *cap.*35. Baſſ. *num.*24. tamen dicunt, peccare huiuſmodi contra charitatem. Nauarrus verò loquitur in genere. Et hoc idem indicat S. Doctor, dum ait, monopolia facientes ſolo ardore habendi, peccare. Aliqui tamen apud Fagundez aiunt, peccare contra iuſtitiam, quam certò violant, iuſtum pretium excedentes. 80

QVOAD ſecundum caſum; certum eſt, poſſe Principem dare, vt aiunt aliqui, facultatem (Italicè *Apalto*) poſſeque mercatores acceptare, dummodo non ſit in damnum publicum. Ità Molina *t.*2. *diſput.*345. Fagundez *l.*5. *cap.*35. & alij. At ſeruetur iuſtum pretium, ait Baſſæus *num.*25. 81

QVOAD tertium modum, cum multi ſimul emunt merces, vt poſtea vendant pro libito tempore cariori. Dico cum D.Bonau. peccare eos contra iuſtitiam, & teneri reſtitutioni. Ita etiam Gabr. 4. *diſt.*15. *quæſt.*10. *art.*3. Medin. *de reſtit. quæſt.* 36. Sylueſt. *v. emptio, quæſt.*10. Angelus *v. negotiatio*, Sotus *l.*6. *de iuſt. quæſt.*2. *art.*2. Maior *in* 4. *diſt.*15. *quæſt.*4. alioqui 41. Fagund. *l.*5. *cap.*35. Azor. 3 *p.* *l.*8. *cap.*28. Regin. *l.*25. *num.*327. Sylueſt. *quæſt.*77. *art.* *quæſt.* 2. Conrad. *de contr. quæſt.*51 Rebell. 2.*p. de oblig. iuſt. l.*9. *quæſt.*5. Baſſæus *num.*27. vbi cum Fill. *tract.*35. *num.*214. Leſſ. *l.*2. *dub.*21. *num.*153. Molin. *diſp.*345. addit, non agi contra iuſtitiam commutatiuam, ſed Legalem, & ideò non teneri reſtituere. Sed decipiuntur: nam iure gentium libera eſſe debet ſingulis emptio in tota latitudine iuſti pretij, ac proinde ſit emptoribus iniuria toto illo condicto pretij augmento.

EMERE autem omnes merces, aut tantam copiam, vt penuria inducatur, vel ſingulis auferatur libertas tempore debito emendi iuſto pretio currente; eſt iniuſtitia ad reſtitutionem cogens. Vide Medin. *de reſtit. quæſt.*36. §.*penult.* Sylueſt. *v. emptio, quæſt.*10. Ang. *v. Negotiatio*, Sot. *l.*6. *de Iuſt. quæſt.*2. & alij ſupra citati. 82

QVARE fruſtra Fagund. *num.*7. id licitum ait; ſi maneat libertas, & abundantia.

QVARTVS modus monopolij eſt omnium conſenſu iniuſtus, vt ait Fagund. *num.*9. Fruſtrà verò Baſſæus *num.*27. addit, id verum, ſi mercatores vi, vel fraude diuertantur; non, ſi precibus, vel ſuaſionibus. Sanè adhuc iniuſtitiam inferunt ciuibus contra ius gentium; eſto non mercatoribus aduenientibus, qui tamen, vt plurimum, aliquam patiuntur amiſſionem. 83

Digitized by Google

QVÆSTIO X.

An teneatur venditor defectum rei grauem aperire.

84 ASSERO, venditorem teneri reuelare defectum rei grauem, notum ſibi, alioqui tenetur ad omne damnum etiam reſultans; puta ſi ouem morbidam det, quæ gregem inficiat, *l. Iulian. ff. de act. empt.* & *l.1. C. de aedilit.* ait D.Thom. *2.2. quæſt.77. art.3.* D.Bonau. *in ſpeculo animæ, cap.2. §. ſecundus ramus principalis*, Molin. *t.2. diſp.353.* Nauar. *cap.23. num.89.* Medin. *C. de Reſtit. quæſt.34.* Tanner. *diſp.4. quæſt.7. num.56.* Fagund. *de contract. l.5. cap.38.* Baſſæus, *v. Venditio, num.14.* & cæteri apud hos: Et Dianam *Tract. de contr.* poſt D.Ambr. *l.1. de offi.*

85 QVOD ſi emptori defectus abſconſus grauis dedit cauſam contractus, quem ſciens non iniiſſet, irritus eſt contractus, & datur ei actio redhibitoria ad rehabendum ſuum pretium, reddita re, *l.1. & l. ſi ſciendum, 19. ff. de aedilit. edicto*, quæ actio durat per ſex menſes *l. ſi tamen 4. verſ. Non nocebit l. Per ſex menſes ff. eodem.* Si ea ſex menſibus non eſt vſus, poteſt intra aliud ſemeſtre actionem intentare æſtimatoriam, quæ durat per annum *l. ſi tamen cit.* Incipit autem vtriuſque actionis tempus à die notitiæ emptoris.

86 AT ſi vitij ignoratio non dat cauſam contractui, ſed in hunc cadit, adeò, vt emptor adhuc emeret, etſi minori pretio; contractus eſt validus, vt ait D.Anton. *2.p. t.1. cap.17. §.6.* Caiet. *loc. cit.* D. Thom. Sotus *l.6. de iuſt. quæſt.3. art.2.* Leſſ. *l.2. cap.4.* Fagund. *num.10.* Baſſæus *num.14.* Tenetur tamen venditor reddere id maius. Idem ait *num.15.* ſi vitium non eſt graue. Monendus verò emptor, ne & ipſe charo reuendat.

87 ADDVNT tamen aliqui, quod ſi emptor ſuo iudicio fidens, rem aliquam è multis eligat, nihil interrogans, præterquàm de pretio; non peccat venditor contra iuſtitiam, etiamſi occultum vitium non aperiat, dummodo non vendat ſupra iuſtum, ſed detrahat de pretio æſtimationem vitij. Ita D. Thom. *art.2. & 3.* Sotus *l.6. quæſt.3. art.2.* Antonin. *2.p. tit.1. cap.14. §.6.* Leſſ. *t.1. de Iuſtitia l.2. cap.21. num.91. dubit.11.* Molina *diſp.352.* Ludou. Lopes *2.p. Inſtruct. conſc. cap.42.* Tanner. *num.59.* dummodo tamen venditor dolo vitium non contegat, miſcendo rem illam cum aliis optimis.

QVOD ſi vitium patens eſt, & manifeſtum, in foro Soli nulla datur actio aduerſus venditorem, niſi emptor vltra dimidium iuſti pretij defraudetur. Colligitur *ex Leg. 1. §. ſi intelligatur.* Et *Leg. ſi tamen §. ſi quis. ff. de aedilit. edict.* Vide Fagundez *num.23.*

88 IN interiori verò foro, ſi pretium ſit æquale, ad nihil tenetur. Ità D.Thom. *quæſt.77. art.3.* ſi tamen venditor aduertit, emptorem ignorare vitium; tenetur monere, ex communi apud Molinam *diſp.353.* at D.Thom. cum aliis oppoſitum tenet, nec renuit Tannerus *num.62.*

PRO vlteriori intelligentia aduerte; quando quis vltra dimidium iuſti pretij vendit, aut emit, dari in foro exteriori actionem contra eum, qui iniuſtitiam committit, & obligari vel ad reſtituendum exceſſum, aut defectum pretij, vel ad reſcindendum contractum *l.1. C. de reſcindenda vendit. cap. cum dilecti*, & *cap. cum cauſa de emptione & venditione.* Eſt prætereà peccatum mortale lædere medium iuſti pretij, in quo iuſtitia conſiſtit, nempe excedendo in venditione ſummum, & in emptione minuendo infra infimum. Ratio eſt, quia egreditur vterque medium, in quo iuſtitiæ virtus conſiſtit, alioqui licitæ eſſent etiam menſuræ doloſæ contra id Deuter.25. *Non habebis in ſacculo diuerſa pondera*, vt infert S.Doct. *in ſpeculo animæ, cap.2.*

CONCLVDO pro regula generali, in omni venditione diminuendum eſſe, quantum valet ipſum vitium rei; alioqui erit iniuſtitia, vt notat Caſpenſ. *ſect.10.* addens, poſſe venditorem ſe habere merè negatiuè, exigendo tamen iuſtum pretium tantùm, ſi aliunde nequeat rei ſuæ iuſtum pretium inuenire. Et hoc verum, etiam ſi ſciret, emptorem non fuiſſe empturum, ſi vitium noſſet, atque adeò inuoluntarius emit; neque contra hoc facere *l. in rebus §. Item, qui ſciens, ff. commodati*, ſtatuentem, vt venditor reuelet occulta rei vitia; alioqui actionem contra eum concedit. 89

HANC ait communem eſſe ſententiam, quod ſi velimus huiuſmodi contractus inualidos facere, orientur innumeræ lites, atque diſpenſationes, quæ hoc modo poſtulantur, etiam ſi abſque mendacio eſſent inualidæ, cùm tacentur aliqua de iure non exprimenda, quibus expreſſis, non concederentur. Idem eſt in donationibus, eleemoſynis, legatis, teſtamentis, electionibus, præſentationibus, & aliis huiuſmodi. Itaque alioqui nihil ferè vnquam in humanis commerciis eſſet ſolidum, nihil ratum, vt ait Valentia *quæſt.20. p.4.* innumeræque lites ebullirent ad irritandas emptiones, magno Reipublicæ incommodo, & detrimento. 90

ITAQVE ad rationem oppoſitam reſpondet, contractum huiuſmodi eſſe voluntarium, niſi emptor explicetur ſimpliciter. Sed hoc non eſt verum, vt dixi.

AD Legem illam ait Molina *diſp.392.* intelligi, quando vitium eſt graue, & res noxia; & minus vilis venditur. Hoc ſenſu Caſpenſem non refello, vt dixi.

E contra etiam emptor Gemmæ à ruſtico ignorante, debet iuſto pretio emere, non autem vili, vt monet Tanner. *num.67.* & Molina *diſp.353. num.12.* Poſſe tamen emi agrum, in quo ſciam eſſe Theſaurum, communi pretio, docent cum D. Thom. *quæſt.66. art.5. ad 2.* Valentia *quæſt.20. p.4.* Sà *verbo emptio*, Tanner. *num.66.* 91

QVÆSTIO XI.

An res vendita, non adhuc tradita, pereat emptori.

SVPPONO, quod ſi iam res ſit tradita, peribit emptori. Vide Molinam *diſp.366.* Ratio eſt quia per traditionem tranſlatum eſt dominium in emptorem. Res autem domino ſuo perit, & deterior fit, vt notant DD. *in l. Quod ſi ff. de periculo, & commod. rei vendit.* 92

ASSERO primò, ſi res non adhuc ſit tradita, & ſit determinata, vt hic equus, hic bos, &c. perire emptori. Ita communiter Doctores apud Fagundez *cap.47.* ſic enim diſponunt Iura, & meritò; nam ius acquiſitum eſt iam ab emptore, & ipſa venditio rei determinatæ ſpectato iure gentium ſufficiens eſt ad transferendum dominium in emptorem; nam quod realiter non transfertur ante traditionem, id prouenit ex diſpoſitione iuris ciuilis, quod ob certas cauſas ad vitandas lites id ſtatuit, non tamen 93

Digitized by Google

tamen per hoc ius ciuile vult impedire, ne commoda, & incommoda rei ad emptorem pertineant.

Excipe tamen primò, ſi res culpa venditoris perit, aut deterior fit, puta ſi ex culpa lata, vel leui non cuſtodiat rem.

94 Secvndo, ſi venditor fuit in mora tradendæ rei venditæ, tunc enim ipſe eſt in culpa, vt notat D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap. 2.* ad finem. Tunc igitur venditori perit, vt colligitur *ex l. illud, ff. de periculo, & commodo rei vendit.* & docent Leſſ. *l. 2. cap. 21. dub. 12. num. 96.* Syluester *v. emptio, quæſtione 2.* Molina *loc. cit.* Fagundez *num. 4.* Baſſæus *num. 23.*

Tertio, ſi in contractu ita conuentum eſt, expreſsè ſumitur *ex l. in venditione, ff. de per. & com. rei vend.* & docent Molina *loc. cit.* Fagundez *num. 6.* Baſſæus *loco cit.*

95 Qvarto, quando res confiſcatur ob delictum venditoris. Sic ſuprà allegati ſentiunt.

Qvinto ſi venditor in contrahendo aliquid dixit, quo emptor crederet, rem duraturam. Item ſi venditor ſciebat non duraturam rem, nec admonuit emptorem *l. ſi vina, ff. de pericul. & commod. rei vend.* Vide Molinam *loc. cit.* Fagundez *num. 8.* Baſſæum *loc. cit.*

96 Assero ſecundò, ſi venditio fiat in genere, vt loquuntur Iuriſtæ, ſeu ſi res vendita ſit indeterminata, vt Theologi loquuntur, puta ſi ex grege ſuo decem oues, ex armento duas vaccas, non deſignando illas; pereunte grege, vel armento perit venditori, Leſſ. *l. 2. cap. 21. dub. 12. num. 97.* Molina *loc. cit.* Fagundez *num. 10. cap 47.* Patet *ex Leg. In ratione, §. diligenter, ff. ad l. Falcidiam,* & *Leg. Incendium, Cod. ſi certum petatur.*

Ratio eſt, quia è tali emptione emptor ſolùm acquiſiuit ius, vt ſibi decem oues traderentur, nullum autem ius in particulari.

Addvnt communiter tertiò; quando venditur aliqua res menſuranda integre tota, vt totum hoc dolium vini, totum hoc horreum tritici, totum hoc dolium olei tot regalibus pro quauis menſura, ſi pereant, antequam menſurentur, perire venditori; menſurata verò, emptori; Leſſ. *l. 2. cap. 21. dub. 12. num. 97.* Molina *loc. cit.* & alij apud Fagundez *num. 12.*

97 Attamen Baldus, & Paulus de Caſtro *ad l. 2. C. de per. & com. rei vendit.* exiſtimant, talem venditionem eſſe *ad corpus*, non *ad menſuram*, niſi quando aliquæ menſuræ ex dolio, vel aceruo venduntur, & ideo perire emptori, etiam ante dimenſionem. Alij hoc reiiciunt cum Fagund. *num. 12.* & aliis *ibi*, ac Baſſæo, *num. 13.* Ipſe tamen Fagund. ſecum pugnat, vt dicam *quæſt. 13.*

QVÆSTIO XII.

De reſciſſione venditionis, & emptionis ratione doli &c.

98 Notandvm eſt D. Bonau. *in ſpeculo animæ, cap. 2.* iniuſtitiam occultam ſæpe fieri in contractibus, multis modis, fraudibus ſcilicet, in numero, pondere, menſurâ; in valore, ſeu in quantitate, in defectus taciturnitate, vel decipiendo ementis ſimplicitatem, commendando rem falſam periuriis, aſſeuerando execrationibus, verborum duplicitate, quæ omnia contra charitatem ſunt, & etiam contra iuſtitiam, quatenus ad decipiendum proximum, & damnificandum diriguntur, dando cauſam contractibus, quos non inirent emptores, ſi talia noſſent. Similiter emptores ſæpe merces vilipendunt, ſpargentes, tales merces ad viliuſculum pretium redigendas; litteras diſſeminando; naues citò appellendas, iiſdem mercibus onuſtas, &c. Quæ aliquando dant cauſas contractibus. De his videndum, quid ſentire debemus.

Primo igitur fraudes, & doli circa ſubſtantiam rerum, dantes cauſam contractui, reddunt irritum, vt omnes fatentur. Ratio eſt D. Bonau. *in 4. diſt. 27. art. 2. quæſt. 2.* & alibi *eadem diſt.* quia fraus, & dolus reddunt ipſum contractum inuoluntarium; ſine conſenſu autem libero, actus humanus non ſtat. Ita probatur etiam à cæteris Leſſio *l. 2. cap. 17. dub. 5. num. 27.* Fagundez *l. 5. cap. 42. num. 2.* 99

Dico ſecundò, fraus, & dolus non cauſantes contractum, ſed ſolùm intenſionem, vel remiſſionem pretij, non irritant contractum, ſed ſolùm obligant ad reducendum pretium ad æqualitatem. Vide Molinam *t. 2. diſp. 352.* Leſſ. *l. 2. cap. 17. dub. 5. num. 28.*

Dico tertiò. Si dolus, error, vel fraus det cauſam contractui venditionis, vel cuicumque alteri, ita vt dolum patiens non contraheret, ſi dolum ſciret, & ipſe dolus proueniat ex altero contrahente, aut illius particeps ſit, bona fide altero contrahente, contractus eſt irritus in foro conſcientiæ, & externo; datur tamen in foro externo in fauorem decepti, & decipientis, de iure ciuili, & canonico, actio reſciſſoria contractus, vel reductoria ad æqualitatem, prout deceptus maluerit, etiamſi deceptio non ſit extra limites pretij iuſti. Ita Molina *T. 2. diſp. 259. & 352.* Couar. *ad regulam Poſſeſſor, p. 2. §. 6.* Medina *Cod. de reſtit. quæſt. 35.* Vallaſcus *de iure emphyt. quæſt. 5. num 9.* Syluest. *v. culpa, quæſt. 7.* Fagundez *l. 5. cap. 42.* & conſtat ex *l. ſi dolo C. de reſcind. vendit.* & *ex cap. cum dilecti de empt. & venditi.* 100

Probatvr communiter, argumento ſuprà facto D. Bonauenturæ, quia defuit conſenſus liber, neceſſarius ad omnem contractum. 101

Dico quartò. Si dolus inductus eſt à tertio quodam, inſciis contrahentibus, licèt ſit validus contractus, tamen poteſt deceptus in foro Soli habere actionem contra illum tertium de damno, vt habetur, *cap. cùm dilecti, de empt. & vendit. & Leg. eleganter, in principio, ff. de dolo, & ex Leg. ſi dolo C. de reſcind. vendit.* & docent communiter Molina *t. 2. diſp. 352.* Leſſ. *lib. cit. cap. 17. dub. 5. num. 33.* & alij apud Fagundez *num. 16.*

Aliqvi tamen dicunt, talem contractum eſſe in conſcientia nullum, quia deficit conſenſus, qui eſt ſubſtantia totius contractus. Ita Medina *C. de reſtit. quæſt. 33.* Conrad. *in addit. ſum. ad quæſt. 57. dicto 3. & 4.* Reliqua vide *diſput. de contractibus quæſt. 3.* Baſſæus *num. 13.* addit non poſſe reſarcire detractum ad infima diminutione menſuræ occulta, niſi cogatur infra infimum ire. 102

QVÆSTIO XIII.

An licita ſit venditio cum pacto retrovendendi.

Dico primò, licitam eſſe venditionem cum pacto retrouendendi in fauorem ſolius etiam venditoris. Eſt communis opinio. Ità Molina *t. 2. diſp. 375.* Tanner. *diſp. 4. quæſt. 7. num. 51.* Leſſ. *t. 1. de Iuſt.* 103

Digitized by Google

l.2. cap.21. dub.14. num.113. Fagundez *l.5. cap.43.* & alij apud iſtos, ac Baſſæus *n.3.* ſi tamen adſit vendendi intentio. Secundò vt rei pretium ſit iuſtum. Tertiò vt fructus ſint emptoris, vt dicam.

PROBATVR, quia tale pactum nullibi inuenitur vetitum, neque vlli eſt præiudiciale. Neque obſtat *C. ad noſtram*, quia ibi aliæ malæ conditiones adducuntur.

RES etiam, quæ tali pacto venditur, minus valet, quàm ſi ſine illo venderetur, nec in redemptione augendum. Ità communiter Doctores apud Fagundez *num.5.* Tanner. *num.51.* Ratio eſt, quia venditur cum onere. Aliqui verò volunt, tertiam partem minus valere; alij prudentis arbitrio id remittunt.

104 QVÆRES primò, Cuius ſint fructus, pendentes pro illo tempore.

RESPONNDENT, pertinere ad emptorem, dummodo venditio non ſit vſuraria. Vide Fagund. & Baſſæum.

QVÆRES ſecundò, quando in venditione non ponitur terminus ad retrouendendum; qui terminus præſcribatur: Aliqui dicunt, eſſe 30. annorum. Alij dicunt, poſſe ſemper redimi. Vide Fagundez *num.19.* fundatur *in l. ſi ita ſtipulatus, ff. de ſid. inſtrum.* Et *l. hac conditio*, & *l.2. ff. de condition. & demonſtrat.* & docet Barthol. *ibi.*

105 QVÆRES primò, quo pacto differat venditio *ad corpus*, & *ad menſuram*.

VENDITIO *ad corpus* fit, cùm res venditur deſignatione, & expreſſione quantitatis confuſa, vt ſi tibi vendam tale prædium inter tales terminos contentum, quotquot iugera habeat; non deſignando, habere tot iugera, apud Fagund. *l.5. cap.44.*

VENDITIO *ad menſuram* eſt, cum tot menſuræ deſignantur *v.g.* decem modia tritici; vel decem anphoræ vini, ſecundùm Fagund. *cap.44.*

106 ITAQVE quando forma verborum contractus incipit à menſura, cenſetur venditio ad menſuram. At quando incipit à corpore, dicitur facta ad corpus. Vide Fagundez *cap.44.* Sic igitur vendo tibi totum hoc vini dolium, quotquot hydrias contineat, erit venditio ad corpus. Ità aſſerit *cap.44. num.3. & 4.* At *cap.47. num.12.* ait eſſe venditionem ad menſuram, vt dixi *quæſt.11.*

107 IVVAT autem hanc ſcire diſtinctionem; nam ſi ad corpus venditio fiat, non ſolùm periculum rei, ſicut & commodum ad emptorem ſtatim pertinet, ſed etiam tota res, ſaltem ex vi contractus, ſolo pretio ab initio conuento vendita cenſebitur, ſiue maior, ſiue minor poſtea inueniatur.

SI autem facta eſt ad menſuram, non cenſetur vendita tota res, ſed ſolùm quantitas expreſſa. Vide Fagundez *cap.44.*

QVÆRES ſecundò, quid ſit pactum legis commiſſoriæ.

108 RESPONDETVR, eſſe illud, quod res venditur ſub conditione, vt ſi pretium tali tempore non ſoluatur, res ſit inempta. Ita Molina *t.2. diſp.324. & 378.* Fagundez *cap.45.*

QVÆRES tertiò: An fructus rei venditæ, quamdiu non ſoluitur, ſint venditoris.

RESPONDETVR, fructus, qui tempore emptionis pendent in re vendita, quoad valorem, quem tunc habent, ad emptorem pertinere, niſi aliter conuentum ſit. Eſt communis ſententia.

DICO ſecundò, ſtatim ac venditor pretium dedit venditori, ita omnes fructus, qui poſt factam venditionem naſcuntur, horumque incrementa pertinent ad emptorem.

NOTA, è contractibus, maximè venditione, ſæpiſſimè reſultare obligationem quandam, quæ dicitur euictio, quæ eſt amiſſio iuſti tituli, quo quis rem poſſidebat, vt ſi vendidi tibi, tanquam meum, equum, qui reuera erat Petri; Petrus autem illum à te per iudicem auferr, ſicque euincit; teneor ego venditor de hac euictione; ſum enim obligatus tibi facere bonum illum equum, neque indemnem facere de illa euictione, competitque etiam tibi emptori contra me venditorem, non ſolùm actio ad pretium, quo equus æſtimabatur tempore euectionis ad intereſſe, & damna ſecuta *l. ſi cum quæſtio, Cod. de euiction.* & *leg. euictâ re, ff. eodem titul.* & Doctores apud Fagund. *de contract. lib. 1. cap. 4. num.19.* Baſſæum, *v. Venditio* Bonac. *diſp.3. quæſt.2. p. vlt.* 109

SANE in omnibus contractibus vtrinque oneroſis tenetur transferens dominium in alterum de euictione rei, *l. Libera, C. de ſent: & interloc.* & *L. prædium, C. de euict.* 110

DISPVTATIO VI.

De mutuo & Vſura.

HÆc duo vno titulo expediam, cùm Vſura nihil aliud ſit, quàm Mutui abuſus; de quo vtriuſque teſtamenti pagina clarè proloquitur; inſuper Conciliorum Canones, ac Pontificum decreta planè eum damnant: Non tamen deſunt Scholaſtici, qui ab omni labe tam turpe vitium purgare nituntur; ac materiam delicatiſſimæ conſequentiæ inanibus diſtinctiunculis diſcerpunt potius quàm diſcutiant, qui eò temeritatis deuenerunt, vt ſimplices vſuras laïcis licitas ante Alexandrum III. calumnient, cùm tamen in Concilio Nicæno *can.8.* diſertiſſimè ſint damnatæ, vt infrà dicam.

QVÆSTIO I.

Quid ſit MVTVVM, *&* VSVRA, *& cur hæc ſint peccatum.*

D.Bonau. ſerm.6. de decem præcept. in fine.
D.Thom. quæſt.78. art.1.

MVTVVM dicitur ab eo, quod ex meo tuum fit, *l. Mutuum, ff. ſi certum petatur.* Et ſic definitur: *Mutuum eſt traditio rei, quoad dominium, quæ ſtatim fiat accipientis, cum obligatione reddendi aliam futuro tempore eiuſdem rationis.* 1

COLLIGITVR ex D. Bonauent. *in 6. Lucæ* ad ea verba: *Et ſi mutuum dederitis.* Eam habent Caſpenſ. *tract.19. diſp.3.* Baſſæus *v. mutuum*, & cæteri ex *l.2. ff. ſi certum petatur.*

DIFFERT

2 Differt autem à Commodato: In hoc enim ſolus traditur vſus rei commodatæ, non dominium, vt habetur *Inſtitut. Quibus modis re contrahitur obligatio.* Vnde ſi res mutuata pereat, ipſi perit mutuatario: At res commodata, ſi pereat citra culpam commodatarij, perit commodanti.

Deinde in commodato redditur eadem res, puta idem equus, &c. At in mutuo redditur alia, puta aliud triticum, &c. eiuſdem pretij, eiuſdem rationis, & qualitatis. Quo pacto differt à venditione, permutatione, & aliis contractibus, in quibus non redditur res eiuſdem qualitatis, & rationis, ſed res omninò diuerſa, vt pecunia pro tritico. Hæc differentia eſt grauiter notanda, quia vbi non eſt aliquod mutuum, Vſura ſubſiſtere non poteſt.

3 Vſura dicitur ab vſu æris, vt ait S. Doctor *in ſpeculo animæ, cap. 2. §. tertius fructus principalis iniuſtitiæ, &c.* ſunt enim quædam res, quarum vſus eſt rei conſumptio, & quarum dominium in accipientem transfertur, vt pecunia, & bladum, & vinum. Vnde qui talium vſum vendit, vſurarius dicitur, & habet rationem mortalis peccati contra iuſtitiam, quia vendit aliis quod ſuum non eſt, cùm ſit tranſlatum dominium.

4 Sic autem vſura definitur à S. Doctore in explicatione terminorum Theologiæ: *Eſt auaritia acquirens aliquid ex mutuo, præter ſortem.* Hanc definitionem ſequuntur communiter, vt videre eſt in Valentia *diſp. 5. quæſt. 21. puncto* 1. Accipitur autem hæc à Theologis, & Iuriſtis pro actione ipſa, quæ dicitur *peccatum Vſuræ.*

5 Solet verò accipi vocabulum *Vſura* etiam pro obiecto proprio ipſius mutationis vſuratiæ, & ſic vſura nil aliud eſt, quam lucrum illud, quod quis ſupra ſortem in mutui recipit, pro vſu ſcilicet pecuniæ, quam mutuò dat. Quod lucrum vocatur etiam *Fænus* à fœtura, quia, vt ait Ariſtoteles, primo Politic. cap. 7. *in fænore nummus nummum parit*, & hoc ſenſu ſolet dici vſura reſtituenda. Vide Valentiam ſuprà, Molinam *tract. 2. diſput.* 303.

6 Igitvr Vſura eſt lucrum proueniens ex contractu, qui dicitur mutuum, non aliunde, neque alio titulo, ſed cauſa mutui. Dicitur autem Mutuans, qui mutuum dat; qui verò recipit, Mutuatarius: Res verò mutuò data, dicitur *Sors*, quo ſenſu accipitur 14. *quæſt. 3. cap. Plerique*, & alibi ſæpe in iure Canonico; quod nomen deriuatur ex contractu Societatis, in quo vnuſquiſque ſociorum ſortem ſuam, ſiue partem mittit, eamque tempore partitionis extrahit, & deinde accipit partem lucri, quæ vltra ſortem ad ipſum attinet: Solet etiam dici Sors *Capitale*, aut *Principale*; lucrum verò ſeu acceſſus vltra ſortem, dicitur Vſura, ſi accedat vi mutui, vt notat Caſpenſis *tract. 19. diſput. 3. ſect. 1. num.* 4. Baſſuæs V. *Vſura.*

7 Dividitvr autem Vſura communiter à Doctoribus poſt D. Bonauent. *loco cit. ſpeculi*, in Realem & Mentalem, ſeu Exteriorem, & Interiorem (appellant, alij conuentionalem & non conuentionalem.) Vſura realis, ſeu conuentionalis eſt ea, in qua intercedit pactum aliquod, ſeu conuentio de lucro vltra Sortem ratione mutui. Hoc autem pactum eſt duplex; aliud expreſſum; aliud tacitum, ſiue implicitum.

Expressvm eſt, quando mutuans verbis expreſſis conuenit cum mutuatario, vt det ſibi aliquid vltra ſortem, & hoc pacto illi mutuat.

Tacitvm verò, quando fit conuentio, non verbis expreſſis, ſed tectis, & palliatis, quibus innuit, ſe velle aliquid vltra ſortem ſuam, vt ſi dicat: Ego tibi mutuabo centum, ſed noſti conſuetudinem. Aut: Ego confido tibi pecuniam meam non reuerſuram ad me vacuam. Vel noui, te virum eſſe gratum, &c. & mutuatarius tacet, vel innuit ſe conſentire. 8

Vſvra mentalis eſt, quando nullo intercedente pacto, neque explicito, neque implicito de reddendo aliquid vltra ſortem, quis ea mente, & intentione mutuat, vt lucrum recipiat ex mutuo, non ex gratitudine mutuatarij, ſeu liberalitate, ſed timore, ne aliâ viâ ei mutuum denegetur, quam tamen intentionem non explicat, & dicitur in ſpe. De qua vſura intelligitur textus *in cap. conſuluit, de vſuris*, vbi conſultus ponit: An in iudicio animæ cenſendus ſit vſurarius, qui ceſſante omni conuentione mutuum dat eo animo, vt inde lucrum accipiat. Et reſpondet, in foro animæ cenſendum eſſe vſurarium, & cogendum ad reſtitutionem. 9

Alii diuidunt vſuram in apertam, & palliatam: Aperta eſt, quando mutuum eſt formale, & intenditur lucrum ex illo, ſiue intercedat pactum expreſſum, ſiue tacitum. Quando verò mutuum non eſt formale, ſed ſolùm virtuale latens ſub alia ſpecie contractus, lucrum intentum dicitur vſura palliata, ſicut euenit, cùm quis vendit rem cariùs ex dilata ſolutione pretij, vt ait S. Doctor. His poſitis. 10

Assero primò, Vſuram eſſe peccatum vetitum iure naturali, diuino, & humano. Ità cum D. Thom. *quæſt.* 78. *art.* 1. S. Bonauent. *locis citandis*, eſt communis Theologorum conſenſus, vt referunt Valentia *quæſt. 21. puncto* 1. Molina *Tract. 2. diſp.* 304. Tanner. *diſp. 4. quæſt. 7. num. 75. cont. Molinæum, tract. de commerc.* 11

Qvod ſit contra ius naturæ, probatur à D. Bonauent. *loco cit. ſpeculi*, & *ad 6. Lucæ* adductum; quia eſt contra Iuſtitiam Commutatiuam, ad quam pertinet conſtituere æquale inter datum, & acceptum: Iniuſtitia autem vetita eſt iure naturæ. Antecedens probatur, quia contra iuſtitiam commutatiuam eſt in quocumque contractu plus exigere, quàm detur; ſed is, qui pro mutuo accipit lucrum, plus exigit, quàm res valeat: Ergo. Probatur aſſumptum à S. Doctore, quia mutuata pecunia propter accommodationem non deterioratur: Ergo non debet aliquid ſecundùm iuſtitiam commutatiuam vltra ſe ipſam. Deinde, quia pecunia illa ex ſe nil fructificat, ſed tota ratio fructificationis eſt ex induſtria vtentis. Cur ergo ampliùs debetur? Tandem potiùs deuaſtat, & conſumit, abſque eo quod præbeat ex ſe aliquid reſarciens. 12

Præterea tranſit rei mutuatæ dominium in mutuatarium. Igitur mutuans exigit lucrum ex re non ſua. Tandem, quia mutuatarius ſuſcipit totum rei periculum; commodum autem mutuanti cedit, ex quibus etiam deducit nouam illationem S. Doctor, plus diligi nummum, quàm proximum.

Aliam rationem affert S. Doctor *loco cit. ſpeculi*, qua nititur Diuus Thomas. Iure naturæ vetitum eſt idem bis vendere, aut vendere id, quod non eſt, aut pro eo, quod non eſt, ſuum; exigere fructum; qui autem accipit lucrum ex mutuo, idem bis vendit, quia accipit æquale ſorti, & vlterius lucrum; aut vendit quod non eſt, ſi accipiat lucrum pro vſu, cum talis vſus non diſtinguatur à Dominio, neque detur ſine illo. Hac 13

Digitized by Google

ratione vtitur etiam Scotus 4. *diſtinct.* 15. *quæſtione* 2. Cui ridiculè reſpondet Molinæus, poſſe me etiam accipere pro eo, quod non eſt meum, ſed alterius, ſi id mihi debeatur. At quomodo probas illud mihi deberi cum lucro, ò ſtolidum caput!

QVOD verò prohibita ſit Vſura iure poſitiuo diuino, probatur à S. Doctore *locis allegatis* ex multis Scripturis noui, & veteris teſtamenti.

14 Pſal. 14. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in loco ſancto tuo? Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram.* Quem locum ponderantes Patres Concilij Nicæni, can. 18. ſic referunt: *Multi clerici turpia lucra ſectantes obliti ſunt Diuini præcepti, quo dicitur: Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram*, & eodem modo intellectus eſt hic locus in Concilio Romano Martini Papæ, & refertur 14. *quæſt.* 4. *C. ſi quis oblitus.* Idem prohibetur Exodi 22. *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum, quaſi exactor, nec vſuris opprimes.* Id ipſum probat S. Doctor *ad Pſal.* 71. illis verbis: *Ex vſuris, & iniquitate redimet animas eorum.*

15 SIC *Ezech.* 18. ſententiam mortis pronunciat in vſurarium, dicens: *Non viuet, cum vniuerſa hæc deteſtanda fecerit, morte morietur.*

PROVERBIORVM 28. *Qui coacervat diuitias vſuris, & fœnore liberali in pauperes congregat eas, &c. oratio eius erit execrabilis.*

VRGET præcipuè illud Lucæ 6. *Peccatores peccatoribus fœnerantur. Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Quo teſtimonio id probat Vrbanus III. *in C. Conſuluit, extra de vſuris.* Et Concilium Late-
16 ranenſe ſub Leone X. *ſeſſ.* 10. non longe ab initio, vbi ſummus Pontifex, ſacro approbante Concilio, ita dicit: *Dominus noſter, Luca Euangeliſta atteſtante, aperto nos præcepto obſtrinxit, ne ex dato mutuo quidquam vltra ſortem ſperare debeamus.*

ID ipſum è præfatis ſcripturis grauiter aſſeuerant SS. PP.

17 BASILIVS *in Pſalmo* 14. perpendens illud: *Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram*, ait: *An ignoras quòd maior tibi peccatorum vrget aceruus, quàm ſit acceſſus opum, quem ex vſuris venaris.*

S. GREGORIVS Nyſſenus, homil. 4. in Eccleſiaſten: *Fœnus qui aliud latrocinium, & parricidium nominauerit; non procul ab eo, quod decet, aberrauerit.*

18 S. AVGVST. in Pſal. 36. *Nolo ſitis fœneratores, & ideò nolo, quia Deus non vult. Vnde apparet Deum hoc nolle? Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram*, Pſalm. 14. *Et quàm deteſtabile ſit, quàm odioſum, quàm execrandum; puto, quia & ipſi fœneratores nouerunt.*

S. HIERONYMVS in Pſalm. 54. ad id: *Non defecit de plateis eius vſura, & dolus*, ait: *Omnia, quæ in lege prohibita ſunt, ad augendi peccati cumulum excreuerunt. In lege eius vſuræ recipi prohibentur. Vſura eſt plus accipere, quàm dare.*

19 QVOD etiam iure humano ſit vetita Vſura, probatur à D. Bonauent. *in Confeſſionali, cap.* 5. *particula* 54. ex toto titulo de vſuris, quod patet etiam 14. *quæſt.* 4. & 47. *diſt.* per multa capita, vbi grauibus ſub pœnis prohibentur, & vltimò priuantur Eccleſiaſtica ſepultura. Vide Syluestrum, *verb. Vſura*, 1. §. 9.

IVRE etiam ciuili prohibentur vſuræ; nam *Authent. de Eccleſ. tit. in princip.* iubentur ſeruare decreta Concilij Nicæni, in quo vſuræ prohibitæ fuerunt *canone* 18. & refertur *in C. Quoniam* 47. *diſtinct.* & *in Leg. cunctos populos, Cod. de Sum. Trin. & fide Catholica*, iubet Iuſtinianus omnes ſibi ſubiectos ſequi fidem Romanæ Eccleſiæ, & obedientiam præſtare, cuius authoritate conſtat in prædictis decretis, vſuram eſſe prohibitam. Hoc argumento vtitur Gloſſa *in Cap. Quid dicam*, 14. *quæſtione* 4.

HÆC audiant, qui vſuras non eſſe peccatum 20
aiunt; hi enim tanquam hæretici damnantur *in Clementina vnica, de vſuris in C. Vien. ſub Clemente V.* Pereant igitur Albanenſes, & Schiſmatici Græci, qui hoc negarunt. Abeat Carolus Molinæus qui ſtultè *in Tract. de Commerciis, & vſuris* aliquas vſuras admittit, & nonnullas inſulſas erigit obiectiunculas ad doctrinam adeò lumine naturæ claram obſcurandam, quam etiam Ariſtoteles 1. *Politic. cap.* 6. & 7. & 4. *Eth. cap.* 1. & Cato apud Ciceronem *l.* 2. *de offic.* & alij ſolo naturæ crepuſculo perceperunt, eam contra naturam eſſe confitentes, adeò vt ſapientiſſimus Cato eam vocauerit *hominum occiſionem*, cui alludit Auſonius *Eydil.* 15. canens:

——— Turpia lucra
Fœnoris, & velox inopes vſura trucidat.

OBIICIES primò Deuter. 23. *Non fœnera-* 21
beris fratri tuo, ſed alieno. Cùm ergo concedat dare vſuram alienis, ideſt, gentibus, non videtur vetita iure naturæ.

RESPONDENT Conradus *quæſt.* 24. *de contract.* Medina *quæſtione* 2. *de vſura*, Caſpenſ. *numero* 11. id conceſſum, quia iam Deus rerum ſpectantium ad eas gentes tranſtulerat dominium in Hæbræos. Itaque, ſicuti conceſſit ipſis auferre theſauros Ægyptiorum, ita & fœnera inire, & capitale Chananæorum in eos tranſtulerat, vt poſſent illud exigere. Subſcribit Couarruu. 3. *variar. cap.* 1. & ſumitur ex Diuo Ambroſio *lib. de Tobia, capite* 15.

RESPONDENT D. Bonauent. *ad* 6. *Lucæ* al- 22
legatum, D. Thom. *quæſtione* 78. *art.* 1. Alenſ. 3. *p. quæſt.* 36. *membr.* 4. Sotus *lib.* 6. *de Iuſt. quæſtione* 1. *art.* 1. & Valentia, peccaſſe Iudæos ſic fœnerando, id tamen permiſſum impunè ob eorum peruicaciam; ſicuti etiam libellus repudij, & hanc eorum culpam eluendam à Meſſia venturo canit Pſaltes 71. *Ex vſuris, & iniquitate redimet animas eorum.* Arridet textus Hebræus ex Pagnino, vbi ſecluſiua particula (*ſed*) non reperitur: *Non fœneraberis fratri tuo vſurâ pecuniæ, vſura cibi, vſura omnis rei, quæ fœnerabitur extraneo* דְּבַר אֲשֶׁר (*Verbi quod*) *fœnerabitur*; vbi grauiter videtur carpere Iudæos, dicendo: Abſit à te, nec nominetur in vobis Vſura, quam adeò peruicaciter cum gentibus exercetis. Eam igitur permiſit ad maius malum vitandum, vt ait Sanctus Doctor.

OBIICIES ſecundò illud Lucæ 6. *Mutuum da-* 23
te, nihil inde ſperantes. Hoc autem eſt merum conſilium, vt colligitur ex illis verbis præeuntibus: *Si benefeceritis his, qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia?* Idem colligitur ex verbis ſequentibus: *Et erit merces veſtra multa.* Ita Sotus *lib.* 6. *de Iuſtitia, quæſt.* 1. *art.* 1.

RESPONDET S. Doct. quem ſequuntur Couar. *l.* 3. *var. cap.* 1. *num.* 5. Nauar. *in Manuali, cap.* 17. *num.* 107. & Valentia, Imò Vrbanus III. *in C. conſuluit, extra de Vſuris.* Leo X. *in Concil. Later. ſeſſ.* 10. id definitum, vt notat Medina *quæſt.* 2. *de Vſura*, ibi eſſe præceptum prohibens vſuram; alioqui Vſuram vtriuſque paginæ teſtamento prohibitam non

Digitized by Google

non ſatis certò aſſeueraret Alexander III. in Concilio Later. quod refertur *cap. Quia extra, de vſuris*, neque ſolidè diceret *cap. ſuper eo*, eodem titulo: *Vſuram vtrumque Teſtamentum deteſtari.* Nullus enim ferè alius eſt locus in nouo teſtamento vſuras carpens. Adde & Pœnitentiale Romanum longè Alexand.III. antiquius, vbi legitur. *Si quis vſuram accipit, rapinam facit, ideoque quicumque illam exegerit, pœnitentiam aget annis 3. vno in pane, ſcilicet & aqua.*

24 NEQVE ſatisfacit Sotus dicens, eatenus vtrumque Teſtamentum vſuras prohibere, quatenus prohibet furtum. Contra enim eſt; nam allegati Pontifices probant ex eo textu ſpecialiter vetitam vſuram. Idem interpretantur Patres allati, & Beda *ad cap.6. Lucæ.*

OPTIME autem hoc probat S.Doctor, & poſt eum Valentia; nam præmiſerat præcepta naturalia in genere: *Prout vultis faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter*; mox verò ſubdit præcepta ſingularia naturalia benefaciendi in neceſſitate, non ſolùm amicis, ſed alienis etiam, & inimicis, & apponit etiam præceptum prohibens vſuram, quæ eſt contra naturale præceptum, non faciendi alteri, quod tibi

25 non vis fieri. Prætereà ſatis mihi, ſuperque eſt Eccleſiæ declaratio, quæ eſt columna, & firmamentum veritatis. Quam ſi non recipit damnatus Molinæus, recipiunt ſaltem boni Catholici. Hæc autem declaratio, vltra loca aſſignata, liquidò habetur in Concilio Carthag.IV. can.67. Concilio Calchitenſi in Anglia *cap.*17. Concilio Pariſienſi anno 829. Meldenſi anno 845. can. 55. capitulari Aquiſgranenſi *cap.*5. Concilio Croſleiano anno 909. &c.

QVÆSTIO II.

An ſit VSVRA *mutuare, vt mihi, cum opus habuero, remutues, aut iuſto pretio à me emas.*

26 QVÆSTIO eſt: an mutuator licitè poſſit deducere in pactum eam iuris naturalis obligationem, qua ex honeſtate tenemur benefacere noſtris benefactoribus, & ſanè abſque incommodo mutuatarij.

NOTA, quatuor conditiones vſuræ communiter aſſignari. Prima eſt, mutuum, quod fit communiter de rebus, vſu conſumptibilibus. Secunda eſt lucrum vltra ſortem, ſeu ſummam capitalem datam. Tertia eſt, vt lucrum ſit res pretio æſtimabilis. Quarta vt hoc lucrum obueniat ex vi præcisè mutui, non aliunde, puta lucri ceſſantis. Sic Baſſæus *num.* 1. Molina *diſput.*303. *tom.*2. Sylueſter 2.2. *quæſt.*78.

27 PRIMA opinio cenſet hæc mutua licere etiam pacto ciuiliter ligante. Sic D.Ant. *part.*2. *tit.*1. *cap.*7. §.15. Adrianus *in 4. de reſtit. quæſt. de vſura.* & alij apud Baſſæum.

SECVNDA opinio eſt licere, ſi inducatur ſola obligatio grati animi in pactum. Ità Azor *part.* 3. *lib.*5. *cap.*7. Rodriquez *tract.*2. *cap.*197. Leſſius *lib.*2. *cap.* 20. *dub.*8. Filliucius *tract.* 34. 2. *part. num.* 38. Sà V. *mutuum*, *num.* 3. Salas *de vſur. dub.*9. 10. 14. 16. & 21. dicens, tales obligationes ſine incommodo impleri, ex Vega *tract.*2. *cap.*131. *caſu* 76. Diana *p.*1. *Tract. de contr. reſol.*59. & 60. Baſſæus, V. *vſura* 2. *num.* 5. Malder. 2.2. *tract.* 5. *cap.*3. *diſp.*4.

28 OPTIMA tamen ſententia eſt D. Bonauent. *in comment. ad* 6. *Lucæ*, vbi concedit quidem mutuare ob ſpem ſimilis obſequij, puta remutui, &c. attamen omne pactum refellit, tum ciuile; tum etiam grati animi.

Hæc eſt communis ſententia. Sic D. Thom. *q.*78. *art.*2. *ad* 2. & 4. & ibi Caietanus, Salonius, Aragonius, Bannes & Petrus à Nauarra *lib.*3. *de reſtit. cap.*2. *diſp.*4. *num.*219. Molina *tract.*2. *diſp.*308. & 309. Couar. *lib.*3. *var. cap.*1. Sylueſter V. *vſura* 1. *quæſito* 2. Medina *in ſum. lib.*1. *cap.*14. §. 23. *num.* 43. Leſſius *lib.*2. *cap.*20. *dub.*8. *num.*58. Megala 2.2. *lib.*2. *cap.*15. *quæſt.*2. *num.*29. Molfeſius *part.* 2. *tract.* 12. *cap.*23. *num.*43. & Caſpenſis *tract.*19. *ſect.*3. & 4.

ASSERO cum hac ſententia, omne ſimile pactum illicitum eſſe, vtpotè vſurarium.

PROBATVR hac ratione D. Bonauent. quam validiſſimam acclamat Diana; nam obligatio ciuilis, ſeu ex inſtantia ad tales actus, eſt pretio æſtimabilis, 29
& conſequenter pecuniâ, vt conſtat ex Ariſtotele *lib.*4. *Eth. cap.*1. & D. Bonauent. *ad cap.* 4. *Regulæ noſtræ*, ſed exigere pecuniam pro mutuo vltra ſortem, eſt vſurarium: Ergo.

NEQVE ſatis aduerſarij ſoluerunt; etenim non poteſt abſque incommodo ſubiri, vt cogaris remutuare, eius officinam ſemper adire, molendinum frequentare, &c.

NEQVE dicant, nullum eſſe pretium mutui, 30
quia mutuatarius in molendino illo habet id, quod haberet alibi; nam cogitur, & libertate priuatur.

OBSERVA verò, non rectè Dianam, & Baſſæum aſſerere, authores noſtræ ſententiæ ſolùm excludere obligationem ciuilem; non autem pactum titulo gratitudinis; nam S.Thom. *ad* 2. excludit obligationem ciuilem, & *ad* 4. excludit pactum quodcumque, eſto admittat obligationem adeſſe ex parte recipientis mutuum, titulo grati animi; ſed valde diſtat addere pactum, & hoc modo ſentiunt etiam alij, vt videre eſt, & notat Valentia *punct.*2. §. *Tertio quæro*, & dicam *quæſt.*4. vbi etiam referam verba S.Bonauenturæ.

HINC etiam deduces id, quod quærit conſe- 31
quenter Diana *reſol.*50. An mutuanti liceat in pactum deducere, vt mutuatarius ſtatim emat, vendat, remutet, & ſimilia præſtet.

ASSERIT quidem Diana cum Reginaldo *tract.*2. *lib.*25. *cap.*11. *num.* 198. licitum eſſe, ſic & Bannes *quæſt* 78. *art.*2. eam probabilem aſſerit, eamque abſolutè docent Pet. Nauar. *lib.*3. *de reſtit. cap.*2. *num.* 235. & 242. Layman *lib.* 3. *ſect.* 5. *tract.* 4. *cap.*16.

HVNC tamen eſſe contractum vſurarium docent 32
Lopez, Sotus, Aragon. & Graſſius, citati à Sala *de vſuris, dub.*10. Rebell. *part.*2. *lib.*8. *quæſt.*4. *num.*10. eſtque ſententia D. Bonauent. *locis allegatis*, nam ipſe omnem obligationem deteſtatur, pacto initam.

QVÆSTIO III.

An liceat mutuare cum pacto, vt qui recipit mutuum, conferat officium, vel beneficium Eccleſiaſticum.

HANC eſſe vſuram docet D.Bonauentura *in ſpeculo animæ, cap.* 2. §. *Item, vt dictum eſt.* Sequuntur Aragon *quæſt.*78. *art.*2. *diſp.*2. Medina *ſum. lib.*1. *cap.* 14. §. 23. Lopez *part.*1. *cap.*56 Medina, Complut. *quæſt.* 4. *de vſuris*, Reginaldus *tract.*2. *lib.*25. *cap.*11. *num.*202. Rebell. *part.*2. *lib.*2. *quæſt.* 14. *num.* 23. qui eam ſimoniacam vſuram conclamant. Eſt enim vſura pro vt ex mutuo vtilitatem intendit; 33

Digitized by Google

ſimonia verò vt rem ſpiritualem tradit. Sic etiam Tanner. *num.*89. Nauar. ſuper caput *ſi fœneratoris*,14. *quæſt.*15. Benſfeldius *quæſt.*4. *in cap. Conſuluit.*

34 Diana *p.p. Tract.* 8. *reſol.* 61. admonet cum Petro Nauarro, quod deducere in pactum collationem faciendam (ſtatim) beneficij, non eſſet vſura, quia obligatio ad *ſtatim*, cum modico tempore duret, non eſt pretio æſtimabilis: Ergo mutuare cum pacto, vt ſtatim mutuatarius conferat beneficium, non eſt vſura. Idem ait Malder. 2.2. *tract.* 5. *cap.* 3. *dub.*6. qui ait, quod, ſi quis mutuum daret, non vt pretium beneficij Eccleſiaſtici, ſed vt hac ratione prouocet amicitiam collatoris, aut vt gratiam præſtet, quam non vult præſtare, niſi alter ſtatim gratificetur conferendo beneficium, probabile eſt, non eſſe ſimoniam, vel vſuram.

35 Et Leſſius *lib.* 2. *cap.* 20. *dub.*9. *num.*64. aſſerit. Si mutues alteri cum pacto, vt conferat beneficium Eccleſiaſticum, partim eſt vſura, partim Simonia; modo iſtud pactum ſit iuſtitiæ, ſecus ſi ſit amicitiæ. At verò Baſſæus, verbo *Vſura*, *primo*, *num.*7. & 2. *num.*3. videtur velle, eſſe Simoniam, non vſuram, ſi pactum non ex iuſtitia ſit initum.

QVÆSTIO IV.

An ſit Vsvra *accipere vltra ſortem qualecumque etiam aliud emolumentum præter pecuniam.*

36 Svppono primò, vſuram eſſe ex vi mutui accipere vltra ſortem emolumentum etiam aliquod pecuniâ æſtimabile, nam vt inquit Philoſophus *lib.*4. *Eth. cap.*1. & D. Bonauent. *ad cap.* 4. *Regulæ noſtræ.* Pecunia ea omnia dicimus, quorum æſtimationem nummus metitur, ſed accipere ex vi mutui pecuniam vltra ſortem, eſt vſura, vt vidimus *quæſt.*1. ergo etiam accipere aliquid pecuniâ, & pretio æſtimabile. Ità D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.*2. D. Thom. *art.*2. & eſt ſententia D. Auguſti *in Pſalm.*36. Id probat Valentia *quæſt.*21. *puncto* 2. cum D. Bonauent. ad ea verba, Ioan.2. *Euerit nummularios*, & 18. Ezech. *Vſuram, & ſuperabundantiam non accipias.*

37 Svppono ſecundò, non eſſe vſuram, ſi quis aliquid, pecuniâ æſtimabile, vltra ſortem accipiat, non velut vi mutui exigens, ſed vt donum gratuitum. Ratio eſt, quia ſi talis non mutuaret, poſſet recipere illud donum; At non efficitur peioris conditionis mutuando. Ità communiter Doctores, & ſupponit vbique S. Doctor cum cæteris, apud Valentiam *puncto* 2. vide quæ hac de re dixerim *tom.* 4. *diſp.*17. *quæſt.*10. *ad propoſit.*42. iuxta decretum Alexandri VII.

Qvæstio eſt: An excitans mutuatarium ad remunerationem, ſit vſurarius.

38 Fvere nonnulli, vt Ioannes Maior 4. *diſt.* 15. *quæſt.*29. & Couar. *lib.*1. *var. cap.*20. *num.*4. alios adducens dicentes, poſſe abſque periculo vſuræ iniri pactum cum mutuatario de aliquo dono reddendo, titulo grati animi, non tamen titulo mutui. Idem docent authores *quæſt.*2. *ſecundo loco*, allati.

Commvniter tamen cum D. Thom. *hic* omnes negant, licere in pactum deducere aliquam remunerationem rerum gratuitam, & ideò Valentia *quæſt.* 21. *puncto* 2. grauiter concludit, opinionem Maioris ad praxim deducendam non eſſe. Idem ſentiunt Leſſius *cap.*20. *num.*58. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*7. *num.*90. niſi fortè ſub amicitiæ ratione (aiunt) cùm res talis eſt, vt ſoleat ex more gratuito præſtari. Sic & relati pro 3. ſententia *quæſtione* 2.

Controversia maior eſt: An liceat exci- 39
tare ſaltem mutuarium ad aliquam remunerationem.

Asservnt Valentia *loco cit.* Caietanus *hic* Molina *tract.*2. *diſp.*305. Rebell. *part.* 2. *lib.*8 *quæſt.*4. *n.*8. Bonacina *de contract. diſp.*3. *quæſt.*3. *punct.*2. *n.*10. Salon. *hic ad art. D. Thom. controu.* 2. Diana *p.p. Tract.*8. *reſol.*62. vbi addit, licere mutuanti non mutuare, donec mutuatarius excitatus à mutuante dicat, ſe daturum aliquod donum, non tamen ex iuſtitia, ſed ex fidelitate. Idem habet Salas *Tract. de vſuris*, *diſp.*7. *num.*6. qui etiam addit, non eſſe vſuram recipere auctitium ab illo, quem ſcio, non daturum, niſi timore, ne iterum negetur ei mutuum, aut ne videatur, vel vocetur ingratus. Hoc tamen negant Caietanus *ad* 4. Petrus Nauar. *lib.*3. *cap.*2. *num.*211. Nauar. *cap.*17. *num.*219. & alij.

Cæterum neque licitum eſſe hoc inſinuare, 40
docent Richardus *in* 4. *diſt.*15. *art.*5. *quæſt.* 5. Scotus *quæſt.* 2. Angles *quæſt. de contract. mutui*, *art.* 2. *defin.*5. *concl.*1. & alij.

Sententiam ſuam promit S. Doctor *ad* 6. *Lucæ* in ea verba: *mutuum date, nihil inde ſperantes*, his verbis: *mutuum date, nihil inde ſperantes*, ſcilicet recompenſationis, Deuter.23. *Fratri autem tuo abſque vſura id, quo indiget, commodabis, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo, in terra, ad quam ingredieris poſſidendam:* ideſt, non quæras retributionem de hoc ab homine, ſicut vſurarij, qui propter ſpem vſuræ perdunt ſpem vitæ æternæ. Contra quos Apoſtolus ait, prima Corinth. 15. *Si in hac vita tantùm in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus*
omnibus hominibus. Tales ſunt diuites, qui in diuitiis 41
ſperant, &c. Nota quòd ſpes in mutuo poteſt eſſe, vel ad conſimile obſequium, vel ad lucrum: Primo modo licet: Secundo modo poteſt eſſe dupliciter, vel expreſſa per pactum, & hæc ſimpliciter eſt prohibita; quia facit vſurarium. Vel eſt tacita, & in corde, & hoc modo dupliciter: vel vt principaliter mouens ad mutuum, & hæc ſimiliter eſt prohibita, quia facit vſurarium. Vel eſt tacita, & in corde; & hoc modo dupliciter; vel vt principaliter mouens ad mutuum; & hæc ſimiliter eſt prohibita, quia eſt contra
mandatum diuinum: Vel eſt non principaliter mo- 42
uens, ſed quaſi adnexa, quia, licèt non faciat propter commodum principaliter vt lucrum, credit tamen accipientem non fore ſibi ingratum, & eò facit libentius. Hic verò non eſt talis ſpes commodi, quæ eſt contra diuinum mandatum. Hæc S. Doctor, qui apertè negat omnem pactionem, & inductionem eo modo, quo ait Salas; ſed tamen cùm concedat, poſſe ſperari, & deſiderari ex gratitudine aliquod donum, conſequenter concedet etiam aliquam ſuauem inſinuationem, verbis lepidis, quæ tamen nec timorem, nec vim aliquam ingerant, ſed ſolùm exprimant conceptum animi ſui, puta dicendo: Do libenter vobis, & do abſque intereſſe, & eo libentiùs, quo ſpero, vos non fore ingratos veſtra benignitate. Hic modus ſanè eſt tutus.

Assero igitur primò, non licere hac de re aliquod pactum.

Probatvr, quia ſic cogit, & libertatem 43
aufert libero mutuo, & ità licet metaphyſicè abſtrahere valeres; tamen moraliter, & in praxi non eſt bonum. Imò contra diuinum præceptum *Lucæ*6. quo inhibetur certitudo habendi ex mutuo, vt arguit S. Doctor, & cum eo Valentia.

Ex quo ſequitur, non licere pactum, vt mutua- 44
tarius

Digitized by Google

tarius ad tuum molendinum, & tuam officinam teneatur venire, licet iuſto pretio emendum. Ità plurimi apud Tannerum *diſput.4. queſt.7. dub.3. num.88.* iuxta *cap. Nauiganti, de vſuris.* Ratio eſt, quia & hæc eſt obligatio æſtimabilis pretio.

Asserо ſecundò, poſſe hoc inſinuari lepidè, modo dicto cum D. Bonauentura.

Probatvr ex S. Doctore. Actus interior, & exterior ſunt eiuſdem rationis, bonitatis, & malitiæ: ſed actus interior ex grati animi nota eſt licitus: Ergo & inſinuatio exterior. Confirmatur à D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap. 2. loco cit.* & *hic ad 6. Lucæ,* nam obiectum formale vſuræ eſt lucrum ex vi mutui, vel explicitum, vel implicitum, appetitum, vel in ſpe; ſed actus ille inſinuationis non habet obiectum formale Vſuræ, nec aliquid ſimile impellens, & exigens: Ergo. Ità etiam Diana, & alij.

45 Itaqve concludit S. Doctor, mutuantem ſpe lucri non committere vſuram mentalem, dummodo non ſperet lucrum, tanquam pretium mutui, ſed ex gratitudine, vel amicitia mutuatarij; quare poteſt ſtare, quòd mutuans non eſſet mutuaturus ceſſante ſpe lucri, & quod non committat vſuram mentalem; ſi tamen intendat lucrum ex grato, & beneuolo animo, vt ait Caſpenſis *ſectione 1. in fine.*

QVÆSTIO V.

An, & quid accipere queat mutuans ratione periculi, & lucri ceſſantis.

46 Difficvltatem facit „ *cap. Nauiganti, de vſuris:* vbi ſic dicitur: *Nauiganti, & ad nundinas eunti, certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quòd ſuſcipit in ſe periculum recepturus aliquid vltra ſortem, vſurarius eſt cenſendus.*

Attamen videtur mihi periculum illud ſuſceptum eſſe pretio æſtimabile; atque adeò aliquam accipere poſſe remunerationem, vt ait Caſpenſis *diſput.3. ſect.7.* Similiter & ex lucro ceſſante poſſe interpellatum de mutuo dando aliquid exigere pro vero lucro ceſſante; vt notat Caſpenſis *ſect.10.*

47 Oportet autem aduertere, ne deducantur in pactum lucra integra, ſed extractis expenſis periculo deteriorandi, &c. Ratio eſt, quia lucrum in ſpe quantum habet incertitudinis, tantò debet eſſe minus. Ità Rodriquez *in ſumma, cap.111. num.9.* Palatius *de contract. lib.4. cap.4.* Syluester, *verb. vſura, 1. quæſt. 19.* Angel. *quæſt. 16.* Armilla *num. 3.* Molina *tract.2. diſp.316.* Gabriel. *in 4. diſt.5. quæſt.11.* Graff. *part.1. lib.2. cap.115. num. 20.* Rebell. *part.1. lib.8. quæſt. 6.* & alij, vt Sotus *lib. 6. de Iuſtitia, quæſt.1. art.3.* Salon. *tract. 2. quæſt. 88. art.2. controu. 9.* Baſſæus, V. *Vſura 3.* aliis adductis.

48 Sed quia dicta opinio relinquit taxationem dicti lucri arbitrio boni viri, oportet ſcrupulis valedicere, & modum moraliter certum dare.

Igitur Diana *p.p. Tract. 8. reſol.64.* cum Leſſio *lib.2. cap.20. dub.11. num.96.* Bonacina *de contract. diſp.3. quæſt. 3. puncto 4.* Reginaldus *tract. 2. lib.23. cap.8. num.87.* Tantum eſſe de lucro ceſſante remittendum, quantum ipſe daret alteri ob contractum aſſecurationis, ideſt, quantum daret illi, qui ſecurum redderet de toto lucro ſperato, in ſeipſam ſuſcipiens totum periculum.

49 Melivs definitur ex D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.2. § ſecundus fructus principalis,* vt vtriuſque grauamen, pericula, &c. computentur, & omnia reducantur in commune, ita vt æqualiter mutuans, & mutuatarius participent de vtroque ſcilicet què bono, & malo, & hoc facilè computabitur. Talis verò lucri ceſſantis bonificatio debet eſſe aptata quantitatis certitudini, ac tempori, ita vt non ſtatim, ſed tempore, quo erit ceſſatio, fiat.

QVÆSTIO VI.

An liceat mutuare triticum, vel aliquid aliud cum pacto, vt reſtituatur in eadem menſura, etiamſi pretium tempore reſtitutionis creuerit.

Dico primò: ſi dubium eſt: An res ſit valitura plus, vel minus; poteſt pro eo tempore, puta menſis Septembris, mutuare triticum, vt reddatur in menſe Februario. Vide Molinam *diſp.311.* & Caſpenſem *ſeſſ.6.* 50

Enim verò, ſi moraliter ſit certum, tempore ſolutionis plus valiturum triticum, vinum, &c. & non erat mutuatus ſeruaturus triticum ad illud tempus, non poteſt citra vſuram mutuare triticum, quod modo minus valet ex conditione, vt reddatur tantundem, tempore, quo plus valiturum eſt. Ità expreſsè D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.2.* ſuprà *citato, quæſt. 5.* quem ſequuntur communiter apud Caſpenſem *ſect.6.* Idem infert S. Doctor de eo; qui rem antiquam mutuat, vt nouam accipiat maioris pretij. Ratio eſt, quia accipitur lucrum ex mutuo abſque aliquo fundamento.

Hinc habes quid ſentiendum: An liceat ſcienti, monetas eſſe extollendas, dare mutuum, vt monetas reddat ad partem tempore reſtitutionis mutui. 51

Respondetvr enim negatiuè cum Rebellio *part.2. lib.9. quæſt.6. num. 7.* Azorio *part.3. lib.5. cap.7. quæſito 9.* contra Reginaldum *Tom. 2. lib. 5. cap. 23. num. 345.* Bonacinam *de contract. diſput. 3. quæſt.2. puncto 5. num.17.* & alios apud eum, quibus arridet Diana *p. p. Tract. 8. reſol. 25.* qui oppoſitum titulum proponit, quod idem eſt: An, ſi ſciat pecunias minuendas, poſſit obligare ad valorem præſentem.

Ratio eſt, quia accipit è mutuo lucrum, quod eſt vetitum.

Observat autem Caſpenſis *ſect. 5.* quod ſi in contractu mutui non conueniunt, vt redderetur eadem materia, puta aurum; vel eadem quantitas, puta tot Vngari; non poteſt mutuatarius prætendere aliud, præter valorem. 52

Qvod ſi conuenit, vt redderetur eadem materia, puta auri, non poteſt exigere incrementum.

At ſi conuenit, vt reddantur monetæ eædem, etiam quò ad valorem, ſi creuerint, ait, poſſe obligare mutuatarium ad reddendum etiam accrementum, puta Vngarorum, vel Ducatorum; & adducit Molinam *diſp. 312.* & Nauarrum *cap.17. num. 294.* quia ceſſat lucrum accrementi, ſi pecunias apud ſe retineret, puta vngaros illos, qui apud ſe creſcerent: Ergo ratione lucri ceſſantis poteſt obligare mutuatarium; ſi tamen decreſcant, non tenebitur mutuatarius reddere eundem valorem, quem habebat tempore mutui; ſed ſufficit quòd reddat eaſdem pecunias numero, pondere, & menſura. Et ita debet intelligi pactum in omni euentu. 53

Tandem malè concludit cum Diana, quod ſi ſciat, valorem pecuniæ deprimendum, poteſt obligare mutuatarium ad reddendam monetam in valore currente 54

Digitized by Google

currente tempore contractus. Ratio eſt, quia hoc lucrum non venit ex mutuo, ſed ex cauſa extrinſeca; ſic enim etiam ſecundùm D. Thom. *quæſt*.77. *art*. 3. *ad* 4. poſſunt vendi merces alto pretio currente; ſi ſcias, breui pretium diminuendum.

55 Sed hæc comparatio non placet; nam in mutuo fit contractus pro tempore redditionis, mutato valore, atque adeò pro lucro; neque excuſatur, eò quòd ex mandato extrinſeco Principis id eueniat, nam lex Principis eſt monetæ intrinſeca, quia currit, & valet, quatenus moneta eſt ſolùm, quantum à Principe decernitur, atque adeò fit mutuum pro tempore
56 intrinſeci accrementi, quod eſt vſura, vt ait S.Bonauent: at contractus venditionis fit ſolùm pro nunc; & ideò negatur paritas.

QVÆSTIO VII.

An, & quomodo reſtituendum lucrum, Vſvra acquiſitum.

57 Dvplex lucrum poteſt ex vſura venire. Alterum eſt auctitium illud mutui, quod exigitur; alterum eſt illud, quod ex hoc auctitio gignitur.

Circa primum, omnes Catholici conueniunt, eſſe reſtituendum; ſed controuerſia eſt qua de cauſa.

Prima opinio eſt Adriani *quæſt.de vſura*, Scoti *in* 4. *diſt*.15. *quæſt*. 2. *art*.3. & Paludani *ibidem*, poſt Gloſſam *in cap.ſi quis vſuram*, 14. *quæſt*.4. dicentium, rationem eſſe, non quia vſurarius non acquiſierit dominium, ſed quia damnum intulit mutuatario inducendo illum ſine titulo rationabili ad donandum auctarium; Propterea debere damnum reſarcire reſtituendo.

58 Vera tamen ſententia eſt, fundamentum reſtitutionis eſſe, quia non eſt translatum illius auctitij dominium in vſurarium. Ità D. Thom. *quæſt*. 78. *art*.3. Alenſ.3.*part. quæſt*.36.*memb*. 4. *art*.2. Altiſiodor.3. *part. tract*. 21. *quæſt*.1. Henricus *quodlibet*. 4. *quæſt*.27. Richardus *in* 4. *diſt*.15. *art*.5.*quæſt*. 5. Syluester *verb. Vſura*, 6. Caietanus *tract. de vſura*, *quæſt*. 1. Sotus *lib*.6.*de Iuſt. quæſt*.1. *art*. 4. Medina *quæſt*.4.*de vſura*. Valentia *diſp*.5.*quæſt*.21. *puncto* 3. & ferè omnes alij.

Hæc eſt ſententia D. Bonauent. *in* 4. *diſt*. 15. *part*.2.*art*.2. *quæſt*.1. *ad* 4.& *in ſpeculo animæ*, *cap*.2. §.*tertius fructus*, &c.

59 Probatvr ex D.Bonauent. *ibi*, eodem modo ſe habet dans inuoluntariè ex timore latroni, & ex neceſſitate coactionis vſurario; ſed latro non acquirit dominium rei, quam in via extorquet à mercatore: Ergo cùm non accipiat à mutuatario dominium, non habet illud, niſi à Principe obtineret; at ex lege illud non acquirit: Ergo. Minor probatur primò ex legibus allegatis *quæſt*. 2. Et quamuis lege ciuili permittatur impune *Tit.de vſuris*, *ff*. & *Cod*. quia cogi videtur mutuatarius ad ſoluendas vſuras, vt patet *ex leg. prima*, *Cod. de Vſuris*, tamen nunc detractum eſt eis Iure Canonico. maximè *in Clementina vnica de vſuris*, vbi ſub excommunicatione iubentur iudices ferre ſententiam contra Vſuras. Ità Valentia *puncto* 1. Sotus *lib*. 6. *quæſt*. 1. *art*.1. poſt D. Bonauent. vt oſtendi *Tract. de legibus*, *Diſput. de Iure Canonico*.

60 Probatvr ſecundò, quia ſi translatum eſſet dominium, non teneretur vſurarius ex iuſtitia ad reſtitutionem.

Nec ſatis eſt, vſurarium debere reddere, quia deficit rationabilis titulus accipiendi. Non enim neceſſarius eſt rationabilis titulus, vt donatio valeat, vt patet; cùm quis ex leuitate donat aliquid Scurræ; neque enim tenetur id Scurra reſtituere, ſicuti neque hiſtrio, vt docet Valentia *puncto* 3. cum S.Bonauent. *loco citato*.

61 Addo, non ſolùm vſurarium realem, ſeu exteriorem, ſed etiam mentalem, teneri id reſtituere, quod vltra ſortem accepit; ſi putat, vel putare debet, mutuatarium ex vi mutui id dediſſe. Ità definitum eſt *in cap. Conſuluit*, *extra de Vſuris*, eſtque doctrina communis.

Argvmenta pro opinione Scoti ſolùm probant, mutuatarium quidem velle dare illud lucrum ſed neceſſitate coactum. Itaque illa datio externa non ſufficit ad transferendum dominium, vt habetur *leg. Nunquam*, *ff.de acquirendo rerum dominio*, & adnotauit Valentia cum D.Bonauent. ſuprà.

Qvoad lucrum emergens ex auctitio.

62 Distingvit D.Thom. quod ſi res illa eſt fructifera, certè fructus eſt reſtituendus; ſi autem lucrum factum eſt re vſuraria, non fructifera, ſed vſu conſumptibili, vt pecunia, non eſſe reſtituendum, quia non eſt fructus vſuræ, ſed induſtriæ: Eſt communis ſententia, vt ait Valentia, excipe perpaucos apud Medinam *quæſt. de reſtitutione Vſurarum*.

63 Hæc ſententia pluribus defenditur à Thomiſtis. Argumenta in contrarium ſoluit Valentia.

QVÆSTIO VIII.

An liceat petere mutuum ab Vſurario.

64 Hæc quæſtio ſupponit ea, quæ dixi *Tract. de Charitate*, *diſp*.18. & quæ *de ſcandalo*, *quæſt*. 4. licere in neceſſitate petere ab aliquo recta intentione id, quod ipſe culpabiliter operabitur, non petendo ab eo, vt peccatum committat, ſed ſolùm id, quod debeo, vt cænam ab eo, qui ſolam carnem die ieiunij apponat.

Assero primò, non licere petere ab vſurario pecuniam mutuam ſub vſura. Ità D. Thom. *quæſt*.78. *art*.4. Nauar. *cap*.17. *num*. 262. Couar. *part*. 1. §. 1. Valentia *diſp*.5. *quæſt*. 21. *puncto* 4. eſt enim cooperari peccato, imò inducere ad actum.

Assero ſecundò, non licere abſque neceſſitate petere mutuum ab vſurario. Ità Valentia, allegans Syluestrum *verb. vſura* 7. *quæſt*.1. Richardus 4. *diſt*.15. *art*.5. *quæſt*. 5. *ad* 2. Gabriel. *ibi*, *quæſt*.11. *art*.3. *dub*.14. & alios, qui omnes confitentur, id eſſe peccatum mortale. Idem videtur D. Thom. attamen non admittunt, licere etiam ob neceſſitatem petere ſub vſura; contra Molinam *diſp*.335. Sanchez *lib*.3. *decal.c*.8.*n*.17.Caſpenſem *diſp*.3.*ſect*.13.qui in neceſſitate concedunt, poſſe poſtulari mutuum ad vſuram.

65 Probatvr verò quòd poſſit petere mutuum in neceſſitate graui, puta ex decentia ſtatus, quia ſic vtitur iure ſuo, nec agit ad culpam formaliter.

In extrema verò neceſſitate licet petere etiam ſub vſura, ſi aliter non poteſt, renunciando ſuum Ius; neque inuitando ad peccatum, ſed ſolùm exponendo ipſi vſurario, vt malit vſuram facere, quàm homicidium, ſinendo perire, vt ait Valentia, & hoc modo 66
intelliguntur Nauar. *cap*.17. *num*.263. Syluester *verb. vſura*, 7.*quæſt*.1. licet enim proponere minus malum, vt dixi *Tract. de Charitate*, *Diſputatione* 18. quæ eſt *de ſcandalo*, *quæſtione* 4.

DISPVTATIO

Digitized by Google

DISPVTATIO VII.

De Censibvs.

SOLENT ditiores, & nobiliores ſua prædia vel res aliis locare, qui certam inde obligationem contrahunt: hæc verò in ſolutione cenſus præcipuè ſtat, quæ tam iure naturæ, quàm lege poſitiua plures patitur conditiones: in primis autem conſideratur quo ad tempus, quod eſt venditionis terminus; & quoad rem, quæ cenſu venditur, de quibus infrà.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Censvs, *& quotuplex.*

1 DEFINIVNT communiter Cenſum: *Cenſus eſt ius percipiendi annuam penſionem ex re, vel perſona alterius.* Exempli gratia, obligat quis ſe alteri ad conferendam ei certam partem fructuum propriæ vineæ ſingulis annis; ius, quod iſte habet eos fructus percipiendi, dicitur Cenſus: & ille, qui ſe obligat ad penſionem ſoluendam, dici ſolet Cenſuarius; ſicut qui ius habet percipiendi, dicitur Cenſualiſta.

2 DIVIDITVR Cenſus in Reſeruatiuum, & Conſignatiuum. Reſeruatiuus dicitur, quando quis transfert rem ſuam in alterum quò ad dominium directum, & vtile, ſeruata ſibi penſione annua ſuper eadem re, vt fecit Ioſeph *Geneſ.* 47. in omnibus terris Ægyptiorum, cùm eas emptas, & ſubiectas dominio Pharaonis, Ægyptiis reſtituit, conſtituto in eis cenſu. Et ideò hic cenſus dicitur Reſeruatiuus, quia ex re ipſa, quæ confertur, reſeruat, concedens ſibi, vel alteri eum cenſum, nihil accipiendo in recompenſationem eius, quod ex ea re concedit. Vnde etiam hic contractus locum habet in ſpiritualibus abſque vitio Simoniæ, & differt ab Emphyteuſi, quia per contractum Emphyteuticum transfertur ſolum vtile dominium; directum verò manet apud concedentem;
3 Per hunc verò cenſualem, etiam directum dominium transfertur. Deinde quod in Emphyteuſi, ſi penſio ab Emphyteuta biennio, aut triennio non ſoluatur, incidit in Commiſſum, ideſt, amittit vtile dominium proprietario; in hoc verò cenſuali non incidit, ſed ſolùm tenetur ſoluere penſiones. Denique differunt, quia Emphyteuta non poteſt vendere rem Emphyteuticam irrequiſito domino; aliàs cadet in Commiſſum, & prætereà ex pretio tenetur ſoluere proprietario Laudemium: at debitor huius cenſus poteſt vendere rem cenſualem irrequiſito Domino, cui res debetur, neque ex pretio tenetur ei Laudemium ſoluere. Vide Caſpenſem *Tract.* 19. *diſp.* 5. *ſect.* 1. Baſſæum V. *Cenſus*, Bonacinam *diſp.* 3. *quæſt.* 4. Leſſium *lib.* 2. *cap.* 22. Filliucium *tract.* 35. 2. *part. cap.* 1. Syluest. & Becan. 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 4.

4 CENSVS verò Conſignatiuus, de quo in præſenti diſſero, eſt, quando quis ſuper bonis ſuis, quorum dominium, vel etiam ſuper perſona ſua alteri ius penſionis annuæ conſignat, vt, quando Petrus vendit Paulo ius percipiendi ſuper re ſua centum ſolidos annuos, datis pro pretio centum ſcutis, & conſignat domum, vel prædium, aut ipſam perſonam, ex qua penſio, vel fructus ſunt colligendi.

HIC cenſus primò diuiditur ex parte rei, in qua 5
collocatur in Realem, & Perſonalem. Realis eſt, qui fundatur in re, vt domo, fundo, prædio, &c. ità vt penſio ex fructibus horum ſoluenda ſit, donec redimatur. Perſonalis verò eſt, qui fundatur ſuper perſona, quæ vendit annuum cenſum ſoluendum ex fructibus propriæ induſtriæ. Mixtus verò, qui conſtituitur ſuper re, & perſona immediatè, ita vt ſi res pereat, adhuc perſona ſit obligata.

SECVNDO ex parte rei ſoluendæ diuiditur in 6
Fructuarium, & Pecuniarium: Si enim ſoluitur in pecunia, dicitur Pecuniarius; ſi verò in fructibus, Fructuarius.

TERTIO diuiditur in Certum, & Incertum. Cer- 7
tus eſt, qui determinat quantitatem pecuniæ, vel fructuum: Incertus eſt, qui indeterminatè ſtatuit, puta ſecundam, vel tertiam partem fructuum.

QVARTO ex parte temporis diuiditur in Tem- 8
poralem, & Perpetuum. Temporalis ſubdiuiditur in eum, qui certum numerum annorum durat, puta decem annorum, & in eum qui durat numerum annorum incertum, vt per totam vitam, & dicitur Vitalitius. Perpetuus ſecatur in Redimibilem, qui fit cum pacto de retrouendendo; & in Irredimibilem. Vide Caſpenſem allegatum, Tannerum *diſp.* 4. *quæſt.* 7. *dubio* 4. & Baſſæum.

QVÆSTIO II.

An Censvs *poſſit licitè vendi.*

ASSERO, licere vendi, & emi, niſi aliunde 9
accidat iniuſtitia. Ità habetur in vtroque Extrauaganti Martini V. & Calixti III. *tit. de empt. & vendit.* & paſſim in vtroque Iure, eſtque communis ſententia Doctorum apud Tannerum *diſput.* 4. *quæſt.* 7. *num.* 116.

PROBATVR, quia ius, quod quis habet ad percipiendam vtilitatem ex re aliqua eſt pretio æſtimabile, ſicut etiam ius, quod habet ad rem totam, cuius eſt dominus: Ergo poteſt id ius transferri per venditionem.

QVARE Medina *quæſt.* 12. *de Vſura*, Soto *lib.* 5. 10
quæſt. 5. *art.* 1. Couarru. *lib.* 3. *variar. cap.* 7. & cæteri refellunt Henricum *quodlib.* 1. *quæſt.* 39. & *quodlib.* 8. *quæſt.* 24. & Innocentium *ſuper cap. in ciuitate, extra, de vſuris*, & Ioannem Andræam ibi, & Salicetum in *Authent.* Ad hæc, *Cod. de vſuris*; negantes, poſſe emi, & vendi cenſum de nouo inſtituendum, licet concedant vendi, & emi poſſe iam inſtitutum.

PROBATVR ſecundò à Caſpenſi, quia poteſt 11
quis legare vſumfructum rei propriæ; vt probat textus *in leg. Omnium prædiorum, ff. de vſufructu*, & *leg. ſi quis in* 20. *eodem titulo*: Ergo poteſt talem vſumfructum licitè vendere: Ergo & poteſt alius licitè emere.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO III.

Ex quibus rebus iure naturæ CENSVS *vendi queat.*

12 HOc Iure naturæ ex rebus etiam mobilibus, puta grege, vel armento fieri poteſt, vt aiunt Medina *quæſt.* 11. *de Vſura.* Valentia *puncto* 2. Addit etiam ex pecunia, dummodo ſit expoſita ad lucrum, ex Soto *lib.*6. *quæſt.*5. *art.*1. Ratio eſt, quia ex hac etiam aliis rebus conſumptibilibus exiſtentibus in tali ſtatu fructificandi, habet ius accipiendi vtilitatem.

POTEST vendi cenſus itidem ex aliis cenſibus, vt notant Medina, & Valentia. Adde cenſus inter bona immobilia numerari à Clemente V. *Clementina prima.*

POTEST vendi etiam ex rebus omnibus alicuius, nullam certam determinando, vt multi Doctores adnotant apud Valentiam.

13 PRÆTEREA etiam ex perſona poteſt vendi Cenſus, quando perſona eſt lucratiua, eſtque cenſus perſonalis, vt dixi *quæſt.*1. Vide Caſpenſem *ſect.*3.

ADVERTE tamen, non poſſe vendi cenſum ex re, quæ ad minimum non fructificet tantum, quanta eſt penſio ſoluenda; ſi enim res non eſt talis, dominus non habet ius accipiendi ex ea tantam vtilitatem. Oppoſitum verò ſine cauſa admittunt Sotus *lib.* 9. Couar. *lib.*3.*var.cap.*7. Conradus *de contract.quæſt.*88. *concl.*12. apud Dianam *p.p. Tract.*8. *reſol.*44.

14 HÆC iure naturæ dicta ſint; nam iure poſitiuo, *Extrauagant. Pij V.* anno 1568. 14. Calend. Februarij præſcribitur ne cenſus vendatur, niſi ex re immobili, naturâ ſuâ fructifera, certa, & determinatis finibus aſſignata. Vbi tamen Bulla hæc viget in viridi obſeruantia. Etſi Nauarrus *in Comment. de Vſuris, numero* 106. & Valentia dicant, Extrauagantem, cùm procedat ex præſumptione vſurariæ intentionis in iis, qui conditiones omnes ibi requiſitas in emptione cenſuum non ſeruent, non obligare in foro conſcientiæ particulares, qui ſine iniquitate vſuræ coram Deo ement cenſus ſine iis conditionibus ibi requiſitis, vltra neceſſarias aliquas conditiones, quæ ſunt iuris naturæ. Nam præſumptioni in foro conſcientiæ non eſt locus, vbi veritas eſt præſumptioni contraria, vt habetur *cap. Tua de ſponſal.* & *cap. Humanæ aures,* 22. *quæſt.*5. Obligat tamen Iudices, ne admittant in iudicio emptiones cenſuum aliter, quàm ibi præſcribitur, celebratas.

15 QVÆ cùm ità ſint, Diana *p.p. Tract.*8. *reſol.*44. tenet, poſſe de pecunia antea debita cenſum conſtitui, vel tradendo aliquas merces in pretium cenſus, & adducit Malderum 2. 2. *tract.*5. *cap.*5. *dub.*6. Ioan. de la Cruz *in direct. part.*1. *præcepto* 7. *quæſt.*6.*dub.*3. Leſſium *lib.*2.*cap.*22. *num.*80. Nauarrum *in comment. de vſuris, num.* 88. & 121. Boninſignum *de cenſ. cap.* 5. Bartholomæum à S. Fauſto *in ſpeculo, diſp.*18. *quæſt.*29. qui citat Valentiam, Salonium, & Palatium. Subſcribit Megala eruditus 2. 2. *lib.* 2. *cap.*7. *quæſt.*2. *num.*57. ob rationem Nauarri allatam. Idem docuit Sà *verb. Cenſus.*

16 ITAQVE ſi abſque fraude in contractu cenſuali inuenias ea, quæ ſunt iure naturæ debita, concludunt, eſſe licitum.

HÆC autem ſunt ex Leſſio *lib.*2.*cap.*22.*dub.*12. *num.*74. Æqualitas ſecundum æſtimationem inter cenſum & pretium. Quod ſi aliqua grauamina hinc inde, præter naturam contractus per pacta acceſſoria imponantur; ea prudentis arbitrio debitè compenſentur.

ADVERTE, Sotum *de Iuſtitia, lib.* 6. *quæſt.* 5. 17
art. 1. aſſerere, etiam ex pecunia credita poſſe conſtitui cenſum, ſed negant Lopez *de contrac. lib.* 1. *cap.*59. & Bartholomæus à S.Fauſto *in ſpec, diſp.*18. *quæſt.*32. *num.* 2. probabiliùs putat. Tandem Diana opinionem Soti admittit ſolùm, vbi Bulla non eſt in vigore.

QVÆSTIO IV.

Ad quantum Tempus CENSVS *vendi queat.*

ASSERO cum Valentia *puncto* 4. poſſe vendi 18
cenſum etiam temporalem, & perpetuum, dummodò exiſtat fundamentum, vt penſionem reddere poſſit. Itaque pereunte re, perit etiam cenſus. Quo fit, vt perpetuus eſſe nequeat ſuper perſona, vel re peritura, ſed pro rei ſtatu fundantis fiat.

ADDIT Caſpenſis *ſect.* 4. poſſe fieri emptionem cenſus perpetui, irredimibilis minori pretio, quàm ſint penſiones ſperatæ, & ait eſſe Doctorum communem. Ratio eſt, quia emitur ius, quod penſione minus eſt.

EODEM fundamento concludit *ſect.* 5. cenſum 19
etiam ad tempus eſſe licitum minori pretio, quàm ſit quantitas penſionum, quæ ex eo ſunt ſoluendæ.

QVÆSTIO V.

Quæ conditiones ad CENSVM *requirantur.*

CONDITIONES iure naturæ ſupra indicatæ 20
ſunt, quæ ab aliis multiplicantur. Tannerus *diſput.*4. *quæſt.*3. *num.*116. quatuor conditiones iure naturæ ſtatuit neceſſarias.

PRIMA eſt vt cenſus fundetur in re fructifera, quæ in debito tempore ſuam penſionem proportionatam reddat, ſiue immediatè, ſiue mediatè, vt docent etiam Medina *quæſt.*21. *de Vſura.* Valentia *quæſt.*22. *puncto* 2. qui addit cum Soto *lib.*6. *quæſt.* 5. *art.*1. ex communi huiuſmodi penſionem ſoluendam omnia bona cenſuarij, & ipſius quoque perſonam obligari.

SECVNDA eſt, vt cenſus ematur iuſto pretio. 21
Cenſetur autem iuſtum, quod vel lege, vel iudicio prudentum tantum fuerit, ſpectata rerum præſenti conditione.

ET quidem in Imperio, pro Cenſu perpetuo, ſiue ex parte ſolùm venditoris redimibili, legale pretium eſt quinque pro centum. Secluſa verò hac lege, vbi obſeruanda non eſt, iuſtum eſt pretium ſeptem pro centum, vt notat Valentia *quæſt.*25. *quæſt.*2. *puncto* 2.

TERTIA conditio eſt, vt ſi res cenſualis pereat, 22
vel ſterileſcat, non amplius apta tanto fructui ferendo (citra cenſuarij culpam) cenſualiſtæ pereat, qui percipit penſionem, ſecluſo ſpeciali pacto aſſecurationis, vt ex communi docet Valentia *quæſt.*22. *puncto* 2. Molina *Tom.*1. *diſp.*390. & colligitur ex Bulla Pij V. *de Cenſibus.* Ratio eſt, quia res Domino perit. Cùm ergo cenſualiſta ſit Dominus iuris ad penſionem, debet ei perire. Si tamen res cenſualis vno, vel

altero

Digitized by Google

altero anno ſit inepta fructui, non liberatur cenſuarius à ſoluenda penſione, modo reliquis annis tantum ferat, quantum neceſſe eſt ad ſoluendam penſionem. Ità Sà V. *cenſus*, & Valentia *loco cit.*

23 QVARTA conditio eſt, vt res cenſualis inuito cenſualiſta non transferatur in alium, à quo ſoluenda penſio ægrè, minuſque ſecurè obtineatur, vt docent Scotus *lib.6. quæſt. 5. art.3.* Valentia *quæſt. 22. puncto 7.* Tannet. *num. 122.* Ratio eſt, quia cum Cenſualiſta ius habeat ad rem cenſualem, non debet illud tali venditione reddi deterius: Addunt, vt non imponantur grauamina, præter naturam contractus; & ſi fortè poſita ſint, iudicio prudentis debitè definiantur.

24 FILLIVCIVS *tract. 35. part. 2. cap. 1. numero* 268. addit, conſenſum Cenſualiſtæ neceſſarium, & vt ius, quod venditur, ſit fundatum in re vendibili. Addit Baſſæus *num.3.* vt ſit in dominio cenſualiſtæ, & vt ſi onus aliquod imponatur venditori, ad quod non tenetur ex natura contractus, debita mercede compenſetur.

BONACINA *diſput.3. quæſt.4. puncto vnic.* & alij, tres conditiones ponunt. Prima, vt conſtituens cenſum, liberam habeat illius diſponendi facultatem. Secunda, vt cenſus fundetur in re fructifera. Tertia, vt, ſi res pereat ſine culpa cenſuarij, ceſſet cenſus ad ratam; nam res domino ſuo perit.

25 PRETIVM verò iuſtum communi æſtimatione, & conſuetudine loci taxetur; ex natura tamen rei in cenſu Irredimibili, pretium debet eſſe maius, quàm in Redimibili, & in Perpetuo, quam in Temporali, & in Vitalitio, quam in eo, qui ad certum, & determinatum tempus conſtituitur.

QVOAD conditiones à ſanctiſſimo Pontifice Pio V. deſignatas.

PRIMA eſt, vt non fundetur cenſus, niſi ſuper re immobili. Quare prohibentur cenſus, etiam perſonales. Itaque debet eſſe ſolùm in re immobili, fructifera, & certa.

26 SECVNDA, vt pecunia numerata præſentibus Teſtibus, ac Notario fiat, & in actu celebrationis inſtrumenti, non autem prius recepto integro, iuſtoque pretio.

TERTIA ſolutiones anticipatas prohibet.

QVARTA prohibet omnia pacta obligatoria ad caſus fortuitos.

QVINTA prohibet pactum, vt venditor non poſſit liberè alienare rem, cenſui ſubiectam, aut ſoluendi Laudemiam pro facultate alienandi obtinenda.

27 SEXTA prohibet, ne fiat pactum, vt Cenſuarius exiſtens in mora ſoluendi, teneatur ad intereſſe lucri ceſſantis, aut ad aliquam pœnam, aut amittendam rem, cenſui ſuppoſitam, aut ad expenſas cenſualiſtæ faciendas, mediante iuramento.

SEPTIMA, vt non apponatur conditio, vt ſoluat aliquod onus is, qui illud non debet, ſeu ne cenſus inſtitutus ſuper aliqua re, vnquam augeatur.

OCTAVA ſic habet: *cenſus in futurum creandos, ne in totum, vel pro parte perempta; aut infructuoſa in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire.*

NONA reiicit cenſes irredimibiles.

28 DECIMA præcipit, vt quando cenſus ſit extinguendus, denuntietur per bimeſtre antè ei, cui pretium dandum eſt, & poſt denunciam, etiam intra an-

num ab inuito pretium repeti poſſe, & vbi pretium petitur, neque volens intra bimeſtre ſoluat, neque ab inuito intra annum exigatur.

29 VNDECIMA, vt non poſſit conſtitui cenſus cum pacto retrouendendi in fauorem emptoris, ita vt venditor maneat obligatus cenſum redimere, quoties placuerit emptori, & inſuper, vt non poſſit ei imponi aliqua alia pœna, caſu quod penſionem non ſolueret, vel ob aliam cauſam. Hæc conditio videtur nonnullis iuris naturæ; alij id negant. Vide Tanner. *diſp.4. quæſt.7. num.128.*

NOTA, quoſdam aſtruere probabile ex iure naturæ licitum eſſe pactum retroemptionis ad libitum cenſualiſtæ, reddito eodem pretio, vel pretio, quod poſteà valebit cenſus, pro vt inter ſe conuenerint, dummodo grauamen, hinc venditori reſultans, aliunde compenſetur. Sic multis allegatis Valentia *puncto 6.* addens ità Romæ à Theologorum Congregatione concluſum; & Baſſæus ait *n.14.* in Germania ad praxim deduci. Id probant, quia ſeruatur integer venditionis, & emptionis contractus, & ſi conceditur in fauorem venditoris; cur non etiam emptoris? Hæc tamen ratio eſt tenuis, quia inæqualia ſunt vtriuſque grauamina. Cæterum Pius V. vſurarium declarat contra decretum ſuum agere, & in nouo cenſu conſtituendo vult obſeruari.

30 DENIQVE ſtatuit pretium cenſui ſemel conſtitutum, nunquam immutandum. Sed Caſpenſis cum Diana *p.p. tract.8. reſol.36.* volunt, id poſſe emi minori pretio, ſi roget venditor, quia merces vltroneæ vileſcunt pro tertia parte.

ADDIT Caſpenſis *ſect.7.* cum Valentia *puncto 7.* cenſum liti obnoxium, vel difficilem, poſſe minoris emi iuxta periculi, vel difficultatum æſtimationem. Addit Baſſæus, non poſſe minoris emi, vbi à Principe taxatum eſt pretium; quia taxatur in gratiam venditorum. Sic *num.18.* dicit puniri in Belgio, qui minori pretio, quam 16. in ſingula emunt cenſus, dum primò creantur.

31 ADDIT licere aliquando emere cenſum cum pacto, vt venditor, ſi voluerit redimere, teneatur eadem moneta redimere, ſi tamen in mutatione futura monetæ non ſit fraus, quia eſſet ei notum tali tempore mutandam in damnum alterius. At ſi emptor ſciebat augenda eo tempore, & in illud volebat reſeruare expendendam; licebit pactum. Vide etiam Bonacinam *diſp.3. quæſt.4. num.36.* Salam *diſp.24.*

32 LICERE etiam emere cenſum ad certum tempus, ita vt intra illud redimi nequeat, docent Medina *de vſur. quæſt.15. diſp.1.* Couar. *lib.3. var. cap.8.* Baſſæus *num.21. & 22.*

LICERE etiam pactum, vt cenſus non poſſit redimi per partes, docent Toletus *lib.5. cap.45.* Azor *3. part. lib.10. cap.13. quæſito 6.* Leſſius *lib. 2. dub. 11. num.68.* Baſſæus *num.24.* & ſanè irrationabiliter.

33 IN cenſu Reſeruatiuo addunt poſſe, vt ſi penſio per biennium, vel triennium ſoluta non fuerit, res cenſui ſubiecta cadat in commiſſum, & in pœnam negligentiæ efficiatur domini cenſus. In contractu verò Conſignatiuo hoc pactum non licere, niſi ex æquo compenſetur aucto pretio cenſus, arbitrio prudentis, aſſerunt allegati.

Digitized by Google

DISPVTATIO VIII.

De Cambiis.

CAMBIRE idem ſonat ac mutare; non tamen omnis rei alicuius mutatio Cambium dicitur; vt ſi equum pro veſtibus mutares, non niſi latè cambires: Hic autem contractus vſitatiſſimus eſt inter Mercatores, & Campores, diuerſarum ciuitatum incolas; & diuehendis hinc inde nummis aptiſſimus: huius tamen vinculum ligat præcipuè Campſorem, & Campſarium, de quibus infra. Differt quidem à venditione, quia hæc pro re alterius ſpeciei pecuniam ſibi vindicat; differt etiam à mutuo, quia hoc fit in rebus diuerſæ naturæ, vt in tritico, vino, & ſimilibus; Cambium verò pecuniam pro pecunia poſtulat, vt ex eius definitione infrà patebit.

QVÆSTIO I.

Quid ſit CAMBIVM, *& quotuplex.*

1 DEFINITVR Cambium: *Eſt permutatio diuerſarum pecuniarum: Vel permutatio pecuniæ pro pecunia.*

CAMBIVM eſt duplex, aliud Reale, aliud Siccum. Reale, quod verum Cambium dicitur, eſt permutatio legitima pecuniæ pro pecunia: Siccum verò eſt, quod non eſt verum Cambium, ſed mutui pallio opertum, & vera vſura, quia tantùm ob dilationem temporis, aut expectatam ſolutionem, aut quando fingitur alibi ſolutio facienda, & fit in eodem loco, aliquid accipitur vltra ſortem, & ideo dicitur Siccum, & ſterile ad pariendum legitimum lucrum; nam diſtantia loci, in eo requiſita ad verum Cambium, conuertitur in expectationem ſolutionis, quia pecunia verè ſoluenda eſt in eo loco, in quo accipitur.

2 CAMBIVM reale diuiditur in Minutum, & Locale: Minutum eſt, cùm quis dat pecunias maiores pro minoribus, vel è contra; vel permutatur vetus cum noua; patria cum extera; aurea cum argentea; vel argentea cum ærea.

3 SOLET etiam hoc Cambium vocari Manuale, quia de manu ad manum numeratâ pecuniâ eodem tempore, & loco perfici ſolet. Locale Cambium eſt cum mutatur pecunia præſens cum abſente, quod etiam vocari ſolet Cambium per litteras, quia mitti ſolent litteræ ad locum, vbi pecunia accipienda, vel ſoluenda eſt.

QVÆSTIO II.

An in CAMBIO *minuto liceat accipere aliquid ſupra valorem nummi, lege definitum.*

VTILE admodum eſt hoc Cambium Reipubli- 4
cæ, & quia ſæpè egent homines minutioribus pecuniis ad contractus, vel egent transferre pecunias ad loca remota, atque adeo minutas, & inferiores in maiores magis reſtitutas commutare.

MVLTÆ autem cauſæ ſunt, ob quas in hoc Cambio licet lucrum accipere.

PRIMA eſt ratione officij Cambiendi, cui onus 5
incumbit congregandi pecunias diuerſis è Principatibus, vt eas diſtribuat; officinam conducere; ad telonium numerare, &c. Quod non modo in publico, ſed etiam in priuato Campſore intelligitur, vt docet Molina *diſput.* 399. Baſſæus V. *Cambium*, *num.* 4. & alij apud eum.

SECVNDA eſt lucrum ceſſans, quod Campſor aliàs recepiſſet. Vide Baſſæum *num.* 5.

TERTIA ratione puritatis materiæ, vt mutuans 6
monetas auri Ophir, cum æreis.

QVARTA ratione commodi ad tranſportandum, vt aurei duplices, vel Zechini, quæ magis æſtimantur quàm monetulæ.

DICES. Princeps in his monetis habitâ ratione 7
etiam metalli, &c. poſuit taxam *v.g.* vt Zechini valeant duas vncias argenteæ monetæ, & quantum valent 200. dipondij. Ergo non licet accipere aliud ſupra hæc.

RESPONDETVR, hoc taxatum eſſe à Princi- 8
pe, vt eſt menſura rerum venalium, non autem ſecundùm ſuprà allatas conditiones, & circumſtantias. Vide alias in Caſpenſi *diſp.* 6. *sect.* 1. Hæ enim à Campſore ſunt æſtimandæ, vt notat D. Bonauent. *quæſt.* 4. allegandus. Moderatum verò eſſe debet lucrum, & minus in Campſore priuato, vt ait Baſſæus. Id proborum iudicio æſtimandum notat Baſſæus *num.* 8. monens arcendas falſitates in moneta, in valore, &c.

QVÆSTIO III.

An in CAMBIO *locali, ſiue per litteras, quando Campſor prior accipit, vt alibi reſtituat, poſſit aliquid lucrari.*

ASSERENDVM, cum communi ſententia 9
poſſe talem Campſorem aliquid recipere.

PROBATVR, quia ibi duo tituli legitimi ad lucrum interueniunt. Alter eſt virtualis, ſeu æquiualens; vt tranſlatio pecuniæ in locum, vbi habet correſpondentes. Secundus eſt aſſecuratio, quia ſuſcipit in ſe periculum.

NOTA primò, locorum diſtantiam, periculaque maiora facere, vt maius lucrum accipi queat. Similiter realem tranſlationem eſſe pluris æſtimandam, quàm virtualem. Ità DD. apud Bonacinam *diſput.* 3. *quæſt.* 5. & Baſſæum *num.* 10.

ADVERTE, quòd in Cambio per litteras, 10
prior Campſor dans, vt alibi recipiat, poteſt aliquid lucrari, ſiue ex virtuali tranſportatione pecuniæ, ſiue ex maiori pecuniæ æſtimatione. Vide Caſpenſem *ſectione* 4.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO IV.

An Cambivm *ſit licitum, cùm pro Campſario reſpondet Procurator Campſoris cum pecuniis ipſius Campſoris.*

11 Intellige in Cambio per litteras, quatuor perſonas interuenire, vt Cambium perfectum ſit. Prima eſt Campſor: Secunda Campſarius: Tertia Reſpondens Campſoris: Quarta Reſpondens Campſarij. Campſor ergo dat pecuniam Campſario, & ab eo viciſſim accipit promiſſum de ea alibi ſoluenda. Quam obligationem remittit ad ſuum Reſpondentem, vt ibi pecuniam recipiat, & ſimiliter Campſarius ſcribit ad ſuum reſpondentem, vt eam ſoluat; facta verò ſolutione perfectum eſt Cambium; & de hoc non eſt controuerſia, licitum ne ſit; ibi enim ſit vera permutatio, tranſlatio, & ſolutio pecuniæ. Sæpe verò Campſarius non habet in loco ſolutionis reſpondentem, ideò recurrit ad mercatorem, qui ſuo
12 agenti in ea ciuitate, puta Romæ degenti, ſcribat, vt pecuniam talem ſoluat agenti, vel reſpondenti Campſoris, qui in hac ciuitate, puta Brixiæ, ſibi erogauit. Et hoc etiam licitum eſt, cùm interueniant tres allatæ conditiones. Idem dicendum, ſi per famulum fiat ibi ſolutio ex pecuniis eiuſdem famuli.

Controversia eſt in caſu, quo Campſor
13 non habet reſpondentem in loco illo, ſed famulum, & Campſor ſcribit ad illum, vt de pecuniis ipſius Campſoris propriis ſoluat ſibi ipſi pro Campſario pecuniam illam, quam in alia prouincia recepit.

14 Hoc Cambium vſurarium conclamant Sotus *de Iuſt. lib.6. quæſt.*10. *art.*1. & *quæſt.*13. *art.*1. Comitol. *lib.*3. *quæſt* 15. & 16. Molina *tract.*2. *diſp.*404. Mercatus *de contract. lib.*4. *cap.*7. Tanner. 2.2. *diſp.*4. *quæſt.*7. *dub.*5. *num.*149. & 150. Roderic. *lib.*3. *de annuis redditibus, quæſt.*5. *num.*27. Romoaldus Coli *Tract. de Cambiis, cap.*22. Palacius *lib.*3. *de contract. cap.*3. Rebell. 1. *lib.*11. *quæſt.*6. *concl.*3. Iuſtinianus *in tract. de Cambiis*, Lupus *in cap. vlt. Nauiganti*, §.2. *ſub num.*19. *Tom.*7. Cauara *tract. de Cambiis, tit. de Vſura, V. quæro Campſores, fol.*141. & alij permulti, inter quos Faber *de reſtit. in* 4. *diſt.*47. *cap.*9. *num.*292.

15 Oppositam tamen ſententiam probabilem cenſet Azor *part.*3. *lib.*10. *cap.*9. *quæſito* 2. Megala 1.2. *lib.*2. *cap.*16. *quæſt.*3. Naldus *verb. Cambium*, Author *conſil.*31. *inter conſilia*, Nauar. *tract.*2. *lib.*5. *tit. de vſuris*, Salas *Tract. de Cambiis, diſp.*17. Leſſius *de iuſtitia. lib.*2. *cap.*23. *dub.*7. *num.*71. Sà *verb. Cambium*, Homobonus *de exam. part.*2. *Tract.*9. *cap.*17. *quæſt.*56. Saluatorius *de Cambiis, part.*3. *num.*5. Filliucius *Tom.*2. *tract.*35. *part.*2. *cap.*8. *num.*436. Barthol. à S.Fauſto *in ſpeculo, diſp.*16. *quæſt.*22. *num.*2. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*8. *dub.*5. Salon *de iuſtitia, Tom.*2. *quæſt.*4. *de Cambiis, art.*2. *contro.*12. Thomas Boninſignus *cap.*7. *de Cambiis, num.*7. & 9. Scortia *in conſtit. Pontif. epitome* 107. *Theorem.*291. & Theologus innominatus *tract. de Cambiis*, edito Mediolani, apud Bidellum anno 1623. vbi citat Martinum Fornarium, & Coſmam Stellam Societatis Ieſu. Diana *p. p. Tract.*8. *reſol.*2. qui aſſerit hoc ſentire plurimos ſuæ Religionis, & Societatis Ieſu, Caſpenſis *tract.*19. *ſect.*5. qui ait, non videri damnandum, cum ab omnibus Mercatoribus in Hiſpania, Gallia, Italia, & Belgio exerceatur, ſcientibus ſummis Pontificibus, vel ſaltem locorum Ordinariis, quod non permitterent, ſi contractus eſſent vſurarii.

16 In D.Bonauent. nihil inuenio, niſi *ſermone* 4. *de pluribus ſanctis martyribus*; vbi dicit Campſorum officium eſſe probare aurum, aut argentum, aut quodcumque metallum in denarios excuſum.

Probatvr ergo ab illis hoc Cambium licitum eſſe primò *ex epiſtola Pij V. ad Bononienſes*; vbi ſic loquitur: *Che ogni perſona poſſa dar danari à Cambio, e che le lettere ſyno recapitate ſopra eſſi datori, è coſi tener li ſuoi Camby ſino che ſaranno imborſati da chi hauera preſo i danari.* Ibi Pontifex loquitur abſolutè abſque diſtinctione proprij, vel alterius correſpondentis; propriæ, vel alterius pecuniæ.

Hoc idem ità declaratum eſt à S.Congregatione 17
Eminentiſſimorum Cardinalium, Archiepiſcopo Panormitano, anno 1574. re cum ſanctiſſimo Gregorio XIII. collata.

Probare etiam rationibus nituntur hoc Cambium, quia ad Cambium reale ſufficit, vt in loco, vbi Cambitur, habeat Campſarius pecuniam veram re ipſa, vel in credito: ſed Campſarius, hoc ſecundò modo, ibi habet pecuniam, quia ibi Campſarius eam commodat: Ergo. Confirmatur, nam ſi famulus commodaret ſuum creditum, quod habet cum Campſore, poſſet ei ſoluere, ità, &c.

Fateor has, vel alias rationes me non moue- 18
re; nam Campſarius in loco illo non habet pecuniam veram, ſed fictam à Campſore. Quod enim creditum habet apud Campſorem? Imò potius videtur expreſſa ſimulatio; nam ad Cambium requiritur diuerſitas pecuniæ, diuerſitas perſonarum; at verò hic vna eſt perſona vera, ideſt Campſor, qui fingit ſe etiam Campſarium, & ſibi ipſi ſoluit. Eſt etiam vna pecunia Campſoris. Confirmatur: Contractus commutationum requirit reales commutationes; commutatio autem eſt plurium, & vnius cum alio, vt probetur, an æqualitas commutatiua adſit, & ideò ait S. Doctor, Campſorem ex officio ſuo, ſi ſit verus Campſor, probare varietatem, & diuerſitatem pecuniæ, & experiri, an vera commutatio interueniat in pretio, &c. alioqui quæ comparatio eiuſdem ad ſe?

Neqve dicant Diana *loco cit.* Caſpenſis *num.*28. 19
Leſſius *num.*63. Scauia *de commerciis, & Cambio*, §.6. famulum Campſoris duas perſonas repræſentare, Campſoris ſcilicet, & Campſarij, hæc Metaphyſicalia in moralibus ſæpenumero euaneſcunt; nam Perſonæ in tantum multiplicantur, in quantum contrahunt, & pecuniæ ſunt tractatores; non autem, vt diſcurrunt, vt homines ſunt; nimis enim in hoc materialiter ſe habent. Itaque formaliter ſunt plures, quatenus ſunt contrahentes; at non eſt contractus commutatiuus, niſi vbi eſt realis commutatio. Dicant mihi, vbinam eſt commutatio pecuniæ Campſoris cum pecunia Campſoris? Eſto ferretur etiam à multis iumentis, promitteretur à grege famulorum, famularumque, &c.

Revereor decretum ſummi Pontificis, ſi ex- 20
taret; ſed hoc, quod aſſerunt non concedit hunc modum Cambij, ſed ſolùm Cambium reale, *che poſſano dar danari à Cambio*, ſed vbinam eſt Cambium denariorum in hoc caſu? Vide Iuſtinianum.

Qvoad S. Congregationem dico, eam ſolùm declaraſſe, non contineri hoc Cambium in vetitis à Pio V. *in Extrauaganti*, in qua tria Cambia damnantur. Primum, in quo litteræ non mittuntur. Secundum, in quo mittuntur, ſed redeunt inanes. Tertium, quando in eodem loco fiunt ſolutiones: An verò ſit licitum, non declaratur à S.Congregatione.

Hanc ſententiam igitur periculoſam arbitror, 21
vt fatetur etiam Diana, & ideò non eſſe hoc Cambium laudandum, vel conſilio, vel ſuaſione. Idem fatentur Filliucius *num.*438. Caſpenſis *num.*29. & alij cum Tannero *num.*147.

Hoc autem vrgeo argumento D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap. 2. §. tertius principalis fructus in-iuſtitia.*

22 Agamvs, Campſores mei, ſincerè, & amicè, & pallium exuamus, nudumque cambium vſque ad Anatomen perluſtremus. Vos ſanè hunc contractum frequentiſſimum non agitis ex Charitate, ſed ob lucrum: Datis igitur ad lucrum frequentiſſimè, & ex propoſito, vt in eodem loco reſtituatur, & ſic accipere intenditis lucrum ex dilata ſolutione. Ità hoc ſeriò intenditis; cætera verò puerilia crepundia ſunt, & comica, vt famulus perſonas induat Campſarij, ſimul & Campſoris, ſolis Scoticis formalitatibus diuerſas. Hortor igitur ſeriùs vt reſipiſcatis, & ſeriò animæ ſalutem pertractetis; non enim Deus decipi poteſt.

23 Hoc igitur Cambium dictum, *cum La Ricorſa*, quod fere conuenit cum Cambio continuationis, in quo recambium multiplicatur, malè olet.

QVÆSTIO V.

An dicta Recambia ſolùm liceat ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis.

24 Asservnt Leſſius *lib. 2. cap. 23. dub. 9. numero* 82. Salas *de Cambiis diſp.* 22. Filliucius *tomo 2. tract. 35. part. 2. cap. 10. num.* 471.

Attamen Diana *reſol.* 5. cum Scortia *in Bulla Pontif. epiſt.* 107. *Theor.* 189. docet licita eſſe hæc recambia, non ſolùm ratione lucri ceſſantis, & damni emergentis, ſed etiam ex natura Cambij eſſe licita, quia ſunt noua cambia, & iteratæ emptiones, ac venditiones.

25 Videtvr mihi S. Doctor *ad cap. 2. Ioannis*, ſtare pro prima ſententia explicans enim ea verba: *Eiecit nummularios*, ſcilicet accommodantes pecuniam ſub cautione; nam prohibitum erat dare ad vſuram, eâ ſanè de causâ, quia etiamſi non eſſent certi, tantumdem lucri ſibi ceſſaturum ex mora, tamen exigebant ad cautionem lucra illa; quod ſecunda ſententia admittit, & prima negat; vt videre eſt in Filliucio, & Caſpenſi.

QVÆSTIO VI.

An ſolutiones, & prouiſiones, quas Campſores accipiunt, ſint licitæ.

26 Nomine prouiſionum intelligo cum Leſſio *dub.* 8. & Caſpenſi *ſect.* 8. mercedem, & lucrum, quod Campſores, & Bancharij detrahunt pecuniæ numerandæ, ratione operæ, quam præſtant ſcribendo, numerando pecuniam depoſitam, cuſtodiendo, pro alio ſe obligando; & alterius negotia cuſtodiendo.

27 Ex immemorabili conſuetudine in Cambij prouiſione debetur Campſoribus tertia pars ſcuti pro ſingulis centenis ſcutorum, ſecundùm pecuniam, de qua ſoluitur cambium, ſeu efficitur aſſignatio. Ità Molina *diſp.* 408. Caſpenſis *ſect.* 8. Boninſignus *de Cambiis, cap.* 7. Romoald. *Cod. de Cambiis, cap.* 21. Scauia *de commerc.* §. 3. *Gloſſ.* 3. *num.* 12. Scortia *in Bullas Pontific. Epitome* 107. *Theor.* 291. Filliucius *tom. 2. tract. 33. part. 2. cap. 10. num.* 475. & alij penes illos, quos refert Diana *reſol.* 6.

28 Igitvr poteſt Campſor, vel Nummularius accipere iuſtam mercedem pro cuſtodia pecuniæ, & obligatione eam reddendi. Hæc enim ſunt pretio æſtimabilia. Quod ſi nomine deponentis eroget, & numeret alteri, accipiat adhuc mercedem ab eo, cuius nomine ſoluit, & cui ſeruit. Ità Nauar. *cap.* 17. *numero* 293. Caſpenſis *loco cit.*

Probatvr à Valentia *puncto* 3. quia totum eſt in gratiam illius, cuius ordine fit ſolutio. Aduerte tamen exactionem hanc eſſe licitam, ſi ſtipulata fuerit, vel ſi adſit conſuetudo. Idem dic de reſpondentibus Campſoris, & Campſarij, ob eamdem rationem.

Magna contentio eſt: An hæc tertia pars ſcuti pro centenario ſit iuſta etiam in prouiſionibus, quæ 29
ſumuntur in recambiis, & continuationibus.

Aliqvi aſſerunt, quia in omnibus mundi nundinis accipitur. Ità Boninſignus, *tract. de Camb. cap. 7. num.* 23. & alij apud Dianam *reſol.* 7.

Pro Iuſtitia autem, vel iniuſtitia prouiſionum ſtandum eſt iudicio mercatorum.

Sed alij id licere negant. Ità Coli *de Camb. cap.* 21. Malder. 2. 2. *tract. 5. c. 4. diſp.* 7. & ita conſulit Diana Mercatoribus.

Ratio eſt, quia prouiſiones debentur pro labo- 30
re: at non eſt idem labor in recambiis, & continuationibus, qui eſt in Cambiis realibus: Ergo.

Respondent aliqui, quod Campſores non ob id debent omittere, quia laborarent in aliis Cambiis nouis, ſi Campſarij ſoluerent.

Respondent alij, deberi lucrum etiam ratione periculi amittendi ſortem; poteſt autem eſſe, vt maiora ſint pericula in continuatione, quia ſucceſſu temporis poteſt Campſuarius fieri deterior, & tandem decoquere. Igitur debent inæquales eſſe prouiſiones.

Neqve ſatisfacit Scortia dicens, poſſe ob pe- 31
ricula inæqualia accipi æqualem prouiſionem, quia pericula ſunt incerta.

At ſuppono, computandam eſſe incertitudinem; at incertitudines ſunt inæquales. Prætereà ſunt aliqua pericula certa, & ideò etiam addo, maiorem quantitatem facere maius periculum, atque adeò eſſe ſoluendum.

Videtvr S. Doctor *ad cap. 2. Ioan.* in ea verba: *Inuenit in Templo nummularios, &c.* has receptiones reprobare, quod probat ex illo Ezech. 22. *Vſuram, & ſuperabundantiam non accipies.* Rationes quidem allatæ mihi probantur.

Graviter verò admonet Romoaldus Coli 32
tract. de Cambiis, cap. 21. non eſſe duas prouiſiones recipiendas, vnam in loco, vbi efficitur Cambium; alteram in nundinis, pro ipſo agente.

Qværes primò. An debeatur vna prouiſio pro Cambio magno, & paruo. Hanc reſoluit Diana *reſol.* 10. Caſpenſis *num.* 40. volentes dari maiorem pro maiori Cambio.

Miror, hæc agitari ſuppoſitis his, quæ ante 33
docuêre, nempe conſuetudine immemorabili ſeruari, vt detur tertia pars vnius de centenis. Ideò ait Scortia *epit.* 107. *Theor.* 291. quod ſi ſumma Cambij ſit vnius millionis, lucrum prouiſionum erit 3333. Arridet Coli *tract. de Camb. cap.* 21. Scauia *de commer.* §. 3. *Gloſſ.* 3. *num.* 471.

Vrget tamen contrà Diana, quia Notarij quoque conficiendo ſcripturam eiuſdem laboris pro magna ſumma recipiunt maius ſtipendium. Addunt aliqui, deberi ratione periculi, quod maius eſt in maiori pecunia exhibita.

Qværes ſecundò: An conſuetudo Campſo- 34
rum de non acceptanda ſolutione ſortis, niſi ſimul ſoluantur detrimenta Cambiorum, ſit licita.

Respondet Diana *reſol.* 12. aſſertiuè, adducens Leſſium *lib. 2. cap. 23. dub. 10. num.* 87. Salam

tract.

Digitized by Google

tract. de Camb. diſp. 65. Filliucius *tom.* 2. *tract.* 35. *part.* 2. *cap.* 10. *num.* 471. Malderum 2. 2. *tract.* 5. *cap.* 4. *dub.* 10. Itaque poteſt Campſor, cui pro ſorte debentur decem, pro intereſſe autem, & prouiſionibus tria; quando ad computum recipit tria, ea accipere in ſolutum pro intereſſe, & prouiſionibus, & non tenetur tria minuere de ſorte.

35 QVÆRES tertiò: An Campſor, qui bona fide dedit Petro pecuniam ad Cambium ſoluendum Romæ, exiſtimans, illum habere pecuniam in tali loco, & poſtea comperiat, eum non habere; poſſit tantum exigere, quantum lucri percepiſſet, ſi Campſarius Romæ ſoluiſſet.

SVPPONO, ſi mala fide id faceret, eſſe vſurarium, quia nullo titulo, præterquam dilationis, exigeret præmium.

AD quæſtionem reſpondet affirmatiuè Leſſius *dub.* 7. *num.* 69. Molina *diſp.* 404. & Diana *reſol.* 14. eamque probabilem cenſet Caſpenſis *ſect.* 8. *num.* 41.

36 QVÆRES quartò: An Campſor poſſit cum Campſario à principio paciſci certum, & determinatum intereſſe, etiam in caſu non ſolutionis.

NEGANT Filliucius *tom.* 2. *tract.* 35. *part.* 2. *cap.* 7. *num.* 424. Homob. *de exam. part.* 2. *tract.* 9. *cap.* 15. *quæſt.* 4. & alij ex Pio V. id prohibente.

ENIM verò, cum Bulla fundetur in præſumptione fraudis vſurariæ, in foro Poli valebit, ſi moraliter conſtet, illud intereſſe moraliter eſſe iuſtum. Ità Leſſius *lib.* 2. *cap.* 33. *dub.* 11. *num.* 90. Reginald. *tract.* 2. *lib.* 25. *cap.* 34. *num.* 467. & alij.

37 AN verò in tali caſu peccet mortaliter Campſor. Affirmant Salas *diſp.* 13. Rebell. *part.* 2. *lib.* 11. *quæſt.* 13. *num.* 5. ſed negant Diana *reſp.* 14. Granado *part.* 2. *contr.* 7. *tract.* 3. *puncto* 15. *ſect.* 2. Sà *verbo Cambium.* Fundantur Authores prioris ſententiæ in decreto Pij V. quod non ceſſat obligare, ceſſante fraude, quia ſtatutum eſt ad remouendas peccandi occaſiones, quæ ſanè remanent, ſi detur libertas illud non ſeruandi. Alij verò dicunt, non obligare, quia cum ceſſat ratio legis in particulari, ceſſat lex pro illo particulari obligare.

38 REFERAM conditiones requiſitas à Pio V. ad cambium licitum; Primo quidem damnat omnia cambia ſicca, qualia ſunt ea, in quibus ex intentione contrahentium fit ſolutio in eodem loco; eò quòd alter alibi pecuniam non habeat. Deinde in cambio reales has requirit conditiones.

PRIMA, ne Campſor ratione dilationis paciſcatur de aliquo lucro. Et hanc eſſe vſuram aſſerunt etiam DD. cum D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 2. *§. tertius fructus principalis.*

SECVNDA eſt, ne ab initio, vel poſteà paciſcatur de certo intereſſe, etiam in caſu, quo non fieret ſolutio debito tempore.

39 TERTIA conditio eſt, ne realia cambia per litteras fiant aliter, quàm ad proximas nundinas, vel ſi nundinæ non agantur; proximis terminis, iuxta vſum locorum, alioqui erunt vſuraria. Hinc prohibentur cambia ad ſecundas nundinas cum maiori lucro, non cum pari, vel ad ſecundas, vi primi Cambij. Ità Doctores apud Baſſæum *num.* 17.

QVARTA conditio eſt, vt in terminis ſolutionum conſtituendis habeatur ratio longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus ſolutio deſtinatur, ne longiores ſtatuantur, quàm poſtulet diſtantia. Hæc Pius V. anno 1571. apud Nauar. *cap.* 17. *num.* 299.

ADDIT tamen Leſſius, paucis locis, vel fortè nuſquam, ſaltem quoad aliquas conditiones hoc Decretum obligare.

40 QVÆRES quintò: An licitum ſit Cambium cuſtodiæ, quo Nummularius ſuſcipit curam cuſtodiendi pecunias, apud ſe depoſitas, & habeat rationem dati, & accepti, & paratus ſit reddere eum petentibus.

RESPONDETVR cum Valentia *puncto* 3. poſſe aliquod ſtipendium inde recipere.

EX dictis habes titulos, quibus Campſores in cambiis realibus localibus ritè poſſunt recipere lucrum.

PRIMO quando Campſor prior accipit pecunias, 41
vt alibi reſtituat, lucrari poteſt titulo tranſlationis pecuniæ, etiamſi virtualis tantum ſit, quippe & ibi habet reſpondentes. Hæc enim vtilis eſt Campſario, & pretio æſtimabilis; etſi pro hac virtuali minus ei debeatur. Ità Graff. *p. p. lib.* 2. *cap.* 110. Syluius 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 4. *quæſt.* 3. Molina *tract.* 2. *diſp* 403. Bonacina *diſp.* 3. *quæſt.* 5. *part. vnic.* Reginaldus *lib.* 25. *num.* 454. & 461. Filliucius *tract.* 35. *part.* 2. *num.* 380. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 19. *num.* 7. Malder. 2. 2. *tract.* 5. *cap.* 5. *de Camb. dub.* 3.

SECVNDVS titulus eſt aſſecuratio pecuniæ Campſarij, & periculum propriæ, ſi in eo loco non habet, quo eſt transferenda; quod ſi habeat, eius induſtriæ, vel fortunæ eſt, quæ pretio eſt æſtimanda. Ità DD. allegati, quibus ſubſcribit Baſſæus *num.* 11.

DEINDE quia pecunia præſens præſtita, eſt 42
pluris æſtimanda, quàm abſens, & quo longiùs abeſt, eò minus æſtimanda: Nauar. *in manuali, cap.* 17. *num.* 289. Azor 3. *part. lib.* 10. *cap.* 6. *quæſt.* 4. Filliucius *cit. num.* 595. Bonacina *cit. num.* 6. Reginaldus *n.* 416. Toletus *lib.* 5. *cap.* 53. Valentia *diſput.* 5. *quæſt.* 23. *puncto* 4. Baſſæus *num.* 12.

ADDE maiorem eſſe pecuniæ æſtimationem in loco, vbi datur; Syluester V. *Vſura* 4. *quæſt.* 8. Filliucius *num.* 380. Leſſius *dub.* 4. *num.* 34. Reginaldus *num.* 461. Malder. *diſp.* 3. Layman *cap.* 19. *num.* 8. Alium titulum addunt Filliucius *num.* 404. Leſſius *dub.* 6. *num.* 55. Malder. *diſp.* 4. carentiam pecuniæ, & periculum ne reſtituatur, Sanè mercatores pluris æſtimant carere ſuâ pecuniâ ſex menſibus, quam tribus, quia interim carent facultate lucrandi illa.

ADVERTE Monopolium augendi pretium eſſe 43
iniuſtum, & cogit ad reſtitutionem exceſſus ſupra iuſtum; Toletus *lib.* 5. *cap.* 53. Filliucius *cap.* 7. *n.* 415. Nauar. *de vſur. num.* 59. Sotus *de iuſt. lib.* 6. *quæſt.* 12. *art.* 3. Bonacina *cit. num.* 36. Salon. *de Camb. quæſt.* 4. *art.* 2. *contr.* 23. Cooperatores quoque monopolij ad reſtituendum obligant in ſolidum, ſi principales non ſoluant, contra Molinam *diſp.* 345. Leſſius *lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 20. *num.* 151. Salon. *dub.* 38.

CAMPSOR, dans pecunias ei, cui non fidit, 44
poteſt ſecuritatem exigere, ac pignus, Azor 3. *part. lib.* 10. *cap.* 11. *quæſt.* 11. Leſſius *dub.* 8. *num.* 77. Tolet. *cap.* 52. Salas *diſp.* 21.

CAMPSOR, cui Campſarius poſt multa cambia, & recambia tradidit partem debiti, non tenetur eam partem computare pro extinctione capitalis, ſed poteſt ea computare pro intereſſe, & lucris. Ratio eſt, quia quando ex debito aliquo principali tanquam ex radice naſcuntur alia debita, tanquam fru- 45
ctus; tunc ſi fiat ſolutio primo, cenſetur fieri pro fructibus illis: deinde ſi quid ſuperſit, computatur in ſortem, vt patet ex praxi in ſolutione cenſuum, & ſolutione debitorum Societatis. Sic Filliucius *num.* 471. Bonacina *de contract. diſput.* 3. *quæſt.* 5. *puncto vnic.* Leſſius *dub.* 10. Salas *de Camb. num.* 25. Baſſæus *loco cit. num.* 22. Quod attentè eſt ſeruandum.

Digitized by Google

DISPVTATIO IX.

De Contractu Societatis.

LICET Societatum varia ſint genera, in ſuſcipiendis enim Vectigalibus, in exequendis officiis, & in cæteris bonis diſpenſandis Societas initur; illa tamen ſimpliciter Societas vocatur, quæ verſatur circa prouentum lucratorium, & quæſtuoſum ex locatioue, venditione, & ſimilibus: Quare quamuis ſit talis contractus circa omnia bona, non tamen de eo intelligitur Societas ſimpliciter inita; ſed de præcedenti lucratorio, vt rectè monet Bonacina *diſp.3. de contract. quæſt.6.* niſi aliter voluntates contrahentium ſe declarauerint, *leg. quæſtus, ff. pro ſocio*, infrà citanda.

QVÆSTIO I.

In quo conſiſtat CONTRACTVS SOCIETATIS, *& quænam requirantur, vt ſit iuſtus.*

{ D. Bonauent. in Bibliis paup. & aliis locis.

1 RATIO huius contractus in eo conſiſtit, vt aliqui inito inter ſe pacto, & coniunctis ſuis rebus ad lucrandum idoneis pecuniâ, induſtriâ, vel operâ velint per negotiationem aliquam, ſiue etiam per opificium, aut agriculturam facere commune aliquod lucrum inter ſe diuidendum, parati ſimiliter ad diuidendum inter ſe damnum commune, ſi quod fortè incurrant.

2 HVNC contractum eſſe licitum patet *ex Cod. & ff. pro ſocio, & cap. per veſtras extra de donat. inter virum, & vxorem*, & Doctoribus vtriuſque iuris *iiſdem locis*, & à D. Thom. *quæſt.78. art.2. ad 5.* & communiter ab aliis Theologis apud Valentiam *diſput.5. quæſt.24. puncto 1.*

PROBATVR à D. Bonauent. *in Bibliis pauperum, cap.119.* quia Iacob ſanctus Societatis contractum habuit cum Laban, & ditatus eſt, *Geneſ.30.*

3 PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. *ad cap.4. Eccleſiaſtæ*, vbi ea verba ponderat: *Melius eſt duos eſſe ſimul; habent enim emolumentum Societatis mutuæ*; Ait autem S. Doctor, hanc Societatem eſſe virtuti conformem Charitatis, cùm auarus Societatem in emolumentis odio habeat, vt ſolus lucretur.

HINC arguo ratione: id, quod licet facere ſolum, multò magis licet communicando cum proximo bonum; ſed licèt ſoli exercere contractus: Ergo.

4 VT autem hic contractus licitus ſit, tres ſunt obſeruandæ conditiones.

PRIMA requiritur ex parte negotiationis, vt ſit iuſta.

SECVNDA ex parte lucri diuidendi, vt iuſtè inter Socios diuidatur, vt ſi ſinguli ponant æquale; æqualiter diuidatur; ſi inæquale, diuidatur iuxta illam inæqualitatem, quæ ſi ſit dubia, definiatur iudicio prudentis.

TERTIA eſt, vt etiam damnum eadem ratione diuidatur. Ità communiter apud Valentiam *quæſt.24. puncto 1.* Toletum *lib.5. cap.41.* Tannerum *diſput.4. quæſt.7. dubio 8.* 5

QVÆSTIO II.

An, & quomodo cum Societatis contractu poſſint vniri alij contractus.

PRIMO certum eſt, in Societate poſſe concurrere omnes contractus, qui ſunt iuſti. 6

SECVNDO certum eſſe, ait Valentia, ſecundùm ius nuturæ, poſſe cum altero ſocio iniri illum alium contractum aſſecurationis lucri minoris certi pro parte maioris lucri ſperati, ſi tamen periculum ſuper ſe accipiat, & retineat. Idem cenſet Conradus *q.96.* etſi periculum eſſe concludat.

EGO quidem non laudo hunc contractum, etiamſi abſit mutuandi intentio vſuraria, & retento rei quidem dominio, & periculo (vt neceſſarium iniungit S. Doctor *cap. 2. ſpeculi animæ*;) nam ita iuxta probabilitatem ſpei lucri, pro eius lucri parte imponere alteri Socio onus aſſecurandi partem lucri alteram, (eſto eo conſentiente) eſt grauamen, non ſatis benè iuxta æqualitatem diuiſum ſuper capita; Attamen neque hunc contrahendi modum omninò reprobo. 7

CONTROVERSIA eſt autem: an præter contractum Societatis, & contractum Aſſecurationis lucri minoris, quàm ſperatur, poſſit etiam Petrus *v.g.* qui centum in Societatem exponit, celebrare ſimul cum Paulo Socio contractum aſſecurationis capitalis pro parte quoque lucri ſperati; Loquimur autem ſecundùm ius naturæ. 8

FVIT opinio Accurſij *leg. ſi non fuerint, ff. pro ſocio*, Panormit. *in cap. Per veſtras de donat. inter virum, & vxorem*, quos ſequitur Sotus *lib.6. de Iuſtitia, quæſt.6. art.2.* negans id poſſe fieri.

OPPOSITA ſententia eſt Ioan. Maioris *in 4. diſt.15. quæſt.49.* qui teſtatur, ſententiam hanc fuiſſe ab eruditiſſimo Ioanne Echio defenſam Bononiæ; Gabrielis *ea diſt. quæſt.11. diſt.10.* Conradi *quæſt.97.* Syluester *ver. Societas, quæſt.2.* Couarruuiæ *lib.3. var. cap.2.* Nauarri *in manuali, cap.17. num.254.* Angles *in 4. quæſt. de Societate*, Caietani *opuſc.17. reſponſionum, reſp.11.* Valentiæ *diſp.5. quæſt.24. puncto 2.* Hi, præter duos allegatos ſuprà, hunc etiam tertium in Societate coniungi poſſe aiunt. Subſcribit cum aliis Tanner. *diſp.4. quæſt.7. dub. 8.* Quam ſententiam approbatam vbique ab eruditiſſimis Viris concludit *numero 211.* Sic etiam Baſſæus. 9

PROBATVR *ex cap. Per veſtras, extra, de donat. inter virum, & vxorem.* Si apud maritum vergentem ad inopiam, neque habentem pro conſeruanda vxoris dote ſufficientem cautionem, dos verſetur in periculo, iubetur talis dos dari alicui mercatori ad negotiationem, vt nimirum ſecura apud illum ſit, & ex ea ſalua poſſint onera matrimonij ſuſtentari. Quod non poſſit fieri, niſi per tres illos contractus cum mercatore initos, vt notauit Nauar. ſuprà, & Ioan. Andræas ad dictum caput *Per veſtras*. Item per *leg. ſi non fuerent, ff. pro ſocio*, & Caſſij ſententia dicitur, ità iniri Societatem poſſe, vt nullam partem damni alter ſentiat; lucrum verò commune ſit. Vide Valentiam, qui ait, hanc ſententiam Romæ à pluribus eruditiſſimis Theologis fuiſſe approbatam. 10

ITAQVE

11 Itaque ſic poteſt hic contractus iniri, vt Petrus det mercatori magnam ſummam pecuniarum cum pacto, vt mercator accipiat in fine anni *v.g.* quinque, vel ſex pro centenario, aſſecurando Capitale pro parte lucri ſperati. Neque verò hoc eſt mutuum, aut ex mutuo lucrum vſurarium, vt notat Caſpenſis *ſect.*10. & Valentia *loco citato*.

12 Obiicies Bullam Sixti V. quæ incipit: *Deteſtabilis auaritia*, prohibetque ſocietatem factam cum aſſecuratione capitalis.

Respondet Caſpenſ. intelligi de aſſecuratione facta, non compenſato onere iuſto pretio, vel de ſocietate, in qua non adimiſceretur alius iuſtus contractus, vt notat Reginald. *l.*25. *num.*490. Baſſæus *v. Societas*, *num.*4.

13 Quæres, quid detur mercatori pro illa aſſecuratione capitalis,

14 Respondet Filliuc. *num.*55. *tract.*38. *cap.*3. dari partem lucri incerti, qui iudicio prudentis omnibus ſperatis videatur iuſta; vel remitti aliquid de lucro certo, quod haberet; alioqui, ſic non iniret contractum aſſecurationis, ſed tantùm venditionis lucri incerti pro certo, quod certè maius eſſet, quàm ſi prætereà etiam contractus aſſecurationis celebretur.

QVÆSTIO III.

An liceat contractus, per quem, ſecuro capitali, accipitur annuatim certum aliquod lucrum.

15 Multos titulos iuſtos, & iniuſtos recenſent Doctores huius contractus ineundi.

Primus iuſtus eſt ratione lucri ceſſantis.

Secundus eſt, ſi ſocietas ineatur cum pacto aſſecurationis capitalis; & venditionis, *v.g.* lucri quinarij pro maiori lucro ſperato, quod ſocio in compenſationem huiuſmodi onerum relinquatur, ſiue iſta pacta fiant explicita intentione, ſiue implicita, vt dixi *quæſtione* 2.

Tertius eſt, ſi ematur cenſus realis cum pacto vtrinque redimendi, & aſſecurandi.

16 Quartus, ſi abſque expreſſa determinatione contractus ſocietatis, vel emptionis cenſus, ſeu intereſſe lucri ceſſantis, aut damni emergentis generali quadam intentione, habito delectu perſonæ, quacum contrahit, conſentiente etiam ſocio, velit lucrari illa quinque aliquo tandem modo, quo perſonarum, & facti circumſtantiis conſideratis, peritorum iudicio iuſtè id fieri poſſit.

Quintum titulum iuſtum addit Ledeſma *p.*2. *tract.*8. *cap.*35. quia is, qui pecunias dat per illud tempus, priuat ſe ſua libertate, & ſuſcipit in ſe onus non repetendi illas pecunias per illud tempus, quod quidem eſt pretio æſtimabile, atque adeo poſſe aliquod lucrum inde accipi pro eo ſine vſuræ vitio, quam ſententiam videtur approbare Diana *p.*1. *tract.*8. *reſol.* 48. contra Molinam *T.*2. *tract.*2. *diſput.*308. Laym. *l.*3. *ſect.*5. *tract.*4. *cap.*16. Turrianum 2.2. *t.*2. *diſp.*61. *dub* 3. Salam *de Vſura, diſp.*9. Leſſ. *lib.*26. *cap.*20. *dub.*14.

17 His poſtremis tamen videtur arridere S. Bonau. *in ſpeculo animæ*, *cap.*2. ad finem; Etenim, non repetere mutuum tanto tempore, non diſtrahit à ratione mutui, & eſt conditio omnibus mutuis communis, atque adeò, cum mutuo non poſſit dari lucrum abſque vſura, ſequitur, &c. Hinc *in §. tertius fructus principalis*; tale mutuum damnat. Arrident Baſſæus *v. Societas*, *num.*4. & alij apud illum. Hinc tale lucrum damnatum eſt ab Alexandro VII, vt vidimus agendo de Actibus humanis *diſp.*17. *quæſt.*10. *ſect.*40.

At eſto talem priuationem admitteremus pretio æſtimabilem, tamen exigere pro ea annuatim ſeptem, aut etiam nouem pro centenario (vt plurimi faciunt) annuatim, excedit. Ratio huius eſt, quia ſi mercatoribus cambij realis ſolùm conceditur, vt tantum poſſint exigere, nouem pro centenario, & hoc ratione lucri ceſſantis, & ineuntibus cum eiſdem contractum ſocietatis ſeptem, dummodo adſint conditiones aſſignatæ ſupra, & vtriſque communis eſt carentia pecuniæ, priuatio libertatis, & obligatio non repetendi ſortem intra annum; quomodo hi poſſunt ſimile lucrum exigere, non ratione lucri ceſſantis, quia nullum eſt, neque ratione periculi ſocij, quod neque adeſt, quia non ſolùm dant pecuniam, ſed inſuper recipiunt hypothecam, ſeu pignus æquiualens pro ſecuritate. 18

Svnt ergo tituli iniuſti multi aſſignati à Valentia *diſp.*5. *quæſt.*25. *p.*1. & 2. & Caſpenſi *ſect.*11. 19

Primus eſt, ſi quis centenariam ſummam det, & ab eo, cui dat, ideo recipiat quinque vltra centum; eò quòd ille ad ſuum commodum eâ pecuniâ vtatur. Hæc enim eſt vſura, neque ſatis pallio pietatis tegitur dicendo, dari miſerabili ad neceſſitatem ſubleuandam, vt ait D. Bonau. *loc. cit.* ſed quis eſt, qui hoc noſtro ſæculo tanta ſit pietate affectus?

Secundus titulus iniquus eſt, ſi quamuis non adſit animus accipiendi illud propter vſum pecuniæ mutuò datæ, & ſine alio omni probabili titulo, lucrum illud accipit, vt notat Caſpenſ. cum D. Bonau. *loc. cit.* qui grauiter admonet hos omnes, vt recordentur, Deum intimi cordis eſſe ſcrutatorem. 20

Tertius eſt, cum prætextus appliciti regulis Iuſtitiæ, quæ ſunt lapis Lydius, apparent falſi; & in hoc examinandum eſt id, quod intenditur. 21

Breviſſime me hîc expedio, cum nihil amplius in Seraphico hac de re viderim.

DISPVTATIO X.

De Emphyteuſi, Locatione, Conductione, & Feudo.

Emphyteusis multiplex eſt; Alia enim datur indefinitè, nulla temporis mentione facta; & dicitur Perpetua; Alia datur ad certas quaſdam generationes, vocaturque temporalis. Item vel eſt Eccleſiaſtica, vel Sæcularis pro diuerſitate Dominij; Noua, vel Vetus, pro varietate temporis, quo de nouo inſtituitur, vel renouatur. Eſt etiam Emphyteuſis hæreditaria ſimpliciter, hæreditaria mixtè, & familiaris; & hæc diuerſitas oritur ratione perſonarum; pro quibus conceditur; Hac aſſignata diuiſione; quæritur quid propriè ſit Emphyteuſis, poſtea de aliis etiam contractibus, in titulo notatis, agemus.

QVÆSTIO I.

Quid ſit EMPHYTEVSIS.

1 EMPHYTEVSIM Laconicè percurrit S.Doctor *in Diata ſalutis*, *Titulo* 2. *cap*.5. vbi etiam agit de Feudo.

DICITVR Græcè Emphyteuſis, quaſi implantatio, ſeu inſitio. In propoſito eſt conceſſio rei immobilis cum tranſlatione dominij vtilis, retento directo pro certa pecuniæ ſumma, quæ *Laudemium* dicitur; ac onere certæ penſionis Proprietario ſoluendæ, idque vel in perpetuum, vel ad vitam vnius, vel plurium (quo caſu vitalitium dicitur) vel ad certos annos, non tamen pauciores decennio. Qui vendit, Dominus directus dicitur; qui emit, ſeu accipit, Emphyteuta vocatur.

2 DIFFERT à Locatione. Primò, quia ſolùm in re immobili, quæ cultura melior effici poteſt, conſtituitur. Secundò, quia per eam transfertur dominium vtile. Tertiò quia locatio propriè non poteſt fieri ad decennium, vel ſuprà, quia tunc communi iure transfertur dominium vtile in conductorem, ac proinde deſinit eſſe propria Locatio, & fit Emphyteuſis, & colligitur *ex Leg*.1.*ff. de ſuperficiebus*, & ex communi docent Couar. *l*.2. *var*. *cap*.16. & Tanner. *diſp*.4. *quæſt*.7. *num*. 116. Baſſæus *v. Emphyteuſis*.

3 AD contractum Emphyteuſis, vt ſit legitimus, ſtatuuntur iure communi Cæſareo hæ conditiones, vt referunt Leſſ. *l*.2. *cap*.24. *dub*.9. Tanner. *diſput*.4. *quæſt*.7. *dubio* 6. quamuis iuxta varias Prouincias aliæ, & aliæ ponantur.

PRIMA eſt, vt conſtituatur in rebus immobilibus, & fructiferis, vt in agris, domibus, paſcuis, &c.

4 SECVNDA, vt dominium vtile ſit penes Emphyteutam, qui proinde tenetur ad omnia onera, & tributa, quæ alioqui ratione eius dominij ſolui ſolent, etiamſi bona aliter ſint Eccleſiæ.

TERTIA, vt Emphyteuta teneatur ad penſionem annuam ſoluendam, vt notat etiam D.Bonauentura *loco citato*.

QVARTA, vt ſi non ſoluat intra certum tempus, amittat rem Emphyteuticam cum omnibus meliorationibus, vt Emponematibus, ſeu operibus, quæ in ea facit, illaque redeat ad priorem dominum.

5 QVINTA, vt ſi res ſine culpa Emphyteutæ omninò pereat, is à penſione liberetur, niſi obligauerit ſe ad caſus fortuitos.

SEXTA, vt, ſi rem grauiter deteriorem reddat, eam amittat.

SEPTIMA, vt Emphyteuta non vendat meliorationes niſi domino directo, ante admonito, vt ille ante alios emere poſſit, ſi velit.

OCTAVA conditio eſt, vt ſi res venditur, vel alio modo alienatur, is, qui eam accipit, ſoluat domino directo Laudemium pro inueſtitura, quam ab eo accipit.

6 EST autem Laudemium certa pars pretij, ſeu æſtimationis rei venditæ, quæ quidem iure communi eſt quinquageſima, conſuetudine verò trigeſima, vt notat Syluester *verb. Emphyt. num*.28. ex Oſtienſi Leſſ. *num*.57. & Tanner. *num*.170. Baſſæus *loco cit*.

QVÆSTIO II.

Quid ſit Locatio.

LOCATIO, & Conductio eſt idem Contractus, 7
quo perſona, vel res aliqua alteri ad vſum pro pretio conceditur, & ab eodem accipitur. Ex parte enim concedentis eſt Locatio: ex parte accipientis eſt Conductio, vt docet D. Bonau. ad ea verba Lucæ 20. *Homo quidam plantauit vineam, & locauit eam agricolis*.

ADMONENT autem, ſi impedimentum ſuperueniat ex parte rei conductæ, quod vſum eius impediat ſine culpa conductoris, pro eo tempore non tenetur ad penſionem; ſecus ſi impedimentum ſe teneat ex parte conductoris. Ità Syluester *verb. Locatio* Nauar. *Manuali cap*.17. *num*.187. *&* 197. Couar. *l*.4. *var*. *cap*.13. Tanner. *diſp*.4. *quæſt*.7. *dub*.6. & Baſſæus, Colligitur *ex Leg. Habitatores*, & *Leg. Qui operas*, & *Leg. ſi vno*, *ff. locati*.

SI ob ſterilitatem, aut calamitatem citra culpam 8
conductoris anno aliquo nihil è re conducta percipiatur, tota penſio remittenda eſt; aliàs, ſi ſterilitas non ſit magna, pro rata eſt remittenda, niſi aliter ſit conuentum, vel niſi ſequentium annorum fœcunditate, compenſetur. Ità communis Doctorum fert opinio iuxta Legem *ex conducto* & *Leg. ſi merces*, *ff. Locati*. Vide Baſſ. *loc. cit*. & Dianam *p*.3. *tract*.6. *miſcell. reſol*.17. & alios ibi.

IDEM extendit Leſſ. *cap*.24. *dub*.3. ſi fruges in horreo conditæ, fulmine, vel hoſtis ſuperuentu pereant. Sic & Baſſæus *v. Locatio*.

CAVSAS expellendi conductorem exponit *Lex* 9
Æde, C. de Locato, his verbis: *Æde, quam te conductam habere dicis, ſi penſionem in ſolidum ſoluiſti, inuitum ne expelli non oportet; niſi propriis vſibus dominus eam neceſſariam eſſe probauerit, aut corrigere, ſeu reficere domum maluerit, aut tu malè in re locata verſatus es*. Vide Doctores apud Baſſæum *num*.4. & Bonac. *diſp*.3. *quæſt*.7. *p*.2.

ET in eundem ſenſum Gregorius IX. *cap. propter* 10
ſterilitatem, de locato, & conducto magis explicans ius ciuile, ait: *Verùm inuito inquilino domum inhabitare, vel reficere poteris, ſi neceſſitas* (quæ tamen non imminebat locationis tempore) *id expoſcat: remiſſa ſibi pro reſiduo temporis penſione: qui etiam inde rationabiliter amouetur, ſi peruersè ibi fuerit conuerſatus, vel* 11
cùm penſionem per biennium non ſoluiſſet, ſibi ſatisfactione celeri non prouidit.

QVÆSTIO III.

Quid ſit FEVDVM, *& quotuplex*.

FEVDVM à fide dictum, eſt conceſſio rei immo- 12
bilis cum tranſlatione vtilis dominij, proprietate retenta ſub onere fidelitatis, & obſequij perſonalis exhibendi: qua ratione ab Emphyteuſi differt.

IS, qui feudum concedit, eſt Dominus feudi: qui verò accipit, Feudatarius, ſeu Vaſſallus dicitur, vt notat D.Bonau. *in Diata*, *titulo* 2. *cap*.5.

FEVDVM aliud eſt proprium, aliud improprium: 13
aliud nobile, aliud non nobilitans; nobile, aliud regnale, aliud non. Aliud vocatur Ligium, in quo iuratur fidelitas contra omnem hominem: aliud non Ligium,

Digitized by Google

Ligium, in quo prior dominus excipitur. Aliud eſt francum, aliud non francum à ſeruitiis. Aliud Eccleſiaſticum: aliud ſæculare.

14 Ad feudum eædem conditiones requiruntur, quæ & ad Emphyteuſim, niſi quod Vaſallus, vbi feudum eſt purum, non tenetur ad penſionem, ſed loco penſionis ad obſequium, quod omittens, cùm requiritur, amittit feudum. Iuratur autem Domino fidelitas, vt habetur apud Syluestrum *verb. Feudum*, non nocendi domino, nec ſecreta pandendi.

15 Tenetur autem Vaſallus intra annum, & diem petere inueſtituram feudi; ſi tamen ſit miles, habet annum, & menſem; vel ſi ſit minor 14. annis, vel iuſtâ causâ impeditus: Vide Tannerum *diſp. 4. quæſt.7. dub.6.* Baſſæum *v. Feudum* & cæteros apud iſtos.

DISPVTATIO XI.

De Teſtamentis.

PRÆCIPVE inſtituta ſunt Teſtamenta, nè bona defuncti incerta, nullius Dominio affixa, ad lites & Diſcordias liberos, & conſanguineos prouocarent: Verum Iura, huic incommodo prouidentia, in aliud extremum ita vergunt, tot Teſtamentis conditiones, circumſtantias, & cauſas apponendo, vt quæ prius ob Teſtamentorum carentiam intentarentur lites, nunc difficiliori exitu ob defectus, ipſorum validitatem labefactantes ſuſcipiantur. Hinc in his extricandis leges profusè verſantur: Hîc autem ego, quæ è Teſtamentis in Conſcientias reſiliant, breuiter agam. Cætera ad Iuriſtas remittendo. Nomen verò Teſtamenti à teſtando deriuatur, eò quòd hoc inſtrumento mox moriturus de ſua voluntate teſtetur, quid poſt obitum fieri velit de ſuis bonis.

QVÆSTIO I.

Quid ſit TESTAMENTVM, *& Quotuplex.*

{ D.Bonau. in caput 4. Reg. Minor.

1 TESTAMENTVM ex Vlpiano *Leg. 1. ff. de teſtamentis* definitur: *Teſtamentum eſt voluntatis noſtræ iuſta ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri vult*, cui addit Gloſſa Accurſij, & Bartol. *l.1. ff.* de teſtamentis *cum directa hæredis inſtitutione*, quæ particula intrinſeca eſt teſtamento, ſine hac enim teſtamentum non ſubſiſtit. *§. Ante hæredes, Inſtit. de legatis*, & *l.1.ff. de hæredibus inſtituendis*, & docent Doctores apud Fagundez *de contract. l.6. cap.1.* mo-
2 dò tamen teſtamentum ad cauſas pias excipias. Hæc colligo ex D. Bonau. *in caput 4. Regula noſtra ad finem*, vbi inde immobilitatem eius colligit, cùm ſit vltima voluntas; nam ſi multa adſint teſtamenta, vltimum tantùm valet, etſi plures valere queant codicilli, quia hi non diſponunt adæquatè de toto iure, ſed de quibuſdam partibus. Idem habet *in Dicta Tit.1. cap.1.*

DIVIDITVR autem Teſtamentum in clauſum, & apertum. Teſtamentum clauſum eſt illud, quod ſecretò à Teſtatore conditur manu propriâ, vel alienâ, & tabellione, teſtibuſque præſentibus, ac vocatis, & ignorantibus quid contineat, traditur approbandum. Apertum, quod nuncupatiuum etiam dicitur, eſt, quod præſentibus ipſis teſtibus verbis palam fit, & declaratur, & ob hanc cauſam apertum dicitur, & ſine ſcriptis, quia licet ordinariè in ſcripto ponatur, tamen ſine ſcripto poteſt ſubſiſtere. 3

TESTAMENTVM condere ex Iure gentium inſtitutum eſt, tametſi aliquæ ſolemnitates iure ciuili ſint impoſitæ. Ità communiter Doctores aſſerunt: Nam antequam ius ciuile, in quo diſponitur modus ſolemnis teſtamentorum exiſteret; iam antea erant teſtamenta. Sic *Geneſ.48.* Iacob reliquit Ioſeph vrbem Sichem, quam tulerat armis Amorrhæo. 4

Ex quo ſequitur, non poſſe Principem iuſtè auferre alicui dominium, è teſtamento acquiſitum, quod facere poſſet, ſi eſſet de iure ciuili, vt aduertit Clarus *l.2. ſent. §. Princeps, & l.3. §.Teſtamentum, quæſt.2.* in fine, & Fagundez *l.6. de contract. cap.1. num.10.* 5

CODICILLVS definitur, Inſtit. & C. de codicillis: *Eſt vltima voluntatis diſpoſitio, ſine directa hæredis inſtitutione*, vt notat Molina *Tom.1. de iuſt.tract.2. diſp.124.*

LEGATVM eſt donatio quædam in teſtamento relicta poſt mortem teſtatoris ab hærede ſoluenda, *§.1.Inſtit. de Legatis*: de quo *ſeq.diſp.* 6

FIDEICOMMISSVM eſt legatum, quod fidei hæredis commiſſum eſt, vt alteri ab eo præſtetur: Dicitur autem fideicommiſſum ſpecies legati vrbanioris; fit enim per verba, *volo, peto*, ſed valet non minus, quàm *præcipio*, &c. vt colligitur *ex Leg. & fidei commiſſum, ff. de Legatis 3.* 7

QVÆSTIO II.

Quæ ſolemnitas requiratur ad Teſtamentum clauſum, & apertum.

DE iure communi ad valorem teſtamenti in ſcriptis requiruntur ſeptem teſtes maſculi, liberi, aut qui pro liberis habeantur, puberes, & rogati ad eum actum non fortuitò, & præſentes, itemque ſubſcripti, coram quibus teſtator declaret, ſuum illud eſſe teſtamentum, illudque ſubſcribat, ſi ſcribere ſciat; aliàs per alium octauum teſtem ſubſcribi faciat. 8

AD Nuncupatiuum verò exigitur etiam, vt teſtes audiant teſtatorem, & intelligant voluntatem illius, non tamen opus eſt, vt teſtes ſubſcribant, aut ſignent ipſum teſtamentum *l. Hac conſultiſſimè, C. de Teſtam.* vbi ſubiungitur, *ſi aliquid horum deſit, teſtamentum non valere.* Idem diſponitur *Inſtit. de teſtam. §. ſed paulatim.* 9

IN Codicillis verò, & quauis aliâ vltimâ voluntate regulariter quinque teſtes, vel rogati, vel fortuiti adhibendi. Quando ſanè fit in ſcripto, debent ſubſubſcribi *L. vlt. C. de codicillis*, & in his etiam fœminæ poſſunt eſſe teſtes; Exceptis codicillis cæcorum, in quibus ſolemnitas teſtamentorum eſt neceſſaria *L. Hac conſultiſſimè, C. de his qui teſtamenta facere poſſunt.* 10

AD

Digitized by Google

Ad valorem teſtamenti requiritur etiam, vt teſtes ſint rogati, quod probari debet duobus teſtibus, non patientibus exceptionem.

11 Ad Teſtamentum clauſum requiritur etiam, vt teſtes præſentes ſint, quando teſtator manu propriâ illud Notario tradit, & audiant dicentem, illud eſſe ſuum Teſtamentum.

Reqvirit vr etiam, vt ipſi teſtes ſubſcribant omnes ſimul, & ſi neſciant, alij nomine eorum hoc faciant. Aduerte autem teſtibus ſubſcriptis non valere legata, vel hæreditatem in eodem teſtamento diſpoſita, vt habetur in iure, & notant Molina *diſput.*125. & Fagundez *cap.*2. *num.*25.

Tempore verò peſtis, duo, vel tres ſufficiunt teſtes, vt docent communiter. Ius tamen, licèt remittat numerum teſtium, non remittit conditiones, vt ſint maſculi, puberes, &c. In codicillis verò poſſunt eſſe etiam fœminæ. Vide Fagundez.

12 Apponitvr in teſtamento, vt ſi non valeat pro teſtamento, valeat pro codicillo, omni meliori modo, quod additum inſeruit, vt ſi deficiat ſolemnitas teſtamenti, vnde fiat nullum; valeat ſolemnitate codicilli *l. finali*, *§. Illud quoque*, *C. de Codicillis*, ità quidem, vt, quamuis directa hæredis inſtitutio ſit nulla; valida tamen ſint legata in eo relicta: Imò etiam, deficientibus hæredibus neceſſariis, inſtitutio hæredis extranei conuertatur in fidei commiſſariam, hæredeſque ab inteſtato teneantur illi reſtituere hæreditatem, detracta ſibi ſolum quarta Trebellianica: itemque ſi teſtator teſtamento iniuſtè prætereat aliquem hæredem neceſſarium, inſtituatque hæredem extraneum, tunc hæres prætermiſſus teneatur extraneo reſtituere reliquum hæreditatis, ſeruata ſibi ſolùm ſua legitima portione, vt ex iure probat Molina *diſp.*132. Leſſ. *l.*2. *cap.*19. *dub.*1. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*7. *num.*305.

13 Qværes: an teſtamentum inceptum, ſed morte ſuperueniente non completum, valeat pro ea parte, quâ inceptum.

Respondetvr negatiuè; imò ſi completum ſit, & antequam legatur, decedat, erit adhuc inualidum *l. fideicommiſſum*, *§. Quoque*, *ff. de Legatis* 3. iuxta Bartolum, & alios. Vide Molinam *diſp.*117. Couar. *de Teſtam. C. relatum* 1. *num.*9.

Qvoniam verò *in C. Relatum*, & *cap. cùm omnes*, *de teſtamentis*, decernitur, vt clericorum teſtamentum valeat etiam ad non pia, duobus teſtibus idoneis, & Preſbytero parochiali, præſentibus. Et quidem in ſtatu Eccleſiaſtico valet.

14 Qvæstio eſt: an ſit validum etiam in ſtatibus Principum omnium.

Aliqvi negant apud Fagundez *cap.*2. *num.*28.

Attamen, valdè aſſerunt Iulius Clarus *l.*3. *ſent. quæſt.*6. Syluest. *v. Teſtam.* 1. *quæſt.*3. Vallaſcus *conſult.*74. & alij apud Gloſſam *in cap. cum eſſes*, *de teſtam.*

Probatvr *ex cap. cùm eſſes*, *de teſtam.* vbi ſummus Pontifex derogat legibus Principum ſæcularium hac in parte: ait enim *ibi* Alexander III. iuris peritiſſimus, ad Epiſcopum Hoſtienſem, ſufficere duos teſtes cum præſentia presbyteri parochialis, & reprobat conſuetudinem contrariam, quæ in eo Epiſcopatu obtinuerat, ne teſtamenta clericorum, &c. redditque rationem, quia *in ore duorum*, *vel trium teſtium ſtat omne verbum.*

15 Imò de teſtamentis etiam Laïcorum videtur loqui *C. cùm eſſes*, *de teſtamentis* & de his loquuntur allati. Confidit autem Ius canonicum fidelitate Parochi, qui ſi fidelis eſt in maiori, nempe negotio animæ, erit fidelis etiam in negotiis rerum. Idem cenſet Ius canonicum de Iudice, & clerico Notario, nempe eorum cum duobus teſtibus præſentiam, excluſuram omnem fraudem; debent tamen eſſe teſtes idonei, vt monet Couar. *ad cap. cit.* non fœminæ.

Enim verò negatiuam eſſe communiorem ait Fagund. *l.*6. *cap.*2. *num.*30. eamque lites & controuerſias vitare; in materia autem teſtamentorum via ſecurior calcanda eſt. Decretum verò Alex. III. factum eſt pro Epiſcopatu Oſtienſi, & aliis locis Eccleſiæ; Neque credibile eſt, Papam voluiſſe vbique terrarum derogare iuri adeò communi, ac celebrato ab omnibus Principibus. Ità Zabarella, Archid. Ioan. Andr. & alij *ad C. illud*, *cùm eſſes*; quibus ſubſcribit Fagund. *num.*38. 16

Adverte etiam, teſtamenta condita à parentibus inter liberos valere, ſolis duobus teſtibus præſentibus, & idem diſponitur de teſtamentis ad pias cauſas, *l. Hac conſultiſſima*, *§. ex imperfecto*, *C. qui teſtamentum facere poſſunt*, & *l. vlt. C. Familiæ Erciſcundæ*; ſufficiunt verò teſtes, ſiue maſculi, ſiue fœminæ. Et per filios intelliguntur etiam nepotes, & deſcendentes. Debet tamen in teſtamento clauſo fieri ſubſcripto à teſtatore, vel à liberis ab eo inſtitutis, iuxta *Auth. ſi modo*, *C. familiæ erciſcundæ*, vel certè teſtator ſcribat diſtinctè nomina filiorum, quos relinquit hæredes cum ſuis portionibus, addito tempore, quo teſtamentum conficit iuxta *Auth. Quod ſine*, *C. de teſtamentis.* 17

Qvod ſi præter liberos in eo teſtamento aliqua perſona extranea admiſceatur, inualidum eſt quoad eam, & relictum deuoluitur ad filios *ex l. vlt.* vt latè proſequitur Molina *diſp.*128. Tanner. *diſp.*4. *quæſt.*7. *dub.*11. *num.*304. 18

Adverte, teſtamentum factum coram Principe valere abſque ſolemnitatibus. *L. omnium*, *C. de teſtam.* Item teſtamentum militis, quod validum eſt cum duobus tantùm teſtibus, etiam fœminis *l. Diuus*, *ff. de militari teſtam.* Imò, cum in prælio verſatur, ſufficiunt quæcumque ſigna, vt habetur *iure Bauaro*, vt ſcribat ſanguine in clypeo, vagina, &c. & eius Chyrographum probent duo teſtes. Vide Baſſæum *num.*3. 19

QVÆSTIO III.

Qui poſſint, & debeant teſtari, aut hæredes inſtitui.

Assero primò, omnes illos, & ſolos poſſe teſtari, qui rationis vſum habentes, peculium habent, niſi iure prohibeantur. Prohibentur verò primò Impuberes. Secundò filijfamilias, niſi de bonis caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus: Item de aduentitiis, quæ poſt clericatum conſecuti ſunt, niſi ad pias cauſas ex patris conſenſu. Tertiò ob crimen facti iure inteſtabiles *l. Is cui.* Et *l. cum lege*, *ff. Qui teſtam.* & *C. Fœlicis*, *de pœnis in* 6. aliaque iura. Quartò Religioſi, niſi ex conceſſione ſummi Pontificis ad pias cauſas. Quintò damnati ad mortem naturalem, vel ciuilem, carceresve perpetuos, niſi ad pias cauſas. Quæ omnia ex iure fuſiùs probant, & declarant Syluester *verb. Teſtam.* 1. *quæſt.*3. & 4. Molina *T.*1. *à diſp.*136. *ad* 138. & Leſſ. *l.*2. *cap.*19. *dub.*4. 20

Qvamvis autem per ſe loquendo (vbi debita ſoluenda, vel lites, aut ſcandala vitanda id non exigunt) nemo ſub graui obligatione teneatur teſtamentum facere; grauiter tamen contra iuſtitiam peccant ij, qui impediunt, ne quis liberè teſtetur; aut ne quis 21

quis mutet, ſi velit, teſtamentum iam factum, & tenentur teſtituere iis, ad quos bona defuncti fuiſſent peruentura. Et in foro externo, præter alias pœnas, priuantur omni emolumento bonorum talis defuncti, iuxta *l.1. & 2. ff. ſi quis aliquem Teſtam. prohib. l.2. C. eodem titulo, Leg. Teſtamenti, C. de inoff. Teſtam.* vt probat Molina *diſp.155.*

22 Asserò ſecundò: Hæredes, vel legatarij inſtitui non poſſunt primò hæretici, apoſtatæ, iiſque adhærentes *Leg. fin. Cod. de heret.* & *Leg. hi; qui ſanctum, Cod. de Apoſt.* Secundò qui perſequuntur Cardinales, eoſque percutiunt, vel capiunt, *C. fœlicis, de pœnis in 6.* Tertiò Inteſtabiles ob crimen, vt ſuprà. Quartò fratres Minores, nonnullique alij religioſi, qui tamen ad titulum eleemoſynæ poſſunt recipere Legata, vt declarat Clemens V. *Exiui de Paradiſo.*

Potest etiam in eorum fauorem hæreditas relinqui, vt per executores vendatur, & detur eis pretium, vt docet Leſſ. *l.2. cap.19. dub.5.*

23 Assero tertiò, hæredes neceſſarios eſſe filios, nepotes, &c. & in horum defectum aſcendentes; Patrem,& Matrem,& his deficientibus Auum,Proauum, vt declarat Molina *diſp.159.*

De filiis illegitimis eſt diſtinguendum: Naturales enim, qui è ſimplici fornicatione ſunt, poſſunt hæredes inſtitui, etiam vniuerſales, ſi ipſi legitimas proles non habeant, *Leg. licet Cod. de fil. natur.* quin etiam matri, carenti legitimis, ſuccedunt ab inteſtato
24 ex aſſe: habenti autem legitimos ſuccedunt ex æquo cum illis *Leg. ſi qua illuſtris, Cod. ad Senatuſconſult. Orficianum.* Patri verò carenti legitimis non ſuccedunt ab inteſtato, niſi in duabus vnciis, hoc eſt in ſexta parte bonorum, iuxta *Leg. licèt, Cod. de filiis natur.* Poreſt tamen etiam ab habentibus filios legitimos eis relinqui Vncia, hoc eſt pars duodecima bonorum.

25 At verò Spurij, qui ex damnato à legibus concubitu ſunt, non poſſunt aliquid à patre accipere *leg. Licet Cod. de natur. lib. & Nouella 74. cap.6.*

Poteſt tamen Spurius recipere alimenta, & parentes ea debent, ſi aliunde non habeat *cap. cùm haberet de eo, qui duxit in matrim.* non obſtante iure ciuili *Leg. ex complexu Cod. de Inceſt. nupt.* huic enim meritò per canones derogatum eſt. Quo fit, vt filiæ ſpuriæ debeatur dos, quæ in locum alimentorum ſuccedit, etiamſi parens fuerit ſacerdos. Ita Nauar. *in C. Non liceat, §.19.* Couar. *ibi, num.15.* Leſſ. *lib.2. cap.19. dub.6.* Imò Henriquez *cap.20. num.4.* putat, hæc alimenta ſpuriis relinqui poſſe, etiamſi ipſi non egeant, quod non improbat Leſſ. *num.69.* Tenetur autem Mater, ſi poteſt, alere filium primò triennio, quo finito, tenetur pater, donec filius ſuâ induſtriâ id poſſit, *l. Hec filium, Cod. de patr. poteſtate, & C. fin. de conuerſ. infid.* & docet Couar. *num.19.* Molina *diſp.169.* Leſſius *num.70.* Tannerus *diſput.4. quæſt.7. dubio 11.*

Quæres, quid ſit Subſtitutio, & quotuplex.

26 Respondetur cum Tannero *n.314. diſp.4. quæſt.7.* eſſe vnius, aut plurium in alterius, aut aliorum locum ad rem aliquam, in vltima voluntate factam, vocationem, quæ generatim duplex eſt, *Directa, & Indirecta,* iuxta Molinam *t.1. diſp.182.*

Vtraqve rurſus ſextuplex eſt, nimirum vulgaris, pupillaris, exemplaris, fideicommiſſaria, reciproca, & compendioſa, è quibus quatuor priores ſunt ſimplices; duæ verò poſtremæ compoſitæ è pluribus.

27 Svbstitvtio vulgaris eſt, quâ teſtator aliam quamuis perſonam, iure non prohibitam, hæredi, ſiue à ſe inſtituto, ſiue ab inteſtato ſuccedenti ſubſtituit caſu, quo ipſe nolit, vel non poſſit eſſe hæres.

Svbstitvtio pupillaris eſt, qua proli impuberi ſuâ poteſtate conſtitutæ aliquem ſubſtituit, ſi is ante pubertatem deceſſerit; qua fit, vt non ſolùm bona pupilli, à patre relicta, ſed etiam alia ad ſubſtitutum perueniant; iuxta *§. Igitur, Inſtit. de pupil. ſubſtit.*

Svbstitvtio exemplaris (velut ad exemplum pupillaris inuenta) eſt, quâ filio amenti, vel ſurdo ſimul & muto, vel prodigo fit ſubſtitutio; quæ proinde etiam vulgarem continet, ſi contingat, filium mori ante teſtatorem. Quod ſi filius ſit impuber, eadem ſubſtitutio erit etiam pupillaris, &c. 28

Svbstitvtio fideicommiſſaria eſt, quâ hæres grauatur, vt hæreditatem totam, vel partem eius aliquotam reſtituat alteri, qui fideicommiſſarius dicitur, quæ cùm ſit ſubſtitutio inducta, poteſt etiam fieri Codicillo.

Svbstitvtio reciproca eſt, quâ inſtituti ſibi viciſſim ſubſtituuntur; vt ſi dicas: Inſtituo hæredes Petrum, & Ioannem, & hos ſibi inuicem ſubſtituo.

Svbstitvtiò compendioſa eſt, quæ plures conſtituit ſubſtitutiones ſecundùm diuerſa tempora, & ætates, ſeu conditiones eorum, qui ſubſtituuntur. 29

Qværes, quæ dicatur legitima, quæ hæredibus legitimè inſtituendis ſemper Salica eſſe debet.

Ivre Cæſareo habetur, quod ſi teſtator quatuor filios habeat, vel pauciores, tertia bonorum pars æqualiter inter eos diuidatur; ſi verò plures ſint, media pars bonorum diuidatur. Vide Molinam *diſp.158.* Reſpectu verò aſcendentium Patris, & Matris eſt tertia pars *Auth. de triente, & ſemiſſe, §.1. & gloſſ. ibi.*

Debet autem legitima relinqui libera *leg. quoniam in prioribus, Cod. de inofficioſo teſtam.* Vide Molinam *t.1. diſput.177.* Fagund. *l.6. cap.13. num.19.* 30

Nota in defectu aſcendentium, & deſcendentium licèt teſtator habeat cognatos collaterales, & fratres, liberum ei eſſe inſtituere hæredem etiam extraneum *§.1. Inſtit. de inoffic. teſt. lib. fratres, Cod. eodem.*

Si tamen hæreditatem relinquat infami, poterit frater agere ad teſtamenti reſciſſionem, dummodo non ſit merè vterinus, &c. iuxta iura eadem.

Hvic verò teſtatori libero commendantur propinqui pauperes, quibus miſereatur, & ne inhabiles hæredes inſtituat, quos recenſet Syluest. *v. hæreditas 3. quæſt.1.* & alij Summiſtæ. 31

In his recenſet Syluest. excommunicatos, ſed malè, vt probat Suar. *3.p. t.5. diſp.15. ſect.9.* & Ioan. Baptiſt. Villalob. *l. com. op. v. Excommunicatio.* Excipiuntur tamen hæretici, & alij iure expreſſi, vt notat Fagund. *loc. cit. num.21.*

Nota executores teſtamentorum eſſe poſſe omnes, qui iure non prohibentur. Accidit verò, vt vnus è noſtris moriens, cùm eſſet à ſuo Patre relictus ad aſſiſtendum ſuo fratri amenti, cum facultate alium in morte nominandi, alium nominauerit, quæſitus fui, an id licitè feciſſet. 32

Respondi aſſertiuè, quia, licèt fratres Minores nequeant fieri, vltimarum voluntatum executores, iuxta *Clem. Exiui, §. Proinde iur. Sanctus, de verb. ſignif.* poſſunt tamen nominare executores de licentiâ ſuperioris. Ita Rodriq. *t.3. qq. Reg. quæſt.70. art.2. & in ſumma, p.2. cap.70.* Vecchis *Praxi, diſp.8. dub.13.* Couar. *in C. Tua nos, num.1. de teſtam.* Sanch. *l.6. Moral. cap.11.* Diana *p.8. tract.5. reſol.13.* vbi in hanc ſententiam 25. Doctores enumerat. Imò cum eis addit Baſſæus noſter, probabile eſſe, eoſdem fratres

Digitized by Google

fratres Minores, & à fortiori cæteros, poſſe conſtitui, de licentia ſuorum Superiorum, Commiſſarios, ad faciendum teſtamentum nomine committentis.

33 AD declarationem Clement. dico *ibi* agi contra proprietates, ideò excludi fratres propria authoritate id exequi, non autem authoritate aliena teſtatoris ad operandum. Sic explico D.Bonau. *epiſt.* ad Prouinciales.

QVÆSTIO IV.

An poſſit hæres inſtitutus in teſtamento, è defectu ſolemnitatis inualido iure ciuili, hæreditatem in conſcientiæ foro adire, ſpoliando hæredem ſuccedentem ab inteſtato.

34 PRIMA opinio eſt exequendam voluntatem teſtatoris, ac proinde in conſcientia poſſe hæredem illum, iure ciuili inualidum, adire hæreditatem. Ità Innoc. *in cap. ſicut de elect. & in cap. celebrata de cler. excom.* Abbas *in cap. Quæ plerique, de immun. Eccl.* Iaſon. *in l. Nemo poteſt, de legatis*, 1. habetur expreſſè *ex c. vltima voluntas*, 13. *quæſt.*2. deducto è Decretalibus D. Greg. Papæ ibi: *Vltima voluntas defuncti, modis omnibus ſeruari debet.* Quod intelligunt Doctores de teſtamentis huiuſmodi. Ita & Bartholus *in Minor. l.*1. *cap.*3. *ad l. Nemo poteſt, ff. de legatis* 1. & alij Iuriſtæ apud Couar. *in cap. cum eſſes, de teſtam.* Fagundium *de contr. l.*6. *cap.*7. Sotus *l.*4. *de iuſt. quæſt.*5. *art.*3. Medin. *de rebus reſtitut. quæſt.*23. Adrian. *quodl.*6. Molina *T.*1. *de iuſt. diſp.*81. Leſſ. *l.*2. *cap.*19. *dub.*3. Syluestr. *v. hæred. quæſt.*7. Reginald. *l.*25. *num.*105. Baſſæus *v. Heres.*

35 NEGATIVAM è regione ſuſtinent Ceuallos *t.*2. *contr. com. quæſt.*71. Bald. *in l.*1. *num.*55. *C. de Sacroſ. Eccleſ.* Couar. *in cap. cùm eſſes de teſtam. de* Gomez *in l.*3. *Tauri, num.*123. Spino *in ſpeculo teſtam. gloſſ.*8. Cenedo 2.*p. collect.*67. *ad Decretal.* Menchaca *de ſucceſſ. creat.* §.2. Gutierrez *l.*2. *qq. Canonic. cap.*5. Ceruant *in l.*3. *Tauri, num.*189. Ledeſm. 2.4. *quæſt.*18. *art.*1. *dub.*12. Victoria 2.2. *de reſtitut.* initio, Sotus *l.*4. *de Iuſt. quæſt.*5. *art.*3.

36 DIVISI tamen ſunt hi; nam Sotus, Victoria, & alij apud Couar. volunt, iura ciuilia concedere ſucceſſuris ab inteſtato repetitionem in foro externo, & retentionem in interno, non dominij in eos tranſlationem, ſed impedire ne transferatur. Alij verò hanc etiam concedunt, quibus ſubſcribit Malderus, Salas, Becanus, Vaſquez, Bonacina, & alij apud Dianam *p.*1. *tract.*8. *reſol.*75.

HÆC videtur ſententia D.Bonau. *in* 2. *diſt.*44. *art.*2. & 3. & *in* 4. *diſt.*18. D.Thom. 1.2. *quæſt.*62. *art.*4. & quotquot aſſerunt, leges Principum iuſtas obligare etiam in foro Poli, quos retuli *tract. de Legibus, diſp.*5. *quæſt.*1. & 2.

HÆC grauis deciſio extenditur ad omnes contractus ciuiles, vt qui iure ciuili ſunt irriti; tales ſint etiam in foro conſcientiæ.

37 MVLTI tamen mediam ſectantur viam, vt ſi de teſtatoris voluntate plena conſtet, è teſtamento minus ſolemni poſſit hæres inſtitutus hæreditatem detinere. Hanc communem ſententiam aſtruit Fagund. *num.*6. cum Couar. *ad cap. cùm eſſes, de teſtam.* & cum authoribus primæ ſententiæ alios adducunt.

DICVNT ſecundò, Si hæres ab inteſtato rationabiliter opinetur, aut dubitet, fraudem aliquam eſſe inuectam in eo teſtamento, poſſe iuſtè agere ad reſciſſionem, conſentit Fagund. *num.*12. cum multis apud Couar. *loc. cit.*

ASSERO cum ſecunda ſententia, probabile eſſe, Hæredem ab inteſtato poſſe reſcindere teſtamentum, in quo alter abſque ſolemnitate inſtituitur, nec interim ſecurè hæreditatem adiri à taliter inſtituto.

PROBATVR primò: Leges Principum iuſtæ 38
obligant in foro poli; at Leges decernunt hæredes inſtitutos abſque ſolemnitate eſſe excluſos *l. hac conſultiſſima, Cod. de teſtam. & Inſtit. Quibus modis teſtamenta infirmentur*, §. *penult.* & hæ toto orbe receptæ ſunt, vt iuſtæ, & ad bonum publicum grauiſſimè neceſſariæ, ne facultates morientium dilapidentur fraudibus: Ergo. Maior latè demonſtrata eſt *l.c. de Legibus.*

PROBATVR ſecundò ex aliis legibus ità diſponentibus, & irritantibus ad vitandas fraudes, nec carent effectu etiam fraude amota, vt in alienatione pupillorum &c. quæ nulla ideò eſt etiam in foro conſcientiæ.

ASSERO ſecundo. Si ritè in foro conſcientiæ 39
conſtet voluntas teſtatoris, ſecurè hæredem in conſcientia adire hæreditatem. Eſt D. Bonauenturæ, vt oſtendam.

PROBATVR primò. Leges Principum iuſtæ ſunt, & in conſcientia obligant, quæ iuri naturæ ſunt conſonæ, & multo magis ſi ità exponantur à Legiſlatore: Sed iuris naturæ eſt, vt hæreditates ſint eorum, quibus legitimi domini iuſtè eas relinquunt, & ad hunc ſenſum veniunt iura etiam ciuilia: Ergo. Maior eſt euidens, ex dictis *de Legibus, diſp.*1. *quæſt.*4. & *diſp.*2. *quæſt.*6. Minor oſtenditur ex vtroque Iure, Canonico, & Ciuili.

Et quidem Innocent. Papa *in cap. quod ſicut*, & 40
in C. quia propter, de elect. ſic decernit: Si electio aliqua iure naturæ, & gentium, valida ſit, tametſi deſint ſolemnitates iure ciuili, vel canonico requiſitæ, validam eſſe in foro poli, quia ſolemnitates iuris poſitiui inuentæ ſunt ſolum ad vitandas fraudes, & in foro conſcientiæ veritas naturalis eſt præferenda. Id autem iuri naturæ eſt conſonum, vt hæreditatum tranſmiſſio ſumatur è Domini voluntate: probatur Inſtitutione de rerum *diuiſ.* §. *per traditionem*; vbi dicitur: Nihil tam conueniens naturali æquitati, quàm voluntatem domini, volentis rem ſuam in alium transferre, ratam haberi.

QVOD verò ipſa iura ciuilia ita in foro animæ ſe 41
explicent, probatur *Authent. de nuptiis*, §. *diſponat. collat.*4. vbi refertur, vltimam defuncti voluntatem pro lege ſeruandam. Et *C. vltima voluntas, cauſa* 13. *quæſt.*2. habentur hæc verba: *Vltima voluntas defuncti modis omnibus ſeruari debet.* Sed formalior eſt textus *in*
leg. inutiliter, Cod. de fideicommiſſ. vbi cum Impe- 42
rator dixiſſet in minus ſolemni teſtamento inutiliter fideicommiſſum relictum eſſe, quod videlicet ad illud exigendum in foro iudiciali actio non concedatur, ſubdit: *Si hæredes compertâ voluntate defuncti illud præſtitiſſent, repeti deinde non poſſe.* Rationem reddit Imperator, *Quia non è ſola ſcriptura, ſed ex conſcientia relicti fideicommiſſi voluntati defuncti ſatisfactum eſſe videatur.* Confirmatur ex Iuriſtarum conſenſu, dicentium, Teſtamentum minus ſolemne ita habere vim, vt legata in eo relicta non ſolùm poſſint à legatario poſſidente in foro conſcientiæ poſſideri, ſed eam in iudiciali defendi per legitimam exceptionem: Ita Bartol. *ad leg. Nemo poteſt, ff. de legatis*, & alijs vt patet ex Gamma *deciſ.*347. & Claro §. *Teſtamentum quæſt.*90.

Si

Digitized by Google

43 Si dicant, hunc textum de legatis, & fideicommiſſ. procedere, non de hæredibus.

Dico & de his concedi communiter à Iuriſtis & Theologis, vt vidimus.

Hinc arguo à fortiori ex D.Bonau. Leges ſunt ex conſcientia ſeruandæ eo grauius, quo grauiores ſunt res præceptæ: At leges voluntati vltimæ deferunt in conſcientia, vt vltimæ voluntates impleantur, explicantes legata, &c. ergo multò magis
44 quoad hæreditates. Nam multo grauiores ſunt, multoque grauius, ac durius eſſet teſtatori videre diſtrahi hæreditatem, ſe inuito, quàm legatum. Ideò ad naturæ inſtinctum nullus etiam timoratæ conſcientiæ hæreditatem ſibi delatam à teſtatore, etiamſi minus ſolemniter, reſtituere volet.

Igitvr ex legum obſeruantia, nobis in foro conſcientiæ iniunctâ ad mentem Legiſlatorum educitur, SS. Doctores eſſe pro prima ſententia, non pro ſecunda, vt putat Fagund. *num.*3. imò cum tertia conſentire.

45 Ex dictis pro ſecundo aſſerto patet reſponſio ad argumenta primi: Leges enim ſunt magnâ ſapientiâ, diſcretione, & ſpiritu exponendæ, & obſeruandæ; ſic enim iniunguntur à Deo, & Apoſtolis ad bonum Reſpubl. ad iuſtitiam, & pacem, atque ideo rectitudo naturæ eſt ſeruanda, ſicut & iuſtitia, &c. vt diſſerit S.Doct. *de Eccleſ. Hierar. p.*2. *cap.*3.

QVÆSTIO V.

Quibus modis Teſtamentum eſt reuocabile.

Non incongruè hominis voluntas dicitur Ambulatoria vſque ad mortem *leg.*4. *ff. de adimend. leg.* cùm per eandem viam ſoleat ſæpè gradi, & regredi, vt in teſtamentorum reuocationibus clarum probatur, quorum occaſione id dictum eſt.

46 Et primò quidem leges concedunt teſtatori vſque ad mortem ſuum teſtamentum irritum declarare, niſi fuerit Religioſus, qui ante votorum ſolemnem emiſſionem teſtatus ſit; ratio vtriuſque eſt, quia vſque ad mortem communiter teſtator liberum habet dominium ſuorum bonorum; non ſic ſi ſit Religioſus profeſſus: Et hoc ita ſtat etiamſi iuraret, vel promitteret teſtator ſuæ vltimæ voluntatis teſtamentum eſſe irreuocabile: quia quod naturâ poteſt ſemper retractari, nequit aliqua extrinſeca adiectione reddi irreuocabile: Hoc tamen intellige de reuocatione valida; nam licitè non poterit teſtamentum, iuramento firmatum, reuocari; quia ſic Deus in teſtimonium falſitatis adduceretur: Vaſquez tamen in foro conſcientiæ non ſolùm illicitum, ſed & inualidum fore ait ſecundum teſtamentum, ſi prius fuerit iuramento roboratum; oppoſitum tamen communius eſt, nam multa fiunt validè, quæ non licitè.

Nec obſtat, quod Iuramentum ſit acceſſorium teſtamento, tanquam principali, cuius naturam, ex ſe licitè reuocabilem, debeat ſequi. Hoc enim verum eſt; quando conditiones expreſsè non excluduntur; iurans autem ſe non reuocaturum, cenſetur omnes conditiones reuocatorias excludere; cùm intendat explodere illam celebrem conditionem: *niſi reuocetur.* Legantur de hac re Vaſquez *opuſc. de teſtam. cap.*2. Couar. 2. *parte rubr. de teſtam.* Antonius Gomez *in* 3. *l. Tauri*, Syluester *verbo teſtamentum* 1. §.12. Cum Bonacina *de contract. diſp.*3. *quaſt.*17. *puncto* 6. qui addit quamlibet verborum formam, qua conſtet teſtatorem prius ſuum teſtamentum habere irritum, ſufficere; nec opus eſt, vt nouum inſtituat, eſto verbali tantùm reuocatione ſit vſus, licèt hoc tantùm verùm ſit de iure regio, vt habet Vaſquez citandus.

Secvndo teſtamentum reuocatur fractione 47 Scripturæ, ſigilli, aut alterius neceſſariæ ſolemnitatis: ſi verò pars aliqua deleatur, aut cancelletur cum interlineis, reliquum teſtamentum valet; & ſolùm pars illa in dubium poteſt reuocari. Ità colligitur *ex leg. ad teſtum*, §. *ſi ſigna*, *ff. de teſtamentis*, & *leg. noſtram*, *C. de teſtam.* Hæc tamen modificantur, nam ſi probetur modus illicitus, quo facta ſit talis ruptura, ſeu cancellatio, vel ſi tabellio eam ruptutam, & cancellationem ante ſuum ſignum factam, doceat non nocere, teſtamentum non inualidatur, vt dicitur *leg.* 1. §.1. *ff. de iis, quæ in teſtam. delentur.* Item ſi duæ ſint Scripturæ, quarum vna tantùm rumpitur; altera adhuc ſubſiſtet; quia licèt vna ſit in re, ſunt tamen in probatione duæ, quod tamen ita Vaſquez limitet, vt vtraque ſcriptura fuerit æque principalis; nam ſi fuerit vna tranſcripta, & tranſumpta apud teſtatorem, licèt Originalis manſerit penes Tabellionem; Hæc non iuuat, ſi prior fuerit 48 diſciſſa; Ita docet Paulus Caſtr. *in leg. noſtram*, *C. de teſtam. quaſt. vlt.* videndum tamen, ſi voluntate ipſius teſtatoris, vel contra eius placitum fuerit rupta.

Tertio inualidatur teſtamentum primum confectione ſecundi, quæ ſolemnis, & iuxta iuris ſit diſpoſitionem, quod eò vſque verum eſt, licèt factum eſſet coram ipſo principe; qui non poteſt ſimplici aſſiſtentia libertatem teſtandi, quæ vſque ad mortem ſequitur bonorum dominium, auferre; verum ſi ſpeciali mandato tale teſtamentum irreuocabile declararet, ſtandum eſſet tali mandato; ſicut enim leges prohibere poſſunt ob iuſtam cauſam teſtamentorum reuocabilitatem; ita etiam Princeps.

Qvarto teſtamentum primum, licèt vali- 49 dum, reuocari poteſt per ſecundum minus ſolemne, modo cùm quinque teſtibus perfectum ſit, dummodò ab inteſtato hæredes venientes, ſint in eo inſtituti: vt hoc tamen ſtet, tres requiruntur conditiones. Prima, vt in primo teſtamento nominatus ſit hæres aliquis extraneus, nam ſi fuerit vnus, vel plures venientes ab inteſtato; ſubſiſtit adhuc teſtamentum. Secunda conditio eſt; vt venientes ab inteſtato ſint hæredes viciniores. Tertia eſt, vt omnes illi hæredes proximiores, ab inteſtato venientes, ſint primi gradus, nec vllus eorum ſolus ſufficiat: quæ conditiones ſunt ſolùm de iure communi; ſed iure regio aliter ſtatuitur, ſaltem in teſtamentis noncupatiuis; quæ ſemper æque ſolemnia ſunt cum primis; cùm habere debeant quinque, aut ad minùs, tres teſtes cum tabellione; ita Vaſquez *loco citato.*

QVÆSTIO VI.

Quam obligationem ſubeunt Hæredes, teſtamento inſtituti.

Cvm hæres ſit in loco teſtatoris, eiuſque natu- 50 ram quodammodo induat; certum eſt eum teneri ad omnia debita realia, ad quæ teſtator tenebatur; nam qui ſuſcipit realia commoda, ſubiici etiam debet realibus incommodis, *argument. leg. hæres in omne*, *ff. de acquirenda hæreditat.* aliter tamen dicendum de iure perſonali, quod habebat teſtator

ſtator ſoluendum; hoc enim ſimul cum eius perſona extinctum eſt.

Conceditvr autem à iure trimeſtre Hæredi, intra quod tempus poteſt hæreditatem adire, vel abiicere & intra illud tempus à nullo debet moleſtari: tenetur tamen interim facere Inuentarium coram Notario præſentibus legatariis, & creditoribus, ſi adeſſe velint. Ità Bonacina ſuprà, citatis Sà, Reginaldo, & aliis. Si tamen illud facere omiſerit, & non ex fraude, ſed ex alia cauſa iuſta, tenebitur tantùm ſoluere quantum importare poterit hæreditas: ſecus ſi fraudulenter neglexerit, etiam vltra vires hæreditatis obligabitur; vt habetur *leg. finali, C. de iureiurando.*

51 Non ſolùm debita, ſed & legata quæcumque relicta à teſtatore, tenetur hæres ſoluere; nam tacitè hæreditatem adeundo ita cenſetur contrahere cum teſtante; ſi tamen legata fuerint ſoluta ante mortem, licèt in teſtamento non ſint cancellata, reſoluenda non ſunt *leg. lucius, ff. de legatis.* Teſtatoris autem mens eſt inſpicienda, de cuius intentione ſi conſtat, tenetur eam obſeruare hæres, relicta verborum ambiguitate; nam omnes præſumptiones ex verbis ortæ ceſſant, comperta voluntate teſtatoris.

DISPVTATIO XII.

De Legatis.

Legatvm, & Fideicommiſſum in effectu ſunt idem, licèt differant in modo, & forma; nam poſterius fit verbis obliquis, quæ directè reſpiciunt hæredem, qui à teſtatore grauatur reddere, v. g. Titio, quod eius fidei creditum eſt. Legatum autem directè legatarium reſpicit, abſque vlla hæredis mentione, vt cùm dicitur: *Lego Petro centum oues*, ita vt idem reſpectu eius, cui debetur, vel datur, dicitur Legatum; & reſpectu eius, qui dare iubetur, Fideicommiſſum nuncupatur: hinc eodem tenore de vtroque ferè ſentiendum.

QVÆSTIO I.

Quid, & Quotuplex ſit Legatum.

{ D. Bonau. in expoſitione. Regul. cap. 4.

52 Legatvm definitur: *Donatio quædam à teſtatore relicta, & ab hærede præſtanda.* Ità omnes Iuriſtæ *in leg. legatum eſt, ff. de legat. 1. & 2.*

Dicitvr quidem *Donatio*, quia nullo propinquitatis iure, ſed ex mera liberalitate relinquitur; habet enim teſtator vſque ad vltimum vitæ inſtans plenam ſuorum bonorum facultatem, ita vt de eis teſtari, & legare liceat ad libitum. Dicitur *ab hærede præſtanda*, ob rationem ſuprà *quæſtione vltimâ* allatam.

Dividitvr Legatum primo in pium, & profanum vt colligitur è Sancto Doctore citato.

Dividitvr ſecundò Legatum in Vniuerſale, & Particulare; illud raro contingit, cùm ſit omnium bonorum, diciturque fideicommiſſum vniuerſale: Particulare verò vſitatum eſt, quando hæres cogitur tradere rem aliquam certam.

Deinde diuiditur in Abſolutum, & Conditionatum. Primum fit, quando abſque vlla determinatione aliquid relinquitur, quod legatario debet reddi abſque mora poſt mortem teſtatoris. Secundum ita fit adiecta conditione: *Ego Paulo lego quinquaginta aureos, ſi filius maſculus ei naſcatur*, & hoc, adueniente conditione, eſt adimplendum: Hæc autem conditio varia eſt pro varietate obiecti, vel modi, quo apponitur: eſt enim aliquando tacita, vel expreſſa; poſſibilis, vel impoſſibilis; neceſſaria, vel contingens; honeſta denique, vel turpis; item aliquando ſignatur de præterito, interdum de præſenti, & futuro.

De his conditionibus ita ſtatuunt Iura, & ſentiunt Doctores, vt contingens conditio de futuro, poſſibilis, & honeſta, legatum ſuſpendat, donec purificentur; De præſenti, & præterito, in ipſo inſtanti legatum tollunt, vel obligant, cum tales conditiones ſint actu neceſſariò veræ, vel falſæ: Impoſſibilis verò conditio, ſeu neceſſaria, & turpis tanquam non appoſitæ cenſentur. Ita Vaſquez *de teſtamentis, cap. 8.*

In omni autem legato intelligitur tacitè: *Si adeatur hæreditas*, de iure communi, quamuis Ius regium aliter decreuerit: tacita etiam conditio ſubeſt legato annuo, quod relictum intelligitur quot annis vixerit Legatarius; ita vt ad eius hæredes nihil tranſeat. 53

Tenvis autem illa diſtinctio, quæ intercedit inter legatum Conditionale, & Modale, adeò Iuriſtas torquet, vt planè neſciant, Si relinquatur Dos puellæ, vt nubat; an conditionem importet; an verò modum.

Baldvs, Couarru. Peregrinus, & Simon de prætis apud Bonacinam *loc. cit. prop. 3.* ſentiunt legatum eſſe modale, ac proinde eius ſolutionem non differendam; ſaltim ſi fiat à parentibus; quare, aiunt, puella poteſt fratrem ad ſolutionem cogere, etiam antequam ſit nubilis ætatis. 54

E contra, Barr. Gomez, Mantica, Molfeſius, & alij *ibidem* citati, Conditionale eſſe acclamant, adeoque expectandum donec puella viro ſit matura; interim tamen docent teneri fratrem ipſam alere, aliaque iuxta ſtatus decentiam ſuppeditare, cùm in patris locum ſuccedat.

Tota difficultas ſtat in illis voculis *Si* & *Vt*: nam ſi legetur aliquid puellæ, *ſi nubat*; certum eſt conditionem eſſe: Si verò, *vt nubat*; quis ignorat cauſam finalem legati denotari? & ſic ipſi debetur, etiam antequam viro nubat, & etiamſi nunquam nupſerit, ſi ſaltem penes ipſam non ſteterit, quòd ſe viro non iunxerit; ratio eſt, quia quando conditio redditur legatario impoſſibilis abſque ſuâ culpâ, cenſetur pro non appoſitâ.

Hinc inferunt Vaſquez apud Bonacinam vbi ſuprà, legatum relictum Bertæ, vt nubat Titio, ipſo mortuo debere adhuc Bertæ reſtitui; modò alteri velit nubere. Ex quo inferre licet, quando legatur aliquid cum onere cuiuſdam actionis, ineſſe conditionem tacitam, ſi legatarius voluerit talem actionem obire; nam ſi noluerit; legatum ipſi negandum eſt: vnde Dos Bertæ legata, vt nubat, illicò poſt teſtatoris mortem tradenda eſt, ſi vult nubere; cautione tamen præſtita; quod ſi omnino nubere nolit; 55

Digitized by Google

nolit, ceſſante cauſa, & motiuo finali, ritè ceſſabit effectus: Huius autem difficultatis deciſio non mediocris eſt conſequentiæ, vt innoteſcat vtrum Dos ſic relicta, & non tradita ante mortem puellæ, ſit traducenda ad eius proximos hæredes; num verò in ea ius habeat ipſius teſtatoris hæres.

QVÆSTIO II.

An legata debeant ſolui illis omnibus, quibus fiunt, & quomodo.

CVM Teſtatoris voluntas poſt mortem immobilis ſit, vt ait S.Bonauent. *in Regulam fratrum Minorum, cap.4. littera B.* Generalis omnium Iuriſtarum regula eſt, legata ſoluenda eſſe illis omnibus perſonis, quæ ſunt bonorum capaces, vt autem hæ dignoſcantur; notandum eſt leges libertatem quorumdam, ita proſcriptam declarare, vt nullius rei dominium habere valeant: & Imprimis hæretici manifeſti, vbi Sacra Inquiſitio dominatum obtinet, nihil poſſunt poſſidere, cum eorum bona ſint fiſco adiudicata; quare legata his facta, ſicut & Apoſtatis; ipſo iure inualida ſunt; vt habetur *Leg. Manichæos, C. de hæreticis.*

56 ITEM legata perſonis incertis relicta, non valent §. *incertis inſtitut. de legatis.* Hoc tamen ità concipe, ſi ſint omnino incertæ, cum nihil poteſt reddi illis, qui nullo nobis modo ſunt cogniti. Verum ſi adſit, aut breui adfutura ſit ratio aliqua internoſcendi tales, poteſt ipſis validè fieri legatum, vt ſi quis legaret in fauorem illius, qui in vxorem duxerit ſuam neptem; aut filiam, tale legatum ſtabit, & reddendum eſt iam nuptà nepti, vel filia.

AB hac regula excipiuntur Legata facta Deo, ſi quis ita voluntatem ſuam exprimeret, quia Deus non reputatur inter perſonas incertas; & lex ciuilis nequit ſuas exceptiones ad pias cauſas extendere; quare præſtandum erit tale legatum maiori Eccleſiæ loci illius, in quo factum eſt, vt notatur §. *ſi quis in nomine magni Dei, Authent. de Eccleſ.* Idem intelligendum de legatis in pias cauſas vniuerſaliter, vt in eas Ius ciuile nullum imperium habeat; & ſi Eccleſiæ ſint facta, id intelligatur de Eccleſia loci, & vbi plures Eccleſiæ conuenerint, de Eccleſia maiori; ſi omnes ſint æquales, dandum eſt Epiſcopo, vt iuxta ſuam prudentiam illud inter omnes diſtribuat. Ita Bonacina cum aliis apud ipſum citatis ſuprà.

57 DVBITATVR verò apud Iuriſtas, an relictum pauperibus legatum, debet dari pauperibus loci; an verò ſufficiat, quòd detur alienis. Alij illud adiudicant illis, qui egeſtate detinentur in patria legantis, *argument. leg. ſi quis ad declinando*, §. *vbi autem*; cenſetur enim teſtator magis affectus erga illos, quàm erga alienos: tenet tamen probabilius Bonacina ſatisfieri, quibuſcumque pauperibus detur; cùm vltima voluntas magis communi pietate, quàm particulari affectu flagrare credenda eſt; eaque ſufficienter completa ſit in quibuſuis egenis.

QVANDO autem legatum relinquitur Canonicis, non debet trahi ad eorum Eccleſiam, ſed ad totum capitulum, quod aliud eſt ab Eccleſia; & tunc inter omnes proportione Geometrica eſt diuidendum, iuxta gradum, & dignitatem cuiuſque; ſi verò ſingulis Canonicis legatum ſit: tunc inter ſingulos eſt æquè, ſeu arithmeticè diſtribuendum. Sed ſi vni legetur ſoli, huic non alteri, tradatur, ob reuerentiam, & obſeruantiam vltimæ voluntatis. Quod apprimè notandum accinit Bonacina ſuprà, citans Manticam, Couarruuiam, Genuenſem, Vaſquez, & alios.

IN quocumque autem legato, in quo ſuboritur dubium de perſonis, quibus debeat ſolui, attendenda eſt potiſſimum legantis intentio, & ſimplex verborum ſignificatio; & his deficientibus, piis cauſis magis eſt fauendum; Hinc plures caſus reſolutos habes. 58

PRIMO, legatum in genere relictum fœminis maritandis, non poteſt diſpenſari puellis adhuc non nubilibus; in his enim præſumitur, teſtantis voluntatem non adimpleri. Ita Mantica *de coniect. vltima vol. lib.11. tit.11. num.5.* Sanchez *de matrimonio, num.7. diſp.91*: & plures alij apud Bonacinam ſuprà.

SECVNDO, Dos legata puellæ, ſi nubat, volenti tamen religionem ingredi, eſt tradenda; Ita omnes communiter; idem dic de legato facto viduæ, quamdiu vitam vidualem duxerit, quam etiam in religione honeſtiùs ducere poterit. Ita Sanchez citatus. 59

DIFFICVLTAS tamen eſt de legato, facto viduæ, ea conditione, vt cum filiis ſemper habitet, & illa voluerit ad ſecundas nuptias volare, negantibus filiis vnà cum Socero habitare.

DVPLEX eſt Doctorum hac de re opinio. Prima eſt Baldi *leg.1. Cod. vbi pupilli, &c.* & *leg.1. in fine, Cod. de leg.* Iaſon. *ibidem*, & aliorum non paucorum, quos refert, & amplectitur Sanchez vbi ſuprà, tale legatum irritum iri, quia præſumenda eſt tacita conditio ei in eſſe, vt ad ſecundas nuptias non tranſeat; & prætereà iuſtum timoris motiuum poſſunt prætendere filij; ſicut ſi vxor legaret marito ſimili conditione, & ille Nouercam ſuis filiis adſciſceret, proculdubio ab ea recedendi iuſtam haberent cauſam filij; cùm illa duriùs ſe gerere ſoleat. 60

SECVNDA opinio eſt Bonacinæ, citantis Bartol. Imolam, *in leg. cum tale, num. 2. ff. de condit. & demonſtr.* & alios, dicentes, tale legatum ſoluendum etiam volanti ad ſecundas nuptias, & volenti cum prioris mariti filiis habitare: Ratio eſt; quia legatum debetur volenti, licèt non potenti conditionem apponere; nec cohabitatio illa adeò ſuſpecta eſt, cùm ſit vſitata; quod ſi filij eam velint reſpuere, ipſorum eſt culpa, quæ legatario non debet præiudicium afferre.

DICEREM tamen in conſcientia, tale legatum non deberi, ſi vel ipſa mater, vel filiorum tutores aduerterint talem habitationem ex parte Soceri noxiam futuram, & admonita mater noluerit acquieſcere; ſic enim cenſetur ipſa conditionem tollere, & in culpa eſt. 61

TERTIO, legatum datum futuræ vxori in genere, priuſquam vxoratus fuerit legator; poteſt ſolui ſecundæ, cum ex affectu ad vxorem ſibi ſuperſtitem præſumendus eſt ita legaſſe. Si verò iam vxoratus legatum facit, pro prima præſumitur, & excluditur ſecunda, licèt eodem nomine cum prima gaudeat, quia cenſendum eſt, affectum mariti priorem tantùm reſpexiſſe. Ita Barboſa *leg. diuortio, §.8. ff. ſoluto matrim.* Menoch. *lib. 4. præſumptione 122.* & Sanchez ſuprà *numero 59.*

Digitized by Google

62 QVARTO factum legatum conditionale, vt non fiat tranſitus ad ſecundas nuptias, ſoluendum eſt, etſi nuptiæ, ſed inualidæ, ſint ſubſequutæ. Ratio huius petitur ex regula *non præſtat*, *de regul. iuris in 6.* quia impedimentum non præſtat, quod effectum non ſortitur de iure. Ita Gutierrez *capite 111. numero 7.* Sanchez *citat.* qui addunt cum Syluestro *verbo ſponſalia*, *quæſtione 1. dicto 2.* tales nuptias, etiam validas, ſed non conſummatas ob inopinatum aliquem euentum, legatum non inualidare; Quia in materia pœnali, ſeu odioſa, nomine nuptiarum, intelligitur matrimonium conſummatum.

IN omnibus his caſibus conſiderandum eſt, legatarium debere recipere, quicquid ſibi relinquitur, de manu hæredis, non propria authoritate, aliàs reus erit *Commiſſi*, hoc eſt, legati iacturam patietur; hoc tamen intellige, poſtquam hæreditatem adiuerit hæres; & hæc pœna à lege indicitur, vt detur tempus detrahendi Falcidiam; vnde patet, pia legata, Falcidiæ non ſubdita, hanc pœnam non ſubire; vide Bonacin. *de contract. puncto 8. dub. 3.*

63 QVOD ſi hæres in reddendo legatum contumax ſit, competit Legatario in ipſum triplex actio: prima eſt *Perſonalis*; cùm enim hæres contraxerit teſtatoris defuncti debita, cenſetur ſe & ſua obligare ad ea perſoluenda, *leg. 2. Cod. communia de leg.* Si tamen non ſit hæres ex teſtamento, ſed alio titulo, illa actio ceſſabit, ſuccedetque actio Prætoria. Secunda actio nuncupatur *Hypothecaria*, qua res certæ ſpeciei manet legatario hypothecata; vel etiam omnia hæredis bona, ſi res legata ſit tantùm certæ quantitatis; ita *dicta lege* decretum eſt. Tertia actio eſt in ipſam rem, vt vindicetur, cuius dominium, cùm ſit tranſlatum à die mortis teſtatoris, poteſt vindicari, à quocumque poſſideatur; vnde poteſt legatarius Iudicis opem poſtulare, ſeu Saluianum rei interdictum intentare; vide Bonacinam, & citatos apud ipſum Doctores *puncto 8. §. 4.* ad finem.

64 MAGNA difficultas eſt; & eſt plurium litigiorum ſeminarium, quando res eadem pluribus coniunctim legatur, cui tunc reddatur: vt hæc enucleatiùs ſoluatur.

NOTANDVM eſt primò ex legum diſpoſitione dari in legatis; *Ius accreſcendi*, & *Ius non decreſcendi*. Prius eſt ius quoddam, quo vnus ob coniunctionem cum altero, vacantem eius partem obtinet: nam ſi res eadem duobus relinquatur, & vnus eam velit repudiare, alter verò repetere; totus huius poſterioris titulus erit, quia cum priori erat coniunctus, vnde res ab eo repudiata, debet ipſi accreſcere. Ius autem non decreſcendi eſt illud, quo non proprio iure, ſed alieno, res aliqua deficiens cuipiam obuenit: hoc iure ſi vnus canonicus è choro ſit abſens, aſſiſtens poterit diſtributiones eius ſibi vindicare.

65 NOTANDVM ſecundò, aliquos poſſe eſſe coniunctos tripliciter, re tantùm; verbis tantùm; & re, & verbis ſimul.

PRIMA coniunctio habetur, quando res vna ſub diuerſa verborum formula duobus relinquitur; & tunc in ſolidum vtrique legatur, ſiue teſtamento vni, & codicillo alteri; ſiue vtroque ſimul: quare vno repudiante, aut non potente aliquid recuperare, totum alteri acquiritur.

66 SECVNDA coniunctio dupliciter ſit. Primò ſi iiſdem verbis res eadem duobus diſtributiuè relinquatur, vt ſi dicatur: fundum meum Lugdunenſem paribus portionibus Petro, & Paulo relinquo: Hunc fundum, ſi alter reſpuat; alter totum recipere poteſt iure accreſcendi; licèt enim non ſit legatus in ſolidum vtrique, ſtatuit tamen *lex vnica*, *§. his ita, C. de caduc. toll.* vt cùm partes ſint tantùm mente diuiſæ, non oculis deſignatæ, vteruis alterius partem, altero deficiente, obtineat.

SECVNDO ſit, quando res diuerſæ non diuerſis verbis legantur, vt cùm dicitur: Domum meam Bergomenſem Titio, & domum meam Lugdunenſem Caio relinquo: hîc nullum eſt ius accreſcendi, licèt coniunctiua particula, &, faciat eundem orationis contextum, quia res ſunt penitus diuerſæ.

TERTIA coniunctio tunc accidit, quandò in eodem vltimo inſtrumento res eadem, vno verborum contextu, pluribus relinquitur, abſque vlla partium diuiſione; verbi gratia, Agrum meum Bergomenſem lego Titio, & eundem lego Paulo. Hæc coniunctio eſt omnium commodiſſima, cæteriſque præualet iure accreſcendi: Verùm ſi ſimul coniunctio re tantùm, & coniunctio verbis tantùm, contingant; multi apud Bonacinam citatum §. 5. volunt æquam eſſe vtriuſque vim; aliis tamen contendentibus, coniunctionem verbis tantùm præualere, quippe quæ magis expreſſum teſtatoris voluntatem depromit: Vide Molfeſium *in ſumma*, *2. p. tract. 13. cap. 5. num. 75. & ſeqq.* Manticam *de tacit. & ambig. conuent. lib. 10. tit. 3.* Tuſcum *verb. ius creſcendi concluſ. 566.* cum Oinotom. *inſtit. de legat. § ſi eadem res*, *num. 3. & ſeqq.* 67

68 POTEST tamen Teſtator hoc ius accreſcendi interdicere, ita vt vno è coniunctis deficiente, pars eius obueniat hæredi; vnde elucet differentia magna inter hæredem, & legatarium; nam hic nihil poteſt iure accreſcendi obtinere, vbi expreſſa legantis voluntas id expreſſerit; at hæres in aliqua re particulari inſtitutus, aliis hæredibus deficientibus, poteſt in vniuerſam hæreditatem ſuccedere; etiamſi oppoſitum expreſsè in teſtamento ſit prouiſum; & Ratio eſt, quia teſtator non poteſt impedire iuris communis effectum, quod ita decernit, ne aliquis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus obeat.

QVÆSTIO III.

Quæ res poſſunt legari.

69 RES quæcumque alienabilis, ad quam ius habet teſtator, legari poteſt; ratio oritur è dominio rei, quod planæ diſpoſitioni cuiuſque Domini ſubiicitur: Res autem aliena nequit legari, quia legatio importat tranſlationem Dominij, quod in legante debet ſupponi: Si tamen aliquis rei alienæ legatum faceret, volens & ſciens, rem non eſſe ſuam, tunc legatum directè cadit ſuper hæredem, qui tenetur rem illam, vel eius æſtimationem legatario procurare, vt habetur, *leg. cum alienam*, *Cod. de legat. & §. non ſolum*, *inſtitut. de legat.* Legatario tamen incumbit probare innotuiſſe teſtatori rem illam alienam eſſe; tum quia actor eſt, cuius eſt ſemper probare; tum, quia clarè conſtat rem eſſe alienam, quæ ſimpliciter nequit legari; præſumptio autem ſtat pro hærede, donec oppoſitum probetur: Et hæc ita ſe habent iuxta diſpoſitionem iuris

Digitized by Google

iuris ciuilis; In foro autem conſcientiæ, tale legatum non poſſe nec fieri, nec ſolui debere ſentit Bonac. §.3. *propoſit.*1. cui conſonat *cap. filius noſter de teſtamentis*, reprehendens Ius ciuile, eò quòd rei alienæ
70 legatum validum faciat; docet tamen Vaſquez *dub.*2. omne legatum rei alienæ, etiam ignoranter factum, validum eſſe, ſi fiat in fauorem vxoris, dilecti amici, aut proprij famuli, quia tunc præſumitur, Teſtatorem idem facturum, etiamſi ſciuiſſet rem eſſe alienam; vnde hæres cogendus eſt ad rei æſtimationem præbendam, & hoc ſpeciale eſt in legato: nam in hæredis inſtitutione, bona aliena inualidè ſuppurantur; nec eorum æſtimatio debetur: Ità Vaſquez, citans Gomez *ibidem*.

MINVS autem legari poſſunt Eccleſiæ, vel res publicæ, quæ noſtro commercio non ſubſunt; nam harum rerum, & ſimilium prohibetur alienatio; vt habetur *Inſtitut. de legat. §. non ſolum, ſuprà cit.* poteſt tamen legari res aliqua, in qua teſtator aliquid iuris habeat; & pro illa parte valebit, ſi ſuum tantùm ius legauerit; ſi verò rem, & poſtea eam totam ſibi obtinuerit, valebit totum legatum quocumque titulo eam acquiſierit. Ita Vaſquez, & pro parte Bonacina, citatus.

71 RES etiam teſtatoris, creditori obligata, poteſt legato alienari; quia in ea ſemper conſeruatur à Teſtatore aliquod Ius, quod poteſt in alium transferre; & ſi ignorauerit teſtator rem obligatam eſſe, tenetur hæres eam redimere, & legatario tradere.

IDEM dic de rebus ipſius hæredis, legato in alium tranſlatis; nam poteſt teſtator illud ipſi onus iniungere, & hæres acceptare, cùm hæreditaris aditio ſuſcipiat omnem obligationem, teſtamento obſignatam: & hoc verum, aiunt, ſiue res ſit in poſſeſſione hæredis, ſiue ad illam ius habeat: *argum. leg. cum filius, §. dominus, ff. de leg.*1. vt habet Gratianus *diſcept. forenſ. cap.*237. *num.*26. cum Molfeſio *num.*71. & aliis. Hoc tamen diſcrimen eſt inter rem teſtatoris, & hæredis legatam, quod illa ſtatim mortuo teſtatore, legatario quoad dominium acquiratur; non ſic res hæredis, quæ ſola traditione dominium transfert.

72 QVOD ſi quis legaret rem legatarij propriam, incaſſum eſſet tale legatum; quia non poteſt idem fieri proprium bis eidem, *leg. proprias, Cod. de legat.* quia etiam nemo poteſt diſponere de re, ad ſe non pertinente. Idem iudicium eſto de dote legata vxori, quæ ad ipſam ſpectat, vnde nequit eam legato accipere; non tamen omnino irritum eſſet hoc legatum, quia ſubueniret anticipanda eius ſolutio, quæ ſtatim mortuo marito debet fieri; cùm Dos ex ſe non cogitur ſolui, niſi poſt annum: Ità Iuriſtæ *in §. ſed ſi vxori, inſtit. de legat.*

73 QVANDO autem legatur res aliqua fructificans, videndum eſt, an ſit certæ ſpeciei, aut generis: Si enim ſit in aliqua ſpecie, fructus talis legati debentur à die mortis teſtatoris; ſin verò, & res generica ſit, computandi ſunt fructus à die moræ hæredis, quæ computatur ab illo tempore, quo differt hæres legatum ſoluere; ſi verò non ipſa res, ſed eius fructus aliquotus legatur, diſpiciendum eſt, an id factum ſit demonſtrando, vel taxando rem; nam ſi demonſtratiuè dictum ſit, licèt res deteriorata fuerit, legatum tamen totum eſt ſoluendum; vt qui legaret centum modios frumenti, ex tali fundo: Si verò res taxetur limitatiuè in legato, nihil ſoluendum eſt vltra id, quod ex re percipitur. Ita Gomez, Vaſquez, Zechius, Sanchez, & alij apud

Bonacinam citatum, qui eam regulam aſſignat, qua taxatio rei ab eius demonſtratione diſcernatur; vt ſi duplici oratione legatum fiat, demonſtratiuè factum iudicetur, vt dum dicitur: Lego centum Paulo, & volo, vt ſoluantur ex talis fundi prouentu: & ſoluenda tunc erunt, etiamſi totus agri prouentus ad centum non ſurrexerit; quia completo iam legato, tantùm demonſtrauit agrum. Ita colligitur *ex leg. quidam teſtamento, ff. de legat.* Si verò vna tantùm oratione modus legandi abſoluatur, vt: Lego centum Paulo ex fructibus talis fundi; ſignum erit, teſtatorem taxatiuè loquutum; & ſi ager centum non tulerit, nihil amplius ſoluendum; *leg. nomen debitoris, §. vni ex hæredibus, ff. de legat.*3.

CIRCA rem verò legatam Regula generalis eſt, 74
principali quouis legato, cenſeri & cætera eius acceſſoria eodem vinculo ligari. Hinc lecto legato, ſiue domo, viridario, veſtimento, peculio, penu, vel ſupellectili, legata cenſentur omnia, his ordinariè annexa, vt in longum protrahit, & probat Bonacin. citatâ longâ Iurum, & Doctorum ſerie.

QVÆSTIO IV.

Quid ſit Legatum Pium, ſeu Priuilegiatum.

LEGATVM Pium eſt illud, quod intuitu pie- 75
tatis cenſetur factum, & re ipsâ aliquid pro pio vſu continet. Hoc legatum variis priuilegiis iura munierunt; æquum enim erat, vt forenſibus litigiis non adeò implicaretur teſtatoris pietas, quin citiùs, & certiùs ſuum haberet effectum; ideò legatum hoc *Priuilegiatum* nuncupamus, quippè exemptum ab ambagibus, & conditionibus ad profana legata requiſitis, ſed de hoc paulò infra.

IN primis autem curandum eſt teſtatori ſic legaturo, vt nullius peccati mortalis ſit conſcius, ne pia illa actio, extra gratiam facta, aliis tantùm, non ſibi, proficiat: ad meritum enim pietatis neceſſarius eſt ſtatus gratiæ, extra quem, quicquid agitur, pro non acto, vtpotè mortuum, computabitur, vt agendo *de Gratia* diſcuſſimus.

SI tamen lethalis culpæ conſcius talem ſuam vo- 76
luntatem vltimo inſtrumento obfirmauerit, & poſteà gratiam ſit conſecutus pœnitendo; optimum erit conſilium, ſuum legatum de nouo ratificare, quod primæ eius inſtitutioni quoad meritum æquiualebit; cùm enim ad mortem vſque poſſit illud reuocare, ità de nouo approbare; Ità monet Bonacina ſuprà citatus §.2. *propoſ.*2. cum aliis apud ipſum relatis: Hæc autem ſunt in ordine ad ipſum legantem intelligenda.

QVOAD legata pia in ordine ad perſonas; quibus fiunt, aſſerendum eſt, quicquid relinquitur in honorem Dei, vel Sanctorum; quicquid etiam pro propriæ animæ ſalute, pro pauperibus, viduis, pupillis, peregrinis, Mendicantium Monaſteriis, hoſpitalibus, & Eccleſiis legatur, hanc pietatem redolere; ita communiter omnes.

NEC neceſſe eſt, quòd pauperes, qualeſcumque 77
ſint, ita egeant, vt oſtiatim mendicare cogantur; ſed ſufficit, quod eis non ſuppetat, vnde iuxta ſui ſtatus exigentiam viuere valeant; ſiue ad debita ſoluen-

da, ſiue ad alia neceſſaria procuranda; vt notat S. Doctor in Apologetico ordinis Minorum *quæſt.* 9.

77 Si verò legatum hoc illis relictum, pro ipſorum alimentis ſpecificetur, & poſteà ipſi vel ipſorum aliqui fœliciorem ſtatum, aut fortunam attigerint; illis ampliùs non debebitur, cùm ceſſante cauſa finali, ceſſent ea, quæ ad ipſam ordinantur, ſi tamen poſteà in priſtinam indigentiam reciderint, redibit ſimul cum ſua cauſa legatum illis ſoluendum. Ita Surdus *de Alimentis quæſtione* 7. *numero* 58. & alij.

Ad pium etiam legatum reducitur à nonnullis, quod maritandis, vel habilitandis ad religionis ſtatum, virginibus relinquitur; modo hoc illis alio iuſtitiæ titulo non ſit debitum. Item quod fontium, viarum, pontium, & ſimilium reparationi deſtinatur; Item quòd pingendis Sanctorum imaginibus, vel promouendis ſtudiorum vtilitatibus legatur: Hæc tamen non libenter inter pia legata admitterem, niſi conſtaret, ea paupertatis, vel pietatis intuitu fuiſſe facta: cùm non rarò hæc, & ſimilia propter alia motiua actitari ſoleant.

78 Hinc diſcernere licet, quale ſit legatum conſanguineo pauperi factum; nam ſæpè non paupertas præualet conſanguinitati, ſed è contrà, in affectu teſtatoris; quare ad hoc dignoſcendum regula potiſſima eſt, ſi in ſuo teſtamento priùs pauperem, vel conſanguineum nominauerit: Si enim primò fit mentio pauperis, cenſetur legatum pium, ad quod ſemper duæ ſunt conditiones requiſitæ; prima eſt pietas in perſona, cui fit: Secunda eſt, pietas in perſona, vel in motiuo, quo fit. Nam ſi diuiti fiat legatum, non cenſebitur pium; cùm in ipſo non ſit illa pietas, in paupertate fundata: idem eſto iudicium, ſi fiat pauperi, ſed non paupertatis intuitu.

79 Denique legata facta Confraternitatibus, authoritate Pontificia erigendis, peccatoribus à malo ſtatu retrahendis, mortuis ſepeliendis, Miſſiſque celebrandis, inter piè relicta, apud Doctores recenſentur, vt videre eſt apud Bonacinam *cit.* Quæ omnia ſapere debent Confeſſarius, & pœnitens propter caſum reſeruatum, qui multis in locis incurritur ob dilatam pij legati ſolutionem vltra biennium; qualis reſeruatio obſeruatur Mediolani, relatu Bonacinæ ſuprà. Nec obſtat, quod aliquando ſint pia legata facta Mendicantibus, dominij incapacibus; nam licèt ipſi, rei legatæ dominium vindicare nequeant, tenentur tamen teſtamentorum executores eam in eorum vſum conuertere. Ita D. Bonauent. *citatus.*

Nec ſequitur, rem certam legatam interim in nullius eſſe bonis. Eſt enim in bonis hæredis erogandis, non reſeruandis, vt diſertè ait S. Doct. *cit.*

De priuilegiis legati pij id ſciendum, quod Falcidia, vel Trebellianica, detrahi ſolita à legato profano, hìc non habet locum; quia eſt diſpoſitio iuris ciuilis, cui pia cauſa non ſubiicitur. Ita Tiraquell. *priuileg.* 26. Tuſcus *verb. legata, concluſ.* 111. & cæteri omnes.

Secundo, ſemper ſuſtineri poteſt, quocumque modo valeat; & ſi vni nequeat competere, alteri cauſæ eſt applicabilis; ita præfati, Tiraquell. *priuil.* 33. & Tuſcus, *concl.* 109. poſt D. Bonauenturam *in Reg. Min. cap.* 4.

80 Tertio omnes iuris ciuilis ſolemnitates hinc abiguntur, ob rationem iam latam; vnde teſtium conditiones variæ, ſicut & teſtatoris, tot diſpoſitiones non requiruntur; quare perinde eſt, ſiue teſtes ſint rogati, ſiuè non; ſint viri, vel fœminæ; plures, vel pauciores; ſit teſtator cæcus, mutus, & Surdus, ſiue non, in totum teſtatus, ſeu pro parte, habilis ad legata profana, vel non; ſufficitque modo ſe ſufficienter expreſſerit, hæredem, aut legatarium, clarè nominando. Ità conſtat è Bonacina, & aliis, quos citat. Addi poteſt priuilegiis legati pij, vt ſi indefinitè relinquatur, vel in perpetuum, nullo temporis termino præfixo præſcribatur, vt pro legato annuo pro anima relicto definiit Alexander VII. vt vidimus agendo *de Actibus humanis, diſput.* 17. *quæſt.* 10. *ſect.* 41.

QVÆSTIO V.

Quibus modis legata ſint caduca, ita vt Hæres non teneatur ea ſoluere.

Hæc intelliguntur de legatis profanis, non de Piis, quæ nunquam ſunt caduca, vt patet ex iam dictis: & vt docet D. Bonauent. *quæſt.* 2. citatus, dicens; ſi legatum ab vno paupere, qui relinquitur, reſpuatur, alteri eſſe dandum. 81

Multis autem modis contingit, Hæredem liberum eſſe à ſolutione legati; præcipui petuntur ex eius inualiditate, ex tacita, vel expreſſa reuocatione à teſtatore factâ, ex rei peremptione abſque Hæredis culpa, Item ex repudiatione ipſius legatarij.

Inualiditas poteſt oriri ratione modi, quo fit legatum, & ratione perſonæ, cui relinquitur: primo modo inualidum eſt; ſi ſolemnitates Iuris ſint prætermiſſæ, ſi in teſtante deeſt dominium rei legatæ, vt dictum eſt, ſi denique in genere ſupremo, vel ſubalterno, (vt dialecticè loquar) materiam nominauerit: Secus, ſi in ſpecie infimâ; quare Ens, vel Animal legatum, illuſorium cenſebitur; non ita ſi bos, vel equus legetur. Ità §. *ſi generaliter, inſtitut. de legat.* & tunc iuxta communiorem ſententiam tenetur hæres dare iuxta optionem legatarij; nam *eodem* §. habetur: *Si generaliter ſeruus, vel res alia legetur, electio legatarij eſt, niſi aliud dixerit teſtator.*

Secundo modo inualidum eſt, ſi fiat perſonæ incapaci; vt ſi teſtator errauerit circa eius ſubſtantiam; vel adhuc non ſit in rerum natura. 82

Quod deficiat etiam legatum deficiente cauſa finali, vel conditione ei appoſita, ſuprà dictum eſt.

Revocatio etiam legatum inualidat. Nam cùm res legata ſit ſub dominio legantis, dum viuit, poteſt eam ad libitum alienare; quare ſicut voluntate relinquitur, ita contraria voluntate adimitur; res enim per eaſdem cauſas ſoluuntur, per quas naſcuntur, vt dicitur *de regulis Iuris in* 6. Incumbit tamen hæredi probare reuocationem, aliâs in dubio fauendum eſt legatario, cùm ſit in poſſeſſione facti. Nam quod clarè conſtat eſſe factum, ſed dubitatur num ſit reuocatum, iudicatur in fauorem eius, cui fit, donec oppoſitum iuridicè probetur *leg.* 3. §. *ſi duobus, ff. de adimend. legat.*

Dixi reuocari Legatum tacitè, vel expreſsè; quia par eſt vtriuſque natura; quare ſi poſtquam Legatum obſignatur, enaſcitur inimicitia inter Legantem, & Legatarium; præſumetur Legatum tacitè eſſe reuocatum, cùm nullus ordinariè inimico ſibi infenſo ſoleat benefacere; multâ tamen circumſpectione vti debet Iudex in hoc diſpiciendo. Vide *leg. nec adiecit, ff. pro ſocio.* 83

Item tacitè reuocatum cenſetur Legatum alicuius

ius certæ rei, quam teſtator voluntariè aliter alienauit, vendidit, aut alteri donauit; *leg. rem Legatam*, & *leg. Legatum*, *ff. de adimend. legat.* & hoc à fortiori verum eſt, ſi in fauorem ipſius Legatarij factum ſit; cenſebitur enim tunc anticipata ſolutio.

84 QVOD ſi Legatario relinquitur ſuum debitum, & poſteà exigitur, ac conſumitur, reuocatum cenſetur; verum ſi debitum exactum eſt, vt ſecuriùs cuſtodiatur, ac reponatur, ſoluendum eſt: Vide Manticam, Molfeſium, Maſcaradum, & Gratianum, quos refert Bonacina *cit.* §.8.

IDEM dic de re quauis conſumptibili, quæ poſtquàm legatur, à Legante in proprios vſus conuertitur; hæres ad eam rem ſoluendam non tenebitur, niſi teſtator aliam ſimilem rem in eius locum ſupputauerit, vel ignoranter priorem inſumpſerit. Ità Bartolus, Baldus, & communiter cæteri.

85 TERTIA cauſa, ob quam Hæres à ſolutione Legati eximitur, eſt rei perditio: nam ſi res eſt determinata, & abſque hæredis culpa ſit perdita, perit Legatario; quia res perit ſuo domino *leg. pignus*, *Cod. de pignoratia actione*, morte autem Teſtatoris, dominium in Legatarium transfertur.

DIXI: ſi res ſit determinata, nam ſi ſit ſolùm in genere, non acquiritur eius dominium aliter quam traditione, quare perdita, perit hæredi.

86 QVÆSTIO autem controuertitur, an ſi duæ res ſint ſimul Legatæ, & vna ſine hæredis culpa pereat; altera ſit reſtituenda: Communis opinio tenet rem ſuperſtitem eſſe ſoluendam; quia vtile per inutile non vitiatur: vnde Legato boue cum vitulo, altero mortuo, alter eſt reſtituendus; imo integro armento, vel grege Legato, quod ſupereſt, ſolui debet: ità *leg. grege Legato, ff. de legatis*, 1.

NEC contrà facit, quòd grex ſit Legatus; ſed vna ouis non facit gregem. Nam licèt non poſſit grex in vna oue conſtitui, poteſt tamen denominatio gregis in vna ex multis ſuperſtite conſeruari. Exemplum affert Bonacina ſuprà; nam licèt inhabitatio vnius hominis non ſufficiat ad conſtituendum collegium, poſtquam tamen ex pluribus conſtitutum eſt, & cæteri ad vnum interierunt; collegium in illo vno conſeruatur *leg. Sicut*, §. *finali*; *ff. quod cuiuſque vniuerſitatis*, ex qua Lege colligitur plura requiri ad conſtitutionem, quàm ad conſeruationem alicuius rei.

87 NEC ſimiliter obſtat, quòd vſusfructus gregis periret in vno ſolo; vnde ſi cui relictus eſſet totius gregis vſusfructus, vna ſola oue remanente, non teneretur hæres ad aliquid ſoluendum. Hoc inquam non obſtat, quia de vſufructu ſpeciatim id lex decreuerit, vt videndum eſt, *leg. fin. quibus modis vſusfruct.* quod autem in vna cauſa decernitur, ad aliam, vbi par ratio deeſt, malè trahitur. Ratio autem, cur ita in lege ſtatutum ſit, petitur ex modica vtilitate vſusfructus, qui ex vna oue percipitur; quæ ratio in caſu noſtro ceſſat. Ità notat Bonacina §.8. *citat.*

QVARTA cauſa inualidandi Legatum, eſt repudiatio ipſius Legatarij, cum omne Legatum habeat tacitè eam conditionem, ſi acceptetur: vnde non acceptatum accreſcit hæredi, & hoc verum eſt etiamſi partem Legati velit acceptare, & aliam reſpuere, quia ſtatuitur, *leg. Legatarius*, *ff. de legat.* 2. vt Legatarius nequeat pro parte repudiare, & pro parte accipere eandem rem; ſecus tamen facere poſſunt eius hæredes: ratio eſt, quia voluntas teſtatoris erat totam rem legare, cui correſpondere debet voluntas Legatarij totam acceptando; quia tamen voluntas hæredum eius poteſt eſſe multiplex; poteſt eorum quiſque partem ſibi obuenientem reiicere, vel recipere; hoc enim velle voluiſſe cenſetur teſtator.

SI tamen res multiplices, ſeu diſparatæ ſint relictæ, licèt vno codicillo, aut teſtamento, penes Legatarium erit optio repudiandi, vel acceptandi pro toto, vel pro parte; Hoc autem iterum limitandum eſt, nam ſi ita res ſint diuerſæ, vt vni ſit annexum onus, alteri verò minimè; non poterit Legatarius rem onuſtoſam reſpuere, alteram, quæ non habet onus, arripiendo: Nam præſumitur teſtator in eo caſu totum Legatum intuitu oneris reliquiſſe, quare non æquum erit, vt eius voluntas fruſtretur.

Nonnulla alia reſtant de Legatis dicenda, nimirum, quando, & quo ordine ſunt ſoluenda; quid de his ſibi poſſit hæres retinere; an ad vnum vſum relicta, in alium poſſint conuerti, & ſimilia, quæ abundè, licèt ferè nullius ſint ponderis, tractantur apud Bonacinam de Contractibus *quæſt.* 17. Vaſquez Opuſculo de teſtamentis, & alios, apud hos citatos.

Hic itaque dicere ſufficiat, Legatum abſolute relictum, quod nulla ſuſpendet conditio, ſtatim poſt obitum Teſtatoris ſoluendum; verum ſi ſimul cum Legatis debita concurrant, hæc prius ſunt ſoluenda, eo ordine, quem de reſtitutione agendo ſuprà innuimus. Item dic de votis realibus, quibus obnoxius erat teſtator; Hæc enim ſunt Legatis anteferenda: At cùm ad legata plura plures concurrunt Legatarij, omnibus ad ratam ſunt ſoluenda. Vide Sanchez in Summa *lib.* 4. *cap.* 15. *num.* 39.

Quoad commutationem legatorum, ea fieri poteſt rationabili cauſa ſimul cum ſuperioris authoritate interueniente; Legitimus autem ſuperior in Legatis piis, eſt Epiſcopus loci: in profanis verò eſt Princeps, qui non agnoſcit alium in ſuo regno ſibi ſuperiorem.

Quoad id denique, quod legatis poteſt detrahi ab hæredibus, illud ſciendum eſt, quod Hæredes neceſſarij, quibus ab inteſtato hæreditas obuenit, poſſunt partem ſuam legitimam retinere, ſiue ſufficiant bona teſtatoris ad ſoluenda Legata, ſiue non. Hæredes verò non neceſſarij, quibus pars legitima non debetur, poſſunt ad Ratam à ſingulis Legatis detrahere quartam partem, quæ Falcidia nuncupatur; cætera patent ex ſupradictis de Teſtamento; vide citatos Authores.

Digitized by Google

TRACTATVS DE RELIGIONE

PROOEMIVM.

CVM hactenus diſcuſſerim, quæ mutuam hominum Iuſtitiam concernunt; nunc opportunum iudico ſupremum illum nexum perſtringere, quo Deo obſtricti, debitum ei cultum internum, & externum exhibemus: Hic eſt omnis Theoriæ, ac Theologiæ ſcopus, & finis, vt Deum colendum cognoſcentes, ipſum actu colamus, æmulemurque noſtras quantumcumque ſublimes ſpeculationes demiſſiori cultu, & ardentiori erga Deum amore ſuperare; immane etenim flagitium veterum erat Philoſophorum, *quia cum Cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt*, vt notat D. Paulus *Roman.* 1. Nec vllus hominum eò vſque hebeſcit, quin naturæ lumen ei indicet, & iudicet, Dei veritatem in iniuſtitia otioſæ cognitionis nequaquam detinendam, ſed deuotæ praxi ſeriò mancipandam. Vt hoc autem præſtemus, non ipſi nobis ſufficimus; verùm Diuina ſapientia, quæ ſuis radiis hominum mentes illuſtrat, voluntates etiam ipſorum procliui ad pietatem ductu erudit, normamque præfigit, quam ſequentes inter tot cultuum diſparitates, & ementitos Religionis titulos, veræ venerationis principia, media, & finem ſecuri attingemus: Norma verò hæc Religio illa eſt, quæ orthodoxæ fidei primogenita eſt proles: De ea hîc tractabimus, cum ad Iuſtitiam, in cuius elucidatione adhuc perſeueramus, reducatur, vt notat Seraphicus 3. *part. centil. ſect.* 44. Deo enim, quod ſuum eſt, reddit; Ideò S. paulus *loco cit.* oppoſitum vitium iniuſtitiæ adſcribit, dicens: *reuelatur ira Dei ſuper omnem impietatem, & iniuſtitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iniuſtitia detinent.* Porrò conſiderari poteſt Religio, vt eſt Virtus, vel vt eſt Status: ſub priori conſideratione toti fidelium cætui conuenit; ſub poſteriori verò illis propria eſt, qui Religioſæ profeſſionis emiſſione totos ſe Deo deuouent: Cùm tamen Religionis ſtatus ideò ſit inſtitutus, vt exactiori obſeruantia Religio, quæ virtus eſt, exerceatur; de hac primo loco agam in genere: deinde ad eius ſingulos actus deſcendens, ſingulares diſputationes de eis inſtituam, mox etiam apponam quicquid Religioni aduerſetur, vel ipſius exercitium promoueat: Altero, autem tractatu, Deo fauente, poſtquam aliquid de votis dixero, Religioſum ſtatum complectar.

DISPVTATIO

Digitized by Google

DISPVTATIO PRIMA.

De Religione *in genere*.

CVM quicquid ab homine prodire poſſit, corde priùs concipiatur; deinde ore proferatur; ac tandem opere conſummetur; hæc tria humanorum actuum receptacula omnimodè occupat RELIGIO, vt homo totus Deo, à quo totaliter eſt, vacare valeat; Itá totum hominis cor conſecratur Deo, dum Fide, Spe, & Charitate, debitum ei honorem concipit; Item ore in diuini cultus exhibitione proficit homo, dum adorando, laudando, benedicendo, & gratias agendo, omnem Deo deberi honorem palam recognoſcit; dum denique opere complet, quod mente concepit, & linguâ protulit, offerendo, thurificando, & geniculando, Religionem conſummat, cuius officia & actus itá tripartitur Seraphicus *loco* ſuprà *cit.* vbi inſuper ei appendit quaſdam conſiderationes, quales ſunt patrati ſceleris pœnitere, rerum, & temporum viciſſitudines ponderare, ac temporalium inſtabilitatem parui pendere, veritatem quoque æmulari, ſicut & ſe totum Deo committere: Itá paucis omnem Religionis ambitum luſtrat S. Doctor, vbi *ſuprà*. Verum cum nonnullæ difficultates Scholaſticæ in hac materia occurrant, eas diſtrictiùs examinabo, poſtquàm breuem explicationem huius nominis præmiſero.

QVÆSTIO I.

Quid ſit RELIGIONIS *Virtus*.

D Bonauent. 3. part. cent. ſect. 44. & in 3. diſt. 9. art 2. quæſt. 3.
D Thom. 2. 2. quæſt. 81. & 82.

1 RELIGIO definitur à D. Bonauent. loco ſupra allegato: *Religio eſt virtus, quæ Deo debitum cultum affert.* Eandem definitionem affert *lib. 5. compend. Theologiæ, capite* 37. Eruitur autem è Tullio, lib. 3. de Iuuentute: *Religio eſt virtus, quæ ſuperioris cuiuſdam naturæ, quam diuinam vocant, curam cerementamque affert.* Eodem ferè modo definitur à D. Auguſtino 10. *de ciuit. cap.* 1. & 4. apud D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 9. *art.* 2. *quæſt.* 3.

2 DICTA eſt Religio à religando ex D. Iſidoro *lib.* 8. *ethymol. cap.* 2. Eò quòd per eam vni Deo Religemus animas noſtras ad cultum Diuinum vinculo ſeruitutis. Quod idem ſenſit & D. Auguſt. *de vera Relig. cap.* 55. apud D. Bonauent. *lib.* 4. *phar. cap.* 19. & Bouerium *demonſt.* 1. *Symb. art.* 1. Valentiam *diſp.* 6. *quæſt.* 1. cum Lactant. *lib.* 4. *diu. Inſt. cap.* 28. vel cum Iſid. *lib.* 20. *ethym. cap.* 17. à Reeligendo, ſeu à frequenti electione eorum, quæ ad Dei cultum pertinent; vnde Cicero *lib.* 2. *de nat. Deorum*, Religioſum

3 denominat. Vel à Reeligendo ipſum Deum, à quo defecerat, ex D. Auguſt. *lib.* 10. *de ciuit. cap.* 4. Vel rurſus à religando ſibi Deum reconciliatione, ex eodem D. Auguſt. *cap.* 26. *de quant. animæ*, & *lib.* 1. *retract. cap.* 13. apud D. Bonauent. *loco cit. Pharetra.*

QVÆSTIO II.

An Religio ſit Virtus.

D. Bonauent. in 3. diſt 9. art. 2. quæſt. 1.
D Thom ibi, quæſt. 1. & 2. 2. quæſt. 2. art. 1.

VT eius venemur eſſentiam, eius ortum indicat Seraph. *hic* & locis infrà citandis. Eam è cœlis elapſam, quò vultum ab ortu erigimus, ait Lactant. *de falſa ſap. cap.* 10. Marſil. Ficin. *de Chriſt. Relig. cap.* 1. quod è naturæ legibus deducit Plutarch. aduerſus Colorem; nam vbique terrarum gentes, quantumuis efferæ, ſacra colunt, litant, altaria erigunt, moliuntur templa, & Deum aliquem colunt. Ideò & legum conditores, qui ſapientiâ æternâ magiſtrâ iuſta decernunt, vt habes *Prouerb.* 8. de his diſponunt. Id & priſci Legiſlatores prouidentes, etſi ad ſuperſtitioſa declinantes, teſtati ſunt. 4

ID ſanè intellectui humano diuinitus affulſit radio, quod naturæ Iudicatorium appellant; de quo Pſalm. 4. *Signatùm eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, vt monet D. Bonauent. 2. *diſt.* 24. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 3. & *in* 4. *diſt.* 6. *part.* 1. *quæſt.* 1. & *de trib. ternar. cap.* 8. & *de* 7. *Itiner. ætern. itinere præcipue* 6. & notat Bouer. *demonſt.* 1. *Symb. art.* 2. & late oſtendi, *p. p. tract.* 1. *diſp.* 1. & 11. Imaginem Dei geſtamus, à quo conditi ſumus. 5

HINC Religionis ſcopum inueniemus: Quia enim homo ad Deum ordinatus eſt, tanquam ad primum ſuum principium, & finem vltimum, vt dicitur *Apoc.* 1. & ſæpè obſeruat D. Bonauent. ideo ad eum, à quo bona omnia recipit, debet non ingratus, ſed recognitione gratâ ſe, ſuaque dirigere. Hoc autem Religionis actibus exequitur, vt oſtendam, & latè proſequitur paſſim D. Bonauent. maximè 3. *part. centil. ſect.* 44. *de* 6. *alis Seraphim*, *cap.* 8. *Itinerario mentis in Deum. Soliloq. Itineribus. Æter. Incendio amoris, Stimulo*, & aliis opuſculis. 6

HVIVS

Digitized by Google

7 Hvivs quæſtionis titulum inſtituit S. Doctor de Latria, quæ primò ſumitur pro reuerentia Deo exhibita, & eſt actus internus Religionis, ſoli Deo exhibendus. Ideò Chriſtus Sathanæ eum ambienti ſeuerè Matthæi 4. reſpondit id Deuter. 6. *Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies*, vbi, quamuis non dixerit, Deum tuum ſolum adorabis, vt oſtenderet aliquam adorationem exhiberi creaturæ, vt cùm *Abraham adorauit populum terræ*, Geneſ. 23. & obſeruat D. Auguſtinus *quæſt. 61. in Geneſ.* attamen cultus Latriæ ſaltem, qui dicitur ſeruitus, ſoli Deo eſt exhibendus, vt explicat S. Auguſtinus *primo de Trinit. cap. 6.*

Hinc verò procedit actus externus cultus Dei, qui dicitur Latria, Matth. 4. *Magi procidentes adorauerunt eum*, & Ioan. 9. Celidonius à æcitate curatus, *procidens adorauit eum.* De hoc actu externo agam *diſput.* 4. nunc de habitu, & actu eius interno diſſeram.

Assero, Latriam, ſeu Religionem, eſſe Virtutem.

8 Probatvr primò à D. Bonauent. & D. Thom. Illa eſt virtus, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit: ſed talis eſt Religio: Ergo. Minor probatur. Reddere cuique id, quod eſt debitum, eſt actus bonus, & bonum reddit reddentem: ſed Religio id præſtat: Ergo. Maior probatur; nam dum redditur cuique debitum, conſtituit in ordine conuenienti ad alterum; ſed ordo eſt bonus, ſicut & modus, ac ſpecies, vt ait D. Auguſtinus *lib. de natura boni, cap. 55.* Ergo. Minor probatur è Platone in Phœdone, vbi affert exemplum ergaſtuli.

9 Probatvr ſecundò à S. Doctore: Circa opera laudabilia, & ardua conſiſtit Virtus ex Ariſtotele 2. *Eth. cap. 3.* Sed colere Deum eſt actus huiuſmodi: Ergo.

Probatvr tertiò à S. Doctore: virtus maximè eſt neceſſaria circa opera meritoria vitæ æternæ: ſed Deum colere, & adorare, eſt meritorium vitæ æternæ: Ergo.

Probatvr quartò à S. Doctore. Id, quod eſt præceptum à Deo, ad virtutem ſpectat; ſed Deum colere, eſt à Deo præceptum. Ergo. Eadem argumenta reſumit *in corpore.*

Obiicies primò. Omnis Virtus eſt libera: ſed Latria eſt ſeruitus, ex D. Auguſtino *lib. 10. de ciuitate, cap. 1. & lib 5. cap. 15. & lib. 6. cap. 1.* Ergo.

10 Respondent Sancti Doctores, Latriam eſſe ſeruitutem merè voluntariam, qua homo ſe ſponte Deo ſubiicit, quæ magis potius liberum facit à peccato, & in alto ſtatu conſtituit; nam *ſeruire Deo, regnare eſt.* Et inde habes, quo pacto Religio, quæ cum timore Dei eſt coniuncta, ſit libera.

Obiicies ſecundò. Religio eſt cultus, Deo exhibitus, cultus autem non eſt habitus, ſed eſt actus.

Respondet S. Doctor primò, habitus ſæpè notificari per actus; & ideò, licet Latria, ſeu Religio definiatur per cultum, non ſequitur quod ſit actus.

11 Respondet ſecundò, Latriam aliquando ſumi pro actu, aliquando pro habitu; ſicut frequenter euenit in actibus animæ, qui vnum commune nomen habent. Vnde Ariſtoteles *primo, & 2. Poſter.* & 3. *de anima*, & Auerores 3. *de anima, com. 20.* aliquando accipit nomen Intellectus pro actu; aliquando pro potentia; eodem modo loquitur D. Anſel. *lib. de Incarn. cap. 20.* de Voluntate. Similiter & D. Auguſtinus *lib. 10. de ciu. cap. 1.* & alij.

Obiicies tertiò. Latria idem eſt, ac Pietas, vt ait D. Auguſtinus 10. *de ciuit. capite 2.* Dicitur enim Theoſebia, Pietas reſpiciens cultum Dei: ſed pietas non eſt virtus, ſed donum: Ergo.

Respondet S. Doctor ex D. Auguſtino 10. *de ciuit. citato*, Pietatem tripliciter accipi. Vno modo pro eodem, ac Theoſebia; & ſic eſt idem, ac cultus Dei. Secundò dicitur Pietas officium, parentibus debitum. Tertio modo pietas dicitur miſericordia, quæ proximis in operibus exhibetur; eſt etiam Pietatis donum. Principaliter verò Pietas dicitur Virtus, quâ Deus colitur. 12

Obiicies quartò. Reuereri Deum eſt Timoris: Ergo ſuperfluit Religio.

Respondet S. Doctor, reuerentiam reperiri tam in timore, quàm in honore, quia in timore eſt reſilitio in propriam vtilitatem; in honore verò eſt teſtificatio, vel exhibitio alicuius teſtificantis, & profitentis ipſius maieſtatem. Reuerentia autem, quæ eſt latriæ, potius eſt honoris, quàm timoris; & magis habet rationem virtutis, cùm conſiſtat in actione exhibendi Deo cultum, timor autem in paſſione; & hæc eſt vna differentia inter Virtutes, & dona. 13

QVÆSTIO III.

An Latria, *ſeu* Religio *ſit virtus ſpecialis.*

S. Bonauent. in 3. diſt. 9. art. 2. quæſt. 1.
D. Thom. in 3. diſt. 9. quæſt. 1. art. 1. quæſt. 1. & 2. 2. quæſt. 81. art. 4.

Assero, Religionem eſſe ſpecialem Virtutem. 14

Probatvr primò à S. Doctore: Ille habitus, qui habet ſpeciale obiectum, eſt ſpecialis: Religio habet ſpeciale obiectum, nempe cultum Dei, quod eſt ſpeciale bonum: Ergo: Eodem argumento vtitur D. Thomas.

Secvndo. Ille habitus, qui habet ſpecialem in ſuo obiecto difficultatem, eſt ſpecialis: Talis eſt Religio: Ergo.

Tertio. Ille habitus, cui opponitur ſpeciale vitium, eſt ſpecialis: ſed Religioni opponitur Idolatria: Ergo.

Obiicies primò. Virtus, quâ colitur Deus, eſt Fides, Spes, & Charitas, ex D. Auguſtino 19. *de ciuitate Dei, cap. 6.*

Respondetvr, ibi cultum Dei ſumi generaliter pro obſequio præſtito Deo; non autem vt dicit ſpecialem ſeruitutem, Deo debitam ex ſua excellentia, quæ ſeruitus à nobis dicitur Religio, & Latria. 15

Obiicies ſecundò à D. Auguſtino 10. *de ciuitate, cap. 6.* Verum ſacrificium eſt omne opus, quod agitur, vt ſancta Societate iungamur Deo; ſed ſacrificium pertinet ad Religionem, vt ibi S. Auguſtinus dicit: Ergo omne opus bonum ad Religionem ſpectar.

Respondet S. Doctor, quòd ſicut cultus Dei multipliciter dicitur; ità & Sacrificium: Eſt enim Sacrificium bonæ operationis, & Sacrificium deuotæ orationis, & Sacrificium immolationis. Primum eſt virtutum omnium. Secundum eſt virtutum Theologicarum. Tertium ſpectat ad Latriam, cuius eſt immolare Deo, cui ſoli debetur Sacrificium, ſicut ait D. Auguſtinus *loco cit.* & hic eſt actus Latriæ 16

elicitus,

Digitized by Google

elicitus, quæ tamen virtus imperat etiam alia ſuprà recitata ſacrificia, vt aduertit etiam D.Thomas.

Obiicies tertiò. Omnis, qui obedit Deo, illi ſeruit; hæc autem ſeruitus eſt Latria, & virtus generalis, quæ omnibus Legibus Diuinis obtemperat.

17 Respondet S. Doctor, Latriam non eſſe virtutem obedientiæ generalem, quæ continet etiam ſubiectionem hominibus, vices Dei agentibus, ſed ſpecialem obedientiam ſoli Deo præſtitam ratione excellentiæ; & hæc eſt Religio.

Obiicies quartò. Omnia ſua opera dirigens ad Dei gloriam, iuxta eius cultum agit; hoc autem comprehendit opera omnia; nam ait Apoſtolus prima Corinth. 10. *Omnia in gloriam Dei facite.*

18 Respondetur, operari ex Religione, dicere modum ſingularem Dei gloriæ ob ſpeciale motiuum, vt dixi; Religio autem imperat omnia bona opera, quæ ad Dei gloriam fiunt, vt ait etiam D. Thomas.

QVÆSTIO IV.

An Relgio *ſit Virtus Cardinalis.*

S. { D Bonauent in 3. diſt.9. art 2. quæſt. 3. D.Thom. ibi, quæſt 1. art. 2. & 2.2. quæſt. 81. art. 5.

19 Nota primò ex D. Bonauent. *in corpore, & ad 6.* Rationem formalem Virtutis ab obiecto formali ſumendam; obiectum autem formale Religionis non eſt Deus, ſed cultus Deo exhibitus, ita, vt cultus is ſit obiectum formale, *Quod*; & Deus ſit obiectum, & finis, *Cui*; ex quo ſequitur, Religionem non eſſe virtutem Theologicam: hæ enim reſpiciunt Deum immediatè, vt verum, & bonum, atque adeò reſpiciunt bonum, & verum increatum ſub rationibus increatis, quæ ſunt ſumma Veritas, & ſumma Bonitas Dei. Igitur Religio eſt cultus Deo debitus interior, qui poſtea multis modis exhibetur exterius Latriâ. Sumitur autem Latria pro cultu interiori, prout ad exteriorem Dei cultum ordinatur. Ideo dicit, exhibitionem cultus debiti ipſi Deo, atque adeò ad Iuſtitiam ſpectat, vt pars potentialis eius; non eſt autem ſubiectiua, quia neque redditur æquale debito, neque inueniuntur aliæ conditiones Iuſtitiæ propriæ, qua de re ſatis egi *p. p. Tract. 1. diſp. 19. quæſt. 1.*

20 Observat etiam S. Doctor doctrinam D. Auguſtini *lib. 10. de ciuit. cap. 1.* Cultum Deo debitum quatuor nominibus vocari; duobus apud Græcos; & geminis apud Latinos. Apud Græcos quidem dicitur Latria, & Theoſebia, ſeu Euſebia. Apud Latinos duo nomina reſpondentia ſunt, Pietas reſpondens Theoſebiæ; & Religio Latriæ; tametſi Religio latius pateat, quàm Latria; & Pietas quàm Theoſebia; nam hæc dicit cultum interiorem, qui reſpicit Deum directè per virtutes Theologicas; ſed Latria ſeruitutem exteriorem, prout ab interiori ſpeciali venit, reſpiciente cultum Deo debitum ob eius excellentiam, & hæc relatiua eſt, & ſpectans ad Iuſtitiam. Fatetur tamen S. Doctor, Latriam, etiam internum cultum Deo debitum ſignificare ſub ratione debiti ob Excellentiam Diuinam, vt reſpiciat cultum, vt *Quod*, & Deum *vt Cui*.

Assero igitur, Religionem eſſe virtutem, non Theologicam, ſed Cardinalem.

21 Probatur primò à S.Doctore ex Tullio 3. *de iuuentute*, vbi ait, Religionem eſſe ſpeciem Iuſtitiæ.

Ratio verò Sanctorum DD. eſt ſuprà allata, quia Virtutes Theologicæ reſpiciunt Deum immediatè, vel vt verum, vel vt bonum, per Fidem, Spem, & Charitatem: At Religio non reſpicit immediatè Deum, ſed cultum Deo debitum: Ergo.

Obiicies primò ex D.Auguſtino 10. *de ciuit. cap. 4.* vbi ait: *Sacrificamus Deo hoſtiam humilitatis, & laudis in ara cordis, igne feruidæ Charitatis. Hic eſt Dei cultus, hæc vera Religio:* Ergo Latria eſt virtus Theologica. 22

Respondet S. Doctor, Religionem eſſe Charitatem, quia ſcilicet cultus perfectus interior Dei, eſt per virtutes Theologicas; ſed tamen Religio reſpicit Dei cultum, vt ad extra prodeat per adorationes, &c.

Obiicies ſecundò. D. Auguſtinus 14. de Trinitate, cap. 1. *Sapientia vera, & verus Dei cultus, quæ* Theoſebia *appellatur, quod nomen noſtri Deitatem appellant*: At Sapientia ſe tenet ex parte virtutum Theologicarum: Ergo.

Respondet S. Doctor, eum loqui de cultu perfecto interiori, modo ſuprà dicto. 23

Obiicies tertiò: Latria eſt virtus, qua Deus colitur eo cultu, qui eſt adoratio: Sed virtus dictans nobis Deum adorandum, eſt fides, vel etiam Charitas: Ergo.

Respondet S.Doctor, adorationem, ex fide, & Charitate promanantem, eſſe eam, quæ interior eſt ex motiuo deitatis, veritatis, & bonitatis Dei; ſed Religio eſt principium cultus Dei ex motiuo excellentiæ eius, ſub ratione debiti: non nego tamen, poſſe hunc actum eſſe à Fide, vel Charitate imperatum.

Obiicies quartò. Impletio primi, ſecundi, & tertij præcepti Decalogi ſpectat ad virtutes Theologicas: ſed in his continetur etiam cultus Dei: Ergo.

Respondet S.Doctor, impleri illa præcepta primæ tabulæ, quò ad interiorem perfectionem, virtutibus Theologicis; ſed cultum debitum modo dicto, vt ordinatum extra, per Religionem impleri. 24

Obiicies quintò. In hoc differunt virtutes Cardinales à Theologicis, quòd Cardinales conſiſtunt in medio citra ſuperfluum, & diminutum; in Theologicis autem non eſt reperire ſuperfluum; ſed circa Religionem non eſt inuenire ſuperfluum: Ergo.

Respondetur, circa actum interiorem, vt ad externum ordinatur, euenire ſuperfluum, veluti ſi aliquis vellet decem miſſas vno die celebrare.

Obiicies ſextò. Illa virtus, quæ habet Deum pro obiecto, eſt Theologica: Talis eſt Religio: Ergo. Minor probatur; nam oratio eſt actus Religionis, & Deum ipſum poſtulat. 25

Respondetur ex fundamento, Theologicam virtutem reſpicere Deum immediatè, vt obiectum *Quod*, ſed Religio reſpicit immediatè, non Deum, ſed cultum Deo debitum, & oratio petitionem, vt ait Suarez *capite* 4.

Collige primò, hanc eſſe virtutem digniorem omnibus aliis moralibus, nam propinquiùs cæteris reſpicit Deum, qui eſt vltimus Finis, in quem omnia obiecta virtutum moralium tandem referuntur. Ideò præcepta Religionis in Decalogo præferuntur cæteris, vt obſeruat S. Doctor *in 3. diſt. 37. art. 2.* cum D.Thom. *quæſt. 81. art. 6.* ſequitur Suarez *cap. 3.*

Collige ſecundò, habere actus tum interiores; tum etiam exteriores, per quos interiores excitentur. Religio ſanè magis interiorem actum reſpicit, quàm 26

quàm

quàm exteriorem. Ideò *Theoſebia*, quæ cultum Dei ſignificat, reſpicit actum interiorem; *Latria* verò, quæ ſubiectionem, & ſeruitutem ſignificat, actum exteriorem, vt notat S. Bonauent. *in* 3. *loco cit.* Et quia conſiderat actum ſuum in comparatione ad alterum, & ſub ratione debiti, ideò ad Iuſtitiam pertinet, vt ait S.Doctor *ibi* & D.Thomas *art. quinto.*

OPORTET autem adnotare, cultum, & honorem Religione exhibitum, non dicere aliquid datum Deo propter ſeipſum, quia eſt gloriæ infinitæ, ſed propter nos; quia per hoc, quod Deum reueremur, & honoramus, mens noſtra ei ſubiicitur, & in
27 hoc eius perfectio conſiſtit. Quælibet enim res perficitur per hoc, quod ſubdatur ſuo ſuperiori, ſicuti corpus per hoc, quod viuificetur ab anima, & aër per hoc, quod illuminetur à ſole, mens autem humana indiget ad hoc, quod Deo coniungatur ſenſibilium manuductione, quia *inuiſibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt, conſpiciuntur*, vt ait Apoſtolus *Rom.* 1. & ideò in diuino cultu neceſſe eſt aliquibus corporalibus, vt eis, quaſi ſignis quibuſdam, mens humana excitetur ad ſpirituales actus, quibus Deo coniungitur; & ideò Religio habet quidem interiores actus, quaſi principales, & per ſe ad Religionem pertinentes; exteriores verò actus, quaſi ſecundarios, & ad interiores actus ordinatos, vt diſſerit S. Thom. *art.*7. & D. Bonauent. *locis adductis*, & *in lib.* 2. *de profectu Religioſi, cap.*62. & *ſeqq.*

28 OBSERVAT autem Valentia, duplicem honorem, ſeu duplex in honore Deo exhibito Religionis obiectum haberi: alterum materiale, & eſt aliquod officium proportionatum ad excitandam, & conciliandam Deo exiſtimationem: alterum formale, & eſt ipſa exiſtimatio propriè conueniens diuinæ maieſtati, & excellentiæ, quod latè ediſſerit S. Doctor *illis capitibus*. Ità Deo honorem omnem vult; ſic differt à virtute, quæ aliquem ſolum vult, vt Obedientia & ſimiles. Vide Suarez *cap.*5.

29 ID autem oſtendit applicando rationem communem honoris, & cultus ad ſpecialem Dei honorem, & cultum. Honor enim, generatim loquendo, teſtimonium virtutis, & excellentiæ eſt, quod continetur verbis, vel factis, quæ de excellentia alicuius conuenientem illi opinionem gignant. Sic igitur & honor diuinus eſt quidquid verborum, aut officiorum omnino accommodatum eſt ad gigendam exiſtimationem huiuſmodi, quæ in diuinam maieſtatem propriè conueniat.

30 HOC autem non ſolùm ex vera doctrina Philoſophi 8. *Eth. cap.*8. cui omnes plaudunt, colligitur, ſed etiam ex diuinis litteris *Tobiæ* 11. *Eccl.*43. *Iſa.*24. *Ezech.*39. *Dan.*3. *Aggei* 1. *Matth.*9. *Lucæ* 2. & 23. *Act.*11. *Rom.* 15. & apud Pſalmiſtam paſſim, quibus locis ideò, glorificatio, & honoratio Dei cum eius laude coniungitur, quia omnis cultus, & honor Deo exhibitus, eò tendit; vt eius bonitas, maieſtaſque mortalibus innoteſcat, & ſupremo loco habeatur. Atque hæc eſt cauſa, cur Deus ſacrificio laudis præcipuè ſe honorari ſignificet *Pſal.* 26. & 49. quia illud accommodatiſſimum eſt ad finem diuini honoris, nempe, vt diuitiæ bonitatis Dei hominibus notæ fiant, quod ipſum meta eſt, atque ſcopus omnium operum Dei *Rom.*6. *Epheſ.*3. *Philip.*1. motiua plurima, ob quæ gloria Deo debeatur, recenſet S.Doctor ad id Lucæ 2. *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, &c.* nempe, quia glorificandus Deus in Incarnatione, qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, vt ait Apoſtolus Galat.1. *Secundùm voluntatem Dei, & Patris noſtri, cui eſt gloria.* Propter ſapientiam glorificandus, Rom.11. *O altitudo diuitiarum ſapientiæ, &c. ipſi honor, & gloria in ſæcula.* Ob potentiam, vnde dicitur Epheſ. 3. *Ei autem, qui potens eſt omnia facere, ipſi gloria.* Pro Iuſtitia, Apoc. 5. *Sedenti in Throno, & Agno, ipſi gloria.*

GLORIAM autem damus Deo, quia ipſe ſibi eam reſeruauit: *Soli Deo honor, & gloria*, ad Timot. 1. & Iſaiæ 42. *Ego Dominus: &c. gloriam meam alteri non dabo.* 31

OBSERVAT autem S. Doctor, Angelos præmittere gloriam in excelſis Deo, & poſtea pacem canere in terra hominibus, quia nequeunt habere pacem, qui gloriam, Deo debitam, ſibi vſurpant, vt ait D.Bernardus *ſerm.* 4. *de Natiuitate.* Igitur danda in cœlis gloria Deo, qua concilietur ei hominum in terris exiſtimatio.

HINC duplex honor exhibetur Deo, vel in ſignum venerationis, & obſequium reuerentiæ, vel in teſtimonium virtutis, & famulatum complacentiæ, quod adoratione exhibetur, vt docet D. Bonauent. *in* 3. *diſt.*9. *quæſt.*4. *in corpore.* 32

HINC S.Doctor ad ea verba Pſal. 118. *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis*, ait: *Maieſtas requirit reuerentiam; poteſtas obedientiam.*

EXISTIMATIO autem vera de Dei Maieſtate quidam quaſi fœtus, & effectus honoris eſt; hinc eſt, vt hæc ſæpe à cauſa ſua nomen mutuans dicatur honor Dei, etſi gloria Dei magis dicenda; ſic enim in Scriptutis pro eodem ſumitur glorificare Deum, & teſtificari eius bonitatem, vt Pſal. 21. 85. *Tob.* 11. *Ioan.*9. & obſeruat S. Doctor ad illud Ioannis citatum.

Sed etiam ex ipſa ratione nominis apparet, nam vt S.Bonauent. *ſerm. de S. Andrea Apoſtolo*, notauit ex D.Auguſtino *tract.* 100. *in Ioan.* clariſſimi linguæ Latinæ authores definierunt gloriam, eſſe frequentem de aliquo famam cum laude. Ideò & Apoſtolus 2. *Corinth.*6. per antitheſim apponit ignobilitatis gloriam, quod ignobilitas exiſtimatio obſcura de aliquo ſit; gloria verò opinio clara. 33

HINC habemus obiectum Religionis formale, quod eſt cultus, honor, & gloria exhibita, & eſt obiectum *Quod*; exhibetur autem Deo, vt obiecto *Cui*: Ita aduertit Valentia *punct.* 1. & Caietanus *art.*5. poſt D.Bonauent. *in* 3. *diſt.*9. *art.*2. *quæſt.*3. 34

QVÆSTIO V.

Quam latè pateant actus Religionis.

ASSERO primò, omnes actus virtutum eſſe poſſe imperatos à Religione. 35

PROBATVR: Quia omnes ad Dei honorem, & cultum diriguntur, vt hortatur Apoſtol. *prima, Cor.*10. vt notat Suarez *cap.* 8. cum D. Bonauent. 2. *diſt.*41. *quæſt.*3. *ad* 1.

ASSERO ſecundò, elici actus illos à Religione, per quos oritur aliqua exiſtimatio maieſtatis Dei, & conſequenter cultus, & gloria. Probatur ex obiecto Religionis.

QVAM verò latè pateant huiuſmodi actus; ſic explicant Valentia *puncto* 2. & Suarez *cap.* 8. Cùm virtutis Religionis munus ſit ſubiectionem erga Deum proteſtari, quatenus primum Principium eſt, & Dominus omnium, iuxta diuerſitatem eorum, quæ per Religionem Deo ſubiiciuntur ab homine, diuerſi ſunt actus Religionis.

TRIPLEX autem eſt bonum, ad hominem pertinens, quod per Religionem ſubiicitur Deo. Primum 36
eſt

eſt bonum mentis ſpirituale, & hoc maximè ſubiicitur Deo per actum deuotionis, & orationis, qui proptereà ſunt potiſſimi; Atque etiam per actum vouendi, quatenus proteſtatur, ſe velle Deo firmiter ſeruire, tanquam ſeruum ſuo Domino. Itemque per actum iurandi, quatenus per Deum homo iurat, tanquam per maiorem ſui, vt ait Apoſtolus *Heb. 6.* Item per vſum ſacramentorum, quatenus proteſtamur Deum Authorem gratiæ, quâ mentes noſtras afficit, vt eas ſibi magis, magiſque ſubiiciat.

Alterum eſt bonum externum corporis, quod Deo ſubiicimus per exteriorem adorationem, per genuflectiones, &c.

37 Tertium eſt bonum quoduis externum, ad hominis dominium pertinens, & hoc ſubiici poteſt tripliciter. Primò offerendo huiuſmodi bona externa immediatè per ſacrificia. Secundò mediate in miniſtris Dei per oblationes, &c. quæ ſunt actus Religionis, quatenus reddimus Deo in eius miniſtris ea, quæ de manu Dei accepimus, parimus ei honorem, & gloriam. Tertiò adhuc magis mediate per Decimas, non reſpiciendo immediatè Dei gloriam, ſed & obligationem alendi miniſtros Dei, quod ſpectat ad virtutem Religionis elicitiuè, quatenus reſpicit Dei gloriam; ſed quatenus debitum allegatum ſpectat ad Iuſtitiam Commutatiuam, & ad gratitudinem, imperatiuè verò peculiari modo ad Religionem, cuius eſt diuinum cultum procurare, atque adeò actus illos virtutum, quibus decens Deo cultus tribuatur. Hæc multi moderni eruere è D. Bonauent. 3. *part. Cenil. ſect.* 44.

QVÆSTIO VI.

An Religio *ſit neceſſaria.*

D Bonauent. in 3. diſt. 9. art. 2. quæſt. 1.

38 Ex Religionis Ethymologiis *q.* 1. ſufficienter elicitur, Religionis cultum neceſſarium eſſe.

Amplius tamen argumentis firmatur. Primum eſt D.Bonauent. 3. *diſt.* 9. *art.* 2. *quæſt.* 1. Cum enim Deus hominem condiderit Microcosmon, in eo reponens mundi totius perfectiones, ac orbem peregrino donauerit, Paradiſum parauerit; æquum omnino fuit, vt ſuum Deum agnoſcens coleret, veneraretur, & omnia ei ferens accepta, tributum exolueret, & ſane iuſtitia eum deuinciebat.

Est argumentum Tullij *de Inuentione*, Macrob. *lib.* 1. *in ſomn. ſcip. cap.* 8. qui ideo Religionem inter moralis iuſtitiæ partes collocarunt; ſic & D. Auguſt. *lib. de vera Relig.* D. Thom. *quæſt.* 82. 2. 2. & alij Patres, ac Theologi, qui definiunt Religio-
39 nem: *Eſt virtus, Deo reddens cultum debitum, tanquam primo rerum principio, & vltimo fini.* Addit Bouerius *demonſtr. primi Symb. art.* 1. ad hoc hominem conditum, vt ſeruitutis obſequia ſuo Domino præſtaret, vt colligit D. Auguſt. *in Pſalm.* 70. *conc.* 2. & *lib.* 8. *de Geneſi ad litt. cap.* 6. E præcepto dato Adæ, & oſtendi *p. p. tract.* 10. & oſtendit S. Doctor *ad* 17. *Lucæ*, parabola ſerui, qui omnia cum adimpleuerit Domini iuſſa, eique obſequia cuncta præſtauerit, non eſt gratiis actis recognitus.

40 Secvnda ratio D.Bonauent. *loco citato*, eſt cùm enim in mundo fateri omnes teneantur eſſe Monarchiam, omnia regentem, atque dirigentem: quis tanto Domino obſequi non fateatur laudabile, atque præceptum? quis obſequia, adorationes ei denegabit? aut non exorabit in neceſſitatibus? non deprecabitur propitium? &c.

Tertia ratio D. Bonauent. *loco citato*, eſt. 41
Cùm enim homo ad beatam vitam ſit conditus, vt omnes Philoſophi, & Theologi confitentur vnanimes; ea autem ſit meritis acquirenda virtutum, quod etiam Pagani ſenſere, gratiam apud Deum initam ad finem ſeruando, obſequia beatitatis fonti, & Domino exhibendo; quis actus Religioſi obſequij non videt aſſumendos? Sic arguit Aſclepius *cap. vltim.* Plato *in Epinomede*, *Ariſtoteles, lib. de Republic.* Alexander Aphrodiſeus *de prouidentia*, Hierocles *contra Atheiſtas, cap.* 1. Iamblicus *de Myſteriis Ægyp. cap.* 45. Tullius *primo, de leg.* Quid recenſeo alienos? Hoc eſt, quod Chriſtiana Religio profitetur, quod ſacrarum oracula litterarum decernunt, quod Euangelica vbiquè prædicatio diſſeminat, in vero Dei cultu ſalutem eſſe conſtitutam. Hæc vrget etiam Bouerius *loco cit.*

QVÆSTIO VII.

An vera Religio *eſſe debeat vna.*

Sectarii libertatis inſanæ amore adeo deperiere, vt omnes ſectas auiditate canina amplexentur. Sic Tigurina Miniſtrorum Confeſſio, cuſa anno 1565. omnes hæreticorum greges in vnum porcile adunat. Sic & Calendarium Geneuæ. 42

Ad omnes verò ſectas exterorum, Mahumeti, & Iudæorum, Religionis vnitatem extendit Franciſcus Pucius Filidinus *lib. de Chriſti Saluatoris efficacia*: En via lata ad Atheiſmum.

Reclamat Eccleſia à Lupis iſtis laniata, vnitatem conclamans Religionis.

Probatvr à D.Bonauent. primò *in* 4. *diſt.* 3. 43
part. 1. *art.* 1. *quæſt.* 2. & *in* 3. *diſt.* 23. *art.* 1. *quæſt.* 3. & illo Eph. 4. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma.* Hinc etiam ratio eruitur, quæ eſt etiam SS. Patrum. Ex eo enim quod vnus eſt Deus, & Dominus ſimpliciſſimus, Veritas indiuiſibilis, vnam Fidem vnum Baptiſma vnamque legem edidit; vndè & diuini cultus vnitatem colligimus, vnamque Religionem ita nominatam, eò quòd vinculo arcto omnes in Dei honore coniungat, vt notat D. Bonau. *lib.* 4. *Pharetr. cap.* 19. è D. Auguſt. *lib. de quantit. animæ, cap.* 36. Ideo præfato loco præmiſit Apoſtolus: *Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis*; vt indicat S.Doctor *in Appendice Diætæ, Dominica* 16. *poſt Pentec.* Sic & Oroſius *lib.* 7. *cap.* 33. apud D. Bonau. *ſerm* 16. *Hexaëmer.*

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *ſerm.* 9. 44
Hexaëmer. ex Iſaiæ 28. *Ecce Ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretioſum, &c.* Exponitur ſanè de Chriſto, qui velut angulus coniunxit Iudæos, & Gentes in vnam Fidem, & vnam Eccleſiam, vt notat S.Doctor *ad* 20. *Lucæ*, vbi id Chriſtus de ſe exponit, quem imitantur Paulus *Eph.* 2. Petrus *prima* 2. attamen & vnitatem in Religione intelligit, dicens: *In quo & ipſi ſuperædificamini domus ſpiritualis*, vt vidit S. Bonauent. *loco citato, Hexaëmer.* vbi hinc Religionis firmitatem ex vnitate collegit.

Idem prætendit Paulus, dum ſæpè Eccleſiam vnum corpus in vno capite deſcribit 1. *Cor.* 12. *&c.* quod obſeruat D.Bonauent. paſſim cum D. Cypriano *ep.* 6. Optat *cont. Donat. lib.* 2. Hier. *lib.* 1. *in Iouin. cap.* 14. & alij. 45

Digitized by Google

PORRO vnam Eccleſiam definiunt Concilia, Conſtantinop. Later. ſub Innoc. III. 1215. Patrum Senonenſe *decreto primo*, & omnes SS. Patres conclamant.

Ex vnitate Sacrificij id colligit S. Ignatius *epiſt. ad Epheſios*.

Ex vnitate doctrinæ dogmatum Fidei id valide argumentantur Tertull. *lib. 1. de præſcript.* Epiphan. *lib. 1. cont. hæreſes, hæreſi* 31, D. Bonauent. *ſerm. 9. Hexaëmer.* quæ ſane ratio grauiſſima eſt, vt ait Bouer. *demonſtrat. 1. Symbol. art.* 8. Eam verò proſequitur D. Hieronym. *epiſt. ad Euandrum*, alia ſuprà allata covrgens.

46 Ex ipſa ratione Eccleſiæ ſponſatæ ipſi Chriſto, id colligit Paulus *Epheſ. 5.* Cum eo Cyprianus *loco citato*, Origenes *homil. 2. in Cant.* D. Bonauent. *ad 19. Ioannis*, & ſæpe in Hexaëm. cum Theodoret. *in Pſalm.* 47.

OBSERVAT etiam S. Doctor *ad 19. Ioan.* tunicam inconſutilem ſeruatam eſſe integram à militibus, quippe veſtem Chriſti ſponſalem ſignabat, & Religionis vnitatem, vt notant SS. Baſilius *in mammame.* Auguſt. *tract. 118. in Ioan.* Gregor. *32. moral. cap. 7.*

47 IN fractione panis, quæ vnum Sacramentum dicit, vnitatem Eccleſiæ conſiderat S. Doctor *ad 24. Lucæ* cum Beda *lib 6. cap. 92.* & cum Apoſtolo dicente: *Vnus panis, vnum corpus multi ſumus.* Sic & Clemens Alexand. *lib. 7. Strom.* De hoc egi *p. p. tract. 1. diſput. 5.*

DISPVTATIO II.

De Devotione.

PRIMVS Religionis actus eſt Deuotio, quâ voluntas ſe promptam Diuinis obſequiis deuouet; vnde etiam nomen deſumit; ſumitur tamen non rarò pro eo guſtu, qui ex attentione inter meditandum, ſeu orandum reſultat; cùm tamen propriè promptitudo ſit, & voluntas vniuerſalis ad omne Deo placitum exequendum; vnde conſtat, ipſam ad Intellectum non ſpectare, licèt eius actum præſupponat, vt infrà indicabo; aliquando tamen ante omnem mentis conſiderationem voluntas ſuaui, & ſapido quodam affectu præuenitur, quo ad mentales Orationes placidè excitatur; & hic quidem affectus, à Spiritu ſancto immiſſus, Deuotionis gratia, ſeu virtutis ſeminarium, meritò poteſt nuncupari: In hac materia difficultas ferè nulla ſillogiſtica occurrit: cum Deuotione enim rara eſt ſillogiſmorum, ſeu argumentorum concordia; quare totum quicquid hic dicendum eſt, vnicâ quæſtione abſoluam.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Devotio, *& quotuplex.*

D. Bonauent. in Collat. collat. 6.
D. Thom. quæſt 82.

DEVOTIO eſt actus Voluntatis, quo quis 1
promptè vult exequi omnia, quæ pertinent ad Dei ſeruitium, atque ſic totum ſe tradit cultui diuino. Igitur deuotio reſpicit media, ad finem vltimum conſequendum idonea.

HVIVS naturam ſuauem explicat S. Doctor *in octo Collationibus, Coll. 6.* Vt renuat conſolari, & delectari in alienis; Vt in Dei amore delectetur, vt ait D. Bernardus *ſermone 4.* ſuper *Qui habitat.* Recedat ab affectu omnium delectabilium. Sola ſit anima, ſola ea quærens, quæ ad Deum ducunt, vt diſcurrit S. Bernardus *ſerm. 40. in Cant.* vbi ait: *Sola anima eſto, vt ſoli illi ſerues te ipſam, quem ex omnibus elegiſti tibi. Fuge publicum, Fuge domeſticos, ſecede ab amicis, & intimis. Ipſum obliuiſcere populum tuum, & domum Patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum. Secede ergo, ſed mente, non corpore, ſed intentione, ſed Deuotione, ſed Spiritu.*

TANDEM cum eo *ſerm. 3. de Annunc. Domini*, 2
concludit D. Bonauentura: *Cibus animæ gratia Dei, dulciſſimus ſanè, & omnem habens ſuauitatem, & delectamentum ſaporis, non modò delectat, ſed reficit, & medetur. Quatuor ſunt ſigna, quæ oſtendunt præſentiam gratiæ Dei. In primis, ſi cor in ſe eſt pacatum, & quietum, quia in nulla re requieſcit, ſeu impletur cor, niſi in ſolo Deo. Secundum, quando mens, & animus ad deuotionem inclinari ſe ſentit. Tertium, in præſentia gratiæ, tunc plus ſolito facies hominis hilareſcit, & benignam ſe oſtendit. Quartum cum in motibus exterioribus plus homo eſt compoſitus, atque ordinatus.*

ITAQVE concludit, deuotum eum eſſe, qui ſe- 3
ipſum totum Deo deuouet, ſeu donat; ſic enim deuoti antiquitus dicebantur, qui ſe Idolis ad mortem deuouebant, ſicuti de duobus Deciis refert Plinius *lib. 20. Decad. 1.*

TRIPLICEM verò deuotionem diſtinguit S. Doctor *opuſc. de ſex alis Seraphim, cap. 8.* Prima eſt communis, ſeu in operibus communibus diuini ſeruitij, vt in diuinis officiis. Secunda eſt ſpecialis in orationibus. Tertia eſt in operibus quibuſcumque ſanctis promptitudo.

CIRCA officia diuina communia triplex con- 4
ditio ad deuotionem requiritur: Prima, vt omnia fiant ordinatè ſine errore, vt quiſque munere ſuo perfungatur, vt dicitur prima Cor. 4. *Omnia honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant in vobis.* Sic Rex Dauid, primo Paral. 25. *Segregauit in miniſterium Domini, qui prophetauerunt in citharis, pſalteriis, & cymbalis, ſecundùm numerum ſuum, dedicato ſibi officio ſeruientes.* Secunda, vt ſtrenuè, & non pigrè, ſeu deſidioſè opus Domini, ſcilicet diuini cultus officium peragatur: Quia ait Hierem. 48. *Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter.* LXX. legunt, *negligenter.* Tertia, vt reuerenter abſque diſſolutione, & ſtrepitu, diſtinctè, & attentè diuina officia perſoluantur, ſicuti aiebat Pſaltes: *In conſpectu Angelorum.* Hebræus. *Negbed è regione Ceori*, & Eccleſ. 39. *In omni corde, & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.*

OFFICIVM enim Diuinum quinque de cauſis Spiritus Sanctus inſtituit.

PRIMA,

Digitized by Google

5 Prima, vt Eccleſia militans ſorori triumphanti ſimilis in hymnodia eſſet:

Illi canentes iungimur,
Alma Sionis æmuli.

Ita Ioannes Vidit ciuitatem illam deſcendentem.

Secunda, vt beneficiorum Dei memores, gratias Deo ageremus ſingulis horis, maximè recenſendo paſſiones Saluatoris; media nocte Incarnationem, & Natiuitatem: Mane tractionem ad Iudices: Hora prima flagellatum: Tertia ſpinis transfixum: Sexta Crucifixum: Nona defunctum: Veſpera depoſitum; in ſero ſepultum, recordemur. Vide Iſaias 63. *Miſerationum Domini recordabor.*

6 Tertia, vt noſmetipſos ad deuotionem excitemus: Ignem enim perpetuum in altari præcepit, Leuit. 6. *Ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquam deficiet, in Altari.*

Quarta, vt ſtatis horis populus ad Eccleſiam confluat, temporibus officiorum ad Dei gloriam; ſic enim Ioannes, & Petrus ad horam orationis nonam cum populo aſcendère, & Lucæ primo, *Omnis multitudo populi erat foris horâ incenſi.*

Quinta ad decorem, & Maieſtatem Religionis Chriſtianæ, ſi enim Pagani, Mahumetij, & alij, ad ſuperſtitioſos ritus inundant, multò magis in Dei veri cultum debent Chriſtiani pios ritus celebrare; ſic Eccleſiaſtici 47. *Dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora.*

7 Quoad ſpecialem Deuotionem in priuatis orationibus, neceſſaria eſt deuotio pellens tedium, alacres reddens, & vigilantes, ne orationem diſcipulorum in horto, vel militum ad ſepulchrum dormitantium imitemur, Pſalmo enim 76. *Meditatus ſum nocte cum corde meo.* Deuotione enim cor accenditur in Dei ſeruitium: Ipſe enim ſpiritus amoris poſtulare nos facit gemitibus inenarrabilibus, *Rom.*8.

Hanc Deuotionem Prælatis neceſſariam ait, eamque aliquando præcipuam ſtatuit illis, quâ rectè Angelicum munus exerceant. Sic enim & Moyſes non rarò in tabernaeulum ſecedebat, & Dominus nocte in montem recedebat, *Lucæ 6.* Debent enim, ſicuti Angeli, ſemper Deum, vt præſentem, meditari exemplo Eliæ, & Eliſæi, qui dicebant: *Viuit Dominus, in cuius conſpectu ego ſto.*

8 Tertia verò, quæ verè eſt deuotio generalis, eſt continuum ſtudium Deo placendi, vt dicebat Apoſtolus 2. Corinth. 5. *Contendimus, ſiue præſentes, ſiue abſentes, placere illi.* Monet autem, vt propterea oratione opera omnia noſtra præueniamus. Ideò dicitur 2. Paral. 20. *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt ad te oculos noſtros dirigamus*, & Pſalm. 122. *Sicuti oculi ſeruorum in manibus dominorum, &c.*

9 Grauiter autem diſſerit mirabiles deuotionis effectus *illo capite.* Ipſum vide; non enim huc cuncta tranſcribo, vt ad Seraphicum fontem auidè compellam; vbi mira habentur.

In opuſculo etiam de profectu Religioſi *lib. 2. cap.*73. ſeptem deuotionum veluti modos diſtribuit, iuxta motiua diuerſa, è quibus conſurgit promptitudo, & alacritas ad ea, quæ pertinent ad Dei cultum.

Primo enim oritur ex timore, quo infixo, & incuſſo, ad Diuina fertur, Pſalm. 50. *Ne proiicias me à facie tua*, Pſalm. 37. *Ne derelinquas me Domine Deus, &c.*

10 Secundo ex dolore, & pœnitentia præteritarum offenſarum, Pſalm. 50. *Auerte faciem tuam à peccatis meis.*

Tertio ex deſiderio gloriæ: *Domine ante te omne deſiderium meum*, Pſalm. 37. & Iſa 26. *Nomen tuum, & deſiderium animæ meæ. Anima mea deſiderauit te in nocte.*

Quarto ex imitatione Chriſti, & compaſſione illius paſſionibus exhibenda, dum gladio illo transfigitur *Lucæ 2.*

Quinto ex amore, quo inflammatur ex memoria diuinæ bonitatis. Per hanc dilectionem, *Spiritus ſanctus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei.* Rom. 8.

Sexto, ex gaudio, qui excitat in Domini cultum ex ſpe prædeſtinationis ad gloriam, Pſalm. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.*

Septimo ex contemplatione, & admiratione diuinæ maieſtatis, cui ſeruitur, Iob. 37. *Magnus fortitudine, & iuſtitia Deus: ideò timebunt eum.*

11 Oritur etiam ex mixtis omnibus affectionibus, quibus, veluti aromatibus tritis conflatur thimiama, euaporans ad cælum, vel ex multis oleis vnum conficitur balſamum.

Porro cum deuotio ſit piæ affectionis pinguedo, & magis ſe habeat ad affectum, quàm ad intellectum, ſicuti videri poteſt in ſimplicibus deuotis, & nonnullis litteratis indeuotis; perfecta tamen non eſt deuotio ſine lumine intellectus: ſed aliter ſe habet intelligentia ſimplicium deuotorum; & aliter litteratorum. Litterati enim ſciunt ſubtiliter loqui de quacumque materia ſpirituali, ac verbis propriis exprimere, quæ volunt, pulchra diuidere, & diſtinguere cauſas, & rationes congruas aſſignare, & ſermone compoſito perſuaſibiliter, & ordinatè componere, & ex paruis prolixos tractatus contexere, eaque, quæ plana ſunt, & nota, verbis artificioſis contexere, vt rudibus de intimis Philoſophiæ medullis extracta videantur.

12 Deuoti autem ſimplices præclarius vident veritatem in ſe, & profundius ſciunt de ea cogitare, & pondus eius penſare, & ſaporis intimi venas per guſtum affectus ſcrutari, & per puræ intelligentiæ radium quæcumque lucidius diſcernere; vt, licèt neſciant verbis expreſſis propriè diſtinguere tam ex ſaporis guſtu naturales veritatis differentias cognoſcere magis valent, quàm per argumentorum coniecturas. Exemplum ſit de quolibet artifice in arte perito, & de ſubtili Philoſopho, quorum alter ſic pulchrè de arte diſſerere; & alter propriè operari. Hæc Seraphicus Doctor.

13 Admonet verò *cap.*70. quibuſdam agitari deuotionem tentationibus. Primò hæſitatione, dum in ancipiti verſatur: an ea, quæ operatur, ſint Deo grata, & an ſit prædeſtinatus, &c. & hoc ſanè eſt graue hilari animæ impedimentum, quo ſæpè ſancti etiam homines incuſſi alas demiſère. Secunda tentatio eſt elationis, qua videntur cœlum digitis confricare: Sed ab hac etiam ſollicitè caueant. Vide S. Doctorem, & D. Thomam *art. 3. ad 3.*

14 Ex dictis habes, deuotionem eſſe actum præcipuum, & donum Dei; nam eâ deuouemur alacriter ad Dei cultum, vt ſuprà explicuit S. Doctor. Hoc autem donum aliquando Deus aufert, veluti lima abradens ab anima rubiginem alicuius elationis, vel præſumptionis, vt ſic mœrore oppreſſus clamet ad Dominum, & ab eo agnoſcat promptitudinem illam, quam ſibi adſcripſerat. Vide D. Bonauenturam.

Habes etiam, deuotionem eſſe actum Religionis; nam ad eandem virtutem pertinet facere ali-

quid, & promptam voluntatem habere ad illud faciendum, quia vtriuſque actus eſt idem obiectum. Hinc ait Ariſtoteles 5. Eth. cap. 1. *Iuſtitia eſt, qua volunt homines operari, & qua operantur iuſta.*

15 Habes tertiò cum D. Bonauent. *locis adductis*, & D.Thom. *art.* 3. contemplationem eſſe deuotionis cauſam. Ratio vtriuſque Sancti Doctoris eſt, quia Deuotio eſt quidam voluntatis actus ad hoc, vt ſe promptè tradat diuino obſequio. Omnis autem actus voluntatis ex aliqua conſideratione oritur. Ideò ait D.Auguſtinus *lib.* 14. *de Trinit. cap.* 8. Voluntas oritur ex intelligentia. Ideò neceſſe eſt, vt meditatio ſit deuotionis cauſa, quatenus concipit motiua, quibus ſe tradit diuino obſequio, ad quod inducitur conſiderationibus bonitatis Dei, beneficiorum, &c. & ex altera parte ex propriæ vilitatis, & indignitatis conſideratione; ex qua colligit, ſe Diuino egere auxilio, Pſalm. 120. *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi.* Beneficia Dei egregiè proſequitur D. Bonauent. & Caietanus *art.* 3.

16 Collige tandem cum S. Bonauent. *locis adductis*, & D.Thom. *art.* 4. Lætitiam eſſe deuotionis effectum; ex conſideratione enim bonitatis Diuinæ, & beneficiorum, gratiarumque, oritur alacritas in Dei famulatum, vnde exultat Pſalm. 76. *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* Per accidens verò etiam triſtitiam generat, vt dicitur Pſalm. 42. *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: fuerunt mihi lachrymæ meæ, &c.* Dum enim proprios videt defectus, miſerias palpat, calamitates contrectat, mœrore deprimitur, & obſcuratur. Dum autem diuinam pietatem conſiderat, erigitur, confortatur, & ad Dei famulatum exilit, ſicuti claudus illi à Petro ſanatus ad portam templi exultabat.

17 Mirabiles deuotionis effectus recenſet D. Bonauent. *opuſc. de ſex alis Seraphim, cap.* 8. Hanc ait eſſe Spiritus Sancti vnctionem, quæ docet omnia 2. *Ioan.* 2. Vnde Eccleſ. 24 *Qui edunt me, adhuc eſurient.* Roborat in Dei ſeruitio: *Deus enim per eam operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Facit horrere peccata, dicente Pſalm. 118. *Iniquitatem odio habui*, & Apoc. 10. Liber guſtui dulcis, amaricat ventrem. Ordinat actiones, Cant. 2. *Ordinauit in me Charitatem*: Ebrietatem ſanè in cella vinaria diuinis conſiderationibus ſuſcitat, mores, & vitam componit; etiam exterius, vt dicebat Tob. 3. *Nunquam cum ludentibus miſcui me.* Vide S.Doctorem.

18 Concludo, deuotionem eſſe veluti ſtimulum acutum Religionis, quo accelerat ad Dei ſeruitium, & omnes virtutum actus imperat, etiam Theologicos. Et hoc voluit, & ſuppoſuit Paulus, dum omnia in Dei gloriam facere præcipit. Vnde S.Thomas *quæſt.* 81. *art.* 8. ſimpliciter dicit ſanctitatem,
19 quæ eſt Religio, omnibus virtutibus imperare. Neque verò neceſſe eſt, vt virtus, imperans actus alterius, ſit eâ ſuperior; ſed ſufficit, vt habeant motiua, quibus benè affectus vni virtuti, afficiatur ad aliarum actus virtutum ex ipſarum connexione, vt ait Valentia *diſput.* 6. *quæſtione* 1. *puncto* 2.

DISPVTATIO III.

De Oratione.

Oratio aliud ſignificat iuxta ſenſum Eccleſiæ; aliud iuxta vſum forenſem; Eccleſia enim ſemper per Orationem intelligit actum illum, quo à Deo aliquid imploramus, vel impetramus: Rethores autem per eam omne genus ſermonis indicant, vt notat D.Hieronymus *epiſt.* 139. ad Cyprianum, apud Suarez *tom.* 2. *lib.* 1. *de oratione cap.* 1. vbi etiam citat D. Bonauenturam *in* 4. *diſt.* 15. *art.* 1. *quæſt.* 4. iuxta cuius mentem diuidit ita Orationem, vt alia ſumatur communiſſimè, alia communiter, alia denique propriè; primam acceptionem explodit, nè hæreticis conſentiamus, diuidentibus Orationem in Mentalem, Vocalem, & Vitalem, apud Vvaldenſ. *tom.* 3. *cap.* 1. & 2. per vitalem autem orationem idem Intelligunt ſectarij cum Gloſſa Ordin. in illud 1. ad Theſſal. 5. *ſine intermiſſione orate*, ſemper ſcilicet iuſtè viuite; nam iuſtus nunquam deſinit orare, niſi deſinat iuſtus eſſe. Verùm licèt poſſit eſſe idem vtriuſque conſenſus in eo ſenſu, quod per *orate* ibi intelligatur ſemper benè operari; plenè tamen, & planè ab Hæreticis diſſentitur, qui Duce Vvicleph, omnem aliam Orationem ita temnunt, vt in ſolis operibus tantùm fidant: & cum rectè ille actus dicatur oratio, per quam aliquid à Deo impetratur, non video cur ſaltim in ſenſu illo communiſſimo benè operando non dicatur orare. alias Orationis diuiſiones ex Seraphico depromptas, infra indicabo, ſed priùs variæ eius definitiones ſunt aſſignandæ.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Oratio.

{ D. Bonauent. paſſim vt infrà.
D.Thom. quæſt. 83.

Ne quis miretur tantam varietatem deſcriptio- 1
num Orationis; cùm enim hæc ſit actus inſignis, optimè ex integra cauſarum plurium concurrentia completur; plurimas ex his conditionibus deſcriptiones compoſuere Doctores.

Multas Orationis diſcriptiones affert S.Doctor 3. *part. centil. ſect.* 46. Prima ex D.Auguſtino lib. de ſpiritu, & anima, cap. 50. *Oratio eſt pius mentis affectus*

affectus in Deum directus. Oratio enim ex affectu debet procedere pio, vt ſit ex origine valida. Ideò & idem S Auguſtinus, ſerm.130. de tempore: *Quid eſt oratio, niſi aſcenſio animæ de terreſtribus ad cæleſtia, inquiſitio ſupernorum, inuiſibilium deſiderium.*

2 D. Damascenvs lib.3. de fide cap.24. *Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum.* Neceſſe eſt enim, vt orantis anima è terrenis euolet in Deum.

Aliam deſcriptionem è Damaſceno,*loco cit.* affert S. Doctor: *Oratio eſt expreſſio deſiderij directi in Deum propter bonum adipiſcendum, vel malum remouendum, formata per verbum interius, & exterius,* ſeu eſt, *petitio decentium à Deo.*

3 Magistraliter autem ſic definiri poſſe ait: *Oratio eſt oſtenſio voluntatis noſtræ ei, à quo impetrare ſperamus id, quod deſideramus.* Quæ alludit definitioni D.Baſilij homil. 5. de varijs: *Oratio eſt boni cuiuſpiam petitio, quæ ad Deum à pijs effunditur.*

Hanc definitionem ſimul cum allata ex Damaſceno optimam ait Valentia *diſput.6. quæſt.2.puncto* 3. Aliam apponit S.Doctor ex D.Gregorio *lib.33. moral. cap. 21.* quæ potius perfectionem quandam deſcripſit orationis: *Veraciter orare eſt, in compunctione amoris gemitus, & non compoſita verba reſonare.*

4 In explicatione *terminorum Theologiæ*, addit S. Doctor illam communem deſcriptionem orationis: *Eſt aſcenſus mentis in Deum*, (explicans) ſeu *eſt expreſſio deſiderij directi in Deum, ad bonum adipiſcendum, vel malum remouendum, formata per verbum interius, & exterius.*

In *Dieta ſalutis, tit.2. cap.5.* affert illam definitionem Orationis ex Damaſceno 3. *de fide, cap. 24.* quam optimam ait Valentia: *Oratio eſt petitio decentium*, & aliam ſuprà allatam addit.

Explicat tamen ad ea verba Lucæ 6. *Exiit in montem orare: Et erat pernoctans in Oratione Dei,* cur deſcribatur oratio: *Aſcenſus mentis in Deum*, ex Damaſceno, *loco citato*, nempe, quia debet orans eſſe à terra ſeparatus, & à ſtrepitu. Ideò ſancti ſolitudines, & montes quærunt. Sic Chriſtus: *Exiit in montem.* Ideò *Moyſes, Aaron, & Hur aſcenderunt in verticem collis*, Exodi 17. & Chriſtus Matth.14. *Dimiſſa turba, aſcendit in montem ſolus orare*, & Abraham Geneſ.22. *dixit pueris: expectate hic cum aſino* (ſcilicet in Valle:) *Ego autem, & puer illuc vſque properantes, poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Sic & Iudith, cap. 12. *Exibat in noctibus in vallem Bethuliæ, & baptizabat ſe in fonte aquæ, & vt aſcendebat, orabat ad Dominum Deum Iſrael.*

5 Adnotat autem S. Doctor *ad cap. 18. ſap.* ad ea verba: *Properans enim deprecari pro populis*, alludi ad Num.16. vbi Aaron accurrens ad multitudinem, quam videbat à Deo necari, deprecatus eſt. Deprecari igitur propriè ait eſſe pro malis amouendis; orare verò de bonis obtinendis, ſed vnum ſæpè cum alio ait confundi.

6 Explicat etiam *in 3. diſt.17. art. 2. quæſt.1. ad 3.* quo pacto intelligatur Oratio, eſſe aſcenſus in Deum, quia ſcilicet Deum obſecramus, qui eſt ſupra nos, poſtulando miſericordiam, quæ ſupra nos, vel reuelando miſeriam, quæ eſt infra nos, vt ab hac nos liberet, & ad illam nos ſubleuet. Aliam etiam eleuationem explicat, quæ orationi non eſt intrinſeca, qua ſcilicet ex vna conſideratione in aliam ſcandimus, ſeu aſcendimus ad conſiderationem Dei, & à conſideratione creaturæ ad conſiderationem Creatoris.

7 Ex definitione Orationis collige primò, Orationem eſſe actum intellectus practici, vt ſæpè indicat S.Doctor, dum eam definit eleuationem intellectus, vt dicitur poſtulatio, ſeu petitio, quæ eſt expreſſio intellectus practici; ſic enim deſcribitur à D. Auguſtino *lib. de verbis Domini, ſerm. 5.* Ideò epiſt. 121. ait: *Abſit ab Oratione multa locutio, ſed non deſit multa precatio, ſi feruens perſeuerat intentio. Nam multum loqui in orando, eſt rem neceſſariam ſuperfluis agere verbis. Multum autem precari, eſt ad Deum, quem precamur, diuturna, & pia cordis excitatione pulſare. Nam plerumque hoc negotium plus gemitibus, quàm ſermonibus agitur: plus fletu, quam affatu*, cum refert D. Bonauent. *lib.2. Pharetræ, cap.45.*

Hinc etiam affectum concurrere ad Orationem reddendam efficacem, ait. Id indicat S. Auguſtinus *ſerm.126. de tempore*, apud D. Bonauent. *loco citato*, dum ait: *Quid eſt oratio, niſi aſcenſio animæ de terreſtribus ad cæleſtia, inquiſitio ſupernorum, inuiſibilium deſiderium?* 8

Attamen ex ore pronunciante, vel corde procedit, vt ait Chryſoſt. *in opere imperfecto ſuper Matth. homil.13.* & oratio ex corde melius exprimitur, quàm ex ore, vt ait D. Iſidorus *lib. 3. cap.7. ſent.4.* & cap.8. ſent.2. *Cùm oramus nos, cum Deo loquimur; cùm legimus, Deus nobiſcum loquitur. Locutio ſanè eſt intellectus.* Hinc ab eo oratio dicitur etiam oris ratio, *in Pſalmum* 38.

Vtrumqve in Oratione concludit D. Bernardus, epiſt. de vita ſolitaria: *Oratio eſt hominis, Deo adhærentis, affectio, & familiaris quædam, & pia allocutio, & ſtatio illuminatæ mentis ad fruendum Deo quandiu licet.* Hæc & alia refert S. Doctor *in Pharetra, loco citato.*

Hinc vide, quæſtionem eſſe de nomine, dum contenditur: An ratio ſit actus intellectus, vt docent SS. DD. Caietanus *ad art.1. D.Thomæ*, Valentia *puncto* 1. & alij; non autem magis voluntatis, vt putant Nominales aliqui, & Medina *quæſt. 1. de Oratione.* 9

Ex eadem definitione colligit ſecundò S. Doctor *in 3. loco cit. ad 2. & 4.* Orationem eſſe inferioris ad ſuperiorem, quo fit, vt Chriſtus, quatenus Deus non orauerit; ſed quatenus Pontifex poſtulauit ſecundùm naturam humanam; & quatenus Rex, Deus exaudiit: Contra nonnullos hæreticos quos *p. p.* confutaui *Tract.2. diſp.1. quæſt.7.* 10

Collige tertiò, Orationem eſſe actum Religionis; quia dum oramus, proteſtamur, nos Deo maximè indigere, vt principio, & auctore noſtro, in quo maximè exhibemus ei cultum, & honorem, quod eſt munus virtutis Religionis, vt docet S. Bonauent. *in locis allegandis in p.p. Breuil. cap. vlt.* 11

QVÆSTIO II.

Quotuplex ſit Oratio.

{ D.Bonauent. variis in locis infrà indicand.

Svbiectvm hoc eſt proprius Seraphici partus, vbique enim orationem intermiſcet, vbique aliquid de ea dicit, aut indicat. 12

Dividit orationem,*in opuſculo de ſex alis Seraphim*, ex parte orantium, in orationem publicam, & in priuatam. Publica eſt, quæ fit ab Eccleſia in Choris, quæ in Eccleſia etiam antiqua fuit vſitata,

Digitized by Google

vt conſtat *primo Paral.* 25. vt Eccleſiam imitemur triumphantem, vt dixi *diſp.* 2.

13 Oratio priuata eſt, quæ priuatim fit familiaribus recitationibus Pſalmorum, Coronæ, Littaniarum; hanc ſingulos docuit, Matth. 6. *Cùm oratis, dicite: Pater noſter.* Itidem in ſolitariis meditationibus, & ſoliloquiis exercetur, Pſalm. 76. *Meditatus ſum nocte cum corde meo.*

De priuata oratione multa habent SS. PP. recitati à D. Bonauent. *lib.* 2. *Pharet. cap.* 45. *&* 46.

De publica *ibidem* diſſerit D. Bernardus *epiſt.* 78.

14 Diuidit ſecundò S. Doctor orationem ex parte actus in Vocalem, & Mentalem; hæc eſt, quæ ſolo mentis affectu completur, ſic Pſalm. 26. *Tibi dixit cor meum, &c.* Vocalis eſt, quæ voce etiam exprimitur, de qua Pſalm. 141. *Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus ſum*, quæ verba canendo poſtremo functus eſt die Seraphicus Patriarcha Franciſcus, vt refert D. Bonauent. in eius Legenda.

15 Huius duplicis orationis inſtitutionem Deo adſcribit S. Doctor 5. *parte Breuil. cap.* 10. Quia enim primum principium eſt non minus bonum, quàm verum; hinc eſt, vt libentiſſimè ſua dona communicet. Quia verò cum hoc ſimul iuſtum, ideò non dat dona, niſi volenti, & deſideranti; non dat gratiam, niſi regratianti; non impendit miſericordiam, niſi miſeriam agnoſcenti, vt ſalua ſit libertas arbitrij, & non vileſcat nobilitas doni, & integer perſeueret cultus honoris diuini. Hinc eſt, vt Deus orari velit, vt munera largiatur. Rurſus quia ad hoc, vt deſiderium ſurſùm tendat, neceſſe eſt, quod affectio noſtra ſit feruida, & cogitatio in vnum collecta, & expectatio noſtra ſit certa, & quia cor noſtrum frequenter eſt tepidum, frequenter diſperſum, frequenter pauidum, hinc eſt, vt Deus voluerit nos non tantùm orare mentaliter, ſed etiam vocaliter ad noſtri affectus excitationem per verba, & ad recollectionem cogitationum per ſenſum verborum. Voluit etiam, nos orare per ſanctos; & ſanctos pro nobis ad dandam fiduciam pauidis, vt quod non audent, vel non poſſunt impetrare per ſe; per idoneas impetrationes obtineant, & per hæc in orantibus humilitas conſeruetur; in ſanctis intercedentibus dignitas declaretur; in omnibus etiam Chriſti membris Charitas, & vnitas oſtendatur.

16 Tertio diuidit orationem *lib.* 2. *de profectu religioſi, cap.* 60. in vocales orationes, Pſalmos *v. g.* per verba compoſita; In ſoliloquia per verba ex affectu, & neceſſitate erumpentia, & *cap.* 61. addit gratiarũm actionem, & vocem laudis. Explicat autem *cap.* 63. beneficia, quibus ad gratiarum actionem moueamur.

Qvarto diuiditur à D. Bonauent. *loco ſuprà relato, & ex Breuiloquio*, in obſecrationem, orationem, poſtulationem, deprecationem, & gratiarum actionem, iuxta id prima Timot. 2. *Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* De his latius *opuſc. de profectu Relig. lib.* 2. *cap.* 60.

17 Obsecratio, vt explicat D. Thom. *art.* 17. eſt oratio, qua petitur aliquid, propoſita ratione aliqua, ducta ex ſacra re quapiam, ob quam ſit impetrandum, quod petitur, vt ex diuina bonitate, vel paſſione; Per crucem, &c. Ità etiam D. Bonauent. *ad Pſalm.* 141.

Congrvit cum hac S. Thomæ interpretatione explicatio, quam adhibuit D. Bonauent. *in expoſitione miſſæ*, ad ea verba Canonis: *Da propitius pacem*, ex D. Auguſtino *epiſt.* 49. *ad Paulinum, quæſt.* 5. Apoſtolum ſub nomine obſecrationis commendaſſe orationis eas, quas in celebratione ſacrificij Miſſæ, & aliorum Sacramentorum ſolet Eccleſia adhibere.

Aliter etiam explicat S. Doctor ſuprà, deprecationem, eſſe interpellationem pro peccatis; orationem verò poſtulationem pro gratiis, & aliis bonis. Non longè abit Caſſianus *collat.* 9. *cap.* 11. *& ſequenti.* 18

Diuidit eam etiam S. Doctor *opuſculo de profectu Religioſi, lib.* 2. *cap.* 73. *& ſequent.* iuxta diuerſa motiua, vt dixi *diſp.* 2. Mox iuxta diuerſa dona Dei, reuelationum, & viſionum, de quibus latè Aluarez *Tom.* 3. & D. Thom. *quæſt.* 175. & nos agemus, cùm de Vita contemplatiua. 19

QVÆSTIO III.

An Oratio *ſit neceſſaria.*

D. Thmo. art. 2.

Hæretici, qui medium virtutis oderunt, ad extrema diſtrahi ſolent. Maſſiliani quidem apud Damaſcenum *hæreſi* 80. Orationem ad ſalutem, etiam abſque Sacramentis ſufficere; Ex altero, Pelagiani apud D. Auguſtinum *hæreſi* 88. orationem inutilem dicebant. Hic error fuit antiquiſſimus, de quo Eccl. 16. *Non exorauerunt pro peccatis ſuis antiqui gigantes, qui deſtructi ſunt, confidentes virtuti ſuæ.* 20

Evmdem errorem ſectati ſunt Albigenſes apud Bernardum de Luzemburgo, qui Prouidentiam diuinam abſtulerunt, & alij etiam admittentes prouidentiam, ſed dicentes, eam inducere neceſſitatem abſolutam rebus, malè intelligentes id, quod diſſerit D. Gregorius *in Dialog. primo, cap.* 8. apud D. Bonauent. *lib.* 2. *Pharetræ, cap.* 45. vbi ait: *Obtineri per orationem nequaquam poſſunt, quæ prædeſtinata non fuerunt.* Ipſe enim ſatis ſe explicat, ſubdens: *ſed ea, quæ ſancti viri orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur.* Itaque neque oratione prouidentia Diuina mutatur; vt aliqui muſſitant apud D. Thomam. 21

Evm errorem ſecutus eſt etiam Ioannes Vuicleph apud Valdenſem *Tom.* 3. *cap.* 1. Lutherus autem, qui eandem aſſerit neceſſitatem, admittit tamen orationes. 22

Enim verò non nunquam, vt fidem extollat, orationem peſſundat, vt refert Valentia *diſput.* 6. *quæſt.* 2. *puncto* 3.

Assero primò, Orationem eſſe ad ſalutem vtilem.

Probatvr vberrimè à D. Bonauent. *de profectu Religioſi, lib.* 2. *cap.* 66. & aliis ll. 23

Iram Dei enim placat *Exodi* 32. vbi Moyſes Oratione Deum placauit. Peccatorum veniam impetrat, Matth. 18. *Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me.* Matth. 6. *Dimitte nobis debita noſtra.* Remouet flagella. Num. 11. *Orauit Moyſes Dominum, & abſorptus eſt ignis*, quod factum eſt in figuram, vt etiam oſtenderet, incendia tentationum oratione extingui. Vitia cordis expellit, Pſalm. 58. *Diſperge illos in virtute tua.* In periculis conſtitutos liberat, Pſalm. 49. *Inuoca me in die tribulationis.* A periculis defendit Matth. 24. *Orate ne fiat fuga veſtra hyeme, aut Sabbatho.* De hoſtibus fidei vindicat 2. *Paral.* 32. Orauerunt Ezechias, & Iſaias aduerſus Senacherib, & liberati ſunt Hebræi. Difficilia facilitat *Ioſue* 6. Vociferante populo muri Hierico corruerunt: Familiaritatem Dei conciliat Pſalm. 144. *Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum.*

Iſa

Digitized by Google

24 Iſa.58. *Clamabis, & dicet: Ecce adſum.* Impetrat dona Spiritus Sancti, Act.2. *Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto.* Lucæ 11. *Pater dabit ſpiritum bonum petentibus ſe.* Item donum ſapientiæ, Iacobi 1. *Si quis indiget ſapientiâ, poſtulet à Deo, &c.* Item gratiam prædicandi, Epheſ.6. *Orantes pro me, vt detur mihi ſermo in apertione oris.* Item reuelationem ſecretorum. Hierem.33. *Clama ad me: & annunciabo tibi grandia, & firma.* Item poteſtatem miraculorum, Iſa.5. *Elias orauit, vt non plueret.* Item pro puero ſuſcitando 3. *Reg.*17. Temporalia ſubſidia confert, Pſal.144. *Oculi omnium in te ſperant Domine, & tu das eſcam illis in tempore opportuno.* Subleuat à miſeriis, 3.
25 Reg.8. *Fames ſi oborta fuerit, vel peſtilentia, &c.* Dat vtilia quæuis, & neceſſaria, Rom. 8. *Nam quid oremus, ſicut oportet, &c.* Vitam confert æternam, Rom.10. *Omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.* Breuiter (ait S.Bonau.) omnia contraria ſaluti reprimit, & neceſſaria confert, conſeruat, & perficit. Vult enim Deus, non tantùm orari pro eo, quod & ipſe antè dare diſpoſuit, ſed vult, vt plus orando mereamur per fidem, quâ credimus, quod non videmus, per ſpem, quâ obtinere confidimus petita per charitatem, qua exauditorem ampliùs amemus, iuxta id Pſal.114. *Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.*

26 Conclvdit, orationem eſſe quaſi ſpeculum, in quo noſtri defectus, & profectus conſpiciantur. Vide S.Doctorem.

Oratio tandem (ait S.Bonau.) mentem à terrenis magis leuat, & elongat, quàm cæteræ actiones; quia cùm illæ agant cum Martha circa frequens miniſterium; hæc cum Maria pedibus Domini adhætens, eum ſolum ſibi propitium eſſe exorat.

27 Qvoniam verò multi oraſſe conqueruntur, nec obtinuiſſe gratias; pergit *cap.*67. tales erudire, dicens aliquando videri Deum iratum, vt nos ad orationem protrahendam inducat. Conquerebatur Dauid, Pſal.29. *Auertiſti faciem tuam à me.* Iob.30. *Ecce clamo ad te, & non exaudis me: Sto, & non reſpicis in me.* Ideò poſtulabat Hierem. 17. *Non ſis tu mihi formidini, ſpes mea in die afflictionis.* Et Pſalm. 142. *Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo.* Iſaiæ 63. *Multitudo viſcerum tuorum, & miſerationum tuarum ſuper me continuerunt ſe.*

28 Hinc D. Bernardus epiſt. ad fratres de monte Dei: *Obſecrationibus inſiſtendum, ſed in omni humilitate, & patientia, quia non afferunt fructum, niſi in patientia. Quaſi enim cœlum deſuper ſentit æneum, dum nullam deuotionis, velut roris cœleſtis ſtillam, pulſando in oratione percipit; & terram cordis ſui ferream, dum nullo pſalmorum, vel orationum irriguo ad fructum compunctionis emollitur; ſed veluti mulier Chananæa auerſum à ſe Domini vultum peccata ſua, quaſi canis immunditiam, ſibi exprobari reputat, & pane filiorum ſe arbitratur indignam.*

29 Aliqvando, aliò intentus, videtur Deus orantis affectibus non attendere. Vnde clamabat, Pſal.56. *Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam.* Aliquando videtur oranti attendere, ſed tacendo non annuere, vt preces illas ſuſcipiat, Iob.9. *Cùm inuocantem exaudierit me, &c. non credo*, ideſt, neſcio certò, an exaudierit vocem meam.

Sed Deus exaudiet eum, *qui non hæſitauerit in corde ſuo, ſed crediderit; quia quodcunque dixerit, fiat, fiet ei.* Matth. 21. *Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis.* Et Iacobus, cap.1. *Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans.* Affert verò eam parabolam *Lucæ* 11. de eo, qui nocte interpellat amicum, & licèt in lecto ſit amicus, tamen propter importunitatem ſurget.

Eleganter verò *cap.*61. & 68. ediſſerit, 30
qua ſub forma gratias omnes neceſſarias oratio impetret, dum varias inducens pauperis perſonas ſe Deo offert. Aliquando perſonam inducit ſerui, & Iudicem ſuum deprecatur. Iob.10. *Noli me condemnare*, ſicut Publicanus ille *Lucæ* 18. qui demiſſo vultu percutiens pectus aiebat: *Deus propitius eſto mihi peccatori.* Ecce è ſeruo fit adoptionis filius: *Deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam.* Aliquando, vt pauper petit panem quotidianum. Aliquando amici ſpecie, ſe Deo veluti conſimilis offert, ſicuti *Geneſ.* 18. Abraham orat pro Sodomitis; Moyſes pro populo, Exodi 32. *Ne quæſo dicant Ægyptij; callidè eduxit eos. Quieſcat ira tua, & eſto placabilis.* Et Numer.14. *Ne audiant Ægyptij, quod occideris tantam multitudinem, quaſi hominem vnum, & dicant: Non poterat eos introducere in terram, pro qua iurauerat.* Aliquando, vt ſponſa, Deo ſanctiſſimè cupiens coniungi, clamat: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.*

Aliqvando vt filius confidens de charitate paterna, quid imperij ſonat. Sic Moyſes Exodi 33. *Cum dixeris: Noui te ex nomine, & inueniſti gratiam coram me. Si ergo inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, & ſciam te; & reſpice gentem hanc.* Et cap.34. *Si inueni gratiam in conſpectu tuo Domine, obſecro, vt gradiaris nobiſcum, & auferas iniquitates noſtras, atque peccata, noſque poſſideas.*

Aliqvando immemor ſui, ſuper omnia ad Dei 31
gloriam inhiat, Rom.9. *Triſtitia mihi magna, &c. optabam ego ipſe anathema eſſe, &c.* Exod. cap.32. *Obſecro Domine, peccauit populus tuus peccatum magnum, aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.* Magna fiducia hominis ad Deum (ait S.Doct.) Non rogat ſe deleri de libro Dei, ſed eâ fiduciâ, quâ præſumit, ſe non delendum de libro vitæ, petit, illud remitti, non dubitans, ſe exaudiendum; vnde, & quod petiit, impetrauit Poſt hæc *cap.*69. plurimas orationis vtilitates, imò exinde neceſſitatem deducit.

Asſero igitur ſecundò, Orationem eſſe neceſ- 32
ſariam.

Probatvr à S. Doct. *ibi* ex illo Lucæ 18. *Oportet ſemper orare, & non deficere.* Et 1. Theſſal.5. *Sine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite.* Hinc Pſal.33. *Benedicam Dominum in omni tempore.*

Latè id probat ad verba allegata *Lucæ* 18. ex illo Eccleſ.18. *Non impediaris orare ſemper, & ne verearis vſque ad mortem iuſtificari.* Eccleſ.3. *Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & in oratione dierum exaudietur.* Deinde recenſet decem orationis effectus, ſeu bona ſaluti neceſſaria, ex quibus orationis eruit neceſſitatem.

Primo enim oratio impetrat relaxationem Di- 33
uinæ ſententiæ: ſic *Iſaiæ* 38. Orauit Ezechias ad Dominum, & ſubditur, Deus reuocaſſe decretum. Et Sap.18. *Properans enim homo ſine querela deprecari pro populis, proferens ſeruitutis ſuæ ſcutum, orationem, & per incenſum deprecationem allegans, reſtitit iræ.*

Secvndo pœnarum remiſſionem obtinet è cul- 34
pis, Matth.17. *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, niſi in oratione, & ieiunio.* Sic remittuntur etiam culpæ, Pſal.31. *Dixi: Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino; & tu remiſiſti impietatem peccati mei.*

Tertio præſeruat à caſibus mortiferis, Matth.26. *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.*

Qvarto reparat virtutem naturæ ad ſalutem, Iacobi 5. *Oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum.*

QVINTO conſeruat pacem, & vitam in ſalute tranquillam, Prima Timot.2. *Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate.*

35 SEXTO cuſtodit tranquillitatem conſcientiæ, Philip.4. *Nihil ſolliciti ſitis: ſed in omni oratione, & obſecratione cum gratiarum actione, petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum. Et pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra.*

SEPTIMO inflammat in Dei ſeruitio,& gratia. In huius figuram 3. *Reg.*18. Elias: *Inuocabo nomen Domini: & Deus, qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus.* Vnde *Act.*1. vt obtinerent Spiritum Sanctum: *Erant perſeuerantes in oratione vnanimiter.*

36 OCTAVO edocet, & illuſtrat mentem ad cognoſcenda ſuperna. Huius habemus exemplum in Salomone 3. *Reg.*3. & Iacob. 5. *Si quis veſtrum indiget Sapientia, poſtulet, &c.*

NONO impetrat cæleſtis ianuæ adapertionem, Iacob. 5. *Elias homo erat ſimilis nobis poſſibilis: & oratione orauit, vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & menſes ſex. Et rurſum orauit: & cælum dedit pluuiam.* Hinc viſa eſt tunc nebula, vt *veſtigium hominis.* Pagninus, vt *vola hominis*; manus ſcilicet pura aperiens cælum, iuxta præceptum Apoſtoli: *Leuantes manus puras ad Deum.*

DECIMO obtinet tandem mercedem æternam, Matth.6. *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuum in abſcondito: & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi,* Et Pſalm. 60. *Quoniam tu Deus meus exaudiſti orationem meam; dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum.*

37 IN figuram autem horum decem bonorum, & harum decem virtutum orationis, Sol ad orationem Ezechiæ (ait S. Doctor) legitur decem gradibus retroceſſiſſe. Ex quibus colligitur, quod oratio præualet naturæ inferiori, præualet virtuti cæli, imperat naturæ ſpirituali, attrahit Spiritum ſanctum, inclamat filium Dei, & mitigat Patrem, & per hoc dominium habet quodammodo vniuerſorum. Hæc S. Doctor.

HANC neceſſitatem exemplo ſuo nobis in omnibus inſignibus operibus demonſtrauit Chriſtus, vt obſeruat S.Bonau. *ad* 3. *Lucæ* in ea verba: *Et factum eſt, Ieſu baptizato, & orante.* Probat autem hinc illud præceptum eiuſdem Domini, cap. 18. Lucæ:

38 *Oportet ſemper orare, & non deficere.* Sic orauit Chriſtus *Lucæ* 3. vt daret formam accedentibus ad baptiſmum. In deſerti ſolitudine orauit, *cap.*5. Ipſe ſecedebat in deſertum, & orabat, vt modum præſcriberet contemplatiuæ vitæ. In prædicatione cap.6. *Factum eſt autem in diebus illis exiit in montem, vt oraret*, vt Normam daret prædicatoribus. In miraculorum operatione, Ioan.11. *Pater gratias ago tibi*, vt daret formam operantibus. In paſſione: *Progreſſus cecidit in faciem ſuam, orans.* Matth.26. vt formam daret mala ſuſtinentibus. In corporis ſui adminiſtratione: *Accipiens calicem, gratias egit.* Lucæ 22. vt Regulam relinqueret Sacramenta contrectantibus. In morte, Lucæ 23. *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, & hæc dicens, expirauit*, vt exemplar eſſet morientibus, & ſic in tota vita ad extremum halitum neceſſariam oſtenderet orationem.

39 OBSERVAT etiam *ad* 22. *Lucæ*, Chriſtum ter oraſſe, & veniſſe ad excitandos diſcipulos ad orationem: *Surgite, orate, vt non intretis in tentationem.*

Ter orauit, vt oſtenderet neceſſitatem orationis ad Deum Trinum, contra triplex genus tentationis, Concupiſcentiæ carnis, Concupiſcentiæ oculorum, & Superbiæ vitæ. Et debet eſſe ſecundùm triplicis potentiæ conatum, & ſecundùm triplicem virtutem Theologicam, Fidei, Spei, & Charitatis: & propter triplex bonum aſſequendum, ſcilicet veniam, gratiam, & gloriam. Et, *Bonitatem, diſciplinam, & ſcientiam*, vt dicitur *Pſal.* 118. Ter autem viſitauit, vt oſtenderet orationem moderari, & componere Iraſcibilem, Concupiſcibilem, & Rationalem.

NECESSITATEM orationis confirmat S. D. 40
ad 11. *Lucæ, in expoſitione orationis Dominicæ*, nam Chriſtus tradidit formam orandi, & petitiones faciendas explicans, quæ ſanè oſtendunt, eſſe neceſſariam. Petitur enim ſanctificatio Diuini nominis, quam neceſſariò debemus deſiderare. Petitur gloria, quæ eſt vltimus finis. Petitur obedientia diuinis mandatis: *Fiat voluntas tua.* Petitur gratia, & munimentum ſpirituale auxiliorum Dei, cibus auguſtiſſimus dans virtutem: *Panem noſtrum quotidianum.* Petitur, vt nobis remittat culpas patratas, & de cætero nos præſeruet ab eis, & *ab omni malo.*

INIVNGIT grauiter *in opuſc. de perfectione ad* 41
*ſorores, cap.*5. neceſſitates, quas habemus, vt liberemur à tentationibus. Ideò ait, Chriſtum enixè admonuiſſe diſcipulos, Matth.26. Marci 14. Lucæ 22. *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Sanè, inter omnia, neceſſaria eſt perſeuerantia vſque in finem.

EGREGIE S.Doct. *ad* 11. *Lucæ* in ea verba pri- 42
ma: *Factum eſt: cùm eſſet in quodam loco orans*, oſtendit, nunquam ab oratione deſiſtendum, nam, & Chriſtus Lucæ 22. *Factus in agonia, prolixiùs orabat*, & ſanè in eruditionem noſtræ infirmitatis hoc præſtitit, vt oſtenderet quantùm egeamus orationibus. Ideò Rom.8. *Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram*, & rurſus affert loca ſuprà relata *prima Theſſal.*1. *Lucæ* 6. & 18. *Eccleſ.*18.

EX quibus, aliiſque teſtimoniis, quibus opera 43
Seraphici ſunt conſperſa, colligitur, præceptum orationis, quod eſt affirmatiuum, non cogere quidem ad ſemper, ſed in neceſſitate, maximè verò ingentium tentationum, in quibus periculum graue imminet, cùm quis opus graue, & periculoſum aggreditur; & quandocumque ſe debet ad gratiam diſponere, vt expellat peccata. Sic docent etiam Valentia *diſp.*6. *quæſt.*2. *puncto* 3. Medina *quæſt.*11. *de oratione.* Syluester *verb. oratio numero* 8. Filliuc. *tract.*28. *cap.*2. *quæſt.*3. Leſſ. *l.*2. *cap.*37. *dub.*3. Dian. *p.*3. *t.*5. *reſol.*16. Syluius *quæſt.*83. *art.*2. Becan. *ibi, quæſt.*1. Baſſæus *v. Oratio*, addens debere aduerti obligationem: In periculo autem non diſtingui à volitione indirecta culpæ.

OPTIMA autem ad neceſſitatem orationis comprobandam eſt ratio allata *quæſt.*2. ex D. Bonau. 5. *parte Breuil. cap.*10.

PRÆCLARE etiam Sancti Patres hanc orationis neceſſitatem ediſſerunt, quos refert S. Doct. *l.*2. *Pharetra, cap.*45. & aliis locis allegatis *Lucæ* 18.

D. CHRYSOST. l.1. de orando Deum: *Quem-* 44
admodum corpus hoc noſtrum, ſi non adſit anima, profectò mortuum eſt, ac fœtidum: ſic anima, niſi ſeipſam incitet ad orandum, mortua eſt, & miſera, ac olens grauiter.

D.HIERONYMVS poſt ſerm. D. Bonau.de B. Virg. *Frequens oratio vitiorum expugnationem extinguit: inſtans verò oratio impetrat veniam de peccatis, ſecundùm illud* Eccl.3. *Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & in oratione dierum exaudietur*, &c. & illud Matth.17. *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur niſi in oratione,*

Digitized by Google

oratione, & ieiunio ait: Ieiunio ſanantur peſtes corporis; oratione peſtes mentis.

45 D. Avg. ad ea verba, Pſal. 118. *Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam, &c.* conc. 17. *Cui Deus propitius inſpirat boni delectationem, cui donatur à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi, inſtanter orare debet, quo tantùm ſibi augeatur hoc donum, vt non ſolùm contemnat delectationes cæteras, ſed etiam quaſlibet perferat paſſiones.*

Item D. Auguſt. ſiue Gennadius, de Eccleſiaſt. dogmat. cap. 56. *Nullum credimus ad ſalutem, niſi Deo inuitante venire: nullum inuitatum ſalutem ſuam, niſi Deo auxiliante, operari: nullum, niſi orantem, auxilium promereri.*

46 D. Isidorvs de ſummo, bono l. 1. cap. 23. ſent. 1. *Fidei Symbolum, & Dominica oratio pro tota lege paruulis Eccleſiæ ad cælorum regna ſufficit capeſcenda; omnis enim latitudo Scripturarum in eadem oratione Dominica, & Symboli breuitate concluditur.*

D. Bernard. ſerm. 57. *In dubiis vnicum remedium, ſeu refugium oratio eſt, & frequens gemitus ad Deum; & vt quid, quando, & qualiter facere nos velit Deus, aſſiduè nobis monſtrare dignetur.*

47 Et ſermone de quatuor modis orandi: *In omnibus actionibus noſtris, & obſeruantiis, multa opus eſt animi vigilantia, ſed præcipuè in oratione.*

Plurima alia teſtimonia vbique *in opuſculis* habet S. Doctor.

QVÆSTIO IV.

An Oratio *ſit non modò impetratoria, ſed & ſatisfactoria, & meritoria.*

D. Bonau. in 4 diſt. 15. p. 2. art. 2 quæſt. 1.
D. Thom. quæſt. 83. quæſt. 1.

Orationem eſſe impetratoriam hucuſque oſtendi *quæſtione* 3.

48 Qvod etiam ſit meritoria probaui *prima ſecundæ, Tract. 6. de Gratia, diſput. 4. quæſt. 7.* vbi oſtendi, opera omnia moralia ex gratia eſſe meritoria. Ibi etiam oſtendi, non poſſe eſſe meritoriam, quin etiam ſit ſatisfactoria. Similiter cum D. Thoma, & D. Bonau. oſtendi, non poſſe eſſe ſatisfactoriam, quin meritoria ſit, contra Scotum. In ſpecie autem, orationem eſſe ſatisfactoriam, oſtendam 3. *p. Tract. de Pœnitentia, diſp. 2. ſect. 9. quæſt. 11.*

49 Aliqva tamen dicam hîc: Philippus Melanct. *in confeſſ. Auguſt. tit. de confeſſ.* & *in Apolog. art. de confeſſione*, irridet ea opera, in quibus Catholici ſatisfactionem conſtituunt, & dicit, eſſe inutiles cæremonias, humanaſque traditiones, non mandatas diuinitus.

Kemnitivs verò *in 2. p. exam. pag.* 194. admittit opera, quæ ſatisfactoria dicuntur à Catholicis, vt Orationem, Ieiunium, & Eleemoſynam in genere; tamen certas preces, & ſtatutas quaſdam eleemoſynas, dicit, eſſe inutiles.

E contra, Catholici omnes cum Sancto Concilio Trident. *ſeſſ.* 14. *can.* 13. conſentiunt, orationem, Ieiunium, & eleemoſynam eſſe opera ſatisfactoria. His enim dantur Deo bona corporis, animæ, & extrinſeca fortunæ:

Assero cum D. Bonau. Orationem eſſe ſatisfactoriam.

50 Probatvr à S. Doct. primò *argumento primo ad opp. & in corpore.* Illud opus morale, quod eſt pœnale, eſt ſatisfactorium: Sed oratio vtraque vocalis, & mentalis eſt pœnalis: Ergo. Minor probatur Eccleſ. 12. *Frequens meditatio, carnis eſt afflictio.*

Probatvr ſecundò à S. Doct. ex vſu Eccleſiæ; quæ orationes ad ſatisfactionem imponit.

Probatvr tertiò à S. Doct. quia oratio gemebunda eſt contriti poſtulantis, qualis erat Publicanus *Lucæ* 18. qui inde iuſtificatus domum rediit. Hæc enim piæ cæteris diſponit ad gratiam, & ideò placet Diuinæ bonitati, quippè magis eſt voluntariæ pœnæ indicium.

Observat autem primò, orationem vocalem nudè ſumptam, inferiorem eſſe mentali; eſt autem purè vocalis, in qua nihil cogitatur, attamen meliorem eſſe mixtam, qua oratur mente, & ore; mixta (inquam) ex vocali excitante mentem ad affectus; ſic enim mentalis à vocali adiuuatur. 51

Observat etiam S. Doct. triplicem ob finem inſtitutam orationem vocalem. Primus eſt ad affectum accendendum; vnde Beda ad id Matth. 6. *Pater noſter: Non illis ſolis verbis oratur, ſed aliis contentis ſub eodem ſenſu, quibus cor noſtrum accenditur.* Secundus eſt ad intellectus inſtructionem. Vnde Beda ibi: *Orationem breuibus verbis compoſuit, quibus nec opus eſt loqui ad eum, qui omnia nouit, ſed vt qui cum Deo agit, diſceret res, quas oraret, non verba, quæ diceret.* Tertius eſt ad faciliorem recordationem. Vnde ſuper illud. *Nolite aſſimilari eis.* Gloſſa: *Non apud Deum agendum eſt verbis, ſed rebus, intentione cordis, affectu ſimplici; quæ enim dicimus, non eum docemus, ſed nos temporis orandi recordamur.* Itaque vocalis propter mentalem orationem eſt inſtituta, in qua cor magis intenditur ad peccatorum deteſtationem, & Dei amorem, & hæc maximè Deo placet, qualis fuit oratio Manaſſe 2. *Paral.* 33. Vide etiam Bellarminum *de Pœnit. l. 4. cap. 7.* Valentiam *diſp. 6. quæſt. 2. p. 4.* 52

Adverte autem, ad ſatisfactionem requiri, vt orans ſit in gratia, vt dicam 3. *p. Tract. de Pœnit.* Sic Ioan. 15. *Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint: quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis.* Et ſecunda Ioan. 3. *Si cor noſtrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum; & quodcumque petierimus, dabit nobis.* 53

E contra dicitur Pſal. 65. *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Et Iſa. 1. *Cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Ioan. 9. *Scimus quia Deus peccatores non exaudit.* Iſa. 59. *Peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret.* Ideò concluditur, Iudith. 4. *Scitote quia exaudiet preces veſtras, ſi permanſeritis.* Hierem. 29. *Orabitis, & ego exaudiam vos: cùm quæſieritis me in toto corde veſtro*; quaſi dicat: non aliter vos exaudiam, vt aduertit D. Bonau. *de profectu Relig. l. 2. cap. 71.* vbi authoritates ad id congerit. Et ad *Pſal.* 108. in ea verba: *Et oratio eius fiat in peccatum*, alia præclara adiicit.

Probatvr à S. Doct. *l. 2. Pharetra, cap. 45.* vbi orationem Deo gratam deſcribit D. Gregorius *homil. 27.* in Euang. *Virtus vera orationis eſt celſitudo charitatis. Et tunc quiſque, quod rectè petit, adipiſcitur, cùm eius animus in petitione nec inimici odio fuſcatur.* 54

D. Chrysostomvs homil. 13. operis imperfecti: *Sicut thymiamata benè confecta delectant hominem odorantem; ſic oratio iuſti ſuauis eſt ante Deum. Vis autem ſcire dignitatem eius? Mox, vt de ore proceſſerit, ſuſcipiunt eam Angeli manibus ſuis, & offerunt ante Deum.*

D. Bernardvs epiſt. de vita ſolitaria: *Oratio* 55

Digitized by Google

tio eſt hominis Deo adhærentis affectio, & familiaris quædam, & pia allocutio, & ſtatio illuminatæ mentis ad fruendum Deo, quamdiu licet. Et ſerm. 7. in Cant. *Credimus, Angelos ſanctos adſtare orantibus, & offerre Deo preces, & vota hominum, vbi tamen ſine ira, & diſceptatione leuari puras manus perſpexerint.*

Mox verò S.Doct. *cap.*46. orationem inacceptam refert ex Patribus.

46 D.GREGORIVS lib.10. Moral. cap.11. *Graui mens noſtra confuſione, orationis ſuæ tempore, deprimitur; ſi hanc aut ſua operatio adhuc inquinat: aut aliena malitiæ ſeruatus dolor accuſat.* Et in Regiſt. ind.4. cap.45. l.9. *Vt ad aurem Dei viam precibus faciatis, vigilantius ſtudendum eſt, vt veſtræ voces actibus adiuuentur: Nam inanis fit oratio, vbi praua eſt actio.*

D.AVGVST. in ſermonibus. *Qua fronte poſtulas quod promiſit Deus, cùm non facis, quod iuſſit Deus? prius audi monitiones, & ſic exige promiſſiones.* Idem:
57 *Dimitte nobis debita noſtra, &c. Nec pro eis eſt efficax oratio, quorum fides ſine operibus mortua eſt; ſed pro eis, quorum fides per dilectionem operatur.*

D.HIERONYMVS epiſt. 14. *Neſcio qua conſcientia ea lingua quis Deum rogat, qua aut mentitur, aut maledicit, aut detrahit. Labia ſancta exaudit Deus, & ipſis citò annuit precibus, quas lingua immaculata pronunciat.*

D.CHRYSOSTOMVS homil. 15. imperfect. in Matth. *Qui orat, & peccat, non orat Deum, ſed illudit eum.*

D.BERNARD. ſerm.71. in Cant. *Oratio peccatoris execrabilis erit, fruſtra quoque offert munus ſuum ad altare, qui conſcius eſt ſibi, quod frater ſuus habet*
58 *aliquid aduerſum ſe. Denique non reſpexit Dominus ad Cain munera; eò quòd non rectè ambularet cum fratre ſuo.* Similia habet *ſerm.*46. dicens: *Miror valdè impudentiam aliquorum, qui inter nos ſunt, qui cum omnes nos, ſuâ ſingularitate turbauerint, ſuâ impatientiâ coinquinauerint: audent nihilominus ad tam fœdum conſcientiæ ſuæ lectulum cum orationum inſtantia, totius puritatis Deum inuitare. Sed ſicut ſcriptum eſt* Iſaiæ 1. *Cùm extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam.* Vide alia *ibi.*

59 TANDEM apponit ſententiam Senecæ, epiſt.10. *Tunc ſcito te omnibus cupiditatibus eſſe ſolutum; cum eo perueneris, vt nihil Deum roges, niſi quod rogare palam poſſis. Nunc autem quanta dementia eſt hominum, qui turpiſſima vota Diis inſuſurrant, ità, vt ſi quis aurem admonuerit, ſtatim conticeſcant, & quod ſcire hominem nolunt, Deo narrant?*

QVÆSTIO V.

Quæ conditiones ad perfectam Orationem requirantur.

D.Bonau. variis in locis infra.

MVLTAS paſſim conditiones orationis enumerat S.Doctor, vt ea Deo accepta ſit.

60 PRIMA conditio ad eius efficaciam eſt ea, quam ſuprà proſecutus ſum, vt ſit ex charitate, aut ſaltem ex bona voluntate ad Deum redeundi debet exire; nam obſtinatos peccatores Deus non audit.

SECVNDA conditio eſt, vt ſit ex Fide, & Spe: *Si habueritis fidem, & non heſitaueritis, dicetis monti, &c.* Matth.17. & *Omnia quæcunque credentes petieritis, in oratione recipietis*, & Iacobi 1. *Poſtulet autem in fide, nihil heſitans.*

MOX verò *in ſpeculo diſciplinæ ad Nouitios, p.1. cap.*12. Duo prærequirit ad orationem, quibus tanquam alis in Deum feratur anima, nempe meditationem, & cognitionem Diuinæ bonitatis, & miſericordiæ, qua ſubleuemur; & conſiderationem propriæ indignitatis, & miſeriæ, vt ſic auidiùs, & humiliter ad Deum accedamus.

HINC paulatim tres conditiones ſubnectit *opuſculo de perfectione vitæ ad ſorores, cap.*5. Prima eſt, vt 61
ad orationem accedens erecto corde, & corpore cogites tuam vilitatem, quot peccata patraſti, quàm ingrata Deo fuiſti, ò Anima, quo per peccatum tendas ad ſempiternæ mortis incendia, vt ſic humilieris cum Publicano *Lucæ* 18. percutiens pectus dicas: *Deus propitius eſto mihi peccatori*, & rugias cum Dauide dicente, Pſal.37. *Rugiebam à gemitu cordis mei*, & cum Magdalena riges pedes Domini: *Stans retro* Lucæ 7. ſic ait D. Iſidorus *de ſummo bono* l.3. cap.7. *Quando cum Deo in oratione aſſiſtimus, gemere, & flere debemus reminiſcentes, quàm grauia ſunt, quæ commiſimus, quàm dura inferni ſupplicia, quæ timemus.*

SECVNDA conditio eſt, vt Dei bonitatem, & 62
beneficientiam agnoſcens, Deo gratias referat, vt monet Apoſtolus: *Orationi inſtantes, vigilantes in ea in gratiarum actione.* Nihil enim magis hominem diſponit ad noua beneficia accipienda, quàm præteritorum grata recordatio. Ideò D.Auguſt. epiſt.57. *Quid melius animo gerimus, & ore pronunciamus, & calamo exprimimus, quàm Deo gratias? hoc nec dici breuius, nec audiri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuoſius poteſt.*

DEBES igitur in oratione poſita ò Anima cum 63
gratiarum actione meditari, quia Deus te hominem fecit chriſtianum, quia innumerabilia peccata tibi indulſit, quia incidiſſes in multa peccata, ſi Dominus te non cuſtodiſſet, quia mori in ſæculo te non permiſit, quia ad altiſſimam, & perfectiſſimam te Religionem elegit, & ſine labore tuo te paſcit, & quia pro te homo factus eſt, circumciſus, baptizatus &c. Vide S.Bonau. Eſt enim gratiarum actio vtilis in oratione, nec ſine ea aliqua poteſt valere oratio; nam *ingratitudo*, vt dicit D.Bernardus, ſerm.51. in Cant. *Eſt ventus vrens, & exſiccans fontem pietatis, rorem miſericordiæ, & gratiæ fluenta.*

TERTIA conditio, vt attentè cor tuum illud ſo- 64
lùm cogitet, quod precatur: Indignum eſt enim, vt cor diuiſum ad Deum veniat. Vnde ſuper id Pſal.118. *Clamaui in toto corde meo*, ait Gloſſa: *Diuiſum cor non impetrat, quod petit, & hoc ſuaſit Chriſtus*, Matth.6. *Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum, & clauſo oſtio, ora Patrem*, clauſo ſcilicet corde, ait S.D. & cuſtodito; nam Oratio, vt ait D.Auguſt. *l.de ſpiritu, & anima, cap.*50. eſt conuerſio mentis in Deum per pium, & humilem affectum. Ingredere deſiderio intenſo, quo pſalmiſta: *Os meum aperui, atraxi ſpiritum*: Eſt enim oratio hauſtorium, quo Spiritus Sancti gratia hauritur. Vide mira in S.Doctore *ibi.*

COMMENDAT autem S. Doct. *ad* 11. *Lucæ* 65
perſeuerantiam in oratione, Chriſti exemplo, qui Lucæ 22. *Factus in agonia, prolixiùs orabat*: Et Paulus Hebr.5. ait: *Qui in diebus carnis ſuæ, preces, ſupplicationeſque ad eum, qui poſſet illum ſaluum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus eſt pro ſua reuerentia.* Vnde *Matth.*26. ter orauit; & monuit diſcipulos, vt orarent horâ illâ totâ. Et Lucæ 6. dicitur: *Erat pernoctans in oratione Dei.* Et cap.18. *Oportet ſemper orare, & non deficere.* Et

Eccleſ.

Digitized by Google

Eccleſ. 18. *Non impediaris orare ſemper*. Hoc ibi ſubtilius conſiderat *Lucæ* 11. in ea parabola amici,ad quem intempeſtæ noctis quiete pergit importunus, panem poſtulans, & ille, licèt intus renuerit, dicens: *Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili*, quorum amor paternus non poteſt perdi, vt dicitur *Iſaia* 49. tamen ſubdit: *Et ſi perſeuerauerit pulſans, ſurget,& dabit illi, &c.*

66 PRÆCLARVM etiam exemplum conſiderat *cap.*18. *Lucæ* S.Bonau. in illa Viduola, quæ importuna ſæpè Iudicem interpellans, meruit iuſtitiam obtinere. Vide obſecro vtrobique S. Doctorem, & labia dulcedine illita lambes. Vide ipſum etiam ad 6. Lucæ ibi: *Erat pernoctans*; & *ſerm.*4. *de vno S. Confeſſore*, vbi ponit etiam ad Theſſal. *Sine intermiſſione orate*, & Iſraëlitæ primo Reg.12. *Ne ceſſes pro nobis orare, &c.*

LOQVENS autem de Regulo, cuius filia moriebatur, *Lucæ* 8. ait S. Doctor. Quoniam igitur Chriſti præſentiam adiit cum reuerentia, rogauit ex confidentia, deſiderauit ex indigentia, ideò oratio illius fuit exaudita,ſecundùm id Eccleſ.4. *Rogationem contribulati ne abiicias: & non auertas faciem tuam ab egeno*. Præclara etiam commentatur ad illud Thren. *Non des requiem tibi, & non taceat pupilla*.

67 ET ad quintum *cap. Lucæ* in ea verba: *Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & orabat*, ait S.Doct. Quia humanam gloriam, & famam non quærebat, ſed fugiebat, ſecundùm illud Matth. 14. *Dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare*, in quo dabat nobis formam recedendi à mundo, & accedendi ad Deum, & ideò oratio debet eſſe occulta, vnde Matth.6. *Intra in cubiculum, & clauſo oſtio, &c.* Et D.Bernard. ſerm.46. in Cant. *O ſancta anima ſola eſto, vt ſoli Deo omnium ſerues teipſum, quem tibi ex omnibus elegiſti. Fuge publicum, fuge, & ipſos domeſticos: An neſcis verè eundem te habere ſponſum, & qui nequaquam velit tibi ſuam indulgere præſentiam, præſentibus cæteris? Secede ergo, ſed mente, non corpore; quanquam & corpore non otioſè te ſeparas, præſertim in tempore orationis*.

68 HAS orationis conditiones è Patribus confirmat S.Doctor *locis allatis*, & *lib.*2. *Pharetræ cap.*45.& 46. maximè è D.Greg. *in Regiſt. l.*11. *indice* 6. *cap.*3. & *l.*22. *Moral. cap.*21. & *homil.*27. *in Euang.* è D.Auguſt. *epiſt.*121. *cap.*10. & *ſerm.*126.*de temp.* & *l.*20. *de ciuit. cap.*17. è S.Chryſoſt. *Opere Imperf.homil.*13. è D. Ambr. *in Pſal.*118. *octon.*8. è D.Iſid. *in ſynon. cap.*4. & *de ſummo bono l.*1. *cap.*23. & *l.*3. *cap.*7. Damaſ. *l.*3. *de fide, cap.*24. Bernardo *epiſt. de vita ſolit. epiſt.*78. & 201. & *in Cantic.ſerm.*7. & 18. & *ſerm. de* 4. *modis orandi*, & aliis Patribus.

69 HINC vela colligens infert paſſim, cur aliquando iuſti non exaudiantur. Sic ad Pſalm.22. Clamabo *per diem & non exaudies*. Triplici autem de cauſa non exauditur iuſtus, vel quia orat pro malo peruerſo. Sic neque Samuël 1. *Reg.* 15. exauditus eſt, orans pro Saül. Secundò ob modum orandi, ſic *Matth.*20. non fuerunt exauditi filij Zebedæi. Tertio, ratione maioris boni, ſic Paulus 2. *Corinth.*12. non eſt exauditus, dum oraret, vt liberaretur à ſpiritu malo infeſtante.

70 EASDEM cauſas apponit S.Doct. *l.*2. *de profectu Religioſi, cap.*71. Addit alias. Prima ſi hæſitet *Iacob.*1. Secunda, vt magis homo prouocetur ad inſiſtendum,vt ait D.Gregorius *homil.*25. *in Euang.* Vnde Chryſoſt. homil.30. in Geneſ. *Deus ad hoc beneficium ſuum pretrahit, vt non ſit nobis vile, quod donat.*

Tertia, vt gratia in opportunius reſeruetur: Sic *Exodi* 33. non eſt exauditus Moyſes, vt poſtea faciem Dei videret. Quarta vt aliorum etiam ſuffragia poſtulet; ſic 4.*Reg.*19. & *Iſa.*37. Ezechias miſit ad Iſaiam, vt oraret pro ſe, & pro populo & *cap.*22. Ioſias miſit ad Holdam, & Rom.15. *Obſecro, vt iuuetis me in orationibus veſtris*. Et Matth.18. *Si duo ex vobis conſenſerint, &c.*

ALIOS verò non exaudiri ait, eò quòd malè petant, vt dicitur *Iacobi* 1. & propterea vrget quæſtio de his, quæ ſunt petenda. 71

QVÆSTIO VI.

Quid ORATIONE *petendum: vbi Exponuntur petitiones Orationis Dominicæ.*

D. Bonau. 3.p. Breuil. & aliis ll.
D.Thom.2.2.q.83.art.7.

QVONIAM ignoramus quid nobis ſit petendum, vt dicitur Rom.8. *Spiritus ſanctus poſtulat pro nobis* ideſt, poſtulare docet. Et Chriſtus *Matth.*6. & *Lucæ* 11. Orationem auream edocuit, in qua ſunt omnes Theſauri Paradiſi, vt dixi ſupra *quæſt.*3. Ideò in ea explicanda diſtenti ſunt præcipui Patres, Tertullianus *lib. de oratione*, Cyprianus *de oratione Dominica*, Cyrillus Hieroſolymit. *Catech.* 5. Chryſoſt. *homil. de oratione Dominica*, Nyſſenus *homiliis quinque*, Ambroſius *l.*5. *de Sacramentis,cap.*4. Auguſt. *l.*2. *de ſermone Domini in monte, cap.*5. Caſſianus *collat.*2. *cap.*18. & *ſeqq.* Chryſol. *ſerm.*67. & Interpretes Matthæi *cap. ſexto*. 72

VBERIVS autem cæteris hanc mandit, ruminat, & deguſtat Seraphinus noſter 5.*p. Breuil. cap.vlt.* 3.*p. Centil. ſect.*46. & *in cap.*3. *Regulæ*, vbi Laïcis imponitur: & 3.*p. Stimuli Diuini amoris, cap.*17. & *in cap.*6. *Euangelij S.Matthei*. Vide & Suar. *de orat.* Fill.*t.*2. *cap.*2. Leſſ. *l.*2. *cap.*37. Azor.*p.*1.*l.*9.*cap.*34. Bict. *quæſt.*4.

Aliquas verò ſeiunctim petitiones exponit, vt *in* 4. *diſt.* 17. *p.*2. *dubiis litt. in Pharetra, l.*2. *capite* 45. 73

PRÆLIBAT autem S.Doctor. orationem hanc triplici ex capite omnium eſſe præſtantiſſimam. Primò ex authore Chriſto, qui eam contexuit. Secundò ex breuitate, vt citius dicatur, & firmius teneatur. Tertiò ex fœcunditate, quia breuibus omnia comprehendit, quæ ſunt deſideranda, ac poſtulanda.

CVM igitur hæc diuina oratio poſtulationes contineat omnes, conſequenter omnia mala petit amouenda, & omnia bona donanda, & hæc ſeptem petitionibus. Diſtinguit autem mala in pœnam, & culpam. Rurſus omnia in præterita, præſentia, & futura.

MALA quidem culpæ in ſeptem vitia capitalia diuidit, ſuperbiam, Auaritiam, Luxuriam, Inuidiam, Gulam, & Acediam. Rurſus mala nonnulla ſunt, quæ & ad pœnam, & ad culpam reducuntur, vt tentationes; nam tentatio ad probationem, ſeu ipſa paſſio tentationis pœna eſt; at caſus, & inductio in tentationem eſt culpæ. Et de his omnibus liberationem, aurea hæc oratio poſtulat. 74

RVRSVS, quia ſeptem ſunt virtutes præcipuæ, tres Theologicæ, & quatuor Cardinales. Septem ſunt etiam dona Sancti Spiritus, quibus in virtutibus firmamur, Donum ſcil. Sapientiæ; Intellectus, Conſilij, 75

Digitized by Google

filij, Scientiæ, Pietatis, Fortitudinis, & Timoris Domini.

Septem etiam ſunt Beatitudines: Regnum cælorum, Poſſeſſio terræ, Conſolatio; Saturitas, Miſericordiæ conſecutio, Viſio Dei, & Filiatio Dei.

66 Hæc autem ſeptenaria ſancta componit, vt ſeptem illis petitionibus omnia contineantur.

Primo quidem ſeptem dotes præcipuas, vitiis ſeptem opponit, nempe, paupertatem ſpiritus ſuperbiæ: Manſuetudinem Iracundiæ: Luctum compaſſionis contra liuorem Inuidiæ: Sitim Iuſtitiæ contra Acediam: Miſericordiam contra Auaritiam: Munditiam cordis contra Gulam, & Pacem contra Luxuriam, ſeu commutatis his duobus vltimis, munditiam contra immunditiam Luxuriæ, & Pacem contra Gulam inſatiabilem.

67 Porro virtutes ſeptem præcipuas poſſumus etiam ſeptem vitiis opponere: Fides, à qua captiuatur intellectus in obſequium Chriſti, opponitur ſuperbiæ. Spes, qua iacitur omnis cogitatus in Domino, Auaritiæ: Charitas Inuidiæ: Prudentia Iræ præcipiti: Iuſtitia, qua redditur Deo debitum obſequium, & proximo ius, Acediæ: Fortitudo labili Luxuriæ, & Temperantia Gulæ: Hæc omnia ſeptenaria in ſeptem petitionibus comprehenſa conſiderat S. Doctor, vt mox dicemus.

68 Præmittit autem exordium, narrationi neceſſarium: *Pater noſter.* Nomen autem dulce, noménque confidentiæ præmittit. Non dicitur Domine; ſed Pater, quia non vt ſeruos timore compulſos, ſed vt filios allicit amore ad ſinum Patris; hac enim differentia poſtulant ſeruus, & filius. Ideò Malach. 1. *Si ego Pater ſum, vbi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, vbi timor?* Inuocatur enim Pater Deus, quia Pater eſt, qui genuit filium, nempe ſibi ſimilem. Deus autem nos in creatione ad ſui imaginem condidit. Ideò ex creatione titulum Patris obtinet. Deuter. 32. *Numquid non ipſe eſt Pater tuus, qui fecit, & creauit te.* Deinde per adoptionem gratiæ fecit filios Deiformes, Matth. 5. *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt.*

69 Primo igitur Pater æternè eſt genitor filij per naturam, vt ipſe Chriſtus ait: *Matth. 11. Ioan. 1. & ſequentibus.* Ad exhibendam igitur eximiam confidentiam, quæ ſanè ad orationem eſt neceſſaria, docet nos ita inuocare: *Pater noſter, Qui es in cælis.* Hinc augetur fiducia, dum amantiſſimum Patrem, potentiſſimum ad omnia agnoſcimus, quippè qui Rex eſt cæli, & in Throno maieſtatis omnibus imperat; &: *Omnia quæcumque voluit fecit in cælo, & in terra,* vt exponit S. Doctor cum SS. Cypriano *loc. cit.* Nyſſeno *homil. 2. de hac oratione,* & aliis. Dicitur etiam in cælis ſpiritualibus, ideſt, ſanctis habitare, vt exponit S. Doctor *hic ad cap. 6. Matth.* cum SS. Ambroſio *lib. 5. de ſacr. cap. 4.* & Auguſtino *lib. 2. de ſerm. Domini in monte, cap. 9.* Sancti autem (ait S. Doctor) dicuntur cæli quadrupliciter. Primo ob vitæ ſublimitatem, dicente
70 Paulo, Philip. 3. *Noſtra conuerſatio in cælis eſt.* Secundò propter bonorum operum claritatem, Philip. 2. *Inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes,* & Matth. 4. *Luceat lux veſtra coram hominibus, &c.* Tertiò propter firmitatem in propoſitis, Pſalm. 32. *Verbo Domini cæli firmati ſunt.* Quartò ob ſedem Dei, in eis quieſcentis per gratiam. Iſa. 66. *Cælum mihi ſedes eſt.* Hunc igitur Patrem cæleſtem, etiam inuocamus, vt recordemur petenda ab eo primo cæleſtia, iuxta id: *Quærite primò regnum Dei.*

71 Terminato exordio, ſequitur enarratio neceſſitatum, & poſtulatio donorum: poſtulatio autem fit, vt remoueantur mala, & concedantur bona Primò petit cognitionem Primi Veri: Secundò aſſecutionem Ardui: Tertiò Boni conſecutionem.

Prima: *Sanctificetur nomen tuum;* Quia enim finis eſt primus in intentione, ideò his duabus primis petitionibus poſtulantur ea, quæ finem tangunt; & poſteà ſequentibus poſtulantur media ad finem.

Primo igitur poſtulamus, vt nomen ſanctum Dei, & maieſtas ſanctificetur, non in ſe, cùm ſit ipſa ſanctitas, ſed in nobis per notitiam Diuinæ maieſtatis, & amorem, vt exponunt ſancti, Cyprianus, Ambroſius *loco cit.* Nyſſenus, *oratione 3.* Auguſtinus *lib. 2. de ſermone Domini, cap. 10.* & alij.

Nomen quidem Dei ſanctum terribile accla- 72
matur, Pſalm. 110. *Sanctum, & terribile nomen eius,* & Deuter. 28. *Eſt admirabile,* Pſalm. 8. eſt *laudabile.* Pſalm. 112. Eſt autem nomen Dei terribile quò ad Potentiam, quæ attribuitur Patri; admirabile quò ad ſapientiam, quæ attribuitur Filio, Laudabile quò ad Bonitatem, quæ Spiritui Sancto adſcribitur. Sanctificetur ergo in nobis nomen Dei ſanctiſſimum, ideſt, in nobis firmetur Terribile in cognitione ſummæ poteſtatis; Admirabile in cognitione primæ veritatis; & Laudabile in cognitione ſummæ Bonitatis. Dicitur ergo: *ſanctificetur nomen tuum,* quaſi dicat: da nobis Spiritum Fidei, & ſapientiæ, vt cognoſcamus, & guſtemus, quàm ſuauis es, & hoc generet in nobis pacem, & hoc contra luxuriam, quia dicit Propheta, Pſalm. 37. *Non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum.*

Secunda petitio: *Adueniat regnum tuum.* Reg- 73
num Dei dicitur quidem militans Eccleſia, vt habetur Matth. 13. *Colligent de regno eius omnia ſcandala.* Dicitur etiam Euangelium: *Regnum Dei Euangelizatur,* Lucæ 16. Dicitur etiam Regnum Dei beatitudo æterna, Matth. 13. *fulgebunt iuſti, ſicut ſol in regno Patris eorum.* Poſtulatur ergo aduentus regni: Da nobis ſpiritum intellectus, quo mundati corde intelligamus in præſenti, te regnare per Fidem, & ſperemus bonum illud arduum, donec videamus te in Regno per ſpeciem; interim vigilantes, ne Gulæ dediti inueniamur ebrij, & imparati, curis huius ſæculi diſtenti, quia *vinum, & ebrietas auferunt cor.* Oſeæ 4.

Tertia petitio: *Fiat voluntas tua,* iam incipi- 74
mus præcipuè media poſtulare ad finem conſequendum, nempe, executionem mandatorum, maximè Charitatis, quæ eſt plenitudo legis, vt exponit S. Doct. cum D. Auguſtino *cap. 11.* Voluntas quidem Dei elucet in creatione, Pſalm. 103. *Omnia, quæcunque voluit, fecit.* In ſanctificatione, prima Theſſal. 4. *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.* In glorificatione, Ioan. 6. *Hæc eſt voluntas Patris mei, vt omnis, qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam.* Igitur poſtulat: Da nobis ſpiritum Conſilij, vt faciamus volontatem tuam, maximè Charitate in te, & proximum, quia *qui diligit, legem impleuit;* vnde ſequitur miſericordia in proximos contra auaritiam, vt miſericordiam conſequamur, vt dicitur Matth. 5. *Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.*

Quarta petitio eſt: *Panem noſtrum quotidia-* 75
num da nobis hodie.

Triplicem verò panem diſtinguit S. Doctor. Primus eſt corporalis, de quo Geneſ. 3. *In ſudore vultus tui, veſceris pane tuo.* Secundus eſt ſacramentalis, prima Corinth. 11. *Quicunque manducauerit panem hunc, &c.* Eſt etiam panis cæleſtis æternus Ioan. 6. *Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi,* & is præcipuè dicitur: *ſuperſubſtantialis.* Ideò D. Hieron. *ad Matth. 6.* ſuperſubſtantialis panis eſt, qui dicit: *Ego ſum panis viuus,* qui vniuerſas ſuperat creaturas.

Panis

Digitized by Google

76 PANES igitur iſtos petimus, vt ait D. Auguſtinus *cap.* 12. ſermone citato: *Panis quotidianus*, dictus; vel neceſſaria huius vitæ, vel Sacramentum corporis Chriſti, intendentes.

DE his tribus panibus accipit S. Doct. id Lucæ 11. *Amice, commoda mihi tres panes.* Primus panis eſt ad corporis ſuſtentationem: Secundus ad animæ in via refectionem: Tertius in patria ad æternam fruitionem. Dicitur ergo: *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie*; ſic enim ex Hebræo legendum, ait Diuus Hieronymus; ſic etiam
77 idem nomen ex Hebraïcis ſolent LXX. transferre, nam Hebraicum *Segula*, ſuperſubſtantialem ſignificat. Igitur petimus alimentum neceſſarium corpori, & omnia animæ auxilia, maximè ſanctiſſimum panem Euchariſtiæ, vt roboretur anima, & obtineamus poſteà in patria panem Angelorum.

HINC donum Fortitudinis imploramus, vt det nobis robur ſimul cum pane, qui *cor hominis confirmat.* Petimus eſuriem iuſtitiæ, vt beatitudinem Saturitatis conſequamur, & interim contra acediam ad iuſtitiam anhelemus, quia *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.*

78 QVINTA petitio: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Grandis petitionis modus. Proteſtatur, dimittenda nobis debita: *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Petimus autem hîc medium per accidens ad beatitudinem, vt remittat nobis peccatorum debita, vt beatitudinem conſequamur, vt notat S. Doctor ex Diuo Auguſtino *lib. 2. de ſermon. Domini in monte, capite* 1. hoc autem probat illo *Matth.* 18. vbi Deus inducitur in parabolam nolle remittere illi, qui noluit aliis remittere: *Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: nonne oportuit, & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* Et hoc, ait Dominus: *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cæleſtis peccata veſtra; ſi autem non dimiſeritis hominibus,*
79 *nec Pater veſter dimittet vobis.* Itaque, vt idem Sanctus Auguſtinus ibi ait: *Tunc conuincimur contra hanc regulam feciſſe, ſi eis non dimittimus, qui veniam petunt; quia & nobis veniam petentibus à benigniſſimo Patre dimitti volumus. Petimus igitur ſcientiæ donum, vt ſciamus conferre, & ediſcere, quæ nos debemus, & remittere diſcamus flentes è compaſſione aliorum etiam, nedum noſtra peccata, & ita conſolationem habeamus de conceſſa nobis indulgentia; eò quòd & nos contra inuidiæ liuorem ex charitate in proximum ei remiſemus.*

80 SEXTA petitio eſt: *Ne nos inducas in tentationem.*

OBSERVAT autem Sanctus Doctor multa eſſe genera tentationum. Eſt enim tentatio irritationis, de qua Exodi 17. *Vocauit Moyſes nomen loci illius Tentatio, propter iurgium filiorum Iſraël, & quia tentauerunt Dominum, dicentes: Eſtne Deus in nobis?* Eſt tentatio probationis, de qua Iacobi 1. *Beatus vir, qui ſuffert tentationem.* Et Tob. 2. *Hanc tentationem ideò Deus permiſit euenire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ eius, ſicut & ſancti Iob.* Eſt etiam tentatio malæ perſuaſionis, Matth. 4. *Accedens tentator dixit*
81 *ei: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Et prima Corinth. 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis.* De hac

tertia intelligitur, ne Deus ſinat nos in tentationem peccati ruere, ſed oramus, vt manus porrigat, & adiuuet, vt exponit Sanctus Doctor cum Diuo Auguſtino *cap.* 14. *loco citato*, vbi ait: *Sine tentatione probationis eſſe nullus poteſt. Itaque non hic oratur, vt non tentemur vllo modo, ſed vt non inferamur in tentationem. Tanquam ſi quiſpiam, cui neceſſe ſit igne examinari, non oret, vt igne non contingatur, ſed vt ne exuratur. Vaſa enim figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis*, Eccleſiaſt. 27. *Ioſeph tentatus eſt illecebrâ ſtupri, ſed non eſt illatus in tentationem. Suſanna tentata eſt, ſed neque ipſa inducta, vel illata in tentationem, multique alij.*

ITAQVE poſtulamus ſpiritum pietatis, & 82
manſuetudinem ſpiritus, vt excercendo nos in operibus ſanctis, ad quæ omnia pietas vtilis eſt, fugiamus otium, tentationis fomitem, & animo manſueto ſuſtineamus, donec veniat ſalutare Domini, nec proximo reddentes malum pro malo, vt in ſuperiori petitione dictum eſt, vitemus Iram præcipitem, prudentiâ præuidentes, & prouidentes periculis, & ſic poſſideamus terram viuentium, quæ donatur patienter ſuſtinentibus tentationes, ſicut Tobias, & Iob poſſidêre, de quibus dicitur: *Beati mites: quoniam ipſi poſſidebunt terram.*

SEPTIMA petitio: *Sed libera nos à malo* 83
nempè culpæ, de quo Rom. 6. *Liberati à peccato; ſerui autem facti Deo.* Et à malo miſeriæ, de quo Rom. 8. *Creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis*, & maximè de malo pœnæ æternæ, Oſeæ 13. *De manu mortis liberabo te.*

POSTVLAT igitur ſpiritum timoris Domini quo auidiùs ad Deum confugiens liberationem à malis poſtulet, & per virtutem paupertatis ſpiritus humiliter Deum precemur, vt ait Diuus Cyprianus. Sic enim petimus, vt exponit etiam D. Ambroſius, liberari à malo Dæmone, ne ad ruinam ſuperbiendo nos trahat.

HAS autem petitiones concludit dicens: *Amen*, 84
quod ſonat, *fideliter*, vt interpretatur S. Hieronym. *Matth.* 6. aut *verè*, vt, teſte Hieronymo, interpretatur Aquila, vel *fiat*, vt explicat Ambroſius *in Pſalm.* 40. in ea verba: *fiat, fiat*, vbi Hebræus habet: AMEN.

VBI aduertit inſuper Sanctus Doctor, in fine librorum ſolere Hebræos vnum è tribus ponere, aut *Amen*, quod ſignificat verè, & fideliter, aut *Salah*, quod ſignificat ſemper, aut *Salom*, quod ſignificat pacem. Tandem addit: *Amen* quandoque eſſe nomen, vt Apoc. 3. *Hæc dicit: Amen, teſtis fidelis, & verus, qui eſt principium creaturæ Dei.* Quandoque aduerbialiter, vt *Amen,* 85
Amen dico tibi: hodie merum eris in Paradiſo. Lucæ 23. Quandoque verbialiter, vt hîc, ideſt: omnia prædicta fiant nobis ex tua gratia. Hinc fit, vt alteri oranti tantùm reſpondens: *Amen*, fiat comparticeps eius precum, quod ſatis commodum eſt in oratione vocali, vt vnus tantum oret, & alter attendat. Hæc Sanctus Doctor, ex quo etiam deduco, poſſe idem accipi aliis duobus modis, vt Dominus ipſe IESVS inuocetur hîc: *Amen*, quippe qui nunquam deſit orantibus, ſed ipſe concludat benefica concluſione noſtram orationem, iuxta ſua promiſſa, quia Deus eſt fidelis. Itaque ex fidelitate, orantibus rectè Deus adeſt, non tamen ſequitur, adeſſe ex iuſtitia, quia non ex æqualitate cum noſtra oratione, vel ex iuſta diſtri-

butione concedit petita, ſed ſua miſericordia, vt colligo ex Sanctus Doctor. & aduertit Valentia *diſp.6. quæſtion.2. p.4.* contra Medinam *quæſtion.18. de oratione.* Ideò enim Daniel *caput 9.* clamabat: *Non in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis exaudi Domine, &c.*

84 Observat id etiam Valentia *puncto 5.* ex D. Bonauent. *ad 11. Lucæ*, qui tamùm quinque petitiones memorauit, omiſsâ tertiâ, & ſeptimâ; eò quòd in aliis contineantur, vt adnotauit D. Auguſtin. *in Enchir. cap. 115. & 116.* nam tertia, ideſt, *fiat voluntas tua*, ſubintelligitur in illa: *Sanctificetur nomen tuum*, cùm ſit neceſſe facere voluntatem Dei, vt nomen eius ſanctificetur in nobis. Septima quoque: *Sed libera nos à malo*, ſubintelligitur in illa: *Ne nos inducas in tentationem.* Vnde acutè D. Auguſtin. ait, Lucam, omittendo huiuſmodi petitiones, feciſſe potius, vt intelligerentur.

85 Observat etiam S. Doctor Lucam finire illâ petitione: *Ne nos inducas in tentationem*, in qua dubium eſt de ſtatu, vel lapſu, & ideò non addit *Amen* quod eſt inditium certitudinis orationis exauditæ: Matthæus verò terminat in liberatione ab omni malo pœnæ, ac per hoc à morte; de qua prima Corinth.15. *Nouiſſimè autem inimica deſtruetur mors*, & poſteà eſt certitudo ſalutis, ideò finit dicens: *Amen*, ad certitudinem pro illo tempore; ſed quia, quamdiu hîc ſumus, ad hanc certitudinem non peruenimus, ideo ſubmiſsè dicitur à Sacerdote in Miſſa. Hæc S. Doctor. *ad 6. Matthæi.*

86 Non omnino diuerſo modo explicat hanc orationem ſacerrimam, iuxta Euangelium Lucæ: *Cùm oratis, dicite*, corde, & ore, ne quando dicatur nobis illud Marci 7. *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longe eſt à me.* Corde quidem, ſed etiam ore, iuxta id Pſalm.108. *Confitebor Domino nimis in ore meo.* Inuocatur autem Pater ratione conditionis naturæ, ſecundùm id, Epheſ.3. *Ex quo omnis paternitas.* Et Malach.2. *Numquid non pater vnus omnium noſtrum.* Eſt etiam Pater ratione collationis gratiæ, Rom. 8. *Accepiſtis ſpiritum adoptionis, in quo clamamus: Abba Pater.* Idem habetur *Galat.4.* eſt etiam Pater ratione conſummationis gloriæ, Hierem. 3. *Patrem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis.* Quoniam igitur omnibus his modis eſt pater, oſtendit, nos confidenter debere om-
87 nia ab eo petere. Lucas tamen hæc implicitè accinit, vt dicta minoribus diſcipulis, Vterque tamen nomen Patris præmittit, vt reuerentiâ, & confidentiâ, veluti geminis alis, ad Deum oratio euolet. Habetur ſanè reuerentia ex nomine Patris, vnde Malach. 1. *Si ergo ego Pater ſum, vbi eſt honor meus?* Et Eccleſ.3. *Gloria hominis ex honore Patris ſui.* Habetur & confidentia, iuxta id Iſa.49. *Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui?* Ideò infert Chriſtus hîc: *Si vos, cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quantò magis Pater veſter dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?*

88 Ideo Beda ad hunc locum: *Oratio, quæ paterno dulceſcit nomine, omnium petitionum mearum impetrandarum mihi fiduciam præſtat*

Mox incipit exponere petitiones: A Deo enim Patre tria ſunt poſtulanda. Primum eſt finis, qui eſt conſummatio gloriæ. Secundum conſummatio gratiæ, quod eſt medium viciniſſimum. Tertium remotius, veniæ ſcilicet condonatio. Et iſta tria ordinata ſunt iuxta gradum, & ordinem maioris dignitatis. Ad conſummationem gloriæ concurrunt 89
perfecta notitia & perfecta reuerentia, & ſecundùm hæc ſunt duæ primæ petitiones. Ad conſummationem gratiæ ſufficit aſſidua ſubuentio cæleſtis aſſimoniæ, & hoc petitur tertiò. Ad condonationem veniæ duo concurrunt, ſcilicet remiſſio culpæ, & remotio pœnæ, & hæ petuntur in duabus vltimis petitionibus.

Sed quoniam perfectio reuerentiæ attenditur non modò in affectu, ſed & in effectu, ideò Matthæus addit: *Fiat voluntas tua.* Rurſus quia remotio pœnæ attenditur, non modò quantum ad remotionem tentationum, ſed etiam afflictionum; Ideò Matthæus duabus vltimis adiungit ſeptimam: *Sed libera nos à malo.*

Sic igitur omnia poſtulat neceſſaria, amotio- 90
nem mali, & collationem boni: Rurſus amotionem mali culpæ, & pœnæ, ſeu mali quod patimur, & mali quod agimus: ſed malum pœnæ poteſt ſubdiuidi; quia quoddam eſt occaſio culpæ, & ſic eſt tentatio; quoddam tenet rationem meram pœnæ, eſtque tribulatio; & ſic ex illa diuiſione habemus tres vltimas petitiones. Petimus autem bonum, aut æternum, aut temporale. Si æternum, aut ex parte intellectus, aut ex parte affectus, & ſic duæ ſunt petitiones. Sed affectus habet ordinari reſpectu maieſtatis, & reſpectu bonitatis, & ſic illa petitio primâ diuiſione geminatur, ſed
ſubdiuiſione triplicatur. Si verò petitur bonum tem- 91
porale, aut ratione mentis, aut ratione corporis petitur; ſed quia corporale bonum non debet deſiderari, niſi propter ſpirituale. Ideò tam ſecundùm Lucam, quàm ſecundùm Matthæum, vna fit petitio de vtroque, & ſic patet ſufficientia diuiſionum vtriuſque Euangeliſtæ.

Svnt igitur quinque petitiones ſecundùm Lucam (ait S. Doctor) ordinatæ ſecundùm maiorem nobilitatem: In prima petitur perfecta notitia Dei: In ſecunda perfecta reuerentia in affectu: In tertia ſufficientia in virtute: In quarta indulgentia in reatu: In quinta victoria in conflictu; & in his
implicantur ſeptem allatæ ex Matthæo. *Sanctifice-* 92
tur nomen tuum. Hîc petitur notitia Dei, vnde ſanctificetur nomen eius, ideſt, nobis notum honoretur, de quo Pſalm. 75. *Notus in Iudæa Deus* & Malach. 1. *Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnum nomen meum in Gentibus.* Et Hierem.31. *Omnes cognoſcent me à minimo, vſque ad maximum.*

Triplex autem notitia poſtulatur. Prima per fidem: *Accedentem enim ad Deum, oportet credere.* Hebr.11. Secunda, cognoſcere, quid non eſt, de qua Auguſtin. *Multum comprehendis, ſi comprehendis, quid non ſit Deus.* Tertia eſt cognoſcere,
ſicuti eſt, de qua *prima Corinth.3.* Prima cognitio 93
liberat ab inſipientia; nam Pſalm. 13. *Dixit inſipiens, non eſt Deus.* Secunda liberat ab Idolatria, quâ colitur, quod non eſt Deus, 1. Corinth. 8. *Idolum nihil eſt.* Tertia ab omni liberat miſeria, quia *tunc ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt* 1. Ioan.3.

Hinc D. Chryſoſt. *opere imperfecto*, in cap.6. 94
Matth. *Sanctificatur in nobis nomen Dei, quoniam ſcientes eum ſanctum, timemus, & ſollicitè vigilamus, ne fortè violemus ſanctitatem nominis eius in nobis. Hoc autem erit quando totaliter ei vacabimus, & per nullam diſtractionem inficientur*

mentes

Digitized by Google

mentes noſtra , quod erit in gloria , ſecundùm illud Pſalm. 137. *In conſpectu Angelorum pſallam tibi ; adorabo ad templum ſanctum tuum , & confitebor nomini tuo. Super miſericordia tua , & veritate tua ; quoniam magnificaſti ſuper omne , nomen ſanctum tuum.*

95 SECVNDA : *Adueniat regnum tuum* : Tunc autem perfectè regnat in nobis, quando nos ſumus perfectè omninò illi ſubiecti , quod erit in fine, *cùm tradiderit regnum Deo , & Patri*, prima Corinth. 15. Apoc. *Redemiſti nos , &c. & feciſti nos Deo noſtro regnum.* Per huius regni aduentum non augetur Deo potentia , ſed hominibus obedientia, quæ efficit, vt fiat voluntas Dei, vt ait tertia petitione Matthæus , *in cælo , & in terra.* Hîc enim non eſt adeò perfecta obedientia ſicut in cælo: Ideò dicebat Ioan. 18. *Regnum meum non eſt de hoc mundo* ; & hoc, quia in mundo ſunt rectores tenebrarum *Epheſ.* 6. ſed in fine mundi tolletur poteſtas à dæmonibus , & tota Chriſto deferetur, vt dicitur *Daniel.*7.

96 TERTIA *Panem quotidianum* poſtulat , vbi petitur principaliter panis ſpiritualis. Ideò Matthæus ait : *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie.* Sed quia tamen petimus omne neceſſarium etiam ad vitam. Ideò Eccleſia cum Luca dicit: *Panem quotidianum.* Obſeruat autem S. Bonauent. peti panem quotidianum pro continua neceſſitate, ſed peti hodie , vt remoueatur auara ſollicitudo, cogitans de craſtino.

ADVERTIT autem , nomen Hebræum *Socholla* ex D.Hieron. *in* 6. *Matth.* ſignificare vtrumque, & quotidianum , & ſuperſubſtantialem. Nomen verò Hebraïcum eſt *Segula.*

ET hoc ait Beda *ad* 11. *Lucæ* in Gloſſa : Panis verò quotidianus ideò dictus eſt , quia hic eſt neceſſarius ; quantus animæ , carnique tribuendus eſt, ſiue ſpiritualiter, ſiue corporaliter , ſiue vtroque intelligatur modo.

97 MVLTIPLEX igitur panis hic petitur. Primus eſt alimentum huius vitæ , Eccleſ. 29. *Initium vitæ hominis aqua , & panis , & veſtimentum.* Secundus eſt intelligentia Sacræ Scripturæ , de qua in Thren. *Paruuli petierunt panem.* Tertius eſt Sacramentum Euchariſtiæ , de quo Sap. 16. *Paratum panem de cælis præſtiti illis ſine labore , omne delectamentum in ſe habentem , & omnis ſaporis ſuauitatem.* Et Ioan.6. *Panis , quem ego dabo , caro mea eſt pro mundi vita.* Quartus eſt adiutorium Scripturæ , de quo Pſal.77. *Panem Angelorum manducauit homo.* Et Pſalm.103. *Panis cor hominis confirmet.* Et Lucæ 14. *Beatus, qui manducabit panem in Regno Dei.* Quintus eſt obſequium obedientiæ ; de quo Ioan. 4. *Meus cibus eſt , vt faciam voluntatem Patris.* His quinque panibus ſatiat Eccleſiam in illa multitudine expreſſam *Ioan.*6. Ideò orandum : *Domine , da nobis ſemper panem hunc.*

98 QVARTA petitio eſt : *Dimitte nobis peccata noſtra.* Hæc enim faciunt nos debitores , de quo Pſalm.36. *Mutuabitur peccator , & non ſoluet.* Hæc ſunt debita , quæ mulier illa nequiuit ſoluere , donec Eliſeus oleum multiplicaret 4. *Reg.* 4. Oleum enim eſt miſericordia Chriſti ; ſed quia : *Iudicium ſine miſericordia fiet illi , qui non fecit miſericordiam* , Iacobi 2. Ideò dicitur : *Siquidem & dimittimus omni debenti nobis.* Vnde Eccleſ.28. *Relinque proximo nocenti te : & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur.* Et Matth. 6. *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum ; dimittet & vobis Pater cæleſtis.* Et Matth. 18. enarrata punitione eius , qui noluerat remittere , concludit : *Sic Pater meus cæleſtis faciet vobis , ſi non remiſeritis , &c.* ait enim , Iudith.9. *Nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi : ſed humilium, & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.* Et Iſa.1. *Cùm multiplicaueritis orationes , non exaudiam: manus enim veſtra ſanguine plena ſunt.*

QVINTO addit S. Lucas vltimam : *Et ne nos inducas in tentationem.* Non petit , ne tentetur, 99
quia tentatio hominem probat , Pſalm. 25. *Proba me Domine , & tenta me.* Et Eccleſ. 35. *Qui non eſt tentatus , quid ſcit ?* Sed petit à tentatione non ſuperari : *Fidelis Deus , qui non patietur vos tentari ſuper id , quod poteſtis* , prima Corinth.10. Id petendum etiam ad noſtræ infirmitatis recognitionem , ſecundum id 2. Paral. 20. *In nobis quidem non eſt tanta fortitudo , vt poſſimus reſiſtere huic multitudini , quæ irruit ſuper nos. Sed cùm ignoremus , quid agere debeamus , hoc ſolùm habemus reſidui , vt oculos noſtros dirigamus ad te.* Quoniam 100
ergo tribulatio tentatio eſt , ſecundùm id Iacobi 1. *Beatus vir , qui ſuffert tentationem.* ideò qui eripitur ab omni malo tentationis , eripitur ab omni malo tribulationis ; & ideò non addit Lucas : *Sed libera nos à malo* , tanquam petitionem diuerſam , ſed eam explicat , quaſi in hac incluſam. Ideò Beda in Gloſſa ait : *Sciat vnuſquiſque , in eo ſe liberari à malo , quod non infertur in tentationem.* Rationem autem cur non addat : *Amen* : iam dixi ſuprà.

EX quartæ petitionis expoſitione habes , bona 101
ſpiritualia ad ſalutem concernentia , ſimul cum fine vltimo poſſe determinatè peti per ſe abſolutè ; at verò bona temporalia , & neceſſaria , vt panem, & vinum totum peti in ordine ad ſalutem. Ideò enim vnam ex omnibus petitionem panis ſpiritualis , & corporalis ponit. Sic enim licet optare hæc bona temporalia , & non aliter ; & illud tantum licet petere orando , quod licet optare , vt ait D. Auguſt. *epiſt.*121.

ORATIO igitur abſoluta debet eſſe propter 102
tria obtinenda , veniam , gratiam cum virtutibus & gloriam , vt ait S. Doct. *ad* 22. *Lucæ* ideò ter Chriſtus orauit , & Apoſtolos viſitans ad orationem excitauit.

QVÆSTIO VII.

Quis debeat orare.

{ D.Thom.art.16.

DICO cum D. Thoma , *artic.* 16. omnem hominem , dum hanc vitam ducit , poſſe , & 103
debere orare , tempore , quo præceptum orandi obligat , vt dixi *quæſtione* 3. Nam omnis homo, aut peccator eſt , aut iuſtus : Si iuſtus , eget oratione ad perſeuerandum , & nè inducatur in tentationem : Si autem eſt peccator, eget oratione ad petendam gratiam , & ſatis neceſſitatem orationis oſtendi *quæſtione tertia.*

ADVERTE id , quod dixi *quæſt.*4. eum, qui vult mereri , vel ſatisfacere ſuâ oratione, debere eſſe in gratia , & hoc ſenſu D.Bonau. *de profectu relig. cap.*71. exponit id Ioan.9. *Scimus quia peccatores Deus non* 104
exaudit ; non exaudit , ſcilicet ad meritum , vel ad

Digitized by Google

ad liberandas animas è Purgatorio, vt docet D. Bonauent. *in* 4. *diſt*. 45. *art*. 2. *quæſt*. 2. vbi hunc locum ità exponit. Vel intellige peccatorem, vt peruicax eſt; nam ſæpè etiam peccatores exaudiuit, vt notat idem S. Doct. ibi allegatus, & ad 7. *Lucæ*, vbi conſiderat, exaudiatam fuiſſe peccatricem. Similiter *Lucæ* 10. Publicanum *Lucæ* 23. Latronem, &c. vt obſeruat etiam Valentia *p*. 6. poſt D. Bonauent. ad eum locum *Ioan*. 9. vbi D. Auguſt. inducit *tract*. 44. quærentem: *Si Deus peccatores non audit, quomodo audiuit publicanum, & peccatricem? Fruſtrà publicanus oraſſet: Deus propitius eſto mihi peccatori.* Et reſpondet S. Auguſt. *Quod ſicut inunctus loquitur, non ſicut plenè videns, id, intelligendum, vt peccatores dicantur dupliciter, vel vt peccatores actu, & affectu.* Et tales non audit Deus, in quantum tales: Non enim eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Vel dicuntur peccatores peccata recognoſcentes, & ſe reputantes pec-

105 catores, Matth. 9. *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.* Et tales exaudit, ſicut Publicanum. Subdit autem ibi Ioannes ex ore cæci: *Sed ſi quis Dei cultor eſt, hunc Deus exaudit.*

Movet autem hic quæſtionem S. Doctor: Paulus erat Dei cultor, & non eſt exauditus, 2. *Corinth*. 12. Et reſpondet, Apoſtolum exauditum ad vtilitatem, etſi non ad votum, quia, vt ait S. Auguſt. *lib. de vnitate Eccleſiæ, cap.* 16. & tract. 73. in Ioan. *Deus aliquando exaudit propitius, aliquando iratus, vt peccatores manentes in ſuo peccato, vt dicitur* Iſa. 59. *Peccata veſtra abſconderunt faciem eius, à vobis, ne exaudiret; quia vt dicitur* Sap. 2. *Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo*, neque enim oratio eſt placabilis, vbi perſona eſt indigna. Ideò obſeruat, Deum *Geneſ*. 4. Reſpexiſſe primò ad Abel, deinde ad munera eius; at verò non reſpexit primò ad Caïn, deinde ad munera.

106 Ex quibus habes, inſulsè locutum Vuicleph *errore* 26. damnatū in Concilio Conſtant. *ſeſſ*. 8. dicentem, Orationem præſciti nihil valere; Quod ſupra reiectum eſt. Sanè peccatores peruicaces, non orantes animo recto, audiuntur à Deo irato, vt ait D. Auguſt. *Tract*. 73. allegato, vbi ait: *Metuendum eſt, ne multa Deus quod poſſet non dare propitius, det iratus.* Etenim tunc ipſa oratio eſt illuſio Dei, vt ait Valentia *loc. cit.* cum D. Bonau. *in Pharetra, p*. 1. *cap*. 46. ex D. Chryſoſt. *homil*. 15. *in Matth. opere imperfecto.* Et tales orationes ſunt, quas meritò damnant Scripturæ, & Patres allegati *quæſtione* 4.

Deinde dico, Sanctos in Beatitudine orare pro nobis, vt oſtendam 3. *p. Tract. de purgat.*

107 Damnati verò petere poſſunt. Sic enim epulo petiit, vt ad fratres ſuos mitteretur, & vt Lazarum ad ſe mitterent, vt obſeruat S. Doct. *Lucæ* 16. vbi eam petitionem vocat poſtulationem, & non vult eam vocare orationem, quia non eſt actus virtutis Religionis, ſed ex prauo affectu inuidiæ in Lazarum, & carnalis affectionis in fratres, quos nolebat in infernum deſcendere, non charitate motus, ſed amore proprio, ne ſibi pœnæ augerentur. Vide S. Doctorem.

108 Dico tertiò animas in Purgatorio orare petendo ſuffragia. Indicat S. Doct. *in* 4. *diſtinctione* 45. *articul*. 3. *quæſtione* 2. *in corpore*, ex quo deducitur, eos petere etiam à Deo, vt ad Fideles viatores mittat, eiſque inſpiret, pro ipſis ſuffragia offerre.

Idem docuit Alenſ. 4. *p. quæſtione* 91. *membr*. 4. & probat ex Diuo Gregorio *lib*. 4. *Dialogorum*, vbi memorat, animas petere à viuentibus auxilia.

Dico quartò, probabile eſſe animas purgatorij orare pro nobis. Ita Medina *quæſtione* 5. *de oratione*, Valentia *loco citato*. Sic Hieremias iam defunctus, dicitur multum orare pro populo, & dum erat in Lymbo 2. *Machab. vlt.* & Hierem. 15. dicitur: *Si ſteterit Moyſes, & Samuel, &c.* Ergo ſoliti erant orare. 109

QVÆSTIO VIII.

Quis ſit Orandus.

Non eſt diu in hac quæſtione immorandum, cum nullam prorſus difficultatem patiatur; cultus enim Religionis Deo eſt debitus, ideò is ſolus orandus, tanquam author bonorum ſupernaturalium; nam ſolus Deus dat gratiam, & gloriam *Pſalm*. 83. & hic eſt cultus Religionis. 110

Sancti verò ſunt orandi, vt interceſſores. Hanc quæſtionem habebis tertia parte Tractatu de Incarnat. *diſput*. 23. *quæſtione* 5.

QVÆSTIO IX.

Pro quibus ſit orandum.

Assero primò, orandum non modò pro nobis, ſed etiam pro aliis etiam inimicis, vt latè oſtendi de Charitate *diſput*. 8. *quæſt*. 24. 111

Probatvr à S. Doct. *ad cap*. 3. *Regulæ*, vbi ideò ait, docuiſſe nos orare, dicendo: *Pater noſter*, non Pater meus, ne quiſpiam orationem ſuam ad ſe ſolum contrahat. Ideò S. Cyprianus hoc vſus argumento ait: *Noluit pacis Doctor, vt quis pro ſe tantùm precetur, non enim dicimus: Pater meus, nec panem meum da mihi &c. ſed: Pater noſter: Panem noſtrum, &c.*

Deinde probatur à D. Thom. *art*. 7. Id, quod debemus aliis optare, debemus pro aliis petere; ſed ex charitate debemus non ſolum nobis, ſed etiam aliis multa bona optare; ergo & petere. Hoc argumento vſus ſum *Tract. de charitate, loc. cit.* ex D. Bonau.

Assero ſecundo, non eſſe orandum, vt omnes efficaciter beatitudinem conſequantur, ſed illi tantùm, qui voluerint Deo reſpondere. Ideò obſeruat S. Doct. *ad* 17. *Ioan*. & cum eo Valentia *p*. 8. Chriſtum oraſſe hac forma: *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro illis, qui credituri ſunt per verbum illorum in me.* 112

Igitvr (ait S. Doct.) pro omnibus orandum, qui voluerint conuerti, quia Chriſtus venit vocare peccatores *Lucæ* 5. & ideò *Matth*. 9. dixit: *Non eſt opus valentibus medicus, ſed male habentibus.* Igitur per mundum intelligit volentes obſtinatè mundo ſeruire, vt exponit D. Auguſtin. *tract*. 107.

Ex his deducit S. Doct. orandum etiam pro prædeſtinatis, vt patet in oratione Chriſti.

Dices: ſtatutum eſt de eis ad ſalutem; ad quid ergo pro eis oratur? 113

Respon

Digitized by Google

Respondet S. Doct. quòd ſic electi, ſunt prædeſtinati, ſicut per Chriſtum redempti, & vt fide ipſius in corpore myſtico viuificati; ſicut enim ait D. Gregorius, Dial. l.1. cap. 18. *Ipſa perennis regni prædeſtinatio, ita eſt ab omnipotente Deo diſpoſita, vt ex labore perueniant electi ad illud, ſicut electi ità & prædeſtinati ſaluabumur opere redemptionis Chriſti, quod conſummauit, ſicut redempti ſunt, & ſic oratione ſuâ acceptati.*

114 Assero tertiò non eſſe aliquem viuorum ab orationibus noſtris priuatis excludendum.

Probatvr ex D. Auguſt. *lib. de corrept. & gratia, capite 15.* vbi ſic loquitur: *Neſcientes enim, quis pertineat ad prædeſtinatorum numerum, quis non pertineat, ſic affici debemus Charitatis affectu, vt omnes velimus ſaluos fieri:* infra autem oſtendit id præſtari, cùm conamur id efficere, vt iuſtificati euadant. Reliqua vide de charitate, *diſputatione* 8. *quæſtione* 25.

QVÆSTIO X.

Quomodo ſit orandum.

D.Thom. quæſt. cit. art. 12. 13. & 14.

115 Conditiones illas poſui *quæſt.*4. & 5. quibus bona conſtare debet oratio. Hic præcipuè conſidero conditionem attentionis. Et ſanè attentio aliqua neceſſaria eſt, vt efficax ſit. An verò attentio ſit neceſſaria orationibus ex præcepto, vt ſatisfaciat, diſſerui *prima ſecundæ. Tract. de Legibus, diſput.*5. *quæſt.*3.

S.Bonaventvra in cap.22. Lucæ, orationis Chriſti in horto diſtinguens anatomen, ſeptem conditiones in oratione ponit, vt modus orandi ſit optimus.

116 Prima eſt, vt ſit ſecreta: ſic enim ibi, Chriſtum optimam pro negotio grauiſſimo orationem in fine vitæ feciſſe, aduertit, *quòd egreſſus ibat ſecundùm conſuetudinem in montem ſolitarium oliuarum.* Ideò Oſeæ 2. ait: *Ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor eius.* Et Matth.6. *Cùm oraueris, intra in cubiculum, & clauſo oſtio, ora Patrem tuum.* Et Matth.14. *Dimiſſâ turbâ, aſcendit in montem ſolus orare:* & arbitratur, fuiſſe eundem montem oliuatum, vt oſtenderet ibi impinguari in oleo caput, vt dicitur *Pſalm.* 22. & inde in cælum aſcendi.

Secvndo debet eſſe ſollicita. Ideò Chriſtus, cùm perueniſſet ad locum orationis, dixit diſcipulis: *Vigilate, ne intretis in tentationem,* maximè verò in tempore tribulationis debemus ſolliciti orare; vnde & Pſal.76. *In die tribulationis meæ Deum exquiſiui manibus, &c.*

117 Tertio debet eſſe deuota, quod Chriſti exemplo oſtendit, cùm *auulſus ab eis quantum iactus eſt lapidis, poſitis genibus orabat*; nam *oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit,* Eccl.35. & Pſalm.101. *Reſpexit in orationem humilium.* Et Iudith.9. *Humilium, & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.* Et Paulus, Eph. 3. *Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem*; exprimit autem motum violentum, dum dicitur auulſus lapis iſte angularis. Perbellè ait Iſaias 28. *Quem docebit ſcientiam? ablactatos à lacte, auulſos ab vberibus.* Hic exprimit vehementiam deuotionis, quâ gemens auellitur ab amicis.

Qvarto debet eſſe diſcreta, exemplo orationis Chriſti precantis: *Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me.* Calicem paſſionis nominat, de quo ſtatutum erat Pſalm.109. eo Matth.20. *Poteſtis bibere calicem, &c.*

Qvinto debet eſſe vigoroſa. Ideò: *Apparuit ei Angelus confortans eum,* ſic Angelus etiam Danielem tetigit, & confortauit *cap.*10. Ideò & *Chriſtus factus in agonia, prolixiùs orabat.* 118

Sexto debet eſſe anxia: *Et factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* Sic dicitur Pſalm.87. *Domine Deus ſalutis meæ in die clamaui, & nocte coram te.*

Adverte tamen primò cum S. Doct. vitanda eſſe extrema, ne ſcilicet nimis languidè oremus, ſed inſtanter replicando affectus, & ſæpè etiam verba, iuxta id: *Orationi inſtate.* Coloſſ.4. *ſine intermiſſione,* vt dicitur *prima Theſſal.* 8. Chriſtus quoque reuerſus eſt ad orationem, *eundem ſermonem dicens.* Quare ſtultè Caluinus *lib.*3. *Inſtit. cap.*20. *ſect.*29. dixit, replicare orationes, eſſe battologiam, & multiloquium prohibitum à Chriſto. 119

Ex altera parte neque ad anxietates inceſſantes, & vehementes declinandum, vt dixerunt Maſſiliani apud Damaſcenum *hæreſi* 80. illo nixi fundamento Lucæ 18. *Oportet ſemper orare*; hoc verò intelligendum, ait Seraphicus, vt particula *ſemper,* non diſtribuatur pro omni parte temporis, ſed pro horis ſtatutis. Et hæc expoſitio eſt D. Auguſt. *hæreſi* 57. Bedæ *in* 18. *Lucæ.* Anſelmi *in cap.*5. *prima ad Theſſal.* D.Thom. *hic art.*14. *ad* 4. Ioan. Medinæ *quæſt.*11. *de oratione,* Alphonſi à Caſtro *verb. oratio, hæreſi* 2. Valentiæ *diſp.*6. *quæſt.*2. *punct.*9. Eodem ferè modo exponit S.Doct. id Lucæ 2. *Erat Anna propheteſſa, quæ non diſcedebat de templo, ſeruiens Deo nocte, ac die.*

Septima conditio eſt, vt ſit circumſpecta, ſic enim Chriſtus orauit ad Dominum, vt non obliuiſceretur diſcipulorum, Matth.26. *Et venit, & iterum inuenit eos dormientes.* Hinc rurſus Meſſaliani, ſeu Pſallani carpuntur, qui volebant ſoli adeò intendi orationi, vt non deſineremus, donec ſentiremus dæmonem erumpere. Sanè debemus etiam operibus inuigilare charitatis; qui enim hæc negligit, eſt infideli deterior, vt ait Apoſtolus 1. *Timot.*5. & aduertit etiam Valentia. 120

Allatæ conditiones, maximè vel conferunt ad attentionem, vel eam comitantur.

Sæpivs autem, vt dixi *quæſt.* 5. deuotiſſimus noſter, & Sanctiſſimus Doctor peracuta motiua eiaculatur ad attentionem, maximè verò *lib.*2. *de profectu Religioſi.*

Et quidem *cap.*62. diſtributa oratione in deprecationem, & obſecrationem, addit gratiarum actionem, & laudem.

Mvlta verò incentiua ad gratias Deo agendas refert *cap.*63. Conſiderandum ait noſtrum Benefactorem nobiliſſimum Deum, beneficia exquiſitiſſima contuliſſe, eaque nobis viliſſimis, indignis, & demeritis. Et ſanè plurimùm debemus: *Cui enim multum datum eſt, multum quæretur ab eo.* 121

Capite 64. & 65. Laudum Dei materiam vbique reperit, ſiue terram inſpexeris, ſiue cælum intuitus fueris: Eſt enim liber aureis characteribus excuſus, litteriſquè amatoriis, Deus amat. Stellæ quinquagintaquinque motibus permeant, litteras Dei velociſſimè per vias lacteas ad nos deferentes. Sol, Lucis Auriga, tempora

beneficiis variantia confert. Vide S. Doctorem, & Glielmum *de Gloriis ſanctiſſimæ Trinitatis*; In ſeptem Dei operibus, inuenit præcipuè Dei laudem, *capite 65*.

122 PRIMVM opus eſt Creatio; nam ſuper nihilum, mundum vaſtiſſimum erexit, & tot ornamentis decorauit.

SECVNDVM opus eſt vniuerſi gubernatio, tam ordinata, & mira, vt conſideranti extaſim cauſet.

TERTIVM opus eſt Humani generis redemptio.

QVARTVM Iuſtificatio tot peccatorum, tantâ ſuauitate, benignitate, & miſericordia.

QVINTVM opus eſt, iuſta meritorum retributio

SEXTVM opus gloria Beatorum.

SEPTIMVM opus, non opus, ſed Sabbathum, & in Deo quies, & Dei in ſanctis. Vide mira in S.D. quem imitatur Glielmus *opere allegato*, quod nunquam ad ſatietatem perleg s.

123 OSTENDIT adhuc S.Doctor *in legenda S. Patris Franciſci*, *cap*.10. in omni loco, & tempore Seraphicum Patriarcham ſolitum orare, ſiue in ſolitudine, ſiue in ciuitatibus, populorum inundantium obrutum concurſu, atque impetu compreſſum, modò manibus elatis, modò brachiis expanſis, modò proſtratum, ſicuti etiam de Chriſto legitur *Ioan*.17. *Marci* 14. *Lucæ* 22. & Stephanus *Act*.7. Petrus *Act*.9. Paulus *Act*.20. & ad *Epheſ*.3. Item aliquando orationem factam in Eccleſia referunt Scripturæ *Iudith*. 6. aliquando in cænaculo *Act*.9. A Iona in ventre Ceti *cap*.2. A pueris in fornace *Daniel*.3. & Damaſcenus *l*.4. *de fide*, *cap*.13. refert, olim ex traditione Apoſtolica moris fuiſſe Orientem verſus orare, & Tertullianus *in Apolog*. *cap*.30. refert, orare

124 ſolitos expanſis manibus. Eadem fere D. Auguſt. *lib. de cura pro mortuis*, *cap*.5. refert. Hoc epiphonemate claudam: Omnia Seraphici opera ad orationem dirigunt vt ait Sixtus V. in Bulla de S.Doctoris Canonizatione.

QVÆSTIO XI.

De modo illo orandi Horis Canonicis.

VBERRIME ſcribit de publicis laudibus in Choro canentium P.Zacharias Bouerius *Tom*.1. *Annalium*.

125 FVERE nonnulli etiam ſanè perantiqui hæretici, qui horas Canonicas, & Sacram Hymnodiam, quâ in exilio hoc conſolatur Eccleſia, vt ait ſanctiſſimus Vrbanus VIII. initio Breuiatij renouati, vituperauerunt, & ſarcaſmatibus inſectati ſunt. Inter hos Vigilantius, de quo S. Hieron. *in epiſt. ad Riparium Epiſcopum*. Et alij hæretici apud Iſidorum *l*.1. *de offic. cleric*. *cap*.22.

OMNINO autem Horarum Canonicarum vſum improbarunt Vualdenſes hæretici, teſte Ænea Syluio *lib. de origine Bohemorum*, *cap*.35. & Vuiclephus apud Thomam Vualdenſem *tomo* 3. *cap*.21. Huſſitæ, & tandem Lutherus *l. de forma miſſandi*, vbi imprudens audet dicere, Horarum lectionem eſſe ſimulatum Dei cultum. Hunc hæreſiarcham ſequuntur Sectariorum armenta.

126 PROBATVR ergo à S. Doct. hic modus orandi ſanctiſſimus, quem proptereà obſeruat à S.Patre Franciſco *in regula*, *cap*.3. nobis præceptum ex vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudine, quam improbare inſolentiſſima eſt inſania, vt clamat D.Auguſt. *epiſt*.118. Hoc, ait S. Doct. in Pſalmis contexendis intendit Spiritus Sanctus; ideò Pſalm.45. *Sacrificium laudis honorificabit me*. Et D. Gregorius *in Ezech. homil*.1. Vox Pſalmodiæ cum per intentionem cordis agitur, per hanc omnipotenti Deo ad cor iter paratur, vt deuotæ menti, vel prophetiæ myſterium, aut compunctionis gratia infundatur. Id latè proſequitur S.D. *opuſc. de profectu Religioſi*, *lib*.2. *cap*.72.

ID probat S.Doct. *ad Pſal*.50. ex ipſa Dauidis antiquiſſima conſuetudine, qui *Pſalm*.118. aiebat: *Septies in die laudem dixi tibi*, & *media nocte ſurgebam ad confitendum tibi*, vbi horæ Canonicæ recenſentur.

IDEO in eum Pſalmum, *cap*.11. *verſiculo* 4. obſeruat, ſeptem horis canonicis hic recenſitis, exprimi perfectam Deo debitam ſeruitutem, & cultum, vnde à ſeptem vitiis expiati, ſeptem ornati virtutibus, donis totidem, & chariſmatibus confirmati, ad immortalitatem, quæ ſeptenarium claudit temporum, euolamus. Hinc etiam nos monemur: *ſi ſepties in die peccauerit in te*; *ſi ſepties in die conuerſus fuerit ad te*, &c. Lucæ 17. 127

ET *cap*.4. *verſiculo* 14. in ea verba: *Media nocte ſurgebam, ad confitendum tibi*, obſeruat, hoc tempus eſſe ſeruatum ad diuinas laudes. Ideò Act.16. *Media nocte*, *Paulus*, *& Sylas orantes laudabant Dominum*. 128

AD diuinas laudes ideò inſtitutus, & deputatus eſt chorus canentium cum Aſaph. 1. *Paral*.16. & in dedicatione templi cantabant Pſalmos, quos fecerat Dauid: *Quoniam bonus &c*. Et Pſal. 121. *Aſcenderunt tribus Domini ad confitendum nomini Domini*. Hæc omnia in figuram ſacrarum Eccleſiæ cantionum proſequitur. Sic Daniel tribus vicibus in die orabat, vt notat D.Bonau. *in Bibliot. paup. cap*.21.

HVNC autem ritum, vt dixi, ex antiquiſſimo Eccleſiæ vſu probat S.Doctor. Teſtatur id *Actorum* 3. quando *Petrus*, *& Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam*, quod latè explicat S.Baſilius *in regulis ad interrogat*.37. & Epheſ.5. *Implemini ſpiritu, loquentes vobis metipſis in pſalmis*, *& hymnis*, *& canticis ſpiritualibus cantantes*, *& pſallentes in cordibus veſtris Domino*, *gratias agentes ſemper in omnibus*, *&c*. Vbi egregiè Haymo intelligit Hymnos ab Eccleſia vſitatos, quos Ambroſius, Gregorius, Hilarius, & alij Patres contexuêre. Hunc autem vſum in Eccleſia Hieroſolymitana inoleuiſſe refert Beda *l*.2. *in Lucam*. 129

HVNC ritum deſcribit S. Clemens Papa, S.Petri diſcipulus *lib*.8. *conſtit*. *Apoſt*. *cap*.34. Tertullianus *in Apolog*. *cap*.2. S.Cyprianus *in expoſitione orationis Dominicæ*. Item S.Ambroſius hymnos aliquos contexuit, vt refert D. Auguſt. *l*.1. *retract*. *cap*.21. Horarum Canonicarum meminit S. Hieron. *epiſt*. 22. *ad Euſtoch. de cuſtodia Virg*. *cap*.16. & *epiſt*.27. *in epitaphio Paulæ*, *cap*.10. S.Auguſt. *in regula* 3. (ſumpta ex epiſt. 109.) *cap*.7. *&* 8. & *ſerm*.201. *de tempore* & *l*.22. *de ciuit*. *cap*.8. D. Iſidorus *l. de offic. Eccl.* Beda *in cap*.18. *Lucæ*. 130

TANDEM nihil in his habetur, niſi diuinæ laudes, gratiæ, &c. quæ Deo, iuſtè & piè exoluuntur. Neque moueor, fuiſſe aliquos ab Eccleſia hymnos compoſitos; non enim ideò contemnendi. Hinc enim Concilium Toletanum IV. *can*.12, excommunicationis pœnam iacit in eos, qui Eccleſiaſticos hymnos proptereà reſpuunt, quod humano ſtudio ſunt compoſiti. 131

TENENTVR autem recitare Diuinum officium ſacerdotes *C. Presbyter de celebr. miſſarum*. Diaconi, & ſubdiaconi *C. Dolentes*, *eodem titulo*, & *C. Finali*, 32. *diſt*. non autem, qui minoribus ſunt initiati,

vt

Digitized by Google

vt communiter ſentiunt Doctores *in dicto cap. Presbyteri:* Tenentur etiam, qui habent beneficium aliquod Eccleſiaſticum, vel præbendam titulo clericali, vt exponunt Doctores ea verba *cap. finali*, omneſque teneri officio diuino, qui ſunt Eccleſiæ deputati, nempe Præbendæ, declaratum eſt à Pio V.

132 TENENTVR etiam omnes Religioſi Choro deputati, etiamſi non initiati ſacris ordinibus, non iure communi, ſed peculiari earum lege, vel conſuetudine. Sic Fratres minores *cap.3. Regulæ*, de hoc habent præceptum, vt exponunt omnes cum D.Bonauent. ibi, vbi etiam Laïcis orationes imponuntur. Nouitij tamen non tenentur, vt notant Valentia, & alij.

PORRO ſtatutum eſt iam à ſanctiſſimo Pontifice Pio V. Breuiarium, nunc demum à ſanctiſſimo Papa Vrbano VIII. reformatum obſeruari.

133 AN verò liceat dicere officium aliud, loco currentis, abſque mortali, aſſerunt Caietanus *in ſum. verb. Horæ canonicæ*, Sylueſter *verb. hora num. 2. & 15.* Valentia *diſp.6. quæſt.2. puncto* 10. §.*Quid recitandum*, nec audet reclamare Sotus *lib.10. de iuſtitia, quæſt.5. art.4.* Tannerus verò *diſp.5. quæſt.1. dub.5.* ait, facere id abſque cauſa, eſſe ſaltem veniale. De hoc *dubit.2.* actum eſt. Adducit Sylueſtrum, Caietanum, Sotum ſuprà, Azor *cap.10. quæſito 2.* Leſſium *cap.37. num.77.* Alios verò dicit aſſerere eſſe mortale, vt Toletum *lib.2. cap.13.* & ait, ad id inclinare etiam Valentiam.

IVBENTVR autem Eccleſiaſtici *in cap. Dolentes, Officium diuinum, ſtudioſè pariter, & deuotè celebrare, quantum Deus dederit.* Igitur ex vi huius præcepti imponitur modus recitandi voce diſtincta, vt docet D.Thom. *hic, art.12.* & D.Bonauentura. Triplex eſt autem attentio, vt ſæpe docet S.Doctor *locis relatis, quæſt.5. & 10.* vel ad verba, vel ad rem ſignificatam, vel ad finem Deum. Vide S. Doctorem *lib.2. de profect. relig. loco cit.*

134 QVOAD tempus recitandi officium, hoc eſt à primis Veſperis vſque ad mediam noctem ſequentes dici incluſiuè, modò tamen in primis Veſperis non dicantur aliæ horæ, quàm Veſperæ, & Completorium, & poſteà matutinum. Prima verò, Tertia, & Horæ ſequentes debent recitari die ſequenti.

CIRCA hæc multæ quæſtiones diſputantur, præcipuè à Diana *p.p. Tract. 2.* è quibus aliqua tangam.

DVBITATIO I.

An Attentio ſit neceſſaria ad officium ex præcepto recitandum.

135 PRIMA opinio eſt affirmatiua. Ità omnes ferè Recentiores, Fernandez *in Exam. Theol. part. 3. cap.13. §.6.* Villalob. *Tom.1. tract.24. dub.15.* Sotus *lib.10. quæſt.5. art.5. concl. 7.* Caietan. *2. 2. quæſt.83. art.13.* Nauar. *de oratione, cap.13. num. 18.* Vaſquez *prima ſecunda, Tom.2. diſp. 160. num.30.* Medina *in ſumma, lib.1. cap.4. §. 11.* Nauar. *de reſtit. lib.2. cap.2. num.140.* Lopez *Inſtruct. Tom.2. cap.103.* Sà *verb. Hora canonica, num. 19.* Peſantius *num.2. q.62. art.1. diſp.3.* Zerola *in praxi epiſc. part.1. verb. Hora canonica*, §.Beia *in reſp. part. 2. caſu 33.* Comitol. *in reſol. moral. lib.1. quæſt.6.* Malderus *2.2. tract. 10. cap.2. diſp.2.* Moneta *de diſtrib. part.2. quæſt.2.* Carolus Macigni *de Hor. can. cap.86. num.16.* Molfeſius *in ſumma, tom.1. tract.4. cap.2. num.8.* Syluius *2. 2. quæſt.83. art.13. concl.4.* Homobon *de exam. Eccleſiæ, part.1. tract. 4. cap.5. quæſt.40.* Viguer. *Inſtit. Theol. cap. 5. §. 5.* Gauantus *com. in rubr. miſſal. Tract.2. ſect.1. cap.6. ritu 4.* Bellot *in praxi de caſibus reſeruatis, part.2. quæſt.15.* Conradus *in reſp. caſuum conſci. part.7. quæſt. 144.* Rodriquez *tract. 1. cap. 143.* Vega *in ſumma Tom. 2. cap. 128. caſu 20.* Valentia *Tom.3. diſp.6. quæſt.2. puncto 10.* Azor *part.1. lib.10.* 136
cap.16. quæſito 6. Ledeſma *in ſumma, tom. 2. tract. 9. cap.4.* Squillante *de oblig. cleric. part. 1. dub.20.* Suarez *de Relig. tract. 2. lib. 4. cap.26.* & *de cenſuris, diſp.4. ſect.2.* Aragon *2. 2. quæſt. 83. art. 13.* Sayrus *de cenſuris, lib.3. cap.4.* Salas *de legibus, diſp.9. ſect.9.* Lorca *in prima ſecunda, Tom.1. de Legibus, diſp.16. memb.2.* Raphael da la Torre *part.2. de boris Canonicis, comron.9.* Antonius Caramuel *in Reg.S. Ben.1575. & ſeq.* Lugo *de Euch. diſp.22. ſect.2.* Tambur. *Tom.2. diſp.10. quæſt.2.* Antonius Ragaucius *de offic. Can. in choro, quæſt.19.* & alij penes citatos, quos refert Diana *p. p. de Horis*, & *part.7. tom.11.30.* Hæc videtur ſententia D. Bonauent. *part. 2. ſpeculi ad Nouitios, cap. 1.* & *opuſculo de ſex alis Seraphim, cap. 8.* ſubſcribunt Tanner. *2. 2. diſp. 5. quæſt. 1. num. 154.* cum aliis ibi.

MVLTI tamen, nec ignobiles Theologi, docent, ſine attentione ſatisfieri, dummodò interim aliquid implicans officio non agant. Ità Durandus *in 4. diſt.15. quæſt. 12.* Sylueſter *verb. Hora Can.* Medina *Codice de oratione, quæſt.14.* Angel. *verb. Hora.* D. Antonin. *3. part. tit.13. cap. 4. §.8.* Roſella *verb. Hora.* Palud. *4. diſt.15. quæſt.5. art.2.* Coninch. *de ſacr. in 3. part. quæſt.83. art.6. num.291.* Ioan. Valderus *in differ. vtriuſque fori, verb. Hora can. differ. 1.* Eamque probabilem affirmat Diana cum Leſſio *lib.2. cap.37. dub.2.* Henriquez *lib.9. cap.15. in Gloſſa, litt.P.* Victorello *in ſumma*, Toleto *lib. 2. cap. 13.* Layman *lib.4. tract.1. cap 5.* Fulienſis *lib.4. de Inſt. cap.2.* qui ait eſſe multorum grauium, & piorum virorum; Baſſæus *V. Horæ*, alios afferens. 137

ASSERO cum priori ſententia, quæ eſt D. Bonauent. *locis adductis*, & *de perfectione vitæ ad ſorores, cap.5.* quæ refert Bonacina *de Horis, diſput. 1. quæſt.3. puncto 2.* 138

HANC latè probaui *Tract. de legibus diſput. 5. quæſt.3.* vbi multas authoritates attuli, & rationes.

PROBATVR ex *cap. Dolentes*, vbi id præcipitur. Vide, quæ ibi dixi.

PROBATVR à Suarez *lib.3. de oratione vocali, cap.4.* ratione D.Bonauent. quem citat *lib. citato*, Vbi aliud profertur ore, & aliud meditatur corde, non eſt verè oratio; ſed dum non attenditur ad illud quod ore profertur, aliud meditatur corde, vt conſtat; ergo: Subdit talem orationem à Deo nunquam exaudiri, propter Gloſſam dicentem in Pſalm. 118. *Diuiſum cor non impetrat, quod petit, diuidit autem cor, qui dimidium habet in cælo, & dimidium in terra.*

DEINDE oratio eſt quoddam adorationis genus; hæc autem fieri debet in ſpiritu, & veritate; quæ autem dicuntur attentione aliò diſtracta, cum veritate non cohærent; vnde ſequitur irreuerentia, fini, & effectui orationis ſubſtantialiter oppoſita, ſaltem cùm innoteſcit illi, cui fit oratio; Deus autem eſt ſcrutator cordium, nec ignorare poteſt indebitum modum, quo abſque attentione, nuda ad ipſum verba referuntur. 139

DENIQVE vbi non ſaluatur definitio orationis, abſque dubio ibi non poteſt coſiſtere oratio ſubſtantialiter; ſed dum abeſt attentio, definitio orationis non ſtat; quæ eſt aſcenſus mentis in Deum; vt mens autem aſcendat in Deum, nequit ſufficere ſola externa

Digitized by Google

verborum prolatio. Confirmatur à ſimili; qui tantùm genua flectit, nullo modo attendendo internæ adorationi, non dicitur adorare; ergo. Conſequentia patet; quia ſicut oratio vocalis dicitur ad teſtificandum internam mentis deuotionem; ſic geniculatio fit ad teſtandam internam mentis demiſſionem ad Diuinam maieſtatem recognoſcendam. Ità Suarez *loco citato, num.5.*

Ex his ſequitur, beneficiatum, diſtractè recitantem diuinum officium, non ſatisfacere, & ad reſtitutionem teneri. Ita Valentia, Aragon Tannerus & alij.

Dubitatio II.

An ſatisfaciat recitans Officium aliud pro currente.

140 Duæ inueniuntur hac de re ſententiæ. Negatiuam ſequuntur Vaſquez *opuſc. de benefic. cap.4. §.1. dub.2. num.60.* Reginaldus *Tom.2. lib.18. cap.16. num. 172.* Suarez *de Relig. Tom. 2. lib. 4. quæſt. 23. num.12.* Fernandez *in exam. Theol. part.3. cap.13.§ 3.* Fabius *de ſacram. ord. diſt.24. quæſt.1. diſp.1. n.146.* Homobon. *de exam Eccleſiæ, part.1. tract.4 cap. 5. quæſt.41.* Gauantus *Tract.2. in rubr. ſect.1. cap.5 tit.2.* Onuphr. *opuſc. de mutatione, offi.* Nauar. *de oratione, cap.10. num.211.* Graff. *deciſ. part. 1. lib. 2. cap.51.* Phiſiarc. *tract.1. part. 1. lib. 1. concl. 6.* Rodriquez *Tom.1. quæſt.41. art.6.* Bellarm. *Tom.3. lib.1. controu.9. cap.18.* Tolet. *lib.2. cap. 23.* Ledeſma *part.2. tract 9. cap. 4. conclu. 12.* Ragauuius *de offi. can. in choro, quæſt.13.* Squillante *de oblig. cler. part.1. dub.26.* Tabiena *verb. hora, quæſt.10.* Molpheſius *Tom. 1. tract.5. cap.2. num.50.* Naldus *verb. Diuinum, offi.* Bonac. *quæſt.3. puncto 1.* Filliucius *Tom. 2. tract. 23. cap.8. num.186.* ſumma Corona *1. cap. 1. num. 10.* Titubat de Mortali Tannerus *diſp.5. quæſt. 1. num. 150.* cum Sylueſtro *verb. hora, quæſt.12.* Caietanus *ibidem. cap.2.* dicens eſſe ad minimum veniale. Probabile id cenſet Baſſæus V. *Hora, num.4.*

141 Limitant eam opinionem Reginaldus, Suarez, & alij, quando officij mutatio non fieret ex contemptu, & eſſet æquiualens in quantitate, vel ferè; nec fieret animo id ſæpius agendi. Requiri verò volunt aliquam compenſationem, ſi officium prolixum *v.g.* Dominicæ, cùm officio alicuius Sancti mutetur, iuxta doctrinam Raphaelis della Torre *2. 2. tract.1. de Horis Can. controu.9. num.6.*

142 Has tamen limitationes reſpuit Diana *p. p. tract. 12. reſol. 3.* cum Vega *p. p. cap.128. caſu 17.* quia tenetur ſingulis diebus tale officium dicere ſub tali forma: Ergo parum conducit, ſi ſemel tantum violetur, & in quantitate ſola ſeruetur æqualitas.

143 Secunda igitur ſententia docet mutationem officij, etiam dedita opera, non eſſe mortiferam, vt ſi loco officij de Feria dicatur de aliquo Sancto. Caietanus V. *Horæ, cap.2.* Layman *lib.4. tract.1. cap.5.* Zerola *in Praxi Epiſ. part.1. v. Horæ can.* Leſſius *de iuſt. cap.37. dub.12. num.77.* Valentia *Tom.3. diſp.6. quæſt.3. puncto 10.* Vega *in ſum. loco cit.* Binsfeld. *in Enchir. Theol. part.4. cap. 9. concl.7.* Sylueſter *loco cit.* Sotus *lib.10. quæſt.5.* Medina *lib.1. cap.14. §.11.* Medina *de oratione, quæſt.10. diffic.10.* Armilla, V. *Horæ Can.* Azor *part.1. lib.10. c.10. quæſito 2.* Rodriquez *ſumma Tom.1. cap. 195.* Diana *loco cit.* Eamque probabilem cenſent Filliucius *Tom. 2. tract. 29. cap.7. num.227.* & Baſſæus *loco citato.*

Ratio eſt, quia ſubſtantia præcepti eſt recitandi officium Diuinum, vt ſeptem horæ Canonicæ perſoluantur. 144

Prima tamen ſententia nititur præcepto Pij V. qui talem formam recitandi Officij mandat, de qua latiùs dictum eſt *tom.4. diſp.17. quæſt.10.* iuxta Decretum Alex. VII.

Dubitatio III.

An interrumpere partes eiuſdem Horæ grauiter ſit mortale. 145

Lavdes à Matutinis diſiungere, etiam ob leuem cauſam, nemo culpat, cùm ad modum duarum horarum poſſint diei; nec etiam vnum nocturnum ab alio moderata interruptione ſegregare culpabile eſt; cùm ſenſus poſſit compleri, & concludi in quolibet nocturno. Verum quæſtio eſt de interruptione pſalmorum, capitulorum, & lectionum eiuſdem horæ, in qua poteſt interuenire vel alterius actionis, inconſiſtentis cum officio, exercitium; vel confabulatio cum aliquo; vtrumuis autem fiat, ſi interruptio moralis, & notabilis ſit, ſit peccati mortalis rea, iuxta tredecim Doctores, quos citat Diana *p. prima, tract.12. reſolut.4.*

Ratio eſt, quia ad ſolemnem officij ritum, ab Eccleſia inſtitutum, ſpectat vnitas cuiuſque officij; hoc autem notabili interruptione ſæpè deſtruitur: & per conſequens præcepto non ſatisfit: licèt autem ad vnitatis deſtructionem phiſicam requiratur grauis interpolatio temporis, à quo deſumitur plerumque actionis vnitas; non tamen idcirco peccatur, 146 niſi talis interpolatio moralis ſit, & libera.

Modvm autem diſcernendi notabilem interruptionem remittit Suarez ad prudentis Iudicium; qui debet penſitare cuiuſque horæ quantitatem, quæ, quò minor eſt, eo minori etiam temporis mora magis violatur; quare tempus illud, quod modicum cenſetur in matutino, non ita modicum in breuiori hora cenſebitur; nec eadem temporis morâ computanda eſt recitatio vnius Pſalmi, ſicut duorum.

Alio modo interrumpitur officium, dum leuiter, poſtquam inchoatur, prætermittitur cum intentione illud iterum reſumendi; quod culpæ damnat Suarez, quippè irreuerenter ſe talis gerit erga Deum; non tamen peccat mortaliter, modo officium intermiſſum iterùm compleat.

Addit inſuper Suarez, ſi officium interrumpatur etiam grauiter, ad aliquid agendum, vel dicendum; quod ipſi officio deſeruiat: verbi gratia conſulendo ſocium de modo, quo tale officium, in quo de nouo occurrit aliqua difficultas, dicatur, vel remouendo aliquam diſtractionis cauſam; tunc nullum erit peccatum: conſultius tamen foret, ſi hora ſit breuis; eam ab initio repetere, ſaltem ſi in medio Pſalmi eſſet interrupta. Verba autem indecora, ſeu etiam actiones indecentes, in Diuino officio grauiter prohibet *Caput nullus, de conſecr. diſt.5. & cap. Dolentes, de celebr. miſſ.*

Contrariam priori ſententiam ſuſtinent duodecim Doctores apud Dianam *loco cit.* ita vt notabilem officij interruptionem de veniali tantùm damnent; quibus adiicio Tannerum *diſput.5. quæſt.1. dub.4. num.156,* Peltanum *lib.3. de bonis operib.* quibus ſubſcribit ipſe Diana cum Baſſæo V. *hora, numero 16.*

Dvbitatio

Digitized by Google

Dvbitatio IV.

An omittens omnes horas vnius Diei, plura committat peccata.

147 Per plura peccata hic intelligimus ea, quæ externa omiſſione conſummantur; nam ſi merè internè voluntas ſe habuerit determinando circa ſingulas horas, eas omittere, nemini dubium eſt, quin tot ſint peccata, quot ſunt voluntates repetitæ; cùm etiam ſic circa eandem numero horam pluries poſſet peccare, morali interruptione eam intendens prorſus omittere.

Pvtant, & ſuſtinent nonnulli, tot eſſe peccata, quot ſunt horæ omiſſæ, eodem modo ac ſi decem diebus conſecutiuè aliquam horam omitteres, vel vna integra ſeptimana quadrageſſimali ieiunium negligeres, ita Leſſius *lib.2. cap.37. dub.9.* Tabiena *v. hora, quæſt.18.* Faſcus *de Iuſtitia, lib.1. cap.20. num.19.* & videtur Toleti *lib.2.cap.12.*

Illvd ſuſtinent vnica ratione, quam ſupponunt; quia tot ſunt præcepta peccandi, quot horæ omiſſæ; peccata autem multiplicantur ad multiplicationem præcepti.

Oppositvm tamen tuentur quindecim Doctores apud Dianam *reſol. 5.* queis adde Tannerum *diſp.2. quæſt.1. num.145.* & hanc quidem communiorem, & ſaniorem fatetur Suarez *lib.4. de horis canon. cap.25. num.18.*

Ratio vna omnium eſt, quia ſunt omnes vnius officij partes, & vnicum eſt præceptum omnes tanquam vnum totale officium recitandi; ratio autem oppoſita per hanc ſoluitur, quia diuerſæ partes eiuſdem officij in ordine ad diuerſos dies non poſſunt facere quid vnum, cuius ſignum eſt, quod hora hodiè dici ſolita, cras nequit abſolui præceptum ſeruando; cùm tamen quælibet eiuſdem diei hora, quolibet iſtius diei tempore dici valide, & licitè queat.

In ordine tamen ad Deum perinde eſt, ac ſi vnum, vel ſeptem ſint peccata, cum tanta ſit malitia in ſeptem, ac in vno ſolo, illis æquiualente; ſuadet tamen Suarez in confeſſione aperiendum horarum omiſſarum numerum propter circumſtantias valdè aggrauantes.

147 Svnt tamen nonnulli, quos non approbat Suarez, admittentes quidem vnum eſſe peccatum, plures horas omittere, ſi id fiat actione continuata, non diſcreta, ita vt poſt Primam omittat Tertiam, & poſt hanc, aliam proximè ſequentem; ſecus verò eſſe, ſi poſt Primam dicat Tertiam, & poſt hanc omittat Nonam, &c. eodem ferè modo ac hominem nunc mutilare eſt vnum peccatum, deinde poſt aliquod tempus ipſum interimere eſt aliud peccatum.

Hæc tamen ratio reſpectu officij mutila eſt, cum non ſit niſi vna omiſſio, etſi in partibus diſcretis; quia officium aliquod non dicitur omnimodo omitti; donec tempus ipſi præfixum totaliter tranſeat; quare qui horis antemeridianis ſtatueret non dicere Primam, & poſtea eam diceret, etiam poſt alias horas, ad vltimum præfixi temporis punctum, non diceretur Primam omittere, licet id intendendo peccaſſet, quia nulla hora præciſe adeò omittitur, quia ſuo tempore non dicitur; cum abſque peccato poteſt fieri horarum inuerſio, ſed quia voluntas in eo inſtanti, quo eas dicendi tempus neceſſarium vrget, perſiſtit in propoſito eas omittendi.

149 Hinc habes aliud eſſe horas aliquas omittere in effectu, aliud omittere in re; & hoc aduertendum puto propter cenſuras, horas non recitantibus imminentes; nam qui ſtatueret in corde ſuo aliquam officij partem prætertire, quantum ad peccatum, quod voco omiſſionis effectum, iam omitteret, non tamen cenſuras ſubiret, donec vltimum inſtans temporis prætenret; quia eò vſque potuit omiſſionem intentam reuocare, & ſic cenſuras euitare.

Hinc etiam habes, vnam cenſuram mulctare illum, qui omnes illas horas vno die omitteret; quia vnum eſt peccatum; ſecus verò, ſi id diuerſis diebus contingeret.

Dvbitatio V.

An recitans in Choro Diuinum officium voce valdè demiſſa, ita vt non audiatur, ſatisfaciat.

S. Bonaventvra *part.2. ſpeculi diſciplinæ ad Nouitios, cap.1.* videtur omninò exigere, vt audiantur, qui canunt in Choro. Eum verò non ſatisfacere docent Beia *reſp. part.1. cap.55.* Sotus *de Iuſtitia, lib.10. quæſt.5. art.4.* Nauar. *de oratione cap.13. num.17.* Graff. *lib.2.deciſ. cap.51.num.12.* & *cap.52. num.22.* & *cap.53.num.45.* Couuar. *reſol.lib.2.cap.13.* Columna *de redditibus Eccleſiæ, part.3. cap.34.* Pinell. *in lib.1. Cod. de bon. mater. part.3. num.16.* Rodriquez *ſum. Tom.1. cap.43.* Zech. *ſumma part.2. cap.83.* Summa Corona *part.1. cap.2.* & alij citati à Moneta *de diſtrib. quot. part 2. quæſt. 2. num.31.* & à Garzia *Tract. de benefic. Tom.1. part.3. cap.2. n.513.* & ne dura, ait Comitolus *lib.1.quæſt.62.* videatur hæc ſententia, ſciendum ità declaraſſe Sacram Congregationem eminentiſſimorum Cardinalium. 150

Probatvr etiam ex Conciliis Baſileæ *ſeſſ.21. §.3.* & Aquiſgrani *cap.131.* vbi dicitur: *Canonicis in Choro religioſiſſimè ſtandum, & pſallendum.*

Tandem Concilium Trident. *ſeſſ.24. cap.12.* ait: *Omnes verò Diuina per ſe, & non per ſubſtitutos, compellantur obire officia, atque in Choro ad pſallendum inſtituto, hymnis, & canticis Dei nomen reuerenter, diſtinctè, deuotèque laudare.* 151

His non obſtantibus plurimi dicunt, eos ſatisfacere. Ità Leſſius *lib.2. cap.34. dub.33. num.185.* Raphael de la Torre *2. 2. tract.1. quæſt.83. de Horis Can. controu.10. diſp.7.* Petrus Nauar. *lib. 2. reſtit. cap. 2. num. 217.* Aragon. *2. 2. quæſt.83. art.12. dub. vlt.* Garzia *de benef. Tom.1. part.3. cap.7. num.517.* Cenedo *quæſt.2.* Riuius *tom. 2. reſp. 362.* Ioan de Cruz *in direct. præcepto 3. art. 3. dub. 7.* Petrus Ledeſma *tom.2. tract.9. cap.3. concl.31.* Vide etiam Gauantum *in coment. ad reg. miſſalis, tom.2. tract.1. cap.5. tit. 5.* Diana *reſol.6.* Tanner. *diſp.5. quæſt. 1. num. 159.* referens Valentiam, & Aragonium. Sic & Baſſæus, ſed addit tales non ſatisfacere Choro.

Ad authoritatem Cardinalium reſpondet de ea non conſtare. Ità Comitol.

Ad Concilia Baſileæ, & Aquiſgrani dicunt Cenedo *num.16.* & Diana, illud eſſe non præceptum, ſed Conſilium. Vtuntur enim Patres verbo, *debent,* quod conſilium notare videtur, & ſi eſt præceptum, iam conſuetudine abrogatum dicunt. 152

Ad Concilium Trident. reſpondent, præcipi quidem Prælatis, vt Canonicos inducant ad canendum in Choro, non verò Canonicis, vt canant. Ità Leſſius *num.186.*

Hæc tamen leuia ſunt, nam decretum Sacræ 153
Congre

Congregationis refertur ab ipſo Comitolo. Concilia vero illa duo prima vtuntur verbo *debent*, quod vellem ſcire in quo Dictionario ſignificet Conſilium, non debitum. Quoad conſuetudinem, nulla inuenitur.

Contra verò reſponſionem Leſſij, arguo. Quandocumque præcipitur à Concilio œcumenico, vt Superiores cogant ad obſeruantiam alicuius rei, rectè ſignum eſt, rem illam eſſe de præcepto, alioqui quorſum præcipitur, vt compellant ad illius operis executionem? Sed Concilium Tridentinum præcipit, vt cogantur Canonici in Choro altè canere: Ergo. Confirmatur; nam finis legis, eſt anima legis; ſed finis inſtitutionis Chori, & cantus, eſt, vt altè canatur, & ob id dantur fructus: Ergo. Hoc argumentum vidit Diana. Ideò ipſe reſpondet, hoc præceptum conſuetudine durante abrogatum.

154 Sed contra, nam conſuetudo erat per te ante Concilium, cui ipſum derogauit, nam ſic in ſuis decretis ſe declarat: Ergo non eſt præſcripta conſuetudo, ſed mera inobſeruantia.

Dvbitatio VI.

An Canonici confabulantes in Choro ſint capaces diſtributionum.

155 Negant multi apud Dianam *reſol*.7.

Alii tamen concedunt poſſe eos recipere diſtributiones.

Mihi prior ſententia probatur, nam *cap. Dolentes*, grauiſſimè damnantur: Ergo non ſatisfaciunt.

156 Præterea certum eſt à Choro abſentes, diſtributiones recipere non poſſe, & ſi eas reciperent, teneri ad reſtitutionem; perinde autem eſt, quantum ad finem præcepti, qui præcipuè ſpectandus eſt, quod abſint Canonci, aut confabulantes adſint; imo aliquando plus proficerent Choro, dum ab eo omnino ſe abſtinerent, quam dum muſſitando, & ſuſurrando aliorum piam applicationem auerterent: Hæc tamen limitanda ſunt iuxta ea, quæ ſuprà diximus *dubit*. 3. penſando, an illa confabulatio ſit modica, vel magna; ſancta, vel profana, &c. Hæ etenim conditiones, prout validant, vel inualidant officij recitationem, reddunt etiam Canonicum capacem, vel incapacem diſtributionum.

157 Svnt autem nonnulli Canonici, qui ſolùm aſſiſtere Choro tenentur, abſque vllo recitandi onere; & hos excipit Baſſæus *num*.24. ſi ita modeſtè, ac ſubmiſsè confabulentur, vt aliis non ſint ſcandalum; quod fit, cùm aliquantulum remotiùs & conſuetiùs inuicem colloquantur, de his aliquid inſinuaui *tom*.4. *tract*. 1. *de actibus humanis*, *diſp*.17. *quæſt*.10. iuxta tenorem propoſitionis 19. ab Alexandro VII. damnatæ.

Dvbitatio VII.

An qui priuatim officium recitat, debeat ſeipſum audire.

158 Priuatim officium recitat, qui extra Chorum, & cantum, ſiue ſolus, ſiue cum alio illud dicit; ſi cum ſocio recitat, nemini dubium eſt, quin ea vocis claritate pronunciare debeat, vt ab eo audiri poſſit: Si verò ſolus ſit; aſſerit Reginaldus in praxi *tom*. 2. *lib*.8. *cap*.12. *diſp*.5. *quæſt*. 174. & Suarez *de Religione*, *tract*.2. *lib*.4. *cap*. 7. eum ita teneri pronunciare, vt à ſeipſo audiatur.

Probat hoc Suarez ratione, quia hæc oratio eſt vocalis; ergo debet eſſe audibilis, ſaltem ab ipſo orante: probatur conſequentia; quia ſeclusis impedimentis, quæ per accidens ſe habent, nulla vox eſt tam tenuis, quin in auribus loquentis ſonet, aliter vox non eſt cenſenda.

Hoc ait patere è Concilio Baſilienſi *ſeſſ*.21. dicente vocem ita debere formari, vt in gutture, vel inter dentes dictiones non formentur; inter pronunciationem autem illam, quæ fit inter dentes, & illam, quæ eſt audibilis, moraliter nequit dari medium.

Deinde ita officium Canonicum eſt explendum, vt quiſque certus moraliter ſit, ſe ſuo debito ſatisfeciſſe; quomodo autem certus erit ſe vocaliter oraſſe, qui ſe non aliter, quàm mente audierit, nam niſi mens attenta ſtaret tali pronunciationi, conſtans eſt, hominem ita neſcire ſe loquutum, ac ſi non eſſet locutus.

Pro oppoſita ſententia ſtat Azorius *parte* 1. *lib*.10. *cap*.11. *quæſito* 4. Cuius ratio eſt, quia ea pronunciatione officij ſatisfit Eccleſiæ præcepto, quæ contradiſtinguitur à mentali pronunciatione; talis autem eſt illa, quæ fit motis tantùm labiis, licèt à nullo audiatur; quia, vt ait Nauar. *de orat. cap*.20. *num*.14. ſufficit, vt clericus ità verba proferat, quod percipiat, ſe ea protuliſſe. 159

Hæc tamen ratio mihi valida non probatur, quia mentaliter tantùm percipit ſe verba potuiſſe, vel vocaliter; ſi primum perinde eſt ac ſi mentaliter dixiſſet; ſi ſecundum; ergo audiuit ſuam vocem; & ſic eſt cum prima ſententia.

Altero etiam modo poteſt impugnari huius ſecundæ ſententiæ ratio; quia non is eſt tenor præcepti Eccleſiaſtici, vt non ſolùm mente, & corde oremus, ſed etiam ſufficiat aliquo alio modo contradiſtincto; vt patet ex Concilio Baſileenſi ſuprà citato; alias ſufficeret inter dentes muſſitare, aut in gutture; quod ibi improbatur.

Qvicqvid ſit, hanc opinionem pro Scrupuloſis tantùm admittit Filliucius *tom*. 2. *tract*. 23. *cap*.3. *num*.117. & Diana *reſolut*. 11. Verùm Baſſæus *num*.15. Caramuel *in Reg. S. Bened*.1380. Tamburin. *tom*.2. *diſp*.10. *quæſt*.9. abſolutè volunt ſecundæ ſententiæ ſtare, dicentes præceptum dati dicendi officium, non autem audiendi. 160

Dvbitatio VIII.

An qui dicit officium notabili ſyllabarum abſciſſione, ſeu detruncatione ſatiſfaciat.

Reprehendvntvr grauiter Clerici *in clement*.1. *de celebr. Miſſarum*, eò quod tranſcurrendo & ſyncopando, Canonicas horas abſoluerint; Ità etiam in ipſos animaduertit Innocent. III. in Concil. Lateran. *cap. Dolentes*; vt habet Azorius vbi ſuprà, *cap*.7. *num*.1. afferens modum, quem Concilium Baſileenſe, ſuprà citatum, præſcribit recitantibus officium extra Chorum his verbis: *Quoſcumque etiam alibi Beneficiarios, ſeu in ſacris conſtitutos, cum ad horas Canonicas teneantur, admonet hæc Sancta Synodus, vt ſi orationes ſuas Deo fore acceptas cupiunt, non in gutture, aut inter dentes, ſeu deglutiendo, aut ſincopando* 161

Digitized by Google

ſincopando dictiones, vel verba; ſed reuerenter verbis diſtinctis, ſiue ſoli, ſiue ſociati cum aliis officium Diurnum, nocturnumque perſoluant.

Qvare hunc modum recitandi officium grauiter increpat S. Doctor, locis allegatis, *dubit.* 1. & 4. præcepto tamen ita ſatisfieri tenent Filliucius *tom.* 2. *tract.* 23. *cap.* 7. *num.* 242. Azor. *cit.* Villalobos *ſumma tom.* 1. *tract.* 14. *diff.* 10. *num.* 7. Diana *reſol.* 32. modò tamen totum officium ita ſincopis non interſcindatur, vt eius ſubſtantia deperire videatur.

162 Hoc probat à ſimili Azorius; nam maior eſt obligatio diſtinctè, & integrè pronunciandi formam baptiſmi, quàm Canonicas horas; qui tamen ita talem formam ſincoparet, nec peccaret grauiter, nec rebaptizare teneretur; vt patet *ex cap. retulerunt, de conſecr. diſt.* 4. vbi pontifex reſpondet, Hominem ita baptizantem ex linguæ lapſu, vel ſermonis latini neſcientia, validè egiſſe; præterea *leg. debet, ff. de manumiſſ.* dicitur, eum, qui teſtamento donauit ſeruo ſuo libertatem, ipſum Cratinum nominans, qui tamen Cratiſtus vocabatur, valide teſtatum fuiſſe, licèt abſciſſis ſillabis id fecerit.

163 Ego tamen huiuſmodi rationes pro Monialibus, vel linguæ latinæ ignorantibus potius adducerem; Et ſi reuera paritas ſtet, pro illis ſupponitur, vt patet ex allatis exemplis, vbi illa ignorantia interuenerit: quare eum plerique clericorum diuinis obſequiis & officiis mancipati, teneantur linguam latinam, quantum par eſt, addiſcere; non dicerem illos à culpa, vel ab obligatione repetendi horas, eſſe immunes; niſi materiæ quantitas modica, vel naturalis linguæ trepidatio, ſeu balbutiens præcipitatio eos excuſatos prætenderet. Ità ſentit Syluius *quæſita* 83. *num.* 13. Caramuel 1583. Baſſæus *num.* 7.

Dvbitatio IX.

An qui partem officij magnam dicit animo non ſatisfaciendi ſatisfaciat.

164 Commvniter Doctores aſſerunt, ita officium cum animo non ſatisfaciendi perſoluentem, ſiue ſit in parte, ſiue in toto, præcepto ſatisfacere; nec ad aliquid ampliùs teneri; Ità plures apud Dianam *reſolut.* 37.

Ratio eſt, quia lex obligat tantùm ad executionem, non ad intentionem; & qui ita officium recitat, totum quod præceptum eſt, adimplet. Confirmatur à Suarez *cap.* 26. *num.* 8. nam qui ex deuotione penſum horarium abſoluit, iterum illud dicere intendens, vt ſatisfaciat Eccleſiæ; ipſum ampliùs non vrget tale præceptum; quod tantum ipſi iniungit horas ſemel in die recitare; hoc autem iam præſtitit: Ergo. Idem dic de Auditione Miſſæ, ſeu executione alterius præcepti humani: Dico *humani*, quia ſi ſit præceptum naturale, aut diuinum, cuius impoſitio à tua dependet voluntate, vt in voto, aliter dicendum eſt, vti infrà notabo. Hoc patet exemplo apud Suarez citatum; nam qui bona fide in Vigilia S. Virginis, quando ieiunium tenetur ex præcepto ſeruare, vellet potius ieiunare ex deuotione, intendens alio die proximo ſequenti præcepto ſatisfacere; quis diceret eum teneri eo die ad præceptum, quod cum ſuo die extinctum eſt. Præterea qui quocumque animo officium, vel eius partem notabilem diceret, excluſa intentione ſatisfaciendi, nullam excommunicationem, aut cenſuram ſubiret; ergo ſignum eſt præcepto ſatisfactum eſſe.

Idem dic de aliis criminibus, propter quæ cenſuræ incurruntur, nam qui hominem ita vulneraret, vt ablata omni ſpe eſſet moriturus, ſi miraculo tamen ſaluaretur; cenſuram nullam contraheret. 165

Propter has rationes huic ſententiæ adhærent Portell. *addit ad dub. regul.* verbo *hora can.* Leſſius *lib.* 2. *cap.* 47. *dub.* 10. *num.* 59. Sanchez *in ſumma tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 16. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 83. *art.* 3. Henriquez *lib.* 9. *cap.* 15. Garzias *de beneficiis, tract.* 1. *part.* 3. *cap.* 1. *num.* 198. Squillante *de oblig. clericor. part.* 1. *diſp.* 22. Valentia *tom.* 3. *diſp.* 6. *quæſt.* 2. *puncto* 10. Vaſquez *opuſculo de beneficiis, cap.* 4. §. 1. *diſput.* 7. *num.* 114. Molfeſius *tomo* 1. *tract.* 5. *cap.* 2, *num.* 40. Neldus V. *officium*, Filliucius *tom.* 1. *tract.* 23. *cap.* 8. *quæſt.* 1. *num.* 251. quibus ſubſcribit Baſſæus *num.* 18. Opppſitam tamen opinionem tenent multi apud Suarez *cap.* 26. *num.* 7.

Primo eam ſuſtinent, quia actio, quæ eſt in præcepto, debet elici modo humano; hoc autem fit cum intentione. 166

Secvndo quia qui deberet centum aurea alicui, & ea ipſi daret, dicens ſe nolle ea ſolutione ſatis facere ſuo debito; ſemper teneretur ad tantundem ex iuſtitia ſoluere; ita qui reciperet ſtipendium, vt Miſſas celebraret, eaſque ex deuotione diceret, teneretur priori debito adhuc ſatisfacere.

Hæ rationes, ſatis licet ſpecioſæ, videntur tamen mihi prioribus cedere; primo quidem, quia modus humanus, quo voluntas præcepto obtemperat, benè, & ſufficienter ſaluatur; dum liberè agit, afficitque ſua libertate ſubſtantiam actionis; nec neceſſe eſt, vt modum afficiat: cum modus præcepti non cadat ſub præcepto, ſaltem cum non ſit modus obiectum principale præcepti: vt accidit in ſecunda ratione allata, vbi debens 100. Aurea, tenetur non tantum ea dare, ſed ex Iuſtitia ſoluere; quare ſi alio titulo ea dederit, adhuc debitor exiſtet; quia penes ipſum erat donare, vel non donare; ſic qui voueret fixo die recitare officium Beatæ Virginis, & non vellet ex voto, ſed è ſua deuotione illud dicere, ſtatuens alio die ſe ſatisfacturum voto; teneretur adhuc, nec per primam recitationem ſatisfaceret; quia, cum naturale, ſeu diuinum voti præceptum ab ipſo immediatè ſit ortum, in ipſius erit poteſtate, illud, quamdiu voluerit, retinere; ſecus eſt in præceptis, quæ imponuntur nobis; ſed non à nobis; nam ſi rei, ab Eccleſia præceptæ ſemel ſatisfecimus, cum intentione alio tempore exequendi formale præcepti, vel etiam non exequendi, vltra non penes nos eſt illud præceptum retinere, quin in re ſemel acta paractum ſimul, & extinctum ſit. 167

Vtramqve autem opinionem ita concordare nititur Suarez ſuprà, vt duplex occurrat præceptum, vnum naturale, quod obligat vt eum affectu præceptis quibuſcumque obediamus; & hoc ait tranſgredi, ſi abſque omnino intentione ſatisfaciendi officium dicatur: quia iure naturali edocemur, vt poſito præcepto abſque voluntatis renitentia, illud exequamur. Aliud eſt humanum præceptum, cui ſatisfit, extrinſecè actionem iniunctam, præciſam ab omni interna intentione peragendo; dum modo voluntariè fiat, tam obiectiuè, quàm effectiuè. 168

Dvbitatio

DVBITATIO X.

Quænam ſit grauitas materiæ in omiſſione Horæ Canonicæ.

169 MVLTAS opiniones refert Diana *reſol.*41. NAVARRVS *cap.* 10. *de oratione*, *numero* 44. cum Squillante *de oblig. cleric. part.*1. *diſp.*33. *num.*99. aiunt, partem notabilem Horæ vnius, eſſe totum principium cum pſalmo.

D. ANTONINVS citatus ab Azor. *part.*1. *lib.*10. *cap.*7. *quæſt.*3. Macrignus *de Horis can. cap.*26. *num.*2. Malderus 2. 2. *tract.*10. *cap.*2. *diſp.*3. & alij dicunt, tertiam partem Primæ, Tertiæ, Sextæ, & Nonæ, & Completorij, eſſe partem grauem.

HANC opinionem refellit Diana cum Angelo, *verb. Horæ*, *num.*18. Leſſio *lib.*2. *cap.* 37. *dub.* 9. *numero* 32. Si tertia pars Horæ eſt materia grauis; ergo & tertia pars Pſalmi. Sed hæc ratio friuola eſt; nam ſi admitto, tertiam partem eſſe materiam grauem; eſt, quia comparata ad totum, adhuc pars grauis eſt; non ſic tertia pars Pſalmi.

170 RESPONDET Diana cum Fernandez *part.* 3. *cap.*13. §. 7. Belloch. *in Praxi de caſibus reſer. part.*2. *quæſt.*15. *num.*49. Vega *tom.*1. *cap.* 128. *caſu* 15. Pet. Ledeſma *tom.*2. *tract.*9. *cap.* 10. *concluſione* 14. Reginaldo *Tom.* 2. *lib.*18. *cap.*12. *num.*143. in Horis breuibus, dimidium, eſſe partem grauem, Remittit etiam ad Lorcam *Tom.*2. *diſp.* 16. *memb.* 2. *de legibus*.

QVOAD alias horas maiores, Sanchez *Tom.*1. *lib.*1. *cap.*18. *num.*8. ait, omittere nouem lectiones eſſe materiam grauem in matutino.

GAVANTVS *ad rubr. miſſalis*, *tom.*2. *ſect.*1. *cap.*5. *tit.*1. *num.* 4. Suarez *de Relig. Tom.*2. *lib.* 4. *cap.*25. *num.*16. ait, neceſſarium, vt non dimittatur pars alicuius horæ, quæ æquiualet vni horæ paruæ; ſi autem hanc non attingant, non eſſe mortale.

171 ANTONIVS Ragucius *tract. de officio Canonicorum in Choro*, *quæſt.*13. *num.*4. ait, in Horis maioribus, Matutino, ſcilicet Laudibus, & Veſperis, partem notabilem, eſſe quartam.

RATIO autem, cur maior pars requiratur in Hora maiori, eſt, quia debet eſſe pars comparata ad totum maioris adhuc grauis: Tannerus *diſp.*5. *quæſt.*1. *num.*145. cum Sà *verb. Hora*, ait, partem notabilem eſſe vnam Horam è ſeptem, vel cuiuſque Horæ dimidiam, & minimæ, & ait eſſe communem ſententiam.

172 QVÆRES: an teneatur quis recitare Litanias in diebus Rogationum extra Chorum, & ſupplicationes publicas. Aſſerunt Tannerus 2. 2. *diſp.*5. *quæſt.*1. *dub.*5. *num.*148. Gauant. *in comment. ad Rubr. miſſalis*, *Tom.*2. *ſect.*6. *cap.*16. Suarez *de Relig. Tom.*2. *lib.*4. *cap.* 25. Bonacina *de Horis*, *can. diſput.*1. *quæſt.* 3. *part.*1.

NEGANT Macign. *de Horis*, *can. cap.* 29. Vaſquez *opuſc. de benefic. cap.*4. §. 1. *art.*2. *diſp.*1. Molfeſius *Tom.*1. *tract.*5. *cap.*1. *num.*56. Diana *reſol.*42.

ADVERTIT etiam S. Doctor *ad Pſalm.* 94. cum Pſalmum Inuitatorium omitti in principio officij Epiphaniæ, quia illud officium eſt de vocatione gentium, manentibus Iudæis in ſua peruicacia. Tandem verò *ſexto loco*, cani, quia in ſexta ætate, etiam ipſi lambent veſtigia Chriſti.

173 ADNOTAT S. Doctor *ad Pſalm.*23. & 118. in ea verba: *Vide humilitatem meam*, in hebdomada ſancta, in tribus diebus tenebrarum, omitti principium officij: *Deus in adiutorium*, & finem etiam orationum, quia tunc ſublatus erat Chriſtus, qui eſt ALPHA, & OMEGA; principium ſcilicet, & finis.

PORRO orationis effectus in eius figuris examinat S. Doctor *in Diata*, *tit.*2. *cap.*5.

COMPARAT autem eam incenſo *Pſalm.*104. ſuaueolenti. Secundò Scuto, *ſap.*18. dicitur de Aaron *proferens ſcutum orationis*, *reſtitit iræ*. Tertiò eam comparat tributo, quod Diuinæ maieſtati tenemur perſoluere.

COMPARATVR orans homini, portanti encœnium ad Principem. Sic Angelus ait *cap.*12. *Tobiæ*, de orationibus eius. 174

IDEO hortatur, vt clamemus ad Dominum, ſicut paruuli, qui volunt vbera, ſicut catulus, cùm ſentit verbera, & ſicut populus videns pericula.

ITEM debemus (ait) os aperire ſicut Reumaticus, aut ſicut pullus paruulus matri aduolanti; & ſicut infantulus nutrici.

SVRGAMVS itaque ſtrenuè ad diuinas laudes more Galli ad cantum, nec ſomno abſtracti, ſic enim non repetens officium, quod cantaſti dormitans, reus es culpæ lethalis, vt monet Baſſæus *num.* 23. cum Marchino *de ſacr. Ordinis*, *tract.*2. *part.*6. *diff.*2. *cap.*12. Eſto gratis concederem, quod nego Roderico *ſum. part.*1. *cap.*140. ſatisfacere Choro, ſi enitatur ſomnum excutere. Neque Choro ſatisfieri, dum muſicali cantu canitur, ſi libens diſtraharis, contra Zach. Paſqualigo *deciſ.*408. conſtanter aſſero, ſi teneris illam partem recitare. 175

DISPVTATIO IV.

DE ADORATIONE.

DE adoratione, quæ eſt actus Religionis, agit D. Thom. *hic.* De Adorationibus verò in particulari, agam 3. *part. Tract.*1. *diſp.*27. vbi latè diſputabo, quæ Adoratio Deo, quæ Chriſto, B. Virgini Sanctiſſimæ, Imaginibus, & Cruci debeatur. Triplex autem eſt Adoratio: DVLIÆ, HYPERDVLIÆ, & LATRIÆ, quæ præcipua eſt; quæ Diuiſio ortum habet è Diuerſa conſideratione obiecti, circa quod verſatur Adoratio; nam ſi eſt obiectum ſimpliciter infinitum, illi debetur Latria; ſi excellentiæ inſignibus aliquibus honoratur, exhibetur ei Dulia; ſi verò ſupereminentem cæteris dignitatem attingit, Hyperduliâ honorabitur, vt infrà patebit.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO I.

An Latria *ſit in genere virtutis alicuius.*

D. Bonauent. in 3. diſt 9. art.2. quæſt.1. & ſeq.
D. Thom. in 3. diſt.9. quæſt.1.

1 NOta ex D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 9. *art.* 2. *quæſt.* 1. Latriam eſſe actum externum Religionis, qui dicitur Adoratio, vt dixi *diſp.* 1. *quæſt.* 2. atque adeò differt à Dulia, qua adorantur Sancti, & ab Hyperdulia, quæ conuenit ſanctiſſimæ Virgini, inter puras creaturas præclariſſimæ, & multò magis differt ab adoratione illa impropria, quæ exhibetur etiam Principibus; de qua *Geneſ.* 23. 33. & 42.

Assero igitur primò, Latriam eſſe in genere Virtutis.

2 Probatvr argumentis S. Bonauent. allatis *diſt.* 1. *quæſt.* 2. Actus enim procedens ab habitu bonum faciente, operantemquè reddens bonum, eſt actus virtutis: talis eſt adoratio Latriæ: Ergo. Cætera vide ibi.

Assero ſecundò, eſſe actum ſpecialis virtutis. Ità D.Bonauent. *art.* 2. *quæſt.* 2.

Probatvr à D. Bonauent. argumentis allatis *quæſt.* 3. *diſp.* 1. Ille actus, qui eſt circa ſpeciale obiectum bonum, circa quod eſt ſpecialis difficultas, ille eſt bonus: Talis eſt actus Latriæ, qui verſatur circa cultum, ſoli Deo debitum, vt dicitur *Deuter.* 6. & oſtendi *diſp.* 1. *quæſt.* 1. & latiùs oſtendam 3. *part. diſput.* 17. Ergo.

Assero tertiò, Adorationem, ſeu Latriam eſſe actum virtutis Cardinalis. Ità D. Bonauent. *diſt.* 1. *quæſt.* 3.

3 Probatvr à D. Bonauent. & D. Thom. Actus Theologicæ virtutis reſpicit Deum immediatè, vt fides veritatem increatam, ſpes, & Charitas ſub diuerſis rationibus bonitatem increatam; at Latria dicit cultum exhibitum Deo, atque adeò illam entitatem creatam; at Deum ſolùm mediatè reſpicit, vt dixi *diſp.* 1. *quæſt.* 4. Ergo. Argumenta in oppoſitum ibi ſoluta iacent. Vbi aduertere debes, aliqua ex
4 illis magis tangere actum ſolum externum, quàm Religionis actum internum, & ideò magis ad hanc quæſtionem pertinere. Quod ſi actus internus Religionis differt à cultu interno *Theoſebia*; multò magis à cultu externo *Latria*, de quo hîc eſt ſermo. Hoc notato, ea argumenta ruent.

QVÆSTIO II.

An Latria *ſit diſtincta à* Dvlia.

D.Bonauent. in 3. diſt.9. art.2. quæſt.4.

5 ASsero, Latriam à Dulia eſſe diſtinctam.

Probatvr à D. Bonauent. ex Gloſſa *in Pſalm.* 98. ad ea verba: *Adorate ſcabellum pedum eius*, vbi ait: *Latria eſt adoratio, quæ ſoli Deo debetur. Dulia eſt adoratio, quæ etiam creaturæ exhibetur.*

Hinc arguit ſecundò. Habitus diuerſificantur per actus; & actus per obiecta: Ergo ſi Latria eſt cultus, qui debetur Deo; & Dulia cultus, qui debetur creaturæ, vt creatura eſt, videtur quod Latria ſit cultus diſtinctus à Dulia.

Tertio, quia, ſicuti diuerſificantur dona, quæ 6
reſpiciunt Creatorem, & creaturam, vt ſapientia, & ſcientia, ita debent diuerſificari virtutes, & actus earum: Sed Latria reſpicit cultum debitum Creatori; & Dulia cultum debitum creaturæ: Ergo.

Qvarto probatur à S.Doctore: Si idem honor præſtaretur Creaturæ, qui præſtatur Creatori, iam non erit actus virtutis, ſed vitij: Si quis enim ſacrificaret homini, crimen Idolatriæ committeret. Ideò Exodi 22. *Qui immolat Diis, occidetur, præterquam Domino ſoli*, & D.Auguſtinus lib. 10. de ciuit. cap. 4. *Multa de cultu Diuino vſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis: ſiue humilitate nimia, ſiue adulatione peſtifera; ita tamen, vt quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi, & venerandi: ſi autem eis multum additur, & adorandi. Quis verò ſacrificandum cenſuit, niſi ei, quem Deum aut ſciuit, aut putauit, aut finxit?*

Obiicies primò Gloſſam ad id Pſalm. 7. 7
Domine Deus meus in te ſperaui, dicentem: Domine omnium per potentiam, cui debetur Dulia; Deus omnium per creationem, cui debetur Latria: Ergo vtraque debetur Deo.

Respondet S. Doctor, ibi ſumi Duliam latè ſecundùm analogiam communem Latriæ, & ſpeciei Duliæ. Dicitur autem magis Dulia Domino, quàm Deo, quia Dominus communicatur creaturæ, & de Creatore, & creatura dicitur analogicè; Deus autem non ità communicatur; ſed ſi dicatur de Creatore, & creaturâ, dicitur æquiuocè, non eſt autem Dulia propriè Deo exhibenda, ſed Latria.

Obiicies ſecundò. Sicuti vna eſt fides, quâ omne credendum creditur; ità vna debet eſſe virtus, qua omne colendum colitur.

Respondet S. Doctor, vnam eſſe Fidem, 8
quâ creditur ſub eadem ratione formali idem obiectum. Talis eſt fides Theologica, quæ credit omnia vera, veritate diuina reuelata; at fides, quæ diuerſa habet obiecta, eſt diuerſa, vt fides, quâ credo aliquid aſſertum à creatura, & hæc fides ſpectans ad virtutem Cardinalem, & potius dicenda eſt fidelitas: At cultus Dei diuerſa reſpicit obiecta, diuerſam nempe Excellentiam increatam, & excellentiam creatam, ideò diuerſus conſtituendus.

Obiicies tertiò. Sicut vna charitate amatur Deus, & proximus, qui ſunt obiecta diuerſa; ita vno cultu honorandus Deus, & creatura.

Respondet S. Doctor, diuerſam eſſe ratio- 9
nem, nam in Charitate vnum eſt obiectum principale, nempe bonitas Dei, quæ eſt amabilis per ſe, atque proximus amatur propter ipſum Deum: At Latria, & Dulia alium, & alium reſpiciunt cultum, omninò, & vltimò diuerſum.

Obiicies quartò: Magis, & minus non diuerſificant ſpeciem: ſed Latria, & Dulia differunt, ſicut maior honor, & minor: Ergo non ſunt diuerſæ ſpecies.

Respondet primò S.Doctor, maiorem falſam in genere moris: minor etiam falſa eſt; quia Latria, & Dulia habent diuerſa obiecta (vt dixi) formalia.

Conditiones ergo vtriuſque adorationis 10
aliquæ ſunt communes, aliquæ propriæ. Communes ſunt, vt tam Deo, quàm ſanctis exhibeatur debitus

cultus deuotè, & piè, vt oſtendit S. Doctor *ad 6. Lucæ* in ea verba: *exiit in montem orare.* Itaque eædem conditiones vrgent, quæ & de oratione dictæ ſunt *diſp. 3. quæſt. 5. & 10.* Itaque affert exemplum Abrahæ 22. *Geneſ.* qui volens ire ad adorandum, & ſacrificandum, coegit ſeruos in decliui expectare: *Expectate hic cum aſino: Ego autem, & puer illuc properantes, poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Id præclarè ediſſerit S. Doctor ad ea verba Ioan 4. *Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate. Nam Deus tales quærit adoratores.*

11 Hinc enim, & Apoſtolus prima Corinth. 14. *Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* Ratio eſt, quam reddit Chriſtus ibi Ioan. 4. *ſpiritus eſt Deus: & eos, qui adorant, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.* Eodem modo proportionaliter in ſpiritu, & veritate adorandi ſunt Angeli, & ſanctorum animæ beatæ, vt obſeruant ad hunc locum Chryſoſt. *homil. 32. in Ioan.* Auguſtinus *tract. 15. in Ioan.*

12 Hinc deducit S. Doctor, adorandum præcipuè Deum in puritate, & ſanctitate, ſicuti de orante dixi *diſp. 3. quæſt. 4. 5. & 10.* Vnde Chryſoſtomus peccatores adoratores confert ſupplici offerenti ſtercora. Deducit, adorandum humili ſubiectione Deum cum proteſtatione Diuinæ maieſtatis. Vnde & adorare, eſt corpus ad pedes proſternere, & ſummum noſtrum ad eius ima inclinare, vt explicat D. Auguſtinus. Ideò Iſaiæ 60. *Adorabunt veſtigia pedum tuorum.* Ideò adorandum ait debita honorificatione: *Venite adoremus, & procidamus ante Deum*, Pſalm. 99. *Præoccupemus faciem eius in confeſſione*, & Matth. 2. *Procidentes adorauerunt Deum.* Ita adoratio eſt ſupplex inclinatio, eſto ad deprecandum.

Itidem adorandum pro loco, & tempore debitâ ſolemnitate, vt dicitur, Pſalm. 5. *Intrabo in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum in timore.* Et Iſaiæ 66. *Veniet omnis caro, vt adoret coram facie mea.*

13 Mox verò S. Doctor *in collatione 22. ad cap. 4. Ioan.* rurſus exponens ea verba: *Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate.* Primò enim, ait, debent eſſe veri adoratores, ſeu deprecatores; idem enim eſt adorare, & deprecari, vt ait Papias, & Valla *lib. 5. eleg. cap. 11.* Veritas autem eſt, quæ oſtendit id, quod eſt, vt ait D. Auguſtinus *de vera relig. cap. 36.* Ergo verus adorator eſt, qui ſuæ indignitatis, & vilitatis conſcius, eam recognouit, ſimulque fatetur, Deum eſſe peccatorum condonatorem, Chriſtum Saluatorem, & ſanctos, præcipuè Beatam Virginem, eſſe interceſſores. Vnde S. Gregorius *lib. 5. moral. cap. 27.* ait: *Ille orationem exhibet, qui ſemetipſum, quòd puluis ſit, humiliter videt, qui ſibi nihil virtutis tribuit, qui bona, quæ agit, eſſe de miſericordia conditoris agnoſcit.* Talis erat Abraham, qui aiebat, Geneſ. 18. *Loquar ad Dominum, cum ſim puluis, & cinis.* Publicanus *Lucæ* 18. Tales in ſpiritu, & veritate in templo cordis adorant, vt ait D. Auguſtinus *Tract. citato in Ioan.* ſic aiebat Apoſtolus, prima Cor. 14. *Orabo ſpiritu: Pſallam ſpiritu, &c.*

14 Adorant porrò (ait S. Doctor) in ſpiritu, & veritate, qui in ſimplicitate, & veritate ſincera adorant. Itaque non confundit S. Doctor *in 3. diſt. 9. quæſt. 4.* & *loco cit.* adorationem, & orationem, vt putat Tanner. *diſp. 5. quæſt. 2. dub. 1.*

Hinc ait Hugo de S. Victor. *de ſacr. lib. 1. part. 12. cap. 6.* Deum adorare eſt ei totam mentem per humilitatem ad deuotionem ſubſternere, & ipſum principium, ac finem omnis boni credere: Sic Deuter. 6. *Dominum Deum tuum timebis, ſeu adorabis*, vt ſecundum aliam litteram legit S. Doctor, cum Hugone: E regione Phariſæus non adorans, ſed ſtans, hæc apud ſe orabat *Lucæ* 18. vt aduertit D. Gregorius *lib. 19. moral. cap. 12.*

Hæc habet, ſecundùm analogiam, communia 15
Latria, & Dulia; ſed tamen aliqua ſunt Dei, omninò propria obiecta Diuini cultus.

Dignoſcitur autem materia propria Diuini cultus primò ex officij, & ritus qualitate, cuius generis ſunt ſacrificia, quæ ſoli Deo offeruntur, præcipuè ſanctiſſimum miſſæ ſacrificium, & internum mentis ſacrificium, quo Deo vouemus.

Secundo ex intentione, quâ excellentiam colimus, vt Diuinam, quæ oratio alia eſt à creatura, quæ eſt obiectum Duliæ.

Itaque adoratio Latriæ ſoli Deo eſt debita; vt vbique notat S. Doctor, & D. Thom. *art. 3.* & dixi ſupra.

Errarunt ergo Platonici, latriam exhibere 16
volentes etiam Angelis, vt refert D. Auguſtinus *lib. 9. & 10. de ciuit.* & hic error refellitur ab Apoſtolo ad Coloſſ. 2. *Nemo vos ſeducat, volens in humilitate, & religione Angelorum, &c.* quem locum exponens Chryſoſt. *homil. 7.* ibi eorum errores meminit. De his latiùs agam 3. *part. Tom. 1. diſp. 27.*

QVÆSTIO III.

De Locis ſacris, adorationibus deſtinatis.

DVo agmina hoſtium, Templis infeſtiſſima, inuenio: 17
Alterum euertentium, & incendentium ea in odium populi fidelis. Hi fuerunt Nabuchodonoſor, Antiochus, Pompeius, Caſſius, & Titus, qui Templum Salomonis, vel incenderunt, vel prophanauerunt. Vide 4. *Reg. vlt. Primo Machab.* 10. Ioſephum *lib. 14. antiquit.* & *lib. 7. de bello Iudaico.* Cornelium Tacitum *lib. 21.* Auguſtinum *lib. 18. de ciuit. cap. 45.*

Chriſtianorum Eccleſias Diocletianus iuſſit ſolo æquari, vt refert Euſebius *lib. 8. hiſt. cap. 2.* Idem voluiſſe Iulianum ſcribit Hieron. *epiſt. ad Riparium.*

Alii verò Templa agmine conſtipato oppugnarunt, 18
vt omnem ab eis cultum auerterent. Hi ſunt Manichæi apud D. Auguſtinum *lib. 10. contra Fauſtum, cap. 3. & 4.* Meſſaliani apud Damaſcenum *de 100. hæreſibus*, Euſtachius, teſte Socrate, *lib. 2. hiſtor. cap. 33.* Petrobruſiani, Albigenſes, Vuiclephiſtæ, Taboritæ, Anabaptiſtæ, Tranſyluani, aliaque his ſimillima monſtra, apud Bellarminum *Tom. 2. lib. 3. de militante Eccleſia*, & Bouerium *Exam. 2. cenſ. 18. err. 4.*

Porro ſectarij, ne vnquam illi deeſſent abo- 19
minationi deſolationis, templa ad conciones admittunt, ſed ad orandum, vel ſacrificandum execrantur, conſecrationes deteſtantur, ornamenta expoliantes, omni priuantes ſanctitate. Sic Magdeburgenſes *cent. 4. cap. 6.* & initio *centur. 6.* Caluinus *in Præfat. Inſtit.* & *lib. 1. cap. 11. §. 13.* ſed *lib. 5. cap. 10. §. 30.* Templa ad communes preces admittit, ſed omnem ab eis ritum ſacrum, ſeu ſanctam ceremoniam abigit.

Aſſero primò, Eccleſiarum fabricas à Deo eſſe inſtitutas.

Probatur primò à D. Bonauent. *in quatuor ſermonibus de Eccleſiæ dedicatione.* Sermone primo id probat primò *ex 3. Reg. 9.* vbi Deus loquitur: *ſancti-*

ficaui

Digitized by Google

ficaui domum hanc, quam ædificaſti, vt ponerem nomen meum ibi in ſempiternum.

DEINDE quia Chriſtus *Ioan.* 2. Templum vocat domum Patris ſui, & zelo grandi pellit inde negotiatores.

PSALM. 5. Dauid. *Adorabo ad Templum ſanctum tuum.*

EXODI 40. & Numer. 7. dicitur Moyſes, Deo iubente, ſanctificaſſe Templum.

20 ISAIÆ 56. *Lætificabo eos in domo orationis meæ: holocauſta eorum placebunt mihi ſuper altari meo.* Et Matthæi 21. *Domus mea domus orationis vocabitur.*

ET 3. *Reg.* 8. & 2. *Paral.* 7. apparuit Dominus, multa priuilegia Templo Salomonis elargiens; proteſtans: *Elegi, & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum.*

21 MVLTAS deinde alias ſcripturas congerit, quibus Deus conqueritur, ſanctitatem Templorum violari. Matth. 21. *Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum*, Hierem. 7. *Numquid ſpelunca latronum facta eſt domus iſta, in qua inuocatum eſt nomen meum?* Hieremias: *Quid eſt, quod dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa?* Zachariæ 9. *Circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi, & non tranſibit ſuper eos vltrà exactor.* Prima Corinth. 14. *Turpe eſt, mulierem loqui in Eccleſia*, & cap. 11. *debet velare caput ſuum propter Angelos*, 1. Corinth. 10. *Domum enim Dei decet ſanctitudo*, Pſalm. 92. *Conuenientibus vobis in Eccleſiam*, & Ezech. 28. *In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ polluiſti ſanctificationem meam.* Pſalm. 78. *Deus, venerunt gentes, polluerunt ſanctum templum tuum*, vt refertur 1. *Machab.* 4. His indicitur prima Cor. 3. *Quicumque Templum Dei violauerit, diſperdat illum Deus.*

22 PROBATVR ſecundò à S. Doctore *ad cap. 4. Ioan.* in ea verba: *Pater tales quærit adoratores*, ex antiquiſſimo vſu Eccleſiæ Chriſti, quæ ſemper Templa habuit, & Altaria.

PRIMA Corinth. 10. *Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum, aut Eccleſiam Dei contemnitis?* Heb. 13. *Habemus altare, &c.* Neque vllus eſt Patrum veterum, qui non meminerit altarium Eccleſiæ, vt videre eſt in Canone 3. Apoſt. vt habent etiam Dionyſius *cap. 3. Eccl. Hierar.* Irenæus *lib. 4. cap. 33.* Athanaſius in vita Beati Antonij, & *in Apol. pro fuga ſua*, Tertullianus *lib. pænit.* Optatus *lib. 6. contra Parmen.* Hieronymus *in epitaph. Nepot.* Auguſtinus *epiſt. 50.* & alij omnes, vbi de Eccleſiis ſunt locuti.

23 NOMINE etiam TEMPLI vſi ſunt Patres, quo indicatur locus ad ſacrificium; ità Græci, paſſim, & Euſebius *lib. 3. de vita Conſtantini*, Baſil. *in Pſalm.* 114. Nazianzenus *oratione in Gorgoniam ſororem*, Nyſſenus *in oratione in Theodoretum*, Chryſoſt. *homil. 51. in Matth.* & alij.

INTER Latinos, Lactantius *in carmine de paſſione Domini*, Saluianus *lib. 4. de prouidentia*, Ambroſius *lib. 2. de offic. cap. 21. & 28.* Hieron. *in cap. 7. Hierem.* Auguſtinus *lib. 8. de ciu. cap. vlt. & lib. 2. cont. Creſconium, cap. 40.* & *epiſt. 66. & 137. & lib. 22. de ciuit. cap. 8.* S. Paulinus *in carm. de S. Fælice*, Ambr. *lib. 1. epiſtolarum, epiſt. 5.* & *lib. 10. epiſt. 85.* & *lib. 2. de offi. cap. 28.* & Concilium Gangrenſe *cap. 5.* & conc. V. Carthag. *cap. 6.* Vide Valdenſem *tom. 3. cap. 144.* Valentiam *diſp. 6. quæſt. 3. puncto 3.* Bellarm. *loco cit.*

24 ECCLESIÆ autem nomine vtuntur ad Templa ſignificanda Apoſtolus 1. *Cor.* 10. Clem. *lib. 10. recognitionum*, Iuſtinus *Apol. 1. ad finem*, Tertullianus *Ædem* eam nominat, Cyprianus *ſermone de eleem.* & Gregorius Neocæſar. miraculo inſigni montem tranſtulit, vt locum ſibi faceret ad Eccleſiam ædificandam, vt refert Beda in eum locum Marci: *Habete fidem Dei, &c.*

ASSERO ſecundò, ritum Eccleſias conſecrandi ſanctum eſſe.

PROBATVR à D. Bonauent. primò *ſerm. 3. de Eccleſia dedicatione*, nam populus Dei ingenti ſolemnitate antiquitus ad Templorum conſecrationes conuenit, ibique Deus gratias ſæpè largitus eſt *Num.* 7. à Moyſe 2. *Paral.* 2. à Salomone, tunc optimo Rege, cui & Deus apparuit, gratiſſimam ſibi oſtendens feſtiuitatem illam. Deinde fuit dedicatum ab Eſdra *lib. 1. cap. 6.* Tertiò à Machabæis *lib. 1. cap. 4.* 25

NEQVE ſapidè reſpondent, nos imo potius iudaizare; nam hæ conſecrationes non fuere figuræ implendæ in aliqua Chriſti actione, vel paſſione, ſicut Agnus, Azyma, &c.

PROBATVR ſecundò à S. Doctore *hic ad 4. Ioan. citato textu*, ex antiquiſſima Eccleſiæ praxi, & ſanctorum PP. ac veterum ſcriptorum traditione; ſic referunt Euſebius *lib. 9. hiſt. cap. 10.* & *lib. 4. de vita Conſtantini*, Athanaſius *Apol. ad Conſtantinum*, vbi affert exemplum Eſdræ ex antiquo teſtamento. 26

BASILIVS *in Pſalm.* 114. Chryſoſtomus *ſerm. in encæniis*, Sozomenus *lib. 4. cap. 13.* Ambroſius *lib. 1. epiſtola 5.* & Nazianzenus *in nouam Dominicam ad ſororem*, quæ habetur *in ſerm. 92.* S. Gaudentius præclariſſimus Brixiæ Epiſcopus, teſtimonio Bellarm. & Valentiæ, *de Dedicatione*, S. Auguſtinus *in quinque ſermonibus*, qui, inter ſermones de tempore, ſunt 251. 252. 253. 254. 255. & 256. Gelaſius Papa *epiſt. ad Epiſcopos Lucaniæ*, Fœlix IV. *in epiſtola ſua decretali*, Proſper *part. 3. cap. 38.* Gregorius *lib. 3. Dial. cap. 30.* Bernardus *ſex ſermonibus*, Rupertus *in cap. 18. Geneſ.* Hugo *lib. 2. de ſacr. part. 5. cap. 2. & 3.* Iſidorus *lib. 1. de offic. cap. 35.* Rabanus *lib. 2. cap. 45.* Amalarin. *lib. de ord.* B. Iuo *lib. de conſecr. templi*, Vualfridus *lib. de rebus Eccl. cap. 9.* Hi, & alij, quos indicat S. Doctor, de Dedicatione templi, vt antiquiſſima, eloquuntur. Quorum vide teſtimonia in Bellarmino. 27

ASSERO tertiò, rectè ſacras permultas in dedicatione templi cæremonias adhiberi.

PROBATVR iterum à S. Doctore *locis allatis*, ex *Numer.* 7. & *Exodi* 40. vbi ſactæ vnctiones, & alia in dedicatione templi recenſentur. Imò & *Geneſ.* 28. in lege naturæ Iacob ſacro oleo vnxit lapidem, vt ibi ſacrificaret, & vocauit BETHEL, ideſt, domum Dei. 28

IN lege etiam Gratiæ Apoſtolus *prima Cor.* 11. prohibet in Eccleſia commeſſationes, quo indicatur, eſſe locum ſacratum, & S. Dionyſius *lib. de Eccl. Hierar. cap. 6.* teſtatur, ſuo tempore Apoſtolorum adhibitum fuiſſe ſacrum oleum ad altaria dedicanda.

CONCILIVM etiam Carthaginenſe *cap.* 14. Bracar. II. *can. 6.* Gelaſius, & Fœlix IV. ſuprà citati. Ioannes I. *Epiſt. ad Epiſcopos Italiæ.* Alia etiam decreta refert Gratianus *diſt. 1.* vbi etiam affertur Canon Nicæni Concil. & alius Canon Con. Hippon. quod fuit è tota Africa congregatum, vt refert D. Auguſtinus *lib. 1. Retract. cap. 17.* Confirmatur ex PP. allatis pro ſecunda aſſertione; nam eorum maior pars etiam meminit Templorum dedicationis. 29

SACRARVM verò Templi cæremoniarum recenſet Myſteria S. Doctor *ſerm. 3. De dedicatione*, finis autem illarum cæremoniarum eſt, vt innoteſcat omnibus locum illum ſacris deſtinari functionibus. Quoniam ergo Templum dedicatur Chriſto, ideo ibi ſignum eius depingitur, nempe CRVX. Pinguntur autem duodecim cruces, ita inter ſe diſtinctæ, vt totum

Digitized by Google

tum templum occupent, & ante eas lampades, ſignantes duodecim Apoſtolos, per mundum deportantes ſanctum illud vexillum, gentes illuminaſſe.

31 VNGITVR autem oleo ſacro, vt ſciatur, Templum illud ſacrari; eſt enim oleum magnæ virtutis, & præſtantiæ, liquor cæteris ſupernatans, ſanans, roborans, & ad illuſtria adhibitus.

ET quia ad opera ſancta, maximè ad illam mundiſſimam oblationem conſecratur; ideò adhibetur aqua benedicta, thus, & cerei accenduntur.

ET quia conſecratur ad erudiendos in Fide Chriſti, ideò deſcribitur Alphabetum in pauimento, litteris Græcis, & Latinis, quia illis præcipuè linguis prædicata eſt Fides, & illis eo tempore vtebatur Eccleſia ad Fidem edocendam; quo in omnem terram exiuit ſonus Apoſtolorum.

32 ET quia in loco illo ſancto vera ſanctitas eſt impetranda, ideò ibi ponuntur ſimul mixta, ſal, cinis, aqua, & vinum, vt in quo vera perfectio poſita ſit, & conſtituta, agnoſcatur: In cinere mortificatio, in ſale diſcretio, in aqua compunctio, in vino exultatio.

DE primo dicitur *cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat*, Heb.9. *ad emundationem carnis*, quod fit, cùm mortificatur caro ex memoria præteritæ delectationis. Vitula enim eſt animal laſciuum, & cinis remanet poſt ignem emortuum.

DE ſecundo, *ſicuti exhibuiſtis membra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete, &c.* Rom.6. mortificanda eſt quidem caro, ſed vt ſubdita ſit, non autem vt deſtruatur; & ſicut in conſecratione Eccleſiæ, ſal, & cinis ſimul miſcentur; ita in pœnitentia mortificatio, & diſcretio, Rom.12. *Obſecro vos per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum.*

33 DE tertio dicitur: *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris*, Ezech.36. Aqua enim compunctionis, eſt aqua benedicta, per quam abluuntur peccata, Prima Corinth. primo: *ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.*

DE quarto: *In omni dato hilarem fac vultum*, Eccleſ. 35. & ſicut cinis, & ſal ſimul ponebantur, in vinum, & aquam, vt computet ſimul neceſſarium eſſe in Dei ſeruitio gaudium vini, & timorem in aqua ſignificatum. Primò enim timore; deinde exultatione Deo ſeruiendum. Ideò *Numer.*6. Nazaræi initio à vino abſtinebant, aquâ abluti, ſed in conſumatione vinum bibebant.

34 ET quoniam per opera miſericordiæ acquiritur ingens perfectio, & meritum; opera autem naturæ exhibentur corde compatiendo, verbis conſolando, & opere ſubueniendo: Ideò adhibentur in ſigura, Oleum, Aſperſorium de hyſſopo, & Balſ amum; Chriſma enim, quo vnguntur altaria, componitur ex oleo, & balſamo. Oleum ſuperfertur cæteris liquoribus, pietatem ſignificans, quæ ſuperfertur cæteris operibus, quia: *Pietas ad omnia valet*, prima Timot. 4. Hyſſopus herba humilis, dum valet pro pectore confortando, tollit aſperitatem à lingua, ignorante miſericordiam oris per dulcedinem ſermonis. Balſamum ſeruans à corruptione, ſignat largitatem, quæ declaratur per opus exterius.

35 DE primo dicitur: *Moyſes vnxit omnia Tabernaculi vaſa, & ſanctificauit ea oleo*, Leuit.8. quia ad omnes patientes adhibenda eſt cordis compaſſio, vt ſit animæ ſanctificatio; ſic Exodi 30. *Sumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vaſis ſuis, vt ſanctificetur.*

DE ſecundo dicitur, Iudith.9. *Da verbum Domine in ore meo, & in corde meo concilium corrobora, vt domus tua in ſanctificatione permaneat*, ſicut enim lingua canis curat infirmitatem; Sic lingua conſolationis alleuat infirmum patientem.

DE tertio: *Erunt negotiatores eius, & mercedes eius ſanctificatæ Deo*, Iſa. 27. vbi ait Gloſſa: *Dicit Deo, quia quod erogamus pauperi pro Chriſto, facimus Deo.* Hinc lepidè ſubdit S.Doctor *ſi Martinus ſciuiſſet, quem veſtiſſet clamyde* (puto) *non dimiſiſſet, niſi integram veſtem impoſuiſſet.*

INDVCIT autem Epiſcopus clerum cum Reliquiis Sanctorum, vt oſtendatur, inde abigi dæmones, & religionem induci. 36

ACCENDVNTVR candelæ, vt oſtendatur inde magis, quàm è lumine, *Vrim Thumim*, limpidè, & clarè habendas ſanctas cogitationes, ad ſalutem neceſſarias. Hinc Iſa. 10. *Erit lumen Iſrael in igne, & Sanctus eius in flamma.*

CONSECRATVR lapis, quo exprimitur ſoliditas dilectionis in Chriſto, in quo ſumus ſanctificati in æternum, vt ait Apoſtolus ad Hebræos.

ALTARE porrò ſignificat Chriſtum vnctum præ conſortibus ſuis, *Pſalm.*44. primo loco pulſatur, & aperitur templum baculo Paſtorali ab Epiſcopo, quia prædicatores, poteſtate à Deo accepta, corda fidelium pulſant, & ad Chriſtum inducunt. 37

DEINDE ſcribit litteris Græcis, Latinis, & Hebraicis, veluti etiam titulus Crucis erat, quia cognitio Chriſti in mentibus fidelium ſcribitur, & Myſterium Crucis altiſſimum exponitur. Vide D. Bonauent. etiam *ſerm.*1. *Dedicationis*, vbi has cæremonias ſanctificationi animæ applicat. Aſpergitur pauimentum aquâ, & cerei accenduntur, quia poſt illuminationem datur Baptiſmus. In parietibus pinguntur Cruces ad ſignandam conſignationem in Confirmatione. Fit mixtio cineris, ſalis, vini, & aquæ ad ſignandum qualis debeat eſſe baptizati, & Eccleſiæ filij vita, vt dixi: Vide etiam Bellarminum *cap.* 5. Vide quoque Auguſtinum, Bernardum, Hugonem, Iuonem; & Rabanum *in ſermonibus*, de hac re.

ASSERO quartò, Templum his cæremoniis remanere conſecratum. 38

PROBATVR à D. Bonauent. primò ſcripturis ſuprà, præcipuè 2. Paral. 7. *ſanctificaui locum iſtum*; Ideò Matth. 23. dicitur: *Templum ſanctificat aurum.*

SECVNDO, quia in templis ſunt res ſanctæ, vt Reliquiæ ſanctorum, Sanctiſſimum Sacramentum, Angelorum aſſiſtentia, qui propterea auditi ſunt tempore obſidionis Hieruſalem clamantes: Diſcedamus, migremus hinc; nè ſcilicet viderent templum temeratum, vt refert Ioſephus *lib.*7. *de bello Iudaico*, *cap.*12. & D.Bonauentura.

ASSERO quintò, ornatus templorum eſſe pium opus, & religioſum; ſic etiam varietatem ornamentorum in diuerſis feſtiuitatibus obſeruat S.Doctor, vt Tempore ſanctiſſimi Natalis tapetia ponuntur ad rigiditatem oſtendendam: In Reſurrectione Serica maximè alba ad lætitiam gloriæ exponendam. 39

PROBATVR à S.Doctore ex veteri Teſtamento, vbi & Sanctuarium, & Templum ingentibus ſumptibus erecta ſunt, Deo complacitum ſuum præclarè exponente; ſumptus autem in Templo Salomonis fuere incredibiles; totum enim erat aureis veſtitum laminis, vtenſilia aurea, &c. Refert Glielmus *in opere Italico*, *de gloria ſanctiſſima Trinitatis*, Dauidem reliquiſſe Salomoni ad opus iſtud 2400. milliones aureos, quibus alia addita ſunt à Salomone non minus

Digitized by Google

minus ingentia è theſauris. In nouo etiam teſtamento id præſtandum prædixit Iſaias *cap.60.*

40 Ideo enim & piiſſimi Imperatores theſauros Eccleſiis dederunt, præcipuè Conſtantinus, qui in Calendario Græco inter ſanctos colitur, & à Patribus dicitur ſanctus. Et Carolus magnus, qui tanquam ſanctus colitur, præcipuè Pariſiis, & Aquiſgrani, ac meritò ab omnibus ſcriptoribus mirificè laudatur, vt aduertit Bellarminus *hîc.*

Horum omnium aſſignat multas Seraphicus rationes.

Prima eſt, quia Templa exornata excitant ad Diuinam maieſtatem contemplandam. Ideò enim, & Deus in templo *Iſa 6.* viſus eſt maieſtate decorus.

41 Secunda, quia eſt ſignum religionis, Fidei, & deuotionis, vt omnes hiſtorici veridici narrant, & aſſerunt, præcipuè Euſebius *de præpar. euang. lib.13. cap.7.* Theodoret. *hiſt. cap.9.*

Tertia, quia Deus oſtendit, ſe gratos habere ædificatores Templorum, vt ſuprà oſtendi; at expilatores, & deſtructores exterminauit, vt patet in Balthaſare *Daniel.5.* Eliodoro 2. *Machab.3.* Antiocho *cap.9.*

Obiiciunt primò loca ſcripturæ, indicantia, Deum in locis manufactis non habitare *Act.7. & 17.*

Respondet S.Doctor *in 1. diſt.36.* paſſim & *ad 4. cap. Ioannis.* hinc ſolùm duo colligi: Primum eſt, Deum non eſſe alligatum templis, ſed immenſum, & hoc prætendebat Apoſtolus *Act.17.* diſputans Athenis: Alterum eſt, Deum non eſſe localiter in locis corporeis. Illud etiam prætendit, Deum non in ſolis templis orandum.

42 Obiiciunt ſecundò id Ioan. 4. *Venit hora, quando neque in monte hoc, neque Hieroſolymis adorabitis Patrem.*

Respondet S. Doctor, ibi ſenſum eſſe non adorandum Deum ſolum in templo, ſicuti prætendebant Iudæi, alligantes omnem Adorationem illi templo, & eò minùs, quò ceſſaturæ erant vmbræ illius templi, & adorandus erat Deus in ſpiritu, & veritate, ablatis vmbris. Itaque non adorandum, ait Deum ritibus Iudaicis vmbraticis. Ità Chryſoſtomus, Cyrillus, Euthymius, & alij. Vult igitur, tempore gratiæ colendum Deum in ſpiritu, non corporalibus tantum cæremoniis, in veritate, non in vmbra. Ità etiam Theophylactus, D.Thomas, & Caietanus in hunc locum.

43 Secundo exponit: adorabunt Deum in ſpiritu contra ſuperſtitionem Samaritanorum, qui corporalem locum montis Garizim neceſſarium, vt adoratio eſſet, arbitrabantur. *In veritate*, abactis ſcilicet Iudaicis vmbris.

Obiicit ſecundò Auguſtinus Marloratus id Apoc. 21. *Et Templum non vidi in ea, Dominus enim Deus templum illius eſt*, vbi de Eccleſia agitur, vt patet ex ſequentibus: *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges adferent ſplendorem.* Hæc verba ex *Iſa. 60.* mutauit Ioannes, vbi Iſaias de Eccleſia loquitur.

44 Respondetur ex D. Bonauent. *in Dieta, tit. 10. cap. 5. & ſequentibus*, ibi deſcribi Eccleſiam triumphantem, non militantem, ſic intelligunt omnes probati authores, Primaſius, Beda, Oecumenius, Richardus, Rupertus, Anſelmus, & D. Auguſtinus *lib.20. de ciuit. Dei, cap.17.* vbi imprudentiæ nimiæ carpit, qui auderet de Eccleſia id militante exponere: ex quo deducit Bellarminus *cap. 4.* non eſſe Auguſtini expoſitionem illam Apocalypſis, quæ habetur *tom.9.* illius operum.

45 Confirmatur, nam *cap. 20.* finit diſcurſum de Eccleſia militante, deſcripto Iudicio, & lata ſententia à Iudice, vt indicat S. Doctor *ibi tit.9.* in fine, poſt quem incipit agere de Eccleſia triumphante.

Quoad locum Iſaiæ, reſpondet S. Doctor *ſerm.22. in Hexaëmer.* & *ſerm.23.* ibi loqui de Eccleſia militante, vt exponunt Hieronymus, Cyrillus, & Lyra, ſed in ſenſu anagogico, vt ordinatur ad triumphantem. Ideò S. Hieronymus in fine capitis ait, gloriam ibi deſcriptam impleri in futuro ſæculo pleniùs.

Obiiciunt tertiò aliquos Patres, qui à Templi nomine abſtinebant: Ità Hieronymus ad Riparium, Cæcilius apud Minutium, & Optatus *lib.6.*

46 Respondetur, eos abſtinuiſſe, ne viderentur cum Iudæis conuenire. Ideò primitiui illi Chriſtiani vſi ſunt nominibus Eccleſiæ, & præſbyteri, non templi, aut ſacerdotis; vt patet in epiſtolis Apoſtolorum, atque Ignatij, & Iuſtini. Poſteà verò ſatis perſpectâ differentiâ inter Chriſtianos, & Iudæos, cœperunt nominibus Sacerdotis, & Templi vti.

Hic adnotabo, Templa eſſe ſoli Deo ad Latriam debita, ſed tamen etiam ſanctis rectè ædificari, & dedicari. Ita Concilium Gangrenſe *epiſtola ad Epiſcopos Armeniæ, can.20.* eas nominat Martyrum Baſilicas, ſic & Concilium Cabilonenſe *canone vltimo*, & C. Carthag. V. *can.14.* idem ſupponit.

47 Idem docent ſancti Patres Græci, Cyrillus *catech.16.* Athan. *epiſt. ad ſolitar.* Baſilius *in Pſal.114.* Nazianzenus *oratione prima in Iulianum*, Nyſſenus *oratione in Theodorum*, Chryſoſt. *homil. 28. ad populum Antiochenum*, Theodoretus *lib.8. ad Græcos.* Adduntur Euſebius *lib.4. de vita Conſtantini, cap.58. & ſequenti.* Sozomenus *lib.8. cap.18.* Socrates *lib.1. cap. vlt.* Euagrius *lib.2. cap.3.* Nicephorus *lib.13. cap.27.* Damaſcenus *lib.4. cap.16.*

Ex Latinis, Ambroſius *lib.1. epiſt.5.* Hieronymus *lib. contra Vigilantium.* Auguſtinus *lib. de cura prò mort. cap.1.* & *lib.1. de ciuit. cap.1.* & *lib.20. contra fauſt. cap.21.* & *lib.8. de ciuit. cap.26.* Paulinus *in Natali S. Fœlicis*, Victorinus Vticenſ. *lib. 1. perſecut. Vuandalorum*, Gregorius *lib. 2. Dial. cap. 8.* Liber etiam Pontificalis teſtatur ſæpius à multis ſanctis Pontificibus, Eccleſias fuiſſe Sanctis dedicatas.

48 Apponit tandem Bellarminus maximum illud Brixienſis mitræ ornamentum, Sanctum ſcilicet Gaudentium (quem acclamat Ambroſio æqualem) *Tract. de dedicatione Eccleſiæ.*

Obiiciunt hæretici, etiam ornamenta Templorum reprobari. Hierem.7. *Nolite confidere in verbis mendacij dicentes: Templum Domini, templum Domini.*

Opponunt etiam multos Patres apud Bellarminum, parui facientes hæc ornamenta, tanquam ſuperflua, maximè quia Chriſtus ſemper amauit paupertatem.

Hæc teſtimonia latè diſcutit S. Doctor *in Apologia pauperum*, maximè *reſponſionis tertiæ cap. 2.* vbi obſeruat, D. Hieronymum ſolùm reprehendere dicentes, neceſſaria eſſe hæc ornamenta ad perfectionem Eccleſiæ, & paupertatem inde deteſtabantur, quod Deus in ſua Eccleſia antiqua, quæ erat noſtræ vmbra, poſuiſſet diuitias, auro ornaſſet, ac poſſeſſionibus ditaſſet miniſtros.

49 Assero, vltimò ſanctè peregrinationes ſuſcipi ad loca ſacra viſitanda: Morem hunc eſſe antiquiſſimum oſtendo; nam *Deuter.16.* præceptum Dei erat Templum Hieroſolymæ inuiſere. Poſt aſcenſionem Chriſti ad loca ſancta Hieruſalem ibant, vt refert D.Hier. *epiſt.17. cap.6.* vt videant Sectarij has viſitationes non incepiſſe à ſeculo Conſtantini.

Digitized by Google

Probatvr igitur quòd hæc peregrinatio ſit Sancta, è PP. Chryſoſt. *hom.* 32. *ad Rom. hom.* 8. *ad Epheſ.* Ambroſ. *de vita Theodoſij Imp.* Ruffin. *cap.* 17. *lib.* 1. Epiphanio *in vita Eze. b.* Amphilochio *in vita Baſilij*, Auguſtino *epiſt.* 137. Paulino Nol. *natali* 3. & 8. Conc. Cabilonenſi *cap.* 45.

50 Dvas rationes affert D. Baſil. *in reg. diſp. reſp.* 40. Altera eſt quia vbi ſanctorum templa, & corpora ſunt, patrocinium eorum facilius impetratur: Altera, quia ibi magis ad eorum imitationem ex præſentiori ipſorum recordatione accendimur.

DISPVTATIO V.

De Sacrificio.

Dvm Deus nos ſuis cumulat beneficiis, in ſignum noſtræ indigentiæ, quæ prius non erant, ad eſſe producit. Verùm dum nos eius recognoſcimus dona, eò quòd bonorum noſtrorum non egeat, quicquid ſacrificio offerimus, ad non eſſe perducere neceſſe eſt, vt ipſum tam vitæ & mortis ſupremum dominum, quàm Alpham, & O Megam, ſeu Principium, & Finis, à quo omnia prodeunt, in quem etiam deſinunt, obteſtemur: Hic eſt ſacrificij ſcopus vnicus: Hinc ſui conſcia obſeqnij naturalis ratio ab initio mundi Deum victimis colendum dictitabat; obtulitque Abel de primogenitis gregis ſui, ad quem Deus reſpexit, vt dicitur: *Geneſis* 4. Nam ſi alicuius regni incolæ ſuo regi illuſtre aliquod Donum ſoleant offerre, vt agnoſcant ſe ſuaque bona Regis patrocinio accepta ferri; quamuis vnus nomine omnium illud exhibeat; quanto potius populus vniuerſus ſacrificium teneatur habere, & Sacerdotem, qui Diuinæ Maieſtati grati illam animi ſignificationem perſoluat, vnoque omnes ore Deum deprecantur; hinc ſacrificans aiebat Nemias: *Accipe domine ſacrificium pro vniuerſo populo tuo*, eſt enim actus Religionis publicus, & præcipuus, vt notat S. Doctor 3. *diſt.* 9. *dub.* 3.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Sacrificivm.

D Bonauent. in 3. diſt. 9. dub. 1.
D. Thom. art. 3. quæſt. 85.

1 Agam hic de ſacrificiis in genere; nam de ſacrificis legis veteris egi *prima ſecunda*, *Tract. de legibus*, *Diſputat.* 10. *quæſt.* 8. *De lege veteri.* De Auguſtiſſimo autem Sacrificio Miſſæ ſimul, & de ſacrificiis vmbroſis agam *tertia parte*, *Tract. de Euchariſtia*, *diſp.* 1. *initio.*

Observa ex D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 9. *dub.* 1. multipliciter ſumi ſacrificium. Primò communiter ſumitur pro omni re facta ad Dei gloriam: & ſignificat actionem ſacram, ſeu factum aliquod Diuinæ maieſtati conſecratum. Secundò ſumitur ſacrificium pro externo officio, quod ad Dei gloriam, & maieſtatem recognoſcendam, & internam deuotionem exhibendam, & ſeruitutem erga Deum, tanquam omnium rerum Dominum proteſtandam, certo ritu conficitur, ac immutatur; vt cùm animal mactatur, aut comburitur; vel panis frangitur, & comeditur.

Illam communem rationem Sacrificij exprimunt ſcripturæ, dum actus virtutum, ſacrificia vocant, vt *Pſalm.* 49. vbi S. Doctor obſeruat, in veteri teſtamento fuiſſe quatuor genera ſacrificiorum. Erat enim ibi ſacrificium, quod non totum accendebatur: Erat holocauſtum; quod totum conſumebatur igne: Erat oblatio de rebus ſolidis, vt pane, thure: Libamen de liquidis, vino, oleo, &c. His ait reſpondere quatuor ſacrificia. Sacrificiuum Iuſtitiæ, de quo Pſalm. 4. *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ*: Sacrificium pœnitentiæ, *Deo ſpiritus contribulatus*, Pſalm. 50. Tertium Sacrificium laudis, de quo ibi *Pſalm.* 49. & Quartum mortificationis, de quo Rom. 12. *Exhibite corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam*, &c. 2

Et ad Pſalm. 50. in ea verba: *Sacrificium dediſſem* ait, in Sacrificio omni eſſe tria: Deuotionem, Oblationem, & Significationem; & prima duo diligit Deus, non vltimum; & hoc eſt, de quo dicitur: *Holocauſtis non delectaberis.*

Hanc diſtinctionem agnoſcit S. Doctor *ſermone* 5. *Hexaëmer.* vbi cultum Dei diuidit in laudem, & Sacrificium. Sacrificium autem inſtitutum eſt ab Abel *Geneſ.* 3. & vſitatum Noë *Geneſ.* 9. Veriſimile tamen eſt eum ab Adam didiciſſe, vt notat Suarez *tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 1. ex Angelico *art.* 1. *ad* 5. 3

Sic etiam Sacrificium diuidit *in* 3. *diſt.* 9. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 2. dicens, dari Sacrificium bonæ operationis, deuotæ orationis, & immolationis; & hoc tertium dicit ad Latriam ſpectare, tametſi etiam oratio, vt ordinatur ad cultum Dei, propter præcellentiam 4
ſit actus Religionis, *lib.* 2. *de profectu Religioſi*, ait, dari Sacrificia bonæ voluntatis, bonæ actionis, bonæ locutionis, ſacræ meditationis, & piæ affectionis.

QVÆSTIO II.

Quanam requirantur, vt Sacrificivm *ſit rectum.*

D. Thom. art. 3.

D. Bonaventvra ad 2. *Luca* ait, in oblatione Domini quatuor perſonas obtuliſſe, Ioſeph, Mariam, Simonem, & Annam, quia anima, quæ verum Sacrificium vult Deo offerre, debet habere comitatum quatuor virtutum Cardinalium. Per Simonem, qui interpretatur *Audiens*, intelligitur Prudentia. *Audiens ſapiens, ſapientior erit.* Prou. 1. Per Annam, quæ interpretatur *Gratia* intelligitur Temperantia? *Optimum eſt gratia ſtabilire cor non eſcis.* Heb. 13. Per Ioſeph virum iuſtum, intelligitur *Iuſtitia*; ſonat autem Ioſeph *augmentum*, 2. Corinth. 9. *Multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ.* Per Mariam, quæ dicitur Dominatrix, intelligitur *Fortitudo*, Prouerb. 16. *Melior eſt patiens viro forti.* 5

Poteſt ſanè eſſe Sacrificium, ideſt, Sacrum 6
Deo

Digitized by Google

Deo, infectum aliqua mala circumſtantia, ſic enim & votum Iephte, ſacrificandi primum, qui è domo occurreret, vocatur ſacrificium, & tamen fuit prauum, vt docet D.Bonau. *in 4. diſt.38. quæſt.2.* ex D.Auguſt. *ſuper Iud. cap.49. & q7. veter. teſtam. cap.43.* vbi ait, quòd fuit in vouendo ſtultus, & in reddendo impius.

Primo autem neceſſe eſt, vt ſacrificium inſtitutum ſit à Deo, vel per internum inſtinctum, ſicut erant ſacrificia à Patriarchis vſitata in Lege naturæ; vel per mandatum peculiare, vt docet D.Bonau. *in 4. diſt.1. p.2. quæſt.3.* eò vero magis hoc erat illorum ſacrificiis inſitum, quia erant in memoriam Redemptoris venturi, in cuius fidem habebant virtutem. Igitur vt Deo placeant ſacrificia, debent Dei voluntati eſſe conformia; hoc autem non poſſumus ſcire, niſi, aut dictamine recto naturæ, aut reuelatione.

7 Secundo ex parte offerentis requiritur, vt ſit talis, qualem requirit Diuina inſtitutio. Hinc enim antiquitus non poterant offerri ſacrificia, niſi à perſonis, Diuino cultui dedicatis. Vnde 1. *Reg.13.* Saul grauiſſimè reprehenditur, eò quòd ſacrificarit, etiam neceſſitate compulſus. Ideo etiam cap.15. ait: *Melior eſt obedientia, quàm victima*, vt obſeruat S.Doct. *in Diæta, tit.3. cap.2.*

Ex quibus ſequitur, ſoli Deo vero offerendum ſacrificium, vt ait D.Auguſt *lib.10. de ciuit. cap.14.*

Porro ad perfectionem ſacrificij eædem conditiones requiruntur, quæ ad orationem, de quibus *diſp.3. quæſt.5. &* 10. ac *ſequentibus*, dictum eſt.

QVÆSTIO III.

An Sacrificivm *ſit de iure naturæ.*

{ D.Th.quæſt.cit.art.1.& 4.

8 Asserendvm eſſe iuris naturæ, ſaltem in fundamento, vt ait Suar. *Tract.2. l.1. cap.3.*

Probatvr, quia cùm ſimus Deo ſubiecti, debemus proteſtari debitam Deo ſeruitutem, & cum ex anima conſtemus, & corpore, debemus modo proportionato non ſolum interiori cultu, ſed etiam exteriori Deum agnoſcere, & cùm omnia ab eo recipiamus, debemus aliqua offerre, vt arguit Valentia *diſp.6. quæſt.4. punct.3.* ex D.Bonau. *in 4. diſt.1. p.2. quæſt.3. in corpore*, D.Thom.3. *contra Gent. cap.120.* & D.Auguſt. *epiſtola 4.*

9 Qvamvis autem de iure naturæ ſit ſacrificium in genere; tamen hoc, vel illud Sacrificium eſt ex Inſtitutione, vt oſtendam *Tract. de Eucharistia* initio.

QVÆSTIO IV.

An præter Sacrificivm *ſint offerendæ primitiæ.*

{ D.Thom art.4.

10 Tametsi oblationes primitiarum in Veteri Lege præceptæ figurales eſſent, & ideò hoc tempore euacuatæ, tamen quatenus aliquid Deo ex Religione donabant non ſunt euacuatæ; & ideo hoc etiam tempore poſſunt Deo offerri; vt ait D. Thom. *hic* Valentia *diſp.6. quæſt.4. p.4.* Rationem affert S.Bonau. *in 4. diſt.1. p.1. quæſt.3.* quia hæc Deo exhibentur, vt debitæ Creatori, Benefactori, ac rerum omnium Datori; ideò ex naturæ inſtinctu offerebantur etiam à non agnoſcentibus figuras, & nunc etiam ideò durare debent, quia tenemur Deum agnoſcere, vt rerum omnium datorem.

Hvnc ritum approbat Gregorius VII. *in cap.* 11
Omnis de conſecr. diſt.1. dicens: *Omnis Chriſtianus procuret ad miſſarum ſolemnia aliquid offerre.*

Dicvnt autem Nauar. *Man. cap.13. num.19.* Syluest. *verbo decimæ*; vbi eſt conſuetudo offerendi ad miſſam, ſufficere, ſi maior populi pars offerat, & ideò non peccare eum, qui ſemel, vel iterum non offert, niſi omittat ex contemptu, vel ſit cauſa, vt maior pars populi non offerat.

Notat etiam D.Thom. *art.1. ad 3.* cum Caie- 12
tano, quamuis debeat is à ſuperiore puniri, qui oblationes non vult facere; tamen ſacerdotem, cui faciendæ illæ erant, non debere ei negare ſacramenta.

Hæ oblationes Rectori Eccleſiæ cedunt. Ita Syluest. *loc. cit.* Valentia *hic* ex D.Thom. *art.2.* ſunt autem offerendæ res bonæ, non vitioſæ. Vide Caietanum, & Valentiam. Ita verò, vt alia etiam caueantur, nempe ne res ſint ex naturali præcepto aliis exhibendæ, puta in vſum parentum pauperum: Vel ſint è turpi lucro. Hinc non eſt offerendum è mercede proſtibuli, vt notat D.Thom. *art.3.* & communiter cum D. Bonau. *in 4. diſt.15. p.2. art.2. quæſt.1.* ſic enim præcipiebatur etiam *Deuter.23.*

Porro in Eccleſia gratiæ latum eſſe præceptum 13
de primitiis Deo offerendis aſſerunt Theologi omnes & Canoniſtæ apud Suar. *tract.2. l.1. cap.8. num.14.* Habetur *C. Reuertimini* 16. *quæſt.1.* & Greg.VII. *cap. decimas* 16. *quæſt.7.*

DISPVTATIO VII.

De Decimis.

Ea Sacrificij, & Oblationis eſt diſtinctio, qualis eſt generis, & ſpeciei; omne enim Sacrificium oblatio eſt, non è contra. Inter oblationes autem præcipuæ occurrunt Primitiæ, & Decimæ; olim ſoluebantur ambæ vi legis cæremonialis, ſaltem quoad aliquotam determinationem; nunc verò in Eccleſiæ miniſtrorum ſuſtentationem, aut naturalis gratitudinis recognitionem ſolui ſolent.

De Primitiis nihil ſpeciale reſtat explicandum præter iam dicta; nam licet de his varia Iuris capitula, Patres quoque, & concilia parem cum Decimis obligationem innuant, apud Suarez *loco* ſuprà *citato*, in deſuetudinem tamen variis in locis abiere, vel propter Hæreticorum prauitatem, ſeu quod Eccleſiarum Miniſtri ſufficienter Decimis, aliiſque modis ſuſtententur. Quare hîc pauca de Decimis tantùm ſubiungam. Notandum autem Decimas à numero denario ſumi, qui inter omnes numeros perfectiſſimus eſt, vt infrà oſtendam; vnde hunc perfectum numerum Deo offerentes, imperfectum nobis retinemus, arguentes quippè omne perfectum in Deum

Digitized by Google

refundendum; ex quo capite inferebat D. Paulus magnitudinem Melchiſedech, præfigurantis nobis Chriſtum: *intuemini* (ait) *quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.*

QVÆSTIO I.

An ſint DECIMÆ *ſoluendæ.*

{ D.Bonau.in 4 diſt.1.p.2.q 3.
D.Thom quæſt 87.

1 HÆRETICI, ex more, hunc ſanctum morem reprehendunt, ſoluendi Eccleſiæ decimam fructuum, vel aliarum rerum partem: eos refert Valentia *diſp. 6. quæſt. 5. punct.1.* Hic error damnatur in Concilio Conſt. *ſeſſ.8.* eſtque decimusoctauus inter errores Vuicleph. & ideò Concilium Trident. *ſeſſ.25. cap.12.* declarat: *Qui decimas ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur; neque ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecuta, abſoluantur.* Intellige tamen cum Nauar. *cap.21. num.32.* quando poteſt reſtitui ante abſolutionem, non inſtante neceſſitate, puta mortis, vel alia, vt abſoluatur prius. Et in Clementina *Cupientes, de pœnis,* excommunicantur Religioſi, qui in concionibus diſſuadent ſolutionem decimarum.

2 PORRO decimas ſoluendas inſtituerat Deus tempore legis antiquæ ad honorandum Deum, vt remuneratorem, ad profitendam fidem Redemptoris, vt docet D.Bonau. *in 4. diſt.1. p.2. quæſt.3.* & ad rectæ vitæ inſtitutionem.

3 PRIMO quidem honoratur decimis Deus remunerator, (ait S. Doct.) Numerus enim denarius perfectiſſimus eſt, quia tres in ſe habet perfectiones. Prima eſt vnitatis, quæ eſt perfecta, quippe quæ omnis numeri eſt principium. Secunda ternarij, qui eſt numerus perfectus conſtans ex omnibus partibus ſuis, ex parte aliquota, & non aliquota. Tertia ſenarij, qui conſtat ex omnibus partibus aliquotis. Hæc autem ſimul faciunt denarium in quo eſt ſtatus: nam volentes aſcendere iterum reſumimus numerando: *vndenarius, duodenarius, &c.* addentes vnitates denario vſque ad centeſimum numerum, è quo vna ouis periit. Eſt ratio Chryſoſt. *homil.1. Imperf.* apud Suar. *c.11. n.5.*

4 SECVNDO ordinatæ ſunt decimæ ad profitendam fidem Redemptoris. Homo enim per decimam drachmam perditam exprimitur; quæ addita, decem choros perficit in cælo, vt ait Beda *in Gloſſa ad 15. Lucæ,* ad quem locum S.Doct. cum Gloſſa, per mulierem, ſapientiam intelligit; per decem drachmas, ſeu denarios, nouem choros Angelorum, & hominis decimum, imagine ſuâ excuſum Deus condidit. Hinc vero ad liberationem hominis ſignandum præcepiſſe Deum afferri ſibi decimas, ait S.Doct. ac decem præcepta dediſſe. Vide S. Doctorem eximiè *ibi* differentem.

TERTIO ordinatæ ſunt decimæ ad rectam vitæ agendæ inſtitutionem; dum enim decima pars Deo datur, refertur illi id, quod eſt vitæ noſtræ perfectum, & reliquum imperfectum nobis reſtat. Vide S. Doctorem.

5 PROBATVR verò egregiè ſolutio hæc à D. Bonau. *ad 10. Lucæ* ex illis verbis: *In eadem autem domo manete, edentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt: dignus eſt enim operarius mercede ſua.*

DEINDE id probat ex *prima Cor.9.* non modò authoritate, ſed rationibus Apoſtoli: *Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem, de lacte eius non manducat? &c. Scriptum eſt enim in lege Moyſi: Non alligabis os boui trituranti. Numquid de bobus cura eſt Deo? An propter nos vtique hæc dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt, quoniam debet in ſpe, qui arat, arare: & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi. Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?*

IDEO id probat ex 6. ad Galatas. *Communicet autem, is qui catechizatur verbo, ei qui ſe catechizat in omnibus bonis.* 6

IDEM habet prima Timot.5. *Qui benè præſunt Preſbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina. Dicit enim Scriptura: Non infrenabis os boui trituranti.*

CONFIRMAT S. Doctor Chriſti argumento. 7 *Dignus eſt enim operarius mercede ſua,* quo ſenſu exponitur etiam à D. Auguſt. *in Pſalm.146.* & *lib.10. homiliarum, homil.48.* perbellè ait: *Maiores noſtri ideò copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum reddebant. Modò autem quia receſſit deuotio Dei, acceſſit inductio fiſci. Nolumus partiri cum Deo decimas, modò autem totum tollitur: Hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus.* His mediis vtitur etiam Valentia *diſp.5. quæſt.5. punct.1.* Suar. *tract.2. l.1. cap.10. & ſequent.*

IDEM probatur ex Decretalibus *tit. de decimis.* Vide Valentiam *loc. cit.* & Suar.

Quo autem iure ſoluantur decimæ.

SVPPONIT S.Doct. *in 4. diſt.1. p.2. quæſt.3.* decimas ex iure naturæ eſſe inuectas, Mox etiam iure Diuino conſtitutas; ſic enim omnes Iudæi dabant decimas Sacerdotibus, & hi dabant decimam decimarum Pontifici, *Numer.18.* & hæc vocabatur decima decimæ, vt notat D.Bonau. *ad Pſal.64.* 8

S. DOCTOR ad *titulum Pſal.93.* qui inſcribitur: *quarta Sabbathi,* obſeruat, quòd hæc quarta Sabbathi eſt feria quarta, in qua creata ſunt Luminaria, & in figura ipſa Eccleſiæ adumbrata eſt claritas; & ideò quatuor tempora in quarta feria incipiunt, & quarta Feria Quadrageſima. Nos enim debemus offerre primitias temporum, ideſt, quatuor tempora, & decimam dierum, ideſt Quadrageſimam. Quare potius decimam damus, quàm nonam, vel vndecimam; Quia decimus ordo cecidit Angelorum, qui debet hominibus reſtaurari.

DISPVTANT verò Doctores: an quota partis, quæ eſt ipſa decima, ſit adhuc iure diuino Miniſtris Eccleſiæ debita. 9

INNOCENTIVS *in Rubr. de decimis,* & Gloſſa *in cap.1. de decimis, lib.6.* & alij Iuriſtæ citati à Couar. *l.1. var. cap.17.* & à Nauarro *Man. cap.21. num.28.* putant non modò ad aliquid ſoluendum ob alimenta Eccleſiæ miniſtrorum, ſed ad quotam partem, ideſt, decimam teneri iure Diuino.

FVNDAMENTVM horum eſt, quia Pontifices in Decretalibus *extra, de Decimis,* aiunt, diuino præcepto decimas eſſe ſoluendas. Item non eſſe ab hominibus ſtatutas, ſed à Deo *C. Parochianos, C. Tua nobis, C. Cum non ſint,* & *C. In quibuſdam.*

VERA tamen ſententia eſt, non eſſe ex præcepto 10 quidem antiquo; & nunc Eccleſiaſticò ſoluendam quotam, ideſt, decimam. Ex præcepto autem Diuino dandam ſufficientem miniſtris Eccleſiæ mercedem ad ſuſtentationem. Ita D.Thom. *art.1.* Suar. *cap.10. n.1.* Nauar. Couar. ſuprà, Valentia *quæſt.5. punct.1.* qui ait eſſe Theologis communem, quos refert Suar. Imò Maior *in 3. diſt.37. quæſt.36.* reprehendit ſententiam oppoſitam tanquam Iudaizantem.

Hæc

Hæc procul dubio eſt ſententia D. Bonau. qui *ad* 10. *Lucæ*, & aliis locis allegatis, eoque ſolo ſenſu intelligit ſolutionem decimarum, vt patet legenti, & Scripturas ſuprà allatas à S. Doct. è nouo teſtamento ità exponit.

11 Ad Decretales dicunt Theologi apud Valentiam, intelligi exemplariter, ſeu imitatiuè, ideſt, ſoluendas decimas iure Eccleſiaſtico, imitante Diuinum præceptum antiquum; hinc præcepti maiorem autumnat firmitatem, qui eſt ad exemplar iuris diuini, vt notat Suar. *cap.* 10.

Ego adderem, illis Decretalibus recenſeri inſtitutionem huius ritus, ſed Eccleſiam immutaſſe quotam, & retinuiſſe id, in quo adhuc tenemur completa iam Redemptione, nempe Deo remuneratori aliquid ſoluere.

12 Ex dictis colligo cum communi ſententia, poſſe per contrariam conſuetudinem tolli legem decimarum quoad quotam. Ratio eſt apud Valentiam *puncto* 2. quia eſt ius humanum, quod poteſt conſuetudine abrogari rationabili, & præſcripta.

QVÆSTIO II.

E quibus rebus ſunt ſoluendæ decimæ.

D. Thom. art. 2.

13 De hoc latius Suar. agit *cap.* 34.

Decernitvr iure, vt ſoluantur ex omnibus rebus iuſtè partitis, atque adeò è fructibus prædiorum, & aliarum rerum fructiferarum, & molendinorum, piſcinarum, &c. Quæ dicuntur decimæ prædiales. Similiter ex lucro cuiuſque propriæ negotiationis, militiæ, venationis, quæ dicuntur decimæ perſonales. Itemque pecorum, & ouium, quæ poſſunt vocari mixtæ; eò quòd partim prædiorum fructibus, quibus muniuntur, partim induſtriæ adſcribuntur.

14 Ex his omnibus ſoluendas decimas aſſerit Cæleſtinus III. *C. Non eſt, extra de Decimis.* Conſuetudine tamen ſolæ prædiales ſunt in vſu, & aliquæ mixtæ, vt notat Nauar. *num.* 31. *cap.* 31. Valentia *p.* 3. Suar. *cap.* 10. Baſſæus *v. Decimæ.* Perſonales verò conſuetudine iam præſcripta in toto orbe non ſoluuntur. Vide Doctores in Fag. *præc.* 5. *l.* 1. *cap.* 2. Bonac. *de decimis, p.* 2. Baſſæo *num.* 40.

QVÆSTIO III.

Quibus, & à quibus ſoluendæ decimæ.

D. Thom. art. 3. & 4.

15 Asſero primò, decimas non Laïcis, ſed Eccleſiæ miniſtris ſoluendas, *C. Quamuis graue, de decimis*, & videtur intelligere de iis ſolis qui curam habent animarum, *cap. Cùm contingat de decimis.* Ita innuit D. Bonau. *ad* 10. *Lucæ.*

Ex horum verò redditibus decimalibus coadiutores, & illorum clerici ali ſolent, vt notat Valentia *punct.* 4. *quæſt.* 5. Poſito autem Eccleſiæ præcepto ſoluendæ etiam ſunt cœtui Eccleſiaſticorum; Ita D. Thom. *quæſt.* 87. *art.* 3. & alij apud Baſſ. *num.* 10.

16 Aſſero ſecundò: prædiales decimæ pertinent ad Parochos loci, vbi prædia habemus. Ita D. Thom. *art.* 3. *ad* 2. & colligitur *ex c. Quoniam de decimis*, & *cap. vlt. de Parochis.* In hoc tamen ſtandum conſuetudini, vt habetur *c. Ad Apoſtolicæ:* & *c. Cùm ſint de Decim.* & tradit D. Thom. *art.* 3. *ad* 2.

Aſſero tertiò per ceſſionem Summi Pontificis poſſunt fructus decimales extendi in vſus Laïcorum. Primò per venditionem, ſeu donationem. Secundò per priuilegium Summi Pontificis ad tempus, vel in perpetuum. Tertiò per conceſſionem in feudum perpetuum, factum ab Eccleſiæ aliquo Prælato ante Concilium Later. ſub Alexandro III. quod fuit celebratum 1107. *c. Cum Apoſtolica.* Poſt dictum autem Concilium non poteſt aliquis Prælatus, Summo Pontifice inferior, tale feudum Laïcis concedere.

Qvarto per conceſſionem in feudum, factum ab alicuius Eccleſiæ Prælato, ſi ſint tales decimæ, quæ aliquando fuerint feudi titulo legitimæ poſſeſſæ à Laicis, & à feudo redierint ad Eccleſiam. Ità Valentia, & alij. 17

Qvinto per titulum Locationis *c. Veſtra, de locato, & conducto*; dummodo dominium directum maneat apud Eccleſiaſticum locantem, vt notat D. Thom. *art.* 3. *ad* 3. & ſolus fructus eius ſit apud Laïcum, qui conducit; neque in perpetuum hæc locatio fiat, vt notat Syluester *v. Decima*, neque vltra triennium, vbi recepta eſt Extrauagans Pauli III. *de rebus Eccleſiæ non alienandis*, quæ ſub excommunicatione id prohibet.

Qvo in genere etiam Conc. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 11. *de reform.* irritas declarat quaſcumque locationes rerum Eccleſiarum, etiam authoritate Apoſtolica confirmatas, quas ad longum tempus etiam 30. infra annos factas Synodus Prouincialis, vel deputandi ab ea iudicauerint contractas fuiſſe in damnum Eccleſiæ, & contra Canonicas ſanctiones. 18

Aſſero vltimò eos debere decimas ſoluere, qui vel Sacramenta percipiunt in aliqua Eccleſia, vel in eius territorio prædia habent aliquo alio titulo, quàm ſpirituali, etiamſi Clerici ſint, niſi priuilegio, vel conſuetudine, aut condonatione aliter ordinetur. Ita D. Thom. *art.* 4 & D. Bonau. *locis adductis quæſtione prima* Valentia *p.* 5. Suar. *cap.* 16. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 39. *diſp.* 5. Filliuc. *tract.* 27. *cap.* 8. Vaſq. *de benef. cap.* 1. *dub.* 8. *num.* 37. Regin. *l.* 19. *num.* 87. Fagund. *l.* 1. *cap.* 4. & *l.* 2. *cap.* 1. Baſſæus *num.* 5. Ita habetur *C. ex tranſmiſſa v. Fideles omnes*, *c. Tua nobis.* 19

Qvoad Clericos habetur *cap.* 2. *de decim.* vbi tamen loquitur, eas de bonis ſæculi ſoluendas, non de bonis Eccleſiæ, vt monet Suar. *cap.* 17. cum Theologis, & Canoniſtis.

Infideles autem, cum foris ſint, nec Sacramenta recipiant, non tenentur ad Decimas. Ideo *c. Ex tranſmiſſa* explicant qui ad eas tenentur. 20

Quoad Iudæos obligantur ad ſoluenda onera realia, *c. De terris*; non autem ad decimas prædiorum. Deinde *c. Quanto* indicitur cogi eos poſſe ad decimas prædiorum, quæ ſolui conſueuerant antequam prædia ad eos peruenirent. Cuius rationem addit Gloſſa, quia res tranſit cum onere ſuo.

Tenentvr verò hæretici baptizati, ſunt enim ſubditi Eccleſiæ. Vide Suar. *cap.* 16. *num.* 3.

Nota verò conſuetudine præſcribi poſſe, vt decimæ ſoluantur, non in Parochia, vbi eſt prædium, ſed in alia *c. Ad Apoſtolicæ*, *c. Cùm ſint homines*, *de decim.* colligitur ex *c. Ad aures de Præſcript.* & *cap.* 1. *de Præſcrip. in* 6.

Reqviritvr autem ad præſcriptionem hanc tempus, quo iuri communi detrahitur, vt ait Gloſſ. *ad c. cit. Cùm ſint homines.* Eſt enim iuris communis, vt dentur decimæ, vbi ſunt prædia, vt habetur eo *cap. Ad Apoſtolicæ*, eſt autem tempus neceſſarium 40. annorum *c. Accidentibus de Priuil.* 21

Ex

Digitized by Google

Ex dictis habes decimas prædiales ſolui de omnibus omninò fructibus integris *c. Nuncius*, *c. Ex parte*, *c. Ex transmiſſa*, *c. Tua nobis*. Vide Suar. *cap.* 34. ſoluendæ autem ſunt integrè, antequam computentur expenſæ. Vide Suar. *cap.* 35.

22 Similiter & de mixtis, vt gregibus, &c. ſic habes, *c. Peruenit*, *c. Non eſt*, *c. Quicumque*, *c. Omnes* 16. *quæſt.* 7. *c. Nuncios*, vbi & de apum fructibus, cera, & melle idipſum dicitur: Vide Suar. *loc. cit. num.* 4.

QVÆSTIO IV.

Vbi & quando ſoluendæ ſunt Decimæ.

23 Recepta conſuetudo eſt hac in re obſeruanda; ſolent enim multis in locis decimæ ſolui in ipſo agro, quando fructus percipiuntur, & tunc admonendus eſt decimarum Dominus, vt ad ſit, ne fraude, vel furto fruſtretur bonis ſibi debitis. Aliis in locis fructus indecimati in horrea cumulantur, & poſtea decimantur. Et ſi decem quidem annorum ſpatio conſuetum fuerit, ità fructus indecimatos in Horrea portare, propriis Feudatarij, ſeu Domini Agri expenſis præſtandum eſt; cum illud tempus præſcriptionem, legis vim habentem, inducat; quod ſi conſuetudo illa legem non fecerit, non tenebitur Dominus agri ad nihil aliud, niſi vt admoneat illum, cui decimæ debentur; & ſi nolit ſe præſentem exhibere, poſſunt ſeorſim in agro relinqui.

24 De tempore autem, quo hæc fieri debeant; ſi Decima ſit perſonalis, & ſolui ſoleat, ſtatim poſt acquiſitionem lucri eſt ſoluenda; quia debetur lucro acquiſito: Ergo tunc ſolui debet: ſi tamen aliter fieri conſuetudine introductum ſit, illi erit ſtandum. Vide Leſſium *lib.* 2. *cap.* 39. *dub.* 3. *num.* 26. Suares, Valentiam, Azorium, Vaſquez, Molſeſium, & alios non paucos, quos citat, & ſequitur Bonacina *diſp. vlt. de precep. Eccleſiæ, quæſt.* 5. *p.* 5. & 4.

25 Eadem ratio militat etiam pro decima prædiali. Hæc enim collectis fructibus eſt debita; ergo tunc eſt ſoluenda. Addi poteſt ad confirmationem vtriuſque; quod ſolutio cuiuſcumque Decimæ cadit ſub præcepto affirmatiuo, quod implendum eſt pro certo tempore; nullum autem tempus certum, magis commodum eſt, quàm cum res debita eſt in debentis poteſtate, nec vlla ratio ſufficiens, aut conſuetudo ſolutionem cogit differre. Præterea præcipitur *cap. cum homines*, *de decimis*, vt ita ſoluatur.

Hinc habes ad ſolutionem Decimarum non requiri, vt petantur; ſed vltrò debere ſtatuto tempore ſolui; vbi tamen contraria viget conſuetudo, non eſt ei contradicendum. Verum ſi à tempore, ſolutioni præfixo, ſit debitor in morâ, ſaltim in ordine ad eas decimas, quæ dilatione ſolent deteriores fieri; tenebitur ad damnum reſarciendum. Incipit autem tempus ſoluendi lanas ab ouium tonſione, vitulos, alioſque animalium fœtus, quando à Matribus maturè ſeparantur; Item Lacticinia tunc decimantur, quando in ſuo ordine cenſentur perfecta.

QVÆSTIO V.

Qua Authoritate exigenda ſit decimarum ſolutio.

26 Hanc ſolutionem, ſi iniuſtè negetur, poſſe iuſtè exigi nullus vnquam dubitauit; & hoc eò vſque verum eſt, etiamſi diu differat eam petere ille, cui debetur; nam non remittitur debitum eò quòd non ſuo tempore petatur; niſi talis apponatur conditio; quod raro ſit: Hinc planæ temeritatis notâ obſignatur meritò Pariſinus à Suarez *cap.* 38. eò quòd improbabiliter ipſe ſolus, nulla ſeu rationis, ſiue authoritatis inſtantia ſuffultus, aſſeruerit, parochum non petentem fructuum Decimas tempore collectionis, eas ampliùs petere non poſſe: Nullus enim rem ſuam proſcribit, eò quòd eam petere prætermittat, eò maximè cùm res abſque petitione reddi debeat; decimæ autem ſic ſunt ſoluendæ, vt ſuprà dixi, niſi conſuetudo obſtet.

Verum licèt petendi Ius habeat Parochus, aut 27 alius Clericus, qui eas iuſto titulo obtinet; non tamen vi exigendi authoritatem vllam prætendere poteſt; etiamſi eas prorſus neget Dominus fructuum; tum quia quiſque ſuæ rei, donec eius dominium traditione abdicet, eſt legitimus poſſeſſor; tum quia parochus eſt perſona priuata, cui non competit Ius talem iniuriam vindicandi, ſeu rem ipſam arripiendo, ſeu Sacramenta ita iniurianti negando.

Accersendus eſt itaque Iudex Eccleſiaſti- 28 cus, ſeu Prælatus Eccleſiæ; qui cauſis Eccleſiaſticis quales ſunt decimæ, præfici debet: Nam cum pœna, contumacibus decimarum retentoribus inflicta, ſit excommunicatio, digna quippe tantæ inobedientiæ mulcta, debet pronunciari ab habente Eccleſiaſticam iuriſdictionem. Ita *cap.* 16. *omnes*, *quæſt.* 7. & Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 25. *cap.* 12. *de reformat.* decernit: *Qui decimas ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine ſine plena reſtitutione ſequuta abſoluantur*, quod intellige, ſi habeant reſtituendi facultatem; nam ſi impotentes facti ſunt, poſſunt abſolui ab habente iuriſdictionem, præſtita cautione, & propoſito ſatisfaciendi Eccleſiæ, cùm fuerint in ſoluendo.

Notandum autem, illud Concilij decretum non tantùm decimarum detentores ligare excommunicatione, ſed & Eccleſiæ prælatos obligare, vt eo modo cogant ſubditos ad ſolutionem Decimarum; in quo tamen magna adhibenda eſt prudentia, vt monet Suarez *loco citato*, vt modo amicabili, & per quandam compoſitionem eos inducant, nè propter conſuetudinem, non ritè præſcriptam, ſcandala, & aliæ perturbationes oriantur.

Nec talis compoſitio, vel pactio vllo modo ſimoniam redolet, cùm non agatur de iure ſpirituali, ſed de reditu temporali, in cuius adminiſtratione tenentur ſe Prælati fideles, & pacificos exhibere.

Quod ſi prædia alienentur, poſtquàm debita 29 decimarum ſunt contracta, addunt multi apud Suarez *loco citato* ſuprà, poſſe paſtores Eccleſiæ, petere prædiales decimas ab illis perſonis, quibus prædia ſunt vendita. Plures tamen tenent, talia prædia obnoxia tantùm manere futuris decimis, non autem præteritis; quod & probabilius videtur. Nec in contrarium allegari poteſt, quod bona prædialia fidelium maneant obligata per modum Hypothecæ, tacita quadam obligatione, vt ſoluantur inde decimæ, vbicumque reperiantur, & ità tranſire cum onere ſoluendi illas, ſiue futuræ ſint, ſiue præteritæ, eodem modo, quo bona mariti manent tacitè hypothecata ad ſoluendam vxoris dotem, apud quemcumque ſint reperta.

Ad hoc enim Reſpondeo, omnem obligationem 30 hypothecariam venire ex aliqua lege; in hoc autem caſu nulla lex oſtendi poteſt.

TRACTATVS

Digitized by Google

TRACTATVS DE VOTIS.

PROOEMIVM.

Religio, Aurea Catena eſt, qua Deo religamur; Votum verò huius catenæ nodus eſt, quo ipſi arctiùs obſtringimur. Homo enim tam labilis, palantiſque naturæ eſt, vt à Creatore ſuo continuò diuagans, non ſolùm flagellis, ac plagis multis ad reuertendum cogitur, verùm reuerſus catenis, & nodis, nè amplius diſcedat, coërcetur, ſuâ tamen ſponte, ſeque exequente, voluntariis ſuum vinculis collum ſubmittit. Hæretici, nefandam aberrandi libertatem ambientes, has deteſtantur catenas, quas eò vſque ſuſpectas habent, vt nè vel Deo appropinquare ſtudent; hinc vagabundi, extra Eccleſiam excurrentes, conuitia, & inania ratiuncularum iacula in nos iactant; hæc retundam infrà, agendo de Votis ſolemnibus; hîc autem priuſquàm ad Voti in genere quidditatem, & conditiones accedam, præmittam ſolutionem quorumdam argumentorum, quibus non tàm ſectarij, quàm ſolutiores, nomine quidem, Chriſtiani à vouendo diſuadent, opinantes eam eſſe ſeruorum, & Chriſtianorum parem conditionem, vt ſicut illi rei nullius dominium, ſeu obſequij promiſſum in Dominos valent conferre, quippe qui toti ipſius ſint cum ſuis bonis, & obſequiis; ità homo, quantumcumque liber, totus eſt Dei, qui ſicut nullam rem poteſt à ſe abdicare, ita nullam de nouo acquirere: Prætereà ſi votum velut obligationis ſit vinculum, quo aliquid Deo præſtare tenemur, quod antè non præſtitimus, omnia potiori iure Deo debemus, tum vi illius præcepti, quo ipſum ex toto corde diligere tenemur; tum ratione tot beneficiorum, quibus nos quotidie ſolet cumulare; Inſuper lex Euangelica liberos eſſe filios proclamat, non verò votorum neceſſitate premendos: Hæc, tanquam volucrum terriculamenta facilè abiguntur, quis enim ignorat, licèt Deus nos, & noſtra abſolutè ad ſuum placitum diſpenſet, relinquere tamen nobis noſtrorum actuum, & rerum illud Dominium, quo poſſumus liberè vti, vel abuti in ipſius gloriam, ſeu

ſeu noſtram perniciem; vnde quamuis ſit vniuerſalis rerum omnium Dominus, non tamen excludit Dominium particulare in libertate cuiuſque fundatum; Et licèt ſeruus ſit totus ſui Domini, poſſidet tamen naturalem libertatem, qua ſuam fidelitatem poſſit ei deuouere, vel denegare: Nec ità vrget Diuinæ dilectionis præceptum, vt ad eius executionem omnia omnino, quæ factu poſſibilia ſunt, faciamus: At eſto; ità eſſet, non eſt cum Voto incompoſſibile, vt res alioquin præcepta in eius obiectum adſciſcatur, vt ſuo loco demonſtrabimus: Nec vllus etiam modicæ mentis compos inficiabitur dari plures actus in indiuiduo, qui ſub præcepto non cadant; decet etenim Creaturam rationalem & liberam, vt ſicut quædam agit ex alieno imperio, ita etiam nonnulla faciat ex proprio, & libero arbitrio, quod votiua promiſſione non temeratur; tum quòd voluntariè ſuſcipiatur; tum etiam quòd ſuſcepta non aliam, præter præcepti, neceſſitatem patiatur, quæ non aduerſatur vllatenus libertati filiorum; cùm eo ipſi, quo iuſti filij Dei ſint, neceſſariò præceptis Deum amandi, honorandi, obediendi & ſimilibus ſubiiciantur. Et hæc quidem de votis etiam ſimplicibus dicta ſint. Verùm ex Votis ſolemnibus (de quibus ſequenti diſputatione agendum erit) quantum & prouentum, & augmentum ſemper Dei Eccleſia ab ipſo ſui exordio cæperit, quis etiam cæcutiens non viderit? Et quamuis hac noſtra tempeſtate carpendis Monachorum moribus plures cum Vigilantio inuigilent; nullus tamen vel modicè ſuæ ſalutis ſollicitus ibit inficias, eam eſſe Religioſi ſtatus præeminentiam, vt dum Monaſtica vita paleis infeſtetur, ſæcularis interim trabibus prematur: & quantumcumque de ſuis ſibi viribus fidant mundani; illis obiici poteſt illud Auguſtini relatum à D.Bonauent. Apolog. paup. reſp.1. cap.2. *Lubrica ſpes eſt, qua inter fomenta peccatorum ſe ſaluari ſperat, incerta victoria inter hoſtilia arma pugnare, & impoßibilis liberatio flammis circumdari, nec ardere*, & vt cum Diuo Hieronymo loquar contra vigilantium epiſt.53. *Nulla ſecuritas eſt vicino ſerpente dormire, nec neceſſe eſt certa dimittere, & incerta ſectari, nam ſi fugero gladium vitaui; ſi ſtetero; aut vincendum, aut cadendum.* His adiice Scripturas, quæ omnia mundi huius emolumenta vel venundare, vel peſſundare conſulit; vt vbique opuſculorum fuſiſſimè oſtendit Seraphicus Doctor. Verùm hanc materiam, vtpotè ſatis copioſam, per plures diſputationes, & quæſtiones meliùs interſecabimus.

DISPVTAT

DISPVTATIO PRIMA.

De Voto.

ANTEQVAM Voti Definitiones, & Conditiones aſſignem, nonnihil de eius nomine prænotabo; variè enim ſumitur in Sacra ſcriptura; nam non rarò pro bono propoſito, ſeu pio deſiderio vſitatur, quò ſenſu Exodi 36. *Quotidiè mane vota populus offerebat.* Sicut & Prouerb. 31. dicitur: *Quid dilectè votorum meorum*, ideſt deſideriorum, vt notat Suarez *tract. de voto in proœmio*; item dum in Miſſa dicitur: *tibique reddunt vota ſua*; nam in ſingulis Miſſis non perſoluimus ſemper promiſſionem aliquam ex voti obligatione: Sumitur etiam ſæpè pro ſpontanea ſponſione, obligationem inducente, vt *num.* 13. *Pſal.* 49. *Pſal.* 65. *& Eccleſ.* 5. quibus locis frequens fit mentio de voto reddendo; eò quòd obliget vouentem; vnde loco vltimò cit. habetur: *Si quid voueris Deo, memor eris reddere; diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio*; hæc eſt voti acceptio propria, nunc vnicè tot ſcriptoribus probata: Aliquando etiam ſumitur pro ipſa re, quæ vel vouetur, vel offertur; vt Deuteron. 12. *Offeretis Holocauſta, vota, atque donaria*, hoc etiam aliis in vocibus non inuſitatum eſt, vt materia, circa quam actio verſatur, ad ſe actionis denominationem transferat, & è contra, vt clarum eſt: his ita præmiſſis ad cætera accedamus.

QVÆSTIO I.

Quid ſit VOTVM, *& quæ eius conditiones.*

D Bonau. in 4. diſt. 38 q. 2.
D. Thom 2.2. quæſt. 88. art. 1. & 2.

1 VOTVM *eſt promiſſio Deo facta de meliori bono.* Ità D. Thom. D. Bonau. & alij communiter.

ALIAM definitionem voti tradit D. Bonau. argumento ſed contrà: *Votum eſt melioris boni conceptio, animi deliberatione firmata.*

ALIAM definitionem affert S. Doctor. 3. *p. Centiloq. ſect.* 55. ex Hugone de Sacram. l. 2. p. 12. cap. 3. *Eſt teſtificatio promiſſionis facta ſpontanea, quæ Deo, & de his, quæ Deo pertinent, fieri debet.*

2 PRO Voti eſſentia hinc eruenda, ſcias ex D. Bonau. *in corpore*, & D. Thom. *art.* 1. promiſſionem propriè dictam, eſſe, qua aliquid hominibus pollicemur, quæ ideò requirit, vt fiat modo humano, verbis, vel nutibus, & ita ait, prima definitione definiri Votum ſolemne, quod in facie Eccleſiæ fit.

EA enim indicat Votum ſecundùm externa: Secunda verò definitione ait, tradi eſſentiam Voti ſimpliciter coram Deo. Addit verò Sanchez, promiſſionem etiam extendi ad internam ſponſionem Deo. Quo ſenſu, in Definitione omnis voti, Votum dicitur *Promiſſio.*

3 DEINDE obſerua ex D. Bonau. hanc ſponſionem fieri Deo debere; eſt enim actus religionis, quo debitum Deo reddimus, tanquam omnium largitori, ſeu ad gratias de acceptis reddendas; ſeu ad beneficia impetranda.

DICITVR obiectùm Voti eſſe non ſolum bonum, ſed melius, nempe, debet eſſe melius, quàm eius oppoſitum, ideſt, maioris virtutis, vt notat Sanchez *De voto, cap.* 1. & Azorius *l.* 11. *Inſt. cap.* 14. *n.* 10.

QVONIAM verò debet hæc ſponſio eſſe moraliter bona, oportet, vt ſit voluntaria, ad quod requiritur primò deliberatio, quæ eſt intellectus actio, & cognitio plena obiecti. Secundò propoſitum, quod liberè firmatur ex cognitione obiecti. Tertiò promiſſio addita conſenſui, vt notat D. Bonau. *ad* 1. & Sanchez *loc. cit.* Tanner. *diſp.* 5. *quæſt.* 4. *dub.* 1. cum D. Thom. *art.* 1. *&* 2. *in corpore*, & *art.* 5. *ad* 3. quibus omnes aſſentiuntur. 4

QVÆSTIO II.

Quæ deliberatio ad VOTVM *requiratur.*

QVOAD primam conditionem deliberationis, neceſſariæ ad votum, quæſtio eſt: an ſufficiat omnis deliberatio ſufficiens ad mortale; an verò requiratur talis deliberatio, quæ omnes circumſtantias rei præponderauerit. 5

QVIDAM putant, non ſufficere eam deliberationem priorem, quæ ex calore paſſionis, iræ, vel amoris procedat, ſed requiri perfectam, quod probari poteſt *ex c. ſi quis iratus*, 2. *quæſt.* 4. & regula *Quidquid calore*, 48. *ff. de regulis iuris & l.* 3. *ff. de diuortiis.* Vnde habetur etiam qualis debeat eſſe ſponſio in matrimonio. Ita Gloſſa *c. dudum, verb. calore*, & ibi Hoſtienſ. ſuper eodem verbo, Anton. *c. ſicut ex litteris de iureiurando, n.* 9. Panor. *d. c. dudum, num.* 8. & *c. ſicut ex litteris, num.* 2. & *c. ſi verò, num.* 7. *de iureiurando*, Rom. *ſingulari* 508. Tiraquel. *de pœnis temperandis, cauſa* 1. *num.* 26. & ex Theologis, Richardus *in* 4. *diſt.* 38. *art.* 2. *quæſt.* 2.

OPPOSITA tamen ſententia eſt ſufficere deliberationem, quæ etiam ad mortale patrandum ſufficit. Ità Nauar. *ſumma Latina, cap.* 18. *num.* 7. Molina *T.* 1. *de iuſtitia, tract.* 2. *diſp.* 267. vbi generaliter id docent in omni promiſſione homini facta; in voto autem, & iuramento id docent Ioan. Andreas *c. dudum, n.* 10. *de conuerſ. coniug.* vbi Anton. *n.* 25. Cardin. *n.* 2. *oppoſitione* 5. Ancharanus *n.* 10. Alexander de Næuo *c. ſicut ex litt. de iureiurando, n.* 18. vbi Imola *fine*, Fœlinus *num.* 3. *&* 4. 6

Digitized by Google

Decius *regula Quidquid, num.* 2. *ff. de regulis iuris.* Nauar. *ſumma, cap.* 12. *num.* 24. *& 26. & c. non dicatis:*
7 *in quæſt.* 1. *in priori editione, num.* 100. Syluest. *v. votum* 2. *quæſt.* 13. & *iuram.* 4. *quæſt.* 2. Angel. *iuram.* 5. *num.* 8. Tabiena *votum* 1. *quæſt.* 1. Armilla *v. votum, num.* 6. Guttierrez *l.* 2. *quæſtionum Canon. cap.* 22. *num.* 7.

Ex Theologis, Paludanus *in* 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 1. D. Antonin. 2. *p. tit.* 11. *cap.* 2. Caietanus 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 1. & *in ſumma, v. votum.* Sotus *l.* 7. *de iuſtitia, quæſt.* 1. *art.* 2. Viguer *l. Inſtit. cap.* 5. §. 1. Alcoyer *l. de Ludo, cap.* 13. Medina *l.* 1. *ſumma, cap.* 14. § 6. Palacios 4. *diſt.* 38. *diſp.* 1. Manuel 2. *tomo ſumme, cap.* 92. Tannet. *diſp.* 5. *quæſt.* 4. *dub.* 1. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 1. *fol.* 995. Angles *floribus* 2. *p. quæſt.* 1. *de voto, art. cit. diff.* 3. Baſſæus *num.* 2. Lopez *prima parte Inſtruct. cap.* 43. Hos adducit & ſequitur Sanchez *l.* 1. *de matrim. diſp.* 8. *num.* 5. & *in ſumma l.* 4. *cap.* 1. Hæc eſt ſententia D. Bonauenturæ *loco citato.*

8 Assero cum hac ſententia, eam deliberationem ad votum ſufficere, quæ peccato mortali interuenit: Probatur à D. Bonau. *in* 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 3. argumentis primo loco, additis reſponſis. Ea deliberatio ſufficiens eſt ad tradendum ſe diabolo, & voto, vt habetur *in c. ſunt, qui opes* 17. *quæſt.* 4. & *c. veniens de voto*: ſed ad tradendum ſe diabolo ſufficit deliberatio, & ex paſſione, non conſideratis omnibus circumſtantiis: Ergo. Hoc argumento nituntur Sanchez & alij *locis adductis.*

Notat autem Sanchez primò *num.* 6. in ſponſalibus requiri ſeptennium.

9 Notat ſecundò *num.* 7. ita colligi, vt deliberatio requiſita ſit ſufficiens, debere vouentem ſic præmeditari cauſam motricem, & finem, quod explicat Caietan. dicens, debere conferre id, quod deliberat cum eius oppoſito; hoc tamen non requirere moram temporis aduertit.

Quæ verò conſideratio, & qui conſenſus requiratur ad peccatum mortale, ſatis elucidatum eſt *Tractatu* 3. quod eſt *de Peccato, diſput.* 2. *quæſt.* 11. *&* 12.

10 Si verò incidat dubium; an fuerit ſufficiens deliberatio, cenſere poſſumus, non fuiſſe, iuxta fundamenta tradita *Tract.* 1. *diſp.* 17. *quæſt.* 22. dicit tamen Tanner. *diſp.* 5. *quæſt.* 4. *dub.* 1. conſilium fore, petere diſpenſationem. De hoc vide Sanchez *in ſumma, l.* 1. *cap.* 10. *à num.* 36. vbi in dubio, an votum ſit emiſſum, cenſet, non eſſe credendum emiſſum, quia melior eſt conditio poſſidentis, & tota poſſeſſio ſtat pro voluntate, non pro voto. Adde Sotum *l.* 7. *de Iuſt. quæſt.* 3. *art.* 2. *dub. ſecundo* Medinam *l.* 1. *ſumme, cap.* 14. §. 7. *fol.* 90. Suarez *de Cenſuris, diſp.* 40. *ſect.* 5. *n.* 15. Sà *in ſumma, v. debitum,* Lopez 1. *p. Inſtruct. conſc.* 145. Henriquez *l.* 8. *de Euchariſt. cap.* 45. Manuëlem 2. *Tomo ſumme, cap.* 99. *num.* 5. Graff. *p.* 1. *deciſ. l.* 2. *cap.* 26. *num.* 7. Rebell. *de Iuſt. p.* 2. *l.* 1. *quæſt.* 3. *ſect.* 2. quos adducit Sanchez *loc. cit.* vbi retractat etiam id, quod docuerat *T.* 1. *de matrim. l.* 2. *diſp.* 41.
11 *num.* 34. eum, qui magis inclinat ad affirmandum, ſe vouiſſe, teneri ad eam partem rei promiſſæ, quàm dubij quantitas exigit. Quo in caſu cenſet hîc, iudicandum omnino in fauorem dubitantis, cum Sala *p.* 2. *quæſt.* 10. *Tract.* 4. *diſp. vnica ſect.* 25. *num.* 254. quibuscum incedit Fernandez *in exam. Theol. Moral. p.* 1. *cap.* 6. §. 2. Bonac. *Tract. de legibus, diſp.* 2. *quæſt.* 4. *p.* 2. *num.* 18. Diana *p.* 1. *tract.* 15. *reſol.* 9. contra Baſſæum Idem Sanch. *l.* 4. *decal. cap.* 1. *num.* 12. ait videndum, vnde oriatur, hunc eſſe adhuc ancipitem; quia non in quocunque dubio ſtat poſſeſſio pro libertate ex defectu deliberationis. Si enim oriatur ex animi perturbatione ob metum, vel iram; ait, iudicandum tunc pro voto. Si verò ex tenera ætate dubitetur, an 7. annos compleuerit; iudicandum pro libertate: Si ex vouentis amentia, videndum quid ius præſumat de tunc geſtis. Et ita variè definit.

Enim verò non rectè ediſſerit. Cùm enim dubium ſtet in hoc, vt animum reddat vtrinque æqualiter ancipitem, vt docet *l.* 2. *de matr. diſp.* 41. *num.* 2. & 12
libertas ſtet in poſſeſſione dubitantis, vt ipſe aſſerit *ll. cc.* & è ſingulis hiſce cauſis poſſit dubius reddi, & poſſeſſio libertatis oriatur è dubio, vt ipſe docet, profectò erit in poſſeſſione, vndecúque dubiũ oriatur. Porrò caſus ab eo allati non relinquunt ancipitem. Quare æquiuoco laborat. De his vide *p.* 2. *T.* 1. *diſp.* 17. *q.* 20.

QVÆSTIO III.

An promittens Deo *aliquid, & ſciens obligationem, tamen habens intentionem non ſe obligandi, Voto teneatur.*

Intentionem, quæ poſita eſt in definitione voti, hic breuiter ediſſeram.

Notandum ex D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 39. *art.* 3. 13
quæſt. 1. *in reſol.* eandem quæſtionem eſſe de matrimonio, Iuramento, & Voto. Ita Sanchez *l.* 1. *de matrim. diſput.* 9. & *loco citando in ſumma,* cum D. Bonau. incedens, difficultatem in ſolidum reſoluit. Præmittit verò caſus aliquos, in quibus vouens abſque intentione non tenetur, qui faciles ſunt, puta ſi credit, votum non obligare, &c. ſi voueat abſque intentione promittendi.

Circa verò quæſtionem hanc, aliqui voluere, illud eſſe verum votum, & obligare. Ità Soto *l.* 7. *de Iuſt. quæſt.* 1. *art.* 2. *verſic.* 3. Penna *p. p. Inſtruct. cap.* 42. *&* 43. Manuel 2. *Tomo ſumma, cap.* 92. *num.* 4. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 1. *fol.* 969. Gutierrez *l.* 1. *quæſt. Canon. cap.* 22. *num.* 32.

Secunda ſententia eſt, illud non eſſe votum, 14
nec obligare in ratione voti conſcientiam. Ita D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 39. *art.* 3. *quæſt.* 1. *& in* 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 1. quem ſequuntur Richard. *ibi, art.* 3. *quæſt.* 2. *ad* 2. D. Anton. 2. *p. tit.* 11. *cap.* 2. Angel. *v. pactum, num.* 4. & *v. votum* 1. *num.* 7. Syluester *verb. metus, quæſt.* 8. & *verb. pactum, quæſt.* 4. Armilla *ibi, num.* 2. *& verb. Iuramentum, num.* 14. Tabienna *verb. pactum, quæſt.* 1. Medina *C. de reſtit. quæſt.* 23. Nauar. *ſumma, cap.* 12. *& l.* 3. *conſ.* 4. Viguer. *l. Inſtit. cap.* 5. §. 5. *verſic.* 14. Palacios *in* 4. *diſt.* 29. *diſp.* 1. *fol.* 665. quos adducunt & ſequuntur Tanner. *diſp.* 5. *quæſt.* 4. *dub.* 1. Sanchez *loc. cit.* & *in ſumma, l.* 4. *cap.* 1. *num.* 27. vbi addit Valentiam 2. 2. *diſp.* 6. *quæſt.* 6. *p.* 1. Azor. *l.* 11. *cap.* 4. *quæſito* 2. & *cap.* 13. *quæſito* 9. Addo Fauſtum *Theſaur, lib.* 1. *quæſt.* 26. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 3. & Baſſæum *num.* 7.

Assero cum hac ſententia, vouentem, nec in- 15
tendentem ſe obligari, ratione voti non teneri.

Probatvr à Sanchez *ex c. finali,* vbi conditio, ſubſtantiæ matrimonij contraria, ipſum annullat, licèt verba, & intentio adeſſent ipſum contrahendi: Ergo cùm de natura promiſſionis ſit animus ſe obligandi; vbi animus deeſſet; promiſſio nulla erit. Idem ſentiunt alij cum Fagundez *in* 2. *precepto Decal. l.* 2. *c.* 9.

Hæc tamen ratio videtur petere principium, vt innuit S. Bonau. *in* 4. *loc. cit. argumento vltimo*; hoc eſt enim, quod controuertitur: an ſit neceſſaria intentio cùm adeſt voluntas promittendi, in quo videtur votum, ſeu alia promiſſio conſiſtere. 16

Probatvr ergo à D. Bonau. quia votũ reſpicit immediatè ſubſtãtialiter. Deum: Ergo talis erit promiſſio qualis

Digitized by Google

qualis in iudicio Dei iudicatur, ſed ibi iudicatur iuxta internum, vt dicitur 1. Reg. 16. *Homo enim iudicat ea, quæ patent; Deus autem intuetur cor*, & D. Gregorius: *Verba deſeruiunt intentioni, & Deus talia verba iudicat, qualia ex intimis proferuntur.*

17 PROBATVR ſecundò à D. Bonau. argumento, quod deſumpſère Sanchez *loc. cit.* Henriquez *l. 11. de matrim. cap. 13. num. 2.* pro matrimonio, & cæteri allegati pro voto. Omnis obligatio, quæ non eſt ex lege, oritur ex priuata hominis voluntate. Sic *l. obligationum, ff. de obligationibus*, dicitur, neminem ſe alteri obligare niſi volentem: Sed votum non eſt ex aliqua lege: ergo ex libera hominis voluntate: Ergo ibi conſurgit ex lege priuata, quam promittens ſibi imponit; nulla autem lex obligat, niſi legiſlator obligare intendat.

OBIICIES primò: Obligatio eſt naturalis effectus promiſſionis, ſicut ignis eſt calefacere: Ergo, ſicuti appoſito igne, ſequitur calefactio; ita poſita promiſſione, ſequitur obligatio.

RESPONDETVR ex D. Bonau. *in 4. loc. cit. ad 2.* quando promiſſio eſt vera, habere effectum obligationis; non autem quando eſt ficta, qualis eſt animo non obligandi; tunc enim deficit conditio naturalis promiſſioni. Itaque, ſicut calor non ſequitur ex igne picto, ita & hîc. Ita etiam Suarez reſpondet.

18 Ex quo ruit etiam id, quod ſecundò obiiciunt. Qui vult antecedens, vult neceſſariò & conſequens *l. 1. §. 1. ff. ſi vſusfruct. petat.* ſed obligatio ſequitur promiſſionem: ergo. Reſpondetur enim ſequi promiſſionem veram, non verò fictam, qualem hic ſupponimus.

RVIT etiam illa alia obiectio: Dans formam, dat etiam conſequentia ad formam: Ergo apponens promiſſionem, apponit etiam obligationem.

RESPONDETVR enim, id verum eſſe de dante veram formam, qualis non eſt fictè promittens.

ASSERO tertiò, hunc fictum promiſſorem, ſi fictè vota ſolemnia edat, teneri in facie Eccleſiæ ad ea implenda.

19 PROBATVR à D. Bonau. *in 4. loc. cit. in corpore*, quia Eccleſia iudicat ſecundùm externum.

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. *ibi ad vlt. & in 3. loc. cit. argumento ſecundo.* Fraus, & dolus nemini debent patrocinari, vt omnes Iuriſtæ clamant.

PROBATVR tertiò à D. Bonau. *loc. cit. argumento 3.* Humanus conuictus contractibus durat; quod ſi intentioni ſtandum eſſet, nullus vnquam eſſet ſolidus: Verba enim ſunt, in quibus conſiſtit contractus.

HAC diſtinctione vtrinque argumenta perſpiuntur.

20 Ex his deducit Sanchez *l. 4. Decal. cap. 1. num. 29.* eum, qui initiatur, & conſentit Ordinibus Sacris, quibus coniunctum eſt votum caſtitatis, nec vult huic voto ſe ſubdere, ſed ſolùm vult Ordines Sacros, hunc non teneri ex vi voti ad caſtitatem ſeruandam, ſed teneri ex vi Eccleſiaſticæ conſtitutionis, & ſi matrimonium iniret, fore irritum.

IDEM habet *lib. 7. de matrim. diſp. 27. num. 12.* vbi ſecum adducit Paludanum *4. diſt. 37. quæſt. 1. art. 2. num. 14.* Syluest. Gabrielem *4. diſt. 38. quæſt. vnica, art. 2.* & *diſt. 37. quæſt. vnica, art. 2.* poſt ſecundam concluſionem, D. Anton. *3. p. tit. 11. cap. 8.* Syluest. V. Matrim. 8. *quæſt. 12. dicto 2*, Durandum *4. diſt. 37. quæſt. 1.* Arboreum *l. 5. Theoſophiæ, cap. 7.* Baſſolim *in 4. diſt. 47. quæſt. vnica, art. 1.* Nicolaum de Niſſia *ſuper 4. ſent.*

21 *tract. 6. p. 22. de matrim. quæſt. 7.* Antonium Cuccum *l. 5. Inſtit. maiorum, tit. 12. num. 220.* Palac. *in 4. diſt. 37. diſp. vn.* Anglem. *floribus p. 1.* vbi de matrimonio *quæſt. 11. art. 1. diffic. 4.* Sic & Henriq. *l. 10. cap. 14.* Valent. *p. 1.* Azor. *p. 1. l. 11. c. 13.* Baſſæus *v. Votum, n. 6.*

OPPONVNTVR Rich. *4. diſt. 37. art. 1. quæſt. 1.* Palud. *diſt. 38. quæſt. 2. art. vn.* Nauar. *ſum. cap. 22. n. 52.* Palac. *4. diſt. 37. diſp. vn.* Dominicus *c. Diaconi, diſt. 38.* Tol. *l. 3. cap. 8.* nempè quia accedens ad ordinem ſacrum, efficaciter vult illum; atque adeò cenſetur deponere illam nolitionem voti caſtitatis. Id videtur ſentire D. Bonau. *in 4. loc. cit. ad 2.*

EQVIDEM non reor, Sanchez rectè deducere 22 ex eo, quod fictè vouens non tenetur, idem dicendum de caſu noſtro; de quo ſic ad hominem argumentor.

QVI vult antecedens, vult etiam id, quod neceſſariò conſequitur; ſi antecedens velis efficaciter, ex Sanchez *l. 1. de matrimonio, diſput. 9. num. 8.* (ſic enim reſpondet argumento ſupra.) At qui initiatur Ordinibus ſacris, per te, ſupponitur velle Ordines Sacros, è quibus coniunctim ſequitur obligatio voti caſtitatis, vt habetur *l. 7. de matrimonio, num. 12.* ergo is volens Sacros Ordines, vult etiam vouere caſtitatem.

AMPLA eſt autem diſparitas: nam ibi vouit fictè, vnde obligatio, quæ eſt effectus promiſſionis, non cadit ſuper promittentem: At verò hîc, qui initiatur, vult realiter, & efficaciter id, ex quo ſequitur voti caſtitatis onus, vnde & ad illud tenetur; ſicuti etiam (ait S. Bonau.) qui intendit promittere regulam monachorum, intendit vouere etiam caſtitatem, & obedientiam, quæ ſanè vota fateor profeſſioni Monachali coniunctiora; quàm ſit votum caſtitatis ordini Sacro; attamen eadem currit ratio, quia vtrinque alterum ex altero ſequitur neceſſariò.

VRGEBIS adhuc: Si ordinatus ille teneretur, non 23 ratione voti, ſed ratione Eccleſiaſticæ conſtitutionis; ſequeretur, duo præcepta exiſtere in hoc negotio, caſtitatem imponentia: Alterum Diuinum ex voto: alterum humanum ab Eccleſia: Sed hoc eſt falſum contra omnes, & contra ipſum Sanchez *l. 7. de matrimonio, diſp. 27. num. 11.* & 12. Ergo.

HINC etiam ſequitur, initiatum Ordinibus fornicando, duplici peccato peccare vltra culpam ordinariam fornicationis.

RESPONDET Sanchez *num. 14.* præceptum Ec- 24 cleſiæ non eſſe immediatè de continentia, ſacerdotibus imponenda, ſed de voto caſtitatis imponendo. Ideò hæc ratio non valet contra Sanchez.

ADDIT *lib. 3. de matrim. diſp. 16.* cum S. Bonau. *allegatis locis*, & cum Hoſtienſi *cap. veniens, qui clerici*, & Ioan. Andræâ *ibi*, Anchatan, & quoad iuramentum metu coactum, idem aſſerunt Anton. *c. ſi vero, de iure iur. n. 5.* & ibi Abbas *num. 10.* Imola *fine*, Næuo *n. 38.* Syluest. *iuram. 4. quæſt. 7. dicto 1.* poſt D. Bonau. *in 3. loc. cit.* non eſſe credendum fatenti votum, & dicenti ſe fictè vouiſſe, & ideò cogendum implere votum, licèt in foro conſcientiæ credere illi teneamur, & à voti obligatione declarare immunem.

RATIO verò eſt D. Bonau. *ad 2.* quæ habetur 25 etiam in cap. per tuas, de probat. ibi. *Cum nimis indignum ſit, vt quod ſua quiſque voce dilucidè proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare*, & *l. Labeo 7. verſiculo, idem Tubero, ff. ſuppellect. legat.* ibi. *Non arbitror, quemquam dicere, quod non ſentit.* Id tenet, multis citatis, Tiraquel. *l. ſi vnquam, verb. libertis, num. 17. C. de reuocat. donat.* Menoch. *lib. 6. de præſumpt. 35.* & *l. 1. quæſt. 12.* & *l. 3. præſumpt. 1. num. 57. & 39.*

ADDIT Sanchez *num. 10.* ſi ex ſola confeſſione 26 eiuſdem habeatur, eum ſanè vouiſſe; attamen noluiſſe ſe obligare; credendum eſſe, quia ſi vellet decipere, vtrunque taceret, aut negaret. Ex his ferè ſoluitur quæſtio.

Digitized by Google

QVÆSTIO IV.

An promiſſio Votiua ſoli DEO *fiat.*

27 ASSERIT id S.Bonau. *in 2. diſt.*38. *dub.*2. *&* *quæſt.*1. Primò ex definitione voti.

PROBATVR à D.Bonau. *in Bibliis pauperum, cap.*15. ex votis, quæ in Scriptura Sacra leguntur, quæ omnia Deo facta recenſet; quippe, vt ſunt actus Religionis.

QVAMVIS enim 2. *Machab.*9. Antiochus dicatur pollicitus templo Hieruſalem, hoc intelligitur factum Deo, qui in Templo adoratur.

28 SIC promiſſiones factæ ſanctis, cenſentur Deo, exhibitæ, vt in ſanctis honoretur; ſicuti etiam iurare per creaturas, maximè per Sanctos, quatenus in eis præcipuè elucet Deus, & ita per Deum ſolum iuratur, vt probat S.Bonau. *in* 3. *diſt.*39. *art.*2. *quæſt.*2. & D.Thom. 2.2. *quæſt.*88. *art.*5. *ad* 3. quos omnes ſequuntur, vt notant Baſſæus *v. Vot.* Sanchez *l.*4. *Decal. cap.*1. *num.*41. & dicam *diſputatione de Iuramento.* Vide etiam Azorium *l.* 11. *Inſtit. Moral. cap.*13. in fine, vbi aduertit, qua ratione in Votorum ſolemnium emiſſione dicitur: Promitto Beatæ Virgini, B. Franciſco; Dominico; &c. nempe ſanctos aduocari, vt teſtes, & patronos, vt auxilientur. Præterea vouetur ſanctis Patriarchis, locum Dei tenentibus; Deo autem ſoli votum fit, tanquam omnium largitori, vt dixi *quæſtione* 1.

29 HANC directionem voti ad Sanctos, vel iuramenti ad alias etiam creaturas vocat D.Bonau. *Habitudinalem*; ad Deum autem immediatum *Actualem*; & ideo maiorem in hoc inuenit obligationem. Vide S.Doctorem *in* 3. *diſt.*39. *dub.*2. *littera.*

QVÆSTIO V.

Quomodo error, vel ignorantia circa VOTVM *cauſet inuoluntarium.*

30 SVPPONO, ea quæ *prima ſecunda*, *Tract.*1. *diſput.*3. *quæſt.*12. ſcripſi; quomodo ignorantia cauſet inuoluntarium, & quæ *diſp.*4. *quæſt.*1. quæ circumſtantiæ cauſent Inuoluntarium.

ET Quidem ignorantiam ſubſtantiæ rei, vel earum circumſtantiarum, quæ notabiliter mutant materiam voti, reddere inuoluntarium, docent Sanchez *l.*4. *Decal.cap.*2.*num.*11. Soto *l.*7. *de Iuſtitia, quæſt.*1. *art.*2. Aragon. 2.2. *quæſt.*88. *art.*1. *fol.*966. Lopez *p.*1. *Inſtruct. cap.*56. Manuele 2.*Tomo ſumma, cap.*92. exemplum affert Soto: Si quis deceptus circa delectum ciborum in aliqua religione eam voueret; minimè voturus, ſi ſciret. Similiter circa iter Hieroſolymam, ſi crederet eſſe decem leucarum tantum; Non verò ſi erret circa aliqua minuta accidentia: Neque enim ad votum neceſſaria eſt cognitio omnium accidentium eius, vt dixi *quæſtione prima.*

31 MAIOR difficultas eſt: an quando ignoratur, ſeu non præuidetur mutatio facienda in voti materia, an poſtea facta tali mutatione ſoluatur à voto.

COMMVNITER circumfertur adagium; Nullum voto iuramento, vel alia promiſſione ligari ad id, ad quod ſe obligari noluiſſet, ſi aduertiſſet, dum promiſit. Ità docent Innocentius *c. veniens*, *numero vnico de iure iurando*, ibi Abbas *num.*4. Anton. *cap. Quemadmodum*, *num.*13. *eodem titulo*, Hoſtienſ. *ſumma eodem tit. num.*3. D.Antonin. 2.*p.tit.*10.*cap.*6.§.5. Angel. *verb. iuramentum*, 4. Syluester *v. Votum* 2. *quæſt.*17. *&* *v. Iuram.*3. *quæſt.*1. *part.*9. & *verb. Iuramentum* 4. *quæſt.*6. *&* *quæſt.* 13. Tabiena *v. iurare, quæſt.*15. *num.*16. Armilla *v. Iuramentum*, *num.*35. Nauar. *ſummâ, cap.*18. Hiſpana *num.*5. Latina *num.*7. Molina *T.*2. *de Iuſt. diſp.*272.*col.*2.

EX hac oritur alia regula: Id liberat à voti, vel iuramenti obligatione, quod ſi à principio accidiſſet, aut notum fuiſſet, impediret ea fieri. Ita D.Thom. *in* 4. *diſt.*38. *quæſt.*1. *art.*3. *quæſtiuncula* 1. *ad* 1. Maior *ibi, quæſt.*1. Carthuſ. *quæſt.*2. §. *Quæritur item.* Archidiac. *c. Qui bona*, *quæſt.* 17. *num.*4. Syluest. *verb. Votum*, *quæſt.*1. & *verbo iuramentum* 3. *quæſt.*1. & *v. Pactum, quæſt.*4. Tabiena *quæſt.*2. *num.*3. Armilla *num.*2. Medina *C. de Ieiun. quæſt. vlt. ad* 4. Angles *flor.* 2.*p.quæſt. vnica de voto*, *art.*2. *difficult.*3. *concl.*5. Enriquez *l.*11. *de matrimonio*, *cap.*14. quos refert Sanchez *loc. cit. num.*18. *&* 25. 32

ALII è contra dicunt, eo ſolùm reddi votum inualidum, ſi mutetur ſubſtantia voti; alioqui nunquam aliquid ſtabile haberemus in contractibus; multa enim eueniunt, quæ ſi fuiſſent præuiſa, non eſſet ſecutus contractus. Ita Caiet. 2.2.*quæſt.*88. *art.*3. Soto *l.*7. *de Iuſtitia, quæſt.*2. *art.*1. *ad tertium*, Armilla *verb. votum*, *num.*11. vbi idem Caietanus *c. penult.* Nauar. *ſumma, cap.*12.*num.*39. Lopez *p.*1. *inſtruct.cap.*43. Valentia 2.2. *diſp.*6.*quæſt.*6.*p.*4. Sanchez *loc. cit. num.*21. Fagundez *in* 2. *præcepto Decal. l.*2.*cap.*13.*num.*32.

NOTANDVM ex D.Bonau. *in* 3. *diſt.*39. *art.*3. 33 *quæſt.*3. *in corpore*, mutationem rerum mutare obligationes, etiam iuramento firmatas. Hæ enim cogunt, rebus in eodem ſtatu manentibus, vt habetur *c. Quemadmodum de iure iurando*, & aliis textibus, & D. Bonau. quos ſequitur Guttier. *de iuramento, p.*1. *cap.*29. *num.*6. *&* *cap.*71.*num.*6. Sanchez *loc.cit.num.*20. Quis enim non videt, votum, quod ſaluti affert detrimentum, non tenere pro eo tempore, vt ſi quis vouiſſet, non accipere prælaturam, quia tunc ineptus erat, poſtea factum neceſſarium adiuuandæ Religioni, vel rei publicæ non amplius teneri? alioqui peccaret omittens publicam neceſſitatem. Ideò hoc votum, aut iuramentum, ſi fieret abſolutè, eſſet malum, vt notat D.Bonau. *loco citato.*

ENIM verò ſi aditum ampliorem patefacias ad irritanda vota, & iuramenta ex quacumque rerum mutatione, iam ſexcentis confuſionibus via aperiretur. Sola ergo mutatio grauis ſufficit, & in hoc authores primæ ſententiæ rectè ſenſerunt. 34

ADVERTE autem, eam difficultatem, aut mutationem ſuperuenientem, quam dixi eſſe debere grauem, debere etiam eſſe nouam, ita vt ſubſtantia rei promiſſæ eam non ſecum ferret. Ità Gloſſ. *in c. non eſt verò authoritate.* Hoſtienſ. *ſumma, tit. de iureiur.* & Sanchez *num.*29.

ALIA difficultas eſt; an votum, vel iuramentum ſit inualidum, quando in cauſa voti eſt error. Similis quæſtio eſt, quando cauſa tempore voti erat vera, & poſtea ceſſauit.

DVPLEX eſt cauſa: Altera finalis, eaque eſt, ad quam dirigitur, atque ordinatur operatio, ſine qua non operaretur: altera eſt cauſa motiua, vel impulſiua, quæ excitat animum iam deliberatum ad faciliùs, ſeu libentiùs opus proſequendum. 35

ASSERO primò, ceſſante cauſa finali, ceſſare obligationem voti. Ita intelligitur *c. Cum ceſſante cauſa, de appell.* & ſimiles textus, quibus aſſeritur, ceſſante cauſa ceſſare effectum. Vide Sanchez *num.*41. Baſſæum *num.*12. qui excipit vota ſolemnia, quia is præſumitur velle eum ſtatum omnibus notum.

ASSERO ſecundò, ceſſante cauſâ impulſiua, reddi

faciliorem

Digitized by Google

facilliorem diſpenſationem, licèt non irritet votum. Ità colligitur *ex c. magna de voto*, in fine, & tradunt Gloſſa *ibi*, *verbo*, *vt venires* Anton. *num.* 15. Abb. *num.* 14. Tiraquel. *Tract. ceſſante cauſa*, *limitatione* 1. *num.* 20.

36 Obiicies contra primum *cap. magna*, diſpenſatur Epiſcopus Trecenſis à voto, quod fecerat peregrinationis in Hieroſolymam, vt ope Comitis cuiuſdam, quem ibi commorantem audierat, libertatem ſuæ conſequeretur Eccleſiæ. Iam verò admonitus eſt Epiſcopus, obiiſſe Comitem, atque adeò videbatur liber à peregrinatione, & tamen Pontificem conſulens obtinuit commutationem voti: Ergo ceſſante fine, non ceſſat votum.

Respondent Abb. Tiraquel. Angel. & Syluest. eam fuiſſe cauſam tantùm impulſiuam, non finalem.

37 Contra, quia Pontifex teſtatur: *Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam ſpecialiter nos induxit, quod cum pro libertate Trecenſis Eccleſia, per dictum Comitem aſſequendam, præcipuè votum peregrinationis emiſeris, eo ſublato de medio, quia ceſſauere cauſe, facilius potuit ceſſare & effectus.* Vbi aſſeritur cauſa principalis voti fuiſſe inuiſere Comitem illum cauſa libertatis Eccleſiæ. Id ſentiunt Gloſſa *ibi*, Hoſtienſ. *num.* 21. Anton. *num.* 15. Anchar. *num.* 15.

Respondet Sanchez *num.* 43. *loc. cit.* eam voti commutationem non fuiſſe neceſſariam, ſed conceſſam ad maiorem cautelam, quod ſignificat Papa dicens: *Ceſſante illius voti cauſa, potuiſſe quoque eius obligationem finiri.* Quaſi dicat, ceſſaſſe, ſi fuit cauſa finalis; ſecus ſi fuit impulſiua.

Nec obſtat, hanc commutationem vocari indulgentiam, atque adeo debere aliquid operari; nihil autem operaretur, ſi iam ex ſe votum ceſſaſſet.

Reſpondet enim, concedi priuilegia ad hoc opus, vt pacentur conſcientiæ.

38 Mihi tamen facilior occurrit ſolutio, finem illum adeundi Comitem non fuiſſe adæquatum, ſed ſimul concauſam cum alio fine adeundi ſacra loca, ait enim Pontifex, præcipuè emiſſum votum ad eum finem inuiſendi Comitem, vbi Pontifex in particula *præcipuè* includit implicitè aliam concauſam, non quidem motiuam ad libentius adeundum, ſed ſimpliciter ad eundum. Itaque neceſſaria fuit commutatio, quia non ceſſauerat finis adæquatus.

Neque benè dicit Sanchez, eam non fuiſſe neceſſariam; nam profitetur Pontifex diſpenſare, nec aliquis ſcrupulus inuenitur in illo Epiſcopo, ſed ſola ceſſatio finis principalis, qua facilius potuit ceſſare effectus obligationis tollendo reliquam obligatio-
39 nem, quæ ex altero fine reſultarat. Hoc autem luce clarius in illo priuilegio elucet, vbi aliàs eum teneri aſſerit adducens id Pſalm. 75. *Vouete, & reddite Deo.* Et Pontifex timet etiam ſcandalum laicorum in liberandis adeo facilè clericis ab obligationibus. Addit Pontifex, ſe compati ætati ſeneſcenti, neceſſitati Eccleſiæ Trecenſis, &c. & commutat expenſas itineris in tot eleemoſynas pro locis ſanctis abſque diminutione. Ergo verè adhuc tenebatur, cùm etiam terræ orientalis ſanctæ peregrinationem intenderet, & ob id crucem aſſumpſiſſet, vt ait ibi Pontifex Alexander III. Neque benè probat Sanchez, eam commutationem non fuiſſe neceſſariam, quia dixerat Pontifex, *potuiſſe ceſſare*, idest ceſſare, ſi fuit cauſa finalis; ſecus ſi impulſiua; hoc enim non oſtendit non fuiſſe neceſſariam diſpenſationem.

40 Ex dictis aſſeritur tertiò, errorem circa cauſam finalem adæquatam tollere votum, non circa motiuam meram. Patet ex dictis: Si enim ea ceſſante ceſſat votum. Ergo ea non exiſtente non fit; ſicuti enim res ſe habet ad conſeruari, ità & ad eſſe; nam per eaſdem cauſas res moralis fit, & conſeruatur.

In dubio autem, an ſit cauſa finalis, fauendum libertati, quæ poſſidetur, vt dixi *quæſt.* 2. contra Baſſ. *n.* 12. Azor. *l.* 11. *cap.* 15. Vaſq. *p* 2 *diſp.* 70. Sanchez *l.* 2. *de matr. diſp.* 9. Syluium *quæſt.* 88. *art.* 1.

QVÆSTIO VI.

An metus incuſſus reddat Votum inualidum.

D. Bonau. 3. diſt. 39 art 3. q 2. & in 4. d. 39. quæſt. 1.

Qvæstio hæc admodum grauis eſt, & plurima ſupponit, traditque neceſſaria etiam pro 41
aliis Tractibus, etiam de matrimonio.

Svppono autem primò *ex prima 2. Tract.* 1. *diſp.* 3. *quæſt.* 5. Voluntatem, quoad actus elicitos, non poſſe cogi.

Svppono ſecundò ex *eadem diſput. quæſt.* 8. ea quæ metu fiunt, non eſſe inuoluntaria. Ita habet etiam Iuriſconſultus *l. ſi mulier* 21. §. *ſi metu coactus, et l.* 2. *ff. de eo, quod metus cauſa.* Et *l. cum proponas C. de hered. inſtit. & C. ſi priuatus, ff. qui & à quibus.* Ratio eſt clara, quia poteſt elicere, & non elicere actum.

Est autem *metus inſtantis periculi, vel futuri cauſa mentis trepidatio.* Ita Vlpianus Iuriſc. *l.* 1. *ff. de eo quod metus cauſa.* Sic definitur etiam à D. Bonau. *3. p. Centil. ſect.* 55. & *in* 4. *loco citando.*

Dividitvr autem metus in Concuſſiuum, 42
qualis eſt, qui per minas infertur, & in Impreſſiuum, qui dicitur metus *Facti*, vt cum acta interueniunt, puta verbera, &c. Ita D. Bonau. *loc. cit.* de quibus Zaſius *Inſtit. de actione*, §. *quadrupli*, *num.* 10. Burſatu. *conſil.* 72. *num.* 11. *vol.* 1. vbi alios refert; Sanchez *l.* 3. *de matrim. diſput.* 11 *num.* 8. Alium metum addunt Compulſiuum à potente, qui etiam dicitur Violentus; quia vir, metum incutiens, eſt vir præpotens: Alium metum eſſe dicunt tacitum, ſeu reuerentialem, vt filiæ erga Patrem. Vltimum vocant timorem *perfidia*, qualis eſt ægroti timentis, à medico perfidè curari.

Metv igitur dicitur aliquis cogi conditionaliter, 43
quia ſecluſo metu voluntas nollet, non tamen abſolutè, quia adhuc poteſt nolle, & ideò dicitur vis conditionata.

At violenta, ſeu vis abſoluta ea eſt, quæ eſt ab extrinſeco, non conferente vim paſſo *ex* 3. *Eth. cap.* 2. veluti ſi Chriſtianus traheretur ad Meſquitam, & cogeretur impulſibus offerre Idolo thura, quam vim ſic definit D. Bonau. *loc. cit. Centil.* & *in* 4. *loco citando* ex Iuriſconſulto *l.* 2. *ff.* de eo quod metus cauſa: *Vis eſt maioris rei impetus, qui repelli non poteſt*, qui ſanè caret penitus voluntario.

Celebris autem eſt diuiſio metus, quam ha- 44
bet D. Bonau. *in* 4. *diſt.* 29. *quæſt.* 1. *in corpore*, & *loc. cit. Centil.* & habetur *c. Conſiderationi*, *c. veniens, et l.* 2. *de ſponſal. cap. cum dilectus de his quæ vi*, & à Iuriſconſulto *l. metu, la* 2. *ff. de eo quod metus cauſa.* Decio *cap. final. de appell. c. cauſam matrimonij, num.* 4. *de off. deleg.* Menochio *de arbitrariis l.* 2. *Centur.* 2. *caſu* 135. *n.* 2. Flaminio *de reſignatione benef. l.* 13. *q.* 1. *n.* 54. Abb. *c. cum dilectus n.* 3. D. Thoma *in* 4. *diſt.* 29. *quæſt. vn. art.* 2. & alibi paſſim cum cæteris Theologis, & Summiſtis.

Digitized by Google

45 Alivs dicitur metus cadens in conſtantem virum, qui & dicitur Timor iuſtus, *c. Finali de appell.* dicitur etiam probabilis à D. Bonau. *loc. cit.* & Goffredo *de his, quæ vi, num. 2.* Angelo *verbo metus.* Syluest. *quæſt. 1.* Sanchez *lo. cit. num. 19.* Dicitur etiam metus grauis à D. Bonau. & aliis cum Iuriſconſulto *lege metum, la 2 ff. de eo quod metus cauſa*, vbi ait, eſſe non vani hominis, quia eo etiam fortes concutit.

Alivs dicitur metus hominis inconſtantis, diciturque metus leuis, è regione præcedentis, quia inconſtantiæ, leuitatis, & vanitatis indicat eum, qui eo concutitur, & inducitur ad operandum contra appetitum.

46 Qvi. qve autem conditiones aſſignat S.Bonau. *locis adductis*, quem cæteri imitantur, ad metum, vt ſit prioris generis. Prima eſt, vt malum, quod timetur, graue ſit *l. Metum, la 1. de eo quod metus cauſa*, ibi metum accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem ſed maioris mali.

Ex vltimis verbis anſam arripiunt dicendi, hunc timorem non debere abſolutè eſſe magnum, ſed comparatiuè, ita vt ſit maior alio, licet in ſe ſit leuis. Ita Syluest. *v. metus, quæſt. 1.* Veracruz *p. 1. ſpeculi, art. 8. concl. 3.* Carbon. *de reſtit. quæſt. 46. fundamento 3.*

At D.Bonau. *in 4. loc. cit. in corpore*, & *loc. cit. Centil.* vult, eſſe grauem in ſe, puta mortis, infamiæ, vel mutilationis; quem ſequuntur Sotus 4. *diſt. 29. quæſt. 1. art. 2.* Sanchez *num. 12.* Ratio eſt D.Bonau. *loc. cit.* quia timore huiuſmodi reſcinduntur contractus, quippè impediat conſenſum *cap. Cum locum de ſponſal.* at quando malum eſt leue, quamuis grauiori malo anteponatur, non cenſetur impediri libertas conſenſus in viro forti.

Ad verba illa dico, comparatiuum illud eſſe abuſiuum, & poſitiuè ſignificare tantùm magnum, vt explicat Gloſſa *ibi*.

47 Secvnda conditio metus, cadentis in conſtantem virum, eſt, vt æſtimatio mali grauis ſit probabiliter imminentis, non autem leuis ſuſpicio. Ita D.Bonau. *in 4. loc. cit.* & habetur *l. Metum la 2. ff. de eo quod metus cauſa.* Vir enim conſtans non adeo leuiter terretur, ita etiam D.Thom. *in 4. diſt. 29. quæſt. vnica, art. 2. in corpore.* Scotus ibi *quæſt. vnica, §. de primo contradictio.* Durandus ibi *quæſt. 2.* Richar. *art. 1. quæſt. 1.* Gabriel *in 3. diſt. 39. quæſt. 1. art. 1.* Sotus 4. *diſt. 29. quæſt. 1. art. 2.* Palacios *ibi, diſp 1.* Ledeſm. *dub. 23. de matrimonio.* Et ex Iuriſperitis Turrecremata 31. *quæſt. 2. in ſumma, num. 6.* Syluest. *v. metus, quæſt. 1.* Tabiena *v. impedimentum, impedimento 9. quæſt. 1.* Burſat. *conſil. 72. num. 30. vol. 1.* Alphanus *collectariis iuris, collect. 877.* Sanchez *num. 15.* Hinc Ariſtoteles, 3. *Eth. cap. 9.* dicit, fortem eſſe impauidum, quia non timet leuiter, ſed vbi recta ratio timendum dictat.

48 Hinc infero cum D.Bonau. *loc. cit. in reſol.* non requiri veram, & realem pœnarum illationem quia ſic non timor, ſed damnum dicitur; ſed ſat, eſſe probabilem timorem futuræ, vel imminentis illationis *Leg. nec timorem 7. ff. de eo quod metus cauſa* & *l. 15. tit. 2. p. 4.* & docent Gloſſa *c. el. primò vero metuebant de electione.* Bartolomæus *l. metum autem, in principio, num. 1. ff. de eo quod metus cauſa.* Syluest. *v. metus, quæſt. 1.* Lopez *ea l. 15.* Cucus *l. 5. inſtit. Maiorum, tit. 12. num. 157.*

Addvnt aliqui, metum debere eſſe præſentem, non expectatum, licèt malum ſit tantum futurum. Id colligunt *ex l. metum autem 9. ff. de eo, quod metus cauſa.* Ita exponunt multi apud Sanchez *num. 16.*

Alii tamen putant, ſufficere probabilem metus ſuſpicionem, & ſic ſatis eſſe ad reſcindendum actum, 49 Leg. nouiſſimè, ff. de falſo tutore ibi, *quod enim ſic metu compulſus, aut metuens, ne compelleretur.* Ita Bartol. *l. 2. lectura 2, C. quod metus cauſa.* Baldus *leg. interpoſitas* ad finem *C. de Tranſact.* Alex. *conſ. 99. n. 6, vol. 3.* Pariſius *conſil. 60. num. 15. vol. 3.* Romanus *l. 5. ob turpem, num. 10. C. de condonatione ob turpem cauſam.* Hoſtienſ. *c. Cum dilectus de his, quæ vi ſuper verba; nec metum mortis*, & ibi Anchar. *num. 7.* Rebuff. *Tom. 2. conſtit. Gallicarum, tit. de reſciſſione contractuum, art. vnico* Gloſſa 2.2. *num. 6.* Alex. Tartagnus inter conſilia matrimonalia Tileti *cons. 21. num. 5.* Syluest. *v. metus* Villalobos *in communi opinione, litt. N. verbo metus, num. 70.* Anton. Gabr. *tom. 2. commun. l. 11. v. metus, fol. 107.* Burgos de Paz *conſ. 25. num. 73.* Padella *l. cum proponat, la 1. num. 3. C. de tranſact.* Deciſio Pedmontana 170. *num. 3.* Ioan. Garzia *de nobilitate, gloſſ. 17. num. 14.* Maſcard. *de probat. concl. 1055. num. 26.*

Illa tamen Lex mihi aliter ſonat, reſcindi eius 50 contractum, qui metu compulſus, aut metuens non compelleretur, id eſt, vi ad rem, puta ſi cogeretur ſubſcribere *l. nam timor violentiæ inferendæ vitiat electionem.* Sic Gloſſa *C. bone, el. 1. verbo metuebant de electione*, quam omnes ibi ſequuntur, Alex. *conſ. 98. vol. 3.* Rebuff. Maſcad. *loc. cit.*

Ideo aduerto, Legem non dicere, aut probabiliter cogitans, ne metus incuteretur, ſed *metuens* (ait) *ne compelleretur*, id eſt, vi.

Tertia conditio, ad metum grauem requiſita, 51 aſſignatur à D.Bonau. *loc. cit. in corpore*; eſtque, vt metum incutiens, potens ſit minas executioni mandare, non enim fortis Ducis eſt terreri minis ruſticuli, vt notat D.Bonau. *l. Famoſi, ff. ad legem Iul. maieſt.* ibi nam & perſona ſpectanda eſt: an potuerit facere, Gloſſ. *l. metum, v. iactationibus, C. de his, quæ vi.* Anchar. *c. ad Audientiam, num. 2. de his, quæ vi.* Baldus *l. metum 9. C. de his quæ vi*, & ibi Alex. Salicetus *num. 2.* Sebaſtianus *de medicis, de caſibus fortuitis, quæſt. 1. num. 67.* Flaminius *de reſign. benef. l. 13. quæſt. 1. n. 116.* Cucus *l. 1. Inſtit. Mai. tit. 12. num. 165.* Rolandus *conſil. 83. num. 28. vol. 2.* Angelus *v. metus*, Sotus *l. 7. de Iuſtitia, quæſt. 2. art. 1. ad 2.* Aragon. *2.2. quæſt. 88. art. 3. §. Pro explicatione, fol. 988.* Carbo *de reſtit. quæſt. 46. fundamento*. & omnes, quos ſequitur Sanchez *num. 19.*

Nota tamen, non ità accipiendum, vt minas verè 52 de facto poſſit implere, ſed vt timens rationabiliter exiſtimet, poſſe eum implere, quamuis de facto verè non poſſit ob aliquam rationem, timenti incognitam. Quod egregiè ſignificauit D.Bonau. *loc. cit.* quem ſequitur Richardus *ibi art. 1. quæſt. 1.* vt refert Sanchez *num. 19.* Quare perpendenda eſt qualitas, & potentia metum incutientis, & paſſi, vt ſi ille erat vir potens, & hic infirmior, vt benè docent Beroius *cap. 1. n. 30. de off. deleg.* Sotus, Arag. Carbo, & Sanchez *loc. cit.* & Henriquez *l. 11. de matrim. cap. 9.* poſt D.Bonau. *loc. cit. Centil.*

Qvarta conditio eſt D.Bonau. *loc. cit. Centil.* 53 quam indicat *in 4.* vt veriſimile ſit, minantem executurum minas; eò quòd ità ſolitus ſit, non autem ſit ex Coſpettonibus illis, qui minas iactant, ſed non exequuntur. Conſtat ex *l. vnica, Cod. ſi quis Imperatori, ibi ex perſonis hominum dicta penſemus.* Et *leg. Famoſi, ff. ad Leg. Iul. maieſt.* & *Leg. metum, Cod. de his, quæ vi* ibi: *Metum non iactationibus tantùm, vel conteſtationibus, ſed atrocitate facti probari conuenit.* Et ita docet Bartolus, Paulus, Alex. Baldus, Salicet. & Aretinus: Abbas verò *cap. 1. num. 3. de offic. deleg.* &

Digitized by Google

& *cap. cauſam matrimon. numer.* 5. *eodem titul.* & *cap. Cum dilectus*, *numer.* 8. Anchard. *capite ad Audientiam*, *num.*2. *de his quæ vi.* Nævo *cap. conſultatione*, *num.*12. *de ſponſal.* & *cap. finali*, *num.*17. *de appel.* Felinus *cap.* 1. *de offic. deleg.* ibi Decius, & *cap. cauſam matrim. eodem tit. num.*21. Crottus *leg. ſtipulatio hoc modo concepta*, *num.*67. *ff. de verb. oblig.* Vitalis de Cambaris *tract. de clauſulis*; *clauſula non vi*, *tit. de metu vxoris*, habetur *Tom.*18. *tract. nouiorum*, Iacobinus *leg. interpoſitas*, *num.* 10. *Cod. de tranſact.* Couar.4. *decret.*2. *part. cap.*3. §.6. Tiberius Decianus *conſil.*18. *num.*128. *vol.*1. Burſatus *conſ.*72. *num.*33. & 42. *vol.*1. Flaminius *lib. de reſignatione, benef. lib.*13. *quæſt.*1. *num.* 174. Maſcardus *de probat. conſil.*1055. *num.*18. Antonius Gabriel. *Tom.*2. *com. lib.*11. *v. metus*, *fol.*106.

54 E T ex Theologis Henriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 9. Lopez 2. *part. Inſtruct. de matrim. cap.* 40. *fol.*1071. & Sanchez *num.*20. *qui num.*21. addit, requiri vt is ſolitus ſit exequi comminatum malum in eodem genere mali comminati, per doctrinam Baldi *leg. finali ad finem*, *ff. de hered. inſtit.* vbi ait, ex diſſimilibus non ſumi coniecturam; ſic Cynus, quem refert, & ſequitur Alexander *leg. metum*, *num.*2. *Cod. de his*, *quæ vi.*

55 V L T I M A conditio eſt, ne poſſit timens aliter occurrere malis indictis, quàm vouendo; ſi enim poſſet aliter obuiare, non eſſet timor viri, ſed homuncionis, cuius eſt metuere mala, quæ facilè poſſit euadere. Hæc tamen conditio videtur mihi implicita in ſecunda, qua malum eſt imminens, tunc enim ferè irreparabile eſt.

S T A T I M verò Sanchez diſputat: an eligens maius malum, puta Chriſtum negare, vt vitet minus, puta mortem, poſſit dici conſtans vir, & ille timor minoris mali, eſto grauis in ſe, ſufficiat, vt inualidentur extrinſeci actus, tanquam inuoluntarij, eò quòd ſit metus cadens in conſtantem virum, cùm ſit grauis, iuxta primam conditionem metus.

56 P L V R I M I aſſerunt, malum, etiamſi graue, non ſufficere ad timorem incutiendum conſtanti viro, ſi ad aliud maius vitandum eligatur, volo, dicere, non cenſeri conſtantem virum, ſi eligat maius malum, puta culpæ, vt vitet minus pœnæ, puta mortis; ratio eſt, quia talis non mouetur metu rationabili; ſed irrationabili; conſtans autem vir operatur rationabiliter.

57 E T quidem id tenent D.Bonauent. *loco cit. ad vltimum*, D.Thom. *in* 3. *diſt.*29. *quæſt. vnica*, *art.*2. *in corpore*, Scotus *quæſt. vnic.* §. *de primo contradictio*, & §. *hic dicitur*, Durandus *quæſt.*1. Richardus *art.*1. *quæſt.*1. ad Paludanum *quæſt. vnica*, *art.* 2. *concl.*2. *num.*13. Gabriel. *in* 3. *diſt.* 39. *quæſt.*1. *art.*1. & *art.*3. *concl.*8. Victoria *ſum. de matrim. num.*268. Sotus *in* 4. *diſt.*29. *quæſt.* 1. *art.*2. Palacios *in* 4. *diſt.* 29. *dub.*1. *fol.*655. Veracruz *p. p. ſpeculi*, *art.*8. & alij, quos refert Sanchez *lib.*4. *de matrim. diſp.*2. *num.*2. vbi aſſerit, hos Doctores locutos de metu in ordine ad matrimonium, & alios contractus reſcindendos, nempe vt ſit metus cadens in virum conſtantem, ſufficiens irritare matrimonium, requiri, vt eligatur minus malum à viro, alioqui non erat conſtans, ſed inconſtans.

58 A L I I tamen explicant, hos Doctores velle hanc conditionem eligendi minus malum requiri, vt metus excuſet à culpa, non tamen vt ſufficiens ſit ad contractus reſcindendos, & hoc ſenſu locutus eſt D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 29. *art.* 3. *quæſt.*2. *ad* 3. vbi metum cadentem in virum conſtantem ipſe concedit quo ad contractus humanos; tamen quo ad ea, quæ ſunt iuſtitiæ vniuerſalis id negat, iuxta id Matth.10. *Nolite timere eos*, *qui occidunt corpus.* Ideò talem metum mortis apud Deum non reputari cauſam ſufficientem ad excuſandum hominem à reatu peccati, vel ob obligationem iuramenti, eſto eximat à contractibus humanis, iuxta Iuriſperitorum Axioma, ſuprà relatum.

I N loco verò adducto à Sanchez *in quarto ſent. in fine quæſtionis citatæ*, dicit, timorem cadentem in virum conſtantem eſſe de iis rebus tantùm, quæ non ſunt contrariæ noſtræ ſaluti, & ita nullum timorem pœnæ reſpectu peccati perpetrandi poſſe cadere in virum conſtantem, ideo rationabiliter debet pati potius mortem, quàm peccare; matrimonium autem non eſt de his, quæ ſunt ſaluti contraria, vnde infert, reſpectu eius poſſe cadere metum conſtantis viri, qui metus reddat inuoluntarium; quo fit, vt hæc conditio eligentis minus malum, vt ſit conſtans vir, in caſu noſtro non veniat in voto, vel iuramento, ſed ſolùm in his, quæ culpam præ ſe ferunt, quæ etiam ſi venialem tantùm culpam præferant, tamen maius malum ſunt, quàm quælibet pœna, etiam mortis, vt docet D.Bonauent. *in* 3. *diſt.* 38 quem imitantur alij poſt D. Auguſtinum, relatum *cap. ne quis* 22. *quæſt.*2. 59

Q V Æ cum ità ſint, non rectè Sanchez diſputationem ſecundam *lib.* 4. *de matrimonio*, inſtituens: An metus viri conſtantis neceſſariò petat eligi minus malum, ideſt, pœnam, potiùs quàm culpam, dicit B.Bonauenturam, D.Thomam, & alios aſſerere, tale malum debere præeligere in ordine ad matrimonium; nam cùm matrimonium non comparetur, vt malum reſpectu mortis, & conſequenter non poſſit dici minus malum, quàm malum pœnæ intimatæ à minitante, niſi matrimonium ineas, non video, quo fundamento Sanchez dicat, hoc ſenſu locutum D.Bonauenturam, D.Thomam, & alios, vt eligendo potius matrimonium, quàm mortem, aut mortem potius, quàm matrimonium, dicatur eligere maius, vel minus malum, & hinc argui vir conſtans, aut inconſtans, vt arguit ſubtiliter D. Bonauent. *loco cit.* & ipſe Sanchez *diſp.*5. *num.*16. vbi metum excommunicationis iuſtæ ait, non incutere timorem grauem ad aliquem contractum, quia non eligitur vnum, vt malum præ alio, cùm vtraque bona ſint. 60

I S igitur metus non modò requiritur ad reſciſſionem matrimonij, & aliorum iuſtorum contractuum, vt aſſerunt Soto *in* 4. *diſt.* 29. *quæſt.* 1. *art.*3. Nauar. *ſumma lat. cap.*22. *num.*51. & alij, quos ſequitur Sanchez *num.*3. ſed neque poteſt interuenire. 61

I D ſanè benè definit Sanchez *diſp.*3. metum hunc grauem, qui dicitur in conſtantem virum cadens, non eſſe æqualiter ſecandum; ſed proportionaliter, vt qui eſt leuis viro, ſit grauis fœminæ, vel puero *cap. indignantur* 32. *quæſt.* 6. vt notat Tiraquel. *lib.*1. *connub. num.* 71. Gloſſa *cap. cum locum de ſponſal. v. metu*, vbi Anton. *num.* 12. Abbas *num.* 6. Alexand. *de Neuo*, *num.*23. & alij.

P R Æ T E R E A nota, non requiri ad metum grauem, qui conſtantem deterreat, vt malum in perſonam propriam timeatur, ſed ſatis eſt timeri in perſonis filiorum *leg. iſti quidem* 8. *fine*, *ff. de eo, quod metus cauſa.* 62

I D E M de aliis conſanguineis *in cap. ſciant cuncti de electione*, *in* 6. quem textum eſſe notabilem ait Iaſon *leg. de pupillo*, §. *ſi quis ipſi*, *num.*12. *ff. de operis noui nunciat.* Felinus *cap. Eccleſiæ ſanctæ Mariæ*, *n.*99. vbi metus, illatus conſanguineis electoris ad incutiendum metum electori, cenſetur electori ipſi incuſſus.

Nn 4 IDEM

63 Idem de amicitiæ vinculo arctè coniunctò docent Sanchez *num.9.* Quia amicus eſt *Alter ego.* Adhuc alia aduerte circa malum graue, ſufficiens incutere timorem viro conſtanti.

Et quidem quò ad ea mala, quæ iure non ſunt declarata grauia, id iudicio Iudicis eſt definiendum *leg.3. ff. ex quibus cauſis.* Maior ratio eſt, quia nequeunt omnes caſus exprimi; hoc autem iudicium non requiritur ad ea mala, quæ iure conſtant grauia. Ità Baldus *cap.2. de his, quæ ad finem*, ratio eius eſt quia arbitria data ſunt quò ad ea, quæ ſub regula comprehendi nequeunt ob humanam varietatem, vt notatur *leg. non poſſunt, ff. de legibus.* Idem aduertit Syluester V. *metus, quæſt.4.* erit tale iudicandum, an æſtimatio mali impendentis eſſet natura rationabilis.

64 Qvoad mala certè grauia D. Bonauent. *loco cit. in corpore*, enumerat mortem, habetur *cap. cum dilectus, de his quæ vi*, & *leg. nec timorem 7. ff. de eo quod metus cauſa.* Ratio eſt, quia *omnium terribilium maxima eſt mors*, teſte Ariſtotele 4. *Eth.* Ità & Sanchez *diſp.5. num.4.*

Idem aſſerit S. Bonauent. de mutilatione; eſt enim quædam mors partialis, *cap. ſi quis abſciderit diſp.55.* & habetur expreſsè *dicta leg.7.* Idemque de graui corporis cruciatu habetur expreſsè *dicto cap. cum dilectus*, & *dicta leg.7.* ad quod grauia verbera reducuntur. Idem dicendum de metu armorum *leg.3. in principio, verſu qui armati, ff. de vi, & vi armata.*

Idem aſſerit S.Bonauent. de metu ſeruitutis. Habetur *leg. ego puto*, & *leg. iſti quidem, ff. de eo, quod metus cauſa.* Idem dic de captiuitatis timore, & grauis exilij. De carceris timore habetur *leg. nec timorem*, & *leg. qui in carcerem, ff. de eo, quod metus cauſa.*

65 Idem aſſerit S. Bonauent. de timore honoris amittendi; habetur *leg.7. tit.33. part.7.* Videtur id ſentire Gloſſa *cap. cum dilectus, v. metum de his, quæ vi.*

Hvc ſpectat metus ſtupri, vt ait S.Bonauent. *loco cit.* & habetur *leg. iſti 8. ad finem, ff. de eo, quod metus cauſa*, & *leg. ff. 15. tit.2. part.4.* quæ loqui videntur de virgine; hæc enim non corrupta ſtuprum pati poteſt. Idem ſentiunt D.Thom. 4. *diſt. 29. quæſt. vnica, art.2. ad 2.* citatur & D.Bonauent. *quæſt.1.* & alij à Sanchez *diſp.5. num.12.* vbi idem de alia muliere honeſta intelligit, quod idem ſenſiſſe arbitror Seraphicum, non enim ibi declarat de ſtupro ſtrictè, & colligitur ex *leg. iſti quidem* adducta, quæ includit etiam viros, quibus non eſt ſignaculum virginitatis, & præterea addit rationem honeſtatis, cum viris bonis iſte metus maior eſſe debeat, quàm mortis, quæ ratio etiam in vidua honeſta militat.

66 Qvoad infamiam grauem, licèt ſit in controuerſia, neque S. Bonauent. aliquid de ea expreſſerit; arbitror tamen, incluſiſſe in metu mortis, cui æquiparatur *leg. iuſta, ff. de manumiſſ. vindic.* Vel poteſt incluſiſſe in metu ſtupri, qui infamiam ſecum fert plerunque. Vel S.Bonauent. tenuit, infamiam non eſſe inter hæc mala. Idem docuit D.Thomas *in 4. diſt.23. quæſt. vnica, art.2. ad 3.* Durandus *quæſt. 2. num. 4.* Carthuſ. *ibi quæſt.2.* Syluester V. *metus, quæſt.4.* & colligitur *ex leg. nec timorem, ff. de eo, quod metus cauſa*, ibi: *Nec timorem infamia hoc edicto contineri Pedius dixit*; & tenet ibi Gloſſa V. *infamiæ*, quando eſt infamia *facti.* Imò de infamia *iuris*, eſt lex ipſa adducta, & tenet Tabiena V. *impedimentum, impedimento 9. quæſt. 1. num.2.*

67 Addvnt alij metum excommunicationis. Alij eum negant.

Hic valet regula D. Bonauent. qua vtitur Sanchez *num.17.* Vel enim excommunicatio eſt iuſta, & tunc eius metus non cadit in virum conſtantem, quia eſt medicinalis, & bona, nec comparatur, vt malum aliquod vitandum, vel timendum, vel eſt iniuſta, & hæc timenda eſt, quia ſic habetur *11. quæſt.3. cap.1.* vt notat Sanchez *num. 17.* poſt D. Bonauent. *in 4. diſt.18. part.2. dub.2.* & infamiam affert.

Amissionem bonorum non enumerat S.Bonauent. inter ea, quæ metum grauem incutiunt, quia ſic videtur excludi *32. quæſt.7.* ibi: *Nolo mihi proferas damna rei familiaris*, & *cap. cum dilectus de his, quæ vi*, omittitur. Idem ſentit Paludanus 4. *diſt.29. quæſt.1. art.2. concl.2.*

Vel forſan includit in metu mortis, cui æquiparatur, vt docet Tiraquellus *de notabilitate, cap.31. num.369.* nam bona ſunt quædam hominis vita *leg. aduocati 14. Cod. de aduoc. diuerſ. iudic.* ibi Gloſſa, & probatur Heſiodi carmine: 68

Pecunia eſt anima miſeris mortalibus ——

Sic Gloſſa *cap. vnic. verb. coactus de his, quæ vi in 6.* ibi Ioan. Monach. *num.5.* Alphonſus Brunus *inter conſilia feudalia, conſil. 82. num. 7.* & plures alij apud Sanchez *num.22.*

Notat adhuc Sanchez *diſp.6.* metum ſolum reuerentialem abſque minis non cadere in virum conſtantem, nec ſufficere ad irritandos contractus *cap. ex litteris de deſponſ. impuberum*, & *cap.2. de pactis, in 6.* & aliis plurimis.

Qvæstio igitur eſt: An metus grauis, incuſſus ad votum extorquendum, illud irritet, & quâ ratione.

Prima opinio eſt, tale votum nullo iure eſſe irritum, ſed aiunt iure Eccleſiaſtico irritandum. Ità Cardinalis *cap.2. quæſt.1. caſu 4. de his, quæ vi.* Syluester *verb. metus, quæſt. 8. & verb. votum, 2. quæſt.12.* 69

Secvnda opinio de ſolis votis ſimplicibus id aſſerit; at profeſſionem ita emiſſam ſolam eſſe irritam, quia vnica lex votum irritans inuenitur, & eſt *cap.1. de his, quæ vi*, quod de ſola loquitur profeſſione, ſic Penna apud Lopez *loco citando*, & alij Recentiores eruditi.

Tertia opinio eſt, omne votum tale eſſe irritum, ſiue ſimplex, ſiue ſolemne. Ità plurimi, qui ex traditione id aſtruunt, licet forſan aliàs ſcripta lex irritans perierit. Ità Gloſſa finalis ad finem *cap.2. de his, quæ vi.* Abbas ibi *num. 11. & cap. ſicut nobis, num.5. de regular.* Maior *in 4. diſt.38. quæſt.4. col. penult. verſ. His rationibus*, Roſella V. *votum, 1. num.4.* & *v. metus, num.3.* ibi Angelus, *num. 8.* Tabiena V. *votum, 1. quæſt.1.* Fortunius *de vltimo fine, illatione 1. num.418.* Rota *in nouiſ.4. To deciſ.20. num.15.* Sotus *lib. 7. de Iuſtitia, quæſt.2. art. 1. ad 1. & 2.* Nauar. *ſumma, cap.12. num.52.* & *commentar. 2. de regular. num. 13.* Palacios 4. *diſt. 38. diſp. 1.* Metina *lib. 1. ſumma, cap.14. §.6.* Arag. *2.2. quæſt.88. art.3. fol.988.* Angles *flor.2. part. quæſt. vnic. de voto, art.2. difficult.18.* Toletus *lib.4. ſumma, cap. 17.* Sà V. *votum, num.8. & v. metus, num. 2.* Valentia *2.2. diſp.6. q.6. puncto 4.* Manuel *7. Tomo, cap.93.* Lopez *p.p. Inſtruct. cap.45.* Azor. *lib.11. Inſtit. moral. cap.15. quæſt.7.* Philiar. *de offic. ſacerd. Tom.1. part.2. lib.3. cap.18.* Sanchez *in ſumma, lib.4. cap.3. num.13.* 70

Et hoc verum eſſe aduertunt multi, etiamſi vouens veram intentionem ſe obligandi habuerit, alioqui abſque intentione procul dubio ex ſe irritum eſt, ſubſcribit Tanner. *diſp.5. quæſt.4. dub.1. num.8.*

Ex his aliqui volunt, eſſe irritum iure Diuino, & naturali. Ita Sotus *lib.7. de Iuſtitia, quæſt.2. art.1. ad 2.* & *lib.8. quæſt.1. art.7. col.17.* & aliqui Recentiores, 71

Digitized by Google

tiores, & in ſimili caſu, nempe matrimonij, id tenent D. Bonauent. *in 4. diſt.29. quæſt.1.* D. Thom. *ibi quæſt. vnica, art.3. quæſtiuncula 1. ſupplem.* Gabriel *ibi quæſt.2. art. 2.* Almain. *quæſt.1.* Carthuſ. *quæſt.2.* Sotus *quæſt.1. art.3.* Richardus *art.1. quæſt.1.* Altiſiodor *lib.4. ſummæ, tract.9. cap.7. quæſt. 5.* Scotus *4. diſt.20. quæſt. vnica, §. De ſecundo dico*, D.Anton.*3. part. tit.1. cap.7.* Veracruz *p. p. ſpeculi, art.8. concl.1.* Angles *flor.1. part. de matrim. quæſt.3. de conſenſu coacto, art.1. diffic.1. fol.546.* Ledeſma *dub.23. de matrim. concl.3.* Philiarc. *de offic. ſacerd. tom.1. part.2. lib.2. cap.8. & cap.6.* Molina *tom.2. de Iuſt. Tract.2. diſp.226. ad 2.* eamque probabilem aſſerunt Victoria *ſumma, de matrim. num.268.* Palacios *4. diſt.29. diſp. vnica*, Lopez *2. part. Inſtruct. de matrimon. cap. 40. fol.1063.*

72 Ex Iuris peritis eam tenent Angelus de Vbaldis inter conſilia matrimonialia Zileti *conſil.46.* Couar.*4. decret.2. part. cap.3. §. 5.* Cucus, *lib.5. Inſtit.* Maior *tit.12. num 118.* Alexander Carrerius *lib.4. de ſponſal. cap.9.* Matienzo *lib.5. recopilat. tit.1. rub. gloſ.1. num.189.* Barboſa *ff. ſoluto matrimonio, rub. 4. part. num.30.* quam valdè cæteris recitatis aſſerit Sanchez *lib.4. de matrim. diſp.14. num.1.*

73 Alii verò dicunt, ſolo iure Eccleſiaſtico irritari. Ità Aragonius *2.2. quæſt.88. art.2. fol. 989.* Azor. *lib.11. Inſtit. moral. cap.15. quæſt.6.* Vega *2. tomo ſummæ, cap.129. caſu 17.* Sanchez *in ſumma, lib.4. cap.3. num. 9.* Idem de matrimonio aſſerit Sanchez *lib. 4. diſp. 14. num.2.* aſſerens multos: Hi ſunt Durandus *in 4. diſt. 29. quæſt. 2.* Paludanus *1. quæſt.1. art. 3. concl.2. num.20.* Sotus *ibi, quæſt.1. art. 3.* Arboreus *lib.11. Theoſophia, cap.15.* Ledeſma *2. part.4. q.49. art.3.* Henriquez *lib.11. de matrim. tit. de impedimento violentiæ, num.29.* eamque probabilem ait Richardus *4. diſt.2. art.1. quæſt.1.* D. Antonin. Victoria, Palac. Bartholomeus à Ledeſma ſuprà relati, & ex Iuriſperitis Syluester V. *matrimonium*, 8. *quæſt. 11.* Armil. V. *matrim. num. 41.* Tabiena V. *impedimentum, impedimento 9. quæſt.2.* Nauar. *ſum. cap.22. num.50.* Fagundez *lib.2. in 2. præcept. cap.13. num.15.* & Suarez *Tom.2. relig. lib.2. cap.10. num.8.* Huc inclinat Baſſæus *num. 5.* dummodo metus incuſſus ſit ad finem extorquendi votum: Citat Nauar. ſuprà, Suarez *cap.7. num.8.* Sanchez *lib.4. moral. cap.5.* Valentiam *diſp.6. quæſt.6. puncto 4.* Syluium *quæſt.88. art.1.*

74 Sententia igitur D.Bonauent. quò ad vota, habetur *in 3. diſt.39. art. 3. quæſt. 2. ad 2.* vbi vota fatetur irrita, licèt non iuramenta; ratio diſparitatis ab eo aſſignatur, quia Votum reſpicit obligationem ad Deum, qui vult, ſacrificia non eſſe coacta, ſed voluntaria; non ſic iuramentum, inter quæ tres ponit differentias S.Bonauent. *in 3. diſt.38. quæſt.1. ad vlt.* Prima eſt in obiecto, quia iuramentum fit hominibus; votum Deo. Secunda in medio, quia vouetur Deo per promiſſionem; ſed iuratur per Deum. Tertia in fine, quia iuramentum eſt ad aſtruendam veritatem; votum autem ad augendam honeſtatem, ideò debet eſſe magis perfectè voluntarium.

Ex quo ruit oppoſitio Sanchez *c. ſumma, num.9.* vbi arguit. Iuramentum tali metu graui extortum obligat prorſus *cap. ſi verò, de iureiurando*; & tamen eſt inuoluntarium, ac ligat, quantum eſſet ex ſe, non minus, quàm votum; nulla ergo alia differentia eſt, niſi quia Eccleſia irritat Votum, non Iuramentum.

75 Sentit igitur D. Bonauent. votum eſſe irritum iure naturæ Diuino; idem enim de matrimonio ſentit *loco cit.* ſuprà.

Assero, Votum omne ex metu graui extortum, eſſe iure naturali Diuino irritum.

Probatvr primò à D.Bonauent. *loco citato.* Votum eſt actus religionis, offerens aliquid in obſequium Dei; at Deus non vult ſacrificium coactum, vt habetur 2. Corint. 9. *Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut neceſſitate.*

Respondet Sanchez *num.* 19. id eſſe inuoluntarium tantùm ſecundùm quid; ſed ſimpliciter voluntarium.

76 Verum Doctor iſte non percipit rationem voluntarij, ad votum requiſitam; nam vt riiè aduertit S.Bonauent. *in 4. diſt.38. quæſt.1. in argumentis*; tale voluntarium requiritur, quale in verbo deuouendi clauditur, quæ eſt omninò ſpontanea, & libertima ratio, quià per Votum exhibemus ſponte Deo obſequia noſtrorum operum, noſque ipſi tradimus; qualis eſt in matrimonio, in quo traditur corpus amore ad ſanctam, & charam ſocietatem, quàm ſimilitudinem admittit etiam Sanchez *ll. cc.* at matrimonium metu graui irritatur, vt declarant Canones *can. veniens, el.2. de ſponſal.* & *can. ſignificauit*, relata ad hoc à D.Bonauent. *in 4. diſt.29. quæſt.1.* & Sanchez *lib.4. de matrimonio, diſp.22. num. 18.* & hoc matrimonium eſt irritum in vtroque foro, vt tenet S.Bonauent. *loco cit.* adducens Canones, quem ſequuntur Doctores vtriuſque Iuris, præcipuè Doctores omnes iuris Pontificij, *cap.2. de his, quæ vi, & cap. cùm locum, de ſponſal. vbi cap. matrimonium*, abſolutè irritum eſſe docent; eſto enim explicent etiam in foro conſcientiæ. Id tamen explicant Theologi, adducti à Sanchez *loco citato.* Ratio eſt D.Bonauent. qua nititur Sanchez *num.18.* quia matrimonium ſignat vnionem Chriſti cum Eccleſia; ſicut Votum ſignat vnionem animæ cum Chriſto: at illud iure naturæ diuino eſt irritum, ſi ineatur ex metu graui: Ergo.

77 Probatvr verò Minor, argumento S. Bonauent. validiſſimo *diſt.29. quæſt.1.* Vbicumque deeſt id, quod ex natura ſua conſtituit aliquid in eſſe intrinſeco, ibi illud eus non eſt, quia non poteſt res eſſe abſque ſuâ eſſentiâ: ſed in matrimonio, inito ex metu graui, deeſt conſenſus, qui ex natura rei intrinſecè conſtituit matrimonium: Ergo ex natura rei eſt irritum. Minor probatur *ex cap. cum locum, de ſponſal.* vt refert D. Bonauent. *in argumentis, & corpore.* Nam cum duo ciues Papienſes prætenderent ius in puellam, dicentes, eum ea contraxiſſe matrimonium; Pontifex præcepit, puellam in loco tuto reponi, quia ipſa timebat vim, & reddit rationem Pontifex: *quia matrimonium ſolo conſenſu perficitur, qui non inuenitur, vbi eſt timor cadens in conſtantem virum.*

78 Hinc infert ipſe Sanchez *num.* 18. ergo clarè ſentit Pontifex, conſenſum illum inuoluntarium, qui reperitur, vbi adeſt prædictus timor, ſufficientem non eſſe ad valorem matrimonij: Nempe, quia deeſſet naturæ eſſentiale. De eſſentia enim matrimonij eſſe conſenſum mutuum è eſt de fide Con. Florent. *in decreto de ſacramento matrimonij*, vt notat Sanchez *lib.2. diſp.25.* Imò *diſp.* 26. infert per nullam potentiam, etiam Dei, poſſe eſſe matrimonium abſque conſenſu, quia eſt de eſſentia eius.

Consensvm autem de eſſentia eius ſtatuit Pontifex *loco cit.* excludere metum, in virum conſtantem cadentem. Huic argumento non video, quid valeant aduerſarij reſpondere, præcipuè Sanchez.

79 Vrgeo adhuc, quia neque matrimonij, neque votorum, ſic emiſſorum, inuenitur Eccleſiæ irritatio aliqua; ſed ſola aſſertio, ea eſſe irrita. Sic de matrimonio habetur *cap. cum locum, cap. conſultatione*, & *cap. veniens el.2. de ſponſal. ſignificauit de eo, qui duxit in matrimonio*, qui ſunt textus, de hac re loquentes,

agun;

Digitized by Google

agunt de matrimoniis iam contractis, & declarant;
ſi metu inita ſint, eſſe inualida, nec Eccleſia potuit
irritare matrimonia illa, iam contracta, ſi ante ea de-
creta, valida eſſent: Ergo iure ipſo naturali irrita
erant. Quoad vota inuenitur ſolum *cap.1. de his, quæ
vi*, non irritans profeſſionem, ſed aſſerens, & decla-
rans, eam eſſe talem.

80 RESPONDET Sanchez *lib.4. de matrimonio,
diſp.14. num.2.* illos textus quidem non habere ſta-
tutorum formam, & ità non conſtare, vbi talis irri-
tatio ab Eccleſia ſtatuta ſit; haberi tamen traditionem
tot Doctorum, Pontificeſque in illis decretis oſten-
dunt iure, & vſu id ſemper ſeruatum eſſe, vt matri-
monium metu graui extortum, ſit irritum, & forſan
olim fuit ſcripta, licèt perierit ſcriptura, ſicut licèt
non habeatur Eccleſiæ ſcriptura declarans, matri-
monium fidelis cum infideli eſſe irritum, id tamen
ita eſſe conſtat ex antiquiſſima Eccleſiæ traditione.

Eadem reſponſione ſatisfacere conatur *cap.1. de vi*,
quò ad vota.

HÆC tamen reſponſio friuola eſt, nam Pontifi-
ces in præallegatis decretis oſtendunt omni tempore,
talia vota, & matrimonia ſemper fuiſſe irrita, vt fa-
tetur ingenuè Sanchez: Ergo ſignum eſt nullam ſoli-
dam haberi traditionem, quod hæc irritatio decreta
ſit ab Eccleſia.

81 VRGEO adhuc ratione ſuprà allata, quia Pon-
tifices aſſerunt, ea matrimonia ſemper irrita fuiſſe ex
defectu conſenſus, excludentis metum grauem, quem
conſenſum ad matrimonium intrinſecè neceſſarium
aſſerunt.

AD id verò, quod addit de matrimonio fidelis
cum infideli, dico, non eſſe ex ſola Eccleſiæ determi-
natione irritum, vt aſſerit D.Bonauent. *in 4. diſt.39.
quæſt.1. in reſolutione*, ſed ex natura ſacramenti, quod
abſque Baptiſmo, qui eſt ianua ſacramentorum, ha-
beri non poteſt, & ratione periculi deficiendi à Di-
uino cultu ob coniugis cultum imparem, ex qui-
bus oritur determinatio Eccleſiaſtica, quæ in mul-
82 tis Conciliis Prouincialibus declarauit tale matrimo-
nium irritum; & *cap. caue*, & *cap. non oportet*, vetat
nè tale contrahatur matrimonium, & *c. Quam verò*,
inuenitur decretum generale irritans; ideò multi di-
cunt ex natura ſacramenti eſſe irritum, inter quos
eſt S.Bonauent. qui malè adducitur à Sanchez *lib.7.
diſp.71. num.7.* cum aſſerentibus eſſe irritum ſolo iure
Eccleſiaſtico.

OBIICIES primò cum prima ſententia. Vbi
eſt conſenſus liber, cæteris poſitis, ibi eſt volunta-
rium Votum, & matrimonium: Sed in caſu noſtro
eſt conſenſus liber, nam metus facit inuoluntarium
tantùm ſecundùm quid: Ergo.

RESPONDET D. Bonauent. *in 4. diſt. 29.
quæſt.1.* requiri voluntarium modo ſuprà dicto, ob
rationes allatas.

83 OBIICIES ſecundò cum Sanchez. Stando in
iure naturæ, ea deliberatio ſufficit Voto, quæ & cul-
pæ mortali, vt dixi *quæſt.2.* Sed hæc reperitur in vo-
to, inito ex metu: Ergo.

RESPONDETVR ex dictis, talem delibera-
tionem debere eſſe voluntariam ſimpliciter, qualis
eſt ea, quæ ſufficit etiam culpæ mortali patrandæ;
non autem ea, quæ ex metu graui oritur, vt oſten-
dimus ſuprà: hæc enim ſimpliciter non ſufficit, ſed
ſolùm vt præponit minus malum maiori.

ALIA argumenta, eodem fundamento niſa, ait,
ſe referre *lib.4. de matrim. diſp. 14. num. 2.* & vrgere
quoad matrimonium, quæ ex dictis eliduntur, &
ſoluentur etiam 3. *parte, Tractatu de matrimonio, diſpu-
tatione 4. quæſtione 2. & 3.*

OBIICIT primò. Si ratione libertatis irritum 84
eſt; contrà; nam ſæpe metus leuis magis priuat li-
bertate; auarus enim magis deterretur ab actu, ti-
more amiſſionis pecuniæ, quàm mancipium metu
flagelli: ſed metus leuis ex natura ſua non irritat:
Ergo.

RESPONDETVR ex S. Bonauent. *loco cit.* ne-
gando, metum leuem magis tollere libertatem, quæ
ex rationis dictamine ſequi debet, vt ritè menſuretur,
& ob id debet in viro rationabili menſurari, non in
frenetico.

OBIICIES ſecundò: metus incuſſus à cauſa
naturali, puta timore mortis, vel etiam à cauſa libe-
ra, vt ſi captiuus morte damnatus, vt euadat, ſpon-
ſat meretricem iuxta morem aliquarum gentium, &
ſimilibus caſibus non irritat contractum inde ſecu-
tum: Ergo irritatio non venit ex vi libertatis, ſed ex
iure Eccleſiaſtico.

RESPONDETVR ex D. Bonauent. *diſt. 29.* 85
quæſt.1. & *diſt.39. art.3. quæſt.2. ad 1.* debere eſſe me-
tum pugnantem è diametro cum libertate rationabili
reſiſtente; talis enim ſola eſt grauis, ideò timor ſolus
incuſſus ad extorquendum matrimonium irritat; nam
timor damnationis imminentis, aut mortis aliunde
proueniens, non agunt contra hanc libertatem ad
conſenſum extorquendum, ideò graues contra con-
ſenſum non ſunt, ideò non dicuntur cogentes, ſed in-
ducentes, vt ait S.Bonauent. ſicuti etiam precibus
ſollicitantes, vt ait S. Doctor *diſt. 29. quæſt.1. ad pe-
nultimum*, hæ enim metum tantum leuem incutere
valent, vt tenent DD. apud Sanchez *lib. 4. diſp.6. de
matrimonio.*

OBIICIES tertiò. Baptiſmus in adultis exigit 86
conſenſum ad ſui valorem, & tamen ſufficit voluntas
etiam metu graui coacta, vt validum ſit Baptiſma *cap.
Maiores de Baptiſmo*, & *cap. Iudæis*, 45. *diſt.* Ergo
ſat eſſet etiam matrimonio, & Voto, niſi Eccleſia
irritaret.

RESPONDET S. Bonauent. *in 4. diſt. 29. q.1.
ad 2.* Baptiſmum eſſe opus Dei, non hominum; ſed
matrimonium eſſe ex hominum conſenſu; eſt enim
contractus humanus, ideò exigit maiorem libertatem;
nam eſt totum in conſenſu poſitum.

Alia etiam ratio communis Voto aſſignatur, quia
ſunt deditiones amoris.

OBIICIES quartò: etiam iuramentum, ex- 87
tortum metu graui, eſt validum *cap. verum*, & *cap. ſi
vero de iureiurando*, & tamen requirit libertatem. Si
ergo Votum, & matrimonium ideò irritantur, ſig-
num eſt, ea irritari iure Eccleſiaſtico, non ex defectu
libertatis. Hoc argumentum ſuprà ſolutum eſt.

OBIICIES quintò. Nil magis opponitur con-
ſenſui, quàm dolus, & error, *leg. ſi per errorem, ff. de
iuriſdict. omn. iudic.* & tamen hic non irritat matri-
monium, niſi ſit error perſonæ, & conditionis: me-
tus tamen irritat: quod in aliis contractibus diuerſum
eſt; nam dolus dans cauſam contractui bonæ fidei,
illum irritat, *leg. Et eleganter, §.1. de dolo*; metus au-
tem illos non irritat: Ergo hæc differentia non poteſt
oriri ex iure naturali; aliàs enim & dolus dans cau-
ſam matrimonio, cùm magis contrarietur conſenſui,
quàm metus, illud irritaret.

RESPONDETVR, metum irritare quatenus 88
directè oppugnat libertatem in ſubſtantia rei eligen-
dæ; ideò cum errore incedit; incutitur enim ad ſub-
ſtantiam Voti, matrimonij, &c.

QVOD dicitur, alios contractus non irritari me-
tu, falſum eſt, vt innuit S. Bonauent. *in 4. diſt.29.
quæſt. 1.* probatur *ex leg. 1. Cod. de reſcind. vendit.* ibi
irrita eſt, vt exponit Gloſſa *leg. iubemus 14. §. accom-*
mini

Digitized by Google

mus, verbo priuetur, Cod. de ſacro-ſancta Eccleſia, & l. 5. v. habeas, Cod. de iuriſdict. omn. iudic. & eſt communis ſententia, vt teſtantur Cremenſis ſingul. 7. Iaſon leg. 2. num. 13. & 15. Cod. de iure emphyteut. Tiraquel. cum multis leg. ſi vnquam, v. reuertatur, n. 21. & ſequentibus, Cod. de reuocatione donat. idem habetur aliis legibus relatis à Sanchez lib. 3. de matrimonio, diſp. 8. num. 2.

89 PROBATVR ratione D. Bonauent. locis adductis. Sine conſenſu contractus priuatur ſuâ ſubſtantiâ leg. obligationum, ff. de act. & oblig. at vbi metus adeſt, deficit conſenſus ex dictis: Ergo: & patet ex regula Nihil conſenſui 117. ff. de regul. iuris ibi: Nihil conſenſui tam contrarium eſt, quàm vis, atque metus, & c. cum locum, de ſponſal. ibi: cum locum non habeat conſenſus, vbi metus, vel coactio intercedit.

TEXTVS verò allati in contrarium à Sanchez ſolùm oſtendunt, debere iudicari irritos ad pacem conſeruandam, quia ſæpè non poſſent effectum naturalis irritationis habere ex vi præpotentium.

90 ALII verò ſolùm volunt extrinſecum actum, puta hæreditatem adeundo, factum abſque intentione poſſeſſionis capiendæ, debere à magiſtratu declarari, ſeu in ſuum ſtatum reuocari. Ideò cap. 2. de his, quæ vi, habetur: Quæ metu, & vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari.

RESPONDEO ſecundò ex dictis, maiorem libertatem ex natura rei exigi pro Dote, & matrimonio, quàm pro contractibus humanis ſimplicibus ob rationes ſuprà allatas.

91 AFFERT Sanchez num. 4. textum leg. 1. ff. de eo quod metus cauſa, ibi ait Prætor: quòd metus cauſâ geſtum erit, ratum non habebo, vbi notat, loqui in futuro, idest irritandum, ex Tiraquel. cum aliis, & tamen D. Bonauent. in 3. diſt. 39. art. 3. quæſt. 2. argumento 2. ſecundo loco, ità ponit in præſenti: ratum non habeo.

NOTA, idem eſſe, quod iam factum eſt, ratum non habeo: & quod habet, non habebo, vnde nil facit Sanchez; nam irritatio ſequitur factum, & ex natura rei, multò magis quò ad declarationem iudicis in foro externo. Deſeruiret fortaſſe, ſi dixiſſet: Quod metu factum eſt, ratum non habebo. Sed nec ita: Senſus enim eſſet, omni tempore irrita eſſe.

REMANET dubium: An Votum emiſſum ex timore graui incuſſo, iuſta de cauſa, irritum ſit.

92 PRIMA opinio eſt, eſſe irritum. Ità Lopez prima parte Inſtruct. cap. 45. col. 3. Manuel 2. tomo ſumma, diſp. 93. Vega 2. Tomo ſumma, cap. 29. caſu 17. & in ſimili caſu de matrimonio id aſſerunt apud Sanchez lib. 4. diſp. 13. Ratio eſt, quia adhuc tollit libertatem.

93 SECVNDA opinio eſt, eſſe validum. Ità Sanchez lib. citato de matrimonio, & lib. 4. ſumma, cap. 3. num. 21. cum Medina lib. 1. ſumma, cap. 14. §. 6. fol. 86. quæſt. 1. ad vltimum, & in 3. diſt. 39. art. 3. quæſt. 2. ad 3. vbi non admittit metum, in conſtantem virum cadentem, quando oritur ex iuſtitia; tunc enim nullus eſt timor, qui virum conſtantem deterrere à iuſto, atque deflectere valeat, & conſequenter ad irritandos contractus pertineat, vt dixi ſuprà contra Sanchez in notandis.

ASSERO, Votum emiſſum in metu graui iuſtè incuſſo, eſſe validum.

94 PROBATVR ratione D. Bonauent. ibi, quia à nullo tunc ei incutitur metus cadens in conſtantem virum, ſed ipſe potius ſibi metum incutit, vt habetur leg. ſi mulier 21. in principio, ff. de eo, quod metus cauſa. Ipſe enim eſt ſibi cauſa timendi peccatum; vel malum pœnæ, quorum alterum imminet eligendum. Qua ratione vtitur Sanchez lib. 4. de matrimonio, diſp. 13. num. 3.

HAC doctrina ruit aduerſariorum fundamentum; eſt enim votum voluntarium, quippe ab intrinſeco debitè timor incuſſus fuit, atque adeò non cogens, nam coactio, & vis eſt ab extrinſeco.

EX his colligere potes, Vota, metu leui extorta, eſſe valida; non enim indè temeratur grauiter libertas.

HIC latius ediſſerit Sanchez de excommunicatione ſancti Concilij Tridentini ſeſſ. 25. de regul. cap. 18. quæ fulminatur primò contra cogentes fœminas ad ingrediendum monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum Religionis, vel ad profeſſionem. 95

SECVNDO, contra dantes ad id auxilium, vel fauorem.

TERTIO, contra eos qui ſcientes, fœminam non ſponte ingredi, aut habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere, interponunt quomodocumque illi actui potentiam, vel conſenſum, vel authoritatem.

QVARTO, contra impedientes ſine iuſta cauſa voluntatem fœminæ, volentis emittere Vota, ingredi religionem. De hoc Suarez Tom. 5. in 3. part. diſp. 23. ſect. 5. vbi de Cenſuris, qui eſt huius diſputationis locus, & à nobis diſputabitur 3. part. Tom. 2. Tract. de Cenſuris. 96

QVÆSTIO VII.

An res neceſſaria poſſit eſſe materia Voti.

D. Bonauent. in 4. diſt. 38. quæſt. 2.
D. Thom. 2. 2. quæſt 88. art. 2. & in 4. diſt. 38. quæſt. 1. art. 2.

HACTENVS egi de his, quæ in definitione Voti poſita, ſunt quò ad voluntatem liberam; nunc multa quærenda ſunt circa materiam Voti, quæ dicitur eſſe melius quoddam. 97

SVPPONO autem, voueri non poſſe res abſolutè neceſſarias v. g. mori, ſimiliter nec impoſſibiles, vt arenam Maris enumerare.

QVÆSTIO eſt: an poſſis vouere ea, quæ aliàs præcepta ſunt, v. g. non fornicari.

COMMVNITER aſſerunt Theologi, hanc non eſſe propriè materiam Voti. Ità D. Bonauent. loco cit. quem alij ſequuntur relati ab Azorio lib. 11. de moralibus, q. 9. cap. 14. Id enim ſentit D. Thom. in 4. loco cit. & 2. 2. ait, tale ens, quatenus neceſſarium, non cadere ſub Voto; D. Anton. 2. titulo 11. cap. 2. Paludanus 4. diſt. 38. quæſt. 2. art. 1. Maior quæſt. 1. Durandus ibi quæſt. 1. Richardus quæſt. 2. art. 5. Caietanus verò 2. 2. ad locum citatum D. Thomæ, citatur male Nauar. in manual. cap. 12. num. 25. Sotus lib. 7. de Iuſtitia, quæſt. 1. art. 3. Tabiena V. votum 1. §. 2. notandum, Lyranus Deuter. 23. Gerſon 2. part. Alphabeto 25. littera I. & littera T. Angelus V. votum 1. quæſt. 4. Arboreus lib. 19. Theoſophiæ, cap. 6.

E REGIONE alij dicunt, de his eſſe propriè votum. Ità Sanchez lib. 4. ſumma, cap. 5. num. 6. vbi adducit D. Thomam 2. 2. loco cit. (ſed malè, vt dixi) & Caietanum loco cit. 2. 2. Nauar. Sotum loco cit. Caſtro lib. 1. de leg. pœnal. cap. 10. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 2. fol. 77. Valentiam 2. 2. diſp. 6. quæſt. 6. puncto 2. Azorium loco cit. Idem ſentit Diana part. 2. Tract. 6. reſol. 86. Baſſæus V. Votum 2. num. 11. alios adducens. Sic & D. Bonauent. vt dicam quæſt. 8. 98

ASSERO

Digitized by Google

Asſero non eſſe propriè votum. Probatur primò à D.Bonauent. quia votum ponit legem nouam obligantem; at lex non eſt, niſi de nouo liget; ſed circa materiam neceſſariam non ligat, cum iam ſit ligatus: Ergo.

99 Probatvr ſecundò à D.Bonauent. ex Gloſſa ad id Pſalm. *Vouete, & reddite*, vbi ait: *Vouere eſt voluntatis; & reddere neceſſitatis.* Ergo eſt de his ſolum, ad quæ aliunde non ligatur.

Respondet Sanchez, Voluntatem nouo modò ad id ligari, quod ait ad rationem voti ſufficere.

Vervm hîc S. Bonauent. magis propriè illum modum vocat nouam complacentiam in bono neceſſario, quæ voti vim non obtinet.

QVÆSTIO VIII.

An Votvm *ſit de aliquo bono tantùm.*

D.Bonauent. loco cit.
D.Thom. loco cit.

100 Asſero primò votum non eſſe de re mala: eſt aſſertio certa, vt ait Tanner. *diſp.* 5. *quæſt.* 4. *dub.* 1. *num.* 12.

Probatvr à D. Bonauent. primò ex D. Iſidoro, monente: *in malis promiſſis reſcinde fidem, in turpi voto muta decretum.*

Probatvr ſecundò, quia votum eſt promiſſio rei, quam in gratiam Dei aliquis pollicetur ad ſuam ſalutem. Ità probatur etiam à Sanchez *cap.* 6.

Probatvr tertiò à D.Bonauent. *fundamento vltimo.* Qui implet votum, facit id, ad quod tenetur: Sed nullus tenetur ad faciendum malum: Ergo.

101 Asſero ſecundò, neque rem indifferentem ſimpliciter eſſe materiam voti *v. g.* leuare feſtucam. Ità ſancti DD. & cæteri apud Baſſæum *num.* 6. dummodo ex intentione, aut ex ſe non ordinetur ad bonum.

Probatvr à D. Bonauent. quia votum eſt actus Religionis de his, quæ Deo deſeruiunt; at indifferentia mera non ſpectant ad Dei cultum: Ergo. Ità probatur à Sanchez *cap.* 7. poſt D.Thom. Aduerte tamen aliqua indifferentia poſſe, aliquo fine cohoneſtata, fieri materiam voti, vt notat D. Bonauent. *ad* 3. vt comedere eſt indifferens, ſimiliter non comedere præter neceſſitatem, & tamen poſſum abſtinentiam vouere.

102 Circa primum aſſerendum occurrit caſus ille inſignis Ducis Iephte, qui pergens ad bellum vouit, ſi victor rediret, offerre Deo primum quemcumque, qui è domo ſua ſibi occurreret, *Iudic.* 11. Circa hoc votum occurrit dubitatio: an Iephte vouerit occidere filiam, & occiderit, quod ſanè votum occidendi innocentem eſt de obiecto malo.

103 Prima etiam Sanctorum PP. calculis confirmata opinio eſt, Iephte verè filiam occidiſſe. Ità D.Bonauent. *hîc ad* 4. quod probat ex D. Hieronymo *in cap.* 7. *Hierem.* & D. Auguſtino *in quæſtionibus ſuper librum Iudicum, quæſt.* 49. & *lib.* 7. *quæſtionum veteris Teſtamenti.* Idem ex aliis PP. ſupponit. Id ſenſere Chryſoſtomus *homil.* 14. *ad populum Antioch.* & *homil. de Iephte.* Origenes *Tom.* 9. *in Ioan.* Tertullianus *lib.* 3. *cont. Marcion.* Iuſtinus Martyr *quæſt.* 99. Nazianzenus *oratione de laude Machabæorum*, quæ eſt *oratio* 22. Iſidorus *in Allegoriis in ſcripturam*, & *de vita, & morte ſanctorum*, Ambroſius *lib.* 3. *offic. cap.* 12. Beda *lib. quæſtionum, in Iud. cap.* 7. Rupertus *de Trinitate, & operibus eius, in lib. Iudic. cap.* 12. Toſtatus *in* 11. *Iudic. quæſt.* 56. & inter Hebræos Ioſephus *lib.* 5. *Antiq.* & alij Rabbini antiqui, quibus adde D. Thom. *loco cit. ad* 2. quos refert Azorius *lib.* 11. *cap.* 14.

Oppositvm tamen aſſerunt Rabbini aliqui neoterici, atque Catholici, quos defendit Lyranus, qui dicunt, Iephte nequaquam immolaſſe filiam, ſed virginitati eam denouiſſe. 104

Primo igitur id probat, quia Iephte fuit vir inter ſanctos ab Apoſtolo repoſitus: Heb. 11. Deinde cum hoc votum emiſit, dicitur: *Irruit ſuper eum ſpiritus Domini*, at Spiritus Sanctus non inſpirat malum.

Præterea non ſatis ex ſcriptura colligitur, Iephte occidiſſe Filiam, vbi enim dicitur in Vulgata: *Votum vouit, &c. ſi tradideris filios Ammon in manus meas, quicunque primò fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit, reuertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino*, Hebrea lectio habet: *Et erit Domino, & aſcendere faciam illud aſcenſionem*, vbi nulla mentio habetur holocauſti, vt putant multi, quos ſequitur Azorius, ſed lectio eſt: 105

aſcenſionem illud faciam aſcendere Domino. Erit &

יהיה ליהוה והעליתיהו עלה

Si autem in holocauſtum voluiſſet exprimere, potiùs dixiſſet לעלה.

Qvare ſolam oblationem modo conuenienti debitam vouiſſe videtur. 106

Prætereà filia audiens, ſe Domino offerendam, petiit duorum menſium inducias, vt plangeret virginitatem ſuam: at ſi immolanda fuiſſet, planxiſſet vitam, ſignum eſt ergo fuiſſe oblatam, vt caſtè viueret abſque marito, quod eo tempore erat deplorandum.

Confirmatvr: Nam regreſſæ fecit, ſicut vouerat, quæ ignorabat virum, quaſi dicat virginitatem eius vouit, & conſecrauit eam Domino, includens eam domi ab hominum conſortio.

Præterea mos dicitur tunc inualuiſſe, vt filiæ Iſrael quotannis conuenirent, vt plangerent filiam Iephte, vbi verbum *plangerent*, in Hebræo eſt לתנות ad alloquendam filiam Iephte: Ergo adhuc viuens erat, eamque inuiſebant mœrentem incluſam, vt conſolarentur; quod ſi iam erat immolata, quomodo alloquebantur eam quatriduo, qui mos nullibi legitur? 107

His non obſtantibus vnanimis ſanctorum PP. ſenſus, iuxta ſacri Concilij Trident. præſcripta, eſt à nobis præferendus. Quare D.Antoninus *part.* 2. *tit.* 11. *cap.* 1. §. ait: *ſed ex quo Doctores communiter tenent, quod corporaliter eam occiderit, & ipſum reprehendunt de parricidio, non debemus ſapere pluſquam oportet ſapere, vt admonet Apoſtolus*, Rom. 12. *quod fit, dum quis doctrinis, ab Eccleſia approbatis, & quæ communiter tenentur, non acquieſcit, nouas inueniens, quod prohibetur*, in cap. relatum, diſt. 37. Hæc S. Antoninus. 108

Probatvr, nam in Vulgata, quæ eſt Canonica, habetur, vouiſſe offerre in holocauſtum, quod ſanè mortem, & combuſtionem animalis exigebat. Ideò ait S. Bonauent. adducens D. Hieronymum, Sacrificium hoc Deo non placuiſſe, licèt bona intentio placuerit; & cum D. Auguſtino, quod Iephte & in vouendo fuit temerarius, & in ſoluendo impius. Prætereà dimiſſa eſt duobus menſibus, vt plangeret non virginitatem ſuam conſecratam, quia potuiſſet eam ſemper plangere. 109

Secvndo hoc non eſt tam deplorabile, quàm planxit potiùs mortem ætate florente. Ideò etiam filiæ Iſrael plangebant eam.

Præterea

Praeterea, dicitur, reuertenti puellæ feciſſe, quod vouerat, quod ſi ſolùm conſecratam Domino voluiſſet, nil noui feciſſet.

110 Addit aliud argumentum Toſtatus, quia de B. Virgine ſolâ dicitur ſine exemplo placuiſſe Domino, offerendo ſuam Virginitatem: Sed non conſiderat, filiam Iephte, dici conſecratam inuitam; at B. Virgo ſola ſpontanea ſine præcedentis exemplo vouit ſuam Virginitatem.

Ad rationes in oppoſitum reſpondetur, ſolam ſacrificij aſcenſionem includere combuſtionem, qua holocauſtum dicebatur ad Dominum euaporare. Sic & in aliis locis ſcripturæ, vbi holocauſtum oblatum Domino dicitur; legitur *aſcenſio*; ipſum verò nomen holocauſti ad maiorem claritatem apponitur.

Qvod verò verbum illud ſignificet etiam *alloqui*, nil refert; ſignificat enim, & plangere.

111 Qvoad Apoſtolum, & D. Hieronymum, reſpondet S. Bonauent. laudari eius fidem, & finem, ac deuotionem; at vituperari ab aliis Sanctis inhumanitatem, quia inconſideratè vouit, & crudeliter reddidit; attamen excuſatur à PP. quia exiſtimauit, illud eſſe ratum ſacrificium, ſicut fuit Abrahæ, cum præceptum eſſet à Domino, vt filium immolaret.

Qvod ſi aliquis ſciens, aliquid eſſe peccatum mortale, & illud voueat; duplex peccatum committit: Alterum naturâ ſuâ; alterum iniuriæ in religionem, vouendo grauiter illicita. Ità Sanchez *lib. 4. cap. 6. num. 9.*

112 Sicvt autem malum, vel ab obiecto, vel à fine, vel à circumſtantiis ſumitur, ità & nullitas voti ex re mala promiſſa. Vide Sanchez *lib. 4. cap. 6.*

Obiicies contra ſecundum aſſertum. Cibus, & potus ſunt indifferentes; ſed circa hos poteſt voueri abſtinentia, vel temperantia: Ergo.

Respondet D. Bonauent. *ad 3.* dari aliqua indifferentia à virtute informabilia, & hæc poſſe eſſe materiam voti; alia verò non poſſe informari à virtute, & de his non eſſe votum, nec vouentem egere circa hæc diſpenſatione, cùm deſit materia voti, quæ debet eſſe aliquid in Dei obſequium, quæ eſt ratio etiam D. Thomæ.

113 Brevis quidem reſponſio, ſed optimis fœcunda doctrinis, quas latè proſequitur Sanchez *lib. 4. ſumma, cap. 7.* qui *num. 5.* requirit quatuor conditiones ad hoc, vt res indifferens fiat materia voti.

Prima eſt, vt concurrat aliqua finis honeſti circumſtantia, reddens ipſam rem materiam alicuius virtutis: Sic ingredi aliquam domum eſt indifferens; at ſi ibi eſſet aliqua occaſio peccandi, eſſet materia voti, promittendo ob id non ingredi. Ità Richardus *in 4. diſt. 38. art. 3. quæſt. 1.* & alij. Ego aliud exemplum do de re ſubiecta voto, ſi ibi eſſet infirmus viſitandus, & non ex præcepto, poſſet vouere ingredi.

Secvnda conditio eſt, vt res illa ſit apta, vt illi bono fini deſeruiat, ſeu, vt ait S. Bonauent. ſit informabilis ab illo bono fine, nam finis in moralibus actum quodammodo informat, & reddit intrinſecè bonum, vel malum, vt dixi *prima ſecundæ, Tract. 1. diſput. 4. quæſt. 8.* Si enim ad eum finem nil conferat, neque votum valebit, vt ſi aliquis voueat ad honorem Beatæ Virginis, non præſcindere ſibi vngues in Sabbatho. Ità multi apud Sanchez *loco citato.*

114 Tertia eſt, vt ea res indifferens actu dirigatur ad eum finem, & ita à fine illo actu informetur; alioqui manebit in eſſe morali adhuc indifferens.

Qvarta eſt, vt finis ille honeſtans rem indifferentem adhuc maneat. Ex his plurima à D. Bonauent. definiuntur.

Enim verò poteſt materia, Voto ſponſa, eſſe honeſta, ſed finis indifferens.

Et quidem ſi finis ſit aſſequendi res temporales, erit validum. Sic enim & in ſcriptura huiuſmodi vota facta ſunt, & rata exiſtimata, vt notat D. Bonauent. *in Bibliis pauperum, cap. 15.* ſic *Geneſ. 28.* pro peregrinatione, & reditu fælici vouit Iacob ſua Deo. Sic 1. Reg. 1. Anna vouit pro filio obtinendo. Populus Iſraël. *cap. 21.* vouit pro obtinenda victoria. Antiochus 2. *Macab. 3.* pro ſalute corporis obtinenda, nec reprehenditur. Itaque hæc vota communi Eccleſiæ ſenſu recepta ſunt. Ita Hoſtienſ. *c. ſcripturæ de voto, num. 5. & 6.* Ioan. Andreas *num. 3.* Anton. *num. 3.* Cardinal. *num. 2. quæſt. 4.* Abbas *num. 5.* Anchar. *num. 3. quæſt. 2.* Henricus *num. 11.* Richardus, *in 4. diſt. 38. art. 1. quæſt. 2. & 3.* Maior ibi *quæſt. 1.* Abulenſ. *cap. 30. Numer. quæſt. 92.* Angelus *v. votum 1. num. 4. & 9.* Syluest. *v. votum 1. quæſt. 4. dicto 2. & quæſt. 5.* Caietanus *ad art. 2. citatum D. Thom. dub. 4.* Sotus *lib. 7. de Iuſtitia, quæſt. 1. art. 3.* Palac. *4. diſt. 38. diſp. 1. fol. 814.*

Hinc Innocentius *c. ſcripturæ, num. 1. de voto* ait: 115 *Vota, ad res temporales aſſequendas emiſſa, eſſe ſimoniaca, nec obligare, non recipitur.*

Iam verò hæc regula generalis S. Bonauent. eſt, quando votum aliquo modo offertur in obſequium Dei, validum eſt ex hoc capite materiæ indifferentis, & ita euenit vouenti Deo etiam ob bona temporalia aſſequenda, vel ob gratias ei de acceptis deuotè reddendas: at vero inualidum erit votum, ſi voueatur actus quidam, qui ſit materialiter virtutis, & ſpecificetur à fine, non ordinato ad alium, quàm temporalem, vt cum vouimus eleemoſynam, vt eluetur opinio auaritiæ de nobis ſparſa, vel ieiunium, vt ſumptus attenuet.

Hinc innumeri caſus reſoluuntur, quos referunt 116 Sanchez *lib. 4. ſumma, cap. 7.* & alij. Quale autem peccatum ſit res indifferentes vouere, S. Bonauent. *loco cit.* ſolùm ſic ait: Iſte iudicio caret; eſſe autem peccatum patet, quia prophanum reddit votum: ideo peccatum quidem eſſe, ſed veniale aiunt Aragonius *ad locum citatum D. Thomæ.* Petrus Ledeſma, *ſecundo tomo ſummæ, tract. 10. cap. 2. dub. 2.* Manuel *2. tomo cap. 94. num. 6.* Tolet. *lib. 4. ſummæ, cap. 17. num. 14.* quos ſequitur Sanchez *lib. 4. cap. 7. num. 4.* qui *num. 27.* Idem aſſerit de voto priuato; at de ſolemnibus, quia irrita ea reddit, ait eſſe mortale, ſicut dixerat *cap. 6 n. 15.*

Sicvti vouere ob malum finem ſumit à fine malitiam; ità ſi finis ſit mortaliter malus, etiam vouere erit mortale; ſi finis venialis ſit; veniale erit: At vouere religionem ſolemniter etiam ob finem venialem, ait, eſſe veniale, quia vota illa reddit irrita graui Dei iniuriâ.

QVÆSTIO IX.

An Votvm *ſit tantùm de meliori, an verò, etiam de minus bono.*

{ D. Bonau. loc. cit.
{ D. Thom. art. 12.

Mirabar primo intuitu Seraphicum vix 117 duobus articulis indicaſſe ea, quæ materiam voti, quippe grauiſſimam, agunt; at vidi profectò, hos geminos articulos eſſe veluti in horologio ſolari Gnomonem, qui horas omnes indicat.

Digitized by Google

In ſecundo igitur fundamento quæſtionis ſecundæ ex definitione voti docet, de meliori bono eſſe debere; eſt enim nouum aliquod obſequium Deo præſtitum; vnde reddit obſequentem meliorem coram Deo, & in ordine ad propriam ſalutem. Ex quo habetur, non eſſe de optimo ſemper, neque de quocunque meliore, ſed de meliori reſpectu prioris ſtatus, ita vt vouens à ſuo ſtatu coram Deo aliquid melius voueat. Ita cœlibi non erit materia voti matrimonium; erit tamen homini incontinenti. Sic alij apud Baſſæum V. *Votum* 2. *num*. 2.

118 Ex his fundamentis tertio reſpondens argumento, dicit; Minus bonum dupliciter ſumitur. Primò comparatum cum eo, quod habet vouens, & ita non poteſt eſſe materia voti; non enim virgo bonum maius debitum voto vouet, vouendo matrimonium: alio modo poteſt dici minus bonum comparatum quidem ad alia maiora bona, quæ non habet vouens, & ita poteſt eſſe materia voti. Sic poteſt homo ſæcularis vouère caſtitatem; quia ſic eſt de meliori bono reſpectu ſtatus coniugalis, cui poteſt applicari, licèt ſit minus bonum, quàm religionis profeſſio, qua ille caret.

119 Rvrsvs notat S. Bonauent. hoc bonum eſſe minus pluribus aliis, quæ vouens non habet; maius tamen, quàm ea, quæ habet vouens; *v. g.* cælibatus poteſt dupliciter voueri: vel ſimpliciter, vt vouendo priuatim caſtitatem; vel in hoc voto excludendo maius bonum, *v.g.* vouendo priuatim caſtitatem, & excludendo vouere vnquam ſolemniter in religione, & hoc eſt irritum.

Etsi dicas: Status ille caſtitatis priuatus, eſt licitus, & ſanctus: Ergo poteſt voueri. Reſpondet, licèt non ſit malus ille ſtatus; ſed bonus, & glorioſus; attamen malum eſſe ita velle eum ſtatum, vt excludat meliorem, ſicuti laudari non eſt malum, & tamen eſt malum velle ſic laudari, vt laus in nobis ſit, nec ad Dei gloriam maiorem tendat; in Dei enim obſequium non tendit excludere maius bonum directè.

120 Dices: In matrimonio licet ſeipſum alteri promittere, quamuis ſit ſtatus imperfectionis: Ergo licet etiam in voto.

Respondet S. Bonauent. negando paritatem; nam in matrimonio deſponderis alteri perſonæ, quæ contenta eſt illo ſtatu. Itaque benè cum ea ſpondes eum ſtatum, cui tum etiam obligaris, etiamſi excludas religionem implicitè, dum ſtatum eligis coniugij. At ſi Deo vouere velis in eius obſequium, teneris aliquid melius velle, & ſpondére, quia Deus ſemper quod melius eſt in ſui obſequium voto exhiberi poſtulat. Hæc S. Doctor.

Præterea ad quæſtionem hanc decidendam oportet ex S. Bonauent. *quæſt. citata*, ſupponere, materiam voti eſſe ſimpliciter aliquod bonum conſilij, eſto etiam de bono præcepto poſſit eatenus eſſe, quatenus nouam Deo exhibet voluntatis expreſſionem, & etiam ex alio capite obligationem, quæ ſi violetur, nouam etiam infert iniuriam, ſpecie diſtinctam, atque adeò in confeſſione exprimendam, vt conſtat ex *cap. impudicas*, & *cap. ſacrilegij*, 27. *quæſt*. 1. & docent communiter DD. apud Sanchez *lib*. 2. *cap*. 5. *num*. 7. contra Gerſonem, & Tabienam, negantes, mutare ſpeciem.

121 Ex hac doctrina ſequitur primò, ea quæ negatiuè opponuntur conſiliis, vt non eſſe caſtum, non ingredi religionem, & ſimilia non eſſe materiam voti, & talia vota non valere. Ità omnes fatentur, vt notat Sanchez *lib*. 4. *cap* 8. *num*. 3. excipe Hoſtienſem, qui *in ſumma*, *tit. de voto*, ait, hæc vota eſſe quidem temeraria; tamen valere.

Ratio communis deducta eſt ex D. Bonauent. ſuprà, quia votum exhibere debet aliquid in Dei obſequium; at iſta nil boni moralis habent in ſe. Poſſent tamen habere per accidens, & ſic eſſe materia voti; puta ſi is, qui vouet religionem non ingredi, agnoſcit ſe ineptum, vel pietate parentum in neceſſitate iacentium, iure ac meritò detineri; & qui vouet, non viuere caſtè, agnoſcit, ſe nimis labilem in carnalia.

Imo ex hoc videtur inferri, eum, qui ex ſua incontinentia expertus eſt, melius eſſe ſibi nubere, quàm vri, validè non vouere religionem, aut caſtitatem; hoc enim eſt minus bonum, ideo huic valet votum coniugij, quia maius eſt bonum: ergo non poteſt valere contradictorium votum, *v. g.* religionis, aut caſtitatis. Ita arguit Homobonus citandus. Id videtur ſupponere Valentia 2. 2. *diſp*. 6. *quæſt*. 6. *punct*. 2. *difficul*. 4. *col. penult*. 122

Idem aſſerit Petrus de Ledeſina 2. *Tom. ſummæ*, *tract*. 10. *cap*. 2. *dub*. 5. Addit tamen, hunc teneri impetrare diſpenſationem. Quod ſanè videtur implicare; ſi enim votum eſt irritum, non eget diſpenſatione. Idem probabile cenſet Homobonus *de Bonis in Conſult. moral. col*. 1. *part*. 2. *reſp*. 28. vt refert Diana 4. *p. Tom*. 4. *reſol*. 102. Addens: *ſed tu cogita*, & addit, petendam ab Epiſcopo diſpenſationem.

Enim verò Sanchez *num*. 10. terretur quidem argumento contrario: adhuc tamen aſſerit, ea vota religionis, & caſtitatis eſſe valida illi incontinenti. Probat, quia Eccleſia conſueuit his diſpenſationem tanquam de voto valido, non niſi rigidiſſima commutatione iniuncta, concedere. 123

Respondet igitur argumento cum Valentia, illum, vt eſt perſona ſingularis, talem eſſe, vt ei ſit melior ſtatus matrimonij: at verò, vt eſt membrum Eccleſiæ, melius eſſe, vt ratum cenſeatur, & ſit votum continentiæ, & religionis; alioqui multa hinc mala in Eccleſia orirentur, dum prætextu incontinentiæ vota caſtitatis, & religionis inualida clamantes, ſe traderent voluptatibus. Hoc ſenſu verum eſt, quod ait Maior *in* 4. *diſt*. 38. *quæſt*. 1. *col*. 2. non oportere materiam voti eſſe vouenti meliorem, ſed ſat eſſe, ſi ſit melior in ſe.

Ego aliter reſponderem, hunc ritè vouere poſſe, nec fidere tantùm debere ſuis viribus, ſed conſiderare, & agnoſcere cum Salomone, *quòd non poſſit eſſe continens, niſi Deus dederit ei*, hanc autem gratiam vitandi peccata mortalia nemini negari, & neceſſariam eſſe etiam coniugatis ad ſalutem; nam ex his aliqui incontinentes ſunt ſalaciſſimi, nec matrimonij delectationibus ſunt ſaturi, maximè ſi vxor non ſit ad nutum; & tamen his Deum non deeſſe, ſi & ipſi faciant quod in ſe eſt. Sicut igitur poteſt validè quiſque vouere non peccare mortaliter, vt probabiliter aſſerit Sanchez *cap*. 5. *num*. 16. alios adducens; multò magis non peccare in materia Temperantiæ, vt in caſtitate, eò magis, quò & Deus concurreret ad neceſſarium auxilium, quia non exigit aliquod ex his, quæ neque ſanctis concedit, quale eſt vitare omnia venialia, quod ſanè vouere non liceret, nec eſſet validum, vt docent plurimi cum Sanchez *lib*. 4. *cap*. 5. *num*. 10. Baſſæus *loco cit*. vbi addit, votum non peccandi venialiter ex deliberatione, eſſe validum. 124

Hæc tamen vota caſtitatis, vel religionis irrita erunt aliquando ex aliquo impedimento, puta ſi quis fide matrimonij prius defloraſſet Virginem, aut mulierem honeſtam cognouiſſet. Ratio eſt, quia votum non adimet obligationem præcedentem iuſtitiæ. Is tamen mortua vxore teneretur religionem ingredi, vel caſtitatem ſeruare, vt vouit. Vide Sanchez *lib*. 1. *de matrimonio*, *diſp*. 44. & *lib*. 8. *diſp*. 36. *a num*. 8. & *lib*. 4. *ſumma*, *cap*. 8. *num*. 11.

125 Elicitvr præterea ex fundamentis D.Bonauent. opera bona quaſi contraria, oppoſita conſiliis, dummodo ſint bona meliora ſtatui vouentis, valere, vt *v.g.* ſeruire Xenodochio toto vitæ curriculo. Ità omnes aſſerunt, vt notat Sanchez *lib.4.cap.8.num.*40. Valentia *loco cit. puncto* 2. *col.*8. Paludanus 4. *diſt.*38. *quæſt.*1. *num.*29. D.Anton.2. *part. tit.*11. *cap.*2. Syluester V. *votum* 1. *quæſito* 4. Tabiena V. *votum*, 1. in fine, qui reddunt rationem D.Bonauenturæ, quia res illa promiſſa eſt de meliori bono, iuxta ſtatum vouentis: Ergò eſt materia voti. Sic DD. apud Baſſæum V. *Votum* 2.

126 Enim verò omnes cum D. Bonauent. clamant, eum qui eò dirigit votum rei melioris, iuxta ſtatum ſuum, vt excluderet vlteriorem ſtatum meliorem, puta ſi voueret priuatim caſtitatem, ne ſolemniter vnquam eam voueret in religione, vel ob id voueret inſeruire in Xenodochio, is inepte voueret: Vide Sanch. *loco cit. num.*42. Ratio eius eſt, quia ſic contra conſilia Chriſti è diametro pugnaret, & rebellis gratiæ ſuum præcluderet profectum ad perfectionem à Deo ipſi propoſitam.

Ex his colligitur, etiam votum matrimonij non eſſe validum. Ità communiter DD. quos adducit Sanchez *lib.*1. *de matrimonio*, *diſp.*4. nam ſic deſcenditur à cælibatu, qui eſt nobilior, vt definit Concilium Trident. *ſeſſ.*14. *can.*11. & eſt conſilium Domini.

127 Poteſt tamen matrimonium eſſe præceptum, vt ſi aliquis fide matrimonij deflorauit Virginem, vel cognouit honeſtam quampiam viduam; aut ſi matrimonium publicæ paci eſſet neceſſarium, & tunc cadere poſſet ſub voto latè dicto. Vide DD. in Maldero *cap.*5. *diſp.*2. & Baſſæo *loco cit.*

De cætero poteſt ſimile votum eſſe vtilius, & melius, quia is incontinens eſt, iuxta id 1. Corinth.7. *melius eſt nubere, quàm vri.* Id ſentiunt communiter Doctores apud Sanchez *loco citato*, *num.*7. Malderum, & Baſſæum ſuprà.

Poteſt etiam voueri ad cauſam piam, puta ad accipiendam puellam è periculo, vel inopem; hoc tamen in voto debet includi, tanquam materia, vt patet, quia aliàs eſt inualidum. Id notat Bald. *leg. illud Cod. de ſacro-ſancta Eccleſia*, Azor *lib.*11. *cap.*14. *num.*9. Oppoſitum tenet Sanchez *loco citato*.

128 Qvod ſi finis ſit contra conſilia Euangelica, puta vouere eleemoſynam ad matrimonium obtinendum, Sanchez *lib.4. ſummæ*, *cap.*8. *num.*56. ait, illud valere, cum Soto *lib.*7. *de iuſt. quæſt.*2. *art.*3.

QVÆSTIO X.

An Votvm *de re, quæ poteſt habere bonum, & malum euentum, valeat.*

D.Bonauent. loco cit. ad 4.

129 D. Bonaventvra paucis verbulis reſpondet, poſſe voueri rem, quæ poteſt habere bonum, & malum euentum, ſub conditione tamen boni euentus; quod ſi voueat abſque conditione, indiſcretum eſt, & non tenetur ad votum.

Qvoad hoc oportet euentum conſiderare pro tempore, quo exequendum eſt votum, non autem tempus, quo emittitur votum: materia ſit bona, nec ne; an apta, vel inepta. Ità Sanchez *lib.4.cap.9.n.*2.

130 Ex quo definitur, vouentem rem ineptam, teneri ad obſeruandum, eâ factâ aptâ tempore executionis intentæ, in quo intentio vouentis maximè eſt conſideranda. Hinc Nauarrus *ſumma*, *cap.*12. *num. vltimo*, ait, vouentem generaliter aliquid habens tractum ſucceſſiuum, obligari pro tempore, quo materia eſt apta voto, quia votum comprehendit totum tempus; at ſi voueat ſolùm pro tempore, quo eſt illicita, tunc eſſe illicitum ait cum D.Bonauentura.

QVÆSTIO XI.

An aliqua obligatio oriatur ex Voto, *& quæ ſit.*

D.Thom. quæſt.88 art.3.

Certvm eſt, votum obligare ſub peccato ad ſui complementum, vt notat D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.*3. longè poſt medium, & primò ex *c.*20. *Prou. & Deuter.*23. & *primæ Timot.*5. & Pſal.75. *Vouete, & reddite Deo*, vbi id Gloſſa exponit: *Vouere eſt voluntatis*; *ſed reddere neceſſitatis*, vt notat ibi D. Bon. Obligare autem ſub mortali definit Innocentius III. *cap. Licet de Voto*. Ità omnes Catholici ſentiunt. 131

Hæreticorvm huius ſæculi parentes, Lutherus, & Caluinus; religionis hoſtes infenſiſſimi, vota etiam maximè ſolemnia, è medio tollere niſi ſunt.

Primo docent, Vota ad colendum Deum non poſſe fieri, niſi de rebus præceptis, proinde vnum eſſe commune votum fidelium, quod in Baptiſmo emittimus. 132

Secvndo docent, Vota de rebus non præceptis poſſe fieri, ſi non ad colendum Deum, ſaltem ad negotia huius vitæ peragenda, aut ad vitanda peccata.

Tertio, Vota monachorum impia, & irrita eſſe: Hæc Lutherus *de votis monaſticis*, & Caluinus *lib.4. Inſtit. cap.*13. Nec diſſimilia docent *Confeſſ. Auguſt. art.*27. & *Confeſſ. Vuirtembergæ*, *c. de votis monaſt.* quos refert Bellarminus *lib.*2. *de Monach. cap.*15.

Petrvs Martyr *lib. de cælibatu, & votis monaſt.* duo dicit contraria Luthero. Alterum eſt, vota, omnia eſſe inter Iudaicas cæremonias computanda, & ideò abrogata: Alterum eſt, in Baptiſmo non fieri votum. Quò ad vota monaſtica, non minori inſolentiâ ea vituperat.

Assero primò, Vota ad cultum Dei pertinere, etiam de rebus non præceptis. 133

Probatvr primò ex 19. Iſaiæ: *In illo die cognoſcent Ægyptij Dominum, & colent eum in hoſtiis, & muneribus: & vota vouebunt, & ſoluent.*

Probatvr ſecundò à Bellarmino ratione D. Bonau. *in* 4. *diſt.*28. *q.*1. *&* 2. Omne honeſtum, etiam Virtutis ſupererogationis, eſt ex ſe Deo acceptum: Ergo & oblatum voto. Probatur antecedens è D.Bonau. ex 2. *Lucæ*, vbi dicitur, quòd Anna illa morabatur in templo, ſeruiens Deo nocte, & die; vbi Græcè habetur λατρεύουσα quod propriè cultum ſignificat, vt indicat ibi D.Bonauent. *ad eum locum*, transferens officiosè, *vacabat, & deuotè Deo.* Probatur conſequentia à D. Thom. quia voto ſtabilimur in bono.

Probatvr etiam à S.Doctore *lib.*1. *Pharetræ*, *cap.*38. vbi ex D. Gregorio 15. *moral. cap.*12. vocat Virginitatem: *obſequium Deo*, & D.Auguſtinus *lib. de virginitate*, *cap.*27. vbi deſcribit obſequium Virginum in Deum; ſequuntur quippè Agnum; & è Cypriano *de diſcipl. & habitu virginum*, vbi Virgines longè è diametro à cultu terræ alienas eſſe docet, quia ſequuntur Chriſtum. Alia ibi vide.

Probatvr tertiò Scripturis, quibus habetur, ſanctos de rebus non præceptis vota edidiſſe. Sic Iacob *Geneſ.*28. vbi primum votum edidit, promittens Deo decimas de omnibus, & erigere ſuper eo la- 134

Digitized by Google

pide domum Dei; ſi Deus fœlicitatem itineri ſuo contuliſſet. Quod ſi hæc fuiſſent præcepta, malè Iacob hæc ſub conditione fœlicis itineris feciſſet. *Primo Reg.* 1. Anna vouit eodem ſpiritu filium, ſi daretur à Domino. Sic *primo Paral.* 29. Dauid plurimos theſauros ſimul cum ſubditis vouit ad templum Domino ædificandum, & habetur: *Lætatus eſt populus, cùm vota ſponte promitterent: quia corde toto offerebant eam Domino: ſed & Dauid Rex lætatus eſt gaudio magno.* Sanè ex præcepto tot theſauros nec Dauid ipſe cumulauit. Sic 2. *Paral.* 31. Iſrael filij obtulerunt plurima animalia, quæ ſponte vouerant,
135 non ex præcepto. *Tertio Eſdræ*, Artaxerxes obtulit, quæ ſponte vouerat: *Ionæ* 1. Viri, qui erant in naui, vouerunt Deo, vt liberarentur à naufragio: Heliodorus 2. *Machab.* 3. multa vouit ob ſui liberationem. Beata Virgo ſponte obtulit, & vouit Virginitatem, vt dicitur, Lucæ 1. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco*, vt teſtantur ſancti PP. Gregorius Nyſſenus, *oratione de natiuitate Domini*, Auguſtinus *lib. de ſancta virginitate, cap.* 4. Beda *in cap.* 1. *Lucæ*, Anſelmus *lib. de excellentia virginis, cap.* 4. Rupertus *lib.* 3. *in cant.* Bernardus *ſermone* 4. ſuper *miſſus eſt*, D. Bonauent. *ad* 1. *Lucæ*, & *in Bibliis pauperum, cap.* 25. vbi ſupra dicta omnia etiam vota connumerat.

136 CALVINVS immodeſtiſſimè latrare audet in Commentario huius loci apud Marloratum, reprehendens primò infidelitatis Beatiſſimam Virginem, de qua exclamauit Elizabeth: *Beata, quæ credidiſti*, quam ſancti PP. ad hunc locum, nuſquam in fide titubaſſe conclamant.

DEINDE reprehendit SS. PP. quaſi abſurdè, & ridiculè hinc votum B. Virginis colligentes, quia (ait) ſi votum habuiſſet Virginitatis, illuſiſſet Ioſephum, accipiens eum in coniugem magnâ in eum perfidiâ, & Dei ludibrio.

AT ſolidè hinc deduxere votum ſapientiſſimi PP. allegat enim ſuam difficultatem in concipiendo, quia virum non vult cognoſcere. Et ſanè potuit concors cum Ioſepho poſt deſponſationem, & ante ſalutationem Angeli, vouiſſe Virginitatem, quo ruit tota Caluini moles.

137 AT neque vnquam Caluino concedam, Beatam Virginem habuiſſe vllo tempore animum conſummandi matrimonium; alioqui fuiſſet Virgo ſolum corpore, non animo, vt indicat Bellarminus *lib.* 2. *de monachis, cap.* 22. poſt D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 30. *dub.* 5. *litt. & quæſt.* 2.

RESPONDETVR ergo cum D. Bonauent. *quæſt. citata*, B. Virginem ante deſponſationem vouiſſe abſolutè Virginitatem, & in hoc eum ſequuntur Scotus *in* 4. *diſt.* 30. *quæſt.* 2. Idem dicunt Albertus Mag. *de laudibus Virginis*, & antea ſancti PP. Gregorius Nyſſenus, & Auguſtinus *locis adductis*; attamen habuiſſe reuelationem de ſancto Ioſeph, eum nunquam petiturum debitum coniugale, & ideò fidenter aſſociaſſe eum ſibi ob honeſtiſſimas cauſas, quas *in Tract. de matrimonio* referemus. Tradidit ergo Beatiſſima corpus ſuum ſponſo, qui potuiſſet matrimonium conſummare; attamen certa erat, eum nunquam id voliturum. Sic autem Diuino afflante Spiritu deſpondit, quod ſatis eſt ad rationem matrimonij, vt notat Bellarminus *loco cit.* & probat Sanchez *lib.* 2. *de matrimonio, diſp.* 28.

138 ALIAS coniecturas è phantaſiâ ſuâ inuerſâ obiicit Caluinus, nempe Virginem ita locutam ex mentis exceſſu, quia eſſet filium Dei conceptura, & ideò virilem complexum excludere, non quod votum de virginitate haberet.

AT temerè Caluinus ſuas coniecturas aſſertioni tot Patrum anteponit. Neque ſatis colligit id eſſe ex admiratione dictum; nam Angelus reſpondet dubio, dicens: *Spiritus ſanctus ſuperueniet, &c.* vt notat D. Bonauent. ad eum locum, & poſt eum Bellarminus. Quaſi dicat Angelus (ait S. Doctor.) Quæris quomodo concipies? Ad hoc reſpondeo, quod fœcundaberis ſine corruptione; concipies ſine libidine; paries ſine dolore, non ex virili ſemine, ſed ex Spiritus Sancti virtute.

QVOD verò addit Bellarminus, B. Virginem non 139
adhuc cogitaſſe, ſe futuram matrem Dei; non placet; nam in præcedentibus verbis id expreſſerat Angelus: *Hic erit magnus: & filius Altiſſimi vocabitur, &c.*

PETRVS Martyr obiicit prætereà, ex illis verbis non colligi votum B.V. ſicut cum ait Moyſes, Exodi 6. *Quomodo audiet me Pharao, cùm ſim labiis incir-* 140
cumciſus? & tamen non colligeremus, Moyſen vouiſſe labiorum incircumciſionem. Sic & *Ioan.* 3. Nicodemus ait: *Quomodo poteſt homo naſci, cùm ſit ſenex*, & tamen non inde colliges, hunc vouiſſe ſenectutem: Ergo neque ex ſimilibus verbis id colligitur in B.V. Hæc tamen inſulſa & friuola ſunt: Propoſitio enim Nicodemi erat: an poſſet homo corporaliter naſci rurſus, & renouare vitam, quod eſt impoſſibile; ipſe verò carnaliter regenerationem percipiebat, propoſitam ſibi à Domino; ideò rem impoſſibilem, nec à libero arbitrio pendentem opponit: *Quomodo poſſunt hæc fieri*, vt notat D.Bonauent. *ad* 3. *Ioan.* Sic & Moyſes opponit impedimentum ad eloquendum, quod à natura eſt neceſſarium; at B. Virgo opponit impedimentum pendens à libero arbitrio, nempe coniugatam copulari viro. Quod ſi obiecit: *Quomodo?* eſt, quia lege prohibebatur, non quidem vniuerſali, vt patet: Ergo lege propria Voti.

OBIICIT adhuc, prudenter reſpondiſſe Virgi- 141
nem, tametſi non ligatam voto, nempe ſi partus Ordinariâ viâ futurus eſſet, obſtare, quod nondum viro admiſceretur; ſi verò modo altiori, quærit inſtrui.

AT ſtultè ità exponit; nam cùm futurum afferat Angelus conceptum; quid ad rem, ſi nondum viro admixta eſt? ſatis enim erat poſt miſceri; ſi verò modo altiori faciendum erat, extra rem fuiſſet modum naturalem opponere.

IAM verò ad noſtram propoſitionem redeo. Vota in ſcripturis narrata erant de rebus non præceptis, & tamen ea, tanquam ſibi gratiſſima Dominus exigebat, vt habetur *Deuter.* 23. & Pſalm. 75. *Vouete, & reddite*, vt ponderat S.Bonau. *in ſpeculo animæ, capite* 3.

ASSERO ſecundò, Vota non ſpectare ad Iudaicas cæremonias.

PROBATVR primò ex *loco citato Iſaiæ*, quem SS. PP. Hieron. Cyrillus, & alij de Chriſtianis exponunt.

PROBATVR ſecundò à D.Bonau. *in* 4. *diſt.* 38. 142
art. 2. *quæſt.* 3. ex illo Pſalmi, mox adducti: *Vouete, & reddite Domino*, quod de nobis intelligi probat S.Doctor ex Gloſſ. quæ ait: *Vouere eſt voluntatis, ſed reddere neceſſitatis.* Idem habet S. Auguſtinus *hic.* Vnde ruit reſponſio hæretici, ſermonem eſſe ad Iudæos.

PROBATVR tertiò à D. Bonau. *in* 4. *diſt.* 38. *dub.* 4. *litt. ex illo, cap.* 5. *prioris ad Timotheum*, vbi de viduis nonnullis ait: *Cùm luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Quo loco per *fidem primam* omnes interpretes Græci, & Latini intelligunt votum continentiæ. Vnde S.Auguſt. ad locum citatum Pſalmi 75. *Vouete, & reddite*, ait: *Quiſque quod poteſt, voueat, reddat, & non ſitis pigri ad vouendum: non enim viribus veſtris implebitis*, mox locum Apoſtoli exponens

Digitized by Google

exponens ait: *Quid eſt, primam fidem irritam fecerunt voverunt, & non reddiderunt.*

143 Id ità exponit Concilium Carthag. IV. qui fuit 214. Epiſcoporum, *Canone centeſimo quarto.* Et Concilium Tolet. IV. quod ſeptuaginta Epiſcopis conſtabat.

Idem exponunt hac ratione tres ſummi Pontifices ſanctiſſimi, Clemens *lib. 3. Conſtit. cap. 1. & 2.* Innocentius I. *epiſtola ſecunda, cap. 13.* Gelaſius I. *epiſtola 1. cap. 23.* Itidem Tertullianus *lib. de monogamia*, non longè à fine. Baſilius *lib. de Virginitate*, vltra medium. Hieronymus *lib. 1. in Iouin.* & *in cap. 44. Ezech.* Epiphanius *hæreſi 48.* Auguſtinus *lib. de ſancta Virginitate, cap. 23. & lib. de bono viduitatis, cap. 8. & 9. & loco cit. in Pſalm. 75.* Fulgentius *epiſtola 1.* Præter hos etiam omnes expoſitores ità, tum Græci, vt Chryſoſtom. Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius; tum Latini, vt Ambroſius, Primaſius, Beda, Haymo, Sedulius, Anſelmus, D.Bonauentura, & alij.

144 Respondet Lutherus *de votis monaſticis*, per primam fidem intelligi, non votum, quod nullibi nomine fidei accipitur, ſed fidem Chriſtianam; quam perdiderant viduæ illæ, quæ vt facilius illis liceret nubere, defecerunt à fide Chriſtiana. Ideò dicunt, eas abiiſſe poſt Sathan, & luxuriatas aduerſus Chriſtum.

At audax hæc interpretatio eſt, & quidem fide intelligi promiſſionem, oſtendit D.Bonauent. ex D. Gregorio *ad Bonifacium*, & habetur 17. *quæſt. 1. cap. viduas à propoſito*, quas & ipſe Apoſtolica authoritate damnat, vt refertur *in littera diſt. 38. cap. 1.* Idem obſeruat S.Bonauent. *in 3. diſt. 23. dub. 2.* hunc locum addiicens pro *ſponſione*, vbi notat, etiam accipi pro fidelitate promiſſionis debita, Hierem. 7. *Periit fides, & ſanctus de terra*, ſic dicitur Geneſ. 44. *Ego hunc in fidem meam accepi*, ſic Rom. 3. dicitur: *Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuabit.*

145 Quod verò ait, defeciſſe à fide, vt nuberent, falſum eſt; nam & viduæ Chriſtianæ poterant nubere, vt ait Apoſtolus *prima Corinth. 7.* Abire autem poſt Sathanam, & luxuriari contra Chriſtum, aptè ſignificant per peccatum luxuriæ ſacrilegum.

His fuit etiam ſimilis Caluini inſtantia, qui addit aliam expoſitionem, has viduas promiſiſſe continentiam; at non potuiſſe licitè, niſi ſexaginta eſſent annorum, quo tempore non ſunt amplius aptæ coniugio. Ideò ait Apoſtolus: *Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum*, hoc igitur ad vota ſanctimonialium ſtatuenda nil facit, quæ etiam in ætate florida vouent.

At cur Apoſtolus eas reprehendit, ſi irrita fuere, vel non obligantia vota? Id verò ſexaginta annorum tempus non erat voto præfixum emittendo, ſed vel officio Diaconiſſæ, vt ait Tertullianus *de velandis virginibus*, & *lib. 1. ad vxorem*, & alij; vel admiſſione ad numerum earum viduarum, quæ ex eleemoſynis Eccleſiæ erant alendæ, vt exponunt Chryſoſtomus, & Ambroſius hîc, & Hieron. *epiſt. ad Salutnam.*

146 Tertia Caluini reſponſio eſt, illam promiſſionem non fuiſſe votum Deo factum, ſed ſponſionem Eccleſiæ non nubendi, vt expeditius Diaconiſſarum officio fungerentur.

At Patres oppoſitum dicunt, quod ſi Eccleſiæ ſoli facta eſſet ſponſio, potuiſſent facile diſpenſari.

Instant: Apoſtolus ibidem ait: *Volo iuniores nubere.*

Respondetur, id dicere indulgendo, non imperando, vt ipſe teſtatur: Sed de hoc infra.

Petrus Martyr dicit, locum hunc ambiguum eſſe, quia multis modis exponitur, & ideò ad dogma non eſſe aptum: deinde non damnationem ſonare, ſed infamiam quandam ait; ſeu accuſationem, ſeu notam, eò quòd non perſeuerarent, & hoc è Bucero deducit.

At ſancti PP. omnes veram damnationem exponunt æternam iſtis viduis, quæ poſt votum nubebant, & hoc ſenſu damnationem coram Deo, & hominibus vbique accipit Apoſtolus *Rom. 3. & 13.*

Præterea etiam Ioannes *cap. 3.* non ſemel, ſed ter vtitur eodem verbo κρίμα: *Non venit filius hominis, vt iudicet mundum*, quod non ſignificat iudicium diſcuſſionis, ſed damnationis, vt ritè aduertit ibi S.Bonauentura. 147

Deinde aduertit, quare viduæ illæ erant infames nubendo, ſi nullo voto erant impeditæ?

Assero vltimò, Baptiſmum non eſſe votum. Ità D.Bonauent. *in 4. diſt. 38. quæſt. 2. ad primum*, & communiter Thomiſtæ *eadem diſtinctione.*

Probatvr à Bellarmino *cap. 19. lib. 2. de Monach.* argumento S. Bonauent. Vota ſpontanea eſſe debent. Sic Deuter. 23. *Si votum voueris, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus. Et ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, abſque peccato eris.* At promiſſio, quæ fit in Baptiſmo, neceſſaria eſt, neque de ea poteſt dici: *ſi nolueris polliceri, abſque peccato eris*, Omnes enim ad Baptiſmum ſuſcipiendum Diuinâ lege obligantur. Confirmatur. Vota paruulorum, à parentibus edita, rata non ſunt, niſi ab ipſis, quorum nomine facta ſunt, poſtmodum in ætate adulta confirmentur, vt docet D.Bernardus *epiſt. ad Robertum*; at promiſſio, quæ fit in Baptiſmo, paruulos obligat, etiamſi per alios edita: Ergo. 148

Confirmatvr à Bellarmino ex D. Bonauent. quia cùm non ſit neceſſarium, neque admodum vtile vouere præcepta, non eſt credibile, Deum ad hæc nos voluiſſe obligare.

Obiicies primò, contra primum aſſertum. Omnis cultus voluntarius placere non poteſt Deo *ex 2. Coloſſ.* vbi omnem ſuperſtitionem, quod Græcus habet: *Cultum voluntarium*, & Rom. 14. *Quod non eſt ex fide, peccatum eſt*; Sed ex fide non habemus, placere Deo hunc cultum: Ergo. 149

Respondetvr Apoſtolum hîc reprehendere cultus quoſdam gratis inuentos abſque ordine ad Diuinum obſequium, vt erant frequentes lotiones Iudæorum, & nunc Turcarum, qui ad orationem aſcendunt pluries loti; hi enim cultus alibi etiam ab Apoſtolo reprehenduntur, & à Chriſto *Lucæ 11.* vt obſeruat S. Bonauent. ad eum locum; hunc autem cultum, quem S.Doctor *in 4. diſt. 13. dub4.* vocat ſuperſtantem, & diuturnum, ex antiquis errorem reprehendit.

Illvd *Rom. 14.* intelligitur, qui agit non ex conſcientia; ſic enim fides hîc accipitur, vt notat S.Bonauent. *in 3. diſt. 23. dub. 2.* & alibi paſſim, & hæc eſt communis expoſitio, vt notat Bellarminus. 150

Obiicit ſecundò Pſeudo-Martyr contra ſecundum aſſertum, quia in teſtamento nouo non inuenitur nomen voti, nec oportet; nam profitemur in Baptiſmo fidem Chriſti; quorſum ergo vota de ea? Sic enim libertas euangelica per vota minuitur. Imò fit iniuria Deo, faciendo neceſſaria, quæ ipſe fecit libera.

Respondetvr facilè, in teſtamento nouo inueniri rem voti, vt ſuprà vidimus. Rectè quidem dicimur, omnia à Deo accepiſſe, eaque dare Deo, vt ait Concilium Arauſicanum *can.* 11. quia noſtræ ſunt tradita poteſtati; hæc enim in ſui obſequium accipit Deus, vt ait D.Bonauent. *quæſt.* 1. *&* 2. Neque libertas Euangelica temeratur, quæ non à lege obſeruanda, ſed à peccato liberat, vt ait Apoſtolus *Rom.* 6. Neque iniuria aliqua fit Deo, ſe enim his delectari oſtendit.

151 Obicit tertiò contra tertium aſſertum. Chriſtiani grauius peccant violando legem, quàm Ethnici.

Respondetvr, grauius eos puniri ex ingrati animi culpâ.

Obiiciunt quartò D. Auguſtinum *in Pſal.* 75. vbi ait, voueri Diuinam legem.

Respondet D. Bonauent. *ad cap.* 1. *Regulæ*, ibi *vouere*, ſumi latè, quod ſi ſtrictè ſumatur, iam hæretici audiant, ſe lege Dei teneri: nam ibi ſic loquitur: *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro omnes communiter. Quid debemus vouere? Credere in illum, ſperare ab illo vitam æternam, benè viuere ſecundùm communem modum. Eſt enim quidam modus communis omnibus, furtum non facere, adulterium non facere: Non amare violentiam: Non ſuperbire: Non hominem occidere, non odiſſe fratrem, non aduerſus aliquem texere perniciem. Hoc totum omnes vouere debemus.* Audiſtiſnè ſectarij Auguſtinum? itanè vobis patrocinatur?

152 Obiciunt quintò. Eccleſia cogit baptizatos ad legem ſeruandam, non autem Ethnicos, aut Iudæos: Ergo contraxêre in Baptiſmo aliquam ſpecialem obligationem.

Respondetvr, cogere, vt ſeruent, quatenus facti ſunt filij, & membra Eccleſiæ, membra enim capiti ſubiecta ſunt, & filius parentibus.

Reſtat nunc videre ex qua virtute oriatur hæc obligatio.

Assero quartò, eam oriri ex virtute Religionis.

153 Probatvr à D.Bonauent. *in* 4. *diſt.* 38. paſſim, quia per votum promittitur aliquid faciendum in Dei obſequium, quod eſt formale obiectum religionis.

Impropriè autem dicitur actus Iuſtitiæ à D.Thom. *p. p. quæſt.* 80. *art.* 1. quatenus religio eſt pars iuſtitiæ potentialis. Neque poteſt aliquis titulo iuſtitiæ obligare ſe Deo vouendo, quia inter Deum, & nos non poteſt vera iuſtitia intercedere, vt oſtendi *prima primæ, Tract.* 1. *diſp.* 17. *quæſt.* 1. Ità Sanchez *lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 8.

QVÆSTIO XII.

An impuberes Votis *teneantur.*

D.Bonauent. loco cit. quæſt 3
D Thom. art. 9.

154 Iam de ſubiecto Voti agendum eſt, quinam poſſint validè vouere: hoc autem dupliciter poteſt intelligi ex D. Bonauent. *in corpore*. Primo, vt validè voueant ex ratione intrinſeca ſubiecti, ſeu ex capacitate deliberationis. Secundò, an ſtabiliter poſſint vouere, ità vt ab aliis eorum vota nequeant irritari. De priori agam in hac *quæſtione*; de iis verò, qui ſtabilia vota edere non valent; eò quòd pendeant in ſubiectione ab aliis, agam in ſequentibus, vbi oſtendam eorum vota eſſe irritabilia.

Aliqui tenent, impuberes non poſſe validè religionem vouere, idque ſpeciale eſſe in hoc Voto. 155
Ità videtur ſentire Gloſſa *cap. mulier, v. obligauit* 32. *quæſt.* 2. Abbas *cap. Scriptura, num.* 7. *de voto.* Angelus V. *votum*, 2. *num.* 6. vbi aiunt, impuberem, doli capacem, obligari omni voto, præter religionis. Et idem Abbas *cap. ſignificatum, num.* 3. *de regular.* & Roſella V. *Nouitius, num.* 8. dicunt, votum religionis ante pubertatem non obligare, eò quòd Eccleſia illud irritum reddat. Sed hi loquuntur de voto ſolemni religionis.

Clarivs videntur huius ſententiæ Innocentius *cap. ſcriptura, num.* 3. ibi Hoſtienſis *num.* 7. Ioan. Andreas *num.* 4. Anton. *num.* 3. Cardinal. *num.* 6. *quæſt.* 11. *&* 13. vbi dicunt votum religionis impuberum, doli capacium abſque parentum, vel Tutorum licentia emiſſum, non obligare; ſecus de aliis votis perſonalibus, puta abſtinentiæ, peregrinationis, &c. Hi enim loquuntur de Voto ſolemni; nam hoc ante pubertatem non valet, etiam parentibus volentibus.

Hi tamen ſolùm volunt, votum religionis non valere, quatenus firmum non eſt, ſed poteſt irritari, vt fatetur Sanchez. 156

Alii cenſent, nulla impuberum vota valida eſſe. Ità Palae. 4. *diſt.* 38. *diſp.* 1. *fol.* 870.

Tertia ſententia eſt, nulla vota impuberum valere, niſi prope pubertatem. Ità Syluester V. *religio*, 2. *quæſt.* 15. ſatis fauet circa religionis votum D.Thom. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 9. & *quæſt. vlt. art.* 5.

Qvarta ſententia eſt, omnia vota impuberum poſt vſum rationis eſſe valida, ſi ità doli ſint capaces, vt mortaliter valeant peccare. Ita Canoniſtæ allegati *in cap. ſcriptura*, Abbas, *cap.* 2. *num.* 2. *de voto*, Roſella V. *votum* 2. *num.* 2. D. Thom. 2. 2. *quæſt. vlt. art.* 5. *ad* 3. *& quæſt.* 88. *art.* 9. *ad* 1. Caietanus *eo art.* 9. & *ſumma, v. votum, cap.* 3. Paludanus 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 3. *art.* 1. *num.* 9. & *quæſt.* 4. *art.* 2. *num.* 29. D.Anton. 2. *part. tit.* 11. *cap.* 2. §. 6. & 3. *part. tit.* 16. *cap.* 2. §. 4. Armilla V. *votum, num.* 6. Sotus *lib.* 7. *de Iuſtitia, quæſt.* 3. *art.* 2. Nauar. *ſumma, cap.* 12. *numero* 68. Aragonius 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 9. Manuel 2. *Tomo, cap.* 91. Azotius *lib.* 12. inſtit. *cap.* 16. *quæſito* 9. Valentia 2. 2. *diſp.* 6. *quæſt.* 6. *puncto* 6. Sanchez hos referens *lib.* 4. *ſumma, cap.* 18. Tanner. *diſp.* 5. *quæſt.* 4. *dub.* 2. 157

Hæc eſt ſententia D. Bonauent. *loco cit.* quamuis enim quæſtionem inſtituat: *Qui vouere valent*, & excludere videatur impuberes *in reſponſione ad ſecundum*; attamen ibi, & clarius *in corpore*, ſolùm vult, eorum vota non eſſe ſtabilia abſque conſenſu parentum, quo ad id, quod ſpectat ad vitæ regimen.

Assero ergo, omnia huiuſmodi puerorum vota eſſe valida ex ſe, dependenter tamen à voluntate parentum quò ad executionem, quando ſine eorum licentia emiſſa ſunt. 158

Probatvr à Sanchez *num.* 5. *argumento* 2. *D.Bonauentura*, quo nituntur etiam allegati Canoniſtæ. Quicunque poteſt peccando mortaliter ſe dare diabolo, poteſt etiam voto ſe Chriſto conſecrare; ſed qui iam ætatem diſcretionis attigerunt, ſunt huiuſmodi: Ergo.

Hoc argumento habes etiam, non tam ætatem, quàm rationis vſum conſiderandum, qui poteſt & præueniri, & poſteà ſequi.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO XIII.

Quæ & Qualis ſit poteſtas VOTA *irritandi.*

{ D.Bonau.quæſt 3.loc.cit.
D.Thom a t 8.

159 CVM de obligatione votorum egerim, iam de eorum diſſolutione agendum.

TRIPLICITER autem vota diſſoluuntur extrinſecè, Irritatione, Diſpenſatione, & Commutatione; nam quando ceſſat obligatio ex mutatione materiæ, aut ceſſationis cauſæ, vel conditionis, ſeipſo deficit, & interit, quæ ſatis ex dictis colligi poſſunt.

DIFFERVNT autem, quia diſpenſatione, & irritatione extinguitur obligatio voti; at commutatione non extinguitur, ſed transfertur in aliam materiam, loco prioris ſubrogatam, quæ ſi ſit eleemoſyna, dicitur *voti redemptio*, quam eſſentialiter commutationis ſpeciem enumerant.

DVPLEX autem eſt irritatio: Altera, directa, & propria, qua votum protſus extinguitur; altera impropria, quæ dicitur voti ſuſpenſio ex materiæ prohibitione, manente illæſo vinculo voti.

160 IRRITATIO autem hæc differt ab altera, quod irritatio propria ſoli poteſtati dominatiuæ competit, qualem habent Prælati Religionum in ſuos religioſos; pater in filios; vir in vxorem; dominus in ſeruos, vt docet D.Bonau. *in corpore*, & poſt eum communiter, vt habet Sanchez *l.4. cap.24.* Impropria autem, & indirecta conuenit ratione cuiuſcumque ſubiectionis, ſiue temporalis, ſiue ſpiritualis, vt habet, Suarez *Tom.2. de relig. Tract. de Voto, lib.6. cap.1. num.6.*

QVÆSTIO autem eſt: an hæc poteſtas ſit ità abſoluta, vt cauſam irritandi non exigat.

PRIMA opinio eſt, non requirere cauſam aliquam. Ita DD. viginti ſeptem apud Sanchez. *lib.4. cap.24.* Subſcribit Tannerus *diſp.5. quæſt.4. 20. & 21.*

161 SECVNDA opinio eſt, requiri cauſam, quando habent poteſtatem irritandi ordinatam ad bonum vouentis, qualem obtinent Prælati religionum; non autem quando conceſſa eſt in bonum ſolius irritantis. Ita Suarez *Tom.2. de relig. tract. de Voto, lib.6. cap.1.*

TERTIA ſententia eſt, eſſe ſemper culpam venialem irritare abſque cauſa. Ita Sanchez *l.4. cap.24. num.13.* adducens nouem Doctores in eundem ſenſum.

EST Soti *lib.7. de iuſtitia, quæſt.3. art.1.* Medinæ *l.1. ſummæ, cap.14. §.7.* Aragonij *2.2. quæſt.88. art.8.* Sayri *lib.6. cap.10.* Leonard. *l.2. de Iuſt. cap.40. dub.10. num.70.* Manſuelis *in Bulla Cruciata, §.9. num.104.* Corrad. *in reſp. p.1. quæſt.198.* Valentiæ *2.2. diſp.6. quæſt.6. p.6.* Abul. *cap.30. Numer. quæſt.43.* Sanchez *loco citato.*

162 ASSERO cum hac ſententia, vota non ſine peccato veniali irritari abſque cauſa.

PROBATVR ratione D.Bonau. *diſt.19. dub.6. in 4.* quoad diſpenſationes, vt dixi *prima ſecunda Tract.4.* qui eſt de Legibus *diſp.5. quæſt.14.* quia remouere à Dei cultu aliquo abſque cauſa, eſt indecens, & abuſus poteſtatis. Hac ratione vtitur Sanchez *num.13.* qui dicit, eſſe peccatum veniale, quod plurimi exiſtimant etiam de petente irritationem ſine cauſa. Vide Sanchez *num.4.* Quod ſi prius data eſt licentia vouendi, & irritatur votum ſine cauſa. Suarez *l.6. de voto, cap.4.* ad finem ait, rarò eſſe lethale, niſi accedat contemptus, vel ſcandalum: Arridet Soto *l.7. quæſt.3. art.1.* Roſella *verbo votum, num.2.* Tamen Sanchez *l.4. cap.32.* ait eſſe mortale, de quo *quæſt.13.*

PRÆCIPVA verò quæſtio eſt: an debeat eſſe dominatiua; & an ſufficiat Iuriſdictio ſpiritualis ad vota directè irritanda; quod ſi hæc ſufficeret, iam poſſet vbique Papa omnium vota irritare. 163

SVPPONO autem ex dictis *prima ſecunda, Tract.4.* qui eſt de legibus *diſp.6. quæſt.1.* Papam non habere poteſtatem dominatiuam ciuilem in omnes Chriſtianos.

ALIQVI aſſerunt, poſſe Papam omnium omninò vota irritare, quia aiunt, omnia vota habere inſitam hanc conditionem: ſi Papæ placuerit, qui eſt ſummus Paſtor, ad quem ſpectat noſtra ſpiritualis gubernatio, ſub qua vota includuntur. Idem de Epiſcopis in eorum Diœceſi colligitur *ex cap. quemadmodum, v. Conditio de iureiurando.* Prætereà cui licet id, quod plus eſt, licet & quod minus eſt, *Regula, cui licet 53. de regulis iuris, in 6.* at Papa valet diſpenſare, quod eſt maius, quàm irritare, cùm illud ſit poteſtatis ſpiritualis, quæ præcellit dominatiuæ: Ergo. Id ſuſtinent Medina, *de ſacrorum hominum continentia, lib.5. cap.44.* Lliuas *methodo curationis, 3.part. cap.44. §.31.* & aliquid probabilitatis huius ſententiæ concedit Leſſius *lib.2. de Iuſt. cap.40. dub.10. num.86.* Hanc refert S.Bonauent. *in 4. diſt.38. art.2. quæſt.3.*

OPPOSITA tamen ſententia eſt communis 164 poſt D. Thom. *2.2. quæſt.88. art.12.* & aliorum decem, & nouem Doctorum, quos refert, & ſequitur Sanchez *lib.4. cap.24. num.18.* Idemque ex iis multi aſſerunt de votis clericorum ſæcularium, quæ ad Eccleſiaſticas res non pertinent. Adde Baſſæum *5.* Ad hanc videtur S.Doctor inclinare *art.1. quæſt.3.*

ASSERO, non poſſe Papam irritare vota omnium fidelium.

PROBATVR à D. Bonauent. *art.1. quæſt.3.* Ad hoc neceſſaria eſt poteſtas dominatiua, qualis eſt domini in ſeruos, coniugis in coniugem, patris in filios, prælati religioſorum in ſubditos, quæ in Papa reſpectu omnium non eſt, vt ſupponit ibi S. Doctor, ideò eam omittit.

HÆC eſt ratio communis, qua vtitur Sanchez *num.18.* Dominatiuam autem ciuilem poteſtatem non eſſe vniuerſalem oſtendi *Tract. de legibus.*

EX hac ratione deducunt multi, Papam poſſe irritare vota religioſorum, quia in eos habet poteſtatem dominatiuam. Ità D.Thom. *2. 2. quæſt.186. art 5. ad 2.* quod de Ordine Fratrum minorum eò eſt verius, quòd S.P. Franciſcus *cap.1. Regulæ*, ſpecialem obedientiam filialem promittit cum ſuis Sedi Apoſtolicæ, vt notat D.Bonauent. *in expoſitione illius capituli.* Vide DD. in Sanchez *num.20.* Suarez *lib.6. cap.2.* Baſſæo V. *Votum 5. num.2.* 165

AD oppoſita reſpondet D. Bonauent. ea, quæ ſunt ad Dei obſequium, non eſſe adeò Pontificis voluntati alligata, vt ſine eo nequeant exhiberi.

AD aliud reſpondetur, intelligi de iuramentis, non de votis; quia non eſt eadem ratio, cùm ad hæc requiratur dominatiua poteſtas; vnde poteſt diſpenſare, non irritare, neque propoſitio illa: *Quod poteſt in plus, &c.* valet in rebus diuerſi generis, vt ait D. Bonauent. cuius ſignum eſt (ait ipſe) quod homo poteſt generare hominem, non aſinum.

EST autem controuerſia: An hæc poteſtas dominatiua, quatenus in irritationem votorum extenditur, ſit de iure naturæ; an humano.

PRIMA opinio eſt, eſſe iuris Eccleſiaſtici. Ità 166 Leſſius *lib.2. de Iuſt. cap.40. dub.10. num.74.* Vaſquez *prima ſecunda, diſp.165. cap.4. num.29.*

Digitized by Google

Secvnda ſententia eſt, eſſe iuris Eccleſiaſtici ſimul, & naturalis. Ità Sanchez *loco citato, num* 32.

Tertia ſententia eſt, eſſe iuris naturæ. Videtur D. Bonau. *art.* 1. *quæſt.* 3. *citatæ in* 4. *diſt.* 38. ſequuntur Soms *l.* 7. *de iuſtitia, quæſt.* 5. *art.* 1. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. Ouandus 4. *diſt.* 38. *diſp. vnica, prop.* 22. Sayrus *in Claui regia*, *l.* 6. *cap.* 10. Azor. *T.* 1. *l.* 11. *cap.* 17. Petrus Ledeſma 2. *Tomo, Tract.* 10. *cap.* 7. *dub.* 2. Suarez *Tom.* 2. *de relig. Tract. de voto, l.* 6. *cap.* 6. loquens de impuberibus, & de religioſis *l.* 6. *cap.* 7. Idem tenet Salas *p.* 2. *quæſt.* 21. *tract.* 8. *diſp. vnicâ, ſect.* 25. *num.* 262. loquens de parentum poteſtate.

Sic loquentes de Prælatis religionum aſſerunt Vega 2. *Tomo ſummæ, cap.* 120. *caſu* 88. Conradus *in ſuis reſp.* 1. *p. quæſt.* 297. Manuel 2. *Tomo ſummæ, cap.* 89 & *qq. regul. tom.* 1. *quæſt.* 25. *art.* 5. Caiet. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. *dub.* 3. fatentur tamen Suarez, & Ledeſma, concurrere etiam ius humanum, præſcribens tempus pueris.

167 Assero cum hac ſententia, poteſtatem dominatiuam, votorum irritatiuam, eſſe de iure naturæ.

Probatvr à D. Bonau. fundamento primo, quoad vxorem *ex cap.* 30. *Numer.* vbi dicitur, vota vxoris pendere à viri arbitrio; ſed hoc non eſt merè poſitiuum: Ergo. Probatur minor primò, quia ceſſaſſet cum reliquis Moſaycæ legis merè poſitiuis: Ergo eſt explicatio iuris naturalis. Itaque omnes PP. colligunt ex eo loco hanc ſubiectionem mulieris erga virum quoad vota. Idem colligit S. Auguſt. *l.* 4. *in qq. Numer. quæſt.* 59. quo ſententiam ſuam probauit S. Bonau. *diſt.* 32. *dubio* 3. *littera.*

168 Probatvr ſecundò validiſſimo argumento S. Bonau. *loc. cit. in corpore*, quo cæteri vtuntur. Id, quod præciſo omni poſitiuo iure cogit, eſt à iure Diuino naturali: Sed poteſtas dominatiua irritandi vota vxoris cogit præciſo quolibet iure humano poſitiuo: Ergo. Minor probatur, quia vxor ſubiecit ſe iure naturali, & ſubditur, vt ab ipſo coniuge regatur. Non enim habet poteſtatem ſui corporis, vt ait Apoſtolus *prima Corinth.* 7. *& Geneſ.* 2.

Hinc ruit effugium Sanchez, hanc ſubiectionem inducere ſolam irritationem impropriam, quamdiu impedit: Eſt enim matrimonium vinculum perpetuum.

169 Probatvr tertiò quoad impuberes à D. Bonau. *fundamento* 1. *& in corpore* ex natura pueri, qui ob ſui iudicij imbecillitatem ſub poteſtate parentum, & ſub tutoribus eſt, tanquam pars eorum, imò tanquam nihil differens à ſeruo, vt habetur *ad Galat.* 4. & hoc natura ipſa docet.

Respondet Sanchez *num.* 31. hanc ſubiectionem non impedire alias promiſſiones grauiores, & irreuocabiles, niſi probetur læſio; cùm tamen in votis adſit remedium diſpenſationis; at promiſſiones ab impuberibus factæ, nequeunt à parentibus irritari, vt patet de ſponſalibus. Secundò, pupillus cum homine contrahens obligatur, quæ obligatio irritari à patre nequit, & filiusfamilias pubes independenter à patre homini obligatur naturaliter, & ciuiliter. Quæ omnia ob diſpoſitionem iuris ciuilis, ità ſtatuentis, fiunt.

170 Præterea quia ſubiectio naturalis ſolam irritationem impropriam ſuſpenſionis tribuit, & hoc quando votorum exequutio ſubiectionem illam impedit, vt habet *num.* 28.

Tandem quoties obligationem indefinitum iuris naturalis determinet ius humanum, dicitur abſolutè obligare de iure humano, vt conſtat in præcepto confeſſionis annuæ, & ſeruandi alicuius feſti; ea enim determinatio eſt tanquam forma ſpecificans illud præceptum.

At hæc friuola ſunt: Et primò quidem ſponſalia ita permittuntur, vt non tranſeant ad effectum matrimonij, niſi poſt pubertatem. Et tunc quidem eſt maturum ad id iudicium, nec in his ſubditur parentibus, nam dicitur Geneſ. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem, &c.* ſubiectio autem impedit in his, quæ illi ſubiectioni, vel parti illius repugnant, vt notant D. Bonau. & alij.

171 Ad id de pupillo, & minori reſpondetur, falſum eſſe aſſumptum, alioqui iniquæ eſſent leges, quæ tuentur pupillum, ne ſoluat id debitum.

Respondet Sanchez *lib.* 6. *de matrimonio, diſp.* 38. *num.* 36. leges non eſſe iniquas, ſed eam legem tueri, vt fas ſit illi hoc debitum naturale elidere, vtendo aduerſus illud priuilegio reſtitutionis.

At non video, qua ratione his verborum inuolucris ſoluat argumentum; nam iniquum eſt priuilegium eximens à reſtitutione, naturaliter debita.

Qvod verò addit, ſubiectionem naturalem tribuere ſolam irritationem impropriam, non autem propriam: Reſpondeo iam *num.* 4. aſſeruiſſe poteſtatem dominatiuam eſſe fundamentum poteſtatis ad vota irritanda; hæc autem poteſtas in patre naturalis eſt ad filium.

172 Qvod verò addit de præceptis indeterminatis, falſum eſt, & vt exemplo confeſſionis vtamur, ſi determinaretur eſſentialiter ad ius humanum, iam non teneremur peccata merè interna confiteri: quando ergo determinatur eſſentiale aliquid, puta materia, vel forma, tunc trahitur ad eſſe humanum, non quando determinatur quoad ea, quæ omninò extrinſeca ſunt, puta tempus, &c. ſic igitur, licèt impubertas iure naturæ ſit fundamentum naturale talis dependentiæ à patre; at determinatur tempus à iure humano, non quidem vt aliquod tempus naturaliter ſubiectum elidatur, ſed vt declaretur, quo tempore aptus ſit filius ex ſe vouere naturaliter. Itaque Lex ſolùm declarat ius naturale, quod cùm in ætate hominis variante ſitum ſit, habet plurimum dubij, vt benè aduertunt Sanchez *num.* 29. Suarez, & Ledeſma ſuprà citati. Neque hoc erat parentum arbitrio relinquendum.

173 Probatvr quartò à D. Bonau. *loc. cit. & fundamento vltimo*, quoad ſeruos, quia id, quod oritur ex dominio naturali, eſt naturale; ſed hæc poteſtas oritur ex dominio, quod eſt naturale in ſeruum, vt ipſe Sanchez concedit: Ergo. Scio, interueniſſe ius gentium in captiuitate; at ſeruitus in hoc ſtatu eſt naturalis, vt dixi *Tract.* 3. *de Legibus, Diſput. de Iure gentium, prima ſecunda.*

Respondet Sanchez ante *numerum* 32. ea ſubiectione ſolùm induci in Dominio poteſtatem impropriam irritationis, ſuſpendentis vota, in quantum nocent. Idem de vxoribus, & filiis ait.

174 At de vxoribus ſanè abſona eſt reſponſio, quia cùm vinculum ſit perpetuum, non alia, quàm irritatio propria exigitur. Simile eſt de filiis; ſerui autem, quamdiù ſerui ſunt, eandem obligationem perpetuam habent quoad ea, quæ ſunt ſuæ ſeruitutis. Neque enim volumus ſeruitute omnia bona ſpiritualia impediri, vt notat S. Bonau. *loc. cit.* ſed ea, quæ cum ſtatu ſeruitutis pugnant, & ſaluti neceſſariis non obſtant.

Qvoad Religioſos probatur à D. Bonau. *fundamento* 3. *in corpore*. Per voluntariam obedientiæ promiſſionem ità prælato ſubduntur, vt reſpectu diſpoſitionis ſuæ voluntatis ſint tanquam pupilli ſub tutore. Ideo *c. ſi religioſus, de electione in* 6. dicuntur religioſi,

religioſi, non habere VELLE, aut NOLLE, & ita conſuetudo omnium religionum interpretata eſt hanc ſubordinationem religioſi ad prælatum.

175 RESPONDET Sanchez, obligationem illam ſuæ voluntatis ſolemnem; eſſe è iure Eccleſiaſtico, & eo ſolo iure talem obedientiam reddere irritum, quod fit, & hoc apparet in votis ſimplicibus, quæ ex determinatione Eccleſiaſtica obtinent vim irritandi, vt in ſocietate Ieſu. Vrget: quia ea ſubiectio ſolam arguit poteſtatem irritationis imperfectæ. Addit, religioſos non ſubdere voluntatem ſuam in omnibus.

176 AT eſto ſolemnitas voti, vt religionem talem conſtituat, requirat ius Eccleſiaſticum, tamen obligatio voluntatis, facta in obſequium Dei illi homini, iure naturali Diuino cogit quò ad promiſſa, in his ſanè, quæ repugnant illi ſubiectioni; promiſſio autem eſt in omnibus, quæ ſunt infra religionem, vt notat D.Bonauent. *in corpore*, neque ideò vult, poteſtatem irritandi extendi vltra poteſtatem dominatiuam, quæ in prælato eſt ad omnia regenda; eſto non præcipienda ex Sanchez. Vide *quæſt.*19. finem verſus. Atque promiſſio rata religioſi ex natura rei naturaliter ex vi fidelitatis cogit; alioqui reuiuiſcerent vota, quod Sanchez *lib.*4.*cap.*26. *num.*4. non concedit, & eſt contra Eccleſiæ totius praxim, & *cap.*29. *num.*29. ex natura dominationis colligit poteſtatem irritandi directè in regula data *cap.*26. *num.*4.

QVÆSTIO XIV.

De poteſtate Religioſorum Prælatorum ad VOTA *irritanda.*

¶ D.Thom. art 8.

177 SVPPONO primò, opera voto promiſſa, quibus ſubiiciuntur; abſque licentia Prælati, validum votum facere. Ideò *cap. monacho*, 20. *num.* 4. non dicitur vota huiuſmodi eſſe irrita, ſed frangenda, ideſt irritanda, quæ ratio de aliis etiam militat, nam cùm ea materia nullo pacto ſit interdicta, & ſit bona, & apta voto emittendo, & quamdiù non interdicitur, ſita ſit in vouentis poteſtate; ſequitur, ea vota eſſe licita, & obligare, quouſque interdicantur à ſuperiore. Ità cenſent communiter Canoniſtæ *in cap. ſcriptura*, & viginti ſex Theologi, quos allegat & ſequitur Sanchez *lib.*4. *cap.*25. *num.*6. cum D. Bonauent *in* 4. *diſt.*38. *art.*1. & *in corpore*, vbi ait, nil poſſe hos vouêre, quod ſit ſtabile ex his, quibus ſubduntur voluntati prælati.

178 QVOD ſi materia ſit interdicta; nec ſuper formale vetiti ceciderit promiſſio, quæ eſſet illicita, vt *v. g.* peregrinatio verſus Hieroſolymam, incipiet valere accedente conſenſu prælati. Ità plurimi è ſuprà indicatis Doctoribus.

SVPPONO ſecundò è contra, Prælatum, qui vouendi aliquid licentiam dedit ſubdito, poſſe reuocare licentiam, dum adhuc non vouit, quia nullum ius eſt acquiſitum. Ità D.Bonauent. *in* 4. *diſt.* 32. *dubio* 4. *littera*, & alij quos ſequitur Sanchez *lib.* 4. *cap.*17. *num.*1.

QVÆSTIO prima eſt: An poſſit ſuam reuocare licentiam poſtquam votum eſt emiſſum, nondum tamen executioni mandatum; & illud irritare.

179 PRIMA opinio eſt negatiua. Ità Richardus *in* 4. *diſt.*38. *art.*4. *quæſt.*3.

COMMVNITER tamen conceditur à decem, & nouem Doctoribus, quos allegat, & ſequitur Sanchez *loco cit. num.* 9. Idem de votis vxoris aſſerunt alij, apud eundem.

ASSERO affirmatiuè cum hac ſententia, quæ eſt communis, vt ait Baſſæus V. *Votum* 4. *num.*8.

PROBATVR à Sanchez. Simili vinculo aut ſtrictiore tenetur religioſus prælato, quam vxor viro. Sic etiam D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 32. *in dubiis litt.* hæc vincula inter ſe aſſimilat: ſed poteſt maritus reuocare vota, quæ ex ſua licentia vxor emiſit: Ergo. Minor probatur à D.Bonauent. ibi *dubio* 3. ex cap.30. Numer. *Si audiens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam; quidquid vouerat, atque promiſerat, reddet; ſi autem contradixerit poſtquam reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius.* Vbi, licèt non dicat ſcriptura, vxorem eſſe à culpâ immunem, dum viro contradicente non ſeruat votum; at tacitè id ſignificat, dum ait,culpam vxoris redundare in virum, & ità intelligunt hunc locum D. Auguſtinus *lib.* 4. *quæſt.* 59. *in Numer.* vt refert D.Bonauent. & refertur *cap. Manifeſtum*, 33. *quæſt.*5. & à D. Ambroſio *lib. de paradiſo, cap.*10. & refertur *cap. fin.* 33. *quæſt.* 5. & Gloſſ. ord. *in eundem locum Numer.* & ibi Hugo litt K. & multi alij relati à Sanchez *lib.*9. *de matrimonio*, *diſput.* 40. *num.*41. id teſtificant. 180

181 HANC autem eſſe irritationem perfectam,vt vota nunquam reuiuiſcant, ratio eſt D. Bonauent. *in* 4. *diſt.*32. *dub.* 3. quia is, qui habet ius irritandi vota, non renunciat illud, concedens facultatem illam vouendi: Ergo tanquam Dominos retinet poteſtatem irritandi. Antecedens probatur, quia poteſt ad bonum commune, aut ſubditi, conducere illa retractatio; at Prælatus ob priorem voluntatem non renunciauit ſuæ poteſtati ordinatæ ad bonum religionis, vel ſui ſubditi: Ergo poteſt poſtea retractare. Ità probatur etiam à Sanchez *cap.*27. *num.*9. Ideò id ſentiunt Sanchez *num.*19. Caietanus 2.2. *quæſt.*88. *art.*8. *dub. penult.* Sotus *lib.*3. *de iuſtitia*, *quæſt.*3. *art.*1. Manuel 3. *Tomo ſummæ*, *cap.*90. & alij. Sanchez autem *lib.*4. *cap.*27. *num.*32. ex *loco addicto Numer.* 32. vbi dicitur, iniquitatem non exequendi votum, ex licentia mariti emiſſum ab vxore de aliqua abſtinentia, redundare in virum, deducit, eum, qui abſque cauſa irritat votum,editum è ſua licentia legitima, peccare mortaliter: hæc enim dicitur iniquitas, quæ de veniali non dicitur, neque dicitur iniquitas tranſgreſſionis voti, quæ mortalis eſt. Adducit Caietanum 2.2. *quæſt.*88. *art.*8. *dub.*2. Nauar. *ſumma*, *cap.*12. *num.*73. Sayrum *lib.*6. *cap.*10. *num.*12. Anglem 2. *part. quæſt. vnica de voto*, *art.*7. Aragon.2.2. *quæſt.*88. *art.*8. *poſt* 6. *concl.* Lopez *p.p. Inſtruct. cap.* 48. Manuelem 2. *Tomo ſummæ*, *cap.*89. Llamam *in methodo*, *curat.*3. *part. cap.*4. §.43. Corradum *in reſp. p.p. quæſt.*303. Petrum de Ledeſma 2. *Tomo ſummæ*, *tract.* 10. *cap.* 7. *dub.*2. Ratio eſt, quia dans licentiam, confert rem illam Deo: Ergo auferendo, iniurius eſt, & ſacrilegus. 182

183 D. BONAVENTVRA *eo dubio* 3. *diſt.*32. non videtur premere eam viri, (relati *cap.* 30. *Numer.*) retractationem, quam Suarez reſpondet vocari iniquitatem materialiter,quæ eſt non obſeruantia voti, à muliere emiſſi: Inclinat Baſſæus *num.*9. & ratio eſt quia vtitur iure ſuo, & ablato voto,ceſſat obligatio.

HÆC tamen reſponſio non placet Sanchez, quia ſatis impropriè non obſeruantia, quæ non eſt tranſgreſſio, & culpa,diceretur iniquitas.

RESPONDETVR tamen, nomine iniquitatum includi etiam venialia, quo ſenſu *cap.*18. dixerat Aaroni: *Tu, & filij tui portabitis iniquitatem Sanctuarij*, vbi Origenes ex antiquo reddit: *iniquitates ſanctorum*, neque cooperatur Prælatus vouenti in ratione vouentis; alioqui relaxans, teneretur votum implere

Digitized by Google

implere, iuxta id Pſalm.75. *Vouete, & reddite*, quod nullatenus concedit Sanchez *cap. 27. num.33.* Ideò dico cum Suarez, eſſe veniale; & idem aſſerit Diana *Parte 4. Tract.4. reſol.110.* Ratio tamen Baſſæi petit principium.

Difficultates autem aliquæ ſoluendæ ſunt.

PRIMA eſt: An religioſi prælatus poſſet irritare votum ſubditi tranſeundi ad ſtrictiorem religionem.

184 RESPONDETVR, negari *ex cap. licet, de regular.* vbi ius Canonicum dat facultatem huius tranſitus, facultate petita, licèt non obtenta; In profeſſione enim, qua ſubditus tradit ſuam voluntatem prælato excludit hoc. Ità Sanchez *lib.4.cap.32.n.2.* ſecum afferens decem, & octo Doctores. Eſt ferè communis ſententia, vt ait Baſſæus V. *Votum 5. num.8.*

SECVNDA eſt: An cætera vota poſſint Prælati irritare.

RESPONDET Sanchez *loco cit.* poſſe, exceptis votis, quæ ad religionem ſpectant; hæc enim irritatio dicit implicantiam, & exceptis his, quæ adnectuntur illis, qualis eſt in Minimorum religione abſtinentia quadragiſimalis. Eſt communis Theologorum ſenſus apud Suarez *lib.6. cap.8.* Filliuc. *tract.26. num.245.* Nauar. *cap.12. num.73.* Reginaldus *lib.18. num.304.* & Baſſæum *num.9.*

185 TERTIA difficultas eſt; an poſſit Prælatus irritare votum ſubditi de aliquo peccato vitando.

PRIMA opinio eſt negatiua, quia in his quæ ſpectant ad non offendendum Deum, nil habet poteſtatis Prælatus, cui non tenemur obedire; etiam in religione ſtrictiſſimæ obedientiæ Minorum, in his, quæ ſunt contra Deum, vt habetur *cap.10. regula.* Ita tenent multi apud Sanchez.

OPPOSITA tamen ſententia eſt poſſe. Ità D. Thom. 2.2. *queſt.88. art.8. ad 3. & in 4. diſt.38.q.1. art.1. quæſtiuncula vltima, ad 3.* quem ſequuntur vigintiquinque Doctores, quos refert, & ſequitur Sanchez *cap.33. num.7.*

186 RATIO eſt quia licèt non ſubdatur religioſus prælato quò ad illam materiam præcepti de non furando, &c. ſubditur tamen quò ad nouam obligationem; neque aliquid eſt contra Deum, dum Prælatis ſinit eum ſubditum ſeruare præceptum non furandi, licèt auferat nouam obligationem. Hoc autem poſſe omnes prælatos etiam minores, imo etiam inter fœminas Prioriſſas oſtendit Sanchez *loco citato.*

DE his latè agit Fagundez *in ſecundum præceptum Decalogi, lib.2. à capite 34.*

QVÆSTIO XV.

An vir poſſit irritare omnia Vota vxoris, vltra Votum caſtitatis.

{ D.Thom. art 8.

187 FVNDAMENTVM difficultatis eſt, an vxor ſubdatur viro ſolùm quo ad materiam promiſſam, atque adeò ſola vota de materia, præiudicanti coniugio in ratione coniugij, ſint in poteſtate viri; an verò ſubdatur viro etiam quò ad totam rationem voluntatis, qua vouet; atque adeò vir poſſit quodcumque votum vxoris irritare, quippe emiſſum à voluntate non ſui dominâ.

PRIMA opinio eſt, vxorem ratione ſolius materiæ promiſſæ ſubdi viro, ac proinde virum ſola vota præiudicantia ſibi, & domeſticæ gubernationi, poſſe irrita reddere. Ità Abbas *cap. litteras, n.27.* Innocentius *cap. ſcripturæ de voto*, vbi Hoſtienſis, Ioan. Andr. *num.4.* Anton. *num. 3.* Cardinal *queſt.14.* Anchar. *num. 13.* Hugo *cap. manifeſtum, 33. queſt. 5.* Vincentius *ſpeculo doctrinali, tom. 2. lib. 9. cap. 86.* Turiecremata *dicto cap. manifeſtum, num. 2. & cap. ſunt quædam 17. queſt. 1. num. 9.* Catthuſ. *ad cap.20. Numer.* D. Antonin. *3. part. tit. 1. cap.22. §. 1.* Angel. V. *votum 2. num.8.* Syluester V. *votum 5. queſt.1.* Tabiena V. *matrimonium 1. queſt.2. §.4.* Mayronis 4. 188
diſt.38. particula 1, concl.2. Monaldus *ſumma, Tract. de voto, tit. de voto coniugatorum*, Nauar. *ſumma, cap.11. num.64.* Margarita confeſſ. *fol.135.* Palac.4. *diſt.38. diſp.3. fol.987.* Valentia 2.2. *diſp.6. queſt.6. puncto 6.* Lopez *p. p. Inſtruct. cap.47. §. vltimo*, Graff. 101
p.p. deciſ. lib.2. cap.29 n.8. & part.2. lib.2. cap.2. numero 43. Viualdus *Candelabro, ſacram. 3. part. cap.14. num.100.* Philiarc. *de offic. ſacerd. tom.1. part.2. lib.3. cap.18.* Ioan. Heſſleſ. *in expoſitione, Decal. cap.14. de ſecundo præcepto Eccleſiæ.* Azor. *lib. 11. Inſt. cap.17. quæſito 12. & cap. 16. quæſito vltimo*, Leſſius *lib.2. de iuſtitia, cap.40. diſp.10. num. 83.* Sayrus *in claui, reg. lib.6. cap.5. num.8. & cap.10. num.19.* Llamas *methodo curationis 3. part. cap.4. §.23.* Suarez *Tom.2. de religione, Tract. de voto, lib.3. cap.6. num.26. & lib.6. cap. 4. num.2.* & alij apud Baſilium Poncium *de matrimonio, lib.10. cap.17.* & Dianam *loco citando.* Syluius *queſt. 88. art. 8.* Rodriquez *cap. 92.* Filliucius *tract. 26. num.235.* & Baſſæus V. *Votum 5. n.5.*

Altera ſententia è diametro aſſerit, mulierem ſub- 189
di viro, etiam quo ad ipſam voluntatem; atque adeò poſſe eum omnia vxoris vota irritare, conſtante matrimonio emiſſa, pro tunc implenda, ſi abſque eius licentia facta ſint. Ità D.Thom. 2. 2. *queſt. 88. art. 8. ad 3.* Gloſſ. *cap. manifeſtum, V. niſi author; ibi Gratianus, §. ex promiſſis*, Gloſſ. ordin. & Hugo ad 33. *Numer.* Durandus *in 4. diſt.38. queſt. 1. art. 1. num.7.* & excludendo ſolum votum moderatæ eleemoſynæ, de cæteris idem docent Abbas *cap. ſcripturæ, num 8. de voto*, Paludanus *4. diſt.38. queſt. 3. art. 1. concl. 6. num. 10.* Abulenſ. *queſt. 84. ad 30. Numer.* Roſella *verb. votum, num.8. & 10.* ſupplem. Gabr. *4. diſt.32. queſt. vnica, art.2. concl.7.* & poſſe omnia excepto voto de rebus neceſſariis, vt de non mentiendo tenet Angles *flor.2. part. queſt. de voto, art. 7. diffic. 9.* Denique hanc ſententiam tenet Maior *4. diſt. 38. queſt.4. dub.2.* Sotus *lib.7. de iuſtitia, queſt.3. art.2.* Brunellus *de ſponſal. concl.30. num.14.* Alcozer *ſumma, cap.16. fol.56. pag. 2.* Stunica *de voto, queſt.3. num.74.* Manuel 2. *Tomo ſumma, cap.90. num.9.* Aragon. *2.2. queſt.88. art. 8. fol.1020.* Sà V. *votum*, vbi 190
de voti irritatione, §. 1. Petrus Ledeſma *de matrim. queſt.64. art.4. dub.2. concl.1.* Vega 2. *Tomo ſumma, cap.129. caſu 93. & 94.* & eam tutam, & probabilem aſſerit Leſſius, & Lopez, pro ſententia priori adductus, licèt ſit de rebus neceſſariis, vt de non mentiendo. Ità Sotus, Stunica, Aragon, Manuel, Vega, & Ledeſma cit. quos refert & ſequitur Sanchez *lib.9. de matrim. diſp.39. & lib.4. Decal. cap.34.* & Diana *part.2. Tract.4. reſol.220.* volens eum poſſe irritare vota etiam caſtitatis, edita conſtante matrimonio, vbi alios citat.

HÆC eſt S.Bonauenturæ præcipua ſententia, vt notat Sanchez, nam *in 4. diſp. 22. dub.3. littera*, ait, virum non poſſe irritare votum continentiæ vxoris, eò quòd in hoc ſint pares; & ſtatim ſubdit: Nec eſt ſimile de voto abſtinentiæ, pro eo quod quantum ad omnia præeſt vir vxori, prætetquam in lege thori, in qua ſunt æquales. Idem tenet *diſp.38. queſt. 3.* eundem citat, & ſequitur Fagundez *in 2. præcepto, lib. 2. cap.38.* multos alios allegans.

ASSERO

Asserro igitur cum hac ſententia, poſſe maritum irritare omnia vxoris ſuæ vota, abſque licentia ipſius modo ſuprà dicto emiſſa.

191 Probatvr à D. Bonauent. *ll. cc.* primò ex cap.30. Numer. *Si maritum habuerit, & vouerit aliquid; ſi audiens vir ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius: propitius erit ei Dominus. Vxor in domo viri cùm ſe voto conſtrinxerit, ſi audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit ſponſioni, reddet quodcumque promiſerat; ſin autem extemplò contradixerit, non tenebitur promiſſionis rea*, ex quo textu S. Bonauent. deducit id de omni voto ſpectante ad regimen vitæ. Ità legunt LXX. Vatablus, & Pagninus, non quidem de omni, includendo etiam votum caſtitatis, vt mox quæſtione ſequenti oſtendam; ſed de voto ſpectante ad abſtinentiam, aut religioſam conuerſationem, vt exponit D.Ambroſius *lib. de Paradi-*
192 *ſo, cap.*10. & refertur *cap.finali* 33. *quæſt.*5. ibi euidentiſſimè. Itaque apparet, ita virum eſſe caput mulieris, vt nulla vota abſtinentiæ, vel religioſæ conuerſationis liceat ſibi ſine eius licentia Deo offerre; & ratio D. Bonauent. qua vtuntur poſteri, eſt, quamquè affert Sanchez *num.*4. quia, quamuis quò ad actum coniugalem vir, & vxor pares ſint; in cæteris tamen: *vir eſt caput mulieris*, Epheſ.5. Et *mulier ſub viri poteſtate eſt*, Geneſ.3. omnes autem actiones corporis ſubduntur capiti, ab eoque gubernantur. Vnde fit, vt viri ſit gubernare mulierem, ne imprudenter voueat. Quare ſubdidit Deus voluntatem eius viro, quia mulier leuis eſt ad vouendum.

193 Sane ſecundus textus loquitur de ſolo abſtinentiæ voto, non de omni vniuerſaliter, vt vult Sanchez *num.*4. neque D.Auguſtinus, ab eo allegatus, vniuerſaliter (vt ipſe ait) interpretatur, ſed de ſolo abſtinentiæ voto, vt notat D.Bonau. cà *diſt.*32. Sic enim loquitur D.Auguſtinus *lib.*4. *in Numer. quæſt.*59. & refertur *cap. noluit* 33. *quæſt.*5. ibi: *Noluit itaque lex mulierem aliquid vouere, vt non in aliqua rerum licitarum abſtinentia in eiſdem votis fœminæ valeat authoritas, ſed virilis*, & cap. manifeſtum, eadem quæſt.5. quod eſt D.Auguſtini: *manifeſtum eſt ità voluiſſe legem, fœminam ſub viro eſſe, vt nulla eius vota, quæ abſtinentiæ cauſa vouerit, reddantur ab ea, niſi auctor vir fuerit permittendo.*

Vbi aduertas, finem eſſe interpretem legis: quia ergo (ait S.Auguſtinus) noluit Deus, vt in abſtinentiis à rebus licitis niteremur fœminæ authoritate, voluit ſancire vota fœminarum à viris irritabilia; ſupple in eo genere, vt in poſteriori loco euidentius oſtenditur.

194 Obiiciunt primò; eatenus ſubditur voluntas vxoris viro, quatenus ſe extendit lex matrimonij; at ita non reſpicit omnia, ſed ea ſola, quæ ad cohabitationem in ordine ad ſuſcipiendam prolem, & domum regendam ordinata ſunt, cur ergo voluntas vxoris ita ſubiectatur, cùm neque ipſi ſerui dominis, nedum impuberes parentibus ſubiiciantur? Neque enim filij in omnibus Patri ſubduntur, vt ait Abbas *cap. litteras, num.27. de reſtit. ſpoliat.*

Respondet Sanchez *num.*9. ex doctrina D. Bonauent. *locis adductis*, virum in toto regimine vitæ præeſſe mulieri, excepta lege thori, in qua ſunt æquales. Itaque ad regimen vitæ conducit, ne fœmina, quæ leuis indolis eſt, maximè ad deliberandum, extra prudentiæ limites erumpat; ideò debet aſſiſtere vir, qui naturâ eſt prudentior.

195 Obiicies ſecundò. Prælatus religionis non poteſt irritare votum ſubditi de tranſitu ad arctiorem religionem; cur ergo poteſt maritus irritare vota vxoris de perfectione, vel de vitando peccato, cùm magis ſubdatur religioſus prælato, quàm vxor viro?

Respondet Sanchez, in hoc eximi religioſum per iura, ſicut & filius puber in voto religionis; ideò ait Innocentius *cap. ſcripturæ, de voto, num.*3. & Antonius *ibidem*, Patrem poſſe irritare omnia vota perſonalia filij, excepto voto religionis: at vxor non eximitur à toto; eò quòd ad regimen vitæ conducit. Cùm autem vita coniugum in maxima pace, & maximo amore eſſe debeat, oportuit, remoueri ea omnia, quæ poſſent hanc pacem perturbare, vt ſunt votorum obligationes, ad quas præcipuè fœminæ propendunt. Ideò *Geneſ.*3. dicitur Euæ: *ſub viri poteſtate eris; & ipſe dominabitur tui*, & Apoſtolus ad Epheſ.5. *mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino: quoniam vir caput eſt mulieris: ſicut Chriſtus caput eſt* 196
Eccleſiæ; ſed ſicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ità & mulieres viris ſuis in omnibus. Vbi ponderanda ſunt vltima verba, quæ ſubiectionem vxoris viro aſſerunt in omnibus. Itaque ſicut omnes actiones corporis in ſuo regimine ſubduntur capiti, ab eoque gubernantur; & ſicut Eccleſia ſubiicitur Chriſto; ità vxor viro in toto regimine vitæ, vt peracutè colligit S.Bonauent. *in* 4. *diſt.*32. *dub.*1. *littera*, & poſt eum Sanchez *lib.*4. *Decal. cap.*34. *num.*3. qui ità progreditur: Sicut recta religionis gubernatio poſtulat, vo- 197
luntatem ſubditorum ſubiici prælato in omnibus obligationibus additis, nec huic plenæ ſubiectioni obſtat, non poſſe omnia ſubditis præcipi, ſed ea ſola quæ ſunt ſecundùm regulam; nec omnia interdicere; ita etiam recta, & pacifica gubernatio domus poſtulat plenam vxoris viro in omnibus ſubiectionem, quò ad obligationes nouas ſibi imponendas, ne perturbetur pax, & recta gubernatio. Nec huic plenæ ſubiectioni obſtat, virum non poſſe præcipere, nec interdicere omnia. Hæc Sanchez, quibus ſatisfit eius argumento allato *quæſt.* 11. in fine, quo nitebatur probare, religioſum ex natura ſua non ſubdi quò ad votorum irritationem, quia non tenetur obedire in omnibus.

Reſpondet enim Sanchez hic, vt vidimus.

Decvit autem hæc ſubiectio mulieris ob eius 198
multa onera, vnde *Numer.* 30. eodem diſponit modo irritanda à Patre vota puellæ in domo, ac vxoris à viro, cùm maiori aſſiſtentia prudentiæ egeat vxor ad domus regimen. Subditur ergo in his votis vxor, excipe ſi diuortio diuidantur legitimè ob alterius fornicationem; nam eo durante neuter poteſt vota alterius irritare. Ideò *Numer.* 30. allegato, dicitur: *Vidua, & repudiata, quidquid vouerint, reddent.* Vbi aduertit Abulenſ. & Sanchez *lib.* 5. *de matrimonio, diſp.*39. *num.*8. pari conditione poſitam viduam iam ſolutam, & repudiatam.

Confirmatvr, coniugem adulterum non 199
poſſe irritare vota innocentis coniugis, quia ius amiſit, ità vt poſſit eo inuito religionem intrare, vt habetur *cap. Agathoſa*, 27. *quæſt.*2. non tamen ante, & adulterio ſecuto, quia adhuc innocens non expreſſit, ſe velle iure ſuo vti. Similiter nec innocens poteſt, quia durante diuortio, cedit iuri ſuo. Vide Sanchez.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO XVI.

An poſſit vir irritare Votum Caſtitatis ab vxore emiſſum abſque licentia, conſtante matrimonio, & pro tunc implendum.

200 Certvm eſt, votum vxoris de non reddendo debito eſſe nullum, quia eſt contra legem matrimonij. Quæſtio ergo eſſe poteſt ſolùm, an votum de non petendo debito valeat à viro irritari.

Prima opinio eſt affirmatiua. Ita D. Thom. *in 4. diſt. 31. in expoſitione litteræ*, & ibi Palud. *quæſt. 2. art. 2. num.* 17. Ioan. de Friburgo *ſumma confeſſorum, lib. 1. tit.* 8. *quæſt.* 35. Sotus *in 4. diſt.* 32. *quæſt. 1. art.* 3. & *lib. 7. de Iuſt. quæſt. 3. art.* 1. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. *fol.* 1021. Nauar. *ſumma, cap. 12. num.* 16. Reginaldus *lib. 18. num.* 304. & 312. Stunica *de voto, quæſt. 3. num.* 59. Guttier. *quæſt. can. lib. 2. cap. 22. num.* 49. Philiarc. *de offic. ſacerd. tomo 1. part. 2. lib. 3. cap.* 4. Manuel 1. *Tomo ſummæ, cap. 243. num.* 8. & 2. *Tomo, cap. 90. num.* 3. Gomez *ſuper Bullam Cruciatæ, clauſula 10. num.* 67. Vega 1. *Tomo ſummæ, cap. 159. caſu 12. & 93.* Sayrus *Claui reg. lib. 6. cap. 5. num.* 13. Sanchez *lib. 9. de matrim. diſput. 39. num. 10. & lib. 4. ſummæ, cap. 34. num.* 19. Diana *Parte 2. Tract. 4. reſol.* 220. alios referens, Fagundez *lib. 2. Decal. cap.* 37. & Baſſæus V. *Votum 5. num.* 6.

201 Secvnda ſententia eſt D. Bonauent. *in 4. diſt. 32. dub. 3. litt.* quem ſequuntur Gloſſa *cap. Manifeſtum 33. quæſt.* 5. vbi Hugo, & Archidiac. in fine Hugo Cardinal. *Numer. 30. in fine Litt.* K. Vincentius *in ſpeculo Doctrinali, tom. 2. lib. 9. cap.* 86. Palud. *in 4. diſt. 38. quæſt. 4. art. 2. concl. 5. num.* 23. vbi Mayro *concl. 2. part.* 1. Caietanus *ſumma, v. votum, cap. de conditionibus ex parte vouentis*, & opuſculis *Tom. 1. tract. 31. ſeptemdecim reſponſionum, reſp. 14. dub.* 4. Syluester V. *Votum, 4. quæſt. 2. dicto* 4. Nauar. *ſumma, cap. 12. num.* 64. Ledeſma 2. *part. 4. quæſt. 66. art.* 4. Palac. 4. *diſt. 32. dub. 2. fol.* 717. Angleſ. *flor. 2. part. quæſt. de voto, art. 7. diffic.* 9. Petrus à Ledeſma *de matrim. diſp. 94. art. 4. dub.* 1. Valentia 2. 2. *diſp. 6. quæſt. 6. de voto, puncto 6. quæſt. vlt. de votis ſubditorum*, Lopez *p. p. Inſtruct. cap. 47. fine*, Ioannes Heſalſſ. *in expoſitione Decal. 2. præcepto, cap.* 14. quibus relatis Sanchez *loc. cit. de matrimonio*, ait, eſſe ſatis probabilem ſententiam hanc negantem.

202 Assero cum hac ſententia, non poſſe votum non petendi debitum ab vxore emiſſum, à marito irritari.

Probatvr à D. Bonauent. *in 4. diſt. 32. dub. 1. & 3. litt.* Vir non habet dominium in vxorem quò ad actum coniugalem, ſed quò ad eum ſunt pares *cap. gaudemus, de diuort.* & *cap. ſi quis vxorem, 32. quæſt.* 1.

Respondet Sanchez *num.* 12. licèt coniuges ſint pares quò ad obligationem reddendi, & libertatem non petendi, & ita materia illa non ſit viro ſubiecta; at quo ad illam nouam obligationem vxor ſubditur viro, tanquam capiti, cuius eſt eius voluntatem dirigere, ne imprudenter agat.

At poteſtas primò debet eſſe ſuper materiam, ſuper quam cadat voluntas, ideo enim ſuprà quæſtiones inſtituit Sanchez: An ſuperiores poſſint ſolùm in materiam debitam *v. g.* vir in materiam ſpectantem ad matrimonium; an etiam in voluntatem. Id habet Sanchez præcipuè *lib. 9. de matrimonio*; Voluntas enim in ordine ad materiam aliquam ſubiicitur, neque moderanda relinquitur voluntas viro, cùm à iure ſit ipſi vxori in hoc integrè ſubiecta, imò ex naturâ rei, & ex vi coniugij, ex quo coniux tenetur ſanè reddere petenti, at petere liberè poteſt: Et ſic reſpondetur etiam argumento Sanchez.

Obiicit ſecundò illam ſcripturam *ex 30. Numer.* & expoſitionem D. Auguſtini.

Respondetvr ex dictis *quæſt. præcedenti*, 203 ſcripturam loqui ſemel de abſtinentia, & ſemel de regimine, extra thorum; nec D. Auguſtinum aduerſariis fauere, vt oſtendi.

Instat Sanchez ex Abbate *cap. Cariſſimus, num. 5. de conuerſ. coniug.* nomine abſtinentiæ claudi continentiam *per cap. ſi tu abſtines, 27. quæſt.* 1. ibi: *ſi tu abſtines ſine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam*, &c.

At hæc extra rem ſunt: Nam licet aliquando verbum *abſtinet*, in materia ſubiecta carnalis copulæ ſignificet etiam abſtinere ab ea, ſicuti in materia homicidij, & aliis, dum explicatur materia, à qua abſtinetur; tamen verbum genericum eſt, quod ex vſu pro abſtinentia à cibis vſurpatur, & ei appropriatur, & multò magis, ſi addatur materia cibi, aut ieiunij, ut ponitur *in cap. illo.* Itaque non ſequitur regula, quod in aliis etiam materiis vbique extendatur ad abſtinentiam à carnalibus, quia eſt verbum impropriè illam ſignificans, quæ propriè dicitur Continentia; Eoque minus in loco *Num.* 30. vbi de abſtinentia à cibis eſt ſermo; ait enim: *Si vouerit, vt per* 204 *ieiunium, vel cæterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam*, puta ſecundùm legem Nazareorum, abſtinere à vino &c. Sic exponit D. Auguſtinus, relatus *quæſt. præcedenti.* Manifeſtum eſt itaque voluiſſe legem, fœminam ſub viro eſſe, vt nulla eius vota, quæ abſtinentiæ cauſa vouerit, reddantur ab ea, niſi author vir fuerit permittendo. Dicit autem *quæ abſtinentiæ cauſa vouerit*, ad diſtinctionem voti continentiæ, ut notat ipſe Sanchez *num.* 4.

QVÆSTIO XVII.

Vtrum poſſit Vir irritare Vota Vxoris, ſine ſua licentia emiſſa, implenda tempore ſoluti matrimonij.

Vniversaliter de omnibus habentibus 205 poteſtatem dominatiuam diſputatur à Sanchez *lib. 9. de matrimonio, cap. 29. num.* 24. Ideò & nos omnia hac de re definiemus.

Prima ſententia eſt, neque virum coniugis, neque vllum alium dominatiuâ poteſtate præditum poſſe ea vota irritare. Ita Caietanus 2. 2. *quæſt. 88. art. 8. dub. penultimo* Angel. *votum* 2. Nauar. *ſumma, cap. 12. num.* 66. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. *fol.* 1021. Angles *flor. 2. part. quæſt. de voto, art. 7. diff. 8. concl.* 2. Lopez *p. p. Inſtruct. cap.* 48. Manuel 2. *tomo ſummæ, cap. 79. num. 8. & 90. num.* 10.

Secvnda ſententia eſt, poſſe irritare vota eorum tantùm, qui ſubditi ſunt, non ſolùm quò ad materiam voti, ſed etiam quò ad voluntatem, ita vt non habeant *velle*, aut *nolle*. Ita Syluest. *verb. votum 4. quæſt. 2. dicto* 5. Sà *verbo votum.* Valentia 2. 2. *diſp. 6. quæſt. 6. puncto 6. quæſt.* 5.

Tertia ſententia aſſerit, poſſe omnes ſupe- 206 riores ea vota irritare. Ita Sotus *lib. 7. de Iuſt. quæſt. 3. art.* 1. Alcozier *ſumma, cap. 16. concl.* 9. Lopez *p. p.*

Inſtruct.

Digitized by Google

*Inſtruct. cap.*50. Vega *Tom.*1. *cap.*129. *caſu* 20. & de votis vxoris tenet Stunica *de voto*, *quæſt.*3. *num.*76. Sanchez *lib.*9. *de matrim. diſp.*39. *num.*16. adducens hos, & alios.

Excipivnt tamen Sanchez, & alij votum ſerui, adducentes Lopez *loco cit.* & Toſtatum *q.*91. *ad cap.*30. *Numer.*

Excipit etiam Ludouicus Lopez votum caſtitatis, factum ab vxore pro tempore, quo ſui iuris erit implendum, aitque, non poſſe à viro irritari; at contra ſentiunt Sanchez, Sotus & Stunica ſuprà.

207 Qvoad votum religionis, reſpondet Sanchez *num.* 19. Si hoc votum emiſſum eſt ab vxore poſt initum matrimonium ante illius conſummationem, tunc implendum, ait, non poſſe irritari, quia eſt votum per quod eximenda eſt vxor à viri poteſtate, & ſoluendum matrimonium. Atque ſe habet ad inſtar voti facti à religioſo tranſeundi ad arctionem religionem. Si verò emiſſum eſt in tempore ſoluti matrimonij, ſiue matrimonio conſummato, ſiue non conſummato, poſſet vir illud irritare. Addit *num.* 20. alia vota facta ab vxore ante conſummationem matrimonij, dum habet votum etiam eximendi ſe à poteſtate viri, & tranſeundi ad religionem, poſſe irritari, quia nondum vxor liberata eſt à poteſtate viri. Vide etiam Fagundez *in ſecundum præceptum*, *Decal. lib.*2. *cap.*38. *num.*9.

208 Qvid ſenſerit D. Bonauent. non adeò clarum eſt; arbitror tamen, eum cum prima ſententia ſtare, quia *in* 4. *diſt.* 39. *quæſt.* 3. vbi *in corpore*, *& ad* 1. duo requirit, vt ſtabile votum edatur. Alterum eſt libertas voluntatis ad votum edendum, & hanc haberi ait etiam tempore ſubiectionis: Alterum eſt ad exequendum; & hoc habetur tempore, pro quo editum eſt votum.

Assero cum hac ſententia, vota tempore libertatis exequenda, irritari non poſſe tempore ſubiectionis.

209 Probatvr argumento D. Bonauent. *loco cit.* quia ſuperior poteſt irritare vota; eò quòd ſit dominus materiæ, & voluntatis, ad ſummum pro vt cadit ſuper materiam promiſſam, quæ ideò cenſetur in poteſtate Domini; ſed dominium tale non eſt ſuper votum editum pro tempore libertatis: Ergo. Minor probatur, quia ſi conſideretur votum in ordine ad voluntatem, ea libera eſt independenter à creatura, cuius ſignum eſt, quod nullum dominium legitimum aufert libertatem; ſi verò conſideretur in ordine ad materiam, cùm non ſit in poteſtate Domini, ſed ſit pro tempore, quo poteſt liberè eam exequi, quippè eam habet in ſui poteſtate; non poteſt à dominio vſurpari ſuperioris.

Respondet Sanchez *num.* 21. ſufficere ſi perſona ſit ſubiecta, & materia voti tempore, quo emiſſum eſt votum; licèt obligatio executionis dilata ſit ad tempus libertatis.

Hæc tamen reſponſio non eſt ſolida, quia ſubiectio formalis venit à ſubiectione ad ſummum voluntatis, pro vt voluntas vouet: atque adeò ſuper illam materiam. Cùm igitur hac ratione voluntas non ſit ſubdita, cùm non feratur in materiam ſubiectam, vt putat Sanchez; nam illa materia pro eo tempore poteſt eſſe non exiſtens, & contingens, vt, ſi vxor voueat pro tempore viduitatis, eum ſtatum aſſumere, qui pro ſuo profectu ſpirituali à ſuo Epiſcopo ſibi ſuadebitur, non uideo quid iuris habeat vir circa hoc.

210 Vrgeo; ſi voueat relgionem ingredi, cui voto non video quomodo dominetur maritus; eodem enim modo ab eius poteſtate eximitur, ſicuti religioſus, vouens tranſitum ad ſtrictiorem religionem, eximitur à poteſtate ſuperioris præſentis. Diana *parte* 4. *Tract.*4. *reſol.* 29. ait, ſe olim putaſſe, aliquos probabiliter cenſere, patrem poſſe irritare votum religionis emiſſum à filio, poſt annos pubertatis exequendum, quia impubes eſt in plena patris poteſtate.

Sanchez hoc argumento validè ſe premi 211
fatetur; reſpondet tamen; ſi votum ſit emiſſum conſtante matrimonio rato, non conſummato, & pro tunc implendum, non poſſe irritari, quia eo caſu vxor eximenda eſt à viri poteſtate, ac matrimonium ſoluendum, vt patet, & probant Theologi præcipue D. Bonauent. *in* 4. *diſt.*32. *quæſt.* 2. ex *cap. Præterea de conuerſione coniugatorum*, ſi verò emiſſum ſit ante, vel poſt conſummatum matrimonium, ſed implendum tempore ſoluti matrimonij, poſſe virum id irritare. Ratio diſparitatis huius cum voto religioſi vouentis tranſitum ad ſtrictiorem, eſt, quia per hoc votum Religioſus eximitur omninò à poteſtate ſuperioris illius ex iure; non ſic vxor pro eo voto.

At effugium hoc præcluditur, quia, ſicut reli- 212
gioſus ille ſtabiliter vouet, quia voto illo à iure eximitur, vt ad ſtatum perfectiorem tranſeat, ità mulier iam exempta eſt, cùm voueat id, quod non ſubiacet, quò ad impletionem, ipſi viro, qui de eius regimine poſt facta curam non poteſt habere.

QVÆSTIO XVIII.

An poſſit vir irritare Vota vxoris, ante matrimonium emiſſa.

Ex doctrina ſupra allata D. Bonauenturæ deduci- 213
tur, vota adimplenda tempore matrimonij ſubiacere poteſtati viri, etiamſi ante matrimonium edita; tunc enim in materiam, vt implendam per voluntatem ſibi tunc ſubditam, & in voluntatem, quæ debet implere, habet dominium. Qua ratione vtitur Sanchez *diſp.* 39. *num.*25. *lib.*9. *de matrimonio.* Hæc propriè irritatio non eſt, vt dicam etiam *quæſt. ſequenti*; ſed ſuſpenſio. Ideò hanc ſententiam tuentur vigintiocto Doctores, relati à Sanchez *loco citato.*

Assero itaque, vxoris vota, ante matrimonium 214
facta, ſed poſt implenda, poſſe à marito irritari, demptis tamen caſibus infrà dictis. Probatur primò ex D. Auguſtino *lib.*4. *quæſt.*56. *in Numer.* & habetur *cap. noluit* 33. *quæſt.*5. ibi: *Ita ſi adhuc innupta conceſſerat pater vota perſoluere, ſi antequam perſolueret, nupſerit, & viro eius hoc cognitum non placuerit, non perſoluat, & hoc omnino ſine peccato.* Hoc eſt fundamentum D. Bonauent. quod indicat *dub. illo* 3. eoque nititur *quæſt. illa* 3. *diſt.*38.

Excipe tamen vota realia, edita ante matrimonium, v. g. eleemoſynæ, quæ vouit ante matrimonium; ſi tamen erat ſui iuris.

Secvndo excipe votum caſtitatis, ante matri- 215
monium ab vxore emiſſum; id enim à viro nequit irritari, quoniam illud votum continet duo, nempe non exercere actum venereum, nec petendo, nec reddendo, quò ad ſecundum non indiget irritatione. Nam fortiori matrimonij vinculo cogitur reddere. Quò ad primum irritari nequit à viro, quia materia petendi non eſt viro ſubiecta, ita vt prohibere poſſit, aut præcipere debiti petitionem, ſed mulier eſt libera, & ſui iuris in hoc. Nec actus liber, quo mulier

Digitized by Google

eam ſibi obligationem impoſuit, eſt ſub viri dominio, & poteſtate, quoniam eſt iam Deo conſecratus, & quando fuit elicitus, non habebat poteſtatem prohibendi, ne eliceretur. Itaque etiam poſt mortem coniugis valet, vt probat S. Bonauent. *in 4. diſt.* 38. *art.* 2. *quæſt.* 1. quem ſequuntur omnes Doctores allegati pro D. Bonauent. *quæſt.* 14. quibus adde Sanchez *diſp.* 39. *citata*, *num.* 17. Quare id falsò negat Ioan. de Friburgo *ſumma*, *lib.* 1. *tit.* 8. *quæſt.* 55.

216 Excipe tertiò votum Religionis ante matrimonium ab vxore emiſſum; non enim poterit à viro irritari; Quia ſi matrimonium non eſt conſummatum, tenetur illud votum adimplere, vt probat D. bonau. *in 4. diſt.* 32. *quæſt.* 2. & habetur *cap. Præterea de conuerſ. coniugatorum.*

Si verò ſit conſummatum, non indiget pro tunc irritatione, quia pro tunc impleri nequit, vt probat D. Bonauent. *loco cit.* Nec poteſt irritari pro tempore, quo erit ſui iuris, quando iam tenebantur implere. Quia materia illa non erat ſubiecta tempore, quo promiſſa eſt, nec actus liber; nec ſubiicitur etiam materia tempore, quo votum implendum eſt.

217 Notat Sanchez *num.* 31. ſi mulier ante matrimonium obligationem aliquam contraxit, vir non poteſt illam irritare propter ius homini acquiſitum: Ratio differentiæ eſt, quia vir, vel alius ſuperior non gerit vices hominis, cui ius acquiſitum eſt, vt poſſit illud remittere, & irritare, aut gerit vices Dei, cui ius per votum acquiritur.

QVÆSTIO XIX.

An Vota vxoris, abſque licentia viri facta, ſoluto matrimonio reuiuiſcant.

218 Certvm eſt, vota omnia legitimè irritata, non redire, itaque ante irritationem legitimam habere eſſe corruptibile, vt notat D. Bonauent. *in 4. diſt.* 38. *quæſt.* 3. & poſt eum Valentia 2. 2. *diſput.* 6. *quæſt.* 6. *puncto* 6. *quæſt.* 4. & Sanchez *lib.* 9. *de matrimonio*, *diſp.* 39. *num.* 33. nam irritatio extinguit obligationem; at obligatio ſemel extincta minimè reuiuiſcit *leg. cùm ex cauſa*, *Cod. de remiſſ. pignor.* atque adeò ſi reuiuiſceret obligatio, ſignum eſt, fuiſſe imperfectè irritata, & ſolùm ſuſpenſa.

Nota autem, votum irritari, vel ratione dominij in voti materiam, vel ratione dominij etiam in voluntatem vouentem. Quando irritatio fit ratione ſolius dominij in materiam, ſi materia totaliter, & in tota ſua duratione materiæ voti ſubiacet illi ſuperiori, irritatur perfectè, contra aliquos. Si verò materia non adæquate totaliter, ſubiacet ſuperiori, eò quòd vel ante fuerit in poteſtate Dei ex vi voti, tunc non ſubiacet illa materia perfectæ irritationi, atque adeò ſuſpenditur ſolùm pro tempore dominij durantis. Quando verò irritatio oritur ex dominio in materiam, & voluntatem, tunc perfecta eſt irritatio; dominium autem non debet ſumi in voluntatem nudam, ſed in voluntatem, prout cadit ſuper materiam voti, vt dixi ſuprà.

219 Assero primò, vota omnia, conſtante matrimonio emiſſa ab vxore, & pro tunc implenda, ſi à viro irritentur, non reuiuiſcere. Ità D. Bonauent. *in 4. diſt.* 38. *quæſt.* 3. Abbas *cap. ſcripturæ*, *num.* 7. *de voto*, Caietanus 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. *dub.* 4. Abul. *quæſt.* 86. *ad cap.* 30. *Numer.* Angelus V. *votum*, 2. *num.* 12. Syluester V. *votum*, 4. *quæſt.* 2. *dicto* 3. & 4. Armilla V. *votum*, *num.* 12. Sotus *lib.* 7. *de Iuſt. quæſt.* 3. *art.* 1. Nauar. *ſumma*, *cap.* 12. *num.* 66. Lopez *p. p. Inſtruct. cap.* 48. Philiarc. *de offic. ſacerd. tract.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. Vega *Tom.* 2. *cap.* 129. *caſu* 95.

Hoc aſſerunt Sotus, Nauar. Philiarc. & Lopez etiam de votis ſeruorum, qui ſubduntur, non quo ad voluntatem, ſed quò ad materiam tantùm: Contra Roſellam V. *votum* 2. *num.* 7. & 13. Valentiam 2. 2. *diſp.* 6. *quæſt.* 6. *puncto* 6. *quæſt.* 1. & alios.

Probatvr à Sanchez *num.* 36. argumento D. Bonauent. relato *quæſt.* 14. quia vxor non modò quò ad materiam, ſed etiam quò ad voluntatem in omnibus, excepta lege thori, ita viro ſubdita eſt, vt omnia eius vota ab ipſo valeant abſque ſpe, aut obligatione reuiuiſcendi, irritari; ſed hæc conceditur ab omnibus perfecta irritatio: Ergo. 220

Assero ſecundò, vota edita ab vxore, vel alio ſubdito, tempore libertatis reuiuiſcere.

Probatvr, quia neque voluntas, neque materia tempore vouendi ſubdebatur viro, vel alij domino: Ergo ſolam habet poteſtatem ſuper executionem tempore ſui dominij. Ità Sanchez *loco cit.* Oppoſitum tamen tenet Ioan. Præp. cum Diana citandis *quæſt. ſequenti.*

Hæc ſupponunt, mulierem tempore voti fuiſſe liberam, nam ſi erat ſub aliorum poteſtate, quid agendum, dicam *quæſtione* 21.

Assero tertiò: Tempore diuortij vota emiſſa à reo, etiam caſtitatis, & religionis, poſſunt ab innocente irritari, neque cenſentur facta; ſicuti vota ante matrimonium. 221

Probatvr, quia innocens habet ius, cui non poteſt reus coniux derogare, quia diuortium factum eſt in fauorem innocentis, ac dependenter ab eius voluntate. Si verò innocens coniux voueat, cenſendum eſt, ſicut de votis emiſſis ante matrimonium, quia innocens eſt ineptè ſui iuris abſque aliqua obligatione, eſto vinculum perſeueret matrimonij, vt notat Sanchez *num.* 41. poſt S. Bonauent. *in 4. diſt.* 35. *quæſt.* 1. præcipuè *ad ſecundum.*

QVÆSTIO XX.

An poſſit vir irritare Vota vxoris ex ſua licentia edita: omitto votum Caſtitatis.

Prima opinio eſt vniuerſaliter negantium. Eos refert Sanchez *lib.* 9. *de matrim. diſp.* 40. & de Prælatis religionum aſſerit Richardus 4. *diſt.* 38. *art.* 4. *quæſt.* 3. & eo excepto, de cæteris dominantibus aſſerit Philiarcus *de offic. ſacerd. tract.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. 222

Vniversaliter verò de omnibus votis etiam Caſtitatis id aſſerit Diana *Parte* 4. *Tract.* 4. *reſol.* 110. adducens Ioannem Præpoſitum Modernum *in* 3. *part. D. Thom. quæſt.* 6. *de bonis matrimonij, dub.* 10. *num.* 153. & hoc, etiamſi vxoris vota eſſent implenda tempore ſoluti matrimonij.

Opposita tamen ſententia eſt D. Bonau. *in* 4. *diſt.* 32. *dub.* 3. *litt.* Gloſſ. ord. *Numer.* 30. Hugo ibi, *littera K.* Richardus *in* 4. *diſt.* 32. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 1. Hoſtienſ. *ſumma*, *tit. de voto*, Abbas *cap. Chariſſimus*, *num.* 4. *de conuerſ. coniug.* & *cap. ſcripturæ*, *num.* 8. *de voto*, Henricus *num.* 6. Vincent. *ſpec. doctrin. Tom.* 2. *lib.* 9. *cap.* 86. Turrecrem. *cap. ſunt quadam* 17. *quæſt.* 1. *num.* 19. & *cap. manifeſtum*, *num.* 3. D. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 22. Caietanus *ſumma*, *v. votum*, *cap. vltimo*, Angelus *votum* 2. *num.* 10. Armilla V. *votum*, *num.* 12. Adrianus 4. *quæſt.* 14. *de matrimonio*, Nauar. 223

Nauar. *ſumma*, *cap.* 12. *num.*61. & 73. Nicolaus de Orbell. 4. *diſt.* 38. *quæſt.*1. §. 7. Brunellus *de ſponſal. concl.* 30. *num.* 14. Alexander *in Enchir*, 2. *precept. tract. de voto*, Ioan. Heſſleſſ. *in expoſitione*, *Decal.* 2. *precepto*, *cap.*14. Graff. *p. p. deciſ. lib.* 2. *cap.*19. & 2. *part. lib.* 2. *cap.* 12. *num* 27. Lopez *p. p. Inſtruct. cap.*48. Innocentius *cap. ſcriptura*, *de voto*, Gratianus *dict. cap. manifeſtum*, §. *ex præmiſſis*, Maior 4. *diſt.*38. *quæſt.* 4. *dub.*2. Roſella V. *votum* 3. Syluester V. *votum* 4. *quæſt.* 2. *dicto* 6. Caietanus 2.2. *q.*88. *art.* 8. *dub.*2. Sotus *lib.*7. *de Iuſt. quæſt.* 3. *art.* 1. Bartholomæus a Ledeſma *dub.*20. *de matrim. concl.*1. Palac.4. *dub.*38. *dub.*3. *fol.*871. Stunica *de voto*, *quæſt.*3. *num* 61. Nieuo *ſumma*, *tit.* 135. Angles *flor.* 2. *part. quæſt. de voto*, *art.*7. *poſt* 9. *difficul. dub.*1. Aragon. 2.2. *quæſt.*88. *art.*8, *fol.*1019. Valentia 2.2. *diſp.*6. *quæſt.*6. *puncto* 6. *quæſt.* 3. Sà *verbo votum*, Manuel 2. *Tomo ſummæ*, *cap.*90. Vega 2. *tomo ſummæ*, *cap.* 129. *caſu* 22. & 91. quos adducit, & ſequitur Sanchez *lib.*9. *de matrim. diſp.*40. *num.*4. & Baſſæus V. *Votum* 5. *num.*6.

Asserо cum hac ſententia, poſſe virum irritare vota vxoris de licentia ſua edita.

224 Probatvr à D. Bonauent. primò, ex *cap.*30. *Numer.* vbi dicitur: *Si vouerit, vt per ieiunium, & cæterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam, in arbitrio viri erit, vt faciat, ſiue non faciat. Quod ſi audiens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam: quidquid vouerat, reddet; Si autem contradixerit poſtquam reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius.* Vbi Scriptura immunem conſtituit mulierem à tranſgreſſione voti imperatà à marito, dum culpam, quæcumque ea ſit, in maritum transfert, vt infert S. Bonauent. & poſt eum Caietanus *ibi*, ac Sanchez.

225 Probatvr ſecundò à D. Bonauent. ex D. Auguſtino *lib.*4. *in Numer. quæſt.*59. & refertur *cap. manifeſtum*, 33. *quæſt.* 5. ibi: *vnam cum ad peccatum eiuſdem viri pertinere voluerit lex, ſi prius permiſerit, & poſtea prohibuerit, non tamen dixit, vt faciat mulier, quæ vouerat.* Item habet D. Ambroſius *lib. de Paradiſo*, *cap.*10. & refertur *cap. fin.*33. *quæſt.*5. ibi: *etiamſi viro permittente repromiſſa fuerit, non licet ei votum opere complere, cum vir voluerit reuocare promiſſum.*

Ratio fundamentalis, quâ cæteri nituntur, eſt; quia vir etiam poſt datam vxori licentiam adhuc præeſt eius voluntati, neque ob datam illam indiuiduam facultatem renunciauit iuri voluntatis vxoris; maximè verò quia, cùm eius regimini ſit deſtinatus, poteſt aliqua occurrere cauſa, prudenter dictans, reuocandam facultatem datam. Idem de cæteris dominantibus vrget.

Obiicies. Licentia illa transfert dominium illius actionis indiuiduæ in ſubditum.

226 Repondetvr cum D. Bonauent. non transferri dominium, ſed tantùm pro tunc concedi facultatem vtendi eâ voluntate, & re, ſeruando ibi regimen prudens, cui occurrere poteſt ratio reuocandi facultatem.

An verò peccet lethali culpâ irritans votum, è ſua licentia emiſſum, nulla præcedente cauſa; Sanchez aſſerit *num.*7. plures afferens.

At ſolam in eo caſu venialem interuenire aſſerui, & probaui *quæſt.*13. refellens argumenta Sanchez.

QVÆSTIO XXI.

An poſſit maritus Votum Caſtitatis vxoris, ex licentia ſua editum, reuocare.

Prima opinio eſt affirmatiua. Ità Abbas *cap.* 227
Chariſſimus, *de conuerſ. coniug. cap.*5. Sotus *lib.*7. *de Iuſt. quæſt.*3. *art.*1. & *quarto ſent. diſt.*32. *quæſt.*1. *art.*3. vbi Palac. *diſt.*2. *fol.* 717. Stunica *de voto*, *fin.* 3. *n.*62. Bartholomeus à Ledeſma *dub.* 71. *de matrim.* Aragon. 2.2. *quæſt.*88. *art.*8. *fol.*1021. Vega 2. *Tomo ſum. cap.*129. *caſu* 22. & id poſſe, quando adeſt periculum incontinentiæ, ait Ledeſm. 2. *part.* 4. *quæſt.*66. *art.*4. Sanchez *lib.*9. *de matrim. diſp.*40. *num* 17. Diana *parte* 2. *Tract.*4. *reſol.*110. alios referens. Idem ſentit Fagundez *in ſecundum præceptum*, *Decal. lib.*2. *cap.*37. Baſſæus 5. *num.* 6. Loquuntur poſt conſummatum matrimonium inito.

Secvnda ſententia eſt negatiua. Ità D. Bonau. 228
in 4. *diſt.*32. *dub.*3. *litt.* D. Thom. ibidem *ad litt.* Albertus Magnus *art.*6. Richardus *art.*2. *quæſt.*2. *ad* 1. Paludanus *quæſt.* 2. *art.*2. Gratianus *cap. manifeſtum*, §. *ex præmiſſis*, 33. *quæſt.*5. & ibi Turrecrem. Ioan. de Friburg. *ſumma*, *confeſſ. lib.*1. *tit.*8. *quæſt.* 45. Adrianus 4. *quæſt.*14 *de matrim.* D. Antonin. 3. *part. tit.*1. *cap.*22. §.3. Roſella V. *votum* 3. *num.*2. Piſan. verb. *votum* 3. §. 3. Sylueſt. verb. *votum* 5. *quæſt.*2. Tabien. V. *matrim.* 1. §. 4. Nauar. *ſum. cap.* 12. *num.* 61. Philiarcus *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. Manuel 2. *Tomo ſummæ*, *cap.*90. qui intelligit, in quantum votum præiudicat viro; vnde ait, non licere irritare, vt mulier poſſit petere.

Assero cum hac ſententia, votum caſtitatis, ab vxore cum mariti licentia emiſſum, non poſſe denuò ab eo irritari.

Probatvr à D. Bonauent. Radix, & ratio, 229
qua nititur facultas irritandi vota, eſt poteſtas dominatiua, vt etiam aduerſarij fatentur; at coniux non habet poteſtatem dominatiuam ſuper vxorem in his, quæ ſpectant ad ius thori, cùm ſint æquales, vt habetur *cap. Gaudemus*, *de diuort. cap. ſi quis vxorem*, 32. *quæſt.* 1. & fatetur Sanchez *lib.*4. *ſum. cap.*34. *num.*19.

Respondet ibi Sanchez, licet æquales ſint in iure petendi, & reddendi; attamen quo ad illam obligationem, quæ accidentaria eſt, vxorem ſubdi viro, cuius eſt eam regere, ne imprudenter agat.

At hoc effugium præcluſum eſt *quæſt.*15.

Probatvr ſecundò ex D. Ambroſio *lib. de* 230
Paradiſo, *cap.*10. & refertur *cap. Nec* 33. *quæſt.*5. ibi: *Vota verò continentia ita alterius permiſſu ab altero valent offerri, quòd poſt permiſſionem non valent in irritum deduci.*

Respondet Sanchez, D. Ambroſium intelligi, quando vterque mutuo conſenſu caſtitatem vouet.

At profectò hæc Gloſſa eſt contra textum, ibi enim D. Ambroſius, & Canon antitheſim componit, aſſerens, virum, quia caput eſt mulieris, poſſe ſuper vota abſtinentiæ, & religioſæ conuerſationis ſuæ vxoris, cuius vota de his materiis emiſſa, etiamſi data à ſe illi facultate, poteſt irritare; vota verò continentiæ nequaquam. Ideò enim de voto caſtitatis mutuo loquitur. Hæc ſunt verba: *Euidentiſſime itaque apparet, ita virum eſſe caput mulieris, vt nulla vota abſtinentiæ, vel religioſæ conuerſationis liceat ſibi ſine eius licentia Deo offerre: etiamſi*

Digitized by Google

231 *etiamſi viro permittente repromiſſa fuerit, non licet ei votum opere complere, cùm vir voluerit reuocare permiſſum. Vota verò continentiæ ita alterius permiſſu ab altero valent offerri, quòd poſt permiſſionem non valent in irritum reuocari.* Vbi fallitur forſan Sanchez, quia dixit: *alter alterius*; ſed hæc relatiua reſpiciunt ſupra dicta nomina eo ordine, nempe vir vxoris vota, &c.

Obiicit Sanchez *num.* 17. primò. Licèt vir non ſit dominus materiæ illius promiſſæ, ſed in illa ſit æqualis vxori; at tanquam caput, eſt Dominus actus illius liberi, quo vxor tempore ſubiectionis ſe obligauit voto illo. Et quamuis ex conſenſu viri ſit Deo conſecrata, id confert, vt vir irritans abſque cauſa peccet mortaliter, non tamen vt irritatio ſit nulla, quia illâ licentiâ datâ non amiſit dominium illius actus liberi. Sic & Baſſæus.

Respondetvr, virum quò ad actum illum non eſſe caput mulieris, vt bene docet Sanchez *diſp.* 39. *num.* 10. laudans hoc dictum Durandi, tanquam verum; ideò non eſt cur laboret in aliqua dominatione tenenda quò ad hanc promiſſionem, circa quam ius non amiſit; quia illud non habuit.

232 Ex his ſequitur, multò minus poſſe maritum reuocare votum vxoris, quando mutuo conſenſu vouerunt caſtitatem. Ità D. Auguſtinus *epiſt.* 199. *ad Ecditiam*, & refertur *cap. quod Deo*, 33. *quæſt.* 5.

Oppositvm tamen tenent Palac. 4. *diſt.* 32. *dub.* 2. *fol.* 717. & quidam alij, teſte Aragonio, *loco citato.*

Idem tenet Ioan. Præpoſitus *in* 3. *part. D. Thom. quæſt.* 6. *de bonis matrimonij*, *diſp.* 20. *num* 113. quem proponit Diana *Parte* 4. *Tract.* 4. *reſol.* 110. vt inde Confeſſarij poſſint ſedare hac probabili opinione aliquos ſcupulis agitatos.

233 Probatvr, quia contractus per eaſdem cauſas diſſoluuntur, per quas fiunt, *cap.* 1. *de regul. iuris*, vbi de omnibus rebus id aſſeritur.

Respondet Sanchez *num.* 23. obſtare votum ne licitè ea remiſſio fiat, etiam ex iuſta cauſa.

QVÆSTIO XXII.

An Vir poſſit irritare Vota Vxoris, edita ſub præcedenti dominatione patris, vel primi viri.

234 Aſſero primò, poſſe maritum irritare vota vxoris, quæ poterant irritari à præcedenti æquali dominatione.

Probatvr, quia vir ſuccedit in locum Patris, & Tutoris, & æquiualet primo viro. Itaque cùm votum illud factum ſit à fœmina, dum adhuc erat ſub poteſtate, & ſolidè non poterat vouere ſtabile votum, ſequitur, irritari perfectè à ſuccedente præcedenti dominationi. Idem de aliis dominantibus dic. Vide Sanchez *diſp.* 41.

235 Aſſero ſecundò. Vota facta de licentia prioris mariti, quæ poterant irritari ab illo, poſſunt etiam à ſuccedente. Idem de aliis ſuperioribus dic, dummodo ſuccedant æquales. Ità habet D. Auguſtinus *lib.* 4. *in Numer. quæſt.* 59. & refertur *cap. noluit*, 33. *quæſt.* 5. & ibi Hugo Archid. & Bellamera, ac Sanchez *diſp.* 41. *num.* 16. Vide ipſum.

QVÆSTIO XXIII.

An poſſit Vxor aliqua viri vota irritare, & quæ.

{D. Bonauent. in 4. diſt. 32.

Aliqvi ſanè exiſtimant, nulla vota viri, & ab eo emiſſa abſque licentia vxoris, poſſe ab ea irritari. Videtur Soti *lib.* 7. *de Iuſtitia*, *quæſt.* 3. *art.* 1. Eſt autem Ledeſmæ *quæſt.* 64. *art.* 4. *dub.* 2. *concl.* 2. & aliorum Recentiorum eruditorum opinio. 236

Vera tamen ſententia eſt, poſſe mulierem irritare ea viri vota, quæ ſibi præiudicant, vel quæ ad moderatam debiti redditionem, vel quæ ad mutuam cohabitationem ſpectant. Ità D. Bonauent. *loco cit.* quem imitantur Gloſſa *cap. manifeſtum*, *v. niſi author*, 33. *quæſt.* 5. ibi: Hugo Archidiac. Bellamera, Hoſtienſis, V. *ſumma*, *tit. de voto*, §. *Quis vouere poſſit*, *num.* 8. & *cap. ſcriptura de voto, ad finem.* Vbi Innocentius, Ioan. Andreas, Antonius, Abbas, Anchar. & Cardinalis *quæſt.* 14. Abulenſis verò *quæſt.* 84. *ad* 30. *Numer.* & *quæſt.* 149. *ad cap.* 6. *matth.* D. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 22. §. 1. Maior 4. *diſt.* 38. *q.* 4. *dub.* 2. ſuppl. Gabrielis 4. *diſt.* 32. *quæſt. vnica*, *art.* 1. *notab.* 3. Roſella *votum* 2. *num.* 9. Angel. *ibi*, *num.* 8. Syluester 5. *quæſito* 1. & *v. lex* 8. *tit.* 8. Gregorius Lopez *lib.* 3. *v. el marido*, *eodem tit.* Margatita confeſſ. vbi de voti irritatione *folio* 135. Manuel 2. *Tomo cap.* 90. Nauar. *ſumma*, *cap.* 12. *num.* 64. Stunica *de voto*, *quæſt.* 3. *num.* 60. Toletus *lib.* 4. *ſumme*, *cap.* 18. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. *fol.* 1020. Graff. *p. p. deciſ. lib.* 2. *cap.* 29. *num.* 8. Philiarc. *Tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 18. Ludouicus Lopes *p. p. Inſtruct. cap.* 47. §. *vlt.* Canned. *ſumma de ſacram. tract. de matrimonio, cap.* 8. *num.* 74. & ſupponit Valentia 2. 2. *diſput.* 6. *quæſt.* 6. *puncto* 6. *quæſt. vlt.* & alij, quos citat, & ſequitur Sanchez *lib.* 9. *de matrim. diſp.* 42. & alij, quos refert *lib.* 4. *ſumma*, *cap.* 34. *num.* 20. ex quibus eſt Paludanus 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 4. *art.* 2. *concluſ.* 5. Leſſius *lib.* 7. *de iuſtitia*, *cap.* 40. *dub.* 10. *num.* 83. Saytus *lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 9. & *cap.* 10. *num.* 20. Suarez *Tom.* 2. *de religione*, *Tract. de voto*, *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 8. Corradus *in reſp.* 1. *part. quæſt.* 304. Fagundez *in* 2. *præceptum*, *lib.* 2. *cap.* 37. *n.* 20. alios referens, cum Baſſæo V. *Votum* 5. *num.* 6. 237

Quæ autem ſint hæc vota, dicam in aſſertionibus.

Aſſero primò, poſſe vxorem irritare votum caſtitatis, editum à viro abſque ſui licentia.

Probatvr à D. Bonau. argumento primo, quo cæteri nituntur: Ea vota poteſt irritare vxor, quæ præiudicant dominio, quod habet in corpus viri; ſed habet poteſtatem in corpus viri, quò ad debitum petendum, cui præiudicat votum caſtitatis: Ergo. Maior eſt clara; Minor eſt Apoſtoli *prima Corinth.* 7. 238

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. ex D. Auguſtino *lib. de bono coniugij*, *cap.* 6. *Tom.* 6. & 7. & ſuper *Pſalm.* 46. & habetur, 33. *quæſt.* 5. *cap. ſi dicat*, & *epiſtola* 45. *ad Arment. tomo* 2. & aliis locis, vt notatur *in magiſtri diſt. cit.*

Probatvr tertiò à D. Bonauent. quia ſequeretur, poſſe cogi vxorem ad continentiam, quod prohibetur, 33. *quæſt.* 5.

Aſſero ſecundò, non poſſe virum abſque vxoris licentia vouere religionem; & ideò votum hoc ab vxore poſſe irritari. 239

Probatvr

Digitized by Google

Probatvr à D.Bonauent. ex dictis, quia ſic tollitur ius vxoris petendi debitum, & cohabitatio.

Probatvr præcipuè à S. Doctore *diſt.* 32. *dub.* 3. ex prohibitione Eccleſiæ vniuerſaliter, etiamſi obtenta licentia, alter tantùm voueat; hoc enim illicitum eſt. Quod ſi abſque licentia fiat, irritatur. Ità definit Alexander III. Landulpho Corſicæ ſcribens *cap.* 2. *quæſt.* 1. *citata* 33. *cauſa.* Ratio eſt, quia non poteſt cogere vxorem ad continentiam; quæ eſt Conſilij, vt notat S.Bonauent. *ad vltimum.*

Probatvr tertiò *fundamento vltimo*, *hîc*, quia ſicut ſeruus ſubditur in his, quæ ſunt debita, ita vt ſi ex Iuſtitia ſe obligauerit, & ſit ligatus, non poſſit religiónem intrare, præiudicans debitis ſuo Domino; ità nec mulier, aut vir.

240 Assero tertiò, non poſſe vxorem irritare votum caſtitatis viri, quo ad debitum petendum. Patet ex dictis *quæſt.* 15. & 19. Quia ad hoc vterque habet ſuum ius inuiolabile. Ità D. Bonau. *in corpore*, quem ſequuntur Bellar. *in* 4. *diſp.* 38. *dub.* 2. *fol.* 717. Angles *flor.* 2. *part. quæſt. de voto*, *art*, 7. *poſt* 9. *diff. dub.* 2. Stunica *quæſt.* 3 *de voto*, 60. Gomez *in Bulla Cruc. clauſula* 10. *num.* 67. & omnes, qui relati ſunt *quæſt.* 15. & 19. dicentes neque virum poſſe hoc votum vxoris irritare.

Ex his aliqui aliquam diſparitatem aſſignant, quia mulier ob pudorem, viro non petente, retrahitur à copula, quia non audet petere. Ità Henriquez *lib.* 21. *de matrimonio*, *cap.* 15. *num.* 8. Manuel 2. *Tomo ſumma*, *cap.* 90. Philiar. *tract.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. Vega 2. *Tomo ſumma*, *cap.* 129. *caſu* 93. & dicit eſſe probabiliſſimum. Aragon. *loco cit. fol.* 1021. Videtur Nauar. *cap.* 11.. *ſummæ*, *num.* 60. cum hac reſtrictione, niſi ſit votum non petendi in fauorem ſui, ſed tantùm, quando mos eſt gerendus alteri coniugi; & videntur idem tenere alij indiſtinctè dicentes, poſſe alterum coniugem illud votum caſſare. Hi ſunt Gutier. *quæſt. can. lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 49. Manuel 1. *Tomo ſummæ*, *cap.* 243. *num.* 8. Ludouicus Lopez *p. p. Inſtruct. cap.* 46.

241 Assero quartò, poſſe vxorem irritare vota viri circa abſtinentias, & ſimilia, quæ moderatæ redditioni debiti grauiter præiudicant: ſequitur ex dictis, & tenent Canoniſtæ *cap. ſcriptura*, vbi Innocentius Ioan. Andreas, Anton. Anchar. Abbas, Henriquez, & Cardinalis *quæſt.* 14. Gloſſ. *cap. manifeſtum*, 33. *quæſt.* 4. vbi Archidiac. & Turrecremata, Hoſtienſ. *ſumma*, *tit. de voto*, §. *Qui vouere poſſit*, & alij multi Theologi, relati à Sanchez *lib.* 9. *de matrimonio*, *diſp.* 3. *numero ſeptimo.*

Assero quintò: non poteſt vir edere vota de longis peregrinationibus abſque vxoris conſenſu. Ità D.Bonauentura.

242 Probatvr à S. Doctore *ad* 1. quia *cap. ex multa*, §. *in tanta de voto*, conceditur viro, vt poſſit abſque vxoris conſenſu vouere peregrinationem in ſubſidium terræ ſanctæ, vbi Gloſſ. V. *viri*, & Abbas *n.* 8. dicunt, eſſe ſpecialiſſimum caſum in fauorem terræ ſanctæ, & non habere locum, quando peregrinatio eſſet ſolius gratiâ deuotionis. Ità docent Antonius *cap. Scriptura*, *num.* 3. *de voto*, vbi Abbas *num.* 8. D. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 22. Roſella *votum* 2. *num.* 8. Syluester *votum* 5. *quæſt.* 1. Abul. *cap.* 30. *Numer. quæſt.* 83. Manuel *ſumma* 2. *Tomo*, *cap.* 90. *num.* 7. Angles *flor.* 2. *part. quæſt. vnica de voto*, *art.* 7. *poſt* 9. *diff. dub.* 3. *concl.* 1. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. *fol.* 1020. Quæ omnia obſeruat S.Bonauent. *loco citato.*

Probatvr ſecundò à D. Bonau. quia vxor, & vir debent cohabitare, nec abſque licentia conceſſa ex magna neceſſitate ſeparari diutiùs *cap.* 1. *de coniug. leproſ.* ibi: *Cùm vir, & vxor vna caro ſint, non debet alter ſine altero diutius eſſe.*

Si tamen magna neceſſitas ſit, poteſt abeſſe, 243
vt ob bellum graue Principis ſuſtinendum, vel, vt dixi, causâ peregrinationis ad ſubſidium terræ ſanctæ, poteſt enim, vt innui, vir vxore inuitâ vouere. Habetur expreſsè *cap. ex multa*, §. *in tanta de voto.* Nec factum eſt omnino præiudicium vxori, quia poteſt ſequi virum, quod ſi nequeat, iuſtum eſt, vt ad tempus contineat fauore tanti boni Eccleſiæ, vt notat Sanchez *diſp.* 4. *num.* 16. *lib.* 9 *de matrimonio*, poſt D. Bonauent. *loco citato.*

An verò etiam vxor inuito viro ſimile votum emittere valeat. Quidam aſſerunt, ſi non adſit periculum incontinentiæ ob ætatem maximè, & ſi ſit diues, vt auxilia poſſit afferre. Ità ſentiunt plurimi relati à Sanchez *loco cit. num.* 17.

At D.Bonauent. nil de hoc, quaſi non ſit par ratio; & meritò, quia impar eſt diſcrimen caſtitatis, impar incommodum Eccleſiæ, & neceſſitas aſſiſtentiæ. Ità D.Thomas *ibi*, *diſt.* 32. *quæſt. vnica*, *art.* 3. *ad* 1. & alij, quos ſequitur Sanchez *loco citato.*

Qværes: An abſtinentiæ, & alia, reddendo 244
debito grauiter nocua, ſint ipſo iure irrita; an potius valida, donec irritentur.

Prima opinio eſt affirmatiua, eſſe ipſo iure irrita. Ità Sotus *lib.* 7. *de Iuſtitia*, *quæſt.* 3. *art.* 1. Manuel *ſecundo Tom. ſumma*, *cap.* 90. *num.* 7.

Probant, quia vouent de re, de qua non habent dominium. Itaque ſicuti, ſi voueret non reddere debitum, irritum eſt, quia vouet de eo, quod eſt coniugis, ita &c.

At probabilius eſt, requiri, vt irritentur. Ità Sanchez *diſp.* 3. *num.* 8. *lib.* 9. *de matrim.* allegans Tabienam *matrim.* 1. *quæſt.* 3. §. 4. Vincentium *in ſpeculo*, *Tom.* 2. *lib.* 9. *cap.* 86. Rainerium, quem ſequitur Turrecrem. *cap. ſunt quædam* 17. *quæſt.* 1. *num.* 6. Anglem *flor.* 2. *part. quæſt. vnica de voto*, *art.* 7. *poſt* 9. *diffic. dub.* 3. *concl.* 1. Nauar. *ſumma*, *cap.* 12. *num.* 61. Ludouicum Lopez 1. *part. Inſtruct. c.* 46. Neque enim (aiunt aliqui ex his) eſt ſimile de voto non reddendi debitum, quod eſt contra matrimonium directè, & ideo ipſo iure inualidum, quia vouetur res aliena, nempe corpus, pro vt eſt coniugis habentis poteſtatem ad debitum petendum.

Adverte Seraphicum *in* 4. *diſt.* 32. *dub.* 2. 245
hoc dubium proponere, quod ita ſoluit: ſi vouit intentione fraudandi coniugem, ſic eſt iniquum, vſurpans alienum, & ideo ipſo iure inualidum; ſi autem vouit amore continentiæ, votum habet aliquid temeritatis, & aliquid honeſtatis; nam quò ad debitum petendum eſt ſui iuris, atque adeo votum eſt honeſtum, ac validum: At quò ad alteram partem, quam includit votum non reddendi debitum vxori, temerarium eſt, & eſt reuocandum, niſi vxor conſentiat. Dum autem ait, votum eſſe reuocandum, videtur dicere, non eſſe ipſo iure irritum: & oportet aduer-
tere, eatenus eſſe irritandum, quatenus vouens, Ze- 246
lo libertatis impulſus, nec aduertens, alienum eſſe, quod promittitur, vouit: Vel dic, reuocandum, id-eſt, intentionem non reddendi retractandam, & ideo votum, quo ad materiale retractandum, cùm in ratione formali voti ſit iure ipſo ſtatim irritum. Vel dic, reuocandum ea ratione, quia cùm votum ſit mixtum ex parte licita, & parte illicita, illa ſtat; hæc verò, quia illicita, remouenda, ac ſeparanda ab altera parte voti, atque hæc extinguitur.

Digitized by Google

QVÆSTIO XXIV.

An parentes, vel Tutores valeant irritare omnia Votum Filiorum impuberum.

{ D.Bonauent. in 4. diſt.38. quæſt.3.

247 NOTANDVM primò, Triplex eſſe votum. Aliud Perſonale, quod ſolam perſonam reſpicit, vt vota caſtitatis, religionis, & ieiunij. Aliud Reale purum, quod ſolis rebus, ſeu ſumptibus completur, vt votum eleemoſynæ. Tertium mixtum, quod opere perſonæ, & ſumptu coniunctim completur, vt Votum peregrinationis.

NOTANDVM ſecundò, triplicem eſſe ætatis limitem. Primus eſt infantiæ, in quo non eſt rationis vſus, qui communiter vſque ad ſeptimum annum completum durat, vt fatentur omnes cum D. Bonau. *in 4. diſt.36. ex 2. quæſt.2.* & probatur *leg. ſi infanti, §.vet. iuncta leg. potuit, Cod. de iure deliber.* & *leg. in ſponſal. contrahendis fine, ff. de ſponſal.* imponitur ſponſalibus ætas, vt non ſit ante annum ſeptimum completum, quia ante non præſumitur completus vſus rationis, vt notat D. Bonauent. *quæſt.2. fundamento ſecundo.*

248 QVAMVIS autem vſus rationis quibuſdam citiùs, & quibuſdam tardiùs eueniat; attamen ius ab eo, quod vt plurimum euenit, præſcribit, vt notat S.Bonauent. *loco cit. in corpore*, & ideò in dubio ſtandum eſt iuris præſumptioni. Sic aduertit & Sanchez *lib.1. de matrim. diſp. 16. num. 10.* adducens Ioan. Andr. *cap. iuuenis de ſponſal. num. 9.* vbi Anchar. *num.4.* Næuo *num. 19.* Henricus *cap. acceſſit. de deſponſ. impuber.* ex Theologis verò ſolum citat Lopez *2.part. Inſtruct.de matrim.cap.37.fol.1039.*

SECVNDVS quæſtionis limes eſt impubertas, incipit ab vſu rationis vſque ad terminum, qui dicitur pubertas, quæ in fœminis eſt duodecimo anno completo; in maſculis anno verò quarto decimo completo.

CVR autem fœmina citius pubeſcat, ait Sanchez *lib.4. ſumma, cap.35.num.3.* eruditè doceri à Ti-
249 raquel. *lib.6. connubiali, num.38.* Guttier. *authent. ſacramenta puberum, num.1. & 2. Cod. ſi aduerſus venditionem*, Sfortia Oddone *Tract. de reſtit. in integr. part.1. quæſt.2. art.4.* eruditè id ſanè tradit S. Bonau. *diſt. citata 36. quæſt.1. ad vltimum.*

PRIMA ratio eſt, quia citius fit ſolutio virtuoſitatis ob meatus fœminæ largiores.

SECVNDA, quia difficilius eſt agere, quam pati.

TERTIA, quia natura imperfecta in muliere appetit virum, ſicut materia appetit formam, vnde propter maiorem appetitum ex indigentia naturæ fit maior acceleratio.

ANTE hanc autem ætatem vir, & fœmina dicuntur pupilli, & dicuntur impuberes. Conſtat *ex lege final. Cod. quando tutor.* & *cap. Puella, 20. quæſt.2.*

250 TERTIVS limes eſt à pubertate vſque ad vigeſimum quintum annum completum, quo dicuntur minores *leg.1.Cod.ſi minor ſe maiorem dixerit.* Hi autem anni tam pubertatis, quàm minoritatis debent eſſe omnes completi de momento ad momentum, ſic de ætate minori diſponitur *leg.3. §.minorem, ff.de minoribus.* Computatur autem à die natiuitatis, vt notat Couar.*4. decret.2. part. cap. 8. §.2.* & Mandoſius de ætate minori *cap.1. num.25.*

PRIMA igitur opinio eſt Viualdi *in candelabro 3. part. cap.14. num.99.* Patrem poſſe irritare omnia vota realia filij, & filiæ impuberum, non tamen omnia perſonalia, ſed ſola ſibi præiudicantia.

AT oppoſitum vniuerſaliter tenet D. Bonauent. 251
loco cit. quem ſequuntur Palac. *4. diſt. 38. diſput.23. col.23.* Azor. *Tom.1. lib.11. cap.17. quæſito 7.* Philiarc. *Tom.1. part. 2. lib. 3. cap. 18.* Sayrus *lib. 6. cap.10. num.24.* Suarez *Tom. 2. de relig. tract. de voto, lib.6, cap.6. num.4.* Sanchez *lib. 4. ſumma, capite 35. numero 8.* Baſſæus V. *Votum 5. num. 13.* & cæteri apud iſtos.

ASSERO cum hac ſententia, quæ eſt communis omnium, excepto Viualdo.

PROBATVR primò *ex cap. 30. Numer. cap. mulier 32. quæſt.2.* & Con. Toletano 10. *cap. 6.* & refertur *cap.1. 20. quæſt.2.* & Triburienſi *cap. 24.* & refertur *2. 20. quæſt.2.*

PROBATVR ratione à D. Bonauent. quia im- 252
puberes ſubiacent, ex ſui ſtatus imbecilla cognitione in regimine vitæ, parentibus, & tutoribus, ne imprudenter ſe regant in graui votorum negotio. Ità probatur etiam ab aliis poſt eum.

CONFIRMATVR à D.Bonauent. *in 3.diſt.20. quæſt.3. ad vltimum*, quia tutor poteſt Pupilli conditionem meliorare, vbi deeſſet potentia pupilli.

QVÆSTIO XXV.

An Pater, & Curator valeant irritare Vota filiorum puberum perſonalia.

IAM conſideremus filios in ſecundo limite ætatis, 253
nempe à pubertate ad 25. annos.

PRIMA opinio eſt, omnia poſſe irritari, excepto voto religionis. Ità Innocentius *cap. ſcripturæ, num. 3.* & ibi Hoſtienſ. *num. 7.* Ioan. Andr. *num. 4.* Cardinalis *num.6, quæſt.12.* Anchar. *num.8.*

SECVNDA opinio eſt, vota ſola fœminarum puberum, non maſculorum, poſſe irritari. Ità Angles *flor. 2.part.quæſt. vnica de voto, art.7. diff.12. dub.5.* & hoc etiam de voto religionis aſſerit.

TERTIA opinio eſt, nulla vota perſonalia pu- 254
berum poſſe à Patre irritari. Ità D.Thom. *in 4.diſt.38. quæſt.1. art.1. quæſtiuncula vltima, ad 2.* D. Antonin. *2. part. tit. 11. cap. 2. §. 6.* Sotus *lib. 7. de iuſtitia, quæſt.3. art.2.* Aragon.*2.2. quæſt.88. art. 8. in difficultate circa quartam concluſionem*, Angles *flor. 2. part. quæſt. vnica de voto, art.7. poſt 12. diffic. dub. 6.* Philiarc. *Tom.1. part.2. lib.3. cap. 18.* Beia *in reſponſis, p. p. caſu 49.* Toletus *lib. 4. ſumma, cap. 18.* Sayrus Clau. reg. *lib.6. cap.5.* Petrus Ledeſm.*2. ſum. Tract.10. cap.7. dub. vlt.* Graff.*4. part. deciſ. lib.2. cap. 26.* Valentia *2. 2. diſp.6. quæſt.6. puncto 6. quæſt. vlt.* Suarez *Tom.2. de relig. tract. de voto, lib. 6, cap. 5. num.4.* Llamas *in methodo curat. 3. part. cap. 4.* Corradus *in reſponſis p. p. q.308.* Sanchez *lib.4. ſumma, c.35. n.15.*

IDEM aſſerunt infra citandi, qui excipiunt tan- 255
tùm votum perſonale præiudicans iuri Patris circa gubernationem familiæ; hi referuntur à Sanchez *loco cit. num.16.* Talia cenſentur vota longæ peregrinationis, nimiæ abſtinentiæ, nimiarum precum; plura verò talia familiæ ſunt irritabilia, quæ ampliori eget aſſiſtentia. Subſcribit cum aliis Baſſæus V. *Votum 5. num.13.*

ASSERO cum hac ſententia, puberum perſonalia vota non poſſe à patre irritari in rebus gubernationi familiæ non præiudicantibus.

PROBATVR

Digitized by Google

256 PROBATVR à Sanchez, quia licèt iura de ſolo uoto religionis loquantur; tamen eo vtuntur, tanquam in aliorum exemplum. Si enim id quod maximam requirit deliberationem non poteſt irritari, multò minus alia.

QVÆSTIO XXVI.

Quæ Vota realia, aut mixta puberum valeant à patre irritari.

257 ASSERO primò vota realia puberum ante 25. annos, poſſe à patre irritari. Ità omnes DD. nam ante eam ætatem carent bonorum adminiſtratione, vt conſtat *ex toto titulo, ff. de minoribus 25. annis.* Hanc autem eſſe perfectam irritationem patet ex dictis. Vide Sanchez *lib.4. cap.26. num.4.*

ASSERO ſecundò idem dicendum de mixtis, puta peregrinationum, in quibus exiguntur expenſæ. Ratio eſt, quia expenſarum Dominus eſt pater. Ità plurimi cum Sanchez *cap. 35. num.22.* & Baſſæo V. *Votum 5. num.13.*

EXCIPIVNT autem quatuor vota. Primum, ſi filius voueat de peculio ſuo caſtrenſi, vel quaſi caſtrenſi, quia in hoc filius eſt ſui iuris *leg. 2. ff. ad ſenat. Conſultum macedonianum.*

258 SECVNDVM eſt, quando reale accedit voto perſonali ſolùm ob quandam ſolam conſequentiam, vt ſi filius voueat religionem, & monaſterium ſuccedere debeat ad bona ingredientis. Ratio eſt, quia hic modus alienandi eſt conceſſus minori à iure.

TERTIVM votum eſt, eundi in ſubſidium terræ ſanctæ *cap. ex multa de voto*, ubi, ſi datur licentia coniugato; ergo multò magis ſubdito Patri.

QVARTVM eſt, ſi minor incidat in excommunicationem, ſedi Apoſtolicæ reſeruatam, & votum emittat illuc eundi ad abſolutionem *cap. relatum de ſent. excommunicat.*

ADVERTE autem, etiam poſt vigeſimum quintum annum filij, poſſe patrem vota eius realia irritare.

259 ITA Sanchez *lib.6. de matrim. diſp.39* circa finem. Ratio eſt, quia ſemper Pater retinet poteſtatem rerum, & ipſe filius eſt ſub Patris poteſtate, vt habet Gloſſ. *leg. finali §. pupillus, V. pupillus, ff. de verb. obligat.* & ibi omnes de hoc differentes. Vide Sanchez *loc. cit.*

QVÆRES, an poſſit Pater irritare vota realia filij coniugati, vel emancipati.

RESPONDETVR, ex iure communi poſſe quo ad coniugatum; patet ex *Leg. 1. & 2. C. de bonis, quæ liberis*, & *Leg. ſi vxor C. de condit. inſertis.*

260 EMANCIPATVM verò non ſubdi ampliùs poteſtati patris, & nanciſci adminiſtrationem bonorum, atque adeò non poſſe ampliùs Patrem irritare liquidò è communi praxi, & iuris diſpoſitione patet.

QVÆSTIO XXVII.

Quibus competat facultas irritandi Vota puberum & impuberum.

261 PRIMÒ de Patre ſuprà oſtenſum eſt, ad eum hanc votorum irritationem pertinere.

QVÆSTIO eſt de Tutore, & Curatore. Differunt autem, quia Tutor datur principaliter perſonæ, patet ex §. *Ad certum tempus in fine, Inſtit. qui teſtamento tutores*, ibi: *Perſonæ, non cauſæ, vel rei, tutor datur.* Secundariò autem datur rebus, vt conſtat ex §. *Datus. Inſtit. de excuſ. tutor.* ibi: *Datus autem tutor, ad vniuerſum patrimonium datus eſſe creditur.* At contra, Curator datur principaliter rebus, & ſecundariò perſonæ, *l. in copulandis 9. C. de Nuptiis.*

IDEÒ Tutor datur in ætate puellari, idest, vſque ad pubertatem, quâ completâ ceſſat ſtatim. *Inſtit. Quibus modis tutela finitur*, ibi: *Pupilli, Pupillæque, cum puberes eſſe cœperunt, à tutela liberantur.*

AT Curator datur puberibus, & durat toto minoritatis tempore, idest, vſque ad vigeſimumquintum annum completum. Patet *ex Inſtit. de curatoribus* in principio ibi: *Maſculi quidem puberes, & fœminæ viri potentes, vſque ad 25. annum completum, curatores accipiunt.* 262

EXCIPE, niſi à Principe liberentur, & transferantur ad maioritatem *leg. 1. & 2. C. de his qui veniam ætatis.*

ET quidem eſt quæſtio: an per matrimonium finiatur officium Curatoris.

QVOAD ius commune non finitur, quod probat textus *l. 2. ff. de minoribus.* Idem probatur *leg. Non eo minus 14. C. de Procuratore.*

ET quidem Tutorem irritare poſſe, certum eſt, vt docent communiter cum D. Bonauen. 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 3. *fundamento* 2. omnes apud Sanchez *lib. 4. ſummæ, cap. 35. num. 60.*

RATIO eſt quia tutor fungitur iure patris, vt 263
indicat ibi D. Bonauent. & poſt eum alij.

QVOAD Curatorem, non æquiualet Patri. Concedunt Curatori irritare vota realia, & mixta, & ſicut pater non poteſt ea quatuor ſuper allata irritare; ita nec Curator.

DIFFERVNT; quia Pater poteſt vltra vigeſimum quintum annum filij; non ſic Curator.

POTEST etiam irritare vota perſonalia præiudicantia gubernationi domeſticæ, quæ & à patre irritari poſſe diximus ſuprà.

QVOAD matrem, alij affirmant, alij negant.

PRIMA opinio negat. Ità Paludanus 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 4. *art.* 2. *num.* 26. D. Antonius *p.p. tit.* 10. *cap.* 2. §. 6. Syluest. *V. religio* 2. *quæſt.* 13. Viuald. 3. *part. cap.* 14. *num.* 97. Tapia *authentica* Ingreſſi *V. ingreſſi*, *cap. 7. num. 49. C. de ſacroſancta Eccleſia & eodem cap. 6. num. 51.* Azorius *tom. 1. lib. 11. cap. 17. quæſit. 7.* & alij apud Sanchez *lib. 4. cap. 35.*

SECVNDA opinio concedit matri hanc facultatem. Ità videtur D. Bonauent. *in 4. diſt. 38. quæſt. 3. fundamento 2.* vbi filium conſtituit ſub poteſtate parentum: ergo etiam matris. 264

SCIO, ibi pluraliter etiam Tutores nominare, ſed ob id nomine parentum intelligit etiam ſolos patres, quia parentes dicuntur Pater, & Mater. Nominantur verò pluraliter Tutores, quia plures ſæpè conſtituuntur, & ſingulis conceditur facultas vota irritandi ſubditorum, vt ait Syluester *verbo Religio 2. quæſt. 13.* Suarez *tract. de voto lib. 6. cap. 6. num. vltimo.* Sanchez *cap. 35. num. 70.*

OB ſimilem modum loquendi pro hac ſententia à 265
Sanchez *num. 71.* adducitur D. Thom. *opuſc. 17. cap. 13. ad 10.* & Sotus *lib. 7. de iuſtitia, quæſt. 3. art. 1. col. 3.* Nec obſtat, quod S. Bonauent. *in corpore* ſolum patrem nominat; nam cùm S. Doctor velit, eſſe ſub poteſtate matris naturaliter, vt vidimus *quæſt. 11.* ſequitur includi etiam matrem. Ob id Sanchez recenſet etiam D. Thom. *2. 2. quæſt. 189. art. 3.* cum hac ſecunda ſententia, quia dixit filium naturaliter ſubdi Patri; poteſtas enim naturalis communis eſt etiam matri.

Digitized by Google

Ità Sanchez. Idem habet *leg. regia* 3. *tit.* 8. *part.* 1. Philiarc. *de off. ſacerd. tomo* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. Margarit. Confeſſ. *fol.* 134.

ALII tamen hanc poteſtatem reſtrictam matri concedunt, vel poſt mortem, aut irrecuperabilem viri abſentiam. Ità Carthuſ. *cap.* 30. *Numer.* & in abſen-
266 tia patris ad Indos, concedit Viuald. 3. *part. cap.* 14. *num.* 97. Sà conſentit *V. votum*, ſi mater ſit tutrix; vel ſi non ſit tutrix, mortuo patre concedit. Idem habet Manuel 2. *tomo ſummæ, cap.* 91. *num.* 10. *concl.* 9. Idem docent Stunica *de voto, quæſt.* 2. *num.* 95. Vega 2. *tomo ſummæ, cap.* 129. *caſu* 96. Sayrus claui regia *lib.* 6. *cap.* 10. Baſſæus *V. Votum* 5. *num.* 13.

ASSERO, ſimpliciter matri incumbere curam filiorum, & poſſe eorum vota irritare, deficiente ſaltem Patre.

PROBATVR ratione deducta ex D. Bonauent. *ſerm.* 5. *de præceptis Decalogi*, nam vt Innocentius
267 docet *cap.* 2. *num.* 1. *de regul.* vbi Hoſtienſ. Ioan. Andreas, Antonius, Cardinalis, Abbas, Anchar. & alij; in his ſpiritualibus rebus ſpectanda eſt ratio naturalis potius, quàm ciuilis; licèt enim patri ſit demandata iure ciuili cura filiorum, *§. fœminæ, Inſtit. de adopt.* tamen iure naturali tenetur filius vtrique parenti obedire, vt habetur Exodi 20. *Honora patrem, & matrem,* & ſub vtriuſque cura eſt, & debemus vtrique obtemperare in exercitatione actuum ſtudioſorum, ſiue ſalubrium, & viuere ſecundùm eorum conſilium, & ſecundùm eorum imperium. Adde, etiam ius ciuile prouidiſſe, vt Pater ſimul, & mater habeant ius offerendi filios impuberes religioni, vel eos reuocandi *cap.* 2. *de regul.* & *cap. puella* 20. *quæſt.* 2. dicitur: *Si unus, aut ambo parentes offerunt*, & quò ad offerendos religioni id aſſerunt Canoniſtæ allegati, & alij apud Sanchez *lib.* 4. *cap.* 18, *num.* 19. & ipſe ſequitur.

ADDO rationem aliam naturalem; nam, licèt
268 ius ciuile ex eo, quod præſumitur, ſtatuiſſet curam ſoli patri, non ob id eſt in præiudicium filij, ſed in fauorem, nec detrahit iuri naturæ, quod petit filij curam, & tutelam; ſæpe autem, vel ex incuria patres non inſudant educationi ſpirituali filiorum, vel ex diſtractione in negotiis, laborantes ſolùm, vt diuites relinquant filios, non vt bonos; vel quia ſæpe patres mali ſunt, aut, vt plurimum, non ita boni, ſicut matres, quæ ſpiritualia magis ſapiunt, & ſæpè viragines ſunt magnæ prudentiæ; cumque mariti eorum ſint minoris prudentiæ, ac iudicij, relinquerentur filij abſque cura ſpirituali.

ADDE experimentum, plus valere educationem matris ſæpè, quàm patris, quæ non rarò obeſt, vt de ſuo conqueritur D. Auguſt. *in lib. Confeſſ.* eo vel magis quòd filij impuberes ſimplices cum Iacob apud matrem habitent in tabernaculis.

269 ET quidem fateor, me plurimos vidiſſe patres habuiſſe mundanos, & minoris prudentiæ; matres verò pias, & prudentiſſimas, aptiores ſpirituali regimini filiorum, eoſque in via Domini rectè inſtituiſſe, quod patres non feciſſent, qui terrena ſapiebant. Sic ipſe Seraphicus Bonauentura piiſſimæ matris cura ſe è morte ereptum, & religioni deuotum fuiſſe teſtatur in vita B. P. Franciſci. Licitum eſt autem filios in monaſterio impuberes offerre, & apponere ad educationem à parentibus, vel tutoribus, vt habetur in Conc. Vuormat. *cap.* 22. ſicut & *cap. Addidiſtis* 20. *quæſt.* 1. & in C. Toletano X. *cap.* 6. vti & habetur etiam *cap.* 1. 20. *quæſt.* 2.

HÆC autem oblatio efficit, vt puer non poſſit reſilire, donec ad pubertatem venerit, & tunc in arbitrio eſt libere perſeuerare, vel redire ad ſæculum, ſic habetur *cap. ſignificatum*, & *cap. cùm ſimus de regula.*

QVOD ſi impuberes religionem abſque parentum, vel tutorum conſenſu ingrediantur, poſſunt ij 270
factum, irritum facere, & impuberem reuocare, niſi anno, & die id diſſimulando conſenſerint, quo tempore tranſacto, reuocare nequibunt. Habetur expreſſè *cap.* 2. *de regul.* & *leg. eo textu* dicatur: *ſi infra annum non reclamauerint*; at in eo textu ſupplenda eſt dies. Sic enim deciditur *cap. puella*, 20. *quæſt.* 2. hic autem annus incipit à die ſcientiæ ingreſſus impuberis habitæ per parentes, vel tutores, vt tradunt Gloſſa *eo cap. puella*, & multi Doctores.

NEQVE aliquid circa hæc immutauit C. Tolet. *ſeſſ.* 25. *de regular. cap.* 17. ſed ſolùm, quod puella duodecim annis minor ad habitum regularem admittatur. Secundò, ne aliqua profiteatur, antequam ab 271
Epiſcopo exploretur eius voluntas; an coacta ſit, vel ſeducta; & an ſciat quid agat, & hoc examen bis faciendum eſt, primò ante habitum, ſecundò ante profeſſionem; hoc autem intelligitur, ſi puella ingrediens ſit maior duodecim annis.

QVOD ſi minor duodecim annis ingrediatur monaſterium, vnicum examen ſubeat, nempe profeſſionis tempore, quia ante ætatem duodenariam vanum exiſtimauit id examen præmitti ob tenerum puellæ iudicium.

NOTA quod Pius V. & Gregorius XIII. motibus propriis interdicunt hunc impuberum puellarum ingreſſum, non cauſa religionis ſuſcipiendæ, ſed quando ſolius educationis cauſa. Vide Sanchez *lib.* 4. *cap.* 18.

ARGVMENTA, quibus aduerſarij probant, ad matrem non pertinere irritare vota filij, ex dictis eliſa iacent, nam eſto ius ciuile id ſoli patri demandaſſet; attamen ius naturale præcedit, demandans id etiam matri.

ALTERA verò fundamenta ſolùm probant, res 272
puerorum ſoli matri demandatas, non autem perſonas; neque ius ciuile poteſt antiquiori filij obligationi præiudicare, quod patet, ſi tutor ratificet votum pro eo tempore, quo mater obſequia vult à filio ex domi neceſſitate, is tenetur matri irritanti obedire, vt fatetur Sanchez *num.* 78. *lib.* 6. *num.* 21. Licèt idem hanc dicat eſſe ſolam ſuſpenſionem.

SIC deficientibus parentibus, & tutoribus, etiam aui, & auiæ poſſunt irritare; omnibus verò his deficientibus arbitror poſſe ſuccedere, quoſcumque, qui in ſua poteſtate habent filios illos, vt herus, magiſter, &c. Ita Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 10. *num.* 78. Suarez *loc. cit. num.* 23. & Sayrus *lib.* 6. *cap.* 10. *num.* 18. Licèt id non audeat ſentire Sanchez *num.* 84. alios ſecum ſentientes referens, cum Baſſæo ſuprà.

QVÆSTIO XVIII.

Quæ Vota ſeruorum valeant Domini irritare.

ALIQVI exiſtimant, integrum eſſe Dominis irritare omnia ſeruorum vota, excepto voto caſtitatis. Huius ſententiæ videtur D. Thom. *in* 4. *d.* 38. *quæſt.* 1. *art.* 1. *quæſtiuncula vltima ad* 3. & Abul. *cap.* 30. *Numer.* Tabiena *V. votum* 5. Petrus de Ledeſma 2. *tomo tract.* 10. *cap.* 7. *dub. vltimo, dicto* 4. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. *fol.* 1020. 273

SECVNDA ſententia eſt, ea vota ſeruorum poſſe irritari à Dominis, quæ iuri, ac poteſtati ipſorum aliqua ex parte officiunt, & obſtant, vt votum peregrinationis, religionis, & ſimilia. Ità D. Bonauent. in

in 4. *d.* 38. *quæſt.* 3. *in corpore*, & *d.* 32. *quæſt.* 1. *fundamento vltimo*, quem ſequuntur D.Thom. 2.2. *quæſt.* 88. *art.* 8. *ad* 2. & *quæſt.* 104. *art.* 5. *in corpore*. Innocentius
274 *cap. ſcripturæ*, *num.* 3. *de voto*. Ibi Hoſtienſ. *num.* 7. Ioan. Andr. *num.* 4. Abbas *num.* 6. Antoninus *num.* 4. Anchar. *num.* 7. Cardin. *num.* 5. *quæſt.* 10. Annanias *num.* 5. Henricus *num.* 9. Archid. *cap. ſi quis incognitus*, 17. *quæſt.* 2. *num.* 3. ibi Bellamera *num.* 3. Turrecremata *cap. ſunt quædam* 17. *quæſt.* 1. *num.* 8. Richar. 4. *d.* 38. *art.* 4. *quæſt.* 2. ibi. Dur. *quæſt.* 1. *num.* 7. Palud. *quæſt.* 3. *art.* 1. *num* 7. ibi ſuppl. Gabr. *quæſt.* 1. *art.* 5. Abul. *cap.* 30. *Numer. quæſt.* 87. Gregorius Lopez *lib.* 3. *V. ſerno, tit.* 8. *quæſt.* 1. Roſella *in ſumma V. Votum*, 2. *num.* 15. Angel. *V. votum*, 2. *num.* 7. D. Anton. 2. *part. tit.* 11. *cap.* 2. Syluest. *V. votum* 4. *quæſt.* 2. *dicto* 5. Sotus *lib.* 7. *de iuſtitia*, *quæſt.* 3. *art.* 1. *ad* 2. Nauarr. *ſumm. cap.* 12. *num.* 64. Alcozer *ſumma*, *cap.* 16. *concl.* 6. *fol.* 56. Margarita Confeſſ. *fol.* 135. Ludouicus Lopez *p. p. Inſtruct. cap.* 48. Manuel 2. *Tomo cap.* 91. Sayrus *lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 7. & *cap.* 10. *num.* 18. Azor. *Tom.* 1. *lib.* 11. *cap.* 17. *quæſito* 9. & *cap.* 16. *quæſito* 8. Leſſ. *lib.* 2. *de iuſtitia*, *cap.* 40. *dub.* 10. *num.* 82. Philiar. *tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 18. Valentia 2. 2. *diſp.* 6. *quæſt.* 6. *puncto* 6. *quæſt. vltim.* Gomez *in Bulla Cruc. clauſula* 10. *n.* 74. Suarez *Tract. de voto*, *lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 29. & *lib.* 6. *cap.* 3. Vega 2. *Tomo ſumma*, *cap.* 129. *caſu* 100. Sanchez hos adducens *lib.* 4. *ſumma cap.* 35. *num.* 2. Fagundez *in ſecundum Præceptum lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 3. alios adducens cum Baſſæo *V. votum* 5. *num.* 4.

275 Asser o cum hac ſententia, à Dominis irritari poſſe quæcumque ſeruorum vota, in præiudicium poteſtatis, & iuris, cui ſubijciuntur, emiſſa.

Ratio D. Bonauent. *loc. cit.* qua cæteri nituntur, eſt, quia ſeruus ſubditur Domino, non quo ad interna voluntatis officia, ſed in ſolo ſervitio corporali. Ergo ea omnia vota impedient, quæ ſeruitium corporale impediunt; cùm autem alia præter votum caſtitatis ſeruitium impediant, ea erunt irritabilia *cap. ſi quis ſeruum*, 17. *quæſt.* 4. Non ſic vota orationis, ieiunij moderati, &c.

Hinc & vota realia poteſt Dominus irritare, quia quod habet ſeruus, Domini eſt, excepto ſi cum Domino conueniat, Gloſſ. *in leg. quod attinet* 3. *ff. de iis iuris*. Addit Baſſæus poſſe omnia irritare, quæ ſeruus ex licentia ſua emiſit, quia adhuc ius retinet in ſeruum. Debet tamen adeſſe cauſa, alioqui peccaret.

276 At herus in famulum non habens Dominium, nequit irritare vota eius, ſed ſuſpendere, quæ obſequiis obſtant. D. Thom. 4. *d.* 38. *quæſt.* 5. *art.* 1. Sylu. *quæſit.* 88. *art.* 8. Sayr. *lib.* 6. *cap.* 10. *num.* 18. Sanchez *lib.* 4. *cap.* 36. & 24. *num.* 24. Filliuc. *tract.* 26. *num.* 226. & *ſeq.* & cum his Baſſæus *num.* 4.

QVÆSTIO XXIX.

An ſit in Eccleſia poteſtas Vota diſpenſandi.

{ D. Bonau. in 4. diſt 38. art. 2. quæſt. 1.

277 Hvcvsqve egimus de primo modo, quo vota auferuntur, qui eſt irritatio. Iam de ſecundo agendum, qui eſt diſpenſatio. Et quidem hanc poteſtatem eſſe in Eccleſia patet ex illo Matth. 16. *Quodcumque ligaueris*, quæ verba vniuerſalia ſunt, vt notat D. Bonauent. *in* 4. *d.* 20. *quæſt.* 5. & poſt eum Sanchez *lib.* 4. *ſumma*, *cap.* 37. *num.* 3. vbi idem probat ex Ioan. 21. *Paſce* &c. vbi etiam D. Bonauentura.

Prænotanda eſt ex dictis *tract. de legibus*, *d.* 5. *quæſt.* 14. cum D. Bonauent. *in corpore*, & Sanch. *cap.* 37. differentia inter diſpenſationem voti, & declarationem; declaratio enim nullam voti aufert obligationem; ſed tantùm declarat, votum ex ſe eo euentu non obligare; vt ſi quis vouit tali die ieiunare, vel orationes aliquas facere, & prælatus declaret, hunc non teneri, quia eſt infirmus; is non tollit obligationem, ſed ſolùm explicat, eam ratione impotentiæ ceſſare. Diſpenſatio autem vera eſt, quando exiſtente cauſa iuſta, tollat prælatus obligationem voti adhuc exiſtentem; vt ſi quis obnoxium ſtimulis ardentibus concupiſcentiæ liberet à voto caſtitatis, quod adhuc durat: Vel ſi legem pro bono publico habens ſub ſe ad executionem, iudicet pro tunc eam executi ni non mandandam.

Prima opinio, quam refert D. Bonauent. eſt, 278
poſſe Eccleſiam propriè diſpenſare. Hæc ſententia admodum eſt celebris, quam ſuſtinent D. Thom. 4. *d.* 38. *quæſt.* 1. *art.* 4. *quæſtiuncula prima*, ibi, Richard. *art.* 9. *quæſt.* 1. & *d.* 17. *art.* 2. *quæſt.* 2. ſupplem. Gabr. 4. *d.* 38. *quæſt.* 1. *art.* 5. Hoſtienſ. *in ſumma*, *tit. de voto*, *num.* 16. & *cap. Non eſt*, *num.* 1. *eodem titulo*, ibi. Abbas *num.* 5. D. Antonin. 2. *part. tit.* 11. *cap.* 2 §. 9. Canus *relect. de pœnit. part.* 5. Medina *de Pœnitentia Tract. de confeſſ. quæſtione de diſpenſatione ſuper confeſſione reuel. ad* 2. Sotus *lib.* 1. *de iuſtitia quæſt.* 7. *art.* 3. & *lib.* 7. *quæſt.* 4. *art.* 1. Palac. 4. *d.* 38. *d.* 3. *fol.* 884. Suarez *Tract. de voto*, *lib.* 6. *cap.* 9. Toletus *lib.* 4. *ſumma à cap.* 18. Angles *flor.* 2. *part. quæſt. vnic. de voto*, *art.* 8. *diff.* 1. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 10. Sayrus *lib.* 6. *cap.* 11. *num.* 9. Azorius *Tom.* 1. *lib.* 6. *cap.* 1. *quæſit.* 4. & *lib.* 11. *cap.* 18. *quæſit* 5. Graffiis *p. p. deciſ. lib.* 2. *cap.* 31. *num.* 18. & 20. & *cap.* 32. *num.* 2. Valentia 2. 2. *d.* 6. *quæſt.* 6. *p.* 7. Leſſius *lib.* 2. *de iuſtitia*, *cap.* 40. *d.* 12. *num.* 98. Petrus Ledeſma 2 *Tomo*, *Tract.* 10. *cap.* 8. *dub.* 2. Henriquez *lib.* 8. *de Eucharistia*, *cap.* 13. & *lib.* 7. *de Indulg cap.* 23. Vaſquez *prima* 2. *quæſt.* 97. *art.* 4. *d.* 178, *num.* 10. Caietanus 2. 2. *quæſt* 88. *art.* 12. Sanchez *lib.* 4. *ſumma*, *cap.* 37. *num.* 5. Fagundez *in* 2. *Præcept. De ol. lib.* 2. *cap.* 40. Tanner. *d.* 5. *quæſt.* 6. *dub.* 6. multos afferens. Hanc eſſe de fide clamat Baſſæus, *V. Votum* 7.

Secvnda ſententia negat, eſſe in Eccleſia po- 279
teſtatem ad diſpenſandum, ſed ſolùm ad declarandum. Ità D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 10. *in corpore*. Abul. *cap.* 30. *Numer. quæſt.* 102. & 103. Caietanus *in ſumma*, *verb. votum*, *cap. de diſpenſ.* Armilla *verb. votum*, *num.* 13. Gloſſ. *cap. Non eſt*, *verbo Authoritate*, *de voto*. Ibi Anton. *num.* 3. Cardin. *cap. cum ad monaſt. num. vnico de ſtatu monach.* Couarr. *de pactis* 1. *quæſt.* §. 3. *num.* 3. Ferrar. *lib.* 3. *contra G. cap.* 124. & ſatis indicant Paludanus 4. *d.* 38. *quæſt.* 4 *art.* 4. *concl.* 1. *num.* 38. D. Antonin. 2. *part. tit.* 11. *cap.* 2. §. 9. *notab.* 1. Syluester *verb. votum* 4. *quæſt.* 3. *d.* 3.

Qvoad D. Bonauent. adducitur pro hac ſen- 280
tentia *loc. cit.* ſed oportet exponere quo ſenſu eam tueatur: Ipſe igitur relatâ oppoſitâ ſententiâ, hanc ponit, quàm dicit rationabiliorem, & ſecuriorem, & quia per eam magis conſcientiæ ſatisfit. Ea autem talis ſit, vt non ſit mera interpretatio legis, qualis à quocumque viro docto poteſt fieri, ſed eſſe declarationem iuris talem. Quia enim votum eſt de bono ad Dei gloriam, & voventis ſalutem, ac totius Eccleſiæ bonum ſpectans, ideò Pontifex, qui ſupremus eſt iudex, habet poteſtatem eligendi ex illis bonis illud quod ſatius eſſe, ac magis expedire cognouerit Diuinæ gloriæ, & Eccleſiæ bono, atque adeò, etiamſi vigeat obligatio, *verbi gratia*, continentiæ in Rege; ſi iudicat Pontifex publicæ Eccleſiæ vtilitati melius eſſe,

Digitized by Google

eſſe, vt nubat, & filios obtinere conetur ad pacem conſeruandam, & hoc bonum certius ſit malo, quod
281 vrget ex eo, quod Rex careat ſucceſſore, poteſt diſpenſare; quod in rigore non eſt relaxare legem, ſed eſt declarare, detinendo veram obligationem: Quod ſi bonum ex diſpenſatione incertum ſit, non debet certam obligationem adimere, vt notat S. Bonauent. *ad* 2. Sic igitur non relaxatur lex, quæ ad maius bonum eſt ordinata Eccleſiæ, & hæc eſt ſententia etiam D. Thomæ, vt oſtendam.

HÆC eſt germana S. Bonauenturæ ſententia, qui omnibus meliùs id definit, & euitat difficultates, vt videbimus.

ASSERO cum hac ſententia primò, non poſſe in Eccleſia diſpenſari vota, legem relaxando.

282 FVNDAMENTVM D. Bonauent. eſt: Ea, quæ ſunt iuris Diuini naturalis, non poſſunt ab homine diſpenſari: Sed votum eſt huiuſmodi: Ergo. Maior eſt omnium Theologorum, & Canoniſtarum axioma, vt notat Azorius *lib.* 6. *quæſito citato*, & fatetur Sanchez *num.* 4. Minor probatur à S. Bonauent. *fundamento primo* ex Pſal. 75. *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro.* Et cum hæc lex ſemper fuerit, vt omnes fatentur; ſequitur, eſſe legem naturalem, non poſitiuam, vt colligit *fundamento ſecundo.*

HAC ratione adductus eſt S. Bonauent. Eccleſiæ authoritati piè addictus, vt ſuam ſententiam adaptaret. Hoc argumento male torquentur aduerſarij, & in ratione reddenda huius poteſtatis mirificè inſudant.

RESPONDENT Richardus 4. *d.* 38. *art.* 9. *quæſt.* 1. Graffius *p. p. deciſ. lib.* 2. *cap.* 31. *num.* 8. & alij apud D. Bonauenturam; quoties aliquis voto ſe, vel iuramento obſtringit, id non abſolutè præſtat, ſed ſeruatis ſeruandis; & quia Papa eſt ſummus Paſtor, cui incumbit omnium fidelium ſalus, ideò ſemper intelligitur hæc conditio in vouente; ſi Pontifex ratum voluerit.

283 HÆC tamen reſponſio confutatur ab Azorio *loco cit.* & Sanchez *num.* 7. quia hac ratione poſſet Papa ſolo nutu votum, & iuſiurandum ſine cauſa dirimere, quod dici nequit, cùm cauſam ad id idoneam requirat. Hac impugnatione Azorius, & Sanchez incidunt in ſententiam D. Bonauent. dum fatentur, diſpenſationem non eſſe iuris relaxationem propriam, quia requiritur cauſa iuſta, quæ eſt finis legis cuiuſque, & quâ manente, in diſpenſatione non relaxatur lex.

IMPVGNATVR vero à D. Bonauent. quia hæc conditio gratis excogitata nuſquam reperit fundamentum; cùm enim ea, quæ offeruntur, vota, libertimè offerantur, vt omnes clamant, & valeant offerre quod Deo magis placet. Et hoc ſit Domini conſilium abſolutum, abſque fundamento apponitur aliqua conditio in ſui executione, vt monet etiam Baſſæus *verb. Votum* 5. *num.* 2.

284 SECVNDA reſponſio eſt Conar. *cap.* 2. *in fine de teſtam.* Graff. *eodem num.* 18. votum quidem in genere afferre obligationem de iure Diuino naturali; non tamen peculiarem voti obligationem eſſe tam ſtricti iuris, ſicut obedire legibus humanis eſt de iure Diuino naturali, non tamen peculiaris lex obligat eo iure.

CONTRA arguit Sanchez primò, quia ſi obligatio ſingularis eſſet iuris humani, non poſſet ſtatui à quocunque homine priuato, qui non habet poteſtatem legem condendi. Imò nec, ſi eſſet princeps, qui non poteſt vi coactiua obligare ſeipſum.

SECVNDO, quia ſi ſola eſſet obligatio humana, valeret diſpenſatio abſque cauſa. Hæc eſt ad mentem D. Bonauenturæ.

TERTIA reſponſio eſt, non diſpenſari ius Diuinum, quia non fit, vt manente ad Deum obligatione, ea non ſeruetur, ſed tolli obligationem, ex voluntate humana reſultantem, quæ eſt lex quædam humana; Sicuti cùm ſuperior diſpenſat in ſuis legibus, non cenſetur diſpenſare in iure Diuino, quod ſuperiorum legibus dictat obediendum, dum ſuam vim retinent, ſed diſpenſatione aufert illi legi vim obligandi, quâ oblatâ, tollitur indirectè quadam conſequentiâ ius Diuinum, & ideò verè in ſola lege humana diſpenſat. 285
Ita reſpondet D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 10. *ad* 2. & *quæſt.* 89. *art.* 9. *ad* 1. Caietanus *eadem quæſt.* 88. *art.* 12. Abul. *quæſt.* 102. *in* 30. *Numer.* Victoria *de poteſtate Papæ, & Concilij, propoſ.* 1. *ad* 3. D. Anton. 2. *part. tit.* 11. *cap.* 2. §. 9. Sotus *lib.* 10. *de Iuſtitia, quæſt.* 4. *art.* 1. *ad* 2. Arag. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 10. in fine. Valentia *puncto* 2. *d.* 7. *quæſt.* 4. *p.* 6. & 2. 2. *d.* 6. *quæſt.* 6. *p.* 7. Sayrus *lib.* 6. *cap.* 11. Henriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 23. *num.* 5.

HÆC tamen reſponſio confutatur à Sanchez 286
num. 17. & Azorio *loco cit.* quia lex voti non eſt humana, ſed Diuina, vt ſuprà oſtendi; alioqui poſſet à vouente diſpenſari, & valeret diſpenſatio ſine cauſa, ſicut in exemplo allato Prælati diſpenſantis in ſua lege.

FALLVNTVR autem aduerſarij, quia conſiderant voti obligationem merè reſultantem ex vouente, quaſi aliunde non veniat ligamen; at vinculum venit ex præcepto naturali fidelitatis, & Diuino, prout Deo debetur ex naturali Diuino præcepto reddendi id, quod fuerit ei promiſſum. Eſt igitur ſola applicatio vinculi, quod remanet in ſuo iure naturali, ſicuti antiquitus lex circumciſionis obligabat ad totam legem Iudaicam, vt ait Apoſtolus, non tamen quemquam gentilem ligabat abſolutè. Quod ſi eam liberè accepiſſet, non ob id iure humano tantùm tenebatur legi Moſaycæ, eò quòd voluntate humana ſe illi obligaſſet, ſed iure Diuino tenebatur. Ità in propoſito.

CONFIRMATVR, quia obligatio voti oritur præcipuè, & completè ex acceptatione Dei, qui teſtatus eſt, ſe velle quidquid ritè voverimus.

QVARTA reſponſio eſt Vaſquez *num.* 13. Leſſij 287
num. 99. Suarez *num.* 15. *locis adductis*, relaxationem in voto fieri per remiſſionem promiſſionis, factam à Prælato nomine Dei ex facultate remittendi ab ipſo accepta, & ideò Prælatus nomine Dei cedit iuri Diuino acquiſito à Deo per votum. Lex enim Diuina naturalis exigit promiſſum, quamdiu ipſe Deus non cedit iuri ſuo per ſe, vel per Vicarium; at hic cedit, & ideo non diſpenſat Papa in iure Diuino naturali, quia iam Deus ceſſit ſuo illi iuri: Sicuti ſi Petrus cederet prædio ſibi promiſſo, iurato à Titio, non relaxaret ius Diuinum naturale, præſcribens ſeruari iuramentum.

HÆC tamen reſponſio confutatur ab Azorio *loc. cit.* quia vndenam conſtat ex Diuina authoritate id Pontifici eſſe conceſſum?

CONFVTANTVR à Sanchez, quia hic modus 288
diſpenſandi tollendo obligationem, nempe, cedendo ſuo iuri, non eſt diſpenſare, ſed condonare, aut cedere promiſſioni: Sicuti abſoluens à peccatis, eaque remittens, non dicitur diſpenſare in debitis Deo, ſed ea remittere.

RESPONDET ipſe Sanchez *num.* 14. duplex eſſe ius Diuinum naturale: Alterum ortum ex voluntate humana, vt votum: Alterum abſolutum: Et quidem non modo in priori poſſe Pontificem diſpenſare,

Digitized by Google

ſare, & ità in voto, iuramento, &c. Sed etiam in aliquibus iuris Diuini naturalis abſoluti, verè tollendo obligationem per veram diſpenſationem, vt in oblatione ſub vtraque ſpecie in regionibus remotiſſimis, vbi non eſt vinum, & aliis caſibus, quos latè proſequitur *lib.8. de matrim.diſp.6.* Idem reſpondent Cano *relec. 5. de Pœnitentia p. 5.* Medina *loc. cit. ad 2.* Azorius *lib. 6. citato.* Petrus Ledeſma *loc. cit.* & alij.

Contra hunc modum inſurgit Suarez *cap. 9. num. 9.* ex D. Bonauent. *fundamento 4.* Quod eſt intrinſecè malum, eſt à Deo indiſpenſabile; ſed quod eſt contra votum, eſt intrinſecè malum: Ergo. Maior eſt certa. Minor probatur, quia quod eſt contra ius naturale, eſt intrinſecè malum, ideo indiſpenſabile, vt mentiri.

289 Respondet Sanchez, non omnia, quæ ſunt contra legem naturæ, eſſe intrinſecè mala adeò, vt nunquam liceant, ſicut furari, & detinere alienum, quæ licent in neceſſitate.

At in illis caſibus non concurrunt circumſtantiæ requiſitæ, vt ius naturale obliget; at cum diſpenſatur in voto, illæ concurrunt, aliàs ante diſpenſationem non obligarent, & ita nulla eſſent iuris relaxatio. Certum eſt autem omnes ibi interuenire, nempè obligationem veritatis, Deo exhibendæ: Itaque ſicut intrinſecè malum eſt mentiri, ità intrinſecè eſt malum promiſſa Deo non ſeruare; eſt enim Deo mentiri, vt ritè arguit S. Bonauent. *loco citato.*

290 Respondet Sanchez, non ita ſe habere, ſicut mendacium, & in hoc ſtare comparationem ſuam, quod ſicuti furari non eſt intrinſecè ita malum, vt non liceat aliquando; ità & votum non obſeruare ex iuſta aliqua cauſa interueniente, quæ licet non ſufficiat ſolitariè auferre obligationem, tamen ſufficere ait, vt Prælati ex authoritate à Deo acceptà diſpenſent.

At rurſus petit principium; tenetur enim, etiam aſſignare paritatem in eo, quod ſicut aliquando ex circumſtantiis licet furari; ita & ex cauſa iuſta liceat non ſeruare Deo vota, & ità vtrinque ceſſet malitia; hæc enim, ſi tollitur ex diſpenſatione, ſequitur, adhuc ex ſe eſſe malum contra naturam, eique incumbit onus probandi; qua ratione, ea, quæ intrinſecè mala adhuc ſunt, poſſe diſpenſari, & unde hæc poteſtas habeatur, vt arguebat Azorius.

291 Igitur S. Bonauent. ſic optimè explicat, quod leges omnes bonum commune reſpiciunt, & particulares particulare, ac conſequenter, & ſæpè etiam directè, ac primariò bonum publicum, cui iudicio præeſt Pontifex, quippe totius Eccleſiæ Paſtor, cuius bono ex Diuina poteſtate ipſi incumbit inſudare, & ideò eius eſt iudicare, quid magis ei expediat. Cùm igitur diſpenſare vult, debet adeſſe cauſa talis, quæ reddat iuſtam diſpenſationem, vt etiam fatentur aduerſarij, quod ſignum eſt, iuſtum eſſe de intrinſeco diſpenſationis, atque adeò ingredi ad efficiendum, ut id, quod diſpenſatur, ex hoc capite ſit validè factum, nempe, quia ſemper maiori bono prouidendum Eccleſiæ. Itaque cùm ſit diſpenſatio, non relaxatur lex voti, quæ ſemper debet reſpicere bonum, & vouentis, & Eccleſiæ. Quod ſi vouenti, vel Ec-

292 cleſiæ ſatius in Domino fuerit non exequi votum ex cauſa graui, adducente maiorem vtilitatem ſpiritualem; iam non relaxabitur lex, ſed iudicabitur pro tunc ex mente Dei ita ſe habere, vt Deus nolit id fieri, vel ſaltem non cogat. Quæ definitio non eſt ſimplex declaratio, qualis fieret à viro docto, vt putat Sanchez *num. 5.* ſed iudicium, & definitio, non meræ ſcientiæ, atque prudentiæ, ſed iuriſdictionis, quæ viro docto cuicumque non conceditur. At ſi concederemus, eſſe actum prudentiæ, vt ait Sanchez, nos aſſerere, adhuc amplior eſſet, quàm declaratio viri docti; hæc enim ad prouidentiam Eccleſiæ ſpectat, & conſequenter, dum fit, indicat poteſtatem iuriſdictionis ad exequutionem; hoc enim competit Deo authoritatiuè, vt reddat omninò tutum eum, quocum diſpenſat.

Instat Sanchez *lib. 18. de matrimonio d. 6.* 293 *num. 5.* Sic interpretari legem, eſt ſolius Conditoris, vel eius Superioris *cap. inter de ſent. excom. cap. ideo, 25. quæſt. 1. cap. ſicut enim 11. quæſt. 3. leg. fin. ff. de legibus.*

Respondetur, id competere Pontifici ex commiſſione Diuina; Deus enim Pontifici tradidit in Petro oues paſcendas, Ioan. 21. *Paſce oues, &c.*

Contra ipſe arguit, etiam poteſtatem diſpenſandi competere ex commiſſione Diuina, cùm Eccleſiæ Deus non deficiat in neceſſariis; ſicut Epiſcopis in caſu neceſſitatis datum eſt diſpenſare in legibus Pontificiis in aliquo caſu neceſſitatis, *v. g.* quando non poteſt commodè adiri Pontifex, & ſicut diſpenſatio inferiorum in lege ſuperioris non derogat authoritati ſuperioris, eò quòd ex eius tacita commiſſione fiat; Ita hæc Pontificia diſpenſatio non derogat authoritati Dei, vt potè, quæ non propria Pontificis authoritate fit, ſed ex tacita, & iure optimo, præſumptâ Dei commiſſione.

Confirmatur, ſi Pontifex declarans, licere in extrema neceſſitate furari, vel aggreſſorum occidere, vteretur verbo *diſpenſo*, ineptè loqueretur; ità ergo in caſu noſtro. 294

Verum enim verò tenetur oſtendere Sanchez, vbinam data ſit hæc facultas votum relaxandi, neque ſatis præſumitur, vt benè notat Azorius. Quorſum enim Deo promiſſum, præſumes, non eſſe Deo reddendum? Neque eſt ſimile de legibus humanis, quæ non obligant tanto rigore, quanto naturales, aut Diuinæ, vt ſæpe iniungit ipſemet Sanchez. Neque eadem eſt neceſſitas, cum ſatis prouideatur iudicio illo authoritatiuo, quo decernitur, ſic conuenire tunc, tam particularem legem non implere ex alia voluntate Dei, quæ non eſt præſumpta, ſed declarata ſæpe, ac ſæpius, vt perfectio intendatur ſingulorum, & profectus Eccleſiæ. Et quo ad diſpenſationes Epiſcoporum, non ineptè ratum habetur, quia mens Eccleſiæ, ac Pontificis eſt ſatis in ſuis legibus explicata, ne deſit in neceſſitatibus. Ideò in articulo mortis quilibet abſoluere valet ab omnibus reſeruatis, quod licere etiam, ſi in legibus, ſeu cenſuris non eſſet explicitum; at in caſu noſtro non eſt hoc neceſſe; ſit enim ſatis iudicio illo ex cauſa, quam etiam aduerſarij non negant neceſſariam, vt valida ſit diſpenſatio. Itaque quod vltimò ait Sanchez, ineptum eſſe; negatur, non enim eſt mera declaratio, vt in caſu furti, vel inculpatæ tutelæ, ſed iudicium iuridicum. 295

Idem cum D. Bonauent. ſentit, & eodem modo definit D.Thomas. Neque benè ipſe Azorius inſtat, hoc pacto tolli votum, non Pontificiæ indulgentiæ beneficio, ſed ipſa iuris interpretatione.

Respondetur enim, non ſatis tolli obligationem ex mera declaratione, ſed ex authoritatiua Eccleſiæ prouidentia, quæ penes Pontificem reſidet, vt dixi. 296

Obiicit verò adhuc Sanchez *loc. cit. ſumma, num. 5. ex cap. 4. de iureiurando:* At eſt caput 18. vbi dicitur: *Super quo diligens indagator potuiſſet facilè intueri, quod non tam erat abſolutio iuramenti neceſſaria, quàm interpretatio requirenda.* Hoc textu altè nititur Sanchez, quia Pontifex appertè diſtinguit vtrumque concedi

Digitized by Google

concedi poſſe, dicitque ineptè peti abſolutionem, cùm in eo caſu iuramentum non obligaret; & ideò non erat opus abſolutione, ſed declaratione.

Hic tamen textus nil prodeſt aduerſariis, ibi enim Pontifex Innocentius III. requiſitus erat à Rege Aragonum, vt abſolueretur à iuramento, quod ediderat, conſeruandi monetam deficientem à debito pondere; inde enim populus inſurrexerat.

297 Respondit: *Si diligenter indagatus fuiſſes, ſanè vidiſſes, te potius inquirere debuiſſe: an eſſet validum, nempe quia, cùm iuraſti; vel ſciebas, monetam eſſe falſam, vel non; ſi ſciebas; iuramentum fuit illegitimum, & inualidum, quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis. Si verò legitimum credebas, iuramentum eſt ſeruandum, & vt obſeruetur, monetam ad legitimum pondus reducas. Veruntamen ſi in præſtatione iuramenti credebas, diminutam à pondere legitimo, & te conſcientia remordet, tuum humiliter confitere peccatum.*

Non vult Pontifex, declarationem iudicialem definitiuam iuxta mentem D. Bonauent. eſſe diſtinctam ab abſolutione, ſed ab ea interpretatione, quæ erat mera declaratio, an eſſet validum, necne, quod ex multiplici cognitione circumſtantiatum de-
298 pendebat, quo modo ſcilicet, quâ cognitione, quâ mente editum iuramentum, quod inuolutum abſque debita expoſitione detulerat Papæ. Vult igitur dicere: Debuiſti proponere factum tale, ſuis veſtitum circumſtantiis, vt ſcires prius, quale eſſet hoc tuum iuramentum: an eſſet validum, necne; an illud tenereris confiteri, & de eo abſolui Sacramentaliter; nam prauum facere iuraſti, ac peccaſti, ſi ſcienter iuraſti. Poſtquam verò cognouiſſes, eſſe validum, poteras petere abſolui, quod feciſſem, non quidem merè interpretando iuramentum eſſe validum, necne; hoc enim ſupponeretur; ſed eximendo te ex iudicio authoritatiuo, ſi vidiſſem ità Eccleſiæ conuenire.

299 Confundit igitur Sanchez primò interpretationem facti, cum interpretatione iuris. Deinde infert, nos confundere interpretationem, quæ eſt mera declaratio, an ſit, necne, iuramentum validum, cum abſolutione; & prætereà malè etiam dicit, Pontificem reſpondere abſolutè, non fuiſſe neceſſariam abſolutionem, ſemper enim loquitur conditionaliter, *ſi*; vt patet legenti. Itaque concedo, interpretationem, pro vt eſt deciſio facti, an ſit peccatum, ſeu an ſit iuramentum validum, differre ab abſolutione, ſeu diſpenſatione; ea tamen non eſt diſpenſatio, more Seraphici intellecta; illa enim eſt potius definitio Theologica facti: at declaratio in S. Bonauenturæ ſententia, eſt iuris definitio, qua, cognito, iuramentum eſſe validum à ſummo Prouiſore, atque Paſtore, comparata eius obſeruatione cum malis inde emergentibus, & ſcandalis, quæ iam in populo inſurrexerant, ſtatuit ſuprema authoritate magis Deo placere, vt nunc ius obligans ex iure Diuino, & naturali, non requirat obſeruationem, ſed ex Dei mente poſſit diſpenſari.

300 Ex hac doctrina reliquæ Sanchez ratiunculæ corruunt, vt patet legenti. Omnes enim ſupponunt, diſpenſationem in noſtra ſententia eſſe meram interpretationem doctrinalem, quod eſt falſum; nam S. Bonauent. laxis, vt aiunt, fibris, fatetur, hanc poteſtatem dignitati Domini Papæ ineſſe, atque adeò eſſe iuriſdictionis, quod Sanchez *Tract. de voto, lib.6. cap.*10. aſſerit eſſe de fide.

Obiicit adhuc Sanchez. Vniuerſi Doctores negant Eccleſiæ poteſtatem diſpenſandi in iure naturali, quod non emanat à voluntate humana, cùm tamen id concedant circa ius naturale, originem trahens à voluntate humana, vt circa votum, & iuramentum, & eſt de fide; hoc autem fruſtra diſtingueretur, ſi diſpenſatio eſſet mera declaratio.

Respondetur ex D. Bonauent. id euenire, quia ea, quæ ſunt eo pacto naturalia, adeò neceſſaria bona ſunt, vt non admittant commutationem æqualis boni, neque vnquam Eccleſiæ vtilius ſit ea non exequi. Solùm declarantur in ſe, vt ſuapte natura iacent; at vota, & iuramenta, cum aliquid habeant, non neceſſarium bonum, ſed ſponte exhibitum, quod ex noſtra voluntate cùm pendeat, poteſt alio maiori bono, vel æquiualente compenſari; ideò præter expoſitionem, habent, vt poſſint tolli authoritate Eccleſiæ; hæc autem non eſt ſimplex declaratio, vt ſupponit argumentum, ſed poteſtatiua definitio. 301

Ex his colligitur hanc iuriſdictionem primò conuenire Papæ uniuerſaliter pro tota Eccleſia, vt notat S. Bonauent. Itaque in omnibus votis ſimplicibus poteſt diſpenſare. De ſolemnibus autem agam *Diſputatione ſequenti*, licèt quo ad votum Caſtitatis timidè loquatur S. Bonauent. *in corpore*, & dicat, ſe ignorare: an meliùs ſit dicere, poſſe diſpenſare in votis Religionis, maximè verò caſtitatis, etiam priuato. At S. Doctor loquitur ſecundùm ſuam phraſim diſpenſationis, quam alij relaxationem vocant, ipſe verò declarationem appellat iuridicam Epikeiæ; de qua egi latè *quæſt.*1. ſicuti de votis Religionis agam *diſp.*2. *quæſt.*4. 302

Hinc habes, eos ſolùm poſſe diſpenſare, qui habent iuriſdictionem Eccleſiaſticam, vt ſunt Legati in ſua prouincia, quorum eſt poteſtas ordinaria, vt pote officio adnexa, non perſonæ.

Sic & Epiſcopi in ſua Diœceſi; & ſede vacante, Capitulum hanc poteſtatem obtinet. Similiter Abbates, & alij Prælati, habentes poteſtatem quaſi Epiſcopalem. Vide Sanchez *lib.*4. *cap.*38. Suarez *cap.*10. Quò ad Archidiaconos videtur cenſere S. Bonau. aliquos habere hanc poteſtatem, ſicut & excommunicandi, quia habent iuriſdictionem. Ita *in* 4. *diſt.* 18. *parte* 2. *quæſt.* 3. Vide etiam Sanchez *lib.* 4. *cap.* 38. *num.* 20. Quibuſdam tantùm Archidiaconis, non omnibus id negat cum multis DD. quos refert. De hoc Fuſiùs agam *Tract. de matrim. d.*8. *quæſt.*6. 303

Sequitur etiam, hanc diſpenſationem, cùm ſit iuriſdictionis, extendi ad ſolos ſubditos. Vide Sanchez. Et ſanè Prælatos religioſorum, non modò Generales, ſed Prouinciales, & locales poſſe diſpenſare in votis ſuorum ſubditorum docent communiter D.D. apud Sanchez *lib.*4. *cap.*39. Imò & cum Nouitiis. Similiter in votis religioſorum poſſe etiam Pontificem; clarè patet; adde Legatum Apoſtolicum, vel Nuncium à Latere. Ita Henriquez *lib.*6. *de Sacramento Pœnitentiæ*, *cap.*16. *num.*8. Sanchez *loc. cit. num.*25.

Observa tamen, aliqua vota Papæ reſeruari; ſunt autem quinque: Religionis, Caſtitatis, Peregrinationis Romæ ad limina Apoſtolorum, Hieroſolymæ in eius loci ſubſidium, & Compoſtellanæ ad D. Iacobum. Sic colligitur ex *extrauag. &* ſi Dominici, *la.* 2. *de pœnit. & remiſſ.* vbi excommunicantur commutantes hæc quinque vota abſque licentia Papæ. 304

Nota verò, hanc excommunicationem fulminari contra diſpenſantes ex priuilegiis, conceſſis ab ipſo Sixto IV. qui eam extrauagantem edidit. Itaque non incurreret, qui priuilegiis aliundè acceptis diſpenſaret. Vide Suarez *Tom.*5. *in* 3. *part. diſp.*22. *ſect.*5. *num.*28. Sanchez *lib.*4. *cap.*40. *num.*23.

Ea tamen vota ex illa Bulla ſupponuntur reſeruata, vt notat Sanchez *numero* 6. qui dicit, non eſſe à iure etiam communi reſeruata, ſed à conſuetudine tantùm. Hæc autem quinque ita ſunt reſeruata Papæ, vt nec Legatus à Latere in his valeat diſpenſare. Alij alia vota addunt, ſed

verò

Digitized by Google

verè hæc ſola Papæ reſeruantur, vt docet Sanchez *loco citato*.

305 Enim verò Epiſcopi, ſecluſa reſeruatione, poſſent ea vota diſpenſare, ſicuti in relaxando ſuccedunt Papæ; quia ſicut Papa in toto orbe eſt Princeps Eccleſiæ; ita Epiſcopus in ſua diœceſi, exceptis his, quæ tangunt vniuerſale Eccleſiæ regimen, vt definire de fide, &c. Itaque totum id poteſt in ſua diœceſi, quod Papa in orbe, niſi ei ſpecialiter reſeruetur. Eſt enim ordinarius in ſua diœceſi, ſicut Papa in orbe, vt notat D. Bonauent. *in 4. diſt. 20. part. 2. quæſt. 3. in corpore*.

Dices; etiam Parochus eſt in ſua parochia ordinarius: Ergo poteſt in votis diſpenſare, & quidquid poteſt Papa in orbe.

306 Respondet D.Bonauent. diuerſam eſſe rationem; nam poteſtas ſuper Eccleſiam plena conceſſa eſt à Chriſto quodam ſpirituali matrimonio, per conſecrationem, ſponſus autem debet habere poteſtatem generandi filios imperfectos, & perfectos, tales ſunt Epiſcopi, qui poſſunt & regenerare neophytos Baptiſmo, & non ſolùm imperfectos pœnitentia; ſed ordinibus filios recreare perfectos, &c. & Confirmatione roborare, non ſic Parochi. Ideò Epiſcopus in conſecratione recipit annulum, tanquam ſponſus. Hac ratione nituntur communiter DD. apud Sanchez *lib. 1. de matrimonio, diſp. 61.* & *diſp. 9. Libri octaui*, & *lib. 4. ſummæ, capite 40.*

Ex his ſequuntur plurima Corollaria. Quia enim reſeruantur Papæ diſpenſationes caſtitatis, & religionis tantùm abſolutè; & lex iſta odioſa eſt Epiſcopis; ſequitur eam eſſe reſtringendam.

307 Primo igitur ſequitur, poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto caſtitatis ad tempus editum. Ità D. Thom. 2. 2. *quæſt. 88. art. 11. ad 2.* & colligitur ex D.Bonauent. *loco cit.* quos ſequuntur alij apud Sanchez *lib. 8. diſp. 9. num. 6.*

Secundo ſequitur, poſſe diſpenſare in voto caſtitatis coniugalis, quippe deficiat ab abſoluto caſtitatis ſicut, & à voto non ineundi matrimonium; nam votum caſtitatis eſt maius obligans ad plura. Ità communiter DD. relati à Sanchez *num. 11.*

Tertio ſequitur, poſſe diſpenſare in voto ordines ſacros ſumendi, non enim eſt ſimpliciter caſtitatis, ſed rei, cui eſt adnexum votum caſtitatis. Ità DD. plurimi apud Sanchez *numero 13.* Baſſæum *numero 14.*

Quarto ſequitur, poſſe diſpenſare in voto diſiunctiuo, quod promittit alternatiuam rei reſeruatæ, vel non reſeruatæ, vt religionis, vel ordinis ſacri, quippe in alternatiuis electio eſt debentis, & ſufficit, alterum impleri: *Regula de alternatiuis, de regul. iuris, in 6.* Ità Azorius *Tom. 1. lib. 11. cap. 19. quæſito 10.* Sanchez *loco cit. num. 14.*

308 Quinto infertur, poſſe diſpenſare cum religioſo in voto de ſtrictiori religione, quippè non vouet ſubſtantiam religionis, ſed exceſſum, vel ſi ſæcularis vouet religionem arctiorem, poterit laxiorem ſubire. Ità multi DD. apud Sanchez *num. 17.*

Sexto eum, qui habet votum ingrediendi religionem, poſſe diſpenſari à perſeuerantia in ea, ſi ingreſſus iuſtis cauſis ducatur ad non perſeuerandum. Ita Sanchez *num. 18.*

Septimo poterit diſpenſare in differenda executione ſui ingreſſus in religionem. Ità Sanchez *num. 19.*

Octavo poterit diſpenſare in materia, in quam mutatum eſt à Papa votum reſeruatum, puta religionis. Ità multi cum Sanchez *num. 20.* ſeorſum & hoc, etiamſi ſimplicibus votis vouerit ſingulas partes caſtitatis *v. g.* vno abſtinere à fornicatione, altero non inire matrimonium, quæ totam materiam caſtitatis complectantur.

Nono, in omnibus, in quibus vouetur ſola pars materiæ caſtitatis, vt in voto coniugis.

Asservnt prætereà, poſſe Epiſcopos in caſu 309 neceſſitatis, puta maximo periculi incontinentiæ, & ardui acceſſus ad Papam in voto integro caſtitatis diſpenſare. Ita Sanchez *lib. 2. matrim. diſp. 40.* & *lib. 8. dub. 6.* referens plurimos. Ratio eſt, quia non eſt præſumendum velle Pontificem in his caſibus reſeruare, ſibi laqueos iniiciendo. Idem de aliis legibus Pontificiis docent plurimi apud Sanchez *lib. 2. citato*. Imò etiam abſoluere à caſu reſeruato Papæ, præter mortis articulum, quando eſt impedimentum adeundi Pontificem. Ratio communis eſt, quia leges Pontificiæ ad bonum Reipublicæ Chriſtianæ, ad ſalutem animarum, iuxta regulas charitatis prodeunt; eſſet autem contra charitatem ſic alligare impotentes. At Eccleſia ad ſalutem, non ad perditionem vtitur cenſuris. Ita etiam diſcurrit S.Bonauent. *in 4. diſt. 17. part. 2. quæſt. 1.* Idem dic de aliis votis reſeruatis, ſi neceſſe ſit. Vide Baſſæum *num. 15.*

Ob eandem rationem plurimi dicunt, poſſe etiam 310 Parochum diſpenſare in votis, quando ad Epiſcopum non eſt facilis aditus. Hi referuntur à Sanchez *num. 27.* Nituntur, quia diſpenſatio in voto eſt inſtar diſpenſationis in lege, vt docet D.Thom. 2. 2. *quæſt. 88. art. 10.* & D.Bonauent. *in 4. diſt. 38. quæſt. 3. argumento 4. primo loco, & argumento 2. ſed contra:* vbi intermiſcet, & comparat obligationem naturalis legis mendacij, & ſpeciei conſeruandæ cum voto. Eos verò ſequuntur omnes, vt notat Sanchez *num. 27. diſputationis adducta.* Iam verò, cum res ita ſe habeat, poſſitque Parochus in lege ieiunij diſpenſare, quando non eſt facilis aditus ad Epiſcopum ſuum, vt docent plurimi, ibi citati, imò nulla vrgente neceſſitate, vt multi ibi aſſerunt; ſequitur, etiam poſſe in aliis ſuprà dictis.

Imo progreditur Manuel *Tomo 2. quæſtionum regularium, quæſt. 46. art. 9.* Parochum poſſe diſpenſare 311 etiam in votis, quæ ſpectant ad Epiſcopum; non ex iure ordinario, ſed ex ſola præſumpta Pontificis ſummi voluntate, de quibus ſuprà, quando non eſt facilis aditus ad Epiſcopum. Probat ratione ſuprà allata, quia Parochus, licet ex iure Parochi non habeat poteſtatem diſpenſandi in lege ieiunij, tamen ex conſuetudine diſpenſat, etiamſi poſſit Epiſcopus adiri, & hoc ex conſuetudine, quia conſuetudo dat iuriſdictionem *cap. cum contingat, de foro competenti*, cum multis textibus, quos ibi congerit Gloſſa; id non eſt negandum de voto, quod cum lege æquiparatur. Aliqui aiunt, poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto caſtitatis ex perturbatione emiſſo, quando vouens eſt iuuenis, vel ſuſpectus, nituntur *cap. veniens, qui cleric. vel vouent:* at diſpenſator ibi eſt ipſe Pontifex, non ſimplex Epiſcopus, vt patet in titulo, *Idem*, nempe Alexander III. qui ſuprà.

Addvnt aliqui, poſſe Epiſcopum diſpenſare ad 312 petendum debitum in voto caſtitatis, inito ante matrimonium. Addunt autem Sanchez *lib. 4. ſummæ, cap. 40. num. 63.* conſuetudinem, legi æquiualere.]

Est aliqua difficultas: an poſſit diſpenſare circa vota pœnalia. Eſt autem votum pœnale: voueo talem pœnam ſubire, vt ieiunium, ſi luſero; promitto religionem, ſi ebriatus fuero.

Mvlti dicunt, non poſſe, quando cadit voluntas etiam ſuper reſeruatum, v.g. religionem.

Alii aſſerunt, quia odia ſunt reſtringenda: ſed votum hoc eſt conditionale tantum: Ergo non eſt reſeruatum Papæ, quia vota tantum abſoluta reſeruantur.

tur. Ità Sanchez *lib.8. de matrimonio*, *diſput*.10. *num*.8. & *lib.4. ſummæ*, *cap*.40. *num*.91. Suarez *Tract. de voto*, *lib.6. cap*.23. qui tamen addit, non poſſe quando pœna apponitur, vt medicinalis, ſed ſolùm quando apponitur, vt vindicatiua. Similiter ſi apponatur pœna in gratiarum actionem beneficij futuri: vt, voueo religionem, ſi præſeruatus fuero à tali peccato, ſed hæc non admittit Sanchez cum plurimis ab eo adductis. Sed de hoc infrà.

313 Hinc habes, quid dicendum de voto conditionali de futuro (nam ſi præterita iam ſit conditio, non valet) Suarez ait, non poſſe poſt impletam conditionem *loco cit. cap*.22. ratio eſt, quia impletâ conditione, obligatio inſurgit, tanquam voti abſoluti *leg. Potior* 11. *in fine principij*, *ff. qui in pignore potiores habentur*, & confirmatur ex aliis etiam contractibus.

At multi alij aſſerunt, etiam poſt impletam conditionem, poſſe diſpenſare. Ita Sanchez *lib.8. de matrim diſp*.10. *num*.13. adducens Toletum *lib.4. ſummæ*, *cap*.18. *num*. 11. Gomez *in Bulla Cruc. clauſa* 10. *num*.99. Ledeſma 2. *part. ſummæ*, *tract*.10. *cap*.8. & alios. Adde etiam quos infrà addam apud Dianam, & Baſſæum.

314 Probatvr, quia tale votum in radice eſt imperfectum, & conditionale, non abſolutum. Confirmatur. Si enim in votis pœnalibus valet etiam poſt impletam conditionem, vt fatetur Suares: Ergo & in his. Sicut enim in pœnalibus id conceditur, quia voluntas in illud obiectum eſt imperfecta, nec primò procedit ex affectu ad rem, ad quàm ſtimulat ſe timore pœnæ; ita in conditionali, voluntas eſt imperfecta, nec exit amore rei promiſſæ, ſed conditionis: ſic vouet ille religionem, ſi litem vicerit; vel ſi frater filium habuerit maſculum.

Hinc ſoluitur præcipuum argumentum Suarez, nam vergit etiam contra votum conditionale pœnale, quod ſit abſolutum. Reſpondetur ergo, abſolutam quidem fieri obligationem, conditione impleta: at radicem adhuc manere obligationis imperfectam.

315 Ex his habes, in eiſdem votis poſſe etiam Prælatos regulares diſpenſare cum ſuis religioſis, in quibus etiam Epiſcopi cum ſuis (ſine præiudicio tamen votorum religionis hoc dicatur.) Itaque poſſunt diſpenſare in voto tranſeundi ad ſtrictiorem religionem, licèt non poſſint illud irritare: ratio diſparitatis eſt, quia quò ad hoc votum, non ſubditur dominatiuæ poteſtati Prælatorum, & ideò non poſſunt irritare. Sic enim poteſtate coercente, eum retinerent à tranſitu illo: at diſpenſatio eſt ex eorum conſenſu. Ità DD. plurimi apud Sanchez *lib.4. ſummæ*, *cap*.42.

316 Posse igitur diſpenſare in omnibus votis, quibus poſſent etiam Epiſcopi, patet ex priuilegio Martini V. quod habetur *in Compend. Priuil. ſocietatis Ieſu*, *verbo* Diſpenſatio, §.10. quod intelligitur de his votis reſeruatis, quæ deficiunt ob aliquam conditionem; non de his, quæ ſunt perfecta, ſed diſpenſantur ratione neceſſitatis. Ità Sanchez *lib.4. cap*.43. Suarez *loco cit. cap*.26. *num*.17. 18. & 19. De hoc tamen fruſtra dubitat Baſſæus V. *Votum* 7. *num*.10. An per Bullam ſit latum.

Itidem Confeſſores Mendicantium poſſunt diſpenſare in omnibus caſibus, in quibus & Epiſcopi. Id conceſſere Iul. II. Congreg. D. Benedicti, & D. Bernardi; & Eug IV. Monachis, vt videre eſt apud Confect. *fol*. 31. Bordon. *reſol*.15. eſtque conceſſio abſoluta. Quidquid limitent Caſarub, & Lezana, quos refellit Baſſæus *num*.10.

Ex conceſſ. Iulij II. poteſt diſpenſari à confeſſariis mendicantium, cum inceſtuoſis ad petendum debitum, vt refert Rodriquez *Bulla* 23. & Sorb. V. *Diſpenſatio*. Dummodo à ſuperiore ad eum ſpecialiter deputentur, atque hoc fiat in Sacramento Confeſſ. & in domibus Regularium, non extra. Vide Baſſæum V. *Inceſtus in fine*. Hæ facultates vniuerſales ſunt.

Posse verò cum ſuis ſubditis, id quod Epiſcopi cum ſuis, Prælatos Prouinciales, perſpicuum eſt, & rationi conſonum; alioqui non poſſent Regulares ritè gubernari, cùm ad Epiſcopos non accedant. 317

Alia extant de his Priuilegia Innocentij VIII. & Pij V. viuæ vocis oraculo; ſed abrogata iam ab Vrbano VIII. qui omnia viuæ vocis oracula abrogauit in Bulla *Alias fœliciſſ*.20. *Decembr*.1631.

Possvnt Confeſſarij iidem cum eis diſpenſare, qui cum voto caſtitatis matrimonium inierunt, ad petendum debitum, vt notant Baſſæus V. *Priuil. num*.8 Bonagratia V. *Diſpenſatio*, *num*. 148. & V. *Priuilegium*.

Potestas delegans ad diſpenſandum in votis, debet eſſe ſpecificata, perſonæque habili. Vide Suarez *lib.6. cap*.12. Filliucium *tract*.26. *cap*.9. Beſſæum verb. *Votum* 7. *num*.9.

Potes autem hinc multa educere corollaria.

Primo, poſſe Prælatos regulares cum ſubditis; & Confeſſarios Mendic. cum pœnitentibus diſpenſare in omnibus votis, exceptis reſeruatis Papæ, ſuprà relatis; ſed aliqua circa hæc notanda ſunt. 318

Circa votum Caſtitatis perpetuæ, & integræ, quæ omnem actum, etiam internum licitum carnis excludit, vrgente periculo ſcandali, incontinentiæ, vel damni tertiæ perſonæ, poteſt Epiſcopus aliquo modo diſpenſare, ſeu ſuſpendere, vt docent Suarez *lib.6. cap*.26. Sanchez *lib.4. cap*. 40. Ità confeſſariis ſuprà, vt notat Crouſ. *ad cap.7. Reg. lib*.29. & toleratum eſt anno 1629. in S. Cong. & conſtat è Bulla Clem. VIII. data 13. Iul. 1604. apud Rodriquez, & Baſſæum, & ſicut Epiſcopus cum eo diſpenſare poteſt qui cum voto caſtitatis matrimonium contraxit, etſi non conſummauerit, vt petat debitum ad vitandam incontinentiam & ſicut poteſt ob idem periculum diſpenſare cum ambobus coniugibus ſuper voto concordi continentiæ. Et ità conſuetudo, & praxis à tempore immemorabili Epiſcoporum, id tulit; tametſi aliqui addant, hoc verum, ſi difficilis recurſus pateat ad Papam, vt vides in Diana *part.4. tract.4. reſol*.125. 319
Ità & Confeſſarij Mendicantium; & ſicut poteſt Epiſcopus diſpenſare in voto integro caſtitatis, inito ex metu non graui, apud Dianam *part.5. tract*.12. *reſol*.61. Poteſt & in ea diſpenſare, ſi minus principaliter cum alio voto eliciatur; vt ſi quis voueat non ludere ſub pœna ſeruandæ caſtitatis; Ità & confeſſores relati. Simile eſt de vouente ſacros ordines, quibus nectitur caſtitas.

Circa hæc omnia vota reſeruata dic: Sicut Epiſcopus valet diſpenſare in voto conditionali, etſi reſeruato abſolutè; vt ſi voueres caſtitatem, ſi ex hoc periculo euaderes, modò conditio non adhuc impleta ſit, imò probabiliter, etiam conditione impleta, tato periculo, vt refert Diana *part.3. tract.5. reſol*.25. & *part.6. tract.8. reſol*.16. eò quòd tale votum ſit imperfectum ex affectu potius ad propriam vtilitatem. Ità poſſunt & in ſimili diſpenſare Confeſſarij, ſuprà. 320

Similiter ſicut in votis alternatiuis, vt ſi alterum ſit reſeruatum, alterum non; & vouens ſe determinet ad non reſeruatum, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Ità etiam & confeſſarij. Et ſicut probabilius eſt in voto reſeruato pœnali poſſe Epiſcopum etiam impleta conditione, quippe non ſit votum directè ob Dei cultum, ſed ex deteſtatione ſceleris; vt ſi voueas Religionem, vel peregrinationes reſeruatas; ſi fornicatus fueris. Ità & Confeſſarij relati. Probabile

tamen

Digitized by Google

Probabile tamen eſt tale votum è conditione medicinali eſſe reſeruatum. Vide Suarez *lib.6. cap. 25.* Baſſæum *num.22.* Idem ergò de vtriſque dic.

321 SICVT etiam vrgentiſſima cauſa Epiſcopo requiritur, vt diſpenſet in voto facto in vtilitatem tertij, poſtquam is promiſſum acceptauit; ita, &c. Vide Sanchez *lib.4. cap. 41. num.16.* Suarez *lib.6. cap.15.* & Baſſæum *num.275.*

NOTA ex eodem ſatis eſſe, vt ſit in opinione, an ſit reſeruatum, ad hoc, vt Epiſcopus, & Confeſſarij valeant diſpenſare. Vide v. *Votum 7. num.13.*

QVÆ dixi de caſtitate, integram ſcilicet eſſe debere, vt ſit reſeruata, idem dic de Votis Religionis, de Peregrinationibus non impeditis, &c.

322. QVARE ſi quis vouerit paupertatem, vel partem itineris Hieruſalem, vel Religionem militarem (excepta Melitenſi) cùm diſputetur, an ſint illæ veræ Religiones, poſſet diſpenſari.

Regulares Nouitij tandem diſpenſentur à Prælatis Regularibus; quamuis enim non ſubiiciantur poteſtati eorum dominatiuæ œconomicæ; tamen ſubiiciuntur poteſtati Iuriſdictionis, ſeu Politicæ ſpirituali. Vide Baſſæum *num.25.*

QVÆSTIO XXX.

An ad diſpenſationem exigatur cauſa, & quæ.

D. Bonauent. in 4. diſt.19. dub.6.
D. Thom. quæſt.88. art.12.

323 PRIMA opinio eſt, integrum eſſe Superioribus ſine cauſa in votis diſpenſare; eos refert D. Thom. *ad 2.*

VERISSIMVM tamen eſt, diſpenſationem humanam in iure diuino naturali, vt in votis, & iuramentis abſque cauſa, eſſe culpatam, & irritam. Ita D. Bonauent. *in 4. diſt. 19. dub.6. litt.* & *diſt.33. quæſt.3.* & oſtendi *1.2. tract. de leg. diſp.5. quæſt.14.* D. Thom. *loco cit.* quos ſequuntur vniuerſi Theologi, & Interpretes Iuris Pontificij cum Gloſſ. *cap. non eſt, v. adimplere, de voto.* Sic monet Tanner. *diſput. 5. quæſt.4. dub.6. cap.10.* Baſſæus V. *Votum 7. num.8.* & V. *Diſpenſatio, num.9.* vbi alios recenſent.

ASSERO cum hac ſententia, ad diſpenſandum cauſam requiri.

324 PROBATVR à D. Bonauent. *loco cit. diſt.19.* è D. Bernardo *lib.3. de conſider. cap.23.* vbi ſic Eugenium III. alloquitur: *Diſpenſatio ſine cauſa, non eſt diſpenſatio, ſed diſſipatio.* Hoc effato nituntur alij, addentes cum eodem Bernardo id Apoſt. 2. Corin. 13. *Data eſt poteſtas in ædificationem, non in deſtructionem.*

QVOAD cauſas verò, quales eſſe debeant, vt ritè hæ diſpenſationes fiant.

SVPPONO primò non eſſe neceſſarium ad iuſtam diſpenſationem, vt cauſa ſit ob bonum commune directè, ſed ſufficit, vt indirectè in ipſum redundet, pro vt bonum partis redundet in bonum totius. Conſtat *ex cap. Requiſitis, §. niſi rigor. cap. quæſt.7.*
325 Licèt enim contra bonum commune nequeat agi, ob idque in legibus non ſit frequenter diſpenſandum quod ea frequentia vim legum eneruet, quibus commune bonum conſeruatur, & viam legum violationi adaperiat, vt ait Conc. Trid. *ſeſſ.25. cap.18. De reform.* tamen non ſemper diſpenſatio debet directè ad bonum commune tendere.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. *argumento ſecundo*, ex his, quæ *ſecundo loco*, ex vſu Eccleſiæ, quæ ob ſalutem etiam corporalem alicuius, redundantem tamen in bonum publicum, diſpenſat; atque exemplum affert Regis Ludouici. Hoc argumento nititur Sanchez *cap.45. num.13.*

SVPPONO ſecundò, eandemmet cauſam exigi 326
& ſufficere ad diſpenſandum in voto, & in iuramento, quando non homini eſt præſtitum, ſed in ſolius Dei honorem, quod huiuſmodi iuramentum ſit inſtar voti, quoad eius diſpenſationem, vt notat Aragon. *2.2. quæſt.89. art.9.* & Sanchez *lib.8. de matrim. diſp.20. & lib.4. ſummæ, cap.45. num. 14.* Ratio eſt, quia obligatio voti facta Deo, oritur ex fidelitate debita, ſeu veritate, vt notat S. Bonauent. *in 4. diſt.38. art.2. quæſt.3. in corpore*, & hoc eſt etiam in iuramento, vt latè proſequitur S. Doctor *in 3. diſt.39.*

ENIM verò, cùm promiſſio iuramenti habeat pro obiecto hominem (quod fit vt plurimum, vt notat D. Bonauent. *in 4. diſt.38. quæſt.1. ad vltimum*,) maior vrget in iuramento, quia mitiùs tractamur apud Deum, quàm apud homines, vt habetur *leg. Celſus, in pandectis.*

IGITVR requiritur cauſa obſtans executioni vo- 327
ti, vt docet D. Bonau. *diſt.38. art.2. quæſt.3. & 4.* & D. Thom. *2.2. quæſt.88. art.12.* debet enim, cùm ſit promiſſio facta Deo, redundare in Dei honorem; at, deficiente cauſa, redundaret in contumeliam, non ſeruando ei promiſſa. In quo multi noſtri temporis potentes adeò inſaniunt, vt hoc in caſu multas quæſtiones exigendas mandare ſoleant, quia, vt ipſi aiunt: *Mancchino di parola.* Vide de hoc plurimos apud Sanchez *lib.8. de matrimonio, diſp.20. num.3.*

IDEM proportionaliter dic, quando votum commutatur in minus, & ideo interuenit partialis diſpenſatio, vt notat Sotus *lib.7. de Iuſt. quæſt.4. art.3.* Aragon. *2.2. quæſt.88. art.12. col.4. verſ. circa ſecundam concluſionem, dicto 2.* & Sanchez *loco citato, n.4.*

VBI aduerte, non poſſe certam regulam de cauſæ ſufficientia dari, ſed relinquenda eſt iudicio prudentis libranda. Quia ad talem cauſam tria ſpectare debet, iuxta *cap. Magnæ, de voto*, nempe quid liceat ſecundùm æquitatem: quid deceat ſecundùm honeſtatem: & quid expediat ſecundùm vtilitatem.

EX triplici autem capite poteſt conſurgere cauſa 328
obſtans executioni voti, atque adeo iuſta ad diſpenſandum in illo, vt notat Sanchez *lib. 4. ſummæ, cap.45. num.26.* Prima eſt ex parte vouentis: Secunda ex parte materiæ promiſſæ: Vltima ex cauſa extrinſeca, quæ reſpicit bonum publicum, vel priuatum vouentis.

EX primo capite; prima cauſa eſt, quando votum non proceſſit ex perfecta prudenti deliberatione, vt quando ex impetu alicuius paſſionis, non tollente deliberationem, factum eſt. Sic *cap.2. de voto*, habetur: *Nos autem ipſum à voto, quod in tenera ætate, facilitate potius, quàm ex arbitrio diſcretionis promiſit, abſoluimus*, & tenent ibi Abbas *num.3.* & alij plurimi relati à Sanchez *lib.8. de matrimonio, diſp.20. n.12.* & *lib.4. ſummæ, cap.45. num.27.* Vide etiam Suarez *Tract. de voto, lib.6. cap.17.*

CAVSA erit etiam metus, ortus ex naufragio, 329
aut alia non incuſſa ad extorquendum votum, præbens iuſtam diſpenſandi cauſam. Vel ſi eſſet metus incuſſus, non tamen ſufficiens ad irritandum; erit cauſa diſpenſandi; vt docet Clau. reg. *lib. 6. cap.12. num.30.* Similiter error circa cauſam impulſiuam voti. Vide Lezanam *Tom.3. qq. Reg. V. Diſpenſare.*

SECVNDVM genus cauſæ oritur ex materia, quando eſt facta inutilis, vel mala, vel impediens

Digitized by Google

maius bonum, & loquuntur DD. Ità D.Bonau. *in* 4. *diſt.*38.*art.*2.*quæſt.*3. D.Thom.2.2. *quæſt.*88.*art.*19. *in corpore*, & *ad* 3, vbi Caietanus, & alij apud Sanchez *lib.*8.*de matrimonio*, *diſp.*20.*num.*8. & *loco cit. ſumma*, *num.*36. Hoc autem intelligitur, non quando perſpicuum eſt, materiam factam eſſe talem, ſed quando eſt dubium. Ità explicant Azor *Tom.*1.*lib.*11.*c.*19.*q.*17. Suarez *loco cit. lib.*6.*cap.*17. *num.*10. & Sanchez *loco cit.* eſt etiam iuſta cauſa, ſi ex diſpenſatione ſpectetur maior vouentis vtilitas ſpiritualis; hæc enim per votum maximè intenditur, vt docet D.Bonauent. *loco cit. diſt.*38. vbi Richardus *art.*9. *quæſt.*1. Sanchez *loco cit. num.*38. & Suarez *loco cit. num.*10.

SIMILITER ex parte materiæ voti, quando poteſt eſſe cauſa ruinæ, ſiue in genere, ſiue reſpectu huius, qui vouit: Vel quando magna ſuperuenit ad implendum difficultas, non ſufficiens ad tollendam omninò obligationem.

331 TERTIVM genus eſt bonum reſultans in diſpenſatione, vt ſi neceſſe eſſet coniugium Regi vel ad ſucceſſionem, vel pro pace regni; hæc cauſa ſumitur *ex cap. magnæ*, & *cap. ex multa*, *de voto*. Ità D.Bonauent. *loco cit. in argumentis*, dummodò res non ſit dubia moraliter, pacem, vel ſucceſſionem habendam, vel ſanitatem neceſſariam perſonæ admodum præcellenti. Ità etiam Caietanus 2.2. *quæſt.*88. *art.*12. Sotus *lib.*7.*de Iuſt. quæſt.*4. *art.*3. Suarez *loco cit. cap.*17.*n.*13. Clauis Regia *eodem cap.*12.*num.*29. Sanchez *lib.*8. *de matrimonio*, *diſp.*20. *num.*24. & *loco cit. ſumma*, *n.*49. Sufficiet verò ſpes probabilis, aut moralis certitudo apud D.Bonauenturam.

AN verò ſit cauſa ſufficiens morbus grauis, cui periti medici indicent venereis actibus ſubueniendum, multi id negant aſſerentes, eſſe ſententiam D. Thom. 2.2. *quæſt.*88. *art.*11.*ad* 3. adducunt ibi Caieta-
332 num, Durandum *in* 4 *diſt.*38 *quæſt.*2. in fine, qui licèt loquantur de voto ſolemni; at ratio valet etiam pro voto priuato caſtitatis; hi enim differentiam conſtituunt inter abſtinentiam, & continentiam, quòd cùm cibus ordinetur directè ad indiuidui ſuſtentationem; abſtinentia autem vergat in notabile damnum indiuidui, ſi ſit indiſcreta, non eſt actus virtutis, priuando cibo neceſſario; at coitus eſt ad ſolius conſeruationem, & valdè per accidens continentia vergit in indiuidui periculum. Atque ideò continentia etiam cum indiuidui periculo eſt actus virtutis; nec ob id matrimonium ineundum, præſertim cum aliis medicinis morbo illi occurri poſſit, vt eruditè probat Medina *lib.*4. *de ſacrorum hominum continentia*, *contron.*4. *c.*13. & hanc non eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam tradunt D.Antoninus 2.*part.*, *tit.*11.*cap.*2.§ 9. loquens de omni voto. Sotus verò *lib.*7.*de Iuſtitia*, *q.*4.*art.*2.*ad tertium*, id aſſerit de voto caſtitatis ſolemni; atque adeò videtur contrarium ſentire de priuato. Hanc partem cenſet veriorem Sanchez *lib.* 8. *de matrimonio*, *diſ-*
333 *put.*20. *num.*26. Addit tamen, ſe exiſtimare eam in aliquod bonum partim commutandam, partim relaxandum; nec Deum prætendere ſubiri mortis periculum ob caſtitatem ſeruandam, licèt id ſit actus virtutis; ſed velle, Eccleſiam benignitate vti, partim relaxando partim commutando, quia res admodum ardua eſt. Nec valet dicere, poſſe aliis remediis ſubueniri, quia ſatis eſt id anceps eſſe, & valde difficile, ac iudicio medicorum melius eſſe remedium coitus, ſicut etiam, cum aliquis vehementiſſimis luxuriæ ſtimulis agitur, licèt poſſet aliis remediis proſpici, attamen quia non adeo fragilitati humanæ hæc ſunt adaptata, hinc iuſta habetur cauſa diſpenſandi in voto caſtitatis. Nec obſtat teſtimonium D.Thomæ, & aliorum, qui loquuntur de voto ſolemni, quod cùm grauiſſimum ſit eiuſque diſpenſatio cedat in notabile ſtatus religioſi detrimentum, multò vrgentiorem cauſam diſpenſandi requiret.

AN vero ea cauſa debeat eſſe boni communis; an 334
ſufficiat bonum religioſi: Richardus *in* 4. *diſt.*38.*art.*9. *quæſt.*1.*in corpore*, & *ad* 5. ait, ſatis eſſe bonum vouentis. Cui fauet Caietanus *in opuſc. tom.*1. *tract.*27. *de diſpenſatione matrimonij in occidentali Eccleſia*, *quæſt. vnica*, & *Tom.*3. *Tract. vltimo ad art.*12.

AT neceſſariam eſſe cauſam boni vniuerſalis aſſerunt centum, & decem DD. cum Sanchez *lib.*8. *de matrimonio*, *diſp.*8. *num.*7. atque doctrinam Caietani ex profeſſo impugnant Medina *lib.*5. *de ſacrarum hominum continentia*, *cap.*37. Valentia 2. 2. *diſp.*6. *q.*6. *puncto* 7. & Sanchez *diſp. citata*, præcipuè verò Catherinus *lib.*6. *in Caietanum*.

QVOAD D.Bonauenturam ipſe Sanchez *loco cit.* 335
num 5. adducit eum cum negantibus, poſſe Papam in voto ſolemni caſtitatis diſpenſare, & ideò neque eſt cur aliqua cauſa admittatur. De quo agemus *diſput. ſequenti de Caſtitate religioſa*, *quæſt. vlt.*

DIVVS igitur Bonauentura *in* 4. *diſt.*38. *art.*2. *quæſt.*1.*corpore*, ait, communiter dici, non poſſe Eccleſiam in votis religionis diſpenſare.

AGIT verò *quæſt.*3. Ex propoſito, & ponit primò opinionem aſſerentem, poſſe Eccleſiam in omnibus votis, etiam ſolemnibus diſpenſare, quia voto ſolemni continentiæ præfertur bonum vniuerſale, vt ſi ex matrimonio obtineretur pax in regno, vel Eccleſia, & hoc fieri poſſe ait, & factum eſſe aliquando àb Eccleſia. Itaque ſupponit, non poſſe fieri niſi ob bonum commune, contra Caietanum.

REFERT deinde aliam opinionem dicentem, 336
poſſe diſpenſari in omnibus, præterquam in voto Continentiæ, quia, non eſt digna ponderatio continentis animæ, & videtur loqui adhuc de ſolemni, licèt ratio de priuato etiam valeat; nam iſti concedunt diſpenſationem etiam in aliis ſolemnibus; & ipſe S. Doctor *in reſponſione ad argumenta*, idem indicat, dum tribus argumentis reſpondet pro ſingulis votis ſolemnibus, & nulli pro priuato Caſtitatis. Licèt poſſet quis dicere, eum in argumento, &c. pro continentia vtraque concludere.

TERTIA opinio, quam refert *quæſt.*3. *eiuſdem art.*2. negat de votis ſolemnibus tantùm, & ſubdit: *Quæ iſtarum trium opinionum ſit verior, fateor, me neſcire, & ſatis poteſt qualibet ſuſtineri, Ideo nullam aſſero.* O miram ſapientiſſimi Doctoris humilitatem!

MOX verò, ne omnino infallibilem relinquat 337
primam opinionem affirmantem, reſpondet argumentis eius, & præcipuè, ad diſpenſationem in voto caſtitatis, quòd profeſſio, votum ſolemne eſt; nam in duobus ſequentibus argumentis reſpondet inſtantiis quo ad alia duo vota obedientiæ ſcilicet, & paupertatis, iam verò dicit; non adeſſe certitudinem (loquitur vt plurimum) quia quoad neceſſitatem conſeruandæ ſpeciei, nunquam deficient homines. Non cadit ibi maior vtilitas vouentis, quia commutat meritum centeſimi fructus, in meritum triceſimi (alludit autem ad parabolam ſeminantis, qua dicitur, terram aliquam dediſſe fructum centeſimum pro ſingulis ſeminum granis, & hæc dicitur terra virgo, vel caſta; alia pars coniugatorum) Præterea incertum eſſet, quia neſcitur, vtrum infirmus per coitum ſanaretur; neſcitur, vtrum ex coitu aliquis generaretur: neſcitur, vtrum ex matrimonio pax reformaretur, & non eſt dimittendum certum pro incerto, ideò non valet. Hæc D. Bonauentura.

QVÆ cùm ita ſint, concedit, quod ſi eſſet ſani- 338
tas certa (intelligit alicuius Regis, afferens exemplum in

Digitized by Google

in argumento Regis Ludouici Franciæ) adhuc non eſſet ſatis compenſata continentia, quia commutaret fructum centeſimum in trigeſimum: at ſi pax publica, vel aliud bonum certò eſſet habendum (quod poteſt euenire) concedit rectè fieri commutationem. Tale bonum eſſet etiam Principis ſanitas ad ſucceſſionem.

Tandem bonum etiam familiæ eſſe cauſam diſpenſandi à peregrinatione longa patremfamilias; dicunt multi cum Sanchez *lib.* 4. *ſummæ*, *cap.* 45. *num.*50. & Suarez *loco cit. num.*13.

339 Notat verò *num.* 4. non ſemper ſingulas ex dictis cauſis pro tali voti diſpenſatione ſufficere, ſed miſericordem aliquam commutationem ex parte. Imo addit *num.*19. rarò concurrere cauſam ad totalem diſpenſationem.

QVÆSTIO XXXI.

An, & quomodo facienda ſit Votorum commutatio.

{ D.Bonau. in 4. diſt. 38. art.2. quæſt 2.

340 IAm de tertio modo dicendum eſt, quo vota tolluntur, nempe commutatione, non abſoluendo omnino à voti obligatione, ſed commutando in aliud opus bonum. Poſſe autem fieri commutationem patet ex perantiqua Eccleſiæ praxi. Poteſt autem fieri commutatio, vel in aliud opus melius, vel in æquale, vel in minus. Erit itaque quæſtio: an poſſit fieri in omnibus his modis.

Prima opinio eſt poſſe fieri non ſolùm in melius, atque etiam in æquale, ſed etiam in aliquantò minus bonum. Ità Aragon. 2. 2. *queſt.*88. *art.*12. *d.*1. Alcozer *ſumma*, *cap.*19. *concl.* 3. Medina *lib.*1. *ſummæ*, *cap.*14. §.7. *regula* 3. Toletus *ſumma*, *lib.*4. *cap.*18. Sà *verbo votum*, *num.*10. Henriquez *lib.* 7. *de Indulg. cap.*30. Leonard. *lib.* 2. *de Iuſtitia*, *cap.* 40. *diſp.* 1. *num.*95. Manuel *Bulla Cruc.* §.9. *num.*107. & *Tom.*2. *ſummæ*, *cap.*100. Clau. reg. *lib.*6. *cap.*12. Baſſæus V. *Votum* 6. *num.*8. cum Bonagratia citando.

341 Secvnda opinio eſt, poſſe fieri commutationem veram ſolùm in melius, vel æquale. Ità D.Bonau. *hic*, D.Thom. 4. *diſt.*38. *q.*1. *art.*4. *queſtiuncula vlt. in corpore*, Abb. *c.*1. *n.*3. *&* 5. *de voto*, Palud. 4. *diſt.*38. *q.*4. *art.*3. ſuppl. Gabr. *q.*1. *art.*5. Caiet. 2. 2. *q.*88. *art.*12. Roſella V. *votum*, 5. *n.*6. Syluest. *votum* 4. Couar. *de pactis*, *p.p.*§. *num.*4. Sotus *ſeptimo de Iuſtitia*, *queſt.*4. *art.*3. Palac. 4. *diſt.*38. *diſp.*3. *col.*28. Gregorius Lopez *lib.*5. *v. Contando*, *tit.*8. *p.*1. Angl. *flor.*2. *part. queſt. vnica de voto*, *art.*8. Ouandus 4. *diſp.*38. *diſt. vnica*, *prop.*25. Alcozer *ſumma*, *cap.*16. *concl.*2. Bera *in reſponſ. caſu* 49. Azor. *Tom.* 1. *lib*11. *cap.*18. *queſt.*6. Clau. reg. *lib.*6. *cap.*12. Suarez *Tract. de voto*, *lib.*6. *cap.*12. *num.*6. & *cap.*29. *num.*7. nec renuit Baſſæus, & Bonagratia infrà citandi.

Assero cum hac ſententia, votorum commutationem ſolùm in melius, vel æquale, fieri poſſe.

342 Probatvr argumento S. Bonau. *in corpore*, nam commutatio voti eſt quidam contractus, quam abſque ſui damnificatione init Deus per procuratorem, commutantem cum vouente. Vt autem ſit rectus contractus abſque damnificatione Dei, oportet reddi æquale. Sic enim in omni bono contractu fit, vt habetur 3. *Eth.* Sicut igitur iniquus eſſet inter nos procurator, contrahens in damnum eius, qui demandauit ipſi cauſam; ita & nunc.

Confirmatvr à D. Bonauent. ex nomine commutationis, quæ propriè redditum æqualis indicat. Itaque quauis largitate ſint accipiendi fauores, non debent extra proprietatem verborum trahi.

Hæc tamen non ſunt Mathematicè limitanda, 343
alioqui, cùm difficile ſit talem æqualitatem reperire, iam arduum fieret commutare, & hoc forſan volunt authores primæ ſententiæ, vt notat Sanchez *lib.*4 *ſummæ*, *cap.*50. vbi noſtram ſententiam tuetur. Sic & Bonagratia V. *Votum*, *n.*478. Baſſæus V. *Votum* 6. *num.* 2.

Est autem quæſtio: An commutatio fieri poſſit abſque authoritate prælati. Poteſt autem eſſe quæſtio: An commutatio in æquale, & in melius tali authoritate facienda ſit.

Prima opinio eſt poſſe fieri commutationem 344
votorum etiam in æquale bonum, abſque alia authoritate. Ita Maior *in* 4. *diſt.*38. *queſt.* 3. Medina *lib.*1. *ſumma*, *cap.*14. §.7. Manuel 2. *Tom. ſummæ*, *cap.*100. Henriquez *lib.*5. *de pænit. cap.*20. *n.*5. & *lib.*7. *de Indulg. c.*30. Ioan. Benedictus *in ſumma de peccatis*, *lib.*1. *c.*9. & docent eſſe probabilem Aragon. 2. 2. *q.*88. *art.*12. *dub.*1. *dicto* 3. Suarez *de Voto*, *lib.*6. *cap.*20. Alcozer *ſumma*, *c.*16. Leſſ. 2. *de Iuſt. c.*40. *dub.*11. *n.*91. & alij apud Sanchez *lib.*4. *cap.*49. *n.*10. & Bonagr. *n.*478.

Secvnda ſententia eſt, ſola poteſtate vouentium poſſe in æquale commutari. Ita Angelus *verbo votum* 4. *n.*2. Caiet 2. 2. *queſt.*88. *art.*12. & *ſumma*, *v. votum*, *c. vlt.* Sotus *lib.*7. *de Iuſtitia*, *q.*4. *art.*2. Couar. *de pactis* 1. *parte*. §.3. Alcozer *n.*10. *loco cit.* Corduba *ſum. q.*149. Toletus *lib.*4. *ſummæ*, *c.*18. Graff. *p.p. deciſ. lib.*2. *c.*10. Philiarc. *de off. ſacerd. Tom.*1. *part.*2. *lib.*1. *c.*22. Petrus de Ledeſma 2. *Tomo ſummæ*, *tract.*10. *c.*8. Angles *flor.*2. *part. queſt. vnica de voto*, *art.*8. *difficultate* 4 *&* 6. Azor *Tom.*1. *lib.*11. *c.*18. *q.*2. Clau. reg. *lib.*6. *c.*12. Manuel *in Bull. Cruc.* §.9. *n.*106. Sorbus *in compend. mendic. v. votum*, Suarez *De voto*, *lib.*6. *cap.*19. Sanchez *lib.*4. *cap.*49. *num.*12.

Hi tamen omnes etiam pro prima ſententia adducti 345
ſuſtinent, non eſſe neceſſariam authoritatem Prælati in commutatione voti in melius. His adde Imolam *cap. peruenit el* 2. *num.*2. *de Iureiur.* Bacon *in* 4. *diſt.*38. *queſt.*5. *art.*6. Armillam *voto n.*14. Abul. *q.*110. *in* 30. *Numer.* Nauar. *ſumma*, *cap.*12. *num.*75. Pedrazam *in ſumma*, *præcepto* 1. §.8. Ouandum 4. *diſt.*38. *diſp. vnica*, *propoſitione* 27. Ludouicum Lopez *p.p. Inſtruct. cap.*49. Coronam confeſſ. *part.*3. *Tract. de voto*, *num.* 18. Gomez *in Bulla Cruciata*, *clauſula* 10. *num.* 112. Valentiam 2. 2. *diſp.* 6. *queſt.* 6. *puncto* 7. Viualdum *Candel.* 3. *part. cap.*14. & Sanchez *num.*4. Hanc tutiorem ait Baſſæus *loco cit.*

At ſententia eſt, *loco cit.* D.Bonauent. non poſſe, 346
etiam in melius, fieri commutationem abſque authoritate Prælati. Cum Seraphico incedunt D. Thom. 4. *diſt.*38. *queſt.*1. *art.*4. *queſtiuncula vltima.* Innocentius *cap. peruenit*, *el* 2. *num. vnico de*, *Iureiur.* ibi Ioannes Andreas, Hoſtienſis, Antonins, Baldus, Anchar, Abbas, Henricus, Bellamera, Felinus, Næuo, & Richardus *in* 4. *diſt.*38. *art.*8. *queſt.*1. Supplem Gabr. *queſt.*1. *art.*5. Palacius *col.*3. *diſt.*27. *fol.*875. Syluest, *votum* 4. *queſt.*7. *dicto* 2.

Assero cum hac ſententia, non poſſe abſque authoritate prælati mutari votum in melius.

Probatvr à D.Bonau. primò ex Leuitici vlt. *Animal autem, quod immolari poteſt Domino, ſi quis vouerit, ſanctum erit, & mutari non potuit, ideſt nec melius malo, nec peius bono.* Vbi Gloſſa ait: *abſque authoritate ſuperioris.*

Respondet Suarez *cap.*8. *num.*12. Sanchez *cap.*49. *num.*9. cum Oleaſtro, eam legem eſſe cæremonialem, & ideo ceſſaſſe.

347 **At** quis ignorat, eam animalium oblationem fuiſſe cæremonialem? ſed tamen rationes ad moralem potius reducuntur, vt non mutare promiſſum Deo ad libitum, eſt nixum iure naturali contractus; eſt enim votum contractus inter Deum, & hominem; & commutatio inter Deum, & commutantem nomine Dei, vnde ex iure naturæ ſeruandæ ſunt regulæ contractus. Vt ipſe Sanchez fatetur *cap. 50. n. 4.* Sicut autem is, qui vendidit equum, non poteſt eum commutare in bouem, etiamſi maioris pretij, abſque conſenſu Emptoris, vt habetur *leg. 2. ff. ſi certum petatur*; ita & in caſu noſtro. Neque ſatis reſpondet Sanchez *num.* 4. Diſparitatem eſſe, quia homo vult iuxta ſuam vtilitatem: at Deus ſemper vult, quod melius eſt. Neque enim melius eſt oblatum pro libito, quàm ex licentia; ſed hoc eſt perfectius.

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. ex D. Bernardo *de diſpenſatione*, vbi ait: *Benè ordinatis monaſteriis, nullus meo conſilio egredietur, deſiderio actionis vitæ, ſine licentia ſuperioris.*

348 **Vbi** grauiter nota, exponi à D. Bonauent. tanquam merum conſilium D. Bernardi, quia *cap. licet de regular.* & *cap. ſcriptura extra de voto, & voti redemptione*, habetur tranſitus ad ſtrictiorem religionem, & ad ſtatum perfectiorem, etiam non obtenta Prælati licentia, & hi caſus excipiuntur ſoli à iure, vt notat D. Bonauent. *in corpore*, & hæc regula non extenditur ad omnes, vt putat Abulenſis *quæſt. citata*, & Sanchez *num. 4.* neque hæc afferuntur, quia certò meliora ſunt, vnde liceat etiam idem facere, quoties materia, in quam votum tranſmutatur, erit melior, vt putat Sanchez; ſed propter excellentiam huius commutationis licentiam dant iura, vt notat D. Bonauentura.

349 **Hic** autem eſſe Pontificis ſenſus colligitur è *cap. Licet*, nam adducens rationem, ait: *Quia vbi ſpiritus Dei eſt, ibi libertas, & qui Dei ſpiritu aguntur, hi ſunt ſub lege: Quia iuſto lex non eſt poſita.* Talis ergo præſumitur, qui totam vitæ ſuæ rationem transfert ad religionem, ſtrictiorem à S. Eccleſia declaratam, vel ſtatum totius vitæ perfectiorem; non autem quicunque in aliquid melius quodcunque votum quomodocumque commutauerit, non enim videtur ex Dei mente, vt ſi ei promiſſum ſit bonum quatuor graduum, addita vna drachmula diuerſi boni, velit commutari.

Et *cap. ſcriptura*, ſic habetur: *Qui temporale obſequium in perpetuam noſcitur religionis obſeruantiam commutare, reus fracti voti aliquatenus non habetur:* Vnde ex nobilitate mutationis ſtatus habetur hæc concedi fieri abſque authoritate ſuperioris.

350 **Sicvt** autem à ſimilibus non eſt rectum argumentum pro ampliandis priuilegiis, ſic in caſu noſtro, eò vel minus, quia minor eſt ratio, & honor Dei inde reſultans, quàm ex eo ibi deſcripto, qui viſitationem ſancti ſepulchri in religionem commutauit; non autem ſi commutaſſet in quamcumque eleemoſynam, vel aliud.

Confirmatvr ex *cap. 1. de votis*, vbi habetur: *De peregrinationis votis, an eleemoſynis redimi poſſint, vel pro neceſſitate in aliud commutari. Reſpondemus quòd ab eius, qui præſidet, pendet arbitrio, vt conſideret diligentiùs qualitatem perſonæ, & cauſam commutationis.*

Respondet Sanchez *num. 4. & 9.* hunc textum ſibi potius fauere, quia Pontifex ſolùm in dubiis vult authoritatem ſuperioris interuenire, eiuſque iudicium ſolùm requiri in dubiis; non autem quando eſt clara mutatio, facta in melius.

351 **At** fallitur, nam cùm omnis materiæ voti ratio ſit iudicio prælati à Pontifice conſignata, eique demandatum iudicium; luce clarius ſequitur, vouentem non poſſe hoc iudicium facere, eò minus, quò demandatur, vt ſeruentur qualitas perſonæ, motiua voti, infirmitas, & potentia vouentis; hoc autem iudicium demandatur iure, ac meritò alij, quia vouens in his non eſt iudex aptus, quippe in propria cauſa. Neque benè reſpondet Sanchez *loco cit.* hoc non eſſe Iudicium iuriſdictionis, ſed abundatiorem voti ſolutionem; nam quodcunque illud ſit, ſiue Iuriſdictionis, ſiue doctrinæ, & prudentiæ, demandatur Superiori, vt ipſe Sanchez fatetur *num. 12. & 19.* Præterea Sanchez *num. 22.* fatetur, facultatem commutandi vota eſſe Iuriſdictionis conceſſæ à Chriſto. Sicuti eſt etiam de poteſtate diſpenſandi, & ideo *num. 28.* ait, eos ſolos habere poteſtatem ordinariam commutandi vota, qui habent etiam ea diſpenſandi.

352 **Iam** verò vt ad Seraphicum reuertar; Reſpondet, D. Bernardum nil pro nobis aſſerere, ſed tantùm conſilium præbere quoad tranſitum ad vitam arctiorem. Concedit verò *in corpore*, conceſſum à iure *cap. Licet, & cap. ſcriptura*, ſuprà relatis, abſque licentia ſuperioris commutare vota religionis laxioris, in vota ſtrictioris, & hoc eſſe huic tam illuſtri mutationi conceſſum, vt ſuprà oſtendi. Volens inferre, ideo tantùm non habere nos argumentum ex D. Bernardo, vt id deducamus; multò minus de aliis inferioribus commutationibus, quia tempore D. Bernardi non adhuc erant illa iura, nam *Caput Licet de regular.* eſt Innocentij III. & *cap. ſcriptura*, Alexandri III. qui fuere poſt D. Bernardum; nam Alexander III. Canonizauit D. Bernardum, & quidem D. Bernardus mortuus erat ante Alexandri III. Pontificatum; nam mortuus eſt anno 1153. quo mortuus eſt etiam Eugenius III. cui ſucceſſit Anaſtaſius IV. Anaſtaſio Adrianus III. & huic Alexander III. anno 1159. Innocentius verò III. fuit multò recentior, qui obiit anno 1216.

353 **Ex** corpore verò quæſtionis ſic colligitur argumentum, quia, ſi priuilegium hoc conceſſum eſt ſolùm pro commutatione illuſtriſſima ſtatus totius vitæ in perfectiorem, vel arctiorem religionem; ſignum eſt, pro cæteris non concedi.

Neqve dicas, ante illud fuiſſe aliud priuilegium regularium ſuperioribus, ne abſque eorum licentia fieret ille tranſitus, vt habetur eo *cap. Licet.* Ergo ex tua ratione habetur, id aliis votis conceſſum abſque licentia ſuperiorum.

Respondetvr, ex eo capite haberi cauſam illius prioris conceſſionis, quia aliqui prætextu arctioris religionis ad alia loca, etiam non religioſorum tranſibant, & hoc faciebant etiam aliqui Hoſpitalarij, & Templarij, vt ibidem dicitur. Igitur ſubdit; ea ratione videtur hoc illis conceſſum, ne quis ex temeritate, vel leuitate in iacturam, vel iniuriam ſui ordinis ſub prætextu maioris religionis ad alium ordinem tranſuolaret, ſicut à multis conſtat frequenter eſſe præſumptum; non quidem, vt ei licentia denegetur, qui poſtulauerit verè, non vt fictè ad melioris vitæ frugem valeat tranſmigrare. Igitur non fuit ſtatuta lex pro reali tranſitu, ſed pro fictis, & ex leuitate operantibus, quod in omni commutatione cauendum eſt, vt notat D. Bonauent. *in corpore*.

354 **Alii** id probant, quia non ſeruare promiſſa, eſt fidem frangere, etiamſi aliud det; ſed hæc ratio eſt infirma, cui reſpondet Sanchez *loco cit.* ex D. Bonau. *ad 3.* non eſſe mendacium, dum datur maius, vt habetur *cap. peruenit*, citando. Addit S. Bonau. etiam, dum datur æquiualens.

Obicies primò cum Sanchez *loco cit.* ex cap. peruenit, el 2. de Iureiur. *Promiſſum non infringit,*

qui

Digitized by Google

qui illud in melius commutat, & cap. Scripturæ, de voto: *Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam noſcitur religionis obſeruantiam commutare.* Vbi Pontifex nullum priuilegium religioſæ profeſſioni indulget, ſed huius licitæ commutationis rationem reddit, ex ipſa rei natura petitam.

355 RESPONDETVR cum D. Bonauent. id verum eſſe, quoad promiſſi veritatem; attamen quia promiſſio debet cum dato æquari, & hoc iudicium ſpectat ad Dei procuratorem, ſequitur, id agendum eius authoritate. Ad illud de religione iam ſuprà reſpondi, eſſe priuilegium ſingulare, & ratio redditur ex mutationis excellentia.

OBIICIT ſecundò; de conſenſu creditoris poteſt vnum pro alio rectè ſolui, *Inſtit. Quibus modis tollitur obligatio*, & Deus ſemper vult melius: Ergo, ſi datur ſemper, eſt ei gratius.

356 RESPONDETVR ex dictis, ad creditorem ſpectare, quodcumque melius offeratur, & hoc etiam Deum velle, vt dixi. Confirmatur, nam ideo Sanchez *num.* 12. & 19. negat, poſſe fieri commutationem æqualis boni, quia impoſſibile eſt attingere hanc æqualitatem, & ideò non eſt credibile, commiſſum eſſe cuilibet voventi, maximè in propria cauſa. Sed hoc importat etiam eandem difficultatem in cognoſcendo exceſſu, quia ad cognoſcendum exceſſum oportet videre: An ſit ſuper æquale: Ergo hac ratione non eſt credendum, id iudicio vouentis eſſe remiſſum.

QVÆSTIO XXXII.

An commutatio requirat cauſam.

☾ D. Bonauent. loco cit.

357 PRIMA opinio eſt, ſemper requiri aliquam cauſam. Ità Innocentius *rubrica de obſeruatione ieiunij, num.* 2. Archid. *cap. presbyter, d.* 82. *num.* 3. vt notat Angel. *V. votum*, 4. *num.* 10.

RESPONDET Sanchez *cap.* 50. *num.* 13. eos tantùm dicere, ieiunia promiſſa poſſe redimi authoritate ſuperioris, ſi vtilitas ſubſit; & ideò neutrum declarare, an id opud ſit, quando commutatio fit in melius.

VERVM cùm Innocentius teneat, ſemper faciendam authoritate Prælati, vt refert ipſe Sanchez *cap.* 49. *num.* 2. non video qua ratione dubitet, an ſpectanda ſit ab eo vtilitas, etiam cùm materia eſt vtilior: ob id enim demandatur iudicium Prælato, vt mox dicam.

358 SECVNDA opinio eſt, nullam cauſam requiri ad commutationem in melius euidens. Ità Abbas *cap.* 1. *de voto, v.* 3. & 5. & *cap. magna, num.* 16. *de voto.* D. Bonauent. *loc. cit. in* 4. *diſt.*38. *art.*2. *quæſt.*2. vt notat Sanchez *lib.*4.*cap.*50.*num.*15. Richardus *eadem diſt. art.* 8. *quæſt.*1. Roſella *verb. votum* 5. *num.*6. & *verbo Papa.* Angelus *votum*, *num.*10. Syluest. *votum*, 4. Caietanus 2. 2. *quæſt.*88. *art.*12. Sotus 7. *de Iuſt. quæſt.*4. *art.* 3. Leſſius *lib.*2. *de iuſt. cap.*40. *dub.*11. *num.* 96. Viualdus *Candel.* 3. *part. cap.* 14. *num.* 14. Clau. Regia *lib.*6. *cap.*12. *num.*25. Azor. *tom.*1. *lib.*11. *cap.*18. *quæſito* 3. Beia. *in reſp. p. p. caſu* 49. & 2. *part. caſu* 9. Suarez *Tract. de voto, lib.*6. *cap.* 18. *num.*9. Sanchez *loc. cit.*

ASSERO cum hac ſententia, non requiri aliam cauſam, quàm maiorem vtilitatem, quando commutatur in melius.

PROBATVR à D. Bonauent. Votum eſt promiſſio facta Deo, quæ debet commutari abſque 359 damnificatione Dei gloriæ, ad quam ordinatur, & ſpiritualis vtilitatis animæ: In commutatione autem in melius repetitur maior Dei gloria, & vtilitas animæ, ad quam ordinatur commutatio Voti, & ita prudenter iudicat Procurator, agens nomine Dei, qui ideo non eſt infidelis, dum res Domini in alias gratiores ei commutat, & hoc eſt, quod dicitur, cap. 1. de voto: *Conſideres diligentiùs perſonam, an recompenſatio melior fuerit, & Deo magis accepta.* Ecce autem magna vtilitas, dum fit commutatio in melius. Et *cap. de voto* commutatur votum peregrinationis Hieroſolymitanæ fœminarum, eâ ſolâ cauſâ, quod ſubſidium pecuniarum magis profit, quam earum præſentia. Hac ratione vtitur Sanchez *num.*15.

ASSERO ſecundò, requiri cauſam quando commutatio fit in æquale. Ita D. Bonauent. quem multi 360 ſequuntur apud Sanchez *num.* 17. ex quibus plurimi ſunt, qui ſuprà ſunt relati cum D. Bonauent. quibus adde Couarr. *de pactis* 1. *part.* §.3. *n.*4. Angles *flor.* 2. *p. quæſt. vn. art.*8. *diff.* 6. Suarez V. ſuprà *cap.*19. Baſſæum *V. Votum*, 6. *num.* 3. cum adductis ab illo.

PROBATVR à D. Bonauent. quia ſicut votum ordinatum eſt ad maiorem Dei gloriam, atque animarum vtilitatem; ità etiam ipſa commutatio; at ſi æquale tantùm reddatur, nulla gloria Deo, nullaque reſultat vtilitas animæ, niſi aliundè adſit cauſa: Ergo. Hac ratione vtitur Sanchez *num.* 17.

ALIAM rationem addit Sanchez, quia hæc commu- 361 tatio habet non nihil diſpenſationis mixtum; diſpenſatur enim in rigore fidelitatis, ſoluendo in diuerſa ſpecie, ac ſubinde aliquâ cauſâ opus eſt. Hæc tamen ratio ſoluitur à D. Bonauent. *ad* 3. ſeruari fidelitatem, dum datur æquale.

Quæſtio autem eſt, quæ cauſa exigatur ad commutationem in æquale.

ALIQVI petunt cauſam, obſtantem executioni voti Ità Abbas *cap.*1. *de voto.* Roſella *votum*, 5. *num.*6. Sylu ſt. *votum*, 4. in fine, Angel. *votum*, 4. *num.*10. Abul. *cap.* 20. *Numer. quæſt.*105. Ouandus 4. *d.* 38. *d. unic. propoſitione* 26. Azor. *tom.* 1. *lib.* 11. *cap.* 18. *quæſit.* 5. Clau. Reg. *lib.*6. *cap.*12. *num.*26. Viualdus ſuprà, & innuit Sotus 7. *Iuſt. quæſt.*4. *art.*3.

PROBABILIVS tamen eſt, non requiri talem 362 cauſam. Ita D. Bonauent. *loc. cit.* quem ſequuntur Caietanus 2.2. *quæſt.*88. *art.*12. & *in ſumma V. votum cap. vlt.* Armilla *num.*14. Nauarr. *lib.* 3. *conſil. tit. de voto, conſil.* 16. in priori editione; at in poſteriori, 36. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *num.*12. Valentia 2. 2. *d.* 6. *quæſt.*6. *puncto* 7. Corduba *ſumma, quæſt.*149. Henriquez *lib.* 7. *de Indulg. cap.* 3. Petrus de Ledeſma 2. *tomo, tract.* 10. *cap.* 8. Leſſius *lib.*2. *de iuſt. cap.*40. *dub.*11. *num.* 96. Gomez *in Bulla Cruciata*, *clauſula* 10. *num.* 105. Suarez *loco citato.* & Sanchez *num.* 21. *cap.* 50.

RATIO eſt, quia cùm in commutatione rependatur ſaltem ad æquale opus; non eſt credendum, requiri cauſam, quæ exigitur in diſpenſatione, dum dimittitur.

Quæ vota poſſint commutari ordinariâ Prælatorum poteſtate.

QVÆSTIO XXXIII.

SVPPONO cum Sanchez *cap.* 52. ea omnia 363 vota poſſe Prælatos commutare, quæ valent diſ-

Digitized by Google

penſare. Quæ autem ſint hæc, dixi *quæſtione* 26.

VOTA verò Papæ reſeruata quoad diſpenſationem, reſeruari iji ſi etiam quoad commutationem, omnes fatentur. Nam in extrauaganti: *Et ſi Dominici la* 2. *de pœnitentia*, *& remiſſ.* vbi horum votorum reſeruatio ſupponitur, eſt ſermo de eorum commutatione. Hæc commutationis reſeruatio extenditur etiam, ne in melius commutari valeant; Ita Suarez *Tract. de voto*, *lib.* 6. *cap.* 21. Sanchez *lib.* 4. *cap.* 52. Licèt oppoſitum alij ſentiant.

IN votum tamen religionis poſſunt omnia commutari, vt habetur *cap. ſcriptura de voto*. Vide Sanchez *loc. cit.* Niſi tamen tale votum à Pontifice maxi-
364 mo, aut Epiſcopo ſit acceptatum. Vide Dianam *part.* 3. *tract.* 6. *miſcell. reſol.* 65. Quare ſi princeps vouerit liberationem terræ ſanctæ, non ſatis eam commutaret in votum Religionis. Vnde conſulendus Summus Pontifex, vt notat Baſſæus *V. Votum* 6. *num.* 4. cum D.Thom. *quæſt.* 88. *artic.* 12. Suarez *tom.* 3. *de relig. lib.* 6. *cap.* 14. Leſſio *lib.* 2. *cap.* 40. *dubio* 16. Vecchio *diſp.* 13. *dub.* 4.

SI tamen commutentur in melius euidenter, non eſt actus iuriſdictionis. Ità Bonacina *Tom.* 2. *d.* 4. *quæſt.* 7. *puncto* 7. §. 3. *num.* 9. Tolet. *lib.* 4. *cap.* 18. Fauſtus *lib.* 4. *quæſt.* 3. & Baſſæus *cit. num.* 5.

HÆC facultas eſt delegabilis etiam ab habentibus priuilegium.

Confeſſariis autem Societ. Ieſu, & per communicationem aliis Mendicantibus confeſſariis ab Ordinario approbatis ad audiendas ſæcularium confeſſiones, conceſſit Paulus III. facultatem commutandi Vota omnia. Et Gregorius XIII. extendit etiam ad iurata,
exceptis quinque reſeruatis, quod ante conceſſerat 365
Eugenius IV. Congregatione Sanctæ Iuſtinæ, anno Domini 1437. Vide Sanchez *lib.* 8. *de matr. d.* 16. Compend. Priuil. Mendic. *V. Abſolutio* quoad ſæculares 2. Crouſers *in cap.* 7. *Reg. min. lec.* 29. & Baſſæum *num.* 5.

DISPVTATIO SECVNDA.

DE STATV RELIGIONIS, *SEV DE VOTIS SOLEMNIBVS.*

INTER cætera ſolemnium votorum emolumenta illud præcipuè emicat, vt non minus in hoc ſtatu plura inter ſe vota, quam plurium inter ſe vitæ conſocientur; Hinc enim, vt Seraphicus edocet *tit.* 4. *Diætæ*, *cap.* 1. plures in vnum congregati incedunt ſecuriùs, reſiſtunt fortiùs, & ſolatiantur iucundiùs: hinc etiam *Pſalmo* 49. dicitur: *Congregate illi ſanctos eius*, quippe quia, *melius eſt duos eſſe ſimul*, *quàm vnum*, volucres enim ſeorſim volantes, aut rapaces ſunt, vt accipitres; aut ſocij iacturam lugentes, vt turtures, nec patitur niſi par Turturum offerri in Templo Dominus, vt ſciamus, ſignum eſſe, ſi ſola ſit anima, non habens cui ſocietur, non habere etiam vinculum illud perfectionis, charitatem ſcilicet, quo ſocietur; quare non in diſgregatos, ſed in conuocatos Diſcipulos deſcendit Spiritus Sanctus *Act.* 2. vt obſeruat S.Doctor *loco citato*, vbi pluribus aliis, & præclaris ſimilitudinibus conuentualem vitam illuſtrat.

DE his agit etiam in Eccleſiaſtica Hierarchia, & latius in multis opuſculis, poſt expoſitionem Regulæ Minorum, vbi diſputat contra religionum impugnatores. Quoniàm verò lata eſt hæc diſputatio, in multas Sectiones eam diuidemus; & primò de ſtatu Religionis in communi: Deinde verò de ſingulis Votis agemus: In qua diſputatione egregiè loquuntur, & latè Suarez, & Sanchez. Waldenſis *Tom.* 1. *Doctrinalis fidei.* Bellarm. *Tom.* 2. cum Valentia *diſput.* 10.

SECTIO

Digitized by Google

SECTIO I.

De votis Religioſorum in communi.

VTI antiquitus in lege Moſaica alia erant ſacrificia, quæ partim populus Deo offerre, talia verò quæ totaliter; ita in lege gratiæ Eccleſia alios partim Deo dedicat per vota ſimplicia; alios verò totaliter deuouet per vota ſolemnia; illa enim ſolent cadere ſupra rem aliquam particularem; hæc autem totum hominem ſanant, tres illas ægritudines auferendo, quibus totus ferè mundus inficitur, iuxta dictum D. Ioannis, *omne quod eſt in mundo aut concupiſcentia oculorum eſt, aut concupiſcentia carnis, aut ſuperbia vitæ*; non tamen ex hac ſolum totalitate, vel partialitate oritur votorum ſolemnitas, aut ſimplicitas, vt mox diſcutietur.

QVÆSTIO I.

In quo ſolemnia vota à ſimplicibus differant.

1 CELEBRIS eſt quæſtio iſta, atque admodum neceſſaria, eò magis, quò noua Pontificum decreta ad eam decidendam vrgent.

PRIMA ſententia eſt, Vota ſolemnia, & ſimplicia differre ex natura ipſorum votorum, præciſo omni iure Eccleſiaſtico; atque ſolemnium votorum eſſentiam conſiſtere in traditione ſui, rerumque ſuarum in manus Dei, ac vices Dei gerentium: Adducuntur à Sanchez pro hac ſententia D. Thom. *in* 4. *d.* 38. *quæſt.* 1. *art.* 2. *quæſtiuncula* 3. D. Bonauentura *eadem diſt. art.* 2. *quæſt.* 1. Durandus *ibi, quæſt.* 1. & 2. Richardus *ibi art.* 7. Mayro *quæſt. vnic. part.* 4. Capreolus 4. *d.* 33. *quæſt. vnic. art.* 1. *concl.* 2. & *art.* 3. Deza *ibi quæſt. vnic. art.* 3. Carthuſ. 4. *d.* 3. *quæſt.* 2. Fortunius Garcia *cap.* 1. *de pactis, num.* 13. Turrecrem. *cap. presbyterus, num.* 1. & 2. *d.* 27. Tabiena *diſpenſatio quæſt.* 7. Sotus 7. *de Iuſt. quæſt.* 2. *art.* 5. & 4. *d.* 38. *quæſt.* 2. *art.* 1. Petrus Soto *lect.* 5. *de matrim.* Couarr. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 7. § 4. *num.* 7. Ledeſma 2. *part.* 4. *quæſt.* 55.
2 *art.* 1. Alex. Carterius *lib.* 3. *de ſponſal. cap.* 6. Celaria 4. *d.* 37. *quæſt.* 3. & *d.* 38. *quæſt. poſt ſeptimum argumentum*, Viguerz *Inſtit. cap.* 16. §. 7. Stunica *lib.* 5. *recopil. tit.* 1. *rubr. gloſſ.* 1. Vega *in ſumma, cap.* 49. Henriquez *lib.* 1. *de matrim. cap.* 5. Barboſa *Rubrica, ff. ſoluto matrimonio* 2. *part. à num.* 93. *vſque ad* 100. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 7. Hugolinus *de Sacramentis*, vbi de matrimonio *cap.* 19. Valentia 2. 2. *d.* 6. *quæſt.* 9. *puncto* 5. & 4. *puncto d.* 10. *de matrimonio quæſt.* 5. *puncto* 3. Candelabr. *p. p. num.* 129. Petrus Ledeſma *de matrim. quæſt.* 53. *art.* 2. Barthol. Ledeſma *de matrim. dub.* 32. & *dub.* 33. Ludouicus Lopez 2. *part. Inſtruct. de matrim. cap.* 48. Graff. 2. *part. deciſ. lib.* 2. *cap.* 12. Vega 2. *Tomo ſummæ, cap.* 57. *caſu* 21.

3 HANC quoque differentiam inter votum ſolemne; & ſimplex agnouere quidam alij antiquiores, licet ſolo iure humano dirimi matrimonium ſubſequens per profeſſionem aſſerant. Hi ſunt Ioan. Andr. *cap. vnico de voto. in* 6. Ibi Abb. Anchar. Dominicus Archid. qui idem habet *cap. finali, num.* 3. *d.* 27. Cardin. *Clementina vnica de conſang. num.* 19. *quæſt.* 42. Altiſiodor. *lib.* 3. *ſummæ, Tract.* 28. *cap.* 2. *quæſt.* 3. & Brunellus *de ſponſal. concl.* 31.

QVOAD D. Bonauent. qui pro hac adducitur, dico, eum *illa quæſtione* ſolùm aſſerere, communiter dici non poſſe Eccleſiam diſpenſare in voto ſolemni caſtitatis ad matrimonium ineundum, & ideò videri falſum, eam illegitimitatem eſſe ab ea, quia ipſa poteſt in ſuis conſtitutionibus diſpenſare.

AT *quæſtione* 3. rurſus proponens: An Eccleſia poſſit in votis ſolemnibus diſpenſare, vt diximus *diſputatione præcedenti, quæſt.* 29. & relatis vtrinque opinionibus, non audet definire, & ingenuè ſe fatetur neſcire, quæ ſit verior ſententia (aliam enim etiam præter has duas recenſet) & ſubdit: *Satis poteſt qualibet ſuſtineri, ideò nullam aſſero.* Vt ſuprà etiam notaui. 4

IN Dixta verò ſalutis *loc. cit.* ingenuè fatetur votorum ſolemnitatem ab Eccleſia eſſe ortam, vt dicam *in argumentis.* Quæcumque ita ſint, non inſiſtit iſti primæ ſententiæ, vt communiter circumfertur. Sed ſecundam potius videtur amplecti, quam ſtatim referam; quamuis autem vota omnia teneat eſſe de iure Diuino quoad obligationem, vnde in diſpenſatione vtatur moderatione quadam, vt vidimus, nil contra hoc; nam id commune eſt votis ſimplicibus.

Secunda igitur ſententia eſt, Vota ſolemnia ex ſola Eccleſiæ inſtitutione à ſimplicibus eſſe diſtincta. Ita 5
D. Bonauent. ſuprà relatus, quem ſequuntur Scotus *in* 4. *d.* 38. *quæſt. vnica*, & ibi Paludanus *quæſt.* 4. *art.* 4. *concl.* 11. *num.* 42. Caiet. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 7. *dub.* 1. Abul. *quæſt.* 100. *ad* 30. *Numer.* Michael Medina *de ſacrorum hominum continentia, lib.* 4. *controu.* 7. *cap.* 22. Guilielmus Vorrilong. 4. *d. quæſt. vnica, art.* 2. *concl.* 1. & ibi Palacios *d.* 1. *concl.* 1. 2. 3. & 4. Ouandus ibi *quæſt. vnica prop.* 16. Azor. *lib.* 12. *Inſtit. moral. cap.* 6. *quæſito* 1. & ferè omnes, qui aſſerunt, ſolo iure Eccleſiaſtico dirimi matrimonium per religionis profeſſionem, quos referam infrà, & hanc ſententiam probabilem ait Valentia 2. 2. *d.* 6. *quæſt.* 6. *puncto* 5.

DEMVM hanc tuentur egregiè Ribadeneira *in* 6
libro de Inſtit. Societatis Ieſu, cap. 15. Vaſquez *p.* 2. *d.* 165. Sanchez *lib.* 7. *de matrimonio, d.* 25. & *lib.* 5. *ſummæ mor. cap.* 1. Tanner. *d.* 5. *quæſt.* 4. *num.* 63. referens Canoniſtas omnes, D. Thomam, Aragonium *quæſt.* 88. *art.* 7. Suarez *Tom.* 2. *de religione, cap.* 14. Leſſium *lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 14. Bellarminum *lib.* 1. *de matrimonio, cap.* 21. Vaſquez *d.* 165. *cap.* 2. & apud eum Abulenſem, Pelag. Ledeſmam, Cordubam, & alios: Sic etiam Scotiſtæ apud Maſtrium *Tom.* 4. *d.* 7. *num.* 438.

ASSERO, vota ſolemnia à ſimplicibus differre ex traditione Eccleſiæ probabiliter.

PROBATVR primò à D. Bonauent. *lib.* 1. *Pharetra, cap.* 31. ex D. Bernardo *tract. de præcepto, & diſpenſ.* ante medium, vbi ait; *Conſideratio penes Abbatem ſit, & hoc, vel illud eſſe in prouidentia, vel arbitrio, ſeu diſpoſitione Abbatis. Vt autem pro ſua voluntate aliquid mutet de regula, me ibi legiſſe non recolo: quinimò omnes magiſtram regulam ſequantur, nec ab ea temerè deuietur à quoquam: Ergo nec etiam ab ipſo Abbate. Omnes magiſtram ſequantur regulam, nemo ergo ſuam voluntatem*, & paulò poſt: *Super fratrum tranſgreſſiones, non ſuper Patrum traditiones conſtituitur, qui Abbas eligitur, mandatorum cultor, vltor vitiorum.* Vbi Abbas obſeruantiam regulæ aſſerit eſſe Patrum traditiones: Ergo Eccleſiæ. 7

PROBATVR

8 Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *in Dieta ſalutis, titulo 4. cap. 1.* quia licet etiam antiquis temporibus Samuel, Elias, & Eliſæus Diſcipulos ad perfectionem congregarint, & Ioannes Baptiſta Diſcipulos educarit, vt habetur 1. *Reg.* 10. 4. *Reg.* 4. *Ioan.* 1. & Chriſtus Diſcipulos, & Apoſtolos elegerit, vt habetur *Matth.* 4. attamen qui primi ſimul vitam religioſam inſtituère, fuerunt Apoſtoli *Actorum* 4. vbi nemo quidquam ſuum eſſe dicebat, ſed omnia erant communia; ſicut & D. Marcus Alexandriæ. Inde enim orti ſunt Monachi, ex quibus tria erant genera, id eſt, Cœnobitarum, qui in communi viuebant, Remobath, qui bini, vel terni inhabitabant, & Anachoretæ, qui ſoli in deſerto viuebant, quorum Princeps fuit Ioannes Baptiſta. Quod verò ab Apoſtolis inceperint Religiones, vt ait D. Bonauent. probatur ex Euſebio *lib.* 2. *hiſtoria, cap.* 16. Hieronymo *de viris illuſtribus in Philone.* Auguſtino *ſermone* 2. *de vita communi clericorum.* Poſſido. *in vita Auguſtini.* Iſidoro *l.* 2. *de off. cap.* 15. Caſſiano *collat.* 18. vt notat Bellarminus *lib.* 2. *de monach. cap.* 5.

9 Hoc eſt, quod Bonifacius VIII. *cap. vnico de voto, in* 6. declarat, ſolemnitatem voti ex ſola Eccleſiæ inſtitutione inuentam eſſe.

Et Gregorivs XIII. in ſua Extrauaganti: *Aſcendente Domino*, vt redarguat dicentes, emittentes vota ſimplicia biennij in Societate Ieſu non eſſe religioſos, reddit rationem eorum erroris, eò quòd non conſiderarint, ſolemnitatem voti ſola Eccleſiæ conſtitutione inuentam eſſe.

Hæ autem Bullæ emiſſæ fuerunt poſt D. Bonauenturæ tempora, vt liquidò patet, ideo nil mirum, ſi D. Bonauent. in alteram etiam ſententiam propendere viſus ſit, quæ erat antiquior; hæc enim ſententia primum habuit defenſorem Scotum, qui multò poſt D. Bonauenturam vixit; altera verò multos antiquos, ſuprà relatos.

10 Respondent tamen, ſolemnitatem votorum, quæ eſt ex traditione Eccleſiaſtica, eam eſſe, quæ inſtituta eſt, vt in facie Eccleſiæ profeſſio ſit manifeſta, nec valeat negari; at eſſentialiter, prout dicit traditionem ſui in manus prælati, eſſe ex ipſo iure votorum ſolemnium; Sicuti ſolemnitas matrimonij, vt coràm teſtibus, & Parocho fiat, eſt ex Eccleſiæ inſtitutione neceſſaria, ita vt ſi deſit, reddatur matrimonium irritum; at verò ſolemnitatem eſſentialem matrimonij nemo negabit iure Diuino naturali; ea enim conſiſtit in traditione mutuæ corporum: Quæ animus poſitiuum Concilij Trident. ſufficiebat ad valorem matrimonij. Hæc reſponſio colligitur apud D. Bonauent. *loc. cit. in corpore.*

11 Sanchez *loc. cit. de matrimonio, num.* 2. hanc reſponſionem ſic refellere nititur, quia Bonifacius VIII. ex eo deducit, duo tantùm vota ſolemnia irritare matrimonium, quia enim ex ſolius Eccleſiæ inſtitutione pendet voti ſolemnis natura, & Eccleſia admittit, vt ſolemne votum emiſſum in Profeſſione, & Ordine, ideo tantùm eſt duplex votum ſolemne, quæ ratio corrueret, ſi intelligeretur de ſolemnitate tantùm accidentali; non enim ex accidentibus res illa definienda erat.

12 Hæc tamen reſponſio retunditur exemplo allato matrimonij; nam etiam Concil. Trident. irritat matrimonia carentia eâ ſolemnitate accidentali ſuperinducta, quia ſolemnitas illa appoſita eſt, vt deinceps neceſſaria; & ideò non ſe habet ad modum accidentis. Satis ergo eſt, ſi ſic deducatur: Quia ſunt tantùm duo vota, iuxta decreta Eccleſiæ ſolemnia; ideò iuxta eadem volumus ea eſſe irritantia matrimonium. Imò vrgeo: Si ex vi votorum ſolemnium irritum eſſe matrimonium definiret, cuius vinculum eſt de iure naturæ, eò quòd vota eſſentialia ſint Eccleſiaſtico iure ſolo, eſſentialiter ſequeretur infirmari rationem Pontificis, & induci ex iuris Eccleſiaſtici mero impedimento irritationem rei, quæ eſt de iure naturæ. Scio, indè non proſterni rationem: nam cùm matrimonium ſit etiam contractus, poteſt illud ad aliquas conditiones neceſſarias cogere, quibus deficientibus irritum fiat. Sic ex defectu Eccleſiæ ſolemnitatis irritatur à Concilio Tridentino nouiter, licèt antea validum eſſet, ſicuti etiam validum eſt in locis, vbi Sanctum Concilium non eſt receptum.

Validivs ergo Papa arguet: Votum ſolemne eſt tale eſſentialiter ex iure Diuino naturali, & hoc eſt duplex: Ergo ſufficiens erit ad contractum matrimonij irritandum induci. 13

Alia adducit Vaſquez *loc. cit. à num.* 14. vſque ad 18. vt his decretis ſuam ſententiam immobilem reddat; at pace omnium, ſit probabilis tantùm.

Probatvr tertiò à Sanchez *lib.* 5. *de votis, cap.* 1. *num.* 6. quia licèt in votis paupertatis, & caſtitatis ea dominij tranſlatio ſit, & inhabilitas ad matrimonium; at in voto obedientiæ non adeſt; nam poſt votum adhuc multa poteſt liberè velle, & facere, & contra ſuperioris præceptum: ſic iuſſus ne voueat, vel pro alio ſacrum faciat, poteſt adhuc validè agere. Similiter votum Minimorum de vita quadrageſimali eſt ſolemne, cùm tamen in hoc non detur hæc traditio parinans dominium, etiam facultate contrarium validè faciendi.

Hæc ratio eſt infirma, nam Pontifex arguit (& merito) irritationem matrimonij ex voto ſolemni, prout eſt traditio dominij, implicantis cum traditione coniugali; ad hanc verò fruſtra venamur traditionem Minimorum, quoad cibos quadrageſimales, & votum obedientiæ in quibuſdam rebus: oportet autem, vt libertas adeſſet, etiam in aliis implicantibus cum iure matrimonij.

Probatvr quartò à Sanchez. Nulla traditio naturaliter poteſt irritare matrimonium etiam ſi maxima ſit (excepto vinculo præcedentis matrimonij adhuc ſubſiſtentis.) Probatur; nam ſeruitus, quæ maxima omnium traditionum eſt, non impedit matrimonium futurum. 14

Hæc ratio eſt infirma, vt habet D. Bonauent. *in* 4. *d.* 38. *art.* 1. *quæſt.* 3. *in corpore.* Nam ſeruitus ſolum in corporis ſeruitio quo ad ea, quæ Dominum reſpiciunt, conſiſtit, nec includit voluntatem, nec cohabitationem cum vxore, ſi habeat ad conueniendum: Itaque ſeruitus non eſt maxima traditio, vt fatetur ipſe Sanchez *in ſumma, lib.* 4. *cap.* 15. quod probatur ab ipſo, nam coniux poteſt vxoris vota omnia irritare (ſecundùm ipſum:) at non ſic Dominus, ſerui: ratio eius eſt, quia poteſtas dominatiua, cui traditus eſt ſeruus, eſt minor aliis, & ſolum aliqua corporis miniſteria requirit, Domino debita: at votum religionis in pluribus obligat ſubiectioni, vt luce clariùs patet meridianá: eſto in aliquo ſeruitus præcedat in habendo aliquid proprij, quod religioſus non poteſt habere.

Probatvr quintò à Sanchez, quia vouens paupertatem, non redditur ex natura ſua priuatus dominio ſuarum facultatum, nec inhabilis ad acquirendum dominium, non enim fit donatio aliqua acceptante alio, ideò ex Eccleſiæ iure venit. 15

Respondetvr, venire ex ipſo iure voti, quo Prælato, ſub vita communi, vices Dei tenenti, cedat; quocumque verò deuoluantur bona, nil refert, ideò, ſecluſo iure Eccleſiaſtico, tranſlatum eſt ab ipſo vovente dominium, ſaltem ad hæredes ab inteſtato.

teſtato. Adde, accedere teſtamenta, quæ ex Dei conſilio præcedunt: *Vade, vende, &c.*

16 PROBATVR ſextò à Sanchez *loc. cit.* ſaltem reſpectu matrimonij, non reddi voventem ſolemniter inhabilem, quia voluntas cuiuſuis perſonæ priuatæ reuocari poteſt ab eadem perſona per aliam contrariam voluntatem, quia reuocata ceſſat inhabilitas: Ergo illa inhabilitas non venit ex iure naturæ. Confirmatur; nam iure antiquo probabile eſt profeſſos habuiſſe aliquorum bonorum dominium, vt latè probant Ribad. Vaſquez, & Azorius. At hæc multò imbecilliora ſunt, nam falſum eſt, omnem traditionem (dempta donatione, & traditione coniugali) poſſe validè revocari, ſublato iure humano. Quod ſi verum eſſet, valida eſſet etiam diſpenſatio à Pontifice, lata abſque cauſa in votis, maximè religionis; poſſet enim Papa tollere iuris humani irritationem, cùm Eccleſiaſticis omnibus conſtitutionibus præſit, vt notat D. Bonauent. *loc. cit. in corpore.* Quare ergo volente ipſo religioſo, & Eccleſia conſentiente, inualida eſt liberatio à votis, niſi quia, cùm dominium tranſierit ad Deum per vota paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, non poteſt validè ex ſola voluntate vouentis reuocari, vt probat Sanchez *lib. 4. ſumma, cap. 45.*

17 QVÒD vero aliàs non eſſet omnimoda traditio dominij rerum temporalium, friuolum eſt, vt habetur in omnibus Patriarcharum regulis, & colligitur *ex 4. Actuum Apoſtolorum citato.* Imò iure antiquo nullis clericis licebat habere proprium, vt notat D. Bonauent. *ad caput 1. Regulæ, §. ſine proprio.*

PROBATVR idem etiam *d. 25. ſeptimi de matrimonio* primò *ex cap. vnico de voto*, cui reſpondi.

DEINDE quia Cæleſtinus III. *cap. rurſus, qui clerici, vel vou.* ait: *Votum ſimplex non minus apud Deum obligare, quàm ſolemne.*

RESPONDETVR, eum tunc reſpondere caſui,
18 quo quis vouerat caſtitatem, & poſtea iurauerat puellam quandam accipere vxorem: an iuramentum eſſet validum.

RESPONDET autem, eſſe malum, & imponit pœnitentiam, quia votum eſt promiſſio Deo debita, ſicut & ſolemne, & in hoc vtrumque euacuare poteſt iuramentum, poſt emiſſum. Itaque illud (*non minus*) ſonat comparationem velut proportionalem, ita vt naturâ ſuâ tamen ſolemne ſit maius vinculum, quod probatur, nam ſtatim ſubdit: *Si his ad nuptias conuolauit, dicit, valere matrimonium, quia votum ſimplex impedit matrimonium contrahendum, non autem dirimit contractum*: Vbi nota, eodem modo Pontificem dicere, Votum ſimplex obligare coram Deo, etſi poſtea, iuretur contrarium, ſicut obligat etiam ſolemne, ideſt, natura ſua, & ſubdere; votum ſimplex non irritare, ſicut irritat ſolemne, ideſt, natura ſua; alioquin Pontifex non ſolidè locutus eſſet.

19 PROBAT tertiò, quia ante tempora Cæleſtini III. *cap. Rurſus citato:* & Alexandri III. *cap. inſinuante & cap. meminimus, eodem tit.* non eſt in Eccleſia audita mentio voti ſimplicis, & ſolemnis. Quare D. Auguſtinus *Pſal. 75.* votorum ſpecies recenſens hanc non memorat. Nec Hugo *ſerm. 53. de Inſtit. Monaſt. & lib. 2. de Sacramentis, parte 12.* vbi ſolùm dicit votum in occultum, & publicum. Quod S. Theodorus Archiepiſcopus Cantuarienſis, qui floruit anno 690. meminit voti ſimplicis, vt refertur *cap. ſi vir, 27. diſt.* videtur id additum ab aliquo, cùm id non habeatur *cap. ſi quis votum, 27. quæſt. 1.* vbi idem caput refertur. Vnde ſignum eſt, meram Eccleſiæ inſtitutionem id diſcrimen appoſuiſſe. Confirmatur, quia antiquitus non erat hæc profeſſionis forma, & fuit inuenta ab Eccleſia.

RESPONDETVR, nil firmum habere; nam
apponitur nota voti ſimplicis *in cap. ſi vir*, vbi integer 20
canon recitatur; at *cap. ſi quis votum*, remittit ſe ad Canonem. *Si vir*, & ſolùm incipit: *Si quis votum virginitatis habens, &c.* remittens ſe ad dictum caput *ſi vir*, quod ſit votum ſimplex, vt notat marginiſta, & Gloſſa, ideò nil ad rem contra primam ſententiam; imò redarguo: ſolemnitas voti, quæ eſt ex inſtitutione Eccleſiæ, apponitur à Bonifacio VIII. qui obiit anno 1303. & regnauit poſt S. Cæleſtinum V. qui obiit 1294. quare antea alia ſolemnitas eſſentialis dabatur, irritans matrimonium. Neque dicas, Bonifacium ſupponere iam ita eſſe; nuſquam enim hoc reperitur.

QVOAD profeſſionem verò, conſtat ex regulis Sanctorum, Benedicti, Auguſtini, Pachomij, Baſilij, eandem eſſentialiter ſolemnitatem extitiſſe, eſto aliquid verborum immutatum ſit.

PROBAT quartò, quia poſſet Eccleſia decernere, vt vota ſolemnia non irritarent matrimonium.

RESPONDETVR, negando id, nec Sanchez 21
vel alius probat, imò id fatetur Sanchez infra *in reſponſione ad argumentum* ex *cap. Cùm ad monaſterium.*

PROBAT quintò, ſi aliquis deceptus voueat ſolemniter in religione, non approbata ab Eccleſia, poſſit non ſoluere ea vota matrimonium ſubſequens, vt colligitur ex *cap. vnico de voto, in 6.*

RESPONDETVR, non conuincere; nam promiſſio debet fieri alicui nomine Dei deputato: at Prælatus non legitimus non eſt deputatus à Deo, neque verò ſe tradit in mancipium Deo, aërem verberans, vt ſupponit Sanchez *in confirmatione*, ſed alicui vices Dei gerenti.

PROBAT ſextò, quia poſſet aliquis ſe Deo tradere, transferendo dominium ſuæ voluntatis, & tamen non erit votum religionis.

RESPONDETVR, ad ſolemnitatem voti re-
quiri fundamentum traditionis perfectæ omnium re- 22
rum, præcipuè, obedientiæ homini, quæ non fit ſoli Deo, cui ſemper tenemur.

VOVENS caſtitatem, & poſteà fornicans, peccat; at qui vouit de futuro religionem ingredi, ſacrilegio non peccat; ratio eſt, quia ille iam ſe tradidit Deo; hîc verò non adhuc: Ergo in voto ſimplici eſt traditio, & non differt in hoc à ſolemni.

RESPONDETVR, aliquam eſſe traditionem in voto caſtitatis, ſed non adæquatam, vt infra dicam; neque vitæ totius, vnde non eſt ad rem; neque religio debet accipi prædita vnico voto, cùm tria ſint ad eam neceſſaria. Prætereà fit traditio ſub aliquo homine, nomine Dei; obligatio tamen adhuc eſt iuris Diuini; non enim iure humano fit ille Dominus huius voventis. Per hoc patet ad reliqua.

IMÒ arguo ex nono argumento Sanchez, vbi
probat aſſertionem ex eo, quod Gregorius XIII. 23
definit vota ſimplicia biennij in Societate Ieſu conſtituere verum religioſum. Si ex ipſo Eccleſiaſtico iure decernuntur nouiter ea vota, vt fatetur Papa, dicens: *Statuimus tria vota huiuſmodi, etſi ſimplicia, ex huius ſedis inſtitutione, ac noſtra etiam declaratione, & confirmatione, eſſe verè ſubſtantialia religionis vota, ac in dicta ſocietate, tanquam in religione approbata per ſedem eandem admiſſa fuiſſe, & eſſe, ac per nos admitti;* ſequitur ergo ex iure Eccleſiaſtico nullam eſſe differentiam & omnia eſſe ſolemnia; nam vota ſimplicia Societatis Ieſu eundem effectum habent: oportet ergo aliundè inuenire differentiam.

Probatur.

Digitized by Google

24 Probat 10. Traditio, & promiſſio ſunt contraria; ſed votum ſolemne eſt promiſſio Deo facta; ergo non eſt traditio.

Hoc argumentum friuolum eſt; dicitur enim promiſſio, quoad totam vitam futuram, eo obſequio ducendam; dicitur traditio, quoad præſentem donationem, quæ ideò habet adiunctam promiſſionem, eò quòd traditio pôſſet eſſe pro nunc.

Probat vndecimò, quia traditio habet rationem generis in voto ſolemni; at circumſtantiæ ab Eccleſia impoſitæ rationem differentiæ; ſed res non à genere, ſed à differentia habet eſſe: Ergo votum ſolemne ab Eccleſiaſticis circumſtantiis habet eſſe.

Futile ſanè argumentum petens principium; hoc enim eſt, quod erat probandum, cùm aduerſarij dicant, Eccleſiaſticas ſolemnitates habere tantùm rationem accidentis.

Vltimò probat. Iuramentum ſolemne differt à ſimplici ſolùm, quia habet formulam quandam iure
25 præſcriptam: Ergo & votum.

Respondetvr negando paritatem, hoc ſanè ſic idem eſſe probaret & votum publicum, & priuatum; at ſolemne exhibet plura, & perfectius, quàm priuatum.

Assero ſecundò, non eſſe priorem opinionem improbandam.

Probatvr à D. Bonauent. *loc. cit.* Quæcumque ſunt de iure Eccleſiaſtico, poſſunt ab Eccleſia immutari, & diſpenſari; ſed in voto ſolemni non poteſt probabiliter Eccleſia diſpenſare ad matrimonium, vt fatetur Sanchez *lib.8. de matrimonio, d. 8. num.5.* Ergo maior eſt euidens, & ab omnibus conceſſa.

26 Minor probatur ex *cap. cùm ad Monaſterium* ad finem *de ſtatu Monachorum*, vbi habetur. *Cuſtodia caſtitatis, adeo adnexa eſt regulæ Monaſticæ, vt contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgére.*

Respondet ibi Innocentius *num. 31.* Cardinalis *num. vltimo.* Durandus *in 4. d. 28. quæſt. 2.* Pelagius *de planctu Eccleſiæ, lib. 1. art. 46.* conſultò textum dicere, non poſſe Papam dare licentiam, & non loqui de diſpenſatione, quaſi dicat non poſſe ad libitum, & abſque cauſa iuſta.

Contra, quia, vt notat Abbas ibi, licentia venit à *licet*, quod importat cauſam iuſtam, rationemque conſentaneam, vt cum Bartolo *leg. aliam, num.8. ff. de alim. & cibar.* & aliis tradunt Menochius *de arbitr. lib.1. quæſt.8. num.45.* Næuo *cap.1. num.110. de conſilt.*

Respondet Abbas ibi, non ex facili cauſa Pontificem diſpenſare poſſe; vel non poſſe, commutando in aliud bonum magis Deo acceptum.

At hæc reſponſio non placet ipſi Sanchez. Ratio
27 eſſe poteſt, quia textus abſolutus eſt.

Respondent Bartholomæus Socinus *conſil. 91. num.2. vol.1.* Richardus *in 4. d.38. art.9. quæſt.1.* Durandus *loc. cit.* Paludanus *quæſt.4. art.4. concl.11.* Caietanus 2.2. *quæſt.*88. *art.*11. & *in opuſc. tom.1. tit.27. quæſt. vnica.* Palud. *diſt.3. quadrupl.* Azorius *lib. 12. Inſtit. moral. cap.7. quæſit.1.* Valentia 2.2. *d.6. quæſt.6. puncto 7.* Sanchez *lib. 8. de matrim. d. 8. num. 12.* Non poſſe Papam diſpenſare in caſtitate Monachum in ſenſu compoſito, vt ſumat vxorem, manens in ſtatu Monachali, quia eſt contra ſtatus Monaſtici eſſentiam.

Addit Sanchez aliam reſponſionem, Papam loqui quadam hyperbole; quia enim Abbas volebat ſibi integrum eſſe diſpenſare Monachum in proprietate retinenda, arguit Papa à minori ad maius; quaſi dicens: Vix mihi poteſtas eſt diſpenſandi, atque de ea magnopere controuertitur. Qua ergo ratione eam tu tibi vſurpas?

Vervm, vt Gloſſa aduertit *ibi*, Papa definit ſuam ſententiam non hyperbolicè; ſed ſeriò, & adæ- 28
quatè concludendo: Nec æſtimet Abbas, quod ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo Monacho diſpenſare, quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeò eſt adnexa regulæ Monachali, vt contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere. Ratio autem Gloſſæ eſt, quæ eſt D. Bonauent. *in 4. d. 38. art. 2. quæſt. 3. in corpore*, quia nil condignum eſt, in quod tranſmutetur ſtatus ſolemnis caſtitatis, ad quod alluditur Eccleſiaſt. 26. *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ*, non eò quòd non poſſit eſſe religioſus, nam non omnino conſtat, an omnimoda caſtitas ſit neceſſaria ſtatui religioſo, vt fatetur Sanchez *cap.1. num.17.*

Neqve caſus ille refert, Abbatem præſumpſiſſe concedere Monachis proprium; nec Pontifex eum 29
redarguit, ſed multa ad obſeruantiam neceſſaria tradit, vt patet legenti. Hæc probabiliter dixi. Probabilis igitur eſt ſententia, quàm S. Bonauent. non audet reprobare, nempè votum ſolemne, quod quidem non eſt tale in quantum eſt publicum, vt aliqui voluere, niſi fortè Hugo *lib. 1.* & alij nomen publicè pro ſolemni adhibent, certè enim vota ſolemnia nouerat, vt patet legenti eius opera. Votum inquam ſolemne eſt natura ſua differens à ſimplici; quòd ſolemni fit tranſlatio dominij voventis in manus acceptantis nomine Dei, qui acceptat illud, ita vt hinc reddatur inhabilis, vt idem dominium transferrat in aliud reuocando à primo poſſeſſore legitimo per matrimonium: at in voto ſimplici non transfertur perfectè dominium in Deum, ſed ſolùm quoad non vſum venereorum, ideò poteſt transferri validè per matrimonium.

Similiter in voto ſolemni homo homini, & Deo ſimul obligatur, ſicut etiam in matrimonio, ideò 30
eſt par vtrobique obligatio, & par obligatio non ſoluit vinculum pacis obligationis, ideò obligatio voti ſolemnis non poteſt infringi per ſuperueniens vinculum matrimonij, non ſic autem ſimplex, quod ſoli Deo ſpondet.

Hinc videor rationem aliquam elicere, cur Cæleſtinus III. *cap. Rurſus, qui clerici, vel vouentes*; definiens, eum, qui poſt votum ſimplex caſtitatis iurauerat puellæ matrimonium, non teneri ſeruare illud iuramentum, licèt videretur facta promiſſio Deo, & homini, adducat pro ratione, quod ſimplex votum apud Deum non minus obliget quàm ſolemne, quaſi dicat: Votum ſolemne eſt promiſſio facta non ſolùm Deo, ſed hominibus, ideò in hoc comparo 31
obligationem votorum iſtorum tantùm coram Deo, nam in altero votum ſolemne præcellit; promiſſio verò iuramenti, facta mulieri illi, poſterior, & inferior eſt promiſſione factâ Deo; neque potuit fundamemento aliquo alia legitima promiſſio fieri Deo per illud iuramentum; addit, imò potius iniuria, ideò non valet, nec ſubſiſtit.

Eandem differentiam votorum colligo *ex cap. meminimus, eodem titulo*, vbi Pontifex definit: *Si* 32
quiſquam, qui ſe religioni denouit, & habitu ſuſcepto profeſſionem fecit, poſtmodum ſibi aliquam copulauerit, eſt cogendus ab ea recedere, & ad Eccleſiam, cui ſe contulit ſine contradictione tranſire. Verùm ſi nec habitum ſuſcepit, nec profeſſionem, ſed votum ſolummodò fecit, & ſe ad religionem tranſiturum promiſit: Licet poſtea matrimonium contraxerit, non eſt cogendus

Digitized by Google

gendus ad religionem tranſire, & matrimoniale votum reſcindere.

Hic Pontifex clarè dat rationem S. Bonauent. cur votum ſolemne, non autem votum ſimplex, irritet matrimonium, nempe, quia votum ſolemne eſt naturâ ſuâ maius vinculum, ſcilicet traditio hominis Deo facta, at votum ſimplex eſt promiſſio ſoli Deo. Idem innuitur *cap. inſinuante, eodem titulo.*

33 Iam verò optima ratio habetur pro ſententia prima, quam videtur amplecti D. Bonauent. Quandocumque duo paria ſunt: alterum non agit in alterum, vt in bona Philoſophia habetur, ſed actio debet eſſe in impar inferius: at vinculum matrimonij, & religionis ſunt paria, nam vtrumque tradit ſe Deo, & homini; at votum caſtitatis eſt impar inferius, quia eſt traditio ſoli Deo: Ergo matrimonium non poteſt agere ad ſoluendum vinculum ſolemnis voti religionis, & poteſt agere in ſimplex votum. Hæc dixerim, quia nullam aiunt aduerſarij pro hac ſententia rationem reperiri; ſed ſolam illam doctrinam de traditione.

QVÆSTIO II.

An Vota *ſolemnia ſint neceſſaria ad ſtatum Religioſi.*

Suppl.
D. Bonauent. in Diæta tit. 4. cap. 1. & alijs ll.
D. Thom. 2. 2. quæſt. vlt.

34 Religio communiter definitur *Status hominum, ad perfectionem, caſtitate, paupertate, & obedientiâ tendentium.* Colligitur ex D. Thom. 2. 2. *quæſt. vltima*, & D. Bonauent. *in Diæta, tit. 4. cap. 1.* & in *expoſitione regulæ Minorum.* Et refertur à Bellarmino *Tom. 2. lib. 2. de Monachis, cap. 1.*

Svppono autem, magis, quàm velim probare ex D. Bonauent. *in Diæta loc. cit.* ad religionem neceſſaria eſſe tria vota, Caſtitas, quâ corporis bona Deo conſecrantur: Paupertas, quâ res extrinſecæ; & obedientia, per quam pretioſiſſimum bonum animæ, nempe voluntas, Deo conſecratur. Ita habetur *cap. cum ad Monaſterium* ſuprà relato. Ita D. Thom. 2. 2. *quæſt. vltima, art. 3. 4. & 5.* Bellarminus *Tomo 2. lib. 2. cap. 9. & à cap. 20.* vt oſtendam *quæſt. 4.*

35 Ratio D. Bonauent. *loc. cit. Diete, & regulæ*, eſt, quia ſtatus religionis eſt via ad perfectionem; atque adeò ea debent amoueri, quæ maximè impediunt, nempe diuitiæ, vt habet Apoſtolus, prima Timot. 6. *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* Caſtitas aufert venerea, quæ maximè delectationis pruritibus titillant, ac in fœditatem demergunt, & curam addunt familiæ, atque filiorum: & obedientia aufert voluntatem propriam, ſine qua non eſſet infernus, vt ait D. Bernardus *ſerm. 3. de reſurrect. Domini* ante medium. Hæc D. Bonauent. quem imitatur Sanchez *lib. 5. cap. 1. num. 16.*

Nota quoad paupertatem, ſatis eſſe, ſi res adeò retineantur, vt non liceat eis vti abſque ſuperioris licentia. Ita Gregorius XIII. Extrau. *Aſcendente* de Biennalibus Religioſis Societatis Ieſu.

Hæc autem neceſſe eſt, vt modo aliquo firmentur, vt docet D. Bonauent. *loc. cit.* ex D. Thom. 2. 2. *quæſt. vltima, art. 6.* Ratio eſt, quia ſtatus petit immobilitatem.

36 Præterea requiritur, vt vota emittantur in Religione approbata à ſancta Sede Apoſtolica Romana. Hoc indicat S. Doctor initio expoſitionis Regulæ, & Gloſſa *in Clem. Cum ex eo, V. tertio, de ſentent. excom.* Abbas *Rubr. de regul. num. 1.* & alij.

Tandem requiritur, vt hæc vouens conſtituatur ſub alicuius poteſtate, quod vel ex Eccleſiaſticâ inſtitutione oritur, vel ex natura rei iuxta dicta *quæſt. 1.*

Qvod hîc quærendum eſt, an vota ſolemnia ſint de eſſentia Religionis.

Fvit opinio dicentium, vota ſolemnia eſſe de eſſentia Religionis. Ita viſi ſunt ſentire D. Thom. 2. 2. *quæſt. vltima, art. 2. ad 1.* Gloſſa *cap. 1. verb. dedicanda de relig. domib.* D. Antonin. 3. *part. tit. 16. cap. 3.* Syluest. *votum 4. quæſt. 5.* & *verb. religio* initio & 3. Angelus *verb. religioſus*, Armilla *religio. & ibi.* Tabiena, Caietanus 2. 2. *quæſt. 188. art. 1. ad 4.* Sotus *lib. 7. de Iuſtitia, quæſt. 5. art. 1. concl. 8.* Nauarr. *cap. non dicatis 12. quæſt. 1. num. 25.*

Enim verò iam noſtra ætate ſanctiſſimus Papa Gregorius XIII. motu proprio declarauit, Biennales Societatis Ieſu, votis merè ſimplicibus eſſe religioſos, non ſecus, ac profeſſos cuiuſcunque religionis: Ita omnes PP. Ieſuitæ, & ita tenendum. 37

Attamen, quia non ſunt damnandi tot ſancti, & proceri Theologi, inter quos eſt etiam D. Bonauent. *in 4. d. 38. art. 2. quæſt. 1.* qui ſolum votum ſolemne religionis agnoſcunt, & à voto ſimplici diuerſum aſtruunt.

Oportet adnotare cum Caietano 2. 2. *quæſt. 88. art. 7. col. 2.* ſtatum Religionis poſſe ab Eccleſia in voto ſimplici conſtitui, quod tamen non erit ex natura rei, ſed ex priuilegio contra ius commune, vt oſtendit eruditiſſimus Syluester *V. Priuilegium* initio Hoc vero ita probo ad hominem contra Sanchez.

Ea quæ iure antiquo non erant talia, & ſolùm poſt ius Eccleſiaſticum facta ſunt talia, non ſunt natura ſua talia ex Sanchez *diſput. 25. ſeptimi libri de matrimonio, num. 2.* & proportionaliter non ſunt ex iure Eccleſiaſtico ſimpliciter, ſi ante, iure Eccleſiaſtico non erant talia: at vota ſimplicia ante decretum Gregorij XIII. non conſtituebant Religioſos, nec matrimonium dirimebant, quod ſoli ſolemni conceſſum erat *cap. vnico de voto in 6.* Ergo ex natura rei, vel Eccleſiaſtico ſimpliciter non ſunt talia, ſed ex nouo priuilegio. 38

Respondet Sanchez, nullo iure fuiſſe cautum, vt nullus eſſet Religioſus abſque votis ſolemnibus, licet ea ſola irritarent matrimonium. At hoc probatur *ex cap. minimus vbi qui Clerici, vel vou.* vbi vouens ſolemniter cogitur ad Monaſterium; at vouens ſimplici voto non cogitur tranſire, vt certum eſt, id eſſe quia non eſt Religioſus.

Idem probo *cap. ex parte tua, de conuer. coniugat,* vbi habetur, quod mulier quædam, quæ à matrimonio rato recedebat, cogitur vel matrimonium conſummare, vel vouere religionem; nec ad hoc ſatis cenſetur votum priuatum caſtitatis: Ergo votum priuatum non facit Religioſum iure antiquo. 39

Igitvr cum hoc priuilegium datum fuerit tot centurias poſt D. Bonauent. nam fuit datum anno 1572. ſignum eſt, hoc non eſſe dicendum ſimpliciter ius commune Eccleſiaſticum, quod antea oppoſitâ praxi vſque ad hæc tempora perſeuerauit.

Qvare non video quo iure terrorem incutiat Sanchez *lib. 5. ſumme, cap. 1. num. 26.* ne quis aſſerat, vota ſimplicia ex ſolo priuilegio conſtituere ſtatum Religionis, cum nunquam ante tempora Gregorij XIII. id fecerit. 40

Instat Sanchez, Gregorium definire, hos eſſe religioſos,

religioſos, non ſecus ac alios. Bona pace fruantur: non dicit, *eodem iure*; ſed, *non ſecus*, quod ſimilitudinem indicat. Confirmatur ex Valentia 4.*parte d.*10. *quæſt.*5.*puncto* 3. vbi dicit, Biennales in Societate Ieſu eſſe quidem religioſos verè, non tamen in eo gradu perfecto ſtatus religioſi, ſicuti profeſſi ſolemnes. Idem ſentit Henriquez *lib.* 12. *de matrim. cap.* 5. *num.* 3. *iuncto commento*, *litt.N*, *& num.* 6.

41 INSTAT Sanchez *num.* 16. Per ea vota ſimplicia fieri perfectam traditionem.

RESPONDETVR, hæc eleuari ad hoc, quod ante non operabantur. Prætereà deficiunt ex natura rei à perpetuitate, quia poſſunt expelli, unde non eſt acceptata traditio eâ perfectione, quâ traditio ſolemnis. Adde, eos retinere bonorum dominium, quod non retinent ſolemniter profeſſi.

CONFIRMATVR, nam & Cardinales Congregationis ſanctæ Inquiſitionis, congregati vna cum Sixto V. decreuêre, ſubſtantiam religionis conſiſtere regulariter in votis ſolemnibus: at poſſe Summum Pontificem aliter indulgere, ſcire, & ſtatuere, vt refert Rebadeneira *de ſuo Inſtituto, cap.* 17. *ad* 3. Ergò emittentes ea vota ex ſolo priuilegio ſunt veri religioſi, etiam in opinione dicentium, ſolemnitatem votorum

42 eſſe iuris Eccleſiaſtici. Si velis dicere, vota ſolemnia conſtituere religioſum ex natura rei; hoc verò ex Eccleſiaſtica facultate, adhuc priuilegium eſt cenſendum. Ob id Sixtus V. decernit cum Cardinalibus, poſſe Eccleſiam aliter indulgêre, ſeu ſtatuere, id eſt, priuilegium concedere, ac determinare, quod non ſimplex decretum, iuxta ius commune eſt, vt credit Sanchez *num.* 26. *in calce*, dicens, illud *indulgere* ſignificare *ſtatuere*; nam alioqui ſuperfluum erat præmittere *indulgêre*, & poſtea *ſtatuere*. Igitur duo hæc verba rectè appoſita ſunt, quorum altero Priuilegium indulgentiæ religionis conceſſum exprimeretur; altero autem firmum decretum, ſeu lex, quâ ſic ab omnibus teneretur.

CONTENTI igitur ſint hi Reuerendi Biennales, ſe verè religioſos numerari cum reliquis; at ſine præiudicio ſolemniter profeſſorum, qui, vt luce clarius elucet, perfectiori in ſtatu ſunt; & abſque Sanctorum Doctorum diſcrimine, qui ſtatum religionis in votis ſimplicibus non ſunt venerati, quia adhuc ab Eccleſia non erat indultum.

43 AN verò per vota iſta poſt biennium irritetur matrimonium ratum, probabilior eſt pars negatiua, quàm tuentur Vaſquez *d. illa* 165. *cap.* 10. Rebad. *cap.*19. *Inſtituti Societatis*, Henriquez *lib.*11. *de matrimonio, cap.*8. Sanchez *lib.* 2. *de matrimonio*, *d.*18. nam iura de ſolis ſolemnibus loquuntur *cap. deſponſatam*, & *cap. decreta Regalia* 27.*quæſt.*2. Extrau. Ioan. XXII. *Antiquæ de voto, cap. Ex publico*, & *cap. ex parte de conuer. coniug.* & Concilium Trident. *ſeſſ.* 24. *de matrim. can.*6. Imò nec ſolemni ſacri Ordinis voto id conceditur, vt deciditur ea Extrauag. *Antiquæ*. Non tamen improbabile reor, Eccleſiam, cuius iure requiritur ſolemnitas votorum, poſſe definiſſe, vota priuata illa ſat eſſe de iure, vt docent multi.

QVÆSTIO III.

An, & quomodo hic ſtatus ſit Sanctus.

44 STATVS hic adeò illuſtris, membrum hoc adeò viridum, atque operoſum corporis myſtici Eccleſiæ fuit hæreticis inuiſum ab antiquis temporibus; proptereà Monachos ferro, flammis, ac omni tormentorum vi torquere, ac reſcindere tentarunt. Huius verò ſæculi infelices Sectarij adeò religioſam vitam perſequuntur, vt Libri eorum, concionéſque repletæ ſint dicteriis, contumeliiſque grauiſſimis ad omnium in eos odia commouenda; nihil aliud ferè acrius reprehendunt. Miſereor, ex ipſis enim plurimi ſancto Religionis iugo excuſſo, in omnium flagitiorum baratrum corruerunt, & fœdiſſimis thalamis etiam è Monaſteriis aſſumptis Sanctimonialibus ſacrum matrimonij Sacramentum conſpurcarunt; At Sacramentum non tetigere matrimonij; Fuere potiùs ſpurciſſimi concubinatus, quos teterrimis epithalamiis adornauerunt. Te ex orco adiuro miſerrimè Hereſiarcha, te infælicissimè apoſtata à Religione, à fide, te ſanctimonialis fædiſſimum procum, in eius ſinu à dæmone ea nocte ſuffocatum, compello perditiſſime Luthere. Prodeas ad tuas ſpurcitias confitendas. Id profectò mihi pollicerer, nulla alia fore neceſſaria argumenta, quàm reprobi huius confeſſionem è loco tormentorum percipere.

PLVRIMA is in ſordidiſſimo ſuo *Epithalamio*, quod *capiti* 7. *epiſtolæ prioris ad Cor.* contexit, attrita fronte, & manu impia exarauit. Plurima habet in aliis conflagrandis ſuis operibus, *De votis Monaſticis*, & cæteris. 45

PLVRIMA infandus ille Caluinus atro Pentapolis exuſtæ carbone obſignatus, naturæ ſoſdeque peruerſor, in ſuis illis peſtiferis corruptricibus Inſtitutionibus, præcipuè *lib.*4.*cap.*13. exhalauit.

PLVRIMA etiam felleus Melancthon, aliique huius farinæ, non homines, ſed Lupi, euomuere. Hos vide in Bellarmino *Tom.*1. *lib.* 2. *de Monachis.* & Bouerio *exam.* 2. *Cenſ.*18. *errore* 3.

HI igitur conclamant, Monaſticam vitam nouum eſſe ſuperſtitionis inuentum, diaboli cultum, Eccleſiæ peſtem, monſtrum; nullâ authoritatis Diuinæ obſtetricante manu è Tartari Abyſſo profunda in lucem editum, ad veram religionem euertendam. 46

NOS autem è regione oſtendemus, eſſe antiquiſſimum Diuini cultus exquiſitum modum, ſanctum Eccleſiæ fulcimentum, è Dei ſinu prodiens, ac malleum hæreticorum. Quoniam verò plurima litterarum monumentis inuenio conſignata; ea ex more in Arena exponam, quæ Seraphicus meus Sanctus Bonauentura ſcripſit.

PRIMÒ quidem quinque nominibus à Græcis ſunt vocati homines hi religioſi, quos defendendos ſuſcepi, Diuino quippe cultui deſtinatos; hoc enim præcipuum nomen Latini retinent. Sic D.Dionyſ. *cap.*6. *Eccleſiaſticæ Hierarchiæ*, vbi ait, ab Apoſtolis fuiſſe Monachos vocatos. θεραπευτάς, eò quod ipſi purè, præter cæteros, Deum colerent. Eodem nomine vtitur Philo initio *libri de contemplatiua vita*, & D.Baſilius paſſim, qui etiam ſermones ſuos de rebus Monaſticis vocat *Aſceticos*.

HI ſunt, quos Monachos vocant antiquiſſimi Patres, & Eccleſiæ pugiles, quia eorum vita eſt, iugiter in virtutum paleſtra exerceri.

DICITVR autem Monachus à *Monos*, *vnus* Græcè, & *ſingularis*, vt docet D.Bonau.*lib.*1.*Pharetræ*, *cap.*32. ex D.Iſidoro *in ethymol.lib.*7.*cap.*13. Concludit verò: Ergo ſi ſolitarius, vel ſingularis interpretatur vocabulum Monachi, quid facit in turba, qui ſolus eſſe debet. 47

EODEM ferè modo loquitur D.Hieronym.*epiſt. ad Heliodorum.* Quare non rectè Bellarminus hinc colligit *cap.*1. nomen Monachi à D. Hieronymo aſſeri conuenire propriiſſimè Eremitis; elicit enim ſolùm ex ethymologia, Monachum ſeparatum eſſe debere à mundo, dicens: *Interpretare vocabulum Monachi, hoc eſt vnum, quid facis in turba, qui ſolus*

es.

Digitized by Google

ri? Confirmatur, nam ipſe D. Hieronymus *epiſtola ad Euſtochium* nomen Monachi Cænobitis etiam ait conuenire, quod omnes veteres aſſerunt à tempore D.Dionyſij, qui CCC. ferè annis ante primum Eremitam, qui fuit Paulus, floruit.

48 Hvnc eſſe genuinum D. Hieronymi ſenſum probat S. Bonauent. *libro primo Pharetra, cap.* 31. ex ipſo S. Doctore *epiſt.* 13. poſt medium: *Secularium conſortia deuita: quid tibi neceſſe eſt ea videre ſapius, quorum contemptu Monachus eſſe cœpiſti*, & ante hortatus eſt, vt imitentur ſanctos filios Prophetarum, qui habitabant in agris, & ſolitudinibus, qui ſanè ſimul cohabitabant. De his ait fuiſſe filios Rechab *Hierem.* 35. qui ſanè cohabitabant.

D. Avgvstinvs in id Pſal. 132. *Ecce quam bonum, &c. habitare fratres in vnum*, in ſancta vnitate concordi nomen, ac vitæ Monaſticæ rationem ponit.

Verissima explicatio huius nominis eſt apud Caſſianum *coll.* 18. Dionyſium *loc. cit.* Monachos appellari, quod rebus diuiſibilibus relictis *Monadio*, ideſt, diuinitati ſoli placere contendunt.

49 Itaqve Monaſteria primitiua, (vt ait S. Bonauent. contra Guilielmum, circa finem) inſtituta, & fabricata ſunt, vt ſimul viuentes ſolitariè degerent, & vnuſquiſque haberet curam ſui, & apud ſe habitaret; & ideò Monachi dicti ſunt, non quia eſſent Eremitæ, ſed quia eorum finis erat ſolùm Diuinæ contemplationi vacare, vt habet idem S. Bonauent. referens ad hoc probandum teſtimonium D. Hieronymi ad Ruſticum; alioqui ſi fuiſſent Eremicolæ, non cohabitaſſent in Monaſteriis, ſed ſoli in eremis, eodem exemplo Pauli. Itaque iam nomen Monachi illis ſolis relictum eſt, qui ſoli incumbunt contemplationi: hi ſunt Caſſinenes, Ciſtercienſes, Carthuſiani, Camaldulenſes, atque alij eiuſmodi. Quod intelligentes S.Bonauentura, S.Thomas, & alij Doctores, poſteriores non vocant Monachos Dominicanos, Franciſcanos, & alios, qui non ſoli inſudant contemplationi, ſed etiam actioni, iuuantes Epiſcopos, & Clericos concionibus, confeſſionibus, & Sacramentorum adminiſtrationibus, ſed eos vocant *regulares, aut fratres*, vt notat Bellarminus *loc. cit.* & colligitur ex D. Bonauent. *loc. cit.* & in *expoſitione regulæ*, & *lib.* 1. *Pharetra, cap.* 27. & 28. Tametſi nomen etiam Monachorum eis nonnunquam adſcribat, vt patet *loc. cit.* contra Guilel. & *in* 4. *d.* 19. *art.* 2. *quaſt.* 2. *fin.* vbi refert decretum Leonis, vetans Monachis: *Nullus audeat prædicare, niſi Sacerdos*, & habetur 16. *quaſt.* 1. *cap.* 19. *Adiicimus illud etiam*, vt notat D. Bonau.

50 Dvo tantùm genera Religioſorum, qui ſic dicuntur, quippe toti ſunt in Dei cultu, agnouit antiquitas. Alterum Eremitarum; alterum Cænobitarum. Ita docent D. Hieronymus *epiſt. ad Euſtochium, de Virginitate.* D. Auguſtinus *lib. de moribus Eccleſiæ, cap.* 31. Caſſianus *collat.* 18. *cap.* 4. & D. Bonau. *loc. cit.* ex D. Benedicto *in regula* referente duo alia genera corruptorum Monachorum, qui dicebantur *Sarabitæ* intendentes carni: & *Gyrouagi* vagantes, quos acriter reprehendit D. Auguſtinus *de opere Monachorum*, relatus à D. Bonauent. *ibi*, & D.Hieronymus *ad Ruſticum*, aliique ſancti Patres, quos refert S. Bonauent. *lib.* 1. *Pharetra, cap.* 18. & *cap.* 32.

51 S. Hieronymvs addit tertium genus, vt refert S. Bonauent. *in Diata tit.* 4. *cap.* 1. circa finem, quos vocat *Remobot*, qui bini, & trini habitabant, vt legitur *epiſtola* 22. *ad Euſtoch.* poſt medium, hos autem reprobat: Laudat verò Cænobitas, qui Ægyptia lingua *Sauſes*, id eſt, in communi viuentes; & Anachoritas, qui ſoli habitabant per deſerta, & ab eo, quòd procul ab hominibus receſſerint, nuncupantur: Sicut Eremitæ dicantur, quia loca deſerta incolunt, quos inter ſe diſcernit D. Iſidorus *lib.* 2. *de Diuinis off. cap.* 15. qui, vt reor, ſeorſim non ſub obedientia Prælatorum viuebant; & ideò diſtinguit rectè à Monachis, ſiue Cænobitæ, qui in Cænobiis, ſiue de Anachoritis, qui ſparſim in ſolitudine, ſed ſub obedientia alicuius Prælati, degebant. Quare non ſatis rationabiliter videtur Bellarminus S. Iſidorum reprehendere *cap.* 3. eò quòd tria genera Monachorum diſtinguat.

Nos cum D. Bonauent. *lib. allegato contra Guilelmum*, cum D.Thom. & aliis ſcholaſticis ſatius poſſu- 52
mus ex variis finibus fratres, & ordines religionum diſtinguere, quia alij vitam ineunt contemplatiuam, alij actiuam, alij mixtam. Omnes tamen Religioſi dicuntur per antonomaſiam, quia actus religionis ſingulariter, & excellenter exercent, vel, vt ait S. Bonau. *lib.* 1. *Pharetræ, cap.* 27. ex D.Iſidoro *ethymol. lib.* 10. quia Religioſus (ait Cicero) à *relego* eſt appellatus, eò quòd retractat, & tanquam relegit ea, quæ ad cultum Diuinum pertinent.

Deinde qui vitam contemplatiuam ſectantur, varij ſunt: alij Caſſinenſes, alij Ciſtercienſes, alij Camaldulenſes: ſimiliter qui vitam actiuam, alij ſunt Equites Hieroſolymitani, alij S. Ioannis, alij ægrotis curandis, alij mortuis ſepeliendis diſtenti: ex his, qui vitam mixtam profitentur, alij ſub D. Auguſtino, alij ſub D.Franciſco, alij ſub ſancto Domico militant.

Hos autem ordines iam multis temporibus inſti- 53
tutos, non fuiſſe primos, patet, neque Monachatum cœpiſſe ſolùm poſt tertium ſæculum, primoſque authores fuiſſe Antonium, Macarium, & ſimiles, vt latrant Magdeburgenſes *centur.* 4. *cap.* 6. *col.* 464. Neque Monachatum cæpiſſe errore, vel caſu, vt ipſi dicunt *col.* 470. (Cæpit, inquiunt, Monachatus partim ex obſeruatione doctrinæ de juſtificatione, & veris cultibus Dei, partim ex praua æmulatione Eſſenorum,) euidentiùs oſtendo.

Probatvr à D. Bonau. *loc. cit. Diæta* ex ſcripturis, & PP. quibus nititur Bellarminus *cap.* 5.

Primò quidem Samuel congregauit cuneum 54
Prophetarum, vt habetur 1. *Reg.* 10. hi enim ſimul conueniebant ad Dei cultum, & iuſtitiam, ac ſanctitatem profitebantur. Quare admixtum cum eis Saulem, tametſi tunc adeo bonum, vt non eſſet eo melior, vt dicitur *cap.* 9. mirabantur dicentes: *Num Saul inter Prophetas* pſallens, & laudes Deo accinens, ac prædicens? Ex hoc initium religioſorum aſſerit magiſter hiſtoriarum. Vide S. Doctorem parte prima *Eccl. Hier.*

Rvrsvs Elias habuit congregatos diſcipulos, 55
ex quibus præcipuus erat Eliſæus, vt habetur 4. *Reg.* 2. qui de raptu Eliæ ſollicitì admodum fuerunt. Similiter *cap.* 4. Eliſæus congregatis diſcipulis conuiuebat in ſpiritualibus exercitiis, nec vxores, nec diuitias volebant. De his D.Hieronymus ad Ruſticum, epiſtola 4: *Ordine filij Prophetarum* (inquit) *quos Monachos in veteri teſtamento legimus, ædificabant ſibi caſulas propè fluenta Iordanis; & turbis vrbium derelictis, polenta, & herbis agreſtibus victitabant.* Et epiſt. 13. ad Paulinum, adducta à D. Bonauent. de Monachis loquens, ait: *Noſter princeps Elias, nam Eliſæus noſter* [illegible] *Prophetarum, qui habitabant in agris, &* [illegible] *bant ſibi tabernacula propè fluenta Ior*[illegible] Adde N[illegible]reos võtis ſacratos, à Deo inſtitu[illegible] vt arguit S. Doctor, parte prima [illegible]

Præterea Ioannem Bap[illegible] rum, & Eremitarum Principem [illegible] cum omnibus ferè Sanctis PP. [illegible]

Digitized by Google

8 *in Baſil.* Chryſoſtomo *homilia prima in Marcum*, vbi clarè dixit: *Sicut Sacerdotum Principes ſunt Apoſtoli; ſic Monachorum Princeps Ioannes Baptiſta eſt.* Hieronymo ad Euſtachium, epiſtola 2. *Huius vitæ auctor Paulus, illuſtrator Antonius, & vt ad ſuperiora conſcendam Princeps Ioannes Baptiſta.* (His verbis vtitur S. Bonauent.) Idem docet Caſſ. *collat.* 18. *cap.* 6. Sozomenus *lib.* 1. *hiſt. cap.* 12. Iſid. *lib.* 2. *de off. cap.* 15. Bernard. *ſerm. de excell. Ioan. Baptiſtæ.*

Habemus, & *Hier.* 35. nepotes Rechab, qui auſteram ducentes vitam, Religionum maximè obedientiam adumbrarunt, vt docet D. Hieron. *epiſt. ad Paulinum.*

VENIAMVS ad nouum teſtamentum, & oſtendemus ante annos CCC. fuiſſe Monachos.

56 ACTORVM cap. 5. vbi vitam, in qua omnia erant communia, inſtituerunt Apoſtoli. Vbi non omnium Chriſtianorum eius vitæ obligationem fuiſſe probatur ex reprehenſione Petri, facta Ananiæ: *Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate?* Quod autem voto ad eam perfectionem ſe ligarent Apoſtoli, aſſerit D. Auguſt. *lib.* 17. *de Ciuitate Dei, cap.* 4. dicens: *Hoc votum potentiſſimi vouerant.*

QVOD verò ab Apoſtolorum exemplo cœperint Religiones, teſtantur Euſebius *lib.* 2. *hiſt. cap.* 16. Hieronymus *de viris illuſtribus in Philone.* Auguſtinus *ſerm.* 2. *de vita communi Clericorum.* Poſſidonius *in vita Auguſtini.* Iſidorus *lib.* 2. *de offic. cap.* 15. Caſſianus, collat. 18. cap. 5. *Itaque* (ait) *Cœnobitarum diſciplina à tempore prædicationis Apoſtolicæ ſumpſit exordium.*

57 QVOD verò Magdeburgenſes *Centur.* 12. aiunt, tunc non fuiſſe veſtigium Monachorum, & adducunt S. Ioan. Chryſoſtomum *homil.* 25. *in epiſtolam ad Heb.* friuolum eſt; nam ibi Sanctus loquitur de Eccleſia ſola Corinthi; exponit enim ea verba: *Si quis frater nominatur in vobis*, ac dicit nomine fratris, non intelligi Monachos, ſed quoslibet fideles, quia tunc ne veſtigium erat Monachi apud Corinthum. Quod vero in Palæſtina tunc eſſent, & in Ægypto, aſſerit idem Sanctus *lib.* 4. *contra vituperatores vitæ Monaſticæ*, non procul à fine, & *homil.* 11. *in Acta*, vbi ait, *Monachos ſic viuere, vt olim initio Eccleſiæ viuebant fideles omnes in Hieruſalem.* & homil. 17. ad populum ait: *Tanti eſt Philoſophia à Chriſto introducta.*

58 QVOD verò aſſereret D. Bonauent. Antonium illuſtratorem eſſe, non Principem, vitæ Monaſticæ. Probatur ex Athanaſio *in vita D. Antonij*, vbi aſſerit, ante Antonium Monachos fuiſſe, qui in agris, ciuitatibus vicinis Monaſteria ſua conſtituebant, & Antonium ad quemdam ex eis ſenem acceſſiſſe, vt ab ineunte ætate Monaſticam diſceret diſciplinam: Ex quo ſequitur, multò ante B. Antonium fuiſſe Monachos. Fuit autem B. Antonius ante annos CCC. anno enim trecenteſimo, erat annorum quadraginta, vt colligitur ex Chronico D. Hieronymi.

S. DAMASVS in vita Dionyſij Papæ ſcribit, hunc ex Monacho ad Pontificatum fuiſſe aſſumptum. Conſt[illegible] autem ex Chronico Euſebij, Dionyſium Ro[illegible], anno 266.

[illegible] TERRA *de velandis ſacris virginibus* ſcri[illegible] Dionyſius, & de eodem argumento [illegible]. Hi verò fuere Dionyſio Pa[illegible]

[illegible] D. Dionyſius Areopagita ſcribit [illegible]lum. Et *lib. de Eccleſiaſtica* [illegible]rè explicat Monaſticæ profeſ[illegible]

[illegible] Centuriatores, Eraſmus, Valla, Lutherus, & Caluinus negant, eum Librum eſſe Dionyſij, Apoſtoli Pauli diſcipuli; nam ea opera, vt Dionyſij Areopagitæ, allegant tres veteres Pontifices, Martinus I. *in C. Romano.* Agatho *epiſt. ad Conſtantinum IV. Imperatorem.* Et Nicolaus Papa I. *ad Michaelem Imperatorem* citat epiſtolam hanc ad Demophilum. Item duo Generalia Concilia, quartum, ſextum, ac ſeptimum *can.* 2. Præterea S. Maximus, qui annotationes ſcripſit in Dionyſium, Sophronius Patriarcha Hieroſol. *in oratione*, quæ habetur *art.* 11. *ſextæ Synodi* Damaſcenus *lib.* 1. *de fide, cap.* 12. Euthymius *Panoplia, part.* 1. *titulo* 2. Anaſtaſius Biblioth. *epiſt. ad Carolum Caluum.* Hilduin. *ep. ad Ludou. Pium*, & alij poſteriores omnes. Valeant igitur Eraſmus, Valla, &c.

PRÆCLARE id teſtatur Apoſtolus de voto 60 etiam caſtitatis addito prima Tim. 5. *Adoleſcentiores viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem fregerunt.*

FIDEM voto præſtitam fregiſſe declarant Conc. Carth. IV. *can.* 140. quod fuit 214. Epiſcoporum. Tol. IV. *cap.* 55. vbi 70. Epiſcopi, ſic vt & tres Pontifices, Clem. *lib.* 3. *conſt. cap.* 1. Innocent. I. *epiſt.* 2. *cap.* 13. Gelaſ. I. *epiſt.* 1. *cap.* 23. Adde Tertull. *de Monog.* Baſil. *lib. de virg.* Hieron. *lib.* 1. *in Iouin. cap.* 44. *Ezech.* Epiphan. *hæreſ.* 48. Auguſt. *lib. de* 61 *ſancta virg. cap.* 23. & *lib. de bono vid. cap.* 8. & 9. & *in Pſal.* 75. Fulgent. *epiſt.* 1. & omnes huius loci expoſitores, tum Græci, Chriſoſt. Theodoret. Theophylac. Oecum. Tum Latini, Ambroſ. Primas, Beda, Haymo, Sedul. & Anſelm. apud Bellarm. *cap.* 24.

HIS autem Apoſtolus damnationem indicit, cui ſubſcribit Concilium Chalced. *can.* 16. Concilium Turon. II. *cap.* 16. Gelaſ. Pap. *epiſt.* 1. *cap.* 22.

ADHVC autem Philo Iudæus, Dionyſio anti- 62 quior *lib. de vita contemplatiua ſupplicum*, prolixè admodum deſcribit vitam, & mores Monachorum, & ſacrarum Virginum, quos in Ægypto inſtituit S. Marcus Euangeliſta, vbi apertè ponit profeſſionem paupertatis, continentiæ, ieiuniorum, pſalmodiæ, &c.

EVM autem de Chriſtianis locutum, non de Eſſenis, vt fingunt Centuriatores, probatur: nam Euſebius *lib.* 2. *hiſt. cap.* 17. Epiphanius *hæreſi* 29. id aſſerunt. Idem accinit D. Hieronymus *de viris illuſtribus in Philone*, vbi concludit; *Ex quo apparet, talem primam Chriſto credentium fuiſſe Eccleſiam, quales nunc Monachi eſſe nituntur, & cupiunt.* Præterea Caſſianus *lib.* 2. *cap.* 5. *de Inſtitutis Cœnobiorum* aſſerit, à Sancto Marco Ægyptios Monachos accepiſſe primam viuendi normam, id quod non poteſt Caſſianus didiciſſe, niſi ex hoc libro Philonis. Idem aſſerunt diſertè Beda *prolog. in Marcum*, Sozomenus *lib.* 2. *cap.* 12. Nicephor. *lib.* 2. *cap.* 15.

ASSERO primò, aliqua eſſe conſilia Euangeli- 63 ca ſancta contra hæreticos, relatos à Bellarmino *lib.* 1. *cap.* 8. Primò probatur conſilium Caſtitatis.

PRIMVS locus Scripturæ affertur à D. Bonauent. *in Diæta ſalutis, titulo* 6. *cap.* 2. Matth. 19. *Sunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere capiat.* Hos autem eſſe, qui continentiam vouent in religione, aſſerunt S. Epiphanius *hæreſi* 58. S. Hieronymus *ad hunc locum* S. Auguſtinus *lib. de ſancta Virginitate, cap.* 30. S. Fulgentius *lib. de fide ad Petrum, cap.* 3. hîc verò non præcipi patet, quia ſuprà dixit, laudans matrimonium: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet* & Confirmatur ex ſequentibus: *Qui poteſt*

Digitized by Google

teſt capere capiat, vt notat D. Bonauent. *ſerm. 6. de tempore.*

64 RESPONDET Pſeudomartir *de cœlibatu*, & alij, illud *propter regnum cælorum* ſignificare, ob Euangelium expeditius prædicandum.

AT quidem contra ſunt Sancti PP. omnes, nobiſcum exponentes, Cyprianus *de habitu Virginum.* Hilarius *in hunc locum.* Chryſoſtomus *hic.* Hieronymus *lib. 1. in Iouinianum.* Auguſtinus *de ſancta Virginitate, cap. 24.* Idem habent Beda, & Anſelmus *hic.*

HIC alludit ad illud Iſaiæ cap. 56. *Non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint, quæ ego volui, & ſeruauerint fœdus meum: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus: nomen æternum dabo eis, quod non peribit.*

QVOD hic agatur de continentibus voluntariis, de quibus *Matth. 19.* non de abſciſſis, vel ſic natis, qui neceſſariò continent, docent Sancti, Hieronymus, & Cyrillus ad hunc locum; Auguſtinus *Libro de ſancta Virginitate, cap. 24.* Baſil. *lib. de vera virginitate.* Ambroſius *in exhortatione ad Virgines*; & Gregorius 3. *part. Paſtoralis, cap. 29.* & patet ex præmio, quod eis promittitur maior gloria, quàm ſit filiorum, & filiarum Dei.

65 ADDIT ſubtiliter S. Auguſtinus: *Si quis contendat, Iſaiam loqui de veris Eunuchis, adhuc iuuari cauſam noſtram; nam ſi Eunuchis, qui neceſſariò ſe continent, promittitur maior gloria, quàm iuſtis coniugatis; certè maior dabitur voluntariè continentibus.*

QVÒD VERÒ hic continentia non præcipiatur, ſed ſuadeatur, docent prædicti Patres; Probat S. Hieronymus ex illis verbis: *Qui elegerint, quæ ego volui.* Quòd verò continentiæ votum ſit ſanctum, probatur; quia promittitur ei gloria æterna. Egregiè hoc votum laudat D. Auguſtinus *lib. de ſancta Virginitate, cap. 25.* vt refertur in fine ex D. Bonauentura.

66 PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. ad 3. ſapientiæ: *Felix ſterilis: & incoinquinata, quæ neſciuit thorum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum: & ſpado, qui non operatus eſt per manus ſuas iniquitatem, nec cogitauit contra Deum nequiſſima: Dabitur enim illi fidei donum electum, & ſors in Templo Dei. Bonorum enim laborum glorioſus eſt fructus, & quæ non concidat radix ſapientiæ.* Quem locum ſimilem eſſe ſuperiori docet D. Hieronymus *loco citato.*

PROBATVR tertiò à D. Bonauent. *in 4. d. 38. art. 2. quæſt. 1. in corpore*, nam Dominus comparat Eccleſiam terræ bonæ, cuius vna pars reddebat fructum centeſimum, alia ſexageſimum, alia trigeſimum, quem locum exponentes Cyprianus *de habitu Virginum*, Hieronymus *lib. 1. in Iouinianum.* Auguſtinus *de ſancta Virginitate, cap. 44. & 45.* docent, ea parabola diſtingui meritum caſti coniugij, viduitatis, & virginitatis. Ex quo patet: Virginitatem eſſe maius bonum, & magis meritorium, quàm ſit caſtitas coniugalis, atque adeò eſſe conſilium Dei.

67 PROBATVR quartò à D. Bonauent. *in expoſitione Miſſæ*, ad ſanctiſſimæ Hoſtiæ fractionem, *& in ſerm. de Virginibus*, ex prima *Corinth. 7.* vbi multis modis proponitur conſilium continentiæ: *Bonum eſt mulierem non tangere.* Item: *Bonum eſt homini ſic eſſe.* Pariter: *Solutus es ab vxore? Noli quærere vxorem.* Similiter: *Dico autem innuptis, & viduis, bonum eſt ſi ſic permanſerint, ſicut & ego.* Item: *Volo vos omnes eſſe, ſicut meipſum.* Item: *De Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, tanquam miſericordiam conſecutus à Domino, vt ſim fidelis.* Vbi nota, Paulum exhibere ſe vt miniſtrum Dei fidelem in hoc conſilio dando. Item: *Qui matrimonio iungit Virginem ſuam, benè facit: & qui non iungit melius facit. Innupta, & virgo cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu.* Denique de vidua: *Cui vult nubat: tantùm in Domino. Beatior autem erit ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium: puto autem, quod & ego Spiritum Dei habeam.* Vbi vides, hoc conſilium attribui Spiritui Sancto.

RESPONDET Lutherus *in epithalamio*, Apoſtolum 68 quidem indicare, ſe inclinare ad continentiam; at eam tandem diſſuadere: *Propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat; & vnaquæque ſuum virum habeat.*

IDEM ferè reſpondet Caluinus *in commentario huius loci*, nempe velle dicere: Ego ſuaderem continentiam, ſed quia eſt impoſſibilis, vnuſquiſque vxorem habeat; ſicut ſi quis diceret: Bonum eſſet nec comedere, nec bibere; at quia ſine his non poteſtis viuere; edite, & bibite.

AT contra, nam Apoſtolus dicit: *Volo: conſilium* 69 *do*; non autem darem: Hoc verò eſt vnanime Sanctorum PP. commentarium. Vide Chryſoſtomum, & alios ad hunc locum, Ambroſium *lib. de viduis* prope finem. Hieronymum *lib. 1. in Iouinianum.* Auguſtinum *lib. de ſancta Virginitate, cap. 13.* qui quaſi præuidiſſet inane commentum apoſtatæ ſui, nempe Apoſtolum deterrere à continentia; ipſe ſcripſit contrarium *cap. 16.*

Hoc modo exhortatur ad virginitatem, continentiamque perpetuam, vt aliquantulum à nuptiis etiam deterreret.

PRÆTEREA, ſi impoſſibilis eſt continentia, 70 cur tantopere laborat Paulus in hoc conſilio dando. Et patebit abſurditas, ſi applicentur dicta Apoſtoli exemplo Caluini. Ridiculum ſanè eſſet, Apoſtolum dicere: Bonum eſt non comedere. Item: Cares cibo, noli quærere cibum. Item: De non comedendo præceptum Domini non habeo; conſilium autem do: vt nemo edat. Item: qui comedit, benefacit, & qui non comedit, melius facit. Item: non peccat qui comedit, beatior autem erit, ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium; Ex ridicula Caluini doctrina hæc ſequerentur abſurda.

NEQVE omnes vult neceſſitatem habere nubendi, vt ipſe Lutherus fatetur, qui excipit eos, qui habent donum continentiæ, ſed monet eos, qui nolunt contineri, vt nubant, ne fornicentur: *Qui non ſe continet, nubat.*

RESPONDET Petrus Martyr ad hunc locum, 71 ſenſum eſſe: Contineant, qui habent donum continentiæ. *Bonum eſt homini mulierem non tangere,* ideſt, non habere vxorem; at quia nulli fere hoc donum, ſe habere promittere valent; accipiat Dei mandatum, ſiue conſilium, Geneſ. 2. *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum.*

AT inanis eſt reſponſio, nam Deus hoc dixit Adæ, qui in ſtatu innocentiæ erat dono continentiæ ornatus, & hoc dixit ad ſpeciem conſeruandam, & bonum temporale; at Apoſtolus vniuerſaliter loquitur ob bonum ſpirituale indiuidui. Quare ſicut eſt donum Dei virginitas; ita etiam continentia coniugalis: *Vnuſquiſque donum ſuum habet ex Deo: vnus quidem ſic, alius vero ſic.* Itaque, ſicut qui nubit, eget hoc dono, neque ob id

Digitized by Google

remouetur à nuptiis, quia poteſt à Deo obtinere; ita etiam hic.

72 RESPONDENT tertiò, Paulum laudare tantùm continentiam, tanquam vtilem ſiue ad moleſtias coniugij fugandas (ait Lutherus *in epithalamio*) ſiue ad Deo facilius ſeruiendum (aiunt Melancthon, & P. Martyr.)

AT verò etiam ad Deo placendum valere aſſerit Apoſtolus, vt notat D. Bonauent. loco cit. *Mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo, vt ſit ſancta corpore, & ſpiritu.*

PROBATVR quintò ex illo Lucæ primo: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* & ex prima Timot. 6. *Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Hæc loca ſatis expoſui *diſputatione præcedenti, quæſt.* 10. vbi vota eſſe Deo grata oſtendi.

73 PROBATVR etiam ex ſacris Conciliis Ancyrano *can.* 18. Chalced. generali *can.* 16. Carthag. tertio *cap.* 33. & Carthag. quarto *cap. vltimo.* Toletano quarto *cap.* 55. Turon. 2. *cap.* 16. Maguntienſi *cap. vltimo*, vbi adducit Elibertinum *decreto* 13. & ſextum Colonienſe. Romano ſub Syluestro *can.* 10. & Foroiulienſe, vbi votum virginitatis ſolemne grauiſſime obſeruandum iniungitur.

IDEM imponunt SS. Pontifices, Clemens *lib.* 3. *Conſtit. Apoſtolicarum, cap.* 1. Syricius *epiſt. prima, cap.* 6. Innocentius I. *epiſt.* 2. *cap.* 12. Leo I. *epiſt. ad Ruſticum Epiſcopum Narbonenſem*, quæ eſt 90. *cap.* 13. Gelaſius *epiſt.* 33.

IIDEM Conſtantinus Magnus Imperator legem illam Romanorum abrogauit, qua priuabantur hereditaria ſucceſſione ſteriles, vel orbati liberis. Cauſam autem abrogationis ſcribit Euſebius *lib.* 4. fuiſſe propter eos, qui cælibatum ex pietate vouebant, ne videretur Lex politica pietatem punire.

74 SIC & Iouinianus Imperator Legem tulit, ne quis auderet ſacram Virginem in ſponſam petere, neve impudicè aſpicere, ſicuti tempore Iuliani Apoſtatæ actum fuerat, & pœnam capitis impoſuit. Huius pœnæ reus fuit Lutherus. Scribit hanc legem Sozomenus *lib.* 6. *cap.* 3. & extat adhuc *in C. lege ſi quis, de Epiſcopis, & Clericis.*

PROBATVR etiam à D. Bonauent. tum *in Pharetra lib.* 1. *cap.* 38. tum *in* 4. *ſent. d.* 38. *quæſt.* 9. ex PP. qui votum caſtitatis mirificè commendant, tanquam Deo gratiſſimum, & ſaluti proficuum.

75 S. GREGORIVS lib. 15. moral. cap. 12. *Carnis virginitas nequaquam iuſſa eſt, ſed tantummodò laudata. Nam ſi illa iuberetur, nimirum iam coniugium in culpam verteretur.*

S. AVGVSTINVS lib. de virginitate ſancta, cap. 12. Tom. 6. *Profectò habebunt magnum aliquid Virgines præter cæteros in illa ſanctorum communi immortalitate, quoniam habent aliquid iam non carnis in carne.* Et infrà cap. 27. *Virgines ſunt, & ſequuntur Agnum quocunque ierit. Quò ire putamus hunc agnum? Certè quò nemo eum ſequi vel audeat, vel valeat, niſi vos? Vbi credo grandia ſunt gaudia, à cæterorum omnium gaudiorum in eo regno ſorte diſtincta. Gaudia Virginum Chriſti ſunt, de Chriſto, in Chriſto, cum Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum.* Et cap. 5. *Ille vnius ſanctæ Virginis partus, omnium ſanctarum Virginum eſt decus. Et ipſæ Virgines cum Maria Virgine Matres Chriſti ſunt, quia patris eius voluntatem faciunt.*

76 S. CYPRIANVS de habitu, & diſciplina Virginum, cap. 3. Tom. 2. *Si Chriſtum continentia ſequitur, & Virginitas regno Dei deſtinatur.*

D. AMBROSIVS lib. 3. de virginitate, Tom. 4. *Qui non nubunt, & vxores non ducunt, ſicut Angeli in terris ſunt, vt tribulationem carnis non ſentiant, ſeruitutem ignorent, vt tanquam exuti corporis infirmitatem, non quæ hominis ſunt, ſed quæ Dei cogitent.*

ASSERO ſecundò, Votum paupertatis eſſe Sanctum Dei Concilium. Argumenta, authoritateſque plurimas habes in D. Bonauent. *in Apologia Pauperum, reſponſionis tertiæ, capite primo.*

PROBATVR à D. Bonauent. primò *loco cit.* & *in Diæta ſalutis, tit.* 4. *cap.* 1. circa finem, & *tit.* 6. *cap.* 2. ex illo Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe: Vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in Cælo.* Egregiè D. Aug. *epiſt.* 89. *quæſt.* 4. & *in Pſal.* 103. *concion.* 3. totum hunc locum refert ad profeſſionem Monaſticam.

RESPONDET Caluinus *lib.* 4. *Inſtit. cap.* 13. 77
§ 13. adoleſcentem illum mentitum, cùm ait: *Omnia hæc cuſtodiui* (id eſt præcepta) *à iuuentute mea*, ideò Chriſtum irridendo ei dixiſſe: *Vade, vende, &c.* Quod verò non impleuiſſet præcepta, probat, quia magnum præceptum eſt diligere Deum ſuper omnia, & tamen ipſe non diligebat Deum ex toto corde, quia audito: *Vade, vende*, pro mei amore, *omnia*, abiit triſtis.

AT Caluinus ligone pedem ferit; ſi enim Chriſtus illi iuueni impoſuit illud præceptum, impoſſibile non minus, quàm ſtellas cæli numerare (vt ipſe ait) qua ratione redarguitur peccati, quia abiit mœrens?

IDEM ferè Petrus Martyr cum Caluino reſpondet; ideò iam reprobatus vterque iacet.

VRGEO nam 10. Marci dicitur: *Chriſtus dilexit* 78
eum. Qua verò ratione, vel mendacem redarguunt, vel ironicè ad ſimpliciter impoſſibilia inducunt?

INSTAT Pſeudomartyr, hoc eſt præceptum: *Si vis perfectus eſſe*, nam Matth. 5. præcipimur: *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter perfectus eſt.*

RESPONDETVR, eam perfectionem, vt Pater æternus, eſſe ſimpliciter impoſſibilem, niſi ſit aliquis Deus, ideò ſuadetur ſola imitatio in charitate, non omne opus præcipitur.

RESPONDET Martyr, hoc præceptum datum ſoli huic iuueni.

AT hoc falſum eſt: Nam multi Sancti id ſibi etiam dictum agnouerunt. Sic D. Antonius, vt refert S. Athanaſius in eius vita, & S. P. Franciſcus, vt in eius vita notat S. Bonauentura, vbi aduertit S. Doctor, hoc conſilium datum ſub hac conditione: *Si vis perfectus eſſe*, quaſi dicat: Hæc eſt via, & ſcala ad perfectionem, ad quam quiſquis vult aſcendere, debet omnia relinquere.

EX his ruit etiam expoſitio Oſiandri apud Al- 79
phonſum Viuieſium *Phil.* 20.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. *in Diæta, tit.* 4. *cap.* 1. ex 4. Actorum: *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.* Quod autem voto ita conuenirent, aſſerit D. Auguſtinus *ſermone primo de communi vita clericorum.*

CONFIRMATVR, nam ideò Ananias, & Saphira morte puniti ſunt, quia aliquid proprium retinuere; alioqui non fuiſſent tanta digni pœna.

QVÒD verò iam vouiſſet. Probatur, nam dicitur: 90
Fraudauit de pretio agri, non eſſet autem fraus, niſi res eſſet iam promiſſa, & ideò Apoſtolus ait: *Nonnè manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate?* Quod verò violatio illa fuerit ſacrilega, teſtatur Apoſtolus: *Anania, cur tentauit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto? Non es mentitus hominibus, ſed Deo.*

CONFIRMA

CONFIRMATVR ex ſanctis PP. qui hanc voti fractionem agnoſcunt. Ità Chryſoſtomus *homil.12. in Acta.* Hieronymus *epiſtola* 8. quæ ad Demetriadem. Auguſtinus *ſerm. 27. de verbis Apoſtoli,* & *ſermone* 10. *de diuerſis.* Fulgentius *epiſtola de debito coniugali, cap.* 8. Gregorius *lib.* 1. *epiſt.* 33. Arator *lib.* 1. *in Acta Apoſtolorum.* Oecumenius, *ad hunc locum.* Beda *ad hunc locum.*

91 PROBATVR deinde à D.Bonauent. in operibus ſuis de Paupertate, ex Patribus, præcipuè *in Apologia, loco citato*, vbi plurimos refert *lib.* verò 1. *Pharetræ, cap.* 42. affert inter alios D. Bernardum *epiſtola* 103. & *ſermone primo ſanctorum omnium*, exponentem illud Matth.5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Sic etiam exponunt ſancti, Ambroſius *in 6. Lucæ*, Nyſſenus, Hieronymus, Beda *in* 5. *Matth.* Leo *ſermone de hoc Euangelio*, Chromatius, & Anſelmus ad eum locum, Baſil. *quæſt.*205. Abulenſis, Lyra, Caietanus, Ianſenius, qui de actuali paupertate voluntaria ſic exponunt: nam etiam verbum Græcum πτωχος mendicum ſonat. Confirmatur, nam *Lucæ* 6. Pauperes, qui beati eſſe dicuntur, non ſuperbis, ſed diuitibus opponuntur, ſic enim mox ſubdit: *Væ vobis diuitibus*, vt notat Bellarminus *ad eum locum*, vbi conformat nomen pauperis hoc cum illo: *Qui cùm eſſet diues, egenus factus eſt*, 2. Corinth.8. vnde deducit S.Bonauent. de voluntaria actuali paupertate loqui: & infra obſeruat, opponi *væ* diuitibus, oppoſitum Beatitudini pauperum.

92 HINC igitur S.Bonauent. arguit, optimum eſſe vouere paupertatem *loco citato in Lucam.*

HINC ruit expoſitio Caluini, qui, per pauperes, exponit afflictos.

CONTRA enim, quia vt notat Bellarminus poſt D. Bonauent. *ad* 6. *Lucæ*, diſtinguit pauperes à lugentibus.

E profeſſo autem id diſputat S.Bonauent. *opuſc. de paupertate Chriſti, contra Guilelmum.*

PRIMO id oſtendit ex illo Matth.19. *Si vis perfectus eſſe: vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus; & ſequere me.*

93 SECVNDO ex illo Petri, qui promiſſionibus factis pauperibus, animatus ait: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te; quid ergo erit nobis?* & Chriſtus eis promittit: *Amen dico vobis: quòd vos, qui ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael, & omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.*

OBSERVAT autem S.Bonauent. cum Gloſſa, non partem facultatum, ſed omnes ſuaſiſſe renunciandas.

TERTIO id probat ex illo *Marci* 12. vbi Chriſtus laudauit viduam, quæ duo illa minuta ſibi neceſſaria miſit in Gazophylacium. *Hæc autem de penuria ſua, omnia, quæ habuit, miſit totum victum ſuum.*

94 QVARTO id probat ex illo *Lucæ* 12. vbi vituperato illo diuite, auido congregandi, hortatur ad omnia renuncianda, atque ad viuendum more volucrum, præcipuè coruorum, qui nil habentes, à Dei prouidentia aluntur: *Conſiderate coruos, qui non ſeminant, neque metunt, quibus non eſt cellarium, neque horreum, & Deus paſcit illos*, iuxta id Pſalm.146. *Qui dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eum.* Aduertit autem S.Bonauent. ad eum locum Lucæ, apponi inter cætera volatilia coruos, tum quia ſunt maximæ edacitatis, vt innuitur *Geneſ.* 8. de illo coruo, *qui egrediebatur, & non reuertebatur*; quia inſederat cadaueribus. Tum quia pulli coruorum derelinquuntur à parentibus, & nudi, ineptique cibo quærendo, aluntur à Deo, vt habetur Iob 38. *Quis præparabit coruo eſcam ſuam, quando pulli eius clamant ad Deum?* Vnde per coruos intelligit etiam alia Volatilia, vt dicitur Matth.6. *Reſpicite volatilia cæli.*

HINC elicit Chriſtus illationem: *Quantò magis* 95
vos pluris eſtis illis: Enim verò, quia poterat aliquis argumentari, nobis conuenire magis ſollicitari, quia pluribus egemus; redarguit Chriſtus: *Quis autem veſtrum cogitans adiicere poteſt ad ſtaturam ſuam cubitum vnum.* Sic igitur argui: Qui dat vobis incrementum corporis vſque ad capillum vltimum, dabit etiam corpori neceſſaria, ideò concludit: *Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, quid de cæteris ſolliciti eſtis?*

SVBDIT etiam: *Conſiderate lilia, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent, &c.* Hinc verò pedetentim Chriſtus incedit ad ſuadendam omnium venditionem: *Vendite, quæ poſſidetis, & date eleemoſynam*, vbi reſpondet illi conſilio, Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe*, &c. vt notat D.Bonauent. *loco cit. in Lucam*, vbi etiam PP. ad hoc refert.

QVINTO ex illo Lucæ 14. *Niſi quis renuncia-* 96
uerit omnibus; quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus, vbi obſeruat ex Gloſſa, diſcipulos Chriſti, qui religionem præcipuam profitentur, debere renunciare etiam effectu. Quod idem obſeruat S. Bonauent. *ad* 14. *Lucæ* ex eadem Gloſſa, vbi etiam notat ex D.Bernardo *loco* ſuprà *citato declamat.* hoc poni tanquam fundamentum ædificationis, vt dixerat Lucæ 12. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non prius ſedens cogitat, ſi habeat ſumptus ad perficiendum?* & ideò initio poſitam primam beatitudinem pauperibus: *Beati pauperes ſpiritu, &c.*

CONFIRMAT autem S. Bonauent. *opuſculo* 97
citato; quem ſequitur Bellarminus *loco adducto*, Chriſtum ſuaſiſſe paupertatem affectu, quia ipſe pauperimus fuit, vt dicitur Matth.8. *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet*, vt notat Gloſſa. Vnde D. Chryſoſtomus, homil.28. in Matth. *Quid pecunias expectas ſequens me congregare? Non vides, quia diuerſorium mihi, neque tantum quantum auibus?*

DEINDE *Matth.* 17. Chriſtus non habuit ſtaterem ad ſoluendum tributum. Vnde ait Petro: *Vade ad mare, &c.* ſic obſeruat Gloſſa.

IOANNIS c.14. *Venit Princeps mundi huius, &* 98
in me non habet quidquam, vt notat Gloſſa, & ſecunda Corinth.8. *Propter vos egenus factus eſt, cùm eſſet diues*; In hoc conſilium do. Vbi D. Bonauent. ſubdit Auguſtino in originali: *Factus eſt egenus in tantum, vt non haberet, quod habent Vulpes; & in hoc conſilium do*, ſubauditur, *vt eius paupertatem imitemini.* Sic exponitur etiam à D.Hieronymo in Gloſſa, & Lyrano, aliiſque expoſitoribus.

IAM verò ſic arguit D.Bonauent. validiſſimè contra Guillelmum: Chriſtus opera ſua fecit ſancta, digniſſima imitatione, maximè in patiendo nuditatem, paupertatem, &c. vt dicitur prima Petri 2. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum vt ſequamini veſtigia eius:* Ergo vouere paupertatem, ſanctum eſt.

HINC D.Hieronymus ad Hedibiam, epiſt.150. *Vis eſſe perfecta, & in primo ſtare faſtigio dignitatis? fac quod fecerunt Apoſtoli: Vende omnia, quæ habes, & da pauperibus; & ſequere Saluatorem.* Idem habet *epiſtola* 1. *ad Heliodorum*, & *Matth.* 6. ad ea verba: *Reſpicite volatilia*, &c.

ID confirmat aliorum ſanctorum PP. teſtimoniis. 99
Hi ſunt Ambroſius *in Lucam lib.6. cap.9. Tom.* 3. &

lib.2. de offic. Tom.4. Auguſtinus *lib. de bono coniug. cap.8. in fine, Tom. 6. de eccl. dogm. cap. 71.* Gregorius *homil.20. in Ezech.* Bernardus *epiſt.42.* Proſper *de vita contemplatiua, lib. 2. cap. 9.* & habetur 12. *quæſt.1.*

PROBAT deinde rationibus. Prima eſt: Quantò magis receditur à cupiditatis occaſione, tantò magis aſcenditur ad ciuitatem Dei: ſed per paupertatem omnino ſeparamur ab occaſione cupiditatis: Ergo. Minor eſt euidens. Maior probatur, quia quantò magis receditur ab vno oppoſito, tantò ad aliud oppoſitum acceditur: ſed ciuitas Dei, & ciuitas Diaboli ſunt oppoſitæ, quia illa habet pro fundamento amorem æternorum; & ciuitas diaboli cupiditatem: Ergo. Alias rationes vide in D. Bonauentura.

100 PRÆCIPVA verò ad probandam ſanctitatem paupertatis, etiam communia excludentis, eſt: Sicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis; ſed paupertas ſimpliciter eſt laudabilis: Ergo maior paupertas eſt magis laudabilis. Talis eſt hæc: Ergo.

ASSERO tertiò. Votum etiam obedientiæ eſt conſilium ſanctum Domini.

PROBATVR à D. Bonauent. *loco cit. Diæta, titulo 6. cap.2.* ex Matth.16. *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, tollat crucem ſuam, & ſequatur me*, quo ferè vnico ſolidè nititur Bellarminus *lib.2. cap.21.*

PROBATVR ſecundò à D.Bonauent. *in Pharetra, lib.2. cap.43.* ex ſanctis PP. quos etiam Bellarminus refert.

PRIMO D. Auguſtinus de operibus monachorum, cap.17. Tom. 3. *Citius exauditur vna obedientis oratio, quàm decem millia contemptorum.*

101 D. HIERONYMVS epiſtola 4. ad Rufinum monachum, poſt medium Tom.1. *Seruias fratribus, hoſpitum pedes laues, paſſus iniurias taceas, Præpoſitum monaſterij timeas vt Dominum, diligas vt patrem, credas tibi ſalutare quidquid ille præceperit, nec de maioris ſententia iudices, cuius officium eſt obedire, & implere, quæ iuſta ſunt.*

D. BERNARDVS de præcepto, & diſpenſatione, ante medium: *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen certum diſplicere Deo, haud ſecus omnino accipiendum eſt, quam ſi præcipiat Deus.*

102 IDEM epiſtola 7. ad Adam monachum. *Hoc aduertendum, quod quædam ſunt pura bona; quædam pura mala, & in his nullam deberi hominibus obedientiam: quoniam nec illa omittenda ſunt, etiam cùm prohibentur; nec iſta, cùm iubentur committenda. Porro inter hæc ſunt media quædam, quæ pro modo, loco, tempore, vel perſona, & mala poſſunt eſſe & bona: & in his lex poſita eſt obedientiæ, tanquam in ligno ſcientiæ boni, & mali, quod erat in medio paradiſi. In his profectò fas non eſt noſtrum ſenſum ſententiæ præferre magiſtrorum: in his omnino prælatorum, nec iuſſio, nec prohibitio contemnenda. O Monachum obedientiſſimum, qui ex quibuslibet ſeniorum verbulis ne vnum iota prætervolat, non attendit quale ſit quod præcipitur, contentus quia præcipitur. Et hæc eſt obedientia ſine mora.* Similia habet D.Gregorius Magnus, qui fuit Monachus *lib.35. moral. cap.10.*

103 IDEM D. Bernardus *Declamatione* ſuper Euangelium: *Ecce nos reliquimus omnia, Age, eia age qui relinquere omnia diſponis, te quoque primum inter relinquenda numerare memento, imò verò maximè, & principaliter abnega te ipſum, ſi deliberas ſequi eum, qui exinaniuit propter te ſemetipſum.*

IDEM ſerm. 3. in Aduentu Domini: *Redde reuerentiam, & obedientiam prælato, quarum altera cordis, altera corporis eſt.* Alia multa refert S. Bonauent. *lib.1. cap.11.*

MVLTA ex D. Bernardo protuli, quem Caluinus pium ſcriptorem confitetur.

104 S. BENEDICTVS in Regula, cap. 5. *Obedientia tunc acceptabilis erit Deo, & dulcis hominibus, ſi quod iubetur, non tepide, non tarde, aut cum murmure, aut reſponſo nolentis efficiatur; quia obedientia, quæ maioribus præbetur, Deo exhibetur*, & cap.7. *Obedientiæ bonum non ſolùm, Abbati exhibendum eſt ab omnibus, ſed etiam ſibi inuicem obediant fratres, ſcientes per hanc obedientiæ viam, ſe ituros ad Deum.*

Alia quoque horum Patrum teſtimonia refert S. Bonauent. *lib.1. Pharetræ, cap.11. & duodecimo.* Tandem ſtatum Religionis totum ſanctum oſtendit S.Doctor *cap.3. Reſp.primæ.*

105 ILLE eſt ſtatus ſanctus, qui ad Charitatem velociter ducit: Talis eſt ſtatus Religionis: Ergo. Maior patet, quia Charitas eſt finis perfectionis 1. *Timot.1.* & ex D. Auguſtino *lib. 1. ſolil. cap.6.* Minor probatur, nam perfectionem hanc laudauit Chriſtus ſuper obſeruantiam ordinariam, ac neceſſariam *Matth. 19. & 16.* Hinc D Chryſoſtomus *homil.17. ad populum* vocat eam Philoſophiam Chriſti. Confirmatur à S.Doctore; nam iniungit opera ſupererogationis, vt ſuprà vidimus, quæ talia aſſerunt SS. Cyprianus *lib. de habitu Virg.* Hieron. *lib.1. in Iouin.* Ambroſius *lib. de vid.* Gregor. *lib. 15. moral. cap.9.* Chryſoſtomus *homil. 8. de Pœnit.* Baſil. *lib. de Virg.* Nazianzenus *orat.1. in Iul.*

QVIDQVID vlulet Caluinus *lib. 4. cap. 12. ſect.12.* negans opera ſupererogationis, ſed omnia dicens præcepta: Cur ergo nulla neceſſaria ad ſalutem clamitat?

106 PROBATVR adhuc à S.Doctore ſuprà: Ille ſtatus eſt ſanctus, qui omnia remouet incentiua ad malum: Talis eſt Religio: Ergo. Minor Probatur, nam: Quidquid culpæ eſt in mundo, *aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ*, ex D. Ioan. Primum quo ad occaſiones remouetur voto Caſtitatis. Secundum, Paupertatis. Tertium, Obedientiæ voto. In hac declinatione Euangelica conſiſtit perfectio, vt docent ſcripturæ, Concilia, & Patres, vt ait S.Doctor *ibi.*

SANCTA profectò Eccleſia id teſtata eſt in Conciliis Chalc. *act.15. cap.6.* Gangr. *cap.9.* Ancyr. *c.18.* Carth.I. *cap.3.* Carth.4. *cap.11.* Tol.4. & 10. Eliber. *cap.13.* Tur.2. *cap.21.* Conſtan. *ſeſſ.8.* Trid. *ſeſſ.25.* Actus non Religionis ſunt actus Religioſorum, vt perbellè ait S.Doctor, & cum eo Valentia.

107 OBIICIES primò: opera ſpontanea Deo Chariora ſunt, quàm coacta: At opera ex votis ſunt neceſſaria: Ergo. Maior conſtat à ſcripturis *Pſalm. 5. prima Corinth. 7.* vbi proteſtatur nolle eos ad votum cogere, ſed liberos eſſe: *Non vt laqueum vobis iniiciam*, ſecunda Corinth. 3. *Non ex triſtitia, aut neceſſitate.* Idem habet ad *Philem.*

RESPONDETVR ex D.Bonau. *in 4. diſt. 38. quæſt.2.* præcipuè *argumento primo ſecundo loco*, vouentem ſpontaneè, ſe operi non debito exhibere, & voluntariè ſe ſubdere obligationi, neceſſitatiquè reddendi; quæ neceſſitas eſt voluntaria, nec minuit, ſed auget alacritatem, quia ex amore procedit. Neque hilaritati in reddendo repugnat, quæ in propoſitione cordis, & vultus ſerenitate ſtat, vt docet D. Bonau. *in Diæta, tit.2. cap.7.* ad finem.

108 ILLVD verò *prima Corinth.7.* vbi Pſeudomartyr clamat, Apoſtolum hortari ad continentiam, ſed

non

Digitized by Google

non velle, vt voto ſe illaqueent? Reſpondet S. Bonau. *in* 4. *diſt.* 31. *quæſt.* 1. *argumento* 1. è D. Auguſtino *lib. de bono viduitatis*, *cap.* 5. ex Gloſſa ordinaria, velle Apoſtolum dicere, ſe non cogere ad vouendam virginitatem, quaſi reprobet coniugium; ſed hortari ad eam vouendam, tanquam coniugio honeſtiorem.

Vvlt autem etiam indicare, votum poſſe eſſe laqueum vi detinentem ad ruinam, ſi aliquis temerè voueat, vel coactus; ſicuti etiam nuptiæ laquei ſunt nubentibus inuitis. Adducit Bellarminus *cap.* 29. id Prouerb. 20, *Ruina eſt homini deuotare ſanctos, & poſt vota retractare*, vbi in Hebræo pro vocabulo *ruina* eſt מוקש quod propriè laqueum indicat.

109 Obiicies ſecundò contra primum aſſertum, Apoſtolus *prima Corinth.* 7. hortatur matrimonium: *Propter fornicationem, vnuſquiſque ſuam vxorem habeat; & vnaquæque ſuum virum habeat*, & prima Timot. 5. *Volo, iuniores nubere, & filios procreare.*

Respondet S. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 31. *q.* 1. homines vocari ad matrimonium non ob ſolas tentationes, ſed ob fornicationem, quia aliàs viuunt incontinentes. Ideò Apoſtolus prius dixit: *Si non ſe continent, nubant; melius enim eſt nubere quàm vri*, ideſt, quàm non continere, & ideò etiam dicit: *Bonum eſt homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat*, & ſubdit: *Iterum reuertimini in idipſum, ne tentet vos ſathanas propter incontinentiam veſtram.* Sic ex D. Hieronymo reſpondet S. Bonauent. *ad* 2. & poſt eum Bellarminus, eodem modo explicant id *ad Tim.* quia aliquæ iuuenculæ abierant poſt Sathanam, vt ipſe Apoſtolus teſtatur ibidem.

110 Sic autem ait S. Hieronymus *Apologia pro libris*, contra Iouinianum: *Si autem ſe continere non poſſunt, & ardorem libidinis non tam continentiâ volunt quàm fornicatione reſtinguere, melius eſt nubere quàm vri, ideſt, melius eſt maritum ducere, quàm fornicari.* Eodem modo exponunt SS. Clemens Alexand. *lib.* 4. *ſtromatum initio*, vbi reprehendit expoſitionem Baſilidianorum hæreticorum, nempe melius eſſe nubere, quàm vri, ideſt, tentationibus cruciari; etiamſi non aſſentiamur, quod eſt exemplum Lutheri *in Epithalamio*, Caluini, & Petri Martyris ad hunc locum. Nouatores enim omnium errores euerrunt, vt cloacam effodiant cæteris ſpurciorem.

111 Nostra verò expoſitio eſt etiam authoris in epiſtolas D. Pauli, qui cenſetur Ambroſius, D. Auguſtini *lib. de ſancta Virginitate, cap.* 34. & *de bono coniugali, cap.* 10. Theodoreti, imo & Chryſoſtomi, ſi attentè legatur, vt notat Bellarminus.

At eſto id: *Qui non ſe continent, nubant. Melius eſt nubere, quàm vri*, intelligat quàm acribus carnis ſtimulis percelli, adhuc nil obtinent; non enim præcipitur matrimonium, vt vult Caluinus *lib.* 4. *Inſtit. cap.* 13. §. 17. ſed permittitur, quod clarè oſtendunt verba Apoſtoli, ſicut enim ad remouendam vſtionem, dicit; *nubant*; ità efficaciori modo, nempe in modo verborum imperatiuo ait coniugatis, vt ſi aliquo tempore continent: Rurſus: *reuertimini in id ipſum, ne tentet vos ſathanas*, & ſubdit: *Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium.* Quo expreſſit coniugium eſſe à ſe merè permiſſum, non autem præceptum, vt notat Bellarminus *cap* 30. poſt D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 31. *art.* 2. *quæſt.* 2. *argumento ſecundo.*

112 Sic intelligitur etiam id: *Volo iuniores nubere*, nam prima Corinth. 7. ait: *Volo omnes eſſe ſicut me ipſum.* Ità Chryſoſtomus, Ambroſius *hic*, Hieronymus *epiſt.* 11. Auguſtinus *lib. de bono viduit, cap.* 8.

Tandem hæc non habentibus votum, ſed ſolutis dicta ſunt, vt notant SS. Ambroſius *ad virg. lapſam, ca.* 5. Hieronymus *lib.* 1. *in Iouin.* Auguſtinus *lib.* 1. *de adulter. coniug. cap.* 15. Gregorius *in Paſtorali, part.* 3. *admonitione* 28. Chryſoſtomus *lib. de virginitate, cap.* 39. Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & alij ad eum locum.

Obiicies tertiò contra primum aſſertum, Inſanum eſt vouere, quod non eſt in noſtra poteſtate: at continentia eſt talis, quia eſt donum Dei, vt habetur Sap. 8. *Nemo poteſt eſſe continens, niſi Deus det.* Matth. 19. *Qui poteſt capere capiat*, & prima Corinth. 7. *Sed vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo*; Ergo, &c. Hoc argumentum ait Bellarminus *cap.* 31. eſſe difficillimum.

Respondet D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 28. *art.* 2. *in corpore*, donum continentiæ eſſe quidem à Deo, ita, vt non ſit continens aliquis propriis viribus; attamen Dei auxilium ſemper adeſt, & nobis volentibus integrum eſt eo auxilio continere, ita vt poſſimus etiam vouere continentiam. Hoc autem eſt argumentum Pelagij, quem ſectarij imitantur, nempe, id, quod ſolis viribus arbitrij non poſſumus conſequi, non eſſe in noſtra poteſtate, quod falſiſſimum eſt, quia gratia Dei adiuuans, nunquam deeſt; non enim hoc eſt de illis donis, quæ actiones non neceſſarias communicant, vt prophetia; eſſe verò cælibatum in noſtra poteſtate certum eſt, Dei gratiâ ſaltem adiuuante, quæ cuique volenti preſto eſt. 113

Probatvr primò à D. Bonauent. *in ſtimulo diuini amoris*, part. 3. cap. 9. ex eodem, vbi ait: *Volo vos omnes eſſe ſicut me ipſum: ſed vnuſquiſque ſuum donum habet à Deo, vnus quidem ſic; alius vero ſic.*

Probatvr ſecundò ex PP. Tertullianus *lib. de Monogamia*, prope finem, ait: *Elige quod bonum eſt, ſi non potes, eſt quia non vis.* Origenes in eum locum: *Qui vult capere verbum de caſtitate poſitum, petat, & accipiet.* Hieronymus ad eundem locum: *His datum eſt, qui petierunt, qui voluerunt.* Nazianzenus *oratione* 31. in hoc Euangelium: *Cùm Audis, quibus datum eſt; adde, datum eſſe iis, qui volunt, & aſſentiuntur.* Ambroſius *lib.* 3. *de Virginibus*, & *lib. de viduis*, vbi habet: *Hoc non omnibus imperatur; ſed ab omnibus flagitatur.* Idem habet Chryſoſtomus ad eundem locum: *His datum eſt, qui ſponte id eligunt; quod ideo dixit, vt oſtenderet ſuperiore nobis auxilio opus eſſe, quod quidem omnibus paratum eſt, ſi volumus in hac lucta ſuperiores euadere.* Auguſtinus in Pſal. 137. *Qui te hortatur, vt voueas, ipſe adiuuat vt reddas*, & lib. 6. confeſſ. cap. 11. *Vtique dares nimirum continentiam, ſi gemitu interno pulſarem aures tuas.* Idem ex profeſſo oſtendit S. Auguſtinus *lib. de adulterinis coniugiis, cap.* 10. 13. *&* 20. & D. Baſilius *lib. de Virginitate*, vltra medium. 114

Locvs verò ille *ſapientiæ* 8. de continentia, in genere accipi debet. Salomon enim, qui ibi loquitur, non erat virgo, aut viduus, ſed maritus, ac proinde maritalem continentiam petebat, vt notat Bellarminus poſt D. Bonauent. *loco cit. & in commentario ſapientiæ.* 115

Ad id verò Matth. 19. *Non omnes capiunt, &c.* Reſpondetur ex D. Bonauent. *in Diæta, tit.* 6. *cap.* 2. *in fine*, hoc eſſe conſilium, quod in noſtra eſt voluntate liberum, atque adeò non omnes capiunt, ideſt, volunt intelligere. Sic enim ſolet dici: Non capit conſilium hoc bonum, licèt ſit capax, ideſt, poſſet capere, vnde ſubdit: *Sunt enim Eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum*, ideſt, multi id conſilium acceperunt. Quare non denotat, aliquos eſſe incapaces, vt aduerſarij prætendunt. Quod verò dicitur:

Digitized by Google

dicitur: *Qui poteſt capere capiat*, ſonat: Qui ità eſt à paſſione concupiſcentiæ non obcæcatus, ac à Deo illuminatus, ac poteſt percipere, quanta ſit dignitas caſtitatis, intelligat. Idem enim ſonat, ac *qui legit, intelligat*. Stat enim in nobis velle attendere Diuino auxilio; ſicuti dicitur in Iſaia *cap.6.* è contra: *Non poterant intelligere*, nempe quia nolebant, paſſionibus quippè obcæcati.

Tertius vero locus *prima Corinth.* 7. indicat donum continentiæ virginalis, & maritalis, quæ in noſtra poteſtate ſunt.

116 Obiicies quartò contra primum aſſert. Incommoda, quæ ex cælibatu ſequuntur. Primum eſt, quia finietur mundus, ſi omnes eſſent cælibes. Secundum, morbi ex cælibatu oriuntur.

Respondet Bellarminus *cap.* 32. poſt D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 38. *art.*2. *quæſt.* 3. *ad* 2. ex D. Hieronymo *lib. in Iouin.* non eſſe periculum, omnes mori, vel omnes vouere, neque morbos eſſe, qui aliter curari nequeant. Vt vidimus cum Medina *lib.*4. *de continentia*, *cap.*11. Quod ſi eſſet ſanctitas certa à morbo lethali, adhuc pluris facienda eſt continentia, quæ eſt fructus centeſimus, vt ſuprà dixi.

Alia obiiciunt hæretici, nempe voto caſtitatis impediri generationem hominum; minui vires Reipublicæ ad expugnandos barbaros, impediri inclinationem ad gigendum, quæ eſt bona, tandem meliorem eſſe arborem, quæ fructus reddit, quàm ſi flores ſolos, &c.

117 Respondetvr, hos petulanter, & carnaliter locutos; at verò ſi eos perlegas, qui cæleſtia, veraque bona ſapiunt, intelliges res alio modo ſe habere. His omnibus reſpondet S. Bonauent. *in Diæta*, *Tit.*4. *cap.*4. vbi caſtitatis habet panegyricum; præclarum eſſe hoc votum præ cæteris, è coniugio manantibus, ideoque in parobola fructuum terræ centum ferre; coniugium vero triginta. Vide S. Bonauenturam. Ideò D. Auguſtinus lib. de ſancta Virginitate, cap.8. *Nulla ergo* (ait) *carnis fœcunditas ſanctæ virginitati etiam carnis comparari poteſt.* Idem latè oſtendit D. Hieronymus *ad Demetriadem*, & *epiſt.* 22. *ad Euſtochium*, & eundem D. Auguſtitum *loco cit. capite* 10. vbi refellit id, quod ait Eraſmus *in dialogo Proci & Puellæ*, nempe ex concubitu naſci Virgines. Reſpondet autem, ex concubitu, non vt honeſtum eſt, naſci virgines, quæ etiam ex adulterio naſcuntur. Ità fit vt virgo naſcatur etiam de ſtupro: ſacra autem virgo nec etiam de coniugio naſcitur.

118 Obiicies quintò Conſilia, Ancyr. *can.* 19. vbi violatores voti ſolemnis caſtitatis inter bigamos ponit: ſed bigamia non eſt peccatum: Ergo.

Respondetvr, in hoc aſſimilari bigamis, quod ſint irregulares, & inhabiles ad ſacerdotium.

Alia etiam Concilia afferunt, quæ ſolùm aſſerunt, non eſſe nuptias vituperandas.

Obiicies ſextò PP. primò quia ex D. Ambroſio, omnes Apoſtoli, exceptis Paulo, & Ioanne, habuerunt vxores.

Respondetvr, Apoſtolos poſt vocationem continentes fuiſſe. Ideò Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia*, & Chriſtus reſpondet: *Omnis, qui reliquerit vxorem, &c.*

Secvndo referunt Tertullianum *lib. de monogamia*, vbi tractans illud prima Tim. 6. *Volo iuniores nubere*, vbi videtur eas hortari ad nuptias, quæ primam fidem voti fregerant, vt dixi in aſſertione.

Respondetvr, Tertullianum loqui de viduis, quæ nondum vouerunt; ait enim: *Propter quod vult, eas nubere, ne primam fidem viduitatis poſtea reſcindant*; nam ſi de iam lapſis à voto loqueretur, quomodo poſſet cauere, ne primam fidem reſcindant, cum iam reſciſſa fuerit? Cautior igitur factus à lapſu aliarum, vult alias nubere, quæ non ſe volunt continere.

Tertio opponunt D. Cyprianum *lib.* 1. *epiſt.* 119
11. vbi ſcribit de quibuſdam virginibus, quæ poſtquam ſe Deo dicauerunt, cum maſculis cubare repertæ ſunt: *Quod ſi ex fide ſe Chriſto dicauerunt publicè; & caſtè ſine vlla fabula, perſeuerent ita fortes, & ſtabiles, præmium virginitatis expectent; ſi autem perſeuerare nolunt, vel non poſſunt, melius eſt vt nubant, quàm in ignem delictis ſuis cadant.* Hunc locum vrgent Petrus Martyr, Caluinus, Brentius, & alij.

Respondet Bellarminus, vrgere in ea epiſtola, vt quæ lapſæ erant ſepararentur à procis, alioqui minatur excommunicationem; eas igitur hortatur vt nubant, quæ nondum vouerunt, ne, ſicut priores, labantur.

Ego quidem faciliorem reſponſionem exhibeo, 110
vt non loquatur S. Cyprianus de iis, quæ vouerunt Chriſto, &c. Videtur enim de eiſdem loqui, quæ ſe dicauerunt, & quæ nubere poſſent. Itaque eas cum Apoſtolo ad votum edendum hortatur, quod ſi nolint, vel non poſſint, id eſt exiſtiment, ſe non poſſe, nubant. Eſt enim modus dicendi, ſiue nolis, ſiue non poſſis continere.

Vrget Martyr Hilarium *in cap.*19. *Matth.* vbi ait: *Chriſtus circa Eunuchos, ſi poſſimus, admonet*, vbi obiicit, non dixit: *ſi velimus.*

Respondetvr nil addere Hilarium Euangelio, ſed monere, vt conſideremus vires voluntatis noſtræ, an Diuino auxilio capiat hoc conſilium.

Alios etiam plures obiiciunt, qui vel ſolum nuptias laudant, vt Ignatius ad Philadelphios, Nazianzenus, Chryſoſtomus, &c.

Vel exagerant contra eas, quæ votum habent, & non ſeruant, atque clamant non quidem melius eſſe, ſed futurum fuiſſe, vt nuptæ eſſent, vt Baſilius *lib. de Virginitate*, Epiphanius *hæreſi* 61.

Vel continentiam, vel prodeſſe extra Eccleſiam, vt Hilarius *in Pſalm.*64.

Reliqvos verò Papiſtas fracidos, inſanos, & deceptos conclamant.

Instat Petrus Martyr, quia D. Auguſtinus li- 111
cèt deceptus aſſerat, peccare nubentes, poſt votum, tamen valide nubere.

Respondetvr cum D. Bonauent. D. Auguſtinum de voto ſimplici locutum, non de ſolemni, quod iure Diuino naturali inualidat matrimonium.

Obiicit contra ſecundum aſſertum, quia eleemoſynis abſorbendis fiunt monachi, quod eſt contra Apoſtolum *Epheſ.* 4. *prima Theſſal.* 4. & *ſecunda Theſſal.* 3. & D. Auguſtinum *lib. de opere Monach. cap.*17.

Respondet Bellarminus *cap.* 42. ex D. Bonauent. *in quæſtionibus circa regulam S. Franciſci, q.*11. & *in lib. Apologetico contra quendam innominatum*, circa finem & *de paupertate Chriſti*, *contra Guillelmum*, *art.*2. *ad* 9. & *in Apologia Pauperum*, & D. Thom. *opuſ.*19. & 22. *quæſt.*187. *art.* 3. ad victum manuum labore quærendum non teneri religioſos, vt dicitur Actorum 6. *Non eſt bonum nos relinquere verbum, & miniſtrare menſis.* Apoſtolus verò ſcribit ſæcularibus quibuſdam otioſis, vt patet legenti. Hortatur (eſto) etiam religioſos, ſicut hortatur ſuos S. Franciſcus ad aliquid operandum pro fugiendo otio, ita tamen, vt non infringat ſpiritum orationis, & deuotionis. Idem dic ad D. Auguſtinum, qui ſolùm obligat eos, qui antequam religioſi fierent, ex labore manuum viuebant, & nunc idem facere poſſunt abſque impedimento

Digitized by Google

mento maioris boni, & tamen ex otio, & pigritia
122 nolunt. Nam *cap.* 21. excipit religioſos, qui Eccleſiaſtica miniſteria exercent, quales ſunt hoc tempore omnes mendicantes. Sic enim ait: *Si Euangeliſta ſunt, ſi miniſtri Altaris, ſi diſpenſatores Sacramentorum, benè ſibi iſtam non arrogant, ſed planè vendicant poteſtatem, nimirum viuendi ex facultatibus populi.* Ità S. Bonauent. qui addit etiam D. Hieronymum *prologo in Iob.*

Obiicit ſecundò Brentius in confeſſ. Vuirtemberg. Vel vouens paupertatem eſt pauper, & tunc non habet quid relinquat; vel diues, & tunc vel ponit omnia in commune, & certius ſibi prouidet; vel dat pauperibus, & ſic ſe reddit moleſtum ſua mendicatione proximi, atque adeo contra Charitatem.

123 Respondet Bellarminus *cap.*20. Etiam paupertem relinquere, quod acquirere poteſt ex D. Auguſtino *epiſtola* 89. *quæſt.*4. Quod ſi Diues, ponendo in communi relinquit dominium exemplo Apoſtolorum *Actorum* 4. Neque eſt contra Charitatem, quia ànſam diuitibus dant emendi cælum, alioqui Chriſtus laudaret rem contra Charitatem. Ità etiam D. Bonau. *locis adductis.*

QVÆSTIO IV.

An tria Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ vota, ſint Religione eſſentialia.

124 Assero primò, hæc requiri ad ſtatum religionis.

Probatvr à D. Bonauent. *in Apol. Pauperum, cap.*3. *prima reſponſionis*, quia ad perfectionem requiritur vt homo abſtrahatur ab his, quæ grauiter impediunt Charitatem, & abſtrahunt ad noxia: ſed hæc tria ſunt Concupiſcentia carnis, Concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ maximè abſtrahunt à Deo ad noxia; & hæc reciduntur votis: primum quidem voto Caſtitatis, ſecundum Paupertatis, Tertium Obedientiæ: Ergo. Hoc argumentum vide *quæſt. præcedenti.*

Confirmatvr, nam his votis omnia bona noſtra Deo offeruntur, quæ ſunt exteriora corporis, & animæ, vt docet Ariſtoteles 1. *Eth. cap.*8. & *lib.*17. *cap.*13. Hinc D. Gregorius *homil.* 20. *ſuper Ezech.* vocat hoc *Holocauſtum.*

125 Qvod verò hæc per vota debeant firmari probatur, nam ad ſtatum exigitur immobilitas, & vt non facilè quis retro aſpiciat, vt dicitur *Lucæ* 9. ſed hoc firmatur per vota: Ergo. Ità etiam D.Thom. hîc & Valentia *diſp.*10.*quæſt.*4.*puncto* 2. Vide & Alphonſum Rodriquez *de Votis.*

Assero ſecundò: inter hæc, Votum obedientiæ eſt præcipuum.

Probatvr à D. Bonauent. *loco citato*, & *in cap.*1. *regulæ*, & D.Thom. *art.*8. quia offerimus Deo præſtantius bonum, ſcilicet voluntatem, quæ præcedit bonis corporis, & fortunæ.

126 Observat autem S. Doctor etiam clericos promittere Epiſcopo obedientiam, vt dicitur 12. *quæſt.*1. cap. *Non dicatis*; attamen ſublimiorem eſſe obedientiam Monachorum, vt dicitur *extra. de officio ordinarij, cap.* 5. Ratio eſt, quia clerici promittunt obedire, ſalua ſtabilitate loci, & non in omnibus, ſed in quibuſdam ſpiritualibus. At Religioſi ſe exponunt obedientiæ, vt quaqua voluerit prælatus eos mittat, & in omnibus ſubiiciuntur, quæ ad regulam ſpectant.

Assero tertiò, hæc tria vota ſatis eſſe ad conſtituendum in ſtatu religionis.

Ratio D. Bonauent. eſt, quia per hæc ſatis dedicamur immobiliter Deo.

Nota verò, emiſſionem votorum ſimplicium 127
in Societate Ieſu, poſt Natiuitatem, conſtituere eos religioſos. Sic declarant Paulus III. Iulius III. Gregorius XIII. qui pœnas excommunicationis latæ ſententiæ, & inhabilitatis ad omnia officia, & beneficia, eo ipſo abſque declaratione, incurrenda indixit contradicentibus. Vide Valentiam. Hoc priuilegium confirmatum eſt illis à ſancto Concilio Trident. *ſeſſ.* 26.*cap.*16. *de reform.*

Assero quartò, Votum ordinariæ paupertatis religioſæ duo imponere; alterum non habere aliquid proprium: alterum non habere ſuperflua.

Priorem partem docent omnes cum D. Th. 128
*art.*3. & patet ex *cap. cum ad monaſterium de ſtatu monachorum.* Poſterior pars patet ex Clement. 1. *de ſtatu monach.* & traditur à Nauarro *cap. Non dicatis, num.*27. Syluester *verb. Religio*, 6.*quæſt.*7. Leſſio *lib.*2. *cap.*41. *dub.*9. Valentia *diſp.*10.*quæſt.*4. *puncto* 3. Tannero *diſp.*6. *quæſt.*3. *dub.*4. & aliis.

Notandvm tamen hæc ſufficere iis, qui Paupertatem tantùm vouent particularem, habent tamen in communi, quales ſunt omnes religioſi, exceptis Capucinis, & de obſeruantia, vt declarat Concil. Tridentinum *ſeſſ.*25. *cap.*3.

Aliqva obiiciuntur nullius ponderis.

Cvm omnes ordines in eſſentia votis nixa conueniant, ſequitur, eos non diſtingui eſſentialiter; ſed ſolum quo ad fines cuiuſque, vt dixi *quæſt.*2. & vt docent D.Bonauent. *loco cit.* D. Thom. *quæſt.* 188. 189. Syluester *ibi*, Leſſius *lib.*2.*cap.*41.*dub.*2. Laym. *lib.*4. *tract.*5. *cap.*3. Fauſt. *in theſ. lib.*5.*quæſt.*17. Baſſæus V. *Religio* 1. *num.* 10. 129

QVÆSTIO V.

An Pontifex *valeat in Votis ſolemnibus diſpenſare.*

D.Bonauent. in 4. diſt. 38. art. 2. quæſt. 3.
D.Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 11.

Svppositis his, quæ definiui *diſp.* 1. *quæſt.* 28. 130
facilè hæc quæſtio ſoluitur, admittendo iuridicam declarationem.

Præcipva controuerſia eſt de voto ſolemni caſtitatis.

Prima, eaque celebris opinio eſt, poſſe Pontificem in voto ſolemni caſtitatis diſpenſare, atque idem de votis cæteris ſolemnibus aſtruunt. Ità centum ac decem Doctores relati à Sanchez *libro* 8. *de matrimonio, diſput.* 8. Solus ex his, quem viderim Nauar. *commentar.* 2. *de regularibus, num.* 17. excipit votum paupertatis. Alios etiam refert Tannerus *diſput.*5. *quæſt.*4. *num.* 122. Platus *de bono ſtatus Relig. libro* 2. *capite* 16. & 27. Vaſquez *prima ſecundæ, diſput.*165. Adde Baſſæum V. *Votum* 7. *num.* 28. qui ait eſſe communem Canoniſtarum, & ferè Theologorum.

Secvnda ſententia negat, Pontificem valere 131
in votis ſolemnibus diſpenſare. Ità D. Thom. 2. 2. *quæſt.*88. *art.* 11. cum aliis viginti duobus, quos refert Sanchez *loco citato, num.* 5. vbi pro hac adducit D. Bonauenturam, qui, vt diximus *quæſtione prima*, hanc

ſententiam

Digitized by Google

ſententiam non audet reprobare: eam verò oppoſitæ præferre non præſumit, ſed ait, ſe neſcire vtra ſit melior.

Asserо primò probabilem eſſe hanc ſecundam ſententiam. Ità fatetur Sanchez citatis innumeris ferè Doctoribus pro oppoſita ſententia.

132 Probatvr primò ex *cap. cùm ad monaſterium*, vbi dicitur: *Cuſtodia caſtitatis adeò eſt annexa regulæ monaſticæ, vt contra eam, nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere.*

Vide reſponſiones recitatas *quæſt. prima*. Eſt autem Innocentij III. hoc decretum. Hunc textum grauiter vrgent Thomiſtæ, præſertim verò Petrus Labata *Tom. 7. tract. 3. diſp. 6. dub. 8.*

Respondet ore omnium Maſtrius *in 4. diſp. 7. num. 512.* ſenſum eſſe, Pontificem non poſſe diſpenſare in ſenſu compoſito, ità vt à votis exemptus maneat adhuc Religioſus; vota enim ſunt de eſſentia Religionis. Ità reſpondent etiam gemini de ſacramento matrimonij eximij ſcriptores, Sanchez, & Pontius.

133 Instat Labata, nam ibi Pontifex infert, non poſſe Abbatem diſpenſare ſubditos in voto caſtitatis, quia nec ipſe ſummus Pontifex id valet: at ſi iuxta prædictam reſponſionem poſſet ſummus Pontifex diſpenſare extrahendo monachum à ſtatu Religioſo, non ſatisfieret quæſtioni.

Respondet Maſtrius, hunc authorem nullo fundamento inferre, quod ſi Pontifex valeret Monachum à ſtatu Religioſo auocare, poſſet aliquis deducere, idipſum valere etiam Abbatem.

134 Evm tamen non rectè viſus eſt retundere Maſtrius; non enim eſt hoc, in quo Labata vim facit, nec id inferre prætendit, ſed ita arguit: Abſit, vt Abbas exiſtimet, ſe poſſe in votis ſolemnibus cum Religioſis ſuis diſpenſare, quia vota ſunt Religioni adeò intrinſeca, vt contra ea nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere. Iam verò reſpondere Pontificem poſſe diſpenſare auocando à Religione, videtur ludricum, quia Pontifex ſupponit in ſua ratione contrarium; nempè non poſſe diſpenſari in votis Religionis, quia Religioni irreuocabili ſunt intrinſeca; ſeu quia non poteſt à promiſſis in Religione & ab ipſa Religione retrocedere, & Religioni ſunt vota intrinſeca. Itaque miror, hoc reſponſum à tot viris amplexum, Socino, Richardo, Durando, Paludano Caietano, Palacio, Azorio. & Valentia apud Sanchez *lib. 8. diſp. 8. num. 7. & 12.*

135 Vrgeo adhuc pro Labata; nam ratio Pontificis videtur ius illud Diuinum ſupponere, Lucæ 9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei*, vt indicat S. P. Franciſcus *c. 2. Regulæ*, & ibi D. Bonauentura, & id Leuit. vlt. *Animal, quod Deo deuouit, ſanctum erit, nec mutari poterit.* Hoc autem ſuppoſito fundamento inferre. Cùm irreuocabilis ſit legitimè à ſtatu Religioſo, & Religio eſſentialiter includat hæc vota, ſequitur, nedum ab Abbate poſſe diſpenſari, ſed abſurdum eſſe hoc dicere; cum neque Papa id facere queat.

136 Mihi videtur ſenſus obuius eſſe exprobrantis Abbati exiſtimanti, ſibi integrum eſſe dare licentiam, ſeu licitam conceſſionem retinendi aliquid proprium, cùm & de ipſo Pontifice plurimi negent probabiliter; etſi grauiſſima de cauſa id aliquando conceſſum eſt, debuiſſe Pontificem adhibere ſupremam authoritatem, & plenitudinem poteſtatis, qua fungitur in toto orbe ad ſtatus mutationem ob bonum vniuerſale, qua poteſtate, & ſuperintelligentia Abbas non gaudet. Ità verò ius diuinum in illis caſibus permiſiſſe. Multoties verò cuſum eueniſſe referunt Caietanus *tract. 1. opuſ. tit. 27.* & alij apud Sanchez. Ità Alexander III. diſpenſauit cum Nicolao Iuſtiniano Monacho, inſtante Sereniſſimo Duce, ne Iuſtiniana præclariſſima ſoboles periret: Hic ſumpſit Annam, ex qua ſex filiis maſculis acceptis, & tribus fœmellis, ambo religionem adiere, ac claruere miraculis. Ità refertur à Surio in vita B. Laurentij Iuſtiniani, & apud Azor *lib. 11. Inſtit. cap. 7.*

Ramirvs Aragoniorum Rex, Monachus factus, cùm eius Pater ſine prole obiiſſet, diſpenſatum eſt cum eo à Pontifice; & vxorem duxit, atque filiam genuit. 137

Casimirvs huius nominis primus, Poloniæ Rex & Monachus, diſpenſatus filios genuit. Conſtantia Rogerij filia Monachali profeſſione diſpenſata Henrico VI. nupſit. Alios etiam referunt.

Observat autem Azorius, hos fuiſſe profeſſos. Quod ex hiſtoriis rectè oſtendit, atque redarguit Soti, & Sylueſtri reſponſa. 138

Hanc verò praxim damnare nefas eſt, vt monet Petrus à S. Ioſeph Fulienſis *lib. 4. de Relig. cap. 4.*

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. quia vt valida ſit diſpenſatio, neceſſaria eſt cauſa præponderans; at nulla talis cauſa poteſt eſſe ad diſpenſandum in voto caſtitatis, quia *Omnis ponderatio non eſt digna animæ continentis*, vt dicitur *Eccleſiaſtici 26.* Ergo.

Respondet Sanchez *num. 7.* & alij ferè omnes, poſſe dare bonum præponderans, puta totius regni pacem, vitam Regis, quæ maximè ſit regno conſeruando neceſſaria, aliaque huius ponderis, quæ ſanè cum bono ſpirituali vnius monachi librata præponderant. Hæc reſponſio ſumpta eſt ex D. Bonau. *loco cit.* qui tamen aduertit, ne decipiantur, ponendo has cauſas, niſi ſint certæ moraliter effectum conſecuturæ; tunc verò S. Doctor dat dexteram. 139

Addit Sanchez rationem illam bonitatis continentiæ incompenſabilis etiam voto ſimplici adaptari poſſe, & tamen certum eſſe in hoc poſſe Pontificem diſpenſare.

At D. Bonauent. cum aliis eum locum afferunt pro voto ſolemni, quod tradit perfectè animam ſimul cum corpore Diuino mancipio, atque ob id arbitror, Spiritum Sanctum dixiſſe: *non eſt ponderatio animæ continentis*, loco ſuprà cit.

Hinc ſumitur alia ratio à D. Bonauent. Id quod eſt penitus Deo traditum, non poteſt ab eo auferri à quoquam inferiori: Sed per vota ſolemnia fit omnimoda traditio hominis Deo, atque adeo iure Diuino remanet omnino Deo deuotus, vt oſtendi *quæſt. 1.* Ergo. 140

Respondet Sanchez *num. 120.* ex D. Bonauent. *loco cit.* gratiâ communis boni poſſe rem Deo traditam auferri, quia Deus cùm velit ſemper, quod melius eſt, ſatis compenſatum ſe exiſtimat. De hoc *quæſt. 1. diſp. 1.*

Probatvr quartò à D. Bonauent. *diſt. citata, art. 2. quæſt. 1.* Id, quod eſt iuris Diuini naturalis eſt indiſpenſabile ab Eccleſia: Sed votum ſolemne caſtitatis eſt iuris Diuini naturalis, hoc pacto irritans matrimonium: Ergo. Maior eſt axioma omnium, vt dixi *quæſt. 1.* Minor ibi probata eſt quò ad priorem partem. Quod verò iure Diuino naturali irritet matrimonium. Probatur ex Syricio Papa *epiſtola 1. cap. 6.* & refertur *cap. ſi quis ſacro, §. ſi quis ſacra, §. velata, 27. quæſt. 1.* vbi ait: *contrahentes poſt votum ſolemne ſeparandos eſſe verbo Domini, & authoritate Canonica.* Ergo non ſolo iure Eccleſiaſtico, ſed etiam Diuino illud matrimonium irritum eſt. 141

Confirmatvr à D. Bonauent. *quæſt. 3.* Res vni tradita, inualidè traditur alij ex iure naturæ.

Nemo

Digitized by Google

Nemo enim transferre valet in alium id, quod non habet, ex regula *cap. Quod autem de iure patron.* At per votum ſolemne Religionis transfertur dominium perſonæ in Deum, ità vt non habeat ampliùs vſum ſui corporis ad actus matrimonij: Ergo. Confirmatur, nam ob hanc rationem coniux non poteſt alteri nubere, & licet Eccleſia vt accepians conſenſum aſſiſtat, non tamen ſolo iure Eccleſiaſtico coniux vni coniugi tenetur, & alteri non nubere, ſed iure naturæ.

142 RESPONDET Sanchez *loco citatò*, ex dictis *diſput.6. num.* 2. poſſe diſpenſari ſuper iure Diuino naturali, quod à voluntate humana ortum agnoſcit, qualia ſunt vota, & iuramenta, licèt non ſemper in iure Diuino naturali abſoluto; quamuis aliqui, inter quos eſt D.Bonauent. *in* 4. *diſt.*38. *art.*2. *quaſt.*3. negent fieri relaxationem, ſed tantùm declarationem in illo priori iure, modo explicito *diſput.* 1. *quaſt.* 1.

143 HÆC itaque non ſunt adeo firma, vt non iaceant eliſa *diſputatione præcedenti*, *quæſt.* 1. & hic *quæſt.* 1. quod ſi in omni iure pendente à noſtra voluntate poteſt diſpenſari, licebit etiam diſpenſari in polygamia; obligatio enim coniugum eſt talis.

TANDEM probatur, quia, vt refert Abdias, S.Matthæus noluit diſpenſare, vt Iphigenia monachalis nuberet Regi, qui ſe, totumque regnum Baptiſmo faciandum offerebat.

RESPONDET Sanchez ex Caietano, id factum, quia non decebat initio naſcentis Eccleſiæ religionem propagari, relaxatis iis, quæ ad eandem valdè pertinent, & tam apparenti religionis deſpectu.

144 AT (pace eorum) quis ignorat, initio aliqua tolerata, ne ſcandalum incremento religionis apponeretur? ſic etiam D. Gregorius Papa ſcripſit S. Auguſtino in Angliam. Sic annalia Eccleſiaſtica teſtantur, multa tunc temporum tolerata; quæ poſt.a roboratis Eccleſiæ viribus ſunt reſtricta.

ASSERO ſecundò; Probabile etiam eſt, integrum eſſe Pontifici in votis ſolemnibus diſpenſare ſuppono *Tract. de matrim. diſput.* 7. *quæſt.* 6. probabile eſſe Votorum ſolemnitatem eſſe è Iure Eccleſiaſtico.

PROBATVR primò à D. Bonauent. Nihil authoritati Pontificiæ denegandum, quod gubernationi Eccleſiæ conuenit, niſi ſequatur aliquod implicans, vel inconueniens: at diſpenſatio in votis ſolemnibus eſt proficua Eccleſiæ, vt ſi ad pacem regni alicuius, vel ſalutem Regis, Eccleſiæ proficui, conueniret; Neque ſequitur implicantia: Ergo.

145 PROBATVR verò extrema pars Minoris. Vel repugnat, quia ſit de iure Diuino; & hoc non, quia dubio omni procul diſpenſatur in voto ſimplici, quod eſt de iure Diuino. Vel repugnat ex materia continentiæ, cui nullum bonum æquari valeat; & hoc neque; vt vidimus, quia bonum regni integri præponderat: Vel repugnat ex ſolemnitate; & hoc neque; nam in ſolemnitate non eſt poſita ratio voti. Vel tandem repugnat ex parte traditionis; & neque hoc, quia ob bonum publicum poteſt iuſtè traditum reuocari.

HÆC tamen ratio ex dictis infirmari poteſt, negando Minorem ob rationes allatas *quæſt.* 1. & *diſputatione præcedenti*, *quæſtione* 1. cum D.Bonauentura. Eam tamen plurimi acclamant apud Maſtrium *num.*510.

146 PROBATVR ſecundò ratione allata à D. Bonauent. *initio corporis*. Voluntas hominis quatenus politici, & ad commune Reipublicæ bonum ordinati, ſubordinatur capiti in iis, quæ ad bonum commune politicum ſpectant: Ergo in voluntate religioſi, vinculo ſe voti aſtringentis, includ tur conditio, niſi Caput communitatis, ideſt, Pontifex communis boni gratia relaxet hæc vincula. Et confirmatur, nam ſi ob œconomiam conceditur Patri irritare vota filiorum, & marito vxoris, cur id negetur ſummo omnium Parenti, & Principi ob publicam totius Eccleſiæ vtilitatem?

HÆC tamen ratio, quam Sanchez principalem iactat, non admodum Seraphico probatur, quia cùm vota hæc ſint Deo gratiſſima, eiuſque conſilia, non videtur probabile ea eſſe facienda ſub conditione, cum non omnino probatum remaneat bonum aliquod prævalere.

VLTIMA ratio D.Bonauent. quæ habetur *diſt. citata*, *art.* 2. *quæſt.* 1. quam magni facio, quaque nititur Sanchez, ea eſt. In dubio pro Pontificis geſtis præſumendum eſt, quippè à Spiritu Sancto in gubernatione Eccleſiæ ſpeciali ratione dirigitur; at conſtat ex hiſtoriis relatis à Caietano *Tom.* 1. *opuſc. Tit.* 17. de diſpenſatione matrimonij, in occidentali Eccleſia *quæſt. vnica*, & aliis. Hæc ſanè ratio cæteris prævalet, eaque Seraphicum ab oppoſita ſententia deterruit. Addè Pontifices verè ſæpè diſpenſaſſe refert Sanchez: Indignum vero reſponſum Syluestri V. *Votum* explodit Petrus Maſtrius & iuſtè. 147

HINC verò ſequitur, idem dicendum etiam de aliis votis: eſt enim par ratio, vt indicat Sanchez *lib.*5. *Decal. cap.*2. *num.*9. eò magis, quia non poteſt coniugatus paupertatem religioſam ſeruare. Ità Rebaden. *de Inſtituto Societatis Ieſu*, *cap.*18. Azor, *lib.*12. *Inſtit.moral. cap.*7. *quæſtio* 2. Vaſquez *prima ſecunde*, *diſp.*165. *cap.*9. *num.*104.

IDEM etiam de voto obedientiæ argumentum vrget, debet enim coniugatus eſſe caput dominans. 148

HINC verò ſequitur multò magis poſſe Papam diſpenſare in voto adnexo ſacris ordinibus; non eſt enim adeo ſolemne, nec per ſe; ſed adnexum ſacris, & ita de hoc eſt minima controuerſia, cùm hoc ſit ex iure Eccleſiaſtico adnexum.

QVÆSTIO VI.

Qui recipiendi ſint ad Religionem.

SVPPONO, Ordines ſingulos habere aliqua de hoc ſtatuta peculiaria. Cùm autem quatuor ſint Regulæ præcipuæ, ſcil. Baſilij, Auguſtini, Benedicti, & Franciſci, tamen & ſinguli Ordines ſtatutis differunt, multò magis alieni, vt Carthuſiani, & Ieſuitæ. 149

DICAM verò in hac re, quæ ferè communia ſunt, & cuique obuiant.

PRIMO, Epiſcopi iureiurando Papæ ſanctiſſimo adſtricti, nequeunt abſque eius licentia recipi. Ità D.Thom. *quæſt.*189. *art.*7. ex *cap. Niſi cum pridem de renunc.*

SECVNDO, nec coniuges matrimonio conſummato *cap. Quidam*, & *cap. Placet de conuerſ. coniugat.* Poſſunt tamen mutuo conſenſu *cap. Cùm ſis*, *cap. Vxoratus*, *cap. Ad Apoſt. de conuerſ. coniugat.* mulier verò, ſi iuuenis, vel talis ſit vt timeri de eius incontinentia poſſit, ſi maneat in 150

Digitized by Google

ſæculo, tenetur monaſterium ingredi, marito intrante. Aliter verò ſat eſt, ſi voueat continentiam in manu Epiſcopi.

Erit autem iudicandum è perſonæ ſtatu, valetudine, vita anteacta, vt ait Poncius *de matrim. lib.9. cap.12.* An verò periculum ſit, Epiſcopus iudicabit *cap. ſi vir, & vxor, 27. queſt. 2. cap. Quia Agatho, cap. ſcripſit nobis, 27. quaſt.2.* vt obſeruat S Bonauent. *ad cap.2.Regulæ*, vbi S. Pater Franciſcus id prouidit.

151 Notat verò S. Doctor, ætatem ad hoc debitam, vt vxor poſſit manere in ſæculo abſque ſuſpicione, intrante viro Religionem, menſurandam magis ſtabilitate virtutis, quàm tractu annorum; nam dicitur Sap 4. *Cani ſunt ſenſus hominis, & atas ſenectutis vita immaculata.* Conſentit Poncius *loco citato*, Baſſæus V. *Religio 2. num. 2.* Ideò non determinat, vt ſit quinquagenaria, vt vellent Sanchez *de matrim. lib.7. diſp.32. num.15.* Guttierez *de matrim. cap. 95.* Bonacina *queſt.3. puncto 3.num. 12.* Filliucius *tract.10. part. 2. num. 133.* Neque ſtatuit, vt ſit ſexagenaria cum Fauſto *in theſ. relig. lib.5.queſt 55.* Azor *tract.1. lib.12. cap.1. quaſito 6.*

152 In matrimonio tamen rato, poteſt inuito coniuge religionem ingredi, *cap. verum, cap. ex publico, de conuerſ. coning.* Vel ſi intra bimeſtre vi conſummauerit vir, Diana *de ſacr. reſol. 242. part.3.* Vel ſi alter adulteret *cap. Agathoſa 27. queſt.2. cap.* Porrò *de diuort.* non tamen ſi condonauit. Vel ſi coniux incidat in hæreſim *diſt.32. queſt.1. cap.1.*

Tertio, quia virginem ſub ſpe matrimonij deflorauit. Vide Dianam *part. 3. de ſacrament. Reſol.203.*

Qvarto, ſeruus inuito domino *cap. ſi quis 17. queſt.2.*

Qvinto, qui eſt debitor; ità D.Thom.2.2. *q.vlt. art.6.* debitor inquam è contractu, vel delicto, vt dixi *de Peſt.* Erit tamen valida profeſſio, etſi illicita *ex Clement.8. In ſuprema*, vbi moderatur Bullam Sixti V.

Sexto, reddendis ratiociniis obligati ex Sixto V. *Cum de omnibus.*

Septimo, filij, quorum parentes in graui iacent egeſtate: vel è contra.

Octavo, impuberes abſque licentia parentum, vel tutorum, D.Thom. 2.2. *queſt.88. art.9.* & *q.101. art.4.* & *queſt. vlt. art.5.*

153 Nono. illegitimus, cuius Pater ſuperſtes in ea religione profeſſus ſit. Propriis verò ſtatutis aliqui ordines excludunt homicidas, infames, & natos è Iudæis, Saracenis, vel hæreticis.

Vndecimo vitiati corpore; nam hi ab altari arcentur. *c. De corp. vitiato*, & *cap.2. de cler. agrot.*

Dvodecimo, Infames. Adde è *Conſt. Sixti V.* criminoſos. Hi ſunt, qui facinora turpia patrarunt, & hæc ſunt nota. Item grauiter ſuſpectos exclude.

Dvodecimo, Bigami nequeunt eſſe Clerici.

154 Tenetvr verò Prælatus informari; & ſi eius culpâ recipiatur criminoſus, ratiociniis obligatus, &c. incurrit pœnas priuationis vocis. inhabilitatis ad omnia officia, honores, &c. Vide Tamburinum *tract. 3. de iure Abbat. diſp.6. queſt. 4.* Portel. *dub. Reg.v. Nouitij informat.* Rodriquez *tract.3. qq. regul. queſt.10.* Mirandam *tract. 1. queſt.17. 18. 19.* Peyrinum *tract.2. de Pralat. queſt. 3. cap. 1. §.1.* Vecch. *in prax. diſp.6. dub.7.* Baſſæum V. *Religio 2.* qui monet, teneri recipiendum pandere ſuum impedimentum graue.

Recipiendi ſunt igitur, qui apti ſint Religioni inſeruire. Quare lethali culpa damnantur recipientes damnoſos, vel ineptos.

QVÆSTIO VII.

De Novitiis.

Specvlvm apponit D.Bonauent. terſum, in 155
quo adamuſſim Nouitij ſuos mores componant, & Patres admittendis ad profeſſionem deſtinati, nouitiorum vitam anatomicè examinent. Opuſculum quidem cæleſte.

Alivd opus ſimile apponit. De Inſtitutione Nouitiorum; opus ſanè aureum. Omnia verò latius differta colligit in Regula Nouitiorum.

Rurſus, Opuſculum aliud apponit pro monialibus de perfectione vitæ.

Decernit ſanctum Trident. Concil. *ſeſſ.25. cap.15.* non eſſe validam profeſſionem, ſi nouitius 16. annos non compleuit, & integrum annum probationis non peregit, & hoc in noſtra Regula obſeruat S. Bonau. *ad cap.2.*

Annvs debet politicè ad morem impleri, vt ſi 156
biſſextus ſit, duo dies vnum conſtituant.

Si è priuilegio moriturus nouitius ad profeſſionem admittatur, ſuccedunt parentes ab inteſtato, quidquid dicat cum aliis Diana *part. 3. de dub. reg. reſol.17.* & *part. 5. tract.5. reſol. 139.* Ratio eſt, quia in ſolum ſpirituale ſolatium conceditur, ideò nequit in foro externo præiudicare legitimis heredibus, & deuoluere hereditatem ad monaſterium, vbi nullum ius eſt; nullum pariter debitum.

Debet annus integer continuatus eſſe, non interpolatus; Rodriquez *tomo 2. cap.8.* & *tomo 3. qq. queſt.15. art.8.* Sa V. *Relig. num.9.* Azor *tract.1. lib.12. cap.2. quaſito 8.* Bonacina *de clauſ. queſt.2. puncto 10. diff. 2.* Nauar. *de reg. conſil. 32. & 33.* Henriquez *lib.13. de excomm. cap. 40.* Sylueſter V. *religio 5. q.4.* D.Anton. *3. part. tit.16. cap.3. §.2.* Fauſt. *in theſ. lib.5. queſt.163. & 164.* Sanchez *lib.5. cap. 4.* Baſſæus V. *Religio 3. num.5.*

Si nouitius aufugiat ad duas horas cum habitu, 157
& redeat, interruptus eſt annus, iuxta deciſionem Cardinalium apud Barboſam *de iur. can. lib.1. c.42. n.139.* Vecch. *diſp.11. dub.3. num.6. & 15.*

Debet annus compleri cum habitu Religionis, vt docent Sylueſter V. *Religio 5. queſt. 5.* Angel. V. *nouitius*, Vecchius *diſp.11. dub.7.* & alij apud Baſſæum *num.7.*

Si nouitiatus fuit irritus, eſt iterandus, quia non eſt cauſa, nec ad præteritum eſt potentia. Ità Nauar. & Rodriquez apud Baſſæum *num.9.*

Recipientes ad profeſſionem inter Mendicantes, ante annum completum, excommunicantur, & ſuſpenduntur ipſo facto à facultate admittendi ad profeſſionem *cap. Non ſolum de reg. in 6.* eadem cenſura nodantur, qui toto illo anno impediunt, ne liberè tranſeat nouitius ad alium ordinem, niſi maior 16. annis profeſſionem emiſerit. In aliis autem Ordinibus grauiter peccant contra præceptum Concilij Trident. *ſeſſ.25. de regul. cap.15.*

Possvnt ſuperiores ex cauſa prolongare 158
profeſſionem, ex iure veteri, cui in hoc Tridentina Synodus non derogat. Conceditur verò à Pio V. apud Rodriquez *loco citato*, & Baſſæum *num.10.* dummodò intra ſex menſes ille ſperetur futurus habilis.

Novitii

Digitized by Google

Novitii non tenentur ſtatutis Religionis cum non adhuc ſint membra. Vide Baſſæum *n.*11.*&* 13.

Gaudent priuilegio Canonis, & Fori, Sanchez *lib.*4. *cap.*39. *num.*17. *& lib.*6. *cap.*10. Layman *lib.*4. *tract.*5. *cap.*4. Diana *de dub. regular. Reſol.*73.

159 Rediens ad ſæculum non reincidit in cenſuras, aut irregularitates, à quibus in Religione fuit abſolutus vigore priuilegiorum, quæ adducit Vecch. *diſp.*9. *dub.*25. Vide Suarez *tract.*5. *in* 3. *part. diſp.*7. *sect.*5. *num.* 35. Dianam *cit. reſol.* 44. Bonacina *de leg. diſt.*4. *quæſt.*2. *puncto* 7. §. 4. *num.*28. Id probabilius ait Baſſæus *num.*16.

QVÆSTIO VIII.

Quæ requirantur ad profeſſionem in Religione.

160 Professio hæc alia eſt expreſſa, alia tacita. Expreſſa editur expreſsè verbis, ſcripto, vel nutibus: Tacita verò præſumitur facta, primò ſi peracto probationis anno, habitum profeſſorum, diſtinctum quidem à nouitiorũm habitu, triduo geſtes *cap. ad Noſtram de regul.* Secundo in tali ſuſcepro habitu facias etiam ante triduum aliquid proprium profeſſorum, puta præbere ſuffragium *in comitiis*. Tertiò, ſi anno integro habitum profeſſorum geſtes, tranſacto anno præſumeris profeſſus. *Clement. eos, de Regul.* Vide Manuelem *tract.* 2. *ſum. cap.*8. *num.* 13. Azor. *lib.*12. *cap.*4. *quæſito* 2. Sanchez *lib.*5. *cap.*3. Mirandam *tract.*1. *quæſt.*24. *art.*1. Layman *lib.*4. *tract.*5. *cap.*5. Leſſius *lib.*2. *cap.*41. *num.*57. Vecch. *diſp.*13. *dub.* 8. Baſſæum V. *Religio* 4. *num.*1. Ità vno ex his modis erit tacitè profeſſus.

161 Notant verò Tridentinum Concil. id non immutaſſe, aut abſtuliſſe hos modos, ſed ſolùm addere, vt completus ſit annus probationis, & ætatis annorum 16. integrè ad punctum. Suſceptio etiam Sacrorum Ordinũm ab huiuſmodi inducit profeſſionem, vt declarauit Sacra Congreg. 1619. apud Tamburin. *de iure*, Abb. *diſt.*6. *quæſt.*13. *num.*12.

Nota etiam, profeſſionem è *conſtitut. cap. fin. quæſt.*1. eſſe ſcripto à profitente, ſi ſcribere norit, conſigandam.

Præter conditiones relatas è Concilio Tridentino neceſſarias, vbi Concilium receptum eſt, aliæ requiruntur.

Prima, vt in monaſterio ſui ſexus fiat. Ità hermaphroditus æque vtriuſque ſexus nullibi profitetur. Portel. V. *Profeſſio*, qui ait, fœminam profeſſam, ſi in marem erumpat, teneri ad religionem virorum tranſire. Sed non placet; nam præcisè eius profeſſio eſt Monialium. Vide Dianam *part.*5. *tract.* 14. *Reſol.* 49.

162 Secvnda conditio eſt, vt recipiatur à poteſtatem habente. Hi ſunt Generalis, Prouincialis, & immediatus loci cum familia Prælatus; ſine conſenſu enim maioris partis familiæ nequeunt Prælati vllum admittere, nec familia, renitente Prælato; Rodriquez *tract.*3. *qq.*17. *art.*7. Vecch. *diſp.* 12. *dub.*1. & Sanchez *lib.*5. 14. *à num.* 62. cum Baſſæo *num.*3. Prouidè autem receptio Prælatis, vt prudentioribus commendatur, & additur prudentum fratrum conſenſus ad receptionem, vt ait S. Doctor ad *cap.* 2. Regulæ Minorum. Quare poteſt Generalis, ſeu Prouincialis præcipere ſuperiori Nouitiatus, ne aliquem abſque ſua licentia admittat ſub declaratione nullitatis, Nauar. *lib.* 2. *conſ. reg.* 61. Rodriquez *tract.* 3. *qq. quæſt.*17. *art.*7. nam eius poteſtas eſt eminenter in Prælato maiori.

Tenentvr verò omnes, idoneum non exclu- 163
dere, Suarez *tract.*3. *de relig. lib.*4. *cap.*3. *num.*7. Vecch. *diſp.*12. *dub.*1. Portel. V. *Nouitius*, *num.* 55. & *in addit. num.*17. Mirand. *tract.*1. *quæſt.*25. *art.*1. & 2. Diana *part.*7. *tract.*11. *reſol.*26. Baſſæus V. *Religio*, 4. *num.*3. Et indicat S. Doctor *ad cap.* 2. *Reg. minorum.*

Ratio eſt, quia malum grande infertur illi, dum tanto priuatur bono; ſicuti malum graue Religioni infertur, ſiue idonei pellantur, ſiue noxij, & inepti admittantur. Ideò enim eis demandatur, vt arte prædiri piſcatoria, bonos in vaſa mittant, malis non idoneis foras miſſis, vt diſſerit S. Doctor.

Qvod ſi, etiam datis votis, aliquod graue in 164
nouitio offendant, vel detegant, poſſunt adhuc Patres conuentus eum eiicere: Annus enim datur in approbationem *cap. ad Apoſtolicam.* Et ſicut licet in matrimonio rato; ità in ſpirituali *cap. Inter corporalia, de tranſl. Epiſcop.* Ità Baſſæus *num.*3. Vecch. *diſp.*12. *dub.*7. qui *diſp.*5. ait priuatos voce, non poſſe ſuffragium dare.

Tertio exigitur animus profitentis liber à vi, metu graui, vel importunis precibus; & offenſione parentum, &c. *cap. Perlatum de his, quæ vi.* Sanchez *de matrim. lib.*4. *diſp.*6. *num.*18. & *diſp.*7. *num.*7. Coninch. *diſp.* 28. *dub.* 2. *num.* 35. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 35. Vecch. *diſp.* 13. *dub.* 12. Baſſæus *num.*5. In dubio autem: an metus fuerit grauis, iudicandum pro ipſa profeſſione, quæ poſſidet, ità Sanchez *lib.*4. *moral. cap.*3. Bonacina *de leg. diſp.*4. *quæſt.*2. *puncto*.3. §. 1. *num.*11.

Professio irrita poteſt ratificari, niſi facta ſit in Religione non approbata. Vide Baſſæum.

Concilivm Trident. *ſeſſ.*25. *de reg. cap.*19. 165
concedit, vt qui præſumit inualidè ſe profeſſum, reclamare poſſit ſolùm intra quinquennium, niſi tamen intra fuerit impeditus. Adducat verò cauſas reclamandi coram ſuperiore ſuo.

Nota verò, ſi irrita fuit profeſſio, non ratificari elapſo quinquennio, quia non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non ſubſiſtit; ita Diana *part.*6. *tract.*7. *Reſol.*56.

Cavsas reclamandi vide cum reliquis in Bonacina *de clauſ. quæſt.*2. *puncto* 10. Sanchez *de matrim. lib.*7. *diſp.* 37. Suarez *de relig. tract.* 3. *lib.* 7. *cap.*3.

Effectvs obligationis recenſebo, cùm de ſingulis votis agam.

Mvlta verò bona affert. Primum bonum, 166
quod circumfertur, eſt Reſtitutio Baptiſmalis innocentiæ: Ità D. Thom. *q.*189. *art.*5. Nauar. *tract.*2. *de reg. num.*60. Peyrin. *tract.*2. *de præl. quæſt.* 3. *cap.*1. *num.*154. Sà V. *religio*, *num.*17. Layman *lib.*4. *tract.*5. *cap.*10. Villalobos *tom.*2. *tract.*35. *diff.*26.

Aliqvi addunt eum, qui in profeſſione obicem poſuerit, ſi reſipiſcat, recipere innocentiam; Sed non video, vnde id probent ex opere operato, vbi hæc promiſſio reperiatur, vt notat Caietanus *ad locum citatum D. Thom. art.* 3. *ad* 3. Azor *tract.*1. *lib.* 12. *cap.* 5. *quæſito* 11. Nauar. *de indulg. not.*20. *num.*17.

Deinde profeſſio tollit irregularitatem, quæ ex 167
defectu natalium ad ordines, & beneficia ſimplicia *cap.*1. *de filiis Preſbyt.*

Macvlas quò ad actus temporales ex *Auth. de monach. collat.*1.

Inſuper à patria liberatur poteſtate quò ad grauamina. Vide Sanchez *numero* 29. Tandem profeſſio emiſſa ante parentis mortem, abolet ingrati notam,

ob quam exhæredari poterat. Vide Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 10.

MVLTAS rationes recenſet S. Doctor *queſt.* 10. *in Reg.* cur non ſint omnes ad Religionem recipiendi.

PLVRIMA congerit motiua, ob quæ recipiendi ſint ad religionem idonei *queſt.* 15. *in Regulam,* Illas autem rationes, ſicut & hæc motiua, cum ex communi praxi per ſe pateant, hic prætermitto.

QVÆSTIO IX.

An, & qualiter teneantur Religioſi ad perfectionem.

D. Bonauent. variis in locis.
D. Thom 2-2. quæſt. 184. art. 5. ad 2. & quæſt. 186. art. 2. & 9.

168 RELIGIOSVM teneri ad perfectionem non quidem actu habendam, ſed procurandam, communiter concedunt Doctores cum D. Bonauent. *lib.* 1. *de profectu religioſi, cap.* 1. & *in qq. ſuper Regulam, queſt.* 16. & *p. p. de Eccl. Hierarch. cap.* 2. 3. & 4. & *part.* 4. *cap.* 4. Ità D. Thom. 2. 2. *queſt.* 184. *art.* 5. *ad* 2. & *queſt.* 186. *art.* 2. & 9. & ibi Caietanus, Abul. *queſt.* 144. *in cap.* 9. *Matthæi:* Aſtenſis *ſum.* 2. *part. tit.* 47. *art.* 1. *queſt.* 3. Carthuſ. *de reform. clauſtr. lib.* 1. *art.* 1. D. Antonin. 3. *part. tit.* 16. *cap.* 1. §. 1. Angelus *verb. Religioſus, num.* 27. Syluester *ibi* 1. *queſt.* 3. Armilla *n.* 3. Tabiena *queſt.* 4. Nauar. *com.* 1. *de Regular. num.* 10. *dicto* 10. Corduba *in reg. S. Franciſci, cap.* 1. *queſt.* 3. *dicto* 2. Viguer. *lib. Inſtit. cap.* 7. §. 1. Azor *lib.* 11. *tract.* 1. *Inſtit. cap. vlt. queſito* 11. Valentia *diſp.* 10. *queſt.* 4. *puncto* 4. Bannes *primâ ſecundæ, queſt.* 33. *art.* 3. *dub.* 3. Manuel *qq. regul. tract.* 3. *queſt.* 48. *art.* 1. Beltram. *tract. de voto paupert. cap.* 3. Sanchez *in Decal. Tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 5. Ratio D. Bonauent. eſt, quia hæc eſt Schola virtutum. Ideò Chriſtus ait, Matth. 19. *Si vis, &c.* Hæc ſententia multis Religioſis eſt terribilis, vt ait Baſſæus V. *obed. num.* 17. cum Nauar. *com.* 1. *de Reg. num.* 10.

169 NON tamen ad omnem perfectionem ſectandam tenentur cuncti, ſed iuxta regulæ ſuæ conditionem. Ità D. Bonauent. *in epiſtola ad Prouinciales, & Cuſtodes,* & *locis allatis,* & D. Thom. *queſt.* 186. *art.* 2. & reliqui cum SS. DD.

RATIO D. Bonauenturæ *locis adductis*, eſt, quia religiones ex Inſtitutoris mente, & ſedis Apoſtolicæ confirmatione inſtitutæ ſunt, ſicut acies ordinatæ ad finem aliquem aſſequendum adhibitis certis mediis: Ergo illis tantùm inſiſtendum; alioqui non erit vnquam alicuius religioſi firmum exercitium virtutum.

EST autem difficultas: An hoc ſit peculiari præcepto nobis iniunctum.

170 ASSERO, non eſſe peculiare præceptum. Eſt ſententia D. Bonauent. qui *locis citatis*, & vbique perfectionem per obſeruantiam regulæ iniungit, atque declarat. Ideò & Caietanus *queſt.* 186. *art.* 6. Corduba *cap.* 1. *Regulæ, queſt.* 3. *dict.* 3. qui videntur aſſerere, eſſe peculiare præceptum, concludunt, contemptum regulæ, & huius obligationis tendendi ad perfectionem, eſſe inſeparabiles.

PROBATVR primò à D. Bonau. *de profect. relig. cap.* 1. nam *Apoc.* 2. Chriſtus increpans illum Prælatum, qui tepidor iam factus erat, ait: *Habeo aduerſus te pauca: quia charitatem primam reliquiſti: quapropter pœnitentiam age, & prima opera fac.*

171 Ibi nil aliud iniungitur, niſi vt prima opera virtutum, præcipuè charitatis, reſumat, & viam interruptam per auia recalcet: Ergo ſufficit ea opera charitatis ad finem facere. Sic enim & Eccleſ. 9. dicitur: *Quodcunque poteſt manus tua, inſtanter operare;* & hoc dicitur etiam ſæcularibus, quibus tamen nullus dicet, iniunctam eſſe diſtincto præcepto perfectionem: Alioqui oporteret omnia peccata mortalia eſſe duplicata, quod nullus etiam timoratus dicet. Sic etiam religioſus quoties vota, aut præcepta violat, gemina mortalia patraret, quod eſt inauditum, neque ſunt peccata adeo multiplicanda ſine cauſa, vt monet Sanchez *num* 5.

Quæſtio autem eſt, quandonam peccetur contra hanc obligationem?

172 D. THOMAS *queſt.* 186. *art.* 2. & 9. & Caietanus *eo art.* 2. & 9. D. Antoninus, Angelus, Armilla, Valentia, adducti *num.* 1. dicunt, tunc contrauenire, quando eſt contemptus conſiliorum, quibus perueniтur ad perfectionem, & Valentia *diſp.* 10. *queſt.* 4 *puncto* 5. *col. penult.* cum Caietano explicant, hunc contemptum eſſe, quando Religioſus ideò regulas tranſgreditur, quod nolit illis ſubiici. Loquitur autem Caietanus de religioſis, & ſæcularibus, vt notat Azor *tract.* 1. *lib.* 11. *cap. vlt. queſito* 11.

173 AT Syluester *verb. religio* 1. *queſt.* 3 Tabien. *queſt.* 4. Corduba *in Reg. cap.* 1. *queſt.* 3. *dicto* 3. dicunt, contemnere, eſſe non æſtimare, itaque cum religioſum contemnere perfectionem, qui non habet intentionem tendendi ad illam; Etſi talis non peccet ex contemptu, ſed ex negligentia, vel cupiditate. Eodem modo loquuntur D. Antoninus, Angel. & Syluest. *n.* 1. allegati cum D. Thom. *queſt.* 184. *art.* 5. *ad* 2. religioſos eſſe mendaces, quoties à perfectione, quam profitentur, animum reuocant. Vbi Caietanus in fine, & Nauar. *Commentar.* 1. *de regular. num.* 10. cenſent, D. Thomam *hoc in loco*, ſentire, hoc eſſe peccatum mortale; alioqui nullum eſſet diſcrimen inter religioſos, & ſæculares; nam & hi peccant mortaliter contemnentes conſilia, & ita inanis eſſet quæſtio de obligatione Religioſi, ratione ſui ſtatus, qui eſt ſchola perfectionis.

174 D. BONAVENTVRA *in Compend. Theol. verit. lib.* 5. *cap.* 6. ait, Religioſum teneri ad perfectionem, quia omnia renunciantur: ſæculares verò ad præcepta, ſine quibus non habetur Charitas. Eadem ferè habet *in Apolog. Paup. cap.* 3. *reſp. primæ*, vbi ait, perfectionem religioſi eſſe in obſeruantia conſiliorum Euangelij. Hanc autem ſic explicat, vt ſicuti perfectio, omnibus neceſſaria, eſt obſeruatio mandatorum; ità perfectio Euangelica religioſi ſit euitare etiam ea, quæ ſunt occaſiones peccatorum, quæ numerantur à D. Ioanne epiſt. 1. cap. 2. *Quidquid eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.* Vitantur autem incentiua concupiſcentiæ carnis Voto caſtitatis, Matth. 19. *Sunt Eunuchi, &c.* Incentiua concupiſcentiæ oculorum, conſilio Chriſti, Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, &c.* Vitæ ſuperbia, conſilio eiuſdem Chriſti, Matth. 16. *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, &c.* Voto obedientiæ, quod non extenditur ad omnia voluntatis obiecta, vt latè oſtendi cum D. Bonau. *Tract. de voto, diſp.* 2. *ſect.* 2. *queſt.* 2. & in hac triplici declinatione à malo, & origine eius, primam partem Euangelicæ perfectionis conſiſtere, & Sacra Scriptura inſinuat & SS. Patres Religionum Inſtitutores affirmant.

175 IGITVR in his declinationibus à malo, & occaſionibus eius primam partem Euangelicæ perfectionis collocat.

SECVNDA verò ſtat in proſecutione boni ſupererogatiua per vitam actiuam, & contemplatiuam ad Deum,

Deum, per vehementem charitatem ad proximum, per grandem beneficientiam erga inimicos, de qua Matth.5. *Benefacite his, qui oderunt vos. Eſtote perfecti, &c.*

Tertia in ſupererogatiua perpeſſione aduerſitatum, ex læto animo eas tolerando, vt dicitur Iacobi 1. *Omne gaudium exiſtimate, cùm in varias tentationes incideritis.*

Illa quidem prima tria cadere ſub voto ait. Ideò S.P.Franciſcus regulam tradit: *Regula fratrum minorum hæc eſt, ſanctum Domini noſtri Euangelium obſeruare, viuendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate.*

176 Alia verò tria ponit admonitoriè deſideranda, commendans: *Attendant fratres, quòd ſuper omnia deſiderare debent habere ſpiritum Domini, & ſanctam eius operationem, orare ſemper ad Deum puro corde, & habere humilitatem, & patientiam in infirmitate, & tribulatione, & diligere eos, qui nos perſequuntur.*

Svbinfert verò, ad perfectionem obligari ex voto religioſos, & aliquos ratione ſtatus, ideſt Epiſcopos, qui ad perfectionis actus eſt aſtrictus.

Hanc autem perfectionem in votorum, & præceptorum regulæ obſeruantia ponit, concluditque: Ex his omnibus apertè clareſcit, quod religionis votum in ſtatu perfectionis collocat.

Ex his deduco duo illa aſſerta, quæ ſequuntur.

177 Primvm aſſero, perfectionem, Chriſtianis ſufficientem, eſſe ſeruare Præcepta.

Probatvr à S. Doctore, 1. ex Matth.19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Hanc eſſe ſcalam ait S.Doctor *ad Graduale Miſſa.*

Deinde id probat *loco cit.* ex D. Proſpero de vita contemplatiua, lib. 3. cap. 15. *Perfecti ſunt, qui volendo, quod Deus vult, nullis peccatis, quod Deus offenditur, acquieſcunt.*

Idem teſtimonium affert *de ſeptem Itineribus, itinere 4. diſt 4. art.3.*

Addit illud Deuter. 18. *Perfectus eris, & abſque macula coram Domino tuo*, vbi Gloſſa *abſque macula criminali.*

Si tamen proponat, non exequi conſilia, ſolùm eſſe veniale aſſerunt Sanchez *lib.6. cap.5. num.* 8. cum Caietano *quæſt.* 186. *art.* 2. Corduba *ad Reg. cap.* 1. *quæſt.*3. *diſp. vlt.* Valentia *diſp.* 10. *quæſt.* 4. *puncto* 4. Azor *lib.* 11. *Inſtit. cap. vlt. quæſito* 11.

Quoad Religioſos.

178 Svppono ex D. Bonauent. *lib.* 5. *Compend. Theol. verit. cap.*69. *&* 70. Perfectionem hanc addere obſeruantiam conſiliorum, quæ à præceptis differunt ex natura ſua, quia conſilium eſt perſuaſio melioris boni ſupererogationis.

Dvodecim autem Conſilia in Euangelio S. Doctor reperit.

Primvm eſt paupertatis, Matth.19. *Si vis perfectus eſſe, &c.* Lucæ 14. *Qui non renunciat omnibus, &c.*

Secvndvm obedientiæ, Matth.23. *Super cathedram moyſi, &c. omnia, quæ dixerint, &c.*

Tertivm caſtitatis, Matth.19. *Sunt Eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt.*

Qvartvm beneficentiæ in inimicos extra neceſſitatem, Matth.5. *Benefacite, &c.*

Qvintvm manſuetudinis Matth. 5. *Si quis te percuſſerit in maxilla vna, præbe illi & alteram: & qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam noli prohibere.*

Sextvm eſt miſericordiæ ſupererogationis, Lucæ 6. *Omni petenti te, tribue.*

179 Septimvm, ſimplicitas verborum, Matth.5. *Sit ſermo veſter, eſt, eſt; non, non.*

Octavvm vitandi occaſiones remotas peccati, Matth.5. & 18. *Si oculus tuus, &c.*

Nonvm, finis perfecta intentio, Matth. 5. *Luceat lux veſtra, &c.*

Decimvm, conformitas perfecta ad doctrinam, Matth.23. *Alligant enim onera.*

Vndecimvm vitandæ ſollicitudinis 1. Cor.7. *Rom.* 12. *Luca* 10.

180 Dvodecimvm corripiendi etiam de venialibus, nam quò ad mortalia eſt præcepta correctio, & ordo eius. Ex his conſiliis aliqua ſunt promiſſa votis; alia admonitionibus ſuadentur.

Assero ergo, Religioſo neceſſariam perfectionem eſſe eam, quæ in votis, & præceptis regulæ, ac ſuperiorum Conſtitutionibus conſiſtit: Conſilia verò, & admonitiones reliquas omittere volentem Religioſum, non illicò peccare mortaliter dicerem; Ita & Baſſæus V. *obed.*17. Sanchez *lib.* 6. *cap.*5. & Azor *tract.*1.*lib.*1.*cap.*11.*quæſito* 11.

Probatvr ratione ducta è D.Bonauent. *locis citatis.* Status perfectionis neceſſariæ eſt ille, qui in regula neceſſarius exprimitur; cæteræ verò, cùm ſimplices ſint admonitiones, non inducunt mortale: *Non enim noui peccatum, niſi per legem.* Itaque ſolùm erit mortale ex graui contemptu, vt colligit Caietanus *ad art.*2. *quæſt.*186. ex D.Thom. Et idem cenſent Azor *tom.*1.*lib.*11.*cap.vlt. quæſito* 11. Sanchez *lib.6. cap.5. num.9.* Itaque ſi contemptus ſit leuis; culpa tantùm venialis erit.

181 Addo tamen cum Sanchez *lib.6. cap* 4. *num.*18. & *cap.5. num.9.* ex D.Bonauent. in epiſtola ad quemdam Prouincialem, & in altera ad miniſtros, & Cuſtodes, fore mortiferum illud propoſitum ob periculum tranſgrediendi etiam præcepta, & vota, & ob ſcandala, quæ inducet moleſtias, inquietudines, quas inuehent, *exempli gratia*, ſi nolit orationes, ſilentium, & ſolitudinem ſeruare, aliaque regulæ monita ſancta. Subſcribit Baſſæus cit.

Addit Sanchez *num.*10. peccare lethaliter religioſum contra hoc præceptum, ſi ſeruans regulam, & vota, intendat non attingere perfectionem vitæ religioſæ, neque finem per illam intentum.

182 Probatvr quia habet intentum contrarium attingendi finem promiſſum, & hoc voluit S.Doctor, dicens, ad perfectionem ſupererogationis neceſſarium eſſe ſaltem habere deſiderium, ſcilicet, vt non habeatur ad minus contraria intentio. Idem cenſet Corduba *in cap.*1. *Regulæ, quæſt.*3.

QVÆSTIO X.

Vnde ſumenda ſit maior Religionis perfectio.

D.Thom. quæſt.188. art.6.

183 Ex doctrina D. Dionyſij communiter recepta *cap.7. de diu. nom.* quam refert, & ſequitur D. Thom. Paludanus 4. *diſt.*38. *quæſt.*3. *art.*1. D. Antonin.3. *part. tit.*16. *cap.*4. §.4. latiſſimè aliis citatis Manuel *qq. regul. tom.*3. *quæſt.* 48. *art.* 1. Tanner. *diſp.*6. *quæſt.*3. *dub.*2. *num.*34. Valentia *diſp.*16. *quæſt.*6. *puncto* 2. qui proinde docent præſtantiam maiorem Religionis præ aliis eſſe eam, quæ vel meliorem finem, vel plures è melioribus proſequitur, quoad media, quæ non ab auſteritatibus, ſeu ex quantitate operum, ſed ex proportione mediorum ad finem laudatur.

184 Svppono primò cum D. Bonauent. *in Apol. cap.3. reſp.prima*, & *quæſt.* 18. *ad Regulam S. Franciſci*, religiones in multis conuenire. Primò enim conueniunt in fine Charitatis, quem ſibi præſtituunt non modò præcepta ſeruando, quibus peccata contra Charitatem remouentur; ſed etiam arceantur occaſiones ad malum, & impedimenta ad bonum. Talia ſunt vota; per obſeruantiam enim legis arcetur quidquid eſt in mundo, ſiue concupiſcentia carnis, ſiue concupiſcentia oculorum; ſiue ſuperbia vitæ, quæ ſunt tria capita peccatorum maxima, vnde alia diramantur. Per vota autem ſeparantur etiam ab his, quæ anſam præbent peccatis. Sic per votum Caſtitatis remouetur quidquid fouet concupiſcentiam carnis: Per votum paupertatis, Quidquid fouet concupiſcentiam oculorum: & per votum obedientiæ, id quod fouet ſuperbiam vitæ.

185 Deinde conueniunt, quia omnes Religiones ſibi conſtituunt peculiare opus aliquod Charitatis, vel etiam aliqua tanquam finem immediatum, per quem demum ad finem Charitatis perueniant, & addunt inſuper peculiaria exercitia, & obſeruantias, quo facilius vota ſeruent, & immediatum, atque vltimum finem conſequantur, tales ſunt vigiliæ, pœnitentiæ, &c.

Debent etiam omnes ab Apoſtolica ſede eſſe approbatæ. Hæc habet etiam Valentia *puncto* 1. & alij.

186 Observat deinde S.Doctor *ſerm.* 22. *Hexaëmer.* & *locis adductis*, ad Eccleſiæ ornamentum facere religionum varietatem, quibus induta Eccleſia fulget, *in veſtitu deaurato circumdata varietate.* Pſalm.44. Aliquæ enim ſoli contemplationi vacant, quos comparat S.D.Thronis. Tales ait eſſe Monachos, Alij intendunt contemplationi, & erudiendæ etiam plebi, edocendæque concionibus, & ad ſalutem ducendis populis; & tales ait Prædicatores, quos comparat Cherubim. Alij maximè inſiſtunt Diuino amori ſeparatione omnimoda à rebus mundanis, ſequeſtrati à mundo, perfectiſſima paupertate etiam communem poſſeſſionem excludente; & alia commoda abiiciente: Perfectiſſima caſtitate cauente etiam à conſortiis, & aliis fouentibus amorem. Per altiſſimam obedientiam, obediendo in omnibus, vbi non eſt Dei offenſa, & hanc dicit eſſe religionem Seraphicam, quæ Seraphim continet; dum etiam aliis purgandis, illuminandis, & perficiendis deſtinatur, vt latè proſequitur etiam *p.p. Eccleſiaſtica Hierarchia.*

187 Itaqve ſiſtendo in aſſumpto, Dico illam religionem eſſe meliorem, quæ magis finem attingit, & ea media meliora, quæ ſunt magis ad lineam ordinata; ad finem enim Charitatis ſumenda eſt nobilitas, & præcellentia religionum, & ex auſteritatibus, quatenus ordinant ad maiorem ſeparationem à mundo, & acceſſum ad Deum; quantò enim ab vno extremo receditur, tantò ad aliud oppoſitum acceditur.

In hoc autem nonnulli Recentiores aſſumunt falſum, dicentes, non eſſe ſumendam aliquam perfectionem religionis maiorem ex chori frequentatione, eò quòd poteſt eſſe, vt non conducat ad finem intentum Charitatis, imò impediat maiora bona, nempe exercitia docendi, concionandi, & ſi quando in ordine huiuſmodi Chorus inuectus eſt, eum deſtinatum eſſe ſolis ineptis ad ſpiritualia exercitia ſalutis animarum. Vnde concludunt, eſſe poſſe religiones perfectiſſimas, nullatenus Choro vtentes, eò magis, quò tenentur ineptos ad ſuum inſtitutum concionandi, & docendi excludere.

188 Profecto verò Chorus à SS. Patribus acclamatur vtiliſſimum ad finem eleuationis in Deum, ac vitæ contemplatiuæ, quæ actiuæ præualet. Neque verò aliquis actiuam rectè proſequitur ſolam, ſed debet cum Chriſto à turbis aſcendere ad montem contemplationis, & ſic vitam mixtam perfectiſſimam inibunt. De ſanctiſſimo Chori inſtituto vide Bouerium noſtrum *Tomo primo Annalium.*

Mvlta ſigna tradit S.Doctor *quæſt.*18. *circa regulam S.Franciſci*, è quibus maior religionis perfectio colligitur.

Primvm eſt ſtudium feruentius virtutum, maximè ſeparationis à rebus mundanis, & vnionis cum Deo per Charitatem. 189

Secvndvm eſt, ſi omnia vitia extirpare, & virtutes ſerere, occaſiones amputare malorum, & munditiem zelentur maiorem.

Tertivm, ſi iuſtos diligant, prauos odio habeant, ſoli recti aſſumantur ad regimen animarum, & ab his regitur ordo, & modicæ etiam corruptelæ eliminentur: *Qui enim ſpernit modica, paulatim decidet*, Eccl.19.

Qvartvm, ſi à ſæcularium frequentia ſe ſubtrahant, honores fugiant, diuitias non ambiant, & conformari huic ſæculo erubeſcant.

Qvintvm, ſi iniurias, & perſecutiones libenter patiantur: *Patientia enim opus perfectum habet*, vt latè etiam proſequitur *in Apologia loco citato.*

Ex dictis colligit S.Doctor *quæſt.*12. *ſuper regulam S. P. Franciſci*, poſſe ex qualibet religione fieri tranſitum ad Religionem Minorum, tanquam ad perfectiorem, niſi ob ſcandala vitanda, & perturbationes aliter à ſancta Sede ſit diſpoſitum. 190

Ratio D.Bonauent. eſt, quia in ea religione vota regularia ſunt eminentiora, vt ſuprà oſtendi, eſto aliquæ religiones in abſtinentia à carnibus, ſilentio, & officio Eccleſiaſtico eminentiores ſint: hæc enim ſpirituali obſeruantia votorum perfectiori, in quibus eſſentia religionis poſita eſt, compenſantur, ſicuti modico auro magnum pondus argenti.

QVÆSTIO XI.

De tranſitu ad aliam Religionem.

Transitvs hic non debet abſque grandi cauſa fieri, ſed ſtandum eſt iuxta Apoſtoli Conſilium 1. Corinth.7. *Quiſque in vocatione, qua vocatus eſt, permaneat.* 191

Qvatvor conditiones requiruntur ad hunc tranſitum: Prima, vt non ſit eis vetitus: Secunda, ne fiat ex temeritate, &c. ſed ſolo melioris vitæ ſtudio. Tertia, vt tranſitus fiat ad meliorem religionem. Quarta, vt petatur Facultas à Prælato, licèt non obtineatur. Habetur *cap. ſtatuimus*, & *cap. mandamus* 19. *quæſt.* 3. *cap.* non eſt, *cap.* ſanè, *cap. ſignificatum*, præcipuè *cap.* licet, *de regular.* Neque hoc derogatum eſt motu Pij V. anni 1569. incipiente: *Quæcumque ſacrarum*; ibi enim ſolùm abrogat facultates quaſdam particulares circa hunc tranſitum, iure Diuino naturali licitum eſſe, vt in melius vota, & vita mutentur. Ita Caietanus *quæſt.*88. *art.*12. Sanchez *lib.* 6. *cap.* 7.

Omnibvs autem religioſis hoc eſſe licitum, habetur 20. *quæſt.*4. *cap.*1. & *cap. vnic. in princip. verb.* perpetua, *de ſtatu regular. in* 6. & ibi Canoniſtæ, ac Sanchez *num.*6. vbi oſtendit non eſſe reuocatum pro monialibus. Subſcribunt Fauſt. *lib.* 5. *quæſt.* 327. Rodriquez *tract.*3. 99. *quæſt.*52. *art.*6. 192

Qvoad intentionem, ne temerè, vel ex leuitate fiat, ſed ſtudio perfectionis, inſuper ne fiat cum

Actura

iactura religionis, à qua receditur, vt deciditur, *cap. licet de regular.*

I t a q v e ſi graue damnum obueniret dereliɛtæ religioni, poſſet ea repetere, vt notant Canoniſtæ *in cap. licet*, dummodo peruerſi mores illius religionis non eſſent in cauſa, quia tunc ſibi debet malum adſcribere. Ità Sanchez *à num.* 11.

E s t autem quæſtio circa tertiam conditionem: an tranſitus debeat fieri ad perfeɛtiorem; an verò ad auſteriorem.

193 P r i m a opinio cenſet concedi tranſitum ratione perfeɛtionis maioris. Ità D. Thomas *quæſt.* 189. *art.*8. Paludanus 4. *diſt.*38. *quæſt.*2. & *quæſt.*3. *art.*1. Turrecremata *cap.* 1. *num.* 1. *verſu* 1. Quidem 19. *quæſt.*3. D. Antonin. 3. *part. tit.*16. *cap.*4. Roſella *verb. religio*, 4. Sylueſter 4. *quæſt.* 1. Tabiena 3. *quæſt.* 23. Nauar. *com.*4. *de regular. num.* 2. & 3. Cucus *tract.*3. *Inſtit. moral. tit.* 1. *num.* 136. eamque probabilem ait Sanchez *lib.*6. *cap.*7. *num.* 20.

194 S e c v n d a ſententia eſt, attendi: an ſit arctior. Ita Ioan. Andreas *cap.* ſanè, *num.*8. *de regular.* & ibi Antoninus, Anchar. Abbas, Cardinalis, Henricus, Roſella, *verb. religio*, 4. Angel. *verb. Religioſus*, *num.*34. Paſſarellus *in priuil. minim. cap.*39. Leſſius *de Iuſtitia*, *lib.*2. *cap.* 41. *dub.*13. Azor *Tom.*1. *lib.*13. *cap.* 14. *quæſito* 2. Manuel *qq. regul. tract.*3. *quæſt.* 52. *art.*14. & hanc ſententiam amplectitur lex regia 9. & 10. *tit.* 7. *part.* 1. ibi: *A otra orden mas aſpera*, & ibidem, *mas eſtrecha vida*, vt ibi aduertit Gregorius Lopez ad eam legem 9. & Baſſæus V. *Religio* 5.

195 S e n t e n t i a D. Bonauent. *quæſt.*12. *in regulam*, eſt, hanc perfeɛtionem ſequendam deſumi ex eo, quod religio ſit altior, & ſtrictior, & hoc eſt ad litteram id, quod habet textus, *cap licet*, vbi habetur: *Liberè poteſt ſanctioris vitæ propoſitum adimplere*, & in fine concluditur: *quæ melior cenſeatur*, *dicens*, *vt apud eos vitam duceret arctiorem.* Itaque hæc maior perfeɛtio menſuratur ex arctiori viuendi inſtituto, ex quo profecto maior etiam perfeɛtio in religione colligitur, ſi ſit in obſeruantia votorum.

H i c quiſque ſuam religionem in apice tueri conabitur, ſic Paludanus *in* 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 3. *art.* 1. D. Antonin. 3. *part. tit.*16. *cap.*4. §. Sylueſter *verb. religio* 4. *quæſt.*6. aſſerunt à Religione fratrum Prædicatorum ad nullam concedi tranſitum; benè tamen omnibus ad illam.

196 P a s s a r e l l v s *in Priuil. minim.* idem aſſerit de ſua religione, quia ea eſt ſtrictiſſima ob ieiunium perpetuum Quadragiſimale, vt dicit Iulius II.

D. B o n a v e n t v r a *quæſt.* 12. & 13. *in Regulam*, Corduba *cap.*2. *quæſt.*17. *in reg.* aſſerunt idem de religione noſtra Minorum; addit tamen S. Doctor, niſi ſpecialiter interdictum ſit, & hoc modo interdictum obſeruat ad euitandas ſeditiones, tumultus, &c. Sic in extrauag. *Viam de regular.* expreſsè vetitum eſt ſub pœna excommun. latæ ſententiæ, Summo Pontifici reſeruatæ, quam incurrunt tam recipientes, quam recepti, ne tranſitus fiat à quauis religione mendicanti ad quamcunque aliam, præterquam ad Carthuſianos, à qua poſſe tranſire ad mendicantes, vbi regula obſeruatur, docent Sylueſter *verb. religio* 4. *quæſt.*6. Nauar. *tit. de regular. conſil.*88. Tannerus *diſp.*6. *quæſt.*3. *num.*164.

197 E t quidem quoad recipientes reſtricta eſt pœna ad quoſdam Ordines ibi numeratos, vt notat Suarez *Tom.*5. *in* 3. *part. diſp.*22. *ſect.*5. *num.*7. Quoad ſocietatem verò, extenditur ad omnes Religiones.

E x dictis habes, non rectè Sanchez *n.*29. adſcribere Seraphico, dixiſſe abſolutè, poſſe tranſire à quacunque religione ad noſtram, quaſi nulla extet prohibitio: Loquitur S. Doctor ex natura perfeɛtionis, ſed addit extare prohibitiones aliquas, & idem intelligit *quæſt.* 13. dum ait non poſſe à religione S. Franciſci ad alias tranſire ex vi perfeɛtionis eſſentialium votorum, quæ altiora ſunt apud nos.

198 Q v o a d quartam conditionem petenda eſt licentia, & ſi iniuſtè negetur à Prælato, poteſt Religioſus tranſire dummodò conſtent aliæ duæ conditiones, quod religio ſit arctior & religioſus zelo tantùm maioris perfeɛtionis tranſeat. Vide Sanchez à *num.*32.

N e q v e tamen illicò petitâ licentiâ licet tranſire; ſed debet tempus expectare iuxta regulam, *cap. cùm in veteri ad finem*, *de elect.*

N o n ſunt autem dimittendi abſque dimiſſoriis Prælati religionis *cap. ſtatuimus* 19. *quæſt.*3.

P r æ l a t v s verò immediatus poteſt concedere, poſitis illis quatuor conditionibus, licentiam, vt notat Sanchez *num.*59. Azor *lib.* 12. *cap.* 14. *quæſito* 7. & alij apud Sanchez.

199 Q v a m v i s autem ius commune *cap. licet*, *de regul.* negatâ licentiâ concedat tranſitum; tamen ex decreto S. Congregat. iuſſu Vrbani VIII. 1624. die 21. Sempt. debet expectari, donec ſuperior certior factus ſit, eam religionem paratam eſſe illum recipere, & hoc præcipuè conſtat de monialibus, quæ & dotem exhibeant, & tranſeat honeſtis comitantibus matronis, neque vllibi pernoctent, niſi cauſa hoſpitij, & apud honeſtas perſonas, & recta via ad monaſterium tendant abſque ſpe redeundi ad primum. Licentia verò petenda eſt à ſuperiore, qui poteſt incorporare ipſi religionis. Hic verò apud minores eſt Prouincialis, vel Generalis; in religionibus verò, in quibus etiam Locales ſuperiores valent recipere, ad eoſdem ſpectat dare licentiam, Vecch. *diſp.*15. *dub.*2. Mirandus *tract.*19.31. *art.*5. Baſſæus V. *Relig.*5. *n.*2.

200 R e g v l a r e s poſſunt ex cauſa tranſire ad laxiorem, obtenta tamen licentia. Sanè cum votorum aliqua fiat relaxatio, neceſſaria eſt cauſa etiam Papæ diſpenſanti. Hanc facultatem dare poteſt Epiſcopus in Monaſteriis ſibi ſubiectis; at in exemptis Prælatus habens iuriſdictionem, quaſi Epiſcopalem in ſuos, cum conſenſu tamen Capituli, quia hoc eſt vnum è maioribus negotiis, in quibus, vt procedatur iuxta Canones, requiritur, Nauar. *conſ.*56. *de regular.* Azor *tract.* 1. *lib.* 12. *cap.*15. *quæſito* 1. Mirand. *tract.*1. *quæſt.* 31. *art.* 6. Sylueſter V. vel 4. *quæſt.* 2. Leſſius *lib.*2. *cap.*41. *dub.*15. *num.*103. Sanchez *lib.* 6. *cap.*7. *num.* 70. Diana *part.* 3. *de dub. reg. Reſol.* 43. Vecch. *diſp.* 15. *dub.* 5. Fauſt. *quæſt.* 345. Baſſæus V. *Relig.*5. *num.*3. Hunc tranſitum ſine grauiſſima cauſa factum, carpit S. Doctor *ad cap.*2. *Regulæ.*

201 M e n d i c a n t e s iure communi ad non mendicantes nequeunt tranſire, præterquam ad Carthuſianos, abſque Papæ licentiâ, ex Extrau. *In viam ambitioſæ*, *de regular.* ex priuilegio tamen aliqui Generales poſſunt id concedere.

R e l i g i o s i Ieſuitæ neque ad Carthuſianos tranſire valent abſque ſui Generalis licentiâ, Bonacina *de clauſ. quæſt.*2. *p.*9. §.5. *diff.*2. nam Societas ex indulto Pij V. gaudent priuilegiis Carmelit. his autem conceſſum eſt à Paulo V. die 3. April. 1610. ne ad Carthuſianos tranſire valeant ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda. Idem conceſſum eſt ab Vrbano VIII. Capucinis 9. Auguſt. 1628. vbi prohibet, ne vllus noſtri ordinis ad laxiorem tranſeat abſque ſedis Apoſtolicæ licentiâ; ad Carthuſiam verò, ſeu quemquam alium ordinem, niſi de miniſtri Generalis

dicitur: *Qui poteſt capere capiat*, ſonat: Qui ità eſt à paſſione concupiſcentiæ non obcæcatus, ac à Deo illuminatus, ac poteſt percipere, quanta ſit dignitas caſtitatis, intelligat. Idem enim ſonat, ac *qui legit, intelligat*. Stat enim in nobis velle attendere Diuino auxilio; ſicuti dicitur in Iſaia *cap.6.* è contra: *Non poterant intelligere*, nempe quia nolebant, paſſionibus quippè obcæcati.

Tertius vero locus *prima Corinth. 7.* indicat donum continentiæ virginalis, & maritalis, quæ in noſtra poteſtate ſunt.

116 Obiicies quartò contra primum aſſert. Incommoda, quæ ex cælibatu ſequuntur. Primum eſt, quia finietur mundus, ſi omnes eſſent cælibes. Secundum, morbi ex cælibatu oriuntur.

Respondet Bellarminus *cap. 32.* poſt D. Bonauent. *in 4. diſt. 38. art. 2. quæſt. 3. ad 2.* ex D. Hieronymo *lib. in Iouin.* non eſſe periculum, omnes mori, vel omnes vouere, neque morbos eſſe, qui aliter curari nequeant. Vt vidimus cum Medina *lib.4. de continentia, cap.11.* Quod ſi eſſet ſanctitas certa à morbo lethali, adhuc pluris facienda eſt continentia, quæ eſt fructus centeſimus, vt ſuprà dixi.

Alia obiiciunt hæretici, nempe voto caſtitatis impediri generationem hominum; minui vires Reipublicæ ad expugnandos barbaros, impediri inclinationem ad gignendum, quæ eſt bona, tandem meliorem eſſe arborem, quæ fructus reddit, quàm ſi flores ſolos, &c.

117 Respondetur, hos petulanter, & carnaliter locutos; at verò ſi eos perlegas, qui cæleſtia, veraque bona ſapiunt, intelliges res alio modo ſe habere. His omnibus reſpondet S. Bonauent. *in Dieta, Tit.4. cap.4.* vbi caſtitatis habet panegyricum; præclarum eſſe hoc votum præ cæteris, è coniugio manantibus, ideoque in parabola fructuum terræ centum ferre; coniugium vero triginta. Vide S.Bonauenturam. Ideò D. Auguſtinus lib. de ſancta Virginitate, cap.8. *Nulla ergo* (ait) *carnis fœcunditas ſanctæ virginitati etiam carnis comparari poteſt.* Idem latè oſtendit D. Hieronymus *ad Demetriadem*, & *epiſt. 22. ad Euſtochium*, & eundem D. Auguſtinum *loco cit. capite 10.* vbi refellit id, quod ait Eraſmus *in dialogo Proci & Puellæ*, nempe ex concubitu naſci Virgines. Reſpondet autem, ex concubitu, non vt honeſtum eſt, naſci virgines, quæ etiam ex adulterio naſcuntur. Ità fit vt virgo naſcatur etiam de ſtupro: ſacra autem virgo nec etiam de coniugio naſcitur.

118 Obiicies quintò Concilia, Ancyr. *can. 19.* vbi violatores voti ſolemnis caſtitatis inter bigamos ponit: ſed bigamia non eſt peccatum: Ergo.

Respondetur, in hoc aſſimilari bigamis, quod ſint irregulares, & inhabiles ad ſacerdotium.

Alia etiam Concilia afferunt, quæ ſolùm aſſerunt, non eſſe nuptias vituperandas.

Obiicies ſextò PP. primò quia ex D. Ambroſio, omnes Apoſtoli, exceptis Paulo, & Ioanne, habuerunt vxores.

Respondetur, Apoſtolos poſt vocationem continentes fuiſſe. Ideò Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia*, & Chriſtus reſpondet: *Omnis, qui reliquerit vxorem, &c.*

Secundo referunt Tertullianum *lib. de monogamia*, vbi tractans illud prima Tim. 6. *Volo iuniores nubere*, vbi videtur eas hortari ad nuptias, quæ primam fidem voti fregerant, vt dixi in aſſertione.

Respondetur, Tertullianum loqui de viduis, quæ nondum vouerunt; ait enim: *Propter quod vult, eas nubere, ne primam fidem viduitatis poſtea reſcindant*; nam ſi de iam lapſis à voto loqueretur, quomodo poſſet cauere, ne primam fidem reſcindant, cum iam reſciſſa fuerit? Cautior igitur factus à lapſu aliarum, vult alias nubere, quæ non ſe volunt continere.

Tertio opponunt D.Cyprianum *lib. 1. epiſt.* 119
11. vbi ſcribit de quibuſdam virginibus, quæ poſtquam ſe Deo dicauerunt, cum maſculis cubare repertæ ſunt: *Quod ſi ex fide ſe Chriſto dicauerunt publicè; & caſtè ſine vlla fabula, perſeuerent ita fortes, & ſtabiles, præmium virginitatis expectent; ſi autem perſeuerare nolunt, vel non poſſunt, melius eſt vt nubant, quàm in ignem delictis ſuis cadant.* Hunc locum vrgent Petrus Martyr, Caluinus, Brentius, & alij.

Respondet Bellarminus, vrgere in ea epiſtola, vt quæ lapſæ erant ſepararentur à procis, alioqui minatur excommunicationem; eas igitur hortatur vt nubant, quæ nondum vouerunt, ne, ſicut priores, labantur.

Ego quidem faciliorem reſponſionem exhibeo, 120
vt non loquatur S. Cyprianus de iis, quæ vouerunt Chriſto, &c. Videtur enim de eiſdem loqui, quæ ſe dicauerunt, & quæ nubere poſſent. Itaque eas cum Apoſtolo ad votum edendum hortatur, quod ſi nolint, vel non poſſint, id eſt exiſtiment, ſe non poſſe, nubant. Eſt enim modus dicendi, ſiue nolis, ſiue non poſſis continere.

Vrget Martyr Hilarium *in cap.19. Matth.* vbi ait: *Chriſtus circa Eunuchos, ſi poſſimus, admonet*, vbi obiicit, non dixit: *ſi velimus.*

Respondetur nil addere Hilarium Euangelio, ſed monere, vt conſideremus vires voluntatis noſtræ, an Diuino auxilio capiat hoc conſilium.

Alios etiam plures obiiciunt, qui vel ſolum nuptias laudant, vt Ignatius ad Philadelphios, Nazianzenus, Chryſoſtomus, &c.

Vel exagerant contra eas, quæ votum habent, & non ſeruant, atque clamant non quidem melius eſſe, ſed futurum fuiſſe, vt nuptæ eſſent, vt Baſilius *lib. de Virginitate*, Epiphanius *hæreſi 61.*

Vel continentiam, vel prodeſſe extra Eccleſiam, vt Hilarius *in Pſalm.64.*

Reliquos verò Papiſtas fracidos, inſanos, & deceptos conclamant.

Instat Petrus Martyr, quia D.Auguſtinus li- 121
cèt deceptus aſſerat, peccare nubentes, poſt votum, tamen valide nubere.

Respondetur cum D.Bonauent. D.Auguſtinum de voto ſimplici locutum, non de ſolemni, quod iure Diuino naturali inualidat matrimonium.

Obiicit contra ſecundum aſſertum, quia eleemoſynis abſorbendis fiunt monachi, quod eſt contra Apoſtolum *Epheſ. 4. prima Theſſal. 4. & ſecunda Theſſal. 3.* & D. Auguſtinum *lib. de opere Monach. cap.17.*

Respondet Bellarminus *cap. 42.* ex D. Bonauent. *in quæſtionibus circa regulam S.Franciſci, q.11.* & *in lib. Apologetico contra quendam innominatum*, circa finem & *de paupertate Chriſti, contra Guillelmum, art.2. ad 9.* & *in Apologia Pauperum*, & D. Thom. *opuſ.19. & 22. quæſt.187. art. 3.* ad victum manuum labore quærendum non teneri religioſos, vt dicitur Actorum 6. *Non eſt bonum nos relinquere verbum, & miniſtrare menſis.* Apoſtolus verò ſcribit ſæcularibus quibuſdam otioſis, vt patet legenti. Hortatur (eſto) etiam religioſos, ſicut hortatur ſuos S.Franciſcus ad aliquid operandum pro fugiendo otio, ita tamen, vt non infringat ſpiritum orationis, & deuotionis. Idem dic ad D. Auguſtinum, qui ſolùm obligat eos, qui antequam religioſi fierent, ex labore manuum viuebant, & nunc idem facere poſſunt abſque impedimento

Digitized by Google

mento maioris boni, & tamen ex otio, & pigritia
122 nolunt. Nam *cap.* 21. excipit religioſos, qui Eccleſiaſtica miniſteria exercent, quales ſunt hoc tempore omnes mendicantes. Sic enim ait: *Si Euangeliſtæ ſunt, ſi miniſtri Altaris, ſi diſpenſatores Sacramentorum, benè ſibi iſtam non arrogant, ſed planè vendicant poteſtatem, nimirum viuendi ex facultatibus populi.* Ità S. Bonauent. qui addit etiam D. Hieronymum *prologo in Iob.*

Obiicit ſecundò Brentius in confeſſ. Vuirtemberg. Vel vouens paupertatem eſt pauper, & tunc non habet quid relinquat; vel diues, & tunc vel ponit omnia in commune, & certius ſibi prouidet; vel dat pauperibus, & ſic ſe reddit moleſtum ſua mendicatione proximi, atque adeo contra Charitatem.

123 Respondet Bellarminus *cap.*20. Etiam paupertem relinquere, quod acquirere poteſt ex D. Auguſtino *epiſtola* 89. *quæſt.*4. Quod ſi Diues, ponendo in communi relinquit dominium exemplo Apoſtolorum *Actorum* 4. Neque eſt contra Charitatem, quia anſam diuitibus dant emendi cælum, alioqui Chriſtus laudaret rem contra Charitatem. Ità etiam D. Bonau. *locis adductis.*

QVÆSTIO IV.

An tria Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ vota, ſint Religione eſſentialia.

124 Aſſero primò, hæc requiri ad ſtatum religionis.

Probatur à D. Bonauent. *in Apol. Pauperum, cap.3. primæ reſponſionis*, quia ad perfectionem requiritur vt homo abſtrahatur ab his, quæ grauiter impediunt Charitatem, & abſtrahunt ad noxia: ſed hæc tria ſunt Concupiſcentia carnis, Concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ maximè abſtrahunt à Deo ad noxia; & hæc reciduntur votis: primum quidem voto Caſtitatis, ſecundum Paupertatis, Tertium Obedientiæ: Ergo. Hoc argumentum vide *quæſt. præcedenti.*

Confirmatur, nam his votis omnia bona noſtra Deo offeruntur, quæ ſunt exteriora corporis, & animæ, vt docet Ariſtoteles 1. *Eth. cap.*8. & *lib.*17. *cap.*13. Hinc D. Gregorius *homil.* 20. *ſuper Ezech.* vocat hoc *Holocauſtum.*

125 Qvod verò hæc per vota debeant firmari probatur, nam ad ſtatum exigitur immobilitas, & vt non facilè quis retro aſpiciat, vt dicitur *Lucæ* 9. ſed hoc firmatur per vota: Ergo. Ità etiam D.Thom. hîc & Valentia *diſp.*10.*quæſt.*4.*puncto* 2. Vide & Alphonſum Rodriquez *de Votis.*

Aſſero ſecundò: inter hæc, Votum obedientiæ eſt præcipuum.

Probatur à D. Bonauent. *loco citato*, & *in cap.*1. *regulæ*, & D.Thom. *art.*8. quia offerimus Deo præſtantius bonum, ſcilicet voluntatem, quæ præcedit bonis corporis, & fortunæ.

126 Obſeruat autem S. Doctor etiam clericos promittere Epiſcopo obedientiam, vt dicitur 12. *quæſt.*1. cap. *Non dicatis*; attamen ſublimiorem eſſe obedientiam Monachorum, vt dicitur *extra. de officio ordinarij*, *cap.* 5. Ratio eſt, quia clerici promittunt obedire, ſalua ſtabilitate loci, & non in omnibus, ſed in quibuſdam ſpiritualibus. At Religioſi ſe exponunt obedientiæ, vt quaqua voluerit prælatus eos mittat, & in omnibus ſubiiciuntur, quæ ad regulam ſpectant.

Aſſero tertiò, hæc tria vota ſatis eſſe ad conſtituendum in ſtatu religionis.

Ratio D. Bonauent. eſt, quia per hæc ſatis dedicamur immobiliter Deo.

Nota verò, emiſſionem votorum ſimplicium 127
in Societate Ieſu, poſt Natiuitatem, conſtituere eos religioſos. Sic declarant Paulus III. Iulius III. Gregorius XIII. qui pœnas excommunicationis latæ ſententiæ, & inhabilitatis ad omnia officia, & beneficia, eo ipſo abſque declaratione, incurrenda indixit contradicentibus. Vide Valentiam. Hoc priuilegium confirmatum eſt illis à ſancto Concilio Trident. *ſeſſ.* 26.*cap.*16. *de reform.*

Aſſero quartò, Votum ordinariæ paupertatis religioſæ duo imponere; alterum non habere aliquid proprium: alterum non habere ſuperflua.

Priorem partem docent omnes cum D. Th. 128
*art.*3. & patet ex *cap. cum ad monaſterium de ſtatu monachorum.* Poſterior pars patet ex Clement. 1. *de ſtatu monach.* & traditur à Nauarro *cap. Non dicatis, num.*27. Syluester *verb. Religio*, 6.*quæſt.*7. Leſſio *lib.*2. *cap.*41. *dub.*9. Valentia *diſp.* 10.*quæſt.*4. *puncto* 3. Tannero *diſp.*6. *quæſt.*3. *dub.*4. & aliis.

Notandum tamen hæc ſufficere iis, qui Paupertatem tantùm vouent particularem, habent tamen in communi, quales ſunt omnes religioſi, exceptis Capucinis, & de obſeruantia, vt declarat Concil. Tridentinum *ſeſſ.*25. *cap.*3.

Aliqva obiiciuntur nullius ponderis.

Cvm omnes ordines in eſſentia votis nixa con- 129
ueniant, ſequitur, eos non diſtingui eſſentialiter; ſed ſolum quo ad fines cuiuſque, vt dixi *quæſt.*2. & vt docent D.Bonauent. *loco cit.* D. Thom. *quæſt.* 188. 189. Syluester *ibi*, Leſſius *lib.*2.*cap.*41.*dub.*2. Laym. *lib.*4. *tract.*5. *cap.*3. Fauſt. *in theſ. lib.*5.*quæſt.*17. Baſſæus V. *Religio* 1. *num.*10.

QVÆSTIO V.

An Pontifex *valeat in Votis ſolemnibus diſpenſare.*

D.Bonauent. in 4. diſt.38. art.2. quæſt.3.
D.Thom.2.2. quæſt.88. art.11.

Svppoſitis his, quæ definiui *diſp.*1.*quæſt.*28. 130
facilè hæc quæſtio ſoluitur, admittendo iuridicam declarationem.

Præcipva controuerſia eſt de voto ſolemni caſtitatis.

Prima, eaque celebris opinio eſt, poſſe Pontificem in voto ſolemni caſtitatis diſpenſare, atque idem de votis cæteris ſolemnibus aſtruunt. Ità centum ac decem Doctores relati à Sanchez *libro* 8. *de matrimonio*, *diſput.* 8. Solus ex his, quem viderim Nauar. *commentar.*2. *de regularibus*, *num.* 17. excipit votum paupertatis. Alios etiam refert Tannerus *diſput.*5. *quæſt.*4. *num.* 122. Platus *de bono ſtatus Relig. libro* 2. *capite* 16. & 27. Vaſquez *prima ſecundæ*, *diſput.*165. Adde Baſſæum V. *Votum* 7. *num.*28. qui ait eſſe communem Canoniſtarum, & ferè Theologorum.

Secvnda ſententia negat, Pontificem valere 131
in votis ſolemnibus diſpenſare. Ità D. Thom. 2. 2. *quæſt.*88. *art.*11. cum aliis viginti duobus, quos refert Sanchez *loco citato*, *num.* 5. vbi pro hac adducit D. Bonauenturam, qui, vt diximus *quæſtione prima*, hanc ſententiam

Digitized by Google

ſententiam non audet reprobare: eam verò oppoſitæ præferre non præſumit, ſed ait, ſe neſcire vtra ſit melior.

Assero primò probabilem eſſe hanc ſecundam ſententiam. Ità fatetur Sanchez citatis innumeris ferè Doctoribus pro oppoſita ſententia.

132 Probatvr primò ex *cap. cùm ad monaſterium*, vbi dicitur: *Cuſtodia caſtitatis adeò eſt annexa regulæ monaſticæ, vt contra eam, nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere.*

Vide reſponſiones recitatas *quæſt. prima*. Eſt autem Innocentij III. hoc decretum. Hunc textum grauiter vrgent Thomiſtæ, præſertim verò Petrus Labata *Tom.7. tract.3. diſp.6. dub.8.*

Respondet ore omnium Maſtrius *in 4. diſp.7. num.512.* ſenſum eſſe, Pontificem non poſſe diſpenſare in ſenſu compoſito, ità vt à votis exemptus maneat adhuc Religioſus; vota enim ſunt de eſſentia Religionis. Ità reſpondent etiam gemini de ſacramento matrimonij eximij ſcriptores, Sanchez, & Pontius.

133 Instat Labata, nam ibi Pontifex infert, non poſſe Abbatem diſpenſare ſubditos in voto caſtitatis, quia nec ipſe ſummus Pontifex id valet: at ſi iuxta prædictam reſponſionem poſſet ſummus Pontifex diſpenſare extrahendo monachum à ſtatu Religioſo, non ſatisfieret quæſtioni.

Respondet Maſtrius, hunc authorem nullo fundamento inferre, quod ſi Pontifex valeret Monachum à ſtatu Religioſo auocare, poſſet aliquis deducere, idipſum valere etiam Abbatem.

134 Evm tamen non rectè viſus eſt retundere Maſtrius; non enim eſt hoc, in quo Labata vim facit, nec id inferre prætendit, ſed ita arguit: Abſit, vt Abbas exiſtimet, ſe poſſe in votis ſolemnibus cum Religioſis ſuis diſpenſare, quia vota ſunt Religioni adeò intrinſeca, vt contra ea nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere. Iam verò reſpondere Pontificem poſſe diſpenſare auocando à Religione, videtur ludricum, quia Pontifex ſupponit in ſua ratione contrarium; nempè non poſſe diſpenſari in votis Religionis, quia Religioni irreuocabili ſunt intrinſeca; ſeu quia non poteſt à promiſſis in Religione & ab ipſa Religione retrocedere, & Religioni ſunt vota intrinſeca. Itaque miror, hoc reſponſum à tot viris amplexum, Socino, Richardo, Durando, Paludano Caietano, Palacio, Azorio, & Valentia apud Sanchez *lib.8. diſp.8. num.7. & 12.*

135 Vrgeo adhuc pro Labata; nam ratio Pontificis videtur Ius illud Diuinum ſupponere, Lucæ 9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei*, vt indicat S. P. Franciſcus *c.2. Regulæ*, & ibi D.Bonauentura, & id Leuit.vlt. *Animal, quod Deo deuouit, ſanctum erit, nec mutari poterit.* Hoc autem ſuppoſito fundamento inferre. Cùm irreuocabilis ſit legitimè à ſtatu Religioſo, & Religio eſſentialiter includat hæc vota, ſequitur, nedum ab Abbate poſſe diſpenſari, ſed abſurdum eſſe hoc dicere; cum neque Papa id facere queat.

136 Mihi videtur ſenſus obuius eſſe exprobrantis Abbati exiſtimanti, ſibi integrum eſſe dare licentiam, ſeu licitam conceſſionem retinendi aliquid proprium, cùm & de ipſo Pontifice plurimi negent probabiliter; etſi grauiſſima de cauſa id aliquando conceſſum eſt, debuiſſe Pontificem adhibere ſupremam authoritatem, & plenitudinem poteſtatis, qua fungitur in toto orbe ad ſtatus mutationem ob bonum vniuerſale, qua poteſtate, & ſuperintelligentia Abbas non gaudet. Ità verò ius diuinum in illis caſibus permiſiſſe. Multoties verò caſum eueniſſe referunt Caietanus *tract.1. opuſ. tit.27.* & alij apud Sanchez. Ità Alexander III. diſpenſauit cum Nicolao Iuſtiniano Monacho, inſtante Sereniſſimo Duce, ne Iuſtiniana præclariſſima ſoboles periret: Hic ſumpſit Annam, ex qua ſex filiis maſculis acceptis, & tribus fœmellis, ambo religionem adiere, ac claruere miraculis. Ità refertur à Surio in vita B.Laurentij Iuſtiniani, & apud Azor *lib.11. Inſtit. cap.7.*

137 Ramirvs Aragoniorum Rex, Monachus factus, cùm eius Pater ſine prole obiiſſet, diſpenſatum eſt cum eo à Pontifice; & vxorem duxit, atque filiam genuit.

Casimirvs huius nominis primus, Poloniæ Rex & Monachus, diſpenſatus filios genuit. Conſtantia Rogerij filia Monachali profeſſione diſpenſata Henrico VI. nupſit. Alios etiam referunt.

138 Observat autem Azorius, hos fuiſſe profeſſos. Quod ex hiſtoriis rectè oſtendit, atque redarguit Soti, & Syluestri reſponſa.

Hanc verò praxim damnare nefas eſt, vt monet Petrus à S.Ioſeph Fulienſis *lib.4. de Relig. cap.4.*

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. quia vt valida ſit diſpenſatio, neceſſaria eſt cauſa præponderans; at nulla talis cauſa poteſt eſſe ad diſpenſandum in voto caſtitatis, quia *Omnis ponderatio non eſt digna animæ continentis*, vt dicitur *Eccleſiaſtici 26.* Ergo.

139 Respondet Sanchez *num.7.* & alij ferè omnes, poſſe dare bonum præponderans, puta totius regni pacem, vitam Regis, quæ maximè ſit regno conſeruando neceſſaria, aliaque huius ponderis, quæ ſanè cum bono ſpirituali vnius monachi librata præponderant. Hæc reſponſio ſumpta eſt ex D. Bonau. *loco cit.* qui tamen aduertit, ne decipiantur, ponendo has cauſas, niſi ſint certæ moraliter effectum conſecuturæ; tunc verò S.Doctor dat dexteram.

Addit Sanchez rationem illam bonitatis continentiæ incompenſabilis etiam voto ſimplici adaptari poſſe, & tamen certum eſſe in hoc poſſe Pontificem diſpenſare.

At D. Bonauent. cum aliis eum locum afferunt pro voto ſolemni, quod tradit perfectè animam ſimul cum corpore Diuino mancipio, atque ob id arbitror, Spiritum Sanctum dixiſſe: *non eſt ponderatio animæ continentis*, loco ſuprà cit.

140 Hinc ſumitur alia ratio à D.Bonauent. Id quod eſt penitus Deo traditum, non poteſt ab eo auferri à quoquam inferiori: Sed per vota ſolemnia fit omnimoda traditio hominis Deo, atque adeo iure Diuino remanet omnino Deo deuotus, vt oſtendi *quæſt.1.* Ergo.

Respondet Sanchez *num.120.* ex D. Bonauent. *loco cit.* gratiâ communis boni poſſe rem Deo traditam auferri, quia Deus cùm velit ſemper, quod melius eſt, ſatis compenſatum ſe exiſtimat. De hoc *quæſt.1. diſp.1.*

141 Probatvr quartò à D. Bonauent. *diſt. citata, art.2. quæſt.1.* Id, quod eſt iuris Diuini naturalis eſt indiſpenſabile ab Eccleſia: Sed votum ſolemne caſtitatis eſt iuris Diuini naturalis, hoc pacto irritans matrimonium: Ergo. Maior eſt axioma omnium, vt dixi *quæſt.1.* Minor ibi probata eſt quò ad priorem partem. Quod verò iure Diuino naturali irritet matrimonium. Probatur ex Syricio Papa *epiſtola 1. cap.6.* & refertur *cap. ſi quis ſacro, §. ſi quis ſacra, §. velata, 27. quæſt.1.* vbi ait: *contrahentes poſt votum ſolemne ſeparandos eſſe verbo Domini, & authoritate Canonica.* Ergo non ſolo iure Eccleſiaſtico, ſed etiam Diuino illud matrimonium irritum eſt.

Confirmatvr à D.Bonauent. *quæſt.3.* Res vni tradita, inualidè traditur alij ex iure naturæ. Nemo

Digitized by Google

Nemo enim transferre valet in alium id, quod non habet, ex regula *cap. Quod autem de iure patron.* At per votum ſolemne Religionis transfertur dominium perſonæ in Deum, ità vt non habeat ampliùs vſum ſui corporis ad actus matrimonij: Ergo. Confirmatur, nam ob hanc rationem coniux non poteſt alteri nubere, & licet Eccleſia vt acceptans conſenſum aſſiſtat, non tamen ſolo iure Eccleſiaſtico coniux vni coniugi tenetur, & alteri non nubere, ſed iure naturæ.

142 Respondet Sanchez *loco citatò*, ex dictis *diſput.6. num.* 2. poſſe diſpenſari ſuper iure Diuino naturali, quod à voluntate humana ortum agnouit, qualia ſunt vota, & iuramenta, licèt non ſemper in iure Diuino naturali abſoluto; quamuis aliqui, inter quos eſt D.Bonauent. *in* 4. *diſt.*38. *art.*2. *quæſt.*3. negent fieri relaxationem, ſed tantùm declarationem in illo priori iure, modo explicito *diſput.* 1. *quæſt.*1.

143 Hæc itaque non ſunt adeo firma, vt non iaceant eliſa *diſputatione præcedenti, quæſt.* 1. & hic *quæſt.* 1. quod ſi in omni iure pendente à noſtra voluntate poteſt diſpenſari, licebit etiam diſpenſari in polygamia; obligatio enim coniugum eſt talis.

Tandem probatur, quia, vt refert Abdias, S.Mathæus noluit diſpenſare, vt Iphigenia monachalis nuberet Regi, qui ſe, totumque regnum Baptiſmo faciandum offerebat.

Respondet Sanchez ex Caietano, id factum, quia non decebat initio naſcentis Eccleſiæ religionem propagari, relaxatis iis, quæ ad eandem valdè pertinent, & tam apparenti religionis deſpectu.

144 At (pace eorum) quis ignorat, initio aliqua tolerata, ne ſcandalum incremento religionis apponeretur? ſic etiam D. Gregorius Papa ſcripſit S. Auguſtino in Angliam. Sic annalia Eccleſiaſtica teſtantur, multa tunc temporum tolerata; quæ poſtea roboratis Eccleſiæ viribus ſunt reſtricta.

Assero ſecundò; Probabile etiam eſt, integrum eſſe Pontifici in votis ſolemnibus diſpenſare ſuppono *Tract. de matrim. diſput.*7. *quæſt.* 6. probabile eſſe Votorum ſolemnitatem eſſe è Iure Eccleſiaſtico.

Probatur primò à D. Bonauent. Nihil authoritati Pontificiæ denegandum, quod gubernationi Eccleſiæ conuenit, niſi ſequatur aliquod implicans, vel inconueniens: at diſpenſatio in votis ſolemnibus eſt proficua Eccleſiæ, vt ſi ad pacem regni alicuius, vel ſalutem Regis, Eccleſiæ proficui, conueniret; Neque ſequitur implicantia: Ergo.

145 Probatur verò extrema pars Minoris. Vel repugnat, quia ſit de iure Diuino; & hoc non, quia dubio omni procul diſpenſatur in voto ſimplici, quod eſt de iure Diuino. Vel repugnat ex materia continentiæ, cui nullum bonum æquari valeat; & hoc neque; vt vidimus, quia bonum regni integri præponderat: Vel repugnat ex ſolemnitate; & hoc neque; nam in ſolemnitate non eſt poſita ratio voti. Vel tandem repugnat ex parte traditionis; & neque hoc, quia ob bonum publicum poteſt iuſtè traditum reuocari.

Hæc tamen ratio ex dictis infirmari poteſt, negando Minorem ob rationes allatas *quæſt.* 1. & *diſputatione præcedenti, quæſtione* 1. cum D.Bonauentura. Eam tamen plurimi acclamant apud Maſtrium *num.*510.

146 Probatur ſecundò ratione allata à D. Bonauent. *initio corporis.* Voluntas hominis quatenus politici, & ad commune Reipublicæ bonum ordinati, ſubordinatur capiti in iis, quæ ad bonum commune politicum ſpectant: Ergo in voluntate religioſi, vinculo ſe voti aſtringentis, includitur conditio, niſi Caput communitatis, ideſt, Pontifex communis boni gratia relaxet hæc vincula. Et confirmatur, nam ſi ob œconomiam conceditur Patri irritare vota filiorum, & marito vxoris, cur id negetur ſummo omnium Parenti, & Principi ob publicam totius Eccleſiæ vtilitatem?

Hæc tamen ratio, quam Sanchez principalem iactat, non admodum Seraphico probatur, quia cùm vota hæc ſint Deo gratiſſima, eiuſque conſilia, non videtur probabile ea eſſe facienda ſub conditione, cum non omnino probatum remaneat bonum aliquod præualere.

Vltima ratio D.Bonauent. quæ habetur *diſt. citata, art.* 2. *quæſt.* 1. quam magni facio, quaque nititur Sanchez, ea eſt. In dubio pro Pontificis geſtis præſumendum eſt, quippè à Spiritu Sancto in gubernatione Eccleſiæ ſpeciali ratione dirigitur; at conſtat ex hiſtoriis relatis à Caietano *Tom.* 1. *opuſc. Tit.* 27. de diſpenſatione matrimonij, in occidentali Eccleſia *quæſt. vnica*, & aliis. Hæc ſanè ratio cæteris præualet, eaque Seraphicum ab oppoſita ſententia deterruit. Adde Pontifices verè ſæpè diſpenſaſſe refert Sanchez: Indignum vero reſponſum Sylueſtri V. *Votum* explodit Petrus Maſtrius & iuſtè. 147

Hinc verò ſequitur, idem dicendum etiam de aliis votis: eſt enim par ratio, vt indicat Sanchez *lib.*5. *Decal. cap.*2. *num.*9. eò magis, quia non poteſt coniugatus paupertatem religioſam ſeruare. Ità Rebaden. *de Inſtituto Societatis Ieſu, cap.*18. Azor, *lib.*12. *Inſtit. moral. cap.*7. *quæſito*2. Vaſquez *prima ſecundæ, diſp.*165. *cap.*9. *num.*104.

Idem etiam de voto obedientiæ argumentum vrget, debet enim coniugatus eſſe caput dominans. 148

Hinc verò ſequitur multò magis poſſe Papam diſpenſare in voto adnexo ſacris ordinibus; non eſt enim adeo ſolemne, nec per ſe; ſed adnexum ſacris, & ita de hoc eſt minima controuerſia, cùm hoc ſit ex iure Eccleſiaſtico adnexum.

QVÆSTIO VI.

Qui recipiendi ſint ad Religionem.

Svppono, Ordines ſingulos habere aliqua de hoc ſtatuta peculiaria. Cùm autem quatuor ſint Regulæ præcipuæ, ſcil. Baſilij, Auguſtini, Benedicti, & Franciſci, tamen & ſinguli Ordines ſtatutis differunt, multò magis alieni, vt Carthuſiani, & Ieſuitæ. 149

Dicam verò in hac re, quæ ferè communia ſunt, & cuique obuiant.

Primo, Epiſcopi iureiurando Papæ ſanctiſſimo adſtricti, nequeunt abſque eius licentia recipi. Ità D.Thom. *quæſt.*189. *art.*7. ex *cap. Niſi cum pridem de renunc.*

Secvndo, nec coniuges matrimonio conſummato *cap. Quidam*, & *cap. Placet de conuerſ. coniugat.* Poſſunt tamen mutuo conſenſu *cap. Cùm ſis, cap. Vxoratus, cap. Ad Apoſt. de conuerſ. coniugat.* mulier verò, ſi iuuenis, vel talis ſit vt timeri de eius incontinentia poſſit, ſi maneat in ſeculo; 150

Digitized by Google

ſæculo, tenetur monaſterium ingredi, marito intrante. Aliter verò ſat eſt, ſi voueat continentiam in manu Epiſcopi.

Erit autem iudicandum è perſonæ ſtatu, valetudine, vita anteacta, vt ait Poncius *de matrim. lib.9. cap.12.* An verò periculum ſit, Epiſcopus iudicabit *cap. ſi vir, & vxor, 27. quæſt. 2. cap. Quia Agatho, cap. ſcripſit nobis, 27. quæſt.2.* vt obſeruat S Bonauent. *ad cap.2. Regulæ*, vbi S. Pater Franciſcus id prouidit.

151 Notat verò S. Doctor, ætatem ad hoc debitam, vt vxor poſſit manere in ſæculo abſque ſuſpicione, intrante viro Religionem, menſurandam magis ſtabilitate virtutis, quàm tractu annorum; nam dicitur Sap.4. *Cani ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata.* Conſentit Poncius *loco citato*, Baſſæus V. *Religio 2. num. 2.* Ideò non determinat, vt ſit quinquagenaria, vt vellent Sanchez *de matrim. lib.7. diſp.32. num.15.* Guttierez *de matrim. cap. 95.* Bonacina *quæſt.3. puncto 3.num.12.* Filliucius *tract.10. part. 2. num. 133.* Neque ſtatuit, vt ſit ſexagenaria cum Fauſto *in theſ. relig. lib.5.quæſt 55.* Azor *tract.1. lib.12. cap.1. quæſito 6.*

152 In matrimonio tamen rato, poteſt inuito coniuge religionem ingredi, *cap. verum, cap. ex publico, de conuerſ. coniug.* Vel ſi intra bimeſtre vi conſummauerit vir, Diana *de ſacr. reſol. 242. part.3.* Vel ſi alter adulteret *cap. Agathoſa 27. quæſt.2. cap.* Porrò *de diuort.* non tamen ſi condonauit. Vel ſi coniux incidat in hæreſim *diſt.32. quæſt.1. cap.1.*

Tertio, quia virginem ſub ſpe matrimonij defloraiut. Vide Dianam *part. 3. de ſacrament. Reſol.203.*

Qvarto, ſeruus inuito domino *cap. ſi quis 17. quæſt.2.*

Qvinto, qui eſt debitor; ità D.Thom.2.2. *q.vlt. art.6.* debitor inquam è contractu, vel delicto, vt dixi *de Reſt.* Erit tamen valida profeſſio, etſi illicita *ex Clement.8. In ſuprema*, vbi moderatur Bullam Sixti V.

Sexto, reddendis ratiociniis obligati ex Sixto V. *Cum de omnibus.*

Septimo, filij, quorum parentes in graui iacent egeſtate: vel è contra.

Octavo, impuberes abſque licentia parentum, vel tutorum, D.Thom. 2. 2. *quæſt.88. art.9. & q.101. art.4. & quæſt. vlt. art.5.*

153 Nono, illegitimus, cuius Pater ſuperſtes in ea religione profeſſus ſit. Propriis verò ſtatutis aliqui ordines excludunt homicidas, infames, & natos è Iudæis, Saracenis, vel hæreticis.

Vndecimo vitiati corpore; nam hi ab altari arcentur. *c. De corp. vitiato, & cap.2. de cler. ægrot.*

Dvodecimo, Infames. Adde è *Conſt. Sixti V.* criminoſos. Hi ſunt, qui facinora turpia patrarunt, & hæc ſunt nota. Item grauiter ſuſpectos excludé.

Dvodecimo, Bigami nequeunt eſſe Clerici.

154 Tenetvr verò Prælatus informari; & ſi eius culpâ recipiatur criminoſus, ratiociniis obligatus, &c. incurrit pœnas priuationis vocis, inhabilitatis ad omnia officia, honores, &c. Vide Tamburinum *tract. 3. de iure Abbat. diſp.6. quæſt.4.* Portel. *dub. Reg.v. Nouitij informat.* Rodriquez *tract.3. qq. regul. quæſt.10.* Mirandam *tract. 1. quæſt.17. 18. 19.* Peyrinum *tract.2. de Prælat. quæſt. 3. cap. 1. §.1.* Vecch. *in prax. diſp.6. dub.7.* Baſſæum V. *Religio 2.* qui monet, teneri recipiendum pandere ſuum impedimentum graue.

Recipiendi ſunt igitur, qui apti ſint Religioni inſeruire. Quare lethali culpa damnantur recipientes damnoſos, vel ineptos.

QVÆSTIO VII.

De Novitiis.

Specvlvm apponit D.Bonauent. terſum, in quo adamuſſim Nouitij ſuos mores componant, & Patres admittendis ad profeſſionem deſtinati, nouitiorum vitam anatomicè examinent. Opuſculum quidem cæleſte. 155

Alivd opus ſimile apponit. De Inſtitutione Nouitiorum; opus ſanè aureum. Omnia verò latius differta colligit in Regulâ Nouitiorum.

Rurſus, Opuſculum aliud apponit pro monialibus de perfectione vitæ.

Decernit ſanctum Trident. Concil. *ſeſſ.25. cap.15.* non eſſe validam profeſſionem, ſi nouitius 16. annos non compleuit, & integrum annum probationis non peregit, & hoc in noſtra Regula obſeruat S. Bonau. *ad cap.2.*

Annvs debet politicè ad morem impleri, vt ſi biſſextus ſit, duo dies vnum conſtituant. 156

Si è priuilegio moriturus nouitius ad profeſſionem admittatur, ſuccedunt parentes ab inteſtato, quidquid dicat cum aliis Diana *part. 3. de dub. reg. reſol.17. & part. 5. tract.5. reſol. 139.* Ratio eſt, quia in ſolum ſpirituale ſolatium conceditur, ideò nequit in foro externo præiudicare legitimis heredibus, & deuoluere hereditatem ad monaſterium, vbi nullum ius eſt; nullum pariter debitum.

Debet annus integer continuatus eſſe, non interpolatus; Rodriquez *tomo 2. cap.8. & tomo 3. qq. quæſt.15. art.8.* Sa V. *Relig. num.9.* Azor *tract.1. lib.12. cap.2. quæſito 8.* Bonacina *de clauſ. quæſt.2. puncto 10. diff. 2.* Nauar. *de reg. conſil. 32. & 33.* Henriquez *lib.13. de excomm. cap. 40.* Syluester V. *religio 5. q.4.* D.Anton. *3. part. tit.16. cap.3. §.2.* Fauſt. *in theſ. lib.5. quæſt.163. & 164.* Sanchez *lib.5. cap. 4.* Baſſæus V. *Religio 3. num.5.*

Si nouitius aufugiat ad duas horas cum habitu, & redeat, interruptus eſt annus, iuxta deciſionem Cardinalium apud Barboſam *de iur. can. lib.1. c.42. n.139.* Vecch. *diſp.11. dub.3. num.6. & 15.* 157

Debet annus compleri cum habitu Religionis, vt docent Syluester V. *Religio 5. quæſt. 5.* Angel. V. *nouitius*, Vecchius *diſp.11. dub.7.* & alij apud Baſſæum *num.7.*

Si nouitiatus fuit irritus, eſt iterandus, quia non eſt cauſa, nec ad præteritum eſt potentia. Ità Nauar. & Rodriquez apud Baſſæum *num.9.*

Recipientes ad profeſſionem inter Mendicantes, ante annum completum, excommunicantur, & ſuſpenduntur ipſo facto à facultate admittendi ad profeſſionem *cap. Non ſolum de reg. in 6.* eadem cenſura nodantur, qui toto illo anno impediunt, ne liberè tranſeat nouitius ad alium ordinem, niſi maior 16. annis profeſſionem emiſerit. In aliis autem Ordinibus grauiter peccant contra præceptum Concilij Trident. *ſeſſ.25. de regul. cap.15.*

Possvnt ſuperiores ex cauſa prolongare profeſſionem, ex iure veteri, cui in hoc Tridentina Synodus non derogat. Conceditur verò à Pio V. apud Rodriquez *loco citato*, & Baſſæum *num.10.* dummodò intra ſex menſes ille ſperetur futurus habilis. 158

Novitii

Digitized by Google

Novitii non tenentur ſtatutis Religionis cum non adhuc ſint membra. Vide Baſſæum *n.*11.& 13.

Gaudent priuilegio Canonis,& Fori,Sanchez *lib.*4. *cap.*39. *num.*17. & *lib.*6. *cap.*10. Layman *lib.*4. *tract.*5. *cap.*4. Diana *de dub. regular. Reſol.*73.

159 Rediens ad ſæculum non reincidit in cenſuras, aut irregularitates,à quibus in Religione fuit abſolutus vigore priuilegiorum, quæ adducit Vecch. *diſp.*9. *dub.*25. Vide Suarez *tract.*5. *in* 3. *part. diſp.*7. *ſect.*5. *num.* 35. Dianam *cit. reſol.* 44. Bonacina *de leg.diſt.*4.*quæſt.*2.*puncto* 7.§.4. *num.*28. Id probabilius ait Baſſæus *num.*16.

QVÆSTIO VIII.

Quæ requirantur ad profeſſionem in Religione.

160 PRofessio hæc alia eſt expreſſa, alia tacita. Expreſſa editur expreſsè verbis; ſcripto, vel nutibus: Tacita verò præſumitur facta,primò ſi peracto probationis anno, habitum profeſſorum, diſtinctum quidem à nouitiorum habitu,triduo geſtes *cap.ad Noſtram de regul.* Secundo in tali ſuſcepto habitu facias etiam ante triduum aliquid proprium profeſſorum, puta præbere ſuffragium *in comitiis*. Tertiò, ſi anno integro habitum profeſſorum geſtes, tranſacto anno præſumeris profeſſus. *Clement. eos, de Regul.* Vide Manuelem *tract.* 2. *ſum. cap.* 8. *num.* 13. Azor.*lib.*12.*cap.*4. *quæſito* 2. Sanchez *lib.*5.*cap.*3. Mirandam *tract.*1.*quæſt.*24. *art.*1. Layman *lib.*4. *tract.* 5. *cap.*5. Leſſius *lib.*2. *cap.*41. *num.*57. Vecch. *diſp.*13. *dub.*18. Baſſæum V. *Religio* 4. *num.* 1. Ità vno ex his modis erit tacitè profeſſus.

161 Notant verò Tridentinum Concil. id non immutaſſe, aut abſtuliſſe, hos modos, ſed ſolùm addere, vt completus ſit annus probationis, & ætatis annorum 16. integrè ad punctum. Suſceptio etiam Sacrorum Ordinum ab huiuſmodi inducit profeſſionem, vt declarauit Sacra Congreg.1619. apud Tamburin. *de iure*, Abb. *diſt.*6. *quæſt.*13. *num.*12.

Nota etiam, profeſſionem è *conſtitut. cap. fin. quæſt.*3. eſſe ſcripto à profitente, ſi ſcribere norit, conſignandam.

Præter conditiones relatas è Concilio Tridentino neceſſarias, vbi Concilium receptum eſt, aliæ requiruntur.

Prima, vt in monaſterio ſui ſexus fiat. Ità hermaphroditus æque vtriuſque ſexus nullibi profitetur. Portel.V. *Profeſſio*, qui ait, fœminam profeſſam, ſi in marem erumpat, teneri ad religionem virorum tranſire. Sed non placet; nam præciſè eius profeſſio eſt Monialium. Vide Dianam *part.*5. *tract.* 14. *Reſol.* 49.

162 Secunda conditio eſt, vt recipiatur à poteſtatem habente. Hi ſunt Generalis, Prouincialis, & immediatus loci cum familia Prælatus; ſine conſenſu enim maioris partis familiæ nequeunt Prælati vllum admittere, nec familia,renitente Prælato; Rodriquez *tract.*3. *qq.*17. *art.*7. Vecch. *diſp.* 12. *dub.* 1. & Sanchez *lib.*5. 14. *à num.* 62. cum Baſſæo *num.*3. Prouidè autem receptio Prælatis, vt prudentioribus commendatur, & additur prudentum fratrum conſenſus ad receptionem, vt ait S. Doctor ad *cap.* 2. Regulæ Minorum. Quare poteſt Generalis, ſeu Prouincialis præcipere ſuperiori Nouitiatus, ne aliquem abſque ſua licentia admittat ſub declaratione nullitatis, Nauar. *lib.* 2. *conſ. reg.* 62. Rodriquez *tract.* 3. *qq. quæſt.*17. *art.*7. nam eius poteſtas eſt eminenter in Prælato maiori.

Tenentur verò omnes, idoneum non excludere, Suarez *tract.*3. *de relig.lib.*4.*cap.*3.*num.*7. Vecch. *diſp.*12. *dub.*1. Portel. V. *Nouitius*, *num.* 55. & *in addit.num.*17.Mirand *tract.*1.*quæſt.*25.*art.*1.&2.Diana *part.*7. *tract.*11. *reſol.*26. Baſſæus V. *Religio*,4.*num.*3. Et indicat S.Doctor *ad cap.*2. *Reg. minorum.* 163

Ratio eſt, quia malum grande infertur illi, dum tanto priuatur bono; ſicuti malum graue Religioni infertur, ſiue idonei pellantur, ſiue noxij, & inepti admittantur. Ideò enim eis demandatur, vt arte præditi piſcatoria, bonos in vaſa mittant, malis non idoneis foras miſſis, vt differit S.Doctor.

Quod ſi, etiam datis votis, aliquod graue in nouitio offendant, vel detegant, poſſunt adhuc Patres conuentus eum eiicere: Annus enim datur in approbationem *cap. ad Apoſtolicam.* Et ſicut licet in matrimonio rato; ità in ſpirituali *cap. Inter corporalia,de tranſl.Epiſcop.*Ità Baſſæus *num.*3.Vecch.*diſp.*12. *dub.*7. qui *diſp.*5. ait priuatos voce, non poſſe ſuffragium dare. 164

Tertio exigitur animus profitentis liber à vi, metu graui, vel importunis precibus, & offenſione parentum, &c. *cap. Perlatum de his, quæ vi.* Sanchez *de matrim. lib.*4. *diſp.*6.*num.*18. & *diſp.*7.*num.*7. Coninch. *diſp.* 28. *dub.* 2. *num.* 35. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 35. Vecch. *diſp.* 13. *dub.* 12. Baſſæus *num.*5. In dubio autem: an metus fuerit grauis,iudicandum pro ipſa profeſſione, quæ poſſidet, ità Sanchez *lib.*4.*moral.cap.*3. Bonacina *de leg.diſp.*4.*quæſt.*2. *puncto.*3. §.1. *num.*11.

Professio irrita poteſt ratificari, niſi facta ſit in Religione non approbata. Vide Baſſæum.

Concilium Trident. *ſeſſ.*25. *de reg. cap.*19. concedit, vt qui præſumit inualidè ſe profeſſum, reclamare poſſit ſolùm intra quinquennium, niſi tamen intra fuerit impeditus. Adducat verò cauſas reclamandi coram ſuperiore ſuo. 165

Nota verò, ſi irrita fuit profeſſio, non ratificari elapſo quinquennio, quia non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non ſubſiſtit; ita Diana *part.*6. *tract.*7. *Reſol.*56.

Cavsas reclamandi vide cum reliquis in Bonacina *de clauſ. quæſt.*2. *puncto* 10. Sanchez *de matrim. lib.*7. *diſp.* 37. Suarez *de relig. tract.* 3. *lib.* 7. *cap.*3.

Effectvs obligationis recenſebo,cùm de ſingulis votis agam.

Mvlta verò bona affert. Primum bonum, quod circumfertur, eſt Reſtitutio Baptiſmalis innocentiæ: Ità D.Thom. *q.*189.*art.*5. Nauar. *tract.*2. *de reg. num.*60. Peyrin. *tract.*2. *de præl. quæſt.* 3. *cap.* 1. *num.*154. Sà V. *religio*, *num.*17. Layman *lib.*4.*tract.*5. *cap.*10. Villalobos *tom.*2. *tract.*35.*diff.*26. 166

Aliqvi addunt eum, qui in profeſſione obicem poſuerit, ſi reſipiſcat, recipere innocentiam; Sed non video, vnde id probent ex opere operato, vbi hæc promiſſio reperiatur, vt notat Caietanus *ad locum citatum D. Thom. art.* 3. *ad* 3. Azor *tract.*1. *lib.* 12. *cap.* 5. *quæſito* 11. Nauar. *de indulg. not.*20. *num.*17.

Deinde profeſſio tollit irregularitatem,quæ ex defectu natalium ad ordines, & beneficia ſimplicia *cap.*1. *de filiis Preſbyt.* 167

Macvlas quò ad actus temporales ex *Auth. de monach. collat.*1.

Inſuper à patria liberatur poteſtate quò ad grauamina. Vide Sanchez *numero* 29. Tandem profeſſio emiſſa ante parentis mortem, abolet ingrati notam,

Digitized by Google

ob quam exhæredari poterat. Vide Layman *lib. 4. tract.5. cap.10.*

MVLTAS rationes recenſet S.Doctor *quæſt.10.in Reg.* cur non ſint omnes ad Religionem recipiendi.

PLVRIMA congerit motiua, ob quæ recipiendi ſint ad religionem idonei *quæſt. 15. in Regulam*, Illas autem rationes, ſicut & hæc motiua, cum ex communi praxi per ſe pateant, hic prætermitto.

QVÆSTIO IX.

An, & qualiter teneantur Religioſi ad perfectionem.

D.Bonauent. variis in locis.
D.Thom 2.2. quæſt.184. art.5. ad 2. & quæſt.186. art.2. & 9.

168 RELIGIOSVM teneri ad perfectionem non quidem actu habendam, ſed procurandam, communiter concedunt Doctores cum D. Bonauent. *lib.1. de profectu religioſi, cap.1.* & *in qq. ſuper Regulam, quæſt.16.* & *p.p. de Eccl. Hierarch. cap.2.3.& 4.* & *part.4. cap.4.* Ità D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 184. *art.5. ad* 2. & *quæſt.* 186. *art.* 2. & 9. & ibi Caietanus, Abul. *quæſt.* 144. *in cap.9. Matthæi:* Aſtenſis *ſum.2. part. tit.47. art. 1. quæſt.3.* Carthuſ. *de reform. clauſtr. lib.1. art.1.* D. Antonin. 3. *part. tit.16. cap.* 1. §.1. Angelus *verb. Religioſus, num.* 27. Syluester *ibi* 1. *quæſt.3.* Armilla *n.* 3. Tabiena *quæſt.* 4. Nauar. *com.1. de Regular.num.10. dicto* 10. Corduba *in reg. S.Franciſci, cap.1. quæſt.3. dicto* 2. Viguer. *lib. Inſtit. cap.7.* §.1. Azor *lib.* 11. *tract.* 1. *Inſtit. cap.vlt. quæſito* 11. Valentia *diſp.10. quæſt.4. puncto* 4. Bannes *primâ ſecundæ, quæſt.33. art.3. dub.3.* Manuel *qq. regul.tract.3. quæſt.48. art.* 1. Beltram. *tract. de voto paupert. cap.3.* Sanchez *in Decal. Tom.2. lib.6. cap.5.* Ratio D. Bonauent. eſt, quia hæc eſt Schola virtutum. Ideò Chriſtus ait, Matth. 19. *Si vis, &c.* Hæc ſententia multis Religioſis eſt terribilis, vt ait Baſſæus V. *obed. num.17.* cum Nauar. *com.1. de Reg. num.10.*

169 NON tamen ad omnem perfectionem ſectandam tenentur cuncti, ſed iuxta regulæ ſuæ conditionem. Ità D. Bonauent. *in epiſtola ad Prouinciales, & Cuſtodes,* & *locis allatis,* & D.Thom. *quæſt.* 186. *art.2.* & reliqui cum SS. DD.

RATIO D.Bonauenturæ *locis adductis*, eſt, quia religiones ex Inſtitutoris mente, & ſedis Apoſtolicæ confirmatione inſtitutæ ſunt, ſicut acies ordinatæ ad finem aliquem aſſequendum adhibitis certis mediis: Ergo illis tantùm inſiſtendum; alioqui non erit vnquam alicuius religioſi firmum exercitium virtutum.

EST autem difficultas: An hoc ſit peculiari præcepto nobis iniunctum.

170 ASSERO, non eſſe peculiare præceptum. Eſt ſententia D. Bonauent. qui *locis citatis*, & vbique perfectionem per obſeruantiam regulæ iniungit, atque declarat. Ideò & Caietanus *quæſt.186. art.6.* Corduba *cap.1. Regulæ, quæſt.3. dict.3.* qui videntur aſſerere, eſſe peculiare præceptum, concludunt, contemptum regulæ, & huius obligationis tendendi ad perfectionem, eſſe inſeparabiles.

PROBATVR primò à D.Bonau. *de profect. relig. cap.1.* nam *Apoc.2.* Chriſtus increpans illum Prælatum, qui tepidor iam factus erat, ait: *Habeo aduerſus te pauca: quia charitatem primam reliquiſti: quapropter pœnitentiam age, & prima opera fac.*

171 Ibi nil aliud iniungitur, niſi vt prima opera virtutum, præcipuè charitatis, reſumat, & viam interruptam per auia recalcet: Ergo ſufficit ea opera charitatis ad finem facere. Sic enim & Eccleſ. 9. dicitur: *Quodcunque poteſt manus tua, inſtanter operare;* & hoc dicitur etiam ſæcularibus, quibus tamen nullus dicet, iniunctam eſſe diſtincto præcepto perfectionem: Alioqui oporteret omnia peccata mortalia eſſe duplicata, quod nullus etiam timoratus dicet. Sic etiam religioſus quoties vota, aut præcepta violat, gemina mortalia patraret, quod eſt inauditum, neque ſunt peccata adeo multiplicanda ſine cauſa, vt monet Sanchez *num 5.*

Quæſtio autem eſt, quandonam peccetur contra hanc obligationem?

172 D. THOMAS *quæſt.186. art.2. & 9.* & Caietanus *eo art.2. & 9.* D.Antoninus, Angelus, Armilla, Valentia, adducti *num.1.* dicunt, tunc contrauenire, quando eſt contemptus conſiliorum, quibus peruenitur ad perfectionem, & Valentia *diſp.10.quæſt.4. puncto 5. col. penult.* cum Caietano explicant, hunc contemptum eſſe, quando Religioſus ideò regulas tranſgreditur, quod nolit illis ſubiici. Loquitur autem Caietanus de religioſis, & ſæcularibus, vt notat Azor *tract.1. lib.11. cap. vlt. quæſito* 11.

173 AT Syluester *verb.religio 1.quæſt.3.* Tabien. *quæſt.4.* Corduba *in Reg. cap.1. quæſt.3. dicto* 3. dicunt, contemnere, eſſe non æſtimare, itaque eum religioſum contemnere perfectionem, qui non habet intentionem tendendi ad illam; Etſi talis non peccet ex contemptu, ſed ex negligentia, vel cupiditate. Eodem modo loquuntur D. Antoninus, Angel. & Sylueſt. *n.* 1. allegati cum D.Thom. *quæſt.184. art.5. ad* 2. religioſos eſſe mendaces, quoties à perfectione, quam profitentur, animum reuocant. Vbi Caietanus in fine, & Nauar. *Commentar.1. de regular.num.10.* cenſent, D.Thomam *hoc in loco,* ſentire, hoc eſſe peccatum mortale; alioqui nullum eſſet diſcrimen inter religioſos, & ſæculares; nam & hi peccant mortaliter contemnentes conſilia, & ita inanis eſſet quæſtio de obligatione Religioſi, ratione ſui ſtatus, qui eſt ſchola perfectionis.

174 D. BONAVENTVRA *in Compend. Theol.verit. lib.3. cap.6.* ait, Religioſum teneri ad perfectionem, quia omnia renunciantur: ſæculares verò ad præcepta, ſine quibus non habetur Charitas. Eadem ferè habet *in Apolog. Paup. cap.3. reſp. prima*, vbi ait, perfectionem religioſi eſſe in obſeruantia conſiliorum Euangelij. Hanc autem ſic explicat, vt ſicuti perfectio, omnibus neceſſaria, eſt obſeruatio mandatorum; ità perfectio Euangelica religioſi ſit euitare etiam ea, quæ ſunt occaſiones peccatorum, quæ numerantur à D. Ioanne epiſt.1. cap.2. *Quidquid eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.* Vitantur autem incentiua concupiſcentiæ carnis Voto caſtitatis, Matth. 19. *Sunt Eunuchi, &c.* Incentiua concupiſcentiæ oculorum, conſilio Chriſti, Matth.19. *Si vis perfectus eſſe, &c.* Vitæ ſuperbia, conſilio eiuſdem Chriſti, Matth.16. *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, &c.* Voto obedientiæ, quod non extenditur ad omnia voluntatis obiecta, vt latè oſtendi cum D.Bonau. *Tract.de voto, diſp.2. ſect.2. quæſt.2.* & in hac triplici declinatione à malo, & origine eius, primam partem Euangelicæ perfectionis conſiſtere, & Sacra Scriptura inſinuat & SS. Patres Religionum Inſtitutores affirmant.

175 IGITVR in his declinationibus à malo, & occaſionibus eius primam partem Euangelicæ perfectionis collocat.

SECVNDA verò ſtat in proſecutione boni ſupererogatiua per vitam actiuam, & contemplatiuam ad Deum,

Digitized by Google

Deum ; per vehementem charitatem ad proximum, per grandem beneficientiam erga inimicos, de qua Matth.5. *Benefacite his, qui oderunt vos. Eſtote perfecti, &c.*

Tertia in ſupererogatiua perpeſſione aduerſitatum, ex læto animo eas tolerando, vt dicitur Iacobi 1. *Omne gaudium exiſtimate, cùm in varias tentationes incideritis.*

Illa quidem prima tria cadere ſub voto ait. Ideò S.P.Franciſcus regulam tradit: *Regula fratrum minorum hæc eſt, ſanctum Domini noſtri Euangelium obſeruare, viuendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate.*

176 Alia verò tria ponit admonitoriè deſideranda, commendans: *Attendant fratres, quòd ſuper omnia deſiderare debent habere ſpiritum Domini, & ſanctam eius operationem, orare ſemper ad Deum puro corde, & habere humilitatem, & patientiam in infirmitate, & tribulatione, & diligere eos, qui nos perſequuntur.*

Svbinfert verò, ad perfectionem obligari ex voto religioſos, & aliquos ratione ſtatus, ideſt Epiſcopos, qui ad perfectionis actus eſt aſtrictus.

Hanc autem perfectionem in votorum, & præceptorum regulæ obſeruantia ponit, concluditque: Ex his omnibus apertè clareſcit, quod religionis votum in ſtatu perfectionis collocat.

Ex his deduco duo illa aſſerta, quæ ſequuntur.

177 Primvm aſſero, perfectionem, Chriſtianis ſufficientem, eſſe ſeruare Præcepta.

Probatvr à S. Doctore, 1. ex Matth.19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Hanc eſſe ſcalam ait S.Doctor *ad Graduale Miſſæ.*

Deinde id probat *loco cit.* ex D. Proſpero de vita contemplatiua, lib. 3. cap. 15. *Perfecti ſunt, qui volendo, quod Deus vult, nullis peccatis, quod Deus offenditur, acquieſcunt.*

Idem teſtimonium affert *de ſeptem Itineribus, itinere 4. diſt 4. art.3.*

Addit illud Deuter. 18. *Perfectus eris, & abſque macula coram Domino tuo,* vbi Gloſſa *abſque macula criminali.*

Si tamen proponat, non exequi conſilia, ſolùm eſſe veniale aſſerunt Sanchez *lib.6. cap.5. num.8.* cum Caietano *quæſt.186. art.2.* Corduba *ad Reg. cap.1. quæſt.3. diſp. vlt.* Valentia *diſp. 10. quæſt. 4. puncto 4.* Azor *lib.11. Inſtit. cap. vlt. quæſito 11.*

Quoad Religioſos.

178 Svppono ex D. Bonauent. *lib. 5. Compend. Theol. verit. cap.69. & 70.* Perfectionem hanc addere obſeruantiam conſiliorum, quæ à præceptis differunt ex natura ſua, quia conſilium eſt perſuaſio melioris boni ſupererogationis.

Dvodecim autem Conſilia in Euangelio S. Doctor reperit.

Primvm eſt paupertatis, Matth.19. *Si vis perfectus eſſe, &c.* Lucæ 14. *Qui non renunciat omnibus, &c.*

Secvndvm obedientiæ, Matth.23. *Super cathedram moyſi, &c. omnia, quæ dixerint, &c.*

Tertivm caſtitatis, Matth.19. *Sunt Eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt.*

Qvartvm beneficentiæ in inimicos extra neceſſitatem, Matth.5. *Benefacite, &c.*

Qvintvm manſuetudinis Matth. 5. *Si quis te percuſſerit in maxilla vna, præbe illi & alteram: & qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam noli prohibere.*

Sextvm eſt miſericordiæ ſupererogationis, Lucæ 6. *Omni petenti te, tribue.*

179 Septimvm, ſimplicitas verborum, Matth.5. *Sit ſermo veſter, eſt, eſt; non, non.*

Octavvm vitandi occaſiones remotas peccati, Matth.5. & 18. *Si oculus tuus, &c.*

Nonvm, finis perfecta intentio, Matth. 5. *Luceat lux veſtra, &c.*

Decimvm, conformitas perfecta ad doctrinam, Matth.23. *Alligant enim onera.*

Vndecimvm vitandæ ſollicitudinis 1. Cor.7. *Rom.12. Luca 10.*

Dvodecimvm corripiendi etiam de venialibus, nam quò ad mortalia eſt præcepta correctio, & 180
ordo eius. Ex his conſiliis aliqua ſunt promiſſa votis; alia admonitionibus ſuadentur.

Assero ergo, Religioſo neceſſariam perfectionem eſſe eam, quæ in votis, & præceptis regulæ, ac ſuperiorum Conſtitutionibus conſiſtit: Conſilia verò, & admonitiones reliquas omittere volentem Religioſum, non illicò peccare mortaliter dicerem; Ita & Baſſæus V. *obed.17.* Sanchez *lib. 6. cap.5.* & Azor *tract.1. lib.1. cap.11. quæſito 11.*

Probatvr ratione ducta è D.Bonauent. *locis citatis.* Status perfectionis neceſſariæ eſt ille, qui in regula neceſſarius exprimitur; cæteræ verò, cùm ſimplices ſint admonitiones, non inducunt mortale: *Non enim noui peccatum, niſi per legem.* Itaque ſolùm erit mortale ex graui contemptu, vt colligit Caietanus *ad art.2. quæſt.186.* ex D.Thom. Et idem cenſent Azor *tom.1. lib.11. cap.vlt. quæſito 11.* Sanchez *lib.6. cap.5. num.9.* Itaque ſi contemptus ſit leuis; culpa tantùm venialis erit.

Addo tamen cum Sanchez *lib.6. cap 4. num.18.* 181
& cap.5. num.9. ex D.Bonauent. in epiſtola ad quemdam Prouincialem, & in altera ad miniſtros, & Cuſtodes, fore mortiferum illud propoſitum ob periculum tranſgrediendi etiam præcepta, & vota, & ob ſcandala, quæ inducet moleſtias, inquietudines, quas inuehent, *exempli gratia,* ſi nolit orationes, ſilentium, & ſolitudinem ſeruare, aliaque regulæ monita ſancta. Subſcribit Baſſæus cit.

Addit Sanchez *num.10.* peccare lethaliter religioſum contra hoc præceptum, ſi ſeruans regulam, & vota, intendat non attingere perfectionem vitæ religioſæ, neque finem per illam intentum.

Probatvr quia habet intentum contrarium 182
attingendi finem promiſſum, & hoc voluit S.Doctor, dicens, ad perfectionem ſupererogationis neceſſarium eſſe ſaltem habere deſiderium, ſcilicet, vt non habeatur ad minus contraria intentio. Idem cenſet Corduba *in cap.1. Regulæ, quæſt.3.*

QVÆSTIO X.

Vnde ſumenda ſit maior Religionis perfectio.

D.Thom. quæſt.188. art.6.

Ex doctrina D. Dionyſij communiter recepta 183
cap.7. de diu. nom. quam refert, & ſequitur D. Thom. Paludanus 4. *diſt.38. quæſt.3. art.1.* D. Antonin.3. *part. tit.16. cap.4. §.4.* latiſſimè aliis citatis Manuel *qq. regul. tom.3. quæſt. 48. art. 1.* Tanner. *diſp.6. quæſt.3. dub.2. num.34.* Valentia *diſp.16. quæſt.6. puncto 2.* qui proinde docent præſtantiam maiorem Religionis præ aliis eſſe eam, quæ vel meliorem finem, vel plures è melioribus proſequitur, quoad media, quæ non ab auſteritatibus, ſeu ex quantitate operum, ſed ex proportione mediorum ad finem laudatur.

Digitized by Google

184 Svppono primò cum D. Bonauent. *in Apol. cap.3. reſp. prima*, & *quæſt.* 18. *ad Regulam S. Franciſci*, religiones in multis conuenire. Primò enim conueniunt in fine Charitatis, quem ſibi præſtituunt non modò præcepta ſeruando, quibus peccata contra Charitatem remouentur, ſed etiam arcentur occaſiones ad malum, & impedimenta ad bonum. Talia ſunt vota; per obſeruantiam enim legis arcetur quidquid eſt in mundo, ſiue concupiſcentia carnis, ſiue concupiſcentia oculorum; ſiue ſuperbia vitæ, quæ ſunt tria capita peccatorum maxima, vnde alia diramantur. Per vota autem ſeparamur etiam ab his, quæ anſam præbent peccatis. Sic per votum Caſtitatis remouetur quidquid fouet concupiſcentiam carnis: Per votum paupertatis, Quidquid fouet concupiſcentiam oculorum: & per votum obedientiæ, id quod fouet ſuperbiam vitæ.

185 Deinde conueniunt, quia omnes Religiones ſibi conſtituunt peculiare opus aliquod Charitatis, vel etiam aliqua tanquam finem immediatum, per quem demum ad finem Charitatis perueniant, & addunt inſuper peculiaria exercitia, & obſeruantias, quo facilius vota ſeruent, & immediatum, atque vltimum finem conſequantur, tales ſunt vigiliæ, pœnitentiæ, &c.

Debent etiam omnes ab Apoſtolica ſede eſſe approbatæ. Hæc habet etiam Valentia *puncto* 1. & alij.

186 Observat deinde S. Doctor *ſerm.* 22. *Hexaëmer.* & *locis adductis*, ad Eccleſiæ ornamentum facere religionum varietatem, quibus induta Eccleſia fulget, *in veſtitu deaurato circumdata varietate.* Pſalm.44. Aliquæ enim ſoli contemplationi vacant, quos comparat S.D. Thronis. Tales ait eſſe Monachos, Alij intendunt contemplationi, & erudiendæ etiam plebi, edocendæque concionibus, & ad ſalutem ducendis populis; & tales ait Prædicatores, quos comparat Cherubim. Alij maximè inſiſtunt Diuino amori ſeparatione omnimoda à rebus mundanis, ſequeſtrati à mundo, perfectiſſima paupertate etiam communem poſſeſſionem excludente; & alia commoda abiiciente: Perfectiſſima caſtitate cauente etiam à conſortiis, & aliis fouentibus amorem. Per altiſſimam obedientiam, obediendo in omnibus, vbi non eſt Dei offenſa, & hanc dicit eſſe religionem Seraphicam, quæ Seraphim continet; dum etiam aliis purgandis, illuminandis, & perficiendis deſtinatur, vt latè proſequitur etiam *p.p. Eccleſiaſtica Hierarchia.*

187 Itaqve ſiſtendo in aſſumpto, Dico illam religionem eſſe meliorem, quæ magis finem attingit, & ea media meliora, quæ ſunt magis ad lineam ordinata; ad finem enim Charitatis ſumenda eſt nobilitas, & præcellentia religionum, & ex auſteritatibus, quatenus ordinant ad maiorem ſeparationem à mundo, & acceſſum ad Deum; quantò enim ab vno extremo receditur, tantò ad aliud oppoſitum acceditur.

In hoc autem nonnulli Recentiores aſſumunt falſum, dicentes, non eſſe ſumendam aliquam perfectionem religionis maiorem ex chori frequentatione, eò quòd poteſt eſſe, vt non conducat ad finem intentum Charitatis, imò impediat maiora bona, nempe exercitia docendi, concionandi, & ſi quando in ordine huiuſmodi Chorus inuectus eſt, eum deſtinatum eſſe ſolis ineptis ad ſpiritualia exercitia ſalutis animarum. Vnde concludunt, eſſe poſſe religiones perfectiſſimas, nullatenus Choro vtentes, eò magis, quò tenentur ineptos ad ſuum inſtitutum concionandi, & docendi excludere.

188 Profecto verò Chorus à SS. Patribus acclamatur vtiliſſimum ad finem eleuationis in Deum, ac vitæ contemplatiuæ, quæ actiuæ præualet. Neque verò aliquis actiuam rectè proſequitur ſolam, ſed debet cum Chriſto à turbis aſcendere ad montem contemplationis, & ſic vitam mixtam perfectiſſimam inibunt. De ſanctiſſimo Chori inſtituto vide Bouerium noſtrum *Tomo primo Annalium.*

Mvlta ſigna tradit S. Doctor *quæſt.* 18. *circa regulam S. Franciſci*, è quibus maior religionis perfectio colligitur.

Primvm eſt ſtudium feruentius virtutum, maximè ſeparationis à rebus mundanis, & vnionis cum Deo per Charitatem. 189

Secvndvm eſt, ſi omnia vitia extirpate, & virtutes ſerere, occaſiones amputare malorum, & munditiem zelentur maiorem.

Tertivm, ſi iuſtos diligant, prauos odio habeant, ſoli recti aſſumantur ad regimen animarum, & ab his regitur ordo, & modicæ etiam corruptelæ eliminentur: *Qui enim ſpernit modica, paulatim decidet*, Eccl.19.

Qvartvm, ſi à ſæcularium frequentia ſe ſubtrahant, honores fugiant, diuitias non ambiant, & conformari huic ſæculo erubeſcant.

Qvintvm, ſi iniurias, & perſecutiones libenter patiantur: *Patientia enim opus perfectum habet*, vt latè etiam proſequitur *in Apologia loco citato.*

Ex dictis colligit S. Doctor *quæſt.* 12. *ſuper regulam S. P. Franciſci*, poſſe ex qualibet religione fieri tranſitum ad Religionem Minorum, tanquam ad perfectiorem, niſi ob ſcandala vitanda, & perturbationes aliter à ſancta Sede ſit diſpoſitum. 190

Ratio D. Bonauent. eſt, quia in ea religione vota regularia ſunt eminentiora, vt ſuprà oſtendi, eſto aliquæ religiones in abſtinentia à carnibus, ſilentio, & officio Eccleſiaſtico eminentiores ſint: hæc enim ſpirituali obſeruantia votorum perfectioni, in quibus eſſentia religionis poſita eſt, compenſantur, ſicuti modico auro magnum pondus argenti.

QVÆSTIO XI.

De tranſitu ad aliam Religionem.

Transitvs hic non debet abſque grandi cauſa fieri, ſed ſtandum eſt iuxta Apoſtoli Conſilium 1. Corinth.7. *Quiſque in vocatione, qua vocatus eſt, permaneat.* 191

Qvatvor conditiones requiruntur ad hunc tranſitum: Prima, vt non ſit eis vetitus: Secunda, ne fiat ex temeritate, &c. ſed ſolo melioris vitæ ſtudio. Tertia, vt tranſitus fiat ad meliorem religionem. Quarta, vt petatur facultas à Prælato, licèt non obtineatur. Habetur *cap. ſtatuimus*, & *cap. mandamus* 19. *quæſt.* 3. *cap.* non eſt, *cap.* ſanè, *cap. ſignificatum*, præcipuè *cap.* licet, *de regular.* Neque hoc derogatum eſt motu Pij V. anni 1569. incipiente: *Quæcumque ſacrarum*; ibi enim ſolùm abrogat facultates quaſdam particulares circa hunc tranſitum, iure Diuino naturali licitum eſſe, vt in melius vota, & vita mutentur. Ita Caietanus *quæſt.* 88. *art.* 12. Sanchez *lib.* 6. *cap.* 7.

Omnibvs autem religioſis hoc eſſe licitum, habetur 20. *quæſt.* 4. *cap.* 1. & *cap. vnic. in princip. verb.* perpetua, *de ſtatu regular. in* 6. & ibi Canoniſtæ, ac Sanchez *num.* 6. vbi oſtendit non eſſe reuocatum pro monialibus. Subſcribunt Fauſt. *lib.* 5. *quæſt.* 327. Rodriquez *tract.* 3. *qq. quæſt.* 52. *art.* 6. 192

Qvoad intentionem, ne temerè, vel ex leuitate fiat, ſed ſtudio perfectionis, inſuper ne fiat cum iactura

iactura religionis, à qua receditur, vt deciditur, *cap. licet de regular.*

Itaque ſi graue damnum obueniret derelictæ religioni, poſſet ea repetere, vt notant Canoniſtæ *in cap. licet*, dummodo peruerſi mores illius religionis non eſſent in cauſa, quia tunc ſibi debet malum adſcribere. Ità Sanchez *à num.* 11.

Eſt autem quæſtio circa tertiam conditionem: an tranſitus debeat fieri ad perfectiorem; an verò ad auſteriorem.

193 Prima opinio cenſet concedi tranſitum ratione perfectionis maioris. Ità D. Thomas *quæſt.* 189. *art.* 8. Paludanus 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 2. & *quæſt.* 3. *art.* 1. Turrecremata *cap.* 1. *num.* 1. *verſu* 1. Quidem 19. *quæſt.* 3. D. Antonin. 3. *part. tit.* 16. *cap.* 4. Roſella *verb. religio*, 4. Sylueſter 4. *quæſt.* 1. Tabiena 3. *quæſt.* 23. Nauar. *com.* 4. *de regular. num.* 2. & 3. Cucus *tract.* 3. *Inſtit. moral. tit.* 1. *num.* 136. eamque probabilem ait Sanchez *lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 20.

194 Secunda ſententia eſt, attendi: an ſit arctior. Ita Ioan. Andreas *cap.* ſanè, *num.* 8. *de regular.* & ibi Antoninus, Anchar. Abbas, Cardinalis, Henricus, Roſella, *verb. religio*, 4. Angel. *verb. Religioſus*, *num.* 34. Paſſarellus *in priuil. minim. cap.* 39. Leſſius *de Iuſtitia*, *lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 13. Azor *Tom.* 1. *lib.* 13. *cap.* 14. *quæſito* 2. Manuel *qq. regul. tract.* 3. *quæſt.* 52. *art.* 14. & hanc ſententiam amplectitur lex regia 9. & 10. *tit.* 7. *part.* 1. ibi: *A otra orden mas aſpera*, & ibidem, *mas eſtrecha vida*, vt ibi aduertit Gregorius Lopez ad eam legem 9. & Baſſæus V. *Religio* 5.

195 Sententia D. Bonauent. *quæſt.* 12. *in regulam*, eſt, hanc perfectionem ſequendam deſumi ex eo, quod religio ſit altior, & ſtrictior, & hoc eſt ad litteram id, quod habet textus, *cap licet*, vbi habetur: *Liberè poteſt ſanctioris vitæ propoſitum adimplere*, & in fine concluditur: *quæ melior cenſeatur, dicens, vt apud eos vitam duceret arctiorem.* Itaque hæc maior perfectio menſuratur ex arctiori viuendi inſtituto, ex quo profectò maior etiam perfectio in religione colligitur, ſi ſit in obſeruantia votorum.

Hic quiſque ſuam religionem in apice tueri conabitur, ſic Paludanus *in* 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 3. *art.* 1. D. Antonin. 3. *part. tit.* 16. *cap.* 4. §. Sylueſter *verb. religio* 4. *quæſt.* 6. aſſerunt à Religione fratrum Prædicatorum ad nullam concedi tranſitum; benè tamen omnibus ad illam.

196 Paſſarellus *in Priuil. minim.* idem aſſerit de ſua religione, quia ea eſt ſtrictiſſima ob ieiunium perpetuum Quadrageſimale, vt dicit Iulius II.

D. Bonaventura *quæſt.* 12. & 13. *in Regulam*, Corduba *cap.* 2. *quæſt.* 17. *in reg.* aſſerunt idem de religione noſtra Minorum; addit tamen S. Doctor, niſi ſpecialiter interdictum ſit, & hoc modo interdictum obſeruat ad euitandas ſeditiones, tumultus, &c. Sic in extrauag. *Viam de regular.* expreſsè vetitum eſt ſub pœna excommun. latæ ſententiæ, Summo Pontifici reſeruatæ, quam incurrunt tam recipientes, quam recepti, ne tranſitus fiat à quauis religione mendicanti ad quamcunque aliam, præterquam ad Carthuſianos, à qua poſſe tranſire ad mendicantes, vbi regula obſeruatur, docent Sylueſter *verb. religio* 4. *quæſt.* 6. Nauar. *tit. de regular. conſil.* 88. Tannerus *diſp.* 6. *quæſt.* 3. *num.* 164.

197 Et quidem quoad recipientes reſtricta eſt pœna ad quoſdam Ordines ibi numeratos, vt notat Suarez *Tom.* 5. *in* 3. *part. diſp.* 22. *ſect.* 5. *num.* 7. Quoad ſocietatem verò, extenditur ad omnes Religiones.

Ex dictis habes, non rectè Sanchez *n.* 29. adſcribere Seraphico, dixiſſe abſolutè, poſſe tranſire à quacunque religione ad noſtram, quaſi nulla extet prohibitio: Loquitur S. Doctor ex natura perfectionis, ſed addit extare prohibitiones aliquas, & idem intelligit *quæſt.* 13. dum ait non poſſe à religione S. Franciſci ad alias tranſire ex vi perfectionis eſſentialium votorum, quæ altiora ſunt apud nos.

Quoad quartam conditionem petenda eſt licentia, 198
& ſi iniuſtè negetur à Prælato, poteſt Religioſus tranſire dummodò conſtent aliæ duæ conditiones, quod religio ſit arctior & religioſus zelo tantùm maioris perfectionis tranſeat. Vide Sanchez à *num.* 32.

Neque tamen illicò petitâ licentiâ licet tranſire, ſed debet tempus expectare iuxta regulam, *cap. cùm in veteri ad finem*, *de elect.*

Non ſunt autem dimittendi abſque dimiſſoriis Prælati religionis *cap. ſtatuimus* 19. *quæſt.* 3.

Prælatus verò immediatus poteſt concedere, poſitis illis quatuor conditionibus, licentiam, vt notat Sanchez *num.* 59. Azor *lib.* 12. *cap.* 14. *quæſito* 7. & alij apud Sanchez.

Quamvis autem ius commune *cap. licet*, *de* 199
regul. negatâ licentiâ concedat tranſitum; tamen ex decreto S. Congregat. iuſſu Vrbani VIII. 1624. die 21. Sempt. debet expectari, donec ſuperior certior factus ſit, eam religionem paratam eſſe illum recipere, & hoc præcipuè conſtat de monialibus, quæ & dotem exhibeant, & tranſeat honeſtis comitantibus matronis, neque vllibi pernoctent, niſi cauſa hoſpitij, & apud honeſtas perſonas, & rectâ via ad monaſterium tendant abſque ſpe redeundi ad primum. Licentia verò petenda eſt à ſuperiore, qui poteſt incorporare ipſi religionis. Hic verò apud minores eſt Prouincialis, vel Generalis; in religionibus verò, in quibus etiam Locales ſuperiores valent recipere, ad eoſdem ſpectat dare licentiam, Vecch. *diſp.* 15. *dub.* 2. Mirandus *tract.* 1. q. 31. *art.* 5. Baſſæus V. *Relig.* 5. *n.* 2.

Regulares poſſunt ex cauſa tranſire ad laxiorem, obtenta tamen licentia. Sanè cùm votorum 200
aliqua fiat relaxatio, neceſſaria eſt cauſa etiam Papæ diſpenſanti. Hanc facultatem dare poteſt Epiſcopus in Monaſteriis ſibi ſubiectis; at in exemptis Prælatus habens iuriſdictionem, quaſi Epiſcopalem in ſuos, cum conſenſu tamen Capituli, quia hoc eſt vnum è maioribus negotiis, in quibus, vt procedatur iuxta Canones, requiritur, Nauar. *conſ.* 56. *de regular.* Azor *tract.* 1. *lib.* 12. *cap.* 15. *quæſito* 1. Mirand. *tract.* 1. *quæſt.* 31. *art.* 6. Sylueſter V. vel 4. *quæſt.* 2. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 15. *num.* 103. Sanchez *lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 70. Diana *part.* 3. *de dub. reg. Reſol.* 43. Vecch. *diſp.* 15. *dub.* 5. Fauſt. *quæſt.* 345. Baſſæus V. *Relig.* 5. *num.* 3. Hunc tranſitum ſine grauiſſima cauſa factum, carpit S. Doctor *ad cap.* 2. *Regulæ.*

Mendicantes iure communi ad non men- 201
dicantes nequeunt tranſire, præterquam ad Carthuſianos, abſque Papæ licentiâ, ex Extrau. *In viam ambitioſæ, de regular.* ex priuilegio tamen aliqui Generales poſſunt id concedere.

Religioſi Ieſuitæ neque ad Carthuſianos tranſire valent abſque ſui Generalis licentiâ, Bonacina *de clauſ. quæſt.* 2. *p.* 9. §. 5. *diff.* 2. nam Societas ex indulto Pij V. gaudent priuilegiis Carmelit. his autem conceſſum eſt à Paulo V. die 3. April. 1610. ne ad Carthuſianos tranſire valeant ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda. Idem conceſſum eſt ab Vrbano VIII. Capucinis 9. Auguſt. 1628. vbi prohibet, ne vllus noſtri ordinis ad laxiorem tranſeat abſque ſedis Apoſtolicæ licentiâ; ad Carthuſiam verò, ſeu quemquam alium ordinem, niſi de miniſtri Generalis

pro tempore exiſtentis licentiâ in ſcriptis, ſub Apoſtaſiæ, & infamiæ perpetua nota, ac excommunicationis, priuationiſque vocis ipſo facto valeat tranſmigrare.

202 Non licet Capucinis recipere Fratres Minores de obſeruantiâ, abſque licentia ſedis Apoſtolicæ, in ſcriptis obtenta, ſub pœna excommunicationis, & inhabilitatis ad quæcumque officia. Ità ſtatuit Paulus III. Vide Sorbum *Verbo Recipere*. Id confirmauit Iulius III. & Sixtus V.

203 Pivs V. in Bulla *Sedis Apoſtolicæ*. 1567. prohibet ne Capucini ad Minimos, vel è contra migrent. Id confirmauit Greg. XIII. vt refert Paſſarellus *in compend. Priuil.* vbi etiam refert S. Congregationem iuſſu Greg. XIII. ſtatuiſſe, hos tranſgredientes, priuationem vocis, & omnium officiorum incurrere. Vecch. *diſp.* 15. & Baſſæus *n.* 4. quem vide.

QVÆSTIO XII.

De Religioſis ejiciendis.

204 Possvnt Prælati ob cauſas expellere nonnullos è Religione: Sic habetur *in Reg. S. Benedicti, cap.* 29. *&* 30. & D. Auguſt. *cap.* 20. & *cap. vlt. de regular.* & *cap. cùm ad Monaſterium, de ſtat. Monach.* & *c. reſecanda*, 24. *quæſt.* 3. & grauiter diſſentiunt Canoniſtæ, & Theologi cum D. Bonauent. *ad Regulam quæſt.* 14. *& ſeq.* Vide Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 9. Azor. *lib.* 12. *cap.* 16. *quæſit.* 2. Laym. *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 13. Mirand. *tom.* 1. *quæſt.* 52. *art.* 1. Tannerum *d.* 6. *quæſt.* 3. *dub.* 5. *num.* 165. Baſſæum *V. Religio.* 6.

Ivre communi incorrigibiles ſunt expellendi *cap. vlt. de regular.* Is autem talis cenſetur, qui ſæpe admonitus in eiſdem ſceleribus durat, ſine ſpe emendationis. Nunc decreto S. Congreg. iuſſu Sanctiſſimi Vrbani VIII. 21. *Sept.* 1624. non ſatis probatur adhuc incorrigibilis, ſed requiritur, vt probetur carcere vno anno in ieiunio; & ſi poſtea non reſipuerit,
205 expellatur. Decretum hoc refert Baſſæus. Hæc verba libet apponere: *Sacra Congregatio Religionum ſuperiores per Ieſu Chriſti viſcera obteſtatur, vt memores paternæ charitatis, & manſuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, vt lucrentur animas fratrum ſuorum, ferè in profundum malorum delapſas, antequam extremum expulſionis remedium experiantur. Idque eo magis, quod ſubditorum ſanguinem, qui ex malo negligentium, & ſui immemorum Prælatorum regimine peribunt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus in ſupremo Dei iudicio de eorundem Prælatorum manibus ſit requiſiturus.*

O quàm eximiè hæc penſitans mellifluus Generalis S. Bonauentura ſuorum animas cuſtodiuit! Percurrite allatas quæſtiones, eius vitam, & opuſcula perlegite, & inde exhaurietis documenta aurea.

206 Potest expelli etiam ob tectum graue impedimentum, vt ſi epyleſpia, aut Venereâ lue ſcateat. Ità D. Bonauent. *loc. cit.* Nauarr. *lib.* 1. *conſil.* 25. *de regul.* Sà *V. Religio*, *num.* 34. Rodr. *tom.* 2. *ſumma cap.* 6. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 41. *num.* 106. Baſſæus *num.* 5. Vecchius *d.* 13. *dub.* 15. Suar. *de relig. tomo* 4. *tract.* 10. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 28. & *cap.* 3. *num.* 5. Diana *p.* 4. *tract.* 4. *reſolut.* 188. Syluius *in ſuis reſolut. Verbo Profeſſio Monaſt.* 5.

Vi relati decreti expelle, reſpectat ad ſolum Generalem cum conſilio ſex Patrum grauiorum, inſtructo proceſſu, & benè probatis cauſis expulſionis ad ſacrorum Canonum præſcriptum.

Hi eiecti tenentur corrigere mores, ac ſuam receptionem promouêre: Ità Sayr. *lib.* 10. *cap.* 9. *n.* 25. Reginaldus *lib.* 18. *num.* 417. Leſſ. *num.* 115. cum D. Bonauent. *quæſt.* 14. *in Regulam.* 207

Etsi oppoſitum doceant Diana *part.* 3. *de dub. reg. reſ.* 60. Rodr. 2. *part. cap.* 97. *num.* 11. Sà *V. Religio*, *num.* 40. Azor. *cit. cap.* 17. *quæſito* 1.

Probatvr à Baſſæo *num.* 7. argumentis D. Bonauent. Tum quia per illum ſtat, vt in ſæculo inter pericula ſalutis mergatur. Tum quia ſic libertatem e ſua iniquitate acquirens, commodum è culpa reportaret.

Dominivm bonorum, quæ eiectus acquirit, ſunt Eccleſiæ, ſi Monaſterium non eſt capax; vel ſaltim commodo, ſi eſt capax Monaſterium, fruitur. Ità Molina *d.* 140. Leſſ. *cit. num.* 112. Baſſ. *num.* 8.

Eiectvs tenetur votis, ne commodum è culpa trahat.

Non teneri ieiuniis, & aliis obſeruationibus cenſent multi cum Diana *de dub. reg. Reſol.* 216. Baſſæo, *num.* 9. 208

Alii tamen cenſent teneri, vt Nauarr. *cap.* 7. *n.* 20. Sà *V. Religio*, *num.* 40. Miran. *quæſt.* 52. *art.* 5. Rodr. *tom.* 1. *quæſt.* 30. *num.* 20. Portel. *V. eycere ab ordine*, *num.* 5.

Hæc eſt D. Bonauent. ſententia *quæſt.* 14. *in Regulam*, vbi ideò infert, eos eſſe in malo ſtatu vitam ſæcularem ducentes, atque teneri religionem aliquam intrare, ſi propriam non valeant. Ratio S. Doctoris, qua cæteri nituntur, eſt; quia hi vitam promiſere Monaſticam, & per eos ſtat ne aliis conuiuant, neque commodum è culpis debent haurire. 209

Qvare non verè Rodriguez *quæſt.* 30. *art.* 22. Sanchez *lib.* 6. *cap.* 9. Leſſius *cap.* 41. *num.* 111. negant teneri aliam religionem intrare, neque cogi poſſe etiam à Pontifice, ait Rodriq. *art.* 23. Sanch. *num.* 42. Baſſ. *num.* 10. Ratio eorum eſt vana; quòd ſicuti nequit aliquis cogi ad matrimonium, ita nec ad religionem. Diſpar enim eſt ratio de hoc, qui iam vouit. Vnde retorqueo. Sicuti, qui matrimonium contraxit tenetur iura, & fidem matrimonij ſeruare, etſi ſuâ culpâ ſeparatus; ita & hic, qui religionem vouit.

Bene tamen Sanchez *cap.* 9. *num.* 55. Bonacina *de clauſ. quæſt.* 1. *part.* 12. §. dicunt teneri eiectum ad habitum religionis portandum, niſi ſpoliatus fuerit, vt plerumque accidit. 210

Talis eiectus, eſt ſuſpenſus ab exercitio Sacrorum ordinum, & promotione ad vlteriores, & eos ſi exerceat, fit irregularis. Huius autem ſuſpenſionis abſolutio Papæ reſeruatur; niſi forte aliam intret religionem, vel in ſua recipiatur.

Nota in eo decreto, vbi pœna hæc ponitur ſuſpenſionis, præcipi etiam vt quotannis fugitiui quærantur à Prælatis. Sed praxi hoc non ſeruatur.

Notat Baſſæus, non eſſe cenſendum fugitiuum, qui iniquæ ſuperioris immediati ſe ſubtrahit vexationi (cum alio modo nequeat) pergens ad Prælatum maiorem: Eſt enim ius naturæ, cui noluit derogare Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 4. Neque Ordinarius poſſet hunc detinere, ſi id ei probaretur. Vide Dianam *part.* 3. *tract.* 2. *reſol.* 56. *&* 113. Bordonum *conſil. regul. reſol.* 41. *num.* 15. Sanctarell. *de apoſt. cap.* 3. *diſp.* 1. 211

Excipe ſi ſcandalum, & ingens perturbatio religioni indè obueniret, vt ait Rodriquez *tract.* 1. *ſum. cap.* 43. Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 8. *num.* 17. Tamburin. *tract.* 3. *de iure Abbat. diſp.* 8. *quæſt.* 2. & Baſſæus in calce.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XIII.

An quilibet Religioſus teneatur ad omnia conſilia.

{ D. Thom. quæſt. 86. art. 2.

212 ASSERO non teneri. Ità D. Thom. hic, & D. Bonauent. *ad cap. 1. Regulæ Minorum.*

PROBATVR à SS. DD. Religioſus profitetur ſingulare inſtitutum, & in eo non præcipiuntur omnia conſilia, ſed tria, quæ ſub votis cadunt, & aliqua alia, quæ in aliquibus ſingularibus inſtitutis inueniuntur: Non tenetur autem niſi ex vi legis, ſine qua *non novi peccatum.* Hoc argumento vtuntur Valentia *diſp. 10. quæſt. 4. punct. 4.* Caiet. ad D. Thom. Syluest. *verb. Relig. 1. num. 5.*

HINC deducit D. Bonau. Religioſos minores non teneri ad omnia Euangelij conſilia, tametſi Regula ita incipiat: *Regula Fratrum Minorum hæc eſt, ſanctum Domini noſtri Ieſu Chriſti Euangelium obſeruare*; nam illico reſtringitur, & determinatur ad quid
213 Euangelij obliget, dicens: *Viuendo in obedientia, ſine proprio, & caſtitate.* Confirmat S. Doctor, nam in progreſſu regulæ multa ponit S. P. Franciſcus, quæ profitetur atque declarat iniungere non præcipiendo, ſed hortando, vt omnes expoſitores aduertunt, & decernunt, Nicolaus III. & Clem. V. in ſuis declarationibus.

QVÆSTIO XIV.

An Religioſi debeant docere prædicare, &c.

{ D. Bonau. quæſt. 87. art. 1.
D. Bonau. quæſt 2. & 3. in Regulam, & opuſculo cit. infra. }

214 DIFFVNDITVR S. Doctor opuſculo integro, poſt quæſtionis in Regulam poſito, ad probandum non includi ſanè in eſſentia religionis docere, prædicare; &c. Sic habetur in Conciliis, & Patribus apud Gratianum 7. q. 1. c. *Hoc nequaquam*; & 16. *quæſt. 1. cap. Monachus: & cap. Adiicimus; & cap. Nemo poteſt; & cap. Placuit*, & *cap. Ex authoritate.*

ENIM vero inſtitutas à Deo ad hunc finem Religiones oſtendit *quæſt. 1. in Reg.* & *in opuſculo cit.* vt cùm meſſis ſit multa, operarij autem eſſent pauci, adderentur vinitores, & agricolæ, quos ſancta Sedes Apoſtolica ad hæc opera deſtinauit; idque ex decretis Eccleſiis, probat Syricius P. *epiſt. 1. cap. 13.* è Conc. Agath. *cap. 27.* Chalced. *act. 15. cap. 3.* & è multis decretis 16. *quæſt. 1.* præſertim *cap. Moderamine*, & *cap. Nonnulli*, Idem oſtendit D. Thom. *opuſc. 19. capit. 25.* Valentia *quæſt. 1. punct. 1.* Vide S. Doctorem & *in Apologetico.*

215 VT autem concionari queant licitè, requiritur primò ſuperiorum facultas, vt notat S. Doctor *ad cap. 9. Regulæ*, & præcipit nobis Regula: omnibus verò Concilium Trident. *ſeſſ. 5. cap. 2. de Reform.* & *ſeſſ. 24. cap. 4.* & Concil. Later. ſub Innoc. III. *cap. 3.* vbi excommunicantur concionantes abſque facultate.

SECVNDO vt extra templa ſui ordinis concionentur, neceſſaria eſt facultas ab Epiſcopo, ex Concilio Trident. ſuprà, & docet D. Bonau. *quæſt. 2. & opuſc. citato*, & vt colligitur è Clementina *Dudum de ſepult.* requiritur & licentia Parochi, nec tenuit S. Doctor, tametſi poſt eius mortem edita ſit.

TERTIÒ in Eccleſiis nullibi prædicare poſſunt Epiſcopo renitente, ex Concilio Trident. *ſeſſ. 24. cap. 4.*

HINC pergit S. Doctor *citato opuſc.* oſtendere, 216
quàm rectè etiam ad confeſſiones excipiendas Religioſi deſtinentur. Ad hoc verò debent ab Epiſcopo iudicari idonei, & ad hoc poteſt eos examinare, vt docet Concil. Tridentinum.

HINC S. Doctor *quæſt. 3.* oſtendit hac de cauſa debere eos ſtudiis incumbere.

QVÆSTIO XV.

An debeant Religioſi laborare manibus.

{ D. Bonauent. quæſt. 11. in Regul. & opuſc. ad Magiſtr. innomin. & quæſt. 2. cont. Guillelmum. }
D. Thom art. 3.

GEMINI, ſed extremi, fuere in hoc errores. 217
PRIOR fuit Pſallianorum, ſeu Meſſallianorum, de quibus Hiſtoria tripart. *lib. 7. cap. 10.* D. Auguſt. de *hæreſ. 57.* qui negarunt licere Monachis laborare.

ALTER fuit Guillelmi, contra quem ſcripſit D. Bonau. *opuſculum de paupertate Chriſti*, præcipuè q. 2. vbi dicebat teneri religioſos laborare. Illum ſecuti ſunt Vvicleph, damnatus in Conc. Conſt. *ſeſſ. 8.* & *in Bulla Martini V.* Idem aſſerunt ſectarij, eos excipientes, qui concionantur, vide Caſtrum *V. Labor.* Vuald. *l. 3. doctrin. fidei, cap. 12.* D. Thom. *opuſc. 19. cap. 5.*

ASSERO, primò non teneri Religioſos, labori incumbere.

PROBATVR à D. Bonauent. *contr. Guil. quæſt. 2.* 218
primò ex illo *Lucæ 10.* vbi Chriſtus ait: *Martha ſollicita es*, eam carpens: Ergo rem præceptam non agebat. Vrget laudans Mariam non laborantem, ſed vitæ attentam contemplatiuæ, quippe meliori.

DEINDE probat, quia Diſcipulos miſit ad prædicandum, inde victum ſpondens ea ratione: *Dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Hinc & Apoſtoli dixêre Act. 6. *Non eſt bonum, nos relinquere verbum, & miniſtrare menſis.* & Paulus *prima Cor. 9.* teſtatur, ſe potuiſſe abſque manuali labore victum è prædicatione expectare, quod tamen ſe non feciſſe ait, ob alienas cauſas, vt ait ex D. Thom. *ad 5.* Addit ibi Apoſtolus rationem, cur id facere poſſet: *Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; & qui altari ſeruiunt, de altari viuunt.* Hac ratione vtitur D. Auguſtinus *l. citando.*

PROBAT tertiò è D. Auguſt. *l. de oper. Monach.* ab eò contexto ad hunc errorem etiam arcendum, nedum ad alterum extremum euellendum.

CONFIRMAT Gloſſis Patrum, & exemplis 219
ſanctorum Inſtitutorum Religionum, qui non laborabant, vt Benedictus, Dominicus, Auguſtinus, qui nec id præceperunt; Imò nec S.P. Franciſcus, qui ſolùm admonet, vt qui velint laborare, non adeò applicentur, vt ſpritualia negligant. D. autem Bernardus

Digitized by Google

dus Apologiam contexuit vrgens argumentum D. Bonauent. è caſu Marthæ ſuprà allato, & *primâ Timoth.* vbi laborem corporalem parum valere ait.

Asserо ſecundò, aliquos rectè laborare.

Id ex profeſſo probandum aſſumpſit D. Auguſt. *de oper. Monach.*

220 Apostolvs ſanè laborabat vt Pſeudoapoſtolis exemplum daret, qui ob ſola temporalia prædicabant 2. *Cor.* 11. Deinde ne grauaret aliquos, quibus prædicabat 2. *Cor.* 12. Tertiò, vt daret exẽplum otioſis, 2. *Theſſal.* 3. Hoc tamen aliis in locis non faciebat, vt ait D. Thom. *ad* 5. cum D. Auguſt. *loc. cit.* Ibi verò hortatur omnes Chriſtianos, etiam religioſos, & eos, qui aliundè victum habere nequeunt, iubet laborare, dicens: *Qui non laborat, nec manducet*, vt exponunt SS. Doctores. Addentes iniungere laborem ad victum, ne ad turpia lucra conuertantur, idèò ad alias mali occaſiones vitandas hortatur, puta concu-
185 piſcentiæ, macerando corpus 2. Cor. 6. *In laboribus, & in caſtitate.* Ad furti anſam fugiendam, Epheſ. 4. *Qui furabatur, iam non furetur: Magis autem laboret.* Ad declinandam alieni cupiditatem, prima Theſſal. 4. *Vt honeſtè ambuletis ad eos, qui foris ſunt:* Ad vitanda turpia negotia 2. Theſſal. 3. *Cùm eſſemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: Quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet. Audiuimus enim quoſdam inter vos ambulare inquietè, nihil operantes; ſed curioſè agentes.*

221 Confirmatvr, nam & D. Hier. ad Ruſticum Monachum, & D. Benedictus, ac S. P. Franciſcus, & D. Auguſtinus hortantur. Adde aliquos ad miniſteria eſſe neceſſarios, vt laici, ſeu conuerſi. Et ad communitatem multa opera requiri, vide SS. Doctores.

Obiicivnt contra primum aſſertum id Geneſ. 2. *Poſuit eum in Paradiſo voluptatis, vt operaretur.* Et cap. 3. *In ſudore vultus tui, veſceris pane tuo.* Hæc autem pro omnibus dicuntur.

222 Respondet S. Doctor, Adæ inſonti datum opus ad ſolatium, & non laboris opus ibi referri, ſed opus bonum, vt benè operando, ſe in Paradiſo ſeruaret incolumem. In pœnam verò datum Adæ poſt ſuũ lapſum, non omnibus; alioqui Reges ſancti agros colerent. Datur etiam ad victum operosè habendum cum ſollicitudine, quod omnibus conuenit. Hinc capies, quid velit Zach. cap. 13. *Homo agricola ego ſum: quia Adam exemplum meum*, &c.

Reliqva Guilellmi obiecta, ſumpta ex Apoſtolo, & Patribus liquent; nam Apoſtolus non omnibus labores iniunxit, ſed quibuſdam otioſis vagantibus, & cæteros hortabatur, vt aliquando ad vitandas occaſiones idem præſtarent; vt dixi. Vide S. Doctorem *ad argumenta*, in quorum ſolutione latiùs effunditur.

223 Vide D. Auguſtinum opere illo, vbi hæc, veluti in ſpeculo, intueberis: Primis ſanè temporibus eruperant Sarabitæ, Gyrovagi, Otioſi, circumeuntes, quibus, vt forent alij cenſores, non verò imitatores, iniungebatur occupatio. Alij opera communitatis ſub colore orandi ſpernebant. Hos reprehendunt Hieronymus, Auguſtinus, Bernardus, Perlege *reſp. quarta, cap.* 3. *D. Bonau.* vbi eximia inuenies.

QVÆSTIO XVI.

An liceat Religioſis negotia ſæcularia tractare.

D. Bonau. opuſc. 25. memorial. D. Thom. quæſt. 87. art. 1.

Religiosos, ſæcularibus negotiis irretitos, anxiè deplorat S. Doctor *epiſtolis ad Prouinciales.*

Asserо, malum eſſe negotia huiuſmodi agere, niſi ex charitate ea quis ſuſcipiat. 224

Probatvr à D. Bonauent. *opuſc.* 25. *memorialium*, & à D. Thom. *hic* ex illo 2. Timot. 2. *Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus.*

Idem habetur *cap. Sunt nonnulli*, 26. *quæſt.* 1.

Licere autem ex charitate probant SS. DD. quia ſtatus Religionis eſt ad charitatem ordinatus. Sic Apoſtolis *Rom. vlt.* Pheben commendat: *Vt aſſiſtatis ei in quocunque negotio indiguerit.* Idem habetur *in decr. diſt.* 88. *cap.* 2. *Decreui*, & 4. *Reg.* 4. Eliſæus dixit mulieri: *Nunquid habes negotium, & vis vt loquar Regi, vel principi militiæ?*

Admonet tamen S. Doctor *lib.* 1. & D. Thom. *opuſc.* 19. *cap.* 15. & Caiet. *hic ad* 3. ac Valent. *quæſt.* 5. *puncto* 1. hæc negotia eſſe debere ſine tumultu, inquietudine, vel ſtrepitu, ideſt, religioſè agenda. 225

DISPVTATIO III.

De Obedientiæ Voto.

Obedientiam ſub duplici titulo, vt Saluatoris ſcholam, & ſalutis ſcalam, eximiè illuſtrat Seraphicus Doctor *in Diæta ſalut. tit.* 3. *cap.* 2. vbi cælicæ huius virtutis, quæ obtemperando imperium obtinet, documenta, & gradus aſſignat; eam enim docuit Saluator, ſiue in mundum veniens, Ioan. 6. *Deſcendi de cælo, non vt facerem voluntatem meam:* Siue in mundo manens, *factus obediens vſque ad mortem*, Phil. 2. Siue denique inde exiens, *Non ſicut Ego volo, ſed ſicut Tu*, Matth. 26. Obedientiæ gradus, ibidem è S. Bernardo aggregat; qui ſunt, vt ſit Libens, non recalcitrans, ad exemplum Pauli *Act.* 9. Simplex, non ſimulans, ad inſtar iumenti *Pſal.* 72. Hilaris, non murmurans, qualis erat Simonis Cyrenæi *Matth.* 27. Velox, non recraſtinans, qualem habuere Petrus, & Andræas, qui ſubitò relictis retibus ſecuti ſunt Chriſtum *Matth.* 4. Virilis, non diiudicans, vti erat obedientia Petri, parati cum Chriſto carcerari, mortemque ſubire *Luca* 22. Humilis, non elata, vt docet Dominus

nus Lucæ 17. *Dicite, quia ſerui inutiles, &c.* Sit denique Perſeuerans, non diſcontinuans, vſque ad mortem; vt per hos ſeptem gradus, tanquam per ſcalam Iacob Cælum attingatur. Ex his ferè reſoluitur ſequens quæſtio.

QVÆSTIO I.

An votum obedientiæ ſit præcipuum inter vota Religioſa.

D. Bonauent. ad cap. 1. Reg. noſtræ
D. Thom. 2. 2. quæſt. 18. art. 8.

ASSERO, inter vota præcellere Obedientiam in Religione.

1 PROBATVR à D. Bonauent. *ad cap. 1. Regulæ Min.* Illud eſt præſtantiſſimum inter vota, quo offertur præſtantiſſimum: Sed hoc in homine eſt voluntas; cùm Voto caſtitatis corpus; Voto verò paupertatis bona externa offerantur: Ergo. Confirmatur nam Voto obedientiæ crematur totus homo in holocauſtum; ſub eo enim Caſtitas, & Paupertas includuntur. Hinc aliquæ Religiones profeſſionem emittunt promittendo obedientiam. Eſt argumentum Ioan. XXII. Extrauag. *Quorundam, de verb. ſignif.* quo vſi ſunt Patres apud B. Bonauent. *lib. 2. Phar. cap.* 43. ac D. Thomam hîc: Præterea præſtantius eſt id, quo quis ſe, quàm quo ſua offert; ſed homo ſe offert obediendo: Ergo.

HOC tamen votum, quò cæteris præſtantius, eò ditiùs omni tempore Hæreticorum dicteriis divexabatur; & ante omnes Lampetiani à primis ferè
2 ſeculis, nefarium ſomniabant, hominem in Dei cultum, ad alterius nutum, propriam abdicare voluntatem; promittere tamen quodcumque votum ob alium moralem finem extra cultum Dei, non adeò malum arbitrabantur: Ità in tenebris ambulantes præpoſterè iudicant, vt quod in Dei ſit obſequium, ſceleris arguatur; quod verò in alium finem deſtinatur, ab ipſis honeſtetur: Hunc errorem ſectati ſunt VValdenſes, ſicut & Begardæ, & Beguinæ, vt habet Caſtro, *verb. obedientia*; tandem cæteri nouatores gregatim, duce Luthero, in eandem hæreſim iurarunt. Eos Bellarminus *lib. 2. de Monachis, cap.* 8. Suarez *lib. 10. de voto obedientiæ*, aliique veritatis defenſores confutarunt: Nec vllum ſanè ſui erroris fundamentum valent objicere, quin ea ratione vniuerſali facilè ruat: nam quicquid in ſe bonum, & honeſtum eſt, proculdubio melius, & honeſtius euadit, dum in ſtatu
3 firmiori, ſecuriori, & immobili locatur; ideò enim, actus ex diuturno habitu elicitus perfectior, & melior eſt, quàm actus ex leui quadam diſpoſitione, quia ſit immobili, & ſtabili quadam voluntate, intenſiùs, & firmiùs in ſuum actum prodeunte; tale autem eſt, quod ex voto procedit, cùm ſit ſtatus, ipſo etiam habitu ſtabilior. Obedientiam autem in ſe, etiam homini præſtitam in Dei obſequium, eſſe bonam, & honeſtam quis inficiabitur, cùm propter Deum Chriſtus factus ſit obediens vſque ad mortem, & fuerit ſubditus parentibus ſuis, ita vt ad eorum nutum, Doctorum etiam cætum derelinqueret.

QVÆSTIO II.

Quæ obedientia in Religione ſit promiſſa.

D. Bonauent. loc cit. & aliis ll.
D Thom. 2. 2. quæſt. 104. art. 2. ad 2.

NOTA è D. Bonauent. *ad cap. 1. Regulæ Min. & l. 2. de profectu Religioſi, cap.* 39. quem imi- 4
tantur omnes Theologi cum D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 104. *art. 2. ad* 1. Obedientiam, & inobedientiam eſſe duplicem. Alia dicitur materialis, vel generalis. Illa eſt executio cuiuſcunque virtutis præceptæ. Hæc omiſſio, ſeu tranſgreſſio cuiuſque præcepti, neque aliud peccatum inducit; ſicuti nec illa aliam virtutem. Alia dicitur formalis ſpecialis, inclinans ſubditum ad exequenda præcepta ſuperiorum hominum, vt præcepta ſunt, & eſt virtus ſpecialis; ſicuti oppoſita inobedientia eſt ſpeciale vitium, & peccatum.

ITAQVE ea ſola, quæ præcepta, ſunt huius virtutis obiectum, vt monet D. Bonauentura *lib. 2. Profec. cap. 41. & lib. 2. Pharetræ, cap.* 43. è SS. PP. D. Thom. *quæſt.* 186. *art.* 9. & *quæſt.* 104. *art.* 2. Valentia *d. 7. quæſt. 8. puncto* 1. Azor. *tom. 1. lib. 12. cap. 13. quæſito* 1. Leſſ. *de iuſt. lib. 2. cap. 46. d.* 4. Sanchez *tom. 2. lib. 6. cap.* 1.

INFERT etiam D. Bonauent. *prima part. Centil. ſect.* 18. & *opuſc. Declaratio term. Theol.* Inobedientiam formalem eſſe, nolle obedire præcepto, vt eſt præceptum, & in hoc eſſe contemptum: Sic & D. Thom. *loc. cit. ad* 1.

ASSERO ſub voto obedientiæ à Religioſis emiſſo, includi ſola præcepta ſuperiorum. Ità D. Bonauent. *lib. 2. de profec. Relig. cap.* 41. D. Thom. *quæſt.* 186. *art.* 9. quos reliqui ſequuntur.

PROBATVR à SS. DD. quia hoc voto ſubjicimur Prælato ad finem regiminis Religioſi: Itaque id ſolùm, quod ex Prælato iubente exponitur ad hunc finem, eſt obiectum religioſæ obedientiæ. Sic Leſſ. *lib. 2. cap. 46. d. 4. num.* 23. Valent. *quæſt. 3. puncto* 1. & Baſſ. *V. Obed.* 2.

INTER Prælatos ſupremus eſt Romanus Pontifex, 5
Religionum Pater, cui obedire tenemur, maximè nos FF. Minores, quia S. Franciſcus *cap. 1. Regulæ* id profitetur.

NON tenemur autem obedire ex motiuo formali, quia præceptum ſit; nam eſt actus virtutis etiam ex motiuo Religionis; neque Prælatus hunc actum internum præcipere valet. Ita Sylu. *p. 2. quæſito* 100. *art.* 9. Vaſquez *ibi, num.* 5. Leſſius *citatus d. 6. num.* 42. Sanch. *lib. 1. mor. cap.* 13.

ALIQVAS conditiones numerant, vt Obedientia ſit Deo grata. Prima, eſt vt ſit prompta, vt ait D. Bernardus *lib. de præc.* &c.

SECVNDA, vt fiat ſine querela, vt ait D. Bernardus, vbi ſupra.

TERTIA, vt Hilaris ſit ex eodem D. Bernardo *ad Fratres de monte Dei* apud Tambur. *tom. 2. d. 21. quæſt.* 4. Baſſ. *num.* 7.

QVARTA, vt perſeueret, è D. Benard. *ad milites templi, cap.* 13. vide alias ſuprà tactas.

HAS recenſet D. Bonauent. *in octo collationib. coll.* 3. 6
dicens, vt Religioſi obedientia ſit Deo acceptabilis, debet eſſe prompta ſine dilatione, deuota ſine dedignatione, voluntaria ſine contradictione, ſimplex ſine diſcuſſione, perſeuerans ſine ceſſatione, ordinata ſine

Digitized by Google

ſine deuiatione, iucunda ſine turbatione, ſtrenua ſine puſillanimitate, & vniuerſalis ſine exceptione. Vide S. Doctorem *loc. cit. & 1. part. ſpeculi diſciplinæ ad nouitios, cap. 4. & 1. part. de Inſtit. nouit. cap. 2.* vbi obedientiæ anatomen agit per ſingula, & in *Regula nouitiorum, cap. 13.* vbi obedientiæ laudes, & meritum eleganter intexit; & de profectu Religioſi *cap. 39. & ſeq.* vbi obedientias omnes diſcriminat. vetæ obedientiæ gradus ſcandit, *In Bibliis pauperum*, vbi obedientiæ exempla è ſcriptura congerit; & *in Pharetra, lib. 2. cap. 43.* vbi è Patribus eam deſcribit. Et *in Diæta ſalutis, tit. 3. c. 2.* vbi egregia perleges, maxi-
7 mè præconia, & quæ ad obediendum animant. & *in formula aurea, cap. 1.* vbi obedientiæ gradus: Et *part. 3. ſtimuli diuini amoris, cap. 11.* vbi mira. Et *ſerm. 3. Dom. inf. oct. Epiph.* & ſerm. 3. *Epiph.* vbi obedientiæ conditiones; & ad *cap. 4. Eccleſ.* Non ea traduco, vt curratis quiſque ad Fontem.

QVÆSTIO III.

An Religioſi teneantur obedire Prælatis in omnibus.

D. Bonau. in 2. d. 44. art. 3. quæſt. 2.
D. Thom. ibi quæſt. 2. art. 3. arg. vlt. ſed contrà.

NOTA è D. Bonau. *in corp.* Religioſos voto obedientiæ addere nouam ſibi obligationem Prælatis obediendi, qui ad hoc habent ius coactiuum ad ea, quæ promiſimus, vt ait Vaſq. *prim. 2. diſp. 154. cap. 4.* Tenentur ſanè religioſi in his, quæ ſecundum regulam ſunt, ſiue directè, ſiue indirectè, vt ait S. Doctor *ad cap. 1. Reg.* Iam quæſtio eſt: an etiam in reliquis teneantur.

8 PRIMA opinio eſt, teneri obedire etiam in his, quæ extra, & ſupra regulam ſunt: Sic Archidiac. *cap. Qui inſtus. 11. quæſt. 3.* Abb. *cap. ſuper eo de Regular.* Præp. *c. ad noſtram, num. 9. de appell.* Huc trahit Sanchez *lib. 6. cap. 2. num. 14.* doctrinam Seraphici *ad cap. 1. Reg.* Sed S. Doctor loquitur de nobis non ratione voti, ſed præcepti additi obediendi in omnibus, quæ non ſunt peccata.

9 SECVNDA ſententia negat, ſubditum, ratione voti, teneri his, quæ ſunt extra, vel ſupra regulam. Ita D. Thom. 2. 2. *quæſt. 104. art. 5. ad 3. & quodlib. 10. art. 10.* & alij 35. Doctores, quibus ſubſcribit Sanch. *lib. 6. cap. 2.* adducens D. Bonau. *hic* falſus, cum non benè pro priori ſententia allegari. Addo Baſſæum *V. Obedientia, num. 1.*

ASSERO, votum Obedientiæ reſtringi intra Regulam.

PROBATVR à S. Doctore primò è D. Bernard.
10 *de præcepto, cap. 8.* vbi ait: *Is, qui profitetur, ſpondet quidem obedientiam, non tamen omnimodam, ſed determinatè, ſecundùm Regulam; nec aliam, quam S. Benedicti, vt oporteat, eum, qui præeſt, non fræna ſua laxare voluntati ſuper ſubditos, ſed præfixam ex Regula ſibi ſcire menſuram; & ſic demum ſua imperia moderari circa id ſolum, quod rectum eſſe conſtiterit, nec quodlibet rectum, ſed id tantùm quod prædictus Pater inſtituit, aut certè quod ſit ſecundum quod inſtituit.*

HINC D. Bonauent. rationem *in corpore* elicit. Prælatus habet iuriſdictionem in ſubditum, adæquatam correlatiuè ſponſioni editæ in profeſſione: At ſubditus non promiſit omne bonum, nec omnem Regulam, ſed Regulam hanc, vel illam, atque adeò bonum, quod eſt in ea; alioqui poſſet cogi à Superiore ad ſeruandas omnes alias regulas ſtrictiores, & altiores, vt arguit D. Bernar- 11
dus. Hac ratione vtitur Sanchez cum Valentiâ *quæſt. 4. puncto 3.* Ideò D. Bernardus ait: *Non præcipiat mihi Prælatus, quod non promiſi.*

OBIICIES primò, *Matth. 24.* dicit Ieſus: *Omnia quæcunque dixerint vobis, ſeruate.* Neque id ſolùm de præceptis intelligit Diuinis, nam *Lucæ 9.* ait: *Qui vos audit, me audit.*

RESPONDET S. Doctor, ea intelligi de his quæ ad Cathedram ſpectant, & de præceptis. In altero loqui de his, quæ Apoſtoli è Chriſti mandato præcipiunt, vel ipſi ad neceſſariam inſtitutionem imponunt: In reliquis ait, non contemnendas eorum ſententias.

OBIICIES ſecundò, Coloſſ. 3. *Filij obedite parentibus veſtris per omnia.*

RESPONDET S. Doctor, obediendum ex præ-
cepto his, quæ ſunt iuxta præcepta diuina, & Eccle- 12
ſiæ, quæ filius tenetur grauiter exequi, nouâ patris iuſſione, maximè quæ ad quartum præceptum pertinent, ad ea ex pietate tenentur. In reliquis verò eſt monitio.

OBIICIES tertiò, ex D. Benedicto *in Regulâ.* Si præcipit Prælatus impoſſibile, tentandum eſt facere. Itidem è D. Hieron. ad Ruſt. *Præpoſitum Monaſterij timeas vt Dominum; diligas vt patrem; credas quidquid dixerit ſalutare; nec maioris iudicet ſententiam, cuius officium eſt obedire, & iuſſa implere, dicente Moyſe: Audi Iſrael, & tace*, Numer. 6. Et ex Hug. *in ſent. de Obed.* Obedientia eſt virtus, quæ omnia amplectitur iniuncta, neceſſariò implenda, niſi obſtiterit Imperantis authoritas.

RESPONDET eos loqui de perfectione, non de neceſſitate obedientiæ. Sic & D. Ignatius *in Conſtitut. Soc. part. 3. cap. 1. §. 23. & part. 6. cap. 1.* ait, Obediendum in omnibus, vbi manifeſtum peccatum non cernitur.

OBIICIES quartò. Vota ſunt æqualis iuris:
At paupertas vetat omnem rei externæ proprietatem. 13
Caſtitas omnem delectationem carnis: Ergo & Obedientia omnem propriam volitionem.

RESPONDET S. Doctor. non eſſe par; nam obiectum voluntatis eſt nimis amplum, quod ad bonum tranſcendens expanditur; debet igitur ſtringi ad inſtitutum, quod ſuſcipio.

HINC habes, varia eſſe Obedientiæ obiecta pro 14
Inſtitutorum varietate. Ità ordo Minorum voto habet adiunctum *cap. 10. Regulæ*, præceptum obediendi in omnibus, quæ non ſunt contra Deum, animam, vel regulam, vt communiter aduertunt Expoſitores, & ex aliis exteris, Leſſius *lib. 2. de iuſt. cap. 41. d. 9. num. 77.* qui idem ait de Regula Societ. relata. Tametſi renuat Sanchez *num. 16.* dicens tale inſtitutum, ſic expoſitum, eſſe impoſſibile. Quare & Corduba, *cap. 10. quæſt. 2.* Sanchez *lib. 6. cap. 2. num. 16.* Layman. *lib. 4. cap. 9.* deducere conantur vtramque ad commune præceptum.

FALLVNTVR verò; nam in Regula Minorum eſt apertum præceptum, vt declarant Pontifices, & Sanctes, Politius, Corilianus, & cæteri. Debent ſanè præcepta eſſe diſcretione condîta in ordine ad Euangelicam perfectionem, quam in Regula vouimus. Itaque eſſe debent præcepta iuri naturali diuino, & humano conſentanea, eaque diſcretè cogentia, vt ſint valida ad mentem ſancti Inſtitutoris.

HINC

Digitized by Google

15 Hinc nequit Prælatus, & Generalis, leges ferre, arctiorem vitam præcipientes; debent enim recipi à ſingulis ad quos ſpectat, iuxta reg. *Quod omnes*, *de reg. iuris in 6.* Neque verò ſubditi omnem volitionem in Prælatum tranſtulere, vt notat D.Bonauent. *in corp. & ad vltimum*, nam indiſcretio eſt contra animam, & contra regulam, quæ non intendit ſupra vires onerare, vt monet D. Bonauent. ad Prouinciales in fine.

16 Multi verò aiunt, Pontificem id poſſe ex *cap. vnic. in principio, de regular. in 6.* vbi Bonifacius VIII. vniuerſis Monialibus clauſuram indixit.

Alii tamen negant, quia præceptum obediendi Papæ oritur è profeſſione, quæ huic præciſæ obligat religioni. Ità Sanchez *lib. 6. cap. 12. numero 22.* cum Oldrado *conſil. 96.* Syluester V. *Religio, quæſito 6.* Corduba *in Regular. cap. 15. quæſt. 2.* Leſſius *lib. 2. de Iuſtitia, cap. 41. dub. 9.* Tale attamen decretum ligaret eos, qui poſtea profiterentur.

Si Regula in eſſentialibus votis non ſeruetur, tenentur ad obſeruantiam redire; nam ſine votis nequit conſiſtere, vt notat Sanchez *numero 26.*

17 Quoad alias verò obſeruantias præceptas, ait Sanchez, eas conſuetudine præſcribi Allegat D. Thomam 4. *diſt.38. q.1. art.4. quæſtiunc.1. ad 5.* Carthuſ. *quæſt.2.* Azor *tract.1. cap.11. quæſtio 15.* Manuelem *2. tract. cap.95.* & alios.

Verior tamen ſententia negat, has inobſeruantias è præſcriptione aliqua induci poſſe. Sic Maior *diſt. 38. quæſt. 10.* Cordub. *in reg. cap. 10. quæſt. 15.* Anton. *cap. Cum cauſam de elect. numero 14.* Eſt D. Bonauent. *in epiſt. ad Prouinciales*, vbi grauiter expoſitis laxationibus in ædificiis, familiaritatibus, expenſis ſumptuoſis, vagationibus, otioſa vita aliquorum, & improuida officio-
18 rum diſpenſatione, ſubdit: *Licèt autem plurimi reperiantur, qui non ſunt culpabiles in aliquo prædictorum, tamen omnes inuoluit hæc maledictio, niſi à non facientibus his, qui faciunt, reſiſtatur; cùm luce clarius omnia ſupra dicta in maximum, & nullo modo diſſimulandum, vergant noſtri ordinis detrimentum, licet tepidis, & indeuotis, & ſecundùm carnem ſapientibus, conſiderantibus conſuetudinem, & allegantibus multitudinem quaſi facilia, & excuſabilia, etiam irremediabilia videantur*: Hæc ſanctus Generalis; vbi non è conſuetudine, vt dicit habitum, ait colligi excuſari, ſed è conſuetudine præſcripta, vt eruditi, & ſapientes ſecundùm carnem aſtruunt.

19 Ratio D. Bonauent. eſt, quia præcepta obligant è profeſſione, ſeu promiſſione Deo facta, quæ cùm iure diuino obliget, non patitur præſcriptionem.

Respondet Sanchez *numero 26.* hæc præcepta reduci ad vota, tanquam leges adiunctas. Quare obligant ſolùm quamdiu vim obtinent legis, hanc autem vim præſcripta conſuetudine perdunt.

At petit principium; nam cùm ad ius diuinum pertinere oſtenderim; iam conſtat non præſcribi.

Confirmatur, nam Religiones egent ſuis præceptis obſeruationibus ad finem, & ſine eis ſunt ſcandalo, & ludibrio.

Instat, fieri diſpenſationes.

20 Dico non eſſe generales, eaſque tantùm fieri ob graues cauſas ad finem Religionum tunc ingruentes.

Instat, hos ſpopondiſſe ſeruare regulam in tali ſtatu.

Contra, nam ſciens hæc eſſe præcepta, ſi fictè non ſpondet, dum vouet regulam obſeruare, hæc etiam ſpondet. Si verò ignorat, tenetur ſcire, & ſciens poſtea, debet regulam aliam adire, vbi impunè hæc ita ſeruantur, vt ait Angel. V. *relig. n.32.* Corduba *in Regul. cap.2. quæſt.16.*

Oritur verò dubium, an Generalis cum Ca- 21
pitulo valeant regulam elapſam reformare, & teneantur ſubditi aſſentiri.

Omiſſis variis ſententiis apud Sanchez à *num.31.* verior eſt ſententia aſſerens, eſtque D. Bonauent. *epiſt. ad miniſtros, & Cuſtodes*, quibus reformationem ordinis indicit, proteſtans ſe renitentibus non aſſenſurum. Eum ſequuntur viginti Doctores cum Sanchez *numero 35.* Ratio S. Doctoris, qua vtuntur alij, eſt, quam in fine epiſtolæ affert. Qui enim vouerunt religionem, vtique media ad perfectionem eius inſtituti promiſere: Hæc autem ſunt præcepta.

Excusaretur tamen ſubditus, ſi adeò infirmus eſſet, vt talem rigorem non valeret ſuſtinere.

Hinc ritè Bonifacius VIII. *cap. vnic. in prin-* 22
cip. de ſtatu regul. perpetuam indicit clauſuram Monialibus, etiamſi multæ non eſſent eam profeſſæ. Hoc decretum innouat Concil. Tridentinum *ſeſſ.25. cap.5.* quia non indicit nouam auſteritatem, ſed medium ad priſtinam ſartamtectam ſeruandam. Ità docent viginti tres Doctores *ad cap. cit.* Eſtque de fide poſſe id à Papa fieri.

QVÆSTIO IV.

Vtrum dubitans, an res præcepta ſit licita, teneatur Prælato obedire.

Prima opinio aſtruit non teneri, nec poſſe obe- 23
dire. Ità Adrian. *quodlib.2. part.2.* Vaſquez *p. 2. diſp.66. cap.9.* Rodriquez *p.p. cap.9.*

Opposita ſententia eſt Sanchez *lib.6. cap.3.* adducens quadragintatres Doctores, præſertim D. Bonauent. *2. diſt.39. quæſt.3. ad vlt.* Adde Baſſæum V. *Obed. num.12.* Eam aſſerui *p.2. tract.1. diſp.27. quæſt.14. & 2.2.*

Diana *part.4. tract.3. reſol.9.* ait priorem ſententiam ſibi probari in caſu, quo ſubditus timeret ſibi, vel alij ex obedientia damnum graue. Subſcribit Aragon. *2. 2. quæſt.69. art.2.* Medina *prima 2. quæſt.19. art.6.* Henriquez *lib.14. cap.3. in gloſſ. lit. X.* Leſſius *lib.2. cap.4. dub.9. num.77. cont.* Sancium *in ſelect. diſp.43. num.21.*

Quod ſi & ipſe Prælatus dubitet non tenetur ſubditus id ſciens. Ità Caſtro Palao *tract. 1. diſp. 3. part. 13.* Sanchez *lib. 6. cap. 3.* Salas *2. 2. quæſt. 21. tract.8. diſp. vnic. ſect.26. num.275.* Baſſæus *num.13.*

Assero cum ſecunda ſententia, teneri ſub- 24
ditum in dubiis ſtare præcepto prælati. Hanc opinionem aſtruit S.Doctor etiam *part. 1 ſpeculi ad Nouit. cap.4.*

Probatur à S. Doctore primò *parte 2. de eccl. Hier.* Et *in confeſſionali, cap. 1. partic.5.* è Scrip-

Digitized by Google

tura, *Deuter.* 17. 2. *Paral.* 19. & *Ezech.* 34. vbi ſancitur, vt ſubditi in arduis, & ambiguis ſtent iudicio Sacerdotis Prælati.

25 PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. *in* 2. *loco cit.* & *in ſpeculo*, ratione, qua nituntur omnes. In dubio melior eſt conditio poſſidentis, vt habetur in regulis iuris; ſed in hoc caſu poſſeſſio ſtat pro Prælato, cui ſubditus ſpopondit obedientiam: Ergo. Confirmatur Minor. Ille eſt in poſſeſſione, pro quo eſt præſumptio iuris, contra quem defertur onus probandæ exemptionis: at in dubio præſumitur ſuperior iuſtus, cui ſubditus promiſit tanquam Dei vices agenti, *cap. quid culpatur in fine* 23. *quæſt.* 1. & docet ibi definiri Baſſæus, Couar. *reg. Peccatum, p. p. num.* 5. cum aliis. Ità ſtatuit Leo X. apud Mirandam *tract.* 1. *manual. quæſt.* 26. *art.* 9.

CONFIRMATVR à S.Doctore *part.* 3. *Eccl. Hier.* multis ſcripturis *Heb. vlt. Eccleſ.* 4. vbi hortatur Spiritus Sanctus, vt ſimplici nos obedientia Prælatorum iuſſis demandemus: ipſi enim rationem de his reddituri ſtatuuntur animarum fideiuſſores, quæ eſt magna ſubditorum conſolatio.

26 OBIICIES cum Vaſquez, ad rectam operationem requiritur determinatum iudicium practicum conſcientiæ: at quamdiu manes dubius, non vales iudicare eam rem licitam, nec probabiliter adhæres, ſed anceps adhuc temerè operaris, exponens te culpæ diſcrimini. Neque ſuperior eſt in poſſeſſione iuriſdictionis, niſi ratione voti, quod ſanè ſola reſpicit bona licita. Et ſicut non teneor implere votum, quod dubito an emiſerim, vt communiter aſſerunt Doctores cum Diana *tom.* 1. *tract.* 3. *reſol.* 10. ità neque teneor ad præceptum hominis. Confirmatur quia tutius eſt præceptum non exponendi etiam periculo culpæ mortalis.

27 RESPONDET S. Doctor, rem primò ſpeculatiuè dubiam, accedente præcepto ſuperioris, de quo benè præſumitur, quòd ad iuſtitiam, prudentiam, &c. acquirere practicam probabilitatem ad executionem, neque ampliùs eſt dubium practicum, cùm poſſeſſio ſtet pro authoritate præcipientis, à Deo conſtituti ad dubia ſedanda. Quare poſſum, & debeo iudicium determinare, atque ità probabiliter non temerè operabor. Non eſt autem idem in dubio voti, in quo anceps non inuenio nouum quid præponderans. Hæc autem ità ſe habere definit *cap. Quid culpatur in fine*, 23. *quæſt.* 1. vbi legitur: *Vir iuſtus, ſi fortè etiam ſub Rege, & homine ſacrilego militet, rectè poteſt, illo iubente, bellare, ſi quod ſibi iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum, certum eſt; vel vtrum ſit, certum non eſt: ità vt fortaſſe reum faciat Regem iniquitas imperandi: innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruiendi.* Ità exponunt Innocent. Hoſtienſ. Ioan. Andreas, Bald. Abb. Nauar. & Toletus.

28 EX quo textu definitur etiam caſus, quo milites dubij ſunt de iuſtitia belli. De quo ſatis egi *diſp. cit. prima ſecunda.* Ibi tamen declaraui, ſubditum, dubium de iuriſdictione præcipientis, nòn teneri obedire, quia poſſeſſio tunc eſt pro libertate. Vide Doctores in Sanchez *lib.* 6. *cap.* 3.

QVÆSTIO V.

An omnia Religionum ſtatuta ſub culpa obligent.

NOTA varias eſſe Regulas: Aliquæ enim, præter vota, addunt alia præcepta; & quidem aliqua 29
alioqui iuris diuini, & naturalis, & hæc non reor diſtincta lege diuerſa iniungi, niſi Sanctus Inſtitutor ſe declaret: ſed ſolùm confirmaſſe; tunc igitur non erit duplex peccatum, vt docent Caietanus *quæſt.* 186. *art* 9. etſi Valentia *diſp.* 10. *quæſt.* 4. *puncto* 3. Sanchez *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 7. duas malitias eſſe dicant, quatenus tranſgreſſio eſſet contra votum obedientiæ.

ALIQVÆ apponunt noua præcepta, vt Regula 30
Minorum. Ex his multa apud alios imponuntur non præcepto, vt Ieiunia Aduentus, abſtinentia à carnibus, aſſiſtentia Choro, & ſimilia. Obſeruanda verò eſt Regulæ formula. Singulæ verò habent obſeruantias ſupererogationis.

IAM igitur non omnia Regularum ſtatuta co- 31
gunt ſub reatu culpæ, etiamſi promittamus Regulam obſeruare, vt nos præcipuè Minores; debet enim intelligi promiſſio ad ſenſum Regulæ, & ad mentem Patriarchæ. Ità de nobis declarant Nicol. III. Clem. *Exiit de verb. ſignific. in* 6. §. *in primis*, & Clem. *Exiui* §. *Cùm igitur in primis, de verb. ſignific.* & aduertit D. Bonauent. *ad cap.* 1. *Regulæ*, D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 186. *art.* 9. Sylueſter V. *Relig.* 1. *quæſt.* 8. *dict.* 1. & *quæſt.* 13. *dict.* 5. Vaſquez *prima* 2. *diſp.* 162. *cap.* 4. Fauſtus *in theſ. lib.* 6. *quæſt.* 121. Angel. V. *relig. n.* 28. Syluius *ad locum cit. D. Thom.* Baſſæus V. *Obed. num.* 14. Sanchez *lib.* 6. *in præc. cap.* 4. Hoc declarat S. Doctor ad ea verba Reg. cap. 1. *Regula fratrum minorum hæc eſt, ſanctum Domini Noſtri Ieſu Chriſti Euangelium obſeruare*, dicens, Promitti Regulam ſicuti eſt; certum eſt autem (ait) aliqua eſſe præceptoriè, alia tantùm admonitoriè iniuncta.

Sic & in Regula Patrum Prædicatorum dicitur: *Nolumus obligare ad culpam.* Idem in Regul. Minim. refert Paſſarell. *cap.* 25. Idem *in Conſtit. Societatis*, 6. *part. cap.* 5.

CONTEMPTVS quidem eſſet graue piaculum, vt aduertit D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, & in *Reg.* ac D.Thom. *art.* 9. & alij.

INFERT Sanchez *num.* 10. eſſe mortale, nolle regulas obſeruare, niſi quæ ſub mortali cogunt; ſubſcribit Baſſæus *num.* 16. quia eſt in graue Religionis præiudicium, & ipſe eſſet cæteris ſcandalo, & in ſe ſubiret periculum grauis caſus.

EST autem arduum inuenire quando, & vnde regulæ obligent ſub mortali. Hoc diſcuſſi *Tract. de Legibus*, *diſp.* 5. *quæſt.* 2.

ADVERTVNT omnes, vſu iam eſſe inuectum, vt obedientia ad mortale non cogat, niſi præcipiatur in virtute ſanctæ obedientiæ, vel Spiritus Sancti, vt monet Suarez *Tom.* 3. *de Relig. lib.* 10. *cap.* 4.

ENIM verò ſi materia ſit grauis, & præcipiatur 33
ſub pœna diuinæ indignationis, vel excommunicationis, iam Prælatus exprimit præcipi ſub lethali, vt concedunt communiter.

SI autem materia ſit leuis, non coget ſub mortali, etſi adiungatur præceptum. Ità Sanchez *lib.* 1. *cap.* 4. Suarez *lib.* 5 1. *de leg. cap.* 25. Azor *tract.* 1. *lib.* 5. *cap.* 6. *quæſito* 5. & alij apud iſtos.

ALIQVA

Digitized by Google

34 Aliqva tamen ex ſe leuia poſſunt fieri è damno ſequenti, vel aliâ circumſtantiâ grauia, ac præcipi ſub anathemate, &c. ità Valentia *diſp.7. quæſt.5. puncto 6.* dicens, poſſe ob id præcipi ſilentium.

35 Ardvvm exiſtimat Caietanus V. *Præceptum*, è ſola grauitate, vel leuitate apparente, de his iudicare, cùm ſæpe aliqua ſint Prælatorum iudicio grauia, quæ ſubditis videntur leuia, vt vidit Suarez *Tomo 3. de Relig. lib.10. cap.4. num. 9.* Ideò *part. 9. conſtit. ſociet. I.ſu, cap.3. §.10.* declaratur poſſe præcipi omnia, quæ ad propoſitum Societatis finem perfectionis faciunt.

E regione poteſt eſſe, vt Prælatus præcipiat res graues ſub veniali, vt vidit Sanchez *lib.6. cap.4.* & *lib.1. de matrim. diſp. 9. num. 6.* Caſtro *de lege pœn. cap.5. docum.4.* Valentia *loco cit.* Nauar. *cap.23. n.49.* Diana *part.3. tract.6. reſol.91.* & alij apud iſtos. Hæc latè proſequitur Pelizarius.

36 Ex dictis habes, Inobedientiam formalem eſſe peccatum grauiſſimum, vt ait D. Bernardus *ſerm.46. in Cant.*

Nota verò, inobedientiam formalem, quæ eſt nolle obedire, quia præceptum, includere contemptum exprimendum in confeſſione. Ità Suarez *de Relig. lib.3. cap.28. num.25.* Sanchez *lib.6. cap.4.num.8. & 11.* Valentia *1. 2. diſp.7. quæſt. 5. puncto 6.* Layman *lib.1. tract.5. cap.7.* Crouſer *ad cap. 10. Regul. min. lect. 3.* Caſpenſis *tract. 12. diſp. 3. ſect.5.* Eligius Baſſæus V. *Obedientia*, & V. *Contemptus*, in calce.

37 Imo addit Suares talem inobedientiam duplicem importare malitiam. Prima eſt contra religionem, & eſt ſacrilegium; ſecunda eſt contra Iuſtitiam, prælato in perſonam ſubditi acquiſitam; & hæc acquiritur duplici titulo; nam deriuatur in omnes Religionis prælatos Iuriſdictio ſpiritualis & dominatiua, à ſummo Pontifice; virtute cuius poſſunt præcipere, & ſtatuta condere, cum ſint ſuorum ſubditorum Paſtores ordinarij; præterea conſiderandam eſt ſubiectum, in quo inobedientia committitur; nam ſi ſpeciali virtuti opponatur, ſpeciale erit peccatum; ſic qui prælato, Ieiunium ob iuſtum finem iniungenti, non obtemperat, contra temperantiam etiam peccabit. Non tamen mos eſt huiuſmodi varias ſpecies inter confitendum exponere, ſufficitque exprimere, præcipienti Prælato non obtemperaſſe, quamuis votum id iniunxerit. Neceſſe tamen eſt, ſi pœnitens
38 Confeſſario notus non ſit, vt naturam voti ſolemnis, vel ſimplicis exponat. Hoc dico propter illos, qui in ſæculo faciunt votum ſimplex obediendi ſuis directoribus, ſeu etiam aliquando Dominis; quod votum ſpecialem habet obligationem, quam expendit Suares toto Capite 3. Nam licèt ille, cui hoc votum obſtringit, poſſit eius vſum in vouentem obtinere; propriè tamen non eſt eius ſuperior; ac proinde qui in caſu dubio ambigeret, num ei eſſet obediendum, poſſet non obedire; quia pro ipſo tunc ſtat illa poſſeſſio, quæ aliàs pro prælato ſtaret, ſi vouens eſſet Religioſus, qui non ſolùm virtute voti, ſed etiam ſubiectionis Eccleſiaſticæ tene-
39 tur: Et ſi quidem caſus daretur, in quo prælatus careret hac iuriſdictione Eccleſiaſtica, non tamen ſubinde eius conditio æquipararetur illi, qui impetrare poſſet virtute voti ſimplicis; quia in hoc voto fit tantùm promiſſio abſque actuali traditione ſui, & ſuorum ſub dominium alicuius; quæ ſemper interuenit in emiſſione voti ſolemnis.

DISPVTATIO IV.

De Voto Paupertatis.

CVm cæli pretium, à Chriſto taxatum, ſit ſpiritus paupertas: *Beati pauperes, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*, nullus, qui tantos theſauros velit emere, valet ab hac paupertate ſe eximere; Verùm altior vox perfectorum auribus inſonat: *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende, &c.* hanc vocem exhorrent auari, diuitiis incraſſati; immundi, deliciis impinguati; & ſuperbi, honoribus dilatati, vt habet Sanctus Doctor *tit.3. diæta ſalut. cap. 3.* afferens illud Deuteronomij 32. *Incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum*, nec libenter conſilium iſtud excipiunt, etiam qui mandatorum obſeruantiam exactiorem prætendunt, qualis erat Iuuenis ille, qui poſtquam, *Matthæi 19.* dixerat: *omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea*, audito: *Vade & vende, & da*, ad horum verborum ſonitum obmutuit, *& abiit triſtis, erat enim habens poſſeſſiones multas*; nec mirum, non enim omnes capiunt verbum iſtud, cùm paupertas poſita ſit in ſignum, cui contradicitur, vt habet Seraphicus *loco citat.* Huius itaque votiuæ virtutis eſſentiam, præſtantiam, & decentiam hîc breuiter diſcutiendam ſuſcipimus.

QVÆSTIO I.

De eſſentia huius Voti.

Sanctitatem huius Voti, eiuſque antiqui- 1
tatem vidimus *diſp.1.quæſt.3.*

Pavpertas Religioſa eſt vltronea abdicatio bonorum temporalium, quò ad dominium ſaltem, & proprietatem independentem à voluntate ſuperiorum. Ità Suarez *tract.3. de Rel. lib. 8. cap.7.* & Valentia *diſp.10. quæſt.4. puncto 9.*

Oportet autem bene percipere, quid ſpondeas hoc voto, vt inde ſcias quo pacto violari queat.

Dominvs, ſeu proprietarius primò habet liberam facultatem vſurpandi rem arbitratu ſuo abſque alterius iniuria, quæ ſit contra iuſtitiam commutatiuam, & per hanc facultatem conſtituitur aliquis dominus, quaſi in actu primo, vt patet ex definitione dominij tradita, *Tract. de Iuſt. diſp.27. quæſt.1.*

Secvndo vtitur re independenter à volun- 2
tate alterius, quo eſt rei dominus, veluti in actu ſecundo. Iam verò Religioſi vtroque ſe abdicant voto Paupertatis: Pollicentur enim ſe neque habituros, neque recepturos liberam illam facultatem circa rem aliquam, neque etiam vſurpaturos quicquam inde-

pendenter à voluntate ſuperioris. Ità Valentia *loco cit.* & Syluſter V. *Religio* 6. *num.*2.

3 Hinc diiudicabitur facilè in quibus caſibus violetur Paupertas, de quibus agam. Prohibetur enim religioſus habere dominium directum, vel vtile, aut poſſeſſionem in pecunia, ſeu re pecunia æſtimabili, tam mobili, quàm immobili, aut vſum independentem. Rodriquez *tract.*3. *qq. quæſt.*19. *art.*3. & 4. Leſſius *lib.*2. *cap.*41. *num.*78. Sanchez *lib.*7. *moral. cap.*18. *num.*25. Miranda *tract.*1. *quæſt.*28. *art.*1. Fauſt. *in theſauro lib.*8. *quæſt.* 12. Baſſæus V. *Pauper. num.* 1. addens interim religioſum retinere dominium, ſeu ius honoris, famæ, ius eligendi, præſentandi, & conferendi; item regulare beneficium, atque ſpiritualem iuriſdictionem habendi, atque ad talia iura acquirenda, retinenda, recuperanda ſuo nomine agere poſſe.

QVÆSTIO II.

Quæ Paupertas ſit præſtantior.

D. Bonauent. de Pauper. Chriſti, art. 1.
D. Thom. 2.2. quæſt. 188. art. 7.

5 OMNES (vt vulgato fertur ſermone,) riuos aquarum ad ſuum deriuant molendinum. Dicunt igitur. D. Thom. *quæſt.*188. *art.*7. cum diſcipulis ſui ordinis præclari, & Patres Societatis, inter quos Suarez *tomo* 3. *de Relig. lib.*8. *cap.*9. Valentia *diſp.*10. *quæſt.*6. *puncto* 2. & alij relati à Baſſæo, V. *Religio* 1. *num.*13. ſuam paupertatem cæteris præcellere.

Svpponvnt autem eam Religionem eſſe perfectiorem, quæ ad finem meliorem eſt ordinata. Quoniam verò vita contemplatiua eſt ad finem altiorem, quippe ad Dei vnionem eleuatur; quàm actiua, quæ ad proximorum auxilia deſtinatur, vt definit Chriſtus, Lucæ 10. *Martha ſollicita es, & turbaris erga plurima: Maria optimam partem elegit, &c.* Vtraque verò melior eſt illa, quæ & Deo attendit contemplatione, & proximo, adiutorio maximè ſpirituali; quippe hi vitam Chriſti, & Apoſtolorum mixtam propiùs imitentur, atque non modo luceant virtute, ſed illuminent etiam, vt diſſerit D.Thom. *quæſt.*188. *art.* 6. Syluius cum Caiet. *ibi* Sylueſt. V. *Religio*, 1. Leſſius *lib.* 2. *cap.*41. *dub.*2. Layman *lib.*4. *tract.*5. *cap.*1.

6 Svpponvnt deinde, Paupertatem, ieiunia, &c. non eſſe ipſum perfectionis obiectum formale, ſed eſſe mera inſtrumenta, quo fit, vt eorum bonitas, & perfectio deſumenda non ſit è perfectione abſoluta, ſed ex inſtrumentali; atque adeo non erit perfectior paupertas, quæ ſtrictius expropriet; ſed quæ melius deſeruiat religionis fini. Hinc progrediuntur, quòd cùm ad vitam mixtam requirantur aliqua externa bona, non imminuitur religionis perfectio, ſi deponantur aliqua bona in communi, ſanè vt ſinguli abſque ſollicitudine religionis fini intendant. Hæc doctrina multo plauſu recepta acclamatur. Hoc ſaltem in aliquibus Religionibus aſtruit Suarez *num.*5. poſt Viguer. *ſum. cap.* 17. §.1. Ferrar. 3. *com. G. cap.* 143. & alios. Id probat cum Valentia, quia Sanctiſſimum Tridentinum Conſil. *ſeſſ.*25. *cap.*3. *de regul.* concedit bona immobilia Religionibus mendicantibus, ſolis exceptis FF. de Obſeruantia, & Capucinis.

Plura ad id probandum inſumit Pellizarius.

Sententia D. Bonauent. *ad cap.* 6. *Regulæ*, 7
atque expoſitorum *ibi*, nec non Bartoli *in minorica, cap.*1. eſt, Paupertatem Minorum eſſe longè cæteris perfectiorem: Ideò vocari à S. P. Franciſco *cap.*6. & à ſummis Pontificibus, præſertim Nicolao III. *cap. Exiit.* Et Clem.V. *cap. Exiui, in* 6. & aliis apud Ioan. Feneſtrem *in tract. de Pauper.* Altissimam. Et addit: *Hæc eſt illa celſitudo Altiſſimæ Paupertatis.*

Probatvr à S. Doctore primò, aduerſariorum fundamento. Ea eſt Paupertas ſublimior, quæ ducit melius ad finem perfectionis, qui eſt Charitas Dei, & proximi, quam eximiè profitetur Religio, vitam profitens mixtam, quæ eſt perfectiſſima: Talis eſt Paupertas Minorum: Ergo. Maior eſt aduerſantium. Minor probatur; nam Paupertas Minorum dicit omnem expropriationem, etiam in communi, quæ omnes alias excedit, & maximè ſeparat à curis rerum externarum, quarum cupiditas radix omnium malorum dicitur, apud Apoſtolum, & idolatria.
Tunc ſic: Quanto ab vno extremo receditur, tanto 8
acceditur ad alterum; ſed noſtra Paupertas maximè auellit à mundo: ergo maximè eleuat ad Dei amorem. Hinc *cap.*6. *Regulæ*, à S.P.Franciſco iure, ac meritò Altissima vocatur, eique acclamatur in abſtracto: *Hæc eſt illa celſitudo Altiſſimæ Paupertatis, quæ vos chariſſimos fratres meos, hæredes, & reges regni cælorum inſtituit, Pauperes rebus fecit, & virtutibus ſublimauit.* En virtutum apicem, qui in charitate conſiſtit. Alludit ad Chriſti promiſſum de præſenti: *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*, vt adnotat ibi D. Bonauent. quippè Reges illius regni ob altiſſimum ſtatum, & meritum ſtabiles in throno acclamantur, ſi in vocatione perſeuerauerint. Probatur adhuc minor; nam quod amo- 9
re Dei, & proximi maximè repugnat, eſt amor proprius immoderatus, qui facit, vt deiecti ad ſtruendam diaboli Babylonem infernam deſcendamus ad centrum, vt ait D. Auguſt. 14. *de ciu. cap. vlt.* & *lib.* 11. *de Gen. ad litt. cap.* 15. & illud Mevm, & Tvvm, vt ait D. Gregor. *homil. in Breuiar. de vno Martyre.* Igitur, qui magis abſtrahit ab hoc amore, maximè eleuatur ad ciuitatem Dei, quæ Charitate extruitur, vt ait D. Auguſt. *loco cit. de ciuit.*

Confirmatvr; nam hæc paupertas in- 10
iungitur à Chriſto volenti perfectionem: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*, vt exponit D. Hieronym. *epiſt.*8. ad Demetriadem: *Apoſtolici eſt faſtigij, perfectæque virtutis omnia vendere, & pauperibus diſtribuere, & ſic leuem, & expeditum cum Chriſto ad cæleſtia ſubuolare.* Totum argumentum eſt D. Bonauent. etiam *opuſculo de Chriſti paupertate, art.* 1. & *Apol. paup. cap.*3. *reſp. prima.*

Respondent omnes è D. Thom. agentes 11
vitam actiuam opibus indigere multis, quia ad actiones multa ſunt neceſſaria, vt ait Ariſtoteles 10. *Eth. cap.* 8. at degentes in contemplatione, vt Monachi, minus egent externis, vt ait Philoſophus ſuprà; ſunt enim magis ſpiritui attenti, vnde moderatis prouentibus ſunt contenti. Qui tandem vitam trahunt mixtam communicando contemplatationem cum actione, cùm ſollicitudinem geminatam ſpiritualium ſubeant, ideò minimam ſollicitudinem adeunt, ac patiuntur; minima autem ſollicitudo eſt aliqua reſeruare pro neceſſitatibus. Sic enim & Chriſtus magiſter pauperum, loculos ſuos Iudæ ad expenſas tradiderat, & his emebantur neceſſaria, vt colligitur ex Ioan. *cap.*4. 12. & 13.

Hæc

12 Hæc non probantur Seraphico, qui opuſculum contexuit de Chriſti paupertate, contra Guillelmum. Fatetur quidem, Chriſtum tempore perſecutionis loculos habuiſſe, etiam infirmis compatientem; at mittens diſcipulos, iuſſit: *Nihil tuleritis, non peram, &c.* dans eis formam vitæ Euangelicæ. Addit, cum loculos habuiſſe, vt ſummum Prælatum Eccleſiæ ad pauperum neceſſitates ſubleuandas. Ideò nec denarium pro ſe ad tributum ſoluendum habuit *Matth.*17. vt ait Gloſſa.

Falsvm etiam eſſe oſtendit, minimam ſollicitudinem, à Chriſto traditam, eſſe loculos habere.

13 Primo patet è ſcripturis Matth.19. *Vade, vende omnia, & da pauperibus.* Hoc iniunxit, vt formam daret perfectionis religioſæ, nihil ſibi penitus reſeruando, vel in particulari, vel in communi, vt Gloſſæ exponunt, & Patres, Matth.10. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, nec pecuniam, &c.*

Marci 12. laudat viduam, quia de penuria ſua dederat totum victum ſuum.

Lvcæ 12. *Reſpicite coruos, &c.* vbi ſanctos alloquitur ad perfectionem, vt ait Gloſſa, ne quid habeant.

Matthæi 8. *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet*, vbi Chriſoſtom. homil. 28. *Quid pecunias expectas, ſequens me congregare? Non vides quia diuerſorium mihi, neque tantum quantum auibus?* Ità Gloſſa etiam ibi.

Secvnda *Cor.* 8. Chriſtus egenus dicitur, & inops. Alias ſcripturas vide in S. Doctore locis cit. vt Act.3. *Argentum & aurum non eſt mihi.*

Mvlta SS. Patrum addit teſtimonia *opuſculis adductis*, & *queſt.4. in Regulam.*

14 D. Ambrosivs lib. 6. in Lucam, cap. 9. *Qualis debeat eſſe, qui euangelizat regnum Dei, præceptis euangelicis deſignatur, vt ſine virga, ſine pera, ſine calceamento, ſine pane, ſine pecunia, hoc eſt, ſubſidij ſecularis adminicula non requirens, fideque tutus putet ſibi quominus ea requirat, magis poſſe ſuppetere.* Hinc diſcipulorum miſſio, *Lucæ* 10. erat ſine rerum temporalium adminiculo.

15 D. Hieronymvs epiſt. ad Heliodor. *Nolo, priſtinarum neceſſitatum recorderis, nudos amat eremus: nolo, te antiqua peregrinationis terreat difficultas. Qui in Chriſtum credis, & eius crede ſermonibus.* Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis. *Non pera tibi ſumenda eſt, non virga, diues eſt, qui cum Chriſto pauper eſt.* Hic rurſus iniungit conſilium Chriſti, Matth. 6. *Reſpicite volatilia cæli, non laborant, neque nent, & Deus paſcit illa. Nolite ergo ſolliciti eſſe.* Addit ad hoc Gloſſam D. Hier. ipſius, & D.Auguſtini.

D. Gregorivs homil. 20. in Ezech. *Cum quis aliquid ſuum vouet, ſacrificium eſt: cùm vero omne quod habet, omne quod viuit, holocauſtum eſt.*

16 D. Bernardvs epiſt. 42. *Fælix, qui nihil ſibi retinet ex omnibus, non habet foueam vt vulpes, nec tanquam volucres cæli nidum, non loculos, quomodo Iudas, &c.*

Multas etiam rationes apponit. Ipſum vide.

Addit Regulam noſtram à Chriſto dictatam in monte Palumbo, vt habet in vita S.P.Franciſci eam à S. Eccleſia confirmatam, vt habetur *cap. Nimis praua de exceſſ. Prælat.* & Pontifex Honorius III. hæc confirmationis à ſe appoſitæ violanti diuinam proteſtatur indignationem. Quod ſi & ſanctum Concil. Trident. vetat Capucinis, & Minoribus de Obſeru. bona in communi, ſanè ad perfectionem facit, vt tam graue decretum otioſum non ſit, ſed concernens bono Eccleſiæ.

Obiiciunt præcipuè, non eſſe Deum tentandum, ſic autem tentatur Deus abiiciendo neceſſaria.

Cito reſpondeo cum D. Bonauentura non tentari Deum, qui *Matth.6.* promiſit prouidere; & aliis locis conſilium de hoc dat. Imo tentat Deum, qui de eius promiſſis exhibitis ambigit: *Reſpicite volatilia cæli, &c.* Vnde ait D.Hieronym. ibi: *Qui igitur de hoc dubitat, ſicut filij Iſrael, Deum tentat, qui dicebant: Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto? His autem non debent viri perfecti conformari, ſed potiùs Apoſtolis, de quibus dicitur* 2. Cor.4. *Aporiamur, ſed non deſtituimur.* Vide S.Doctorem, qui addit *in apol.* Bedam, Chryſoſtom. Ambroſ. & Auguſtinum. 17

Obiiciunt ſecundò. Virtus non eſt in extremis, ſed prodigalitas eſt in extremo dare omnia.

Respondet S. Doctor Liberalitatem in medio eſſe: prodigalitatem verò malè conſumentem in extremo: at relinquere omnia pro amore Chriſti eſt perfectionis medium, quo exonerati ad Deum expeditiùs eamus. 18

Neqve timeamus; nam 6. *Matth.* ſpondet: *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia* (id eſt victus, & veſtitus) *adiicientur vobis.* Vide S.Doctorem egregiè diſſerentem in vtroque opere.

Obiiciunt, Religiones, quæ hanc ſummam ſequuntur paupertatem, citò laxatas defeciſſe; alias verò conſtanter permanſiſſe. Vrgent quoque inde induci proprietates.

Vrget Pellizarius id ſenſiſſe D. Bonauent. *epiſtolis ad miniſtros*, & Concilium Tridentinum conceſſiſſe aliis Ordinibus bona in communi. 19

Hæc nihil valent; nam perfectio virtutis eſt in arduo; quid ergo mirum altiſſimam Paupertatem tempeſtatibus eſſe impetitam? feriunt ſummos fulmina montes, & ſi Ordo ille laxationes paſſus eſt, etiam reformationes Deus prouidet. Neque S.Bonauent. eo ſenſu loquitur, quo accipit Pellizar. ſed hortatur miniſtros, vt laxationes, & praua exempla amoueant, ob quæ mundani eleemoſynas denegant. Quod verò 20 ait de Concilio Trident. eſto perfectionis ſit exiſtimatum, concedere bona in communi. Ergonè dices ad imperfectionem ea minoribus denegaſſe? abſit. Imò compatientes prudentiſſimi Patres deprauato ſæculo, & infirmitati religioſorum ea bona concedunt, iuxta eorum inſtituta, quæ difficile ſine illis ſua munia peragerent.

QVÆSTIO III.

An Religioſam Paupertatem deceat mendicitas.

D.Bonauent. de Paup. Chriſti, art. 2. & apol.
D.Thom. quæſt.87. art.5. & opuſc.19.

21 Vicleffvs ideò damnatus in Concilio Conſtantiæ *ſeſſ.*8. & in Bulla Martini V. & Lutherus apud Roffenſem, *art.*41. *contra eum*, mendicitatem de medio tollendam clamabant. Eam verò approbat Nicolaus III. *cap. exiit de verb. ſignificat. in* 6. Eamque probant Vualdenſis *lib.* 4. *doctrinæ fidei, cap.* 3. & 4. Caietanus *ad art. D. Thom.*

Digitized by Google

Bellarm. *tom.* 2. *contrRou. lib.* 2. *cap.* 45. Valentia *diſp.* 10. *quæſt.* 5, *puncto* 4. Inter omnes egregiè hic contr. Gyraldum, & aliis opuſculis contra Guillelmum de S.amore, & D Thom. *opuſc.* 19. contra eundem.

Asserο, mendicitatem religioſis honeſtam eſſe.

22 Probatvr à D.Bonauent. primò ex Regula aſſumpta à D. Franciſco, ex 10. Matth. *Nolite poſſidere aurum, vel argentum, neque pecuniam in zonis veſtris, neque peram in via, neque duas tunicas, nec calceamenta.* Idem præcipitur *Marci* 6. *& Lucæ* 9. & 10. Ibi autem non ex labore, ſed ex liberalitate eorum, quibus prædicabant, viuere cernuntur. Idem legitur 1. *Cor.* 9. & reddit rationem: *Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam?* Et Chriſtus ait: *Dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Ad id hortatur Apoſtolus 2. *Cor.* 8.

23 Probatvr ſecundò à D. Bonauent. exemplo Chriſti, qui ſe mendicantem aſſerit, Pſalm. 39. *Ego autem mendicus ſum, & pauper*, & Pſalm. 108. *Et perſecutus eſt hominem inopem, & mendicum*: vbi obſeruat Bellarminus his locis eſſe vocem אביון quæ habetur *Deuter.* 15. vbi dicitur: *Non erit in te mendicus.* Sed obſerua in nullo ſignificare mendicum, ſed *in Deuter.* inopem, & *in Pſalmis*, egenum, vt notat Pagn. etiamſi in Bibliis Latinis tranſlatum è Pagnino legatur *mendicus*. Sed & LXX. legunt *egenus*, cum Parapht. Chaldæo. Habetur autem in originali *Pſalm.* 39. עני ואביון *afflictus, & egenus.* Idem habes *Pſalm.* 108. at apud Hebræos 109. 17. Hæc obſeruauit, vt reor, S. Doctor, qui hunc locum non obiicit ſibi, cum *num.* 13. ſibi opponat *Cod. de mendic. validis, lib.* 11. *cap.* 25. vbi inhibetur validis mendicare de domo in domum publicè.

24 Chriſto vterque Pſalmus applicatur, & quidem prior à Paulo, *Heb.* 9. & poſterior à Petro *Act.* 1. & 2. Cor. 8. *Propter vos egenus factus eſt*, vbi Græcus habet ἐπτώχευσε *mendicum* ſignificans ingenuum, qui prandium confidenter alicubi poſtulat, vt innuit Homerus *Odiſſ.* 17. Iam verò Chriſtus talis mendicus fuit ingenuus, quales Italicè vocamus *Poueri vergognoſi.* Quærebat ſanè, ſed reſeruatè, nunc apud Martham *Lucæ* 10. nunc apud Zacchæum *c.* 19. modò apud Simonem Leproſum *Matth.* 26. *Marci* 14. nunc in domo Petri *Lucæ* 4. nunc in domo Matthæi *cap.* 9. & Marci 11. *Circumſpectis omnibus exiit in Bethaniam*, videns, nullum ipſum inuitaſſe.

25 In Deuteronomio autem nullum penitus mendicum, vel egentem futurum dixit, non prohibens, ſed prædicens ex benedictione prouentuum, ſi tamen legem obſeruaſſent; alioqui minatus eſt eodem cap. *Non deerunt pauperes inter vos.* Vnde multi in Iudæa tempore Chriſti erant mendici *Lucæ* 16. Lazarus *Lucæ* 18. Cæcus mendicans *Ioan.* 9. alius cæcus *Act.* 3. claudus ille. Igitur promiſerat Deus, nullum fore mendicum, aut ingenuum, aut publicè euntem oſtiatim, quia inopiam arceret obſeruantibus Diuinam legem: Chriſtus verò in Vulgata dicitur *mendicus*, & huic ſtandum etiamſi in Hebræo non legitur, niſi *egenus*, & *inops*, non *mendicus*; forſan quia non erat è quæſtuantibus in valuis templi, & per vias. Aliam ſolutionem è D.Bonauent. afferam *ad* 6.

26 Hæc dixi, vt Armacano ſatisfaciam dicenti, non legi, Chriſtum fuiſſe mendicum. Quæ verò addit de Chriſti neceſſaria paupertate, ſatis à Bellarmino exploſa iacent.

Hinc etiam ruit id quod addit, vitam mendicandi religioſam non eſſe à Chriſto inſtitutam; hoc enim eſt contra declarationem Nicolai P. III. *cap. Exiit*, eamque, vt Apoſtolicam, approbarunt Innocent. III. teſte D.Bonauent. Honorius III. qui regulam confirmauit. Gregor. IX. Innoc. IV. Alexand. IV. vt refert Ioan. XXII. in Extrau. *Quia quorundam, de verb. ſignificat.* nec non Concil. Generale Lugdun. vt refert Nicolaus P. *cap. Exiit*, & Conſtantienſe *ſeſſ.* 8.

Neqve vnquam reuocauit hoc inſtitutum Chriſtus, ſed pro tempore perſecutionis atrocis diſpenſauit *Lucæ* 22. Vnde & 1. *Cor.* 9. Apoſtolus argumento Chriſti, ſuprà allato id docet, nempe, vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant. 27

Probatvr adhuc à D.Bonauent. *ex* 11. *Heb.* vbi SS. dicuntur: *Circuierunt in melotis, egentes.* Sic Elias 3. *Regum*, 17. Eliſæus, & alij.

Probat etiam exemplis ſanctorum noui teſtamenti, qui & miracula patrarunt in eleemoſynis accipiendis. Addit authoritates SS. Patrum, præſertim D.Gregor. *lib.* 8. *moral. cap.* 5. D.Hieron. *ad Iulian. epiſt.* 34.

Probat etiam rationibus: Tum quia pauperum ſtatus eſt egentium, & non modò vetitum eſt religioſis mendicare, imò declaratur ſanctum, & meritorium, quia humiliat, & contemptibilem exhibet. Imo æquum eſt, vt ſpiritualis operarius ſaltem alatur, dum vitam impendit pro eis, vt aiunt Chriſtus, & Apoſtolus. 28

Qvoniam verò alia eſt mendicitas religioſa ad perfectionem Euangelicam, eamque honeſtam probaui, & iterum confirmat S. Doctor *in corpore*, authoritate, & ratione, vt quiſque poteſt perlegere. Alia eſt neceſſitatis, quam oſtendit meritoriam, ſi patienter agatur, vt oſtenditur de Lazaro *Lucæ* 16. Alia ex cupiditate. Hanc reprehendunt SS. Doctores cum D.Ambroſ. *lib.* 2. *de offic. cap.* 16. D.Auguſt. *de oper. monach. cap.* 21. *& ſeqq.*

Obiicivnt aduerſarij primò è Scriptura, quæ deteſtatur mendicitatem, vt cauſam multorum malorum, Prouerb. 30. *Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tantùm tribue victui meo neceſſaria: ne fortè ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis eſt Dominus? aut egeſtate compulſus furer, & periurem nomen Dei mei*, Eccleſ. 17. *Propter inopiam multi deliquerunt.* 29

Respondet D Bonauent. *art.* 1. *de paupertate Chriſti*, loqui Spiritum Sanctum de paupertate inuoluntaria, quæ cupido eſt anſa ad malum; non de voluntaria, qua ſumus *tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes* 2. Cor. 6. Hæc enim cælum ſuſpicit, imo in eo ſedet. Affert D. Chryſoſtomum *homil.* 47. *in Matth.* 30

Respondet ſecundò, loqui de veteris teſtamenti ſtatu, vbi homines, vt plurimum imperfecti, maximas benedictiones æſtimabant in terra fluente lacte, & melle, vt ait Chryſoſt. *homil.* 18. *in epiſt. ad Heb.* & Ambroſ. *ſerm.* 8. *in Pſalm.* 118.

Obiicivnt ſecundò: mendicitas indicitur ſolùm in pœnam culparum, Pſalm. 108. *Nutantes transferantur filij eius, & mendicent*, & Pſalm. 36. *Non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem*, Pſalm. 33. *Non eſt inopia timentibus eum*, Eccleſ. 40. *Melius eſt mori, quàm indigere.*

Respondet S. Doctor inopiam bonorum ſpiritualium, & inuoluntariam, eſſe pœnam. 31

Ad ſecundum locum ait è Gloſſa, iuſtos non egere ſpiritualibus ferculis, ſanè multi iuſti mendicarunt. Elias 3. *Reg.* 17. Dauid 1. *Reg.* 21. Lazarus, *Lucæ* 16. Itaque de ſpirituali id refectione explicant Hieronymus, & Auguſtinus.

Respondet ſecundò Bellarminus, *cap.* 46. Titelmanum allegans, illud (*derelictum*) referri etiam ad

ad ſemen quærens panem. Ità ſenſus eſt : Non vidi iuſtum, neque filios eius, quærentes etiam panem, à Deo derelictos. Satius erat ei dicere eam reſponſionem eſſe D. Bonauenturæ, è quo omnia alia excerpſit, vt patet legenti.

32 Addit S. Doctor, id verum eſſe de anxia ſollicitudine auidi, quæ iuſtis non conuenit. Vnde in Hebræo eſt verbum *in Piel.* בקש מ quod ſignificat ſollicitè quæritare.

Ad tertium dicit, loqui de egeſtate ſpirituali, de qua ſubdit : *Diuites eguerunt, & eſurierunt.*

Ad quartum reſpondet è Gloſſa, intelligi de egentibus bonorum ſpiritualium, qualis erat ille Apocalypſis.

Obiciunt tertiò : opes moderatæ ad vitam conferunt perfectam, Eccli. 7. *Vtilior eſt ſapientia cum diuitiis.*

33 Respondet, nil melius eſſe pauperi ſapienti quàm ea, quæ ſunt æternæ vitæ ; diuitem verò inſipientem ſexcentis obnoxium eſſe malis, ideò meliorem eſſe diuitem cum ſapientia iuncta diuitiis ; ſic enim non hæret illis, ſed fit ſpiritu pauper. Ità ſenſus eſt ; *vtilior eſt ſapientia*, id eſt, ſi cùm diuitiis coniungitur, potiùs quàm ſi eâ careat : Vel vtilior, quatenus docet eas expendere in ſalutem. Ità D. Bonauent. *reſponſ. 4. cap. 3. in Apologia.*

Qvod verò exponit Bellarminus ex Hebræo : *Bona eſt ſapientia cum diuitiis*, quia ſine ea malæ ſunt, non quia ſine illis ipſa ſit mala ; & ita demit comparatiuum, parum facit.

Obiciunt quartò. Act. 20. *Beatius eſt dare, quàm accipere.* Vnde Ariſtoteles 1. *Eth. cap.* 8. ait, opes eſſe neceſſarias ad fœlicitatem.

34 Respondet S. Doctor, beatius eſſe dare eleemoſynam, quàm accipere ex neceſſitate : at beatius eſt accipere mendicando amore Dei, quàm dare : illud enim addit ſtatum perfectionis. Ità exponit cum D. Auguſt. *de Eccl. dogm. cap.* 71. ſeu Gennad. apud D. Auguſt. qui id docet *lib. de bono coniug. cap.* 8. Ariſtoteles verò loquitur de humana fœlicitate.

Obiciunt quintò, Lucæ 11. *Vendite quæ poſſidetis, &c.* vbi ait Gloſſa : *Vt labore viuatis.*

Respondet S. Doctor eſſe conſilium ; & ſanè alternatiuum, vnde ſubdit : *Vel faciatis eleemoſynam.* Portò laborem ſuadet non occupatis in maiori opere.

Obiciunt ſextò : Vrbanus Papa 12. *quæſt.* 1. *cap. Videntes*, iubet Epiſcopos prouidere agentibus vitam communem, vt nemo egenus ſit.

35 Respondet S. Bonauent. decretum non eſſe ad egenos, ſed ad Epiſcopos. Vnde ſicut lex Deuter. 15. *Non erit omninò indigens, & mendicus inter vos*, non eſt data contra mendicitatem pauperum, ſed contra diuitum tenacitatem, vt patet, nam *eo cap.* ſubditur : *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ : Idcircò ego præcipio tibi, vt aperias manum &c.* ita & in caſu iſto. Hæc expoſitio à Bellarmino adſcribitur D. Thomæ.

Addit ibi induci Clericos, ne proprium poſſideant : & adiungitur, vt adiuuentur ; eſto habere valeant in communi ; attamen & profeſſionem nil habendi in communi docet approbatam eſſe à Summis Pontificibus, Innoc. Honorio, & Gregorio *cap. Nimis praua de exceſſibus præl.* Vtramque verò laudat Nicol. III. *cap. Exiit.*

36 Obiciunt ſeptimò prohiberi *in Cod.* mendicationes.

Respondet S. Doctor legem loqui de quibuſdam ſanis, validis, & otioſis, inutilibus Reipubl. non pauperibus Euangelicis, qui non otioſè, ſed ad bonum Reipublicæ, & Eccleſiæ operantur.

Obiciunt octauò, eſſe vitium Giezitarum accipere corporalia pro ſpiritualibus.

Respondet S. Doctor, hos non dare ſpiritualia pro victu, ſed poſtulare victum, vt valeant vitam inſumere ad aliorum ſalutem.

Obiciunt nonò : Sancti Patriarchæ veteres, 37
Baſilius, Benedictus, Auguſtinus, Hieronymus, & alij, habebant bona in communi, nec mendicaſſe leguntur.

Respondet amplè S. Doctor *ad* 20. magnâ Deum prouidentiâ hoc tempore miſiſſe B. Franciſcum ad Eccleſiam, vitâ Apoſtolicâ ædificandam, cùm homines iam in charitate frigeſcentes, à ſemitis Chriſti declinarent : Ideò viſum veſtigia Chriſti renouantem, vt legitur in Chronicis. Veneratur, & meritò, reliquos Patriarchas. Sic *quæſt. 4. in Regulam.*

Neqve patet negantes, Chriſtum fuiſſe men- 38
dicum, atque dicentes, petiiſſe ex vrbanitate ; neque etiam ad imitationem hæc peregiſſe. Hæc enim oſtendi exhibuiſſe imitanda, eumque ſeriò emendicaſſe. Vide S. Doctorem.

Ex his deducit poſſe Religioſos viuere ex eleemoſynis ; nam illæ debentur Religioſis ex legantium voluntate, ex neceſſitate pro Chriſto aſſumpta, & miniſteriis pro populo ſuſceptis, vt ait etiam D. Thom. *quæſt.* 186. *art.* 4.

Per accidens verò eis eſſent eleemoſynæ illicitæ, ſi 39
à ſuo debito aberrarent, & hoc eſſe lethale ait Caietan. ſi ex contemptu beneficij eleemoſynarum abſtinerent à ſuo officio. Vide etiam Valentiam *quæſt. 5. puncto 3.* Hos vocabat S. P. Franciſcus fures.

Addit D. Thom. *in corpore* cum D. Bonau. *in argumentis* ; ſi licet recipere poſſeſſiones, amplas multò magis poſſe neceſſaria ad victum. Cur autem ampliùs nunc quæratur, Vide S. Doctorem *quæſt. 14. cont. hoſtes Religionis ; & quæſt. 8. in Regulam.*

QVÆSTIO IV.

An Religioſi, ob Paupertatem, vilibus indui debeant.

D. Thom. quæſt. 187. art. 7. & opuſc. 19.

Assero, licere vti habitu rudi, imò id conue- 40
nire. Ità D. Bonau. *in cap. 2. Reg.* & *p. p. ſpeculi diſcipl. ad nouitios, cap.* 25. Hoc ſanè ad paupertatem, humilitatem, pœnitentiam, & rerum mundanarum contemptum confert. Hæc latè proſequitur Vuald. *lib. 3. doctr. fidei, cap.* 27. Habitum ſanè ſinguli ordines obtinent peculiarem ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine, & traditione, vt conſtat è D. Dionyſ. *cap. 6. Eccl. Hier.* è Conciliis, Gangr. ad calcem, Aurel. V. *cap.* 19. Carth. IV. *cap.* 11. & 104. Tolet. VI. *cap.* 6. Tol. X. *cap.* 4. 5. 6. Sexta Synod. Gener. *cap.* 42. & imponitur excomunicatio temerè habitum dimittenti, *cap. vt periculoſa, tit. Ne Clerici, vel Monach. lib.* 6. Vide Caiet. *V. Excom. cap.* 61. Valentiam *d.* 10. *quæſt. 5. puncto* 4.

Assero, vilitatem habitus conuenire Reli- 41
gioſis.

Probatvr à D. Bonauent. primò. Habitus indicat ſtatum perſonæ, Eccli. 19. *Amictus hominis annunciat de eo*, debet autem Religioſus diſcerni à ſæcularibus delicatis. Sanè *qui mollibus veſtiuntur in domibus Regum ſunt.* Matth. 11.

Compoſitionem habitus diſce in S. Doctore.

Inivngit porrò, ne habitu abſque neceſſitate, etiam ad modicum tempus exuamur.

Vetitvm eſt ſub excommunicatione ipſo facto, habitum deponere temerè *cap. Vt periculoſa, cit.*

42 Adverte eam incurri è temeritate, ſi abſque cauſa deponitur, & alius aſſumitur ad apoſtaſiam, vel alterum adhibendo intra ordinem, tempore tanto, vt poſſit dici depoſuiſſe. Vide Politium *in cap. 2. Reg.* vbi addit non incurri excom. ab eo, qui ad fornicandum exueret, niſi alium indueret, vt abiret incognitus. Sic & Nauar. *Man. cap. 27. num.* 131. Syluest. *V. Excom. 9. num.* 24. is tamen lethaliter peccaret. Debet habitus extrà geſtari patens, ex Trident. *ſeſſ. 25. cap.* 11. Rodrig. *tom. 1. qq. quæſt.* 30. *art.* 2. Debet etiam nocte geſtari *cap. Sanctimon. d.* 23. Vide & Sanctem. *ad cap. 2. Regulæ.*

43 D. Bonaventvra opuſculum aliud edidit de ſandaliis, vbi oſtendit, hæc à temporibus naſcentis Eccleſiæ geſtata fuiſſe etiam ab ipſis Apoſtolis. Eum perlege.

QVÆSTIO V.

An Religioſa victûs auſteritas debeatur Paupertati.

44 Diserte Religioſas abſtinentias, & auſteritates ediſſerit S. Doctor *c. 2. & 3. Reſponſionis ſecundæ in Apologia Pauperum.* Eas calumniis, & dicteriis inſectantur ſectarij.

Assero, auſteritatem Religioſos decère.

Probatvr à S. Doctore primò, ex *Luca* 1. vbi Ioannes prænunciatur inde magnus: *Erit enim magnus; vinum, & ſiceram non bibet.* Et edebat locuſtas, veſtitus cilicio.

Deinde ex 1. *Cor.* 9. vbi Paulus: *Caſtigo corpus meum, &c. Omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet.*

45 Tertiò ex auſteritatibus Sanctorum veterum. Vide ibi præclara.

QVÆSTIO VI.

Quomodo violetur Paupertas.

Innvmeri caſus ſunt hîc definiendi, ideò latius de hac quæſtione diſſerendum.

46 Nota primò, ex dictis *quæſt.* 1. ex obligatione voto inducta colligi, quibus modis violetur. Votum igitur Paupertatis expoliat omni dominio, & vſu independenti à libera voluntate Superioris. Quare omninò dominium aliquod vſurpans, vel vſum independenter à voluntate Superioris, erit Paupertatis temeratæ reus.

Nota ſecundò, duobus modis voluntatem ſuperioris concedere alicuius rei diſpoſitionem, primò expreſsè, ſecundò tacitè, ſeu interpretatiuè, vt do-
47 cet D. Bonauent. *in Apologia Pauperum, cap. 3. quartæ reſponſionis.* Voluntas expreſſa eſt, cùm Superior expreſsè dat facultatem verbo, ſcripto, vel nutibus. Voluntas tacita interpretatiua, ſeu præſumpta eſt, qua ſuperior ſciens, & potens obſtare, liberè permittit aliquid, idque ideò poſſumus agere, interpretantes Superioris voluntatem, quam moraliter præſumimus non renitentem, & ſi ſciret hoc agi, non renueret, aut prætenderet expreſſam poſtulari facultatem. Idque è conſuetudine potiſſimum inuectum eſt hæc agendi abſque petita facultate, vt notat D. Bonau. *in opuſculis allatis*, & Baſſæus *V. Paupertas, num.* 3. Colligitur etiam è circumſtantiis ſuperioris, ſi ſit diſcretus, ſi lenis, ſi amicus. E circumſtantiis etiam ſubditi, ſi probus, & grauis ſit: Ex rebus ipſis, ſi ſtudioſæ, ſi vtiles ſint Religioni, &c.

Observat autem Fauſtus *in theſauro, lib.* 8. 48
quæſt. 162. ac Baſſæus *loc. cit.* & Rodrig. *part. 3. de Voto Paupertatis*, oculatè obſeruandam Religionem, in qua hæc fiunt; quod enim in hac erit veniale, aut à culpa immune; in alia erit lethale. Obſeruandæ ſunt autem conſuetudines: An ſint à timoratis inuectæ, & ſeruatæ; an potius ſint corruptelæ, & abuſus è laxiorum moribus in Religionem ſerpentes, quas tolerent Prælati pro bono pacis, ne ſeditiones concitentur. Non ſanè hæ facultates habent rationem priuilegij *ad inſtar*, vt per communicationem omnibus dentur, ac diffundantur; quamuis enim omnes Paupertatem voueant, alij tamen vouent aliis arctiorem, vt oſtendi *q.* 2. & vbi eſt æqualis ſponſio, non eſt æqualis obſeruantia.

Igitvr contra votum Paupertatis peccat Re- 49
ligioſus, ſi rem quampiam, ſeu Religionis, ſeu extra aduenientem abſque ſuperioris conſenſu tacito, vel expreſſo accipiat, retineat, abſumat, permutet, aut donet: Azor. *tom. 1. lib.* 12. *cap.* 12. Valent. *d.* 10. *quæſt. 4. puncto* 3. Sanchez *lib. 7. moral. cap.* 19. Leſſ. *lib. 2. cap. 1. num.* 78. Baſſæus *num.* 2. Arag. cum D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 32. *art.* 8. Diana *de Paupert. reſol.* 31. *part.* 1. Laym. *lib. 4. tract. 5. cap.* 7. Sanchez *lib. 7. moral. cap.* 18.

Probatvr è *primo notando*, quia promiſit oppoſitum.

Deinde inter res conſumptibiles ſunt etiam 50
eſculenta in graue damnum Religionis, quæ ſi extra accipiuntur, eſt contra Paupertatem; ſi verò de Monaſterio, erit & furtum. Hæc tamen non adeò ſubtili lance ſunt accipienda, vt ſi quis, etiam cum ſodali, de his frequenter edendo abſumat, ſit lethale (excipe ſi graue damnum inferretur.) Ita Suarez *Tom. 3. de Relig. lib. 8. cap. 11. num.* 41. Addit Tannerus 2. 2. *d.* 7. *quæſt. 3. d. 4. num.* 106. Nulla etiam Prælati ſeueritas eiuſmodi acceptiones, quò ad ſubſtantiam rei acceptæ, iniquas reddere poteſt. Subſcribit Caramuel *d.* 60. *num.* 888.

Restringe tamen, ſi Religio eſſet pauper, vt 51
ait Barthol. à S. Fauſto *in theſ. lib. 8. quæſt.* 110. Saytus *lib. 9. cap. 16. num.* 20. Baſſæus *num.* 3.

Qvæ quantitas verò ad lethale requiratur, non determinat Diana *prima part. de Paupert. reſol.* 30. nec Fauſtus, nec Saytus, neque etiam Baſſæus.

Præterea ſunt penſitanda multa, vt qualitas rerum, penuria, vel abundantia, vt notat Baſſæus cum Caramuele.

Qværes: an detur in proprietate paruitas materiæ, puta oboli.

Aliqvi vſi ſunt negare, & adducuntur DD. Benedictus, Hieronymus, Bonauentura, Antonius, & Caſſianus, apud Fauſtum *in theſauro, lib. 8. quæſt.* 187.

Male adducitur S. Doctor; nam ad *cap. 6. Re-* 52
gulæ in ea verba: *Fratres nihil ſibi approprient*; è quibus aliqui deducunt, prohiberi ſub pœna proprietatis, ne minimam quamque rem ſupra nihil ſibi adſciſcant, vt refert Sanctes, inter quos ponunt D. Bonauenturam; oſtendit autem S. Doctor hanc expoſitionem falſam eſſe, quia ſubditur: *Neque domum, neque locum, nec aliam rem*, inferens

Digitized by Google

rens excludi non modò pecuniam, de qua ſuprà; ſed etiam alia rerum genera ſub graui reatu, non ſingula vſque ad nihil generum. Neque Sancti Patres aliud volunt, aut appropriationem rei minutæ eſſe proprietatem, ſed ex paruitate materiæ leuem ſciebant prudentis viri non eſſe altius præceptum hoc præcepto naturali non furandi, in quo paruitas materiæ admittitur.

53 SVMMAM igitur grauem exigunt ad mortale, eamque determinari, quæ ad conſtituendum furtum filiorum graue oſtendi, *diſput. de furto*.

DE hac re Diana *part.* 1. *de Pauper. reſol.* 36. vbi ait, quot capita, tot eſſe ſententias, Rodr. *tom.* 4. *cap.* 118. ponit duos aureos; eam docuit Soto *de iuſt. lib.* 4. *quæſt.* 3. *ad* 3. & probabilem cenſuit Aragon. 2. 2. *quæſt.* 66. *art.* 6.

CENEDO *de Paupertate Relig. dub.* 20. cum Ledeſm. *additione ad ſum. tom.* 2. *cap.* 4. ponit *ocho o nueue reales* 6. *valor dellos*.

54 MENDOZA *quæſt.* 8. *de Pauper.* duos ponit argenteos, qui ſunt octo reales.

IOANNES DE LA CRVZ *de ſtat. Relig. lib.* 1. *cap.* 3. *d.* 5. & Sanchez *ſum. tom.* 3. *lib.* 7. *cap.* 20. ponunt quatuor argenteos, nempe 16. Reales. Sic & Fauſtus *in theſ. lib.* 8. *quæſt.* 193. qui addit in Religionibus ditiſſimis tres argenteos; in mediocribus duos; in pauperculis vnum; ſubſcribit Diana.

MIRANDA in Man. *tom.* 1. *quæſt.* 18. *art.* 17. docet hoc menſurandum pro religionis, perſonarum, loci, & temporis varietate, iudicio prudentis viri. Subſcribit Baſſæus *V. furtum* 2. *num.* 6. Hæc mihi probatur.

HÆC eſt ſententia D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 2. §. *Circa furtum*, vbi quantitatem non vult determinare, ſed è circumſtantiis variam eam eſſe oſtendit.

55 MONET tamen Baſſæus *V. Paupertas* 3. poſſe eſſe furti materiam grauem ex damno, puta inſtrumenti ad lucrum, *verbi gratia*, acus, nec tamen fore grauem in ratione proprietatis; ſicut poteſt eſſe proprietas grauis, puta aurei, non tamen in genere furti erit grauis, puta, ſi Regi ſit ablatum.

QVANDO autem plura furtula faciant vnum graue, ſatis docui *diſput. de furto*.

Ex primò fundamento habes etiam non poſſe religioſum pecuniam ſibi ad vnum vſum præciſè à ſuperiore deſtinatam, ad alium vſum vſurpare, Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 41. Layman. *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 7. Sanch. *lib.* 7. *cap.* 19. *num.* 115. Fauſt. *lib.* 8. *quæſt.* 101. Rodrig. *tom.* 3. *qq. reg. quæſt.* 29. *art.* 10. Baſſæus *num.* 5.

56 HABES etiam violari paupertatem, ſi accipiat, vel retineat ea, quæ extra ſunt data, *cap. ad Monaſterium, de ſtatu Monach.* Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *d.* 140. Quidquid enim acquirit Religioſus, Monaſterio acquirit, ſi capax ſit. Et ſi Religioſus è contractu, vel delicto, Monaſterium non inducat ad obligationem *cap. Quod quibuſdam de fideiuſſo*. Excipe, ſi compromiſerit, vel commodum hauſerit.

VIOLABIT paupertatem etiam abſcondens à Prælato rem aliquam, etiam ſi à præcedenti Prælato licentiam haberet. Item, qui murmuret voluntate renitens, ſi res à Prælato auferatur, ità Leſſ. *cit. num.* 79. Sanchez *cit. cap.* 19. *num.* 60. Syluest. *V. Relig.* 6. *quæſit.* 7. Layman. *cit. cap.* 7. *n.* 8. Fauſt. *lib.* 8. *quæſt.* 126. Rodrig. *cit. art.* 10. & 12. Petr. Nauarr. *lib.* 3. *de reſt. cap.* 1. *num.* 174. & 179. Baſſæus *num.* 7.

57 VIOLABIT eam etiam Oeconomus diſpertiens contra ſuam miniſtrationem. Ità D. Thom. *quæſt.* 32. *art.* 8. Molin. *tom.* 2. *d.* 276. Syluest. ad D. Thomam.

SIMILITER Prælatus res Monaſterij malè diſpertiens, *cap. Fraternitatem de donat.* Sanchez *cit. cap.* 19. *num.* 30. Graff. *part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 133. Baſſ. *num.* 8. qui varios tamen caſus numerat, quibus licet Religioſo dare eleemoſynam, ſuperiore inconſulto. Eo autem inuito, poteſt eam largiri in extrema neceſſitate. Ita D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 32. *art.* 8. *ad* 1. 58

DVBITATIO I.

An Prælati poſſint Religioſis concedere annuum peculium.

IRREVOCABILEM ſanè rerum vſum nequit ſuperior concedere, vt monent DD. apud Baſſæum *num.* 19. 59

IVRE quidem antiquo erat conceſſum ex cauſa reuocabiliter ad determinatas neceſſitates, ità verò, vt in manu Officialis conuentus ſit, cui indiuiduam neceſſitatem exponat, accipiatque moderatè, ſitque peculium illud incorporatum bonis Monaſterij; Rodrig. *tom.* 2. *cap.* 33. Azor. *tom.* 1. *lib.* 12. *cap.* 9. *quæſito* 1. Sanch. *lib.* 7. *cap.* 19. etſi alij apud illum è regione ſtent; non enim is aliquid ſibi appropriat.

NEQVE id reuocat Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 2. ſed ſolùm declarat ius antiquum, vt patet legenti, & docent plurimi cum Sanchez *lib.* 7. *cap.* 21. *num.* 11. Diana *part.* 1. *tract. de pauper. reſol.* 32. Tametſi alij oppoſitum doceant apud relatos, & Baſſæum *num.* 10. inter quos Rodrig. *tom.* 3. *qq. quæſt.* 27. *art.* 10. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 30. Molin. *tom.* 2. *d.* 276. Valent. *d.* 10. *quæſt.* 4. *puncto* 3. 60

NON video ſanè remanente peculio cum allatis cautionibus, qua ſcateat proprietatis labe, manente vſu facti ad ſingulares neceſſitates ſubleuandas in manu officialis. Vide etiam Fauſtum *in theſ. l.* 8. *quæſt.* 30.

CAVEANT verò Religioſi ne peculium ad indigentiis apprimè conceſſum, in actibus turpibus dilapident: hi enim contra paupertatem agunt, & reſtitutioni ſunt obnoxij: tametſi Diana multos trahens, pauens tamen, laxè concedat *part.* 3. *tract.* 2. *reſol.* 65. & *part.* 2. *tract.* 15. *reſol.* 54. Nec rectius docet Bordonus *in conſ. reg. reſol.* 53. *quæſt.* 17. licentiam expreſſam inſumendi pecuniam in vſus illicitos excuſare à proprietate, & reſtitutione. 61

DVBITATIO II.

An Religioſus ſuperioris licentiâ habens ſuperflua, ſit proprietarius.

D. Bonau. ad cap. 2. Reg. & aliis ll.

CERTVM eſt, & ſuperiorem concedentem, & Religioſum habentem, lethalis eſſe reos, ex Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 2. & ſacra Congr. apud Quarant. *V. Caſus reſeruatus*, & Clementina apud Nauarr. *Com.* 4. *de Regul. num.* 27. 62

AN verò proprietarius ſit contra Paupertatem; Arbitror hunc reum, non enim video cuius criminis aliùs reus ſit, niſi proprietatis, cùm utatur ſuperfluis, contra voluntatem Pontificis, ſummi Patris, vt habetur in Conc. Trid. *loc. cit.* Ita Maior *in* 4. *d.* 38. *q.* 9. Petr. Nauar. *lib.* 3. *de Reſtit. cap.* 1. *d.* 2. *n.* 168. Graff. 2. *p. lib.* 3. *cap.* 19. Baſſæus

Baſſæus *num.*11. vbi rerum ſuperfluitatem exponit cum D. Bernardo *in Apol. ad Guilelm.* & *in ep. ad fratres de monte Dei* & *ſerm.*4. *Aduentus.*

63 Optimè diſſerit S. Bonauent. *ad c.*2.*Reg.*in ea verba: *Veſtimentis vilibus induantur.*

Superfluitatem in rebus, maximè pompam in ædificijs,damnat S.Doctor *q.*6.*in Regulam*, vbi hos contra paupertatem grauiter agere ait. Inſuper,eos ſcandali,& aliorum peccatorum reos clamat.

In *Apol. pauperum,reſponſionis* 1. *c.*2. & 3. reprehendit grauiter ſuperfluitatem victus; Preſſius *c.* 3.*reſponſ.*3. Grauiter verò *cap.*1.*reſponſ.*5. Eluit, quæ aduerſarius quidam opponit è diuitiis antiquorum Leuitarum, è templi Salomonis Auguſti pompa,vt paupertatem Euangelicam euertat. Et *cap.*3. penurioſam approbat paupertatem. Eadem confirmat, *c.*4. & in Epiſtolis ad Miniſtros.

64 Hæc oporteret tranſcribere nullo mutato iota. Sed obſecro affluentem S. Doctoris ſapientiam percurrite, & ebibite. Sanè admiror Baſſæum ad S. Bonauenturam, non remittere; imo neque ipſum nominare.

Prælatus è regione non miniſtrans neceſſaria ſubditis, cùm poſſit, & peculiis anſam exhibet, peccat grauiter. Ex D.Antonin. 3.*part.tit.*16.*c.*1.§.11. Silueſt. V *Relig.*6.*q.*7. Sanchez *l.*7.*c.*21.*n.*16.Leſſ.*l.*2. *c.*41.*dub.*5.Val.*diſp.*10.*q.*4 *puncto* 2. Baſſ. *n.*13. Peccat etiam plures recipiens,quàm reditibus,vel eleëmoſynis valeant ſuſtentari, ut habes in Concilio Tridentino *ſeſſ.*25. *cap.*3. & *in Decreto de celebrat. Miſſæ* ſub Vrbano VIII.

5 Ea verò, quæ vitæ Religioſæ ſunt neceſſaria, debent eſſe in communi. Vide S. Doctorem *opuſculis adductis* cum D.Baſil. *in Conſtit. Monach. c.*9. Chryſoſt. *homil.*58.*ad popul. Antiochenum.*

An Religioſus peccet accipiendo pro aliis eleemoſynas.

Dubitatio III.

66 Dico, accipientem eleëmoſynas pro pauperibus, ſiue conſanguineis, ſiue alienis abſque licentiâ, non peccare, Sanch. *de Matrimonio ſeſſ.*6. *diſp.*4.*n.*7. & *lib.*7.*moral.c.*30.*num.*4.Layman *l.*4.*tr.*5.*c.*7.*num.*16. Caramuel *num.*887.*l.*8. Diana *p.p. de Pauper.reſol.*8. & 29. Fagund.*præc.*1. *l.*8. *c.*6.*n.*18. Suarez *tract.*3. *de Relig.l.*8. *c.*11. *num.*45. Baſſæus *num.*14. dummodo donationem, vel ius aliquod in ſe non aſſumat. Ità verò ſe habebit, vt intercellor, nil Paupertatem ſuam lædendo.

67 Talis poteſt in depoſito, latè ſumpto, abſque obligatione ſeruandi, aliquas res recipere, & ſi moriatur,non illicò priuandus eſt ſepultura. Vide Portel. V *ſepult. num.*11. Hieron.Rodriguez *in comp. reſolut.*138. *num.*20.

Excipit Baſſæus minoritam,niſi circumſtantiæ in contrarium occurrerent.

Si verò receperit in ſe pecuniæ ius, etiam in alios transferendam, peccat. Ità Turrianus 2.2. *diſput.*84. *dub.*3. Layman *lib.*4.*tract.*5.*cap.*7.*num.*16. Fauſt. *in theſ.l.*8.*quæſt.*117.

Dubitatio IV.

An ſtet Legatum Religioſo, vt ad eum preciſè pertineat.

Dico Teſtatoris intentionem benignè explican- 68
dam, & accipiendam, vt intelligat diſpenſari illud legatum modo licito *leg. Plenum*, §. *equitij*, *ff. de vſu, & habitatione.* Et oportet diſpoſitiones interpretari potius vt valeant, quàm vt pereant, vt monent DD.in Leg.*In contrahenda,ff.de reg.iuris.*Et Verborum perplexitas interpretanda eſt ex præſumpta diſponentis voluntate *Leg.qui quadringenta,ff.ad leg.Falcidiam.* Vide Dianam *parte* 3. *tract.* 2. *reſol.*34. Baſſæum *num.*19.

Poteſt ideò Legatum acquirere ad ſolos vſus 69
Religioſo conceſſos, ex licentia. Si tamen exprimat teſtator nolle Legatum niſi ſub conditione, vt ſit ſub dominio Religioſi corruet; quia tunc primum locum voluntas obtinet. Vide Baſſæum.

Quæstio VII.

De Pœnis, & ſignis Proprietarij.

Primo, proprietarius in morte priuatur ſacra ſe- 70
pultura, *cap. Monachi de ſtatu Monach.* ſepeliendus ergo eſt in ſterquilinio cum pecunia.Quod ſi iam in loco ſacro iacet, extrahendus. Secundò, *cap. cùm ad Monaſterium, de ſtat Monach.* decernitur, vt Proprietarius expellatur: Sed hoc non eſt inuſu;at carceri mancipatur ad Pœnitentiam. Tertia ex Conc.Trident. *ſeſſ.*25.priuetur biennio voce tam actiua, quàm paſſiua. Vide Sanch. *l.*7.*c.*20. Fauſt.*l.*8.*q.*158.

Primum autem, ac præcipuum proprietatis ſignum notatur *cap. Monachi*, ſi inueniatur Religioſus peculium poſſidere proprio nomine,vbi indicatur pro pœna, vt donec reſipiſcat, ab Altaris communione remoueatur, quippe reus,& ſacrilegij contra votum, & furti,retinendo alienum.

Secundum ſignum, eſt rei occultatio; nam 71
etiamſi ab initio cum præſumpta venia ſuperioris res auferatur, ſi tamen poſteà occultetur animo retinendi, & non cedendi eam prælato petenti, proprietatis vitium incurritur. Et hoc quidem verum eſt etiamſi cum expreſſa licentia res fuerit in particularem vſum alicuius Religioſi aſcita; nam talis venia præſumitur conceſſa, ea tacita conditione, vt ſemper ſit ſub Dominio prælati; ſi talis ſit Religio, vt poſſit poſſidere in communi.

Hinc nonnulli magnum proprietatis indicium inde eliciunt, quod quis rem aliquam claui obſeratam habeat abſque ſuperioris licentia, etiamſi rem ipſam cum hac licentia nactus ſit; qui modus hic arguit mentis, & affectus tenacitatem ad rem non ſuam; præterea in proprietariæ poſſeſſionis ſignum in lege ciuili ſolet tradi clauis *leg. clauibus ff. de contrahend. empt.* propter has rationes huic ſententiæ ortum, & originem dediſſe cenſentur Aluarus Pelag. *lib.* 2. *de planctu Eccleſiæ*, *cap.*67. Corduba *in expoſitione Regulæ*, *cap.*6. *quæſt.* 9. & Serena Conſcientia *quæſt.*81. Et ſanè antiquitus patribus planè peroſum erat rem aliquam claui obſerare, vt habet Caſſianus *lib.*4.*c.*15.*de inſtitut.*

Verùm certum eſt,in ſe clauem non proprietatis, 72
ſed

Digitized by Google

ſed cuſtodiæ ſignum eſſe, vt benè notat Suarez *lib.*8. *de paupertate*, *cap.* 12. vndè in tantùm proprietatem indicat, in quantum rem aliquam communi vſui abſque ſuperioris licentia, præſumptâ vel expreſſâ, ſubtrahit, & occultat, ita vt de ea nequeat ſuperior diſponere, vt varij arguunt Authores apud Suarez *loco citato*, qui monet religionis conſuetudini in hac re ſtandum, ſicut & ſuperiorum permiſſionibus, qui id poſſunt vel inhibere, vel concedere;

73 An autem proprietatem arguat, rem aliquam obtinere cum irrationabili, ſeu iniuſta ſuperioris licentia; negat Suarez cum aliis, quos allegat; quia licèt talis venia malè conceſſa ſit, cùm tamen non ſit paupertatis diſpenſatio, ſed conceſſio circa materiam paupertatis remotam, poteſt ſubditus licitè ea vti, & eò potiori iure, quod mentem ſemper paratam habeat rem talem ad nutum, & libitum ſuperioris remittere.

DISPVTATIO V.

De Voto Castitatis.

INCORRVPTIBILE Caſtitatis Lilium, ſimul & puritatis odore fragrans, & cæleſtium ardore flagrans habes apud Seraphicum *in Dieta*, *tit.* 4. *cap.* 4. vbi ſpectatiſſimi huius floris niuea folia, & accenſum crocum, aureis granis inter ſplendentem, incorporis pudicitiam, & mentis munditiam refundit; niſi enim diuino ardore mens intus ſuccenſa mundetur, fruſtra foris in corpore pudicitia iactatur: Propter duplicem hanc puritatem cordis, & carnis, Caſtitas horto concluſo, ac fonti ſignato *in Canticis* comparatur, vt *loco citato*, notat S. Doctor; nam ſicut in hortum benè clauſum nihil, niſi de alto intrat, ita in caſtam animam non niſi deſuper è Cælo patet ingreſſus: Hæc autem animæ clauſura clauſtrali Caſtitate præcipuè obtinetur, Agam igitur hic de hac præſtantiſſima cælicæ ſponſæ dote, quatenus Voto conſecratur; inferius verò, vbi de temperantia, eam, vt virtutem, voluptatis circa tactum moderatiuam, expendam. Hic etiam quædam de obſeruantia Clauſtri, quæ Caſtitatis eſt cuſtodia, adiungam.

QVÆSTIO I.

Quæ differentia ſit inter caſtitatem Clauſtralem, & Clericalem.

D. Bonau. diſt. 37. art. 1. quæſt. 2.

PRIMA ſententia eſt quorundam Theologorum, & omnium ferè Canoniſtarum, quos refert Suarez *lib.* 9. *de voto caſtit.* cum Sancio *lib.* 7. *diſp.* 27. eam eſſe differentiam inter caſtitatem, quam profitentur Clerici, & Religioſi; vt horum obligatio ſit ex vi voti, illorum verò ex virtute ſola ſtatuti Eccleſiaſtici. 1

SECVNDA ſententia eſt D. Bonauenturæ, & quotquot *in* 37. *diſt. ſententiarum* ſcripſerunt Eccleſiaſticorum Caſtitatem in eo differre ab ea, quæ ſolemniter in Clauſtris vouetur, quod prior ſit ſimul ratione ſtatuti, & voti impliciti; poſterior verò oriatur ex voto ſolùm explicito: Huic ſententiæ ſubſcribit Suarez *loco citato*, Azor. *tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 11. *quæſito* 6. Vaſquez *tom.* 3. *in* 3. *partem*, *diſp.* 246. *cap.* 3. Sancius *loc. cit.* quibus adijce alios, apud hos paſſim relatos.

ASSERO cum hac ſententia, in eo differre Religioſam caſtitatem ab Eccleſiaſtica, quod hæc habuit ortum ex Eccleſiæ ſtatuto, ſed iam obligationem contrahit, & ex voto, & ex Eccleſiæ præcepto: Religioſa verò Caſtitas ex ſolemni, & expreſſa profeſſione ortum quoque & profectum habet. 2

PROBATVR à Sancto Doctore hîc *in corpore*, *& in dubiis litt.* ratione efficaci, quam cæteri huius ſententiæ proferunt: Qui ſuſcipit Religionis habitum abſque vlteriori promiſſione expreſſa, implicitè vovet caſtitatem, quæ tali habitui eſt annexa; ergo qui ſuſcipit ordinem Clericalem, cui ex præcepto annexa eſt perpetua continentia, implicitè eam vouet.

PROBATVR ſecundò à S. Bonauent. vbi interuenit ſpontanea promiſſio, & ſuperioris præceptum, ibi inuenitur duplex obligatio voti, & ſtatuti; Sed in continentia clericorum eſt ſpontanea promiſſio, & præceptum. Minor probatur à D. Bonauent. *fundam.* 3. vbi refert è Gregorio, vt habetur in littera: *Nullum Subdiaconum facere præſumant Epiſcopi, niſi qui promiſit ſe caſtè victurum*: Ergo infert S. Doctor, qui ſe promittit in manu Epiſcopi, continentiam vouet: Hinc antiquitus non promouebantur ad ſacros Ordines, niſi qui interrogati de ſeruanda caſtitate, eam promitterent, vt patet è Concilio Arelatenſi II, *cap.* 2. Toletano II, *cap.* 1. Arauſicano I. *can.* 22. 4

PRÆTEREA in Clerico, violatio Caſtitatis habet ſacrilegij malitiam, non præcisè ratione Ordinis, 4 aliàs Præſbyteri Eccleſiæ Orientalis toties eſſent ſacrilegi, quoties ad vxores accederent, quod improbat S. Bonauent hîc *in corpore*; cùm licitè eis vtantur; non etiam præcisè ratione præcepti, quia ſic committitur tantùm inobedientia: Ergo hæc malitia eſt ratione Voti.

ADDE, multos Canones loqui de ſolemnizatione voti per ſuſceptionem Ordinis, vt poſt S. Doctorem *in corpore* notat Suarez *loco citato*, *cap.* 17. *num.* 4. vt patet *ex cap. vnico de voto, in* 6. vbi duplex votum ſolemne recenſetur, ſcilicet vnum Ordinis; aliud Profeſſionis. 4

HINC habes in re nullam eſſe differentiam inter Caſtitatem Clericorum, & Religioſorum, niſi quod illi

Digitized by Google

illi eam voueant implicitè, & ex annexione; hi verò expreſſè, & principali quadam intentione.

5 Est tamen vna notabilis differentia, quòd à principio Eccleſiæ, Caſtitatis religioſæ votum non ſolùm matrimonium contrahendum impediit, ſed contractum diremit; non ſic Caſtitas Ordini ſacro annexa, vt probat Bellarminus *loco cit.* cum Suarez citando.

Item quod tantæ ſit virtutis Religioſa Caſtitas, vt dum vouetur, ratum matrimonium diſſoluat; non ſic Caſtitas Ordinis ſacri, nec etiam ipſius Epiſcopatus; vt patet in *Extrauag. vnica, de voto* apud Ioan. XXII. vt etiam habent omnes Theologi cum D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 27. Ratio huius differentiæ principaliter elucet ex voluntate Eccleſiæ, quæ vti vnum, ita & alterum potuit determinare, & eo potiori iure, quod ſtatus Clericalis, ſaltem in Epiſcopatu, perfectior ſit profeſſione Monachali.

Svnt tamen plures congruentiæ cur Caſtitas, quam quis voueat in ſacris Ordinibus, non ſit tantæ efficaciæ, vt eſt in Religione, ad diſſoluendum matrimonium ratum, & non conſummatum. Prima ſumitur ex repugnantia ſtatus Religioſi cum vſu matrimonij; quippe qui mortuum ſæculo facit ſui profeſſorem: Non ſic ſtatus Eccleſiaſticus.

6 Secvnda ſumitur ex perpetua tendentia Religioſi ad perfectionem, quæ nimis retardaretur vſu vxoris. Ordo autem, licèt ob reuerentiam ſibi debitam exigat ſeparationem ab actibus carnalibus, non ponit tamen per ſe hominem in viâ, & tendentia ad perfectionis ſtatum; ideò non decuit, vt vinculum rati matrimonij ſolueret, & licèt Epiſcopatus ſit in ipſo culmine perfectionis exercenda, & aquiſitæ, cum tamen ex ſe non præſcribat media ad perfectionem acquirendam, ſed ſolùm exercendam; hinc eſt vt virtutem non habeat in præiudicium rati connubij caſtitatem vouere; adde quod in Epiſcopali, ſeu Sacerdotali ordinatione mors nulla ciuilis per abdicationem propriæ voluntatis interuenit.

Svnt & aliæ plures differentiæ accidentales in modis, & mediis, quibus vtriuſque ſtatus Caſtitas intemerata conſeruatur, quæ praxi patent.

QVÆSTIO II.

A quo tempore cœpit votum Caſtitatis ſolemne, ſubſequens matrimonium dirimere.

7 QVi inhabilitatem ad matrimonium contrahendum deducunt ex ipſa natura voti ſolemnis, quo totus homo ità alienatur à ſe ipſo, & diuinis obſequiis deuouetur, vt nihil poſſit circa matrimonium, oſtendunt parem eſſe antiquitatem huius dirimentis impedimenti, ac ipſius ſtatus Religioſi. Ità Sotus *de Iuſtitia, lib.*7.*quæſt.*2. *art.*3. vbi ſentit non eſſe verè Religioſum, cuius Caſtitatis diſpenſanda ratio ſtet penes Summum Pontificem; ita vt ab hoc ſtatu excludat Milites S. Ioannis, obſeruantes quippe Cælibatum ex ſpeciali Pontificis Conſtitutione, non ex vi voti.

Vervm quicquid ſit de hac opinione, quam ſuprà, vbi de diſpenſatione voti, diſcuſſimus.

8 Altera ſententia eſt à tempore tantùm Innocentiæ II. qui Pontificatum obtinuit anno 1140. hoc votum conſtanter matrimonium diremiſſe, ante verò ſolùm contrahendum impediuiſſe; ita refert Suarez *cap.*21. vbi varios patres, & conciliorum affert decreta, in ſpeciem huic adſtipulantia.

Assero tamen à tempore immemorabili, ac proinde ab ipſis Eccleſiæ principio votum hoc habuiſſe vim matrimonium ſubſequens dirimendi.

Probatvr è variis Conciliis, & Patribus, quos referam *tomo* 7. *tract. vlt. diſp.* 7. *quæſt.* 7. qui quidem Patres, & Concilia extiterunt ante Innocentium II. & ſignatim Innocentius primus, qui *cap.*12. & 13. *epiſt.* 2. memorat, ſolemnis profeſſionis voto matrimonium ſubſequens irritum iri.

Probatvr ſecundò, quia non aliunde colligitur aduerſa ſententia, quam ex textu quodam In- 9
nocentij II. qui ſic legitur: *Huiuſmodi autem copulationem, quam contra Eccleſiaſticam Regulam conſtat eſſe contractam, matrimonia non eſſe cenſemus.* Sed ex hoc textu malè colligitur: Ergo. Minor probatur. Quia vbi in aliqua lege adhibetur verbum declaratiuum, non cenſetur noua aliqua conſtitutio, ſed veteris vel declaratio, vel renouatio: Sed in illo textu adhibetur tantùm verbum declaratiuum; verbi gratia, *Cenſemus* ergo.

Nec impedit, quod vox *Cenſeo* apud Gloſſam *in Clement.* 1. *de conceſſ. præb.* nouum ius inſinuet; & etiam *lege cenſere ff. de verborum ſignif.* idem indicat ac *præcipio*. Nam in priori loco non vrget inſtantia; quia ſignificat quidem nouum ius, quod ſupponit vetus extinctum; & ſic poteſt declarare illud denuò reuiuiſcere, ac proinde de nouo conſtituere.

Qvod autem in lege ciuili *Cenſeo* ſignificet 10
idem ac *præcipio*; non poteſt vlla conſequentia trahi ad ius canonicum, in quo proprietas & ſimplicitas verborum magis obſeruatur: Propriè autem *Cenſeo* apud Ciceronem, & alios Latinæ linguæ peritos, denotat *arbitrari*, vel *iudicare*: Præterea vrgeo validam illam D. Auguſtini Authoritatem: *Quod vniuerſa tenet Eccleſia nec vllo Concilio habetur inſtitutum, ab Apoſtolica traditione deriuatum creditur*; Ita habetur *lib.*4. *de Baptiſmo*, *cap.*24. ſed nec veſtigium quidem habetur in vllo Concilio, in quo primò hæc Caſtitas dirimat matrimonium ex inſtitutione Eccleſiaſtica; ergo credendum eſt id ab ipſis Apoſtolis deriuatum eſſe: Quod autem ſemper hoc Eccleſia crediderit, & tenuerit patet è Concilio Trident. *ſeſſ.* 24. *can.* 9. de hoc dicente, quod *ſemper retentum eſt.*

Nec credibile eſt, Patres, qui tantâ ſeueritate 11
caſtitatem coluerant, vſque ad Innocentium II. potuiſſe indiremptum matrimonium votis obſtrictos celebrâre, aut tantam eius excellentiam ignoraſſe: Confirmatur è D. Baſilio *lib. de vera virgine*, vbi adulteria, & ſtupra improperat fœminis, poſt profeſſionem Virginitatis nubentibus. Item è Chryſoſtomo *epiſtola* 6. *ad Theodorum*, vbi ſic loquitur, *nam ſi mulier proprij corporis non habet poteſtatem, ſed vir; multò magis, qui Chriſto tutius, quàm ſibi viuunt, conditionem corporis ſui habere non poſſunt*, quæ verba præclarè oſtendunt ante Chryſoſtomi tempora fuiſſe in vſu, 12
vt Caſtitatis profeſſio nullam matrimonio viam relinqueret; & inſuper quod ab ipſo exordio ſtatus Religioſi id conſuetum eſſet: nec diſſentire huic vltimæ ſententiæ mihi videtur S. Doctor, qui *diſt.* 37. *art.*1. *quæſt.*2. docet, ſacrum Ordinem habere virtutem dirimendi matrimonium ſubſequens, tàm ratione voti, quàm obligatione ſtatuti Eccleſiaſtici; vt quæſtione præcedenti vidimus, quam differentiam non ita expreſsè indicaſſet, niſi intrinſecum eſſe voto iudicaſſet, vt ab ipſo inſtanti, quo ſolemniter emittitur omnimodam inhabilitatem ad matrimonium ſecum virtute propriâ trahat: oppoſitum tamen probabiliter ex ipſius mente indicabo *tomo* 7. *tract. vlt.* vbi de impedimentis matrimonij.

Nec objici poteſt, quod præfati Patres intellexe-

rint

Digitized by Google

rint de voto ſimplici Caſtitatis, cuius violatio etiam in matrimonio valido poteſt appellari adulterium; quatenus fidem Chriſto datam alienat. Non inquam hoc opponi poteſt: Nam, vt aduertit Suarez, citatus ſuprà, D. Ambroſius, qui locutus eſt ad aliorum Patrum mentem, ſignanter, de voto ſolemni virginum intelligitur *cap.5. ad virginem lapſam*, vbi ſic habet: *Quæ ſe ſpopondit Chriſto, & ſanctum velamen accepit, iam nupſit, iam immortali coniuncta eſt viro*, vbi *ſanctum velamen* denotat ſolemnem, & Religioſam Caſtitatem; non enim in voto ſimplici velamen interuenit; vt omnibus notum eſt.

Et quamuis nonnulli Patres, & Concilia, etiam antiqua, loquantur de matrimonio ſacratarum Virginum tantùm, tanquam illicito, non vt irrito, vt videre eſt in Concilijs, Toletano I. Arelatenſi II. &
14 aliis apud Suarez *loco cit.* inde tamen nihil concluditur contra antiquitatem huius Caſtitatis, cùm illorum authoritates ſint tantùm negatiuæ, non poſitiuæ: Præterea fieri potuit, vt primis ſæculis, vigente, & luxuriante paganorum principum poteſtate, talia matrimonia tolerata ſint; quod autem approbata ſint; nuſquam inuenitur.

QVÆSTIO III.

An ſolemniter vouens Caſtitatem, diſſoluat matrimonium vel conſummatum, vel ratum, & quo iure, & tempore id fieri cœperit.

15 HÆRETICI, qui in extremis ſemper verſantur, vtrinque ſolent Eccleſiam, virtutis medium tenentem, infeſtare: fuere enim nonnulli referente Bellarmino *lib. 2. de Monach. cap. 38.* qui & ratum matrimonium religioſæ caſtitatis voto non ſolui, & conſummatum ſolui poſſe impertinenter ſomniarunt. Immeritò autem cum poſteriorem errorem profitentibus inuoluitur Iuſtinianus *leg. vlt. Cod. de Epiſcop. & Clericis*, cum ea lex poſſit intelligi vel de ſponſis de futuro, aut de matrimonio tantùm rato; nec ibi aliquid ſonat, quod ad matrimonium conſummatum legitimâ vllâ conſequentiâ trahi queat.

CÆTERVM, cùm tota ferè hæc quæſtio ad tractatum de Matrimonium pertineat, Priorem eius partem eò *quæſt. 16.* remittam, vbi conſummatum matrimonium omnimodè inſolubile probabo: Alteram etiam partem *quæſtione 15. ibidem* tractabo, vbi iure naturali, & diuino Caſtitatis Religioſæ profeſſionem dirimere, ſeu potius ratum matrimonium ſoluere oſtendam.

16 RESTAT itaque vnum hîc examinandum, à quo ſcilicet tempore vſitatum ſit in Eccleſia, vt votum Caſtitatis ſolemnis, & Religioſæ, tantæ ſit virtutis, vt ratum ſoluat matrimonium. Hoc autem ſolùm conſtare poteſt, vel aliquo antiquitatis exemplo, vel alicuius Pontificis Decreto. Exempla plura habes apud Suarez *cap. 24.* ſed ad rem parum deſeruientia: Nam quòd D. Ioannes fuerit ſponſus in nuptiis Galileæ, eaſque iam ratas repudiauerit, vt Chriſtum ſequeretur, non eſt credibile, cum tantùm leuibus coniecturis nitatur; & inde ſequeretur, Chriſtum eo iuiſſe potius ad nuptias damnandas, quàm ſuâ præſentiâ honeſtandas: Quod toti patrum catalogo, contra hæreticos diſputantium, repugnat. Eſto pro hoc D.Bonau. referat S.Hieronym. *4. diſt.27. art.3. quæſt.2.* non enim aſſertiuè, ſed diſputatiuè loquitur.

NEC ſimiliter vrgent exempla Iphigeniæ ab amplexibus Hittaci deſciſcentis, cùm non fuerit 17
matrimonium ſecutum, ſed votum antecedens, quod ſequendas nuptias impediuerat. Idem dic de D. Cecilia, voto ſimplici Caſtitatis obſtrictâ; Diuino enim afflatu præuidit, matrimonium, cum Valeriano ineundum, profuturum ſolùm ad ipſius conuerſionem, non autem proruptturum in carnalem aliquem actum: De Macario verò, & Alexio dici poteſt, quòd perfectioris vitæ ſtudio, in Cælibatu, aut eremo, non in religione amplectendo, ſponſas reliquerint: Non enim vſquam de ipſis legitur, quod vitam Religioſam ſint profeſſi.

NON tamen hinc abſurdè colligitur; horum exempla poſteros induxiſſe, vt rato matrimono nuncium remitterent, ſeque altioris perfectionis votis conſecrarent; licet ſimpliciter ob maiorem perfectionem nequiat vnuſquiſque ad libitum ratis nuptiis valedicere; aliàs id liceret etiam propter ſtudium ſimplicis cælibatus; cum tamen non liceat propter Epiſcopatum, qui in perfectionis apice cæteris ſupereminet.

SOLVM igitur ex reſcripto Euſebij Pontificis habemus hunc morem eſſe antiquiſſimum, ita vt ſpeciale tempus, quo cœperit, nullius memoriæ occurrat: Ait enim dictus Pontifex apud Gratianum cap. deſponſatam, 27. quæſt. 2. *Deſponſatam puellam non licet parentibus alij viro tradere, licet tamen ſibi Monaſterium eligere.* Hic autem Papa ſedit ante annos 1300. quo tamen antiquiorem eſſe hanc conſuetudinem, patet ex ipſius verbis: Non enim loquitur, vt de nouo ſtatuens, ſed iam prius ſtatutum declarans, aliàs non diceret: *Licèt*, ſed potius, *liceat*, vt ſubtiliter aduertit Suarez *cap. 24.* 18

ALIQVA ſuboriri poteſt difficultas, eò quod dicitur *deſponſata*, quæ particula intelligi poteſt de ſponſalibus pro futuro, non de matrimonio pro præſenti: Hoc tamen non vrget, ſi aduertatur ibi Pontificem, vnicum remedium à matrimonio deſciſcendi præſcribere, vt puella Monaſterium ingrediatur; quod ſi deſponſata eſſet per verba de futuro, non eſſet tam arduum negotium, vt ſupremi Tribunalis iudicium exigeret, cum ſoluendis ſponſalibus, aliis multis modis ex iuſta cauſa ſubueniatur ſit.

ADDE, quòd perpetuo Doctorum conſenſu, & longa conſuetudine, quæ legem optimè interpretatur, ille textus de matrimonio rato explicetur, vt notat Suarez *num. 2.* vnde concludendum eſt iuxta regulam D. Auguſtini, notatam quæſtione præcedenti, ab Apoſtolica traditione hanc ratum matrimonium dirimendi conſuetudinem, votis Religionis annexam, ad noſtra vſque tempora deriuatam eſſe. 19

QVÆSTIO IV.

Quo iure, & tempore cœperit Caſtitas Religioſa clauſurâ obſignari.

HANC quæſtionem pro parte diſcutit Caramuel 20
in ſua Theologia moral. epiſt. 34. art. 8. Non eſt autem difficultas de perpetuam clauſuram pro quarto voto promittentibus; pro illis enim militat quicquid de iure, quo vota obligent, ſupra diximus: Verum etiam pro Caſtitatem nouentibus, vbi clauſura ex conſuetudine obſeruatur, idem ius proferri poſſe videtur; nam cum eadem lege præcipiantur media, & finis, & ex præcepto naturali, & diuino teneatur quis

Digitized by Google

quis ſuo voto ſtare, & cum clauſura ſit medium efficaciſſimum conſeruandæ Caſtitatis, ſequitur, clauſuram pari iure obligare.

Qvod autem clauſura ſit valde efficax medium ad intemeratæ Caſtitatis votum profitendum, demonſtrat optimè Seraphicus Doctor *de profectu Relig. lib. 1. cap. 39. & lib. 2. cap. 54.* Nam Alienatio, & ſeparatio fæminarum à viris; & contubernalis caſtorum ſocietas, quorum exemplo ad puritatem manuducitur, eſt remedium præſentiſſimum contra luxuriantis carnis illecebras: Hoc autem præſtatur per clauſuram, in qua nec tangendi, nec videndi occaſio vlla obuiat, quibus præcipuè modis caſtitas temeratur; nam vt eximiè notat S. Doctor *lib. 2. citato*, Carbo, qui videtur extinctus, modica fauilla opertus, ſi tangatur, vrit, ſi verò ſolitarius relinquatur, tandem extinguitur, verùm ſi alteri adiungitur, ambo accenduntur.

21 Præterea ratio naturalis ita omnibus gentibus ſemper ſuaſit, vt puellarum diuagationes coerceantur, vt ſecuriùs intus, quàm foris verſentur; nec ipſi Ethinci, aut Hæretici qui cætera naturæ iura impugnarunt; ſæcularium etiam virginum exitus, & excurſus laudarunt; nec ipſi noſtri temporis ſectarij, qui omnium ſæculorum ſceleta in ſuarum hæreſum impietatem congeſſere, in clauſuram, quatenus Caſtitatis eſt ſignaculum, inuehuntur; licèt in ipſam, quatenus omnem futuri connubij ſpem abjicit, vt votum conſeruet, conuitia nonnulla eiaculentur.

Assero tamen ſecluſo proximi ſcandalo, & lapſus periculo, clauſuram iure tantum Eccleſiaſtico eſſe in præcepto; patet ex Conciliis, & Patribus infrà citandis.

Probatvr, quia præter voti ſolemnitatem, quæ ad Eccleſiam ſpectat, par eſt obligatio coram Deo in voto ſimplici, ac ſolemni: Sed ad votum ſimplex clauſura non requiritur. Ergo. Confirmatur, quia licet clauſura ſit medium ad hoc conducens, non tamen tenemur omne medium adhibere.

Probatvr ſecundò ex variis, & frequentibus diſpenſationibus huius clauſuræ, quibus moniales indulgentur vt integris menſibus, & annis ob congruas tantùm cauſas in parentum ædibus commorentur; imò & nonnullæ toto vitæ tempore pietatis operibus impenſæ, in Zenodochiis, & aliis locis deſeruiunt.

22 Qvantvm ad tempus, quo Monachorum conuictui adiuncta ſit clauſura, licèt antiquiſſimum ſit, vt patet è Regulis D. Baſilij, D. Auguſtini, S. Benedicti, & veterum Patrum; vt vidimus *d. 1. q. 2.* tamen non videtur eſſe præceptum alterius legis, quàm iuſtitiæ legalis, quâ ſubditus tenetur ſtare ſui Superioris mandatis; ita enim Regulæ omnes longâ conſuetudine interpretantur. Habentur tamen nonnulla Conciliorum decreta, quæ de hac re ſtrictius loquuntur, vt Concilij Chalcedon. *cap. 4.* vbi Monachis præcipit, vt *in locis, quibus ſe Deo dedicauerunt, remaneant*, quibus verbis infra ſubiungit: *Prætereuntem verò hæc, decreuimus extra communionem eſſe, ne nomen Domini blaſphemetur.* His conſonat Decretum Alexand. II. citatum apud Suarez *tom. 4. tract. 8. lib. 1. cap. 6.* in quo ſic legitur: *Iuxta Chalcedonenſis tenorem optimi Concilij, Monachis, quamuis Religioſis, ad normam S. Benedicti intra clauſtrum morari præcipimus, vicos, Caſtella, ciuitates peragrare prohibemus.*

23 Hæc tamen quamuis ità ſe habeant, nullus dixerit, Religioſum iure communi, in quo nequit Prælatus eius diſpenſare, ad clauſuram perpetuam teneri: Hoc patet, ſi paulò diligentius finem, & motiua illorum decretorum inſpexerimus: Nam cùm ab initio Monachi ad vitam tantùm contemplatiuam perpetuò in cellulis agendam ordinati eſſent, nulliſque eſſent Eccleſiaſticis miniſteriis mancipati, cùm, vt plurimum Sacerdotes non eſſent, cœperunt nonnulli ab illa ſe diſciplina paulatim ſubtrahere, vitamque actiuam lucri cauſa in vicis, & pagis liberiùs actitare in ruinam potius quàm ædificationem populi, eò quòd Eccleſiaſtica miniſteria vſurparent, nulla vel characteris, vel miſſionis authoritate ad ea deſtinati: Vnde Eugenius Papa *cap. placuit, 2. 16. quæſt. 2.* ſic reſcripſit: *Placuit communi noſtro Concilio, vt nullus Monachorum pro lucro terreno de Monaſterio exire, nefandiſſimo auſu præſumat*, vbi illicita illius temporis Monachis miniſteria tanguntur in prauo fine, lucro ſcilicet terreno, & nefando motiuo, ſeu medio, miniſterium quippe Eccleſiaſticum ſibi arrogando: Quod ſi ſimpliciter prohibitus eſſet è clauſtris exitus, ſimpliciter etiam abſque finis, vel medij ſpecificatione inſinuaretur.

Confirmatvr efficaciter ex eodem capite, vbi ſubiungitur, vt Fratres non ſepeliant, niſi illum, qui ipſis in eodem conuentu conuixerit, etiamſi alium fratrem, qui eo aduenerit, ibi mori contingat; quod ſupponit, fratres aduentandi, ſicut & peregrinandi facultatem habuiſſe. Quod ſi etiam concederem illam clauſuram, ſeu clauſtri obſeruantiam Iuris eſſe communis, ac proinde indiſpenſabilem à proprio ſuperiore; quis tot ſæculorum præſcriptionem contra tale ius non admittat, cùm ius etiam commune ſimili conſuetudine, ritè introductâ, proſcriptum iaceat: Hæc obiter dicta ſint de hac re, quam plures dicteriis, pauci vero argumentis impugnant.

De tempore autem, quo clauſura Monialium cœperit, idem ſtatuendum eſt, ac de voto ſolemni Caſtitatis, prout matrimonium, vel antecedens ratum, vel ſubſequens etiam conſummatum dirimit, vt in duabus præcedentibus quæſtionibus dictum eſt, laudabilis enim hæc conſuetudo ipſos Apoſtolos inſtitutores habere videtur, nam in Concilio Carthaginenſi I. anno 340 iuxta Baronium, vel 330. iuxta alios, declaratum eſt, cap. 3. *Qui nolunt nubere, & pudicitiæ meliorem eligere partem, hæc vitare debent, & non ſolum non habitare ſimul, ſed neque ad ſe habere aliquem acceſſum*, hic autem per particulam, *debent*, declaratur, quod prius videtur ſtatutum; ante autem hoc concilium, non extat aliud, quod de hac re ita expreſsè loquatur, vide quæ dicta ſunt de origine huius voti, *diſput. 2. quæſt. 3.* 24

Seqvitvr Concilium Carthaginenſe III. in quo ſtatuitur, vt Epiſcopus curam gerat earum virginum, quæ Caſtitatem vouerint, eaſque in Monaſterio contineat, ne extrà diuagantes Eccleſiæ ſint in ſcandalum.

Id ipſum deinceps renouarunt plures Pontifices, vt Leo III. in Concilio Foroiulienſi, ſeu Adrianus III. vt nonnulli volunt. Item Bonifacius *in cap. periculo de ſtatu regular.* Monialium Caſtitati ſtrictam clauſuram iniungit his verbis: *Periculoſo, & deteſtabili quarumdam Monialium ſtatui prouidere* 25 *cupientes, præſenti conſtitutione perpetuò irrefragabiliter valitura ſancimus, vniuerſas, & ſingulas Moniales, præſentes, atque futuras, cuiuſcumque Religionis ſint, vel ordinis, in quibuſlibet mundi partibus exiſtentes ſub perpetuâ in ſuis Monaſteriis debere manere clauſura*, &c. quibus poſtremis verbis indicat eas tantum hoc præcepto teneri, quæ in Monaſteriis, vbi clauſura tenetur, vota emiſerunt.

Quicquid

Digitized by Google

Quicquid autem Concilia, & antiqui Pontifices de hoc ſtatutum reliquêre, ſtrictè renouatum eſt denuò in Concilio Trident. *ſeſſ. 25. cap. 5. de regular.* & ſtrictiùs in quodam Diplomate Pij V. dato Calend. Iunij, anno 1566. quod incipit: *Circa Paſtoralis officij*, vbi iniungit, vt Clauſuram rigidam obſeruare teneantur, licet ex vi emiſſæ promiſſionis ad tantam obſeruantiam non fuerint obligatæ, vbi his verbis: *Licèt ex vi emiſſæ*, &c. oſtendit hanc clauſuram iuris eſſe Eccleſiaſtici, & poſſe à voto ſeparari; vt in viris Religioſis reuerâ ſeparatur.

26 Hoc autem præceptum eo rigore iam obſeruatur, vt nec Monialibus egredi abſque graui cauſa cum ſuperiorum licentia liceat, ſed nec aliis ad ipſos ingredi pati iure permittitur; vnde extat apud Chryſoſtom. Henriquez *num. 35. pag. 321.* decretum Mendicantibus conceſſum 17. Calend. Septemb. 1567. vbi grauiter reprehenduntur Epiſcopi, qui hanc licentiam frequenter ſolent concedere, vel eam ſibi indebitè arripiunt, cum ad alios ſuperiores pertinet; & hæc vltima verba dicta ſunt propter Monaſteria S. Claræ, quæ Regularibus ſunt ſubdita; Ipſius autem Decreti tenor ſic deſcribitur apud Caramuelem loco cit. *Epiſcopi, ſeu eorum Vicarij audent ad eorum libitum dare licentiam quibuſcumque quæcumque Monaſteria Monialium etiam S. Claræ ingredi, etiamſi Regularium curæ ſubdita ſint*, paulò infrà verba inhibitionis ſic ſequuntur: *Cùm inhoneſtum ſit quemlibet in alienam meſſem falcem inmittere, cumque Monialium Monaſteria non niſi de Epiſcopi, vel Superioris licentia, & in caſibus neceſſariis aliquis ingredi præſumat*, in ſeſſ. 25. can. 5. (*Supple Tridentini,*) prohibetur, *hoc tantùm in illis Monaſteriis locum habere volumus, quæ Ordinariis ipſis pleno iure ſubſunt, in quibus in caſibus neceſſariis ipſi dare licentiam poſſunt, & non in aliis Monaſteriis, &c.*

27 Et hoc quidem licèt in obſequium, & cuſtodiam Caſtitatis ita ſtatuta ſint, alia tamen emolumenta è clauſura Monialibus prouenire oſtendit S. Bonauent. *in libello Apolog. quæſt. 18.* Melius enim, & faciliùs in vnum ſocietate Chriſti ſponſæ gubernantur, & ad virtutis exercitia mutuis exemplis excitantur; quòque diutiùs à ſeculi fruitione elongantur, tantò ardentius in pia deſideria accenduntur.

QVÆSTIO V.

Quibus modis clauſura violatur.

28 HÆc quæſtio tam Monachos, quàm Moniales tangit, cùm vtriſque in gratiam Caſtitatis indicta ſit clauſura, licèt ſtrictiori iure fœminis ob maiorem periculi inſtantiam præcepta ſit, & notat Suarez *tom. 4. de Religione, tract. 9. lib. 1. cap. 12. num. 3.* Poteſt autem difficultas pro vtroque ſexu bipartiri, eò quòd non ſolùm egreſſu clauſtra incolentium, ſed ingreſſu aliorum, quibus prohibitum ſit, clauſura violetur. Et primò quidem de Religioſorum egreſſu dicam; Poſtea verò aliqua tangam de ingreſſu mulierum ad virorum clauſtra; ſimilia etiam diſcutiam, quoad egreſſum, & ingreſſum ad Moniales.

SVBQVÆSTIO I.

Quibus modis egrediendo violet Religioſus Clauſtrum.

SVPPONO primò grauem eſſe obligationem in his, qui vitam agunt cœnobiticam ſub alicuius Prælati regimine, vt abſque eius licentia non egrediantur, patet ex communi omnium religionum praxi, & conſuetudine; & inſuper confirmatur è Concilio Tridentino *ſeſſ. 25. cap. 4.* vbi ſic habetur: *Non liceat regularibus à ſuis conuentibus recedere, etiam prætextu ad Superiores ſuos accedendi, niſi ab eis miſſi, vel vocati fuerint.* Hinc ait Suarez *loco citato* ſuprà, ſuppoſita huius conſuetudinis, & Religioſæ vitæ inſtitutione, hanc obligationem ſe non ſubducendi cuſtodiæ Prælati, non eſſe merè poſitiuam, ſed videri naturalem, & diuinam, licèt nulla praua intentio, ſeu apoſtaſiæ, ſeu alterius periculi occaſio inde proueniat; & exemplificat in puella, quæ iure pluſquam poſitiuo tenetur, ſecluſo etiam periculo, ſe patris, vel matris cuſtodiæ non ſubtrahere; & concludit Caſtitatem Religioſam, & eius decentiam non eſſe minùs ſeruandam. Prætereà, vt ait S. Bonauent. *lib. 2. Pharet. cap. 32.* è D. Bernardo, *Nihil turpius, quam Monachus per vrbes, & caſtella diſcurrens, niſi cùm hoc charitas cogat.* 29

HINC mihi non placet determinatio Nauarri, quæ etiam Suarez diſplicet, apud quem *loco citato*, citatur, exitum è clauſtro venialem tantùm culpam habere naturâ ſuâ, & ſolum per accidens fieri mortalem ratione ſcandali, vel alterius ſimilis nocumenti; nam Concilium Tridentinum ſub præcepto loquitur: *Non liceat*, & quamuis ſpecificetur ibi: *Etiam prætextu ad Superiores ſuos accedendi*, illa tamen particula *etiam* à fortiori denotat, alios modos, ſeu prætextus egrediendi minùs licere. 30

SVPPONO ſecundò poſſe in hac materia dari leuitatem materiæ, qua exitus Religioſi abſque licentia Prælati ad culpam venialem reducatur, vt ſi fiat ad modicum tempus cum animo cito reuertendi; & hoc à potiori verum eſt, quandò de Superioris benignitate, facilè veniam concedente, conſtat, vel ſi inconceſſam ſcire ſoleat, & non improbet: rationem huius rei affert Suarez *num. 10.* quia non eſt grauis ſubſtractio à voluntate Prælati; his ſuppoſitis.

ASSERO, Religioſum è Monaſterio publicè, vel furtiuè, ad fugam, vel apoſtaſiam, abſque culpa mortali egredi non poſſe. 31

PATET ex ſe, ibi enim grauis obſeruantia infringitur, grauiſque iniuria Prælato infertur; ſicut & enorme ſcandalum cæteris minatur; quare inter caſus à Clem. VIII. ſupremo Pontifici reſeruatos, tertius ponitur: *Nocturna, ac furtiua è Monaſterio egreſſio, etiam non animo apoſtatandi facta*, vbi autem eſt caſus reſeruatus, ibi ſupponitur lethalis culpæ commiſſio: Hunc autem caſum extendit Suarez *num. 7.* etiam ad diurnam egreſſionem, factam animo foris pernoctandi; quia in illo Pontificis decreto non exeundi modus furtiuus, ſed extra furtiuè exiſtendi ratio reſeruatur.

HINC habes non peccare Religioſum egredientem abſque licentia ex præpropera aliqua occaſione ſubueniendi proximo, grauem patienti neceſſitatem ſpiritualem, vel temporalem, quia in hoc caſu 32

Digitized by Google

licentia rectè præſumitur; licèt peti debeat, ſi tempus ſuppetat, ſaltem ſi longiùs abire, & abeſſe neceſſe ſit, quia tunc poteſt imminere cæteris fratribus ſcandalum.

IN his tamen caſibus præponeranda eſt cuiuſque Religionis conſuetudo: Nam apud Fratres Minores ob frequentem mendicandi neceſſitatem, ſicut & proximo ſeruiendi, non adeò ſtrictè clauſura obſeruatur; quin' ſæpè ad libitum nonnulli ad ſimilia officia deſtinati egrediantur, habita generali ad hoc licentia.

VERVM ſtrictior ratio habenda eſt de Carthuſianis, Chamaldulenſibus, & ſimilibus, Deo, & ſibi ſolùm ſeruientibus: His enim iuxta regulas, & conſtitutiones ſtandum eſt.

SVBQVÆSTIO II.

Quibus modis clauſura Religioſorum violetur exterorum ingreſſu.

33 TVNC ait D. Bonauent. *lib. 4. Pharet. cap. 18.* bonus honor eſt in Eccleſia, ſi à conſortio Clericorum longè ſint fœminæ, vt monet D. Hieronymus apud S. Doctorē ibi: *Hoſpitiolum tuum aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terant.* Ante autem Pontificatus Pij V. & Gregorij XIII. potuere diuerſæ fœminæ diuerſorum etiam ſtatuum ingredi clauſtra virorum, vel vi facultatum priorum Pontificum, vel virtute Conſtitutionum quorundam Conuentuum: Verùm cùm hinc ſcandalorum occaſiones facilè enaſcerentur, præfati Pontifices Motus proprios edidere, (cùm in iure de hac re nihil expreſſum ſit) quibus omnibus fœminis, ingreſſum cuiuſcumque facultatis prætextu præſumentibus, interdicitur ſub pœna excommunicationis latæ, & reſeruatæ, vt amplius, ſeu Mendicantium, ſeu Carthuſienſium, vel aliorum quorumcumque Regularium Domos, vi nullius facultatis ingredi tentent: Motus Pij V. habetur *in Bullario Roman. Conſtit. 22.* & incipit: *Regularium perſonarum*, anno 1566. in quo inſuper Prælatis localibus ſtrictè prohibetur ſub pœnis ſuſpenſionis à Diuinis, officiorum priuationis, & inhabilitatis ad illa, vt dictas fœminas non recipiant: Motus verò proprius Gregorij XIII. habetur *Conſtitut. 36.* incipiente: *Vbi gratiæ.*

34 GRAVE verò dubium fuit poſt lata illa decreta, an etiam fœminæ, virorum Monaſteria, non vi alicuius facultatis, ingredientes, cenſuras incurrerent; cùm dicat Gregorius XIII. *Inhibentes eiſdem, qui illas obtinuerunt.* Quibus verbis alia non abſimilia protulit Pius V. *Prohibentes mulieribus prædictas facultates, & licentias prætendentibus*, &c. Ob quæ verba cenſuit Suarez, cenſuras tantùm reſpicere fœminas ibi notatas, non alias: Verùm Dubium hoc excuſſit Decretum aliud, ab eodem Pio V. editum, vbi dictas illas fœminas, & alias quaſcumque ſe comprehendere ſub cenſuris declarat; quo hoc viſo Suarez, prioris opinionis palinodiam cecinit, vt notat P. Elizeus noſter *in methodo rerum Criminal. tract. 10. quæſt. 23.* vbi docet, Decretum incipere, *Decet Romanum.*

35 HINC aſſertio certa eſt, Prælatum, & à fortiori alium quemcumque Religioſum, fœminas dictis Decretis comprehenſas introducendo in domos interiores, vel in ipſa clauſtra, peccare. Patet ex pœnis ibi indictis, quæ graue ſupponunt peccatum, & è Concilio Trident. dante facultatem abſoluendi ab illis cenſuris, quando ſunt occultæ *ſeſſ. 24. de reform. cap. 6.* Ergo ſupponit per cenſuras peccatum.

QVAMVIS autem ſpecificentur in præfatis motibus propriis fœminæ cuiuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & quacumque dignitate, ac præeminentia præditæ, ſiue ſint Comitiſſæ, Marchioniſſæ, vel Duciſſæ; non tamen inde colligitur prohibitum eſſe, Reginas, & harum filias, ſeu neptes, ſeu etiam Cœnobiorum fundatrices admittere. Et hoc eo vſque verum eſt, licèt dicat Gregor. XIII. *Quibuſuis etiam Comitiſſis, Marchioniſſis, Duciſſis, & aliis cuiuſcumque ſtatus*, vbi particula, *aliis*, ridiculè interpretatur deſcendendo, ſed rectè intelligitur ad altiores gradus aſcendendo, iuxta iuris rigorem, vt aduertit Suarez *lib. 1. tract. 9. de Relig. cap. 7. num. 5.* Nam cum vterque Pontifex eodem ferè modo loquatur, ſignum eſt parem eſſe vtriuſque intentionem, quantum ad perſonarum ſpecificationem: Ex Pio autem V. nullo modo colligitur eum fundatrices comprehendiſſe, multo minùs Reginas, aut harum filias, ſeu neptes; cùm ibi ſpeciales perſonas nominauerit, de quibus ſe intelligi intenderit. Prætereà Gregorius XIII. infrà materiam tractando, quæ ad Reges, & Reginas ſpectabat, ipſos nominat. Inſuper Iuris regula eſt, in generali clauſula non comprehendi ea, quæ ſpecialem rationem exigunt, præſertim cùm alia inferioris notæ in eadem clauſula ſpecificantur.

QVOD autem Reginæ, & Fundatrices ſpecialem 36
habeant cauſam, patet imprimis ex conſuetudine, quæ conſuetudo his Monaſteria aperit.

DEINDE, vt refert Suarez iuxta mentem modernorum, poſtquam Religioſi Ordinis Minimorum Summum Pontificem, & S. Cardinalium Congregationem conſuluerint, num præfata Decreta excluderent Reginas, & fundatrices, reſponſum accepere, non eſſe derogatum priuilegiis, quibus gaudebant Reginæ, & fundatrices.

RATIO etiam his priuilegiis fauet quoad fundatrices, (quoad Reginas enim nullibi controuertitur.) Nam cùm ſint quodammodo Dominæ, & Patronæ Monaſteriorum, quæ ipſæ extruxerint, & cum Ius patronatus pluribus in iure gaudeat priuilegiis, decens erat, vt pari cum aliis fœminis prohibitione non inuoluerentur: Hoc autem magis vrget apud Minores, cùm loca pro ipſis extructa ſint ſub Dominio illorum, qui illa extrui curauerant, niſi ſpeciali mentione tale dominium abdicetur, & ſic tranſeat in res, quarum proprietas ad Pontificem pertinet; ſolus verò vſus ad ipſos Fratres attinet.

ET licèt Monaſteria ſint in dominio illorum 37
Fratrum, qui verè in communi ea poſſidere poſſunt, non ſunt tamen leges ita interpretandæ, vt velint benefactores retrahi à benefaciendo, aut ipſos Fratres tantam ingratitudinis notam incurrere.

HINC concludere licet, fœminas, præciſo dolo, malitia, præſumptione, vel temeritate, intrantes, non violare ius clauſuræ; quia Pontifex in dictis Decretis vtitur particula *præſumentes*, quare ſi ex ignorantia etiam culpabili intrent, non cenſentur peccare, ac proinde nullam cenſuram ſubire, vt optimè notat Pater Elizæus *loco citato, numero 2.* idem à fortiori, dic, ſi ingrediantur ob infirmitatem alicuius Religioſi, cui ſubuenire poſſunt, vel ad Miſſas, conciones, & ſimilia: tenentur tamen recto tramite ire, & redire, vt habet Elizæus citatus dicens, etiam ingreſſum puellarum impuberum hoc ius non violare, cum in ipſis ceſſet finis legis, & occaſio impudicitiæ, ad quam arcendam hæc ſtatuta ſunt.

CONSVETV

Digitized by Google

38 Consvetvdine autem receptum eſt, vt clauſtris dirutis, vel fractura graui patentibus, iſte rigor non obſeruetur; quamuis conſultum ſit, vt maiori qua fieri poteſt diligentia, omnis aditus ob decentiam ſtatus Religioſi ſæcularibus præcludatur. Quæ etiam decentia obligare poteſt Prælatos, vt etiam viros ſtatis temporibus in interiores domos non admittant; licèt nullum ſpeciale præceptum de hoc detur.

SVBQVÆSTIO III.

Quomodo Monialium clauſura egreſſu violetur.

39 Svppono rigidum præceptum datum Monialibus, vt ſemel profeſſæ, intra clauſtra ſe contineant, vt probatum eſt *quæſt*.4. tam ex antiquis Eccleſiæ Conſtitutionibus, quàm è Concilio Tridentino quod ſic præcipit: *Nemini autem Sanctimonialium liceat poſt profeſſionem exire è Monaſterio, etiam per breue tempus, quocumque prætextu, niſi ex aliqua legitima cauſa, ab Epiſcopo approbanda, indultis, & priuilegiis quibuſcumque non obſtantibus*: Hinc habes ſolas Moniales, quæ tria vota emiſerunt, non Tertiarias, aut etiam Nouitias, hoc decreto comprehendi, vt latè oſtendit Suarez ſuprà; licèt circa Moniales Tertiarias ſeruanda ſit Pij V. Conſtitutio, incipiens: *Circa paſtoralis officij*, vt ſcilicet moneantur à Prælatis ad eſſentialia Religionis vota emittenda, & ſubinde ad clauſuram obſeruandam; quod ſi præſtare noluerint, interdicantur, amplius aliquas in ſuam Congregationem adſciſcere.

40 Habes etiam, Sorores conuerſas, ritè profeſſas, eo decreto includi; cùm veræ ſint Moniales à cæteris tantùm quoad quædam miniſteria ſeruilia, & Veli carentiam differentes.

Pivs tamen V. dicta Conſtitutione, circa has quædam limitabat, vt ſcilicet in locis vbi cæteræ Moniales fidelium eleemoſynis ſuſtentari indigeant, quædam è conuerſis deputentur ad eas eleemoſynas colligendas, ac proinde valeant exire, & in domo quadam contigua habitare; quatuor conditionibus ſeruatis. Prima eſt, vt agant, ad minus, annum quadrageſimum. Secunda, vt locus, in quo degant, ſit valdè cæteris monialibus vicinus. Tertia, vt non ingrediantur Clauſtrum Monialium, (quas *Choriſtas* ad Conuerſarum differentiam ſolent vocare) niſi caſibus in illa conſtitutione nominatis. Vltima eſt, vt non exeant è ſuis domiciliis, niſi cum Superiorum licentia.

41 Qvod ſi aliter, quàm eleemoſynarum collectione ſuſtentari valeant religioſæ, ceſſat hæc exeundi facultas: quare Gregorius XIII. in ſua Conſtitutione, incipiente: *Deo ſacris*, iniungit Epiſcopis, ſeu Ordinariis, vt quantum poſſint, Monialium ſuſtentationi aliter prouideant: nam vt refert S. Bonauent. *lib*. 1. *phar. cap*. 37. è D. Cypriano, non eſt computanda Virgo Chriſti, quæ ſic viuit, & vadit, vt ab hominibus poſſit amari.

Ex his concluſum habes, Monialem egredientem contra tenorem Decreti Tridentini, & limitationes Pij V. grauiſſimè peccare; & hoc verum eſſe etiamſi ſit Ordinis militantium, vt notat P. Elizæus *tract*. 10. *de pœnis, & delictis, cap*. 23. è Rodriguez *tom*. 1. *quæſt*. 49. *art. vlt*. & Lezana *tom*. 1. *cap*. 25. *num*. 19. nam Virgo Chriſtum quærens (ait D. Bonau. infrà cit. è D. Ambroſio) non debet eſſe vulgaris, non debet eſſe in foro, non in plateis.

42 Cavsæ autem egrediendi ſpecificantur à Pio V. in Conſtitutione 100. *Decori*, & reducuntur ad magnum incendium, & infirmitatem, quæ ibi *Epidemia* dicitur, cuius nomine intelligit Suarez non ſolam illam ægritudinem, quæ ſua contagione, vt plurimum, alios inficit, & interimit, ſed aliam quamcumque, quæ poteſt eſſe communitati ſcandalo, vel periculo. Item nomine incendij poſſunt venire alia huic cognata pericula, vt bellum imminens, inundatio repentina, & ſimilia, quibus aliter, quàm egreſſu, vix occurritur.

Observat autem P. Elizæus noſter *loco citato*, è Gregorio XIII. profeſſam, vtroque pede, & corpore extra Ianuam egreſſam, violare clauſuram, licèt ſit ad modicum tempus; talem tamen excuſat Diana, ſi tantùm per duos, aut tres palmos ſit egreſſa, vt habet *tract*. 5. *part*. 5. *reſol*. 22.

43 Cæterum præfatæ Conſtitutiones obſeruandæ ſunt, iuxta doctrinam à me traditam *tract. de legibus, tomo* 4. non enim vbique locorum recipiuntur, cum pluribus in Prouinciis ob leues etiam cauſas monialium egreſſus, & habitatio in parentum ædibus longo tempore, neſcio qua conſuetudine ab Ordinariis toleretur: Et legibus id innatum videtur, vt faciliùs ferantur, quam ſeruari curentur, cùm tamen, vt habet D. Bonauent. citato loco, Religioſum non deceat, non expediat, non oporteat parentum ſuorum obligationibus implicari, aut extraneorum pernicioſa familiaritate conſtringi.

SVBQVÆSTIO IV.

De ingreſſu in clauſtra Monialium.

44 Cvm pudicitia non ſolùm egreſſu Monialium, ſed & aliorum ad illas ingreſſu periclitetur. Ideò vtrumque pari legum rigore prohibetur; vnde in Concilio Maliſconenſi 1. *cap*. 2. Arelatenſi IV. *cap*. 7. Septima Synodo *ſeſſ*. 7. *can*. 20. & priùs in Concilio Agathenſi *cap*. 28. ſub variis limitationibus ſtatutum eſt, vt Monaſteria Monialium à virorum acceſſu, & alloquio cuſtodirentur; vt à Monaſteriis Monachorum longiùs locarentur, & ab acceſſu, & ingreſſu, niſi paterna, vel germana vrgente neceſſitudine, omnes arcerentur. Bonifacius verò VIII. *cap. vnico de ſtatu regularium in* 6. vniuerſalius, & ſtrictius de hac re præceptum tulit, his verbis: *Nulli aliquatenus inboneſta perſonæ, neque etiam boneſta, niſi rationabilis, & manifeſta cauſa exiſtat, ac de illius, ad quem pertinuerit, ſpeciali licentia ingreſſus, vel acceſſus pateat ad eaſdem*: verum cùm hæc lex tandem conſuetudine deficeret, renouata habetur in Concilio Tridentino *ſeſſ*. 25. *cap*. 5. vbi ſic dicitur: *Ingredi* 45 *autem inter ſepta Monaſterij nemini liceat, cuiuſcumque generis, aut conditionis, ſexus, vel ætatis fuerint*. Licèt autem Concilium initio dicti capitis dicat: *Bonifacij VIII. Conſtitutionem renouans ſancta Synodus*, poſteà tamen oſtendit, in quo renouat, ſcilicet quoad egreſſum, & ingreſſum; non autem quoad acceſſum, vt notat Suarez *loco citato, numero* 26. vbi etiam oſtendit alias Conſtitutiones ſimilem loquendi modum obſeruantes, nihil de acceſſu renouare, vel inſinuare. Multo minus vi regulæ ab accedendo arcentur Minores, cùm regula tantùm dicat: *Non ingrediantur Monaſteria, &c.* Conſilium tamen optimum eſt D. Bernardi apud S. Doctorem *cap*. 38. *loco citato* ad virginem ſpectare, vt caueat timenda, etiam tuta pertimeſcere.

46 Solùm itaque ingredi ſepta Monialium dicto De-

creto prohibetur. Verum exiit Decretum S. Congregat. anno 1590. non ſolum ingreſſum, ſed & acceſſum loquendi cauſa prohibens omnibus Regularibus ſub pœna priuationis officiorum, & vocis actiuæ, ſimul & paſſiuæ, ipſo facto incurrenda; quæ prohibitio extenditur etiam ad omnes regulares, volentes alloqui alias quaſcumque fœminas intra monaſterij ſepta degentes: Eandem ipſam prohibitionem ſub pœna peccati mortalis obligare etiam ad modicum tempus declarauit iterum ſacta Congregatio 11. Maij, anno 1669. approbante ſupremo Pontifice Clemente IX.

Porro licèt dicat Concilium, *cuiuſcumque ætatis*, non tamen credendum eſt, pueros adhuc infantes ibi comprehendi, cùm ſint incapaces præcepti; ſed ea verba videntur adhibita propter alios, qui ratione ſenectutis, vel prouectioris ætatis nullum ſibi, vel aliis periculum imminere putabant: Fatui verò licèt peccandi libertatem non habeant, poſſunt tamen ſub legis finem, & motiuum cadere, quare eos admittentes, vel introducentes, à peccato, ſicut nec à cenſura, non excuſantur, præſertim ſi grandioris ſint ætatis, cum ſcurriliter & iocosè ſe gerendo contra debitam honeſtatem, & decentiam agere queant.

Præceptum autem illud etiam prælatos ipſorum monialium; ſicut & aliorum regularium inuoluit, vt non intrent niſi debitis conditionibus; quare prælati monacharum indebito modo intrantes, etiamſi pontificiali vigeant dignitate, prima vice ab eccleſia interdicuntur; pro ſecundâ ſuſpenduntur, pro tertia verò excommunicantur: Regularium verò prælati omnibus priuantur officiis, ac excommunicantur, iuxta Bullam Gregorij XIII. anno 1581. quæ incipit: *Dubiis, quæ emergunt*: vide Lezanam citatum *cap. 16. num. 27.* cum Elizeo *cit. num. 5.*

47 Quamuis autem ſtrictè fratribus Minoribus per regulam inhibeatur, vt non ingrediantur monaſteria Monacharum; ipſis tamen conceſſit Leo X. vt dummodò à viſitatoribus monialium inuitarentur, poſſent cum ſuperiorum licentia illuc ingredi; quod priuilegium adhuc valere oſtendit P. Elizæus non obſtantes omni viuæ vocis oraculi reuocatione, facta ab Vrbano VIII. 2. decembris 1627. eò quòd Paulus V. 1569. & Clemens VIII. 1597. variis Bullis ita Capucinorum priuilegia confirmarunt, vt amplius non reputentur inter viuæ vocis oracula.

Præterea ibidem refert P. Elizæus, Dictum Vrbanum VIII. coram tunc noſtri ordinis Generali Ioan Maria à Noto, declaraſſe, ſe nihil quoad priuilegia nobis indulta innouare voluiſſe.

48 Obſeruandum denique eſt, illum, vel illam, qui ingrediendo, vel egrediendo attentaret muros clauſtrales ſuperare, quamuis grauiter peccaret, non tamen cenſuras incurrere, donec attingeret locum, in quo verè diceretur eſſe intra clauſtrum; quia tunc tantùm illud peccatum cenſetur conſummatum: locus autem ille cenſetur omne ſpatium clauſuræ deputatum, in quo moniales libere ſe ſiſtere poſſunt, & extra quod abſque violatione clauſuræ nequeunt ſtare. Ità Bonacina *tract. de Clauſura, q. 4.* cum aliis communiter.

Hinc habes ſiue viridarium, ſiue alia loca etiam remotiſſima à cœnobio monialium, non poſſe adiri, ſi ſint intra monaſterij ſepta, & clauſuræ deputata; Dico *clauſuræ deputata*, quia ſi Monaſterium tantùm conſtruitur, vel communes aditus pateant, & patiantur, non cenſentur talia loca clauſuræ deputari.

49 Licet autem eſſet finis legis quodammodo in fœminis volentibus intrare monialium monaſteria non tamen ab hac lege excluduntur, etiamſi ſub habitu religioſo ingredi velint; cum dictum ſit: *nulli aliquatenus inhoneſta perſonæ, vel etiam honeſta ingreſſus pateat*, & hoc extenditur ad aliorum etiam ordinum moniales, ita vt non aliud clauſtrum, quàm ſuum ingredi poſſint. Ratio eſt, quia ſunt extraneæ tali conuentui, & contra ipſas par ratio militat, quæ cæteras fœminas excludit; vt meliùs ſcilicet cuiuſque conuentus diſciplina abſque ſuſpicione, aut ſcandalo inter eiuſdem ordinis perſonas conſeruetur; quare ſi ſit monialis non alterius ordinis, eam poſſe licitè ingredi, & recipi à Prioriſſa, ſeu Abbatiſſa, abſque alia ſuperioris facultate, cenſet Bonacina loco cit. *prop. 2. num. 3.*

QVÆSTIO VI.

Vtrum in caſtitatem Religioſam cadere poſſit diſpenſatio, & quis in clauſura diſpenſare poteſt.

Prior pars huius quæſtionis facilè reſoluitur 50
ex dictis *diſp. præcedenti, quæſt. 30.* vbi abundè Seraphici mentem ſuper hanc materiam elucidauimus, qui licèt Caſtitati religioſæ fuerit addictiſſimus, non tamen ea tenacitate eius indiſpenſabilitatem tuetur, vt ſupremæ Pontificis poteſtati, maioris emolumenti interueniente cauſa, eam ſoluendam neget; vide etiam quæ eadem diſputatione dixerim de natura diſpenſationis; vtrum iuris ſit relaxatio, num vero declaratio; ex his enim facilè conijcere licet, an grauis aliqua cauſa debeat præcedere diſpenſationem, vt licitè, & validè fiat.

Hanc difficultatem eodem modo ſoluit etiam Suarez, remittendo ad ea, quæ dixerat de votorum ſolemnitate, vt ſic valida conſequentia liceret argumentari à genere ad ſpeciem; ſi enim Pontifex valet diſpenſare in profeſſione ſolemni, quæ ſub ſe continet tria vota, nemini dubium erit, quin & in illis votis valeat quoque diſpenſare.

Verum circa maioris difficultatis cardinem ver- 51
ſatur ibi Suarez *cap. 26.* vtrum ſcilicet manentibus cæteris votis, valeat caſtitas Religioſa in vno, aut altero actu diſpenſari, qui quidem nodus ſolutu difficilis eſt, & quam ideò forſan nullus ferè Doctorum attigit, vt *num. 7.* innuit Suarez; Enim verò ipſe præmiſſis ſententiæ negatiuæ fundamentis, quæ nos pro votorum ſolemnium diſpenſatione, locis iam citatis libauimus, pro affirmatiua concludit, eamque ſuadet exemplo religionis militaris, cuius ſolemnis caſtitas virginalis in coniugalem commutata eſt.

Verum illud exemplum, vt ipſe Suarez ibidem fatetur, militat pro profeſſis poſt illam inſtitutionem, non autem pro diſpenſatione eorum, qui prius ſolemniter caſtitatem religioſam, & integram vouerant, vt patet ex Bullis Pauli III. & Gregorij XIII.

Quicquid quidem ſit de hac ſententia, 52
quam meliori iudicio diſcutiendam remitto, difficilè ſuaderi poteſt rationibus illis, quas amplè congerit Suarez, qui duo admittit, quæ ipſum fortiter impugnant, ſcilicet tria vota ſolemnia eſſe de eſſentia ſtatus religioſi, inter quæ nullus poſtremum locum cedet Caſtitati, nulluſque caſtitatem coniugalem inter ea vota computabit; deinde fatetur hanc partialem voti ſolemnis ſolutionem, non mediocrem pati ſtatus religioſi diminutionem; vnde ſic

poterit

Digitized by Google

poterit aliquis argumentari: Quacumque additione, vel detractione eorum, quia ad eſſentiam alicuius rei ſpectant, ipſa totalis eſſentia deperditur, vt conſtans eſt Ariſtotelis regula, qui ideò eſſentiam ait eſſe ad inſtar numeri, qui quacumque vnitate addita, vel detracta, totus tranſit in aliam ſpeciem, vt ex ſe patet; ſed non modicè detrahitur de eſſentia ſtatus Religioſi, dum præcipuum, & puriſſimum eius votum, vno, vel altero actu, non ſolùm mutilatur, ſed totum mutatur in aliam ſpeciem: nam ſicut qui matrimonium licitè conſummat, licet omni pudicitia polleat, non tamen amplius præſtat virginali caſtitate; quia ſunt duæ ſpecies, quarum vna alterius acceſſu deperditur. Ità, &c.

QVOD ſi Pontifex ſimile quid decerneret, quod adhuc decretum non aduertimus, eſſet potius ſtatus totius pro modico tempore diſpenſatio, & eius poſtea redintegratio; vnde inconueniens nullum ſequeretur.

53 QVOAD alteram quæſtionis partem, reſoluitur ex illis Bonifacij VIII. verbis, indicantibus, vt clauſura ſeruetur, niſi graui interueniente cauſa, *ac illius ad quem pertinuerit, ſpeciali licentia.* Sunt enim quædam monialium monaſteria immediatè ipſi Pontifici ſubiecta, qui ſolus tam in his, quàm in cæteris abſolutè, & in perpetuum poteſt diſpenſare; Epiſcopi verò pro tempore, & rationabilem ob cauſam diſpenſare poſſunt in clauſuris ſibi ſubiectis, vt imponit Concilium Trident. *ſeſſ.25. de regularibus, cap.5.* illis verbis, *ſine Epiſcopi, vel ſuperioris licentia, in ſcriptis obtenta:* & paucis interiectis: *dare autem tantum Epiſcopus vel ſuperior licentiam debet in caſibus neceſſariis, neque alius vllo modo poſſit, &c.* dicit autem, *Epiſcopus, vel ſuperior,* quia tam Epiſcopis, quàm prælatis etiam regularibus, quædam monaſteria ſubiiciuntur; nomine autem Epiſcopi comprehenditur eius Vicarius generalis, dummodò tamen mandatum ſpeciale ad hoc habeat, vt declarat, & modificat Congregatio Cardin. apud Suarez *cap.10. num.11. tom.4. de relig. lib. 1. de obligationibus religioſ.* vnde patet, poteſtatem hanc eſſe delegabilem ac proinde ordinariam eſſe in Epiſcopo, ſub cuius nomine venit etiam Capitulum ſede vacante, ſicut & Abbates ſæculares, poteſtatem quaſi Epiſcopalem in monaſteriis ſibi ſubditis obtinentes.

54 DE Prælatis regularibus, quorum directioni quædam moniales exemptæ demandantur, idipſum certum eſt, cùm ſint verè illarum ſuperiores, cùmque dicat Concilium *Epiſcopus, vt ſuperior*, ad veritatem enim orationis disiunctiuæ ſufficit vtriuſuis partis verificatio; vnde ſi neceſſaria ſit licentia ad ingrediendum, ſola ſufficit prælati regularis approbatio; verùm ſi requiratur ad egrediendum, cauſa approbanda eſt ab Epiſcopo; cùm egreſſus grauiorem cauſam poſtulet, & aliquando redundet in publicum ſcandalum, quod tenetur Epiſcopus auertere; vide Suarez *num.11.*

55 PORRO licèt vtatur Concilium particula diſiunctiua *vel*, non inde tamen ſequitur poſſe Epiſcopum diſpenſare, vel licentiam concedere ad ingrediendum, ſeu egrediendum monaſteriis, quorum curam habent Regulares; alias etiam hi poſſint viciſſim ſimilem ipſis vicem rependere; vnde ſequerentur non pauca, nec parua incommoda; vt benè animaduertit Suarez *num.15.* Intelligenda itaque eſt particula *vel*, iuxta diuiſionem accomodam, vt cuique patiatur, partiaturque ſuam poteſtatem; ſi tamen aliter conſuetudine ſit ſtatutum, obſeruetur; cùm in declaratione quadam Cardinalium apud Suarez cit. ita prouiſum ſit.

NOMINE autem prælati regularis magis propriè venit Prouincialis, cum hic habeat poteſtatem tanquam Epiſcopalem; ſi tamen alij ex vi regulæ, conſtitutionis, vel conſuetudinis, curam, & iuriſdictionem habeant ſuper Moniales, erunt proinde ſuperiores, & iuxta mentem Concilij diſpenſare poterunt.

ALIA nonnulla reſtant dicenda de clauſura, de 56
qua integrum tractatum ſcripſit Bonacina, ſicut & Suarez diffusè de eadem agit materia: Verùm cùm hæc tanti non ſint ponderis, & facilè ex iam dictis deducantur; lectorem ad præfatos Authores, & ad alios ab ipſis citatos remittò: Quæ verò de Caſtitate remanent diſcutienda, infrà, vbi de Temperantia, aptiùs expendam.

DISPVTATIO VI.

De Iuramento.

HOMINEM, modicæ ſuæ fidei conſcium, adeò natura edocuit; vt, quo minus ei diffidatur, mox diuinam veritatem, infallibilis quippe teſtimonij, iuramento compellet: Quod ſi hunc naturæ ductum ea fidelitate ſequeretur homo, vt effectu compleret, quod iurato verbo promittit, nec ea leuitate pro quantulacumque re Creatorem ſuum in teſtem adduceret, non tam alienæ diffidentiæ, quàm propriæ fiduciæ grauiſſimum præſtaret argumentum: verùm ſicut cætera rationalis creaturæ dictamina in auia diſtrahit fæda illa peccati turpitas, quæ mentem à rectâ in Deum tendentia in nimiam ſui dilectionem deflectit, ita Diuini nominis ad teſtandum inuocatio (quam non modò licitam eſſe, ſed & in Deo habere exemplum infra probabo) propter peccati prauitatem variis errorum labyrinthis implicatur; eam igitur, quatenus Iuramenti naturam induit, tota hac diſputatione per plures quæſtiones extricare conabimur.

QVÆSTIO I.

Quid ſit IVRAMENTVM, *& quotuplex.*

D. Bonauent. in 3. diſt. 39. dub. litt. & aliis ll.
D. Thom. 2. 2. quæſt. 89. art. 1.

IVRAMENTVM dicitur à iure, quia inſtar iuris 1
eſt habendum, vnde Iuſiurandum dicitur.

IVRARE eſt Deum in teſtem adhibere, vt docet D. Bonauent. *in 3. diſt. 39. dub. litt. & in opuſc. prima parte. Centil. ſect. 12.* D. Thom. 2. 2. *loco cit.* eoſque cæteri ſequuntur. Iuramentum igitur eſt inuocatio Diuini nominis in teſtimonium, hæc autem inuocatio in eo conſiſtit, vt iurans, quantum eſt in

Digitized by Google

ſe, velit, Deum manifeſtare id, quod iuramento confirmat, tanquam id, quod eſt ab ipſo Deo ſcitum, ac verum, & hoc vel in hac, vel in altera vita, vt aduertunt Valentia 2. 2. *diſp.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 1. Sanchez *lib.* 3. *in Decal. cap.* 1. & hoc innuit D. Bonauent. *loco cit. Centil.* definiens, Iurare eſſe inuocare Deum in teſtem ſuæ locutionis; & clarius *in* 3. *diſt.* 39. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in fundamentis.*

Dicitvr Inuocatio Dei, quia ſiue nomine-
2 mus Deum, ſiue creaturas, ſemper adducitur Deus in teſtem, ſaltem indirectè, quatenus eſt author creaturæ. Non enim iurans per creaturam, eam adducit in teſtem, quippe id eſſet blaſphemum, attribuendo creaturæ eſſe primam infallibilem veritatem, firmamentum omnium veritatum, ac inuiolabilem teſtem, vt docet D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 39. *art.* 2. *quæſt.* 2. D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 6. quos reliqui ſequuntur apud Baſſæum 1. *num.* 5.

Dicitvr *Inuocatio Dei in teſtem*, ad diffe-
3 rentiam orationis, quæ eſt inuocatio Dei ad aliquid impetrandum. Hæc autem inuocatio iuramenti non eſt neceſſe, exprimatur verbis, vt coram Deo liget. Ità D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 39. *art.* 3. *quæſt.* 1. quem alij ſequuntur in foro animæ externo. Aliqui tamen negant, neceſſaria eſſe verba. Ità Sanchez *lib.* 2. *de matrimonio*, *diſp.* 31. *num.* 5. & *lib.* 3. *Decal. cap.* 1. *n.* 2. adducens Couar. *de pactis*, *p. p. initio*, *num.* 4. Azor *Tom.* 1. *lib.* 11. *cap.* 44. Suarez *Tom.* 2. *de Religione*, *lib.* 1. *de Iuramento*, *cap.* 11. Clauis Regia *lib.* 5. *cap.* 1. Baſſæus *num* 4.

Alii aſſerunt, neceſſaria eſſe verba, ſaltem in loquentibus. Authores referuntur à Couar. *loco cit.* & Zauallo *quæſt.* 406.

Qvoad D. Bonauent. videtur quidem cum his ſentire *in* 3. loco mox indicato *ad tertium*, *& quartum*: at ſi attentè legatur, vult, ea ſigna ſufficere, quibus certitudo contractus in foro externo eluceat.

4 An verò requiratur alicuius rei ſacræ contactus, puta Euangelij, S. Bonau. *in* 3. *diſt.* 39. *art.* 2. *q.* 2. *in corpore*, concedit quidem, conſuetum eſſe per Euangelia iurare frequentius; tanquam ea, in quibus Diuina veritas maximè elucet; at non admittit neceſſarium contactum: Eum ſequuntur Couar. *de pactis* 1. *part.* §. *primo.* Zauallus *quæſt.* 407. Sanchez *loco citato*, *num.* 3.

5 Ex his habes, Iuramentum formaliter eſſe vnicum, quia eſt adductio Dei in teſtem, & ob hoc habet rationem iuramenti, vt notat Caietanus *ad art.* 1. *D. Thomæ*, & Valentia *diſp.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 2. poſt D. Bonauent. *loco citato Centil.* vbi id probat; nam periurium eſt mendacium adducto Deo in teſtem firmatum. Igitur & Iuramentum ſecundùm eſſentiam eſt veritas Diuina in teſtimonium adducta, quæ in omnibus reperitur iuramentis, vt notat Sanchez *num.* 9. *alijs citatis*, & ideo in confeſſione non eſt diſtinguendum.

Materialiter verò diuidi poteſt tum ex parte veritatis, ſiue enunciationis, ad quam confirmandam adhibetur: tum etiam ex parte modi ſignificandi illam interiorem inuocationem Diuini teſtimonij.

Ex parte inuocationis diuiditur Iuramentum in Promiſſorium, & Aſſertorium. Ità D. Bonauent. *loco cit. Centil. & ſermone* 3. *in Decalogum*, *& in* 3. *diſt.* 39.

6 Tvnc eſt Aſſertorium, quando Diuinum teſtimonium inuocatur ad confirmandam enunciationem de præſenti, aut præterito. Quando verò inuocatur ad confirmandam enunciationem de futuro, dicitur Promiſſorium. Hinc D. Gregorius Nyſſenus *homil.* 4. *in Cant.* ait duplicem eſſe operationem iuramenti; aut enim facit fidem veritatis, aut confirmat fidem promiſſi, ſicut in Pſalm. 131. dicitur: *Iurauit Dominus Dauid Veritatem, & non fruſtrabitur eam.*

Observa hìc, votum promiſſorium dici, quia licèt vel proponamus, vel promittamus aliquid facere, plerumque tamen promiſſionem habet adiunctam. Vel dic, etiam propoſitum faciendi habere aliquid ſponſionis, quod à voto differt, quia adducit eius propoſiti Deum teſtem, & hic ſenſus videtur magis ad mentem D. Bonauenturæ, qui promiſſorium iuramentum ait eſſe, quo aliquid promittimus.

Ex parte verò modi S. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 39. 7
dub. litt. diuidit in Iuramentum per ſimplicem conteſtationem, quæ modula, vel adducit Deum in teſtimonium, quatenus habet rationem principij, vt Iuro per Deum; vel vt habet rationem principij, & cognoſcentis; vt Teſtis eſt mihi Deus, vel ſit: Et in iuramentum, quod inuocat Deum in teſtem, vt retribuentem, aut bona, vt Teſtis mihi Deus, qui vitam tribuit, vel vt retribuentem pœnas in vltionem, vt: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat: ſic ſuam voluntatem, vel ſe ipſum exhibet Diuinæ vltioni, ſi falsò inuocatur, & hoc dicitur Iuramentum execratorium, quod aliquando poteſt eſſe mixtum, vt fuit illud Apoſtoli 2. Corinth. 1. *Teſtem Deum inuoco in animam meam.* Vnde periurium execratorium non includit duas culpas, alteram periurij; alteram inuocatæ maledictionis; quia maledictionem iuſtè periurus imprecatur ſibi, vt notat Valentia *loco citato*, licèt oppoſitum cenſeat Tannerus *diſput.* 5. *quæſt.* 5. *num.* 4. Hoc autem genus iuramenti frequens erat temporibus legis veteris; quia tunc erat *Deus vltionum*, & quia lex erat timoris, vt notat D. Bonauent. *loco citato.*

Adverte autem, ipſum communiter diuidi in 8
ſimplex, & execratorium, quia illa formula, qua inuocatur Deus, vt retribuens bona, ad ſimplicem formam iuramenti reuocatur, niſi ita proferatur, vt includat contrariam maledictionem: Vt: Ità me Deus adiuuet: Ità Deus mihi benefaciat, det gloriam, &c. Hac enim formula ſubintelligitur: His me Deus bonis priuet, ſi hoc non eſt verum; Ità Caietanus *loco citato*, Sylueſter V. *Iuramentum*, 1. *quæſt.* 1. Sotus *lib.* 8. *de iuſtitia*, *quæſt.* 1. *art.* 1. Nauar. *ſumma*, *cap.* 12. Alcozer *cap.* 15. Leſſius *lib.* 2. *de Iuſtitia*, *cap.* 42. *dub.* 2. Sayrus *lib.* 5. *cap.* 2. Sanchez *lib.* 3. *ſumma*, *cap.* 2. *num.* 36. Itaque hoc iuramentum erit execratorium; Si verò omnis execratio amoueatur, neque Deus adducatur in teſtem, non erit iuramentum, vt ſi dicam: Tot aureos haberem, quot ſunt iſta, quæ dico. Ità Sanchez *num.* 39.

Tandem aliud eſt iuramentum ſimplex, aliud 9
ſolemne; aliud iudiciale, aliud extra iudicium. Ità D. Bonauentura *in* 3. *diſt.* 39. *art.* 1. *part.* 3. *in reſolutione.*

Circa modos, & formulas iurandi oportet aliqua adnotare.

Primo reſpicienda eſt intentio, an fuerit iu- 10
randi illis verbis, ſeu ſignis. Ità D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 39. *art.* 3. *quæſt.* 1. *in fundamentis*, & *reſp. ad vltimum*, aduertit, obſeruandum eſſe vſum communem illius patriæ, an ea verba ſignificent iuramentum. Hanc regulam ſequitur Valentia 2. 2. *diſp.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 2. *col.* 1. Sanchez *lib.* 3. *cap.* 2. Suarez *lib.* 1. *de iuramento*, *cap.* 12. Baſſæus V. *Iuramentum*, 1.

Secvndo, non eſſe neceſſarium verbum *Iuro* ad iuramentum, ſed ſatis eſſe verbum, aut ſignum vocantis Deum in teſtem, vt *Per Deum*, *&c.* Ità. S. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 39. *in dub. litt.* & *in quæſtionibus*, paſſim,

Digitized by Google

paſſim, ac in opuſculis *locis adductis*, quem ſequitur Abbas *cap. etſi Chriſtus, num. 3. de iureiurando*, Syluеſt. *verbo iuramentum*, 1. Couarr. *de pactis 1. part. num. 7.* Sanchez *eodem lib. 1. cap. 13.* Sayrus *lib. 5. cap. 1.* Sanchez *loc. cit. num. 2.*

11 TERTIÒ, non eſſe neceſſarium ad verum iuramentum, vt res adducta in teſtem ſit verè ſacra, ſed ſatis eſt, vt ſit talis in Iurantis æſtimatione; atque adeò ethnici iurantes per Deos, verè iurant, quia putant, verum Deum in teſtem adducere, etſi materialiter errent. Ita D. Bonauent *in 3. d. 39. art. 2. quæſt. 3.* vbi id etiam probat ex iuramentis, quæ deſcribuntur in ſcriptura, factis ab ethnicis, *Geneſ. 31.* à Laban Iacobo. *primo Machab. 8.* à Romanis Iudæ.

DEINDE id probat ex D. Auguſtino *epiſt. 154.* & refertur *cap. Mouet, 22. quæſt. 1.* ſequuntur Gloſſa *cap. mouet V. ſociet.* Syluеſt. *V. iuram. 4. quæſt. 4.* Conarr. *de pactis 1. part. §. 1. num. 10.* Aragon. 2. 2. *quæſt. 89. art. 1.* Seraphinus de priuilegio iuramenti *priui. 30.* Azor. *T. 2. lib. 11. cap. 2. quæſito 1. & cap. 11. quæſito 11.* Petrus Ledeſma *Tom. 2. ſummæ, tract. 11. cap. 1. d. 1.* Philiarc. *de offic. Sacerd. Tom. 1. quæſt. 2. lib. 3. cap. 13.* contra multos, quos ſequitur Sanchez, atque adducit *lib. 3. cap. 2. num. 5.* vbi non reſpondet Scripturis adductis à D. Bonauentura.

12 OBIICIT verò, iuramentum adducere Deum verum in teſtem.

RESPONDETVR, ſufficere ſi intendatur adducere verum Deum. Sic intendunt gentiles, licèt aberrent, ſicuti ſi quis iuret ſuper librum prophanum, putans eſſe Euangelium, vere iurat.

RESPONDET Sanchez, non eſſe ſimile, quia hic intendit iurare per vera Euangelia, nec ei libro aliquid ſacrum adſcribit.

AT non eſt ad rem, quod cultus latriæ illi non adhibeatur; tunc eſt enim inuocatio in teſtem, licèt ſubordinata, res tamen eſt diuerſa, vt notat D. Bonau. *loc. cit.* quia ſufficit ethnicum exiſtimare, & intendere in verum Deum.

IDEÒ ſi Chriſtianus per falſos Deos iuraret, non cogerêtur iuramenti religione, quia ex notitia, & intentione adducitur creatura in teſtem. Vnde miror, aliquos apud Sanchez *numero 6.* hoc dixiſſe. Iurare ergo per BACCHVM falsò, non eſt periurium; ſeriò autem, eſt blaſphemia.

13 QVARTÒ notandum, nil referre in iuramento, ſiue res in teſtem adducta inuocetur per propoſitionem *In*, ſiue per propoſitionem *Per*; vt iuro in Deo, vel per Deum. Ita D. Bonauent. *in 3. d. 39. dubio litt. num. 5.* in fine, quem ſequuntur Syluеſt. *V. Iuram. 1. quæſt. 5.* Aragon: 2. 2. *quæſt. 89. art. 1.* Petrus Ledeſma 2. *Tomo, tract. 1. cap. 1.* Valentia 2. 2. *diſp. 6. quæſt. 7. puncto 2.* Azor. *Tom. 1. lib. 11. cap. 3. quæſito 1.* Manuel 1. *Tomo ſummæ. cap. 19.* Suarez *lib. 1. de Iuram. cap. 13. num. 14.* Clauis Reg. *lib. 5. cap. 1. num. 13.* Leſſius *lib. 2. de iuſt. cap. 42. dub. 1.* Sanchez, aliis adductis *loc. cit. num. 8.* Sic Matth. 5. dicitur: *Non iurare omnino, neque per cælum, neque per terram.*

14 QVINTÒ aduerte ex D. Bonauent. *in ea diſt. art. 2. quæſt. 2. in corpore, & ad argumenta*; Iuramentum per creaturas, eas aſſerendo veritatis teſtes infallibiles, eſſe blaſphemiam, & ſpeciem Idolatriæ conſequenter; at verò iurare per creaturas, vt ſunt effectus Creatoris, quem in teſtem inducimus, eſt iuramentum, de quo agemus *quæſt. 3.* Ità omnes.

OBSERVAT autem Sanchez *num. 10.* eas ſolas creaturas adductas in teſtes iuramentum formare, in quibus ſpecialiter relucet Dei maieſtas, vt homo, cælum, &c. Niſi cæteris addatur Deus, vt *per aërem Dei*: Adducit pro ſe Syluеſtrum. *V. Iuram. 1. quæſt. 4.* Nauar. *in ſumma, cap. 12.* Suarez *lib. 1. cap. 13. num. 23.* & alios.

15 AT D. Bonauent. loco adducto *ad vltimum* etiam per lapidem ait iurari, quod probat primò ex *Matth. 5.* vbi prohibetur iurare per terram, quæ tamen eſt infima ſubſtantia corporea, in qua non elucet ſpeciali ratione Diuina bonitas. Idem enim erit ac iurare per lapides, &c.

DEINDE idipſum probat *ex diſt. 2. 2. quæſt. 1.* quem vide.

EX his ſequuntur multarum difficultatum ſolutiones, quas refert Sanchez à *num. 13.*

PRIMÒ ſequitur ex quarto Notando, idem iuramentum eſſe, ſi dicas: Per Deum ita eſt; & in Deo ita eſt; hoc enim ſecundò modo iurandi vſus eſt Paulus, Rom. 9. *Veritatem dico in Chriſto, non mentior.* Ità D. Bonauent. & alij ibi adducti.

16 SECVNDÒ deduco ex primo Notando, tametſi hæc verba: Voueo Deo votum, reſonent, tamen ex vſu eſſe cenſenda iuramentum. Idem dicendum de his: Promitto Deo, licèt in ſe ſpectata ſint votum, non iuramentum, quod ſanè libenter concedo Valaſco *conſil. 99. num. 14.* Idem dic de his: ſicut habeo fidem Chriſtianam, tum ex vſu; tum quia in ſententia D. Bonau. & aliorum, certus ſum veritate fidei, me habere fidem veram: Aliter videtur de his: ſicut baptizatus ſum, religioſus, probus, quia videtur ſolùm adduci in teſtem fidelitas, ac veritas, quam Chriſtianus, Religioſus, vel vir probus profiteri tenetur. Hæc autem: *Scit Deus: Videt Deus, ita eſſe*, aliqui dicunt eſſe iuramenta, vt D. Auguſtinus *epiſt. 89. & ſerm. 28. de verbis Apoſtoli.* Et refertur *cap. ſi peccatum. 22. quæſt. 1.* & D. Thom. *loc. cit. ad 3.*

17 AT D. Bonauent. *diſt. cit. in dub. litt.* vult, neceſſariò inuocandum eſſe in teſtem Deum, vt ſcientem, vt ſit iuramentum. Quare ſi ſimpliciter enuncietur. Non erit iuramentum, vt notat Sanchez *num. 20.* & hoc vult D. Auguſtinus. Ita docent etiam Caietanus *ad 3.* Tabiena *verbo iurare, quæſt. 32.* Sotus *lib. 8. de Iuſt. quæſt. 1. art. 1.* Suarez *lib. 1. de voto, cap. 13. num. 7.* Leſſ. *lib. 2. de Iuſt. cap. 2. d. 2.* Clauis Regia *lib. 5. cap. 1.* Pedraza *ſumma, præcepto 2. § 1.* Aragon. 2. 2. *quæſt. 89. art. 1.* Manuel 1. *Tomo ſummæ, cap. 191.* Valentia *d. 6. quæſt. 7. puncto 2.* Sà *V. Iuram.* Petrus Ledeſma 1. *tom. tract. 11. cap. 1.* quos adducit, & ſequitur Sanchez *num. 20.* Itaque hæc verba: *Deus ſcit, videt*, poſſunt eſſe ſimplices enunciationes; hoc verò ex vſu, intentionéque iurantis dimetiendum eſt. Hæc autem: Teſtis eſt mihi Deus, aſſerit S. Bonauent. *loc. cit.* eſſe iuramentum. Ita etiam D. Thom. Sotus, Aragon, Manuel, proximè citati, Syluеſt. *V. iuramentum* contra Sanchez *num. 21.* & Azorium *loco citato*, qui dicunt eſſe verba æquiuoca, ſicut priora: *Scit Deus*, & ita poſſe & inuocatiuè, & enunciatiuè proferri.

18 ENIM verò fatetur Sanchez, ea maiorem iuramenti effigiem habere, & ex vſu eſſe iuramenta. Ità etiam Suarez *eo cap. 13. num. 7.* At inter iuramenta ponunt Sayrus *lib. 5. cap. 2.* Leſſ. *cap. 42. dub. 2. num. 8.* hæc verba: Teſtis mihi ſit Deus. Deum teſtor, teſtificor, quæ S. Bonauentura ait idem eſſe cum ſuperioribus: Teſtis eſt mihi Deus; nam cum teſtis eſſe debeat vocatus, vt legitimus ſit, eo ipſo, quod Deus dicitur: *Teſtis eſt*, inuocatur.

HÆC autem: *Viuit Deus*, ponuntur vt iuramentum à D. Bonauent. *loc. cit.* quem ſequuntur Sylueſter *V. iuramentum.* Sotus *de iuramentorum abuſu, cap. 4. & lib. 8. de iuſt. quæſt. 1. art. 1. col. 6.* Azor. *Tom. 1. lib. 11. cap. 3. quæſito 1.* Suarez eo *cap. 13. n. 6.* contra Petr. de Ledeſma *loc. cit. n. 20.* qui ea ponit inter verba ambigua, ſicuti ponit ea etiam: Deus eſt veritas, quòd ita res eſt, cui in hoc fauet Suarez *loco citato.*

DEDVCITVR

Digitized by Google

19 DEDVCITVR etiam, eſſe iuramenta per vitam Dei, vel Sanctorum, per quæuis Chriſti, vel Sanctorum membra. Ità S. Bonau. *loc. cit.* & *art.2. quæſt.2.* At iurare per membra aliqua Dei ſimpliciter, blaſphemum proclamatur à D.Bonau. *ad 2.* quod probat ex Pij Papæ decreto, quod habetur 22. *quæſt.* 1. vbi dicitur: *Si quis per capillum Dei, vel caput iurauerit, &c. ſi in Eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur; ſi laicus, anathematizetur.* Sunt autem blaſphemiæ, vt notat D. Bonauent. *loco citato*, ſi credatur verè in Deo membra eſſe; vel per membra Chriſti diuidenda, vt v. g. per caput Chriſti, per vitam Chriſti; hoc enim eſt execratorium, quaſi dicat: Poſſit Deus, ſeu Chriſtus, amittere vitam, ſi non eſt ità.

SIMILITER iurare per pudenda Chriſti, vel Sanctorum, eſt blaſphemia, quia licèt ea membra habuerint, non tamen ad contumeliam, tanquam vituperabilia, & hoc indicat etiam S. Bonauent. *loco citato*, quocum in omnibus ſunt Doctores plurimi, adducti à Sanchez *lib. 2. ſum. cap. 32. à num. 25. ad 30.*

20 SIMILITER iurare per vitam, vel ſalutem, aut animam noſtram, vel proximorum conuiuentium, eſt verum iuramentum, vt notat S.Bonauent. 3. *diſt.39. art.2. quæſt.2. in corpore.* Sic Ioſeph iurauit per vitam, & ſalutem Pharaonis *Geneſ.42.* Ratio eſt, quia adducitur Deus author vitæ, animæ, &c. quæ ſunt res nobiles, in quibus elucet Diuina maieſtas: id patet in opinione etiam aduerſariorum, quos retuli *notando quinto.* Ità docent Syluester V. *Iuram.* 1. *quæſt.5.* Sotus *lib. 8. de Iuſt. quæſt.* 1. Pedraza *ſumma, præcepto 2. §.1.* Azorius *tract.1. lib.11. c.3. quæſt.1.* Petrus Ledeſma 2. *Tom. tract. 11. cap.1. dub.1.* Suarez *eo cap.13. num.12.* contra alios; quos refert Sanchez *num. 29.* qui tamen contra Ledeſmam ait, non eſſe execratorium. Idem erit autem, vt ſuprà dixi: *In anima mea*, niſi fortè velis ſolùm dicere: aſſero id, quod habeo intus; tunc enim non erit iuramentum, vt notat Sanchez.

21 SIMILITER erit iuramentum: Viuit anima mea, vel tua, vt notat D. Bonauent. *eo dub. litt.* quia adducitur Deus, vt author vitæ. Ità Sanchez *num.29.* Syluester V. *Iurament.* 1. *quæſt.1.* Azor *loco cit.* Hæc autem verba per meam conſcientiam, vel in mea conſcientia; multi aſſerunt eſſe iuramentum, quos refert Sanchez *num.* 30. At potius videtur ſolùm recitatiuè dici: aſſero, quod in conſcientia ſentio. Ità Sanchez, Sotus *de Iuramentorum abuſu, cap.41.* Petrus Ledeſm.2. *Tom. tract.11. cap.1. dub.1.* Suarez *eo cap.13. num. 22.* Sayrus *eo cap.1. num. 13.* Leſſius *eo dubio citato.* Idem erit: Teſtis eſt mihi mea conſcientia; nam conſcientia ex ſe naturaliter teſtificatur, vt notat D.Bonauent. *in 2. diſt.39. quæſt.1. ad vltimum*, & ita ſignatur. Hoc mihi dictat conſcientia.

22 VERBA autem illa: In fide mea: *A fe da quel che ſon*; puto, non eſſe iuramentum cum Sanchez *lib.7. de matrim. diſp.79. num.28.* ſecluſa peculiari dicentis intentione, qui per ea verba fidem Diuinam intelligeret; ſenſus enim eſt: Per meam fidelitatem, veritatem humanam, qua verba humana fundantur in modo ordinario loquendi, vt notat Caietanus, & ita neque erit iuramentum: *In veritate ità eſt.* Ita multi cum Sanchez *num.34.*

Sunt autem rudes, confitentes ſe iuraſſe, interrogandi, Quid dixerint, vt monet Baſſæus.

QVÆSTIO II.

An liceat per DEVM iurare.

D.Bonauent. in 3. diſt.39. art.2. quæſt.1.
D.Thom.2.2. quæſt 89. art.2.

HÆRETICI plurimi omninò negant, Iuramentum licitum eſſe. Inter hos ſunt Manichæi, quos refert D.Bonau. hîc, & Apoſtolici apud D.Bernardum *homil. 66. in Cant.* & Cathari, teſte Guidone, & Pauperes de Lugduno apud eundem, & Fraticelli, teſte Turrecremata *lib. 4.* ſummæ de Eccleſia *part.2. cap.37.* Vuiclephus *errore* 43. ex damnatis in Concilio Conſtantienſi *ſeſſ.* 8. qui dixit, non eſſe iurandum ad firmandos humanos contractus; ita & Anabaptiſtæ apud Coclæum contra eoſdem, & Eraſmus *ad 5. Matthæi.* 23

ASSERO tamen, licitum eſſe Iuramentum.

PROBATVR à D. Bonau. primò ex 5. Matth. *Reddes autem Domino iuramenta tua.* Idem habetur Deuter.6. *Dominum Deum tuum timebis, & per nomen illius iurabis*, & cap. 21. vbi præcipitur Magnatibus vicinioribus loco, in quo homo occiſus fuiſſet repertus, vt iuramento ſe expurgent, & Pſalm.62. *Laudabuntur omnes, qui iurant in eo*, & Heb.6. vbi dicitur: *Omnis controuerſiæ finis eſt iuramentum*, vt ritè aduertit S.Bonauent. *ſerm.3. Decalogi*, & *loco cit.* poſt D.Auguſtinum *ſerm.28. de verbis Apoſtoli.* 24

PROBATVR ſecundò à D.Bonauent. Id, quod habet Deum, & ſanctos exemplares, non eſt peccatum: At iuramentum editum eſt à Deo, & ſanctis: Ergo. Minor probatur, Geneſ. 22. *Per memetipſum iuraui, dicit Dominus.* Pſalm. 119. *Iurauit Dominus*, Heb. 6. *Per ſemetipſum iurauit.* Prætereà quoties in veteri teſtamento dixit: *Viuo ego*, & in nouo: *Amen, amen*, (quod frequens eſt) Deus iurauit, vt ritè aduertit etiam D. Hieronymus *ad 16. Ezech.* Chryſoſtomus *homil.11. in epiſtolam ad Heb.* Oecumenius *in cap.3. ad Heb.* & habetur *cap. Etſi Chriſtus, extra de iureiur.*

SIMILITER etiam Sancti iurarunt: ſic Abraham *Geneſ.21.* Iacob Laban *Geneſ.* 31. Moyſes Iethro *Exodi* 2. Dauid 1. *Reg.20. ſecundo, Reg.1.* Apoſtolus *Rom.1. ſecunda, Cor.1. Philip.1.* & aliis locis, vt refert S.Bonauent. *ſerm. 3. Decal. & in 3. diſt.39.* paſſim & *in Bibliis Pauperum, cap. 18.* Ergo. Eſt argumentum D.Auguſtini *loco cit.* & *lib. 19. cap.23. contra Fauſtum*, & aliorum Patrum. 25

PROBATVR tertiò. Id, quo exhibetur Deo honor, eſt licitum: tale eſt iuramentum: Ergo. Minor probatur à D.Bonauent. ex Gloſſa *in 5. Matth.* quia dum adducimus Deum in teſtem veritatis, fatemur Deum eſſe primam veritatem infallibilem, cui innitimur, in quem ſperamus veritatem pandendam, quem timemus, quem diligimus, & ideò nos totos in eum remittimus. Quæ latè proſequitur Suarez *lib.2. de religione, Tract. de iuramento, lib.1. cap.4. & 7.*

PROBATVR quartò à D. Bonauent. Quod habet obiectum, & finem ſanctum, eſt licitum; tale eſt iuramentum, quod habet obiectum Diuinam inuocationem ad pandendam veritatem, ad promouendum bonum, ad conſeruandam fidelitatem, ad pacem promouendam, ad compeſcendam malitiam, ad ſedandas controuerſias, ad ritè expurgandas infamias, vt habetur *Heb.6. Deuter. 21.* ſuprà allatis: Ergo. Vide D.Bonauent. 26

Digitized by Google

D.Bonauent. etiam *ſerm.* 3. *Decal.* & *loco cit. Centil.* His argumentis nituntur Suarez *loco cit.* Valentia 2. 2. *diſp.*6. *quaſt.*7. *puncto* 3. Caſtro *lib.*8. *contra hæreſes,V. Iuram.* Azor *Tom.*1. *lib.*11. *cap.*2.

Obiicies primò *Matth.*5. Chriſtus ait: *Ego autem dico vobis non iurare omnino.*

27 Respondet D. Bonauent. *ad primum* , & *ſerm.*3. *in Decalogum* , Chriſtum non prohibuiſſe vniuerſaliter iuramentum , ſed ſolùm prohibuiſſe , ne in omni negotio facilè iuraremus. Propterea enim non dixit : *Ego dico vobis non iurare omnino* , quod vniuerſalem negatiuam redderet : ſed ait : *Dico vobis non iurare omnino* , ideſt , non ſemper , & ita facilè. Negatio enim poſita ante ſignum vniuerſalitatis æquipollet particulari negatiuæ. Sic: Non omnis homo currit, eſt particularis negatiua : At poſtpoſita negatio facit eam vniuerſaliter veram , vt : Omnis homo non currit. Hanc reſponſionem accipit Azor *Tom.*1. *lib.*11. *cap.*3. *quæſito* 5.

Valentia *loco citato* , poſt Gabrielem *in* 3. *diſt.*39. *quaſt.*1. hanc reſponſionem reſpuit, quia ſententiæ Sacræ ſcripturæ non ſunt metiendæ regulis Dialecticorum , & conſtat ſub eadem loquendi forma extare in Scriptura prohibitionem vniuerſalem, vt Exodi 20. *Non facies tibi ſculptile , neque omnem ſimilitudinem.*

28 At quid obſerat hæc Seraphici arguta obſeruatio , vt eam funditus euertere nulla ratione conarentur iſti ? Eam porrò ſolidam oſtendo ; Nam ſæpe , ac ſæpius Scriptura his explicatur regulis, vt paſſim videre eſt in SS. PP. præcipuè Auguſtino; Regulæ enim Dialecticæ ad propoſitionum veritatem inueniendam traditæ ſunt ; & in hoc caſu traductus eſt textus de verbo ad verbum ex Græco, quod ità omninò ſonat, vt in textu legitur. Scimus autem, Græcos his regulis Ariſtotelicis vti. Sic & figuris , & Tropis ſæpiſſime videmus vti ſacram ſcripturam.

Exemplum verò adductum à Valentia eſt pro nobis : Ibi enim non prohibentur vniuerſaliter omnes imagines , nam & ipſe Deus Cherubinos texendos, alios ſculpendos iubet ; ſed illæ dumtaxat , quibus honor latriæ impendatur , vel per quas aliis creaturis impendatur , vt fatetur ipſe Valentia 2.2. *diſp.*6. *quaſt.*11. *puncto* 6. *col* 1461. vbi hunc dicit eſſe omnium Catholicorum irrefragabilem ſenſum. Quare illa eſt propoſitio negatiua particularis.

29 Reiectis igitur aliis etiam reſponſionibus, reſpondet Valentia ex D.Thom. *art.*2. *ad* 1. & D.Auguſtino *lib.*19. *contra Fauſtum* , *cap.*23. & *lib. de mendacio* , *cap.*15. Chriſtum Dominum prohibuiſſe facilitatem , atque adeò temeritatem in iurando , qua Phariſæi ſcatebant. Hunc autem fuiſſe Chriſti Scopum probat ex initio ſermonis: *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum , & Phariſæorum , non intrabitis in regnum cælorum.*

30 Cæterum pro hac expoſitione poterat adducere etiam S. Bonauenturam *loco cit. ad ſecundum* , & *in corpore.* Ratio vero, quam de ſuo penu addit Valentia, friuolum eſt inuentum ; ſatis enim Chriſtus aſſignauit abundantiorem neceſſariam iuſtitiam, quoad hoc retundens eorum vſum peierandi per creaturas, hoc prætextu, non eſſe iuramentum per eas. Quod verò potius prohibuerit facilitatem nimiam in iurando , vnde iuramentum poſſet carere etiam veritate ex inconſideratione ; aut prohibuerit , ne in omni re leui abſque neceſſitate iurarent , vt ait S. Bonauent. in priori expoſitione,ne verbulo quidem colligitur. Adde etiam in priori expoſitione D. Bonauenturæ contineri hanc ſecundam , nempe , prohiberi, ne tertio quoque verbulo è quauis occaſiuncula , leuique cauſula præcipites inconſideranter iuremus.

Obiicies ſecundò, Iacobi 5. *Ante omnia autem fratres mei nolite iurare.*

Respondet S.Bonauent. *in corpore* , & *ad* 2, ex D.Auguſtino *ad Publicolam* , vetare facilitatem iuramenti ob periurij periculum ex inconſideratione veritatis. Irà reſpondet etiam Valentia *loco cit.* Idem reſponſum ex D. Bonauent. *ad ſecundum* , dat Patribus , qui contra iurantes frequenter inuehuntur.

Addit S.Bonauent. Diuum Iacobum intendere etiam remouère affectum nimium ad iuramenta ; ideò ait : *Nolite* , propter periculum , quod ex affectu ſequitur frequentandi abſque debitis conditionibus iuramentum ; nimia enim frequentia mala eſt. Ex quo tamen non ſequitur, abſolutè malum eſſe iuramentum : Sicuti conſuetudo ridendi, & ludendi eſt mala ; at aliquando moderatè ludere, & ridere eſt virtus Eutrapelyæ. Vnde redarguit S. Bonauent. illud argumentum: Omnis actus, cuius conſuetudo eſt mala, & ipſe malus eſt ; at conſuetudo iurandi eſt mala : Ergo & actus ſimpliciter. Addit ergo propterea , Iuramentum non eſſe ex bonis per ſe appetendis , ſed eo in ſola neceſſitate vti licere, quod probat ex D.Auguſtino *de ſerm. Domini in monte* , *lib.*1.*cap.*30. & refertur , *cap. Ita ergo* , 22. *quaſt.*1. & D.Thom. *art.*5. idem haber. 31

Obiicies tertiò , peruerſum eſt inuocare Deum teſtem rerum prophanarum , & humanarum in tanquam licitum.

Respondet S. Bonauent. *ſerm.* 3. *Decal.* ex Apoſtolo *Heb.*6. Id à Deo rectum exiſtimari ; nam pax eſt grauiſſimum bonum , neceſſarium ad ſalutem; ſedatis autem controuerſiis, conſeruatur pax. Itaque inuocatio Dei non ordinatur , tanquam ad vltimum finem ad prophana negotia , ſed finis controuerſiarum eſt pax , quæ in Deum reuertitur , ac terminatur. Eodem modo reſpondet Valentia *loco cit.* & Azor *Tom.*1. *lib.*11. *cap.*3. *quæſito* 5. & Iuriſconſult. *leg.*1. *ff.de Iureiurando.* 32

QVÆSTIO III.

An liceat iurare per creaturas.

D.Bonauent. in 3. diſt.39. art.2. quæſt.2.
D.Thom 2.2. quæſt.89. art.2.

FVit opinio D. Hieronymi *in* 5 *Matthæi*, vetitum à Chriſto fuiſſe iurare per creaturas. Eum ſecutus eſt Alphonſus de Caſtro, V. *Iuram. hæreſi* 1. & videtur Innocent. III. *cap. etſi Chriſtus* , *de Iureiurando.* 33

Vera tamen ſententia eſt, licere per creaturas iurare. Ità D.Bonauent. hîc , D. Thom. *ad primum,* quos omnes alij ſequuntur , vt ait Azorius *Tom.*1. *lib.*11. *cap.*3. *quæſito* 5.

Notat autem Azorius ex D. Bonauent. *in corpore* , dupliciter iurari poſſe per creaturas ; primò per eas, tanquam teſtes veritatis inuocatas , quaſi diuinas , quo pacto ethnici iurabant *Ædepol* , *Mehercule* , & hoc continet blaſphemiam , nimirum quia id adſcribitur creaturis, quod eſt proprium Dei , eſſe veritatis authorem infallibilem , & hoc ideò prohibetur *cap. Clericum* , 22.*quaſt.*1. à Concilio Carthaginenſi IV. & *cap. ſi quis per creaturas.*

Altero modo iuratur per creaturas , non ipſis ſiſtendo,

ſtendo, ſed Deum inuocando, qui in creaturis opifex elucet, vt author omnis veritatis, & bonitatis; in creaturis etiam hoc eſt licitum, vt infrà oſtendam.

Assero, licitum eſſe per creaturas iurare.

34 Probatvr à D. Bonauent. primò. Ioſeph *Geneſ.* 43. Iurauit per ſalutem Pharaonis, & Paulus prima *Corinth.* 11. per gloriam Corinthiorum: *Quotidie morior per gloriam veſtram.* Ità ſentit D. Auguſtinus *ſerm.* 28. *de verbis Apoſtoli in Gloſſa ordinaria.* Alij tamen legunt: *morior propter*, &c. At textus Græcus habet, *Per.* Sic legit S.Bonau. etiam *in Bibliis pauperum*, *cap.* 18.

Probatvr ſecundò à D. Bonau. quia communiter ab Eccleſia exhibetur iuramentum per Euangelia; at Euangelium eſt creatum.

Obiicies primò *Matth.* 5. ait Chriſtus: *Nolite iurare per cælum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum pedum eius*, & Gloſſa ait, eſſe ſuperſtitioſum.

Respondet S.Bonauent. vetari iuramentum per creaturas priori modo, attribuendo eis aliquid Diuinum; at iurare poſteriori modo licere, debito moderamine, vt ſuprà.

Obiicies ſecundò. Pius Papa vetat iurare per capillum Dei 22. *quæſt.* 1.

35 Respondet S.Bonauent. damnare illos, qui Deo membra adſcribunt; & qui per membra Chriſti contumelioſè iurant.

QVÆSTIO IV.

Quænam requirantur ad Iuramentum.

D.Bonauent. quæſt. 1.

36 QVæstio eſt de requiſitis ex iure Diuino naturali ad modum licitum iurandi. Conſtans autem eſt Theologorum ſententia, tres, veluti comites, requiri, ex 4. Hieremiæ, *Iurabis: viuit Dominus in veritate, & in Iudicio, & in iuſtitia.* Ita exponit D. Hieronymus, & refertur *cauſ.* 22. *quæſt.* 2. & *cap. vltimo* 22. *quæſt.* 4. Id habet D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 3. D.Bonauent. *in* 3. *diſt.* 39. *quæſt.* 1. & *in dub. lit.* vbi aduertit, Iuramentum ad tria comparari, videlicet ad iurantem, à quo procedit: ad rem, ſeu materiam iuramenti, de qua iuratur: & ad cauſam, de qua, ſeu per quam iuratur. In eo, qui iurat (ait) requiritur iudicium, ideſt diſcretio, & prudentia quædam neceſſaria omni iuranti. Hæc autem tria re-
37 quirit, ait Valentia. Primum eſt, vt quod iuramento affirmamus, non poſſit abſque iuramento ſufficienter probari, tunc enim eſſet abuſus iuramenti; nam iurandi inſtitutum referri debet ad ſola facta contingentia, & occulta, quæ egeant probatione Diuini teſtimonij, cuius oculis omnia ſunt nuda, & aperta. Secundum eſt, vt adſit aliqua pia cauſa iurandi. Tertium eſt, vt qui iuraturus eſt, diligenter præuideat, verumne ſit, an falſum id, quod iuraturus eſt: At ſecunda conditio ad iuſtitiam videtur reduci à D.Bonauent. Sed non ità eſſe reor, vt infra dicam.

38 In ordine autem ad rem, de qua iuratur, requiritur veritas ſaltem ſecundum rationabile iudicium iurantis. Diuerſimodè tamen requiritur Veritas in iuramento Aſſertorio, & in Promiſſorio; nam in Promiſſorio requiritur duplex veritas; altera conſiſtit in concordantia promiſſoriæ dictionis, & interioris intentionis faciendi ſuo tempore, quod ſpondetur: Altera veritas eſt concordia etiam effectus, ſeu rei promiſſæ cum promiſſione, & hæc eſt propriè veritas iuramenti promiſſorij. Veritas autem in Aſſertorio iuramento eſt vnio, ideſt, concordia aſſertionis cum mente diſcreta, vt dixi.

In ordine ad cauſam, per quam, ſeu de qua iuratur, neceſſaria eſt iuſtitia, vt ſcilicet actus iurandi ſit iuſtus, ideſt, non contra leges, & iuſta de cauſa fiat. Et quidem in Iuramento promiſſorio requiritur iuſtitia, non modò in actu; vt videlicet non noceat proximo, ſed etiam in materia iuramenti; vt videlicet ſit opus iuſtum, reductum ad aliquam virtutem, eſto in ſe indifferens, vt dicam *quæſt.* 13. In Aſſertorio autem non requiritur iuſtitia ex parte materiæ; ſæpè enim detegitur licitè per iuramentum proximi crimen; ſed iuſtitia requiritur in ſolo actu iurandi, ne videlicet alicui noceat. Hoc indicat S.Bonauent. dum ait, requiri iuſtitiam, vt pro iuſta cauſa fiat, non ob iuſtam cauſam, quod ad iudicium diſcretionis pertinet, & ideò prudenter etiam ait, iuſtitiam requiri in cauſa, *de qua*, ideſt, in materia iuramenti, pro vt formaliter habet rationem cauſæ iurandi in Promiſſorio; & in actu, pro vt eſt productiuus iuramenti in Aſſertorio.

Ex defectu igitur cuiuſcumque harum circumſtantiarum redditur iuramentum illicitum; nam ſi deeſt iuſtitia, efficit iurans, quantum in ſe eſt, Deum cooperatorem mali, & dicitur Iuramentum iniquum, ſiue iniuſtum. Si deeſt veritas, efficitur Deus vel ignorans, vel improbus; alterutrum enim neceſſe eſt eſſe eum, qui eſt teſtis falſitatis, & dicitur tunc iuramentum falſum, ſiue periurium propriè loquendo. Si denique iudicium deeſt, irrogatur Deo irreuerentia, quippe ſine cauſa trahitur in teſtimonium, & dicitur iuramentum incautum, & temerarium. Vide D.Bonauent. præcipuè *ſermone* 3. *in Decalogum.* 39

Ex his reſoluitur prima quæſtio D.Bonauent. an ſcilicet in omni periurio ſit mendacium.

Potest enim eſſe periurium, quia temerè prolatum eſt; non tamen mendacium, quippe iurans putauit ex inconſideratione, eſſe verum. Id probat S.Bonauent. *in corpore*, ex D.Auguſtino *ſerm.* 23. *de verbis Apoſtoli.* Itaque ex defectu iudicij diſcretionis ſit periurium, quod non eſt mendacium formaliter. 40

Deinde poteſt defectus iuramenti venire ex iniuſtitia, vt ſi aliquis iuret homicidium, ſtuprum, vel aliud facinus animo adimplendi; non erit mendacium, & tamen erit periurium late; Erit tamen mendacium, ſi iuret non animo implendi promiſſum. Ità D. Bonauent. *loco cit.* propriè enim periurium eſt, quod propriè aduerſatur fini iuramenti, qui eſt veritatem ſtabilire. Itaque, ſi deſit tantùm iuſtitia, erit lato modo periurium, vt notat Sanchez *cap.* 8. *num.* 5.

Ratio igitur mendacij ſtat in defectu Veritatis, ſi falſitas voce prolata intendatur, quod ſi intendas dicere verum, & dicas falſum ex inconſiderantia, erit temeritas, vt dixi; mendacium enim formaliter debet eſſe voluntarium directè; attamen etiam dictum falſum ex temeritate, eſt aliquo modo mendacium, latè ſaltem. 41

Ex his habes, ſumpto mendacio latè, in omni periurio, oppoſito iuramento aſſertorio, eſſe mendacium; at ſi propriè, ac ſtrictè ſumatur mendacium, non reperitur in omni iuramento promiſſorio; neque in omni aſſertorio. Vide Valentiam *quæſt.* 14. *puncto* 1. Tanner. *diſp.* 5. *quæſt.* 8. *dub.* 1. Fagundez *in* 2. *Præc. lib.* 2. *cap.* 51. Clarum *lib.* 5.

Concludit igitur S. Doctor ex teſtimonio Hieremiæ, & Hieronymi allegato, propriè eſſe mendacium ex violatione ſolius ſecundæ conditionis, ideſt, Veritatis, non autem ex violatione Iudicij, vel Iuſtitiæ;

Digitized by Google

Iuſtitiæ; ex ſingulis tamen fieri, vt peccetur contra legem iuramenti, quæ tres illas exigit conditiones. Sic & *in opuſc. declaratorio termin. Theol.*

QVÆSTIO V.

An, & quomodo ſit Peccatum iurare abſque Veritate.

D.Bonauent. in 3. diſt.39. quæſt.2. & 3.
D.Thom.2.2. quæſt.98. art.2.

43 **A**SSERO primò iuramentum aſſertorium in quauis materia, etiam paruula, eſt peccatum mortale, ſi ſit falſum, ſolumque poteſt excuſari à mortali ex defectu plenæ deliberationis. Ita D.Bonau. *quæſt.3.in corpore*, & *ad tertium*, quem ſequuntur Caietanus *ſumma, V. Periur. cap.1.* Sotus *lib.8. de Iuſt. quæſt.2. art.3.* Toletus *lib.4. ſummæ, cap.21.* Couar. *cap. variarum, cap.1.n.2.* & *de pactis 1.p.§.1.* Suarez *Tom.2. de relig. lib.3. de Iur.cap.4.* Sayrus *lib.5. cap.4. num.15.& 16.* Azor *Tom.1.lib.11. cap.4 quæſt.1.* Valentia 2.2. *diſp.6. quæſt.7. puncto 3.* Sanchez *in ſumma, lib.3. cap.4. num.6.* qui dicit omnes alios ſequi. Nec excuſat quicunque finis ſanctus, aut timor, vt docent Suarez, Sayrus, Sotus, Toletus *loco cit.* Nauar. *ſumma, cap.12.* Sanchez *loco cit.* poſt D.Thom. *art.3. ad 1.* D.Bonauent. *quæſt.2. ad vltimum*, quod probat, tum ex canone *in Decr.lib.2. tit.24. cap.15.* de Iureiur. *Quod ſi quis periurat pro vita corporis ſeruanda, quia magis dilexit corpus, quàm animam, ieiunet tres quadrageſimas*; Tum quia peierare eſt intrinſecè malum, vt nunquam valeat honeſtari. Ita arguit Sanchez *num.7.* eum aliis.

PRIMA pars aſſertionis probatur à D.Bonauent. *quæſt.3.* ex D. Auguſtino *ſerm. 28. & 30. de verbis Apoſtoli.*

44 SECVNDO probatur à D. Bonau. *argumento 3.* quo vtuntur Valentia, Sanchez, & cæteri: quia Deum afferre in teſtem falſum, eſt magnus Diuinæ veritatis contemptus. Sic enim efficitur Deus, vel ignorans, vel improbus, vt vrget etiam Baſſæus V. *Iuram.2. num.3.*

HINC ſequitur primò, non benè Iuriſtas, quos refert Angelus V. *Periurium*, docens, eorum ſententiam eſſe probabilem, dixiſſe, iuramentum falſum ex ioco eſſe veniale. Imò eſt maius peccatum, quia eſt maior contemptus, vt docet D. Bonauent. *ad 3.* D. Thom. *quæſt. 98. art. 3. ad ſecundum*, quos alij ſequuntur, adducti à Sanchez *num.7.*

ADDVNT tamen S.Bonauent. & S.Thom. poſſe à mortali excuſari, ſi iuretur ex ioco, qui tollit deliberationem; tunc enim iocus non eſt grauis contemptus Diuinæ veritatis.

SEQVITVR ſecundò, eum pariter mortaliter labi, ſi rem ſibi dubiam, & incertam iuret, quia periculo exponitur falſum dicendi, ac periurandi, imò periurat aſſerens certò rem dubiam, vt arguit Sanchez *num.8.* ex D.Bonauent. *quæſt.1. ad 1.* Deinde quia vt ait S.Bonauent. *quæſt.2. ad 1.* Diuina veritas temerè adducitur, & contemnitur, dum vocatur in teſtem certum rei incertæ.

ADDIT aliam rationem S. Bonauent. *loco citato, quæſt.1. ad 3.* quia illud iuratur ex conſcientia culpabiliter erronea, quæ in moribus non excuſat factum iniquum. Vide Baſſæum *3. num.3.*

45 AD veritatem autem iuramenti aſſertorij non eſt neceſſe, vt res ita ſit, ſed ſufficit, ac neceſſarium eſt, rem prudenter conſideratam ita firmiter æſtimari. Ita S.Bonau. *quæſt.citata*, quem ſequuntur Azorius *Tom.1. lib.11.cap.2.quæſt.5.* Valentia *diſp.6.q.7.punct.3.col.5.* Suarez eodem *lib.3.cap.5.num.3.* Leſſius *lib.2. de Iuſt. cap.42.dub.4.num.17.* Sanchez *loco cit.num.10.* Hinc infert cum Valentia *col.11.* ac D. Bonauent. *q. cit. ad argumenta*, non excuſari à periurio exiſtimantem leuiter, id eſſe verum, quod iurat, quandoquidem non ſufficienter prouidet, vt verum iuret, & per accidens ſequitur verum. Itaque, etiamſi verum ſit, non excuſatur à mortali, ſi negligentia grauis fuit in veritate indaganda; ſi autem leuis fuit; erit & culpa leuis, quia talis eſt effectus, qualis eſt cauſa, vt innuit S. Bonauent. *quæſt.3.ad argumenta*, & aſſerunt multi cum Sanchez *num.14.* & Baſſæo *loco cit.*

ALTERA verò pars aſſertionis, ſcilicet excuſari 46
periurium aſſertorium à mortali ex indeliberatione. Probatur à D.Bonau. *quæſt.3.in corpore*, quia lubricitas linguæ magna eſt, quæ ſæpe poteſt ex lapſu non ſequi imperium voluntatis, & reddere actum non humanum, aut imperfectè talem; qua ratione vtitur Sanchez *num.15.* Ità ſentiunt etiam D. Thom. *art.3. citato, ad 2.* Caietanus ibi, Syluester V. *Iurament.2. quæſt.6.* Nauar. *ſumma, cap.12.* Valentia, Suarez, aliique ſuprà citati.

ASSERO ſecundò, Iuramentum promiſſorium ex defectu concordantiæ voluntatis exequendi cum promiſſione prolata, quæ dicitur *veritas de præſenti*, eſſe prauum. Ita D. Bonau. *quæſt.3. corpore*, & *ad tertium*, quem ſequuntur Syluester V. *Iuram. quæſt.1.* Armilla *ibi*, Caietanus 2.2. *quæſt.89. art.7.ad 1.* & *q.98.art.2. & 3.* & *in ſumma, verbo Periurium, c.2.& 3.* Sotus 8. *de Iuſt.q.1.art.7.* & *quæſt.2.art.1.& 3.* Nauar. *in ſumma, cap.12.* Valentia *loco cit. puncto 3. concl.2.* Azor *Tom.1.lib.11.c.4.q.1.* Suarez *lib.3.citato, c.15.* Clauis Regia *lib.5.cap.4.n.27.* Leſſius *lib.2.de Iuſt.c.42.dub.4. num.18.* Sanchez *loco citato, num.16.* Baſſæus *n.2.*

PROBATVR à D.Bonau. *argumento 3. quæſt.3.* & *quæſt. prima ad 1.* quia ſic adducitur Summa Veritas in teſtimonium falſi cogniti, & ita grauiſſima infertur Deo iniuria iurando mendacium.

HINC ſequitur, peccare mortaliter etiam iuran- 47
tem dare rem, quam dubius eſt, an poſſit implere: Similiter promittere animo dubio implendi, vel promittendo rem, quam credit, ſe implere non poſſe. Probatur à D.Bonauent. *quæſt.1.ad 1.* quia iurat certè rem incertam, & ideò mentitur, vt dixi ſuprà cum Sanchez in iuramento Aſſertorio.

MAIOR difficultas eſt quando deficit veritas de futuro, nempe, non dando promiſſam rem, quam animo dandi iurauit. Et quidem, quando materia eſt grauis, omnes ſuſtinent eſſe mortale. Quæſtio eſt quando eſt leuis, quam reſricabo *diſp.de Periurio, q.3.*

PRIMA opinio eſt ſemper eſſe mortale. Ità Valentia *diſp.6.q.7.puncto 3, concl.3.* Gabriel *in 3. diſt.39. q.2.art.2.concl.4.* Caietanus *ſum.v. Periurium, cap.2.* Leſſius *lib.2.de Iuſt.cap.42.dub.5.num.23.* Baſſæus 4. *num.3.* Leſſius *lib.2.cap.24.* Reg. *lib.18.num.9.*

SECVNDA ſententia diſtinguit; ſi materia exigua 48
ſit totalis, eſſe mortale; at verò ſi partialis, eſſe tantum veniale. Ita Caietanus 2.2. *q.87.art.7.dub.1.* Nauar. *ſumma, c.12.n.10.& c.18.n.4.* Couar. *lib.1.variarum lect. c.1.* Philiarc. *Tom.1.p.2. lib.3.c.3.* Corduba *ſumma, q.188.* videtur Tabiena V. *iurare, q.10. n.11.* Armilla V. *Iuram.n.12.* Pedraza *præcepto 2.§.5.* Sayrus verò *lib.5.cap.4.* expreſsè eum Syluio *q.89.art.3.* Vide Dianam *part.4.tract.4.reſol.70.* & *part.5.tract.5.reſol.4.*

TERTIA opinio eſt, eſſe ſolùm culpam venialem, etiamſi materia illa ſit totalis. Ità Sanchez

lib. 3. *ſumma*, *cap.*4. *num.*23. D. Antoninus 2. *part. tit.*10.*cap.*4. Angelus V. *Iuramentum*, 5. *num.*41. Sylueſter V. *iuramentum*, 4. *quæſt.* 1. Sotus *lib.*8. *de Iuſt. quæſt.*1. *art.*7. *dub.*1. Nauar. *in ſumma*, *cap.*12. & *cap.*18. Aragon. 2. 2. *quæſt.*89. *art.*3. *fol.*1061. Azor *Tom.*1. *lib.*5. *cap.*27. *quæſito* 2. & *lib.*11.*c.*5.*quæſito* 3. Enriquez *lib.*5.*de pœnitentia*, *cap.*20. *num.*4. Manuel 1. *Tomo ſumma*, *c.*192. Petrus Ledeſma 2. *Tom.tract.* 11. *c.*3.*dub.*1. Tolet. *lib.*4.*cap.*21. Diana *part.*2.*tract.*15. *reſol.* 25. multos ſecum trahens, oppoſitam ſeueriorem dicentes. Sà V. *iuram. num.*7. Suarez *de Iurament. lib.*3.*cap.*16. *à num.*9. eamque probabilem dicunt Alcozer *ſumma*, *cap.*15.*fol.*52. Corduba *ſumma*, *q.*188. in fine: Tanner. verò *diſp.*5. *quæſt.*5. *dub.*1. ait, ſi res parua ſit minima quædam pars promiſſi, ſeruatum cenſeri iuramentum; at ſi ſit tota res, eſſe mortale, quia vocatur Deus in teſtem falſum. Tandem ait probabilius, eſſe tantùm veniale. Baſſæus *loco cit.* omnes probabiles dicit.

49 D. BONAVENTVRA mihi videtur eſſe cum prima ſententia. Primò quia *art.*1. *quæſt.*3. in eo ponit rationem mortalis in periurio, quia Diuina veritas temerè, vel falsò adducitur in teſtem, & excuſat ſolùm ex indeliberatione. Deinde *ſerm.*3. *in Decalogum*, finem iuramenti promiſſorij ponit veritatem, licèt ordinatam ad pacem, &c. Et *in ſpeculo animæ*, vniuerſaliter aſſerit, in iuramento promiſſorio obligationem adimplendi; alioqui tranſgreſſorem præcepti abſolutè vocat, non autem id diceret, ſi tantùm venialiter peccaret, quia ipſe ſuſtinet, veniale non eſſe contra præceptum.

PRÆTEREA *prima parte Centil. ſect.*12. oppoſita diuiſione iuramenti in Aſſertorium, & Promiſſorium definit, Periurium eſſe mendacium, iuramento firmatum. Vel: *Periurium eſt falſa, vel peruerſa iuratio.* Vocat autem peruerſum ex defectu iuſtitiæ; falſum ex defectu veritatis. Quare periurus erit, qui promiſſum iuratum non exhibet.

50 ASSERO, iuramentum Promiſſorium, deficiente quacunque leuis materiæ iurata exhibitione, eſſe mortale.

PROBATVR primò argumento D. Bonauent. *quæſt.*3. Quod cauſa eſt, vt Deus adducatur in teſtem falſitatis, grauem iniuriam Deo irrogat: Sed defectus redditionis rei, etiam paruulæ iuratæ, eſt cauſa, vt Deus adductus ſit in teſtem falſitatis: Ergo. Maior probatur ex D. Bonauent. *locis adductis*, quia hoc grauiter obſtat fini iuramenti, quod eſt adducere fidem diuino teſtimonio, quod autem grauiter repugnat fini iuramenti, mortale eſt, vt diſputat Caietanus 2.2. *quæſt.*88. *art.*2. & 3.

51 CONFIRMATVR. Nam eſſe cauſam, vt Deus teſtatus ſit falſum, perinde eſt, ac facere vt Deus cenſeatur teſtari falſum: At eſſe cauſam, vt Deus teſtetur falſum, certò eſt grauis iniuria: Ergo. Hinc ſapienter D.Bonauent. vtrunque eodem modo condemnat abſque diſtinctione ex hoc capite ſolo, quòd veritas Diuina contemnatur. Minor probatur, quia cùm homo induxerit in teſtimonium Dominum ad firmandum ſe promiſſis conſtituturum; iam quantum ex ſe eſt, reddit teſtimonium Dei falſum, nedum inane.

CONFIRMATVR à Valentia ex D.Bonau. quia Periurium eſt contra religionem iuramenti, cuius eſſentia eſt aſſumere Deum in teſtem veritatis: Ergo violata veritate, læditur grauiter iuramentum, etiam ſi materia iuramento promiſſa paruula ſit; nil enim refert ad rationem formalem veritatis Diuinæ, ſiue adducatur in teſtem falſum huius, vel illius rei magnæ, vel paruæ. Alioqui ſi materia ſpectanda eſt, idem erit in iuramento aſſertorio.

52 CONFIRMATVR ſecundò; nam tunc tantùm grauitas, & leuitas materiæ pertinet ad grauitatem peccati, quando eſt immediatum obiectum eius tranſgreſſionis, vt patet in furto, imò & in voto, in quo quia eius ratio ſtat in exhibitione illius materiæ, facta Deo; ideò ex ea ſumitur grauitas, vel leuitas tranſgreſſionis, quæ ſtat in negando Deo rem illam eſſe tranſlatam in eius obſequium; at in Iuramento materia illa promiſſa homini, non eſt materia actus religionis, quando iuramentum adimpletur: Ergo neque eſt obiectum tranſgreſſionis. Probatur conſequentia, quia circa idem obiectum verſatur virtus, & peccatum, veritati contrarium. Antecedens probatur à Valentia ex D.Thom.

53 AT ego id probo ex D.Bonau. *in* 4.*diſt.*38.*quæſt.*1. in calce, nam iuramentum promiſſorium habet pro obiecto ſuæ promiſſionis rem homini promiſſam, vnde illa res promiſſa non ſpectat ad religionem: At votum reſpicit pro obiecto id, vt ſacrum Deo, & ideò ab eo ſpecificantur actus, vel à poſteriori dignoſcitur ſpecificatus. Similiter finis iuramenti eſt aſtruere, & firmare veritatem Diuino teſtimonio: at finis voti eſt augere bonitatem per nouam boni operis exhibitionem. Tandem etiam medium eſt diuerſum, quia iuratur per Deum; at vouetur per promiſſionem; Vnde ſi quis, dum promiſſum iuratum adimplet, vellet abſtrahere à circumſtantia gloriæ diuinæ, quæ redundat ex obſeruatione iuramenti, & tantùm vellet exequi opus promiſſum, vt tale opus eſt, procul dubio ſatisfaceret iuramento; ſi quidem efficeret verum, quod iurauit: Ergo res promiſſa, ſeu actus promiſſus non ſpectat ad virtutem religionis: Ergo neque oppoſita deformitas erit contra religionem, quatenus eſt exhibitionis rei negatio, ſed ſolùm quatenus Deus in teſtem falſum adductus eſt.

54 SANCHEZ *n.* 23. conatur hæc argumenta euertere. Supponit autem, non eſſe propriè mendacium deeſſe promiſſo, ſed infidelitatem; quia qui promittit aliquid, ſi habet animum faciendi, quod promittit, non mentitur, quia non loquitur contra id, quod gerit in mente. Deinde, quia mentiri eſt intrinſecè malum, ita vt nunquam liceat: at non implere promiſſum, aliquando licet.

PRÆTEREA licèt is reddat falſum promiſſum, attamen non mentitur, atque adeò neque adducit Deum in teſtem falſi, ſed eſt infidelis ſub Diuina authoritate. Licèt igitur defectus primariæ veritatis, quando promittit, ſed mente non conſonat, ſit mendacium; at defectus impletionis non eſt mendacium; & ità licèt in priori nequeat dari paruitas materiæ, poteſt tamen dari in iſto.

55 CONFIRMATVR, quia dum homo adducitur in teſtem promiſſionis, ſolùm interuenit, vt teſtis contractus præſentis: at reſpectu executionis non adducitur in teſtem, ſed vt præſtet authoritatem per modum fideiuſſionis: Ergo idem dicendum de Deo. Tandem quia in quauis materia grauiter mala iurata deſiit prima iuramenti veritas, ſemper eſt mortale, vt ſi iures homicidium abſque intentione; at verò deeſſe promiſſioni rei, etiam venialiter malæ, nulla eſt culpa: Ergo hæc veritas non eſt ſpectanda independenter à materia promiſſa, ſicut fit in priori veritate, ſed ſicut quando materia eſt mala, nullum eſt peccatum; ita erit ſolùm veniale, quando materia eſt licita, ſed leuis.

56 HÆ tamen rationes friuolæ ſunt; non enim dico, eum mentitum in primam veritatem, ſi habuit animum promittendi; ſed dico, eum mentiri, dum adhuc virtualiter ſtat promiſſum iuratum, & intus intendit non implere, & huius concordantiæ adduxit Deum

in

Digitized by Google

in teſtem; non enim adduxit Deum in teſtem, ſe tunc mente dicere id, quod loquitur, ſed ſe facto ſeu exhibitione rei concordaturum cum promiſſo, & ideò adduxit Deum in teſtem, ſe conſeruaturum illam conformitatem mentis, & promiſſionem vſque ad exhibitionem rei, & ideò mendax eſt, quoties mente diſcordat à promiſſo, & ideò ſemper durat etiam malitia illa, que nunquam erit licita. Neque verò ſumenda eſt præciſa à mendacio, vt perperam accipit Sanchez, allegans diuerſitatem, quia mendacium nunquam licet; at deeſſe promiſſo ſæpe licet: debet enim ſumere illum defectum executionis, vt nixum mendacio periurio, & ſic nunquam licebit, ſicuti neque licet ipſum mendacium.

57 QVOD verò ait de homine, qui aſſiſtit,vt teſtis, contractui, & fideiuſſor executionis, non eſt ad rem, nam Deus vtpotè ſupremus Dominus, ſcrutator cordium adducitur in teſtem illius veritatis, quæ in conſonantia mentis cum voce duratura eſt vſque ad exhibitionem, &, ideò alius hac ſecuritate contrahit, neque Deus ſubintrat, tanquam is, ex quo creditor poſſit ſibi ſatisfacere, caſu, quo debitor fallat, ſed ſolùm vt ſit teſtis; eſt enim promiſſorium verè iuramentum, vt omnes fatentur. Definitur autem ab omnibus *Vocatio Dei in teſtem*, vt Sanchez fatetur *lib.3. cap.1.*

58 AT, eſto Deus aſſiſtat, vt fideiuſſor ſuâ authoritate, adhuc iniuria eſt grauis, quia quæcunque authoritas in veritatę minima, etiam materialiter oppoſita fidelitati, Deo adimatur, adimitur ratio Deitatis, & redditur falſus.

QVOD verò dicit de materia grauiter mala, quæ ſi doloſè promittitur, facit periurium; At quæuis leuis materia mala in enunciatione, ſi non adimpletur, non ſit peccatum, non eſt ad rem; debuit comparare vtrunque ſub eadem ratione; & tunc dico; ſicut non eſt peccatum non adimplere actum venialiter malum iuratum; ita multò minus adimplere actum grauem.

59 NEQVE debet tranſire ab actu malo ad actum bonum, ideò non eſt peccatum deeſſe promiſſioni rei malæ venialiter, quia hæc non eſt materia legitima iuramenti, & ideò initio non obligauit; imò illata eſt Deo iniuria eo iuramento, quia deeſt iuſtitia, vt dicam *quæſt.6.* At res bona, quam nunc habemus præ manibus, eſt materia legitima iuramenti, & ideò ſicuti ex veritate in promiſſione eſt debita, & ità & in exhibitione, cùm duret illa obligatio concordantiæ intentionis cum promiſſione, vſque ad rei exhibitionem. Itaque, etiamſi pœniteat, Deum inuocaſſe in teſtem, adhuc eſt reus, quia perſeuerat inuocatio iam præterita, quæ non poteſt, non fuiſſe.

60 PRÆTEREA non ob id noſtræ rationes concutiuntur, quia tenebatur probare, exhibitionem illam materiæ, non modò vt dicit actum, ſed vt reſpicit illam materiam, eſſe religionis obiectum, vt inde coargueret leuitatem, vel grauitatem materiæ augere, vel minuere culpam violatæ promiſſionis. Obſerua tamen, aliquas res minutulas iurari, quæ excuſant, vt cùm Pater iurat punire filium; hæc enim iurantur ad terrorem, vel ex inordinato affectu vindictæ. Vide Valentiam.

Ex his igitur etiam deducitur, eum, qui iurat plurima minima quotidie facere hominibus, quotidie peccare mortaliter violando promiſſum; at verò non ſic,qui minima quotidie vouit, quia votum reſpicit materiam illam, vt obiectum religionis. Illa ergo paruula materia faciet paruum defectum contra religionem.

QVÆSTIO VI.

An, & quod peccatum ſit IVRAMENTVM, *abſque iuſtitia factum.*

ASSERO primò, ſi res promiſſa ſit grauiter mala, ac lethalis, erit iuramentum mortale 61 contra religionem ex iuſtitiæ defectu, contra ſecundum Decalogi præceptum, præter peccatum mortale propoſiti fornicandi, occidendi, & ſimilium. Ità docent D.Bonauent. *in 3. diſt.39. quæſt.1. argumento ſecundo fundamenti*, quem ſequuntur communiter apud Sanchez *cap. 4. num.26.* Valentiam *puncto 3. citato*, Sanchez *lib. 3. cap.19. à num.9.* eſt enim grauis Deo iniuria, Eum teſtem inuocare ſceleris patrandi, contra eius legem; eſt enim contemptus magnus Diuinæ maieſtatis, ac periurium ex defectu iuſtitiæ, vt ait S.Bonauent. *loco citato*, & poſt eum reliqui.

ERIT autem mortale,etſi non adſit intentio adimplendi, quia adducitur Deus in teſtem falſi; erit tamen vnicum peccatum: at quando adeſt animus implendi, erit duplex, nempe, periurium ex iniuſtitia, & propoſitum peccandi. Ità Nauar. *ſumma, cap.12. num.13.* 62

ASSERO ſecundò. Iurans committere culpam venialem, animo implendi, peccat mortaliter ex defectu iuſtitiæ, & ita erit duplex peccatum; ita Suarez *lib. 3. cap. 4.* Sanchez *num.33.* contra Baſſæum 3. *num.3.* & alios *ibi.*

PROBATVR, quia ideò iurans peccare mortaliter, peccat lethaliter, quia efficit,vt in ſe eſt, Deum 63 cooperatorem illius rei lethalis; at facere etiam reum culpæ venialis Deum, eſt grauis offenſa pugnans cum Deitate: Ergo.

OBIICIT Sanchez *num.28.* quia non eſt grauis irreuerentia Deo.

RESPONDETVR ex argumento noſtro, eſſe grauem offenſam, facere Deum cooperari culpæ veniali, hoc enim implicat Deitati; nec poſſet Deus venialiter peccare, niſi amittendo Deitatem, quæ dicit perfectionem bonitatis infinitam. Ità probabile æſtimat Valentia.

HINC etiam mortale erit implere ratione iuramenti rem venialiter culpabilem. Ratio eſt eadem, quia aſſeritur Deus ratum habere, ac iuſtum iuramentum. Ità tenent Hugo apud Angelum V. *Iuram.5.* qui arridet cum Soto *lib. 8. de Iuſtitia, quæſt.1. articulo 7.*

ASSERO tertiò. Si quis iuret, non ſeruare aliquod conſilium, v.g. intrare religionem, eſſe probabiliter tantùm veniale. Ita Sanchez *cap.4.num.30.* Valentia *loco cit.* & alij. Licèt alij dicant, eſſe mortale, inter quos eſt Sylueſter *loco cit. q.7.* quem miror aſſeruiſſe, obſeruare iuratum veniale eſſe tantùm veniale: at iurare comittere peccatum veniale, eſſe ſolùm veniale. Ità V. *Iuram. 4. q.1.* eſt enim peius iurare peccatum veniale, & ex iuramento obſeruare, cùm hæc reddant, quantum in ſe eſt, Deum malo cooperantem. 64

ASSERO quartò, iurare rem indifferentem eſſe veniale, defectu iuſtitiæ, quia non eſt apta iuramenti materia. Ità communiter cum Sanchez *num.31.*

ASSERO quintò, defectum iuſtitiæ eſſe etiam in iuramento aſſertorio, vt ſi quis detegat, ac iuramento firmet peccatum alicuius indebitè, vel iactando ſe de aliquo mortali. Ità Sotus *lib. 8. de Iuſtitia, quæſt.1. art. 3.* Aragon.2. 2. *quæſt.89. art.3.* Petrus Ledeſma *Tomo 2. ſumma, Tract. 11. cap.2. dub.4.* 65

Digitized by Google

*dub.*4. Toletus *lib.* 4. *ſumma*, *cap.*20. *num.* 10. & videtur D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 39. *dub.* 1. vbi, Iuſtitiam in omni iuramento grauiter exigit, vt pro iuſta cauſa fiat, quod fatentur etiam D.Thom. 2.2. *quaeſt.*89. *art.*3. *ad* 2. & ibi Caietanus, Valentia *puncto* 3. *col.*5. Suarez *lib.* 1. *de Iurament. cap.* 3. *num.* 6. & *lib.* 3. *cap.*2. *num.*5. & *cap.* 12. *num.* 7. Sanchez *loco citato*, *num.*33. Hi tamen duo vltimi ponunt, defectum iuſtitiæ in iuramento aſſertorio eſſe tantùm venialem, quia non opponitur fini iuramenti, nec facit Deum teſtem mendacij, ſed rei prauæ, quod per ſe non eſt grauis iniuria. Item quia accidentarium eſt teſtificationi veritatis, in qua ſita eſt ratio iuramenti, narrare veritatem peccando, vel non peccando. Quare concludunt, tunc tantùm eſſe mortale iuramentum, cùm aſſumitur, vt inſtrumentum illius peccati, puta, vt probabilior fiat infamia proximi, eo iuramento aſſerta; Quia eſt grauis iniuria facta Deo.

66 At quis non videt, ea omnia iuramento firmari, vt certiora reddantur? Quorſum enim aliquis iurat, ſe id facinus patraſſe, puta cum ea muliere; illum id crimen commiſiſſe, niſi vt id perſuadeat? Cùm igitur hic ſit finis ordinarius talia iurantium, damnandi ſunt.

67 At concedamus, ideò tantùm iurari, vt aſſerantur ſimpliciter ea crimina iuramento, cùm Deus inducetur teſtis rei grauiter malæ, nunquid non erit grauis Deo iniuria? Si enim adducere Deum in teſtem rei faciendæ contra eius legem eſt mortale, vt fatetur Sanchez *num.*26. cur non erit mortale adducere Deum in teſtem rei mortalis patratæ, cùm interueniat & hic grauis Dei offenſa? Neque ſatis reſpondet Sanchez, per accidens eſſe illud iuramentum facinori, contra enim eſt primo, quia & iuramento promiſſorio per accidens eſt, poteſt enim iurare abſque intentione non faciendi, & tamen ſiue adſit animus implendi, ſiue non, erit mortale iuramentum, vt docet Sanchez *num.* 34.

Præterea. Ità iuramentum aſſertorium cadit ſuper ſcelus præteritum, ſicut promiſſorium ſuper futurum.

QVÆSTIO VII.

An, & quod peccatum ſit Ivramentvm, *Iudicio carens.*

68 Aſſero primò Iuramentum carens iudicio quoad cauſam neceſſariam iurandi, & reuerentiam, cenſeri veniale. Ità Valentia 2.2. *diſp.*6. *quæſito* 7. *puncto* 3. Suarez *lib.*3. *cap.*12. Saytus *eodem cap. n.*32. Leſſius *lib.*2. *de Iuſt. cap.*42. *dub.*3. *num.*17. D. Antonin. 2. *part. tit.*10. *cap.*7. §. 1. Angel. V. *iuram.*3. *num.*7. Syluester 2. *quæſt.*8. *eodem titulo*, Nauar. *ſum. cap.*12. Sanchez *cap.*4. *num.* 35. poſt D.Bonauent. *art.* 1. *q.*3. Non enim videtur grauis iniuria.

Aſſero ſecundò, ſi deſit iudicium debitæ inquiſitionis grauiter omiſſum, eſt mortale. Ità S. Bonauent. *loco cit.* Sanchez, & Valentia, ac cæteri *locis adductis.*

Probatvr à Valentia *loco cit.* & Sanchez *num.*14. è D. Bonauent. *diſt.*39. *quæſt.* 1. *ad argumenta*, & *quæſt.*3. *ad vltimum*, quia is exponit ſe diſcrimini adducendi Deum in teſtimonium falſitatis.

Advertit autem Sanchez *num.* 36. non eſſe periuria in confeſſione neceſſario diſtinguenda ſiue mentitus ſit, ſiue dubius iurauerit, ſiue non implere intendens, ſatis enim eſt dicere: Iuraui falſum toties.

Notat etiam *num.* 38. Peius eſſe iurare verum per falſos Deos, quàm mendaciter per verum Deum, quia illud pertinet ad Idolatriam, & blaſphemiam, quod peius eſt periurio, teſte D.Thom. *prima ſecundæ*, *quæſt.*13. *art.*3. *ad* 2. Ità tenet Sotus *lib.*8. *de Iuſt. quæſt.*2. *art.*3. *concl.* 1. Couar. *de pactis*, *p. p.* §. 1. *num.*10. Suarez *cap.*3. *num.*6. Saytus *lib.*5. *cap.*3. *num.*18. Azor *tract.*1. *lib.*11. *c.*12. *quæſito* 12. Quare D.Auguſtinus *epiſt.*154. & refertur *cap. mouet*, 22. *quæſt.*1. ſignificans oppoſitum intelligi, vt benè explicat Azor *loco citat. quæſito* 12. quando Chriſtianus iurat per falſos Deos, qui eos falſos exiſtimat ſolo decipiendi animo; is enim, ſi fidem non ſeruet, decipit quidem, ſed non eſt periurus: at iurans falſum, eſt periurus, & ſic grauiter peccat. Vel vt ait Sotus, dic, eſſe grauius in ratione periurij; nam iurare falſum per verum Deum, eſt propriè periurium, dicitur enim falſum; at per falſos Deos, eſt ſecundum quid, dum dicitur verum, teſte D.Thom. 2. 2. *quæſt.*98. *art.* 1. *ad* 2. Hæc Sanchez habet ex D.Bonauent. *in* 3. *diſt.* 39. *dub. litt. num.*6. & *lib* 3. *Phar. cap.* 3. in fine, vbi refert teſtimonium D. Auguſt. *epiſt.* 154. *ad Public. Tom.* 2. & reddit rationem.

QVÆSTIO VIII.

An, & quomodo Conſuetudo iurandi ſit mala.

Consvetvdo iurandi non eſt per ſe peccatum diſtinctum ab ipſis actibus iurandi frequentibus. Eſt enim ipſemet actus frequentatus, vt docet Ariſtoteles 2. *Eth.* effectus verò actuum, qui eſt quidam habitus iurandi, ex frequentatis actibus reſultans, ad malum inclinat, atque adeò eſt vitioſus; non tamen poteſt eſſe peccatum, quod in actibus reperiri debet. Ità Sotus *lib.*8. *de Iuſtitia*, *quæſt.* 2. *art.*3. *concl.*7. Suarez *lib.*3. *cap.*6. Sanchez *lib.*3. *cap.*5. *num.*4. poteſt tamen ea conſuetudo iurandi eſſe occaſio proxima ad mortalia, & propter hoc in ſtatu mortali conſtituere. Quæſtio igitur eſt, quandonam id eueniat. 70

Prima opinio eſt, quamcumque iurandi conſuetudinem, etiamſi non ſit mentiendi iuramento, reddere mortaliter reum. Ità Sotus *de cauendo iuramentorum abuſu*, *cap.*12. Saytus *lib.*5. *cap.*9. *num.* 8. vbi ait, hos non eſſe abſoluendos, niſi proponant euellere conſuetudinem.

Secvnda opinio eſt, conſuetudinem iurandi, iunctam conſuetudini mentiendi abſque iuramento, in hac conſtitui ob periculum, atque adeò mortaliter ſaucium eſſe. Ità Gregorius de Valentia 2. 2. *diſp.*6. *quæſt.*7. *puncto* 3. Petrus Ledeſma 2. *Tomo ſummæ*, *tract.*11. *cap.*5. *dub.*5. *dicto* 2. 71

Tertia ſententia eſt, talem eſſe huiuſmodi conſuetudinem, quando eſt iurandi, aduertendo ad iuramentum, non tamen ad veritatem, vel falſitatem rei iuratæ; ſecus autem quando ad neutrum aduertitur, ſed emiſſio iuramenti plenam rationis aduertentiam præcurrit. Ità Azorius *Tom.*1. *lib.*11. *cap.*3. *quæſito* 3. & Baſſæus V. *Iuramentum* 4.

Qvarta ſententia eſt Sanchez *lib.*3. *cap.*5. *à num.*9. vbi quinque dicit: Primum eſt, conſuetudinem iurandi cum aduertentia debita ad rei iuratæ veritatem, non conſtituere in ſtatu peccati mortalis, & in hac parte habet aſſertores Scotum 3. *diſt.*39. *quæſt. vnic. art.*1. Gabrielem *quæſt.*2. *art.*1. *notab.* 2. Saytum *lib.* 5. *cap.* 5. Medinam *lib.* 1. *ſummæ*, *cap.* 14. §.4. Lopez *p. p. Inſtruct. cap.* 25. & *cap.* 42. Suarez *de* 72

Digitized by Google

de Iuramento, *lib.* 3. *cap.* 6. Petrum Ledeſm. 2. *Tomi ſummæ*, *tract.* 11. *cap.* 2. *dub.* 1. Vegam 2. *Tomo ſummæ*, *cap.* 16. *caſu* 14.

Secundo dicit, neque conſuetudinem mentiendi, iunctam conſuetudini iurandi verum, eſſe mortalem. Pro qua adducit etiam Suarez *loco citato*, *num.* 6.

Tertio ait, conſuetudinem iurandi indifferenter, ſiue verum, ſiue falſum, eſſe mortalem. Adducit etiam Suarez *cap.* 6. *num.* 6. & 8. Petrus Ledeſm. 2. *Tomo*, *tract.* 11. *cap.* 5. *dub.* 4. Valentia *loco cit.* Vegam *loco citato.*

Quarto dicit, quando eſt conſuetudo iurandi inaduertenter circa rei iuratæ veritatem, eſſe mortalem. Adducit etiam Aragonem 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 3. *dub. vltimo*, Suarez *loco cit. num.* 9. Petrus Ledeſm. *cap.* 5. *dub.* 4. Azorium *Tom.* 1. *lib.* 11. *cap.* 3. *quæſito* 3.

Qvinto, idem dicendum, quando conſuetudo eſt iurandi abſque aduertentia; an iuretur, necne, contra tertiam ſententiam, & adducit etiam Suarez *num.* 8.

73 Qvoad D. Bonauenturam, dicam in ſequentibus aſſertionibus, quid de hac re ſenſerit.

Assero primò, tunc eſſe lethalem conſuetudinem iurandi, quando eſt occaſio proxima caſui mortali, nempe, iurando falſum, vel temerarium, iuxta dicta *quæſt. præcedenti.*

Probatvr à D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 39. *quæſt.* 3. in fine, & *ſerm.* 3. *in Decal.* ex illo Eccleſiaſtici 23. *Iurationi non aſſueſcat os tuum*, *ſunt enim multi caſus in illa. Vir multum iurans, replebitur iniquitate.*

Hinc fit, talem non eſſe conſuetudinem quamcunque iurandi, puta verum ex modica neceſſitate, vel parua reuerentia. Hæ enim ſunt conſuetudines venialiter malæ. Probatur à Scoto. Habitus enim totam ſuam malitiam ex actibus haurit, ex quibus generatur; atque adeò nequit eſſe peior ipſis actibus. Si igitur actus ſunt veniales, talis erit etiam habitus.

74 Assero deinde, conſuetudinem iurandi ex inaduertentia rem cognitam falſam, ita vt deliberet tantùm mendacium ſimplex, ſed elabatur etiam iuramentum, eſſe mortalem, quia illa inaduertentia cognita, & præuiſa, redditur voluntaria in quocunque actu; atque adeò periurium mortale. Et hoc eſt quod ait S. Bonauent. *quæſt.* 3. *in corpore*, ſi deliberat de dicto tantùm, non tamen de iuramento ſuperaddito, poteſt eſſe veniale, ſed multum appropinquat ad mortale, ideſt, ſi deliberat tantùm dicere mendacium in ſuo dicto, non aduertens, ſe illud firmare iuramento, poſſe eſſe veniale, nempe ſimplex mendacium; tamen poſſe fieri mortale, ſi ille lapſus iuramenti incautus in conſuetudinem cognitam abeat, vel ſit præuiſum.

75 Probatvr, quia inaduertentia, ſiue circa iuramentum, ſiue circa veritatem, eſt defectus grauis iudicij, vt diximus *quæſt.* 7. & ſe diſcrimini periurandi exponit, quod ſecundùm D. Bonauent. locò ibi adducto, & alios, eſt grauis iniuria, Deo facta.

Itaqve ſi conſuetudo periculum afferat lapſus graues contra iuramentum, iuxta dicta *quæſtionibus*, *quinta*, & *ſequentibus*, erit & conſuetudo grauiter mala. Quia talis ea eſt, quales ſunt actus ab ea producti: quod ſi actus producti, ſeu reſultantes ab ea ſint veniales ex defectu alicuius reuerentiæ, erit & ipſa leuiter mala, vt indicat S. Bonauent. *quæſt.* 3. *ad* 3.

76 Hinc fit, teneri eum euellere conſuetudinem, quæ eſt cauſa periurij, alioqui peccato omiſſionis peccat. Itaque neganda eſt ei abſolutio, ſi non proponit eam grauiter malam conſuetudinem extirpare; Non ſic ille, qui leui conſuetudine ſcatet, qui impropriè fit periurus, deficiente comite iudicio, vel iuſtitia leuiter.

QVÆSTIO IX.

Quandonam incautè iurans ex conſuetudine mortaliter peccet.

Qværitvr hic, an iuramenta incauta abſque plena veritatis indagatione ex conſuetudine emiſſa, ſint mortalia. 77

Svppono autem, iuramenta huiuſmodi oriri ex conſuetudine, quæ non ſit retractata; nam ſi habeas propoſitum, eam euellendi, non cenſentur iuramenta formaliter ex conſuetudine manere; ſed tantùm materialiter, ac inuoluntariè, atque adeò nil refert ad culpam. Ità aduertit Sanchez *lib.* 3. *cap.* 5. Suarez *lib.* 3. *de Iuram. cap.* 6. *num.* 8. Manuel *primo Tomo ſummæ*, *cap.* 191. *n.* 12. & alij cum Baſſæo V. *Iur.* 4.

Prima opinio ait, ea iuramenta eſſe lethalia, 78 quia, ſi falſa ſunt, ſunt ex ſe periuria, quod ſi vera ſunt, adhuc id per accidens eſt; & quantum eſt ex parte iurantis, fuere probata cum periculo falſitatis. Ita Franciſcus, & Didacus Victoria, in quibuſdam regulis confraternitatis nominis Ieſu, Alcozer *cap.* 15. *fol.* 50. Medina *lib.* 1. *ſummæ*, *cap.* 14. §. 4. Manuel *primo Tomo ſummæ*, *cap.* 192. *num.* 11. Petrus Ledeſma 2. *Tomo*, *tract.* 11. *cap.* 5. *dub.* 4. *dicto* 2. Lopez, allegans Ioannem de Penna *p. p. Inſtruct. cap.* 42. Raphael de Turri 2. 2. *quæſt.* 88. *art* 3. *dub.* 3. Tannerus *hic*, *num.* 10. & *diſput.* 1. *quæſt.* 8. *dub.* 7. Azorius *tract.* 1. *lib.* 11. *cap.* 3. *quæſt.* 3. & alij apud Dianam; Caietanus 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 3. Nauar. *ſumma*, *cap.* 12. *num.* 6. Valentia 2. 2. *diſp.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 3. Sayrus *lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 10. Armilla V. *Periurium*, vbi & Caietanus, & Angles *flor.* 2. *part. quæſt. vnica de voto*, *art.* 1. *diffic.* 3.

Secvnda ſententia eſt, iuramenta huiuſmodi 79 ex vi conſuetudinis non eſſe mortalia. Ita Maior 3. *diſt.* 39. *quæſt.* 4. Scotus ibi *quæſt. vnic. art.* 1. Pitigianus *ibi art.* 7. Angel. V. *Iuram.* 3. Syluest. V. *blaſ. quæſt.* 4. Antonin. *p. p. tract.* 10. Sotus *de abuſu iuram. cap.* 12. Suarez *lib.* 3. *cap.* 7. *de Iuram.* Reginald. *tract.* 2. *lib.* 18. *cap.* 6. *ſect.* 3. *num.* 85. Sanchez *ſum. Tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 28. Ioan. Sancius *ſelect. dub.* 20. qui adducunt D. Thom. *quæſt.* 98. *art.* 3. *ad* 2. Durandum 3. *diſt.* 39 *q.* 5. Richardus ibi *art.* 3. *quæſt.* 2. Paludanus *quæſt.* 2. *art.* 1. Rubionem *quæſt.* 2. *art.* 2. & alios, quos aggerat Diana *part.* 3. *tract.* 5. *miſcell. reſol.* 62. vbi ait, graue onus, non modò pœnitentibus, ſed etiam confeſſariis ex oppoſita ſententia aduenire. Idem omninò aſſerunt etiam de blaſphemante ex conſuetudine. Equidem id non tenuerem, ſi aliqua ſaltem diſplicentia præceſſiſſet, cum Layman *lib.* 5. *tract.* 2. *cap.* 3. Tannero *loco citato*, & Baſſæo ſuprà.

Qvoad D. Bonauent. primò ità loquitur *loco* 80 *cit.* Iuratio quædam eſt non deliberata, ſicut quando quis iurat in communi ſermone, non attendens quem inuocat, & ad quid, ſed ex quadam conſuetudine; ſic non eſt peccatum mortale, ſed veniale, propter hoc, quod lingua in lubrico poſita eſt. Hæc S. Doctor *in corpore illius quæſtionis.* In reſponſione verò *ad tertium*, vbi ſignatur *numerus* 24. ait: Quando aliquis iurat ex quadam conſuetudine, vel ioco, non deliberans de excellentia veritatis in teſtimonium inuocatæ, propriè non contemnit, quia potius eſt ibi debita honoris omiſſio, & quædam negligentia, quàm illatio contumeliæ.

Digitized by Google

81 QVARE illud tantùm videtur intendere D. Bonauent. tunc excuſari à mortali, ratione conſuetudinis, quando ex lubricitate partim naturali, partim contracta, eaque tali, quæ moraliter retineri non poſſit, iuratur. Sic videtur intelligere etiam *diſt.* 28. *quæſt.* 3. *in corpore*, vbi lubricitatem linguæ explicat eo dicto D. Iacobi 3. *Qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir.* Sic videtur etiam D. Thom. qui ait: *Ille, qui ex lapſu linguæ falſum iurat, ſi non aduertat, non videtur habere intentionem iurandi, & ideò à crimine periurij excuſatur.* Ità vterque videtur pro prima ſententia.

ASSERO igitur cum priori ſententia, ea iuramenta eſſe mortalia.

82 PROBATVR primò à D. Bonauent. *lib.* 3. *Pharetræ, cap.* 3. in fine ex D. Auguſtino *lib. contra mendacium, cap.* 15. vbi ait: *Dico vobis non iurare omnino, ne ſcilicet iurando ſemel, ad facilitatem iurandi veniatur, ex facilitate ad conſuetudinem, & ex conſuetudine in periurium decidatur.*

SIMILIA habent D. Chryſoſtomus *homil.* 14. *ad populum*, vbi ait: *apertum eſſe, vt neceſſario multum iurans incidat in periurium*, D. Iſidorus *lib.* 10. *Synon, cap.* 10. vbi ait: *Aſſiduitas iurandi periurium facit*, & lib. 2. de ſummo bono, cap. 31. *Dum vſum iurandi facimus, periurij crimen incurrimus.* D. Bernardus Libro de modo bene viuendi *ſerm.* 32. vbi ait: *Vſus iurandi ducit hominem ad periurium.*

TANDEM D. Bonau. in fine citatæ quæſtionis, apponit illud Eccleſiaſtici 23. *Iurationi non aſſueſcat os tuum, ſunt enim multi caſus in illa.*

83 PROBATVR ſecundò. Ea peccata, quæ ſunt in cauſa volita, ſunt infecta ſuâ malitiâ naturali, ſi præuiſa ſint, vel debuerint præuideri: & augetur eorum malitia etiam ex ſequentibus malis; vt de peccatis commiſſis in ebrietate oſtendi *prima ſecundæ, Tract.* 3. *diſput.* 1. *quæſt. vltima*: at periuria volita ſunt in conſuetudine, quam non vult iurator euellere: Ergo habent ſuam malitiam periurij, quod eſt peccatum ex genere mortale. Minor probatur, quia voluntariè priuat debita diſcretione, & neceſſario examine, ac ſcrutinio veritatis, atque adeo diſcrimini exponit periurij, ac proinde, etiamſi verum dicat; adhuc reus eſt periurij, iuxta regulas traditas cum Sanchez *quæſt.* 7.

84 SANCHEZ *num.* 28. reſpondet noſtro argumento, & ſuam inde erigit rationem, nam hæc iuramenta incauta, non ſunt directè voluntaria, vt patet, quia illa inaduertentia fuit inuincibilis; nam ſi eſſet vincibilis, minimè excuſaret etiam eum, qui iurat non ex conſuetudine, quod eſt falſum; Neque ſunt voluntaria indirectè, nam indirectè volitum petit, vt quis poſſit, & teneatur vitare: At eo tempore, quo quis inaduertenter iurat, non poteſt euitare.

DEINDE peccata ex ignorantia initio culpabili conſurgentia, & præciſa in ſua cauſa, ſicut contingit in peccatis ebriorum præuiſis, nulla noua malitia afficiuntur, ſed ſola denominatione extrinſeca denominantur mala ex cauſa ſua. Sic etiam hæc iuramenta inconſiderata, in ſola ſua cauſa habent malitiam.

85 AT hæc non ſoluunt, nam illa inaduertentia in conſueto iurare eſt vincibilis, quippe præuiſa, & remoueri poteſt ſimul cum ipſa conſuetudine, atque adeò ex illa haurit nouam malitiam, ſicut de peccatis ebriorum diximus, atque latè probauimus *prima ſecundæ, loco adducto.* Igitur conſuetus ſic iurare, nec curans euellere eam conſuetudinem iurandi inaduertenter, vult eam inaduertentiam; & periurium, quod inde ſequitur; ſicut ebrius vult amiſſionem vſus rationis, & fornicationem, blaſphemias, aliaque in ea inconſideratè patrata, quæ cùm vel præuiſa fuerint, vel debuerint præuideri, addunt nouam ebrietati malitiam, vt dixi *loco citato.* Itaque 86
ſequitur, mortale eſſe peccatum, ſi conſuetudo volita iurandi ſit tota cauſa, vel grauiter influens, dum aduertens conſuetudinem non conatur euellere, non dolet, non proponit abſtinere. Enim verò oppoſitam ſententiam ad quietem conſcientiæ admittam *diſput. de Periurio, quæſt.* 3.

QVÆSTIO X.

Quodnam peccatum ſit iurare dolosè.

NOTAT primò è D. Bonauent. *in corpore*, & 87
fine quæſtionis, dupliciter iurari dolosè. Primò, cùm animus verbis iuramenti non concordat. Secundò, cùm non concordant voluntati eius, cui præſtatur iuramentum, eò quòd amphibologiis, aut verborum anfractibus eludimus, licèt inter ſe concordent verba, & mens iurantis.

NOTA ſecundò, tribus modis deeſſe animum. Primò, ſi iures animo iurandi, & non dandi, atque adeo etiam non promittendi; nam ſi habes animum promittendi, habes etiam animum dandi, vt colligitur ex D. Bonauent. qui vnicum defectum ex his duobus conſtituit. Et notat Valentia *diſput.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 4. *col.* 1415. contra Sotum *lib.* 8. *de Iuſtitia, quæſt.* 1. *art.* 7. Caietanum 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. Sanchez *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 3. & *cap.* 10. *num.* 2.
qui diſtinguunt hæc duo: habere animum promit- 88
tendi, ſed non implendi; & animum promittendi, & implendi. Et quidem Sanchez *cap.* 10. *num.* 5. ponit hanc diſtinctionem etiam ex mente D. Bonauent. *art.* 3. *quæſt.* 2. quia ait, Eccleſiam non cogere ad iuramenta, metu extorta, quia præſumit ea emiſſa ex animo euadendi periculum, non implendi iuramentum. At Sanchez non ob id hoc oſtendit, quia S. Doctor ſubintelligit, abſque animo etiam ſe obligandi; attamen hunc modum poſſibilem reor, quod idem eſt iuxta tradita *quæſtione præcedenti.*

SECVNDVS modus eſt; ſi abeſt animus iurandi. 89
Tertius ſi abeſt animus obligandi ſe; etiamſi velis iurare; hic tamen modus, qui ponitur à Sanchez aliquam patitur difficultatem; nam qui vult iuramentum ſubire, & ſeriò vult, ſciens eius vinculum, videtur neceſſariò etiam velle conſequens vinculum obligationis. Hunc ſanè non iurare docent Azor *p. p. lib.* 11. *cap.* 4. *quæſito* 2. Sanchez *lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 8. Sylvius *quæſt.* 89. *art.* 7. *quæſito* 3. *cap.* 1. Syluester V. *Iuram.* 4. *quæſito* 20. Bonacina *de Iuram. puncto* 7. nec renuit Baſſæus V. *Iuram.* 2. *num.* 2.

QVARTVM modum adducit Valentia, quando iurans nec habet animum iurandi, nec ſe obligandi ex iuramento. Verùm & hic modus ſuperfluus eſt, nam eo ipſo, quòd non iurat, neque ex iuramento ſe obligat; voluntas enim excludens iurare, excludit etiam ſe obligare, qui eſt effectus iuramenti.

PRIMVS quidem modus omnium conſenſu periurium facit mortale. Ità D. Bonauent. *in corpore*, & alij apud Sanchez *cap.* 4. *num.* 16. is enim verè mendaciter adducit Deum teſtem.

QVOAD ſecundum modum aliqui cenſent, eſſe mortale. Ità Caietanus 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. Armilla *V. Periurium, num.* 3. Couar. *de pactis* 1. *part.* §. 5.

SECVNDA ſententia eſt proferre verba ſonantia 90
iuramentum,

Digitized by Google

iuramentum, animo non iurandi, tunc eſſe mortale, quando id iuramentum eſt circa materiam falſam, ſiue de præſenti, ſiue de futuro: Deinde, ſi eſt circa materiam veram, iuramentum legitimè exigitur ſiue à Iudice, ſiue à contrahente; at verò ſi ſit circa materiam veram; ſed non legitimè exigatur, non eſſe, ait, mortalem, ſed ſimplex mendacium. Ità Sotus *lib.8. de Iuſtitia, quæſt.*1. *art.*7: *ad* 4. Aragon. 2.2. *quæſt.*89. *art.*7. *ad* 4. *concl.* 6. Petrus Ledeſma 2. *Tom. tract.*11. *cap.*3. *dub.*6. Leſſius *lib.*2. *de Iuſtitia, cap.*42. & 43. Suarez *tom.*2. *de religione Tract. de iuram. lib.*3. *cap.*17. & quamuis Sotus loquatur de coacto ad iurandum, eius tamen ratio probat de omni non obligato ad iurandum.

91 Tertia opinio eſt Valentiæ 2. 2. *d.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 4. circa finem; vbi in caſu, quo quis non obligatur ad iurandum, ſed irrationabiliter extorquetur iuramentum, ſic diſtinguit: Si iurans dicit verum, tunc peccat ſolùm venialiter, quando vult ſignificare ſe habere iurandi animum; quia eſt mendacium non perniciosum, vt dicunt etiam Authores ſecundæ ſententiæ; ſecus ſi id ſignificare nolit, ſed quoddam aliud diſparatum; tunc enim nulla eſt culpa. Si autem iurat falſum, veliſque illa externa iuramenti verba referri ad materiam falſam ratificandam, eſt mortale. Id docent Authores primæ ſententiæ; ſi autem ea verba non refert ad materiam falſam, nec poteſt aliquis id putare, atque inde ſcandalum accipere; ſed tantùm vtitur iure ſuo, vſurpans ea verba ad ſignificandum aliquid in mente verum; vel vſurpat ea tantùm materialiter, nil per ea volens confirmare; erit ſolùm veniale. Imò Sanchez *num.* 10. Valentiam ſequens, addit, neque eſſe veniale, quod ſentit etiam Soto, quando iniuſtè coactus vſurpatet ea verba materialiter.

Qvoad D. Bonauent. videtur *in quæſt.*1. *art.*3.
92 loqui ſolùm de verè iurante, abſque animo ſe obligandi; attamen etiam de hoc videtur conſequenter inferre, non eſſe quidem verum iuramentum, attamen eſſe lethale; nam eo ipſo, quod eſt animus non ſe obligandi, adeſt etiam animus non verè, ſed ore tenus etiam iurandi, vt notat Sanchez *num.* 7. *cap.* 4. Ideò de vtroque idem videtur dicendum. Et *quæſt.* 2. id videtur inferre etiam de eo, qui eſt coactus iurare: *Diſtinctione vero* 38. *quæſt.*3. *in corpore* docet, etiam mendacium ſimplex, ex ſcandalo, poſſe fieri mortale; multò magis ſi iuramento appareat firmatum. Tandem *d.* 39. *quæſt.* 3. proferentem iuramenta ex ſola incautione inuincibili excuſat de falſitate.

Sic igitur, ſi iurans verum dicit, erit ſolùm veniale, niſi iuſtè exigatur; tunc enim tenetur iurare, atque verum iurare, vt docet D. Bonauent. *loc. cit. in corpore*, ita vt ſola prolatio externa falſa coram iudice reddat infamem, vt habet 6. *quæſt.*1. *cap. infames*, & refert etiam D.Thom. *quæſt.*98. *art.*3. *argumento* 3. Idem in legitimis contractibus dicendum. Si verò falſum iuerer, erit mortale. Et ita D.Bonau. videtur accedere ad ſecundam ſententiam, & aliqualiter ad vltimam opinionem.

93 Assero primò, verba ſonantia iuramentum, abſque animo iurandi prolata, ſi vera ſunt (nec iuſtè exiguntur) eſſe culpam venialem.

Probatvr ex D. Bonauent. *loc. cit. quæſt.*3. *argumento vltimo*, quia eſt tantùm inuocatio ſuperflua Diuini nominis, quod non eſt ex ſe mortale. Neque eſt Diuini teſtimonij contemptus, cùm eum honorem non exigat Deus pro tunc. Sic enim eſſet mortale, ſi orationem dicere fingerem ſupererogationis, vt notat Sanchez *num.* 9. Neque aliquod damnum fini iuramenti affertur, vt clamant authores primæ ſententiæ, quia ſeruatur obligatio pro temporibus debitis ad humanos contractus, ad lites, & ad decreta, vt dixi.

Assero ſecundò, talia verba eſſe mortalia, quando exigitur legitimè iuramentum.

Probatvr à D. Bonauent. *in corpore*, quia tunc grauiter læditur iuſtitia, & ponitur offendiculum fini iuramenti.

Assero tertiò, ſi ſuper materiam falſam ca- 94
dant verba iuratiua, nec æquiuocatione ſaluari queant; eſſe mortalia, cum ordinantur ad eam falſitatem confirmandam.

Confirmatvr à Doctoribus primæ ſententiæ: Nam externus ille cultus latriæ, qui iuramentum ſonat, exhibetur materiæ indebitæ, nempe falſæ rei. Itaque eſt mortale, ſicuti Idolis cultum externum latriæ exhibere.

Idem probatur etiam de coacto iurare; nam, vt docet D. Bonauent. *art.*3. *quæſt.*2. *ad* 3. Ea, quæ ſunt ex ſe mala, non poſſunt ex metu fieri. Nam quoad hæc ait S. Doctor ſeruandum Diuinum præceptum: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus. Sed potius timete eum, qui poteſt corpus, & animam mittere in gehennam.*

Qvoad tertium verò modum, quo quis iurat, 95
ſed doloſè, abſque animo ſe obligandi. Primò, Abbas *cap. ſi verò, num.*10. tenet, quando iuramentum iniquè extorquetur, forſan in viro perfecto eſſe venialem culpam; in imperfectis autem nullam. De iurante autem ex ſe, nil dicit. Alij verò tunc excuſant coactum, cùm aliquam conditionem apponit, qua iuramentum ſit verum, vt iurans latroni, ſe daturum pecunias (intelligens) ſi debuerit.

Commvnis ſententia eſt in omni euentu eſſe 96
mortale. Ita Caietanus 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. *ad* 4. D. Antonin. 2 *part. tit.*10. *cap.*6. *caſu* 5. Armilla *verb. Iuram. num.*14. & *V. Periurium, num.*3. Tabiena *V. Iurare, quæſt.*11. *num.*12. Scotus *in* 3. *d.*39. *quæſt. vnica, art.*3. Nauarr. *ſumma, cap.*12. Couarr. *de pactis, p. p.* §.5. *num.* 3. & 4. Decret. 2. *part. cap.*3. §.5. *num.*3. Alcozia *ſum. cap.*15. *fol.*51. Salzedo *additione ad regulam, num.*384. Bernardi Diaz, Aragon. 2. 2. *quæſt.*89. *art.*7. Leſſ. *lib.*2. *de Iuſtitia, cap.*42. *dub.*8. *num.* 42. Suarez *de relig. Tract. de Iuramento, lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 10.

Alii ſic diſtinguunt: Si rationabiliter exigatur iuramentum, eſt venialis; at ſi irrationabiliter, & iurans non intendit ſignificare alteri ſe obligare velle eo iuramento, nullum peccatum eſſe; at ſi velit ſignificare, eſſe veniale. Ità Valentia 2. 2. *d.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 4.

Addit Sanchez *num.* 6. debere neceſſariò eum 97
intelligi, quando in eo iuramento adeſt animus adimplendæ rei, iuramento promiſſæ (licèt ipſe non explicet) quippe ſi is animus deeſſet, debet neceſſariò dicere eſſe mortale periurium, cùm ipſe ſentiat, eſſe verum iuramentum, & tanquam tale obligare.

At non vidit Sanchez, Valentiam *d.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 4. *col.*1415. & *quæſt.*6. *puncto* 1. *col.*1330. aſſerere hæc ità connecti, vt ſi deſit animus faciendi, etiam deſit animus promittendi; Et è contra ſequitur, Si habet animum non promittendi, & ſe obligandi iuramento, eum non habere animum vi illius iuramenti rem adimplendi. Quod verò aliquis diceret: Iuro, ſed licèt nolim obligari hoc iuramento, id dabo; per accidens ad iuramentum eſt talis reſtrictio.

Nos igitur cum D. Bonauent. idem aſſerere tenemur, quod de eo, qui iurat abſque animo iurandi aſſeruimus, nempe, eſſe mortale in iuramento iuſtè exacto, ſeruatis dictis *quæſtione præcedenti* proportionaliter.

Digitized by Google

98 Asssero primò, iurantem abſque animo ſe obligandi, mortaliter peccare, ſi iuramentum iuſtè exigatur. Ita ſuprà citati, & alij, quibus ſubſcribit ferè Baſſæus *loc. cit.*

Probatvr à D. Bonauent. *quæſtione prima articuli tertij in corpore*, quia is iniquè decipit in re graui proximum, & ad hoc vtitur, tanquam inſtrumento iuramenti, externo actu (nam verè non eſt iuramentum, vt dicam *quæſtione* 13.) inuocat igitur externè nomen Dei ad modum iuramenti, atque adeò grauiter abutitur medio nominandi Deum vanè ſub formula iuramenti, illudendo Deo ipſi, ac in perniciem humani generis, ad cuius pacem ſeruandam inſtituta ſunt iuramenta; eneruatque fidem debitam iuramento. Hac ratione vtuntur plurimi; inter quos cenſentur relati *quæſt. præcedenti* pro prima ſententia.

99 Assero ſecundò, iurantem abſque animo ſe obligandi (ſi irrationaliter extorqueatur iuramentum) ſolùm venialiter peccare, ſi non applicat verba falſo promiſſo confirmando.

Probatvr fundamento D. Bonauent. quia hoc non eſt iuramentum, ſed tantùm mendacium ſimplex, vt dicam *quæſtione* 4. & idem dictum eſt *quæſtione præcedenti*, *aſſertione prima*, & tunc vtitur iure ſuo, æquiuocis vtendo. Ità Sanchez *numero* 10.

Advertit autem Sanchez, poſſe aliquem vti ex cauſa iuſta verbis amphibologicis, non modò quando plures ſenſus admittunt ex ſe, ſed etiam ex circumſtantia aliqua, loci, temporis, &c. imò quan-
100 do verum ſenſum reddunt ex mente proferentis; vt ſi quis neget ſe feciſſe aliquid, quod fecit (intelligens reuelandum.) Idem ſentiunt Syluest. *V. Iuram.* 4. *quæſit.* 7. Nauarr. *cap. Humanæ aures* 12. *quæſt.* 5. *in quæſt.* 2. *num.* 12. Valentia 2. 2. *d.* 5. *quæſt.* 13. *puncto vltimo*. Salon. 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 2. *contron.* 11. *in quarta ratione*, Tolet. *lib.* 4. *ſummæ*, *cap.* 21. *num.* 9. Manuel de ordine iudicario *cap.* 10. *num.* 4. & *primo tomo ſummæ*, *cap.* 191, *num.* 7. Philiarch. *Tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 14. Suarez *de Iuram. lib.* 3. *cap.* 11, *num.* 6. Leſſius *lib.* 2. *de Iuſtitia, cap.* 42. *dub.* 9. *num.* 48. Sà *verbo Iuram. num.* 6. Sanchez *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 15. D. Bonauent. paſſim. Vide Dianam *part.* 2. *t.* 15. *reſ.* 25. & *part.* 3. *tract.* 6. *miſcell. reſol.* 30. Tametſi Caietanus 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. Sotus *lib.* 5. *quæſt.* 6. *art.* 2. *cap.* 7. Malder. *opuſc. de reſtrict. ment. cap.* 4. & 10. Syluius 2. 2 *quæſt.* 89 *art.* 7. *quæſito* 3. Azor. *tom.* 1. *lib.* 11. *cap.* 4. *quæſito* 5. Henriq. *lib.* 6. *cap.* 19. Layman. *lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 13. Coninch. *de act. ſupern. lib.* 1. *d.* 10. *dub.* 3. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. & *quæſt.* 89. *art.* 7. dicant, eſſe periurium; niſi verba amphibologica eum ſenſum amphibologicum à ſe ipſis obtineant; quibus hæret Baſſæus *V. Iuramentum* 3. *num.* 10. vt ſecurius incedat, tametſi oppoſitam probabilem fateatur, quam ſequor.

101 Probatvrqve à S. Doctore *ad cap.* 7. *Ioan.* vbi Chriſtus ait: *Aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendam*, & tamen aſcendit. Fuit autem illud effatum completè verum in mente Ieſu. Non aſcendam manifeſtè, & ad ſolemnitatem celebrandam, aut ad paſſionem, ſed vt aliquos ſeorſim egentes inſtruam.

Sic notant multi ex D. Chryſoſtomo *homil.* 47. *in Ioannem* poſt medium *Tom.* 3.

Probatvr ſecundò, à D. Bonauent. *in* 3. *d.* 38. *dub.* 1. vbi ex D. Hieronymo laudatur amphibologia obſtetricum Hebræarum, quod ob id Deus dicitur ædificaſſe domos; ſpiritualeſque eas dicit S. Doctor maximus.

102 Tertio probatur à D. Bonauent. ex *Geneſ.* 27. ibidem *num.* 6. ex facto Iacob, qui finxit ſe Eſau, & talem, atque talem ſe dixit, & feciſſe, quæ præceperat Pater; & tamen à Sanctis PP. Ambroſio, Auguſtino, & aliis, excuſatur, quos refert D. Bonau. *loc. cit.* & poſt eum Pererius *ibi diſp.* 5.

Similiter Abraham *Geneſ.* 22. immolaturus filium aſcendens montem, dixit, ſe reuerſurum cum puero. Et *Geneſ.* 26. de vxore ſua ait, eſſe ſororem. Et *cap.* 42. & 44. Ioſeph ait, ſe augurem eſſe. Et *Iudic.* 9. Ierunt ligna. Et 4. *Reg.* 10. Iehu dixit, ſe velle colere Baal, quæ exempla refert S. Doctor *in* 3. *d.* 38. *quæſt.* 2.

Probatvr quartò à D. Bonauent. *in* 3. *d.* 39. *art.* 2. *quæſt.* 1. cui concordat etiam D. Gregorium ibi *lib.* 26. *moral. cit.* & refertur *cap. Humanæ aures* 22. quæſt. 5. ibi: *Humanæ aures verba noſtra talia iudicant, qualia foris ſonant. Diuina verò iudicia, talia eſſe audiunt, qualia ex intimis proferuntur:* Ergo ex proferentis intentione veritatem verborum intrinſeco loco metiri vult, non ex verbis externis tantùm. Quod idem expreſſit D. Hilarius *lib.* 4. *de Trinitate cap.* 5. & refertur cap. *Intelligentia*, de verborum ſignificatione ibi, *Intelligentia verborum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi: Quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus.*

Probatvr quintò à D. Bonauent. *in* 3. *d.* 38. *in dub. litt. num.* 4. & 5. & *quæſt.* 1. *in corpore*, & *quæſt.* 2. *ad argumenta*. Mentiri, eſt contra mentem ire, & ità in habitudine verborum ad mentem ſtat ratio mendacij. Ergo ſiue vera, ſiue falſa in ſe ſint, per accidens ſe habet, ſed conſideranda ſunt ad mentem proferentis, & in deformitate verborum ad ipſam ſtat ratio formalis mendacij. Ita etiam Sanchez *num.* 15. qui id rurſus confirmat ex D. Bonauent. *quæſt.* 2. *citata*, *argumento* 6. cum Baſſæo *num.* 10. 103

In eo ſtat mendacium, vt verba dicantur contra inſtitutionem ſui finis; at verba inſtituta ſunt ad hoc, vt homo exprimat, quod mente gerit.

Extra neceſſitatem verò non licèt vti amphibologiis, quod probatur ex D. Bonauent. *in* 3. *d.* 38. 104
quæſt. 2. *ad tertium argumentum*, quia homo conditus eſt, vt cum aliis contrahat, & conuiuat œconomicè, atque politicè; ad hoc autem neceſſarium fuit, vt mutuò communicarent modo humano proprias intentiones, & voluntates; hoc autem fit ſermonibus. Quare in contractibus, & conuictibus legitimis debemus vti ſermonibus eo fine inſtitutis ad ſignificandum proximis candidè noſtros conceptus. Hac ratione multi apud Sanchez *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 12. conantur probare, id ſemper eſſe verum, vt nunquam liceat amphibologiis vti, alioqui pateret aditus dolis, tollerentur commercia, ſermonum aſſecuratio, &c.

Enim verò cùm in ſtatu corrupto cogamur con- 105
uiuere, & ſæpe ab iniquis tentemur interrogationibus, & ſermonibus malignis, potius aditus pateret malis permultis, quàm interrogantis ſincerè, animo patulo ſatisfieret. Ideò opus eſt cauta prudentia. Sic enim & Chriſtus non ſemper inſidiatoribus Iudæis ad nutum oracula reddebat, ſed parabolis ſubobſcuris, quæ pluribus modis poterat reſponſa multiplicare.

Ex his patet, ac colligit rectè Sanchez *num.* 10. poſſe caſum euenire, quo non modò ſollicitati, ſed etiam ſponte vti rectè poſſimus amphibologicis dictis, præueniendo malum aliquod, vel ad placandum proximum, ad reſtituendam famam iniuſtè ablatam, &c. Idem ait Philiarchus *de off. Sacerd. tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 14.

Idem erit in caſu, quo reus ſocios criminis iniuſtè 106
detexit, aut teſtis iniuſtè crimen Rei occultum coram iudice prodidit, poſſe ſe offerre ad iurandum, eos non eſſe reos, intelligendo, vt pandi debeant: Ità

Digitized by Google

Ità ſentiunt Medina *lib.* 1. *ſumme* , *cap.* 14. §. 33. Nauarr. *lib.* 2. *de reſtit. cap.* 4. *part.* 3. *dub.* 5. *num.* 142. Henriquez *lib.* 5. *de Pœnitentia, cap.* 12. Manuel *primo Tomo ſumme* , *cap. vltimo.* Bannes 22. *quæſt.* 62. *art.* 2. *dub.* 8. & ibi Salonius *controu.* 15. dicens Melchiorem Canum , Mantium, & alios eruditiſſimos, idem tenere in *ſuis relectionibus.* Leonardus *lib.* 2. *de Iuſtitia, cap.* 11. *dub.* 20. *num.* 110. Sayrus *lib.* 11. *cap.* 4. *num.* 27. Petrus Ledeſma 2. *Tomo* ; *tract.* 2. *cap.* 7. *concl.* 3. cum Sanchez *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 28.

107 QVARE non video , quomodò ex allegatis Doctoribus, Nauarr. *in ſumma, cap.* 12. *num.* 8. Sayrus *lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 21. Leonardus *lib.* 2. *de iuſtitia, cap.* 42. *d.* 9. *num.* 46. aſſerant non licere , ſe ad iurandum offerre, vtendo his amphibologiis ; ſed his tantùm licere vti, requiſitis.

Ex his multa reſoluuntur , nempe licere vti æquiuocis , ſi interrogemur, etiam in iudicio, de re occulta, vel à iudice non competente , & negare , intelligendo , vt teneatur ; vel ſi interrogatus , an veniat è tali loco , falsò peſtis denunciato , poſſet negare cuſtodibus ciuitatis , ſe ex eo loco venire , intelligendo infecto. Vide Sanchez , qui *num.* 4. affert etiam caſum illum , quem S. P. Franciſco adſcribunt , vt in via interrogatus à ſatellitibus , an illuc tranſiſſet quidam reus , reſponderit non tranſiſſe huc , intelligendo per
108 manichas ſuas, in quibus manus tenebat. Itidem hoc licèt ad ſeruandam vitam, famam, opes, ad aduerſa repellenda , ad hoſtem in bello iuſto eludendum , ad inſidias vitandas , ad opus vtile , &c.

ASSERO tandem , ſi verba illa referat ad falſum roborandum , peccat. Vide aſſertum tertium quæſtionis præcedentis , de qua eſt eadem ratio.

EST autem Periurium peccatum , grauius homicidio, quia eſt cont. Dei honorem, vt dicam *quæſt. vlt.*

QVÆSTIO XI.

An liceat Iuramentum à peieraturo exigere.

D. Bonauent. in 3. d. 39. in dub. 5. litt. n. 7. & art. 2. q. 3. corpore.
D. Thom. 2. 2. q. 98. art. 4. & 3. d. 39. q. vn. art. 5. quæſtiuncula 2.

109 CERTVM eſt non licere exigere iuramentum, in quo defuturi ſint duo comites ; iuſtitia ſcilicet, aut iudicium ; cùm enim nulla euenire poſſit cauſa exigendi talia iuramenta , peccabit exigens peccato iurantis, mortali , aut veniali.

DIFFICVLTAS autem erit, ſi defutura ſit Veritas.

DE tribus autem perſonarum generibus poteſt dubitari , an ſint legitimi exactores iuramenti à peieraturo , & ſunt , Iudices , Actores , & Priuatæ perſonæ.

QVOAD Iudicem, Aſſero, eum poſſe exigere iuramentum , ſeruato iuris ordine, ab eo , quem ſcit peieraturum. Ità docent Alenſis 3. *part. quæſt.* 31. *m.* 2. *art.* 6. *quæſt.* 1. & Sanctus vterque Doctor hîc adducti, quos ſequuntur Richard. *in* 3. *d.* 39. *art.* 3. *quæſt.* 3. Paludanus *quæſt.* 2. Maior. *quæſt.* 3. Gabr. *quæſt.* 2. *art.* 3. *dub.* 11. Archid. *cap. Ille, num.* 2. 22. *quæſt.* 5. ibi , Bellamera , & Turrecrem. Socinus *regul.* 210. Abulenſis *quæſt.* 298. *ad* 5. *Matth.* D. Antonin. 2. *part. tit.* 10. *cap.* 7. §. 10. & §. 3. Angel. *V. Iuram.* 3. *num.* 11. Syluest. *ibi* 2. *quæſt.* 9. Armilla *verſ.* 33. Tabien. *ibi quæſt.* 33. *num.* 34. & *V. Periur. quæſt.* 3. Sotus *lib.* 8. *de Iuſtitia* , *quæſt.* 2. *art.* 4. Nauarr. *ſumma* , *cap.* 12. Couarr. *de pactis* , *p. p.* §. 6. *num.* 2. Pedraza *Summa, ſecundo præcepto* , §. 7. Alcozer *ſumma* , *cap.* 15. Toletus *lib.* 4. *ſumma* , *cap.* 21. *num.* 10. Sayrus *lib.* 5. *cap.* 5. Petrus de Ledeſma 2. *Tomo* , *tract.* 11. *cap.* 5. *dubio* 6. Azor. *Tom.* 1. *lib.* 11. *cap.* 11. Graff. 2. *part. deciſ. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 5. Suarez *de Iuram. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 13. & 17. Leſſius *lib.* 2. *de iuſtitia* , *cap.* 42. *d.* 10. *num.* 49. Philiarc. *Tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 16. Manuel *primo Tomo ſumma* , *cap.* 191. quos adducit, & ſequitur Sanchez *lib.* 3. *ſumme* , *capite* 8. *numero* 2.

ALIQVI reſtringunt, id non poſſe Iudicem ſpon- 110
te ; ſed ſolùm ad inſtantiam partis. Ità videntur ſentire D. Thom. Richardus , Paludanus , Gabr. Socinus , Abul. D. Antonin. Angel. Syluest. Tabiena, Nauar. Sotus , Sayrus , Petr. Ledeſma , Pedraza , Manuel citati : Clarius autem Archid. Bellamera, Azorius, Maior , & Graffius.

AT exponendi ſunt , quando nullo iure coactus id faceret , ſed ſponte ad ſuam conſcientiam merè inſtruendam ; ſecus verò, quando iudex ex officio tenetur inquirere , vt in cauſis criminalibus , quando ex officio procedit , vt poteſt videri in Iulio Claro *lib.* 5. *receptarum in prac. crimin* , *quæſt.* 6. *num. penult.* Sic Durandus 3. *d.* 39. *quæſt.* 5. *ad* 2. & ibi Paludanus *quæſt.* 2. *art. vlt. ad* 2. Turrecremata *cap. Quamuis, num.* 2. *in ſolut. ad* 3. 22. *quæſt.* 1. Alenſ. *loc. cit.* Leonard. & Philiar. citati , poſt D. Bonauent. *quæſt.* 3. *corpore* , vbi ait , ſi iudex eſt , quantum ex ordine iuris, conuenire ex officio inquirere. Itaque , ſi hoc non cogitur , non debet tale iuramentum exigere. Vide Dianam *part.* 5. *tract.* 7. *reſol.* 9. Baſſæum *V. Iuram.* 3. *num.* 9.

PROBATVR igitur aſſertio à D. Bonauent. *cita-* 111
tis locis , quia iudex vtitur iure ſuo ex ratione officij legitimam exigendi cauſam habet , deſeruitque id iuramentum ſcientiæ , quam iudex ſequi tenetur , & vt legitimus ſit proceſſus ; Et ſi pars inſtet, multò magis tenetur.

QVOAD Actorem , multi eum damnant , quotquot ſuprà iudici ad inſtantiam ſolummodo partis dicunt id licere , quia non ipſe , ſed pars cenſeatur exigere. Quare partem ipſam videntur damnare , eò vel maximè , quod ibi abſolutè damnant priuatam perſonam , id iuramentum petentem , qualis communiter ſolet eſſe Actor. Cum his videtur loqui etiam D. Bonauent. *locis adductis.* Ratio eſt , quia nulla videtur neceſſitate impulſus ad exactionem talis iura-
menti : Alij verò videntur excuſare , ex quibus eſt 112
D. Bonauent. *in dubio citato litt.* vbi priuatam perſonam ſolùm excludit , quando id facit ex mera ſua voluntate abſque neceſſitate : & *in quæſtione citata* aſſerit , poſſe, ad veritatem ſtabiliendam, priuatam perſonam tale iuramentum exigere. Licèt autem de idolatria loquatur , & neget de Chriſtiano peierante, prout in ſolo periurio ſiſtitur , atque , vt periurium, eſt priuatum abſque teſtibus , vnde non poſſumus eo uti ad veritatem , ſed ad ſubuerſionem ; attamen ex D. Bonauenturæ doctrina idem ſequitur licitum exigere publicè à peierante , ſi caſus eueniat , vt poſſimus eo iuramento vti ad veritatem publicè confirmandam , ſiue per ſe , ſiue per accidens , quatenus ex falſitate illius eruatur veritas , vt oſtendam etiam circa tertiam aſſertionem.

POTEST autem talis neceſſitas eſſe , ſi aliquis al- 113
terius cauſam agat publicè , & infidelitatis , aut negligentis procurationis ſugillaretur ; ſi egeat ad aduerſarij fraudes detegendas , famam diminuendam , atque adeò calumnias proſternendas. Ad firmandum contractum,

Digitized by Google

tractum, & cogendum iurantem coram iudice, qui cùm iudicet de externis, coget iuramentum implere. Itaque D. Bonauenturam ſequuntur Leſſius *lib.* 7. *de Iuſtitia, cap.*42. *d.*10. *num.*47. Suarez *Tract. de Iuramento, lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 16. Sanchez *loco citato, numero quarto.* Baſſæus, Diana, & alij ſuprà.

Assero, poſſe Actorem exigere iuramentum à peieraturo, ad ius ſuum tuendum.

114 Probatvr à D. Bonauent. *quaeſt. cit.* Quia ſic vtitur iure ſuo ad firmandum id, quod ab altero ſibi debetur, nec tenetur iuri ſuo cedere ad vitandum periurium, ex malitia alterius proueniens, neque enim periurium, ſed iuramentum exigit. Ità etiam Sanchez.

Dices, etiam Iudici ſolùm ex neceſſitate id licet: Ergo nulla eſt differentia, quam ponit S. Bonauent. & alij inter Iudicem, ſeu aliam perſonam publicam, & priuatam, quòd illi liceat; huic non.

Respondet Suarez *eo cap.* 14. *num.*17. & Sanchez *num.*7. ex D. Bonauent. *quaeſtione citata*, diuerſitatem eſſe in hoc, quòd iudici ex officio eius conuenit, ita vt quoties occurrat iuridica ratio vtendi in hoc ſuo officio, liceat; at perſonæ priuatæ non ſic, ita vt ratio non modò pro ſua voluntate non liceat ordinariè, ſed ſolùm in aliquo caſu firmandæ veritatis ad ius ſuum conducentis grauiter, quod rarò euenit.

115 Qvoad perſonam omnem priuatam extra iudicium, communiter damnant mortali. Ita D. Auguſtinus *ſerm.* 10. *de ſanctis*, & refertur *cap. ille*, 22. *quaeſt.* 1. & *ſerm.*28. *de verbis Domini*, & refertur *cap. qui exigit* 22. *quaeſt.* 5. quem D. Bonauent. adducit, & ſequitur, & concordant authores primæ aſſertionis.

Obiicit autem ſibi S. Bonauent. quia licet exigere iuramentum à Pagano, qui iurat blaſphemè per idola, & grauius peccat, quàm, ſi per verum Deum peieraret, vt dixi *quaeſt.*7.

116 Respondet S. Doctor ex D. Auguſtino *epiſt.* 154. ad Publicolam, diſparem eſſe rationem, nam exigens iuramentum ab Idolatra, intendit iuramentum illud ad firmandum contractum, & veritatem ſtabiliendam. Licitum eſt autem ex neceſſitate exigere ab aliquo id, quod poteſt facere abſque peccato, attamen facturus eſt peccando: è contra verò exigens à peieraturo, nullam hinc ſibi vtilitatem acquirit, ſed ſolam cauſat veritatis ſubuerſionem, & ità finis iuramenti peruertitur, & nulla bona intentione ſaluatur; ſicuti ſaluatur in ordine ad idolatram iurantem; tum quia, vt dixi, ordinatur ad veritatem ſtabiliendam; tum etiam, quia Idolatræ reputant ſe obligatos ad iuramenta facta per ſuos Deos ſeruanda; ſicut Chriſtiani per Deum verum iurantes.

117 Hæc doctrina, ſi rectè perpendatur, non eſt ſatis intellecta à Sanchez *num.* 4. Non enim vult S. Bonauent. ſemper eſſe peccatum alicui, qui non ſit iudex, excipere iuramentum à peieraturo, ſed negat tantùm extra publicam actionem, vel iudicium euenire poſſe neceſſitatem exigendi; nam in iudicio, vel publica actione firmantur fœdera contractus, & inſeruiunt periuria per accidens, vt cogantur publicè, qui iurarunt ea obſeruare, & ad alios fines ſuprà relatos. Quod ſi S. Bonauent. vellet, data pari cauſa, licere exigere iuramentum à Pagano, quem ſcimus iuraturum per idola (licet non intendamus excutere, vt iuret per ea, quod nullo pacto licet:) At non licere exigere iuramentum à fideli, quem ſcimus iuraturum falſum per Deum; rurſus rediret argumentum oppoſitum; quomodo ſcilicet id, quod grauius, eſt licet? Senſus igitur D. Bonauent. eſt, licere in iudicio, vel actis publicis exigere iuramentum ab idolatra, etiam ſi ſciamus iuraturum per idola, quia tale iuramentum in illis actis inſeruit ad fœdera, pacta, & veritatem ſtabiliendam, vt notat idem S. Bonauent. *ad primum* ante *ſecundum*, in quo hanc doctrinam diuerſitatis tradit; non licere autem ſecretò priuatim ad libitum (vt ait S. Bonauent. in dub. litt.) exigere à peieraturo, cùm nulla inde vtilitas conſurgat, nec vllus finis rectus poſſit intendi, & ſola reſultet veritatis euerſio. Itaque in actibus ſolemnibus contractuum, & fœderum, multóque magis in iudicio fungentem officio actoris poſſe id facere; & tales ſunt caſus, quos retuli ſuprà ex Sanchez *num.* 4. & 7. nam ſi inter te, & ipſum ſolum iurantem agas, is tibi certè negabit, ſe iuraſſe, quoties volueris eum conuenire ad executionem. Et hoc modo intelligere videtur etiam D. Thom. *quaeſt.* 8. *art.* 4. *ad* 4. vbi comparat vtrumque in ſolo actu iurandi, in quo malitioſus magis videtur peierans per Deum, quàm iurans verum per Idolum; attamen quoad cauſam, ſi adſit, docent, poſſe nos malo vti ad bonum illius cauſæ, alioqui non ſatis argumentum ſolueret, quia idolatra, vt ſuppono, iurat colens idolum, & non eſt inuincibiliter omnino ignorans, & ideò peius facit. Idem arbitror ſentire Sotum *lib.* 8. *de Iuſtitia quaeſt.* 1. *art.* 4. Aragon. 2. 2. *quaeſt.* 89. *art.* 6. *d.* 2. *ad* 2. Clauim Reg. *lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 20. & *cap.* 5. *num.* 1. 118

Assero, non licere priuatim à peieraturo extorquere iuramentum. 119

Probatvr à D. Bonauent. quem ſuprà allegati ſequuntur, atque ipſe Sanchez *num.*5. ex D. Auguſtino dicente, eo *Sermone* 11. *de Sanctis*, hunc exactorem iuramenti necare animam ſuam, & animam etiam peierantis.

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. quia ad tale periurium abſque neceſſitate trahitur, neque vllus bonus finis interuenit, vt oſtendi, ſed ſola veritatis euerſio, & Dei contemptus, quod eſt mortale. Ex his deduco, non benè Suarez *eo cap.*14. *num.*17. & Sanchez *num.* 7. diuerſitatem ſuprà relatam aſſignare, cur liceat exigere iuramentum à iuraturo per idola, & non liceat à peieraturo per Deum, nempe quia vtilitas, ac cauſa moraliter ordinariè reperitur in caſu iuramenti, à Pagano exacti; non in iſto, in quo regulariter deeſt cauſa. Contra enim eſt, quia vterque plures caſus affert, in quibus adeſt cauſa exigendi iuramentum. Etiam à peieraturo: Ergo nulla differentia eſt. Confirmatur, nam infideles, vt plurimum, barbari ſunt, & fidelitati deſunt.

Igitvr in actibus priuatis, carentibus teſtimonio, ſunt pares, ità vt non liceat exigere iuramentum ab alterutro, imò minus ab idolatra. Per accidens verò eſt, Idolatram poſſe eſſe moraliter fidelem, ideo exigi, ſi probabiliter ſciam, eum confirmaturum, ſi oportuerit, & ratificaturum publicè iuramentum: Quod difficilius poteſt promitti, atque præſumi de peierante, qui eſt malæ fidei, atque peioris, quàm Barbarus moraliter fidelis, ſeu homo fidei humanæ. 120

Nota, *in cap. Clericos, de cohabitatione clericorum* vetari, ne petatur à clericis iuramentum dimittendi concubinas, ob tranſgreſſionis periculum: Itaque quando probabiliter ſcitur, non impleturum, non licet exigere iuramentum.

Vel dic, comparari Paganum, & Peierantem in ratione iuramenti, ſic vt peierans exigatur abſque eo, quod poſſit eius iuramentum inſeruire, ſicuti inſeruiret iuramentum Pagani.

Hæc enim comparatio fit non ex profeſſo; ſic enim deberet vterque conſiderari in eadem conditione; 121

Digitized by Google

ne, ac circumſtantia; ſed ſolùm in hoc, quòd, cùm definiatur, non poſſe exigi iuramentum à peieraturo.

Obiicitvr ſi exigi poteſt ab Idolatra, qui grauius peccat, cur non etiam ab illo?

Respondetvr autem, huic, de quo agitur, prout eſt in priuato, non autem in genere, non poſſe, quia ad nil inſeruit: Sicut inſeruit iuramentum per Deos eo modo, quo à Paganis exigitur ad firmanda fœdera; ſic enim inſeruit, quia probari poteſt, & ſuſtineri ad ius noſtrum conſeruandum.

QVÆSTIO XII.

An & quando liceat Iuramentum ab Idolatra exigere.

D. Bonau in 3.d.39. art.2 quæſt 3.
D.Thom. quæſt.98. art.4. ad 4.

122 Asserendvm eſt primò, licitum eſſe tale exigere iuramentum ab ethnico, quem ſcis iuraturum per Idola, ſi neceſſitas ingruat. Ità S. Bonauent. poſt D. Auguſtinum *epiſt.* 154. *ad Publicolam.*

Probatvr primò à D. Bonauent. ex ſcriptura *Geneſ.* 31. Iacob exegit iuramentum à Laban, qui erat Idolatra, qui proptereà conqueſtus eſt, erepta ſibi à Iacob eſſe idola.

Secvndò probatur à D. Bonauent. *primo Machab.* 8. Iudas exigit à Romanis iuramentum fœderis, qui idola colebant. Hi autem non reprehenduntur.

Tertiò ex D. Auguſtino *loco ſuprà adducto.*

Qvartò quia licet cum infidelibus contractus, fœdera, & pacta inire; hæc autem iuramentis firmantur.

123 Qvintò tandem probatur à D. Bonauent. quia hoc non eſt cooperari peccato illius, ſed iuſta ex cauſa illo vti in propriam vtilitatem; petitur enim iuramentum, quod licitè præſtare poſſet per verum Deum; quare illi offertur materia licita, qua gratis ipſe abutitur, vnde petenti non eſt imputandum. Hac ratione vtuntur D. Thom. *loc. cit.* Sanchez *lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 11. & alij. Affert S. Bonauent. exemplum: Poteſt pauper petere eleemoſynam à diuite, quem ſcit daturum cum murmure etiam graui; quia pauper petit in neceſſitate, quod bonum eſt; ille verò diues gratis abutitur obmurmurando: Quod autem ille mala voluntate det, non obſtat, quin rectè poſſit iſte recipere.

Difficvltas autem eſt, quæ neceſſitas requiratur, ne exigenti iuramentum culpa adſcribatur.

124 Primò quidem aliqui volunt, requiri bonum publicum. Ità Alenſ. 3. *part. quæſt.* 31. *m.* 1. *art.* 6. Maior *in* 3. *d.* 39. *quæſt.* 3. Citatur à Sanchez *num.* 21. etiam D. Bonauent. *in corpore*, vbi licèt dixerit, prius licere ob bonum, maximè commune, vbi indicat, licere etiam pro bono priuato; At paulò infra concludit: Vnde quamuis illicitum ſit iurare per idolum, quia forma illa eſt prohibita, tamen vbi neceſſitas, vel communis vtilitas hoc requirit, licitum eſt, recipere iuramentum formale, vbi non ait, id licere quando neceſſitas, vel vtilitas communis id requirit, vt refert Sanchez, ſed quando neceſſitas, ideſt, particularis, vel communis vtilitas exigit, quia vt bonum priuatum faciat ſufficientem cauſam, requiritur, vt ſit neceſſitas; at verò bonum commune, etiamſi ſolam afferat vtilitatem, ſufficit. Hoc autem ità Seraphicum ſentire probatur. In reſponſione enim *ad primum* expreſſis verbis, ait: *Qui recipit iuramentum per idolum, non ob id illi conſentit venerationi Idoli, ſed* 125 *veritatis confirmationi, vt firmum ſit verbum, & ſolidum maneat pactum: Et quantum ad hoc, non eſt ibi peccatum, quia recipit quod ſuum eſt: Quòd verò ibi malum eſt, deteſtatur: Sicut pauper recipit eleemoſynam datam cum murmure, neque peccat, quia ſic placet ſibi eleemoſynæ datio, vt diſpliceat adnexa murmuratio.* Idem indicat ad alia argumenta, quibus vult ſufficiens eſſe bonum priuatum. Et ita tenent Gabriel 3. *d.* 39. *art.* 3. *dub.* 1. Sayrus *lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 19. Suarez *tomo* 3. *in tertiam partem, quæſt.* 65. *art.* 4. *diſp.* 18. *ſect.* 1. *corol.* 2. & *Tom.* 2. *de Religione, tract. de Iuramento, lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 8. Leſſ. *lib.* 2. *de Iuſtitia, cap.* 42. *dub.* 10. Graff. 2. *part. deciſ. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 13. Driedo *lib.* 1. *de* 126 *libertate Chriſtiana, cap.* 9. Sanchez *num.* 21. hos allegans, quia dicunt, licere ob firmandam pacem, aut fœdera, quæ ad bonum commune, & ad priuatum ſpectare poteſt, quod idem debuit de S. Bonauent. aſſerere, qui idem habet *fundamento* 4. & 5. Requirit ergo S. Bonauent. neceſſitatem aliquam, quam non eſſe extremam, nec propriam neceſſitatem aſſerit, ſed moralem, ordinatam ad mercaturas, treugas, & alios graues contractus ineundos, qui abſque his iuramentis nequeant firmari, & in hoc ſtat neceſſitas.

Hvivs autem quæſtionis ſolutio ex alia colligitur, quam tractat S. Bonauent. *in* 3. *d.* 37. *dub. litt. num.* 15. D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 4. vbi Thomiſtæ, & alij mox citandi quærunt: An petens mutuum ab eo, quem ſcit vſurariè mutuaturum, peccet.

Respondent autem SS. DD. in neceſſitate 127 ſic exigentem non peccare; neceſſitatem autem dicunt eſſe non extremam, ſed conuenientiam ſtatus iuris alicuius, aut ſimile, ad quod illa pecunia eſt neceſſaria, nec aliunde facilè haberi poteſt: Quia præceptum charitatis vitandæ occaſionis ruinæ illius proximi non adeò ſtringit, vt teneatur quiſpiam ob id ſtatum ſuum negligere. Ità ſequuntur Durandus 3. *d.* 37. *quæſt.* 4. Ibi Paludanus *quæſt.* 2. *art.* 1. D. Antonin. 2. *part. tit.* 1. *cap.* 9. §. *vltimo* Caietanus 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 4. Syluest. *V. vſura* 7. *quæſt.* 1. Sotus *lib.* 6. *de Iuſtitia, quæſt.* 1. *art.* 5. *dub.* 1. Molina *de Iuſtitia, Tom.* 2. *diſp.* 335. Valentia 2. 2. *diſp.* 5. *quæſt.* 21. *puncto* 4. Bannes 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 4. *dub.* 3. Aragon. *dub.* 1. *concl.* 1. & ibi Salon. *contron.* 3. Petr. Ledeſma 2. *Tome, tract.* 8. *cap.* 33. poſt *concl.* 29. Hinc ſequitur, rarò admodum euenire, vt talis peccet, quia ſaluatur ſtatus decentiæ.

Idem autem dicendum de ſolutione vſuræ, quod de petitione mutui, vt notat Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 21. *puncto* 4. §. *Iam de ſecundo.*

128 Assero primò: Petere abſque cauſa iuramentum ab idolatra, iuraturo per Idola, eſt peccatum mortale.

Hanc difficultatem ait Sanchez *num.* 23. à Doctoribus non enodari, ſed in ſimili de vſura: At eam ex profeſſo enodauit S. Doctor, & grauiter probauit.

Probatvr primò à D. Bonauent. ex illo Rom. 1. *Non ſolùm qui talia agunt, digni ſunt morte, ſed etiam qui conſentiunt facientibus*, (nempe peierantibus, vel iurantibus per idola, de quibus mox loquebatur;) At qui nulla neceſſitate, nullavè cauſa exigit iuramentum ab idolatra, nil aliud poteſt velle, quàm illud lethale iuſiurandum ab eo emitti: Ergo.

129 Secvndò, quia ex D. Auguſtino, Serm. 11. de Sanctis:

Digitized by Google

Sanctis : *Is necat animam ſuam , & iurantis.*

Tertiò, quia generale charitatis proximi præceptum obligat quemlibet ſub mortali ad vitandum lethale alterius peccatum, quando commodè, & abſque ſuo, vel ſaltem communi detrimento poteſt; ratio eſt, quia bonum ſpirituale animæ debet temporali præferri, quantum in nobis ſtat.

Hoc argumentum fortiter vrgere, ait Sanchez *num.*23. vbi addit, probabile eſſe, etiam culpam ſolam venialem committi, niſi aliqua finis mortalis circumſtantia adiungatur, vt ſi mutuum ab vſurario peteret dilapidandum cùm meretricibus, vel iuramentum à Pagano exigeret ad inſidias moliendas.

Esse verò ex ſe veniale aſſerunt multi apud Sanchez *num.*23.

130 Nota verò, Seraphicum reſpondere argumento, quatenus probare nitebantur, nunquam licere ob temporalem neceſſitatem exigere iuramentum à Pagano, qui mortaliter peccat iurando per idola; eò quòd bonum ſpirituale ſalutis præponendum eſt omni bono temporali; reſpondere inquam, ſaltem ob bonum commune poſſe omitti ſalutem particularis. Non vult dicere, præcisè ad hoc neceſſarium eſſe directè inſtare neceſſitatem comunis boni, ſed ſufficere, indirectè ad bonum commune eam cauſam reduci. Hoc autem modo etiam contractus, pacta, paces ſingulares ad bonum commune reducuntur, ad quæ ſeruanda neceſſaria ſunt iuramenta, ſæpe cum ethnicis huiuſmodi; ſi enim tollerentur iuramenta huiuſmodi, perirent contractus neceſſariarum mercaturarum, quibus Pagani potiuntur; periret ſecuritas neceſſaria promiſſorum, paciſque ſingularis, vel fœderis, & ita magno Chriſtianorum detrimento non poſſemus cum eis contractus inire.

131 Aliam addit S. Doctor reſponſionem, non poſtponi ſalutem Pagani iurantis commodo temporali, quia Paganus ille eſt alioqui idolorum cultor internus; ideò non læditur grauiter eius ſalus contra charitatem. Quod ſi ille non eſſet paratus iurare per idola, quia vellet ſanctam Religionem Chriſtianam ſuſcipere, tunc nullatenus eſſet tale iuramentum ab eo exigendum. Hæc S. Bonauent. *ad tertium.*

His verò clarè demonſtrat, non licere tale iuramentum ob tēporale commodum exigere à non expoſito, quippe aliàs non iuraturo per Deos, contra Sanchez *num.* 7. & 19. & alios apud eum. Hoc tamen ſic intelligerem, non licere, dum eſt in procinctu ſumendi Baptiſmum, ac fidem; ſed expectandum vt baptizetur, & poſtea petatur iuramentum, tunc enim iu-
132 rabit per Deum verum; alioqui verò, ſi eſſet in infidelitate durus, etiamſi non eſſet paratus iurare per idola, poſſet exigi iuramentum vt ſic, & ita poſſet iurare per verum Deum (de quo neceſſe eſt, vt habeat aliquam cognitionem) & ſi ſciremus, eum per Deos iuraturum, quia illa petitio non eſt per ſe inductiua ad peccatum, ſed exigit quod ſui iuris eſt, malitiæ ſoli iurantis eſt adſcribendum, ſi iuret per Deos, vt ſuprà dixi. Et ſic reſponſio concordat toti doctrinæ Seraphici ſuprà allatæ.

Saltem verò neceſſariam eſſe maiorem cauſam in non parato iurare, quàm in parato, omnes fatentur.

QVÆSTIO XIII.

De obligatione Iuramenti promiſſorij ſecundùm ſe.

{ D. Bonauent. d. 39. quæſt. 1.

Svppono è *quæſt.*10. quandonam promittatur tale iuramentum.

Ivramentvm eſt, veluti priuata lex, quam homo ſibi promiſſione imponit, vt notat Sanchez *lib.*3. *cap.* 9. *num.* 1. & in hoc aſſimilatur voto. Ità tamen, vt iuramenti aſſertorij ſit maior, & ſtrictior lex, quia obligatio veritatis iurandæ, ſpectat ad præceptum negatiuum: *Non aſſumes nomen Dei in vanum*, obligans ad non irrogandam grauiſſimam iniuriam, negando illi, eſſe primam veritatem; at lex voti eſt affirmatiua: *Redde Domino vota tua*, & obligat ad ſeruandum Deo promiſſum; hoc autem violare minus eſt. Ita Suarez *Tom.* 2. *de relig. Tract. de iuramento*, *lib.* 2. *cap.* 3. Leſſ. *de Iuſtitia*, *lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 11. *num.* 53. 133

Rvrsvs ſi contineat promiſſionem Deo factam; altior eſt, quia continet obligationem voti, & iuramenti. Si verò ſpectetur iuramentum promiſſorium, vt ſic ſolitarium abſque Diuina atteſtatione, & cum voto comparetur; maior eſt voti obligatio, tum quia maior obligandi vis ſumenda eſt ex eo, cui promittitur: Iam verò Voto promittimus Deo ex intrinſeco voti; at Iuramento promiſſorio hominibus, quod minus eſt. At verò ſi includat etiam adductum Deum in teſtimonium, hoc maius eſt, vt dixi, & rurſus dicam *quæſt.* 16. 134

Hæc ex parte colligere licet ex D. Bonauent. *in* 4. *d.* 38. *quæſt.* 1. in fine, D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 8. Suarez *citato cap.* 3. *à num.* 7. Sanchez *num.* 4. *cap.* 9.

Qvæstio autem eſt, quæ materia voti ſit neceſſaria, vt iuramentum obliget. Hanc quæſtionem agit S. Doctor, quærens: an iuramentum promiſſorium incautum obliget. 135

Certvm eſt autem, iuramentum promiſſorium debere includere aliquid in obſequium Dei, vel hominum vtilitatem. Et quidem, dum ſpondetur aliquid Deo, induit rationem voti, & materia illius debet eſſe materia voti, de qua actum eſt *diſp. de Voto quæſt.* 6. & *ſeqq.* Similiter dic de materia contra conſilia, vt non intrandi Religionem.

Probatvr à D. Bonau. Illud iuramentum non habet iuſtitiam debitam, quod impugnat directè perfectionem; tale eſt illud contra conſilia. Ità D. Thom. *quæſt.* 89. *art.* 7. *ad ſeptimum*, & alij communiter apud Sanchez *lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 11. qui addit, eſſe peccatum illud obſeruare, non quidem, ſi materialiter obſeruetur, id eſt, non ex vi iuramenti, nam vt ait S. Bonauent. *in corpore*, & S. Thom. *ad* 2. peccat hic iurando, non tamen implendo. Secundo modo ſeruare ex vi iuramenti non intrando Religionem eſt peccatum, quia operatur ex vi rei illicitæ. Iuramentum igitur de materia mala eſt inualidum, licet declarandum ſit tale, vt habetur *cap. finali, verb. Confirmauit* 22. *quæſt.* 4. & *cap. Venerabilem, de elect.* vt exponit Suarez *lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 8. Sanchez *loco citato, num.* 13. Probatur à D. Bonauent. *argumentis ſecundo loco*, tum ex D. Iſidoro; tum quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis. 136

137 Ex dictis elicere licebit, iuramenta parentum, herorum, & ſimilium, quibus iurant punire filios, ſeruos, &c. communiter non obligare, qui ordinariè ex ira veniunt, non ex aliqua virtute. Idem dic de iuramentis puerorum accuſandi alios pueros coram magiſtro, &c.

Materia verò iuramenti, quod fit in hominum vtilitatem, debet omni culpa carere, vt obliget. Itaque ſi aliqua culpa etiam veniali ſcateat, non obligat, vt habetur *cap. Quamuis pactum, de pactis in 6.* & *cap. cum contingat de iureiurando*, vbi regula generalis traditur; iuramentum homini præſtitum, quod abſque ſalutis æternæ diſpendio ſeruari poteſt, eſſe neceſſariò ſeruandum. Nomine autem diſpendij intelligitur etiam veniale peccatum, quippe diſponit ad perdendam vitam æternam. Ideò hanc regulam generalem tradunt Abbas *eo cap. Cùm contingat, num.* 7. Sanchez *lib.* 1. *de matrimonio, d.* 12. & *lib.* 3. *ſum. cap.* 9. Tañer *num.* 25. cum Couarru. *de pact.* 5. *part.* Molin. *Tom.* 1. *d.* 149. & *tom.* 2. *d.* 271. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 17. *d.* 7. cum D. Bonauent. *in reſol. & ad argumenta.*

138 At licet in promiſſis Deo requiratur, vt res ſit de meliori; tamen in materia homini iurata ſufficiet, ſi ſit indifferens, vt docet Suarez *lib.* 3. *cap.* 16. & 22. Sayrus *lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 5. Leſſius *lib.* 2. *de Iuſtitia, cap.* 42. *d.* 4. *num.* 20. Ratio diuerſitatis eſt, quia Deus vult meliora; at homo etiam indifferentia, dummodo ſibi ſint vtilia, exigit, quæ licet in ſe indifferens materia ſit, tamen vt præſtita per iuramentum, ad virtutem reducitur, vt dixi *quæſt.* 4. & notat Sanchez *lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 2. cum Leſſio *lib.* 2. *de Iuſtitia, cap.* 42. *dub.* 6. *num.* 26. Suarez *Tomo* 2. *de relig. Tract. de iuram. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 4. & quidem neceſſarium eſſe, vt ſit alicuius virtutis actus, ait Vaſquez *primâ.* 2. *d.* 174. *num.* 35. eſſe omnium ſenſum. Poteſt tamen aliquid in promiſſione eſſe materia illicita; at licita in exhibitionè, vt patet de mercede meretricis, vt notat Valentia *d.* 5. *quæſt.* 6. *puncto* 5. Sanchez *loc. cit. num.* 27.

139 Ex his habes regulam: *Non eſt obligatorium; de regulis iuris in* 6. vbi dicitur: *Iuramentum contra bonos mores non obligare.* Vbi Sanchez gloſſat: Si ſit contra bonos mores naturalibus legibus diuinis, canonicisve præceptos; quia hæ leges ad animos componendos tendunt; non verò loquitur de moribus lege ciuili ordinatis, quia lex ciuilis ad politicam compoſitionem ordinatur; neque ſemper materiam ſub peccato ordinatam continet.

Assero igitur primò, iuramentum promiſſorium emiſſum debere obligare.

140 Probatur à D. Bonauent. *in* 3. *d.* 39. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore*, & *in fundamentis* ex Matth. 5. *Reddes Domino Iuramenta tua.* Id confirmat ex D. Auguſtino *ſerm.* 28. *de verbis Apoſtoli.*

Probatur ſecundò à D. Bonauent. ibi & *ſermone* 3. *Decal.* Quia tranſgreſſio iuramenti vetatur ſecundo præcepto: *Non aſſumes nomen Dei in vanum*, vt omnes PP. aſſerunt, & Theologi. Et eſt magna Deo iniuria, qua vel falſitatis, vel improbitatis, aut ignorantiæ notâ, quantum ex iurante eſt, ſigillatur, vt dixi *quæſt.* 4. & *tribus ſequentibus*, vbi tres comites iuramenti neceſſarios apposui.

Assero ſecundò. Iuramentum incautum, quod vergit in malum, vel ſalutis diſpendium, non eſt validum.

141 Patet ex dictis, & exponetur *quæſt.* 18.

Aliquæ verò aliæ conditiones iure poſitiuo adduntur. Prima eſt, vt iurans ſit ieiunus, vt notat S. Doctor *d.* 39. *in litt. num.* 8. & habetur *cap. Honeſtum* 21. *quæſt.* 5. & *cap.* 1. *de teſtibus, & atteſt.* & hæc conditio eſt conſilij ſaltem, vt habetur eo *cap. Honeſtum*; Concil. Aurelian. decreuit ità fieri, excepto in tractatibus pacis, qui cùm in longum protrahantur, & non ſint interrumpendi, etiam à non ieiunis firmari valent, vt refert S. Bonauent. *loc. cit.* Ex parte temporis requiritur, ne fiat ab Aduentu ad Epiphaniam, & in Litaniis Maij, & Rogationum, & Quatuor Temporibus; & à Septuageſima ad Octauam Paſchæ, vt habetur *cap. Decreuit*, 22. *quæſt.* 5. Sed hæc conditio in deſuetudinem abiit, vt docet Gloſſa ibi cum Valentia *d.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 3. Sanchez *lib.* 3. *Decal. cap.* 3. *num.* 4.

Præterea quibuſdam perſonis interdicitur iuſiurandum. 142 In primis Periuri excluduntur à iuramento iudiciali *cap. Paruuli* 22. *quæſt.* 1. quia ex quo ſemel peierarunt, præſumuntur ſemper peieraturi; ſunt enim infames, vt notat D. Bonauent. *d.* 39. *quæſt.* 3. *in corpore*, & D. Thom. *quæſt.* 98. *art.* 3. *ad* 2. Excludi tamen eos ſolùm, poſtquam huius criminis iudicialiter conuicti, & damnati fuerint, docet Archid. quem refert, & ſequitur Syluest. *V. Periur. quæſt.* 5. Sotus *lib.* 8. *de Iuſt. quæſt.* 1 *art.* 10. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 10. Sanchez *loc. cit. num.* 5.

Præterea interdicitur pueris ante pubertatem iurare in iudicio *cap. Paruuli*, & *cap. Pueri*, 22. *quæſt.* 1.

Tertiò Sacerdotibus vetatur iurare ex leui cauſa in iudicio *cap. ſi quis Presbyter* 2. *quæſt.* 5. Reddit rationem D. Thomas *quæſt.* 89. *art.* 10.

In tribus autem caſibus nequeunt clerici in manu 143 laïci iurare, abſque ſui Epiſcopi licentia. Primus eſt, quando iurant coram laïco, tanquam ſuperiore ab ipſo coacti. Secundus, quando iurant de calumnia. Tertius in actu teſtificandi. Vide Sanchez *lib.* 3. *num.* 8.

QVÆSTIO XIV.

Vtrum Iuramenta doloſa obligent.

D. Bonauent in 3. d. 39. art. 3. quæſt. 1.

Iam quæſtione decima vidimus malitias iuramenti doloſi, & doli genera, quæ ibi vide.

Qvoniam verò vel conſiſtit in hoc, vt mens 144 non reſpondeat verbis iurantis; vel in eo, quod, licet inter ſe, conſonent, tamen verbis æquiuocis fallit recipientem, & non reſpondet ſenſui audientis. Tripliciter autem poteſt diſcordare vox à ſenſu. Primò ſi animus non intendat iurare. Secundò, quando non vult dare, atque adeò nec promittere. Tertiò, quando adeſt animus iurandi, ſed non ſe obligandi, vt dixi ibi.

Et primò quidem quando deeſt intentio iurandi, concedunt omnes allegandi, non eſſe iuramentum, & ideò ſub hac ratione non obligare. Ratio D. Bonauent. *in fundamentis* eſt, quia cùm interior intentio ſit quaſi verborum anima, dans illis eſſe; (verba enim ad mentem explicandam ſuapte natura ſunt ordinata) ſi deſit interior intentio iurandi; iuramentum erit fictum. Confirmatur à D. Bonauent. quia obligatio iuramenti eſt lex quædam, quam quiſque ſibi imponit; at nullus cenſetur ſibi legem imponere, niſi velit; cùm ergo non vult iurare, neque volet obligare. Dat exemplum Sanchez *num.* 4. ex D. Bonauent. ſicut enim matrimo-

nium exterius abſque interiori conſenſu, eſt fictum, & nullam obligationem inducit. Ita nec iuramentum.

Qvando verò deeſt animus implendi, cùm neque adſit animus ſe obligandi, vel promittendi;
145 idem dicendum erit, ac de iurante abſque animo ſe obligandi.

Prima igitur de hoc ſententia eſt, tale iuramentum obligare. Ità Angel. *V. iuram.* 4. Syluest. 3. *quæſt.* 2. Caiet. 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. *ad* 4. Sotus *lib.* 8. *de Iuſtitia, art.* 7. *quæſt.* 1. *ad* 4. Couarr. *de pactis*, 1. *part.* §. 5. Guttierz *quæſtionibus Canonicis, lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 31. Lud. Lopez *p. p. inſtructorij, cap.* 42. Manuel *primo Tomo, cap.* 192. *num.* 7. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. *fol.* 108. Henriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 13. Suarez *lib.* 2. *de Iuram. à num.* 11. Valentia 2. 2. *d.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 4. Leſſius *lib.* 2. *de Iuſtitia, cap.* 42. *d.* 8. *num.* 38. Sayrus *lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 8. & dicit eſſe tutiorem; Tabiena *V. iurare*, *quæſt.* 11. Addunt valere etiam in conſcientia adiectum contractibus inualidis; Ità Diana *part.* 4. *Tract.* 4. *Miſcel.*
146 *reſol.* 25. & alij apud eum, aliique cum Baſſæo citati *quæſt.* 10.

Secvnda ſententia eſt, tunc iuramentum non obligare; ita D. Bonauent. hîc, quem ſequuntur Gabriel *eadem diſt.* 39. *tertij*, *quæſt.* 1. *art.* 2. *concl.* 5. Almain. *ibi quæſt. vnica.* Richard. *ibi, art.* 2. *quæſt.* 1. & 2. Antonius *cap. ſi vero, num.* 5. *de iure iurando* & ibi Abbas in fine, Nello *num.* 37. Imola in fine. Fortunius *de vltimo fine, illatione* 22. *num.* 477. D. Antoninus 2. *part. tit.* 10. *cap.* 6. Roſella *V. iurare, num.* 19. Angelus *verbo Iuram.* 5. *num.* 8. & 10. & 32. Syluest. *qq. q.* 7. 17. & 19. Armilla *num.* 14. Felinus *eo cap. Si vero, num.* 8. Ioan. à Medina *Tract. de Confeſſ. quæſt. de diſpenſ. à reuelanda confeſſ. ad* 7. Palac. 4. *d.* 29. *d.* 1. *fol.* 665. Nauarr. *ad cap. Humanæ aures, quæſt.* 3. *num.* 6. Philiarc. *de off. Sacerd. Tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 16. Seraphinus *de priuil. iur. priuil.* 110. *num.* 16. Guttierz *de Iuram. p. p. cap.* 57. *num.* 20. eamque probabilem aſſerit Azorius *Tom.* 1. *lib.* 11. *cap.* 4. *quæſito* 2. eamque etiam communem ait Leſſius *loc. cit.* ſuprà *num.* 37. & Tabiena ibi: fauet D. Thomas 3. *d.* 39. *quæſt.* 1. *art.* 3. *quæſtiuncula* 3. Selua *de iureiurando* 3. *part. quæſt.* 1. *num.* 34. & 37. Sanchez *lib.* 3. *ſumma, cap.* 10. *num.* 8. eandem tenet Hoſtienſis *cap. Ad audientiam*, & ibi Ioannes Andr. *num.* 4. citatis pro oppoſita, quem Imola *ibi num.* 5. ait intelligendum ſolùm in foro Eccleſiæ, non in foro conſcientiæ obligare. Idem vult Hoſtienſis, vt
147 patet legenti, & idem ſentiunt alij poſt D. Bonauent. qui in foro Eccleſiæ idem aſſerit *in corpore*.

Assero, iuramentum editum abſque animo ſe obligandi in conſcientia, non obligare.

Probatvr à D. Bonauent. primò ex D. Gregorio 28. *moral. cap.* 7. & habetur cap. Humanæ aures 22. quæſt. 5. *Verba deſeruiunt intentioni, & Deus talia verba iudicat, qualia ex intimis proferuntur:* Ergo ſi homo non ſe intendit obligare, quantumuis interiùs loquatur, Deus non reputat eum obligatum.

Secvndò quia *primo Reg.* 16. dicitur: *Homo iudicat ea, quæ patent: Deus autem intuetur cor:* Ergo Deus obligationem iuramenti penſitat ad menſuram intentionis.

Tertiò. Ea, quæ voluntariam dicunt obligationem, & legem ſponte præſcribunt, pendent ad præſcribendum à voluntate præſcribentis: Sed iuramentum eſt lex particularis, quam ſibi homo li-
148 berè imponit: Ergo dependet ex voluntate imponentis.

Respondet Valentia *loc. cit. col. penultima, num.* 1417. cum Caietano, & Soto, obligationem, ratione iuramenti, non niti voluntate iurantis; ſed iure naturali eſſe per ſe adnexam iuramento; vnde non eſt in poteſtate iurantis eam ſeparare à iuramento.

At fallitur Valentia, quia iuramentum promiſſorium duo intrinſecè habet diuerſa: Alterum eſt inuocatio Diuini teſtimonij: Alterum eſt promiſſio; & in hac differt à iuramento aſſertorio, & ſine ea non poteſt conſiſtere, ita vt ea ablata, tollatur eſſentia, aut (eſto) paſſio intrinſeca eius. Igitur ſi quis iurat, inuocans Deum, non ſtatim manet obligatus, ſi intendit non ſe obligare, nam apponit implicantiam, quâ deſtruitur ratio iuramenti; ſiquidem aufert id, ſine quo non poteſt conſiſtere ratio iuramenti promiſſorij, vt fatentur etiam aduerſarij. Id verò ex natura rei non ſequitur, vt ſic, iuramento ſolitariè intento, prout eſt inuocatio Dei in teſtem meæ intentionis. Sicuti non ſequitur in aſſertorio, verum eſſe id, de quo Deus adducitur
in teſtem. 149

Hinc eruit S. Doctor fundamentum vltimum, quia iuramentum obligatorium requirit veritatem obligationis, quæ eſt comes indiuiſibilis promiſſorij iuramenti; non enim vult dicere, iuramentum, carens veritate, ſimpliciter eſſe inualidum.

Probatvr quartò à D. Bonauent. *in cor-*
pore, argumento, quo maximè nititur Sanchez, 550
& alij. Ea externa, quæ pendent ex interno, non habent abſque illo ſuum eſſe: At iuramentum eſt actus externus obligans, dependens ab interno: Ergo. Maior probatur à S. Bonauent. *in corpore.* Matrimonium, etſi verbo tenus ineatur; ſi tamen abſit voluntas non obligandi ſe ad vitam illam cum ſuis conſequentibus proprietatibus neceſſariis, eſt irritum; ſic etiam votum, niſi adſit intentio ſe obligandi, non valet. Idem in contractibus notat S. Doctor *argumento tertio.* Similiter proferens hæreſim, ſi intus rectè in fide ſentiat, non eſt hæreticus, quia hæc pendent ab interno. Similiter, ergo iurans iuramento promiſſorio, non intendens promittere, non iurat; apponit enim conditionem implicantem deſtructiuam, qualis eſt, nolle promittere, & obligari, & ſic deſtruit rationem iuramenti, prout dicit inuocationem Dei in teſtem meæ promiſſionis. Ex duabus enim rebus, altera poſitiua, altera deſtructiuâ, æqualiter concurrentibus, deſtructiua eſt potentior ad deſtruendum, quàm poſitiua ad ponendum, quia bonum fit ex integra cauſæ; malum verò ex quocumque defectu, vt ſæpè D. Bonauentura dicere ſolet, addens, negationem eſſe ignem
vorantem, & omnia abſumentem. 151

Respondent aduerſarij, verè iurantem eo ipſo vocare Deum in teſtem promiſſionis, & veritatis futuræ implendæ, atque adeò promiſſionis, alioqui non eſt periurus, non habens animum implendi: Neque poteſt ſeparari obligatio à vero iuramento promiſſorio, ſed implicat, aliquem intentionem habere iurandi iuramento promiſſorio, & non promittendi, ac ſe obligandi.

Neqve exempla ſunt ad rem, quia in actibus, quorum ſubſtantia conſiſtit in obligatione, animus ſe obligandi deſtruit eorum ſubſtantiam, vt contingit in voto, in matrimonio, & contractibus; at verò quando ſubſtantia actus non conſiſtit in obligatione; ſed hæc eſt effectus ſequens, tunc velit nolit, exercens actum, manet obligatus. Vt interficiens hominem, velit nolit, ſubjicitur pœnæ æter-
næ, & temporali per leges ſtatutæ. 152

Cvm igitur talis ſit ſubſtantia iuramenti promiſſorij,

Digitized by Google

miſſorij, vt non conſiſtat in obligatione, ſed hæc ſit effectus ſequens, quia ratio iuramenti ſtat in adducendo Deum in teſtem; ſequitur verè iurantem ſubiici obligationi conſequenti adimplendi, velit nolit, nec poſſe ſua voluntate hunc effectum impedire. Confirmatur, nam hæc comparatio iurantis cum peccatore eſt D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 39. *art.* 3. *quæſt.* 2. *fundamento* 3. ſicut enim (ait) peccans neceſſariò deſtinatur pœnâ æternâ; ita etiam verè iurans promiſſoriè obligatur neceſſariò ad veritatem ſeruandam, nec poteſt à voluntate pendere.

153 Hæc tamen noſtris fundamentis eliduntur, vt notat Sanchez *num.* 8. nam iuramentum promiſſorium in hoc differt ab aſſertorio, vt hoc feratur in veritatem præſentem: at verò promiſſorium in veritatem futuram; de vtraque verò adduci debet Deus in teſtem. Sicut ergo deſtruens veritatem præſentem iurando, ſed nolendo ſe obligare ad dicendam veritatem, non verè iuraret; quia apponeret conditionem incompoſſibilem; ità in iuramento promiſſorio apponens conditionem non ſe obligandi, deſtruit rationem iuramenti obligatorij; nec eſt ad rem exemplum de occidente, quia non pendet ex intentione occidentis, quæ ſic ſe habeteт: *nollem effectum illum*; at verò in caſu noſtro, etiamſi demus, obligationem exequendi eſſe effectum iuramenti, ſeu paſſionem eius, pendet ab intentione; & ità omnes concedunt, poſſe eſſe nullum, ſi deſit intentio iurandi: Ergo ſimiliter quando non vult iurare abſolutè, ſed cum conditione incompatibili, qualis eſt non contrahendi obligationem; quamuis enim, ſi edatur iuramentum abſolutè iurandi, ſequatur effectus obligandi; attamen, ſi in actu iurandi apponatur conditio contraria naturæ ipſius iuramenti, vt obligatorium eſt rei futuræ implendæ, non erit verum, ſed fictum iuramentum, vt tale eſt.

Ad id quod obiicitur ex D. Bonauent. reſpondetur, ſumptum eſſe argumentum ex S. Doctore ab aduerſariis, ſed non ad rem: Nam S. Bonauent. comparat peccantem cum verè iurante, eò quòd intendit ſe obligare ex metu. Ità ruunt argumenta aduerſariorum.

Asſero ſecundò, in foro Eccleſiæ, hunc manere obligatum.

154 Probatur à D. Bonauent. primò ex D. Iſidoro *lib.* 2. *ſent.* relato à Magiſtro *in* 3. *diſt.* 39. cap. *Quacunque arte verborum quis iuret, Deus ſic accipit, ſicut is, cui iuratur intelligit, ideſt, vult accipi ab Eccleſia.*

Secundò, quia fraus, & dolus nemini debet patrocinari; alioqui tollerentur humana commercia, contractus, aſſecutationes fidelitatis, &c. Cùm enim mentem aliorum nequeam penetrare, oportet, vt modo humano ſecurus ſim in contractibus ineundis.

Idem habet *in* 4. *d.* 38. *quæſtione prima ad penultimum.*

Oritur verò aliqua quæſtio circa alterum modum doli, cùm iurans concordans ſuæ menti verba, ea proferт amphibologicè, vt audientem eludat: Huius naturam diſcuſſi *quæſt.* 10.

155 Et quidem, ſi iurans bona fide abſque dolo, ſed prudenti æquiuocatione, nullam irrogat iniuriam; communiter ſentiunt DD. præcipuè allegandi, iuramentum non obligare in ſenſu, quem percipit audiens, ſed quem iurans intendit. Tunc enim non obligatur ex iuſtitia, cum dolo caruerit, nullamque iniuriam irrogauerit. Nec etiam ex Religione iuramenti: Et hoc eſt quod ait D. Gregorius adductus à D. Bonauent. *fundamento primo*; & *habetur can.* Humanæ aures, 22. quæſt. 5. ibi: *Humanæ aures verba noſtra talia indicant, qualia foris ſonant: Diuina verò iudicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur:* At in foro externo cum intentio lateat; ſi verba aliquid magis ſignificant, ſtandum eſt illi; ſi verò æque plura ſignificent, ſtandum illi ſenſui, quem prudentes iudicent. Cæterùm proprius ſemper ſenſus eſt præferendus, vt notat D. Bonauent. in fine quæſtionis, & habetur *cap. ex litteris de ſponſal. l. librorum §. Quod tamen Caſſius, ff. de legat.* 3. & docet Couar. *de pactis* 1. *part.* §. 5. Sanchez *lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 11.

Qvod ſi doloſè iurauit ad decipiendum alium virum bonæ fidei.

Alqvi dicunt, iuramentum in conſcientia obligare iuxta ſenſum, quem recipiens intellexit. Ità 156
D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. *ad* 4. D. Antonin. 2. *part. tit.* 10. *cap.* 7. §. 3. Angelus V. *iuramentum* 4. Syluester *ibi* 3. *quæſt.* 2. Tabiena *ibi quæſt.* 13. *num.* 14. Armilla *num.* 16. Nauar. *ſumma, cap.* 12. *num.* 13. Hoſtienſis, & alij, quos refert, & ſequitur Couar. *de pactis* 1. *part.* §. 5. Parladorus de rebus quotidianis *lib.* 2. *cap. finali,* 1. *part.* §. 4. *num.* 15.

Secvnda opinio eſt, iuramentum huiuſmodi non obligare ex religione iuramenti vltra doloſi iurantis intentionem, ſed ratione ſcandali, quod ex 157
eius iuramenti tranſgreſſione oriretur. Ità D. Thom. *in* 3. *diſt* 39. *quæſt.* 1. *art.* 3. *quæſtiuncula* 3. Leſſius *lib.* 2. *de iuſtitia, cap.* 42. *dub.* 9. *num.* 45. Suarez *Tom.* 2. *de religione, Tract. de iuramento, lib.* 2. *cap.* 7. Sanchez *num.* 13. & in ſimili de iuramento doloſo præſtito abſque iurandi animo, nempe obligare ratione ſcandali docent Caietanus 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. Sotus *lib.* 8. *de Iuſtitia, quæſt.* 1. *art.* 7. Azor *Tom.* 1. *Inſtit. lib.* 15. *cap.* 4. *quæſito* 2. Valentia 2. 2. *diſp.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 4. *col. vltima*, Petrus Ledeſma 2. *Tomo, tract.* 11. *cap.* 3. *dub.* 5. *dicto* 2. Couar. Leſſ. & Suarez *loco cit.*

Qvoad D. Bonauent. opinatur, hoc iuramentum ex natura ſua non eſſe validum; eſſe tamen peccatum doli etiam in foro Dei: at in foro Eccleſiæ obligari iurantem. Ità *ad primum*, & *in fine quæſtionis.* Indicat verò *fundamento vltimo*, ratione ſcandali eum obligari. 158

Asſero ergo, tale iuramentum ex Religione non obligare.

Ratio D. Bonauent. *in corpore*, eſt, quia iuramentum ex lege ſua non obligat vltra iurantis intentionem, vt dixi ſuprà; idem habetur *cap. Humanæ aures citato*, ſuprà.

Asſero ſecundò, hunc obligari ratione ſcandali. Probatur à D. Bonau. *fundamento vltimo*, quia ſic tollerentur contractus, commercia, ſecuritas fidelitatis, & ſexcentis iniuriis aditus pateret.

Asſero tertiò, in foro etiam Eccleſiæ obligare hoc iuramentum. 159

Probatur à S. Doctore argumentis ſuprà allatis pro ſecundò aſſerto quæſtionis principalis.

Occvrrit dubium è dictis ſoluendum: An quis ioco falſum iurans peccet æquiuoco illo, puta dicens, Epiſcopum eſſe in domo ſua, intelligens pictum.

Vniversi ferè hunc culpæ lethalis damnant; ſic Angel. Tabien. Armil. Nauar. Toletus, Sayrus, Philiarc. Lopez, & alij apud Sanchez *Tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 6. & videtur D. Bonauent. *quæſt.* 3. *ad* 3. vbi iocum è ſola indeliberatione excuſat.

Oppositvm docet ipſe Sanchez, alios adducens,

Digitized by Google

ducens, quibus adde Bonacinam *Tract. de leg. d.4. quæſt.1. puncto 12.* Filliuccium *tom.2. tract.25.cap.11. num.331.* Dianam *part.2. tract.13. reſol.25.* & eſt expreſsè D. Bonauent. hîc *quæſt.3. fund.1.*

Ratio eius eſt, Periurium fit cum adducitur Deus in teſtem falſum; hoc autem debet ſubintelligi feriò. At hic non adducit Deum in falſum, ſed ad mentem ſuam verum. Confirmatur à S. Doctore; non enim omnis inuocatio Dei vana, eſt grauis, vt omnes fatentur. Hæc ſanè nominatio eſt abſque neceſſitate, & aliqualis irreuerentia.

160 Ad locum D. Bonauent. dico, eum excuſare iocum è ſola indeliberatione, vt non ſit iocoſum verbum, quia non vult homo iocari deliberatè: At ſi aduenia iuramentum non extrahi è ſtatu veniali, & trahi ad mortale, niſi verbum ceſſet eſſe iocoſum, quia non eſt formalis Dei in teſtem aduocatio, ſi non eſt ſeria, quippe non vocatur verè.

Dices fruſtrari finem rei ſacræ grauis, qua abuteris.

Dico finem Iuramenti eſſe aduocare Deum in teſtem, cum neceſſe fuerit veritati, at verò hic non occurrit neceſſitas veritatis; ideò ſuperfluè adhibetur; non tamen contra eſſentiam finis principalis iuramenti.

161 Obiicies primò contra primum, D. Iſidor. *lib.2. ſent. cap.31.* & refertur can. Quacumque arte 22. quæſt. 5. ibi: *Quacumque arte verborum quiſque iuret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui iuratur, intelligit.*

Respondet D. Bonauent. *ad 1.* quem ſequitur Sanchez *num.13.* Deum reputare hunc ad pœnam ratione culpæ, & doli, quia is tenetur ex iuſtitia non decipere, & ex veritate non mentiri. Ideò hoc modo Deus accipit dolum, ita vt, quia alter deceptus intelligit ſuo damno, doloſum pœnâ æternâ puniat.

Respondet ſecundò, Deum accipere intelligendo cauſaliter velle ab Eccleſia ſuo nomine in foro externo accipere, vt velit in foro externo ſic obligari, etiamſi iuramentum ex natura ſua non obliget, quia eſt nullum.

Eodem ſenſu id præcipit lex Regia *l. finali tit.11. p.3.* nempe teneri in foro externo in pœnam fraudis.

162 Obiicies ſecundò. Sequeretur, hunc ex fraude commodum reportare.

Respondet Sanchez *num.13.* ex D. Bonau. *ad 3.* hunc non reportare commodum ex fraude, quia cùm lethaliter peccet, punitur pœnâ æterna; & in foro externo cogitur ſtare promiſſis.

QVÆSTIO XV.

An Iuramentum per iniuriam extorſum, vt ſoluendi vſuras, obliget.

163 Certissimvm eſt apud omnes, huiuſmodi iuramentum obligare. Sic enim definitur. lib.2. Decret. cap. *Debitores ad ſoluendas vſuras, in quibus ſe obligauerant cogi non debent; ſi verò de ipſarum ſolutione iurauerint: Cogendi ſunt Domino reddere iuramentum.*

Ratio D. Thom. 2.2. *quæſt.89. art.7. ad 3.* eſt, quia, licèt non conſurgat obligatio homini, quia per iniuriam non acquirit ius; attamen acquiritur Deo in teſtem adducto, quatenus tenetur reddere Deum teſtem veracem ſuæ promiſſionis, ſicuti inuocatus eſt, ſi promiſſio poteſt abſque peccato impleri. Quæ ratio generalis eſt etiam D. Bonauent. *in 3. d. 39. quæſtione vltima in argumentis, & corpore*, & clariùs *eodem art. 3. quæſt. 2. in corpore.* Talis autem eſt ſolutio vſuratum, & ſi ab vſurariis peccet recipiendo, non peccat iurans ſoluendo.

Enim verò hæc ratio non videtur ſufficiens, nam ex communi conſenſu Theologorum, materia iuranti debet eſſe alicuius virtutis, ad hoc vt obliget iuramentum promiſſorium, vt dixi *quæſt.13.* at nulla virtus inuenitur in hoc actu: Ergo nullo modo obligabit.

Caietanvs 2.2. *quæſt.87. art.7.* quem ſequuntur Sotus *lib.8. de Iuſtitia, quæſt.1. art.7.* Aragon. 2.2. *quæſt.89. art.7. ad 7. concluſ.2.* Valentia *d.6. quæſt.7. puncto 4. num.1413.* dicunt, eſſe actum charitatis erga ſeipſum, nam ſoluens redimit illatam vexationem, ſicuti etiam, qui promittit latroni vrgenti, & ſoluit pecunias promiſſas, redimit illatam vexationem, & licèt ſolutionis tempore ſit in tuto; attamen adhuc finitur redimi vexatio, cœpta tempore promiſſionis. 164

Hæc tamen ratio in caſu noſtro non videtur ſolida; nam vexatio eſt agitatio iniuſta; at vſurarius nolens dare mutuum, non eſt iniuſtus. Solùm enim in caſu neceſſitatis tenetur dare; & hoc neque ex iuſtitia, ſed ex charitate. Itaque promiſſio ſoluendi vſuras non eſt redimere vexationem, cum nulla extet. 165

Respondet igitur Sanchez, eam ſolutionem eſſe actum virtutis magnæ veracitatis, & fidelitatis, etiam quando promiſſio ex ſe aliter non obligabat: Eſt etiam actus conſeruandi propriam exiſtimationem, & honorem, ſtando promiſſis etiam in extorſionibus iniquis. Hæc autem ſufficiunt ad ſolutionem iuratam cohoneſtandam, licèt non ſufficiant ad obligandam abſque iuramento.

Alia obiectio contra rationem D. Thom. & D. Bonauent. videtur, quia *in cap. Debitores* definitur, cogendos eſſe ad ſolutionem eos, qui vſuras iurauerint. Et ita multi tenent apud Sanchez *num.7.* acquiri ius ab vſurario, & ideo poſſe iure actionis compellere iurantem, ut ſtet promiſſis. 166

Enim verò ipſe textus declarat obligationem contrahi apud Deum, non apud homines, ait enim: *Cogendi ſunt Domino*, ideſt, *Deo reddere iuramentum.* Et ità Iudex ex officio debet inducere eum, qui iurauit, vt apud Deum contractam obligationem impleat, non autem ad inſtantiam partis ius actionis intentantis. Ità Sanchez *num.8.* alios referens.

Satisfacit autem obligationi huius iuramenti momentanea ſolutione, ac ſtatim abſque aliqua iuramento relaxatione poteſt ſolutum rependi, habetur *cap. Ad audientiam*, de his quæ vi, ibi; *Non Obſtante iuramento predicto, quo non ad repetendum, ſed ad reſignandum ſolummodò tenebatur.* Ità notat Gloſſa ibi, Hoſtienſis, Ioannes Andreas, Antonius Anchar, Abbas, & alij Canoniſtæ, Suarez *eo lib.2. cap.9. numero 16.* Leſſius *lib.2. de iuſtitia, cap.17. d.7. numero 51. & cap.42. dub.6. numero 27.*

Obiicies primò, contra principale aſſertum, nempe obligari ſoluere iuratas vſuras. Si Principalis obligatio non ſubſiſtit, corruit etiam acceſſoria, *Regula cum principalis, ff. de regulis iuris*; & iuramentum accedit promiſſioni ſoluendi vſuras; promiſſio autem non obligat, vt omnes fatentur: Ergo. 167

Responde

RESPONDETVR cum Canoniſtis *ad cap. Debitores*, quando cauſa irritans principale concurrit in acceſſorio, corruere acceſſorium cum principali, ſecus quando non concurrit; tunc enim corruit principale ſtante acceſſorio, quod hîc contingit; principalis enim promiſſio eſt irrita ob extorquentis turpitudinem, quæ non inuenitur in ordine ad Deum, reſpectu cuius ſolius iuramentum obligat.

RESPONDET ſecundò, Couarruuias *de pactis*, 2. *part.* §. 3. id iuramentum non eſſe acceſſorium promiſſioni, nec ad eam confirmandam adduci, ſed eſſe principale, & per ſe ſtans, obligans ad implendum, ne Deus ſit teſtis falſus illius promiſſionis.

OBIICIES ſecundò. Si id iuramentum obligat ſub mortali: Ergo ſimplex promiſſio obligabit ſub veniali contra veritatem; nam iuramentum eam ſupponit, non inducit.

RESPONDETVR, vtramque promiſſionem requirere veritatem de præſenti, ideſt, vt cum iuratur, adſit animus implendi; at quo ad veritatem de futuro, non ſemper eſt malus defectus veritatis, imò ſæpè eſt bonus, vt cùm promittitur res mala.

168 OBIICIES tertiò. Quando aliqua coniunguntur aliquo medio, ablato medio tollitur vnio extremorum; at iuramentum, & eius obligatio vniuntur mediante promiſſione, quæ eſt irrita: Ergo.

169 RESPONDET Sanchez, negando Minorem, nam coniunguntur mediis illis, ſiue obligent, ſiue non. Hæc reſponſio videtur non ſoluere.

RESPONDETVR ergo, negando Minorem, quia ſeipſis iunguntur, cum promiſſio non afferat vinculum.

QVÆSTIO XVI.

An Iuramentum, metu extortum obliget.

D. Bonauent. in 3. d. 39. artic. 3. quæſt. 2.
D Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3. & quæſt. 98. art. 3. ad primum.

170 FVERE aliqui, quos refert S. Bonauent. putantes, tametſi iuramentum aſſertorium vi extortum, atque iniuſtè, ſit validum, & obliget; attamen promiſſorium non obligare. Eos etiam refert Gloſſa *cap. 2. verb. eſſe, de iureiurando.*

CERTISSIMVM tamen eſt, huiuſmodi iuramenta obligare. Ità D. Bonauent. hîc, & D. Thom. quos omnes Theologi ſequuntur, ac Iuriſperiti *ad cap. ſi vero: & cap. Verum, de iure*; & *cap. Ad audientiam, de his, quæ vi*, vbi id expreſsè definitur.

PROBATVR à D. Bonauent. primò: Omne iuramentum, quod habet ſuos comites, Iuſtitiam, Veritatem, & Iudicium, eſt validum, & obligatorium; tale eſt hoc: Ergo.

171 SECVNDÒ, quia voluntas coacta, eſt voluntas verè modo humano operans ex D. Auguſtino: Sed talis eſt voluntas, cui metus infertur ad iuramentum: Ergo.

TERTIÒ: Peccatum ex coactione patratum obligat pœnæ æternæ: Sed iuramentum ſic ordinat ad veritatem ſeruandam: Ergo.

VBI aduerte, hoc argumentum *quæſt.* 14. allatum fuiſſe ab aduerſariis contra nos, ibique expoſitum.

QVARTÒ probatur ex caſu propoſito D. Auguſtini: Quidam enim ex metu coactus eſt iuramento ſibi deſponſare meretricem, & dicit S. Auguſtinus, ex conſilio B. Ambroſij, validam fuiſſe illam promiſſionem iuratam.

PROBATVR quintò *in corpore*, argumento allato pro quæſtione præcedenti, quia duplex obligatio ex iuramento oriri poteſt: Altera homini ratione promiſſionis illi factæ, & ex hac parte iuramentum iniuſtè coactum non obligat; homo enim per iniuriam nullum ius acquirit, neque ex ſua iniquitate commodum debet reportare: Altera, vero Deo in teſtem adducto, & ex hac parte obligat iurantem reddere Deum teſtem veracem, implendo promiſſionem, teſtimonio ſui nominis confirmatam. Ea enim, licèt metu incuſſo coacta, tamen fuit voluntaria, quia nullo metu poteſt voluntas ita cogi, vt violetur libertas arbitrij. 172 119

ID autem eſſe materiam virtutis patet, quia eſt ad redimendam grauem vexationem, quod ſufficere aſſerunt Doctores adducti à Sanchez *cap.* 11. *num.* 3. & à nobis *quæſt.* 15. & meritò; eſt enim actus charitatis in ſeipſum.

DEINDE interueniunt etiam actus fidelitatis, zelus honoris conſeruandi, &c. Hac ratione nituntur Sanchez *num.* 14.

OBIICIVNT præcipuè. Votum coactum, & ſimiliter matrimonium coactum non ſunt valida: Ergo nec iuramenta. 173

RESPONDET Sanchez *num.* 15. in opinione ſua eſſe facilem reſponſionem; nam illa duo priora ſunt irrita iure Eccleſiaſtico: At iuramento non irritantur ob reuerentiam, nomini Dei debitam, & ideò negatur conſequentia, quia ſunt inæqualis iuris.

ADDIT verò, in opinione dicentium, Vota, & matrimonia coacta, eſſe iure naturali irrita, difficile poſſe huic argumento ſatisfieri, & hoc argumentum vrgere ad probandum, hæc eſſe irrita ſolo iure Eccleſiaſtico.

IGITVR D. Bonauent. qui docet, hæc ſcilicet Vota, & matrimonia iure naturæ eſſe irrita, vt vidimus *diſput. de voto, quæſt.* 5. & aliis locis, vbi de obligationibus variis agitur. Reſpondet facilè huic argumento, diſparem eſſe rationem, & quoad votum, aduertit conſiſtere in formali exhibitione boni alicuius ſingularis ſupra debitum, in obſequium Diuinæ Maieſtatis. Deus autem vult ſacrificia voluntaria perfectè, cum & perfectionis ſit ſacrificium. Si tamen aliquis metu mortis voueat Domino ſponte, videtur ſpontanea oblatio, eſto aliqualiter imperfecta, & ideò admittitur probabiliter. 174

QVOAD matrimonium reſpondet, diſparem eſſe rationem, quia matrimonium ex ſignificatione habet, vt ſit deditio voluntaria, atque amoris coniunctio, imitans coniunctionem Chriſti cum anima, & Eccleſia; ideò ait Apoſtolus, Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*, atque ideò liberalem exhibitionem exigit, non ſic iuramentum. 175

DICES. Si quis iuret matrimonium cum Thecla, tenetur, etiamſi coactè iurauerit, niſi cauſa ſuperueniente relaxetur, vt docet D. Bonauent. *ad vltimum*, quem ſequuntur alij apud Sanchez *lib.* 4. *de matrimonio, d.* 20. *num.* 14. & *d.* 21. *num.* 2. & hîc

Digitized by Google

176 hîc *num.* 21. contra ipſum Sanchez, & alios ibi, qui tamen fatentur opinionem S. Bonauent. Ergo præter illam ſignificationem ſpontaneæ coniunctionis eſt validum matrimonium: Ergo nulla diſparitas inter Iuramentum, & Matrimonium.

Respondet, Iuramentum additum, ſolùm habere rationem obligantis, quod patet, quia abſque eo non obligaret, quo fit, vt cùm arctius ſit vinculum obligationis non detrahendi grauiter Diuinæ veritati, quàm repræſentandi Diuinam coniunctionem cum Eccleſia, hoc illi cedat.

177 Nullum autem eſſe per ſe vinculum matrimonij probatur; quia ſi is contrahat cum alia, tenet matrimonium, licèt ob periurium teneatur pœnitentiam agere. Hæc S. Bonauent. ſed de hoc *tertia parte* cùm de matrimonio agam.

Assero ſecundò, ea, quæ ſunt in foro Eccleſiæ contracta ex metu, firmata iuramento, irrita iudicantur. Probatur à D. Bonauent. ex illo Tullij effato, & Prætoris: *Quæ metu fiunt, rata non habeo.*

Secundò, quia malitia non debet cuique in commodum reſultare, vt dicitur.

Obiicit ſibi S. Doctor contra primum aſſertum. Metus cadens in virum conſtantem excuſat humanos contractus.

178 Respondet, Iuramentum eſſe inuocationem Dei in teſtem, atque adeò vt iuſtitia, & Religione cogere, non auferre ab ipſo honorem veridici, ac Veritatis, eſſeque malum ſecundùm ſe id facere, ideò non timendum, ſubire etiam potius mortem, vt dicitur Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Quare arctius eſt etiam vinculum, quàm Votum, & matrimonium; nam illud iuramenti ſpectat ad præceptum negatiuum, non auferendi à Deo honorem, nominando teſtem in vanum; at Votum ad affirmatiuum pertinet, vt dixi *quæſt.* 13. ex ipſo Sanchez, qui *lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 4. de iuramento aſſertorio id oſtendit; & immeritò negat de promiſſorio; nam etiam promiſſorium eſt inuocatio Diuini nominis ad veritatem teſtandam, non modò præſentem, mentis ſe obligandi, ac promittendi, ſed etiam futuram adimplendi promiſſa. Quod verò ait, maius malum eſſe infidelitatem, quæ incurritur fractione voti, quàm irreuerentiam Deo debitam, quæ violatur in periurio, reddendo eum falſum, probatur, non ſubſiſtere ex dictis ab eo ſuprà: Nam ſpectata ſola iuramenti promiſſorij obligatione, de qua eſt controuerſia, includit teſtimonium Dei, vt aſſertoris veritatis illius promiſſionis externæ, quoad concordantiam vocis cum

179 animo, & cum effectu futuro. Igitur hæc in præcepto negatiuo continetur, non aſſumendi nomen Dei in vanum, & maior eſt, ex ipſo Sanchez, quàm obligatio poſitiua voti, quæ fidelitatem præcepit. Ratio eſt, quia peius eſt iniuriam paſſiuam directam alicui irrogare, quàm deficere à data fide; licèt enim hoc etiam irreuerentiam quandam includat, non tamen æqualem cum ea, quæ Deum vt falſum reddit; alioqui ſi talis irreuerentia, addita infidelitati fractionis voti, vincit irreuerentiam, reddendi falſum Deum, vt ait Sanchez, debebat grauiorem culpam etiam fractionem voti, in qua ſunt hæc duo crimina, facere atrociorem periurio aſſertiuo, in quo eſt ſola irreuerentia falſi in Deum redundantis, & tamen opppoſitum dixerat eodemmet numero. Quare cum Medina *lib.* 5. *de ſacrorum hominum continentia, à cap.* 22. & aliis, quos probabiliter opinatos fatetur Sanchez, vinculum iuramenti eſſe maius vinculo voti.

Imò ex fundamentis Sanchez arguo ſic: Per te *numero* 4. maior eſt obligatio iuramenti aſſertorij, quàm voti; eò quòd reddere Deum falſum præponderat fidelitati promiſſæ Deo: Ergo cum fractio voti promiſſorij, præter eam culpam reddendi Deum falſum, addat aliam infidelitatis, & ſæpe etiam iniuſtitiæ, & defectus charitatis proximo, erit multò magis augens malitiam ſuper peccatum fractionis voti, & hoc eſt, quod ait S. Bonauent. iuramentum obligatorium eſſe vinculum cum Deo, & hominibus. 180

De matrimonio autem Sanct. Bonauent. notat *in* 4. *diſt.* 38. *ad* 1. eſſe inferius matrimonium voto, quia hoc eſt promiſſio Deo de meliori bono; at matrimonium de bono inferiori eſſe promiſſionem factam homini; & ideò ſequitur, eſſe maius vinculum iuramentum ipſo matrimonio, quia eſt maius etiam voto, quod & matrimonium ſuperat. Licèt autem dicat Sanct. Bonauent. *eadem diſt.* matrimonium eſſe promiſſionem Deo, & hominibus, attamen propriè eſt promiſſio homini: Deo autem, quatenus ex virtute veritatis à Deo præcepta, tenemur obedire. 181

Satisfit verò his iuramentis coactis momentanea ſolutione, & ſtatim eſt integrum iuramenti repetere.

Observa autem, hæc iuramenta obligare ad culpam mortalem, vt indicat Sanct. Bonauent. *ad* 3. Diu. Thom. *ad* 1. & alij 21. Doctores, quos refert Sanchez *numero* 18. contra Angelum, *verbo iuram*, 5. *numero* 10. Id probat S. Doctor ex illo Matth. 10. *Eum potius timete, qui poteſt & animam, & corpus perdere in gehennam.*

Dices *cap. Verum de iureiurand.* præcipitur, ne hi puniantur, tamquam rei culpæ mortalis. 182

Respondetur, ibi loqui de pœna, quæ maior eſſe debet, ratione iniuriæ repertæ in eo iuramento.

Aliqui excipiunt, niſi adjiciatur contractibus, iure reprobatis; quales ſunt alienatio fundi dotalis, renunciatio futuræ ſucceſſionis, contractus minorum abſque ſolemnitate, iure præſcripta; his enim addictum dicunt, non obligare. Ità plurimi probabiliter apud Sanchez *num.* 19.

Alii verò dicunt, adhuc eſſe inualidum. Ità alij plures cum Sanchez *numero* 20. Ratio eſt allata ſuprà *quæſtione* 15. quia hos contractus implere, eſt actus virtutis, ſcilicet à vexatione redemptionis, & veritatis, nec obligatio iuramenti acquiritur ei, qui fecit iniuriam; ſed Deo, qui nullam intulit. Præthereà, quia iure naturali hæc iuramenta non ſunt irrita; neque etiam iure ciuili, vt oſtendit Sanchez *num.* 20.

Alii extendunt, vt ſi iuramentum addatur voto, metu graui extorto, obliget.

Alii vero negant apud Sanchez *num.* 24.

Hinc ferè deciditur quæſtio: An ſolutus è carcere, iuramento præſtito de redeundo, teneatur redire. Et quæſtio eſt, quando carcer, & pœna inferenda, ſunt iniuſta; nam ſi iuſta ſint, proculdubio tenetur. 183

Prima opinio eſt, hunc teneri redire ad carcerem, quantumuis iniurioſum, etiamſi mors immineat. Ità Romanus *leg. ſtipulationes*, *numero* 78. *ff. de verb. obligat.* Caietanus 2. 2. *quæſtione* 89. *art.* 7. Angelus V. *Iuram.* 5. *num.* 37. Syluester *ibi*, *num.* 4 *quæſt.* 26. Tabiena *ibi*, *quæſt.* 10. *num.* 11. Armilla *num.* 13. Toletus *lib.* 4. *ſummæ*, *cap.* 22. Suarez

Tract.

Digitized by Google

Tract. de iuramento, lib. 2. cap. 10. num. 14. Leſſius *lib. 2. de Iuſtitia, cap. 42. dub. 6. num. 28.* Sanchez *lib. 3. cap. 12.*

184 SECVNDA opinio eſt, nunquam teneri. Ità Abbas *cap. ſi vero, num 4. de Iureiur.* Sylua nuptialis *lib. 3. num. 44.* Angelus V. *carcer. num. 4.* Syluester V. *accuſatio, quæſt. vltima*, vbi Tabiena *quæſt. 10. n. 14. & verb. carcer, quæſt. 1.* Guttierez *de iuramento, p. p. cap. 57. à num. 24.* Sà V. *Iuram. num. 11.* & dicit probabilem Sayrus *lib. 12. cap. 18. num. 27.*

TERTIA ſententia limitat, quando imminet mors iniuſta. Ità Gloſſa *Clem. Paſtoralis V. violentiam, de ſent. & re iudic.* Et ibi Anchar. *num. 12.* Imola *num. 60.* Cardinal. *ibi v. Notorium, notab. 4.* Abb. *cap. inter alios in fine, de immunitate Eccleſiaſt.* Euerardus *in ſuis Topicis*, loco à *vi, energia, ſeu efficacia iuramenti, num. 62.* Præpoſitus *cap. Ius Gentium, num. 10. dub. 1.* Iaſon *leg. ſi duo patroni, § finali, num. 4. ff. de Iureiur.* Hippolytus *ſingulari* 177.
185 *malitiis hominum*, Curtius iunior *repetit. leg. Admonendi, num. 69. ff. de Iureiur.* Ioan. de ſelua *de Iureiur. 3. part. quæſt. 1. num. 31.* Boerius *deciſ. 215. num. 30.* Maior *in 4. diſt. 15. quæſt. 22. ad 2.* D. Antonin. *2. part. tit. 10. cap. 6. caſu 2.* Roſella V. *accuſatus*, Bauerias *Tract. de virtute iuram. effectu 60. num. 112.* Couar. *lib. 1. variarum, cap. 2. num. 7.* Octauianus Oſaſcus *in deciſione Pedamontana, 66. num. 12.* Plaza *de delictis, lib. 1. cap. 22. num. 6.* Seraphinus *de priuil. iuramenti, priuil. 132.* Iulius Clarus *lib. 5. receptarum, in pract. crimin. quæſt. 21. num. 27.* Duennas, *regula 393. limit. 4.* Farinacius *in ſua pract. criminali, part. 1. tom. 2. tit. de carceribus, quæſt. 3. à num. 124.* vbi alios refert, Gomez de Almeſcua *Tract. de poteſtate in ſeipſum, lib. 2. cap. 10. num. 1.*

QVARTA ſententia extendit iuramentum hoc non obligare, quando timetur non ſolùm mors, ſed etiam iniuſtum quodlibet perſonæ periculum, non tamen, ſi rerum tantùm familiarium ſint. Ita Abb. *cap. ſicut el 3. num. 4. de iureiurando.*

186 QVINTA ſententia extendit, vt non obliget hoc iuramentum, etiam quando timetur ſententia iniuſta in fama, aut rei familiaris detrimento. Ità Vaſquez *prima ſecundæ, diſp. 174. cap. 5.* Qui tamen *num. 38.* limitat, quando cuſtos carceris eſt particeps iniquitatis iudicis; nam ſi cuſtos ille in bona fide dimitteret, & ei immineret periculum, non redeunte ergaſto, tunc eſſet actus virtutis redire cum periculo, ad ſalutem innocentis non perdendam.

IN tanta Doctorum varietate ponam quid ex D. Bonauentura eliciatur.

PRIMO S. Doctor *in corporis fine*, aſſerit, tantùm teneri aliquem iuramento coacto, quando eſt de re licita. Deinde, ſi iuramentum eſt grauiter coactum, poſſe queri relaxationem, & dari ab Eccleſia. Quoad iuramentum verò licitum, ait ſubeundam potius mortem, quàm illud frangendum. Ità *ad 3.*

187 QVÆRERE igitur oportet: an in doctrina D. Bonauent. ſit res iuſta proſtituere vitam, ſuaque omnia, & quidem quoad rem familiarem, & famam, non multum faceſcit negotij, ſolùm ergo premor: an poſſit vitam iniquæ morti tradere.

HOC quidem non poteſt erui ex illo argumento tertio, ſecundo loco, vbi arguit: Metus cadens in conſtantem virum excuſat. Reſpondet autem, in materia iuſtitiæ non excuſare, & ita potius mortem appetendam, quam iuſtum iuramentum violandum. In cauſa verò noſtra quæſtio eſt: an ſit iuſtum.

PROBABILITER mihi ſanè videtur aſſerendum cum tertia ſententia, quæ eſt doctrina Baldi *lib. de vita, & honeſtate clericorum, num. 6.*

RATIO eſt, quia materia huius iuramenti non 188
eſt licita, ſed temeraria, & ille reditus eſt occiſio iniqua ſui, offerendo ſe morti iniuſtæ. Igitur non eſt actus patientiæ, ſed temeritatis; neque actus fidelitatis tyranno fidem extorquenti ad iniuſtam occiſionem. Neque eſt redimere vexationem, imò potius redire ad vexationem grauiſſimam, cùm ad homicidium ſui redeat, & hic videtur ſenſus D. Bonau. qui *in 3. diſt. 37. num. 10. in dub litt.* aſſerit, eodem modo aliquem peccare occidendo ſeipſum, & proximum; at proximum occidi, etiam cùm poſſumus eum à morte eruere, & nolumus, ait *in Compend. Theol. lib. 6. cap. 64.* Hæc video non arguere eam eſſe opinionem D. Bonauenturæ, clarius igitur ſequenti quæſtione elucidabitur.

QVÆSTIO XVII.

An Iuramentum alicuius, dolo, vel errore, aut ignorantiâ ſit irritum.

SVPPONO, Ignorantiam meram dicere priua- 189
tionem cognitionis, aut poſitiuam rei falſæ aſſertionem, quæ dicitur error, Dolus verò dicit deceptionem iniurioſam à petente iuramentum.

DVPLEX eſt autem dolus, vel ignorantia, & error; quidam antecedens, qui ſcilicet inducit ad actum faciendum, ac ipſi cauſam præbet, quam Iuriſperiti vocant dantem cauſam contractui *leg. & eleganter, ff. de dolo*, nempe quia, ſi is dolus, vel error non adeſſet, iam contractus non ſequeretur; alter verò eſt concomitans actum, qui ſcilicet non inducit ad volendum actum, ſed ita comitatur actum, vt etiamſi non adeſſet, adhuc actus ſequeretur: & hoc vocatur à Iuriſtis, *Incidens in contractum*, ſeu contingens, ad differentiam prioris, qui dicitur *ex propoſito.*

ASSERO primò, dolum, vel errorem, aut ig- 190
norantiam antecedentem reddere iuramentum irritum. Eſt ſententia communis cum D. Bonauent. *in 4. diſt. 30. quæſt. 1.* qui aduertunt, debere eſſe circa ſubſtantiam rei.

PROBATVR à D. Bonauent. ibi, quia errantis non eſt conſenſus *leg. ſi per errorem, ff. de iuriſdict. omnium iudic. leg. cùm teſtamentum & leg. Non idcirco, Cod. de iuris, & facti ignorantia.* Ideò irritum eſt matrimonium initum cum Berta, quæ creditur Thecla. Exemplum refert Sanchez. Si quis iuret dare alicui rem, quàm putat vitrum, & poſtea inueniat eſſe gemmam: & S. Bonauent. ſi quis putans emere aurum, & explicans ſe velle aurum, reciperet aurichalcum, nam ſi non ſe explicaret, teneret contractus, quia emptio eſt contractus fundatus in externo; at in contractu, qui requirit conſenſum internum circa rem, non ſufficeret, vt in matrimonio.

ASSERO ſecundò, probabile non eſt, errorem 191
comitantem reddere inualidum, ſi adſit talis intentio: Vellem, etiamſi eſſet ille.

PROBATVR, quia non deficit conſenſus ex cognitione. Vide Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſp. 18.* vbi plures pro hac ſententia ſunt contra ipſum Sanchez. Obſerua, ibi, an ſit D. Bonauentura.

ASSERO tertiò, errorem circa qualitates tantùm non reddere iuramentum inualidum.

PROBATVR, quia hic non tollit conſenſum.

Contra primum aſſertum videtur id, quod ait S. Doctor, Ioſue deceptum eſſe à Gabaonitis ad fœdus ineundum, quem obligatum ſe exiſtimaſſe, ex D. Ambroſio *lib. de officiis*, oſtendit.

192 Respondet S. Doctor ibi *in 3. diſt. 29. quæſt. vltima, ad 1.* Ioſue melius exiſtimaſſe eis parcere, non quia teneretur in facie Dei, ſed ne ſcandalum excitaret. Ideò ait D. Ambroſius Ioſue pacem, quam dederat, reuocandam non cenſuit, quia firmata erat Sacramenti religione, ne, dum alienam perfidiam redargueret, ſuam fidem ſolueret. Hoc igitur ſeruauit credens, neque Deo diſplicere, recipere pœnitentes, licèt præcipiſſet, ne cum illis obſtinatis fœdera coniungerent.

QVÆSTIO XVIII.

An Iuramentum incautum promiſſorium obliget.

D. Bonauent. diſt. 39. quæſt. vltima.

193 IAm quæſtione 13. vidimus; quæ materia neceſſaria ſit, vt iuramentum obliget. Cùm igitur iuramentum incautum ſit de materia vergente in malum, vel in minus bonum, iudicare eſt ex ibi dictis. Dicitur autem incautum, quia ex defectu iudicij, ſeu diſquiſitionis promittitur.

Assero primò; Iuramentum de re vrgente in malum, ideſt, peccatum, eſt inualidum.

Probatvr à D. Bonauent. quia iuramentum non eſt vinculum contra iuſtitiam, ſed iuſtitiæ.

Assero ſecundò, Iuramentum incautè emiſſum, promittens rem contra conſilia, eſſe inualidum.

Probatvr à D. Bonauent. quia quod eſt contra conſilia, deficit iudicio, & iuſtitia neceſſaria in votis, quæ ſunt de meliori, ſicuti autem conſilia ſunt à Deo, votumque de conſiliis eſt Deo factum; Ità è contra Iuramentum promittens, non obſeruare conſilia, eſt contra rationem ſuam voti, quam induit. Aduertit verò S. Doctor tale eſſe iurare non intraturum religionem; at ſi iuret quis, nunquam perfectionem attingere, peccaret grauiter, quia ſic impugnatur perfectio (vt ſuppono) Chriſtiani.

194 Assero tertiò, id quod vergit promiſcuè in bonum, vel malum, vt iurare non acceptare prælaturas, etiam promiſcuè, eſt bonum, vel malum pro conditionibus perſonæ; nam ſi ſit perſona apta, & vtilis, malè iurat; ſi vero ſit Paſtor, & tamen idolum (vt cum D. Bonau. loquar, *ad vltimum Ioannis*) benè facit, non acceptans.

Memento autem, ea quæ dixi *quæſtione 13.* promiſſum iuratum, etiam homini, debere ad aliquam virtutem pertinere, ſaltem ſuppoſita promiſſione, atque iuramento.

195 Obiicies primò: Ioſue *cit. cap.* ſeruauit iuramentum incautum fæderis Gabaonitis, contra Dei præceptum, non ineundi fœdus cum Idolatris.

Respondet S. Doctor, Iuramentum illud rectè ſeruatum. Primò, quia ex Diuinæ mentis interpretatione melius erat accipere Gabaonitas in ſeruitutem, quàm occidere, maximè cum prompti eſſent fideliter ſeruire, & Deus acceptat ad pœnitentiam; fœdus autem vetitum erat cum incorrigibilibus.

Obiicies ſecundò. Meretrix ſeruans fidem ſuo locatori, peior eſt ſeruando fidem, quàm non ſeruando, ex D. Auguſtino *lib. de bono coniugij, cap. 4.* ſed iuramentum illud habet malum exitum: Ergo.

196 Respondet S. Doctor, in iuramento illo eſſe duo. Alterum, quod meretrix iurat, ſe conſenſuram ſuo proco: Alteram, quòd iurat, ſe fidem alteri non daturam. Et primum quidem eſt illicitum, & ad illud non tenetur. Secundum verò eſt licitum & ad hoc tenetur; & quoad hoc dicit, quod peior eſt non ſeruando, quàm ſi iuramentum ſeruaret.

Obiicies tertiò, poteſt aliquis iurare matrimonium contrahere: Ergo etiam non intrare religionem.

Respondet S. Doctor, negando conſequentiam: nam iurans matrimonium, iurat aliquod bonum; at iurans præcisè, non intrare religionem, nil boni iurat. Deinde qui iurat matrimonium, poteſt ſiue ex conſenſu mulieris, ſiue poſt eius obitum aggredi perfectionem; qui verò iurat, non intrare religionem, reddit ſe inhabilem in ſempiternum.

Dices. Quod licet facere, licet etiam iurare, ſe facturum; ſed licet non intrare religionem: Ergo. 197

Respondet S. Doctor, negari Maiorem; nam nolle intrare religionem, eſt imperfectionis; at iurare, ſe non intraturum, eſt obſtinatio, & impugnatio gratiæ Spiritus Sancti.

QVÆSTIO XIX.

An Iuramentum confirmet contractus, qui aliter poſſent irritari.

QVæstio agit: An iuramentum vltra vim 198
obligandi ad rem iuratam implendam, habeat quoque vim confirmandi illos contractus, quibus adiicitur.

Dvpliciter autem poteſt intelligi, contractum firmari iuramento.

Primo quando contractus, ſecluſo iuramento, erat ex ſe, & iure validus; ſed reuocari poterat, & fas erat contra illum in iudicio reclamare, atque virtute iuramenti efficitur irreuocabilis, vt ſunt contractus à minoribus initi, decreto Iudicis, & Curatoris conſenſu.

Secvndo, quando contractus erat ipſo iure inualidus; at virtute iuramenti adiecti fit validus, aut ſaltem omnes effectus habet, ac ſi validus eſſet, vt ſunt contractus initi à minore abſque Curatoris conſenſu, & conſtat ex *leg. ſi Curatorem, cod. de integra. reſtit.*

Nota etiam, iuramentum ex natura ſua non 199
habere vim confirmandi contractus, nam ex ſe inſtitutum eſt ſolùm ad aſſertam veritatem confirmandam. Ideò nobis quæſtio eſt: An hanc obtineat vim ab aliquo iure poſitiuo Canonico, vel Ciuili.

Prima igitur opinio eſt, nullam vim iure aliquo ineſſe iuramento. Ita Iaſon *Auth. ſacram puber. num. 5. & 36. & 37.* Igneus *in repet. eiuſdem Auth. num. 15.* Portius, *§. Extraneis, num. 11. Inſtit. de hæred. qualitate.*

Vera tamen ſententia eſt, Iuramentum aliquando habere vim ad confirmandos contractus, 200
quibus adiicitur, Iure ciuili, vel canonico irritos. Sic alienatio fundi dotalis; renunciatio futuræ ſucceſſionis, & contractus minorum abſque ſui Curatoris authoritate, & decreto iudicis facti, quando ſunt circa res immobiles, ſunt irriti, & tamen, ſi fulciantur iuramento, valent per *cap. Quamuis pactum, in 6. & cap. 2. de iureiur. & cap. cum contingat, eodem titulo, & Auth. Sacramenta puberum, Cod. ſi aduerſus, vendit.* Hanc ſententiam eſſe communiſſimam refert Sanchez *Tom. 1. Decal. lib. 3. c. 12.* recenſens *n. 11.* ſexaginta Doctores, quibus adde Fagundez *in ſecundum præceptum, lib. 2. c. 17.* & alios apud eum.

Fallitvr

Digitized by Google

201 Fallitvr verò Azorius *Tom.* 2. *lib.* 11. *c.* 7. *quæſito* 1. dicens, iuramentum confirmare contractus quidem iure Ciuili irritos, non verò Canonico. Contra enim eſt, quia donatio inter coniuges eſt iure Canonico irrita, *cap. finali de donat. inter virum, & vxorem*; & tamen confirmatur iuramento, vt cum frequentiſſima ſententia docet Sanchez *lib.* 6. *de matrimonio, diſput.* 11. & fatetur idemmet Azorius.

Obiiciunt. Vulgare Iuriſperitorum axioma; Iuramentum regulandum iuxta naturam actus, cui apponitur *leg. finali, Cod. de non numerata pecunia.* Vnde multi Doctores docent, Iuramentum non augere obligationem rei, cui apponitur, ſed actui ſolùm addere vinculum Religionis: Ergo iuramentum non confirmat contractus, ſed eos in eorum ſtatu relinquit.

Plvribvs reſpondet Fagundez. At ego dico ex D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 28. *dubiis lit.* verum eſſe axioma quoad ea, quæ iure naturæ, Diuino, vel Gentium, talia ſunt, nempe, inualida hæc non nouo immutantur iuramento, ſed in priſtino relinquuntur; non autem valere in contractibus, iure humano nullis.

202 Regvla autem firmiſſima ad cognoſcendum, quando iuramento firmetur contractus, eſt ex D. Bonauent. *loco cit.* & Fagundez *num.* 114. Quoties iuramentum in contractibus appoſitum abſque peccato ſeruari poteſt, nec turpitudo inuenitur in eo, in cuius fauorem præſtatur, & non ſolam promiſſionem faciendi rem promiſſam continet, ſed etiam talem promiſſionem, quæ ſaltem æquipollens eſt promiſſioni non reuocandi contractus, tunc iuramentum firmat illum contractum. Hanc regulam tradit Sanchez *Tom.* 1. *lib.* 3. *Decal. cap.* 12. *num.* 42.

Ad primam conditionem, qua præcipitur, vt iuramentum poſſit abſque peccato ſeruari; aliqui reducunt aliam, vt iuramentum non fiat cum præiudicio alterius, ſed id idem eſt, ac non poſſe ſeruari abſque peccato *cap. cum contingat de iureiurando*, & *cap. Quamuis pactum de pactis, in* 6.

203 Circa ſecundam conditionem, vt non detur turpitudo ex parte recipientis iuramentum, hoc eſt ex parte illius, in cuius fauorem præſtatur, quærunt; qualis debeat eſſe hæc turpitudo.

Respondetvr cum Sanchez *Tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 53. & Fagundez *num.* 17. contingere turpitudinem, non modò quando recipiens iniquè accipit, & tenetur; ſed etiam quando peccat in acceptione rei, ſibi promiſſæ iuramento, quamuis eam non teneatur reſtituere, nec retinendo peccet.

Ex prima conditione ſequitur, non firmari iuramento contractus contra ius Naturæ, Diuinum, vel Gentium; imò contra ius Ciuile, & Canonicum, quod immediatè ordinatur ad bonum publicum, vt latè probat Fagundez. Ratio eſt, quia hi contractus omnes ſunt peccata mortalia, vel venialia; ſecundùm grauitatem materiæ.

E contra verò, ſi hæc ſit lata ob fauorem priuatum, non obligat ad culpam; ideò iuramentum confirmat tales contractus contra has leges, quæ priuato fauent.

204 Qværes: an in dubio, num iuraueris, tenearis.

Dico, his caſibus fauorem ſtare pro libertate vt dixi *de voto, diſput.* 1. quod ſi promiſiſti aliquid, reſtringere; vt ſi iuraſti non ludere; reſtringe ad illicita, *cap.* 1. *de Iureiur. in* 6. Sanchez *lib.* 3. *cap.* 17. & 18. Nauar. *cap.* 12. *num.* 11. Rodriquez *p. p. quæſt.* 188. *num.* 10. Reginaldus *lib.* 18. *num.* 34. Baſſæus V. *Iuram.* 4. *num.* 6.

QVÆSTIO XX.

De modis tollendi obligationem Iuramenti.

Primo hanc obligationem tolli dicunt aliqui 205 ne inducatur, vt cum Lex id irritum declarat: Sed hoc non tollit obligationem, quæ non fuit, ſed præpedit, nè ſit. Sic Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 16. renunciationem bonorum, etiam iuratam, ante duos menſes profeſſionis, irritam declarat, & nullam.

Tollitvr verò obligatio, è iuramento oriens, primò ſi nequit exequi ſine peccato; nam Iuramentum non eſt vinculum iniquitatis.

Deinde tollitur condonatione eius, in cuius fauorem eſt emiſſum.

Tertio aufertur ſuperiorum irritatione. Vide quæ dixi *diſp. de Voto, à quæſt.* 22. & *ſeqq.* excipe tamen Curatores, qui nequeunt iuramenta minorum irritare, etſi poſſint vota, *leg.* 1. & 2. *Cod. ſi aduerſus vendit.* Aufertur etiam Commutatione, vt dixi *diſp.* 1. *de Votis, quæſt.* 30. Tollitur etiam diſpenſatione, modo dicto *loco cit. quæſt.* 28. & 29.

Sed non reſeruantur ea quinque, ibi relata, ſi 206 nudè ſint iurata, non vota; ea enim ſola reſeruantur iuramenta, quæ ſunt in damnum tertij. Ita Nauar. *lib.* 2. *conſil. de iur. conſ.* 3. Tabien. V. *Iur. quæſt.* 20. Petr. Ledeſm. *tomo* 2. *tract.* 11. *cap.* 4. *dub.* 2.

Enim verò communiter ſunt cum voto, quæ ideò reſeruata ſunt: vt monet Baſſæus V. *Iur.* 5. *num.* 7. cum Sanchez *lib.* 8. *matrim. diſp.* 13. & *lib.* 3. *moral. cap.* 19. *num* 6.

Dispensatio autem debet eſſe ex cauſa, vt dixi *diſp.* 1. *de Voto, quæſt.* 37. ſic & commutatio, vt dixi ibi *quæſt.* 29.

Cavsæ diſpenſandi iuramentum eſſe poſſunt, 207 ſi metu, vel fraude ſit extortum: Si iniuſtitia interceſſit, vt cùm vſurarius exigit iuramentum de ſoluendis vſuris. Vel cum in contractu grauiter læſus eſt, & coactus eſt eum iurare; vel non aduertens læſionem, iuramento confirmauit ſponte. Vel in pœnam ei, in cuius fauorem eſt præſtitum, ſi delictum patrauit, vnde meretur bonis ſpoliare, ſi Eccleſiæ ſit perduellis. Tandem ſi id bonum commune poſtulet, Leſſius *lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 12. *num.* 62. Bonacina *de Iur. puncto* 17. Baſſæus *in calce.*

QVÆSTIO XXI.

De Pœnis Periuriis impoſitis.

Vt Periurij malitiam percipias, accipe pœnas à 208 legibus ei impoſitas; quibus iuſtè cognitis, agnoſces malitiam eius. Ideò libet reſumere quæſtiones D. Bonauenturæ 3. *diſt.* 39. quas adamuſſim non trituraui propriis titulis, quia quoad eos, faciles quidem videntur, ſed plurimas quæſtiones, titulis decoras alienis, quas differui, includunt: Ex his aliqua libabo ex omiſſis, ne quid in S. Doctore intactum dimittam.

Prima quæſtione oſtendit, Periurium eſſe aliqua ſemper infectum falſitate: Mox ſemper eſſe peccatum contra Dei honorem; & tandem ex genere mortiferum. Vide S. Doctorem.

Exinde grauius eſſe homicidio, quia hoc in 209 vitam hominis; illud verò in Dei vergit honorem, docent

Digitized by Google

docent S. Thomas *quodl.* 1. *quæſt.* 9. *art.* 2. Sotus *lib.* 3. *de Iuſt. quæſt.* 2. *art.* 3. Azor *tract.* 1. *lib.* 11. *cap.* 12. *quæſtio* 6. Syluester V. *Periur. quæſt.* 2. Tab. *quæſt.* 4.

Oppositvm fateor probari à Richardo 3. *diſt.* 39. *art.* 4. *quæſt.* 1. Gabriele *quæſt.* 2. *art.* 3. *dub.* 4. Maiore, Angelo V. *Periur.* Selua *de beneſic.* 3. *part. quæſt.* 2. *art.* 3. Rebuf. *de pacific. poſſ. num.* 234. ſic: Quod grauius punitur, eſt grauius crimen: Homicidium in omni ritè ordinato regimine grauiùs punitur periurio: Ergo. Maior habetur *cap. vlt. de vita, & honeſt. cleric. cap. fœlicis*, §. *Illud*, vbi communiter Doctores *de pœnis*, *lib.* 6. *cap. Niſi de offic. deleg. leg. Leuia*, vbi Doctores *ff. de accuſ. leg. Reſpiciendum*, *ff. de pœnis*, Minor patet, ſi comparentur pœnæ homicidij, relatæ *Tract. de Iuſtitia*, *diſp. de Hom.* cum iis, quas Periuriis aſſignatas recenſco, de quibus Fagundez *in* 2. *præcept. cap.* 51.

210 Prima eſt infamia Iuris periurio ſolemni probato in iudicio, Ità Suarez *tract.* 2. *de Relig. lib.* 3. *de Iur. cap.* 19. Clarus *lib.* 5. *ſcient.* §. *Periurium*, Iure quidem ciuili. Infamia Canonica habetur, 6. quæſt. 1. can. *Si quis conuictus fuerit, alios ad falſa teſtimonia, vel ad periuria attraxiſſe, vel quacunque corruptione ſollicitaſſe, ipſe quidem vſque ad exitum vitæ non communicet: Hi vero, qui ei in periurio conſenſiſſe probantur, poſtea ab omni teſtimonio ſunt remouendi: & ſecundùm legem infamia notabuntur.* Additur apud quoſdam: *poſt pœnitentiam priuatam*, 6. *quæſt.* 1. apud D. Bonauent. *in confeſſionali*, *cap.* 3. *particula* 33. Loquitur autem de frangente iuramentum promiſſorium, nimirum quia in eius poteſtate remanet, vt det ipſi iuramento veritatem, quod non contingit in aſſertorio. Vide Tannerum *quæſt.* 8. *dub.* 1.

211 Mvltas à ſacris canonibus pœnitentias impoſitas periurio, refert S. Doctor *loco cit. particula* 32. Sic 22. quæſt 5. can. *Si quis periurat pro vita corporis ſeruanda, quia magis dilexit corpus, quàm animam, ieiunet tres quadrageſimas.* Rurſus Pius Papa ibi: *Qui compulſus à Domino, ſciens periurat, vtrique periuri, & miles, & dominus, dominus quia præcipit; miles, quia plus dominum, quàm animam dilexit, ſi liber eſt, quadraginta dies in pane, & aqua pœniteat, & ſeptem ſequentes annos: ſi ſeruus eiuſdem, tres quadrageſimas & legitimas ferias pœniteat*, & ibidem: *Qui periurat in manu Epiſcopi, vel in Cruce conſecrata, tres annos pœniteat. Qui autem coactus fuerit, & ignorans ſe periurauerit, & poſtea cognoſcit, tres quadrageſimas pœniteat.* Sic refert S. Bonauent. *loco cit. partic.* 31.

Hinc habes ex D. Bonauent. *quæſt.* 2. *ad* 4. non excuſari à toto, qui metu adactus peierat.

212 Neqve vlla neceſſitas afferatur, quia periurium ſemper eſt malum, nec eſt ſimile de re aliena in neceſſitate auferenda, quia tunc ea incipit eſſe communis.

Hæc infamia canonica contrahitur, ſi periurium non ſit occultum, ſed publicum euidens, vt notat Suarez *tract.* 2. *de Relig. lib.* 3. *de Iurament. cap.* 19. *num.* 13. Vide etiam Sanchez *lib.* 3. *decal. cap.* 3. At Iure ciuili probabilius ſanè eſt requiri etiam, vt iuramentum ſit ſolemne; & vt is in iudicio de hoc damnetur. Sic Archid. quem ſequitur Syluester V. *Periurium*, *quæſt.* 5. Tab. V. *Iur. quæſt.* 21. Sotus *lib.* 8. *de Iuſt. quæſt.* 1. *art.* 10. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 10. Inclinat D. Anton. 2. *part. tit.* 10. magis autem Sanchez *loco citato*, id aſtruit.

213 Sed obſerua, infamiam canonicam purgari, & deleri pœnitentiâ; ciuilem verò indelebilem eſſe, & ſola habilitatione Principis tolli.

Secvndo repelluntur à teſtificando, non tamen repelluntur ipſo facto, ſed iura dicunt, *repellantur*, vt refert S. Doctor ſuprà 22. *quæſt.* 5. *cap. Paruuli*, vbi etiam à iuramento purgationis ſui ipſius repellendus eſt periurus: at iuramenta, quæ potius ſunt oneris, præſtabit.

Tertio punitur aſſertorium pœnâ ſtellionatus *leg. vlt ff. de crim. ſtellion.* ideo ad tempus exulat. Promiſſorium verò etiam ſoluit pœnam contractus, & omnem actionem, omneque conuentionis commodum amittit.

Præterea periurium ſimplex priuato homini iniuriam, & præiudicium irrogans, iure Pontificio pœnâ depoſitionis ab ordine punitur, ſi ſit clericus *cap. cum non ab homine, de iudic.* At *cap. ſi Epiſcop. d.* 30. decernitur, vt ſi ſit in iudicio falſus, vlterius tradatur in monaſterium. 214

Si Laicus ſit periurus, in crimine capitali, puniendus eſt eadem pœnâ, qua puniretur reus conuictus de tali crimine. Si verò crimen non ſit capitale, deportatio, & bonorum omnium publicatio, ſi liber ſit, infertur: In ſeruo autem, vltimum ſupplicium.

Qvarto periurus priuandus eſt beneficio, & collatio beneficij facta illi reo periurij, eſt ipſo iure nulla, quia periurus eſt infamis. Vide Sayrum *lib.* 5. *cap.* 9. Syluester V. *Periur. num.* 5. Sotus *lib.* 8. *quæſt.* 2. *art.* 3. *concl.* 6. Caietanus *quæſt.* 89. *art.* 2. Filliucius *tract.* 25. *num.* 12. Baſſæum V. *Iuram.* 5. *num.* 1. 215

Non priuatur tamen ipſo facto beneficio, quod poſſidet. Vide Fagundez *cap.* 51. *num.* 15. Ratio eſt, quia iura non dicunt: *ipſo facto.* At verò ad repellendum à nouo beneficio, ſufficit infamia canonica, ſi delictum ſit notorium, & nulla tergiuerſatione poſſit negari, nullove iuris remedio occultari.

DISPVTATIO VI.

De Adiuratione.

DVm inſufficientiam noſtram agnoſcimus ad inducendos alios, vt graue aliquid agant, vel proferant, ſolemus nonnihil Diuinum precibus, vel præceptis admiſcere, cuius reuerentia expeditiùs hominum mentes moueat, cùm illis à naturâ inditum ſit procliue in res ſuperas obſequium; hinc ortus eſt adiurandi vſus, cuius non pauca habes in ſacris litteris exempla; vt ex dicendis patebit.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Adivratio, *& quibus modis fiat.*

{ D. Bonauent. in 4. diſt. 29. quæſt. 5.
D. Thom. quæſt. 90.

1 ADivrare eſt aliquem impellere ad aliquid dicendum, vel faciendum Diuini nominis, & honoris cauſa. Ex quo, Adiuratio eſt actus virtutis Religionis.

Dvobvs modis fit adiuratio: Primò præcipiendo.

Digitized by Google

piendo. Secundò deprecando: poteſt autem inſuper exigi iuramentum.

2 Omnes iſtæ adiurationes in Scriptura reperiuntur. Et in primis præcipiendo, & exigendo ſimul iuramentum adiurauit Abraham ſeruum ſuum, vt non niſi de gente ſua quæreret vxorem filio ſuo Iſaac, Geneſ. 24. *Pone manum tuam ſubter femur meum, vt adiurem te per Dominum Deum cæli, & terræ, vt non accipias vxorem filio meo Iſaac de filiabus Chanaan*; vt obſeruat Gregorius de Valentia *diſput. 6. quæſt. 8. puncto 1.* & D.Bonauent. *in 4. diſt. 29. quæſt. 3.* indicauit. Eodem modo Iacob adiurauit filium Ioſeph, vt ſepeliret ipſum in ſepulchro patrum ſuorum, vt patet ex *cap. 47. & 50. Geneſ.* fuit enim mos antiquis, ſupponere manum femori alicuius è Patriarchis Meſſiæ, & ita per Meſſiam iurare, qui ex eorum ſemine erat naſciturus, vt exponit S. Hieronymus *lib. 1. in Iouin. cap. 5.*

3 Deprecando autem, & exigendo iuramentum Rahab adiurauit exploratores, vt patet ex illis verbis eorum: *Innoxij erimus à iuramento hoc, quo adiuraſti nos.* Ioſue 2.

Præcipiendo autem, non exigendo iuramentum, Princeps ſacerdotum adiurauit Dominum Iesvm Christvm, *Matth. 26.* & Exorciſtæ adiurant dæmones, *Marci vltimo.*

4 Obsecrando autem tantùm videtur Paulus adiuraſſe eos, ad quos ſcribebat, vt Rom. 12. *Obſecro vos per miſericordiam Dei.*

Sic & egeni adiurare videntur eos, à quibus eleemoſynam poſtulant.

QVÆSTIO II.

Quænam liceat adiurare.

D.Bonauent. in expoſit. miſſ. cap. 2.
D.Thom art. 1. 2. & 3.

5 Assero primò, licitum eſſe adiurare Deum ſolum deprecando per aliqua ſacra[a], puta per paſſionem Chriſti. Ità D.Thom. *art. 1. in corpore*, & *ad 3.* D.Bonauent. *in expoſitione Miſſæ, cap. 2.* & obſeruat Tannerus *diſp. 5. quæſt. 5. dub. 1.* Oramus autem, & adiuramus Deum per merita Chriſti, non vt mutetur eius voluntas immutabilis, ſed vt medium, diuina voluntate, vt creditur, aſſumptum, vt notat Tannerus *num. 40.* poſt D. Bonauent. *in 1. diſt. 48. quæſt. vltima.* Eſt enim actus religionis.

6 Assero ſecundò, etiam homines poſſe adiurari. Superiores quidem deprecatione; inferiores verò etiam imperio per inuocationem rei ſacræ, vel Diuini nominis; & quoad inferiores patet in Abraham, adiurante ſeruum, vt dixi *quæſtione prima.*

Pravvm eſt autem adiurare non ſubditum. Sic peccauit Caiphas adiurando Chriſtum, volens eum cogere ad dicendum: an eſſet Chriſtus, vt notat S. Bonauent. *in meditationibus Paſſionis Chriſti, cap. 75.* & cum eo Tanner. *num. 41.*

7 Assero tertiò, poſſe dæmones adiurationibus cogi ad obſequium Deo præſtandum. Sic *Marci vltimo*, dicitur: *In nomine meo dæmonia eiicient.* Ità D.Thom. *art. 2.* Et Lucæ 10. *Ecce dedi vobis omnem poteſtatem ſupra omnem virtutem inimici.* Quæ S. Doctor componit ad hunc Lucæ locum, vbi ediſſerit, ad quæ ſunt adiurandi dæmones.

8 Non licet tamen dæmones adiurare ad aliquid ab eis diſcendum, aut obtinendum, aut ſocietatem cum eis contrahendam, vt monet Apoſtolus, prima Corinth. 10. *Nolite vos ſocios fieri dæmoniorum*, & notat D.Thom. *art. 2.* & diſſerit S.Bonauent. *ſerm. 2. in decem præcepta.*

Neqve ſunt dæmones precatione adiurandi, aut aliqua poſtulatione inuocandi, vt notat D.Bonauent. *in 4. diſt. 34. art. 2. quæſt. 2. ad argumenta.* Eſt enim exorciſmus inſtitutus ad cogendos dæmones exire, & relinquere homines liberos à ſuis infeſtationibus, vt notat S.Doctor *in Compendio Theologiæ, lib. 6. cap. 10.* Eſtque actus Religionis. Ità Valentia *diſput. 6. quæſt. 8. puncto 2.* Suarez *tract. 2. lib. 4. cap. 3.* Baſſæus *num. 1.* 9

Assero quartò adiurari poſſe creaturas irrationales, non quidem adiuratione ad eas ſimpliciter directa, id enim eſſet vanum: ſed vel ad Deum inuocatum, vel ad pellendos ab eis dæmones, qui ad nocendum nobis vtuntur irrationabilibus, & hoc pacto vtuntur Exorciſtæ, vt notat D. Bonauent. ſuprà, & cum eo Tannerus *num. 44.* ac D. Thom. *quæſt. 90. art. 3.* Syluius ibi, Sanchez *lib. 2. moral. cap. 42. num. 37.* Leſſius *lib. 2. cap. 42. dub. 13. num. 72.* Reginaldus *lib. 18. cap. 9. num. 112.* Nauar. *lib. 5. conſil. de excom. conſ. 5.* Tabiena, & Syluester V. *Adiuratio*, Layman *lib. 5. tract. 9. cap. 14.* Petrus Ledeſm. *tract. 11. cap. 6.* Viguer. *cap. 5. §. 5.* Baſſæus, & alij multi. 10

DISPVTATIO VII.

De Diuinis Laudibus.

HIc eſt totius Creaturæ ſcopus, vt Deum laudet, non ſolùm ore, ſed & opere; ad hanc autem laudem multiplici è capite poteſt excitari, vt habet Seraphicus *de profectu Religioſi, lib. 2. cap. 64.* ſiue enim Diuinæ bonitatis admiremur diffuſionem, ſiue ſapientiæ eius conſideremus profunditatem; ſiue denique potentiæ Altitudinem, & maieſtatis immenſitatem ſtupeamus, in ampliſſimo Diuinarum laudum campo ſpatiamur; ſed cùm nobis propoſitum ſit, harum naturam tantùm, & qualitatem breuiter deſcribere, vnica me quæſtione expediam.

QVÆSTIO VNICA.

De Natura, & qualitate Diuinarum laudum.

D.Bonauent. in præf. Pſalt.
D Thom. quæſt. 95.

DEvm non modò exorandum, ſed etiam deuotè laudandum, tanquam perfectiſſimum Ens, & ſummum Bonum, docent D.Thom. *art. 1.* & D. Bonauent. *præfatione in pſalterium*, quod fieri ſolebat inſtrumentis etiam muſicis reſonantibus, inter quæ erat Pſalterium. 1

Tria

Digitized by Google

2 Tria autem nomina ideo librum illum in Eccleſia ſortitum obſeruat S.Doctor, Pſalterium, quod erat inſtrumentum decem chordarum ad alliciendos modulis ſuauibus homines ad legem, alioqui aſperam, Moyſis obſeruandam. Hoc nomine vocatur Græcè in Paralipomenon; Latinè *Liber hymnorum*, vel *ſoliloquiorum*, ſunt enim pſalmi carminibus Deum alloquentibus contexti. Hebraicè dicitur *Nablum*, vel *Sepher Theillim* quod eſt *Liber Hymnorum*. Adhibebantur autem hi cantus cum inſtrumentis nablis, ſeu pſalteriis, tubis, Cytharisque ad Dei laudes, maximè ante Arcam, & in Iubilæo.

Hoc eodem pſalterio vtitur noua Eccleſia in hoc
3 mundo peregrina ad ſolatium, & mæſtitias ob ſponſi abſentiam leniendas, vt ait Vrbanus VIII. *in præfatione ad Hymnos*, & proſequitur S.Doctor *loco adducto*.

Contexuit Dauid Cantica noua, vt ſæpe repetit, nouæ Eccleſiæ tradenda ad Deum laudandum ob nouitates mirabilium, & beneficiorum Incarnationis, Hierem. 31. *Nouum faciet Dominus*. In mandatis, Ioan. 13. *mandatum nouum do vobis*. In miraculis, Ioan. 15. *Si non feciſſem opera in eis, quæ nemo alius fecit, &c.* quæ noua exigunt cantica, vt notat S.Doctor *ad Pſalm. 32*.

Ob beneficia etiam continua laudes perpetuas nobis iniungit, Pſaml. 33. *Benedicam Dominum in*
4 *omni tempore, &c.* vt notat S. Doctor ibi. Atque vt beneficia conſequamur, & Dei laudes dignè cantemus, præmittit præparationem inſtrumenti pſalterij decem chordarum, nempe legis Diuinæ obſeruantiam; non enim dignè Deum laudat, qui operibus eum temnit, vt latè proſequitur S.Doctor *in præfatione adducta*, & *ad Pſalm. 32*.

Dei laudes ſolitam eſſe Eccleſiam decantare teſtatur frequenter Dauid *in Pſalmis*, & cum eo S.Do-
5 ctor *in commentariis*. Ideò Pſalm. 62. *Labia mea laudabunt te*, ex corde, vt ait Apoſtolus, Epheſ. 5. *Pſallentes in cordibus veſtris Domino*, & definit Concilium Agath. *cap. 21*. Tolet. IV. *cap. 12*. non vt populus ille, de quo Matth. 15. *Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè eſt à me*, ſed labiis diſcretionis, Pſalm. 65. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea*. Labiis cordi conſonantibus, Plaſ. 150. *In cymbalis bene ſonantibus*. Labiis affectuoſæ iubilationis, Pſalm. 118. *Eructabunt labia mea hymnum*. Labiis confeſſionis, Pſal. 50. *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam*. Labiis contritionis, Habacuc: *A voce tua contremuerunt labia mea*. Hæc proſequitur S.Doctor *ad Pſalm. 62*.

6 Obseruat autem S. Bonauent. *ad Pſalm. 95*. Canticis nouis Deum ſemper laudandum, quippe excellentiſſimum bonum, & ideò dicitur: *Deus magnus, & laudabilis nimis*, ideſt, nunquam ſatis laudabilis, quin potiùs perpetuâ admiratione mirabilia eius ſunt proſequenda: Hominem propterea Adam quatuor litteris Græcis notat ſcribi: αδαμ quæ litteræ quatuor partes mundi ſignificant: Orientem ſcilicet, Occidentem, Aquilonem, & Meridiem; & exprimit Chriſti crucem: Ideò dicitur: *Dicite in gentibus quia Dominus regnauit*, ſubintelligitur *à ligno*, quod Iudæi abraſerunt, vt notant expoſitores Pſalterij apud Lorinum. Debentur ſanè noua Cantica Deo, qui pretioſa redemptione in cruce hominem à quatuor mundi partibus reuocauit ad Paradiſum, qui ad orientem erectus eſt, vt aduertit S. Doctor *in præfat. & ad Pſalm. citatum*.

Ideo canticum nouum rurſus excitat Pſalm. 97.
7 *Cantate Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. Saluauit ſibi dextera eius, & brachium ſanctum eius. Notum fecit Dominus ſalutare ſuum, &c.* Ideò in cithara Deum laudandum ait; eſt enim inſtrumentum, quo duobus in lignis chordæ clauis trahuntur, ſignificant autem Chriſtum, qui in cruce attractus adeo dulces melos edidit, vt traxerit ad ſe omnes creaturas, etiam ſtolidas, & inſenſatas, ſponſamque ab inferis reuocauit, ac viuos lapides ad ſupernam ciuitatem ædificandam complanauit, & concinnauit. Ità S.Doctor *ad pſalmum citatum*, & *in ſerm. de Reſurrectione*.

Igitur exceſſus bonitatis, & diffuſionis iubilo 8
potius proſequendos inexplicabiles, ait: *Omnes gentes plaudite manibus; iubilate Deo in voce exultationis. Quoniam Dominus excelſus, &c.* & Pſalm. 47. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis. Quoniam Ecce Reges terræ congregati ſunt*, iuxta id Pſalm. 2. *Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius*. En iterum exceſſus Paſſionis Chriſti laudabiles nimis; vt nunquam ſatis laudentur.

Hinc percipies Ariſtotelis effatum *primo Eth.*
cap. penult. Optimorum non eſſe laudem, ſed maius 9
aliquid, & melius, non quia Deus non ſit laudandus, ſed quia nunquam bonitas eius, & beneficia laudibus valent exæquari; quia, vt dicitur Eccleſiaſtici 43. *Maior eſt omni laude*.

Obserua adhuc, non laudari Deum, vt noſtræ ei laudes, & conceptus, quem de eius eminentia formamus, pandantur; eſt enim ſcrutator cordium, ſed vt eius præſtantiam, & eximias excellentias audientes erigamur in Dei admirationem, vt notat S. Bonauent. ſuprà, & D. Thom. *art. 1.* ac Tannerus *num 47*.

Igitur laus Dei prodeſt ipſi laudanti, vt dici- 10
tur, Pſalm. 49. *Sacrificium laudis honorificabit me; & illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei*.

Offeruntur enim laudes Deo, vt debitæ ex iuſtitia, *Sacrificium iuſtitiæ*, Pſalm. 4. & quia accendunt ad pœnitentiam, & reuerſionem in Deum Pſalm. 50. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, &c.* Accenditur cor ad Dei encomia; ſacrificium laudis ad mortificationem, &c. Vide D. Bonauent. *ad Pſal. 49*. quem imitatur Tannerus 47. poſt Boetium *in prologo muſica*.

Ideo laudes cantibus efferuntur; vt ait etiam D. Thom. *art. 2.* nam iuxta diuerſos melodiæ ſonos animi hominum diuersè diſponuntur, vt ait Ariſtoteles 8. *Polit. cap. 5. 6. & 7*.

Quamvis autem cantus ex delectatione co- 11
hibitus abſtrahat à conſideratione, tamen ſi attentè, ac deuotè Diuinæ canantur laudes, eleuant, accendunt in Dei amorem, & deuotionem, vt ait D. Auguſtinus *lib. 11. confeſſ. cap. 33*.

Moderate verò, & deuotè, ſi quæ adduntur, muſica inſtrumenta ſunt adhibenda; vulgatum eſt enim Ariſtotelis effatum, 8. *Polit. cap. 6.* Neque fiſtulas ad diſciplinam adducendas, neque aliquod aliud artificiale organum, puta Cytharam. Huiuſmodi enim muſicæ magis mouent ad delectationem. Adhibebantur frequentius in Synagoga populo illi duræ ceruicis, ad eos quoquomodo ad Diuina capeſcenda emolliendos.

In Eccleſia etiam conceduntur, ſed neque vana, 12
neque ad modulos concinna laſciuos; hoc enim graue eſſet piaculum, vt monet Caietanus *ad art. 2*.

Graviter ideò monet Concilium Tridentinum *ſeſſ. 22.* decreto de obſeruandis in miſſa: *Ab Eccleſiis muſicas eas, vbi ſiue organo, ſiue cantu laſciuum, aut impurum aliquid miſcetur, arceant, &c.*

Adhibeantur cantus muſici, læti quidem ad lætitiam ſpiritualem augendam; & mœſti ad ſanctam

Digitized by Google

ctam pœnitentiæ triſtitiam; eſt enim muſicæ hæc natura, vt quem lætum offenderit, lætiorem reddat, & quem mæſtum, augeat in eo genere mærorem, vt notat S. Doctor *in Threnos Hieremiæ*, initio.

ITAQVE Valentia *quæſt.9.* docet, apponere vana, & aliena in diuino officio formaliter ex intentione, vt vana ſunt, tanquam partem Diuini officij, eſſe peccatum graue ſuperſtitionis; obſtat enim hoc fini cultus diuini. Si verò materialiter tantùm fiat, non ex intentione, ſed applicando ſolùm conſonantiam ad Diuina verba, poteſt eſſe per accidens mortale, ſi ad malum grauiter prouocent, vel ratione ſcandali per ſe, vt ait cum Caietano *art. 2.* & *in ſumma, verbo Organorum vſus*, aſtruit non eſſe peccatum. Quod ſi inſerantur turpia delectationis genera, erit peccatum mortale, ratione prouocationis ad malum, & ex alio capite religionis aliud mortale addere, docet cum Caietano; neque in hoc poſſe eſſe ignorantiam vincibilem, aut inuincibilem, quæ excuſet à mortali.

14 DICES. Ignorantia vincibilis nonnunquam à mortali excuſat.

RESPONDET Valentia excuſare aliquando, ſi non adeò ſit facile ediſcere, aut quia ex materia ſubiecta, ignorantia vincibilis extrahit à mortali.

DISPVTATIO VIII.

De Obſeruatione Dierum Feſtorum.

VT i Deus immenſus, ita quibuſdam locis, nempe templis, ſuum aligauit cultum, vt abſque piaculo non liceat in his profanum quidpiam operari; ſic etiam, licèt Æternus ſit, ſibi nonnullis diebus præcepit vacandum, & ab omni ſeruili opere færiandum. Verùm ſicut alia plurima ita in lege gratiæ Deus ordinauit, vt ea pro loco, & tempore Eccleſiæ ſuæ exequenda reliquerit; ſic feſti Diei ſanctificatio, eſtò Diuinam habeat originem, eccleſiaſticam tamen habet temporis determinationem, vt è proximè ſequentibus patebit.

QVÆSTIO I.

De origine FETSORVM *dierum.*

1 FESTORVM obſeruantiam iniungit tertium Decalogi præceptum. Et quidem, quatenus Sabbati diem aſſignat, eſt præceptum cæremoniale, quod ad Iudæos pertinuit, non ad nos; at verò quatenus aſſignat diem aliquem, ſeu tempus, quò ſit vacandum ſacris, eſt morale, ſpectans etiam ad Chriſtianos. Ità D. Thom. *prima ſecunda, quæſt.100. art.3. ad 3.* & *2.2. quæſt.122. art.4.* Tannerus *Tom.2. diſp.5. q.3. dub.2.* & *Tom.3. diſp.5. q.5. dub.1.* & alij poſt D. Bonau. *ſerm.4. in decem præcepta*, & *in 3. diſt.37. dub.3.* vbi addit quoddam mixtum ex morali, & cæremoniali.

PRIMO enim ſanctificationem aliquo tempore præcipit, atque adeò, vt eo tempore vacemus ab operibus ſeruilibus; Sanctificare enim Dominum, morale eſt, de quo prima Petri 3: *Dominum ſanctificate in cordibus veſtris:* Ceſſare verò ab operibus illo tempore, eſt morale, quatenus vacatur ab iis operibus obſtantibus cultui Dei; ſed eſt etiam figuratiuum, quatenus nobis inſinuatur abſtinendum ab omni peccato, quod eſt opus ſeruile ſordidum. 2

CÆTERVM ſeruare Sabbathi diem, fuit cæremoniale ad ſignificandam quietem Dei ab operibus ſex dierum, & futuram Chriſti quietem in ſepulchro ad homines à morte reuocandos. Vide S. Doctorem.

HINC facilè erues, quo iure facta ſit inſtitutio diei Dominicæ ad Deum ſanctificandum.

FVERE, qui dicerent, eſſe iure Diuino inductam. Ità Author ſupplementi *ad ſummam Piſanam, v. Dominica*, Syluester ibi *quæſt.1.* vbi addit etiam Natiuitatem Domini, Paſcha, Pentecoſtem, Aſcenſionem, Epiphaniam, Aſſumptionem Beatiſſimæ Virginis, & alias, Abbas *in cap. Licet de feriis*, & ferè Angelus V. *feria*. Quo fit, vt nulla eam conſuetudine auferri poſſe deducant. 3

VERA tamen ſententia eſt, non modò cætera feſta, ſed etiam Dominicam, eſſe Iure Eccleſiaſtico inducta. Ità D. Bonauent. *ſerm.4. in decem præcepta*, & *in 3. diſt.37. circa litteram*, D. Thom. *2.2. quæſt.122. art.4. ad 4.* Caietanus ibi, Antonin. *2. part. tract. 9. cap.7.* Sotus *lib.2. de Iuſtitia, quæſt. 4.* & alij apud Baſſæum hic, & apud Fagundez *de præceptis Eccleſiæ, lib. 1. cap. 2.* Suarez *Tom. primo de Relig. lib. 2. cap.4.* Tannerus *loco citato.* Sic etiam D. Auguſtinus *ſerm. 151. de tempore*, & Catech. Rom. *in tertium Decalogi præceptum.* 4

ASSERO cum hac ſententia, feſtorum dierum inſtitutionem eſſe iuris eccleſiaſtici.

PROBATVR à D. Bonauent. quia de hoc ſola Eccleſiaſtica inſtitutio habetur. Cætera enim præter Sacramenta, & Sacrificium, ac fidem, relicta ſunt Paſtorum diſpoſitioni, vt notat etiam Fagundez *n.3.* & communiter ſentitur. Videtur ſanè ab Apoſtolis tradita, vt multi Patres docent, & poſteà confirmata iure Canonico, cap. *Primo*, c. *Sabbatho de conſecr. diſt.3. cap. Quoniam*, & *cap. licet*, & *cap. conqueſtus de feriis*; & Imperatores eam confirmarunt, vt conſtat *titulo de feriis*, præſertim *l.2.* & *l. omnes dies.* 5

EVSEBIVS etiam *lib. 4. de vita Conſtantini, cap.18. & 19.* refert Conſtantinum magnum; Apoſtolicam traditionem amplectentem, diem hunc religioſè obſeruaſſe, & obſeruandum præcepiſſe.

D. IGNATIVS epiſt. 3. ad Magneſianos: *Pro Sabbatizatione diem feſtum celebret omnis Chriſtianus Dominicam Reſurrectionis Regalem, & eminentiſſimam omnium dierum.* Et D. Clemens libro 7. Conſt. cap. 71. ait: *Die reſurrectionis, quem Dominicum dicimus, conuenite ſine vlla conuentus intermiſſione ad agendas Deo gratias, & profitenda beneficia, quibus nos Deus per Chriſtum affecit.* Hæc indicant ius humanum. 6

OBIICIES. Sequeretur, eam poſſe mutari ab Eccleſia; ſed hactenus nunquam mutata eſt, quod eſſe indicium iuris Diuini docent communiter DD. *ad cap. licet*, & *ad cap. conqueſtus, de feriis.*

RESPONDETVR, poſſe eam à ſummo Pontifice mutari; attamen non fuiſſe mutatam, quia ratio non affuit, & alioqui adeo eſt antiqua, & perpetua in hoc obſeruantia, vt eis eſſet etiam negandum, iure Diuino Sabbathum eſſe inſtitutum; tanquam morale præceptum; tunc enim eſſet ab Eccleſia immutabile. Sed dic, quoad tempus iam relinqui 7

Digitized by Google

Eccleſiæ, cùm ſignificatio cæremonialis adimpleta ſit. Vide Suarez & Fagundez.

8 Hvivs perpetuæ, & tam firmæ diei Dominicæ obſeruantiæ rationes multas habes in D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 37. *art.* 3. & *ſerm.* 4. *de decem præceptis*, & *ſerm.* 2. *Sabbati ſancti*, Suarez *Tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 4. Azorio *Tom.* 2. *Inſtitut. moral. lib.* 1. *cap.* 2. *quæſt.* 4. Sayro *lib.* 7. *cap.* 1. Fagundez *loco citato*, *num.* 8. eas verò egregiè comprehendit Synodus ſexta Conſtantinopol. *cap* 8. & reducuntur ad ſeptem. Prima, quia in ea Deus lucem condidit. Secunda, quia in ea populo Hebræo manna pluit in deſerto. Tertia, quia in ea Chriſtus natus, adoratus à magis, baptizatus à Ioanne, in ea reſurrexit, & eadem die ſpiritus ſanctus miſſus eſt ſuper Apoſtolos; Ideò ſancta
9 Synodus concludit: *Tanta ergo debet eſſe diei Dominicæ obſeruantia, vt præter orationes, & miſſarum ſolemnia, & ea, quæ ad veſcendum pertinent, nihil aliud fiat.* Has ferè rationes inuenies in D. Leone *epiſt.* 81. S. Auguſtino *ſerm.* 54. *de tempore.* Addit S. Doctor, cultum vero Deo intentum, qui exhibebatur ſola hac prima die, illi ſacrata à Paganis. Quod ſi dies feſtus Dominicæ eſt iuris humani, multò magis cæteri, vt docent DD. citati ſuprà.

QVÆSTIO II.

Cuius ſit Feſta *inſtituere ſub mortali ſeruanda.*

10 Aſſero primò, ſpectare ad ſummum Pontificem inſtituere feſta in toto orbe.

Ratio eſt, quia is eſt ſummus Paſtor vniuerſalis, cui traditæ ſunt oues omnes: Ioan. 21. vt oſtendi *prima primæ*, *Tract.* 1. *Diſp. de ſummo Pontifice*, Eſt communis doctrina, vt monet Fagundez *lib.* 1. *de præceptis Eccleſiæ*, *cap.* 3. *num.* 2. Baſſæus V. *Feſtum* 1. *num.* 3.

11 Aſſero ſecundò, poſſe Epiſcopos in ſuis diœceſibus tantùm, inſtituere feſta ſanctorum iam Canonizatorum, vel Beatificatorum, & quoad Canonizatos, docent communiter apud Fagundez *num.* 3. Suarez verò *lib.* 2. *cap.* 21. etiam beatificatis extendit, qui addit cum Fagundez, non eſſe opus confirmatione Papæ, & quoad Beatificatos ſubſcribunt Bellarminus *lib.* 1. *de beatitudine ſanctorum*, *cap.* 7. Fagundez *num.* 15.

12 Neqvevnt tamen talia feſta indicere de iure abſque cleri, & populi conſenſu, *cap. conqueſtus*, *de feriis*, & *cap. Pronunciandum*, *de conſecr. diſt.* 3. Ità Azor *Tom.* 2. *Inſtit. cap.* 26. *quæſito* 3. Suarez *num.* 8. Fagundez *num.* 8. qui tamen addit, poſſe ex conſuetudine ſaltem pro aliqua vice. Conſuetudine autem inuectum eſt, vt ſolo Cleri conſenſu id fiat. Suarez *de Relig. lib.* 2. *cap.* 11. Sa V. *feſt.* Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 43. Azor *part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 26. *quæſito* 4. Diana 4. *part. tract.* 4. *reſol.* 178.

13 Aſſero tertiò, non poſſe Principem ſæcularem inſtituere feſta obſeruanda, & ſi Reges hoc faciunt abſque conſenſu, & authoritate Eccleſiaſtica, nil valet, & quoad culpam, & quoad pœnam. Ità Suarez *Tom.* 1. *de religione*, *cap.* 12. Azorius 2. *part. Inſtit. moral. lib.* 1. *cap.* 26. *quæſito* 5. Fagundez *cap.* 5. *num.* 2. Nec poſſunt punire laborantes cum licentiâ Epiſcopi. Sic ſtatuit S. Congreg. apud Dianam *part.* 4. *tract.* 1. *reſol.* 94.

Aſſero quartò, conſuetudine poſſe feſta abrogari. Vide Fagundez *cap.* 6. debet tamen conſenſus, ſaltem tacitus Epiſcopi accedere. Ità Fagundez *num.* 7. Ad introductionem diei feſti igitur ſufficit conſuetudo decem annorum; ad abrogandum verò 40. annorum.

Aſſero quintò, tempus, quo durant feſta, pendet è conſuetudine loci, prouinciæ, &c. nempè vt ſit 14
à veſpera ad veſperam, vel à media nocte ad mediam noctem. Ità communiter apud Fagundez *cap.* 6. *num.* 2. more quidem Romano quoad ſeruilia incipit à media nocte ad mediam noctem *leg. more Romano*, *ff. de feriis.*

QVÆSTIO III.

Vtrum peccata mortalia in Feſto ſint hoc præcepto vetita.

D. Bonauent. diſt. 37. dub 3. litt.
D. Thom 2. 2. quæſt. 122. art. 4. ad 3.

Obſervantia diei feſti dicitur ſanctificatio 15
illius temporis ad honorem, & cultum Dei, & ſanctorum venerationem. Sic *Exodi* 20. loquitur ſcriptura: *Memento vt diem Sabbathi ſanctifices.* Ideò ſubdit: *non facies opus in eo*, quia hæc dedicatio fit per ceſſationem à ſeruilibus. Ità S. Bonauent. 3. *diſt.* 37. *dub.* 3. *litt.* & *in ſerm.* 4. *de decem præceptis*, D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 122. *art.* 4. *ad* 3. Suarez *Tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *de diebus feſtis*, *cap.* 2. Azor *Tom.* 2. *cap.* 1. Fagundez *lib.* 1. *cap.* 3. Cùm igitur dies feſtus ordinetur ad Dei cultum, & ſanctificationem, oritur quæſtio: an prohibeatur hoc præcepto peccatum mortale, ita, vt eo die peccare lethaliter, ſit diei feſti tranſgreſſio.

Prima opinio eſt aſſertiua. Ità expreſsè D. 16
Thom. *loco cit.* Alenſ. 3. *part. quæſt.* 32. *memb.* 3. *art.* 2. *ad vlt.* & *memb.* 5. *art.* 1. Albertus *memb.* 3. *diſt.* 37. D. Antonin. 3. *part. tit.* 9. *cap.* 7. §. 3. & 3. *part. tit.* 14. *cap.* 19. §. 7. & *tit.* 17. *cap.* 17. §. 4. & 5. vbi Lyranus *cap.* 20. *Exodi*, vbi idem docent Abulenſis *quæſt.* 11. & 12. Medina *Cod. de oratione*, *quæſt.* 10. & 19. Maior 4. *diſt.* 14. *quæſt.* 4. Angelus V. *feria*, *num.* 36. & V. *Interrogationes circa tertium præceptum*, & V. *Præceptum*, Roſella V. *confeſſio*, 2. *num.* 7. Catherinus *lib.* 5. *contra Caietanum*, Corduba *lib.* 1. *quæſt.* 6. qui ait oppoſitam non eſſe tutam, & multos adducit.

Idem tenent Scotus, & Gabriel. 3. *diſt.* 15. & 17
idem Gabriel *in* 4. *diſt.* 17. *quæſt.* 1. *concluſione* 4. Angeſtus *in moral. cap.* 8. Nider *in* 3. *præcepto*, *cap.* 1. & *cap.* 9. Idem videtur ſentire D. Ambroſius *Lucæ* 13. apud D. Thom. D. Auguſtinus *epiſt.* 119. & *lib. de decem chordis*, *cap.* 3. & *cap. conſideret*, initio *de pœnit. diſt.* 15. *v. In tempore*, & V. *orationi conſtituto.* Et videtur ſententia approbata in Concilio Coloniæ coacto, anno Domini 1536. *Tractatu de exteriori pœnitentia*, *fol.* 180. vbi docet, quod bis peccat, qui diem Dominicum ſcortis, & rixis, pugnis, & obſcænis agit. Eam probabilem ait Fagundez *lib.* 1. *cap.* 9. adducens etiam D. Bonauenturam *in* 3. *diſt.* 37. *dub.* 3. *litt.* & *in ſpeculo animæ*, *cap.* 1. Adde & *ſerm.* 4. *de decem præceptis.* Itaque ſi ad eam Seraphicum ducant, Doctores omnes antiquos inſigneſque Theologos habent patronos.

Secvnda ſententia è regione negat, præcep- 18
tum obſeruantiæ diei feſti ſpecialiter omnia prohibere mortalia. Ità Suarez *Tom.* 1. *de relig. lib.* 2. *de diebus feſtis*, *cap.* 18. Azor *tom.* 2. *cap.* 28. *quæſito* 10. Caietanus *prima ſecundæ*, *quæſt.* 7. *art.* 1. & 2. 2. *quæſt.* 122. *art.* 4. &

Digitized by Google

& *in summa*, *v. feſtorum violatio*, & *in opuſc. quæſt.*27. *quodl.* 10. Sotus *in* 4. *diſt.* 18. *quæſt.* 2. *art.* 4. *lib.* 2. *de Iuſtitia*, *quæſt.* 4. *art.* 4. Victoria *in ſumma*, *de ſacram. tit. de conſecr. num.* 195. Almainus *in* 4. *diſt.* 17. *quæſt.* 1. Syluester V. *Dominica*, *quæſt.* 8. *dict.* 4. & in Roſa aurea *caſu* 63. vbi ait viros doctiſſimos ſui ordinis ita communiter ſentire. Nauarrus *in cap. conſideret*, *num.* 22. & Manuali Lat. *cap.* 6. *num.* 9. Fumus V. *Feria*, *num.* 12. Tabiena *ibi*, *num.* 47. Angles *in floribus*, *quæſt.* 9. *de confeſſ. pag.* 288. Couar. *in cap. Alma mater*, *part.* 1. §. 5. *num.* 3. & *lib.* 3. *var. cap.* 19. Guttierr. *lib.* 1. *can. qq. cap.* 31. Fagundez *num.* 2. qui adducit etiam D.Thom. 4. *diſt.* 32. *art.* 5. *quæſt.* 1. & *in* 3. *diſt.* 37. *art.* 5. *quæſt.* 2. *ad* 2. Bonacina *puncto* 2. Baſſæus 2. *num.* 3.

19 Q V O À D D. Bonauent. videtur ſanè pro priori ſententia. Enim verò ſi penitius conſideretur, aſſerit quidem, huius Præcepti finem eſſe ſanctificationem animæ per opera bona, vt propterea à ſeruilibus, & mundanis laboribus velit abſtineri, vt Dei ſeruitio in quiete vacemus, atque adeo contra finem à Deo intentum agere, qui non laborat quidem ſeruilibus operibus phyſicis, ſed tantùm operibus peccatorum, quæ ſanè metaphoricè ſunt ſeruilia, incumbunt, & ideò ait, peius facere, qui peccatis intendunt, theatra, luxus, ebrietates frequentando, quàm qui laborant in feſto, quia huiuſmodi, etſi medium vnum aſſumant à Deo vacandi ab operibus ſeruilibus diſtrahentibus, tamen alia operantur media contraria fini, & magis è diametro Diuinæ legi oppoſita, vt pote finem euertentia, &

20 ideò *locis adductis*, & *ſerm.* 2. *Sabbathi ſancti*, conqueritur cum D. Auguſtino, ſic non obſeruari Sabbathum ad finem à Deo intentum, ſed tamen non videtur imponere, niſi vt vacemus à ſeruilibus phyſicis, & ſic allegat præceptum Diuinæ legis *Exodi* 20. & 35. & *Leuit.* 23. & *in* 3. *diſt.* 37. dicit, ceſſationem à ſeruilibus imponi, & ſignare abſtinendum à peccati operibus ſeruilibus, & vt tale, fuiſſe ſignatiuum, nedum morale, & facere ad aliorum moralium integram impletionem. Et ait, præcipuè hoc præcepto inhiberi opera ſeruilia, ea maximè, quibus intenditur lucris. Nec tantùm hæc, ſed imò magis & diligentiùs opera carnalia, ebrietates, luxus, &c. & ſubdit teſtimonium

21 D. Auguſtini dicentis: *Non ſeruare diem feſtum ad mentem Dei, quo more Iudæorum obſeruant carnali otio; obſeruare enim volunt ad nugas, & luxurias ſuas; & ideò minus malum fore in feſtis, ſi laborarent, quàm tota die in neomeniis impudicè ſaltarent.* Et explicans teſtimonium D. Auguſtini, ait: Hoc autem dicit, non quia ſit ceſſandum in diebus ſolemnibus à negotiis actuum exteriorum; ſed quia Prælati Eccleſiæ, quorum eſt hæc feſta indicere, & determinare quomodo, & qualiter ſit ceſſandum ab exteriori opere, magis debent reuocare ab his, quæ maiorem peccandi præbent occaſionem. Vnde propter vitandum otium, vel ineptum ſolatium dicit Auguſtinus, quod exercere magis ſe debent in operibus pietatis, quàm negotiis inordinatis, & laſciuis intendere: Propter quod in diebus illis debent Eccleſias frequentare, Miſſas audire, &c.

22 H I N C ſatis probè colligo, præceptum illud ſanctificandi feſtum abſtinendo à peccatis, eſſe quidem non finem præcepti, ſed ſolùm medium imponere abſtinendi à ſeruilibus, & incumbendi alicui operi Religionis, quod deputatur in Miſſa; Cæterùm Prælatis incumbere magis populos reuocare à peccatis.

H A N C ſanè perfectam eſſe vocationem ait, *ſerm.* 4. *adducto*, quæ habet adiunctam bonam operationem, & prohibitam ſeruilem. Vbi videtur perfectionem quidem vacationis feſti intentam, non verò eſſentiam in operibus bonis, & peccatorum declinatione conſtituere. Itaque non adeo clarè eſt pro prima ſententia. Quod amplius in tertio argumento verbis illius oſtendam, quibus ſecundam amplecti mihi videtur. 23

A S S E R O primò, poſſe probabiliter priorem ſententiam defendi, ſcilicet peccata mortalia in feſto addere circumſtantiam malitiæ.

P R O B A T V R authoritatibus pro ea adductis. 24
Primò quidem à D.Bonau. ex D. Auguſtino *epiſt.* 119. & lib. de decem chordis: *Melius faceret Iudæus in Sabbatho in agro ſuo aliquid vtile, quam ſi in theatro ſeditioſus exiſteret. Et melius fœminæ eorum in die Sabbathi lanam facerent, quàm ſi tota die neomeniis impudicè ſaltarent.*

P O T E S T tamen reſponderi id ſolùm intendi à S.Patre, magis contra finem à Deo intentum in ſanctificatione feſtorum eſſe opera peccati mortalis contra legem naturæ, quàm labores ſeruiles contra præceptum diei feſti humanum.

P R O B A T V R ſecundò ex *cap. Conſideret.* initio 25
de pœnit. diſt. 15. *verbo. In tempore*, & *verbo, orationi conſtituto*, vbi præcipitur, vt confiteamur circumſtantiam temporis feſti in peccato mortali.

P O T E S T tamen reſponderi cum Nauarro ibi *num.* 32. Guttierr. *lib.* 1. *de qq. can. cap.* 31. Suarez *loco cit. num.* 17. Fagundez *n.* 7. hoc eſſe conſilium, non decretum præcipiens, vt patet ex verborum tenore.

A F F E R T V R etiam Colonienſe Concilium ſuprà, ſed illud Prouinciale fuit, nec confirmatum à ſede Apoſtolica, & in materia etiam iuſtificationis aberrans, vt notat Fagundez *num.* 12. cum Guttier. *num.* 36.

P R O B A T V R tertiò à D. Bonauent. *ſerm.* 2. *de* 26
Sabbatho ſancto, & aliis locis ex Leuit. cap. 16. *Sabbathum requietionis eſt*, *& affligetis animas veſtras*, *& à peccatis veſtris omnibus mundabimini*, & cap. 23. *Affligetis animas veſtras*, *&c. Omne opus ſeruile non facietis in die hac; omnis anima, quæ afflicta non fuerit, die hac, peribit de populo, vt propitietur vobis Dominus.*

R E S P O N D E N T Guttierr. *num.* 33. Cano, & Couarruuias, quibus ſubſcribit Fagundez *num.* 12. ex D.Bonauent. *ſermone* 4. *adducto*, vbi ait: Quod ſi intelligamus, ſicut Iudæi, qui dicunt, quod debet fieri vniuerſalis ceſſatio ab omni opere ſeruili, ſic inſinuatur Chriſtiano, quod debet abſtinere ab omni peccato, & ſic eſt Figurale. Si intelligamus, quòd ab aliquibus debemus abſtinere, ſic eſt morale, non ſicut in præcepto, & ſicut in benè eſſe, & remanſit ſicut in Eccleſiaſtica inſtitutione eſt præceptum: Dico opera ſeruilia, opera mœchanica, &c. Hæc S.Bonauent. quibus oſtendit, ibi ſermonem fuiſſe de propitiatione, ſeu ſanctificatione cæremoniali; abſtinere autem à peccato ſignari quidem præcepto vacationis à ſeruilibus, non præcipi: Eſt enim peccatum ſeruitus tantùm metaphoricè, vt notat Suarez *num.* 7. Fagundez *num.* 3. 27

D E cætero illud opus ſeruile, quod hoc præcepto prohibetur, eſt mœchanicum, vt ait D. Bonau. hic, D.Thom. & alij apud Fagundez. Ex quo habes, Seraphicum videri pro prima ſententia.

P R O B A T V R quartò à S.Doctore *locis adductis*, 28
& D.Thom. *loco cit.* argumento, quo cæteri vtuntur, finis legis eſt anima legis: At finis legis ſanctificandi feſtum, eſt applicatio hominis Dei ſeruitio. Huic autem magis repugnant peccata mortalia, quàm opera

opera manualia mœchanica. Si igitur per hæc violatur dies feſtus, multò magis violatur peccatis mortalibus.

RESPONDETVR, non modò hoc præcepto, non præcipi finem legis, qui eſt Charitas, ſed neque omne medium; ſed illud ſolùm, quod propriè exprimitur, quod eſt vacare à ſeruili labore, quo diſtrahimur; peccata verò ſatis vetita ſunt ſemper ſingulis præceptis. Quòd ſi hoc præcepto prohiberentur omnia impedimenta, iam teneremur tota die vacare orationi, & aliis operibus piis; euitare deambulationes, confabulationes, &c.

ASSERO ſecundò, probabiliorem eſſe ſecundam ſententiam negantem.

29 PROBATVR primò ex D. Bonauent. *ſermone citato, verbis adductis*, ratione, quæ eſt præcipuum fundamentum, vt ait Fagundez *num.* 2. nam præceptum illud prohibet tantùm opera verè ſeruilia, nam *Exodi* 20. ſic habetur: *Memento vt diem Sabbathi ſanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum. Septima vero die non facies omne opus tuum, tu, & filius tuus, & filia tua, ſeruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena, qui eſt intra portas tuas, ſex enim diebus fecit Deus cælum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & ſeptima die requieuit, Ideò benedixit, & ſanctificauit illum.* Similia habet Scriptura *cap.* 12. 16. & 23. vbi nomine operis ſeruilis opera mœchanica explicantur.

30 Ex his verbis deducit S. Doctor, opus prohibitum hoc præcepto eſſe illud, quod fit medio labore ſeptem diebus hebdomadæ, auxilio ſeruorum, ancillarum, aut iumentorum; hoc autem non eſt peccatum, ſed ſunt opera mœchanica, quæ ſeptem recenſet, & referentur *quæſt. ſequenti.*

CONFIRMATVR; nam requies illa eſt ad memorandum opus fabricæ mundi. Quare S. Doctor ex lege ipſa id altè conuincit.

31 DEDVCIT inſuper S. Doctor in fine, teneri abſtinere à ſeruilibus, non modo Dominum ipſum, ſed efficere, vt abſtineant etiam, qui ſub ſua ſunt poteſtate, vt filij, vxor, ancillæ, ſerui, & iumenta. Aliqua verò Myſtica intermiſcet egregia, quæ ibi vide.

Confirmatur, quia opus peccati, vt peccatum, non eſt opus ſeruile, vt oſtendi.

PROBATVR ſecundò ex D. Bonauent. *locis adductis*. Finis extrinſecus præcepti non eſt præceptus, ſed ſolùm media expreſſa, vt docent communiter cum D. Thom. 1.2. *quæſt.* 100. *art.* 9. & 2.2. *q.* 44. *art.* 1.

32 CONFIRMATVR, nam neque Iudæis hoc præcepto vnquam intellectum fuit prohiberi peccata omnia, cùm ſatis ſuis prohibeantur præceptis: Ergo multò minus Eccleſiæ, nam huic multa conceduntur, quæ non licebant Iudæis, vt ambulare, &c. vt notat D. Bonauent. *in* 3. *loco cit.*

HÆC fundamenta ſolidiſſima conatur euertere Corduba.

QVÆSTIO IV.

Vtrum Opus licitum liberale reddatur ſeruile, eò quòd ob lucrum fiat.

33 PRIMA opinio eſt, finem extrinſecum operantis opera liberalia, reddere ea ſeruilia, & eſſe vetita die feſto. Ità multi Iuris Canonici, & ciuilis Interpretes *ad cap.* 1. *de Feriis*, & ad *leg. omnes Indices, Cod. de Feriis*, & alij, vt Angel. & Roſella, Tabiena V. *Feriæ*, Richardus 3. *diſt.* 37. *art.* 2. *quæſt.* 4. Syluester *verbo Dominica*, *quæſt.* 4.

SECVNDA ſententia eſt, nullum opus liberale directum ad lucrum, fieri ob id ſeruile. Ità plurimi, Caietanus 2. 2. *quæſt.* 122. *art.* 4. & *in ſumma*, *v. Feſtorum violatio*, Sotus *lib.* 2. *de Iuſtitia*, *quæſt.* 4. *art.* 4. Nauar *in manuali lat. cap.* 13. Tolet. *lib.* 4. *ſumma*, *cap.* 24. Sayrus *lib.* 7. *cap.* 2. Philiarchus *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 23. Fum. V. *feſt. num.* 23. Medin. Inſtruct. *lib.* 1. *cap.* 24. *quæſt.* 1. Lopez Inſtit. *p.p. cap.* 52. Bonacina *tom.* 2. *diſp.* 5. *quæſt. vnic. puncto* 2. *num.* 25. Laym. *lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 2. *num.* 3. P. Eligius Baſſæus V. *feſtum*, 2. *num.* 8. Azor 2. *part. Inſt. lib.* 1. *cap.* 28. *quæſito* 1. Suarez *tract.* 1. *de Rel. lib.* 2. *de feſtis*, *cap.* 19. Fagundez *in primum Eccleſiæ præceptum*, *lib.* 1. *cap.* 10. Eſt ſententia D. Bonauent. *ſermone* 4. *in decem præcepta*, circa medium, vbi addit aliqua etiam mœchanica ad iucunditatem eſſe licita, & nullum opus ſeruile eſſe vetitum, ſi aliàs occurrat neceſſitas, vel cauſa iuſta excuſans: huic ſubſcribit Suarez. 34

ASSERO cum hac ſententia, opus liberale ob lucrum ſuperadditum, non ideo fieri ſeruile.

PROBATVR ex D. Bonauent. *loco cit.* & *in* 3. *diſt.* 37. *dub.* 3. & *in ſerm.* 2. *Sabbathi ſancti*: Nam Deus profitetur prohibere tantùm opus ſeruile intrinſecè ex natura ſua: ſed finis extrinſecus non facit ſeruile id, quod intrinſecè non eſt tale, alioqui omnes ſcientiæ, & artes liberales illicò fierent mœchanicæ ex fine ſcientis, vel diſcentis, quod eſt à Philoſophis exploſum. Ratio enim liberalis ſumitur à fine artis, non à fine artificis extraneo. 35

ARGVMENTA in contrarium ruunt, negando, ea opera fieri ſeruilia ex fine extrinſeco mœchanici lucri. Vide Fagundez.

QVÆSTIO V.

Quæ ſint opera ſeruilia, vetita die Feſto.

OPVS ſeruile ſic poteſt deſcribi è S. Bonauent. *ſerm.* 4. *in decem præcepta*, & *in* 3. *diſt.* 37. *dub.* 3. *lit.* D. Thom. ibidem *art.* 5. *quæſt.* 2. *ad* 2. quos ſequuntur Suarez *Tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *de diebus feſtis*, *cap.* 10. Fagundez *in primum Eccl. præceptum*, lib. 1. cap. 10. num. 6. *Opera ſeruilia ſunt illa, ad quorum exercitium artes mœchanicæ dirigunt, diſtinctæ à liberalibus.* Addunt alij, præter D. Bonauent. *etiam ſeruos adhibere, & deputare ſolemus.* 36

ITAQVE non omnia opera corporalia ſunt ſeruilia, ſed ſolùm quæ mœchanicis artibus exercentur, & quæ per ſeruos factitantur, ſecundùm aliquos; ſed de hoc dicam infrà. 37

EGREGIE verò S. Doctor artes mœchanicas recenſet, earumque ſufficientem enumerationem, *Opuſculo, Reductio artium ad Theologiam*, & *ſerm.* 4. *in decem præcepta*, cum Hugone de S. Victore *lib.* 2, *Didaſc. cap.* 22.

SEPTEM igitur numerantur, Lanificium, Armatura, Agricultura, Venatio, Nauigatio, Theatrica, Medicina.

HARVM ſufficientiam ſic promit: Omnis Ars mœchanica, aut eſt ad ſolatium, ſiue ſit ad excludendam triſtitiam, ſiue indigentiam; aut eſt ad commodum, ſiue illud prodeſt, aut delectat. Si eſt ad ſolatium, & delectationem, ſic eſt Theatrica, quæ eſt Ars ludorum, omne ludorum genus continens, ſiue ſit in cantibus, ſiue in organis, ſiue in figmentis, ſiue in geſticulatione corporis. 38

Si verò ordinatur ad commodum, ſiue profectum ſecundùm exteriorem hominem, hoc poteſt eſſe, aut quantum ad operimentum, aut quantum ad alimentum, aut quantum ad vtrunque adminiculum. Si eſt quantum ad operimentum; aut illud eſt de materia molli, & leni, ſic eſt lanificium, & linificium, ac oloſericum; aut eſt de materia forti; & ſic eſt armatura, ſeu ars fabrilis armorum omnium ad defenſionem, & offenſionem, ſiue ſint è metallo, ſiue ligno, ſiue lapide, vt propugnacula, Tur-
39 res, &c. muri, arces, domus. Si verò iuuant quoad alimentum, hoc poteſt eſſe dupliciter, quia cibamur vegetabilibus, & ſenſibilibus. Si quoad vegetabilia, eſt agricultura. Si quoad ſenſibilia, ſic eſt Venatio, Piſcatio, Aucupium. Vel alio modo: Quia iuuare quoad cibum poteſt eſſe dupliciter, vel quoad ciborum genituram, & multiplicationem, & ſic eſt agrorum cultura, aut quo ad ciborum præparationem, & ſic eſt Venatio, aucupium, piſcatio, & omnis ars præparatoria ciborum; quales ſunt piſto-
40 rum, cocorum, cauponum. Hæc omnia nomine venationis includuntur, ob eius præcipuam excellentiam in exquiſitis præparandis, & copia. Si autem ad vtriuſque adminiculum, hoc eſt dupliciter, aut defectum ſupplendo, & ſic eſt nauigatio, ſub qua continetur omnis mercatio, ſiue pertinentium ad operimenta, ſiue ad alimenta, aut remouendo impedimenta, vt nocumenta; & ſic eſt medicina, ſiue quæ conſiſtit in confectione electuariorum, potionum, vnguentorum à pharmacopolis (qui etiam aromata, & ſimilia præparant ad condimenta ſalubria ciborum;) ſic etiam Chirurgia ordinatur ad vulnerum curam, reſciſſionem, &c. Theatrica autem eſt vnica. Hæc S. Bonauentura opuſculo adducto.

41 Ex quo deducit S. Doctor, non ea ſola eſſe mechanica, quæ per ſeruos ſolemus exercere, ſed etiam aliqua alia, vt venari, piſcari, aucupari, quæ etiam à nobilibus exercentur, quibus adde vti muſicis inſtrumentis, cibos præparare, &c. vt concedit etiam Fagundez *cap.*11. *num.*1. Quare non rectè *cap.*10. in definitione operis mechanici ponit, *exerceri per ſeruos.* Melius dicuntur, omnia ferè mechanica ſeruilia, quia ad ea, ſaltem quoad aliqua, adhibentur ſerui. Sic in Venatione tendere retia, &c. & potius dicuntur mixta, & communia. Sunt etiam aliqua alia, quæ ad opera animæ reducuntur, vt legere, ſcribere, ſtudere, & tranſcribere: Sunt & alia, etſi non ſeruilia, vetita tamen ab Eccleſia, ſcilicet Mercatus, & Fori exercitia.

De quibus omnibus hîc breuiter diſſeram.

Asserit ergo primò S. Doctor *ſerm.*4. *citato*, merè ſeruilia eſſe vetita, ſecluſa neceſſitate.

42 Probatvr ex 20. *Exodi*, *Leuit.*23. & aliis locis adductis, *quæſt.*4. Sequuntur D. Thom. 2. 2. *quæſt.*122. *art.*4. *ad* 3. D. Antonin. 2. *part. tit.*9. *cap.*7. §. *Quantum ad tertium*, Alenſ. 3. *part. quæſt.*32. *memb.*4. *art.*4. Richardus 3. *diſt.* 37. *art.*2. *quæſt.*5. Angel. & Tabien. V. *Feriæ*, Sylueſter V. *Dominica*, *quæſt.*3. Toletus *lib.*4. *cap.*24. Clauis Reg. *lib.*7. *cap.*2. Suarez *Tom.*1. *de relig. lib.*2. *de diebus Feſtis*, *cap.* 20. Fagundez *lib.*1. *cap.*11. & communiter cæteri, apud Baſſæum V. *Feſtum* 2.

43 Asserit ſecundò, aliqua ſeruilia eſſe, quæ ob neceſſitatem ordinariam conceduntur in die Feſto, vt cibos coquere, præparare, &c. Quamuis tot labores in ciborum condimentis, & præparationibus non eſſent antiquitus in vſu; tamen iam conſuetudine permiſſi ſunt, vt notat Suarez *cap.*21. Fagundez *cap.*10. in fine, & *cap.*11. *à num.*19. Ratio D. Bonauent. eſt, quia neceſſitas non cogitur legibus; hæc autem opera naturalia ſunt, non ſeruilia ſimpliciter, & ad viuendum neceſſaria.

Eodem paſſu, & altiùs incedunt opera neceſſaria in arte medica.

Nec minus vrgent alia naturæ opera, vt come- 44
dere, bibere, veſtire, ſe exuere, lauare ſe, &c. Ità etiam Suarez *num.*2. Fagundez *num.*9. *cap.*11. Baſſæus *loco cit.* & alij apud iſtos.

Similiter iter facere eſt neceſſarium, non ſeruile, ſiue peditando, ſiue equitando. Ita Angel. V. *Feriæ*, *num.*15. Roſella *num.*26. Azor infra, Suarez *loco cit.* *num.*27. Diana *part.*4. *tract.* 4. *miſcel. reſol.* 22. Per accidens tamen poteſt eſſe vetitum, ſi fiat magno labore parandi equi, rheda, &c. Ità Azor *Tom.*2. *lib.*1. *cap.*27. *quæſito* 8. Suarez *loco cit.* & alij: & Caietanus *quæſt.*121. *art.* 4. Sà *in Aphoris. V. Feſtum*, dicunt, hæc ſeruilia eſſe; at conſuetudine permitti; & addit Sà, etiam comitari mulis ſupellectile: Fagundez vero *num.* 9. id intelligi ait, cum iter facit Princeps, vel Prælatus. Addit autem Diana *p. p. tract.*15. *reſol.*36. & *part.*2. *tract.* 1. *miſcellaneor. reſol.*36. & 4. *part. tract.*4. *reſol.* 222. poſſe agaſones, & ſimiles abſque mortali, audita Miſſa, ducere iumenta onuſta, imò onerare. Attamen ſi impendas onerando tempus notabile, quod debet excedere duas horas, mortale peccatum erit. Sic & alij cum Baſſæo *num.* 10.

Verrere autem totam domum per multas horas, vetitum, ait Fagundez.

Asserit tertiò S. Doctor, aliqua mechani- 45
ca ad meram iucunditatem inſtituta, eſſe licita in feſto. Ea verò appellat Theatrica moderata, vt cantus, & muſica inſtrumenta. Ratio eſt, quia Eccleſia ob noſtram infirmitatem ea permittit. Ità etiam Fagundez *cap.*10. Tolet. *lib.*4. *cap.*24. Tannerus *diſp.*5. *quæſt.*6. *num.*7. & alij apud eos, ac Bonacina *punct.*2. *num.*25. Beſſæus 2. *num.*10.

Dvbitatvr: An liceat his diebus piſcatio, venatio, aucupium, & ſimilia.

Prima ſententia eſt, talia opera eſſe liberalia, 46
ſi ob recreationem diebus feſtiuis fiant. Ità Angelus V. *Feriæ*, *num.* 26. Sylueſter V. *Dominica*, *numero* 7. Sotus *lib.* 2. *de Iuſtitia*, *quæſt.* 4. *art.*4. Roſella V. *Feria*, *num.*15. & alij apud Azorium *part.*2. *lib.* 1. *cap.* 27. *quæſito* 7. At Granado 2. 2. *tract.*12. *diſp.* 14. *ſect.*7. *num.*65. ex Medina, Nauarro, & Lopez addit, neque ob lucrum factam venationem, &c. eſſe opus ſeruile, & illam ſolam piſcationem eſſe ſeruilem ait, quæ fit deferendo retia, remigando, & ſimilem laborem exercendo. Filliucius verò docet *tom.* 2. *tract.*27. *cap.*9. *num.*172. venationem, & piſcationem ex officio, quæ tota eſt in corporis fatigatione, eſſe ſeruilem, non eam, quæ ad recreationem in induſtria poſita eſt. Subſcribunt Azor *loco cit.* omnes refert Diana *part.*4. *Tract.*4. *miſcell. reſol.*222. & pugnantes attendit. Subſcribit ferè Baſſæus *num.*12.

Secvnda ſententia omnino cenſet, vena- 47
tionem, &c. eſſe opus ſeruile. Ità Suarez *cap.* 28. Fagundez *lib.* 1. *cap.* 11. *num.*16. licere tamen ratione conſuetudinis venari, non tamen piſcari, niſi ob vrgentem neceſſitatem. Toletus verò *lib.* 1. *cap.*14. Caietanus *art.*4. *quæſt.*122. Sotus ſuprà, conſuetudine licere omnes aiunt.

Melivs omnibus S. Doctor *ſerm. citato*, ait, venationem, &c. eſſe quidem opus ſeruile, & vetitum, ſed tamen quoad ea, quæ ad victum ordinantur, licere, puta ea die capere Leporem.

Qvod ſint opera ſeruilia, probatur ex Dialectica, vbi inter artes mechanicas computantur etiam ſeruiles,

ſeruiles. Confirmatur, quia in magno labore conſiſtunt. Quod etiam illicita ſint, probatur ex *cap. licet, de feriis.*

Qvod verò ad victum liceat, probatur, quia ſicuti licent præparationes condiendo, ità parando condienda. Sunt enim opera naturalia, quoad hoc neceſſaria.

Dvbitatvr ſecundò: An liceat in feſtis barbitonſoribus radere barbas.

48 Respondet Diana *p. p. Tract.* 15. *miſcell. reſol.* 54 ratione paruitatis materiæ eos non peccare, ſi vnius, vel alterius barbam radant, & refert Graſſium *deciſ. part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 23. Nauar. *cap.* 13. Vegam *Tom.* 1. *cap.* 114. *caſu* 2. Rodriguez *tract.* 1. *c.* 21. Sayrum *lib.* 7. *cap.* 2. Molſeſium *Tom.* 1. *tract.* 11. *cap.* 17. *num.* 68. Azor *lib.* 1. *cap.* 28. *quæſito* 5. *Tom.* 2. Addit, ſi omnes radant, qui occurrunt ratione conſuetudinis ſi adſit, excuſari; nam cum prohibita in die feſto; ſint inuecta humana conſuetudine, nil obſtat, ea tolli per contrariam conſuetudinem, toleratam à prælatis, vt notant Sotus, & Caietanus apud Reginaldum *tom.* 2. *lib.* 19. *cap.* 3. & alij apud Clauim Re-
49 giam *lib.* 7. *cap.* 2. Addit Fernandez *in exam. part.* 1. *cap.* 7. alia etiam de cauſa excuſari ob lucrum ceſſans, quia ob occupationes diebus ferialibus non veniunt ad tonſionem, & nititur *cap. licet*, vbi Pontifex concedit in feſtis piſcationem halecum, ob hanc cauſam: Sed dico cum Reginaldo *Tom.* 2. *lib.* 19. *cap. cit. num.* 51. Suarez *cap.* 33. Diana ſuprà, diſparem eſſe rationem; nam expiſcatio illa ideò conceditur, quia ſtatuto anni tempore occurrit, & præterit; ſed non eſt idem de quotidiana tonſione; alioqui omnia ferè ſeruilia licebit frequentare.

Enim verò Fagundez *lib.* 1. *cap.* 14. cum aliis dicit, vnam horam fore leuem, ſi vno, vel altero feſto tondeant; at ſi continuent ſingulis feſtis, fore lethale, ratione continuationis materiæ. Sed hoc mihi non probatur, non enim continuatur tempus vnius horæ huius diei Dominici cum hora futuræ Dominicæ.

Dvbitatvr tertiò: An liceat die feſto pingere.

Asservnt Ludouicus Lopez *p. p. Inſtitut. cap.* 25. Medina *Inſtruct. lib.* 1. *cap.* 14. id licere etiam ex lucro.

50 Alii negant, licere ob lucrum, ſed ſolùm abſque lucro. Ità Azor *Tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 27. *quæſito* 6. Syluester V. *Dominica, quæſt.* 5. Armill. V. *Feſtum*, Angelus, Roſella, Tabiena *verbo feria*, Saytus *lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 16. & alij apud Paſqualig. *deciſ.* 142.

Pingendi artem mœchanicam eſſe cenſent, & omnino vetitam Suarez *cap.* 26. Caietanus *art.* 4. Fagundez *cap.* 11. *num.* 10. qui *num.* 13. eam omnino prohibitam clamat, etiam gratis. Itaque hanc licentiam reprehendunt: nam pictura ars eſt mœchanica in ſe, neque mutat naturam ex fine extrinſeco liberali, vt dixi ſuprà, & notat Fagundez *loco citato*, ac Baſſæus *num.* 7.

Neqve iuuat, ſi aliqui nobiles eam aliquandò exerceant; hoc enim per accidens eſt.

Qværes quartò: An bellari ſit vetitum die feſto.

51 Respondetvr, eſſe opus mœchanicum. Ità Suarez *cap.* 28. Fagundez *num.* 22. cum D. Bonauent. *ſerm.* 4. *citato*, & *Opuſc. Reductio artium ad Theol.* Ars enim militaris eſt mœchanica, vt conſtat ex Dialectica. Videtur tamen conſuetudine inductum, vt ars digladiandi diebus feſtis licitè diſcatur.

Licere tamen poteſt actus bellandi ob neceſſitatem, vt patet ex *cap. Quod non licet, de reg. iuris, in* 6. vbi inter ea, quæ non licent in die feſto, ponitur militare, niſi ob neceſſitatem. Vide DD. in Baſſæo *num.* 13.

Bellvm ſanè defenſiuum licet, de quo intelligitur *leg. omnes Iudices, Cod. de feriis*, & *leg. Diuus, ff. de feriis.* Aggreſſiuum verò non licet ordinariè, niſi per Epikeiam in bello iuſto adſit occaſio victoriæ.

Qværes quintò: An tranſcribere ſit vetitum in feſto.

Respondetvr, tranſcribere non eſſe opus ſeruile, etiamſi fiat ob lucrum. Ità Suarez *cap.* 25. Medina *Inſtruct. lib.* 1. *cap.* 14. §. 8. Ludouicus Lopez *p. p. cap.* 52. Sà V. *Feſtum*, Sayrus *lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 14. Fagundez *lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 7. Diana *p. p. Tract.* 15. *reſol.* 35. adducens alios cum Baſſæo 2. *num.* 8. 52

Probatvr, quia hæc actio per ſe eſt liberalis, & mentalis: Ergo ex fine lucri extrinſeco non fit mœchanica. Alij tamen ſeruile opus id cenſent, non autem liberale. Sicut & typographo characteres ordinare. Vide Baſſæum *loco cit.* contra Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 61. 53

Dvbitatio Vnica.

Quæ opera iure Canonico ſint vetita in feſto.

Opera multa non ſeruilia, imo & opera plurima animæ, alioqui licita, vetantur hoc iure. 54

Prioris generis duo ſunt huiuſmodi opera, Mercatus, & Fori, *cap.* 1. *& vltimo de feriis*, vt notant Suarez *cap.* 29. Fagundez *cap.* 12. ſic & in Concilio Matiſconenſi I I. *cap.* 1. actiones iudiciales prohibentur; & in Concilio Turon. *cap.* 40. Mercatus, & Placitum interdicuntur.

Consonat hæc prohibitio iuri ciuili antiquo, nam *leg. vlt. ff. de feriis*, dicitur, ferias dare vacationes à negotiis forenſibus. Sic prohibentur, & iure nouiori *Cod. de feriis, leg.* 1. 2. 3. *& vlt.*

Ratio eſt, quia ob iurgia, & contentiones diſtrahuntur homines à Dei ſeruitio, & quia ſtrepitus illi trahunt ad peccatum, vt notauit Suarez *cap.* 29. cum Panormitano *cap. vlt. de feriis.*

Primvm ergo opus vetitum, eſt mercatus, & nomine hoc, iure intelliguntur contractus emptionum, locationum, &c. qui validi quidem, ſed illiciti ſunt in feſto; actus verò iudiciales, & illiciti ſunt, & inualidi, ſi in Feſto ſint facti. 55

Hos tamen contractus conſuetudo iam reddit licitos; non ſic actus iudiciales. Ita Suarez *cap.* 30. Fagundez *cap.* 12. *num.* 3. & alij apud hos.

Primo igitur prohibentur Nundinæ publicæ, quæ ſemel, vel bis in anno celebrantur: eas tamen conſuetudine licitas docent Nauar. *man. lat. cap.* 13. Toletus *ſumma, lib.* 4. *cap.* 24. Suarez *Tom.* 1. *de relig. lib.* 2. *de diebus feſt. cap.* 29. Caietanus *quæſt.* 122. *art.* 4. Fagundez *lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 4. & alij cum Baſſæo *num.* 15. Poteſt enim conſuetudo, ea, quæ ſunt iuris humani, abrogare, vt communiter docent Doctores.

Non poteſt tamen conſuetudo, manente feſto, tollere obligationem Miſſæ, vt notat Fagundez *num.* 6. Suarez *cap.* 29. Nauarrus, Toletus ſuprà, & alij.

Svnt etiam alij mercatus ſæpè celebrati, & ſunt iure illiciti; poſſunt tamen conſuetudine rationabili tolli. Monet autem Baſſæus, nè ad hæc extendatur conſuetudo, priuata authoritate repens.

Ad

56 AD tertium genus mercatus ſpectant contractus quotidiani, apertis officinis, quæ interdicuntur iure Canonico, quod eſt in viridi obſeruantia. Ità Nauar. *loco cit.* Fagundez 8. Sylueſter V. *Dominica.* Alij tamen ruſticorum contractus in die feſto non damnant, quibus ſubſcribit Diana *p.p. Tract.* 15. *reſol.* 34. Baſſ. *loco cit.* ſi diebus aliis difficilè fieri poſſint.

NVNQVAM tamen fuit, aut eſt vetitum emere neceſſaria ad victum illius diei. Ità Caietanus *art.* 4. Suarez *loc. cit.* Fagundez *num.* 8. cum S. Bonauent. *ſerm.* 4. *in Decal.* Baſſæus *num.* 15. Imò nec vendere calceos eſſe peccatum aiunt. Ità Suarez, & Fagundez. In omnibus tamen allatis monet S. Doctor *in ſpeculo animæ*, *cap.* 2. obſeruandum: An vniuerſali conſuetudine vnumquodque illorum ab Eccleſia permittatur.

57 ALTERVM genus operum, quæ prohibentur in feſto, eſt opus placitum, ſeu iudicium forenſe. Significantur enim in iure canonico nomine operis placiti omnes actiones conſtituentes forenſe iudicium, vt notat Suarez *cap.* 19. Fagundez *num.* 9. Propriè enim placitum ſignificat electionem voluntatis. Vnde etiam obiectum, voluntati applicitum, dicitur placitum, Geneſ. 24. *A Domino egreſſus eſt ſermo: Non poſſumus extra placitum eius quidquam aliud loqui.* Significat etiam mentis decretum. Sic Philoſophorum, & Medicorum ſententiæ Placita vocantur. Et hoc modo ea, quæ à Deo, vel Principe decreta ſunt, Placita vocantur, Prou. 10. *Labia iuſta conſiderant placita.* Et Ioan. 8. *Quæ placita ſunt ei facio*, vt obſeruat S. Doctor *ibi.* Terminus etiam conſtitutus ad definiendum, Placitum dicitur 2. Reg. 20. *Moratus eſt extra placitum, quod ei conſtituerat Rex.* Quia igitur in forenſi iudicio iuxta voluntatem, & arbitrium iudicis legibus regulatum, vel terminus dictum ad comparendum conſtituitur, vel decreta, & ſententiæ proferuntur, ideò tota cognitio forenſis cauſæ placitum dicitur *cap.* 1. *de feriis*, 15. *quæſt.* 4. & *cap. vltimo.*

58 IN iudicio multæ perſonæ interueniunt, quæ feſta ſeruare tenentur, quoad actiones forenſes.

PARTES iudicij ſunt, inchoatio cauſæ, quæ à citatione incipit, formatio proceſſus, & terminus iudicij, ſeu prolatio ſententiæ. Et hæc omnia irritantur ipſo facto in diebus feſtis *cap. vltimo de feriis.* Ita docent communiter DD. Suarez *cap.* 30. Fagundez *cap.* 12. *num.* 12. & alij apud iſtos.

VALENT tamen actus iudiciales facti de conſenſu partium in feriis ruralibus introductis propter collectionem fructuum, vt notant Suarez, Fagundez *loc. cit.* & Maranata *part.* 4. *ord. ind. diſt.* 16. *num.* 83. non verò in feriis dierum feſtorum in honorem Dei.

SI tamen fiant actus iudiciales pro pace publica, pro pietate, pro neceſſitate vrgente, valent etiam in feriis Dei. Vide Fagundez *num.* 12. Baſſæum *num.* 16. vbi admittit in iuribus licere, vbi aliàs non conuenirent.

59 VALENT etiam actus voluntariæ iuriſdictionis, vt emancipare, adoptare, liberare ſeruos, tutores conſtituere, teſtamenta conficere, & inſtrumenta libertatis. Ita Sylueſt. *V. Dominica.* Maranata 6. *part. ord. ind.* & alij apud Fagundez *num.* 14. Baſſæum *num.* 14.

PRIMÒ igitur inualida eſt citatio, facta die feriato ad honorem Dei, imò etiam ſecundùm aliquos, ſi pro die feſto citentur: alij tamen dicunt teneri comparere die ſequenti. Vide Fagundez *cap.* 13.

60 SECVNDÒ, nec poſſunt lites promoueri, examinari teſtes, &c. Et quidem certum eſt, non poſſe in die feſto iuridicum exigi iuramentum. An verò poſſint teſtes examinari die feſto, dummodò die non feſto iurauerint; videtur pars negatiua certior. Vide Fagundez *cap.* 13. Suarez *cap.* 30. Baſſæum *num.* 20. Limitant aliqui in cauſa ſpirituali, vt matrimonij. Ità Caietanus, adducens D. Thomam 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 10.

LIMITANT etiam alij, hanc prohibitionem non procedere in oblatione libelli contra partem iam citatam. Ità Maranata *part.* 6. *titulo iſto.* Sed oppoſitum tenent Baldus, & multi Canoniſtæ apud Fagundez *num.* 20. qui tamen in priorem ſententiam inclinat.

61 TERTIÒ, ſententia lata die feſto, illicita, & inualida eſt *cap. vltimo de feriis*, vbi habetur: *Nec proceſſus habitus teneat, nec ſententia*; & confirmatur l. vlt. C. de feriis.

SIMILITER prohibetur executio die feſto, vt docent Felin. *in cap. vltimo de Iud.* Suarez *cap.* 30. Ratio eſt, nam *cap.* 1. *de feriis*, & *l. vlt. C. de feriis, citatis*, vetantur omnia ſpectantia ad forum contentioſum. Arridet Fagundez *cap.* 13. *num.* 23.

POTEST tamen inſinuari appellatio. Ità indubitanter tenendum, ait Fagundez *num.* 24. plurimos allegans. Imò eam abſolutè licitam ait Baſſæus *num.* 18. è communiori ſententia.

62 GRAVE dubium eſt: An ſententia arbitri ſit valida die feſto.

DIFFERVNT Arbiter, & Arbitrator, nam hic eſt amicabilis compoſitor, compromiſſor, & mediator pacis, vt ait Suarez *cap.* 30. & hic poteſt die feſto decernere. Arbiter autem eſt, qui de partium conſenſu eligitur in iudicem, vt ſeruato iuris ordine, & facto proceſſu ferat ſententiam, & in quem ſub pœnæ ſtipulatione compromittuntur partes, vt notat Fagundez *num.* 26. cum Maranata 4. *parte, tit. Iudicium arbitrarium*, & Suarez *loc. cit.* & hic tenetur ſeruare iudicij ordinem, & ideò, licèt poſſit die feſto fieri compromiſſum, quia eſt contractus, tamen non poteſt die feſto ferre ſententiam.

63 EST etiam alius Iudex, qui dicitur *Arbiter iuris*, qui eligitur ex neceſſitate iuris, v.g. quando iudex allegatur ſuſpectus; & hic tenetur prouidere, ſeruato iuris ordine, & non poteſt in die feſto ſententiam ferre.

INQVISITORES fidei poſſunt contra hæreticos ſententiam ferre die feſto, iuſtè, & validè. Ità Fagundez *num.* 28. alios citans.

64 EGO cum D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.* 2. concludo, in omnibus ſupradictis attendendam conſuetudinem vniuerſalem, & Eccleſiæ permiſſionem; nam à mente Legiſlatoris pendet. Quod ſi adhuc Eccleſia prohibeat grauiter, iam abſtinendum concludit à vacationibus, mercatis, &c. Adde à ſupputationibus annuis ſine neceſſitate. Vide Baſſæum *num.* 23. Paſqualig. *deciſ.* 150. ſed approbant. Sylueſter, Tabiena, Medina, & alij.

QVÆSTIO VI.

Quòd tempus laboris ſeruilis inducat grauem FESTI *tranſgreſſionem.*

65 PARTEM notabilem diei, ad mortale, dicunt eſſe vnam horam. Ità Azorius *part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 28. *quæſito* 5. Bonacina *Tract. de legibus*, *d.* 5. *quæſt. vnica*, *puncto* 3. Reginaldus *Tom.* 2. *lib.* 16. *cap.* 3. *num.* 53. Fagundez verò, vt auaritia crepet, addit quadrantem *lib.* 1. *de primo præcepto Eccleſiæ*, *cap.* 14. citans Azorium,

Digitized by Google

rium, quaſi vnam horam non ſufficere exiſtimet materiam grauem, ſed falsò adducitur.

Svarez quidem ait *Tom.1.de Relig.lib.2.de diebus feſtis, cap.31.* nimis arctum eſſe tempus vnius horæ: ſicuti nimis laxa, è contra, eſt ſententia aliquorum Iuriſtarum, qui temporis quantitatem non in ſe, ſed in comparatione ad diem integrum ſumendam dicunt, & ideò tertiam partem diei non eſſe materiam grauem. Eos explodit Fagundez *num.2.*

66 Eodem fundamento Diana *part. 1. Tract. 15. primo Miſcell. reſol. 36.* ait, duas horas eſſe partem leuem. Ità etiam Philiarch. *Tomo 2. tract. 27.cap.11. num.205.* Deinde *p. 2. loco citando*, addit etiam Granadum *controu. 6. tract. 2. d. 2. ſect. 6. num.54.* Sed Marchant. *cap.3. q.2.* etiam tres horas ait, eſſe leuem materiam.

Aliqui etiam continuari dicunt materiam laboris ſingulis feſtis, & ita, ſi quis omnibus feſtis media hora laboraret ſeruilibus, peccaret mortaliter; Ità Toletus *lib.4. cap.25.* Fagundez *lib.1. cap.14. num.3.* Sed iure alij irrident cum Baſſæo 3. *num.4. §.Nota.*

67 Fateor, me non percipere hanc materiæ continuationem in feſtis diſiunctis, imò & in contiguis. Continuum eſt enim, quorum extrema ſunt vnum: At vbinam hîc vnitas temporis?

Hinc arguo ad hominem. Fagundez ponit, horam, & quadrantem eſſe materiam grauem *num. 2.* deinde *num. 3.* Si duobus feſtis, vel tribus laborent tres horas, ſingulis ſingulas, excuſat. Si continuantur, iam ſunt materia grauis. Quare arbitror cum Diana *part.2. tract.5. reſol.8.* ſententiam illam eſſe nimis rigidam, & ſine fundamento.

Concludit, ſingulis feſtis duas horas laborare non eſſe tempus lethale, quia debet tempus menſurari comparatum ad totam diem vigintiquatuor horarum: At geminæ horæ ſunt pars exigua.

68 Hinc infert Diana, eum, qui plures ad laborem vnius, vel duarum horarum inuitat, non peccare mortaliter, quia ſingulorum labor eſt modicus. Ità & Bonacina *de legibus, d.5. quæſt.vnica, punct.3.* Baſſæus *loc. cit. §.ſed petes.*

Excuſant puellam laborantem acu die feſto ad otium vitandum, Sà *V. feſtum*, Ioan. de la Cruz *part.1.præcep.3.art.1.d.1.* Villalob. *Manuali confeſſar. cap. 22. num. 99.* & *in ſumma, tomo 2. tract. 32. d. 4. num. 10.* Alij citant pro hac ſententia S. Antoninum, Angelum, & Syluestrum. Sed non eſt probabilis, vt ipſe Diana tenet.

69 Quæritvr hic: An qui templorum parietes tapetibus, & aulæis ornant, poſſint hæc exercere diebus feſtis.

Negatiue reſpondet Conradus *in reſp.part.2. quæſt.233.* & alij.

Aſſervnt tamen Diana hîc cum Bonacina *d.5. quæſt.vnica,punct.3. de legibus* citante Caietanum, Suarez, & Toletum, quibus addit Fagundez *præcepto 1. lib.1. cap.14. num.1.*

QVÆSTIO VII.

De cauſis excuſantibus à Festi *violatione.*

70 INitio excuſant à peccato aliqua opera ob Dei cultum. Hæc autem ſunt in triplici differentia. Primum eſt immediatum, vt pulſare organa, campanas, portare Cruces, & hæc pari paſſu illæſa cum Diuino cultu incedunt. Ità Suarez *Tom. 1. lib. 2. cap.21.* & alij.

Svnt verò aliqua, quæ poſſint die præcedente præparari, vt coquere hoſtias, ornare altaria, & hæc non adhuc lethali damnant Toletus *lib. 4. cap. 25.* Suarez *num. 11.* Azorius *Tom.2.lib.1.cap.28.quæſito 5.* Caietanus *quæſt. 122. art. 4.* & *in ſumma, V. feſtorum violatio.*

Similiter alia opera ex his ſunt non tam vicina cultui Dei, vt templa ſcopis verrere, pariete tapetibus, & aulæis adornare, vias publicas præparare ad proceſſiones; neque hæc mortali damnant Suarez, Azorius, Toletus, Caietanus ſuprà, & Fagundez *lib.1. cap.14. num.4.*

71 In ſecundo genere ſunt alia opera ſeruilia, magis à cultu Dei remota, vt tabulas portare, tabulatum conficere, ſcalas ad Theatrum Sanctiſſimi, vel ſanctæ Reliquiæ erigendum, quæ ſi non poſſunt diebus præcedentibus fieri,excuſantur à mortali; ſecus ſi potuerint, vt ait Fagundez cum cæteris allegatis, quibuſcum ait licere etiam Theatrum erigere ad publicos ludos, & ob recreationem publicam.

72 In tertio genere operum ad Dei cultum ſunt colere agros Eccleſiæ, ædificare domos eius, &c. quæ adhuc remota ſunt, & hæc mortalia ſunt, niſi ſine alicuius Eccleſiæ pauperis, cui aliter vix nequeat ſubueniri. Ità allegati apud Fagundez *num. 4.* vbi alios ſuperaddit.

Secvndvm caput excuſans opera ſeruilia in feſtis, eſt neceſſitas, vt monet D. Bonauent. *ſerm. 4. de Decalogo.* Hæc autem poteſt eſſe vel propria, vel proximi alicuius,vel publici,& quocumque modo ſit, legem non habet, vt monet S. Doctor *in ſpeculo animæ, cap. 2.*

73 Neceſſitas propria eſt pauperum, qui aliter nequeunt ſe, ſuamque ſuſtentare familiam. Ità Toletus *lib.4. cap.25.* Azor. *loc. cit. quæſito 4.* Suarez *cap.32.* Roſella, Syluester, Tabiena *V. feriæ*, Fagundez *num.7.* alios referens, & habetur cap. vlt.de feriis ibi: *Niſi Neceſſitas vrgeat, vel pietas.* Monent verò Suarez, & Fagundez, vt hæc neceſſitas iudicio prudentis confeſſarij exponatur. Talis eſt etiam coactionis neceſſitas, dum metu graui incutiuntur, vel periculo. Sic Machabæi *lib. 1. cap.2.* pugnarunt die Sabbathi. Ità licet ſeruis laborare coactis à Dominis, dummodò non cogantur in fidei contemptum; tunc enim mors potius eſt ſubeunda. Ità allegati apud Fagundez *num.9.* Baſſ. 3. *num. 2.*

Sic excuſantur milites die feſto aggeres extruendo, tormenta portando bellica, &c. Ità Suarez *cap.32.* Fagundez *num.10.* Toletus *cap.25.* Baſſ. 3. *num.2.* & apud hos alij.

74 Excvſantvr agricolæ, qui frumenta ob pluuias, vel tempeſtates ingruentes colligunt,metunt, aſportant, excutiunt, vindemiant, & ſeminant, cùm timetur tempus importunum. Ità allegati apud Fagundez *num.15.* Sic etiam molentes, maximè ſi id faciant ſine magno labore; Ita Baſſæus 1. *num.4.* & alij.

75 Excvſantvr etiam piſcatores quorundam piſcium, quorum expiſcatio certis anni temporibus ſolùm aduenit, vt ſunt thumni, halecces, & ſardæ. Ità Fagundez *num.13.* alios adducens. Quamuis enim *cap. licet de feriis.* loquatur ſolùm de halecibus, ſeu aringhis; tamen idem de cæteris ſimilibus valet. Excipiuntur tamen aliquæ inſignes ſolemnitates Domini. Hi verò piſcatores debent ideò aliquam eleemoſynam Eccleſiæ impendere,non tamen ibi præcipitur.

Excvſantvr ex hoc capite à Caietano, Suarez ſuprà, Fagundez, *numero 13.* & Soto apud hos, coquentes lateres, tegulas, calcem, ollas, vitrum, ferrum, & alia ſimilia, quorum decoctio

Digitized by Google

coctio intermitti non poteſt abſque magno detrimento.

E ſecundo capite neceſſitatum proximi excuſantur, qui laborant, vt à periculis ruinæ, incendij, inundationis domus, & ſimilibus præſeruentur imminentibus. Sic & qui veſtes pauperi conſuunt, &c. Toletus
76 *cap* 25. Suarez *cap.* 32. Nauarr. *Manu. Lat. cap.* 13. D. Antonin. *part.* 2. *tit.* 9. *cap.* 7. §. 5. Fagundez *num.* 16. Probant ex *cap. Conqueſtus de feriis*, vbi dicitur: *Niſi neceſſitas vrgeat, vel pietas.* Excuſant etiam pietatis opera ad ſubleuandos ingruentes Pauperes, & Peregrinos, ſimiliter ægrotos, vt pharmaca componendo, &c. Sic & molendo grana. Notat tamen Baſſ. 3. *num.* 11. *cap. Conqueſtus*, loqui de placitis, non de ſeruilibus.

EXCVSANTVR etiam Laniores in macellis excoriantes boues, &c. Ità DD. apud Fagundez *num.* 22.

E tertio capite boni publici excuſantur laborantes in reficiendis pontibus, viis, fontibus publicis, &c. quando non poteſt ſine magno incommodo differri.
77 Neque enim Eccleſia vult obligare ad quietem cum damno publico, vt habetur *cap. Licet.* Imò Suarez *loc. cit.* & Fagundez *num.* 23. excuſant laborantes in ſeruilibus ad publicam lætitiam, vel iocunditatem, puta ob Regis aduentum, coronationem, natale Principis, &c.

VIDETVR ſubſcribere in his, & ſimilibus S. Doctor *ſerm. citato*, vbi ea, quæ ad publicam, nedum etiam ad priuatam iucunditatem fiunt, excuſat.
78 Excuſantur etiam laborantes in erectione Eccleſiæ, Monaſterij inopis, modò Miſſa ſit audita, ità Tabiena *V. feria*, Fagundez *num.* 25.

Admoneo, cauſas excuſantes valere etiam ſine licentia Superiorum, dummodò indubitatæ ſint, adeo vt, ſi Epiſcopus excommunicationem laborantibus indiceret, ea non valeret. Ità Tabiena *V. Feria, num.* 44. Nauarr. *Manu. Lat. cap.* 13. Syluest. *V. Dominica, quæſt.* 7. Roſella *V. feria, num.* 27. Azor. *Tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 28. *quæſt.* 6. Suarez *lib.* 4. *Decal. Tom.* 2. *cap.* 45. *num.* 10. Fagundez *num.* 26.

79 POSSVNT etiam ex cauſa diſpenſare Epiſcopi, vel ordinarij locorum, inter quos veniunt Prouinciales, & ſuperiores locales Religionum, vt explicat Gloſſa *in cap. Quemquam, de vſuris in* 6. *V. loci ordinario*; & docent Azorius *quæſito* 5. Fagundez *num.* 28. Baſſ. 3 *num.* 7. addens poſſe ſine cauſa in feſtis, à ſe inſtitutis. In dubio verò remittit ad ſapientis conſilium.

QVÆSTIO VIII.

An audito tantùm SACRO *tota die Feſti otiari ſit vetitum.*

80 ASSERVNT Alenſ. 3. *part. quæſt.* 32. *m.* 5. *art.* 2. *ad* 4. Sotus *in* 3. *d.* 27. §. *Quantum ad* 2. Angel. *V. feria, num.* 36. & *V. Interrogationis, num.* 6. & *V. Præceptum, num.* 5. Roſella *V. Confeſſio*, 2. *num.* 7. D. Antonin. 2. *part. tit.* 9. *cap.* 7. §. 3. & 2. *part. in* 13. *cap.* 1. §. 1. Lyra *Exodi* 20. & videtur D. Thomæ 2. 2. *quæſt.* 122. *art.* 4. *ad* 3. & D. Bonauent. 12. 3. *d.* 37. *dub.* 3. *litt.* & *ſerm.* 4. *in Decal.* ſic refertur à Fagundez *in primum præcept. Eccl. cap.* 4. *num.* 29. ſed iam *quæſt.* 3. ſenſum D. Bonauent. explicui.

81 NEGATIVAM ſententiam ſecuti ſunt quotquot *quæſt.* 3. negant, eſſe ſpeciale peccatum, nedum otiari, ſed lethalia patrare.

PROBABILIOREM iudico hanc ſententiam, quæ videtur magis mihi ad mentem S. Doctoris noſtri. Eos refert iterum Fagundez *cap.* 14. *num.* 30.

PROBATVR, quia feſtorum præceptum ſolùm iniungit vacationem à ſeruilibus, & auditionem Miſſæ: Ergo ad nihil aliud obligat, etiamſi intentio legiſlatoris dirigat ad finem vacandi Deo. Probatur conſequentia, quia in legem non impingitur, etiamſi finis legiſlatoris non attingatur, dummodò ſubſtantia legis ſeruetur, vt docet D. Thom. *prima ſecunda,* 82
quæſt. 160. *art.* 9. *ad* 2.

ARGVMENTA hinc inde examinata ſunt *quæſtione* 3.

DE Præcepto audiendi ſacrum, diſſeram 3. *parte Tractatu de Miſſa, diſp.* 12.

DISPVTATIO IX.

De Superſtitione.

AGAM iam de peccatis, & vitiis Religioni oppoſitis, quæ quidem in extremis vtrinque verſantur, ſiue per exceſſum, ſiue per defectum; in exceſſu primum locum occupat Superſtitio: Cum enim, iuxta dictum Tertulliani, Dæmon ſe exhibeat Simiam Diuini cultus, id maximè molitur, vt homines Sacratiſſimis nominibus, ritibus, & myſteriis, ſub pietatis ſpecie in ipſius cultum abutantur; vndè veræ Religionis ſenſus in peſſimas ſæpè abominationes degenerabit, omneſque creaturas in nequitiæ miniſterium aſſumere conatur. Hinc ortum habent plures ſuperſtitionum ſpecies, quas infrà, ordine percurram.

QVÆSTIO I.

Quid SVPERSTITIO, *& quotuplex.*

D. Bonau. in 4. d. 13. dub. 4.
D. Thom. quæſt. 95.

SVPERSTITIO definitur à D. Bonauent. *in* 4. 1
d. 13. *dub.* 4. & D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 92. *art.* 1. *Falſa religio, ſeu vitioſus cultus, & ſuperflua inſtitutio cultus veri, vel falſi numinis*, ſic & Leſſius *lib.* 2. *de Iuſtitia, cap.* 43. *d.* 1. Sanchez *Tom.* 1. *Decal. lib.* 2. *cap.* 37. Fagundez *in primum præceptum Decal. lib.* 1. *cap.* 34. Tanner *d.* 5. *de Religione, quæſt.* 7. *d.* 1.

HVIVS tres ſunt ſpecies: Idolatria, Superſtitio diuinatoria, & Superſtitio vanarum obſeruationum.

DE Idolatria ſatis egi *de fide, diſput.* 2. *quæſt.* 1. *& ſeqq.*

QVOAD diuinationem, *eſt ſuperſtitioſa prænun-* 2
ciatio futurorum, ſeu eſt inueſtigatio, vel manifeſtatio occultorum per media, Religioni aduerſa. Ita definiunt D. Bonauent. *p. p. Centil. ſect.* 29. & *in* 2. *d.* 7. *part.* 2. *quæſt.* 3. *in reſolutione*, D. Thom. hîc *art.* 1. Sanchez

chez *Tom.* 1. *Decal.lib.*2.*cap.*38. Leſſius *Tom.*1.*lib.*2. *cap.*53. *dub.*5.*num.*23. qui aliis verbis ſic eam definit cum D. Bonauent. in 2. loc. cit. *eſt pranunciatio, qua quis ope, vel diſciplina Dæmonis de aliquo occulto, quod humano modo cognoſcere non poteſt, pranunciat.*

3 Est autem peccatum graue, quod grauiter reprehenditur *Iſa.* 8. & 47. & *Leuit.* 28. pœnâ mortis damnantur, qui hos magos conſulunt, vt monet S.Doctor *in* 2.*d.*7. *part.*2. *art.*2. *quæſt.*3.

Dvpliciter autem fit, inuocatione expreſſa, vel tacita Dæmonis.

Peccat ſanè grauiter, qui habet expreſſum cum Dæmone pactum, vt docet D. Bonauent. ſupra *in Centil.* quia obſequium Dei, hoſti, contra vetitum, exhibet, poſtulans ab eo, quod Dei proprium eſt, ſcilicet futura nunciare contingentia. Similiter qui implicitum habet pactum, ob eandem rationem. Hos inſectatur D. Auguſtinus *lib.*2 *de Doctrina Chriſtiana*, *cap.* 22. & 23. & D.Thom. hic *art.* 2. & 3. Sanchez *Tom.*1. *Decal. lib.*2. *cap.*38. *num.*3. Fagundez *in primum præceptum Decal. lib.*1. *cap.*35. vbi animaduertit cum D. Bonauent. *in* 2. *lo.*, *cit.* ex D. Auguſtino *de diuinat. dæmonum*, *cap.* 5. & 6. & *lib.* 2. *de*
4 *Geneſ. ad litt. cap.* 17. & ſi Dæmones nequeant certò præſcire, quæ à cauſis contingentibus libero arbitrio maximè futura pendent, tamen poſſe conjicere. Primò enim cauſas naturales optimè norunt: Deinde cum eis ipſi ſe intermiſcent excitando tempeſtates, &c. Callent etiam hominum temperies, inclinationes, & affectus. Vident etiam longè cauſas motas, v.g. ex India ſolutas naues. Præterea nonnulla poſſunt ab Angelis Dei accipere, Deo volente, &c. Ità etiam Leſſ. *Tom.*1. *lib.* 2. *cap.*43. *d.*5. *num.* 23. Hæc Dæmones inuocati prædicunt, & pandunt.

Invocatvr autem Dæmon expreſsè, vel
5 actionibus, quibus ſcitur Dæmon interuenire, vel verbis. Tacitè autem inuocatur, quando quis effectum, ſoli Deo reſeruatum, mediis ex ſe inualidis, & indebitis procurat. Ità communiter DD.

Animadvertvnt autem Leſſ. *Tom.*1.*lib.*2. *cap.* 43. *d.* 5. *num.* 28. Tolet. *lib.* 4. *ſumma*, *cap.* 16. Sanchez *Tom.*1. *Decal. lib.*2. *cap.*38. *num.*26. Suarez *Tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *de ſuperſt. cap.* 8. *a num.* 22.
6 Fagundez *cap.* 35. *citato* cum D. Bonauent. *in Centil. loc. cit.* omnem inuocationem Dæmonis eſſe maledictum, quia ibi vel exhibetur diabolo cultus Deo debitus, vel requiritur, id quod eſt Dei, & ſæpè coniunctum eſt cum hæreſi, & apoſtaſia à fide, vt iterum monet S. Doctor *in* 4. *d.*13. *dub.*4. Ideò monentur confeſſarij à S. Doctore *ſermone* 2. *in Decal.* & *in confeſſionali*, *cap.* 2. *particula* 9. & *cap.*3. *particula* 37. & 38. & allegatis Doctoribus, vt attendant, quod pactum, & qua formula inierit; an adoratio ex corde interuenerit, vel tantùm extrinſeca: An adhibuerit res ſacras, vel Sacramentum, item damnum, quod inferunt perſonis, beſtiis, campis, &c.

7 Similiter in pacto implicito, quo prætenditur ea cognitio, quæ ſoli Deo eſt propria, atque adeo ſemper eſt mortale. Ità Valentia *d.* 6. *quæſt.*12. *puncto* 4. Delrius *lib.*4. *diſq. mag. cap.* 2. *quæſt.*4. Sanchez *tom.*1.*decal. lib.*2. *cap.*38. *num.*18. Poteſt tamen ignorantia excuſare. Ità Caietanus *quæſt.*5. *art.*2. Valentia, & Delrius *loc. cit.* Sanchez *num.* 10; & alij apud hos.

Signa autem pacti impliciti cum Dæmone erunt; ſi aliqua conditio vana ſacris verbis apponatur, vt Euangelium ſcriptum ſit in lamina. Secundò quando verbis immiſcentur falſa, vel adhibentur characteres incogniti, quando effectus ſunt vani, vel tranſcendentes, vt notat Tannerus *dubio* 2. & alij.

Si tamen hæc ioci cauſa fiant, *v.g.* aſtrolabi, &c. 8
non ad ſcienda futura, non erit ſuperſtitio; ſi verò fiant ſeriò ad occulta indaganda, puta furtum; grauis pœnitentia imponitur ab Alexandro III. *extra. de ſortil.* & priuatur Sacerdos ex iure Altaris miniſterio, & Epiſcopus procedet contra eum 26. *quæſt.* 5. *cap. Non oportet*, *ſi quis Epiſcopus*, vt tradit S.Doctor *in confeſſionali*, *cap.*3. *particula* 38. Addit Baſſæus *V. Magia*, non dari paruitatem materiæ in hoc genere peccati.

Svnt verò aliquæ orationes, quæ circumferuntur, vt reddentes tutos à morte illata ab enſe, ferro, 9
&c. poſſunt autem ferri, ſi nil ſuperſtitioſum contineant; neque ſecura promiſſio teneatur. Ità Sanchez *Tom.*1. *lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 20. & alij apud Fagundez *num.*16.

Notat etiam *num.* 17. cum Criuelo, vanas eſſe orationes illas, in quarum titulis decernitur numerus dierum, quibus ſunt recitandæ ad obtinendam gratiam; non enim poteſt terminus Deo præfigi.

Oritvr ſanè ſuperſtitio ex inordinato deſiderio aliquod bonum conſequendi, aut malum euitandi; & hoc magis fœminis eſt connaturale. Ita S.Doctor *ll. cc.* & cum eo Fagund. *num.*4.

Iam verò Diuinatio, in qua eſt expreſſa Dæmonis 10
inuocatio, habet quinque ſpecies, iuxta D.Bonauent. *in Centil. loc. cit.* Mantiam, Sortilegium, Augurium, Maleficium, & Præſtigium.

Qvoad praxim tamen tres ſolas ſpecies diſtinctè explicandas in confeſſione ponunt Valentia *d.*6. *quæſt.*12. *puncto* 2. in calce, Tannerus *d.*5.*quæſt.*7. *dub.* 1. Azorius *lib.* 9. *cap.* 12. *quæſtio* 3. Prima eſt, quæ habet pactum expreſſum cum Dæmone. Secunda eſt, qua quæritur cognitio ex diſpoſitione, quam habent corpora, quæ corporali nomine poteſt dici Augurium. Tertia eſt, qua quæritur cognitio ex quibuſdam conſultò factis, & in vtraque eſt inuocatio Dæmonis implicita.

Mantia dicta eſt à Mante, inſigni apud Athe- 11
nienſes Diuinatore, & hæc habet alias ſpecies: Prima eſt Necromantia, diuinans per apparẽtes imagines mortuorum à *Necron*, quod eſt mortuus, & *Mantia*, quæ ſignificat diuinationem. Secunda, Geomantia per ſigna apparentia in corporibus terreſtribus à *Gea*, quod eſt terra, vt in circulo. Tertia eſt Hydromantia per ſigna apparentia, in aqua ad *Hydros* aqua. Quarta eſt Aeromantia, per ſigna in aëre. Quinta, Pyromantia à *Pyros*, ignis, per ſigna in igne.

Aliæ etiam ſpecies minus principales diuinatio-
nis numerantur à S. Doctore *loc. cit. Centil.* & aliis 12
locis. Prima eſt Diuinatio, quæ prædicit è fatis, & conſtellationibus; diciturque *Matheſis*, & Aſtronomantia. Secunda per Auræ inſpectionem, dies, & horas cuſtodiens in agendis, & dicitur *Auruſpicium.* Tertia, quæ exta, vel inteſtina pecudum inſpicit, & dicitur *Eſtipex.* Quarta, quæ in aris Idolorum reſponſa à Dæmonibus accipit, dicitur autem Ariolus,
diuinator in aris. Quinta, quæ ſomnia obſeruat, 13
& dicitur *Onyrocritica*; dicitur autem obſeruator ſomniorum *Coniectŭrator.* Sexta ex vocibus, vel factis hominum fortuitis, & dicitur *Omen*, ſeptima eſt Phytonia, per ſpiritum malignum loquens, & hic dicitur *Phyto*, vel *Phytius* à Phytio, ideſt, Apolline dictus, aut ventriloquus. Octaua eſt Genethliaca obſeruans puncta natiuitatum, & hæc ſuperſtitio dicitur *Conſtellatio.* Sic & Horoſcopia, quæ Horas natiuitatis obſeruat, cum præcedenti conuenit. Nona eſt *Saliatio*, vnde Saliator, qui, quæcunque pars membrorum ſalierit, diuinat, quidvè proſperum, vel funeſtum. Decima Phyſionomia, quæ ex ſignis humani

Digitized by Google

mani corporis auguratur. Vndecima *Spatulamantia*, quæ ex ſignis in ſpatulis alicuius animalis conjicit. Duodecima *Motoſcopia*, quæ ex fronte. Tertiadecimia, eſt ex ſignis manuum, & dicitur *Chiromantia*.

14 SPECIES maleficij, quæ dicitur Magia, eſt ſubalterna, quæ ſubdiuiditur in alias; nam diuinatur vel è præcordiis, & adipe infantium, vel ſanguine abortuum, vel occiſione alicius viri, aut mulieris, mediis laminis, &c.

SORTILEGIVM per ſortes iactas, vel in aqua, vel in chartis, vel in libris fit multipliciter.

AVGVRIVM ex garritu auium, vocibuſque variis animalium, varium eſt; ad quod reducitur etiam Auſpicium ex volatu auium, & motu aliorum animalium ſumptum.

15 SIMILITER Præſtigium per varias ipſius diaboli apparitiones, ſeu veras, ſeu phantaſticas fit, & multis modis accidit, vt videre eſt apud Valentiam *quæſt*.12. *puncto* 2. Primò enim ſolet Dæmon obiicere vera corpora, aliunde tranſlata, vel à ſe facta celeriter per applicationem actiuorum paſſiuis. Quo pacto dicuntur veri ſerpentes, quos magi Pharaonis *Exodi* 7. confecerunt, vt ſentit D. Auguſtinus *lib*.3. *de Trinitate*, *cap*. 7. & 8. & *lib*. 83. *qq. quæſtione* 79. D.Thom. *quæſt*.7. *de potentia*, *art*.5. *ad* 8. & D. Bonauent. *in* 2. *d*.7. *part*. 1. *art*. 2. *quæſt*. 2. Secundò ſolet Dæmon obiicere corpora apparentia. Hoc pacto dicit Auguſtinus 18. *de ciuit. cap*. 18. intelligi quod de ſociis Vlyſſis in beſtias mutatis enarratur; Et quod de Arcadibus perhibetur, dum ſtagnum traiicerent eos verſos fuiſſe in Lupos. Sic idem D. Auguſtinus *lib*.2.*ad ſimpl. quæſt*.3. ait, melius intelligi, quod dicitur 1.*Reg*.28. de Samuele, qui dicitur apparuiſſe Sauli.

16 TERTIÒ illudit Dæmon alterando ſenſus, confundendo ſpecies, perturbando organum, vt veluti phrænetici videantur videre mirabilia.

QVARTÒ illudendo, ſenſibus internis perturbatis, phantaſia confuſa, vt videantur aliqui viſiones habere. Vide Valentiam cum D. Bonauent. *locis adductis*, *Tract. de Angelis*, *diſp*. 11. vbi de potentia Angelorum.

QVÆSTIO II.

De Diuinatione per Aſtra,

D.Bonauent in 2.d.14. quæſt. vltima.
D.Thom p.p.quæſt.115. art.4 & 2.2.quæſt.95. art. 5.

17 SVPPONO hîc, Aſtrologiam, quæ ex Aſtrorum motu, & influxibus variis, argumentatur effectus eiuſdem generis puris naturalibus eſſe veram ſcientiam, & licitam; Naturale enim eſt è cauſis effectus deducere. Ideò ſanctiſſimus Sixtus V. in Bulla, qua Iudiciarios damnat, coniicientes è motibus aſtrorum effectus liberos, ait: *Exceptis duntaxat futuris euentibus ex naturalibus cauſis neceſſariis, vel frequenter prouenientibus, quæ ad diuinationem non pertinent*.

18 EA verò Aſtronomantia, quæ ex naturalibus cauſis prædicit effectus liberos, non eſt ſcientia, ſed fabella ſuperſtitioſa, vt notant Doctores. Cùm enim aſtra nequeant producere effectus ſuperioris ordinis, nempe liberi arbitrij, vt oſtendi *Tract. de cælo diſp*.2. *quæſt*.17. neque poteſt aliquis illos inde diuinare. Hæc enim in Dei arcanis latent. Hinc admonet S. Doctor, *ad* 8. *Eccl*. vt dum tempus habemus, operemur bonum, quia homo futura nullo poteſt ſcire nuncio, vt dicitur ibi, & ſubaduertit etiam Fagundez *lib*.1. in primum præceptum Decalogi, *cap*.38.

ASSERO igitur, naturalem Aſtrologiam licitam eſſe ſolam vero iudiciariam illicitam. Ita D. Bonau. 19
& D.Thom. hîc, Leſſ. *Tom*.1. *lib*.2. *cap*.43. *d*.6. circulo de ſuperſtit. 2.*part*. *cap*.3. & 4. Suarez *Tom*.1. *de Relig*. *lib*.2. *de ſuperſtit*. *cap*.11. Sanchez *Tomo primo Decal. lib*. 2. *cap*. 38. *à num*. 17. Fagundez *lib*. 1. *cap*.38.

PRIOR pars probatur à Sanctis Doctoribus, quia qualis cauſa, talis effectus; ſed aſtra condita ſunt, vt cauſæ ſublunarium naturalium, vt dicitur *Geneſ*.1. *Deuter*.4. Ergo ex his poſſunt coniici.

MODERATE tamen & hæc debent prædici, quia cùm pendeant à multis cauſis, quæ poſſunt impediti, ſæpè fallunt. Quæ verò caſualia ſunt, magis fallunt, vt quod tranſeuntem fulgur percutiat, &c.

ASSERO ſecundò, diuinare ex aſtris euentus voluntarios ſuperſtitioſum eſſe.

PROBATVR à S.Doctore primò. Id, quod alteri ſubiicitur, non prædominatur; ſed aſtra, & aliæ cauſæ naturales factæ ſunt in miniſterium hominis, vt dicitur *Deuter*.4. Ergo non prædominantur liberis eorum voluntatibus. 20

PROBATVR ſecundò. Quiſquis vtitur lumine intellectus ad opera libera, non pendet à determinatione extrinſeca naturalium, ſed ſeipſum determinat; talis eſt homo, maximè Sapiens. Ideò dicit Ptolemæus:

Sapiens dominabitur aſtris:

PROBATVR tertiò, quia, quod eſt rectè ordinatum, tendit ſemper in bonum: Ergo vel omnes bonum ſemper agent, vel non mouebunt arbitrium.

PROBATVR quartò. Si varietas morum cauſaretur à motibus, & influxibus aſtrorum, ſequeretur, nos omnia moralia operari neceſſariò, & omninò toli libertatem: conſequens eſt Manichæum: Ergo. Probatur ſequela; omnis cauſa producit ſecundùm quod eſt actu, & non ſuper ordinem ſuum; ſed aſtra ſunt cauſæ naturales, determinatæ ad effectus: Ergo neceſſariò operabantur omnes effectus arbitrij: Ergo auferetur libertas, auferentur conſilia, tollerentur merita, non erit opus dignum laude, aut vituperatione, quæ ſunt abſona. 21

PROBATVR quintò *in corpore* à S. Doctore, quia opera bona multa ſunt nob's præcepta, multa conſilio ſuaſa, multa prohibita: His intimantur pœnæ æternæ: illis promittuntur præmia gloriæ, vt conſtat è Scripturis Sanctis: Sed hæc omnia tolluntur, ſi aſtra in nobis cauſant hæc opera determinata: ſic enim cùm ſint neceſſaria, nec legem habent, nec conſilium; nec præmium, nec pœnam mereri valent. Sic tolletur etiam gratia adiuuans noſtras operationes, tolletur & gloria. Sic iuſtitia Dei petit, dum opera noſtra bona, & mala in aſtra refunduntur; & inuehitur honor, & veneratio ſyderibus, & ſic ad Idolatriam rapiuntur homines. 22

PROBATVR ſextò experimento. Nam Eſau, & Iacob nati ſunt eodem partu ſub eodem Horoſcopo, &c. & tamen adeò moribus erant in vita, & morte diuerſi. Naſcitur etiam eadem ſub conſtellatione Ruſtici, & Regis filius; naſcitur homo, & aſinus.

CONFIRMATVR contra quaſdam obſeruationes Aſtronomantium, puta, vt qui ſub Aquatio naſcuntur, piſcatores ſint, & qui ſub ſigno Libræ, ſint Trapeſitæ; & tamen in Getulia ſub ſigno Aquarij, non ſunt piſcatores, & in Regnis ſub Libra, nulli Trapeſitæ inueniuntur. 23

PROBATVR ſeptimò. Id, quod inferius eſt, non prædominatur ſuperiori; ſed corpus eſt inferius

Digitized by Google

ferius ſpiritu : Ergo ſpiritus non ſubiicitur aſtris.

PROBATVR octauò ex inconuenienti, quod inducunt, Aſtra propterea eſſe veneranda. Vel enim Aſtra neceſſariò inducunt homini ſuos effectus ineuitabiliter,aut non. Si non,cur ſunt veneranda,aut metuenda? Si neceſſariò; quodnam eis debitum,aut quæ ſupplicationes?

24 PROBATVR nonò. Conſtellationes obſeruandæ ſunt ex ortu, vel non. Si ex ortu, vt Genethliaci: Ergo & ſequentibus temporibus. Cur ergo Horoſcopum in natiuitate obſeruant? cur domum regiam? cur domus Anaphoras, Cataphoras? Si in prima Conſtellatione non ſunt obſeruandæ. Ergo neque in ſequentibus. Imò in conceptione magis viderentur obſeruandæ, vbi eſt fœtus efformatio: Natiuitas enim ſæpe acceleratur, retardatur, &c. Conceptionis verò punctum in animatione quis nouit?

HÆC argumenta deducit S. Doctor. ex D. Auguſtino *locis adductis*, D.Gregorio *homil.10.in Euang.* Damaſceno *lib. 2. de fide, cap. 7.* Itaque concludit, hinc hæreſes inferri.

25 TANDEM vrget S. Doctor ex fide *Iſaiæ 47.* dicitur: *Stent, & ſaluent te augures cæli; qui contemplantur ſidera, vt ex eis annunciarent ventura tibi.* Eſt enim quædam imprecatio. Vbi loco *Augurum*, habent LXX. *Aſtrologi.* Et D. Hieronymus, *qui vocantur Mathematici, & Aſtrorum curſu, lapſuque res humanas regi arbitrantur.*

HIEREM. 10. *Iuxta vias gentium nolite diſcere: Et à ſignis Cæli nolite metuere, quæ timent Gentes: Quia leges populorum vanæ ſunt.*

PROHIBENTVR hæc etiam in Concilio Tolet. primo *in aſſert. fidei*, & c. *Non liceat*, 26. *quæſt.5.* & tandem Sixti V. motu proprio 21, qui incipit: *Moderator cæli, & terræ.* Vide Suarez *Tom.1.de Relig. lib.2. de ſuperſtit. cap.11.* Delrium *lib.4. diſquiſ. mag. cap.3. quæſt.1.* Fagundez *cap.38.*

26 ADDVNT Suares *num.31.* Sanchez *Tom.1.Decal. lib.1.cap.38. num.33.* Leſſ. *lib.2. de Iuſt. cap.43.dub.6. num. 42.* Fagundez *num.8.* etiamſi Aſtrologus credat interius, iudicium illud ex Aſtris non eſſe certum, ſed tantùm probabile, ſuperſtitioſum eſſe. Ratio D.Bonauent. qua vtuntur, eſt, quia ex Aſtris non poteſt talis cauſa haberi, quæ faciat iudicium probabile, ſed tantùm quæ remotiſſima, & dubia, incertaque iudicia præbeat.

27 ASSERO tertiò, non eſſe vetitum è Conſtellationibus coniicere temperamentum, & aliqualiter inclinationem. Ratio D. Bonauent. eſt, quia cauſæ naturales communicant temperiem inclinantem. Vnde cholerici ſunt iracundi; ſanguinei ſunt benigni, melancholici liuidi, flegmatici pigri; hoc tamen non neceſſariò;anima enim dominatur affectibus,maximè adiuta gratiâ.Multos enim vidimus cholericos manſuetos, &c. Itaque, tametſi à cauſis naturalibus organizatio, & mixtio corporis ſit talis, vt inclinet, non tamen adeò, vt vel etiam probabiliter diuinare poſſis; Ideò ait S. Auguſtinus *lib. 5. de Ciuit. cap. 2.* apud D. Bonauent. caſum quemdam referens duorum fratrum, qui ſimul infirmabantur, & ſimul curabantur, laudat magis reſponſum Medici, qui dicebat hoc euenire ex complexionum Simmetria; quàm Aſtronomi, qui aiebat hoc euenire ex eadem Conſtellatione.

NEQVE ſic coniicere prohibetur à Sixto V. motu allegato, vt notat Fagund. *num. 10.* Hæc tamen coniectura, quia à longinquo venit, non poteſt aliquid probabiliter aſſerere, vt ait Fagund. cum D.Bonauent. *in corpore.*

28 OBIICIES primò ex Boëtio *lib.4.* de conſol. in proſa 6. *Fatum eſt rebus mobilibus inhærens diſpoſitio, per quam Diuina Prouidentia ſuis quæque nectit ordinibus*: Fatum autem ex D. Auguſtino *5.de Ciuit. cap.1.* eſt vis poſitionis ſydetum, qua exiſtente, quando quis concipitur, vel naſcitur, cognoſcitur qualis futurus ſit. Si ergo fatum verè eſt, & conſiſtit in influxibus ſtellarum, & in hoc conſiſtit totum regimen vitæ: Ergo diuerſitas morum ex his dependet.

RESPONDET S.Doctor, Boëtium accipere fa- 29 tum, vt verè eſt diſpoſitio diuinæ prouidentiæ, ſinentis omnia genera cauſarum agere ſecundùm proprios ordines; at D.Auguſtinus accipit fatum ad æſtimationem Philoſophorum, & oſtendit, nil eſſe. Vnde addit: *Si quis fatum vocat ordinem cauſarum, quem Deus inſtituit, cùm hoc ſit; veram ſententiam teneat, & linguam corrigat.* Itaque non licet inferre ex fato vero, quod conſiſtit in ſuaui, firma tamen, Dei prouidentia, illud conſiſtere in vi ſtellarum, & ab his regimen vitæ pendere.

OBIICIES ſecundò è conſtellationibus variis, 30 varij ſunt effectus producti in hominibus liberi. Sic refert Ariſtoteles *lib. de propriet. elem.* & 5. Polit. cap.7. *Regna vacua facta ſunt, & terra depopulata ad coniunctionem duarum magnarum ſtellarum, Iouis ſcilicet, & Saturni.* Huc ſpectat id, quod dicunt Aſtronomi, tranſitum Saturni ab vno ſigno ad aliud, ſemper extrauagans aliquid cauſare, maximè in coniunctione, quam MAGNAM vocant, cum Ioue, quæ cum facta eſſet vigeſima-prima Octobris 1663. prædixere Piſcator Clareuallenſis, & alij, futurum Cometem anno ſequenti, qui apparuit eodem menſe Decembri, quo tempore Saturnus ab igneo ſigno Sagittarij ad terreum Capricorni tranſibat, de quo ſanè Comete multa ſcripſere multi, maximè verò in regnis, quibus eſſet verticalis, eum varios produxiſſe influxus, nempe ſub Virgine, Leone, Gemini, Cancro, & Ariete. Ad hoc autem 31 comprobandum multa adducunt exempla euentuum regionibus illis, quibus aut Cometæ, aut ſtellæ aliquæ violentæ factæ ſunt verticales.

IN Europa adnotant plurimos caſus. Sic ſtella ſecundæ magnitudinis in armo Aurigæ dextro,Symbola Mercurio, & Marti facta verticali, horrendum illud contagium Mediolano, ac finitimis vrbibus notant aduenisse, maximè autem Brixiæ vbi è 45. Millibus, ſoli quater, & decies mille ſuperſtites fuerunt, præter innumeros in territorio vaſtiſſimo proſtratos, & Bergomi eadem fere clades fuit. Sic ſtellam in capite meduſæ, Symbolam Saturno, & Ioui tertiæ magnitudinis, factam Polyſſipone verticalem, anno 1640. magnam illam dicunt excitaſſe reuolutionem, qua Regis Philippi IV. ſceptrum deferentes, Ioannem Bragantiæ Ducem in Regem acclamarunt. Borealis 32 ſtella in vrſa maiori, Marti aſſimilis tertiæ magnitudinis in Venetiarum regia Zenit, anno 1643. innumera noſtræ ſereniſſimæ (faxit Deus æuiternæ,) mala à Turcarum Tyranno dicitur aduexiſſe; ſic deformis ſtella in Helice, Marti non abſimilis, ſecundæ magnitudinis, regiæ Parthenopes, quæ eſt Neapolis in Zenit, ſeditiones atras, Duce Thoma Agniello (qui & dicitur Maſſaniellus) fertur excitaſſe: Lucidâ autem ſtella in capite Draconis, Saturninâ Ioui, ac Marti ſimmetrâ, dum Regiæ Londini Angliæ verticee incubuit, anno 1648. veluti à Diris Alecto excitatam rebellem ſuo Regi clementiſſimo, Carolo Stuarto, gentem illam dicitur malignè in horribile patricidium inflammaſſe, vt inaudito à ſeculis exemplo, à ſedentibus è tribunali ſordidæ plebis iudicibus, agente Fairfaix, Rex ipſe iniquiſſimè capitis damnatus, in ampla vrbis platea, è ſublimi proſtenio, caput ad

Digitized by Google

ad carnificis pedes detruncatum deponeret. Et Monarchia illa in turbidam Democratiæ, & Ariſtocratiæ tyrranidem, filiis regni hæredibus ad internecionem conquiſitis, volueretur. Item ſtella in dextero
33 Perſei latere Saturni, & Iouis amica mundo illi regio Pariſiorum in Zenit, altè conſtituta, anno 1650. truculentas illas tempeſtates in adoleſcentem Regem Ludouicum Magnum XIV. inuictiſſimi Ludouici XIII. Iuſti Primogenitum, nunc fœliciter regnantem, ſanguineis vorticibus deſpumantes ad vſque ſydera eruentanda creditur immiſiſſe.

Innumera alia ferunt, quæ ſyderibus, vel Cometis factis verticalibus, aut Horizontem gradientibus, acciderunt.

34 His, aliiſque reſpondet S. Doctor, Philoſophum tribuere conſtellationibus, &c. tantùm diſpoſitiones quaſdam è temperie ortas, quæ ſanè ab anima repelli poſſunt, attamen quia plurimi eas inſequuntur, ideò ſæpè aſtronimi vera prædicunt, maximè circa homines animalium more viuentes; de hominibus ratione verò vtentibus pauca admodum valent dicere vera.

Obiicies tertiò è ſcriptura. Magi naſcente ſtel-
35 la Dominum adorandum cognouerunt. *Matth. 2.* & Chriſtus Ioan. 8. *Nondum venit hora mea:* Ergo ſi Chriſtus ab Horoſcopis, & aſtris pendebat; multo magis cæteri.

Respondet S. Doctor, ſtellam illam creatam fuiſſe in ſignum nati Meſſiæ, quem agnouere, tanquam è natiuitatis ſigno, diuina eis irradiante reuelatione, neque Chriſtum pependiſſe ab aſtris, ſed expectaſſe tempus prædeſtinatum ad figuras implendas, & orbem redimendum.

Obiicies quartò: Apparent ſæpe in morte Re-
36 gum Stellæ Cometæ, multáque Aſtronomi ex eis diuinant vera, eaque inſignia bellorum, reuolutionum, &c. vt dixi *Tract. de cælis, diſp. 2. quæſt. 9.* vbi plurimos Cometes variis ſæculis cum grauiſſimis caſibus, etiam excidiis Principum, deſcripſi; & nouiſſimè, anno 1664. menſe Decembri apparuit Cometes inſignis, qui ſolis radiis à tergo ex Oriente erat percuſſus, iique refracti, (non ſecus ac in Sphæra chryſtallina refracti ad partem vltimam oppoſitam eiaculantur) barbatum occidentem verſus oſtendebant, eaque radioſa coma perſeuerauit, quamdiu Cometes inter penultimam flexionem Hydræ, ſub Vaſe vſque ad Argonauis arborem, indeque ſuper proram ad Canem, non longè ab Orionis cingulo Solem præcedens, vibrante ſole feriebatur ab Oriente; voluebantur autem radij ad Tropicum Æſtiuum, quippe Sole, iuxta Tropicum oppoſitum hyemalem, perambulante ad
37 Antarcticum. Cùm autem ad cingulum Orionis accreſceret, vbi aliquot dies ſtationarius viſus eſt, antequam æquinoctialem pertranſiret, excomatus, & tonſus viſus eſt. Cùm enim Soli è diametro opponeretur, radios ſurſum eiaculabatur; cùm autem è cingulo Orionis recedens, ſub Tauri oculo aufugiens, & ſuper altum Cete caput ad Piſcium colligationem attolleret, permeauit inter æquinoctialem, & Eclypticam, vbi etiam ſtationem poſuit; ab occidente radios ſolis ebibens ad Orientem effundebat, & paulatim deperiit ad Zodiacum perueniens, vbi diu Cometæ permanere nequeunt, nimis quippè Soli accedentes.

38 Itaqve etiam poſt Paſchalia feſta à me viſus eſt. Semper autem obſeruaui, cum inſpicillo maiorem vix apparere, quàm ſine illo, cum tamen Luna eodem perſpicillo maior longè videretur. Ex quo deduxi, iuxta regulas Perſpectiuæ, Cometem ſupra Lunam extitiſſe longè ab ea altiorem, vt pyramidem acutiorem emittens, valdè tenuior proportione, quàm Luna videretur. Eſt autem his temporibus florentiſſima Thiconis-Brahe opinio, Cometes non in aëre, ſed in Sphæris Cælorum peregrinari. Neque verò hic è terreſtribus exhalationibus conflatus eſſe potuit, cum ad 22. gradus longitudinis extenderetur in orbe, qui ſunt 1980. milliaria, quæ tranſlata in regionem aëris ſupremam globum conſtituent correſpondentem, toto terræ globo valdè ampliorem.
Hic conflatus videtur ex magna coniunctione Io- 39
uis, atque Saturni præcedente; proprius verò à coniunctione vniuerſali ferè omnium Planetarum, qui hoc tempore, quo primò Cometes apparuit, ſub Capricorni ſigno commeabat, ipſeque Saturnus poſt maximam cum Ioue copulationem, Marti primò, deinde Veneri, Soli, ac denique Mercurio copulatus eſt; ex P. Cabeo *in meteoris.* Itaque inter Lunæ, atque Mercurij ambitum voluebatur, atque amborum Planetarum, ſuique parentis Saturni cognatam accepiſſet organizationem, malignos ex eo partus auſpicati ſunt; colore quoque Saturno ſimilis, plumbeo vario aliquo, & ſubalbo intermixto, Geminis aliis indicatis Planetis, ſimillimus partus viſus eſt. Quare malignas infirmitates, mortes repentinas, exilia, & anguſtias ominabantur. Cumque contra ſignorum ordinem curreret, iuxta doctrinam Cardani, argumentati ſunt, Legum, ac Regnorum mutationem, Tyrannidem, & iuxta Origani dicta, eorum Principum mortem, quorum ſtatus ſubiecti ſunt ſignis, quos Cometes perambulat: Et in caſu noſtro ſub Virgine, Leo- 40
ne, Cancro, Geminis, Tauro, Ariete, maximè vero ſub Leone, Geminis, & Ariete, vbi ſtationem poſuit; Cauda autem equina oblonga ſeditiones diuturnas indicat ex *textu 54. in ſecundum Librum quadripartitum Ptolemæi.* non autem omnibus, ſed quibus aut verticalis erat, aut quorum raſerit horizontem, alioqui cum is Cometes maiorem ſignorum Zodiaci perluſtrauerit aream, vel ratione ſignorum, vel ratione Trigoni reſpondentis, vniuerſus ferè orbis concuteretur.

Hinc pedetentim deduxere, Cometen hunc qui, 16. Decembris, trans Tropicum Capri gradibus ſeptem, & 18. ſuper noſtrum Horizontem, tandem 58. gradus ſuper Horizontem noſtrum eleuatus eſt, factum iam verticalem multis regnis,
vt ſub Tropico Capricorni Tibiquiri Inſulæ S. Lau- 41
rentij, multiſque aliis Æthyopici maris, & inter Tropicum Capri, & Æquinoctialem Regnis Peruanis, Braſiliæ, Cephalæ, Madagaſcar, Mozambique, Quiloæ, Manicogni, Caphatæ, Quaræ, Damus, Cemæ, Melindæ, Vanguæ, Iauæ maiori, & minori, Guineæque nouæ. Super Æquinoctialem per gradus 12. Regni Tangar, Madagazo Mechæ Diafar, &c. Bexin, Melgetæ, Giuper Mapan cum tota Guinea, Zocorote, Calecut, Cochino, Onori, Marſingæ, Goæ, Zelandæ, Malacæ, Samonæ, Siam, Baloan, Borneo, Moluchi, Mindanao; fuit etiam Horizontalis Regnis Sueciæ, Noruegiæ, Finmarchiæ, Lapræ, Scriphiniæ, Bodiæ, Fintlandiæ, Nouægardiæ, Volgdiæ, Bermiæ, Coreilæ, Braimiæ, Sarmatiæ, Condoræ, Iſlandiæ, Grotlandiæ, vſque ad Zenit poli arctici, cui Æquinoctialis eſt Horizon. Ità habet editus Liber Mediolani, anno 1664.

Hæc narrationum Cataſta vanitatem detegit Aſtro- 42
logorum quoad liberas operationes. Itaque reſpondet S. Doctor, cometes à Deo produci, atque moueri ab Angelis ad homines à vitiis deterrendos, non autem eos, vt inficiant tantùm, quibus fuerint verticales, aut horizontales. Hoc autem docet hîc, & nunc experimentum; hoc enim anno è regione nulla è re-

citatis noui aliquid venit; at è contra in regionibus Europæ mortui ſunt Principes Auſtriæ, ægrotauit ad mortem Imperator, imo & Summus Pontifex Alexander VII. mortuus eſt, ſicut & Dux Mantuæ Carolus II. Quieuit in pace etiam Regina virago, Regis
43 Galliæ Ludouici XIV. Mater digniſſima: Rex Hiſpaniarum occubuit. Item eodem tempore occidit P. Marc. Antonius Galitius, noſtræ Religionis Miniſter Generalis, Romæ Oraculum, & Summo Pontifici iugiter à conſiliis. Itaque immiſſus Cometes mundo hæc damna minabatur Chriſtiano, non autem Regnis Madagaſcar, & Finlandiæ, neque operationes vllas libero arbitrio intentaturus erat.

44 Obicies vltimò: Regimen Dei optimum dirigit inferiora per ſuperiora, & per cæleſtia, terrena, vt ait S. Dionyſius *de cel. Hier.* quod autem regitur debet perfectè regenti ſubdi.

Respondetur, Deum regere inferiora corpora per ſuperiora; non autem ſpiritus per corpora; quamuis enim ſpiritus terram incolant, longè ſunt corporibus altiores. Igitur inſeruiunt his corpora Cæleſtia in miniſterium, non in dominium.

QVÆSTIO III.

De Diuinatione per Elementa; & cætera Mixta.

45 Mille nocendi modos excogitauit Dæmon, vt homines creaturis, ad vſum ſibi conditis, abutantur. Neque modò aſtra, veluti Militiam Cæli armauit, vt contra Deum pugnantes, honorem creatrici Maieſtati debitum, inſenſatis luminibus proſtituerent, ſed elementa conſtipauit ad noſtrum exterminium. Sic autem magos inſtruxit, vt luminaribus Cæli ſacros haberent honores. Primus autem Sazoba Zoroaſtes Rex Solem colere cœpit, vt refert Porphirius de Nympharum antro. Eum imitati ſunt ſubditi Perſæ, & inter Aſſyros Nemrod, Solis nomine adoratus, vt refert Salianus, anno mundi 1931. Ægyptij etiam, Phœnices, & Græci militiam cæli inuocare cœperunt, vt referunt multi apud Serlogum *anteloq. 5. ſectione 5.*

Eodem ferè tempore apud Perſas, atque Aſſyrios ignis eſt inuocatus. Hinc referunt Abrahamum in ignem coniectum, quem noluiſſet colere, vt narrat D. Hyeronymus *de traditionibus Hebrais*, vbi hanc fabellam ridet. Cæteris creaturis cultum exhibitum lege in Serlogo.

46 Igitur homines docuit Dæmon Geomantiam, vt certa ſigna, puncta, & figuras in terra, puluere, lapidibus, papyris, vel aliis terreſtribus corporibus, imprimentes, inde futura diuinandi vim aſſequerentur. Sic etiam Hydromantiam docuit, vt aquæ aliquem infunderent motum in pelui, perpenderentque ad ominandum: In aëre flatus ventorum, & flabellationum ſonitus varios, ſeu acutos, ſeu reboantes ad muſicos tonos Steromanticos creauit inſanos. Pyromantiam poſuit in ignis obſeruationibus; an ſcilicet fumoſus eſſet, vel clarus, &c. vt inde futura prædicerent, quaſi verò non viridantia ligna à natura obſcurum, turbidum, & ſanguineum ignem; arida verò clarum, pyramidis in formam, in campum liberum non exhalent.

47 Docuit in hominibus multa naturalia conſiderare, ad diuinandum in manibus ſigna, lineas, vitalem, &c. Montes Veneris, Iouis, &c. Chimæricè confictos, vt inde argumententur, an fœlicem ſint ſortituri vitam, vxorem fidelem, amicos infidos, pericula, ferri, ignis, & ſimilia deliramenta. Sanè in lineamentis Partes gignunt filios aſſimiles, & in euentibus omnino diſſimiles. Hæc proinde lineamenta diſſoluuntur pinguedine, macie, laboribus, &c.

Grave etiam eſt, quod his temporibus permittitur manus Cingaris porrigere, vt fortunam nobis ominentur, vt docent Nauar. *ſumma, cap.* 11. *num.* 31. Alcozer *ſumma, cap.* 14. *fol.* 46. Ludouicus Lopez *p. p. Inſtruct. cap.* 41. Sanchez *Tom.* 1. *Decal. lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 47. Fagundez *lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 4. *in primum præceptum Decal.* ſi tamen riſus, & ioci gratiâ id fiat, non erit lethale, niſi ex dignitate perſonæ ſcandalum erumpat.

Physionomia tamen illa, quæ eſt pars naturalis Philoſophiæ, quæ ex corporis diſpoſitione, membrorum habitudine, proportioneque, probabiliter coniicit animi affectus, & bonam, vel malam indolem, acutum ingenium, corporis temperiem, firmam, vel infirmam valetudinem, eſt licita, quia ex his poſſunt probabiliter cognoſci; ſecus, ſi certò hæc prædicatur; non enim poſſunt certò aliquid exhibere, vt latè probat Delrius *lib.* 4. *diſq. cap.* 3. *quæſt.* 4. Azorius *Tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 16. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 43. *d.* 7. *num.* 45. Sanchez *tom.* 1. *Decal. lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 44. poſt D. Bonauent. *in compend. Theol. veritatis, lib.* 2. *cap.* 58. vbi pro probabili ex his fermè coniectura, allegat Ariſtotelem, Auicennam, Conſtantium, Philemonem, Lorcum, Palemotium, & egregiè diſſerit: Eiuſque liber cum aliis iuſſu Sixti V. editus eſt, qui Motum proprium contra inanem diuinationem edidit, & hic liber Clementi VIII. dedicatus eſt. Ipſum videre præclarè diſſerentem, inde voluptatem non modicam accepturi. Videte etiam diſputationem vltimam tomi 3. vbi latè de phiſionomia ad mentem S. Doctoris diſſerui. 48

Physionomia tamen, quæ ex aſpectis humani corporis partibus, proſperos, & aduerſos hominis euentus prædicit, ſuperſtitioſa, & damnata eſt à Sixto V. vt referunt allati Doctores, eamque S. Bonau. *loc. cit.* & alibi paſſim, deteſtatur. 49

Ex motibus humani corporis nulla, aut valde infirma coniectura capi poteſt ad futura diuinanda; pendent enim ſæpè à libera voluntate. Vnde ſuperſtitio eſt. Ità Sanchez *num.* 44. Valentia *d.* 6. *quæſt.* 12. *puncto* 3. Fagundez *num.* 6.

Similiter è caſibus fortuitis diuinare, eſt ſuperſtitioſum, puta ex bino occurſu eiuſdem perſonæ in eodem itinere; è fractione corrigiæ, effuſione ſalis, &c. Ità Sanchez *num.* 42. Azorius *Tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 12. *quæſito vnico*, Fagundez *num.* 7. 50

Sic ex hominum vocibus diuinare contingentia, vanum eſt, ac ſuperſtitioſum, vt notat Valentia *puncto* 3. Azorius *Tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 12. niſi tamen inde Deus reuelet aliqua, ſicuti Gedeon *Iudic.* 7. enarrato ſibi ſomnio, prædixit victoriam.

E moribus, volatu, & cantu auium, ſupeſtitioſè diuinantur liberi euentus; hæc enim naturalia determinata ſunt ad vnum: Habent ſanè phantaſiam, ab Aſtris directam ad proprios actus, paſtum, ſomnum, & prædam, vnde ſpiritus eorum animales excitantur aëris mutatione, eorum cerebrum afficitur, vt aufugiant, clament, &c. vt docent D. Bonauent. ſuprà, D. Thom. *quæſt.* 95. *art.* 7. Caietanus ibi, Azorius *tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 15. in fine Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 43. *d.* 7. *num.* 45. 51

Hæc ſanè indicant intemperies aliquas in aëre, & aliis Elementis, quatenus diſpoſitiones in ſanguine, & cholera excitare ſolent; vnde rixas, bella, & ſeditiones coniicias, ſed remotiſſimè, & incertè, vt ait S. Doctor, & cum eo Fagundez *num.* 9. Sanchez *num.* 30. Valentia *puncto* 3. *col.* 2. 52

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO IV.

De Diuinatione è Somniis.

QVOAD ſomnia notandum è D. Bonauent. 3. *part. Centil. ſect.* 23. & *opuſculo*, *Declaratio terminorum Theologiæ*, & *in* 2. *d.* 7. *part.* 2. *quæſt.* 3. *ad argumenta*, & *d.* 23. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad argumenta*, multis è cauſis ea euenire. Primò è ſingulari Dei Prouidentia, qualia fuere ſomnia Ioſeph. Secundò ex conſtellatione cæli, & impreſſione aëris. Tertiò ex affectione, & diſpoſitione corporis humani. Quartò è ſollicitudinibus præuiis. Quintò aſtu dæmonum.

53 A Deo quidem veniunt ſomnia ad voluntatem Diuinam pandendam: Tale fuit ſomnium Ioſeph de Virgine non deſerenda, de fuga in Ægyptum, de reditu; Magis etiam de via declinanda, *Matth.* 1. *&* 2. & hæc bona ſunt, cùm à Deo ſint.

DE his habes *Numer.* 12. *Iob* 33. *Geneſ.* 40. *&* 41. *Danielis* 2. 4. *&* 7. *Iudicum* 7. 3. *Regum* 3. *Eſther* 10. *&* 11. 2. *Machab.* 15. & alibi monitiones, & exempla. Si tamen non ſit probabilitas, ſomnia illa eſſe à Deo, non licebit eis fidem præſtare, non enim aliundè poteſt haberi futurorum contingentium notitia. Ideò prohibentur *Deuter.* 13. vbi eos morte puniendos decernit. *Eccleſiaſtici* 34. vbi dicitur: *Somnia extollunt imprudentes: Niſi ab Altiſſimo fuerit viſitatio, ne dederis in illis cor tuum: Multos enim errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis.* Ità probatur à S. Doctore *in* 2. *d.* 7. *loc. cit.* Poteſt tamen eſſe culpa venialis, ſi ex leuitate credantur, vel non firmiter.

54 MORTALE eſt etiam aliqua inania ægrotorum lectulis ſupponere, v. g. cornua, litteras, vt ſomnum captent: Hæc enim ex implicito ſaltem pacto cum diabolo effectus habent.

INTERNOSCVNTVR autem; an ſomnia à Deo ſint, vel à diabolo illis ſignis, quibus & reuelationes, vt notat Delrius *lib.* 4. *diſq. mag. cap.* 3. *quæſt.* 6. Pererius *lib.* 1. *in Danielem*, *quæſt.* 3. & *lib.* 2. *de magia quæſt.* 3. Suarez *Tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *de ſuperſtit. cap.* 13. Fagundez *lib.* 1. *in primum præceptum, cap.* 39.

DVO autem præcipua ſunt ſigna. Primum eſt ab effectu, ad quem mouent: Si enim ad bonum opus excitant, bona ſunt. Secundò ex affectibus, quos cauſant, nempe ſi alacritatem, deuotionem veram, ſignum eſt bona eſſe. In his tamen cautè, & humiliter incedendum, cum ſui etiam prudentis confeſſarij iudicio.

55 SI ſomnia ſint ex impreſſione aliqua, & influxu cauſarum ſecundarum, puta æſtu, aut aëre humidiſſimo, turbido, nil protendere valent, ſolent enim humores vehementer commouère, vndè plerumquè ſomnia oriuntur indicantia humores prædominantes in nobis. Sic enim bilioſi incendia videntur intueri, ſanguinei vulnera, melancholici atra, puta fumantes globos, aut caliginem denſam, funera, & mortuos. Pituitoſi verò albicantia, puta niues: ſi ſe per aërem volantem putat, ſignum eſt temperatæ ſimetriæ, ſi videntur eſſe in niue, ſignum eſt frigidi humoris, ſi theſauros inuenire putet, ſignum eſt deſiderij habendi.
56 Tandem S. Doctor concludit, hæc eſſe ſigna infirmitatis ex humore aliquo prædominante. Hæc autem obſeruare ad medicos ſpectat, vt docent Ciruelo *de ſuperſtit.* 2. *p. cap.* 6. Peter. ſuprà *de magia, quæſt.* 7. Azor. *tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 17. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 43. *d.* 8. Suarez *tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *de ſuperſtit. cap.* 13. Fagundez *num.* 20. Tanner. *d.* 5. *quæſt.* 7. *d.* 1.

AD hæc ſomnia ex abundantia humoris dominantis ſpectat illud ſomnium, quo aliquis ſpectrum in ſe irruere, & ſe opprimere, de nocte videt, ac ſentit, quem *Incubum* vocant Medici, & *Ephialtes* dicitur 57 vt ait S. Doctor *loc. cit. Centil.* prouenit enim à craſſo, tetroquè humore, in cerebrum irruente, & vias ſpirituum animalium intercipiente, vt docet S. Doctor cum Galeno *lib.* 3. *de locis male affectis*, *cap.* 4. & hoc eſt ſignum craſſi, & melancholici ſanguinis, & eſt periculum Epylepſiæ, ſi quis crebro illud patiatur, & hoc dicitur etiam *phantaſma*, à Cicerone Viſum: Agit de his latè Marobius *lib.* 1. *in ſomnium Scipionis.*

SOLENT & ſomnia è curis, & ſollicitudinibus ingruere, quæ ſola cauſas præteritas indicant, & nihil 58 futurum diuinandum proponunt.

QVÆSTIO V.

De Sortilegiis.

SORTILEGIVM eſt diuinatio per ſortes, qua 59 vſi ſunt antiquitus, & quidem aliqui Sancti, vt Apoſtoli, *Actorum* 1. cùm dederunt ſortem ad electionem ſucceſſoris Iudæ in Apoſtolatu, antequam plenitudinem Spiritus Sancti reciperent, vt obſeruat S. Doctore *p. p. Centiloquij*, *ſect.* 29. & quia ſortes aliquæ ſunt iuſtæ; aliquæ condemnatæ, quippe ſuperſtitioſæ, ideò diuerſitas harum eſt explicanda, vt ſortilegia ſuperſtitioſa refellamus, quæ recenſet S. Doctor *in ſpeculo animæ, cap.* 1.

TRIA ſunt genera Sortium: Diuiſoria, Conſulto- 60 ria, & Diuinatoria. Diuiſoriæ ſortes ſunt, quando per iactum ſortium expectatur quod cuique partiendum, puta ex duobus fratribus, cui contingat hoc prædium, &c. Conſultoriæ ſunt, quando iactu ſortium inquiritur in rebus dubiis diuinum conſilium, quid agendum. Diuinatoriæ ſunt, quando è ſortibus inquiruntur futura; & quidem poſſunt hæc expectari vel à Deo, vel à Dæmone, vel à caſu.

DIVISORIÆ in aliquibus licitæ ſunt, & conceduntur *l. ſi duob. C. ſi communia de legatis*, quando duobus hæredibus, vel legatariis datur æqua poteſtas eli- 61 gendi, & inter ſe contendunt; datur facultas totam rem decidendi ſortibus.

LICENT ſanè in rebus ſæcularibus, quæ aliter commodè diuidi nequeunt, puta in diuiſione hæreditatis inter duos fratres, vel alios cohæredes, ad dirimendas lites. Ita docet Abbas *in c. Eccleſiæ extra de ſortilegis.* Fagund. *lib.* 1. *c.* 40 Leſſ. *tom.* 1. *de Iuſtitia, lib.* 2. *c.* 43. *d.* 9. Suarez *Tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *de ſuperſtit. c.* 12. Tanner. *d.* 5. *quæſt.* 7. *dub.* 1. Licent etiam in honoribus, vel periculis, vt ſi inter duas nationes lis ſit, vtra oppidum priùs aggrediatur. Sic D. Auguſt. *Ep.* 180. & Leſſius. Alio etiam periculo adhibentur, cùm multi ſunt Clerici 62 tempore peſtis, & controuertitur, qui remanere debeant pro Sacramentis miniſtrandis. Ità Fagund. Sanchez *tom.* 1. *Decal. lib.* 2. *cap.* 38. *n.* 59. Suarez *n.* 17. cum D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 59 *art.* 8. Caueas tamen iniuſtitias, damna, & prophanationes. Vide Baſſ. *V. Diuinatio.*

PERMITTVNTVR Sortes diuiſoriæ etiam in pœnis, vt ſi multi morte ob idem crimen damnati, & Princeps ad clementiam oſtendendam concedere vult aliquam veniam, ſed ad diſciplinam ſeruandam aliquos punire; taxillorum ſorte eliguntur ſaluandi, & damnandi. Ità cum allegatis Delrius *lib.* 4. *diſq. cap.* 4. *quæſt.* 1. Denique quando in tempeſtate aliqui ſunt projiciendi in mare, vt notant Leſſ. *loc. cit.* Fagundez *num.* 4. Delrius *num.* 60. Sanchez *num.* 62.

QVÆSTIO eſt tamen: An liceant ſortes ad di- 63 rimendas lites Eccleſiaſticas. Primò quidem quoad electionem ad beneficia Eccleſiaſtica prohibentur

Digitized by Google

cap. Eccleſia, extra, de ſortilegiis. De cæteris; Prima opinio aſſerit licere; alia negat. Tertia concedit licere, modo fiat authoritate publica Eccleſiaſtica. Ità Suarez, *cap.*12. *num.*12. Sanchez *num.*79. Fagundez *num.*7. Ratio eſt, quia nullibi prohibetur in iure: Quod tamen non priuatim probatur, quia eſt periculum inuadendi beneficium iniuſto titulo. Confirmatur ex generali regula in materia de beneficiis, vbi decernitur, non licere pactum priuatum ſuper beneficium, de quo litigatur, & tale pactum eſſe Simoniam. Poſſe verò authoritate iudicis id fieri tenent Gloſſa *in cap. licet cauſam, de probat.* Hoſtienſis ibi *num.*20. Abbas *num.*37.

64 Qvoad electionem verò ad beneficia; conſonant omnes, non licere, vt oſtenditur *cap. Eccleſia*, & extenditur ad vniuerſalem electionem Eccleſiaſticam, in qua iuriſdictio, vel ius eligendi, vel renunciandi, aut Eccleſiaſtica dignitas, beneficium, vel adminiſtratio datur. Ità Suarez *num.*5. Fagundez *n.*10. Et talis electio erit etiam irrita, quia eſt contra formam electionum datam *cap. Quia propter, de elect.* vt notat Panormit. *in cap. Eccleſia*, vide Baſſæum *num.*3.

Dices: electus eſt Matthias ad Epiſcopatum vi ſortium, *Actorum primo.*

65 Respondet Fagundez, ſortes ibi vocari ſuffragia. Sic in textu Græco habetur dederunt eis ſuffragia. Poſtquam verò, ſic electus eſt ad tollendum populi ſcandalum, quia videbatur magis eligendus Ioſeph, quia nobilis, & iuſtitia, & ſanctitate celebris, poſtularunt à Deo confirmationem, quæ facta eſt luce diuinitus elabente, quam vocant ſortem. Ità etiam Lorinus ad eum locum, allegans Chryſoſtomum. Et D. Dionyſius *de Eccleſiaſt. Hierar. part.*3. *cap.*5. dicit, hanc ſortem fuiſſe Donum oſtendens illi cætui nobiliſſimo electum eſſe Matthiam. Hoc idem docet S. Doctor *in ſermonibus* de hoc Sancto.

66 Ad officia tamen ciuilia electio per ſortem non eſt mala, poteſt tamen eſſe contra iuſtitiam diſtributiuam, ſi minus dignus ponatur in ſorte cum digniori. Ita Suarez *cap.*12. *num.*15. Leſſ. *cap.* 43. *d.*9. *num.*58. Sanchez *cap.*38. *num.*58. D. Thom. *quæſt.* 95. *art.* 8. Azor. *tom.*1. *lib.*9. *cap.*21. *quæſito vn.* Tolet. *lib.*4. *ſum. cap.*15. Syluest. *ſuperſtitio, quæſito* 9. Sayrus *lib.*4. *cap.*5. *num.*10. Delrius *lib.*40. *cap.*4. *quæſt.*1. & omnes communiter apud Fagundez *num.* 15. Vide & Sigiſm. *dub.*26. cum Baſſæo vt ſuprà.

Ivs autem Canonicum non diſponit, niſi in propria materia Eccleſiaſtica.

67 Consvltoriæ ſortes regulariter ſunt illicitæ; poſſunt tamen eſſe licitæ his conditionibus. Prima eſt neceſſitas: Secunda, ſi fiant Deo inſpirante: Tertia eſt debita reuerentia: Quarta, vt non fiant circa materiam indebitam, de qua mox egi. Ità Sanchez *num.*83. Leſſ. *num.*60. Suarez *num.*18. Fagundez *n.*16. Baſſ. *num.*3. Portel. *de dub. reg. V. Veneſ. num.*21.

Cæterum ſine neceſſitate, &c. velle, Deum oſtendere ſuam voluntatem, eſt eum, qui non promiſit de hoc, tentare, & aperitur via Dæmoni, vt fraudibus ſe inſinuet.

68 Qvod tamen valeant prudenter fieri, oſtendit vſus Sanctorum Patrum *Ioſue* 7. *Primo Reg.* 10. *Act.* 1. Sic *Prou.*16. Sortes mittuntur in ſignum, ſed à Domino temperantur. Sic & S. P. Franciſcus, aperiendo ter Librum Euangeliorum, & iterum circumuoluendo ſocium, & aliis etiam modis Deum conſuluit, vt refert S. Bonauent. in eius vita.

69 Assero igitur, ſortes diuinatorias eſſe illicitas, & prohibitas *cap.*1. *de ſortil.* & 26. *quæſt.*1. *cap. ſortes. cap. Peruenit. cap. Si quis clericus. cap. Contra. cap. Epiſc. eadem* 26. *quæſt.*1. & refert S. Doctor *in confeſſionali*, *cap.*3. *particula* 37. & 38. Prohibentur etiam à Sixto V. in motu proprio.

Probatvr, quia cognitio futurorum à ſolo Deo expectanda eſt; ipſe autem nunquam promiſit ſortibus nunciare futura. Ita Fagundez *n.*19. Suarez *num.*27. Sanchez *num.*88. Leſſ. *num.*61. & alij.

Qvæstio VI.

De Superſtitioſis obſeruationibus ad opera.

Svperstitio vanæ obſeruationis à diuinationibus differt, quia diuinatio ordinatur ad cognitionem occultorum indebitam obtinendam; obſeruatio autem ſuperſtitioſa ad obtinendas aliquas commoditates, vel ad nocendum aliis. Fit autem explicitâ, vel implicitâ Dæmonis inuocatione. 70

Et quidem, ſi effectus prætenſus naturalem virtutem ſuperet, eſt ſuperſtitio, quia diabolo honor, Deo ſoli debitus, exhibetur; ſi verò non ſuperet, videtur peccatum contra charitatem, erga ſeipſum, vt ait Valentia *quæſt.*13. *puncto tertio.*

Media autem ideo cognoſcuntur ſuperſtitioſa, quia inepta, vt imagines Aſtronomicæ, Amuleti, characteres in laminis, verba inepta, mixta ſacris, quæ frequenter mulierculæ muſſitant ebibi debere. Tales ſunt curationes Enſalmotum per verba quædam. Ità Fagundez *in primum præceptum Decal. lib.*1. *cap.*36. & *in ſecundo Eccleſiæ, lib.*8. *cap.* 4. *num.*16. etſi enim dono grâtis dato aliqui habeant virtutem curandi ab infirmitate aliqua, tamen illa vis non ineſt verbis, ſed perſonis. Ità Reges Franciæ diuinitus contactu ſacratæ dexteræ curant turgidas inflationes in Gula, vt notant Leſſ. *lib.*2. *cap.*43. *d.*10. Tanner. *d.*5. *quæſt.*7. *d.*2. *n.*40. 71

Ensalmatores quidem tolerandi eſſent, ſi remediis naturalibus orationes admiſſas adderent, nil enim praui orationes addunt. Ità Suarez *Tom.*1. *de Relig. lib.* 2. *de ſuperſtit. cap.* 15. Sanchez *lib.* 1. *Decal. lib.*2. *cap.*30. *num.*39. Fagundez *in primum Decal. lib.*1. *cap* 36. & alij apud eos. 72

Addit Tannerus *d.*5. *quæſt.*7. *dub.*2. *num.*37. hos Saluatores, ſeu Enſalmatores aliquos videri habere gratiam gratis datam; hoc tamen incertum eſt, cùm aliàs hi viri perditi ſint.

De Pſyllis verò Africæ, & Italiæ Marſis, qui hauſtu venena extrahebant, diabolicæ magiæ adſcribit Delrius *lib.*1. *diſquiſ. mag. cap.*3. *quæſt.*4.

Monet verò Tannerus, non omnes ceremonias illicò damnandas, puta circumducere iumenta propè templum alicuius Sancti *v. g.* S. Pancratij; panem, adipemvè in Paraſceue Crucifixo admota, ægris applicare, de quibus Gretſerus *de cruce, lib.*2. *cap.*62. Vide alia in Tannero, & Fagundez. 73

Afferri ſolent hic inditia, quando ſunt res ſuperſtitioſæ; ſed hæc ſuprà retuli.

Vnvm autem ſolet aduerti præcipuum, ne apparitionibus facile credatur: Solet enim Dæmon in Angelum lucis transformari, atque animam, quæ ſalua creditur alicuius, ſe fingere, vt eam infamet; vel aliam, quæ perdita putatur, venerationi exponat, vt notat D. Thom. *p.p. quæſt.*113. *art.*4. & alij:

Adverte etiam, non poſſe Dæmones ad libitum efficere, vt animæ vel è Purgatorio, vel Inferno prodeant: Sunt enim in Dei carcere. Vnde ille Diues *Luce* 16. non potuit ex orco euenire, vt notat D. Bonauent. ibi, & cum eo Fagundez *n.*9. Exire autem eos aliquando Deo volente è ſuis receptaculis, oſtendam *Tertia parte, Tom.*1. *d.*39. cum D. Bonauent. *in* 4. *d.*45.

Cavendvm

Digitized by Google

74 CAVENDVM tamen à fallaciis. Erit autem duplex ſignum præcipuum ad eas noſcendas. Primum, ſi ad Crucis ſignum, vel nomen Ieſu, Mariæ Virginis, & Sanctorum timeant, aufugiant, vel reliquias Sanctorum, aut ceram benedictam, aquamvè luſtralem horreant. Secundum, ſi importunè exquirant ſemel & iterum immiſcendo inepta. Ità Thyræus *lib. de ſpirituum apparitionibus, cap.*16. Delrius *lib.*2. *diſquiſ. quæſt.*26. *ſect.*3. Fagundez *num.*12.

75 QVOD tamen ope Dæmonis animæ appareant, opponunt, Samuelem iuſſu Magæ apparuiſſe Sauli 1. *Reg.* 28. vt dicam cum D. Auguſt. 3.*part.loc.cit.* & docent multi Patres: Iuſtinus *in Dialogo cum Tryph.*ad calcem, Lyra, & Caietanus *ad primum Reg.*28. Toſtatus *quæſt.*18.D.Thom. 2.2.*quæſt.*174.*art.*5.& *p.p.quæſt.* 89.*art.*6.& multi expoſitores apud Fagundez *num.*18. Suarez *Tom.*1.*de Relig.lib.*2.*de ſuperſt.cap.*16.Pererius *in cap.*7. *Exodi*, 18. Cornelius à lapide *in Eccleſ.p.*3. *cap.*46.qui huic ſententiæ arridet. Neque id factum eſt iuſſu Pythoniſſæ, ſed ante eius incantationes, iuſſu Dei.

76 ADMONET inſuper Fagundez *cap.*37. alias eſſe ſuperſtitiones in rebus ſacris, vt in Miſſis S. Amatoris; & Miſſis Comitis, vbi ſuperſtitioſa miſcentur. E pecunia primò oblata Crucifixo in Paraſceue, annulum ad ſanitatem efficiunt, quod tamen non omnino damnatur: Colligunt herbas die S. Ioannis Baptiſtæ, quod nil obeſt, ſi naturalem cauſam attendant. Imagines alicuius ſancti ligantur ſubmerſæ in flumine, donec pluat. Vide ipſum.

QVÆSTIO VII.

De maleficiis Sagarum.

77 MAGIÆ nomen, ſcientiæ naturalis, tranſlatum eſt ad iniquam Sagarum artem, cuius inuentor fuit Zoroaſter, Rex Perſarum, vt referunt communiter cum D. Bonauentura.

MVLTO autem maior numerus fœminarum, quàm virorum, ex leuitate innata, eam ſequuntur, quæ dicuntur Lamiæ à crudelitate: Eſt enim Lamia monſtroſum animal facie humana, trunco ferino crudelitatem, maximè in pueris enecandis, eorum vt ſanguinem exſugat, effundens, vt docet D. Bonauent. *in* 3. *Threnorum*, & cum eo Fagundez *in primum præceptum, lib.*1.*cap.*41.cui alludit ad id Threnorum, *ſed & Lamiæ nudauerunt mammas.*

DICVNTVR autem Sagæ à ſagacitate: Maleficæ à maleficiis: Veneficæ à veneficiis.

DICVNTVR Strigæ à quibuſdam nocturnis, ſtridorem volatu emittentibus.

78 SOLENT hic diſputare: An ſtriges afferantur verè ad loca choræarum: ſed de his egi *Tract. de Angelis*, *d.*11. vbi etiam infandas cum dæmone copulas retuli.

HÆ verò apoſtatæ ſunt à fide, abnegant enim Baptiſmum, Crucem ſanctiſſimam, Trinitatem, vt mihi expreſſerunt aliqui huius farinæ. Vnde rectè Proſper Farinac. *Tract. de hæreſi, parte* 8. *operum crim. quæſt.*181.§.1. *num.* 46. Delrius *lib.*5. *diſq. ſect.*5. dicunt, Lamias eſſe hæreticas. Accedit cultus dæmonum; adorant enim diabolum, vel ſub Hirci figura, vel è throno ſedentem; adorant autem flexo humero tranſuersè, vt mihi dixere.

79 ERVCTANTVR blaſphemiæ in Deum, in Chriſtum, & in B.Virginem, vt retuli *d.*11. *de Angelis.*

ACCEDVNT omnis generis ſacrilegia in abuſu Sacramentorum, Reliquiarum Sanctarum, & ipſius Sanctiſſimæ Euchariſtiæ.

SEQVVNTVR infandæ cùm Dæmone copulæ, tam ſecundùm naturam, quàm contra ipſam.

ACCEDVNT damna grauiſſima in bonis vi grandinum, inundationum, & incendiorum, imò & in ipſam vitam. Itàque ſaga ea, quam ego ad ſupplicium comitatus ſum, decem homines ſe faſſa eſt necaſſe. Hæc referunt Binsfeld. *commentar. ad l. Nemo, C. de maleficiis* & Delrius *diſq. lib.* 5. *ſect.* 16. Serlogus *Anſel.*5. *in cant.*

ADDE, crimen hoc contagioſum eſſe, ita, vt veluti cancer ſerpat. Habent enim à Dæmone præceptum iſti, iſtæque, alios inducendi ad eandem apoſtaſiam, quæ primò conculcatione Crucis celebratur, & abnegatione fidei, & adoratione capri, & anguis, vt mihi experimento eorum, quos examinaui, heu nimium conſtat; adeò enim hoc virus peſſimum diffundebant nonnulli Adoleſcentes, vt eorum parentes aliquos mihi tradiderint conuertendos, ſin, eos velle necare proteſtabantur, quia & alios fratres corrumpebant etiam puerulos. Et horum aliquos etiam paruulos vidi, qui has diabolicas cæremonias peragerent, & ore turbido, facie horribili terrebant. 80

HÆC in ſolitudinibus, dum greges, & armenta cuſtodiunt, ediſcunt, vel nocturno tempore, vbi non agnoſcantur. Faſſi ſunt etiam, magiſtros adducere alios ad loca ſacrilega, & his exceptis, alios non internoſci, quia omnes perſonati comparent. Quæ autem ibi operentur, adeo deteſtanda ſunt, vt & atramenta, & paginæ erubeſcant ea deſcribere: Porrò calamitates inducunt innumeras, Dæmones conjiciunt in corpora, vt ego accepi ab obſeſſis, tempeſtates adeo ſæuas excitant, vt ſemel in Valle Rheta viderim grandinibus ſegetes omnes detruncatas, inundantibus è iugis aquis, campos exterminatos, ædificia ſepulta, & vna hora ad quadraginta aureorum millia damnum inferri à duobus adoleſcentibus ſtrigibus. 81

AD horum ſanè reſtitutionem tenentur ſtriges, & qui cooperantur; maximè verò, qui eas inducunt, vt notant Suarez *Tom.*1. *lib.*2. *de ſuperſtit. cap.*14: Toletus *lib.*4.*ſummæ, cap.*16. Leſſ. *Tom.*1.*lib.*2.*cap.*8.*d.*2. Nauar. *cap.*15.*num.*19. Fagundez *loc.cit.cap.*41.*n.*19.

QVARE vt communiter docent Doctores, non extinguitur hæc reſtitutionis obligatio earum enecatione; nam per illas pœnas ſatisfaciunt iuſtitiæ legali, non parti læſæ. Ideò hæredes tenentur ad reſtitutionem iuxta *cap. in litteris, de raptoribus, & cap. vlt. de ſepult.* Si verò ad fiſcum peruenere, tenetur is prius damna illata reſtituere iuxta *leg. Non poſſunt, & leg. In ſumma, ff. de iure fiſci*, vbi optima huius rei ratio redditur, quia quæ æri alieno obnoxia ſunt, in bonis defuncti non computantur. Quod commune eſt omnibus aliis debitis. Ità docent Suarez *num.* 12. Nauar. *num.* 25. Binsfeld. *tract. de confeſſ. malefic. prælud.*13. Fagundez *num.*20. & alij. 82

FATEOR, eas, quas cognoui, fuiſſe maiori ex parte inopes, eæque ſingulæ vnicam filiam habebant edoctam, cui tantæ iniquitatis hæreditatem relinquerent; cæteros verò partus necarunt Lamiæ crudeliſſimæ. De ſupradictis debet confeſſarius interrogare eos, vt notat Baſſ. *num.*7. 83

SCIO, aliquando ſolùm phantaſiâ aliquos ferri ad loca execranda, vt dixi *diſp.*11. *de Angelis cit.* Quo in genere accidit lepidum ſpectaculum; vna enim è ſtrigibus inquiſitis, quæ, cùm eſſet nimium ſenex, funi non fuerat appenſa, ſed igne ad pedes applicito ad confeſſionem, & quæſtionem euocata, & ſemper negarat; cùm eſſet in exilio damnata, & in

Digitized by Google

in Brixienſes terras ventura, eam adij, atque obſe-
84 craui, ne mala amplius inferret: Ea verò ſe innocentem, vt Angelum, & vt ſanctiſſimam Virginem blaſphemauit; (eſt enim earum ordinaria iuſtificatio hæc) Aderat & adoleſcentula filia; Ambas verò ſuauibus verbis hortatus, propria ipſarum confeſſione ambas eſſe ſtriges agnoui. Deo igitur commendaui Brixienſem meam patriam, ad quam vna ex illis erat ventura. Poſt dies aliquos à decubitu ob pedes vſtos (ſanè & igne mortificato, vi grandis pecuniæ) in exceſſum abiens plurimas horas fuit. Eius maritus tedio ignominiæ vocauit Presbyteros, eamque vt mortuam ſepeliendam curauit, quæ in profunda foſſa excauatâ fuit demiſſa, & multo aggere cooperta; nocte verò ſequenti grex Ælurorum ingentium atri coloris choræas circumducebant ad eius ſepulchrum. ſic periit miſera.

85 PORRÒ earum philtros, & pocula amatoria non eſſe naturaliter efficacia ad accendendos laſciuos amores erga alterum indiuiduum, etſi valeant humores excitare, docent Azor. *cap. 26. quæſito* 1. Medina *lib. de recta in Deum fide, cap. 7.*

SOLET etiam quæri: An homines valeant cogere Dæmones ad annulos, ſpecula, &c.

RESPONDETVR cum Azorio *quæſito* 2. Fagundez *num.* 23. negatiuè; cùm ſint inferioris naturæ, atque virtutis, ſed coguntur à Dæmone ſuperiore, quem conſulit magus.

OBIICIES. Iecur piſcis fugabat Dæmones, *Tobiæ 6. & 8.*

86 RESPONDET S. Doctor, *de ſex alis Seraphim, cap. 8. & part. 3. de Eccl. Hier. cap. 2. & part. 2. cap. 2.* id factum eſſe virtute Angeli Raphaëlis, qui aſſumpſit iecur piſcis aſſi ad ſignificandam ſalutem virtute paſſionis Chriſti. Ità & Fagundez *num.* 25. & Azorius *loco citato.*

QVÆSTIO VIII.

An liceat Sagas conſulere, vt maleficia ſaltem tollant.

87 SVPPONO hîc cum D. Bonauent. *locis allegatis ſuperioribus quæſtionibus*, non licere Sagas adire ad maleficium ponendum. Ità Doctores omnes, & probatur à S. Doctore *ex Leuit. 19. & 20. Deuter. 13. & 18.* Hoc autem probat, non licere adire etiam paratos Ariolos.

MAIOR quæſtio eſt: An liceat paratam ſtrigem adire, vt maleficium tollat maleficio.

88 COMMVNIS, & vera ſententia eſt, non licere. Ità Sanchez *lib. 7. matr. d. 95.* Albert. *in 4. d. 34. art. 9.* Sotus *quæſt. vnica, art. 3.* Palat. *ibi, d. 1.* Caietanus *in ſumma, verb. maleficium, & in opuſc. tract. 12. de maleficiis, quæſt. vn.* Abul. *cap. 19. Matth. quæſt. 90. ad 3.* Caſtro *lib. de iuſta hæret. punit. cap. 15.* Ledeſma *2. part. 4. quæſt. 60. art. 2.* Ciruelo *de ſuperſtit. part. 3. cap. 15.* Margarita *confeſſ. in primum præceptum, fol. 60.* Viguer. *l. Inſt. cap. 16. §. 7. ver. 9. imp. 11.* Angles *in flor. p. p.* vbi *de matrim. quæſt. 8. art. 2. d. 2.* Tolet. *lib. 4. ſummæ, cap. 16.* Bannes *2. 2. quæſt. 68. art. 4. d. 2. ad 4.* Pererius, Ledeſma *de matrim. quæſt. 58. art. 2. d. 2.* Henriquez *lib. 5. de pœnit. cap. 6.* & *lib. 12. de matrim. cap. 8.* Philiarc. *tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 11.* Delrius *lib. 6. diſq. cap. 2. ſect. 1. quæſt. 2.* Barthol. à Ledeſma *de matrim. quæſt. 49.*
89 Nauarr. *ſumma, cap. 11. num. 29.* Couarr. *in cap. Quamuis pactum, p. p. §. 1.* Ludou. Lopez *2. part. Inſtruct. vbi de matrim. cap. 52.* Rodriquez *tom. 1. ſummæ, cap. 7. concl. 11.* Flamma *3. part. method. cap. 8. §. 11.* Graff. *p. p. deciſ. lib. 2. cap. 6. num. 10.* Vega *tom. 2. ſummæ, cap. 34. caſu 110.* Roſella *verb. imped. 15. num. 19. ibi.* Tabien. *imped. 12. quæſt. 9.* Syluest. *verb. malef. quæſt. 8.* ibi Armilla *num. 2.* Binsfeld. *lib. 1. cap. de mathem. quæſt. 5.* Suarez *tom. 1. de relig. lib. 2. de ſuperſtit. cap. 18. num. 4.* Fagundez *lib. 1. in primum præcept. Decal. cap. 42.* Tannerus *Tom. 1. d. 5. quæſt. 6. dub. 7.* & *Tom. 4. de impedimentis matrimonij.* Baſſæus *V. Malefic. 5.*

HÆC eſt ſententia expreſſa D. Bonauent. *in* 90
confeſſionali, cap. 3. particula 38. vbi id probat *ex cap. 1. de ſortil.* vbi Alexander III. Presbyterum damnauit, qui bono fine ſuperſtitioſam diuinationem expertus eſt. Patet etiam *ex cap. Qui ſine ſaluatore 26. quæſt. 2.* deducto ex D. Auguſtino. Sic probatur etiam ab aliis.

RATIO eſt, quia maleficium facere ad maleficium tollendum, includit nouam Dæmonis inuocationem, ſanè prauam; at non ſunt facienda mala, vt eueniant bona, vt dicitur *Rom. 3.*

HINC habes, falſum eſſe quod deciditur *leg. eorum,* 91
46. de malef. & leg. Regia, 3. tit. 13. part. 7. & tradit Azorius *ſumma, tit. de malef.* maleficos bono fine maleficia exercentes, ne fructus terræ pereant, excuſari. Hæc enim falſa ſunt, cùm nequeant hæc tolli ſine Dæmonis inuocatione, quod etiam ad bonum finem non licet, vt notat S. Doctor *loc. cit.* & cum eo Fagundez *num. 26.* Bartol. *in d. leg. eorum.* Salicetus, & alij.

HABES etiam, illicitum eſſe, cogere minis, vel 92
pœnis Sagas ad maleficium tollendum maleficio, vt notat Sanchez *lib. 7. de matrim. d. 95.* Suarez *Tom. 1. de Religione, lib. 2. de ſuperſt. cap. 18.* Delrius *lib. 6. diſq. cap. 2. ſect. 1. quæſt. 2.* Ratio eſt, quia hoc eſt intrinſecè malum.

MIHI tamen videtur licere, ſaltem ſi maleficium medio inculpato, ſeu licito tolli queat, quia peto quod rectè fieri poteſt, neceſſitate compulſus; ſicut igitur ideò poſſum petere ab vſurario pecunias, eò quòd poteſt ſine vſura dammare, ità in caſu præſenti. Ità Sanchez *dub. cit.* Suarez *loc. cit.* & alij apud Fagundez *cap. 42.* Quod verò in neceſſitate liceat pecunias 93
ab vſurario petere, oſtendi *Tract. de charitate, d. 18.* quæ *de ſcandalo*, & *Diſput. de Vſura, quæſt. vlt.*

Addo tamen cum Fagundez *num. 12.* hortandam ſtrigem, vt medium tantùm licitum adhibeat, quod ſi facere renuit, ipſi vitio vertitur.

OBSERVA etiam, remedia ad tollenda maleficia eſſe reliquias Sanctorum, Benedictiones, &c. quæ tamen, ſi aliquid ineptum cæremoniæ adiunctum habeant tanquam neceſſarium, erunt ſuperſtitioſa, vt admonent Nauar. *ſumma Lat. cap. 11. num. 25.* & alij. Licet etiam ſigna maleficarum auferre, & comburere, puta crines retortos, ſtatuolas, &c. vt communiter Doctores aiunt; ſunt enim opera diaboli, quæ deſtruere licet. Quare Scotus *4. d. 34. quæſt. vn.* 94
ait, ridiculum eſſe de hoc dubitare. Licet etiam alia ſacra ponere, vt deſtruatur ligamentum. Ità Suar. *cap. 17. num. 9.* Leſſ. *lib. 2. cap. 44. d. 6.* Fagundez *num. 6. cap. 43.*

QVÆSTIO IX.

De pœnis Sagarum, &c.

VENEFICOS, Sagas, Maleficos, Sortilegos, 95
Diuinos, & Magos, mundi luem, Eccleſiæ virus, & Regnorum contagium iiſdem pœnis iura flagellant.

Digitized by Google

lant. Olim lege veteri morte damnabantur *Exodi 22. Leuit. 12. Deuter. 13. & 18.* vt ſæpè vidimus cum S. Doctore. Idem nunc conſtat *tota cauſa* 26. & toto Codice *titulo de maleficiis.*

Ivre Canonico excommunicantur venefici, malefici, eoſque conſulentes *cap. ſi quis ariolos, 26. q. 5.* non videtur tamen excommunicatio ipſo facto, ſed ferenda vt notant Doctores. Si verò ſint hæretici, incurrent ipſo facto excommunicationem in cœna Domini.

96 In iure canonico aliis pœnis puniuntur; nam, ſi fuerint laici, pœnitentia quadraginta dierum eis imponitur, vt patet *cap. 1. de ſortil.* & refert S. Doctor *in confeſſionali, cap. 3. particula* 37. quæ intelligitur in foro Confeſſionis; ſicuti & in Concilio Ancyræ quinquenaria pœnitentia puniantur 26. *quæſt.* 5. nam ſecundùm leges concremantur, & bona eorum proſcribuntur, vt notat D. Bonauent. *in confeſſionali, cap. 3. particula* 48.

In *cap. Epiſcopi 26. quæſt.* 5. præcipitur, vt tales flagellati eiiciantur.

De conſulentibus verò dicitur *in cap. Quiſquis 2. quæſt.* 8. eſſe infames, & 26. *quæſt.* 5. ex Concilio Toletano IV. *cap* 30. ſi ſit Epiſcopus, aut presbyter, deponitur ab officio, & monaſterio perpetuo addicitur, vt refert S. Doctor *in confeſſionali, cap. 3. part.* 49.

Standum tamen eſt in vnaquaque diœceſi conſuetudini illius loci.

Ivre verò ciuili morte puniuntur *cap. de maleficiis, & Mathem.*

97 Si delictum admixtam habet hæreſim, vel ſuſpicionem, ad Inquiſitores fidei cognitio horum pertinet *cap. cauſam, §. de hæret. in 6.* & notat Suarez *cap.* 18. ſi verò non adſit ſuſpicio hæreſis, non pertinet eius cognitio ad Inquiſitores, iuxta *cap. cauſam,* ſed cenſetur mixti fori, niſi ratione perſonæ ad Eccleſiaſticum pertineat.

98 Scias primò, Bullam Sixti V. contra Iudiciarios extendere poteſtatem Inquiſitorum contra veneficos, &c. neque ſolùm contra ſortilegos, vt putat Sanchez *Tom. 1. lib. 2. cap.* 38. Ità monet Diana *part. 4. tract. 8. de offic. & poteſtate Inquiſit. reſol.* 107. Poſſunt autem vi huius Bullæ animaduertere in omnes ſuperſtitiones, ſaltem ſapientes hæreſim, etiam non manifeſtam, vt notat Diana.

In dubio etiam: an ſortilegia ſapiant hæreſim, manifeſtè poſſunt Inquiſitores iure nouo Sixti V. cognoſcere: Addo & iure antiquo *cap. accuſatus*, vt docent Simanca, *de Cathol. Inſtit. tit.* 30. & alij penes ipſum, ac nouiſſimè Acugna *tract. de confeſſor. ſollicitantibus, quæſt. 5. num.* 13. & Diana *loco cit. reſol.* 112. & *Tract. 7. reſol.* 10.

Tandem licèt iure antiquo DD. Inquiſitores non poſſent cognoſcere, niſi de ſortilegiis, diuinationibus, &c. quæ ſaperent hæreſim; tamen nunc, vi Bullæ Sixti V. de omnibus cognoſcunt, vt notant Scottia *in Bull. Pontif. epiſt.* 58. *Theor.* 158. & alij, quos ſequitur Diana *part. 4. Tract. 7. de pœnis delictorum, reſol.* 10.

99 De modo verò, ordine, & rigore procedendi contra hos nefarios, agunt Tannerus 2. 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 5. & Martinus Delrius *lib. 5. diſq. mag.*

Monent tamen Tannerus, caute admodum vt procedatur, & piè, ne innocentes inuoluantur his infamiis; quod ſi multi nocentes ſint, & cum his miſcendus innocens, potiùs abſtineant.

Vnicvm dubiolum appono: An Striges, quæ infantes occiderunt, tradendæ ſint à DD. Inquiſitoribus Iudici ſæculari ob homicidia, etiamſi verè conuertantur. Negant Simanc. *de Cathol. Inſtit. tit.* 37. *num.* 17. Albertinus *de agnoſc. propoſit. cath. quæſt.* 25. *num.* 66. apud Fagundez *lib. 1. cap. 44. num.* 21. Idem docent Souſa *Inquiſitorum Aphoriſmis, lib. 10. cap.* 58. Farinac. *quæſt. 20. num.* 105. apud Dianam, *reſol.* 10. adducta.

Sed notat Diana, nouiſſimè Gregorium XV. 100 oppoſitum declarare, & ideò hunc tradendum Curiæ ſæculari; ſi verò infirmitas, vel impotentia ad matrimonium, ſiue nocuerit aliquibus fructibus, &c. grauiter; is muro claudatur, ſiue carceribus in S. off. Inquiſit. vbi illud extitit, fabricandis mancipari debeat.

DISPVTATIO X.

De Tentatione Dei.

Cvm Deus prudentiam, aliaſque virtutes cum debitis organis, eo fine homini contulerit, vt non oſcitanter ita diuinæ ſe committat prouidentiæ, quin & ipſe ſedulus cooperetur; Deum tentare arguetur, ſi abſque illis mediis, ſe ſuum finem aſſequuturum præſumat: Hinc pro Hæreticis habiti ſunt Archontici, eò quòd ſine ſacramentis, aliiſve mediis ſibi gratiam infundendam crederent; vt habet Baronius, anno 175.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Tentatio, *& quotuplex.*

{ D. Thom. quæſt. 79.

Iam de vitiis, in altero extremo à Religione deficientibus, agam. Inter hæc verò primum eſt, Tentare Deum. Eſt autem irreligioſitas, qua ex dubitatione alicuius diuinæ perfectionis agitur aliquid, vt experimentum capiatur, An Deus habeat illam perfectionem. Ità ex D. Thom. *art.* 1. & communi ſenſu definitur, vt notat Valentia *diſp. 6. quæſt. 14. puncto* 1. Fagundez *in primum præceptum, Decal. cap. 31. n.* 30. Sanchez *tract. 1. Decal. lib. 2. cap.* 34. Tanner. *diſp. 5. quæſt. 8. dub.* 1. poſt D. Bonauent. *ad* 4. *Lucæ*, in ea verba: *Non tentabis Dominum Deum tuum*, quod habetur *Deuter. 6. & Eccl. 18.* vbi dicitur: *Noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum.* Vnde exclamat Deus, Numer. 14. *Tentauerunt me iam decem vices*, quibus teſtimoniis probat S. Doctor, hoc eſſe peccatum graue, vt communiter aſſerunt Doctores apud relatos. 1 2

Erit tamen veniale, vel ex inaduertentia, vel ex ignorantia, aut indeliberatione, vel ſi fiat ex leuitate animi, non intentione Deum tentandi, vt notant relati.

Mvlto minus, ſi cauſa eſt rationabilis expectare in neceſſitate auxilium Dei, non erit praua tentatio, ſicuti ſi quis inſectantibus hoſtibus, & equo inſidens calcaria addat, non tentat equum; at ſi abſque neceſſitate experiri vellet, an vna hora decem milliaria conficiat, tentabit equum. Igitur oportet ad cauſam, & finem reſpicere, vt videamus, an ſit mala tentatio. Vide Suarez *Tom. 1. de relig. lib. 1. de* 3

Aaa 4 irreligioſi

irreligioſitate, *cap*..2 Sanchez *Tom*. 1. *Decal*. *lib*. 2. *cap*. 34. Fagundez *numero citato*. Dicitur etiam eſſe contra ſpem, quia indebito modo ſperat ab ipſo miraculum, vt docet Azor *Tom*. 1. *lib*. 9. *cap*. 2. *quaſt*. 7. Sanchez *loco cit*. *num* 4. Fagundez *num*. 31.

4 S i verò ex mera curioſitate videndi miraculum oriatur, ſeu ex dubio alicuius attributi diuini; dicunt aliqui, eſſe veniale, niſi materia ſit grauiſſima. Ità Sayrus *lib*. 4. *cap*. 7. & Valentia *puncto* 2.

A l i i exiſtimant, ex natura ſua eſſe graue, quia notabilis irreligio eſt ludere cum Deo; Suarez *num*. 16. Sanchez *num*. 5.

P o t e s t tamen parua eſſe adeo materia, vt fiat veniale, vt notat Leſſius *lib*. 2. *cap* 45. *dubio* 1.

P r æ t e r formalem Dei tentationem datur interpretatiua, quæ in aliqua dubitatione potentiam,
5 vel amorem Dei explorat, vt ſi quis dies quadraginta abſtineat à cibo. Ità D. Thom. *art*. 1. Fagundez *n*. 36. Toletanus *lib*. 4. *ſumma*, *cap*. 19. Sanchez *num*. 12. Suarez *cap*. 3. Nauar. *ſum*. *lat*. *cap*. 11. *num*. 40. ait, ſimile peccatum mortale committere eum, qui voluntariè abſque præuia meditatione concionatur. Quod non eſt verum, ſi non accederet animo tentandi Deum, nec ſcandalum immineret. Ità Sanchez *num*. 14. Caietanus *quæſt*. 97. *art*. 1. Fagundez *num*. 37. Similiter erit tentare Deum velle miraculo ſuam probare innocentiam, puta ferro ignito, vel alio ſimili medio, niſi quis ſe ſenſerit diuinitus excitari ad tale medium applicandum.

D i c e s *Numer*. 5. fiebat tentatio innocentiæ vxoris per aquam, &c.

R e s p o n d e t v r id eſſe præceptum à Deo, ideò non fuiſſe tentare Deum. Id autem rectè fuit ordinatum ad vxoricidia in populo illo ceruicoſo auferenda.

6 V i d e n t v r autem tacita, & expreſſa tentatio ſpecie diſtingui, vt ait Suarez *num*. 6. Fagundez *num*. 42. quia altera habet motiuum ex dubitatione Diuini attributi, altera non, quæ ſunt duæ malitiæ diuerſæ.

H i n c deducit Fagundez *num*. 44. tentare Deum, illum, qui ſine ſpeciali Dei motione vult miracula ad probandam fidem; ſufficit enim Eccleſiæ teſtimonium. Ità Toletanus *lib*. 4. *cap*. 19. Suarez *num*. 13. Sanchez *num*. 10.

I t i d e m, ſi quis Martyrio abſque cauſa ſe offerat. Ita D. Thom. *art*. 3. *ad* 1. Sanchez *num*. 15. Fagundez *num*. 45.

7 V n d e monet S. Thom. non eſſe infidelibus præbendam occaſionem iniuſtè agendi, ſed tantùm patienter ſuſtinendum, & non eſſe opus eundi ad infideles temerè ex curioſitate, ex audacia, ſed mouente ſancta inſpiratione, vt docet S. P. Franciſcus *cap*. *vltimo Regulæ*, & explicat S. Bonauentura.

DISPVTATIO XII.

De Sacrilegio.

SI iure Iuſtiniano portæ ciuitatum, aliaque loca, eâ gaudeant immunitate, vt illis vim vllam inferre nefas ſit, quantò potius execrabitur, quæ Deo ſacrantur, in communem vſum adducere; vnde ab omni tempore Sacrilegivm inter nefandiſſima peccata, quippe ipſius naturæ dictamini euidenter oppoſitum, computatum eſt: quotuplex autem, aut cuius ſit naturæ, hîc paucis indicabo.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Sacrilegivm, *& quotuplex*.

D. Bonauent. in 3. diſt. 37. dub 7 & alijs ll.
D. Thom. quæſt. 99.

Sacrilegivm definitur à D. Bonauent. *in* 3. *diſt*. 37. *dub*. 7. & *p*. *p*. *Centil*. *ſect*. 24. *&* 30. & *in* 1
ſpeculo animæ, cap. 2. *Eſt violatio rei ſacræ, vt ſacra eſt*, dicitur enim quaſi *ſacri lædium*.

E s t autem res ſacra, eo ipſo quod aliqua lege deſtinatur cultui Dei. Ità D Thom *art*. 1. *&* 3. Caietanus hîc *d*. 5. Valentia *quæſt*. 14. *p*. 1. Tannerus *d*. 5. *quæſt*. 8. *dub*. 1.

P o r r ò pro diuerſitate rerum, quæ Deo ſacrantur, tria genera ſacrilegij conſtituunt Doctores cum D. Bonauent. *ſect*. 30. *p*. *p*. *Centil*. & D. Thom. *art*. 3. 2

P r i m v m eſt, ſi Perſona ſacra violetur. Quod fit primò, dum perſona ſacra, puta Clericus, ad tribunal ſæculare trahitur iniurioſè, aut percutitur, de quo agam, cùm *de Cenſuris*.

S e c v n d ò cùm perſona ſacra, voto caſtitatis aſtricta, polluitur libidine, aut quomodocumque contra votum caſtitatis peccat.

T e r t i ò, dum à Clericis exiguntur tributa, & 3
gabellæ contra immunitatem Eccleſiaſticam, vel ſi eis res debitas, puta decimas, ſubtrahat.

Q v a r t ò, dum quis votum, vel iuramentum violat. Dum autem Clericus, furtis, negotiationibus deditus eſt, non peccat ſacrilegio, quia ex vi conſecutionis ad ſanctitatem perſonæ non prohibentur, ſed per canones, ne impediatur à muneribus Eccleſiaſticis. Quæ notarunt Valentia *quæſt*. 15. *part*. 1. Azorius *lib*. 9. *cap*. 27. *quæſito* 2. Tannerus *d*. 1. *citato*, *num*. 8.

S e c v n d a ſpecies ſacrilegij eſt violatio rei ſa- 4
cræ, prout diſtinguitur à perſona, & loco. Quò pertinet primò abuſus Sacramentorum. Secundò prophanatio Vaſorum, & Ornamentorum ſacrorum. Tertiò violatio, ſeu contumelioſa deſtructio imaginum ſacrarum, prout hæretici faciunt, & talia facientes, mittuntur ad ſanctum Officium Inquiſitionis, ad quod hoc pertinet, vt docet Diana *part*. 4. *Tract*. 7. *reſol* 9. ſonat enim Lutheraniſmum; quidquid dixerit Torreblanca. Quartò furtum rerum Sacrarum. Quintò abuſus ſacrarum rerum. Huc referunt etiam ſimoniam, de qua mox infrà agetur.

T e r t i a ſacrilegij ſpecies eſt violatio loci ſacri. 5
Quò ſpectant actiones quædam, vt cantiones prophanæ, & nundinæ. Secundò actiones quædam peculiares, vt homicidium iniurioſum, ſepultura excommunicati, vel infidelis, culpabilis effuſio ſanguinis, vel ſeminis in templo, vel loco ſacrato, non tamen in Monaſterio. Tertio furtum rei ſacræ, vel Eccleſiæ conſignatæ. Ità D. Bonauent. *locis adductis*, & D. Thom. *quæſt*. 99. *art*. 3. Caiet. ibi Syluest. *V*. *ſacrileg*. Azor. *lib*. 9. *cap*. 27. *num*. 7. Sà *verbo immunitas*, Valentia *quæſt*. 15. *puncto* 1. Tanner. *d*. 5. *quæſt*. 8. *dub*. 1.

A d d i t D. Bonauent. etiam rem non ſacram, 6
neque

neque Eccleſiæ commendatam, ex Eccleſia furari eſſe Sacrilegium, cui ſubſcribunt Valentia, & Sà, & probabile credunt Tannet. *num.* 12. & alij, qui oppoſitum ſentiunt. Quartò violatur locus ſacer abſtrahendo perſonam, quæ eo confugit. Talis autem locus eſt quæuis etiam capella, vbi authoritate Epiſcopi Sacrum dicitur, & cœmeterium, monaſterium Religioſorum, ianua, & porticus Eccleſiæ, aut cœmeterio adnexa, domus Epiſcopalis, aut Cardinalium, domus Eccleſiæ pro habitatione clericorum intra triginta, vel quadraginta paſſus. Item Hoſpitale, Epiſcopi authoritate conſtructum, imò de iure ſpatium quadraginta paſſuum in circuitu Eccleſiæ maioris, aut triginta in minoris. Hoc tamen iam non ſeruatur, vt ait Nauar. *manuali, cap.* 25. *num.* 17. niſi quoad fines cœmeterij, ſortium, clauſtrorum, graduum & ſimilium.

7 Gavdent hac immunitate omnes, & ſoli Chriſtiani liberi, exceptis nonnullis caſibus, infrà referendis, aliquando etiam ſerui, etiam excommunicati, interdicti, ſuſpenſi, imò & percuſſor clerici, & omnis ſacrilegus, qui tamen in loco ſacro non deliquit. Item bannitus, blaſphemus, &c.

8 Non gaudent autem eâ hæretici, aliique infideles, niſi eo animo confugiant ad Eccleſiam, vt fideles fiant, neque viarum graſſator, neque nocturnus fructuum vaſtator, neque qui occidit, mutilat, aut aliud graue in loco ſacro committit, neque qui inſidiosè occidit, aut vt occidat ſic percutit, iuxta multos; neque, qui eum, qui confugerat ad Eccleſiam, vi extraxit; neque quos Pontifex educi iubet; neque perſonæ Eccleſiaſticæ reſpectu iudicis proprij, vt proſequitur Nauat. *n.* 19. *& ſeqq.* iuxta *cap. Definiuit.* cap. *ſi quis contumax*, cap. *Deum*, cap. *Quiſquis*, cap. *conſtituimus*, cap. *ſicut antiquitus*, 7. *quæſt.* 4. *in Decretal. titulo de immunitate Eccleſiæ.*

9 Adnotant tamen Sà ex Bulla Gregorij XIV. agrorum depopulatores, vel proditoriè occidentes, vel aſſaſinos, vel graſſatores viarum, vel hæreticos, vel reos læſæ maieſtatis in Principem, tradendos curiæ ſæculari de licentia Epiſcopi.

Qværes primò: an Iudex reum, ſacrilegè abſtractum, damnans, teneatur reſtitutioni hæredibus, vel ipſi reo.

Respondetvr aſſertiuè, vt communiter ſentitur apud Valentiam *quæſt.* 15. *puncto* 1. Tanner. *loco cit. num.* 18. etſi oppoſitum ſignificet D. Thom. *quæſt.* 99. *art.* 2. *ad* 3. Ratio eſt, quia reus habet ius, vt Eccleſiæ reſtituatur, vt habet *cap. ſicut antiquitus*, 17. *quæſt.* 4.

Qværes ſecundò: an omnes ſacrilegi ſint ipſo facto excommunicati.

10 Respondetvr, eſſe excommunicatos clericorum percuſſores *cap. ſi quis ſuadente*, 17. *quæſt.* 4. Gabellas iniuſtè imperantes clericis, vel Eccleſiis. Item violantes immunitatem rerum, vel perſonarum Eccleſiaſticarum ex Bulla Cœnæ: Item inuaſores bonorum Eccleſiæ ex Concilio Trident. *ſeſſ.* 22. *cap.* 11. *de reform.* Effractores templorum, & ſpoliatores Eccleſiarum ex communi ſententia omnium. Quibus Azorius *lib.* 11. addit incendiarios Eccleſiarum ex communi Canoniſtarum, & Summiſtarum ſententia, cum D. Bonauent. *in Confeſſionali, cap.* 3. *particula* 43. vbi additur: *Iam nunc, poſtquam publicati ſunt, non poſſe abſolui citra ſedem Apoſtolicam*, extra de ſententia excommunicationis.

Alij tamen negant, hos eſſe excommunicatos. Ità Caietanus, Nauarrus, & Sylueſter, apud Tannerum.

11 Cæteri verò ſacrilegi non ſunt ipſo facto excommunicati, ſed præuia fraterna monitione canonicà, niſi ſatisfecerint, ſunt excommunicandi iuxta *cap. Quiſquis* 17. *quæſt.* 4. *de pœna mortis, & pecuniaria*, vide D. Thom. *quæſt.* 99. *art.* 4.

Eſt autem omne ſacrilegium, peccatum mortale; excuſat tamen indeliberatio, vel materiæ paruitas. Vide Valentiam *puncto* 2.

De ſpeciebus ſacrilegij ago propriis locis.

DISPVTATIO XII.

De Simonia.

Cvm Dei dona, & beneficia gratis nobis conferantur, meritò piaculum habetur, ex his turpiter lucrum aucupari; vult enim Diuina bonitas, vt quæ gratis accepimus, gratis pariter demus, nec patitur, vt dum benefica profuſione ipſi ditamur, ab aliis, qui datis talentis vti nouerint, quidpiam exigamus. Hinc horribili auſu ſcelus hoc attentantem primò, Simonem magum acerrima increpatione abegit D. Petrus *act.* 8. *pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri*, nimirum quod omne pretium ſuperat, indignum eſt pretio vindicari.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Simonia, *& quotuplex.*

D. Bonauent. 4. diſt. 25. in dub. litt. & quæſt. 4.
D. Thom. quæſt. 100.

Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi rem ſpiritualem, vel ſpirituali adnexam. Ità D. Thom. hic, & D. Bonauent. *p. p. comil. ſect.* 30. & *in opuſc. Declaratio terminorum Theol.* & *in ſpeculo animæ, cap.* 2. 1

Docet autem S. Doctor *in* 4. *diſt.* 25. *dub.* 2. cur vendentes res ſpirituales Simoniaci potius, quàm Gezitæ vocentur; nam Giezi vendidit gratiam miraculorum; Simon autem eam emere voluit.

Respondet, id fieri, quia hic mercari voluit gratiam noui teſtamenti, tempore gratiæ reuelatæ, & maiorem gratiam voluit emere, & pactum inire.

Ideo obſeruat S. Doctor *locis adductis*, & cum eo D. Thom. ac cæteri, ſpirituale triplex hîc diſtingui. Primum per eſſentiam, vt ſunt gratia, & dona S. Spiritus, ac virtutes ſupernæ. Secundum ſpirituale cauſaliter, vt ſunt Sacramenta, ad cauſandam gratiam inſtituta. Similiter officia Eccleſiaſtica. Tertium ſpirituale effectu, vt ſunt actus gratiarum, ordinum, & officiorum Eccleſiæ. 2

Adnexvm etiam ſpirituale eſt tripliciter. Primum antecedenter, vt ornamenta ſacra, vaſa, templa, & ſacramentalia quælibet. Item Ius patronatus, præſentationes, electiones, renunciationes, collationes, quæ omnia antecedenter ab beneficia Eccleſiaſtica 3

Digitized by Google

ſtica referuntur. Secundum comitanter, vt eſt labor ipſe in adminiſtratione ſacrorum, aut officiorum Eccleſiaſticorum ſubeundus. Tertium adnexum conſequenter, vt eſt ius percipiendi fructus, & redditus Eccleſiæ, propter ſpirituale miniſterium, & officium.

Per emptionem, & venditionem intelligitur à Theologis quiuis contractus, non gratuitus, quo res ſpiritualis pretio compenſatur; ſiue illud ſit munus, quod à manu dicitur, vt pecunia, quæ manu accipitur; ſiue ſit munus ab obſequio, vt ſeruitium, auxilium, &c. ſiue ſit munus à lingua, vt humana laudatio, vel deprecatio ad acquirendum humanum fauorem, iuxta can. *Saluator*, 1. *quæſt*.3. & D.Thom. *art*.5. & D. Bonauent. *in ſpeculo*, *loco cit.* Tanner. *diſp*.5. *quæſt*.8. *dubio* 2.

Peccatum hoc eſt Religioni oppoſitum, & ex genere mortale.

4 Probatur à S.Doctore primò. Quia vendere ea, quorum non habemus dominium, eſt iniuſtitia; ſed Simoniacus vendit ſpiritualia, quorum non habet dominium, ſed tantùm adminiſtrationem, vt prima Cor.4. dicitur: *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores Myſteriorum Dei.* Ideo Matth.10. præcipit: *Gratis accepiſtis, gratis date.*

Deinde probatur à S. Doctore *in* 4. *dub. cit. ex* 4. *Reg*.5. & *Actorum* 8. vbi damnatur in Simone, & Giezi; & in Concilio Chalcedonenſi *cap*. 2. & *extra de Simonia*, 1. *quæſt*. 1. vt notat S. Bonauent. *in* 4. *diſt*.25. *quæſt*.4.

Probatur tertiò à D. Bonauent. *ibidem:* Omnis æſtimans, inæſtimabile donum Dei pecunia poſſideri, peccat grauiter: Simoniacus autem ſic æſtimat: Ergo. Eſt Argumentum D. Petri *Act*. 8. & addit, hunc ſæpe errare in fide, quia gratiam credit non eſſe gratiam.

5 Hinc arguit. Nulla maior eſt peruerſio, quàm contrarium tractare, quaſi alterum contrarium, ſed Simoniacus tractat ſpiritualia Dei, vt ſua vendibilia, & corporalia: Ergo.

Probatur quartò à S.Doctore: Sicuti filio attribuitur ſapientia; ità Spiritui Sancto bonitas; ſed qui filio attribueret inſipientiam, grauiter erraret: Ergo & qui tribuit Spiritui Sancto auaritiam; ſed taliter æſtimat Simoniacus tractans Spiritum Sanctum, qui eſt donum ab origine liberale amoris, quaſi auaritiâ vendat dona ſua, vt dixit B. Petrus *Act*.8. Ergo.

Probatur quintò à S.Doctore *in corpore, ex Michea* 3. vbi grauiter Dominus reprehendit hoc vitium, dicens: *Principes eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebant, & Prophetæ eius in pecunia diuinabant. Propter hoc, cauſâ veſtri, Sion quaſi ager arabitur.*

6 Ponitur autem in genere Sacrilegij ab Azorio *lib*.9.*c*.17.*quæſito* 8. & Tanner. *dub*.2. etſi alij etiam à Sacrilegio vtrumque diſtinguant, Caietanus *q*.99. *art*.1. Valentia *quæſt*.16. *puncto* 4. cum D. Bonauent. *loco cit. Centiloquij*.

Eſt autem vnicum peccatum, vt ait S. Doctor *in corpore*, etſi cum eo coniungi poſſit infidelitas credens, dona Dei vendibilia, & rei ſpirituali, quæ omne pretium excedit, & gratiæ Dei pretium conuenire temporale.

7 Vocatur autem à D. Bonauent. *loco cit. ſpeculi*, iniuſtitia contra Deum, quatenus id, quod eſt ſupra omne pretium temporale, contra Diuinam voluntatem venditur. In quo non videtur ponere Simoniam Iniuſtitiam propriam; manent enim hæc ſemper ſub Dei (libero dominio, & ſicuti gratiam Dei prodigere, non eſt ſpecialis iniuſtitia, ita & vendere, vt notauit Tanner. *num*. 25. etſi iniuſtitiam ſpecialem æſtiment eam Sotus *lib*.9. *de Iuſt*.*quæſt*.5. *art*.1. & Valentia *loco cit.*

Aliqua ſibi obiicit primò, nam Saul, & Hieroboam pretium exhibere voluerunt prophetis ob prophetiæ donum. 8

Reſpondet S. Doctor, non legi vnquam prophetas illos aliquid recepiſſe; ſed illi ignoranter exhibebant, vt ſolebant exhibere etiam ariolis.

Obiicit ſecundò: Apoſtolus prima Corinth.9. 9
arguit: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus.*

Reſpondet S.Doctor, dare ſpiritualia, ob finem recipiendi temporalia, eſſe ſimoniam: Attamen dare ſpiritualia, & recipere ſuſtentationem ad labores in ſpiritualibus, non eſſe Simoniam; ſicuti autem Medicus, aut Aduocatus ob laborem poteſt recipere mercedem; Ità etiam & celebrans Miſſam.

Obiicit tertiò. Regnum cælorum, quod eſt ſpiritualiſſimum, emitur.

Reſpondetur illud emi actibus virtutum, non autem pecuniâ.

Obiicit quartò: Qui dat temporalia, vt recipiat ſpiritualia, plus ea æſtimat: hoc ergo non deordinatur.

Reſpondet S.Doctor, inordinari, dum inæſtimabile pecuniâ æſtimatur.

Primo. Simonia in tria genera diuiditur, Men- 10
talem, Conuentionalem, & Realem: Mentalis eſt, quæ nullo ſigno extrà exprimitur, ſed mente ſola concipitur, ne ſequatur opus; quod ſi mente peruerſâ fiat commutatio rei ſpiritualis, iam non eſt ampliùs purè mentalis.

Conuentionalis eſt, quæ verbis iam, vel ſignis exprimitur, ſed nec re ipsâ eſt adhuc executioni mandata, ſiue ex neutra parte, ſiue ex altera; vel quia alter dat tantùm temporale; alter verò ſpirituale ſolùm promittit; vel è contra, quia alter dat ſpirituale, alter temporale promittit, vt docent Nauar. *cap*.23. *num*.103. Valentia *num*.5. Tanner. *n*.28. Zuadius, Sotus de Iuſtitia *lib*.9. *quæſt*.8. *art*.1. & Caietanus *quæſt*.100. *art*. 6. dicant, in poſteriori ſenſu eſſe ſimoniam realem.

Realis Simonia eſt, quando peruerſa illa voluntas exprimitur, & executioni re ipſa mandatur.

Deinde diuiditur à D. Bonauent. *in* 4. *diſt*. 25. 11
dub.6. *litt*. & alis locis citatis, & aliis TT. in eam, quæ iure naturali, & Diuino prohibita eſt; & in prohibitam ſolo iure poſitiuo humano, ſine qua res ſint temporales, quæ aliquando ſunt permutabiles, ſine qua vtrinque ſint ſpirituales, vt accidit, dum beneficia illicitè permutantur, quæ tamen non eſt propriè Simonia.

Tertio diuiditur in Veram, & Præſumptam in foro exteriori.

QVÆSTIO II.

Quomodo ex parte obiecti cognoſcatur Simonia.

Duplici ex capite oriri poteſt contentio: an 12
ſit Simonia; primò ex parte obiecti, dum dubitatur: an ſit res ſpiritualis, & de hoc eſt quæſtio nunc. Secundò ex parte actus, & de hoc erit *quæſt*.3.

Dubitatur primò: an vendere officium ſeu operam docendi Theologiam, ſit Simonia.

Reſpondetur cum D.Bonau. *in* 4. *diſt*.25. *quæſt*.4.

Digitized by Google

quæſt.4. *ad* 4. nec officium docendi, nec laborem docendi Theologiam vendere, eſſe Simoniacum. Indicatur à D. Thom. *art*. 3. *ad* 3. ſequuntur Durandus *in* 4. *diſt*.25.*quæſt*.3. Richardus ibi, Caietanus *q*.100. *art*.3. Nauar. *manu*. *cap*.23. *num*.100. Sotus *lib*.9. *de iuſtitia*, *quæſt*.8. *art*. 1. Victoria *relect*. *de ſim*. Valentia *quæſt*.16. *puncto* 2. Suarez *Tom*.1. *de Relig*. *lib*.3. *c*.8. Sà V. *Simonia*, Baſſæus 3. *num*.7. Tanner. *diſput*. 5. *quæſt*.8. *dub*.2. *num*. 36. Fagundez *de contract*. *lib*. 5. *cap*.18. 23. etſi Altiſiodor *lib*. 3. *ſum*. *tract*.21. *tit*. *de Simonia*, *cap*. 3. Alenſ. 2.*part*. *quæſt*. 187. *memb*. 4. *art*.3. & alij apud Syluestrum V. *Doctor*, *quæſt*. 11. ſimpliciter negent, licitum eſſe omnem illam ſcientiam pretio docere.

Quod ſaltem de Theologia aſſerunt Paludanus 4. *diſt*.25. *quæſt*.5. Innocentius *in cap*. *Quia nonnulli de magiſtris*.

Dɪᴄᴇꜱ. Doctrina Theologica eſt donum Dei, Epheſ.4. *Quoſdam dedit Doctores*.

13 Rᴇꜱᴘᴏɴᴅᴇᴛᴠʀ, doceri ſcientiam, quæ eſt ordinariè acquiſita; hæc enim eſt, quæ propriè docetur. Aliud tamen dicendum de doctrina fidei, de qua dicitur Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date*. Similiter *cap*. *Prohibeas*, vetitum eſt Epiſcopis aliquid recipere pro licentia data magiſtris docendi etiam Grammaticam, vt dicunt alij; ſed oppoſitum magis aſtruo cum Fagundez *num*. 26. & aliis, cùm ſit eiuſdem rationis materia cum docere: Imò docere etiam pretio, ait Suarez *num*. 11. ſi tamen condignum tantùm accipitur.

14 Dᴠʙɪᴛᴀᴛᴠʀ ſecundò: an poſſit aliquid ex his, quæ ſpiritualibus antecedenter adnexa ſunt, vendi abſque Simonia.

Rᴇꜱᴘᴏɴᴅᴇᴛᴠʀ, poſſe ea, quæ pretio ſunt æſtimabilia, abſtrahendo à conſecratione, ſeu ordine, quem habent ad rem ſpiritualem poſſe vendi, vt imagines, ornamenta, vaſa ſacra, quæ ſunt patenæ, & Calices tantùm, vt ait Fagundez *num*.21. quæ ſi prophanis vendantur, debent confringi; ſecus ſi Eccleſiaſticis ad vſus ſacros. Ità ex communi, Durandus 4.*diſt*.25.*quæſt*.3. Syluester V. *Simonia*, *quæſt*.12. Sotus *lib*.9. *de Iuſtitia*, *quæſt*.7. *art*.2. *ad* 2. Nauar. *manu*. *cap*.23. *num*.108. Valentia *quæſt*. 16. *puncto* 2. Sà, Tannerus *diſp*.5.*quæſt*.8. *dub*.2. *num*. 44. ait tamen Fagundez *de contract*. *lib*.5. *cap*.19. *num*.19 vendere vaſa ſacra, etiam vt materiam, alteri Eccleſiæ abſque neceſſitate, eſſe ſacrilegium, non tamen ſimoniam, quia non venduntur vt ſacra.

Eх relatis excipiuntur aliqua, vt venditio officij cuiuſlibet adminiſtratoris Eccleſiæ, vt Oeconomi, Aduocati, aut Sacriſtani, *cap*. *Saluator*, 1. *quæſt*.3. vt notant Valentia *puncto* 2. & 5. Tannerus 46.

15 Cᴀᴇᴛᴇʀᴀ autem huius generis non ſunt vendibilia, vt Iuſpatronatus, vt ait D. Bonauent. *dub*. 5. *diſt*.25. vt ius præſentandi, &c. Agni Dei, reliquiæ; poteſt tamen pro aduectione pretium ſumi.

Qᴠᴏᴀᴅ Agnos Dei, vetitum eſt, etiam ratione materiæ ſolius, è Gregor. XIII. ſub excom. ipſo facto, eos pingere, & vendere, pictoſque tenere. At Filliucius *tract*.14. *cap*. 6. ait, extra Vrbem id non recipi: Imò & Agnos albos ratione laboris, &c. licere, aiunt multi apud Dianam *part*.3. *tract*. 6. *reſol*.12. Subſcribit Caramuel *lib*.2. *num*.867. nec abnuit Baſſæus 3. *num*.4.

16 Qᴠᴀᴇʀᴇꜱ tertiò: an pro labore, & onere comitante res ſpirituales, liceat pretium accipere.

Rᴇꜱᴘᴏɴᴅᴇᴛᴠʀ primò cum D.Bonauent. 4. *diſt*.25. *quæſt*.4.& *in dubiis litt*. poſſe; puta ſi ad miſſam longiùs ſit meandum, & plus expendendum. Ita omnes concedunt apud Baſſæum.

Sɪᴍɪʟɪᴛᴇʀ pro obligatione miniſtrandi huiuſmodi ſpiritualia. Ità Innocentius *cap*. Quoniam, Nauar. *num*. 103. Valentia *punct*. 2. Tanner. *num*.49. eſt enim aliquid diſtinctum à ſpiritualibus; Ità tamen, niſi poſitiuo iure vitentur, erit enim Simonia præſumpta.

Hɪɴᴄ putat Valentia, nec pro Ordinatione, nec pro Dimiſſoriis, nec pro cera, aut membranâ poſſe aliquid accipi, propter Concilium Trident. *ſeſſ*.21. *cap*.1. *de Reformat*.

Pʀᴏ labore autem, & onere intrinſecè ſpectante 17
ad miniſterium, aliqui negant, vt Durandus *diſt*.25. *quæſt*.3. Gabriel *quæſt*.2. Victoria *relect*. *de Simonia*, *part*.2. *num*.20. Sotus *lib*.9. *de Iuſtitia*, *quæſt*.6.*art*.1. Caietanus *quæſt*.100. *art*. 2. Nauar. *cap*.23. *num*.101. Valentia *puncto* 2. Tanner. *num*. 50. Malder *tract*. 9. *cap*.3. *dub*.6. Filliucius *cap*.3. *quæſt*. 11. Reginaldus *lib*.23. *dub*.228. Leſſius *lib*.1. *de Iuſtitia*, *lib*.2. *c*.13. *dub*.8. Suarez *Tom*.1. *de Relig*. *lib*.4. *de ſim*. *cap*.21. Fagundez *de contract*. *lib*.5. *cap*.21.

Aꜱꜱᴇʀᴠɴᴛ è regione D. Bonauent. *loco cit*. 18
Altiſiodor. *lib*.3. *tract*. 21. *cap*.2. Adrianus *quodl*. 9. Maior *in* 4. *diſt*.25. *quæſt*.6. Marſil. *quæſt*.25. & plerique Canoniſtæ cum Gloſſa *in cap*. *ſignificatum*, *de prebendis*, nec omnino improbat Suarez 3. *part*. *Tom*. 3. *diſp*. 86. *ſect*. 7. Tanner. *diſp*.50. Baſſæus 3. Vide Syluium *quæſt*.100.*art*.2. Layman *lib*.4.*tract*.10. *memb*.41. Leſſium *lib*.2.*cap*.35. *dub*.8.

Enim verò S. Doctor *ad* 4. rationem affert, & argumentum oppoſitum reſoluit; ait enim, poſſe pro labore miniſterij ſacri ordinario ſumi pretium in ordine ad ſuſtentationem decentem, vt ſpiritualibus incumbere poſſimus; non autem ponendo finem in hoc pretio, vt detur ob laborem ſimpliciter, ſpirituali rei adnexum. Quare etiam pro labore intrinſeco poterit accipi pretium, veluti pro labore ordinario celebrandi miſſam, vt ait S.Doctor; alioqui ſimoniacè plurimi acciperent pretium è miſſæ labore, cùm non niſi ordinarium expendant nullo alio incomodo, quod eſt falſum, & huc refert id prima Corinth.9. *Si nos ſpiritualia vobis ſeminauimus, non magnum eſt, ſi temporalia metamus?* Idem abſolutè aſſerit *in ſpeculo animæ*, *cap*.2.

Qᴠᴏ fit, vt augmentum laboris intrinſeci augere etiam valeat pretium, veluti ſi ſacerdos ſit ità corpulentus, vt difficile iter ſuſcipiat. Ità probabile cenſent multi apud Malderum ſuprà, quibus adhæret Bonacina *quæſt*.6. *part*. 3. & probabile cenſet Fagundez *cap*.21. *num*.2. 19

Eх dictis ruit etiam argumentum aduerſum, nempe laborem illum, vtpote intrinſecum, imbibere naturam rei ſpiritualis.

Rᴇꜱᴘᴏɴᴅᴇᴛᴠʀ enim ſeparati ratione finis intenti aſſumendi pretium, pro vt eſt labor noſter ordinatus ad Deo miniſtrandum. Væ innumeris ſacerdotibus, ſi illa opinio eſſet vera! accipitur enim pretium rei, non vt eſt labor ſpiritualis, ſed vt oneroſus, vt vidit etiam Tannerus *num*.50.

Dᴠʙɪᴠᴍ quartum eſt: an beneficia Eccleſia- 20
ſtica iure naturæ, abſque Simonia vendi queant. Suppono, tria eſſe in beneficio. Primum eſt Titulus, ſeu officium ſpirituale. Secundum vis percipiendi fructus. Tertium fructus ipſi.

Qᴠᴏᴀᴅ primum, officium illud ſpirituale vendere, eſt Simonia horrenda. Ità communiter DD. apud Molinam *Tom*. 2. *dub*. 340. Fagundez *de contract*. *lib*.5. *cap*.19. *num*. 23. Tannerum *num*.51. Baſſæum 4. *num*. 3. Venditur enim res ſpiritualis pro temporali contra omne ius, indiſpenſabileque eſt etiam à Papa.

Qᴠᴏᴀᴅ

Digitized by Google

Qvoad ius percipiendi fructus.

21 Dico primò, poſſe illud ius locari. Manet enim ius adhuc in titulo fundatum in actu primo; vetatur tamen fieri locatio vltra triennium; ſed hoc non eſt in vſu. Ideò Valentia *puncto* 2. ait, poſſe locari durante vita locantis.

Nvllo tamen modo poteſt ius illud cum eo titulo connexum vendi. Ità communiter Theologi cum D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 25. *dubiis litt.* D. Thom. *quæſt.* 100. *art.* 4. Valentia *loco cit.* Tannerus *num.* 53. qui ait, eſſe contra ius naturale. Contra Nauar. *num.* 108. Butrium *cap. ex parte* 1. *de offic. deleg.* Turrecrem. *in cap.* 1. *de Simonia*, vbi Panormit. quoad beneficia ſimplicia. Vide, quæ de collatione beneficiorum diſcuſſa habes *tom.* 4. *diſp.* 17. *de conſcient. quæſt.* 10. *ad prop.* 22. ab Alex. VII. damnatam.

22 An vero poſſit Pontifex in hoc diſpenſare.

Prima opinio eſt, poſſe fieri à Papa, quia tota prohibitio, ne beneficia vendantur in ordine ad commodum temporale, eſt Eccleſiaſtica. Ità Suarez *Tom.* 1. *de Relig. lib.* 4. *de ſim. cap.* 24. Iulius Clarus *lib.* 5. *receptarum*, §. *Simonia*, Nauar. *num.* 108. Vgolinus *Tab.* 1. *cap.* 3. §. 5. Carbo *de reſtit. quæſt.* 60. Pariſius *de reſignat. benefic. lib.* 14. *quæſt.* 3. Garzia *de benefic. part.* 1. *cap.* 2. Et eſt communis Canoniſtarum, eamque ſequitur Tanner. *num.* 54. dicens, poſſe hoc ius materialiter acceptum vendi ex cauſa à Pontifice ſummo, & adducit Leſſium *lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 2. & alios; Fagundez *num.* 16. *cap.* 10. dicit, id fieri poſſe à Pontifice, ſi ſeparet ius fructuum à titulo ſpirituali, quod idem eſt, ac materialiter vendere. Hæc mihi videtur D. Bonauent. *locis adductis*, qui vbique conſtanter ait, ſeparato ſpirituali, poſſe temporale vendi.

23 Secvnda ſententia negat, id fieri poſſe. Ità Victoria *relect. de ſim. num.* 44. Valentia *quæſt.* 16. *puncto* 2. Sotus *lib.* 9. *de Iuſt. quæſt.* 5. *art.* 2. Syluester V. *ſim. quæſt.* 12. Couar. *reg. pec.* 2. *part. lib.* 8. & plurimi alij apud Garciam. At Suarez, atque Fagundez *num.* 17. eam tenent caſu; quo Pontifex non ſeparet à ſpirituali beneficio ius emolumenti, quæ non poſſe ſeparari ait Baſſæus *num.* 5. quia venditur ius ad fructus.

At quoad fructus poteſt Pontifex de eis diſponere, imponere penſionem, &c. non ſine iure eos percipiendi, nec dando ſimul ſpiritualem titulum. Ità communiter apud Victorium *num.* 50. Valentiam, & alios, & conſtat ex canonibus, & praxi. Vide Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 13. *de Reform.*

24 Qvod dixi de beneficiis, idem dic de penſionibus, quæ dantur propter titulum ſpiritualem, non de iis, quæ mutantur temporali. Ità Valentia, & Tanner. poſt Sotum, & Victoriam: Sunt autem temporales, vt Sacriſtæ, pulſatores campanarum, &c. Spirituales, quæ dantur Clericis, vt Clerici ſunt, & imponunt obligationem habitus clericalis, & tonſuræ ex Conſtitutione Sixti V.

25 Ad beneficia reducuntur etiam Præſtimonia, quæ ſunt portiones quædam abſtractæ à redditibus beneficiorum, & deſignatæ, vt per modum ſuſtentationis, & adiutorij conferantur iuuenibus ad ſtudia peragenda, vt eo modo poſſint erudiri, & Eccleſiæ inſeruire, vt ait Suarez *lib.* 4. *de horis canonicis*, *cap.* 12. Fagundez *num.* 19. Hæc cum beneficiis computanda, probabilior pars cenſet apud Suarez *Tom.* 1. *de Relig. cap.* 25. *num.* 4. vbi ait, ità declaratum à Pio V. in quodam motu proprio. Vide Malderum *de Simonia, diſp.* 12. & 13. Reginaldum *lib.* 25. *cap. vlt.* Fagundez *cap.* 20.

Qværes quintò: an ſit Simonia rem ſpiritualem cum ſpirituali commutare.

Respondetvr, non eſſe Simoniam, ſi non adſit aliquod temporale connexum. Ità Valentia *puncto* 3. Fagundez *num.* 58. & alij. Sic de precibus vſus pius inoleuit. Sic & Baſſæus 4. *num.* 4. 26

Permvtatio autem beneficiorum, vbi temporalia ſpiritualibus adnexa ſunt, poſitiuo iure vetita eſt, ſi abſque legitima authoritate fiat *cap. Quæſitum*: *cap. Cùm olim de rerum permutatione*, & hoc ſenſu loquitur D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.* 2. dicens, permutando ſpiritualia beneficia abſque ſuperioris auctoritate, contrahitur Simonia ſecundum iura: repugnat enim iuri Canonico relato, imò & iuri naturæ, quia priuata perſona non poteſt alteri conferre beneficium. Vide Doctores in Baſſæo 5. *num.* 8.

Qvod ſi fiat mutatio, vel tranſactio, ſeu pactum, dando ſpirituale pro temporali, vel è contra, tanquam pretium reſignationis, vel permutationis, erit ſimonia, iure naturæ vetita, vt ait Tanner. *n.* 60. poſt D. Bonauent. *loco citato*. 27

Potest tamen reſignare beneficium, reſeruatâ ſibi penſione moderatâ, authoritate ſuperioris. Ità Leſſius *dub.* 15. Vide Tannerum *num.* 62. & Baſſæum *num.* 9.

Qværes ſextò: an poſſit vendi Iuſpatronatus, adnexus Eccleſiæ.

Respondetvr, ſimpliciter eſſe Simoniacum vendere præcisè Iuſpatronatus, per accidens verò poſſe, vt cùm venditur oppidum, cui adnexum eſt. Ità S. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 25. *dub.* 5. *litt.* & *quæſt.* 3. quem communiter ſequuntur Molina *Tom.* 2. *de iuſtitia*, *dub.* 340. Nauar. *tract.* 2. *conſil. tit. de Simonia, conſil.* 87. Gregorius Lopez *lib.* 5. *tit.* 5. *partita* 5. Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 3. Menoch *de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 90. *num.* 25. Garcia *de benefic. part.* 5. *cap.* 9. Suarez *Tom.* 1. *de relig. lib.* 4. *cap.* 28. Rodriquez *Tom.* 2. *qq. regul. quæſt.* 122. Paulus Citadinus *de Iure patr. part.* 9. qui tamen addit, quod ſi in venditione Caſtri exprimatur Iuſpatronatus, venditio eſt nulla, & citat Geminianum, qui tamen oppoſitum dicit cum Baldo *leg. fin. Cod. de edict. D. Adriani*. Vide Fagundez *cap.* 19. *num.* 16. 28

Prænotandvm ait S. Doctor *quæſt.* 3. quod ſpirituale dicitur tripliciter. Vno modo quod eſt ſpiritnale purè, vt gratia, virtutes, & dona; & hæc nec de facto, nec de iure vendi poſſunt, imò ſi quis ea habens, vellet vendere, non ſolùm non acquireret amplius, ſed etiam quod haberet, amitteret. Qui enim acquirit Simoniacè, reſtitutioni tenetur. Itaque qui non modò ex ſacramentis, donis Sancti Spiritus, Sacerdotio, & Eccleſiæ beneficio pretium accipit, ſed & vt rite ea operetur, vult recompenſari, puta pro Sacramentis ritè adminiſtrandis, tenetur reſtitutioni, quia ex Iuſtitia Religionis tenetur ea ritè conficere, atque miniſtrare, vt notat Fagundez *lib.* 5. *cap.* 18. *num.* 9. & idem dic de operibus virtutum, quibus tenemur ex iuſtitia, vt notat Molina *Tomo primo de Iuſtitia*, *tract.* 2. *dub.* 89. & alij, neque ob ea, ad quæ tenemur ex voto, vt ait Molina *diſp.* 93. neque ob ea, ad quæ tenemur ex præcepto, vt ait idem Molina ibidem, & alij. Tandem res ſacræ, & religioſæ validè nequeunt vendi. 29

Qvare vendens mala fide, tenetur ad pretium rei, & ad intereſſe ante omnem ſententiam, vt ait Molina *diſp.* 340. Ratio eſt, quia fraus non debet cuique patrocinari, *cap. ſedes Apoſtolica*, *de reſcriptis*: cap. *ex litteris*, *de dolo*. 30

Alia ſunt ſpiritualia (ait S. Doctor) quia licet corporalia ſint in ſe, adiunguntur tamen ſpiritualibus, vt Sacramenta Eccleſiæ; & hæc nequeunt vendi

vendi de iure; ſed tamen poteſt vendi res corporalis adiuncta; qua venditur conſequenterq; etiam res
31 ſpiritualis. Sic Epiſcopus Simoniacus, pretio comparato, confert poteſtatem miniſterialem per aliquod Sacramentum, ſeu ſignum exterius diſpenſatam, cui inſeparabiliter eſt adiuncta, nam eo ipſo quod confert validè Sacramentum, confert etiam poteſtatem ſpiritualem inſeparabiliter adiunctam, eſto contra ius; confertur enim Character, & conſequenter Ordinis poteſtas. Ideò prohibetur venditio Ordinis Simoniaca 1. *quæſt.* 1. à Calixto, Gregorio, & Leone Pontificibus, qui, quoad gratiam ſancti Spiritus, non neceſſariò connexam cum Charactere, declarant eam non conferri recipienti Simoniacè, tametſi conferatur poteſtas.

32 Alia ſunt ſpiritualia adiuncta rebus corporalibus, quæ tamen ſunt temporales, vt Calix conſecratus, vel Iuſpatronatus, quia ibi conſecratio iniuncta eſt augmento, & Iuſpatronatus fundo, & hoc facto poteſt vendi, quia venditur validè, non tamen de iure, quia illicitè venditur, ſed tamen cum eo, cui adiunctum eſt, tranſit in dominium ementis; etſi non vendatur conſecratio calicis, ſed calix. Sic & fundus vendi poteſt, cui adnexum eſt Iuſpatronatus; ſed non ipſum Iuſpatronatus de iure, quin committatur Simonia. Itaque qui vaſa vendit ſacra (& ſunt ea ſola, quæ conſecrantur, nempe calices, & patenæ, vt docent Archiepiſcopus Bracar. *p. p. deu. diſp.* 23. *in cap. liceat*, Sanchez *ſumma*, *lib.* 2. *cap.* 43. & alij apud Fagundez *lib.* 5. *de contract. cap.* 19. *num.* 20.) eſt Simoniacus; ſimiliter qui vendit Iuſpatronatus, quia ſunt res ſpirituales. Si tamen vendatur res adnnexa, vt caſtrum, vel ager, non erit Simonia, vt dixi ſuprà.

33 Quæstio ingens eſt: Vtrum vendi, & emi queant Commendæ, non quidem clericales, quæ dantur veluti in titulum beneficij; hæ enim ſpirituales ſunt, vt probat Suarez *lib.* 4. *de ſimon. cap.* 27. Fagundez *cap.* 20. *num.* 7. ſed commendæ militares, quæ dantur militibus aliquorum ordinum.

Certvm eſt, militias, quæ ſunt Religiones, eſſe ſpirituales, vt eſt Religio equitum S. Ioannis Melitenſium, & hi gaudent beneficio fori.

Cæteri verò de *Alcantara*, de *Calatraua*, non ſunt religiones, neque gaudent foro. Itaque dare pecuniam, vt admittatur ad eos ordines, non erit Simonia. Ità Diana *Tract.* 2. *de dub. Regul. reſol.* 64. Fagundez *loco cit. num.* 9. & alij apud eos; at pro habitu Melitenſium pecuniam recipere, erit fracida Simonia, & multo magis pro religionibus regularium. Ità DD. apud Baſſæum 3. *num.* 9.

34 Hinc etiam ſequitur, Commendas eorum Ordinum, qui non ſunt religiones, abſque Simonia vendi poſſe. Ità communiter apud Fagundez *num.* 10. *cit.* At Commendæ religionis Melitenſium ſpirituales ſunt, neque poteſt vendi ad eas iuriſdictio.

Mvlto magis Simoniacum erit vendere iuriſdictiones ad audiendas confeſſiones, ad abſolutionem accipiendam, ad Indulgentias. Similiter ad licentias laborandi in die feſto, non ieiunandi. Pariter iuriſdictionem Eccleſiaſticam in foro externo. Tandem omnis actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ eſt materia Simoniæ, vt notat cum aliis Baſſæus 3. *num.* 12. Ità Doctores apud Fagundez *cap.* 22. cum D. Bonauentura *in confeſſionali*, *cap.* 5. *particula* 49.

35 Potest tamen Pontifex pro diſpenſationibus aliquid recipere. Vide Suarez *Tom.* 2. *de Religione*, *lib.* 6. *de voto*, *cap.* 27. Leſſius *Tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 10. Sanchez *lib.* 4. *Decal. cap.* 46. vbi docent ſanum eſſe conſilium in diſpenſationibus votorum aliquam iniungere commutationem, quia communiter tarò tales diſpenſationes ſunt ſufficientes. Addit Fagundez *num.* 11. ſi cauſæ ſint apertæ, & ſufficientes, nullam eſſe faciendam commutationem.

QVÆSTIO III.

Quo pacto committatur Simonia ex parte ipſius actus commutationis.

Qvæstio prima eſſe poteſt, an quomodocumque accipere temporale pro ſpirituali, ſit Simonia, vel è contrà. 36

Respondetvr, non eſſe, niſi quando temporale accipitur, tanquam pretium rei Spiritualis, vel è contra; quando verò commutatur, vt propter motiuum, vel ſolum ob compenſationem gratuitam, non accidit Simonia, ſaltem in foro conſcientiæ. Ità ex mente D. Thom. *quæſt.* 100. *art.* 1. & D. Bonauenturæ *locis allatis quæſtionibus præcedentibus*, præcipuè *in* 4. *diſt.* 25. *in dubiis, litt.* & *q.* 4 cæteri, Syluest. V. *Simonia*, *quæſt.* 3. Caietanus V. *Simonia*, Nauar. *c.* 23. *num.* 100. Valentia *quæſt.* 16. *puncto* 3. Fagundez *de contract. lib.* 5. *cap.* 18. & *ſequent.* Tanner. *diſp.* 5. *q.* 8. *dub.* 3. Ratio conſtat ex dictis *quæſt.* 1.

Erit tamen Simonia in caſibus, iure expreſſis.

Ex dictis habes, non eſſe Simoniam Sacerdotum accipere aliquod ſtipendium pro Miſſis, aliiſque miniſteriis ſpiritualibus; accipiunt enim ſolùm ex gratitudine; ex iuſtitia verò accipiunt, quatenus talia miniſteria ſunt oneroſa, vt notat Valentia *loco cit.* Tannerus *num.* 68. qui ita incidunt in ſenſum D. Bonauent. *quæſt.* 2. relati, licere pro labore intrinſeco pretium ſacrorum accipere. 37

Habes etiam poſſe impendi aliquas donationes Eccleſiæ ſub onere miniſtrandi Miſſas, quia ſpirituale tunc eſt tantùm motiuum, nec eſt emptio. Vide Syluestrum V. *Simonia*, *quæſt.* 17.

Neqve erit ſimonia ex metu conferre alicui aliquid ſpirituale, nihil enim alienum accipit, ſed ſua tantùm ſeruat, eoque tanquam mero motiuo inductus, dat ſpirituale, vt docent Victoria *num.* 24. Valentia *loco cit.* Tannerus *num.* 74. Putat tamen Valentia, fore ſimoniam, ſi ex metu amittendi futurum bonum, detur ſpirituale; addit tamen Tannerus non eſſe verum, quando ex mero motiuo id præſtat, niſi fortè ſecundùm præſumptionem ſit ſimonia, ideò S. Doctor *diſt.* 25. *dub.* 6. vnam cauſam ſimoniæ ponit timorem malè humiliantem.

An verò ſit ſimonia, conferre beneficium ob conſanguinitatem, negant Tanner. 2. 2. cum S. Thom. *quæſt.* 100. *art.* 5. Nauar. *num.* 101. Sotus *quæſt.* 7. *art.* 3. Victoria *num.* 27. Valentia *loco cit.* niſi adſit expectatio alterius commodi, tanquam pretij, quamuis dicant, aliter peccati poſſe in acceptione perſonarum. 38

S. Bonaventvra *loco cit.* aſſerit, eſſe ſimoniam, ſicuti etiam dare ob honores acquirendos, & famam popularem, ſi tamen hæc in pretium computentur, ſiue dentur immediatè conferenti, puta beneficium ſine collateralibus, ſunt enim bona omnia temporalia, quæ ſpiritualibus nequeunt compenſari, & ità S. Doctor non recedit à cæteris; Graue autem dubium hîc oritur: Vtrum liceat aliquando paciſci de retribuendo temporali pro beneficio ſpirituali. 39

Digitized by Google

40 Prima opinio eſt in foro quidem externo præſumi Simoniam, per ſe tamen in foro conſcientiæ poſſe fieri, modò temporale non petatur, tanquam pretium rei ſpiritualis, nec eiuſmodi pactum ſpecialiter iure poſitiuo prohibeatur, vt accidit in commutatione beneficiorum; tunc enim eſſet Simonia ſaltem iuris poſitiui. Ità Tannerus *diſp.* 5. *de Relig.quæſt.*8. *dub.*3. *num.*76. Suppl. Gabriel *in* 4.*diſt.*25. *quæſt.* 2. Caietanus *quæſt.* 10. *art.*3. & *in ſumma*, *v. Simonia*, Sotus *lib.*9. *de Iuſtitia*, *quæſt.* 6. *art.* 1. Nauar. *manuali*, *cap.* 23. *num.* 101. Valentia *quæſt.* 16. *puncto* 3. quem probabilem ait Diana *p.p. Tract.* 16. *reſol.* 49. vbi refert etiam Suarez *Tom.* 1. *de Relig. lib.* 4. ex Nauar. non eſſe Simoniam, ſi aliquid detur pro labore ſuſcepto, eundo, & redeundo ad beneficij collatorem, vel in compenſationem alicuius damni, quod ea de cauſa patitur, ſed cauendum monet, ne Simonia hîc pallietur.

41 Idem Diana *part.* 6. *tract.* 7. *miſcell. reſol.* 42. refert Cæleſtinum *in Compend. Theol. moral. tract.*17. *cap.*4. *num.*3. vbi docet, non eſſe Simoniam deducere in pactum, titulo gratitudinis, promiſſum ratione beneficij collati; non tamen licere, ſi debito iuſtitiæ exigatur pactum gratitudinis. Subſcribit Ghilinus *in pract. reſol. caſuum, conſc. verbo beneficium, num.*7.

Tamen Diana in praxi hanc ſententiam non recipit.

Igitvr tale pactum eſſe Simoniacum, docet Syluius *in reſol. variis*, *v. Simonia* 2.° *comb.* 2. nam contractus, & pactum non eſt ex mera gratitudinis cauſa, dum in pactum deducitur. Idem cenſet Bonacina *Tom.* 1. *diſp.* 1. *de Simonia*, *quæſt.* 5. *puncto* 1. *num.*7. Filliucius *Tom.*3. *tract.* 45. *cap.* 10. *num.*24. Vide Raphaelem de la Torre 2. 2. *quæſt.*100. *art.*6. *dub.* 3.

42 Hæc ſententia videtur declarata *cap. finali extra de pactis*, vbi dicitur: *In ſpiritualibus omnis pactio, omniſque conuentio ceſſare debet*, & cap. quæſitum *extra de rerum permutatione*, dnotatur huiuſmodi pacta continere ſemper labem Simoniæ. Vide & *cap. Tua nos*, *& Simonia*, & *cap. quem Pio I. quæſt.*2.

D. Bonaventvra *in ſpeculo animæ*, *cap.* 2. Tranſactionem ſpiritualis beneficij eſſe Simoniam affirmat, & ait: *Tranſactio autem eſt de quacunque re ſpirituali non gratuita pactio.*

43 Hic ſubtiliſſimè rationem habet, quam ſumit Syluius, nempe, Tranſigere, & paciſci, repugnare gratuito; & ideò primam ſententiam ſequitur, quæ mihi admodum probatur; non enim percipio quâ ratione ſtent ſimul pactum huiuſmodi, & ſincera redditio ex mera grati animi exhibitione; Ideò omnes pactiones Simoniacæ declarantur, 1. *quæſt.* 1. *cap. ordinationes*: *cap. ſunt nonnulli*: *cap. ſtatuimus decretum*: *cap. ſi quis à Simoniacis*, vt notat D. Bonauent. *in confeſſionali*, *cap.* 5. *particula* 47. & poſt eum alij apud Baſſæum 8. *& ſeqq.* vbi tamen ait poſſe paciſci, ſed ſuſpensè ad conſenſum Prælati.

QVÆSTIO IV.

De Pœnis Simoniacorum.

De ſingulis ſpeciebus Simoniæ agendum eſt. 44

Simonia quidem mentalis nullam pœnam ſubit, niſi æternam coram Deo; eſt communis ſententia apud Valentiam *puncto* 6. qui addit, hoc verum eſſe, etiamſi mentalis ad actum exteriorem prouenerit dandi, & recipiendi, patet ex *cap. mandato*, quod eſt vltimum *extra de Simonia*, contra Adrianum *quodl.*9.Sotum *lib* 9.*de Iuſtitia*, *quæſt.*8.*art.*1. Aragon. *quæſt.*100. *art.* 6. dicentes, talem Simoniacum teneri ad reſtitutionem: Nam neque temporale, quod per eam acquiritur, eſt reſtituendum, nec beneficium acquiſitum reſignandum, niſi fortè conſtet, temporale illud non niſi ab inuito datum eſſe ad redimendam vexationem, vt notat etiam Tannerus *n.*44. Baſſæus *loco cit.*

Conventionalis Simonia primò obligat ad reſtitutionem, ſiue temporalis, ſiue ſpiritualis, modò id reſtitui poſſit, vt beneficium; nam Sacramentum reſtitui non poteſt, vt notat D.Bonauent.4. *diſt.*25. *quæſt.*4. 45

Probatvr. Omnis enim contractus Simoniacus, ſeu conuentionalis, ſeu realis, eſt nullus, ſaltem iure poſitiuo *cap. Preſbyter*: *cap. ſi quis Epiſcopus* 1. *quæſt.*1. *cap. de hoc*: *cap. Adrianus*, *de Simonia*, vt refert S. Doctor *in confeſſionali*, *cap.* 5. & extrau. *Deteſtabile*, eodem titulo.

Probabile tamen ſimul eſſe, ait Tanner. *num.*86. nullam Simoniam conuentionalem, excepta ea, quæ confidentiæ dicitur, inducere ipſo facto vllas pœnas iuris poſitiui. Idem cenſent Nauar. *n.*104. Couar. *in Clementina ſi furioſus*, *part.*1. §. 1. Leſſius *lib.*2. *cap.* 35. *dub.*17. etſi contrarium dixerint Sotus, & Caietanus. 46

Est autem Simonia confidentiæ, qua quis cum aliquod, cui beneficium Eccleſiaſticum confert, aut reſignat, aut quem ad id præſentat, aut eligat, aut quoquomodo curando, vt aliquid prædictorum fiat, promouet, ſaltem tacitè paciſcitur (ſine pacto enim ſaltem tacito Simonia non accidit, vt poſt Nauarrum *num.*107. ait Leſſius *dub.*16. *num.*95. Tannerus 96.) vt illud idem beneficium ſibi, aut alteri reſignet, aut penſionem ex eo, aut fructus, eorumve partem alteri præſtet.

Itidem, ſi admittas aliquod ius acceſſus, regreſſus, aut ingreſſus. Acceſſum ad beneficium procurat Prælatus, qui volens alteri beneficium, puta nepoti, ei dat ius, ſed interim defert alieno donec nepos ad ætatem congruam veniat, ad quam peruenniens, propria authoritate beneficium adeat. Regreſſum habet, ſi reſignet beneficium, cumiure illud recipiendi, ſi ille præmoriatur, vel fiat Epiſcopus, aut ſi penſionem non ſolueret: Ingreſſum dicitur habere, qui priuſquam poſſeſſionem beneficij adeat, alteri reſignat ſeruato iure illud adeundi, ſi ille præmoritaur, vel Epiſcopus eretur, aut fiat religioſus. Has retroceſſiones reprobat Concil. Trident. *ſeſſ.*25. *cap.*7. 47

Hæc Simonia infert contrahentibus anathema Papale; Secundò priuationem beneficij; Tertiò priuationem aliorum beneficiorum ante obtentorum; Quartò inhabilitatem ad omnia beneficia; Quintò collatio talis beneficij, Simoniacè collati. Papæ ſoli reſeruatur. Ità Pius V. *extr. intolerabili.* Vide Nauar. *num.*100. 48

Ad

Ad has pœnas ſubeundas requiritur, vt tam ſit acceptum beneficium, vt monent Leſſius *lib.* 2. *c.*35. *dub.*26. Filliucius *tract.* 45. *cap.* 13. *quæſt.* 5. Suarez *cap.*43. *num.*13. & alij ap.

49 Nota, hinc Simoniam, iure tantùm Ecclesiaſtico vetitam, ſolam inducere ipſo facto pœnas iuris poſitiui. Quod ſi poſtea impleta fuerit pactio, retrotrahuntur pœnæ ad tempus pacti. Aliqui tamen hæc in ſolo foro ſoli concedunt, vt Nauar. *c.*25.*num.*104. Henriquez *de excom. cap.* 19. Itidem valere ſolùm poſt ſententiam docent Leſſius *loco cit.* Sanchez *lib.*9. *de matrim. diſp.*30.

Aduerte etiam has inhabilitates incurri etiam quando examinatores ad parœcias aliquid ex examine ab incurrandis accipiunt vt notat Leſſias *cap.*34. *dub.*26. & 27.

50 Simonia realis in ordinibus ſacris has pœnas ſubit. Primò ordinans eſt excommunicatus. Secundò ſuſpenſus à conferendis vllis ordinibus, etiam prima tonſura. Tertiò ſuſpenſus ab omni actu Pontificali. Quartò interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ. Quintò ſi contra hæc adhuc agat, ſuſpenſus eſt ab adminiſtratione ſuæ Eccleſiæ, & perceptione omnium fructuum beneficiorum. Sextò à ſolo Rom. Pontifice poteſt abſolui, etſi delictum ſit occultum, Extrau. *Cùm deteſtabile.* Sixti V. Vide Leſſium *lib.*2. *cap.*35. *dub.*24.

51 Qui ordinem ſic ſuſceperit; Primò excommunicatus eſt ipſo facto. Secundò ſuſpenſus ab executione ſuorum ordinum. Tertiò miniſtrans fit irregularis. Deinde per Bullam Sixti ipſo facto priuatur omnibus dignitatibus, & beneficiis, & fit inhabilis ad illa. Quartò abſolutio, & diſpenſatio reſeruatur Papæ; ſi autem caſus ſit occultus, ſepoſita Bulla Sixti, poſſet diſpenſare, & abſoluere, Epiſcopus è Concil. Trident. Vide Dianam 4.*part. tract.*4. *reſol.*157.

52 Qui beneficium confert, vel procurat alteri ſimoniâ reali eligendo, præſentando, poſtulando, vel inſtituendo, eſt ipſo facto excommunicatus. Nomine beneficij intellige Abbatiam, Prioratum, Rectoratum, Guardinatum, Prouincialatum, Generalatum, &c. vt docent Pottel. V. *Simonia*, Suarez *tract.*5. *diſp.*52. *ſect.*4. Sigiſmundus à Bononia *part.* 2. *cap.* 1. *diſp.*55. Diana *loco cit. reſol.*156. Baſſæus V. *Simonia* 6. *num.*2. Alij tamen nomen beneficij reſtringunt, quippe in materia odioſa, ad prouentualia. Ità Azor 3. *part. lib.*12. *cap.*21. *quæſito* 6. Bonacina *diſp.*1. *quæſt.*7.§.2. & aliqui beneficium ſic, adit: Primò eſt ipſo facto excommunicatus. Secundò talis collatio eſt nulla, nullumque ius tribuit; tamen ſi Simonia pro inſtitutione commiſſa ſit, electio non eſt irrita. Tertiò fit inhabilis ad idem beneficium, etſi Simonia eſt publica, & deducta ad forum externum à ſolo Papa iure poteſt reddi habilis. Si verò occulta, cenſent aliqui, eam tolli ab Epiſcopo. Eandem à confeſſariis mendicantibus auferri poſſe docent Crouſers *ad c.*7. *Reg. min. lect.*28. Baſſæus V. *Simon.*6. *num.*2.

53 Simonia realis circa religionis ingreſſum, Primo inducit anathema. Secundò conuentui, ſeu Capitulo ſuſpenſionem, ſi conſenſerint. Tertio admiſſi ſunt inhabiles ad monaſterium. Hæ tamen pœnæ incurruntur ſecuta profeſſione, non autem ſi ante eam Simonia retractetur, ità Filliucius *cap.* 13. Reginaldus *lib.*23.*n.*173. Suarez *cap.*56. *num.*7. Baſſæus *cit. num.* 3.

Nota ex communi ſententia excommunicationem, quæ contra Simoniacos in ordine, vel beneficio infligitur, incurri etiam ob Simoniam, ſolo iure humano vetitam, vt in permutatione beneficij ſine ſuperioris authoritate, reſeruatio penſionis ſine authoritate Papæ, &c. Ità DD. in Baſſæo. Tamen oppoſitum docent alij cum Diana *part.* 4. *tract.*4. *reſol.*155. Vide Tannerum *num.*95.

Omnem Simoniam abſolui poſſe à confeſſariis Mendic. docet noſter Crouſers *lect.* 28. quia Pontifices poſt Sixtum reſeruantem, dicunt eum, qui poteſt abſoluere ab hæreſi, poſſe etiam à quibuſuis reſeruatis. 54

Addunt aliqui, pœnas iure ſtatutas habere locum in Sacramento ordinis, atque in beneficiis, & ingreſſu Religionis: Quare in aliis Sacramentis conferendis, in conſecrationibus, diſpenſationibus, & in penſione vendenda dicunt eas non incurri, ſicuti nec in permutatione ſuprà dicta, quia nullo iure exprimitur: Sic Tannerus. Poteſt autem in Simoniaco ſcienter beneficiato ſolus Papa diſpenſare.

Restitutio quoque inſtat Simoniacè accepti. Ità DD. cum D.Bonauent. *in* 4. *loco cit.* 55

Acceptum pro re ſpirituali reſtituendum eſt iure diuino, etſi res ſpiritualis non ſit tradita. Hanc reſtitutionem faciendam ei, qui tradidit, docent aliqui apud Baſſæum 7. ex *cap. veniens de Simonia*, ante iudicis ſententiam.

Vera tamen ſententia eſt, reſtituendum Eccleſiæ. Ità D.Thom. *quæſt.* 100. *art.*6. *ad* 4. & *quæſt.*32. *art.*7. & Doctores omnes ante Sotum cum D. Bonauent. Allegantur ſpeciatim Canoniſtæ, *cap. de hoc* & *cap. Audiuimus*, *de ſim.* 56

Ad *cap. Veniens*, dico eo caſu eum dediſſe abſque culpa. Itaque non ritè Valentia, & alij dicunt dominum rei temporalis non priuari dominio, ſed ſolùm ſpirituali. Sanè vterque, mala fide agens, eſt æqualis.

Si beneficium iam ſit traditum, & Simonia vtrinque completa, aliqui cum Soto docent reſtituendum danti ante ſententiam, ſed poſt eam Eccleſiæ. 57

Vera tamen ſententia, vt dixi, eſt reſtituendum etiam ante ſententiam. Ità D. Thom. ſuprà, & D.Bonauentura.

Pretium Simoniacè, ſed non iniuſtè acceptum, non eſt reſtitutioni obnoxium iure naturali diuino, quia reſtitutio debetur violatæ iuſtitiæ: at Simonia eſt irreligioſitas.

Pretium verò, pro re ſpirituali acceptum, eſt contra iuſtitiam: Ideò tenetur, tametſi Nauar. *n.*103. Syluester *quæſt.*10. Caietanus V. *ſimon.* dicant non teneri ad reſtituendum. 58

Res ſpiritualis, Simoniacè acquiſita, non eſt iure diuino dimittenda; puta beneficium. Ità communiter apud Baſſæum 7. *num.*3.

Iure autem Eccleſiaſtico res ſpiritualis non eſt reſtituenda, niſi ſit beneficium Eccleſiaſticum. Cætera autem ſpiritualia, vel dimitti nequeunt, vt Sacramenta, niſi quoad vſum, vt in Ordinibus. vt ait S.Doctor ſuprà, vel non ſunt dimittenda ante ſententiam.

Tamen quoad pretium, eſt iure poſitiuo reſtituendum. 59

Nota etiam fructus reſtituendos, vel Eccleſiæ, vel ærario Apoſtolico, vel in pios vſus; vel ſucceſſori, vbi vſus eſt, fructus vacantis beneficij huic dati, Leſſ. *num.*174. Tannerus 92. & alij.

Etiam qui bona fide acquiſiuit ſibi ab alio Simoniacè obtento, tenetur reſtitutioni (excipe fructus bona fide conſumptos) ex D.Thom. *ad* 3.

Excipiunt, ſi ille ex malitia hunc eis bonis onerauit, vt reſtituere cogeretur; tunc enim lex non obligauit. 60

Digitized by Google

DISPVTATIO XIII.

DE CÆTERIS VIRTVTIBVS, *IVSTITIÆ ADNEXIS.*

IVSTITIA, præter cæteras virtutes, id obtinet priuilegij, vt hominem Deo, ſibi, & proximo concordem faciat; ideò in ſua latitudine generalis quædam eſt virtus, nec animæ imperium priùs occupat, quàm magno plurium virtutum comitatu ſtipata, de ſuo ſit ſecura dominio; præcipua eius iura, & munia huc vſque expendimus; vitia quoque, quæ perpetuam ipſi bellum iudixêre, diſcuſſimus. Reſtant igitur hic pediſequæ quædam virtutes, Iuſtitiæ iugiter obſequentes; eas modò libet examinare: Et primò quidem occurrit Pietas, patriæ, parentibus, &c. beneuolum exhibens cultum: Secundò Obſeruantia, debitum ſuperioribus honorem deferens: Tertiò Dulia, quæ ſanctos, & quidquid horum eſt, veneratur: Quartò Obedientia, nil præceptum prætermittens: Quintò Gratitudo, cui manet alta mente repoſitum beneficium, vt illud ſuo tempore rependat: Sextò denique obuiat Vindicatio, quæ illatam Iuſtitiæ iniuriam inultam non relinquit: His opponuntur plura, quam ſint virtutes, vitia, cùm malum in plura ſoleat diuidi capita, quàm bonum, vnitis quippè viribus ſecurius: Solitâ de ſingulis breuitate agam.

SECTIO I.

De Pietate.

VIRTVTES, quæ cognato aliquo fœdere iunguntur, ſibi ſua nomina non raró accomodant; vnde Pietas pro miſericordia, ſeu illa compaſſione, qua erga aliquos mouemur, ſæpe ſumitur, & è contra; hinc etiam affectus ille, quo, quædam Bruta ſuos fætus tanta alunt ſollicitudine, in ſpeciem pietatis tranſit, vt à nonnullis vocatur; non abs re igitur erit, quid verè ſit Pietas, quot modis ſumitur, & qualis ſit virtus, inquirere.

QVÆSTIO I.

Quid ſit PIETAS, *& qualis Virtus.*

D.Bonauent.3.diſt.35.quæſt.6.
D.Thom.2.2.quæſt.101.art.1.

1 NOTAT S. Doctor *in* 3. hîc, & *diſt.* 9. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 3. ex D. Auguſtino 10. *de ciuitate, cap.* 1. & aliis locis, Pietatem multimodè accipi.

PRIMÒ enim ſignificat cultum Dei, ipſamque Religionis virtutem, qua Deus colitur, quam Græci EVSOBIAM vocant. Qua ratione volentes aliquem à Religione commendare, eum appellamus pium.

SECVNDÒ ſignificat virtutem miſericordiæ, vt ſcribit etiam Hugo *de clauſtro*, & D.Bonauent. *de dono Pietatis*, & D.Gregorius 1. *moral. cap.* 2. huius autem rationem reddit S. Auguſtinus *loco cit.* quia opera miſericordiæ ſunt à Deo peculiari ratione præcepta, ex qua conſuetudine factum eſt, vt & ipſe Deus pius dicatur.

TERTIÒ ſignificat ſpeciale donum Spiritus ſancti, vt habes *Iſaiæ* 11. 2

CÆTERVM alio modo accipitur hîc pro Virtute, qua debitus patriæ, parentibus, conſanguineis, & conciuibus cultus tribuitur. Hanc ſic definit S.Doctor 3. *part. Centil. ſect.* 42. & *Opuſc. declaratorio terminorum Theol.* & *in Compend. Theol. verit. lib.* 5. *cap.* 37. è Cicerone, lib. 2. de Iuuentute. *Pietas eſt per quam ſanguine iunctis, patriæque beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus.*

RATIO eſt, quam affert Tanner *diſp.* 6. *quæſt.* 1. *dub.* 1. ex D. Bonauent. 3. *diſt.* 35. quia naturale ius dictat affectum erga ſuum principium, ſpeciali ratione, atque adeò virtute. Sicuti ſpeciali ratione ferimur in Deum, vt principium noſtrum, virtute Religionis. Sunt enim parentes, & patria, è quibus ortum habuimus, & enutriti, ſecundaria nobis poſt Deum principia. 3

IN cultu ſanè parentum includitur honor debitus aſcendentibus, & cæteris conſanguineis, quippe ad noſtros parentes ſpectant, vel vt principia, vel vt effectus, vel coniuncti, vt docet S. Bonauent. *locis adductis*, ex Ariſtotele 8. *Eth. cap.* 12. In cultu itidem patriæ includitur cultus omnium conciuium, & omnium patriæ amicorum. 4

HÆC virtus eſt pars potentialis Iuſtitiæ eximia, vt docet S. Doctor *ſect.* 1. D. Thom. *art.* 3. & alij, quippe quæ ſpeciale in obiectum fertur, nempe, in parentes, & patriam, vt ſunt principium connaturale producens, 5

Digitized by Google

producens, atque gubernans. Quamuis enim diligere omnes ſit Charitatis; tamen affectus in parentes ſub ratione hac, eſt ſpecialis Virtus Pietatis. Sic etiam, tametſi iuſtitia Legalis feratur ad patriam, vt bonum commune; tamen vt eſt nobis principium eſſendi, & durandi, ad ſpecialem virtutem Pietatis ſpectat.

6 Hvivs virtutis officium eſt per ſe quidem parentibus, & patriæ, adeoque conciuibus honorem, & reuerentiam; per accidens verò, & in caſu neceſſitatis etiam officium ſubuentionis, atque ſuſtentationis exhibere. Ità D. Thom. *art.102. ad 1.* D. Bonauent. *ſerm. 5. de decem præceptis*, & communiter apud Fagundez *in 4. præcepto.* Vtrunque probant ex quarto præcepto Decal. *Honora Patrem, & Matrem*, quod explicat Chriſtus, *Matth.15.* reprehendens Phariſæos, impedientes filios à parentibus ſuſtentandis. Et hoc docuit Cicero ſuprà, in definitione Pietatis, vbi obiectum Pietatis ait eſſe officium, quod refertur ad obſequium ſubuentionis, & cultum, qui ad reuerentiam fertur; nam vt ait D. Auguſtinus ſuprà, dicimur colere homines, quos honorifica vel recordatione, vel præſentiâ frequentamus.

7 Ratio D. Bonauent. eſt *citato ſermone*, quia ſi ex Charitate cæteris tenemur in neceſſitate ſubuenire; multo magis ſpeciali ratione tenemur parentibus, aliiſque ſanguine iunctis, & patriæ beneuolis.

Tenentvr quidem parentes filiis theſaurizare, non filij parentibus, vt ait Apoſtolus 2. *Corinth. 12.* quia filij parentibus ſuccedere debent, tamen in ſuſtentandis parentibus ex neceſſitate, maior eſt obligatio filiorum erga parentes.

8 Præclare autem rationem affert S. Doctor *ſerm. citato*, ex *Eccl.13.* vbi dicitur: *Qui timet Deum, honorabit patrem, & matrem ſuam, & quaſi dominus ſeruiet eis, qui ſe genuerunt*, cùm enim filij ſint partes præciſæ è parentibus, debitæ ſunt ſuo toto magis, quàm totum partibus ſingulis. Hoc grauiter probat S. Doctor *ex Epheſ.6.* vbi, ad iuſtitiam id ait pertinere: *Filij obedite parentibus veſtris: hoc enim iuſtum eſt.* Vbi cum Apoſtolo obſeruat, eum vocari ad mandatum primum in repromiſſione, quia ei repromittitur longæua ſuper terram habitatio, cùm cæteris præceptis non addatur repromiſſio alicuius boni. Longæuitas autem non merè longitudinem dierum ſonat; (multi enim moriuntur boni filij,) ſed valorem, vt ait S. Doctor *loco cit.* vt dicitur *Eccl.3.* vt infrà.

9 Idipsvm oſtendit S. Doctor etiam ex illo Eccleſ.3. *Fili ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes in vita illius: Qui honorat patrem ſuum, iucundatur in filiis, & in die orationis ſuæ exaudietur. Qui honorat patrem ſuum, vita viuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem ſuam. Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi dominis ſeruiet his, qui ſe genuerunt. In opere, & ſermone, & omni patientia honora patrem tuum, vt ſuperueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio eius in nouiſſimo maneat.* Vide S. Doctorem *loco cit.* hæc præclare exponentem.

10 Addit tamen, quod ſi obſequium parentum abſtrahat nos à cultu Deo debito, iam non eſt inſiſtendùm cultui parentum contra Dei cultum, vt etiam Chriſtus docuit *Lucæ 14.* & ibi egregiè S. Doctor commentatur: *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus*, & Matth.10. idem habetur. Vnde in laudem Iacobi, & Ioannis dicitur: *Matth.4.* eos relictis retibus, & patre, ſecutos Chriſtum; & in laudem Leuitarum, Deuter.33. *Qui dixit Patri ſuo, & matri ſuæ: Neſcio vos; & fratribus ſuis: Ignoro vos: & neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt*, vt obſeruat S. Doctor *ad cap.9. Lucæ* ad finem in ea verba: *Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos.*

Affert etiam S. Doctor illam D. Hieronymi ſententiam, epiſt. 1. ad Heliodorum: *Percalcatum perge patrem, percalcatam perge matrem, & ad vexillum Crucis euola: Summum genus pietatis eſt, in hac re fuiſſe crudelem.* Ratio S. Doctoris eſt, quia magis obligamur ad colendum Deum, quàm parentes, & *magis oportet obedire Deo, quam hominibus*, Act.5. 11

Qvod idem tamen infert, ſæpe nobis omittenda aliqua bona ſpiritualia ob parentes adiuuandos, & religionem non debemus ingredi, quia hoc eſt bonum conſilij; at ſubuenire parentibus in neceſſitate, eſt præceptum, vt docet S. Doctor *in cap.1. Regulæ*, & S. Thom. hîc *art.4.*

Hic occurrunt quæſtiones aliquæ, quas ſoluam. Prælibo autem filij nomen Græcè φίλο indicare *Philo* ideſt amicus.

Cvm enim filij tria teneantur exhibere parentibus; Amorem cum reuerentia, Obedientiam, & Beneficientiam, ſeu vt ait D. Bonauent. *ſerm. citato*, triplex honor parentibus debetur, Reuerentiæ, Obedientiæ, & Beneficentiæ; ex hoc triplici capite ſpeciales contrahunt obligationes. 12

Qvoad primum tenentur amare ſingulariter parentes, non ſolùm internè, ſed etiam externè, adeò vt odium erga parentes, vel aſperitas, ſit grauius peccatum, quàm erga alios; quia non ſolùm contra charitatem, ſed etiam contra pietatem delinquunt. Ideò hæc circumſtantia eſt in confeſſione explicanda, ſicut, qui patrem occideret, teneretur eam circumſtantiam explicare. Ità D. Bonauent. *ſerm. cit.* Baſſ. V. *Filius 2.* Toletus *lib.5. ſummæ, c.1.* Nauar. *in manuali lat. c.14.* Azor *tract.2. lib.2. cap.2. quæſitò 2.* Syluest. V. *filius, quæſtio 22.* Tabiena *ibi, quæſit.26.* Fagundez *lib.4. c.2.* Tenentur etiam reuerenter erga eos ſe habere.

Qvoad ſecundum, tenentur obedire parentibus in gubernatione. 13

Qvoad tertium, tenentur in neceſſitatibus ſubuenire; multa verò dubia in his occurrere poſſunt.

QVÆSTIO II.

Quæ reuerentia Parentibus ſit exhibenda.

Asserо primò, teneri filios non iacere contumelias, vel iniurias graues parentibus inferre. Eſt communis ſententia cum D. Bonauent. *ſerm.5. in decem præcepta.* Ità etiam Nauar. *man. cap. 14.* Tolet. *lib.5. c.5.* Richard. *in 3. diſt.37.* Alenſ. *3. p. diſt.4. præcepto,* Syluest. V. *filij, q.22.* Molfeſ. *tract.2. c.18.* Baſſæus *cit.* 14

Non licèt tamen vnquam parentibus manus iniicere, niſi cogantur filij ad vitam tuendam, aut patriam. Ità Azorius *tract.2. cap.11. q.10.* Itaque neque licet patrem bannitum occidere. Ità Iulius Clarus *in praxi, lib.5. § Homicidium*, Bonac. *de contract. dub.2. q.vlt. ſect.1. p.2.* Diana *part.5. tract.4. reſol.25.*

Assero ſecundò, mortiferè peccare filios, qui parentes dedignãtur, & ratione paupertatis contemnunt. 15

Hvivs rei caſum horribilem refert S. Doctor *loco cit.* cuiuſdam filij, qui ſuadente vxore nobili, garrula, & petulante, dedignabatur patrem ſuum, & ei abſcondebat eſculenta. Quadam die aduenit miſer ſenex, & vix ei fabas detulere; eo autem recedente, pinguem protulere ex arca coctum caponem, qui in monſtruoſum verſus bufonem, inſilijt in faciem eius, & duobus pedibus mentum premens &

Digitized by Google

& duobus oculos, totam faciem opprimebat, & nulla diligentia, nullaque vi potuit auelli. Aduenit medicus, applicuitque remedia præpotentia, tunc bufo venenatos, terribileſque difigens in medium oculos, vt territus ceciderit; mox verò impium iuuenem miſerè interemit. Hoc S. Doctor teſtatur ſe audiſſe à quodam viro, fide digno, qui interemptum nouerat.

Si tamen graue damnum ingruat eos agnoſcendo, non erit culpa eos renuere, dummodò reuerentiam exhibeas, atque ſubuenias. Ità Toletus *lib.5.cap.5.* Nauar. *man.cap.14.* Fagundez *lib.4.cap.5. num.11.*

16 Assero tertiò, filios accuſantes in iudicio parentes, grauiter peccare, nec recipi. Licet tamen filio petere, vt à parentibus negata iniuſtè alimenta exhibeantur. Licitum eſt etiam in crimine hæreſis, & læſæ maieſtatis. Vide Doctores apud Fagundez *num.12.*

Ratio eſt, quia bonum publicum, iure naturæ, eſt priuato anteponendum. Quæ ratio ſolum probare videtur teneri etiam, quando hæreſis eſſe poteſt aliis pernicioſa, non autem ſi eſſet ſecreta; neque patet eam doceret, vt ait Fagundez cum aliis apud Dianam citandum; ſed ego omnem hæreſim, vt cancerum ſerpere dico cum D. Paulo. Ideò aſſero in
17 tali caſu filium teneri. Ità Farinacius *de hæreſi, quæſt.197.* Suarez *de fide, diſp. 20. ſect. 4.* Azor *par.1. lib.2. cap.2. quæſito 13.* Diana *p.p. Tract. de Denunc. reſol 4.* Idem dico de marito in vxorem, & è contra. Vide Dianam *reſol.5.* In caſibus verò ſapientibus hæreſim, multi id negant apud Dianam *reſol.6.*

QVÆSTIO III.

Quæ obedientia ſit Parentibus exhibenda à Filiis.

18 Assero primò teneri filios obedire parentibus in his, quæ ad regimen domus ſpectant. Itaque non obedire parentibus, præcipientibus filio, vt caueat ab aliquo mortali, vel occaſione eius proxima, ne nocte egrediatur, nec cum facinoroſis ambulet, vt fugiat ludos vetitos, meretrices, & ſimilia, eſt mortale. Ità S. Bonauent. *ſerm. 5. in decem præcepta*, Toletus *lib. 5. cap. 1.* Nauar. *man. cap. 14.* Fagundez *in 4. præceptum, cap. 4.*

Assero ſecundò, non teneri filios obedire parentibus in rebus iniquis, & hoc ſenſu odium erga parentes præcipit Chriſtus, vt dixi *quæſt. prima.* Ità D. Bonauent. *loco cit.* Toletus *lib. 5. cap. 5.* Nauar. Fagundez *loco cit.*

19 Assero tertiò, neque teneri filios obedire parentibus in his, quæ ad ſtatum vitæ capeſcendum pertinent, vt ad religionem, vel ad matrimonium. Debet enim quiſque in hoc liber eſſe, vt obſeruat S. Doctor ad ea verba regulæ, cap. 2. *Si qui voluerint hanc vitam accipere.* Id probat illo Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, &c.* Idem aduertit Fagundez *num.3.* cum aliis. Idem oſtendit ex libertate vocationis ad hæc S. Doctor *in 1. diſt.29. quæſt.3.*

20 Assero quartò, poſito tamen quod filij velint contrahere, mortale eſſe non accipere, iuſſu patris, dignam, vt inimicitiæ ſopiantur, ait Fagundez cum Toleto, & Nauarro allegandis, & Henriquez *lib.11. de matrim. cap. 6.* & eſſe communem ſententiam, eſtque D. Bonauent. infra allegandi. Sed ego ad-derem intelligi, ſi illa placeat, neque ſit periculum, vt ſæpe euenit, auerſionis perpetuæ, inhonori matrimonij, vt ille deuiet ad meretrices. Eſt enim hæc lex perpetuæ ſeruitutis: Sic Doctores communiter apud Hurtadum *de matr. d. 6. diff. 10. num. 35.* Dianam *part.4. tract.4. reſol.132.*

Vrget autem grauis quæſtio: an grauiter peccet filius, nolens ducere dignam iuſſu patris, & aliam dignam accipiens ſine rationabili cauſa, ſuâ merâ voluntate.

Prima opinio eſt eum grauiter peccare. Ità Guttierz *lib.1. qq. can. cap. 20.* Barboſa *4. part. lib. 1. ff. ſoluto matrimonio, num. 33.* Veracruz *in ſpeculo coniugali 3. part. art. 20.* citant etiam ambos Sotos, Menochium, & alios; ſequitur Fagundez *lib.4. cap.4. num.4.* videtur Nauarr. *in ſumma Lat. cap.4. num.15.* 21

Secvnda opinio negat: Sic Toler. *lib.5. cap.1.* Molina *de primog. lib.2. cap.13.* citatur etiam D.Thom. 2. 2. *quæſt.104. art.5. in corpore*, Corduba *caſu 171.* Victoria §.267. Couarr. *cap.3.* § 8. Henriquez *lib.11. de matrim. cap.6.* Baſſæus *V. Filius, num.5.* ſi tamen nulla Patri cauſa grauis adſit vetandi.

Tertia opinio docet, eum teneri quidem conſulere parentes, non tamen obedire conſilio. Ità Sanchez *lib. 4. de matrim. d. 23.* alios adducens, præcipuè D.Thom. & Guttierz, ſed malè.

Sententia D. Bonauent. *in 4. d.29. quæſt.3.* hæc eſt, non poſſe patrem præcipere filio, vt aliquam ducat in vxorem, niſi rationabilis cauſa inſtet, vt ſi habeant inimicitias, neque aliter poſſint conciliari. Vel niſi charitas vrgeat, vt ſi præcipiat, ne contrahat cum muliere mala. Vel niſi ipſe filius promiſerit, ſeu ſponſalia contraxerit. Quare S. Doctor eſt cum ſecunda ſententia, quam aſtruo. 22

Probatvr primò à S. Doctore quia in eo, in quo ſumus pares, vnus non tenetur alteri obedire; ſed quo ad ius matrimonij omnes ſunt pares, niſi aliud eiuſdem iuris præceptum naturale deſuper ingruat: Ergo præceptum patris, vt pater eſt, non cogit.

Probatvr ſecundò à S.Doctore: Patre imperante matrimonium, poteſt filius caſtitatem vouere: Ergo non tenetur patri obedire. 23

Probatvr tertiò à S. Doctore; ſi filius vult religionem intrare, non tenetur patri determinanti, vel prohibenti obedire, quia votum eſt ſpontaneum: Ergo ſimiliter & promiſſio matrimonij.

Probatvr quartò à S. Doctore: Non poteſt quis me perpetuæ deſtinare ſeruituti. Sed vir, eò quòd contrahit cum vxore, dat ei ſui corporis perpetuam poteſtatem: Ergo.

Probatvr quintò à S. Doctore: Si pater cogere poteſt: Ergo ſponſalia à parentibus contracta abſque filij conſenſu, ſunt valida.

Obicies tamen primò. Iſaac præcepit filio Iacob, nè acciperet vxores Chananæas, *Geneſ.28.* Poteſt ergo Pater id prohibere. 24

Respondet S. Doctor, hoc præcepiſſe, tum quia illæ erant mulieres malæ, & contagioſæ. De his enim dixit Dominus: *Certiſſimè auertent corda veſtra.* Deinde quia hoc genus hominum erat Dei iuſſu deſtruendum, & hoc inſinuatur in textu, notum fuiſſe Iſaac.

Obicies ſecundò, Coloſſ.3. habetur: *Filij obedire parentibus per omnia.* Addit Gloſſa, *quæ non ſunt contra Dominum*: Sed matrimonium non eſt contra Deum: Ergo.

Respondet S. Doctor, illam diſtributionem intelligi ſolùm de his, quæ ad honorificationem parentum, & ad regimen familiæ ſpectant. Quoad reliqua, 25

Digitized by Google

reliqua, eſſe ſolùm conſilium, quod innuit Gloſſa dicens: *Placet Deo, ſi per omnia obeditis, ità tamen, ſi Domino obeditis.*

Obiicies tertiò. Sicut ſe habet Pater ſpiritualis reſpectu matrimonij ſpiritualis; ita pater carnalis reſpectu carnalis: Sed Dominus Papa poteſt ſub excommunicatione præcipere, vt aliquis Eccleſiam ſibi deſpondeat matrimonio ſpirituali, acceptando Epiſcopatum: Ergo.

26 Respondet S. Doctor, negando paritatem, quia Pater ſpiritualis habet ampliorem poteſtatem in gubernatione, quam carnalis; & eò magis quòd ad bonum publicum ſpectet, quod priuato præualet. Deinde grauius iugum imponitur matrimonio carnali, quod eſt inſeparabile; at Epiſcopatus poteſt diſpenſari, deponi, &c.

Addit præſumi de tanto parente, quòd Spiritu Sancto afflatus gubernet Eccleſiam, atque adeo ad bonum publicum præcipiat, & proinde obediendum. Quare explodit S. Doctor opinionem dicentium, non poſſe Pontificem hoc præcipere. Poſſe tamen, ait, recuſare, ſi certò cognoſcat ſe oneri imparem, ac ideò Epiſcopatum ſibi eſſe periculoſum.

In re noſtra multò magis poteſt filius, qui à patre opprimitur, ſeu quia non alitur, ſiue quia non ſecundùm ſtatum, ſiue quia longius emittitur, ne contrahat, poteſt inuito patre inire cum muliere digna; eſto inferioris conditionis: Ità ferè concedunt ex libertate ſtatus matrimonij, Fagundez *num.* 5. Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 13. & alij, apud Baſſæum *loc. cit.*

27 Ex quo etiam deduco, non amittere talem filium, vel filiam legata ſub hac conditione, vt conſenſu patris nubat. Ità Henriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 6. Gamma *deciſ.* 314. Emmanuel Acoſta *l. cum tale*, §. *ſi arbitratur*, *ff. de condit. & demonſt.* Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 13. Sanchez *Tom.* 1. *de matrim.lib.* 1. *d.* 34. Molina Theologus *Tom.* 1. *de Iuſt. d.* 207. Manuel Rodrig. *tom.* 1. *ſumma edit. prima*, *cap.* 133. Syluest. *verbo Concilium*, Mencacha, *controu. cap.* 5. Fagund. *num.* 6. & alij communiter apud iſtos.

Idem dicendum de maioratu, & ſimilibus, ſi ſub tali conditione ſtatuta ſint. Eſt enim vtrobique vna ratio, vt notant Molina, Iuriſconſultus, & Fagundez.

28 Fundamentum eſt, quia ea conditio impedit libertatem matrimonij, ac proinde pro non appoſita cenſenda eſt; nam licèt honeſtum ſit, filios in contrahendis matrimoniis voluntatem parentum ſequi; tamen iura, volentia omnimodæ libertati matrimonij fauere, conditiones huic libertati repugnantes rejiciunt, & pro non appoſitis iudicant. Sanè tales conditiones infirmant libertatem, quæ plena eſſe debet, vt habetur *cap. Gemma mulieri, de ſponſal.* Secundò, quia hic caſus decernendus eſt iuxta *l. filia ſua*, *ff. de condit. & demonſt.* & *l. cùm tale*, §. *ſi arbitratu.*

Addunt tamen multi ex allegatis, valere, ſi apponatur conditio conſulendi parentes, vel alios, non negata libertate non exequendi conſilium.

Hoc tamen impugnat Acoſta *loc. cit.* alios referens, qui idem, quod ipſe, ſentiunt.

29 Valere tamen reor legatum, ſi ſub ea conditione relinquatur, ſi nubat certo genere perſonarum nobili, quia præmio inuitat, & ad meliora compellit. Ita Henriquez *loc.cit.* & Fagundez *num.* 9.

QVÆSTIO IV.

Quomodo, & quando teneantur Filij Parentibus ſubuenire.

Iam dixi *quæſtione prima* in explicanda Pietatis definitione, teneri filios parentibus, alimenta & veſtitum in neceſſitatibus ſubminiſtrare. Occurrunt verò aliquæ difficultates. 30

Prima eſt; an teneantur alere parentes hæreticos, & aliqui aſſerunt. Ità Azorius *Tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 3. *quæſito* 2. Gloſſa 11. *cap.* 1. *verbo fidelis, d.* 30. Caſtro *lib.* 2. *de iuſta hæret. punit. cap.* 7. qui ait, præferendum patrem hæreticum extraneo catholico.

Secunda opinio aſſerit in neceſſitate extrema, non autem in graui. Ità Cara *l.* 6. *quis à liberis*, §. *& ſi impubes, ff. de lib. agnoſc.* Surdus *de alim. tit.* 7. Sanchez *lib.* 2. *decal. cap.* 24. Fagundez *lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 6. 31

Imò addit Fagundez, nec in extrema neceſſitate teneri, ſi parentes in errorem contra fidem inducere conentur, & nolint deſiſtere. Ità videtur D.Thom. 2. 2. *quæſt.* 101. *art.* 4. *ad* 1. explicans id Lucæ 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Idem indicat S. Bonauent. in Commentario illius loci.

Cæterum aſſerit S. Doctor *in* 4. *d.* 18. *part.* 2. *quæſt.* 5. *in corpore*, non modò parentibus excommunicatis quibuſcumque, ſed etiam exteris in neceſſitate ſubueniendum, quando non habent, quo ſuſtententur. Hoc videtur extremam exigere neceſſitatem, non tamen clarè; poteſt enim etiam de graui intelligi.

Assero primò, probabilius eſſe in ſola extrema neceſſitate teneri filium alere parentes hæreticos. 32

Probatvr primò. Maiori vinculo iuris naturæ tenentur patres ad filios, quàm filij ad patres; natura enim deſcendit à parentibus ad filios, non è contra: Sed patres Catholici non tenentur alere filios hæreticos, niſi extremè indigeant, vt probat Surdus *tit.* 7. *quæſt.* 2. Ergo.

Probatvr ſecundò, quia Pater poteſt filium hæreticum hæreditate priuare, vt conſtat ex *Authent. Vt cum, de appellat. cognoſc.* §. *cauſas*, & *l. Regia Hiſpana* 7. *tit.* 7. *part.* 6. & *l. Luſitana*, *l.* 4. *nouæ recopil. tit.* 88. Eſt autem communis ſententia apud Molinam *de primog. lib.* 2. *cap.* 16. Azor. *tom.* 2. *lib.* 2. *quæſito* 6. *cap.* 5. Sanchez, & Fagundez *loc. cit.* quod in omnibus caſibus, in quibus poſſunt parentes filios exhæredare, poſſunt etiam alimenta, ſecluſa neceſſitate extrema, ipſis denegare: Ergo.

Hinc intellige, quid inferat *l. Hiſpana* 8. *tit.* 23. *part.* 1. definiens, patrem hæreticum egenum, præferendum extraneo Catholico, in eleemoſyna à filio eroganda; intelligitur enim in extrema neceſſitate, vt notat Surdus *tract. de alim. tit.* 1. *quæſt.* 18. & 19. & indicat S. Doctor *in corpore*, *loc. cit.* dum primò parentes, deinde peregrinos excommunicatos ponit, dum non habent, quo ſuſtententur. 33

Qværio oritur: An fiſcus teneatur ſeruare alimenta filiis Catholicis de bonis, deuolutis ſibi, Patris hæretici. De hac magna controuerſia agit Peregrinus *de iure fiſci, lib.* 5. *tit.* 1. Farinacius *tom.* 1. *part.* 1. *tit. de delictis, & pœnis*, *quæſt.* 24.

Prima opinio eſt, non poſſe in bonis patris publicandis computari alimenta, imò neque legitimam filiorum. Eam ſequuntur multi apud allegatos, quibus addo Guilielmum, Benedictum, cit. Raynu- 34

tium *verbo*, *& vxorem*, *deciſ. 5. num.* 286. *de teſtam.* Videtur D. Bonauenturæ *in 4. loco citato.*

Secvnda ſententia docet, poſſe filiis ab Inquiſitoribus, & fiſco negari alimenta de bonis patris publicatis, ob duo hæc crimina tantùm, nempè hæreſim, & crimen læſæ Maieſtatis. Eam hodie communem ait Fagundez *lib. 4. cap. 2.* multos referens cum Sanchez *lib. 2. Decal. cap. 16.*

Assero, probabilem eſſe primam ſententiam, alimenta ſcilicet filiorum non eſſe in bonis Patris computandam.

35 Probatvr primò argumento S. Bonauent. 3. *addita explicatione corporis.* Fiſcus in bonis ſuccedit patri: At pater non poteſt filio negare alimenta in extrema neceſſitate. Et ſanè videtur barbaries inſontibus filiis, poſt ereptam hæreditatem, & legitimam, tandem etiam alimenta denegare, & punire peccata parentum in filiis contra ius Diuinum.

Neqve dicat Fagundez, puniri tantùm Patrem. Eſto enim puniatur & pater quoad facultatem hæreditatis, tamen quoad neganda alimenta, punitur magis filius. Quod ſi ad terrorem delinquentium liceret pœnas quaſque imponere, liceret etiam filios viuos comburere.

36 Confirmatvr, nam propter crimen hæreſis fili, non poſſunt proſcribi bona eiuſdem filij caſtrenſia, aut quaſi caſtrenſia, quæ ſunt omninò eiuſdem filij, vt docent plurimi, quos citat Sanchez *lib. 2. cap. 15.* quibus addo Dianam *part. 4. Tract. 8. de Inquiſit. reſol. 61.* Sanctarellum *de hæreſi, cap. 18. d. 1.* & patet ex *l. ſi filius, C. de bonis damn.* Ergo multò minus ob delictum patris ſunt proſcribenda alimenta filij, quæ iure naturæ magis debentur filio, quam bona caſtrenſia.

37 Obiicies primò. Poteſt parens omnia bona ſubiicere hypothecæ per contractum: Ergo multo magis per delictum.

Respondetvr primò, negando Antecedens; hoc enim impium eſſet, eſto validum; nam eſt contra legem pietatis naturalem.

Obiicies ſecundò, *cap. Vergentis, de hæreticis*, vbi Pontifex aufert omninò omnem ſucceſſionem filiis in bona patrum hæreticorum, iubetque, eis penitus exhæredatis, omnia bona publicari.

Respondetvr, leges odioſas non eſſe dilatandas. Iubet autem Pontifex, hæreditatem proſcribi, non autem auferri alimenta filiis, quia eſſet contra ius naturæ.

Fateor tamen, etiam oppoſitam ſententiam eſſe probabilem.

38 Qvo autem iure teneantur filij parentibus alimenta miniſtrare; Dico teneri iure naturæ, vt docent communiter Theologi cum D. Bonauent. *ſerm. 5. in decem præcepta*, & aliis locis adductis *quæſt. 1.* Probatur à S. Bonauent. quia natura ibi magis obligat, vbi eſt maius debitum; ſed filij magis debent patribus, à quibus habent eſſe, quàm patres filiis. Et hoc dicunt eſſe iure naturæ: Ergo. Vide hac de re Fagundez *loc. cit.* & Rebellium *de oblig. iuſt. part. 2. lib. 5. quæſt. 8.*

Estqve adeò verum, vt in extrema neceſſitate teneantur magis filij parentibus, quàm propriis filiis, vt docent Theologi cum D. Thom. 2. 2. *quæſt. 26. art. 8. ad 3.* & D. Bonauent. vt oſtendi *Tract. de charitate, de ordine charitatis*, vbi etiam quid in graui neceſſitate agendum ſit, diſſerui.

39 In vtraque verò neceſſitate parentum non licet filiis eos deſerere, & religionem ingredi. Ità D. Thom. 2. 2. *quæſt. 101. art. 4. ad 4.* Toletus *lib. 5. ſummæ, cap. 1.* Alenſ. *3. p. quæſt. 33. m. 4. quæſt. 2.* Angelus *verb. Religio, num. 32.* Roſella 2. *num. 7.* Sylueſt. *quæſito 7.* Azor. *tom. 2. lib. 2. cap. 3. quæſito 5.* cum D. Bonauent. *ſerm. 5. in 4. præcept. & loc. cit. in 4.* Hoc etiam verum eſt, ſi nouitiatus tempore incipiat talis neceſſitas, vt conſtat. In dubio verò, an ſit grauis neceſſitas aliter non remouibilis, videtur in arbitrio filij eligere vtrumlibet. Vide Doctores etiam in Baſſæo, *V. filius, num. 7.*

40 Qvòd enim votum habeat ingrediendi religionem, non debet ingredi, durante parentum neceſſitate: ſi tamen ingrediatur, & profiteatur, peccabit; ſed tamen erit profeſſio valida; nullum enim ius eam irritans inuenitur, vt notat Fagundez *num. 10.*

Dvbitatio verò grauis eſt: an in neceſſitate parentum teneatur filius, religionem profeſſus, egredi, cùm nequeat in Religione eis ſubuenire.

In extrema ſanè omnes fatentur teneri, vt videre eſt apud Sanchez *lib. 4. Decal. cap. 20.* Baſſæum *num. 8.* Fagundez *num. 22.* neque repugnat D. Thom. *quæſt. 101. art. 4. ad 4.* vt putat Fagundez.

Qvæstio eſt ergo in graui neceſſitate, ſi non poſſit, in religione ſtans, ſubuenire.

41 Prima opinio eſt teneri, petita, etiamſi non obtenta facultate. Ità Ancona *de poteſtate Papæ, quæſt. 5. art. 1.* Henriq. *quodl. 6. quæſt. 6.* Ianſen. *in concord. Euang. cap. 60.* Viguer. *lib. 6. Inſtit. moral. cap. 6. §. 7.* Corduba *in Reg. Minorum, cap. 2. quæſt. 6. art. 2.*

Secvnda opinio eſt, teneri, ſi neceſſitas fuit ante profeſſionem, non autem ſi poſtea aduenerit. Sic Nauar. *in man. cap. 14.* Tolet. *lib. 5. cap. 1.* Lopez *p. p. Inſtruct. cap. 34.* Rodrig. *tom. 1. ſummæ, cap. 6.* Cucus *lib. 3. Inſtit. maiorat. tit. 1. num. 126.* Baſſæus *num. 8.* Sanch. *ſum. lib. 4. cap. 20. num. 14.*

42 Tertia ſententia eſt, non teneri, in quouis tempore aduenerit neceſſitas; poſſe tamen exire, petita, etiamſi non obtenta facultate. Ità Sà *verb. Religio, num. 2.* Roſella ibi *verb. Religio 2. num. 7.* D. Antonin. *3. part. tit. 16. cap. 2.* Armilla *verb. Pietas.* Tabiena *ibi.* Corduba *in ſumma, quæſt. 141. art. 2.* Angles *flor. 3. part. quæſt. vn. de voto, art. 2. diffic. 13.* Paſſarellus *de priuil. minorum, cap. 42.* Rodriguez *tom. 2. qq. Regularium.* Alenſ. *3. part. q. 33. m. 4. art. 1.* Fagundez *num. 27.* & alij.

43 Mihi videtur probabilior prima ſententia, quia dum plura occurrunt iura, debet altius Ius præualere; at ſuccurrere parentibus eſt ius naturæ merum, & primum ius in ordine charitatis ad proximum: Ergo vota Religionis non poſſunt abſolutè iniri in præiudicium iuris iſtius, ſed conditionaliter, niſi vinculum legis naturalis repugnet.

Respondet Fagundez *num. 25.* vota eſſe conditionata pro extrema neceſſitate, non autem pro graui.

Sed debuit hîc author recordari, ſe *num. 14. & cap. 5.* docuiſſe, etiam in graui neceſſitate vrgere præceptum naturale ſubueniendi parentibus.

44 Dices. Filij non tenentur relinquere vxorem, vt parentibus ſubueniant, neque tenentur clerici militiæ nomen dare, vt eis ſuccurrant, etiamſi alia non ſuppetat via: Ergo neque tenentur Religionem deſerere, cùm ſe poteſtati tradiderint Prælatorum.

Respondetvr, hæc aſſumpta non eſſe ad rem. Et primò dico, vinculum matrimonij eſſe eiuſdem iuris abſoluti naturæ, neque iuuare ad ſubueniendum parentibus ſoluere vinculum matrimonij. Interim enim debet, ſi poſſit, ſubuenire parentibus, etiam in matrimonio.

Qvod dicitur de militia, reſpondeo, poſſe etiam militiam ſequi, ſi alia via non ſuppetat ſubueniendi parentibus; atque bona caſtrenſia acquirere; ſed quid? Nonnè poteſt bonis quaſi caſtrenſibus in clericatu idem efficere? Quoad poteſtatem Prælatorum,

Digitized by Google

rum, iam conſtat eſſe conditionalem, abſque præiudicio præceptorum naturæ.

ADDO etiam, poſſe dimittere habitum, ſi aliter nequeat opus pietatis exercere in hoc caſu, vt notat Fagundez *num.* 28.

45 QVÆRVNT etiam: an exiſtentibus in extrema neceſſitate parentibus, & creditore filij, teneaturnè is magis parentibus, quam creditori.

DICO, teneri magis parentibus, & ſibi, nam in tali neceſſitate ceſſat debitum iuſtitiæ, quia omnia, quoad vſum, ſunt communia *leg. 2. §. Cùm in eadem, ff. ad legem Rhodianam de iactu.* Sic etiam ſentiunt Azor *tract. 2. lib. 12. cap. 8. quæſt. 5.* Paludan. 4. *diſt. 15. quæſt. 2. art. 1.* Sotus *lib. 4. de Iuſtitia, quæſt. 7. art. 1.* Caietanus 2. 2. *quæſt. 62. art. 5 ad 4.* Tabiena *verb. reſtitut. quæſt. 4.* Fagundez *lib. 4. cap. 2. num. 30.* Imò quoad dominium ſunt omnia communia, vt dixi.

46 Ex allato argumento ſoluitur etiam ratio aduerſa docentium, filium teneri creditoribus, quia ad illos duplici vinculo ligatur, ſcilicet Charitatis, & iuſtitiæ. Dico enim ceſſare vinculum iuſtitiæ.

NEQVE tenebitur reſtituere creditori, ſi ad pinguem reducatur fortunam.

Ratio eſt, quia ab initio omnia erant communia, & iure gentium diuiſa ſunt cum hac conditione, vt redeant pro ea parte, quæ eſt neceſſaria in extremo; alioqui imprudens fuiſſet, & iniqua lex. Vide Fagundez *num.* 31.

47 QVÆRITVR etiam: an filij natu maiores, qui nihil à parentibus, præter nudum maioratum acceperunt, ſoluere teneantur parentum debita, è facultate maioratus.

COMMVNIS reſponſio eſt apud Fagundez *num.* 33. quod ſi debita contracta ſunt ante maioratum inſtitutum, non potuere ea bona ligari; cùm eſſent creditoribus debita; ſi verò ea contraxere poſt inſtitutum maioratum. Vera opinio aſſerit, teneri. Ità multi Iuriſtæ, quos adducit, & ſequitur Fagundez *lib. 4. cap. 2. num.* 34

48 PROBATVR, quia ea debita parentum conuerſa ſunt in vtilitatem filiorum, ad quos bona vinculata, & maioratus ſpectant. Ideò tenentur ea ſoluere, ſi non eſt ſoluendo, qui recepit *leg. ei qui, §. Alioquin, Cod. cum eo,* & *leg. His ſolis, ff. de condit. indebit.* vt exponit Gloſſa.

NON nego tamen probabilem eſſe etiam oppoſitam opinionem, apud Fagundez *num.* 35.

QVÆSTIO IV.

De obligatione Parentum erga Filios.

49 ASSERO primò, teneri patres filiis in graui neceſſitate alimenta præbere. Alimentorum autem nomine veniunt veſtes, cibi, medicinæ, habitatio, atque ea omnia, ſine quibus vita humana tranſigi nequit, vt docet Panormit. *in cap. cùm ſecundum de præbendis,* vt patet *ex cap. non liceat, eodem titulo:* Præterea nomine Patrum intelligunt aſcendentes per lineam paternam, & ſic de Matre.

PROBATVR quia dans vitam, debet ea, quæ ſunt ad eam neceſſaria, apponere. Eſt communis ſententia, vt oſtendit Couar. *in Epit. part. 3. cap. 8. §. 6.* Azor. *tom. 2. lib. 2. cap. 4.* Syluester *verb. alimenta.*

50 POTEST tamen Pater, ad correctionem, alimenta filio reſtringere. Tenetur enim bonam educationem, & diſciplinam filiis præſtare, mediis accommodis: Quare, etiamſi per accidens non poſſit exire ad ſacrum audiendum, non refert, vt ait Fagundez *cap. 1. num 2.*

ADVERTE, nomine filiorum venire, etiam illegitimos. Quare grauiter peccant parentes, potentes alere filios ſpurios, & eos exponunt in templis, hoſpitalibus ad eleemoſynas. Ità Fagundez *num. 5.* Tolet. *lib. 5. cap. 1.* Nauar. *man. cap. 14.*

51 NEQVE ſic excuſent dicentes, illa loca Hoſpitalium habere prouentus ad hunc finem, habent enim eos pro filiis pauperibus. Ideò tenentur hic ad reſtitutionem, vt ait Fagundez *num. 5.* poſt Sylueſt. *verb. Adulterium.* Nauar. *man. cap. 16.* Rebell. *p. p. de obligat. iuſt. lib. 3. quæſt. 10.*

ADDVNT aliqui, non teneri filios ſpurios dotare. Ità Panormit. *in cap. Per venis, de arbitr.* Vaſquez *de ſucceſſ. creata, lib. 2. §. 20. num. 314.* Molina *Tom. 1. de iuſt. dub. 223.* Inclinat Fagundez *num. 6.* etſi oppoſitam probabilem cenſeat, quam multi ſequuntur.

Ratio igitur ea eſt, quia non valet argumentatio de alimentis ad dotem.

52 Ex dictis ſequitur, teneri patres alimenta præſtare filiis, etiamſi abſque eorum conſenſu matrimonium ineant cum aliqua perſona. Ità Sanchez *lib. 4. de matrim. diſp. 27.* Decius *in reg. nuptias 30. fine, ff. de reg. iuris,* Molina *lib. 2. de primog. cap. 16.* Fagundez *num. 10.*

ASSERO ſecundò, teneri parentes proſpicere rectæ filiorum educationi, quæ alimenta animi continet.

ITAQVE tenentur eos in lege Dei erudire; filias ab amatoribus impudicis arcere, Ne ſinant eas ſibio &c. ad laſciuè faciem ornandam, vti. Idem dic de aliis, ad quorum curam ſpectant.

53 ASSERO tertiò, non poſſe parentes cogere filios ad ſtatum vitæ ſuſcipiendum, cogendo eos, vel ad Religionem, vel ad matrimonium; poteſt tamen ad matrimonium eſſe cauſa grauis. Itaque Concilium Trid. *ſeſſ. 25. cap. 18.* excommunicatione ferit cogentes fœminas puellas, vel viduas ad ingreſſum Religionis, vel ad habitus ſuſceptionem, vel ad profitendum.

QVÆSTIO V.

In quibus caſibus poſſint Parentes Filios exhæredare.

54 NOTA, in omnibus, in quibus poſſunt parentes Flios, & Filij parentes exhæredare; poſſe etiam illis dotem, & alimenta negare, ſecluſa extrema neceſſitate, vt docent communiter Doctores, Azor. *tom. 1. lib. 2. cap. 5. quæſito 6.* Molina *de primog. lib. 2. cap. 16.* Sanchez *lib. 2. Decal. cap. 24.* & *lib. 4. de matrim. d. 26.* Molina *Theol. Tom. 1. de Iuſt. d. 176.* Menoch. *lib. 4. de præſumpt. 189.* Spino *in ſpec. teſtam. gloſſa 20. num. 66.* Fagundez *lib. 4. cap. 3.* Igitur viſis caſibus in quibus poſſint filij exhæredari, conſtabit quando poſſint alimenta negare; excipies ſemper extremam neceſſitatem.

PRIMVS caſus affertur, ſi filia ante vigintiquinque annos nubat ſine conſenſu parentum, vel peccaverit in corpus ſuum, vel turpem vitam elegerit. Authent. *vt cum de appellat. cognoſc. §. cauſas,* vt communiter exponunt Doctores apud Fagundez *cap. 3. num. 8.* qui tamen tenuit, ibi Authenticam loqui de ea, quæ ante vigintiquinque annos nubit.

HÆC

Digitized by Google

55 HÆC tamen cauſa videtur abrogata iure canonico ad libertatem matrimonij tuendam. Ità D.Thom. 2. 2. *quæſt.* 124. *art.* 5. & alij apud Fagundez *cap.* 3. *num.* 3. Sanchez *lib.* 4. *de matrim.* *d.* 65.

PROBABILE tamen eſt non eſſe abrogatam, vt ſcribit Fagundez *num.* 5. non tamen de filiis valet, vt notat Menoch. *conſ.* 3. Sanchez *lib.* 4. *de matr.* *d.* 24. Barboſa *in l.* 1. 4. *part.* *num.* 31. *ff.* *ſolut. matrim.*

SECVNDVS caſus eſt, ſi mittat manus violentas in patrem, vel matrem: *Authent.* Vt cum *de Appellat. cognoſc.* §. *cauſas autem:* Intellige cum lethali culpa; ſecùs ſi ob ſui, vel patriæ defenſionem id ageret.

TERTIVS caſus eſt, ſi graues contumelias intulerit, maximè in loco publico, vel infamauerit parentes. Vide Fagundez *num.* 30. qui ſolum ius Hiſpanum affert.

56 QVARTVS caſus, ſi contra voluntatem parentum mimos egerint, & ſe hiſtrionibus ſociauerint, & in hac profeſſione permanſerint, dummodò tamen parentes eiuſdem profeſſionis non fuerint. Item ſi filia, vel filius maleficus fiat, & cum eis familiariter viuat; Quod *copulatiuè* intellige, vt exponunt Molina *Tom.* 1. *Inſt. tract.* 2. *d.* 176. Fagundez *num.* 31.

QVINTVS caſus, ſi veneno parentes de medio tollere tentauerint, aut fauorem, conſilium, auxiliumvè aliis dederint. Ita Couar. *cap. Raynutius, num.* 13. Molina *d.* 171.

SEXTVS, ſi cum nouerca rem habeant, aut cum concubina, domi alita. Ità Couar. & Molina, atque Fagundez *num.* 34.

57 SEPTIMVS, ſi libellum famoſum contra patrem, vel matrem, & delator fuit eorum.

OCTAVVS, ſi parens in carcere ſit, & filius maſculus ab eo requiſitus fideiiuſſor eſſe noluerit, cùm poſſet; *Authent.* vt Cum, *de Appellat.*

NONVS caſus, ſi prohibeat parenti facere teſtamentum. Vide Fagundez *num.* 37.

58 DECIMVS, ſi alter parens in amentiam cadat, & filij negent auxilium, vel negligant curationem. Quare ſi exter videns filios, nepotes, & alios negligere, & miſericordia motus, curam habeat, præmiſſa proteſtatione, & intimata ſcripto hæredibus, ſi hi neglexerint, & ille curam uſque ad finem egerit; hæreditas tota ipſi à Iudice adſcribitur. *Auth.* vt Cum *de Appellat. cognoſc.* §. *ſi quis de prædictis.* & in *Auth.* Liberi *C. de Epiſcopali audientia.*

VNDECIMVS, ſi parens alter captiuus ſit, & filij libertatem eorum non curent. *Auth.* Vt cum, §. *ſi unum de prædictis.*

59 DVODECIMVS, ſi parentes criminaliter accuſarint de his, quæ non ſint contra Principem, aut patriam, vel hæreſis non ſit. Ita Mol. *d.* 176. Fagundez *num.* 40.

TERTIVSDECIMVS, ſi filij ſint hæretici *Auth.* Vt cum, §. *citato.*

QVÆSTIO VI.

An Filij poſſint aliquando alimenta Parentibus negare, eoſque exhæredare.

60 PRÆMITTO, ex omnibus cauſis, ob quas licitum eſt filiis parentes exhæredare, licitum quoque eis eſſe alimenta negare, ſecluſa extrema neceſſitate, vt dixi *quæſt.* 5. & notat Molina *d.* 168. & patet *Leg. vlt. Cod. de alendis liberis. Leg. ſi quis à liberis*, §. *Index*, *ff. de liberis agnoſc.* & Gloſſa vtrobique.

SEPTEM autem caſus tantùm referuntur prææallegat. *Auth.* Vt cum *de Appellat*, &c.

PRIMVS caſus, ſi parentes, vel aſcendentes venenum filio propinarint, aut necem quauis alio modo intentarint. Addit Molina *d.* 176. ad idem pertinere, ſi filium criminibus talibus accuſarint, vt mereantur pœnam mortis; vel mutilationis. Excipe caſus allatos *quæſt. præced.*

61 SECVNDVS caſus, ſi pater concubuerit cum vxore filij, aut concubina domi retenta actu, vel quæ fuerit domi alita, ſi id ſciuerit.

TERTIVS, quando pater, vel mater, &c. fuerint impedimento doloſè, ne filij, vel nepotes conderent teſtamentum.

QVARTVS, ſi parentes, vel aſcendentes, filios potione dementauerint, vel quouis alio modo eorum vitæ fuerint inſidiati, aut mortem illis moliti fuerint.

QVINTVS, ſi filiorum, qui mente exciderunt, curam neglexerint.

62 SEXTVS, ſi filiorum in captiuitate obliti, eorum liberationem neglexerint. Quod ſi ob parentum, aut hæredum negligentiam in captiuitate moriantur, ex eorum bonis, de quibus teſtari poterant, ſunt alij captiui redimendi, vt docet Molina *loc. cit.*

SEPTIMVS, quando filij ſunt Catholici; parentes verò hæretici. Si tamen poſt offenſas reconcilientur, non poſſunt amplius ob eaſdem exhæredare; impia enim vindicta eſſet.

DVBIVM eſt autem: An præter cauſas relatas hîc, & *quæſt. præced.* adſint aliæ ſimiles cauſæ exhæredandi. Arbitror, non exiſtere. Sic enim in allegato Authentico definitur: *Vt præter ipſos nulli liceat ex alia* 63 *lege ingratitudinis cauſas apponere, niſi quæ in huius conſtitutionis ſerie continentur.* Confirmatur, quia pœnæ non ſunt extendendæ, & argumentum à ſimili non valet ad pœnas extendendas.

QVÆSTIO VII.

Ad quid teneatur Mulier, quæ Filium ex adulterio habet, vel ſuppoſuit.

64 PRIMÒ quidem dico, non teneri ſuum crimen manifeſtare cum periculo vitæ, vel famæ. Ità Nauarr. *in man. cap.* 16. *num.* 43. Couarr. *reg. peccatum* initio. Caietanus 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 6. & alij, quos adducit; & ſequitur Fagundez *lib.* 4. *cap.* 5.

RATIO eſt, quia hæc manifeſtatio, ſi eſt neceſſaria, hoc erit ſanè ad reſtitutionem; at non tenetur quis cum damno, vel amiſſione boni ſuperioris ordinis, reſtituere.

ADDE, hanc manifeſtationem eſſe fruſtra; nam filius non tenetur credere.

DICO tamen ſecundò, teneri, quando poteſt reficere damnum, vt relinquendo ſua bona filiis legitimis, quando poteſt ſine propalatione.

65 DEINDE tenetur ſuadere filio, vt Religionem ingrediatur, in qua non ſuccedat in bonis. Si verò mater ſe manifeſtauerit tot circumſtantiis, vt ille indubitanter credat ſe eſſe illegitimum, tenetur hæreditatem aliis reſtituere. Stultus eſt tamen, ſi credit, cùm ſit natus ſub ſpecie matrimonij, & ſit legitimus iuxta famam publicam, quæ priuatæ præualet, vt habetur *Leg. filium*, *ff. Qui ſunt ſui iuris.*

DICO ampliùs, non teneri periculo famæ, aut vitæ ſe prodere, etiamſi grauiſſimum damnum aliis filiis eueniat, vt ſi ſit Principatus, vel regni amiſſio.

Digitized by Google

ſio. Ratio eſt, quia fama, & vita ſunt ordinis adhuc ſuperioris. *Melius eſt enim nomen bonum, quòd diuitiæ multæ.* Prouerb. 22. Vnde Eccl. 41. *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi quàm mille theſauri pretioſi*; Eſtque communis opinio, vt ait Fagundez *cap.* 5. *num.* 15.

66 In dubio verò, adulter non tenetur filiis legitimis damnum reſarcire, nec filium alere, dotare, hæredare, &c.

Si verò certò prolem ſuam eſſe agnoſcat, tenetur reſtituere alimenta à triennio, & ex bonorum ſuorum tertia parte, reſarcire damna, aliis filiis illata.

De obligatione coniugum mutuâ agam 3. *parte Tract. de matrim. diſp.* 9.

QVÆSTIO VIII.

De obligatione mutua Seruorum, ac Dominorum.

67 Primò ſanè tenentur Domini ex charitate, & iuſtitia curare, ne ſerui prauè viuant, vt præcepta Dei ſeruent, uti & Eccleſiæ; Ex charitate quidem, quia ſunt proximi: Ex iuſtitia verò, quia ſicut ſeruus tenetur Domino ex iuſtitia ſeruire, ſic Dominus tenetur ei ex eadem iuſtitia ſtipendia dare, alere & docere.

Tenentvr verò, ſi eos incorrectos videant, arguere, & ejicere. Ità Nauarr. *Man. cap.* 14. *num.* 21. Fagund. *lib.* 4. *cap.* 14.

Tenentvr etiam non impedire ſeruorum matrimonia, poſſunt tamen negare conſenſum, poſſunt autem illi inuitis Dominis matrimonium inire, vt docet D. Bonauent. 4 *d.* 36. *quæſt.* 1. D. Thom. ibi *quæſt. vn. art.* 2. & omnes Thomiſtæ, Sanchez *lib.* 7. *de matrim. d.* 21. Fagundez *lib.* 4. *cap.* 14. Cætera dicam *Tract. de matrimonio.* Interim dubium illud indicabo; an ſeruus iuſſus à Domino aliquid peragere, & à coniuge ad debitum reddendum, ei rei implicans, vocetur, teneatur magis Domino.

68 Respondetvr, ſi matrimonium iniit Domino conſentiente, teneri magis vxori, quia qui aliquid concedit neceſſariò concedit etiam connexa. Ità D. Bonauent. *loc. cit.* D. Thom. *ad* 3. & communiter apud Fagundez *lib.* 4. *cap.* 14.

At Sanchez *lib.* 7. *d.* 21. ſemper anteferendum ſeruitium Domini ait, ſed de hoc 3. *part. loc. cit.*

Dico etiam, ſi Dominus famulum ad tantum tempus conductum, puta ad annum, pellat ſine cauſa poſt menſem, vel etiam ante, compellendus eſt Dominus mercedem integram ſoluere. Ità communiter Doctores apud Fagundez *cap.* 15. *num.* 20. Ratio eſt, quia per illum non ſtetit. Et idem dic de ſeruo, ſi ex culpa ſua dimittitur; vel ſi aufugit ante præſcriptum tempus, nulla eſt mercede dignus.

69 Tenetvr etiam famulus, mercede conductus, damno ex culpa ſua, ſaltem leui, facto ipſi Domino. Ita communiter Doctores apud Fagundez *num.* 22.

Similiter tenetur de damno illato ipſi Domino ab alio in re, quæ erat ſub ſua cuſtodia, & hoc ex iuſtitia, atque adeò reſtituere debet; at ſi res non erat ſub ſua cuſtodia, tenebatur ſolùm ex charitate, ideò ad reſtitutionem non cogitur. Sic Azor. 3. *part. lib.* 8. *cap.* 13. *quæſito* 8. Molin. *tom.* 2. *de Iuſt. d.* 506. Fagund. *loc. cit. num.* 23.

Occvrrit, ſeruos furtula quædam facere ſub ſpecie iuſtæ compenſationis à Domino.

70 Advertte, ſi ità malè tractentur, vt neque infimum pretium detur ſeruitutis ſolitum, vel ſi ſolo victu conducti non habeant neceſſaria, poſſe aliqua vſurpare. Vide Fagundez *à num.* 31. & Molinam *loc. cit.*

QVÆSTIO IX.

De obligatione Fratrum in Fratres, & Sorores, & è contra.

Primò dico, hos inuicem ex iuſtitia debere alimenta in extrema indigentia. 71

Ità Azor. *Tom.* 2. *lib.* 11. *cap.* 40. *quæſito* 1. Fagund. *lib.* 4. *cap.* 16. Si enim externis tenentur, multò magis fratribus, & ſororibus.

In graui etiam neceſſitate, quando non habent, quo iuxta ſuum ſtatum viuant, tenentur in vtroque foro fratres diuites alimenta præſtare, & Iudex imploratus tenetur obligare eos.

Sororem ex vtroque parente pauperem, frater alere, & dotare in utroque foro tenetur. Eſt communis ſententia apud Fagundez *cap.* 16. 72

Idem dic de ſorore ex eodem patre, ſed alia matre, habetur *leg. cum plures*, §. *Cum tutor, ff. de adminiſtr. tutorum*, quæ excludit tantum ſorores vterinas, vt notat Barthol. ibi §. *finali.* Excludit autem quoad dotandum iuxta ſtatum ſuum opulentum, niſi ſit hæres bonorum matris, tenentur tamen ſemper alere. Ita Barthol. *loc. cit.* & alij apud Fagundez *num.* 4. Tenetur tamen dotare ſemper pro modulo alimentorum, nempe, pro dote, deputando id, quod in alimentis eſſet inſumendum.

Ita è contra tenentur ſorores diuites dotare ſorores pauperes, & fratres cum eis alere. Patet ex regula correlatiuorum. Ita Barboſa *Tom.* 1. *part.* 4. *leg.* 1. *ff. ſoluto matrim.* Fagundez *cap.* 16. *num.* 14. 73

Tenentvr etiam clerici alere ſuos parentes, fratres, & ſorores pauperes è prouentibus Eccleſiæ. Ità multi apud Fagundez *cap.* 17. *num.* 1.

Ratio eſt, quia fructus beneficiorum eſt in vſus pauperum, multò magis domeſticorum. Quod ſi *in cap. Peruenit.* videtur dici contrarium; hoc intellige de conſanguineis diuitibus, quibus non ſunt communicandi fructus beneficij, ſed magis exteris inopibus.

Dico etiam, poſſe de fructibus beneficij dotare filias, vel ſorores inopes, non tamen teneri. Vide Fagundez *num.* 2.

Qvæstio hîc poſtulat; an filij, qui præ aliis grauiter diſſipant bona, teneantur ea ad collationem cum fratribus adducere, & ad ſuam reuocare legitimam. 74

Vidi equidem plurimos, hoc vitioſe tentes, eoſque arbitror teneri. Ità Nauarr. *ſumma, cap.* 17. Syluеſt. *verb. peculium*, 2. *quæſt.* 9. Antonius Gomez *ad leg.* 29. *Tauri*; attamen Nauarr. cum D. Antonino 2. *part. tit.* 1. *cap.* 15. excipit, niſi pater viuens condonauerit; ſed non placet, quia tenetur adducere ad partitionem, etiam ea, quæ pater donauit. 75

SECTIO

SECTIO II.

De Obſeruantia, Reuerentia, & Dulia.

De his pauca reſtant dicenda, cum quod de Obſeruantia intelligitur, proportione quadam Reuerentiæ, & Duliæ poſſit applicari; cùm tamen eſſentialiter inter ſe differant; vna, aut altera quæſtiuncula de ſingulis agam.

QVÆSTIO I.

De Obſeruantia, & Reuerentia.

D.Thom. quæſt. 1.

1 Obſervantia eſt ſpecialis Virtus, per quam cultus, & honor exhibetur perſonis, in dignitate conſtitutis. Ità D. Bonauent. *opuſculis allegatis ſerm.* 1. *quæſt.* 1. D.Thom. hîc *art.* 1. è Cicerone *lib.* 2. *de Inuent.*

Invenitvr enim in hac ſpecialis ratio honeſtatis, & debiti, ſicut etiam eædem perſonæ in certo rerum genere, per quandam analogiam, Patres nominantur, tanquam principia quædam gubernationis reſpectu earumdem rerum, vt eſt Princeps ciuitatis in rebus ciuilibus; Dux exercitus in rebus bellicis; Magiſter in diſciplinis, nempè, ob ſimilitudinem curæ, quam habent ſuo modo cum parentibus communem. Quæ ratione etiam ſerui Naaman dominum ſuum, patrem dixerunt, 4. *Reg.* 5.

2 Ad eandem virtutem pertinet Reuerentia, quæ propter ſcientiam, & virtutem, ſeu quamcumque excellentiam, aliquibus exhibetur. Ratio eſt, quia per ſcientiam, & virtutem redditur homo idoneus ad dignitates, quæ ſunt obiectum obſeruantiæ.

Ad obſeruantiam pertinet perſonis in dignitate conſtitutis, non ſolùm exhibere honorem, ſed etiam cultum obedientiæ, ac beneficentiæ. Ità D. Thom.

3 *art.* 2. Perſonis enim in dignitate conſtitutis ineſt duplex præminentia, altera excellentiæ ſtatus, & huic debetur Obſeruantia; altera gubernationis, & huic debetur obedientia, & obſequium.

Qvia tamen ſolis Prælatis, ac Magiſtratibus noſtris legali debito obſtringimur, idcirco his ſolis ex debito legali ad obſeruantiam, & cultum obſtringimur, quia ſuper nos prælationem habent; cæteris

4 autem, non niſi ex debito morali, ſeu ex quadam honeſtate. Ità D.Thom. *loc. cit.*

QVÆSTIO II.

De Dulia.

D.Thom. quæſt. 103.

5 Dvlia definitur à D. Bonauent. 3. part. Centil. ſect. 44. *Eſt ſeruitus, vel cultus creaturæ debitus rationali dominanti.* Ità etiam D. Thom. *art.* 3. ex D. Auguſtino *lib.* 10. *de Ciuitate*, *cap.* 1. De hoc latiùs agam 3. *part. Tract.* 1. *d.* 17.

Dvlia græcè *ſeruitus* dicitur, & differt à Latria, quæ eſt ſeruitus Deo debita, vt docet S. Doctor *loc. cit.* & *in opuſc. declaratio terminorum Theol.* & 6
aliis locis adductis *ſect.* 1. *quæſt.* 1. Hinc Hyperdulia ſignificat ſeruitutem debitam præcellenti creaturæ, habenti ſpecialem cum Deo affinitatem, vt docet D. Bonauent. *locis adductis.*

SECTIO III.

De Obedientia, & Inobedientia.

Svpra egi de Obedientia, quatenus materia eſt Voti, nunc quatenus eſt Virtus omnibus ſubditis communis, eam diſcutiam. Huius excellentiam paſſim deſcribit Sacra Scriptura, & reuera cùm hominum fælicitas in eo ſtet, vt Deo ſubjiciantur, quod hac virtute præſtatur, non immeritò omnium ore debeat circumferri.

QVÆSTIO I.

Quid ſit, & qualis virtus Obedientia.

D.Thom. quæſt 104. & 105.

Obedientia eſt virtus ſpecialis, qua in- 1
feriores ſuis ſuperioribus præcipientibus obediunt: cuius proinde obiectum eſt præceptum ſuperioris. Ità D.Thom. *quæſt.* 104. *art.* 2. D. Bonauent. *locis adductis quæſt. præced.* Vide eum 3. *part. Centil. ſect.* 44. multas alias obedientiæ definitiones referentem.

Probatvr, quia habet ſpeciale obiectum, 2
nimirum obedire præcepto ſuperiorum, quod ſecundùm ordinem naturæ eſt rectum, ſicuti in naturalibus inferiora à ſuperioribus reguntur. Inuenitur ſanè in omni virtutis actu obedientia; ſicut & in quolibet peccato inobedientia. Sed nil mirum, vt ait D.Thom. *art.* 2. *ad* 1. nihil enim prohibet plures rationes materiales obiectiuas in vno actu contineri, ſicut miles, defendendo caſtrum Regis, exercet actus fortitudinis, ſubeundo pericula mortis, & actus Iuſtitiæ, debitum ſeruitium Domino ſuo reddens. Attamen obedientia habet pro formali obiecto ipſum præceptum, ideò eſt virtus diſtincta à cæteris.

Assero primò, Obedientia eſt virtus moralis, 3
non Theologica. Ità S. Bonauent. *locis adductis* præcipuè *in declarat. terminorum Theol.* & 2. *p. Breuil. cap.* 11. vbi obedientiam etiam meram explicat, quæ eſt, quando præceptum ex ſe ſolo ligat, non ex aliqua alia cauſa & tale dicitur præceptum diſciplinæ, quia per ipſum diſcitur quanta eſt virtus obedientiæ. Tale præceptum datum eſt Adæ.

Ratio eſt, quia non reſpicit Deum immediatè, ſed ſuperioris præceptum. Quamuis autem nõ habeat medium, tamen ipſa eſt media inter ſuperfluũ, & diminutũ.

Optimam

Digitized by Google

Optimam obedientiam explicat S. Doctor in octo collationibus, collat.3. & de profectu, loc.cit. & in ſpeculo ad Nouitios, cap. 4. & de Inſtit. Nouit. 12. & in regula nouitiorum, cap. 13. & in Dieta, tit.3. cap.2.

4 Assero ſecundò, obedientiam, inter virtutes morales (excipe Religionem) eſſe præſtantiſſimam.

Ratio eſt D.Thomæ art.3. D.Bonauent. *in expoſitione Regulæ.* Inter virtutes morales ea eſt præſtantior, quæ meliora contemnit, vt Deo adhæreat: Sed obedientia contemnit propriam voluntatem, quæ eſt præſtantiſſimum bonum: Ergo. Bonum enim animæ eſt præſtantius bonis fortunæ,& corporis,& in anima præſtat voluntas.

Obedientiæ exempla è ſcriptura refert S.Doctor *in Bibliis pauperum*, *cap.*25. Laudes verò *in Pharetra, lib.*2.*cap.*43. & inacceptæ vitia, *cap.*44.

5 Assero tertiò, obediendum eſſe Deo in omnibus. Vide præclara in D.Bonauent. *de profectu Relig. à cap.*38.

Ratio SS.DD. eſt; quia Deus, ſicuti eſt primus motor omnium naturalium,ita etiam omnium voluntatum: Sed vt motor primus naturalium omnia naturalia ſibi habet obedientia: Ergo, &c.

Obedientiæ gradus vide in S. Bonauent. *in Dieta, tit.*3. *cap.*2. & *de profectu Religioſi, cap.*41.

Assero quartò, obediendum ab inferioribus ſuis ſuperioribus in omnibus,in quibus ipſi ſubjiciuntur, & in quibus non repugnat ſublimioribus poteſtatibus. Vide D.Bonauent.*ad cap.*1.*&* 10.*Regulæ noſtræ.*

Ratio D.Bonauent. *de profectu Religioſi,cap.*39. eſt, quia Deus infima per media, & media per ſupremum regit, vt patet.

6 Ideò ex duplici capite non tenentur obedire: Primò ob præceptum maioris poteſtatis, iuxta id Act.5. *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* Secundò, ſi aliquid præcipiat, in quo ſubditus non eſt, vt notat D.Thom. *quæſt.*104. *art.*5.

Itaque ſi Prælatus contra regulam præcipiat, non tenemur obedire, vt rectè docet S.P. Franciſcus *cap.*10.*Regulæ*,& ibi S.Bonauent.& communiter DD. apud Tannerum *d.*6.*quæſt.*1.*dub.*2. Ratio SS.DD. eſt, quia debemus magis conformari regulæ vniuerſali, quàm particulari. Imò Minores tenentur obedire in omnibus,in quibus non apparet manifeſtè peccatum, vt docent communiter regulæ noſtræ Expoſitores. Quod idem de Societate Ieſu docet Leſſius *lib.* 2. *cap.*41.*dub.*9.*num.*75. De hoc egi *Tract.de Votis.*

7 Assero quintò, teneri Chriſtianos ſæcularibus Principibus obedire. Ità D.Bonauent. 2. *d.*44. *art.*3. *quæſt.*1. D.Thom. *quæſt.* 104. *art.* 5. Probatur à S.Doctore *Rom.*13.*Tit.*3.1.*Petri* 2. *Heb.*13. De quibus ſatis egi *Tract.de legibus,diſp.*5. vbi etiam oſtendi, leges Principum aliquando conſcientiam ligare; & num Clerici teneantur Principum legibus; Et quibuſnam tributis, & vectigalibus teneantur.

Cavendum autem monui Dynaſtis, ne falcem in meſſem alienam mittant, ſed iuxta decretum Chriſti *Matth.*22. diſtinguant ea, quæ ſunt Cæſaris; & ea, quæ ſunt Dei.

8 Cavendum verò à peſtilenti Beza, qui interpretatur id Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, afferente Chryſoſtomum *ſerm.*23. ibi. Malignè autem ſic explicat, præcipi omni animæ, & Sacerdotibus, vt Principibus ſæcularibus ſubditi ſint in omnibus. Nempe adulator hic peſſimus,Regni Franciæ lues, Eccleſiaſticam dignitatem omnimodè ſub ſæculo terit.

Profectò, ſi hæc explicatio eſt vera, iam ſubditi Regis Angliæ ſubjicientur Imperatori. Et ſubditi Ducis cuiuſque, cuique Regi, vt notat Fagundez *in* 4. *præceptum, lib.*4. *cap.*15. *num.* 9. & D.Bonau. *de profectu Religioſi,cap.*39.*& in* 2.*loc.cit.* rectè exponit. Senſus ergo germanus eſt: Omnis anima ſubdita ſit reſpectiuè poteſtatibus ſuis. Sic enim ſubdimur Epiſcopis,vt dicitur *Actor.*20.1.*Timot.*5. & aliis locis;& hic eſt ſenſus D.Chryſoſt. Id vide in Concilio Arelat.II. *cap.*2. Non nego,eos ſubjici in aliquo, vt dixi *Tract. de Legibus*, *diſp.* 6.

Imò Reges ſubduntur Epiſcopis in cauſis fidei, 9 quod faſſus eſt Valentinianus Imperator apud Theodoret. *lib.*4.*hiſt.Eccl.cap.*5. accerſitis enim Epiſcopis, ait: *Eum collocate in Pontificali ſolio,cui nos quoque Imperij moderatores,noſtra capita ſincerè ſubdamus,cuiuſque reprehenſiones libenter admittamus.* Hæc latè proſecuti ſumus, *Tract. de Legibus.*

QVÆSTIO II.

De Inobedientia.

{ D.Thom.quæſt 105.

Assero primò, Inobedientiam tunc eſſe peccatum ſpeciale, cum Obedientiæ è diametro opponitur, contemnendo poteſtatem præcipientis, vel præceptum, intendendo ei non ſubjici. Ità D.Thom. *art.*1. D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.*2. Patet ex regulis virtutum, & vitiorum. 10

Assero ſecundò, non eſſe grauiſſimum peccatum. Patet, quia non opponitur ſupremis virtutibus, ſed obedientiæ.

Ex his definitur Inobedientia à D.Bonauent. p.p. Centil.ſect.18. *Eſt voluntas fugiens minorationem poteſtatis,nolens ſubiacere ſuperioribus in debitis.* Hinc vide errorem typographi *in opuſc. declaratio Theologiæ terminorum*, in editione Romana, vbi ſic ait: *Inobedientia eſt voluntas fingens.* 11

Assero tertiò, inobedientiam eſſe ex genere mortalem. Probatur à D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.*1. ex illo Rom.13. *Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* & Rom 1 Parentibus non obedire mortale aſſeritur. Idem aſtruitur *prima Timot.*3.

Assero quartò, non ſemper eſſe æquale peccatum; poteſt enim ex præcipientium, vel præcepti inæqualitate, inæqualem eſſe obligationem. 12

SECTIO IV.

De Gratitudine, & Vindicatione,

& Vitiis oppoſitis.

Prospera recognoſcere, ſicut & aduerſa propulſare,rebus etiam inanimatis,& inermibus innatum eſt; ſic terram, in qua proſperatur tenerum adhuc arbuſculum, grandius factum. foliis fouet, ac ſeminibus ditat: Sic effoſſum Elleborum, veluti ad ferri ſenſum, halitum emittit,quo foſſoris caput aggrauando, illatam ſibi iniuriam vlciſcitur; verùm quod in his eſt naturale, in homine morale, & liberum eſt, vnde virtutis rationem obtinet, ſi debito modo fiat; ſin autem, in oppoſitum vitium degenerat.

Digitized by Google

QVÆSTIO I.

De Gratitvdine.

{ D Thom. quæſt. 116.

1 Asssero primò, Gratitudinem eſſe virtutem ſpecialem, qua gratiæ habentur, & referuntur benefactori. Ità D. Thom. hîc. D. Bonauent. 3. *part. Centil. ſect.* 44. & *opuſc. declaratio terminorum Theologiæ*, aliis verbis ſic eam definit: *Gratia iuſtitia eſt beneficia iugi memoria recordari, & poſſibiliter rependere.* Colligitur è Tullio *lib.* 2. *de Iuuentute.*

2 Ratio eſt, quia in ea cernitur ſpeciale debitum, non legale, ſed honeſtatis, & quidem peculiaris.

Gradvs varios gratitudinis recenſet D. Bonau. *de gradibus virtutum, cap.* 20. vbi pro dignitate beneficiorum altiorem etiam gradum Gratitudinis aſſignat, vt pro gratuitis magis, quàm pro naturalibus, &c. Vbi nota, ibi aſſignare gratitudinem in ordine etiam ad Deum, provt eſt auctor beneficiorum. At D. Thom. *quæſt.* 106. *ad* 1. gratitudinem ad Deum videtur hic conſulto omittere, reducens eam ad Religionem. At Religio non eſt formaliter gratitudo, eſto imperet huius virtutis actus; hi tamen à propria virtute Gratitudinis eliciuntur, vt monet etiam Tannerus *d.* 6. *quæſt.* 1. *dub.* 3.

3 Addit S. Thom. *art.* 2. Innocentem magis Deo teneri, quàm pœnitentem. Sed de hoc erit dicendum, *Tract. de Pœnitentia, diſput.* 1.

Assero ſecundò, cuilibet benefactori deberi gratias, & ſaltem recompenſationis affectum, vbi facultas non eſt. Ità D. Thom. *art.* 3. Quia ratio formalis huius debiti eſt quodlibet beneficium acceptum; etſi beneficium aliud alio maius ſit, non ſolùm ex magnitudine rei datæ, ſed etiam ex affectu, & incommodo. De qua re Seneca *lib.* 2. *de benef. cap.* 6. & 12. vbi nihilominus addit aureum verè effatum: *Summæ malignitatis eſt non vocare beneficium, niſi quod dantem aliquo incommodo afficit.*

4 Assero tertiò, affectum gratiæ illicò exhibendum, ſed compenſationem opportuno tempore. Ità D. Thom. *art.* 4. è Seneca *lib.* 4. *de benef.* vbi ait: *Qui nimis citò cupit ſoluere, inuitus debet; qui inuitus debet, ingratus eſt.* Ratio eſt, quia ſicut beneficium, ita & beneficij compenſatio opportuna eſſe debet accipienti.

Assero quartò, recompenſationem debere magis reſpicere ad affectum, quam ad effectum. Ità D. Thom. *art.* 5. poſt Senecam *lib.* 1. *de benef. cap.* 7. Ratio eſt, quia gratia reſpicit beneficium, provt eſt gra-
5 tis impenſum, quod ſanè pertinet ad affectum.

Assero quintò, honeſtatis ratio, ac debitum poſtulat, vt compenſatio non ſolùm exæquet, ſed etiam ſuperet acceptum beneficium. Ità D. Thom. *art.* 6. iuxta Ariſtotelem 5. *Eth. cap.* 5.

Ratio eſt, quia in benefaciente, hoc præcipuè commendabile eſt, quod gratus, nullóque beneficio præuentus, beneficium contulit: Ergo par eſt, vt bonum collatum à retribuente ſuperetur, quia quamdiù recompenſat, dando minus, vel æquale, non vi-
6 detur facere gratis, ſed reddere, quod accepit.

Sicvt tamen in iuſtitia attenditur æqualitas rerum, ità in gratitudine potiſſimum attenditur æqualitas voluntatum. Vide D. Thomam *ad argumenta.*

QVÆSTIO II.

De Ingratitvdine.

{ D. Thom. quæſt. 107.

Ingrati animi vitium, eſt ſpeciale gratitudinis contrarium, in varios diſtinctum gradus, & pro diverſitate circumſtantiarum, interdum mortale; interdum veniale. Ità S. Thom. *art.* 1. 2. & 3. ex communi. 7

Prima pars probatur, quia ſpeciali opponitur virtuti, dum beneficium formaliter contemnitur, eſto diuerſis modis exerceatur detrahendo, & inſidiando benefactori, vt benefactor eſt.

Qvod verò habeat multos gradus probatur, quia, ſicuti diuerſi ſunt gradus gratitudinis, in quibus primus eſt, acceptum beneficium recognoſcere: Secundus, laudare, eſt gratias agere: Tertius, retribuere pro loco, & tempore; è contra, quia quod eſt vltimum in generatione, eſt primum in reſolutione, & corruptione. Primus ingratitudinis gradus eſt beneficium non retribuere: Secundus diſſimulare: Tertius obliuiſci, vel alio modo non recognoſcere. Et quia in affirmatione oppoſita intelligitur negatio, ideò ad primum ingratitudinis gradum pertinet retribuere mala pro bonis: Ad ſecundum, beneficium vituperare: Sed tertium, beneficium quaſi maleficium reputare. 8

Tandem probo, poſſe eſſe veniale, vt ſi ex negligentia omittat rependere, vel omittat ſolùm id quod liberaliter præſtandum eſt; at ſi omittat id, quod debet, maximè ſi in neceſſitate contemnatur beneficium, erit completa ingrati animi malitia, atque mortalis, vt docet D. Bonauent. *lib.* 3. *Pharetræ, cap.* 21. vbi refert D. Auguſtinum *de bono viduitatis, cap.* 16. vbi ait: *Multi habent multa dona, & Deum neſciendo, à quo habent, impia vanitate iactantur. Nemo autem eſt donis Dei beatus, qui donanti extiterit ingratus.* Et de vera, & falſa pœnit. cap. 14. *Ingratus extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quiſque peccator fit culpabilior, quo eſt Deo acceptior.* 9

D. Bernardvs in Pſal. Qui habitat: *Confitenti humiliter, & deuotè gratias agenti, non immeritò ampliora beneficia promittuntur. Sicut è contrario, accipiendis indignus eſt, qui fuerit de acceptis ingratus.* 10

Et Serm. 2. de ſeptem miſericordiis: *Ingratitudo vias obſtruit gratiæ.* Et Serm. 51. in Cant. *Ingratitudo ventus eſt vrens, fontem ſiccans pietatis, rorem miſericordiæ, & fluenta omnis gratiæ.*

Qvamvis autem ingratus mereatur beneficij ſubtractionem, non ſtatim tamen conuenit beneficium ſubtrahere. Neque enim tam facilè ingrati animi eſt nota incurenda, vt monet Seneca *lib.* 3. *de benef. cap.* 7. Monendus eſt autem, vt reſipiſcat. Quod ſi beneficiis deterior fiat, tum demum oportet à beneficiorum exhibitione ceſſare. Ità S. Thomas *art.* 7. 11

Talis autem ſignatur præcipuè à Seneca, ep. 73. *Quiſquis de accipiendo ſemper cogitat, oblitus accepti eſt: Nec vllum habet malum cupiditas maius, quàm quod ingrata eſt.* Eum refert S. Bonauent. *loc. cit. Pharetræ.* 12

Qvæstio

Digitized by Google

QVÆSTIO III.

De Vindicatione.

{ D.Thom. quæſt 108.

13 VINDICATIO definitur à D. Bonauent. 3. *part. Centil ſect.* 44. & in declaratorio terminorũ Theologiæ: *Vindicatio eſt virtus, per quam vis, aut iniuria, & omnino omne quod obfuturum eſt, defendendo, aut vlciſcendo propulſatur.* Seu: *Eſt virtus, quâ omne iniuſtum repellitur, & debitè punitur.*

HINC aliquæ conditiones requiruntur, vt vindicatio ſit bona.

PRIMA eſt, vt bona ſit intentio, non ſiſtens in malo, de quo vindicta ſumitur; hoc enim eſſet vinci à malo contra Apoſtolum *Rom.* 12. ſed neceſſe eſt, vt animus vindicantis principaliter feratur in bonum prouenturum ex punitione peccantis, nempe, vel ad emendationem, vel ſaltem ad cohibitionem ipſius peccantis, & quietem aliorum, paciſque conſeruationem, ac Dei honorem, vt docet D.Thom. *art.* 1.

14 SECVNDA conditio eſt, vt vindicta, propriè accepta, fiat à poteſtatem habente, qualis ſolùm eſt ſuperior, vt habetur Rom. 13. *Dei enim miniſter eſt: vindex in iram ei, qui malè agit.* vt ait D. Thom. *quæſt.* 108. *art.* 1. *ad* 1.

TERTIA eſt, vt fiat ſecundùm ordinem iuris, & debitam moderationem, ne pœna excedat culpam.

15 VINDICATIO poteſt fieri per quæuis pœnarum genera, legibus definita. Ità D. Thom. *art.* 3. Ratio eſt, quia vindicatio licita eſt, vt tendit ad cohibenda mala; cohibentur autem homines à peccando, quatenus timent amittere aliqua, quæ amant, magis quàm quæ peccando adipiſcuntur; aliàs timor non compeſceret peccatum. Quo fit, vt per ſubtractionem omnium, quæ homo maximè diligit, ſit vindicta de peccato ſumenda, qualia ſunt vita, opes, &c.

MONET autem S. Thom. *art.* 1. *ad* 5. & *art.* 3. *ad* 1. quandò tota multitudo peccat, puniendam, vel quoad totam peccantem, ità tamen, vt non inuoluantur boni; vel quoad partem, ſicuti refert S. Doctor *in Bibliis pauperum*, *cap.* 105.

16 EST igitur vindicatio peccatorum pars principalis iuſtitiæ. Ità S.Thom. *art.* 2. D. Bonauent. *allatis locis* ex M. Tullio *lib.* 2. *de Inuentute.*

ATTAMEN Suarez *opuſc. vlt. ſect.* 5. & alij negant, iuſtitiam vindicatiuam eſſe ſpecialem virtutem.

SECTIO V.

De Veritate, Amicitia, Liberalitate, Epikeia, & oppoſitis vitiis: De dono Pietatis, & Præceptis Decalogi, ad Iuſtitiam ſpectantibus.

MVLTA hîc, non multis tamen verbis, complectar, vt cœteras virtutes, quæ iuſtitiam comitantur, abſoluam; & primo quidem loco agam de Veritate, quæ eſt virtus apprimè iuſtitiæ neceſſaria; nemo enim valet eſſe in agendo iuſtus, niſi ſit in dicẽdo verax. Secundò, quid ſit gratum illud animorum vinculum, quod Amicitiam nuncupamus, exponam. Tertiò, quid ſit Liberalitas, quid Epikeia, quidvè vitia his oppoſita, expendam. Pietatem etiã quatenus Spiritus Sancti Donum eſt, reſumam; cùm pro vt inter morales virtutes locum habet, eam ſuprà diſcuſſi. Tandem ſi quæ ſunt Decalogi præcepta, ad Iuſtitiæ obſeruantiam ſpectantia, ea breuiter indicabo.

QVÆSTIO I.

De VERITATE.

{ D.Thom. quæſt. 109.

VERITAS eſt ſpecialis virtus moralis in voluntate ſita, qua quis in verbis, & factis amat verum dicere. Ità D.Thom. *art.* 1. *&* 2. & idem vult S.Bonau. *in explicatione terminorum Theologiæ*, circá finem, ſic definiens: *Veritas eſt virtus, qua rebus cor, & verba concordare iubentur.* & 3. part. Centil. ſect. 44. ſic definiens: *Veritas eſt virtus, per quam immutata ea, quæ ſunt, aut, quæ ante fuerunt, aut futura ſunt, dicuntur.* Quod idem habet *lib.* 5. *Compend. Theol. cap.* 37. 1

NON ſtat autem hæc virtus in illa conſonantia vocis cum intellectu, ſed pro vt eſt à voluntate imperata illa expreſſio conſonans. Et quamuis etiam fides, aliæque virtutes intellectuales circa veritatem verſentur, tamen illæ verſantur in veritate indaganda, & agnoſcenda; & iſta in veritate exprimenda. Habet autem hæc virtus medium, quia neque ampliat, neque diminuit rem ſignificandam. Ei autem vnificatur ſimplicitas, quæ tendit in vnum, non in diuerſa, vt aliud intendat interius, aliud prætendat exterius. 2

EST autem pars potentialis Iuſtitiæ, vt docent S.Bonauent *locis adductis*. D.Thom. *art.* 3. ex Marco Tullio *l. 2. de inuent.* Conuenit cum Iuſtitia, quia eſt ad alterum explicans ſuum ſenſum, & quia ſeruat æqualitatem quandam, adæquans ſigna rebus, quas loquens manifeſtat. Deficit verò à ratione propria iuſtitiæ, quia non continet debitum legale, ad iuſtitiam pertinens, ſed potiùs ex honeſtate, quatenus debet homo alteri ſincerè exprimere veritatem; cùm enim homo ſit animal ſociabile, debet ea, quæ ad ſocietatem ſeruandam neceſſaria ſunt, ſeruare, talis autem eſt ſincera expreſſio, maximè in contractibus; non enim poſſent homines inuicem conuerſari, niſi ſibi inuicem crederent. Spectat quidem veritas etiam ea, quæ doctrinæ ſunt, ſpecialiter tamen ea, quæ ſunt hominis, vt talem ſe homo exprimat, qualis ipſe eſt. Ità D.Thom. *art.* 3. *ad* 3. 3 4

QVÆSTIO II.

De MENDACIO.

{ D.Thom quæſt. 110.
D.Bonau. in 2. d. 38. dub 3. lit. & quæſt. 1.

SOCIETATIS humanæ commeatus exigit, vt labia cordi conſonent, nec aliud profeſatur ore, aliud concipiatur mente; vnde cum ab Authore naturæ, vox inſtituta ſit, vt interioris conceptus vehiculum, ſi alienum quid foris oſtentet, naturæ ius grauem patietur iniuriam, cùm & ſuo fine deſtituatur, & alterius auſcultantis fiducia fruſtretur; vndè nequit 5

peccatum hoc ullâ circumſtantiâ honeſtari ; cùm tamen inter mentiendum poſſit quis diuerſos ſibi fines proponere, ab his maior, vel minor mendacij malitia ſpecificabitur, & licèt nunquam tranſeat à ſpecie peccati , infra tamen eam poterit aliquando venialis eſſe, aliquando mortalis. Sed hæc melius patebunt ex mendacij definitionibus mox tradendis , quare vt ex ipſo mendacio clarior veritas alluceſcat , materiam hanc per dubitationes conciſè , & nitidè expendam.

DVBITATIO I.

Quid ſit Mendacium.

VERITATI opponitur Mendacium , ſimulatio,
5 Hypocriſis , Iactantia , & Ironia , vt docet S. Bonauent. 3.*part. Centil. ſectione* 44. & in Declaratorio *terminorum Theol.* & *lib.* 5. *Compend. Theol. cap.*37. D.Thom. *quæſt.*110. *art.*2. & *quæſt.*112. Aut enim ex mente concipientis falſum ſignificatur verbis, aut factis. Si factis , eſt ſimulatio , ſiue in certa materia hypocriſis. Si verbis , eſt mendacium ſtrictè ſumptum. Quod rurſus, ſi circa mores loquentis verſetur excedens, dicitur jactantia : Si per defectum, vocatur Ironia.

6 VIDENTVR autem in vnum hæc vitia coire, quia omnia veritati opponuntur , & vni vnum opponitur eſſentialiter ; variant verò in modis. Hinc D. Auguſt. lib. contra mendacium, cap.3. *Ille mentitur , qui aliud habet in animo , aliud verbis , aut quibuſlibet ſignificationibus enunciat.* Idem indicat S.Thom. *quæſt.*111. *art.*1.

DEFINITVR autem mendacium à D. Auguſt.
7 lib.cont.mendacium,cap.12. *Mendacium eſt falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi.* Mentiri verò , ab eodem S. Auguſtino in Enchir.cap.18. ſic explicatur : *Ille mentitur, qui contra id, quod animo ſentit , loquitur voluntate fallendi.*

VBI ſciendum ex D. Bonauent. duplicem falſitatem reperiri in mendacio ; materialem , quæ eſt falſum dictum , & formalem , quæ eſt intentio fallendi. Addit Tannerus *diſp.*6.*quæſt.*3.*num.*8. cum Baſſæo *V. Mend.* falſitatem effectiuam ob voluntatem fallendi. Sed conſiderata in ſuo effectu , iam obtento per accidens eſt , poteſt enim eſſe mendacium , abſque eo quod aliquis decipiatur , vt ipſe fatetur , ſed dicit, etiam materiale mendacij , nempe , aſſertum falſum, per accidens eſſe mendacio. Idem ſentire videtur D.Thom. *quæſt.* 110. *art.*1. *in corpore* , & *ad* 1. cum Thomiſtis.

8 E contra D. Bonauent. *in* 3. *d.*38. *dub.*3. *littera*, & *quæſt.* 1. cum magiſtro ſuſtinet ad mendacium requiri etiam falſitatem , tametſi mentiri quis valeat , etiamſi verum dicat , intendens tamen fallere.

PROBATVR primò à S.Doctore vtrobique ex definitione mendacij, lata à D.Auguſtino, in qua exigit mendacio falſam ſignificationem , & intentionem fallendi : At mentiri, ſolùm exigit, apud eum , intentionem fallendi, vt retuli; dicitur enim mentiri, quaſi contra mentem ire.

PROBATVR ſecundò à S. Bonauent. ex eodem D.Auguſtino *cap.*3.*cont.mendacium*,vbi mendacium ità opponit veritati, ſicut tenebras luci; ſed tenebra eſt formaliter priuatio lucis : Ergo & mendacium priuatio veritatis.

9 PROBATVR tertiò à S. Bonau. Sicut ſe habet eſſe verum, & mendacium circa hominem ; ſic ſe habet circa orationem veritas, & mendacium ; ſed iſta duo ſunt incompoſſibilia circa eundem hominem ſimul, & ſemel , videlicet ipſum eſſe veracem, & mendacem : Ergo ſimiliter erunt incompoſſibilia circa ſermonem : Ergo impoſſibile eſt , quod idem ſermo ſimul ſit verus, & mendax. Si ergo mendacium non poteſt ſe compati cum veritate , videtur quod inſeparabilem ſecum ferat falſitatem.

PROBATVR quartò à S. Doctore : Omne verum eſt à veritate prima , At nullum mendacium eſt à prima veritate : Ergo nullum mendacium eſt verum : Ergo eſt falſum.

OBIICIVNT primò D.Auguſt.*in Enchir.cap.*18. 10
vbi ait : *Is mentitur, qui contra id, quod animo ſentit, loquitur voluntate fallendi* : Ergo mendacium in ſola voluntate fallendi ſtat.

RESPONDET S. Doctor , plura ad mendacium requiri,quàm ad mentiendum,vt dixi ; nam mendacium refertur,& ad voluntatem deceptricem , & ad rem falſam ; at mentiri ſolùm reſpicit fallaciam, quam voluntas molitur etiamſi vera diceret , quæ falſa putat.

OBIICIVNT ſecundò. Sicut verbum diſcordat ab intentione , cùm quis negat illud , quod nouit, ſic etiam diſcordat, quando affirmat, quod ignorat,& de quo dubitat ; & tunc eſt peccatum ; at non niſi mendacij : Ergo poteſt mendacium cadere ſupra verum ignoratum.

RESPONDET S.Doctor , in aſſertione veri dubij,vel ignorati , eſſe mendacium ſecundum quid , & magis dicit mentiri.

OBIICIVNT tertiò. Intentio recta rectificat , & 11
obliqua obliquat : Ergo in eo, qui dicit verum intentione fallendi, tota prolatio obliquatur ; ſed hoc non fit niſi mendacio : Ergo.

RESPONDET S. Doctor , intentionem obliquam falſificare dictum , non ſecundùm omnem rationem, ſed ſolū ſecundùm rationem,quam habet ad dicētem; ſed ille ſolus reſpectus nō ſufficit ad rationē mendacij.

OBIICIVNT quartò. Sicut ſe habet peccatum ad bonitatem ; ità mendacium ad veritatem : ſed qui bonum opus agit mala intentione , facit peccatum : Ergo qui dicit aliquod verum, voluntate praua fallendi, incurrit mendacium. Confirmatur ; nam implicat, aliquod dictum eſſe verum , & mendax.

RESPONDET S. Doctor primò , bonum mala intentione actum , non eſſe malum ſimpliciter , ſed ſolùm illi, qui mala intentione agit ; ſicuti, qui dat eleemoſynam mala intentione,non cadit peccatum in danda eleemoſyna, ſed ſolùm in eo,qui dat ratione intentionis, ſic & in propoſito.

RESPONDETVR ſecundò, negando paritatem,quia 12
peccatum dicit priuationem bonitatis ; bonitas autem dicit ordinationem ad finem , quæ quidem habet eſſe, mediante recta intentione,& ideò recta intentione ſublata, petit ratio bonitatis , & eſt peccatum ; mendacium autem dicit priuationem veritatis, quæ conſiſtit non ſolùm in comparatione ad intentionem , ſed & ad ipſam rem, & ideò, ſi res eſt vera, non eſt mendacium , niſi ſecundùm quid.

DVBITATIO II.

Quotuplex ſit Mendacium.

D Bonauent.d.38.quæſt.3.
D.Thom quæſt.110.art.2.

NOTANDVM primò , mendacium communiter 13
diuidi in Officioſum, Iocoſum, & Perniicioſum. Ità SS. DD. poſt D. Auguſtinum *ad* 5. *Pſal.in Gloſſa*. Cùm enim mendaciū habeat pro formali intentionem fallendi,

Digitized by Google

fallendi, ſecundùm intentionem ipſius mentientis in ſpecies diuiditur: Mentiens autem aut intendit prodeſſe; & eſt mendacium officioſum; aut delectare, & ecce iocoſum: aut lædere, & ecce Pernicioſum. Lædere autem poteſt ſpiritualiter, vel temporaliter. Tunc aut ita ledit vnum, vt alteri proſit, & ſecundùm hoc ſunt tres differentiæ mendacij pernicioſi. Prima conſiſtit in mendaci doctrina Religionis tradenda, & hoc facit ad nocumentum boni ſpiritualis, idest, fidei. Secunda conſiſtit, vt mendacium ſimpliciter obſit. Tertia, vt vni obſit; alteri proſit.

14 Si verò mentitur, vt delectet, ſic eſt iocoſum, & hoc poteſt eſſe dupliciter, vel vt delectet alterum, & ſic eſt ſimpliciter iocoſum. Vel vt delectet ſe mentiendo, & ſic eſt libidinoſum, quod propriè continet mentiendi libidinem, & malitiam, quæ in promptitudine mentiendi poſita eſt, iuxta Ariſtotelem. 4.*Eth.cap.*7. vbi ait, mendacium, eò quòd tale eſt ſecundùm habitum, ipſo mendacio gaudere.

Si verò mentitur, vt proſit ſimpliciter, non vt obſit; vel vt proſit ad bona fortunæ, vt pecuniarum, &c. Vel ad vitandam mortem: Vel ad vitandam impuritatem, ſeu ad caſtitatem, ſeu ſanctitatem ſartam tectam ſeruandam, mendacium eſt officioſum.

15 Hinc habes diuiſionem illam mendacij in octo membra, ratione intentionis, & modi, quam affert S.Auguſtinus *l.de mendacio, cap.*14.& cum eo SS.DD. noſtri. Primum, quod fit in doctrina Religionis, vt dicere, Chriſtum non eſſe natum de B.Virgine. Secundum, quod nulli prodeſt, & alicui obeſt, vt mendacium detractionis. Tertium, quod alicui obeſt, vt proſit alij, vt teſtis falſus in cauſa pecuniaria. Quartum, quod fit ſola libidine mentiendi: Quintum, quod fit voluntate delectandi ſuaui eloquio, vt adulatio. Sextum, quo mentitur ob pecuniam conſeruanuandam. Septimum ob vitam. Octauum ob caſtitatem conſeruandam. Vide D. Bonauent. *p.p.Centil. ſect.*12.

Contra trimembrem hanc diuiſionem opponit ſibi S. Doctor aliqua argumenta, & ſoluit.

16 Primò. id, quod eſt per accidens, non debet denominare; at per accidens eſt mendacio prodeſſe: Ergo non debet aſſignari ſpecies mendacij officioſi.

Respondet, actus ſpeciem accipere ab intentione, & quia officioſum ex intione ordinatur vt proſit; ideò poteſt inde ſpeciem ſumere.

Obiicit ſecundò. Idem mendacium poteſt prodeſſe ſimul; & obeſſe: Ergo per hoc non rectè diuiduntur multæ differentiæ mendacij; nam oppoſitæ differentiæ nunquam eidem conueniunt.

Respondet, mendacium ſumere ſpeciem ab intentione, quæ, vel tendit, vt proſit, vel vt obſit, & ità nunquam idem mendacium vtrumque continet formaliter, eſto materialiter, vt falſitas eſt.

17 Obiicit tertiò contra ſecundam differentiam. Etiam in aliis peccatis iocamur, nec tamen ſpecies inde aliqua peccati elicitur: Ergo neque in mendacio.

Respondet S. Doctor primò, denominationem non ſumi ab his, quæ rarò accidunt; rarò autem iocamur in aliis patrandis, ſicuti in mendacio. Reſpondet ſecundò, quòd ſi alia opera ſumant ſpeciem ab intentione, maximè ſermo ab ea denominatur, & quia mendacium eſt in ſermone, hinc eſt quod magis denominatur iocoſum mendacium.

Obiicit quartò: *Mendacium eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi*, ex D. Auguſtino *cap.*12. *cont. mendacium*, at iocans non intendit fallere: Ergo non datur mendacium iocoſum.

18 Respondet S. Doctor, idem eſſe fallere, ac falſum dicere, non autem idem eſſe, ac decipere; vnde ſenſus definitionis eſt, cum intentione falſum dicendi, & hoc conuenit mendacio iocoſo, licèt minus completè, quàm pernicioſo.

Obiicit quintò, contra tertiam differentiam Eſſe pernicioſum eſt commune omni peccato.

Respondet S. Doctor, aſſignari pernicioſum, tanquam differentiam oppoſitam officioſo, quod eſt proprium mendacij; alia verò genera peccatorum non diuiduntur ſic in officioſum, &c.

Obiicit ſextò: Si mendacium pernicioſum diſtinguitur ab aliis; vel hoc eſt ratione materiæ, aut ratione voluntatis. Non primum, quia in quauis materia poteſt homo mentiri grauiter, & perniciosè, ſi mentiatur ex malignitate. Nec ratione voluntatis, quia in quouis genere mendacij poteſt voluntas inordinatè moueri, & inducere perniciem in mentiente. 19

Respondet S. Doctor, diſtingui ratione voluntatis principaliter, & hoc ratione intentionis diuerſificat hanc ſpeciem ab aliis per ſe. Poteſt dici etiam ratione materiæ quoad illam ſpeciem mendacij in materia doctrinæ Religionis.

Dubitatio III.

An omne mendacium ſit intrinſecè peccatum.

D Bonauent. d.38. quæſt.1.
D. Thom. quæſt. 110. art 3.

Multi ex antiquis aſſeruere, licitum eſſe mendacium in graui neceſſitate ob magnum bonum. Eos refert, atque refellit S. Auguſtinus *lib. cont. mendacium.* 20

In eam ſententiam inclinaſſe videntur D.Hieron. *in Epiſt. ad Galat.* & *Epiſt.*89. quæ eſt vndecima inter Epiſtolas D. Auguſt. Chryſoſt. *homil.* 53. *in Geneſim.* Caſſianus *collat.* 17. *cap.* 17. & 20. Dorotheus *ſerm* 9. *de mendacio.*

Veriſſima tamen ſententia eſt, omne mendacium, ſiue facto, ſiue verbo, adeo malum eſſe, vt nunquam liceat; & nunquam ſit diſpenſabile, vel à Deo ipſo. Ità SS. DD. quos ſecuti ſunt omnes Theologi, & Iuriſtæ Canonici.

Assero cum hac ſententia, nullo vnquam iure licere mentiri.

Probatvr primò à S.Doctore *ad argumenta* ex ſcripturarum conſenſu, vbi omne mendacium excluditur, Leuit. 19. *Non mentiemini, nec decipiet vnuſquiſque proximum ſuum.* ſap. 1 *Os, quod mentitur, occidit animam.* Vide S. Doctorem ibi in commentario. Eccl. 7. *Noli velle mentiri*, Epheſ. 4. *Deponentes mendacium* Coloſſ. 3. *Nolite mentiri.* Vbi, cùm negatiuo præcepto prohibeatur mendacium, obligat pro ſemper, & eſt vetitum. 21

Eadem ſententia definita videtur ab Innocentio III. *cap. ſuper eo, de vſuris* vbi dicitur, *Diuini verbi præcepto prohiberi, ne quis, etiam pro alterius vita ſeruanda, mentiatur*, vt notarunt etiam Vaſquez *prim.* 2. *d.*182.*cap.*4.*n.*30. Tanner. *d.*6.*quæſt.*2.*d.*1. Fagund. *in* 8.*præcept.c.*5.*n.*3. vbi refert ad id etiam Ariſtot. 4. *Eth.*

Probatvr ſecundò à S.Doctore *Phar.lib.*3.*c.*3. §. *De mendacio*, è Sanctis Patribus. 22

Ex Auguſtino *in Enchir. cap.* 22. & contra mendacium *cap.* 12. & *de vera Relig. cap.* 33. & *lib.* 1. *de Doctrina Chriſtiana*, *cap.* 36.

Affert etiam D. Gregorium *l.*11. *moral. cap.* 13. & *lib.* 26. *cap.* 3. Iſidor. *in ſynonimis, lib.* 11. & *de ſummo* bono,

bono, *lib.* 3. *cap.* 59. Idem ſentit D. Baſil. *reg.* 76. *ex breuioribus.*

PROBATVR etiam præclaris rationibus à D. Bonauent. ſumptis è Sanctis Patribus.

23 PRIMA ratio eſt. Id, quod intrinſecè eſt malum, non poteſt rectificari; tale eſt mendacium: Ergo. Minor probatur. Id, quod in ſuo formali includit malitiam, eſt omnino intrinſecè malum; ſed mendacium eſt tale ex D. Auguſtino ſuprà; habet enim ſuam falſitatem in praua intentione fallendi, ſeu non dicendi veritatem, ſed falſum; ſine qua non eſſet mendacium: Ergo ſtante hac mala voluntate, quæ dat mendacio formam, non poteſt eſſe diſpenſatio.

24 SECVNDA ratio ſumitur ex D. Auguſtino *locis* nuper primò *allegatis*, præcipuè *in Enchir*. Id, quod deſtruit naturam intrinſecè, eſt intrinſecè prauum, tale eſt mendacium: Ergo. Maior eſt certa, quia prima, & princeps lex eſt naturæ, quæ ſemper eſt recta in ſe, cùm ſit à Deo, nec poteſt eſſe praua, vt natura eſt. Minor probatur, quia verba ſunt ſigna à natura inſtituta ad humanam communicationem, & ſocietatem, & dum abutimur ſignis inſtitutis ad exprimendam mentem, deſtruimus ſocietatem; nullus enim volet cum aliis contractare, à quibus decipi nouit. Hoc autem eſt naturam hominis deſtruere, quæ eſt animal ſociabile.

TERTIA ratio ſumitur ex D. Auguſtino nuper allato *de Doctrina Christiana*. Fidem violare, intrinſecè malum eſt; at mendax fidem violat, & tacitam pactionem inter ſe, & audientem, quæ eſt, vt, quia verum dicit, ſibi credendum ſit.

25 CONFIRMATVR ratio prima, *in corpore*, quia eſſentia mendacij, cùm ſtet formaliter in praua intentione, non poteſt unquam rectificari, & ita, licèt in genere mortale non ſit, tamen habet malitiam magis inſeparabilem, quàm furtum; & homicidium, quæ fuere diſpenſata in Iſraëlitis ad auferendos theſauros Ægyptiorum, ad necandos Chananæos, & diſpenſantur etiam modò in Iudicibus ad occidendos reos; in inuaſis iniuſtè ad defenſionem, & in miſeris fame laborantibus ad extremum. Ex quo habes ſolutionem ad argumentum, quod vrgetur, ſi diſpenſantur hæc, diſpenſari poſſe etiam mendacium, quod eſt minus peccatum.

26 OBIICIES primò, *Geneſ.* 22. Abraham dixit ſeruis ſe cum filio reuerſurum, cùm tamen intenderet eum in monte occidere, & immolare Deo.

RESPONDET S. Doctor, Abraham, etſi intenderet filium immolare, attamen credidiſſe filium à Deo ſuſcitandum, firmiter enim tenebat, Deum ſtare ſuæ promiſſioni: *In Iſaac vocabitur tibi ſemen*, vt habetur *Heb.* 11.

OBIICIES ſecundò, *Geneſ.* 26. Iſaac dicebat Rebeccam ſororem ſuam; cum eſſet vxor, non ſoror.

RESPONDET S. Doctor, Rebeccam fuiſſe ſororem conſobrinam, & ideò verum dixit, etſi tacuerit eſſe vxorem.

27 OBIICIES tertiò. Ioſeph dixit *Geneſ.* 42. & 44. Fratres ſuos exploratores eſſe, ſciens id eſſe falſum. Similiter dixit, ſe peritum in auguriis, cùm tamen non eſſet verum.

RESPONDET S. Doctor, eum verba illa dixiſſe non affirmando, ſed tentando. Vnde potius intelligenda ſunt interrogatiuè, quàm aſſertiuè. Quando autem dixit, ſe peritum in augurandi ſcientia, ſumit augurium pro futurorum prædictione. Deinde id dixit exprimens famem populi.

28 OBIICIES quartò, Iacob *Geneſ.* 27. finxit ſe Eſau, & patri cæcutienti aſſeruit, ſe eſſe Eſau primogenitum eius, & hæc, intentione decipiendi patrem.

RESPONDET S. Doctor *dub.* 4. *litt. d.* 38. Iacob non eſſe mentitum; nam finxit ſe Eſau ad myſterium, vt docent D. Ambroſius *de Iacob & Eſau*, & D. Auguſtinus *contra mendacium*, *cap.* 10.

QVOD verò dixerit, ſe eſſe Eſau primogenitum, verum dixit in ſenſu à Deo intento, quia talis erat quoad ius primogenituræ ex Dei reuelatione facta matri. Neque volebat decipere, ſed verum exprimere.

OBIICIES quintò. In ſcriptura multa dicuntur, 29 ſecundùm intentionem litteræ, falſa, vt Iudicum 9. *Ierunt ligna, vt crearent Regem*, & multa à diſputantibus ibi proponuntur falſa; at ſcriptura eſt nobis regula morum: Ergo mendacium non eſt intrinſecè peccatum.

RESPONDET S. Doctor, ea quæ tranſumptiuè figuris, & tropis exprimuntur, eſſe intelligenda tropicè; vt eſt Apologus ille Concilij arborum ad Regem creandum, & ità eo ſenſu vera ſunt.

HINC D. Auguſtinus contra mendacium *cap.* 5. & 10. ait, Quidquid figuratè dicitur, vel fit, non eſſe mendacium, alioqui exulent omnes Metaphoræ, atque figuræ. In diſputationibus verò non eſt mendacium proponere falſa ad verum deducendum, vel diſcutiendum. In diſputationibus enim propoſitiones magis ſunt interrogationes, & dubiæ, quàm aſſertiones, niſi fortè in doctrinalibus diſputationibus, in quibus oportet diſcentem credere, vbi ſola vera proponuntur, aut prædicantur, ex Ariſtotele. *primo Elenchorum*, *c.* 2.

OBIICIES ſextò ſimulationes, quæ ſunt mendacia, nam etiam actiones factæ ad decipiendum, 30 mendacia ſunt, quia ſunt ſigna falſificata. Sic autem Ioſue *cap* 8. decepit ciues Hai. Dauid decepit Regem Achis, fingens ſe ſtultum 1. *Reg.* 27. Iehu ſimulauit ſe cultorem Baal, vt deciperet Ariolos 4. *Reg.* 10. Hi verò non peccarunt, imò commendantur. Sic & Chriſtus, Lucæ vltimo, *finxit longius ire*.

RESPONDET S. Doctor, Iehu cautelam laudari in decipiendo; non verò ipſum mendacium prolatum ab eo, vt dixi *Tract. de fide*, *diſp.* 1. *quæſt.* 16.

DAVID autem cautè, & rectè egit, vt mortem 31 effugeret; non enim dixit ſe eſſe ſtultum, actiones enim non ſunt principaliter inſtitutæ ad ſignificandum internum conceptum, ſicuti inſtituta ſunt verba. Sic & prudenter Ioſue finxit fugere, vt ciues Hai ad anguſtias redigeret, & de medio tolleret, nam Deo præcipiente pugnabat: Chriſtus verò ad doctrinam finxit longius ire, vt hoſpitalitatem doceret. Hæ ſanè ſimulationes non ſunt malæ; at ſimulatio hypocriſis, & duplicitatis, quæ in ſigno oſtendunt bonos eſſe, ſunt mendacia.

OBIICIES ſeptimò. Maius peccatum eſt fur- 32 tum, & homicidium, quàm mendacium: Sed in his diſpenſatur, vt conſtat in Iudicibus, reos occidentibus, & in populo Hebræo ad occidendos Chananeos, & ad auferendos Ægyptiorum theſauros diſpenſato Ergo.

RESPONDET S. Doctor, grauiora hæc eſſe facta mala voluntate, & malo fine; at quia poſſunt à malo fine ſeparari, ideò poſſunt benefieri: non ſic autem in mendacio, quia intrinſecè dicit malam voluntatem deceptricem.

OBIICIES octauò. In præceptis ſecundæ tabulæ poteſt diſpenſari, vt ait D. Bernardus de præcepto, & diſpenſatione: At mendacium eſt contra ſecundam tabulam: Ergo.

RESPONDET S. Doctor, non poſſe diſpenſari in deordinatione voluntatis, quæ intrinſeca eſt mendacio, eſto diſpenſari queat in actibus, remota inordinatione voluntatis, & mutata materia.

OBIICIES nonò. Poteſt eſſe, vt aliquis men- 33 tiatur,

Digitized by Google

tiatur ad caſtitatem alterius ſeruandam, ſicuti miles ille, qui, . vt S. Virginem illam à ſtupro liberaret, mutauit cum ea veſtes, eamque aufugere à carceribus docuit. Igitur poteſt id ex Charitate fieri, quæ non agit perperam.

34 Respondet S. Doctor, Charitatem non mouere ad id, quod malum eſt, vt eſt voluntas decipiendi verbis, vnde ait Bernardus de diſpenſ. *Ad opus laudabile requiritur veritas in electione, & Charitas in intentione*, & quia veritas non ſeruatur in prolatione mendacij, hinc mendacium ex Charitate non poteſt dici. Sicut enim ex Charitate non poteſt ſcienter eligi malum, vt maneat malum; ità nec eligi falſum. Sicut enim vis operatiua deſeruit affectiuæ; ſic vis interpretatiua deſeruit intellectiuæ, & ſicuti finis affectiuæ eſt bonum; ità finis intellectiuæ eſt verum. Sicuti ergo nullum opus poteſt ex Charitate fieri, niſi quis intendat bonum, & illud opus ſit ordinabile ad bonum, ſic etiam nullus ſermo poteſt ex Charitate proferri, niſi in illius ſermonis prolatione intendatur verum. Et quia mendacium eſt ordinatum ad falſum ex intentione proferentis, ideò nequit ex Charitate fieri.

35 Miles autem ille ſolùm mutauit veſtes ad cautionem, neque eſt mendacium, quia veſtes non ſunt principaliter ordinatæ ad conceptum mentis ſignandum.

Dubitatio IV.

An Mendacium ſit ex genere mortale.

D.Bonauent diſt 38. quæſt.3.
D.Thom. quæſt.110. art.4.

36 Assero, mendacium ex genere ſuo non eſſe mortale. Ità vnanimis conſenſus Theologorum.

Probatvr primò à D. Bonauent. ex Gloſſa

Secvndò ex D.Gregorio *lib.18. moral.cap.2.* vbi loquens de mendacio obſtetricum Ægyptiarum, ait: *Hoc peccati genus de facili credimus relaxari.*

Tertio, quia ibi non interuenit intrinſecè libido, vel contemptus.

Qvartò, quia *non noui peccatum, niſi per legem*, vt ait Apoſtolus; at nulla lex ſub mortali damnat mendacium iocoſum, quo falſum dicitur fabulando.

Qvintò, quia lingua labilis eſt nimis, & videtur nimis ſeuerum omnem defectum linguæ gehennâ damnare, quo remoto perfectus eſt vir, vt dicitur *Iacobi* 3.

37 Addit S.Bonauent. fieri mortale ratione damni, quod infert alicui quis mentiendo, vel ratione contemptus, vel ratione libidinis promptæ ad omne mendacium etiam pernicioſum proximo, &c.

Obiicies primò Pſalm.5. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*, vbi Gloſſa: *Plus eſt perdere, quàm odiſſe.* At Deus neminem odit, niſi mortaliter delinquentem: Ergo.

Respondet S. Bonauent. loqui Gloſſam de omnibus loquentibus mendacia pernicioſa. Vnde particula vniuerſalis fertur ſuper perſonas mentientes pernicioſè, non ſuper mendacia. Ideò argumentum eſt fallax in conſequentia, ſecundùm figuram dictionis.

38 Obiicies ſecundò *Sap.1.* dicitur: *Os, quod mentitur, occidit animam.* Quem locum tractans D. Auguſtinus *lib. de conflictu virtutum, & vitiorum*, ait: *Nec officioſo mendacio, nec ſimplici verbo oportet quemquam decipere, quia quomodolibet mentiatur quis, occidit animam.*

Respondet S.Bonauent. ibi ſermonem eſſe de mendacio pernicioſo: Et ſi dicas de omni mendacio exponi à D. Auguſtino *de mendacio, cap.5.* Reſpondet S.Doctor, loqui de omni mendacio pernicioſo in materia religionis, vt ex ipſo mox colligitur.

Obiicies tertiò Gloſſam Auguſtini ad id 39
Pſalm. 5. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*, ait: *Si quis non vult hominem ad mortem prodere, verum taceat, ſed non falſum dicat, ne, pro corpore alterius, animam ſuam occidat.* Si igitur anima occiditur per mendacium officioſum, quod eſt omnium minimum, multò magis per alia.

Respondet S.Doctor primò, verbum illud ſolùm ad perfectos tendere, qui perfectionem pedetentim etiam venialibus amittunt. Reſpondet ſecundò, loqui conſultiuè abſtinendum à mendaciis, quia diſponunt ad mortalia, quæ ſunt animæ mors.

Obiicies quartò. Quod eſt peremptorium veritatis, eſt mortale: Tale eſt mendacium, quod repugnat veritati, ſicut fornicatio caſtitati.

Respondet S. Doctor, non omne menda- 40
cium eſſe contrarium habitui veritatis, qui potius eſt voluntas dicendi verum, vt expedit, quàm prolatio actualis cuiuſque veri; etſi autem omne mendacium repugnet actui dicendi verum, non tamen repugnat habitui veritatis, refugientis mendacium pernicioſum; nec eſt ſimile de fornicatione, quæ opponitur virtuti præceptæ grauiter, eamque mortaliter conſpurcat.

Obiicies quintò. Omnis, qui agit contra conſcientiam, ædificat ſibi gehennam; talis eſt mendax: Ergo.

Respondet S.Doctor, maiorem veram eſſe de agente contra conſcientiam, dictantem, illud eſſe graue.

Obiicies ſextò. Vbi eſt plenus conſenſus, ibi eſt lethale; talis eſt in mendacio: Ergo.

Respondet S.Doctor, Maiorem eſſe veram, 41
vbi obiectum eſt grauiter prauum, ſeu in actibus ſimpliciter vetitis, vt in peccato carnis. Ex quibus verbis colligo, S. Doctorem non admittere leuitatem materiæ in peccato carnis, quæ hodie eſt ſententia communis apud Dianam *part.5. tract.5. reſol.5.* vbi refertur Clem. VIII. id definiſſe, & Claudius Aquauiua præcepit ſuæ Societati, vt idem doceant; Authores refert Diana *part.3.Tract.5.reſol.1.* vbi concludit, oppoſitam ſententiam eſſe periculoſam. Idem definit præcipuè de oſculis *part.4. Tract.4. miſcell. reſol.136.* & *Tract.5.reſol.4.* vbi concludit ſollicitantem confeſſarium, etiam in tactu leui, eſſe denunciandum. Sic definit de oſculis Alexand. VII. Regulam 42
autem generalem ad cognoſcendum, quandonam datur paruitas materiæ, ſumitur ex D. Bonauent. hîc ad argumenta, quâ vtuntur Baldellus *Tom. 1. lib.3. diſp.14. num.13.* Diana *5. part. Tract.5. reſol.1.* actus enim ſpecificantur per obiecta ex *lib. 2. de anima, text.33.* ſi igitur ex ratione ipſa obiecti per ſe primò oriatur notabilis oppoſitio virtuti, & malitiæ grauitas, non poterit in illo obiecto dari paruitas materiæ, & leuitas culpæ. Si verò oppoſitio notabilis, & grauitas culpæ oriatur ex ratione obiecti per ſe ſecunda, non autem ex ratione per ſe prima, omnino dabitur. Ità quia furtum vetitum eſt ratione rei, vt alienæ; ideò niſi alienum damnum graue ſit, non erit grauis culpa; è contra, quia infidelitas vetita eſt, vt negatur veritas Diuina. Ideò omnis infidelitas eſt grauis. Vide etiam Sanchez *ſum. tract.1. lib.1. cap.4.* Suarez *de leg. lib.2. cap.18. num.68.* At Caſtrus Palaus

43 *Tom.1, Tract.2. diſp.2.puncto 7.* exiſtimat è communi conſenſu Eccleſiæ eruendam grauitatem rerum. Fundatur verò conſenſus hic in naturis rerum: aliqua enim ità ordinata ſunt, vt reputentur grauiſſima, ſic quælibet idolatria, Simonia, Infidelitas, Deſperatio, quodlibet periurium, odium Dei, & quilibet contemptus eius, quæuis irritatio Sacramentorum, quæcunque pollutio, fornicatio, &c. grauiter indicium conſtituunt, nec variant in quauis materia; è contra vero infert S.Doctor *ad argumenta*, quia mendacium in materia iocoſa, & pernicioſa grauiter variat iudicium, ideò poteſt eſſe leue, & graue.

44 Fateamur tandem, mendacium, grauiter pernicioſum, eſſe lethale, quia opponitur Charitati; Sic D.Bonauent. hîc, D.Thom. *quæſt.* 110. *art.*4.

Dubitatio V.

An omne Mendacium viris perfectis ſit mortale.

{ D.Bonauent. diſt.38. quæſt.4.
D.Thom. quæſt.110. art 4.

45 Tres opiniones hac de re S.Bonauentura recenſet, quas vide in eo, *loco citato*.

Asserit verò, mendacium poſſe eſſe mortale ratione perſonæ publicæ, quæ hoc ſenſu dicitur, & eſſe debet, perfecta, quatenus ſcandalo ſit, & veritatis contemptui; vnde non amplius eis perſonis creditur in damnum graue Reipublicæ; non tamen eſt ex genere, ſeu natura actus mortale. Primum probat ex D.Auguſtino *in Gloſſa ad Pſalm.5. & de mendacio, cap.6. & 18.*

Ratio eſt, quia graue damnum infertur, ſi nulli credatur, & fides in terra pereat. Idem ſentit D.Thom. *ad* 5. Secunda pars conſtat ex dictis *dub.*3.

46 Obiicies primò. Circumſtantia perſonæ non grauat peccatum in infinitum; at mortale in infinitum excedit venialia: Ergo.

Respondet S.Doctor, circumſtantiam perſonæ per ſe non ità grauare, ſed bene vbi interuenit graue damnum, & ſcandalum.

Obiicies ſecundò. Vel non mentiri, eſt præceptum, vel conſilium; Si hoc: Ergo non eſt mortale cuicunque. Si præceptum: Ergo omne mendacium, cuique eſt mortale.

Respondet S.Doctor, quædam mendacia eſſe ſimpliciter vetita, quædam verò non eſſe prohibita ſimpliciter, ſed cohibita.

47 Obiicies tertiò. Mentiri vel repugnat Charitati ſimpliciter, vel perfectæ. Si primum: Ergo omne mendacium eſt mortale. Si ſecundum: Ergo vir perfectus non cadit per mendacium à Charitate.

Respondet S.Doctor, repugnare perfectioni, vt ſic; at Charitati ſimpliciter, vt eſt grauiter pernicioſum in ſcandalum.

Obiicies quartò. Vir perfectus, in aliis ex genere venialibus non peccat lethaliter; vt in verbo otioſo, primo motu iræ, vel carnis: Ergo.

48 Respondet S. Doctor, negando paritatem, quia ex illis non oritur ſcandalum, &c. Concludit verò, propoſitionem D. Auguſtini, quòd mendacium aliis veniale ſit, perfectis verò mortale, poſſe vniuerſaliter hoc pacto ſuſtineri, vt perfectis ſit diſpoſitiuum ad mortale magis, quàm in cæteris ex ingrati animi nota, tot Diuinis Chariſmatibus repenſâ.

Dubitatio VI.

An in gradibus Mendacij detur grauiſſimum, & leuiſſimum.

{ D.Bonauent. quæſt.6.
D.Thom. quæſt.110. art.4.

Asserit S.Doctor cum D.Auguſtino *de mendacio, cap.21.* gradus mendaciorum ſequi ordinem, vt detur magnum, & minimum; quia vt ait Philoſophus 3. *Top. cap.*4. ſi maximum in vno genere excedit maximum in alio genere, ſimpliciter hoc genus excedit illud. Vnde ad hoc, quod aliquod genus excedat alterum, non eſt neceſſe, vt ſingula illius generis excedant ſingula alterius generis, ſed quod ſummum in eo genere, ſit maius omnibus abſolutè alterius generis. Quoniam ergo inter omnia mendacia illud eſt maximum, in quo intendit quis alteri nocere in via veritatis, & ſalutis, quia infert ei damnum ſpirituale incompenſabile quoad maxima bona; hinc mendacium in doctrina religionis eſt inter cætera maximum. E contra, quia non poteſt quis vrgentiori cauſa ad mentiendum moueri, quàm pro ſeruando bono ſpirituali, vel adnexo ſpirituali: hinc eſt, vt mendacium illud leuiſſimum ſit, quod pro ſeruanda caſtitate, vel re ſimili patratur, & ſic gradatim aſcenditur, & deſcenditur, vt quanto accedit ad primum, tantò ſit grauius; & quantò ad minimum accedit, tantò ſit minus, & hoc probat S.Doctor etiam *in Pharetra, lib.3. cap.3. De mendacio*, ex D.Gregorio *lib.8. moralium, cap.4.* 49

Obiicit primò contra hos gradus. Sit vnus 50
dicens, Chriſtum non aſcendiſſe ſuper aſellum ex quadam vrbanitate, hic peccat primo genere mendacij. Sit alter mendacio imponens proximo falſum crimen, vnde interficiatur, peccat inferiori genere mendacij, & tamen hoc grauius eſt: Ergo malè ordinantur gradus mendaciorum.

Respondet S. Doctor, mendacium grauiſſimum eſſe, quod non ſolum falſum aſſerit ex malitia in ſubuerſionem religionis; talis autem non eſt, qui ideò dicit, Chriſtum non aſcendiſſe ſuper aſellum.

Obiicit ſecundò. Qui dicit mendacium, ſchiſmata ſeminans, grauiùs peccat, quàm qui ſeminat doctrinas falſas in religione; & tamen hic peccat primo genere mendacij.

Respondet S. Doctor, hoc eſſe grauius; 51
nam falſitas doctrinæ inducit ſchiſmata, & alia mala.

Obiicit tertiò. Poteſt quis primo genere mentiri ex infirmitate, & ſecundo genere ex malitia, tunc grauiter peccabit iſte, quia hic peccat in Spiritum Sanctum.

Respondet S. Doctor, eum, qui mentitur contra veritatem religionis, non ſupponi ex infirmitate errare.

Obiicit quartò, Supremum genus mendacij eſt contra fidem; at inferius pernicioſum proximo, eſt contra Charitatem, quæ eſt virtus maior.

Respondet S. Doctor primò, non ſequi ex eo, quod maius bonum ſit Charitas, quàm fides, omnem carentiam Charitatis eſſe maius malum, quia poteſt eſſe priuatio tantilla Charitatis, & maxima fidei priuatio. Addit S.Doctor, mendacium contra veritatem

Digitized by Google

ritatem religionis non ſolam fidem lædere, ſed etiam opera bona, & Charitatem: v. g. ſi dicas, fornicationem non vitandam, parentes non honorandos; in materia enim religionis non docetur tantùm quid credendum, ſed etiam quid ſecundùm ſingulas virtutes operandum.

52 Obiicit quintò contra infimum mendacium, quod officioſum eſt ad ſaluandam caſtitatem, nam hoc habet magis rationem mendacij, cùm ſit ſerium: Ergo grauius eſt iocoſo.

Respondet, negando, grauius eſſe officioſum hoc, quàm iocoſum, quia in neutro intendir quis decipere alium; intendit tamen dicere falſum in altero, vt delectet in altero, & vt proſit; minus autem inordinata eſt intentio, quæ vult prodeſſe, quàm quæ vult delectari, & hoc etiam ſeriò fit ad delectandum.

53 Obiicit ſextò, ſuccurrens in maiori neceſſitate, minus peccat mentiendo: at qui ſuccurrit in diſcrimine vitæ, ſuccurrit in maiori neceſſitate, quàm qui in periculo caſtitatis, quia hæc non poteſt inuito eripi, ſicut illa.

Respondet S. Doctor, maiorem eſſe neceſſitatem ad ſeruandam tunc caſtitatem, quia hoc eſt bonum ſpirituale, & maius bonum, quod licèt non poſſit inuito formaliter auferri, tamen auſertur quoad puritatem corporalem, adnexam cum periculo conſenſus, & ruinæ ſpiritualis. Ideò, licèt pietas naturalis magis inclinet ad ſaluandam vitam; tamen pietas gratuita magis inclinat ad ſaluandam vitam gratiæ.

54 Obiicit ſeptimò; qui aufert vitam, aufert ſpatium pœnitentiæ, non ſic qui aufert caſtitatem: Ergo illud eſt maius malum, atque ideo minus peccatum erit mentiri pro tali ſalute.

Respondet S. Doctor; priuatum vitâ, carere etiam ſpatio peccandi, & neſcitur, an eſſet vitam in peccatis inſumpturus.

Quærit in calce S. Doctor, vtrum eligere quis debeat in diſcrimine caſtitatis, an corrumpi; an verò mentiri.

Respondet S. Doctor, ſi probabiliter ſcire poteſt, ſe non aſſenſurum voluntate, debere pati corruptionem potius, quàm mentiri, quia corruptio duplicabitur ad coronam, vt B. Lucia dicebat; ſed ſi imperfectus ſit, & timet ne ſuccumbat, tunc minus malum eligi poteſt mendacij ad declinandum, & hoc etiam ad alienam redimendam.

Quærit etiam: an liceat mentiri, vt in viam ſalutis alium reducamus.

55 Respondet, negatiuè, quia non ſunt facienda mala, vt eueniant bona, neque Deus noſtro eget mendacio, vt alios ſaluet; neque enim mendacio dirigitur homo, ſed Spiritus ſancti inſpiratione, qui eſt Spiritus Veritatis, ſine quo fruſtra prædicamus.

Dubitatio VII.

De aliis, quæ ad Mendacium reducuntur.

56 Ad mendacium reducuntur ſimulatio, Hypocriſis, Iactantia, & Ironia. Simulatio definitur à S. Bonauent. *lib.* 3. *Pharetra*, *cap.* 25. ex ſanctis Patribus: *Eſt oſtenſio, aliena in facto ab his, quæ verè ſunt.*

Hypocrisis verò definitur à S. Doctore ibi, & p.p. Centil. ſect. 18. *Eſt voluntas per ſpeciem ſanctitatis, ſe ſimulans fallaciter in aperto, & viliter agens in occulto.* Itaque hypocriſis eſt ſimulatio in certa materia, nempe virtutis. Vide S. Bonauent. *loco cit. Pharetra*, præclarè cum Patribus differentem.

Ironia definitur à D. Bonauent. in ſpeculo animæ, cap. 1. *Eſt alterius deteſtatio per contrarium*, ſed hæc ad ſuperbiam reducitur.

Iactantia verò dicitur, qua quis enumerat bona ſua, vt laudabilis appareat, vt ait S. Bonauent. *loco cit. Centil.* & *lib.* 3. *Compend. Theol. verit. cap.* 15. Quare ad ſuperbiam potius reducitur, tametſi, quando effert ſuper id, quod eſt, iniuſtitiam quandam habeat. 57

Hæc vitia opponuntur veritati, & habent rationem mendacij, atque adeo poſſunt eſſe & mortalia, & venialia.

Ex fine autem, vt ait S. Bonauent. *quæſt. ſuperiori*, & cum eo Tannerus *diſp.* 6. *quæſt.* 2. *dub.* 1. *num.* 18. colligitur quando ſint grauia; ſi enim finis ſit grauiter contrarius Charitati, aut iuſtitiæ, &c. Erunt mortalia; ſi aliquis exempli causâ fingat ſanctitatem, vt decipiat in fide, vel caſtitate, vel furetur. Si verò finis non opponatur Charitati, &c. erunt venialia, puta ſola libidine in fictione, de quibus Ariſtoteles 4. *Eth. cap.* 7. 58

Decipere enim aliquem præciſè non eſt graue, niſi aut finis malus, aut damnum ſequatur graue.

Sic etiam Iactantia ex radice ſuperbiæ eſt mortalis, ſi ex mortali ſuperbia naſcatur, puta efferendi ſe grauiter, ſicuti dicitur de Rege Tyri Ezech. 28. *Eleuatum eſt cor tuum, & dixiſti: Deus ego ſum.* Vel ſi iactando ſe, erumpit in aliorum contumelias, veluti Phariſæus ille, Lucæ 18. *Non ſum, ſicuti cæteri homines, raptores, &c. velut etiam hic.*

Ironia, qua quis de ſe ipſo contra veritatem minora prædicat, eſt mendacium, leuius tamen quàm Iactantia, vt docet D. Thom. *quæſt.* 113. *art.* 1. & 2. poſt Ariſtotelem *lib.* 4. *Eth. cap.* 7. 59

Ratio eſt, quia Iactantia oritur, vt plurimum, è turpiori motiuo, ſcilicet ex appetitu lucri, vel honoris; Ironia verò ex eo, quod refugit, licèt inordinatè, aliis per elationem grauis eſſe; ſi tamen ad doloſè decipiendum ſe humiliet, poteſt eſſe grauis, de quo Eccl 19. *Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo.*

Potest etiam in eodem actu concurrere iactantia, & ironia, ſi quis falſa humilitate ſe deiiciat, vt æſtimetur, vt ait Chriſtus, Matth. 6. *Exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes*, vt obſeruat S. Doctor in Diæta *tit.* 3. *cap.* 6. vbi eos carpit dicens, hos paſcere duplicem aduerſarium.

Dubitari ſolet etiam de verbis figuratis. 60 Reſpondetur, hæc carere mendacio, vt docet D. Auguſtinus *de mendacio, cap.* 2. & *lib. cont. mendacium, cap.* 10. Habent enim in ſuo genere veritatem, iuxta Rhetorum inſtituta.

Itidem enunciationes amphibologicæ ſunt abſque nota mendacij, ſi loquens fallere non intendat, vt notat Tannerus *diſput.* 6. *quæſt.* 2. *numero* 25.

Dubitatur etiam de orationibus mixtis, quæ ſcilicet habent partim in voce, partim in mente ſenſum, vt dum petenti 100. florenos dicis: dabo eos tibi; ſed intelligens, ſi debeo.

Prima opinio eſt, hæc eſſe mendacia. Ità Sotus *lib.* 8. *de Iuſt. quæſt.* 1. *art.* 7. Caietanus *quæſt.* 89. *art.* 7.

Digitized by Google

*art.*7. Azor *tract.* 1. *lib.* 11. *cap.*4. *quæſito* 5. Aragon ibi, & alij. Ratio eſt, quia oratio illa extra prolata, eſt falſa.

61 Oppositvm docent alij; quos ſequuntur Valentia *diſput.* 5. *quæſt.* 13. *puncto* 2. & *diſput.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 4. Toletus *lib.* 4. *cap.* 21. & *lib.* 5. *cap.*58.

Vera igitur ſententia hoc ſenſu admittit æquiuoca, cùm illicitè rogamur ad aliquid dicendum, vt notat Tanner. *num.* 31. Sic enim Chriſtus *Marci* 13. iuxta veriorem Patrum ſenſum ait: *De die autem illo, vel hora, nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque filius*, nempe vt aliis reuelet, vel neſcit, hoc eſt neſcire facit; vel neſcit ad reuelandum, vt docet D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 48. *quæſt.* 4. & cum eo Tanner. *num.* 31. Sic explicat S. Doctor cum Chryſoſtomo *homil.* 47. id Ioannis 7. *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendam*, intelligens nunc vobiſcum; nam poſteà aſcendit. Simile eſt id Ioan. 11. *Lazarus dormit*, cùm eſſet mortuus, & id Lucæ 8. *Non eſt mortua puella, ſed dormit*, vt obſeruat S. Doctor *in commentarius*, & cum eo Tannerus *loco cit.*

62 Habemvs etiam exemplum S. P. Franciſci apud Nauar. *cap. Humanæ aures*, Tanner. *num.* 32. nam quæſitus, an quidam illuc tranſiiſſet, tenens S. Pater manum in manica ait: *Huc non tranſiit.* & quamuis Soto *de ſecreto tegendo, memb.* 3. *quæſt.* 3. dicat, S. Franciſcum fuiſſe deceptum in ea opinione, tamen pluris eſt æſtimandus, quam Sotus, vt monet Tanner. *num.* 32.

Sic & Samuel primo Reg. 16. dixit: *Ad immolandum Domino veni*, cùm veniſſet ad regem vngendum Dauidem. Quæ æquiuoca laudat D. Gregorius *ibi* ad Tyranni vim declinandam.

63 Secluſa tamen graui cauſa, non licet æquiuocis vti; ſic enim tenemur relatiua veritate, alioqui omnis ſocietas humana tolleretur, vt arguit S. Thom. *quæſt.* 114. *art.* 2. *ad* 1. & D. Bonauent. *lib.* 3. *Pharetræ*, *cap.* 3. §. *De mendacio.* Ideò SS. Patres, ibi allegati, grauiter carpunt. Sic D. Iſidorus in Synon. cap. 11. *Caue mendacium in omnibus, mendacio enim fides tollitur*, & D. Auguſtinus in Enchir. cap. 22. *Vtique verba propterea ſunt inſtituta, non per quæ inuicem ſe homines fallant; ſed per quæ in alterius quiſque notitiam cogitationes ſuas perferat*, & lib. primo de doctrina Chriſti, cap. 36. *Nemo mentiens, in eo*
64 *quod mentitur, ſeruat fidem. Nam hoc vult vtique, vt cui mentitur, ſibi fidem adhibeat, quam tamen ei mentiendo non ſeruat.* Tandem *in ſpeculo animæ, cap.* 2. S. Bonauent. ſuſpectas, & æquiuocas locutiones in contractibus vituperat. De his, addito iuramento, egi *diſp. de Iuram. quæſt.* 10.

QVÆSTIO III.

De Amicitia.

S. Bonauent. 3. part. Centil. ſect. 44.
D. Thom. quæſt. 114.

65 Amicitia, quæ & affabilitas dicitur, eſt virtus ſpecialis, qua quis erga cæteros homines ſecundùm communem conuerſationem rectè ordinatur, ità vt tam in factis, quàm in dictis ad vnumquemque ſe habeat, vt decet. Ità D. Thom. *art.* 1. Ideò S. Bonauent. 3. *part. Centil. ſect.* 44. eam ſic definit: *Eſt voluntas bona erga aliquem, cauſa illius, qui diligitur, cum eius pari intentione, à quo diligitur.* Idem habet *in opuſc. Declaratorio terminorum Theol.* Eam in Gratia includit S. Doctor *lib.* 5. *Compend. Theol. cap.* 37. nempe quia per eam conſeruatur humana conuerſatio, & grata euadit.

Adverte hic, non eſſe ſermonem de amicitia perfecta, quæ Charitate nititur. De hac enim egi *Tract. de Charitate*: Neque de alia, nixa motiuo naturalis bonitatis perfecta, quæ conſiſtit in ſpeciali amore, & communicatione erga alterum; ſed de quadam imperfecta, qua in ordinario conuictu ſe gerit erga alios iocundè, & decenter conuiuendo, ne quid verbis, vel moribus aſperum, moroſum, inhumanum, vel agreſte exhibeatur, quam proinde S. Bonauent. *Gratiam*, & S. Thom. *Affabilitatem*, vocant. 66

Est autem amicitia pars potentialis iuſtitiæ, vt docet D. Bonau. *locis allatis*, & D. Thom. *quæſt.* 114. *art.* 2. Eſt enim ad alterum, ſed deficit à debiti perfecta ratione.

Dvo ſunt vitia Amicitiæ contraria, nempe, Adulatio, & Litigium. Illa excedens in delectando: hoc vero contriſtat, atque conuerſationem amaram reddit. 67

Advlationem definit S. Doctor p. p. Centil. ſect. 13. *Eſt ſermo laudis alicui exhibitus, intentione placendi*; eſt autem duplex, altera, quæ bonum non habitum attribuit: quædam, quæ habitum extollit; quædam, quæ malum nutrit, laudando malum. Vnde dicitur Pſalm. 9. *Laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ.* Quædam, qua vult aliis placere, non tamen propter Deum, laude tamen vera, de qua Galat. 1. *Si adhuc hominibus placerem*, ideſt, placere vellem, non propter Deum, *Chriſti ſeruus non eſſem.* Idem docet opuſculo declaratorio terminorum Theologiæ.

Litigivm verò aſperam reddit conuerſationem, ideò eam tanquam pacis, & amicitiæ hoſtem repellit S. P. Franciſcus *in regula, cap.* 3. vt obſeruat ibi S. Doctor.

Potest vtrumque hoc vitium eſſe mortale. 68
Adulatio quidem laudando alterius peccatum, de his Iſa. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum.* Secundò, ratione intentionis, vt ſi quis alicui aduletur, vt noceat. Tertiò ratione effectus, cùm laus adulatoris eſt alteri occaſio peccandi, vt docet D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 1. multa adulationum exempla affert S. Doctor è ſcripturis *in Bibliis pauperum, cap.* 69. Ibi mortaliter damnantur Chore, & eius Complices, adulantes populo, vt eum concitarent in Moyſen, dicentes: *ſufficiat vobis, quod omnis multitudo ſanctorum eſt*, Numer. 16. Sic Abſalom, qui adulabatur, vt ad bellum iniquum induceret ſubditos Dauidis 2. *Reg.* 15. Vide alia ibi.

Mvlta è SS. Patribus de Adulatione habes in 69
D. Bonauent. *lib.* 3. *Pharetræ, cap.* 3. §. *De adulatione.*

Qvod ſi ex mera complacentia in laudando, vel etiam ad euitandum aliquod malum aduleris, non eſt mortale. Ità D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, loco cit.* & D. Thom. *quæſt.* 115. *art.* 2.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO IV.

De LIBERALITATE.

D.Thom.quæſt.117.

70 LIBERALITAS eſt virtus ſpecialis, qua rectè quis ſe habet circa dationes, & ſumptus, adeoque circa vſum Pecuniæ, rerumque aliarum, quæ pecuniâ menſurantur. Ità D. Thom. *art.* 1. 2. *&* 3. ex Ariſtotele 4. *Eth. cap.* 1. Definitur à D. Bonauent. 3. part. Centil. ſect. 44. *Eſt virtus beneficiorum erogatrix, quæ pro affectu benignitas, pro effectu verò beneficentia vocatur.* Idem habet *in Declaratorio terminorum Theologiæ*, ex qua definitione habes, eam conſiſtere in ordinatione paſſionis, ſeu affectionis circa pecuniam, ne impediat ab his, quæ conuenienter ſunt expendenda. Ità etiam D. Thom. *art.*3. *ad* 3.

71 PONITVR pars potentialis iuſtitiæ ob rationes ſæpius latas. Ità S. Bonauent. *locis adductis*, & D. Thom. *quæſt.* 117. *art.* 5. *&* 6. Accedit ad iuſtitiam, quia eſt ad alterum; declinat, quia dat quod ſuum eſt, non id, quod eſt alterius; Iuſtitia verò dat, quod eſt alterius.

DVBITATIO I.

De AVARITIA.

72 DVo ſunt vitia Liberalitati oppoſita, ſcilicet, Auaritia, & Prodigalitas.

AVARITIA conſiſtit in immoderato appetitu habendi, etiamſi nulli iniuriam inferat. Sic igitur eam definit S.Doctor in Diæta, tit. 1. cap.6. *Auaritia eſt immoderatus amor pecuniæ requirendæ, vel retinendæ.* Vbi præclaras auaritiæ ſimilitudines exprimit, & damna recenſet.

FILIAS duodecim Auaritiæ ibi recenſet, & hæ ſunt. Vſura, Rapina, Latrocinium, Talliæ iniuſtæ, Fraus negotiatorum, Deceptio Aduocatorum, Acceptio munerum, Simonia promotione conſanguineorum, Peccata Anachoritarum, id eſt eorum, qui promouentur fauore, & potentiâ Principium, Fraus mercatorum, Auaritia ſcientiæ, Iniquitas Luſorum. Hæc ferè habet locis citandis, & ſunt potius ſpecies materiales, ſicuti & quæ referuntur 4. *Eth. cap.* 1.

IN Compend. Theolog. verit. *lib.*3. *cap.* 19. Sic definit Auaritiam ex D. Bernardo, epiſt. 42. *Auaritia eſt quarumlibet rerum inſatiabilis, & inhoneſta cupido.* Vel ex Tullio: *Eſt immoderatus amor habendi.*

73 GRAVE hoc eſſe peccatum probat ex Apoſtolo *Epheſ.*5. vt dicitur: *idolorum ſeruitus*, quia exhibet pecuniæ id, quod debetur Deo, in eam enim ſperat, in ea vltimum finem ponit, ſummèque amat. Ideò Eccleſ. 10. dicitur: *Auaro nil ſceleſtius*, hoc autem non in ſe præcisè habet auaritia, ſed quia eſt radix omnium vitiorum cupiditas, ob quam multi errauerunt à fide; omnia enim ſcelera per auaritiam patrantur, furta, periuria, homicidia, ſtupra, adulteria. Secundò quia eſt contra legem naturæ, Lucæ 6. *Quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, &c.* Tertiò quia eſt contra Legem ſcriptam, Lucæ 6. *Eſtote miſericordes, &c.* Quartò, quia eſt contra legem vniuerſalis communicationis; auarus enim captiuas res detinet, ne ſe communicent.

QVÆRIT verò: an liceat theſauros congerere. Et reſpondet, non licere affectu auaritiæ abſque neceſſitate ſua, vel aliena: Licere autem ex conſideratione neceſſitatis; ſic licet parentibus ad filios educandos, filiaſquè dotandas, non autem ditandas; ſed ſeruato modo, vel ſtatu perſonæ. 74

LICET etiam ad conſeruandum Regnum, Principibus, & Regibus theſaurizare. Perſonis verò Eccleſiaſticis ait non licere, quia *pecuniam habet Eccleſia, non vt ſeruet, ſed vt eroget*, vt ait S.Ambroſius *lib.*2. *offic. cap.* 28. Septem filias Auaritiæ recenſet ibi. Eum vide.

IN *p. p. Centil. ſect.* 22. multas tradit definitiones auaritiæ, & præter ſuprà enumeratas, aliam affert è D.Auguſtino, lib. 14. de ciuit.cap. 15. *Auaritia eſt libido habendi pecuniam*, mox adducit rationem, ob quam dicitur: *Idolorum ſeruitus, Eph.*5. quia cultor Dei tripliciter ad eum comparatur, honorando, ſperando, amando; hæc autem auarus pecuniæ exhibet. 75

OBSERVAT autem S. Doctor, Auaritiam opponi liberalitati, & Charitati, & quatenus eſt contra Liberalitatem, eſt appetitus immoderatus pecuniæ, & ſic non eſt peccatum mortale, ſi in hoc ſiſtat, vt non præferat eius amorem amori Diuino, vel proximi, vt non velit aliquid agere contra debitum Deo, vel proximo. Ità etiam D.Thom. *q.*118.*art.*4.& communiter, vt ait Tanner. *num.*45.

VT autem opponitur Charitati, eſt mortale; amat enim pecunias, eas præferendo præceptis Dei, eleemoſynæ, reſtitutioni, &c. non refugit fraudes, proditiones, periuria, violentias, immiſericordiam, & ſimilia.

EXACTIVS hæc omnia tradit *in ſpeculo animæ, cap.*2.

ADVERTIT autem ibi, hanc eſſe concupiſcentiam oculorum, de qua Ioannes *epiſt.* 1. Tres autem ramos ex hoc ſtipite oriri ait; Inordinatum ſcilicet appetitum habendi, Inordinatam acquiſitionem, & inordinatam poſſeſſionem. Ex inordinato amore oriuntur inordinatum deſiderium habendi, inordinatus habentis amor, & inordinatus amiſſi dolor. Ex inordinato deſiderio habendi oriuntur ſollicitudo in mente, & iniuſtitia in opere. Hæc ſollicitudo poteſt eſſe mortalis, ſi ob eam omittantur præcepta, puta ſanctificandi Feſtum, vel audiendi Sacrum. 76

INIVSTITIA in opere vel eſt aperta, vel occulta, quæ fraus dicitur: Aperta verò diramatur in Furtum, Rapinam, Vſuram, Iniquam ſententiam, Aduocationem iniuſtam, Vectigalia iniqua, Extorſiones, acceptionem munerum, Ludorum vetitorum vſum.

OCCVLTA verò iniuſtitia continet fraudes in contractibus, non ſolùm circa temporalia, ſed etiam ſpiritualia, vt circa beneficia, iudicia, ſententias, conſilia, &c. 77

INORDINATVS amor habendi cauſat Immiſericordiam in pauperes, dilationem reſtitutionis, irrecompenſationem, illiberalitatem, &c. Hæc omnia in Tractatibus præcedentibus diſcuſſa ſunt.

IN Compend. *Theol. verit. lib.*3. *cap.* 26. dat regulas cognoſcendi, quandonam auaritia ſit mortalis, aut venialis. Supponit autem definitionem auaritiæ è Cicerone ſupra: *Eſt immoderatus amor habendi.*

Hæc

Digitized by Google

Hæc autem cupiditas conſiſtit, vel in appetendo, vel in acquirendo, vel in retinendo. Quoad cupiditatem in acquirendo quinque modos aſſignat.

78 PRIMVS eſt, ſi appetat efficaciter, & prodiret ad opus, ſi adeſſet facultas; & eſt peccatum lethale.

SECVNDVS, ſi appetat illicita voluntate incompletà, quatenus ſcilicet procurat, ſed ſimoniacè, vt conſequatur beneficium Eccleſiaſticum immeritò.

TERTIVS, ſi appetit ſimpliciter habere ſuperflua appetitu ſuffocante mentem à cura ſui, & conſideratione diuinorum, ita vt propterea deficiat à Deo, volendo potius ditari, quàm præcepta obſeruare, & hoc lethale eſt.

QVARTVS, ſi ſuperfluo amore inhæret temporalibus, ſed tamen infra Deum, volens propterea Dei mandatis deeſſe, & hoc eſt veniale.

QVINTVS, quem tertio loco recenſet, eſt, qui appetit talia, ſiue ſint illicita, ſiue aliena cum voluntate conditionata, ſcilicet, ſi poſſet ea habere ſine offenſà Dei, vel iniuria proximi. Et tunc, vel nullum, vel veniale eſt, ſi talem conditionem actu, vel habitualiter apponat.

79 HOC dicto reſoluitur magna illa quæſtio: An conſenſus conditionalis, quo quis vult aliquid ſub ea conditione, ſi mihi liceret, vel ſi non eſſet peccatum, excuſet, quando illud eſt mortale.

MVLTI ſic reſolutè reſpondent. Quando conditio addita omnem malitiam aufert, excuſat à culpa, vt, ſi non eſſet peccatum, occiderem Petrum; non autem quando conditio non aufert malitiam, veluti dicens, ſi non eſſet infamia, furarer. Ità Gerſon 2. *part. in reg. moral. alphab.* 24. *littera G.* vbi eadem verba habet, quæ ex D. Bonauent. retuli. Caietanus *ſumma*, *verb. Cogitatio*, Armilla *num.* 1. Sà *verb. Peccatum*, *num.* 2. Et loquuntur etiam de peccatis contra legem naturæ. Sequuntur Alcozer *ſum. cap.*6. *doctrina* 2. Manuel alios referens *tom.* 2. *ſum. in* 2. *edit. cap.* 112. Vaſquez *prima* 2. *quæſt.*74. *art.*8. *dub.*116. *cap.* 2. *num.* 4. Sayrus in clau. reg. *lib.* 8. *cap.*7. *num.*28, *&* 29. Hæc ſententia eſt D. Bonauent. *loco cit.* & vera.

80 OPPOSITVM quidem cenſent alij diſtinguentes; Si enim illa res ſit mala intrinſecè, vt ſi eſt contra ius naturæ; dicunt, nunquam conditione expurgari malitiam, quia, cùm ſit eſſentialiter mala, nequit vlla conditione purgari, & conditio appoſita inuoluit contradictionem. Ità Adrianus *quodl.* 10. *art.* 2. Azor *tract.* 1. *Inſtit. moral. lib.* 4. *cap.*6. *quæſito* 10. Sanchez *Tom.* 1. *in Decal. lib.* 1. *cap.* 2. *num.*23. alios referens.

ASSERO cum priori ſententia, conditionem omninò purgantem quicquid malitiæ ſit in actu, à peccato excuſare.

81 PROBATVR, quia quandocunque aufertur malitia ab actu, nullum eſt peccatum; ſed in hoc caſu aufertur: Ergo. Minor probatur, quia eo modo fertur voluntas, quo ſibi repræſentat obiectum ſub conditione; ſed hæc eſt, ſe non velle efficaciter obiectum, niſi expurgatum à malitia; non enim fertur efficaciter abſolutè in obiectum, ſed efficaciter conditionaliter. In quo deceptus eſt Sanchez vrgens, efficaciter voluntatem ferri in illud obiectum. Dico enim ferri efficaciter, ideò non ſimplici complacentia; at non efficaciter abſolutè, ſed conditionaliter, ſi liceret, & non habet actum non volendi rem, ſed haberet, ſi liceret, vnde ſicuti implicat expurgari obiectum à malitia, eò quòd intrinſecè malum ſit; ità implicet voluntatem ferri abſolutè in illud obiectum.

SED iam reuertamur ad noſtram ſententiam.

82 SECVNDVS ramus auaritiæ conſiſtit in acquirendo iniquè; & hoc tripliciter: Primò quocunque modo. Secundò per tale opus vetitum, & ſunt lethifera. Tertiò per operam venialiter malam, vt iocis, ſicuti qui caniculum ſaltare docent, & eſt veniale, niſi ob delectationem talibus in rebus diſſolutè ſe gerat, omnino cæterarum rerum oblitus. Si tamen omnino ob neceſſitatem tali arti incumberet, quia alium non habet modum ad victum, dicit S. Doctor, non eſſe mortale, etiamſi totus incumbat, dummodo præcepta non omittat.

83 TERTIVS ramus eſt iniuſta detentio, & in tres alios ramos diuiditur. Primus eſt detinere ea, quæ reſtituenda ſunt, cùm ea ſciat, & poſſit reſtituere. Secundus, ſi retinet ſuperflua, ſua nolens in extrema, vel graui neceſſitate proximi erogare, cùm poſſit. Tertius, ſi retinet ex ſumma cupiditate ſuperflua, ſinens potius res putreſcere, quàm velit diſpenſare eas, & hæc ſunt mortalia. Quartus retinens ſuperflua ex inordinato amore largitatis tantùm, & hoc eſt veniale.

SIMILIA habet S. Doctor *de profectu religioſi*, *lib.* 1. *cap.*34.

84 PLVRIMA è Scripturis auaritiæ exempla refert S. Doctor *in Bibliis pauperum*, *cap.*73.

REMEDIA auaritiæ recenſet *lib. citato de profectu religioſi*, *cap.*35. & aliis locis.

PRIMVM eſt, omnia pro Chriſto relinquere, ſicuti fecere fideles, primææ Eccleſiæ tempore. *Act.* 2. *&* 4. Ideò *Lucæ* 14. *Matth.* 19. volentibus eſſe diſcipulos ſuos iniungit Chriſtus, vt omnibus renuncient.

85 SECVNDVM remedium eſt conſiderare plenas eſſe opes periculis, quibus acquiruntur; ſollicitudinibus, quibus conſeruantur, &c. Vide ibi præclara.

TERTIVM eſt confidentia in Deum, vt dicitur Matth. 6. *Nolite ſolliciti eſſe*. Vide S. Doctorem. Non diſſimilia docet *in Pugna ſpirituali*, *cap.*3.

QVOMODO de hoc vitio confeſſarius interrogare debeat. Vide *in Confeſſionali*, *cap.* 2. *particula* 6.

PRÆCLARA ex Patribus habes contra hoc vitium *in Pharetra*, *lib.* 2. *cap.* 11. ad conciones. Ea hîc non recenſeo, vt lectorem ad fontem Siloe remittam, vbi ſalutaris doctrinæ latices poterit haurire ad arida populi corda irriganda.

86 DAMNA auaritiæ plurima recenſet S. Doctor *in Dieta*, *ſalut. tit.* 1. *cap.* 6. *&* 12. & Compend. *Theolog. veritat. lib.* 3. *cap.* 19. vbi etiam ſimilitudines affert auari, quæ ad conciones apprimè deſeruiant: Ea, quæ ad ſpecies huius vitij pertinent, ſparſim habent ſuos Tractatus in hoc opere.

DVBITATIO II.

De PRODIGALITATE.

87 DEFINITVR à D. Bonauent. in opuſc. Declaratorio terminorum Theologiæ: *Prodigalitas eſt ſuperfluitas, quæ non danda dat.* Itaque recedit ad alterum extremum à medio Liberalitatis, & minus aduerſatur ei, quàm auaritia; nam Liberalitas dat, cui magis accedit, dans nimis, quàm dans nihil, vel minus, quàm decet. Secundò, quia prodigus alios iuuat; ſed auarus eſt omnibus noxius. Tertiò, quia prodigalitas faciliùs curatur.

88 EST autem ſolùm peccatum veniale ex genere ſuo. Ità D.Thom. *art.* 3. poteſt verò eſſe mortale, ſi facultates conſumat in perniciem filiorum, egenorum; creditorum, & eorum omnium, quibus tenetur ſubſidium afferre, vt notauit Tannerus *diſp.* 6. *quæſt.*2. *dub.*2. *num.*46.

PRODIGALITATIS detrimenta recenſet S. Doctor egregiè *ad* 15. *Lucæ* ad parabolam filij prodigi.

QVÆSTIO V.

De EPIKEIA.

D.Thom. quæſt.120.

89 HÆC eſt virtus ex naturali ratione dictans aliquid præter, vel contra legem in aliquo caſu ad mentem legiſlatoris, ex Ariſtotele 5. *Eth. cap.*10. & *in Cod. de legibus*, & *Conſtit. Principium, leg.* 5. habetur: *Non dubium eſt in legem committere, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem. Ideò laudabilis eſt Epikeia, quæ legis intentum aſpiciens, verba non ſeruat.* Decernunt autem leges id, quod vt plurimum fit, & in aliquo caſu Epikeiæ locum relinquunt.

90 APVD D. Thom. hæc eſt pars ſubiectiua iuſtitiæ, non potentialis, & vagatur per omnia legis poſitiuæ, & per omnes actus virtutum, quatenus legibus obtemperant.

ALII verò dicunt, Epikeiam eſſe ſpeciem accidentalem iuſtitiæ legalis, nec eſſe adeò virtutem ſpecialem, à iuſtitia legali cæteriſque diſtinctam. Ità Tanner. *num.*56.

91 INTERPRETATIO quidem Epikeiæ in dubio ad Principem ſpectat, vt habetur *in Cod. leg.* 1. *tit.*14. *de legibus*, & *Conſtit. Principum*, cuius lex prima eſt: *Inter æquitatem, iuſque interpoſitam interpretationem nobis ſolis, & oportet, & licet inſpicere.* Vbi verò res eſt manifeſta, non eſt opus interpretatione, ſed executione

QVÆSTIO VI.

De DONO PIETATIS.

D.Bonauent. paſſim, in opuſculis.
D.Thom. quæſt. 121.

IVSTITIÆ reſpondet Donum Pietatis. De quo 92
S.Doctor *de ſeptem donis Spiritus ſancti, De Dono Pietatis, cap.* 2. & 3. Et 3. *part. Centil. ſect.* 45. Et *in Compend. Theol. verit. lib.*5. *cap.*43.

EXPLICAT autem D.Thom. *art.*1. conſiſtere donum hoc in cultu Deo debito, vt Creatori, & Parenti exhibendo, ſicuti ad Virtutem Pietatis ſpectat parentes colere. Et ſicuti virtute pietatis colimus non modò parentes, ſed etiam conſanguineos, ità etiam dono Pietatis colimus ſanctos, eorumque reliquias.

VERVM hæc doctrina non caret difficultate. 93
Primò quia, ſi ratio Patris, in Deo conſiderata, conſtituit ſpecialem rationem doni Spiritus Sancti, etiam conſtituet ſpecialem rationem virtutis; Donum enim & virtus non diſtinguuntur ex parte obiecti (*Quod*) ſed ex modo tendendi, quod iſtud fertur in illud obiectum ex motione ſpeciali Spiritus Sancti habilitando hominem ad eam promptè proſequendam: hæc verò fertur ex propria, & innata ratione. Quo fit, vt ſi ratio illa Paternitatis in Deo ſufficiat ad conſtituendum donum, etiam ſufficiat ad conſtituendam virtutem, à religione diſtinctam, quæ Deo cultum ſpecialem ſub hac ratione deferat, & tamen huiuſmodi virtus non inuenitur.

DEINDE aut donum fertur in Deum, vt pa- 94
rentem ſecundùm creationem, dantemque eſſe, aut vt dantem gratiam. Si primum, hæc ratio includitur in obiecto religionis, quæ Deum reſpicit, vt primum principium. Si dicas ſecundum, cum ratio Paternitatis, & Filiationis ſecundùm gratiam ſit ratio quædam ſpecialis amicitiæ, potius videtur ſpectare ad Charitatem, vt arguit Tannerus *diſp.*6. *quæſt.*2. *dub.*3.

QVARE ſecutus Seraphicum, ponit donum 95
Pietatis in hoc, vt hominem facilè mobilem reddat ad cultum Deo debitum, tum vt primo principio, atque adeo Creatori; tum etiam vt vltimo fini, adeoque vt Iuſtificatori, Redemptori, & Glorificatori deferendum, hoc interim diſcrimine, vt Donum ſpeciali ductu Spiritus Sancti moueat; religio verò rationis ductu proprio ducat.

SVB Metaphora autem Diei hoc explicat S.Do- 96
ctor *cap.*2. *de ſeptem Donis*, citato. Primò enim eſt veluti huius doni Aurora, & principium, cùm reſpiciens homo, à Deo irradiatus, ſtatum ſuum, ſuaſque neceſſitates, pietate monetur ad quærendum ſuum principium, & finem. Creſcit lux ad meridiem, dum illuſtrati à Spiritu Sancto exurgimus cultu debito in Deum.

DVPLICEM autem cultum ponit S. Doctor §. *ſed notandum.* Interiorem, & Exteriorem. Interior cultus eſt, quo quis ſe offert Deo, tanquam principio ſuæ creationis, & fini ſuæ beatificationis, & omnium, quæ ab eo recepit. Hoc autem ratio dictat, quia inferius debet ſubeſſe ſuperiori, à quo dependet, & à quo multipliciter deficit, ideò indiget eius influentiâ.

NATVRA etiam ad hoc inclinat, quod ſatis

 oſtendit

Digitized by Google

oſtendit natura rationalis, quæ non quieſcit plenè, niſi in Deo. Ideò D. Auguſtinus *lib. 1. confeſſ. cap. 1.* ait: *Domine inquietum eſt cor meum, donec veniat ad te.*

Addit verò, tametſi cultus ſupremus ſit Deo exhibendus, aliquem tamen ait etiam exhibendum Sanctis, eorumque reliquiis, vt docet D. Damaſcenus *lib. 4. de fide, cap. 12.*

98 Capite verò tertio bona proſequitur ex Dono Pietatis in animam redundantia. Ipſum vide.

Dono Pietatis adaptat quartam, & quintam beatitudinem. *Beati qui eſuriunt: Beati miſericordes,* &c. ſi conſiderentur propriè ſecundùm actus, & obiecta: Vide D. Bonauent. 3. *part. Centil. ſect.* 46. & *lib. 5. Compendij, Theol. cap.* 47.

Ex fructibus benignitatem huius virtutis facilè coniice. Vide Sanctum Doctorem *loco citato Centiloquij.*

99 Bona autem ex pietate in animam redundantia conſiderantur in virtutum exercitio, ſiue erga Deum, ſiue erga proximum; ingenerat enim mentibus hæc virtus pium ſenſum, & affectum, ità vt, quicquid durum, aut rigidum in virtutum miniſteriis deprehenditur, exuatur; & ſereno, ac ſuaui vultu, & colloquio alienis malis compatitur, & ſuccurrit: vnde ait Hugo *lib. 3. de clauſtro animæ,* apud Seraphicum, cap. 3. de 7. donis: *Inuitat Pietas deſperatum, trahit Charitas inuitum, miſericordia pacificat iratum; hilaritas reddit ſecurum, affabilitas familiarem, facit, &c.* Hinc pietas dicitur ad omnia vtilis; quia ſpirituale quoddam condimentum ſupponit cæteris virtutibus, vnde in palato mentis ſapido guſtu ruminentur, nec ex hac ſimilitudine pietatis, & miſericordiæ, inter ſe duæ hæ Virtutes confunduntur. Nam vt ait Seraphicus Doctor *loco cit. centil. cap. 45.* miſericordia attendit in proximo conformitatem in naturâ, & neceſſitatem in miſeriâ, cui ex regula prudentiæ, ſubuenit; Pietas verò attendit in proximo diuinam imaginem, præuio dictamine iuris diuini, iuxta regulam doni ſcientiæ; ita
vt Pietas non ſolùm inſpiret beneuolam affectio- 100
nem erga Creaturas, Diuina imagine inſignitas, ſed etiam erga illas, quæ velut diuinitatis veſtigia ſunt; vnde S. P. Franciſcus manſuetiſſimus erga crudeliores feras, eò quòd Dei creaturæ eſſent, compaſſionis officia erga illas exercebat, eaſque feritatem ſuam deponere pietatis exemplo, & beneficio cogebat.

TRACTATVS

TRACTATVS DE VIRTVTE FORTITVDINIS.

PROOEMIVM.

IN hac virtute, tanquam in tertio Cardine, vitæ rectè inſtitutæ Ianua circumvertitur, ideò & Cardinalis eſt; Huic ſi vnctio Spiritus ita accedat, vt ad ſingulos Dei nutus mobilis, & facilè verſatilis ſit, inter ſeptem Dona computabitur: Hinc Duplex eſt Fortitudo; vna Virtus, altera Donum. Prima moralis eſt, & aliquando vſu, aliquando infuſione obtinetur. Secunda tota ſemper deſuper venit à Patre luminum, à quo eſt omne Donum perfectum. Hîc de prima Fortitudinis ſpecie agam ex profeſſo; de altera verò tangam nonnihil, huius occaſione: Porrò hæc eſt ſola virtus, quæ inter varias, & nutantes huius ſæculi viciſſitudines inconcuſſa manens, ſtabilem Beatorum ſortem æmulatur; vt quantumuis vir fortis, ſiue in proſperis eleuetur, ſiue in aduerſis deprimatur, ſuæ ſemper origini ſumma hæreat neceſſitudine, ſicut lux, qua æquè à Sole diſtat, ſiue opacis fulgens vallibus, ſeu ſummis reſplendens montibus. Populari ſe aurâ ſufflari nunquam patitur, quippe ſui ipſius non neſcius, à ſola conſcientia teſtimonium accipere meretur: Huius virtutis incentiuum pariter & præmium eſt Amor, ad cuius ſenſum nihil ſuſpicit inſuperabile, ſed omnia ominatur fauſta, & facili calcanda pede; ideò dilectioni præcipuè Fortitudo adſcribitur in canticis: *Fortis eſt vt mors dilectio*; Mors enim inſenſibilis ad tot, & tanta, quibus eam auertere, fruſtrà nitimur; tandem omnibus ſenſum auffert, & pallido licèt liuida vultu, potentiſſimis tamen dominatur. Haud ſecus vir fortis, quæcumque in ipſum intentantur, ſuperat, & quamuis multa animi demiſſione ſæculo vileſcat, in illud tamen abſolutiſſimum dominatum exercêre non deſinit; quamobrem à Sancto Doctore *tit.6. cap.7.* comparatur ferro indomabili, quod cætera metalla ita domat, vt ipſi ad ictum obtemperent. Alias præclaras Fortitudinis comparationes vide apud Seraphicum ibi.

Digitized by Google

DISPVTATIO PRIMA.

DE FORTITVDINE.

DE Fortitudine acturus, præcipuam quæſtionem inſtituam de Martyrio, quod huius virtutis præſtantiſſimus eſt actus; fortiſſimus enim ille eſt, qui pro Chriſto vitam prodigere non dubitat, totaſque Tiranni in ſe ſuſcipit vires, victuſque triumphat. Agam deinde de nonnullis huius virtutis comitibus, & auxiliaribus copiis, quibus ſe contra vitia ſibi aduerſa propugnat: Contra enim Præſumptionem, Ambitionem, & inanem Gloriam pugnat magnanima illa virtus, quæ hinc MAGNANIMITAS appellatur; ſed huic à tergo inſtat Puſillanimitas, contra quam nonnullos etiam ictus intentat: ſequitur Magnificentia, Patientia, & Perſeuerentia. Hæ omnes aſtant fortitudini à latere, & hoſtiles ineunt congreſſus cum vitiis ſibi oppoſitis, vt quàm breuiſſimè hîc dicam: hæc eſt tota materia & ſeries duplicis huius diſputationis, quam de FORTITVDINE proferam; in primis autem, num Virtus ſit, & qualis, examinabo.

QVÆSTIO. I.

An FORTITVDO *ſit Virtus, & quæ.*

D.Bonauent. ad 8. Sap. & in Diæta, tit.5 cap.7.
D.Thom. art.1.

1 ASSERO primò, Fortitudinem eſſe virtutem. Eſt D.Auguſtini *lib. de moribus Eccleſiæ, cap.15.* Ariſtotelis 3. *Eth.*

PROBATVR à D. Bonauent. primò *ad 8. Sap.* vbi ſub nomine *Virtutis*, cæteris Virtutibus moralibus adnumeratur.

PROBATVR ſecundò à S. Doctore *in Diæta, tit. 5. cap.7.* Quod facit hominem moraliter bonum, eſt virtus: Talis eſt fortitudo: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis 2. *Eth. cap. 6.* minor probatur, quia tollit impedimenta repellentia è rectitudine, quæ difficultates opponunt. Sic habetur Prouerb. 31. *Mulierem fortem quis inueniet? &c. manum ſuam miſit ad fortia*
2 *fortitudo, & decor indumentum eius.* Id probat S. Doctor exemplis Apoſtolorum, qui accepta per Spiritum Sanctum fortitudinis virtute, & dono occurrebant Tyrannis *Act.2.*& idem oſtendit de ſanctis Martyribus, præcipuè Virginibus, Catharina, Cæcilia; Agnete, & aliis, quæ lætabundæ ad carceres, & ad ſupplicia ibant. Quia ſcilicet erant à Deo confortatæ. De cælo enim fortitudo eſt, vt dicitur primo *machab.3.* Vide S.Doctorem.

3 HINC rurſus hoc aſſertum probat *opuſc. de ſeptem itiner. æternitatis, diſt.5.* quia dat robur ad ſuperanda pericula oppoſita rectitudini, ipſaſque pœnas, atque mortes, & ad virtutes intrepidè feſtinare. Aſſumptum probat *opuſc. de ſeptem Donis, de Dono fortitudinis, cap.1.* ex Ariſtotele 3. *Eth. cap.8. & 9.* vbi ait: *Fortis eſt, qui non timet terribilia, & ſuſtinet, vt oportet, boni gratia*, & ex Paulino ad Hieronymum, vbi ait: *Qui verè fortis eſt, nec temerè audet, nec inconſultè timet*; & ex D. Auguſtino *lib. 5. de ciuit. cap.17.* vbi narrat, quod multi mortem ſubibant fortiter ob bonum Reipublicæ & ex Tullio *de offic.* vbi ait, duo fuiſſe præcepta Platonis, volentibus Republic. prodeſſe. Primum, vt vtilitatem ciuium ſic tueantur, vt quæcunque agunt, ad eam referant obliti commodorum ſuorum. Secundum præceptum eſt, vt totum corpus Reipublicæ curent principaliter, nedum aliquam partem tueantur, alias deſerant, & ideò hæc fortitudo ordinat ad finem, qui eſt intra limites naturæ.

PROBATVR à S. Doctore tertiò *in Compend.* 4
Theol. lib.5. cap.36. ex Macrob. *lib.1. in ſomn. Scipionis, cap.8.* nam fortitudo eleuat animum ſuper pericula, docet nil timere niſi turpia, non pauere mortis occurſum, paſſiones edomitas ad virtutem intrepidè ciere.

DEINDE quia effectus habet mirabiles; reddit 5
enim victores contra hoſtes Dei, vt dicitur *primo Machab. 6.* Secundò homini ſua bona conſeruat: *Cum fortis armatus, &c.* Tertiò, quia ditat bonis, Prouerb. 10. *Manus fortium diuitias parat.* Quartò regnum cælorum expugnat, Matth.11. *Violenti rapiunt illud.* Quinto ornat, Prouerb.31. *Fortitudo, & decor indumentum eius*, Sextò in extremis aſſecurat, Prouerb. 30. *Leo fortiſſimus beſtiarum, ad nullius pauebit occurſum.* Septimò remunerationem expectat, Prouerb.31. *Mulierem fortem quis inueniet? Procul & de vltimis finibus pretium eius, &c.*

PROBATVR quartò à D. Bonauent. *in Pharetra, lib.2. cap.31.* nam moderatur, & ad honeſtatis normam reducit paſſiones Timoris, & Audaciæ, idque circa obiecta difficillima, nempe, circa mortis pericula. Aſſumptum probat ex Patribus.

D. GREGORIVS 7. Moral.cap.8.ait: *Iuſtorum* 6
fortitudo eſt carnem vincere, propriis voluptatibus contrarire, delectationem vitæ præſentis extinguere, huius mundi aſpera pro terrenis amare, proſperitatis blandimenta contemnere, aduerſitatis metum corde ſuperare. Idem habet *lib.4. cap.30. & lib.5. cap.13.*

D. HIERONYMVS, lib. 16. in Iſa. cap. 57. *Fortitudo, atque conſtantia via regia eſt; à qua declinat ad dexteram, qui temerarius eſt, & pertinax: ad ſiniſtram, qui formidoloſus eſt, & pauidus.*

D. AVGVSTINVS epiſt.29. ad Hieronymum: *Qui vera virtute fortis eſt, nec temerè audet, nec inconſultè timet.*

D. AMBROSIVS lib. 1. de offic. cap. 30. *Eſt fortis,*

fortis, qui ſe in dolore aliquo conſolatur: Et reuera iure ea fortitudo vocatur, cùm vnuſquiſque ſe ipſum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur, atque inflectitur, non aduerſis perturbatur, non extollitur ſecundis, & quaſi vento quodam variarum rerum circumfertur mutatione. Idem habet *cap. 39.* & *lib. 5. in Lucam, cap. 6.*

7 Seneca, epiſt. 59. *Sapiens, & fortis ad omnem incurſum munitus, & intentus; non ſi paupertas, non ſi luctus, non ſi ignominia, non ſi dolor impetum faciat, pedem referet intrepidus, & contra illa ibit, & inter illa ſtabit.*

Observat autem S. Doctor allegatis locis, cum D.Thom. *ad 1.* ex Ariſtotele 3. *Eth. cap.* 8. aliquos exercere actus virtutis fortitudinis, non veros, ſed ſimiles.

Assero ſecundò: Fortitudo eſt virtus ſpecialis.

8 Probatur ex dictis, quia habet ſpecialem honeſtatem ad edomandas paſſiones, audaciæ præſertim, & timoris. Quamuis à Patribus allatis extendatur ad omnes ferè paſſiones vehementes edomandas, vt docet etiam S.Thom. *art. 2. ad 2.*

Assero tertiò, Fortitudinem eſſe virtutem Cardinalem. Ità S. Bonau. *locis adductis*, D. Thom. *quæſt. 127. art. 11.*

Probatur à S.Doctore *ex 8. Sap.* vbi cum virtutibus Cardinalibus numeratur illis verbis: *Sobrietatem, & Prudentiam docet, & Iuſtitiam, & Virtutem.* Idem probat S. Doctor *allatis locis*, ex Patribus allegatis.

9 Confirmatur quia virtutes Cardinales dicuntur, vel quia per eas ingrediamur ad alias virtutes; vel quia vitæ humanæ ratio dirigitur, & regulatur in quatuor Cardinibus mundi minoris, ad ſimilitudinem maioris, vt ait S.Doctor *ſerm. 6. Hexaëmer.* Talis autem eſt fortitudo: Ergo.

Probatur etiam ratione S. Bonauent. *in 3. diſt 33.* paſſim, præcipuè *quæſt. 4.* quia virtutum Cardinalium, ſeu, vt ait *ad vltimum*, principalium, eſt id, quod præcipuè in virtute attenditur, inter alias autem vna ponitur firmiter operari, vt patet ex Ariſtotele 2. *Eth. cap. 4.* laudem autem firmiter operandi ſibi vendicat Fortitudo.

10 Ex dictis habes, obiectum fortitudinis eſſe paſſiones Audaciæ, & Timoris, moderans media. Ità D. Thom. *quæſt. 123. art. 3.* & S. Bonauent. *locis adductis, & ſerm. 5. Hexaemer.* ex Ariſtotele *lib. 2. Eth. cap. 7. & lib. 3. cap. 6.* mediatè verò verſatur circa pericula, maximè mortis, veluti obiecta iſtarum paſſionum. Ait vero Ariſtoteles 3. *Eth. cap. 3. & 9.* fortitudinem eſſe maximè circa pericula mortis, quæ eſt in bello.

Addit S.Thom. *art. 6.* cum Ariſtotele 3. *Eth. cap. 9.* fortitudinem magis verſari circa timores reprimendos, quàm circa audacias moderandas, ideò principalis actus fortitudinis eſt ſuſtinere, hoc eſt immobiliter ſiſtere in periculis, quàm aggredi. Ratio eſt, quia timores in periculis reprimere difficilius eſt, quàm audacias moderari. Primò, quia ſuſtinens ab alio, vt fortiori, ſuffert; at audax inuadit, vt debiliorem; difficilius eſt autem pugnare cum fortiori, quàm cum debiliori. Secundò, qui ſuſtinet, iam ſentit pericula imminentia; qui autem aggreditur, habet ea, vt futura. Tertiò, ſuſtinere eſt diuturnum; aggredi autem poteſt eſſe ſubitò: difficilius eſt autem diu manere immobilem, quàm ſubitò moueri.

11 Observa, finem, velut proximum, fortitudinis eſſe, vt ſimilitudinem ſui habitus exprimat in actu; finis autem eius remotus, & vltimus eſt beatitudo, ſiue Deus. Ità S.Thomas *art. 7.*

Observa ſecundò, fortem ex conſideratione honeſtatis ſui actus delectari quidem, tamen ex perpeſſione triſtium, in quibus verſatur, triſtari. Ità S. Thom. *art. 8.* ex Ariſtotele 3. *Eth. cap. 9.* Addit verò S.Doctor ſuprà, ex abundanti gratia Dei ſæpè abſorberi dolorem, & triſtitiam, ſicuti tenellis Virginibus ſanctis eueniebat.

Observa tertiò, fortitudinem maximè in euentibus repentinis cerni. Ita S.Thom. *art. 9.* ex Ariſtotele 3. *Eth. cap. 8.*

Observa quartò, fortem ad actum fortitudinis iram adhibere, ſed moderatam ratione. Ità D. Thom. *quæſt. 127. art. 10.* ex Ariſtotele 3. *Eth. cap. 8.* & D.Bonauent. *in 3. loco citato.* 12

Assero quartò, fortitudinem eſſe inferiorem Prudentiâ, & Iuſtitiâ, ſed ſuperiorem Temperantiâ.

Probatur à S.Doctore 3. *diſt. 33. quæſt. 4.* nam 13
Virtutes Cardinales ordinant hominem in his, quæ ſunt ad finem, quæ omnia ſunt aliquid creatum; cùm autem homo comparetur, & ad ſe, & ad alterum, Virtutes Cardinales ſunt horum moderatrices, ſi reſpectu ſui, vel poteſt eſſe circa rationalem, & ecce Prudentia; vel circa Concupiſcibilem, & ecce Temperantia: vel circa Iraſcibilem, & ecce Fortitudo; Si verò ordinet ad alterum, ſic eſt Iuſtitia, quia vna eſt ratio, qua comparatur ad alterum, quod eſt ratio debiti, & quia hæc ratio poteſt attendi ſecundùm actum cuiuſque potentiæ, hinc iuſtitia Cardinalis dicitur circuire omnes vires, & tamen vna eſt, propter vnicam rationem ordinandi ad alterum. Ex quo habes, Iuſtitiam eſſe nobiliſſimam, deinde Prudentiam, quæ rationem, voluntate inferiorem, moderatur. Tertiò Fortitudinem, quæ moderatur concupiſcibilem, etiam ſenſibilem, inferiorem ratione, & voluntate: Vltimò Temperantiam, quæ verſatur circa concupiſcibilem, quæ eſt infima.

Nota, D. Ambroſium apud D. Bonauenturam 14
in Pharetra, præferre Fortitudinem cæteris, ſed intellige ſecundùm quid, nempe, vel ſecundùm quandam generalem vtilitatem, pro vt, & in rebus bellicis, & in rebus ciuilibus vtilis eſt, vt reſpondet S. Thom. *art. 12. ad 1.* Vel quia fortitudo maximè circa difficilia verſatur.

QVÆSTIO. II.

De Dono Fortitudinis

Donum fortitudinis eſt habitus exiſtens, ſicut 15
in ſubiecto, in voluntate, inquantum negotiatur circa ardua, & mobilem eam facilè reddit ad repellendos timores, & reprimendas audacias, cum ſpe euadendi quæuis pericula, quod à virtute non præſtatur. Hinc melius ſe habet anima dono fortitudinis ad quæuis ardua, quam per aliquam moralem virtutem. Ideò per hanc fortitudinem Sancti fecerunt mirabilia fortitudinis opera, ſuſtinendo cum exultatione, Act. 5. *Ibant gaudentes a conſpectu Concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.* Sic B. Andræas ad Crucem, Agatha ad carcerem lætanter properabant. Hoc donum in apice perfectionis, quod 16
vocat S.Doctor *purgati animi*, reddit animam veluti inter pericula, & mala cætera inſenſibilem, & inter epulas conuiuantem, & exultabundam. Vide S. Doctorem *de ſeptem Donis, de Dono fortitudinis, cap. 2. & 3.* præclara promentem.

Digitized by Google

QVÆSTIO III.

De Martirio.

D.Thom. quæſt.124.

17 PRæcipvvs inter actus Fortitudinis eſt ſubire mortem propter Deum, quod eſt Martyrium ſuſtinere. Dicitur autem Martyr, quaſi confitens.

Basilides hæreticus apud Tertullianum *de præſcript.* ad finem dicebat, non licere Martyrium ſubire. Gyraldus verò fugam à Martyrio, tanquam opere eximiorum tantùm ſanctorum, ſuadebat. Eum refellit D.Bonauent. *in Apologia pauperum.*

Assero, Martyrium eſſe in omnibus actum virtutis.

18 Probatvr à S.Doctore ex *epiſt.ad Heb.* vbi ennarratis Martyrum geſtis, qui pro fide, & religione ludibria, & verbera experti, vincula, & carceres, facti ſunt, &c. hortatur ſtatim cap. 12. *Curramus per patientiam ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in Authorem fidei, & conſeruatorem* Iesvm, *qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta.* Vbi Gloſſa: *Succincti, & expediti curramus ſine dubitatine ad certamen Martyrij.*

19 Deinde affert id 2.Corinth.12. *Ego libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.* Vbi Gloſſa: *perfecta Charitas eſt, vt quis paratus ſit etiam pro fratribus mori*, mox id Philip.1. *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto:* Vbi Gloſſa habet: *Quidam homines imperfecti, qui cum patientia moriuntur.*

Illvd etiam vrget 2. *Timoth.* 4. vbi exultabundus Paulus Martyrio vicinus: *Ego enim iam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Bonum certamen certaui, &c.* & adducit Gloſſam, id ipſum confirmantem.

Id etiam vrget *Act.* 5. vbi diſcipuli *Ibant gaudentes à conſpectu Concili, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati*, vt ſuprà etiam retuli.

20 Addit id Petri prima, cap.2. *Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.*

Heroicvm verò actum eſſe animam ponere pro Chriſto, habetur *Ioan.* 5. Declinare autem mortem ad tempus, vel vt ſe reſeruet ad glorioſiorem triumphum, vel ad ſolatium, & auxilium ouium, non eſt minus laudabile; ſic enim ſæpe Sancti Pontifices ſe abſcondebant. Sic & Chriſtus aliquando fugit.

Probat deinde exemplis Sanctorum, Petri, & Pauli, Andreæ, Laurentij, Sebaſtiani, Tiburtij, Vincentij, & conſimilium, qui ſe Martyrio ſponte obtulerunt, quod ſi id non liceret, iam grauiter peccaſſent, & eſſent damnati, morientes in actu vetitò, quod inſanum eſt dicere; ſanè Chriſtus hortabatur, Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.*

21 Ratio D. Bonauent. è dictis Scripturis firma apparet, nam Martyrium eſt firma ſtatio in fide, & iuſtitia contra perſecutores Eccleſiæ, & exhibitio vitæ Deo, quod eſt maximæ Charitatis indicium, vt dicitur *Ioan.*15.

Assero ſecundò, Martyrium eſſe actum Fortitudinis. Ità D.Thom. *art.*2. & communiter cum D. Bonauent. *de ſeptem donis, de Dono fortitudinis.*

Probatvr à S. Doctore primò ex illo Heb. 11. *Sancti per fidem vicerunt regna, fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt, &c.* quod de ſanctis Martyribus legit Eccleſia, & D.Gregorius *homil.* 27. *in Euang.* Sic exponit: *Fortes facti ſunt ſancti, tortores domant, ſpiritum roborant, virtutibus coruſcant, terrena deſpiciunt, cæleſtia appetunt, occidi poſſunt, flecti nequeunt*, & homil.30. in Euang. *Apoſtoli mundi huius poteſtatibus contraire non præſumerent, niſi eos Sancti Spiritûs fortitudo ſolidaſſet.* Sic Petrus Principibus minitantibus reſpondit: *Obedire Deo oportet magis, quàm hominibus.*

Probatvr ſecundò à S. Bonauent. ratione 22
hinc deducta: Opus fortitudinis eſt ſolidare in rectitudine contra pericula, maximè mortis. Tali autem modo ſolidantur Martyres, vt habet D. Cyprianus *lib.*2. *epiſt.*6. *ad Martyres.*

Assero tertiò, Martyrium imperari etiam à Charitate.

Probatvr à S. Doctore, ex allatis Scripturis.

Addo proinde, eſſe actum maximæ perfectionis, pro vt à Charitate imperatur. Probatur à S. Doctore illo Ioan.15. *Maiorem Charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis:* eſt autem Charitas maxima virtus, atque adeò actus eius ſunt perfectiſſimi, vt dicitur prima *Corinth.*13. *Coloſſ.*3.

Assero quartò, non teneri Chriſtianum adi- 23
re in omni euentu Tyrannos ad Martyrium, imò neque debere ſine cauſa præbere occaſionem occidendi; attamen in cauſis non modò poteſt, ſed etiam debet, vt ſi fidei Chriſti ignominia paretur, ſi aliqui nutent in fide. Sic à ſe proteſtatus eſt fortiſſimus Dux Eccleſiæ S.Sebaſtianus. Ità D. Thom. *art.*1. *ad* . & hoc latius proſequitur S. Bonauent. *loco cit. Apolog.* Suadet Chriſtus Matth. 10. *Cùm vos perſecuti fuerint in ciuitate iſta, fugite in aliam*, hoc tamen non abſolutè, ſed in aliquo caſu faciendum monet cum Rabano etiam Gloſſa: fugerunt quidem & viri perfecti aliquando ob cauſas, vel gregi vt prouiderent; vel vt ad maiorem occaſionem ſe reſeruarent, vt Athanaſius; ſed alij perfecti ad Martyrium cucurrerunt, quos ſuprà recenſui.

Vnde infert S. Doctor malè arguere aduerſa- 24
rium. Viri perfecti aliquando fugerunt Martyrium: Ergo eſt opus perfectionis. Reſpondetur enim negando conſequentiam. Primò, quia non omnes viri perfecti fugerunt, vt dixi: Deinde, quia non omne, quod agunt viri perfecti, eſt maioris perfectionis; fugerunt Iacob, Dauid, Vrias, Mathatias, non tamen fuere in omnibus perfecti, nam nec virginitatem, nec paupertatem Euangelicam coluêre, fugit & Athanaſius, qui tamen etiam periculis occurrebat, cùm opus eſſet, fugit autem aliquando ex cauſis licitis, non ſemper.

Neqve obſtat id Ioan. 21. *Alius te cinget, & ducet quò tu non vis*; hoc enim tantùm ſignificat, mortem non eſſe à Martyre ſibi conferendam, vt notat S.Bonauent. cum D.Auguſtino; ſed ab alio, cùm à ſenſu refugiatur, tametſi voluntas ob Dei honorem imperet non refugere, quia perfectio Charitatis imperat etiam ſuperare mortis timorem, vt notat S.Doctor ex D. Auguſtino *tract.*123. *in Ioan.* Vide S. Doctorem præclarè diſſerentem.

Assero quintò, ad Martyrij perfectam ratio- 25
nem requiritur, vt mortem quis ſuſtineat propter Chriſtum, ſiue Deum. Ità D Thom. *quæſt.*124.*art.*4. D.Bonau. *locis adductis*, & *in* 4. *diſt.*4 *part.*2.*q.*2.*&* 3.

Probatvr,

Digitized by Google

Probatvr, quia Martyr dicitur quaſi teſtis fidei Chriſtianæ, per quam nobis viſibilia pro inuiſibilibus proponuntur contemnenda, iuxta Apoſtolum *Heb.*11. Ad Martyrium ergo pertinet, vt homo teſtificetur fidem, proteſtans, ſe omnia contemnere præſentia, vt ad futura perueniat, quod non fit, niſi profuſione ipſius vitæ propter Deum. Hinc D. Auguſtinus *Serm.4.de Innoc.* & *Serm.*11. *de Sanctis* apud D. Bonauent. *Serm.* 2. *de B. Bartholomeo* & in 4.d.4. part.2. dubio 1. *Martyrem non facit pœna, ſed cauſa.* Idem habet *in Pharetra, lib.*4.*cap.*49. referens D.Gregorium *in regiſtr. lib.* 2. *ind.* 11. *cap.*36. cum D. Cypriano.

16 Non tamen neceſſe eſt, vt Martyr propter confeſſionem fidei moriatur, ſed ſatis eſt, ſi ob defenſionem alicuius virtutis, & patiatur propter iuſtitiam perſecutiones, vt ait D.Thom. *art.*5. exemplum habemus in Ioanne Baptiſta, qui non ob fidei confeſſionem, ſed ob prædicandam continentiam contra adulterum, occiſus eſt, vt aduertunt Valentia *quæſt.* 2. *puncto* 1. Tanner. *d.*3. *quæſt.* 2. *dub.*2. *num.*34.

Observat autem S. Doctor *in* 4. *d.*4. *part.* 2. *dub.* 1. quod ad Martyrium cùm requiratur iuſta voluntas, & iuſta cauſa; & primum defecerit in Innocentibus: Secundum verò in Latrone, neutrum fuiſſe Martyrium; attamen Martyrij laureolam priuilegio obtinuiſſe ex Dei gratia, ità vt effuſio ſanguinis propter Chriſtum, fuerit eis vt voluntariè tolerata, vt monent etiam Tanner. *num.* 22. cum D. Auguſtino *Serm.*66. inter additos à Louanienſibus, & alij.

17 Qvopacto autem Martyrium Baptiſmus ſanguinis ſit, videbimus 3.*part.Tract.de Baptiſmo, diſp.*2. *quæſt.*1. cum D. Bonauent. *in* 4. *d.*4. *part.* 2. An verò Martyr deſiderio, vt B. Martinus, recipiat laureolam, alibi dixi *prima* 2.

Respondetvr cum D. Bonauent. *in* 2. *diſp.* 40. *art.* 2. *quæſt.* 1. non habere Aureolam, ſed ſolam Auream charitatis.

Illvd ſolùm dicam cum D. Bonauent. ibi *quæſt.*3. *ad* 4. Martyrium dici Baptiſmum ſanguinis, quia in Martyrio ponitur vita, quæ in ſanguine eſt vt dicitur *Leuit. cit.* Vel quia ibi in effuſione ſanguinis completur omne Martyrium ordinariè. Ibi obſeruat SS. Martyres ab aliis erutos tormentis, excepto gladio. Rationem aſſignat, quia cætera tormenta ferè agunt, creaturis operantibus naturaliter, & quia creaturæ Deo obtemperant, congruum fuit, vt oſtenderentur reuerentes etiam ſanctis fidelibus Dei ſeruis. Ità Leones, aliæque feræ pedes Sanctorum lambebant. Ignis cedebat, &c. At in pœna gladij operatur libera magis malitia, quam Deum ſinere opus ſuum libere agere decet, etſi aliquando impedita in nonnullis fuerit, vt gladius torperet, ſicut in D.Pantaleone.

28 Non tamen neceſſarius eſt gladius; vel ignis ad Martyrium, ſed ſufficiunt ærumnæ, vt notat D. Bonauent. *Serm.*3. *de S. Andrea.* Sic enim SS.Syluerius, Ioannes, & alij occubuere, quibus tamen ideò immutatur vltimum reſponſorium in officio, & dicitur: *Corona aurea, &c.* Non autem: *Hic eſt verè Martyr,* non quia non ſint Martyres, ſed quia ſanguinem non fudère. Profectò & qui in carceribus fame ſunt conſumpti, & qui tabe in cauernis pro Chriſto, Martyres ſunt.

Docet etiam S. Doctor *in* 4. *diſt.* 32. *quæſt.* 1. *ad ſecundum*, vxorem non poſſe negare marito, vt ad Martyrium, ſi oportet, pergat.

Mvlta analogicè Martyria in ferendis aduerſis, in carnis mortificatione, & virtutum ſtadio, refert ex Patribus S. Bonauent. *in Pharetra, lib.* 4. *cap.*49. ad conciones. Eadem indicat *in Pſal.* 118. in ea verba *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes.*

Observat etiam S. Doctor *ad* 13. *Ioan.* ad ea verba: *Quæ ego vado, &c.* Non poſſe abſque Dei ſuperno auxilio præclaro Martyrium ſuſtineri; nam profundere vitam, quam naturaliter diligimus, non eſt naturæ. 29

Si dicas, hæreticos Donatiſtas mortem ſubjiſſe propter fidem, cogendo tyrannos ad arma.

Respondet S. Doctor, hoc eſſe mori ex deſperatione, & errore præcipite; at Martyr moritur ob finem ſupernum.

Tandem obſeruat *in* 4.*diſt.cit.* & *in ſerm.primo de S Matthia*, Martyrem ità Martyrio purificari, vt illicò ad cælum euolet, atque ideò iniuriam ei inferat, qui pro eo orat, vt docet D. Auguſtinus *de verbis Apoſtoli,Serm.*17. & refertur *extra. de celebr. Miſſarum, cap.* Cum Marthæ, §. *vltimo.*

S. Doctor ad *cap.*3.*Sap.* in ea verba: *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt*, quod de Martyribus canit Eccleſia, quærit, cur Martyres, inter alios Sanctos, præcipuè vocentur iuſti.

Respondet, quia iuſtus eſt, qui negligit damnum propter amicum, vt dicitur *Prou.*12. Martyres autem negligunt, ac contemnunt amiſſionem rerum omnium, & vitæ ob Dei amorem, vt deſcribit Apoſtolus. *Heb.*11. 30

In *Pſal.* 115. exponit ethymologiam nominis Martyr Græcè Μαρτύρ Testis, & ait; Martyrem teſtificari Chriſtum, dum pro eo mortem ſubire, & vitam profundere non dubitat: Secundò teſtificari carnis reſurrectionem; non enim carnem morti daret, niſi eam recipere ſperaſſet: Tertiò teſtificari veritatem æternæ beatitudinis; non enim mundana adeò ſperneret, niſi æterna expectaret.

In *Pſal.*118. in ea verba: *Multi, qui perſequuntur me, &c.* notat in feſtis Sanctiſſimæ Natiuitatis honorem exhiberi Martyribus triplicis generis. Primò enim eſt Stephanus, qui voluntate, & opere fuit Martyr. Deinde Ioannes, qui ſola voluntate, tertiò Innocentes, qui ſolum opus habuere.

Tandem ad *Pſal.* 33. concludit, Martyrium debere tria habere, ſcilicet Cauſam finalem, vt propter Deum patiatur: Cauſam formalem, vt voluntate ſuſtineatur, nec ſit, vt rota carri, quæ fœnum portat, & tamen ſtridet, & obmurmurat: Tertiò perſeuerantiam. 31

Dvbitatio I.

An conferat Martyrivm *primam gratiam.*

Prima opinio eſt, Martyrium ex priuilegio, & ſpeciali promiſſione Chriſti habere vim conferendi primam gratiam, atque adeo ad inſtar Sacramenti iuſtificare exopere operato. Ità Sotus *in* 4. *diſt.*4 *quæſt.*6. & *diſt.* 14. *quæſt.* 13. *litt. V.* §. *ſed nec debet requiri,* quem ſequuntur diſcipuli, Faber *diſp.*11. *de pœnit.cap.*1. Maſtrius 4. *diſp.* 2. *quæſt.*7. *art.* 2. adducens Vegam, Bellarminum, Suarez, Henriquez, Valentiam, Toletum, Coninchium, Leſſium, Amicum, Auerſam, Bonacinam, Becanum, Baldium, Turrianum, &c. 32

Ex his aliqui non adeò abſolutè loquuntur, vt Tannerus *diſp.*4. *quæſt.*3. *dubio* 3. *numero* 114.

Secvnda ſententia aſſerit, Martyrium ex opere operatò non conferre primam gratiam, atque ſine 33

Digitized by Google

ea non iuuare. Quare exiſtenti in peccato mortali cenſet neceſſariam eſſe conſtitutionem. Ità D. Bonauent. 4. *d.* 4. *part.* 2. *quæſt.* 2. Alenſ. 4 *part. quæſt.* 8. *m.* 9. *art.* 4. D.Thom. 3. *part. quæſt.* 66. *art.* 12. *ad* 2. Palud. *d.* 4. *quæſt.* 3. *art.* 1. & alij antiquitus. Quam ſententiam tanquam inter veteres communem, ac etiam inter Patres defendit Vaſquez *d.* 153. *cap.* 3. & Cano *relec. de pœnit. part.* 3. ac Baſſæus. *V. Martyr. num.* 7. adducens etiam Ban. 2. 2. *quæſt.* 124. *art.* 5. *d.* 1. Leſſ. *lib.* 3. *cap.* 1. *d.* 4. *num.* 43. Sylnium 3. *part. quæſt.* 66. *art.* 11. *quæſito* 3.

Assero cum hac ſententia, Martyrium non habere vim conferendi primam gratiam ex opere operato.

34 Probatvr primò argumento D. Bonauent. *quæſt. cit.* Ad delendam culpam mortiferam ex opere operato, neceſſaria ſunt Sacramenta in re, vel in voto, vt docet Concilium Trid. *ſeſſ.* 7. *can.* 4. & *ſeſſ.* 6. *cap.* 4. & hoc, quia iuſtificatio huiuſmodi pendet è Chriſti inſtitutione. Iam verò Baptiſmum inſtituit, vt ſimpliciter neceſſarium in re, vel in voto: At baptiſmus ſanguinis præcisè, non eſt Baptiſmus nec re, nec voto, & ratio voti ſolùm extenditur, ad ſummum, ad baptiſmum Flaminis.

35 Respondent aduerſi, etiam de Martyrio haberi promiſſum, Matth. 10. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo.* Ioan. 12. *Qui perdet animam ſuam propter me, inueniet eam.* Marci 8. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, & propter Euangelium, ſaluam faciet eam.* Quæ verba ex Auguſtino 13. *de ciuit. cap.* 7. ſpecialem continent promiſſionem, factam iis, qui vitam pro Chriſto exponunt. Quod ſi Baptiſmus, eò quòd ſit figuralis repræſentatio mortis Chriſti, vt habetur *Rom.* 6. habet eam virtutem; multo magis Martyrium, cùm ſit realis conformatio cum Chriſto moriente. Quo argumento vſi ſunt. Clem. *lib.* 5. *Conſtit. Apoſt. cap.* 7. Cyprianus *Ep.* 37. Tertullianus in *Apolog.* circa finem, & alij Patres.

Enim verò hæc omnia ex D. Bonauenturæ *loc. cit.* diſcurſu corruunt. Nam exactè Chriſtus ſoli Baptiſmo aquæ, ſaltem in voto, cum actu pœnitentiæ, promittit remiſſionem, vt oſtendit S. Doctor *diſt.* 4. *part.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 1. & Concil. Trid. ſuprà citatum. Quamquam verò præcellentiam quandam accidentalem ad laureolam oſtendat ſcriptura cum Patribus in Martyrio, non tamen ad hoc vllus inueniet ſine charitate excellentiam, vt dicam *in reſponſione ad argumenta.*

Qvod ſi dicas extendi ad paruulos, dico, eos non eſſe formaliter actibus propriis à Deo auerſos. Et ecce diuerſitas grandis, quam neque Maſtrius *num.* 182. neque Amicus *diſp.* 12. *ſect.* 3. agnouerunt. Neque verò Chriſtus exiſtentibus in mortali promittit per Martyrium gloriam, ſed ſimpliciter ponentibus animam, vt notat S. Bonauent. *ad* 12. *Ioan.*

36 Probatvr ſecundò à D. Bonauent. in 1. *ſent. diſt.* 17. *part.* 1. *dub.* 7. ex *prima Cor.* 13. Vbi Apoſtolus enumerans opera heroica, quæcunque ſine charitate, tandem Martyrium recenſet: *Et ſi tradidero corpus meum, ità vt ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Statim verò ſibi opponit, eſſe actum heroicæ charitatis mori pro alio, iuxta id Ioan. 13. *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

Respondet Maſtrius primò, requiri charitatem conſequenter, ſicuti exigitur ad fidem.

Contra, quia exigit hîc, vt opus ſit meritorium: Ergo debet eſſe iam veſtitum charitate.

37 Respondet ſecundò, id poſſe intelligi etiam de aliis operibus extra Martyrium, vt ſi quis ſe excruciet ob gloriam inanem, vel alia opera faciat.

Contra, quia Apoſtolus ſenſu litterali per gradationem aſcendit ad opus heroicum Martyrij. Sic exponit D. Bernardus *ſerm.* 27. *in Cant.* apud D. Bonauent. *lib.* 2. *Pharetræ, cap.* 25. Idem D. Bernardus *epiſt.* 77. ſignificat, Martyrium non ſupplere vicem Baptiſmi, niſi ex merito ſuſcipientis.

Observat autem S. Doctor *dubio* 7. *citato*, per Martyrium remitti peccata, id eſt, ad gratiam diſponi. Idcò concludit: Credo tamen, quod ſi aliquis pro Chriſto ſuſtineret mortem, qui non magnum haberet obicem, quod diſponeret ſe ad gratiæ ſuſceptionem, ità quod daretur ſibi charitas.

38 In hunc ſenſum *lib.* 4. *Pharetræ, cap.* 49. affert D. Auguſtinum *lib.* 20. *de ciuit. cap.* 13. & Proſperum in l. ſent. 149. ſententia: *Qui non percepto regenerationis lauacro, pro Chriſti confeſſione moriuntur, tantum eis valet ad abluenda peccata, quantum ſi abluerentur fonte ſacro Baptiſmatis.*

Observat etiam *dub. citato* cum D. Auguſtino 13. *de Ciuitate, cap.* 7. Martyrium eſſe actum amoris heroici, iuxta id Ioan. 13. *Maiorem charitatem nemo habet*, atque idcò non aggredi quenquam opus Martyrij, qui auxilio grandi charitatis non ſit præuentus, atque adeò non diſponatur ad charitatem, ſi ſincerè aggreditur; ait enim S. Auguſtinus: *Quandò ſine abundantia gratiæ, & ſpiritus, tantum Chriſtum amare poſſit homo, vt eum in tanto vitæ diſcrimine ſub tanta ſpe veniæ negare non poſſit.* 39

Rvrsvs *quæſt. citata* affert S. Doctor congruentiam, ob quam Martyrium patiens ex actualis gratiæ abundantia, diſponitur magis ad perfectam habitualem charitatem, quam ſuſcipiens Baptiſmum, nempe, quia hic figuraliter Chriſto aſſimilatur mortuo pro nobis; ille verò realiter.

Hanc rationem afferunt D. Thom. *quæſt.* 66. *art.* 11. & *quæſt.* 87. *art.* 1. *ad* 2. & alij Scholaſtici cum D. Bonauent. & ſumitur è D. Clemente P. *lib.* 1. *Conſtit. Apoſtolic. cap.* 7. vbi ait: *Qui Martyrium conſequi meruit, gaudeat in Domino, quod tantam coronam eſt adeptus, & quamuis fuerit Cathecumenus, lætus diſcedat; paſſio enim, quam pro Chriſto ſuſtinet, cedet ei in veriorem baptiſmum, quoniam ipſe re ipſa commoritur Chriſto; alij in figura.* 40

Aliam propoſitionem habet S. Doctor *quæſt. cit.* quæ ſumitur ex D. Auguſtino, ſeu Gennadio *de Eccl. dogmatib. cap.* 74. vbi ait: *Omnia peccata in Baptiſmo dimitti; in Martyrio autem extingui.* Quo modo loquitur etiam Ambroſius *lib.* 1. *de pœnit. cap.* 2. vbi vult dicere, in Martyrio peccata extingui, quia iuſtificatione diluuntur, & morte auferſur potentia peccandi. Hoc verò noſtram aſſertionem non infirmat. 41

Similiter ait, Martyrium eſſe Baptiſmum, & coronam, quia ad eam citò transfert, quod eſt effatum S. Cypriani *de ſingularitate cleric. cap.* 20. quod non negat S. Doctor, ſed *in corpore* confirmat.

Alia his ſimilia habent SS. PP. qui inter baptiſmata Martyrium enumerant, vt Nazianzenus *orat.* 39. Ambroſius *Serm.* 3. *in Pſal.* 118. Tertullianus *lib. de lapſ. cap.* 16.

Magis videntur pugnare, quia tractantes de Baptiſmo aquæ, excipiunt Martyrium, Cyrillus Hieroſol. Cathec. 3. *Si quis non baptizatur, ſalutem non habet, præter ſolos Martyres:* & Fulgentius, de fide ad Petrum, cap. 3. *Abſque Sacramento Baptiſmatis, præter eos, qui in Eccleſia Catholica ſine Baptiſmate pro Chriſto ſanguinem fundunt, nec regnum cœlorum poteſt quiſquam accipere, nec vitam æternam.* Eandem exceptionem facit Bernardus *epiſt.* 77. Hi tamen id non intelligunt 42

Digitized by Google

intelligunt de eo, qui eſt in peccato mortali actuali, ſed de exiſtente in originali, & habente votum eius, ſi enim eſt in mortali, actum conſtitutionis exigunt.

43 MVLTA alia loca afferunt aduerſarij ex Innocentio III. *in cap.* Cum Marthæ, Auguſtino *Serm. 5. de Martyribus*, & *Serm. 27. de verbis Apoſtoli, Tract. 84. in Ioan.* Tertulliano *in Apol.* in fine, & *in Scorpiaco, cap. 6.* Cypriano *lib. de laudibus Mart.* Clem. Alex. *lib. 4. ſtrom.* Cypr. *epiſt. 52.* dicentibus, Martyri remitti peccata omnia, & in cælum ſtatim euolare. Hæc omnia de venialibus intelliguntur, vt notat S. Doctor *in corpore.*

OPPONVNT etiam illud Ioannis: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

44 RESPONDET S. Doctor *dubio cit.* ibi exponi huius textus ſenſum, dum dicitur: *pro inimicis.*

Quare, vt optimè Vaſquez vrget, hæc Martyrij efficacia dependet ex Diuina voluntate: at neque ex ſcriptura, neque ex definitione Eccleſiæ, neque ex alia reuelatione hæc virtus habetur, ſed dum Martyr dicitur, ſupponitur ex dilectione ſuperna iuſtificatus contritione, ſi lethaliter ſit maculatus; & voto Baptiſmi, ſi adhuc non eſt baptizatus: Hæc enim ſunt ex claris Eccleſiæ definitionibus media neceſſaria: Adultus enim tenetur habere votum Baptiſmi, ſi non poteſt rebaptizari, vt definit Concilium Trid. ſuprà *citato loco*; & ſi illud non habet, non eſt Martyr, cùm non ſit diſpoſitus; caret enim voluntate aſſumendi media ſalutis neceſſaria. Similiter pœnitentia perfecta cum voto Sacramenti Pœnitentiæ ob peccata mortalia eſt neceſſarium medium, vt definit idem Concilium Trid. *ſeſſ. 14. cap. 4.* Itaque non contritus, mortem ità voluntariè ſubiens, peribit, vt concedunt multi etiam ex aduerſis; neque enim per Martyrium ab obſeruantia legis eximitur, vt infert Scotus *d. 4. quæſt. 1. litt. V.* infert, ſi non recordetur, ſupplere Martyrium, quam doctrinam ſequitur Maſtrius *diſp. 2. quæſt. 7. num. 188.*

45 ARGVO enim ad hominem ex eodem Maſtrio *diſp. 1. quæſt. 10. num. 360.* & *in 3. diſp. 6. quæſt. 15.* Neceſſarium neceſſitate medij ad ſalutem, ità neceſſarium eſt, vt ſine eo ſalus obtineri non poſſit, nec excuſat ignorantia, vel obliuio: Sed Baptiſmus omnibus, & Pœnitentia adultis peccatoribus eſt neceſſaria neceſſitate medij, vt ipſe mox aſſerit *num. 365.* cum Scoto pluribus in locis: Ergo.

RESPONDENT aduerſarij, Martyrium habere priuilegium, vt ſufficiat pro originali, & cum ſola attritione pro mortalibus.

HOC tamen priuilegium nullibi inuenitur, detrahens illi Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua,*
46 *& Spiritu ſancto, &c.* Neque illi: *Niſi pœnitentiam egeritis, &c.* Quod de dolore contritionis explicat Concilium Trid. *ſeſſ. 14. cap. 4.* vbi definit, cum dolorem extra Sacramentum eſſe neceſſarium, qui ſemper fuit neceſſarius ad ſalutem; hæc autem eſt contritio, vt declarat Concilium, & illud allegat Maſtrius *num. 198.*

HINC iam ſoluta eſt quæſtio, quæ diſpoſitio exigatur in Martyre, exiſtente in actuali peccato mortali.

ALIQVI enim dixère ſufficere attritionem; hæc enim etiam in Baptiſmo aquæ eſt neceſſaria; attamen addunt aliqui, ex inaduertentia morte inuaſo, ſufficere voluntatem moriendi pro Chriſto. Ità Scotus
47 4. *diſt. 14. quæſt. 1.* Faber *diſp. 11. de Pœnit. cap. 2.* Aretinus 4. *diſt. 14. quæſt 3. art. 4.* Hiquæus *ibidem*, & alij Scotiſtæ, quibus ſubſcribit Maſtrius *diſp. 2. quæſt. 7. num. 195.* adducens etiam Suarez, Coninchium, Amicum, Aueſſam, Bonacinam, Becanum, Turrianum, & alios apud hos. Idem ſentit Caſpenſis *Tract. 17. diſp. 4. ſect. 3. num. 30.* cum Sanchez *Tom. 1. Decal. lib. 2. cap. 35.* quia in hoc, ait, clauditur amor Dei ſuper omnia implicitè. Sic Suar. *diſp. 29. ſect. 3.* Henriquez *cap. 34.* Coninch. *quæſt. 6. dub. 2.* Bonac. *de Sacram. diſp. 2. quæſt. 1. puncto 1.*

SECVNDA ſententia exigit contritionem: Ità 48
Authores initio quæſtionis pro prima ſententia allati. Eſtque D.Thom. *quæſt. 66. art. 12. ad 2.* vbi ad hoc exponit locum Apoſtoli, prima Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ità vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Vnde infert, Baptiſmum ſanguinis includere Baptiſmum flaminis.

ASSERO igitur ſecundo, neceſſariam eſſe contritionem.

PROBATVR efficaciſſimè ratione, ſuprà allata, 49
quia Pœnitentia ex contritione cum Sacramento in voto, quando illud nequit haberi, eſt neceſſaria neceſſitate medij; & ſicuti, ſi Martyr ſuperuiueret, teneretur Baptiſmo aquæ, ſi non eſt baptizatus, & confeſſioni, ſi actualiter eſt mortuus peccato, ita exigitur, vt nunc conteratur: Et hoc, per ſe loquendo, neceſſarium aſſerit Suarez, quia contritio cum voto Sacramenti (ait) eſt ex Decreto Concilij Trident. *ſeſſ. 14. cap. 4.* neceſſaria, vbi non poteſt haberi Sacramentum.

NEQVE rectè infert in *ſecundo dicto*, ſufficere poſſe ex ignorantia attritionem.

ARGVO autem contra eum ad Hominem: Ne- 50
ceſſitas medij à neceſſitate præcepti differt, quia ea non admittit ignorantiam, vt omnes fatentur; ſed per te hîc, Pœnitentia perfecta eſt neceſſitate medij neceſſaria: Ergo. Quare non rectè Maſtrius ait, nos hoc argumento petere principium; Arguimus enim ex vniuerſali Eccleſiæ fundamento: Quare in morte ſaltem, certiorem debemus amplecti ſententiam, & non pugnare in incertum, vt ſolidè cum D.Bonauentur. ait Baſſæus.

DVBITATIO II.

An Baptiſmus infantium poſſit martyrio ſuppleri.

SENTENTIA negatiua adſcribitur Alenſi *4. part.* 51
quæſt. 22. memb. 5. art. 1. Adriano *in 4. quæſt. vlt. de Baptiſmo*, Armacano *lib. 8. de qq. Armen. cap. 37.* D. Bonauenturæ *in 4. diſt. 4. part. 2. art. 1. quæſt. 2.* vbi tamen id non docuit, nec in eius ſcriptis hæc ſententia reperiri poteſt, vt teſtantur Suarez *diſp. 29. ſect. 1.* Vaſquez *diſp. 153. cap. 7.* Maſtrius *diſp. 2. quæſt. 7. art. 4.* & alij recentes apud illum.

SECVNDA ſententia aſſertiua eſt D.Thom. 2.2. 52
quæſt. 124. art. 1. ad 1. & *quodl. 6. art. 4.* Rich. *in 4. diſt. 4. art. 2. quæſt. 3.* Scotus *diſt. 4. quæſt. 3.* quem communiter imitantur alij apud Maſtrium *loc. cit.* Soto *diſp. 3. art. 11.* Suarez, & Vaſquez ſuprà. Hæc eſt ſententia D. Bonauent. *diſt. 4. part. 2. art. 1. quæſt. 2.* vbi limitat ſententiam Alenſis, dicentis, Baptiſmum aquæ pluribus prodeſſe, quàm ſanguinis. Vnde nihil in hoc diſtinguit inter paruulos, & adultos, vt notat Suarez.

CLARIVS *ea quarta diſtinctionis parte, dub. 4. cit.* vbi SS. Innocentes eſſe ex priuilegio Martyres fatetur.
ET *dubio* 4. aſſerit, infantem, qui, dum portatur 53
ad Baptiſmum, occiditur, ne baptizetur, & moritur pro

pro

Digitized by Google

pro Baptiſmo, rectè in ſanguine ſuo piè credi baptizatum: Quid clarius?

Innocentes ſanè, vt Martyres, veneratur Eccleſia, & Sancti Patres fatentur. Auguſtinus *lib.3. de lib. arb. cap.23.* & *lib.2. de Symbolo ad Catech. cap.5.* & *lib.3. cap.4.* Cyprianus *ſerm. de Stella, & Magis.* Leo Pap. *ſerm. de Epiph. primo, & ſecundo.* Origenes *homil.3. in varia Euang. loca.* Eccleſia verò eos in oratione, vt Martyres, exorat.

54 Addit S. Bonau. *dub.1.* defeciſſe eis voluntatis libertatem, ideò non ità perfectum Martyrium fuiſſe, ſicuti in ſanctis adultis; ad perfectionem enim requiritur charitas mouens voluntatem, vt dicitur *Ioan.15.* Quare dum Maſtrius infert: Si eſſet neceſſaria contritio, ſequeretur in paruulis imperfectum eſſe, iuxta Patres, Martyrium, quod ipſi libenter conceditur: Imò retorqueo: Si eſt æqualis ratio: Ergo nulla voluntatis diſpoſitio exigitur in adultis.

QVÆSTIO IV.

De præceptis Fortitudinis.

D.Thom quæſt.125. & ſeq.

55 Affirmativa quidem præcepta fortitudinis in particulari non habemus; Tametſi præcepta Patientiæ, & Perſeuerantiæ adnexarum fortitudini habeamus, vt ait D.Thom. *quæſt.140.art.2.ad 3.* Tannetus *diſp.3. quæſt.2. dub.3.*

Habvere aliqui in aliquo genere, puta in bellis, præcepta non cedendi *Deuter.20.* & *Ioſue 1.* & *prima Ioan.3.* ponendi animam pro fratribus. Nec dubium; quin ipſi actus fortitudinis ſub præcepto cadant, vt dixi *Tract. de Charitate*, agendo de ordine ipſius.

56 Qvoad præcepta negatiua, prohibetur inordinatus timor, fortitudini oppoſitus, *Deut.20.* & Matth.10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.*

QVÆSTIO V.

De Vitiis Fortitvdini *oppoſitis.*

D.Thom quæſt.126. art.1.

Tria vitia fortitudini oppoſita numerantur, Timiditas, Intimiditas, & Audacia.

57 Qvoad Timorem, tunc eſt inordinatus, quando appetitus abſolutè refugit ea, quæ ratio dictat eſſe ſuſtinenda. Ità S.Thomas.

Hic damnatur timor, qui eſt inordinatus circa pericula mortis, dum ex hoc relinquit fidem, vel ea, quæ fortitudo præcipit proſequenda. De his dicitur Apocal.21. *Timidis autem, &c. pars illorum erit in ſtagno, &c.*

58 Intimiditas eſt vitium, quo non timentur timenda. Sic de Celtis ait Ariſtoteles 3. Eth. cap.7. *Nil eos timere propter ſtultitiam,* Ibi hanc Fortitudini opponit.

Excedit autem, & ad extremum declinat. De his Prou.14. *Sapiens timet, & declinat à malo: Stultus tranſilit, & confidit.*

Avdacia eſt exceſſus in periculis ſubeundis, & inuadendis, vt ait D.Thom. *quæſt.127. art.1.* iuxta Ariſtotelem 2. *Ethic. capite 7. & lib.3. cap.7.*

Differt ab intimiditate, hæc enim non æſtimat pericula, quaſi verò reſpectu operantis nulla ſint, aut mala non ſint: Audacia verò, ſeu temeritas, ob nimiam præfidentiam, temerè aggreditur pericula. 59

Habere dicitur vitium in alio extremo oppoſitum, nempe, Ignauiam, vt colligitur ex Ariſtotele *loc. cit.* cùm ſcilicet non audet, quod debet, & cùm debet.

Commvniter tamen hæc peccata non cenſentur diſtincta à peccatis, quæ ex eiſdem conſequuntur, ſiue ad quæ ordinantur. 60

DISPVTATIO II.

De Virtutibus, Fortitvdini *Adiunctis.*

Non habet quidem Fortitudo partes ſubiectiuas, de quibus veluti genus prædicetur; non enim diuiditur in multas virtutes, ſpecie dictinctas; eſt enim vna virtus ſpecialis circa obiectum ſpecificum; habet tamen partes integrales ſecundùm ea, quæ neceſſe eſt ad actum fortitudinis concurrere; habet etiam potentiales, quatenus ea, quæ fortitudo obſeruat circa difficillima, nempè, circa pericula mortis; aliquæ aliæ virtutes obſeruant circa alia quædam minus ardua, & hæ fortitudini adiunguntur.

Partes autem integrales Fortitudinis ſunt quatuor, Magnanimitas, ſeu fiducia, ac ſpes certa indita virtute ſuperandi pericula mortis. Magnificentia, quatenus ſignificat conſtantem executionem eorum, quæ præuia fiducia animo deſtinauit. Patientia, qua animus difficultate imminentium mortis periculorum per triſtitiam non frangatur. Perſeuerantia, ſignificans animum inter pericula mortis immobilem, ac in bono vſque ad finem durabilem. Ità S.Thom. *loc. cit.* ex Tullio *lib.2. de Inuent.*

QVÆSTIO I.

De Magnanimitate.

Magnanimitas, vt eſt virtus Fortitudini adiuncta, pro materia habet honores, & inhonorationes. Ità D.Thom. *art.1.* ex Ariſtotele 4. *Eth. cap.3.* Eſt enim Magnanimus, qui habet animum ad aliquid magnum, ſeu qui habet animum rectè affectum circa ea, quæ inter res exteriores abſolutè, & ſimpliciter ſunt maxima, vti eſt honor, tum quia honor eſt propinquiſſimus virtuti, tanquam teſtimonium eius; tum quia Deo, & optimis quibuſque 1

Digitized by Google

que exhibetur, tum quia honori conſequendo, & vituperio vetando homines omnia alia poſtponunt: ergo qui circa honores rectè affectus eſt, dicitur Magnanimus.

2 Id voluit S.Doctor *in Opuſc.declarator.terminorum Theol.* dum Magnanimitatem definit: *Eſt difficilium ſpontanea, & rationabilis aggreſſio.*

Et *ſerm.5. Hexaëmer.* vbi ait, Magnanimitatem eſſe, quæ appretiat magna, & deſpicit vilia. Corrigit autem id, quod ait Ariſtoteles lib 4. moral. Nicom. cap. 3. *Magnanimus eſt in appetitu honoris*, & explicar, eſſe in veris honoribus æternorum, non in laudibus mundanis. Itaque magnanimus ad ea, quæ honore ſunt verè digna, tendit, vt ait D. Thom. *loco cit.* & Tannerus *diſp.3. quæſt.2. num.56.* neque magnanimitas vera opponitur humilitati, cum ſub diuerſis rationibus illa honores velit, hæc recuſet, vt docet D. Bonauent. *loco cit.* & D. Thom. *ad* 4. nam magnanimitas æſtimat dignum magnis conſideratis Dei donis: Humilitas verò, vt ſe parui pendat; conſiderata ſua vilitate.

Assero primò, Magnanimitatem eſſe virtutem.

3 Probatur quia ad virtutem pertinet, vt in rebus humanis bonum rationis ſeruetur; inter cæteras autem res humanas exteriores præcipuum locum tenent honores: Ergo magnanimitas, quæ modum rationis ponit circa magnos honores, eſt virtus.

Hoc etiam confirmant affectiones, ſeu diſpoſitiones corporis, quas Ariſtoteles 4. *Eth. cap.3.* Magnanimo tribuit, valdè conſentaneas honeſtæ mentis diſpoſitioni, eum ait: *Motus lentus magnanimi videtur, & vox grauis, & locutio ſtabilis.* Velocitas enim motus (ait S.Thom. *ad 3.*) prouenit ex eo, quod homo ad multa intendit, quæ explere feſtinat; ſed magnanimus ſolùm ad magna intendit, quæ pauca ſunt: quæ etiam egent magna attentione, & ideò habet motum tardum.

4 Similiter etiam acuitas vocis, & velocitas præcipuè competit his, qui de quibuſlibet contendere volunt, quod non pertinet ad magnanimos, qui non intromittunt ſe, niſi de magnis. Hæc notat Tannerus *num.58.* ex D.Bonauent. *in Compend.Theol. verit. lib.2. cap.58.* vbi etiam alia magnanimi indicia affert, vt frontem quadratam, & moderatæ magnitudinis, longos paſſus, &c.

5 Assero ſecundò, Magnanimitatem eſſe ſpecialem virtutem. Ità D. Thom. *quæſt.* 129. *art.* 4. ex Ariſtotele 2. *Eth. cap.7.* Ratio eſt, quia modum conſtituit circa determinatam materiam, ſcilicet circa honores, vt dixi. Quia tamen honor eſt cuiuſlibet virtutis præmium, ideò magnanimitas conſequenter, ratione ſuæ materiæ, reſpicit omnes virtutes.

Assero tertiò, Magnanimitas eſt pars quædam potentialis Fortitudinis. Ità D. Thom. *art.* 5. & D.Bonauent. ſuprà. Conuenit cum fortitudine, confirmando animum in arduis; ſed deficit ab ea, quia firmat in eo, circa quod facilius eſt firmitatem ſeruare.

6 Ad Magninimitatem confert Fiducia, & ſecuritas ad Fortitudinem, ex conſequenti verò ſecuritas ad magnanimitatem, & fiducia ad fortitudinem pertinet. Ità S.Thom. ibidem *art.6. & 7.*

Eſt autem fiducia certa ſpes animi perducendi ad finem rem inchoatam. Securitas eſt habitus quo imminentia incommoda non formidantur, vt docet S. Bonauent. *in opuſc. declarat. terminorum Theologia.*

Etiam bona fortunæ ad magnanimitatem conferunt. Ità S.Thom. *art.8.*

QVÆSTIO II.

De Vitiis Magnanimitati *oppoſitis.*

D.Thom. quæſt.130. & ſeq.

7 Qvatvor ſunt hæc, è quibus tria opponuntur per exceſſum, Præſumptio, Ambitio, & Inanis gloria: Quartum per defectum, ſcilicet Puſillanimitas.

Præsvmptio eſt vitium, quo quis attentat ea, quæ vires, & facultatem ſuam excedunt. Ità S.Thom. *art.1. & 2.* iuxta Ariſtotelem 2. *Eth. cap.7. & lib.4. cap.3.* Magnanimus enim non tendit in maiora, quam ſibi conueniunt, nec tranſcendit proportionem ſuæ facultatis, ſicut etiam naturaliter quælibet actio commenſuratur virtuti agenti. Id ipſum docet S Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.1.*

8 Qvia tamen, quæ per alios poſſumus, quodammodo per nos poſſumus ex Ariſtotele 3. *Eth. cap.3.* ideò non eſt præſumptio attentare opus virtutis cum Diuino auxilio, quod nemini denegatur. Erit verò præſumptio ſi à ſe, vel pro ſuis meritis, vel falsò, vel plus aliis attentet, vt docet D. Bonauent. *loco citato.*

Ambitio eſt vitium, quo quis inordinatè honorem deſiderat. Ità D. Thom. *quæſt.* 130. *art.* 1. & 2. D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.*4. Hoc autem tripliciter euenit, vel ambiens honorem, quem non meretur, vel quem non in Deum, vel in aliorum vtilitatem, ſed in proprium refert commodum. Ita S.Thom. *quæſt.* 131. *art.*1. & 2. D. Bonauent. *in Pharetra* 3. *part. cap.* 24. multis Patrum authoritatibus id probans.

Vbi notat S. Doctor *ſerm.5. Hexaemer.* honorem non eſſe bonum per ſe appetibile.

9 Inanis gloria eſt vitium, quo vana quæritur gloria, vel de eo, quod non eſt, vel de eo, quod non eſt gloriâ dignum; vel de eo, quod iudicio hominum tantum laudatur, gloriam expetendo, vel ipſam gloriam ad finem indebitum referendo. Ità D. Thom. *quæſt.*132. *art.*1. & 2. D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 1. & 4. Sic opponitur magnanimitati appetens gloriam, quæ eſt effectus quidam honoris indebitè. Vide etiam D. Bonauent. *p. p. Centil. ſect.*18. & *in explicatione terminorum Theol.*

Potest autem eſſe mortale, ſi de illicitis glorietur, vel ad ſe, vt finem vltimum, gloriam referat.

10 Inanis gloria eſt vitium capitale, cuius filiæ ſunt Inobedientia, Iactantia, Hypocriſis, Incontinentia, ſeu Contentio, Pertinacia, Diſcordia, & Præſumptio nouitatum. Ità S. Bonauent. *in ſpeculo, loco cit.* & *p.p. Centil. ſect.*18. D. Thom. *quæſt.*132. *art.4. & 5.* ex D.Gregorio 31. *moral. cap.*31.

Inobedientia eſt voluntas fugiens minoritatem, nolens ſubiici ſuperioribus.

Iactantia eſt voluntas, propter apparentem poteſtatem propriam ſe oſtentans.

Hyppocrisis eſt voluntas per ſpeciem ſanctitatis ſe ſimulans fallaciter in aſpectu, & viliter agens in occulto, ſiue intentione, ſiue opere.

Incontinentia eſt voluntas per conformationem ſui, ab his, qui mali ſunt, laudari appetens.

Pertinacia eſt voluntas fugiens minorationem probitatis, dicta, vel facta ſua irreuocabiliter defendens.

Discordia

Digitized by Google

Discordia eſt voluntas fugiens minorationem ſapientiæ ab his, quæ ab aliis dicuntur, diſſentiens.

Novitatum præſumptio eſt voluntas excedens qualitatem ſui ordinis, propter apparentem nouitatem ſcientiæ, vel ſapientiæ oſtentari cupiens.

11 At D. Iſidorus *lib. in Deuter. cap.* 16. diſtinguens inter ſuperbiam, & inanem gloriam, ait, de ſuperbia oriri Contemptum, Inuidiam, Inobedientiam, Blaſphemiam, Murmurationem, Detractionem, & alia. Ex Inani verò gloria, ait oriri Contentiones, Hæreſes, Iactantiam, & Præſumptionem nouitatum. Hæc S. Doctor *p. p. Centil. ſect.* 18.

Nil autem mirum, hæc ex Inani gloria, vt mala arbuſta, naſci, nam appetitus gloriæ eſt vehemens, & ex parte materiæ vniuerſalis, vt notat etiam Tanner. *d.* 3. *quæſt.* 2. *dub.* 5. *num.* 73.

12 Pusillanimitas eſt vitium Magnanimitati oppoſitum per defectum, quo magna refugit, etiam quæ ſuis viribus ſunt proportionata; ſic ille ſeruus, qui ob id talentum abſcondit, punitus eſt *Matth.* 25. *Luca* 19. Ità D. Thom. *quæſt.* 133. *art.* 1. *&* 2. Sic inter vitia ponitur ab Ariſtotele 4. *Eth. cap.* 3. & D. Gregorio *p. p. Paſtor. cap.* 5. eſt autem in altero extremo præſumptionis, vt docet D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 3. Hoc autem vitium Acediæ filium nominat.

Addit S. Doctor habere rationem mortalis, cùm puſillanimitate omittuntur neceſſaria ad ſalutem; ſi quis detrimentum fidei, vel damnum proximi ſpirituale, vel etiam temporale ex puſillanimitate defenſionis, prædicationis, vel correctionis diſſimularet, vt ait S. Gregorius *in Paſt. part.* 1. *cap* 5.

13 Ex hoc ramo oriuntur Timor ſeruilis, humanus, & mundanus. Timor ſeruilis eſt, cùm quis dimittit malum ob merum pœnæ timorem. Timor humanus eſt, cùm parcens carni, ſpiritualia bona refugit, quæ carni aduerſantur. Timor mundanus, cùm timore mundi, ſcilicet perſonæ alicuius, omittit bonum.

14 Primus timor ſemper eſt mortalis; at ſecundus, & tertius, tantùm mortales ſunt, cum propter ea omittuntur ſaluti neceſſaria. Hæc omnia vide *in ſpeculo animæ, loc. cit.*

QVÆSTIO III.

De Magnificentia.

D.Thom. quæſt. 134. & 135.

15 Magnificentia definitur à D. Bonauent. in explicat. terminorum Theol. *Eſt magnarum rerum, & excelſarum cum animi ampla quadam, & ſplendidiſſima propoſitione, cogitatio, atque adminiſtratio.* Idem habet *de ſeptem donis. De Dono fortitudinis, cap.* 3. & *lib.* 5. *Comp. Theol. cap.* 36. Quæ definitio eſt Tullij *lib.* 2. *de Inuentione.*

16 Assero primò, hanc eſſe virtutem. Probatur quia operatur magna in materia propria, ſeruata debita proportione ad eum, qui operatur, vel facit ſumptus. Itaque requiritur in his recta cogitatio, ſeu intentio; & adminiſtratio in exteriori executione, vt dicebat Tullius. Differt à magnanimitate, nam hæc in magnis honoribus; illa in magnis ſumptibus verſatur, & quia nullus finis humanorum operum eſt adeo magnus, vt bona Dei, ideò magnificentia præcipuè magnis in ſumptibus ad Dei honorem verſatur, vt Ariſtotele 4. *Eth. cap.* 2. dixerit: *Honorabiles ſumptus ſunt maximi, qui pertinent ad diuina ſacrificia.*

Assero ſecundò, eam eſſe partem potentialem Fortitudinis. Ità S. Bonau. *locis adductis.* & D. Thom. *quæſt.* 134. *art.* 4.

Probatur, quia duo exiguntur, vt aliqua ſit pars potentialis alicuius virtutis. Primum eſt, vt illa cum hac, tanquam principali, conuenientiam habeat, & affinitatem: ſecundum eſt, vt ab ea excedatur: Magnificentia autem conuenit cum Fortitudine, quod vtraque tendit in aliquid arduum; & vtraque eſt in Iraſcibili, nimirum quia magnificentia moderatur ſpem in ordine ad opus magnificum; ſed deficit à fortitudine, quia illud arduum, in quod tendit fortitudo, habet difficultatem ob periculum, perſonæ imminens; arduum autem, in quod tendit magnificentia, habet difficultatem ob diſpendium rerum, quod eſt multò minus, quàm periculum perſonæ. 17 18

QVÆSTIO IV.

De Vitiis Magnificentiæ *oppoſitis.*

19 Vnum vitium nominat S. Bonauent. *locis adductis*, quod dicitur *Paruificentia* declinans ad defectum; alter verò ad exceſſum exurgens, adhuc apud Latinos innominatum, vt docet etiam D. Thom. *quæſt.* 135. *art.* 1. *&* 2. ex Ariſtotele 2. *Eth. cap.* 7. & *lib.* 4. *cap.* 2.

Cum enim magnificentia magnis in operibus, & ſumptibus verſetur, debet medium tenere, reſpiciens facultatem expendentis, & dignitatem operis. Quod ſi minus inſumat, quàm dignitas operis requirat, dicitur *Paruificentia*: Si verò excedat, dicitur *Βαναυσία* à furno, qui omnia conſumit, & poteſt dici *Conſumptio*, vt ait D. Thom. *art.* 2.

20 Adverte, ſermonem hic eſſe de Magnificentia, pro vt eſt virtus circa paſſiones; non alia diuerſa ratione etiam eſt virtus ad alterum circa operationes.

QVÆSTIO V.

De Patientia.

D.Thom. quæſt 136.

21 Definitur Patientia à D. Bonauent. 3. part. Centil. ſect. 43. *Eſt virtus contumeliarum, & omnis aduerſitatis æquanimiter mala portans.* Vel: *Patientia eſt æquanimis malorum illatorum tolerantia*, vel ex D. Gregorio homil. 35. in Euang. *Vera patientia eſt aliena mala æquanimiter perpeti, & contra eum, qui mala irrogat, nullo animi dolore moueri.* Vel: *Patientia eſt omnium moleſtiarum, aliunde illatarum, victorioſa perpeſſio.*

In explicatorio terminorum Theol. ſic eam definit: *Patientia eſt æquanimis malorum tolerantia.*

22 Opusculo de ſeptem donis, de dono fortitudinis, cap. 3. habetur: *Patientia eſt cauſâ honeſtatis, & vtilitatis, arduarum rerum voluntaria, & diuturna perpeſſio.* ſic & in compend. Theologicæ veritatis, c. 36. & opuſc. de profectu religioſi *lib.* 2. *c.* 34. ex D. Auguſt. de patientia, cap. 2. *Patientia eſt, qua mala æquo animo toleramus, hoc eſt, ſine perturbatione iuſtitiæ.*

Hinc

Hinc conſtat, eam eſſe vitutem ſpecialem.

Probatvr, quia virtutis moralis ratio eſt conſeruare rectitudinem, & bonum rationis contra impetum paſſionum: at Patientia ſic moderatur paſſiones Iraſcibilis, & Concupiſcibilis contra triſtitiam, ne ratio ſuccumbat in aduerſis.

23 Probatvr verò à D. Bonauent. *ad* 21. *Lucæ* illis verbis: *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras*, & Prouerb. 16. *Melior eſt patiens viro forti: & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium*, & cap. 15. *Qui patiens eſt, multa gubernatur ſapientia*, & cap. 19. *Doctrina viri per patientiam dignoſcitur*, Iacob 1. *Patientia perfectum opus habet*, Heb. 10. *Patientia vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem.* Similia habet *de ſeptem donis, de dono fortitudinis, cap.* 3.

24 Idem probat ibi ex D. Gregorio *homil.* 36. *in Euang.* & *homil.* 20. *in Ezech.*

In cap. 8. Lucæ, id probat illis verbis: *Audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia*, & ex loco citato Iacobi *Heb.* 10.

Observat autem *ſermone* 2. *de pluribus Martyribus*, ad obiectum patientiæ formale requiri, vt ſit aduerſitas tolerata ex motiuo honeſtatis, & voluntas recta; poſſe tamen ex neceſſitate fieri virtutem, ſicut propter eam Manaſſes in captiuitate ſalutem aſſecutus eſt.

25 Et ſerm. 3. de ſanctis Apoſtolis obſeruat ex D. Bernardo *ſerm.* 2. *de Conuerſ. S. Pauli*, triplex genus patientiæ, ſeu tres gradus huius virtutis. Primus eſt tolerare abſque murmure. Secundus tolerare libenter. Tertius gaudenter ire ad pœnas, vt Act. 5. *Ibant Apoſtoli gaudentes, &c.*

Assero ſecundò, Patientiam eſſe partem quaſi potentialem Fortitudinis. Ita D. Bonauent. *locis adductis* & D. Thom. *quæſt.* 136. *art.* 4.

26 Probatvr, quia circa difficilia verſatur cum fortitudine; ſed deficit ab hac, quia verſatur etiam circa difficilia minoris momenti, quàm ſit mors.

Nota, ſimilem eam eſſe longanimitati, quia vtraque ſuſtinet malum ob aliquod bonum; differt tamen, quia longanimitas verſatur in tendentia ad aliquid in longinquum diſtans, atque adeò magis reſpicit ſpem, quàm triſtitiam, quia verò longanimis non frangitur longa ſpe expectationis, vt ait S. Doctor *de profect. Relig. lib.* 2. *cap.* 35. patientiam imitatur.

27 Assero tertiò: Patientia eſſe non ſolùm Theologicis, ſed etiam quatuor Cardinalibus inferiorem; Et quo ad Theologicas, conſtat; quia habent obiectum nobilius, Deum. Quoad Cardinales, patet ex dictis initio *diſput.* 1. Ea verò à Fortitudine ſuperati poteſt, nam illa fertur in pericula mortis vehementiora, atque adeo debet eſſe validior ad rationem regulandam, ſic & melior Temperantia dignoſcitur, quæ vehementiam concupiſcibilium tactu moderatur.

Dicitvr tamen perfectum opus operari in ſuo genere. Dicitur etiam radix omnium virtutum à D. Gregorio *homil.* 35. *in Euang.* apud D. Bonauent. ſuprà, quatenus remouet prohibens vnum, quod eſt triſtitia, vt notat Tannerus *diſp.* 5. *num.* 86. & D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 22. *art.* 3. *quæſt.* 1. Vnde Apoſtolus Heb. 12. *Per Patientiam curramus, &c.* vt habet S. Bonauent. *in Diæta, loco citando.*

28 Assero quartò. Patientia perfecta eſt donum Dei. Ità D. Bonauent. *locis* ferè omnibus *adductis*, maximè *de ſeptem donis*, & *in Diæta, tit.* 7. *cap. vlt.*

Probatvr à S. Bonauent. quia vt ait Apoſtolus *Heb.* 12. Illud, quod ducit ad vitam æternam, eſt ſuper naturam, & donum Dei: Talis eſt patientia, vt retuli: Ergo. Maior probatur; nam media debent eſſe ad finem proportionata, vt ſæpè ait S. Doctor; at gloria eſt ſupernaturalis.

Probationem, ſeu lapidem Lydium ad probandam veram patientiam legito in D. Bonauent. *de profectu Religioſi, lib.* 2. *cap.* 35. meritum, & præmium Patientiæ habes *cap.* 36. Gradus, & profectum Patientiæ *cap.* 37. 29

Præclaros Patientiæ Panegyricos habes è Patribus in D. Bonauent. *lib.* 2. *Pharetræ, cap.* 33.

QVÆSTIO VI.

De Vitiis, Patientiæ *oppoſitis.*

{ D. Thom. quæſt. 137 & 138.

Patientiæ per defectum opponitur Impatientia, qua quis fruſtra aduerſis reluctatur, vel immoderatè de eiſdem triſtatur. Magnitudo verò peccati impatientiæ æſtimanda eſt ex effectibus, qui ex ea oriuntur, à quibus ipſum impatientiæ peccatum non videtur diſtingui. Vocat autem S. Doctor hoc vitium *Iram*. 30

Vitivm tamen per defectum oppoſitum patientiæ, communiter nullum aſſignatur, quia quo leuiùs aduerſa feruntur, eò maioris id laudis habetur.

QVÆSTIO VII.

De Perseverantia.

Perſeverantia definitur à D. Bonauent. 3. *part. Centil. ſect.* 43. ex Tullio, lib. 2. de Inuent. *eſt ratione benè conſiderata, ſtabilis, & perfecta permanſio.* Magiſtraliter verò ſic eam definiri ait: *Perſeuerantia eſt permanentia in bono diuturna, ſeu finalis.* Sic eam definit etiam opuſculo *Declaratorio terminorum Theologiæ.* Eaſdem definitiones reſtricat *Opuſc. de ſeptem donis; de Dono fortitudinis, cap.* 3. 31

In compend. Theol. verit. lib. 5. cap. 36. ſic eam definit: *Eſt virtus in ratione benè conſiderata ſtabilis, & perpetua permanſio.* Sic ferè definitur à D. Thom. *quæſt.* 137. *art.* 1. & Tanneto *diſp.* 3. *quæſt.* 2. *dub.* 5.

Assero, hanc eſſe ſpecialem virtutem. 32

Probatvr ab illo, ratione D. Bonauent. *de perfectione vitæ ad ſorores, cap.* 8. & *de ſeptem donis, loc. cit.*

Illa eſt virtus, quæ ad bonum neceſſarium promouet, aliquam ſpecialem difficultatem remouendo: Perſeuerantia remouet difficultatem reſultantem ex diuturnitate permanendi in bono neceſſario ad ſalutem: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis 2. *Eth. cap.* 3. Minor eſt Chriſti, Matth. 10. *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Pondera particulam, (*hic*) innuit enim alium quempiam, non perſeuerantem, cariturum ſalute. Confirmatur ex D. Bernardo, epiſt. 129. *Abſque perſeuerantia, nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor conſequetur: Ipſa enim eſt nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, ſoror patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnitatis vinculum, ſanctitatis propugnaculum. Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Sola eſt enim cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati hominem* reddit,

Digitized by Google

reddit, *dicente Domino*, Matth. 10. *Qui perſeuerauerit vſque in finem*, *hic ſaluus erit.*

33 Hæc perſeuerantia, quam tractamus, eſt, qua quis ex propoſito, adeóque ex ſpeciali intentione ipſius actualis perſeuerantiæ, velut ſpecialis, finis in propoſito inchoato bono immobiliter perſiſtit.

34 Potest enim Perſeuerantia tribus aliis modis ſumi, vt non ſit ſpecialis aliqua virtus, vt notauit D.Thom. *quæſt.* 137. *art.* 1. *ad* 2. Primò vt eſt generalis conditio gratiæ, atque virtutum, quibuſcum homo ex hac vita decedit. De qua egi *prima ſecunda*, *Trac. de Gratia.*

Secundò vt ſignificat immobilitatem perſiſtendi, ortam ex habitu virtutis, quod quemlibet habitum virtutis conſequitur, vt eſt qualitas difficilè mobilis, vt ait S.Thom. *loc. cit. ad* 3.

Tertiò accipitur à D.Thom. *ad* 1. ex Ariſtotele 7. *Eth. cap.* 7. & 4. *Eth.* ad finem, qua quis vehementi repugnantia in bono perſiſtit, tolerando vitæ diſcrimina, & difficultates reſiſtendi delectationibus, maximè carnis.

35 Assero ſecundò, Perſeuerantiam eſſe partem fortitudinis potentialem. Conuenit enim cum fortitudine in ſuſtinendis difficultatibus in bono. Declinat verò, quia fortitudo verſatur ad vincendas difficultates mortis: Perſeuerantia verò circa alias minores, nempe, circa diuturnitatem in bonis operibus, quod non eſt adeò graue, inſudare.

Perseverantiæ neceſſitatem, fructus, & laudes vide in D. Bonauent *locis adductis*, & *lib.* 2. *Pharetræ*, *cap.* 34. vbi multa è Patribus profert.

36 Assero tertiò; Perſeuerantia indiget ſpeciali Dei auxilio. Ità D.Thom. *art.* 4. Perſeuerantia enim ad propoſitum dupliciter capitur. Primò pro habitu virtutis; & hoc modo eget habitu gratiæ, ſicut & cæteræ virtutes infuſæ morales. Secundò ſumitur pro actu perſeuerantiæ in gratia vſque ad mortem; & hoc modo non ſolùm gratiâ habituali eget, ſed ſpeciali Dei auxilio conſeruantis hominem in bono, vt docet D. Auguſtinus *lib. de bono perſeuerantiæ*, & definitum eſt in S. Concilio Tridentino.

Circa virtutem Conſtantiæ conuenit cum Perſeuerantia, vt perſiſtat in aliquo bono. Differt, nam Perſeuerantia facit perſiſtere in bono contra difficultatem, quæ oritur ex diuerſitate exitus: Conſtantia autem facit perſiſtere contra difficultatem ex quouis alio impedimento. Et ideò principalior pars fortitudinis eſt Perſeuerantia, quàm Conſtantia, quia difficultas, quæ ex diuturnitate actus oritur, eſt eſſentialior actui virtutis, quàm illa, quæ eſt ab exterioribus impedimentis. Ità D.Thom. *art.* 3. Ideò & hoc eget Dei auxilio ſpeciali. 37

QVÆSTIO VIII.

De Vitiis, Perseverantiæ *oppoſitis.*

Præcipuum vitium oppoſitum Perſeuerantiæ, vt docet D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.* 1. & *p. p. Centil. ſect.* 18. eſt Pertinacia, è cuius extremo ſtat mollities. Ità D.Thom. *quæſt.* 138. *art.* 1. Pertinacia exceſſum, mollities verò defectum habet. Laus enim Perſeuerantiæ eſt, vt non recedatur à bono ob difficultates; à quo recedit & mollis, qui leuiter cedit difficultatibus; & pertinax, qui vltra rationem in ſuo propoſito perſtat; eſt enim pertinax, impudenter tenax, vt ait Iſidor *lib.* 10. *Etymol.* 38

Hos vocat Ariſtoteles 7. Eth. cap. 9. *Iſchyrognomones*, ideſt, fortis ſententiæ, vel *Idiognomones*, ideſt, propriæ ſententiæ, pluſquam oportet. Quaſi claui muro confixi, qui in horologiis ſunt Gnomones.

Magnitvdo autem vitiorum, quæ Perſeuerantiæ opponuntur, à ratione materiæ, in qua quis deficit, ſeu in qua quis vltra debitum perſiſtit, damniſque conſecutis, æſtimanda eſt. 39

TRACTATVS

Digitized by Google

TRACTATVS
DE
TEMPERANTIA.

PROOEMIVM.

TEMPERANTIA totum requirit hominem, cum Tactum, quem moderatur, in toto habeat corpore, & Guſtum in lingua, cui frequentiùs frænum injicere neceſſe habet. Hinc huius tractatus Argumentum circa Ieiunium, & Caſtitatem præcipuè verſabitur; cùm hæc illicitum Tactum cohibeat; illud nimium in Guſtu exceſſum iuxta temporis rationem prohibeat: Inter cæteras autem virtutes, hæc eò difficilioris eſt experientiæ, quò maximè omnium medium æmulatur, potiúſque in actionis modo, quàm in ipſa ſubſtantia conſiſtit: Habet enim homo vehementem, innatumque appetitum ſe conſeruandi in eſſe indiuidui per nutritionem, & in eſſe ſpeciei per generationem; A quibus ſi pœnitus abſtineret, proculdubio naturæ ius iniquè inuerteret: Verum cum nutritio ſit ſingulis ad eſſe indiuidui apprimè neceſſaria, non ità autem generatio ad eſſe ſpeciei; cùm pluribus ab omni tempore ſe continentibus, ſpecies vbique diffuſiſſimè ſit propagata; Hinc eſt, vt maior ſit obligatio in vnoquoque ſuum conſeruandi indiuiduum, quàm ſuam propagandi ſpeciem, licèt maiora ſint titillamenta voluptatis ad hoc, quàm ad illud; vnde conſtat præſtantiorem eſſe virtutem, quæ moderatur Tactum, quàm quæ Guſtum, cùm circa magis arduum occupetur. Porrò poteſt conſiderari TEMPERANTIA, vel vt eſt virtus politica, vel vt purgatoria, vel denique vt purgati animi; iuxta primam nihil pænitendum appetitur, vt infra dicam; iuxta ſecundam, omnia ad corporis vſum neceſſaria, quantum natura patitur, deſerit; ſed quatenus eſt virtus purgati animi, horum omnium obliuiſcitur; vt habet Seraphicus Doctor infrà citandus, vbi plures Temperantiæ partes congerit, quas nos recenſebimus *hîc, quæſt*.3.

DISPVTATIO PRIMA.
DE
VIRTVTE TEMPERANTIÆ.

CARDINALEM, ſimul & Moralem virtutem eſſe ſpeciali iure Temperantiam ex proximè dictis ſatis conſtat; cùm enim Virtus ſit in medio, & res morales præcipuè ſpectentur in modo, & vtroque, non vt cæteræ virtutes, gaudeat TEMPERANTIA, nulli in dubium verti debet, eam non vulgarem eſſe virtutem; de qua eximiè ait D. Bernardus apud S. Doctorem, loco mox citando: *Tene medium, ſi non vis perdere modum*, indicans & medium, & modum in ea ſpeciatim ſeruanda; quod etiam de cæteris virtutibus ei annexis pari iure dici poteſt: Verecundus enim pulchro rubore pudibundus ſuffunditur, vrgente rei turpis præſentiâ; Modeſtia item venuſtam vocem, & vultum cum geſtibus, & veſtibus ità componit, vt animi decorem in corpore exprimat, ornatuſque exceſſum, ſic in omnibus vitet, vt nihil, niſi ſibi conueniens, affectet: Idem dic de Humilitate, Manſuetudine, Clementia, cæteriſque virtutibus, quæ ab exceſſu temperant, modumque ſedulò ſeruant, de quibus agam infrà propriis in locis; inquiram interim, quæ, & qualis ſit virtus hæc, de qua diſputatur; poſtea nonnullis præmiſſis latiùs me diffundam, diſcutiendo ieiunij præceptum; vltimo autem loco Caſtitatem cum multiplici vitio ei oppoſito, ſolita breuitate expendam.

QVÆSTIO I.

Quæ, Virtus ſit TEMPERANTIA *& qualis.*

{ D.Thom. quæſt. 141.

1 DEFINITVR à D. Bonauent. *in Dieta, tit. 5. cap. 6.* ex Macrob. lib. 1. in ſomn. Scipionis, cap. 8. *Temperantia eſt nihil appetere, vnde ſit pœnitendum, in nullo modum, vel legem excedere, ſub iugo rationis cupiditatem domare.* Hæc potius eſt deſcriptio, quam refricat *de ſeptem itineribus, itinere 7. diſt 5. & in compend. Theol. verit. lib. 5. cap. 35.* & *p. p. Centil. loco citando.*

IN Declaratorio terminorum Theol. ait: *Temperantia eſt domatio libidinum, & omnium malorum motuum, Deo hominem incorruptum conſeruans.*

2 ALIAS magis proprias, vocibus tantùm varias, definitiones affert 3. part. Centil. ſect. 42. *Temperantia eſt rationis in libidinem, atque in alios non rectos impetus animi, firma, & moderata dominatio*, ex Ariſtotele, lib. 2. de inuent. *Temperantia eſt rationis in libidinem, & in alios motus importunos dominatio*, ex eodem Cicer. *de off. lib. 1. cap. 15.*

EX his habes, obiectum huius virtutis eſſe moderationem appetitus ſenſitiui ab his, quæ maximè alliciunt hominem, vt ſunt delectabilia ſecundùm tactum, & concupiſcentias cibi, & potus, vt Ariſtoteles docet 3. *Eth. cap. 10.* & Cicero *lib. 2. de Inuent.* & D. Thom. *art. 3. & 4.*

ASSERENDVM etiam hinc colligo, eam eſſe virtutem.

3 PROBATVR à S. Doctore hîc locis adductis, & *in 3. diſt. 33. queſt. 4.* Virtutum moralium munus eſt moderari paſſiones; tum eas præcipuè, quæ vehementius mouent ad bona commutabilia; ſed Temperantia inſudat in frænandis cupiditatibus vehementiſſimis, abſtrahentibus à bono æterno ad creatum, quæ ſunt delectationes ſenſuum magis materialium: Ergo. Sicut igitur fortitudo, quia auertit à fuga malorum ſenſibilium ad rationem proſequendam, eſt virtus; ità & Temperantia, quæ auocat à bonis carnalibus ad ſpiritualia, erit Virtus.

NEQVE verò exigitur virtus præciſa ad frænandas delectationes ſpirituales; hæ enim per ſe ſunt ſecundùm rationem, & ſolùm per accidens vna eſt moderanda, quando retrahit ab alia magis debitâ, vt ait D. Thom. *art. 4.*

ASSERO ſecundò, Temperantiam eſſe virtutem Cardinalem. Ità D. Bonauent. *in 3. loc. cit.* & D. Thom. *art. 7. & 8.* 4

PROBATVR: Virtus Cardinalis eſt, quæ principale aliquod munus ad rationalem directionem exercet: Talis autem eſt temperantia, quæ verſatur in moderandis difficillimis paſſionibus concupiſcibilis, & delectationibus vehementiſſimis, tactûs, guſtûs, & olfactûs, ac viſûs. Hæc autem moderatio eſt principalis inter neceſſaria ad vitam rationi conſonam traducendam.

OBSERVA autem cum D. Bonauent. *lib. 2. Pharetræ, cap. 35.* Temperantiam non ſolum circa delecta- 5
bilia ſecundùm tactum, ſed etiam ſecundùm alios ſenſus verſari, attamen quia delectabilia ſecundùm viſum, auditum, & odoratum, cùm non ſint adeo materialia, non habent moralem bonitatem, & malitiam, ſicuti delectabilia ſecundùm tactum, quæ ideò in Decalogo non vetantur, niſi aliquando per accidens, quatenus referri poſſunt ad appetitiones, ſiue actiones circa delectabilia tactus, vel circa obiecta aliarum paſſionum, vt colligit S. Doctor ex D. Augustino *lib. 10. confeſſ. cap. 32.* & Ariſtoteles docet 3. *Eth. cap. 10.* vbi ait: *Qui enim iis gaudent, quæ viſu percipiuntur,*

Digitized by Google

percipiuntur, vt colore, pictura, neque temperantes, neque intemperantes dicuntur. Simili modo in his, dicendum quæ ad auditum pertinent: Neque eos, qui & odoribus gaudent, niſi ſecundùm accidens.

6 Porrò regula ad iudicandum, num appetitio, & delectatio circa huiuſmodi res, quæ ſunt materia Temperantiæ, ſit talis, qualem recta ratio præſcribit, atque adeo habeat illam moderationem, quam præſcribit Temperantia, debet ſumi ex rerum iſtarum neceſſitate, & vtilitate ad vitam humanam. Ità docet Ariſtoteles 3. *Eth. cap.* 11. D. Hieronymus *in cap.* 44. *Ezech.* & D. Auguſtinus *lib. de moribus Eccleſiæ, cap.* 21. D. Iſidor. *de ſummo bono, lib.* 2. *cap.* 44. & *in ſynonim. cap.* 26. & alij Patres apud D. Bonauent. *lib.* 2. *Pharetræ, à cap.* 35. *ad* 38.

7 Ratio eorum eſt, quia delectabilia non ſunt bona per ſe, & expetenda, ſed ſolum quatenus ordinantur ad ſubleuandam aliquam huius vitæ neceſſitatem ad finem. Vnde ait Ariſtoteles 3. *Eth. cap.* 11. Temperatum appetere delectabilia propter ſanitatem, vel propter bonam habitudinem, vt notant etiam Valentia *diſp.* 9. *quæſt.* 1. *puncto* 1. Tannerus *diſp.* 3. *quæſt.* 3. *dub.* 1. *num.* 6. cum D. Thom. *quæſt.* 141. *art.* 6.

8 Temperantiam verò eſſe reliquis Cardinalibus inferiorem oſtendi ſuprà; & confirmatur: Nam Iuſtitia ad bonum publicum ordinatur; ſimiliter & fortitudo. Prudentia verò omnes regit, ſed Temperantia bonum particulare tantùm reſpicit per ſe. Adde, eam verſari in frænanda concupiſcentia, infima potentiarum, quæ Rationi obediunt.

QVÆSTIO II.

Quænam Vitia Temperantiæ *ſint contraria.*

D.Thom. quæſt. 142.

9 Dvo huic Virtuti Vitia opponuntur. Alterum per defectum, & dicitur Inſenſibilitas: Alterum per exceſſum, & dicitur Intemperantia. Ità D.Thom. *art.* 1. & 2. ex Ariſtotele 2. *Eth. cap.* 7.

Cvm enim Temperantia in medio conſiſtat in ordine ad ea, quæ conueniunt ad vitam circa ſenſum tactus, cibi, &c. Ex vna parte deficere poteſt, ſi inſenſibilis ſit, qualis erat ille Xenocrates, qui dicebatur truncus; & Carneades, qui non edebat, ſui oblitus, niſi opportunè eius vxor ipſi in os conjiceret cibum.

Per exceſſum autem peccatur, ſi quis æquo nimium delectationibus tactûs, & guſtûs intendat, quàm ſit neceſſarium.

10 Dicitvr verò intemperantia vitium puerile à D.Thom. hîc & Ariſtot. 3. *Eth. cap. vlt.* nam more puerorum in ſordida intendit concupiſcentia, & quia ad inſtar puerorum creſcit in peruicacia, niſi frænetur; Ideò Eccl. 30. *Filius remiſſus, euadet præceps.* Tertiò, quia coerceri debet diſciplinâ, ſicut corriguntur pueri.

Est autem Intemperantia vitium probroſum, quia inclinat hominem ad brutales delectationes: Sed de his vitiis propriis in locis ſigillatim diſputabitur.

QVÆSTIO III.

De Temperantiæ *partibus.*

D.Thom. quæſt. 143.

Triplices partes ſunt Temperantiæ, ſicuti & aliarum virtutum Cardinalium. Aliæ ſunt integrales; aliæ ſubiectiuæ; aliæ potentiales. 11

Partes quaſi integrales ſunt duæ, ſcilicèt Verecundia, per quam aliquis refugit turpitudinem temperantiæ contrariam: & Honeſtas, qua amatur pulchritudo Temperantiæ.

Verecvndia deſcribitur à D. Bonauent. 3. part. Centil. ſect. 42. *Verecundia eſt in geſtu, & verbo honeſtatem ſeruare.* Et opuſc. declarat. terminorum Theol. *Verecundia eſt obſeruatio honeſtatis in geſtu, & verbo.* Hanc ex Patribus deſcribit S. Doctor *lib.* 4. *Pharetræ, cap.* 14.

Honestas deſcribitur à D.Bonauent. loc. cit. 12 Centiloquij: *Eſt nec lautiores cibos quærere, nec in apparatu operam dare.* Vult dicere, eſſe affectum illum erga honeſtatem, ſeu erga opera temperantiæ honore digna. Dicuntur autem opera temperantiæ honeſta, ſeu digna honore, quia opponuntur peccatis intemperantiæ probroſis, & infamibus.

Partes ſubiectiuæ Virtutis Temperantiæ, quæ diuerſæ ſunt ex obiecto, ſunt quatuor. Delectationes enim tactus, in quibus frænandis verſatur Temperantia, diuiduntur in duo genera: Nam quædam ordinantur ad nutrimentum, & in his quantùm ad cibum, eſt Abſtinentia; quantum ad potum, eſt Sobrietas. Quædam verò ordinantur ad viui generatiuam, 13 & in his, quantum ad delectationem principalem ipſius coitus, eſt caſtitas; quantum verò ad delectationes circumſtantes, vt ſunt aſpectus, oſcula, tactus, dicitur Pudicitia. Eadem tamen eſt ac caſtitas; & dicitur Pudicitia quatenus circa vſum eſſe ſolet pudor, vt ait D. Auguſtinus 14. *de Ciuit. cap.* 17. & 18. & Ariſtoteles 2. *Reth. cap.* 6. Vnde D. Thom. ait, Pudicitiam eſſe caſtitatem, prout pudore afficitur, etiam circa ipſa ſigna. Ità Valentia *diſp.* 9. *quæſt.* 1. *puncto* 2. Tannerus *diſp.* 3. *quæſt.* 3. *dub.* 6.

In Caſtitate principem locum tenet Virginitas, 14 quæ ab omni actu Venereo conſeruat ſe intactum, vt ait D. Ambroſius *lib. de Virginibus*, dicens: *Caſtitas Virginalis eſt expers contagionis integritas.* Per integritatem autem corporis intelligo eam, quæ nulla voluntaria obſcænitate violata eſt, vt monet D. Auguſtinus *lib.* 1. *de Ciuitate Dei, cap.* 18. & 25. ſemel autem corrupta non poteſt reſtitui, vt habet D.Hieronymus *epiſt.* 22. *cap.* 2. & D.Thom. *quæſt.* 152. *art.* 1.

Inferior verò eſt abſtinentia à coitu illicito; quæ eſt duplex, coniugalis; & vidualis. Hæc omnia vide in D. Bonauent. 3. *part. Centil. ſect.* 42. & aliis locis citandis *quæſt.* 9. & 10.

Potentiales Temperantiæ partes ſunt quædam virtutes, 15 quæ verſantur in moderandis delectabilibus; ſed tamen recedunt à perfectione Temperantiæ, quia non laborant circa adeo difficilia, vt ſunt delectabilia tactûs, & hæ ſunt octo, ſcilicet Continentia, Manſuetudo, Clementia, Modeſtia, Humilitas, Studioſitas, Eutrapelia, Parcitas, ſeu ſimplicitas, ſiue moderatio.

Continentia eſt virtus cohibens exorbitan-

Digitized by Google

tes motus voluntatis, qui ſolent exiſtere ex impulſu paſſionum appetitûs ſenſitiui, mouentis voluntatem ad ea, quæ ſunt contraria rectæ rationi. De hac S. Thom. *quæſt.*155. & Ariſtoteles. 7.*Ethica*.

Mansvetvdo eſt virtus moderationem ſtatuens in appetitu vindictæ.Ità D.Thom. *quæſt.*157.

16 Clementia eſt virtus, modum adhibens rationi rectæ conuenientem in externa punitione, & ſic competit ſuperioribus erga ſubditos, vt docet D. Thom.*loco citato*.

Modestia eſt virtus moderationem ponens in externis corporis actionibus.

Hvmilitas eſt virtus, irà cohibens motus audaciæ, & ſpei, vt non velit ſibi tribui aliquid vltra meritum.

Stvdiositas eſt virtus, modum,præſcribens appetitui in ſciendi deſiderio.

Evtrapelia eſt virtus, ponens modum in ludis honeſtatis, & iocis.

17 Parvitas eſt virtus, quæ vtitur moderatè rebus externis ad corpus pertinentibus, vt ornatu, veſtibus, &c. Hæc vide in D. Bonauent. *ſermone* 5.*Hexaëmer*.& aliis allegatis. Hæc habet etiam 3.*part. Centil.ſect.*43.

QVÆSTIO IV.

De Verecvndia.

{ D.Thom.quæſt.144.

18 Verecvndia propriè non eſt virtus, licèt ſit quædam laudabilis paſſio. Ità D.Thom. *art*.1. Ariſtoteles 2. *Eth. cap*.7. & *lib*.4. *cap. vltim.*

Ratio eſt, nam Virtus eſt habitus electiuus, ſiue ex electione operans, & ſi ſtatum perfectum habet, excludit in operante timorem rei turpis, & probroſæ, veluti mali difficilis, & ardui ad vitandum, neque actu admittit aliquid turpe, vnde probrum timeatur. Verecundia autem, cùm nihil ſit aliud, quàm timor alicuius rei turpis, & probroſæ, propriè non eſt habitus, ſed paſſio, neque motus eius eſt ex electione, ſed ex impetu quodam paſſionis, neque excludit timorem, ſeu opinionem rei turpis, veluti poſſibilis, & arduæ, ſeu difficilis ad vitandum, ſed eum potiùs includit.

19 Hvivs autem ſubiectum non ſunt ſenes, neque ſcelerati, neque perfecti, cùm enim verecundia ſit timor alicuius turpitudinis, duo ad eam requiruntur, & vt turpitudo pro re mala habeatur, & vt verecundanti æſtimetur vitatu difficilis. Ex defectu prioris conditionis carent verecundiâ homines ſcelerati, de quibus Hierem. 3. *Frons meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere.* Ex defectu ſecundæ conditionis ſenes, & perfecti verecundiâ carent, qui tamen in hoc diſpoſiti ſunt, vt ſi in eis aliquid turpe eſſet, verecundarentur, vt ait Ariſtoteles 4. *Eth. cap. vltimo.*

20 Hinc D. Ambroſius, lib. 1. off. cap. 18. *Pulchra virtus adoleſcentium verecundia, & ſuauis gratia, quæ non ſolùm in factis, ſed etiam in ipſis ſpectatur ſermonibus.* Vide D. Bonauent. *lib*. 1. *Pharetra*, *cap*.30.

Et D. Hieronymus *epiſt*. 14. apud D. Bonauent. lib.4. Pharetræ, cap. 14. *Ornet prudentiam verecundia, & quod præcipuum in fœminis ſemper fuit, cunctas in te virtutes pudor ſuperet.*

Et D. Bernard. ſerm. 86. in Cant. *Verecundia ſpecialis gloria conſcientiæ eſt, virtutum primitiæ, & inſigne totius honeſtatis.*

Mvltos etiam Patres ibi recenſet admittentes verecundiam etiam in viris perfectis, non in ordine ad malum, turpitudinemve præſentem, ſed præteritam, quatenus eſt præſens in memoria, & imminentes habet malos effectus.

In 4. *diſt*.16. *part*.1. *dub*.11. ponit in magnis peccatoribus verecundiam ad pœnitentiam. Id rurſus ex Patribus confirmat *loc. cit. Pharetræ.* Sed nil mirum, non enim amplius habent rationem ſceleſtorum, dum peccatorum eos pœnitet. 21

QVÆSTIO V.

De Honestate.

{ D.Thom.quæſt.145.

Mvltis modis ſumitur Honeſtum. Primò pro exteriori in fortitudinis proſperitate, & dignitate nobilitatis, & dicitur perſona honore digna, honeſta; & pro decentia morum in exteriori conuerſatione, & pro cunctis, quæ externam habent ſimulationem cum honeſtate, vt notat D. Bonauent. *in primo, diſt*.1.*art*.3.*quæſt*.2. *ad* 4. & ad ea verba ſap.10. *Honeſtauit illum*; ſumitur etiam pro decentia in facie hominum, ſic honeſtatis publicæ impedimentum ponitur ex ſponſalibus ad contrahendum cum ſponſi conſanguineis. Significat etiam omne bonum per ſe expetibile. Simpliciter tamen Honeſtas reſpicit bonum virtutis, vt monet S. Doctor *p.p.Centil.ſect*.9. 22

Honestvm igitur ait D.Thom.*quæſt.cit. art*.2. ex D.Auguſt. *lib*.83.*qq. quæſt*.30. eſſe ſpirituale decorum. Illud enim eſt pulchrum, & decorum, quod habet ſuas partes proportionatè diſpoſitas ex D.Dionyſ. *c*.4.*de diu.nom.part*.1. Sic igitur decor ſpiritualis in eo poſitus eſt, vt vita, moreſque hominis ſint benè proportionati ſecundùm ſpiritualem rectæ rationis claritatem, quod ad rationem honeſti,ac virtutis pertinet. 23

Honestas igitur dicitur pars integralis Temperantiæ per modum cuiuſdam conditionis, quæ in ipſa Temperantia ſpeciali ratione elucet. Ità D.Thom. ex Macrob. *lib*.1.*in ſomn.Scip.* Ambr.*lib*.1.*de off.c*.43.

Ratio eſt, quia, licèt honeſtas cuicumque virtuti communis ſit, ſpeciali tamen quadam ratione adſcribitur Temperantiæ, quæ ab homine id, quod eſt turpiſſimum, & indecentiſſimum repellit, ſcilicet, brutales voluptates, quæ quidem eſt conditio, ſeu affectio virtutis Temperantiæ. 24

QVÆSTIO VI.

De Abstinentia.

{ D.Thom.quæſt.146.

Assero primò,Abſtinentiam eſſe virtutem ſpecialem. Probatur *ex ſecunda Petri primo*, vbi in ſcientia, quæ virtus eſt, mandat abſtinentiã obſeruari. 25

Probatvr ſecundò,habet enim ſpecialem honeſtatem in modernando appetitu circa cibum, vt docet D.Bonauent.*locis allegatis quæſtionibus ſuperioribus.*

Probatvr tertiò. Quod conſonum eſt rationi ſpeciali modo, & in mediocritate conſiſtit, eſt virtus; talis eſt abſtinentia; eſt enim ſpecialis modus temperantiæ, ad perfectionem plurimùm conferens; vide D.Thom. *ad* 3.

Hinc

26 Hinc abſtinentiam Deus præcepit eis, quos ad ardua ſubeunda deſtinabat; ſic De Diuo Ioanne Baptiſta dicitur Lucæ 1. *Erit magnus coram Domino, vinum & ſiceram non bibet.* Nomine autem *ſiceræ* intelligitur omne liquoris genus, quo æbrietas incurri poſſit, vt nota S. Doctor *in Apologia Pauper. cap. 2. reſp. 2.* vbi reddit huius præcepti rationem; decet namque vas cæleſti gratiæ mancipatum, à ſæculi illecebris abſtinere; quæ ratio cunctis hominibus in laudem huius virtutis applicari poteſt, cùm ſint omnes vaſa, diuinæ gratiæ capacia, & ad eam recipiendam deſtinata.

27 Mitto plura ſanctorum exempla, qui peculiori ſtudio abſtinentiæ incubuêre; ea habes variis ornata rationibus, & ſcripturis apud Seraphicum *loco citato.* Verum cùm præcipua abſtinentiæ ratio in ieiunio ſtet; de eo iam agam; & capitalem hanc quæſtionem breuiter abſoluam, vt dubitationes, quas continet grandes, melius expendam.

SVBQVÆSTIO VNICA.

De Ieivnio.

{ D.Bonauent. 4. diſt. 15. part. 2.
{ D.Thom. art. 147.

28 Hæretici, quorum Deus venter eſt, ita gulæ inhiant, vt nedum omne ieiunij præceptum tollant, ſed inſuper ſuperſtitionis crimen ei affingunt; ſic carnaliter ſapientes, poſtquam omnem Caſtitatis, & pudicitiæ ſenſum amiſere, eſcarum deliciis inuiſcantur, captique oculis, ſacræ ſcripturæ clariſſima teſtimonia, quæ ieiunij meritum extollunt, videre nequeunt; quia nolunt.

Primi omnium Arriani huic errori originem dedere, qui tempore Ieiuniorum lautis ferculis in præcepti deſpectum paſcebantur; hos ſecutus eſt Iouinianus, vt è D.Hieronymo, & D. Auguſtino refert Bonerius *in 2. exam. de fidei vnitate*; deinde Manichæi, Vualdenſes, & Lollandi ſubſecuti ſunt diuerſis temporibus, ſuaſque hæreſes, toties licèt coctas, crudas tamen tranſmiſere ad nouiſſimos ſectarios, quos referam, & refellam *dubitatione 3.*

Dvbitatio I.

Quid ſit Ieivnivm, *& quotuplex.*

29 Notandvm ex D.Bonauent. hic, Ieiunium ſignificare abſtinentiam quandam.

Primo autem in genere ſignificat abſtinentiam à voluptatibus omnibus illicitis, De quo S. Auguſtinus, tract. 17. in Ioan. & Iſa. 58. *Nonne hoc eſt magis ieiunium, quod elegi, ſolue colligationes impietatis, &c.* Propriè tamen ſignificat abſtinentiam à cibo, & potu.

Secvndvm ergo Ieiunium dicitur moralis abſtinentia à cibis, & potibus ſecundùm communem normam virtutis Temperantiæ, & hoc perpetuum eſſe debet.

30 Tertivm ieiunium dicitur Naturale, quod in omnimoda abſtinentia à cibo, & potu conſiſtit, quod ieiunium in ſumpturis Euchariſtiam exigitur. Neque ſoluitur ſumptione Euchariſtiæ; ſine tamen Purificatione, quæ ieiunium naturale frangeret.

Qvartvm ieiunium eſt ſpecialis quædam moderatio, & abſtinentia longior, & hæc laudatur in Scriptura.

Dvbitatio II.

Quo pacto frangatur Ieiunium naturale.

Ieivnivm hoc dicit abſtinentiam à quauis re comeſtibili per modum cibi, potus, vel medicinæ, etiamſi modica, *de conſecr. diſt. 1. cap. Sacramenta.* Requiritur vero ad talem ſumptionem materia, quæ valeat alterari in ſtomacho, vt docet Lugo *de Euch. diſp. 15. ſect. 2. num. 28.* Si tamen per accidens id non ſit alterabile, violat. Requiritur & forma, quæ eſt vitalis traiectio in ventriculum; hæc enim dat ei materiæ eſſe cibi: Ex varia ſanè materiæ huius & formæ conſideratione naſcuntur opiniones variæ de fractione naturalis ieiunij. 31

Sic & per modum medicinæ ſumi dicuntur etiam nociua, vt venenum. Multi hæc comprehendunt, quidquid extra per os traiicitur; alij negant.

Qværvnt autem primò, an ſi reliquiæ cibi præcedentis diei, dentibus hæreſcentes, voluntariè deglutiantur, impediant communionem.

Impedire aſſerunt Vaſquez *in 3. part. tract. 3. dub. 11. cap. 4. num. 30.* Filliucius *tom. 1. tract. 4. cap. 8. num. 236.* Nungus *3. part. Tom. 1. quæſt. 80. art. 8.* Paludanus *in 4. diſt. 8. quæſt. 2. art. 2. concl. 2.* Videtur D.Thom. *3. part. quæſt. 80. art. 8. ad 4.* Inclinat Layman *lib. 5. tract. 4. cap. 6. num. 18.*

Oppositvm tamen ſentio probabile cum Suarez *3. part. tract. 3. diſput. 68. ſect. 4.* Henriquez *lib. 8. cap. 50.* Ioan. de Cruz *in direct. quæſt. 5. dub. 4.* Molfeſius *in ſum. tom. 1. tract. 3. cap. 10. num. 13.* Pitigianus *in 4. Tom. 1. diſt. 18. quæſt. 3. art. 3.* Camerata *de ſacram. tract. 4. cap. 10. dub. 19.* Rodriquez *in ſum. Tom. 1. cap. 113. num. 3.* Coninch. *de ſacram. quæſt. 80. art. 8. num. 47.* Diana *part. 3. Tract. 4. reſol. 37.* vbi tamen ſuadendum ait, vt expuantur. Ratio eſt, quia non per modum cibi, ſed ſaliuæ cadunt. 32

Addit, ſi quis per nares aliquantulum aquæ trahat, quæ in ſtomachum decidat, non impedire à communione, quia non eſt tranſmiſſa per modum cibi, vel potûs. Id docet, ſi quid per modum reſpirationis attractum ſit, etiamſi poſſit nutrire, vel alterare, vt muſca. Ità & Fagundez *de præcep. Eccleſ. præcep. 3. cap. 5. num. 14.* & alij. Addit Baſſæus V. *Communio,* ſi deglutiat ſanguinem è capite cadentem, ſi pluuiæ guttas, aliquas aut iuſculi particulam in præguſtando inuitè traiiciat. 33

Qværvnt ſecundò, ſi quis deglutiat chartam, cretam, fruſtulum ligni, aut quid ſimile comeſtibile, frangant ieiunium naturale, & impediant communionem ſanctiſſimam.

Impedire aſſerunt multi apud Dianam *p. p. Tract. 14. de celebr. miſſ. reſol. 51.* & *Parte 4. tract. 4. reſol. 104.* Ità Henriquez *lib. 8 cap. 49.* & *in gloſſa, litt. O.* Nungus *tract. 1. in 3. part. quæſt. 50. art. 8.* Villalobos *tom. 1. tract. 7. diffic. 39.* Reginaldus *tract. 2. lib. 29. cap. 6. num. 118.* Naldus V. *Euch. num. 10.* Layman *lib. 5. tract. 4. cap. 6.* Scortia *de ſacrificio Miſſæ, lib. 2. cap. 7.* 34

De Tabaco, ſi ore ſumptum deglutiatur, docent idem Diana *part. 5. tract. 13. reſol. 1.* & alij.

Et quidem hæc ſententia mihi probabilior eſt, etiamſi oppoſitam magis probabilem teneant Sum. Corona *part. 4. cap. 4. num. 65.* Ioan. de la Cruz *p. 2.* 35

Digitized by Google

de Euch. quæſt.5. dub. 4. Ludouicus de S. Iuan. *ſum. part.* 1. *Tract. de Euch. cap.*13. *concl.*4. Diana *loco cit.* & *part.*3. *tract.*4. *reſol.*38. qui idem concedit de reliquia cibi diei heſternæ cum Tabiena V. *commun.* §.42. Tannerus *tract.*4. *diſp.*5. *quæſt.*8. *dub.*4. *num.*79. Sanchez *ſelect. diſp.*41. *num.*23. Paſqualig. *deciſ.* 312. Ioan. Cruz *quæſt.* 5. *dub.*4. Baunius *punct. cit. tract.*10. *quæſt.*22. nempe ſi degrutiatur, communionem non impedire.

Dvbitatio III.

An Ieiunium proprium ſit opus bonum, & præceptum.

D.Thom. art.3.

34 Ieivnii in Eccleſia vſitati neceſſitatem oppugnarunt hæretici apud Valentiam *diſp.* 9. *quæſt.* 2. *puncto* 1. Bellarminum *lib.* 2. *de bonis operibus*, in particulari, qui grauiter eam defendunt. Alij verò, non ieiunium præcisè, ſed quaſdam eius circumſtantias, quæ iuxta Eccleſiæ præſcriptum adhibentur, vituperant.

Sic nouiſſimè dogmatizant ſectatij, Luther. *lib. de viſione Danielis*, Caluinus *lib.*4 *Inſtit. cap.* 12. Kemnitius *in ſeſt.*25. *Tridentini*, & alij huius furfuris.

35 Primo quidem certum eſt, ieiunium, vt eſt actus Temperantiæ ad edomandam carnem, eſſe bonum, etſi abſtineatur à cibis, quibus alioqui vti liceret.

Probatvr à S. Doctore *in Dieta, tit.* 2. *cap.*6. *Exodi* 24. vbi Moyſes ieiunauit quadraginta diebus 3. *Reg.* 19. vbi & Elias totidem dies ieiunio tranſegit. Ioel. 1. *Conuertimini ad me in ieiunio, &c.* Iudith.8. vbi perpetua ferè huius ſanctæ viduæ ieiunia laudantur.

Ex nouo teſtamento *Matth.*6. vbi Chriſtus modum ieiunandi tradit *Marci* 9. vbi ait: *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, niſi in oratione, & ieiunio.*

In 2. *Lucæ* id probat S. Doctor exemplo Annæ, *quæ non diſcedebat de Templo, ieiuniis, & obſecrationibus ſeruiens*, Tob.12. *Bona eſt oratio cum ieiunio.*

Serm. 4. *prima Dominicæ*, inducit Ieiunium Chriſti, ad quod ductus eſt à Spiritu Sancto. Ieiunium Niniuitarum laudatum *Ionæ* 3. Ieiunium Moyſi *Deuter.*9. & alia ſuprà allata.

Probatvr à S. Doctore *locis citatis*, ex Patribus quos ibi vide.

36 Probatvr ibidem ratione. Id quod armorum vice eſt ad edomandas paſſiones, prout impediunt ſalutem, vtile, & ſanctum eſt: Tale eſt ieiunium: Ergo. Ratio eſt SS. Baſilij *de laudibus ieiunij*, Athan. *de virginitate*, Cypriani *ſerm. de Ieiunio*, Ambroſij *lib. de Elia, & ieiunio, cap* 4. Leonis *ſerm.*7. *de ieiunio ſeptimi menſis*, & D. Auguſtini *de vtilitate ieiunij*, cuius meminit Poſſidonius *in Indice operum Auguſtini*, vbi elegantem habet ſimilitudinem; ſi enim equo inſiderem, qui ferox me facile præcipitare poſſet, nonne eum edomare conarer, ſubtrahendo ferocienti validiora cibaria, & fœnum immitendo; ità & nunc.

37 Certvm eſt etiam, vtile eſſe ieiunium ad alios fines ſanctos. Primò ad orationem validiorem reddendam: Sic habetur *Tob.*12. *prima ad Corinth.*7. *Act.*13. & 14.

Secvndò ad magis excitandam pœnitentiam, vt innuitur *Ioel* 2. & *Ionæ* 3. ſuprà.

Tertiò ad expeditiorem contemplationem, vt dicitur de Daniele; auis enim macilenta expeditior eſt. Sic comparatur à D. Chryſoſtom. *homil.*2. *in Geneſ.*

Qvartò ad vitandum infirmorum ſcandalum *Rom.*14. *prima Corinth.*8.

Qvintò ad ſubtrahendam eſcam ollæ cupiditatum; dicitur enim: 38

> *Luxuriat raro non benè paſta caro;*
> *Subtrahe ligna foco, ſi vis extinguere flammam.*

Sextò, ad curandum morbum diæta ſuadetur.

Septimò ad fugandos Lupos è nemore, vt dicitur *Marci* 9.

Octavò ad expugnandum oppidum, in quo fortis armatus munitur; obſidio enim defenſores expugnat *Lucæ* 11. Vide hæc, & alia in D. Bonauent. *Dieta tit.*2. *cap.*6.

Certvm eſt tertiò extra controuerſiam: Ieiunium, quamuis ex ſe non ſit malum, relatum ad prædictos fines, tamen ſi non habeat coniuncta etiam alia opera bona neceſſaria, atque adeò, niſi fulciatur gratia Dei, inutile eſt ad ſalutem. Id probat S. Doctor illo Iſa.58. *Hoc eſt ieiunium, quod elegi; Diſſolue colligationes impietatis, &c. Nolite ieiunare ſicut vſque ad hanc diem.* 39

Id monent SS. PP. Hieronym. *lib.* 2. *cont. Iouin.* Gregor. *homil.* 16. *in Euang.* Maximus *homil. prima de ieiunio.*

Qvartò certum eſt, ſi ab aliquibus cibis, tanquam inquinatis è natura ſua, abſtineamus, non fore ſanctum ieiunium, ſed impium. Hic enim fuit error Tatianorum, vt refert D. Auguſtinus *lib. de hæreſibus, cap.*25. 40

Nostra igitur cum hæreticis controuerſia eſt: An ieiunium rectè ſuſcipiatur, vt præceptum ab Eccleſia, cogente ſub mortali.

Sectarii enim hæreſim ſuſcitantes Aerij, quem refert Epiph. *hæreſi* 75. latrant huiuſmodi ieiunium eſſe ſuperſtitioſum.

Ecclesia tamen Catholica, ſanctum hoc præceptum declarat.

Probatvr primò argumentis, quibus oſtendi *p. p. Tract.* 1. *diſp.* 5. *proœmiali*, & *prima ſecundæ, Tract. de legibus diſp.*5. Eccleſiam poſſe leges ferre, obligantes in Conſcientia.

Probatvr verò hæc lex Ieiuniorum ex multis Concilijs, præcipuè Gangr. *can.*19. dicitur: *Si quis ieiunia, quæ communiter cuſtodiuntur ab Eccleſia, diſſoluat; ſit anathema.* Concilio Tibur. can.35. dicitur, *Iraſci Dominum, ſi quis Quadrageſima, aut ieiuniorum diebus non coerceatur à ieiunando*, & in Concilio Carthag. IV. can.63. *Statuitur vt clericus, qui tempore ieiunij abſque ineuitabili neceſſitate, ieiunium rumpit, inter minores habeatur*, & in Concil. Agath. can.12. iubetur, *vt omnes Eccleſiæ filij in Quadrageſima ieiunent*, & in Concil. Mogunt. ſub Carolo M. *can.*35. anathematizantur, qui indictum ieiunium diſſoluent, & in Concilio Toletano VIII. Frangentes ieiunium Quadrageſimæ, priuantur in Paſchate communione: Et in ſexta Synodo *cap.*56. habetur: *Viſum eſt, vt omnis Dei Eccleſia, quæ eſt in vniuerſo terrarum orbe, vnum ordinem ſequens, ieiunium perficiat, & abſtineat, ſicut ab omni mactabili, ſic ab ouis, & caſeo. Si autem hoc non ſeruauerint, ſi ſint quidem Clerici, deponantur; ſi autem Laici, ſegregentur.* Vide & alias authoritates *prima ſecundæ, diſp.*17. *de conſc. quæſt.* 10. vbi agitur de propoſitionibus, ab Alex. VII. damnatis. 41

Eam veritatem profuſis orationibus proſequuntur 42

tur SS. PP. qui eam negantes, hæreticos conclamant, præcipuè Epiphanius *hæreſi 75.* Auguſtinus *lib. de hereſibus, cap.53.*

Obicies primò, eſſe doctrinam demoniorum abſtinere à cibis, quos creauit Dominus ad percipiendum 1. Tim.4. & Matth. 15. *Non quod intrat in os, coinquinat*, 1. Corinth. 1. *De eo, quod in macello venit, manducate.*

43 Respondetvr, reprehendi eos veteres hæreticos, qui abſtinendum dicebant à cibis, tanquam naturâ immundis. Vel Iudaizantes, volebant adhuc abſtineri à cibis, iuxta legem moſaycam cæremonialem. Id verò *Matth.15.* vult, non coinquinari per ſe, ſed tantùm ratione præcepti extrinſeci, pro vt opponuntur intrinſecè vetitis. Paulus verò oſtendit, non eſſe nimis ſcrupuloſè inquirendum; an carnes ſint idolis immolatæ.

Cæterum hæc præcepta habentur declarata *cap. Non oportet, cap. Placuit de conſecr. diſt. 5. cap. Quadrageſimæ, diſt. 5. cap. 1.* & *cap. Conſilium, de obſeru. ieiun.*

44 Ieivnia igitur Eccleſiaſtica ex antiqua Eccleſiæ praxi habentur, & quidem Ieiunium Quadrageſimæ inſtitutum eſt ab Apoſtolis, & habetur *can.68. Apoſtolorum*, vt teſtatur Epiphanius *hereſi 75.* Hieron. *epiſt. ad Marcellam.* Leo *ſerm.6. in Quadrag.* & colligitur ex Auguſtino *epiſt. 118. ad Ioan.* & *lib. 4. de Baptiſm. cap.24.*

Telesphorvs P. ſanciuit, vt clerici quadrageſimale ieiunium inciperent à Quinquageſima *cap. Quadrageſima, diſt.4.* Sed hæc conſuetudo abrogata eſt, vt monet Baſſæus V. *Ieiun.2.* Iure communi ex traditione Apoſtolica, vt notat D. Leo *ſerm. de Pent.* & probant Bellarm. *cap. 19.* Baron. *anno 57.* & refertur *cap. ſtatuimus, diſt. 76.* habemus ieiunium 4. Temporum. Eodem iure ieiunatur Vigiliis Natiuitatis Domini, & Aſſumpt. B. V. *cap. ex parte, de obſeru. ieiun.* Itidem in Vigiliis Apoſtolorum *cap. Conſilium, ibi.* Exceptis SS. Philippi, & Iacobi, ob tempus Paſchæ, & D. Ioannis ob Natiuitatis ſolemnia.

Erant autem aliquæ Apoſtolorum vigiliæ, non ſeruatæ.

45 Vigiliæ Pentecoſt. S.Ioan. Baptiſtæ, S.Laurentij, & omnium SS. ſola conſuetudine cogunt, vt notant. Syluester *num.5.* Syluius *quæſt. 147. art.5. quæſito 7.* Fagundez *cap.5.* apud Baſſæum.

Svnt dubitantes: an hæc conſuetudo inuecta ſit ad obligandum, Paſqualig. *deciſ.171.*

Si Vigilia S.Ioan. Baptiſtæ incidat in feſto Corporis Chriſti, transfertur ex præcepto Vrbani VIII. *die 15. Oct.* 1638. edito.

46 Potest & Epiſcopus vigilias incidentes in aliquam loci ſolemnitatem transferre; ſic & aliis è cauſis. Idem valent Prælati regulares cum ſuis. Licet enim Ius Pontificium his non ſubdatur, ſubditur tamen prudens executio.

Abstinentia etiam Fer. 6. & Sabbathi, ex antiqua Eccleſiæ praxi habetur.

Libet apponere D.Hieronymi effatum *epiſt.28.* apud D.Bonauent. Spec. cap. 3. *Vnaquæque Prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta maiorum leges Apoſtolicas arbitretur.* Vide S. Doctorem etiam *ſerm.5. Ciner.* & *ſerm.3. & 5. primæ Dom. Quadr.*

Dvbitatio IV.

A quibus ſit abſtinendum in Ieiunio Eccleſiaſtico.

47 Primò eſſentialis eſt abſtinentia à carnibus, quoad Quadrageſimam *cap. Statuimus, diſt.4.* Quoad cætera ieiunia, *cap. de eſu carn. de conſec. diſt.3.* & Concil. Gerundenſi *c.3.* & perpetua Eccleſiæ traditione. Ità D.Bonau. ſuprà cit. & D.Thom. *q. 147. art.8.*

Concedvntvr tamen Limaces, Teſtudines, & Piſces, & animalia, quæ ad hæc accedunt magis, quàm ad terreſtria, & volatilia, vt monet Baſſæus verbo *Ieiun. 1. num.3.* Bonacina *diſp. vltim. quæſt. 1. puncto 2.* Paſqualig. *de Ieiun. deciſ.67.*

In Quadrageſima vetantur etiam oua, quia Seminalia ſunt, *c. Denique, diſt.4.* quod eſt D.Gregor.M. ad Auguſtinum in Angliam, vbi non condit nouum præceptum, ſed declarat vetus. Itaque malè dicunt aliqui, ſola id eſſe conſuetudine vetitum.

48 Itidem vetantur lacticinia in Quadrageſima, niſi mos aliter receptus admittat, vt docent communiter cum D.Thom. *quæſt.147. art.8. ad 3.* Vſus autem ritè inducitur, vbi eſt penuria olei. Sat eſt autem, ſi conſuetudo perduret aliquot annos, iudicio proborum, vt ait Tannerus *diſput. 3. quæſt. 3. dub. 5.* monens, idem ſeruandum in aliis ieiunij circumſtantiis, communem efferens ſenſum è D.Auguſt. *epiſt.86. & 119.* cum D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.3.*

49 In quibuſdam locis oleo redundantibus vetantur lacticinia, etiam extra Quadrageſimam, vbi obſeruandæ ſunt iuſtæ conſuetudines, vt dicebat S. Doctor cum D.Hieronymo.

Vbi verò conceduntur, non admittitur lardus, vel ſagimen; hæc enim ad carnem accedunt, quidquid dicat Diana *part.1. tract 9. reſol.21.* Paſqualig. *deciſ.74.* Rectè quidem, cui conceditur caro; conceduntur & hæc, atque oua, &c. Diſpenſatus verò in Quadrageſima ad oua, tenetur adhuc ieiunio; hæc enim cum ieiunio ſtant, vt declarat Pius V. *in Bulla Cruciata.* Ità Syluester *ad loc. cit. D. Thom. art.4.* Sanchez *lib. 4. cap. 11. num. 49.* Llam.3. *part. method. cap.5.* §.26. Baſſæus V. *Ieiun. 1. num.4.*

50 Secvndò, debet ieiunans abſtinere à pluribus refectionibus, ità vt intra ſpatium diei naturalis ſemel tantùm reficiatur grauiter. Conſentiunt omnes cum D. Bonauent. ſuprà, & D.Thom. *art.6.* apud Valentiam *loco cit.* & Baſſæum *num.8.*

Ita verò; ſi extra eam bibas ius, vel lac, ſolues ieiunium, non ſi vinum, vt docent communiter cum D.Thom. *art.6.* D.Bonauent. *in confeſſ. cap.2. particula 7.* apud Valentiam, & Baſſæum.

Addvnt contra D. Thom. 4. *diſt.15. quæſt.3. art.4. quæſt.1.* Syluium 2. 2. *quæſt.147. art.6.* etiamſi vinum bibatur, vt fames pellatur, Vega *tract. 2. cap.14 caſu 2.* Homob. *de exam. part.2. tract.8. cap.7. quæſito 20.* Fillinucius *cap.2. tract. 27. part.2. quæſt.10.* Molfeſius *tom.1. tract.10. cap. 3. num. 25.* Fagundez *tract.4. lib.1. cap.3.* Diana *p.p. tract.9. reſol. 23.* Lezana V. *Ieiun.* Baſſæus ibi *num. 8.* Contrarium tamen probabile eſt; & ſanè etiam D.Bonauent. *loco cit.* has potitationes reprehendit.

51 Neqve potio ante prandium violat ieiunium. Ità communiter TT. Vide Villalob. *tom. 1. tract. 23. diff.8.* Homob. *loco cit.*

Potest etiam, ne vinum noceat, aliquid pauculum ſumi, puta 6. amygdalæ, dummodò non fiat ſæpè in fraudem; Vel ſumi aliquid antidoti medicinæ.

Digitized by Google

næ. Sic Tannerus *num.*90. Diana *p.p. tract.*9. *reſol.*24. cum aliis.

QVÆRES: An toties pecces, quoties multum comedis.

52 RESPONDET Diana *reſol.* 53. peccari in ſola comeſtione ſecunda notabili, qua ieiunium frangitur. Sic & Villalobos *tom.*1. *tract.*23. *diff.*6. Sancius *ſelect. diſt.*14. *num.*42. Tannerus *diſp.*3. *quæſt.*3. *dub.*5. *num* 93. multos adducens contra alios dicentes, toties peccare. Vide & Baſſæum *num.*10. Si tamen carnes edas, toties peccabis, hæ enim indiuiduè vetantur; At ieiunij præceptum, aut votum ſolam fractionem vetat, quæ prima comeſtione fit. Vide relatos.

PETES, quæ paruitas materiæ excuſet à fractione.

DIANA *part.*5. *tract.*5. *reſol.*11. cum Turriano *part.*5. *cap.*256. *dub.*27. & aliis cenſent, binas vncias eſſe paruam materiam.

53 HANC etiam in eſu carnis concedunt Sanchez *lib.*2. *cap.*8. *num.*17. Tannerus *diſp.*3. *queſt.*3. *num.*95. Bonacina *diſp. vlt. de precep. Eccleſ. quæſt.*1. *punct.*2. Diana *part.*1. *tract.*9. *reſol.*45. & *part.*5. *tract.*5. *reſol.*32. qui ait, eam eſſe, quam Coqui deguſtant. Paſqualigus verò *deciſ.*41. eam dicit, quæ non ſufficiat ad nutriendum.

DVBITATVR: An interrumpens prandium ob negotium, poſſit redire ſine ieiunij fractione.

54 RESPONDENT Fagundez *lib.*1. *cap.*14. *in* 4. *precep. Eccleſ.* Fernandez *part.*2. *cap.*8. §. 3. Toletus *lib.*6. *cap.*2. Baſſæus *num.*15. Portel. V. *Ieiun.* & alij apud hos, dummodò receſſerit animo continuandi, licere, & hoc verum, etſi notabilis mora intercedat; quam Portel. dimidiam horam ſignat, Sancius verò *diſp.*52. etiam duas horas, melius Reginaldus *tract.*1. *lib.*4. *cap.*14. *num.*177. Azor *p.p. lib.*7. *c.*11. *quæſito* 1. Diana *reſol.*32. id iudicio boni viri demandant.

55 QVOD ſi recedat animo non redeundi, & grauis mora intercedat; aſſerunt licere redire, Diana cum aliis, mutando intentionem; Alij dicunt licere, ſi parua ſit mora, puta quadrantis, vel mediæ horæ. Vide Portellum, Fernandez, Sancium ſuprà, Baſſæum *num.*15.

56 QVAMVIS autem vnica in ieiunio detur refectio notabilis, permittitur tamen refectiuncula etiam ad nutritionem, vt docent communiter apud Baſſæum *num.* 9. Lublinum *part.*2. *ſum. v. Ieiunium.* De hac nonnulla ſunt dicenda dubiis ſequentibus.

MVLTAS quæſtiones congerunt Doctores circa exhibitam aliis anſam ieiunium violandi. Eas indicabo paucis.

57 DICVNT aliqui, eum, qui ieiunio non tenetur, poſſe inuitare ad cœnam amicum, quem nouit ſolere violare ieiunium. Sic Diana *p.*1. *tr.*9. *Reſol.*58.

SED hoc eſt ad peccatum inuitare, vt monet Fagundez *precept.*4. *lib.*1. *cap.*10. Syluius 2.2. *q.*147. *art.*3. *quæſito vnic.* & alij cum Baſſæo *num.*12.

DICVNT alij, poſſe iuſtè cænaturum inuitare ex vrbanitate amicum. Vide Paſqualigum *deciſ.* 373. ſic enim inuitatur, ſi licet, & ad quod licet.

HÆ vrbanitates mihi videntur pernicioſæ, datur enim his anſa ruinæ.

58 HINC Caupones in locis Catholicorum impiè carnes hoſpiti darent obligato, & iure ſunt puniendi.

SIMILITER nequeunt etiam hi carnes apponere in locis hæreticorum, ſi abſque graui damno aliter facere poſſunt.

APPONERE etiam cænam hoſpitibus, qua fragant ieiunium, non licet Cauponi, ſi abſque magno incommodo eam valeat negare.

59 SI verò in contemptum præcepti poſtulent, nunquam licet. Vide Paſq. *deciſ.*368. Baſſæum *num.*13.

IN dubio verò; an hoſpes teneatur, poteſt id præſtare Caupo, qui eſt in poſſeſſione miniſtrandi, vt ait Baſſæus, qui meritò hortatur Cauponem, vt perbelle potius interroget hoſpitem, an carnes velit manducare?

DVBITATIO V.

De Collatione ſerotina.

VNICA comeſtio, vt dixi, eſt de eſſentia ieiunij, ſed conſuetudine admiſſa eſt collatio ſerotina etiam ad aliquod refocillamentum. Videndum eſt igitur, quæ quantitas, & qualitas cibi admittatur. 60

QVOAD quantitatem, Prima opinio tres vncias admittit. Ita Iacobus de Graff. *in Deciſ. part.*1. *lib.*2. *cap.*37. *num.*29.

SECVNDA ſententia extendit ad vncias quatuor. Ità Honob. *in Exam. Eccleſ. part.*1. *tract.*6. *cap.*20. *quæſt.*9. Azor *part.*1. *lib.*7. *c.*8. *quæſito* 8. Sà *n.*8. Lezana 4. *v. Ieiun.* Victorellus *in notis ad Manuale Nauar. cap.*21. & alij.

TERTIA ſententia ſex vncias concedit, Villalob. *tom.*1. *tract.*23. *diſp.*7. Filliucius *tract.*27. *part.*2. Fagundez 4. *part. lib.*1. *cap.*4. Diana *part.*1. *tract.*9. *reſol.*1. Sancius *d.* 52.

QVARTA ſententia vncias octo permittit. 61
Ità Fagundez *de precep. Eccleſ. tract.*4. *lib.*1. *cap.*4. qui dicit ſic etiam reſpondiſſe Suarez. Has eſſe probabiles Recentioribus ait Baſſæus V. *Ieiun.*1.

QVINTA ſententia concedit quartam partem eorum, quæ ad cænam ſunt neceſſaria. Ità Reginaldus *tract.*1. *lib.*4. *cap.*14. *dub.*10. Layman *lib.*4. *tract.*8. *cap.*1. Filliucius *tom.*2. *tract.*27. *part.*2. *cap.*3. *quæſito* 7. vbi ſic in celebri Academia definitum teſtatur. Sed Diana *Loco citando* laxam vocat, At Turrianus *in ſelect. centur.*2. *dub.*34. Scandaloſam.

DIANA *p.p. Tract.* 9. qui de Ieiunio *reſol.*1. quartam amplectitur.

CONCLVDIT verò cum Leſſio *lib.* 4. *cap.*2. *dub.*2. Bonacina *de legibus, diſp. vltim. quæſt.*1. *puncto* 3. Tannero *diſp.*3. *quæſt.* 3. *dub.*5. *num.* 92. circa quantitatem ſtandum eſſe locorum conſuetudini; Conſuetudini tamen bonorum, qui ſunt timoratæ conſcientiæ, non autem laxorum, vt docent etiam Fernandus *part.*2. *cap.*8. §. Tolet. *lib.*6. *cap.*2. Cæned. *quæſt.*4.

MIRABITVR quis, me ſolum velle cæteris 62
præcedere, fateor nullam ex his opinionibus mihi probari, ſed proportionem quæro cum Bonacina *part.*3. Lezana V. *Ieiun. num.*4. Diana *loco cit.* Nauar. *num.*13. Caietano V. *Ieiun.* Leſſio *lib.* 4. *cap.*2. *dub.*2. *num.* 11. non tamen etiam locorum, vt hi dicunt, ſed perſonarum.

PRIMÒ enim, cùm ſerotina collatio ad refectiunculam ex conſuetudine conceſſa ſit, non eſt conſuetudo attendenda penes loca, ſed penes perſonas in tota Dei Eccleſia, cùm in ea tota præceptum ſit vniuerſale. Cùm igitur ad ieiunium vnica ſit neceſſaria comeſtio, oportet videre, quæ quantitas ſecundam poſſit facere comeſtionem, hoc autem non eſt quantitas abſoluta, ſed relata ad perſonas. Itaque, cùm variæ ſint, in quantitate cibi ſumenda, perſonæ, variæ erunt etiam quantitates aſſignandæ; ſunt enim aliqui, quibus octo unciæ erunt fere cæna integra, vel dimidia ſaltem, vel tertia pars.

QVARE prudentia magna neceſſe eſſe reor, vt 63

Digitized by Google

res iuſtè perficiatur, atque adeo, cùm in eodem loco ſint diuerſitates complexionum, ætatum, &c. cuique iniungendum, vt modicè reficiatur, quantum paruula portio cænæ, puta ſexta exhibetur, nam illam quartæ partis reſpuo, vt laxam. Huc alludit Azor *lib.7.cap.8. quæſito* 8. nobilibus paulo maiorem collationem concedi, quia debilioris ſunt valetudinis, & aſſueti delicatioribus epulis. Subſcribit Tannerus *num.* 91. Sancius *ſelect. diſp.*52. ſed mihi diſplicet; ſunt enim computandæ complexiones, in quibus plurimi nobiles optimè ſe habent, & ignobiles multi debilitati laboribus, victu tenui, ægritudinibus, & aliis vitæ incommodis afficiuntur. Imò ſæpe nobilibus minor concedenda ſtipes, qui otioſi viuunt. Vellem ſcire, quid nobilitas addat complexioibus, niſi fortè ad labores declinandos. Malè verò Baſſæus ait ſic nil determinari. & ſcrupulos ſuſcitari.

Maior difficultas verſatur circa qualitatem ciborum.

64 Asserit igitur Diana, non poſſe ſumi piſces, oua, lacticinia, & alios cibos ſubſtantiales, ſolitos in cæna ſumi. Ratio eſt, quia nunquam conſuetudo præſcripſit tales cibos. Refert autem Villalobos *tom.*1. *tract.* 23. *dub.*7. Azor *p. p. lib.* 7. *cap.* 8. *quæſito* 9. Reginaldum *tom.*1. *lib* 4.*dub.*14. Filliucium *prima* 2.*tract.*27. *part.*2. *cap.*2. *dub.*6. Layman *lib.*4. *tract.*8. *cap.*1. Fagundez *de præcep. Eccleſ. tract.*4. *lib.* 1. *cap.*4. Angles *de ieiunio*, *quæſt.*9. *art.*2. Viualdum in Candel. *part. vltim. cap.*11. Berarducium *in ſum. cor. part.*1. *cap.*1. Ledeſmam *tom.*2. *tract.*17. *cap.*2. *diff.*5. Graff. *deciſ.part.*1. *lib.*2.*cap.*37. Vegam *part.*1. *cap.*15, *caſu* 5. Antonium de litteratis *part.*2. *cap.*19. Molfeſium *tom.*1. *tract.*10.*cap.*3. Syluium 2.2. *q.*147. *art.*6. *quæſito* 2. & alios.

Exinde reprehendit Bonacinam *Tract. de legib. dub. vlt. puncto* 3. oppoſitum docentem; ſed cum hoc eſt Baſſæus, Paſqualig. *deciſ.* 113. & alij apud iſtos.

65 Qværvnt verò, an in ſerotina refectiuncula ſumi queat iuſculum ex pane cocto, vel pane cum amygdalis, etiam in ea quantitate, quæ ſeparatim ſumi poſſet.

Negatiue reſpondent Layman *lib.*4.*tract.*8. *cap.*1. Filliucius *tom.*2. *tract.*27. *part.*2. *cap.*2. Concedunt tamen Azor *part.*1. *lib.*7.*cap.*9. *quæſito* 8. Reginaldus *tom.*1. *lib.*4. *cap.*14. *num.*185. Bonacina *loco citato.*

Pro feſto autem Natiuitatis, Diana *reſol.*35. vncias ſexdecim ex pane, vel ex dulciariis admittit, cum Fagundez *præcep.* 4. *lib.*1. *cap.*24. & hanc conſuetudinem etiam pro religioſis admittit Llamas *part.* 3. *cap.*5. §.25.

Alii tamen hanc opinionem non admittunt, Nauar. *man. cap.*25, Rodriquez *Tom.*1. *cap.*22. Angles *in* 4.*tract. de ieiunio*, *quæſt.*9. *art.*2. *diffic.*4. Compatior Dianæ, qui erat corpore procero dotatus, ſeu potiùs oneratus.

66 Qværes: An in die ieiunij liceat collationem ſerotinam mane ſumere, & nocturno tempore cænam capere.

Negant Azor *part.* 1. *lib.*7. *cap.* 8. *quæſito* 6. Llamas *part.*3. *cap.*5. §.16. Fagundez *præcep.*4. *lib.*1. *cap.*4. *num.*16. Valentia *quæſt.*2. *puncto* 3. Nauarrum, & Caietanum adducens.

Probabilior eſt tamen ſententia affirmatina, etſi abſque cauſa rationabili fiat, eſſe tantùm veniale. Ità, Layman *lib.*4. *tract.*8. *cap.*1. Fernandez *part.*2. *cap.* 8. §.Tolet. *lib.*6. *cap.*2. Filliucius *tom.*2. *tract.*27. *part.*2. *cap.*2. Leſſius *lib.* 4. *cap.* 2. *dub.*2. Villalobos *Tom.* 1. *tract.* 23. *diff.*7. Ratio eſt, quia non mutatur ſubſtantia ieiunij, ſed tantùm circumſtantia illius cænulæ. Sic & Baſſæus V. *Ieiun.*1.

Notat verò Diana *reſol.*33. mutationem hanc ex iuſta cauſa, vt propter ſtudium, negotia, iter, lectionem, &c. non eſſe malam. Allegat præter citatos, Cenedum *in qq. Can. quæſt.*45. Bertam *part.*1. *caſu* 3. Naldum *verb. Ieiunium*, Taunerum *diſp.*3. *quæſt.*3. *dub.*5. *num.*92. 67

Dvbitatio VI.

De hora refectionis die Ieiunij.

Omissis vſibus antiquatis circa horam refectionis in diebus ieiunij, circa meridiem nunc tempus ſtatuitur, non ante, niſi ex cauſa peculiari, vt ex *cap. ſolent*, & Gloſſ. ibidem *de conſecr. dub.*7. notat Leſſius *lib.*4. *cap.*2.*dub.*2. Bellarm. *lib.*1. *de bonis operibus*, *in partic. cap.* 2. Tannerus *diſp.*3. *quæſt.*3. *dub.*5. *num.*96. 68

Est autem quæſtio; an præuenire horam prandij abſque neceſſitate, ſola comedendi voluntate, ſit mortale.

Prima opinio eſt, præuenire etiam notabiliter eſſe tantùm veniale. Ita Gabriel *in* 4. *diſt.*16. *quæſt.*3. *art.*3. *dub.*1. Angel. *verb. Ieiunium*, *quæſt.*2. poſt Monocent. Ioan. Andr. Archid. Oſtienſem. Sic & Tannerus *num.*46. Leſſius *n.*13. Molfeſius *tom.*1, *tract.*10. *cap.*5. Tolerus *lib.* 6. *cap.* 2. Villalob. *tom.*1.*tract.*23. *diffic.*9. Filliucius *tom.*2. *tract.* 27. *part.*2. *cap.*4. *n.*70. Bonacina *de legibus*, *diſp. vlt. quæſt.*1. *puncto* 4. Fernand. *exam. part.*2. *cap* 8. §.3. Palatius *in ſum.* Caiet. *verb. ieiunium*, Richardus *in* 4. *diſt.* 15. *art.*3. *quæſt.*8. Diana *part.* 1. *tract.*9. *de Ieiun. reſol.* 27. alios adducens, & Baſſæus *num.*16.

Secvnda ſententia eſt eſſe mortale. Ità Fagundez *præcep.* 4. *lib.* 1. *cap.* 13. Reginaldus *tom.*1. *lib.*4. *cap.*15. *num.* 191. Azor *part.*1. *lib.*7. *cap.*11. *quæſito* 4. Caietanus 2.2. *quæſt.*147.*art.*7. Nauar. *man. cap.*21. *num.*27. Paludanus *in* 4. *diſt.*15. *quæſt.*4.*art.*4. Couar. *lib.*4. *variar. cap.*20. Syluester *verb. ieiunium*, Homob. *de exam. Eccleſiæ*, *part.*1. *tract.* 6. *cap.* 20. *quæſt.*90. Ledeſma *tom.*2. *tract.*17. *dub.*4. Ioan. de la Cruz *part.*1. *præcep.*4. *art.*4. *dub.*8. non tenuit Diana. Hanc ob Doctorum anthoritatem valde eſſe probabilem ait Baſſæus. 69

Sententia D. Bonauent. habetur *in ſpeculo animæ*, *cap.*3. his verbis: Si tempore ieiunij, quod eſt in præcepto, cùm hora comedendi ſecundùm iura, & conſuetudinem aſſignetur poſt meridiem, qui horam notabiliter anticipat ſine cauſa, ſola comedendi libidine, fraudem facit, nec tale ieiunium reputatur, vt ſi quis fortè hora tertia comederet, & ſic ſe impleret, quod tota illa die non eſuriret. Qui autem fraudem facit legi, peccat in legem: Vnde Chalcedonenſe Concilium ait: *Nullatenus iudicandi ſunt ieiunare, qui ante comedunt, quàm veſpertinum celebretur officium, quod tempore quadrageſimali dicitur.* Aliàs autem poſt Nonam. 70

Ex quo habemus, eum tenere ſecundam ſententiam, ſi grauis fraus ſit, neque ponit anticipationem eſſe notabilem, iuxta ſecundam ſententiam, ex qua Molfeſius vnam horam ponit, Azor quadrantem, Filliucius ſupra mediam horam, Fagundez mediam horam; Diana ait religioſos, qui habent priuilegium anticipandi vnam horam, poſſe etiam dimidiam abſque peccato præuenire. 71

Ponit igitur anticipare Veſperas, quæ dicuntur ante

Digitized by Google

ante meridiem, ſaltem mediâ horâ, iuxta Concil. Chalcedonenſe, & multo magis ſe in mane ingurgitare, eſſe fraudem ieiunij.

72 Assertio iam patet ex Concilio Chalced. Probatur ratione D. Bonauent. nam lex ieiunij intendit mortificationem carnis, & hoc modo ſe replere eſt contra formam, & finem ieiunij; ex quo ruit argumentum primæ ſententiæ, hanc eſſe differentiam accidentalem: Multi DD. apud Baſſæum *num.* 16. concedunt poſſe prandere vna hora ante meridiem.

Dubitatio VII.

Qui teneantur ieiunare.

73 Certum eſt ex Conciliis, & Patribus, relatis *dub.* 3. &, ex praxi antiquiſſima Eccleſiæ, præceptum Eccleſiaſticum de ieiunio cogere ſub mortali omnes baptizatos, in ætate legitima, non impeditos, vt communiter docent Theologi cum D. Bonauent. *diſt.* 15. & aliis locis, ibi adductis, vt notat Valentia *diſp.* 9. *quæſt.* 2. *puncto* 5. Tanner. *diſp.* 3. *q.* 3. *dub.* 5. cum D. Thom. *quæſt.* 147. *art.* 4.

Et quidem ab eſu carnium non tenentur ante ſeptennium, vt docent Tannerus *num.* 9. & alij apud ipſum, & apud Dianam *reſol.* 42. Sanchez *tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 12. Villalob. *tom.* 1. *tract.* 23. *dub.* 4. Sanchez *in ſelect. diſp.* 41. *num.* 31.

An verò ſtatim poſt ſeptennium teneantur, dixi *Tract. de legibus.*

74 Ieivnio verò Eccleſiaſtico perfecto tenentur omnes, non impediti, poſt annum vigeſimum primum, qui eſt complementum augmentationis etiam iuſti, & perfecti, vt definitur in Conc. Viennæ.

Movent quæſtionem, an ſi compleatur 21. annus in mane, teneatur ab eo puncto, & aſſerunt Portel. *addit ad dub. Regul. V. Ieiunium*; Sanchez *de matrim. tom.* 1. *lib.* 2. *diſp.* 24. *num.* 23. Hæc tamen non placet Sancio *ſelect. diſp.* 54. Vide Dianam *reſol.* 49.

75 Arbitror hanc eſſe quæſtionem Metaphyſicam, eò magis, quò incrementum, ſeu augmentatio non completur vna die, vel altera anni vigeſimi primi, ſed habet latitudinem; & in pluribus etiam hos annos excedit, vt ſæpe vidit, Diana *part.* 1. *Tract.* 9. *reſol.* 49. Paſqual. *deciſ.* 252. Sanctius *ſelect. diſp.* 54.

Impedimenta verò numerantur tria, Impotentia, Neceſſitas, & Pietas. Ità D. Thom. *quæſt. cit. art.* 4. & alij Theologi 4. *diſt.* 15. Valentia *diſp.* 9. *quæſt.* 2. *dub.* 5. Tanner. *num.* 99. alios allegantes.

Svbdvbitatio I.

Quinam impotentes cenſeantur Ieiunio.

76 Impotentes cenſentur, qui abſque graui incommodo nequeunt moraliter ſuam vitam agere, vel debiles cùm ſint, non valent vnâ refectione conſiſtere, vel nimis ea grauantur, vt concoquere nequeant; vt ægroti, valetudinarij, conualeſcentes, & quibus ieiunium notabiliter nocet. Inter ægros ſunt & ſenes, nam vt ait Caietanus hîc *art.* 4. Valentia *puncto* 5. ſenectus eſt morbus incurabilis. Ætas autem, vltra quam non tenentur ieiunare, aſſignatur ſexaginta annorum communiter à Theologis. Plurimi tamen dicunt, ſi ea ætate adhuc robuſti ſint, teneri. Ex his triginta fere numerantur à Diana Doctores *reſol.* 29.

Alii tamen, quibus Diana adhæret, quoſcunque ſenes ſupra ſexageſimum annum à ieiunio liberant. Llmas *part.* 3. *cap.* 5. §. 20. vbi aſſerit interrogatum hac de re Pium V. ita reſpondiſſe viua voce. Molfeſius *tom.* 1. *tract.* 10. *cap.* 4. Ortiz *ſumma*, *c.* 19. Angles *in* 4. *part.* 2. *quæſt.* 6. *dub.* 6. Sanchez *de matr. tom.* 2. *lib.* 7. *diſp.* 22. *num.* 17. Portel. *in dub. leg. part.* 1. *verb. ieiunium.* 77

Ratio eſt, quia illa ætas habet ſanitatem fallacem, & eſt media inter morbum, & ſanitatem, vt ait Gal. *lib.* 5. *&* 6. *de tuenda ſanitate*, & licèt aliqui videantur validi, tamen ad interitum ruunt, & ità continuo in periculo ſunt caſus grauiſſimi, niſi cibis refocillentur. Deinde Pius V. & Pontifices ſubſequentes, negantes clericis, & religioſis eſum lacticiniorum virtute Bullæ cruciatæ, exceperunt tamen ſenes ſexagenarios, quaſi rationi conſentaneum ſit, vt in ea ætate defectui naturæ conſulant. 78

Optime S. Bonauent. *in ſpec. animæ*, *cap.* 5. ponit impotentiam ex ætate non præfiniens annos, quia ſunt multi impotentiores in quadrageſimo anno, quàm alij in ſexageſimo. Ideò ſpectanda eſt complexio ſtatus, &c. quæ hominem ad ſenectam rapiunt, vt notant Leſſius *de iuſt. lib.* 4. *cap.* 2. *dub.* 6. Tanner. *diſp.* 3. *quæſt.* 5. *dub.* 5. *num.* 101. Baſſæus V. *Ieiunium*, 2. Fagundez *de precep.* 4. *eccleſ. lib.* 1. *cap.* 8. Reginaldus *tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 17. *ſect.* 1. *num.* 209. Bonacina *de leg. diſp.* 10. *quæſt.* 1. *part. vltim.* dicentes, poſſe ſexagenarium eſſe adeò viribus integrum, vt nulla ratione eximatur. 79

Impotentes etiam cenſentur adoleſcentes vſque ad vigeſimum primum annum, qui eſt augmenti, vt notant Valentia *loco cit.* & alij cum D. Thom. *quæſt.* 147. *art.* 4. *ad* 2. ibi Syluius Sanc. *ſel. diſp.* 54. Lezana V. *Ieiun. num.* 6. Baſſæus *ibi.*

Similiter & prægnantes, & nutrientes, quæ debent proli victum ſuggerere, eſt communis ſententia apud Dianam *reſol.* 14. neque excludas eas, quæ robuſtæ ſunt, non enim in dubio ſunt adducendæ proles ad diſcrimen. Caſum autem affert Diana *reſol.* 30. an mulier grauida, quæ in periculo graui luxuriæ eſt, teneatur ieiunare cum periculo prolis. Aſſerit Fernandez *in Exam. part.* 4. *cap.* 12. §. 6. Contra quem inſurgit Homob. *in Exam. part.* 2. *tract.* 8. *cap.* 7. *quæſt.* 17. Diana *reſol.* 30. Paſqualig. *diſp.* 289. quibus ego reſolutè ſubſcribendum video; cùm enim alia remedia à Deo parata ſint, vt oratio, frequentia Sacramentorum, & gratia Dei non deſit vnquam in neceſſitatibus, inſuper cùm Deus præceperit, ne occidamus, atque adeò hæc ſit neceſſitas grauis ſeruandi vtrumſque præceptum non occidendi, & non mœchandi, arbitror impium dicere in noſtra poteſtate eſſe occidere, aut nos cogi, quaſi Deus ſuâ gratiâ deſit neceſſariæ opportunitati ineuitabilis alioqui tentationis. 80

Excvsantvr etiam pauperes, non habentes, quo ſatis veſcantur. Imò, qui non habent, quo condiant, quam pinguedinem, excuſantur à Syluestro *verb. Ieiunium*, *quæſt.* 5. *num.* 16. *cap.* 21. *quæſt.* 8. Tanner. *num.* 107. præcipuè in locis, quibus licita ſunt oua, & lacticinia. Vide D. Thom. *art.* 4. *ad* 4. 81

Imò qui non habent, niſi carnes, excuſantur à Bellarmino *lib.* 2. *de bonis operibus*, *in particul. cap.* 9. Azor *lib.* 7. *cap.* 27. *quæſito* 7. Tanner. *num.* 106. Ideò famulantes hæreticis excuſat cum Leſſio *diſp.* 5. *n.* 35. Imò excuſat eos, qui inopes datas ſibi reliquias à Bacchanalibus comedunt, ſed hæc non ſunt adeò abſolutè concedenda; excuſo ſanè eos, qui non habent 82

congruum

Digitized by Google

congruum alimentum, ſed ſola olera, & fructus, Paſqualig. *diſp.*179. Baſſæus V. *Ieiun.*2. neceſſe enim eſt cum pane pulmentum: Ideò S.Doctor. *loco cit.ſpeculi*, exigit, vt ſit paupertas notabilis.

SVBDVBITATIO II.

De neceſſitate excuſante à Ieiunio.

D.Thom. quæſt.147. art.4.

83 NECESSITAS excuſans à ieiunio cenſetur, cùm quis operi ſibi, aut ſuis neceſſario, vel etiam valde vtili, non poteſt vacare, ſimul ieiunando, vt patet ex doctrina D. Thom. *art.*4. Caietani ibi, Valentiæ *diſp.*9.*quæſt.*2. *puncto* 5. D.Bonauent. *in ſpec. cap.*3. Sic excuſantur, qui proprio labore incompatibili, debent victum acquirere.

SVNT autem prudenter omnia penſitanda, genus artis, complexio artificis, &c. Ideò mihi inſipidè videntur aliqui definire excuſari ſutores, ſartores, ferrarios, barbitonſores, & cæteros artifices; indifferenter. Ritè Baſſæus *num.* 2. arbitram ſtatuit conſcientiam; num ſit labor ſufficiens, ſeu iuſta neceſſitas laboris neceſſarij, vt ait S. Doctor *loco citato*.

84 SVTORES excuſant Azor *part.*1. *lib.*7. *cap.*17. *quæſito* 8. Leſſius *lib.*4.*cap.*2. *dub.*6. *num.*43. Reginaldus *Tom.*1. *lib.*4. *cap.*17. *ſect.*2. Bonacina *de legibus, diſp. vltim. quæſt.*1. *punct. vltim.* Layman *lib.*4. *tom.*8. *cap.*3. eſt enim magnus conatus. Melius Villalobos *tom.*1. *tract.*23. *diffic.*14. remittit iudicio prudenti. Eſt enim ars parum laborioſa, & poteſt eſſe, vt multi non impediantur; alij verò impediantur, quod iudicandum eſt, ex ætate, viribus, &c. laborantis.

85 COMMVNITER non excuſantur ſartores, & barbitonſores apud Dianam *reſol.* 8. inter quos eſt etiam Villalobo *difficult.* 3. Ioan. de la Cruz *in direct. part.*1.*precep.* 3. *art.*4. *dub.*9. & alij, qui excuſant figulos, argentarios, textores, fullones, cæmentarios, pictores, coriarios; non tamen pictores, ſartores, & barbitonſores, quia hæ artes non ſunt adeo laborioſæ. Subſcribit Tannerus *numero* 102. adducens Leſſium *dub.* 6. Toletus *lib.* 6. *cap.*6.

EOS tamen excuſant Ledeſma 24. *quæſt.*17. *art.*3. *dub.*9. Fagundez *precep.* 4. *lib.* 1. *cap.*8. *num.* 15. & probat priuilegio Eug. IV. quod videtur excuſare omnes artifices; at non eum excuſare omnes obſeruat Baſſæus, Diana *reſol.* 8. cum Reginaldo *Tom.* 1. *lib.*4. *cap.*17. *num.*116.

86 DE foſſoribus, Ferrariis, & ſimilibus pro aliquo die intermedio, quo non laborant, arbitrio prudentis definiendum putat Medina *lib.*1. *cap.*24.§.10. Sylvius 2. 2. *quæſt.* 187. *art.* 4. Villalobos *ſum. tom.*1. *tract* 23. *diff.*9.

SED abſolutè cenſet Diana *reſol.* 9. tales non teneri, ſi vnus, vel duo dies intermedii, ſint ieiunio deſtinati, quia egent reſtaurare vires, & ità ſentiunt etiam Ioan. de la Cruz *part.* 1. *precep.*3. *art.*4. *dub.*9. Azor *tom.*1 *lib.*7.*cap.*27.*quæſito* 8. Fagundez *precep.*4. *lib.*1. *cap.*8. *num.*16. & alij.

87 QVÆRVNT etiam de Procuratoribus, & Aduocatis, quos aliqui excuſant, ſi labor ſit improbus, & ipſi adeò debiles, vt ſatisfacere aliter nequeant ſuo officio. Vide Dian.*reſol.*12. Sic & ſcribas tora die laborantes excuſat Diana *part.*4. *tract.*4. *reſol.* 130. Paſqualig. *diſp.*335.

ILLVD verò, quod multi dicunt, teneri conducere eos ſolos operarios, qui ſimul ieiunare valent, Scrupuloſum videtur Fernando *part.* 2. *cap.*8. §.2. Fagundez *precep.*4.*lib.*1.*cap.*6.*num.*16. & Dianæ *reſol.*13.

DIXERVNT etiam de Concionatoribus ex mercede conductis: Eos verò teneri cenſent multi apud Dianam *reſol.* 11. ſed non video cur excuſentur, ſi non ad mercedem ducti; at ad mercedem non excuſentur, cum vtrinque ſit idem labor etiam aſſumptus, vt ſuppono, ad vtilitatem populorum. Igitur vtroque caſu excuſari docent Bonacina *tract. de legibus, diſp. vltim. quæſt.* 1. *punct.vlt.* Filliucius *tom.*2. *tract.*27. *part.*2. *cap.*6. *num.* 124. Leſſius *lib.*4. *cap.*1. *dub.*6. *num.*44. Diana *loco cit.*

EXCVSANT & muſicos Sancius *diſp.*49. Diana *loco cit.* ſi aliter canere nequeant; & clericos ad oua ſumenda ob Canoram reddendam vocem. 88

ARDVVM mihi eſt definere de his, qui nulla neceſſitate, imò laboribus improbis laſſantur; multi enim laxant habenas dicentes, Præceptum ligare eos tantùm, quos reperit potentes, non eos, quos offenderit impotentes. Ità Bonacina *tract.*2. *dub.*2. *quæſt.*8. *punct.*1 *num.*16. Lublin. *p.p. v. Ieiun. num.*29. Diana *p.p. tract.* 9. *reſol.* 40. & 52. Sancius *ſelect. diſp.*54. *num.*14. Layman *lib.*4. *tract.*8.*cap.*3. Sanchez *lib.*5. *conſil. cap.*1. *dub.*7. Paſqualig. *diſp.*317. Quoad laborantes inaniter.

QVOAD laſſantes ſe ſine turpi, ſunt, qui eximant, etſi impotentiam præuiderent. Ità Medina *lib.*1. *ſum. cap.*23. Diana *loc.cit.Reſol.*40. Bonacina *num.*16. Sancius *diſp.*54. Baſſæus *num.*7.

HORVM ſententiam refello hac ratione cum Nauar. *cap.*21. *num.*17. Bonacina *num.* 16. Layman *num.*5. Qui aliquid agit, vt licitum, quod eſt contra legem, in ſuo vigore ſtantem, fraudat legem, & ideò peccat. Tales ſunt iſti circa legem ieiunij: Ergo. Maior conceditur ab aduerſis. Minor probatur. Nam eo puncto, quo laborant, tenentur legi, & eam abiiciunt pro tempore executionis, ſicuti qui Breuiarium proiiceret, ne diceret officium. 89

Probo ſecundò: Deſtruens finem legis recuſando media iniuncta, eſt reus. Tales ſunt hi. Nam finis legis eſt ordinatio animæ, non modò per macerationem, ſed per actus virtutis Abſtinentiæ. Hoc docet S.Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.*3. dicens exigi neceſſarium laborem.

REMANENT iter pedeſtres agentes, quos eximunt communiter Doctores apud Bonacin. *punct. vlt.* Baſſæum *num.* 7. Quantum autem eſſe debeat iter, Rodriquez *tom.*2. *qq.reg. quæſt.*100. *art.*3. ſtatuit ſex leucas. Alij ſeptem miliaria Itala: melius cum Baſſæo, & aliis dicam penſitandum iter, ſi ardua per loca, tempus, ſi æſtu, vel rigore excedat, præcipuè itinerantis vires ponderandas. Vide Paſqualigum *deciſ.* 313. multi volunt debere eſſe iter, quod ſaltem commodè differri nequeat; ità Angles *flor.quæſt.*6. *de ieiun.diff.*10. Leſſius *lib.*4.*cap.*2.*num.*456. 90

ALII negant hanc conditionem; nam & Eug.IV. declarat eximi exercentes artes laborioſas, etiamſi diuites ſint, & poſſent non laborare. Ità Sanc. *diſp.*54. *num.*21. Paſqualig. *deciſ.*314. Medin. *lib.*1. *inſtr.c.*14. §. 10. 91

SVBDVBITATIO III.

De caſibus pietatis excuſantibus à Ieiunio.

92 TITVLO hoc excuſatur, qui aliquod opus bonum ieiunio melius præſtare non poteſt, vt eſt concionari, docere in ſcholis, confeſſiones audire: Item cum peculiari quadam aliorum ædificatione peregrinari, vt cum Caietano *verb. Ieiunium*, Nauarro *man. cap.21. num.* 18. docet Valentia *puncto* 5. Tannerus *num.*103.

ET de Concionatoribus id aſſerunt etiam Ioan de la Cruz *part.* 1.*precep.* 3. *art.*4. *dub.*9. Tabiena, *verb.Ieiunium*, Filliucius *tom.*2.*tract.*27. *part.*2.*cap.*6. Azor *part.*1.*lib.*7.*cap.*28.*quæſito* 1.Graff. *part.*1.*lib.*2. *cap.*37. Antonius *de litteratis*, *part.*1.*cap.*39. Fernandez *in Exam. part.*2. *cap.*8. §.2. Nauar. *cap.*21. Gabriel 4. *diſt.*16. *quæſt.*3. *art.*1. Reginaldo *tom.* 1.*lib.*4. *cap.*17. *num.* 219. Syluius 2. 2. *quæſt.* 147. *art.*4. & alij: Sed hoc intelligunt quando commodè ieiunare non poſſunt. Arbitror autem cum Diana *reſol.*10. id occurrere in Quadrageſima, cùm continuè prædicatur, non autem ſi ſolis diebus Dominicis. Sic & Baſſæus V. *Ieiun.*.2 *num.*8.

93 DE Lectoribus ait cum Fagundez *precep.*4. *lib.*1. *cap.*8. *num.*19. non omnes excuſandos, ſed tantùm illos, quorum labor improbus eſt, vel adeo debiles ſunt, vt ſufficienter non poſſint ſtudere, &c. Sic & Baſſæus.

QVOAD peregrinantes ad loca ſancta, non excuſari, ſi commodè valeant differre, docent D.Thom. *art.*4. *ad* 3. Syluius *ibi*, Villal. *tom.*1. *tract.*23. *dub.*4. Fernan. *part.*2. *cap.*8. §.2.

ENIM verò hæc eſſe maiora bona, & ſine alia cauſa à ieiunio eximentia, docent Sancius *diſp.*54. *num.*1. Palao *part.*1.*tract.*3. *dub.*1. Paſqual. *diſp.*341. Baſſæus *num.*9. Ortiz *ſum.cap.*19. Diana *reſol.*56.

94 POTEST coniux non ieiunare, ſi impeditur à moderata redditione debiti, nam hæc eſt ſtrictior obligatio iuſtitiæ iuris naturalis diuini: illa verò humani.

Itidem excuſatur ob bonum matrimonij à marito prætenſum, qui vetat ieiunium, ne nimirum debilitetur, neve pallore, vel ſqualore diſplicear. Ità Paſqualig. *diſp.* 281. Sanc. *diſp.*54. *num.* 24. Sanchez *lib.*9. *de matrim. diſp.*3. *num.* 11. Bonacina *punct. vlt. num.*14. Fagundez *precep.* 4. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 18.

95 Baſſæus *num.*10. Dummodo non vetaret, vt hæreticus, in contemptum. Ità, ſi diſcordiæ imminerent, quas ſuſtinere nequiret, poteſt, marito præcipienti ne ieiunet, obedire. Sic Sanchez *num.*53.

QVÆSTIO VII.

De SOBRIETATE.

{ D.Thom. quæſt.149.

96 AFFINIS eſt abſtinentiæ Sobrietas: Illa enim in cibis; hæc in potibus moderationem adhibet. De hac Eccleſiaſtici 31. *Æqua vita hominibus vinum in ſobrietate*, &c.

HANC eſſe virtutem ſpecialem probatur, quia habet ſpecialem difficultatem in remouendo impedimento, rationi contrario. Talis autem eſt ſobrietas, quæ laborat in temperantia circa vinum, quod rationem perturbat. De quo S. Doctor *in Dieta*, *tit.*3. *de Conſiliis Euang. cap.* 4.

ASSERO ſecundò, non eſſe illicitum potum vini per ſe. Ità contra veteres quoſdam hæreticos, D. Thom. *quæſt.*194. *art.*3. ex D. Hieronymo *lib.*1. *cont. Iouinian.* vt refertur etiam *Can.* Ab exordio, *diſt.*35.

PROBATVR ex Eccleſiaſtici 31. *Vinum in iucunditatem creatum eſt*, *& non in ebrietatem*, *ab initio. Exultatio animæ*, *& cordis vinum moderatè potatum.* Idem conceditur *prima Tim.*5. Per accidens verò multa mala è vino oriri conſtat Eccleſiaſtici 31. Vide D. Bonauent. *ſerm.*2. *Dominica prima poſt Epiphaniam.*

ASSERO tertiò, ſobrietatem neceſſariam eſſe 97 iuuenibus, & mulieribus ob pronitatem ad voluptates: ſenibus verò, & honoratis perſonis obtuendum rationis rigorem. Ità S.Thom. *quæſt.*149. *art.* 4. Hæc docet Apoſtolus *prima Timoth.* 3. *Titum* 2.

HINC apud Romanos lex erat, vt mulieres vinum non biberent, vt notat D. Bonauent. *ſerm.*2. *de S. Antonio Paduano*, vt refert Valerius maximus *lib.*2. *cap.*1.

QVÆSTIO VIII.

De CASTITATE.

CASTITAS definitur à D. Bonauent. 3. part. 98 Centil. ſect.42. *Eſt abſtinentia ab omni coitu illicito.*

ASSERO, eam eſſe virtutem.

PROBATVR à D. Bonauent. *de profectu religioſi*, *lib.*2. *cap.* 41. & *in Dieta*, *tit.*3. *cap.*4. primo ex 16. Eccleſ. *Non eſt digna ponderatio continentis animæ*, & Matth.13. & 2. Cor.4. dicitur *theſaurus animæ.*

PROBATVR ab eo ratione, quia circa obiectum ſpeciale arduum verſatur, quod eſt moderatio venereorum, quæ eſt diuerſa à moderatione ciborum, etſi hæc ſit valida ad eam diſpoſitio, vt egregiè,& latius diſſerit, *allegatis locis*, S.Doctor.

HVIVS gradus deſcribit Seraphicus etiam *de* 99 *gradibus virtutum*, *cap.*4. infimus enim gradus eſt caſtitas coniugalis; altior vidualis; altiſſima virginalis, qualis fuit Ioannis, vt ait S. Doctor *in* 4. *diſt.* 33. *dub.* 3. vbi etiam dicit Abraham hanc habuiſſe in habitu, quia ſcilicet quantum ex ſe eſt, virgo eſſe voluiſſet, & permanſiſſet, cùm eſſet adeo ſanctus, & temperatus; ſed vxorem duxit ad ſucceſſionem.

AIT autem *in* 3. *diſt.*16. *quæſt.*2. *ad* 4. verè caſtum complacere in actu, & vſu huius virtutis, vt docet Ariſtoteles 7. *Eth.* & *primo Rhetor.*

OBSECRO perlegite Seraphicum Doctorem, 100 de Caſtitate diſſerentem *locis allegatis*, qui etiam *in Bibl. pauperum*, *cap.*90. multa de Caſtitate è Scripturis affert.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO IX.

De VIRGINITATE.

101 EGIMVS ſuprà de Caſtitate, provt eſt materia voti; nunc eius omnimodam integritatem contemplabimur, quatenus ab omni mentis, & corporis corruptione immunis eſt: eam vatiis in locis tractat Seraphicus Doctor, & præcipuè *in Diata, tit.4.* vbi illam in throno eburneo inter cæteras virtutes collocat, nimirum quia ad inſtar eboris Caſtitas frigida eſt contra concupiſcentiam; ſolida, firmiter perſeuerando; & candida innocenter conuerſando; vnde ſicut ebur lineo panno inuolutum, illum ab vſtione conſeruat; ſic Caſtitas, dum intus in mente fouetur; foris corporis incendium auertit. Deinde oſtendit S. Doctor Virginitatem fructum conſequi centeſimum, cùm ſit præſtantior caſtitate, ſeu coniugali, ſeu viduali; coniugalis enim Caſtitas fructum tantùm triceſimum ſibi vindicat; vidualis ſexageſimum; ſed virginalis centeſimum obtinet; quæ prætereà Deum conſequitur tripliciter, currendo ſcilicet per bonam operationem, natando per interſtam deuotionem, & volando per ſupernam contemplationem; & ſic Virgines ſequuntur Agnum quocumque ierit, vt dicitur *Apocal.*14.

DVBITATIO I.

An VIRGINITAS *ſit Virtus.*

D.Bonauent. in 4. diſt.33. art.2. quæſt.1.
D.Thom.2.2. quæſt.152. art.3.

ASSERO, eam eſſe Virtutem nobiliſſimam.

102 PROBATVR à D.Bonauent. primò definitione Virtutis, ex Ariſtotele 2. Eth. cap.6. *Virtus eſt, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit*; eſt enim bona qualitas mentis: ſed talis eſt Virginitas: Ergo. Minor probatur *in corpore*, Continentia virginalis tria dicit. Primum eſt, abſtinentia ab omni coitu illicito. Secundum eſt, abſtinentia ab omni coitu licito. Tertium, integritas mentis, & carnis, quæ ſunt inſignis perfectionis, cui proptereà à D.Cypriano datur Encomium inſigne, dum dicitur DECOR.

PROBATVR ſecundò ex definitione Virginitatis, quam habet S. Auguſtinus de S. Virginitate cap. 13. *Virginitas in carne corruptibili incorruptionis perpetua eſt meditatio.* Tunc ſic: Illa eſt Virtus, quæ habet circa obiectum bonum ſpecialem difficultatem: talis eſt Virginitas, quæ intendit, ſeu meditatur continentiam à venereis, difficilè vincendis: Ergo. Confirmatur à S. Bonauent. primò, ſi enim continere à copula illicita, eſt virtus, vt dixi *quæſt. præcedenti*: Ergo & ab omni licito temperari.

CONFIRMATVR ſecundò, quia Virginitate meremur Aureolam, ſeu præmium ſpeciale in gloria, ideò enim Virgines *Apoc.*14. Agnum comitantur.

OBIICIES primò. Omnis virtus, quæ non tendit immediatè in finem, vt ſunt Theologicæ, in medio conſiſtit; ſed Virginitas non eſt Theologica, nec in medio conſiſtit, ſed in extremo, dum ab omnibus abſtinet: Ergo.

RESPONDET S. Doctor hîc, & *ſerm.5. Hexaemer.* 103 Maiorem non intelligi conſiſtere in medio quoad obiectum, quia ſic nullus eſſet caſtus, niſi cognoſceret medietatem omnium mulierum de mundo, quia illud eſt medium inter aliquam, & nullam; ſed intelligitur, vt ſit medium inter delectationes, & triſtitias; nam, qui nihil omnino ſentit de paſſionibus carnis, hic inſenſibilis iudicatur, & hoc habet per materiam; qui verò omnino eis conſentit, luxurioſus eſt; qui verò excitatur, & tamen non conſentit, talis virtuoſus eſt; ſed hoc omnino benè eſt in Virginibus, quia aliquo modo caro excitat, quamuis non ita, ſicut in corruptis. Hoc autem intelligitur loquendo ſecundùm virtutes politicas, & naturam lapſam; nam per ſuperabundantem gratiam poteſt eſſe, quod non ſentiat, & tamen virtutem habeat, vt patet in Chriſto, & eius Matre dulciſſima.

OBIICIES ſecundò. Omnis virtus eſt in præcepto, nec vllus malè virtute vtitur, nec expellitur ſine peccato; ſed Virginitas non eſt in præcepto, eaque male vtuntur aliqui, & ſine peccato amittitur, vt in matrimonio: Ergo omnes virtutes ſunt connexæ; ſed hoc non eſt dicendum de Virginitate; ſimiliter recuperantur pœnitentiâ, non ſic Virginitas. 104

NOTAT S.Doctor, in Virginitate eſſe tria. Primum eſt abſtinere à vitio, & hic eſt habitus. Secundum, abſtinentia ab omni copula, etiam licita, & hic eſt ſtatus perfectionis. Tertium eſt integritas mentis, & corporis, & dicit decorem. Quæ igitur obiiciuntur, vrgent de ſtatu, vel decore, non de habitu. Ratione enim ſtatus, non eſt in præcepto, quia ad extremum tendit, & poteſt perdi ſine peccato. Ratione etiam decoris perdi poteſt ſine culpa, homine inuito, vt in violatis vi; malè etiam aliqui eâ vtuntur, nec amiſſa recuperatur. 105

DVBITATIO II.

An Virginitas præcellat Continentiæ coniugali.

D.Bonauent. in 4. diſt.33. art.2 quæſt 2.
D.Thom 2.2. quæſt.152. art.4.

DISTINGVIT S.Doctor hoc pacto: Poſſumus in Virgine conſiderare habitum virtutis pro vt vitio opponitur, ſtatum perfectionis eius & decorem. 106

QVOAD habitum, ex natura ſua quidem recedens à vitio, & accedens ad virtutem, neque hîc ſiſtens, perfectior eſt: talis autem eſt Virgo, tendens ad virtutem, pro vt vitio opponitur, quo ſenſu poteſt eſſe vt continens vidua, aut coniugata ex interiori amore virtutis, & odio vitij oppoſiti contineat; vel poteſt eſſe etiam, vt virgo præcellat.

QVOAD decorem, Virginitas ſemper præcellit coniugio, quia in eo eſt corruptio; in hac autem incorruptio.

QVOAD ſtatum oportet diſtinguere ſtatus temporum. Vel enim comparantur ſecundum idem tempus, ſeu legis, ſeu gratiæ. Tempore legis præferebatur coniugium; tunc enim Virginitas erat vetita, & ſterili maledicebatur; ſed in tempore legis gratiæ, vbi non requiritur fœcunditas ventris, ſed incorruptio, & puritas mentis, perfertur Virginitas. 107

SI autem conſiderentur pro ſuis quæque temporibus, vt continentia coniugalis tempore legis, &

virginitas

virginitas tempore gratiæ; ſicut in ſuo optimo; ſic ſtatus ſtatui non præfertur, nec meritum merito, dum tamen Charitas ſit æqualis, & hoc eſt, quod dixit D.Auguſt. *de bono coniugali, cap.21.* apud magiſtrum, quod cælibatus Ioannis non præfertur coniugio Abrahæ; ſingula pro ſuo tempore ſumpta.

108 IGITVR continentia virginalis eſt dignior ratione ſtatuum, relatorum ad tempus gratiæ, & ratione decoris virginitatis.

ASSERO igitur, virginitatem præcellere coniugali continentiæ, & virginem coniugatæ.

PRIMA pars eſt de fide contra Iouinianum hæreticum, vt referunt Hieronymus *duobus libris*, contra eum, & D.Auguſtinus *lib. de hæres, cap.82.* Altera pars eſt de fide contra Lutherum *in Epithalamio*, vbi coniugatam coram Deo, meliorem virgine dicit.

109 PROBATVR ergo primò à S.Doctore, quia virtus, quæ eſt circa obiectum, magis in arduo poſitum maioris eſt perfectionis; ſed obiectum virginitatis eſt magis arduum, quàm coniugalis continentiæ: Ergo. Hoc ferè eſt argumentum, quo Apoſtolus *prima ad Cor.7.* probat noſtrum aſſertum, ibi enim virginitatem ſuadet, tanquam perfectiorem, & non audentibus ad tantam aſpirare perfectionem, permittit coniugium, *quia melius eſt nubere, quàm vri*, & concludit, *Igitur qui matrimonio iungit virginem ſuam benè facit: & qui non iungit, melius facit.*

110 HINC aliud argumentum ſubdit S.Bonauent. ex eodem Apoſtolo. Opera perfectionis ſunt conſilij, & minoris perfectionis ſunt indulgentiæ: ſed virginitas eſt conſilij: *De virginibus autem conſilium do*, prima Cor. 7. matrimonium autem indulgentiæ eſt: *Secundum indulgentiam dico.* Confirmatur à D.Bonauent. *in Compend. Theol. lib.5. cap.70.* tanquam enim ſublime ſuadet Chriſtus virginitatem, dicens: *Qui poteſt capere, capiat.*

PROBAT tertiò, cui amplior fructus conuenit, id perfectius eſt: ſed virginitati amplior fructus exhibetur, qui eſt centeſimus; continentiæ autem trigeſimus: Ergo. Minor patet è PP. ad parabolam.

PROBAT quartò argumento Chriſti *Matthæi 22.* Qui ſtatus eſt ſimilior Angelis, eſt perfectior: talis eſt virginitas: Ergo.

EODEM argumento vtitur S.Doctor *de profectu Religioſi, cap.52. & ſeqq.*

111 QVOD verò etiam virgines in concreto præcedant coniugatis; Probatur è SS. Patribus à D.Bonauent. *lib.1. Phar. cap.38.* D. Auguſtinus de S. Virginitate, c.12. ait: *Profectò habebunt magnum aliquid Virgines præter cæteros in illa communi ſanctorum immortalitate, quoniam habent aliquid iam non carnis in carne.* Et cap.27. ad ea verba: *Virgines enim ſunt, & ſequuntur Agnum quocunque ierit. Quo ire putamus hunc agnum? Certè quo nemo eum ſequi vel audeat, vel valeat, niſi vos. Quo putamus eum ire, in quos ſaltus, & prata? vbi credo gramina ſunt gaudia, non gaudia huius ſæculi vana, inſani, & mendacis, nec gaudia, qualia in ipſo regno Dei cæteris non virginibus; ſed à cæterorum omnium ſorte diſtincta. Gaudia virginum Chriſti ſunt, de Chriſto, in Chriſto, cum Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum. Gaudia propria Virginum Chriſti, non ſunt eadem non virginum, quamuis Chriſti. Nam ſunt aliis alia, ſed nullis talia.*

112 IDEM epiſt.79. *Gaudeat magis puella nobilis genere, ſed nobilior ſanctitate, quòd ſit per diuinum conſortium præcipuam in cælis conſecutura ſublimitatem, quàm ſi eſſet per humanum connubium prolem in terra propagatura ſublimem.*

D. CYPRIANVS de diſciplina, & habitu virg. *cap.3.* ad ea verba: *ſequuntur Agnum, &c.* inquit *Si Chriſtum continentia ſequitur, & regno Dei virginitas deſtinatur, Quid eſt virginibus Chriſti cum terreno cultu.*

D. AMBROSIVS tract. de hort. ad Virgines: *Qui non nubunt, neque vxores ducunt, ſicut Angeli Dei in terris ſunt, vt tanquam exuti corporis infirmitate, non quæ hominis ſunt, ſed quæ Dei, cogitent.* Idem de Virginibus: *Conſiderate, quia Virgines præ Apoſtolis reſurrectionem Domini videre meruerunt*: inter hos enim Petrus fuerat coniugatus.

D. HIERONYMVS *epiſt.11.* apud D. Bonauent. cap.41. 113 *Cum in ſemente terrâ bonâ, centeſimum, & ſexageſimum, & trigeſimum fructum Euangelia doceant; & centenarius pro virginitatis corona primum gradum teneat: ſexagenarius pro labore viduarum in ſecundo ſit numero: tricenarius fœdera nuptiarum ipſa digitorum coniunctione teſtetur, &c.*

OBIICIES primò cum Brentio D.Auguſtinum lib. de bono coniugali, cap.21. vbi ait: *Non eſt impar meritum continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus eſt nuptias, & in Abraham, qui filios generauit.*

RESPONDET Bellarminus *lib.2. de monachis, cap.32.* ex D. Bonauent. hîc, loqui ſecundùm ſtatus diuerſorum; ſic enim non comparatur virginitas coniugali continentiæ, ſed diſparatè vtrumque accipitur pro ſuo ſtatu, in quo potuit eſſe perfectio Abrahæ non inferior, ſi æqualis fuiſſet Charitas.

OBIICIES ſecundò, laborioſius eſt benè vti 114 malo, quàm bono vti benè, & illud eſt perfectius: ſed continentia coniugalis benè vtitur malo concupiſcentiæ, eam reſtringens ad actus connubiales: Ergo.

RESPONDET S. Doctor, magis laborioſum, cæteris paribus, eſſe perfectius; ſed laborioſior eſt virginitas, dum malum concupiſcentiæ omnino frœnat. Deinde ait, non eſſe paria cætera, ideò non ſequi maiorem perfectionem; ſicuti etiam vita actiua eſt laborioſior, quàm contemplatiua, ad quam ducit virginitas, & tamen hæc eſt perfectior, quia magis Deo appropinquat.

OBIICIES tertiò. Si optimum vnius generis eſt melius optimo alterius generis, & illud eſt melius: ſed optima fœcunditas, quæ eſt B. Virginis, eſt melior optima virginitate. Melior enim eſt B. Virgo, quia mater, quàm quia Virgo: Ergo.

RESPONDET, Minorem fore veram, ſi illa 115 fœcunditas proueniret à natura ipſa fœcunditatis maritalis, ſed prouenit ex ſingulari Spiritus Sancti operatione, quæ ad alias fœcunditates non extenditur.

OBIICIES quartò; quod ad plura conducit, maximè ad gloriam, eſt melius; ſed continentia coniugalis conducit ad plura, nempe, ad proles, & ad numerum electorum; at virginitas vni ſoli prodeſt: Ergo.

RESPONDET, Id, quod valet ad plura, ſic intenſa vt vnum, eſſe melius; at virginitas valet ad vnum perfectius perfectionibus connubij, ſuppoſito ſtatu, quo non deſint humanæ generationes aliunde.

OBIICIES quintò: Sterilis terra eſt maledicta Reſpondet S. Doctor. Virginitatem habere fructum centeſimum.

OBIICIES vltimò. Si homo ſtetiſſet, habuiſſet perfectas virtutes, non tamen virginitatem.

RESPONDETVR, tunc non habiturum ſta- 116 tum virginitatis, ſed ſolum habitum, qui ſtatus verè perfectior eſt in multis poſt lapſum, ſic ſtatus fortitudinis quoad Martyrium, &c.

Digitized by Google

Dvbitatio III.

An Virginitatis præmium ſit Aureola.

{ D.Bonauent. loco cit. quæſt.3.
D.Thom. art.5.

117 Asserit S.Doctor, habitui virginitatis reſpondere Auream, vt patet; & ſtatui fructum; Aureolam autem decori; aureolæ enim aſſignantur his actibus, qui conſiderant aliquid extrinſecum, vt eſt corpus, vel proximus, quem ad patriam ducit. Ideò decor erit Doctoribus, qui alios erudierunt; & Martyribus, qui corpora ad mortem tradiderunt, & quidam decor erit Virginibus, quæ corpus incorruptum pro Chriſti ſeruarunt, & ille decor, illudque gaudium, Aureola dicitur.

Probatvr ergo primo *Exodi* 25. vbi Aureolam iubet fieri ſuper menſam Sanctuarij. Et *Apoc.* 12. vbi mulier amicta Sole erat coronata duodecim ſtellis.

118 Deinde, quia maxima eſt pugna carnis; ideò & nobilis ei corona debetur.

Qværes, cur debeatur aureola virgini; non enim ex difficultate ei debetur, nam difficilius eſt voluntatem abnegare; neque ratione perfectionis, quia perfectius eſt inimicum diligere.

Respondetvr, ei deberi ratione decoris, vt dixi. Reliqua ſunt facilia in S.Doctore.

QVÆSTIO X.

De Continentia.

{ D.Thom. quæſt. 155.

119 Continentia eſt virtus cohibens exorbitantes motus voluntatis, qui ſolent exiſtere ex motu paſſionum appetitus ſenſitiui mouentis voluntatem ad ea, quæ ſunt contraria rectæ rationi. De hac Ariſtoteles 7. *Eth.* Hanc definit S.Doctor Opuſc. declarat. termin. Theol. *Continentia Temperantiæ eſt regimen cupiditatis per conſilij gubernationem.* Colligitur è Cicerone 2. *de Inuent.* vt notat S. Doctor *in Compend. Theol. lib.*5. *cap.*35.

120 De Continentia habes multa ex PP. in D. Bonauent. *lib.* 4. *Pharetræ*, *cap.* 45. vbi ab illis ſumitur etiam pro Caſtitate, ſed nunc agimus de Continentia, qua firmatur voluntas contra paſſionum impetus. Hæc autem, cùm non etiam id efficiat, vt eiuſmodi perturbati paſſionum motus compeſcantur, ſed tantùm ne ab eis inſurgentibus voluntas vincatur, & dimoueatur ab eo, quod eſt rationi conſentaneum, non eſt omnino perfecta virtus; vt notat Valentia *diſp.*9. *quæſt.*21. *puncto* 2. quamuis, vt obtinet quidem victoriam aduerſus inſurgentes paſſiones, virtus aliqualiter dici queat, vt docet D. Thom. *art.* 1. ex Ariſtotele 4. *Eth. cap.*5.

Dvbitatio XI.

De Mansvetvdine.

{ D Bonauent. lib.5. Comp. Theol. verit. cap.49. & aliis ll.
D.Thom. quæſt.157.

Mansvetvdo *eſt virtus ſtatuens moderationem in appetitu vindictæ*, ideſt, in ira, ſeu in ſuſtinentia iniuriarum, vt docet D. Bonauent. *in Hexaëmer. ſerm.*5. & *lib.*5. *Compend. Theol. ver. cap.*49. vbi eandem eam cum mititate virtutem aſſerit, de qua dicitur *Beati mites, &c.* Differt à patientia, quæ eſt in ſuſtinentia moleſtiarum corporalium. 111

Hanc eſſe virtutem patet, quia verſatur circa obiectum arduum moraliter bonum, quod eſt moderatio iræ.

Probatvr etiam quia *manſuetorum ei ſemper placuit oratio*, vt dicitur *Iudit.*9. & *Numer.*12. Moyſes dicitur *inter homines mitiſſimus*, & laudatur & Matth.5. *Beati mites: quoniam ipſi poſſidebunt terram.* Hæc S.Doctor *in Diæta, tit.*7. *cap.*2. qui addit, etiam Chriſtum vt manſuetum laudari, Hierem. 11. *Ego quaſi agnus manſuetus*, & Pſalm.44. *Propter veritatem, & manſuetudinem, &c.*

De hac vide ibi præclara; maximè circa hominis naturam, à feris diuerſam.

Hanc veritatem, & eruditionem, & informationem in rebus diuinis aptam diſpoſitionem aſſerit Iacob.1. *In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum.* Deinde non impugnantur, ſed hæreditant terram, vt dicitur *Matth.* 5. Tertiò eleuantur, ſicut Chriſtus, qui venit manſuetus, Matth.21. & Pſal.75. *Exurget in iudicio Deus, vt ſaluet omnes manſuetos terræ.* Quartò, ampliùs honorantur, Pſalm. 146. *Suſcipiens Dominus manſuetos.* Hæc S.Doctor in Diæta, *tit.*8. *cap.*4. 112

Hanc tamen virtutem non ſemper adhibendam; ſed aliquando ſeueritatem, monet S. Doctor ad ea verba Ioan.6. *Quæritis me, quia vidiſtis ſigna*, ait igitur, aliquando neceſſariam eſſe magiſtro ſeueritatem, & diſciplinam, cùm diſcipulus fuerit deſes, & groſſus. Ideò *ſerm* 5. *Hexaëmer.* ait, manſuetudinem eſſe contra Iraſcibilitatem, & iracundiam, non vt penitus homo non iraſcatur, ſed vbi debet, & quando debet, vt dicitur 2. *Eth. cap.*7. & *lib.*4. *cap.*6. 113

QVÆSTIO XII.

De Clementia.

{ D.Thom. quæſt. 157.

Clementia eſt virtus, modum adhibens rationi rectæ conuenientem in ipſa externa punitione, & ſic potiſſimè competit ſuperioribus erga ſubditos, vt docet D.Thom. *quæſt.*157. Quare manſuetudo, & clementia ad eundem effectum valent; Quo fit, vt ſæpe pro eadem nominentur. Ita Cicero *lib.*2. *de Inuent.* definit, *Clementiam eſſe, per quam animi, timerè in odium alicuius illecti, concitatique, comitate retinentur.* Quæ definitio vtrique virtuti aptatur. 114

Svnt tamen diuerſæ, nam alia eſt difficultas, atque adeò etiam laus in refrænanda ipſa ira; & alia in moderanda punitione externa; ſæpe tamen coniunguntur: & hoc voluit S. Doctor *in declar. terminorum, Theol.* definiens Clementiam: *Eſt virtus per*

Digitized by Google

quam animus in odium alicuius temerè concitatus, benignitate remittitur, vbi videtur ſimul manſuetudinem cum clementia coniungere, ſicuti etiam D. Gregorius, lib. 22. moral. cap. 7. *Perfectæ manſuetudinis, & clementiæ laus eſt, aduerſa perpeti, & exterius fortiter, & interius clementer.*

125 D. AVGVSTINVS epiſt. 13. *Malis parce, vir mitis, & bone: & quanto melior es, tantò mitior eſto; & quantò ſis celſior poteſtate, tanto humilior ſias pietate.*

Seneca de Clementia, lib. 1. cap. 22. *Verecundiam peccandi facit ipſa Clementia regentis*, & cap. 20. *Clementem vocabo, non in alieno dolore facilem, ſed eum, qui cùm ſuis ſtimulis exagitetur, non proſilit: qui intelligit magni animi eſſe, iniurias in ſumma potentia pati, nec quicquam eſſe glorioſius Principe impune læſo*, &
126 cap. 3. *Nullum clementia ex omnibus magis, quàm Principem decet, nam peſtifera vis eſt valere ad nocendum.* Hæc omnia refert S. Bonau. *lib. 2. Pharetræ, c. 40.*

QVÆSTIO XIII.

De MODESTIA.

D. Bonauent. vt infrà.
D. Thom. quæſt. 143.

127 MODESTIA definitur à D. Bonau. in opuſc. declaratorio term. Theologiæ: *Modeſtia eſt virtus, qua pudor honeſtatis comparat puram, & ſtabilem authoritatem.* Idem habet lib. 5. Compend. Theol. cap. 35.

HÆC ſanè eſt virtus conſtituens moderationem in actionibus humanis, præſertim externis motibus corporis, cuius tres partes dicit eſſe S. Thom. *q. 143. art. vnic.* ſcilicet Bonam ordinationem, Ornatum, & Auſteritatem.

BONA ordinatio conſtituit modum in externis corporis actionibus; vt id aut fiat, aut non fiat, aut eo ordine fiat, quo expedit, vt docet D. Thom. *art. 1.* Per Ornatum afficit modeſtia, vt quod fit, fiat decenter. Per Auſteritatem, vt colloquia cum amicis, vel aliis habeant maturitatem quandam, quæ perſonæ, & rebus ipſis conueniat. Ità Valentia *diſp. 9. quæſt. 1. puncto 2.*

128 HÆC probat, atque declarat S. Doctor *lib. 2. Phar. cap. 41.* authoritatibus Patrum. D. Ambroſius *lib. 1. de offic. cap. 18. Magna virtus modeſtia, quæ cùm ſit etiam ſui iuris remiſſior, nihil ſibi vſurpans, nihil ſibi vendicans*: Et cap. 43. *In modeſtia maximè tranquillitas animi, ſtudium manſuetudinis, moderationis gratia, honeſtatis cura, decoris conſideratio ſpectatur, & quæritur.* D. Auguſtinus de vita beata, diſp. 3. *Modeſtia dicta eſt à modo, ſicut à temperie temperantia: Vbi autem modus eſt, atque temperies, nec plus eſt quidquam, nec minus.* Vide alia ibi.

QVÆSTIO XIV.

De HVMILITATE.

D. Thom. quæſt. 161.

129 HVMILITAS eſt virtus ità cohibens paſſionem Spei, & Audaciæ, vt non velit quis vllo in genere ſibi quidquam tribui vltra id, quod ipſi congruit, habita ratione propriæ dignitatis. Hanc aſſerit D. Thom. eſſe ſpeciem quandam modeſtiæ, & ibidem *art. 3.* docet, non repugnare humilitati, vt quis cognoſcat dona, quæ à Deo acceperit, iuxta id prima Cor. 2. *Non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis.* Nihilominus tamen docet D. Thom. ad Humilitatem pertinere, vt quis alios reputet ſibi ſuperiores, vel comparando ea, quæ nos habemus naturaliter cum his, quæ alter habet ex gratia, vel defectus noſtros cum bono alterius. Ideò eam definit S. Doctor lib. 2. de profect. relig. cap. 29. *Eſt ex intuitu propriæ conditionis, vel fragilitatis voluntaria mentis inclinatio.* Vel ex D. Bernardo, tract. de duodecim gradibus humilitatis: *Humilitas eſt virtus, qua homo veriſſima cognitione ſui, ſibi metipſi vileſcit.*

DVO autem motiua affert S. Doctor huius demiſſionis: Conſiderare quod ſumus, & quod non ſumus: Quod enim ſumus, non habemus, à nobis, neque ex meritis noſtris primò; ideò ne hinc extollamur, ratio dictat, ſed vt omnia referamus in Datorem, ne nobis adſcribentes, quæ ſunt Dei, ſimus fures, ait enim Iſa. 42. *Gloriam meam alteri non dabo.* Quod autem non ſumus, pariter monet nos humiliari, quia gloria inanis eſt extolli de eo, quod non habemus, veluti ſi Pygmæus ſe gigantem acclamet; inops ſe diuitem prædicet, veluti ille Antiſtes *Apoc. 3.* vel Æthiops ſe niue candidiorem proclamet. 130

TRIPLICEM verò Humilitatem nobis eſſe neceſſariam ait S. Doctor. Prima ad nos, vt conſiderantes noſtram vilitatem, nos ipſos deſpiciamus. Secunda humiliter nos habendo, vt dicitur Pſalm. 34. *Quaſi lugens, & contriſtatus ſic humiliabar.* Tertia in humilibus nos obſequiis exercendo. Ita 2. *Reg. 6.* aiebat Dauid: *Ludam, & vilior fiam, pluſquam factus ſum, & ero humilis in oculis meis.* 131

SECVNDÒ debemus eſſe humiles in ordine ad proximum, & quidem primò eos nobis ſuperiores æſtimando, vt dicitur Philip. 2. *Humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes.* Secundò honore exteriori inuicem præuenientes, reuerendo, inclinando, primum locum cedendo, non ei detrahendo, ſed obediendo, & obſequendo. Tertiò debemus eorum infirma opera tolerare, vt dicitur Pſalm. 34. *Cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio, humiliabam, &c.* Vide S. Doctor *cap. 31. libri allati.*

TERTIO debemus humiliari ad Deum. Primò eum agnoſcendo noſtrum Dominum, Conditorem, &c. Secundò ſubiiciendo nos eius voluntati, & flagellis, ea agnoſcendo debita noſtris demeritis, vt dicitur Mich. 7. *Iram Domini portabo, quoniam ipſi peccaui.* Tertiò ne de beneficiis eius extollamur, ſed cùm pſalmiſta dicamus: *Non nobis Domine, non nobis; ſed nomini tuo da gloriam*, Pſalm. 113. 132

TRES gradus aſſignat humilitatis: Primus eſt vt noſtram vilitatem, & noſtra peccata conſiderantes, mente humili nos agnoſcamus inopes, nec extollamur, nec laudes, & honores appetamus.

SECVNDVS gradus eſt, cùm non ſolùm ſe ſpernit homo, ſed etiam ab aliis ſperni patienter accipit; imo quia veritatem amamus, aliquis optat cenſeri ab aliis, qualem ſe ipſe agnoſcit abiectum.

TERTIVS gradus eſt, quando in magnis etiam donis homo non ſibi blanditur, ſed totum refert in ſupernum Datorem: Talis fuit humilitas B. V. quæ cùm ad dignitatem Dei matris ſe erectam intelligeret, ancillam ſe confitetur *Lucæ 1.* & Chriſtus in forma Dei ſe humiliauit, *Philip. 2.* Ideò *Matth. 11.* ait: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Talis eſt humilitas Angelorum, & Sanctorum in gloria, vnde ouibus manſuetis in moribus comparantur. Vide S. Doctorem *cap. 33. & de gradibus virtutum, c. 3. & p. p. Centil. ſect. 18.* Hæc late proſequitur Rodriquez. 133

MVLTA

Digitized by Google

Mvlta alia præclara de Humilitate docet *in Diæta, tit. 7. cap. 1.* quæ tranſcribere nolo, remittens ad fontem perennem cæleſtis aquæ.

134 Plvrima humilitatis exempla è ſcripturis habet S.Doctor *in Bibliis pauperum, cap. 97.*

Plvrima è SS.Patribus colligit *lib. 4. Pharetræ, cap. 12.* vbi etiam duodecim gradus humilitatis affert è D. Bernardo *de 12. gradibus humilit.* qui etiam in D.Thom. reperiuntur.

Mvlta item habet *ſerm. 2. Dom. 16. poſt Pentec.* & *ſerm. 2. de vno S.Confeſſore*, & *ſerm. 5. de vno S.Martyre.* & *ſerm. 2. in feſto omnium Sanctorum.*

Reliquæ partes Potentiales Temperantiæ ſuprà, indicatæ ſunt, nec latiùs incedam.

DISPVTATIO II.

De Vitiis oppoſitis Virtuti Temperantiæ.

Nvnc de Vitiis Temperantiæ oppoſitis differendum, quæ plurima, & turpiſſima ſunt; quò enim Virtus aliqua ſpiritualior, & altior eſt, eò vitia, quibus impugnatur, deteriora ſunt, & velut luto infixa. Pro triplici autem parte integrali Temperantiæ, Abſtitinentia ſcilicet, Sobrietate, & Caſtitate, tria ſunt vitia aduerſa, Gula, Ebrietas, & Luxuria: De prima, & ſecunda agemus duabus ſequentibus quæſtionbus; Tertiam verò, quippe in varias ſpecies partitam, per plures dubitationes expendam. Gulam perbellè deſcribit S. Doctor *in Diæta, titulo 2. cap. 8.* vbi concinnis eam comparationibus explicat, ipſum vide.

QVÆSTIO I.

De Gvla.

D.Thom. quæſt. 148.

1 Hoc vitium opponitur Abſtinentiæ, quæ eſt pars integralis Temperantiæ. Definitur à D.Bonauentr. *p. 7 Cent. ſect. 23.* & in Opuſc. declaratorio term. Theologiæ: & in Diæta, tit 1. cap. 8. *Gula eſt immoderatus amor edendi.* Ad hoc vitium ſpectat etiam potus, prout eſt pars alimenti, & hoc ſenſu definitur à S. Doctore *Gula eſt immoderatus amor alimenti.* Sub alia verò ratione, potus, vt excedit ad inſaniam, ſpectat ad ebrietatem, vt notat Tanner. *diſp. 3. quæſt. 3. dub. 3.* & D. Bonauent. hîc.

2 Notat ſecundò S. Doctor quatuor differentias Gulæ ex D. Iſidoro *lib. 2. ſent. cap. 42.* Quid, Quantum, Quando, & Quomodo. Quid, ad ipſam rem pertinet: Quando, ſi ante legitimum tempus appetat: Quantum, ad immoderantiam refertur: Quomodo, ſi nimis ardenter appetat.

Secvndvm D. Gregorium *lib. 30. moral. cap. 13.* ſunt quinque differentiæ hoc verſu comprehenſæ.

Præproperè, lautè, nimis, ardenter, ſtudioſè.

Præproperè pertinet ad ſumptionem cibi ante tempus: Lautè, pertinet ad cibi ſubſtantiam, cùm ſcilicet ex ſe pretioſus, & delicatus eſt: Nimis, ad cibi quantitatem ſpectat. Ardenter, attenditur ex parte affectiuæ. Studioſè, ex parte cognitiuæ. Duas iſtas vltimas differentias ſub ea, quæ eſt quarto modo, comprehendit Iſidorus.

Qvinqve ſunt filiæ Gulæ, ſcilicet Inepta 3
Lætitia, Scurrilitas, Immunditia, Multiloquium. Hebetudo mentis, vel ſenſus circa intelligentiam.

Inepta lætitia eſt voluntas per exteriores luſus excitans libidinem in guſtu, & ex ipſa poſtmodum excitata.

Scvrilitas eſt voluntas, per verba carnalia libidinem guſtus commouens, & in ipſa poſtmodum commota.

Immvnditia eſt voluntas per nimiam ſibi ſumptionem, libidinem in guſtu continuate deſiderans.

Mvltiloqvivm eſt voluntas per multiplicationem verborum, intendens in guſtu conſeruare libidinem.

Hebetvdo mentis eſt voluntas conſeruandæ libidinis propriæ carnis, abſorpta, intelligere ſpiritualia faſtidiens. Idem habet D.Thom. *art. 5. & 6.*

Secvndvm Iſidorum *in Deuter. cap. 16.* ſunt duæ filiæ Gulæ: Commeſſatio in cibo, & Ebrietas in potu. Dicitur Commeſſatio *Caſtrimargia*, vt notat S.Doctor *in Diæta, tit. 1. cap. 8.* Dicitur autem Caſtrimargia à *Caſtro*, & *Mergo*, quia omnia mergit in caſtro ventris. Ebrietas dicitur, quaſi *extra-Briam* Bria enim dicebatur antiquitus calix, qui erat menſura potus: Vide S. Doctorem, & ibi præclara perleges.

Secvndvm Caſſianum *lib. 5. de ſpiritu Caſtrimargiæ, cap. 23.* ſunt quatuor ſpecies. Prima eſt ante 4
debitum tempus, vel ſæpius, quàm deceat, comedere præter neceſſitatem, more pecudum. Secunda eſt, cum nimia auiditate, & impetu quoſdam vorare, ſicut Lupi, & canes famelici. Tertia, nimis ſe implere. Quarta, nimis lautè, vt refert S.Doctor *de profectu Religioſi lib. 1. cap. 36.* vbi etiam remedia gulæ affert, quæ vide in eo, non enim tranſcribo, quia prolixa, & præclara in ipſa habentur origine, quam conſule.

Asserit S. Doctor *lib. 3. Comp. Theol. cap. 27.* 5
Gulam ex genere ſuo eſſe peccatum veniale, quia appetitus comedendi ex ſua ratione non ſubiacet dominio voluntatis, ſed natura nobis ineſt, quod poteſt eſſe quinque modis. Primò, ſi eſt merus appetitus cibi, & hic non eſt culpa, nec etiam delectatio, cibum conſequens, eſt peccatum in quantum ordinatur contra defectum cibi contrarium, hæc enim ſunt purè naturalia, in quibus non eſt meritum, nec demeritum. Secundus ſi appetitui neceſſitatis adiungitur appetitus delectationis, & voluptatis in cibo, & hoc eſt peccatum veniale: Tertiò ſi eſt ibi tranſgreſſio præcepti, vt ſi frangat abſque neceſſitate ieiunium Eccleſiæ, vel comedit carnes ſibi vetitas ſub mortali. Quartò, cùm appetitus edendi eſt cum libidine, vt cum nimio, & formali affectu inhæret delectationi cibi, & hoc eſt mortale. Quintò, ſi ducitur in conſuetudinem talem, quæ facit totam vitam hominis delectationibus huiuſmodi deputari, & hæc eſt vicina mortali. Eadem ferè habet S. Thom. Valentia *diſp. 9. quæſt. 3. puncto 1.* Tannerus *diſp. 3. quæſt. 3. dub. 3.*

Digitized by Google

6 Tradit verò *in Confeſſionali*, quomodo interrogandus ſit pœnitens in confeſſione circa hoc vitium, ſecundùm tres gradus gulæ. Primus ſi ſe repleuit, & frequenter, præpoſuitque epulas dilectioni, vel delectationi Dei, ità vt non delectaret eum, quidquam boni agere. Secundus, quando non vult ieiunare, vel immundè ieiunat, bibendo vinum ante prandium. Tertius, ſi comedat, vt fortior ſit ad peccandum. Quærat etiam iuxta ſpecies gulæ allatas, ſi nimis ſæpè in eis peccauerit? ſi variis ſit vſus? ſi noua quæſiuit? ſi pretioſa? ſi ob delectationem comedit nociua, maximè in infirmitate?

De Gula habet præclara S.Doctor è SS. Patribus *in Pharetra*, *lib.2. cap.12.*

7 D. Gregorius lib.31. cap.17. *De ventris ingluuie inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiam oritur*, & lib.30. cap.13. *Quinque nos modis Gula vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora preuenit. Aliquando verò tempus non preuenit, ſed cibos lautiores quærit. Aliquando quælibet ſumenda præparari accuratius expetit. Aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, ſed in ipſa ciborum quantitate, ſumendi menſuram refectionis excedit.* Et cap. 14. *Nonnumquam verò, & abiectum eſt, quod deſiderat, & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderij deterius peccat. Exemplum de primo habetur in Ionatha: De ſecundo in Iſraeliticis: De tertio in filiis Eli: De quarto in Ezechiele: De quinto in Eſaü.*

D. Iſidorus de ſum. bono, lib.2. cap. 43. ſent. 8. *Cui abundantia eſt epularum, ardentis diuitis attendat ſupplicium, cuius tanta in inferno inter ignes erat inopia, quanta hic fuerat epularum copia.*

8 Multas verò practicas propoſitiones è Patribus addit.

D. Gregor. in Paſt. part.3. cap. 2. admon.20. *Gulæ deditos, ſuperfluitas locutionis, leuitas operis, atque luxuria: abſtinentes verò ſæpè impatientia, atque triſtitia, ſæpè verò ſuperbia culpa comitatur.*

D. Bernardus in Apol. ad Guliel. Abb. ante medium: *Inter animalia magnorum corporum nulli dedit natura tam paruum os, ſecundùm corporis quantitatem, ſicut homini, quod factum eſt ad commendationem temperantiæ, & ad deteſtationem Guloſitatis.* Seneca ait: *Ventri obedientes, locò animalium viuimus, non hominum.* Et ſerm. de conuerſ. ad cler. cap. 12. *Voluptas gutturis, quæ tanti hodie æſtimatur, vix duorum habet longitudinem digitorum; non durat niſi quantum durat tranſitus ille per gulam, & pro illo tranſitu vult domina Gula, tot & tanta ſibi preparari.*

9 Ex dictis aſſero primò, Gulam eſſe peccatum, & quidem mortale, ſi vel ponat in ea finem, vel omittat aliquod præceptum. Probatur ex Patribus relatis. D.Gregor. *loco vltimo, &c.*

Ratio S. Doctoris eſt, quia Gula eſt inordinatus appetitus contra rationem, & ſi in eo ponitur finis, eſt grauis inordinatio, vt in omni materia accidit, vt monet Valentia *loc. cit.* & Tanner. ac D.Thom. *art.2.* cum D. Bonauent. *loco citato.*

Aſſero ſecundò, Gulam non eſſe maximum peccatum. Ità D. Thom. *art. 3.* iuxta D. Gregorium *lib.33. moral. cap.11.* dicentem, Vitia carnalia eſſe minoris culpæ; quia ei admiſcetur neceſſitas, vt ait S. Gregor. 30. *moral. cap.28.*

Per accidens tamen eſt graue admodum ob malos effectus, vt innuit Ezech. *cap. 6.*

10 Aſſero, quinque ſpecies Gulæ allatas, eſſe diuerſas, etſi è circumſtantiis tantùm videantur diſtingui. Ratio eſt, quia habent diuerſa motiua in genere Gulæ. Ex his autem ſpecies morales diuerſificantur. In eo enim, qui quærit lautos cibos, excitatur concupiſcentia ex ipſa ſpecie cibi. In eo verò, qui præoccupat tempus, deordinatur ex impatientia moræ. Et idem patet in aliis, vt monet Tanner. *num. 40.* ex D.Thom. *ad argumenta*, & D. Bonauent. *locis adductis.*

S. Doctor *in ſpeculo animæ*, *cap. 3.* admonet, anticipationem illam eorum, qui ſtatim è lecto volunt comedere, modò brutorum ex praua conſuetudine, etiam abſque appetitu, eſſe graue peccatum, & vix poſſe contingere, quin à radice mortali procedat.

Similiter in frequentia ait, poſſe eſſe mortale, vnde commeſſatio inter opera carnis à regno Dei excludentia numeratur *cap.5. ad Galatas.*

Aſſero quartò, mortale eſſe etiam veſci carni- 11
bus humanis. Sic enim grauiter prohibentur *Geneſ.9.* Ratio eſt, quia cibus eſt ordinatus ad ſuſtentationem vitæ humanæ, atque adeò debet eſſe quid inferius corpore, quod veſci debet, vt medium ad finem. Itaque naturale lumen dictat, non rectè vſurpari in cibum, niſi quod eſt ignobilius ipſa humana carne, vt arguit Valentia. Confirmatur à Victoria, nam eſus carnium eſt contra obſeruantiam, debitam humano generi.

Ex quo vterque deducit, neque in extrema neceſſitate licere carnibus humanis veſci, aut mortuis contra Caietanum *quæſt.148. art.2.* & Toſtatum in 6. *cap. lib.4. Regum.*

Probatur, quia per ſe eſt intrinſecè malum, 12
non minus, quàm ad ſpeciem conſeruandam copulam habere cum brutis, vt indicat D. Thom. *art. 4. ad 3.* Quod ſi id non eſſet tale, iam in obſidionibus liceret, quod eſt falſum, nam ſi aliquando id factum eſt, fuit iudicatum horribile, vt refert Ioſephus *lib.7. de Bello Iudaico*, *cap. 8.* vt habetur 4. *Reg. 6.*

QVÆSTIO II.

De Ebrietate.

{ D.Thom. quæſt 150.

E*brietas eſt nimia liquoris inebriantis potatio*, vt dixi 13
quæſtione præcedenti.

Aſſero primò, ebrietatem eſſe peccatum ex genere mortale.

Probatvr primò à D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap. 3.* ex 5. *ad Galat.* inter opera mortalia ebrietatem connumerat; & ſubdit: *Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.*

Secundò probat ratione, qua vtitur etiam D.Thom. hîc Tanner. *d.3. quæſt.3. d.3. num. 49.* Valentia *d. 9. quæſt. 3. puncto 2.* & alij, & indicatur à D. Iſidoro *lib.2. de ſummo bono*, *cap.43. ſent.1. & 2.* apud D. Bonauent. *lib. 2. Phar. cap.12.* is enim, qui vim vini præuidens, eo ſe inebriat, voluntariè ſe priuat vſu rationis, & conſequenter omnium peccatorum periculis ſe exponit. Vnde Ambr. *lib.1. de Abraham*, *cap.6.* & refertur 15. quæſt. 1. cap. ſanè, vbi habetur: *Vitandam diſcimus ebrietatem, per quam crimina vitare non poſſumus, nam quæ ſobrij cauemus, per ebrietatem ignorantes committimus.*

Obſeruat autem S. Doctor *ad cap. 2. Ioan.* 14
in ea verba: *Et cum inebriati fuerint, &c.* In ebrietate tres gradus. Prima enim ebrietas eſt ad rationis aliqualem obnubilationem. Secunda eſt ad organorum, & cordis aggrauationem, & diſturbationem. Tertia ad

Digitized by Google

ad rationis ſubuerſionem. Prima eſt venialis, niſi fortè ratione perſonæ, vel officij, vel temporis, ſicut in Sacerdotibus Legalibus fuit tempore ſui officij, *Leuit.* 10. Ebrietas ſecundo modo eſt periculoſa; vnde ait Saluator, Lucæ 21. *Non grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate.* Tertia verò eſt mortalis, quod probat ex 23. Prou. *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? &c. Nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis?* & ex 5. Iſa. *Væ qui potentes eſtis ad bibendum. Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem.*

15 Certum eſt autem quando Deus intimat væ eſſe ob graue crimen, vt obſeruant communiter SS. PP. & Expoſitores, præſertim S. Bonauent. *in Euang.* ſæpius.

Idem probatur ex D. Baſil. *homil.* 14. Ambroſ. *lib. de Elia, & ieiun. cap.* 16. Hieron. *in cap.* 5. *ad Galat.* Chryſoſt. *homil.* 57. *ad populum Antioch.* & *homil.* 18. *in Matth.* Auguſtino *ſerm.* 231. & 232. *de temp.* qui omnes ebrietatem, tanquam graue peccatum inſectantur.

Observat etiam S. Doctor *in ſpeculo animæ, cap.* 3. poſſe ebrietatem eſſe ſine peccato, ſi non fuerit præuiſa inuincibiliter. Quod ſi fuit præuiſa, & ſequantur alia peccata, non excuſantur. Vnde & D. Auguſtinus *lib.* 22. *cont. Fauſtum, cap.* 44. excuſat Lot ab ebrietate. Sed de hoc egi *prima ſecunda, Tract.* 1. *diſput. de voluntario.*

Quærunt verò: An licita ſit ebrietas ad medicinam.

16 Respondet Caietanus hîc *art.* 2. licere, quia eſt ebrietas tantùm materialiter, cùm non ſit ad delectationem. Idem habet D. Thom. *art.* 2. *ad* 3. vbi negat ſolùm, ebrietatem non eſſe licitam ad vomitum, quia hic poteſt aliis mediis prouocari, vt notauit Tanner. *num.* 53. Probat, quia ſi licet potum ſoporiferum ſumere, ità in dicto caſu.

Addit tamen, non licere ob mitigandum, vel non ſentiendum dolorem in reciſione alicuius membri, vel alium grauem dolorem temperandum, alioqui liceret inebriare eos, qui ducuntur ad ſupplicium, poſt quam diſpoſiti ſunt ad mortem.

17 Hæc mihi non placent, ſi enim non licet ob grauiſſimum dolorem in mutilatione temperandum, ex quo ſæpè mors ſequitur, non video quando liceat ad ſanitatem; neque eſt bona illatio de his, qui ducuntur ad mortem, qui ex iuſtitia ad eas pœnas tenentur, & in articulo mortis egent tempore ad actus virtutum ad pœnitentiam. Antiquitus verò dabatur vinum myrrhatum crucifixis, quod Chriſtus noluit, vt dicitur in Euangelio.

18 Assero vltimò, ebrietatem, quò minus voluntaria eſt, eò magis peccatum ex ea conſecutum diminuere, adeòque cum inuoluntaria eſt, omnino à peccato excuſat. Ità S. Doctor *in ſpeculo animæ, cap.* 3. D. Thom. *quæſt.* 150. *art.* 4. quod probant ex D. Auguſtino *lib.* 22. *contra Fauſtum, cap.* 44. vbi ait, Lot excuſari ab inceſtu ob ebrietatem, dicens, *Lot culpandus, non quantum inceſtus, ſed quantum ebrietas meruit*; hæc autem cùm fuerit inuoluntaria, ſequitur, eum excuſari.

Quod ſi ebrietas fuit venialiter voluntaria; neque peccata ſequentia erunt mortalia, quia non ſunt ipſa magis voluntaria, quàm ſua cauſa, vt notat Valentia *puncto* 2.

19 Tandem inebriare etiam alium, vel directè inducendo, vel indirectè inuitando illum ad bibendum, quando attentis circumſtantiis præuideri poteſt, & debet, futurum, vt ſe inebriet. Ità D. Thom. *art.* 1. *ad* 3. D. Bonauent. *ad* 2. *Ioan.* & alij; nam cooperari ad malum, perinde eſt, ac malum facere. Ità Ambr. *de Elia, cap.* 13. Auguſtinus *ſerm.* 131. *de Temp.* & *ſerm.* 132. apud Valentiam.

Notat autem S. Doctor *locis* ſuprà *citatis* Hexaëmer. vitium oppoſitum ebrietati per defectum eſſe innominatum, ſicut & inſenſibilitas, quæ renuit neceſſarias delectationes Guſtûs, & Tactûs, vt docet Philoſophus 2. *Eth. cap.* 7. & *lib.* 3. *cap.* 11. rationem autem reddit, quia pauci inueniuntur, qui in voluptatibus deficiant, & ideò hoc peccatum rarum eſt.

Potest autem hoc peccatum eſſe mortale, ſi quis repudiet ex inſenſibilitate delectationes neceſſarias ad vitam ſeruandam, puta cibo, vel potu; aut ad ſatisfaciendum coniugij debito. Ità D. Thom. *quæſt.* 142. *art.* 1. & D. Bonauent. *in ſerm.* 5. *Hexaëmer.* Caiet. *verb. Inſenſibilitas*, Valent. *quæſt.* 3. *puncto* 1. 20

Docet autem Vaſquez *tom.* 1. *d.* 227. *cap.* 3. apud Dianam *part.* 4. *Tract.* 6. *Miſcel. reſol.* 52. aliquas actiones ebriorum eis non imputari, etiamſi ebrietatem præuidiſſent. Talia ſunt contumeliæ, ex quibus non ſequitur aliquod damnum proximo. Similiter blaſphemiæ, & periuria, quia hæc poſtulant ſcienter fieri. Eandem opinionem docent Salas *prim.* 2. *tract.* 13. *diſp.* 5. *ſect.* 14. Sayrus *lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 41. Tanner. *prim.* 2. *parte* 4. *diſp.* 4. *quæſt.* 3. *dub.* 3. *num.* 65.

Mihi tamen hæc opinio non probatur, quia hæc ſunt voluntaria in cauſa, & ſunt contumeliæ veræ in Deum, vel proximum. Ità Sanchez *ſum. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 44. Medina *prim.* 2. *quæſt.* 71. *art.* 5. Caiet. 2. 2. *quæſt.* 150. *art.* 4. *d.* 2. Addit Sanchez contra Vaſquez, fornicationem in ſomnis cauendam, cùm ſit in damnum prolis, ſicuti ipſe Vaſquez fatetur, cauenda eſſe ea, quæ vergunt in damnum tertij. 21

Diana vtramque opinionem cenſet probabilem.

Notat etiam contra Sotum 4. *d.* 12. *quæſt.* 1. *art.* 7. Medinam *prim.* 2. *quæſt.* 71. *art.* 5. Henriquez *lib.* 8. *cap.* 51. *in Gloſſa, litt. F.* Sanchez *de matrim. tom.* 3. *lib.* 9. *d.* 45. *num.* 28. Salas *prim.* 2. *tract.* 13. *d.* 2. *ſect.* 9. Becanum *prim.* 2. *tract.* 2. *cap.* 3. *quæſt.* 6. Tannerum *prim.* 2. *d.* 4. *dub.* 3. *num.* 35. Suarez *tract.* 5. *d.* 3. *ſect.* 4. opera in ebrietate contingentia, & omnia alia, quæ non manent amplius in poteſtate operantis, non eſſe informata morali malitia, atque adeò non eſſe peccata, ſed tantùm peccati effectus. Conſentiunt Vaſquez *prim.* 1. *Tom.* 1. *d.* 94. *cap.* 2. Azor. *Tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. *quæſito* 1. Sayrus *lib.* 2. *cap.* 6. Herera *in* 2. *diſp.* 20. *quæſt.* 8. & ipſe Sanch. probabile cenſet. *Tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 46. 22

Hæc tamen ſolùm arbitror vera, quando poſt epotationem, antequam excedat, pœnitentiam habeat, quia cauſa fuit intrinſeca. Ità Sotus *in* 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. *art.* 7. Henriquez *lib.* 5. *cap.* 5. *in Gloſſ. litt. H.* Medina *prim.* 2. *quæſt.* 71. *art.* 5. Becan. *prim.* 2. *tract.* 2. *cap.* 3. Graff. *deciſ. part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 88.

Imò addit Diana cum Soto ſuprà, Sanchez *de matrim. tom.* 3. *lib.* 9. *d.* 45. *n.* 29. Salas *prim.* 2. *tract.* 13. *d.* 6. *ſect.* 8. *num.* 59. & aliis, quod ſi ante ebrietatem, vel antequam ſubſequantur talia peccata, confiteatur, & accuſet ſe de cauſa data, non tenetur poſtea confiteri, ſi talia peccata ſequantur. 23

Addit Henriquez, ea peccata nec inducere excommunicationem; ſed oppoſitum docet Vaſquez *prim.* 2. *d.* 94. *cap.* 4. Azor. *Tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. *quæſit.* 1. & alij.

Limitat tamen Sanchez *ſum. tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 16. non procedere in peccatis ſolutis. Idem docet Suarez *de Relig. Tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 8. *de excom.* lata in periurium inaduertenter prolatum ratione conſuetudinis. 24

Quæstio

QVÆSTIO III.

De LVXVRIA.

{ D. Bonau. vt infrà.
D. Thom. quæſt. 153.
& 154.

LVXVRIA ignis eſt vſque ad conſumptionem deuorans, vt dicitur *Iob* 31. ſimilis igni Græco, quem refert S. Doctor in Diæta, *tit.* 1. *cap.* 9. hic enim ſemel accenſus, non niſi arena, & aceto obrutus extinguitur; ſic caro, luxuriæ flammis ſuccenſa, vix compeſcitur, niſi diu auſteritate, & acrimonia pœnitentiæ pungatur, & infructuoſitatem ſæculi ſeriò, & ſæpè meditetur; quæ duo per acetum, & arenam figurantur. Ignis etiam eſt, comedens ſpecioſa deſerti, vt dicitur *Ioel* 1. abſumens ſcilicet quicquid pulchrum offendit; pulchriores enim, ſiue viri, ſiue mulieres, luxuriæ velut in pabulum non raro deſeruiunt. Agam igitur *hic* de Luxuria, & multiplici eius ſpecie; ingratam ſanè materiam tractans, eam percurram eo verborum delectu, vt res turpiſſimas honeſtis (quantum par erit) terminis deſcribam.

DVBITATIO I.

Quid ſit LVXVRIA, *& quotuplex.*

25 LVXVRIA definitur à D. Bonauent. *p. p. Centiloquij ſect.* 24. & in Diæta *tit.* 1. *cap.* 9. & *in decl. term. Theol.* & *in Comp. Theol. ver. lib.* 3. *cap.* 21. & *in ſpeculo animæ, cap.* 3. D. Thom. quæſt. 153. *Luxuria eſt vitium caſtitati oppoſitum, quo mens inordinatè ſe habet circa voluptates Venereas*, Ratio definitionis ſumitur ex oppoſita virtute caſtitatis, vt notat S. Bonauent. *loc. cit. Cemil.*

ASSERO, Luxuriam eſſe vitium capitale. Huius filiæ ſunt octo ex D. Gregor. *lib.* 31. *moral. cap.* 17. Cæcitas mentis, Inconſideratio, Inconſtantia, Præcipitatio, Amor ſui, Odium Dei, Affectus præſentis ſæculi, Horror, ſiue deſperatio futuri ſæculi. Ità D. Bonauent. *loc. cit. Centiloquij.*

26 PROBATVR, quia vitium capitale eſt, quod habet finem exceſſiuè admodum appetibilem, ità vt homo, ad eius appetitionem procedat ad multa peccata patranda, quæ omnia ex illo vitio oriri dicuntur, finis autem Luxuriæ eſt delectatio venereorum, quæ & maxima eſt, & maximè appetibilis, ſecundùm appetitum ſenſitiuum, tum propter vehementiam delectationis, tum etiam ob connaturalitatem eiuſdem delectationis, & concupiſcentiæ, vt arguit S. Doctor *lib.* 3. *Compend. Theol. cap.* 14. *&* 21. & aliis locis allatis.

GENERATIO verò harum filiarum è Luxuria, ſic explicantur. Cùm enim inferiores potentiæ afficiuntur ad ſua obiecta, conſequens eſt, ſuperiores vires impediri, & deordinari in ſuis actibus; atqui per luxuriam inferior appetitus magnopere afficitur obiecto delectabili: Ergo deordinantur conſequenter ſuperiores vires, Ratio, & Voluntas.

27 QVOD ſpeciatim ſic euenit: Sunt enim rationis practicæ tres actus. Primus eſt ſimplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem, vt bonum; & hunc actum impedit Luxuria, efficiendo, vt obiectum Luxuriæ bonum videatur, vt dicitur Dan. 13. *Species decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum*, & ecce mentis cæcitas.

SECVNDVS actus eſt conſilium de eligendis mediis, & hoc impeditur in Luxuria, quæ impedit exactam mediorum inter ſe collationem, vt Terentius ait *in Eunucho*; & ecce præcipitatio, qua aggreditur omnia impetuoſè, vt ait S. Doctor *loc. cit. Centiloquij*. 28

TERTIVS actus eſt iudicium de agendis, qui impeditur à Luxuria, auocante animum à conſideratione eorum, quæ decent, iuxta id Dan. 13. *Euerterunt ſenſum, & declinauerunt oculos, vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum*; & ecce inconſideratio, quæ præuidere agenda renuit, vt ait S. Doctor. Ex parte etiam voluntatis conſequitur duplex actus inordinatus: Alter in ordine ad finem, & quo ad hoc eſt amor ſui in nimia delectatione, & odium Dei prohibentis: Alius autem eſt appetitus eorum, quæ ſunt ad finem, & ponitur affectus præſentis ſæculi, in quo cupit quis frui voluptate; & horror futuri, refugiens ſpiritualia. Hinc Oſeæ 4. *Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.* Ità diſſerit S. Doctor *loc. cit. Centiloquij.*

NEQVE tamen malè Iſidorus apud D. Thom. *art.* 5. reſpiciens præcipuè ad inordinatam locutionem, è luxuria ſolitam oriri, quatuor effectus recenſet, Turpiloquia, Scurrilia, Ludrica, & Stultiloquia. Siquidem in locutione quadruplex inordinatio ſpectari poteſt; Prima ex parte materiæ; & ecce turpiloquium, nam, *Ex abundantia cordis os loquitur*, vt dicitur *Matth.* 12. Secunda ex parte cauſæ; quia enim luxuria præcipitem agit, ideò inconſideratio in ſcurrilia præcipitat. Tertia ex fine, quia luxurioſus delectationem intendit, ideò in verba ludrica erumpit. Quarta quoad ſenſum verborum, & ita luxuria ob cæcitatem mentis, quam cauſat, effunditur in ſtultiloquia. Vide D. Bonauent. *loc. cit.* 29

ASSERO ſecundò, Species Luxuriæ ſunt ſex, Fornicatio, Stuprum, Raptus, Inceſtus, Adulterium, & Vitium contra naturam, quod in plures ſpecies ſubdiuiditur. Vel enim abſque concubitu cauſa delectationis venereæ procuratur pollutio, & eſt mollities, *Gal.* 5. & 2. *Cor.* 12. Vel fit concubitus cum brutis, & eſt Beſtialitas. Tertia poteſt eſſe concubitus cum indebito ſexu, maſculi cum maſculo, vel fœminæ cum fœmina, vt ait Apoſtolus *Rom.* 1. & dicitur Sodomia. Quartus, & quintus eſt, ſi non ſeruetur modus concumbendi, aut quoad inſtrumentum, ſeu vas non debitum, aut quantum ad alios monſtroſos beſtiales concumbendi modos, qui ſi generationi obſtent, ſunt peccata mortalia, etiam in coniugibus. Quæ vt nefanda deteſtatur Apoſtolus *Rom.* 1. 1. *Cor.* 6. *&* 12. *Galat.* 5. *Epheſ.* 5. *& Heb.* 12. 30

HÆC autem eſſe peccata, ſpecie diſtincta, probatur à Caietano *art.* 11. Tannero *diſp.* 3. *quæſt.* 3. *dub.* 3. *num.* 149. ex diuerſitate motiuorum, nam habent diuerſa motiua delectationis: Primi enim ſolam veneream habent expletionem; ſecundi, res alterius ſpeciei; Sodomia perſonam indebiti ſexus, &c. 31

DICERE autem prædicta quinque peccata non eſſe mortali ſpecie diſtincta, nec adeò in confeſſione neceſſariò explicanda, vt nonnulli recentiores inſinuarunt, non modò non tutum eſt, vt ait Tannerus *num.* 149. ſed erroneum, & damnatum eſt anno 1665. à Sacra Congregatione Decreto Alexandri VII. Sanctiſſimi, vt vidimus *tom.* 4. *diſp.* 17. *quæſt.* 10. *ad propoſit.* 14.

HÆ ſpecies omnes ità ſunt mortiferæ intrinſecè, vt nunquam ſint licitæ, excepto modo concumbendi ad coniugium ex aliqua neceſſitate, dummodo ſeruetur 32

Digitized by Google

netur vas, & non impediatur generatio, ut notauit Tannerus *num.*150.

Triplici è cauſa Deus vetuit Luxuriam, vt ait S. Doctor *in Diata, tit.*3. *cap.*5. Primò, quia eſt pernicioſa, veluti peſtis. Secundò, quia plures ſimul in peccato colligit. Tertiò, quia eſt via ampla ad inferos. Vide S.Doctorem. Adde, quod Generatio eſt via ad productionem creaturæ valdè nobilis, quippe hominis ad imaginem Dei creati; quare impium erit eâ abuti, fœdis & illicitis copulis.

Ad has ſpecies reducuntur, vt diſpoſitiones, aliæ hoc verſu contentæ apud D. Bonauent. *loc. cit. Centiloquij*.

Viſus, & alloquium, contactus, & oſcula, factum,
Vltima hæc eſt totius peccati conſummatio.

33 Nota, Seraphicum *in confeſſionali, cap.* 2. *particula* 14. ponere in copula coniugali culpam grauem. Primò ſi fiat ex impetu libidinis per meretricias blanditias: Secundò, quando fit contra naturalem vſum: Tertiò in tempore prohibito: Quarto in loco vetito: Quintò cùm acceditur ad menſtruatam. Sed de hoc *Tract. de matrimonio*. Hæc ex Alenſi docet S. Doctor, & admonet cautè procedendum interrogando in confeſſione. De his ſpeciebus per dubitationes agendum eſt.

Dvbitatio I.

An in genere Luxuriæ detur paruitas materiæ.

34 Hanc quæſtionem egi *Diſput. de Virtutibus Iuſtitiæ adnexis*, *ſect.*4. *de Veritate, & Mendacio*, *quæſt.* 2. *dubitatione* 4. *ad argumenta*; vbi cum D. Bonauent. negatiuam ſententiam ſuſtinui, ibique regulam tradidi ad dignoſcendum, quandonam detur materiæ paruitas in peccatis. Rurſus autem inueni *in Compend. Theol. verit. lib.* 3. *cap.* 28. apertè S. Doctorem negatiuam ſententiam ex profeſſo ſuſtinere.

Dari quidem paruitatem materiæ in his aſſeruere Sanchez *de matrim.lib.*9.*d.*46. Zanardus *in Directorio Confeſſar. part.* 1. *de Sacram. matrim. cap.* 41. *quæſt.* 28. Salas *prima ſecundæ d.* 6. *ſect.*21. *num.* 149. Villalob. *tom.*2. *tract.*40. *dub.*9. Vide etiam Seraphinum Freitam *in addit. ad tract. de confeſſ. ſollic. quæſt.*7. *num.*33. Sancium *in ſelect. d.*11. eamque ſpeculatiuè probabilem ait Malder. *p.*2. *quæſt.*74. *art.*10.

35 Cvm his incedunt, qui tactus, & oſcula ex mera delectatione ſenſibili, abſque alia intentione aſſerunt non eſſe mortalia. Ità Franciſcus Syluius 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 4. & alij apud eum. Addo Comitol. *reſp. moral. lib.* 4. *quæſt.* 20. Ioannes Salas *prima* 2. *quæſt.*74. *tract.*13. *dub.*6. *ſect.*20. *num.*139. Leſſ. *lib.*4. *cap.*3. *d.*8. *num.*58. Lublinum *verb. oſculum*.

Sed quo ad tactus, & oſcula repugnant, & meritò, Diana *part.* 4. *Tract.* 4. *Miſcell. reſol.* 136. cum Filliucio *tom.* 2. *tract.* 30. *cap.* 9. *num.* 139. Sanchez *in ſumma, tom.* 2. *lib.*5. *cap.*6. Rebell. *p.*2. *lib.*3. *quæſt.*19. *ſect.* 3. quare altera opinio damnata eſt ab Alexandro VII. vt vidimus *loco cit.* infrà.

36 Et in genere non dari in his paruitatem materiæ docet S. Doctor *loc. cit.* quem ſecuti ſunt Tanner. *prima* 2. *d.* 4. *quæſt.* 8. *num.* 109. Caſtrus Palaus *in opere moral. tom.*1. *tract.* 2. *d.* 2. *part.* 10. §. 2. Baſil. Ponc. *de matrim. lib.* 10. *cap.* 16. §. 2. Leſſius *lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 15. *num.* 109. Rebell. *loco ſuprà citato*, & hanc ſententiam docendam in Societate Ieſu præcepit Claudius Aquauiua, Præpoſitus Generalis anno 1612. Ideò Sanchez *in ſumma, tom.* 2. *lib.*5. *cap.*6. hanc aſſerit, palinodiam canens, eamque prorſus aſſerendam monet Diana *part.*3. *tract.*5. *reſol.*1.

Ratio, qua vtuntur Rebellius, Diana, & alij eſt D. Bonauent. hîc; nam hæc ſunt inducta à natura, vt diſpoſitiones ad actum generationis ad accendendam carnem igne voluptatis in ordine ad copulam, & ſeminationem: Ergo eſt ingens peruerſio, dum ad voluptatem inter ſolutos adhibentur. 37

Ratio alia adducitur à S.Doctore, quia hæc eſt differentia inter potentiam nutritiuam, & generatiuam; hæc enim magis materialis eſt, magiſque corrupta, atque adeò ruit in præceps, non ſic nutritiua; vnde in gula facilius eſt veniale.

Fateor, me totis viſceribus contremiſcere cùm video periculum, quod in tactibus eſt, & oſculis: Ideo ſententiam hanc omninò tenendam doceo. Neque me mouet Emphaſis Hiſpana, qua Villalobos *Los tocamientos leues paruidad de materia* conclamat. 38

Qvoad oſcula definitum eſt ab Alexand. VII. ea eſſe mortalia; vt patet *Decreto* 18. *Martij* 1666. & vt probaui *tom.*4. *diſp.*17. *quæſt.*10. *ſect.*37.

Dvbitatio II.

De Fornicatione.

Fornicatio definitur à D. Bonauent. *p. p. Centil. ſect.*24. & 2. *part. ſect.*32. & ſerm. 6. in decem præcepta: *eſt luxuria, qua ſolutus ſolutam cognouit naturali vſu.* Addit verò *loc. cit. de decem præceptis*, ſi peccet cum vagante proſtituta, dici meretricium, ſicuti cum non publica dicitur concubinatus. 39

Est autem fornicari eſſentialiter meretricari, ſic autem vocabantur fornicariæ, quia in fornicibus olim, & locis concameratis ſe ponere ſolebant, vt turpi quæſtui operam darent, teſte Toleto *lib.* 5. *cap.* 10. Fagundez *in* 6. *Præcep. lib.*6. *cap.*1. *num.*2.

Observat autem S. Doctor *loc. cit. dub. præc. in Compend. Theol. verit.* prohiberi non ſolùm opus, ſed & voluntatem ſine opere externo, quod probat S. Doctor cum Fagund. *num.*4. ex illo Matth.5. *Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo:* Refertur *in cap. Qui viderit*, 32. *quæſt.*5. & *cap. Vnum* §. *criminis* 25. *diſt.* & *cap. Omnis de pœnit. diſt.*1. Vnde non ſatis eſt dicere in confeſſione, ſe peccaſſe peccato Luxuriæ, ſed neceſſe eſt explicare conditionem perſonarum peccantium. 40

Est igitur fornicatio peccatum intrinſecè contra ius naturæ: Eſt certum de fide ex *Clementina*, Ad noſtram *de hæret.* & habetur 1. *Cor.* 6. *Galat.*5. *Epheſ.*5. Idem docent omnes Patres, & D.Thom. 2.2. *quæſt.*153. & 154. 41

Probatvr à S. Doctor *ad Pſal.* 72. ex illo *Perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te.* & Heb.13. *Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus.*

Probatvr ratione, quia, vt docet S.Doctor de decem præcep. *ſerm.* 6. & *p. p. Centil. ſerm.* 24. & *in Diata tit.*1. *cap. vlt.* & *in Compend. Theol. ver. lib.*3. *cap.* 21. & *in* 4. *d.* 33. *quæſt.* 1. Fornicatio eſt grauis de ordinatio à ratione, vt accedatur ad non ſuam, præcipitatur in cæcitatem mentis, & deprauationem, vt Salomon, & in alia mala numerata *dub.*1. ſubjicitur anima carnis vilitati, ſicut Iudæi Pharaoni in luto, & latere; eſt contra finem coniunctionis maris, & fœminæ; nam cùm ad prolem generandam non modò, ſed educandam ordinetur, fornicationis filij incerti relinquuntur

Digitized by Google

relinquuntur ſine certo educatore. Vide S.Doctorem, præcipuè *in* 4. *loc. cit.*

42 Svnt qui cenſeant, concubitum Chriſtiani cum infideli non eſſe ſimplicem fornicationem; eis ſubſcribit Diana *part.*3. *tract.* 4. *reſol.*138. Sed non video in hoc genere mutationem ſpecificam.

Svnt qui dicant, fornicantem teneri ſe retrahere ante ſpermatiſmum, etiamſi eſſet extrà effundendum, Sanch. *de matr. lib.*9. *d.*19. *num.*7. Leſſ. *lib.*4. *cap.*3. *d.*7. *num.*55. Diana *part.*3. *tract.*4. *reſol.*227. Bonac. *de matr. quæſt.*4. *punct.*10. *n.*17. Baſſæus *V. fornicatio, num.*4.

Hæc opinio diſplicet, quia id eſt nouum peccatum contra naturam, fornicatione grauius.

Respondent, id eſſe præter intentionem; per ſe verò retrahi ab actu malo.

43 Contra, quia implicat naturalem effuſionem, quæ neceſſariò ſequitur, retractionem non eſſe volitam; qui enim vult aliquid, vult & id, quod per ſe neceſſariò ſequitur, vt ſæpè arguit S.Doctor.

Svbdvbitatio I.

De Concvbinatv.

D.Bonauent 4. diſt 33. quæſt.1. & 2.

44 Hic eſt concubitus viri cum ſoluta, quam quis domi, veluti propriam alit. Ità communiter DD. apud Farinacium *tom.*4.*quæſt.*138. Ad concubinatum, Iure ciuili, requiruntur hæ conditiones. Prima, vt mulier, & vir ſimul cohabitent: Secunda, vt in propria domo: Tertia, vt frequenter commiſceantur: Quarta, vt mulier ſit ſoluta: Quinta vt ſit vna: Sexta, vt alatur veluti vxor.

45 Ivre autem canonico ſic deſcribitur: *Eſt concubitus viri cum ſoluta, quam quis vel in domo propria, vel extra retinet; & ad quam frequenter, & ex conſuetudine accedit, ſiue retineat, vt concubinam, ſiue vt pediſequam, ſiue quocunque alio modo.*

Est autem graue peccatum, ſeu potius ſtatus peccati. Vnde hi non debent abſolui, antequam eiecerint fœmellam è domo; vel ſi eam extra alunt; ante verò videatur, an ab eo ſtatu receſſerint, vt notat Fagundez *lib.*6. *cap.*2.

46 Pœnas imponit Concil. Trident. *ſeſſ.*24. *de reform. cap.* 8. ſtatuens trinam monitionem, poſt quam excommunicentur, & ſi annum peruicaces durent, puniantur arbitrio Epiſcopi: Fœmella autem, ſi monita non recedit, eiiciatur è ciuitate, vel etiam è diœceſi.

Hæ pœnæ publicis concubinariis imponuntur. Hi ſunt, quorum concubinatus notorij ſunt, vel per ſententiam, aut confeſſionem iure factam, vel per euidentiam rei, quæ nullâ poſſit tergiuerſatione celari, vt notat Fagundez *num.*7. cum D.Bonauent. *in* 4. *diſt.*13. *quæſt.*4. *ad argumenta.*

47 Notorivm etiam concubinatum vocant Farinacius *num.*8. *loco cit.* qui mulierem de incontinentia ſuſpectam, & diffamatam retinet domi, & admonitus non eiicit; ſed S. Doctor vult id ſatis non eſſe ex natura ſua; tunc verò S.Concil. Trident. *ſeſſ.*25. *de reform. cap.*14. pro publicis concubinariis declarat, haberi Clericos, qui huiuſmodi fœminas ſuſpectas retinent, eoſque pœnis damnat.

Qværvnt autem, quænam pœnæ Iure canonico debeantur Clericis publicè concubinariis.

Prima ſententia eſt, hos eſſe ipſo facto ſuſpenſos de iure, & irregulares fieri, ſi in eadem ſuſpenſione celebrent, aut actum ſacri Ordinis exerceant. Ità Toletus *lib.*1. *ſum. cap.*47. Syluester *verb. Concubinarius*, Nauar. *man. cap.* 25. Iulius Clarus §.*fornicatio*, Azor *lib.* 6. *cap.*7. *quæſito* 5. & alij, apud Fagundez *in* 6. *præcept. lib.*6. *cap.*2. *num.*9.

48 Secvnda ſententia negat, eos eſſe ipſo iure ſuſpenſos, nec fieri irregulares, ſi &c. poſſe tamen ab Epiſcopo ſuſpendi, ſi ter moniti non recedant. Ità Suarez *de cenſuris, diſp.* 31. *ſect.*4. & *Tom.*3. *de ſacram. diſp.*18. *ſect.*1. Sayrus *de cenſur. lib.*4. *cap.*16. Rodriquez *tom.* 1. *cap.*67. Medina *lib.*1. *cap.*11. Enriquez *lib.*9. *de excom. cap.*25. §. 13. *ad marg. litt. P.* & alij, quos ſequitur Fagundez *n.*10. & Baſſæus V. *Concubin. num.*5.

49 Sententia D.Bonauent. *in confeſſionali, c.*5. *particul.*50. & 51. eſt, hos eſſe ſuſpenſos ipſo iure, quouſque pœnitentiam egerint. Probat ex *cap. Veſtra de cohabit. Cler. & ex cap. Quæſitum, eodem titulo.* Idem clarius ſentit *in* 4. *diſt.*13. *quæſt.*4.

Et ſanè in *cap. Veſtra*, concluditur: *Sine dubitatione teneatis, quòd à Clericis, & Presbyteris, quamquam fornicariis, quamdiu tolerantur, nec habent operis euidentiam, licitè diuina myſteria audiantur, & recipiantur Sacramenta.* Hunc locum vrget S.Doctor *in* 4. *diſt.*13. *quæſt.*4. *ad argumenta*, & alij noſtræ ſententiæ Doctores, quibus adde Maiolum *de irregul. lib.*5. *cap.*37. Firmum V. *Concubinarius, num.* 5. & V. *Clericus, num.*13. Viualdum *in candelabro, tit. de ſuſpen. num.*19. Vegam *in ſum.*2. *part. cap.* 108. *caſu* 3. Re- 12
buffum *in concordatis, tit. de public. concubinariis, in prima, tertia, & nona pœna*, Villadiego *de irregul. cap.* 3. Guidum Pap. *deciſ.* 558. Farinacium *in* 4. *quæſt.*138. *de delictis carnis, num.* 55. Innocentium, Hoſtienſem, Butrium, Archidiaconum *in cap. Veſtra, in cohabit. Clericorum, & mulierum*, vbi cum D. Bonauent. eodem modo textum intelligunt Decianus *in tract. crim. lib.*5. *cap.*11. *n.*10. Viuius *opin.*123. Ludouicus Lopez 2. *part. Inſtruct. cap.*23.

50 Respondet Fagundez, eodem modo damnari iſtos *in cap. Veſtra*, ſicuti *in cap. Clerici*, vbi non ſuſpenduntur, ſed præcipitur ſuſpenſio imponenda ab Epiſcopis, & ſicut *in cap. Quæſitum*, vbi non ſuſpenduntur, ſed ſolùm imponitur fidelibus, ne ab eis recipiant Sacramenta, quia ſcandaloſi ſunt; ait enim Pontifex: *Quæſitum eſt de clericis in fornicationem prolapſis, an eorum officia ſint audienda. Verum etſi quemlibet pro mortali peccato, quo ad ſeipſum conſtet eſſe ſuſpenſum, non debet tamen in officiis diuinis euitari: niſi peccatum huiuſmodi ſit notorium, per ſententiam, vel confeſſionem factam in iure, aut per euidentiam rei, quæ tergiuerſatione aliqua celari non poſſit.*

51 Ait igitur Fagundez, non imponi ſuſpenſionem iſtis; æquiparari enim ait publicos concubinarios occultis, & ſicut occultus impropriè eſt ſuſpenſus, quatenus indignus, ità & publicus.

Sed hæ nugæ ſunt, vt vidit S.Doctor; non enim æquiparat, ſed excluſiuam ponit veræ ſuſpenſionis, niſi ſint notorij.

Secvndò ex Concil. Trid. *ſeſſ.*25. *cap.*14. vbi de his ait: *Quo ad ordinarius, etiam vti ſedis Apoſtolicæ delegatus, arbitrabitur, ſuſpendantur, & ſi ità ſuſpenſi, eas non expellant, &c. quibuſcumque beneficiis Eccleſiaſticis, portionibus, penſionibus, & officiis priuentur*, &c.

52 Hæc verba egregiè ſibi deſeruire ait Fagundez *num.*10. quaſi Concilium præcipiat Epiſcopis, vt ſuſpendant illos, non autem declaret ſuſpenſos. At verba Concilij alium ſenſum habent, ſcilicet, vt remaneant ſuſpenſi, iuxta antiqua iura, donec abſoluantur ab Epiſcopis,

Digitized by Google

Epiſcopis, &c. quæ verba ſunt clara. Confirmatur, nam *ſeſſ.24. cap. 14.* Concilium confirmat iura antiqua dicens: *Cæteri iuris pœnis in ſuo robore permanentibus.* Neque dicat Fagundez, has imponendas mandati illis verbis, ſeſſ. 25. cap. 14. *alioquin pœnis à ſacris Canonibus, vel ſtatutis Eccleſiarum impoſitis puniantur.* Hæc enim verba loquuntur de pœnis temporalibus, priuationibus diſtributionum, &c. vt dixi.

Respondet Fagundez *n.12.* Iura illa conſuetudine eſſe abrogata.

53 Sed contra, nam à Sancto Concil. firmantur, non obſtante quauis conſuetudine. Confirmatur euidenter ex declaratione Eminentiſſimorum Cardinalium Sacri Concilij Interpretum, quibus ſolis licet Concilium interpretari, non autem Fagundez, aut aliis oppoſitæ ſententiæ Doctoribus, ibi autem decidunt: *Clerici concubinarij ſunt etiam hodie, ſi notorij ſint, ipſo iure ſuſpenſi à diuinis, pro vt etiam in veteri iure ſunt.*

54 Hæc declaratio funditus euertit omnem aduerſantium ſolutionem.

Id quod de publicis concubinariis intelligunt Canones, etiam de publicis fornicariis, vt notat S. Doctor *allatis locis*, & habetur *in canonibus allegatis*, vt notat Tolet. *lib. 1. cap. 47.* Syluester V. *concubinarius*, Fagundez *num. 15.* Eſt autem fornicarius publicus, qui vagans modò hac, modò illa abutitur.

Difficultas eſt: an in noſtra ſententia, quam Fagundez valde probabilem fatetur *numero 9.* nomine Clerici intelliguntur etiam conſtituti in Minoribus,& ſane Canon *Veſtra*,nominat Clericos ſeorſim à presbyteris: Ergo omnes includit, cum refert S. Doctor *loco cit. in* 4. conſentiunt Farinacius *loco cit.* Diaz *cap. 79.* & alii. Videntur tamen, non includi, quia loquitur in ordine ad exercitium ſolemne Ordinis, hoc autem non eſt in Minoribus, ac proinde non incurritur irregularitas. Ità Fagundez *num.16.*

55 Notat etiam Fagundez *num. 17.* non eſſe hos ipſo iure excommunicatos, non enim in iuribus illis fit mentio excommunicationis.

Iure Ciuili iſtis nulla pœna eſt ſtatuta certa, vt notat Fagundez *num. 19.* poſſunt tamen illis interdici bonorum adminiſtrationes à iudicibus ſæcularibus, ſicut etiam impeditur eadem facultas mulieribus luxurioſè viuentibus; patet ex *leg. mulier, ff. de curatore furioſo.* Ratio eſt, quia luxurioſè viuens, dicitur prodigus morum, Gloſſa *in leg. ſi quis cum iure, ff. de vſucap.*

Hinc multi dixere, eſſe crimen fori ſpiritualis tantùm. Ità Clar. *quæſt. 37.* Portius *conſil. 21.* Tuſchus *de viſitatione, lib.1. cap.21.* Anchar. *ad cap. Cùm ſit, de foro compet.* Abbas ibi *num.25.* Soncinus *num.24.* Aretin. *num.15.*

56 Alii tamen diſtinguunt, vt quo ad pœnas, pro præſenti, ſolus iudex ſæcularis ſit Iudex pro ſæcularibus; ſed pro futura emendatione poſſe Epiſcopos, & alios illud munus obire.

Probatur *ex cap. penult. de cohabit. cler. & mulier.* & Concil. Trident. *ſeſſ. 24. cap. 8. & ſeſſ. 25. cap. 14.* & in priori loco loquitur de ſæcularibus, & ad eorum emendationem præcipit præmitti triplicem admonitionem, quæ dicitur admonitio competens, vt aduertit S. Doctor *in Confeſſ. loco cit.* Vide Fagundez *num.20.*

Aliqui falsò dixêre, concubinas Clericorum non poſſe à foro ſæculari puniri. Cur enim hæ fœmellæ ſæculares pro crimine ſæculari non puniantur, vel gaudeant foro?

Sunt aliqui dicentes concubinas non prohiberi, ſed approbari iure ciuili *leg.3. ff. de concubinis, ex Geneſ. 21. & 22.* Iud.19.3. *Reg.11.* vbi ſancti viri concubinas aluere. 57

Sed hæ erant vxores, licèt minorem haberent dignitatem cæteris, vt probat S.Doctor 4. *diſt.33. q.1.* & oſtendam 3. *part. Tract. de matrim.* vide quæ de his dixerim, *tom.4. diſp.17. quæſt.10. ſect.3.*

Dubitatio III.

De Stupro.

{ D.Thom. quæſt. 194.

Definitur à D. Bonauent. *p. p. Centil. ſect.24.* & in Compend. Theol. verit. lib. 3. cap.21. *Stuprum eſt luxuria, qua Virginibus incorruptio violatur, ſiue deſloratur.* Sic definit etiam *in* 4. *diſt.41. dub.4. littera*, vbi comparat ſtuprum cum adulterio, & ait, adulterium eſſe maius ratione iniuriæ, ſeu iniuſtitiæ illatæ coniugi, & Reipublicæ; attamen ex alia parte eſſe grauius ſtuprum, quia Virginale clauſtrum violat. 58

Aliqui tamen ſic ſtuprum definiunt: *Eſt concubitus viri per vim cum fœmina Virgine.*

Hinc Virgine ſponte conſentiente, aiunt, non eſſe ſtuprum. Ità Petrus Nauar. *lib.2. de reſtit. cap. 3. num. 433.* Sotus *in 4. diſt. 18. quæſt.2. art.4.* Vaſquez *prima ſecunda, diſp. 112. cap. 2.* Leſſius *lib.2. cap.10. dub.1.* Sanchez *lib.7. de matrim. diſp.14.* Fagundez *lib.6. cap.4.* Suarez *de pœnit. diſp.22. ſect.4.* Coninch. *diſp.7. num.19.* Eſt ſententia communior & videtur colligi ex decretali Gregorij *extra de adulteriis*, apud D. Bonau. citandum, vbi dicitur. *Fœlix quandam Virginem decepit ſtupro*, deceptio autem æquiualet vi, vt dicam *dub.10.* Subſcribit Baſſ.V. *ſtuprum.* 59

Opposita tamen ſententia eſt, etiamſi ſponte conſentiat, eſſe ſtuprum. Ità D.Bonauent. *locis adductis*, D.Thom. *art. 4.* Caietanus *quæſt. 154. art.6.* Henriquez *lib.2. de pœnit. cap.8.* Filliucius *tract.3. in 6. præcepto, cap.3. de ſtupro*, Azor *cap.11. quæſito 5.* Tolet. *lib.5. cap.18.* Rodriquez *tom.1. ſum. cap.28.* Guttier. *lib.1. qq. can. cap. 37.* Farinacius *Tom. 4. quæſt.146.* Graff. *lib.2. cap. 79.* Bonacina *de matrim. quæſt. 4. puncto 17.* Syluius *2.2. quæſt.154. art.6.* 60

Hi ſanè ferè omnes ſumunt rationem ex iniuria, quæ infertur marito futuro, & maximè parentibus, ſub quorum poteſtate eſt.

Ego arguo ad hominem. Omnis actus, cui leges imponunt pœnas, malus eſt, habens ſpecialem malitiam: Sed ſtuprum voluntarium puellæ punitur Iure ciuili, & Canonico, vt fatentur aduerſi: Ergo. Maior eſt euidens, nam ſpecialis pœna ſpeciali culpæ infligitur. Minor probatur ex Legibus.

Iure Canonico cogitur ſtuprator Virginem violatam dotare, eamque ſibi in coniugem accipere, etſi non vult ducere, poſt conſtitutionem dotis, cæditur virgis per vias vrbis *cap. 1. de adult.* & docent multi cum Fagundez *num.21.* & refert D.Bonau. *in Confeſſionali, cap.3. particula 56.* Additur etiam excommunicatio imponenda, & detruſio in monaſterium. 61

Si verò deflorator eſt coniugatus, eam dotare tenebitur, & fuſtibus cædetur, vel mulcta punietur arbitrio Iudicis. Si ſit Clericus in ſacris, tenebitur dotare, & alias pœnas ſuſtinebit arbitrio iudicis, vt ſuſpenſionis, depoſitionis, &c. Hanc pœnam ſtupratoris Virginis ſpontaneæ eſſe in vſu omnium tribunalium

Digitized by Google

tribunalium vtriuſque fori, docent Fagundez *numero* 27. Iulius Clarus §. *ſtuprum*, Farinacius *tract.* 4. *quæſt.* 147.

62 In lege Ciuili, ſi ſtuprator ſit nobilis, publicatur medietas bonorum; ſi humilis, virgis cæditur, & exilio punitur, iuxta textum *in* §. *Lex Iulia*, *Inſtitut. de public. Iudic.* Nunc tamen ſola pœna Canonica eſt in vſu in toto orbe, vt ait Fagundez *numero* 27. Farinacius, Clarus, & alij ſuprà.

Iam verò non ponitur hæc conditio, ſi ſit ſub poteſtate patris, aut velit nubere. Ergo ſignum eſt, dari ob defloratum Virginis clauſtrum.

63 Addam pœnas violento ſtupratori impoſitas, quæ iure ciuili ſunt pœna capitis *leg.* 1. §. *finali*, *ff. de extraord. crim.* §. *qui puero*, *vbi æquiparantur* ſtuprator pueri, & puellæ. Vide Farinacium *Tract.* 4. *quæſt.* 147. & alios apud Fagundez *num.* 28.

Eandem pœnam infligunt leges ciuiles violanti vi viduam honeſtam.

Si verò vidua honeſta ſponte conſentiat, punitur ſecundùm aliquos pœnâ pecuniariâ, vt aiunt multi apud Fagundez *num.* 31. ſed nullam pœnam alij debitam docent.

Teneri autem defloratorem virginis conſentientis in conſcientia reſtituere parentibus illius damnum, inde reſultans, ſupplendo augmentum dotis: Videtur D. Thom. *quæſt.* 154. *art.* 6. Caietani ibi, Abulenſis *in cap.* 5. *Matth. quæſt.* 201. Eam ſuſtinent expreſsè multi apud Fagundez *lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 3. Alij tamen allati ab eo *num.* 5. dicunt, non teneri, excipe niſi is eam infamarit.

64 Quod ſi violauerit promiſſo præuio matrimonij, tenetur eam accipere, vel damnum reparare. Ità multi apud Fagundez *num.* 3. multò magis ſi vi, fraude, aut precibus importunis Virginem deflorauit; tenetur enim in conſcientia vel illam ducere, vel damnum reparare; ſufficit autem, ſi tantum addat donis, quantum eget, quia corrupta. Ità Nauar. *ſumma*, *cap.* 16. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 1. Valentia 2. 2. *diſp.* 9. *quæſt.* 3. *puncto* 3. §. *an*, *& quando*, Leſſius *Tom.* 1. *de iuſt. lib.* 2. *cap.* 10. *dub.* 1. Sylueſter V. *luxuria*, *quæſt.* 5. Aliqui dicunt, hoc verum eſſe, ſi preces ſint minis, vel timore reuerentiali adiunctæ.

Quod ſi puella modo dicto deflorata inuenit commodas æquè nuptias, & nihil proinde patitur, exiſtimo cum Leſſio *num.* 15. Fagundez *num.* 8. nil deberi, quia reſtitutio eſt pro damno illato.

Quod ſi ſub ſpe matrimonij, aut promiſſione corrupit.

65 Reſpondetur, teneri eam ducere, modò diſparitas tanta non ſit, vt contrarium ſuadeat. Ità D. Thom. *in* 4. *diſt.* 28. *quæſt. vnic. art.* 2. *ad* 4. Leſſius *Tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 10. *de iniuriis per ſtuprum*, *dub.* 3. Sanchez *lib.* 1. *de matr. diſp.* 10. *num.* 6. Sayrus *lib.* 11. *cap.* 1. Sotus 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. Nauar. *ſum. c.* 16. Richardus 4. *diſt.* 28. *art.* 1. *quæſt.* 3. Palud. *q.* 1. *art.* 2. D. Antonin. *p. p. tit.* 5. *cap.* 6. Roſella V. *matrim.* 4. Angel. V. *ſtuprum*, 1. Sylueſter V. *Luxuria*, *quæſt.* 5. Tabiena *verbo reſtit. quæſt.* 22. Armilla *num.* 22. Victoria *ſum. de matrim. num.* 266. Ledeſma 2. *part.* 4. *quæſt.* 18. *art.* 2. Veracruz 3. *part. ſpeculi*, *art.* 19. Corduba *in ſumma*, *quæſt.* 50. & *lib.* 1. *qq. quæſt.* 13. Beia *ſum. caſu* 18. Lopez *p. p. Inſtruct. cap.* 76. Rodriquez *tom.* 1. *cap.* 208. Copua *lib.* 2. *deciſ. cap.* 78. Spino *ſpec. teſt. gloſ.* 15. Fagundez *in* 6. *præcep. lib.* 5. *num.* 12. cum D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 28. *quæſt.* 1. Vide etiam Baſſæum.

66 Ratio eſt, quia is eſt contractus, & ipſa cùm ex parte ſua impleuerit contractum, tenetur & alter; Vnde ex ea copula acquiſiuit ius.

Si tamen eſt grauis diſparitas, quam ipſa ſciebat, ac contrarium iudicare poterat, non tenetur ille. Ità Sanchez citatus *num.* 6. Rodriquez *tom.* 1. *cap.* 208. Sylueſter V. *matrim.* 4. Fagundez *num.* 13. & alij apud iſtos.

Quod ſi ea ignorauit diſparitatem, & nullam habuit externam cauſam ſuſpicandæ fraudis, tenebitur deflorator eam ducere. Ità Leſſius *Tom.* 1. *de Iuſt. lib.* 2. *cap.* 10. Petrus Nauar. *lib.* 2. *de reſtit. cap.* 3. *à num.* 444. Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 10. Fagundez *num.* 14. 67

Si ſtuprum non ſit ſpecies diſtincta à fornicatione, non eſſet neceſſe in confeſſione exprimere, ſed oppoſitum dic cum D. Bonauentura.

Dubitatio IV.

De Incestu.

D. Thom. quæſt. 154.

Incestus *Eſt congreſſus contra conſanguinitatem, affinitatem, vel compaternitatem commiſſus.* Ità D. Bonauent. p. p. Centil. ſect. 24. Seu: *Eſt copula, qua vinculum conſanguinitatis, vel affinitatis, vel compaternitatis corrumpitur*, vt ait D. Bonauent. *lib.* 3. *Compend. cap.* 21. Eſt autem peccatum diſtinctum à fornicatione, vt habetur prima Cor. 5. *Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat.* 68

Ratio eſt, quia præter deformitatem fornicationis habet aliam contra honorem parentibus debitum, vnde intra vetitos gradus oritur impedimentum matrimonij, & maius peccatum eſt cum conſanguineis, quàm cum affinibus, quia cum illis eſt maior coniunctio, vt notat D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 41. *dub.* 3. *litterali.*

Gradus vetiti ſunt quatuor, & quidem contrahitur affinitas per copulam licitam vſque ad quartum gradum; ſed per illicitam vſque ad ſecundum, vt habetur in Concilio Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 4. *de reform. matrimonij*; at extra hos gradus non erit inceſtus. 69

Numerantur autem gradus per receſſum à ſtipite, hoc omiſſo. Sic ſorores, & fratres ſunt in primo gradu: filij fratrum in ſecundo, & ſic de reliquis, ſed hæc agentur *Tract. de Matrimonio.*

Certum eſt autem, primum gradum aſcendentium, & deſcendentium eſſe iure naturæ vetitum ad matrimonium, vt inter parentes, & filios; habet enim turpitudinem, vt dicitur *Leuit.* 18. Quoad alios, variæ ſunt opiniones, de quibus ſermo erit, cùm de Matrimonio agam. 70

Multi dicunt, omnes gradus conſanguinitatis eſſe diſtinctos ſpecie. Sic Nauar. *man. cap.* 16. Valent. *tract.* 3. *diſp.* 9. *quæſt.* 3. *puncto* 3.

Alii volunt omnes gradus, & inceſtus eſſe eiuſdem ſpeciei. Diana *de Circumſt. reſol.* 31. *part.* 1. & *part.* 4. *reſol.* 134. Caietan. 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 9. Bonacina *de matrim. quæſt.* 4. *puncto* 16.

Alii ſentiunt, gradus conſanguinitatis differre ſpecie à gradibus affinitatis, cognationis legalis, & ſpiritualis: at gradus conſanguinitatis non diſtingui inter ſe ipſos. Idem dicunt de gradibus affinitatis inter ſe, Leſſius *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 11. *num.* 79. Azor 3. *part. lib.* 3. *cap.* 9. *quæſito* 1. Filliucius *tract.* 30. *cap.* 5. *num.* 96. Baſſæus *num.* 3. 71

Quomodocunque ſit, gradus inceſtus exprimendos eſſe ait Sayrus *lib.* 8. *cap.* 4. cum aliis ibi.

Quæres

Digitized by Google

Qværes, an cum conſanguinea coniugis in matrimonio rato ſit inceſtus.

Asservnt, qui è matrimonio rato affinitatem ponunt; vt D. Thom.4. *diſt*.41.Sot. *ibi quæſt*.1. *art*.2.Syluester V. *matrim*.8. *quæſt*.14.

Negant D.Bonauent.4. *diſt*.41. *quæſt*.1. Tolet. *lib*.7. *cap*.11. Ledeſma *de matrim. quæſt*.55. *art*4. Conrad. *quæſt*.151. Henriquez *lib*.2. *de matr. cap*.16. Sanchez *lib*.7. *diſp*. 64. Fagundez *in* 6. *præcep. lib*.6. *cap*. 6. Probatur à D. Bonauent. *ex* 35. *quæſt*.3. vbi decernitur, affinitatem exigere copulam, & ſeminare. Imo exigunt ſeminationem vtriuſque, Sanchez *lib*.7. *diſp*.83. Præpoſit. 3. *part.de matrim. diſp*.9.*n*.81. Diana 4. *part. tract*.2. *reſol*. 43. & alij apud Baſſæum *num*. 6. Præſumitur verò in foro externo data copula, Sanchez *diſp*.15. *lib*.7.

72 E matrimonio rato oritur tamen impedimentum perpetuum publicæ honeſtatis *cap. fraternitatis*, *diſt*. 34. *cap*. 7. Inter confeſſarium, & pœnitentem non eſſe inceſtum docent Filliucius *tract*.30. *numero* 105. Sa V. *Confeſſ*. 25. Caſpenſ. *tom*. 1. *tract. de pecc. dub*.2. *num*.56. Diana *part*. 2. *tract*.3. *miſc. reſol*.11. Azor 3. *part. lib*.3. *cap*.9. *quæſito* 5. Bonacina *loco cit. num*.89. Caramuel *num*. 1015. Sancius *ſelect. diſp*.11. Rodriquez *tom*.2. *qq. reg. quæſt*.17. *art*.1. 2. Naldus V. *confeſſar. num*.26.

Alii tamen apud Baſſæum *num*.5. aſſerunt. Vide Dianam *p.p. De Circumſt. reſol*.12. *&* 56. vbi id aſſerunt alij. Sanè eſt aliqua circumſtantia aggrauans, nam iure Canonico punitur,apud D.Bonauent. *in Confeſſionali*, *cap*.3.*partic*.3. Si tamen vteretur confeſſione ad ſollicitandum, denuncietur SS.Inquiſitioni. Vide Dianam 4. *part. tract*.5. *toto*.

73 At ſi fuerit ab eo baptizata, eſt inceſtus in cognationem ſpiritualem, vt omnes fatentur apud Baſſæum, & indicat S.Doctor *loco cit*.

E copula ſodomiæ in primo, & ſecundo gradu fit inceſtus. Ità Azor *part*.3.*lib*.3. *cap*.18. *quæſito* 5. Graff. *de arbitr. conſ. lib*. 2. *cap*. 34. & communiter apud Baſſæum *num*.1.

Non eſt tamen caſus reſeruatus ex vi inceſtus. Ità Diana *part*.3.*tract*.4. *reſol*.101. & *part*.1. *tract*.7. *reſol*.31. & *part*.7. *tract*.12. *reſol*.18.

Imo Sanchez inceſtum inter hos negat *lib*.7. *de matr.diſp*.67.*num*.8. Sancius *ſel. diſp*.40. *num*.21. Similiter nec affinitatem hinc admittunt multi. Vide Dianam *part*.7. *tract*.12.*reſol*.17.

74 Incestvs eſt mixti fori, & ità punitur legibus vtriuſque fori. Ità DD. apud Fagundez *num*.36.

Iure Canonico, præter pœnam impedimentorum ad matrimonium, contrahentes inceſtuoſas nuptias ſcienter, in gradibus vetitis, ipſo facto excommunicantur, *Clem*.1. *de conſang. & affinit*. Clericus inceſtuoſus iure Canonico deponendus eſt, vt notat Couar. 4. *decretal*. Iulius Clar. §. *Inceſtus*, Farinacius *tom*.4. *quæſt*.149. Qui verò cum filiaſtra, vel ſorore coniugis eſt copulatus, ſeparetur, 32. *quæſt*.7. ex Concilio Moguntino apud D.Bonauent *in Confeſſ. cap*.3. *part*.45.

75 Ivre Ciuili deportantur, vel in exilium ad Inſulas eiiciuntur *Textus in leg. ſi quis viduam, ff. de quæſt*. & quia pœna deportationis hoc tempore non eſt in vſu; ideò pœnam hanc arbitrariam eſſe aiunt Bald. *conſil*.429. ad finem *leg*. 5. Iul. Clar. *lib*.5. *ſent*. §. *Inceſtus*, Menoch. *de arbitr.qq. lib*.3.*caſu* 501.

Si tamen inceſtus iunctus ſit adulterio pœnam mortis incurret, quæ in iure ciuili adulteris ſtatuta eſt. Ità Gloſſa *in leg. ſi adulterium*, *ff.ad leg. Iuliam, de adult*. Menoch. *caſu* 502. Clarus *num*. 3. ſuprà, & alij apud eos.

De Iure etiam Ciuili publicantur bona eorum, qui nuptias contrahunt inceſtuoſas, *Auth. de inceſtuoſis nupt*. requiritur autem declaratio iudicis, vt monent Sanchez *lib*.7. *de matrim. diſp*. 9. Fagundez *loco cit. num*.42. 76

Dvbitatio V.

De Advlterio.

{ D.Thom. quæſt 154.

Adulterium eſt peccatum Luxuriæ, quo violatur fides coniugalis, & fit acceſſus ad thorum alienum.* Ità D.Thom. *art*.8. D. Bonauent. *p. p. Centil. ſect*.24. & *part*.2. *ſect*.32. 77

Grave hoc peccatum eſt, vt probat S. Doctor 4. *diſt*.38. *dub*.7. & 8.

Primò ex *Deuter*. 22. vbi pœna lapidationis adulteris imponebatur, & Leuit. 20. *Si mæchatus quis fuerit cum vxore proximi ſui, morte moriatur, & mæchus, & adultera*.

Est autem grauè, quia vt arguit S.Doctor *dub*.8. eſt contra concordiam, & pacem, contra bonum Reipublicæ in legitimis ſucceſſionibus, & ex eo oriuntur mala innumera, quia contra iuſtitiam læditur honor, ſucceſſio, & alia bona coniugis. Vnde Iob 31. *Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima*.

Hinc habes, hoc peccatum habere ſpecialem malitiam, diſtinctam à fornicatione.

Tribvs autem modis fit. Primò ſi coniugatus cum ſoluta copuletur. Secundò ſi ſolutus cum coniugata. Tertiò ſi vterque ſit in coniugio; & ſanè grauius eſt coniugatæ cum ſoluto, quàm coniugati cum ſoluta; peius enim eſt, mulierem cum pluribus viris eſſe, quàm virum cum pluribus mulieribus; attamen ex aliquo capite vir magis peccat, quia tenetur ob maiorem vſum rationis abſtinere, aliunde etiam excuſatur, quia magis ad libidinem ex abundantia caloris vrget, nec verecundatur adeò vt fœmina. Ideò ſe habent vt excendens, & exceſſum; vt notat S.Doctor 4. *diſt*.35. *dub*.2. *litt*. 78

Ex his ſequitur eſſe adulterium cum coniuge alterius rata, quia facta eſt traditio corporis; non autem cum ſponſa de futuro, quia adhuc non eſt facta traditio. Vide Sanchez *lib*.1. *de matrim. diſp*.2. qui id probat ex Gelaſio Papa.

Comparatis verò, adulterio, ſtupro, & inceſtu, adulterium eſt grauius ſtupro; ratio eſt, quia per adulterium violatur Iuſtitia propriè innocentis, nec niſi morte ſatis vindicatur Legibus ciuilibus, & corrodit animum, vt ignis deuorans, vt dicitur *Iob*.31. Per ſtuprum verò non læditur honor parentis ſtupratæ virginis, ſed mediante virginis voluntate, & conſenſu, vt ait Fagundez *cap*.7. *num*.13. ex quo colligo, eum cogi fateri, ſtuprum eſſe peccatum diſtinctum, etiamſi virgo conſentiat, cùm eſt ſub poteſtate parentum. Deinde per adulterium magis læditur Reſpublica è ſucceſſionibus; & maior infamia oritur, vt ait S.Doctor 4. *diſt*.41. *dubio* 4. 79

Comparato verò adulterio cum inceſtu, hoc grauius eſt in primo gradu aſcendentium, & deſcendentium ſaltem, in quo eſt monſtroſa deformitas.

Qværes: An abutens vxore, grauius peccet, quàm abutens meretrice.

Respondet D.Bonau. *diſt*.38. *dub*.9. & cum eo alij, grauius peccare cum coniuge, quæ honeſtius eſt tractanda, & coniunctio ad bona matrimonij dirigenda. 80

Digitized by Google

Quare eſt adulterium, quia non ſeruat coniugi corpus caſtè, vt ait Baſſæus *num.* 10. Id meretricium vocat S.Doctor *in Comp. Theol. lib.* 3. *cap.* 1.

81 Hinc explicandum hoc in confeſſione docent Caiet. *quæſt.* 155. *art.* 1. Sot. 4. *diſt.* 31. *quæſt. vnic. art.* 4. Sanchez *de matrim. lib.* 9. *diſp.* 18. Petrus Ledeſma *de matrim. quæſt.* 49. *art.* 6. *dub.* 2. Diana *part.* 7. *tract.* 12. *reſol.* 23. vbi refert dicentes ſat eſſe confiteri, ſe peccatum Sodomiæ patraſſe, ſubſcribit Mazuchellus.

Pœnæ adulteriis infliguntur iure Can. & Ciuili.

Ivre can. adultera amittit dotem *cap. Plerumque de donat. inter virum.* Perdit arrhas, & Amittit ius ad debitum è D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 35. *art. vnic. quæſt.* 3. D.Thom. *quæſt. vnic. art.* 3. & communi ſenſu TT. Vterque excommunicatur, & detruditur in monaſterium, *cap. Gaudemus, de diuort.* Clericus adulter notorius deponitur *cap. Si quis Clericus, cap. Romanus,* 81. *diſt.* 70. *cap. Significaſti, de adult.* Vide Farinac. *quæſt.* 141. *num.* 31. *Tom.* 4.

82 Ivre Codicis pœna capitis infligitur *leg.* 1. *Quamuis,* 2. *in fine, Cod. ad Legem Iul. de adult.* & ibi Iuriſtæ, apud Farinacium 4. *quæſt.* 141. Neque vxor excuſatur ob inopiam, aut viri ſæuitiem *leg. Palam,* §. *Non eſt ignoſcendum, ff. de ritu nupt. cap. ex litt. cum ibi not. de diuort.* Menoch. *conſil.* 31. Clarus *lib.* 5. *ſentent.* §. *adulterium, num.* 45. Pariſius *conſil.* 23. Imò etſi matrimonium falſum ſit, ſed præſumptum verum *leg. ſi vxor,* §. *Dinus, ff. ad leg. Iul.* Id referunt Bartol. Alberic *ibi,* & Gomez *ad leg.* 80. *Tauri, num.* 48.

Incurrunt etiam infamiam *leg.* 2. §. *Miles, ff. de his, qui not. inf.* Vide Farinac. *loco cit.*

83 Pertinet ad iudicem ciuilem pro laïcis, eos tamen poteſt Eccleſiaſticus cogere ad ceſſationem, *cap. cùm ſit generale, de foro comp.*

Prolem ſuam eſſe certò ſciens adulter, tenetur damno filiis legitimis illato reſarciendo. Ità Azor *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 6. *quæſito* 6. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 10. *num* 43. Vaſquez *de teſt. cap.* 5. §. 2. *num.* 22. Nauar. *cap.* 16. *num.* 40. Syluius 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. *quæſt.* 7. Bonacina *de matrim. quæſt.* 4. *puncto* 15. *num.* 13. Malder. 2. 2. *tract.* 3. *cap.* 4. *dub.* 9. Rodriquez *ſum. cap.* 205. Baſſæus *num.* 5. Quidquid Diana dicat *part.* 2. *tract.* 3. *miſcel. reſol.* 55.

Ratio eſt, quia naturaliter ex adulterio ſequitur Nothus, damnum afferens.

84 Respondent hunc eſſe cauſam remotam, cùm ſolam libidinem vellet, quare non imputandum ei damnum, ſicuti nec imputaretur homicidium, ſi mulier abortum procuraret infantis à ſe geniti.

Hæc leuia ſunt, etſi Baſſæo, Dianæ, & aliis ſolida. Nam partus ſequitur per ſe naturaliter è copula, è qua non cauſatur abortus effectiuè. In dubio autem: an ſit ſua proles, non tenetur, vt monet Lugo *de iuſt. tom.* 1. *diſp.* 13. *ſect.* 2. quia præſumitur pro matrimonio.

85 Qvid verò teneatur adultera, dixi *diſp. de Reſtitutione.*

Id etiam diſſeram adhuc 3. *part. Tract. de matrimonio.*

Dvbitatio VI.

De Sacrilegio.

D.Thom. quæſt. 154.

Sacrilegivm, vt eſt ſpecies Luxuriæ, ſic definitur: *Eſt peccatum Luxuriæ, quo perſona ſacra, vel locus ſacer violatur.* Ità D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 3. §. *circa tactum.* & *p.p. Centil. ſect.* 24. & *in Compend. Theol. lib.* 3. *cap.* 21. D.Thom. *art.* 10. & alij. 86

Itaque ſiue perſona ſacra cum non ſacra; ſiue non ſacra cum ſacra; ſiue quæuis in loco ſacro polluatur, peccatur ſacrilegio. Ratione verò perſonarum, etiam oſcula, tactus, & cogitationes ſunt ſacrilegia: An vero coniuges, in loco ſacro copulati, ſint ſacrilegi.

Prima opinio eſt, id eſſe ſemper ſacrilegium. Ità Nauar. *man. lat. cap.* 57. *num.* 252. Henriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 16. Caietanus *ſum. verb. Matrim.* & alij apud Fagundez *in* 6. *præcepto, lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 9. Candelab. *p.p. de matrim. num.* 262. Syluius *in ſuppl. quæſt.* 64. *art.* 7.

Secvnda opinio cenſet eſſe tantùm veniale. 87
Ità Gloſſ. *in cap. Eccleſiis de conſ.* nec diſplicet Soto 4. *diſt.* 32. *art.* 3. *quæſt. vnic.*

Tertia opinio eſt, licitum eſſe ſi ex cauſa, & occultè fiat, Angl. flor. *p.p. de matr. quæſt.* 6. Poncius *de matr. lib.* 10. *cap.* 10. *num.* 15. Caſp. *de pec. diſp.* 2. *n.* 20. Rodriq. *tom.* 1. *ſum. cap.* 242. *n.* 19. Vega *tom.* 1. *ſum. lib.* 1. *cap.* 78. *caſu* 1. Diana *tom.* 1. *Tract. de circumſ. reſol.* 19. & 26. Vaſquez *prima* 2. *quæſt.* 72. *ar.* 9. *diſp.* 92. *num.* 6. Lopez *p.p. Inſtr. cap.* 82. Sanchez *de matr. lib.* 9. *diſp.* 15. *num.* 10. Caramuel *in reg. D. Benedicti, n.* 1017. eamque eſſe ait omnium Doctorum boni nominis.

Qvarta ſententia eſt, nullam eſſe culpam 88
in neceſſitate, ſeu iuſta cauſa; neque Eccleſiam pollui, ſi fiat occultè; etſi poſtea incipiat publicari; at ſi fiat ſine cauſa, lethalem eſſe ſemper, etſi occultam; quod ſi incipiat diffamari, Eccleſiam cenſeri pollutam. Ità Syluester V. *conſecr.* 2. §. 5. Sa V. *Debitum, coniug. num.* 12. Rebel. 2. *part. lib.* 3. *num.* 5. Couar. 2. *part. de ſponſal. cap.* 7. §. 2. Leſſius *tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 10. Toletus *lib.* 5. *cap.* 12. Caſtro *lib.* 1. *de poteſtate leg. pœnalis, cap.* 3. *docum.* 2. Fagundez *lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 11.

Qvoad D.Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 3. 89
§. *circa tactum,* numerans peccata, in matrimonio occurrentia, non recenſet copulam in loco ſacro; mox verò ſacrilegium definiens, ait: *Sacrilegium eſt, cùm Deo dicatæ Virgines, vel viduæ cognoſcuntur, vel in ſacro loco talia exercentur.* Nec loqui videtur de copula, naturâ ſuâ ex matrimonio licitâ.

Enim verò *in Compend. Theol. veritat. lib.* 3. *cap.* 21. ponit, eſſe peccatum, non explicans, an mortale ſit, ſi in loco ſacro fiat ex impetu libidinis; atque adeò, ſi fiat è cauſa iuſta, non exiſtimat, eſſe ſacrilegium. Idem ediſſerit S. Doctor *in Confeſſionali, cap.* 2. *part.* 14. vbi id mortale ait, ſi fiat ex mero impetu libidinis, ſed video, eum loqui ex Alenſis ſenſu.

Itaqve ſi ex iuſta cauſa fiat, & occultè, 90
non erit culpa, vel Eccleſiæ violatio; ſecus verò ſi publicè fiat, ad quod ſat eſt, ſi lectus in Eccleſia publicè erectus ſit.

Neqve eſt iuſta cauſa prolis ſuſceptio, vel delectatio ſenſitiua. Ità Tolet. *lib.* 5. *ſum. cap.* 12. Syl-

ueſter

Digitized by Google

ueſter V. *debitum coniugale*, *num*.5. Fagundez *n*.12. excuſabitur tamen reddens, vt notant Leſſius *Tom*.1. *lib*.4. *cap*.3. *dub*.12. Fagundez *loco cit*.

CAVSA legitima erit periculum incontinentiæ, vel vitatio pollutionis imminentis; hoc enim eſt bonum ſpirituale. Similiter diuturna obſeſſio in eo loco.

91 TACTVS verò, oſcula, & aſpectus extra periculum pollutionis in Eccleſia, non ſunt ſacrilegia. Ità Sanchez *lib*. 9. *de debito coniug. diſp*. 15. Caiet. *tom*.1. *opuſc. tract*.17. *opuſc*. 31. Nauar. *in cap. Conſideret. num*.10. & alij eum Diana *p.p. Tract*. 17. *reſol*.13. qui oppoſitam ſcrupuloſam dicit. Addit tamen Ledeſma *de ſacram. Pœnit. cap*. 19. niſi verba obſcœna altè prolata ſint; tunc enim locus ſacer læditur.

EST autem locus ſacer Eccleſia, vel benedicta, vel conſecrata. Et quidem, ſi ſit conſecrata, nequit, præterquam ab Epiſcopo loci purificari, vel ab alio Epiſcopo de eius licentia *cap. Aqua de conſecr. Eccleſ*. ſimplici autem ſacerdoti nequit committi, niſi à ſummo Pontifice ex Gloſſ. *cap. Aqua*, Syluester V. *conſecratio* 2. *quæſt*. 8. & debet reconciliari per aquam cum vino, & cinerem benedictum. Si verò non ſit conſecrata, poteſt à ſimplici Sacerdote aquâ benedictâ purgari. Violatâ verò Eccleſiâ, violatur & cœmeterium, quia acceſſorium ſequitur principale.

QVÆSTIO eſt etiam; an, qui ſimul eſt ſacerdos, & religioſus profeſſus, duplici ſacrilegio polluatur.

92 PRIMA opinio eſt, eſſe duplex ſacrilegium, quia ſunt circumſtantiæ ſpecie diuerſæ. Ita Sotus *lib*.8. *de Inſt. quæſt*.2. *art*.3. Petrus Ledeſma *de ſacram. Pœnit. cap*.10. Paludanus 4. *diſt*. 36. *quæſt*.4. *art*.1. & alij; & hoc tenentur aſſerere etiam, qui dicunt, obligationem caſtitatis in ſacris ordinibus oriri ex præcepto, non ex voto: hi ſunt Valentia 4. *part. diſp*.9. *quæſt*.5. *puncto* 5. Sanchez *lib*.7. *de matr. diſp*.29.

SECVNDA ſententia eſt, eſſe vnum ſacrilegium cum circumſtantia aggrauante: Ità Azor *cap*.27. *quæſt*.9. & Caramuel *num*.998. Baſſæus V. *Sacrileg*. 2. *num*.2.

93 TERTIA ſententia eſt, eſſe vnum tantùm, & ideò ſatis eſſe dicere alterum. Ita Sanchez *lib*. 7. *de matrim. diſp*.27. Leſſius *tom*.1. *lib*.4. *cap*.3. *dub*.12. Corduba *ſum. quæſt*.3. Caiet. 2.2. *quæſt*.186. *art*.9. Lud. Lopez *p.p. Inſtruct. cap*.29. Ouandus *in* 4. *diſt*.25. *q. vn*. Rodriq. *tom*.1. *ſum. cap*.53. Henriq. *lib*.5. *cap*.5.

QVOAD S. Doctorem, exiſtimo, eum eſſe eum hac ſententia; nam idem peccatum ait eſſe ſacerdotis, & Religioſi *in confeſſionali*, *cap*.2. *particula* 10.

EX his ſequitur, Religioſum fornicantem dicere ſatis, ſe violaſſe votum caſtitatis; ſolemnitas enim eſt circumſtantia aggrauans tantùm, non neceſſaria, in ſententia S. Bonauent. ſequitur Fillíucius *tract*. 30. *in ſextum præceptum*, *decal. cap* 7. Sanchez *lib*.7. *de matrim. diſp*.27. *num*.27. nec renuit Fagundez *lib*.6. *cap*.7. *num*.11. Henriq. *lib*.2. *de pœn. cap*.5. *num*.6. cum commento *litt*. C. Corduba *ſumma*, *quæſt*.3.

94 SIC ſi habent votum ſolemne, & ſimplex, ſatis erit dicere ſe egiſſe contra votum. Ità Sanchez, Henriquez *loco cit*. & Fagundez *num*.14.

POENÆ ſacrilegij ſunt grauiſſimæ. Cognoſcens Monialem, pœnâ mortis plectitur, patet ex *text*. in Authent. *de ſanctiſſimis Epiſcopis*, § *penult*. & *textu in l. ſi quis in hoc genus*, in principio *Cod. de Epiſcopis*, & *Cleric*. & *cap. Si quis rapuerit*, 27. *quæſt*.1. Vide Farinacium *Tom*.4. *quæſt*.146. Clarum §. *fornic. num*. 14. Menoch. *de arbitr. qq. num*.2. *caſu* 389.

Bona etiam violantis applicantur monaſterio illius monialis, vt notat Farinacius *num*.9. & Fagundez *num*.19.

IVRE canonico, Laicus excommunicatur *cap. Si qua monacharum* 27. *quæſt*. 1. non eſt tamen ipſo facto, nec reſeruata Epiſcopo, niſi poſt ſententiam latam, clericus poteſt deponi, beneficio priuari, & in monaſterium trudi. Vide Farinacium. 95

DVBITATIO VII.

De Peccatis contra naturam.

D. Thom. quæſt. 154.

PECCATVM huiuſmodi ſic definitur: *Eſt peccatum Luxuriæ, quo peruertitur ordo, à natura præſcriptus ad generationem*. Colligitur ex D. Thom. *art*.11. D. Bonauent. *p.p. Centil. ſect*.24. vbi ſic ait: *Peccatum contra naturam eſt luxuria, qua naturalis vſus coeundi maris, & fœminæ diſſipatur*. Similì modo loquitur *in Compend. Theol. lib*.3. *cap*.21. 96

PECCATVM contra naturam quinque habet ſpecies. Prima eſt Sodomia: Secunda, Mollities: Tertia, Beſtialitas: Quarta, congreſſus cum Dæmone: Quinta modus innaturalis cum fœmina, ex quo non poſſit ſequi generatio.

SVNT autem ſpecialiter contra ordines in generatione, natura enim quinque ad hoc exigit. Primò vt ſit coniunctio diuerſi ſexus, maris, & fœminæ, in vaſe congruo, ex cuius defectu oritur ſodomia. Secundò, vt ſit coniunctio duorum, ex cuius defectu oritur mollities. Tertiò, vt ſit coniunctio duorum eiuſdem ſpeciei humanæ, nam ſi ſit cum bruto, erit Beſtialitas. Si cum dæmone erit congreſſus dæmoniacus. Quartò, vt ſint vaſa, & organa congrua, & ex huius defectu erit imperfecta ſodomia. Quintò, vt ſeruetur debitus modus, ex quo poſſit ſequi generatio, ex cuius defectu oritur Innaturalitas. Ita Fagundez *lib*.6. *cap*. 9. cum D. Bonauent. *de corruptela peccati*, *in Compend. Theol. lib*.3. *cap*.21. 97

ALITER, & breuius has quinque ſpecies colligunt Caietanus hic, Leſſius *Tom*.1. *lib*. 4. *cap*.3. *dub*.13. ex D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap*.3. multa ſunt motiua contra ordinem inſtitutum ad generationem explendæ libidinis, atque adeò multa peccata; nam actus morales ex motiuis variantur. 98

PRIMVM eſt, cum intenditur voluptas in effuſione, & ecce mollities. Secundum, ſi quæritur eum re alterius naturæ, vt cum beſtia, & dicitur beſtialitas; vel cum dæmone, & dicitur dæmoniacus congreſſus. Tertium, ſi quæratur cum perſona indebiti ſexus in vaſe indebito, & eſt propriè ſodomia. Quartum, ſi quæratur cum fœmina modo indebito, & eſt innaturalitas. Quintum, ſi ſine inſtrumentis à natura inſtitutis, & erit congreſſus fœminæ cum fœmina, qui modus ad ſodomiam imperfectam, vel pollutionem completam reducitur, iuxta modum concumbendi, & explendæ libidinis.

OMNIA hæc ſunt peccata grauiſſima.

DE ſodomia conſtat *Leuit*. 18. & 20. vbi ei ſtatuitur pœna mortis, *Rom*. 1. vbi id Apoſtolus execratur, & *Geneſ*. 19. vocatur crimen peſſimum, vt notat D. Bonauentura. 99

DE cæteris autem conſtat ex inordinatione graui, quæ ideò vocantur à D. Paulo immunditia *Galat*. 5.

SVNT etiam diuerſæ ſpeciei, vt docet S. Doctor *locis allatis*, & alibi, Leſſius *tom*.1. *de iuſtitia*, *lib*.4 *cap*.3.

Digitized by Google

*cap.*3. de ſpeciebus luxuriæ *dub.*13. *num.*90. Filliucius *tom.*2. *tract.*30. *in* 6. *præcepto*, *Decal. cap.*8. *num.*141. Fagundez *lib* 6. *cap.*9. *num.*6. Tannerus *diſp.*3. *quæſt.* 3. *dub.*6. *num.*149. quare abſque dubio tenentur ſpecificare has culpas, & oppoſitum dicere, eſt erroneum, damnatum iam à ſanctiſſimo Alexandro VII. in ſacra Congregatione, anno 1665. vti & fuſiùs à nobis probatum eſt *tom.*4. *tract. de actibus humanis*, *diſp.*17. *quæſt.*10.

RATIO eſt, quia habent diuerſa motiua, ad quæ libido tendit, atque adeo diuerſæ ſunt ſpecies morales; vt loco iam citato dictum eſt.

SVBDVBITATIO I.

De SODOMIA.

100 HOC vitium nefandum à miſera Pentapoli nominatur, & dicit copulam carnalem eiuſdem ſexus.

QVÆRVNT primò: an ſit Sodomia, cùm vir copulatur cum muliere in vaſe præpoſtero.

PRIMA opinio aſſerit, ſic Iulius Clar. *lib.* 5. *ſentent.* §. *ſodomia*, Decius *in leg. ſi qua mulier*, *Cod. de ſecundis nuptiis*, Sanchez *lib.*10. *de matrim. dub.*4. & D.Thom. *art.*5.

SECVNDA opinio communis docet non eſſe propriè Sodomiam; ſic latè videtur eam accipere S.Doctor *in Compend. Theol. lib.*3. *cap.*21. Illud tamen certum, quòd omnes iſtæ copulationes contra naturam ſuprà enumeratæ, ſiue cum maſculo, ſiue cum fœmina, ſufficiunt ad diuortium. Non eſt tamen reſeruatum. Ità Diana *part.* 2. *tract.* 1. *miſcel. reſol.*29.

101 Quo ſenſu nomine fornicationis intelligitur *Matth.*19. eò quòd diuidant carnem, quam Deus coniunxit. Ità intelligit D.Hieron. *ad* 19. *Matth.* & refertur *in cap. dixit Dominus* 32. *quæſt.*1. Eamque ſententiam, & rationem ſequuntur communiter cum S.Bonauent. *in* 4. *diſt.*31. *quæſt.* 1. *ad* 5. D. Thom. ibi *quæſt. vnic. art.*1. *ad* 4. quos refert Sanchez *lib.*10. *de matrimon. diſp.*4. *num.* 3. Fagundez *in* 6. *præcep. lib.* 6. *capite* 9. *num.*8.

HINC etiam copulæ mulieris cum muliere, vel fœminæ cum viro in præpoſteris, aut cum beſtia, eſſe impropriè ſodomias: eſſet tamen caſus reſeruatus, ſi mulier in vaſe illo ſeminaret, non ſic ſi in naturali. Lege Dianam *part.*7. *tract.*12. *reſol.*13.

POENÆ ſodomiæ ſunt mors in vtroque complice *leg. cùm vir nubit in fœminam*, *Cod. de adulter. ad leg. Iuliam*, ibi armari iura gladio vltori, *& textu* in Authent. *Vt non luxurietur cont. naturam*, §. *propterea.* Si autem effuſio, vel commixtio ſit in manibus, vel ſimili, non eſt hac pœna damnatus, vt docent communiter apud Fagundez *num.* 9. Si verò peracta copula, extrà ſemen effunderet, adhuc occidatur, vt ait Farinacius *quæſt.* 148. mortuo etiam imponitur crematio à Legibus municipialibus.

102 IMPVBERES ligantur quidem reſeruatione delictorum non carnalium, vt homicidij, blaſphemiæ, non verò carnalibus, cum hæc ordinariè non compleant *cap.* 1. *de delict. puer.* & hoc etſi patiatur à pubere, vt ait Baſſæus *num.*21. *v. Luxur.* Vide Dianam *part.*7. *tract.*12. *reſol.*13.

PVBLICANTVR etiam bona, ſed non eſt receptum conſuetudine. Ità Farinacius *quæſt.* 148. Sunt etiam ſodomitæ inteſtabiles. Vide Farinacium *q.*148. Baiardum *addit. ad Iul. Clar.* §. *ſodomia.*

Eſt crimen mixti fori, & poteſt cenſuris puniri etiam laicus.

CLERICVS verò conuictus, beneficio priuatur, deponitur, & in monaſterio detruditur, iuxta *text. cap. de clerici, de exceſſ. Prel.* Imò & degradari, & morti, ac flammis tradi docent Viuianus *opinione* 727. Menoch. *de arbitr. qq. quæſt.*186. Betmon. *de publico concubinatu*, *rubric. de ſodomia*, *num.*29. 103

DVBITANT, an ſit ipſo iure ſuſpenſus. Aſſerunt communiter Legiſtæ vtriuſque iuris, apud Fagundez *num.*17.

OPPOSITA tamen eſt verior. Sic Concilium Later. *extra de exceſſ. Prelat.* dicit: *deiiciantur à clero*, vt refert D.Bonauent. *in Confeſſ. cap.*3. *particula* 5. neque ſuſpenditur iure nouo Pij V. ſed requiritur prius ſententia iudicis; ſola enim pœna excommunicationis ſecum trahit ſuam executionem criminis, vt ipſo facto incurratur abſque vlla ſententia declaratoria criminis, vel facti; reliquæ verò pœnæ requirunt ſententiam. Ità Suarez *Tom.* 5. *de cenſ. diſp.* 30. *ſect.*1. Hieron. Gabriel *conſil.*196. & *conſil.*187. Syluester V. *aſſaſinus*, Fagundez *in* 5. *præcep. Decal. cap.*2. *num.*9. & *in* 6. *præcep. lib.*6. *cap.*9. *num.*18. 104

NOTA verò, Decretum Pij V. includere non quemuis ſodomiticum, ſed exercentem ex vſu, vt notant Nauar. *ſum. cap.*27. *num.* 249. Rodriquez *qq. Regul. lib.*1. *quæſt.* 29. *art.* 12. *argumento*, §. *Illud*, *ff. de adilitio edict.* per quem textum Bartol. *in proœm.* Panormit. *in cap.*1. *de iudic.* dicunt, neque mercatorem, neque artificem, neque citharedum dici, qui ſemel, aut iterum pulſat, aut mercatur, ſed requiri frequentiam, vt opinione vulgi talis habeatur, & hoc ſenſu explicitum ſibi à Datario, nomine Pontificis Maximi, ait Nauarrus: Quare aberrat Farinacius *num.*30. dicens vnico lapſu poſſe tradi, &c. Vbi nota, aliam fuiſſe antea Bullam editam à Pio V. *anno* 1566. vbi non ponit *exercentes*, ſed *perpetrantes*, ſed obſeruo, eſſe verbum frequentatiuum, quod non aduertit Fagundez *n.*20. Deinde dico *anno* 1568. aliam eſſe editam dicentem *exercentes*, quæ temperat præcedentem. 105

ATTAMEN probabilis eſt etiam opinio Farinacij, quia verbum exercendi ſonat committere primo actu, iuxta text. *Item leg. Iulia de adult.* & *Inſtit. tit. de public. iudic.* Deinde quia Epiſcopus Septimacenſis *tract. de diſcept. cap.*33. ait, eumdem Pium V. ita intellexiſſe, vt ex ipſius oraculo accepit. 106

SVBDVBITATIO II.

De BESTIALITATE.

BESTIALITAS definitur à D.Bonauent. locis allatis, ſuperioribus dubit. *Eſt peccatum Luxuriæ commiſſum cum bruto*; vnde grauiſſimum eſt in hoc genere (excipe congreſſum cum dæmonio) Pœnâ mortis hoc crimen vendicatur, & flammatum poſt mortem. 107

DICVNT autem multi, hac pœna damnari, etiamſi non compleuerint effuſione ſeminis. Ità Boer. *deciſ.*316. Roland. *conſil.*7. Clarus §. *fornicatio*, *num.* 22. Menoch. *de arbitrariis quæſt. lib.* 2. *caſu* 186. Petrus Gregorius *ſyntagmate iuris*, *lib.* 36. *cap.*14.

OPPOSITVM tamen exiſtimo verum cum Fagundez, & aliis apud eum *num.* 9. & probat efficaciſſimè ex leg. 1. §. finali, ff. de extraordin. crimin. ibi: *Perfecto flagitio punitur capite*; *imperfecto*, 108

Digitized by Google

cto, *reus in inſulam deportatur*. Hic textus eſt præclarus.

Iure autem Canonico ſeptennium pœnitendi imponitur, vt refert S. Doctor *Confeſſ. cap.* 3. *particula* 46.

Svbdvbitatio III.

De copula cum Dæmone.

109 Omnivm ſceleratiſſimum eſt hoc crimen in hoc genere contra naturam, cùm habeat cum ſpiritu corpus copulam carnalem, & cum corpore tantùm apparenti, non autem vero.

Certvm eſt enim, dæmones non habere corpora connaturalia, alioqui legio non potuiſſet in vno corpore hominis ſtare, vt habetur *Luca* 8. & arguit ibi S.Bonauent. & ſatis dixi *Tract.de Angelis.*

Meritò Innocentius VIII. præcipit fidei Inquiſitoribus, vt in hos animaduertant; habent enim hæc coniunctas etiam alias abominationes Idolatriæ, blaſphemiarum, abuſus ſacrorum, &c. & in ipſo actu venereo eſt vitium ſuperſtitionis, & irreligioſitatis, vt notat Filliucius *Tract.* 30. *in* 8. *precep. Decal. cap.*8. *num.*162.

110 Non negamus tamen, poſſe dæmones ſemen aliunde acceptum infundere, & generationem cauſare, ſed attribuenda eſt homini, vnde ſemen eſt eritum, generatio illa. Sic genitus fuit Merlinus vates in Anglia, vt refert Colleg.Conimbr. *de Gener.lib.*1. *cap.*4. *quæſt.*10. *art.*3. & de Homero refert Plutarch. ex Ariſtotele *lib.*3. *Poret.* & Angel. Politianus *præfat. in Homerum*, & de Luthero refert Genebrardus *lib.*4. *canonic. cap.*9.

Svbdvbitatio IV.

De Pollvtione.

D.Thom. quæſt.154.

111 Notandvm ex D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.*3. §. *Circa tactum*, & *opuſc. de puritate, conſcientiæ, cap.*7. & 8. pollutionem variis modis, & variis è cauſis poſſe euenire. Ea enim vel in ſomno, vel in vigilia euenire poteſt voluntariè, quæ definitur: *Voluntaria ſeminis effuſio.*

Noctvrna, ſeu in ſomno, aliquando tota eſt in ſomno, & tunc non eſt peccatum, quia non eſt voluntaria. Ità S.Doctor *locis adductis*, D.Thom. *art.*5. Caietan. *ibi*, Nauar. *cap.*16. Tolet. *lib.*5. *ſummæ*, *cap.*13. Azor. *tom.*3. *cap.*24. *quæſito* 1. Fagundez *in* 6. *præcept. lib.*6. *cap.*9. *num.*17. Hoc autem intelligitur, dummodò in vigilia antè non fuerit procurata; vel in eadem vigilia conſentias.

Aliqvando partim eſt in ſomno, partim in vigilia, vt ſi commotio carnis, & deciſio ſeminis contingat in ſomno: effuſio verò ſeminis in vigilia, in qua habeas plenam poteſtatem cohibendi, vel ſemiplenam.

Si contingat commotio, & deciſio in ſomnis, & effuſio in vigilia ſemiplena, nullum eſt peccatum.

112 Qvæstio eſt autem, an, ſi accidat effuſio in plena vigilia, ſit culpabilis.

Prima opinio eſt eſſe mortale, eam non reprimere. Ità Tolet. *lib.*5. *cap.*13.

Secvnda ſententia eſt nullum eſſe peccatum, ſed ſatis eſſe, non complacere. Ità Sà *verb. Luxuria*, Filliucius *tom.*2. *tract.*30. *in* 6. *precep. cap.*8. Nauar. *ſum. cap.*16. Graff. *lib.*2. *deciſ. cap.*81. *num.*14. Azor *tom.*3. *cap.*24. Cordub. *quæſt.*23. Soto *in* 4. *diſt.*12. *quæſt.*1. *art.*2. Sanchez *lib.*9. *de matrim. diſp.*17. Fagundez *in* 6. *præcep. lib.*6. *cap.*9. cum D. Bonauent. *locis citatis.*

Ratio mea eſt, quia ſemen deciſum naturaliter, ac neceſſariò defertur extra. Siue enim generetur ſemen in teſticulorum vaſculis, vt docent eruditi, Veſſalius, & Bartolinus, quod ego aſſero; nam ſæpe obſeruatum eſt in cadaueribus, vt ſcribit Dodoneus *obſeru.*39. Hoſmannus *de gener. cap.*18. Carpus Riolanus apud Bartolinum *lib.* 1. *de infirmo ventre, cap.*22. ſiue non generetur in eis, vt volunt Fallopius, Cabrolius, Poſthius, Caſp. Hoſmannus, Cæſar Cremoninus. Adr. Spigelius, Regius, & alij apud Bartolinum; certè ſunt Seminis vaſa, incipientia à teſtibus, deſinentia ad radicem penis, quò deferunt, & impetu eiaculantur ſemen, in teſtibus confectum, vel ſuprà in vaſis ſpermaticis elaboratum. Quare poteſt quidem ad tempus reprimere aliquando, ſed tamen ſemen procul dubio tandem prodibit. 113

Potest verò, etiam in ſomno eueniens, eſſe culpata in cauſa. Primo in deſiderio ad voluptatem, ſecundò in procuratione, tertiò non remouendo cauſam præuiſam.

Qværitvr, an liceat pollutionem optare in ſomno ad ſanitatem, vel libidinis moderamen. 114

Negant Valentia *diſput.*9. *quæſt.*3. *puncto* 3. Sot. 4. *diſt.*12. *quæſt.*1. *art.*7. Lopez *part.*1. *cap.*74. Syluius 2.2. *quæſt.*154. *art.*5. alioqui liceret eam procurare.

Concedvnt optare, etſi non procurare liceat: ſic enim licet optare mortem Regis tuinoſi, ſed abſit procurare, Saytus *lib.*8.*cap.*5. Nauar. *ſum.cap.*16. Angelus, & Syluester V. *Pollu.* Sa V. *Luxur.* Toletus *lib.*5. *cap.*13. D. Anton. 2. *part. tit.*6. *cap.*6. Vaſquez 1. 2. *diſp.* 115. *cap.*3. Sanchez *ſum. cap.*2. Filliucius *tom.*2. *tract.* 30. *cap.* 8. *num.* 144. Fagundez *cap.* 9. *num.*31. Baſſæus V. *Luxur.num.*14. cum D.Bonauent. *locis citatis.*

Ea de cauſa licet gaudere, vt docent Diana *part.*3. *tract.*5. *miſc. Reſol.* 21. & 87. Sanchez *ſelect. diſp.*21.*num.*35. Tannet. *prima ſecundæ, diſp.*4.*quæſt.*8. *num.*145. Fernand. *part.*4. *cap.*2. §. 4. Cruz *part.* 1. *præcep.*6. *art.*8. *dub.*10.

Procvrare verò eſt ſemper lethale, vt docent cum S.Bonauent. apud Sanchez *lib.*9. *de matrim. diſp.*17. *num.*16. Fagundez *num.*31. qui multas diſparitatis adducit rationes, non admodum vrgentes. Si enim licet ad vitam recidere membrum; cur non ſperma, ferè excrementum? Dicere enim, membra deſtinata primò ad conſeruationem indiuidui, ideo ea licere exponere ad vitam; non autem ſemen, quod ad ſpeciem propagandam ordinatur; hoc inquam leue eſt, etſi communiter adducatur, quia etiam teſticuli ordinantur ad ſpeciem, & propiùs ipſe embryo inanimis, & tamen hæc licet ad ſalutem indiuidui auellere. 115

Optima eſt ratio D.Bonauent. *in Diæta, tit.*1. *cap. vlt.* qua vtuntur Sanchez *de Matrim. loco cit.* nam effuſio ſeminis nimia voluptate rationem obruit, voluntatemque in deplorandam redigit ſeruitutem. Quare eam tantùm conceſſit natura ad generationem; at verò mutilationem membrorum dolore compenſatam, non proſequitur homo. Eandem rationem affert Fagundez *num.*33. cum Toſtato *quæſt.* 184. *in cap.*5. *Matth.* ad ea verba: *Expedit tibi, vt perdat vnum* 116

Digitized by Google

membrorum, quam totum corpus mittat in gehennam, quem locum ad hæc conuertit S.Doctor *loc.cit.* Hanc rationem indicat S. Bonauent. etiam *in* 4. *d.*31. *art.*2. *quæſt.*3.

Quoad pollutionem præuiſam, in ſomnis euenientem.

117 Eſt opinio multorum, te teneri ſub mortali vitare cauſas, è quibus ſcis euenturam pollutionem, vel moraliter noſti, puta comedere tales cibos, tali ſitu decumbere, ſi tamen non ſis moraliter certus, eſſe tantùm veniale. Ità Tolet. *lib.*5.*cap.*13. Syluest.*verb. pollutio*, Leſſ. *tom.*1.*lib.*4.*cap.*3.*d.*14. Sotus 4.*diſt.*12. *quæſt.*1.*art.*7. Fagundez *in* 6.*præc.lib.*6.*cap.*9.*num.*34. Apponunt conditionem ad mortale, ſi facilè poteſt vitare, puta alios cibos adhibendo, &c.

118 Enim verò Diana *p.p.Tract.de circumſtan.aggrau. reſol.*65. exiſtimat, pollutionem præuiſam, ſed non intentam, nedum in cibis, & comeſtione ordinaria, ſed mortaliter lethifera, puta ebrietate, non eſſe mortalem. Adducit Villalob. *tom.*2. *tract.*40.*d.*16. Vaſq. *prima* 2. *d.*115. *cap.*3. Sanchez *de matrim. tom.*3. *l.*9. *d.*45. *num.*17. Granado 3.*part.*2.*controu.*6. *tract.*4.*d.*6. Sancium *ſel. d.*21. *num.*15. & *d.*23. *num.*29. qui amplius addit, nullam dari cauſam ex ſe efficacem ad polluendum in ſomnis, ſiue aſpectus, ſiue tactus ſint fœdi; nam ſi non cauſant, dum ſunt præſentes; multò minus abſentes. Itaque nulla cauſa confitenda, niſi ex intentione volendi eam pollutionem data ſit, tunc verò confitendam ſolam intentionem, non verò pollutionem. Hanc doctrinam laudat Baſſæus *V. Luxur. num.* 15. etſi addat è Sanchez *lib.* 9. *d.*45.*num.*30. confitendam etiam ipſam pollutionem. Adducit etiam Vaſquez *prima* 2. *d.*125.

119 Hæc Sancij doctrina mihi fœtet, nimis enim praxi è confeſſione accepta à confeſſariis ſæcularium, quos ego conſului, repugnat: Cur verò obiecta illa materialiter abſentia plus agant in ſomnis, eſt, quia vbicumque cum moueant intentionaliter ſpecies illæ agitatæ in quiete aliorum ſenſuum, ſunt fortiores virtute ibi vnita, & quodammodo reflexa.

Dicam tamen cum Diana, pollutionem præuiſam, ſed non intentam ex actionibus peccaminoſis tantum venialiter in genere luxuriæ, non eſſe mortalem. Allegat Suarez, Henriquez, Sanchez, Villalob, Leſſ. & alios, quos affert Tanner. 2.*part. d.*4.*quæſt.*8. *dub.*6.*num.*123. quorum ſententiam probabilem cenſet *num.*126.

120 Ex his ait etiam Sancius *num.*12. non teneri aliter in lecto accubare, etiamſi commodè poſſit: Et *num.*18. non teneri deſerere lectum, etiamſi cum alteratione verendorum ſentiat delectationem. Eum refert Diana *p. p. Tract.*16. *reſol. vlt.*

Multi dicunt, licere procurare expulſionem ſeminis corrupti confricatione, etiam ſi per accidens ſequatur ſeminis veri emiſſio. Ità Sanchez, & Villalobus. Sed hic *in quinta editione* id expunxit; ille retractauit, quia verè eſt falſa opinio, etſi eam ſequatur Bonacina *de matrim. quæſt.*4. *p.*10. *num.*12.

121 Licebit ſanè Chirurgo verenda contrectare infirmi cum periculo pollutionis, curationis cauſa. Ità Vaſquez *prima* 2. *Tom.*1.*d.*115.*num.*9. Leſſ. *lib.*4. *cap.*3. *d.*14. Ioan. de la Cruz *in direct.præc.*6. *d.*9. & alij apud Dianam.

Sic neque curſor cogetur pedeſter incedere, etſi expertus ſit ſe pollutionem pati equitando. Ità multi, quibus ſubſcribit Diana.

Multò minus erit peccatum non relinquere officia grauia, è quibus pollutio ſequitur, vt confeſſionum, ſtudiorum, ſcholarum. Id fatetur etiam Fagundez *num.* 35. alios adducens.

Eſt etiam pollutio procurata, in vigilia eueniens, 122
quæ dicitur mollities, & eſt graue piaculum, vt habetur *prima Cor.*6. Ideò de iſtis dicitur: *Molles regnum Dei non poſſidebunt.*

Eſt enim contra naturæ ordinem ſpecialem, vt notat D. Bonauent. *locis* ſuprà *adductis.*

Ideò grauiſſimè peccant Medici hanc ſuadentes infirmis, aut medicinis prouocantes, vt notat Fagundez; neque excuſantur à mortali, qui eis obediunt. Ità docent Tolet. *lib.*5. *cap.*13. Leſſius *lib.*4. *cap.*3. *d.*14. *num.* 94. & alij apud Fagundez. Poteſt autem prouocari per ſe, vel cum alio, quæ ſunt in confeſſione exprimenda, vt docet D. Bonauent. *Speculo, cap.*3. & alij.

Procurare magnam genitalium ſpirituum motio- 123
nem, lethale eſt; noſcitur verò magna, ſi grauitèr rationem turbet, vt ait cum Sanch. Baſſæus *num.*19. ſecus ait, vbi leuis diſtillatio, & ſpirituum commotio procuretur ratione paruitatis materiæ ceſſante, pollutionis periculo, & adducit Sanch. *de matr.* & Bonacinam: Sed paruitatem materiæ non admiſi, *quæſt.*3. *diſp.* 1.

Dubitatio IX.

De Luxuria coniugum.

Svppono, vſum connubij ad prolem eſſe lici- 124
tum. Similiter ad periculum vitandum incontinentiæ, vt docet D. Bonauent. *in* 4. *d.* 31. *art.* 2. Ratio primi eſt, quia ille eſt finis primus inſtitutionis matrimonij. Inſtitutio autem eſt à Deo, vt dicitur *Geneſ.*1. & 8. *Matth.*19. *Ioan.* 2.

Altera verò conceditur 1. Cor. 7. *Iterum reuertimini in idipſum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam veſtram.* Ità docent Rebell. 2. *part. de oblig. iuſt. lib.*3. *de imped. matrim. quæſt.*19. Caiet. *ſum.verb. matrimonij vſus*, Sotus 4 *d.*32. *art.*4. Fagundez *lib.*6. *cap.*3. Diana *p.* 2. *Tract.* 4. *reſol.*115. cum aliis; aut ad ſummum eſt veniale, vt aſſerit D.Bonauent.*quæſt.*2. cum aliis apud Sanchez *Tom.*3. *de matrim. lib.*9. *d.*11. Licitè etiam poteſt vti quis coniugio ad ſanitatem. Ità Rebell. *ſect.*1. Caiet. *tom.* 1. *opuſc. tract.*12. *quæſt.* 3. Henriquez *lib.*11. *de matrim. cap.* 17. *num.* 7. & alij apud Dianam *reſol.*118.

Svppono etiam, copulam coniugum è ſola 125
delectatione eſſe venialem. Ità D. Bonauent. *quæſt.*3. ex D. Auguſtino *lib.* 1. *de nupt. cap.* 15. & *de bono coniug. cap.*6. & 7. Rebell. *loc.cit.* Fagundez *num.*5. Caiet. *verb. matrimonij vſus*; & hanc vocat S.Doctor deordinationem quoad cauſam finalem. Ratio eſt, quia matrimonium cohoneſtat copulam, habet tamen aliquam deordinationem. Multi tamen cum Diana *p.* 2. *Tract.*4. *reſol.*116. eam excuſant etiam à veniali.

Addit verò S. Doctor ibi, & *in ſpeculo animæ, cap.*3. quem alij ſequuntur; ſi ex tali concupiſcentia feratur in coniugem affectu meretricio, ità vt vellet, etiamſi non eſſet vxor, vel in actu aliam imaginaretur, eſſe lethale, & teneri dicere conditionem eius, quam imaginatur, ſi eſt ſacra, vel coniugata, vel coniuncta, aut virgo. Sed de his *Tract. de matrimonio* agendum.

Addit S.Doctor *in ſpeculo animæ*, poſſe in actu coniugali accedere deordinationem in modo, in tempore, &c.

Quoad modum, certum eſt eſſe grauiſſimum pec- 126
catum, ſi polluat Sodomiticè vxorem, vt notat D.Bonau.

Digitized by Google

D. Bonauent. hîc, D.Thom. *quæſt.* 154. *art.* 1. vel inter crura, vel aliter ſemen effundendo extra vas naturale, vt ait D. Bonauent. & communiter apud Sanchez *lib. 9. de debit. coniugali*, *d.* 27. Ratio eſt, quia aduerſatur ordini non ſolùm generali, ſed ſpeciali naturæ, vt arguit S. Doctor *in compend. Theol. verit. lib. 3. cap. 21.* & cum eo Fagundez *lib. 6. cap. 3. num.* 17. Intellige tamen, ſi aduertenter fiat, vt notat Fagundez *num.* 20.

127 Qværvnt autem, an vir incipiens cum vxore copulam Sodomiticè, vt eam perficiat in vaſe debito, lætaliter peccet.

Prima opinio eſt, non eſſe mortale, ſi abſit periculum pollutionis. Ita Nauarr. *lib. 5. conſil. tit. de pæn. & remiſſ. num.* 7. Ouand. 4. *d.* 31. *quæſt. vnic.* Angel. *V. debitum* 25. Zerola *in praxi pæn. cap.* 12. *quæſt.* 25. Graff. *tom. 1. lib. 5. de adult. conſ.* 3. Gambacurt. *de caſib. reſer. caſu* 2. Zanard. *in direct. part. 1. Tract. de matrim. cap.* 4. §. 10.

Sed non licere, docent Bonacina *de matrimon. quæſt. 4. punct. 11. num.* 12. Sanchez *lib. 9. d.* 17. Rodrig. *ſum. tom. 3. cap.* 88. Baſil. Ponc. *de matrim. lib. 10. cap.* 11. quos refert Diana *p. p. Tract. 17. reſol.* 37. Addo Fagund. *in 6. præc. lib. 6. cap. 3. num.* 18. qui hoc vocat abſurdum concedere. Et ſubſcribo: Eſt enim actus ille, ad vas illud non ordinatus à natura, ſed inchoatiuus abominationis execrandæ, atque adeò ad eam reducitur. Si autem digitos in vas fœminæ immittat, aut membrum in os eius, negant eſſe peccatum mortale. Sanchez *de matrim. tom. 3. lib. 9. d. 17. num.* 5. Diana *loc. cit.* ſed Fagund. *loc. cit. num.* 19. ait eſſe mortale, ſicut etiam membrum circa vas præpoſterum perfricare. Diana *part. 3. Tract. 4. reſol.* 204. hoc damnat cum Poncio, & meritò, non enim vllam ordinationem habere valent, ſed brutalia ſunt.

Qværvnt adhuc, an ſeminante viro, & membrum extrahente, liceat vxori, grauiter excitatæ, ſe tactibus prouocare.

128 Licere aiunt Sanchez *num.* 12. Fagundez *num.* 21. & alij plurimi apud Dianam *p. p. tract. 17. reſol.* 38. qui tamen cum Rodriguez *ſumm. part. 3. cap.* 88. damnat talem actum.

Mihi prior ſententia probabilior videtur. Ratio eſt, quia eſt conſummatio copulæ coniugalis, ad generationem. Semen enim mulieris, eſto non neceſſarium, ſecundùm mult. tamen valde confert ad generationem, vt probat Sanchez *num.* 8.

129 Quoad ſitus variationem, puta ſi fœmina ſit incuba, probabilius eſt non eſſe mortiferum; matrix enim fœminæ habit vim attractiuam, & retentiuam ſeminis virilis, ſicut ſtomachus cibi. Ità Sanchez *lib. 9. de matrim. d.* 16. Nauarr. *man. cap. 16 num.* 42. Rodrig. *tom. 1. ſum. cap.* 143. Fagundez *in 6. præc. lib. 6. cap.* 3. Diana *p. p. Tract. de circumſt. aggr. reſol.* 35. & alij apud iſtos. Idem dicunt ſi copula habeatur præpoſterè, vel ſedendo, vel à latere, niſi tamen adſit periculum effundendi ſemen extra vas debitum.

Qvod ſi in modo extraordinario coeundi aliquam ſeminis quantitatem extra vas emittat, & pertæſus liberorum, in fine copulæ totum ſemen extra vas effundat.

130 Respondetvr effuſionem totius ſeminis extrà, eſſe lethiferum, nec poſſe vxorem, id ſcientem, debitum reddere. Quidquid dicat Baſilius Poncius *de matrim. lib. 19. cap.* 11. apud Dianam *p. p. Tract. 15. reſol.* 54.

Ita quoties lethaliter vult copulam maritus exercere, non tenetur, nec poteſt vxor reddere, vt notat Sanchez *lib. 9. d. 16. num.* 8. quando verò eſt veniale, probabile eſt, teneri reddere. Ità Sanchez *loc. cit.* Petrus Soto *de matrim. lect.* 16. Caiet. 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 1. Fagundez *num.* 27. Henriquez *lib* 11. *cap. 16. num. 6. in gloſſ. litt.* O. Diana *p. p. Tract. de circumſt. aggrau. reſol.* 35. & alij cum D. Bonauent. *in 4. d. 32. dub.* 4.

An verò ad menſtruatam accedere ſit lethale.

Prima opinio eſt, eſſe mortale, & olim pœna 131
mortis puniebatur *Leuit.* 18. vt notat S. Bonauent. *loc. cit.* vbi obſeruat pœnam iniunctam eſſe marito petenti, vel etiam vxori, ſi ipſa ſit petens, debet tamen reddere petenti, ſi aliter non poteſt, quia tenetur reddere ſuum marito.

Concludit autem ex dictis *art. 3. quæſt.* 1. quod ſi tempus menſtruorum eſt ſecundùm naturam ordinarius ſemel in menſe, non debet petere, quia habet tempus attendendi generationi, ita vt abſque periculo monſtroſitatis, vel morbi elephantiaci, vt admonet D. Hieronymus apud S. Doctorem, naſcatur proles.

Tunc autem ſi violenter reddit, excuſatur vxor, ſi verò ſcienter petit, & reddit libenter, peccat; nam vir illo tempore non habet poteſtatem in corpus mulieris. Si autem eſt morbus continuus, omnes cum S. Doctore concedunt, licitum eſſe petere, alioqui cogerentur diu carere iure ſuo, neque tunc naſceretur proles monſtroſa, etſi huiuſce rei periculum eſſet, meliùs ſic eſſet, eam eſſe, quàm non eſſe. Ità Nauar. *man. cap. 16. num.* 32. & alij apud Fagundez *num.* 28.

Aliqvi tamen dicunt, ſolùm veniale eſſe pete- 132
re tempore menſtruorum ordinariorum. Eam communem ſententiam ait Fagundez *num.* 29. Sed hæc *in Tract. de matrimonio* diſſeram. Sic & dicitur de peccato accedentis ad grauidam, cum periculo abortus.

Remanet videndum, an ratione temporis ſacri ſint copulæ illicitæ.

Primò, quando ſumenda eſt ſanctiſſima Euchariſtia, veniale aſſeritur communiter apud Sanchez *lib. 9. de matrimonio*, *d.* 13. Fagund. *cap. 4. num.* 51. cum D. Bonauent. *in ſpeculo animæ*, *cap.* 3.

Alii verò nec veniale eſſe dicunt, eos refert Fagundez, *loc. cit.*

In ſolemnioribus verò primariis feſtis, veniale cenſet S. Doctor *loc. cit.* & *in compend. Theol. verit. lib. 3. cap.* 21. docet eſſe peccatum, ſi fiat ex mero impetu libidinis.

In Confeſſionali verò *cap. 2. particula* 14. refert 133
verba Alenſis, qui ait, copulam coniugalem ex impetuoſitate meta eſſe quinque modis mortiferam. Primus eſt cauſa ſatiandæ libidinis per meretricias blanditias: Secundus, quando fit contra naturalem vſum: Tertius, cùm fit tempore prohibito: Quartus, in loco prohibito: Quintus, cùm acceditur ad menſtruatam. Sed aliis locis adductis, & ibi etiam ante hæc verba, intelligit has circumſtantias loci, & temporis eſſe mortales, ſi impetus libidinis ſit grauis, præferens delectationem Deo.

De cætero exiſtimat, non eſſe mortale, vt retuli, 134
& eſt communis ſententia quoad tempus; quoad locum verò ſatis dixi cum *de Sacrilegio* actum eſt.

Svnt etiam aliqua præparatoria ad copulam. Et quidem quærunt: an peccent mortifere coniuges tangentes ſe inuicem, & oſculantes pudenda ob ſolam voluptatem.

Asservnt multi. Ità Palud. 4. *d. 31. quæſt. 3. art.* 2. Syluest. *V. debit. coniug. quæſt.* 7. Rodrig. *tom. 1. cap.* 129. Sed dicam cum Diana 3. *part. tract. 4. reſol.* 215. Væ, væ coniugatis, ſi hæc opinio eſſet vera. Ideò contrariam ſententiam aſtruit cum Zanardo *de Sacram. matrim. cap.* 41. Syluius 2. 2. *quæſt. 154. art. 4. concl.* 61. Filliuc. *tomo 2. tract. 30. cap. 10. num.* 195.

Salas

Digitized by Google

135 Salas *prim. 2. tom. 2. quæſt. 74. tract. 13. diſp. 6. d. 26. num.* 169. Granado *prima 2. contrav. 6. tract. 4. d. 7.* Addit Diana, hos grauiter eſſe increpandos.* Subſcribit Fagundez *in 6. prec. lib. 6. cap. 3. num.* 37. qui dicit eſſe venialia: Cum hac tamen conditione, niſi ſit periculum pollutionis; tunc enim actus illi eſſent lethales.

DVBITATIO X.

De RAPTV.

136 LOQVOR de raptu, vt eſt ſpecies Luxuriæ.

DEFINITVR attento ſolo iure Canonico: *Eſt violenta abductio, ſeu traductio fœminæ, vel perſonæ honeſtæ de loco ad locum, cauſa libidinis.* Sic definitur etiam à D. Bonauent. *in ſpec. animæ, cap.* 3. Tria ergo exiguntur ad raptum. Primò abductio: Secundò violentia: Tertiò, vt fiat cauſa libidinis.

ITAQVE hæc abductio debet eſſe de loco ad locum, cauſa rapiendi, nam ſi abducas ex loco publico aperto, & abducat per aliquos paſſus in locum ſecretum, vt commodius peccet cum ea, erit ſtuprum. Ità Clarus *lib. 5. ſent. §. Raptus:* & Bertran. *lib. 6. conſil.* 39. Fagund. *lib. 6. cap.* 10. *num.* 1.

AD ſubeundas pœnas Concil. Tridentini *ſeſſ.* 24. *cap.* 6. notat Sanchez *lib. 7. de matrimonio d.* 13. *num.* 7. non eſſe neceſſarium perducere raptam fœminam ad deſtinatum locum, ſed ſtatim incurri, ac rapta fuit.

137 DICITVR *violenta*, id eſt iniurioſa vel ipſi fœminæ tantùm, vel parentibus illius, & tutoribus, vel iis, qui loco parentum ſuccedunt, vel ſponſo, aut marito, ſi ſponſata ſit, vel coniugata. Ita Tolet. *lib. 7. cap.* 17. Fagundez *num.* 3. erit autem iniurioſa, & inuoluntaria non ſolùm ſi vi fiat, ſed etiam ſi dolo, vel fraude; hæc enim violentiæ æquiualent, *Leg. vn. §. ſiquidem, verſ. pœnas autem. Leg. de raptu virginum.* Ità communiter Doctores cum Sanchez *lib. 7. de matrim. d.* 12. Similiter ſi promiſſionibus fictis eam abducas. Ità Sanchez *loc. citat. num.* 6. Fagundez *num.* 3.

QVOD ſi conueniſti cum ea, erit raptus ſolùm reſpectu parentum, non reſpectu illius. Et ità ſi eſt ſui iuris, non erit raptus. Ità Sanch. *num.* 10. Clarus *lib. 5. ſent. §. raptus.*

138 DICITVR *cauſa libidinis.* Aduerte autem ius ciuile imponere, pœnas raptui facto cauſa libidinis, & matrimonij; ſed, an Tridentinum ob ſolam libertatem matrimonij, probabilius videtur. Vide Sanch. *lib. 7. de matrim. d.* 13. Farinac. *tom. 4. quæſt.* 145. Salſedum ad practicam Bernardi, Diaz *cap.* 78. Rodrig. *tom. 2. ſum. cap.* 213. Fagund. *lib. 6. cap. 10. num.* 4. Quare ſi quis libidinis cauſa rapuit virginem, validè poteſt contrahere, ratione Concil. Trid. vt docent multi cum Diana *p. 3. tract. 4. reſol.* 261. Sanchez *tom. 2. lib. 7. diſp.* 13.

HINC habes, Concilium punire quemcumque raptum mulieris, etiam inhoneſtæ, licèt ad matrimonium ordinetur talis raptus.

139 IVS verò ciuile, ſolius honeſtæ raptum, punit pœnâ ordinariâ, ſi tamen meretrix ſit coniugata, & illa, & maritus renitantur, punitur raptus pœnâ ordinariâ mortis. Ità Farinac. *num.* 177. Sanchez *lib. 7. de matrim. d. 12. num.* 23. Pœna ordinaria raptus eſt mortis *leg. 1. C. de raptu virginis*; eadem pœna imponitur complicibus, adiuuantibus, &c. Similiter publicantur bona. Vide Farinac. *quæſt. cit. num.* 7.

IVRE verò Canonico excommunicantur, *can. ſi quis virginem*, q. 2. ibi: *Si quis virginem, vel viduam, niſi deſponſauerit, rapuerit, cum ſibi fauentibus; anathema ſit*: vbi non imponitur excommunicatio ipſo facto, ſed inferenda, vt doctè notant Sanchez *lib. 7. de matrim. d. 17. num.* 2. Syluestr. *verb. luxur. quæſt.* 6. & alij cum Fagundez *lib. 6. cap. 10. num.* 11.

RATIO eſt, quia verba: *Anathema ſit, ſit excommunicatus*, nunquam important latam ſententiam, ſed inferendam, niſi in materia hæreſis, & in definitionibus fidei in Conciliis, quia ibi ex aliis textibus colligitur imponi per hæc verba: *Excommunicatio ipſo facto*, vt probat Sanchez *num.* 2.

DE iure Canonico Concil. Trid. *ſeſſ. 24. de refor. cap.* 6. puniuntur raptores, & eorum auxiliatores, fautoreſque excommunicatione ipſo facto, & iure, & infamia perpetua, & inhabilitantur ad contrahendum validè cum rapta, quamdiù ipſa ſub eorum fuerit poteſtate, & in loco libero non fuerit conſtituta. Inſuper incapaces declarat omnis dignitatis. 140

ITAQVE corripit ius: *Si quis virginem*; nam imponit excommunicationem ipſo facto, & inualidat matrimonium, quod ibi erat validum.

POTEST eſſe, vt mulier virum rapiat, ſed hic raptus pœnæ arbitrariæ iudicis ſubiacet, vt monet Clarus *lib. 5. ſent. §. Raptus.* Sanchez *lib. 7. de matrim. d. 12. num.* 25. Hoc enim cum rariſſimum contingat, non eſt à legibus terminatum, quæ de caſibus ordinariis tantùm prouident, non autem rariſſimis. Si verò mulier ad libidinem aliam rapiat, puniendam pœnâ iuris ordinariâ docent multi apud Fagundez *num.* 8. ſed alij arbitrariam decernunt.

SI verò quis puerum rapiat ad libidinem, proculdubio pœnâ mortis eſt plectendus. Ità Clar. *num.* 32. Farra *quæſt.* 145. Fagundez *num.* 9. & alij apud iſtos.

QVÆRES, an ſit raptus, ſi fœmina rapta conſentiat; parentes renuant; vel è contra. 141

RESPONDETVR breuiter, eſſe raptum vtrinque, ſi fæmina ſit ſub poteſtate aliena, & aſſentiatur, vel ſi parentes aſſentiantur, & ipſa renuat. Vide Fagund. *cap.* 11. Attamen ſi ipſa aſſentitur, erit validum matrimonium, vt ait Diana cum Sanch. ſuprà Filliuc. *tom. 1. Tract. 10. part. 2. cap. 8. num.* 265.

PVNIENDVS autem non erit raptor pœnis Concil. Trid. in toto rigore, ſi fœmina conſentiat, parentibus ignorantibus, in quorum poteſtate eſt: Ratio eſt, quia eſt domina ſui corporis. Ità Sanchez *lib. 7. de matrim. d. 13. num.* 13. Farinacius *num.* 124. *quæſt. cit.* 142

Si verò parentes renuunt, communiter docent puniendum toto rigore: At Sanchez *num.* 13. id negat ſolus.

QVÆSTIO IV.

De INCONTINENTIA.

{ D. Thom. quæſt. 158.

INCONTINENTIA vniuerſalis quidem ad omnia vitia extenditur; attamen ſpeciale eſt vitium oppoſitum Temperantiæ, eius nempe parti potentiali, quæ eſt continentia, & quæ in frænandis paſſionibus, ne irruant, opponitur. 143

HINC incontinentia hoc ſenſu in paſſionum infræni lapſu conſiſtit, & ideò magis peccare intemperantem, quàm incontinentem, ait Ariſtoteles 7. *Eth. cap.* 8.

Digitized by Google

*cap.*8. D.Thom. *art.*3. nam intemperans peccat ex habitu; ſed incontinens ex paſſione.

Tvrpior autem eſt incontinentia concupiſcentiæ, quàm iræ. Primò, quia concupiſcentiæ motus eſt totus ſecundùm ſenſum; at motus iræ participat aliqualiter rationem. Secundò, quia motus
144 iræ magis ſequitur corporis complexionem propter velocitatem motus choleræ, quæ tendit ad iram, vnde frequentius ex iracundis naſcuntur iracundi, quàm ex concupiſcentibus concupiſcentes. Tertiò, quia quærit manifeſtè operari; ſed concupiſcentia quærit latebras. Quartò, quia concupiſcentia delectabiliter operatur; ſed iratus quaſi ex quadam triſtitia. Ità S.Thom. *art.*4. ex Ariſtotele 7.*Eth. cap.*6. D. Bonau. *p.p.Centil.ſect.*18. ponit incontinentiam filiam inanis gloriæ, eamque ſic deſcribit: *Incontinentia eſt voluntas per conformationem ſui ab his, qui mali ſunt, laudari appetens.*

QVÆSTIO V.

De Iracvndia.

145 Ira ſic deſcribitur à D.Bonauent. *in* 3. *loco citando, p. p. Centil. ſect.*20. & *in Declaratorio terminorum Theol.* ex Caſſiodoro: *Ira eſt animi motus concitatus, ad pœnam prouocans inferendam.* E Rabbano: *Ira eſt omnis malus motus ad nocendum.* Ex Auguſtino: *Ira eſt triſtitia ex impotentia vlciſcendi.* E Damaſceno, lib. 2. fid. cap. 16. *Ira eſt feruor eius, qui circa cor eſt, ſanguinis ex euaporatione fellis, vel returbatione fiens.* Ex eodem: *Ira eſt, id quod eſt audax mentis vindex læſæ concupiſcentiæ.* Ex eodem: *Ira eſt deſiderium repunitionis.* Ex Ariſtotele, 2. Reth. lib. 2. cap. 2. *Ira eſt appetitus contrary doloris, propter apparentem examinationem: & appetitus afferendi dolorem ſibi aduerſanti, propter illatam iniuriam apparentem: quæ quodammodo examinat, per hoc, quod debito ordine hominem quantum ad iudicium animæ priuat.*

146 Ex aliquibus harum deſcriptionibus colligitur, poſſe eſſe iram abſque peccato, ſed ſecundùm rationem, vt docet D.Thom. *quæſt.*156. *art.*2. Probatur ex illo Pſal. 4. *Iraſcimini, & nolite peccare:* Quidquid Caſſianus *lib. de Inſtit. Relig. cap.* 6. & alij dixerint.

Probatvr à D. Bonauent. *in* 3.*d.*15.*quæſt.vlt.* quia Zelus ſanctus vindictæ eſt cum ira, hic autem poteſt eſſe in Sanctis, & fuit in Chriſto *Marci* 11. *Lucæ* 19. cùm eiecit ementes, & vendentes de templo. Hæc dicitur ira per Zelum ſecundùm ordinem rationis, vt ait etiam D.Thomas.

Secvndò, deteſtari malum, & iraſci malo, ſunt idem; vtrumque autem bonum eſt.

Tertiò, quia iraſcibilis potentia eſt à Deo data ad iraſcendum: Ergo bona.

147 Hinc concludit, Iram eſſe poſſe bonam, prout dicit affectum deteſtationis, & potuiſſe reperiri in Adam in ſtatu innocentiæ. Et ſi addatur etiam perturbatio ſenſus, potuiſſe eſſe, & fuiſſe in Chriſto, ſine tamen perturbatione mentis. Sic dicitur: *Infremuit ſpiritu, & turbauit ſe ipſum,* Ioan. 11. Reperitur etiam in iuſtis cum aliqua perturbatione mentis per Zelum; de quibus ait D.Gregor. lib.5. moral.cap.35. & lib.1. cap.31. *Vnde mens perturbata proficit, vt clareſcat, ſicut oculus per collyrium immiſſum, ad tempus turbatur, vt poſtmodum clarior efficiatur.*

Enim verò perturbatio à ratione deuia tendens ad vltionem, eſt vitium.

Assero igitur, hanc iram eſſe vitium oppoſi- 148
tum manſuetudini. Ità S. Bonauent. *ll. cc.*

Probatvr Iob 5. *Virum ſtultum interficit Iracundia*, vbi D. Gregor. lib. 5. moral. cap. 35. *Ira per vitium oculum mentis excæcat, ira per Zelum turbat.* ſic definitur à Damaſceno: *Vindex læſæ concupiſcentiæ.*

Ostendit autem S. Doctor *loc. cit. Centil.* cur opponatur manſuetudini; nam manſuetus, neque vult incipere perturbari ad iracundiam immoderatè. Differre autem Iram vitium, ab ira per Zelum ratione materiæ oſtendit; ſunt enim circa eandem materiam, ſcilicet circa perſonam, quam vtraque cupit puniri, ſed ira vitium vult, vt perſona puniatur, vt ſic ſatietur vindicta perſonæ. Ira per Zelum appetit vindictam in perſona, vt deſtruatur vitium in perſona. Opponi etiam patientiæ, ait, ratione finis, quia patientia extinguit iram, ne procedat; nam, *qui patiens eſt, iras mitigat ſuſcitatas*, vt teſtatur Salomon. *Prouerb.*15.

Hinc apparet inordinatio iræ ex vindicta, quam 149
appetit, non ſecundùm rationem, quia vult punitionem ad deſtructionem perſonæ, & ideò vel quam non meruit, vel ſupra meritum, vel non ſecundùm ordinem rectum, & non ſecundùm debitum finem, qui eſt conſeruatio iuſtitiæ, & correctio culpæ; ſicuti è contra, Zelus ordinatè appetit.

Secvndvm, in quo dignoſcitur ira, vitium eſt, quia interius, & ſæpè etiam extra immoderatè feruеſcit. Hinc enim enaſcitur veluti ſpecies Iræ ex Damaſcen. *lib.* 2. *de fide ort. cap.* 16. Fellea paſſio, quæ eſt ſubitus animi motus, impatiens læſionis, & accidit ex parte corporis, ex commotione fellis; & ex parte animæ ex corruptione vis iraſcibilis, & tunc mouetur fel ad vindictam, vt expellatur triſtitia. Hæc ira citò tranſit. Secundò Mania, id eſt, manens ira. Tertiò Cotus, quæ eſt ira obſeruans tempus ad vindictam. Et hoc vult Ariſtoteles 4.*Eth.cap.*5. docens iracundos quoſdam eſſe acutos ſubitos, quoſdam amaros pertinaces, quoſdam difficiles, qui obſeruant vindictæ occaſiones, eadem ferè habet Nyſſ. *lib.* 4. *de viribus animæ, cap.* 13.

Hanc impiam matrem referunt ſex filiæ, Rixa, 150
quæ eſt audax vindicandi voluntas in iniuriam facti procedens. Tumor mentis, quæ eſt voluntas vindicandi fugiens aduerſantem propter æſtimatas inimicitias: Contumelia, quæ eſt voluntas vindicandi fugiens aduerſantem propter æſtimatas inimicitias: Contumelia, quæ eſt voluntas vindicans per exprobrationem malorum. Clamor, qui eſt voluntatis vltricis actus, exaltando vocem per vituperium ad aliorum aures perueniens. Indignatio, quæ eſt voluntas, ſe vindicans per ſignum moleſtiæ exterius declaratum. Blaſphemia, quæ eſt voluntas ſe vindicans per opprobrium, Deo, vel Sanctis illatum. Vel ſecundùm Iſidorum *lib. in Deuter. cap.* 16. ſunt tres filiæ iræ, ſcilicet homicidium, clamor, & indignatio; nam vindicta infertur homicidio per manum, clamore per os, & indignatione per ſignum.

Eadem indicant S.Thom. *art.*2. Tannerus *d.*3. *quæſt.*3. *dub.*7. *num.*116.

Non tamen omninò ira eſt mortifera, ſed ſolùm, ſi vindicta grauis intenditur; eruptio verò ad extra ſignis, vel clamore, poteſt eſſe per accidens mortifera, per ſcandalum, vel alia ratione ſuprà. Vnde Gloſſa *ad Pſal.* 4. è Caſſiodoro, *Venialis eſt ira, quæ non perducitur ad effectum.* Hactenus S.Thom. *art.* 3. ex communi ſententia. D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 3. ex D. Gregorio *lib.*5. *moral.cap.*31. & ex Gloſſa Caſſiodori *in Pharetra, lib.*2. *cap.*9.

Assero

Digitized by Google

151 Asserò tertiò, Iram eſſe vitium capitale. Patet ex filiabus ſuprà relatis Iræ. Hinc Prou. 29. *Qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum proclinior*, & cap. 27. *Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor*, vt obſeruat S. Doctor *in Diata, tit.* 1. *cap.* 5.

Filias Iræ ibi numerat S.Doctor, Odium, Litem, Bellum, Incendium, Homicidium, Rapinam, & alias multas.

Earvm natiuitatem ſic recenſet S. Doctor *in ſpeculo anima, cap.* 3. Vel enim conſideratur vt in corde, & hinc indignatio, & rumor mentis; aut erumpit ad os, & ecce clamor, blaſphemia, contumelia, &c. Voluntas ad opera egreditur, & ecce calumniæ, damnificationes, &c.

152 De ira ſic loquitur S. Doctor. *in compend. Theol. verit. lib.* 3. *cap.* 24. Ira ex ſuo genere eſt peccatum mortale, quia, ſecundùm Iſidorum, Ira eſt animus concitatus ad pœnam prouocanti inferendam. Talis autem motus contrariatur charitati, quæ *non irritatur, nec cogitat malum.* Ira igitur vel dicit iram Zeli, quæ eſt deteſtatio vitij, & hæc non eſt peccatum, ſed eſt perfectionis.

Potest etiam quis ſibi per hunc modum iraſci, ſicut dicit Gloſſa ſuper illud, Pſal.4. *Iraſcimini, & nolite peccare.* Quid eſt homo pœnitens, niſi iraſcens ſibi? Vel dicit remiſſionem affectus circa proximum, per quem homo non dolet de malo proximi, nec gaudet de bono eius, licèt etiam non doleat de bono, nec gaudeat de malo eius, ſed eſt indifferens ei: At ſic non eſt mortale, ſed imperfectio eius charitatis. Vel dicit actualem impatientiam abſque appetitu Vindictæ, & talis motus etiam deliberatus eſt veniale peccatum, quia habet incompletam rationem iræ, vt patet ex citata definitione. Vel dicit impatientiam cum appetitu vindictæ; & hoc tripliciter; quandoque enim hoc à natura, vt in melancholicis, & ſic nullum eſt peccatum, cùm ſit motus naturalis. Quandoque eſt ab appetitu indeliberato, & eſt veniale. Quandoque à voluntate deliberata, & eſt mortale.

153 Varia iræ genera, bona, & mala recenſet S.Doctor *lib.* 1. *de profectu Relig. cap.* 14. De iræ natura, ſimilitudinibus, effectibus, & damnis, remediiſque, mira ſunt, quæ recenſet S.Doctor *in Diata, tit.* 1. *cap.* 5. & *de profectu Religioſi, lib.* 1. *cap.* 30. & 31.

Distinxit Chriſtus iram ſecundùm tres gradus, provt erumpit in corde: *Qui iraſcitur fratri ſuo*, Matth.5. Secundò pro vt erumpit in ſigna: *Qui dixerit, Raca.* Tertiò in effectibus: *Qui dixerit, fatue.* Hæc refert S.Doct. *in Pharetra, lib.* 2. *cap.* 9. ex D.Gregor. 21.
154 *Moral. cap.* 4. vbi ait: *Qui humanorum actuum ſubtili examine greſſus enumerat, iram ſine voce, iudicio; iram in voce, conſilio; iram verò in voce, atque ſermone, gehennæ ignibus mancipat*; Vbi habetur poſſe hæc omnia eſſe mortalia, ſemper tamen poſteriora eſſe grauiora, vt docet etiam D. Auguſtinus *lib.* 1. *de Serm. Domini in monte, cap.* 19. vbi ait: *Si iraſci non eſt fas fratri ſuo ſine cauſa, aut dicere Raca, aut dicere fatue: multò minus fas eſt in animo tenere aliquid, vt in odium indignatio conuertatur.*

Idem S. Auguſtinus regula 3. cap. 38. *Melior eſt, qui quamuis ira ſæpè tentatur, tamen impetrare feſtinat vt ſibi dimittat, cui ſe feciſſe agnoſcit iniuriam, quam qui tardius iraſcitur, & ad veniam petendam tardius inclinatur.* Multa alia præclara vide *in Pharetra* apud S. Doctorem *loc. cit.*

155 Exempla iræ in ſcriptura lege *in Bibl. pauperum, cap.* 95. vbi de Ira hominis per Zelum, & *cap.* 96. vbi de iræ vitio. Monet autem S. Doctor *in Confeſſionali, cap.* 2. *particula* 4. Interrogandum pœnitentem de Ira, de his, quibus extra erumpit in Iram maledicendo, conuitiando, blaſphemando, &c.

Oportet autem aduertere cum D. Bonauent. *in Pharetra, loc. cit.* ex D. Bernardo *ep.* 69. dari etiam vitium in aliquo extremo oppoſitum iræ, id eſt, non iraſci, quado iraſcendum ſit; hoc enim ait eſſe, nolle peccatum emendare; ſicut prius iraſci, quàm iraſcendum ſit, eſt peccatum peccato addere. Idem habet 156
Author *imperfecti in Matth. homil.* 11. & D. Thom. *quæſt.* 158. *art.* 8. & notauit Tannerus *diſp.* 3. *quæſt.* 3. *dub.* 7. *num.* 174. & alij.

QVÆSTIO VI.

De Crvdelitate.

D.Thom.quæſt 159.

HÆc opponitur Clementiæ, & definitur à 157
D. Bonauent. ex Seneca, lib. 2. de Clementia, cap.4. *Atrocitas animi in exigendis pœnis.* Ex hac ait, oriri has filias, incarcerationes, percuſſiones, verbera, duella, mutilationes, & occiſiones: Ex quo patet, eam eſſe illi virtuti contrariam, quæ eſt in Principibus, & Prælaris, & dicit animi lenitatem. Idem habet D.Thom. *art.* 1. Ad hanc ferè immiſericordia reducitur, quæ tamen non infligit malum, ſed ſolùm non ſubleuat miſeriam; de qua Hierem.6. *Crudelis eſt, & non miſerebitur.*

Differt autem crudelitas à feritate, vt ait S. Doctor, quia feritas, ſiue ſæuitia, ſic dicta eſt à ferarum ſimilitudine, non habito reſpectu ad vllam culpam eius, qui punitur, ipſo per ſe cruciatu hominum delectatur, qua ratione feræ beſtiæ hominibus nocent, vt eorum etiam corpora depaſcant, vt ait etiam Seneca *loc.cit.* D.Thom. *art.* 2. Quo fit, vt ſæuitia contineatur ſub beſtialitate, ſiquidem talis delectatio non eſt humana, ſed beſtialis.

Crvdelitas verò attendit quidem culpam 158
in eo, qui punitur, ſed excedit modum in puniendo, & ità crudelitas differt à feritate, ſicut malitia humana à beſtialitate, iuxta Ariſtotelem 7. *Eth. cap.* 5. & ſicut crudelitas opponitur clementiæ, ſic feritas opponitur ſuperexcellentiori virtuti, quam Ariſtoteles 7. *Eth.* initio vocat Heroicam, vel Diuinam, vt poſſimus dicere opponi dono Pietatis, vt ait D. Thom. *art.* 2. & Tanner. *dub.* 7. qui magis eam opponit humanitati. Sed D.Bonauent. videtur vtrumque approbare probabile.

Alivd vitium in altero extremo crudelitatis ponit S. Doctor *in Pharetra, lib.* 3. *cap.* 24. eam verò ait eſſe nimiam, in puniendis criminibus remiſſionem, de qua præclara refert è Sanctis Patribus.

D. Gregorivs lib. 32. moral. cap. 17. *Plerumque diſſoluta remiſſio, quaſi manſuetudo, ac pietas reputatur, & dum plus, quàm decet, delinquentibus temporaliter parcitur, ad æterna ſupplicia crudeliter reſeruantur.*

D. Avgvstinvs ep. 50. *Moleſtus eſt, & cru-* 159
delis videtur Medicus furenti frenetico, & pater indiſciplinato filio: ille ligando, ille cædendo, ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, iſta potius falſa manſuetudo, vera crudelitas eſt. Eadem refert è D. Bernardo *præf. in Pſal. Qui habitat.*

Observat autem S. Doctor *locis allatis*, peccatum eſſe mortale exceſſum crudelitatis in pœnis exigendis, incarcerando, &c. Eſt etiam mortalis nimia remiſſio, qua non puniuntur rei, & aperitur via ſceleribus.

Digitized by Google

letibus. De hac ſæpe agit S. Doctor in *opuſculo de Eccleſiaſtica Hierarchia*, & alibi.

QVÆSTIO VII.

De IMMODESTIA.

{ D Thom. quæſt. 169.

160 MODESTIÆ hoc vitium opponitur, & ſtat in traſgrediendo modo debito earum operationum, quæ extrà mediocritatem in ſenſibus, in victu, veſtitu, ludis, &c. exigent.

Sicut autem modeſtia præcipè elucet in veſtitu, & ornatu externo, in ſtudioſitate moderata, & in ludis, Eutrapeliæ metas non excedentibus, ità, immodeſtia in oppoſitas ſtat, vt docet D. Thom. *quæſt. cit.*

PRIMÒ quidem ornatus ſuperfluitas peccatum
161 eſt oppoſitum modeſtiæ in exteriori apparatu per exceſſum, ſcilicet immoderato cultu, ſiue quoad veſtes, ſiue quoad alias res vtitur aliter, quam oportet, nempe aut illum referendo ad vanam gloriam, aut ad illicitam voluptatem, aut cum ei ſollicitiùs operam dat, quàm par eſt; aut cum ornatum dirigit ad incitandum ad peccatum; aut cùm in eo cultu admiſcetur fraus, & falſitas, vt ediſſerit S. Thom. *art.* 1. & 2. *quæſt.* 169.

Ex his habes, quandonam ſint mortalia peccata nempe cùm ad finem mortalem fiunt, vel cauſant peccatum graue.

DVBITATIO I.

De MVLIERVM *ornatu.*

161 OCCVRRIT hic quæſtio admodum grauis, & neceſſaria circa ornatum mulierum; de qua S. Thom. *art.* 2. & D. Bonauen. *in ſpeculo animæ, cap.* 3. ante medium, §. *circa inhoneſtatem habitus:* anſit Lethalis.

OBSERVAT autem S. Doctor primò in his, quatuor exceſſus numerati. Primus eſt ſuperfluitatis cùm plures veſtes habent, quàm par ſit, vel nimis latas, & diffluentes. Secundus eſt curioſitas, vel in colore, vel in modo facturæ. Tertius inhoneſtas, cùm veſtium factura inhoneſtatem prætendit, & ad malum prouocat, vt cùm exponitur collum, & pectus nudum. Et adhibentur unctiones ad acquirendum colorem, fuci, deceptiones in mutandis capillis; vel fucando caput. Quartus eſt compoſitio, cùm ſingularis modus adhibetur, multiplicantur localia, adinueniuntur noui modi, &c.

163 OBSERVAT ſecundò, hæc quatuor poſſe habere rationem peccati, vel ratione prauæ intentionis, vel contrariæ conſuetudinis, vel conditionis perſonæ, vel temporis, vel ratione radicis.

RATIONE finis poſſunt fieri ex vanitate, vel ex intentione prouocandi ad luxuriam ex ſanè vbi eſt intentio mortalis, erit etiam culpa mortifera. Talis eſt intentio, vt appetaris, nam vt ait D. Auguſtinus *epiſt.* 100. non ſolùm appetere, ſed etiam appeti velle, criminoſum eſt.

POSSVNT ſecundò eſſe vitioſi ornatus ratione

conſuetudinis contrariæ, maximè ad mollem ornatum, vt cùm vir muliebri habitu incedit, &, in hoc ſcandalum adeo graue dari poſſe ait, vt eſſet mortiferum, Vnde S. Auguſtinus lib. 3. confeſſ. c. 8, *Conſuetudo, vel lex terræ, nulla ciuis, vel peregrini libidine violetur.*

POSSVNT tertiò eſſe mali ratione conditionis 164
perſonæ; vt ſi clericus, vel religioſus habitu indecenti ſæcularium vtatur, ſi pauper veſtibus diuitum, vidua habitu coniugatarum, & poteſt eſſe exceſſus grauis in ſuo ſtatu, & ex mala radice oriri, & in ſcandalum vergere.

POSSVNT quartò eſſe mali ratione temporis; vt cùm quis vtitur talibus, & talia multiplicat tempore neceſſitatis pauperum, & cum tanta eſt fames, vt pauperes grauiter patiantur, cùm deberent adiuuari, & poteſt eſſe tanta in pauperibus indigentia, & tanta ex oppoſito in diuitibus ſuperfluitas, vt poſſet habere rationem mortalis, eo modo, quo de prodigalitate dictum eſt. Hæc S. Doctor, cui aſſentitur etiam D. Thomas *art.* 2. Et Caietanus *ibi* multiplicatis dubiis, vbi grauitatem huius exceſſus, vel ex fine, & è ſcandalo graui, vel per accidens è malis, quæ ſequuntur, accipiunt. Circa hæc ponam aſſertiones multas, & Doctores allegabo vtrinque.

ASSERO primò. Ornatus muliebris, aut vi- 165
rorum, ſi ordinetur ad prouocandum ad luxuriam, eſt mortalis. Ità communiter cum SS. Doctoribus Caietanus ad *art.* 2. *D. Thomæ*, & alij allegandi.

PROBATVR à SS. Doctoribus, quia finis mortalis deprauat grauiter opus, & ſi oculus nequam eſt, totum corpus operis tenebroſum erit, vt ait Chriſtus.

ASSERO ſecundò. Ornatum moderatum, quo 166
inhoneſtè prouocandum ſciat mulier aliquem ad libidinem, non eſſe malum, neque teneri abſtinere aut domi contineri ſimpliciter. Ità Caietanus 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 4. in fine; & *quæſt.* 169. *art.* 2. *ad* 5. *dubium* cum D. Thoma, qui ſolùm ex fine lethale eſſe aſſerit, Armilla *ſum.* verb. *Ornatus*, & verb. *Scandalum*, vbi & Palacios, Granado 2. 2. *Controu.* 3. *tract.* 23. *diſp.* 5. *ſec.* 5. Referens Nauarrum *Summa, cap.* 14. *num.* 47, & *cap.* 23. *num.* 18. Azorium *tract.* 1. *lib.* 12. *cap. vlt. quæſito.* 12.

Eſt contra D. Antonium *PP. tit.* 7. *cap.* 4. §. *Ad* 167
finem. Syluester verb. *Scandalum*, *quæſt.* 2. Cordubam *Summa, quæſt.* 5. Medinam p. 2. *quæſt.* 54. *art.* 6. *ad* 2. Zumellus ibidem *art.* 8. *dub.* 4. Lopez *P.P. inſtruc. cap.* 20. Citantur etiam Nauar. & Azor. à Sanchez in Decalogum *tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 16.

ENIM VERÒ Nauarrus loquitur de ornata nimis, ſciente ſe ab aliquo determinato concupiſcendam: Azorius verò de exceſſiuo ornatu aſſerit.

ARBITROR autem aliquam cauſam eſſe de- 168
bere prodeundi, cum Diana *part* 5. *tract.* 7. *reſol.* 31. Caſtro Palao. *tomo* 1. *trac.* 6. *diſp.* 6. *puncto* 7. Hurtado 2. 2. *diſp.* 173. *ſec.* 31. §. 404. & *ſeq.* Ratio eſt, quia debet ruinæ ſpirituali prouidere, dum poteſt ſine graui damno. Et hic eſt ſenſus D. Antonini, & aliorum ſuprà, quibus ſubſcribit Sanchez, qui ait: Aliud eſt ſe ſua libertate priuare: Aliud ſe ſponte offerre: Hoc enim malum eſt. Itaque concludit Diana, ſcientem ſe deſiderandam, cùm poſſit aliud Templum adire, non poſſe ad hoc ſe transferre, vbi eſt concupiſcens; vel ſentientem Amaſij equum,

Hhh &

Digitized by Google

& ſe exponentem ad feneſtram, vel egredientem, vt ſpectetur, peccare, dando cauſa anſam ruinæ.

169 CÆTERVM, cùm ornatus mediocris ſit ſui iuris; ſimiliter & egreſſus iuxta agenda, non tenetur ſe ſcrupuloſè omnino his priuare.

LESSIVS autem *lib.4. cap.4. num.110.* Regulam tradit: Quod quando ſcilicet aliquid non eſt per ſe malum, ſed indifferens, exceſſus in vſu illius (ſecluſa omni malitia extrinſeca) non eſſe niſi veniale; & ideò exceſſum in corporis ornatu, conſiderata qualitate perſonæ, loci, &c. eſſe tantum veniale peccatum.

170 ET ſic ſe ornet ex vanitate, non adhuc contrahere culpam ſcandali, negant Salas *prim.2. tom.2. tract.13. diſp.5. num.132.* Zumel *prim.2. quæſt.73. art.8. dub.2. concluſ.3.* Hurtadus 2. 2. *diſput.173. ſect.14. §. 299.* Quia, ait hic, nec è ſubſtantia ornatus, nec è fine vano, oritur per ſe ſcandalum. Quod ſi fœmina tenetur ex aliquo vel præcepto mariti, vel voto, vel alia circumſtantia grauiter abſtinere, tunc ait fore mortiferum.

OPPOSITVM tamen reor cum Alphonſo de Leone *de offic. Confeſſ. tom.1. recollect. 7. num.369. & 371.* Sanchez *num.17.* vt ſuprà, qia teneor cauere ex charitate à ruina ſpirituali proximi; & ideò non modò eam non cauſare mea vanitate, ſed ſine cauſa graui teneor non præbere occaſionem etiam non volitam.

171 ASSERO tertiò, nuditatem ex modis ornandi laſciuis, qua pectus mulieres exhibent, ex quo viri ordinariè captant occaſionem peccandi, non eſſe abſque graui ſtimulo. Ità videtur ſentire S. Doctor etiam ſi fiat iuxta morem patriæ abſque mala intentione.

SCIO oppoſitum docere Layman *lib.2. tract.3. cap.13. num.11. quæſito 13.* nec renuere Dianam, *loco citato*, vbi mittit ad videndum Suarez *diſp.10. ſect.3.* Granadum *Tom.1. lib.6. quæſt.16. cap.5. §. 2.* Sanchez, & Leſſium de hac quæſtione.

ADDIT Diana *reſol.32.* malum eſſe quidem mulieribus vti veſtitu virorum, & viris mulierum, non tamen mortale. Ità etiam Syluius 2. 2. *loco citato, ad 3.* Prohibebatur autem *Deuter.22.* vt notat Tannerus *num.222.*

172 ASSESO quartò cum S.Doctore, non eſſe illicò mortale, poſſe tamen eſſe mortiferum, ſi contra leges patrias inducatur, & inde reſultet ſcandalum, puta ſi communiter introducatur hic modus magnis ſumptibus luxuriantibus.

ASSERO quintò, poſſe eſſe malos ratione perſonarum, vt ſi Religioſi diſſolutis ornatibus vtantur, ſi Clerici purpurinis calceis, & alijs ſimilibus, laſciuis, &c.

ASSERO ſextò, poſſe eſſe mortale ratione temporis, ſi grauiter pauperes inde patiantur; eſt enim contra charitatem; imò contra iuſtitiam, iure Gentium præſcriptam, vt diuites retinerent, quæ occuparant, non tamen in graue præiudicium neceſſitatis pauperum, quibus iniquè fuerant res ereptæ. Sic perijt diues Epulo purpuratus, ſinens Lazarum eſurire vt docet D. Gregorius, *Homil. 40. in eundem*, & S. Doctor ad eum locum Lucæ, & obſeruat Tannerus, *diſp.3. quæſt.3. dub.8.* & alij multi.

173 ASSERO ſeptimò, fucos, & aliàs fictiones, quibus fœminæ colorantur, lambunturque vultus, non eſſe per ſe culpam mortalem. Ità SS. DD. vbi Caietanus, *loco citato*, & alij.

RATIO habetur è SS. DD. quia fictio non eſt mortalis, niſi ſit pernicioſa, ſicuti dixi de mendacio, vt notat Caietanus, *ibi*: eſt tamen vitioſa, & à SS. vituperata. Vnde 1. Petri 3. *Quarum non ſit extrinſecùs capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus. Libet alij* hîc referre multos SS. Patres è Seraphico Doctore *lib.3. Pharetræ, cap.20.*

D. GREGORIVS lib. 20. Moral. cap. 15. ait: 174
Praui cum tegendis membris veſtimenta quærunt, non ſolùm, quæ tegant, ſed etiam quæ excolant, expetunt: & contra torporem frigoris, non ſolùm, quæ per pinguedinem muniant, ſed etiam quæ per mollitiem delectent, & non ſolum, quæ per mollitiem tactum mulceant, ſed etiam quæ per colorem oculos ſeducant.

CHRYSOSTOMVS de compunctione cordis ſic habet: *Nos omne tempus vitæ conſumimus expoliantes dominam, & adornantes ancillam diuerſis ornatibus.*

EX eodem in Matth. *Qui immoderato cultu corporis, atque veſtitus, vel cæterarum rerum nitore præfulget, facile conuincitur rebus ipſis, pomparum ſeculi eſſe ſectator.*

CITATVR D. Auguſtinus lib. 4. de Doctr. 175
Chriſt. cap. 20. vbi ait: *Quem iudicem, mulier, veniorem requirimus deformitatis tuæ, quàm teipſam, quæ videri times? Si deformis, cur te formoſam eſſe mentiris, nec tua conſcientia, nec alieni gratiam oris habitura*: eſt autem Ambroſij dictum *lib.1. de Virginitate.*

D. AMBROSIVS ibidem, loquens de fuco mulierum: *Tolerabiliora propemodum in adulterio crimina ſunt: ibi enim pudicitia, hic natura adulteratur.*

ITIDEM ante ex D. Cypriano, lib. de diſcipli- 176
na, & habitu Virginum, cap.7. *monentis Apoſtoli vox eſt: expurgate vetus fermentum, &c. In azymis ſinceritatis, &c. Num ſinceritas perſeuerat, & veritas, quando, quæ ſincera ſunt, polluuntur, & colorum adulterinis fucis in mendacium vera mutantur? Dominus tuus dixit: Non potes facere capillum tuum album, aut nigrum: & tu ad vincendum Domini tui vocem, vis te eſſe potiorem audaci conatu, & ſacrilego contemptu? Crines tuos, inficis, malo præſagio futurorum, capillos iam tibi flammeos auſpicaris.*

IDEM S. Cyprianus, cap. 6. *Fugiant caſtæ virgines; & pudicæ inceſtarum cultus, & habitum impudicarum, lupanarium inſignia, ornamenta meretricum. Hoc Deus culpat, hoc denotat. Sericum, & purpuram induta, Chriſtum induere non poſſunt: auro & margaritis, & monilibus adornata, ornamenta cordis, & pectoris perdiderunt.*

IDEM ibidem, cap.3. *Parem ſe in omnibus in-* 177
tegritas virginea præſtet, nec bonum cordis, corporis cultus infamet. Quid enim ornata virgo, quid compta procedit, quaſi maritum habeat, aut quærat? Timeat potius placere, ſi virgo eſt, neq; periculum ſui appetat, quæ ad meliora, & diuina ſe ſeruat.

HIERONYMVS Epiſt. 14. *Crimen eſt, caput poſt chriſmatis ſanctificationem, aut croci, aut alterius pigmenti fuco, vel puluere ſordidari; aut auro, vel gemmis, vel cuiuſcumquè terrenæ creaturæ ſpecie comi, quod iam cæleſtis ornatus ſplendore refulget.*

IDEM Epiſt. 10. *Quid facit in facie Chriſtiana* 178
purperiſſus, & ceruſſa, quorum alterum ruborem genarum, labiorumquè mentitur; alterum candorem oris, & colli ignis iuuenum, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicia. Et infrà: *Ornatus iſte non Domini eſt; velamen iſtud Antechriſti eſt. Quâ fiduciâ erigit ad cælum vultus, quos Conditor non agnoſcit.*

D. BER

D. Bernardvs epiſt. 113. *Filiæ Babylonis, quarum verè gloria in confuſione, induuntur Purpura, & byſſo, & ſubinde conſcientia pannoſa iacet, fulgent monilibus, & moribus ſordent.*

Idem in Apologia ad Guilliel. Abb. *mollia indumenta mollitiem animi indicant.*

Hinc habes probatum, ornatus iſtos fucatos eſſe culpabiles.

179 Enim verò obſeruat D. Thomas, aliquos ex his Patribus grauiter damnare ornatum mulierum; vel quia erat ordinatus ad placendum alijs, quam maritis; vel ad alliciendos ad libidinem, & in Dei contemptum, præcipuè D. Cyprianus, & monet etiam Tannerus *num.* 221. & alij; omnino tamen eſt reprehendendus omnis ornatus ſuperfluus.

Dvbitatio II.

De Immodeſtia in verbis, geſtis, iocis, & ludis.

180 Sicvti modeſtia in modo ſeruando, quoad externa maximè conſiſtit, vt docet D. Auguſt. *de vita beata, diſp.* 3. apud D. Bonauent. *lib.* 2. *Pharetra, cap.* 41. ità in exceſſu, ſtatu, habitu, & in omnibus motibus veſtris nihil fiat, quod cuiuſquam offendat aſpectum, vt ait D. Auguſt. *reg.* 3. *cap.* 10. apud S. Doctorem.

Vnde D. Ambroſius *loco citato, de offic. cap.* 18. apud S. Doctorem ibi, ait: *Nec curſim ambulare honeſtum arbitror, niſi cum cauſa exigit alicuius periculi, vel iuſta neceſſitas.*

181 Et D. Iſidorus in ſynon, cap. 9. ibi. *Profeſſionem tuam habitu, & inceſſu demonſtra. Sit in greſſu tuo ſimplicitas, in motu puritas, in geſtu grauitas, in inceſſu honeſtas.* Ratio eſt, quia ſicut membra exteriora ad phyſicam hominis integritatem pertinent, & iuxta voluntatis imperium mouentur; ità etiam ad perfectionem moralem pertinet eorundem motus rectè componere, tum vt conueniat perſonæ operanti; tum vt accommodi ſint etiam negotiis, & locis, vt arguit Tannerus *diſp.* 3. *quæſt.* 3. *dub.* 8. *num.* 211. è D. Bonauent. *in ſpeculo diſciplinæ ad nouitios, part.* 1. *cap.* 19. *& ſeq.*

Circa verba occurrit peccatum in ſtultiloquio, ludricis, & iocoſis verbis.

Hæc ſanè verborum inſcitia, & profluentia periculoſa eſt, iuxta id Prou. 10. *In multiloquio non deerit peccatum.* De hoc Iſidorus in ſynon, cap. 9. *multiloquium non declinat peccatum, fluuius enim exundans citò colligit lutum,* & ibidem: *loqui multum, ſtultitia eſt, & vox inſipientis in multiplicatione ſermonis.*

182 D. Gregorivs homil. 12. in Ezech. *Valde difficile eſt, vt qui multa loquitur, non etiam mentiatur.*

Idem in Paſtorali, part. 3. admonit. 15. & lib. 7. Moral. cap. 17. *Quia murum ſilentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis; & cùm per multa verba ſe extra ſemetipſum eijcit, apertam ſe totam aduerſario oſtendit, quam ille tantò ſine labore ſuperat, quantò & hæc eadem, quæ vincitur contra ſemetipſum, per multiloquium pugnat. In Prouerbiis dicitur, ſicut Vrbs patens; & abſque murorum ambitu, ita vir, qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum.*

Idem lib. 10. Moral. cap. 2. *Certum eſt, quod verboſus vir iuſtificari nequeat.*

Idem lib. 7. cap. 17. *Mentis iuſtitia deſolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur.*

Hæc S. Doctor Pharetræ *lib.* 3. *cap.* 3.

De ſtultiloquio multa habet S. Doctor, ibi è 183 ſanctis Patribus, vbi auream illam etiam habet ſententiam D. Gregorij, lib. 2. Moral. cap. 7. *Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba penſantur ex corde.*

Idem D. Gregorius, lib. 16. cap. 1. *Qui verba ſua metiri neſciunt, proculdubio ad otioſa dicta dilabuntur: in quibus, ſi ſe minimè reprehendunt, ſtatim ad noxia, & contumelioſa proſiliunt.*

Idem lib. 3. Dialog. cap. 5. *loquendo cum ſecularibus ſit, vt ab otioſis ad noxia, à leuibus ad grauiora veniamus.* Vide S. Doctorem loco citato Pharetræ.

Hæc ſimpliciter venialia ſunt, vt notat, S. Bo- 184 nauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 3. §. *Circa inhoneſtatem in geſtu*; & reprehenduntur à Paulo ad Epheſios, dicente talia nec eſſe, nec nominari debere in nobis.

Hæc autem ex affectu penſanda, ait iuxta regulam D. Gregorij ſuprà allatam, vel ſecundùm ſcandalum perſonæ, pro vt ad malum incitaut, & tali intentione dicuntur, mortalia eſſe poſſe, ait, & ſic de cantilenis, choræis, & luſibus aſſerit.

Hinc grauiter colligit hiſtriones, ſaltatrices, 185 ioculatores, qui inhoneſtis verbis, & factis alliciunt ad delectationes, vt pecuniam extorqueant, non eſſe in ſtatu ſalutis, & talia fuere etiam antiqua ſpectacula, quæ Chryſoſtomus *homil.* 6. *in matth.* & alij Patres damnant, vt notat Tannerus, *diſp.* 3. *quæſt.* 3. *dub.* 8. *num.* 216.

Hinc colligit S. Doctor è D. Auguſtino, *tract.* 186 110. *in Ioannem*, peccatum eſſe pecunias dare iſtis, eorumque comediis intereſſe; non tamen id damnat vt mortale, ſi ob curioſitatem audiantur abſque periculo conſenſus, etiamſi res ſint turpes.

Consentivnt Bonacina, de Matrim. *quæſt.* 4. 187 *puncto* 9. *num.* 22. Squillante, *de oblig. Cler. part.* 2. *num.* 45. Sanchez de Matrim. *lib.* 9. *diſp.* 47. *num.* 41. Alphonſus de Mendoza, *quæſt.* 9. *poſitiua*. *num.* 11. *fol.* 607. Rodrig. *Summa, tom.* 3. *cap.* 71. Salas *prim.* 2. *tom.* 2. *tract.* 13. *diſp.* 6. *ſect.* 24. *num.* 165. Lorca *prim.* 2. *tom.* 2. *diſp.* 28. *de peccatis, membro* 3. qui ponit conditionem, dummodo delectatio ſiſtat in repreſentatione, non autem tranſeat ad rem repreſentatam. Subſcribit his Azorius *parte* 3. *lib.* 5. *cap.* 27. *quæſito* 7.

Eam verò conſequenter tenent valere etiam quoad 188 Clericos, qui non peccant mortaliter, ceſſante ſcandalo, quod modò rubigine ablatum eſt; frequenter enim Clerici adſunt Comediis. Quod verò prohibentur *C. Clerici* 2. *de vita, & honeſt. Cler.* ait Diana, *parte* 2. *Tract.* 17. *reſol.* 35. non obligare ſub mortali, cum Caietano, verbo *Clericorum peccata.* Imo hoc conſuetudine eſſe abrogatum aiunt Sanchez, Rodriguez, Salas, Bonacina, & Squilante, ſuprà.

Ego tamen cum Diana aſſero hæc eſſe pericu- 189 loſa, nec facilè concedenda. Ideò & Comitol. *reſp. Moral. lib.* 5. *quæſt.* 21. mortali peccato damnat, & re ad praxim deducta, exiſtimo ſemper eſſe in periculo, vt patet confeſſione eorum, qui adſunt, qui ſemper coinquinati recedunt.

Circa immodeſtiam in ludis, ſupponit S. Doctor, *loco citato Speculi animæ*, ludos honeſtos moderatos ad Eutrapeliam reduci cum Ariſtotele. 4. *Eth. cap.* 8. Ratio eſt, quia remiſſio quædam

Digitized by Google

animi, eſt homini neceſſaria à Laboribus, & occupationibus, vt docet etiam D. Thom. *quæſt.* 168. *art.* 2. Sicut enim fatigatio corporis, quiete eius recreatur, ſic & fatigatio animi eiuſdem requie.

190 Monet verò, exceſſum in his eſſe poſſe, vel ex intentione, & nunc tale eſt etiam opus; vel poſſe eſſe malum ratione ſcandali, vt ſi perſona Religioſa, vel poſita in exemplum, choræas, & tripudia ducat; Vel fortè ſi hæc in Paraſceue exercerentur. Tria igitur neceſſaria ſunt, vt ea relaxatio non ſit praua.

Primvm, ne quæratur in ludis, vel iocis turpibus.

191 Secvndvm, ne omninò grauitas animi reſoluatur, neue in iocos nimis effundatur, vt monet Ambroſius, *lib.* 1. *de offic. cap.* 20. vbi ait: *Caueamus, ne dum relaxare animum volumus, ſoluamus omnem harmoniam, quaſi concentum quendam bonorum operum.* Et Cicero lib. 1. de offic. *Sicut pueris,* ait, *non omnem ludendi licentiam damus, ſed eam, quæ ab honeſtis actionibus non ſit aliena, ſic in ipſo ioco aliquod probi ingenij lumen eluceat; non vt magis diſſolnaris*, vt monet S. Doctor. *loco citato Pharetra* ex Patribus.

Tertivm, vt congruat perſonæ, loco, & tempori, vt monet Cicero, *loco citato.*

192 Datvr verò & vitium, quod ego voco *Saturninum*, oppoſitum in extremo, vt docet S. Doctor. *locis adductis*, quo nec loqui, nec audire aliquid vrbanum aliqui volunt.

QVÆSTIO VIII.

De Svperbia.

D. Bonauent. paſſim.
D. Thom. quæſt. 162.

De Superbia agit S. Thomas, *quæſt.* 162. & D. Bonauentura latiùs paſſim.

193 Primo igitur aſſero, Superbiam Humilitati oppoſitam, eſſe vitium ſpeciale.

Probatur à D. Thoma, *art.* 1. & D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 1. & *parte prima Centil. ſect.* 17. & *lib.* 3. *Compend. Theol. verit. cap.* 15. Eſt enim contra rationem, quæ dictat, vt voluntas vniuscuiuſque feratur in id, quod eſt ſibi proportionatum: Superbia autem vult ſupergredi; vel ſuper vult videri, vnde dicta eſt Superbia.

194 Assero ſecundò quatuor eſſe ſpecies ſuperbiæ, ex D. Gregorio 23. *Moral. cap.* 7. Ità D. Thom. *art.* 4. D. Bonauent. *ll. cc. Centil. & Compendij Theol. verit.*

Prima eſt æſtimare bonum à ſeipſo habere. Secunda, æſtimare dona Dei à propriis meritis accepta. Tertia eſt, iactare ſe habere, quod non habet. Quarta eſt, deſpectis cæteris, velle ſingulariter videri habere, quod habet.

195 Ratio eſt, quia immoderatus excellentiæ, & præeminentiæ ſupra alios appetitus, ſecundùm prædictos modos variari ſolet: Etſi etiam ſecundùm varios gradus humilitatis poſſint tot numerari gradus Superbiæ. quia contraria totidem modis multiplicantur, vt declarat S. Doctor. *locis allegatis*, & D. Thomas *ad* 4. qui etiam *ad primum* notat, abſque vitio infidelitatis ſuperbum gloriari, ac ſi à ſeipſo, & meritis, bona haberet.

Assero tertiò: Superbia ex ſuo genere eſt peccatum mortale, & inter oppoſita virtutibus moralibus grauiſſimum. Ità S. Thom. *quæſt.* 162. *art.* 5. D. Bonauent. *in Pharetra, lib.* 2. *cap.* 6. *& ll. cc.* 196

Probatvr à S. Doctore *loco citato*, argumento D. Auguſtini *de Virginitate*, *cap.* 31. *&* 19. *de Ciuit. cap.* 12. quo vtitur D. Thomas, quia ſicut humilitas reſpicit ſubiectionem hominis ad Deum: ità à contrario Superbia propriè reſpicit defectum huius ſubiectionis, adeo vt ad Superbiam propriè pertineat nolle ſubijci Deo, ſeque extollere ſupra id, quod ipſi homini præfixum eſt ſecundùm diuinam regulam, vel menſuram, contra id, quod Apoſtolus ait, 2. Corinth. 10. *Nos autem non in immenſum gloriabimur, ſed ſecundum menſuram, qua menſus eſt nobis Deus.* Ideò Eccleſ. 10. dicitur: *Initium ſuperbiæ eſſe apoſtatare à Deo.*

Ex hac autem excellentia, qua Deo ſubijci renuit, oritur, vt excedat alia peccata, virtutibus oppoſita moralibus, quæ vel ignorantia, vel cupiditate, & fragilitate à Deo auertant. Superbia enim malitiâ maiori pollet. Idem argumentum habet *in ſpeculo animæ, cap.* 3. 197

Assero quartò, Superbiam eſſe vitium capitale.

Probatvr à D. Bonauent. *in Diæta, tit.* 1. *cap.* 3. ex ea enim oriuntur Præſumptio, Ambitio, Inobedientia, Irreuerentia, Erubeſcentia boni, Irriſio bonorum, vel ſimplicium, Vana gloria, & Hypocriſis. 198

Sev, vt ait S. Doctor. *in ſpeculo animæ, cap.* 1. oritur Præſumptio, Contemptus, & Inanis gloria.

Præsvmptio in hoc conſiſtit præcipuè, quòd homo præſumat, gratiam ſe habere, & alia bona, vel ex ſe, vel pro meritis ſuis, vel falsò, vel plus aliis, qui ſunt quatuor modi, ſeu ſpecies Superbiæ, relatæ ex D. Gregorio ſuprà.

Hinc oritur tentatio Dei, qua vult aliquis petere abſque neceſſitate; & experimentum Diuinæ potentiæ facere. Hinc oritur diſcrimen, quando quis ſe exponit periculo, in ſola diuina virtute confidens, contempto humano adiutorio, ſeu ſpretis mediis conuenientibus abſque neceſſitate fidei, vel Eccleſiæ; & hæc habet rationem mortalis; vnde dicitur Deuter. 6. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Vbi affert Gloſſam dicentem: *Deum tentat, qui habens quod faciat; ſine ratione ſe committit periculo.* Hæc S. Bonauentura. 199

Oportet hæc aliquantulum explicari. Tentatio, & Diſcrimen, ſuprà relata, ſunt oppoſita illi ſubiectioni religioſæ, qua Deo tenemur. Prætendimus enim experimentum capere de aliqua Dei perfectione, dubitantes ſaltem indirectè de illa, petendo talia, quæ ad nil aliud videntur ordinata, vt cùm media à Deo ordinata ſperno, volens à Dei potentia effectum conſequi, vt quòd Deus prouideat victum è cælo vni multitudini, & alia ſimilia. 200

Alter modus diſcriminis eſt, quando me expono periculo, prætendens, vt Deus me miraculo liberet, ſicuti ſi ex alta turri ruens, vellem à Deo ſuſtentari; nam & Chriſtus *Matth.* 4. reſpondit Diabolo, hoc ſuadenti: *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.*

Tentatio quidem formalis, quæ includit dubitationem de aliqua perfectione Dei, eſt mortalis: magnam enim Deo illatam iniuriam, grauemque contemptum includit; vnde neque ex materiæ paruitate fit venialis, ſed ſolùm ex actûs ſubreptione, vt notat Sanchez, *in Decal. Tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 5. Valentia 2. 2. *diſput.* 6. *quæſt.* 14. *puncto* 2. 201

202 Si verò tentatio Dei eſt ſine expreſſa dubitatione, Toletus, *lib.*4. *ſum. cap.* 19. ait, poſſe eſſe veniale, quando ex mera curioſitate videndi opus ſupernaturale oritur: Atque Valentia ſuprà, Sayrus *lib.*4.*cap.*7. *num.* 14. aiunt communiter eſſe veniale, niſi materia ſit nimis grauis, vt quia tentans Deum, ſe maximo exponit periculo. At Sanchez ait, eſſe mortale, niſi ſimplicitas, & ignorantia non omninò craſſa excuſet.

203 Sic etiam Suarez *Tom.* 1. *de Relig. tract.* 3. *lib.*1. *cap.*2. *num.* 16. Ratio eſt, quia vult Diuinam omnipotentiam ſuæ curioſitati ſupernis operibus deſeruire. Addit tamen Sanchez, & ferè Suarez cum Leſſio, *lib.* 2. *de Iuſtitia*, *cap.*45. *dub.* 1. periculum, & opus eſſe adeò exiguum, vt ſit culpa venialis, vt in leui morbo nolle medicinis vti. Exiſtimo etiam tentationem Diuinæ voluntatis per aliquod ſignum petitum, eſſe tentationem Dei, vt docet S. Doctor, *hic*, & D. Thomas. *quæſt.*97. *art.*1. Suarez *Tomo* 1. *de Relig. tract.*3. *lib.* 1. *cap.*2. Sanchez, *num.*8. Neque requiritur, vt ſemper oriatur ex dubio de aliqua Dei perfectione.

204 Ad tentationem Dei pertinet, velle à Deo ſignum pro veritate fidei, puta, vt Chriſtus in Sanctiſſimo appareat.

Ad diſcrimen pertinet purgatio per ferrum candens, quæ iure Canonico eſt vetita, *cap. Mennam*, & *can. Monomachiam*, & *cap. Conſuluiſti* 2. *quæſt.*5. & *cap.* Ex tuarum *de purgatione canonica.* Vide D. Thomam 2. 2. *quæſt.*95. *art.* 8. *ad* 3. & *p p. quæſt.*80. *art.* 6. *ad* 3. Valentiam 2. 2. *diſput.*6. *quæſt.*14. *puncto* 1. *corolar.* 4. Sayrum, *lib.* 4. *cap.* 7. Sanchez *num.*72.

205 Ad tentationem Dei ſpectat etiam in graui morbo reſpuere medicinas, & velle à Deo ſanitatem ſupernè obtinere, & eſt mortale. Ità Nauar. *Summa*, *cap.*11. Sanchez, *num.*14. Suarez *loco citato*, *cap.*2.

Est etiam tentatio Dei, ſe martyrio temerè abſque cauſa exponere. Ità Nauar. *cap.* 11. Sanchez *num.*15. & alij. Sed iam *in Tractatu de Spe*, & *Religione*, de his actum eſt.

E Præſumptione oriuntur etiam nimia in ſe confidentia, audacia inepta, &c. Et ſimilia.

206 Contemptus eſt proprius ſuperbiæ effectus, renuens Deo, & ſuperioribus ſubiacêre; è quo reſultat Inobedientia, Deſpectus, Irreuerentia, Occiſio, Subſannatio, Ironia, &c. Vide S. Doctorem.

Inanis gloria eſt, qua quis appetit vanè ſuam excellentiam oſtendere, eſtque mortalis, cùm appetit gloriam Deo debitam. Ex hoc oriuntur Ambitio honoris, fauoris humani appetitus, confuſionis timor, & laudis amor.

Ex ambitione honoris oritur Pompa, è quâ tres fructus pullulant: Faſtus in ſuperfluo comitatu, & apparatu, & faſtoſo geſtu, & affatu, quæ venialia ſæpe ſunt, & aliquando mortifera.

207 Ex appetitu humani fauoris oritur Adulatio, quæ eſt mortalis, ſi laudes malorum graue, anſam præbens, vt in peccato maneant, glorientur, & vltra merita efferantur. Si autem ſola intentione placendi laudaueris, erit veniale peccatum iuxta D. Auguſtinum, *ſerm.*41. *de Sanctis.* Ex eo appetitu fauoris oritur etiam prodigalitas, quæ eſt mortalis, dum ea bona, quæ in pauperes eſſent expendenda, diſſipantur inutiliter, vel perſonis inhoneſtis diſtribuuntur. Et in hoc Eccleſiaſticos reprehendit, quorum bona vltra ſuſtentationem perſonæ, & ſtatûs, debent pauperibus erogari.

Ex timore confuſionis oritur mala verecundia, & falſa humilitas. Verecundia mala parit erubeſcentiam diuinorum, verecundiam paupertatis, verecundiam in Confeſſione. Oritur etiam veritatis negatio, impugnatio falſa, excuſatio, & peccati defenſio. 208

Ex appetitu humanæ laudis oriuntur Hypocryſis, Oſtentatio, Singularitas, & Iactantia.

Hypocrisis ſecundùm Iſidorum, *de ſummo bono*, *cap.*14. *ſentent.* 2. eſt ſimulatio boni non exiſtentis; eſt autem mendacium. Itaque ſicut mendacium non eſt mortale, niſi ſit pernicioſum proximo, vel contra veritatem Fidei, & motum: Ità Hypocriſis eſt mortalis, quando fit intentione decipiendi ſub ſpecie bonitatis: Sicùti qui ſanctitatem fingit, vt bona Eccleſiaſtica, quibus eſt indignus, obtineat.

Ostentatio eſt, quando bonum, quod habet, vel habere ſe ſimulat, exterius oſtendere enititur, vt laudes inde captet, nec eſt mortale ex ſuo genere. 209

Singularitas eſt, cùm qui ſingulariter vult apparêre, & fructus habet diuerſos malos, pro vt in diuerſis materiis inuenitur. Oritur hinc etiam Inuidia.

Iactantia eſt, qua gloriatur verbis de bono, vel quod habet, vel quod non habet. Vide S. Doctorem prolixè declarantem, omnia ferè peccata è Superbia gigni.

Hinc etiam D. Thomas, *quæſt.* 162. *art.* 2. ex D. Auguſtino, *lib. de natura*, *& gratia*, *cap.*29. ait, Superbiam ſpeciale quidem eſſe peccatum, ſed tamen cauſalitate dici poſſe generale, quatenus ex ea oriuntur alia peccata. Primo per ſe, quatenus alia ordinantur ad finem Superbiæ, qui eſt propria excellentia, ad quam poteſt ordinari, quicquid inordinatè appetitur. Secundò indirectè, & per accidens, ſcilicet remouendo prohibens, quatenus homo Superbiâ contemnit Diuinam Legem, quâ à peccando prohibetur, iuxta id Hieremiæ 2. *A ſæculo confregiſti iugum*, *& dixiſti: Non ſeruiam*: Multa tamen non ex contemptu, ſed ex ignorantia, vel fragilitate contra Dei legem fiunt. Vnde ait D. Auguſt. *loco citato*, Multa perperam fiunt, quæ non fiunt ſuperbè. 210

Ex his habes, Superbiam eſſe vitium, non modò capitale, ſed caput, & initium omnis ferè peccati: Vnde S. Gregorius 31. *Moral. cap.*31. non capitale vitium nominat, ſed Reginam vitiorum. 211

Difficile autem vitatur, vt monet S. Doctor, *ll. cc.* præcipuè, *lib.*3. *Compendij Theol. cap.*15. & D. Thom. *art.* 16. *ad* 1. nam ſuperbia etiam in bona ſe inſinuat. Hæc latè, & præclarè proſequitur S. Doctor, *in Diata*, *tit.*1. *cap.*3. quem obſecro lege, proſequentem varias, & concinnas Superbiæ ſimilitudines.

Assero vltimò, hanc eſſe initium omnis peccati. Eccl.11. *Initium omnis peccati Superbia.* 212

Ratio eſt, quia auerſio à Deo, quæ formaliter complet rationem peccati, pertinet ad Superbiam per ſe; ad alia autem peccata conſequenter. Dicitur ergo initium omnis peccati, tum quia primum peccatum Luciferi, & Hominis è Superbia prodiit; tum quia omne peccatum eſt aptum natum gigni à Superbia, etſi non omne neceſſariò oriatur, vt ait, Tannerus, *diſp. cit.*

His addit S. Doctor, *Compend. Theol. lib.* 3. *cap.*15. quòd omne peccatum, cum ſit auerſio à Deo, eſt quidam Dei contemptus. Quod ergo D. Proſper 213

Digitized by Google

lib. de vita Contempl. cap.2. ait : *Nullum peccatum ſine Superbia poteſt , vel potuit eſſe , aut poterit.* intelligitur materialiter , quatenus in omni peccato eſt quidam appetitus in aliquid ſupra id , quod decet hominem diuinis legibus ſubiectum , ſcilicet in ipſam tranſgreſſionem , ſub ratione cuiuſdam excellentiæ , & celſitudinis ; quæ eſt obiectum proprium Superbiæ , quæ eſt vitium ſpeciale , vt notat Valentia *diſput.*9. *quæſt.* 3. *puncto* 1. cum Bonauentura, *loco citato.*

214 NOTAT verò cum S. Doctore initio *cap.*1. Superbiam omnem poſſe eſſe venialem propter imperfectionem actus , non plenè deliberati , ſicuti euenit etiam aliis.

SIGNA Superbiæ , è D. Proſpero, *lib.*3. *de vita Contempl. cap.*8. refert S. Doctor. *in Speculo ad Nouitios , parte* 2. *cap.*5.

215 REMEDIA contra Superbiam affert S.Doctor in fine *Speculi animæ* , ſcilicet , Obedientiam ſimplicem, ſubiectionem , exhibitionem humilitatis erga omnes, exercitium in operibus humilibus ; humili geſtu, humili habitu incedere , Honores fugere , ſemper eligere miniſtrare magis , quàm miniſtrari , iactantiam deuitare circa ea , quæ ad familiæ , vel aliarum rerum excellentias vltimatè conducunt ; Omnia denique ſigna deuitare , vanitatem prætendentia.

216 DVODECIM fructus Superbiæ refert S. Doctor. *p.p. Centiloq. ſect.*17. è D. Bernardo *Tract. de gradib. Humilit.* & ſunt : Curioſitas , leuitas mentis, Inepta lætitia , Iactantia , Singularitas , Arrogantia, Præſumptio, Defenſio peccatorum , Simulata Confeſſio , Rebellio , Libertas peccandi , Conſuetudo. His paſſibus ſuperbus aſcendit.

217 CVRIOSITAS eſt , quando Superbus inquirit rumores , ſcilicet quid de ipſo dicatur. Leuitas mentis eſt , quando aliquis leuiter mutatur de delectatione ex verbis laudis , in triſtitiam ob verba vituperij. Inepta lætitia eſt , quando lætatur ex defectibus aliorum. Iactantia eſt , quando narrat ea, quæ habet , vt laudetur. Singularitas , quando præter conſuetudinem aliqua ſingulariter operatur , vt ſolus & appareat , & laudetur. Arrogantia eſt , quandò iactat ſe habere , quod non habet. Præſumptio eſt , quando ingerit ſe ad faciendum , quod ad eum non pertinet. Defenſio peccati eſt , quando erronem , & peccatum ſuum defendit , & excuſat quis manifeſtè. Simulata confeſſio eſt , quando peccatum ſuum excuſat occultè. Rebellio , quando diſſidet, ſcilicet à ſuperioribus , paribus , & inferioribus : Superioribus obuiat , inferiores opprimit , pares moleſtat , atque perturbat. Tunc libertas peccandi ſuccedit , quia nec Deum timens , nec homines reuerens , peccat liberè , conſuetus ad mala , in profundum decidens peccatorum.

218 COLLIGIT *cap.* 18. differentiam inter Superbiam, & inanem gloriam.

Superbia enim eſt propriæ excellentiæ appetitus, ex D. Bernardo, *epiſt.*42. Vel eſt amor propriæ excellentiæ , ex D. Auguſtino , *lib.*11. *de Geneſ. ad litt. cap.*14. Vel eſt peruerſæ celſitudinis appetitus ex eodem , *lib.*14. *de ciuit. cap.*13.

219 INANIS verò gloria eſt appetitus manifeſtationis propriæ excellentiæ , vt ait S. Bonauent. ibi , & D. Thomas , *quæſt.*162. *art.*8. ac Taner. *num.*201. ex vtraque verò oriuntur filiæ multæ. Vide S. Doctorem , *loco citato* , vbi ait eas ratione diſtingui , niſi dixeris,inanem gloriam eſſe filiam Superbiæ , quia ex nimio affectu ad propriam excellentiam oritur appetitus ſe manifeſtandi.

CONTRA eos agit S. Doctor , *parte* 3. *Stimuli Diuini amoris* , *cap.*10.

PLVRIMA è Patribus congerit præclara, *lib.*2. *Pharetræ* , *cap* 6.

PARITER multa è Scripturis conglomerat *in Bibliis pauperum* , *cap.*98. De Iactantia agit *cap.*99.

220 Explicat verò *in* 2. *diſt.*42. *dub.*4. quomodo veræ ſint duæ illæ propoſitiones , ſcilicet : *Initium omnis peccati ſuperbia* , Eccleſ. *loco citato* : & illa : *Radix omnium malorum eſt cupiditas* , vt dicitur *ad Timoth. vltimo.*

RESPONDET , diuerſum eſſe dicere, *Initium*,& *Radicem* ; nam Initium dicit id , vnde incipit motus: Radix verò dicit id , unde trahitur fomentum.

221 CVM igitur peccatum dicat receſſum à Deo, vnde incipit per contemptum , ſaltem implicitum Dei , & nolle ei ſubiici ; hinc eſt , vt Initium ſit à Superbia , quia ſequitur conuerſio ad bonum commutabile , ad quod appetibilis potentia tendit , nutrimentum capiens ex illius boni concupiti appetitu. Hinc Cupiditas dicitur radix omnium malorum. Et quia in omni peccato eſt auerſio à Deo : & conuerſio cupida ad creaturam ; hinc dicitur Superbia , *Initium* , & Cupiditas, *Radix omnis peccati.*

222 DIFFERT autem capitale vitium à Radice; nam illud eſt vitium completum , à quo cætera ſenſum, & motum accipiunt , ſicuti ex capite membra: Radix verò dicit aliquid minus completum ; ideò non nominat peccatum determinatum , ſed pronitatem libidinis , quæ concurrit ad omne peccatum.

NOTANT verò , tàm , radicem , quàm initium peccatorum tribus modis ſumi.

223 RADIX ſumitur primò generaliſſimè ; vt cùm dicitur , libido , ſiue cupiditas eſt radix omnium malorum : Generaliter , cùm dicitur : duplex eſt radix peccati , Amor malè accendens ; & Timor malè humilians ; amor enim accipitur reſpectu boni ; & Timor reſpectu mali. Tertiò ſumitur minus generaliter,vt cùm dicitur : triplex eſt radix,Concupiſcentia carnis , Concupiſcentia oculorum , & Superbia vitæ,per comparationem ad triplex bonum ; Inferius, Exterius , & Interius.

224 SIMILITER initium peccati dicitur tribus modis. Primò vt dicit receſſum arbitrij à lege Dei, & ſic dicitur Superbia , ſicut contemptus. Secundò, vt recedit à lege veritatis , & dicitur Error. Tertiò, vt recedit à lege bonitatis , & ſic eſt Inſipientia , quæ eſt contraria Sapientiæ. Hinc D. Chryſoſtomus ad id Pſal.27. *A facie inſipientiæ meæ*, ait : *Omnis peccati initium inſipientia.*

A Superbia omnia alia vitia capitalia oriri concludit S. Doctor. *in Pſal.*81.

225 EST verò & initium in altero extremo appoſitum Superbiæ , vt innuunt ſuprà SS. DD. Seraphicus , & Angelicus *art.* 1. *ad* 8. & dicitur applicatio animi ad viliora , quam humilitas exigat , Sicut puſillanimis recedit à virtute Magnanimitatis , vt notauit Tannerus *num.* 195. & dicitur Puſillanimitas, contraria etiam humilitati. Rarò tamen eſt mortalis , niſi graue damnum inferat ſibi , vel proximo, vt notat Valentia , *diſput.*9. *quæſt.* 3. *puncto* 1. *ad finem.*

QVÆST.

Digitized by Google

QVÆSTIO VLTIMA.

De cæteris Vitiis oppoſitis partibus potentialibus Temperantiæ.

226 INTER hæc vitia primò occurrit curioſitas, quæ poteſt ſumi latè, vel ſtrictè; latè ſumitur pro immoderato ſtudio nouitates experiendi, quocumque modo; ſic eam ſumit S. Doctor *expoſit. in Pſalt. Pſalm.* 13. vbi quatuor ennarrat, quibus homo Chriſtianus maximè corrumpitur; & horum primum ponit Curioſitatem; dicens: quatuor ſunt, quæ corrumpunt, Curioſitas, loquacitas, crudelitas, ac voluptas.

227 Cùm autem nouitatum experientia viſu præcipuè percipiatur; ideo S. Doctor *loco cit.* Curioſitatem oculis adſcribit; hi enim, dum mens intus ob incuriam diſtrahitur, foris per diuerſa obiecta diſcurrunt, & diuagantur; vnde in mentem cogitationum multitudo certatim irrepens, pietatem euacuat, & ad grauiora peccata pedetentim animam impellit.

228 Aliam etiam rationem magis phyſicam eleganter profert S. Doctor, vbi ſuprà; cur præter cæteros ſenſus oculi magis curioſitate ſeducantur? nam cùm in quatuor ſpeciatim hominis partibus vigeant quatuor elementa; ignis maxime elucet in oculis, ideoque natiua mobilitate, à centro remotus, quaquauerſum erumpere, & curſitare conatur, ac radios viſuales diu in vnum obiectum vix intendere patitur; hinc curioſiores ſunt iuuenes, quam ſenes, quippe in his ille ignis emortuus ferè languet; in iſtis vero viuacior diſtrahit: Aliæ partes, in quibus cætera vigent elementa, ſunt manus, in quibus ob prædominium terræ, eſt tactus; lingua, in qua aër vocem format; & genitalia, in quibus aqueus humor generationi deſeruit: Has autem partes (ſubdit S. Doctor) dicta quatuor vitia, tanquam quadripartita peſtis, diſperdunt, oculos ſcilicet curioſitas: linguam loquacitas: manus crudelitas: & genitalia voluptas: Hæc refero, cùm temperantiæ illa vitia, de quibus latiùs alibi, ſpeciali modo aduerſentur.

STRICTIVS verò ſumpta curioſitas opponitur per exceſſum ſtudioſitati, & conſiſtit in deſiderio, & ſtudio immoderato ſciendi, & ſapiendi, non ad ſobrietatem; ſed ad mentis libidinem explendam.

229 Hinc optimè definitur hæc curioſitas à S. Doctore expoſit. in eccleſiaſt. in ea verba: *vidi cuncta, quæ fiunt.* Eſt Intellectus humani libidinoſa proſtitutio, paſſim quamlibet veritatem amplexantis, & cum ea adulterantis: Rationem huius definitionis profert ibidem Seraphicus Doctor, quia prima veritas eſt ſponſa, cui fidem quodammodo frangit humanus intellectus, dum alias veritates curioſiùs explorat; & in eis ſaturitatem ſuam, ſeu fælicitatem collocat; Cum autem hucvſque progreditur curioſitas, proculdubio lethifera eſt, cum à prima veritate animam totaliter auertat.

230 Hoc autem immoderatum ſciendi deſiderium quatuor modis poſſe contingere docent D. Thomas, *q.* 167. & D. Bonauentura in ſpeculo animæ, *cap.* 1.

PRIMÒ ex parte finis, ſi cognitionem ordinet ad finem malum, aut eam non referat in Deum, vt deberet, ſicuti ait D. Auguſtinus *lib. de vera relig. cap.* 29. & *lib. de moribus Eccleſiæ, cap.* 21. apud Valentiam.

231 SECVNDÒ ex parte diſcentis, ſi per eam impediatur, ne muneri ſuo ſatisfaciat. Qua ratione D. Hieronymus *epiſtola ad Damaſum, de filio prodigo,* reprehendit Sacerdotes, qui dimiſſis Euangeliis, & Prophetis, legunt Comedias, & amatoria, ac Bucolicorum verſuum verba cantant.

TERTIÒ ex parte eius, à quo cognitio quæritur, vt ſi quæratur à Dæmone, vt dixi de Superſtitione, & de Adiuratione, *Tract. de Religione.*

QVARTÒ ex parte rei, cuius cognitio quæritur, ſi ſit ſupra naturam. Ideò Eccl. 3. *Altiora te ne quæſieris.* 232

LVDI ſuperfluitas opponitur Eutrapeliæ, vt dixi, cùm de Ludis, & Iocis. Vide D. Thomam *quæſt.* 178. *art.* 3.

ET ſanè erit mortale, ſi ludendi modus erit flagitioſus, & obcænus, vel pernitioſus proximo ob mixtas fraudes: Vel ſi quis ità intendat ludo, vt omittat præcepta Dei, vel Eccleſiæ; atque adeò in illo ponat vltimum finem, vt docet D. Bonauent. *in ſpeculo animæ, cap.* 2. §. *Quintus fructus rapina eſt ludus alearum, ſeu taxillorum.* Vnde de hoc dicunt quidam, quòd ſit peccatum mortale, eò quòd ſit contra Ius Canonicum, & Ciuile. Et quod ex ludo habetur, nullo bono titulo poſſidetur, nec poteſt retineri, ſed debet pauperibus erogari. Quia enim, qui in ludo lucratur, iniuſtè lucratur; & qui amittit, iuſtè amittit; ideò qui lucratur, eidem, à quo lucratur, reſtituere non tenetur, niſi fortè induxerit eum ad ludendum. 233
Cùm autem ludus ſatis videatur ex radice rationem habere mortalis peccati, quia ſcilicet ex auaritia videtur procedere, & quia ludo multa communicantur peccata; ſcilicet fraus, mendacium, periurium, blaſphemia, ſcandalum, amiſſio temporis, & ira; ideò hæc cauſa videtur prohibitionis ludi. Cùm ludit aliquis cauſa recreationis, peccatis ſuprà dictis excluſis, non videtur habere rationem mortalis. Hæc Seraphicus Doctor. 234

ET cap. 3. §. *Circa inhoneſtatem in geſtu*, eadem accinit.

EX his collige primò, ludum alearum, & taxillorum iure naturæ non eſſe vetitum. Ità Molina *Tomo* 2. *de Iuſtitia, quæſt.* 510. Stephanus Coſta, *Tract. de Ludo, art.* 4. *num.* 5. Diana *parte prima, tract.* 15. *reſol.* 65. contra Scacchum *tract. de commerciis*, §. 1. *quæſt.* 1. *num.* 104. 235

COLLIGE ſecundò, leges ciuiles, & Canonicas, prohibentes ludos iſtos, non cogere per ſe ad mortale, vt ait S. Doctor; ſed ſolùm ratione peccatorum ſequentium; ciuiles verò abrogatas eſſe conſuetudine, docent Homobonus *de exam. Eccl. part.* 2. *tract.* 9. *cap.* 24. *quæſt.* 25. Regius *in reſol. caſuum, caſu* 23. Salas *tract. de ludo, diſp.* 3. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 26. *dub.* 1. Filliucius *tom.* 2. *tract.* 38. *cap.* 4. *num.* 58. Diana *loco citato*, qui duo inferunt, ex vi dictarum legum, ſecluſis aliis circumſtantiis, nequidem eſſe peccatum. 236

EST autem quæſtio, an exponentes domus his ludis, peccent grauiter.

NEGATIVAM ſententiam ſuſtinent Vincentius Iuſtinianus Dominicanus apud Lopez, infrà citandum; nam ex authoritate D. Thomæ 2. 2. *quæſt.* 169. *art.* 2. *ad* 4. & exemplis adductis poſt Sanchez à Bonacina, *Tract. de legibus, diſp.* 2. *quæſt.* 4. *puncto* 2. licitum eſt miniſtrare, & vendere res indifferentes, etiam cum cognitione praui abuſus: Tales autem ſunt hi ludi. 237

ILLICITVM tamen eſſe docet D. Bonauent. *loco cit. ſpeculi, cap.* 2. ibi enim ea peccata grauia patrantur, quæ S. Doctor enumerat, ſicuti lacrymabilis experientia docet. 238

Digitized by Google

Eum ſecuti ſunt Suarez *tract. de Charit. diſp.*10. *ſect.* 4. Sanchez *Tomo* 1. *lib.*1. *cap.*7. *num.* 39. Sylueſter verb. *Ludus*, *quæſt.*15. Nauar. Manual. *cap.*19. Comitol. *lib.*3. *quæſt.*7. Zanardus *in Director. part.*2. *præcepto* 3. *cap.* 28. Ioan. de la Cruz *in Direct. part.* 1. *præcept.* 7. *art.*5. *dub.* 13. Valentia *tomo* 2. *diſp.*5. *quæſt.*6. *puncto* 5. §.2. Molina *Tom.* 2. *de Iuſtitia*, *diſp.*516. & alij multi apud iſtos, quibus ſubſcribit Diana ſuprà, alios referens.

139 Probatvr argumento D. Bonauent. Ea, ex quibus ſequuntur peccata grauia, ſunt vetita grauiter: tales ſunt iſtæ domorum congregationes, ſeu conuenticula: Ergo. Minor probatur ex D. Bernardo *ſerm.*33. vbi duodecim peccata recenſet. Quid eſt Barattaria, niſi becaria, in qua per blaſphemias, illius cæduntur membra, qui proprio ſanguine nos redemit, ac dulciſſimæ Matris eius, & omnium Sanctorum, vt ait Bellochius *in praxi, part.* 2. *quæſt.*4.

140 *à num.*491. *ad* 504. qui ait eſſe ſeminarium omnium vitiorum, è quibus viginti vnum recenſet D. Antoninus *part.* 2. *tit.* 1. *cap.*23. §.6. Quare in viſceribus Chriſti obſecrat Principes, vt teterrimam hanc peſtem eradicent.

141 Infert verò Belloch. *num.*466. Diana *loco cit.* & alij, hos conuenticulorum Patronos deficientibus principalibus luſoribus in reſtitutione ſubintrare, & teneri.

Infert ſecundò Diana, non poſſe Principes concedere licentiam exponendi domum ludo.

Ex dictis reſpondetur argumento aduerſo, non 142
licere miniſtrare res ad prauos vſus, quando in ipſa exhibitione prauus vſus exercetur; ſic autem exercentur taxilli, aleæ, & candelæ actu blaſphemantibus, vt notat Diana cum Lorea 2. 2. *quæſt.*10. *art.*9. Neque rectè Diana concedit in primo reſponſo hæc eſſe indifferentia, cùm ipſo facto ſint praua, & moraliter ad hoc ordinata.

Remanet defectus in altero extremo oppo- 143
ſitus Eutrapeliæ, & dicitur Ruſticitas, vt docet Ariſtoteles 2. *Ethicæ*, *cap.* 7. & *lib.* 4. *cap.* 8. & D. Thom. *quæſt.* 168. *art.* 4. & D. Bonauent. *locis allatis*, & accidit, cùm homo eſt adeò aggreſtis, vt ſe omnibus moleſtum præbeat, impediens honeſtas recreationes, aut eis non cooperando, aut eas mordendo, carpendo, amaricando ex quadam, quam voco *Saturninam inurbanitatem*, quam plurimi, maximè ſpirituales cydonici, venantur, alioſque vexant.

TRACTATVS

Digitized by Google

TRACTATVS
DE
VARIIS HOMINVM STATIBVS, ET OFFICIIS.

PROOEMIVM.

SICVT in Artificialibus fundamentum priùs iacitur, obſtacula remouentur, & paulatim ædificium optato culmine completur, in quo conſiſtit totius ſtructuræ ſtatus; ità in Moralibus, propagatis prius virtutibus, & vitiis profligatis homines ad quoſdam vitæ ſtatus, & officia ſunt ſecuriùs promouendi; in quibus cæteris in operis exemplum, & doctrinæ eruditionem præluceant.

HINC S. Thomas peractis virtutum tractatibus, & diſcuſſis vitiis, quibus illæ impugnantur, proſequitur nonnulla, ad particulares perſonas pertinentia, quæ in triplici ſunt differentia; alia enim ſunt à Deo pro proximi ſalute gratis conceſſa, quæ ideò Gratiæ gratis datæ nuncupantur; alia à Deo quidem inſtituta ſunt,& partim deſignata, hominum tamen diſpenſationibus, ſeu miniſtrationibus credita; & hæc Status quidam ſunt, & Officia, in quibus aliqui ideò inſtituuntur, & inſtruuntur, vt cæteris ducatum præbeant. Nos itaque,more ſolito,Angelicam D.Thomæ methodum cum Seraphica D. Bonauenturæ doctrina componentes, ſub titulo Tractatus de Virtutibus Theologicis, ad quas Cardinales reduximus, quicquid virtuti poteſt eſſe adminiculum, vel offendiculum, planè abſoluimus, & plenè: Vt igitur extremam manum huic tomo imponamus, de variis Hominum ſtatibus, & officiis, nunc poſtremo loco eſt agendum; Hæc autem officia computamus, non quæ ſæculi, ſed quæ ſalutis negotiis miniſtrandis incumbunt; quicquid tamen pro conſcientiæ eruditione in temporalibus miniſteriis à nobis eſſet deſiderandum, ſuprà, vbi de iuſtitia, tractauimus; Hîc verò, inſtitutâ primâ diſputatione de Statibus, & perfectione in communi, duas illas inſignes prælaturas, Epiſcopalem, ſcilicet, & Regularem, hanc autem paulò prolixiùs, examinabimus: Deinde de vita Actiua, & Contemplatiua, vbi etiam de Prædicatoribus, vltimò diſputabitur. De Gratiis autem gratis datis hîc ſilebo, cùm de illis iam actum ſit alibi.

DISPVTA

Digitized by Google

DISPVTATIO PRIMA.

DE STATIBVS, ET PERFECTIONE IN COMMVNI.

CVM in mundo ſenſibili è ſpecierum decore, & varietate, pulchritudo ipſius, & venuſtas aſſurgat; non eſt, cur mundo morali, qualis eſt Religio, ſtatuum varietatem,& perfectionis gradus denegemus; idque eo potiori iure, quòd quando plures in eodem currunt ſtadio, ſe ad perfectionis, ſeu peruentionis metam, æmulando meliora ſemper Chariſmata, mutuo concitent. Hæc autem varietas ſtatuum ex finis, non vltimi, qui omnium eſt idem, ſed proximi diuerſitate oritur; Finis enim in moralibus maximè diuerſificat; licèt in ſermonis rigore, quantum ad rem attinet, ille finis ſit potius medium, quod ad vlteriorem aſſecutionem ordinatur; quia tamen ad illud medium contingendum alia præſupponuntur; ideò finis proximi, vt diſtinguatur ab vltimo, nomen obtinuit; vnde conſtat, tunc ſtatuum differentiam ſubſtantialem eſſe, quando talis inter fines, ad quos tendunt, verſatur; & hæc eò frequentiùs contingit, quòd pro virium modulo, & experientiâ vnus diuerſum ab alio ſtudium amplectitur; nam vt docet D. Gregorius *lib.6. moral. cap. 16. aliâs* 17. ſunt nonnulli, qui cum orando facilè proficerent, operando ſubitò ſuccumberent: Demonſtrata itaque ſtatuum vtilitate, propria, & communi; reſtat, vt quid, & quotuplices ſint, videamus.

QVÆSTIO I.

Quid ſit STATVS, *& quotuplex.*

‹ D.Thom. art.1.

1 STATVS pro peculiari vitæ conditione, & quaſi ſorte acceptus apud Tullium pro Balbo, ſic poteſt deſcribi cum D.Thom. *Status eſt quædam moralis, ſiue ſpiritualis conditio vitæ, pertinens ad aliquam libertatem, vel ſubiectionem, ſiue ſeruitutem, cum quadam immobilitate.*

HINC enim omnes vitæ conditiones ſunt ſtatus, vt quod ſit aliquis diues, vel pauper. Quamuis autem varij ſint ſtatus, tamen eos ſolos pertractamus, qui ad aliquam peculiarem perfectionem ſpectant, & quidem ſtatus propriè perfectionem habet, vt notat D.Bonauent. *in 2. diſt.4. dub.3. litt.*

2 ET quia ſtatus immobilitatem affert, hinc, licèt dicatur ſtatus coniugatorum, virginum, & viduarum paſſim à Doctoribus, præcipuè à D.Bonauent. tamen non ſunt propriè ſtatus, quia non habent immobilitatem, niſi cum viduitate, & virginitate ſit votum. Status verò coniugatorum nunc non agitur; tum quia de eo agam *3. parte Tract.de matrim.* tum quia hic agitur de ſtatibus, habentibus ſpecialem perfectionem.

MVLTIS modis diuiduntur ſtatus. Primò ex parte actionum, & officiorum, quæ varia ſunt. Quo pacto alius eſt ſtatus Epiſcoporum; alius Religioſorum; alius Laicorum,de quibus S.Doctor *de Eccleſiaſt.Hierarchia*, egregiè & *lib.1. Pharetra.* In his ſunt varia officia, & gradus.

SECVNDÒ diuiduntur ſtatus ex parte perſonarum, quæ in ſtatu aliquo ad perfectionem pertinente conſtitutæ ſunt. Hinc verò alius eſt ſtatus Incipientium; alius Proficientium; alius Perfectorum, quos eximiis ſanctorum PP. aſſertis eruditè proſequitur S. Doctor *lib.1.Pharetra, à cap.33.* & D.Thom. *art.4.* 3

STATVS Incipientium ſtat in pugna continua contra vitia, vt docet D.Bonau. *c.33.1. lib.Pharetra*, è D. Gregorio *homil. 17. in Ezech.* Bernardo *ſerm.4. in Aſſumptione B.Virginis.*

STATVS Proficientium eſt, deuicto vtcumque impetu paſſionum, in virtutum inſudare conſecutione. De quo mira ſunt, quæ ex Patribus refert S.Doctor *cap.34.*

STATVS perfectorum eſt eorum,qui ardore Charitatis incenſi, ſine magno labore vitam cum Deo tranquillam degunt. Hunc latè proſequitur aureis ſanctorum effatis D.Bonauentura *cap.35.* 4

Hi autem tres ſtatus ſic explicantur à D.Bonauent. *c.36.* à D.Thom. *art.4.* ſtatus ſpirituales in ſtudio humano conſiſtunt, qui iuxta alia, cùm habeant principium, medium, & finem, exigunt Initium perfectionis, Medium, & Apicem,proportionatis operibus firmatum.

OBIICIES primò. Ad eundem omnino pertinet incipere, progredi, & perfici: Ergo eſt vnus omnium horum ſtatus. Anteced.patet ex SS.PP.Bernardo *ſerm. 3. & 4.in Cant.* Hieronymo *in Prol.ſuper libros Salomonis*, Gregorio paſſim *in moralibus*, præſertim *lib.24. cap.7. lib.25. cap.3.* & *homil.10. & 14. in Ezech.* Iſidor. *de ſummo bono, lib.2. cap.7. ſent.7.* & aliis apud D.Bonauent. *loco cit. Pharetra*, quos allegat Valentia *diſp.10. quæſt.1. puncto 2.*

RESPON

5 Respondetvr primò cum D. Bonauent. *cap.36.* ex ipſo D.Gregorio 24. *moral. cap.7.* hos eſſe modos diuerſos;qui ſtatus diſtinguunt hominum ſpiritualium pro diuerſis temporibus.

Respondetvr ſecundò cum eodem D. Bonauent. *ibi*, ex D. Ber. *ſerm. 3. de aſſumption*, hos tres ſtatus recenſeri reſpectu diuerſorum, vt incipientes ſint diuerſi à proficientibus, eos autem penes vitam diuerſam diſtinguit, vt Incipientes in Lazaro: Proficientes in Martha: Perfecti in Maria exprimantur; Vtraque bona reſponſio, ſed prior melior, vt notat Valentia.

Obiicies ſecundò. Status dicit immobilitatem; at hi motum dicunt.

6 Respondet primò Valentiam, immobilitatem ſumi, non quoad modum, ſed quoad eſſentiam ſtatûs; hi autem ſunt tres modi ſtatûs. Addit Secundò, etiam hos modos eſſe ſtatus, quia non facilè ab incipientibus ad proficientes tranſimus.

Gravis nobis eſt quæſtio cum hæreticis circa varios Eccleſiæ homines, qui varios ſtatus conſtituunt: ſunt enim primò,vt dixi,ſtatus Laicorum, Clericorum, & Religioſorum, ac Epiſcoporum, quos latè proſequitur S.Doctor *lib.1. Pharetræ.*

Rvrsvs ſtatus Laicorum diuiditur in coniugatos, viduas, & virgines. De his S.Doctor in Pharetra lib.1. Status Clericorum in conſtitutos in Minoribus, Subdiaconos, Diaconos, & Sacerdotes, qui per varios ſtatus non interſecantur, ſed varios gradus, varia faciunt officia.

7 Statvs Epiſcopalis, diuiditur in Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, Patriarchas, Cardinales, & Pontificem.

Statvs Religioſorum diuerſus eſt: Aliqui enim vitam actiuam; alij contemplatiuam; alij mixtam colunt.Illorum aliqui ſedant operibus miſericordiæ corporalibus,alij ſpiritualibus. Contemplatiui aut in ſolitudine vitam degunt,& Anachoretæ dicuntur, aut in ſocietate, & multorum fratrum congregatione, & dicuntur Cænobitæ. Hi rurſus, vel ſibi ipſis ſolis propriè vacant; neque ex inſtituto clericalibus deſeruiunt, & Monachi vocantur. Alij ex vi inſtituti Clericalibus officiis, & functionibus deſtinentur, & dicuntur Clerici. Vtrique rurſus ex inſtituto, vel ex mendicato viuunt, & Mendicantium priuilegiis gaudent, & vocantur Mendicantes: aut ſine mendicatione ex redditibus aluntur,& vocantur non Mendicantes.Denique vtrique pro ratione ſui inſtitutoris varias ſortiuntur appellationes: Alij Auguſtiniani; alij Benedictini; alij Franciſcani; alij Dominicani, & ſic de cæteris,quos recenſet Tannerus *diſp.6.quæſt.3.dub.1.*& D. Thom. *q.183.art.2. & 3.* & fuſius *q.188.* latius verò D.Bonau.*lib.1. Pharetræ,*& *in Apologiis pro religioſis,*& *ſerm.22. Hexaëm.* vbi omnium Inſtituta proſequitur.

8 Porrò officiorum diuerſitas, atque adeò miniſtrorum oritur in Eccleſia, ſeu differentia adminiſtrationum, & actionum,quæ neceſſariæ ſunt ex Diuina Inſtitutione ad hoc, vt fideles in beatitudinem ducantur.

Et quidem huiuſmodi actiones tres ſunt generatim loquendo, videlicet. Diſſeminatio verbi Dei per prædicationem: Adminiſtratio Sacramentorum; & Gubernatio, ſiue regimen animarum.

Qvæ tres actiones rectè reducuntur ad tres illos actus Hierarchios, quos habet S.Dionyſius *c.5.& 6. de Eccl. Hierarch.* videlicet Purgare, Illuminare, & Perficere; nam Prædicatio verbi Diuini pertinet ad purgationem: Illuminatio verò, vt ipſe Dionyſius ait, ad Sacramentorum adminiſtrationem, quibus gratiæ ſplendor fidelibus communicatur: Perficere autem pertinet ad eos, qui regunt, maximè ad Epiſcopos, quos S. Dionyſius vocat Perfectores. De his amplè S.Doctor *lib.1. Pharetræ*, & *de Eccl.Hierarch.* & *ſerm.22. Hexaemeronis.*

9 Et quidem concionandi muneri deſtinantur peculiariter Prædicatores verbi Dei in Eccleſia, de quibus agam infrà,*ſubquæſt.vnic.* Adminiſtrationi verò ſacramentorum varij incumbunt miniſtri ſecundùm varios gradus, qui in ſacramento ordinis continentur.

Deniqve regimen diuiditur variis gradibus, nam inter Preſbyteros aliqui ſunt Parochi; alij Archipreſbyteri, alij Præpoſiti, alij Archidiaconi, alij Primicerij, alij Abbates. Rurſus ſtatus Epiſcoporum plures habet, Epiſcoporum, Metropolitanorum, Patriarcharum: Qui gradus referuntur *cap. Perlectis,25. diſt.* ſupremus autem Gubernator eſt Romanus Pontifex, vt oſtendi *p.p. Tract.1. in locis Theologicis*, è S. Doctore *in ſerm.20. & 22. Hexaemeronis.*

10 Finis totius ordinationis huius, ac diuerſitatis eſt conſummatio ſanctorum, iuxta Apoſtolum *Epheſ.4.* hoc eſt Charitatis Dei, qua fideles cum Deo coniunguntur, & vt ait Dionyſius *lib.Eccl. Hierarch.* & D. Bonauent. *ibidem*, perficiuntur, ac redduntur Deo ſimiles, vt exponit Apoſtolus, Coloſſ.1. *Docentes in omni ſapientia, vt efficiamus omnem hominem perfectum in Chriſto Ieſu, in quo laboro, &c.*

Hanc caſtrorum aciem ordinatam inuadunt hæreticorum phalanges. Primò ſtatum religioſorum deteſtantur. Deinde officium concionandi omnibus dant. Vtrunque errorem Vualdenſibus adſcribunt Æneas Syluius *lib.1. de origine Bohem.* & alij. Illos ſecuti ſunt Vuicleph. Ioan. Hus, & Lutherus, qui etiam varietatem graduum; & ſacramentum ordinis negat *lib. de capt. Babylonica.*

11 Execrantvr verò præcipuè poteſtatem Eccleſiaſticam, quam tyrannicam conclamant, & à Pontifice Romano, & Epiſcopis vſurpatam.

Hos errores refutaui *Tom.1.p.p.de locis Theol.* & *Tract.de legibus*.Nunc diuerſitatem horum ſtatuum in Eccleſia, maximè vtilem oſtendamus.

Assero igitur primò: Congruentiſſima eſt, atque Deo gratiſſima ea varietas ſtatuum in Eccleſia.

Probatvr primò à D. Bonau. *ſerm. 10. Hexaemer.* Eccleſia enim nil aliud eſt, quam concinna, & harmonica caſtrorum ordinatio, vt dicitur Cant.7. *Quid videbis in Sulamite,niſi choros caſtrorum;*at in caſtris eſt ordinatio hierarchica, vt milites ſub Decurionibus; hi ſub centurionibus; iſti ſub Ducibus, & omnes ſub vno Imperatore militent.

12 Probatvr ſecundò à S.Bonau.ibi & *ſerm.22.* Eccleſia eſt veluti firmamentum, in quo ſunt variæ ſtellæ; ſex magnitudinum ſunt planetæ, inter quos ſunt Luna; & Sol, à quo cæteri pendentes, maius, vel minus lumen pro capacitate recipiunt. Hinc dicitur Cant. 6. *Quæ eſt iſta, quæ progreditur, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata?*

13 Probatvr tertiò à S. Doctore *ſerm.20.& 22.* Hexaëmer. & *in 4. diſt.24. art. 2. quæſt. 1.* Eccleſia militans eſt ſimilis triumphanti; dicitur enim *Heb.9.* hæc, quæ in Eccleſia ſunt,eſſe exemplata eorum, quæ in cæleſti Hieruſalem: at in triumphante ſunt ordines Hierarchici officij, & miniſterij varij, alij aliis præcedentes; alij aliquos erudientes, illuminantes, & perficientes: Ergo & in Eccleſia noſtra. Hoc argumentum latè proſequitur toto *ſerm. 22.* Ideò Eccleſia eſt mulier illa Apoc.12. viſa, *amicta ſole, & Luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim*, vt obſeruat S.Doctor *ſerm.20. & 22. & 23. loco cit.*

Vt

14 Vt autem ſimilis agnoſcatur ciuitas hæc Eccleſiæ ſupernæ Hieruſalem, Ioanni illa cæleſtis apparuit è cælo deſcendens. Vtramque verò comparat, & nectit lapis angularis, & illa huius imago deſcribitur à D.Paulo ad Galat. Vide S.Doctorem ſerm.23. Hinc enim Apoſtolus vocat hæc Exemplaria cæleſtia Heb.9. & 10. & S. Dionyſius cap. 1. de celeſt. Hier. ait, diſtinctionem ordinum cæleſtium à Diuina bonitate variis huius Eccleſiæ ſacerdotibus, & ordinibus expreſſam eſſe, vt latè demonſtrat S.Doctor ſerm. allegato, & opuſc. de Eccleſ. Hierarchia.

Confirmatvr à S.Doctore ſermonibus allegatis, nam Eccleſia antiqua fuit figura noſtræ, vt ſæpe diſſerit Apoſtolus 1. Cor. 9. Heb. loco cit. at in antiqua erant varii ordines hominum miniſtrantium: Ergo.

15 Præterea Chriſtus inſtituit regimen Eccleſiæ ſuæ Monarchiam, vt Apoſtoli inæquales ſimul cum aliis omnibus ſubiicerentur Petro, vt dicitur Matth. 16. Ioan. 21. quæ latiſſimè oſtendi p. p. Tract. 1. diſp. 4. & 5. & eleganter proſequitur Turrianus lib. 1. de Hierarch. ord. cap. 6. & 10. Hanc autem Ordinum Hierarchiam inſtitutam, vſque ad finem mundi duraturam ibidem oſtendi. Eſt enim Eccleſia ſemper vnum corpus, vt dicitur 1. Cor. 12. Rom. 12. in corpore autem eſt caput, à quo alia membra hauriunt vitam, & ſenſum, ità igitur hîc, vt ibi diffusè diſſerui, & diſſerit S. Doctor ſerm.22. vbi à Capite princeps membrorum ſumit, etſi Cor princeps à Philoſopho dicatur. Idem argumentum habet in 4. diſt.24.

16 Probatvr à S.Doctore locis allatis, authoritate Patrum, è quibus aliquos referam: Contemplamini, quid ſit populo ſancto præeſſe, & conſiderate quale ſit diuinis ſacramentis inſiſtere. Adducitur in Pharetra lib. 1. cap. 20. è D. Auguſtino de ſingularitate clericorum: Sed aduertitur in margine eſſe apud Pamelium, vt dictum S.Cypriani.

Hieronymvs in Sophoniæ cap. 3. Qui Epiſcopatum, inquit, deſiderat, bonum opus deſiderat. Videte quid dixerit, opus, non dignitatem. Si autem ſolum aſpexerit dignitatem, citò corruet, ex Pharetra, lib. 1. cap. 19.

17 D. Avgvstinvs in Dial. ad Oroſ. quæſt. 65. Sciat, ſe non eſſe Epiſcopum, qui præeſſe deſiderat, non prodeſſe, & lib. 19. de ciuitate, cap. 19. Epiſcopus nomen eſt operis, non honoris. Scopos enim Græcè, Latinè ſuperintendere poſſumus dicere, vt intelligat, non ſe eſſe Epiſcopum, qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe, ex Pharetra loco citato.

D. Ambrosivs de dignitate ſacerd. cap. 3. Quantum præ cæteris gradus Epiſcopalis altior eſt, tantò, ſi per negligentiam dilabatur, ruina grauior eſt: ex Pharetra, loco citato.

D. Gregorivs in Paſtorali, 2. part. cap. 1. Tantum debet actionem populi actio tranſcendere Præſulis, quantum diſtare ſolet à grege vita Paſtoris. Oportet namque vt metiri ſe ſe ſollicitè ſtudeat, quanta tenendæ rectitudinis neceſſitate conſtringatur, ſub cuius æſtimatione, populus grex vocatur.

18 D. Dionysivs lib. de Eccl. Hier. cap. 5. Quia diuinarum actionum imagines ſunt ſacerdotales diſtinctiones ornatiſſimi, atque inconfuſi diuinarum operationum ordinis inſitos ſibi fulgores indicantes in primas, ac medias, & vltimas ſanctas actiones, atque ordines Pontificali diſcretione diſtincta ſunt. Hanc ſententiam mandit opuſc. de Eccl. Hierar. ſæpe.

S. Ignativs epiſt. ad Smyrnenſes: Omnia benè vobis ordinatè, quæ mandata ſunt in Chriſto, Laici Diaconis ſubditi ſint; Diaconi Preſbyteris, Preſbyteri Epiſcopo; Epiſcopus Chriſto, ſicut ipſe Patri. Hanc ſententiam digerit ſermonibus Hexaëmeronis citatis.

19 S. Gregorivs Nazianzenus Apolog. 1. Deus hoc in Eccleſiis conſtituit, vt alij paſcantur, imperiumque accipiant (quibus id vtile eſt,) ac eum ſermone, tum opere ad officium dirigantur; alij contra ad concinnitatem, perfectionemque Eccleſiæ Paſtorum, magiſtrorumque munere fungantur.

Et in oratione ad ciues, timore perculſos, alloquitur Principes ſic: Vos quoque poteſtati meæ, meiſque ſubſelliis lex Chriſti ſubiicit. Imperium enim ipſi quoque gerimus adeo etiam præſtantius, ac perfectius. Hoc dictum grauiter probat ſermonibus Hexaëmer. cap. 1.

D. Isidorvs de offic. Eccleſ. lib. 2. cap. 5. Epiſcopo, dum conſecratur, baculus datur, & eius indicio ſubditam plebem, vel regat, vel corrigat, vel infirmitates infirmorum ſuſtineat, è Pharetra lib. 1. c. 19.

20 Probatvr verò ratione à S.Doctore, indicata initio opuſc. de Eccl. Hierar. & D.Thom. hîc, art. 2. nam ſicuti conueniens fuit, vt perfectio Dei, qui eſt cauſa vniuerſi, diuerſimodè à variis, & inæqualibus creaturis participaretur, vt ita perfectius illa inoteſceret; ſi quidem Inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta, conſpiciuntur, Rom. 1. & à magnitudine ſpeciei, & creaturæ cognoſcibiliter poteſt horum Creator agnoſci, vt dicitur Sap. 6. Sic conuenit, vt multiplex gratia in Chriſto vniuerſali capite Eccleſiæ vnita participaretur, & oſtenderetur in variis Eccleſiæ membris, iuxta id Epheſ. 4. Quoſdam dedit Apoſtolos, quoſdam Euangeliſtas, &c. in conſummationem ſanctorum. Hanc rationem latè proſequitur ſerm. 20 Hexaëmer.

21 Secvnda ratio eſt D.Thom. loco cit. & D.Bonauent. ſerm. 22. Hexaëmer. hoc enim facit ad ornamentum Eccleſiæ, & pulchritudinem; vt ſicuti in ciuitate ordinata, & pacifica ſunt varia officia ſubordinata; ità & hîc. Vnde Cant. 6. dicitur pulchra, veluti Hieruſalem, quia aſſimilatur Hieruſalem per diſpoſitionem graduum hierarchicorum.

Tertia hinc ratio eruitur è D. Thom. & D. Bonauent. Sicut enim in ordinata ciuitate præſtantius exequuntur ciues, & primores ea, quæ ad eius optimam adminiſtrationem, & conſeruationem ſpectant variis miniſteriis, officiis, &c. ità & in Eccleſia, vbi diſtribuuntur concinnè officia varia, ordines ſunt diuerſi. Hæc verò quo pacto fiant, eleganter ediſſerit S. Doctor ſerm. 22. citato.

22 Assero ſecundò, rectè in Eccleſia eſſe tres illos ſtatus, Coniugatorum, Religioſorum, & Epiſcoporum. Ità S. Doctor locis allatis, præcipuè ſerm. 22. Omnes enim à Deo laudantur. Primus Matth. 19. Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Secundus Matth. 19. Sunt eunuchi, &c. Qui poteſt capere capiat. Tertius verò habetur Epheſ. 4. Quoſdam dedit Apoſtolos, hi autem fuere Epiſcopi, vt dicitur Act. 20. Poſuit vos Epiſcopos regere Eccleſiam Dei: obligationem verò huius ſtatus innuit Chriſtus Ioan. 10. vt ediſſerit S. Doctor ad eum locum, & de Eccl. Hier. & in 4. diſt. 24. part. 2. art. 2. quæſt. 3.

23 Mvlta de his habent SS. Patres; D.Auguſtinus in Pſalm. 131. ait, eos ſignificatos illo triplici hominum genere; de quo Chriſtus Lucæ 17. Duo erunt in agro, Duo in lecto, Duo in mola. Eos enim, qui ſunt in agro, ait, ſignificare Prælatos, qui laborant in vinea Domini, de quibus Apoſtolus 1. Cor. 3. Neque qui plantat, eſt aliquid; neque, qui rigat, &c. Illi verò, qui ſunt in lecto, ſignificant religioſos, quieti contemplationi deditos. Denique molentes ſunt coniugati, curis obuoluti, vt refert Valentia diſp. 20. q. 1. puncto 3. & D.Bonau. exponit p. p. Hierar. Eccl. c. 1. ad calcem.

S. Bernar

Digitized by Google

24 S. Bernardvs *ſerm. vlt. vig. Nat.* & *ſerm. primo Nat.* & D.Gregorius *lib.1. moral. cap.13.* comparant hos tribus viris, de quibus *Ezech.14.* Noë, Danieli, & Iob; vt in Daniele, qui vitam duxit cælibem, religioſi ſignentur: Noë, qui arcam gubernauit, Prælati. Per Iob, qui filios habuit, & opibus abundauit, Coniugati; vt notat Valentia *diſp.10. quæſt.2. puncto 1.* ex D.Bonauent. *de Eccl.Hier.part.1. cap.1.* ad finem.

Tres item ſtatus nuncupatos, Virginum, Viduarum, & Coniugatarum, ſententiis ſanctorum PP. explicat S. Doctor *lib.1. Pharetra, à cap. 38. ad 42.* quem vide præclarè diſſerentem.

25 Assero tertiò: expedit, in Eccleſia eſſe miniſtros ſacros, à laicis ſegregatos.

Probatvr à S. Doctore primò *in 4. diſt.24. part.1. art.2. quæſt.1. & 2.* quia omnis ſapiens inſtitutor diſponit res agendas modis proportionatis: At Chriſtus eſt ſapientiſſimus inſtitutor Eccleſiæ ordinatæ ad finem ſupernaturalem per media proportionata: Ergo inſtituit etiam ſacros diſpenſatores horum mediorum, quæ cùm ſint Sacramenta, non debuerunt omnium manibus exponi, ne in contemptum venirent.

Confirmatvr à S. Doctore *quæſt.3.* nam lex Euangelica eſt ſanctior, quàm antiqua, & res magis ſacras, & Sacramenta diuiniora habet; ſed in veteri teſtamento erant miniſtri ſacri, vt habetur in Exodo, Leuitico, & Deuterom.10. Vnde *2.Paral.29.* ait Ezechias: *Vos elegit Dominus, vt ſtetis coram illo, miniſtretiſque illi, & colatis eum, & cremetis ei incenſum.*

26 Igitvr ſi Deus conuenienter Eccleſiam inſtituit ad ſui cultum religioſum, conſtituit etiam ſacros miniſtros in ſacris functionibus. Hanc rationem agnouere & Pagani. Hinc Ariſtoteles 6. *Polit.* ait: *Oportere eſſe in Republica, qui Deorum curam gerant.* Hinc *Exodi* 18. Ietro ſacerdos Madian dixit Moyſi: *Eſto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, vt referas, quæ dicuntur ad eum: oſtendaſque populo cæremonias, & ritum colendi*, vt obſeruat S. Doctor *in Bibl. pauperum, cap.21.*

27 Assero quartò, neceſſarium eſſe etiam deputari perſonas ſelectas ad conciones. Eſt de fide ex Concil. Conſtantiæ *ſeſſ.8.* & hoc decernitur in Concilio Trident. *ſeſſ.24. cap.4. de reformatione*, ne quiſquam concionetur abſque approbatione Epiſcopi. Leo Magnus epiſt 60. & 61. *Cauit ne quiſquam, præter ſacerdotes, concionetur.* Hinc D. Hieron. *epiſt.2. ad Nepotianum*, apud D.Bonauent. lib.1. Phar. cap.15. *Sacerdotis Chriſti os cum mente concordet*, & in Concilio Later. ſub Innocent. III. *can.3. & 6.* Synodo Gener. *can.64.* Laici id munus vſurpantes excommunicantur. Hæc indicat S. Doctor *loco citando in quæſtionibus.*

Hinc D. Ambroſius *lib. de Virginibus*, apud D. Bonauent. in Phar. lib.1. cap.14. *Debet is, qui docet, ſuper eum, qui docetur, excellere.*

Et D.Hieronymus in Mich. lib.2. cap.2. *Si in Apoſtolorum loco, & ordine ſumus, non ſolum ſermonem eorum imitemur, ſed & conuerſationem*, apud D. Bonauent. lib' cit. Phar. cap.15.

28 Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *in quæſt. ad regulam, quæſt.2.* nam Chriſtus non omnes indifferenter miſit ad prædicandum, ſed aliquos, quibus dona ſapientiæ, ſcientiæ, & linguarum eſt impertitus. Ideò & de Euangelio viuere conceditur electis ad hoc munus, prima *Cor.9. & 2.Tim.3.* habetur argumentum; quia enim omnes non ſunt apti ſcripturas explanare, & præcepta Diuina tradere; Ideò Sancta mater Eccleſia, à qua eſt omnis lex ſpiritualis, canones, &c. decreuit, aliquos eruditos, aptoſque ad hoc munus deſtinandos, vt ſuprà oſtendi. Eadem indicat *Libello Apologetico*, in eos, qui Ordini Fratrum minorum aduerſantur *quæſt.2.*

Confirmatvr à D. Bonau. *quæſt.4. ad 9. Lucæ*; nam Deus antiquitus aliquos ſeligebat ad conciones, vt Moyſen, & Hieremiam, qui etiam id renuebant, tanquam inſufficientes: Deus verò eos idoneos ſuis donis reddere volebat.

29 Ideò Hierem. 23. conqueritur: *Ipſi currebant, cùm ego non mitterem eos*, ſcilicet prædicare, & Paulus Rom.10. *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur*, & Chriſtus Ioan. 7. *Non à me ipſo veni, ſed ille me miſit.* Hæc S.Doctor, quæ cæteri adhibent ad hoc probandum, præcipuè Alphonſus de Caſtro *ſumma de hæreſ. v. Prædicatio*, Valentia *diſp.10.quæſt.1. puncto 3.* & inter omnes idem D. Bonauent. *ad 9. Lucæ*, vnde obſeruat, nec Iſaiam auſum prædicare, niſi mitteretur: *Ecce ego, mitte me*, cap.6.

30 Assero quintò, in Eccleſia etiam eſſe debere poteſtatem ad gubernationem ſpiritualem, cui omnes etiam Principes ſæculares pareant. Hæc latius tractaui *p.p. tract.1. diſputationibus proœmialibus*, & rurſus tractabo *3. part. Tract. de Pœnit. diſp. de poteſtate clauium.*

De hoc agit Anacletus *epiſt.1.* Alexand.I. *epiſt.1.* Gelaſ. Papa *epiſt.4.* ad Anaſtaſium, Imperatorem, & refertur 96. diſt. can. *Duo quippe Imperator Auguſte ſunt, quibus ſic mundus regitur, regalis authoritas, & authoritas Pontificum.*

31 Obicies primò. Apoſtolus *prima Cor. 14.* optat omnes prophetare, & loqui linguis: & *2.Cor.6.* omnibus loquitur eodem ſenſu.

Respondetvr, optare quidem omnes fieri aptos, non tamen ſine approbatione. Ità D. Bonauent. *ad 9. Lucæ*: approbatio autem reſidet penes Romanum Pontificem, & Epiſcopos, vt declarat etiam Concil. Tridentinum.

Obicies ſecundò. In primitiua Eccleſia Epiſcopi, & Presbyteri non diſtinguebantur, vt aſſerit D.Hieron. *in cap.3. epiſt. ad Titum*, vbi ait: *hanc differentiam non tam ex diſpenſatione dominicæ veritatis, quàm ex conſuetudine Eccleſiæ inductam eſſe.*

32 Svppono D. Hieronymum agnouiſſe differentiam inter Epiſcopos, & Preſbyteros, vt conſtat ex *epiſt. ad Euagrium*, & probat Franciſcus Turrianus *lib.1. de Hierarchicis ordinationibus*, qui obſeruat, D. Hieronymum *loco cit.* ſolùm dixiſſe, eandem perſonam fuiſſe Epiſcopum, & preſbyterum, quia pauci erant; ideò Epiſcopus fungebatur officio etiam Parochi, &c. Poſtea verò ſeparatim Epiſcopos, & preſbyteros fuiſſe conſtitutos, alioſque ordines variis diſperſos, vt reſpondet etiam S.Doctor *in 4. diſt.24.q.1. ad 3. art.2.*

33 Castro *verb. Epiſcopus*, non admittit vllam de hoc expoſitionem, ſed D. Hieronymum errantem facit. Hoc mihi abſonum eſt omnino, cùm D.Hieronymus Damaſo Pontifici fuerit conſiliarius, tempore, quo omnia Eccleſiæ ſtatuta antiqua notiſſima erant in illa aula, vt obſeruat S. Doctor *ſerm.16. Hexaëmer.* Quis enim mihi dicet, Hieronymum ignoraſſe, Timotheum Epiſcopum ſuper preſbyteros declaratum à Paulo *1.cap.5.* & inde Aerium damnatum, quia hanc præeminentiam negabat, vt habetur apud D. Auguſtinum *lib. de hæreſ. cap.53.* quis autem dicet, Hieronymum, Græcæ linguæ peritiſſimum, neque ſciuiſſe ethymologiam Epiſcopi ab *Epi*, quod eſt *ſupra?* vt docet D.Bonauent.4. *diſt.24. part.2. art.2. quæſt.3.*

Digitized by Google

QVÆSTIO II.

De Statu perfectionis.

D.Bonauent. ſerm 3. Dom. infra Octau. Epiph.

34 STATVS perfectionis tripliciter poteſt conſiderari, è S.Doctore hìc, *ſerm.cit.* nempè ſecundùm profeſſionem, conuerſationem, & contemplationem; Perfectio profeſſionis præcipuè elucet in Regularibus, non in facto, vt ità dicam, ſed in fieri; cùm pro eius acquiſitione laborare teneantur: Perfectio conuerſationis maximè in Epiſcopis emicat, quorum eſt in domo Dei benè conuerſari, vt ad Timotheum, qui erat Epiſcopus, ſcribit D. Paulus 1. Tim. 3. *vt ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari*, & cùm hæc conuerſatio ingentis ſit & oneris, & honoris; hinc eſt quòd Epiſcopi in ſtatu perfectionis, vt dicam infrà, eſſe ſupponuntur. Contemplatio denique locum habet in degentibus ſolitariam vitam; ſiue hæc ſit cænobitica, ſiue eremitica; infrà enim, vbi de vita actiua, & contemplatiua, oſtendam, vtramque poſſe contemplationi deſeruire.

35 HOS autem perfectionis ſtatus docet S. Doctor ſtare in ſui regimine, & peccati excluſione; vnde ait, eos ſignari tribus illis Regibus, qui *Eccl.*49.dicuntur ſoli non peccaſſe: *præter Dauid, Ezechiam, & Ioſiam, omnes reges commiſerunt peccatum.* In Dauid, qui interpretatur deſiderabilis vultu, monſtratur perfectio contemplationis: in Ezechia, quod nomen auxilium Domini ſignificat, indicatur perfecta conuerſatio, quæ diuino auxilio niti indiget: in Ioſia autem, qui, in quo eſt ſacrificium, interpretatur, perfecta profeſſio, ſe ipſam in Religione ſacrificans, deſignatur: Verùm cum his adnumerari poſſint varij perfectionis, gradus, & modi; qui pro hac vita exercentur; materiam hanc nonnullis dubitationibus aptiùs diſcutiam.

DVBITATIO I.

In quo conſiſtat Perfectio hominis.

D.Thom. quæſt. 184.

36 ASSERO, perfectionem Chriſtianam conſiſtere præcipuè in Charitate. Ità D. Bonau. *in Apol. pauperum, cap.*3. *prima reſponſionis*, D.Thom. *art.*1. & 3.& communiter Valentia *diſp.*10.*quæſt.*2.*puncto* 1. Tannerus *diſp.*6. *quæſt.*3. *dub.*1. *num.*9.

PROBATVR à D.Bonauent. primò. In eo potiſſimum conſiſtit perfectio, quod eſt radix, forma, finis, complementum, & vinculum perfectionis: Talis eſt Charitas: Ergo. Minor probatur Rom.13. *finis ergo legis eſt dilectio.* Matth.22. *In hoc mandato vniuerſa lex pendet.* Prima Cor.13. *Charitatem autem non habuero, nihil ſum.* ad Coloſſ.3. *ſuper omnia autem Charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.*

PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. hìc, & *cap. præcedenti*, & à D.Thom. *art.*1. optima ratione, Tunc vnaquæque res, ordinata ad finem, perfecta eſt, quando ſuo fini coniungitur; ſed homo coniungitur ſuo fini, id eſt Deo, per Charitatem: Ergo. Minor patet prima Ioan.4. *Qui manet in Charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

37 OBSERVAT autem S.Bonauent. perfectionem quidem ſimpliciter conſiſtere in Charitate Dei, & ſecundariò proximi; ſed tamen ſecundùm quid conſiſtere in quibuſdam aliis, tanquam diſpoſitionibus, & inſtrumentis, quibus Charitas vtitur, & conſuetur, iuxta id 1. Cor. 13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt, &c.* Sicuti enim naturalis vita non ſolis partibus eſſentialibus conſiſtit, ſed quibuſdam etiam diſpoſitionibus, ſic dicitur vita in ſanguine; ità & vita ſpiritualis: Subſcribit D.Thom. *ad* 2.& Valentia *diſp.*10.*q.*2. Sic obſeruat cum D.Thom. *ad* 3. ex D.Iacobo *cap.*1. dici, Patientiam opus perfectum operari in ordine ad Charitatem, è qua oritur tolerantia, vt dicitur *Rom.*8.

HINC etiam percipies verum eſſe id, quod S. Bonauent. hìc, & D.Thom. *art.*3. docent, perfectionem hominis eſſentialiter conſiſtere in præceptis diuinis obſeruandis, accidentaliter verò in conſiliis; nam eſſentialis perfectio ſtat in Charitate Dei, & proximi, & in quibuſdam aliis virtutibus, quæ ſunt præceptæ; conſilia verò ducunt ad Charitatem, non neceſſariò; nam ſine illis eſſe poteſt Charitas; faciliùs tamen poteſt eſſe cum illis.

VNDE S.Doctor obſeruat, Charitatem habere 38
triplicem ſtatum. Vnum quidem infimum in obſeruantia mandatorum legis: Secundum medium in obſeruantia conſiliorum. Tertium ſummum in fruitione ſempiternarum iucunditatum: Ideò triplex aſſignatur in ſcriptura perfectionis differentia. Vna neceſſitatis, de qua Deuter.18. *Perfectus eris, & abſque macula coram Domino Deo tuo*, Gloſſa ait: *abſque macula criminali.* De hac S.Proſper, lib. de vita contemplat. lib.3. c.15.*Perfecti ſunt, qui volendo, quod Deus vult, nullis peccatis, quibus offenditur, acquieſcunt.*

SECVNDA eſt perfectio ſupererogationis, de 39
qua dicitur Matth.19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.* De hac ait D. Hieron. epiſt. ad Heliodorum: *Perfectus ſeruus Chriſti, nihil, præter Chriſtum, habet, aut ſi præter ipſum aliquid habet, perfectus non eſt.*

TERTIA eſt perfectio vltimatæ plenitudinis; De qua Prouerb. 4. *Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens creſcit, & procedit vſque ad perfectum diem*, id eſt, Diuinæ viſionis Charitatem. De hac D. Auguſtinus, ſolil. 1. cap.6. *Verè perfecta virtus eſt ratio perueniens vſque ad finem, quem beata vita conſequitur. Omnia verò tam conſilia, quàm præcepta referuntur ad Charitatis impletionem, & obſeruantiam, quam ſic deſcribit Apoſtolus, 1. Tim. 1. Charitas eſt finis præcepti de corde puro, conſcientiâ bonâ, & fide non fictâ.*

HINC colligit S.Doctor, diſtingui perfectionem 40
ex præcepto à perfectione ex conſiliis; nam hæc comparatur ad alteram, vt magis perfectum ad minus perfectum, vt ait D.Ambroſius *lib.*1.*de offic.cap.*11.

HÆC autem differentia conſiſtit in hoc; vt ait S.Doctor; quod perfectio eſſentialis, ſeu præcepti talis eſt, vt circa bonum naturale feratur ità conformiter, vt ſi non feratur, turpitudinem in actu, & deformitatem inueniamus; circa verò præcepta Diuina poſitiua, vt ſi non proſequamur, inueniamus Deum ſuccenſum, & punitorem: at in conſiliis ità proſequendis inuenimur, vt ab eis deſiſtentes, neque deformitatem, neque iram Dei incurramus.

HINC S. Doctor proſequitur oſtendere, vnde 41
dignoſcamus præceptum à conſilio in lege Diuina: Multas huius rei notas tradit Valentia, ſed melius S. Doctor ait, Illud cenſendum tradi per modum conſilij, quo Deo Chriſto conformamur ſecundùm bona, quorum carentia non eſt illicò contra virtutem Charitatis, vel aliam neceſſariam, ei adnexam; ſed malum, quod declinandum proponitur, non eſt virtuti contrarium, vt illicò, ſi illud incurramus, vel bonum oppoſitum proſequamur, ſimus deformes, & nobis Dei inimicitia iniungatur. Illud verò præceptum agnoſcitur.
quod

Digitized by Google

quod ſi omittatur, illicò auertamur à Deo, & conuertamur ad aliquod bonum è tribus illis, ideſt: *Aut concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.*

42 Erit quidem conſilium, quo ad vitandas occaſiones, & incentiua. Sic ad vitandam concupiſcentiam oculorum ſuadent, vt omnia temporalia relinquantur. Matth.19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.* Ad declinandam perfectè ſuperbiæ vitæ occaſionem, ait Matth.16. *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Ad perfectè autem declinandam concupiſcentiam carnis edocet, vt omnis experientia ſecundùm generatiuam potentiam abſcindatur, inquiens, Matth. 19. *Sunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum, qui poteſt capere capiat.*

In hac igitur triplici ſupererogatiua declinatione, triplicis originis omnis mali primam partem Euangelicæ perfectionis conſiſtere, & ſacra Scriptura inſinuat, & veri Doctores aſtruunt, ac SS. Patres, religionum Inſtitutores affirmant. Hæc S.Doctor.

43 E quibus etiam habes, diſtinctionem rerum præceptarum à Conſiliis ſumendam è Scriptura, & iudicio Eccleſiæ, vt optimè etiam Valentia docet.

Hinc etiam colligit ſimul cum D. Thom. non indici perfectioni eſſentialiter neceſſarium relinquere omnia, ſed perfectioni accidentali ſupererogationis.

Obiicies. Conſilia ſunt de his, ad quæ præceptum ordinatur: Ergo non eſt duplex perfectio. Antecedens probatur: nam conſilia ad Charitatem, quæ in vnione cum Deo ſtat, ordinantur; ad hæc autem ordinatur præceptum Charitatis, vt magis, & magis Deum diligamus, & hoc eſt, conſilia eſſe de meliori bono.

44 Respondetur, Conſilia eſſe de meliori bono ſuperaddito præceptis, & ità non eſt de meliori bono ſtante intra fines præcepti Charitatis, vt diligamus Deum ex toto corde, ſed de meliori bono, quod opere additur, vt benefacere inimico etiam extra neceſſitatem, vt dicitur *Matth.5.* Quare ibi etiam additur: *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter perfectus eſt*; eſt enim perfectio altè Deum illum imitans, qui largiflua benignitate benefacit abundanter, etiam inimicis. Ità reſpondet S.Doctor, & cum eo Valentia *diſp.10. quæſt.2. puncto 1.*

Dubitatio II.

Quæ Perfectio in hac vita haberi queat.

{ D.Thom. art.2.

45 Cum in Charitate conſiſtat perfectio eſſentialis, & nequeat diligi Deus à nobis, vel ex parte obiecti, quantum eſt diligibilis; vel ex parte potentiæ, vt ſemper, & intenſiſſimè actu diligat, ſed tantùm poſſit diligi, vt præponatur æſtimatione rebus cæteris, & vitentur quidem res, quæ ſunt Charitati impedimento, eas relinquendo, puta diuitias, &c. non autem valeant vitari omnia venialia. Hinc SS. DD. inferunt, in hac vita non poſſe haberi ſummam perfectionem Charitatis. Perfectio incipientium eſt relinquere ea, quæ Charitati opponuntur. Eadem, ſed perfectior, eſt etiam proficientium: Perfectorum verò, & religioſorum eſt relinquere ea, quæ non ſinunt liberè in Deum tendere.

Quoad incipientes probatur à D. Bonauent. *lib.1. Pharetræ, cap.33. & 34.* ex Patribus.

46 D. Gregorius lib. 31. moral. cap. 17. *Conuerſorum initia bonis moribus, maliſque permixta ſunt: quia, & noua vita iam per intentionem agitur, & vetus adhuc ex vſu retinetur*, & homil.13. in Ezech. *Via Dei & inchoantibus anguſta eſt, & perfectè iam viuentibus lata. Et dura ſunt, quæ contra conſuetudinem ſpiritualiter animo proponimus, & tamen onus Dei leue eſt, poſtquam hoc ferre cœperimus.*

Caſſiodorus in Pſalm. *Initium perfectus eſt carnalia vitia relinquere, &c.*

D. Bernardus ſerm.4. de Aſſumpt. *ſolet inter primordia conuerſionis acriùs inſurgere tentatio prauæ conſuetudinis, & vix poſſunt extingui iacula ignita diaboli.*

De proficientibus affert alias Patrum authoritates, *cap.34.*

D. Gregorius homil.10.in Ezech.ait: *Quantò plus proficimus in cognitione, tantò nobis indignamur amplius de peruerſo opere.*

47 D. Hieronymus epiſt.4. ad Ruſticum monachum: *Oblitus poſteriorum, ſemper priora ſectaberis, nequaquam conſiderans quid alij malè faciant, ſed quid boni tu facere debeas. Nec peccantium ducaris multitudine, ſed ſanctorum exempla potius imiteris.*

Idem epiſt. 14. *Creſcat in te cum annis gratia, creſcat cum ætate iuſtitia, & fides tua eò perfectior eſſe videatur, quò ſenior es.*

S. Auguſtinus ſerm. 15. de verb. Apoſt. *Semper tibi diſplicat, quod es, ſi vis peruenire ad id, quod nondum es. Nam vbi tibi placuiſti, ibi remanſiſti. Si autem dixiſti: ſufficit, periſti.* Vide alia ibi.

De perfectis, c 35. alias ſent. SS.Patrum profert.

48 D. Gregorius lib.19. moral. cap.8. *Tantò quiſque perfectus eſt, quantò perfectè ſentit dolores alienos*, & lib. 8. cap. 30. *Valde perfectorum eſt, ſic de oſtenſo opere auctoris gloriam quærere, vt de oblata laude priuata neſciant exultatione gaudere.*

Et lib.6. cap. 8. *Perfectus quiſque cùm in ſeipſo vitia vicerit, ſtatim mentem etiam contra vulnera paſſionis accingit.*

Et lib.5.cap.13. *Ille verò perfectus eſt, qui ad imperfectionem proximi impatiens non eſt. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, proximum deſerit, ipſe ſibi teſtis eſt, quod perfectè nondum perfecit.*

D. Auguſtinus lib. de ſpiritu, & litt. c.36. *Quantum mihi videtur in ea, quæ perficienda eſt iuſtitia, multum in hac vita ille profecit; qui quàm longe ſit à perfectione iuſtitiæ, proficiendo cognouit.*

49 Idem D. Auguſtinus de vita beata, diſp.3. *Nullus perfectus aliquo eget, & quod videtur corpori neceſſarium ſumet, ſi affuerit; ſi non affuerit, non eum iſtarum rerum frangat inopia.*

D. Iſidorus, de ſummo bono, lib. 2. cap.29. *Sicut falſitatis crimen à proficientibus pertimeſcitur, ita otioſa verba a perfectis viris ſollicitè vitantur.*

Idem, cap.18. *Peccata, quæ incipientibus leuia ſunt, perfectis viris grauia reputantur.*

50 D. Bernardus epiſt.34. *Nemo perfectus, qui perfectior eſſe non appetit.*

Idem in vita B.Malachiæ: *Habes de iuſto, quod lex Dei in corde eius, & non in codice. Nec perfectionis is gradus. Perfectus carere & neceſſariis paratus eſt.*

Idem ſerm. 57. in Cant. *Perfectus omnis reputatur, in cuius anima tria hæc congruenter, atque opportunè concurrere videbuntur, vt ſcilicet nouerit gemere pro ſe, & exultare in Deo, & proximorum vtilitatibus potens ſit ſubuenire, placens Deo, cautus ſibi, vtilis proximis.*

51 De tribus hiſce ſtatibus, cap. 36. affert Iſidorum, & D. Bernardum.

D. Isidorus, lib. 2. cap. 7. de ſummo bono: *Tripartitus deſcribitur vniuſcuiuſque conuerſi profectus, ſcilicet primus corrigendi à malo; ſecundus faciendi bonum; tertius conſequendi boni operis premium.*

D. Bernardus epiſt. de vita ſolitaria. *Incipientium ſtatus dici poteſt animalis, proficientium rationalis, perfectorum ſpiritualis.*

Idem ſerm. 4. in Cant. *Sunt hi tres animarum affectus, ſiue profectus, expertis dumtaxat ſatis noti, & manifeſti, ſcilicet cùm aut de actibus malis indulgentiam, aut de bonis agendis gratiam, aut ipſius etiam indultoris, & benefactoris ſui præſentiam, licet* (eo quidem modo, quo in corpore fragili poſſibile eſt) *obtinent intueri.*

52 Dvo autem errores extremi in hoc repetiuntur: alter Beguardorum, damnatus in Concil. Vien. *Clem. Ad noſtram*, iactantium, poſſe obtineri ſummam Charitatem, qua in hac vita reddamur impeccabiles. Hic error damnatur etiam in Concilio Trident. *ſeſſ. 6. cap. 11. can. 23.* vbi aſſeritur omnes, quantumlibet perfectos, eſſe in hac vita obnoxios venialibus, ſecluſo priuilegio.

53 Alter error è diametro eſt ſectariorum negantium, poſſe vitari peccata mortalia. Confutata verò ſunt hæc *Tract. de gratia, diſp. 1. prima ſecunda*, & *Tract. de Charitate, ſecunda ſecundæ, diſp. 8. quæſt. 15.*

Dvbitatio III.

Quinam ſint in ſtatu Perfectionis.

D. Thom. ab art. 4. ad 8.

54 Notandvm ex D. Bonauent. *quæſtionibus adductis, dubit. 1.* non eſſe idem perfectionem, & ſtatum perfectionis: nam ad ſtatum requiritur primo obligatio aliqua cum immobilitate quadam, vel abſolutio ab ea obligatione. Secundò requiritur, vt obligatio prædicta cum aliqua ſolemnitate fiat, vt ait Tannerus *diſp. 6. quæſt. 3. dub. 1.* ex D. Thom. *art. 4.*

Potest autem aliquis ſine aliqua obligatione, & ſolemnitate ad ſtatum perfectionis requiſita eſſe perfectus; & è contra, poteſt aliquis eas habens, eſſe in peccato, ſicuti ſunt religioſi aliqui, vt notat Valentia *puncto 3.*

55 Assero primò, Epiſcopos, & religioſos eſſe in ſtatu perfectionis. Ità D. Thom. *art. 5.* D. Bonauent. *in Apolog. pauperum, cap. 3. reſponſionis primæ*, nam vtrique ſolemnitate ſe obligant ad opera perfectionis; Religioſi quidem, vt rebus omnibus poſthabitis Deo inhæreant: Epiſcopi verò, vt ſi opus ſit, animam ponant pro ouibus, vt patet *Ioan.* 10. & ibi proſequitur S. Doctor.

De Epiſcopis id *diſp. 2.* De religioſis oſtendam *d. 3.*

56 Qværvnt autem: an etiam Prælati, Epiſcopis inferiores, ſint in ſtatu perfectionis, S. Thom. negat *art. 6.* ſed eſt quæſtio de nomine, vt obſeruat Caietanus *ibi*; nam ſi nomine ſtatus intelligas quamlibet horum conditionem, ob quam obligentur ad Charitatem, & aliqua opera perfectionis, certum eſt, Prælatos illos eſſe in ſtatu perfectionis: Si verò intelligas obligationem, qua aliquis aſtringitur ad omnes, vel ferè omnes vitæ actiones, illos non eſſe in ſtatu perfectionis conſtat.

Qværvnt etiam: an ſit perfectior ſtatus Epiſcopi, quàm ſtatus Religionis.

Respondet S. Doctor; vtrumque ſe habere, vt excedens, & exceſſum; nam Epiſcopi ad opera Charitatis ſubeundæ mortis pro ouibus ſe obligant; at religioſus ad omnem renunciationem bonorum.

Enim verò *de Eccl. Hier.* Religioſos inter Seraphim, & alios primæ Hierarchiæ ſpiritus collocat; Epiſcopos verò in Dominationibus inferioribus, ſed hanc quæſtionem agam *diſp. 3.* cum vtriuſque ſtatus perfectiones expoſuero. 57

Qvæstio III.

An aliqui, qui in ſtatu perfectionis non ſunt, obeant ratione ſui officij opera perfectiora, quàm aliqui, qui ſint in ſtatu Perfectionis.

D. Thom. art. 8.

Qvæstio hæc difficultatem nonnullam habet, ſi comparemus religioſos ex vna parte, qui ſunt in ſtatu perfectionis: & ex altera Prælatos, Epiſcopis inferiores, vt Parochos, Archidiaconos, qui propriè non ſunt in ſtatu perfectionis. 58

Assero primò. Si attendamus genus ipſum operum, quibus eiuſmodi Prælati, ac Religioſi occupantur, ſimpliciter eſſe perfectiorem ſtatum religioſorum, quam officium huiuſmodi Prælatorum.

Probatvr primò ex *cap. Clerici 19. quæſt. 1.* vbi ex Concil. Toler. IV. *cap.* 49. habetur: *Clericos, qui religionem cogitant, meliorem vitam ſequi cupere*, & *in* cap. Duæ 19. q. 2. ait Vrbanus II. *Spiritu ſancto afflari Clericos huiuſmodi, cùm Religionem volunt ingredi.* 59

Idem probat S. Doctor *in Apol. pauperum, cap. 3. reſp. primæ*, ex D. Gregorio P. *in regiſtro, lib. 10. Indic. 15. epiſt. 38.* vbi idem ſcribit, iniungens, ne detineantur ab hac vocatione.

Probatvr ſecundò ex D. Dionyſio *de Eccl. Hier. cap. 5. & 6.* vbi in ordine perfectorum ſolos ponit Epiſcopos; Preſbyteros autem in ordine illuminatorum, quatenus ad adminiſtrationem ſacramentorum homines transferuntur à peccatorum tenebris.

Probatvr tertiò ratione; nam perfectius eſt totam vitam conſecrare operibus perfectionis, quàm aliqua particularia munia obire circa ſalutem proximi.

Assero ſecundò, ratione alicuius ſacræ ordinationis hos eſſe aliquo modo in operibus digniores; vnde & tenentur magis ſplendere exemplo. Vide Valentiam *diſp. 10. quæſt. 2.* & D. Bonauent. *in Apol. paup. cap. 3. reſp. primæ*, vbi ex officio procurandæ ſalutis proximi id probat. 60

DISPVTATIO II.

De Statu Epiſcopi.

Hic eſt ſublimior Eccleſiæ Status, ideò Dominationibus à Seraphico comparantur Epiſcopi, quippe qui verè ſibi, & aliis dominantur, ideò perfectionem, ad quam alij laborando aſpirant, illi ipſis placidè præſidendo inſpirant; nec enim aliter, ait S. Doctor *part. 2. de eccl. Hierar. cap. 1.* poſſint hominum dominatores verè

verè reputari, qui vitiorum ſunt ſerui; quare initio naſcentis mundi, *Geneſ.* 3. dictum eſt, *ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius:* item à principio Eccleſiæ dictum eſt à Petro; *Non vt dominantes in clero, ſed, &c.* ſignanter autem, & appoſitè ait: *non vt dominantes*, nimirum quia, licet domini ſint, non poteſtatem tamen domini, ſed Patris pietatem, in ſubditos, tanquam in filios, exhibere debent; quare de Epiſcopo prædixit Zacharias, cap.6. *Sedebit, & dominabitur, & erit ſacerdos in ſolio ſuo, & erit conſilium pacis inter eos, & erunt corona memoriales in templo domini*, ita notat S. Bonauentura *loco cit.* cuius luculenta teſtimonia de hoc perfectionis ſtatu, vt ordine referam, ſit.

QVÆSTIO I.

An EPISCOPVS *ſit in ſtatu perfectionis.*

D.Thom. quæſt.185.

1 CERTVM eſt, eos eſſe in ſtatu perfectionis. Probabitur ex inſignibus titulis, datis Epiſcopo.

PROBATVR à D.Bonauent. primò in *Apolog. Pauperum, cap.3. reſponſ. prima*, ad finem, ex D.Dionyſio, de Eccl. Hier. cap. 1. vbi ait: *Sicut qui dicit Hierarchiam, ſummatim dicit vniuerſorum ſacrorum ornatum, ità dicens Hierarchiam, monſtrat in Deo manentem, & Diuinum virum, in quo omnis Hierarchia perficitur.* Hinc idem Sanctus *cap.5. & 6.* vocat Epiſcopos *perfectores*, etiam reſpectu religioſorum, vt notat etiam Valentia *diſp.10. quæſt.2. puncto* 4.

2 DEINDE affert D. Hieronymum, epiſt. 128. ad Fabiolam: *Tanta eſſe debet ſcientia, & eruditio Pontificis Dei, vt greſſus eius, & motus, & vniuerſa vocalia ſint; veritatem mente concipiat, & toto eam habitu reſonet, & ornatu, vt quidquid agit, quidquid loquitur, ſit doctrina Apoſtolorum.*

OBSERVAT verò cum D.Hieronymo *epiſt.83. ad Oceanum*, non teneri quidem Epiſcopum in omnibus præcellere, alioqui non poſſet eſſe Epiſcopus, niſi eſſet Virgo, ſed congruit, vt in his præcellat, quæ ad paſcendi gregis ſpectant officium: Ideò ait S.Hieronymus: *Futurus Paſtor Eccleſiæ talis eligatur, cuius comparatione ſubiectus populus meritò grex dicatur.*

3 AFFERT etiam D. Gregorium 2. *part. Paſtoralis, cap.1.* vbi ait: *Tantum debet actionem populi actio præcedere Præſulis, quantum diſtare ſolet à grege vita Paſtoris*: eundem refert *in Pharetra loco citando.* Quapropter infert D.Gregorius: *Ad prælationis ſtatum non congruit accedere, niſi perfectum, vt Virtutibus pollens, coactus ad regimen veniat; Virtutibus vacuus, nec coactus accedat.*

PROBATVR etiam à D.Bonauent. *lib.1. Pharetra, cap.19.* ex perfectionibus, quas ſancti Patres in Epiſcopis exigunt.

D. GREGORIVS in Regiſtro, lib.5. cap.129. *Epiſcopus cum loco mutet mentem: Non ſibi credat, ſolam lectionem, & orationem ſufficere, vt remotus ab aliis ſtudeat ſedere, & de manu nihil fructificare, ſed largam manum habeat, neceſſitatem patientibus occurrat, alienam inopiam, ſuam credat: quia ſi hoc non habet, vacuum Epiſcopi nomen tenet.*

IDEM lib. 8. cap.129. *Tota mente fraternitas veſtra ſe exhibere feſtinet in proſperis humilem, & in aduerſis, ſi quando adueniunt cum iuſtitia erectam, amicam bonis, contrariam peruerſis. Nullius vnquam faciem pro veritate loquentem premens; miſericordia operibus iuxta poſſibilitatem ſubſtantia inſiſtens, & eiſdem inſiſtere etiam ſupra poſſe cupiens; infirmis compatiens, beneualentibus congaudens, aliena damna propria deputans, de alienis gaudiis tanquam de propriis exultans, in corrigendis vitiis ſæuiens, in fouendis virtutibus auditorum animum demulcens: in ira iudicium ſine ira tenens: in tranquillitate autem ſeueritatis ſua ſententiam non deſerens.* 4

IDEM 2. part. Paſtoralis, cap. 1. *Tantum debet actionem populi actio tranſcendere præſulis, quantum diſtare ſolet à grege vita Paſtoris. Oportet namque, vt metiri ſeſe ſollicitè ſtudeat, quanta tenendæ rectitudinis neceſſitate conſtringatur, ſub cuius æſtimatione populus grex vocatur.* 5

D. ISIDORVS lib. 2. de offic. Eccleſ. cap.5. *Epiſcopo, dum conſecratur, baculus datur, vt eius iudicio ſubditam plebem, vel regat, vel corrigat, vel infirmitates infirmorum ſuſtineat.*

D. AVGVSTINVS in Dial.q.65.ad Oroſ. *Sciat ſe non eſſe Epiſcopum, qui præeſſe deſiderat, non prodeſſe.* 6

Idem lib. 19. de ciuitate, cap.19. *Epiſcopus nomen eſt operis, non honoris: ſcopos enim Græcè, Latinè ſuperintendere poſſumus dicere, vt intelligat, non ſe eſſe Epiſcopum, qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe.*

D. AMBROSIVS de dignitate Sacerd. cap. 3. *Quantum præ cæteris gradus Epiſcopalis altior eſt, tantò ſi per negligentiam dilabatur, ruina grauior eſt.*

D. HIERONYMVS in cap.3. Sophoniæ: *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat, videte quid dixerit, opus, non dignitatem. Si autem ſolum aſpexerit dignitatem, citò corruet.*

D. BERNARDVS epiſt. 42. *In omnibus, exemplo Apoſtoli, honorificabitis miniſterium veſtrum, miniſterium, inquam, non dominium, ipſum quidem honorificabitis, non vos. Nam qui quærit, quæ ſua ſunt, ſe cupit honorari, non miniſterium. Honorificabitis autem non cultu veſtium, non faſtu equorum, non amplis ædificiis, ſed moribus ornatis, ſtudiis ſpiritualibus, ac bonis operibus.* 7

IDEM ibidem longè ante medium: *In omnibus actibus ſuis, vel dictis nihil ſuum quærat Epiſcopus, ſed tantùm aut Dei honorem, aut proximorum ſalutem, aut vtrumque.*

IDEM lib.4. de conſideratione: *Domum Epiſcopi decet ſanctitudo, decet modeſtia, decet honeſtas, & morum diſciplina.*

PROBATVR etiam à S. Doctore *part. 2. Eccl. Hierar. cap.cit.* vbi Epiſcopos Dominationibus cæleſtibus comparat, quæ, vt ait D. Dionyſius *de celeſt. Hier. cap.3.* ſicuti ſupra alios inferiores choros eleuantur, ità eos eleuant in Deum. Epiſcopi enim excelſis miniſteriis ſunt deſtinati regendi populos ad finem ſupernum, ingrediendi Sanctum Sanctorum, vt mediatores inter Deum, & nos, conſecrandi Sacerdotes, chriſmate vngendi, imò & Chriſma, & Oleum ſanctum conficiendi, claues adhibendi, iudicandi, excommunicandi rebelles, paſcendi doctrina oues, eaſque dirigendi, vt pro eis animam dare non renuant. Quæ, & alia munera heroicam exigunt Charitatem; maiorem enim Charitatem nemo habet, quam, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Hine Zacharias, c.6.cit. loquens de Pontifice antiquo, adumbrante noſtros Epiſcopos, ait: *Sedebit, & dominabitur, & erit ſacerdos in ſolio ſuo; & erit conſilium pacis inter eos, & erunt corona memoriales in templo Domini.* 8

9 Ideò Petrus prima cap. 5. *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, &c. neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo.*

Idem oſtendit S. Doctor ex epiſtolis Pauli ad Timotheum, & Titum, in quibus normam ſanctitatis præſcribit, qua præclarè fulgentes Epiſcopi, tamquam exemplaria, valeant alios erudire, corrigere, ſintque vita magis, quàm verbis, vitiorum cenſores.

10 Probatur etiam à S. Doctore *ſerm.* 22. *Hexaëmer.* ante medium, quia Epiſcopi non modò altiſſimo ſacrificio deſtinantur, Regibus non conceſſo, vnde & illis in hoc præcellunt, vt ait D. Bernardus *ſerm. de Cana Domini* apud D. Bonauen. *part.* 2. *de Eccleſ. Hier. c.* 1. ſed etiam Chriſmari, & ordinationibus diſpertiendis, ac dando ſpiritum ſanctum, quod ſolis Apoſtolis erat conceſſum. Quare & Apoſtolis in alta dignitate ſuccedunt, atque adeo Apoſtolicam ſanctitatem æmulari tenentur. Itaque oportet Epiſcopum adeo eſſe ſanctum, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere; vt dicitur *Tit.* 1. Ideo Epiſcopi eſſe perfecti debent, & inter eos Pontifex ſummus, perfectiſſimus. Hæc S. Bonauent. *loco citato.*

11 Obiicies primò. Appetere ſtatum perfectionis, laude eſt dignum: at Epiſcopatum appetere non eſt laudabile: ergo non eſt perfectionis ſtatus.

Respondet S. Doctor *loc. cit. in Pharetra,* ex D. Hieronymo: Epiſcopatum deſiderare eſſe, opus bonum optare, dum deſideratur opus, non dignitatis eminentia.

Obiicies ſecundò. Ad perfectionem requiritur paupertas, quæ in Epiſcopo non eſt.

12 Respondet S. Doctor *in Apol. pauperum, loc. cit.* paupertatem non eſſe cuique perfecto neceſſariam, ſed alicui requiri etiam opes, dummodo corde ſegregatus à cupiditate ſit. ſunt enim Epiſcopi deſtinati ad regimem populi, ad pauperum, & cleri ſuſtentationem, aliaque præclara impenſa, ideò prouentus habere debent. Hoc latè proſequitur S. Doctor *in Apol. pauperum reſponſionis tertia, cap.* 2. ad finem.

Ideo in *Pharetra, loc. cit.* affert illud D. Auguſt. *ſerm.* 52. ad Patres in eremo. *Non eſt Epiſcopi ſeruare aurum, & reuocare à ſe mendicantis manum.*

Ex dictis habes, vndenam Epiſcopi obligationem perfectionis contrahant.

Respondetur enim primò, oriri ex officio paſcendi gregem verbo, & exemplo, vt latè proſequitur S. Doctor ſuprà.

13 Respondetur ſecundò, oriri etiam ex fidelitate, nam Epiſcopus eſt Sponſus Eccleſiæ, *Can. licet.* & *Can. inter extra. de tranſl. Epiſcopi*, & *Can. ſicut cui*, 7. *quæſt.* 1. vt ait Valentia *puncto* 4. debet enim ſanctus eſſe, vt ſanctum connubium exerceat, quæ ſurſum ſunt, ſibi, alijſque quærens. Hoc autem ſignificari ſandaliis Epiſcoporum, ſupra apertis, ait D. Bonauen. *ad Pſal.* 119.

QVÆSTIO II.

Qualem oporteat eſſe qui ad Epiſcopatum aſſumitur.

{ D.Thom. quæſt. 185.

14 Svppono, hunc non teneri eſſe omnium optimum perfectione abſoluta, ſed perfectione relatiua in ordine ad regimen.

Conditiones eligendi in Epiſcopum optimè deſcribit Apoſtolus in litteris ad Timot. & Titum, ad quos remittit S. Doctor *in S. Luca*, vbi Epiſcopos, Apoſtolis ſucceſſores, viros Apoſtolicos eſſe teneri aſſerit, irreprehenſibiles, &c.

De his multa à Gratiano afferuntur teſtimonia à *diſt.* 24. *vſquè ad* 51. Agunt hac de re Concilium Carthag. IV. Trident. *ſeſſ.* 6. 24. & 25. *c.* 1. D. Gregorius *lib. de cura Paſtoral.* D. Auguſtinus *lib. de Paſtoribus*, Chryſoſt. *libris de Sacerdotio.* Bernardus *libris de Conſider*, & paſſim Pontifices in ſuis Epiſtolis Canonicis. Nos breuiter ea recenſebimus.

Primò debet is eſſe immunis ab omni iuris impedimento, ſcilicet ne ſit irregularis, ne bigamus, ne quicquam eorum habeat, quæ recenſentur *diſt.* 15
51. *Can. qui in aliquo,* & multa referuntur à S. Bonau. *in Confeſſionali, cap.* 5.

Reliqvæ verò prærogatiuæ, Epiſcopis debitæ, recenſentur paſſim à Patribus, præcipuè ſuprà relatis *quæſt.* 1.

Prima eſt vitæ integritas, quæ charitate, aliiſquè virtutibus continetur.

Hanc colligit Valentia *quæſt.* 3. *puncto* 1. ex multis cauſis neceſſariam. Primò enim ideo Chriſtus 16
Petrum Inſtituturus Pontificem, interrogat de charitate. *Ioan. vlt.* vt obſeruat S. Doctor, ibi vbi excludit Hominem amantem ſe ipſum, quem excludit Paulus *Timot.* 3. & adducit etiam Chryſoſt. *Homil.* 8. *in Ioan.* Vnde concludit, eum, qui in Paſtorali cura Petro ſuccedit, & non diligit Deum, nec paſcit oues, poſſe dici: *Paſtor, & Idolum.* Zach. 12.

Secvndò quia Epiſcopus debet exemplo aliis 17
præcedere, tanquam Dux, magiſter, & exemplar, iuxta illud Ioan 10. *Ante illos vadit.* Vt obſeruat S. Doctor, ibi ponderans, & eleganter edifferens ibi notatas conditiones boni Paſtoris, præcipuè ſanctitatem, & ſapientiam. Prima ibi refertur, vt intret per Chriſtum, non per aſtutiam, vel ſimoniam aut violentiam, vel propter cupiditatem auaritiæ, & ambitionem, magis quærendo ſe ipſum, quàm Dei gloriam, & ſalutem animarum, de quibus Ezech. 34. *Væ Paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos.* Igitur bonus Paſtor intrat per oſtium, Chriſtum: *Ego ſum oſtium. Qui autem intrat per oſtium, Paſtor eſt ouium.* Sic intravere Apoſtoli 2. Cor. 5. *Pro Chriſto legatione fungimur.* Igitur debet intrare humiliter, & ſancta intentione, vt Deo rectè miniſtret, & ſummum Paſtorem imitetur, vt ait D. Auguſtinus *tract.* 45. *in Ioan.* officio ſuo fungens ad Dei honorem, & animarum ſalutem.

Secvndò debet doctrinam Dei annunciare, erudire, docere, &c. ibi: *Vocem eius audiunt.*

Tertiò debet rectè agnoſcere vultum pecoris ſui, vt dicitur *Prou.* 27. ideò hic dicitur: *Proprias oues vocat nominatim.*

Qvartvm officium eſt, per vias iuſtitiæ oues deducere: *& educit eas,* ideſt, ex Egypto vitiorum ad terras fluentes lacte, & melle.

Qvintò præcedit exemplo: *Ante eas vadit.* 18
Hinc numer. 27. dicitur: *Prouideat Deus hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc: qui poſſit exire, & intrare ante eos, & educere illos.* Tunc autem Paſtorem oues ſequuntur præcedentem. Ideo ait Petrus prima cap. 5. *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem*; & ſequitur: *Formam facti gregis ex animo.* Vltimò, *debet animam ponere pro ouibus.*

Hinc S. Doctor *lib.* 2. *Eccl. Hierar.* alias rationes affert, nempe quia Epiſcopus eſt Hierarcha, qui debet actus Hierarchiæ exercere, purgando à vitiis ſubditos, illuminando, perficiendo, & vt docet D. Dionyſ. *cap.* 5. *Eccl. Hier.* Ideò etiam tenetur eſſe ſanctus, & eruditus.

Tandem

Digitized by Google

19 TANDEM quia Pontifex eſſe debet mediator inter Deum, & nos, vt habetur Heb.5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat ſacrificia pro peccatis*; ideò ſanctus, & illuminatus eſſe tenetur.

20 Ex allatis teſtimoniis colligit S. Doctor *loco cit.* & *in Pharetra*, *lib.* 1. cum ſanctis Patribus allatis *quæſt.*1. ſanctitatem Epiſcopi eſſe debere ſolidam; firmatam, non recentem, ideò non Neophitum vult Epiſcopum, vt obſeruat S. Doctor *ad 6. Lucæ.* De hoc verò agit D. Leo P. *epiſt.* 82. *&* 85. Innocentius *epiſt.* 12. *&* 24. Cæleſtinus I. *epiſt.* 2. *ad Epiſcopos Hiſpaniæ.*

RATIO eſt, quia fieri non poteſt, vt inueterata peccandi conſuetudo non minuat authoritatem, & libertatem animi, vt notat S. Hieronymus ex *cap.*3. *ad Titum.*

REQVIREBATVR antiquitus etiam, vt in Eccleſiæ miniſteriis eſſet diu, multumque verſatus, vt patet epiſtolis citatis, & *epiſt. Nicolai P. ad Michaelem Imperatorem*; nunc autem requiritur vt per ſex ſaltem menſes fuerit in ſacris ordinibus, ex Concil. Trident. *ſeſſ.*22. *cap.*2. *de Reform.*

21 REQVIRITVR etiam ſcientia in Epiſcopis, Malach.2. *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent de ore eius.* De hoc latè Gratianus *diſt.* 36. *can. Qui Eccleſiaſticis.* In Concilio autem Trident. *ſeſſ.*22.*cap.*2. *de Reform.* requiritur, vt eligendus Epiſcopus, ſit in iure Canonico,vel in Theologia magiſter, aut Doctor, aut Licentiatus, aut ſaltem habeat publicum teſtimonium alicuius Academiæ, profeciſſe adeo in alterutra iſtarum ſcientiarum, vt poſſit alios docere;Et ſi regularis eſt,à ſuis Prælatis teſtimonium tale requiritur.

VTRA verò ſit magis neceſſaria,Hoſt.& Panormit. *ad cap.*1.*de affinit.& conſang.* dicunt, vbi hæreſes graſſantur, vtiliorem eſſe Theologiam; alibi verò Ius Canonicum.

22 DICO tamen, ſimpliciter vtiliorem eſſe Theologiam. Ità Valentia *quæſt.*4. *puncto* 1. Sotus *lib.*3. *de Iuſt. quæſt.*2. *art.*6. Caiet. hîc, & alij. Ratio eſt, quia maximè debet Epiſcopus in fidei myſteriis populum erudire, iuxta id Matth. vltimo: *Prædicate Euangelium*, hæc autem maximè docet Theologia. Ideò cùm Epiſcopus ordinatur, interrogatur, non an ſciat ius Canonicum, ſed vtrunque teſtamentum.

23 TERTIA Epiſcopi pars eſt magnitudo animi, & conſtantia, nam oportet Epiſcopum Tyrannis, & hæreticis reſiſtere. Item punire improbos, etiam potentes. Vnde illud *Eccleſiaſtici* 7. eſt Epiſcopo perpendendum: *Noli fieri index, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimeſcas faciem potentis.* Hinc Hierem. 1. *Ne formides à facie eorum*, & Ezech. 3. *Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, frontemque duriorem frontibus eorum.* Hinc Timot.3. *Argue, obſecra, increpa, &c.* Sed notandum hanc ſeueritatem manſuetudine eſſe mitigandam. De quo admonet Epiſcopos D.Leo *epiſt.*90. & Concil. Trident. *ſeſſ.* 13. *cap.* 1. *de Reform.* Quæ omnia latè proſequitur S.Doctor *lib.*2. *de Eccl. Hierarch.* & *opuſc. de ſex alis Seraphim*, vt mox dicam.

TANDEM Epiſcopo neceſſariam eſſe prudentiam, quis ignorat? eſt enim ars artium regimen animarum, vt ait D.Gregorius initio *Paſtoralis.*

24 INTEGRVM hac de re opuſculum edidit S. Bonauent. quod titulum habet: *de ſex alis Seraphim*, vt intelligatur, debere Epiſcopos illis Seraphinis eſſe ſimiles, qui ſuper altare Deo aſſiſtebant, ſex alis ornati, *duabus velabant faciem, duabus pedes, & duabus volabant*, Iſa 6.

PROFITETVR autem S.Doctor in hoc ſectari Apoſtolum, atque eas Epiſcoporum conditiones aſſignare,quas ipſe Timotheo duabus epiſtolis tradidit, *vt ſcias* (ait 1. cap.3.) *quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei*: Sic enim alloquitur eum, quem Epheſinæ Eccleſiæ Epiſcopum præfecerat.

PRÆMONET autem cum D. Bernardo, non omnes, qui in ſe boni ſunt, eſſe aptos regimini, ſed debere eos bonitate relatiua fulgere. Vnde *Exodi* 18. Moyſes præcipitur eligere viros gnaros, & idoneos regimini. Prius ſanè debet is eſſe bonus in ſe,vt Chriſtum imitetur, qui cœpit facere, & docere, *Actorum* 1. 25

MONET etiam, neceſſarium exercitium aliquod, & praxim, vt ſuprà dicebam, qui enim incipientes ſunt, non ſunt apti magiſtri, ſed egent magiſtro, Heb. 5. *Indigetis, vt vos doceamini, quæ ſint elementa exerdij ſermonum Dei*: egent enim ſicuti filij à matre retrahi à periculis, Prouerb.2. *ſeruabit te, vt eruaris de via mala, & ab hominibus, qui peruerſa loquuntur.*

IGITVR qui debent eſſe aliorum magiſtri, tenentur eſſe adeo illuminati, vt inoffenſo pede euntes alios tutò ducant, vt dicitur prima Cor. 10. *Sine offenſione eſtote Iudæis, & Gentibus.* Debent eſſe adeò humiles, vt neque proſperis extollantur, neque deprimantur aduerſis, vt omnes exceſſus cogitationis, locutionis, & omiſſionis ad artificum reuocent trutinam, ſubtiliter diiudicent, & in his omnibus adeo ex habitu firmi, vt nec leuitate, nec diſtractione aliqua, nec difficultate, vel metu à ſtatu ſuo valeant immutari. Vnde Apoſtolus Rom. 8. *Quis nos ſeparabit à Charitate Chriſti?* &c. Quia verò pauci tantam perfectionis metam attingant; egent ſubeſſe, ità, vt & virtutibus fulgeant, quibus ſuis Prælatis obediant, & quibus ſuis ſubditis præſint; vt irreprehenſibiliter viuant. 26

LICET autem omnes virtutes habere debeant, tamen quia numerus ſenarius eſt primus perfectorum numerus,ſui generis perfectione conſtans ex ſuis partibus aliquotis; Ideò bonus animarum Rector tenetur veluti ſex alis Seraphim præditus eſſe, vt inter præeminentiora cœleſtium ſpirituum agmina eniteat.

PRIMA ala Epiſcopi eſt zelus iuſtitiæ, quo non valet aliquid iniuſtum ſine cordis murmure in ſe, & in aliis ſuſtinere. Tantò enim quis eſt bonus, quanto eſt à malo alienus; quantùm enim res diligitur, tantùm de eius deſtructione doletur. Hi Chriſtum imitantur ſummum Paſtorem,qui cùm in ſe beatus eſſet, tamen non fuit contentus, niſi formâ ſerui acceptâ, retrahens homines à malo,filios ſecum in gloriam adduceret, vt dicitur *ad Heb.* Zelus enim iuſtitiæ æſtuat charitate Dei, & proximi, *charitas autem non quærit, quæ ſua ſunt*, primo Cor. 13. 27

IGITVR verus Zelator iuſtitiæ cauet primò, nè malum faciat, vel doceat: deinde nè in ſubditis illud permittat, nè cum Heli ſimul cum filiis perdatur 1. *Reg.*4.Ideò Ezech.33.*ſi non fueris locutus, vt cuſtodiat ſe impius à via ſua:ipſe impius in impietate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram.* Oſtendat ergo bonus zelator, quantum diligat Deum in eo, quod beneplacitum eius in ſe, & in aliis promoueat, nec ab hoc zelo molleſcat per deſidiam.

SECVNDA ala huius Eccleſiaſtici Seraph eſt pietas, ſiue faterna compaſſio, vt ſicut cùm charitas Dei ad zelum iuſtitiæ inflammat, ità fraterna dilectio ad pietatem informet. Nam & ſi vitiis debetur virga feriens,infirmitati tamen neceſſarius eſt baculus ſuſten- 28

tans, dicente Propheta, Pſal. 22. *Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.*

Sic & ille Samaritanus vulneribus illius ſemiuiui vulnerato infudit vinum zeli feruentis, & oleum pietatis mitigantis.

29 VIDE S. Bonauen. ex parallelis cum infirmitatum curationibus, educentem Prælatos ad pietatem. Ad hoc autem poteſt conducere, ſi & ipſi experti ſunt neceſſitates; ſic de Chriſto dicitur, Heb. 4. *Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris.*

DEBENT autem compati ſuis ouibus exemplo ducto Iacob Geneſ. 33. *Noſti quod paruulos habeam teneros, & oues, & boues fœtas mecum: quas ſi plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges.* Ideò ex inſignioribus antiqui teſtamenti Rectoribus, præcipui fuere in ſcola Paſtorum edocti.

30 AVT ſi mauis, à matribus, & nutricibus exemplum ſumant, vt dicitur *prima Theſſal.* 2. è contra enim de duris conqueritur Dominus, Ezech. 34. *Quod infirmum fuit, non conſolidaſtis, & quod ægrotum, non ſanaſtis, & quod confractum, non alligaſtis, & quod, perierat, non quæſiuiſtis.* Ideo ait D. Bernardus, ſerm. 23. in Cant. *Vt quid grauatis iugum veſtrum, cùm cernitis Diſcipulorum, quorum vos potius iugum portare debetis? Ponite onera, producite vbera, pecora lactate, quieſcant: Et ſi interim ſeueritate opus ſit, paterna ſit, non tyrannica, iuxta illud numer. 11. Porta eos in ſinu tuo, ſicut portat mulier infantulum ſuum, & defer in terram pro qua iuraui, &c.*

31 TERTIA Ala Eccleſiaſtici Seraph eſt patientia, & conſtans longanimitas: & hæc ſanè multas ob ingruentes cauſas, eſt neceſſaria. In huius vmbram tectum tabernaculi, & interiora erant munda, & pulueres, imbres, ac grandines excipiebat. Sic Gallina pro pullis ſe miluo obiicit.

PRIMÒ quidem neceſſaria eſt Epiſcopo patientia ob multiplices labores, curas, & occupationes, non modo in ſpiritualibus, ſed etiam in temporalibus, ſæpe enim etiam temporalia ſubditis prouidere tenetur, ſicut de ſe, & de aliis Apoſtolis narrat Paulus *Galat.* 2. Ità & Dominus turbas, quas verbo nutrierat, pane etiam pauit *Marci* 6.

OCCVPATIONES etiam variæ, tam ex domeſticis curis, quam extraneis hominem frangunt, ſicuti de ſe Moyſes fatebatur *Deuter.* 1.

32 DEINDE neceſſaria eſt patientia pro tardo profectu illorum, pro quibus fatigatur, & pro ingratitudine eorum, pro quibus ſudores expendit, valetudinem collimat, vitamquè conſumit.

33 IN his ità ſe gerere tenetur. Primò vt modeſtè ſingulis, & benignè reſpondeat, ne verbis, aut geſtibus impatientiam oſtendat. Sic Gedeon viris Ephraim contra ſe iurgantibus modeſtè reſpondens compeſcuit ſpiritum, quo tumebant *Iudicum* 8. Nam teſte Sapiente Prou. 15. *Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem.* Vix enim commotio commotione ſedatur. Impatientia enim Prælati confundit ea, quæ promouere debuit bona. His modis alios ſcandaliſat, iuxta illud Prou. 14. *Qui impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam.* Reddit eum contemptum, Prou. 12. *Qui vanus, & excors eſt, patebit contemptui.* Facit eum exoſum, Eccl. 9. *Terribilis eſt in ciuitate ſua homo linguoſus, verbo ſuo odibilis erit.* Prouocat alios ad iram, Prou. 15. *Vir iracundus prouocat rixas: Qui autem patiens eſt, mitigat ſuſcitatas.* Non audent ei ſubditi ſuas neceſſitates aperire, iuxta id Iob 4. *Si cœperimus loqui tibi, forſitan moleſtè accipies:* Replet domum murmure. Prou. 11. *Qui conturbat domum ſuam, poſſidebit ventos.* Teneros mente fugat, & puſillanimes facit. Prou. 18. *Spiritum ad iraſcendum facilem, quis poterit ſuſtinere?* Nemo audet eum admonere de his, quæ forent emendanda.

SECVNDÒ debet eſſe pacificus, ne inimicitias 34
vlciſcatur exemplo ſummi Paſtoris, Lucæ 6. *eritis filij Altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos, & malos.* Hinc ait S. Doctor, multos Epiſcopos, & Prælatos fuiſſe ſanctificatos; quia ſic ad virtutum culmen peruenere. Ideò ait Paulus prima Timot. 3. *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat, &c.*

TERTIÒ ſit patiens, & ſtudioſus ad exequenda, quæ ſui ſunt muneris; Ideò dicitur ſecundo Paral. 15. *Vos ergo confortamini, & non diſſoluantur manus veſtræ, erit enim merces operi veſtro.* Vide S. Doctorem, præclarè differentem.

QVARTA Ala eſt, vt ſit exemplaris in vita; debet 35
enim eſſe norma viuendi, vt quæ docet verbis, oſtendat actionum figuris, ſicut qui docet Geometriam, pingit in ſabulo figurarum demonſtrationes, vt quod dicit, melius capiatur; dicitur enim, Act. primo. *Ieſus cœpit facere, & docere.* Et Ioan. 13. *exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ità & vos faciatis.* Et Iudit. 3. Gedeon: *Quod me facere videritis, hoc facite.* Sic ad Titum 2. *In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum.* Vide S. Doctorem, mira promentem.

QVINTA Ala huius Eccleſiaſtici Seraph. eſt diſ- 36
cretio, & prouida faciendorum conſideratio. Hæc eſt ſapientia, quam petiit Salomon ad regimen, 3. Reg. 3. *Dabis ergo Domine ſeruo tuo cor docile, vt iudicare poſſit populum, &c.* Et Sapien. 6. *Ad vos ergo Reges ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis ſapientiam, & non excedatis.* Et Pſal. 2. *& nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram.* Et Matt. 5. *Vos eſtis lux mundi.*

DVPLEX ergo circumſpectio eſt epiſcopo neceſ- 37
ſaria, vt ſciat quid agendum ſit, & qualiter. Nam nec bonum ſimpliciter bonum eſt, niſi benè fiat, ideſt, ſicut decet, vnde ait Bernardus ſerm. 49. in Cant. *Tolle diſcretionem, & virtus vitium erit, ſine ipſa zelus præcipitat, teſte Apoſtolo: Æmulationem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam,* Rom. 10. item compaſſio condeſcendit nimis ſub ſpecie pietatis. Prouerb. 13. *Qui parcit virgæ, odit filium.* Patientia ſine diſcretione reddit in regendo remiſſum. Ideò Leuit. 2. *In omni ſacrificio offeres ſal.* & Rom. 12. *rationabile obſequium* & Geneſ. 4. *Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti,* iuxta LXX. Hoc eſt, bona facere non ſufficit, niſi diſcretè, qualiter, quando, vbi, & quare agendum fuerit, videatur.

QVATVOR autem ſunt præcipuè in quibus Epiſcopi diſcretio debet lucere. Ideo *Exod.* 28. Pontifex gerebat in pectore Rationale, ornatum quatuor ordinibus gemmarum, vt quilibet ordo tres gemmas contineret.

QVATVOR autem ad regimen ſpectantia debet 38
in pectore verſare. Primum, quomodo in ſtatu debito ſubditos gubernet, vt boni ſui proficiant, & perſiſtant.

Secundum, quomodo lapſos, & deuios corrigat. Tertium, exteriora negotia, quæ requiruntur ab eo, congruè diſponat. Quartò, in his ſe gerat. Vide Sanctum Doctorem, ſingulis ternas gemmas aptantem.

SEXTA Prælatorum Ala eſt deuotio. Hæc *vnctio* 39
ſpiritus docet omnia, 2. Ioan. 2. Vide hæc omnia in S. Doctore præclariſſimè digeſta; piget enim ad litteram tranſcribere; ibi ſanè Eccleſiæ Hierarcham ſeraphinum ſpirantibus lineamentis exhibet contemplandum. Vide etiam *quæſt.* 1. ſuprà ex patribus, conditiones Epiſcoporum.

SIMILITER *part.* 2. *Eccl. Hierar. c.* 1. Dominationibus Epiſcopos aſſimilat. Dominationes enim dicuntur

Digitized by Google

dicuntur Angeli primi ordinis mediæ Hierarchiæ, quia inferioribus Angelis dominantes, eos inſtruunt, & informant, qualiter in Prælationis officio debeant ſubditos ad deificam ſimilitudinem reuocare, & ſine tyrannide ſubditorum facta liberaliter ordinare, vt docet D. Iſidorus *lib. 7. Ethymol. c. 5.* eadem ferè habet S. Dionyſius *de cæleſti Hierarchia, c. 3.*

40 DICVNTVR ergo Epiſcopi, & Prælati ſpirituales, quia verum dominium eſt, quando ſuperantur vitia, atque virtuoſa opera in regno animæ, ſiue Eccleſiæ dominantur. Vide S. Doctorem eximiè applicantem regimini Epiſcoporum ſtatum Dominationum cæleſtium.

QVÆSTIO III.

An liceat Epiſcopatum expetere, vel refutare.

{ D. Thom. quæſt. 185. art. 1. & 2.

41 NOTANDVM eſt tria eſſe genera appetentium Epiſcopatum: aliqui enim indigni ſunt: alij digni, ſed peruerſe appetunt ob auaritiam, vel ambitionem. Alij digni, & ob finem rectum appetunt, vt docet S. Doctor *lib. 1. Pharetræ, cap. 19.* ex Patribus.

ASSERO primò: indignum appetere Epiſcopatum, eſt mortiferum peccatum.

PROBATVR quia eſt contra iuſtitiam, nec poteſt redditus accipere; eſt etiam contra charitatem, nam obeſt ouibus. Ita Laym. *tract. 2. lib. 4. cap. 15. num. 10.* Valentia *tom. 3. diſp. 10. quæſt. 3. puncto 1.* Nauarr. *de orat. miſcel. 42.* Diana *part. 4. tract. 4. reſ. 100.* Baſſæus *verb. Epiſcopus.*

ASSERO ſecundò, appetere Epiſcopatum ob ambitionem, vel auaritiam, eſſe peruerſum, & mortale.

42 PROBATVR à D. Bonauen. *loc. cit. Pharetræ:* eſt enim ordinare peruerſè Epiſcopatum ad bona inferiora, ideò D. Auguſt. *ad Oroſ. quæſt. 65.* ait, hunc non eſſe Epiſcopum. Item habet *lib. 19. de ciuitate cap. 19.* ſubſcribit D. Hieronymus *in Sophonia cap. 3.* vbi hunc citò corruiturum clamat, vt ſeculi *quæſt. 1.* Id aſſerunt etiam Caiet. hîc, Sotus de *iuſtitia lib. 10. quæſt. 2. art. 1.* Tanner. *diſp. 6. quæſt. 3. dub. 3.* & Baſſæus.

CONFIRMATVR à D. Bonauen. *ex 1. Timot. 3.* vbi ait: *ſi quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Vbi opus Epiſcopale deſiderandum, ſi deſideratur Epiſcopatus, nempe laborandi ad Dei gloriam, & inuigilandi ſaluti ſubditorum; alioqui fore peruerſum, & contra inſtitutionem admonet cum SS. Patribus, Hieronymo *loc. cit.* Chryſoſtomo *homil. 35. in Matth.* Auguſt. 19. *de ciuitate, cap. 19.* Gregorio *in Paſtorali, part. 1. cap. 8.* quos refert etiam Tannerus.

43 ASSERO tertiò, licitum eſſe Epiſcopatum appetere ad Deo ſeruiendum, & Eccleſiæ.

PROBATVR à D. Bonauen. *de ſex alis Seraphim, cap. 5* ex allato. loco Apoſtoli. Hinc plurimos in Epiſcopatu ad culmen ſanctitatis perueniſſe, & canonizatos obſeruat; ſed aduertit, id verum extitiſſe eo tempore Eccleſiæ laborioſo in neceſſitate, ex D. Gregorio *in prologo Paſtoralis,* quem S. Bonauen. refert *in Pharetra, loco citando.*

ENIM verò in *Pharetra, loc. cit.* periculoſum ait cum D. Thoma *art. 1.* Addit Valentia *punct. 2. concl. 2.* communiter hunc appetitum eſſe mortiferum, quia periculo ſe ſalutis abiicit. Et ſanè appetentem, ſe reddere indignum, ait D. Clem. *epiſt. 1.* ex ſententia D. Petri, vbi ait: Hæc cathedra cupientem ſe, & audacter expetentem non requirit, ſed moribus ornatum, & verbis eruditum.

ASSERO quartò, non eſſe neceſſe, vt qui ſe aſſumendum agnoſcit, æſtimet ſe certò dignum, ſed ſatis eſt, non habere conſcientiam malæ conditionis. Ità D. Thomas *art. 3.*

PROBATVR à Tannero *num. 57.* arg. S. Bonauen. *lib. 4. Pharetræ, cap. 35.* ſumpto ex D. Bernardo *ſerm. 76. in Cant.* vbi ait: *Non otiosè toties repetitum eſt: Petre Amas me, in commiſſione ouium, ego quidem id ſignificatum proinde puto, ac ſi dixiſſet illi Ieſus, niſi teſtimonium tibi perhibente conſcientia, quod me ames, & valdè perfectè ames, hoc eſt pluſquam tua, pluſquam tuos, plus etiam quàm te, vt huius repetitionis mea numerus impleatur, nequaquam ſuſcipies curam hanc, ne intromittas de ouibus meis, pro quibus vtique meus effuſus eſt ſanguis.* 44

Igitur ſi non habeat conſcientiam, ſe poſtpoſiturum omnia Dei, & proximi ſeruitio, etiamſi non videat, ſe habere conditiones omnes, poteſt acceptare.

Id ipſum prætendit S. Doctor afferens D. Gregorium *in Paſtorali, parte 1. cap. 9.* dicentem: *Virtutibus pollens coactus ad regimen veniat; virtutibus vacuus, nec coactus accedat.* 45

ET in Proœm. Paſtoralis: *Cùm rerum neceſſitas expoſcit, penſandum valdè eſt, ad calmen quiſquis regiminis qualiter veniat: atque ad hoc ritè perueniens, qualiter viuat: & benè viuens, qualiter doceat: & rectè docens, infirmitatem ſuam quotidie quanta conſideratione cognoſcat: ne aut humilitas acceſſum fugiat, aut perfectioni vita contradicat, aut vitam doctrina deſtituat, aut doctrinam præſumptio extollat.*

IDEM homil 22. in Euang. *Illi debent curam paſtoralem ſuſcipere, qui in ſuo corde ſciunt fluxa luxuria domare: vt cùm aliis fortia prædicant, ipſi deſideriis mollibus eneruiter non ſuccumbant.* 46

HINC aſſero quintò, non licere ei, qui dignus eligitur, Epiſcopatum recuſare. Ità S. Bonauen. *locis adductis* cum patribus, D. Thomas *art. 2.* Sanch. *lib. 4. mor. cap. 8. num. 38.* Baſſæus *num. 4.*

IDEÒ enim *Can. 37. Apoſt.* excommunicatur is, qui Epiſcopatum iniunctum recuſat, vt innuit D. Bonauen. *in 4. loco citando.* Patet etiam ex concilio Antiocheno *cap. 10.* & ex ſententia D. Petri apud Clementem *epiſt. 1.* dicentis, grauiùs peccare eum, qui in neceſſitate Eccleſiæ propter priuatum periculum, Epiſcopatum reiicit, quàm qui populo Chriſtiano in mediis fluctibus laboranti opem non ferret, cùm poſſet. Itaque is ageret contra charitatem.

QVÆRVNT autem hîc, qui ſit elector, potens obligare ad ſuſcipiendum Epiſcopatum: Dico eſſe Papam. Vide Dianam *part. 6. tract. 8. reſol. 33.* 47

IN creatione Epiſcopi tria interueniunt; Electio, confirmatio, & conſecratio. *c. inter. c. licet extra de tranſlat. Epiſcopi.* & *extra de elec. C. cùm in cunctis.*

ANTE Confirmationem non poteſt iure communi exercere aliquos actus *C. qualiter, extra de elec.* Poteſt verò ex diſpenſatione, *C. nihil eſt.* Confirmatus autem poteſt exercere omnes actus iuriſdictionis, non tamen Ordinis, donec conſecretur. Vide Valentiam *quæſt. 3. puncto. 3.*

IGITVR ad Romanum Pontificem ſpectat electio, & confirmatio Epiſcoporum, vt docet S. Bonauen. *ſerm. 22. Hexaemer.* & *in 4. d. 29. quæſt. 3. ad 3.* vbi etiam ait ſupponendum, cùm Papa præcipit 49

eſſe

Digitized by Google

eſſe iuſtum præceptum; ſi tamen electus ſciat, ſe periculo animæ exponi ob ſuam inſufficientiam, docet non teneri eum obedire. Idem tenet Soto *lib.* 10. *de iuſt. quæſt.* 3. *art.* 2. Sed Valentia negat, imò ait eum teneri, allegans dictum B. Petri ſuprà; ſed loquitur de periculo vitæ, non animæ, vt patet.

49 Ad Pontificem autem Romanum hæc ſpectare conſtat ex perpetua Eccleſiæ traditione, ſic Anacletus Papa *epiſt.* 2. *ad Epiſcopos Italiæ*, relatus 75. *cap.* 1. Innoc. I. *epiſt.* 1. *ad Decentium*, Pelagius *epiſt.* 2. Leo *epiſt.* 84. vel 82. Gregor. *lib.* 4. *regiſt. epiſt.* 34. Concil. Later. *cap.* 5. Concil. Tolet. XII. *cap.* 6. Vide Valentiam *loc. cit.*

Sic *Can.* 31. *Apoſt.* excommunicatur, qui fuerit poteſtate ſæculari creatus Epiſcopus; & in Octaua Synod. *Can.* 22. excommunicantur Principes, ſuâ auctoritate Epiſcopos conſtituentes. Vide de his Valentiam.

50 Nota tamen, Romanum Pontificem non poſſe ſibi eligere ſucceſſorem, vt notat Gloſſa *cap. Apoſtolica*, 8. *quæſt.* 1. poteſt tamen ille ſtatuere modum eligendi Romanum Pontificem, vt definiuit Simmacus *in prima Synodo Romana*, ſub ipſo celebrata, & refertur 79. *diſt. cap. ſi quis Papa, cap. ſi tranſitus.* Vnde Nicolaus I. ſtatuit electionem hanc faciendam ex concordi ſententia Cardinalium, vt habetur *diſt.* 23. *cap. in nomine Domini*, & *diſt.* 79. *cap. ſi quis Apoſtolicæ.* Sed poſtea Alexander III. in Concilio Later. ſuo *cap.* 1. decreuit, vt ſufficiant duæ partes Cardinalium. Refertur *extra de elect. cap. licet*; & hoc vſquè ad hæc tempora ſeruatur, vt patet *cap. ubi periculum, de elect. in* 6.

Potuit tamen id facere Petrus ex ſingulari Dei nutu. Vide Turrecremm. *lib.* 2. *ſumma Eccleſiæ, cap.* 51.

51 Igitur Solus Papa poteſt obligare aliquem ad ſuſcipiendum Epiſcopatum; non verò Prælati.

Assero ſextò, ex graui cauſa poſſe aliquem Epiſcopatui renunciare. Ità D. Thomas *art.* 4. D. Bonauen. *loc. cit.* ſuprà *in* 4. Ratio eſt, quia poteſt adeſſe impedimentum, reddens inſufficientem, vt ignorantia, peccatum, infirmitas, &c.

Hoc tamen non poteſt fieri abſque authoritate ſummi Pontificis ex Innocentio III. *cap. niſi cùm pridem, extra de renunc.* & multis decretis 7. *quæſt.* 1.

52 Assero ſeptimò, extra cauſam, cùm ſit neceſſarius populo, renuncians peccat.

Ratio eſt, quia bonum proprium præponit bono graui publico. Itaque Votum in religione eſſet nullum, cùm ſit de minori bono.

Assero octauò, in multis caſibus peccare non renunciando.

Sex autem cauſæ propter quas tenetur quis renunciare Epiſcopatui, numerantur ab Innocentio III. *loc. cit.* Prima eſt peccatum, impediens executionem officij Epiſcopalis, etiam poſt actam pœnitentiam. Secunda debilitas corporis, impediens officij Paſtoralis executionem. Tertia, defectus ſcientiæ. Quarta, malitia tanta populi vt non ſit ſpes illi Epiſcopo proficiendi. Quinta, ſcandalum puſillorum, quando ex aliquo probabili cauſa ità ſunt Epiſcopo offenſi, vt nihil apud populum ille proficiat: Sexta eſt bigamia, vel alia irregularitas. Eas ſparſim refert etiam D. Bonauentura.

53 Concludit S. Doctor *ad cap.* 2. *regulæ min.* illum, qui Epiſcopatum optaret ad Religionis rigorem declinandum, ſeſſurum cum lucifero in lateribus Aquilonis.

QVÆSTIO IV.

An Reſidentia Epiſcopis neceſſaria ſit, & quo iure.

Certum eſt, reſidentiam in Eccleſiis propiis eſſe Epiſcopis neceſſariam. 54

Habetur in multis decretis 7. *quæſt.* 1. *cap. peruenit*, ex Gregorio *in Regiſt. lib.* 5. *epiſt.* 23. *cap. ſuggeſtum*, ex Liberio *epiſt.* 2. cap. *ſciſcitaris* ex Nicolao ad Numfridum, & ex Concilio Triden. *ſeſſ.* 23. *cap.* 1. *de reformatione.*

Absentia tamen ad leue tempus non damnatur, vt explicat Concil. Trident. quod etiam declarat, poſſe ob graues cauſas abeſſe, etiam diu. Numerantur autem quatuor: prima, Chriſtiana charitas, ſi alteri diœceſi grauiter egenti ſuccurreret, paruo ſuæ incomodo. Secunda, vigens neceſſitas ob perſecutionem, vel morbum; ſic declarat etiam Iulius P. ad Orientales Epiſcopos, & Palagius II. *epiſt. ad Benignum*, & probat S. Doctor *ad cap.* 10. *Ioannis*, illis verbis Chriſti: *Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite, &c.* cum D. Auguſtino *tract.* 46. Tertia, debita obedientia Pontifici vocanti ad ſe. Quarta, Eccleſiæ vtilitates, vt ſtudia, & cætera neceſſaria.

Quæstio autem eſt: an teneantur reſidere iure diuino.

Prima opinio eſt Catharini *tract. de reſidentia*, tuentis eos iure ſolo Eccleſiaſtico teneri. 55

Vera tamen ſententia eſt, iure Diuino teneri Epiſcopos reſidere. Ità Turrianus *tract. de reſidentia*, Sotus *lib.* 10. *de iuſt. quæſt.* 3. Caiet. *ad art.* 5. Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 3. Gregorius de Valentia *diſp.* 10. *quæſt.* 3. *puncto* 5. qui ait eſſe communem ſententiam, idem ait Tambur. *tom.* 1. *diſp.* 14. *quæſt.* 1. & Baſſæus 11. *reſid. num.* 4.

Probatur à D. Bonauen. primò *ad cap.* 9. & 10. *Lucæ.* nam *cap.* 9. inſtituit normam pro Apoſtolis, & in illis pro omnibus Epiſcopis ſui officij exequendi; Apoſtoli enim iuxta Ethymonem, miſſi ſunt ad docendum, erudiendum populos, & exemplis eos ædificandum: & in quamcumque domum intraſſent, ait: *ibi manete, & inde ne exeatis*, niſi eiecti: ſunt autem Apoſtoli forma Epiſcoporum, & ſeptuagintaduo Diſcipuli, inferiorum Paſtorum; omnibus autem propoſuit, tanquam operariis, & meſſoribus officium, Ioan. 4. *Videte regiones, quia albæ ſunt iam ad meſſem. Ego miſi vos metere.* Sic Matt. 10. *Voca operarios, &c.* Et deſidioſis inculcat, Matth. 20. *Quid hic ſtatis tota die otioſi?* Ideò in figura huius, hominem poſuit reſidentem in Paradiſo, vt operaretur *Geneſ.* 2. Hoc autem explicat Lucæ 10. *Meſſis quidem multa, operarij autem pauci, &c.* Mox eos comparat Paſtoribus, imò & Agnis: *Bonus autem paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis*, & inuigilat ne à lupis vorentur: è contra: *mercenarius videt lupum venientem, & fugit.* Hinc impleri ait id Iſaïæ 11. *Habitabit lupus cum agno.* Hinc Petrus 1. cap. 5. *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem.* Hæc profectò (ait S. Doctor) oſtendunt aſſiſtentiam, nec quamcumque ſegnem, ſed operoſam, ſed laborioſam, ſed vigilantem. Hoc argumento vtitur Valentia. 56

Mox inſtituit eos, vt intrent in ciuitates, & ibi maneant docentes, & ſi expellantur, excutiant pulnerem de calceamentis in teſtimonium ſuæ inculpatæ fugæ. Vidè S. Doctorem. 57

Con

Confirmatur à S. Doctore *in Pharetra, loc. cit. quæſt. prima, & 3.* ex Patribus, qui Epiſcopatum, opus, & aſſiſtentiam laborioſam ſignare oſtendunt ad ea verba, 1. Timot. 5. *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.*

58 Probatur ſecundò à D. Bonauen. *de Eccl. Hierarchia, part. 4. cap. 2. & 3.*

Oſtendit autem eorum præſentiam neceſſariam eſſe è rebus, quibus Apoſtoli, & Epiſcopi aſſimilantur.

Primò enim cælis comparantur, Iob 26. *Spiritus Domini ornauit cælos*, vt exponit D. Gregor. lib. 17. moral. cap. 19. Pſal. 18. *Cæli enarrant gloriam Dei: & opera manuum eius annunciat firmamentum.* mox: *In omnem terram exiuit ſonus eorum.* Vbi autem habemus firmamentum: Hebræus habet: רקיע *Rachia*, quæ vox latinè vertitur *expanſio*, quod de cælis etiam aëreis intelligitur, vt notat S. Doctor iuxta phraſim ſcripturæ, Matth. 13. *Venerunt volucres cæli*, Pſal. 103. *ſuper ea volucres cæli habitabunt.* Iob 12. *Volatilia cæli indicabunt tibi.* Iam iſti cæli nobis præſentes ſunt, tonantes, ningentes, pluentes, & rorem emittentes. Ideò *Iſaias* 45. Apoſtolorum præſentiam exoptans clamabat: *Rorate cæli deſuper.*

59 Dicuntur etiam cæli ignei *Thren. 1. Zachariæ* 22. Ignis autem præſens eſt, vt calefiant res, nam mouens, & motum debent eſſe ſimul.

Mox verò *cap. 3.* S. Doctor comparat Epiſcopos cælis ſydereis, qui cæleſtes influxus ad nos dimittunt; Sacramenta enim diſtribuunt, præcipuè Manna. Dicuntur Epiſcopi cæli, quia lucem diffundunt, Matth. 5. *Vos eſtis lux mundi* motu ſuo ſphærico, quo erica centrum voluuntur, ſemper aſſiſtunt, adducentes dies, menſes, & annos, producunt germina, & animalia. Hæc & alia, quæ S. Doctor proſequitur, egregiè reſidentiam, & preſentiam exprimunt Prælatorum iure Diuino, atque naturæ neceſſariam.

60 Probatur tertiò à S. Doctore *part. 2. Eccl. Hierar.* & toto illo opere, nam Epiſcopi ſunt veluti Dominationes, Angeli præcellentes, qui inferioribus aſſiſtunt purgandis, illuminandis, & perficiendis, ſic Angelorum nomine decorantur *Iſaiæ* 33. *Malach.* 2. *Apoc.* 2.

Profectò ſi Paſtores ſunt operarij, & Angeli vigiles ſunt vinitores, Epiſcopi tenentur ad minus aſſiſtere, alioqui nomen Epiſcopi amittent, vt dicunt Patres allati *quæſt.* 1. & 3. & S. Damaſus *epiſt.* 4.

Ideò Chriſtus reprehendit Paſtorem, qui deſerit gregem ſuum *Ioan.* 10. Hunc reprehendit Zach. 11. *O Paſtor, & idolum, derelinquens gregem ſuum*, vt obſeruat S. Doctor *ad* 10. *Ioannis.* Hoc ſanè eſſe neceſſariam probatur, vt Paſtor cognoſcat vultum pecoris ſui, ſicuti dicitur *Prou.* 27. & attendit S. Doctor *ad* 10. *Ioannis.*

61 Turrianus *tract. de reſidentia* citat Canonem Apoſtolorum, quem ait ſe in vetuſtiſſimo codice legiſſe, in quo Chriſti communione priuantur, qui abſunt à grege ſuo.

Tandem hoc ipſum præcipit Concilium Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 1. *de reform.*

Ex dictis habes etiam iure naturali Epiſcopos reſidentiæ teneri, quia ius naturale præcipit rectori fungi munere ſuo.

Argumenta Catharini facilè ſoluuntur à Valentia *puncto* 5.

62 Id ſolùm vrget: ius diuinum non poteſt à Papa diſpenſari; at diſpenſat circa reſidentiam.

Reſpondetur, Pontificem non tollere vinculum, ſed ſupplere aliis mediis reſidentiæ Epiſcopi. Epiſcopus autē toto tēpore, quo ſine cauſa abeſt, perdit integros reditus pro rata. ex Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 1. Vide Tol. cap. 4. Fernandez, *part.* 4. *cap.* 7. *num.* 8. Baſſæum *v. Epiſcop. num.* 8. Sane & mortale eſt, ſi ſit notabiliter: perdit autem fructus ipſo facto abſquè, declaratione, & applicantur fabricæ Eccleſiæ.

QVÆSTIO V.

An Eccleſia, & Epiſcopi habeant dominium rerum aliquarum temporalium.

{ D.Thom. art. 6. & 7.

Fvere hæretici nonnulli, quos refert Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 10. *punct.* 2. quos ſecutus eſt Vuicleph. damnatus eſt ideo in Concil. Conſt. *ſeſſ.* 8. vti & negantes, licere Eccleſiaſticis dominium rerum. 63

Aſſero tamen de fide, Eccleſiæ, & Epiſcopis rerum temporalium licere dominium.

Probatur à D. Bonauen. *in Apol. pauperum, reſponſionis tertiæ cap.* 2. ex *Ioſue* 21. vbi ſacerdotes veteris legis habuerunt poſſeſſiones, & agros.

Probatur ſecundò à S. Doctore *reſp. tertiæ cap.* 1. ex 5. *Actorum*, vbi Petrus ait Ananiæ: *Nonne manens tibi manebat, &c.* vt obſeruat Chryſoſt. *homil.* 12. *in Acta.* & notat Valentia *diſp.* 5. *quæſt.* 10. *punct.* 2. Id declaratum fuit etiam ab Eccleſia, vt docet S. Doctor *cap.* 2. *reſp. quartæ*, ſic declaratum eſt in Conciliis Antioch. *cap.* 24. Agath. *cap.* 48. Carthag. III. *cap.* 49. & habetur multis decretis, quæ affert S. Doctor *loc. cit.*

Primò, *Can. ſi quis de clericis* 12. *quæſt.* 2. habetur: *ſi quis de clericis documenta, quibus poſſeſſio Eccleſiæ firma tenetur, aut ſupprimere, aut negare, auertere, aut aduerſariis fortaſſe tradere, damnabili, & punienda obſeruatione præſumpſerit; quidquid pro abſentia documentorum damni Eccleſiæ illatum eſt, de propriis facultatibus reddat.* 64

D. Gregorius Mag. *regiſtr. lib.* 2. *epiſt.* 43. & refertur 12. *quæſt.* 2. *c. Sicut*, vbi habetur, *ſicut Eccleſia proprias res amittere non debet, ità eam rapacitatis ardore alienas inuadere non oportet.*

In Concilio Agath. *Si ſeruos Eccleſiæ libertate Epiſcopus donauerit, ea, quæ in manumiſſione data illis fuerant, perpetua firmitate tenebunt.* Habet igitur Eccleſia ſeruos, vbi autem eſt ſeruitus, adeſt & correlatiuum dominium, vt infert S. Doctor.

Inſuper quod diſtinctis Eccleſiis diſtincta Dominia competant, probatur à S. Doctore 16. *quæſt.* 2. Can. *Si quis*, Nicolaus P. vbi ait: *ſi quis Epiſcoporum in aliena ciuitatis territorio pro quacumque ſuorum opportunitate Eccleſiam ædificare diſponit, non præſumat dedicationem facere, quæ illius eſt, in cuius territorio Eccleſia aſſurgit.* 65

Eadem *cauſa*, *quæſt.* 3. Can. *Præſulum*, Gelaſius Papa: *illud etiam annecti placuit, vt ſi, quod abſit, facultates Eccleſiæ, necnon Diœceſes ab aliquibus poſſideantur Epiſcopis, iure ſibi vendicent, quod lex tricennalis concluſit: quia & filiorum noſtrorum Principum ità mandauit auctoritas.*

Eadem quæſt. inter memoratos, vbi dirimitur quæſtio limitum, ait Innocentius: *cap.* 6. inter, *ſi limes legitimus eandem Baſilicam non concludit, & tamen longi temporis probatur præſcriptio obiecta, appellatio præſentis Epiſcopi non valebit: quoniam illis tricennalis obiectio ſilentium imponit. Hæc etiam ſæcularium Principum*

Digitized by Google

cipum præcipiunt, vt præſulum Romanum decreuit auctoritas.

66 Hinc colligit S. Doctor non modò Eccleſias habere dominium diſtinctum, quia mutuo inter ſe præſcribunt, verùm etiam quod id habeant ſecundùm ius Diuinum pariter, & humanum, pro eo, quod præſcriptio, ſicut in allegato canone patet, ab edicto Principum oritur; approbatio tamen ſummi Pontificis auctoritate nititur.

Hoc probat patentiùs *ex 11. quæſt. 1.* verbis Ambroſij contra Auxentium: *Si tributum imperator petat, non negamus, agri Eccleſiæ ſoluant tributum*: Sed qui ad tributum Cæſari tenetur ratione prædiorum (infert S. Doctor) prædia illa teneantur non tam diuino iure, quàm humano, Saluatore teſte, qui ait, Matth. 22. *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo.*

67 Amplius diſt. 8. cap. 1. ex D. Auguſtino in Ioannem. *Quo iure defendis villas Eccleſiæ? Diuino, aut humano? Diuinum ius in Diuinis ſcripturis habetur; humanum in legibus Regum. Vnde quiſquis poſſidet, quod poſſidet? non ne iure humano? non iure Diuino: Domini eſt terra, & plenitudo eius*: Pſal. 33. Idem habet ſuper Ioannem: *Noli dicere, quid mihi, & Regi? quid ergo tibi, & poſſeſſioni? per iura enim regum poſſidentur poſſeſſiones. Dixiſti: quid mihi, & Regi? Noli dicere poſſeſſiones tuas, quia ipſa iura humana renunciaſti, quibus poſſidentur poſſeſſiones.* Quid his clarius dici poteſt (ait S. Doctor) ad oſtendendum, quod Eccleſia temporalia bona veraciter poſſidet iure Diuino, & humano? Quare procacem eſſe, & proteruum hæc negantem proclamat.

68 Probatvr etiam ratione à S. Doctore in fine illius capitis, & D. Thom. *art. 6.* quam Gregorius de Valentia *puncto 6.* euidentem acclamat. Ad id, quod non eſt in præcepto, ſed tantùm in conſilio, nemo obligatur, niſi quis voto peculiari ad illud ſe obligat; aut ſit neceſſarium ad officium debitum exequendum: Sed renunciatio temporalium non eſt à Deo præcepta, neque eam Eccleſiaſtici vouent, neque eſt neceſſaria ad hoc, vt Eccleſiaſtici rectè ſuo munere fungantur: Ergo. Hoc argumento nititur etiam Tannerus *diſp. 6. quæſt. 3. dubio. 3. num. 61.*

Idipsvm probat ex Patribus, Chryſoſt. *homil. 8. in Matth.* Orig. *homil. 16. in Geneſ.* Gregor. *lib. 3. Dial. cap. 14.* Auguſt. *cont. Adimant. c. 26.* Vide S. Doctorem *reſp. tertia cap. 1.*

69 Obiicies. Sicut religioſi pauperes eſſe debent, vt Deo ſeruiant, ità & clerici iuxta ſuum nomen, quia in ſortem Domini ſunt vocati.

Respondet S. Doctor, vario modo clericos, & Religioſos ſe Deo dicare; clerici enim paupertatem non vouent.

Dices. Antiqui clerici communem agebant vitam *12. quæſt. 1. cap. Scimus*, ex vrbano Papa.

70 Respondet S. Doctor, clericos ſolùm ex conſilio communem vitam egiſſe, poſtea frigeſcente charitate aliter fieri oportuit. Et ità D. Auguſt. qui nullum ad ordines admittebat, qui nollet in communi viuere, poſtea mutauit ſententiam, vt ipſe teſtatur *12. quæſt. 1. cap. Certè ego, ex ſerm. 2. de communi vita clericorum*, ſeu: *ad fratres in eremo.*

QVÆSTIO VI.

An Epiſcopi, & alij Eccleſiaſtici habeant dominium reddituum, qui ſunt ſuperflui ſtatui eorum.

D. Thom. art. 7.

Iam oſtendi, eos habere dominium aliquorum bonorum; & quidem immobilium bonorum, quæ Eccleſiæ donantur, eſſe dominium apud Eccleſiam, vt differit S. Auguſt. *tract. 6. in Ioan.* neque enim poteſt Epiſcopus ea alienare, neque etiam locare, niſi certis conditionibus. Idem dic de bonis vtenſilibus, de quibus eadem eſt ratio *Authent.* Præterea, *C. de ſacroſanctis Eccleſiis.* 71

Habent verò dominium ſtipendiorum, quæ pro ſuis peculiaribus miniſteriis eis dantur, vt pro Miſſis, &c. idem de diſtributionibus (vt aiunt) quas accipiunt pro perſonalibus præſentiis, vt colligitur ex *cap. un. de cler. non reſidentibus, in 6.*

Certvm etiam eſt, eos habere dominium illius partis, quæ deſignantur eis, puta ex quatuor. Fuit enim mos antiquus, vt Eccleſiæ bona darentur in communi, & poſſiderentur à Clero, diſtribuerentur ab Epiſcopo, vt colligitur ex *Can. 38. Apoſt.* Poſtea creſcente numero clericorum, & infidelitate diſpenſantium; hæc ratio inſtituta fuit à Sylueſtro *in Synodo Romana, cap. 4.* vt cumulus prouentuum Eccleſiæ diuideretur, & pars Epiſcopo prima: Secunda aliis clericis; Tertia pauperibus: Quarta fabricæ deſtinaretur. Sic patet etiam *12. quæſt. 2.* 72

Igitvr, vbi hæc diſtributio adhuc viget, Epiſcopus habet ſuam quartam partem in Dominiis; vbi verò ſunt omnia confuſè, habet dominium eorum, quæ ſtatui conueniunt. Hæc ferè omnia habet S. Doctor *loco citato.*

Qvæstio igitur eſt: an ſit Dominus illius partis reddituum, qui ſunt ſuperflui, atque adeo ſolùm ex charitate teneatur dare pauperibus; an etiam ex iuſtitia, eò quòd dominium eorum ſit apud pauperes. 73

Prima opinio eſt Caietani hìc, Eccleſiaſticos alios, præter Epiſcopos, non teneri aliquid pauperibus ex iuſtitia erogare; atque adeò eſſe omnium Dominos, Epiſcopos verò debere ex iuſtitia pauperibus eam dare partem, quæ ſapientis iudicio non competit ſibi, eò quod nimis ſit ampla.

Secvnda ſententia Epiſcopis, & omnibus Eccleſiaſticis negat dominium partis prouentuum ſuperfluæ, atque adeo docet ex iuſtitia teneri pauperibus. Ità Alenſ. *3. part. quæſt. 36. m. 5. art. 2.* Richar. *4. diſt. 45. art. 3. quæſt. 1.* Palud. *in 4. diſt. 24. quæſt. 3. art. 3.* Antoninus *3. part. tit. 15. cap. 1. §. 19.* Gabriel. *in 4. diſt. 15. quæſt. 8. concl. 5.* Maior. *4. diſt. 14. quæſt. 17.* Petrus à Soto *lect. 3. de Sacerd. vita*, Michaël Medina *lib. 7. de recta in Deum fide, cap. 27.* Thomas Vuald. *lib. 1. doctrinalis fidei antiquæ, l. 4. cap. 42.* & alij apud Couar. *in can. cum in officiis, de teſtam.* Eſtque communis Canoniſtarum, eamque tuetur acriter Nauar. *tract. & Apolog. de reddit. Eccl.* 74

Tertia ſententia cenſet, Epiſcopos, & alios habere dominium eorum prouentuum. Ità D. Thom. hìc, & *quodlib. 6. art. 12.* Adrian. *de reſtit. quæſt. 12.* Sylueſter. *verb. clericus, 4. quæſt. 20.* & *verb. reſtitutio, 3. quæſt. 5.* Gerſon *in ſuis moral. tit. de auaritia*, 76

Sotus

Sotus *lib.*10. *de iuſtitia, quæſt.*4. *art.*3. Driedo *lib.*2. *de libertate Chriſtiana, cap.* 4. Ioan. Arboreus *in Theoſoph. diſp.*10. *quæſt.* 3. *puncto* 7. Tannerus *diſp.* 6. *quæſt.*3. *num.*3. *dub.*22. vbi partem pauperum ex iuſtitia aſſerit, vbi eſt ſeparata.

76 QVOAD D.Bonauent. videtur ſanè pro hac ſententia *in Apologia pauperum, reſp. quarta, cap.* 1. ad finem, vbi Eccleſiaſticos, in dandis ſuperfluis pauperibus, comparat cum religioſis, & ait aliquam præ ſe ferre conditionem, non æqualem tamen, eò quòd non teneantur quidem adeò ſtricto iure illa dare pauperibus; hoc enim non eſt perfectionis dare ſuum cuique. Enim verò remittit ad *partem* 1. *reſponſionis tertiæ*, vbi apertè ſecundam ſententiam ſequitur.

ASSERO cum ſecunda ſententia, teneri Eccleſiaſticos omnes ex iuſtitia dare pauperibus ſuperflua.

77 PROBATVR primò à S. Doctore ratione vniuerſali, *reſponſionis quartæ cap.* 1. nam iure naturæ omnia erant communia, poſtea vſurpatis rebus à præpotentibus, Iure gentium conuentum eſt, vt ità diuites habita poſſiderent, vt tamen ſe obligarent ſuperflua neceſſitatibus pauperum erogare. Hoc ſanè ad iuſtitiam ſpectat.

PROBATVR verò à S.Doctore *reſponſionis tertiæ cap.* 1. argumentis validiſſimis D. Proſperi de vita contemplatiua, lib.2. cap.9. vbi ait: *Scientes viri ſancti, nihil aliud eſſe res Eccleſiæ, niſi vota fidelium, & pretia peccatorum, & patrimonia pauperum: non eas vendicarunt in vſus ſuos, vt proprias, ſed vt commendatas pauperibus erogauerunt.*

78 PRIMVM igitur argumentum hinc eruitur, quod bona Eccleſiaſtica in decretis Patrum dicuntur Domino Deo donata, vt patet 12. *quæſt.*2. *cap.* *Qui Chriſti*, & 12. *quæſt.*1. *cap. Res Eccleſiæ*, Eccleſiaſtici verò dicuntur eorum habere adminiſtrationem. Hoc argumentum refricat S. Doctor *reſponſionis tertiæ, cap.*1. finem verſus.

RESPONDET Valentia, ſenſum eſſe, ea bona eſſe collata ad Dei cultum; alioqui non alicuius portionis neceſſariæ eſſent domini.

HOC tamen friuolum eſt, nam ſubintelligitur pars neceſſaria miniſtris, eſt enim tritum: *Qui altari ſeruit, ex altari viuat.* Cæterum premit, quod dicuntur, non domini, ſed adminiſtratores vniuerſaliter. Vrgeo: nam D. Bernardus ſic nominat ipſum Papam *lib. de conſider.*

79 SECVNDVM argumentum hinc etiam eluitur: Semper in Eccleſia apud viros ſanctos, Patreſque intellectum eſt; huiuſmodi bona peculiariter ad pauperes, viduas, &c. pertinere, vt patet *ex Clem. lib.*2. *Conſtit. Apoſtol. cap.*29. *cap.* 30. & 12. *quæſt.*1. *cap. Præcipimus*, & *cap. ex his.*

RESPONDET Valentia, ſolum per hoc indicari, ſtrictiſſimum vrgere præceptum eleemoſynæ.

CONTRA, quia cùm ex intentione dantium huic vſui applicentur; iam non eſt merum miſericordiæ præceptum, ſed iuſtitiæ.

80 TERTIVM argumentum eruitur, nam in variis decretis dicuntur, eſſe diſpenſatores, non Domini, vt 16. *quæſt.*1. *cap. Decimæ*, & 23. *quæſt.* 7. *cap. Quod autem*, & *Extra de donationibus, cap.*2.

RESPONDET Valentia, vel intelligi de immobilibus, vel de vtenſilibus; ſi de prouentibus, intelligitur pro eo tempore, quo pars aliqua eſt pauperum vſibus ſegregata; vel ſi vniuerſaliter loquuntur, ſenſus eſt, vrgere præceptum Eleemoſynæ.

CONTRA tamen, nam apertè negant dominium, & aſſerunt meram adminiſtrationem.

81 VRGEO; nam in aliis decretis dicuntur *interfectores pauperum, raptores, &c.* ſi quod ipſis ſupereſt, non dent pauperibus, vt *diſt.*42. *cap. Ordinamus*, & 12. *quæſt.*2. *cap. Gloria*, §. *Amico*, & ſæpè aliàs.

82 RESPONDET Valentia, hæc dicere exaggerando; ſicut & de Laïcis auaris.

ENIM verò ea, quæ in decretis poſita, ſunt ad praxim definita, atque ſtatuta decernuntur, non autem ad conciones.

CONFIRMATVR adhuc: Nam bona illa fuere hac conditione legata: Ergo non valent niſi conditione impleta, vt patet in Iure Ciuili *Cod. de Donationibus, quæ ſub modo, vel ſub conditione*, & Iure Canonico *can. Verum, extra de conditionibus appoſitis.*

RESPONDET Valentia, non eſſe ſatis hoc firmum, alioqui Eccleſiaſtici, qui ſuperflua pauperibus non dant, non eſſent alicuius portionis domini. Non autem ea expreſſa conditione videntur data, vt conſtat ex forma donationum antiquarum, vt illarum Conſtantini Imperatoris *Tom.*1. *Conciliorum.*

ENIM verò ſatis eſt, fuiſſe donationes datas iuxta formulam communiter à ſanctis viris intellectam, vt dicebat D. Bonauentura.

CONFIRMATVR, nam & iure Canonico prohibentur teſtari: Ergo non ſunt domini, nec valet, dicere poſſe eos id ex diſpenſatione; nam diſpenſatio tunc fit authoritate Apoſtolica, vt notauit Tannerus *diſp.*6. *quæſt.*3. *num.*82.

Multa congerit Valentia ſatis friuola, ad ſuam ſententiam tuendam.

83 PRIMÒ enim opinionem noſtram duram, & ſine fundamento fruſtra proclamat. Neque verò eſt durum, quod in Eccleſia eſt communiter acceptum, neque ſine fundamento dicitur.

OBIICIT ſecundò ex Concilio Trid. *ſeſſ.*23. *cap.*1. *de reform.* vbi decernitur, vt Eccleſiaſtici, habentes curam animarum, qui non reſident, non faciant fructus ſuos: Ergo ſupponit eos, qui reſident, facere fructus ſuos. Confirmatur; nam qui non interſunt officiis, non acquirunt diſtributiones *cap. vnic. de cler. non reſid. in* 6. vbi decernitur.

84 RESPONDETVR, hoc tantùm ad ſummum concludere, eos facere fructus ſuos, & acquirere diſtributiones, iuxta ritum Eccleſiæ, ita vt quod ſibi ſecundùm ſtatum eſt impendendum, ſit in ipſorum dominio.

OBIICIT tertiò. Miniſtri Eccleſiaſtici non debent eſſe peioris conditionis, quam alij Reipublicæ miniſtri; at iſti fiunt domini totius ſtipendij: Ergò.

RESPONDETVR, hos habere hæc bona, vt Eccleſiaſticos, ideo non peioris conditionis, ſed altioris ſtatus perfectionis ſunt, vt monet S.Doctor vtroque loco, vbi Laïcos Eccleſiaſticis comparat.

85 OBIICIT quartò aliqua abſurda. Primò enim poſſent pauperes ſurripere clericis auaris, non erogantibus eleemoſynam. Secundò qui ſoluunt decimas, poſſent partem reſeruare, vt reddantur pauperes indemnes. Tertiò daretur actio in Iudicio pauperibus contra clericos non erogantes. Quartò cur Eccleſia paſſa eſt, non ſeruari ius pauperum?

HÆC friuola ſunt, & vno verbo ſoluuntur, neque enim aut eſt cuique liberum ſibi iuſtitiam facere; aut Eccleſia deficit, cùm decreta plurima de hoc addiderit.

86 HINC Azor. *p.p. lib.*12. *cap.*8. *quæſito* 3. Malder. 2. 2. *quæſt.* 52. *art.*6. *dub.*2. Baſſæus V. *eleemon. num.*6. dicunt, Epiſcopum teneri quærere pauperes, vt eos ſubleuet.

QVÆSTIO VIII.

An ij Epiſcopi, qui ante fuerant Religioſi teneantur ad obſeruantiam Regularem.

87 MVTATVR obedientia Religioſi aſſumpti ad Epiſcopatum, vt non amplius Prælatis, ſed ſummo Pontifici, omnium Religionum Patri, altius ſubiiciatur, vt docent D.Bonauent. *in 4.diſt.*98. *q.vltima, ad vlt.* & habetur *can. ſtatutum*, 18.*quæſt.*1.

Quærunt hic, an Religioſus ſit capax dominij ſtabilium bonorum.

RESPONDETVR negatiuè cum D. Bonau.4. *diſt.*38. *art.*2. *quæſt. vlt. ad vlt.* D.Thom.2.2. *q.*185. *art.*8. *& quæſt.*88. *art.*11. *ad* 4. Sotus *lib.*19. *quæſt.*5. *art.*7. Syluester V. *religio* 7. *n.*11. Rodriquez *tom.*2. *quæſt.*58. *art.*1. Syluius 2.2. *quæſt.*185. *art.*8. Valerus *in differ. vtriuſque fori verb. regularis, differ.*5. Tolet. *lib.*5.*cap.*4. Diana *part.*2. *tract.*2.*reſol.*61. qui omnes cum aliis aſſerunt teneri Epiſcopum, è regularibus aſſumptum, ad votorum obſeruantiam ex *cap. de monach.*16.*quæſt.*1. Hanc communem eſſe ſententiam ait Azor *tom.*1.*lib.*12.*cap.*7.*quæſito* 4.

88 EXISTIMANT ſanè à votorum obligationem talem eximi, Villalob. *ſum. tom.*1. *tract.*25. *diffic.*40. Medina *de ſacra hominum continentia, lib.*5. *cap.*26. *&* 27. Angles *in* 4. *quæſt. de voto, dub.*6. Quand. *in* 4. *diſt.*38. *prop.*17. Addo aliqua non obligare repugnantia, vt ait D.Thom. *loco cit.* Valentia *puncto* 8. Sylu. *ad locum cit. D.Thom.* Baſſæus V. *epiſ. num.*7.

QVÆRVNT autem: an Epiſcopus, è religione aſſumptus reddatur Dominus redditruum Eccleſiaſticorum, & quo ad hoc abſoluatur à voto paupertatis.

89 NEGATIVAM ſententiam cenſet S. Doctor *loco cit.* cum quadraginta duobus Doctoribus apud Sanchez *tom.*2. *lib.*6. *cap.*6. quibus adde Tannerum *diſp.*5. *quæſt.*4. *dubio* 6. *num.* 131. Sanctarellum *tract. de Apoſt.cap.*6. *dub.*3. Cenedo *de paupert.relig.dub* 43. Barboſam *in collect. tom.*4. *part.* 2. cauſa 18. *quæſt.*1. Fauſtum *in Theſ.lib.*6.*quæſt.*190. apud Dianam *part.*2. *tract.*2. *reſol.*50.

RATIO eſt, quia hi ad altiorem ſtatum perfectionis aſcendunt, atque adeò non debent relaxare, niſi quæ ſunt repugnantia ſtatui Epiſcopi. At paupertas non obſtat, quo ad dominium.

90 OPPOSITVM tamen docent Sotus *lib.*7. *q.*4. *art.*2. Medin. *de ſacr.cont.lib.*5.*cap.*26. Angl.4. 2.*part. quæſt. vnic. de vot. art.*2.*dub.*6. Vaſquez 1.2. *diſp.*165. *cap.*8.*num.*91. Diana *part.*3.*tract.*2. *Reſol.*50.*& part.*5. *tract.*8. *Reſol.* 31. Hurt.2. 2. *diſp.* 160. *ſect.*3. & alij apud illos. Nituntur, quia *cap. vnic.* 18, *quæſt.* 1. *de religioſo Epiſcopo*, dicitur: *Velut legitimus heres paternam ſibi hereditatem, poſtea iure vendicandi poteſtatem habet.* Vendicare autem ſolis dominis conuenit *leg. in rem, ff.de rei vendic.*

91 QVÆRES etiam an is teneatur obſeruantiis ieiuniorum, orationum & ſimilium, ſi non repugnant Epiſcopatui.

EXISTIMO, non teneri, dum habet alias excellentes occupationes. Ità ſentiunt Sanctarellus *loco cit.* Leſſius *lib.*2. *cap* 40. *dub.*14. *num.* 113. Sanchez *loco cit. num.*19. Villalob. *num.*17.

HINC ſequitur, talem Epiſcopum non teneri officiis ſuæ religionis, nec ieiuniis. Ità Fauſtus *in Theſ. lib.*6. *quæſt.*194. Diana *loco citato.*

SEQVITVR ſecundò, eum non teneri ferre habitum ſuæ Religionis; Sanctarellus ſuprà *tract. de apoſt. cap.*1. *dub.*4. Barboſa *in collect. tract.*3. *lib.*3. *tit.*24. & alij. Gaudent ſanè priuilegiis, conceſſis ſingulis Religionis membris, vt ait Baſſæus *num.*7.

Ex dictis habes, teneri Epiſcopum reſidentiæ. 92
Tenetur & concionari, ſi poteſt ex 1. *Timot.* 3. & Concil. Trident. *ſeſſ.*5.*cap.*4. *& ſeſſ.*24. *cap.*2. Tenetur quotannis Synodum conuocare; & viſitare. Tenetur adminiſtrare Sacramenta Confirmationis, & Ordinis, maximè verò aptos habere miniſtros.

Alia multa de Epiſcoporum muniis ago in propriis tractatibus; quare hîc ſiſto.

DISPVTATIO III.

De Statu Prælaturæ Regularis.

CVM potiſſimus Eccleſiæ ſtatus, in Clericalem, & Monachalem bipartitus ſit, poſtquam de Clericorum Prælato in ſuperioribus actum ſit, nunc de Monachorum, ſeu Regularium Præfecto conuenienter agendum occurrit: Hic enim quaſi Epiſcopalem poteſtatem in ſibi ſubditos obtinet, cùm verè in Epiſcopi locum, vbi Regularium viget exemptio, ſuccedat; vti ſuo loco infrà fuſiùs explicabitur; hîc autem monitum volo lectorem, præcipuas hic agitandas, & potius arctandas, quæſtiones, quæ in quemcumque Religionis Prælatum poſſint conuenire; alias autem, vel non ideò graues, vel particularibus Religioſorum ſtatutis nixas, aliis diſcutiendas dimitto; cum non multum contineant Doctrinæ, & cùm quiſque ex propria obligatione domi eas ediſcere, vel edocere teneatur: Nonnihil tamen de propriis aliquarum inſtitutionum ordinationibus, quatenus ad præſens facit inſtitutem, coactus dicam.

QVÆSTIO I.

An ſit neceſſarius ſtatus Prælaturæ Regularis in Religione.

D.Bonauent. de 6. Alis, Serap. cap.2.

1 PRÆNOTANDVM eſt, duplicem conſiderari poteſtatem in Prælatis: Altera eſt Dominij: Altera eſt Iuriſdictionis: illa oritur à virtute præcipiendi, quare in Patrefamilias poteſt eſſe reſpectu Domeſticorum, ſicut & in domino reſpectu ſerui: hæc verò naſcitur è ſuſceptione talis Ordinis, quem poteſt Iuriſdictio ex ſuperioris declaratione conſequi.

RVRSVS Prælatus ſumitur vel latè, quatenus aliquibus in ſpiritualibus præeſt, quo ſenſu dicitur Parochus præeſſe his, qui ipſius curæ demandantur; vel propriè, pro illo qui habet Iuriſdictionem in foro contentioſo, quo ſenſu nunc communiter Prælatus intelligitur.

ASSERO,

Digitized by Google

2 Asſero, ſuppoſita inſtitutione vitæ regularis, ſimpliciter neceſſariam eſſe in ea prælaturam aliquam, ita omnes communiter apud Suarez, infrà citandum.

Probatvr à S. Doctore *loco citato.* Inſtitutio vitæ regularis eſt incipientium ad perfectionis profectum tendere; ſed tales indigent habere ſuperiorem, ad cuius nutum noxia deuitent, vtilia ſectentur, quæ ignorant doceantur, &c. vt ait D. Paulus Hebr.5. *indigetis vt vos doceamini, quæ ſunt elementa exordij ſermonum Domini.*

3 Probatvr ſecundò *ibidem*, à S. Doctore; quò aliqui ſunt imperfectiores, eò pigrius ſolent in virtutum ſtadio currere, indigentque aliquo, à quo non ſolùm exemplis alliciantur, verùm & præceptis compellantur ad virtutis exercitium; quod fieri nequit abſque poteſtate Prælationis; ſed ſolent è mundo in Religionem ingredi viri valdè imperfecti, ſolo affecti deſiderio proficiendi; hi verò magis ab initio, humano timore, quàm diuino præcepto à peccaris detinentur.

4 Probatvr tertiò à Seraphico. In omni regimine benè ordinato neceſſe eſt vt ſit aliquis qui vitia, & defectus corrigat; nam vt *hic* obſeruat S. Doctor, peccatum eſt ad inſtar febris, vel vulneris, quæ ſi medicorum ſolertiâ non præcaueantur, in deterius abeunt; nec, qui labitur in culpam, per ſe potens eſt reſurgere, niſi à fortiori fulciatur, & corripiatur; relinquit enim poſt ſe culpa languorem quemdam, ſuper quem neceſſe eſt, vt poteſtas obtineatur; quare dicitur Lucæ 9. *dedit illis virtutem, & poteſtatem, vt languores curarent*, curatur autem languor infirmi, humiliter obtemperando præcepto medici, vt ibi concludit Seraphicus Doctor; medicus autem niſi ſit in eadem domo cum infirmo, poteſt permittere, vt pereat, antequam ipſum infirmum eſſe cognoſcat.

5 Probatvr denique à Suarez *tomo 4. de Relig. lib.2. cap.1.* Exiſtente vno correlatiuo, neceſſe eſt vt exiſtat aliud: ſed Prælatio, & obedientia in vita regulari ſunt duo correlatiua; hæc autem in ea neceſſariò exiſtit; ergo & illa.

Ex his habes poteſtatem hanc debere non ſolùm eſſe directiuam, ſed etiam coactiuam; illa enim ſine hac plerumque inutilis eſt; cùm nequeat executioni mancipari.

6 Habes ſecundò, illam non debere neceſſariò, ſed decere eſſe poteſtatem iuriſdictionis; nam licet poteſtate dominatiuâ quiſque ſufficienter contineatur in religioſa obſeruatione, vt patet nunc in Monialibus, & olim in tot Monachorum conuentibus, quorum Præfectus, vt plurimum, non ſacerdotij dignitate, ſed miniſterij humilitate cæteris præſtabat, vt clarum eſt (cæteris omiſſis) in D. Benedicto, quem fuiſſe Abbatem, ſcilicet Patrem Monachorum, non autem ſacerdotem, legimus, vt notat Suarez *num.* 3. è D. Bonauent. *in cap.7. noſtræ Regulæ*: Attamen cùm modus validior & efficacior coercendi culpas ſit per poteſtatem Iuriſdictionis, & cùm optimè cum Poteſtate Dominij poſſit exerceri, decuit vtramque in Religionum Prælatis coniungi, vt nunc vbique ferè Gentium vſu inoleuit.

7 Hoc autem eò fortius vrget, quò pleríque nunc virorum conuentus ab Epiſcoporum Iuriſdictione eximantur, quos arduum eſſet gubernari vel à ſolo ſummo Pontifice, vel ab his, quos delegaret, cùm delegationes hæ frequentes, & extraneæ, variis forent exceptionibus obnoxiæ; officerentque potiùs, quàm prodeſſent.

8 Habes tertiò; Poteſtatem prælationis regularis debere eſſe Monarchicam; tum quod Regimen Eccleſiæ, quippe perfectiſſimum, tale ſit, vt toties vbique inculcat Seraphicus Doctor; Religioſorum autem conuictus eſt pars (vt ita dicam) homogenea Eccleſiaſtici regiminis, eoque potius, quòd acquirendæ perfectioni iugiter incumbat, cuius aſſecutio non modicè retardaretur, ſi à multitudine, non ab vnitate penderet: Adde Religionum Prælatos in locum, & affectum paternum debere ſuccedere; vnius autem familiæ nequeunt plures eſſe patres.

QVÆSTIO II.

Quomodo Eligendus eſt Religionis Prælatus.

Tribvs modis fit Electio, iuxta *caput*, Quia propter *de Elect.* Primus modus eſt per publicam acclamationem, quæ tunc fit, quando nulla præcedente conſultatione, ſed repentino motu omnes in vnum conſentiunt, eumque ſimul nominant, & eligunt: hic autem modus, cum è diuino pendeat impulſu, non habet regulas aliquas, à iure præſcriptas. 9

Secvndvs Eligendi modus eſt per Scrutinium, quod fit, dum præſentibus his, qui debent, volunt, & poſſunt intereſſe, duo vel tres, fide digni, è cæteris aſſumuntur, qui ſingulorum vota diligenter exquirentes, ea in ſcriptis proferunt, & publicè denunciant: quo caſu is habetur electus in quem maior pars electorum, ſeu vocalium conſenſerit.

Tertivs modus eſt per Compromiſſum, & fit, dum Plures viri, magis idonei, à toto Cætu eliguntur, in quos totam ſuam eligendi facultatem, iuxta quamdam normam, cæteri omnes transfundunt. 10

Præter hos modos admittitur aliquando alius, qui fit per nominationem ſucceſſoris, qui tamen in electione Eccleſiaſtica non eſt in vſu, ne ſucceſſione aut iure hæreditario Prælatio videatur poſſideri; & vt arceantur varia incommoda, quæ ex prauo affectu alicuius, ſibi eligentis ſucceſſorem ad libitum, naſcerentur. In aliquibus tamen Religionibus nominatur aliquis, qui mox ac defunctus eſt Præpoſitus Generalis, vel Prouincialis, ſuppleat eius vices, donec Capitulum celebretur.

Modvs vſitatiſſimus in Religionibus eſt per Compromiſſum, cuius norma, ſicut & ſcrutinij, præſcribitur dicto *cap. Quia propter*, his verbis: *Cum electio fuerit celebranda præſentibus omnibus, qui debent, & volunt, & poſſunt commodè intereſſe, aſſumantur tres de collegio fide digni, qui ſecretè, & ſigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptis redacta, mox publicent in communi, nullo prorſus Appellationis obſtaculo interiecto, vt is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel maior, & ſanior pars Capituli conſenſit.* 11

Qvamvis autem hîc mentio habeatur de Collegio, includitur tamen electio cuiuſcumque Prælati, ſiue ſit alicuius Eccleſiæ, ſiue Religionis, vt annuunt omnes expoſitores, apud Suarez *cap. 5.* ſicut & expreſſiùs habetur in Concil. Trident. *ſeſſ. 25. cap.6.* de reformatione: *in primis ſancta Synodus diſtrictè præcipit omnes ſupradictos* (ſiue Abbates, ſcilicet, ſiue Generales) *eligi debere per vota ſecreta, ita* 12

vt ſingulorum eligentium nomina nunquam publicentur, nec inpoſterum liceat Prouinciales, aut Abbates, Priores, aut alios quoſcumque titulares ad effectum facienda electionis conſtituere, aut voces, aut ſuffragia abſentium ſupplere, &c.

13 Hinc per Citatoria opportunè emiſſa conuocatis omnibus, qui poſſunt, volunt & debent adeſſe, iuxta verba *dicti cap. Quia propter*, ante omnia diſpicienda ſunt conditiones eligendi maximè Generalis: Hæ autem aut Canonicæ ſunt, aut morales; has cum S. Doctore recenſui ſuprà *diſp. de prudent.* illas verò *hic* breuiter indicabo, cum Suarez latè diſſerente *cap.* 3.

14 Prima igitur conditio, iuxta Canones requiſita, eſt, vt Eligendus ætatem habeat legitimam, quæ ſecundùm *cap. Cùm in cunctis, de elect.* eſt viginti quinque annorum, vti etiam repetitum habes in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. Et licèt dictis locis ſermo ſit de illis, qui cum cura animarum dignitates poſſident Eccleſiaſticas, non eſt cur dubitemus prælationem regularem ibi comprehendi, cùm verè dignitas ſit, curæ ordinariæ animarum grauiter annexa, vt docet Suarez *loco citato, num.* 7.

15 Qvia tamen in Epiſcopis *ibidem* requiritur, ætas 30. annorum, tum propter dignitatem Epiſcopalem, tum propter grauiores cauſas, quas ipſis incumbit expedire, videtur etiam ſimilem ætatem exigi in prælatis regularibus, obtinentibus poteſtatem quaſi Epiſcopalem, quales ſunt Generales, & Prouinciales. Verùm cum de Epiſcopis tantùm lex loquatur, quibus quidem inferiores dignitate ſunt dicti Prælati, quamuis ſæpè rerum agendarum grauitate propter diuerſitatem prouinciarum ipſos ſuperent, non eſt Ius illud extendendum vltra verborum propriam ſignificationem, eo maximè, quòd contrarium actum ipſo facto irritet, quo in caſu odioſum eſt, ac proptereà reſtringendum, vt notat Suarez *loco cit.* adducens Panormitanum, qui oſtendit Ius commune etiam de Abbate, licèt non rarò poteſtatem quaſi Epiſcopalem obtineat, nihil determinaſſe, ac proinde eum ſub inferioribus dignitatibus, quatenus Iuris diſpoſitio expoſtulat, comprehendi.

16 Attamen licèt Ius commune de his nihil determinauerit; videtur quidem, communem vſum omnium Religionum abundè eis proſpexiſſe; Cùm enim Generalatus, ſeu Prouincialatus longam requirat rerum experientiam, quæ non niſi multo annorum tractu contrahitur, non ſolent infra quadrageſſimum annum eligi ad illas dignitates, ſolumque nouimus Seraphicum Bonauenturam, qui, vt aduertit Suarez *cit. loco*, ob ſingulares dotes, doctrinæquè excellentiam, ætatis ſuæ anno 35. & Religionis 13. in Generalem totius Ordinis minorum electus eſt; in ipſo enim Spiritus, & Genij maturitas annorum canitiem longè anteuenerat: non valde diſſimile eſt exemplum in Claudio Aquauiua, vt habet ibidem Suarez, electo in Generalem Societatis præfectum, cum ætatis annum trigeſſimum nonum, & Religionis decimum quintum ageret.

17 Secvnda conditio eſt ſolemnis in eadem religione profeſſio: Habetur in variis capitulis Iuris antiqui, vt *cap.* Cum ad noſtram, *cap.* in magiſtrum, *cap.* Cum cauſam *de electione*; Et confirmatur de nouo in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 14. *cap.* 10. *de reformat.* & *ſeſſ.* 25. *cap.* 21. *de Regular.*

Hanc conditionem adeo eſſe neceſſariam, quidam clamant, vt eam de iure eſſe naturali aſſerant apud Suarez *numero* 12. & figurari videtur in illis veteris legis prohibitionibus *Deuteron.* 22. quibus vetitum erat in Boue & Aſino arare, ſeu de lino, & lano contextam veſtem aſſumere; vbi enim vulgò diſpar eſt profeſſio, nequit par eſſe amoris vinculum; diſſimilia enim naturali quodam tædio ſeſe diu non ſuſtinent, ſed diuortium appetunt: ita arguit Clemens V. Clementina I. & Concilium Hiſpalenſe II. dicens: *In vno, eodemque officio, non debet diſpar eſſe profeſſio, nam cohærere, & coniungi non poſſunt, quibus & vota, & ſtudia diuerſa ſunt.* 18

Non nego tamen cum Suarez, his incommodis aliter poſſe ſubueniri, vrgente ſcilicet neceſſitate, & ſuadente abundantia gratiæ in alieno profeſſo, qui de facili poſſit ſe cæteris conformem reddere, eorumque animos beneuolè conciliare; ſed caſus hic, quippe extraordinarius, præſenti legum determinationi non ſubiicitur. 19

Qvod ſi Concilium Trident. de Abbatiſſa ſtatuat, vt non eligatur, niſi per octo annos, aut ad minus quinque, laudabiliter in religione vixerit; id tamen nec ex eodem præcepto, aut ex natura rei ad virorum electionem extendendum eſt; tum quià genus maſculinum ſub fœminino, non comprehendatur, licèt non item è conuerſo; tum quod lex ſit odioſa, ergo reſtringenda. Præterea diuturnior morum probatio in fœminis exigitur, in quibus frequentioris fragilitatis experientia eſt comperta.

Variis tamen conſtitutionibus plures Religiones cautum fecere, vt poſt profeſſionem aliquot anni tranſeant, antequam quiſquam profeſſus ſit eligibilis, vt interim deuotioni, & ſtudio poſſit vacare; non enim ex abrupto tot religionis praxes ediſcuntur, nec decens eſt, Neophitum iuuenem ſenioribus præfici; poteſt tamen eſſe, vt hi ætatis, & experientiæ defectus aliundè fælicius recompenſentur, vt ſi fiat tranſitus ab vna religione in aliam, vbi pares praxes propter vtriuſque religionis proximitatem viderit; & ſit in illa ad quam tranſit, neceſſitas, & in ipſo ſufficientia; quare diximus, illam conditionem non eſſe ex natura rei. 20

Tertia Conditio eſt Sacerdotium, cùm enim nunc Prælati regulares ſint Paſtores ordinarij animarum, neceſſe eſt vt non ſolùm poteſtatem Dominatiuam, fundatam in religioſa profeſſione, obtineant, ſed inſuper Iuriſdictionem ſpiritualem. Ità *cap.* 1. *de ætate, & qualitate*, vbi requiritur, vt eligendus in Abbatem, inſtante neceſſitate, ſit ad minus in minoribus Ordinibus conſtitutus; ergo nulla vrgente neceſſitate debet eſſe Sacerdos: Quod ſi non ſacerdotis fieret electio, non eſt electio irritanda, ſed electus ordinandus, ità Suarez *num.* 21. 21

Qvod ſi autem regularem tantùm obſeruantiam, & religioſam ſubordinationem ſpectemus; hæc conditio non erit neceſſaria, cum benè Religio gubernari poſſit cum ſola poteſtate dominij, vt patet in principio Ordinis Minorum, quem S. Patriarcha Franciſcus fæliciter inſtituit, & gubernauit, licèt ſacerdos non eſſet, præcipitquè *cap.* 7. *regula*, vt ſi ſuperiores, ad quos pro Reſeruatis fieri debeat recurſus, ſacerdotes non ſint, iniungi faciant pœnitentiam per alios ſacerdotes ordinis. 22

Qvarta

Digitized by Google

QVARTA conditio eſt, vt deſit Irregularitas in eligendo; hanc vidimus ſupra, agendo *de irregularitate.*

23 TOTIDEM etiam conditiones aſſignari poſſunt ex parte eligentis, primò enim requiritur vt ſit de eadem Congregatione cum eligendo; Ius quidem commune ſtatuit, vt Prælatus alicuius congregationis ab huius membris eligatur, ita *cap.* 1. *de electione*, vti *&* 2. 3. 4. & *ſequentibus* 8. *quæſt.* 2. Secundò requiritur, vt ſit in ea congregatione profeſſus, nam nouitij ab electionibus in iure excluduntur; non requiritur tamen profeſſio expreſſa in eligente, licèt requiratur in eligendo, vt iure cautum eſt, quia plus exigitur in eo, qui eligitur, quàm in eo, qui eligit. Tertiò requiritur, vt eligens

24 ſit Clericus, & ſacris initiatus, vnde non admittuntur conuerſi, quorum nomine ſolùm intelliguntur religioſi illi, qui ad Sacerdotium, vel ſacros ordines non deſtinantur; Habetur in Clementina. *Vt ij de ætate, & qualitate*, vbi decernitur: *vt nullus de cætero in Eccleſijs Cathedralibus, vel collegiatis ſæcularibus, vel regularibus vocem in capitulo habeat, etiamſi hoc ſibi ab aliis liberè concedatur, niſi ſaltem in Subdiaconatus Ordine fuerit conſtitutus*, quod de omnibus capitulis Generalibus, Prouincialibus, & Conuentualibus intelligi ait Suarez *cap.6. num.5.*

25 SI tamen Ius antiquum ſpectemus, dum ferè ex Monachis laicis vetera omnia cænobia conſtarent, certum eſt poteſtatem eligendi fuiſſe penes laicos pari iure, ac penes Clericos, cùm hi pauciores eſſent, & aliquando nulli: Verùm cùm cætus monachalis vt plurimum ad Sacerdotij tandem dignitatem euectus fuerit, & ipſi ſpiritualis iuriſdictio ſit collata, indecens viſum eſt, vt hæc à laicis, eam quippe nullo modo poſſidentibus, nec poſſeſſuris, contribueretur; vt tangitur *in cap. ſacroſancta*, & *cap. Meſſana* de electione.

OBTINVIT tamen apud nonnullos Ordines conſuetudo, ſeu potius petitum à Pontifice Priuilegium, vt in Minoribus quibuſdam Capitulis conuerſi vocem habeant ad eligendum vnum, quem Diſcretum nuncupant, vt ad Capitula prouincialia fratrum neceſſitates deferat, eorumque nomine ſimul cum locali præfecto vocem propriam præbeat.

26 QVARTO Denique requiritur, vt elector nulla cenſura, ſeu Eccleſiaſtica inhabilitate ſit irretitus; quod ſi occulè inhabilis ſit, ſe ingerendo peccat mortaliter; ſi verò cæteri ſcienter ei conſenſerint, vltra peccatum, vitiabitur electio, ac proinde erit reſcindenda; quod ſi tamen talis ſit excommunicatus, vt cæteri eum non teneantur euitare, nec reprehendam ſe ingerentem; non erit ex hac parte vitioſa electio, cùm nullus eum reprehendere teneatur. Ità determinatur in Extrauag. *Ad euitanda.*

27 PORRO hæ conditiones ſpecialiter licèt intelligantur ex vtraque parte de Prælato generali, & de ipſum eligentibus, ſimili tamen proportione poſſunt applicari electioni Prælati inferioris tam actiuæ, quàm paſſiuæ; ita vt non opus ſit aliquid in particulari de hac re dicere; eò præcipuè quòd dictum caput, *Quia propter*, ab omnibus, quantum fieri poſſit, obſeruandum ſit, in quo ſunt nonnullæ reſtrictiones ſubſtantiales, aliæ verò accidentales, quas fusè deſcriptas vide apud Suarez *loco citato.*

28 HVIC capiti *Quia propter*, adiunctæ ſunt variæ conſtitutiones magis, minuſvè, iuxta cuiuſque religionis Placitum, variantes; præſcribuntque modum, quo procedendum eſt in ſingula Religiones, ad Prælatos in ea conſtituendos; vt tamen tales electiones validæ, vel inualidæ ſint iure, neceſſe eſt vt à Summo Pontifice approbentur huiuſmodi conſtitutiones, aliàs iuri communi nil valebunt addere, vel detrahere.

QVÆSTIO III.

Quot ſunt in vna religione Prælati, & quis inter eos ordo.

CVM Ordo hierarchicus in eo conſiſtat, vt quidam ſint ſupremi, quidam vltimi, & nonnulli intermedij, vt ſæpius è D. Dionyſio inculcat Seraphicus Doctor paſſim, & præcipuè *parte prima de eccleſiaſt. hierarchia*: Certum eſt regimen illud perfectius eſſe, in quo Ordo iſte ſeruatur, quare Eccleſia, cuius gubernatio perfectiſſima eſt, & maximè hierarchica, vnum habet ſupremum Prælatum, infimos verò paſtores plurimos, intermedios autem Epiſcopos multos, vt ſic ad Eccleſiam triumphantem propiùs accedat, in qua vna eſt poteſtas ſuprema, ſcilicet Diuina; alia intermedia, nempè Angelica; alia denique infima, vtpote Humana; in qua hierarchia, quò altiùs aſcenditur, eò excellentior potentia cæteris dominatur; & è contrà, quo magis deſcenditur, eò diuiſa poteſtas magis debilitatur. 29

HINC Religioſus Ordo, cuius eſt Eccleſiæ veſtigiis conſtanter inſiſtere, vt quam in ea vouit perfectionem, melius attingat, ſub triplici Prælatorum genere gubernatur; quorum vnus eſt ſupremus, vulgò Generalis dictus; non quòd ſimpliciter ſupremus ſit, cùm ſibi ſuperiorem agnoſcat Pontificem; ſed quia in eo ordine, cui præficitur, alium non habeat, cui obedientiam præſtet. 30

ALIVS eſt Prælatus intermedius, Generali ſubditus, plures ſub ſe habens in vna prouincia conuentus, indèque Prouincialis nuncupatur.

INFIMVS verò Prælatus dicitur ille, qui alium ſibi inferiorem non habet, & certo conuentui, ſeu loco præficitur, vndè Conuentualis, ſeu localis, Guardianuſve ſolet appellari: ſolet tamen habere alium ſibi ſubordinatum in æconomica potius adminiſtratione, quàm in ſpirituali aliqua iuriſdictione; hic Vicarius in quibuſdam religionibus appellatur, præſertim vbi localis ſuperior habet nomen Guardiani; vocatur etiam Subprior reſpectu Prioris, & Prior reſpectu Abbatis, ſicut & Miniſter reſpectu Rectoris: Præpoſiti enim locales variis gaudent nominibus, id ipſum ſignificantibus; qui cùm ſint paſtores Ordinarij, poſſunt in aliquibus ſuam iuriſdictionem delegare. 31

SVNT etiam hi, qui vicem tenent Præfectorum localium, vt poſt ipſorum mortem, donec capitulum celebretur, vel ob paruitatem conuentus, ſeu fratrum paucitatem præſideant; & quamuis Vicarij vocantur, ſunt tamen re ipſa prælati ordinarij, vt ſumitur ex *cap.* In ſingulis, *de ſtatu Monachor.* 32

IN omni Ordine Religioſo ſolet eſſe Prouincialis, non ſic in Monachali, in quo ſolus Abbas, vel Prior localis ſub præpoſito Generali ſingula monaſteria gubernat: vſus tamen obtinuit apud Carthuſianos, vt tempore capituli quoſdam Viſitatores inſtituant, qui tamen prælati non ſunt, ſed pro tempore quadam funguntur commiſſione, quâ peractâ, ceſſant; vti etiam in Ordine Minorum creantur 33

Commiſſarij pro certis cauſis, qui ſunt veluti Prælati intermedij, habentes poteſtatem delegatam; non tamen excedentem cauſæ exigentiam, pro qua datur; niſi aliter fuerit expreſſum; ſunt tamen in aliquibus Miſſionibus commiſſarij, ordinariam habentes iuriſdictionem, & hi pro Prouincialibus inibi habentur.

34 Apvd Nos primus præ omnibus Ordinarius eſt Dominus Papa; poſt ipſum Generale capitulum; tertiò Generalis miniſter, quartò in qualibet prouincia Capitulum prouinciale; ſextò Prouincialis; vltimò in ſuo loco Guardianus, ſiue ſit electus, ſiue prouiſus. Elizæus noſter ponit etiam iuriſdictionem ordinariam in Procuratore curiæ, in viſitatore, & commiſſario ſiue generali, ſiue prouinciali, citatque Boerium, & Bictum *tract.*4. *quæſt.*1. *num* 9. Certum tamen eſt; hos non venire in partem Iuriſdictionis ordinariæ; ſi eam ſumamus, quatenus à delegata contradiſtinguitur; cum hi ſuas cauſas ſubdelegare nequeant, niſi ex primi delegantis conceſſione, vel vrgente graui cauſâ, in qua præſumitur de voluntate delegantis, vt concedit ipſe Elizæus *num.* 10. Excipe illos Commiſſarios generales, qui non pro vna, aut altera cauſa deputantur, ſed reſidentiam obtinent ordinariam, dum Miſſionibus, vel paucis præficiuntur conuentibus, qui in prouinciam erigi nequeunt, in quibus regendis habet Commiſſarius, ſiue ipſum velis vocare commiſſarium generalem, ſiue prouincialem, iuriſdictionem ordinariam.

35 Svnt & alij Superiores intermedij, frequenter apud Minores, Cuſtodes dicti; quod nomen actum dicit, non gradum, ſicut nomen Seraphin dicit actum, non ordinem, vt ait S. Doctor in *caput* 8. *regulæ*: & hi à principio noſtræ Religionis propter prouinciarum latitudinem, quibus non ſufficiebat ſolus Prouincialis, inſtituti ſunt, habentes in ſuis cuſtodiis eandem poteſtatem, ſubordinatam tamen, quam in tota Prouincia habuit miniſter Prouincialis: ſed iam, hac prouinciarum latitudine, eò vſque reſtricta vt bis quotannis eas valeant Prouinciales viſitare, hic cuſtodum vſus in deſuetudinem abiit, cui tamen ſucceſſit alius, vtpote vigilandi ſuper fratres, abſente Prouinciali, eumque de grauioribus caſibus emerſuris admonendi; Quod ſi ſubitaneus aliquis caſus emerſerit, cui ſubitò proſpiciendum, poterit Cuſtos in illo Prouincialis munere fungi, vti & in quocumque alio occurrente, pro quo ipſi Poteſtas delegatur: Cæterùm locali Præfecto cum aliis ſubiicitur.

36 Est & aliud Cuſtodis genus, præcipuè apud nos Capucinos vſitatiſſimus: in primo enim Prouinciali Capitulo, Pentecoſten proximè præcedente, vnum ſolent nominare Cuſtodem, qui in electione Generalis cæterorum vocem proferat.

In eo conueniunt omnes dicti prælati, ſcilicet Generalis, Prouincialis, & Localis, quod vnuſquiſque Polleat Iuriſdictione ſpirituali in ſubditos, & quidem ordinaria, non delegata; cum illorum quilibet ad ſuum officium totius Capituli electione deſtinetur: Habent etiam Iuriſdictionem immediatam; hæc enim pertinet ad prælationem ordinariam; Item hæc Iuriſdictio in omnibus eſt quaſi Epiſcopalis, vt notat Suarez *num.* 9. *& ſeqq.* diuerſo tamen modo, quod vt intelligas.

37 Notandvm eſt, particulam, *quaſi*, duo importare, vt notat ibidem Suarez. Primò enim ſignificat poteſtatem Epiſcopi propriam, in alieno reſidentem ſubiecto: Secundò ſignificat poteſtatem Epiſcopi, ſed cum diminutione quadam; ita vt non ſit propriè poteſtas Epiſcopalis, ſed quaſi.

Generalem autem miniſtrum habere hanc 38 quaſi poteſtatem Epiſcopalem, nemini eſt dubium, cùm poſſit in ſuos ſubditos exercere multos iuriſdictionis actus, quos poteſt in ſuos Epiſcopus; dicitur tamen in Generali *quaſi*, ob duplicem rationem ſignatam, tum quia dignitate, ſeu charactere inferior eſt Epiſcopo; tum quod non poteſt omnes omnino iuriſdictionis actus exercere, quos poteſt Epiſcopus; idem à fortiori valet in Prouinciali, cùm ſemper aliquid in qualibet prouincia ſit Generali reſeruatum; & potiſſimè vrget in ſuperiore locali; qui poſſit dici aptiori ſimilitudine habere poteſtatem quaſi parochalem, ſi comparemus Hierarchiam religioſam, cum Eccleſiaſtica, & ſpectemus ſolam Iuriſdictionem ordinariam; cùm tamen prælati locales è ſuis Priuilegiis valeant habere actus plures, Parochis vetitos, & Epiſcopis communiter proprios, dicendum eſt in ipſis ſic vigere poteſtatem quaſi Epiſcopalem, cum maiori tamen diminutione, quam in Prouincialibus; vti Ius commune olim Abbatibus conuentualibus hanc quaſi poteſtatem tribuebat, vt patet apud Suarez *loco citato*, licèt eſſent Epiſcopis ſubiecti.

Differvnt autem dicti prælati in multis, 39 maximè in dependentia maiori, vel minori, in ſubordinatione, & inferioris iuris reſtringendi poteſtate, ſicut & in poteſtatis amplitudine, præſertim extenſiua; ſolùm enim curare poteſt Præfectus localis, quæ ſunt ſuæ domus; Prouincialis, quæ ſuæ Prouinciæ; & Generalis, quæ totius religionis; primus horum ſubditur ſecundo, ſecundus tertio; non è contrà; cuiuſque tamen ad inuicem ità iura componuntur, vt in vna religione iuxta proprium inſtitutum, & conſuetudinem poſſit prælatus conuentualis minus, in alia maius, vti & cæteri; quæ cùm 40 è diuerſa praxi magis conſtent, nec de his ius commune multum curauerit, nullis certis regulis poſſunt præſcribi.

QVÆSTIO IV.

An deceat, Prælatum Regularem in eodem officio diù durare.

D. Bonauent. in libello. Apologetico, quæſt.1.

Prælationes, quarum diſpenſationes 41 ſunt penes humanum arbitrium, non poſtulant è natura ſua, vt ſint perpetuæ, vel temporariæ; quare priſcis temporibus, dum pauci eſſent, qui prælaturæ ſtuderent, ſimplexque eſſet gubernandi modus abſque tot legum ambagibus, quibus nunc prælati implicari ſolent, vnus perpetuò vnum gubernabat conuentum, ſolumque ob notabilem inſufficientiam, vel mortem deponebatur; eamque fuiſſe mentem S. P. N. Franciſci, colligitur ex illis Regulæ noſtræ verbis: *Vniuerſi fratres vnum de fratribus iſtius Religionis teneantur ſemper habere in generalem Miniſtrum, quo decedente electio ſucceſſoris fiat à miniſtris prouincialibus, &c.* quamuis exinde ob graues cauſas aliter à Religione ſtatutum ſit, vt notat Crouſers *in expoſitione cap.*8. *regulæ.*

Qvam ob rem nunc in omnibus Ordinibus religioſis, & in multis et[illegible]nachalibus mos inualuit, vt omnes Prælati pro certo tantùm tempore poſſint durare, magis, minuſuè, iuxta cuiuſque religionis proprium inſtitutum, vel Apoſtolicum indultum.

Digitized by Google

dultum. Ità Apud Minores, & Carmelitas, Miniſter Generalis Sexenio durat; nam cum præcipuum eius munus ſit fratres totius Religionis perſonaliter viſitare; placuit tantum ei temporis concedere, quantum ad id muneris ſufficeret: Quod ſi aliquando à dicta viſitatione ceſſat; hoc per accidens eſt, ratione alicuius incommodi, vel obſtaculi.

42 Ordo autem S. Auguſtini eundem ſemper agnoſcit Generalem, ſed eligibilem, vel deponibilem in ſingulo Capitulo generali: quare ex ſe perpetuus non eſt. Aliter dicendum de Carthuſianis, Prædicatoribus, & Ieſuitis, quibus ſingulis vnus ad terminum vitæ eſt Generalis miniſter.

Provinciales verò, ſicut & præfecti locales, triennales, vſitatiſſimi ſunt, contra quos laxis fibris inuehitur Nauarrus, *comment.* 3. *de Regular. num.* 3. *& ſequentibus*, vbi plura incommoda, ex fre-
44 quenti prælatorum mutatione iugiter naſcentia, congerit, nullaque ſibi vnquam ratione fuiſſe perſuaſibile proteſtatur, quod animarum ſaluti, ſeu communitatum paci id expediret; contra quem doctè agit Suarez, *tomo* 4. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 7. vbi arguit præcipuè ex communi conſuetudine in tota eccleſia recepta, & à Summis Pontificibus approbata, contra quam ire non ſolidam eſſe doctrinam, ſed inſolentiſſimam inſaniam, arguit communis regula D. Auguſtini, quam alibi paſſim inculcaui. Id ipſum Conuenientiſſimum eſſe in Religione Minorum oſtendit Seraphicus Doctor, *libello Apologetico in eos, &c. in reſp. ad quæſt.* 5.

45 Assero igitur cum S. Doctore, hanc temporaneam prælationis durationem conuenientiſſimè ordinari.

Probatvr *loco citato*, à D. Bonauentura: In Prælato religioſo præter plures animi dotes, zelum ſcilicet Iuſtitiæ, manſuetudinis lenitatem, fraternam compaſſionem, ſolidam diſcretionem, &c. requiruntur etiam aliæ perfectiones corporis, qualis eſt honeſta perſonalitas, robur diuturnum, vt in regulari obſeruantia, & in officiis aſſiſtendis ſit indefeſſus; ætatis ea maturitas, vt nec declinet in nimiam ſenectutem, ſibi, & aliis oneroſam, nec incipiat à nimia iuuentute, quæ ſibi non imperet, aliiſque inſultet: Sed hæ perfectiones in paucis reperiuntur, & in illis ſunt valde inſtabiles: Ergo, concludit Sanctus Doctor, paucos ſtabiles in officio poſſumus habere prælatos, dum vel corpore infirmantur, vnde non ſufficiunt tot laboribus exantlandis, vel etiam timore conſcientiæ percelluntur, vnde non rarò amoueri ab officio inſtanter efflagitant.

46 Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *ibi ad finem*, relatione, qua vtitur Suarez, *loco citato*, Qui nouit ſe diù, vel ſemper permanſurum in officio prælaturæ, facilè ſui ipſius obliniſcitur, indeque inſoleſcit; è contra verò, ſciens ſe breui deponennendum, vel finiturum; in humilitate, & timore continetur; atque hoc accidit in vtroque hoc genere prælati, perpetui, & temporanei: viſi enim ſunt non rarò plures, de ſuis prælaturis ſecuti, dominati in cleris, contra præceptum Domini, 1. *Petri* 5. cùm in
47 aliis rariſſimè illud vitium deprehendatur; virtutis enim æmulatione quadam, (aliquando forſan etiam vitioſa ambitione, quæ aliis tamen proficiat) quos viderant benè, & laudabiliter in officio ſe geſſiſſe, imitantur, ſtudentque vt bona pax ſit ipſis, & aliis in diebus ſuis, illud, quod commodè poſſunt, ſolatium vnicuique præbendo, & quæ graſſantur vitia, ſollicitè amputando, ſcientes ſe breui reddituros rationem villicationis ſuæ, cùm alteri fuerint ſubditi.

48 Adde Prælaturam non tam virtutis eſſe exercitium, quàm præmium: quare videretur Iuſtitiam diſtributiuam læſum iri; dum tot, doctrina, & virtutibus præſtantes, aliis forſan rudibus, nec ſatis probis, iugiter ſubiicerentur; vnde communitas commodis non paucis priuaretur: Et licèt, qui virtute præſtarent, poſſint tali ſubiectione vti in ſuum profectum; ad ipſos tamen ex malo bene vti, non autem ad Religionem ſpectat, eos ad tam rigidam diſciplinam adigere, unde plures experiuntur ruinam, potius quàm profectum.

Hinc in exemplum ſuperbi prælati, qui toti 49
populo eſt in ruinam, affert S. Doctor, 4. *diſt.* 15. *part.* 2. *dub.* 13. Dauid, ambitioſè numerantem populum ſibi ſubiectum, & gloriantem in multitudine eorum, vel forſan annorum, quibus præfuit; vndè ſuper ipſum populum facta eſt manus domini grauis, vt ſignificetur, nil tam communitati obeſſe, quàm prælati ſuperbiam, quæ è perpetuitate durationis precipuè naſcitur.

Si quæras, num obediendum ſit prælatis ità apertè ſuperbientibus.

Respondet S. Doctor, expoſitione in Eccleſiaſt. *cap.* 20. *fol.* 332. *col.* 2. tales prælatos in triplici eſſe differentia, quidam enim in ſe ſunt iniuſti; aliis tamen iuſtè imperantes, & cætera ſui officij juſtè exequentes; quibus idcircò iuſtè obeditur.

Svnt Alij, injuſte electi, & pari modo munus Prælati exequentes, quibus non eſt obediendum; alij deniq; iuſtè electi, durè tamen & fortiter imperantes, quibus in his, quæ iuxta Deum ſunt, eſt obtemperandum: Iuſtum tamen eſt talem amoueri, quia vt ait ibi S. Doctor, priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate.

Rationes autem allatæ maximè vrgent in 50
Religionibus, in quibus vitæ ſoli actiuæ, vel magis mixtæ vacatur; nam ob ingentes hîc ingruentes ſollicitudines, ob frequentes occaſiones, in quibus Prælatus tenetur imperare & ſubditi obedire, ob iugem aſſiſtentiam, vel præſentiam ipſius prælati, vt tot res arduæ melius ſuſtentennr; vix poteſt vnus diù durare, vixque meritoriè, aut hilari animo poſſunt ſubditi diù obedire; quare ſi duriùs ille agat, conſolantur hi, quod in proximo ſit deponendus, vt aduertit Seraphicus Doctor, *loco* priùs *citato*, ad finem.

Illa verò magna incommodorum ſeries, & congeries, quam è frequenti Prælatorum mutatione accumulat Nauarrus, *loco citato*, facile ſoluitur, ſi aduertatur, ea, & ſimilia inconuenientia potius oriri ex indebita Prælatorum electione, quàm ex temporali eorundem duratione, vt notat Suarez, *num.* 6. Verùm quia in *Cap. Quia propter*, & in Conſilio Tri- 51
dentino *de reform. Regularium*, ſat prouiſum ſit debito modo eligendi; non eſt cur hinc graue aliquod argumentum ſumi poſſe ſuſpicemur: Quod ſi paucæ quædam fratrum obmurmurationes, aut intempeſtiua nonnullorum ambitio has frequentes electiones moleſtet; his facilè aliis remediis, in ſingula Religione, pro vt melius expedire videtur, inſtitutis, occurritur.

Digitized by Google

QVÆSTIO V.

An in Prælato religioſo ſit poteſtas coercendi ſubditos pœnis, tum ſpiritualibus; tum corporalibus.

52 QVOAD primam partem, ſupponitur è tractatu de Cenſuris, *diſp.* 1. quem trademus, 3. *parte* vbi de Sacramento pœnitentiæ, Prælatos regulares habere poteſtatem ferendi cenſuram, quæ cæteras ferè pœnas ſpirituales ſub ſe continet.

Ratio etiam fauet, cùm enim ideò ſint inſtituti, vt ſuos ſubditos ſedulò in virtutis, & perfectionis ſtadio exerceant, non ſolùm Clauem habere debent, vt ipſos introducant, ſed & gladium, quo duras ceruices, & contumaces coerceant. Parum enim vigoris habet vis directiua, niſi duriùs aliquando à vi coactiua obtrudatur.

53 POENÆ tamen, quas ferre poſſunt Prælati regulares, debent perſonas, non loca reſpicere; quare interdicta localia nequeunt ponere, vt docet Suarez, *cap.* 9. *num.* 5. quia ad perſonas gubernandas, non verò ad loca, ſolùm deſtinantur; poſſunt tamen virtute ſimplicis Obedientiæ quædam loca adeunda fratribus interdicere; quod non eſt iuris interdictum, vt ex ſe patet; hoc enim generaliter locum omnibus adiri prohibet, quod non cadit ſub poteſtate prælati Regularis, cùm non omnes, ſed ſolùm fratrum communitas ipſi ſubijciatur.

54 CAPITVLA tamen, quæ prælatis ſubiiciuntur, poſſe ab iiſdem ſuſpendi, docet Suarez, *loco citato*; non verò illa, quibus adæquatè comparantur, vel à quibus in nonnullis ſuperantur; Quare Generalis non poteſt ſuſpendere Capitulum generale, nec Prouincialis illud, quod in ſua prouincia celebratur, ſicut nec Superior localis Capitulum conuentuale.

55 IRREGVLARITAS autem imponenda, non eſt iuriſdictionis regularis: hoc enim ſpectat ad ſupremum totius eccleſiæ Prælatum; & in caſibus ab ipſo determinatis, in cap. *Is qui, de ſentent. excom. in 6.* Poſſunt tamen Religionis prælati declarare, ſi quis ſibi ſubditus in eam impegerit.

VERVM ſunt nonnullæ inhabilitates ad ferendam vocem in capitulis, & ad alia, quæ ſunt iuriſdictionis regularis, quas è communi praxi patet illis licere; inferre non tamen eas poſſunt inſtituere propria authoritate, niſi cum iure communi neceſſariam aliquam habeant connexionem, vel à Sum.
56 Pontifice expreſſam approbationem. Apprimè autem diſpiciendum eſt ipſum ius commune, num in ipſa talis pœna ſit expreſſa? quo tenore? num in omnes perſonas eccleſiaſticas, ſub quibus intelliguntur Religioſi? num ſolis clericis, à quibus diſtinguuntur? nam ſi imponatur pœna vniuerſaliter omnibus perſonis eccleſiaſticis, debet prælatus adhuc conſiderare, num ſit ipſo iure impoſita, num verò ab ipſo Prælato imponenda; & in vtroque ſuum munus obire; ſi verò ſit ſolis poſita clericis, poterit Prælatus ſimilem pœnam ob delicti, & perſonæ ſimilitudinem, Religioſo infligere, pro vt prudentia, & æquitas poſtulauerint.

57 QVOAD ſecundam quæſtionis partem, dicendum eſt, Pœnas corporales, alias eſſe leuiores; alias verò grauiores: illas imponere poſſe Prælatum quotidiana docet praxis, etiam ſimplici dicto, vel imperio, ita vt teneatur ſubditus eas in ſeipſum exequi, in quo diſtinguuntur ab aliis pœnis grauioribus, quas quidem Prælatus aliquando poteſt infligere, & ſubditus pati, non tamen eas in ſeipſum exequi.

DVBIVM autem non modicum eſt, quænam 58
ſint illæ pœnæ grauiores, quas licet Prælato regulari ſuo ſubdito imponere.

CERTVM eſt primò, prælatum nequire Religioſum clericum degradatione, vel ſimilibus pœnis, quibus priuilegio clericali priuatur, punire; imò nec, etiamſi clericus non ſit, depoſitum à profeſſione religioſa, brachio ſæculari tradere; Niſi ad hoc ſpecialem habeant à Summo Pontifice conceſſionem: tum quod ſic vix præcauetur irregularitas incurrenda; tum quod ea immunitas religioſi à tali pœna, ſit in fauorem totius religionis, quam ſic punire non poteſt Prælatus.

QVOD ſi aliquando contingat, religioſis à 59
brachio ſæculari torqueri; Dico tales tunc quoad Prælatorum iuriſdictionem, religioſos non eſſe; ſunt enim eiecti vt incorrigibiles, & habitu priuati in aliquo facinore deprehenduntur, vel propter ſcelus in religione commiſſum, in quod ſæcularis poteſtatis eſt animaduertere, corripiuntur; quod ſatis iuſtè poteſt Prælatus permittere, cùm ſit iam à religione emancipatus: nequaquam verò eum poteſt propriis manibus puniendum tradere.

IDEM de mutilatione, ſeu publica flagellatione concludit Suarez, *num.* 3. ſunt enim ad mortem, ſeu homicidium diſpoſitiones, quas abſque irregularitate nemo clericus poteſt, ſeu mandare, ſeu exequi; adde eas eccleſiaſticæ manſuetudini, & religioſæ compaſſioni ex aduerſo opponi: vnde nec ipſis Epiſcopis eſt in vſu.

IDEM mihi planè videtur de pœna ad trire- 60
mes, vt eam Religioſus Prælatus propria authoritate nequeat iuſtè mandare; quamuis Suarez in oppoſitum propendeat; nec rationes, quas ſibi obiicit, ritè ſoluit, vt eam opinionem ſibi æque perſuaſam habere debeat.

PRIMO enim in hac pœnæ interueniunt cruen- 61
tæ flagellationes, non ſolùm per accidens ratione remigationis, vt ait Suarez, ſed per ſe, cùm optimè & iam remigantibus, & ob ſolam culpam, propter quam eò damnantur, infligantur.

SECVNDO hoc fit à laïcis contra tenorem *Capitis*, Si quis ſuadente; & *cap.* Vniuerſitatis *de ſentent. excom.* vbi degradatio ad verberationem à laicis faciendam præſupponitur; Prælatos verò regulares degradare non poſſe, niſi ex ſpeciali indulto, ſuprà diximus.

TERTIO ſuos ſubditos ità torquere non eſt 62
apud Epiſcopos vſitatum, ſoluſque Summus Pontifex eâ vtitur poteſtate; quod ſi Epiſcopi id non faciant, vt ait Suarez, vt & ipſi minus grauamen ſubeant, & Rei minus periculum, eos perpetuo carceri mancipando, cur id non incumbat potius prælatis Regularibus, quippe minus potentibus ad ſubeunda tanta grauamina, nec minus obligatis ad præcauenda ſubditorum reorum pericula; quæ hinc frequentiſſimè, ſimul & enormiſſimè ſolent accidere; vnde nuſquam apud antiquos Patres, etſi in eccleſiaſtica diſciplina multò modernis ſeueriores, legimus hanc pœnam fuiſſe in vſu; non propter fratrum paucitatem, vt ait Suarez; nam licèt tunc non fuerint tot ordines religioſi, fuere tamen Monacho-
rum innumerabiles turbæ, vt ipſe Suarez expreſſis 63
terminis paulò antè faſſus eſt hîc, *cap.* 1. *num.* 13. vbi in Monte Nitriæ fuiſſe ait ad quinque millia Monachorum; qui cum fuere ferè omnes ſolùm Monachi laici, non præſbyteri, vt colligitur ex Suarez, *eodem num*, vbi narrat Epiphanium, epiſtola ad

Digitized by Google

ad Ioannem Epiſcopum Hieroſolymitanum ſcripſiſſe, ſe quemdam monachum renuentem, ad Sacerdotium euexiſſe, eò quòd fratrum multitudo careret preſbytero, incredibile ferè eſt ex ipſis aliquando aliquos grauiter non deliquiſſe, ſicut reverâ legimus *in vita Patrum*, Marianum quemdam, cum puella eſſet, ſuum ſextum ſub viri habitu occultaſſe, & diù in quodam monaſterio laudabiliter vixiſſe & dum præciperet ei Prælatus, vt quadam nocte cum cæteris monachis pernoctaret in domo ſæcularis cuiuſdam benefactoris, vt indè proximo die,
64 quæ conuentui eſſent neceſſaria, aſportarent; accidit, vt patrisfamilias filia, ſe à quodam milite eadem nocte corrumpi permitteret; quæ cum prægnantis vteri patens ſcelus celare diu nequiret, totam culpam in dictum Marianum refudit, quam parentes multa exaggeratione ad Abbatem detulere; fuit autem in tempore illo id genus culpæ grauiſſimum, tum propter ſingularem Monachorum ſanctitatem; tum propter non frequentis ſcandali enormitatem; Abbas tamen, Mariano ad quæſtionem vocato, & humiliter annuente, ſe grauiora ſcelera patraſſe, non aliâ, quàm eiectionis ſententiâ eum damnauit: Conuentuum autem Abbates licèt Epiſcopis tunc ſubiicerentur, poteſtatem quaſi Epiſco-
65 palem, qua maiorem nequeunt nunc prælati regulares habere, in ſibi ſubditos obtinebant, vt docet Suarez, *cap.2. num.11. & ſeqq.* Quare non putem fas eſſe noſtris prælatis, vt ſint nunc minus indulgentes Clericis præſbyteris, quam fuere olim priſci Patres laicis Monachis, niſi forte velimus culpam ex ſtatus excellentia magis grauare, quod quidem nefas eſſe non arbitror, modo eius punitionem aliis pœnis ſat rigidis, vel ſuperiori poteſtati reſeruemus: unde non opinor, eas Religiones, in quibus viget conſuetudo hanc pænam ferendi, vt docet Nauar. *comment. 3. de regularib. num.53.* & poſt eum Suarez, *citato loco*, abſque ſpeciali Pontificis indulto eam executioni mandare, licèt vt ſecretiùs agant, & minus ſit ſcandalum, nihil de eo in ſuis libris muſſitent; cum grauiores pœnæ ſint ſemper iure communi, vel Pontificio determinandæ.

66 Poenæ verò exilij, ſeu loci mutationis penes ordinariam eſt prælati poteſtatem. Si tamen prælatus velit ſubditum delegare in locum remotum extra religionem; illa delegatio æquiualebit eiectioni; nam perinde, ac ſi eſſet ſolum eiectus, non tenebitur ſubditus ſtare tali loco; cùm iam ſit extra obligationem obedientiæ, quæ ceſſat, ceſſante ſubiectione.

Hinc ſi prælatus præciperet ei, quem eiectus eſſet, vt non intraret talem, vel talem religionem, non teneretur eiectus tali conditioni ſtare, quia dum eſt adimplenda, eſt ſui iuris; vide Suarez, *cap.10. num.10.*

67 Qværes, num prælatus poteſt præcipere reo, vt è carcere non aufugiat.

Respondet Conarruuias, *lib.1. Variar. cap.2. num.4.* Caietan. *2. 2. quæſt.69. art.4.* & alij apud Suarez, *loco citato*, tale præceptum iuſtum eſſe, tenerique reum ei ſtare, tum quod tenetur intra clauſtrum iuxta præſcriptionem Superioris ſe continere; tum ſcandalum indè emerſurum præuenire; quod tamen intelligendum eſſe docet Suarez ratione puræ detentionis; nam ſi mors, aut grauiſſima incommoda, iuri naturali aduerſantia, inde timerentur, aliter dicendum eſſet, iuxta ea, quæ ſuprà diximus *diſput.30. de reo, quæſt.11.*

68 Qværes, num poſſit prælatus præcipere reo, vt paulatim inedia, ſeu fame ſe perimat, abſtinendo à cibo, vel tantillum ſumendo, quod vitæ ſuſtentandæ non ſufficeret.

Respondetvr è communi ſententia, tale præceptum iniquum eſſe, ac proinde non obligare, ſicut tamen poteſt Iudex ſæcularis mandare officiariis, vt malefactori cibum non ſubminiſtrent, videtur idem licere prælato regulari, reſpectu Religioſorum, apud Suarez, *num.11.*

QVÆSTIO VI.

Quales ſolemnitates tenetur Prælatus Regularis, agens in iudicio, obſeruare.

Svpponit Seraphicus Doctor, in *expoſitione in Eccleſ. fol. 331. col. 2.* Apud Regulares fieri 69
poſſe actus iudiciarios, non ſolum in ſubditos, ſed etiam in prælatos, vt ſi praui, aut minus idonei ſint, corrigantur, & amoueantur, quod proculdubio ſeruato ordine, non clandeſtino, aut ignoto aliquo modo fieri debeat; aliàs eſſent Regulares propter vitæ Religioſæ profeſſionem, deterioris conditionis, quàm ſæculares, in quos nullibi fertur grauis aliqua ſententia, niſi iuxta iuris apices.

Cvm tamen luxurians illa ceremoniarum pompa, 70
in curiis ſæcularibus ſeruari ſolita, nec paupertatem, nec ſtatum deceat Religioſum; conceſſere Pontifices plures Prælatis regularibus, vt omiſſis iuris rimulis, & [illegible] to tot ſubtilitatum, & apicum apparatu, ad [illegible] icem rerum veritatem attendentes, de plano procederent.

Ita in primis Innocentius III. Poſtquam in Ge- 71
nerali Concilio Lateran. *can.8. & cap.4.* quædam de iure communi in iudiciis, non notoriis, obſeruari vellet, ita vt prius fiat inſcriptio, quàm accuſatio, & charitatiua monitio, quàm denunciatio, & clamoroſa denique inſinuatio, quæ contra Prælatum ad iudicis aures increbuerit, prius fiat, quàm inquiſitio, §. vltimo ſubdit: *Hunc tamen Ordinem circa Regulares perſonas non credimus vſquequaque ſeruandum, quæ cum cauſa requirat, facilius, & liberius ab adminiſtrationibus amoueri poſſunt*, in quæ verba habet Gloſſa, *V. Præſenſ.* vt circa ſæculares iuris ordo ſeruetur, circa verò Regulares non vſquequaque.

Item Bonifacius VIII. apud Rodericum, *in coll.* 72
Priuil. fol.54. Sic decreuit: *Bonifacius, &c. Vniuerſis fratribus Ord. fratrum Minorum, &c. Indulgemus, vt ad punitiones, & correctiones, & Prælati, &c. Rimulis iuris, & apicibus poſtpoſitis, libere procedere valeant, ſecundùm conſuetudines approbatas, & generaliter facta, & facienda Ordinis inſtituta.*

Item *Cap.* ea quæ, §. *quod ſi Abbas de ſtatu Monachi*, dicitur: *vt ſi dilapidator inventus fuerit, vel* 73
aliàs meritò amouendus, amoueatur abſque iudiciorum ſtrepitu: Hinc plures Religionum prælati, ſeu alij, ad iudicia ferenda delegati, omnia ſibi ad placitum licere autumantes, quæ iuris ſunt, etiam ſubſtantialiter, & quæ intimam rei veritatem reſpiciunt, liberiùs prætermittunt, vt teſtatur Bictus noſter, *quæſt.8. num. 5. V. appellare, in compendio Priuileg.* & P. Elizeus, *in rerum criminal. methodo, tract.3. quæſt.1. num.1.* cum quibus.

Assero, Iudices regulares teneri omnes ſo- 74
lemnitates ſubſtantiales, ſeu eſſentiales iuris obſeruare.

Probatvr primò, quia quæ ſunt de iuſtitia iuris, ea quiuis iudex tenetur obſeruare; tales ſunt

ſunt dictæ ſolemnitates, vt præmittere citationem, exigere probationes neceſſarias, &c. Ergo

75 PROBATVR ſecundò è ſenſu illorum iuris terminorum, *de plano*, *ſine ſtrepitu*, *abſque rimulis, & apicibus*. De plano enim in element. *Diſpendioſam, de iudicis*, & in Gloſſa, *ad cap.* Olim, *de accuſat.* ſignificat dare iudicium ex plana rei inſpectione, non dicendo iudicium è tribunali cum litis conteſtatione, libelli expoſtulatione, &c. Item *ſine ſtrepitu*, ſignificat, vt magnus ille teſtium, aduocatorum, ſeu procuratorum apparatus amputetur, quorum cauillatione, & obſtrepitu ſolet non rarò veritas variis labirinthis implicari; Item *abſque rimulis, &c.* vt illæ iuris ſubtilitates, & acutiora puncta, quibus ſæpènumerò obtunditur veritas, prætermittantur.

76 CONFIRMATVR è Clementis V. Bonifacij VIII. ſucceſſore, qui explicans præfatum priuilegium, Regularibus indultum, *loco citato*, indicat ſex in iudiciis Regularium omittenda; quia ad veritatem rei parùm faciunt, quatuor verò admittenda, quippe iudicij ſubſtantiam propiùs atringentia, vt notat Gloſſa ibidem, V. *Sæpe*.

77 PRIMO autem decernit dictus Pontifex, vt Iudex Regularis libellum non exigat, neque litis conteſtationem.

SECVNDO, vt tempore feriato procedere valeat.

TERTIO, vt amputet dilationes, appellationes fruſtratorias, & dilatatorias repellat.

QVARTO, vt Procuratorum iurgia, & teſtium ſuperfluam multitudinem refrænet.

QVINTO, vt ad ſententiam definitiuam citans, non teneatur opponere ly *peremptoriè*.

SEXTO, vt petitio Agentis, & Rei, quam petit in ipſo litis exordio ſcriptis, aut ſi verbo fenus, ſtatim in ſcriptis redigatur. Quod ſi in his caſibus ex conſenſu partium ſolemnis ordo iudiciarius ſeruetur, proceſſus valeat, &c. Hæc tamen poſitio potius ad infrà dicenda ſpectat.

CVM autem prolixum eſſet hæc omnia in ſingulis Bullis, aut Pontificum indultis repetere, in eorum loca ſuffecti ſunt dicti iuris termini, *de plano*, *ſine ſtrepitu*, &c.

78 QVATVOR verò ſunt obſeruanda ex eodem Pontifice in ſingulis iudiciis Regularium.

PRIMO, vt probationes neceſſarias iudex admittat, citationem, & iuramenti præſentationem, tam de calumnia, & malitia, quàm de veritate dicenda non excludat.

SECVNDO, poſitiones, tamquam ad veritatem habendam neceſſarias admittat; terminumque tam ad poſitiones dandas, quàm ad articulos, & omnia acta exhibenda præfigat, nec poſt renunciationem in cauſa vltrà producantur, niſi vtraquè pars inuicem remittat.

TERTIO, partes, ſiuè ex officio; ſiuè ad earum inſtantiam examinet.

QVARTO, ad ſententiam definitiuam citet, quam & ſcriptis ferre tenetur.

EX his poſitionibus habes, quæ fuerat mens Bonifacij VIII. in præfato priuilegio, dum iubet, vt rimulis iuris, & apicibus poſtpoſitis liberè procedere valeant Iudices Regulares: vbi non vult, vt eæ

79 ſolemnitates omittantur, quæ ad ſubſtantiam actus pertinent, ſed ſolùm illæ, quæ ad cauſæ ornatum, ſeu pompam conducunt, nam vt notat P. Elizæus ſuprà citatus, *quæſt.* 1. *num.* 15. licèt ſolemnitatis nomine aliquando veniant ſubtilitates, non tamen vice verſa, ſolemnitas omnis intelligitur nomine ſubtilitatis, aut rimulæ.

PRÆTEREA vbi verba ſunt ambigua in aliqua lege, reo potiùs eſt fauendum *cap.* Cum ſunt partium, *de reg. iuris in* 6. *leg.* fauorabiliores, *ff. de reg. iuris*, & *leg.* Arrianus, *ff. de actione, & obligatione*, ità etiam omnes Iuriſtæ vno ore aſſerunt; ſed Priuilegium Bonifacij, cuius verba ambigua ſunt, ſic intellectum, vt liceret etiam quæ facti veritatem reſpiciunt, omittere, eſſet in ruinam non ſolùm rei, ſed non rarò ipſius innocentis; cùm ſic nec comparendo, nec ſe defendendo, nec aliis licitis defenſionis mediis poſſet ſe tueri: Ergo. 80

LICET autem Bonifacij Priuilegium ab omnibus intelligatur, latiùs extendendum, quàm aliorum Pontificum conceſſiones; nil tamen vltrà habet, præterquam quod vult, in cauſis etiam criminalibus ciuiliter procedendum de plano, non ſedendo pro tribunali, modo iudicis ſæcularis, obſeruando eas rimulas, ſeu ſubtilitates iuris, quæ ſtatum Religioſum dedecent, ipſamque veritatem aliquando in diſcrimen coniiciunt: Aliæ autem conceſſiones loquuntur in cauſa ciuili, vt in ea ciuiliter de plano procedatur. 81

EX his libet concludere, ſemper iudicem teneri rei veritatem ad apicem examinare in omni actu, cuius iuſtitia inde pendeat: Et hoc verum eſt, ſiue ſententia ſit interlocutoria, quæ ſuſcipit aliquas facti circumſtantias terminandas, quales poſſunt eſſe teſtium torturæ, eiectiones, vel dilationes; ſiue ſit definitiua, quæ maturè cunctis conſideratis, de principali, vel aliquando de neceſſario, vltimam fert ſententiam, cuius prolatione expirat in eo caſu proferentis authoritas; ſiue denique ſit ſententia præcepti, in qua iudex cognito Rei crimine, vel ex ipſius confeſſione, vel ex notorietate facti, cum præcepto, vel prohibitione ad pœnam damnat: nam quamuis multa non ſint de ſubſtantia talis iudicij, eſt tamen in eo ordo ſubſtantialis ſeruandus, vt prius ſe reus fateatur debitorem, quam ad ſolutionem cogatur, & vt prius nulla valeat eius crimen tergiuerſatione celari, quàm ad condignas pœnas condemnetur; ſi tamen contumax ſit reus in agnoſcendo ſe debitorem, præcipiatque abſque vlteriori probatione iudex qualiſcumque, vt ſoluat; ſoluta pecunia, ex hoc capite non eſt repetenda; dummodo verè debitor ſit; licèt præceptum non fuerit iuſtum. 82

QVOD ſi quæras, quæ ſunt ſubſtantialiter neceſſaria, vt ſententia lata teneat. Reſpondeo primò neceſſarium eſſe, vt ſit in ſcripturam reducta, ſit lecta, & lata; idque in ipſa ſcriptura manifeſtetur, *cap. fin. de ſent.* & *re iudic. in* 6. Cùm enim ſoleant intentari proceſſus ex latis ſententiis, vt meliùs probentur, & omnis facti temeritas deuitetur, placuit, vt abſque ſcriptura ſit nulla, quod adeò verum eſt, vt ex conſenſu partium prætermitti non poſſit. 83

EST tamen conſuetudine receptum in multis locis, vt Iudex ſententiam legat, & proferat per Actuarium, ipſeque ſolùm verbum condemnationis, vel abſolutionis pronunciet, ita Clarus *quæſt.* 93. cum Bicto 145. *num.* 6. etſi iure ſit aliter cautum, ita vt Gloſſa *in cap.* etſi ſententia *de ſent. & re iudic. in* 6. dicat, ſententiam fore nullam, niſi ab ipſo iudice ſit lata, & lecta; excipiuntur tamen Iudices honoratiores, quales ſunt Epiſcopi, & magni nominis Prælati, qui per alium curant ſententiam ritè proferri; Item excipiuntur nouiter cæci, cum nequeant legere, queant tamen iudicium proferre, vt habetur *leg. cæcus*, *ff. de iudic.* & *leg. certi*, *Cod. eodem*: Melius tamen in his caſibus conſuetudini ſtatur, quæ eſt optima legum interpres. 84

NON eſt tamen neceſſe, vt ſententia interlocutoria ſcriptis 85

Digitized by Google

ſcriptis mandetur, ſed ſufficit iudicem interloqui, & deinde indicere Tabellioni, vt quæ fuerit interlocutus, ſcripturâ conſignet, quod tamen non eſſe ad aliud neceſſarium, niſi vt meliùs iudici credatur, docet Gloſſa in dictum, *cap. fin.* V. *definitiua*, quod idem de præcepto intelligi poſſit, licèt rarò huius neceſſitas in ſcriptis contingat.

86 SECVNDO neceſſarium eſt ad ſententiæ valorem, vt reus abſens citetur vſque coram proferatur, ex Clem. *de verb ſignific.* & aliis legibus ſuprà citatis. Deinde publicetur in termino citationis: Quod ſi Reus contumaciter agat, & comparere refugiat; omni meliori modo ei intimetur, & portæ, vel valuis ſuæ reſidentiæ affigatur, vt ſic reum, quantum fieri poteſt, afficiat, Citationis autem terminus communiter decem dierum iudicatur.

TERTIO in ſententia requiritur pœnæ determinatio *leg. in ſumma, ff. de ſentent.* & *re iudic.* ſi tamen à iure pro tali delicto ſtatuta ſit, ſufficit, id reo intimari, ita plures apud Elizæum citatum, *quæſt.* 16. *num.* 11. Item requirunt nonnulli, vt ſit talis pœna, iuxta delicti grauitatem, vel leuitatem, vt non ſit contra pœnam per Canones, leges, vel conſuetudinem taxatas, aliàs ſententia erit nulla; quia his in caſibus cauſæ cognitio creditur iudici, non autem pœnæ diminutio, vel augmentatio: Vide *leg.* 1. §. 1. *ff. ad S. C. Turpil.* poſſunt tamen eſſe cauſæ nonnullæ inducentes Iudicem ad leuiorem vel grauiorem pœnam iudicendam; quas ſententia debet exprimere; & ſic valida erit ſententia.

87 QVARTO requiritur ad ſententiam, vt verbo de præſenti ſcilicet, *abſoluo*, vel *condemno*, proferatur, deinde vt ſigillo officij obſignetur, cum duobus ſubſcriptis; hæc autem omnia ea temporis maturitate ſunt actitanda, vt detur reo locus ad defenſionem, teſtium aduocationem, &c. aliàs poterit propter breuitatem termini appellare, vt *quæſt. ſeq.* dicetur.

QVÆSTIO VII.

An poſſit à Prælato, ſeu Iudice Regulari appellari.

D. Bonauent. in ſpeculo animæ, cap. 1.

88 QVÆSTIO poteſt ita colligi, vt appelletur à Prælato Regulari ad Superiorem poteſtatem intra, vel extra Ordinem; Extrà non poſſe appellari, niſi, ad Romanum Pontificem, ad quem omnibus appellare licet, *Cap. Romanum* 2. *quæſt.* 6. docet ratio iuriſdictionis, quæ extra Religionem, ſi ſit exempta, non alibi inuenitur; quàm in Romano Pontifice; ad appellationem enim neceſſaria eſt iuriſdictio; hinc poſtquam Societas Ieſu exempta eſſet à Paulo III. additum eſt, vt extra non appellarent, vt docet Suarez, *tomo* 4. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 5. apud quem habetur etiam Conſtitutio Greg. XIII. grauiter præcipiens fratribus Minoribus, vt ad ſæcularia Tribunalia appellare non audeant.

89 INTRA etiam Religionem appellationes fieri videtur prohibitum, *cap. reprehenſibilis, de appellationibus*, vbi ſtatuitur, nè ſubiecti contra diſciplinam Eccleſiaſticam in vocem appellationis erumpant, & ad finem dicitur: *præcipuè verò hoc in Religioſis volumus obſeruari: ne Religioſi, cum pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra Regularem Prælati ſui, & Capituli diſciplinam appellare præſumant, ſed humiliter, ac deuotè ſuſcipiant, quod pro ſalute ſua fuerit eiſdem iniunctum*: Similia repetuntur in diuerſorum Ordinum ſtatutis, in quibus Religioſis præcipitur, vt Superiorum correctioni humiliter acquieſcentes, ab appellationis voce deſiſtant.

ASSERO tamen, quemlibet Religioſum iniuſtè, 90 & grauiter à ſuo Superiore ſententiatum, poſſe licitè appellare ad alium Superiorem maiorem in eodem Ordine, ita docet Seraphicus Doctor, *in Speculo animæ, loco citato.*

PROBATVR: Naturalis defenſio nulli eſt deneganda; ſed hoc vrget, quando ſubditi nimis à Superioribus prægrauantur, nec aliter fieri aliquando, poteſt niſi appellando: Ergo. Vide Decium, & Panormitanum, *in cap.* Ad noſtram, *de appellationibus*, 91 *cap. licet de officio Ordinis*, Nauarrum, *Comment.* 3. *de regular. num.* 51. & Suarez *loco citato*, cui non placet aliorum reſponſio, *ad Cap. Reprehenſibilis*, ſuprà, &c. vbi volunt Religionum ſtatuta prohibere appellationem, dum ſit, non excedente modo correctionis; vnde Decius, & Panormitanus, iam allegati, *ad cap. Ad noſtram*, concludunt: *à correctione legitima non appellatur, niſi modus excedatur*; vnde iuxta Regulam contrariorum colligunt, legitimè à Religioſis appellationes intentari, ſi correctionis modus excedi- tur; Quod ſi verum eſſet, arguit Suarez, *num.* 4. differentiam nullam eſſe inter clericum reſpectu ſui Epiſcopi, & Religioſi in Ordine ad ſuum Prælatum; cùm ille poſſit appellare, ſi exceſſus correctionis id exigat, ſiu autem, nequaquam: pro certo au- 92 tem eſt, ſtrictiorem eſſe ſubiectionem ſubditi ad Prælatum Religioſum, propter iugem ad perfectionem tendentiam, vel tendendi obligationem, ſicut etiam propter vtriuſque, vt plurimum, cohabitationem, vbi, *vrget præſentia Turni*: quàm clerici ad ſuum Epiſcopum: Abſurdè autem Pontifices particularia ſtatuta condidiſſent, pro habenda Religioſorum appellatione, ſi hi non aſtringerentur ad eorum obſeruationem fortiori vinculo, quàm ſæculares Clerici ad illa iura, quibus ipſis interdicitur appellatio, non vrgente vllo correctionis exceſſu.

HÆC ſanè mihi nèc improbantur, nec omnino etiam probantur; primò quidem, cum contra grauem exceſſum correctionis clament naturalis defenſio, omnibus animalibus, nedum hominibus, altè, & intimè innata; non video cur Clerici, & Religioſi in hoc non ſint pares, cum rationalis amborum natura paris ſit conditionis.

SECVNDO tamen annuo libenter, Religionum 93 ſtatuta, ſeu Pontificum indulta non id præcisè intendiſſe, vt non fieret appellatio, niſi quando in modo correctio excederet, aliàs, vt benè deducit Suarez, *num.* 4. cum iam diu hoc ipſis eſſet tam iure communi, quàm ipſius iuſtitiæ claro dictamine prohibitum; quiſque enim, vel modicè ſenſatus, nouit, quod vbi legitima ſit correctio, ibi illicita ſit appellatio.

QVARE arbitror, dicta, ſiue Pontificum, ſiue 94 Ordinum ſtatuta propter duo præcipuè fuiſſe condicta: Primum eſt: quòd cùm facta ſint circa tempus, quo ipſi ordines Apoſtolicis Priuilegiis eximerentur à iuriſdictione Epiſcopali, quæ in appellationibus frequentius poterat priſtinum ius reſumere, nec deeſſent Religioſi, qui cæteris ægriùs eam exemptionem ferrent, eamque non acceptare, dum à ſuis Prælatis corrigerentur, appellando attentarent; Viſum eſt Summo Pontifici, & Religionum etiam Prælatis ſpecialia ſtatuta huic libertati opponere; hoc inſinuari videtur illis verbis ſuprà relatis; *Ne Religioſi cùm pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra regularem*

Digitized by Google

larem Prelati ſui, & Capituli diſciplinam apppellare præſumant; cùm enim Prælatus, & Capitulum Religionis componant totam diſciplinam Regularem, ſi contra eam quis appellaret, neceſſariò appellaret extra, quod illicitum eſſe ſuprà monſtrauimus.

95 NOTA autem ibi, dum dicitur; *nè Religioſi, pro aliquo exceſſu corrigendi*, non intelligi exceſſum aliquem à Prælato inter corrigendum admiſſum, ſed culpam ſubditi, correctioni præſuppoſitam; nam licèt PRO aliquando ſignificet *iuxta*, vt quando dicitur, aliquem PRO ſuo Munere cauſam agere; frequentius tamen, & propriè ſumitur pro propoſitione PROPTER; vt dicantur corrigi propter, non iuxta, exceſſum; alias valida eſſet reſponſio dicentium, nec licitè poſſe appellari, quando etiam in modo correctionis exceditur.

96 QVIA verò in iure Canonico, Capitulum ſumitur pro congregatione omnium fratrum ad aliquid præſidente Prælato ſtatuendum, vel corrigendum; aliquando etiam iuxta communem loquendi modum in variis religionibus ſumitur pro loco, in quo ſolent Religioſi ſtatutis horis coram præfecto locali pro culpis, quas vel ipſi humiliter vltrò fatentur, vel ipſe Prælatus eis obiicit, pœnitentias, licet vt plurimum leues, acceptare, & exequi: Hinc ſecunda expoſitio mihi non diſplicet, præfata, ſaltem Religionum, ſtatuta voluiſſe, vt fratres ſic à Prælatis localibus correcti, iiſdem acquieſcerent, nec pro leuamine tantillæ penitentiæ ad ſuperiores, ſeu Generales, ſeu Prouinciales appellarent: Mos enim plurium Religionum eſt, vt Prælati maiores his capitulis non aſſiſtant, niſi rarò; quia ad localem ſpectat hoc corrigendi munus, à quo ſolent irregilioſè deſciſcere nonnulli fratres minus correcti, & ad alios ſuperiores appellant vel ad leuamen impoſiti grauaminis, vel propter duriorem increpationem, ſeu ab officio amotionem, quæ ſibi ſuadent inter cæteros ſe famæ iacturam perpeſſuros, quare in fine dicti capitis, *reprehenſibilis*, ponitur: *Sed humiliter, ac deuotè ſuſcipiant, quod pro ſalute ſua fuerit eiſdem iniunctum*; hoc enim pietatis, deuotionis, ac humilitatis tribunal eſt, non rigoroſæ iuſtitiæ; quare non mireris, ſi vox, *appellare*, ibi, iuxta iuris rigorem non ſumatur. Huic expoſitioni accinit ipſe Suarez, *num. 11.*

97 PROBATVR itaque aſſertio ſecundò: Ad Prælatum immediatum in omni ordini licitum eſt recurrere; ergo & appellare: Appellatio enim genus eſt recurſus; ſed tam Generalis, quam Prouincialis, ſiue aliis nominibus, iuxta morem diuerſorum ordinum vocati, ſunt Prælati immediati, immediatam habentes iuriſdictionem, independentem à Prælato locali, Ergo.

PROBATVR tertiò è decreto Sacræ Congreg anno 1587. quod retuli ſupra vbi de Reo *diſp. 39. quæſt. 9.* vbi quædam de appellatione obiter diſcuſſi. Hoc enim decretum ordinat, vt Regulares poſſint appellare ab vno Prælato Religionis ad Superiorem proximum, ab hoc ad Generalem, à Generali ad Protectorem Religionis, ab hoc denique ad Sacram Congregationem, apud Sorbum, *in compendio priuil.* verbo *appellare*, & Lezanam, *tom. 1. cap. 9. num. 7.* excipitur tamen cauſa correctionis, in exceſſum non irrumpentis, vt notat, P. Elizeus, *tract. 11. quæſt. 2.*

98 QVÆRES, num licita ſit Religioſo perſonalis appellatio iter arripiendo verſus Superiorem maiorem abſque licentia Prælati localis; verbalis enim appellatio poteſt fieri, etſi quis in ſuo conuentu manſerit.

RESPONDETVR, ſi fiat inſcio, aut inuito Prælato locali, talem damnari à Conſilio Trident. *ſeſſ. 25. cap. 4. de regular.* vbi ſic legitur: *nec liceat Regularibus à ſuis conuentibus recedere, etiam prætextu ad Superiores ſuos accedendi, niſi ab eiſdem miſſi, aut vocati fuerint, qui verò ſine prædicto mandato, in ſcriptis obtento, inuentus fuerit, ab Ordinariis locorum, tamquam deſertor ſui inſtituti puniatur.*

HÆC autem eo vſque vera aſſerit Suarez, *num. 15.* 99
quicquid in contrarium dicat Nauarrus, *Comment. 2. de regularib. num. 61.* vt etiamſi iniuſtè ſubditus à ſuo Superiori grauetur, aut priuatum aliquod damnum inde patiatur, non tamen poſſit ipſo inuito, aut inſcio diſcedere. Ratio eſt, quia è duobus malis minus debet quiſque eligere; ſed minus malum eſt nocumentum priuatum, quod oritur ex iniuſto alicuius priuati grauamine; quam publica turbatio, & ſcandalum, redundans in totam Religionem ex tali diſceſſu; Quod ſi mens Concilij eſſet obli- 100
gare ſolùm ſubditos, præciſo tali grauamine nil de noua ordinâſſet; cum hoc iam pridem ordinatum eſſet variis Religionum ſtatutis, & Pontificum decretis; quare vidit S. Concilium talia grauamina ſubeſſe talibus diſcedendi modis; vidit etiam ius naturale obligare quemque ad ſui defenſionem; ſed vidit, ab alia parte, fortius iuris naturalis vinculum prætendi, vt ſcilicet tota Religio non ſubiret ſcandalum propter vnius incommodum: Hinc licèt quouis caſu taliter appellans inueniretur ſine mandato Superioris in ſcriptis, poſſet in foro Eccleſiæ detineri, & puniri; quia iudicat iuxta externa, & præſumptio 101
ſtat pro ipſa contra ita appellantem.

OB has rationes facilè crederem in foro conſcientiæ duos tantùm dari caſus excuſantes à peccato in tali appellatione; Primus eſt, ſi commune bonum ob moram, vel retardationem ſummoperè periclitaretur, vel graui aliquod malum, nulla alia via reparabile, timeretur, quod non proprio, ſed alieno prudentis iudicio eſſe dijudicandum monet Suarez, *num. 15.*

SECVNDVS caſus eſt, quando damnum etiam priuatum graue vrget, vt infamiæ, vel mortis, & probabiliter ſperatur, nullum indè graue ſcandalum euenturum, vt ſi cùm ſocio ſit eundum, vbi mos eſt, vt duo ſocialiter ſemper proficiſcantur, nec ſit periculum incidendi in illos, qui duriùs ſolent aduenas fratres examinare vſque ad Obedientiæ oſtenſionem, &c. 102

QVÆRES ſecundò, vtrum Religioſus in iudicio conuictus, ſed non confeſſus, poſſit appellare, & è contra.

RESPONDETVR, confeſſum, ſed non conuictum, appellare non poſſe, *leg. 2. Cod quor. appellationes non recipiuntur*; ratio eſt, quia ad appellandum, neceſſe eſt, vt reus grauetur, cùm appellatio ſit in ſubſidium innocentiæ, ita Gloſſa, *cap.* Cum ſpecial, *§. Porro, de appellat.* Ideò quicumque iniuſtè grauatur, habet facultatem appellandi, *cap. vt debitus, de appell.* Verùm ſi ſit conuictus, & non confeſſus, poterit appellare, ita, *leg. 2. citata.* De confeſſo autem intelligitur, cùm non poſſe appellare, ſi confeſſio non fuit extorta, ſi confeſſus eſt ad ſui defenſionem, & ſimilia: Nam Gloſſa, *Cap. Romana,* 103
§. cit. V. vel de quo, tria requirit ad hoc, vt condemnatus nequeat appellare, ſcilicet vt ſit conuictus, confeſſus, & argumentis ſuperatus; quare ſi fuit conuictus, & confeſſus, imò ſuperatus de crimine occulto, ex errore, vel terrore, ſimilibuſue motiuis, poterit adhuc habere locum appellandi, vt notat P. Elizæus, *cap. 2. cit. num. 5.*

QVÆST.

Digitized by Google

QVÆSTIO VIII.

Quis ſit Iudex à Quo,*&* ad Quem *appelletur.*

104 IVDEX, à quo fit appellatio, debet talis eſſe, vt reum cæperit grauare; quare ſiue ſit delegatus, ſiue Ordinarius, modo non ſit in ferendo iudicio ſupremus, ab ipſo licitè appellatur; dixi: niſi ſit ſupremus, &c. quia à Summo Pontifice nequidem ad Generale Concilium licèt appellare; vt dictum eſt, vbi de excom. Bullæ Cœnæ.

VBI autem Iudex tulit ſententiam, interponendo clauſulam illam: *omni appellatione remota*, vel aliis terminis æquiualentibus, ab eo nequit fieri appellatio; quia talis ſententia remouet omnia impedimenta executionis, niſi in caſu aliquo iuris expreſſa fiat mentio appellationis.

105 SI verò executioni ſententia actu mandetur, ab executione non datur appellatio, niſi excedat in exequendo, *Cap. paſtoralis*, §. *etſi, de officio iudic. deleg.* & *leg. ab executione, Cod. quorum appellation. &c.*

IVDEX *ad quem*, debet eſſe proximè ſuperior iudice, à quo appellatur, & ſic fit gradatim vſque ad ſupremum iudicem, vt habetur relato decreto Sacræ Congreg. Quod ſi aliter fiat, parte aduerſa ſe opponente, appellatio nulla habetur; ſi tamen ex errore, & bona fide fiat, deuoluitur cauſa ad Iudicem competentem, *leg.* 1. *ff. de appellat.*

HÆC tamen non intelliguntur de Papa, ad quem ſicut & ad eius Legatũ, legatione adhuc manente, licitè, intermediis Iudicibus omiſſis, appellatur, *c. dilecti*, 3. *de appellat.* idem dic ſi Prælatus medius diu abſit, tunc ad alium, eo ſuperiorem, poteſt cauſa accelerari.

106 SI Papa aliquem delegauit ad cognitionem particularis cauſæ, tunc ad ipſum Papam, non ad Legatum eius à latere fit appellatio; idem eſto iudicium de omni delegato, à quo ad delegantem fit immediate appellatio.

OFFICIVM autem Iudicis *ad quem* multiplex eſt. Primò enim inquirerete debet, num nil ſubſtantiale deſit appellationi?

SVBSTANTIALIA autem, ad appellationem legitimam requiſita, ſunt primò expreſſio nominis partis appellantis, ſicut & iudicis, *à quo*; hoc tamẽ tantùm congruum eſt; deinde mentio loci, & temporis, quo facta fuit appellatio, vt ſciatur, num debito tempore, &c. Deinde vt ſcripturæ mandetur, niſi fiat in continenti; ſi tamen eius ſufficiens probatio aliundè poſſit haberi, poteſt omitti.

TERTIO debet cauſa exprimi, niſi in ſententia definitiua, in qua ſufficit intimare, ſe ab iniuſta cauſa appellare, Vide Bictum, *quæſt.* 146. *num.* 17. *& ſeq.*

107 DEBET etiam appellans Apoſtolos, ſeu litteras nunciatorias petere à Iudice, *à quo*, quibus ſignificet ſe detuliſſe appellationi; harum autem litterarum variæ ſunt ſpecies; aliæ enim ſunt Teſtimoniales, quibus appellans, abſente ſuo Iudice, coram probis, & fide dignis viris atteſtatur dictam appellationem: Aliæ ſunt Reuerentiales quibus teſtatur iudex, *à quo*, ſe ob reuerentiam iudicis, *ad quem*, appellationem non diſtuliſſe, nec impediuiſſe; Aliæ denique ſunt Refutatoriæ, quibus tamquam leuis, & friuola, appellatio retunditur. his viſis.

SECVNDO Iudex, *ad quem* debet diligenter examinare iuſtitiam appellationis, num in ea fuerit grauamen rei, num cauſa deſerta, &c.

108 TERTIO quicquid à Iudice, *à quo* actitatum eſt, ad ſe curet transferri, niſi nil ad cauſæ declarationem, vel cognitionem ſpectant *cap. Exhibita, de iudiciis*; debet autem diligenter inſpicere, quæcumque in Reum ſtatuta ſunt, & quantum fieri poteſt, conſulere famæ Iudicis *à quo*. Alia plura vide apud Bictum locis citatis, Elizæum, *tract.* 11. per totum, Farin. *tract. de Iudice, quæſt.* 5. *& ſeqq.* & alios apud iſtos.

QVÆSTIO IX.

An Prælatus Regularis poſſit diſpenſare cum ſuo ſubdito, Quis, & in quibus.

HANC in Prælatis poteſtatem exiſtere ſupponit potius, quàm probet Seraphicus Doctor, *expoſit. in Eccl. fol.* 314. *col.* 2. Ratio eſt, quia Prælati Religioſi in Ordinibus exemptis, ſuccedunt Epiſcopis; vnde dicuntur habere poteſtatem, quaſi Epiſcopalem; vt ſuprà viſum eſt, *quæſt.* 2. Epiſcopi autem in multis diſpenſare poſſunt cum ſuis ſubditus: Ergo. 109

PRÆTEREA exigit vrgens neceſſitas Fratrum, vt cum ipſis aliquando in nonnullis diſpenſetur; durum autem eſſet ad Pontificem ſemper recurrere, vel ad alios ab ipſo delegatos; cum interim poſſit publica, vel priuata alicuius ſalus periclitari.

TANDEM Ius commune concedit Maioribus Prælatis, habentibus ordinariam iuridictionem vt poſſint proſpicere ſubditorum ſaluti per omnia; quod fieri nequit niſi habeant diſpenſandi poteſtatẽ; cuius actus ſpectat ad iuriſdictionem ordinariam in Epiſcopis, vel in habentibus poteſtatem quaſi Epiſcopalem.

RESTAT igitur videndum in quibus poſſint diſpenſare; Certum enim eſt non concedi Regularibus Prælatis diſpenſandi in omnibus poteſtatem; cùm nec Epiſcopi eam habeant; ſunt enim plura Summo Pontifici reſeruata; quæ verò non reſeruantur, ſed iure communi relinquuntur diſpoſitioni Epiſcoporum; indubitatum eſt, ea etiam Prælatis Regularium relinqui pro ſibi ſubditis. 110

QVARE ſolùm dubitari poteſt de quatuor, in quibus valear diſpenſatio Regularis, vt notat Suarez, *tomo* 4. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 120. Hæc ſunt Vota, Irregularitates, præcepta Eccleſiæ, & Regulæ obſeruantia.

QVOAD Vota, ſi ſunt Religioni eſſentialia, in eis ſolus Papa diſpenſare poteſt, vt diximus ſuprà de votis cum D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 38. *art.* 2. *quæſt.* Si verò facta ſunt in ipſa Religione, poteſt ea Prælatus irritare poteſtate dominatiua, vel commutare; aut diſpenſare poteſtate Iuriſdictionis, vt docet Suarez ſuprà. 111

QVOAD Irregularitates, ſicut ordinariè à Summo Pontifice ponuntur, ita & tolluntur; cùm tamen nonnullæ ſint in iure communi, in quas poteſtatem habent Epiſcopi, dicendum in eaſdem poſſe Prælatos Regulares, quoad ſuos ſubditos. Dixi in iure communi, quia ſi aliquo ſpeciali irregularitatum aliquarum diſpenſatio Epiſcopis conceditur, Regularibus probabilius negatur apud Suarez *n.* 11. Quare arbitratur, irregularitates è crimine occulto contractas, quarum diſpenſatio in Concil. Trid. *ſeſſ.* 14. Epiſcopis datur, aliis Prælatis diſpenſandas non dari; affertque in ſpecialis huius conceſſionis fidem, declarationem quamdam ſacræ Congreg. his verbis: *In hoc decreto* (Scilicet Tridentini) *non comprehenduntur inferiores, habentes iuriſdictionem ordinariam, & quaſi Epiſcopalem, ſed tantùm Epiſcopi, priuatiuè quo ad omnes alios.* 112

QVAMOBREM abſonum non arbitratur Suarez, *num.* 12. vt Religioſi, licet exempti, ad Epiſcopos recurrant pro abſolutione talium irregularitatum, cùm ab his per ſuos nequeant abſolui; quia actus diſpenſandi factus eſt à Concilio proprius Epiſcopi; quare non implicat, eos habere in hoc caſu iuriſdictionem, licet eam non habeant in aliis, ſicut poſſunt Religioſi Indulgentiæ Epiſcopalis participes eſſe, quia eſt in fauorem, ſicut & caſus ille, de quo loquimur. 113

Digitized by Google

Qvod ſi poteſtas in hac irregularitate diſpenſandi ſit priuilegio, vel delegatione conceſſa ipſis Prælatis Regularibus, poterunt prohibere ſubditos, ne ad alios pro abſolutione recurrant; cum habeat Prælatus poteſtatem, vt nullus ſe intromittat ad ſuos ſubditos in his, quæ ipſe poteſt præſtare; aliàs enim Regularis obſeruantia, & pax facilè perturbaretur; vt habet Suarez, *cit. cap.* 12. *num.* 15. Non deſunt tamen, qui opinantur quicquid Prælatis Epiſcopalibus conceditur ad bonum regimen animarum, id ipſum ob rationis, & oneris paritatem, Regularibus non denegari, vt notat Suarez, & merito concedit, *num.* 24. Secus autem erit, ſi propter maiorem authoritatem, vel grauitatem, Epiſcopis conciliandam, ipſis tales conceſſiones fiant; nam cùm inter ſæculares rudes frequenter verſentur, qui fidei Myſteria, aut Religionis orthodoxæ Maieſtatem parum venerantur; neceſſe aliquando habent ſpecialia indulta obtinere, quibus authoritatem ſuam, maiori ſplendore, & auguſtiori veneratione ſuffultam, populo oſtendant.

115 Idem eſto iudicium de diſpenſatione in præceptis Eccleſiæ, ac in ſuprà dictis. Communis enim Regula eſt: Quidquid Epiſcopis Iure communi conceditur in animarum ſalutem, id Prælatis, Epiſcopalem quaſi poteſtatem obſtinentibus, non negari. Nam cùm in obſeruatione Ieiunij, in auditione Miſſæ die feſto, in recitatione officij, & ſimilibus præceptis Eccleſiaſticis frequenter occurrentibus, & non raro diſpenſatione indigentibus, non poſſit facilè haberi recurſus ad Summum Pontificem, nec ad ipſos etiam Epiſcopos, etiamſi Religio non eſſet exempta; moralis bene gubernandi neceſſitas exigit, vt penes Prælatos Ordinum, ad nutum haberi ſolitos, cùm in conuentibus ſuis iugiter reſideant, hæc poteſtas relinquatur.

116 Qvæ autem ſpeciali iure Epiſcopis indulgentur, magis ad Ordinis functionem, quàm ad iuriſdictionis exercitium ſpectantia, Regularibus Prælatis non cenſentur permiſſa; ad quid enim ſeruiret tale indultum? niſi forte dicti Prælati tales eſſent, vt Ordines minores conferre poſſent ex priuilegio.

117 Hinc proponit dubium Suarez, an illa ſpecialis Conceſſio, facta Epiſcopis à Concilio Trid. *ſeſſ.* 11. & 13. de promouendo ordinato ad altiorem ordinem ante annum, à quo priorem ſuſceperit, ſit etiam facta Ordinariis Regularibus, ita vt dimiſſoriis ſuis litteris valeant ſuos Religioſos ante annum à ſuſcepto ordine mittere ad Epiſcopum, vt nouos ordines recipiant, refertque declarationem Cardinalium in dictam, *ſeſſ.* 23. habitam apud Marzillam, *lib.* 3. *tit.* 13. *cap.* 9. his verbis: *non poteſt Epiſcopus, ad quem dimiſſus eſt ordinatus, hoc iudicium ferre*: Ergo ſpectat ad Epiſcopum, à quo dimittitur; talis autem eſt quicumque Ordinarius, vt patet ex alia particula eiuſdem declarationis Cardinalium, *in cap.* 13. his terminis apud Suarez, num. 22. *ob eminentiam Doctrinæ, & bonum teſtimonium, & de conſenſu ordinarij, Summus Pontifex concedit, vt breuiori temmpore, &c.* quare cum nomine Ordinarij veniat Generalis, ſeu Prouincialis; ad hos ſpectabit dimiſſorias litteras ordinandis concedere, non autem ad ordinantem Epiſcopum.

118 Confirmatvr quia concilium illam promotionem ante finitum annum concedit ob neceſſitatem, vel vtilitatem Eccleſiæ, in qua Ordinandus militat; ſed huius vtilitatis, vel neceſſitatis iudicium ſtat penes Ordinandi Prælatum; ergo etiam ſtat penes ipſum dare dictas litteras.

Conclvdit tamen Suarez, his non obſtantibus, cùm tota rei executio pendeat ab Epiſcopo ordinante, qui poteſtates dimiſſorias refutare, licèt ipſarum, validitas ab Ordinario magis pendeat; & reuera vſus obtinuit, vt vtroque, Ordinario ſcilicet & Ordinante, cócurrente, illa præfata promotio effectum ſortiatur; ille quidem ſufficientis litteraturæ, & vitæ probatis teſtimonium dat, ſimulque neceſſitatem, & vtilitatem Eccleſiæ intimat; hic autem, id acceptans, in interſtitiis diſpenſare ſolet ſimplici voluntatis ſuæ declaratione, quam vt plurimum ſaltem in Gallia præſtat per ſuum Vicarium, ordinandorum examini præſidentem.

Deniqve quoad Regularem Obſeruantiam: 119
Multa ſunt, quæ ad ipſam conducunt. Quædam genericè, & eſſentialiter; quædam ſpecificè; & quædam etiam contingenter: Genericè, & eſſentialiter ad Regularem obſeruantiam conducunt tria vota ſubſtantialia, in omni Religione emiſſa, ſine quibus ipſa Religio ſtare nequit, vt dictum eſt ſupra, vbi de ſtatu Religioſo: In his autem nulli infra Summum Pontificem diſpenſare conceditur, vt iam ſuprà propriè initium huius quæſtionis aſſertum eſt; pateique è Concilio Trident. *ſeſſ.* 25. *de Regul. cap.* 1. vbi & ex communi omnium Ordinum Conſuetudine; nuſquam enim adhuc viſum eſt, Religionum Prælatos hanc ſibi poteſtatem vſurpaſſe, & meritò, cum ſit in omnimodam ruinam.

Specifice ad ſtatum, ſeu obſeruantiam Re- 120
gularem faciunt, vltra tria vota, omnibus Religioſis communia, quædam vota particularia, quæ ſunt velut differentiæ ſpecificæ talis Religionis, vt in Ieſuitis obedire Summo Pontifici, in ſuſcipiendis miſſionibus: in Minimis non veſci carnibus, &c.

In his etiam non poſſe Prælatum Regularem diſpenſare, certum eſt; licèt poſſit in aliquo euentu declarare ceſſationem obligationis in vno, aut altero actu.

Potest primò, quia vota illa componunt Ordinem ſpecialem Regularis obſeruantiæ intra talem ſtatum; quem nullus Prælatus poteſt immutare, eò præcipuè, quod dependeat à ſtatutis in Capitulis Generalibus, quæ ſunt ſupra particulares Præfectos, non potentes in lege ſuperioris diſpenſare; adde talia ſtatuta, à Summo Pontifice approbata, in leges ab ipſo conditas tranſire.

Dixi licèt poſſit in aliquo euentu, &c. vbi enim 121
ſubditi ſcrupulis diuexantur dubij, num ſibi liceat, occurrente aliqua ſpeciali cauſâ, aliquid agere contra talia vota; poteſt interuenire authoritas ſuperioris ad amouendos ſcrupulos, declarando licèt per modum conceſſionis, ipſos poſſe in tali caſu operari, vt conſtat ex indulto Pij II. dato fratribus Minoribus apud Suarez, *num.* 46. his verbis: *Prælati poſſint annuere, ſeu diſpenſare cum ſubditis debilibus, & infirmis, quæ non ſunt contraria Regulæ.*

Vbi aduerte, quæ in genere, vel pro tota Religione 122
ſubſtantialia ſunt, ceſſare pro particularibus in eodem genere obligationis vnde licèt in noſtra Regula pro vniuerſo ordine ſtatutum ſit, vt nudis pedibus, ſolum Sandaliis induti, incedamus; tamen ipſa Regula declarat, aliquibus in particulari propter eorum neceſſitatem eam obligationem non incumbere; vnde ſubdit Pontifex, poſtquàm, dixerat, *cum ſubditis debilibus*, &c. *quæ non ſunt contra Regulam*, nimirum quia ipſa indulget infirmis, vt quæ ad eorum ſolatium neceſſaria ſunt, inſumere poſſint.

Nec obſtat, Pontificem vti voce, *diſpenſare*, quia 123
hoc non eſt ius relaxare, ſed declarare iuxta probabiliorem opinionem, quam docet S. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 38. *art.* 2. *quæſt.* 3. & quam nos hîc ſuſtinuimus, *tract. de voto*, *diſp.* 1. *quæſt.* 29. vbi etiam oſtendimus hoc ius ſic diſpenſandi conuenire Prælatis habentibus poteſtatem quaſi Epiſcopalem: Aduertendum tamen eſt vota ſubditorum eſſe duplicis generis; Quædam enim ſunt quæ quiſque in Religione iam profeſſus emittit maioris deuotionis, & pietatis causâ, & hæc Prælatus poteſt irritare, commutare, vel diſpenſare, pro vt ipſi melius videtur; etiamſi cum ipſius

ipſius licentia ſint emiſſa, vt dominus, *diſp. cit. de voto*, ſuprà; non enim emiſſione voti eximitur
124 voluntas ſubditi à poteſtate Prælati, cui voti diſpenſatio magis ad Religioſi ſalutem conducere videri
125 poſſit, quàm ipſius obſeruatio.

QVÆDAM etiam vota emittuntur à ſubditis, quæ ex Religionis ſtatuto ad talem ſtatum pertinent, vt ſuprà innuimus. Et hæc quidem pro tota Religione diſpenſare non eſt Prælati Regularis, ſed Summi Pontificis, vt probatum eſt: pro vno tamen, aut altero caſu ſecus fieri poteſt, vt dictum eſt.

NEQVE dices: Ad quid ergò tot Pontificum indulta, etiam pro vno, aut altero caſu Prælatis concedentia facultatem diſpenſandi, vt in ſingulis Religionibus experientiâ conſtat?

126 RESPONDET enim Suarez, *cap.* 12. *num.* 26. iure quidem hanc facultatem prælationi eſſe annexam; cùm tamen poſſit ipſe Prælatus ſcrupulis angi, vtrum ea ſit ſubditi maior, vel minor neceſſitas, & vtrum talis ſit rei, diſpenſationem exigentis, circumſtantia, vt poſſit concedi, neceſſe eſſe vt Supremi Prælati authoritas interueniat ad hanc anxietatem remouendam & ad talem rei circumſtantiam approbandam, vt facilius, expeditiùs, & ſecuriùs diſpenſetur; nam declaratio iuris, vt ab eius obſeruantia aliquis eximatur, non ob docti viri, multò minùs ambigentis, iudicium ſufficit, ſed requiritur authoritatiua Prælati, ad id poteſtatem habentis, definitio, vt ex mente S. Doctoris docui, vbi ſuprà de voto.

127 VLTIMO loco Quædam ad obſeruantiam Regularem faciunt iuxta cuiuſque Religionis ordinationem, in Capitolis Prouincialibus, vel aliis factam, vel laudabili conſuetudine introductam; vt cellæ oſtiolum claui non obſerare, ſilentium ſtatutis horis obſeruare, alterius cubiculum non intrare, & ſimilia: in his autem propriè non diſpenſatur, ſed petita licentia conceditur; cùm enim huiuſmodi ordinationes ſint tantùm vel directiuæ, vel ſolùm pœnales ad arbitrium Superioris, non obligantes, vt plurimùm, ad peccatum, niſi per accidens, non requiritur diſpenſatio, quæ eſt propria iuris obligantis.

128 DEINDE hæc ſimpliciter non præcipiuntur, ſed vt fiant debito modo, cum licentia ſcilicet Superioris: ergo hæc ſufficit, tanquam conditio, meriti materiam afficiens; vnde licet abſque cauſa, vel ſaltim ad animi oblectationem, vel ad ſocij petitionem ſubditus petat in his licentiam, licitè, & validè ea vtitur, quod tamen in diſpenſatione non admittitur: Nec debet Prælatus in his nimis eſſe ſeuerus, ſaltim ſi prauam aliquam conſuetudinem inde progignendam non ſuſpicetur; aſſueta enim Prælati auſteritas in horum, vel ſimilium licentiis concedendis, efficit, vt furtim contra eas actitandi occaſiones arripiant, prauique mores inde irrepunt; vnde torno nimis ſupercilio, æquo rigidiores Prælati eis aditum præcludere fruſtra ſæpè moliuntur.

129 QVOAD Prælatos, qui has diſpenſationes, vel licentias concedere poſſint, vtrum ſcilicet ſint Locales, Prouinciales, vel Generales, Ius commune nihil determinauit; quod cùm de ſolis Epiſcopis, vel Abbatibus loquatur, qui abbates licèt eſſent conuentuales Præfecti, tamen toti ſuo ordini ſingulus præficiebatur; non poſſumus de Prælatis Regularibus aliter argumentari, quam iuxta conſequentias, ab iſtorum poteſtate deriuatas; Religioſi enim Prælati, ſi exempti, in illorum loca quoad ſubditorum gubernationem ſucceſſere, vt non ſemel alibi in hac diſputatione tetigi.

130 CVM tamen ſingula Religio ſibi ordinem inter Prælatos præſtituit, vt dixi, *quæſt.* 3. ille ordo, eiuſque praxis ſeruanda eſt; tradit tamen Suares Regulam generalem huiuſce praxis, ſcilicet, vt quilibet Prælatus in his poſſit diſpenſare, quæ vel iure, vel ipſius Regula, diſpenſanda ei conceduntur; eamque tradi docet ab Innoc. *in cap.* 2. de eo, qui furt. Ord. ſuſcepit, & communiter Doctorum approbatione firmari, vt patet è Syluestro, & Angelo, *V. diſpenſatio*, & aliis, *in cap. at ſi Clerici*, §. *de adulteriis in iudic.*

CVM autem in Regulis, & Conſtitutionibus Religionum quædam reſeruati ſoleant Miniſtro Generali, quædam etiam Prouinciali; ea cenſentur inferioribus Prælatis permiſſa, quæ non inueniuntur eis prohibita, aut ſuperioribus ſpecialiter reſeruata: Excipe Societatem Ieſu è Bulla Greg. XIII. apud Suarez, *num.* 15. vbi docet, quicquid Prælatis huius Societatis non eſt ſpecialiter conceſſum, cenſeri prohibitum. 131

DENIQVE quoad perſonas, quibus diſpenſatio eſt impertienda, neceſſe eſt, vt ſint aliquo iure ſubditæ diſpenſanti; quare ſunt in triplici differentia: Vel enim ſunt ipſi Prælati medij, & infimi; vel ſubditi profeſſi, quorum priuilegiis, & exemptione in multis gaudent Nouitij; vel denique ſunt ſæculares, domeſticè Regularibus ſeruientes.

PRÆLATVM infimum ad proximum ſuperiorem pro diſpenſatione recurrere in his, quæ ipſi ſunt prohibita, vel ad ſupremum Religionis Superiorem, ſi ei ſint ſpecialiter reſeruata, communis praxis edocet. 132

IDEM dic de Prælato etiam intermedio reſpectu ſupremi; hic autem ſecum per ſe ipſum diſpenſare poteſt: Hoc enim creditur Pontificis intentum, à quo iuriſdictionem obtinet, aliàs non ſatis Religioni in ſuo capite prouideretur, vt arguit Suarez, *cap.* 14. *num.* 5.

PROFESSI autem ſubditi ſunt propria materia, in quam cadit diſpenſatio; vnde à ſuis Prælatis, quibus actu ſunt ſubiecti, diſpenſandi ſunt; non enim poteſt prælatus localis vnius conuentus diſpenſare cum ſubditis alterius; aliàs non rectè eſſet inſtitutus ordo Prælaturæ in diſtrictis locis.

HINC Religioſi illi, qui iuxta particularia ſui ordinis Statuta, conſtitutiones, vel Conſuetudines, ſubduntur Prælatis locorum, per quæ tranſeunt; non ab aliis, quam ab his diſpenſationes, aut licentias exquirunt. Nam cùm hi ſint pro eo tempore Prælati illorum, qui apud nos vulgò *Foreſtieri* nuncupantur, non poſſunt ſimul Prælatis propriæ reſidentiæ in actus alicuius executione ſubijci; aliàs confuſio, & contradictio è diuerſis vtriuſque Prælati voluntatibus, ſeu mandatis naſceretur, ad quam tollendam oſtendit Seraphicus Doctor, *in* 4. *diſt.* 19. *art.* 3. *quæſt.* 1. *fundam. vlt.* Deum executioni iuriſdictionis prouidiſſe per ſingularem vnius Prælationem, ſic per vnum Parochum omnes vnius Parochiæ, per vnum Epiſcopum omnes vnius diœceſis, &c. gubernantur, vt à me oſtenſum eſt, *tomo* 4. *de Actib. hum. diſp.* 17. *quæſt.* 14. vbi etiam oſtendi, Guardianum itineris, ſeu loci, per quem tranſitur, præcipientem Peregrino fratri, poſſe obligare, vt pro Conuentus ſui eleemoſynis Miſſas applicet, licèt oppoſitum prius præceperit Guardianus reſidentiæ talis Religioſi; noſtræ enim Conſtitutiones nos ſubdunt, ex itineris causâ, Prælatis conuentuum, per quos tranſimus. 133 134

QVOD ſi tamen fieri poſſit, vt à proprio Prælato diſpenſatio, eam differendo, petatur, nec tangat eius executio Prælatum loci itineris; ad pacis, & ordinis conſeruationem, meliùs expedit, vt differatur.

NEC obſtat nuper dictis, quod Sacra Cardinal. Congregatio, de Clericis forenſibus declarauerit, eos Prælatis, ſub quibus in itinere tranſeunt, non ſubijci quoad diſpenſationem, vt habet Suarez. *cap. cit. num.* 1. in fine, propter quam authoritatem; idem infert de Religioſis, non videns contrarium ſpecialibus ſtatutis Religionum ob ſtrictiorem diſciplinam ſeruari: vbi autem eſt ſpecialis Conſtitutio, contra ipſam non mili- 135

tat alterum exemplum; aliàs non eſſet ratio, cur ſpecialis eſſet.

136 Porro dixi ſuprà, Nouitios in multis gaudere profeſſorum Priuilegiis, & exemptione; quia non in omnibus poſſunt Prælati erga illos æquè ac erga profeſſos ſe habere; vnde non poſſunt eis eas diſpenſationes impertiri, quæ perpetuò ſunt in effectibus duraturæ, ſicut diſpenſare in interſtitiis, irregularitatibus, &c. vt ad ordines promoueantur; niſi habeant ſpeciale ad id Priuilegium; patet, quia poteſtas diſpenſandi cum ſubditis profeſſis idcò Prælatis prudenter creditur collata, quia quantum ex ſe eſt, perpetuò illis ſubijciuntur; Nouitij autem ſtatus mobilis & incertus eſt, vt benè oſtendit Suarez, *loco citato*.

137 Tandem quoad perſonas, laicas vel ſæculares, miniſtrantes in conuentibus Regularium, horum Priuilegiis non ſunt eximendi à poteſtate Epiſcoporum, niſi in eis ſpeciali titulo exprimantur; vt videtur in Indulto Eugenij IV. pro Monachis S. Hieronymi, quod per communicationem ad alios extenditur; vbi localibus Prælatis datur facultas diſpenſandi cum ſæcularibus, domeſticè ſeruientibus, vt poſſint à ieiunio Eccleſiaſtico eximi, & carnibus, vrgente neceſſitate, veſci, &c. pro quibus conſule Compendia Priuilegiorum Societatis, V. *diſpenſatio*.

QVÆSTIO X.

Quam poteſtatem habeat Prælatus Regularis ad ſoluendum, tam à culpis, quam à pœnis.

138 Cvm tractaturus de Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ 3. *parte, tract. de hoc Sacramento*, dicturus ſim de his, qui poſſunt abſoluere à caſibus reſeruatis, cenſuris, & culpis, pauca hîc reſtant diſcutienda, præter principia quædam generalia, vnde facile quis inferre poſſit, quicquid in particulari ſit aſſerendum.

Primò itàque indubitatum eſt, omnem Prælatum ordinarium habere facultatem abſoluendi ab illis pœnis, & culpis, quæ ipſi ſpeciali prohibitione non interdicuntur; cum autem Prælato illi Religionis, de quibus quæſtionibus præcedentibus, ſint Ordinarij, non eſt ipſis neganda hæc poteſtas.

139 Secvndò certum eſt per idem principium, hanc poteſtatem poſſe alteri delegari; hoc enim ad iuriſdictionem ordinariam ſemper conſequitur. Imo tenet Suarez, *cap.* 15. *num.* 4. vſuſque obtinet, vt obligetur Prælatus ad hanc iuriſdictionis delegationem; cùm enim teneatur omni meliori modo ſubditorum ſaluti proſpicere; & poteſtatis delegatio ad id ſit medium aptiſſimum, & non rarò neceſſarium, non à culpa vacaret, ſi ſibi ſoli omnium confeſſiones reſeruaret, eòque magis, quod cùm poteſtate vindicatiua, vel dominatiua poſſit coniungere notitiam in confeſſione habitam; inde varia ſcandala naſcerentur, & ſubditi à Sacramento auerterentur.

140 Hinc Clemens VIII. in decreto, *de reſeruat. caſuum*, pro Regularibus relato apud Suarez, *loco citato*, ſic ſtatuit: *non liceat Superioribus Regularium confeſſiones ſubditorum audire, niſi quando peccatum aliquod reſeruatum admiſerint: aut ipſimet ſubditi ſponte, aut proprio motu id ab eis petierint.* Vnde ſolent Prælati in quolibet conuentu deputare plures ad fratrum confeſſiones excipiendas, quorum quemvis poterit ſubditus ſibi in confeſſarium eligere, vt liberiùs poſſit vacare ſuæ ſaluti. Hic tamen confeſſarius, ſic deputatus permanenter à Prouinciali, vel alio Prælato, non obtinet iuriſdictionem ordinariam, cùm eam alteri ſubdelegare nequeat.

141 Dvbitatvr autem, an habens iuriſdictionem, delegatam à Pontifice, poſſit impediri, quo minùs confeſſionem Religioſi alterius ordinis excipiat? Reſpondetur, talem Religioſum ex parte ſui Prælati non poſſe impediri, poſſe tamen ex parte Prælati illius, qui velit confiteri; cùm enim ea poteſtas intelligitur data ſuprà materiam debitam, & Prælatus reddat ſuum ſubditum incapacem paſſiuæ abſolutionis, non poterit tunc confiteri, nec propterea confeſſarius iuriſdictionem aliquam in ipſum exercère: ſi tamen Pontifex expreſsè ita indulgeret, vt liceret, etiam Prælatis pœnitentium contradicentibus, tunc indultum eo ſenſu teneret; vſque tamen dum ſuam mentem ita, vel ſimili modo exprimat, præſumitur aliter voluiſſe.

142 Confirmatvr è declaratione Innoc. IV. facta ordini Prædicatorum, & habita *in ſupplem. Minorum*, & *in Compedio Societatis*, verbo, *Confeſſarius*, §. 5. vbi habetur, vt fratres Prædicatores obtinentes à Summo Pontifice facultatem, vt generaliter confeſſiones audiant, non poſſe tamen Religioſorum confeſſiones accipere, niſi hi à ſuis Prælatis ad id licentiam obtineant: ſimilis conceſſio, facta Minoribus, & Carmelitis recenſetur apud Roderiquez, *tomo* 1. *quæſt.* 62. *art.* 4. & plura alia indulta commemorat Suarez, *lib.* 2. *tomo* 4. *de Relig. cap.* 16. *num.* 15. vſus etiam omnium fere Religionum id ipſum confirmat, qui, dum à Pontifice ſcitur, nec improbetur, declarat eius mentem fuiſſe iuxta iam dicta.

143 Hinc infer, Religioſum peregrinantem, & hoſpitio exceptum in conuentu alterius ordinis, non debere ibi confiteri; idque ſpecialiter quælibet fere Religio pro ſuis ſubditis ſtatuit; niſi grauis confitendi neceſſitas, vel ſcandalum ex omiſſione confeſſionis inſtet.

144 Qværes, num Prælatis Regularibus liceat caſuum reſeruatio.

Indvbitata omnium aſſertio eſt eam licere: patet ex omnium Religionum praxi; patet inſuper è Concilio Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 7. vbi licet ſermo ſit de ſupremo Pontifice, & Epiſcopis, intelligit tamen omnes alios, qui quaſi Epiſcopalem habent Iuriſdictionem; cùm non à charactere Epiſcopi huiuſmodi poteſtas pendeat, nec eius ſoli dignitati concedatur, ſed commodæ, & efficaciori ſubditorum gubernationi; quæ cùm potiori ratione inueniatur in Prælatis Regularibus propter ſummam ad perfectionem conducendi neceſſitudinem, non eſt ipſis hoc medium à peccato auertendi denegandum.

145 Præterea probatur ex tot Religionum Regulis, quas Summi Pontifices approbarunt; ſic Honorius III. approbauit Regulam, in qua cap. 5. legitur: *Si qui fratrum inſtigante inimico mortaliter peccauerint, pro illis peccatis, de quibus ordinatum fuerit inter fratres, vt recurratur ad ſolos Miniſtros Prouinciales, teneantur prædicti fratres ad eos recurrere, &c.* vbi ſermo eſt de notoriis, vt notat S. Doctor, in Regulam, *cap.* 7. vide Monumenta ordinum, *conceſſ.* 66. vti & ſupplementum Minorum cum decreto Clementis VIII. *de caſibus reſeruatis Regularibus*, ſpecialiter ordinante, vt dicam aptiùs, & fuſiùs, 3. *parte*, *tractat. de Sacramento Pœnitent.* vbi de caſibus reſeruatis. Hic ſolùm notandùm eſt è communi ſententia, vt peccatum aliquod reſeruetur, debere eſſe mortale, & opere completum.

Digitized by Google

Ne autem caſuum reſeruatio nimis frequens, & multiplex, tandem eò quòd oneroſa ſit, odioſa pariter fiat, facta eſt Sacræ Congreg. declaratio, anno 1601. 9. Ianuarij, qua locorum Ordinarij (ſub quibus etiam intellige ob rationis paritatem Regularium Prælatos) monentur, vt quàm paucos poſſint, iuxta ſubditorum, & locorum veram exigentiam, caſus ſibi reſeruent.

146 Ordinariis verò Regularium dicto Clementis VIII. decreto iniungitur, vt vndecim caſus, inibi memoratos, vel quos illorum maluerint, tantùm reſeruent; poſſunt tamen aliquod aliud peccatum, de nouo emergens reſeruare, modò pro Prouincia fiat in Capitulo Prouinciali, vel in Generali pro toto Ordine.

Apud nos autem Conſenſus totius Capituli Generalis Romæ celebrato, anno 1613. omnes dicti vndecim caſus reſeruantur, quos expendam, *loco citato*.

147 Ab his illius eſt abſoluere, cuius eſt reſeruare, ideò enim reſeruantur, vt recurſus fiat ad Prælatum reſeruantem, & ſic frænum ſtrictius peccandi prauæ propenſioni inijciatur; Quod ſi ille poteſtatem ab his abſoluendi delegauerit, vel aliquos confeſſarios iuxta decretum Clementis VIII. ſuprà relatum, tam ad culpas, quàm ad caſus reſeruatos deputauerit; vt iam plerumque eſt in vſu; caſus videntur talibus confeſſariis reſeruari; cùm in illos lapſi non teneantur Superiorem adire, dum ab illo deputatus datâ fuerit poteſtate functus: Inſpicienda tamen eſt in his, & ſimilibus, praxis, & ordinatio cuiuſque Religionis; num ſcilicet cum aliquo onere à confeſſario, vel ipſius pœnitente præſtando, fuerit conceſſa poteſtas? num cum onere ſe, vel pœnitentem præſentandi Superiori reſeruanti? &c. quæ pro cuiuſque Religionis more ſunt obſeruanda: Et hæc breuiter dicta ſint de priori parte quæſtionis, pro vt huius loci intereſt.

148 Secunda pars quæſtionis, an Prælati etiam à cenſuris valeant abſoluere, iuxta ſuprà dicta ferè deciditur: cenſuræ enim ab iiſdem ſoluuntur, à quibus feruntur, vnde cum ferre cenſuras neceſſarium ſit ad officium Ordinarij ritè exequendum, & ad Regularem aliquam obſeruantiam; illas etiam tollere ſæpe eidem expedit; quare ſiue cenſura ſit lata ab homine, vel à iure, per ſententiam particularem, vel vniuerſalem, poterit Regularis Prælatus ab illa abſoluere, niſi ſit reſeruata Prælato ſuperiori, in cuius ſpeciales reſeruationes nihil poteſt inferior, licèt à contrà poſſit ille tollere cenſuras ab inferiori poſitas.

149 Si tamen Epiſcopus in caſu ſibi licito ferat cenſuras in Religioſum, ſicut ferre poſſe definit Concilium Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 13. *de Regular.* nunc ab ipſo Epiſcopo, vel ab illo, quem delegauerit, ſunt tollendæ iuxta Regulam vniuerſalem iam traditam: ridiculum enim eſſet, & contra concilij intentum, vt poſſit Prælatus Regularis, quam poſuerat Epiſcopus cenſuram, ad libitum ipſo inuito tollere; nec contra facit exemptio, quæ pro tali caſu ceſſat. In qua re ſolùm conſiderare licet Authoritatem Pontificis, qui ſicut omnino potuit

150 Regularibus exemptionem elargiri, ita & pro nonnullis eis ſubiectionem mandare, vt videre eſt in variis decretis Concilij Trid. de Regularibus, vbi inſinuatur Epiſcopos non agere præcisè vt Ordinarios in cenſuris, contra Religioſos ferendis; ſed vt habentes poteſtatem à Pontifice delegatam; quod maioris vinculi obligationem oſtendit, ob maioritatem iuriſdictionis, vt pote Pontificiæ, vt notat Suarez citatus, *cap.* 20. *num.* 4. vbi obiter aduertit ex Priuilegio Nicolai IV. relato, *in Compendio Societatis*, verbo, *excommunicatio*, §. 3. cenſuras quaſcumque ab Epiſcopis in Religioſos latas non valere, niſi nominatim fuerint expreſſi; ſic enim habetur, *Nicolaus IV. noluit fratres ligari aliqua ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, hominis, niſi nominatim fieret mentio, nec ſufficeret, ſi diceret in ſententia generali, vt perindè valeant, ac ſi eſſent nominati expreſsè.* Vnde infert Suarez, *num.* 5. non ſufficere vt conuenius, vel Religio talis nominetur; cum enim loquatur de fratribus, ſubdatque, *nominatim*, &c. requiritur vt hi in particulari ſignificentur; aliàs Priuilegium ad parum ſeruiret.

Habent prætereà Regulares plura Priuilegia 151 abſoluendi à cenſuris, in iure reſeruatis Epiſcopo, quæ videre licet apud compendiorum compilatores: Quo autem ordine, aut in quas perſonas Priuilegiatam iuriſdictionem exercere valeant, melius conſtat ex indultorum tenore, & è Religionum praxi, quam iuridica aliqua demonſtratione, præſertim cum de hac materia Ius commune nil expreſſerit, ſed ſemper de cæteris Prælatis nomine Abbatis intelligitur, quorum Priuilegia alia ſunt conceſſa ipſis locis, in quibus reſident, quare nequeunt trahi ad aliàs domus, eſto eiuſdem inſtituti; quia Priuilegia tantùm valent, 152 quantum ſonant; Alia autem ſunt perſonalia, data ipſis Prælatis immediatè; quod ſi fiat mentio de Prælato ſimpliciter, intelligitur facta de quocumque habente Ordinariam iuriſdictionem, cum is ſit verè Prælatus; quodipſum à fortiori tenet, ſi in plurali ſermo ſit de Prælatis; quia ſic ad Conuentuales, Prouinciales, &c. extenditur. Vide de his Suarez latè diſſerentem, *Cap.* 12. vbi ſuprà.

QVÆSTIO XI.

An habeat Prælatus Regularis Poteſtatem adminiſtrandi temporalia, & quam.

D.Bonauent. in Apologia Paup. reſp. 4. cap. 2.

Cvm res temporales ſint in adminicula, & leuamina neceſſitatum, quas humanum genus ex conditione ſuæ conſtitutionis in via patitur, quantumvis Regularis perſona à rerum ſæcularium cura, & contrectatione abſtineat, neceſſe eſt, vt his communitas ſubſiſtat, earumque dominium, vel ſaltem vſum obtineat. Verùm cùm ſi toti communitati adminiſtratio temporalium incumberet, inde perturbationes, ſuſpiciones, aliaque incommoda naſcerentur; non abs re in Ordine Monachali totum hoc onus ius canonicum in Abbates olim tranſtulit; & in Ordine nunc Religioſo ſpecialia cuiuſque ſtatuta idem præſtitere, reſpectu Prælatorum Regularium. 153

Assero igitur, conuenientiſſimum eſſe hunc 154 adminiſtrandi modum, iure antiquo Abbatibus conceſſum, vt penes ipſos tota rerum temporalium diſpenſatio maneret. Hoc loculentiſſimis ſcripturarum teſtimoniis conſequenter probat Seraphicus Doctor, toto libro *de Paupert. Chriſti*; vbi vtramque bonorum abrenunciationem, communem, & propriam, approbat, licèt hanc illa perfectiorem aſſerat; ipſum vide. Quare ſuppoſita hac renunciatione, & poſita viuendi communitate, neceſſe eſt vt penes aliquem ſit Poteſtas miniſtrandi; hoc autem conuenientius nequit eſſe, quàm penes Abbatem, ſeu Communitatis Patrem, tum quia hæc miniſtratio eſt poteſtatis dominatiuæ, quæ in ipſo reſi-

155 dent ; tum quia decens eſt , vt cui ſubiiciuntur perſonæ , ſubdita ſint etiam perſonarum bona , quia acceſſorium ſequitur naturam principalis. Adde congruitatem, vt poteſtas dominij , & iuriſdictionis in vno vniantur ; vnde expeditior erit modus gubernandi, ſi temporalia , & ſpiritualia ab vno dependeant, quam ſi à diuerſis ; præſertim ſi priora bona ſint immediatè ordinata ad ſpiritualem profectum ; vt in Monachis contingit, qui quantum neceſſe eſt ad vitæ ſuſtentationem , vel ad officiorum executionem de temporalibus poſſunt inſumere.

156 Probatur ſecundò à S. Doctore exemplo ipſius Chriſti , qui voluit, dum Collegio Apoſtolico præeſſet , vt ipſe illis etiam temporalia miniſtraret; ad quem finem loculos per Iudam portari curauit, propter tres cauſas , vt notat, S. Doctor , *loco citato*, Prima eſt ad indigentiam pauperum , oſtiatim mendicantium,ſupplendam. Secunda eſt ad infirmis compatiendum. Tertia erat,ad his, qui cum ipſo erant in comitatu, miniſtrandum , cui adde ad leuandam etiam extremam neceſſitatem , quæ potuit imminere , dum tempore perſecutionis alienigenarum terras pertranſiret ; vnde Samaritanos aditurus , quos præuidebat nihil ipſi miniſtraturos , loculos parati fecerat, vt notat S. Bonauent. *loco citato*. Quare in imitationem huius miniſterij temporalis , quod Chriſtus exercere non eſt dedignatus , dum eſſet in Comitatu Apoſtolorum , vt patet Ioan. 13. & notat D. Bonauent. in Regulam ibi , exiſtimarunt diſcipuli, dum diceret Iudæ:*quod facis fac citius,quod quia loculos*
157 *haberet Iudas , dixiſſet ei Ieſus , eme ea, quæ opus ſunt, &c.* Hinc Regularium Prælati bona temporalia ſuis ſubditis miniſtranda aſſumunt ; vt aduertit etiam Suarez , *cap.*26. ita vt ſi paupertas ſit ſolùm in particulari , proprietas maneat apud Communitatem, vſus verò penes Prælatum ; ſi verò ſit etiam in communi , vt in fratribus Minoribus , nudum pariter miniſtrandi vſum habeant Prælati , non dependenter à Communitate , penes quam nullius rei eſt proprietas , ſed dependenter à Summo Pontifice , vel ab vno ex Eminentiſſimis Cardinalibus , quem ad id deputauerit,vt docet D.Bonauent. *in caput , cit Regulæ* , & *in Apologia pauperum* , vbi doctè communem eam vſus , & dominij diſtinctionem explicat ad probandum vnum ab alio eſſe ſeparabile : Ipſum vide ibi *reſp.* 3. *cap.*1. vbi plura apponit , quæ paſſim in Regulæ expoſitoribus amplianrur , quæ hîc omitto ; non eſt enim huius loci paupertatem propugnare , cùm nullus iam Vigilantius eius impugnationi inuigilet.

158 Probatur tertiò à Seraphico , *loco citato*, exemplo primitiuæ Eccleſiæ , cuius non ſolùm cor erat vnum, & anima vna ; ſed bona etiam communia ſub Apoſtolica adminiſtratione ; ita vt omnes venderent poſſeſſiones ſuas,earumque pretia ad Apoſtolorum pedes deferrent vt indicarent proprietatem, quippe ingens malorum Seminarium, ſub Prælati pedibus eſſe calcandam , vt è D. Hieronymo ad Demetrium *epiſt.*8. notat S.Doctor , vbi ſuprà ; vbi etiam ex eodem ſubdit *: dabatur autem ſingulis , prout opus erat,* ab Apoſtolis ſcilicet ; quare mortis ictu percuſſi, Ananias , & Saphira, ad pedes D. Petri cecidere, eò quòd publicam eius miniſtrationem,in bonis fidelium communibus , priuata proprietatè contaminare ſint auſi.

159 Hinc Cænobiticam vitam originem,& formam ſumpſiſſe ait Seraphicus , iuxta Gloſſam Bedæ , *ibid.* eò quòd vnus omnibus communia miniſtraret;& hinc in multis Religionibus , vbi ſtrictior eſt paupertas, nomen ſibi Miniſtri vindicant Prælati , vt oſtendant nil ſibi in Religionis bonis , præter nudum miniſterium , aſſumendum.

Probatur quartò, *ex cap.* Nullam,18.*quæſt.* 2. vbi à Pelagio Pontifice ſtatuitur : *vniuerſa , quæ vel ad diuini cultus reuerentiam , vel ad vtilitatem Monaſterij pertinent , Abbatis ſollicitudo , ad quem poteſtas tota pertinere confertur , debet adimplere* , quod ius eſſe antiquiſſimum indicat S. Doctor , *in cap.*1. *Regulæ* ; illudque non de nouo eſſe conſtitutiuum, ſed veteris iuris declaratiuum refert Suarez , *num.* 2. *cap.*26. 160

Confirmatur à S. Doctore *in cap.* 1. *Regulæ, lit. A.* 2. ex diuerſis inſtitutis D.Auguſtini , D. Benedicti, &c. vt habet etiam Suarez, *num.*3.

Probatur quintò à D.Bonauent.dicto,*cap.*2. 161 *Apologia, fol.*423. *lit.A.* authoritate Gregorij IX. cuius Reſcriptum ad fratres Minores ſic legitur *: Dicimus,quod nec in communi, nec in ſpeciali debent proprietatem habere , ſed vtenſilium , & librorum, & eorum, quæ licet habere , Ordo vſum habeat , & fratres ſecundùm quod Generalis , vel Prouinciales Miniſtri diſponendo duxerint , his vtantur* : vbi totam adminiſtrationem in dictorum Miniſtrorum prouidentiam refundit, non excludens tamen Prælatos locales,qui immediatius hoc onus ſuſcipiunt , ſed quia ibi agebatur de grauiorum rerum diſpoſitione, quæ debet ſemper eſſe penes Prælatos maiores, vide *hic* S.Doctorem. *cap.*3. 162 *reſp.*3. præclarè paupertatis Minorum Panegyrim attexentem , poſſeſſionem etiam in communi ſummopere laudantem, quippe tot Patriarcharum,Auguſtini, Benedicti , & aliorum Sanctorum exemplis nixam; hiſce tamen vltimis temporibus , ſubrepente ſenſim auaritia, & tepeſcente charitate, neceſſarium oſtendit, vt nonnulli ſint,qui omnem cupiditatis radicem funditus euellant,ſublimiorem tum in communi, tum in ſpeciali paupertatem profitendo , quam Seraphicus, P. N. Franciſcus,*cap.*6.*ſua Regulæ,* his ditauit verbis: *Hæc eſt illa celſitudo altiſſima Paupertatis, &c.* Quare *altiſſima* ? quærit poſtillando S. Doctor. niſi quia à mundo remotiſſimæ , & per conſequens cælorum regno viciniſſimæ,illi etiam vitæ æternæ,quantum eſt poſſibile , ſimilimæ , vbi nil terrenum eſt proprium, vel commune.

Restat explicanda ſecunda pars quæſtionis, 163 qua,qualis ſit poteſtas miniſtrandi temporalia in Prælatis Regularibus,quæritur.

Hic diſtinguendum eſt cautè inter omnimodam paupertatem vouentes , & eam ſolum ſpeciali voto promittentes ; diſpar enim poteſtas in vtroque deprehenditur ; Ambo tamen poſſunt quoad tria inter miniſtrandum conſiderati , quoad accipere ſcilicet, conſeruare, & alienare ; omnis namque boni temporalis adminiſtratio ad hos tres actus reducitur.

De poteſtate acquirendi nil limitat Ius commune, 164 illud Prælati prudentiæ relinquendo,generalibus terminis : *fideliter. & ſtudioſè, vniuerſa, quæ vel ad diuini cultus reuerentiam,vel ad vtilitatem eiuſdem Monaſterij pertinent,&c.* ratione quorum verborum poteſt Prælatus Communitatis , quæ in communi non vouit paupertatem,quicquid iuſto titulo donationis , teſtationis &c. ei offertur,recipere,ſiue ſibi ipſi,vel communitati offeratur, huic tamẽ ſoli eius dominium ſemper acquiritur, non autem illi;nam licèt Prælatus induat perſonam communem quoad illas bonorum diſpoſitiones, quæ cedunt in vtilitatem Monaſterij, nuſquam tamen ipſi permittitur aliquid proprij poſſidere ; quia quoad voti , quod emiſit , obſeruantiam , non deſinit eſſe perſona priuata ; quare quod alij etiam fratres acquirunt, tranſit in diſpoſitionem , vt ait S. Doctor, *dicto cap.*2. *lit.E,* non autem in dominum Abbatis.

Præter

Digitized by Google

165 Præter hunc communem modum acquirendi, ſunt plura Religionum, & regularum ſtatuta, acquiſitionem Prælatorum, & ſubditorum modificantia, quæ vel ipſorum arbitrio, vel Pontificum Priuilegiis diuerſificantur: hæc quiſque Religioſus apud ſe melius videat.

166 Illud ſolum hic notandum eſt, in Religione Minorum iuxta puram regulæ obſeruantiam, nec Prælato, nec Monaſterio aliquid poſſe acquiri, quo ad quid iuris, ſed tantùm quoad quid facti, ſeu quoad purum vſum; ita vt Dominium maneat penes dantem, vel ſi illud abdicet, tranſeat ſub dominio ſummi Pontificis, ſeu Romanæ Eccleſiæ, vt docet ſub his terminis D. Bonauentura *loco cit. litt. E.* & poſt eum cæteri Regulæ expoſitores iuxta diuerſorum Pontificum declarationes, præcipuè Gregor. IX. Nicolai III. & Clementis V.

167 Nec hoc nouum eſt in iure, vt vſus à dominio ſeparetur, cùm proprietas, poſſeſſio, vſusfructus, & ſimplex vſus ſint plura concurrentia diuerſis titulis in eadem re, & inter ſe realiter diſtincta, vt docet S. Doctor *hoc capite*, & poſt eum Galitius, Crouſers, Corduba, aliique plures *in cap. 4. regulæ*, Ius autem, quod olim conſtituit, vt perpetuò vſus à Dominio rerum non ſit ſeparatus, ciuile eſt, ac proptereà non habens locum in diſpoſitionibus iuris Pontificij; Prætereà, notat S. Doctor *litt. C.* hoc ideò fuiſſe iure Ciuili cautum, ne dominium, vſu perpetuò deſtitutum, inutile ſit domino; hæc autem ratio in ſpiritualibus ceſſat, vbi pro vno, quod in fauorem pauperum dimittitur, centuplum accipitur.

168 Nec vrgeri etiam prodeſt, quod tunc vſus à dominio eſt ſeparabilis, quando vtrumque inconſumptum manet; non verò quando rei ſubſtantia vſu diſperditur, tunc enim ſecum indiſtinctum trahit dominium.

Huic inſtantiæ, quam tanti fecere Minorum Aduerſarij, Reſpondet S. Doctor *litt. C. 1. fol. 423.* Eam quotidiana experientia falſiſſimam eſſe; nam ipſo iure, vt ibi notat Seraphicus, filiusfamilias vtitur peculio profectitio, illudque continuo vſu abſumit, nec tamen eius proprietatem, nequidem momento obtinet.

169 Prætereà quid vſitatius, quàm diuites lautis ferculis conuiuas excipere, eiſque non ſolum eſculenta, vſu mox abſumenda, verùm & ſplendidiſſima vtenſilia in facti vſum, non in iuris dominium cedere; quorum vel ſi aliquid quis ſibi non vtendum, ſed poſſidendum arriperet, iniuſtitiæ meritò increparetur; nequaquam verò, quantumuis inter conuiuandum abſumeret, licet ſic cum vſu dominium periret. Huius vſus, abſque dominio liciti, meminit Chriſtus illis verbis: *reſpicite volatilia cæli, quæ nec ſerunt, nec metunt*, ipſis tamen & ſeritur & metitur, dum aliorum meſſibus abſque vlla iniuſtitia incubant, & vſu quidem neceſſariæ alimoniæ ex aliorum dominio fruuntur; *& tamen pater cæleſtis*
170 *paſcit illos*, ſcilicet paſſeres, alienæ ſegetis grana abripientes; quo non nimis abſimili modo coram ipſo domino: *diſcipuli vellebant ſpicas*, dum aliena pertranſirent arua, vt quippe inſtantem famem obuio, licet à nullo oblato, beneficio ſedarent; quis vero eos reſtitutioni dixerit obnoxios, eò quòd dominium ſimul cum vſu perire fecerint? cùm nec ipſe Dominus, omnis iuſtitiæ fons, eos vel leuiter culparet, quinimo ipſi Iudæi, qui detegendis diſcipulorum defectibus oculatiſſimi inuigilabant; non rei alienæ abſumptionem, ſed Sabbathi fractionem ipſis improperabant; Chriſtus verò ab hac expreſsè; ab illa verò tacitè eos immunes declarabat; dicens, Lucæ 6. *Nec hoc legiſtis, quod fecit Dauid, &c.* vbi licèt explicitè doceat neceſſitates extremas non ſubiacère Sabbathi obſeruantiæ, tamen implicitè vult oſtendere licitum eſſe, & maximè meritorium, ſe ſuis rebus in communi, & in ſpeciali votiua renunciatione expoliare, & alieno victitare; cum voluntariè ſe diſcipuli in prædictam neceſſitatem proiecerint.

Hoc ampliùs enucleatur, ſi perpendatur natura 171
dominij, quòd ſit libera poteſtas re ſua independenter ab alio vtendi, vendendi, alienandi, &c. vt vno ore omnes conclamant Iuriſtæ; hinc eſt quod furioſus, & pupillus ſine tutoris authoritate nequeant poſſidere, quia affectionem non habent tenendi, quæ ſit libera; licet manu, vel corpore res ipſas contingant, vt ex Iuriſconſulto docet Sanctus Doctor *loco cit. litt. B. 2.* vbi etiam id ipſum exemplificat, de dormiente, qui manu rem aliquam concluſam reciperet, non enim eam diceretur poſſidere, quia careret libertate, ſiue animo ad poſſidendum neceſſario: Sic à pari, licèt rerum vſus, & contrectatio ſit penes fratres Minores, cùm tamen careant animo ac- 172
quirendi, nihil acquirunt: libertas enim nolenti non acquiritur; nec beneficium inuito confertur, nec damnoſam hæreditatem aliquis adire compellitur, vt ex iuris diſpoſitione refert Seraphicus Doctor citatus; quamobrem ſicut hæreditas animo eam adeundi in Dominium tranſit eius, cui debetur, & contrario animo repudiatur, vnde pro hærede ſe gerere non tam facti, quàm animi eſt, vt ex Iuliano recitat S. Doctor; ſi Frater Minor animo acquirendi careat, imo animum repudiandi non tantùm intus poſſideat, ſed foris declaret, quomodo inuitus dicetur acquirere id, ad quod alij plenis voluntatibus ſolent inhiare; hæc ad rem, & ferè ad verbum habet S. Doctor, quæ apud Regulæ expoſitores multa ampliatione ponderantur, & muniuntur. Atqui hæc dicta ſint quoad poteſtatem acquirendi, tam Prælato, quam ſubdito apud nos quoad proprietatem æquè prohibitam, ſecus verò quoad vſum rerum, prout praxi ſeruatur.

Quoad poteſtatem conſeruandi, in qua eſt 173
ſecundus actus adminiſtrandi, hæc pariter prudentis Prælati ſolertiæ iuxta laudabiles religionum conſuetudines relinquitur: Ius enim antiquum ſolùm exigit, vt fideliter, & ad monaſterij vtilitatem res temporales diſpenſentur, vt habetur allegato *cap. nullam*: vnde quò ſtrictior eſt cuiuſque Religionis paupertas, eò arctior hac in re eſt ſinguli Prælati obligatio; Quare ſi piaculum, & quodam genus ſacrilegij apud primitiuos monachos, in communi poſſidentes, putabatur vel modicum dilapidare, quod ad vtilitatem Conuentus ſpectaret, quanto potiùs id vrgere debet nunc in Religionibus, ſaltim vbi proprietas etiam in communi abdicatur; vide Caſſianum *lib. 4. Inſtit. cap. 20.* vbi non ſolùm perſonas, ſed res monaſteriis oblatas, *Sacroſanctas* acclamat, eaſque non ſolùm ſolerti cura, ſed & magna reuerentia fuiſſe tractandas monet.

Et nè quis hæc intelligat de rebus, immediatiùs 174
ſacro altari ſeruientibus, ſubdit: *tantaque fide vniuerſa procurant, atque diſpenſant, vt etiam ea, quæ deſpectui habentur, paruaque habentur, & vilia, ſiue loco mouerint, vel competentiùs collocauerint, mercedem ſe conſequuturos à domino tota credulitate confidant*, quippe ea fuerat veterum Monachorum ſincera, ſanctaque ſimplicitas, vt cuncta contactu loci, Deo ſacrati, ſacra reputarent. Hæc notat Suarez *num. 7.*

Cæterum hæc conſeruandi res pauperum ob- 175
ligatio ex iuſtitia incumbit Prælato, illiſque, quos

creauerint in hunc finem officiales, & miniſtros, ità vt poſitiuè teneantur ſui muneris memores eſſe; alij verò, non niſi negatiuè (vt cum Suarez loquar) ad id tenentur, ſcilicet non indebitè dare, vel tractare res monaſterij, & hæc obligatio poteſt pertinere ſiue ad iuſtitiam, qua quis obligatur, vt non ſuum ſibi non appropriet, ſiue etiam ad paupertatis votum, quod ſuum dimiſit, & multo magis alienum non admittit.

176 POTESTAS denique alienandi eſt vltima Prælationis appendix; & conſiderari poteſt quoad res mobiles, vel immobiles; Item mobiles vel permanenter durant, vt libri, vtenſilia, & ſimilia; vel mox conſumuntur, vt eſculenta, poculenta &c. Hæc vltima cum in ſolo vſu conſiſtant, vix ſub alia regula, quam ſub frugali, & ordinata temperantia, iuxta decentiam cadunt.

VERUM poteſtatem alienandi, vel commutandi res mobiles durantes, ſiue etiam immobiles, ità pluribus ſacris ſanctionibus determinarunt, & diuerſificarunt ſummi Pontifices, vt apud ſe quælibet Religio, quid hac in re poſſit, aptiùs videre queat: videndus eſt etiam Suarez, amplè Pontificum conſtitutiones ſuæ ſocietati pro rerum alienatione indultas explicans toto *cap. 27. & 28.* vſque ad finem.

177 ILLUD pro fratribus Minoribus obſeruare, operæ prætium eſt, quod à Religionis exordio Gregorius IX. ſanxiuerat, & refertur à D. Bonauentura *in Apologia pauperum* cit. reſp. 4. cap. 2. *Nec debent vendi mobilia, vel extra ordinem commutari, aut alienari quoquomodo, niſi Eccleſiæ Romanæ Cardinalis, qui fuerit ordinis Gubernator, Generali, vel Prouincialibus miniſtris authoritatem ſuper hoc præbuerit, vel aſſenſum.* Non quod rerum, quarum nobis conceditur vſus, penes Eminentiſſ. Cardinalem, Religionis Protectorem, propriè ſit dominium; cum illud ſibi ſummus Pontifex reſeruet, vt paſſim in opuſculis inculcat non rarò S. Doctor, & præcipuè *quæſt. 16. in determinationib. qq. circa Reg. S. Franciſci*; ſed quod ſuam hoc in munere poteſtatem Pontifex in vnum è Cardinaliabus transferre ſoleat.

178 VERBA autem Seraphici Doctoris, loco proximè citato, hæc ſunt: *Præſul ſedis Apoſtolicæ, qui eſt Generalis omnium pauperum eccleſiæ prouiſor, ſpecialiter noſtri ordinis curam habens, omnium mobilium, quæ ordini conferuntur, proprietatem ſibi aſſumpſit, exceptis his, quorum dominium ſibi conferentes retinuerunt, & nobis vſum earumdem rerum ſolum concedit, &c.* poſt pauca verò ſubdit: *Eleemoſina, quæ nobis à fidelibus datur tranſit in vſum noſtrum, & illius dominium, cui parati ſumus, omnia, quæ habemus cùm iuſſerit, tanquam Domino, prout conuenit, reſignare.*

179 HIC eſt primæuus Minorum ſtatus, in quo Prælati nihil habent iuris res Religionis quoquomodò alienandi, niſi iuxta conceſſiones ſupremi totius Ordinis diſpenſatoris; quæ nonnullis ſunt indultæ, tanquam perpetua priuilegia, & illius regulæ rigoris diſpenſationes, quem pro temporum viciſſitudine plures prætendebant. Aliis verò ſunt datæ iuxta occurrentes neceſſitates, ita vt talium conceſſionum, ſicut & cæterarum rerum, habeant potius vſum tranſeuntem, quàm ius, ſeu durationem permanentem.

QVÆSTIO XII.

An, & Quid poſſunt Prælati Regulares circa Ordines conferendos, & res, ſeu loca benedicenda.

HÆC quæſtio quoad primam partem latiùs eſt abſoluenda; Dico igitur iuxta Ius antiquum ex VII. Synodo *cap. 14. in cap. 1. diſt. 69.* tantùm legi: *Abbates poſſe in proprio monaſterio Lectores tantummodo ordinare*, & cum Oſtiariatus, & Tonſuratus ſint lectoratu inferiores, colligunt hinc Gloſſa *ibid.* & Innocentius, *cap.* Cùm contingat, *de ætate, & qualit.* vtrumque ab Abbate iuxta illud poſſe conferri; quod Ius indubitatum eſſe concludit Suarez *cap. 29. num. 3.* vbi *num. ſeq.* quatuor conditiones in tali Abbate exigit. 180

PRIMA eſt, vt talis Abbas alicui Monaſterio præficiatur, vbi in latina conciliorum editione non exprimitur ſpeciatim Abbas, ſed Monaſterij Præfectus, vt benè notat Suarez *loco cit.* quo nomine, ſi rem ipſam ſpectes, poſſunt venire omnes Prælati regulares; verùm ſi ipſum vſum, ſeu conſuetudinem, quæ legum antiquarum eſt optima interpres, conſideres; nullus Prælatus, non Abbas, ad eam poteſt aſpirare; hoc enim ad noſtra tempora, nec viſum, nec auditum eſt, licet plura alia Abbatum Priuilegia, quatenus ſunt cænobiorum præfecti, Regularibus communicentur, vt patet paſſim in compendiis Priuilegiorum, & docet Suarez *loco cit.* 181

RATIO huiuſce non communicationis poteſt eſſe, quod fauor ille indultus ſit Abbatibus potiùs in gratiam præeminentioris dignitatis, quàm regularis regiminis; hoc patet ex eò, quod ſemper iura Abbatem ſpecialiſſime exprimant; vbi autem eſt ſpecialiſſima clauſula, communicatio excluditur: Adde Pontificalia inſignia Abbatibus, non aliis, conceſſa; quæ alios etiam non æquè decerent. 182

SECUNDA conditio eſt Sacerdotium, nam hæc ordinatio, ex ſe eſt ordinis, ſaltim latè, potius quàm iuriſdictionis, vt validè fiat.

TERTIA eſt benedictio, ipſi ab Epiſcopo impertita, quæ intelligitur *cap. cit.* impoſitione manus.

QUARTA eſt iuriſdictio, propter quam quæritur, an ſi Abbas, ordinans alterius ſubditum, validè id faciat; quod idem eſt ac quærere, an illa conditio requiratur ad licitam, vel an ad validam ordinationem: Affirmat Gloſſa *cap. Abbates de priuilegiis, in 6.* eam requiri tantummodò ad licitam ordinationem. 183

COMMUNIS tamen ſententia Doctorum apud Suarez *num.* 8. eam requirit vi iuris antiqui, vt licitè, & validè ordinetur; quia hoc eſt priuilegium, ſolùm conceſſum in proprio monaſterio. Priuilegium autem non eſt vltra propriam verborum ſignificationem trahendum. Probatur à ſimili, ſi pontifex daret hoc priuilegium pro vna perſona, & non pro altera, ſiue pro vno die, & non pro alio, quod ipſum facere poſſe indubitatum eſt; proculdubio Ordo collatus tali perſonæ, vel tali tempore teneret; non autem aliter, aliàs poſt priuilegij tempus finitum, poſſet ordinare, & ſic Abbas, perinde, ac Epiſcopus, ex intrinſeca poteſtate, ſeu extenſione ſui Characteris, poſſit ordines conferre, quod nemo dixerit; vnde ſolùm latè pontificia extenſione hic actus in Abbate eſt Ordinis, vt in ſecunda conditione dixi: quare hæc poteſtas non multum abſimilis eſt Confirmandi poteſtatę 184

Digitized by Google

teſtati datæ ſimplici ſacerdoti ad certum tempus, vel locum; quas circumſtantias, ſi non obſeruaret; nec validè, nec licitè confirmaret. Hæc intellige vi priuilegij veteris, nam aliter forſan nunc ordinatum eſt, vt dicam infra.

185 QVÆRES num illa conditio, vt Abbas ſit benedictus, ſit nunc neceſſaria, ita vt abſque ea inualida ſit ordinatio.

RESPONDETVR cum Suarez *num.* 17. Abbates triennales ex priuilegio ſpeciali id poſſe, vt habetur *in compendio Ciſtercienſi*, V. Abbas §. 4. *&* 5. & ex priuilegio Iulij II. apud Suarez *loco cit.* vide Felinum *in cap. eam te de reſcriptis*, cum aliis multis *in cap.* inter monaſterium de re iudicata. Horum tamen Abbatum reſtrictum eſt priuilegium ad ſolos ſubditos Religioſos, vnde alios, etſi ſubditos, ſæculares ordinare nequeant, contra conceſſionem Iulij II. citatam, per quam liceba quoſcumque ſubditos ad Ordines promouere. Reſtrictio hæc habetur in Concilio Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 10. *de reformat.* cui in Confirmationem ſuccedit declaratio S. Congregat. apud Suarez *loco cit.* ſi tamen talis Abbas ſibi non ſubditum ordinaret, vel tonſuraret, non eſſet retonſurandus, vel reordinandus, ſed diſpenſandus, quia dicit Concilium: *non licet*, non autem: *non valet*; vt etiam declarat ſacra Cardinalium Congreg. apud Suarez *num.* 20.

186 QVÆRES, num vi veteris priuilegij, ſuprà memorati, poſſint dari alij ordines ſupra Lectoratum.

RESPONDET Suarez negatiuè, quia id in ipſo textu determinatum eſt, nec ſunt priuilegia contra vim propriam verborum amplianda.

187 VERVM à Congregat. Cardinalium *in dict. cap.* 10. *Concilij* declaratum eſt, ait Suarez *num.* 21. Abbates obtinentes ius deferendi Mitram, & Baculum, & habentes cum benedictione ſacerdotium, poſſe quibuſcumque conferre Ordines minores, modo ad id habeant litteras dimiſſorias ſub ſpeciali nota à propriis Prælatis, ſi ſint alieni, & inſuper licentiam illius Epiſcopi, in cuius diœceſi ordines ſunt miniſtrandi. Quod ius nouum, ſi verum eſt, de quo dubitat in fine Suarez, & meritò, cùm nuſquam videri poſſit, neceſſe eſt vt amplietius antiquum, in quo id nec licitè, nec validè probatum erat, vt ſuprà vidimus.

ALII volunt hanc poteſtatem ad Diaconatum, & Subdiaconatum extendere ex priuilegio Innocentij VIII. dato Abbati Ciſtercienſi, & aliis quatuor principalibus Abbatibus iſtius ordinis.

188 VERVM quicquid ſit de veritate illius indulti, quod omiſit collector Priuilegiorum Ordinis Ciſtercienſis, certum eſt Concilium Trident. ſtatuiſſe, vt *Regulares nec in minori ætate, nec ſine diligenti examine Epiſcopi ordinentur, Priuilegiis quibuſcumque quoad hoc penitus excluſis*, vbi inſinuatur, regulares omnes in ſacris ordinari ſolùm ab Epiſcopis, vt docet cum Nauarro *concil.* 13. *de priuil.* cum Suarez *num.* 24. in fine.

QVOAD Benedictionem, rebus, vel veſtibus impertiendam; certum eſt, Regulares Abbates poſſe Pallas altaris, Corporalia, & cætera eius indumenta ſacrare. Verùm ſi ſermo ſit de Aræ, Calicis, alteriuſve rei conſecratione, vbi vnctio Chriſmatis interuenit, hoc ſolis Epiſcopis eſt conceſſum; videantur Doctores pro vtraque parte *in cap. Abbates de priuileg. in* 6. & Suarez *loco cit.*

189 PRIOR poteſtas potius conſuetudine, & tacita ſummi Pontificis conceſſione, quam manifeſto aliquo priuilegio introducta eſt pro omnibus Abbatibus regularibus; licet non deſint pro aliquibus priuilegia. Cur autem conſuetudine tale ius ſit ſancitum, non autem ius Chriſmandi, ordinandi, &c. cum benedicere, & conſecrare ſint ordinis actus, quippe certa verborum ſolemnitate à ſolo presbytero præſtanda, docet Suares *num.* 4. dicens, nonnulla Epiſcopis conuenire ex vi conſecrationis Epiſcopalis, vt Confirmare, Chriſma benedicere, & ſimilia; quæ, quia iuris ſunt diuini, nulla poſſunt conſuetudine abrogari; Diuina enim huic, ſicut humana, non ſubiacent: Quædam etiam ſunt annexa poteſtati 190
Epiſcopali ex eccleſiaſtica inſtitutione, & innixa potius Charecteri ſacerdotali, quàm pontificali: hæc autem, cùm ſint ad inſtar iuriſdictionis, poſſunt extrinſeca ſupremi Prælati ſignificatione, tacitaque approbatione acquiri: nam licèt vera iuriſdictio non ſit introducenda, niſi expreſſa conceſſione; ſi tamen iam exerceatur, & ſcienter toleretur, ſignum eſt, eam aliquando fuiſſe verè conceſſam.

DICTA autem conſuetudo licet pro Abbatibus 191
vigeat, pro Mendicantibus tamen deficit: non enim immemorabilem talem conſuetudinem pro ipſis inuenire poſſumus; licèt ex aliis titulis præfatum ius ſacra altaris indumenta, pallas, &c. ſacrandi ipſis accreſcat.

IN primis enim communicatio Mendicantium cum ordinibus monachalibus in hoc poteſt locum habere, licèt non habeat quoad Ordinum collationem; nam ad hanc ſpeciales vrgebant rationes, quas ſuprà tetigi: Sed ad benedictiones veſtium poteſt maior eſſe neceſſitas, nec diſpar ratio in Mendicantibus, propter continuum paramentorum, Altariſque ornamentorum vſum, & ſacerdotum quotidie ſacrificantium numerum.

QVARE Leo X. Pontif. Minoribus indulſit, vt 192
huiuſmodi benedictiones poſſint exercere ſub duplici tantùm reſtrictione; prima eſt, vt eas pro vſu ſuorum fratrum impendant; ſecunda, vt vbi Chriſma, ſeu vnctio requiritur, non poſſint benedicere; cæteroquin dicta conceſſio ampliſſima eſt. Vide *compend. Societatis*, V. *benedicere*, §. 1. & *ſupplem. minorum, conceſſ.* 55. Vt autem expreſſiùs dignoſcatur, in quibus rebus, & à quibus Perſonis dictum Leonis X. priuilegium eſt vſui applicandum; placet quæ de eo ſcripta ſunt verba referre, vt habentur *in compend. minorum, v. benedictio*, §. 14. & referuntur à Bonagratia infrà citando, V. *benedicere*, *num.* 63. his itaque locis ſtatutum eſt: *Vt omnia, & ſingula eiuſ-* 193
dem Ordinis, & Obſeruantiæ Eccleſias, Cœmeteria, Capitula, & Oratoria vbicunque exiſtentia, tam recepta, quàm recipienda, ac paramenta, & ornamenta, & alia quæcunque ad Diuinum cultum, & vſum Fratrum neceſſaria, in quibus Chriſma non interuenit, pro eorundem Fratrum vſu tantùm, ſolemni benedictione valeant benedicere, quòd non poſſint alij Fratres eiuſdem Ordinis, qui ad hoc in Capitulis Generalibus deputati fuerint; ac quòd ſimiliter poſſint reconciliare Eccleſias, &c. quæ quomodolibet ſanguinis, vel ſeminis effuſione pollutæ fuerint, & hoc cum aqua, per prædictos Prælatos benedicta, præſertim in locis remotis, vbi Epiſcopum aquam benedicentem per duas dietas adire non potuerint. Quamuis autem ibi non exprimantur Corporalia, includuntur tamen: Et expreſſius permittitur ab Innocent. VIII. *Vt Priores Ordinis, & Vicarij in abſentia Prioris, & quiſvis habens regimen cuiuſcunque Monaſterij, poſſit benedicere Corporalia, veſtimenta, cæteraque ornamenta Eccleſiaſtica, ad cultum Diuinum pertinentia, tam ſui Monaſterij, quàm etiam vndecumque ſint.* Hæc autem Conſtitutio habetur apud Sorbum, *in Addit.* & facta eſt Congregat.

Digitized by Google

gregat. S. Iuſtinæ 1487. & cum ea communicantibus.

194 Nec obſtat huic vltimo priuilegio, quod ſit viuæ vocis oraculum, ac proinde virtute carere debeat ex conſtitutionibus Gregorij XV. & Vrbani VIII. indicantibus Generali, aliiſque cuiuſque ordinis miniſtris, vt talia vocis oracula pro reuocatis publicentur in prouinciis, & conuentibus regularium, nam abſque hac publicatione reuocationem non obtinent.

195 Hvic etenim inſtantiæ reſpondet fusè Bonagratia noſter *in ſua ſummula*, *V. benedicere*, & verb. *Priuilegium*, quod cuncta viuæ vocis oracula in Bullares confirmationes tranſierunt ex declaratione ſubſequentium Pontificum; vide ipſum variis miniſtrorum tum Prouincialium; tum Generalium reſponſionibus, ex noſtri ordinis Archiuiis deductis, id probantem, vti & reſponſione ipſius Vrbani VIII. facta P.M. Antonio de Carpenedulo, pro tunc Capucinorum Generali, quod Prælatos huiuſce ordinis nullatenus ſuis reuocationibus inuoluere voluerit; quod forſan factum eſt, ob ſingularem eius affectum erga hanc Religionem, in quo tunc Germanus ipſius frater ſumma cum laude, donec ad Cardinalitiam fuerit dignitatem euectus, vixerat.

196 De variis benedictionum ſpeciebus, & formulis, vide Bonagratiam noſtrum *verbo Benedicere*, vide etiam Suarez *lib.2. citato*, *cap.30. num. vlt.* in fine, vbi Innocentij VIII. priuilegium memorat, conceſſum Ciſtercienſibus; & aliud Iulij II. datum Priori Generali Canonicorum S. Saluatoris, quibus conce-

197 ditur abſque reſtrictione, vt poſſint quæcumque ad ſacrum Altare, ſeu ſacros vſus ſpectantia, tam proprij monaſterij, quàm vndecumque ſint, benedicere.

DISPVTATIO VLTIMA.

De Statu vitæ Actiuæ, & Contemplatiuæ.

NOTISSIMA eſt hæc diuiſio in vitam Actiuam, & Contemplatiuam, dudum præfigurata in duabus vxoribus Iacob, Rachel, & Lia; diu impleta in nocturnis Saluatoris Chriſti vigiliis, & diurnis ipſius laboribus; commendata eſt etiam in Marthæ negotiis, & Mariæ otiis; nec non ſignata in Petri ſollicitudine, & Ioannis ſolitudine; vt infrà in probationibus aptiùs deducam, dicturus poſtea de comparatione vnius ad alteram, vti & de præſtantia cuiuſque, ſiue ſeorſim, ſiue coniunctim: Poſtquam autem diu in Eccleſia Vita, vel ſola Actiua, vel Contemplatiua, (prout ſingula dicit ſtatum, ſeu quemdam ſuper alteram exceſſum) fuerit actitata; emerſit tandem vita Mixta, non ſolum Eccleſiæ valdè vtilis, & proficua; ſed in ſe, propter initam cum Maria Marthæ concordiam, multum conſpicua: Propè verò finem præcipuos Actiuæ actus, ſicut & Contemplatiuæ gradus contemplabimur.

QVÆSTIO I.

Vtrum ſit ſufficiens Diuiſio vitæ in Actiuam, & Contemplatiuam.

D. Bonauent. de 7. Itinerib. æternit. & in medit. vitæ Chriſti.

COMMVNIS eſt illa diuiſio animæ in Intellectum, & Affectum, vnde naſcitur alia diuiſio actionum animæ in Cognitionem, & Praxim; hæc enim reſpicit voluntatem, à qua vel imperatur, vel elicitur; illa vero intellectum, in ea vel ſiſtentem, vel cætera ad eam ordinantem. 1

Svfficientia huius diuiſionis eruitur è Seraphio Doctore *2. parte Breuil. cap.9.* in fine: Cognitio enim nihil aliud eſt, quam veri diſcretio; & affectio nihil aliud eſt, quàm fuga, vel appetitus, illa mali, hic boni: hinc tota anima intellectiua eſt, & affectiua.

Vervm adhuc pars intellectiua, vel diſcernit verum, vt verum; & ſic ſiſtit in pura cognitione, vel illud diſcernit, vt bonum, & ſic tranſit in affectum, & huius participatione fit intellectus quodammodò practicus; deinde potentia Intellectiua verſatur circa intelligentiam æternorum, & ſic nominatur pars ſuperior, vel circa temporalium intentionem; & ſic dicitur pars inferior; in quacumque autem ſtatione conſideretur intellectus, habet affectum, ſeu voluntatem, ſibi proportionatam. 2

Svpponendvm eſt ſecundò è D. Thoma *quæſt.169. art.1.* Vitam hîc ſumi pro eo, in quo homo magis occupatur, & delectatur; vndè cùm nonnulli internis operationibus magis delectentur, alij verò magis externis occupentur actionibus, hinc eſt quod hi diuerſimodè dicantur viuere: His viſis.

Assero, dictam diuiſionem vitæ in Actiuam, & Contemplatiuam, bonam eſſe, & ſufficientem. 3

Probatvr à D. Bonauentura *ſerm.1. de S. Nicol.* authoritate D. Auguſtini *tract.124. in Ioannem*, ſub medio, vbi ſic habet: *Duas vitas ſibi diuinitus prædicatas nouit Eccleſia, quarum vna dicitur actiua, altera contemplatiua: Prima in labore. Secunda in requie, &c.* Nec obſtat quod ibidem D. Auguſtinus dicat, vnam actitari in terris; aliam verò poſſideri in cælis; loquitur enim de poſteriori, ſeu de contemplatiua, pro vt eſt perfecta, omnem laborem, & peccatum excludens; quod per accidens eſt, & non eſſentiale huic ſtatui.

Probatvr ſecundò à S. Doctore *in cap.10. Lucæ*, vbi egregiè deſcribit miniſterium Marthæ, & otium Mariæ; per has autem duas figuratur duplex illa vita, operans, & contemplans, vt habent omnes huius loci Commentatores. Vide etiam DD. Auguſt. *lib.22. contra Fauſtum*, *cap.52.* Gregorium *lib.6. moral. cap. vlt.* & *in libros Regum*, *cap.4.* Hyeronymum *in cap.3. Thren.* circa ea verba: *Bonum eſt viro, &c.* & alios apud Suarez *lib.1. de varietate Religion. cap.5.* 4

Hanc diuiſionem probat etiam S. Doctor *c.45. medit. vitæ Chriſti*, vbi eam à Sanctis ait aſſeri; Quam ſic deducit: Omnis ſeriò ſaluti ſuæ incumbens, exercet ſe principaliter ad ſuam vtilitatem, corrigendo ſe 5

à

Digitized by Google

à vitiis, & informando ſe virtutibus, ac ſecundario obſequia pietatis, & iuſtitiæ, ſeu Charitatis opera impendit proximo; aut principaliter ſtudet vtilitati, & emolumentis proximi, ſuo tamen merito, inde cumulatius reſultanti, vt obeundo munus Prælati, Prædicatoris, ac Confeſſarij, & in his conſiſtit tota vita actiua; non enim computamus negotia purè ſecularia, ad ſalutem parum conferentia, inter functiones vitæ actiuæ; licet enim in his negotiis ſint verè actiones, ſunt tamen veriùs otià, quàm negotia, & magis diſtractiua, quàm actiua.

6 SECVNDVM diuiſionis membrum ſic colligitur: Qui ab externa operatione, ſuæ, vel proximi ſaluti conducenti, ſe continet, neceſſe eſt, vt internæ conſiderationi vacet, orationi ſcilicet inſtando, & ſacrarum litterarum ſtudiis incumbendo: Vt autem hoc opportunè præſtet, mentis quærat ſolitudinem, ſolique Deo intendat, vt ſic gradatim primò inſtructus, deinde illuminatus, tandem inflammatus, apicem vitæ contemplatiuæ, quantum in hoc ſæculo licet, verâ ſapientiâ imbutus, conſcendat.

7 IN hac duplici Operationis, & Contemplationis valua verſatur illius Caſtelli Ianua, per quam Ieſus ingreſſus, à Martha, & Maria hoſpitio eſt exceptus, vna diſcurrente, miniſtrante, & hinc inde ſollicitè curſitante; alterâ ad pedes Ieſu placidè ſedente, & ad verba eius cor ſuum ardenter ſuſpendente; vnde ait D.Bernardus apud Seraphicum *cap. 46. in meditat.* cit. *intrante Ieſu in hoc caſtellum, duæ ſorores Martha, & Maria, id eſt, operatio, & intellectus, exceperunt eum: Ieſus autem duo confert ſingulis congruentia, virtutem, & ſapientiam. virtutem operationi, ſapientiam intellectui*: Ad vitam enim Chriſtianam piè, & iuſtè peragendam ſufficit, & requiritur virtuoſa operatio, ſeu operoſa virtus in manu, vt ſibi, & proximè quiſque prouideat; & ſapida intelligentia in mente, vt ſuperna intelligenter ſapiens, ea proximo etiam abundanter, ſiue conuerſando, ſiue prædicando profundat; vnde 2. *Cor.* 1. ab Apoſtolis nil aliud prædicatur, niſi Dei virtus, & Dei ſapientia, vt aduertit S.Doctor, loco proximè cit. in his enim eſt totus homo, nec ampliùs quid requiritur.

8 PROBATVR tertiò exemplo Chriſti, qui pernoctare ſolebat in monte, & docere in loco Campeſtri, vt dicitur *Lucæ 6.* Mons enim deſignatur locus contemplationis; eò quòd ſit eleuatus à terra, & ab hominum commercio ſegregatus, vnde Moyſis, Aaron, & Hur aſcendebant in verticem collis, vt prior orret *Exod.* 7. Sic Sara *Tobiæ* 3. perrexit in ſuperius cubiculum domus ſuæ, vt diſſerit S. Doctor *ad caput 6. Lucæ.* Locus autem Campeſtris, in quo agricultura exercetur, ſignat laborioſam actionem; ideò vt vtriuſque vitæ præberet exemplum Chriſtus, noctu aſcendebat in montem ad contemplandum, & diu deſcendebat in locum Campeſtrem, vt ibi in plano, & communi locò, omnium ſalutem, docendo, conſolando, & curando operaretur; & ſequitur: *Multitudo copioſa plebis ab omni Iudæa, & Samaria, & Ieruſalem, & qui venerant, vt audirent eum, & ſanarentur à languoribus ſuis*, quibus verbis inſinuatur, functiones vitæ actiuæ, non triuialibus ſæculi negotiis, ſed ſpiritualibus proximi emolumentis, communique omnium ſaluti impendendas.

9 PROBATVR quartò à S. Doctore ex praxi Eccleſiæ, quæ ab initio ſtatum Clericalem, pro vita actiua, & ſalute proximi procuranda; ſtatumque Monachalem pro vita contemplatiua, & propria ſalute conſequendâ principaliter inſtituit: Vtrum autem ſit aliquis ſtatus mixtus vtrumque complectens, infrà dicam.

QVAMVIS autem poſſint plures ſcripturæ in vtriuſque vitæ adminicula adduci, vt paſſim locis ſuprà citatis profert Seraphicus Doctor; tamen, vt benè notat Suarez, ex illis clarè non colligitur, vtramque vitam ſeorſim, vel in diuerſis hominum ſtatibus eſſe actitandam; ſed ſolùm inſinuat, in nobis duplicem ſanctam operationem poſſe inueniri, alteram externam, in actione poſitam; alteram internam, in conſideratione conſiſtentem; & has in vnoquoque poſſe reperiri, vt clarius infra exponam: Cùm autem illæ operationes ſint vitæ, ſeu vitales, in quarum vna quiſque principalius, & maiori exceſſu occupatur, hinc eſt, quod communiter duplex vita ſub nomine Actiuæ, & Contemplatiuæ ex illis ſcripturis colligitur. 10

VERVM quòd ſint diuerſi hominum ſtatus: Alter totaliter actionibus diſtentus, parumque contemplationis, ſeu potius internæ attentionis inſumens; Alter verò totus contemplationi è contra attentus, & addictus, modicè, & quantum ad vitæ neceſſitatem attinet, de externis curans, ſola probat præfata praxis in Eccleſia durans, optimèque deducitur è ſolo illo Marthæ, & Mariæ exemplo, quarum vna tota miniſterio proximi; altera diuinæ vacabat contemplationi, quarum ſororum germana ſtudia diu antè præfigurabantur in dulcibus Liæ complexibus, & operoſis Rachelis partibus, vt communiter exponunt patres cum D. Bonauentura locis ſuprà citatis, & præcipuè *in cap.* 10. *Lucæ.* 11 12

QVÆSTIO II.

Quiſnam ſtatus eſt altero præſtantior, num ſtatus vitæ Actiuæ: vel è contrà, Contemplatiuæ.

D.Bonauent. in cap. 10. Lucæ, de 7 itinerib. æternitatis.

HÆC quæſtio non difficile deciditur; ipſe enim Chriſtus pro vita contemplatiua deciſiuam tulit ſententiam, dum duæ illæ ſorores, Martha & Maria, ad ſactam ipſius præſentiam, cauſam agerent; & vna ſtudioſo ſilentio loqueretur ad cor; altera verboſo miniſterio ſollicitaret ad aures Chriſti, dicens: *Domine, non eſt tibi curæ, quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi, vt me adiuuet*: Ad hæc autem Chriſtus Iudicialem (ait S.Doctor) protulit diffinitionem, replicans, & repetens: *Martha, Martha, ſollicita es, & turbaris circa plurima; porrò vnum eſt neceſſarium, Maria optimam partem elegit*, ſubditque iudicij cauſam: *quæ non auferetur ab ea*, in quæ verba ſic poſtillat S. Doctor: Præponitur vnum multis, quia non vnum à multis, ſed ab vno multa, vt ait D. Auguſtinus *tract.* 27. *in Ioan.* propè finem; *Multa ſunt, quæ facta ſunt; vnus qui fecit; bona valdè, quæ fecit, quanto melior ille, qui fecit: imo ſimpliciter optimus; & hæc eſt pars animæ contemplatiuæ.* 13

HINC *Threnorum* 3. dicitur: *Pars mea dominus, dixit anima mea, propterea expectabo eum*, Pſalmo 141. *Clamaui ad te domine, & dixi: Tu es ſpes mea, portio mea in terra viuentium.* Hæc eſt portio contemplantium, ait D. Bonauentura, in quorum perſona dicitur, Deuteron. 3. *Tranſibo, & videbo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem iſtum egregium, & Libanum.* 14

CONFIR

Digitized by Google

15 CONFIRMATVR à S.Doctore hæc vitæ contemplatiuæ præſtantia præ actiua, ex huius defectibus, quos inſinuat Chriſtus ingeminato illo nomine: *Martha, Martha, ſollicita es, &c.* ita enim conſueuit Deus ingeminare nomen illius, quem ad ſui defectus attentiorem conſiderationem vult excitare, ita *Hier.*31. hominem peccatorem triplicato nomine increpat: *Terra, Terra, Terra, audi ſermonem Domini,* & Exodi 30. videns Deus, quod audacter appropinquaret Moyſes ad videndam viſionem rubi, quam flamma accenderat, nec vſſerat, interpellauit eum dicens: *Moyſes, Moyſes.* Ità modo Martham nimiæ ſollicitudinis arguit, vocans eam, *Martha, Martha,* quam propterea ob triplicem defectum increpat, vt proſequitur S. Doctor, ob ſollicitudinem ſcilicet in cogitatu, ob tribulationem in affectu, & diuiſionem in actu.

16 HÆC autem tria hominem maximè à ſpirituali in Deum profectu retrahunt; quare *Philip.*4. conſulitur: *Nihil ſolliciti ſitis, ſed in omni oratione, &c. petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum,* & 1. Petri 5. vlt. *Omnem ſollicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis:* Sollicitudo enim vires animæ diſtrahit, ac diſperſas debilitat, tandemque à Deo diuidit, qui vnus eſt, vnitatemque diligit; vnde ait D. Paulus 1. Cor.7. *Qui cum vxore eſt ſollicitus eſt, quæ ſunt mundi, & diuiſus eſt: mulier autem innupta, & virgo cogitat, quæ domini ſunt, vt ſit ſancta mente, & corpore:* quamobrem Eccleſia Orientalis, licèt Clericis, ſeu præſbyteris, quorum portio, & ſtudium eſt incumbere proximi ſaluti promouendæ, indulſerit vxores ducere; id tamen Monachis, (eſtò eſſent laici) nunquam acceptum, vel permiſſum legimus; quippe qui omnia ſimul in vno habentes, non debuerunt illud vnum dimittere, vt dicitur *Tob.*10.

17 DEINDE turbatio in affectu, quâ vita actiua plurimum moleſtatur, diſuadetur Ioan. 14. *Non turbetur cor veſtrum; creditis in Deum, & in me credite,* non enim ſatis perſpicax eſt ad videndum oculus turbatus, vt aduertit S. Doctor hîc, quare de Chriſto prædixit Iſaias, 24. *Non erit triſtis, neque turbulentus.*

18 DENIQVE diuiſio in actu, quæ frequens eſt in negotiorum multitudine, auertitur Eccl. 11. *Fili nè in multis ſint actus tui;* cùm enim operationes, etiam facultatum animalium, ſeu partis ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, requirant collectionem, & velut attentionem omnium potentiarum animæ, vt benè, & completè peragantur, quo intenſiùs vna potentia occupatur circa ſuum obiectum, eò remiſſiùs aliæ facultates operantur circa proprie obiecta, quantoque magis circa temporalia homo diſtrahitur, tanto faciliùs, & frequentiùs à conſideratione æternorum labitur; vnde cùm hæc incommoda in vita actiua ſæpè numero offendantur, eam in Martha reprehendit Saluator noſter, vt per oſtenſionem ipſius deffectus actionis importunitatem corrigeret, vt concludit S. Doctor *loco cit. litt.D.*

19 NON propterea tamen, (reſumit Seraphicus) pars Marthæ mala eſt; actionis enim nimietas, modus, ſeu exceſſus, non ſubſtantia, reprehenditur; vnde dixit Chriſtus: *Turbaris circa plurima,* turbatio enim ſpiritum deuotionis extinguit; nec, licèt ex feruore agendi, vel miniſtrandi etiam charitatiuè, naſcatur, laudabilis eſt; quia Charitas, vt proximo proficiat, debet in ſeipſa benè ordinari; vti ait Sponſa in canticis, cùm ad eius acceſſum Adoleſcentulæ, ſæpiùs correptionis feruorem expertæ, trepidarent; *ordinauit in me Charitatem,* quippe placidam mentis quietem nacta, poſtquam ſponſi pulchritudinem diu contemplando miraretur, omnem turbidè agendi modum dimiſit, vt exponit S. Bernardus ſuper Cantica, in ea verba.

PROBATVR adhuc à S. Doctore ad idem *c.*10. *Lucæ*, Vitam Contemplatiuam præcellere actiuæ: 20
Quod eſt permanentius, cæteris paribus, eſt præſtantius: Atqui contemplatio permanentior eſt actione: Ergo. Maior patet, nam Charitatis præſtantia in eo præ cæteris virtutibus Theologicis lucet, quòd nunquam excidat, ſed etiam in viſione beatifica, in ratione ſaltem ſpecifica, duret: Sed Contemplatiua operatio hîc incipit, & in futuro permanet; vt habet Gloſſa in ea verba: *Quæ non auferetur, &c.* Ergo eò eſt melior, quò manentior, vt ſubdit Seraphicus Doctor, nam vt ibi ex dicta Gloſſa refert: *tranſit labor multitudinis, & remanet Charitas vnitatis,* in cuius figuram de Ioanne, gerente perſonam Contemplatiui, ait dominus: *Sic eum volo manere, donec veniam,* indicans partem, quam elegit Maria, non auferendam, ſed perficiendam, de qua ait lib. 3. in cap.10. Lucæ tom.5. *Amoris ignis, qui hìc ardere inchoat, cùm ipſum, quem amat, viderit, in amore amplius igneſcit,* id ipſum præſignatur Iſaiæ 31. *Cuius ignis eſt in Sion, & caminus in Ieruſalem.*

PROBATVR vltimò à S.Bonauent. eodem lo- 21
co, vbi tribus verbulis concludit omnes rationes, quas fusè deducit Suarez *loco cit. cap.*6. dum ait: Vita Contemplatiua ſimpliciter eſt magis deſideranda, tanquam ea, quæ eſt melior, *Tum quia ſecurior, tum quia ſuauior; tum qui ſtabilior:* Concludit tamen Seraphicus, non ideò deſpiciendam eſſe actiuam, tum quia anterior; tum quia pænalior; tum quia fæcundior, valet enim ſibi, & aliis, cui nihilominus pro ſe, & pro aliis præualet contemplatiua: Hæc enim non impedit, imo promouet aliorum ſalutem; ſiue enim Prælatus ſit, ſiue prædicator, vt ſibi & aliis benè præſit, & prædicet; neceſſe eſt, vt Contemplationem non deſerat; vnde de vtraque vita ait D.Gregorius, lib.6. Moral. cap. 18. apud Seraphicum, loco cit. *Magna ſunt actiuæ merita, ſed Contemplatiuæ potiora.*

OBIICIES; ad quid ergo vita ſola actiua, ſi 22
etiam in Prælatis, & prædicatoribus Contemplatiua eius vices obeat: nam Prælatio, & prædicatio ſunt actiones externæ, ad proximum principaliter Ordinatæ.

RESPONDET S. Doctor *loco cit. litt. D.* & cum eo Suarez *dicto cap.*6. exercitia ſpiritualia, qualia ſunt Prælatorum, & Prædicatorum, eam habere connexionem cum contemplatione, vt ſint velut eius actus, & effectus, ac proinde eam tanquam ſuam originem ſupponere: Prædicatio enim nihil eſt aliud, quàm interna veritatis contemplatio, foris verbis, & geſtibus deſcripta; vnde viros ſpirituales oportet aliquando egredi, aliquandoq; ingredi, modò aſcendere, mox deſcendere, vti in viſione illa Iacob, Gen.28. angeli aſcendebant, & deſcendebant, contemplando ſimul Deum, & hominibus ſubueniendo: Vita autem illa, quæ purè actiua eſt, potiorem, ſeu propriorem ſui partem in exercitiis obtinet corporalibus, vt ægris aſſiſtendo, viduas viſitando, corporalibus inopum neceſſitatibus ſuccurrendo: Hæ autem actiones, licèt requirant procedere ex intentione, & aliquali conſideratione; non tamen propriè contemplationem, qualis infrà *quæſt.* 5. deſcribetur, requirunt, aliàs nulla actio eſſet bona, ſeu meritoria, quæ contemplationem non ſupponeret.

Concludimus tamen cum S. Doctore 3. *parte cen-* 23
*til. ſect.*46. vtramque vitam, vt perfecta ſit, debere afficere,

Digitized by Google

efficere, ſeu occupare tres animæ potentias, ita vt reſpectu harum, vnaquæque tres habeat proprietates, in quibus altera ab altera exceditur, non exceſſu excellentiæ, ſed excluſionis; ita vt vna alteram quoad actum excludat, quod verum eſt in his ſolùm, qui vitam vel actiuam, vel contemplatiuam tantùm colunt; non autem in agentibus vitam mixtam,vt infra dicam, *quæſt. ſequenti.*

24 PRIMA vitæ actiuæ proprietas eſt vtilitatis & neceſſitatis publicæ ſedula diligentia;& hæc vim Rationalem occupat, cuius eſt conſiderare, quomodo, & quare in actionem prodeat.

SECVNDA eſt erga proximum charitas, compatiendo eius miſeriæ, & hæc in Concupiſcibili locum obtinet.

TERTIA eſt bonorum operum in agendo fœcunditas, patienter vſque ad finem perſeuerando, & hæc Iraſcibilem continuò ad ardua accendit.

CONTEMPLATIVÆ verò prima proprietas eſt ſupernæ pulchritudinis contuitus cum delectatione,quæ afficit Rationalem.

SECVNDA eſt quies cum ſerenitate, & ſecuritate, quæ Iraſcibilem pacificat.

TERTIA eſt cordis munditia,cum bonitatis ſupernæ guſtu, quo Concupiſcibilis iucundatur.

QVÆSTIO III.

Vtrum detur Vita mixta ex Actiua, & Contemplatiua reſultans, & vtra harum ſit Præſtantior.

D.Bonauent. determ. qq. quæſt.1. & alibi,vt infra.

25 TRES ordines ſtatus Eccleſiaſtici, antiquitus inſtitutos,hîc memorat Seraphicus Doctor, quorum cuique ſuum diſtinctè munus incumbebat. Primò Cænobitæ in virtutum ſtadio iugiter proficientes,Chriſti ſequuntur veſtigia, quatenus ſocialem cum diſcipulis vitam actitabat, ipſiſque fuit perfectionis exemplar; Cænobitica enim vita eſt plurium in vnum genus viuendi profeſſa Societas, vt mutuis exemplis ad æmulanda Chariſmata meliora ſeſe promoueant: quare ſtatus hic conuenientiſſimus eſt perfectionis profectui, nec nomen inſtitutionis Religioſæ, vel Monachalis ideo perdit, quod ibi corporum ſolitudo tam exactè non ſeruetur, nam li-
26 cet Monas dicat vnum; illud tamen vnum magis ſignat eam ſolitudinem, quæ accommodatior eſt acquiſitionis fini, propter quem ſtatus monachalis primò inſtitutus eſt; ad hanc autem magis confert vnitas, ſeu ſolitudo mentis, quam corporis: vnde D. Auguſtin. in ea verba Pſal.132. *Quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum*, ſic de ſolitudine monachali loquitur: *nam qui ſic viuunt in vnum, vt vnum hominem faciant, vt ſit illis verum, ſicut ſcriptum eſt, cor vnum, & anima vna; multa corpora, ſed vnum cor, & vna anima, rectè dicitur Monos, ideſt, vnus ſolus*, quare ab initio Eccleſiæ, cùm plures ob perfectionis ſtudium in loca deſerta ſecederent, ſolebant ſtatis diebus in vnum conuenire,mutuo ſe exhortando, & excitando ad ſpiritus vnitatem; vt legitur in vita Patrum.

27 SECVNDO loco ſunt Eremitæ, frequentiùs Contemplationi inſtantes, & exactiorem ſeruantes, ſolitudinem, ab omni hominum congregatione, & commercio ſecedentes; & hi aliquando in conuentibus, quos ſibi in Eremis ſtruxêre, habitarunt, vndè etiam Eremitæ ſunt vocati, licèt minus propriè, quales fuêre Religioſi D. Baſilij, vt habet Suarez, *lib.1. cit. cap. 2.* Alij verò ſolitariè in deſertis locis degebant, omnem hominum Societatem fugientes; & hi propriè Eremitæ nuncupantur, qualis fuit ille Paulus, qui primus Eremita *in Calendario*, acclamatur.

TERTIO tandem loco ſunt ſæculares Clerici,ideò dicti, quod in ciuilibus ſæculi commerciis, & contractibus ineundis locum habent; ac proinde in ipſo ſæculo cum aliis ſæcularibus poſſint cohabitare; dum ſunt animarum Paſtores, vel Eccleſiarum Rectores, quorum duplex eſt ſtatus,Epiſcopalis, & Parochalis, ille Diœceſibus regendis, hic Parochiis curandis deſtinatur.

VERVM cùm triplex ille ſtatus Chriſti perfectionem non ſimul attingeret, ſed vnus eius contemplatiuam vitam, ſecedendo in deſerto tantùm imitaretur, alter ſtatus eius inter diſcipulos conuerſationem, & virtutum exempla æmularetur, vltimus denique eum in procuranda proximi ſalute ſequeretur; Arguit Seraphicus Doctor, dari decere nonnullos qui, Chriſtum in omnibus ſectarentur; eiuſque nocturnas Contemplationes, & ſeceſſus, cum diurnis occupationibus conciliarent; taleſque verè mixtam vitam ducere. 28

ASSERO igitur cum Seraphico Doctore, dari vitam Mixtam, ex Contemplatiua, & Actiua reſultantem: Hæc eſt communis Patrum, & Scholaſticorum ſententia, Apud Suarez, *cit. cap. 6.* vbi inter plures, quos profert, D. Bonauent. prætermittit, Authoritatem tanti Doctoris reticens, rationes autem eius, ſibi proficuas reddens. Hanc tenent præ aliis D. Thomas 2. 2. *quæſt.*188. *art.*6. & 3. *diſt.*35. *quæſt.*1. *art.*4. *quæſtiunc.* 1. Vide etiam ibi Durandum *quæſt.*2. Paludanum, 4. *diſt.*38. *quæſt.*2. *art.*1. Caietan. 2. 2. *quæſt.*188. *art.*6. Antonin. 3. *parte*, *tit.*16. *cap.*1. §.2. Henriquez, *quodlib.*12. *quæſt.* 25. Sylueſtrum, *in ſumma*, V. *Religio* 1. *quæſt.*4. & Canoniſtas *in cap.* niſi cum pridem, *de renunciat.* Archi. *in cap.* ſi quis, *diſt.*36. 29

PROBATVR præcipuè à D. Bonauentura loco ſuprà citato, exemplo ipſius Chriſti, facti in exemplar vtriuſque vitæ, dum nocte morabatur in Monte Oliueti, Contemplationi, & ſanctæ orationi intentus; die autem docebat in Templo, ægros ſanabat, &c. vt dicitur, *Lucæ*, 21. in quem locum oſtendit S. Doctor, ibi dari Prælatis perfectæ vigilantiæ exemplum in vita & Actiua, ſimul & Contemplatiua; cùm enim regimen animarum ſit officium valde arduum, non niſi deſuper à patre luminum, à quo eſt omne donum perfectum, eius vera, & laudabilis diſpenſatio, ſeu miniſtratio obtineri poteſt; ac proinde Contemplationi, cui allucet ſuperna veritas, vacandum eſt: ex ſe autem Prælatio, cùm ſit miniſterium ad alterum, etiam actionem importat, nec 30
Contemplationem, ſi ab hac ordinatè procedat, im- 31
pedit: Nam vt ait, S. Doctor, *loco citato*, Boni operis fidelis exercitatio, conſcientiam quietat, & impinguando eleuat in ſuperna; exemplum affert Seraphicus,eius, qui laboraret, conuiuium præparando, in qua poſtea iucundè epularetur, & cuius dulcedines in ipſa præparatione prægustaret.

PROBATVR ſecundò à S. Doctore, *in cap.*10. *Lucæ*, exemplo Deiparæ Virginis, cui quicquid per partes datum eſt Marthæ, & Mariæ, totum abſque diuiſione infuſum; cuius figura erat Arca, in qua ſimul tabula teſtimonij,& virga Aaron cuſtodiebantur; 32

per Tabulam autem teſtimonij ſignatur ſuſceptio diuinæ veritatis per Contemplationem; & per Virgam Aaron indicatur rectitudo bonæ actionis, tum quo ad ſe, tum quoad proximum, vt explicat S. Bonauentura, *loco citato.*

32 PROBATVR tertiò à S.Bouent. *in meditatione Chriſti, cap.*57. authoritate Patrum, inter quos celebris eſt D. Bernardus, dum de hac agit materia; Sermone autem 3. *de aſſumpt.* loquens de vita Actiua, & Contemplatiua ſic habet: *Bonum acquirit gradum, qui benè miniſtrauerit; fortè meliorem, qui benè vacauerit Deo, optimum autem, qui perfectus eſt in vtroque*, vbi indicat vtrumque vitæ ſtatum eſſe à ſe inuicem ſeparabilem, vt ſuprà probauimus, præſtantiorem tamen eum eſſe, qui vtrumque in vno coniunxerit.

33 IDEM Sermone 50. ſuper Cantica ſic habet: *Orantem hominem Deo loqui quis dubitet? quoties tamen indè charitate iubente abducimur, & auellimur, propter eos, qui noſtra indigent opera, vel loquela, quoties piè cedit negotiorum tumultibus Pia quies, quoties pro adminiſtrandis terrenis iuſtiſſimè ipſis ſuperſedemus celebrandis Miſſarum ſolemniis? Ordo præpoſterus eſt, ſed neceſſitas non habet legem*, quibus verbis non ſolùm oſtẽdit, vtramque vitam in vno commodè poſſe compleri, ſed perfectionis neceſſitatem id exigere; quod facit ad ſecundam quæſtionis partem, in titulo notatam.

34 IDEM epiſt. ad Fratres de monte Dei, longè ante medium, apud D. Bonauent. *loco citato, cap.* 56. ſic ſcribit: *ſeruus bonus, & prudens ad otium ſæpè comparat laborem, nec in eum diſſoluitur, ſed per eum magis in ſe ipſum colligitur, qui ſemper præ oculis habuit, non tam quod agit, ſed quod agendo intendit*: cùm enim homo è duplici parte conſtet, quarum altera quietem, altera requirit exercitium; & duplicem habeat operationem, internam cognoſcendo, & externam laborando; item vti duo in ſe habet purganda, vt notat, S. Doctor, *loco citato, cap.*51. è D. Bernardo, *ſerm.*3. *de aſcenſione*, Intellectum, ſcilicet, & Affectum, intellectum vt nouerit, & affectum vt velit, & vt efficaciter velit; debet homo cum contemplatione veritatis coniungere actionem virtutis, vt dum illa intus rutilat in mente, hæc foris exhibeatur in opere. Vide adhuc D. Bernardum ad fratres de monte Dei, col. 3. & in illa verba Canticorum: *Surge, propera amica mea, &c.* vbi ſponſam deſcribit nunc ad vineam propter laborem properantem; nunc etiam in lectulo Contemplationis quieſcentem, & ſic vtriuſque vitæ, agendo, & contemplando, munera exercentem; vt etiam præclare explicat, S. Doctor, *ll. cc. in Meditat. vita Chriſti.*

35 BASILIVS *in Regula* 37. & *cap.*2. *ad* 5. *Conſtitut. Monaſt.* poſtquam Charitatis exercitium in proximum Contemplationi docet coniugendum, vt quis ſit verè imitator Chriſti, qui in vtroque, die, ac nocte vigilabat, ſubiungit: *Auxiliaria opera corporis animæ virtutem illuſtriorem reddiderunt, dum omnibus ſuis partibus reſoluenda ſpirituali ſua conuerſationi operantium eiuſmodi, & actiuam vitam, ſeu ſigillum, ac clauſulam adiecerunt.* Ne verò quis putaret hunc Sanctum loquutum fuiſſe de corporalibus exercitiis, quæ ex externa præmeditatione, ſeu contemplatione ortum habent, ſubdit exemplum Chriſti, adhuc in pueritia domeſticis laboribus, & obſequiis intentum, antequam prædicatione, aliiſque ſpiritualibus exercitiis, hominum conuerſionem ſuſciperet; Addit deinde exempla Apoſtolorum, & præcipuè Pauli, de quo ait: *animaduerte Paulum indiuulsè laborantem, contentèque itinera facientem, nauigantem, pericula adeuntem; &c.*

CONFIRMATVR ex Præcipuis illuſtrioribus vitæ contemplatiuæ profeſſoribus, qui curam 36
animarum, & peccatorum correctionem zelabant. Ità omnes, quos vitæ Religioſæ inſtitutores, vel inchoatores probat Seraphicus Doctor, *in Diata ſalutis, tit.*3. *cap.*1. *in fine*: ſic Samuël, qui primus cuneum Prophetarum congregauit, vt habetur, 1. *reg.*10. ita contemplationi erat addictus, vt vitam Mixtam in correptione, & inſtructione populi, non deſereret: idem dic de Ælia, & Eliſæo, cum quo habitauerunt filij Prophetarum, 4. *reg.* 4. id ipſum patet de
D. Ioanne Baptiſta, qui congregauit Diſcipulos, vt 37
dicitur, *Ioann.* 1. de quo ait præfatus Baſilius, loco citato: *qui cum aliquando ex arcano Dei Conſilio ſe in ſolitudine illa tenuiſſet, in loca culta poſtea egreſſus eſt, ibique Prædicando, & Baptizando, quæ munera ipſam etiam rerum actionem attingunt, illâ ſuâ demum apud Herodem intrepidâ ſui animi libertate, certaminis ſui finem inuenit.* Omitto plura illorum Patrum exempla, quorum mixta vita in lege gratiæ, id ipſum luculentius confirmat.

D. AVGVSTINVS *lib.*19. *de ciuitate Dei, cap.* 38
19. ſic de hac cum Contemplatione actionis mixtione loquitur: *Nec ſic quiſquam debet eſſe otioſus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi; nec ſic actuoſus, vt contemplationem non requirat Dei.*

ISIDORVS lib. differ. in 29. ſic ait: *Quibuſ-* 39
dam ſola Contemplatio proficit; aliis verò ſola actiua eſt conſolatio; his media vtriuſque compoſita vtilior eſt, quam ſententiam probat exemplo Chriſti, confirmatque ex duplici præcepto, omnibus indifferenter dato, licèt ratione officij, vel iuſtitiæ vnum magis
vrgeat in vno, quàm in alio: hoc eſt præceptum di- 40
lectionis Dei, & proximi; quod, quantum ex charitate eſt, omnes ligat; licèt alio titulo potius incumbat quo ad obſeruantias, & miniſteria, Deo, & proximo impendenda, ei, qui curam animarum ſuſcepit: cùm tamen neceſſitas, vel huic accedens vtilitas aliquando requirat, vt quem intus fouemus affectum, foris monſtremus effectu, neceſſe eſt, vt nonnumquam Deum velut propter Deum deſeramus, vt labaranti proximo ſuccurramus.

HINC Seraphicus Bonauent. cit. *determin. qq.* 41
*quæſt.*1. in fine docet, ideò S. P. N. Franciſcum Ordinem Minorum ita inſtituiſſe, vt in perfectam Chriſti imitationem, vtramque vitam, non neceſſitatis debito, ſed charitatis affectu, ducere ſatagerent, & de fructu aliorum ſalutis meritum expectarent, periculumque perditionis eorum euitarent; dum participes in lucro, indemnes in detrimento, alios extrahere ſtuderent è naufragio, ipſique conſiſtentes in ſolido, cum in peccato pereuntibus non periclitarentur. Hæc S. Doctor.

ASSERO Secundò, ſimpliciter præſtare vitam 42
mixtam agere, quàm ſolam actiuam, vel ſolam contemplatiuam, patet Authoritatibus allatis.

PROBATVR inſuper à Suarez, *num.*19. ratione, quam indicat S. Doctor, *loco nuper citato*, Vita mixta continet quicquid perfectionis habet ſeorſim vita contemplatiua, & actiua: Ergo eſt ſimpliciter vtrâque, ſeorſim ſumptâ præſtantior. Maior patet, ideo enim homo, anima, & corpore conſtans, melior eſt, quàm anima ſola, vel corpus ſolum; quia compoſitus vtriuſque retinet perfectionem: Conſequentia probatur; vbi eſt vnum, alteri adiunctum, ipſum potius promouet, quàm impedit, vbi meliùs eſt, vt vtrumque iungatur; Atqui ita hic euenit: Ergo. Probatur Minor, quæ probatione non eget de contemplatione, quæ durante actione, exercetur; dum enim actualiter
intenditur in Deum inter agendum; eò meritum cu- 43
mulatius

Digitized by Google

mulatiùs euadit, & ipſa actio nobilior efficitur; vt illuſtriſſimo quoque patrum Patet, qui mente, manuque ſimul in Deum, operando, & contemplando tendebant, vt ſignanter de S. Baſilio ſcribit Greg. Nazianzen. *orat.* 20. Ità enim agebat magnus ille Contemplator: *vt nec Contemplatio communicationis expers eſſet, nec actio Contemplatione careret: Sed quemadmodum terra, & mare, ita etiam hæ duæ vitæ commoda ſua inter ſe communicantes, ad vnicam Dei Gloriam concurrerent.* Similia de Nerone Philoſopho, & Martyre ſcribit idem Nazianzen. *orat.* 23. eum in eo præcipue laudans, quod eſſet ita virtute ambidexter, vt numquam contemplatio eius actionem præpediret.

44 Probatvr autem Minor de actione, quòd contemplationi viciſſim non obſtet. Nam actio ſolùm impedire poteſt mentis operationem, vel eam aliò diſtrahendo, vel eius intenſionem diminuendo; neutrum contingit in vita contemplatiua, & actiua mixtâ: Ergo. Probatur Minor quoad priorem partem: Actio propter Deum ſuſcepta importat ſecum actualem cogitationem de Deo; ergo eam non diuertit. Probatur Antecedens: quia procedit ex præuia cogitatione, requiritque ex natura ſua frequentem attentionem, & aſcenſionem in ipſum Deum. Quod ſi mens interim aliò diuagetur, hoc non eſt ex vi talis actionis præcisè; ſed ex alia cogitatione ſubrepente, quæ poteſt æque accidere in contemplante, vti in operante; vt non niſi nimis cuique patet propria experientia; niſi fortè raro eò ſit inter contemplandum euectus, vt potiùs ardeat, quàm luceat.

45 Probatvr Subminor quo ad ſecundam partem: Actio praua, ſeu fornicandi, ſeu furandi non diminuit eius intenſionem in mente priùs conceptam; quinimo eam potiùs intenſiorem reddit; Ergo id à fortiori dicendum eſt de actione bona; Conſequentia patet, quia qualis eſt proportio inter cognitionem mali, & actionem propter illud ſuſceptum, talis poteſt eſſe inter contemplationem Dei, & actionem, propter eum exercitam.

46 Nec obſtat, quod illa actio eo magis intenſam reddat internam operationem, quia ſenſibilis eſt, ideòque eſt proportionata magis, quàm ſit actio virtuoſa contemplationi: Contra enim quia operatio illa interna etiam magis viget in parte ſenſitiua, ideoque habet proportionem cum voluptate, quæ in carne ſenſibili percipitur; vnde cùm actio virtutis ſit vt plurimum abſque ſenſibili illa voluptate, habebit ſimilem proportionem cum contemplatione, quæ in mente purè ſpiritualis eſt, eamque non remiſſam, ſed intenſiorem reddet; modò mens attendat ſibi, dum operatur ad extra: & hoc non raro viri contemplatiui experiuntur, vt in actione eam lucem repentino quodam fulgore ſibi videant irritulare, ſimul & feruorem accreſcere; cùm nec tantum aut ſplendoris, aut ardoris otiosè ſedentes forſam perciperent; quod idem vult Sanctus Doctor, *loco ſuprà citato*, vbi boni operis fidelem exercitationem ait mentem in ſuperna eleuare; quod exemplo ibi memorato explicat, nam qui menſam ſtruit ad epulas, attentè conſiderat perſonas, propter quas id præſtat, ac dum manibus, pedibuſque actitando, & curſitando hinc inde occupatur, in mente finem, & modum ſuæ actionis ruminat indèque iucunditatem epularum prælibat.

47 Deinde eſto inter agendum animus aliò diuertatur, dummodo voluntariè culpæ non conſentit; meritum non amittit; & talis actio eſt virtualis Dei, & proximi dilectio, & quantò pœnalior eſt operatio, ob nimiam attentionem requiſitam, à Contemplatione detrahens, tanto perfectius meritum cumulatur; cùm ſe ſæpiſſime, non Deum, quærat inter vacantis Contemplationis delicias homo, qui eò minùs aliquoties Deo placet, quo ſibi minus diſplicet.

Præterea cùm is ſit ſtatus cuiuſque contemplantis in via, vt diu abſque aliqua propoſiti laxatione nequeat mentem, in Deum eleuatam ſuſtinere, ſed vel ex deuotionis ariditate, vel ex nimia alienæ cogitationis ingruentia cogatur contemplationis ſtudium intermittere, vt ex opinione omnium contemplatiuorum docet Suarez, *loco citato*, cum D. Bonauentura, *cap.* 58. *in Meditat. cit.* melius nequit hic defectus ſuppleri, quàm ſe pietatis miniſteriis mancipando, & proximorum ſalutem promouendo; eò maximè, quod huiuſmodi opera in ſacra Scriptura ſummis laudibus celebrentur, vt Ioan. 12. *Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus*, & Marci 10. *Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter.* 48

Confirmatvr à S. Doctore, *cap.* mox *cit.* ex tribus cauſis, quæ ad intermittendam contemplationem cogunt; & in quibus poteſt actio euadere maioris meriti quàm contemplatio; quippe quæ his vrgentibus cauſis, poſſit vitio imputari. Prima cauſa, quam recenſet S. Doctor, eſt animarum lucrum, propter quod Epiſcopi, qui in apice perfectionis emicant, tenentur nonnunquam contemplationem actioni poſtponere. Nec dicat quiſquam ad Epiſcopos ſpectare ſolùm vitam actiuam; id enim abſurdum eſt; nam cùm ſcientia, ſapientia, aliiſque virtutibus intellectualibus debeant populo prælucere; debent eſſe maximè contemplatiui, vt docet Suarez *cap.* ſuprà *citato.* Præterea cùm ille perfectionis ſtatus, in quo ſupponuntur Epiſcopi, nequeat exercitiis corporalibus acquiri, ridiculum eſſet, eos ad tam infimum agendi gradum deprimere. 49

Secvnda cauſa intermittendi otij, priori affinis eſt, ſcilicet Prælaturæ regularis officium; cùm enim hi & ſpiritualiter, & corporaliter teneantur ſuorum ſubditorum neceſſitatibus prouidere, æquum eſt, vt ab infœcundæ Rachelis amplexibus auellantur, exuberentque cum Lia miniſterij ſui fructibus, vt ait S. Bernardus apud Seraphicum citatum; vbi ſic proſequitur: *minimè prorſus pigebit me intermiſſæ quietis pro cura ſermonis, cùm video in vobis germinare ſemen meum, atque augeri incrementa iuſtitiæ veſtræ: Charitas enim, quæ non quærit, quæ ſua ſunt, id mihi iam dudum facilè perſuaſit, nil ſcilicet deſiderabilium meorum veſtris præferre vtilitatibus. Orare, legere, ſcribere, meditari, & quæ ſunt alia ſpiritualis ſtudij lucra; hæc arbitratus ſum propter vos detrimenta*, quæ eo vſque ſunt vera, vt ſtrictioris diſciplinæ ordines, apud quos ab omnimoda miniſtratione vacatur, non eximant ſuos Prælatos ab hoc miniſterij onere. 50

Tertia cauſa ſuprà tacta eſt, & eſt receſſus ſponſi ab anima, qui venit, vaditque pro ſuo libito, vt ait S. Doctor *dicto cap.* 58. *litt.C.* 2. è D. Bernardo *ſerm.* 32. *ſuper Cant.* cùm enim ſponſi reditum præſtolatur, nec ſe videt proficere, tunc nouit anima, ait S. Doctor, ſponſi voluntatem eſſe, vt ad vitam actiuam ſe reducendo, ei fructificet; nec enim contemplatorem decet deſidia; vnde D. Bernardus eodem loco apud Seraphicum ſic habet: *Quis enim, non dico continue, ſed vel diù, dum in hoc corpore manet, lumine contemplationis fruitur: at quoties corruit à contemplatiua, toties in actiuam ſe recipit; quoniam ſunt inuicem contubernales hæ duæ, & cohabitant pariter; eſt quippe ſoror Mariæ Martha*, hinc eſt, vt ille vitæ ſtatus, qui purè etiam Contemplatiuus nuncupatur, ſtatas habeat horas, quibus manualibus exercitiis poſſit vacare, quales ſunt Carthuſiani, & alij. 51

52 Qvod ſi contemplatiuam in eo rigore ſumamus, vt actiuam omnimodè excludat, non datur talis vita in tota Eccleſia, nec expediret eius inſtitutio; cum pauciſſimis ea gratia concedatur, vt iugi contemplationi incumbant, vt conſtat authoritate D. Bernardi, iam citati & rationibus ſuprà allatis.

Vervm, vt æquiuoca vitentur, aduertendum eſt, vitam Contemplatiuam eam dici, quæ in oratione lectione, meditatione, ac ſimilibus exercitiis præcipuè conſiſtit; & ſi quas actiones ſuſcipit, eas ad contemplationem ordinat, vel ad proprium, non autem proximi, commodum: vnde habes contemplatiuam non eſſe omnino actionis excluſiuam.

53 E contrà, vita Actiua præcipuè incumbit operibus miſericordiæ, quæ in duplici ſunt genere, alia enim ſunt purè corporalia, vt viſitare, cibare infirmos, veſtire nudos, &c. Alia ſunt potiùs ſpiritualia, licèt admixtam habeant actionem corporalem, vt prædicatio, confeſſio, &c. Hæc ſi ſpectentur in ordine ad prædicantem, confeſſiones excipientem, &c. ſunt potius vitæ contemplatiuæ, quàm actiuæ; procedunt enim ab interna veritatis contemplatione, vt ſuprà innui; erudiunt prætereà talia exercentem; ſed ſi conſiderentur in ordine ad proximum; ſunt inter officia & functiones vitæ actiuæ connumeranda; quia contemplatio eſt propter ſe ipſam, ſiſtitque in ſe, nec eſt expetibilis propter aliud, licèt ſit medium nobiliſſimum ad plura circa proximum peragenda, vt patet in vitis valde contemplatiuis, qui aliis ſunt aptiores ad conuertendos peccatores, ad conſolandos miſeros, &c.

54 Ex his colligitur, vitam eam dici Contemplatiuam, in qua frequentia, & media contemplandi excedunt, non verò prorſus excludunt actionem: vitam autem actiuam eam appellari, quæ frequentius, & ex profeſſo vtilitati, & commodis proximi inuigilat; nec omnem conſiderationem, aut veritatis meditationem excludit: hoc enim peruerſum eſſet; cùm omnis actio meritoria debeat eſſe à voluntate libera, ac proinde ab intellectu conſiderante. Vita verò mixta dicitur ea, quæ aliquando contemplationem ad actionem, & hanc viciſſim ad illam ordinat, ſibique, & proximo in ſpiritualibus, & corporalibus, quantum valet, prouidit; & hanc aſſeruimus ſuprà abſolutè eſſe meliorem; quamuis ex improportione mediorum ad finem, & aliis defectibus contingentibus poſſit eſſe deterior, nam agendo de religione docuimus, eius perfectionem non tam conſiſtere in ipſius fine, quàm in medio, & modo ad eum tendendi.

55 Nec obſtat nuper dictis, quod præpoſterum videatur contemplationem propter ſe expetibilem, ad actionem referri; cùm è contra, actio ad illam ſit magis referibilis.

Respondet enim Suarez cit. è S. Doctore *in cap. 10. Lucæ*, & *meditat. cit. cap. 45.* actionem referibilem ad contemplationem eſſe per modum diſpoſitionis, in quantum adhuc imperfectus debet ſe magis actioni, quàm contemplationi mancipare. Verùm contemplatio actioni inſeruit per modum auxilij, & cauſalitatis, prout pendet à libera contemplantis voluntate; ſic autem ad actionem quid nobilius referri non implicat, cùm incarnatio verbi, quæ eſt opus Dei excellentiſſimum, ad ſalutem hominum fuerit
56 ordinata: vnde licèt in phyſicis entitatem nobiliorem ad minus nobilem referri, ignobile quid reſonet; in moralibus tamen meritum, & perfectionem redolet; cùm virtutis excellentia magis ſita ſit in benignis condeſcenſionibus, vt ex continua Dei erga nos praxi liquet, quàm in ſtricto rerum ordine conſeruando; quare cum viri Chriſtiani perfectio pendeat ab acceſſu, & imitatione diuinæ Charitatis, arbitror eam vitam perfectiorem eſſe, cæteris paribus, quæ ſibi, & proximo piè, iuſtè, & ſobriè proſpicit.

Vervm ſi penſitemus ſtatus ſecuritatem in communi, neceſſe eſt, vt vitæ contemplatiuæ eam 57
non denegemus, tum propter impedimentorum, & occaſionum remotionem; tum quod ad eam Religionem, quæ purè eſt contemplatiua, pateat aditus ab aliis religionibus, etiam mixtis, non è contra: Sed aliud eſt loqui de ſecuritate, ac perfectione; licèt vtraque in vita mixta, cui iugis Dei prouidentia aſſiſtit, non deſit; nam vnuſquiſque viuendi ſtatus præfigit ſibi media ſatis apta ad lapſus præcauendos, ad perfectionem attingendam & ad ſuum munus ritè obeundum; quibus poſitis, & morali diligentia ſeruatis, prævalebit proculdubio perfectio illius vitæ, vbi plures exercendæ virtutis occaſiones ſunt obuiæ, & vbi proinde maiora, & perfectiora accumulantur merita.

QVÆSTIO IV.

Quæ ſunt præcipua exercitia vitæ Actiuæ.

D. Bonau. 3. parte Centil. ſect. 46. & in meditat. infrà.

58 Svpra diſtinximus vitæ actiuæ munera in exercitia merè corporalia, & mixtè ſpiritualia. Priora ad ſeptem reducuntur à D. Bonauentura *de 7. Donis, de Dono pietat. cap. 1.* & omnibus hominibus quantum ea exercendi facultas ſuppetit, ſunt communia. Primum vitæ actiuæ munus in ordine ad proximum (nam in ordine ad ſe eſt potius vita actiua via ad contemplationem, ſe à vitiis caſtigando, aliiſque exercitiis, ſeu pœnalibus, ſeu corporalibus exercitando) eſt viſitatio infirmorum. Secundum, potatio ſitientium. Tertium, cibatio eſurientium. Quartum, redemptio captiuorum. Quintum, veſtitio nudorum. Sextum collectio peregrinorum. Septimum denique munus eſt, mortuorum ſepultura; Quæ omnia cæteri communiter cum D. Bonauentura *3. part. Centil. ſect. 46.* hoc colligunt verſu:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Horvm ſufficientia optimè aſſignatur à D. Bonau. hîc: Cùm enim quiſque ſuum proximum teneatur 59
diligere, ſicut ſeipſum; vti ſeipſum quiſque totum conſiderat in corporalibus neceſſitatibus, ſimili menſurâ debet etiam proximi neceſſitates perpendere: Vnuſquiſque autem homo primò eſt ſubſtantia animata, & proptereà conſtat parte vegetabili, indigente reſtauratione calidi, & ſicci; quæ fit per cibum, ſicut & reſtauratione frigidi, ac humidi, quæ fit per potum: Eſt prætereà homo ſubſtantia ſenſibilis, propter quam indiget duplici operimento ad repellenda exteriora totidem nociua; primum operimentum remotum, eſt Tectum; per quod datur hoſpi- 60
tium ad repellendam noctis iniuriam; ſecundum proximum, eſt veſtimentum, ad operiendam ſimpliciter nuditatem. Item homo eſt ſubſtantia rationalis, & debilis, ac proinde libertatem nata perdere, ſeruitute in carcere, vel infirmitate in lecto. Contra primam eſt redemptio, contra ſecundam viſitatio. Denique homo eſt mortalis, ac per conſequens morti ſubditus; poſt quam indiget ſepulturâ; & ſic ſeptem numerantur auxilia, quæ operoſa Charitas ei valet miniſtrare.

Septem item ſunt opera ſpiritualia, quæ recen- 61
ſet

Digitized by Google

ſet S.Doctor *locis ſuprà cit.* & de quibus nos nonnihil tetigimus, de Eleemoſyna, *diſp.* 10. vbi ea cum Seraphico, & aliis communiter hoc retulimus verſu:

Inſtrue, Conſule, Caſtiga, Solare, Fer, Ora.

HORVM etiam ſufficientiam ſic colligit S.Doctor *loco cit. centil.* Sunt in homine quidam defectus, qui à ſolo Deo poſſunt tolli; in quorum ſubſidium neceſſaria eſt oratio; alij ſunt defectus potentiæ cognoſcitiuæ, vt cognoſcendorum ignorantia, ad quam leuandam ſufficit inſtructio; Si eſt agendorum ignorantia; ſupplet conſilium: Nonnulli ſunt etiam defectus in potentia affectiua; & eſt culpa, vel pœna: ſi culpa, commiſſa eſt in te, vel in alios; ſi in te, remitte; ſi in alios, corrige, & eſt caſtigatio: ſi denique ſit pœna, leuanda eſt verbo conſolationis, vel facto ſupportationis; quæ duo ſignantur illis particulis: *Solare, Fer.*

62 DE vtroque munere ſpiritualis, & corporalis actionis breuiter ſic fatur D.Bernardus *ſerm.* 12. *ſuper cantica*, apud Seraphicum in meditat. vitæ Chriſti, cap.42. *Tu quoque, ſi donum, quod deſuper accepiſti, nobis contubernalibus libenter impertias, ſi te exhibeas vbique inter nos officioſum, ſi affectuoſum, ſi gratum, ſi tractabilem, ſi humilem, teſtimonium habebis ab omnibus, quod fragres, & ipſe vnguentis optimis: Omnis in nobis, qui fraternas infirmitates tam corporum, quàm animarum, non ſolùm patienter ſupportat, ſed inſuper, ſi licèt ei, & valet, iuuat obſequiis, confortat alloquiis, conſiliis informat; ſi hoc non poteſt propter diſciplinam, ſollicitis ſaltem orationibus, ſolatiari non ceſſet infirmo; omnis, inquam, qui talia operatur, in nobis bonum ſpargit odorem.*

63 QVAMVIS autem ſeptem numerentur Actiuæ vitæ exercitia ſpiritualia, omnibus diuerſimodè communia, breuiùs tamen poſſunt reduci ad tres hominum ſtatus, quibus ex officio incumbat ea erga ſibi commiſſos exercere. Hi ſunt Prælati, Prædicatores, & Confeſſarij, vt indicat S. Doctor *citatis meditat. quæſt.* 45. de Prælatis vidimus *diſp. præcedenti*; de Confeſſariis videbimus 3. *parte*, vbi de Sacramento Pœnitentiæ; hic igitur reſtat nonnihil de Prædicatoribus dicendum.

SVBQVÆSTIO VNICA.

De officio, & obligatione Prædicatoris.

D.Bonauent. in Apologet. quæſt. 2. 3. & 4. aliiſque locis infrà citandis.

64 PRÆDICANDI munus eò nobilius, magiſque arduum meritò reputatur, quò Natura, & Gratia veluti certatim ſua ad illud complendum dona conferant; vnde licèt plures in Cathedris ſub ſpecie concionatorum quotidie obſtrepant; pauciſſimi, quantum par eſt, eo munere funguntur; quia rariſſimè in vno natura cum gratia per omnia conuenit.

QVAMVIS autem plures conditiones ex parte corporis, & animæ, vt iam indicatum eſt, ad nobilem hanc functionem requirantur; reduci tamen poſſunt ad Authoritatem, & Sufficientiam.

65 AVTHORITATIS ratio colligitur à D.Bonau. *loco cit.* & probata eſt ſuprà *diſp.* 1. *quæſt.* 1. *num.* 27. & patet è 23. Hierem. *ipſi currebant, cum ego non mitterem eos*, Tim. 3. *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur*, Hæbr. 5. *Nec quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron*: vnde Chriſtus, penes quem eſt ſuprema poteſtas, de ſe ipſo dicit: *Neque enim à me ipſo veni, ſed ille me miſit*, ſcilicet Pater vnde Iſayas noluit à ſeipſo ire, ſed ait: *Ecce ego, mitte me*, Dominus autem reſpondit *vade, & dices populo huic*, &c. En authoritas miſſi.

SIGNA veræ miſſionis à Deo, indicantur à S. Doctore *ad cap.* 9. *Lucæ.* Primum eſt, ſi à Pontifice prædicator authoritatem obtineat, & præcipuè à Summo, qui Chriſti gerit vices in terris. Secundum eſt, ſi habeat verum propriæ, & alienæ ſalutis zelum, non quærens quæ ſua ſunt, iuxta illud 1. Cor. 4. *Non enim noſmetipſos prædicamus.* Tertium eſt, ſi auditores ſermonis fructum in opere exhibeant, ſicut dicitur de Apoſtolis, qui miſſi interpretantur, Ioan. 15. *Poſui vos, vt eatis, & fructum afferatis.*

HINC Seraphicus P. N. Franciſcus regulæ capite 9. quod totum eſt de Prædicatoribus, ſic incipit: 66
Fratres non prædicent in Epiſcopatu alicuius Epiſcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum. Negatiuè autem loquitur *fuerit contradictum*, vt obſeruat S.Bonau. quia cùm poteſtas prædicandi non habeat ſuam efficaciam à conceſſione Iuriſdictionis, ſicut poteſtas confeſſiones excipiendi; non requiritur vi regulæ ea authoritatis expreſſio, ſed ſufficit rationabilis præſumptio, maximè ſi tales ſint prædicatores, quorum inſtitutio ſedis Apoſtolicæ approbatione nititur, vt ait S. Doctor *ibidem.* Præter hanc autem Pontificis authoritatem, requiritur pro regularibus, vt à propriis Prælatis authorizentur; ità pro Minoribus ſtatutum eſt *dicto cap.* 9. *regulæ*, vbi ſic ſcribitur poſt præfata verba: *Et nullus fratrum populo penitus audeat prædicare, niſi à Generali miniſtro huius fraternitatis fuerit examinatus, & approbatus, & ab eo prædicationis ſibi officium fuerit conceſſum.*

AB his non multum differt Decretum Concilij 67
Trident. *ſeſſ.* 5. *cap.* 2. præterquam quòd expreſſam Epiſcopi licentiam poſtulet; ſic enim habet: *Regulares cuiuſcumque ordinis, niſi à ſuis ſuperioribus, de vita, moribus, & ſcientia examinati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Eccleſiis ſuorum Ordinum prædicare non poſſint; cum qua licentia perſonaliter ſe coram Epiſcopis præſentare, & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant; In Eccleſiis verò, quæ ſuorum ordinum non ſunt, vltrà licentiam ſuorum ſuperiorum, etiam Epiſcopi licentiam habere teneantur, ſine qua in ipſis Eccleſiis non ſuorum ordinum, nullo modo prædicare poſſint; ipſam autem licentiam gratis Epiſcopi concedant*: Cuius decreti cùm conſuetudo, quæ diu increbruerit, ſit optima interpres, ei in ſingulis Diœceſibus ſtandum eſt, ſolent enim multis in locis Reuerendiſſimi DD. Epiſcopi pro eo, quem
erga Regulares habent, affectu, ſuas vices ipſorum 68
Prælatis in hoc demandare; alibi pro præcipuis anni temporibus perſonalis præſentatio iuxta tenorem concilij requiritur, vt quando quis tempore Aduentus, vel Quadrageſimæ prædicaturus eſt; cum enim in fauorem Epiſcoporum Concilium ita ordinauerit, poſſunt ipſi, prout prudenter iudicauerint, totam rem zelo, & diſcretioni Prælatorum regularium commendatam relinquere; vt à multis fieri ſolitum eſt; aliàs verò Concilio ad litteram ſtandum eſt, vbi id ſolitò obſeruatur.

VBI verò Epiſcopi licentia ſemel habetur, ſi 69
contradixerint Parochi, monet S.Bonauentura ad *dictum cap.* 9. malitiæ potius cedendum, quàm ſcandalum cauſandum; Si tamen ex ceſſatione grauius malum timeatur, vt quod Parochus ſe opponat, vt ipſe hæreſim, vel zizania ſeminet; tunc vtendum eſt Authoritate Epiſcopali, vt maius malum auertatur; & etiam minus, quod poſſit eſſe nonnullorum ſcandalum, quantum fieri poſſit, prudenter præcauendum eſt.

Digitized by Google

70 Qvod ſi quis regularis irrequiſita Epiſcopi benedictione, vel ipſo contradicente concionetur, vltrà, quod peccat in ſuam regulam, ſi ſit Minor, poteſt vlterius puniri ab ipſo Epiſcopo iuxta Conſtitutionem Gregorij XV. latam in Bulla *Inſcrutabili* 9. Febr. 1622. cuius tenor ſic habetur: *ac Demum habeat Epiſcopus authoritatem coercendi, ac puniendi quoſcumque exemptos tam ſæculares, quam Regulares, qui in alienis Eccleſiis, quæ ſuorum ordinum non ſunt, abſque Epiſcopi licentia; in ſuis Eccleſiis, aut ſuorum ordinum, non petita illius benedictione, aut ipſo contradicente prædicare præſumpſerint, &c.* ità refert etiam Bonagratia V. *prædicatores*, num. 374.

71 Qvantvm ad Authoritatem proprij Prælati, quam fratres Minores præuio examine tenentur habere, priùſquam prædicent; licèt Regula eam iuxta litteram à ſolo miniſtro generali dandam ſpecificet; cum tamen id cautum ſit, vt periculis obuietur, nihil regulæ temeratur, dum aliis examinandi, & approbandi licentia conceditur; vti enim Epiſcopi ordinandos per alios curant examinari, & Vniuerſitatum præſides alios deputare ſolent ad examinandos eos, quibus Doctoratus infulas ſunt donaturi; ita per alios poteſt Generalis miniſter examinare, & approbare, quos ad prædicationis officium electurus ſit, licet regula habeat: *Niſi à miniſtro generali huius fraternitatis fuerit examinatus.* Ipſe tamen authoritatem
72 præſtare tenetur. Ità D. Bonauentura *loco cit.* quod ſi de ſufficientia illius, qui ad prædicatoris gradum promouendus eſt, nullatenus dubitetur; non eſt præuium examen neceſſarium; ſed ſufficit, vt eius ſufficientiæ ratio Generali innoteſcat, ipſeque litteras concionatorias mittere poſſit; ita S. Doctor cit.

Hæc de conceſſione Authoritatis dicta ſufficiant: Verum de eius ablatione, ſeu ſuſpenſione quædam notanda ſunt.

73 Primo Concilium Lateranenſe ſub Leone X. ſuſpendit prædicantes falſa, & incerta miracula; vti & prophetias, in ſacra ſcriptura leuiter fundatas, ſeu à ſede Apoſtolica nequaquam approbatas; niſi locorum Ordinarij tribus, aut quatuor viris eruditioribus ad earum examen deputatis, id permiſerint, dum præfatam ſedem conſulendi opportunitatem non habuerint.

Secvndo Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 5. *cap.* 2. *de reform.* poſt D. Bonauenturam expoſit. *in Pſalt.* ad ea verba Pſalm. 49. *Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras, &c.* tres caſus aſſignat, in quibus prædicatio prohibetur, & ſuſpenſio etiam Regularium ab Epiſcopo, tanquam ſedis Apoſtolicæ legato, poteſt inferri; non tamen ipſo facto incurritur.

74 Primvs caſus eſt, ſi prædicentur propoſitiones erroneæ; quid autem per propoſitionem erroneam Doctores intelligant, dixi hoc Tomo ſuprà, vbi de hæreſi.

Secvndvs caſus eſt, ſi prædicentur propoſitiones ſcandaloſæ, ad quas reducit S. Doctor *loco cit.* crimen notorium ipſius prædicantis; hoc enim ſcandalum non modicum ſolet parturire, turpe enim eſt, ſi vox vitam remordeat, & ſit vox quidem Iacob, manus autem eſau, vt ait hic S. Doctor *ex* 27. *Geneſ.*

Tertivs caſus eſt, ſi propoſitiones, quæ prædicantur, ſint hæreticæ.

75 His accedunt prohibitiones factæ ab Alexandro VII. 3. *Decemb.* 1661. in Bulla, quæ incipit: *Sollicitudo omnium*, vbi renouantur varia circa idem ſtatuta Pauli V. Sixti IV. & Pij V. vt nullus in concione ad populum, aliiſvè actis publicis, propugnet opinionem D. Thomæ de Beatiſſimæ Virginis conceptione, eam immaculatam non aſſerendo; prohibentur etiam alij quicumque prædicare opinionem D. Thomæ peccaminoſam, vel hæreticam eſſe, vide Bonagratiam *cit. num.* 380.

Qvantvm ad ſufficientiam, ad prædicatoris 76
officium requiſitam, eam ex parte animæ ponit S. Doctor in ſolida ſcientia, & munda conſcientia, ita habet expoſitione, in Pſalm. 118. ad ea verba: *appropinquet deprecatio mea.*

Vt mundam acquirat conſcientiam, debet propriæ ſaluti priùs vacare, quàm alienæ ædificationi, exemplo Eliæ, qui priùs abiit in deſertum, & peruenit ad montem Dei in Oreb, vbi edoctus eſt, vt ait S. Doctor, *ad* 2. *Lucæ*; poſtea verò miſſus eſt ad vngendos Reges, & Prophetas, 3. *reg.* 19. ſic ipſe Chriſtus priùs cæpit facere, poſtea docere.

Circa verò ſcientiæ acquiſitionem, notat S. 77
Bonauentura *ad cap.* 8. *ſap.* propè finem, octa prædicatori valdè eſſe vtilia; cognitionem ſcilicet ſapientiæ per inueſtigationem: commemorationem, per frequentationem: declarationem, per amorem: Operationem, per impletionem; concertationem per diſputationem, communicationem, per collationem; circuitionem, per interrogationem; aſſumptionem denique, per incorporationem. Inueſtigando quippe cognoſcimus: frequentando, memoriæ ideas rerum mandamus: amando, quæ diſcimus, de his delectamur; operando, ea implemus; diſputando, difficultates nobis, aliiſque ſoluimus; conferendo, aliis, quæ nouimus, communicamus; interrogando, in id ipſum per diſcurſus circuitum redimus, alioſque de veritate magis conuincimus; tandem ſcientiam geſtu, & voce quodammodo incorporatam aſſumimus, & ſic eam aliis facilius ſuademus.

Svfficientiam Prædicatoris ex parte cor- 78
poris deſcribit S. Doctor, *Apologet. quæſt.* 4. Primò enim debet eſſe ætatis competentis, ne nimis puer puerilia tractare videatur; quæ conditio non tam ex annorum ſerie, quàm ex honeſta vultus grauitate, & virili compoſitione habenda eſt. Secundò debet carere omni notabili corporis, & capitis deformitate, qui enim ſunt nimis breues, craſſi, vel Gibboſi, ad ſuadendum non ſunt apti, ſed facile contemptui habentur; Tertiò, vires corporis eò magis ſunt ad hoc munus neceſſariæ, quòd fortiter, & viriliter eſt peragendum. Quartò, competens facundia præcipuam prædicationi gratiam conciliat, ad quam ſunt plura ex parte vocis, & geſtus neceſſaria, quæ apud Rethores ex profeſſo tractantur.

Has tam Corporis, & animæ, quàm ſcientiæ, & 79
conſcientiæ conditiones quicumque in ſe recognoſcit, reſtat, vt ad populi vtilitatem eructet Dei Verbum tripliciter, vt cum D. Bonauentura loquar in ea verba Pſalmi 118. *in labiis meis pronunciauit, &c.* Scilicet ſapienter, eloquenter, & confidenter: Sapienter, vt doceat; eloquenter, vt placeat; confidenter, vt moueat: inſipidè enim, confuſè, & timidè prædicans, nec docet, nec placet, nec mouet.

Deinde Monet S. Doctor, *in cap.* 6. *Lucæ*, vt Prædicator vtilia doceat, non ſubtilia; vt ſit etiam immunis ab oſtentatione in ſigno, ab ambitione in animo; ab adulatione in verbo, & à perſonarum acceptione in facto.

In ea autem verba ad idem cap. 6. *Docebat autem* 80
turbas, formam Apoſtolicæ prædicationis exhibet Seraphicus, dum docet, quòd bonus Prædicator nunc debeat ſtare, nunc ſedere; modò videre, mox aſcendere; quæ non ſolùm corporaliter, ſed potiori titulo ſpiritualiter ſunt accipienda; vt ſcilicet ſtet, rectè intendendo; aliquando ſedeat, quietè contemplando; videat

Digitized by Google

videat benè diſcernendo ; & aſcendat perfectè agendo ; quæ omnia concludit S. Doctor illo Ierem.6. *ſtate ſuper vias*, ecce rectitudo intentionis, *& videte, & interrogate, quæ ſit via bona*, en ſollicitudo diſcretionis. *Et ambulate in ea*, per actionis ſcilicet exercitium, *& inuenietis refrigerium animabus veſtris*, nempè per otium contemplationis.

De tali bono Prædicatore multa è Sanctis Patribus contexit S. Doctor, *lib.1. Phar. cap.14.*

81 Gregorivs, *lib.6. Moral. cap.* 17. ſic verum Chriſti præconem deſcribit : *Ille apud Deum magis in amore eius eſt, qui ad eius amorem plurimos trahit: Humani generis Redemptor per diem miracula in vrbibus exhibebat ; & ad orationis ſtudium in nocte pernoctabat ; vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore ſpeculationis funditus deſerant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate penitus contemnant, ſed quieti contemplantes ſorbeant, quod quieti erga proximos loquentes fundant.*

82 Hieronymvs, lib. 1. in lament. cap.1. tom.4. *Ille eſt Doctor Eccleſiaſticus, qui lacrymas, non riſum mouet, qui corripit peccatores, qui nullum beatum, nullum dicit eſſe fœlicem.*

D. Avgvstinvs de doctrina Chriſtiana, lib. 4. cap. 17. *qui dicendo nititur perſuadere, quod bonum eſt, nihil horum trium ſpernit, vt ſcilicet doceat, vt delectet, & flectat, orat, atque agat, vt intelligenter, libenter, obedienter audiatur.*

Ambrosivs, lib. 2. de Virg. initio tom.4. *Debet is, qui docet, ſuprà eum, qui docetur excellere.*

Isidorvs de ſummo bono, lib. 3. cap.36. ſent.5. *Priùs debet iuſtus prædicator benè agere, vt conſequenter poſſit benè docere.*

83 Bernardvs ſuper Cantica, ſerm.16. *Funiculus triplex, qui difficile rumpitur ad extrahendas animas de carcere diaboli, & trahendas poſt ſe ad Celeſtia Regna, ſi rectè ſentias, ſi dignè proloquaris, & ſi viuendo confirmes.*

Seneca *epiſt.* 52. egregiè partes veri prædicatoris ſic depromit : *Eligamus non eos, qui verba magna celeritate præcipitant, ſed eos, qui vita docent ; qui cum dixerint quid faciendum ſit, probant hoc ipſum faciendo quod docent*, & poſt quædam verba : *Eum elige Doctorem, quem magis admireris, cum videris, quàm cùm audieris.*

84 Nec mirum, Viros doctrinâ, & ſanctitate præclaros eò hoc prædicandi munus euexiſſe, vt illud omni laude celebrent, & in eo quicquid ſit ad vitæ humanæ præſtantiam requiſitum, dulcem ſcilicet ſimphoniam oris, & operis, exquiſitiſſimè poſtulent: Hinc ipſe Chriſtus, ipſi Apoſtoli, & qui illuſtriores in vtroque teſtamento leguntur ſancti, ad prædicandum ſunt deputati ; & verè vir cœlicus eſt, qui cœlum aliis annuncians, illud in ſe quodammodo exprimit ; vnde Seraphicus Doctor, in ea verba Pſal.17. *inclinauit Cœlos, & deſcendit*, Prædicatores nubibus comparat, quia nimirum cœlis iugiter adhærentes, tonare debent minis, coruſcare miraculis, & pluere doctrinis.

E contrà autem cùm turpiſſimum ſit, Prædicatorem Chriſti aliud ore, aliud opere ſignificare, D. Bonauent è dicto, *lib. Pharetra, cap.*15. acutiſſimas patrum ſententias in talem, tamquam electas vibrat ſagitas.

85 Gregorivs ſuper Ezechiel, *hom.*18. de tali Prædicatore ſic ſcribit : *Turpe eſt nimis ibi nos negligendo cadere, vnde prædicando conati ſumus alios leuare*, & ſuper, lib.4. Reg. ind. 12. cap. 76. *quod per linguam prædicamus, per exempla deſtruimus : dum iniqua docemus operibus, & ſola vota, ea quæ ſunt iuſta prætendimus. Oſſa ieiuniis atterimus, & mente turgemus: corpus deſpectis veſtibus tegimus, & elatione cordis Purpuram ſuperamus ; iacemus in cinere, & excelſa ſuſcipimus, Doctores humilitatis, duces ſuperbiæ.*

Hieronymvs epiſtola 2. ad Nepot. *Delicatus eſt magiſter, qui pleno ventre de ieiuniis diſputat: Accuſare auaritiam poteſt & latro ; Sacerdotis Chriſti os cum mente concordet.*

Isidorvs lib.2. de ſummo bono, cap.2.ſent. 86
10. *Ad maioris culpæ cumulum pertinet ſcire quemquam, quod ſequi oporteat, & ſequi nolle, quod ſciat*, & lib.3. cap.37. ſent.1. *qui non viuit, ſicut docet, ipſum, quam prædicat veritatem, Contemptibilem facit.*

Chrisostomvs de compunctione cordis, lib.1. in fine : *Docere, & non facere non ſolum nihil lucri, ſed etiam damni plurimum confert : Grandis enim condemnatio eſt componenti quidem ſermonem ſuum; vitam verò ſuam, atque operam negligenti.*

Avgvstinvs apud Seraphicum, *ibi*, fortiùs in huiuſmodi Prædicatores inuehitur. *Exaudi te ipſum duriſſime, immaniſſime, ſurdiſſime Doctor ; quid mihi lingua aurea, & cor ferreum.*

Bernardvs ſerm. de conuerſ. ad clericos, 87
cap.31. in ea verba : *Beati pacifici*, ſic proloquitur: *Conſiderate diligenter, non pacidicos, ſed pacificos commendari, ſunt enim qui dicunt, & non faciunt : ſanè quemadmodum non auditores legis iuſti ſunt, ſed factores ; ſic non annunciatores pacis, ſed actores beatificantur.*

Seneca tandem in epiſt. ſic apud S.Doctorem concludit : *hoc turpiſſimum eſt, quod nobis obiici ſolet, verba nos fari, non opera tractari.*

Hæc S. Doctor, *dicto, cap.*16. è patrum ſcriptis deſcripſit, cap. verò ſequenti eximias profert ſententias ex iiſdem patribus contra vſurpantes Prædicationem ; quæ in iam dicta ferè quadrant : ipſum vide.

Qvantvm ad modum, & materiam prædicabi- 88
lem, eam breuiter deſignat S. P. Franciſcus, dicto, *cap.9. Regulæ*, monendo his verbis, *vt in prædicatione, quam faciunt, ſint caſta, & examinata eorum eloquia ad vtilitatem, & ædificationem populi, annunciando eis vitia, & virtutes, pœnam, & gloriam cum breuitate ſermonis.*

Qvibvs conſonat Concilium Tridentinum, 89
loco ſuprà *citato* ; hortando diuini verbi præcones ſimilibus verbis : *Prædicatores fideles pro ſua capacitate paſcant ſalutaribus verbis dicendo, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, annunciando eis cum breuitate, & facilitate ſermonis, vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas ſectari oporteat, vt pœnam æternam euadere, & cœleſtem gloriam conſequi valeant.* Quantùm denique ad correptionem, ſeu ſpecialem, ſeu generalem, quam quiſque inter prædicandum adhibere tenetur, vt efficaciùs peccatores cogat ad reſipiſcentiam ; præclare eam explicat S. Doctor, in Apologet. *cap.2.* quod caput ad verbum ferè tranſcripſit Bonagratia, Verb. *Prædicator*, ſuprà cit. indicans, ibi eximiam prædicatoribus doctrinam exhiberi.

Postqvam igitur Sanctus Doctor differentiam 90
inter Iudicem, & Prædicatorem ſcitè ſtatueret, huius officium in corripiendis peccatoribus ſic proſequitur : *Doctor, ſeu Prædicator, qui diuerſi generis auditores debet inſtruere, vt virtutes magis reddat commendabiles, neceſſarias ad ſalutem, vitia his appoſita, quàm ſint nociua, & deteſtabilia oſtendit. Et quibuſdam generibus hominum quædam vitia ſunt magis vſitata, vt Mercatoribus fraus, & mendacia ; Militibus rapina, & incendia ; & ità de aliis neceſſe eſt, quod propter generalem inſtructionem, quod licèt genus hominum ſpecialiter arguat, & moneat ſibi ſpecialiùs inſidiantia vitia cauere, ſicut Medicus Ægros diuerſis infirmitatibus laborantes*

Digitized by Google

91 *docet à ſibi magis noxiis cibis, & aliis abſtinere. Nihil enim prodeſſet infirmis, ſi diceret: Caute ab omnibus cibis nociuis generaliter, niſi ſpecificaret in qualibet paſſione, quid illis ſpecialiùs noxium eſſet, aut proficuum ſanitati. Quod autem dicitur, quod Prædicator debeat in genere omnes arguere peccantes, & non deſcendere ad ſpecies, hoc eſt intelligendum de notabili ſpecificatione perſonarum, non vitiorum, vel ſtatuum, vel officiorum, quæ non poſſunt propriè deſcribi ſine expreſſione officii, vel ſtatus illorum, qui in hoc ſpecialiter offendere conſueuerunt. Poteſt enim ſic congruè generaliter dici: Vos Artifices peccatis frequenter in hoc; & vos Milites in hoc; & vos Religioſi in iſto; vos Clerici in illo; & ſic de aliis, ſi ſunt ibi plures de quolibet genere illorum, ad quos loquitur, ſiue nullus, vt quiſque ſibi conſcius talis peccati compungatur, & in ſe confundatur, & nullus ſpecialiter notabilis de hoc reddatur, quem facti euidentia aliàs non facit notabilem, vel qui ſeipſum non prodit eſſe reum, ſibi abſcribendo ſpecialiter cum murmure, quod generaliter dictum conſtat, iuxta illud Poëtæ.* Conſcius ipſe ſibi,
92 de ſe putat omnia dici. *Correctioni enim, & ædificationi tantùm debet intendere Doctor fidelis, non confuſioni, vel infamationi alicuius præſentis, vel abſentis. Vbicunque ergo præſumitur, quod aliquis ſpecialiter de peccato priùs incognito aliis ex prædicatione reddatur notabilis, vnde poteſt oriri grauamen, vel ſcandalum, melius eſt tacere, & alia ædificatoria magis loqui: Qui verò facere conſueuit contrarium, aut contentioſum, aut inuidum, aut imprudentem ſe demonſtrat, aut vanegloriæ cupidum, qui cùm aliundè non eſſet acceptus apud homines, ex aliorum infamia gloriam ſibi quærit: quem confundendo exaſperas, hunc tardius ædificas, & rancoris aculeo vulneras.*

QVÆSTIO V.

De præcipuo Actu vitæ Contemplatiuæ, & quomodo hic actus à Cogitatione, Meditatione, Speculatione, & Intuitiua viſione differat.

D. Bonauent. de 7. itinerib. diſt. 1. 2. & 3. Itin. 3.

93 VITA Contemplatiua in ſua latitudine dicit totius hominis occupationem, legendo, loquendo, cognoſcendo, cogitando, conſiderando, meditando, & ſpeculando; quatenus omnes hi actus ad Contemplationem terminant. Contemplatio itaque eſt præcipuus actus huius vitæ, ad quam proximè accedit, & inſeruit meditatio, vt poſt D. Bonauenturam hîc aduertit Suarez, *lib. 2. de orat. mentali, cap. 9.* Nam cùm diuinam aliquam veritatem inveſtigandam ſuſcipimus, primò de ea loquimur, legimus, vel inquirimus: deinde eam cogitamus, conſideramus, ac diutius meditamur; tandem veritas diu meditata, dum ſubito ſpectaculo ſe exhibet, meditatio in Contemplationem tranſit, quam magna animi auiditate ſuſcipimus, magna iucunditate eam admiramur; multaque ei admiratione adhæremus; ita Seraphicus Doctor, hîc, poſt Richardum, *lib. 1. de Arca Myſt. cap. 4.*

94 TRES igitur paſſus præcipui hîc notantur, per quos ad Contemplationem aſcenditur; ignotæ ſcilicet veritatis quæſitio, quæſitæ inuentio, & inuentæ intuitio; Hæc vltima cum attingitur, apprehenditur ſtatus contemplationis potiſſimus, ſi velimus Theologicè loqui; nam Philoſophicè pro omni actu intellectûs contemplatio ſumitur, quo ſenſu ait Ariſtot. 2. Metaph. textu 3. *finem contemplationis eſſe veritatem*, & Cicero. *libro 4. de finib.* ait, contemplationem eſſe conſiderationem, ac meditationem rerum occultiorum; ita etiam habet, *lib. 1. academic. qq.*

IN priori ſenſu definitur Contemplatio à S. Doctore hîc, diſt. 1. *Eſt actus intellectus non impediti, gratia ſanati, in æterna ſpectacula directi, cum admiratione ſuſpenſi*, vel ſecundum Richardum apud Seraphicum ibidem: *Contemplatio eſt libera mentis perſpicacia, in ſapientiæ ſpectacula, cum admiratione ſuſpenſa.* 95

IN qua definitione quatuor contemplatiuis ſummoperè commendat Seraphicus Doctor.

PRIMVM eſt Spiritûs libertas, vt à nullo terreno obſtaculo præpediatur, ſed ſpontaneo quodam motu, & nutu per æternas veritates liberiùs, & libentiùs valeat circumferri; eaſque ad ſaturitatem, quantum fieri poteſt, contempletur: Hinc debet mens rerum temporalium cura, & ſollicitudine exonerari, multoquè magis peccatorum funibus non circumplecti.

SECVNDVM eſt oculus peſpicax, diuinæ irradiationis capax; vnde è Richardo diſtinguit S. Doctor triplicem oculum; Primus eſt carnis, quo videt homo ea, quæ ſunt extra ſe; Secundus eſt rationis; quo videt ea, quæ ſunt intra ſe: Tertius eſt oculus contemplationis, quo videt ſupra ſe: Hic oculus eſt velut ſcintilla quædam Diuinæ cognitionis, & imaginis, reſidens in apice animæ; ad quam mens benè expurgata iugiter intendens, inde mira iucunditate, ſerenitate, & ſecuritate æternas delitias quodammodo anticipat, & præguſtat: de hoc oculo ait ſponſus in Cantic. *cap. 4. vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum*, vt notat D. Bonauentura, hîc. 96

TERTIVM eſt, vt dictus oculus ſit in ſapientiæ ſpectacula directus: vnde infert S. Doctor, contemplationem non eſſe præcisè actum intellectûs, ſed dicere inſuper voluntatis actum. Sapientia enim eſt cognitio veri, excitantis voluntatem ad ſaporoſam dilectionem, & experimētalem ſuauitatis ſupernæ guſtum: Hinc illa ſpectacula ſapientiæ, in definitione poſita, ſunt cognitio veri, & guſtatio boni, vnde notat Suarez, *dicto cap. 9.* D. Bonauenturam ponere ſummam contemplationem in voluntate; quod ſi id intelligit in ſola voluntate eam conſiſtere, eſt abſque fundamento; Nam S. Doctor vbique coniungit intellectualem inſpectionem, & ſaporoſam dilectionem: & hic concludit ſic: *Actus igitur contemplationis duo includit, ſcilicet cognitionem, & ſaporoſam dilectionem.* 97

VERVM ſi Suarez vult, ſummam contemplationem eſſe in voluntate, è mente S. Doctoris, non præcisè, ſed præcipuè, id eſt, habere ortum, & augmentum ex amore, voluntatis actu; non eſt contra Seraphicum; qui ad præfata verba ſubdit: *& dilectio adiuuat cognitionem.* Paulò verò ſuperiùs ex Linconienſi refert, quod ſapientia oritur ex amore, quæ prorumpit in lumen cognitionis, & ſaporem guſtationis, ſicut ex calore prorumpit lux, & flamma. 98

QVARTVM, quod ad contemplationem requirit S. Doctor ex dicta definitione, eſt mentalis ſuſpenſio cum admiratione; & hæc contemplationi adeò intrinſeca eſt, vt D. Auguſtinus *lib. de ſpiritu, & anima, cap. 32.* non dubitauerit contemplationem per eam admirationem definire, dicens: *Contemplatio eſt perſpicua veritatis iucunda admiratio.* Nam vt benè ait Richardus apud Seraphicum loco citato. *Ex nouitate rei, quæ eſt ſupra noſtram ſpem, & noſtram æſtimationem oritur admiratio, ex admiratione autem accreſcit attentio, ex attentione cognitio, & ex his mentis ſuſpenſio.* Vnde ſicut apud Philoſophos duo ſunt principia ſcientiæ; admiratio, & experientia; ita apud Theologum contemplantem admiratio excitat ad attentiorem ſpeculationem, ex parte intellectûs; ex parte autem voluntatis experientia, 99

experientia ſuauitatis mouet intellectum ad altiorem intuitionem veritatis;& tunc vtraque potentia ſuſpenditur, iuxta dictum Iob. *Suſpendium elegit anima mea.*

110 Totvs hic contemplationis progreſſus per modum Autoræ optimè explicatur à Seraphico ex Richardo, *lib.5. de Arca myſtica, cap.9.* Autora enim in primis quodam lucis diluculo; quippe terræ vicina, ſubſulget; vti viri adhuc teneri quoddam gratiæ diluculum primò percipiunt. Deinde paulo altiùs ſe autora eleuans fulgidior, ac luteo ſuffuſa colore emicat, quippe non ſatis adhuc à luto, ſeu terræ limo ſegregata; Verùm quò magis aſcendit, eò fuſius ſe dilatans, eòque fulgentiùs ſplendeſcens à terrâ elongatur, donec tandem altum cœli occupans in meridianum tranſit fulgorem, & in ſummo lucis apice, ſeu Solſtitio ſuſpenditur; dicit itaque ibi Richardus: *Humana intelligentia diuino lumine irradiata intelligibilium contemplatione ſuſpenditur, dum in eorum admiratione ad modum auroræ diſtenditur, quando ſemper ad altiora, vel admirabiliora ducitur, tantò ampliùs, tantoque copioſius ad modum Auroræ dilatatur: Vndè quanto ab infimis fit remotior, tanto ſemetipſa purior, & ad ſublimia ſubtilior inuenitur, &c.*

101 Qvoad differentiam huius præſtantiſſimi actus à cogitatione, meditatione, aliiſque actibus, cum vel præcedentibus, vel ſubſequentibus; Notandum eſt, cogitationem eſſe principium huius exercitij, & habere ortum ab imaginatione, ac proxime tranſire, & terminare in meditationem: Nam cùm primò rem aliquam à ſenſu externo ad internum tranſmittimus, vel eam in ipſa phantaſia dudum repoſitam ſuſcitamus, ſolet intellectus agens huiuſce rei ſpiritualiorem ideam ſibi cudere; hæc verò idea,cùm ſit adhuc indeterminata, & per intellectum huc illucque vagans, poteſt dici Cogitatio, quam ideò Richardus definit loco citato, cap.3. & 4. *Animi reſpectum ad euagationem pronum*, vnde eò minus rationi ſubiicitur, quò magis ex imaginatione oritur, quæ ſuæ materialitatis nonnihil ei communicat; vndè lento pede, per deuia quæquæ ſine reſpectu perueniionis ad ſuum finem vagatur; vt ait Richardus dicto *cap.3.* E contra verò contemplatio libero pede,quocumque eam fert impetus, mira agilitate circumfertur; & hæc eſt præcipua differentia horum actuum, in qua includitur, quod vnus actus tenet locum principij; alter verò medij.

102 Qvando autem vel vna, vel multiplex cogitatio animo ingruit; neceſſe eſt, vt ratio mox eam ſiſtat, & vigilanter applicet intento fini, & ſic eam in meditationem faciat tranſire; alias cogitationes inter ſe tumultuabuntur, & mentem diſtrahent,quod egregiè explicat D. Gregorius, *lib.1. Moral.* apud Seraphicum, *hic,diſt.3.* vbi ſic habet: *Cogitationes ad modum ancillarum rationi ſubiiciuntur, quia ſi à domo mentis ad momentum Ratio diſcedat, quaſi abſente domina, cogitationum ſe clamor,velut garrula ancillarum turba, multiplicat; vt autem ratio ad mentem redierit, mox ſe confuſio tumultuoſa compeſcit, & quaſi ancillæ ad iniunctum opus tacitè ſe reprimunt.*

103 Cogitatio verò, ſic formata à ratione, meditationis nomen, & naturam ſubit; vnde hæc naſcitur è ratione, ſicut illa ex imaginatione; & eſt rei cogitatæ attenta, & continuata conſideratio; quæ tandem in contemplationem migrat; vt ſuperiùs dictum eſt. Hinc notat S. Doctor è Richardo, *cit. cap.3.* tria eſſe in anima, quæ ad contemplationem diuerſimodè faciunt: Hæc ſunt Imaginatio, Ratio, & Intelligentia: prima tenet infimam animæ ſedem, ſecunda mediam, & tertiam ſupremam, Deo immediatè ſuppoſitam: vnde ſicut Deus ſimpliciſſimo actu omnia ſimul intuetur, ita ille actus, quo ad ipſum magis acceditur, clariùs,& ſimpliciùs comprehendit obiecta aliorum actuum, ſibi inferiorum: hinc contemplatio, intelligentiæ actus, imaginationis, & rationis obiecta clarius comprehendit,quàm à propriis potentiis comprehendi queant;quippe mentis ſinum in immenſum expandens, etiam animi aciem ſimul ad penetrandum exacuit; vt habet S. Doctor, *loco citato*, è Richardo, dicto, cap.3. *per intelligentiam ſiquidem ſinus mentis in immenſum expanditur, & contemplantis animi acies acuitur, vt capax ſit ad multa comprehendenda, & perſpicax ad ſubtilia penetranda.* 104

Qvod vt intelligas,aduerte viſionem mentalem, vti & corporalem,eſſe(quantum concipere licet)ad inſtar piramidis, ſe ab vna parte dilatantis, dum ab altera cuſpidem formar; ita vt qua proportione penetrat occultiora obiecta, pari latitudine plura aſcendendo comprehendit; quòd intelligit Richardus,*loco citato*, dum ait apud Seraphicum dicta,diſt. 3. *Vide quàm latè contemplationis radius ſe expandat, qui omnia illuſtrat, & quodammodo Contemplatio ſub vno viſionis radio ad innumera ſe extendit.* 105

Specvlatio cum Contemplatione non rarò confunditur, quia vtraque eſt intelligentiæ; differunt tamen, vt docet Sanctus Doctor, *loco citato*, & cum ipſo Suarez, *cit. num. 5.* Nam ſpeculatio, vt ait D. Auguſtinus, *lib. 15. de Trinit.cap.3.* dicitur cùm res non in ſe, ſed in ſui ſpeculo, ſeu ænigmate videtur: contemplatio autem fit, quando veritas ſine aliquo inuolucro, vmbrarumuè velamine in ſui puritate videtur, vt ait Richardus apud S. Doctorem,*loco citato.*

Dicitvr itaque Speculatio, non à ſpecula, vt notat Suarez; *loco citato*, quia creaturæ in hoc mundo ſunt ſpecula, in quibus, & per quæ æternas veritates ſpeculamur, vnde D. Paulus, *1. Cor..3.* dicit: *in hac vita nos gloriam Domini ſpeculari.* 106

Hæc tamen Creaturarum ſpecula,licèt ænigmata dicantur, non tantam habent opacitatem, quin multa luce obſulgeant, eamque ſpeculantium oculis affundant,& attemperent:De his ſpeculis præclarè agit Linconienſis apud S. Doctorem, *loco citato*, dicens, quod poſtquam in mente recipiuntur, diuinis,& velut ſolaribus radiis, in ea incidentibus è fonte luminis, adeo fiunt plura,clara, & plana; vt contemperata contemplantis oculis, in ea veritatem lucidè videat, & iuxta hanc partem eſt vera contemplatio: At eâ parte, qua dicta ſpecula lumen in ſe incidens in illos refundunt, qui illius ſunt capaces, & veritas ſic videtur cum minori claritate, eſt potius ſpeculatio: Hoc exemplificat per ſpeculum materiale, quod lumen præfulgentis ſolis adeò temperat, vt debilior oculus, qui in ipſum ſolem aſpicere nequit, illud ſibi proportionatum in ſpeculo videat. 107

Tandem ſicut in meditationem tranſit cogitatio,& meditatio aliquando in ſpeculationem,aliquandò & perfectiùs in contemplationem, ſic contemplatio tranſit in apertam viſionem, patriæ reſeruatam; vnde inter hanc, & illam differentia eſt; quod viſio ſit non ſolùm ſimplex, ſed aperta & clara rei intuitio, prout in ſe eſt: At contemplatio eſt ſimplex rei intelligentia, quantum fieri poteſt pro cuiuſque capacitate in hac vita. 108

Vnde concludit Seraphicus, dictos omnes actus differre ſecundùm clariorem, vel minus clarum Dei aſpectum; & ſicut inter illos cogitatio tenet infimum locum, ita pro hac vita contemplatio tenet ſedem ſupremam; ſuperat tamen eam viſio in patria, pro vt dictum eſt: Hæc confirmat S. Doctor, è Gregorio, *lib.6. Moral. cap. vlt.* vbi ait: *Actiua vita opera cum corpore tranſeunt; Contemplatiua autem vita gaudia melius ex fine conualeſcunt.*

Qvæstio

Digitized by Google

QVÆSTIO VI.

Vtrum Contemplatio habeat aliquos ſuæ perfectionis gradus, quot, & quos.

D. Bonau. vbi ſuprà de 7. Itin. diſt. 4. art. 1.

109 SVPPOSVIMVS ſupra aliquos vitæ contemplatiuæ actus, per quos paulatim aſcenditur ad potiſſimum huius vitæ Donum, quod in ipſo actu contemplationis, pro vt ab aliis diſtinguitur, conſiſtit.

110 GRADVS autem Contemplationis ſunt quidam in eodem actu progreſſus, & profectus intellectualis cogitationis, & ſaporoſæ dilectionis, quibus Deus in ratione Veri, & Boni apprehenditur. Ita S. Doctor, *loco citato.*

DIFFICVLTAS autem eſt, an dentur talia incrementa contemplationis, quibus mens gradatim ad altum, ſeu apicem perfectæ contemplationis perueniat, & videtur ex iam dictis quòd non: quia contemplationem ſupra conſiderauimus, vt actum ſimplicem intelligentiæ ſimul omnia clarè intuentis, quantum pro huius vitæ conditione fieri poteſt.

111 ASSERO tamen cum Seraphico Doctore hîc, dari nonnullos contemplationis gradus inter ſe diſtinctos, & coadiuuantes intellectum, & affectum ad perfectè Deum contemplandum.

PROBATVR à S. Doctore authoritate, D. Gregorij, *lib.* 22. *moral, cap.* 14. vbi ait: *Gradus vocantur incrementa virtutum, diſtinctè tradita à Sanctis*, & paulo infra horum neceſſitatem probat, dicens: *Nemo infimè deſerens, repente fit ſummus, quia ad obtinendum perfectionis meritum, oportet, vt mens quotidiè in altum, quaſi quibuſdam aſcenſionis gradibus perueniat.*

112 QVAMVIS autem hæc intelligi poſſint de comparatione virtutum inter ſe; cùm tamen illæ inter contemplandum melius, & ſecuriùs acquirantur; quo altius in contemplationem proficimus, eo vberius, & intenſius in virtutibus roboramur; vnde Virtutum gradus nituntur contemplationis profectui.

CONFIRMATVR à Seraphico ibidem, illo Pſal. 83. *ibunt de Virtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum in Sion.* vbi per reſpectum ad viſionem, quæ contemplationem perficit, & conſummat, deſcribit virtutum gradualem acquiſitionem.

113 PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. è Pſal. 47. *Deus in gradibus eius cognoſcetur, cum ſuſcipiet eam*, ſcilicet contemplationem, vt D. S. explicat iuxta LXX.

PROBATVR tertiò à S. Doctore, ex Hugone, hîc citato, qui loquens de gradibus contemplationis, ſic habet: *quanto magis creſcit aſcenſio, tanto magis creſcit cognitio, donec oculus intellectualis magis ac magis illuminetur, & confortetur, & affectus mentalis magis purificetur, & inflammetur, &c.*

114 HOC egregiè confirmat, & explicat Linconienſis apud Seraphicum, *loco citato*, vbi hoc exemplo ſic vtitur: *ſicut oculi Carnis infirmiores prius ſuſcipiunt lumen ſolis obſcurum, & magis coloribus ſuperfuſum; deinde magis confortati, ſuſcipiunt illud à coloratis, mediis coloribus, & poſtea viſu roborato, plus ſuſcipiunt illud ſuperfulgidum coloribus albis; deinde verò plus aucta ſanitate, ſuſcipiunt illud fulgentibus coloribus ſuperfuſum, vt ſpeculis; tandem oculis perfectè ſanatis, ſuſcipiunt ſolarem radium, non autem alicui ſuperfuſum, ſed in ſe purum, &c.* Poſteà proſequitur hoc exemplum ſic applicando: *ſic etiam oportet mentis oculum infirmiorem prius aſſuefieri ad conſpiciendum lumen ſolis intelligentiâ in groſſioribus, deinde in ſubtilioribus, donec tandem ex ipſa luminis datione multis multipliciter ſuperfuſâ, extendamur, & reſtituamur in ſimplicem ipſius radium.*

VBI Nota hîc agi de actu intelligentiæ, dum 115 ait: *Intelligentia in groſſioribus, &c.* vt excludat actus rationis, vel imaginationis, quales ſunt cogitatio, meditatio, &c. Nam poſtquam mediando à ratione res quæſita tranſit in intelligentiam, ſubfulget priùs aliquod lucis creſpuculum, quod creſcens eâ proportione, quâ acies intellectus confortatur, & ſubtiliatur, tandem in perfectum luceſcit diem.

NEC obſtat his, quod contemplatio habeat ſim- 116 plicē, & totalem intuitum ſimul, & ſemel horum omnium, quæ ipſius obtuitui ſubiiciuntur: Nam illa totalitas non eſt intenſiua, ſed extenſiua, plura vel pauciora ſimul comprehendens obiecta, licet clariùs, vel obſcuriùs pro ſuæ perfectionis gradu: ſi enim talis intuitio habuiſſet omnem ſuam intenſionem; ſequeretur Viſionem nihil addere contemplationi; quod falſum eſt, vt ex ſe patet.

QVOAD graduum qualitatem, & numerum; 117 diuerſimodè à Seraphico iuxta diuerſas patrum ſententias traduntur.

ET in primis Dionyſius, iuxta expoſitiones Linconienſis, Hugonis, & Vercellenſis, docet in mente Humana benè ordinata, vti & in Angelica, dari illuminationes medias, primas, & ſupremas; & vnamquamque harum ſubdiuidi in tres ordines: vt ſicut in Hierarchia angelica nouem ſunt ordines, ita totidem quoque ſint gradus Contemplationis in mente benè ordinata; Nam cùm hæc habeat ordinari ad tria, ad exteriora ſcilicet, inferiora, & ſuperiora; ad res exteras ordinatur comparatione quadam ad Angelos, Archangelos, & Principatus: illæ enim res ſimplicibus apprehenſionibus annunciantur abſque grandi ſpe commodi, vel incommodi; vti nunciorum proprium 118 eſt annunciare. Ad inferiora mens benè ordinatur iuxta tres ordines mediæ Hierarchiæ, Poteſtates, ſcilicet, Virtutes, & Dominationes; Hæc enim Hierarchia obtinet dominium, ad res, pro vt in ſe ſunt, conciliandas iuxta liberos voluntatis motus, iuxta virtutum naturalium & gratuitarum exigentiam, & denique iuxta authoritatiua liberi arbitrij imperia, vt loquitur hîc Seraphicus. DENIQVE humana intelligentia ordinatur ad ſuperiora, & ad hæc faciunt Throni, Cherubim, & Seraphim, qui ſunt Angeli ſupremæ mentis Hierarchiæ: Nam Throni ſunt velut ſubſellia, ſeu ſe- 119 dilia Dei, vt ex Hugone ait hic S. Doctor, vnde Deum in ſe aduenientem ſuſcipiunt; vti & mens, ad hunc contemplationis gradum, & ordinem euecta, diuinos ſuperaduentus, & immiſſiones deſuper ſuſcipit: Cherubim autem ſignat attractionem, & velut coambulationem intellectus, & affectus, verſus diuinam veritatem, & bonitatem, dum Intellectus attingens apicem totius ſuæ facultatis, tandem ſuperat affectum; & ſic in hoc ordine conſummatur; vnde Cherubim à ſcientia propter hunc intellectualem ſuperexceſſum denominantur. Seraphim verò è contrà ſuperaffectuoſis ſuſpiriis, & fulgidis feruoribus in Deum feruntur, affectu tenente apicem huius Ordinis, & longe ſuperante intellectum; dum Anima inter caſtiſſimos diuini ſui ſponſi amplexus exhauſta, tota in ipſum acceleratur, accenditur, & quodammodo tranſmutatur.

HVNC gradum cùm nacta fuerit mens contem- 120 platiua, benè cum ſponſa poterit exclamare: *Ordinauit in me Charitatem.* Nam hinc ordinatè in omnes inferiores animæ potentias, & actus tranſmittitur inundatio diuini luminis, & cuique ſua ſupernæ lucis portio diſtribuitur ad purgandum, illuminandum, & perficiendum; ſicut ab Ordine ſupremo Angelorum immediatè à Deo copioſum lumen ſuſcipitur; & in alios iuxta

Digitized by Google

iuxta cuiuſque capacitatem diffunditur. Vide Seraphicum, hæc longius pertractantem, ac pulchris patrum ſententiis illuſtrantem.

121 Aliter verò, & paulò demiſſiùs colligit S. Doctor *art.* 2. gradus Contemplationis è Richardo, *lib.* 1. *cap.*6. ità vt ab imaginatione exordiatur, in eaque primum gradum conſtituat, & hoc ſecundùm ordinem executionis; Nam vt ait idem Richard. *de Contempl.* lib.4. cap.5. *Nos debemus à nouiſſimis incipere, & ſcientiæ noſtræ promotionem paulatim ſubleuare, & per exteriorum notitiam ad inuiſibilium cognitionem aſcendere. Cùm enim exteriorum ſcientiam apprehenderis, & in eorum doctrina exercitatos ſenſus habueris, debes ad altiora aſcendere, & ſpiritualium creaturarum ſcientiam comparare*: Hæc Richardus apud Seraphicum, *loco citato*.

122 Primus itaque gradus iuxta hanc computationem eſt Imaginatio, non beſtialis illa, qua ſpecies confusè gerimus, & huc illucque abſque vtilitate vlla curſitamus, ruminando, & reuoluendo eà, quæ priùs vidimus; ſed eſt imaginatio quædam rationalis, obſequens intellectui,& ad eum ordinata, qua nihil inquirimus inueſtigatione mentali, ſed ea, quæ priùs vidimus, vel nunc videmus, iucundè, & cum quadam ipſius imaginationis ſuſpenſione admiramur, dum ea pulchra, venuſta, & multa ſuſpicimus, ità S.Doctor, *dicto art.* 2.

123 Secundus gradus eſt in imaginatione fundatus, ſed formatus à ratione, quæ rem ibi conceptam pro eius vtilitate, ordine, & conditione rimatur, ſpeculatur, & miratur: diſtinguitur hic gradus à priori, qui in pura imaginatione ſtat, vtiliter tamen, vt dictum eſt. Nam vt habet Author de ſpiritu, & anima, cap.11. *imaginatio ad rationem non aſcendit, ſed infrà remanens, eam aliqualiter deducere poteſt,& quaſi à longè quædam oſtendit, ad quæ non poteſt peruenire*. Hinc cogitatio illa ab imaginatione ad rationis intentum ſubuecta, facit ſecundum Contemplationis gradum.

124 Tertius gradus eſt in ipſa ratione formatus, & fundatus, licet ex imaginatione erutus,& fit quando rerum viſibilium ſimilitudine ad rerum inuiſibilium ſpeculationem ſubleuamur,vt ait Richardus, *lib.* 1. *cap.*6. Differt à priori, quod *hic*, intellectus tendat ſurſum in inuiſibilium inueſtigationem; illic vero incumbit potiùs deorſum imaginationi,ideam in ea conceptam.iſtinc eruendo, & in ſe extruendo; quare hic gradus eò perfectior eſt præcedenti, quo tenſio in ſuperiora præualet propenſioni in inferiora. Vide Richardum apud S.Doctorem, *hic*.

125 Qvartvs gradus eſt omnimodè ſegregatus ab imaginatione, & iam velut habitans in excelſis; cùm remotis temporalibus, nedum corporalibus, in cæleſtium animorum contemplatione verſamur, & altiùs aſſurgimus purificando mentem vſu, & mentali rerum æternarum aſſequutione; vnde hîc primum interuenit pura intelligentia, quæ per ſe ipſam operatur, & tamquam per ſpeciem contemplatur,vt ait Richardus, *ibidem*.

126 Qvintvs gradus intimiùs progrediens in interiora deſerti, & penetrans diuinorum arcanorum ſolitudinem, Rationem tranſcendit: hîc ratiocinatio, & omnis inueſtigatio, quæ mentis eſt actus, deficit: de hoc gradu ait Richardus citatus: *Contemplatio noſtra tunc veraciter ſupra rationem aſcendit, quando id animus per mentis ſubleuationem credit,quod humana capacitatis metas tranſcendit, & ſupra rationem,nec tamen præter rationem cenſenda eſt, quando ei, quod per intelligentiæ aciem cernitur, humana ratio contraire non poteſt*. Huius gradus perfectio, & præ cæteris excellentia in eo conſiſtit,quod rationis limites tranſiliat; vnde obſeruat D.Doctor, *hic* è Richardo, quædam eſſe infra rationem, qualia ſunt ea, quæ ſenſu corporeo percipiuntur; quædam verò eſſe iuxta rationem, vt ſunt ea, quæ diſcurſu inquirimus: Verùm ſupra Rationem ſunt ea, quæ vel ſola reuelatione nobis innoteſcunt, vel ſuperna irradiatione irà illuceſcunt, vt ſenſus corporeus, vel ratio eò nullatenus pertingere queat.

Sextvs, & vltimus Contemplationis gradus hîc à S.Doctore aſſignatus,eſt omnimoda mentis alienatio, ita vt non ſolum præter, ſed & contra ſeipſam ſtare videatur, ita vt ſi quid inueſtigare attentat, protinus ſibi aliena, & contraria creditur,& hæc mentis celſiſſima eleuatio oritur præcipuè ex deuotionis, admirationis, & exultationis magnitudine, vt docet ad finem *illius art.*2. S.Doctor. 127

Hos ſex Contemplationis gradus aliter, *art.*3.& 4. dinumerat S.Doctor iuxta Authorem, *de ſpiritu,& anima*, & ſecundùm Originem ſuper, *Cantic. cap.*1. ipſum vide,præclaros patrum textus pro dilucidatione myſticæ theoriæ adducentem.

Vervm proprio marte egregiè ſeptem contemplationis gradus excogitat in opuſculo de his inſcripto, vbi primum ponit Ignem, ſecundum Vnctionem, tertium Ecſtaſim,quartum Speculationem,quintum Guſtum, ſextum Quietem, ſeptimum Gloriam; Nam vt ibi ait Seraphicus, poſtquam anima ob huius ſæculi curis,& anxietatibus expeditur, primò ignitur: ignita vngitur: vncta rapitur: rapta ſpeculatur: vel contemplatur: contemplans guſtat: guſtans quieſcit. Septimus gradus vix aut nè vix quidem niſi Priuilegio in via attingitur, licèt ad illum aliqualiter accedatur ab his, qui in prioribus gradibus frequentiùs ambulauerint;In patria autem omnes in vno,ſcilicet vltimo, conſummantur. 128

Ignis hic myſticus definitur à Seraphico Doctore, vehemens ardor, vel diuinis amoris feruor,ex camino ſuperſplendentis Ieruſalem flabellatus. Nam vt eximiè ibi explicat,poſtquam Contemplatiua mens ad gloriam domini ſpeculandam ſe accingit, accenditur mox ſuperno calore, & omnes eius motus, velut faſciculos, in vnum collecti, ardentiùs inflammantur; huc omnes animæ affectiones,& actus concurrunt,vt igni materiam ſubminiſtrent; hoc ardore ſuccenſus Propheta ait: *concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis*: aliquando hoc incendium eò excreſcit, vt in ſola anima non ſiſtat, ſed in ipſo corpore placida inflammatione flagret, vt teſtatur, Pſal.72. *inflammatum eſt cor meum, & renes mei commutati ſunt*. 129

Vnctio huius ignis ardorem temperat, animæ potentias obmulcendo,& confortando; & eſt roſeus, ac cælicus quidam liquor, animæ ſuperfuſus; Cum enim cor ſitibundum ad ſuperna adhelat, iuxta illud: *ſitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea*, ob facultatum deficientiam ignis citiùs extinguitur, niſi huius vnctionis pinguedo ei affundatur; quo perliniri cupit contemplatiuus, clamans: *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum*. 130

Ecstasis eſt exterioris hominis totalis deſertio, & interioris etiam ſurſum ſuſpenſio. Ad hanc S. Doctor duplicem actionem requirit: Prima eſt ſui ipſius derelictio; ſecunda eſt omnium animæ facultatum ſurſum actio; hæ duæ actiones nituntur præcipuè humilitate, qua quis ſe deſerit, & puritate, qua ſurſum agitur. 131

Sed ad huius Ecſtaſis clariorem intelligentiam aduertere libet,eſſe inter animæ potentias ſymbolicam concordiam, vt ſiue ſurſum, ſiue diorſum vna aliqua potentia intensè feratur,cœteras quodam ſecum ponderé

dere trahat: Hinc mens ſurſum vehementiùs acta ob affulgentem diuini luminis claritatem, trahit ſecum omnes inferiores facultates; Verum cùm hæc, iuxta virium ſuarum proportionem, paſſus aliquos perfecerint, deliquium patiuntur, non potentes vltra aſpirare, & à propriis obiectis abſtractæ pendent: Voluntas autem intellectum præcurrens, in amoris ſecreta penetrans, mira hic ſuauitate perfruitur; cùm tamen non longè ab hac diſtet intellectus, quippe nobilior poſt ipſam potentia, ineffabili hinc charitate circumfulget.

132 Hinc habes poſſe hanc ecſtaſim ſequi connaturaliter ex gratiæ iam dictæ efficacia, abſque eò, quod noua gratia requiratur, nam cùm vi prioris gratiæ Contemplatiuus ſe exercet diu mentalibus exercitiis, quibus ſufficiunt auxilia actualia, quæ ſunt velut habitualis gratiæ appendices; affectus in diuinis abſorptus cauſat cognitionis exceſſum; vnde tota anima ab externis alienatur; quare D.Thomas, 2. 2. *quæſt.* 175. *art.* 2. cum D.Bonauent. *hic*, Abulenſi, *Geneſ.* 13. *q.* 400. Molina *prima parte*, *quæſt.* 12. *art.* 11. & Suarez *lib.* 2. *cit. cap.* 15. *num.* 5. totum hunc effectum affectui tribuunt.

133 Non tamen negandum eſt etiam ſolum intellectum poſſe aliquando pati hoc ſuſpendium, & hoc naturaliter, vt patet in Triſmegiſto, Socrate, aliiſque antiquis Philoſophis, qui in naturali rerum diuinarum contemplatione ſæpè ecſtaſim ſunt paſſi, vt patet è Gerſone *in opuſculo de monte contempl. cap.* 31. *Alph.* 74. & Suarez *num.* 6. imo ipſa phantaſia ex repentina alicuius rei admiratione poteſt ita rapi, vt ſenſus externi interim nihil ſentiant; vnde colligitur, iuxta obiecti excellentiam, & potentiarum qualitatem poſſe extaſim eſſe magis, vel minus perfectam, & diutiùs, vel breuiùs durare.

134 Speculatio definitur à S.Doctore, diuinarum opum, ſeu diuitiarum, ſoli Deo ſcibilium, humilis, pia, & intellectualis, ſimul & affectualis inueſtigatio: vtraque enim potentia, intellectus, & affectus, ille ſpeculando, hic deſiderando, mutuò ſe promouent, donec tandem: *reuelata facie gloriam Dei ſpeculantes in eandem transformamur imaginem à claritate in claritatem, tanquam à domini ſpiritu*, vt dicitur 2. *Cor.* 3. vbi reuelata facie in via Dei gloriam ſpeculari nihil aliud intelligit S. Doctor, quàm remotà conſcientiæ impuritate, quæ obnubilare ſolet æternitatis ſcientiam, & mentis noſtræ intelligentiam offuſcat, piè, deuotè, & purè Diuina rimari. Hinc domini ſpiritu nos manuducente in ipſa, quæ ſumus ſpeculati, transformamur; ſcilicet à terrenis in cæleſtes, à carnalibus in ſpirituales, & ab hominibus in quodammodo Angelos, vt hic gloſſat Seraphicus Doctor, vbi per *in eandem imaginem*, vult intelligi *eadem imaginata*, nam ſi intellectus actu intelligendo fit omnia; iuxta commune Ariſtotelis effatum, quantò potiùs anima iugiter diuina contemplando, quæ ſunt magis transformatiua, tandem in ipſa quodammodo transmutabitur. 135

Gvstvs deſcribitur à S.Doctore, Suauis quædam, & inolita diuinæ dulcedinis prælibatio; finis enim natura eſt, vt quò ſit excellentior, eò ſuæ bonitatis prægustationem in ad ipſum tendentes, longius transfundat; quare ipſa media, ad hunc finem aſſequendum aſſumpta, ſaporoſa quadam dulcedine perfunduntur; quæ eò cumulatiùs prægustatur, quò frequentiùs mens vacat, & videt, quàm ſuauis eſt Dominus. Hæ tamen prælibationes, vt monet Seraphicus Doctor, non ſunt ad reficiendum, ſed ad alliciendum; quare ſaturitatem non pariunt, ſed eſuriem; vnde ille, qui eas propter ipſas expetit, magis donum, quàm donatorem diligere conuincitur. 136

Qvies eſt cum mira mentis ſerenitate, multa voluntatis tranquillitas; cùm enim animæ ſinus, & capacitas deſuper expletur, non habet circa quod ampliùs turbetur; ſed ſuauiſſima pace perfungens, hilareſcente Iraſcibili, dulceſcente Concupiſcibili, & ſplendeſcente Rationali, tota anima placidiſſimè in Deum funditur, & dilatatis, non tamen agitatis, alis ſurſum iucundiſſimè vehitur; vti ſereno iam ſole in media aëris regione volucres pennas expandunt, non tamen mouent. Hæc eſt optima contemplatiuorum pars, quæ non auferetur ab illis. 137

Concludit tandem Seraphicus Bonauentura *cap.* 7. *Itinerarij mentis in Deum*, ſex dinumeratos paſſus, vti & ſex conſiderationes, quas hic luculenter exponit, eſſe tanquam ſex gradus throni veri Salomonis, quibus ad pacem conſcenditur: Sunt etiam velut ſex Alæ Cherub, quibus veri contemplatiui mens, ſupernæ ſapientiæ corruſcationibus illuſtrata, ſurſum agitur: Sunt denique ſicut ſex primi dies, in quibus mens iugiter exerceri debet, vt ad quietis Sabbatiſmum tandem perueniat, De quo Sabbatiſmo, quippè gloria, quæ ſeptimus eſt gradus, tutiùs cenſet tacendum S. Doctor, quàm loquendum, vt ait in fine illius Opuſculi *de ſeptem Contempl. gradibus*, nimirum quia ibi audiuntur arcana verba, quæ non
licet homini loqui, quæ vel audire etiam pauciſſimis 138
in hac vita conceſſum eſt. Eſto itaque hic vltimus gradus, huius tomi terminus, vti & cæterorum meorum operum (Patre miſericordiarum propitiante) finis, & præmium.

Hæc, & alia omnia, ſiue hactenus ſcripta, ſiue inpoſterum à me ſcribenda, è Iudicio S. R. Eccleſiæ, intemeratæ veritatis Magiſtræ, & inconcuſſæ fidei Columnæ, pendula ſunto.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX
LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ
Quæ in hoc Tomo de virtutibus appoſitè continentur.

Littera P. Paginam: Littera N. Numerum indicat Marginalem.

E TESTAMENTO VETERI.

Geneſis.

CAP. I. DOMINAMINI *piſcibus maris.* pag. 260. n. 14
II. *Poſuit eum in Paradiſo voluptatis, vt operaretur.* p. 490. n. 221
Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit vxori ſuæ. pagina 125. num. 348
III. *Maledicta terra in opere tuo.* pag. 317. num. 24
IV. *Dixit Caïn ad Abel: egrediamur foras.* p. 19. num. 92
Quare iraſceris. p. 151. n. 166
Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti. p. 656. n. 37
VI. *Noe vir iuſtus, atque perfectus fuit cum generationibus ſuis.* p. 128. n. 371
IX. *Quicunque effuderit humanum ſanguinem, effundetur ſanguis illius.* p. 241. n. 43
Seruus ſeruorum eris fratrum tuorum. pag. 332. num. 3
XII. *Tulit Saram vxorem, & Lot filium fratris ſui, vniuerſamque ſubſtantiam.* pag. 261. num. 22
XV. *Ego ero merces tua magna nimis.* pag. 67. num. 22
XVIII. *Deſcendam, & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* p. 285. num. 108
XIX. *Habeo duas filias, quæ nec dum cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abutemini eis, &c.* p. 165. n. 306
XXII. *Benedicentur in ſemine tuo omnes Gentes.* p. 51. num. 11
Expectate hic: Ego, & puer poſtquam adorauerimus, reuertemur. p. 11. n. 38
Per memetipſum iuraui, dicit Dominus. pag. 514. num. 24
XXIV. *Pone manum tuam ſuper femur meum, vt adiurem te per Dominum Deum cœli, &c.* p. 539. num. 2
XXVII. *Vtroque filio orbabor.* p. 241. n. 44
Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus. pag. 317. num. 16
XXVIII. *Certiſſimè auertent corda veſtra.* p. 570. num. 24
XXXIII. *Noſti quòd paruulos habeam teneros, & oues, & boues fœtas, &c.* p. 656. n. 29
XXXVII. *Oderant eum fratres.* pagina 151. num. 166
XXXIV. *Apud quemcunque fuerit inuentum, quod quæris, moriatur.* p. 272. n. 124
XLIX. *Ipſe erit expectatio Gentium.* pag. 24. num. 137

Exodus.

Cap. VI. *Ego ſum Deus Abraham, Iſaac, & Iacob, & nomen meum Adonai, non indicaui eis.* p. 17. num. 72
XVIII. *Eſto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, &c.* p. 178. n. 77. p. 649. n. 26
XX. *Ego ſum Deus fortis, & zelotes, puniens peccata Patrum in filios vſque ad quartam generationem,* p. 11. n. 37
Honora patrem, & matrem. p. 452. n. 267
Memento, vt diem Sabbathi ſanctifices. p. 542. num. 15
XXI. *Si percuſſus ab altero, incolumis ſurrexerit, percutiens ſit innocens, &c.* p. 209. n. 64
Si emeris Hebræum, ſex annis ſeruiet tibi. p. 332. num. 3
XXII. *Maleficos non patieris viuere.* pag. 251. num. 149
Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum, quaſi exactor, nec vſuris opprimes. p. 354. n. 14
Qui immolat diis, occidetur, præterquam Domino ſoli. p. 409. n. 6
XXIII. *Si occurreris boui inimici tui, ſeu aſino erran-*

Digitized by Google

ti, reduc ad eum, p.112.n.231

Non accipies munera, quia excæcant prudentes, & ſubuertunt verba iuſtorum. p.279.n.64

XXXII. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo.* p.391.n.31

Leuiticus.

Cap. VIII. *Moyſes vnxit omnia Tabernaculi vaſa, & ſanctificauit ea oleo.* p.412.n.35

XVI. *Sabbathum requietionis eſt, &c.* pag. 543. num. 26

XIX. *Non mentiemini, nec decipiet vnuſquiſque proximum ſuum.* p.581.n.21

Non quæras vltionem, neque memor eris iniuriæ conciuium tuorum. p.112.n.231

Non oderis fratrem tuum in corde tuo. pag.149. num. 144

Non conſideres perſonam pauperis. p.230.n.3

XX. *Si mœchatus quis fuerit cum vxore proximi ſui, morte moriatur, & mœchus, & adultera.* p.627. num. 77

XXVII. *Animal autem, quod immolari poteſt Domino, ſi quis vouerit, ſanctum erit.* pag.461. num. 346

Numeri.

Cap. IV. *Aaron, & filij eius intrabunt, ipſi quoque diſponent onera ſingulorum,* p.181.n.119

V. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen: Hoſtes vos ſentiant Madianitæ, & percutite eos, quia & ipſi hoſtiliter egerunt contra vos.* pagina 156. num. 216

XI. *Orauit Moyſes Dominum, & abſorptus eſt ignis.* p.390.n.23

XIV. *Ne audiant Ægyptij quòd occideris tantam multitudinem.* p.391.n.30

Tentauerunt me iamdecem vices. p.559.n.2

XVIII. *Tu, & filij tui portabitis iniquitatem Sanctuarij.* p.441.n.183

XXX. *Si audiens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam: quidquid vouerit, reddet.* p.441. n.180. p.443.n.190

Si vouerit, vt per ieiunium affligat animam ſuam, in arbitrio viri erit, vt faciat, ſiue non faciat. p.447.n.224. & ſeqq.

Deuteronomium.

Cap. I. *Audite illos, & quod iuſtum eſt indicate,* p.237.n.85

VI. *Dominum Deum tuum timebis, & per nomen illius iurabis.* p.514.n.24

Diliges ex toto corde, ex tota anima, &c. p.128. n.375. & ſeqq.

Non tentabis Dominum Deum tuum. p. 640. num. 192

VII. *Non inibis cum eis fœdus, nec miſereberis earum; nec ſociabis cum eis connubia, &c.* p.54. num. 32

X. *Quid Dominus Deus petit à te, niſi vt timeas eum.* p.86. n.66

XV. *Non erit in te mendicus.* pag.498. num.23. & ſeqq.

XVI. *Non accipies perſonam in iudicio.* p.236.n.67. p.279. n.54

Iuſtè quod iuſtum eſt exequeris. pag.256. n.198. & ſeqq.

Iudices, & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis. p.276. n.23. p.285.n.108

XVII. *In ore duorum, vel trium teſtium peribit, qui interficitur,* p.299. n.28

Qui ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, & decreto iudicis, morietur homo ille. p.313. num. 49

XVIII. *Perfectus eris, & abſque macula coram Domino tuo.* p.483. n.177

XXIII. *Non afferes mercedem proſtibuli in domo Domini,* p.144. n.98. p.215.n.127

Si votum voueris, non tardabis reddere. pag.437. num. 148

XXIV. *Non accipias loco pignoris inferiorem, & ſuperiorem molam.* p.65. n.71

XXV. *Delebis nomen eius ſub cœlo.* pag. 113. num. 235

Non habebis in ſacculo tuo diuerſa pondera, maius, & minus. p.19. n.182. p.350.n.88

XXXII. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebis vſque ad inferni nouiſſima.* p.82. n.36

Conſtituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Iſraël. p.334. n.22

Incraſſatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem ſuum. p.495

Ioſue.

Cap. X. *Imò obediente Deo voci hominis, & pugnante pro Iſraël.* p.182. n.126

XI. *Domini enim ſcientia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſraël.* p.54. num. 37

Liber Iudicum.

Cap. III. *Quod me facere videritis, hoc facite.* p.656. n.35

IX. *Audite me viri Sichem, ſurrexiſtis contra domum patris mei, & interfeciſtis filios eius.* p.240.n.31

Regum primus.

Cap. I. *Affligebat eam æmula eius.* p.151.n.166

II. *Quicunque glorificauerit me, glorificabo eum.* p.254. n.181

V. *Si adorauero in templo Remnon, adorante eo in eodem loco,* p.29. n.166

IX. *Erat Saul electus, & bonus, & non erat vir de filiis Iſraël melior illo.* p.105. n.159

XV. *Vade percute Amalech, & demolire vniuerſa eius.* p.156. n.116

Melior eſt obedientia, quàm victimæ. p.415.n.7

XVI. *Homo iudicat ea, quæ patent: Deus autem intuetur cor.* p.423. n.16

Ad immolandum Domino veni. p.586. n.62

Regum ſecundus.

Cap. VI. *Ludam, & vilior fiam pluſquam factus ſum, & ero humilis in oculis meis.* p.618. n.131

VII. *Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium.* p.105. n.161

XII. *Ouem reddet in quadruplum.* pagina 223. num. 222

XIV. *Tu autem Domine mi Rex es ſicut Angelus Dei, &c.* p.197. n.76

Digitized by Google

Regum tertius.

Cap. II. *Tu quoque noſti, quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ, &c. non deduces canitiem eius pacificè ad inferos.* p.239.n.19
VII. *Fecit Hiram mare fuſile decem cubitorum.* p.113. num. 134
XIV. *Non fuiſti ſicut ſeruus meus Dauid, qui cuſtodiuit mandata mea.* p.128.n.368
XXII. *Quis decipiet Achab, &c.* p.11.n.39

Regum quartus.

Cap. IV. *Numquid habes negotium, & vis vt loquar Regi, vel Principi militiæ?* pag. 490. num. 224
X. *Studioſè egiſti quod rectum erat; & placebat in oculis meis.* p.19 n.166. & ſeqq.
XXIII. *Similis illi non fuit ante eum Rex.* p. 128. num. 368

Paralypomenon primus.

Cap. XXV. *Segregauit in miniſterium Domini, qui prophetauerunt in citharis, &c.* p.386.n.4

Paralypomenon ſecundus.

Cap. VII. *Sanctificaui locum iſtum.* p.412.n.38
XV. *In tota voluntate ſua quæſierunt Dominum, & inuenerunt.* p.128.n.369
XX. *In nobis non eſt tanta fortitudo, vt poſſimus reſiſtere huic multitudini.* p.399.n.99
XXIX. *Vos elegit Dominus, vt ſtetis coram illo, miniſtretiſque illi.* p.649.n.25

Tobias.

Cap. IV. *Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude.* p.101.n.128
Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat. p.139.n.53
XII. *Bona eſt oratio cum ieiunio.* p.608.n.35

Iudith.

Cap. IV. *Scitote quia exaudiet preces veſtras, ſi permanſeritis.* p.393.n.53
VIII. *Abraham Dei amicus effectus eſt.* pag. 92. num. 40
IX. *Percutiet eum labiis charitatis meæ.* pagina 8. num. 1.
Humilium, & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. p.401.n.117

Eſther.

Cap. XIII. *Cum pluribus gentibus imperarem, & vniuerſum orbem meæ ditioni ſubiugaſſem, nolui abuti, &c.* p.222.n.269
XIV. *Tu ſcis neceſſitatem meam, quod abominer ſignum ſuperbiæ.* p.72.n.60

Iob.

Cap. I. *In omnibus his non peccauit Iob,* pag. 11. num. 38
V. *Paruulum occidit inuidia.* p.152.n.169
Virum ſtultum interficit iracundia. p.635.n.248
VII. *Peccaui, quid faciam tibi.* p.11.n.38
XI. *Si iniquitatem, quæ in manu tua eſt, abſtuleris à te, &c.* p.72.n.69
XII. *Volatilia cœli indicabunt tibi.* p.659.n.58
XV. *Nunc autem derident me iuniores.* pag.304. num. 30
XXIV. *Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes.* p.247.n.108
XXVI. *Spiritus Domini ornauit cælos,* p.17.n.84
XXVII. *Neque enim reprehendit me cor meum.* p.11.n.38
XXX. *Flebam quando ſuper eo, qui afflictus erat, &c.* p.140.n.56
Ecce clamo ad te, & non exaudis me. Sto, & non reſpicis in me. p.391.n.27
XXXI. *Semper quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum.* p.82.n.36
XXXVII. *Frumentum deſiderat nubes.* p.90.n.14
XXXVIII. *Quis demiſit lapidem angularem vnum.* pag.19.num.94

Pſalmi.

Pſal. II. *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* p.100.p.115
Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo, &c. p.178. num.38
IV. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine,* p.381.n.5
Iraſcimini, & nolite peccare. p.636 n.18
V. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* p.583. n.371 & 39
XIV. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? &c.* p.354. num. 14.
Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. p.354. num. 17
XVIII. *Timor Domini Sanctus permanens in ſæculum ſæculi.* p.85.n.56
XXI. *Annunciabunt cœli iuſtitiam eius.* p.199. num. 109
XXII. *Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.* p.656.n.18
XXIII. *Benedicam Dominum in omni tempore.* p.540. num. 4
XXX. *In te Domine ſperaui, non confundar.* p.76. num.104
Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abſcondiſti timentibus te. p.85.n.62
XXXIV. *Quaſi proximum, & quaſi fratrem noſtrum ſic complacebam.* p.115.n.259
XXXVI. *Non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.* p.498.n.30. & ſeqq.
XXXVII. *Amici mei, & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt.* p.115.n.259
Ne derelinquas me Domine Deus, &c. p.387. num. 9
XXXIX. *Ego autem mendicus ſum, & pauper.* p.498. num. 23
XLII. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes, &c.* p.388. num. 16.
XLIV. *In veſtitu deaurato circumdata varietate.* p.486.n.156
XLIX. *Congregate illi ſanctos eius.* p.464
Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras, &c. p.690.n.73
L. *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ.* p.414. n.2
LXV. *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* p.393.n.53

Digitized by Google

Index locorum.

LXVII. *Penna columbæ deargentatæ.* p.19.n.93
LXXI. *Dominabitur à mari vſque ad mare.* p.20. num. 100
Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam. p.199.n.100
LXXII. *Perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te.* p.623.n.41
Inflammatum eſt cor meum, & renes mei commutati ſunt. p.695.n.129
LXXV. *Vouete, & reddite Deo.* p.425.n.39.p.436. num.142
LXXVI. *Meditatus ſum nocte cum corde meo.* p.387.n.7
LXXX. *Ponam thronum eius ſicut dies cœli.* p.21. num. 104
LXXXI. *Neſcierunt, neque intellexerunt.* p.45. n.274.p.48.n.205
LXXXIII. *Ibunt de virtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum in Sion.* p.694.n.112
XCI. *Diſpergentur omnes filij iniquitatis.* p.195. num. 61
XCVIII. *Adorate ſcabellum pedum eius.* p.409. num. 5
CIII. *Exibit homo mane ad operationem ſuam.* p.49. num. 302
CX. *Intellectus bonus omnibus facientibus eum.* p.47. num. 289
CXI. *Initium ſapientiæ timor Domini.* pag. 85. num. 62
CXV. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi.* p.76.n.64
CXVI. *Veritas Domini manet in æternum.* p.10. num. 35
CXVIII. *In generationem, & generationem veritas tua.* p.10.n.35
Super ſenes intellexi. p.17.n.85
Lex Domini immaculata conuertens animas. p.19. num. 96
Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. p.40.n. 243
Confige timore tuo carnes meas. p.79.n.17.p.8. num. 85
Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum. p.127.n.366
Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. p.384. num. 32
Clamaui in toto corde meo. p.394.n.64
CXXI. *Aſcenderunt tribus Domini ad confitendum nomini Domini.* p.402.n.128
CXXXI. *Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eam.* p.512.n.6
CXXXII. *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum.* p.685.n.26
CXXXV. *Fecit Solem in poteſtatem diei, & Lunam in poteſtatem noctis.* p.179.n.99
CXLI. *Voce mea ad Dominum clamaui.* pag.390. num. 14
Tu es ſpes mea, portio mea in terra viuentium. p.683.n.14
CXLIV. *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* p.136.n.27
Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum. pag. 390. num.23

Proverbia Salomonis.

Cap. IV. *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendet, procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem.* p.99.n.107 p.650.n.39
VI. *Sex ſunt, quæ odit Dominus: & ſeptimum deteſtatur anima eius, qui ſeminat diſcordias inter fratres.* p.315.n.2
VIII. *Vſquequo piger dormies?* pagina 150. num. 153
IX. *Noli arguere deriſorem, ne oderit te.* pag.146. num. 120.
X. *In multiloquio non deerit mendacium.* pag. 639. num. 181
XI. *Honor eſt homini, qui ſeparat ſe à contentionibus.* p.153.n.190
XIV. *Sapiens timet, & declinat à malo: ſtultus tranſilit, & confidit.* p.598.n.58
XV. *Reſponſio mollis frangit iram; ſermo durus ſuſcitat furorem.* p.636.n.33
XVI. *Melior eſt patiens viro forti.* pag. 601 num. 23
Iuſtitiam, iuſtitiam ſequeris. p.256.n.203
XVII. *Qui iuſtificat impium, & condemnat iuſtum abominabilis eſt vterque apud Deum.* p.202. num. 124
XIX. *Fœneratur Domino, qui miſeretur proximo.* p.136.n.27
XX. *Ruina eſt homini deuotare ſanctos, & poſt vota retractare.* p.477.n.108
XXI. *Gaudium eſt iuſto facere iuſtitiam.* pag.134. num. 4
XXII. *Deſideria occidunt pigrum.* pagina 173. num. 34
Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ. p.152.n.177.p.209.n.64
XXIV. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem.* p.256. num 298
XXV. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum.* p.114. num.247
XXVIII. *Qui ſperat in Domino, ſaluabitur.* p.76. num.104
Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas. pag.112. num. 125
Qui coaceruat diuitias vſuris, & fœnore liberali in pauperes congregat eas, &c. oratio eius erit execrabilis. p.354.n.15
XXIX. *Qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum procliuior.* p.636.n.151
XXX. *Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi.* p.498.n.28
Quatuor ſunt minima terræ, & ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus. p.171.n.8
Honora Deum de tua ſubſtantia. pagina 143. num. 94
XXXI. *Quid dilecte votorum meorum?* pagina 421
Mulierem fortem quis inueniet. pagina 592. numero 1.

Eccleſiaſtes.

Cap. IV. *Melius eſt duos eſſe ſimul: habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ.* pagina 366. num. 3.
V. *Diſplicet Deo infidelis promiſſio.* pagina 50. num. 1
X. *Væ terræ, cuius Rex eſt puer.* pagina 174. num. 89

Cantica Canticorum.

Cap. II. *Ordinauit in me charitatem.* pag. 694. num. 120

Amore

Digitized by Google

Amore langueo. pag.169.n.341. p.116.n.266. p.119. n.291
Introduxit me rex in cellam vinariam. p, 169. num. 340
III. *Tenui eum, nec dimittam.* p.21.n.109. p.167. num.326
IV. *Vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum.* p.692. n.96
V. *Dilectus meus electus è millibus.* p.89. n.3
Comedite amici, & bibite, & inebriamini. p.169 num.338
VI. *Quæ eſt iſta, quæ progreditur, pulchra, vt Luna, terribilis, vt Caſtrorum acies ordinata.* p.647. num. 12
VII. *Quid videtis in Sulamite, niſi choros caſtrorum.* p.647. n.11
VIII. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem.* p.106. n.169
Dabo tibi poculum de vino condito. p.169.n.340

Sapientia.

Cap. I. *Cuſtodite vos à murmuratione.* p.309. n.8
In maleuolam animam non introibit ſapientia. p.167. n.324
Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. pag,19. num. 93
II. *Contumelia interrogemus eum.* p.307.n.14
Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo. pag.400. num. 105
III. *Spes illorum immortalitate plena.* p.75.n.95
Si coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt. p.77. n.105
V. *Dixiſti me ædificare templum, & altare, &c.* p.175. num. 52
VIII. *Non habet amaritudinem conuerſatio illius.* p.134. n.4
Nemo poteſt eſſe continens, niſi Deus det. p.477, num. 112
Os quod mentitur, occidit animam. p.583.n.30
Sobrietatem, & prudentiam docet, & virtutem p.593. n.8
IX. *Per ſapientiam ſanati ſunt, quicunque placuerunt tibi, Domine à principio.* p.21. n.112
Cogitationes mortalium timidæ ſunt. p.184.n.152
X. *Dedit illis ſcientiam Sanctorum.* p.48. n.299
XI. *Omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuiſti.* p.103. n.137
Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus Sapientiæ, &c. p.167.n.319
XII. *Illos antiquos habitatores terræ ſanctæ tuæ, quos, &c.* p.54. n.32

Eccleſiaſticus.

Cap. VI. *Subiice humerum tuum, & porta illam,* p.150. n.154
Amico fideli nulla eſt comparatio. p.316.n.3
VII. *Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes Templum Domini, Templum Domini.* p.413.n.48
Vtilior eſt ſapientia cum diuitiis. p.499.n.41
IX. *Nemo ſcit, an amore dignus ſit an odio.* pag.68. num. 26
X. *Nihil eſt iniquius, quàm amare pecuniam.* p.141. num. 70
Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. p.210.n.82. p.211.n.89
XI. *Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas.* p.144. num. 102

Bona in mala conuertens inſidiatur, & in electis imponet maculam. p.152. n.178
Initium omnis peccati ſuperbia. p.641. n.212
Fili ne in multis ſint actus tui. p.684. n.18
XIII. *Qui timet Deum, honorabit Patrem, & Matrem ſuam.* p.569. n.8
XIV. *Ante mortem benefac amico tuo.* pag. 138. num. 35
Qui ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit. p.123. num. 332
XVII. *Mandauit illis vnicuique de proximo ſuo.* p.145. n.113
XVIII. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari.* p.99. n.104.
XIX. *Corripe amicum, ne fortè non intellexit.* p.145. num. 113
Amictus hominis annunciat de eo. p.499, n.41
Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo. p.585.n.59
XXIII. *Iurationi non aſſueſcat os tuum.* pag.522. num. 83
XXVI. *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ.* p.468.n.28. p.408. n.138
XXVII. *Qui detegit arcana, fidem perdit.* p.4.n.9
XXVIII. *Suſurro, & bilinguis maledictus.* p.315.n.1
XXIX. *Perde pecuniam propter amicum.* pag.316. num.7
XXX. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* pag.145. num. 106
Filius remiſſus euadet præceps. p.605. n.10
XXXI. *Ex teipſo intellige, quæ ſunt proximi tui.* p.137. n.32
Æqua vita hominibus vinum in ſobrietate. p.614. num. 96
XXXIV. *Immolantis ex iniquo, oblatio eſt maculata.* p.143. n.94
Somnia extollunt imprudentes, niſi ab Altiſſimo fuerit viſitatio. p.555. n.53
XXXV. *In omni dato hilarem fac vultum.* pag.412. num. 33
XXXIX. *In omni corde, & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.* p.386. n.4
XLI. *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille theſauri.* p.224. num. 224
XLVII. *Dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora.* p.387. n.7
XLIX. *Præter Dauid, Ezechiam, & Iſaïam omnes Reges commiſerunt peccata.* p.650.n.35

Iſaïas.

Cap. V. *Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem.* p.621. n.15
VI. *Volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus ignitus.* p.176. n.54
IX. *Multiplicabitur eius imperium.* p.21. n.104
X. *Erit lumen Iſraël in igne, & Sanctus eius in flamma.* p.412. n.36
XII. *Dabo clauem Dauid ſuper humerum eius.* p.24. num. 136
XVIII. *Sicut lux meridiana clara eſt.* p.49. n.302
XIX. *Colent eum in hoſtiis, & muneribus: & vota vouerunt, & ſoluent.* p.435. n.133
XXIV. *Non erit triſtis, neque turbulentus.* p.684. num. 17
XXVI. *Sicut quæ concipit, cùm appropinquauerit ad partum dolens clamat in doloribus ſuis.* p.81. num. 27

XXVIII. *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatum, angularem, pretioſum, &c.* p.385. num. 44
Quem docebit ſcientiam? ablactatos à lacte, avulſos ab vberibus. p.401. n.117
Ipſe eſt lapis angularis, factus in caput anguli. p.19. num. 94
XXXI. *Cuius ignis eſt in Sion, & caminus in Hieruſalem.* p.684. n.20
XLI. *Semen Abraham amici mei.* p.92. n.41
XLII. *Ego Dominus, &c. gloriam meam alteri non dabo.* p.384. n.31
LXVII. *Stent, & ſaluent te augures cæli, qui contemplantur ſydera.* p.552. n.25
XLIX. *Dedit te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ.* p:20. n.100
Numquid obliuiſci poteſt mulieri infantem vteri ſui? p.90. n.15
LI. *Quis tu, vt timeres ab homine mortali, & à Filio hominis.* p.81. n.28
Nonne hoc eſt magis ieiunium quod elegi: ſolve colligationes impietatis, &c. p.607. n.29
LIII. *Diſciplina enim pacis noſtræ ſuper eum.* p.136. num. 19
LVI. *Non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum, &c.* p.473. n.64
LVII. *Non eſt pax impiis.* p.135. n.12
LVIII. *Cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.* p.137. n.32
Clamabis, & dicet: Ecce adſum. p.391. n.24
LIX. *Peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis.* p.400. n.105
LX. *Adorabunt veſtigia pedum tuorum.* p.410. n.12
LXIII. *Miſerationum Domini recordabor.* p.387
LXVI. *Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum corde.* p.101. n.126

Hieremias.

Cap. I. *Ne formides à facie eorum.* p.655. n.23
II. *A ſæculo confregiſti iugum, & dixiſti: Non ſeruiam.* p.641. n.210
III. *Patrem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis.* p.398. n.86
Frons meretricis facta eſt tibi: noluiſti erubeſcere. p.606. n.19.
VI *Hæc eſt via, ambulate in ea.* p.176. n.63
State ſuper vias, & videte, & interrogate, quæ ſit via bona. p.691. n.80
VII. *Periit fides in terra.* p.4. n.2
X. *Nolite timere ea, quia nec malè poſſunt facere, nec bene.* p.81. n.29
A ſignis cæli nolite metuere, quæ timent Gentes. p.552. n.25
XVII. *Maledictus homo, qui confidit in homine, &c.* p.77. n.106
Non ſit tu mihi formidini ſpes mea in die afflictionis. p.391. n.27
XVIII. *Qui dixerunt deſperauimus: poſt cogitationes enim noſtras ibimus, &c.* p.87. n.6
XXIII. *Ipſi currebant, cùm ego non mitterem eos.* p.649. n.29
XXIV. *Dabo eis cor, vt ſciant, quia ego ſum Dominus.* p.129. n.385
XXXI. *Omnes cognoſcent me à minimo vſque ad maximum.* p.398. n.92
XXXII. *Terra, Terra, Terra audi ſermonem Domini.* p.684. n.15
XXXIII. *Clama ad me, & annunciabo tibi grandia, & firma.* p.391. n.24

Threni.

Cap. I. *Facti ſunt principes, eius velut arietes, non inuenientes paſcua.* p.231. n.25
III. *Pars mea Dominus dixit anima mea; propterea expectabo eum.* p.683. n.14

Ezechiel.

Cap. I. *Similitudo throni quaſi aſpectus ſaphiri.* p.177 num.65
IX. *Mihi vindictam, & ego retribuam.* p.243. n.67
XIV. *Si fuerint in ciuitate hi tres viri, non liberabunt animas ſuas.* p.175. n.52
XVI. *Hæc fuit iniquitas ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia.* p.268. n.86
XVIII. *Cùm auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, morietur in illa.* p.105.104
Non viuet, cùm vniuerſa hæc deteſtanda fecerit, morte morietur. p.354. n.15
Filius non portabit iniquitatem patris. p.11. n.38
XXII. *Vſuram, & ſuperabundantiam non accipias.* p.356. n.36. p.364. n.31
XXVIII. *Eleuatum eſt cor tuum, & dixiſti: Deus ego ſum.* p.585. n.58
XXXIV. *Suſcitabo ſuper eos Paſtorem vnum.* p.19. num. 94
Quod infirmum fuit, non conſolidaſtis. p.180. n.113 p.232. n.35
Væ Paſtoribus Iſraël. p.656. n.30
XLIV. *Sufficiat vobis Domus Iſraël, qui introducitis incircumciſos in Sanctuarium Dei* p.126. n.353

Daniel.

Cap. II. *In diebus regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non diſſipabitur.* pag. 21
IV. *Poteſtas tua in terminos vniuerſæ terræ.* p.198. num. 92
VII. *Poteſtas eius æterna, quæ non auferetur, & regnum quod non corrumpetur.* p.20. n.99
Thronus eius flamma ignis. p.176. n.64
XIII. *Species decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum.* p.622. n.27

Oſea.

Cap. II. *Ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor eius.* p.401. n.116
Deſponſabo te mihi in fide. p.36. n.217
IV. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam ego te.* p.231. n.
Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor. p.622. num. 28
XII. *Chanaan in manu ſtatera doloſa.* p.265. n.65
XIII. *Dabo eis Regem in furore meo.* p.198. n.92

Ioël.

Cap. I. *Mugierunt greges armenti, quia non ſunt paſcua eis.* p.231. n.25
II. *Conuertimini ad me in ieiunio, &c.* pag.608. num. 35
III. *Scito velociter reddam viciſcitudinem vobis ſuper caput veſtrum.* p.246. n.95
Deducam eos in valle Ioſephat, & diſceptabo cum eis. p.285. n.108

Ionas.

Cap. III. *Adhuc quadraginta dies, &c.* p.82. n.36

Digitized by Google

Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima. pag.627. num.77

Michæas.

Cap. III. *Principes eius in muneribus iudicabant, & Sacerdotes eius in mercede docebant.* pag.562. num. 5

VI. *Indicabo tibi ô homo quid ſit bonum; & quid Deus requirat à te.* p.84. n.60

VII. *Iram Domini portabo: quoniam ipſi peccaui.* pag. 618. num.132

Habacuc.

Cap. I. *Væ qui ædificat Sion in ſanguinibus.* p.126. num. 353

Zacharias.

Cap. VI. *Sedebit, & dominabitur, & erit Sacerdos in ſolio ſuo.* p.177. n.70

XIII. *Homo agricola ego ſum, quia Adam exemplum meum.* p.490. n.222

Malachias.

Cap. I. *Si ego Pater ſum, vbi eſt honor meus.* p.396. num. 68

II. *Legem requirent ex ore eius. Vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in lege, &c.* p.161. n.265

Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam. pag.655. numero 21

E TESTAMENTO NOVO.

Matthæus.

Cap. V. *Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, &c.* p.63. n.49

Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum, &c. p.112. n.233

Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. p.156. n.214

Si quis voluerit tecum in iudicio contendere, & tunicam tollere: da ei & pallium. p.197. n.85

Qui dixerit fratri ſuo, raca, reus erit iudicio, &c. p.211. n.93

Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter perfectus eſt. p.474. n.78

Ego autem dico vobis non iurare omnino. p.515. n.27. & ſeqq.

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Diliges proximum tuum, &c. p.113. n.234

VI. *Intra in cubiculum, & clauſo oſtio, ora, &c.* p.395. n.67

VII. *Non poteſt arbor mala bonos fructus facere.* p.59. n.8

Quacunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. p.138. n.43

Hypocrita, eiice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere, &c. p.145. n.114

In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini. p.201. num. 201

VIII. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* p.69. num.33

IX. *Non eſt opus valentibus medicus, ſed malè habentibus.* pag.400. n.112

X. *Sicut agnos inter lupos; ſine baculo, &c.* p.51. num. 14

Nolite timere eos, qui occidunt corpus. pag. 79. num. 11

Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. p.190. n.182

Qui dederit vni ex minimis meis calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem. p.101. n.126

XI. *Nemo nouit Filium, niſi Pater.* pagina 40. num. 243

Pater noſter, qui es in cœlis. p.396. n.69. & ſeqq. vſque ad 85

Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. p.411. num. 21

XII. *Non remittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* p.87. n.8

XIII. *Sinite vtraque creſcere.* p.53. n.28

XIV. *Modicæ fidei, quare dubitaſti.* pag. 4. num. 4

Dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare. p.401. n.116

XVI. *Caro & ſanguis non reuelauit tibi.* p.7. n.20. p.40. n.243

Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. p.19. num. 93

Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. p.20. n.99

Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum, & in cœlis, &c. p.61. n.32. & ſeqq.

XVII. *Ne autem ſcandalizemus eos, vade ad mare, &c.* p.163. n.279

XVIII. *Vt in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum, &c.* pag.589. n.8

XIX. *Ecce nos reliquimus omnia.* p.80. n.25

Sunt qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum. p.101. n.124. p.472. n.63. & ſeqq. p.477. num. 115

XX. *Principes Gentium dominantur eorum.* p.53. num. 36

XXII. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* p.70. n.46

Hoc eſt primum, maximum mandatum. p.120. num. 304

Diliges proximum ſicut teipſum. p.124. n.337

XXIV. *Abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.* p.106. n.165

XXVI. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* p.157. num. 221

Vlt. *Qui non crediderit, condemnabitur.* p.22. n.114

Docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. p.26. n.147

Marcus.

Cap. VIII. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, & propter Euangelium, ſaluam faciet eam.* p.596. n.35

IX. *Hoc genus dæmoniorum non eijcitur, niſi in oratione, & ieiunio.* p.608. n.35

XI. *Si habueritis fidem, dicetis monti huic, &c.* p.4. num. 4.

XIII. *De die autem illo, vel hora, nemo ſcit.* p.596. num. 35

XV. *In nomine tuo dæmonia eiicient.* pagina 539. num. 7

XX. *Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter.* p.687. n.48

Lucas.

Cap. I. *Beata, quæ credidiſti, quia perficientur in te, &c.* p.14.n.57. p.18.n.87
Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco. p.436.n.135. & ſeqq.
Erit magnus coram Deo, vinum, & ſiceram non bibet. p.607.n.26
II. *Poſitus eſt in ruinam multorum.* p.161.n.266
III. *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis.* p.156.n.217. & ſeq.
IV. *Medice, cura teipſum.* p.146.n.115
VI. *Peati pauperes ſpiritu.* p.86.n.66
Et ſi mutuum dederitis, &c. p.352.n.1
Peccatores peccatoribus fœnerantur. Mutuum date, nihil inde ſperantes. pag.354.n.15. p.356.n.30. & ſeqq.
Prout vultis faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter. p.355.n.24. p.587.n.73
Exiit in montem orare. p.389.n.4
Nec hoc legitis, quod fecit Dauid. p.679.n.170
Multitudo copioſa plebis ab omni Iudæa, Sammaria. p.683.n.8
Docebat autem turbas. p.690.n.80
VII. *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.* p.104.n.148
VIII. *Crede tantum, & ſalua erit.* p.35.n.205
Non eſt mortua puella, ſed dormit. p.586.n.61
IX. *Qui me erubuerit, & meos ſermones: hunc Filius hominis erubeſcet.* p.28.n.161
Neſcitis cuius ſpiritus eſtis: Filius hominis, &c. p.52.n.20
Qui vos audit, me audit. p.492.n.11
Dedit illis virtutem, & poteſtatem, vt languores curarent: p.663.n.4
X. *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis.* p.17.n.82
Porro vnum eſt neceſſarium. p.45.n.280
Ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos. p.54. num.19
Martha ſollicita es, & turbaris erga plurima. p.496. num.5
Meſſis quidem multa, operarij autem pauci. p.658. num.56
Optimam partem elegit Maria, quæ non auferetur ab ea. p.684.n.20
XI. *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.* p.19. num.95
Timete eum, qui poſtquam occiderit corpus, habet poteſtatem, &c. p.86.n.66
Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſynam. p.139.n.52. p.140.n.59
Decimantes mentam, & rutam, & relinquentes, quæ grauiora ſunt. p.180.n.104
XII. *Deſtruam horrea mea, & faciam maiora.* p.140. n.65. & ſeq.
Quis putas eſt fidelis diſpenſator. p.232.n.34
XIV. *Exi in vias, & ſepes, & compelle intrare.* p.52. num.10
Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, &c. p.149.n.145. p.569.n.10
Niſi quis renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. p.261.n.25. p.334.n.27 p.80.n.24
XV. *Erat filius ſenior in agro.* p.329.n.109
XVI. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* p.72.n.61. p.144.n.103
XVII. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori moro: eradicare, &c.* pag.34. num.200
Cum feceritis hæc omnia, dicite: ſerui inutiles ſumus. p.72.n.63
Duo erunt in agro, duo in lecto, duo in mola. p.648. num.13
XVIII. *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.* p.140.n.63
Deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam. p.391. num.30
Oportet ſemper orare. p.401.n.30
XIX. *Non relinquet in te lapidem ſuper lapidem.* p.50.n.1
XX. *Homo quidam plantauit vineam, & locauit eam agricolis.* p.368.n.7
XXI. *Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, pluſquam omnes miſit.* p.102.n.117
XXII. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* p.21.n.107. & 109
Facta eſt autem contentio inter illos, quis eorum videretur eſſe maior. p.153.n.189
Nunc qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. p.244.n.73
Ecce duo gladij hic. p.275.n.12
Surgite, orate, vt non intretis, in tentationem. p.392.n.39. & ſeqq.
Vlt. *Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas.* p.17.n.83. p.45.n.279. p.62.n.40
Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt, &c. p.24.n.133
Sic oportebat Chriſtum pati. p.51.n.11

Ioannes.

Cap. I. *Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe narrauit.* p.7.n.21
Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. p.20.n.100
II. *Inuenit in templo nummularios.* p.364.n.31
Et cùm inebriati fuerint, &c. p.620.n.14
III. *Qui accipit eius teſtimonium, ſignauit, quia Deus verax eſt.* p.20.n.34
Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto: Ita exaltare oportet filium hominis. p.24.n.135
Non miſit Deus Filium ſuum, vt iudicet mundum. p.51.n.15
IV. *Iam non propter verbum tuum credimus.* p.13.n.51
Qui biberit ex aqua hac, non ſitiet in æternum. p.106.n.170
Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu. p.410 num.13
Venit hora, quando neque in monte hoc, &c. p.413. num.42
VI. *Nemo venit ad me, niſi pater, qui miſit me, traxerit eum.* p.7.n.24. p.40.n.243
Hoc eſt opus Dei, vt credatis. Ibid.
VII. *Aſcendite ad diem feſtum hunc. Ego autem non aſcendam.* p.524.n.101. p.586.n.61
VIII. *Qui miſit me, verax eſt.* p.10.n.35
XI. *Niſi credideritis, non intelligetis.* p.48.n.297
XII. *Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum.* p.33.n.197
XIII. *Qui lotus eſt non indiget, niſi vt lauet pedes.* p.105.n.162
Quod facis, fac citius. pag.678.n.137. p.11. num.40.
IV. *Creditis in Deum, & in me credite.* pag.6. num.16
Ego ſum via, veritas, & vita. p.10.n.35
Vado parare vobis locum. p.13.n.54

XV.

Digitized by Google

XV. Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos. p.92. n.41. & ſeqq.
Maiorem charitatem nemo habet, &c. p.102. n.130. p.597. n.44
Oderunt me, & Patrem meum, &c. pag.149. num. 141
XVI. Cum venerit Paraclitus, ille vos docebit omnia. p.17. n.82.
Arguet mundum de peccato, &c. quia non crediderunt in me. p.50. n.3
XIX Non haberes in me poteſtatem, niſi datum tibi eſſet deſuper. p.278. n.37
Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo; ſi autem bene, quid me cædis? pag.364. num. 31
XX. Hæc ſcripta ſunt, vt credatis, & vt credentes vitam habeatis. p.6. n.14
Qui à vidiſti me Thoma, credidiſti. pag.14. n.56. & ſeqq.
Simon Ioannis diligis me plus his. p.231. n.19. & ſeqq.
XXI. Alius te cinget, & ducet quò tu non vis. pag. 594. num. 24

Actus Apoſtolorum.

Cap. II. Digni habiti ſunt, &c. pagina 593. num. 15
III. Argentum, & aurum non eſt mihi. pag. 497. num. 13.
IV. Nullum nomen ſub cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat, nos ſalvos fieri. pag. 23. num. 121
V. Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate. p.472. n.56
Obedire oportet Deo magis quàm hominibus, p.577. num.6
VI. Non eſt bonum, nos relinquere verbum, & miniſtrare menſis. p.489. n.218
VIII. Credo Filium Dei eſſe Ieſum. pagina 74. num. 85
Pecunia tua tecum ſit in perditionem. p.561
X. Remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius. p.23. n.121
XIII. Inueni Dauid virum ſecundùm cor meum. p.105. num. 160
XX. Beatius eſt dare, quàm accipere. pag.499. num. 34

Ad Romanos.

Cap. I. Iuſtitia Dei reuelatur ex fide in fidem. p.4. n.2
Inuiſibilia enim Dei, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. p.62. n.39
Tradidit eos Dominus in reprobum ſenſum. p.152. num. 170.
Non ſolum qui talia agunt digni ſunt morte, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. pagina 527. num. 128
II. Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt. p.23. n.116
Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt. p.25. n.144
Qui alium doces, teipſum non doces. p.98
In quo alium iudicas, teipſum condemnas. p.278. num. 46
III. Eſt autem Deus verax, omnis autem homo mendax. p.10. n.35
Non ſunt facienda mala, vt eueniant bona. p.163. num. 278
IV. Abraham fide tenuit, Deum ſtare promiſſis. p.12. num. 43
Abraham credidit Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. p.74. n.80. & ſeqq.
V. Spes autem non confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris. p.6. n.32. p.72. n.59. p.89. n.4
VIII. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, &c. p.56. n.46. p.79. n.13
Certus ſum, quia neque mors, neque vita, &c. poterit nos ſeparare à charitate Chriſti. p.68. n.27. & ſeqq. p.106. n.171
Spe ſalui facti eſtis. p.69. n.40
Spes, quæ videtur, non eſt ſpes. p.73. n.88
X. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. p.6. n.18. p.26. n.147. p.33. n.204
Quia fides ex auditu. p.7. n.24. p.30. n.174
Quomodo prædicabunt, niſi mittantur. pag. 51. num. 12
Non omnes credunt Euangelio. p.12. n.48
XII. Nulli malum pro malo reddentes. pag. 157. num. 221
XIII. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. pag.55. n.41. & ſeq. p.384. n.27. p.577. num. 8
Qui diligit proximum, legem impleuit. pag.96. num. 73
Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, &c. p.203. n.6
Non enim ſine cauſa gladium portat. pag. 238. num. 10
XIV. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. p.4. n.2. p.50. n.8. p.437. n.149
XV. Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio. p.66. num. 6
XVIII. Qui autem ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, &c. p.161. n.261. & ſeqq.

Prima ad Corinthios.

Cap. I. Non ſint in vobis ſchiſmata. p.154. n.193. & ſeqq.
De eo, quod in macello venit, manducate. p. 609. num. 42
II. Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum. p.343. n.36
Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum. p.45. n.276
Animalis homo non percipit ea, quæ Dei ſunt. p.47. num. 291
Oculus non vidit, auris non audiuit, in cor hominis non aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. p.67. n.20
III. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt. p.25. n.141
Omnia veſtra ſunt, ſiue mors, ſiue vita. pag. 56. num. 47
IV. Nolite ante tempus iudicare. p.196. n.73
Omnia honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant in vobis. p.386. n.4
Non enim noſmetipſos prædicamus. p.689. n.65
V. Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes. p.626. n.68
VI. Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. p.164. n.292

Frater

Digitized by Google

Frater cum fratre iudicio contendit. pag. 197. num, 87
VII. *Nolite fieri ſerui hominum, pretio empti eſtis.* p.55.n.43. & ſeq.
Qui iungit virginem ſuam, benè facit, &c. p.101. num. 123
Dico autem innuptis, & viduis, bonum eſt ſi ſic permanſerint. p.473.n.68. & ſeqq.
Vnuſquiſque ſuam uxorem habeat, & vnaquaque ſuum virum. p.477.n.109
Quiſque in vocatione, qua vocatus eſt, permaneat. p.486.n.191
De virginibus autem conſilium do. pagina 616. num.110
Iterum reuertimini in idipſum ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam veſtram. p.632. num. 124
Qui cum vxore eſt, ſollicitus eſt, quæ ſunt mundi. p.684.n.6
VIII. *Spiritus ſanctus poſtulat pro nobis.* p.395. num. 72
IX. *Debet in ſpe, qui arat, arare: & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi.* p.72.n.65
Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam, &c. p.416. num. 5.
Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi carnalia veſtra metamus. p.562. n.9. & p.563. num. 18
X. *Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum.* p.29. n.168
Quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. p.309. n.8
XI. *Si quis videtur inter vos contentioſus eſſe, &c.* p.153. n.190
XII. *Alij datur fides in eodem ſpiritu.* pag.40. num. 243
XIII. *Manent fides, ſpes, Charitas, tria hæc.* p.32. n.187. p.94. n.52. p.95. n.65
Etſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, &c. p.4.n.4. p.34.n.98. & ſeqq.
Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: cùm autem venerit, &c. p.12. n.47
Charitas nunquam excidit. p.100. n.111. p.124. num. 337
Charitas non quærit, quæ ſua ſunt. p.174.n.36
XV. *Abundantius illis omnibus laboraui, &c.* p.73. num. 68
Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia ſtellarum. p.9. n.105

Ad Corinthios ſecunda.

Cap.I. *Teſtem Deum inuoco in animam meam,* p.512. num. 7
III. *Reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes in eandem transformamur imaginem.* p.696
IV. *Habentes eundem ſpiritum fidei, credimus propter quod & loquimur.* p.28. n.162
V. *Pro Chriſto ergo legationem fungimur.* p.51.n.12. p.634. n.17
Contendimus ſiue præſentes, ſiue abſentes placere illi. p.387. n.7
VI. *Tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes.* p.102. n.128
VIII. *Propter vos egenus factus eſt.* pagina 498. num. 24
IX. *Vnuſquiſque pro vt deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut neceſſitate.* pagina 429. num. 75
XIII. *Voſmetipſos tentate, ſi eſtis in fide: Ipſi vos probate.* p.39. n.231

Ad Galatas.

Cap. I. *Neque enim ego ab homine accepi illud.* p.7. num. 20
Secundum voluntatem Dei, & Patris noſtri, cuius eſt gloria. p.384.n.30
Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. p.586. n.67
IV. *Inimicus factus ſum vobis verum dicens.* p.112. num.214
V. *Fides per dilectionem operatur.* pagina 45. num. 275
Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. p.54. n. 33
Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. pag. 111. num. 217
Omnis Lex in vno ſermone impletur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. pagina 127. num. 367
Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt. p.127. n.170. p.153. n.181

Ad Epheſios.

Cap. II. *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum.* p.19. n.94.
IV. *Vnus Dominus, vna Fides.* p.6.n.16. p.19.n.94. p.385. n.43
Sollicitι ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. p.36. n.217
V. *Viri debent diligere uxores ſuas, ſicut corpora ſua.* p.111. n.215
Loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis, & Hymnis, & canticis. p.402. n.129
Vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ. p.443. n.196
VI. *Filij obedite parentibus veſtris.* p.569. n.8

Ad Philippenſes.

Cap. I. *Vobis datum eſt pro Chriſto, non ſolum, vt in eum credatis, &c.* p.42. n.255
Hoc oro, vt charitas Dei magis, ac magis abundet. p.93. n.46
Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. pagina 594. num. 19
II. *Humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes.* p.618. n.131
IV *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* p. 127. num. 366
Nihil ſolliciti ſitis, ſed in omni oratione, &c. p.684. n.16

Ad Coloſſenſes.

Cap. III. *Super hæc omnia charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* p.98. n.97
Filij obedite parentibus veſtris per omnia. p.492. num. 12.
IV. *In ſapientia ambulate.* p.168. n.328

Ad Theſſalonicenſes prima.

Cap. I. *In omni loco fides veſtra, quæ eſt ad Deum perfecta eſt.* p.6. n.16
V. *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* p.164. n.292

Sine

Digitized by Google

Sine intermiſſione orate. p.388

Ad Timotheum prima.

Cap. I. *Quidam circa Fidem naufragauerunt.* p.39. n.235
Miſericordiam Dei conſecutus ſum, vt eſſem fidelis. p.41. n.246
III. *Vt ſcias quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari.* p.650. n.34
Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. p.657 n.42
Quomodo prædicabunt, niſi mittantur. pag.689. num.65
V. *Habemus damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* p.4. n.1
Peccantes coram omnibus argue. pagina 147. num.127
Aduerſus Presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus. p.299. num.28
Qui benè præſunt Presbyteri: duplici honore digni habeantur. p.416. n.6
Cùm enim luxuriata fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, &c. pag.472. num.60
VI. *Quicunque ſunt ſub iugo ſeruitutis, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur.* p.56. n.45. p.332. n.4
Radix omnium malorum eſt cupiditas. pag.465. num.35

Ad Timotheum ſecunda.

Cap. I. *Dedit nobis Deus ſpiritum dilectionis.* p.100. num.108
II. *Dabit tibi Dominus in omnibus intellectum.* p.45. num.276
IV. *Argue, obſecra, increpa, &c.* pagina 145. num.113
Bonum certamen certaui, &c. Ideò repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. p.70. n.47

Ad Titum.

Cap. I. *Coinquinatis, & infidelibus, nihil eſt mundum.* p.51. n.9
II. *Expectantes beatam ſpem.* p.69. n.38
III. *Admone illos, vt Principibus obediant,* p.55. num.41

Ad Hebræos.

Cap. I. *Multifariè olim Deus loquens Patribus in Prophetis; nouiſſimè locutus eſt in filio.* p. 25. num.141
II. *Propterea abundantius oportet obſeruare nos ea, quæ audiuimus, ne fortè pereffluamus.* pag.37. num.214.
V. *Qui diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſque ad eum, qui poſſet illum ſaluum facere, &c.* p.394. num.65
Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur, &c. p.655. n.19
Indigetis, & vos doceamini, quæ ſunt elementa exordij ſermonum Domini. p.663. n.3
Nec quiſquam ſibi ſumat honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. p.689. n.65
VI. *Impoſſibile eſt mentiri Deo.* p.11. n.40
XI. *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum non apparentium.* p.4. n.5. & ſeqq. p.31 num.185
Accedentem ad Deum, oportet credere, quia eſt. p.6. n.16. p.25. n.141
Sancti per fidem vicerunt regna. p.44. n.269. & ſeqq. p.71. n.54
XII. *Curramus per patientiam ad propoſitum nobis certamen.* p.594. n.18
XIII. *Habemus Altare, &c.* p.411. n.22

Iacobus.

Cap. I. *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans.* pag.4. num.4. pag.166. num.315. pag.168. num.333. & ſeqq.
Patientia perfectum opus habet. p.601. n.23
In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum. p.617. num.122
II. *Fides ſine operibus mortua eſt.* p.32. n.188. & 190
Quid proderit ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat. p.34. n.201. & ſeq.
Dæmones credunt, & contremiſcunt. pagina 39. num.235
Si perſonam accipitis, peccatum operamini. p.230. n.3. p.231. n.14
III. *Sapientia, quæ deſurſum eſt, primum quidem pudica eſt.* p.168. n.326
Qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir. p.522. n.81
IV. *Qui detrahit fratri, vel iudicat fratrem, detrahit legi, & iudicat legem.* p.310. n.15
V. *Ante omnia fratres mei nolite iurare.* pag. 515. num.30
Elias erat homo ſimilis nobis paſſibilis, & oratione orauit, vt non plueret ſuper terram, &c. pag.392. num.56

Prima Petri.

Cap. I. *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* p.76. num. 96
II. *Vos eſtis regale Sacerdotium, Gens ſancta.* p.177. num. 75
In quo, & ipſi ſuperædificamini domus ſpiritualis. p.385. n.44
III. *Dominum ſanctificate in cordibus veſtris.* p.541. num.2.
IV. *Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrum illam adminiſtrantes.* p.102. n.128
V. *Paſcite qui in vobis eſt gregem, &c.* p.654. num.9.

Secunda Petri.

Cap. I. *Habemus firmiorem propheticum ſermonem, &c.* p.38. n.224. p.39. n.241
Donec dies illuceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus veſtris. p.44. n.270

Ioannis prima.

Cap. I. *Quod vidimus, & manus noſtræ contrectauerunt de Verbo vitæ.* p.14. n.57
II. *Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum.* p.302. n.3
Quidquid eſt in mundo aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. p.494. n.174

Qui

Digitized by Google

Qui diligit mundum, inimicus Dei conſtituitur. p.79.n.16.
Qui ſeruat verbum eius, verè in hoc charitas eſt. p.93.n.45
III. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* p.94.n.54
Si quis viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua, &c. pag.114. num.244
IV. *Perfecta charitas foras mittit timorem.* p.84. n.57. p.85. n.58
Si diligamus inuicem, charitas Dei in nobis perfecta eſt. p.91.n.26
Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum. pag. 107. num. 180
V. *Si teſtimonium hominum accipitis; teſtimonium Dei maius eſt.* pag.7. n.20

Iudas.

Prophetauit autem de his ſeptimus ab Adam Henoc dicens: Ecce venit Dominus, &c. pag. 25. num. 145.

Apocalypſis.

Cap. II. *Charitatem primam reliquiſti: memor eſto itaque vnde excideris.* p.93.n.46. p.106.n.165
V. *Sedenti in throno, & Agno, ipſi gloria.* p.384. num. 31
XII. *Amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius.* p.647. num. 13
XIII. *Agnus occiſus ab origine mundi.* pag. 23. num.122
XXI. *Et templum non vidi in ea, Dominus enim Deus templum illius eſt.* p.413. n.43

Finis Indicis Tractatus de Virtutibus.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERVM, ET VERBORVM magis Notabilium, quæ in hoc quinto Tomo de Virtutibus habentur.

Prior Numerus Paginam, poſterior Numerum denotat Marginalem.

A

Abbas, & Abbatiſſa.

ABBATISSA nequit eligi è Concilio Tridentino, niſi per octo, aut ad minus quinque annos in Religione laudabiliter vixerit. pag.664. n.19
Abbas ex neceſſitate eligendus, debet ad minus in minoribus ordinibus eſſe conſtitutus. ibid. n.21.
Abbates olim poteſtatem quaſi Epiſcopalem in ſuis Monaſteriis obtinebant. p.669.n.65
Iure antiquo potuere Abbates conferre oſtiariatum, & tonſuratum poſitis quatuor conditionibus. p.680.n.180.& ſeqq.
Hæc poteſtas conferendi minores ordines Abbatibus iure antiquo conceſſa, cur Prælatis regularibus negata. ibid. n.182
Abbas conferens ordines vltra priuilegij tenorem inualidè id præſtat. ibid.n.183.& 184
Abbas triennalis non benedictus poteſt ordinare ex priuilegio. p.681.n.183
Abbas habens ius deferendi mitram, & baculum, cum ſacerdotio nequit quibuſcumque minores ordines conferre. ibid.n.187.& 188
Benedictiones,in quibus vnctio Criſmatis interuenit, Abbatibus ſunt prohibitæ. ibid.

Abſolutio.

Abſolutio non eſt impertienda publicis vſurariis, & raptoribus ante præſtitam cautionem.p.206. n.31.
Non volenti reſtituere, niſi ad mortem, deneganda eſt Abſolutio. ibid.n.36

Abſtinentia.

Abſtinentia eſt ſpecialis virtus moderandi appetitum circa cibum. p.606.n.25
Abſtinentia à Deo præcepta eſt viris ſanctis,ad ardua ſubeunda deſtinatis. p.607.n.26
Abſtinentia, variis hæreticis antiquis, & modernis inuiſa. ibid.n.28

Acedia.

Acedia, vnde dicta. p.150.n.152
Eius deſcriptio. ibid.n.153
Charitati opponitur. ibid.n.155
Vitium eſt capitale. ibid.
Variis opponitur virtutibus. ibid.n.157
Quinque ſunt filiæ Acediæ. ibid n.158
Quomodo de Acedia interrogandus ſit pœnitens. p.131.n.161

Accuſatio, & Accuſator.

Accuſationis definitio. p.284.n.97
In Accuſatione tria cauenda. ibid.n.101
Multi ab Accuſando repelluntur. ibid.n.98
Duo præuaricationis genera in Accuſatione accidunt. p.285.n.103
Quatuor caſus, in quibus ab incepta Accuſatione poteſt quis deſiſtere. ibid.n.104
In cauſa criminali abſque Accuſatore non eſt procedendum. ibid.n.106
Tres caſus in quibus via inquiſitionis poteſt iudex procedere abſque Accuſatore. ibid.n 109.
Accuſatoris officium, & obligatio. ibid.n.110

Actus.

Actus aliqui virtutis Phyſicè ab habitu ſunt producti, alij ab obiectis deſumpti. p.28.n.162
Actus virtutis, quando neceſſarius. ibid.n.163
Actus externi, falſæ Religionis ficti, nunquam liciti. p.29.n.166.& ſeq.
Actus fidei circa quæcumque obiecta eiuſdem ſunt ſpeciei. p.36.n.216
Actus fidei dupliciter eſt ſupernaturalis. pag.40. n.240. & ſeqq.
Actus ſupernaturales à naturalibus diſtincti ex obiecto formali. p.42.n.255
Sicut actus ſpecificant habitus, ita obiecta actus. ibid.n.258.
Actus humani duplex regula. p.69.n.39
Actus poteſt eſſe virtutis, vel elicientis, vel imperantis. p.71.n.54
Actus virtutis tripliciter poteſt habere modum. p.130.n.389.

Adiuratio.

Adiuratio quid. p.538.n.1
Fit præcipiendo, vel deprecando. ibid.
Adiurationis exempla è ſacris litteris. p.539. num. 2.
Deus licitè Adiuratur, ſed tamen deprecando. ibid n.5.
Non ſubditus illicitè præcepto Adiuratur. ibid. num.6.
Adiuratio dæmonum, vt aliquid in Dei præſtent obſequium poteſt eſſe licita. ibidem, num.7. & ſeqq.

Digitized by Google

Index Rerum,

Adulterium, & Adulter.

Adulterij definitio. p.627.n.77

Adulterium tribus modis committitur. ibidem, n.78.

Adulterij grauitas,cum ſtupro, & inceſtu comparata. ibid.n.79

Pœnæ Adulterij ſunt vtroque iure ſtatutæ. ibid. num.81.

Tenetur Adulter reſarcire damnum filiis legitimis illatum. ibid.n.83

Aduocatus.

Aduocatus quid. p.302.n.1

Aduocati munus honeſtum, & nobile. ibidem, num.2.

Chriſtus, Magdalenæ Aduocatus. ibid.

Ab Aduocati munere multi ex indecentia excluduntur. ibid.n.4

Aduocatus iuſtam cauſam negligenter tuendo, vel iniuſtam ſcienter defendendo, mortaliter peccat. ibid.n.5.& ſeqq.

Poteſt Aduocatus patrocinari iuxta opinionem minus probabilem. p.303.n.9

Aduocatus, damnificans proximum, reſtitutioni quomodo tenetur. ibid.n.14. & ſeq.

Aduocatus, pro ſtipendio honorario ad annum conductus,non poteſt totum retinere ſi nil egerit. p.304.n.22

Tenetur Aduocatus extremè indigentibus gratis patrocinium exhibere. ibid.n.23

Boni Aduocati quatuor conditiones. pag. 305. num.35.

Ætas.

Triplex Ætatis limes. p.450.n.247

Computatur Ætas à die natiuitatis. ibid.n.250

Aggreſſor.

Aggreſſor poteſt occidi ab inuaſo,ſi aliter euadere nequeat. p.246.n.99

Ab Aggreſſore poteſt inuaſus ſe occidi permittere in duplici caſu. ibid.n.100

Amicitia.

Ad Amicitiam ſpectat non ſolum amare amicum, ſed quæ ad amicum ſpectant. p.91.n.27

Amicitiæ conditiones. p.92.n.41

Datur Amicitia inter Deum, & homines. ibid.

Amicitia fundatur in aliqua vitæ ſimilitudine. p.110.n.205.

Nequit Amicitia eſſe inter creaturam rationalem, & irrationalem. ibid.

Amicitiæ definitio. p.586.n.65

Amicitiæ duo ſunt vitia oppoſita,adulatio, & litigium. ibid.n.67

Adulatio, Amicitiæ contraria,tribus modis poteſt eſſe mortalis. ibid.n.68

Amor.

Amor,triplex naturalis, animalis, & intellectualis. p.90.num.14.

Amor carnalis duplex. ibid.n.17

Quinque Amoris ſpecies,à charitate diſtinctæ. ibid. n.15. & ſeq.

Amoris naturalis à charitate quadruplex differentia. ibid.n.20

Amor Dei, vt finis naturalis, & ſupernaturalis duplex. p.97.n.86.& ſeqq.

Vtriuſque Amoris obiectum formale diuerſum. p.98. n.91.

Amor ſui eſt menſura Amoris ad alterum. p.123. n.329.

Amor à beneuolentia diſtinctus. p.127.n.363

Præceptum Amoris Dei eſt obſeruatu poſſibile contra hæreticos. ibid.n.364.& ſeqq.

Amor Dei ex toto corde, ex tota anima, &c. qualiter intelligendus. p.128.n.375.& ſeq.

Amori Dei ſuper omnia non repugnant inuoluntarij motus concupiſcentiæ. p.129.n.386

Amor amici amore inimici probabiliter eſt perfectior. p.131.n.397

Amor Dei ad mortem ſubeundam in quibuſdam caſibus obligat. ibid.n.400.& ſeq.

Diuerſitas temporum, quibus præceptum Diuini Amoris ad actum amandi obligat. pag. 132. n.407.

Non vrget tale præceptum in primo rationis vſu. ibid. n.411.

Angeli.

Angeli venturum Salvatorem præcognoſcebant. p.25.n.144.

Angeli ex charitate ſunt diligendi. p.115.n.255

Triplex Angelorum chorus triplici Saluandorum ſtatui comparatur. pag.175. n.52

Angelorum officium. p.182.n.122

Anima.

Animæ diuiſio in potentiam affectiuam, & intellectiuam. p.682.n.1

Animæ actiones ſunt, vel cognoſcitiuæ, vel practicæ. ibid.

Animæ portio ſuperior, vel inferior quid. ibid. num.2.

Potentiæ Animæ, aliæ rationales, aliæ intellectuales, aliæ ſenſibiles. p.185.n.155

Tota Animæ familia, à dono conſilij qualiter gubernata. ibid.n.156

Antonius.

Antonius fuit vitæ Monaſticæ, non Princeps, ſed illuſtrator. p.472.n.58

Vixit ante annum Incarnationis trecenteſimum. ibid.

Apoſtoli.

Apoſtoli habuere præclariora fidei lumina. p.17. num.84.

Vitæ religioſæ primum fundamentum poſuere Apoſtoli. p.472.n.56

Appellatio.

Licitæ appellationis tres conditiones. pag.294. num.64.

Abſque vlla conditione, licet appellatio ab iniqua ſententia. ibid.n.65

Licita eſt appellatio rei damnati,iuxta probabiliorem ſententiam. p.295.n.68

Appellatio regularium qualiter licita, vel prohibita. p.671.n.88.90.& ſeqq.

Tres litterarum ſpecies, ad Appellationem neceſſariæ. p.673.n.107

Appetitus.

Appetitus concupiſcibilis ab iraſcibili diſtinctio. p.67. n.20.

Iraſcibilis à ſola ſpe perficitur. p.68.n.24

Arbiter.

Arbiter ab Arbitratore qualiter differens. p.547. num.62.

Arbiter iuris quis eſt. ibid.n.63

Argumentum.

Quatuor Argumenti acceptiones. p.5.n.8

Argumentum omnimodè fidei rationi conuenit. ibid.

Ars.

Diuerſorum arte factibilium vna nequit eſſe Ars. p.182.n.132.

Articulus.

Articulus, vnde dictus. p.15.n.62

Articulus

Digitized by Google

Articulus fidei quid. ibid.n.63
Duplex Articuli definitio. ibid.& ſeq.
Articulorum fidei congruus ordo, & numerus. p.16.n.68.& ſeqq.
Articuli fidei quoad credulitatem implicitam non creuerunt. ibid.n.71
Secus explicitè. ibid.n.72

Aqua.

Aqua qua virtute aſcendit ad vacuum replendum. p.121.n.314.& ſeqq.

Aſſaſſini.

Aſſaſſini qui ſunt. p.240.n.25
Ab immunitate Eccleſieſtica exempti. ibid.
Viatorum latrones vocantur aſſaſſini aliquibus in locis. ibid.n.26
Aſſaſſinos mandantibus excommunicatio imponitur. ibid.n.27

Aſtutia.

Aſtutiæ deſcriptio. p.188.n.174
Imbecilliores & minus diſcretos circumuenire ſoler. ibid.
Varia Aſtutiæ exempla, è ſacris Scripturis deſumpta. ibid.

Auaritia.

Auaritiæ deſcriptio. p.587.n.72
Duodecim progignit filias. ibid.
Eſt contra quadruplicem legem. ibid.n.73
Aduerſatur liberalitati, & charitati. ibid.n.75
Ex Auaritiæ ſtipite tres pullulant rami. ibid. n.76
Auaritiæ in acquirendo quinque ſunt modi.p.588. num. 78.
Auaritia concupiſcens ſub conditione, purgante obiecti malitiam, non eſt peccatum. ibidem, n.79.& 81.
Auaritia in detinendo quatuor contigit modis. ibid.n.83.
Tria Auaritiæ remedia. ibid.n.84
Auaritia magis à liberalitate recedit, quam prodigalitas. p.589.n.87

B

Baptiſmus.

Votum Baptiſmi habere tenetur adultus, ſi nequit baptizari. p.597.n.44
Baptiſmus infantium martyrio poteſt ſuppleri. ibid.n.52.

Bellum.

Varia Bellorum genera. p.156.n.212
Bellum vnde dictum. ibid.n.213
Bellum probatur licitum. ibid.n.216.& ſeqq.
Tres iuſti Belli conditiones. p.157.n.225
Belli iuſti octo cauſæ. ibid.n.226.& ſeqq.
Chriſtianorum Bellum contra Indos nimis aliquando crudele. p.158.n.230
Modus in Bello neceſſarius. ibid.n.235.& 238
Quomodo in Bello contra innocentes agendum. ibid.n.237.
Iuſtitiam Belli in cauſa dubia non tenentur milites ſubditi inquirere. p.159.n.240
Clericis Bellum quando prohibitum. ibid.n.241
Die feſto Bellum permiſſum. ibid.n.244

Beneficium.

Beneficij multiplex diuiſio. p.230.n.5
Beneficium Eccleſiaſticum non carnis affectu, ſed diſcreto iudicio diſpenſandum. p.232.n.32
Beneficia tam ſimplicia, quam paſtoralia dignioribus ſunt conferenda è præcepto Concilij Tridentini. p.233.n.38.& ſeqq.
Minus dignus acceptans Beneficium peccat contra vtramque iuſtitiam, commutatiuam, & diſtributiuam. ibid.n.44
Pro Beneficij qualitate conſiderandæ ſunt illorum qualitates, quibus conferrur. p.234. n.49. & ſeqq.
Beneficia paſtoralia prouidè non ſunt mutanda. ibid. n.50.
Beneficia ſæcularia qualiter abſque peccato conferenda. ibid.n.55
Poſſunt à Regibus liberè in ſuis regnis diſpenſari conferendo, ſed non retrahendo abſque cauſa. p.235.n.56.& 59.
In Beneficio Eccleſiaſtico conſideranda ſunt, titulus, vis percipiendi fructus, & fructus ipſi. p.563.n.20.
Beneficij titulus nullo iure eſt vendibilis. ibid.

D.Bonauentura.

D.Bonauentura de contractibus ciuilibus cur pauca ſcripſerit. p.3'9
Trigeſimoquinto ætatis anno, & Religionis decimotertio, in totius Ordinis Minorum Generalem fuit electus. p.664.n.16
Præclara D. Bonauenturæ doctrina de correctione inter prædicandum adhibenda. pag.691. n.90. & ſeqq.

Bonum.

Bonum concretiuè, & abſtractiuè ſpectatum quid. p.109.n.197.
Bonum caſtrenſe, & quaſi caſtrenſe quid. p.264. num.64.
De his bonis poteſt filius, modo ſub tutore non ſit, ad libitum diſponere. ibid.n 55
Bona profectitia, & aduentitia quid & quomodo, ſunt ſub filiorum dominio. ibid. n.56. 57. & p.330.n.116.
Triplex hominis bonum, ex Religione in Deum, ortum. p.384.n 36
Minus bonum reſpectu maioris dupliciter ſumitur. p.434. n.118.

C

Cambium.

Cambij definitio. p.362.n.1
Cambium aliud reale, aliud ſiccum, & quid vtrumque. ibid.
Cambium reale diuiditur in minutum, & locale. ibid.n.2
Cambium reale vocatur etiam manuale, & cur. ibid.n.3.
Quatuor ob cauſas poteſt recipi lucrum ex Cambio minuto. ibid.n.5
In Cambio per litteras, vnde poſſit lucrum recipi. ibid. n.9.
In Cambio per litteras quatuor interueniunt perſonæ. p.363.n.11
Ad Cambium requiritur diuerſitas pecuniarum, & perſonarum. ibid.n.18
Tria Cambia à Pio V. vetita. ibid.n.20
Inter dominum, & famulum Cambium illicitè exercetur. ibid.n.14
Prouiſio, à campſoribus adhiberi ſolita, quid. p.364. n.26.
Quæ quantitas lucri accipi licet pro cuſtodia, & obligatione reddendæ pecuniæ. ibid. num.28. & ſeqq.

Digitized by Google

Index Rerum,

Cambij liciti quatuor conditiones. p.365.n.34

Capucini.

Capucinis prohibetur tranſitus ad laxiorem ordinem abſque Sedis Apoſtolicæ ſpeciali licentia. p.487.n.221

Capucini, Fratres Minores de Obſeruantia, & Minimos recipere nequeunt abſque Sedis Apoſtolicæ licentia in ſcriptis obtenta. pag.488. n.201.

Qualis apud Capucinos regularium cuſtodum vſus, & poteſtas. p.666.n.35.& 36

Caſtitas.

Caſtitatis elogium. p.503

Caſtitas, alia clauſtralis, alia clericalis, & vtriuſque vera differentia. ibid. n.2.& ſeqq.

Caſtitas Clericorum duplicem includit obligationem. ibid.n.4

Caſtitas annexa ſacris ordinibus non eſt tantæ efficaciæ cum caſtitate religioſa ad diſſoluendum Matrimonium ratum, & non conſummatum. p.504.n.5.& 6

A tempore immemorabili religioſa Caſtitas habuit vim Matrimonium ſubſequens dirimendi. ibid.n.8.

Ratum Matrimonium per votum Caſtitatis ex reſcripto Euſebij Pontificis diſſoluitur. p.505. num.18.

Caſtitatis definitio, & tres gradus præcipui. p.614.n.98. & ſeqq.

Caſtitas Ebori aptè comparata. p.615.n.101

Caſtitatis virginalis, vidualis, & coniugalis ſunt fructus diuerſi. ibid.

Cauſa.

Cauſa quanto prima, tanto ad effectus producendos vniuerſalior. p.44.n.268

Cenſus.

Cenſus definitio. p.359.n.1

Cenſus diuiditur in conſignatiuum, & reſeruatiuum. ibid.n.2

Cenſus reſeruatiuus ab emphyteuſi multipliciter differt. ibid.n.3

Cenſus conſignatiuus ex parte rei diuiditur in perſonalem, & realem, fructuarium, & pecuniarium. ibid.n.5.& 6

Aliæ Cenſus diuiſiones. ibid.n.7.& 8

Cenſus in rebus aliter conſtituitur iure naturæ, aliter iure poſitiuo. p.360.n.12.& 14

Quatuor conditiones iure naturæ ad licitum Cenſum ſunt requiſitæ. ibid.n.20.& ſeqq.

Iure Pontificio nouem conditiones cenſui licito ſunt adiectæ. p.361.n.25.& ſeqq.

Pactum retroemptionis ad libitum Cenſualiſtæ eſt illicitum. ibid.n.29

Circa emptionem Cenſus quædam obſeruanda. ibid.n.30.& ſeqq.

Charitas.

Charitas facit nos vnum per communicationem gratiarum, non temporalis dominij. pag.56. num.47.

Variæ Charitatis comparationes. p.88.n.6

Et acceptiones. ibid.n.1

Charitas, dilectio, & amor Dei ſunt idem. p.89. num.2.

Charitatis plures definitiones. ibid.n.5

Charitas, ad obiectum, actum, finem vltimum, & habitum diuerſimodè comparata. ibidem, n.8. & ſeq.

Charitatis larga deſcriptio à D. Proſpero tradita. ibid.n.12.

Eſt accidens, & habitus. p.93.n.44.& ſeqq.

Eſt ſpecialis virtus ab aliis diſtincta. p.94. n.56. & ſeq.

Neceſſaria eſt ad reformandam voluntatem. ibid. num.60.

Comprehendit omnia præcepta, non per identitatem, ſed per quandam reductionem. pag.95. num.62.

Eſt omnium virtutum motrix. ibid.n.66

Charitatis duo præcepta, materialiter tantum diuerſa. ibid. n.68

Charitatis præſtantia. p.96.n.73.& ſeqq.

Charitas eſt entitas naturalis, nunquam informis. p.98.n.97. & ſeqq.

Augetur per graduum additionem. p.99.n.102

Hæc additio Charitatis creſcit ſtatim poſt actum meritorium. p.101.n.120

Charitas habet ſui augmenti terminum in vnoquoque certum & determinatum. p.102.n.133

Charitatis neceſſaria perfectio duplex. pag.103. n.143.

Charitas viæ poteſt eſſe intenſior charitate patriæ in diuerſis ſubiectis. p.104.n.145

Charitas per venialia minuitur quoad feruorem, non quoad entitatem. ibid.n.151.& ſeq.

Amittitur peccato mortali. p.105.n.159.& ſeqq.

In voluntate reſidet. p.107.n.179

Duobus actibus in Deum tendit, & in proximum. ibid.n.184

Ex Charitate aliquid eſt dupliciter diligibile. p.109.n.202.

Imo tripliciter. ibid.n.203

Non Charitate, ſed naturali quadam pietate irrationalia diligimus. p.110.n.204

Charitatis duplex conſideratio. p.111.n.213

Charitatem ad ſeipſum poteſt quis habere, non amicitiam. ibid.

Corpus noſtrum, Charitate diligendum. ibidem, n.215. & ſeqq.

Charitas quomodo vinculum perfectionis. ibid. n.222.

Quatuor, tantum ex charitate conuenientiſſimè diligenda. p.115.n.263

Charitas non ſiſtit in bonitate creata. pag.118. n.289.

Ordo diligendi ex Charitate. p.119.n.291 Vide *Ordo.*

Charitati modus non adiacet ex tendentia in obiectum. p.130.n.391

Secus quoad aggregationem circumſtantiarum, & ſui limitationem. ibid.n.392

In patria dilatabitur, non diligendorum multitudine, ſed amicabiliori affectu. ibid.n.395

Cherubim.

Duo aurei Cherubim, cur ſuper tabernaculum poſiti. p.176.n.61

Chriſtus.

Chriſtus in monte cur pernoctare ſolitus, & in loco campeſtri docere. p.683.n.8

Chriſtus iudicialem protulit ſententiam in gratiam vitæ contemplatiuæ. ibid.n.13

Chriſtus cur Mattham, munia vitæ actiuæ agentem, increpat. p.684.n.15

Circulus.

Circulus non committitur in reſolutione credibilitatis ad ſuum vltimum principium. p.7. n.22. & ſeqq.

Clauſura.

Clauſura eſt caſtitatis religioſæ aptiſſimum propugnaculum. p.506.n.20.& 21

Clauſura

Digitized by Google

Clauſura introducta eſt iure tantum Eccleſiaſtico. ibid.
Vſus clauſuræ eſt antiquiſſimus. ibid. n.22
Clauſura Monialium Apoſtolos inſtitutores habere videtur. ibid.n.24
Clauſura Monachorum non videtur eſſe alterius legis, quam iuſtitiæ legalis. ibid.n.22
Clauſura egreſſu incolentium, & ingreſſu aliorum violatur. p.507.n.28
Obligatio tenendi Clauſuram in religioſo eſt ex ſuppoſitione, de iure naturali, & diuino. ibid. num.29.
Clauſuræ violatio natura ſua non eſt culpa venialis contra Nauarrum. ibid.n.30
Poteſt dari leuitas materiæ in violatione Clauſuræ. ibid.
Violatur Clauſura læthaliter egreſſu publico, vel furtiuo religioſi ad fugam, vel Apoſtaſiam. ibid.num.31.
Ante Gregorium XIII. potuere diuerſæ fœminæ religioſorum clauſtra intrare. p.508.n.33
Peccant religioſi introducendo fœminas, Gregorij XIII. decreto comprehenſas, in clauſtra, vel domos interiores. ibid.n.35
Reginæ, & fundatrices non violant clauſuram ingrediendo clauſtra religioſorum. ibid. n.63. & ſeqq.
Excommunicatio illata contra ingredientes clauſtra non tangit fœminas abſque dolo, præſumptione, malitia, vel temeritate intrantes. ibid. n.73.

Clementia.

Clementiæ definitio. p.617.n.124
Clementiæ differentia à manſuetudine. ibid.
Clementiæ encomia. p.618.n.125

Clericus.

Clericus in cauſa negotiationis quomodo perdit priuilegium exemptionis. p.223.n.218

Cœlum.

Variæ virtutes, qualitates, & motus Cœlorum moraliter iudicibus applicantur. p.200.n.110. & ſeq.

Cogitatio.

Cogitatio ab imaginatione habet ortum, & in meditationem proximè tranſit. p.693.n.101
Cogitationis definitio. ibid.
Cogitationum tumultus quomodo coërcendus. ibid.n.102

Cognitio.

Cognitio de Deo triplex. p.45.n.281

Cometa.

Plura Cometarum exempla, è quibus futurorum coniecturæ ſunt prædictæ. pag.552. num.30. & ſeqq.
Singularis Cometæ deſcriptio, qui apparuit menſe Decembris 1664. ibid.
Ticonis Brahæ opinio Cometas non in aëre, ſed in ſphæris cœlorum peregrinari. p.553.n.38

Commenda.

Commenda alia eſt clericalis, alia eſt militaris. p.565. n.33.
Commendæ ordinum, qui non ſunt religioſi, ſunt vendibiles. ibid.n.34

Concilium.

Concilium Tridentinum cur exigit auxilium gratiæ, vt fiat actus fidei, ſicut oportet. p.41.n.248

Concubinatus.

Concubinatus definitio. p.624.n.44
Iure ciuili ad concubinatum, ſex conditiones requiſitæ. ibid.
Non eſt tam peccatum, quam peccati ſtatus ibid.n.45.
Concubinatus notorius quis, & quomodo excommunicatione puniendus. ibid.n.46
Concubinatus in clericis, eſt ſuſpenſione à diuinis ipſo iure puniendus. ibid.n.48.& ſeqq.
Pro Concubinatu in præſenti puniendo ſolus iudex ſæcularis pro ſæcularibus iuriſdictionem obtinet. p.625.n.65

Conſilium.

Conſilij donum, homini neceſſarium. pag. 184. n.152.
A prudentia differt diuerſimodè. ibid.n.153
Conſilium, & prudentia quaſi luminare maius, & luminare minus. p.185.n.154
Conſilij donum triplici ſplendore animam illuſtrat. ibid.
In patria manebit. p.186.n.157
Dono Conſilij reſpondet inter Beatitudines miſericordia. ibid.n.161
Conſiliorum Euangelicorum ſanctitas, contra hæreticos propugnata. p.473.n.63.& ſeqq.
Conſilij perpetuæ continentiæ poſſibilitas. ibid. num.70.
Conſilia Euangelica, à præceptis ex natura ſua diſtincta, ſunt duodecim. pag. 485. num.178. & ſeqq.

Contemplatio.

Contemplatio eſt præcipuus huius vitæ actus. p.692. n.93.
Ordo procedendi ab infimo actu intellectus ad Contemplationem. ibid.
Per tres paſſus ad Contemplationis apicem aſcenditur. ibid.n.94
Contemplationis definitio, & quatuor ad Contemplationem valde neceſſaria. ibid.
Oculus Contemplationis quis eſt, & qualiter in ſapientiæ ſpectacula intentus. ibidem, num.96. & 97.
In Contemplatione ſemper concurrunt intellectualis inſpectio, & ſaporoſa dilectio. ibid.
Admiratio, & experientia, ad Contemplationem multum promouent. ibid.n.99
Contemplationis progreſſus Auroræ paulatim illuceſcenti aptè comparatur. p.693.n.100
Contemplatio clarius inferiorum potentiarum obiecta perſpicit. ibid.n.104
Contemplatio cum ſpeculatione non raro confunditur; differt tamen. ibid.n.105
Contemplationis differentia ab aperta viſione. ibid. n.108.
Gradus contemplationis quid ſunt. pag. 694. n.110.
Gradus Contemplationis, ad exteriora, inferiora, & ſuperiora ordinantes, ſunt tres. ibid. n.117. & ſeqq.
Hi tres Contemplationis gradus, tribus Angelorum ordinibus comparati. ibid.
Alij ſex Contemplationis gradus, aliter dinumerantur. p.695.n.121.& ſeqq.
Hi ſex gradus, Throno Salomonis, ſex creationis diebus, & ſex Cherubim alis comparantur. p.696.n.137.
Septem adhuc Contemplationis myſtici gradus, à Seraphico Bonauentura aſſignati. pag. 695. n.128.
Ignis & vnctio Contemplationis quid ſunt. ibid. n.129.& 130.
Guſtus, & quies in Contemplatione quomodo ſumenda. p.696.n.135.& 136

Digitized by Google

Contentio.

Contentionis definitio. p.153.n.185

Per Contentionem veritas tripliciter impugnatur. ibid.n.186.

Ex qua radice iudicanda eſt contentionis grauitas. ibid.n.189.

D. Bonauenturæ præclara de contentione ſententia. p.154.n.191

Continentia.

Continentia quomodo eſt donum Dei, & in noſtra ſimul poteſtate. p.477.n.113.& ſeq.

Hæreticorum obiectiones contra perpetuam Continentiam repelluntur. pag. 478. num. 116. & ſeq.

Contractus ſocietatis.

In quo conſiſtit hic Contractus. p.366.n.1

Vt ſit licitus tres obſeruandæ ſunt conditiones. ibid. n.4.

Contractus aſſecurationis minoris lucri non rectè annectitur Contractui ſocietatis. ibid.n.7

Contractus aſſecurandi capitale rectè initur in Contractu ſocietatis. ibid.n.9.& ſeqq.

Quinque ſunt tituli rectè ineundi Contractum ſocietatis. p.367.n.15

In Contractu ſocietatis ob dilationem pecuniæ ad certum tempus iniuſtè lucrum exigitur. ibid. num.18.

Tres ſunt tituli ineundi Contractum ſocietatis reprobati. ibid.n.19

Contractus.

E Contractibus, alij vtilitatem accipientis, alij dantis, alij vtriuſque reſpiciunt. p.207. n.42. & ſeq.

Sunt aliqui Contractus per quos dominium non transfertur. ibid.

Qualiter ex Contractu ſequitur obligatio reſtitutionis. ibid.n.43

Contrahere quid ſignificat. p.320

Contractus definitio. ibid.n.1

Quaſi Contractus quid. ibid.n.4

Contractus, alius nominatus, alius innominatus. ibid.n.6.

Nominatus quintuplex eſt. ibid.

Innominatus ad quatuor modos reducitur. ibid.

Contractus bonæ fidei, & ſtricti iuris quid. ibid. n.7. & 8.

Contractus tuerori, & lucratiui definitio. p.321. num.10.

Contractus guarentiſius, & non guarentiſius. ibid.n.13.

Ad Contractum intentio ſe obligandi eſt neceſſaria. ibid.n.18.& ſeqq.

Error irritans Contractum. Vide *Error.*

Quis metus Contractum irritat. Vide *Metus.*

In Contractu oneroſo debet vterque contrahens eſſe æqualis. p.326.n.70

Qui Contractus ſint irriti, vel irritandi ex leui metu. p.327.n.78.& ſeqq.

Conditio ad Contractum neceſſaria diuerſimode conſideratur. ibid.n.83.& ſeqq.

Conditio impoſſibilis cenſetur non appoſita. p.328.n.87.

Conditio praua, & turpis quomodo in ordine ad Contractum conſideranda. ibid.n.88.& ſeqq.

Obligatio Contractus validè celebrati quanta. ibid.n.94.

Tres regulæ ad diſcernendam obligationem ortam ex Contractu per culpam latam, leuem, & leuiſſimam. p.329.n.99.& ſeqq.

A Contractu ineundo excluduntur perpetuo amentes, furioſi, & prodigi. ibid. num.104. & ſeq.

Ad Contractum minorum requiritur decretum iudicis, & conſenſus curatorum, ſeu tutorum. p.330.n.113.

Contractus omnibus ſubditis, qua parte ſubditi ſunt, eſt prohibitus. p.331.n.121

A Contractu reſilire mutuo conſenſu inito illicitum eſt. ibid.n.123

Varij modi à Contractu reſiliendi, vel illidandi. ibid.n.124.& ſeqq. ad finem.

Contractus dicti Stocolia, & Barocolia, quid. p.348.

Ab vſuris hi Contractus excuſantur poſita triplici conditione. ibid.n.73.& ſeq.

Contumelia.

Contumeliæ ethymologia, & definitio. p.306

Eſt peccatum ex ſuo genere mortale detractione grauius. p.307.n.7.& 8

Contumeliæ à ſuperioribus factæ animo corrigendi non ſunt culpæ. p.307.n.12

Contumelia parentibus illata eſt ſpecialis malitiæ in confeſſione aperiendæ. ibid.n.13

Ad Contumelias ferendas debet vir Chriſtianus eſſe paratus. ibid.n.14.& 15

Aliquando Contumelias repellere licet. ibidem, num.16.

Sed non cum præiudicio vitæ aggreſſoris. p.308. n.18. & ſeqq.

Modus rettactandi contumeliam. ibid.n.24

Correctio.

Correctio fraterna præcipitur, & quando. p.145. n.111.

Ordo Correctionis fraternæ cadit ſub præcepto. pag.146. num.120. & ſeq. & p.147. n.123. & ſeqq.

Ordini fraternæ Correctionis, non obſtat capitulum Barcinonæ. pag.147. n.128. & pag.148. n.135.

Detractionis Correctio qualiter fieri debet. p.152. n.178.& 179.

Crudelitas.

Crudelitatis definitio, & à ſæuitia diſtinctio. p.636.n.157.

Crudelitas eſt vitium per exceſſum clementiæ oppoſitum. ibid.n.158

Curioſitas.

Curioſitas quid, & cur oculis principaliter ad ſcripta. p.643.n.226.& 227

Curioſitas cur magis propria iuuenibus, quam ſenibus. ibid.n.228

Eſt vitium per exceſſum ſtudioſitati oppoſitum. ibid.

Curioſitas quomodo lætifera. ibid.n.229

Curioſitas in ſcientiis quatuor modis poteſt contingere. ibid.n.231

D

Debitum.

Debitum certum ante incertum iure naturæ eſt ſoluendum. p.228.n.279

Debita realia ſtrictioris, & prioris ſunt ſolutionis, quam perſonalia. ibid.n.281

Debitum perſonale ex contractu non ſoluendum ante debitum perſonale ex delicto. ibid.

Debitum perſonale citra delictum prius eſt ſoluendum, quod eſt priuilegiatum. ibid.n.284

Digitized by Google

Debitum tacitè hyppothecatum prius reddendum, quam perſonale non priuilegiatum. ibidem, n.285.

Debiti antiquioris & recentioris ſoluendi ordo. n.286.

Inter debita,ex delicto ſoluenda, quis ordo. p.229. n.289.

Debitum creditori poſteriori, & pauperi prius reſtituendum, quam priori diuiti. ibid.n.293

In ſoluendo debito duplici creditori, habenti par ius, amicitia nil iuſtitiæ debet obeſſe. ibidem, n.295.

Decalogus.

Decalogi fides ad eius obſeruantiam neceſſaria. p.27.n.155.

Tria priora Decalogi præcepta ad Deum,cætera ad proximum ordinant. ibid.

Decimæ.

Cur in lege veteri Decimæ ſunt inſtitutæ. p.416. num.2.

Qua ratione Deus Decimis honoratur. ibidem, num.3.

Fides redemptoris Decimis exprimitur. ibidem, num.4.

Decimæ rectam vitæ inſtitutionem denotant.ibid. num.5.

Decimæ temporum & dierum quomodo perſoluuntur in Eccleſia. ibid.n.8

Quota pars in Decimis ſolo iure Eccleſiaſtico nunc ſoluitur. ibid.n.9.& ſeqq.

Decimæ aliæ prædiales, aliæ perſonales. p.417. num.13.

Prædiales Decimæ pertinent ad Parochum loci, vbi ſunt prædia. ibid.n.16

Quinque ſunt tituli, quibus per ceſſionem Summi Pontificis Decimæ in vſus laicorum poſſunt concedi. ibid.& ſeqq.

Ad Decimas ſoluendas variæ tenentur perſonæ. ibid. n.19.& ſeq.

Ad ſolutionem Decimarum non requiritur, vt prius petantur. p.418.n.25

Decimæ pro loco, & tempore iuxta varias locorum conſuetudines ſunt ſoluendæ. ibid. n.23. & 24.

Propria auctoritate nequit Parochus repulſus Decimas exigere. ibid.n.27

Poſt vendita prædia à quibuſnam ſunt prædiales Decimæ exigendæ. ibid.n.29

Delictum.

Delictum diuerſimodè cenſetur in iure occultum, p.64.n.63.

Delictum aliud priuatum; aliud publicum,& quid vtrumque. p.280.n.66.& 68

Semiplena delicti probatio, quid. p.290.n.11

Demonſtratio.

A priori non repugnat Demonſtratio de eodem à poſteriori. p.12.n.46

Denunciatio.

Denunciatio criminalis, quid. p.280.n.64

Ab accuſatione differt tripliciter. ibid.n.65

Denunciatio cadit ſuper delicta publica. p.281. num.69.

Denunciationi fraterna correctio præmittenda, & qualiter. ibid. n.73. & ſeq. & p.282. n.81. & ſeqq.

Ad Denunciationem ex parte denuntiantis ſex requiruntur conditiones. p.283.n 89

Plures Denunciationis circumſtantiæ. pag.284. n.93.& ſeq.

Deſperatio.

Deſperationis ſubiectum. p.86.n.2

Ad Deſperationis peccatum non ſufficit liberum, & imprudens iudicium non conſequendi Beatitudinem. ibid.

Non eſt ſemper cum infidelitate. p.87.n.5

Vocatur Deſperatio abyſſus culpæ. ibid. n.6

Conſiſtit in quadam fuga, & præcipitio voluntatis,à Beatitudine deſiſtentis. ibid.n.7

Eius obiectum eſt quidem malum, ſed vt impoſſibile. ibid.n.8

Omni peccato eſt pernicioſior, ſed non peior. ibid. num.12.

Detractio.

Detractio & contumelia ſunt vnius Matris Filiæ. p.308. n.25.

Detractionis definitio. p.309.n.1

Diuiditur in directam,& indirectam. ibid. n.3

Directa Detractio quadrupliciter fit, indirecta vero tripliciter. ibid.n.4.& 5

Eſt peccatum mortale. ibid.n.6.& ſeqq.

Detractio materialis ex leuitate aliquando mortalis, aliquando venialis. ibid.n.17.& ſeqq.

In dubio detrahenti non eſt obſiſtendum. p.311. num.23.

Tres caſus Detractionem à culpa excuſant. ibid. n.27.& ſeq.

Deuotio.

Deuotionis definitio. p.386.n.1

Triplex Deuotio diſtinguitur. ibid.n.3

ad Deuotionem in Diuinis officiis triplex conditio requiſita. ibid.n.4

Prælatis deuotio valde neceſſaria. p.387.n.7

Varia Deuotionis in Deum motiua. ibid. num.10. & ſeqq.

Spectat potius ad affectum, quam ad intellectum. ibid.n.11.

Excellentior eſt Deuotio in ſimplicibus. ibid.n.12

Duplici tentationi Deuotio eſt obnoxia. ibid. num.13.

Eſt religionis actus. ibid.n.14

Ex contemplatione oritur. p.388.n.15

Deuotionis effectus. ibid.n.16.& 17

Deus.

Deus per fidem dupliciter reſpicitur. p.16.n.69

Deus per fidem,aliter quam per donum intellectus cognoſcitur. p.47.n.258

Deus nobis magis intimus eſſe debet quoad affectum, quam noſmetipſi. p.121.n.311

Eſt à nobis ſuper nos diligendus. p.120.n.304

Qualis Dei cognitio; talis debet eſſe eius cultus. p.380.

Deus canticis nouis cur ſemper laudandus. p.540. num.6.

Deus non laudatur, vt noſtri conceptus ei manifeſtentur. ibid.n.8

Dei proprie non eſt laus, ſed aliquod ma us, & melius. ibid.

Diabolus.

Diabolus incapax eſt,vt charitate diligatur. p.115. n.256. & ſeqq.

Cum Diabolo initur pactum explicitè, vel implicitè. p.550.n.3.& ſeqq.

Futura poteſt Diabolus conijcere ob varias cauſas. ibid.n.4

Impliciti cum Diabolo pacti ſigna. ibid.n.7

Dignoſcendi Diaboli in alienam ſpeciem transformati duo ſunt ſigna. p.557.n.4

Copula cum Diabolo incubo eſt omnium ſceleratiſſima. p.631

Poteſt

Poteſt Diabolus ſemine aliunde accepto generationem cauſare. ibid.n.110

Dies feſtus.

Diei feſti obſeruatio, quatenus Sabbatho erat antiquitus annexa, fuit cæremonialis. pag.541. num.1.

Diem aliquem feſtum in Dei honorem obſeruare eſt quid morale ad Chriſtianos ſpectans. ibid. num.2.

Diei cuiuſvis feſti, etiam Dominicæ inſtitutio, eſt iuris Eccleſiaſtici. ibid.n.4

Obſeruandi diem Dominicam ſeptem rationes morales. p.542.n.8

Diem feſtum in toto orbe indicere ſpectat ad Papam, ſed in Diœceſi ſpectare poteſt ad Epiſcopum cum cleri, & populi conſenſu. ibid.n.10. & ſeqq.

Conſuetudo valet, tam ad ſtatuendum, quam ad abrogandum diem feſtum, modo ad prius ſit decem annorum; ad poſterius vero annorum quadraginta. ibid.n.13

Peccatum mortale die feſto commiſſum ſpecialem contrahit malitiam. p.543.n.19.& 24

Opus ſeruile, die feſto prohibitum, eſt mecanicum. ibid.n.27.

Opus liberale die feſto exercitum, non tranſit in ſeruile ob lucrum ſuperadditum. p.544.n.34

Plura operum genera, die feſto prohibita, ſeclusa neceſſitate. p.545.n.42

Duo operum genera, qualia ſunt mercatus, & forum in die feſto prohibentur iure Canonico. p.546.n.54.& ſeqq.

In diei feſti obſeruatione attendenda eſt cuiuſque Diœceſis conſuetudo addita Eccleſiæ permiſſione. p.547.n.64

Temporis quantitas, quanta ſit ſufficiens ad diei feſti violationem. p.548.n.65.& ſeqq.

Opera ad Dei cultum impenſa, & in die feſto permiſſa, vel prohibita, in triplici ſunt differentia. ibid.n.70.& ſeqq.

Variæ neceſſitates à diei feſti violatione excuſantes. ibid.n.73.& ſeqq.

Obſeruatio diei feſti præciſè, aliud præcipere non videtur præter auditionem Miſſæ, & vacationem à ſeruilibus. p 549.n.81

Diſcordia.

Diſcordia à contentione differens. p.153.n.180

Diſcordiæ definitio. ibid.n.181

A Patribus eſt grauiter reprehenſa. ibid.n.183

Diſpenſatio.

Diſpenſatio quid? p.453.n.277

A Declaratione quomodo differens. ibid.

Diſpenſatio voti, vt eſt obligationis relaxatio, nequit Eccleſiæ conuenire. pag.454. num.282. & ſeqq.

De intrinſeco Diſpenſationis eſt, vt maiori bono per eam prouideatur. p.455.n.291

Diſpenſatio in lege ſuperioris quomodo inferioribus conceſſa. ibid.n.293.& ſeqq.

Diſpenſatio ab interpretatione iuris, vel facti eſt diſtincta. p.456.n.299

Diuinatio.

Diuinationis definitio. p.549 n.2

Quinque Diuinationis expreſſæ ſpecies. p.550. num.10.

Diuinationis tantum tres ſpecies in confeſſione ſunt explicandæ. ibid.

Diuinationis tredecim aliæ ſunt ſpecies minus principales, harum definitiones, & ſingularia nomina. ibid.n.12.& ſeqq.

Diuinatio magica tribus ſolet modis fieri. p.551. num.14.

Diuinatio è cauſis neceſſariis, & naturalibus eſt licita. ibid.n.17.& p.552.n.27

Superſtitioſa eſt Diuinatio euentus voluntarij ex aſtrorum inſpectione. ibid.n.20.& ſeqq.

Diuinatio per aſtra abſque fundamento probatur. ibid.n.21.& ſeqq.

Diuitiæ.

Diuitiæ Mammona iniquitatis cur dictæ. p.141. num.69.

Dolus.

Dolus eſt aſtutiæ executio. p.189.n.175

Dupliciter ſolet dolus machinari. ibid.

Differt à fraude, quod hæc ſit per facta, dolus vero per facta, & verba. ibid.n.177

Dominium.

Dominij capaces ſunt etiam Infideles. p.55.n.41

Multis modis dominium acquiritur. ibid. n.42. & p.213.n.107. & p.262.n.29.

Dominij præcipua definitio. p.259.n.1

Dominium rerum etiam conſumptibilium fratribus Minoribus prohibitum. ibid.n.4.& ſeqq.

Ad Dominium neceſſaria eſt acceptantis voluntas. p.260. n.7.

Dominium duplex. ibid.n.11

Dominij iuriſdictionis multiplex diuiſio. ibid. num.12.

Dominium à variis hæreticis reprobatum. ibid. num.16.

Dominium, imo & diuiſio rerum omnibus, etiam Religioſis iuxta cuiuſque Ordinis inſtitutum permittitur. ibid.n.17

Dominium, quod dicitur altum, quid. pag.262. n.28.

Extrema neceſſitas transfert Dominium rei ablatæ in egentem. p.267.n.79.& ſeqq.

Rerum Dominium diuiſione ritè eſt introductum. p.333.n.21.

Non eſt contra ius naturæ. p.334.n.25

Rerum Dominium in aliquibus communitatibus ritè abiicitur. ibid.n.28

Dominium in Barbaros, & in mare variis acquiritur titulis. p.335.n.33.& ſeqq.

Omnis Dominij traditio ſublato iure humano non validè reuocatur. p.467.n.16

Dominium ab vſu, etiam in re conſumptibili, eſt facile ſeparabile. p.679.n.16.& ſeq.

Donatio.

Donationis definitio. p.339.n.1

Dupliciter fit. ibid.

Alia eſt abſoluta, alia conditionalis. ibid.n.2

Donatio in diem differt à legato in diem. ibid. num.4.

Donatio facta cauſa mortis, gratuita, & remuneratoria, quid. ibid.n.5.& 7

Donatio facta ab vxore, filiis, & pupillis quando licita, vel valida. ibid.n.10.& ſeqq.

Generalis regula circa perſonas donandi capaces. p.340. n.20.

Donatio inter coniuges eſt licita. p.341.n.27

Triplici genere mortis Donatio confirmatur. ibid. num.28.

Triplicem ob cauſam Donatio, quæ eſt perfecta, inficitur. ibid.n.31

Donum.

Donorum Spiritus ſancti ordo. p.47.n.289

Dona Spiritus ſancti potius ſunt bonitates dicendæ, quam bona. p.109.n.197

Diliguntur amore concupiſcentiæ. ibid.n.199

Dulia.

Digitized by Google

Dulia.
Dulia à latria qualiter diſtincta. p.409.n.5
Duliæ, & latriæ conditiones. ibid. n.10
Eſt creaturæ propter excellentiam debita. ibid. num. 7
Duellum.
Duellum iure naturali prohibitum. p.159. n.249
In Gallia à Ludouico X I V. ſeueriſſimè puniri ſolitum. ibid.
Variæ Duellantium pœnæ, vti, & duello cooperantium. ibid.n.251. p.250.n.137
Duelli definitio. p.248.n.123
Excommunicatio ſpecialis lata à Concilio Tridentino in Monomachos. p.249.n.125
Innocenti non licet criminatori duellum offerre. p.250.n.134

E

Ebrietas.
Ebrietas vnde dicta. p.619.n.3
Ebrietatis definitio. p.620.n.13
Eſt peccatum ex genere mortale. ibid.
Tres Ebrietatis gradus. ibid.n.14
Ebrietas ad medicinam, vel ad mitigandum dolorem non eſt licita. p.621.n.16
Ebrietas quo minus voluntaria, eo minus peccatum ex ea conſecutum, eſt graue. ibid. n.18
Vitium per defectum Ebrietati oppoſitum nullum eſt, & cur. ibid. n.19
Nonnullæ actiones malæ ex Ebrietate ſecutæ quomodo ebriis imputandæ. ibid.n.21. & ſeq.
Eccleſia.
Eccleſia ab origine mundi fundata, ſed ab Abel incepta. p.19. n.92
Veræ Eccleſiæ plures notæ. ibid.n.93.& ſeqq.
Orbi cur comparata. ibid.
Eius vnitas. ibid. & ſeqq.
Eccleſiæ ſanctitas. p.20.n.97
Vniuerſalitas. ibid. n.98. & ſeqq.
Perpetuitas. ibid. n.100
Apoſtolica Eccleſiæ Monarchia. pag.21. n.103. & 104
Eccleſia Lunæ comparata. ibid. n.109
Eccleſia poteſt hæreticos punire, etiamſi ſalvum conductum à Principibus obtineant. pag.54. num.31.
Punit etiam Paganos, & Iudæos, in certis caſibus. p.60.n.16
Cogere poteſt hæreticos ad fidem recipiendam. ibid. n.29. & ſeqq.
Eccleſiæ poteſtas, in percuſſione ſerui Pontificis à Petro eſt ſignata. p.61.n.31
In Eccleſia tres functiones, ad tres actus Hierarchios reductæ, generatim exercentur. pag.647. num. 8
Eccleſiæ regimen diuerſis Prælatorum generibus commiſſum. ibid. n.9
Eccleſia militans, firmamento, & Eccleſiæ triumphanti comparata. ibid. n.12.& ſeqq.
Prælati Eccleſiæ dignitas à Patribus commendatur. p.648. n.16. & ſeqq.
Sacrorum miniſtrorum inſtitutio in Eccleſia ad conciones, & alias functiones ſancta probatur. p.649. n.22. & ſeqq.
Eccleſiaſtici.
Eccleſiaſtici ad eleemoſynas faciendas præ cæteris magis obligati. p.143. n.93

Ecſtaſis.
Ecſtaſis definitio. p.695.n.131
Ad Ecſtaſim duplex requiritur actio. ibid.
Ecſtaſis quomodo accidit. ibid.
Non requirit nouam gratiam. p.696.n.132
Poteſt eſſe Ecſtaſis in ſolo intellectu, & quidem naturaliter. ibid. n.133
Electio.
In Electione ad beneficia magis dignus neceſſario eligendus. p.230.n.7
Duodecim conditiones neceſſariæ, vt dignus digniori præferatur. ibid.n.9. & ſeqq.
Dignioris Electio ad beneficium Eccleſiaſticum in conſcientia obligat. p.231.n.13
Electio triplex, per acclamationem, per ſcrutinium, & per compromiſſum. p.603.n.9
Electio per nominationem ſucceſſoris, non eſt in vſu. ibid. n.10
Electio per comptomiſſum, eſt probatiſſima. ibid. num. 11.
Citatoria Electionem debent præcedere. p.664. num.13
Conditiones eligendi ſunt Canonicæ, vel morales. ibid.
Ex parte eligentis tres requiruntur conditiones. p.665. n.22. & 24
Elementum.
Elementa antiquitus pro Numinibus ſunt habita. p. 554
Ex Elementis diuinare ſuggerit ſemper diabolus. ibid. n.46.
Varij ex elementis diuinandi modi, ſuis nominibus diſtincti. ibid.
Eleemoſyna.
Eleemoſynæ ad lucem, & ad alia comparatio. p.138.n.35. p.145.n.109
Eſt charitatis effectus. ibid. n.36
Septem Eleemoſynarum genera bipartita.ibid.n.38
Eleemoſyna præcepta iure naturali, & Diuino. ibid. n.41. & ſeqq.
Eleemoſynæ effectus, & encomia.p.129.n.53.&ſeq.
Septem conditiones in Elemoſyna eroganda obſeruandæ. p.140. n.56
Tria pro Eleemoſynis faciendis motiua. ibid. num. 61
Præceptum Eleemoſynæ in ordinaria neceſſitate oritur non ex vi neceſſitatis, ſed ſuperfluitatis. p.141. n.75
Perſonæ, quas præceptum Eleemoſynæ obligat. p.142.n.8. & ſeqq.
Eleemoſyna ex neceſſariis ad ſtatum extra neceſſitatem etiam extremam aliquando facienda. p.142. n.82. & ſeqq.
Extremè indigenti debetur Eleemoſyna ex iuſtitia. p.143. n.88
Propriis ex bonis eſt facienda. ibid. n.94
Ex obnoxiis reſtitutioni nequit Eleemoſyna fieri. p.144.n.96
Dominium legitimum, & adminiſtratio ad eleemoſynam faciendam ſunt neceſſaria. ibid. n.100
Simulantes pauperratem tenentur acceptam eleemoſynam reſtituere. ibid. n.101
Conditiones eleemoſynæ, aliæ ſubſtantiales, aliæ accidentales. p.145. n.107
Emphitheuſis.
Emphitheuſis vnde dicta, & quid. p.368.n.1
Differt à locatione tripliciter. ibid. n 2
Octo conditiones requiruntur, vt Emphitheuſis ſit licita. ibid. n.3. & ſeqq.
Emphitheuſis dicta Laudemium quid. ibid. n.6

Digitized by Google

Emptio, & Venditio.

Emptionis, & venditionis definitio. p.342.n.1
Ad emptionem, & venditionem tria requiſita. ibid. n.4
Scriptura ad emptionem qualiter neceſſaria. ibid. n.5. & ſeqq.
Plura perſonarum genera ab emendo, vel vendendo excluſa. p.343. n.8. & ſeqq.
Venditio non cadit in hominem liberum. ibid. num.13
Chyrographus continens debitum minoris prætij quomodo vendi poteſt. ibid. n.14.& ſeqq.
Opera debita vendi nequeunt. ibid. n.19
Labor in opere ſpirituali vendibilis duplex eſt. p.344 n.23
Venditio laboris in re ſacra inſumpti quomodo à ſymonia immunis. ibid. n.24. & ſeqq.
Officia ſecularia moderatem, & tantum dignis ſunt vendenda. ibid. n.27. & ſeqq.
Res tantum in ſpe poſſeſſa eſt vendibilis. p.345. num.34.
Plures circunſtantiæ, quæ venditionem vitiant, vel validant. ibid. n.35. & ſeqq.
Abſconditio, vel ignoratio defectus venditionem qualiter irritat. p.350. n.84. & ſeqq.
Regula generalis pro reſarciendo defectu in venditione habito. ibid. n.89
In venditione res adhuc non tradita, ſed determinata, emptori perit. ibid. n.93
Secus, ſi ſit res indeterminata. p.351.n.96
Varij modi quibus committitur iniuſtitia, in emptione, & venditione. ibid. n.98
Fraus, dolus, & error venditionem irritant quando eius ſunt cauſæ. ibid. n.99. & 100
Venditio cum retrouendendi pacto eſt licita in fauorem venditoris. p.352. n.103
Venditio ad corpus qualiter differens à venditione ad menſuram. ibid. n.105. & ſeqq.
E venditione reſultat ſæpe quædam obligatio quæ dicitur euictio. ibid. n.109
Venditionis prætium. Vide *Pretium.*

Enunciatio.

Enunciatio eadem pro varietate temporum variatur. p.9. n.39
Enunciatio falſa nulla potentia à Deo, vel dici, vel doceri poteſt. p.10.n.34. & ſeqq. p.11.n.40

Epikeia.

Epikeia quid, vagatur per omnia legis poſitiuæ ſtatuta. p.589. n.80,& 90
In dubio Epikeia ſpectat ad Principem. ibid.n.91

Epiſcopus, Epiſcopatus.

Epiſcopus nequit per facultatem à Concilio Tridentino conceſſam ab hæreſi occulta abſoluere. p.63. n.55
Sub facultate conceſſa Epiſcopo continentur Prælati, habentes poteſtatem quaſi Epiſcopalem. p.64. n.56
Epiſcopus eſt in ſua Diœceſi, ſicut Pontifex in toto orbe. p.457. n.305
Plura votorum genera in quibus Epiſcopus poteſt diſpenſare. ibid. n.306. & ſeqq.
Epiſcopus eſt in perfectionis ſtatu. p.653.n.1
Epiſcopi Dominationibus cœleſtibus cur comparati. ibid. n.8
Epiſcopi perfectio non tenetur eſſe abſoluta. p.654. n.14
Variæ Epiſcopi conſecrandi conditiones, & conſecrati obligationes. ibid. p.662. n.92.& ſeq.
Variæ virtutes Epiſcopis neceſſariæ. p.655.n.12. & ſeqq.
Epiſcopi circumſpectio, in duobus, diſcretio vero in quatuor elucere debet. p.655.n.37
Epiſcopatum appetentes in triplici ſunt differentia. p.657. n.41
Epiſcopatum appetere quomodo licitum. ibid. n.43. & ſeqq.
In creatione Epiſcopi tria ſpecialiter interueniunt. ibid. n.47
Epiſcopos creare, ſeu eligere ad Romanum ſpectat Pontificem. ibid. n.49
Sex ſunt cauſæ, in quibus tenetur quis Epiſcopatui renuntiare. ibid. n.52

Error.

Duplex error ſolet in contractibus euenire. p.322. num. 23
Error circa ſubſtantiam contractus, illum irritat ibid. n.25. & ſeqq.
Secus circa accidentia. ibid.n.29
Error in contractu poteſt eſſe cauſa impulſiua, vel obiectum contractus. ibid. n.31.& 32
Circa bona fortunæ dupliciter poteſt error contingere. p.323.n.34
Error circa perſonam quomodo contingit. ibid.
Error, vti ignorantia, & dolus alius eſt actum antecedens, alius eſt actum concomitans. p.555. num. 189
Error antecedens, ſed non concomitans, circa qualitates, iuramentum non irritat. ibid. n.190, & 191

Excommunicatio.

Excommunicatio publica tollit à iudice iuriſdictionem. p.279.n.57. & ſeqq.
Excommunicatio Tridentini contra detentores decimarum. p.418. n.28
Eiuſdem concilij excommunicatio contra cogentes, vel impedientes ingreſſum fœminarum ad religionem. p.431.n.95

F

Fama.

Ablata Fama magis obligat ad reſtitutionem quàm ablatæ diuitiæ. p.109.n.72
Laudando infamatum fama ſufficienter reſtituitur. p.10. n.75
Fama ablata, pecunia non poteſt compenſari. ibid. n.78
Fama apud vnum, vel duos perditur. ibid. n.82. p.310. n.15
Damna ex ablatione famæ ſecuta ſunt ab falſo infamatore reſtituenda. ibid. n.83
Fama coram illis omnibus non reſtituenda, ad quos peccati diffamati notitia peruenit. p.111. num. 86
Alterius famæ triplici è capite detrahitur. ibid. num.89
Cum graui famæ periculo bonorum reſtitutio non obligat. p.224. n.133. & ſeq.
Ablatio famæ per detractionem quando cenſetur mortalis. p.311. n.34
Scriptores annalium, & Aſtrologi tenentur conſulere famæ illorum de quibus loquuntur. p.312. n.38. 39. & ſeq.
Occultum crimen detegendo aliquando licet aliquos infamare. ibid. n.43
Religionum famam deperdere eſt periculoſiſſimum. p.313.n.47
Aliquem infamare in loco, quo breui infamia eius eſſet

Digitized by Google

eſſet peruentura, non eſt peccatum. pag.313. num.55
Sui ipſius famam abſque cauſa perdere eſt mortale. p.314. n.64. & ſeqq.

Fatum.

Fati definitio. p.552.n.28
Fatum iuxta philoſophorum æſtimationem, aliter quam à Chriſtianis accipitur. ibid. n.29

Feudum.

Feudum dictum eſt à fide, ſeu fidelitate. p.368. num.12
Feudi plures diuiſiones. ibid. n.13
Eius definitio. ibid.
Ad Feudum requiruntur ſimiles conditiones, quæ ad Emphyteuſim. p.369.n.14
Feudi inueſtitura intra quod tempus eſt petenda. ibid. n.15

Fides.

Decem modi, quibus fides accipitur. pag.4.n.1. & 2.
Fidei definitio, & cum ſpe connexio. ibid. n.5. & ſeqq.
Vocatur Fides tranſumptiuè ſubſtantia. p.5. n.6. & 8
Dupliciter vocatur argumentum. ibid.
Fidei cum ſcientia compoſſibilitas. p.12. n.43 & ſeqq.
Cum viſione Beatifica fidei incompoſſibilitas. ibid. num. 47
Ita fides eſt ad viſionem, vti Sol ad Noctuam. p.13. num. 50
Fides, & viſio nono differunt ſecundum perfectum, & imperfectum. p.14. n.55
Fidei motiua credibilitatis. p.15.n.6
Fidei lumen ab initio mundi creuit. p.17.n.82
Fides in lege Euangelica multo excellentior. p.17. num.85
Fides certitudine non creuit. p.18. n.88
Creuit tamen ex parte credentium. ibid.& ſeqq.
Fidei implicitæ, & explicitæ vera differentia. p.23. num.120
Fides de Chriſto explicita poſt Euangelium promulgatum. p.24. n.134
Dupliciter fides negatur ab aliquo. p.28.n.164
Diſputatio de fide Laicis etiam doctis prohibita. p.29. n.172
Initium Fidei eſt pius credendi affectus, & Dei Donum. p.31.n.184
Fides à Charitate formata. p.32.n.188. & ſeq.
Fidei duplex perfectio ſuperuenit ex formatione charitatis. ibid. n.191
Fides abſque charitate vera eſt, licet mortua. p.34. n.203. & ſeqq.
Vera etiam eſt virtus abſque charitate. p.35.n.207 & ſeqq.
Non tamen perfecta. ibid. n.208
Fides, virtutum auriga. p.37.n.218.
Fidei præſcientia, & certitudo. ibid. n.223. & ſeq.
Fides quoad diſpoſitionem ſubiecti aliis habitibus aliquando minus certa. p.38.n.227
De ſua fide poteſt quis eſſe Theologicè certus. ibid. n.229. & ſeqq.
Aliqualis in Dæmonibus fides. p.39.n.235
Fides in hæreticis nulla. ibid.
Duplex fidei effectus. p.43.n.268
Fides illuminatiua, purgatiua, & operatiua. p.44. n.270. & ſeqq

Filius. Vide *Parentes.*

Erga Filium maior charitas ex parte diligentis exhibetur, quam erga Patrem. p.125.n.346
Filius egreditur è patria poteſtate iure communi nouem modis. p.330.n.117. & ſeqq.
Filius contra voluntatem Patris vxorem ducendo non peccat, niſi adſit grauis vetandi cauſa. p.570. n.21
Filius ſpiritualis plus ſubiicitur quoad præcepta Patri ſpirituali, quam carnalis carnali. p.571. num.26
Filius in ſola extrema neceſſitate tenetur probabiliter parentes hæreticos alere. ibid.n.32
Filius Catholicus debet obtinere alimenta ex bonis Patris hæretici, ad Fiſcum deuolutis. ibid. n.34. & ſeqq.
Filius in Religione profeſſus quomodo parentibus tenetur ſubuenire. p.572.n.40. & ſeqq.

Finitum.

Vnum Finitū poteſt infinitè aliud excedere. p.121.

Fœmina.

Tres ob cauſas fœmina citius, quam vir pubeſcit. p.450. n.249

Forma.

Intenſior forma non reddit materiam capaciorem vltra eius naturam. p.102.n.134. & ſeqq.

Fornicatio.

Fornicationis definitio, & à meretricio, & à concubinatu differentia. p.623.n.39
Fornicatio vnde dicta. ibid.
Eſt peccatum intrinſecè contra ius naturæ. ibid. num.41
Fornicationis turpitudo. ibid.

Fortitudo.

Fortitudinis diuiſio in virtutem, & donum. p.591.
Fortitudo eſt virtus cardinalis. p.592.n.1.& 8.
Fortitudinis varij effectus. ibid. n.5
Principalior fortitudinis actus non eſt aggredi, ſed ſuſtinere. p.593.n.10
Fortitudo inferior eſt prudentia, & iuſtitia, ſed ſuperior temperantia. ibid. n.13
Donum fortitudinis in quo conſiſtit. ibid. n.15
Fortudinis actus ſub præcepto ſaltem negatiuo cadunt. p.598.n.55
Fortitudini tria opponuntur vitia, timiditas, intimiditas, & audacia. ibid. n.57
Habet fortitudo partes aliquas integrales, ſed non ſubiectiuas. ibid. n.60

D. Franciſcus.

D. Franciſcus lenitatis, & charitatis exemplar. p.147.n.132
Mira eius vitæ auſteritas. p.253.n.169

Fraus.

Fraudis deſcriptio. Vide *Dolus.*

Furtum.

Furti definitio. p.262. n.33
Furti differentia à rapina, & latrocinio. ibidem, num.35
Circa notabilem furti quantitatem variæ ſententiæ. p.263.n.37.& ſeq.
Furtum eſt graue pro varietate perſonarum, à quibus res auſertur, ibid. n.39. & 47
Furtum rei non ſacræ in Eccleſia quando ſacrilegium. p.264.n.49.& 50
Furtum Filiorum, Vxorum, & Religioſorum, vt graue ſit ampliorem exigit quantitatem. p.266. n.57. & ſeqq. p.269. n.99. & ſeq.
Magna quantitas minutatim, & à pluribus ablata quando, & quomodo conſtituat peccatum mortale, & ad reſtitutionem obliget. ibid.n.64 & ſeqq.
Additio obuli ad quantitatem, aliàs modicam facit

furtum lethale. pag.266. num.72. & pag.267. num.77.
Furtum factum à Religioſo in rebus Monaſterij qualiter penſandum. p.268.n.89.& ſeqq.
Furtum rei propriæ, vel mercedis debitæ licitum eſt, ſeptem conditionibus adhibitis. pag.271. num.118.
Furtum pœnam mortis meretur. ibidem, n.122. & ſeq.
Reſtitutionis Furti duæ cauſæ. p.272.n.131
Res Furto ablatæ in duplici ſunt differentia. ibid.
Res vendibiles furto ablatæ reſtituendæ ſunt in eo pretio,in quo erant à Domino vendendæ.p.273 num.135

G

Gabella.

VT Gabella ſit licita, tres requiruntur conditiones. p.221.n.194
In retentione, vel defraudatione Gabellæ nequit fieri compenſatio à creditore Principis, vel ciuitatis. ibid.n.198

Gaudium.

Gaudium eſt diffuſio animi in aliquo bono. p.134. num.1.
In hac vita nequit compleri. ibid.n.5
A charitatis habitu non eſt diſtinctus. ibidem, num.6.

Gratitudo, Ingratitudo.

Gratitudo eſt virtus ſpecialis. p.578,n.1
Gratitudinis definitio. ibid.
Effectus Gratitudinis illico poſt acceptam gratiam eſt exhibendus. ibid. n.4
Compenſatio Gratitudinis exigit, vt acceptum beneficium non ſolum exæquetur, ſed ſuperetur. ibid.n.5
Ingratitudo pro diuerſitate circumſtantiarum eſt mortalis, vel venialis. ibid.n.7
Gratitudinis, ſicut & ingratitudinis, tres gradus. ibid.n.8.

Gula.

Gulæ definitio. p.619.n.1
Quatuor Gulæ differentiæ. ibid.n.2
Quinque modis Gula committitur. ibid.
Quinque ſunt Gulæ filiæ, & quid vnaquæque. ibid. n.3.
Quatuor Gulæ ſpecies. ibid.n.4
Eſt ex genere ſuo peccatum veniale. ibidem, num.5.
Quot modis Gula tranſit in culpam lethalem, ibid.
Tria circa Gulam in confeſſione ſunt inquirenda. p.620. n.6.
Gula à Patribus acriter reprehenſa. ibid. num.7. & ſeqq.
Peſſimum,& mortale Gulæ genus eſt carnibus humanis veſci. ibid.n.11.& 12

H

Habitus.

IDem Habitus in pluribus potentiis non inconuenienter eſſe poteſt. p.32.n.186
Habitus ab aduenieute gratia informatur, & quomodo. ibid.n.189.& ſeqq.
Habitus deſumit vnitatem ſuam ab vnitate obiecti formalis. p.36.n.213.& ſeqq.
Habitus naturalis ſupernaturali non ſubordinatur. p 42.n.259
Habitus cognoſcitiuus poteſt eſſe oppoſitorum, ſed non affectiuus. p.78.n.5.& 6
Habitus aliquis quoad vſum creſcit, vel decreſcit dupliciter. p.84.n.62
Habitus charitatis nequit acquiri. p.98.n.94
Habitus principiorum, & concluſionum ſunt penitus diuerſi. p.184.n.145

Hebræi.

Hebræi Chananæos dato iuramento non occiderunt. p.54.n.37.& ſeqq.

Hæreſis.

Hæreſis, vnde dicta. p.57.n.1
In formalem, & obiectiuam diuiditur. ibidem, num.4.
Pertinacia ad hæreſim neceſſaria. pag.59. num.20. & ſeqq.
Indirecta voluntas ad reſiſtendum Eccleſiæ inducit hæreſim. ibid.n.23

Hæreticus.

Hæreticus diuerſo modo credit myſteria fidei ante, & poſt lapſum. p.43.n.264
Propriè, vel poſitiuè non eſt Hæreticus,qui de fide tantum dubitat. p.57.n.7.& 8
Nequit dici Hæreticus, qui prius non fuerit baptizatus. p.60.n.25
Hæreticus quando vitandus. p.62.n.44
Hæretici cum Catholica matrimonium eſt validum. p.62. n.47
Spiritualis Hæreticorum pœna. pag.63. num.51. & ſeqq.
Temporales Hæreticorum pœnæ. pag.65. n.68. & ſeqq.

Homicidium.

Homicidij definitio, & definitionis expoſitio. p.238. n.1.
Diuiditur in ſpirituale, & temporale. ibid.n.3
Spirituale quinque modis dicitur. ibid.n.4
Eſt peccatum furto, & adulterio grauius, & inter cætera mala, quæ proximo poſſunt inferri, grauiſſimum. ibid.n.6
Homicidium,priuata,vel publica auctoritate commiſſum. ibid.n.9
Homicidium publicum, Reipublicæ ſæpè proficuum. ibid.n.10
Homicidium aliud doloſum, aliud inſidioſum, aliud proditorium, & quid vnumquodque. p.239.n.14.& ſeqq.
Hoc triplex Homicidium olim ab immunitate Eccleſiaſtica fuit exemptum. ibid.n.19
Proditorium Homicidium nunc tantum excluditur è conſtitutione Gregorij XV. ibid.n.21
Mandator Homicidij eadem pœna cum ipſo occiſore mulctandus. p.240.n.30. & ſeqq.
Homicidij mandator irregularitatem ſubit. p.241 num.34.
Homicidij conatus, & effectus, ſunt pari pœna in iure puniendi. ibid.n.37.& ſeqq.
Extraordinarij homicidij, vt parricidij, filicidij, &c. extraordinariæ ſunt pœnæ. ibid.n.41
Homicidij ordinarij tres Iure Ciuili pœnæ. ibid. num.42.
Clericis & laicis infliguntur pro homicidiis pœnæ Eccleſiaſticæ. p.242.n.47.& 54.& ſeqq.
Homicidium cum moderamine inculpatæ tutelæ eſt licitum, & quomodo. p.243. n.66. & ſeq.
&

Digitized by Google

& p.244. n 72.& ſeqq.
Homicidium cum dicto moderamine in Eccleſia factum eam non polluit. ibid.n.74
Homicidium ex neceſſitate, aliud euitabile, aliud ineuitabile. p.245.n.82
Homicidium ad tutandum honorem, ex fuga, vel alapa perdendum, nunquam eſt licitum. ibid. n.83. & ſeq.
Homicidium rem familiarem defendendo omnino illicitum. p.247.n.108.& ſeqq.
Pœna impoſita homicidiis, ob latrones rem familiarem defendendo interfectos. p.248. n.114. & ſeqq.
Homicidium etiam clerici, vel religioſi licitum ad tuendam pudicitiam, ſi aliter tueri nequeat. p.248.n.119.
Homicidij caſualis definitio. p.255.n.189
Diſcernendi homicidium caſuale, liberum à culpa, regula. ibid.

Honeſtas.

Honeſtatis definitio. p 605.n.12
Honeſtum variis modis ſumitur. p.606.n.22
Eſt pars integralis temperantiæ. ibid.n.24

Honor.

Honoris definitio. p.211.n.91
Honor diuerſimodè verbis, & factis læditur. ibid. num.92.
Honor ablatus eſt neceſſario reſtituendus. ibid.
Varij modi reſtituendi honorem. ibid.num.94. & ſeqq.
Honoris reſtitutio obligat etiam aliquando ſuperiores reſpectu ſubditorum. p.212.n 98
Honor eſt virtutis teſtimonium, & bonum æſtimabile. p.:35.n.61
Negatio debiti honoris eſt non ſolum contra obſeruantiam, ſed & contra iuſtitiam. ibidem, num.62.
Exhibitio honoris quomodo gratuita, & debita. num.64.
Honor duplex, venerationis, & adorationis. p.306. num.3.

Hora canonica.

Horarum canonicarum vſus, & antiquitas. p.402. n.126.& 129.
Horæ canonicæ cur ſeptem recenſentur. ibid. num.127.
Ad Horas canonicas Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi cum Religioſis ad chorum deputatis, tenentur. p.403.n.131.& 132
Attentio in Horis canonicis, vt ritè perſoluantur, eſt præcepta. ibid.n.135.& 138
Horarum canonicarum mutatio, quæ & quanta ſit licita. p.404.n.140.& ſeqq.
Varij modi interrumpendi Horas canonicas, & quæ interruptio ſit licita. ibid.n.145.& ſeqq.
Horas canonicas omnes vno die omittere, vnum non eſt multiplex peccatum. pag.405.n.147. & ſeqq.
Horas canonicas omittere in affectu, & in re, diuerſum eſt. ibid.n.149
Alta vox, itavt ab aſſiſtentibus audiri poſſit, ad officium in choro præcipitur. ibid. num. 150. & ſeqq.
Confabulatio inter officium in choro cantandum, excludit canonicos à diſtributionibus, alias debitis. p.406.n.155.& 156
Horas canonicas priuatim recitans tenetur articulatè verba proferre, itavt à ſeipſo poſſit audiri. ibid.n.158
Notabilis ſyllabarum abſciſſio per totum officium illi ſatisfacere non permittit. pag.407. n.161. & ſeqq.
Intentio ſatisfaciendi Horis canonicis non eſt neceſſaria, vt ſatisfiat. ibid.n. 64
In intentione ſatisfaciendi Horis canonicis duplex interuenit præceptum. ibid.n.168
Grauitas materiæ in omiſſione Horæ canonicæ quomodo diſcernenda. pag.408. num.169. & ſeqq.

Humilitas.

Humilitatis definitio. p.618.n.129
Ad Humilitatem duo excitant motiua. ibidem, num.130.
Triplex humilitas, vnicuique neceſſaria, quoad ſe, quoad proximum, & quoad Deum. ibid. num.131.
Triplici modo humilitas erga proximum, & erga Deum exercetur. ibid.n.132
Tres humilitatis gradus. ibid.

I

Ieiunium.

Ieiunium aliud naturale, aliud morale, aliud Eccleſiaſticum. p.607.n.29.& 30
Quæ Ieiunij naturalis violatio à communione impediat. ibid.n.31.& ſeqq.
Ieiunium ad varios ſanctos fines eſt valde vtile. p.608.n.37.& ſeqq.
Præceptum Ieiunij, ab Eccleſia indictum, probatur licitum, & ſanctum contra hæreticos. ibid. n.40. & ſeqq.
Ieiunium Eccleſiaſticum quibus in cibis, & quot refectionibus obſeruandum. pag.609. num 47. & ſeq.
In ſecunda commeſtione notabili eodem die Ieiunium violatur. p.610.n.52
Recedens à prandio cum animo illud continuandi Ieiunium non frangit, licet diutius abſit. ibid. n.54.
Varij circa fractionem Ieiunij caſus. ibidem, & ſeqq.
Collationis ſerotinæ quantitas, & qualitas iuxta varias ſententias diſcutitur. ibid.n.60. & p.611. n.64.& ſeq.
Horam refectionis ex fraude Ieiunij notabiliter anticipans, Ieiunium frangit. ibidem, num.70. & ſeqq.
Ante ſeptennium pueri non tenentur ad Ieiunium in eſu carnium. p.612.n.73
Tria impedimenta, licitè à Ieiunio excuſantia. ibid. num.75.
Multiplex impotentia à Ieiunio excuſat. ibid. n.76. & ſeqq.
Varij artifices, à Ieiunio ex ſpeciali neceſſitate exempti. p.613.n.84.& ſeqq.
Quantum itineris viatorem à Ieiunio poſſit eximere. ibid.n.90
Varia pietatis opera, à Ieiunio excuſantia. p.614. n.92. & ſeqq.

Ignorantia.

Ignorantia culpabilis ab hæreſi non excuſat. p.58. n.11.& ſeqq.
In foro externo iuuat ad diminuendam pœnam, ſed non excuſat. p.59.n. 8
Ignorantia circa rei ſubſtantiam, vel grauem circumſtantiam reddit actum inuoluntarium. p.424 num.30.

Digitized by Google

Imago.

Imago Dei in homine, recreatione reformatur. p.74.num.86.

Inceſtus.

Inceſtus definitio, & à fornicatione diſtinctio. p.626. n.68.

Quatuor in gradibus Inceſtus committitur. ibid. num.69.

Primus gradus conſanguinitatis facit Inceſtum contra ius naturæ. ibid.n.70

E conſanguinitate per matrimonium tantum ratum non poteſt oriri Inceſtus. p.627.n.71

Punitur Inceſtus legibus vtriuſque fori. ibidem, num.74.

Inconſideratio.

Inconſiderationis definitio. p.187.n.167

Habet ſub ſe incautelam, & incircumſpectionem. ibid.

Inconſideratio quando culpabilis, & qualiter accidit. ibid.

Non ſolum in malo, ſed etiam in maiori bono reſpuendo contingit. ibid.

Inconſtantia.

Inconſtantia eſt leuis tranſitus à propoſito in propoſitum. p.187.n.168

Pardo aſſimilatur. ibid.

Ab imperſeuerantia qualiter diſtincta. ibid.

Tres gradus inconſtantiæ. ibid.

Infidelis.

Non omnia opera Infidelium ſunt peccata. p.50. n.7. & ſeqq.

Infideles, qui, & qualiter ad fidem cogendi. p.51. n.10.& ſeqq. & p.52.n. 17. & ſeqq.

Infideles contra ius naturale agentes ad fidem non cogendi, ſi non ſint ſubditi. p.53. n.24. & ſeqq.

Infidelium ritus duplicem ob cauſam tolerandi. ibid.n.28. & ſeqq.

Infidelitas.

Per Infidelitatem dupliciter delinquitur. pag.50. num.2.

Infidelitatis in tres ſpecies diuiſio. ibid.n.3

Infidelitas inter peccata maximum. ibid.

Inimicus.

Nomine Inimici intelligitur iniquè odiens. p.112. n.224.

Præceptum diligendi Inimicum. ibid.n.226

Quomodo, & quo caſu obligat. ibid.n.232

Antiquitus odio habere inimicos permiſſum eſt, quoad effectum, non affectum. p.113.n.237

Effectus charitatis inimicis exhibendi. pag.114. n.245. & ſeqq.

Inimicis iniuriam remittere tenemur quoad odium, & culpam, non quoad ſatisfactionem. ibidem, n.249.

Inter inimicos iniuria mutua qualiter compenſanda. ibid.n.252

Inquiſitio.

Via Inquiſitionis licita eſt. p.286 n.114

Inquiſitionis definitio. ibid.

Alia Inquiſitio generalis, alia particularis. ibid. n.115.

In Inquiſitione vniuerſali particulares circumſtantiæ ſunt vitandæ. ibid.n.116

Infamatio, ſeu clamoroſa inſinuatio, ad Inquiſitionem requiſita, quid. p.287.n.124.& 126

Corpus delicti ad Inquiſitionem neceſſario prærequiritur. p.288.n.131.& ſeqq.

Quibus in caſibus per Inquiſitionem procedendum eſt. ibid.n.135.& ſeqq.

Intellectus.

Intellectus ſpeculatiuus eſt fidei ſubiectum. p.30. n.173.

Intellectus tripliciter extenſione fit practicus.ibid. n.175.

Intellectus diuerſimodè à voluntate fertur in obiectum materiale. p.43.n.266

Intellectus, qui eſt donum, quale ſit munus. p.44. n.273.

Inter intellectus, & ſenſus cognitionem differentia. pag.45.n.274.

Donum intellectus eſt cum fide compoſſibile.ibid. n.277.

Obiectum intellectus doni eſt Creator in creaturis ſpiritualibus relucens. p.46.n.283

Donum intellectus diuerſimodè à dono ſapientiæ reſpicit æterna. ibid.n.284

Doni intellectus neceſſitas. p.47.n.293

Triplex eius gradus. p.48.n.296

Inuidia.

Inuidia, charitati quomodo oppoſita. p.151.n.161

Inuidiæ definitio. ibid.n.163

Inuidiæ tres differentiæ. ibid.n.164

Tres inuidiæ effectus. ibid.n.165.& ſeqq.

Puſillanimes agitat vt plurimum inuidia. p.152. n.169.

Eſt peccatum ex genere ſuo mortale, & capitale. ibid.n.170.& 173.

Ex inuidia duo pullulant rami. ibid.

Iracundia.

Iracundiæ deſcriptio. p.635.n.145

Poteſt eſſe abſque peccato, imo laudabilis. ibid. n.146.

Iracundia eſt vitium manſuetudini oppoſitum, & quomodo. ibid.n.148

Tres iracundiæ ſpecies. ibid. n.149

Sex iracundiæ filiæ. ibid.n.150

Ratio, qua hæ iræ filiæ diuerſimodè enaſcuntur. p.636.n.151.

Ira diuerſimodè poteſt eſſe venialis, vel mortalis. ibid.n.152.

Tres iræ gradus à Chriſto aſſignati. ibid.n.153

Irriſio.

Irriſionis deſcriptio. p.316.n.11

Irriſio oritur ex ſuperbia. ibid.n.13

Secluſo contemptu non eſt peccatum mortale. ibid.

Irriſio parentum eſt graue peccatum. ibid.n.14

Irritatio.

Irritatio obligationis duplex eſt. p.439.n.160

Irritationis directæ, & propriæ ab irritatione impropria differentia. ibid.

Irritatio voti abſque cauſa fieri nequit. ibidem, n.162.

Irritatio voti exigit poteſtatem dominatiuam, quæ ſit de iure naturæ. pag.440. num.167. & ſeqq.

Iudæi.

Iudæi, inter Chriſtianos cur tolerati. p.53.n.29

Iudex.

Iudicis prudentia, cui Angelorum ordini comparata. p.178.n.78.& ſeqq.

Iudicum cum cæleſtibus virtutibus luculentæ comparationes. p.199.n.100.& ſeq.

Iudex pro iuſta ſententia mercedem ſumens reſtitutioni tenetur. p.214.n.121. & p.278.n.48. & ſeq.

Iudex pro iniuſta ſententia remuneratus tenetur reſtituere pro piis vſibus, non priori Domino. ibid. n.122.

Iudex

Iudex in diſtributione pœnæ, vel præmij, tenetur medietatem ab extremitate vitiorum ſtatuere. p.236.n.74.
Iudex nequit ad libitum pro vna parte iudicare exiſtente pari probabilitate in vtraque parte. p.237.n.80.& ſeq.
Solus Iudex Eccleſiaſticus eſt competens ad inquirendum de adulterio. p.254.n.154
Variæ ſententiæ circa obligationem iudicis in damnando reo pro innocente cognito. p.255. n.193. & ſeqq.
Secundum allegata, & probata nequit Iudex inſontem cognitum, morte damnare. p.256.n.199
Iudex in iudicando publicam reipublicæ perſonam quomodo ſuſtinet. p.257.n.215
In Iudice præcipuè requiritur auctoritas. p.273. n.1.& ſeq.
Iudicis ab arbitro differentia. p.274.n.10
Iudex ſæcularis, res, vel perſonas Eccleſiaſticas iudicare nequit. ibid.n.9.& ſeq.
Tres caſus, quibus Iudex ſæcularis obtinet poteſtatem iudiciariam in Clericum. p.275.n.14
Iudici neceſſaria eſt competens, non exquiſita ſcientia. ibid.n.19
Non poteſt iudicare legem, ſed ſecundum legem. p.276.n.19.
Gerit Iudex Dei vices, vnde in tribus Deo debet conformari. ibid.n.23
In Iudice titulus putatiuus ad validitatem actus ſufficit. ibid.n.26.& ſeq.
A Iudice quinque in forma iudicij obſeruanda. p.280. n.62.
Triplici modo ſolet Iudex procedere. ibidem, n.63.
Iudex regularis. Vide Prælatus.
Iudex appellationis à quo, & ad quem, quis eſſe debet. p.673.n.104.& ſeqq.
Iudicis, ad quem fit appellatio, quale ſit officium. ibid.n.106.
Item Iudicis, à quo fit appellatio, obligatio. ibid.

Iudicium.

Iudicij ſignificationes quinque. p.196
De aliquo fit iudicium dupliciter. ibid.n.70
Iudicium, vt eſt meriti diſcuſſio, tria dicit. ibid. num.71.
Iudicium peruerſum, & ſuſpicioſum quid. ibidem, num.72.
Iudicium rectum eſt actus iuſtitiæ. ibid.n.74
Iudicia inter Chriſtianos licitè exercentur contra hæreticos. p.197.n.76.& ſeqq.
Iuſti iudicij quatuor conditiones. p.198.n.88
Ad iudicij conformitatem cum regulis prudentiæ, duæ requiruntur conditiones. ibid.n.91
Iudicium iudicis, in mortali culpa exiſtentis, non eſt ſemper mortale, periculoſum tamen. ibid. n.94.& ſeqq. p.278.n.41. & ſeq.
Iudicium temerarium, quando mortale. pag.201. n.121.& ſeq.

Iuramentum.

Iuramentum à periuraturis exigere non licet. p.165.n.300.
Iuramentum habere debet comites, veritatem, iudicium, & iuſtitiam. pag.300. n.36. & p.516. n.36.
Iuramentum, contractui annexum, duplicem parit obligationem. p.331.n.130
Iuramentum ſimpliciter, vnde dicitur, & quid eſt. p.511.n.1.
Diuiditur ex parte veritatis, & ex parte modi, quo exprimitur. p.511.n.5
Ex parte inuocationis, aliud eſt iuramentum promiſſorium, aliud aſſertorium. ibid.n.6
Iuramenti promiſſorij, & aſſertorij differentiæ, & definitiones. ibid. & p.516 n.38
Iuramentum execratorium quid? ibid.n.8
Verbum, *iuro*, ad iuramentum non eſt neceſſarium. ibid.n.10
Iuramentum Ethnicorum per ſuos Deos eſt validum. p.513.n.11
Propoſitio, *in*, vel, *per*, perinde iuramentis applicatur. ibid.n.13
Plures iurandi modi. p.514.n.19.& ſeqq.
Per Deũ licitè iuratur aliquando. ibid.n.24.& ſeqq.
Iurando licitè per Deum ipſi honor exhibetur. ibid.n.25.& 26.
In ſacra Scriptura Iuramentum non eſt vniuerſaliter prohibitum. p.515.n.27
Per creaturas dupliciter iuratur. ibid.n.33
Iuramentum comparari poteſt ad iurantem, ad materiam iuramenti, & ad cauſam iurandi. p.516. num.36.
In Iuramento promiſſorio duplex eſt veritas attendenda. ibid.n.38
In Iuramento poteſt eſſe periurium, & non mendacium. ibid.n.40
Deliberationis defectus, non autem materiæ paruitas, poteſt excuſare à peccato in quocumque iuramento aſſertorio. p.517.n.43
Iuramentum aſſertorium ex ioco malè à iuriſtis dicitur veniale. ibid.n.44
Iuramentum promiſſorium eſt prauum deficiente concordantia voluntatis cum re promiſſa. ibid. num.46.
Iuramenti à voto variæ differentiæ. p.518.n.53 Vide Votum.
Deus adductus in teſtem falſi teſtimonij à iurante falſitatis arguitur. p.519.n.56.& ſeqq.
Iuramentum ex defectu iuſtitiæ quando malum. ibid.n.61.
Iuramentum committendi peccatum veniale, animo implendi, eſt mortaliter malum. ibidem, num.62.
Rei indifferentis Iuramentum veniale tantum eſſe poteſt. ibid.n.64
Iuramentum verum per falſos Deos eſt peius iuramento mendacij per Deum verum. pag.520. num.69.
Circa conſuetudinem iurandi variæ opiniones. ibid.n.70.& ſeqq.
Conſuetudo iurandi tunc eſt lethalis, quando mortali culpæ præbet occaſionem proximam. p.521. num.73.
In aduertentia præuiſa, & non præcauta, non excuſat iurandi conſuetudo à peccato mortali. ibid.n.74
Tunc incauta iurandi conſuetudo à mortali excuſat, quando oritur ex ea linguæ lubricitate, quæ moraliter cohiberi nequit. p.522.n.81
Iuramentum doloſum tripliciter poteſt contingere. ibid.n.87
Quatuor modis poteſt deeſſe Iuramento animus, vel intentio. ibid.n.88.& ſeqq.
Verba ſonantia Iuramentum variis modis iuramentum prauum, & mortale efficiunt. p.523. n.93.& ſeqq.
Iuramentum iuſtè exactum, & abſque intentione obligandi emiſſum, eſt mortaliter prauum. ibid. num.98.
Verba amphybologica in Iuramentis aliquando licita.

Digitized by Google

licita. ibid.n.99. & ſeqq. p.525.n.107
Iuramentum,cui deeſt iuſtitia, aut iudicium, illicitè exigitur. p.529.n.109
Licite iuramentum exigit iudex ſeruato iuris ordine ab eo, quem ſit periuraturum. ibid.
Actori quandonam licet à periuraturo iuramentum exigere. ibid.n.111. & ſeqq.
Iuramentum,ab idololatra exactum,quomodo licitum. p.526.n.116.& 117
Priuatæ perſonæ nullatenus conceditur iuramentum licitè, à periuraturo exigere. ibid.n.119
Secus aliquando ab idololatra. ibid.n.120.& 121. & ſeqq.
Quæ neceſſitas ſufficit ad licitè exigendum iuramentum, à iuraturo per idola. p.627.n.123. & ſeqq.
Obligatio iuramenti promiſſorij, & voti, excedit, & exceditur. p.628.n.134
Iuramentum promiſſorium, includens aliquid in Dei obſequium, tranſit in votum. ibid.n.135
Iuramentum contra bonos mores non obligat. p.529.n.139
Iuramentum iudiciale pluribus prohibetur. ibid. num.142
Tres ſunt caſus,in quibus nequit clericus præſtare iuramentum iudiciale in manu laici. ibidem, num.143.
Vox à ſenſu in iuramento tripliciter poteſt diſconuenire. ibid.n.144
Non obligat iuramentum editum abſque animo ſe obligandi in conſcientia. p.530.n.147
Iuramentum promiſſorium includit duo intrinſecè diuerſa. ibid.n.148
Obligatio eſt effectus, non ſubſtantia, iuramenti promiſſorij. p.531.n.152
Iuramentum doloſum variis modis poteſt obligare. ibid.n 156. & ſeqq.
Iuramenti ſolvendi vſuras,licet iniurioſè extortum, iuſtè tamen obligat. p.532.n.163
Solutio iniuſtæ vſuræ ob præſtitum iuramentum quomodo honeſtatur. ibid.n.165
Iuramentum vſuræ quare obligat, & non ſimplex promiſſio. 533.n.167
Metus non excuſat à redditione iuramenti. ibid. num.170
Iuramenti metu extorti differentia à voto, & matrimonio, ſimiliter extortis. ibid.n.173.& ſeq.
Iuramentum eſt arctius vinculum, quam votum, vel matrimonium. p.534.n.178
Liberatus ab iniuſto carcere, ob iuramentum de redeundo præſtitum,redire non tenetur. p.535. n.183. & 188
Error, iuramentum afficiens. Vide *Error.*
Iuramentum incautum diuerſimodè eſt inualidum. p.536. n.193. & ſeqq.
Iuramentum firmat contractus dupliciter. ibid. n.198.
Regula dignoſcendi quo caſu iuramento firmetur contractus. p.537.n.202
Vide *Contractus.*
Dubius de iuramento tenetur eius materiam reſtringere. ibid.n.204
Iuramenti obligatio tollitur condonatione, irritatione, diſpenſatione, & illicita rei promiſſæ executione. ibid n.205. & ſeqq.
Cauſæ diſpenſandi in iuramentis ſunt communiter quatuor. ibid.n.207

Ius.

Ius quinque modis ſolet accipi. p.191.n.6
Pro obiecto iuſtitiæ ſignificat iuſtum, ſeu æqualitatem rei cum re. ibid.n.8
Ius, aliud iuriſdictionis, aliud proprietatis. ibid. num.10
Ius in re cum Dominio confunditur. ibid.n.13
Ius, iuſtitiæ obiectum,duo includit. p.192.n.22
Ius, vt debitum, aliud naturale, aliud humanum. ibid.n.23
Ius naturale triplex. ibid.
Ius, vt eſt æquale,aliud Geometricum, aliud Arithmeticum. ibid.
Ius adhuc duplex, ſimpliciter, & ſecundum quid. ibid.n.27

Iuſtitia.

Iuſtitia alia generalis, alia iudicialis, alia Cardinalis. p.190.n.185
Iuſtitiæ triplex acceptio. ibid.n.1. & ſeqq.
Iuſtitia, aptè exemplo Aſtronomico explicata. p.191.n.18. 20. & 21
Iuſtitiæ differentia ab aliis virtutibus moralibus. ibid.n.19. & 20
Iuſtitiæ definitio,à iuriſtis tradita,explicatur.p.193. n.32. & ſeqq.
Iuſtitia,ſecundum rationem abſtracta,alia particularis, alia legalis. ibid.n.36
Iuſtitia in homine microcoſmo omnia diſponit in numero, pondere, & menſura. ibid.n.38
Iuſtitia particularis ſpecialis eſt virtus, ſecus verò legalis. ibid.n.37.& 42
Iuſtitia legalis, quæ ratione ſua formali ſpecialis eſt virtus,comparatur viæ rectæ, rectæ regulæ, & gemmæ. p.149.n.44. & ſeqq.
Iuſtitia in rationali appetitu ſedem habet. p.194. n.51. & ſeqq.
Stat in propria boni electione, & mali fuga. ibid. num.54
Iuſtitiæ inter virtutes morales quæ præſtantia. p.195. n.56
Iuſtitiæ opponitur iniuſtitia iuxta varias eius diuiſiones, & acceptiones. ibid.n.60.& ſeqq.
Iuſtitiæ diſtributiuæ, & commutatiuæ vera ratio, & differentia. p.201.n.129. & ſeqq.
Sunt ſpecie diſtinctæ. p.202.n.133
Iuſtitiæ diſtributiuæ,& commutatiuæ materia proxima, & remota. ibid. n.135.& 138
Iuſtitiæ commutatiuæ diuerſa obiecta definiuntur. ibidem.

L

Latria.

LAtria vox Græca eſt, cui reſpondet apud Latinos religio. p.383.n.19.& 20
Dicit cultum interiorem, ordinatum ad exteriorem ibid.

Laudemium. Vide *Emphitheuſis.*

Legatum.

Legatum,& fidei commiſſum in effectu non differunt. p.374. n.51
Legati definitio. ibid.n.52
Legatum diuiditur in pium, & proficuum. ibid.
Legatum abſolutum, & conditionatum, vniuerſale, & particulare, quid. ibid.
conditio Legato appoſita quomodò illud vitiat, vel validat. ibid.
Legati conditionalis leuis eſt differentia à legato modali. ibid.n.54
A recipiendis Legatis plures excluduntur perſonæ. p.375.n.55.& 56

Legatum

Digitized by Google

Legatum, pauperibus relictum, quibuſcumque pauperibus erogari poteſt. ibid.n.57
Canonicis relictum non ad Eccleſiam, ſed ad totum capitulum trahendum eſt. ibid.
Intentio legantis, & ſimplex verborum ſignificatio potiſſimum ſunt in legato attendenda. ibid. n.58. & ſeqq.
Legatum factum viduæ, vel futuræ vxori quomodo penſandum. ibid.n.60. & ſeqq.
Triplex actio conceſſa Legatario contra hæredem. p.376. n.63
Ius accreſcendi, & ius non decreſcendi in Legatis quid. ibid.n.64
In Legatis poſſunt plures eſſe coniuncti tripliciter. ibid. n.65. & ſeqq.
Res alienabilis, & propria tantum poteſt Legato relinqui. p.377.n.64. & ſeqq.
Legata re aliqua principali, cenſentur cætera eius acceſſoria Legari. ibid.n.74
Legatum priuilegiatum ſeu pium quid, & eius conditiones ex parte legantis. ibid.n.75.& ſeqq.
Perſonæ, quibus Legatum pium relinquitur, in multiplici ſunt differentia. p.378. n.77. & ſeq.
Inualiditas Legati oritur ratione modi, quo fit, vel perſonæ, cui fit. ibid.n.81
Varij modi, & cauſæ inualidandi, vel reuocandi Legatum. ibid. n.82. & ſeqq.
Res plures ſimul Legatæ quomodo ſoluendæ, ſi ex his aliquid perierit. p.379.n.56.& ſeqq.

Lex.

Lex permittens aliquid fieri non excuſat à culpa in foro fori. p.251.n.148
Lex ciuilis multa permittit, quæ in conſcientia ſunt vetita. ibid.
Leges ciuiles in multis ab Eccleſia tolerantur ad maiora mala remouenda. ibid.n.150
Cur ſecundum allegata, & probata iubet lex iudicare. p.256. n.201 & 206

Liberalitas.

Liberalitatis definitio. p.587.n.70
Eſt pars potentialis iuſtitiæ, ab ea aliqualiter declinantis, & accedentis. ibid.n.71
Liberalitati duo ſunt vitia oppoſita. ibid.n.72

Libri.

Libri Gentilium, & falſorum Prophetarum olim ab Apoſtolis prohibiti. p.62.n.38
Libri Hæreticorum, ſed non Gentilium, cur nunc prohibiti. ibid.n.41
Contra legentis hæreticorum libros pœna. ibid. num.43

Locatio.

Locatio ex parte concedentis, dicitur conductio, ex parte accipientis. p.368.n.7
In locatione ob calamitatem grauem, citra culpam conductoris obuenientem, penſio remittitur. ibid. n.8

Lucretia.

Lucretia à D.Auguſtino reprehenſa, quod ſeipſam occiderit, ne adulterio ſuccumberet. p.253. num.175

Ludus.

Ludus moderatè exercitus eſt virtus Eutrapeliæ. p.216.n.139
Ludus alearum Clericis, & Laïcis prohibitus, ibidem.
Ludo Dominium quando acquiritur. ibid. n.140. & 143. & ſeqq.
Prohibitio ludi aleatorij multis in locis conſuetudine eſt abrogata. p.217.n.149
Violenta, vel importuna ad ludum tractio translationem Dominij impedit. ibid.n.151. & 153
Tractus ad ludum reſtitutioni non tenetur. ibid.
Ex ludo qualiter reſtitutio eſt facienda. ibid. n.154. & ſeqq.
Honeſti, & moderati ludus ad virtutem Eutrapeliæ reducuntur. p.639.n.189
Tria requiruntur, vt in ludo exceſſus non committatur. p.640.n.190
Ludi vndenam prohibiti. p.643.n.233.& 234
Domos pro ludis exponere probatur illicitum. p.644.n.239
Vitium per defectum, ludo oppoſitum, dicitur ruſticitas, & quid. ibid.n.243

Lumen.

Lumen eo intenſius, quo occultius detegit obiectum. p.17.n.88

Luna.

Lunæ vicinitatis ad terram moralis applicatio. p.200.n.116

Lutherus.

Lutheri gloriatio de Chriſto, à ſe primo vulgato. p.22.n.111

Luxuria.

Luxuria igni Græco, qui non niſi arena, & aceto extinguitur, rectè comparatur. p.622.n.24
Luxuria eſt vitium capitale, cuius octo ſunt filiæ. ibid.
Rationem practicam deordinat valde luxuria. ibid. num. 27
In voluntate cauſat etiam luxuria duplicem actum inordinatum. ibid.
Luxuriæ quadruplex effectus. ibid.n.29
Turpiloquia cauſant luxuria quadrupliciter. ibidem.
Luxuriæ ſex ſpecies, & harum ſpecierum ratio. ibid.n.30
Luxuriæ ſpecies ſunt inter ſe ſpecie diſtinctæ, & diſtinctè in confeſſione explicandæ. ibid.n.31
Luxuria à Deo eſt vetita triplici de cauſa. p.623. num.32
In copula coniugali quinque modis luxurioſè delinquitur. ibid.n.33
In genere luxuriæ nulla materiæ paruitas à peccato excuſat. ibid.n.36
Potentia generatiua magis præceps ruit in luxuriam, quam nutritiua in guſtum. ibid.n.37
Affectus meretricius inter coniuges eſt luxuria lethalis. p.632.n.125
Inter coniuges poteſt contingere luxuria ratione modi, & temporis. ibid.n.126
Quinque modis copula coniugalis poteſt eſſe lethaliter luxurioſa. p.633.n.133

M

Magnanimitas.

MAgnanimitatis definitio. p.599.n.2
Habet pro materia honores, & inhonorationes, eſtque virtus. ibid.n.1.& 3
Vitia magnanimitati oppoſita ſunt quatuor. ibid. num.7.
Cuiuſque vitij, magnanimitati oppoſiti, definitio. ibid.n.8.& ſeqq.
Ex puſillanimitate, quæ per defectum magnanimitati opponitur, oriuntur tres timores. p.600. n.12. & ſeqq.

Magnificentia.

Magnificentiæ deſcriptio. ibid.n.15

Digitized by Google

A magnanimitate in quonam differt. ibidem, num.16.
Magnificentia eſt pars potentialis fortitudinis. ibid.
Magnificentiæ vnum opponitur vitium, quod paruificentia dicitur. ibid.n.19

Maledictio.

Maledictionis definitio. p.316.n.16
Imprecari malum ex iuſtitia non eſt maledictio. p.317.n.17.
Eſt peccatum ex ſuo genere mortale. ibidem, num.18.
Multis modis contingit, maledictionem eſſe venialem. ibid.n.21
Maledictio in creaturas irrationales non eſt licita. ibid.n.23
Maledictio diei natiuitatis quomodo mala. ibid. num.26.
Maledictio opponitur aliquando iuſtitiæ, aliquando charitati. ibid.n.27

Malum.

Minus malum ſuaderi poſſe ad maius malum vitandum, vtrinque eſt probabile. p.165. n.305. & ſeqq.

Mancipium.

Mancipium bello iuſtè captum poteſt ſe licitè ſubſtrahere è poteſtate Domini. p.270.n.111
Chriſtianus mancipium factus nequit licitè in ſeruitutem redigi. p.271.n.114

Manſuetudo.

Manſuetudinis definitio. p.617.n.121
Manſuetorum laudes. ibid.n.122
Manſuetudo non eſt ſemper adhibenda. ibidem, n.123.

Mantia.

Mantia vnde dicta, & quinque eius ſpecies. p.550. num.11.

Martyrium.

Martyrium eſt fortitudinis actus elicitus, ſed à charitate imperatus. p.594.n.21.& ſeqq.
Viri perfecti Martyrium aliquando cur fugerunt. ibid.n.23.& 24.
Ad perfectam Martyrij rationem exigitur, vt propter Chriſtum, vel Deum ſubeatur. ibidem, num.25.
Confeſſio fidei non eſt neceſſaria ad Martyrium, ſed ſufficit alicuius virtutis defenſio. p.595. num.26.
Ad Martyrium iuſta voluntas, & iuſta cauſa requiruntur. ibid.
Martyrium Baptiſmus ſanguinis cur dictum. ibid. num.27.
Martyrium non confert primam gratiam ex opere operato. p.596.n.34.& ſeq.

Mater.

Matris vita non eſt ſeruanda cum præiudicio fœtus viui. p.254.n.184
Prole non animata, vel ſi dubitetur de eius animatione, poteſt mater per abortum ſuæ vitæ conſulere. ibid.n.185
Non eſt matris aluus, de cuius vita deſperatur, ſecanda, vt proles extrahatur viua. ibidem, n.186.
Matris cura magis vtilis, & proficua eſt filiis, quam patris. p.452n.268
Irritare vota filiorum ad matrem quomodo ſpectans. ibid. n.277.& 272.& ſeq.

Matrimonium.

Conditio contraria ſubſtantiæ Matrimonij illud caſſat. p.321.n.20
Solemnitas Matrimonij coram teſtibus, & Parocho non eſt ei accidentalis. p.466.n.12
Matrimonium eſt bonum inferius voto, & quomodo. p.534.n.181
Matrimonium caſtitatis, voto diſſolubile. Vide Caſtitas.

Medium.

Inter duo extrema non vnum ſemper medium, latè ſumptum, ipſa diuidit. p.78.n.7

Mendacium.

Ratio mendacij in quo ſtat. p.516.n.41
Mendacium iuramenti oritur ex defectu veritatis, non iuſtitiæ, vel iudicij. ibid.
Mendacij definitio. p.580.n.7
Duplex mendacij falſitas. ibid.
Mendacium aliud iocoſum, aliud officioſum, aliud pernicioſum. p.581.n.13
Mendacium iocoſum duplex, vti & officioſum triplex. ibid.n14
Mendacium numquam licitum. ibidem, num.21. & ſeq.
Non omne mendacium eſt mortale. p.583. n.36. & ſeq.
Mendacium veniale in ſe, poteſt ratione perſonæ publicæ eſſe mortale. p.584.n.45.& ſeqq.
In Mendacio poteſt occurrere maximum, & minimum. ibid.n.49.& ſeqq.
Ad Mendacium pertinent hypocriſis, iactantia, & ironia. p.585.n.56

Meretrix.

Poteſt Meretrix pro actu meretricio mercedem recipere. p.215.n.124.& ſeqq.
Actus meretricis eſt pretio æſtimabilis. ibidem, n.126.

Meritum.

Meritorum æqualitas, in Iouiniano damnata. p.101. n.123.

Metus.

Metus grauis, & leuis quid, & in quibus perſonis contingunt. p.323.n.41.& ſeqq. & 425.n.44. & ſeqq.
Metus reuerentialis aliquando leuis, aliquando grauis. ibid n.45
Ad metum grauem quinque conditiones requiſitæ. p.324.n.46.& p.428.n.46
Nequit metus grauis ab extrinſeca cauſa naturali prouenire. ibid.n.48. & ſeqq.
Metus grauis ab agente libero, ad extorquendum conſenſum incuſſus, iure naturæ contractum irritat. ibid.n.51.& ſeqq.
Variæ ſententiæ circa metum contractus irritantem. ibid.n.52.& ſeqq.
Metus grauis à peccato non excuſat. pag.325. num.65.
Metus grauis matrimonium caſſat. p.326. n.67. & ſeqq.
Impedit tranſlationem dominij. ibid. n.73
Metus definitio. p.425.n.41
Metus concuſſiuus, impreſſiuus, & compulſiuus, quid. ibid.n.42
Metus eligendi minus malum, vt maius euitetur non cenſetur cadere in virum conſtantem. p.427.n.56.& ſeqq.
Ad metum cadentem in conſtantem virum non requiritur, vt malum ſit in propriam perſonam. n.62. & ſeqq.
Varia exempla metus cadentis in conſtantem virum diſcutiuntur. p.428.n.63 & ſeqq.

Miſericordia.

Miſericordiæ naturalis, & ſupernaturalis diuerſa ratio

Digitized by Google

ratio formalis. p.43.n.226
Miſericordiæ deſcriptio. p.136.n.12
Eſt virtus à charitate diſtincta. ibid n.23
Miſericordiæ præſtantia ſuper pœnitentiam,iuſtitiam, & charitatem. ibid.n.26.& ſeqq.
Miſericordia qua ratione charitatem ſuperans. p.137.n.29.& 30.
Miſericordiæ in proximum tria motiua. ibidem, num.32.

Modeſtia.

Modeſtiæ definitio. p.618.n.127
Tres ſunt modeſtiæ partes. ibid.
Modeſtia à Patribus laudata. ibid.n.128
Modeſtia offenditur ſuperfluitate ornatus in exteriori apparatu. p.637.n.161
Contra modeſtiam peccatur lethaliter, quando ſuperfluitas veſtitus, vel ornatus cauſat, vel ducit in graue peccatum. ibid.

Modus.

Modus in mortalibus pertinet ad ſpeciem actus. p.256.n.200.

Monachus.

Monachi ethymologia. pag.470. n.47. & p.685. num.26.
Monachi iam ſolum dicuntur illi, qui ex inſtituto contemplationi diuinæ tantum incumbunt. p.471. n.49.
Duo Monachorum genera erant antiquitus in vſu. ibid.n.50.

Monialis.

Moniales, quæ tria vota emiſerunt,tantum includuntur in decreto Tridentini de non exitu de Monaſteriis. p.509.n.39
Sorores conuerſæ à cæteris monialibus, quoad quædam miniſteria, & veli carentiam differunt. ibid. n.40.
Conſtitutione Pij V. poſſunt ſorores conuerſæ extra clauſtrum habitare, poſitis quatuor conditionibus. ibid.
Cauſæ permittentes egreſſum monialis reducuntur ad magnum incendium, vel infirmitatem. ibid. n.42.
Monialium egreſſus, ſiue aliorum ad ipſas ingreſſus, pari lege prohibetur. ibid.n.44
Monaſteria monialium ingredi poſſunt Fratres Minores à viſitatoribus vocati, & à ſuperioribus permiſſi. p.510.n.47
Monialium clauſtra etiam fœminæ, vel alterius inſtituti Religioſæ intrare nequeunt. ibidem, num.49.
Pro ingreſſu ad monialium clauſtra poteſt diſpenſare Epiſcopus loci, & Prælatus regularis cuius curæ Moniales ſunt demandatæ. pag.511. num.58.
Varij modi violandi clauſtra monialium. Vide Clauſura.

Monopolium.

Monopolij definitio. p.349.n.78
Monopolium quatuor modis fieri poteſt. ibid. num.79.
Quomodo vnuſquiſque Monopolij modus ſit licitus. ibid.n.80.& ſeq.

Motus.

Motus ad formam aliquam tendens habita forma non ceſſat. p.18.n.157

Muliebris ornatus.

In ornatu muliebri quatuor numerantur exceſſus. p.637.n.162.
Hic exceſſus variis modis poteſt eſſe culpa mortifera. ibid.n.163.& 164
Diuerſi caſus circa muliebrem ornatum diſcutiuntur. ibid.n.167.& ſeqq.
Muliebris ornatus à SS.Patribus acriter reprehenſus. p.638.n.174

Mutilatio.

Mutilatio ſui ipſius illicita. p.258.n.224.& 225
Mutilatio Principis, ad reipublicæ conſeruationem neceſſaria,eſt licita ad vitam conſeruandam. ibid.

Mutuum.

Mutui definitio. p.352.n.1
A Commodato,vti ab aliis contractibus multipliciter differt. ibid.n.2.
Mutuans & mutuatarius qui ſunt. ibid.n.6
In mutuo quomodo interuenit vſura. Vide Vſura.
Dilatio ſolutionis eſt omnis mutui conditio eſſentialis. p.367.n.17

N

Natura.

NAtura hominis dicit Eſſe poſitiuum, & corruptionis defectum. p.120.n.306
Natura ordinata magis dictat Deum diligendum, quam ſe. p.122.n.323
Natura ad prolis humanæ generationem quinque requirit. p.624.n.97
Contra naturam peccata ſunt quinque. ibidem, n.96.
Ratio colligendi quinque contra naturam peccata. ibid.n.98

Neceſſitas.

Neceſſitas medij, & præcepti, qualiter ad ſalutem conducens. p.22.n.112
Neceſſitas fidei ad ſalutem. ibidem, num.113. & ſeqq.
Fidei implicitæ pro varietate temporum neceſſitas. p.23.n.117.& ſeqq.
Neceſſitas, ad eleemoſynam obligans, alia grauis, alia extrema. p.139.n.47.& 51
Communis neceſſitas obligat diuites ad ſuperflua pauperibus eroganda. ibid.n.52.& p.140.n.60. & p.141.n.71.

Negligentia.

Negligentiæ deſcriptio. p.188.n.169
Poteſt eſſe mortalis, vel ex parte cauſæ, vel ex parte obiecti. ibid.n.170
Negligentia in Confeſſione quando aperienda. ibid.
A decidia negligentia differt. ibid.

O

Obedientia.

OBedientia votiua inter conſilia Euangelica eſt præſtantiſſimum.p.479.n.125.& p.491. num.1. & 2.
Obedientia, vti & inobedientia, alia eſt generalis, alia ſpecialis. ibid.n.4
Obedientiæ Deo gratæ quatuor ſunt conditiones. ibid.n.5
Obedientiæ votum reſtringitur intra cuiuſque regulæ inſtitutum. p.492.n.10.& ſeqq.
In dubio obedientia Prælato eſt exhibenda.p.493 num.24.
Inobedientia contra ſuperiorem religionis du-

plicem importat malitiam. p.495.n.37
Simplex obedientiæ votum non obligat in dubio obedire præcipienti. ibidem, n.38
Obedientia ſpecialis eſt virtus, Moralis, non Theologica, habens pro formali obiecto præceptum. p.576.n.1.& ſeqq.
Duplici è capite, obedientia Prælato poteſt negari. p.577.n.6
Principi ſæculari rectè à Chriſtiano ſubdito obeditur. ibid.n.7
Inobedientiæ definitio, & grauitas. ibid. n.10. & ſeqq.

Obiectum.

Obiectum quod, & quo, quid. p.6 n.13
Obiectum principale fidei eſt Deus. ibid.n.16
Materiale adæquatum fidei ſunt alia multa. ibid. n.17.
Obiectum formale quo fidei eſt prima veritas reuelans. p.7.n.20
Obiectum fidei complexum, & incomplexum. p.9.& ſeq.n.40.& ſeq.
Ab obiecto fidei omne falſum abigitur. pag.10. n.31.
Obiectum materiale charitatis eſt Deus, & omne propter Deum diligibile. pag.91. num.24. & ſeqq.
Obiectum charitatis formale eſt Deus, vt bonum ſupernaturale. ibid.n.32.& ſeq.
Idem obiectum ſpecificat actum directum, & reflexum. p.117.n.279

Obſeruantia.

Obſeruantia triplex, figurata in triplici gemma Rationalis antiqui Pontificis. p.181.n.119.
Obſeruantiæ definitio. p.576.n.1
Eſt ſpecialis virtus, ſpecialem habens honeſtatem. ibid.
Ad obſeruantiam ſpectat reuerentia. ibid.n.2.
Erga Prælatos exhibetur obſeruantia ex debito legali, erga alios vero ex debito morali. ibid. num.4.

Occidere.

Seipſum occidere eſt contra iuſtitiam erga Deum, & contra charitatem in ſeipſum. pag. 252. n.162.
Seipſum occidere, nauim incendendo ne in manus inimicorum incidat, nunquam eſt licitum. ibid. n.164.
Seipſum occidere ad vitandum aliquod malum eſt omnino illicitum. p.253.n.174.
Occidere bannitos, iuſtitiæ miniſtris permiſſum. p.257.n.217.

Odium.

Odium duplex eſt, abominationis, & inimicitiæ. p.149.n.143.
Odij definitio. ibid.n.142
Eſt grauiſſimum peccatum Odium Dei. ibidem, n.147.
Odium Dei vix explicite elicitur ab vllo viatore. ibid.n.148.
Odij remedia. ibid.n.149
Odium proximi inter peccata, quæ contra ipſum committuntur, eſt maximum. ibid.n.150

Opinio.

Opinio probabilis dupliciter ſumpta. pag. 58. num.9.
Si ſit de rebus fidei cum formidine, fidem tollit. ibid.n.10.

Opus.

Operis ſeruilis definitio. p.544.n.36
Opus ſeruile ſeptuplex numeratur. ibid.n.37
Huius ſeptuplicis operis ratio dinumeratiua. ibid. num.38.& ſeqq.
Opus mæchanicum, non eſt tantum illud, quod per ſeruos exercetur. p.545.n.41
Inter opera ſeruilia computatur venatio. ibidem, num.47.

Oratio.

Orationis multiplex acceptio. p.388
Variæ orationis deſcriptiones. ibidem, num. 1. & ſeqq.
Eſt actus intellectus practici ad religionem ſpectans. p.389.n.7.& 11
Oratio alia publica, alia priuata. p.390.n.12
Alia mentalis, alia vocalis. ibid.n.14
Vtriuſque orationis inſtituendæ cauſæ plures, & motiua. pag.38 n.4.& ſeqq. & p.390.n.15.& p.412.n.122.
Aliæ orationis diuiſiones. ibid.n.16.& ſeqq.
Orationis vtilitas, & excellentia. ibid. n 23. & 2 & ſeqq.
Orationis effectus, & neceſſitas. pag.391. n.32. & ſeqq.
Oratio Chriſti in horto cur ter repetita. p 392. num.39.
Ad orationem Ezechiæ ſol decem gradibus recedens, quid myſtice ſignificat. ibidem, num.37.
Oratio vocalis ob triplicem finem inſtituta. p.393.n.52.
Perfectæ orationis variæ conditiones p.394.n.60. & ſeqq.& p.401. n.116.& ſeq.
Orationis non exauditæ tres cauſæ. p.395. n.69. & 70.
Oratio Dominica triplici è capite eſt omnium præſtantiſſima. ibid.n.73
Cur ſeptem petitionibus contenta. ibid. n.74. & ſeqq.
Mala omnia petit remouenda, & bona cuncta promouenda. ibid.n.73.
Orationis Dominicæ diſtincta, & dilucida explicatio. p.396.n.68.& ſeqq.
A Deo in oratione tria cum triplici notitia poſtulantur. p.398.n.88.& 93
Ab orationis beneficio nullus eſt excludendus. p.401.n.114.
Irreuerentia, & attentionis defectus, ſunt orationi ſubſtantialiter oppoſita. p.403.n.139

Ordo.

Ordo duplex eſt. pag.119. n.295
Ordo cognoſcibilium, & diligibilium. ibidem, n.296.
Ordo attenditur in charitate, quoad habitum in ordine ad obiecta. p.120.n.298
Ordo charitatis exhibendæ erga parentes, coniugem, & filios. p.125 n.345.& ſeqq.
Ordo charitatis, ſeruandus penes affectum, & effectum. ibid.n.350.& ſeqq.
Ordo charitatis, ſecundum ſe ſpectatæ, in patria eſt manſurus. p.126.n.355
Ordo charitatis, dicens viæ imperfectiones, a patria exulabit. ibid.n.356
Ordo beneficentiæ ſequitur ordinem dilectionis. p.137.n.35.

Pactum.

P

Pactum.

NOn debet iniri Pactum de tolerandis infidelium ritibus abſque cauſa grauiſſima. p.54. n.32. & 35
Pacti definitio. p.320.n.5
Pactum aliud nudum, aliud veſtitum. p.321.n.11
Pactum veſtitum ſex modis contingit. ibid.n.12

Panis.

Panis tripliciter in Scriptura accipitur. pag.396. num.75
Quinque Panum genera in oratione Dominica petuntur. p.399.n.97

Papa.

Poteſt ſe ſubiicere alteri in iudicio confeſſionis. p.277. n.33
Non poteſt ſubiicere ſe alteri excommunicandum, & puniendum, & cur. ibid.n.34. & ſeq.
Irritatio votorum omnium fidelium ad Papam nequit ſpectare. p.439. n.164
Papam in votis ſolemnibus diſpenſare vtrinque probabile relinquitur. p.480. n.132. & ſeqq. p.481.n.144. & ſeqq.

Parentes.

Parentum erga filios, etiam illegitimos obligatio. p.573. n 49
Parentes nequeunt cogere filios ad ſtatum vitæ ſuſcipiendum. ibid. n.53
Poſſunt Parentes filios aliquando exheredare, ſed nunquam extremè indigentibus alimenta negare. ibid.n.54
Tredecim caſus, in quibus permittitur parentibus filiorum exheredatio. p.574.n.55.& ſeqq.
Item Parentum exheredatio filiis ſeptem in caſibus permittitur. ibid. n.60. & ſeqq.

Patientia.

Patientiæ multiplex definitio. p.660.n.21
Tres patientiæ gradus. p.661.n.25
Patientia eſt quaſi pars potentialis fortitudinis, ibid. n.26
Longanimitati comparatur, ibid.
Eſt inferior virtutibus, tum Theologicis, tum Cardinalibus. ibid. n.27
Perfecta patientia eſt Dei Donum. ibid. n.28

Paupertas.

Paupertas Euangelica propugnata. p.474. n.76. & ſeqq.
Ab occaſione cupiditatis maximè per voluntariam paupertatem ſeparamur. p.476.n.99
Paupertas votiua excludit proprium, & ſuperfluum. p.477.n.128
Paupertatis Religioſæ definitio. p.495. n.1
Paupertas Minorum eſt longè cæteris præſtantior. p.496.n.7. & ſeqq.
Paupertatem religioſam valde decet mendicitas, quippè ab ipſo Chriſto exercita. p.498. n.22. & ſeqq.
Habitus vilitas, vii & victus auſteritas paupertati Religioſæ aptè competunt. p.499.n.40. p.500. num.44
Varij modi, quibus Religioſa paupertas violatur. ibid. n.48. & ſeqq.
Quæ materiæ quantitas hanc violat paupertatem. p.501.n.52. & ſeqq.
Peculium bonis Monaſterij incorporatum paupertati Religioſæ non derogat. ibid.n.59. & ſeqq.
Vſus ſuperflui proprietatem contra votum paupertatis inducit. ibid.n.62
Violantis paupertatem variæ pœnæ. p.502.n.20
Proprietatis contra votum plura inditia. ibid.n.21 & ſeqq.

Pax.

Pacis deſcriptio. p.134
A concordia differt. ibid. p.135.n.11
Tres vnionis gradus ad Pacem conducentes. ibid. num.13
Eſt charitatis effectus. ibid. n.15
Diuerſimodè inter Beatitudines, & fructus ſpiritus dinumeratur. ibid. n.16
Pax ab omnibus aliquo modo expetita. ibidem, num.17
In Sacra Scriptura ſummopere laudatur. ibidem, num.18

Peccator.

In peccatore diſtinguenda eſt natura, & culpa. p.111. n.220
Peccator ex charitate diligendus. ibid.

Peccatum.

Peccatum febri, vel vulneri aptè comparatum. p.663.n.4
Abſtractè, & concretè ſpectatum. p.33.n.192
Peccatum pollutionis variis cauſis, & modis poteſt euenire. p.631.n.111
Non eſt peccatum pollutionis, ſi in plena vigilia contingat effuſio ſeminis abſque complacentia libera. ibid.n.112
Peccatum pollutionis eſt culpabile in ſua cauſa tribus modis. ibid. n.113
Pollutionem optare aliquando licitum, ſed nunquam procurare. ibid. n.114.& 115
Pollutionem præuiſam quomodo tenetur vnuſquiſque præcauere. p.632.n.118. & ſeqq.
Peccati initium tribus modis dicitur. pag.642. num.224

Perfectio.

Chriſtiana Perfectio in charitate præcipuè conſiſtens. p.650.n.36
Perfectionis ſtatus tripliciter conſideratur. ibid. num.34
Triplex perfectio contemplationis, conuerſationis, & profeſſionis Dauid, Ezechiæ, & Ioſiæ comparatur. ibid.n.39
Subſtantialiter conſiſtit perfectio in obſeruatione præceptorum. ibid. n.37
Triplex perfectionis differentia, è Sacris Scripturis indicata. ibid.n.38
Perfectio ex præcepto, quomodo diſtincta à perfectione ex conſilio. ibid. n.40
Quæ ſit perfectio ab vnoquoque acquirenda in hac vita. p.651.n.45
Perfectio, & ſtatus perfectionis quomodo differunt. p.652.n.54
Quintuplex perfectionis ſpecies. p.131.n.423
Triplex perfectionis ſtatus. p.261.n.19
Cuiuſque rei perfectio in eo ſtat, vt ſuperiori ſubdatur. p.384.n.27

Periurium.

Periurium eſt mendacium, iuramento affirmatum. p.518.n.49
Eſt contra Religionem iuramento debitam. ibid. num.51.
Periurium homicidio eſt grauius. p.538.n.209
Nulla neceſſitas facit periurium licitum. ibidem, num.212
Punitur periurium duplici infamia, canonica, & ciuili. ibid.n.210.& 213
Aliæ periurij pœnæ. ibid. & ſeqq.

Digitized by Google

Perſeuerantia.
Perſeuerantiæ definitio. p.601.n.31
Tribus modis accipitur. p.602.n.34
perſeuerantiæ differentia à conſtantia. ibid.n.37
Perſona.
Perſonæ acceptio, in quo conſiſtens. p.229.n.1
Eius definitio. ibid. & p.237.n.84
Ad acceptionem Perſonæ duæ requiruntur conditiones. p.230.n.4
In exhibitione honoris incurritur perſonarum acceptio. p.235.n.6.. & ſeqq.
In iudiciis perſonæ acceptio valde peccaminoſa. p.236.n.67. & ſeqq.
Phiſionomia.
Phiſionomia, quæ eſt pars naturalis Philoſophiæ, eſt licita. p.554.n.48
Futuros, & voluntarios euentus è Phiſionomia prædicere damnatur. ibid.n.49
Pietas.
Pietas, tripliciter accepta. p.382.n.12
Multimoda Pietatis acceptio, eiuſque definitio. p.568.n.1. & ſeqq.
Pietas eſt pars potentialis iuſtitiæ, quæ affectum erga ſuum Principium dictat. ibid.n.3.& 5
Pietatis erga parentes officium. p.569.n.6
In Pietate erga Parentes tria ſunt obſeruanda. ibid. num.12
Quomodo contra hanc pietatem delinquitur. ibid. n.14. & ſeqq.
Donum pietatis, in quo conſiſtens. p.589. n.92. & ſeqq.
Donum Pietatis duplicem importat cultum. ibid. num.96
Pietas cur dicitur ad omnia vtilis. p.590.n.99
Pietatis differentia à miſericordia. ibid.
Plato.
Duo Platonis egregia præcepta, data volentibus prodeſſe Reipublicæ. p.90.n.19
Pollutio. Vide *Peccatum.*
Poteſtas.
Poteſtas cõpetens iudici quadruplex eſt. p.274.n.5
Poteſtas ordinaria quid. ibid.
Poteſtas delegata competit alicui ex commiſſione. ibid. n.6.
Poteſtas delegata ad vnam, vel alteram cauſam qualiter diſpenſanda, & quantum durat. ibid.
Poteſtas arbitraria quid, & quotuplex. ibid.
Prædicator.
Prædicandi munus quam arduum, & nobile. p.689. num.64.
Prædicatoris conditiones præcipuæ ſunt auctoritas, & ſufficientia. ibidem.
Prædicatoris ritè miſſi tria ſunt ſigna. ibid.n.56
Auctoritas Prædicatoris, à quo eſt petenda. ibid. num.66
Tridentini de Prædicatoris poteſtate decretum. ibid.n.67
Pœnæ Prædicatoris, ſuum munus contradicente Epiſcopo obeuntis. p.69 n.7
Poteſtas prædicandi quomodo apud Fratres Minores impertiri ſolita. ibid.n.71
Variæ Pontificum prohibitiones circa falſos prædicatores. ibid.n.73. & ſeqq.
Tres caſus, in quibus Prædicator à ſuo munere ritè ſuſpenditur. ibid.n.74
Sufficientia Prædicatoris ex parte animæ conſiſtit in ſcientia ſolida, & conſcientia munda. ibid. num.76
Octo Prædicatori valde vtilia diſcutiuntur. ibid. num.77
Ex parte corporis quatuor ſunt Prædicatori valde neceſſaria. ibid.n.78
Prædicandi munus ſapienter, eloquenter, & confidenter, eſt obeundum. ibid.n.79
Vtilia, non ſubtilia, ſunt à Prædicatore docenda. ibidem.
Bonus Prædicator quomodo nunc ſtare, nunc ſedere, modo videre, mox debeat aſcendere. ibid. num. 80.
Boni Prædicatoris encomia, à SS. Patribus celebrata. p.69 n.81
Prædicatores nubibus appoſitè comparati. ibid. num.84
Falſi vel praui Prædicatores à SS. Patribus acriter reprehenſi. ibid.n.85. & ſeqq.
Materia Prædicabilis in Regula S. P. Franciſci, vti & Concilij Tridentini decreto, eſt præſcripta. ibid. n.88. & 89
Prælatus.
Dominationum auctoritas, Eccleſiæ Prælatis collata varias ob rationes. p.177.n.68. & ſeqq.
Prælatus Eccleſiaſticus inferioribus purgandis, illuminandis, & perficiendis deputatur. ibidem, num.75
Pro tribus Prælatus reddet rationem Deo de ſuo regimine. p.18 .n.107
Prælato patientia propter tria valde eſt neceſſaria. p.181.n.114
Tria ſunt, in quibus Prælatus debet ſubditos præcedere. ibid.n.116
Boni Prælati conditiones. p.134.n.53
Prælati poteſtas duplex, Dominij, & iuriſdictionis. p.662. n.1
In iure ſumitur Prælatus, vel latè, vel ſtricte, ibidem.
Prælatura regularis eſt ex ſuppoſitione ſimpliciter neceſſaria in religionibus. p.663.n.2
Poteſtas iuriſdictionis non eſt in Prælato regulari ſimpliciter neceſſaria. p.663.n.6
Prælatio regularis debet eſſe Monarchica. ibidem, num.8
Prælati regularis eligendi quatuor conditiones. p.664. & 665.
Prælatio regularis in ſupremam, intermediam, & infimam ritè diuiditur. pag.665, num.29
Prælatus localis variis vocatur nominibus iuxta diuerſorum ordinum inſtituta. ibid.n.31
Vicarius regularis aliquibus in locis eſt Prælatus ordinarius. ibid.n.32
Commiſſarij regularis qualis eſt Prælatio. ibid. n.33. & 34
Ordo, & ſubordinatio Prælatorum regularium. p.66 .n.34
Prælati Generalis, Prouincialis, & Localis in multis conuenientia, & differentia. ibid. num.36, & 39
Prælatus regularis erat olim vnus, & perpetuus in vno conuentu. p.666.n.41
Temporanea Prælaturæ regularis duratio conuenientiſſime conſtituta. p.667.n.45
Præter perfectiones animi requiruntur plures perfectiones corporales in Prælato regulari. ibid.
Perpetua Prælatura præbet non raro ſuperbiæ anſam. ibid.n.46
Prælatura regularis non eſt tam virtutis exercitium, quam præmium. ibid. n.48
Prælati ſuperbia communitati valde eſt nocua. num.49
Prælatus ſuperbis qualiter obtemperandum. ibid.

Prælati regularis iuriſdictio quoad pœnas ſe extendit ad perſonas, non ad loca. p.668.n.53
Capitula à Prælatis regularibus, quæ ſuſpendi poſſint. ibid. n.54
Irregularitates poſſunt à Prælatis regularibus declarari, non autem inferri. ibid. n.56
Grauiores pœnæ nequeunt ſubditis à Prælato inferri. ibid. n.58. & ſeqq.
Prælatis regularibus conceſſum eſt abſque communi cæremoniarum pompa actus iudiciarios exercere. p.669.n.70. & ſeqq.
A Prælato regulari nulla ſolemnitas ſubſtantialis debet in iudicio prætermitti. ibidem, num.74. & ſeqq.
In iudicio Prælati regularis ſex ſunt omittenda, quatuor verò admittenda ex indulto Clementis V. p.670.n.76. & ſeqq.
Sententia Prælati regularis poteſt eſſe interlocutoria, definitiua, vel præceptiua. ibid. n.82
Quatuor ſunt ſubſtantialiter neceſſaria, vt ſententia à Prælato regulari prolata teneat. ibid.n.85. & ſeqq.
Religioſo ſubdito abſque Prælati localis conſenſu quomodo permittitur perſonalis, ad maiorem ſuperiorem appellatio. p.672.n.98. & ſeqq.
Ius diſpenſandi Prælato regulari conuenit, non tamen in omnibus. p.673.n.109. & 110
Vota in Religione emiſſa poſſunt à Prælato irritari, vel commutari. ibid.n.111. p.674.n.123
Specialis irregularitatum diſpenſatio, Epiſcopo credita, Prælato regulari non videtur conceſſa. num.112
Iurecommuni quidquid Epiſcopis pro ſubditorum gubernatione conceditur, id Prælatis regularibus, poteſtatem quaſi Epiſcopalem habentibus, non negatur. p.774.n.115
Num Prælatus regularis poſſit dare litteras dimiſſorias ſibi ſubditis. ibid. n.117
Poteſtas Prælati regularis, ad diſpenſandum in obſeruantia regulari, ſtatutis, & conſtitutionibus Religionum quanta, & qualis. p.675.n.124 & ſeqq.
Caſuum reſeruatio, vti & à pœnis, & à culpis abſolutio, Prælato regulari eſt conceſſa. p.676. n.144. & ſeqq.
Adminiſtratio temporalium Prælatis conuenienter eſt credita. p.677.n.153. & ſeq.
Poteſtas conſeruandi res temporales, eaſve alienandi, Prælato regulari quanta conceditur. p.679.n.173. & p.680.n.176
Poteſtas benedicendi Sacras veſtes Prælatis Minorum ſub duplici reſtrictione eſt conceſſa. p.681. n.192. & ſeqq.

Præſcriptio.

Præſcriptionis legitimæ ſex ſunt conditiones. p.113.n.112. & ſeqq.
Præſcriptio rerum mobilium melius dicitur vſucapio. p.214.n.116
Ad Præſcriptionem quantum tempus neceſſarium. ibidem.
Bona Præſcriptione acquiſita non reſtituenda. Vide *Reſtitutio.*

Præſumptio.

Præſumptio ſpei opponitur per exceſſum. p.88.n.1
Multipliciter poteſt præſumptio accidere. ibid. num.5
Cum aliis vitiis poteſt coincidere. ibid. n.6

Pretium.

Prætium iuſtum eſt duplex. p.346.n.43
Prætium naturale triplex, ſupremum, medium, & infimum. ibid.n.44
Prætium naturale rerum multiplici è capiti poteſt augeri, vel minui. ibid. n.47. & ſeqq.
Prætium iuſtum non excedit dimidium, nec minuit infra illud. ibid. n.50
Prætium vltra ſummum rectè augetur, ratione ceſſantis lucri, vel emergentis damni. p.347.n.56. & ſeqq.
Vltra prætium rigoroſum ob dilatam ſolutionem excedere, eſt vſura palliata. p.348.n.67
Rectè infra ſupremum, & infimum mutatur pretium, ob pecuniæ dilationem, vel præſentem numerationem. ibid.n.69. & ſeqq.
Primitiæ. Vide *Sacrificium.*

Princeps.

Principis regimen iuxta cœleſtium poteſtatum ſimilitudinem diſponendum. pag.179. num.87. & ſeqq.

Priuilegium.

Varia Epiſcoporum, & Prælatorum etiam Regularium, priuilegia diſcuſſa, p.64 n.57. & ſeq.

Profeſſio.

Profeſſio Religioſa alia eſt expreſſa, alia tacita. p.483.n.160
Profeſſio tacita tribus modis præſumitur facta. ibidem.
Tres conditiones ad validam profeſſionem requiſitæ. ibid.n.161. & ſeqq.
Profeſſio, quæ inualidè facta præſumitur, inter quinquennium licitè reuocari poteſt. ibidem, num.165
Religioſæ profeſſionis varij effectus. ibid.n.166

Promiſſio.

Promiſſio quid. p.335.n.1
A donatione, & pollicitatione differt. pag. 336. num.2
Promiſſio ſimplex data, & acceptata obligat tantum ex fidelitate. ibid. n.8
Promiſſio ſimplex non dat ius in rem. ibidem, num.9
Promiſſio merè interna non obligat. p.337. n.14 & ſeqq.
Nec etiam externa promiſſio obligat ante acceptionem. ibid. n.18. & ſeqq.
Tres requiruntur conditiones, vt promiſſio ab abſente ſit acceptata. ibid.n.23
Promiſſio ob turpem cauſam eſt inualida. p.338. num.26
Promiſſio, cui annexum eſt peccatum etiam veniale, eſt irrita. ibid. n.32

Proportio.

Duplex proportionis genus. p.119.n.294

Proximus.

Proximus duobus modis poteſt honeſtè diligi. p.91.n.28. p.116.n.270
Proximi variæ acceptiones. p.115.n.259
Motiuum diligendi proximum eſt idem cum motiuo diligendi Deum, & proinde idem habitus. p.117.n.274. & ſeqq.
Bonitas proximi terminat charitatem, non tamen vltimate. p.118.n.284
Proximus prius terminat exercitium charitatis quam Deus, non verò habitum. pag.120. num.301
Proximum diligere non debemus pluſquam noſmetipſos. p.123.n.322. & ſeqq.
Salus proximi vitæ noſtræ eſt præferenda. p.124. num.341

Digitized by Google

Vnus proximus alteri aliquando in charitate præferendus. ibid.n.343
Præceptum diligendi proximum vrget vrgente ipſius neceſſitate. p.133.n.418
De fama proximi nullus ad libitum poteſt diſponere. p.147.n.129
Pro vita, vel ſalute proximi ſeipſum morti tradere aliquando eſt laudabile. pag.254. n.178. & 180.

Prudentia.

Prudentiæ variæ acceptiones, & definitiones. p.170.n.1.& ſeqq.
Prudentia quatuor animalculis in ſcriptura comparata. p.171.n.8
Serpentis prudentia deſcribitur. ibidem, n.10. & ſeqq.
Prudentia virtus eſt rationalis, intellectualis, & moralis. p.172.n.20.& ſeqq.
Prudentia rationem dupliciter dirigens. ibidem, num.21.
Prudentia pluribus oppoſita vitiis. ibid.n.13
Prudentiæ eſt proprium videre ſuum medium per modum directionis. p.173.n.25
Prudentiæ munus, & à conſilio differentia. ibid. n.27.& 30.cum ſeqq.
Prudentiæ diuiſio in legalem, politicam, œconomicam, & militarem. p.174. n.37. & p.175. num.50.
Acquiritur experientia, & eruditione. ibidem, num.42.
Prudentiæ partes in triplici ſunt genere. ibidem, num.44.
Partes integrales prudentiæ ſunt octo. ibidem, num.46.
Partes potentiales prudentiæ ſunt Eubulia, Syneſis, & Gnomes. ibid.
Prudentia eſt propria Principis virtus. p.178.n.81
Plures prudentiæ ſpecies in vno homine neceſſariæ. p.182.n.131.& 132
Prudentia ſingularum virtutum actus ad ſpecialem rationis menſuram penſitat. pag. 185. n.142.
Prudentia eſt regula conſiliatiua, directiua, & imperatiua. p.184.n.146
Vitia prudentiæ oppoſita alia per defectum, alia per exceſſum. p.186.n.162
Prudentia carnis quid. p.188.n.172
Prudentia præcepta è ſacris Scripturis inſinuatur. p.190.n.182.

Pſalterium.

Pſalterium in veteri lege quid. p.540.n.2
Vocatur Latinè liber hymnorum, & Hebraïcè Nablum. ibid.

Q

Qualitas.

Simplici Qualitati non repugnat graduum intenſio. p.100.n.111

Quantitas.

Quantitas alia virtutis, alia molis. p.99.n.102
Quantitas in corporeis eſt augmenti terminus. p.100.n.110.
In genere quantitatis punctus eſt actus imperfectus. ibid.n.112
In quantitate molis acceſſus ad ſimplicitatem eſt diminutio, ſecus in quantitate virtutis. ibid. n.114.
Quod eſt quantitas in corporibus, ideſt virtus in ſpiritibus. p.103.n.137

Quaſi.

Poteſtas quaſi dicitur Epiſcopalis propter duo. p.666.n.37.
Hæc poteſtas quaſi Epiſcopalis duobus modis habetur in Prælato regulari. ibid.n.38

R

Racha.

Racha eſt interiectio indignantis. pag.211. num.93.

Raptus.

Raptus, vt eſt luxuriæ ſpecies, definitio, & definitionis expoſitio. p.634.n.136.& ſeqq.
Mulieris honeſtæ raptus punitur tantum Iure ciuili, ſed etiam inhoneſtæ à Concilio Tridentino. ibid.n.138.& 139
Conſenſus fœminæ non excuſat à pœna, & à peccato raptus, ſi ſit ſub poteſtate aliena. ibid. n.141.

Religio.

Religionis ingreſſus à reſtitutione debiti excuſans. p.225.n.241.& p.226.n.247.& ſeq.
Religionis definitio, & vnde dicta. pag. 381. n.1.& 2.
Eſt vera virtus. p.382.n.8.& ſeqq.
Sed non Theologica. p.383.n.19
Religionis obiectum, quod, & cui. ibid.
Obiectum Religionis materiale, & formale. p.384.n.28.
Duplex honor Deo per Religionem exhibetur. ibid. n.31.
Actus à Religione eliciti, vel imperati qui. ibid. num.35.
Religionis vnitas probatur. p.385.n.42
Religionis neceſſitas. ibid.n.38
Ad ſtatum Religionis tria vota ſunt neceſſaria, & cur. p.469.n.34
Vota ſolemnia ſtatui Religionis ſunt eſſentialia. ibid.n.36. & p.479.n.124.
Ex ſolo priuilegio Religionem conſtituunt vota ſimplicia. ibid.n.37.& ſeqq.
Religionis ſtatus Sectariis eſt ſummè inuiſus. p.470. n.44.
Status Religionis ſanctitas. pag.476. num.105. & ſeqq.
Præcipuæ Religionum regulæ ſunt quatuor. p.481. n.149.
Duodecim perſonarum genera, ab ingreſſu Religionis excluſa. ibid.n.150.& ſeqq.
Religionum diuerſa inſtitutio, conuenientia, & varietas, magnum Eccleſiæ ornamentum. p.486. n.184. & ſeqq.
Cuiuſque Religionis præ alia præſtantia, vnde ſumenda. ibid.n.187
Quinque ſigna dignoſcendi maiorem Religionis præſtantiam. ibid.n.189
Pro tranſitu ad aliam Religionem quatuor requiruntur conditiones. ibid.n.191
Tranſitus ad aliam Regionem niti debet maiori eius auſteritate. p.487.n.195
Quis tranſitum ad aliam Religionem poteſt concedere. ibid.n.199

Religioſus.

Religioſi ad Seraphim comparatio. p.176. n.54. & ſeqq.

Item Religioſus ad Cherubim comparatus. ibid. n.60.& ſeqq.

Religioſorum vnio, & caſtitas, thronis aſſimilata. p.176.n.64

Religioſi nomen, vnde dictum. p.471.n.52

Religioſorum diuerſitas, vnde orta, & antiquitas. ibid.& ſeqq.

Religioſus tenetur ad perfectionem non actu habendam, ſed procurandam. p.484.n.168

Perfectio Religioſi ſtat in obſeruantia conſiliorum Euangelij. ibid.n.174

Tendere ad perfectionem non eſt præceptum ſpeciale Religioſo iniunctum. ibid.n.170

Religioſus incorrigibilis, iure communi eſt eiiciendus. p.488.n.205

Religioſus eiectus ad quid tenetur. ibid. n.20. & ſeqq.

Ad omnia conſilia non tenetur. p.489.n.212

Labori manuali Religioſi non tenentur incumbere. p.489.n.218.& ſeqq.

Aliqui tamen Religioſi aptè debent laborare. p.490.n.220.

Religioſorum variæ inſtitutiones, & nomina, vnde orta. p.647 n.7

Religioſis cur prohibita eſt Appellatio. p.671. n.90.& 94. & ſeqq.

Religioſus delegatus à Pontifice ad excipiendas omnium Confeſſiones poteſt impediri ne alterius Ordinis Religioſos excipiat. pag. 676. n.141.

Religioſus in alterius Ordinis conuentu hoſpitio exceptus, nequit ibi confiteri, niſi graui vrgente ratione. ibid.n.143

Reſtitutio.

Furtum,in extrema neceſſitate factum, non eſt reſtitutioni obnoxium. p.143.n.91

Reſtitutionis neceſſitas, & difficultas. p.202. n.142.

Reſtitutionis à ſatisfactione differentia. p.203. n.1. & 3.

Præceptum reſtitutionis,in forma verborum affirmatiuum,in ſubſtantia eſt negatiuum. ibid. n.5. & ſeqq.

Reſtitutionis obligatio triplici ex capite orta. ibid.n.10.

Cauſæ ad reſtitutionem obligantes nouem recenſentur. p 204 n.13.& ſeqq.

Indirectæ damni cauſæ, ad reſtitutionem obligantes. ibid.n.19.& ſeqq.

Tres conditiones requiſitæ, vt non manifeſtans damnificantem, reſtitutioni ſit obnoxius. ibid. num.20.

Confeſſarius non admonens pœnitentem de debita reſtitutione, reſtituere non tenetur. p.205. n.24.& p.206.n.37.

Res aliena in propria ſpecie durans reſtitutioni eſt obnoxia. ibid.n.38

Debitum reſtitutionis aliquando ex ipſa re, aliquando ex eius iuſta, vel iniuſta acceptione oritur. p.207.n.41

Reſtitutionis illi faciendæ, à quo res eſt accepta, quatuor ſunt conditiones. ibid.n.46

Res à Fure empta, furi, non Domino poteſt reſtitui. ibid.n.47

Bona reſtitutioni obnoxia in multiplici ſunt genere. p.208.n.50.& 52

Bona fortunæ eadem ſunt in re, vel in æquiualenti reſtituenda. ibid.n.53

Bona corporis, ſeu vitæ, arbitrio boni viri reſtituenda. ibid.n.55.& ſeqq.& p.258.n.219

Iniuria occiſionis, & mutilationis nulla reſtitutione compenſabilis eſt. pag.209. num.61 & ſeqq.

Reſtituendæ famæ tres conditiones. pag. 209. num.69.

Fama cum periculo propriæ reputationis, non tamen vitæ, eſt reſtituenda. ibid.n.70

Num fama ſit pecunia compenſabilis. Vide *Fama.*

Obligatio ex iuſtitia tunc obligat, cùm contra iuſtitiam peccatur. p.212.n.102

Bona animæ, quæ ſint reſtituenda. ibid. n.101. & ſeq.

Acquiſita per contractum triplici in caſu reſtituenda. p.213.n.108

Acquiſita per donationem, quando nam reſtituenda. ibid. n.109

Bona, illegitima præſcriptione habita, ſunt reſtitutioni obnoxia. ibid.n.101

Piſces, feræ, aues, iniuſtè ablata, qualiter reſtituenda. p.215.n.133

Reſtitutio orta ex acquiſitione per ludos. Vide *Ludus.*

Bona in littore maris, aliiſque in locis communibus reperta, quibus in caſibus reſtituenda. p.218. n.160.

Impediens dignum ab officio, vel beneficio, vt indigno conferatur, duplici reſtitutioni tenetur. p.220.n.181

Impediens acquiſitionem boni, ad quod alter ius obtinet commutatiuum, reſtituere tenetur. ibid.

Malo affectu, vel ſine prauo impediens bonorum acquiſitionem ad reſtituendum non tenetur. ibid.n.186.

Æqualitas Arithmetica in reſtitutione qualiter obſeruanda. p.223.n.220.& ſeq.

Variæ cauſæ à reſtitutione excuſantes. pag.224. n.226.& ſeqq.

Debitor extremè indigens, creditori extremè pariter indigenti reſtituere non tenetur. ibid. n.229.

Detrimentum in re familiari à reſtitutione excuſans. p.225.n.239

Ceſſio bonorum quomodo à reſtitutione eximit. p.226.n.257.& ſeqq.

Libera creditoris condonatio, & graue damnum, ſed non excommunicatio,à reſtituendo liberat. p.227.n.260.& ſeqq.

Interitus rei à reſtitutione qualiter eximit. ibid. n.266.

Ex parte publicæ poteſtatis tres cauſæ à reſtituendo liberant. ibid.n.267.& ſeq.

Duæ reſtitutionis regulæ pro loco, in quo ſit facienda. ibid.n.270.& ſeq.

Modus, reſtitutioni præſcriptus. pag.228. n.274. & ſeqq.

Quatuor in caſibus poteſt Epiſcopus temperare reſtitutionem, pauperibus faciendam. ibidem, n.276.

Ordo reſtituendi debitum. Vide *Debitum.*

Reſtitutio ex ſola iuſtitiæ violatione, non alterius virtutis, inducta eſt. pag.272. num.228 & ſeqq.

Reuelatio.

Reuelatio ingreditur rationem formalem fidei. p.8 n.29.& ſeq.

Reuelationis obſcuritas fidem ab aliis habitibus

intellectus diſtinguit. ibid.n.31
Euidentia reuelationis ex parte atteſtantis deſtruit obiectum formale fidei. p.9.n.55

Reus.

Reus quid? p.289.n.1
Valida citatio requiritur ad eius condemnationem, & ad citationem ſufficientes delicti probationes. ibid.
Reus abſque citatione contra ius naturale inualidè damnatur. ibid.n.2
Reus carcerari ſolet ad cuſtodiam, ad torturam, & ad pœnam. ibid. n.3
Reus fugiendo è carcere non peccat. ibid.n.6. p.296.n.86. & ſeq.
Non tenetur Reus confiteri crimen ſemiplenè probatum. p.290.n.13.& ſeq.
Reus, de vno delicto infamatus, de alio non tenetur reſpondere. p.291.n.26
Reum ſuper conſocios criminis examinari conſuetudo obtinet, non ius, niſi in certis caſibus. ibid.n.29.& p.292.n.33.
Rei reſponſiones, & iudicis interrogationes quomodo modificandæ. p.293. n.46. & ſeqq. & p.294.n.56. & ſeqq.
Reus grauatus licitè appellat, ſecus confeſſus, & conuictus. ibid.n.62.& 64
Plures modi, quibus reus ſe legitimè tueri poteſt. p.295.n.74. & ſeqq.

Rixa.

Rixæ ethymologia, deſcriptio, variaque exempla. p.159.n.246.& ſeqq.

S

Sacramentum.

Triplex Sacramentum, explicita neceſſitate credendum. p.27.n.154

Sacrificium.

Sacrificium tripliciter dicitur. p.382.n.16
Variæ Sacrificij rationes, & acceptiones. p.414. n.1. & 2.
Sacrificij duæ conditiones ex parte oblati, & offerentis. p.415.n.6.& 7
Oblatio ſacrificij eſt iure naturæ. ibid.n.8
Præter ſacrificium primitiæ rectè etiam in lege noua offeruntur. ibid.n.10.& ſeqq.

Sacrilegium.

Tres Sacrilegij ſpecies. p.264.n.51
Sacrilegij definitio. p.560.n.1
Perſona ſacra violatur ſacrilegio quadruplicitet. ibid.n.2.
Res item ſacra vti & locus quatuor modis violantur. ibid.n.4.& ſeq.
Sacrilegium, vt eſt ſpecies luxuriæ, quid. p.628. num.86.
Copula maritalis in loco ſacro occultè, & iuſtam ob cauſam inita, non eſt ſacrilegium. ibidem, num.90.
Quæ loci conſecratio ſufficiat ad ſacrilegium. p.629.n.91.
Religioſi Sacerdotis vnum tantum eſt ſacrilegium in loco ſacro commiſſum. ibid.n.93.
Sacrilegij pœnæ. ibid.n.94

Saga, ſeu Striga.

Sagarum nefanda crimina. pag.557. num.78. & ſeqq.
Sagas conſulere, valde prohibetur. pag.558. num.87.
Etiam ad maleficium maleficio tollendum Sagas adire non licet. ibid.
Variæ Sagarum pœnæ, Iure Ciuili, & Canonico ſtatutæ. p.559.n.95.& ſeqq.

Sampſon.

Sampſon diuino impulſu à ſeipſo interfectus. p.252.n.165.

Sapientia.

Sapientiæ donum in quo conſiſtens. pag.46. n.286.
Triplex eius comparatio. p.166.n.315
Variæ Sapientiæ diuiſiones. pag.167. num.316. & ſeq.
Sapientiæ doni definitio, & obiectum. ibidem, n.321. & 322.
Senſus ſpirituales per Sapientiam reformati. ibid. n.325.
Quatuor Sapientiæ acquirendæ conditiones. p.168. n.334.
Spirituales Sapientiæ deliciæ, & conuiuia. p.169. n.338. & ſeq.
Differentia Sapientiæ ab aliis donis. ibidem, num.345.
Sapientia ſtultitiæ qualiter oppoſita. p.170.n.348.

Scandalum.

Scandali nomen, & definitio. pag.161. num.256. & 257.
Scandali diuiſio in actiuum, & paſſiuum. ibid.
Scandalum actiuum duplex. ibid.n.259
Scandalum paſſiuum, aliud datum, aliud acceptum. ibid.n.261.
Scandalum eſt ſpeciale peccatum. ibid.n.262
Scandalum abſque intentione ruinæ eſt tantum actus circumſtantiæ aggrauans. pag.162.numero 269.
Scandalum in confeſſione quomodo aperiendum. ibid. n.274.
Vitandi ſcandali tres regulæ. p.163.n.278.& ſeqq.
A fœminis ſcandalum in ornatu, & publicis ſpectaculis vitandum. p.163.n.284.& 285
Quæ pericula ſint ſubeunda ad ſcandalum vitandum. ibid.n.286.& ſeqq.
Bona aliqua, ſeu ſpiritualia, ſeu temporalia propter ſcandalum omittenda. pag.164. n.291. & ſeqq.

Schiſma.

Schiſmatis nomen, vnde deriuatum. pag.154. n.192.
Ratio ſchiſmatis conſiſtens in ſeparatione ab vnitate corporis Eccleſiæ. ibid.n.193
Eſt peccatum mortale, & ſpeciale. ibid. n.194. & ſeqq.
Poteſt eſſe abſque hæreſi, licet in hæreſim plerumque ducat. ibid.n.196.& 197
Per ſchiſma non amittitur ſpiritualis poteſtas in charactere conſiſtens. pag. 155. num. 201. & ſeqq.
Iuriſdictio etiam Papalis aperto ſchiſmate, vel hæreſi amittitur. ibid.n.207.& ſeqq.
Occulto ſchiſmate non fit ſeparatio ab vnitate Eccleſiæ. p.156.n.210

Scientia.

Scientiæ donum. p.48.n.298
Eius neceſſitas, munus, & vtilitas. ibid.
Eſt tantum de rebus creatis in ordine ad Deum. p.49. n.300.
Scientia donum primariò eſt ſpeculatiua, & ſecundario practica. ibid.n.303
Scientiæ dono reſpondet tertia Beatitudo. ibid. n.306.

Seditio.

Digitized by Google

Seditio.

Seditionis deſcriptio. p.160.n.252

Eſt ſpeciale contra charitatem peccatum. ibidem, n.253.

Seditionis differentia à diſcordia, ſchiſmate, bello, & rixa. ibid. n.254

Seraphim.

Sex alæ Seraphim, ſex veri Antiſtitis virtutes deſignant. p.180.n.101. & ſeqq. & p.234.n.53.& p.655.n.27.& ſeqq.

Seruitus ſeruus.

Seruitus à peccato orta. p. 332. n. 3. & ſeqq.

Eſt contra naturam, eiuſque indignitas. ibid. n.6. & 7.

In ſeruitutem aliqui cadunt quatuor titulis. ibid. num.8.

Seruus non naſcitur, qui matrem habuit liberam aliquo tempore à prolis conceptione. p.333.n.11.

Se homo in ſeruum vendere poteſt. ibidem, num.16.

Seruorum vota in præiudicium dominorum emiſſa validè irritantur. p.453.n.275

Seruitus non eſt maxima ſui ipſius traditio. p.466. num.14.

Seruorum erga dominos, & dominorum erga ſeruos obligatio. p.575.n.67

Simonia.

Simoniæ definitio. p.561.n.1

Reus venditionis rei ſacræ, cur dicitur potius ſimoniacus, quàm Gezita. ibid.

Simonia ex ſuo genere eſt peccatum mortale, & religioni oppoſitum. p.562.n.4.& ſeqq.

Simoniæ tres ſpecies. ibid.n.10

Simonia mentalis quid. ibid.

Simoniæ conuentionalis definitio, vti & realis. ibid.

Simonia alia prohibita eſt iure diuino, alia iure poſitiuo humano. ibid.n.11

Labor inſumendus in re, vel opere ſpirituali poteſt, abſque ſimonia compenſari. p.563. n.14. 16. & ſeqq.

Commutatio rei ſpiritualis cum ſpirituali abſque temporale emolumento ſimoniam non redolet. p.564.n.26

Venditio iuriſpatronatus à ſimonia nequit excuſari. ibid.n.28

Varij caſus, qui ſunt ex parte actus ſimoniaci. p.565.n.36. & ſeq.

Pœnæ, & obligationes reſtituendi, variis ſimoniis annexæ. p.566.n.44.& ſeq.

Sobrietas.

Sobrietatis ab abſtinentia differentia. pag.614. num.96.

Sobrietas ſpecialis eſt virtus. ibid.

Iuuenibus, & ſenibus ſobrietas eſt neceſſaria ob diuerſa motiua. ibid.n.97

Sodomia.

Sodomia quid, & vnde dicta. p.630.n.100

Sodomiæ pœna eſt mors in vtroque complice. ibid.n.101.

Clerici Sodomitici pœnæ. ibid.n.103

Sollicitudo.

Sollicitudo temporalium quid. p.189.n.178

Tres habet ſpecies. ibid.

Talpæ appoſitè comparatur. ibid.

Duplicem habet effectum. ibid.n.179

Sollicitudo futurorum in Religioſis reprehenſibilis, moderata in patrefamilias laudabilis. ibid. n.180.

Futurorum ſollicitudo in homine, vnde orta. ibid.

Somnium.

Somnia variis è cauſis ortum habere poſſunt. p.555. n.52.& 53.

Duo præcipua ſigna, quibus dignoſcitur an ſomnium ſit à Deo, vel à dæmone. ibidem, num.54.

Somnia ex impreſſione aëris, vel complexione nihil valent prædicere. ibid.n.55

Somnium, quod dicitur Ephialtes, vnde oritur. ibid.n.57.

Sortilegium, Sortes.

Sortilegium eſt diuinatio per ſortes. pag.555. num.59.

Sortilegij, ſeu ſortis tria genera. ibid.n.60

Sortes diuiſoriæ ſæpius ſunt licitæ. ibid.n.61

Sortes quoad electionem ad beneficia Eccleſiaſtica ſunt prohibitæ. ibidem, num.63. & 64.

Sortes, quibus electus eſt S. Matthias, fuere potius ſuffragia. p.556.n.65

Sortes conſultoriæ poſitis quatuor conditionibus licitæ ſunt. ibid.n.67

Speculatio.

Speculatio quid, & vnde dicta. p.693. n.106. & p.696. n.134.

Dei ſpeculatio in creaturis quomodo fit. ibid. n.107.

Eſt intelligentiæ actus. ibid.n.105

Tranſit in contemplationem. ibid.n.108

Per ſpeculationem quomodo transformamur in ea, quæ ſpeculamur. p.696.n.134

Spes.

Multiplex ſpei definitio, & definitionis explicatio. p.65.n.1.& ſeqq.

Verſatur ſpes immediatè circa Deum, & circa Beatitudinem, vt ad Deum referibilem. p.66. n.8. & ſeqq.

Spei obiectum formale non eſt Deus, vt bonus. p.67. n.19.

Sed eſt vt bonum arduum. ibid.n.20

Spei certitudo à certitudine fidei diſtinguitur. p.68. n.29.

Duplex ſpei certitudo. ibid.n.31.& 32

Certitudo ſpei eſt conditionata, & vnde orta. p.69.n.34. & ſeq.

Spes virtus gratuita. ibid.n.40

Spei à timore variæ differentiæ. p.70.n.43

Spei actus tanto perfectior, quanto intenſius ſperantis meritum. ibid.n.45

Spes mercenaria, quæ mala. ibid.n.46

Inter fidem, & charitatem media ſpes. ibidem, num.48.

Virtus eſt Theologica non Cardinalis. ibid.

Manet deſtructa charitate. p.71.n.57

Quatuor modis ex gratia, & meritis oritur. ibid. n.56. & p.72.n.59.& ſeq.

Spes à fide præceditur, charitas vero præcellit vtramque. p.73.n.70.& ſeq.

Spes,& timor,duæ dicuntur molæ. p.65. n.71. & p.73.n.74.

Spes charitate vniuerſalior ex parte ſubiecti. ibid. num.76.

Spei ſubiectum, non intellectus, ſed voluntas. p.74.n.78.& ſeqq.

Spes largè ſumpta dicit credulitatem reſpectu boni aſſequendi. ibid.n.81

Spes in Beatitudine locum non obtinet. pag.75. n.88. & ſeq.

Digitized by Google

Cum ſpe conſiſtit deſiderium bonum acquirendi, ſed non continuandi. p.76.n.97
Spes bonum abſens, & arduum neceſſario reſpicit. ibid.n.101
Triplex ſpes, veniæ, gratiæ, & gloriæ. p.77. n.106.
Actus ſpei ad ſalutem neceſſarius. ibid.n.109
Cadit ſub præcepto affirmatiuo, negatiuum includente. ibid.n.110
Obligat ſpes poſt rationis vſum. ibid.n.111

Spirituale.

Spirituale dicitur tripliciter. p.561.n.2. & p.564. num.29
Spiritualem etiam rei corporali annexum dicitur tripliciter. ibid. n.3

Spiritus ſanctus.

Spiritus ſanctus nequit eſſe formaliter charitas. p.93. n.43.46.& ſeqq.
Spiritus ſanctus bis eſt datus, in terra, & de cœlo, p.120.n.302

Status.

Diuerſorum ſtatuum in Eccleſia varietas, & venuſtas. p.646.n.11
Status pro conditione vitæ accepti definitio. ibid. num.1.
Status multimoda diuiſio. ibid.n.2
Status incipientium, proficientium, & perfectorum quid. ibid. n.3.& 4
Satus laicorum triplex. p.647.n.6
Status Epiſcopalis, vti & regularis multiplex. ibid.n.7
Tres fidelium ſtatus Noë, Danieli, & Iob comparantur. p.649.n.24

Stemma.

Diuerſorum regnorum ſtemmata dinumerantur. p.200.n.118

Stuprum.

Stupri definitio. p.625.n.58
Stuprum fit Virginis, etiam conſentientis. ibid. num.60
Stupri pœnæ. ibid.n.61.& ſeqq.

Subſtitutio.

Subſtitutionis definitio. p.371.n.26
Generatim duplex eſt. ibid.
Directa, & indirecta ſeptuplex eſt. ibid.
Subſtitutio vulgaris quid. ibid.n.27
Subſtitutionis pupillaris, exemplaris, fideicommiſſariæ, reciprocæ, & compendioſæ variæ deſcriptiones. ibid.n.28.& 29

Superbia.

Superbia, vnde dicta. p.640.n.193
Quatuor ſuperbiæ ſpecies. ibid.n.194
Eſt peccatum, ex ſuo genere mortale. ibidem, n.196.
Ex ſuperbia tres enaſcuntur filiæ. ibid.n.198
Superbia eſt peccatum generale duas ob cauſas. p.641.n.210
Superbia cur initium omnis peccati dicatur. ibid. num.212
Varij ſuperbiæ effectus recenſentur. ibid. n.206. & ſeqq. & p.642.n.216.& ſeqq.
Varia ſuperbiæ remedia. ibid.n.214
Superbia ab inani gloria quomodo differens. ibid. n.218.
Superbiæ ad cupiditatem comparatio, ratione initij, & radicis omnium malorum. ibidem, n.221.
Radix, & initium omnis peccati in ſuperbia, & cupiditate, tribus modis ſumuntur. ibidem, n.223.

Superfluum.

Superfluum non eſt ſimpliciter prohibitum.p.41. n.76

Superſtitio.

Superſtitionis definitio, & ſpecies tres. p.549. num.1.
Superſtitio fœminis eſt magis connaturalis.p.550. num.10.
Superſtitio vanæ obſeruationis à diuinatione quomodo differens. p.556.n.70
Rebus ſacris ſuperſtitiones aliquando admixtæ. p.557.n.76

Suſpicio.

Suſpicionis iudicium triplex, & quodnam ſit peccatum. p.201.n.126
Suſpicio cum timore malè aliquando confunditur. ibid.n.127
Suſpicionis definitio. p.196.n.72
Regula diſcernendi ſuſpicionem à temerario iudicio. p.318.n.28.& ſeqq.

Suſurratio.

Suſurrationis definitio. p.315.n.2
Eſt peccatum lethale, furto, detractione, & contumelia deterius. ibid.n.3

Symbolum.

Symbolum ſignificat notam, qua alij ab aliis dignoſci queant. p.15.n.65
Symboli ethymologia. ibid.
Triplex in Eccleſia fidei Symbolum. ibid.n.66
Non eſt Symbolum Scriptura Canonica. p.16.n.69
Articuli in Symbolo catechiſmi, & Apoſtolorum contenti, neceſſario credendi. p.26.n.151. & ſeqq.
Symbolo Apoſtolorum cur alia duo addita. p.28. n.160.

Synderefis.

Ad Synderefim ſpectat mouere, quaſi pondus, affectum in bonum. p.173.n.29
Synderefis differentia à Prudentia. ibid.

T

Tabellio.

Vide *Notarium.*

Temeritas.

Temeritas à præcipitatione diſtinguitur. pag.187. num.164
Vocari ſolet quævis audacia circa malum. ibidem, num.166.
Prudentiæ, & fortitudini diuerſimodè opponitur. ibidem.

Temperantia.

Temperantiæ difficultas, & diuerſa conſideratio. p.603
Temperantia debet conſeruare medium, & modum. p.604
Temperantiæ definitio. ibid. n.1
Eſt Cardinalis virtus. ibid. n.4
Verſatur circa delectabilia ſecundum tactum præcipuè ibid. n.5
Temperantia eſt cæteris virtutibus Cardinalibus inferior. p.605.n.8
Temperantiæ opponitur inſenſibilitas, & intemperantia. ibid. n.9
Intemperantia cur ab Ariſtotele vitium puerile dicta. ibid. n.10
Partes eius integrales ſunt verecundia, & honeſtas. ibid.n.11

Partes

Digitized by Google

Partes eius ſubiectiuæ ſunt quatuor. ibidem, num. 13
Temperantiæ partes potentiales ſunt plures, quæ, & quid. ibid.n.15

Templa.

Templorum vſus à variis hæreticis oppugnatur. p.410. n.18
Moderni hæretici tantum ad conciones Templa admittunt. ibid. n.19
Templorum fabrica à Deo instituta. ibidem. & ſeqq.
Dedicatio Templorum ſolemnis cum cæremoniis eſt licita, & ſancta. p.411. n.25.& 28
Ratio cæremoniarum, quæ in templis conſecrandis adhibentur. ibid. n.29. & ſeqq.
Templorum ornatus pius, & Religioſus contra hæreticos propugnatur. pag. 412. num. 39. & ſeqq.
Templa ſanctis ritè ædificantur, & nuncupantur. p.413.n.47

Tentatio.

Multiplex tentationis genus. p.397.n.86
Tentare Deum eſt peccatum à Religione deficiens. p.559
Tentatio Dei triplici è capite poteſt eſſe venialis. ibid. n.2
Dei tentatio alia formalis, alia interpretatiua. p.560.n.5
Tentatio Dei tacita diſtinguitur ſpecie ab expreſſa. ibidem.
Tentatio Dei oritur ex ſuperbia. p.640.n.199
Variis modis poteſt Dei tentatio eſſe mortalis, vel venialis. p.641.n.202. & ſeqq.

Teſtamentum.

Teſtamenti definitio. p.369.n.1
Teſtamentum diuiditur in clauſum, & apertum. ibid.n.3.
Teſtamenti inſtitutio iure gentium, ſed ſolemnitas iure ciuili eſt introducta. ibid. n.4
A codicillo, Legato, & fideicommiſſo differt. ibid. n.5 & ſeqq.
Teſtamentis, & codicillis diuerſimodè teſtes apponuntur. ibid.n.8. & ſeqq.
Teſtamenti conditio, vt valeat pro codicillo,non valens pro teſtamento. p.370.n.12
Teſtamentum, ſuperueniente morte interruptum, irritum eſt. ibid.n.13
Teſtamentum Clericorum duobus teſtibus, & Presbytero Parocho præſentibus,vbique locorum eſt validum. ibid.n.14
Quod Teſtamentum abſque ſolemnitate factum ſit validum. ibid.n.19
A teſtamentis condendis plura perſonarum genera prohibita. ibid. n.20
Plures etiam perſonæ, ſunt incapaces, vt in teſtamentis inſtituantur hæredes. pagina 371. numero 21
Hæredes neceſſarij in teſtamentis apponendi, qui. ibid. n.23. & ſeqq.
Hæreditas in teſtamento iure inualido relicta ſecurè adiri non poteſt. p.372. n.35.& 38
Si conſtat de voluntate teſtatoris, licet teſtamentum ſolemnitatibus careat, hæreditas in conſcientia tuto adiri poteſt. ibidem, numero 39. & ſeqq.
Teſtamentum vſque ad mortem eſt reuocabile, niſi teſtator fiat Religioſus. p.373.n.46
Iuramentum non reuocandi,teſtamento adnexum, illud non reddit irreuocabile. ibid.
Teſtamentum reuocari poteſt fractione Scripturæ alteriuſvè ſolemnitatis ſecunda confectione. ibid. n.47
Tres conditiones requiſitæ, vt teſtamentum minus ſolemne, primum, licet validum, reuocet. ibid.n.49
Legata, & debita teſtamentis relicta ſunt ab hærede ſoluenda. p.374.n.51

Teſtis.

Teſtis quomodo examinandus. p.297.n.89
Teſtis iuridicè examinatus tenetur ex iuſtitia veritatem oſtendere. ibid.n.5
Teſtis de legitima interrogatione dubius qualiter reſpondere tenetur. p.298.n.9. & ſeqq.
Nouem genera hominum à teſtimonio ferendo excluduntur. p.299. n.19. & ſeqq.
Conteſtes qui ſunt. ibid.n.26
Duo teſtes omni exceptione maiores in quacumque cauſa ſufficiunt. ibid. n.27
Teſtes ad teſtamentum, vel codicillum requiſiti qui, & quot. ibid.n.29. & ſeqq.
Teſtes damnificantes proximum negando veritatem reſtituere tenentur. pagina 300. num.32. & ſeqq.
Munus à teſtibus pro iuſto teſtimonio iniquè accipitur, & eſt ex iuſtitia reſtituendum. ibidem, num.37
Idem dic pro iniuſta teſtificatione. ibidem,num.41 & ſeqq.
Falſi teſtis peccatum triplicem habet deformitatem. p.301.n.47
Quatuor falſi teſtis pœnæ. ibid.n.48
Falſi teſtis pœna ſpecialis in ſtatu Venetorum. p.302. n.54

Theſaurus.

Theſauri definitio. p.218.n.169
Theſaurus in alieno agro inuentus, inter inuentorem,& fundi Dominum diuidendus. ibid.
In agro Emphyrheutico pariter diuidendus. p.219. n.172. & 173
In loco,vel via publica theſaurus effoſſus,totus eſt inuentoris. ibid.n.174
In loco ſacro,vel agro dotali inuentus, diuidendus eſt. ibid. n.175.& 176
Ager, in quo theſaurus reconditur,poteſt emi nulla data Domino notitia theſauri. ibid. n.179. & ſeqq.

Timor.

Tres timoris acceptiones. p.78.n.1
Habitus timoris ab habitu ſpei diſtinctus. ibidem, num.2
Timor quatruplex. p.79.n.11. & ſeqq.
Varietas timoris ex varietate naſcitur amoris. ibid. num.15
Quintuplex timor, aſſignatus ab Hugone. ibid. num.16
Timor filialis in ordine ad obiecta ſpecifica multiplex, in ordine ad Deum vnus. pagina 80. num. 8
Timor filialis, & ſeruilis aliqualiter conuenientes. ibid.n.19
Timor quicumque ab arduo reſilit. ibidem, numero 21
Timoris definitio. ibid.n.20
Timor mundanus ſemper malus. ibid.n.23
Timor ſeruilis ſemper honeſtus. pag.81. num.26. &ſeqq.
In timore ſeruili duo diſtinguuntur gradus. ibid, num.34
Pœnam magis reſpicit, quam culpam. pagina 82. num.40

Digitized by Google

Non eſt charitati incompoſſibilis. ibidem, numero 41
Tollitur ab adueniente gratia quoad ſuum eſſe formale. p 83.n.44
Secus quoad materiale. ibid.n.46
Timoris initialis obiectum. p.83.n.50
Timor filialis ab initiali eſſentialiter diſtinctus. ibid. n.52
Timoris gratuiti duplex vſus. pagina 84. numero 58
Creſcente charitate decreſcit timoris anxietas, ſed creſcit reuerentia. ibid.n.59. & ſeqq.
Varij modi dicendi de timore in Beatis. pag. 85. num.54
Timor ad paupertatem ſpiritus diſponit. p.86. num.63
Timoris varij effectus. ibid.n.65

Tranſmutatio.

Tranſmutatio accidentalis in genere naturæ patet eſſe eſſentialis in genere moris. pag. 33. num.195

Tributum.

Tributum quid ſit. p.221. n.189
Iuſti tributi quatuor conditiones. ibidem, numero 190
A quibus poteſt imponi. ibid.n.191
E iure ciuili tributum tantum conſtituitur in rebus ad emptionem, venditionem,& ſimilia pertinentibus. ibid.n.192
Forma in impoſitione tributi ſeruanda. p.221. n.204. & ſeqq.
Tributa quibuſnam ſunt imponenda. p.223.n.211. & ſeqq.

Tutor, Curator.

Tutor principaliter perſonæ, ſed ſecundario datur rebus. p.451.n.261
Tutoris, & Curatorisdifferentia. ibid.
Tutorum, & Curatorum poteſtas ad irritanda vota pupillorum, vel minorum. ibidem, numero 263

V

Vectigal.

VEctigal quid ſit, & à tributo quomodo differens. p.221.n.189
Venditio. Vide *Emptio.*

Verecundia.

Verecundiæ definitio. p.605.n.11
Verecundia eſt laudabilis paſſio; ſed non virtus. p.606. n.18
Ad Verecundiam duæ requiruntur conditiones. ibid. n.19
In ſenibus, ſceleratis, & viris perfectis non ſolet eſſe verecundia. ibid.

Veritas.

Veritas Diuina dupliciter mouet intellectum. p.6. num.19
Veritas reuelationis, à veracitate Dei diſtincta, & educta. p.7.n.25
Triplex veritas per Donum intellectus nobis irradiat. p.47. n.291
Veritas alia rei, alia conſcientiæ. pagina 275. numero 17

Virginitas.

Virginitas virtus eſt nobiliſſima, tres perfectiones includens. p.615.n.102
Virginitatis definitio. ibid.
Virginitas non eſt virtus conſiſtens in medio, quoad obiectum, ſed quoad delectationes, & triſtitias. ibid.n.103
In Virginitate conſideranda ſunt virtutis habitus, & perfectionis ſtatus. ibid.n.106
Virginitas ſtatui coniugali pro diuerſitate temporum comparatur, & præcellit. ibidem, numero.107
Virginitatis encomia, à SS. Patribus celebrata. p.616. n.111. & ſeqq.
Virginitati aureola ſpecialis cur debita. p.617. n.117.& 118
Virginitas à continentia communiter ſumpta quomodo differens. ibid.n.119.& 120.

Virtus.

Virtutis habitus duplici è capite notificabilis. p.5. num.6.
Virtus in eo ſubiecto ponenda, quod eſt principium operis laudabilis. p.30.n.177
Virtutum ſeminaria in Anima rationali. pag.33. n.196.
Virtutes reformantes ſunt tres. p. 71. n.49
Exceſſus intenſionis repugnat virtuti Theologicæ. ibid.n.50
Virtus participans vtrumque extremum Cardinalis eſt. ibid.n.51
Virtutis Theologicæ à Cardinali differentia, quoad ſtatum in medio. ibid.
Non vna virtus moralis ab vno extremo ad alterum attrahit. p.78.n.4
Virtutis triplex conſideratio. p.96.n.78
Virtutum forma eſt charitas dupliciter. pag.97. num.81.
Virtus & vitium ſunt circa idem ſubiectum, non obiectum. p.110.n.210
Vna virtus habet totam ſuam honeſtatem intenſiuam, non extenſiuam, abſque honeſtate alterius. p.184.n.148
Quælibet virtus à ſpeciali prudentia opus habet dirigi. ibid.n.149
Virtutes Cardinales tanquam quatuor gemmæ in aureo diademate. p.194.n.47
Ratio diuidendi virtutem in quatuor Cardinales, vnde ſumpta. p.593.n.13
Duo requiruntur, vt vna virtus ſit pars potentialis alterius. p.600.n.18
Poſt virtutum acquiſitionem homines ad publicos vitæ ſtatus ritè promouentur. p.645

Vita.

Vitæ duplex acceptio. p.682.n.2
Vitæ actiuæ, & contemplatiuæ multiplex figura. ibid.n.197.
Vitæ diuiſio in actiuam, & contemplatiuam probatur bona, & ſufficiens. ibidem, numero 3.
Actiones ſæculares ad vitam actiuam minimè pertinent. p.683.n.5
Vitæ contemplatiuæ ſtatus quomodo attingitur. ibid.n.6.
In vitæ actiuæ, & contemplatiuæ duplici cardine vertitur ianua totius ædificij ſpiritualis. ibid. num.7.
Vita actiua, & contemplatiua in ſtatu clericali, & monachali aptè deſignantur. ibidem, numero 9.
Vitæ actiuæ tres defectus per exceſſum. p.684. n.15. & ſeqq.
Vita actiua eſt contemplatiua inferior, ſed tamen anterior, pœnalior, & fœcundior. ibidem, n.20.& 21.

Digitized by Google

Vitæ actiuæ exceſſus, non ſtatus, à Chriſto reprehenditur in Martha. ibid.n.19
Vitæ actiuæ, vti & contemplatiuæ tres proprietates, quibus ſe mutuo excedunt. pag.658. num.24.
Vita mixta, ex actiua, & contemplatiua reſultans eſt omnium optima. ibid.n.29.& p 686. n.42. & ſeqq.
Vitæ cœnobiticæ excellentia. p.685.n.25
In arca continente tabulam teſtimonij, & virgam Aaron, vita, & contemplatiua ſunt ritè præfiguratæ. ibid.n.32
Vtraque hæc vita totum hominem quomodo requirit, & occupat. pag. 686. numero 34. & 39.
Vita actiua, contemplatiuæ admixta, ipſam promouet potius, quam impediat. p.687. n.42. & ſeqq.
Vitæ actiuæ exercitia ad ſuperna multum eleuant. ibid. n.46.
Vita contemplatiua tribus è cauſis eſt aliquando prætermittenda, & actiua cum maiori merito ſuſcipienda. ibid.n.949.& ſeq.
Vita præciſè contemplatiua in quo ſtat, & differt ab actiua. p.688.n.52.& ſeq.
Actiua, & contemplatiua ad ſe mutuò quomodo referuntur. ibid.n.54.& ſeqq.
In vita contemplatiua maior ſalutis ſecuritas, ſed in mixta plures ſunt exercendæ virtutis occaſiones. ibid.
Vitæ actiuæ exercitia ad ſeptem opera corporalia, & totidem ſpiritualia reducuntur. ibid. n.58.& 61.

Votum.

Voti ſanctitas ab hæreticorum, aliorumque calumniis defenditur. p.419.& ſeqq.
Voti variæ acceptiones. p.421
Voti triplex definitio. ibid.n.1
Deliberatio, propoſitum. & promiſſio, ad votum requiruntur. ibid.n.3
Ea deliberatio ſufficit ad votum, quæ ad mortale peccatum. p.422.n.8
Deliberatio, iuncta dubitationi, votum quomodo afficit. ibid.n.9.& ſeqq.
Votum abſque intentione ſe obligandi coram Deo non obligat, ſecus in facie Eccleſiæ. ibid. n.15. 19.& ſeqq.
Intendens initiari ſacris Ordinibus abſque intentione voti caſtitatis ad illud tenetur. p.423. n.20.& ſeqq.
Votum Deo ſoli ritè promittitur. pag. 424. num.27.
Duæ regulæ diſcernendi obligationem voti, quando eius materia mutatur. ibidem, num.31. & 32.
Voti cauſæ, finalis, & impulſiua, ceſſantes à voto quomodo liberant. ibid.n.35.& ſeqq.
Exemplum voti, in Epiſcopo Trecenſi diſpenſati. p.425.n 36.& ſeqq.
Votum metu graui extortum eſt iure naturali, & diuino irritum. p.429.n.75
Obligatio voti ab obligatione iuramenti tripliciter differt. ibid.n.74
Eccleſia non irritat vota metu graui contracta, ſed ea irrita declarat. ibidem, numero 79. & ſeqq.
Irritatio voti metu extorti oritur ex defectu libertatis. p.430.n.84 & ſeqq.
Votum metu graui iuſtè incuſſo emiſſum eſt validum. p.431.n 94
Res abſolutè neceſſaria, vel præcepta, voto non ſubiicitur. p.431.n.97.& ſeqq.
Res item mala, vel ſimpliciter indifferens nequit eſſe voti obiectum. pag.432. num.100. & 101.
Votum ducis Iephte rectè circa occiſionem primi ſibi è domo ſua occurſuri diſcutitur.ibid.n.103. & ſeqq.
Vt res indifferens in materiam voti tranſeat, quatuor ſunt conditiones. pag. 433. num. 113. & ſeqq.
Votum melioris boni eſſe debet. pag.434. numero 117.
Materia voti eſt ſimpliciter aliquod conſilij bonum. ibid.n.120
Quæ negatiuè conſiliis opponuntur, voti obiectum eſſe nequeunt. ibid.n.121
Votum ineundi matrimonium aliquando præualet voto caſtitatis. ibid.n.122
Votum rei habituræ bonum, & malum euentum ſub conditione boni euentus rectè contrahitur. p.435.n.122
Votum Virginitatis, à B. Virgine emiſſum. p.436. n.135.& ſeqq.
Vota à Iudaicis cæremoniis longè diſtant. ibid. n.142. & ſeqq.
Ratio voti ab hæreticis Baptiſmo ineptè affingitur. p.437.n.148.& ſeqq.
Vota impuberum doli capacium ſunt valida. p.438.n.154.& 157.
Diſſolutio votorum tripliciter fit. pag.439. numero 159.
Voti ſolemnitas eſt iuris Eccleſiaſtici. pag.441. n.176.
Votum emiſſum cum Prælati licentia, non tamen executioni mandatum, poteſt ab illo ſemper retractari. ibid.n.180.& ſeqq.
Votum ſubditi Religioſi tranſeundi ad ſtrictiorem religionem à Prælato nequit irritari.p.442. n.184.
Vota cuncta vxoris præter continentiam ſubduntur poteſtati viri. p.443. n.191.& ſeqq.
Votum non petendi debitum, à marito non eſt irritabile. p.444.n.202
Votum vxoris, tempore futuræ libertatis exequendum, non ſubiicitur viri poteſtati. pag. 445. n.209.
Vota vxoris ante matrimonia emiſſa à maritò validè irritantur, demptis nonnullis caſibus. ibid. n.214.
Votum aliquod eſt irritabile, vel ratione dominij in materiam voti, vel in voluntatem vouentis. p.446. n.218.
Vota ab vxore emiſſa, & à viro ritè irrita, amplius non reuiuiſcunt. ibidem, num.219. & ſeqq.
Votum cum licentia mariti ab vxore emiſſum ab ipſo reuocari poteſt, excipe caſtitatem. p.447. n.224.& 228.
Nonnulla viri vota, quæ ab vxore validè irritantur. pag. 448. & pag. 449. num. 238. & ſeqq.
Votum continentiæ à marito aliquo emiſſum habet aliquid temeritatis, & aliquid honeſtatis. ibid.n.245.
Triplex voti diſtinctio. p.450.n.247
Plura puberum, & impuberum vota à tutoribus, & curatoribus irritanda. ibid.n.251
Quatuor filiorum vota à patre nequeunt irritari. p.451.n.258.

Voti

Voti obligatio eſt iuris ſimul diuini, & naturalis. p.454.n.286.& ſeqq.
Quinque votorum genera Papæ diſpenſanda reſeruantur. p.456.n.304
Vota à Prælatis regularibus diſpenſanda, quæ & qualia, vti & à Confeſſariis. pag.458.n.315. & ſeqq.
Tria cauſarum genera in diſpenſandis votis communiter interueniunt. p.459.n.328
Grauis morbus, cui aliter, quam matrimonio mederi non poteſt, nequit eſſe cauſa ſufficiens voti diſpenſandi. p.460.n.332
Vota Religionis, & cætera ſolemnia ab Eccleſia probabiliter diſpenſari poſſunt. ibid. n.335. & ſeqq.
Voti commutatio tripliciter fieri poteſt, ſed benè fit in melius, vel æquale. pag.461.num.340. & 341.
Auctoritas Prælati requiſitur, vt etiam in melius votum commutetur. ibid. num.346. & ſeqq.
Vouens non eſt iudex aptus in diſcernendo rationem commutandi ſua vota. pag.462. numero 351.
Voti,in melius commutandi,ſola maior vtilitas eſt cauſa ſufficiens, ſecus in æquale. p.463.n.358. & 360.
Vota reſeruata Pontifici quoad diſpenſationem,reſeruantur etiam quoad commutationem. p.464. n.363.
Votorum ſolemnium vtilitas. ibid.
Voti ſolemnis, & ſimplicis differentia probabiliter ex Eccleſiaſtica traditione habetur. p.465. n.1.& 6.
Solemnitas votis religioſorum eſt eſſentialis.p.466 num.12.
Votum ſolemne, non ſimplex matrimonium irritat, & cur. p.469.n.32
Vide irritatio, diſpenſatio, Papa.

Vſura.

Vſura vnde dicta. p.353.n.3
Vſuræ definitio. ibid.n.4
Solet vſura ſumi pro ipſo obiecto actionis vſurariæ. ibid.n.5
Diuiditur in realem, & mentalem. ibidem, numero 7.
Vſura aperta, & palliata quid. ibidem, numero 10.
Eſt peccatum iure naturali, & diuino vetitum. ibid.n.11.
Eſt contra iuſtitiam commutatiuam. ibidem, numero 12.
In Vſuram idem bis venditur. ibid.n.13
Vſura Iudæis olim permiſſa, ſed nunquam conceſſa. p.354.p.21.& ſeqq.
Vſura in conciliis reprobata. p.355.n.25
Quatuor vſuræ conditiones communiter aſſignantur. ibid.n.26
Mutuum cum pacto remutuandi vſurarium eſt. ibid. n.29.
Mutuum datum cum pacto conferendi officium, vel beneficium Eccleſiaſticum, partim ſimonia, partim eſt vſura. ibidem, num.33. & p.356. num.35.
Emolumentum, quodvis pecunia æſtimabile, vltra ſortem exigere, vſuram ſonat. ibidem, numero 36.
Non tamen vſura erit ſi vt donum gratuitum conferatur. ibid.n.37
Spes remunerationis in vſura, licet ad conſimile obſequium, ſed non ad lucrum. ibidem, num.41.
Spes lucri in vſura diuerſimodè interuenit. ibid.
Pactum remunerationis in mutuo eſt illicitum. ibid. n.43.
Pericula, & grauamina in mutuo interuenientia, qualiter penſanda. p.357. n 46.& ſeqq.
Mutuatio tritici, & ſimilium, vt in pari menſura cariori tempore ſoluatur, quomodo vſuram redolet. ibid.n.50.& ſeq.
Duplex vſuræ lucrum, & quod reſtituendum. p.358.n.57.
In vſurarium non transfertur dominium rei vltra ſortem. ibid.n.59
Mutuum ab vſurario petere, licet in graui neceſſitate. ibid.n.65

Vxor.

Vxor in flagranti delicto deprehenſa iure Ciuili permiſſa eſt à marito occidi. pag.250. numero 140.
Vxoris occiſio etiam in flagranti delicto in conſcientia nullo modo eſt licita. p.251. n.146. & ſeqq.
Vxor prægnans nunquam permiſſa à iure occidi. p.252.n.157.
Vxoris voluntas viro in quo ſit ſubdita. p.445. n.209.
Vxor ex alieno concubitu filium ſuſcipiens, non tenetur crimen cum graui periculo manifeſtare propter hæreditatem. p.574.n.64.& ſeqq.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO - ROMA -
Digitized by Google

Digitized by Google